

ئۇيغۇر تىلىنىڭ
سۇراھلىق لۇغىتى

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر تىل-يېزىق
خىزمىتى كومىتېتى لۇغەت بۆلۈمى تۈزگەن

م-ئۇ

مىللەتلەر نەشرىياتى

1995

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔语详解辞典(5):维吾尔文/新疆少数民族语言
文字工作委员会编. —北京:民族出版社,1996.3

ISBN 7-105-02578-6

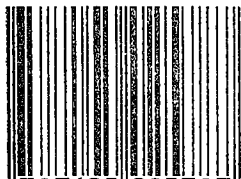
I. 维… II. 新… III. 维吾尔语(中国少数民族语言) —
词典 IV. H215

中国版本图书馆 CIP 数据核字(95)第 22547 号

阿布利致·牙库甫,艾尼扎提·艾尤拉尼,司马义·卡的尔,海木都拉·阿布都热合满,帕力哈提·努尔,
阿布利致·艾买提,艾斯哈尔·阿布都哈地尔,阿布都扎依尔·塔依尔,阿布力克木·热依木编

责任编辑:阿布利致·牙库甫
艾尼扎提·艾尤拉尼
责任校对:艾拉努尔·伊明
布外西汗·阿布都拉

ISBN 7-105-02578-6

9 787105 025787 >

民族出版社出版发行

(北京市和平里北街5号 邮编100013)

《博格达》电子排版中心微机照排 孙史山印刷厂印刷

各地新华书店经销

1996年3月第1版 1996年3月北京第1次印刷

开本:787×1092毫米 1/16 印张:56 $\frac{3}{4}$

印数:0001—3000册 定价:42.00元

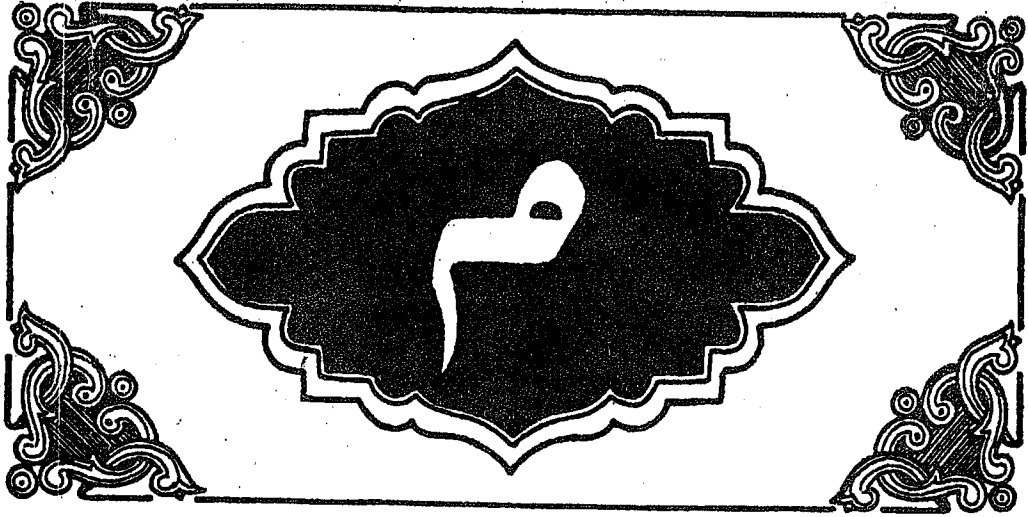
مۇندەرجە

1	م
327	ن
429	ھ
594	ئو
695	ئو
780	ئو
864	ئو

تۈزگۈچلەر:
ئابلىز ياقۇب، غەنىزات غەيۇرانى، ئىسمائىل قادىر، ھەمدۇللا ئابدۇراخمان، پەرھات نۇر،
ئابلىز ئەمەت، ئەسقەر ئابدۇقادىر، ئابدۇزاھىر تاھىر، ئابلىكىم رېھىمجان

مەسئۇل مۇھەررىرلەر:
ئابلىز ياقۇب، غەنىزات غەيۇرانى

كوررېكتورلار:
ئەلانۇر ئىمىن، بۇۋەيشخان ئابدۇللا

مانى ئۆزۈمگە ، مانى ئۇكامغا ئالدىم . *
سېنىڭ سېسىپ كەتكەن كونا مەپكۈرەڭ ما
زاماندا كارغا كەلمەيدۇ .

مائارىپ ئى (ئە) ① يېڭى بىر ئەۋلادنى
ئىجتىمائىي تۇرمۇش بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان
قىلىپ تەربىيەلەشنىڭ بىر پۈتۈن
جەريانى . ئۇ ، مۇھىمى ، مەكتەپلەردىكى
بالىلار ، ئۆسمۈرلەر ، ياشلارغا قارىتا
ئېلىپ بېرىلغان تەربىيە جەريانىنى
كۆزدە تۇتىدۇ : مائارىپ ئىسلاھاتى . مائارىپ
ئىشلىرى ، مائارىپ فاھجىنى . مائارىپ ئىدارىسى .
* بۇ تاللاش مەسلىسى . ئۇكام ، مەن
ئەسلىدە ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئۆمرۈمنى مائارىپقا
بېغىشلىماقچى ئىدىم . كېيىن پۇل بولمىسا
مائارىپنى يولغا قويغىلى بولمايدىغانلىقىنى
بىلدىم . ② تەلىم - تەربىيە ، مەكتەپ
ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى ئىدارە : بۈگۈن
مەكتىپىمىزگە تەكشۈرۈش ئۈچۈن مائارىپتىن
ئىككى كادىر كېلىپتۇ .

مائارىپ پراكتىكىسى < مائارىپ > ھەر
دەرىجىلىك سىفەن مەكتەپلەرنىڭ ئوقۇتۇش

I ① ئۇيغۇر ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە
ئىككىنچى ھەرىپى . ② رەت تەرتىپى
جەھەتتىن يىگىرمە ئىككىنچىنى كۆرسىتىدۇ .
II سوزۇق تاۋۇش بىلەن ئاياغلاشقان
بەزى بۇيرۇق پېئىللار بىلەن كېلىپ ،
شۇ پېئىل بىلدۈرگەن مەنە بىلەن
نەتىجىلەنگەن ھالەت ياكى مىقدارنى
بىلدۈرىدىغان ئىسىم ياسايدۇ : ئالدا + م
= ئالدام ، باغلا + م = باغلام ، تاسقا + م =
تاسقام ، توغرا + م = توغرام ، توقۇ + م =
توقۇم ، تۆلە + م = تۆلەم .

III ① بىرىنچى شەخس بىرلىك ساندىكى
ئىگىلىك قوشۇمچىسى بولۇپ ، سوزۇق تاۋۇش
بىلەن ئاياغلاشقان ئىسىملارغا قوشۇلىدۇ :
بالام = بالام ، ئانام = ئانام . ② « - سا »
بىلەن ئاياغلاشقان شەرت مەيلىدىكى
پېئىللارغا قوشۇلۇپ بىرىنچى شەخس
بىرلىك مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ : بارسام = بارسام ،
كۆرسەم = كۆرسەم ، يازسام = يازسام .

مال . جان ت . كۆرسىتىش ئالماش « ماۋۇ »
نىڭ جانلىق تىلدا قىسقارغان شەكلى :

ھالقىلىرىدىن بىرى، يەنى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئوقۇتقۇچىسىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئۆگەنگەن بىلىملىرىنى ئىشلىتىپ، باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپلەر ۋە بالىلار باغچىلىرىنىڭ ئوقۇتۇش ۋە سىياسىي، ئىدىيىۋى تەلىم-تەربىيە خىزمەتلىرىگە قاتنىشىشنى كۆرسىتىدۇ. ئادەتتە ئوقۇش پۈتتۈرۈش باسقۇچىدا ئېلىپ بېرىلىدۇ.

مائارىپ پسخولوگىيىسى < پسخول >

پسخولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى. ئادەمنىڭ تەربىيىلىنىش جەريانىدىكى پسخىك ھەرىكىتىنىڭ قانۇنىيىتىنى تەتقىق قىلىدۇ. ياش-ئۆسۈملۈكنىڭ پسخىك ئالاھىدىلىكى ۋە ئەخلاق پەزىلىتىنىڭ شەكىللىنىشى، بىلىم، ماھارەت ئىگىلەش ۋە ئەقلىي، جىسمانىي جەھەتلەردىن تەرەققىي قىلىش جەريانىنى يېشىپ بېرىشنى مەقسەت قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن مائارىپ ئوقۇتۇش ئىشلىرىنىڭ سۈپىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن ئىلمىي ئاساس يارىتىپ بېرىدۇ. **مائارىپ تېخنىولوگىيىسى < مائارىپ >** زامانىۋى پەن-تېخنىكىدىن پايدىلىنىپ مائارىپ سۈپىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشنى تەتقىق قىلىدىغان پەن. مائارىپتا قوللىنىلىدىغان زامانىۋى تېخنىكا «زامانىۋى مائارىپ تېخنىكىسى» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ ئاساسەن ئېلېكترونلۇق پاتېفون، پروپىيىسىيە ئاپپاراتى، كىنو، سىمسىز رادىئو، تېلېۋىزىيە، ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسى، ئۇنىۋېرسال سىنتالغۇ، ئالاقە سۈنئىي ھەمراھى قاتارلىقلار ۋە مۇشۇ ئۈسكۈنىلەردىن ئۇنىۋېرسال پايدىلىنىشلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. زامانىۋى مائارىپ تېخنىكىسى زامانىۋى ئىلىم-پەن بىلىملىرىنى ئومۇملاشتۇرۇش، ئوقۇتۇش ئۇسۇلى ۋە ئوقۇتۇش مەزمۇنلىرىنى ياخشىلاشقا

پايدىلىق بولۇپ، مائارىپ سۈپىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشنىڭ مۇھىم تەدبىرلىرىنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇ مائارىپ ئەمەلىيىتىدە كەڭ ئىستىقبالغا ئىگە.

مائارىپ فاھجىنى < مائارىپ > دۆلەتنىڭ

سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي تەلەپلەرگە ئاساسەن، مائارىپ نىشانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن بەلگىلەپ چىققان مائارىپ خىزمىتىنىڭ ئومۇمىي يۆنىلىشى. **مائارىپ فوندى < مائارىپ >** مائارىپ ئىشلىرىنى يولغا قويۇش، يۈرگۈزۈش، راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن توپلانغان مەبلەغ ياكى مەخسۇس ئاجرىتىلغان پۇل.

مائارىپ قانۇنى < مائارىپ > دۆلەت

ئاپپاراتى قانۇن چىقىرىش تەرتىپى بويىچە تۈزۈپ چىققان مائارىپ ئىشلىرى توغرىسىدىكى قانۇن.

مائارىپ قۇرۇلمىشۇناسلىقى < مائارىپ >

مائارىپ لايىھىسىنى تەتقىقات مەزمۇنى قىلغان بىر خىل پەن. بۇنىڭدا تەربىيەلەنگۈچىنىڭ مەجەزى، ئەقىل-پاراسىتى، ماھارىتى ۋە ئارتۇقچىلىقلىرىنى يېتىشتۈرۈش ئۇنىڭ بوۋاق ۋاقتىدىن ياكى مەلۇم يېشىدىن تارتىپ باشلىنىدۇ، يەنى جەمئىيەت تەلپىنى چىقىش قىلغان ھالدا، تەربىيەلەنگۈچىنىڭ جىسمانىي ۋە پسخولوگىيىلىك ئالاھىدىلىكلىرىگە ئاساسەن تەلىم-تەربىيە تەدبىرلىرى بەلگىلىنىدۇ ۋە مەلۇم مۇددەت ئىچىدە تەربىيەلەنگۈچىنى مەلۇم جەھەتتە ئىختىساسلىق قىلىپ تەربىيەلەپ چىقىش مەقسەت قىلىنىدۇ.

مائارىپ مەمۇرىيىتى ئىلمى < مائارىپ >

مائارىپ خىزمەتلىرىگە بولغان تەشكىللەش، باشقۇرۇش ۋە رەھبەرلىك قىلىشنى تەتقىقات مەزمۇنى قىلغان پەن. ئۇ مائارىپ فاھجىنى، قانۇنى، قائىدە-تۈزۈمى،

بار. ئۇ بولسىمۇ، مائارىپچىلىق، مۇئەللىملىك، « بىلىملىك ئەل غېمىدە، نادان ئەجەل غېمىدە » دېگەن گەپ بار، بۇنى ئېسىمىزدىن چىقىرىپ قويماستىن كېرەك.

مائارىپشۇناسى ئى (ئەپ) ← پېداگوگ.

مائارىپشۇناسلىق ئى ← پېداگوگىكا.

مائاش ئى (ئە) ئىشلىگەن خىزمەت. ۋە ئەمگە ككە ئاساسەن بېرىلگەن ئىش ھەققى، پۇل، ئايلىق: مائاشى ئۆسەك. * ئۇنىڭ بۇ مەنىسى ئۈچۈن مىڭ تىللا مائاش بەلگىلەپتۇ. * شۇ ئايلاردا مېنىڭ مائاشىم 80 سومدىن ئېشىپ كېتەتتى.

مائاش دەرىجىسى ← ئىش ھەققى

دەرىجىسى.

مائاشسىز سۈپ. مائاش ئالمايدىغان، ئىش ھەققى يوق: مۇنداق مائاشسىز خىزمەتنى قىلمايمەن. // بۇ كىشى ئۆزىنى ئەسكەرلىكتىن قاچۇرۇپ، ئۆز ئېتى بىلەن مائاشسىز، خالسانە پوچتىكە شىلىك قىلىۋاتقان سەمەت ئىدى.

مائاشلىق سۈپ. مائاشى بار، مائاش ئالدىغان: مائاشلىق ئىشچى. * بۇنداق

گەپلەرنى ئاڭلىسا ئىدارە باشلىقىنىڭ بېشى ئاغرىيتتى، ئۇمۇ كەنجى بالىسى رۇستەمنى بىرەر ئىشقا ئىلىنىشتۈرۈپ، مائاشلىق قىلىش كوپىدا بولۇۋاتاتتى. * « قاچاننۇ تۈگەر بۇ ئوقۇش؟ » شۆھرەتنىڭ، يۈرىكى ئىنتىزار دىپلومغا كۈن-تۈن. مائاشلىق كۈنلىرى كېلىپ ئالدىغا، ئاقاتتى كۆڭلىدىن شادىيانە ئۇن.

مابەين (ى) تر (ئە) ← مابەيندە:

ساقايسا بىر كېسەل، بىر قېتىم كۈلۈش، كۆپ يىللار مابەينى خالىققا ئادەت. ئۇلارنى كۆزىتىش، دورا يېگۈزۈش، ئىدىكى كۆڭلىدە چەكسىز سائادەت.

مابەيندە تر (باش ۋە ئىگىلىك كېلىشتىكى

ۋاقىت مەنىسىدىكى ئىسىملاردىن كېيىن

پىلانى، چىقىمى، مائارىپ ئورگانلىرىنىڭ قۇرۇلۇشى ۋە ئۇلارغا بولغان باشقۇرۇش، ھەر خىل مەكتەپلەرنىڭ تەشكىللىنىشى ۋە ئوقۇتۇش پروگراممىسى، ئوقۇتقۇچىلارنى تاللاش ۋە ئىشلىتىش قاتارلىق مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مائارىپ مەھكىمىسى يۇقىرى دەرىجىلىك ھۆكۈمەت ئورگانلىرىنىڭ (مەسىلەن، مىنىستىرلىكنىڭ) مائارىپ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى تارمىقى.

مائارىپپەرۋەر ئى (ئەپ) مائارىپ ئىشلىرى

ئۈچۈن خىزمەت قىلغۇچى، قوللىغۇچى، ياردەم قىلغۇچى كىشى: كېرەم ئىبن ئۆزى ياراتقان بايلىقى بىلەن يۇرتىغا بىر باشلانغۇچ مەكتەپ، بىر ئوتتۇرا مەكتەپ سېلىپ بەرگەن بىر مائارىپپەرۋەر. ئۇنى خوتەن دىيارىدا بىلمەيدىغان كىشى يوق.

مائارىپپەرۋەرلىك « مائارىپپەرۋەر »

سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: ئۇلارنىڭ ئىنسانپەرۋەرلىكى ۋە مائارىپپەرۋەرلىكى ھەققىدە يېزىلغانلاردىن نۇرغۇن پارچىلارنى كەلتۈرۈشكە بولىدۇ.

مائارىپچى ئى. مائارىپ ساھەسىدە

ئىشلىگۈچى كىشى، مائارىپ خادىمى: - ياخشى! - دېدى مەھبۇبەنىڭ دادىسى ئېلىغا سىنچىلاپ قاراپ چىقىپ، - مەن ئۇزۇن يىللىق مائارىپچى، بالىلارنىڭ، ياشلارنىڭ مېجەز-ھەۋەسلىرىنى كۆزىتىشكە قىزىقمەن. * مەن يېزىدا يەنە ئون نەچچە يىل ئىشلەپ، ئاندىن كېيىن بۇ شەھەرگە كېلىمەن، ئۇ چاغدا ئاۋۇ ئادەمدەك ئوتتۇز ياشلىق راسا قۇرامغا يەتكەن مائارىپچى بولمەن.

مائارىپچىلىق ئى. مائارىپ ئىشلىرى بىلەن

شۇغۇللىنىش ئىشى، كەسپى: - مېنىڭچە، - دېدى لۇتپۇللا، - ھازىر بىرلا ئۇلۇغ خىزمەت

دەپ مېنى مات قىلىۋەتتى-ھە! ئەمدى ئۇنىڭ غەزىپى ئۆزى كۆرمىگەن قۇدىلىرىغا قارىتىلدى. **ماتا (ماتاسى)** ئى (ئە) ① پاختا يېتىن يەرلىك توقۇش دۈكىنىدا توقۇلغان رەخت، بۆز: ئۆمرىنىڭ تولسىنى ماتا، چەكمەن، ھەتتا سەرگەز كىيىپ ئۆتكۈزگەن، كېيىن قولى ھەرنېمگە يەتكۈدەك بولغاندىمۇ خاداندىن باشقىنى كىيمەيدىغان جامىغا ئايالى بىلەن كېلىنى مەجبۇرلاپ دېگۈدەك يېڭى كىيىملىرىنى كىيىدۇردى: * كۈل رەك ماتادا تىكىلگەن ھەربىي كىيىم كىيگەن ئۈچ كىشى ئاتتىن چۈشۈپ ھويلىغا كىردى. ② مال، بۇيۇم: ئۆتمەس ماتا زورلاپ ساتا (ماقال).

ماتا پاتلىماق ئۆرۈشكە تەييارلانغان يېنى پاتقا چىلاپ ۋە سىلىقلاپ چىداشلىق كۈچىنى ئاشۇرماق.

ماتا چۈشۈرمەك ماتا توقۇلۇپ بىر ماتا (سەككىز قېرى) غا توشقاندا يۈگەلگەن تۈرگىدىن چىقارماق.

ماتا يۈگۈرمەك تەۋەردىكى يېپلارنى بىرلەشتۈرۈپ (قومۇشتىن ياندۇرۇپ) ئۆرۈش تەييارلىماق.

ماتاتماق «ماتىماق» يېتىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ماتاشماق «ماتىماق» يېتىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ماتاقچىۋىن ئى (ماتاق+چىۋىن) دىئال. ئات-ئۇلاغلارنىڭ كۆزىگە قونۇۋالدىغان ئۇششاق چىۋىن.

ماتاك ئى (خەن) ← **تاڭگازا**.

ماتال ئى. دىئال. ياغاچ نور.

ماتالماق «ماتىماق» يېتىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئەگرى-بۈگرى ياغاچ ئاخىرى ماتالدى. * تۆرەخان تۇغۇلۇپ ھەپتىدىن

كېلىپ) داۋامىدا، ئارىلىقتا: شۇندىن بۇيانقى 30 نەچچە كۈن مابەينىدە ئۇمۇ شۇ دوختۇرخانىدا داۋالىنىۋاتاتتى. * بارات شۇنىڭدىن كېيىنكى ئۈچ ئايدىن كۆپرەك ۋاقىت مابەينىدە تاشۋاي بىلەن كۆرۈشەلسەندى. * توي مەرىكىسى بىردەمنىڭ ئارىلىقىدا ماتەم مەرىكىسىگە ئايلىنىپ كەتتى، 15 - 20 يىلنىڭ مابەينىدە ھەممىدىن خەۋەردار جامائەت بۇ شۇم خوتۇننىڭ رايغا قويىدى. **مات** (پ) ① ئى. شاھمات ئويۇنىدا شاھنىڭ قارشى تەرەپ ئۇرۇقىنىڭ ھۇجۇمىدىن قوغدىنالماس، يوقىلىش ھالىتى. ② سۈپ. قىيىن ئەھۋالدا قالغان، تەڭلىكتە قالغان، يېڭىلگەن: بەستى تامدەك، قورسىقى نەچچە چاناققەك بولسۇ، مات ئېلىپە ئالدىدا ئۇ، ئىلمىي ھېكمەت بولمىسا.

مات بولماق ① ئۇتقۇزۇپ قويماق، تۇتۇلماق: مەن ئۇدا ئۈچ تاختا ئۇتتۇرۇپ قويۇم، بىر قېتىم بېچكا مات بولدۇم. ② قىيىن ئەھۋالدا قالماق؛ يېڭىلمەك: تاي ئات بولغۇچە، ئەر مات بولار (ماقال). * پادىشاھ قىز ئالدىدا مات بولۇپ يۈزى كېتىش، جېنىدىن ئايرىلىشتىن ئەنسىرەپ ئوردىغا قايتالمىپتۇ. * - قېنى، قېنى سىدىق گەپ قىل، خوتۇن خەقنىڭ ئالدىدا مات بولۇپ قالما، - دېيىشتى ئۇلار.

مات قىلماق ① ئۇتماق: بۇ گەپتىن كېيىن پادىشاھ دەرھال شىكاردا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى ئەسلەپتۇ-دە، شاھماتتا ئۆزىنى مات قىلىپ قويغان نىقابلىق پادىشاھنىڭ ئۆز خوتۇنى ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ. ② قىيىن ئەھۋالدا، خىجالەتتە قالدۇرماق، يەڭمەك: ۋەزىر دېھقاننى مات قىلىدىغان بولدۇم دەپ ئويلاپتۇ، خالا-خالىماستىن ئاتتىن چۈشۈپتۇ. * - ئەجىبا قانداقتۇر سەھراىقنى

ئۇرۇغ-تۇغقانلىرىنىڭ قايغۇسىغا تەڭ قايغۇرۇشماق: يەرلىكتە قويۇش تامام بولغاندىن كېيىن، سۈتۈق بۇغراخان ئايدىڭ، ئارىسلان ۋە باشقىلار بىلەن نېرىراقتىكى باتۇرنىڭ قاتۇرۇلغان قەبرىسىگە بېرىپ ماتەم بىلدۈردى. * - بىز ئۇلۇغ ئۆلىمايمىز، ئۇستازىمىز ئابدۇل جاپپارغا ئېچىنىش بىلەن ماتەم بىلدۈرمىز، - دەپ سۆز باشلىدى بەردى باي.

ماتەم تۇتماق ۋاپات بولغۇچى ئۈچۈن مەلۇم مەزگىل قايغۇرۇش، ماتەم بىلدۈرۈش ھالىتىدە تۇرماق، مۇشۇنداق پائالىيەتكە قاتناشماق: بەزىلىرى سۈپىيىنى «جان تالاشۋاتىدۇ» دېيىشىپ، باشلىرىنى تۆۋەن ئېگىپ ماتەم تۇتقاندەك قىلىشى. * مېنىڭ ئۈچۈن ماتەم تۇتۇپ يىغلىما، ئۆلگەن ياخشى ئايرىلغۇچە سۇلتانىم. نالە قىلىپ يۈرىكىمنى داغلىما، سالامەت بول، مەن كەلگۈچە سۇلتانىم.

ماتەم مارشى ۋاپات بولغۇچى ھەققىدە يېزىلغان شېئىر سېلىنىپ ئوقۇلىدىغان مۇزىكىلىق ناخشا.

ماتەم مۇراسىمى ۋاپات بولغۇچىغا كۆلىپكىتىپ سۈكۈتتە تۇرۇپ ماتەم بىلدۈرىدىغان، ئۇنىڭ ياخشى ئىشلىرى تىلغا ئېلىنىپ ئەسلىنىدىغان يىغىن، پائالىيەت: ماتەم مۇراسىمى ئۆتكۈزۈمەك. ماتەم مۇراسىمىغا قاتناشماق. * بۇنىڭدىن كېيىن بىزنىڭ قوشۇنىمىزدا ھەرقانداق كىشى ئۆلسە، ئۇنى ئۆزىتىشىمىز ۋە ماتەم مۇراسىمى ئۆتكۈزۈشىمىز لازىم.

ماتەم مۇزىكىسى <مۇز> دەپنە قىلىش ياكى مەلۇم ماتەم مۇراسىملىرىدا ئورۇنلىنىدىغان قايغۇلۇق مۇزىكا.

ماتەمدار ئى (پ) يېقىن كىشىنىڭ ۋاپات بولغىنىغا ئۇزۇن بولمىغان، ئۇنىڭغا ماتەم تۇتۇۋاتقان، قارىسىنى ئۈستۈمىغان كىشى؛

كېيىن، شالاقلاپ تۇرىدىغان ئەسكى بۆشۈككە ماتىلىپ، دۆڭ مەسچىتنىڭ ئالدىدىكى يوغان سېدىنىڭ سايىسىگە ئېلىپ كېلىندى. * تۇۋرۇككە مائالغان قەيسەرنى ئۇرار، شىرمەتلەر قامچىدا ئۈستى-ئۈستىگە. پۇرقىراپ ئۆرلىدى ئىس بىلەن پۇراق، باسقاندا قىپقىزىل چوغىنى كۆكسىگە.

ماتانەت ئى (ئە) بەرداشلىق، چىدام، تاقەت: بۇ قوشۇن جاسارەت مارشىنى ياغرىتىپ، يولنىڭ تاشلىرىدا بالقمغان قۇياش نۇرلىرىنى كېچىپ، ماتانەت بىلەن كىرىپ كەلمەكتە ئىدى. * - ئادەم دېگەندە روھ، پائالىيەت ۋە ماتانەت بولۇشى لازىم، - بوۋاي بالغا تىكىلىپ قويۇپ، قەتئىي ئاۋازدا دېدى، - ئۆتمۈش ئۆلگەننىڭ، بۈگۈن مېنىڭ، كەلمەش كۈنلەر بولسا پۈتۈنلەي سېنىڭ، بۇنى بىلمەسەن!؟

ماتانەتلىك سۈپ. چىدىيالايدىغان، تاقەت قىلالايدىغان، چىداملىق، سۇباتلىق: ئۇ قەلبىدە يانغان دوزاخ ئوتىنىڭ يالقۇنلىشىدىن شۇنداق بىر ماتانەتلىك گۈزەل تۈسكە كىرگەندى. // خەۋەر كەلمەكتە يايلاقتىن كۆرەش جىددىي مۇشەققەتلىك، ئۇ يەردە قەھرىمان يوقسۇل ئېلىشماقتا ماتانەتلىك.

ماتەم ئى (پ) ① بىركىمنىڭ ئۆلۈمى مۇناسىۋىتى بىلەن بىلدۈرۈلگەن تەزىيە، قايغۇ ۋە بۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئويۇشتۇرۇلغان مۇراسىم، قارىلىق تۇتۇش قاتارلىقلار: ھەممە ياقنى قىيا-چىيا، ماتەم يىغىسى قاپلاپتۇ. * گۆرىستانلىقتا زارى قايغۇ ماتەم، ئۆلۈكنى ئەسلىشىپ يىغلاپ كۆزى نەم. ② قايغۇ، ھەسرەت: سېنىڭ غەمگە گىرىپتار بولۇشۇڭ مېنىڭ ئۈچۈن خۇشاللىق، پاراغەتكە چىقىشنىڭ ماڭا ماتەم ئىدى. * خەتنى بىلمىگەن ئادەم، بېشىدا كېزەر ماتەم. خەت بىلمەس نادانلارغا قاراڭغۇ ئىكەن ئالەم.

ماتەم بىلدۈرمەك ئۆلگۈچىگە قايغۇرۇش يۈزىسىدىن سۈكۈتتە تۇرماق، ئۆلگۈچىنىڭ

پاخال قاتارلىقلار سېلىنغان قېلىن تۆشەك: موللاقچىلار سەھنىگە چوڭ بىر ماتراسنى سېلىپ ئۆزىنىڭ ماھارىتىنى كۆرسىتىشكە باشلىدى.

ماتروس ئى (ر>لات) ① دېڭىز ئارمىيىسى

تەركىبىدىكى ئەسكەر: ئۇچالايمەن لاچىندەك چاققان، سۇدا ئۇزۇپ بولمەن ماتروس. ئۇچقۇر «خىيال» ئېتىم بار باققان، تالماس قانات ھەردەم ماڭا دوست. ② ئومۇمەن دېڭىز-ئوكيان قاتنىشىدا (كېمە، پاراخوت ئۈستىدە) خىزمەت قىلىدىغان كىشى.

ماترىئارخال سوپ (ر) ئانىلىق ئۇرۇقداشلىققا

مەنسۇپ بولغان: ماترىئارخال جەمئىيەت. ماترىئارخال مۇناسىۋەت.

ماترىئارخاللىق ئى. جەمئىيەت ۋە ئائىلىدە

ئانا باشچىلىق قىلىدىغان، ئۇرۇقداشلىقتا ئانا ئاساس ھېسابلىنىدىغان فورماتسىيە: پارتىئارخاللىق ئۇرۇقداشلىق ماترىئارخاللىق ئۇرۇقداشلىقنىڭ ئورنىنى ئالغاندىن كېيىن، بالىلار ئانا ئۇرۇقىنىڭ ئەزالىقىدىن ئاتا ئۇرۇقىنىڭ ئەزالىقىغا ئۆتۈپ، ئاتا ئەجدادى تەرىپىدىن سۈرۈشتۈرۈلىدىغان ئۇسۇل تۇرغۇزۇلدى. // ماترىئارخاللىق تۈزۈم.

ماترىئارخاللىق تۈزۈم ئىپتىدائىي

جەمئىيەتنىڭ دەسلەپكى دەۋرىدە شەكىللەنگەن، ئاياللار ئىقتىساد ۋە ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە ھۆكۈمران ئورۇندا تۇرىدىغان بىر خىل تۈزۈم. ئۇ ۋاقىتتا يېزا ئىگىلىكى بىلەن شۇغۇللىنىش، ئۆي ھايۋانلىرىنى بېقىش، ئائىلە ئىشلىرىنى باشقۇرۇش قاتارلىقلاردا ئاياللار ئاساس قىلىنغان، ھەمدە توپ نىكاھلانغان بولغاچقا، قان سىستېمىسى پەقەت ئانىلارنىڭ قان سىستېمىسى بويىچە بەلگىلەنگەن. بۇ ئەھۋاللار ئاياللارنى مەركەز قىلغان

ھازىردا: بىر كۈنى ھاتەم ئۇ يەردە قارا كىيىم كىيىشكەن، كۆرۈنۈشتە ماتەمدارغا ئوخشاش ھازا تۇتۇشقان بىر بۆلەك خالايقنى كۆردى. // ماشىنىنىڭ ئىچىدە بىرنەچچە ئەر-ئايال، ياش-قېرى مەيدىلىرىگە يوغان ئاق قەغەز گۈل تاقاپ، باشلىرىنى ئېگىپ ماتەمدار قىياپەتتە ئولتۇرۇپتۇ.

ماتەمدارلىق «ماتەمدار» سۆزىنىڭ

ئابىستىراكت ئىسىم شەكلى: سىياسىي كومىسسارلار جەسەتلەرنىڭ ئالدىدا ھۆرمەت نەزىرى بىلەن تىك تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ۋەھشىلىك بىلەن ئېتىپ تاشلانغانلىقىغا چوڭقۇر قايغۇ ئىچىدە ماتەمدارلىقنى بىلدۈردى.

ماتەمسەرا ئى (پ) يېزى. ماتەم تۇتۇلىدىغان

جاي، ئۆي: جەننەتسىرى كەتتى تاشلاپ ھىجرانغا، ھىجران دېمە، ماتەمسەرا جاھانغا! * يول تاپالمىي نەچچە يىللاردىن قاراڭغۇ تۈن ئارا، ئول سەنەمنىڭ ئىشىدا ھەركۈندە يۈز مىڭ ماجىرا، ئاقىۋەت بولدى رەقىبەلەرنىڭ ئۆيى ماتەمسەرا، شۇم لەئىن شەرمەندىلىكتىن بولدى خوپ يۈزى قارا، ئېيتايىن شادلىق بىلەن ئەرزىمنى گۈليار ئالدىدا.

ماتەملىك سوپ ① ماتەمگە مۇناسىۋەتلىك

بولغان، ماتەمگە تەئەللۇق؛ ماتەمنى بىلدۈرىدىغان: سىنىننۇ زۇبەيدە ئۈنىمۇ ماتەملىك قارا كىيىم كىيگەن ھالدا كۆرۈپ ئەھۋال سوراپتۇ. * تېخى ياش ئىدىك گوياكى غۇنچە، تارتتىڭ ئازابىنى زىنداندا شۇنچە، سولشىپ گۈلۈك، تۆكۈلدى ياپراق، بۇ بولدى بىزگە ماتەملىك ۋاراق. ② ماتەم تۇتقان: كۆك ئاسمان ياش تۆكتى، قىچقىرار كاككۇك، ماتەملىك ۋادىغا ئېغىر مۇك تۆكۈپ، تاغ، تېرەك، گۈل... - گىباھ... - ئانا تەبئەت، تۇرىدۇ ئېزگۇ بىر جىملىققا چۆكۈپ. **ماتراس ئى (ر>ئە)** ئىچىگە پاختا، يۇڭ،

ئورنىتىلغان: ماتورلۇق كېمە. * ماتورلۇق نەرسىلەرنى مەسلەن، موتسىكلت، تراكتور، ماشىنا، پىكاپ، ھەتتا پويىز، پاراخوت، ئايروپىلانلارنىمۇ ھەيدەپ باققۇم كەلدى.

ماتورلۇق قېيىق < قاتن > ئىچىدىن ياندىغان دۋىگاتېل ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىغان قېيىق ياكى كىچىك تىپتىكى كېمە. ئۇنىڭ سۈرئىتى تېز ۋە ھەرىكەتچانلىقى يۇقىرى كېلىدۇ. بەزىلىرى قاتناش قورالى قىلىنسا، يەنە بەزىلىرى تەنتەربىيە مۇسابىقىلىرىگە ئىشلىتىلىدۇ. **ماتورلۇق قېيىق تەنھەرىكىتى** < تەن > دۆلەت مۇداپىئە تەنھەرىكەت تۈرى. مۇسابىقە تۈز يوللۇق ھەيدەش، ئايلىنىپ ھەيدەش، ئۇزۇن مۇساپىلىق ھەيدەش قاتارلىق تۈرلەرگە ئايرىلىدۇ. مۇسابىقە نەتىجىسى سۈرئەت بىلەن ھېسابلىنىدۇ. ماتورلۇق قېيىق تەنھەرىكىتى سۇ ئۈستىدىكى يۇقىرى سۈرئەتلىك تەنتەربىيە پائالىيىتىدۇر.

ماتورلۇق كېمە < قاتن > ← **ماتورلۇق قېيىق**.

ماتېرىك ئى (ر) ① < جۇغ > قۇرۇقلۇق، قىتئە. ② < گېئول > ئانا جىنس. ③ < گېئول > ئاساسلىق جىنس، ئۇل جىنس.

ماتېرىيال (ماتېرىيالى) ئى (ر) لات) ① بىرەر مەقسەت ئۈچۈن كېرەك بولىدىغان خام ئەشيا، ماددا: قۇرۇلۇش ماتېرىيالى. ماتېرىيال تەييارلىماق. ئىشلەپچىقىرىش ماتېرىياللىرى.

② ئاساس ياكى دەلىل ۋەزىپىسىنى ئۆتەيدىغان مەلۇمات، مەنبە ۋە شۇ قاتارلىقلار: ئىلمىي ئىش ئۈچۈن ماتېرىيال توپلىماق. ماتېرىيال كەملىكى. ماتېرىيال بۆلۈمى. بىرىنچى قول ماتېرىيال.

ماتېرىيال بەرمەك بىرەر كىشى ياكى

ئائىلىق ئۇرۇقداشلىق جامائەسىنى شەكىللەندۈرگەن. كېيىن ئائىلىق تۈزۈمى ئۇنىڭ ئورنىنى ئالغان.

ماتكا I ئى (ر) قارتا ئويۇندا ئايال سۈرىتى چۈشۈرۈلگەن، سولدا تىن يۇقىرى، كارولىدىن تۆۋەن تۇرىدىغان، « Q » بەلگىسى چۈشۈرۈلگەن كارتا.

ماتكا II ئى (ر) < ئانات > ① بالياتقۇ: ماتكا راكى. ② ئاياللارنىڭ جىنسىي ئەزاسى.

ماتور ئى (ر) لات < ماشىن > ← **دۋىگاتېل. ماتورخانا** ئى. ماتور ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئۆي: ئۇلار ماشىنىغا يەنە كامېر ئۇلاپ، سۇ چىقىرىش پونكىتىنىڭ ماتورخانىسىدىكى سۇ پومپىسى چۈشۈرۈلىدىغان تۆشۈكتىن لايىھىلىدىكى سۇغا سالىدۇ.

ماتورلاشتۇرماق « ماتورلاشماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ماتورلاشتۇرۇلماق « ماتورلاشتۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: ماتورلاشتۇرۇلغان قىسىم.

ماتورلاشقان « ماتورلاشماق » پېئىلىنىڭ سۈپەتتىشى: ماتورلاشقان قىسىم.

ماتورلاشقان قىسىم < ھەرب > ماتورلۇق قاتناش قوراللىرى بىلەن تولۇق قوراللانغان قىسىم.

ماتورلاشقان ھەربىي يۈرۈش < ھەرب > ماشىنا ۋە تۈرلۈك جەڭ ئاپتوموبىللىرىغا ئولتۇرۇپ ئېلىپ بارىدىغان ھەربىي يۈرۈش.

ماتورلاشماق پ. قاتناش-ترانسپورت ئىشلىرى ماتورلۇق قاتناش ۋابىستىلىرى بىلەن تەمىن ئېتىلمەك (ھەربىي قوشۇن ھەققىدە).

ماتورلۇق سۈپ. ماتورى بار، ماتور

ئىش-پائالىيەت ھەققىدە يېزىلغان ماتېرىيالنى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا سۇنماق: بۇ ئاق كۆڭۈل، قىزغىن ئادەمنىڭ ئۈستىدىن ماتېرىيال بېرىشكە مېنى مەجبۇر قىلغانلىقى ئۈچۈن ھېلىقى كۈمۈش چىشلىق يىگىتكە غەزەپلىنىپ ھېلىدىن-ھېلىغا ئۇھ تارتاتتىم.

ماتېرىيال بۆلۈمى كۆرۈپ پايدىلىنىش قىسمىنى بولغان يازما ماتېرىياللار ۋە ھەر خىل كىتاب، گېزىت-ژۇرناللار قويۇلغان ئۆي.

ماتېرىيال تاللاش < ئورم > ماتېرىياللارنى ئىشلىتىش تۈرى بويىچە تاللاش.

ماتېرىيال ھەجىمى < ئورم > يالغۇز دەرەخ ۋە نۇرغۇن دەرەخلەردىن چىقىدىغان ياغاچ ماتېرىياللىرىنىڭ ھەجىمى.

ماتېرىيالچى ئى. ھەر خىل يازما ماتېرىيال ۋە گېزىت-ژۇرناللارنى رەتلەپ ساقلىغۇچى كىشى: مەزكۇر مەھكىمگە قاراشلىق تەرجىمە خىزمىتى ئۈچۈن مۇلازىمەت قىلىدىغان ھۈججەت بۆلۈمى، ماتېرىيال بۆلۈمى ۋە سۆزلۈك بۆلۈمىدىمۇ ئالتە خىل تىلنىڭ ماتېرىيالچىسى ۋە سۆزلۈكچىسى بولۇپ جەمئىي 30 نەچچە ئادەم بار.

ماتېرىياللىق ① سۈپ. ماتېرىيال قىلىنىدىغان: ماتېرىياللىق ئورمان. ② ئى. ماتېرىيال يېتىلىش جەريانى: ماتېرىياللىق نىسبىتى. **ماتېرىياللىق نىسبىتى** < ئورم > بەلگىلىك كۆلەمدىكى ئۆرە دەرەخلەر زاپىسىدىن ئىشلەپچىقارغىلى بولىدىغان تۈرلۈك تاۋار ماتېرىياللىرىنىڭ بىرسەنتى.

ماتېرىياللىق نىزمى ئى (ر > لات) < پەلس > پەلسەپەدىكى ئىككى چوڭ ئېقىمنىڭ بىرى. ماتېرىياللىق نىزمى: دۇنيا ئۆز ماھىيىتىدىن ئالغاندا ماددا، ئۇ كىشىلەر ئېڭىدىن تاشقىرى، كىشىلەر ئېڭىغا باغلىق بولىدىغان

ھالدا ئوبىيكتىپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ؛ ماددا بىرلەمچى، ئاڭ ماددىي مەۋجۇدىيەتنىڭ ئىنكاسى، شۇڭا ئىككىلەمچى؛ دۇنيانى بىلگىلى بولىدۇ دەپ ھېسابلايدۇ. ماتېرىياللىق ئومۇمەن ئىلغار سىنىپلارنىڭ دۇنيا قارىشى بولۇپ، ساددا ماتېرىياللىق، مېتافىزىكىلىق ماتېرىياللىق ۋە دىئالېكتىك ماتېرىياللىق دىن ئىبارەت ئۈچ تەرەققىيات باسقۇچىنى بېسىپ ئۆتتى. دىئالېكتىك ماتېرىياللىق - پرولېتارىياتنىڭ دۇنيا قارىشى ۋە مېتودولوگىيىسى.

ماتېرىياللىق نىزمىچە رەۋ. ماتېرىياللىق پىرىنسىپلىرىغا ئاساسلىنىپ: «روھ ۋە تەن ئىككى مەنبەچىلىكى» نى ماتېرىياللىق نىزمىچە تۈگىتىش «روھ تەندىن خالى ھالدا مەۋجۇت ئەمەس، روھ ئىككىلەمچى، مېڭىنىڭ رولى، تاشقى دۇنيانىڭ ئىنكاسى» دەپ تەشەببۇس قىلىشنى ئىبارەت.

ماتېرىياللىق نىزمىچى ئى ← **ماتېرىياللىق نىزمىچى ئى** تېمپىرامېنتى ئەڭ بالدۇر تەنقىق قىلغان ۋە ئۇنى بەدەن سۇيۇقلۇقى ئارقىلىق چۈشەندۈرگەن ئىككى مىڭ يىلدىن ئىلگىرىكى يۇناننىڭ ساددا ماتېرىياللىق نىزمىچىسى دوختۇر ھېپىپوكرات ئىدى.

ماتېرىياللىق نىزمىچى سۈپ ← **ماتېرىياللىق نىزمىچى سۈپ** مانا بۇ پىسخىكىنىڭ پەيدا بولۇش مېخانىزىمى رېفلىكس نۇقتىئىنەزىرى ئارقىلىق چۈشىنىش، پىسخىكىلىق ھادىسىلەرنى ماتېرىياللىق نىزمىچە ئاساستا ئىزاھلاش ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم. **ماتېرىياللىق نىزمىچى قاراش** < پەلس > ← **ماتېرىياللىق نىزمىچى قاراش**.

ماتېرىياللىق نىزمىچى ئى (د) ماتېرىياللىق تەرەپدارى، ماتېرىياللىق نىزمىچى ئېقىمىدىكى كىشى: ماتېرىياللىق بولۇش ئۈچۈن، سەزگۈ ئەزالىرىنى بىزگە ئېچىپ بەرگەن ئوبىيكتىپ ھەقىقەتنى ئېتىراپ

قىلىش كېرەك.

ماتېرىياللىق سۈپ (د) ماتېرىياللىق

ئائىت، ماتېرىياللىق پىرىنسىپلىرىغا ئاساسلانغان؛ بۇ يەردىمۇ ئۇ باشتىن-ئاخىر ماتېرىياللىق دىئالېكتىكىنى يەنى تەرەققىيات توغرىسىدىكى تەلىماتنى تەتقىق قىلىپ كوممۇنىزمنى كاپىتالىزم ئىچىدىن ئۆسۈپ چىققان دەپ قارىغان. **ماتېرىياللىق دىئالېكتىكا** <پەلس> ماركس بىلەن ئېنگىلس تەرىپىدىن بەرپا قىلىنغان ۋە ماتېرىياللىق ئاساسىغا قۇرۇلغان دىئالېكتىكا. ئۇ: ماددىي دۇنيا دىئالېكتىك ھەرىكەت قانۇنىيىتىگە ئىگە بولۇپ، خالىغان بىر شەيئى ئومۇمىي باغلىنىش ۋە ئۆزئارا تەسىر قىلىش ھالىتىدە تۇرىدۇ؛ خالىغان بىر شەيئىنىڭ بارلىققا كېلىش، راۋاجلىنىش ۋە يوقىلىش جەريانى بولىدۇ؛ شەيئىلەرنىڭ تەرەققىياتىدىكى تۈپ سەۋەب ئۇنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى زىددىيەتتە، زىددىيەتلىك قارىمۇقارشى تەرەپ ھەم بىرلىككە كېلىدۇ ھەم بىر-بىرى بىلەن كۈرەش قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن شەيئىلەر ھەرىكىتى ۋە ئۇنىڭ ئۆزگىرىشىگە تۈرتكە بولىدۇ دەپ قارايدۇ. قارىمۇقارشىلىقنىڭ بىرلىكى قانۇنىيىتى ماتېرىياللىق دىئالېكتىكىنىڭ ماھىيىتى ۋە يادروسىدۇر.

ماتېرىيە ئى (د) لات) <پەلس> - ماددا II.

ماتېماتىكا (د) ① ئى. ماتېماتىكا ئالىمى، مۇتەخەسسسى: - لۇتپۇللا ئەگەر ئالىي مەكتەپلەردە بىلىم ئاشۇرۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولسا، چوقۇم ئاجايىپ ماتېماتىك بولۇپ چىقىدۇ، - دەيتتى ئۇ لۇتپۇللانىڭ ماتېماتىكىدىن ئالغان يۇقىرى نومۇرىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ. ② سۈپ. ماتېماتىكىغا ئائىت، ماتېماتىكا

قائىدىلىرىگە ئاساسلانغان؛ ماتېماتىكىلىق؛ ماتېماتىك فورمۇلا.

ماتېماتىكا ئى (د) گېئ (ك) <مات> رېئال

دۇنيانىڭ بوشلۇقتىكى شەكىللىرى بىلەن سانلىق مىقدار مۇناسىۋىتىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن. ئارىفمېتىكا، ئالگېبرا، گېئومېترىيە، ترىگونومېترىيە، دىففېرېنسىئال ۋە ئىنتېگرال قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ماتېماتىكىلىق سۈپ. ماتېماتىكىغا ئائىت،

ماتېماتىكا قائىدىلىرىگە ئاساسلانغان؛ ماتېماتىك: ماتېماتىكىلىق ھېسابلاش. ماتېماتىكىلىق ستاتىستىكا.

ماتېماتىكىلىق ستاتىستىكا <مات>

ماتېماتىكىنىڭ ماتېماتىكىلىق ئېھتىماللىق نەزەرىيىسىنى ئاساس قىلغان بىر تارمىقى. **ماتېماتىكىلىق گېئولوگىيە <گېئول>** يېقىنقى ئون نەچچە يىلدىن بۇيان گېئولوگىيىنىڭ تەرەققىياتى ۋە ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسىنىڭ ئىشلىتىلىشى بىلەن تەدرىجىي تەرەققىي قىلىپ شەكىللەنگەن يېڭى بىر ئارىلىق پەن. ئۇ ئاساسەن مۇنداق ئىككى مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بىرى، ھەر خىل ماتېماتىكىلىق ئۇسۇللارنى ئىشلىتىپ، بولۇپمۇ ماتېماتىكىلىق ستاتىستىكا، ئېھتىماللىق نەزەرىيىسى ئۇسۇللىرىدىن پايدىلىنىپ ھەر خىل گېئولوگىيىلىك جەريانلارنى تەتقىق قىلىدۇ؛ يەنە بىرى، گېئولوگىيىلىك جەريانلارنى ماتېماتىكىلىق قېلىپلارغا ئايلاندۇرىدۇ ھەمدە ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسىنىڭ ئالاھىدىلىكىدىن تولۇق پايدىلىنىپ ھېسابلاش ئارقىلىق گېئولوگىيىلىك جەريانلارنىڭ ھەرىكەت تەرەققىياتىنىڭ ئۆزگىرىشىنى تەقلىد قىلىدۇ.

ماتېماتىكىلىق لوگىكا — ماجالى يوق

ياسىدى، ئاقساق يۇتۇمىدىن ۋە ماجاق قولۇمىدىن ئىلاجىنىڭ بارىچە پايدىلىنىشتى.

ماجاقلانماق «ماجاقلماق» پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: يامغۇر سۈيى يىغىلىپ قالغان ئويماندا، ئاياق زەرىسىدىن ھوشىنى يوقىتىپ قويغان، بىلىكىگە ماجاقلانغان سېۋەتنىڭ يېغى ئىلىشىپ قالغان بىر قىز ياتاتتى.

ماجاقلماق پ. ئېزىپ، مىجىپ، ئەبجىقىنى

چىقارماق: توسۇن ئات سۆرەپ كېلىۋاتقان ھارۋا ھېلىقى باققاننىڭ ئالدىدىكى مېۋىلەر ئۈستىدىن ئۆتۈپ، ئۈزۈم-شاپتۇل، قوغۇن-تاۋۇزلارنى ماجاقلاپ تاشلىدى.

ماجال ئى (خەن) قومۇش، سۆڭەك، سۇلياۋ

قاتارلىقلاردىن ياسىلىپ ئۈستىگە گۈل ياكى خەت چېكىلگەن، قارتا تۈرىدىكى بىر خىل كۆڭۈل ئېچىش بۇيۇمى. جەمئىي 136 دانە بولىدۇ.

ماجال (ماجالى) ئى (ئە) ① كۈچ-قۇۋۋەت،

ماغدۇر، مادار: ئۇنىڭ، مېڭىش تۇرماق، گەپ قىلغۇدەك ماجالى يوق ئىدى. * ئىشتىياقنى تولا تارتىپ، ھېچ ماجالىم قالدى. روچۇندەك سارغىيىپ، ئۇچارغا ھالىم قالدى. ② كۆچمە. ئىمكانىيەت، پۇرسەت: شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭ بۇ ئاخىرقى جۈملىسى ھامدىنى يەرگە قارىتىپ، لام دېيىشكە ماجال بەرمىدى. * ھازىر يۇرتىمىزدا بىرەر مۇمەكتەپ يوق، ئانچە-مۇنچە بالىلار پەقەتلا موللا-ئۆلىمالارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ دەرس ئېلىۋاتىدۇ. پەيشەنبىلىك ئېلىپ بېرىشقا ماجالى يەتمەكتە بولسا ئوقۇشىنىز قېلىۋاتىدۇ.

ماجالى قالباىلىق ماغدۇرىدىن، كۈچىدىن

كېتىش: ئۆرە تۇرۇشقا ماجالى قالمىغان بۇ كىشىنىڭ كىيىمىنى كۆرۈپ كىمدۇر بىرى توۋلاپ تاشلىدى.

ماجالى يوق كۈچ-قۇۋۋىتى، دەرمانى

ماتېماتىكىلىق لوگىكا < لوگ > ئەنئەنىۋى لوگىكىدىن ئايرىلىپ چىققان يېڭى بىر نارماق پەن. ئۇنىڭدا ماتېماتىكىلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق يەنى سۈنئىي تىل ئارقىلىق ئۇقۇم، ھۆكۈملەر ھەمدە ھۆكۈملەر ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتلەر تەتقىق قىلىنىپ، ناھايىتى مۇكەممەل بەلگىلەر سىستېمىسى ھاسىل قىلىنىدۇ. **ماتېچى** ئى. دىئال. پاھىشە ئايال.

ماتىغۇچ ئى. ياغاچ ماتېرىياللىرىنى تۈز

قۇرۇتۇش ئۈچۈن تېگىلىدىغان رۇس ياغاچ: ئۇ ھويلىنىڭ بىر بۇلۇڭىغا گۈلخان يېقىپ، دەستىلەرنى پۇچۇلاپ ماتىغۇچ بىلەن ماتىدى.

ماتىماق پ ① بىرەر نەرسىگە چىڭ

تاڭماق: كۈنلەردىن بىر كۈنى بۇ شىر ئوۋچىلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ قېلىپتۇ. ئوۋچىلار شىرنى يوغان بىر دەرەخقە ماتاپ باغلاپتۇ-دە، يەنە بىر شىرنى تۇتقىلى كېتىپتۇ. * مۇشۇنداق ئەزىمەت شەنگە ئىچەي، ئىچمەن، ئېيىقنا، كىملىرگە ئاتاپ؟ ئىچمەيەن ۋاپاسىز ئۈچۈن بىر تېسىم، جادۇغا باسسۇمۇ قولۇمنى ماتاپ. ② ياغاچ ماتېرىياللىرىنى نەمدەپ، قىزىتىپ، بىرەر نەرسىگە تېگىپ ياكى باستۇرۇپ، ئېھتىياجلىق شەكىلگە كەلتۈرمەك: ھويلىنىڭ بىر بۇلۇڭىغا گۈلخان يېقىپ دەستىلەرنى پۇچۇلاپ، ماتىغۇچ بىلەن ماتىدى.

ماتىۋ ئى (ر>فران) ① < ئەد > ئەدەبىي

ئەسەرنىڭ ئاساسىي تېمىسىدىن پەرقلىق ھالدىكى ئىككىنچى دەرىجىلىك تېمىسى. ئاساسىي تېمىنى تولۇقلاش رولىنى ئوينايدۇ. ② < مۇز > مۇزىكا ئەسىرىنىڭ ئاساسىي ئېلېمېنتى.

ماجاق سۈپ. مىجىلغان، ئېزىلگەن،

ماجاقلانغان: مېنى سۈنئىي دوڭ قىلىپ

ماجىرا چىقماق ماجىرا، جېدەل پەيدا بولماق؛ جېدەل چىقماق؛ ئۇ ئۆزىنى سالى دورغىنىڭ تۇغىنى دەپ تونۇشتۇرۇپ جىسا بىلەن دورغا ئوتتۇرىسىدا ماجىرا چىققانلىقىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ناھايىتى بىئارام بولغانىدى. * - يۈندىنى ئىتقا بېرىۋېتىپتەن، يۈندىنىمۇ ئىتقا بەرمەيدىغان ئىش بولسا، مۇندىن كېيىن يىغىپ قويماي، - دەپ ھەقىقەت جاۋاب بەردى ئاسىگۈل، لېكىن بىرمۇنچە؟ ماجىرا چىقتى.

ماجىرا قىلماق غەلۋە، جېدەل قىلماق؛ ماجىرالاشماق؛ بۇ ۋەدە بولغۇسى ھازىرلا ئىجرا، خەلقىمۇ قىلىنمايىش ئەمدى ماجىرا. **ماجىراچى** ئى. دائىم ماجىرا چىقىرىدىغان، ماجىرا تېرىپلا تۇرىدىغان كىشى؛ توغرا دەيدىلە، بۇ ئۈچ ماجىراچىنى ئەلۋەتتە بىر-بىرىدىن ئايرىۋېتىش زۆرۈر.

ماجىرالاشماق پ. ماجىرا پەيدا قىلىپ ئۆزئارا ئۇرۇش-تالاش قىلىشماق، جېدەللەشمەك؛ مەن سىز بىلەن شەخسى ئىشىم توغرىلۇق ماجىرالاشقىلى كىرگىنىم يوق. بايىقى سوتالمىغا سىزدىن. جاۋاب ئالغىلى كىردىم. * ئاسىم ھېكمەتنىڭ ئۆيىدىن قايتىشقا ماخۇ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ روزاخۇن بىلەن ھەيدەرنىڭ ماجىرالاشۇاتقىنىنى ئاڭلىدى.

ماجىرالىق سۈپ. ماجىرا چىقىپ تۇرىدىغان، جېدەل-ماجىرالارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان؛ ئەمما ئۇنىڭ كۆڭلى ئاشۇ ماجىرالىق يىللار قويندا ئۇزۇپ يۈرەتتى.

ماچ تەق. مېۋە ۋە بەزى يېمەكلەرنى ئەزگەندە، چاپىنغاندا، ياكى يېپىشقا لايىغا دەسسەگەندە ھاسىل بولغان ئاۋاز؛ بەرگە تۆكۈلگەن شاپتۇلدىن بىرى ئۇنىڭ ئايىقىدا «ماچ» قىلىپ ئېزىلدى.

ماچتا ئى (ر> نېم) < قاتن > ① كېمىلەرنىڭ يەلكەن تارتىدىغان تىك ياغىچى. ② پاراخوتلارنىڭ بەلگە چىراغلىرى ئىسلىدىغان

يوق، ھالى خاراب؛ - بىچارە ئۈچ كۈندىن بۇيان ئورۇن تۇتۇپ يېتىپتۇ، مەدىرلىغۇدەك ماجالى يوق، - دەيدى ھۆسنارىخان.

ماجالسىز سۈپ. ماجالى يوق، كۈچسىز، مادارسىز؛ ئاتا بۇ چاغ بەك ھالسىز، قىزچاق سۈتىسىز، ماجالسىز. يۇرتنى تاشلاپ بۇ چۆلگە، كەلگەن ئىكەن ئامالسىز.

ماجالسىزلانماق پ. ماجالدىن كەتمەك، مادارسىزلانماق؛ كەچقۇرۇنلۇقى ماجالسىزلىنىپ قوشتىن چىقىمەن. «ئۆلگەننىڭ ئۈستىگە تەپمەك» دېگەندەك ئۆيگە قايتىشتا قۇرۇق كەتمەسۇن دەپ يەنە بىرمۇنچە يۈكىنى ئۈستۈمگە ئارتىدۇ.

ماجالسىزلىق «ماجالسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ ئوق ئۇنىڭ ئەجەللىك يېرىگە تەگمىگەنلىكتىن ئۆلمىدى. لېكىن ماجالسىزلىقتىن ئۆلگەن قىياپەتتە ھىلىگەرلىك قىلىپ يېتىۋالدى.

ماجىرا (ماجىراسى) ئى (ئە) ئوتتۇرىدا بولۇپ ئۆتكەن كۆڭۈلسىز گەپ، سۆز، تىللىشىش، تاللىشىش، جېدەل، ئۇرۇشۇش؛ قوشنا بىلەن قوشنا، دۇي بىلەن دۇي، شەخسى بىلەن كۈللەپكىتىپ ئوتتۇرىسىدا ماجىرا بارغانسېرى ئەۋج ئېلىپ، بىرنەچچە كادىر توسۇپ قالالىغۇدەك دەرىجىگە يەتتى. * ئائىلە بۇ ئاكا-ئۇكىنىڭ ئۇششاق ماجىراسىدىن خالىي بولالمىتتى. * ئۇ بەھرام بىلەن قىزى زۆھرە ئوتتۇرىسىدا بولغان ئىشقى مۇھەببەت ماجىراسىنى بىر-بىر بايان قىلدى.

ماجىرا بولماق ← ماجىرا چىقماق؛ كۆپ ئۆتمەستىن تىنچىپ قالدى لېكىن ئۇ، ئىتلار كۆزلەپ كەلگەندى مۇردىنى. ماجىرا بولدى ئارىسىدا ئىتلارنىڭ، كۆتۈرۈلدى دەتالاشلار دولقۇنى.

ماجىرا قېرىماق ماجىرا، جېدەل پەيدا قىلماق؛ ماجىرا چىقارماق؛ ئۇ كىنوخاننىڭ ئالدىغا بارسىلا ماجىرا تېرىتتى.

تایاچە باکتېرىيىسى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. بۇنىڭدا، تېرە ئۇيۇشۇش، قېلىنلاش، رەڭگى قارىيىش، تېرە يۈزىدە تۈگۈنچىلەر پەيدا بولۇش، چاچ-تۈكلەر تۆكۈلۈپ كېتىش، سېزىمى يوقىتىش ۋە قول-پۇت بارماقلىرىنىڭ شەكلى ئۆزگىرىپ كېتىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

ماختاپ-پۈۋەلەپ ← ماختاپ-ئۇچۇرۇپ:

ئەپسۇس، ئاناڭ چۈشەنمەيدۇ، ساڭا ئانچە ئىشەنمەيدۇ. ئەيىبلەيدۇ، شۇڭا، ھەدەپ، چوڭ ئاكاڭنى ماختاپ-پۈۋەلەپ.

ماختاپ-ئۇچۇرۇپ ← ماختاپ ھەم ئۇچۇرۇپ:

ئۇلار بىزگە يالغاندىن ھە-ھە دەپ قويغىنى بىلەن ئەمەلىيەتتە ئۆچ، بىزنى ئاغزىدا ماختاپ-ئۇچۇرۇپ بىرنەچچە ئېغىز بىرنەمە دەپ قويۇشىمۇ مۇمكىن.

ماختاتماق «ماختىماق» پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: - ئۇنىڭ مەقسىتى كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى بىر ماختىتىۋېلىش، - دەپى ئۇ ماڭا.

ماختاش ① «ماختىماق» پېئىلىنىڭ يەنە

بىر خىل ئىسمىدىشى: مانا بۇ يېزا بالىلىرىنىڭ تراكتورغا ھەۋەسلىنىپ ئېيتقان ماختاشلىرى. ② <ئەد> مەدھىيەلەش.

ماختاشماق «ماختىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك

دەرىجىسى: - قالتىس ماھىر ئىكەن، قالتىس ماھىر ئىكەن، - ئۇلار ھەيران بولۇپ ھەر خىل تىللاردا ماختىشىپ كەتتى. * بۇ ۋەقە ھەققىدە چەت ئەل تارىخچىلىرىمۇ بىلگەنلىرىنى يازدى، مەملىكىتىمىز تارىخچىلىرىمۇ بۇ ۋەتەنپەرۋەرلىك كۆرىشىنى ئاغزى-ئاغزىغا تەڭمەي ماختاشتى.

ماختالماق «ماختىماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل

دەرىجىسى: ئارغىماقنىڭ سىياھدەك قارا رەڭگى، ئوت يېنىپ تۇرغان كۆزلىرى تالاش-تارتىشتا ماختالدى، لېكىن ئارغىماق

ئانتېننا ئورنىتىلغان ۋە كۆزىتىش سۈپىسىنى كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان ئېگىز خادىسى.

ماچتا کران <بىن> تىك تۈۋرۈك ۋە خادا رولىدىكى يانتۇ تېرەكتىن قۇرۇلغان، بىر ئورۇندا تۇرۇپ ئايلىنىپ ئىشلەيدىغان کران. تىرەكنىڭ يانتۇلۇق بۇلۇڭىنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق کران خادىسىنى ئۇزارتىشقا بولىدۇ. ئادەتتە پورتلار ۋە قۇرۇلۇش ئورۇنلىرىدا يۈك قاچىلاش ھەم قۇراشتۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

ماچچىدە رەۋ «ماچ» قىلغان ھالدا،

«ماچ» قىلىپ: ئۇلايغا ماچچىدە دەسسەش بىلەن كەشى لايدا قالدى.

ماچ-ماچ «ماچ» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى:

ئۇ «ماچ-ماچ» قىلىپ تاڭگازا چاپناشقا باشلىدى.

ماچىلدا تىماق پ «ماچىلدىماق» پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: سەلىمە نېمىندۇر ماچىلدىتىپ چاپناشقا باشلىدى.

ماچىلدىماق پ «ماچ-ماچ» قىلغان ئاۋاز

چىقارماق.

ماخار I ئى (خەن) مەخسۇس يۇغۇرۇلغان

خېمىرنى ئارغامچا شەكلىدە ئېشىپ، ياغدا پىشۇرۇلىدىغان قۇيماق.

ماخار II سۈپ، دىئال، پاناق بۇرۇن.

ماخاۋ ئى (خەن) <تېب> ← ماخاۋ

كېسەللىكى.

ماخاۋ دەرىخى <بوت> ماخاۋ دەرىخى

ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى ئۇزۇن، سوقچاق، گۈلى سېرىق، خۇش بۇي پۇراقلىق، ئۇرۇقى تۇخۇم شەكلىدە. ئۇرۇقىدىن ياغ چىقىرىشقا بولىدۇ. بۇ ياغ ئارقىلىق ماخاۋ قاتارلىق كېسەللەرنى داۋالاشقا بولىدۇ.

ماخاۋ كېسەللىكى <تېب> نسوزۇلما

خاراكتېرلىق يۇقۇملۇق كېسەللىك. ماخاۋ

بىرئاز ئورۇقراق ئىدى. * بۇ قېتىمقى يىغىن جەريانىدا بىزنىڭ بۇ ئىشىمىز كۆپ قېتىم تىلغا ئېلىندى، ماختالدى، بۇنىڭدا سىزنىڭ تۆھپىڭىز بار.

ماختانچاق سۈپ. ئۆزىنى ئۆزى ماختايدىغان، داۋاملىق ماختىنىپ يۈرىدىغان، ماختىنىشنى ياخشى كۆرىدىغان؛ مەن ھازىر بۇ مەيداننىڭ پارتكوم شۇجىسى بىلەن راسا ئېلىشۋاتىمەن. پارتكوم شۇجىسى گەپدان، ماختانچاق، ئۆزۈمچىل ئادەم ئىكەن. * نى-نى كاتتا يەرلەردىن كىشى كەلگەنلىكىنى ئېيتسام، راسا ماختانچاق خوتۇن ئىكەن بۇ، دەپ قېلىشمىسلا، خۇدانىڭ غەزىپىنى قوزغايدىغان نەدىكى بىرنەپەلەرمۇ مېنىڭ بوسۇغامنى تېشۋەتكىلى تاسلا قالدى، موللام. // دۇمباقنىڭ ئاۋازى يوغان، ئىچى قۇرۇق، ماختانچاقنىڭ گېپى يوغان، مېغىزى يوق (ماقال).

ماختانچاقلىق نى. ئۆز-ئۆزىنى ماختاپ، ماختىنىپ يۈرىدىغان ئادەت، قىلىق: ئۇنىڭ نەزىرىدە، بۇ ھېكايىلەر ماختانچاقلىق ۋە مەنمەنلىكتىن خالىي ئەمەس ئىدى. * ماختانچاقلىق نەسلىمىزدىن ئار بىزگە، ئۆم، كەمتەرلىك، تىرىشچانلىق يارىزىگە.

ماختانماق «ماختانماق» پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك دەرىجىسى: بار ماختانسا ئېچىلىدۇ، يوق ماختانسا چېچىلىدۇ (ماقال). * ئەنۋەر خۇشاللىنىپ ئوغلاقتەك سەكرەپ كەتتى. ئۇ ئەتىسى مەكتەپكە بېرىپ ساۋاقداشلىرىغا بۇ ھەقتە سۆزلەپ تازا ماختاندى. * ئالىم: مەن شۇنداق قىزغا ئۆيلىنىمەنكى، جاھاننىڭ شېرىنى ياكى زۇھراسىنى تېپىپ، توي قىلىسام، ئاتامنىڭ بالىسى بولماي كېتەي، دەپ ماختىناتتى.

ماختۇم سۈپ. دىئال. ماختانچاق. **ماختانماق** پ. قىلغان ياخشىلىقلىرىنى، ئارتۇقچىلىق ۋە پەزىلەتلىرىنى تىلغا ئېلىپ

گەپ قىلماق، ياخشى قىلىپ كۆرسەتمەك: دوست كەينىڭدە ماختار، دۈشمەن ئالدىڭدا ماختار (ماقال). * ئەقىللىق ئېتىنى ماختايدۇ، ئەخمەق خوتۇنىنى ماختايدۇ (ماقال). * ئۆيگە قايتىپ كەلگەندە، ئانىسى ئابدۇللانى قۇچاقلاپ تۇرۇپ: «جېنىم بالام، ئەجەب ياخشىلىرىنى تېرىپسەن» دەپ ماختايتتى. * شەۋكەت ھەر قېتىم ئاشۇ سۆزلەرنى تەكرارلىغاندا، ئاباق ئۇنىڭ دولسىغا قاقاتتى، ئاغزى بېسىلماي ماختايتتى.

ماختىنارلىق سۈپ. ماختىنىشقا ئەرزىيدىغان، ماختىنىشقا لايىق: ئۇ ئېتىز ئاشخانىسىنىڭ ماختىنارلىق ئاشپىزى بولۇپ قالدى.

ماختىنىشماق «ماختانماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: كۆرگەن-بىلگەنلىرى ئۈستىدە ماختىنىشىپ ئولتۇرغان بىرنەچچە كىشى ئۈستىگە ئەپەندىم كېلىپ قېلىپتۇ-دە، ئۇمۇ ماختىنىشقا باشلاپتۇ.

ماخو نى (خەن) ← ئېغىل.

ماخوۋىك نى (ر) <ماشىن> مېخانىزمىلارغا ئورنىتىلىدىغان چوڭ ھەم ئېغىر چاق. ئۇ ئۆزىنىڭ ئېنېرتسىيىسىدىن پايدىلىنىپ مېخانىزمىلارنى تەكشى ئايلاندۇرىدۇ. پوروشېنلىق مېخانىزمىلاردا، ئۇ يەنە پوروشېننى تەكرار ھەرىكەتلەندۈرۈپ بېرىش رولىنى ئوينايدۇ.

ماخۇزم نى (ر) <بېم> <پەلس> ← تەجرىبە تەنقىدچىلىكى.

مادا نى (پ) ئېشەكنىڭ چىشى: مەيداننىڭ ئىچى ھاڭگى مادىنى قوغلىغاندەك قاچ-قاچ بولۇپ كەتتى. // مادا ئېشەك.

ماداخان رەۋ (پ) يېزىت. ئايالچە: ھاۋا تىنچىق. ماداخان قىلىنغان ئالدى ئوچۇق كۆڭلىكىمنىڭ ھەممە ئىزىملىرىنى يېشىۋەتتىم. **ماداخىل** نى (ئە) <بىن> پېشايۋانلارنىڭ

ھەر ئىككى تەرەپنى ئەيۋەشكە كەلتۈرەلمىدى.
مادار اچلىق .ئى. قارشىلاشماسلىق،
 مۇرەسسەلىشىش.

مادارسىز سۈپ. مادارى يوق، كۈچسىز،
 زەئىپ، ماجالسىز: - ئوغلۇم، - دەپدى 60
 لارغا ئۇلاشقان، بېشىغا كەلگەن دەرد-ئەلەملەر
 ۋە يېقىندىن بىرى قوزغالغان ئاشقازان كېسىلىنىڭ
 تەسىرىدىن ئاپئاق چاچ-ساقاللىق مادارسىز
 بوۋايغا ئايلانغان توختى ئاكام ئوغلغا يېلىنىپ
 يىغلامسىرىغان ھالدا، - مېنى يالغۇز تاشلاپ
 كېتەمسەن، ئاناڭمۇ ئۆلۈپ كەتتى. // ئۇنىڭ
 نازۇك مۇرىلىرىگە قولۇم تېگىشى بىلەن ئۇ
 خۇددى ماگنىتتەك مېنى ئۆزىگە تارتتى،
 قولۇمنى تارتىپ ئېلىشقا مادارسىز قالدىم.

مادارسىزلاندۇرماق «مادارسىزلانماق»
 پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: تاماكنىڭ
 جايىدا بولماسلىقى، ئىشنىڭ ئېغىرلىقى ھەممىنى
 ئىككى كۈندىلا مادارسىزلاندۇرۇۋەتتى.

مادارسىزلانماق پ. مادارىدىن، كۈچىدىن
 كەتمەك؛ بوشاشماق، زەئىپلەشمەك:
 باياۋان ئاپتاپ تەپتىدىن خۇمداندەك قىزىپ
 كەتكەندى. ھاتەمگە تەشئاللىق يەتتى. ئۇ
 مادارسىزلىنىپ، بەھوش بولۇپ يىقىلدى. *
 ئالىمنىڭ سۆزلىرى ئۇنىڭ مادارسىزلانغان
 ۋۇجۇدىغا قايتا كۈچ بېغىشلىدى.

مادارسىزلىق ئى. مادارى يوقلۇق،
 كۈچسىزلىك، ماجالسىزلىق: ئۇ ھالسىزلىنىپ
 ياستۇققا ئۆزىنى ئالدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىنىڭ
 ئەتراپى كۆكەرگە نەدى. مادارسىزلىقتىن
 ئەتراپىدىكىلەرگىمۇ قارىيالمىتتى.

مادارسىزلىنىشماق «مادارسىزلانماق»
 پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مادارلاندۇرماق «مادارلانماق» پېئىلىنىڭ
 مەجبۇرىي دەرىجىسى: بېگىم، يول ئۈستىدىكى
 مۇساپىرگە نەمەن، ئېشىكىم ھېرىپتۇ، بار-يوق

ئەگمىلىرى تۇتاشقان جايغا چىقىرىلىدىغان
 پانۇسقا ئوخشاش شەكىل.

مادار I (مادارى) ئى <زوتول> بىر
 خىل يىرتقۇچ قۇش. تۇمشۇقى ئىلمەك.
 دۈمبىسى قارا قوڭۇر بولۇپ پۇتلىرىدا
 تۈكى بار. كۆزى ئۆتكۈر. تاپ يەيدۇ.
مادار II (مادارى) ئى (ئە) كۈچ-قۇۋۋەت،
 ماغدۇر، ماجال، ئىقتىدار: مۇشۇنداق چىن
 رىشتە بىلەن چوغدەك قىزىرىپ كەتكەن
 ئۇنىڭ يۈرەك تومۇرلىرىدا سېھىرلىك سۆيگۈدىن
 مادار ئالغان ئىسسىق قان جۇش ئۇرۇپ
 كۈچلۈك ئىسيان كۆتۈرەتتى. * ئۇلار ئۈچ
 ئايدىن ئارتۇق يول يۈرۈپ پۇتلىرى يېغىر
 بولۇپ كەتكەندە ئىلغا يېتىپ كەلدى. *
 شەرەپلىك نامۇ ئۇنۋانىم، ئىجادقا كەڭرى
 ئىمكانىم. باھارنىڭ زوقى-ئىلھامى، مادار
 قوشنى مادارىغا.

مادارا (ماداراسى) ئى (ئە) يول قويۇش،
 كېلىشىش ئاساسىدىكى مۇناسىۋەت،
 مۇرەسسە: بېيجىڭ خانىغا قانداق مۇئامىلە
 قىلىش، قانداق سوۋغا تەقدىم قىلىش؛ ئۈرۈمچى
 دۇدۇسىغا قانداق قىلىش؛ تۇرپان ئامبىلىغا
 قانداق مادارا قوللىنىش جەھەتلەردە ئالاھىدە
 يول ئىزلەيتتى. * ئاخىرىدا ئاتاقلىق جەزخور
 ماداراغا ئارىلىشىپ ئىشنى پۈتتۈردى.

مادارا قىلماق ياراشتۇرماق، كېلىشتۈرمەك،
 مۇرەسسە قىلماق: پاكىتلار قايتا-قايتا
 ئىسپاتلىدىكى، ئالاقە قىلىشتا، مادارا قىلىپ
 يول قويۇش بىلەن مەسىلە ھەل بولمايدىغان
 بولۇپ قالدى. * بۇ چاغدا زامانقۇل ئارىلىشىدۇ-دە،
 بىر ھەپتىدە تۆلەشكە مادارا قىلىپ، روزنى
 بىللە ئېلىپ چىقىدۇ.

ماداراچى ئى. ياراشتۇرغۇچى، كېلىشتۈرگۈچى،
 مۇرەسسەچى: نەق مەيداندا ماداراچىلار
 ھۈنرىنى ئىشقا سالماقچى بولدى-يۇ، لېكىن

دېمەي بىر سېۋەت شامان بېرەنلا، ئېشەكنى مادارلاندۇرۇپ ھەمراھلىرىغا يېتىشۋالاي.

مادارلانىق پ. مادار، ماغدۇر، كۈچ

پەيدا بولماق: ئوپېراتسىيەنىڭ 3-كۈنى ئۇ خېلى مادارلىنىپ يۈز-كۆزىگىمۇ قان يۇڭگۈرۈپ قالدى. * ئىشلىرىمىز ئەمدىلەن يۈرۈشۈپ كېلىۋاتىدۇ، ئاۋۋال بېلىمىزنى چىڭىتايلى، پۈت-قولسىز مادارلانسۇن. ئاندىن تاغقا تۇتۇش قىلايلى.

مادام رەۋ (ئە) يېز. ھەر ۋاقت، ھەمىشە:

ئەي يىگىتلەر ئارىسلىنى قىلدىڭىز تەشرىپ قەدەم، ساھىبى دەۋران بولۇڭ ھۆرى-غىلمان ئىچىدە. مەس بولۇڭ ئەرمەن قىزى قۇيغان شارابىنى ئىچىپ، دەۋر سۈرگە يېمىز مادام شەھرىيارلار ئىچىدە.

مادامىكى يۈك (ئەپ) بېقىندى جۈملىنىڭ

بېشىدا كېلىپ « ھەرھالدا، ئەگەردە قانداقلا بولمىسۇن » دېگەن مەنىدە شۇ جۈملىنىڭ مەنىسىنى تەكىتلەيدۇ: مادامىكى سىز رازى ئىكەنسىز، مەن قارشىلىق قىلمايمەن. * - مادامىكى مۇنداق غەرەزدە ئەمەس ئىكەنسىز، نېھشقا كېتىشكە ئالدىرمايسىز؟ - دېدى ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ كۈلۈپ تۇرۇپ رەشىدە.

ماددا I ئى (ئە) ① قانۇن، نىزام،

بەلگىلىمە، توختام، رەسمىي ھۆججەت قاتارلىقلارنىڭ رەقەم ياكى ھەرپ بىلەن ئايرىلغان مۇستەقىل بۆلۈكى؛ تارماق: 70 كۈنلۈك جاپالىق سۆھبەت ئارقىلىق قەغەز يۈزىدە 11 ماددىلىق بىتىمنىڭ ئاساسىي ماددىلىرى تۈزۈلدى. * - بۇ سىزنىڭ بۈگۈنكى خىزمەت كۈن تەرتىپىڭىزنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بىر ماددىسىمۇ؟ - دېدى رەبھان كۈلۈپ تۇرۇپ. ② لۇغەتلەرگە كىرگۈزۈلگەن سۆز ياكى سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ ھەر بىرى: ئىزاھلىق

لۇغەتتە سۆزلەر باش ماددا ۋە ياردەمچى ماددا قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇلدى. باش ماددىغا بارلىق تۈپ سۆزلەر، سىنتېتىك يول بىلەن ياسالغان سۆزلەر، ئانالىتىك يول بىلەن ياسالغان چۈپ سۆزلەر، بىرىككەن سۆزلەر، قاتقان سۆزلەر كىرگۈزۈلدى.

ماددا II ئى (ئە) ① جىسىملارنى تەشكىل

قىلغۇچى نەرسە: ئورگانىك ماددا. زەھەرلىك ماددىلار. ماددىنىڭ تۈزۈلۈشى. ② < پەلس > ئوبىيېكتىپ چىنلىقنى ئىپادىلەيدىغان پەلسەپىۋى كاتېگورىيە. بۇنداق ئوبىيېكتىپ چىنلىقنى ئادەم ھېس قىلىدۇ، ئۇ بىزنىڭ تۇيغۇمىزغا باغلىق بولمىغان ھالدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. بىزنىڭ تۇيغۇمىز ئۇنىڭدىن كۆپىيە، سۈرەت ئالىدۇ ۋە ئۇنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. دۇنيانىڭ ماھىيىتى ماددىدۇر. بىر پۈتۈن ماددىي دۇنيا چەكسىز دەرىجىدە كۆپ خىل بولغان ماددا ھالەتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ماددا ئالمىشىش < بئول > جانلىقلارنىڭ

ئاساسلىق خۇسۇسىيەتلىرىدىن بىرى. جانلىقلار ھەمىشە تاشقى دۇنيادىن ئۆزىگە كېرەكلىك ماددىلارنى ئۈزلۈكسىز قوبۇل قىلىش ۋە ئۇنى ئۆز تېنىنىڭ ماددىسىغا ئايلاندۇرۇش بىلەن بىرگە تېنىدە ھاسىل بولغان كېرەكسىز ماددىلارنى تەن سىرتىغا چىقىرىپ تۇرىدۇ. بۇ خىل كونا ماددىنىڭ ئورنىنى يېڭى ماددىنىڭ ئىگىلەش جەريانى « ماددا ئالمىشىش » ياكى « مېتابولىزم » دەپ ئاتىلىدۇ.

ماددا بىرلەمچى < پەلس > پەلسەپىدىكى

ماددا بىرلەمچىمۇ ياكى ئاڭمۇ دېگەن تۈپ مەسىلىگە قارىتا ماتېرىيالىزم ئېقىمىدىكىلەرنىڭ بەرگەن جاۋابى. مۇشۇ مەسىلىگە بېرىلگەن ھەر تۈرلۈك جاۋاب

فورماتسىيە مەڭگۈلۈك پەيدا بولۇش - يوقىلىش داۋامىدا تۇرىدۇ، ھەرقانداق ماددىي فورماتسىيە مۇئەييەن شەرت-شارائىت بويىچە بىر خىل ماددىي فورماتسىيەگە ئۆزگىرىپ كېتىدۇ، دەپ قارايدۇ.

ماددا يوقالماستىن قانۇنىيىتى <پەلس> ئادەتتە « ماسسا ساقلىنىش قانۇنى » كۆزدە تۇتۇلىدۇ. رېئاكسىيەگە قاتناشقان ھەر خىل ماددىلارنىڭ ئومۇمىي ماسسىسى رېئاكسىيىدىن كېيىن ھاسىل بولغان ھەر خىل ماددىلارنىڭ ئومۇمىي ماسسىسىغا تەڭ بولىدۇ. بۇ تەبىئەت دۇنياسىدىكى ماددىلارنىڭ مەڭگۈ ساقلىنىپ تۇرىدىغانلىقىنى ئىسپاتلايدۇ.

ماددىلاشتۇرماق پ. ماددىلارغا بۆلۈنگەن، ماددىلارغا ئايرىلغان ھالەتكە كەلتۈرمەك: دۆلەت ئورگانلىرى قانۇن تۈزۈش ۋاقتىدا، سىياسەتنىڭ ئىزچىل ئىجرا قىلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، پارتىيىنىڭ سىياسەتلىرىنى كونكرېتلاشتۇرۇپ، ماددىلاشتۇرۇپ، قانۇن قىلىپ گەۋدىلەندۈرىدۇ.

ماددىلىق سۈپ. مەلۇم ماددىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، مەلۇم ماددىلاردىن تۈزۈلگەن: ئون بىر ماددىلىق بىتىم. **ماددىمۇماددا** بىر ماددا-بىر ماددىدىن، بىر ماددىنىمۇ تاشلىماي: ماددىمۇماددا ئوقۇپ چىققان. ماددىمۇماددا تەشۋىق قىلىپ چۈشەندۈرمەك.

ماددىي سۈپ (ئە) ① ماددىدىن ئىبارەت بولغان، ماددىدىن تۈزۈلگەن: ماددىي دۇنيا. ② مال ۋە پۇل، بايلىقتىن ئىبارەت بولغان: ماددىي ياردەم. ماددىي ئىشلەپچىقىرىش. ماددىي مەدەنىيەت. * سىزلىرىنىڭ بىزگە ئادەم كۈچى، ماددىي كۈچ ۋە باشقا

پەلسەپىدىكى ئاساسىي ئېقىملارنى ئايرىشنىڭ بىردىنبىر ئۆلچىمى ھېسابلىنىدۇ. ماددىنىڭ بىرلەشمىسى، ئاڭنىڭ ئىككىلەشمىسى ئىكەنلىكىدە چىڭ تۇرۇپ، دۇنيانىڭ مەنبەسى ماددا دېگەننى جەزم قىلغانلار ماتېرىيالىزم ئېقىمىغا مەنسۇپ بولىدۇ؛ ئاڭنى بىرلەشمىسى، ماددىنى ئىككىلەشمىسى دېگەننى قۇۋۋەتلەپ، دۇنيانىڭ مەنبەسىنى روھ دەپ ھۆكۈم قىلغانلار ئىدىئالىزم ئېقىمىغا مەنسۇپ بولىدۇ.

ماددا دولقۇنى <فىز> مىكرو زەررىچىلەردە بولىدىغان دولقۇنسىمان ھالەتكە قارىتا ئېيتىلىدۇ. ئۇنى فرانسىيە فىزىكا ئالىمى دې بروگلى (Luis viktor de Broglie) بىرىنچى بولۇپ ئوتتۇرىغا قويغان بولغاچقا، يەنە « دې بروگلى دولقۇنى » دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

ماددا قارىشى <پەلس> ماددىغا بولغان چۈشەنچە ياكى ماددا ئۇقۇمى. ماركسىزىملىق پەلسەپە: ماددا - ئاڭغا بېقىنمايدىغان، ئەمما ئاڭ ئەكس ئەتتۈرەلەيدىغان ئوبيېكتىپ چىنىقنى كۆرسىتىدۇ؛ دۇنيا - ماددىي دۇنيا، دۇنيانىڭ چەكسىز، مۇرەككەپ، خىلمۇخىللىقى ماددىنىڭ مۇئەييەن كونكرېت فورماتسىيىلىرىدۇر؛ ھەرىكەت - ماددىنىڭ تۈپ خۇسۇسىيىتى، دۇنيا مەڭگۈ ھەرىكەت قىلىپ تۇرىدىغان ماددىنىڭ ئومۇمىي گەۋدىسى؛ زامان بىلەن ماكان - ماددىنىڭ مەۋجۇدىيەت شەكلى؛ ئاڭ - ماددىنىڭ راۋاجلىنىپ يۈكسەك دەرىجىگە يەتكەن مەھسۇلى؛ ماددىنى يارىتىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس، يوقىتىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس، لېكىن كونكرېت ماددىي

ماددىي تۇرمۇش جەھەتتە ئۇلارغا ئېتىبار بەردى.

ماددىي رىغبەتلەندۈرۈش پۇل ۋە ماددىي نەرسىلەر ئارقىلىق بولىدىغان رىغبەتلەندۈرۈش.

ماددىي كۈچ ئادەمدىن باشقا بارلىق ماددىي نەرسىلەر بىلەن ئىپادىلەنگەن كۈچ: سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىدا ھازىر بار ئادەم كۈچى، ماددىي كۈچ ۋە مالىيە كۈچىنىڭ رولىنى ئەڭ تولۇق، ئەڭ ئۈنۈملۈك جارى قىلدۇرۇپ، ئوخشاش سەرپىيات بىلەن ئەڭ زور ئىقتىسادىي ئۈنۈم ھاسىل قىلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.

ماددىي مەدەنىيەت <پەلس> ئىنسانلارنىڭ جەمئىيەتنىڭ تارىخىي تەرەققىياتى داۋامىدا ياراتقان ماددىي بايلىقى. مەسىلەن، ئىشلەپچىقىرىش سايمانلىرى، تۇرمۇش ۋاسىتىلىرى ۋە قورال-ياراغ قاتارلىقلار.

ماددىي مەنپەئەت كەلتۈرىدىغان پايدىسى پۇل، ماددىي نەرسىلەر بىلەن ئىپادىلەنگەن مەنپەئەت، پايدا، نەپ: ماددىي مەنپەئەتكە ئېرىشمەك.

ماددىي نۇقتا <فىز> جىسىمنىڭ ھەرىكەت ھالىتىنى چۈشەندۈرگەندە، ئەگەر جىسىمنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى نەزەرگە ئېلىنماي، جىسىم پەقەتلا ماسسىسى بولغان نۇقتا دەپ قارالسا، بۇ خىل نۇقتا ماددىي نۇقتا دېيىلىدۇ. ھەر خىل ئاساسىي زەرىچىلەرنىڭ ھەجىمى ئىنتايىن كىچىك بولغانلىقتىن، ئۇلارمۇ ماددىي نۇقتا دېيىلىدۇ.

ماددىي ئىسپات <قا> ئەننىنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىغا ئىسپات بولۇش رولىنى ئوينايدىغان ماددىي بۇيۇم ياكى ئىزلار.

جەھەتلەردىن يەنىمۇ كۆپرەك ياردەم بېرىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمىز. * شەھەر باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، زۆرۈر ماددىي كاپالەت بىلەن تەمىنلەش لازىم. ③ ئەمەلىي نەرسىلەرنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى بەلگىلەپ تۇرىدىغان: ماددىي ئاساس. * بۇنىڭدا روھىي سەۋەبلەر بولغىنىدەك، ماددىي سەۋەبلەرمۇ بولىدۇ. * جالنىۋىس يېتىشىپ چىققاندىن كېيىن، تىبابەتنى مېتافىزىك پەلسەپە تەسىرىدىن قۇتۇلدۇرۇپ ماددىي پەلسەپە ۋە ماددىي پاكىت ۋە ئەمەلىي تەجرىبىلەرنى ئاساس پەنگە ئايلاندۇرغان.

ماددىي ئاساس مەلۇم نەرسىنىڭ مەۋجۇتلۇقىدا ئەڭ مۇھىم، ھەل قىلغۇچ رول ئوينايدىغان، نېگىزلىك قىسمى: يېمەكلىك - ئىنسانلارنىڭ ئەقلى، جىسمانىي كۈچ-قۇۋۋىتىنىڭ ماددىي ئاساسى.

ماددىي ئەشيا ئىشلەپچىقىرىش ۋە قۇرۇلۇشقا ئېھتىياجلىق بۇيۇم، ماتېرىيال: ھەرقانداق بىر تۈردە تەكرار ئىشلەپچىقىرىش كېڭەيتىلسە، يەنە بىر تۈرنىڭ قوشۇمچە ماددىي ئەشيلار بىلەن تەمىنلىشىنى شەرت قىلىدۇ.

ماددىي تەمىنات ياشاش، تۇرمۇش كەچۈرۈش ئۈچۈن كېرەكلىك بولغان پۇل، ئوزۇقلۇق، كىيىم-كېچەك قاتارلىق نەرسىلەر: بايرامدا ئىشلەپچىقىرىشنى قەتئىي داۋاملاشتۇرغان ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ ماددىي تەمىناتىنى ۋە ئۇلاردىن ھال سوراش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش كېرەك.

ماددىي تۇرمۇش تۇرمۇشنىڭ يېمەك-ئىچمەك، پۇل-پۇچەك، كىيىم-كېچەك، تۇرار جاي قاتارلىق ماددىي نەرسىلەر بىلەن باغلىق بولغان قىسمى؛ تىرىكچىلىك مەنئەت: شەھەرلىك پارتكوم سىياسىي جەھەتتە پېشقەدەم كادىرلارنى ھۆرمەتلىدى.

تۈزلەڭلىكىدە پىرۇسسىيە پادىشاھى دالىز I ئارمىيىسىنىڭ ئاچاۋۇزچىلىقىغا زەربە بېرىپ چېكىندۈرىدۇ. بۇ غەلبە خەۋىرىنى ئافىناغا تېز يەتكۈزۈش ئۈچۈن، يۈگۈرۈشكە ماھىر جەڭچى فىيىدېپپىس مارقوندىن ئافىناغا توختىماي يۈگۈرۈپ كېلىدۇ. ئۇ يېتىپ كېلىپ ئافىنا شەھىرىنىڭ مەركىزىي مەيدانىغا يىغىلغان پېشقەدەملەرگە «بىز غەلبە قىلدۇق» دەپ جاكارلىغاندىن كېيىن، ئىنتايىن ھېرىپ ھالى قالمىغانلىقتىن يىقىلىپ چۈشۈپ ئۆلىدۇ. بۇ جەڭچىنىڭ قەھرىمانلىق ئىش-ئىزلىرىنى خاتىرىلەش ئۈچۈن، 1896-يىلى ئافىنادا ئېچىلغان 1-نۆۋەتلىك ئولىمپىك تەنھەرىكەت يىغىنىدا تۇنجى قېتىم مارقونچە يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى ئۆتكۈزۈلگەن. مۇسابىقىگە قاتناشقان تەنھەرىكەتچىلەرنىڭ ھەممىسى فىيىدېپپىس يۈگۈرگەن يولىنى بويلاپ مارقوندىن ئافىنا شەھىرىگىچە يۈگۈرۈپ بارغان. بۇنىڭ ئومۇمىي مۇساپىسى 40 كىلومېتىر (كېيىن 42.195 كىلومېتىرغا ئۆزگەرتىلگەن). 1924-يىلى 8-نۆۋەتلىك ئولىمپىك تەنھەرىكەت يىغىنىدىن باشلاپ، خەلقئارا ئىشتىن سىرتقى يېنىك ئاتلېتىكا بىرلەشمىسى بۇ مۇساپىنى (42.195 كىلومېتىر) مارقونچە يۈگۈرۈشنىڭ رەسمىي ئۆلچەملىك ئارىلىقى قىلىپ بەلگىلىگەن. تا ھازىرغىچە شۇنداق بولۇپ كېلىۋاتىدۇ.

مارافونچە يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى <تەن> مارقونچە يۈگۈرۈش بويىچە ئۆتكۈزۈلىدىغان مۇسابىقە تۈرى.

ماراقچى ئى. ھەرىكەت ياكى مەلۇم پائالىيەتنى يوشۇرۇن كۆزىتىپ تۇرغۇچى؛ پايلاقچى؛ بۆلۈمنىڭ دېرىزە پەردىلىرى چۈشۈرۈۋېتىلدى. گازۋاي چىراغنىڭ گۇڭگا

ماددىي ياردەم بىرەر ئىشتا ئىقتىسادىي جەھەتتىن قوللاپ، مەدەت بېرىپ بېرىلگەن يۇل، مەبلەغ قاتارلىقلار؛ ئەمگەكچىلەر قېرىغان، كېسەل بولغان ياكى ئەمگەك ئىقتىدارىدىن قالغان چاغدا، ماددىي ياردەم ئېلىش ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولۇشنى كاپالەتلەندۈرىدۇ.

ماددىيلاشتۇرماق «ماددىيلاشماق»

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى. **ماددىيلاشماق** پ. ماددىي ئۈنۈمگە ئىگە بولماق، ماددىي نەرسىگە ئايلانماق؛ ياخشى پىلان تەجرىبىلىك رەھبەرنىڭ يېتەكلىشى بىلەن ماددىيلاشقان قىممەتكە ئايلىنىپ بايلىق كەلتۈرىدۇ.

ماددىيلىق «ماددىي» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

ماراتماق «مارماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ماراشماق «مارماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى؛

ھېلىقى ئىككى ئوغۇل بالا ئانىسىنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋېلىپ مارقونچە تاتتى. * بۇ ۋەقە بولۇۋاتقاندا، ئىشك-پەنجىرىلەرنىڭ يوقۇقلىرىدىن مارقونچە تۇرغان كىشىلەرمۇ ئارقا-ئارقىدىن كوچىغا يۈگۈرۈشۈپ چىقتى.

مارافون ئى (ر>گربك) <جۇغ> قەدىمكى گىرېتسىيىدىكى بىر جاينىڭ نامى.

مارافونچە رەۋ. مارقوندىكىگە ئوخشاش، مارقوندىكىگە ئوخشىتىپ: مارقونچە يۈگۈرۈش.

مارافونچە يۈگۈرۈش <تەن> چوڭ يولدا ئۆتكۈزۈلىدىغان بىر خىل ئەڭ ئۇزۇن ئارىلىققا يۈگۈرۈش تۈرى. ئۇنىڭ پۈتۈن مۇساپىسى 42.195 كىلومېتىر. بۇ خىل يۈگۈرۈش قەدىمكى گىرېتسىيىدە دۇنياغا كەلگەن. مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 490-يىلدا گىرېتسىيە ئارمىيىسى مارقون

يۈرۈقىدا مارقچىلار بىر-بىرىنىڭ يۈزلىرىنى خىرە كۆرۈشۈپ ئولتۇراتتى.

ماراچچىلىق ئى. ماراش، يوشۇرۇن كۆزىتىش ئىش-ھەرىكىتى: مارقچىلىق قىلماق.

مارال ئى < زوئول > چىشى بۇغا.

مارالقولاق ئى (مارال+قولاق) < بوت > گۈلسامساق ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى يۇمىلاق تۇخۇم شەكلىدە، گۈلى كىچىك، قارامتۇل سۆسۈنرەڭلىك. تاغلىق رايونلاردا ئۆسىدۇ. زەھەرلىك. جۇڭگىدا دورا قىلىنىدۇ. قەي قىلدۇرۇش رولى ناھايىتى كۈچلۈك. ئالتاي تاغلىرىدىن چىقىدۇ.

مارانگۈل ئى (ماران+گۈل) < بوت > سۈتلۈكئوت ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. پۈتۈن تۈپى ئاقۇچ يېشىل، غولى تىك كېلىدۇ، يوپۇرمىقى تۇخۇم ياكى ئېللىپس شەكلىدە تولۇق گىرۋەكلىك كېلىدۇ، سېپى بولمايدۇ. غولىنىڭ ئۇچىدىكى يوپۇرماقلىرى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، گىرۋەكلىرى ئاق كېلىدۇ. توپلىشىپ ئۆسكەنلىرى يىراقتىن قارىغاندا قار دۆۋىسىدەك كۆرۈنىدۇ. ئەسلى ماكانى شىمالىي ئامېرىكا. دۆلىتىمىزدىمۇ كۆپەيتىلمەكتە.

مارت I ئى (ر> لات) < ئاستر > مىلادىيە كالىندارى بويىچە 3-ئاينىڭ نامى: يېڭى ھاكىم مارت ئېيىنىڭ ئاخىرىغىچە پۈتۈن ناھىيىنى ئارىلاپ قايتىپ كەلدى.

مارت II تەق. بۇرۇننى تارتقاندا ياكى مشقىرىغاندە چىقىرىدىغان ئاۋاز: ياسىن بۇرۇنىنى «مارت» قىلىپ تارتىپ قويۇپ خېتىنى يېزىۋەردى.

مارتتىدە رەۋ «مارت» قىلغان ھالدا، «مارت» قىلىپ: ئۇ مارتتىدە بۇرۇنىنى

تارتىپ قويغىنىغا خىجىللىقتىن يەرگە قارىدى. **مارت-مۇرت** «مارت» قىلغان ۋە ياكى شۇ خىلدىكى ئاۋازلار.

مارتېن ئى (ر> فران) فرانسىيە ئىنژېنېرىنىڭ نامى.

مارتېن پولىتى مارتېن پېچىدا تەييارلانغان پولات.

مارتېن پېچى چويۇن، تۆمۈر-تەرسەكلەردىن پولات ئېرىتىپ ئېلىنىدىغان بىر خىل پېچ. بۇ خىل پېچتا پولات تاۋلاش ئۇسۇلىغا ئالدى بىلەن فرانسىيە ئىنژېنېرى مارتېن (Pierre Martin) (1824 - 1915) ئاساس سالغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان.

مارتېن سېخى مارتېن پېچلىرىدا پولات تەييارلىنىدىغان سېخ.

مارتېنسى ئى. گېرمانىيە ئالىمىنىڭ نامى. **مارتېنسى ھالىتى** < ماشىن > ساپ مېتاللار ياكى قېتىشمىلار مەلۇم بىر تۇراقلىق فازىدىن يەنە بىر تۇراقلىق فازىغا ئۆزگەرگەندىكى مەھسۇلات. ئۆزگىرىش جەريانىدا ئاتوملار تارقالمايدۇ، خىمىيەلىك تەركىبىمۇ ئۆزگەرمەيدۇ، لېكىن كرىستال كاتەكچىلىرىنىڭ قۇرۇلمىسى ئۆزگىرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا كونا ۋە يېڭى فازىلار ئوتتۇرىسىدا مۇئەييەن ئورۇن مۇناسىۋىتى ساقلىنىدۇ ھەمدە كەسمە ئۆزگىرىش (كەسمە كۈچىنىش كۈچى تەسىرى ئاستىدىكى ئۆزگىرىش) ئورتاق كاتەكچە ئالاھىدىلىكىگە ئىگە بولىدۇ. ئۇ گېرمانىيە ئالىمى مارتېنسى (A. Martens) نىڭ نامى بىلەن ئاتالغان. مىكروسكوپ ئاستىدا كۆپىنچە يىڭىسىمان ھالەتتە كۆرۈنىدۇ.

مارتېلدا تىماق «مارتېلدا تىماق» پېشىلىنىڭ

پېرمانگانات.

مارگانېتس ئى (ر) <نېم> <خىم> ← **مانگان.**
ماروژنى ئى (ر) سۇ، قايماق، سۈت، تۇخۇم، قەنت ۋە مېۋە شىرنىسى قاتارلىقلارنى تەڭشەپ توڭلىتىپ تەييارلىنىدىغان تاتلىق يېمەكلىك.

ماروژنىچى ئى. ماروژنى ئېتىپ ساتقۇچى كىشى؛ قاسىئاخۇن ماروژنىچى بىلەن خالشاخۇن دېگەن كىشىلەر «قارايورغا» ئۇسسۇلىنى ئىجاد قىلىپ ئۆزلىرى ئويىناپ چىقتى.

ماروژنىچىلىق «ماروژنىچى» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى؛ ماروژنىچىلىق قىلماق. * قاسىم ئاكام دەسلەپتە ماروژنىچىلىق قىلدى، كېيىن بىر دۇكاننى ئىجارىگە ئېلىپ ناۋايلىق قىلدى.

ماروژنىخانا ئى. ماروژنى ئېتىپ، ساتىدىغان ئۆي، دۇكان؛ بىز شۇ كۈنلەردە كوچىنىڭ دوقۇشىدا بىر ماروژنىخانا ئاچقاندىق.

مارى ئى. ئانا قورسىقىدا تۆرەلگىنىگە ئۈچ ئايدىن بەش ئايغىچە بولغاندا قورساقتىن چۈشۈپ كەتكەن قوزنىڭ تىرىسى.

مارىلىماق (توغرىسى: مارىماق) ← **مارىماق.**

مارىماق پ. باشقىلارنىڭ ھەرىكىتىگە ياكى باشقا بىرەر نەرسىگە يوشۇرۇنچە نەزەر سالماق، كۆزەتمەك؛ پىخىق باي قاسساپ بازىرىغا بېرىپ ھەممە دۇكانلارغا قاراپتۇ، نەدە ئەرزان كالا باركىن دەپ ماراپتۇ. * قېشىڭىز قارا ئىكەن، ھۆيلىڭىز ساراي ئىكەن. مەن ئاخشام باراي دېسەم، دۈشمەنلەر مارايدىكەن.

ماراپ چىشلەك تۇيدۇرماي زىيانكەشلىك قىلماق، تويۇقسىز زەربە بەرمەك؛ - دىققەت قىل. ئۇ دائىم ماراپ چىشلەيدۇ، - دېدى سابىر.

ماركسىزم ئى (ر) <پەلس> ماركس ۋە ئېنگىلس ياراتقان پرولېتارىياتنىڭ ئىدىيە سىستېمىسى. ئۇنىڭ ئاساسىي تەركىبىي قىسمى: ماركسىزىملىق پەلسەپە، سىياسىي ئىقتىساد ۋە ئىلمىي سوتسىيالىزىمدىن ئىبارەت.

ماركسىزمچى ئى. ماركسىزم تەرەپدارى، ماركسىزم پرىنسىپلىرىغا ئاساسلانغۇچى؛ بۇ ئىشقا دائىر بىرمۇنچە مەسىلىلەرنى ئىلگىرى ئۆتكەن ماركسىزمچىلار ئوتتۇرىغا قويغان ۋە ھەل قىلغان ئەمەس ۋە ئۇنداق قىلىشۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

ماركسىزم-لېنىنىزم ماركسىزم ۋە لېنىنىزم. **ماركسىزىملىق** سۈپ. ماركسىزىمغا ئائىت بولغان، ماركسىزم پرىنسىپلىرىغا ئاساسلانغان؛ ماركسىزىملىق دىئالېكتىك ئۇسۇلنىڭ ئىجتىمائىي ھاياتنى كۆزىتىش ۋە جەمئىيەت تارىخىنى كۆزىتىشكە تەتبىق قىلىنىشى يۇقىرىدىكىلەردىن ئىبارەت.

ماركسىست ئى (ر) ← **ماركسىزمچى.**
ماركسىز سۈپ. ماركسىسى يوق، ماركا چاپلانمىغان؛ ماركىنىڭ ھەرقانچە بولسۇن سەنئىتى، بەربىر بولغاي تاۋارنىڭ زىنىتى. تېگى چىڭ ھەم راستتىنلا بولسا شۇ تاۋار، ماركسىزمۇ زادى كەتمەس قىممىتى.

ماركىلىق سۈپ ① ماركسىسى بار، ماركا چاپلانغان؛ ماركىلىق كونۇپرت. ② بىرەر خىل تۈزگە تەئەللۇق؛ ئالىم چوڭ يولنىڭ يېنىدىكى دەرەخلىك ئىچىدىن «ئىنكار» ماركىلىق سائەت تېپىۋېلىپ، ئوقۇتقۇچىسى ئارقىلىق ئىگىسىگە تاپشۇردى. * 1-ئاينىڭ 5-كۈنى ھاۋا ئوچۇق ئىدى. «بوئىن» ماركىلىق ئايروپىلان ئۈرۈمچى ئايروودرومىدىن كۆتۈرۈلدى.

مارگانسوپكا ئى (ر) <خىم> ← **كالىي**

ماز I ئى ① ئىشلىتىلگەن، كونا پاختا:

تاز دېمەي تېگىۋال، ماز دېمەي كىيۋال (ماقال). * ئۇنىڭ چاپىنىنىڭ يىرتىقلىرىدىن چىقىپ قالغان مازلار گويا ئاسماندىكى يۇلتۇزلاردەك كۆپ ئىدى. * نەچچە يىللاپ قول قىلىشنى يەنە ئۇ ئەيلەپ خىيال، بېشىمىزنى چۆلگەننى كونا ماز يۇتقان بىلەن. ② كۆچمە. قاملاشمىغان، يارىماس قىلىقلارنى قىلىدىغان، يارىماس كىشى: ئۇ خوتۇنى بىلەن يەتتە يارىشىپ، سەككىز ئاجراشقان ماز دېگەن، ماز، جىڭ ماز! * مىلىتق ئاتىم تۇرنا، دەپ، غاز ئىكەننى بىلىدىم. چېچىغا جالا سايىتۇ، ماز ئىكەننى بىلىدىم. ③ كۆچمە. يارىماس قىلىق، ئىش: ياخشىنىڭ ئىزى قالدۇ. ياماننىڭ مېزى (ماقال). // ساۋۇت كىنو كۆرۈشنى ئانچە ياقتۇرمايتتى. ناۋادا بىرەر قېتىم كىنوغا كىرىپ قالسىۇ «ۋاي، باشتىن ئاياغ بىر پاي ئوقمۇ ئاتمايدىغان ماز كىنو ئىكەن!» دەپ يېنىپ چىقاتتى.

ماز پاختا تولا ئىشلىتىلىپ يۇمشاق، ئەۋرىشىملىكىنى يوقاتقان پاختا: كۆلۈپ روتتا گازارمىسى قىلىنغاندىن تارتىپ، ماز پاختا، يىرتىق پايپاق، كونا پايىتما، پاقالچاق بوغۇقچ، ئەخلەت-چاۋار، توپا-چاڭ بىلەن تولۇپ كەتكەن ئىدى.

ماز پايىنەك تىل ھا. يارىماس پايىنەكباش: - ھە ئەمدى ئەقلىڭنى تاپتىڭ ماز پايىنەك، - دېدى ساقاللىق كەلگىنى قولىدىكى كالتەكنى پۇلاڭلىتىپ تۇرۇپ، - بىز بىلەن تاكالىشىپ پايدا ئالالمايسەن، ھەر نوچىلارمۇ بىزنىڭ قولىمىزدا دۇمبالىنىپ مېچىقى چىقىپ كەتكەن دېگەن!

مېزى چۆۋۈلماق قىلىشى- ئەتمىشلىرى بىر-بىرلەپ ئاشكارىلانماق: - ھەسەننىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمۇ شۇنداق چاكنى ئۆتكەن خەق.

ئىززەت-ئابروي كۆتۈرەلمەيدۇ، بىر يەردىن بولمىسا، بىر يەردىن مېزى چۆۋۈلۈپ تۇرىدۇ، - دېدى ئابلا قازى ئېچىلىپ ۋە قەتئىي ھۆكۈم چىقارغان ھالدا.

مېزى چىقىماق قىلىشى ئاشكارىلانماق، ئەيىبى ئېچىلماق: - بۇ بالا توغرىسىدىكى قارىشىم باشتىلا باشقىلارنىڭكىدىن باشقىچىرەك ئىدى، - دەيتتى كېرىم ئاق قۇشقاچتەك جاۋىلداي، - راستتىنى دېگەندە قادىر ئۇزۇندىن بۇيان قۇۋلۇق بىلەن شان-شەرەپ تېپىپ كەلدى. مانا ئەمدى راستتىنلا مېزى چىقتى. «ھايۋاننىڭ ئالىسى تېشىدا، ئادەمنىڭ ئالىسى ئىچىدە» دېگەن شۇ-دە!

مېزىنى تىتماق قىلىشى- ئەتمىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى پاش قىلىپ ئوتتۇرىغا چىقارماق: - سەۋر-تاقىتىم قالماي گەپ ياندۇردۇم. ئابدۇسەمەتنىڭ مازلىرىنى كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا تىتتۈەتتىم، قولىدىن كەلسە سولتتۈەتمەمدۇ! - دېدى بالا توختى ئاكامغا.

ماز II ئى ← ماز بولماق.

ماز بولماق مەسلىكى كەلمەك، خۇشاللانماق؛ ھوزۇرلانماق: تاماشا كۆرۈۋاتقانلار يىگىتنىڭ ماھارىتىدىن ماز بولۇشتى. * ئەخمىدى ئۆزىنىڭ سۆزىدىن ماز بولۇپ قاقاھلاپ كۈلەتتى.

مازار ئى (پ > ئە) ① ئۆلگەن كىشىلەر دەپنە قىلىنىدىغان جاي، قەبرىستان، تۇپراق بېشى: تۆگىنىڭ مازار بىلەن ئىشى يوق، سېگەكنىڭ كىگىز بىلەن (ماقال). * ئەتسى دەرۋازا ئېچىلغاندىن كېيىن، جانان كوچىسىدىن چىقىپ، سېپىلنىڭ جەنۇبىدىكى مازارغا بېرىپ، بىر پۇچۇق گۈمبەزگە كىرىپ ئۇخلىدى، كۈندۈزنى شۇ يەردە ئۆتكۈزدى. * شەيدۇللا دېگەن تاغدا، دەردمەننىڭ مازارى بار؛ بىر چېنىڭنى مىڭ ئالغان،

زاراتلىق: مازارلىقنى قورشاپ تۇرغان خەلق ئەسكەرلىرى ئۇنىڭ جىددىي بۇيرۇقىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بۆلۈنۈپ ئەتراپقا تارىدى. **مازار-ماشايىخ** مازار ۋە ئۇ يەرگە دەپنە قىلىنغان ئۇلۇغ كىشىلەر: - شۇنداق، داخانىمەن، نەگلا بارسام مازار - ماشايىخلارنى، ئەۋلىيا-ئەنبىيالارنى زىيارەت قىلىپ تۇرىمەن. * سەن بىلەن مەن ئۆمرۈمۈزدە كۆرمىك قېتىم ئېتىز بېشىغا قازان ئېسىپ-مازار-ماشايىخلارغا يېلىندۇق.

مازارىيون ئى (پ <لات> <بوت> مازارىئون ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان چاتقال. يوپۇرمىقى ئۇزۇن ئېلىپس شەكلىدە، ئىككى ئۇچى ئۇچلۇق، پارقراق، گۈلى سۇس قىزىل رەڭلىك، پۇراقلىق. مەنزىرە ئۆسۈملۈكى قىلىندۇ. يىلتىز پوستى دورا قىلىندۇ، ئىششىق ياندۇرۇش، ئاغرىق توختىتىش رولىغا ئىگە.

مازاق ئى (ئە) ئۆتكۈر، ھەجۋىي سۆزلەر بىلەن باشقىلارنى مەسخىرە قىلىش، مەسخىرە: ۋە لېكىن رەھىمسىز دەۋران مازاق بىرلە كۈلۈپ قويدى، بۇلار ئالدىدا مۇتلەق ئەجەلنىڭ دارىنى كۆرگەچ، * شۇنچا ئالدىرىماي ئۆزۈم ھەققىدە ئىشتىياق بىلەن سۆزلىدىم ئۇزاق، تۇيۇلدى ماڭا ئۇلار بېرىلىپ ئاڭلاۋاتقاندەك قىلىشماي مازاق.

مازاق ئەتمەك ← **مازاق قىلماق**: كىمنى كۆرسەم مازاق ئېتىپ غەيۋەت قىلدىم، ئۆز دېمەتلىك دوستلىرىغا لەنەت قىلدىم، يېقىر-مىسكىن كەمبەغەلگە تۆھمەت قىلدىم. قانداق ئادەم بولغىنىنى بىلەلمەسمەن.

مازاق ئەيلىمەك ← **مازاق قىلماق**: شىپاياتۇن بەزمە-ھەشىرىگە سامادا كۆز تىكىپ تۇرغان، نومۇسچان ئاي بىلەن چولپان

ئەجەلنىڭ بازىرى بار. ② كۆچمە. خارابىلىققا ئايلانغان، ئادەم يوق جاي: بالىلىق ئۆي بازار، بالىسىز ئۆي مازار (ماقال). * ئۇ شۇنچە يىراق سايلىقتىن، مەھەللىسىگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىنى بىلمەي قالدى. تۇغۇلۇپ ئۆسكەن قەدىرلىك ئۆي، ئەمدى مۇڭلۇق مازارغا ئايلانغان.

مازارغا چالما ئاتماق ئۇلۇغلارغا تىل تەگكۈزمەك: شۇنچە بۇ گەپنى قىلامسەن؟ بۇ سېنىڭ مازارغا چالما ئاتقىنىڭ ئەمەسمۇ؟ **مازار غوجام** ① كاتتا كىشىلەر دەپنە قىلىنغان دەپ ئالاھىدە ئۇلۇغلىنىدىغان مازار: مانا قارىسلا، بۇلارنىڭ ھېچقايسىسى مەدەت قىلماي، ئاخىرى ئۇ بالامۇ ئۆلۈپ قالدى. بەشىنچى قېتىم يەنە ئوغۇل تۇغدۇم. بۇ بالامنى ئۇلۇغ مازار غوجامغا ئاپىرىپ ئېتىنى نىياز قويدۇق. ② كۆچمە. سەلب. تىل تەگكۈزگىلى، ئالدىدىن توغرا ئۆتكىلى بولمايدىغان ئۇلۇغ ئادەم: - بۇ مازار غوجاملارنىڭ دەستىدىن جان ساقلىماقۇ تەس بولدى، - دەيتتى ئۇ پات-پاتلا. * ئۆزىچە بىزنىڭ ئۈستىمىزدە مازار غوجام بولۇۋالماقچى. **مازىرىغا چىراغ ياقماق** ئۆلگۈچىنى ياد ئېتىپ تۇپرىقىدا دۇئا-تەكبىر قىلماق: - ئوغلۇم تاشۋاي، لەيلىگۈلگە بولغان مۇھەببىتىڭنى ئۆلمەي تۇرۇپمۇ ئىزھار قىلالايسەن، مەسىلەن، ئۇنىڭ مازىرىغا چىراغ ياق، بېشىدا يىغلا، - دېدى گۇندىپاي.

مازارگۈي سۈپ (پ) دائىم مازارلارنى زىيارەت قىلىپ، دۇئا-تەكبىر قىلىپ تۇرغۇچى كىشى: - شەھەردىن ئۇكام، شەھەردىن، « ھەيدەر ئاتا » مازىرىنى تاۋاپ قىلىشقا كېتىۋاتىمەن، ئۆزۈم مازارگۈي بىر ئادەم. **مازارلىق** ئى. مازارلار ئورۇنلاشقان جاي،

مازاق ئەيلەپ كۈلۈپ كەتتى. مازاق قىلماق مەسخىرە، زاڭلىق قىلماق؛ مازاقلىماق: بالىلار ئېشىكىنىڭ چاپقۇرلۇقىدىن پەخىرلىنىپ، تورپاقلارنى ۋە پىيادىلەرنى مازاق قىلغاندەك، ئېغىزلىرىنى پۇرۇشتۇرۇپ ھىجىياتتى. * لۇتپۇللامۇ ئەغزەم بىلەن تۇرغاننى باشلاپ ئىمتىھان مەيدانغا يېتىپ كەلدى ۋە ئەتراپنى ئوراپ ئۆزلىرىنى مازاق قىلىپ كۈلۈشۈۋاتقانلارغا پەسەنت قىلماستىن، دادىل چامداپ ئىمتىھان زالغا كىرىپ كەتتى.

مازاقچى ئى. باشقىلارنى مازاق قىلىشنى ياخشى كۆرىدىغان كىشى: بۈگۈنكى سورۇندا بىرقانچە مازاقچىلارمۇ بار ئىدى.

مازاقلاشتۇرماق پ. بىراۋنىڭ ئىشىنى مازاق ۋە مەسخىرىگە ئايلاندۇرماق، مازاق قىلماق: توڭلۇق قىلىشنىڭ يەنە بىرى قوپاللىق قىلىش، پىنتە-ئىغۋا تارقىتىپ ئازار بېرىش، تىل سالماستىمۇ، جاندىن ئۆتكۈدەك گەپ قىلىپ، مازاقلاشتۇرۇپ كىشىنى بىئارام قىلىشتىن ئىبارەت.

مازاقلىماق پ. مازاق قىلماق، مەسخىرە قىلماق: بىز تېخىمۇ سەگەك بولۇپ، گومىنداڭغا قارشى كۈرىشىمىزنى دادىللىق بىلەن داۋام قىلدۇردۇق. كوچا-مەھەللىلەرگە مۇستەبىتلەرنى مازاقلاپ، ھەجۋىي رەسىملەرنى چاپلىدۇق. * لۇتپۇللا مۇتەللىپ، مۇنىرىدىن خوجا، سېپىت ئابباسلار ھېكىم نۇرنىڭ سۆزىگە بىردەك پاراقلاپ كۈلۈۋەتتى. بۇ ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئىنكار قىلىش كۈلكىسى، مازاقلاش كۈلكىسى ئىدى.

مازغاپ (توغرىسى: ماغزاپ) ← **ماغزاپ**. **مازلاشتۇرماق** «مازلاشماق» يېلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ھېلىقى ئولتۇرۇشنى قاسىم تولا گەپ قىلىپ مازلاشتۇرمىغان بولسا، خېلى داۋام قىلاتتى.

مازلاشماق پ. قىلىق ۋە گەپ-سۆزلىرى قاملاشماي كىشىلەرگە ياقماس بولۇپ قالماق، تېتىقسىزلاشماق، زاڭلاشماق: ئۇ تېخىمۇ مازلىشىپ ئاياللارنى دوراپ، ئاۋازىنى ئىنچىكلەشتۈردى.

مازلىق ئى. يارىماس ئىش، قىلىقلارغا ئادەتلەنگەن ھالەت: كىشىلەر بىلەن ئۇچراشقاندا چىرايلىق گەپلەر ئاغزىدىن ئاپتوماتىك ئوقىدەك چىقىدىغان بۇ كىشىنىڭ بىر يۈك ئۈچۈن جېدەل تېرىدىغان مەجەزىنى، سورۇنلاردىكى مازلىقنى ئىككى يىلدىن كېيىن ناھايىتى تەستە بىلەلدى.

مازوك ئى (ر) <تب> مىكروسكوپ بىلەن تەكشۈرۈش ئۈچۈن ئورگانىزىمدىن ئېلىنغان سۇيۇق ماددا.

مازۇت ئى (ر) نېفىتنى پىششىقلاپ ئىشلەپ بېزىن، كىرىسىن قاتارلىقلار ئايرىۋېلىنغاندىن كېيىن قالغان قىسمى.

مازۇرگا ئى (ر) <پولەك> <ئۇس> پولشانىڭ مىللىي ئۇسسۇلى. ئەسلىدە پولشانىڭ مازۇۋىيە رايونىدا مەيدانغا كەلگەن. 16-ئەسىرگە ئائىت تارىخىي خاتىرىلىرى بار. دەسلەپتە سەككىز ياكى 16 جۈپ دېھقان قىز-يىگىتى بىللە ئوينىيدىغان ئۇسسۇل بولۇپ، 19-ئەسىردىن باشلاپ ئامېرىكا ۋە ياۋروپا تانسىخانىلىرىغا كىرىپ، قىزغىن ئالقىشقا سازاۋەر بولغان.

مازۇز سۈپ (ئە) دىئال. پەخىرلىك، ماختىنارلىق. **مازۇز بولماق** دىئال. پەخىرلەنمەك. ماختانماق.

ماس سۈپ (ئە) ① بىر-بىرىگە مۇناسىپ كېلىدىغان، مۇۋاپىق، لايىق، ئۇيغۇن: چېكە چاچلىرى ئارىلاپ ئاقىرىشقا باشلىغان بۇ خۇش چىراي كىشى، ئېگىز بويغا ماس ھالدىكى بېجىرىم گەۋدىسى بىلەن شىرەگە

تەشكىللەنگەن ۋە شۇ دائىرە ئىچىدە مەلۇم زىننەتلەش تەلپىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان ئۆرنەك.

ماس ئىنتېرۋال < مۇز > ئىنتېرۋالدىكى يۇمشاق ۋە بىر-بىرىگە بىرىكىپ كەتكەندەك ئاڭلىنىدىغان ئاۋازلار.

ماساغىت ئى < ئىرق > ← ماساغىتلار.

ماساغىتلار ئى < ئىرق > مىلادىيىدىن

ئىلگىرىكى 6-ئەسىرلەردە ياشىغان ئوتتۇرا ئاسىيادىكى قەدىمىي مىللەتلەرنىڭ بىرى. ئاساسەن كاسپىي دېڭىزىنىڭ شەرقىدىن سىر دەرياسىغىچە بولغان رايونلاردا ياشىغان، قۇياشقا ئېتىقاد قىلغان. مۇتلەق كۆپچىلىكنىڭ تىلى ھىندى-ياۋروپا تىللىرى سىستېمىسىنىڭ ئىران تىللىرى تۈركۈمىگە كىرىدۇ.

ماسسا ئى (د>لات) < فىز > جىسىمنىڭ

تەركىبىدىكى ماددا مىقدارى، يەنى جىسىم ئىنېرتسىيىسىنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى. ماسسىنىڭ بىرلىكى ئېغىرلىق بىرلىكى بىلەن ئوخشاش. مەسىلەن، چىڭ، كىلوگرام قاتارلىق. ماسسا ئادەتتە بىر تۇراقلىق مىقدار بولۇپ، ئېگىزلىك ياكى كەڭلىككە قاراپ ئۆزگەرمەيدۇ.

ماسسا سانى < خىم > ئاتوم يادروسىدىكى پروتون سانى بىلەن نېپتون سانىنىڭ يىغىندىسى. بىر خىل ئېلېمېنتنىڭ ھەر خىل ئىزوتوپ ئاتومىنىڭ تەخمىنىي ماسسىسىنى ئىپادىلەشتە پايدىلىنىدۇ. مەسىلەن، 92 پروتون، 143 نېپتونغا ئىگە بولغان ئۇراننىڭ ماسسا سانى 235؛ 92 پروتون، 146 نېپتونغا ئىگە بولغان ئۇراننىڭ ماسسا سانى 238.

ماسشتاب (ماسشتابى) ئى (د>نېم) ①

چېرتىۋىز ئۈستىدىكى ئۇزۇنلۇق بىلەن ئۇ

بېرىم يۆلەنگەن ھالدا ماتېرىيال كۆرۈۋاتاتتى. * مەن خالايمەن راست گەپنى، ھەم ئېقىلغا ماس گەپنى. قېنى، ئاڭلاي، سۆزلىسىلە، مەرد يىگىتكە خاس گەپنى. ② تەكشى، ماسلاشقان: ماس قەدەم.

ماس بۇلۇك < مات > ← ئوخشاش ئورۇنلۇق بۇلۇكلار.

ماس دەستىلەنمە < گېئول > ئىككى يۈرۈش يەر قاتلاملىرىنىڭ يۈرۈش يۆنىلىشى ۋە يېتىشى بىردەك بولۇپ، چۆكۈش جەھەتتە ئېنىق ئۈزۈلۈش بولمىغان تېگىشىش مۇناسىۋىتى.

ماس قەدەملىك < فىز > پەن-تېخنىكىدا ئىككى ياكى ئىككىدىن ئارتۇق ۋاقىتقا ئەگىشىپ ئۆزگىرىدىغان مىقدارنىڭ ئۆزگىرىش جەريانىدا مەلۇم نىسپىي مۇناسىۋەت ساقلايدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ماس كەلمەسلىك مۇناسىۋىتى < لوگ > ئۇقۇملار ئوتتۇرىسىدىكى ھەجىم جەھەتتىن ئۆزئارا چەتكە قېقىشىش مۇناسىۋىتى.

ماس كەلمەك مۇناسىپ، ئۇيغۇن، لايىق ھالەتتە بولماق؛ لايىقلاشماق: زۇنۇن قادىرنىڭ ھېكايە تىلى خۇددى تۇرمۇشنىڭ ئۆزىدەك ساددا ۋە يارقىن بولۇپ، ئۆز پېرسوناژلىرىنىڭ خاراكتېر ئالاھىدىلىكىگە بەكمۇ ماس كېلىدۇ. * ئامال قانچە، رېئاللىق ھامان كىشىلەرنىڭ ئارزۇسىغا ماس كېلىۋەرمەيدۇ.

ماس كېلىش مۇناسىۋىتى < لوگ > ئۇقۇملار ئوتتۇرىسىدىكى ھەجىم جەھەتتىن بىر-بىرىگە تامامەن ياكى قىسمەن توغرا كېلىش مۇناسىۋىتى.

ماس ئۆرنەك < گ> سەن < ئالاھىدە بەلگىلەنگەن (مەسىلەن، ئۈچ بۇلۇك، كۆپ بۇلۇك، چەمبەر، كۋادرات، رومبا قاتارلىق) شەكىللەرگە مۇۋاپىق

ئىپادىلىگەن ئەمەلىي ئۇزۇنلۇقنىڭ نىسبىتى. ② چېرتىۋىز سىزغاندا ئۇنىڭ ئەتراپىغا قويۇلغان نىسبەتنى بىلدۈرىدىغان سانلىق رەقەم ۋە سىزىقلار.

ماسشتابلىق سۈپ. ماسشتابى ئورنىتىلغان، مەلۇم نىسبەتتىكى ماسشتاب بىلەن تۈزۈلگەن: ماسشتابلىق سىزغۇچ. * بىر سانتىمېتىرى 50 كىلومېتىر بولغان ماسشتابلىق خەرىتە. * چېرىنىڭ، شۇ تارىخىي ۋەقە يۈز بەرگەن چاغدىكى مەمۇرىي ئەھۋالىنى كۆرسىتىدىغان ماسشتابلىق رەڭلىك خەرىتىدىن ئۈچىنى ئىشلەپ چىقىم.

ماسشتابلىق سىزغۇچ < بىن > چېرتىۋىز سىزىشتا ئىشلىتىلىدىغان ۋە ئۈستىگە تاناسپىلىق ئۆلچەم بىرلىكلىرى قويۇلغان بىر خىل سىزغۇچ.

ماسكا ئى (ر> لات) يۇقۇملىنىش ۋە كېسەلنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ئېغىز ۋە بۇرۇننى نىقابلىۋالىدىغان، داكىدىن تىكىلىدىغان ساقلىقنى ساقلاش بۇيۇمى: دوختۇر چوڭ ماسكا تاقۋالغان بولسۇ، لېكىن ئۇنىڭ يۇمىلاق كۆزلىرى ئالاھىدە تونۇشتەك تۈيۈلدى.

ماسكىلىق سۈپ ① ماسكا تارتىۋالغان، ماسكىسى بار: ماسكىلىق سېسترا. // ھېلىقى ماسكىلىق تارتىنىمىغان ھالدا سۆزنى داۋام قىلدى، - ئىنىم بۇ ساپ ئالتۇن - نىكولاي تىللاسى. ② ماسكا تىكىشكە باپ، لايىق: ماسكىلىق رەخت.

ماسلاشتۇرماق « ماسلاشماق » يېتىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ماختاش ئوقۇتقۇچى دائىم قوللىنىدىغان تەربىيە ئۇسۇلى. ئادەتتە باشقا ئۇسۇللارنى قوللانغاندا، بۇ ئۇسۇلنى ماسلاشتۇرۇپ قوللىنىش لازىم.

ماسلاشتۇرۇشماق « ماسلاشماق » يېتىلنىڭ ئۆلۈك دەرىجىسى.

ماسلاشتۇرۇلماق « ماسلاشتۇرماق »

يېتىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئەرەب يېزىقى ئۇيغۇرلار ئارىسىدا ئومۇملاشقاندىن كېيىن، بىرنەچچە ئەسىرلىك تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا ئۆزلۈكسىز ئىسلاھ قىلىنىپ، ئۇيغۇر تىلىنىڭ مىللىي ئالاھىدىلىكىگە ماسلاشتۇرۇلدى.

ماسلاشقان « ماسلاشماق » يېتىلنىڭ

سۈپەتدىشى: ماسلاشقانلارنىڭ ياشاپ قېلىشى. **ماسلاشقانلارنىڭ ياشاپ قېلىشى** < بئول > جانلىقلارنىڭ مۇھىت ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ ئۆزگىرىپ، نەبىئەت دۇنياسىدا داۋاملىق ساقلىنىپ قېلىش قانۇنىيىتى.

ماسلاشماق پ. ماس ھالەتكە كەلمەك،

ماس بولماق، مۇۋاپىقلاشماق، لايىقلاشماق: شارائىتقا ماسلاشماق. * - ئابدۇللا سىز، - دېگەندى ياسىن شۇجى ئۇنى بىر قاراشتىلا تونۇپ، - نادان يىگىت، بىز ئەمدى بىرگە ئىشلەيدىغان بولدۇق، ماسلىشىپ ياخشى ئىشلەيلى-ھە! * ئېرىنىڭ خۇيىنى بەش قولىدەك بىلىدىغان تىللاخان ھەرقاچان ئۇنىڭغا ماسلىشاتتى.

ماسلىشىش ① « ماسلاشماق » يېتىلنىڭ

يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: ② < ھەرب > دوست قوشۇن بىلەن ئۆزئارا ماس ھالدا ھەرىكەت قىلىپ دۈشمەنگە قارشى ئۇرۇش قىلىش.

ماسلىشىشچان سۈپ. ئاسانلا ماسلىشىپ

كېتىدىغان، ماس ھالەتنى ساقلايدىغان: ماسلىشىشچان ھالەت.

ماسلىشىشچانلىق ئى. ئاسانلا ماسلىشىپ

كېتىدىغان، ماس ھالەتنى ساقلايدىغان خۇسۇسىيەت: ۋاھالەنكى ئاياللار بولغانلىقتىن بۇ دۇنيا مۇشۇنداق ئىللىقلىققا ۋە ماسلىشىشچانلىققا چۆمگەن. * نادىر بىرقانچە يىلدىن بېرى

خالغىنى بولۇر» دېگەن مەنىدىكى ئىبارە بولۇپ، «نېمىدېگەن ئاجايىپ ئىش! يائاللا! توۋا خۇدايىم» دېگەن مەنىلەردە مەدھىيە ۋە تەئەججۈپنى بىلدۈرىدۇ: ماشائاللا، ھاڭۋېقىپ تۇرۇپلا قېلىشىمىز.

ماشاق ئى. بۇغداينى ئورۇپ-يىغقاندا يەرگە تۆكۈلۈپ قالغان باشاقلار ۋە ئۇنى يىغىش: قوشنا يوق، ماشاقتا يوق، خاماندا بار (ماقال).

ماشايىخ ئى. مەشھۇر دىنىي ئالىم؛ پىر، ئۇستاز، مەدەتكار: بېشىنى كىم سىلسا، ماشايىخنىڭ شۇ، يېنىدا كىم ئولتۇرسا، چىرايلىق شۇ (ماقال). * مەغرىبتىن مەشرىققىچە، تۆت بۇرجەك، سەككىز گىرداپتىكى جىمى مەخلۇقاتلارغا رەم ئاچالايمەن، - دەيتتى ئۇ كىشى ئەتراپىدىكىلەرگە تەكشى قاراپ قويۇپ، - پىر-ماشايىخلار ماڭا مەدەت بېرىدۇ، مالائىكىلەر مېنى قوللايدۇ، ئۆتۈپ كەتكەن، بولۇۋاتقان ھەم بولغۇسى ئىشلارنى ئېيتىپ بېرەلەيمەن.

ماشپىرا ئى. تۈرۈمچاقتا غاغرادىن چۈشكەن مەشئۇت يىپىلارنى يۈگەيدىغان بىر باشلىق نوكەش ياغاچ.

ماشخوردى ئى (ماش+خورد) شۇۋىگۈرۈچكە ئازراق سەي، ماش ئارىلاشتۇرۇلۇپ پىشۇرۇلدىغان تاماق.

ماشقاق ئى. دىئال. پاقالچاق.

ماشكا ئى (ر) ① ئوۋ ۋە ئىز قوغلاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان، يۇڭى ئۇزۇن ئىت: بىز تۈن بويى ۋە رەقىلەر تەييارلاپ، تۈرلۈك ئۇسۇلدا ئىش ئېلىپ باراتتۇق. ئاخىرى گومىنداڭنىڭ ئوغىسى تېخىمۇ قايناپ، بارلىق تايغان ۋە ماشكىلىرىنى ئىشقا سېلىپ ئىز قوغلاشقىلى تۇرىدۇ. * يايى ئۇنىڭ كەينىدە

ھەر خىل سورتلۇق بۇغداي ئۇرۇقلىرىنى ئۆزئارا چاڭلاشتۇرۇش ئارقىلىق يېتىشتۈرگەن ماسلىشىشچانلىقى كۈچلۈك، سوغۇققا، قۇرغاقچىلىققا چىداملىق بولغان كۆزگى بۇغداي ئۇرۇقىنى بۇ يىل ئۈچ مويەرگە كېڭەيتىپ تېرىدى.

ماش ئى (پ) <بوت> ① بۇرچاق ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى ئۈچ تال كىچىك يوپۇرماقتىن تەشكىل تاپىدۇ، گۈلى كىچىك، ئالتۇن رەڭ ياكى يېشىل-سېرىق رەڭدە بولىدۇ. چوكا مېۋىسىنىڭ ئىچىدە يېشىل رەڭلىك ئۇرۇقلىرى بولىدۇ. ئۇرۇقىنى يېيىشكە ھەم ئۇنىڭدىن ھاراق ئىشلەشكە بولىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ ئۇرۇقى.

ماش رەڭ ① ماشنىڭ رەڭگىگە ئوخشاش، يېشىل بىلەن ئاز مىقداردىكى سېرىقنىڭ قوشۇلۇشىدىن ھاسىل بولغان مۇرەككەپ رەڭ. ② شۇ خىل رەڭگە ئىگە بولغان ۋە شۇ خىل رەڭدە بويالغان: ماش رەڭ كىيىم. * چاۋار مەتقۇلنىڭ بېشىدا قارا كۆرپە قۇلاقچا، ئۈستىدە ماش رەڭ كالتە شىرىما چاپان، پۇتىدا ئۆتۈك بولۇپ، كەڭ كۆكرەك، بەستىلىك كەلگەن بۇ ئادەمنىڭ ئاۋازى سالماق ۋە جاراڭلىق ئىدى.

ماش شىرنىسى ماشنى قاينىتىش ئارقىلىق ئېلىنىدىغان شىرنە.

ماش ئۆگىرىسى قورۇلغان گۆش، پىياز، ياڭيۇ، تۇرۇپ سۈيىگە تازىلانغان ماشنى سېلىپ ئېتىلغىچە قاينىتىپ، ئاندىن ئىنچىكە كېسىلگەن ئۆگرە سېلىپ تەييارلىنىدىغان بىر خىل سۇيۇقئاش.

ماشئا ئى (پ) زەرگەرچىلىكتە ئالتۇننى ئوتقا سېلىش ۋە ئېلىشتا ئىشلىتىلىدىغان قىسقىچ، جۈپتەك.

ماشائاللا ئىم (ئە) ئەسلىي «ئاللاننىڭ

شوخ قارا ئايغىرنى ئارانلا باشقۇرۇپ ماشىكىلارنى ئەگەشتۈرۈپ كېلەتتى. ② كۆچمە. پايلاقچى: بۇنىڭدىكى مەقسەت، سوۋېت كونسۇلخانىسى بىلەن كىملىرىنىڭ مۇناسىۋەت قىلىشىنى بايقاش، ئەھۋالنى ئىگىلىۋېلىپ، كېچىسى بېرىپ تۇتقۇن قىلىش ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەنە شۇ «ساقچى» نىڭ ماشىكىلىرىدىن بىرى ئىدى.

ماشلىق ئى. ماش تېرىلغان جاي، ماش كۆپ ئۆستۈرۈلگەن يەر: كەنت ماشلار چېچەكلەش بىلەنلا ماشلىققا قاراشقا ئادەم بەلگىلىدى.

ماشىنا ئى (ر > فران) ① دېتاللاردىن تەركىب تاپىدىغان، ئايلىنىدىغان ۋە بىر تۈردىكى ئېنېرگىيىنى باشقا بىر تۈردىكى ئېنېرگىيىگە ئايلاندۇرىدىغان ياكى پايدىلىق قۇۋۋەت ھاسىل قىلالايدىغان قۇرۇلما. ئادەتتە ئۇ ئىشلەپچىقىرىش قورالى سۈپىتىدە قوللىنىلىپ، كىشىلەرنىڭ ئەمگەك سىجىللىقىنى ئازايتىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئۈنۈمدارلىقىنى ئاشۇرىدۇ: پار ماشىنىسى. ئانا ماشىنا. ② تىكىش ماشىنىسى: قول ماشىنىسى. پۇت ماشىنىسى. ③ ئاپتوموبىل: ماشىنا شوپۇرى. ماشىنا بېكىتى. ماشىنا ھەيدىمەك.

ماشىنا ئادەم بىر خىل ئاپتوماتىك ماشىنا. ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسى ئارقىلىق كونترول قىلىنىدۇ ۋە ئادەم ئورنىدا بەزى ئىشلارنى قىلالايدۇ.

ماشىنا تاختىسى كىيىم تىكىش ماشىنىسىنىڭ ئايغى ئۈستىگە ئورنىتىلغان تاختا، ئۇنىڭغا ماشىنا بېشى ۋە ماشىنا ساندىقى ئورۇنلاشتۇرۇلغان.

ماشىنا تەپكىسى تىكىش ماشىنىسىنىڭ پۇت بىلەن تېپىپ ھەرىكەتلەندۈرۈپ بېرىدىغان قىسمى.

ماشىنا تەرجىمىسى ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسى قاتارلىق بىر يۈرۈش ئەسلىھەلەردىن پايدىلىنىپ، بىر خىل تىل-يېزىقنى باشقا بىر خىل تىل-يېزىققا تەرجىمە قىلىش.

ماشىنا دېتاللىرى < ماشىنا > ماشىنىنى تەشكىل قىلغۇچى ھەربىر پارچە دېتاللار. **ماشىنا ساندىقى** تىكىش ماشىنىسىنىڭ بېشى ئورنىتىلغان ساندىقى.

ماشىنا سايمانلىرى مېخانىزم ۋە سايمانلارنىڭ ئومۇمىي نامى.

ماشىنا قول < ماشىنا > قول ۋە بىلەككە تەقلىد قىلىپ ياسالغان ئالاھىدە ئىقتىدارغا ئىگە بىر خىل ئاپتوماتىك ماشىنا. ئادەتتە ئېلېكتر، مېخانىكا، گاز ۋە سۇيۇقلۇق ھەرىكىتى قاتارلىق ئاپتوماتىك قۇراشتۇرۇلمىلاردىن پايدىلىنىپ قولنىڭ سېغىنچانلىقىغا تەقلىد قىلىپ نەرسىلەرنى توتۇپ، بەلگىلەنگەن ئورۇنغا يۆتكەيدۇ ياكى باشقا ھەرىكەتلەرنى ئورۇنلايدۇ. **ماشىنا ئىسكىلاتى** < قاتن > ماشىنا قويۇش ئۈچۈن مەخسۇس ياسالغان ئۆي، ئىسكىلات.

ماشىنا يېپى تىكىش ماشىنىسىدا ماشىنا يېڭىسى ۋە ناچىغا ئۆتكۈزۈشكە ئەپلىك قىلىپ تولانغان يېپ.

ماشىنا-سايمان ماشىنا ۋە سايمان: بۇ كارخانا يەنە ئالتە كىشىلىك دېھقانچىلىق سايمانلىرىنى رېمونت قىلىش گۇرۇپپىسى قۇرۇپ، ماشىنا، تراكتور، ئېشەك ھارۋىسى، ساپان، سېپالكا قاتارلىق دېھقانچىلىق ماشىنا-سايمانلىرىنى ۋاقتىدا رېمونت قىلىپ بەرمەكتە.

ماشىنىكا ئى (ر) ھەربىرىگە ھەرىپلەر بەلگىلىنىپ ئورۇنلاشتۇرۇلغان كۈنۈپىكىلارنى بارماق بىلەن بېسىپ خەت چۈشۈرىدىغان

تەبىئىي بايلىق جەھەتتىكى ئۈستۈنلۈكىدىن ئەپچىللىك بىلەن پايدىلىنىشنى بىلگەن. **ماشىنىلاشتۇرۇشماق** « ماشىنىلاشتۇرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ماشىنىلاشتۇرۇلماق « ماشىنىلاشتۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ماشىنىلاشقان « ماشىنىلاشماق » پېئىلىنىڭ سۈپەتتىكى: ماشىنىلاشقان قىسىم.

ماشىنىلاشقان قىسىم < ھەرب > برونېۋىكىلىق توشۇش ئاپتوموبىللىرى بىلەن جابدۇنغان پىيادە ئەسكەرلەر، تانكا قوشۇنى ۋە توپچى قىسىم قاتارلىقلاردىن تۈزۈلگەن قىسىم.

ماشىنىلاشماق پ. ماشىنا بىلەن تەمىن ئېتىلەك، ماشىنا كۈچى بىلەن ئىشلەيدىغان بولماق: - ماشىنىلاشقان بولساق دۈمچىيىپ قول بىلەن تاش تىزىشتىنمۇ، گۈرچەك بىلەن ئۆستەك كولاشتىنمۇ قۇتۇلاتتۇق. * ماشىنىلاشتى خاڭلىرىمىز رېلىس، ياتقۇزدۇق، قول تراكاتور سېلىپ ھەمدە ۋاگوننى چاتتۇق.

ماشىنىلىق ① سۈپ. ماشىنىسى بار، ماشىنىغا ئىگە بولغان: بىزمۇ ماشىنىلىق بولۇپ قالدۇق. ② رەۋ. ماشىنىغا ئولتۇرۇپ، ماشىنا بىلەن: بىز ماشىنىلىق كەلدۇق.

ماشىنىلىق قۇدۇق < سۇ > مېخانىكىلىق ئېنېرگىيە بىلەن ھەرىكەتلىنىدىغان ماشىنا ئارقىلىق سۇ چىقىرىلىدىغان قۇدۇق.

ماغدۇر ئى (ئە) كۈچ-قۇۋۋەت، ماجال، مادار: ئالاھىدىدا ماغدۇر دېگەن نەرسە قالماي يىقلاي دەپلا قېلىپتۇ. * ئۇ تاۋاقتا ئارقا-ئارقىدىن ئىككى قېتىم شويلا ئۈستۈرۈپ يېدى، شۇنىڭدىن كېيىن پۈت-قوللىرىدا ئاز-تولا ماغدۇر پەيدا بولغاندەك بولدى.

ماغدۇر كەتەك كۈچ-قۇۋۋەتنى تۈگەپ ئاجىزلاشماق، زەئىپلەشمەك: مانا ھازىر

قۇرۇلما، ئۇنىڭ قول بىلەن ۋە توك بىلەن ئىشلىتىلىدىغان ئىككى خىل شەكلى بار: ئانىسىغا ئېلىپ بەردى ماشىنىكا، شۇ قوللاردىن سېتىپ يەنە دادىسى. كېچىلىرى ئۇزاققىچە ئۇخلىماي، ماشىنىكا خەت باسدۇ ئانىسى. **ماشىنىچى** ئى. كىيىم تىكىش ماشىنىسىدا كىيىم-كېچەك تىكىدىغان ئۇستا: ئەمدى ئىككىنچى نۆۋەت كىيىم تىكىدىغان ماشىنىچىغا كېلىپتۇ. // بۇ قەۋەتتىكى ياخشى ئۆيلەرنىڭ ھەممىسىنى كىيىم تىكىدىغان ماشىنىچى ئاياللار بەند قىلىۋالدى.

ماشىنىچىلىق « ماشىنىچى » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: ئەزىزخان يالغۇز قالدى. ئانىسىنى ماشىنىچىلىق قىلىپ ئاز كۈن باقتى، ئانىسىمۇ دۇنيادىن ئۆتتى.

ماشىنىسازلىق ئى. ھەر خىل ماشىنىلار ۋە ماشىنا ئەسۋاب-ئۈسكۈنىلىرىنى لاھىيىلەپ ياساپ چىقىرىش: - توغرا ئېيتتىڭ، - يېقىندا ئۈرۈمچىدىكى يىغىندىن قايتىپ كەلگەن ماشىنىسازلىق سېخنىڭ مۇدىرى روزىئاخۇن توپ ئىچىگە يېرىپ كىردى.

ماشىنىست ئى (ر) ① پويىز ھەيدىگۈچى ياكى كران قاتارلىق ماشىنىنى باشقۇرغۇچى كىشى: تېخنىكا سۈرئىتى مۇشۇنداق تېز ۋە سەمىي بولىدىغانلا بولسا، مەنمۇ ماشىنىنىڭ ياردەمچىلىكىگە، كېيىن پويىز ھەيدەيدىغان ماشىنىست بولۇشقا زادى گۇمان قىلمايمەن. ② ماشىنىكا خەت باسقۇچى: شۇ چاغدا ئۇ ئىدارىدا ماشىنىست ئىدى.

ماشىنىستلىق « ماشىنىست » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: ماشىنىستلىق قىلماق.

ماشىنىلاشتۇرماق « ماشىنىلاشماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇلار نېمە ئۈچۈن ماشىنىلاشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرالىغان؟ ئاساسلىقى ئۆز يېزىسىنىڭ

ئۆزۈڭ كۆرۈپ تۇرۇپسەن، بىزدىن ئەمدى ماغدۇر كەتتى. * ئاشلىق كېتىپ چاڭ قالدى، ماغدۇر كېتىپ جان قالدى. ۋاسا قىلىپ ئۈستىخاننى، مەقسۇت بېگىم ساڭ سالىدى. **ماغدۇر كىرمەك** ① كۈچ-قۇۋۋەت، ماغدۇر پەيدا بولماق: بىز ئۇن-تىنسىز قاراڭغۇنى كۈتۈۋالدۇق. قاراڭغۇلۇق سالقىن شامال بىلەن راھەت بېغىشلىدى. سۇسىراپ قۇرىغان بەدىنىمگە ئاز-تولا ماغدۇر كىردى. * قەدىنى كۆتۈرۈپتۇ يېڭىباشتىن، قۇرۇپتۇ كۆزى دەردلىك قانلىق ياشتىن؛ كىرىپتۇ خېلى ماغدۇر ئەزاپىغا، يۈگۈرۈپتۇ خۇشال كۈلكە چىراپىغا. ② كۆچمە. تېتىكلەشمەك، روھلانماق: - سەن بايا سىلەرگە ئىشىنىمىز دېۋىدىڭ ماڭا ماغدۇر كىردى جۇمۇ! * ياردەمگە كەلگەن سەپداشلىرىنى كۆرگەن بۇ جەڭچىلەرگە باشقىدىنلا ماغدۇر كىردى. **ماغدۇرى بار** ① كۈچ-قۇۋۋىتى، مادارى بار: - تېخى مەن ساق، پۇت-قولۇمنىڭ ماغدۇرى بار. ② كۆچمە. ھەرقانداق ئىشنى قىلىش ئىقتىدارى ۋە غەيرەت-شىجائىتى بار، غەيرەتلىك، جۇشقۇن: - سۇ دېسە قاسىنىڭ ئاغزىغا قارىمايدىغان ئادەم يوق. ئۇنىڭ خېلىلا ماغدۇرى بار كادىر. قاسىمنى زادىلا قولدىن بەرمىسە، - دېدى سۇلايمان. **ماغدۇرىغا كەلمەك** كېسەل ياكى تۇغۇتتىن كېيىن تەن سالامەتلىكى ئەسلىگە كەلمەك، ياخشىلانماق: سېپىتجان ئەتىسى چۈشكە يېقىن كۆزىنى ئاچتى، ماغدۇرىغا كېلىپ بولغۇچە دورا ئىچكۈزۈش، تاماق يېگۈزۈش، تەرەت قىلدۇرۇشتەك ئىشلاردىن ئەستايىدىل خەۋەر ئېلىپ تۇرۇلدى.

ماغدۇرى كەتمەك كۈچىدىن قالماق، ھالسىزلانماق: بوۋاي ئۆپكە كېسىلى بىلەن ئاغرىغانىدى. موماي ئاغرىمىغىنى بىلەن،

ماغدۇرىدىن كەتكەندى. * كەچ بولغاندا، ئېشەك ھېرىپ ماغدۇرىدىن كەتكەن ھالدا قۇلاقلىرىنى سالپايتىپ، ئېغىلغا كىرىپ كېلىپتۇ. **ماغدۇرى يوق** كۈچ-قۇۋۋىتى، مادارى يوق: ھاۋانىڭ گۈلدۈرى بار يامغۇرى يوق، قېرىنىڭ جۇدۇنى بار ماغدۇرى يوق (ماقال). * لېكىن ساۋۇتنىڭ «ھەئە» دېيىشكۈ ماغدۇرى يوق ئىدى.

ماغدۇرسىز شۆپ. ماغدۇرى يوق، ماغدۇرىدىن قالغان، مادارسىز، ھالسىز: تۇراخۇن ماغدۇرسىز قوللىرى بىلەن ئازادنىڭ قولىنى تۇتتى. * سۆيگىنى، ياق دوستى شۇ يىگىت تەلئەت، ھە بۇ دەم ئالدىدا ھوشسىز ياتاتتى. ماغدۇرسىز لەۋلىرى مىدىرلاپ بەزەن، نېمىدۇر دەر ئىدى، جۆيلۈپ قويايتتى.

ماغدۇرسىزلاشماق پ. ماغدۇرسىزلانماق: جۈمە ئۆيدىن چىققاندىن كېيىن، بىر ئاز بېشى قېيىپ، تېنىنىڭ ماغدۇرسىزلىشىپ، كېشۋاتقانلىقىنى سەزدى.

ماغدۇرسىزلاندۇرماق «ماغدۇرسىزلانماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: كەينىدىنلا ياخشىدەك يۇمشاق بىر بىلەك مۇرىسىنى سېپاپ ئۆتۈپ، ماغدۇرسىزلاندۇرۇپ قويغىلى تاس قالدى. **ماغدۇرسىزلاندۇرۇلماق** «ماغدۇرسىزلاندۇرماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى.

ماغدۇرسىزلانماق پ. كۈچ-قۇۋۋىتى، ماغدۇرى ئازايماق؛ ئاجىزلاشماق، ماغدۇرسىزلاشماق: گۈزەل يەنە يۆتىلىپ قان تۈكۈردى، قوللىرى ماغدۇرسىزلاندى. * چىن تۆمۈر باتۇر ئۇنىڭ ئالتىنچى بېشىنىمۇ كېسىپ چۈشۈرۈپتۇ. يالماۋۇز ئەمدى ماغدۇرسىزلىنىپ كۆزلىرى پىيالىدەك بولۇپ كېتىپتۇ.

ماغدۇرسىزلىق «ماغدۇرسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۆزۈم سەمىرىپ قالغاندەك بولۇپ قالغان بولساممۇ، ماغدۇرسىزلىقتىن ئىتتىكرەك

كۈچلۈك تۇراقلىق جۈملىلەر ياكى سۆز بىرىكىملىرى.

ماقال II نى ← دا قال.

ماقالە نى (ئە) <ئەد> گېزىت، ژۇرناللار ئۈچۈن يېزىلغان ياكى ئۇلاردا بېسىلغان ھەجىمى ئانچە چوڭ بولمىغان ئېلىم-پەن؛ ئەدەبىيات-سەنئەت نەتىجىلىرى توغرىسىدىكى ئىلمىي ئەسەر ياكى ئىجتىمائىي، سىياسىي مەسىلىلەرگە بېغىشلانغان ئەسەر؛ ماقالە قوبۇل قىلماق، * ماقالىنى تىزىملىماق. * ماقالەم گېزىتكە ناھايىتى تېزلا بېسىلدى. * ماقالەمگە ئۆزۈمنىڭ ئويلىغىنىمدىن خېلىلا كۆپ ئىنكاس بولدى.

ماقال-تەمسىل <ئەد> ماقال ۋە تەمسىل يەنى خەلقىمىزنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك تۇرمۇش بىلىملىرى ئارقىلىق شەكىللەنگەن قىممەتلىك ئوي-پىكىرلىرى ئىپادىلەنگەن تۇراقلىق جۈملە ياكى ئىبارە. ماقالدا ئوي-پىكىر مەنىلىك سۆز، جۈملىلەر ئارقىلىق بىۋاسىتە، ئۈدۈل ئىپادىلىنىدۇ. تەمسىلدە بولسا تۇرمۇشتىكى تۈرلۈك ھادىسىلەر، كىشىلەردىكى ياخشى يامان خۇسۇسىيەتلەر ھايۋانات، ئۇچار قانات ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ خۇسۇسىيەتلىرىگە، قىلىقلىرىغا تەقلىد قىلىنىش، ئوخشىتىش ئارقىلىق ئىپادە قىلىنىدۇ.

ماقاللىق سۈپ. بەلگىلىك ماقالىدىن تەركىب تاپقان، بەلگىلىك ماقالىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان؛ 20 ماقالىلىق بۇ مەجىۋە تارقىتىش بىلەنلا جامائەتچىلىكنىڭ ياخشى ئىنكاسىنى پەيدا قىلدى.

ماقام I (ماقامى) نى (ئە) ئورۇن، مەرتىۋە؛ سەدەنشا ئاخۇنۇم قەبرە بېشىدا بىرنەچچە ئېغىز سۆز قىلىپ، ئاخىرىدا: «بۇ

ماڭالمايدىغان بولۇپ قېلىپتىمەن. * ئۇ قورسىقنىڭ ئاچلىقىغا، ماغدۇرسىزلىقىغا قارىماي، ئاستا قەدەم تاشلاپ بېرىپ دۈيچاڭ قىققا پاتۇرۇپ قويغان ئارىنى قولغا ئالدى.

ماغدۇرلاندىرماق «ماغدۇرلانماق»

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ بۇ ماغدۇرلاندىرماق دورىلار يۈرەك، مېڭە، جىگەر، بۆرەك قاتارلىق مۇھىم ئەزالارنىڭ فىزىئولوگىيەلىك خىزمەتلىرى ناچارلىشىپ قالغانلارغا ئىشلىتىلىدۇ.

ماغدۇرلانماق پ. كۈچ-قۇۋۋەت، ماغدۇر

پەيدا قىلماق؛ ماغدۇرغا كەلمەك؛ ئارىدىن يېرىم ئايچە ۋاقىت ئۆتتى. تۇرغۇنىڭ بېشىدىكى يېرىلغان يەر تىكىلگەن سۈنئىي يېپۈ ئېلۇپتىلدى؛ سالامەتلىكى خېلى ياخشىلىنىپ، تالا-تۈزگە چىققۇدەك ماغدۇرلاندى. * شۇنداق قىلىپ، ئازراق بولسىمۇ سۇ ئىچىپ خېلى ماغدۇرلىنىپ قالغانىدۇق.

ماغدۇرلۇق سۈپ. ماغدۇرى بار، ماغدۇرغا

كەلگەن؛ كۈچلۈك؛ ھەممىنىڭ روھى چۈشۈپ، ئىگىلىكىنىڭ خاراب ھالغا كەلگىنىگە، سىياسىي جەھەتتىن چۈشكۈن ھالەتتە تۇرۇشىغا قارىماي، ئۈچ مىڭ چاقىرىمچە سوزۇلغان ھەممە فرونتتا تۇتاش ھۇجۇمغا ئۆتۈشى ئەقىلگە سىغمايدىغان بىر ئىش ئىدى. يېڭى ۋە ماغدۇرلۇق كۈچلەر دولقۇنى كۆتۈرۈلگەندى.

ماغزاپ نى. كىرى يۇغاندا سوپۇندىن

چىقىدىغان كۆپۈك؛ ماغزاپنى تۈكەك. * شۇ يەردىلا ئۇنىڭ مېڭىسىنىڭ قېتىقى ماغزاپتەك چاچراپ كەتتى.

ماقال I (ماقالى) نى (ئە) <تىل> ھايات

تەجرىبىلىرى ئاساسىدا خەلق تەرىپىدىن يارىتىلىپ كەڭ تارقالغان، قۇرۇلمىسى ئىخچام، ئوبرازلىق، تەربىيىۋى ئەھمىيىتى

ئوغللىرى شېھىتلەر ماقامىغا يەتتى. ھەزرىتى ئەلى كەررەمەللاھۇ ۋەجىھەھۇ مەسچىتتە شېھىت قىلىنغان» - دېدى.

ماقام II (توغرىسى: مۇقام) ← مۇقام. ماقۇل (ئە) ① سۈپ. ئەقىلغا مۇۋاپىق،

قوبۇل قىلارلىق، لايىق، دۇرۇس: ماقۇل تاپماق. ماقۇل كۆرمەك. ② ئى. «ھەئە،

خوپ، قوشۇلمەن» دەپ بېرىلگەن جاۋاب: يۇمشاققا ماقۇل، قاتتىققا ياق-ياق

(ماقال). * - ئۇنداقتا باشلايمىزمۇ، ئابلىزناخۇن؟ - ماقۇل، - دېدى ئابلىز بېشىنى لىگىتىپ.

* - سىز مېنى ئۇنىڭ يېنىغا باشلاپ بارامسىز؟ - دەپ مەۋلۇدە سورىغاندىن كېيىن، - ماقۇل،

- دەپ جاۋاب بەردى ئەلى. ③ ئى. «مەيلى، بولىدۇ» دېگەن مەندە

قىستۇرما سۆز رولىدا كېلىدۇ: - ھەرقايسىلىرى مۇنداق دېگەن يەردە مەن نېمە دەيتتىم،

ماقۇل، مەن چىقاي، - ئۇ سۆزىنى تۈگىتىپلا ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشىككە قاراپ ماڭدى. *

- ئۆزۈڭ باشقىلارنىڭمۇ بۇ يولدا مېڭىشىغا باشلامچىلىق قىلسەن؟ ماقۇل، سەن دېگەندەكمۇ

قىلاي، ئۇ چاغدا باشقىلار خۇددى سەن ئىلگىرى شۇنداق قىلغانلاردىن نەپرەتلەنگەندەك

مەندىن نەپرەتلەنمەمدۇ؟ **ماقۇل بولماق رازى بولماق، قوشۇلماق:**

ئايگۈل ئەمدى ۋېلىسىپىتىنى باشقۇرۇپ ماڭمايدىغانلىقىنى چۈشىنىپ، ئادىلىنىڭ

تەكلىپىگە ماقۇل بولدى. * كۆڭلى چۈشمىگەن بولسىمۇ، تەۋەككۈل قىلىپ ئاشۇ يىگىتكە ماقۇل

بولسىچۇ! **ماقۇل تاپماق** قوبۇل قىلارلىق، مۇۋاپىق دەپ قارىماق: ئانا دەرگۇماندا بولۇپ ئۆز

كۆڭلىدىكىنى ئەتە سوراپ كۆرۈشنى ماقۇل تاپتى. * باراتنىڭ بۇ قەتئىي رايىغا نىسبەتەن،

ئاشۇ يەنە بىرنېمە دەپ ئېتىراز بىلدۈرۈشكە

ئىلاجىسىز قالدى. مېرئەلى ۋە شىرمەھەممەتلەرمۇ باراتنىڭ مەسلىھىتىنى ماقۇل تېپىشتى.

ماقۇل جاۋاب «بولدۇ، ماقۇل» دەپ بېرىلگەن جاۋاب: ئۇ ئاتىسىنىڭ تاپتۇرمىلىرىنى

ماقۇل جاۋاب بىلەن قوبۇل قىلىدۇ. **ماقۇل چۈشمەك** قوبۇل قىلارلىق، مۇۋاپىق

دەپ قارالماق: كېيىن ئاتىگە خېنىم، يەڭگىلەر بىلەن ھامامنىڭ مەسلىھىتىنى

قىلىشقىلى تۇرۇۋېدى. خاسىيەتنىڭ: «ھامامغا ئۆلگۈرەلمىدۇق، قازناققا كىرىپلا بويىنى سۇغا

سالسا بولماسمۇ!» دېگەن مەسلىھىتى ھەممەيلەنگەن ماقۇل چۈشتى.

ماقۇل چىيى قۇدىلىشىش ۋە توپنى بېكىتىش ئۈچۈن يىگىت تەرەپ قىز تەرەپكە ئەلچى

ۋە سوۋغا ئەۋەتىش مۇناسىۋىتى بىلەن قىز تەرەپ بۇ تەلەپنى ماقۇل كۆرگەنلىكى

يۈزسىدىن بېرىلىدىغان چاي: ئۆيدىكىلەرنىڭ ھەممىسى مېنى شۇ كىشىگە ياتلىق قىلىشقا

قوشۇلۇپتۇ. ھەتتا ئۇلار ماقۇل چىيىمۇ ئىچىپ بولۇپتۇ.

ماقۇل دېمەك مۇۋاپىق دەپ، ماقۇل، قوشۇلماق: بەزىدە مەن ماقۇل دېمەكلىرىم

قىزىم ئۇنىمىدى، مەن شۇڭا ھازىرلا ئالدىراپ ماقۇل دەپ قويسام بولىمىدەك. * - بۇنىڭمۇ

ماقۇل دەيلى، لېكىن ئالمنى قاچا كىم سالىدى؟ - دەپ سوراپتۇ باغۋەن.

ماقۇل قىلماق باشقىلارنى ماقۇل بولۇشقا، قوبۇل كۆرۈشكە كۆندۈرمەك، «ماقۇل»

دېگۈزمەك: ئالاۋىدىن ئەبۇ ئەششامەت ئۇلارنى بىردەم كۈتۈپ تۇرۇشقا ماقۇل قىلىپ،

ئۆزى ئۆيگە كىرىپتۇ. * ساۋاقداشلار، يۈرۈڭلار، بىز ئۆيگە بارايلى. ئانىسىغا گەپ قىلىپ،

ئۇنى ماقۇل قىلايلى. **ماقۇل كەلمەك** ① ماقۇل بولماق، ئۇنىماق، قوشۇلماق: ئەلچىلەرنىڭ ئېيتىشىچە،

رازىلىق: ھېچ بولمىسا، سىلەر بۇ ھەقتە تەشكىلگە دوكلات يوللاپ رەھبەرلىكنىڭ ماقۇللىقىنى ئېلىشىڭلار كېرەك-تە! * ھېلىقى قېرىنىڭ ماقۇللىقىدىن ئۆتكۈزسەڭلا ۋىلايەتكە يوللايمىز، تەستىقلىتىپ، كېلىشتە مەسىلە يوق.

ماقۇللىق بەرمەك ← ماقۇللىق

بىلدۈرمەك: ماقۇللىق بەردۇق بىز، بەردى تەسلىكتە، ئىككى قۇر خەت يېزىپ دەپتەرنى ماڭا. مەلىگە ئېلىپ كەتمەك بولدىق مېيىپىنى، ۋە لېكىن گېيىمىز ئۆتمەيتتى ئاڭا.

ماقۇللىق بىلدۈرمەك ماقۇل بولۇش، قوشۇلۇش پوزىتسىيىسىنى ئىپادىلىمەك، قوشۇلماق، ماقۇل بولماق: ئىككى يىگىت تەڭلا باشلىرىنى لىڭشىتىپ ماقۇللىق بىلدۈرۈپ، قوللىرىنى پۇلاڭلىتاتتى. * سىز قانداق ئويلىشىڭىزدىن قەتئىينەزەر بۇ پاتەم ئۆزىنىڭ كەينىگە كىرىۋالغان، كاندەك چاپلىشىۋالغان بىر يىگىتكە ماقۇللىق بىلدۈردى.

ماقۇللىتىلماق « ماقۇللىتىلماق » پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: ئۇلار ئۇرۇش توختىتىشقا ماقۇللىتىلسا باشقا ھەربىي بۆلۈنمەردە بۇ جەھەتتە ئارتۇقچە پىكىر ئىختىلايى قالمىتتى.

ماقۇللىماق پ. ماقۇل بولۇپ قوشۇلماق،

قوبۇل تاپماق، ماقۇل بولماق؛ توغرا تاپماق، قوشۇلماق: نىجاتمۇ ئۇنىڭ گېيىنى ماقۇللاپ تەبەسسۇم بىلەن بېشىنى لىڭشىتتى.

* ھازىر بولسا كۆپچىلىك ئەزالارنىڭ ماقۇللىشى بىلەن مەتنىيازنى دائىمىي يىللىق ھەمكارلىق گۇرۇپپىسىغا قوبۇل قىلدى. * كۆپچىلىك بۇ قارارنى ماقۇللىدى. * شۇنداق ئىكەن ئومۇمەن، تىببىي ئىلىم ماقۇللىغان ئىشەنچلىك چارىنى قوللىنىپ، كېسەلنى ئازابىتىن تېزىرەك قۇتۇلدۇرۇشنىڭ نەرى خاتا؟

نىيازخان ئاغىچا قىزغا چاي ئىچۈرۈپ قويۇشقا ماقۇل كەلسە، سالى دورغىنى سولاقتىن چىقىرىش جىسانىڭ قولىدىن كېلەرمىش. * ئەپەندىم مەشرەپكە بېرىشقا ماقۇل كەلتۈرۈش ئۈچۈن خوتۇنىنى ماختاشقا باشلاپتۇ. ② ياقماق، لايىق كەلمەك: ئابدۇرېھىم قارىنىڭ سۆزى ھەممىگە ماقۇل كەلدى. * بىراق كۆڭلى مۇسبەت ئىسكەنجىسىدە قالغان ئادەمگە توي ماقۇل كەلگەيمۇ؟

ماقۇل كۆرمەك مۇۋاپىق، توغرا دەپ

ھېسابلىماق، قوبۇل قىلماق، قوشۇلماق: مېنىڭ بۇ كۆڭلۈمنى يەردە قالدۇرما، سېنى يېرىم ئاي كۈتمەن. ماقۇل كۆرسەڭ قىلىمىز، بولمىسا مەيلى. * پادىشاھنىڭ دوستلىرى بۇ مەسىلەتنى ماقۇل كۆرۈپ، ئۇنىڭ مەقسەتكە يېتىشى ئۈچۈن دۇئا قىلىپ قايتىپتۇ.

ماقۇللىتىلماق « ماقۇللىتىلماق » پېئىلىنىڭ

مەجھۇرىي دەرىجىسى: - مانا، بۇ ھەقىقىي ئەھۋال، - دېدى ئابدۇكېرىم ئابباسوپ، - جەڭچىلەرنى ئۇرۇش توختىتىشقا ماقۇللىتىلماستىن تۇرۇپ، ئۇلارغا ئاقسۇدىن كېتىشىنى ئېيتىش ناھايىتى تەس.

ماقۇللىتىلماق « ماقۇللىتىلماق » پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇنىڭ سۆزىنى ئابدۇغېنى ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى باش لىڭشىتىپ ماقۇللاشتى. * تەشەببۇھچىلەر سابىرنىڭ مۇلاھىزىسىگە قوشۇلۇپ، بېشىنى لىڭشىتىپ ماقۇللاشتى.

ماقۇللىتىلماق « ماقۇللىتىلماق » پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: ئوقۇغۇچىلارمۇ ھەر خىل شەكىل ئارقىلىق كۈچلۈك جامائەت پىكىرى تەييارلىدى. تەلپىمىز رەھبەرلىك تەرىپىدىن تېزلا ماقۇللاندى.

ماقۇللىق ئى. بىرەر ئىشقا ماقۇل بولۇپ

قوشۇلۇش، قوشۇلغانلىق، ئۇنىڭغا ئىشقا؛

ماكان (ماكانى) ئى (ئە) ① تۇرار جاي، ئورۇنلاشقان يەر، يۇرت، ۋە تەن: — ئانا، قارىڭا، مۇنداق قاپقاراڭغۇ كېچىدە مېنىڭ بارىدىغان ماكانىم بولمىسا، ئۇنىڭ ئۈستىگە يامغۇر يېغىۋاتسا، مېنى نەگە بار دەيسىز؟ * كېچە-كۈندۈز ئىشلەپمۇ، باقالىدىم بۇ جاننى. ئاخىر دەردكە چىدىماي، تاشلاپ كەتتىم ماكاننى. ② ئۆي، ئۇۋا: پادىچى يىگىت بىلەن قىز كېيىن بىر مەزگىل ئاشۇ گۇمبەزنى ماكان قىلغان. * كۈنلەر ئۆتۈپ، سودىگەر بۇ يولدىن يەنە بىر قېتىم ئۆتۈپ ئىلانىڭ ماكانى بولغان بۇ قېرى سېدىنىڭ سايسىدا يەنە ئارام ئېلىۋېتىپ ئۇخلاپ قېلىپتۇ. ③ <پەلس> ماددىلارنىڭ مەۋجۇتلۇقىنىڭ بىر خىل ئوبيېكتىپ شەكلى. كەڭلىك، ئۇزۇنلۇق، ئېگىزلىك ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. «بوشلۇق» دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ④ بىرەر نەرسە توپلانغان ياكى كۆپ بولغان جاي: بەشكېرەم ھەققە تەنمۇ ئىسمى جىسمىغا لايىق مېۋىلەرنىڭ كانىدۇر. شۇنداق مېۋە-چېۋىنىڭ ئونىڭ يىللىق قەدىمى ماكانىدۇر. * شۇنىڭ بىلەن خەلقنىڭ بۇ ئارامبەخش سەيلىگاھ بېغى جەسەتلەر ماكانىغا ئايلىنىپ قالغاندەك بولدى.

ماكان تۇتماق ماكان، ئورۇن ئىگىلىمەك، ماكانلاشماق؛ ئۆي تۇتماق؛ ئۇلار كۆچتى. كونا مەھەللىسىدىن زەي چىقىپ كېتىپ، كىشىلەر كۆچۈپ كېلىپ بىنا قىلغان يېڭى مەھەللىگە كېلىپ ماكان تۇتتى. * — بۇندىن كېيىن پۆل-جەزىرىدە ياۋايى ئادەملەردەك ئولتۇرۇۋەرمەيلى — ماكان تۇتۇپ، خاتىرجەم تۇرمۇش كەچۈرەيلى، دەپتۇ مەلىكە. * دېھقان كۆچتى توغراقلىقنىڭ ئىچىگە، ماكان تۇتتى قۇم دۆڭلىرى يېنىدىن. بولۇپ يەنە بۇرۇنقىدەك مۇلايىم، ئېرىق چاپتى ۋە يەر

ماك ① تەق. تېگىشىپ تۇرغان لەۋلەرنى يوغان ئېچىشتىن ھاسىل بولغان ئاۋاز ۋە شۇنداق ئېچىش ھالىتى: ئۈسسەن بالا ئاغزىنى «ماك» قىلىپ ئاچتتى. ② تەق. پىشىپ يېتىلگەن ياڭاق مېۋىسىنىڭ سىرتقى مېۋە پوستىنىڭ يېرىلىش ھالىتى: ماك بولماق. ③ ئى. ياڭاق مېۋىسىنىڭ سىرتىنى ئوراپ تۇرغان پوستى: پىشىپ يېتىلىپ قالغان قەغەز ياڭاقمۇ قويۇق شاخلار ئارىسىدىن ماك يېرىپ چىققاندى ۋە بەزىسى بېغىشىدىن ئايرىلىپ ئارىلاپ-ئارىلاپ شىپاڭغا ئورۇنلاپ چۈشەتتى.

ماك بولماق ياڭاق مېۋىسى پىشىپ تاشقى پوستى يېرىلىشقا تەييار بولماق: مەن ھەر كۈنى ئەتكەن ماك بولۇپ يەرگە چۈشكەن ياڭاقلارنى سېۋەتكە تېرەتتىم.

ماكاش تەق. لەۋلەرنى يوغان ئېچىپ نەرسىلەرنى چاپناشتىن ھاسىل بولغان ئاۋاز ۋە شۇنداق چاپناش ھالىتى.

ماكاشلاشماق «ماكاشلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ماكاشلىماق پ. بىرەر نەرسىنى «ماك-ماك» قىلغان ئاۋازنى چىقىرىپ چاپنىماق.

ماكاش-ماكاش «ماكاش» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى.

ماكاكا ئى (لات) <زوتول> مايۇننىڭ بىر خىلى. تېنىنىڭ يۇقىرىسى كۈل رەڭ، قوڭۇر، بېلىنىڭ ئاستى توق سېرىق، پارقىراق. بۈزى سۇس قىزىل، ئىككى قۇۋزىدا خالتىسى بار، ساغرىسىنىڭ تېرىسى ئالاھىدە قېلىن، تۈك ئۆسمىگەن، قۇيرۇقى قىسقا، ياۋا كۆكتات، ياۋا مېۋىلەرنى يەيدۇ. بەزىدە ئاشلىق زىرائەتلىرىنىمۇ يەيدۇ.

ئاچتى يېڭىدىن.

ماكانداش ئى. بىر ئورۇندا، بىر جايدا

بىرگە تۇرغۇچى، بىرگە ياشىغۇچى: ئۇ

بىر كىچىك چايخانىغا كىرگىنىدە ئوتتۇرا ياشلىق،

دۈمچەك بىر كىشى بىلەن تونۇشۇپ قالدى.

ئۇ كىشى ھۈسەينەنىڭ قولى ئەپچىل، ئۆزى

ئوڭلۇق، ئايىقى يېنىك، ئاغزى يۇمشاقلىقىنى

ياقتۇرۇپ قالدى-دە، شۇنىڭ بىلەن ئىككىسى

ماكانداش بولۇپ قالدى. * - ئەجەبا، -

دېدىم ئىچىمدە، - شۇنچە نۇرغۇن ئۇچار-قانانلار

ئادەمنىڭ سايسىنى كۆرسىمۇ قېچىپ كېتىدۇ.

بۇ جانئۇر ئادەمدىن قاچمايدىكەنلا ئەمەس،

بەلكى ماكانداش بولۇپ ياشايدىكەن؟

ماكانسىز سۈپ. تۇرار جايى، ماكانى يوق،

ۋە تەنسىز: - ئۇنىڭ قىلقى ھەممەيلەنگە

ئايان. لېكىن ئۇنى ماكانسىز قوپسا رەھمەتلىك

سىڭلىمىز گۆرىدە ئۆرە ئولتۇرىدۇ. شۇڭا ئۆيىنى

سىدىققا بېرەيلى، - دېدى ئىككىنچى تاغام. *

ئاناسىز قىلدىڭىز بىزنى، ئاناسىز قىلدىڭىز بىزنى.

ئاخىرى جۇدالىقتا ماكانسىز قىلدىڭىز بىزنى.

ماكانلاشتۇرماق « ماكانلاشماق » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: قاراك، سىز كەلگەندىن

بېرى كادىرلار ۋە ئەزالار بەكمۇ خۇش. ئۇلار

سىزنى ماكانلاشتۇرۇۋالسىمىز دەۋاتىدۇ. *

شەھەرگە خۇە دەپ نام بەردى، ئونىڭ

ئۆيلۈك كىشلەرنى ماكانلاشتۇرۇپ، ئەل ئىچىدىن

بىرى مىڭغا تېتىدىغان 40 يىگىتنى تاللاپ

ئېلىپ، ئۇنىڭغا تاغسى ھوشۇر بەگنى سەردار

قىلدى.

ماكانلاشتۇرۇشماق « ماكانلاشتۇرماق »

پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ماكانلاشتۇرۇلماق « ماكانلاشتۇرماق »

پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: جەنۇبىي

شىنجاڭدىن ئىلى ۋادىسىغا كۆچۈرۈلۈپ،

ماكانلاشتۇرۇلغان ئۇيغۇرلار بۇ يەردە بوز يەر

ئېچىپ، دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللانغان.

ماكانلاشماق پ. ماكان، ئورۇن، جاي

تۇتۇپ ياشماق؛ ئورۇنلاشماق: - تاغىمىزنىڭ

ئوغلى ئابدۇجايپار بولدى. تېخى بىز دۇنياغا

كەلمەستە تاغىمىز تىجارەت بىلەن تاغ كەينىگە

ئۆتۈپ كەتكەنىكەن. شۇندىن بۇيان شۇ

يەردە ماكانلىشىپ قېلىپ بۇ تەرەپكە

ئۆتەلمىگەندى. * ئۇيغۇرلار ئەجدادىنىڭ بىر

قىسمى ئۇ يەردىن سۈرۈلۈپ كېرىپ دەرياسى

ۋادىسى، خوتەن دەريا بويلىرى، يەكەن،

قەشقەر ۋە غەرب تەرەپلەرگە ماكانلاشقان.

* شۇڭا كۆرسە گۈزەل تۇرپان ھۆسىنى، جامالىدىن

خىجىل بولۇر تۇلۇن ئاي. بۇ يۇرتلاردىن سۇ ئوتلىغان

قۇشلارمۇ، ماكانلىشماق ھېچ قايىققا ئۇچۇشماي.

ماكانلىق سۈپ. تۇرار جايى، ماكانى بار؛

ماكانلاشقان: - بولدى، - رەھمەتجان

كېسىپلا ئېيتتى، - لېكىن، گەپ ئۆزىڭىزدە،

بىرچاغلاردا كېلىپ، ئەدەبىڭىزنى يېپىشتىن

قورقىمىڭىز، بىرقانچە ئائىلە ئەمەس، ھەممە

« ماكانسىز » لارنى ماكانلىق قىلغىلى بولىدۇ.

ماكانلىماق پ. ماكان تۇتۇپ ياشماق،

ئورۇنلاشماق، ماكانلاشماق: ئەجدىھا بېشىنى

لىگىشىپ، كۆلدىن چىقىپتۇ-دە، تاغ باغرىدىكى

چوڭ غارنىڭ ئىچىگە كىرىپ ماكانلاپتۇ. *

شۇنداق قىلىپ قوغلىنىپ، ھەر ئىككىسى

مۇڭلىنىپ، مېڭىپ ئاخىر توختاپتۇ، بىر تاغدا

ماكانلاپتۇ.

ماكچايتماق « ماكچايتماق » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: ھېلىمۇ ياخشى سەن

ئىكەن سەن، خوپ، باشقا بىرى بولغىنىدا

مەسىلەن، چاچسى كالا بىلەن پەشۋا ئىدى!

تۇمشۇقنى ماكچايتىۋېتەتتىم. * ئالدى بىلەن

تەشكىللەنگەن 20 يىگىت ساقچىلارغا تۇشمۇتۇشتىن

قول سالىدى ۋە ئۇلارنى يەرگە يىقىتىپ پايخان

قىلىپ دەسسەپ ھەممىنىڭ ئېغىز-بۇرۇنلىرىنى

ماكچايتىۋەتتى.

ماكچايتىشماق « ماكچايتماق » پېئىلىنىڭ

ماسسىسى 400000 دىن يۇقىرى بولغان گلوبۇلىن.

ماكرو ئىگىلىك < س ئىق > -
ئومۇمىي ئىگىلىك.

ماكسىمال سۇپ (ر) ئەڭ يۇقىرى دەرىجىدىكى، مۇكەممەل، تولۇق: ماكسىمال تېرمومېتىر. ماكسىمال تېرمومېتىر ئەڭ يۇقىرى دەرىجىدىكى ھارارەتنى كۆرسىتىدىغان تېرمومېتىر.

ماك-ماك «ماك» ① سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: سۇلايمان جالاقلاپ تىترەيتتى، ئۇنىڭ قانسىز، ساپسېرىق كالىيۇكلىرى «ماك-ماك» ئېچىلىپ يېپىلاتتى، لېكىن زادىلا زۇۋان چىقىرالمىتتى.

ماكېدونىيە ئى < جۇغ > ياۋروپادىكى بالقان يېرىم ئارىلىنىڭ ئوتتۇرا جەنۇبىدىكى رايون. غەربىي قىسمى ئالبانىيە تاغلىرى بىلەن، شەرقىي قىسمى رودوپ تاغلىرى بىلەن چېگرىلىنىدۇ؛ شىمالىي قىسمى شار تاغ تىزىملىرى؛ شەرقىي جەنۇبىي قىسمى ئائېگېئان دېڭىزىغا تۇتۇشىدۇ. يەر مەيدانى تەخمىنەن 67100 كۋادرات كىلومېتىر بولۇپ، قەدىمدە ماكېدونىيە خاندانلىقىنىڭ مەركىزى بولغان. كېيىن ئىلگىرى-ئاخىر بولۇپ رىم ئىمپېرىيىسى ۋە ئوسمان ئىمپېرىيىلىرىگە تەۋە بولغان. 1913-يىلىدىن كېيىن پارچىلىنىپ گېرېتسىيە، يۇگوسلاۋىيە ۋە بۇلغارىيەلەر تېررىتورىيىلىرىگە قوشۇلۇپ كەتكەن.

ماكېدونىيە خاندانلىقى < تارىخ > بالقان يېرىم ئارىلىنىڭ ئوتتۇرا قىسمىدا تۇتۇش قۇللۇق تۈزۈمىدىكى دۆلەت. چېگرىسى ئىچىدىكى تاغلىق رايونلار «يۇقىرى ماكېدونىيە»؛ ئائېگېئان دېڭىزىغا يېقىن جايلىرى «تۆۋەنكى ماكېدونىيە» دەپ

ئۆملۈك دەرىجىسى: پەردىنىڭ ئۇ تەرىپىدە قارىشۋانقان قىزلار ئاغزىلىرىنى ماکچايتىشىپ، بۇلارنى زاڭلىق قىلىشتى.

ماكچايتىلماق «ماكچايتىماق» يېتىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ماكچايتىماق پ ① سىرتقى بېسىم ياكى زەربىدىن نەرسىلەرنىڭ سىرتقى شەكلى ئىچىگە يۈكۈلۈپ بۇزۇلماق، قىغىر-سىغىر، مايماق ھالغا كەلمەك: يەنە ئاغزى ماکچىپ كەتكەن بىر ئەسكى چامداننى ئېتىبارغا ئالمىساق، بۇ ئۆيىدىكى ھەممە جابدۇقنى ساناپ تۈگەتكەن بولىمىز. * بوۋاي ماکچىپ كەتكەن بىز كارىۋاتتا يېتىپتۇ. ② كۆچمە. بوشىشىپ مادارىدىن كەتمەك، ئېزىلمەك، زەئىپلەشمەك؛ بوشاشماق: ئاندىن كېيىن سىز، سىزنىڭ ئارقىڭىزدىن مەن ئەنە شۇ شاپتۇلدەك ماكىدە ماکچىپىمىز.

ماكرو سۇپ (ر < گرىك >) ① چوڭ؛ ئۇزۇن؛ چوڭ جەھەتتىكى: ماكرو دۇنيا. ماكرو ئىگىلىك. ② < فىز > مولېكۇلا، ئاتوم، ئېلېكترون قاتارلىق ئىچكى قۇرۇلمىغا چېتىشمايدىغان ياكى ماشىنىدا ياسالغان («مىكرو» نىڭ ئەكسى).

ماكرو دۇنيا < فىز > ئادەتتە كۆز بىلەن كۆرگىلى بولىدىغان جىسىملارنىڭ ھەممىسى ماكرو جىسىملار بولىدۇ. ماكرو جىسىملار ۋە مەيدانى كەڭرى بولغان بوشلۇق دائىرىسى ئىچىدىكى تۈرلۈك ھادىسىلەر ماكرو ھادىسە بولىدۇ. ماكرو جىسىملار بىلەن ماكرو ھادىسىلەرنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى ماكرو دۇنيا دېيىلىدۇ.

ماكرو گامېتا < بىئول > غەيرى گامېتىلىق جانلىقلارنى ھاسىل قىلىدىغان نىسپىي چوڭ گامېتا ياكى چىشى گامېتا.

ماكرو گلوبۇلىن < بىئول > مولېكۇلا

ئاتالغان. ئۇ گېرېتسىيە بىلەن ئۇزاققىچە بېرىش-كېلىش قىلغان ھەمدە گېرېك يېزىقىنى ئىشلەتكەن. تەخمىنەن مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 5-ئەسىردە باشلانغۇچ كوممۇنا يىمىرىلىپ، ئۇرۇقلار ئىچىدىكى ھەربىي ئاقسۆڭەكلەر ئايرىلىپ چىققان، مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 4-ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا فىلىپپوس II بىرلىككە كەلگەن ماکېدونىيە دۆلىتىنى قۇرۇپ، پېللانى پايتهخت قىلغان. ئۇ يەنە داۋاملىق سىرتقى كېڭەيمىچىلىك قىلىپ تراسىنى ئىشغال قىلغان. مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 338-يىلدىكى كارونىيە ئۇرۇشىدا فىلىپپوس II گېرېكلەرنى بويسۇندۇرغان. ئۇنىڭ ئوغلى ئالېكساندىر تەختتە ئولتۇرغان دەۋرلەردە (مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 336-يىلدىن مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 323-يىلغىچە) شەرقتە قارىتا كەڭ كۆلەمدە تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشى قوزغاپ، تېررىتورىيىسىنى ھىندى دەرياسىغىچە كېڭەيتىپ، ئالېكساندىر ئىمپېرىيىسىنى بەرپا قىلغان. ئالېكساندىر ئۆلگەندىن كېيىن دۆلەت زېمىنى پارچىلىنىپ، گېرېكلىشىش دەۋرى پەقەت بالقان يېرىم ئارىلىدىلا داۋاملاشقان. ئۈچ قېتىملىق ماکېدونىيە ئۇرۇشى نەتىجىسىدە، مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 2-ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىغا كەلگەندە، بۇ خانلىق رىم تېررىتورىيىسىگە قوشۇلۇپ كەتكەن.

ماكېدونىيە خانلىقىنى بويسۇندۇرۇش جەريانىدا پارتلىغان ئۇرۇش، جەمئىي ئۈچ قېتىم پارتلىغان. 1-قېتىمقى مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 215-يىلدىن مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 205-يىلغىچە داۋاملاشقان بولۇپ، ماکېدونىيە خانى فىلىپپوس II مانىبال بىلەن ئىتتىپاق تۈزۈپ بىرلىكتە رىمغا قارشى چىققان بولسىمۇ، نەتىجىسى بولمىغان، 2-قېتىمقى مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 200-يىلدىن مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 197-يىلغىچە داۋاملاشقان. بۇنىڭدىكى كۈنۈسپىپال جەنپىسدە ماکېدونىيە مەغلۇپ بولۇپ، ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇر بولغان. 3-قېتىمقى مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 171-يىلدىن مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 168-يىلغىچە داۋام قىلغان. بۇنىڭدىكى پۇدنا ئۇرۇشىدا ماکېدونىيە خانى پېرسېئوس يېڭىلىپ، ماکېدونىيە خانلىقى رىمنىڭ بېقىندى دۆلىتىگە ئايلانغان.

ماكىلدا تىماق « ماکىلدىماق » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: - نېمە گە پلەر بولۇپتۇ؟ - زېرىپ تاغا چىشى يوق ئاغزىنى ماکىلدا تىنچىچە ھاشىم ئاكامغا قارىدى. * بوينى ئۇزۇن تۆگمۇ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، تۆچكىنىڭ گېپىنى تەستىقلىغاندەك ئاغزىنى ماکىلدىتىپتۇ.

ماكىلدىتىشماق « ماکىلدا تىماق » پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى. **ماكىلدىماق** پ «ماك-ماك» قىلىپ ئېچىلىپ، يېپىلماق: ئۇ چاڭقاپ ئۇسسۇغانلىقتىن قانداق ئاغزى ماکىلداپ ئېچىلاتتى.

ماگازا ئى (خەن) كونا جەمئىيەتتە

خەنزۇلارنىڭ ئەرەنچە قىسقا تاش كېسىم قارا رەڭدىكىسى ئومۇملاشقان، ئەسلى

ماكېدونىيە ئۇرۇشى < تارىخ > رىمنىڭ

ئۇ مانجۇلارنىڭ ئات مىنگەندە كىيىدىغان كىيىمى ئىدى.

ماگما ئى (>گىرېك) <گېئول> يەر پوستىنىڭ

چوڭقۇر قىسمى ياكى ئۈستۈنكى ئارا قاتلامدىكى ماددىلاردىن ئېرىپ پەيدا بولغان قىزىق ئېرىتمە. ئۇ سىلىكات تەركىبىنى ئاساس قىلىدۇ ھەمدە ئېرىگەندە پار تەركىبى بولىدۇ. ماگما بەلگىلىك يېپىشقاقلىققا ئىگە. ئۇ قۇرۇلما ھەرىكىتى ياكى باشقا ئىچكى كۈچلەرنىڭ تەسىرىدە يەر پوستىغا بۆسۈپ كىرىدۇ ياكى يەر يۈزىگە ئېقىپ چىقىدۇ. سوۋۇپ قېتىشقاندىن كېيىن ھەر خىل جىنسلارنى شەكىللەندۈرىدۇ. **ماگما بىرىكمىسى** <گېئول> مۇئەييەن گېئولوگىيىلىك تۈزۈلمە شارائىتى ۋە مۇئەييەن گېئولوگىيىلىك تەرەققىيات باسقۇچىدا ھاسىل بولىدىغان ۋە بىرنەچچە ئالاھىدىلىكلىرى ئوخشاپ كېتىدىغان ئارىلاشما جىنسلارنىڭ ئورتاق نامى.

ماگما تەسىرى <گېئول> ← **ماگماتىزم.**

ماگما جىنىس <گېئول> يەر پوستىنىڭ ئىچكى قىسىملىرىدىن ياكى يۇقىرى ئارا قاتلامدىن كەلگەن ئۇتلۇق ماگما مەلۇم گېئولوگىيىلىك تۈزۈلمە تەسىرىدە يەر پوستىغا بۆسۈپ كىرىپ ياكى يەر يۈزىگە چىقىپ قېتىپ شەكىللەنگەن تاغ جىنىسى. **ماگما جىنىس تومۇرى** <گېئول> جىنىس يېرىقلىرىنى تولدۇرغان تاختىسىمان جىنىس گەۋدىسىنىڭ جىنىس قەۋىتىنى توغرىسىغا كېسىپ ئۆتكەن قەۋەتلەر بىلەن يانتۇ كېسىشكەن بىماس دەستلەنگەن بۆسۈمە گەۋدىسىنىڭ بىر خىلى. ئۇنىڭ كەڭلىكى ئادەتتە ئون سانتىمېتىردىن نەچچە ئون

مېتىرغا؛ ئۇزۇنلۇقى نەچچە ئون مېتىردىن نەچچە مىڭ مېتىرغا؛ ئايرىم ھالدىكى چوڭلىرىنىڭ نەچچە ئون كىلومېتىردىن كۆپرەككە يېتىدۇ.

ماگما جىنىس ئۇلى <گېئول> كەڭ دائىرىلىك چوڭقۇرلۇقتىكى جىنىس گەۋدىسى، ئاشكارىلانغان كۆلىمى 100 كۋادرات كىلومېتىردىن ئاشىدۇ. ئادەتتە پۈرمە بەلباغلارنىڭ كۆتۈرۈلمىلىرىدە ھاسىل بولۇپ، ئۇزىرىشى پۈرمە ئوقىنىڭ يۆنىلىشى بىلەن بىردەك بولىدۇ. ئۇنىڭدا پەيدا بولغان جىنىس گەۋدىسى گرانىت تۈرىدە ئەڭ كۆپ ئۇچرايدۇ.

ماگما جىنىس ياپىمىسى <گېئول> جىنىس ئارىلىقىدا پەيدا بولىدىغان، تېگى تەكشى، چوققىسى ئەگمەچ، مەركىزى قېلىن، گىرۋىكى نېپىز، تەكشىلىكتىكى يۈزى چەمبەرسىمان بۆسۈمە گەۋدە. ئۇنىڭ شەكىللىنىشى ئادەتتە تېپىزراق بولىدۇ. دىئامېتىرى 3 ~ 6 كىلومېتىر، قېلىنلىقى 1000 مېتىرغا يېتىدۇ. ئۇ ئوتتۇرا كىسلاتالىق بۆسۈمە گەۋدىدە كۆپ ئۇچرايدۇ.

ماگما جىنىس ياتىمىسى <گېئول> ماگمىنىڭ قاتلام يۈزىنى بويلاپ يېپىلىپ ئېقىشىدىن شەكىللەنگەن، يەر قاتلىمى بىلەن ماس دەستلەنگەن تاختىسىمان جىنىس گەۋدىسى. ئادەتتە نېپىزرەك، كۆلىمى چوڭراق بولىدۇ. ئۇ ئاساسلىق جىنىس، ئۇلترا ئاساسلىق جىنسلاردا كۆپ پەيدا بولىدۇ. مەسىلەن، خېبىي ئۆلكىسىنىڭ شاخۇا يەندىكى دىئاباز ماگما جىنىس ياتىمىسىغا ئوخشاش.

ماگما سۈيى <گېئول> ماگما تەركىبىدە

تۇخۇم ياكى ئېللىپس شەكلىدە بولۇپ، نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ. گۈلى چوڭ، سىرتقى يۈزى قوڭۇر، ئىچى ئاق كېلىدۇ. مېۋىسى سوقچاق بولىدۇ، غۇنچىسى دورا قىلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

ماگنولىيە ئائىلىسى < بوت > قوش پەللىلىك ئۆسۈملۈكلەرنىڭ بىر ئائىلىسى. بۇ ئائىلىدىكى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ كۆپچىلىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان ياكى يوپۇرماق تاشلايدىغان دەرەخ ياكى چاتقال بولۇپ، تاق يوپۇرماقلىرى تولۇق گىرۋەكلىك كېلىدۇ، نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ؛ تەگ يوپۇرمىقى چوڭ؛ ئادەتتە بىخنى ئوراپ تۇرىدۇ ھەم بالدۇر تۆكۈلۈپ كېتىدۇ. گۈلى چوڭ، بەزىلىرى كۈچلۈك خۇش پۇراققا ئىگە، قوش جىنسلىق، مېۋىسى غۇنچىسىمان بولىدۇ. ئۇنىڭ تەخمىنەن 12 ئۇرۇقدىشى ۋە 230 تۈرى بولۇپ، شىمالىي ئامېرىكا ۋە ئاسىيا قىتئەلىرىنىڭ تىروپىك ۋە سۈبىتروپىك بەلباغ رايونلىرىغا تارقالغان، دۆلىتىمىزدە ئۇنىڭ 10 ئۇرۇقدىشى ۋە 80 خىل تۈرى بولۇپ، غەربىي جەنۇبقا تارقالغان. ئۇنىڭ ئىچىدىكى بەزى تۈرلىرىنىڭ قېلىن قوۋزاقلىرى دورىغا ئىشلىتىلىدۇ؛ يالڭاچ ماگنولىيە، مېھرىگىياھ چاتقىلى ۋە ئاق مىخلىپ، دەرەخ قاتارلىق تۈرلىرى كۆپ ئۇچرايدىغان مەنزىرە ئۆسۈملۈكى ھېسابلىنىدۇ.

ماگنېزىت ئى (ر) < گېئول > بىر خىل مىنېرال. خىمىيەلىك تەركىبى $Mg[CO]_3$. تەركىبىدىكى ماگنېس ئوكسىد $47.6\%(MgO)$ بولۇپ، تەركىبىدە يەنە تۆمۈر، مانگان، كالتسىي قاتارلىقلارمۇ بولىدۇ. ئۈچ ياقلىق كرىستال سىستېمىسىغا كىرىدۇ. كرىستالى ناھايىتى كەم ئۇچرايدۇ. قۇرۇشمىسى

بار بولغان ياكى ماگمىدىن ئايرىلىپ چىققان سۇ.

ماگما كان ياتمىسى < گېئول > ماگمىنىڭ كرىستاللىنىش ۋە بۆلۈنۈشى جەريانىدا شەكىللەنگەن كان ياتمىسى. ئوخشىمىغان ماگما جىنس بىلەن ئوخشىمىغان ماگما كان ياتمىسى ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. مەسىلەن، كىمبىرلى جىنس بىلەن ئالماس كان ياتمىسى مۇناسىۋەتلىك؛ ساپ زەيتۈن جىنس بىلەن خروملۇق تۆمۈرتاش كان ياتمىسى مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ.

ماگماتىزىم ئى (ر < گېئول > يەر پوستىنىڭ چوڭقۇر قىسمىدىكى ماگمىنىڭ تېمپېراتۇرىسى ناھايىتى يۇقىرى بولىدۇ. ئۇ ناھايىتى زور بېسىمغا ئۇچرايدۇ. يەر پوستى ھەرىكىتىدىن يېرىلغان زونىدا بېسىم قىسمەن تۆۋەنلىگەنلىكتىن، ماگما بېسىم تۆۋەنلىگەن يۆنىلىشكە سىلجىپ، يېرىلغان بەلباغنى بويلاپ يۇقىرىغا كۆتۈرۈلۈپ، يەر پوستىغا بۆسۈپ كىرىدۇ. بۇ ماگمىنىڭ بۆسۈپ كىرىش ھەرىكىتى دەپ ئاتىلىدۇ. ماگمىنىڭ يەر يۈزىگە ئېتىلىپ چىقىشى يانار تاغ ھەرىكىتى دەپ ئاتىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە ئۈزلۈكسىز ھالدا ئايرىلىش ۋە ئاسسىمىلياتسىيەلىشىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن ماگما ئۆزىنىڭ خېمىيەۋى تەركىبىنى ۋە فىزىكىلىق، خېمىيەلىك ھالىتىنى ئۆزگەرتىپ، ئاخىرى سوۋۇپ قېتىشىپ چىققان ئايلىنىدۇ. بۇ خىلدىكى ماگما ھەرىكىتى ۋە سوۋۇشنىڭ پۈتكۈل جەريانى «ماگماتىزىم» دەپ ئاتىلىدۇ.

ماگنولىيە ئى (ر < لات > < بوت > ① ماگنولىيە ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى تەنۇر

ئادەتتە ئۇ قۇياش يۈزىنىڭ ئۈستۈمۈت يۈرۈپ كېتىشى نەتىجىسىدە چېچىلغان كۆپ مىقداردىكى زەرەتنىڭ يەر شارى يېنىدىن ئۆتۈشى بىلەن پەيدا بولىدۇ.

ماگنت بېشى < فز > ماگنتلىق ئاۋاز خاتىرىلەشتە ئىشلىتىلىدىغان ئېلېكتر ماگنتلىق ئېنېرگىيە ئالماشتۇرغۇچ. ئۇ ئۇنئالغۇ ۋە سىنئالغۇلارنىڭ مۇھىم زاپچىسى بولۇپ، ئوخشىمىغان ماگنت بېشى ئارقىلىق ئاۋاز ياكى سۈرەتلەرنى خاتىرىلەش، قويۇش ۋە ئۆچۈرۈۋېتىش ئىشلىرىنى بېجىرگىلى بولىدۇ.

ماگنت تاش < گېئول > ① ماگنت. ② ماگنت رۇدىلىرىنىڭ ئورتاق نامى. **ماگنت تايپىچە** < فز > مانگان-سىنكلىق فېررىت ياكى نېكېل-سىنكلىق فېررىتتىن ياسالغان تايپىچە. يۇمىلاق ۋە ياپىلاق دەپ ئىككىگە ئايرىلىدۇ. ئادەتتە كرىستال لامپا رادىئو قوبۇللىغۇچىنىڭ سەزگۈرلۈكىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ئۈستىگە سىم ئوراش ئارقىلىق ماگنتلىق ئانتېننا قىلىپ ئىشلىتىلىدۇ.

ماگنت تەسىرى < فز > توك ئۆتكۈزگۈچتىن ئۆتكەندە ھاسىل بولغان ماگنت بىلەن ئوخشاش تەسىرنىڭ ھادىسە. مەسىلەن، ماگنت يىڭىنىنى ئايلاندۇرۇشقا ئوخشاش.

ماگنت تېرمومېتىر < فز > پاراماگنتلىق ماددىلارنىڭ ماگنتلىنىشچانلىقىنىڭ تېمپېراتۇرىغا ئەگىشىپ ئۆزگىرىش مۇناسىۋىتىدىن پايدىلىنىپ ياسالغان تېرمومېتىر.

ماگنت تېمپېراتۇرا شىكالىسى < فز > كىيۇرى قانۇنى ئارقىلىق بېكىتىلگەن تېمپېراتۇرا شىكالىسى. كىيۇرى قانۇنىغا

كۆپىنچە دانىچىسىمان ياكى ساپالسىمان سىپتا كالىك ھالىتىدە كېلىدۇ. رەڭگى ئاق، كۈل رەڭ ياكى سېرىق، قاتتىقلىقى 4 — 4.5، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 2.9 — 3.1.

ماگنت ئى (ر < گېئول > < فز > ① جىسىملارنىڭ تۆمۈر، نېكېل قاتارلىق مېتاللارنى ئۆزىگە تارتىش خۇسۇسىيىتى؛ ماگنت ئېنېرگىيىسى. ماگنت كۈچ سىزىقلىرى. ② شۇ خىل خۇسۇسىيەتكە ئىگە رۇدا، تۆمۈر، توك ئۆتۈۋاتقان ئۆتكۈزگۈچ، يەر شارى، قۇياش ۋە باشقا ئاسمان جىسمى قاتارلىقلار.

ماگنت ئانومالىيىسى < فز > ← يەر ماگنت غەلىتىلىكى.

ماگنت ئەينەك < فز > ماگنت مەيدانىنى تەقسىملەش قۇرۇلمىسى، ئۇنىڭ ئىككى ئۇچىدىكى ماگنت مەيدانى كۈچلۈكرەك، ئوتتۇرىسىدىكى ماگنت مەيدانى ئاجىزراق بولىدۇ. مۇنداق تەقسىملەنگەن ماگنت مەيدانىدىكى زەرەتلىك زەررىچىلەرنىڭ ھەرىكەت شەكلى يورۇقلۇقنىڭ ئەينەك يۈزىدىن قايتىشىغا ئوخشاش بولۇپ، ئۇلار ماگنت مەيدانى تەرىپىدىن تەكرار قايتۇرۇلىدۇ. شۇڭا ماگنت مەيدانىنىڭ بۇ خىل تەقسىماتى «ماگنت ئەينەك» دەپ ئاتىلىدۇ.

ماگنت بورنى < فز > يەر ماگنت مەيدانىنىڭ يۆنىلىشى بىلەن ماگنت كۈچىنىڭ چوڭ-كىچىكلىكىدە تونساتتىن قانۇنىيەتسىز ئۆزگىرىش پەيدا بولىدىغان بىر خىل ھادىسە. بۇ خىل ھادىسە يۈز بەرگەندە، كومپاس سىرتىلىكىسى تىترەيدۇ، رادىئو سىگناللىرى كاشىلىغا ئۇچرايدۇ.

ماگنت مومېنتىنىڭ پېرېتېسسىيە چاستوتىسى ئۆزئارا تەڭلەشسە، رېزونانس يۈز بېرىدۇ. بۇ چاغدا كرىستاللار ئۆزگىرىشچان ئېلېكتروماگنت مەيدانىدىن ئېنېرگىيە يۈتۈۋالىدۇ، بۇ ھادىسە « ماگنت رېزونانسى » دېيىلىدۇ.

ماگنت سترېلىكىسى < فز > سترېلىكا شەكلىدىكى ماگنت. ئادەتتە تار ھەم ئۇزۇن رومبا شەكلىدە بولۇپ، ئوتتۇرىسىدا ئوقى بولىدۇ. ئۇنى گورىزونتال يۆنىلىشتە ئەركىن ئايلاندۇرغىلى بولىدۇ. تىنچ، تۇرغان ۋاقتىدا، يەر ماگنتىنىڭ تەسىرىگە ئۇچراپ، ئىككى ئۇچى ئايرىم-ئايرىم ھالدا جەنۇب بىلەن شىمالنى كۆرسىتىپ تۇرىدۇ. كومپاس ئەنە شۇ ماگنت سترېلىكىسىنىڭ قوللىنىلىشىدۇر.

ماگنت قارشىلىقى < فز > ماگنت يۈرگۈزگۈچى كۈچىنىڭ ماگنت ئېقىمىغا بولغان نىسبىتى. بەلگىسى R_m . ئۇ ماگنت يولىنىڭ ماگنت ئېقىمىغا كۆرسىتىدىغان قارشىلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. **ماگنت قۇتۇپى** < فز > ماگنتنىڭ ئىككى بېشى. ئۇ ماگنتلىق خۇسۇسىيەت ئەڭ كۈچلۈك قىسىم بولۇپ، ماگنت يىڭىسى شىمالنى كۆرسەتكەن تەرەپ شىمالىي قۇتۇپ؛ جەنۇبىنى كۆرسەتكەن تەرەپ جەنۇبىي قۇتۇپ دېيىلىدۇ.

ماگنت قۇتۇپىنىڭ كۈچىنىشلىكى < فز > ماگنت قۇتۇپىنىڭ كۈچى خاراكتېرلەيدىغان فىزىكىلىق مىقدار. كۈچى پۈتۈنلەي ئوخشاش بولغان ئىككى ماگنت قۇتۇپىنىڭ ۋاكۇئومدىكى ئارىلىقى 1cm بولۇپ، ئەگەر ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئۆزئارا تەسىر كۈچ $10^{-5}N$ غا تەڭ بولسا، ئۇ چاغدا ئۇلارنىڭ ھەرىسىر قۇتۇپىنىڭ

ئاساسەن، پاراماگنتلىق ماددىلارنىڭ ماگنتلىنىش دەرىجىسى مۇتلەق تېمپېراتۇرا (T) غا ئوڭ تاناسىپ بولىدۇ، يەنى $X_m = C/T$. ئىپادىدىكى C كىۋىرىي كونستانتىنى بىلدۈرىدۇ. X_m ئۆلچەپ چىقىلسا، T نى بېكىتكىلى بولىدۇ. كىۋىرىي قانۇنى ئىنتايىن تۆۋەن تېمپېراتۇرا رايونىدا ئەمەلىيەتتىن چەتلىەيدۇ. ئۇ چاغدىكى ماگنت تېمپېراتۇرا شكالسىدا ئۆلچەنگەن تېمپېراتۇرا مۇتلەق تېمپېراتۇرىغا تولۇق ئۇيغۇن كېلىپ كەتمەيدۇ. 1K دىن تۆۋەن تېمپېراتۇرا كۆپىنچە ماگنت تېمپېراتۇرا شكالسى ئارقىلىق ئۆلچىنىدۇ. **ماگنت دولقۇنى** < فز > ماگنتلىنىپ، ماگنت مەيدانىدا ئۇشتۇمتۇت ئۆزگەرگەن بىر قىسىم ماددىنىڭ سىرتقا قاراپ كېڭىيىشى.

ماگنت دومىنى < فز > فېررو ماگنتلار ئىچىدىكى ئۆزلۈكىدىن ماگنتلىنىش يۈزلىنىشى ئوخشاش بولغان دائىرىلەر. **ماگنت رۇدىسى** < گېئول > ئاساسلىق تۆمۈر رۇدىلىرىدىن بىرى. خىمىيىلىك تەركىبى Fe_3O_4 بولۇپ، توق كۈل رەڭ ۋە ماگنتلىق خۇسۇسىيىتى كۈچلۈك كېلىدۇ. **ماگنت رېزۇنانسى** < فز > كرىستاللاردىكى ئېلېكترون ياكى ئاتوم يادروسىنىڭ ماگنت مومېنتلىرى تۇراقلىق سىرتقى ماگنت مەيدانىنىڭ تەسىرىدە ماگنت مەيدانىنى چۆرىدەپ پېرېتېسسىئونال ھەرىكەت قىلىدۇ. ئەگەر بۇ ماگنت مەيدانىغا يۆنىلىشى مۇشۇ ماگنت مەيدانىنىڭ يۆنىلىشىگە تىك بولغان باشقا بىر يۇقىرى چاستوتىلىق ئۆزگىرىشچان ئېلېكتروماگنت مەيدانى قوشۇلسا، ئۇ چاغدا ئەگەر ئۇنىڭ چاستوتىسى بىلەن

كۈچىنىشلىكى ئېلېكتروماگنت بىرلىكلىرى سىستېمىسىدىكى ماگنت قۇتۇپى كۈچىنىشلىكىنىڭ بىرلىكى قىلىپ بەلگىلىنىدۇ. **ماگنت كۆپۈكچىسى** < فز > سىلىندىر شەكىللىك كىچىك ماگنت دومىنى. ئادەتتە ماگنتلىق ئېلېكترون ئېلېمېنتى قىلىپ ئىشلىتىلىدۇ. ماگنتلىق فارفور پەردىسىدىن ياسىلىدۇ.

ماگنت كۈچ سىزىقلىرى < فز > ماگنت مەيدانىنىڭ كۈچىنىشى ۋە ماگنت كۈچىنىش يۆنىلىشىنى ئىپادىلەيدىغان سىزىق.

ماگنت كۈچى < فز > ماگنتلارنىڭ ئۆزئارا تەسىر قىلىش كۈچى.

ماگنت لىنزا < فز > ئېلېكترونلۇق لىنزانىڭ بىر خىلى. ئۇ ئوققا سىمېترىك بولغان ماگنت مەيدانى بولۇپ، تەكشى تېزلىكتىكى زەرەتلىك زەررىچىلەرنى فوكۇسلاپ تەسۋىر ھاسىل قىلالايدۇ.

ماگنت مەيدانى < فز > ماددىي نەرسىلەر ئارا ماگنت كۈچ تەسىرىنى سۈنۈپ بېرىدىغان مەيدان. ماگنت ۋە توك ئۆتكەن ئۆتكۈزگۈچنىڭ ئەتراپىدىكى بوشلۇقتا ماگنت مەيدانى مەۋجۇت بولىدۇ. كومپاسنىڭ جەنۇبى كۆرسىتىشى دەل يەر شارى ماگنت مەيدانىنىڭ رولىدۇر.

ماگنت مەيدانى كۈچىنىشلىكى < فز > ماگنت مۇھىتىدىكى ماگنت مەيدانىنى تەسۋىرلەيدىغان قوشۇمچە فىزىكىلىق مىقدار، بەلگىسى H. ئۇنىڭ ئېنىقلىما فورمۇلىسى مۇنداق: $H = \frac{B}{\mu_0} - M$. بۇ ئىپادىدىكى B ماگنت ئىندۇكسىيە كۈچىنىشلىكى، M ماگنتلىنىش كۈچىنىشلىكى، μ_0 ۋاكۇئومنىڭ ماگنت ئۆتكۈزۈش نىسبىتى.

ماگنت مەيدانى ئېنېرگىيىسى < فز > ماگنت مەيدانىدا بولىدىغان ئېنېرگىيە، بىرلىك ھەجىمدىكى ماگنت مەيدانىنىڭ ئېنېرگىيىسى ماگنت مەيدانىنىڭ ئېنېرگىيە زىچلىقى دېيىلىدۇ.

ماگنت مومېنتى < فز > توك ئۆتۈۋاتقان توك يولى (ياكى بىر جۈپ ماگنت قۇتۇپى) نىڭ ماگنت ئېففېكتىنىڭ كۈچلۈكلۈكىنى ۋە يۆنىلىشىنى خاراكتېرلەيدىغان فىزىكىلىق مىقدار. ئۇ بىر ۋېكتور بولۇپ، بەلگىسى m. توك ئۆتۈۋاتقان توك يولىنىڭ ماگنت مومېنتى توك يولىدىكى توك كۈچى (I) بىلەن توك يولىنىڭ يۈزى (S) نىڭ كۆپەيتىمىسىگە تەڭ بولىدۇ. يەنى $m = IS$.

ماگنت مېرىدىئانى < فز > يەر ماگنت مەيدانى كۈچ سىزىقىنىڭ يەر يۈزىگە شۇ كۈچ سىزىقى ئۆتكەن نۇقتا ئارقىلىق چۈشۈرۈلگەن پەرەزىي پروېكسىيىسى.

ماگنتنىڭ ئوپتىك ئېففېكتى < فز > ماگنت مەيدانى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان، ماددىلارنىڭ ئوپتىك خۇسۇسىيىتىنى ئۆزگەرتىدىغان ئېففېكت.

ماگنت ئوق سىزىقى < فز > ماگنتنىڭ ئىككى قۇتۇپىنى تۇتاشتۇرۇشتىن ھاسىل بولغان تۈز سىزىق.

ماگنت ئوقى < فز > ← ماگنت ئوق سىزىقى.

ماگنت ئۆتكۈزۈشچانلىق < فز > ماگنت قارشىلىقىنىڭ ئەكس سانى. بەلگىسى Gm. ئۇنىڭ قىممىتى تۆۋەندىكىدەك: $G_m = \frac{\mu S}{l}$. بۇ ئىپادىدىكى μ ماگنت ئۆتكۈزۈش نىسبىتى، S كەسمە يۈز، l

يۈزگە تىك بولىدۇ.

ماگنت يولى < فز > ماگنت مەيدانىدىكى ماگنت كۈچ سىزىقلىرى تۇيۇق قايتىش زەنجىرىدە بېسىپ ئۆتكەن ماددىلار ئومۇملاشتۇرۇلۇپ « ماگنت يولى » دېيىلىدۇ.

ماگنت يولى قانۇنى < فز > « ماگنت يولىنىڭ ئوم قانۇنى » نىڭ قىسقارتىلمىسى ئۇ ماگنت يۈرگۈزگۈچى كۈچ (F_m) بىلەن ماگنت ئېقىمى Φ نىڭ مۇناسىۋىتى ھەققىدىكى قانۇن، يەنى $F_m = \Phi R_m$ ئىپادىدىكى R_m ماگنت يولىنىڭ ماگنت قارشىلىقى. يۇقىرىدىكى ئىپادە ئېلېكتر يولىدىكى ئوم قانۇنىغا ئوخشاپ كېتىدىغانلىقتىن، « ماگنت يولىنىڭ ئوم قانۇنى » دېيىلىدۇ.

ماگنت يۈرگۈزگۈچى كۈچ < فز > ماگنت ئېقىمى ھاسىل قىلىدىغان ماگنتلىق كۈچى، بەلگىسى F_m . ئۇ ماگنت يولىدىكى كاتۇشكا ئورام سانى بىلەن كاتۇشكىدىن ئۆتكەن توك كۈچىنىڭ كۆپەيتىمىسىگە تەڭ بولىدۇ، يەنى $F_m = NI$. بۇ ئىپادىدىكى I كاتۇشكىدىكى توك كۈچى، N كاتۇشكىنىڭ ئورام سانى بولۇپ، بىرلىكى A (ئامپېر).
ماگنت يېڭىسى < فز > ← **ماگنت سىزىقلىكى**.

ماگنتىرون نى (ر < گىرېك > < فز > ئۇلترا يۇقىرى چاستوتىلىق تەۋرىنىش ھاسىل قىلىدىغان، ئۆزئارا تىك بولغان تۇراقلىق توك ئېلېكتر مەيدانىدا ۋە تۇراقلىق ماگنت مەيدانىدا ئىشلەيدىغان بىر خىل مىكرو دولقۇنلۇق ئېلېكترون لامپا.

ماگنتسىزلىنىش < فز > ماگنتلىق ماتېرىياللارنىڭ ماگنتلىق خۇسۇسىيىتىنى يوقىتىش جەريانى.

ئۇزۇنلۇق، ماگنت يولى قانچە قىسقا، كەسمە يۈزى قانچە چوڭ بولسا، ماگنت ئۆتكۈزۈشچانلىق شۇنچە چوڭ بولىدۇ. ئۇنىڭ بىرلىكى H .

ماگنت ئۆتكۈزۈش نىسبىتى < فز > ماددىلارنىڭ ئۆزىدىن ماگنت ئۆتكۈزۈش خۇسۇسىيىتىنى خاراكتېرلەيدىغان فىزىكىلىق مىقدار. بەلگىسى μ . ئىزوتروپىك ماگنت ئۆتكۈزۈشچان جىسىملارنىڭ ماگنت ئىندۇكسىيە كۈچىنىشلىكى (B) تۆۋەندىكىگە تەڭ بولىدۇ: $B = \mu H$. بۇ ئىپادىدىكى H ماگنت مەيدانىنىڭ كۈچىنىشلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

ماگنت ئېقىمى < فز > بىر كەسمە يۈزدىن ئۆتكەن ماگنت كۈچ سىزىقلىرىنىڭ ئومۇمىي سانى، يەنى قايتىش زەنجىرىدىكى ماگنت ئىندۇكسىيە كۈچىنىشى بىلەن توغرا كەسمە يۈزنىڭ كۆپەيتىمىسى.

ماگنت ئېنېرگىيىسى < فز > ماگنت مەيدانى ئىگە بولغان ئېنېرگىيە. مەسىلەن، ماگنتنىڭ تۆمۈر، نىكېل قاتارلىق ماددىلارنى ئۆزىگە تارتىشى ماگنت ئېنېرگىيىسىنىڭ ئىپادىسىدۇر.

ماگنت ئىندۇكسىيىسى < فز > جىسىمنىڭ ماگنت مەيدانىدا ماگنت كۈچىنىش تەسىرىگە ئۇچراش ھادىسىسى. مەسىلەن، تۆمۈرنىڭ ماگنت مەيدانىدا ماگنتلىنىشى، ماگنت يېڭىسىنىڭ ماگنت مەيدانىدا ئايلىنىشى ۋە باشقىلار.

ماگنت يانتۇ بۇلۇڭى < فز > يەر ماگنت مەيدانىنىڭ ماگنت كۈچ سىزىقىدىكى نۇقتىلارنىڭ ئورۇنمىسى بىلەن يەر تەكشىلىكىدىن ھاسىل بولغان بۇلۇڭ. يەر شارىنىڭ ماگنت قۇتۇپىدا بۇ بۇلۇڭ 90° بولۇپ، ماگنت يېڭىسى گورىزونتال

ئادىئىياتىك ماگنتسىزلاش ئۇسۇلى ئارقىلىق پەۋقۇلئاددە تۆۋەن تېمپېراتورا ھاسىل قىلىش قۇرۇلمىسى.

ماگنتلىق تويۇنۇش < فز > ماگنتلىق ماتېرىياللار كۈچىنىشلىكى يېتەرلىك دەرىجىدە چوڭ بولغان سىرتقى ماگنت مەيدانىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغاندا، ئۇلارنىڭ ماگنتلىنىش كۈچىنىشلىكى سىرتقى ماگنت مەيدانىنىڭ ئارتىشىغا ئەگىشىپ داۋاملىق ئېشىۋەرمەيدۇ. بۇ ھادىسە ماگنتلىق تويۇنۇش دەپ ئاتىلىدۇ.

ماگنتلىق چارلاش < گېئول > گېئوفىزىكىلىق چارلاش ئۇسۇللىرىدىن بىرى. تەبىئەت دۇنياسىدىكى تاغ جىنىسلىرى بىلەن رۇدىلارنىڭ ماگنتلىقى ئوخشىمىغاچقا، ئوخشاش بولمىغان ماگنت مەيدانىنى پەيدا قىلىدۇ. ئۇ قىسمەن رايونلاردا يەرنىڭ ماگنت مەيدانىنى ئۆزگەرتىپ، نورمالسىزلىق پەيدا قىلىدۇ. ئۆلچەش ئەسۋابىدىن پايدىلىنىپ مۇشۇ ماگنت نورمالسىزلىقىنى بايقاپ ۋە تەتقىق قىلىپ، يەنىمۇ ئىلگىرىلەپ ماگنتلاشقان كان گەۋدىسىنى تېپىش ۋە گېئولوگىيىلىك تۈزۈلمىنى تەتقىق قىلىش ئۇسۇلى ماگنتلىق چارلاش دەپ ئاتىلىدۇ.

ماگنتلىق خۇسۇسىيەت < فز > ماگنتنىڭ تۆمۈر، نىكېل قاتارلىق مېتاللارنى ئۆزىگە تارتىش خۇسۇسىيىتى.

ماگنتلىق داۋالاش < تىب > بىر خىل فىزىكىلىق داۋالاش ئۇسۇلى، يەنى مۇئەييەن كۈچىنىشلىكتىكى ماگنت مەيدانىنى بەدەننىڭ بەزى قىسىملىرىغا تەسىر قىلدۇرۇش ئارقىلىق كېسەلنى داۋالاش ئۇسۇلى.

ماگنتلاش ① « ماگنتلىق داۋالاش »

يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < فز > ماگنتلىق ماددىنى ماگنتلاشتۇرۇش ياكى ماگنتلىق كەمچىل بولغان ماگنتلىق جىسىمنىڭ ماگنتلىقىنى ئاشۇرۇش. ئادەتتە ماگنتلايدىغان جىسىم تۇراقلىق توك ئۆتۈۋاتقان كاتۇشكا ھاسىل قىلغان ماگنت مەيدانى ئىچىگە قويۇلىدۇ.

ماگنتلاشتۇرماق « ماگنتلاشماق »

پېلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى. **ماگنتلاشماق** پ. ماگنتلىق خۇسۇسىيەتلەر پەيدا بولماق، ماگنتلانماق.

ماگنتلاندىرۇماق « ماگنتلانماق »

مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ماگنتلاندىرۇلماق « ماگنتلاندىرۇماق »

پېلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ماگنتلانغان « ماگنتلانماق »

سۈپەتتىكى: ماگنتلانغان سۇ.

ماگنتلانغان سۇ < فز > ماگنت

مەيداندا بىر تەرەپ قىلىنغان سۇ. ئادەتتىكى سۇ بىلەن سېلىشتۇرغاندا مۇئەييەن ئالاھىدىلىكلىرى بار. ئۇنى ئىشلىتىش ئارقىلىق پار قازىنى ياكى سوۋۇتۇش ئۈسكۈنىلىرىدە چۆكۈندە پەيدا بولۇشنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ.

ماگنتلانماق پ. ماگنتلىق خۇسۇسىيەتلەرگە

ئىگە بولماق، ماگنتلاشماق.

ماگنتلىق ① سۈپ. ماگنتتا بولىدىغان

خۇسۇسىيەتكە ئىگە: ماگنتلىق قېتىشما. ماگنتلىق لېنتا. ② رەۋ. ماگنت ئارقىلىق: ماگنتلىق چارلاش. ماگنتلىق قۇدۇق ئۆلچەش.

③ ئى. ماگنتتا بولىدىغان خۇسۇسىيەت:

ماگنتلىق كۈچلۈك جىسىم.

ماگنتلىق توڭلىتىش ماشىنىسى < فز >

ماگنىت ياسىلىدىغان قېتىشما، ماگنىتلىق ئىنتايىن كۈچلۈك. تۆمۈرگە نىكېل ئاليۇمىن، كوبالت قاتارلىقلار ئارىلاشتۇرۇلۇپ ياسىلىدۇ.

ماگنىتلىق لېنتا < فىز > تۆمۈر ئوكسىد پاراشوكى قاتارلىق ماگنىتلىق ماددىلار سۈركەلگەن سۇلياۋ لېنتا، ئاۋاز، سۈرەت قاتارلىقلارنى ئېلىشتا ئىشلىتىلىدۇ.

ماگنىتلىق مۇھىتلار < فىز > سىرتقى ماگنىت مەيدانىدا ماگنىتلىنىپ، ماگنىت مەيدانىنى كۈچەيتىدىغان ياكى ئاجزلاشتۇرىدىغان ماددىلار.

ماگنىتلىق ئېغىش بۇلۇڭى < گېئول > ماگنىت سىرتلىكىسى بىلەن شۇ يەرنىڭ جۇغراپىيىلىك مېرىدىئان سىزىقى ئارىسىدىكى بۇلۇڭ. يەر شارى ماگنىت مەيدانىنىڭ شىمالىي، جەنۇبىي قۇتۇپلىرى بىلەن جۇغراپىيىلىك شىمالىي، جەنۇبىي قۇتۇپلار بىر-بىرىنىڭ ئۈستىگە چۈشمەيدۇ. شۇڭا ماگنىت ئېغىش بۇلۇڭى ھاسىل بولىدۇ.

ماگنىتلىنىش ① «ماگنىتلىنىش» نىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < فىز > بەزى جىسىملارنىڭ ماگنىتلىق خۇسۇسىيەتنى ھاسىل قىلىشى. مەسىلەن، تۆمۈرنى كۈچلۈك ماگنىت مەيدانىغا قويغاندا، تۆمۈرنىڭ ماگنىتلىنىپ، ماگنىتلىق خۇسۇسىيەتنى ھاسىل قىلىشىغا ئوخشاش، **ماگنىتلىنىش دەرىجىسى** < گېئول > ماگنىتلىق چارلاشتىكى مىنېرال، جىنس ۋە رۇدىنىڭ ماگنىتلىنىش دەرىجىسى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ماگنىتلىنىش كۈچى < فىز > ماددىنىڭ ماگنىتلىنىش ھالىتى (ماگنىتلىنىش يۆنىلىشى ۋە دەرىجىسى) نى ئەكس ئەتتۈرىدىغان

ماگنىتلىق سىپىكترومېتىر < فىز > ئېلېكتروماگنىت ئۇسۇلى ئارقىلىق زەرەتلىك زەررىچىلەرنىڭ ئېنېرگىيە سىپىكتىرنى تەتقىق قىلىدىغان ئەسۋاب. ئادەتتە يادرو رېئاكسىيىدە ئىشلىتىلىدىغان ئېفىر زەررىچە ماگنىتلىق ئانالىزاتورىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە α سىپىكتروگرافى ۋە β سىپىكتروگرافلىرىنىمۇ كۆرسىتىدۇ.

ماگنىتلىق فارقۇر < فىز > بىر خىل ماگنىتلىق مېتاللوئىد ماتېرىيال. توك ئۆتكۈزۈش خۇسۇسىيىتى جەھەتتە يېرىم ئۆتكۈزگۈچلەر تىپىغا كىرىدۇ؛ ماگنىت ئۆتكۈزۈش خۇسۇسىيىتى جەھەتتە فېررىماگنىتلىق ماتېرىياللار تىپىغا كىرىدۇ. ئۇ بىر خىل كومپلېكس ئوكسىدلىق كۆيدۈرۈلگەن جىسىمدىن ئىبارەت بولۇپ، ئاساسلىق ماتېرىيالى تۆمۈر ئوكسىد ۋە بىر خىل ياكى بىرنەچچە خىل باشقا مېتاللارنىڭ ئوكسىدلىرىدۇر.

ماگنىتلىق قۇدۇق ئۆلچەش < گېئول > بۇرغا قۇدۇقلىرىدىكى بىر خىل گېئوفىزىكىلىق چارلاش ئۇسۇلى. تاغ جىنس ۋە كان گەۋدىلىرىنىڭ ماگنىتلىق خۇسۇسىيىتىنى تەتقىق قىلىش ئۇنىڭ فىزىكىلىق ئاساسى بولىدۇ. بۇنىڭدا، بۇرغا قۇدۇقلىرىدىكى ئوخشىمىغان ماگنىتلىق خۇسۇسىيەتلەرگە ئىگە بولغان تاغ جىنسى ۋە كان گەۋدىلىرىنىڭ ماگنىتلىقى ۋە ماگنىت مەيدانى ئۆلچىنىپ، شۇ ماگنىتلىق خۇسۇسىيەتلەر تەتقىق قىلىنىپ ۋە گېئولوگىيە جەھەتتە ئىزاھلىنىپ، شۇ ئارقىلىق كان چارلاش مەقسىتى ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ.

ماگنىتلىق قېتىشما < فىز > تۇراقلىق

فىزىكىلىق مىقدار. ئۇ مۇئەييەن چوڭ-كىچىكلىك ۋە يۆنىلىشكە ئىگە. ماگنىتلىنىش كۈچىنىشلىكى < فىز > ماگنىت مۇھىتىنىڭ ماگنىتلىنىش ھالىتىنى تەسۋىرلەيدىغان فىزىكىلىق مىقدار. ئۇ بىرلىك ھەجىمدىكى مولېكۇلا ماگنىت مومېنتلىرى (m) نىڭ ۋىكتورلۇق يىغىندىسىغا تەڭ.

ماگنىتلىنىشچان سۈپ. ئاسانلا ماگنىتلىق

خۇسۇسىيەتنى ھاسىل قىلىدىغان.

ماگنىتلىنىشچانلىق نى < فىز > ماگنىت

مۇھىتىنىڭ خاسلىقىنى خاراكتېرلەيدىغان فىزىكىلىق مىقدار. بەلگىسى X_m . ئۇ ماگنىتلىنىش كۈچىنىشلىكى M بىلەن ماگنىت مەيدانى كۈچىنىشلىكى H نىڭ نىسبىتىگە تەڭ. يەنى $X_m = \frac{M}{H}$.

ماگنىتئوكسىد نى (د > لات) < فىز >

سىرتقى ماگنىت مەيدانىنىڭ تەسىرىدە، بەزى فېرروماگنىتلىق ماددىلاردا پەيدا بولىدىغان، ماگنىت مەيدانىنىڭ كۈچىنىشلىكى بىلەن مۇناسىۋەتلىك، ماگنىت مەيدانىنىڭ يۆنىلىشى بىلەن مۇناسىۋەتسىز بولغان ئېلاستىك كۈچىنىش.

ماگنىتئوكسىد نى (د > گىرېك) < گېئول >

سانائەت ۋە پەن-تېخنىكىدا ماگنىت مەيدانىنىڭ كۈچىنىشىنى ئۆلچەيدىغان، يەرنىڭ ماگنىت مەيدانى ۋە ئۇنىڭ ۋاقىتقا ئەگىشىپ ئۆزگىرىشىنى تەتقىق قىلىدىغان ۋە ئۆلچەيدىغان، ماگنىتلىق چارلاشتا ماگنىت نورمالسىزلىقىنى ئۆلچەيدىغان ۋە ماددىنىڭ ماگنىتلىق خۇسۇسىيىتىنى تەتقىق قىلىدىغان ئەسۋابلارنىڭ ئومۇمىي نامى.

ماگنىتئوكسىد نى (د > فىز > فىزىكىنىڭ

ماگنىت ھادىسىلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان

بىر تارمىقى.

ماگنىي نى (د > خىم > مېتال ئېلېمېنت.

بەلگىسى Mg (magnesium). كۆمۈش رەڭلىك، يېنىك، ھاۋادا قىزدۇرغاندا يېنىپ كۈچلۈك يالقۇن چىقىرىدۇ، ماگنىي پاراشوكى رەسىم تارتىشتا ئىشلىتىلىدىغان يورۇتقۇچى چىراغ ياساشتا ئىشلىتىلىدۇ. ماگنىي بىلەن ئاليۇمىننىڭ قېتىشىمىسى ئايروپىلان ياساشنىڭ مۇھىم ماتېرىيالى ھېسابلىنىدۇ.

ماگنىي چىراغ < فىز > ماگنىي پاراشوكى يانغاندا چىقىرىدىغان نۇر ئارقىلىق يورۇتلىدىغان چىراغ.

ماگنىي سۇلفات < خىم > ئانتورگانىك

بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى $MgSO_4$. دېڭىز سۈيىدە بولىدۇ. ئېرىتمىسىدىن يەتتە مولېكۇلا سۇ تۇتۇپ كرىستاللىنىدۇ ($MgSO_4 \cdot 7H_2O$). بۇنىڭ كرىستالى سۈرگە دورىسى سۈپىتىدە ئىشلىتىلىدۇ.

ماگنىي نۇرى < خىم > ماگنىي پاراشوكى كۆيدۈرۈلگەندە چىقىدىغان نۇر.

ماگنىي ئوكسىد < فىم > ئاق رەڭلىك

پاراشوك. بەلگىسى MgO. تەييارلىنىش ئۇسۇلىنىڭ ئوخشاشلىقىغا قاراپ، يەڭگىل، بوش ياكى چىڭ دېگەندەك تۈرلەرگە ئايرىلىدۇ. ئېرىش نۇقتىسى $2800^\circ C$. كىمىلاتادا ئېرىمەيدۇ، سۇدا ئازراق ئېرىيدۇ. ئادەتتە ئوتقا چىداملىق ماتېرىيال، تېرىنى سىلىقلاش مېيى، دورا ۋە ئىزولياتور ماتېرىيالى قاتارلىقلارنى ياساشتا ئىشلىتىلىدۇ.

ماگنىي ئوكسىد خىشى < خىم >

ماگنىتتىن ياسىلىدىغان بىر خىل ئىشقارلىق ئوتقا چىداملىق خىش. تەركىبىدىكى ماگنىي ئوكسىد %84 تىن

ئېچىشىغا يول قويۇش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. «ماگۋەن شەرتنامىسى» ئىزالانغاندىن كېيىن، جۇڭگونىڭ يېرىم مۇستەملىكىلىشىش دەرىجىسى تېز سۈرئەتتە كۈچىيىپ كەتتى.

ماگىزىن نى (ر > ئە) ئېچىگە تۈرلۈك تاۋارلار تىزىلغان ۋە شۇ تاۋارلار سېتىلىدىغان سودا دۇكىنى: ماگىزىن ئازادە ئىككى ئېغىزلىق بولۇپ، بىرىدە يەرلىك ماللار، يەنە بىرىدە سانائەت مەھسۇلاتلىرى سېتىلاتتى. * سايم بۇ يەردىكى سۆھبەتنىڭ بىر ئاز سوزۇلىدىغانلىقىنى بايقىدىمۇ ئەتىمالم يولنىڭ ئۇ چېتىدىكى ماگىزىندىن ئورۇندۇق ئالغىلى كەتكەندى.

ماگىزىنچى نى ① ماگىزىن ئىگىسى. ② ماگىزىندا مال ساتقۇچى: بىركۈنى دادۇيىنىڭ ماگىزىنچىسى ھېكمەت ئەكبەرنى يوقلاپ كەلدى.

ماگىزىنچىلىق نى. ماگىزىندا مال سېتىش ئىشى: ماگىزىنچىلىق قىلماق.

ماگىستىر نى (ر > لات) < مائار > ① ئىلمىي ئۇنۋان. ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەنلەر تەتقىقات ئورۇنلىرىدا بىر-ئىككى يىلدىن ئارتۇق ئوقۇپ لايىقەتلىك بولالسا، بۇ ئۇنۋانغا ئېرىشەلەيدۇ. ② شۇ ئىلمىي ئۇنۋانغا ئېرىشكەن ئادەم.

ماگىستىرال (ر > لات) ① سۈپ. قانال، يول ۋە شۇ قاتارلىقلاردا باش ئورۇن تۇتقان؛ ئاساسىي؛ باش: ماگىستىرال سىزىق. ② نى. قاتناش يولى ۋە ئومۇمەن تارماقلانغان سىستېمىلارنىڭ ئاساسىي قىسمى: تۆمۈريول ماگىستىرالى. سۇ ماگىستىرالى. ③ < سۇ > ماگىستىرال سىزىق.

ماگىستىرال سىزىق < سۇ > توپوگرافىيىدە دائىرنىڭ كونترول نۇقتىلىرى تۇتاشتۇرۇلغان

يۇقىرى بولىدۇ. 2000°C ئەتراپىدىكى يۇقىرى ھارارەتكە بەرداشلىق بېرەلەيدۇ. ئادەتتە ئىشقارلىق پولات تاۋلاش پېچلىرىنىڭ تېمىنى قويۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

ماگنىيلىق پ. تەركىبىگە ماگنىي قوشۇلماق، ماگنىيلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە بولماق.

ماگنىيلىق سۈپ. تەركىبىدە ماگنىي بولغان، ماگنىيلىق: ماگنىيلىق پروكسىن.

ماگنىيلىق پروكسىن < كېۋىل > يانتۇ ياقلىق پروكسىننىڭ بىر خىلى. خىمىيىلىك تەركىبى $\text{Mg}_2[\text{Si}_2\text{O}_6]$. تەركىبىدىكى تۆمۈرنىڭ ئېشىشىغا ئەگىشىپ، رەڭگى كۆكۈچتىن قوڭۇر يېشىل، قوڭۇر قارىغىچە بولىدۇ. ئەينەك پارچىلىقىغا ئىگە، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 3.1 - 3.5؛ قاتتىقلىقى 5 - 6.

ماگۋەن نى < جۇڭ > ياپونىيىدىكى بىر جاينىڭ نامى.

ماگۋەن شەرتنامىسى < تارىخ > جۇڭگو-ياپونىيە جياۋۇ ئۇرۇشىدىن كېيىن، ياپونىيە چىڭ ھۆكۈمىتىنى مەجبۇرلاپ ئىمزالانغان تەڭ ھوقۇقسىز شەرتنامە. 1895-يىلى چىڭ ھۆكۈمىتى لى خۇڭجاڭنى ياپونىيىنىڭ ماگۋەن دېگەن يېرىگە ئەۋەتىپ بۇ شەرتنامىنى ئىمزالانغان. ئۇنىڭ ئاساسلىق مەزمۇنى: ياپونىيىنىڭ چاۋشىيەنگە بولغان كونتروللۇقىنى ئېتىراپ قىلىش؛ لياۋ دۇڭ يېرىم ئارىلى، تەيۋەن ۋە پېڭخۇ تاقىم ئاراللىرىنى بۆلۈپ بېرىش؛ ھەربىي خىراجەت ئۈچۈن 200 مىليون سەر كۈمۈش «تۆلەم» تۆلەپ بېرىش؛ شاشى، چۆڭچىڭ، سۇجۇ، خاڭجۇلارنى سودا شەھىرى قىلىپ ئېچىپ بېرىش؛ سودا پورت ياقلىرىدا ياپونىيىنىڭ زاۋۇت

سىزىق، بەزىدە « كونتۇرول سىزىقى » دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

ماگىستىراللىق ① سۈپ. ماگىستىرالى بار، ماگىستىرالغا ئىگە. ② رەۋ. ماگىستىرال سىزىق ئارقىلىق: ماگىستىراللىق ئۆلچەش. **ماگىستىراللىق ئۆلچەش** < سۇ > ماگىستىرالىنى تاللاش، ئۇنىڭ بۇلۇڭلىرى ۋە ئۇزۇنلۇقىنى ئۆلچەش، يۆنىلىشىنى بەلگىلەش ۋە كوئوردىناتلىرىنى ھېسابلاش قاتارلىق توپوگرافىيىلىك مەشغۇلاتلار.

ماگىستىرلىق ئى. ماگىستىر ئۇنۋانى: ماگىستىرلىققا ئېرىشمەك.

ماڭا I ئال شەخس بىرلىك ساندىكى كىشىلىك ئالماش « مەن » نىڭ يۆنىلىش كېلىش قوشۇمچىسى « - گە » بىلەن تۈرلەنگەن شەكىلى: - سەن ماڭا نېمە دېمەكچى؟

ماڭدا ئى. دىئال. تاپسا، پەگا؛ ئوچاق ئالدى.

ماڭدا تىماق « ماڭدىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ماڭدار ئى < بوت > ئېپىقتاپان ئائىلىسىدىكى ياغاچلاشقان پېلەك غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى مۇرەككەپ ياكى ئاددىي يوپۇرماق بولۇپ، ئۇدۇل ئۆسىدۇ. كىچىك يوپۇرمىقى تۇخۇم ياكى تۇخۇمىسىمان تۆمۈنە شەكىلدە. گۈلى چوڭ، كۆكۈچ سۆسۈن ياكى ئاق رەڭلىك، يالغۇز ئۆسىدۇ. ئادەتتە مەنزىرە ئۈچۈن ئۆستۈرۈلىدۇ. يىلتىزى دورا قىلىنىدۇ.

ماڭدا شىماق « ماڭدىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ماڭدام ① ئى. مېڭىش جەريانىدا تاشلانغان ھەربىر قەدەم، چامدام: پارتىيە چىقىپ كەلدى، بەختىمىزنى يورۇتۇپ. زالىملارنىڭ زۇلىمىنى، ماڭدىمدا غۇلىتىپ. * ماڭا تونۇش

بولغان مۇشۇ كەڭ دالا، دېھقان تەرلەر تۆككەن مۇنبەت كەڭ ئېتىز. قويماي ماڭدام يەرلەرنىمۇ ئاق-چالا، زىرائەتنى يېتىشتۈرسەم ئۇندا تېز. ② مىق. ساناق سانلار بىلەن كېلىپ ماڭدام بىلەن ئۆلچەشكە بولىدىغان ئۇزۇنلۇقىنى بىلدۈرىدۇ: ئۇ قەدىنىنى ئېزىتىپ 100 ماڭدام ماڭدار-ماڭمايلا يامغۇر شارقىراپ قۇيۇۋەتتى. * ياڭرايدۇ ئۇنىڭدىن ئۆلمەس ئارزۇلار، ئېچىلىشلار خىتابى، غەزەپ نەرسى. ئۇ ئۆلۈپ تەگمەس بىر ماڭدام زېمىن، خەلقنىڭ قەلبىدە قالدۇرغان قەبرىسى.

ماڭدامدا بىر قەدەمدە بىر، پات-پاتلا: — ئەمەس نېمە گەپ بۇ؟ ئەتىگەندىن بېرى ماڭدامدا بىر توختاۋاتىدۇ. شوپۇرنىڭ ئىشى تىكىپ-سۆككەنلا بولۇپ قالدى.

ماڭداممۇ ماڭدام ← قەدەممۇ قەدەم. **ماڭدۇرماق ①** « ماڭماق » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: ماتورنى ماڭدۇرماق. تراكتورنى ماڭدۇرماق. جۇۋازنى ماڭدۇرماق. بالىنى يېتىلەپ ماڭدۇرماق. سۈيىدۈكىنى ماڭدۇرغۇچى دورا. * چوڭ چىراغنى قالدۇرۇپ، كىچىك چىراغنى ياندۇرۇپ. يارغا مەن نېمە قىلغان، كېچىسى يول ماڭدۇرۇپ. ② ئەۋەتمەك، يوللىماق: سۇپاخۇن سوۋۇرۇۋ باتالىيون شىتابغا بېرىش بىلەنلا، قوغان تەرەپتىكى يولنى مەخسۇس كۆزىتىپ كېلىش ئۈچۈن ئىككى نەپەر رازۋېتچىكىنى ماڭدۇردى. * خاسىيەتنىڭ يەڭگىگە ئلىكىدىن خەۋەر تاپقان چارۋىچىلىق دادۇپىنىڭ سېكىرتارى ئەھەت رەھىم بىلەن ئۆزىنىڭ كونا مۇناسىۋىتىنى كۆزدە تۇتۇپ بىر دانە قوي ماڭدۇرغانىدى.

ماڭدۇرۇشماق: « ماڭدۇرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ماڭدۇرۇلماق « ماڭدۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بىرقانچە ھەربىي مەشىق ئۆتكۈزۈلگەندىن كېيىن، ئوردا چېرىكلىرى

ماڭقىسى چوۋۇلماق ① بۇرۇندىن توختىماي ماڭغا ئاقماق: بالا بۈگۈن ئەتكەن ماڭقىسى چوۋۇلۇپ قويۇپتۇ. بەزىدە يەنە چۈشكۈرۈپ قويدۇ. ② كۆچمە. قاتتىق قىيىنلىق، ئەپلەشتۈرەلمەي تازا ئاۋارە بولماق: - شۇنداق قاسىياڭخۇن، سىلى ئەپەندىچىلىكى ئۇڭاي دەيسىلە، مېنىڭ شۇ چاغدا بىر سائەتمۇ تۈزۈكرەك ئەپەندى بولالماي ماڭقام چوۋۇلۇپ كەتتى، - دېدى ئىسائىل ئاكا.

ماڭقال ئى. تۆت بۇرجەك، ئالتە يۈزلۈك قىلىپ ھەربىر يۈزىگە ھەر خىل چوڭلۇقتىكى يېرىم شار شەكىللىك ئويۇقچىلار چىقىرىلغان مېتال سايمان. ئۇ زەگەرچىلىكتە ئالتۇن، كۈمۈش، تۇچ، قاتارلىقلارنى يۇمىلاق شار شەكىلىگە كەلتۈرۈشتە ئىشلىتىلىدۇ.

ماڭقان ئى. تۈم ئاق قوي.

ماڭلاي ئى ① يۈزنىڭ قاشتىن چاچقىچە بولغان قىسمى؛ پېشانە: بالىنى تونغان بوۋاي ئۇنىڭغا ئىچتىن رازى بولۇپ قالدى. ھەتتا ھەيدەرنى قۇچاقلاپ، ماڭلىيىدىن سۆيدى. * يارىم تۇماق كىيىپتۇ، ماڭلىيىغا چۆكۈرمەي. قاچانغىچە يۈرەرمىز، كۆيگەن ئوتنى ئۆچۈرمەي. ② كۆچمە. نەرسىلەرنىڭ يۇقىرى قىسمىدىكى ئالدىغا چىقىپ تۇرغان، دەرھال كۆزگە چېلىقىدىغان، ماڭلايغا ئوخشاش قىسمى: دەرۋازا ماڭلىيىغا ئېسىلغان ۋىۋىسكىنىڭ تۆۋەن تەرىپىگە «مەزكۈر مېھمانخانىمىز تاماقنىمۇ ھۆددىگە ئالىدۇ» دەپ يېزىلغان. * بۇ چاغدا سايرام تەرەپتىن، ئېگىز داۋاننىڭ بۇلۇت سۆيگەن شەرقىي تاغ ماڭلىيىنى سۆيۈپ كۆتۈرۈلۈۋاتقان كۈننىڭ ئالتۇن نۇرلىرى كەڭسايىدىن ئىبارەت بۇ گۈزەللىك ۋادىسىغا سۈپت بېرىۋاتقاندا كۆرۈنەتتى. * بىر دەستە قىپقىزىل گۈل، خۇش بۇراق گۈل، قالدغان تاۋۇتنىڭ ماڭلىيىغا. ناخشىچى بۇلبۇللارنىڭ

بىلەن شىيەتەي يامۇل چېرىكلىرى قوشۇلۇپ، جەمئىي 500 دىن ئوشۇق چېرىك يەنە تاغقا ماڭدۇرۇلدى.

ماڭدېماق پ. قەدەم تاشلىماق، قەدەم ئالماق، چامدېماق، ماڭماق: ماڭداپمۇ يېتەلمىدىم، چامداپمۇ يېتەلمىدىم. ئوتىڭىز يامان ئىكەن، تاشلاپمۇ كېتەلمىدىم.

ماڭغال ئى. دىئال. چوغدان.

ماڭغۇزماق (توغرىسى: ماڭدۇرماق) ← **ماڭدۇرماق**.

ماڭغۇسىز سۈپ. ماڭغۇچىلىكى يوق، ماڭالمايدىغان، مېڭىش ئىمكانىيىتى قالمىغان؛ ماڭغىلى بولمايدىغان: ئارىدىن بىرنەچچە ھەپتە ئۆتۈپ، قارلار ئېرىشكە باشلىدى، يول پاتقاق دەستىدىن ماڭغۇسىز بولۇپ كەتتى. * ناۋادا ئالدىمىزغا قىزلار ئۇچراپ قالسا، ئەدەبىز چاقچاقلارنى قىلىپ يولدا يۈرەكلىك ماڭغۇسىز قىلىۋېتەتتۇق.

ماڭغىلىماق پ. دىئال. ئاستا ماڭماق.

ماڭقا ئى ① بۇرۇندىن چىققان شىلىمىش ق سۈيۈقلۈك؛ پوتلا: ئېقۋاتقان تەر ۋە ماڭقىلىرىنى ئېڭىشىپ تۇرۇپ تىزغا سۈرتۈشتىن باشقا ئامال يوق ئىدى. ② بۇرۇندىن مۇشۇنداق سۈيۈقلۈك چىقىپ تۇرىدىغان كىشى(كەمىستىپ ئېيتىلىدۇ): - ھەي چىدىماس، مۇشۇ بىر بوش توخۇمنى 30 تۇخۇمغا تېگىشۋالدېڭمۇ، ئاناڭنىڭ بەرگەن پۇلىنى شۇنداق قىلىپ تۈگىتىسەن-دە، سەن ماڭقا، - دېدى مەشرەپ. * - كىلاپاننىڭ ئىككىسى چۈشۈپ كېتىپتۇ، بۇ ماڭقا بايقىماي ھەيدەۋېرىپتۇ، - دېدى ئۇ تراكتورنى تەكشۈرۈپ غەزەبلىنىپ. **ماڭقا كېسىلى** قويلارنىڭ بۇرۇنغا ماڭقا كەپلىشىۋالدىغان بىر خىل كېسەللىك: - ئوھوي... ئېسىم قۇرسۇن، ھېلىقى قويلاردىكى ماڭقا كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئېلىش دۇرسىنىڭ ئۈنۈمى تەكشۈرگىلى كەلگەن ئوبۇلجان دېگەن!

ئاشىقى گۈل، باغلاردا زوق قۇياتتى ئەل دىلغا.

ماڭلاي تەرى ئۆز قولى بىلەن قىلغان ھالال ئەمگەك، ئەجىر: شۇ باتۇر ئىشچىنىڭ ماڭلاي تەرىدىن، پويىزلار ئىز سالىدى ئانا تۆلكەمگە. شۇ ئىشچى قولىدا مىڭلاپ گۈدۈكلەر، شوق ياڭراپ چور بولدى خۇشال كۈلكەمگە.

ماڭلاي چاچ ئاياللارنىڭ ماڭلىيىغا چۈشىدىغان قىلىپ ئۆستۈرۈلگەن چېچى.

ماڭلاي سۆڭىكى < ئانات > باشنىڭ ئالدى يۇقىرى قىسمىدىكى بىر جۈپ پەردىلەشكەن سۆڭەك. ئالدى تەرىپى چوققا سۆڭىكى بىلەن تۇتىشىدۇ. ئادەملەردە بىرلىشىپ كەتكەن بولۇپ، ماڭلاي ۋە چاناقنىڭ ئۈستىنى شەكىللەندۈرگەن.

ماڭلايلىق سۈپ. ماڭلىيى كەك: ھۆرنساخان ئاق يۈزلۈك، شالاڭ سۇس ئىنچىكە قاشلىق، بويى ئېگىزەك، بايلاق ماڭلايلىق، قاپىقى دۆڭ، چىشلىرى ئالتۇندىن قاپلانغان، جاۋۇلداپ تۇرىدىغان سۆزمەن خوتۇن.

ماڭماق پ ① قەدەم ئېلىپ ئالغا ئىلگىرىلىمەك، يۈرمەك: ئىلدام ماڭماق. يول ماڭماق. پىيادە ماڭماق. * بۇ گەپلەرنى سۈنۈر تولۇق ئاڭلىدى. ئۇ بىر نېمىنى ئۇنتۇپ قالغاندەك ئالدىراپ ئۆيگە ماڭدى. * ئانام سەن ۋەتەننىم، ئىشلەي سەن ئۈچۈن، ساپ ۋىجدان، ئەقىل-ھوش بەردىڭ مەن ئۈچۈن. ئەجدادلار ئىزىدىن ماڭمەن جەزمەن، بېغىشلاپ ئۆمرۈمنى ئىلىم-پەن ئۈچۈن. ② قەدەم ئېلىش قابىلىيىتىگە ئىگە بولماق، مېڭىشنى ئۆگەنمەك: بۇ بالا بىر ياشقا كىرىپلا ماڭدى. ③ مەلۇم يۆنىلىشكە قاراپ قوزغالماق، ھەرىكەت قىلماق: ماشىنا يولۇچىلارنى ئېلىپ خوتەنگە ماڭدى. * - ياق، ئاپام، شوپۇر تاڭامنىڭ ئايالى، قىزى ئالتەيلەن باردۇق.

تاغ يېقىنىدەك كۆرۈنگەن بىلەن يىراق ئىكەن. ماشىنىدا ئۈچ سائەت ماڭدۇق. ④ شاھمات، دامكا، قاتار قاتارلىقلاردا ئۆز نۆۋىتىدە ھەرىكەت قىلماق، يۈرمەك: پادىشاھ شاھمات تاختىسىدا ئىككى ماڭمايلا ئۇتقۇزۇپ قويۇپتۇ. ⑤ كۆچمە. ئۆتمەك، كەسمەك: پىچاق گۆشكە ماڭار، سۆڭەككە ماڭماس (ماقال). ⑥ كۆچمە. ھەرىكەتكە كەلمەك، ئىشلەپ ھەرىكەتلىنىپ تۇرماق: زاۋۇت تۈنۈگۈن ماڭدى. * سائىتىم بىر كۈن بولدى ماڭمىدى. ⑦ كۆچمە. بىرەر ئىشنى ھەل قىلىش كويىدا تېگىشلىك ئورۇنغا بارماق، قاتىرماق: مەن دادىڭغا كۆپ ياردەم قىلدىم، لېكىن ئۇ گېپىگە قۇلاق سالماي، خەلق بىلەن قارشىلىشىپ ئاخىر قولغا ئېلىندى. شۇنداق بولسىمۇ مەن ئۇنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىش ئۈچۈن يەنىلا مېڭىۋاتىمەن. ⑧ كۆچمە. ئەمەل قىلماق، بويسۇنماق: - خوتۇن خەتنىڭ قاپىقىغا قاراپ، بۇيرۇقىغا ماڭغانلارنىڭ ھالى شۇنداق بولغان بولسا، بۇنىڭغا نېمە دېگۈلۈك؟ ⑨ -پ، -پ، -پ، -ۋپ، -ۋپ، -ۋپ» شەكىلىدىكى رەۋىشداشلار بىلەن كېلىپ ئىش ھەرىكەتنىڭ داۋاملاشقانلىق تۈسىنى بىلدۈرىدۇ: مەن ھەركۈنى خانىرە يېزىپ ماڭدىم.

ماڭە نېرى « نېرى كەت، كۆزۈمدىن يوقال » دېگەن مەنىدە بىزار بولغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ: سادىرنىڭ غەزىپى خېلىلا كەلدى، ئەخمەت بەگدىن باشقا ئادەم بولغان بولسا، « ماڭە نېرى » دەپ سىلىكۋەتكەن بولاتتى. * - ئىنجۇما، سەن ھازىر ھاياتمۇ؟ - ماڭە نېرى، نېشىقا ئۇنداق گەپلەرنى قىلىدىغانسەن، ھازىرلا تۈزىلىپ قالسەن.

مال ئى ① كالا، قوي قاتارلىق بېقىپ ئۆستۈرۈلىدىغان ھايۋان؛ چارۋا: قارا مال.

ھەققىدە) : بۇ يىل تۇغۇلغان قوزلار ياز كىرىشى بىلەن مال بولۇپ قاتارغا قوشۇلدى . * مەن بۇ ئۆكۈزنى ئالمايمەن ، مال بولمايدۇ دېسەم ، ئاتلاردىن ئاشقان بوغۇزنى بەر ، ئەجر تاپسا ئالامەت مال بولىدۇ دېمىگەنمىدىك؟
مال تونۇماق كۆز ئالدىدىكى نەرسىنىڭ ياخشى-يامىنىنى پەرقلەندۈرمەك ، بىلمەك : - ئېسىدە ، ئېسىدە ، - دېدى موماي خالىدىنكە سۆيۈنۈپ قاراپ ، - ئەلۋەتتە مال تونۇيدىغان ئادەم باشقىدە ، باھاسىغا يېتىپ ئالىدۇ : * - بۇ ئوبدان گەپ بولۇپتۇ ، - دېدى ئىمام گېلىنى قىرىپ ، - كۆزلىرى مال تونۇيدىكەن ، سەلىمخان ئوبدان بالا .

مال دوختۇرخانىسى < زوئول > چارۋا ماللار ۋە ئۆي قۇشلىرىدا بولىدىغان كېسەللىكلەرنى تەكشۈرىدىغان ۋە داۋالايدىغان ئورۇن : ئاخىرى توخۇنى كېچىچە كۆتۈرۈپ يۈرۈپ نەچچە ئون يول يىراقلىقتىكى مال دوختۇرخانىسىغا ئاپاردى . نەتىجىدە توخۇنمۇ ساقايىتۋالدى .

مال دوختۇرلۇق < زوئول > مېدىتسىنانىڭ بىر تارمىقى . ئۇنىڭ مەزمۇنى ھايۋانلاردىكى كېسەللىك ۋە يارىلىنىشلارنى داۋالاشتىن ئىبارەت .

مال دوختۇرى < زوئول > چارۋا ماللار ۋە ئۆي قۇشلىرىدا بولىدىغان كېسەللىكلەرنى داۋالاش ۋە ئالدىنى ئېلىشنى كەسىپ قىلغان كىشى : - كەچۈرۈڭ ، ئادۋوكات ئەپەندى ، شەھەردە مال دوختۇرلىرىمىز ئاز ئەمەس ، سىز شۇلارنى تەكلىپ قىلىڭ . خەير-خوش ! - ئۇ بۇرۇلۇپلا ئۆيدىن چىقىپ كەتتى .

مال ساتقۇچى سودا ئورۇنلىرىدا تاۋارلارنى سېتىش ئىشى بىلەن شۇغۇللانغۇچى خادىم ؛ پىركازچىك : بوۋاي بىلەن مال

ئۇششاق مال . * مېلى بارنىڭ مېلىغا ، مېلى يوقنىڭ جېنىغا (ماقال) . * خالىسام يەنە ئۆزۈم ساڭدىكى ئاشلىق ، تاغدىكى مالنى ساتقۇزۇپ ئېلىۋېرىمەن . * يېتىپ قالدى ئوتتۇزغا ، قوتاندىكى مېلىلا ، بەختى دېھقان بىر يازدا ، ئېيىپ كەتتى خېلىلا . ② قول ئىگىلىكىدىكى بىسات ، بايلىق : پادىشاھ : « بۇ ياخشى مەسلىھەت بولدى » دەپتۇ-دە ، دەرھال ئەلچى ئەۋەتىپتۇ ۋە لەشكەرلەرگە نۇرغۇن پۇل ۋە مال تارقىتىپ بېرىپتۇ . * سەن كۆڭۈلنى مال ئورنىدا كۆرىدىغان يارىماس بىرنېمىگە نېسەن . ③ كىيىم-كېچەك ۋە زىننەت بۇيۇمى قاتارلىقلار : قىز مېلى . ④ سېتىلىدىغان نەرسە ، بۇيۇم ، تاۋار : مال باھاسى . مال ساتماق . * شەھىرىڭىزگە يېتىپ كېلىپ ماللىرىنى خان سارىيىغا چۈشۈردۈم . * مېنىڭ ھېلىقى شېرىكىم ھازىر شاڭخەيدە ، ئۇيەردە قانداق يېڭى مال چىقسا دەرھاللا ئەۋەتىپ بېرىدۇ . * بىز كۈنلۈك مال سېتىۋېلىشتا شۇنچىۋالا پۇل ئوشۇق چىقسۇمۇ ، سەۋەبىنى بىلىمىگىنىڭىزدىن قارىغاندا ، كەم چىقسۇمۇ بىلمەيدىكەنسىز-دە؟

مال ئەتمەك ← **مال قىلماق** : ئۆچكىدە مال ئەتمە ، شاپتۇلدا باغ ئەتمە (ماقال) . **مال بازىرى** كالا ، قوي قاتارلىق چارۋىلارنى ئېلىپ-ساتىدىغان مەخسۇس ئورۇن : مال بازىرىدا يەنە ئادەمدىن تولا مال بولۇپ ، چوڭى ئات ، كالا ، قېچىر ، ئېشەكتىن تارتىپ ، كىچىكى قوي ، ئۆچكە ، توخۇ ، تۇشقانغىچە تولۇپ كەتكەندى . * مال بازىرىدا چۈشكىچە ئايلىنىپ يۈرۈپ ، ئېشەك سودىسىنى قانغۇچە كۆردۈم .

مال باھاسى سېتىلىدىغان تاۋارلارنىڭ پۇل بىلەن ئىپادىلەنگەن قىممىتى . **مال بولماق** ئۆسۈپ يېتىلىپ چوڭ بولماق ، قاتارغا قوشۇلماق ؛ ئەسقاتماق (چارۋىلار

ساتقۇچى ئەركىندىن تەسرلەنگىچە بىر-بىرىگە قارىشىپ قالدى.

مال سارىيى تىجارەت خاراكتېرىدىكى تاۋارلارنى قويدىغان ئورۇن، جاي.

مال سىغىنچانلىقى < زوئول > ئوتلاقنىڭ مالنى ئاساسىي جەھەتتىن مۇۋاپىق يايلىتىش شەرتى ئاستىدىكى بىرلىك كۆلىمىگە سىغدۇرۇش ئىقتىدارى ياكى مالنىڭ شۇ ئوتلاقنىڭ مەلۇم كۆلىمىگە سىغىش سانى.

مال قىلماق چارۋا مالنى بېقىپ، ئۆستۈرمەك؛ ماللىق بولماق؛ ھەسەن ئاكاملار سېتىۋالغان قوزنى مال قىلىپ بەش قويغا ئىگە بولۇۋالدى.

مال ئېلىش ئالۋىنى مال پونكىتى ياكى ئىسكىلاتقا كۆرسىتىپ مال ئالدىغان ھۆججەت.

مال يايماق مالنى ئوتلاقتا ئوتلاتماق، يايلاتماق.

مالاختى ئى (< گرېك > كېئول) بىر خىل مىنېرال. خىمىيىلىك تەركىبى $Cu_2 [CO_3] (OH)_2$. تەركىبىدىكى مىس (Cu) % 57.4، يەككە ياقلىق كرىستال سىستېمىسىغا كىرىدۇ. كرىستالى يېڭىسىمان، قۇراشسىمى كۆپىنچە رادىئوئاكتىپ ھالىتىدە ھەم ئەمچەكسىمان بولىدۇ. يېشىل رەڭلىك، ئەينەك پارقراقلىقىغا ئىگە. قاتتىقلىقى 3.5 - 4؛ سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 3.9 - 4.0.

مالاقت (توغرىسى: مۇلاقات) ← **مۇلاقات**. **مالال** ئى (ئە) ئىچ پۇشۇش، ئېغىر كۆرۈش، رەنجىش، قىسىلىش؛ كەلگىنىمنىڭ ۋەجى يالغۇز بۇ ئەمەس، ئەڭ مۇھىم، ئاڭلايدىغان سۆز بۇ ئەمەس، بىگۇناھ قۇربانغا بولدى بەك ئۇۋال، مەنۇ يەتكۈزگەن كۆپ مالال.

مالال بولماق ئوڭايسىزلىق ھېس قىلماق، قىسىلماق؛ - مالال بولماڭ ئانا. بىز تېخى سىز بىلەن بىللە جىق توپلارنى ئۆتكۈزۈمىز. * يوقسۇ، - دېدى توساپ ئېلى ئۇنى دەرھال، - بېرەي ئۆزۈم، سىز ئارتۇقچە بولماڭ مالال. **مالال قىلماق** ① رەنجىتمەك، بىئارام قىلماق؛ - ئەي ھەزرىتى پادىشاھى ئالەم، سۇلتانى كىرىم، بىلسەڭ بۇ مېنىڭ سىڭلىم بولىدۇ، رەھىم قىل! ساڭا باردۇر ھەر ئامال، كەچ تەلپىگىدىن، بىزنى قىلماي مالال! * ئەي ۋاپادار كۆڭلۈڭ مالال قىلىمىڭ، غەم تىخدا يۈرىكىمنى تىلىمىڭ. ھەسرەت بىلەن يۈرىكىمنى شىلىمىڭ، ۋىسال ۋاقتى بۈگۈن بىزگە بولۇپتۇر. ② كاشلا قىلماق، دەخلى قىلماق، ئاۋازە قىلماق، ئاۋازىگەرچىلىك سالماق؛ - ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، ئازراق تەخىر قىلىسلىكەن، مالال قىلىدىغان بولدۇم، - دېدى دادام تېۋىپقا سالام بېرىپ.

مالال كەلمەك ئوڭايسىزلىق، ئاۋازىچىلىك ھېس قىلماق؛ ئېغىر كەلمەك؛ ئەگەر سىزگە مالال كەلمەسە ماڭا ياردەم بەرسىڭىز. * - ئەگەر سىزگە مالال كەلمىگەن تەقدىردە، ئۇنىڭغا « يولداش سىزنى ئىزدەپ كەپتىكەن » دەپ قويسىڭىز، قالغىنىنى ئۆزى بىلەتتى. * - ئۇكام ئالماستاخۇن سىلىدىن بىر ئىشنى سورىسام مالال كەلمەس-ھە. - يوقسۇ، مالال كېلەمدىغان، سوراۋەرسىلە.

مالال كۆرمەك ئاۋازىچىلىك، ئېغىرچىلىق ھېس قىلماق؛ ئوڭايسىزلانماق؛ - بۈگۈن مەن سىلەرنى كونا شەھەردىكى ئۆيىمىزگە تەكلىپ قىلىپ كەلدىم. مالال كۆرمەي قەدەم تەشرىپ قىلىپ بېرىشىلە، - دېدى تۇردىئاخۇن. * تاش بولسىمۇ تۇپراقتا، يىلتىز ياپار بىمالال. ھەر ئىش كەلسە، بېشىغا، كۆرمەس ئۇنى ھېچ مالال.

ئەجرىنى، تاپ ئەقىل خەلقىنىڭ رىيازىتىدىن،
مالامەت قىلماق ناھەق ئەيىبلەمەك،
 تاپا-تەنە قىلماق: - يا ھەزرەت! - دېدىم
 پېشانەمگە بىرنى سېلىپ، - ئەمدى ماڭا
 تازا مالامەت قىلىدىغان بولدى-دە، نېمە
 قىلغۇلۇق؟! يېنىپ چىقىپ كېتەيىمكىن، ياق
 مەن ھامان ئاشۇ باشلىقنىڭ چاڭگىلىدىكى
 ئادەم. * بىلىمگە نەزەر، ئۆزىنىڭ نەزەرىنى
 بىكاردىن بىكار ئۆلتۈردى دەپ مالامەت قىلار.
مالامەت يەتمەك تاپا-تەنەلىك سۆزلەرگە
 يولۇقماق: ئەي ئازاد ئادەم، مېنىڭ
 سەرگۈزەشتەم ھەددى ھېسابسىز، ئەگەر
 دەيدىغان بولسام ساڭا مالامەتلەر يېتىدۇ. *
 مالامەت يەتسۇ بەزەن دىلىغا ئۆز دىيارىدا،
 بوسۇقتىن داچىماس ئىتتەك ماڭا ئەھدۇ ۋاپا
 ياخشى.

مالامەتلىك سۈپ. تاپا-تەنە، ئەيىبلەشلەرنى
 ئۆز ئىچىگە ئالغان؛ تاپا-تەنەگە تولغان،
 تاپا-تەنەگە ئۇچرىغان؛ پۇقرا بېشىغا كەلگەن
 مالامەتلىك كۈنلەر تېخى ئۆتۈپ كەتمىگەندى.
 * نەچچە ئادەمنى يېدىڭ، مەندىن ھەزەر
 قىل، دېدىڭ. كالا-ئاتنى قويمىدىڭ، مالامەتلىك
 ئاق ئۆستەڭ.

مالائىكە ئى (ئە) پەرىشتىلەر.

مالاي ئى ① بايلارنىڭ ياكى باشقا
 بىرسىنىڭ مەخسۇس خىزمىتىدە بولغۇچى
 كىشى؛ خىزمەتكار، چاكار؛ ئۇلارنىڭ
 كۆپچىلىكى مەخسۇت بەگنىڭ مالايلىرى بولۇپ،
 ھەممىسى ئالماسنىڭ جان-جىگەر، سىنالغان
 دوستلىرى ئىدى. * - ھە، ھە، كۆڭلۈڭگە
 كەلمسۇن، بۇ ماڭا بەك كۆيۈندۈ. تىلىز
 بىچارە، ئۆز ۋاقتىدا باينىڭ مالايى ئىكەن،
 ئېلىپ قاچقاندىم. // تېخى بايلار ۋارسىنىڭ
 كەمسىتىشىگە يولۇققان بۇ مالاي يىگىتكە
 ئەتراپتا تۇرغان ئادەملەر ئايرىن ئېيتىشىپ

مالالەت ئى (ئە) خاپىلىق، بىئاراملىق،
 خاتىرجەمسىزلىك: ئاڭلىدىم يېنىڭدىن كەلگەن
 كىشىدىن، بۈگۈن ئەتىگەندە بىر مەشتۇم
 خەۋەر. مالالەت يېتىپتۇ تەبىئىتىگە، تولۇپتۇ
 گويىكى جانىغا زەھەر.

مالالچىلىق ئى ← **مالاللىق**: - بۇ ناخشىنى
 ئېيتقانلىرىنى مەرغەزەپ ئاڭلاپ قالسا، ھايالسز
 ۋاڭنىڭ قۇلقىغا يەتكۈزىدۇ. ئۇ چاغدا ئۆزلىرىگە
 مالالچىلىق بولارمىكىن.

مالاللىق ئى. كىشىگە مالال كېلىدىغان
 ئىش-ھەرىكەت، ھالەت، ئارتۇقچە
 تەشۋىش: رىشتىمۇ بىلىمدى يېڭى ئەھۋالنى،
 ھەم شوبۇر يىگىتمۇ ئۇندىن بىخەۋەر. مۇھەببەت
 قىلىپمۇ سەزمەي مالاللىق، ھەرىككى تەرەپتە
 يۈردى باراۋەر.

مالاللىق تارتماق قىينالماق، رەنجىمەك:
 قازى: لوزۇڭ جانابلىرى، ھەر قايسىمىز كۆپ
 مالاللىق تارتتۇق.

مالاللىق يەتمەك قىيىنچىلىق، ئاۋارىچىلىككە
 يولۇقماق؛ مالاللىققا ئۇچرىماق: - قانداق،
 ئارتۇقچە مالاللىق يەتمىگەندۇ؟ - دەپ
 سورىدى ئۇ ۋە ياغلىقنى چىقىرىپ ئايدىڭنىڭ
 چېكىسىدىكى تەرنى ئېرتتى. * خوش ئاخۇنۇم،
 كۆڭۈللىرىگە بىرەر مالاللىق يەتكەن ئوخشىمامدۇ؟
 بىز بۇنداق ئىشلاردىن خەۋەرسىز يۈرسەك
 بولماس، - دېدى.

مالامەت ئى (ئە) ناھەق ئەيىبلەش،
 تاپا-تەنە: دەسلەپتە ئۇلار بالاغەتكە
 يەتمىگەنلىكتىن، مالامەت ئاپتىدىن خالىي
 ئىدى. ئەمما ئىشقى بىلەن خۇش پۇراقنى
 يوشۇرغىلى بولمىغىنىدەك، بەھرام بىلەن زۆھرە
 قاچان بالاغەتكە يەتتى، شۇندىن باشلاپ
 مالامەتمۇ قوغلاپ كەلدى. * قورقىمىغىن
 دەۋراننىڭ مالامەتىدىن، رەڭۋازنىڭ كۆرسەتكەن
 كارامىتىدىن. قەلبىڭنى ھەققە بەر، يەرگە

پۇل قىلىۋالسام ئىدىم، توپنىڭ ئىچىدىكى پۇلدىن باۋاش نەرسە يوق ئىكەن. ئامال بولسا، مال-پال، ياغاچ-تاش ھەممىسىنىلا پۇلغا ئۇرۇۋالسام.

مالپەرەس سۈپ (ئەپ) مالغا، دۇنياغا بېرىلگەن؛ مال-دۇنيانىڭ غېمىدە بولىدىغان؛ ئۇ تولىمۇ مالپەرەس ئادەم بولۇپ، بىر موچەن ئۈچۈن مىڭ قەسەم قىلىشقا تەييار ئىدى. // بۇنداق مالپەرەسلەر مال-دۇنياغا كۆز تىكىدۇ ئادەمنى تونۇمايدۇ.

مالپەرەسلىك «مالپەرەس» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: قىز ئويلايدۇ: كاشكى شۇ يوغان قورساق ئوكۇرداي مال-دۇنياسىغا ئىشىنىپ ئۇنى سوراتمىغان بولسا؛ كاشكى، تويمىغۇر دادىسى مالپەرەسلىك قىلماي، ئوكۇرداينىڭ ئەلچىسىنى قۇرۇق ياندۇرغان بولسا مۇنداق بولماس ئىدى.

مالتاق ئى. ياغاچتىن ياسالغان چوڭ توڭ، سوغىنىڭ چوڭى: قىش كۈنلىرى توقسۇن بازىرىنىڭ شىمال تەرىپىدىكى توپ ئاتار غوجام ئۆستىگىدىن مالتاقتا سۇ تۇشۇپ، بايلارغا سۇ يەتكۈزۈپ بېرىپ جان ساقلاپ يۈردۈم.

مالتوزا ئى (> ئىنگ) <خىم> قەنىتىنىڭ بىر خىلى. مولېكۇلا فورمۇلىسى $C_{12}H_{22}O_{11} \cdot H_2O$. ئاق رەڭلىك يىڭىنىسىمان كرىستال بولۇپ، تەمى ساخاروزىنىڭكىگە يەتمەيدۇ. ئاددىي قەنتلەرگە پارچىلىنىدۇ. ئۇ ئورگانىزىمدا كراخمالدىن ئاملازا ئارقىلىق پارچىلىنىپ شەكىللىنىدۇ. سانائەتتە كۆپىنچە كراخمالدىن ئېلىنىدۇ. ئادەتتە قەنت-گېزەك ۋە دورا قاتارلىقلارنى ياساش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

كەتتى. ② كۆچمە. باشقىلارنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن قارىغۇلارچە خىزمەت قىلغۇچى، غالچا: ئۇ ئىلى گېنېرالى گۇاڭفۇنى ئۆلۈم بىلەن قورقۇتۇپ، يېڭى ھۆكۈمەتنىڭ دۇدۇلىقىغا سايلىغان بولسىمۇ، ئۆلۈۋاتقان ھۆكۈمەتنىڭ سادىق مالىيى بولغان يۈەن داخۋانىڭ ھېسداشلىقىنى قوزغىيالىدى. * يەھۇدىلار دۆلىتىنىڭ بۇ كۈندە، ئاشۇ بولدى ئەرەبلەرگە بەرگىنى. جاھانگىرلار شەھەردە، دىۋانگە ئايلاندۇردى ھەمىنى. *

مالايلارچە رەۋ ← **قۇللارچە**. **مالايلىق** «مالاي» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: ئابدۇراخمان كۆپچىلىككە قاراپ: «بىرنەچچە يىلدىن بۇيان مەقسەتسىز مالايلىقنى ئادا قىلىپ كەلدۇق» دېدى. * - سەن بۇنى قويۇپ بېرىپ راست ئەركە قىلىۋالدىڭ، مالاي دېگەن مالايلىقنى قىلمايدۇ؟ - دېدى سېيت.

مالەم ئى (ئە) دەرد-ئەلەم، ئازاب-ئوقۇبەت ماكانى: «بىلىملىكنىڭ كۆزىدە ئالەم بار، بىلىمىزنىڭ كۆزىدە مالەم» دېيىشەتتى. ھەممىسى راست چىقتى. * تاشنى ئويغىتىپ ئادەم قىلمىسام، ياۋغا ئالەمنى مالەم قىلمىسام. **مال-بىسات** كىشىدە بولغان پۇل ۋە مۈلۈك قاتارلىق پۇلغا يارايدىغان ھەممە نەرسە: - بۇنداق شېرىن تۇرمۇش ئۇزۇن داۋاملاشسىغۇ ئاجايىپ ياخشى بولاتتى، بىراق مەن بىر يوقسۇل ئوقۇغۇچىمەن، مال-بىسات توپلىشىم كېرەك. * خانقىز ئانا ئادىلىنى مال-بىساتلىرى كۆپ بولسىمۇ، ئەمما رەتلىك ئورۇنلاشتۇرۇلغان مېھمانخانا ئۆيىگە باشلاپ كىردى.

مال-پال مال ۋە شۇخىلدىكى نەرسىلەر مال-دۇنيالار: قويلرىمنى مۇشۇ بانا بىلەن

مالتۇس ئى. 1766 - 1834-يىللىرى
 ياشىغان ئەنگلىيەلىك ئىقتىسادشۇناس،
 باستىر ھەم پروفېسسور.
مالتۇس قەلىماتى < س ئى > ←
مالتۇسچىلىق.

مالتۇسچىلىق ئى < س ئى > ئەنگلىيەلىك
 مالتۇس (Thomas Robert Malthus)
 ياراتقان ئەكسىيەتچىل ئوپۇس نەزەرىيىسى.
 ئۇنىڭ مەزمۇنى: تۇرمۇش ۋاسىتىلىرى
 تەڭ ئايرىملىق سانلار ئارقىمۇئارقىلىق
 بويىچە، ئوپۇس بولسا گېئومېترىيەلىك
 سانلار ئارقىمۇئارقىلىق بويىچە ئارتىدۇ.
 شۇڭا تۇرمۇش ۋاسىتىلىرىنىڭ ئېشىشىنىڭ
 ئوپۇسنىڭ ئېشىشىغا يېتىشمەسلىكى تەبىئىي
 ھەم مەڭگۈلۈك قانۇنىيەت ھېسابلىنىدۇ.
 پەقەت ئاچارچىلىق، ئېغىر ئەمگەك،
 نىكاھلىنىشنى چەكلەش ۋە ئۇرۇش
 قاتارلىق ۋاسىتىلەر ئارقىلىق جەمئىيەتنىڭ
 « تۆۋەن قاتلىمى » نى يوقاتقاندىلا،
 ئاندىن بۇ قانۇنىيەتنىڭ رولىنى
 ئاجىزلاشتۇرغىلى بولىدۇ. كاپىتالىستىك
 تۈزۈم كەلتۈرۈپ چىقارغان بارلىق
 مەسىلىلەر ۋە ئاپەتلەرنىڭ ھەممىسى
 ئوپۇس ئوشۇقچىلىقنىڭ نەتىجىسى
 دېگەنلەردىن ئىبارەت.

مالتىلىق « مالتىلىق » پېئىلىنىڭ
 مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئانا ئاچقۇچنى ئۆزى
 ئىزدىدى، بالىلىرىنى ئۆيىنى ئىزدەشكە بۇيرۇدى،
 ئۆي ئىچىنى ئىزدىتىپ مالتىلىتمىغان يېرى
 قالىدى.

مالتىلىق « مالتىلىق » پېئىلىنىڭ
 ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار بۇ گۇماندىن
 قۇتۇلۇش ئۈچۈن يانچۇقلىرىنى مالتىلىشىپ،
 تەتۈر ئۇرۇشۇپ قېقىشىپ قويدى.
مالتىلىق « مالتىلىق » پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: سايىم قارىسا ساندىقنىڭ
 قۇلۇپلىرى چېقىلغانلىقى ۋە مالتىلىغانلىقى مەلۇم
 بولدى.

مالتىلىق پ ① ئاستىن-ئۈستۈن، ئۇ
 يان-بۇيان ئۆرۈپ ئاخشۇرماق: ئۇ، ئۇ
 يان ئويلاپ-بۇ يان ئويلاپ، ئۆزىچە بىر يولنى
 تاپقانداك بولدى-دە، « قېنى، كۆرسىز! »
 دېگەننى يەنە تەكرارلىۋېتىپ، يېنىدىكى
 ئارنى قولغا ئالدى ۋە پاراس-پۇرۇس قىلىپ
 ئۆنچىلەرنى مالتىلاشقا كىرىشتى. * مەنسۇرنىڭ
 ئىككى ئاغىنىسى - مامۇت بىلەن زايىت
 دەرھال چېدىرنىڭ ئۇ يەر-بۇ يەرلىرىگە كۆز
 سالدى ۋە كارىۋات ئايغىدىكى ساندىقنى
 ئېچىپ مالتىلدى. ② قوچۇپ ئىلەش نۇرمەك:
 - دادا، قارىغاندا سەن زادىلا غەرەز
 ئۇقمايدىغان بولۇپ كېتىپسەن، - دېدى
 تۇرغۇنىسا تەخسىدىكى لەغمەننى يېيىشكە
 خوش ياقماي قالغانداك چوكا بىلەن مالتىلىۋېتىپ.
 * پاتەم بەزى چاغلاردا ئاشلارنى مالتىلاپ،
 نان بولسا ئۇشتۇتۇپ تەكشۈرۈپ ئاندىن نەزەر
 بەند قىلغانلارغا بېرىشكە رۇخسەت قىلاتتى.

مالچى ئى. قوي، ئۆچكە، قاتارلىق چارۋىلارنى
 يايلاقلاردا يايلىتىپ باققۇچى، پادىچى:
 داۋاندا تۇرۇپ قارىغاندا، يايلاقتىكى مالچىلارنىڭ
 كىگىز ئۆيلىرى گويا يېشىل دېڭىزدەك كۆپكۆك
 ئورمان ئارىسىدا ئاپئاق بولۇپ كۆزگە
 تاشلىناتتى. * تاغ چوققىسى ئىكەن قار،
 ئېتەكلىرى گۈل باھار. ياشايدىكەن مالچىلار،
 بۇ ماكاندا بەختىبار.

مالچىلىق « مالچى » سۆزىنىڭ كەسىپ
 نامى: مالچىلىق قىلماق.

مالخانا ئى (ئەپ) مال تۇرىدىغان جاي،
 ئېغىل.

مالدار ئى (ئەپ) مال-چارۋىسى كۆپ، باي
 كىشى: قۇستەنتىن شەھىرىدە ناھايىتى

8-ئاي پەسلى ئىلى يايلاقلارنىڭ جەننەت ۋاقتى بولۇپ، مالۋاران، ئوت-چۆپىڭ راسا يېتىلگەن مەزگىلى ئىدى. * سەھراقلار مالۋاراننى ئەركىن قويۇۋېتىدىغان خەق.

مالخاي ئى ① ئاق كىگىز قالپاق: ئەركىنلىك

يولدا شۇ سادىر، قىرلغان چېغدا مالخايى؛ يىقىنقان پورلارنى سېپىت نوچى، مۇشتۇمدا، يۇلغاندەك قارىغايىنى. ② تۇماق: ئىنتىقام ئاغلى ئاتلاندى خەلق، بولدى جەڭ مەيدانى قەدىم تىيانشان. ئارمىيە سېپىگە قېتىلدىم مەنمۇ، مۇرەمدە پاگون بار، مالخايدا نىشان.

مالخۇليا ئى (كېرىك) ئاسادىپىي ئەھۋاللار

ۋە بەھۇدە خىياللار سەۋەبىدىن بولىدىغان خامۇشلۇق كېسىلى، سەۋدا.

مالىك ئى (ئە) ① يېزى. ئىگە: شۇنچە

ئىشلەپ، يىل بويى قوي بېقىپ بىر قوزغا مالىك بولالمىغان ئىش تالاي قېتىم بولغان.

② ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

مالماتاك سۇپ ① قالايمىقان، رەتسىز:

ھېيتاخۇن كەلسە، ئۆي ئىچى خۇددى ئوغرى كىرگەندەك مالماتاك تۇراتتى. ② تەرتىپ بۇزۇلغان، ئەنسىزلىك قاپلىغان: ئۇ جاھان تازا مالماتاك بولغان ھېلىقى ئىنقىلاب يىللىرىدا «باتۇر جەڭچى» گە ئايلانغانىدى. * كىشىنىڭ يۈرىكىنى ئېچىشتۈرىدىغان بۇ مالماتاك يىللارغا ئاخىرى بىركۈنى خاتىمە بېرىلىدىغانلىقىغا ئۇنىڭ قەلبىدە گۇمان يوق.

مالماتاك قىلماق ① تىزىلغان تەرتىپ

ۋە رېتىنى بۇزۇپ رەتسىز، قالايمىقان قىلماق، قالايمىقانلاشتۇرماق: - قانداق، مەن دېمىدىممۇ! ئىككى كۈندىن بېرى نەۋرىسىگە كىيىم تىكىمەن دەپ لاتا-پۇتلىرىنىڭ ھەممىسىنى كارىۋاتقا يېيىپ، ئۆيىنى مالماتاك قىلىۋەتتى. * مەن ئامبارغا كىرىپ قارىسام، ئامبارنىڭ ئىچىنى مالماتاك قىلىۋېتىپتۇ، پەرق

مالدار بىر خوجايىن بولۇپ ئۇنىڭ پەردۇخ بەختى ئىسىملىك بىر ئوغلى بار ئىكەن.

مال-دۇنيا پۇل-مال ۋە قىممەت باھالىق

نەرسە-كېرەكلەر: - ئەمدى ساڭا بۇيرۇق قىلىمەن، ئۈچ كۈن ئىچىدە، خەزىنىدىكى پۈتۈن مال-دۇنيالىرىم سەزىپ بولسىمۇ مەيلى مېنىڭ چۈشۈمنى تاپقىن، تەبىر بەرگىن. * ئۇ ئۆمۈر بويى يېتىپ بېسىمۇ ئۆزىگە يېتىپ ئاشقۇدەك مال-دۇنياغا ئىگە ئىدى.

مالسىز سۇپ. مال يوق؛ قۇرۇق: ئوت-چۆپلەرنىڭ

ياشىرىشى بىلەن قوتانلار مالىسىز، يايلاقلار ئاۋات بولاتتى. // مالىسىزلار ماللىق، ھەتتا ھارۋىلىق، ئاتلىق بولۇپ قالدى. * بۇ بالا قاتتىق بوران چىقىپ ماللاردىن ئايرىلىپ قېلىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ باينىڭ ئالدىغا مالىسىز بېرىشتىن قورقۇپ باشقا ياققا قاراپ يول ئېلىپتۇ.

مالغۇشلىماق پ. مالىنىلىماق، قوچۇماق: -

ھە، سەن ئۆلدۈڭ! - دېدى ئەزىزەم، ئۇنىڭ بويىغا دەسسەپ پىچاقنى تېخىمۇ پاتۇرۇپ مالغۇشلاپ-مەن ۋىجدان بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلدىم!

مال-مۈلۈك دۆلەت، كولىپىكتىپ ياكى

شەخسلەر ئىگىلىكى تۈرلۈك ماددىي نەرسە ۋە بايلىق: دۆلەتنىڭ مال-مۈلكىنى قوغداش. * مانا ئەمدى يەتتە-سەككىز ئاي ئىچىدىلا شۇنچىۋالا مال-مۈلۈك ۋە نەق پۇلغا ئىگە بولدى. * شۇنىڭدىن كېيىن خەقنىڭ مال-مۈلكىنى ئوغرىلاپ ئەسكى ئېتىمىز چىقتى. **مال-مۈلۈك ھوقۇقى** ماددىي بايلىقنى ئوبىيىكت قىلغان، بىۋاسىتە ئىقتىسادىي مەنپەئەتكە تاقىلىدىغان ھەق-تەلەپ ئىشلىرى ھوقۇقى.

مال-مېكەت دىئال. مالۋاران.

مالۋاران ئى. بېقىپ ئۆستۈرۈلىدىغان قوي، كالا، ئات قاتارلىق ئۆي ھايۋانلىرى:

مالىمنى پەيدا بولۇپ دەرۋازىدىن ھويلىغا بىر پارچە قويۇق چاڭ-توزان بېسىپ كىردى. **مالىمان قىلماق** قالايمىقان، پاراكەندە، ئەنسىزلىك پەيدا قىلماق؛ پاراكەندە قىلماق؛ - بۈگۈن بولسا، سىلەرنى ئاز-تولا مالىمان قىلىپ كۆڭلۈڭلارنى پەرىشان قىلىشىمىزغا رۇخسەت قىلغاپسىزىلەر! - دېدى ئادالەت قوشۇمىسىنى تۇرۇپ. * شۇ چاغ بىرسىنىڭ «چىگىتكە ئوت كەتتى» دېگەن ئەنسىز ئاۋازى كىشىلەرنى مالىمان قىلىۋەتتى.

مالىمانچى ئى. مالىمان پەيدا قىلىپ يۈرگۈچى كىشى؛ بۇ مالىمانچىلارنىڭ ئالدىدا، تولا چاغلاردا كۆپىنچە دەرسلەردىن دائىم ئەڭ تۆۋەن نومۇر ئېلىپ، ساۋاقداشلىرى تەرىپىدىن «قۇرۇق كاللا» دېگەن ئاتاققا ئىگە بولغان قارا چوقۇر بىر ئوقۇغۇچى تۇراتتى.

مالىمانچىلىق ئى. مالىمان قىلىنغان پاراكەندە ھالەت، پاراكەندىچىلىك؛ ئارىدىن بىرقانچە كۈن ئۆتتى. سارسۇمبىدە ئۈشۈنۈمتۇنلا قاتتىق مالىمانچىلىق باشلىنىپ كەتتى. ئېگىز تاغ چوققىلىرىدىن پىلىموت ۋە مىلىنلار ئېتىلىشقا باشلىدى. * بۇ ئەھۋاللار ئىلگىرىمۇ بار ئىدى، ئون يىللىق ئىچكى مالىمانچىلىق ئارقىسىدا تېخىمۇ ئېغىرلىشىپ كەتتى.

مالىمانلاشتۇرماق «مالىمانلاشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ ئانا قارسا، بالىلار ئۆيدىكى نەرسىلەرنى خالىغانچە تاشلاپ مالىمانلاشتۇرۇۋېتىپتۇ.

مالىمانلاشماق پ. مالىمان، پاراكەندە ھالەتكە كەلمەك؛ قالايمىقانلاشماق؛ شۇ تاپتا، ئاڭلىغان گەپ-سۆزلەرنىڭ تەسىرىدىن پىكىرىم پۈتۈنلەي مالىمانلىشىپ كەتكەندى، * - ئەيۇ قىلىڭ، لەيلىگۈل، - دېدى ئۇ تولىمۇ مۇلايىم ئاھاڭ بىلەن قىزغا قاراپ، ئەسلىدە سىزىلەرنى باغلاش بەھاجەت ئىدى،

ئېتەلگىنىم؛ بىر يېڭى دىنام، بىر كورۇپكا پۇرژىنا يوق. ② قالايمىقانچىلىق تۇغدۇرماق، غەلۋە-غوغغا پەيدا قىلماق؛ بىراق ھاجىنىڭ پىچانغا چىققانلىقى يالغاندى. پىچاننى مالىماناڭ قىلىۋاتقانلارمۇ ھاجىنىڭ ئادەملىرى ئەمەس، ماجۇڭىنىڭ قالدۇقلىرىدىن ماشىمىڭ باشلىق 20 نەچچە ئادەم ئىدى.

مالىماناڭچىلىق ئى. مالىماناڭ بولغان، قالايمىقان ھالەت؛ ئوغلىنى ئۆيلەش ئانىنىڭ ئۈمىد ئارزۇسى، خۇشاللىقى ئىدى. ئەگەر مۇشۇ مالىماناڭچىلىقلار بولمىغان بولسىدى، تىلىۋالدىنى بۇلتۇر كۈزدىلا ئۆيلەپ قويغان بولاتتى.

مالىماناڭلاشتۇرماق «مالىماناڭلاشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مالىماناڭلاشماق پ. قالايمىقان، رەتسىز ھالەتكە كەلمەك؛ قالايمىقان بولماق؛ - ئۇلار يامان مەسلىھەت بېرىپتۇ، - ئالىم ياتاق ئىچىدە ئۇ ياقىتىن-بۇ ياققا مېڭىشقا باشلىدى، - بىلەمسىز، بۈگۈنكى كۈندە بىر مۇنچە نەرسىلەر ئارىلىشىپ مالىماناڭلىشىپ كەتتى.

مالىمان ① سۈپ. ئەسلىي ھالىتى بۇزۇلغان، قالايمىقان، رەتسىز، مالىماناڭ؛ ئۆيىنىڭ ئىچىنى مالىمان قىلماق. * ھېلىقى مالىمان يىللار ئۇ ئائىلىنى ۋەيران قىلدى. گازارما بەك مالىمان، تېڭلىغاننى يۈك-تاقىلار. تۇرار ئىدى ھەر يەردە، ئەسكى گوجەي، ئاياغلار. // ئۆيىنىڭ ئىچى تازا مالىمان بولۇپ كەتتى. * كىتاب ئىشكاپمۇ مالىمان تۇرۇپتۇ. يىغىشتۇرىمەن دەپ چالا تاشلاپ قويۇلغان بولسا كېرەك. ② ئى. تۇيۇقسىز بىرەر ئەھۋال تۈپەيلىدىن بولغان قالايمىقانچىلىق؛ ئۇ ھېيتكادىكى مالىماندا ساغرىسى سۈت-قايماق بىلەن بۇلغانغان بىر ھەربىي ئەمەلدار ئىدى. * شىتابنىڭ سىرتىدا ئۈشۈنۈمتۇت مۆرگەن قوي، كالىلارنىڭ

ئۇلار خەلق ئىگىلىكىنىڭ جان تومۇرى ۋە دۆلەت ھاكىمىيىتىنى ئەمەلىي باشقۇرغۇچىلار ھېسابلىنىدۇ.

مالىيە زاپىسى <س ئىق> دۆلەتنىڭ خەلق ئىگىلىكى پىلانىنىڭ ئورۇنلىنىشى ۋە خامچوتىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىنى كاپالەتلەندۈرۈش ئۈچۈن، بىر قىسىم زاپاس ماددىي ئەشيا ۋە پۇل ئىگىلەپ تۇرۇشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مالىيە قالدۇقى <مال> مەلۇم مالىيە يىلى ئىچىدىكى مالىيە كىرىمىنىڭ چىقىمىدىن ئارتۇق بولغان قالدۇقى.

مالىيە قىزىل رەقىمى <س ئىق> خامچوتتىكى قىزىل رەقەم، يەنى ھۆكۈمەتنىڭ يىللىق خامچوتىدىكى چىقىمنىڭ كىرىمدىن ئېشىپ كېتىش پەرقى.

مالىيە كاپىتالى <س ئىق> بانكا مونوپول كاپىتالى بىلەن سانائەت مونوپول كاپىتالىنىڭ بىرىكىشى ياكى ئارىلىشىپ كېتىشى نەتىجىسىدە شەكىللەنگەن كاپىتال.

مالىيە كېرىزىسى <س ئىق> كاپىتالىستىك جەمئىيەتنىڭ مالىيە جەھەتتىكى ئامالسىزلىقى ۋە داۋالغۇشى.

مالىيە كىرىمى <مال> دۆلەت مالىيىنىڭ ھەرقايسى ھالقىلىرى ئارقىلىق توپلىغان مەبلەغىنىڭ ئومۇملاشتۇرۇلۇپ ئاتىلىشى.

مالىيە گۇرۇھى <مال> كاپىتالىستىك جەمئىيەتتىكى نۇرغۇن شىركەت، بانكا ۋە كارخانىلارنى مونوپول قىلىۋالغان كاپىتالىستلار ياكى ئۇلاردىن تەشكىللەنگەن گۇرۇھ.

مالىيە مەبلەغى <مال> دۆلەت ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرۇش ئۈچۈن مالىيىنىڭ ھەرقايسى ھالقىلىرىدا توپلىغان ۋە

بىراق ھازىر زامان مالىيەلىشىپ كەتتى. **مالىيە مەبلەغى** ← **مالىيە مەبلەغى**: جانابلىرىنىڭ مالىيەلىكىنى تىنچلاندۇرۇشنى مەقسەت قىلغانلىرى ئادالەتنى كۆزدە تۇتقانلىق بولسىمۇ، لېكىن قەدىمدىن بۇيان بۇ جاھان گاھدا بۇزۇلۇپ، گاھدا تۈزۈلۈپ مۇشۇنداق داۋالغۇپ كەلگەن.

مالىيە ئى (ر) <بوت> ① ئەتىراپىدا ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان تىكەنلىك چاتقال. يوپۇرمىقى ئاددىي ياكى ئۈچ قۇلاقلىق مۇرەككەپ يوپۇرماق بولۇپ، ئالغانسىمان يېزىلىدۇ. گۈلى ئاق، مېۋىسى قىزىل ھەم پارقراق، ئىستېمال قىلىشقا بولىدۇ. تىيانشان تاغلىرىدا بار. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

مالىيە ئى (ئە) ① دۆلەتنىڭ مال-مۈلۈك ۋە بايلىقلارنىڭ كىرىم-چىقىم قىلىنىشىغا بولغان باشقۇرۇش پائالىيىتى: مالىيە مىنىستىرلىكى. مالىيە ئىدارىسى. ② ئىدارە-جەمئىيەت، ئورگان، كارخانا، تەشكىلات قاتارلىقلاردىكى مال-مۈلۈكنى باشقۇرۇش ياكى تىجارەت بىلەن شۇغۇللىنىش، نەق پۇلنى كىرىم-چىقىم قىلىش، ساقلاش ۋە ھېسابلاش قاتارلىق بىر يۈرۈش ئىشلار: مالىيە بۆلۈمى. مالىيە خادىملىرى.

مالىيە تۈزۈمى <مال> دۆلەتنىڭ مالىيە خىزمىتىدە ئاساسلىنىدىغان قېلىپى. **مالىيە چىقىمى** <مال> دۆلەتنىڭ ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرۇش ئۈچۈن، مالىيىنىڭ قايسى ھالقىلىرىدا توپلانغان مەبلەغىنى تەقسىم قىلىشى ۋە ئىشلىتىشى.

مالىيە دۆكالىرى <س ئىق> جاھانگىر دۆلەتلەردىكى پۇل مۇئامىلە كاپىتالىنى ئىگىلىگەن ئاز سانلىق مونوپول كاپىتالىستلار.

تەقسىم قىلىپ ئىشلەتكەن مەبلەغ.
مالىيە مەنبەسى < مال > پۇل-مالنىڭ كېلىش مەنبىسى.

مالىيە نازارەتچىلىكى < مال > مالىيىنىڭ مەبلەغ چوغلانۇش، تەقسىم قىلىش ۋە ئىشلىتىش جەريانىدا، خەلق ئىگىلىكىنىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرىگە نازارەتچىلىك قىلىش، تەكشۈرۈش، مالىيە جەھەتتە جازالاش قاتارلىق شەكىللەردىكى نازارەتچىلىكى.

مالىيە ئىنتىزامى < مال > دۆلەت تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن ۋە خەلق ئىگىلىكىنىڭ ھەرقايسى تارماقلىرى، رايون، ئورۇن ۋە شەخسلەرنىڭ پۇل تاپشۇرۇۋېلىش، بېرىش، پۇل تاپشۇرۇش ۋە ھېسابات قىلىش قاتارلىق مالىيە پائالىيەتتە جەزمەن قاتتىق ئەمەل قىلىشى شەرت بولغان ھەرىكەت مىزانى.

مالىيە يىلى < س ئىق > دۆلەت خامچوتىنى تۈزۈپ چىقىشتىن تارتىپ ئىجرا قىلىپ بولغۇچە بولغان مەزگىل. مالىيە يىلىنى بەلگىلەشتىن مەقسەت، دۆلەت خامچوتى بىلەن نەقچوتنىڭ بىرلىكىگە كاپالەتلىك قىلىشتىن ئىبارەت. ئۇ يەنە «خامچوت يىلى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

مالىيە-سودا مالىيە ۋە سودىنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى: ئابدۇل سابىق باشلىق ئەخمەتجاننىڭ كۈچ چىقىرىشى بىلەن مالىيە-سودا تېخنىكومىدا ئوقۇدى.

مامات ئى (ئە) ئۆلۈم: ئايلىنار، پەسىللەر ياشايدۇ ھايات، ھاياتنى كۆپلىگەن پەيلاسۇپ قېنى؟ دۇنياغا نەپەستۇر ھايات ۋە مامات، قېنى ئۇ لوقمانى ھېكىمنىڭ پىرى؟

مامات بولماق ئۆلمەك: خەلق بىلەن بىر بولساڭ ياشايسەن ھايات، ئايرىلساڭ

خەلقنى بولسەن مامات، زېمىن سەن ئۇندا چېچەك ئاتقۇچى، سەن شۇڭقار، خەلق ساڭا جۈپ ئالتۇن قانات.

ماماتلىق «مامات» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: نۇرغۇنغا 2 كىلوگرام قان بېرىلدى. ماماتلىقتىن ھاياتلىققا قايتقان بوۋاقتا باقى ئاكا «نىجات» دەپ ئىسىم قويدى.

* قاننىمىدىن قايرىلسام، مەنسىمىدىن ئايرىلسام؛ بولماس ماڭا ھاياتلىق، يېتەر بەلكى ماماتلىق.

مامپۇ ئى ① شاپىقىغا تۆت دانە گۈل تىكىلگەن دوپپا. ② كېسەك كۈنۈس شەكلىدىكى دۇخاۋا دوپپا.

مامكاپ ئى < بوت > ① مۇرەككەپ گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. تەزكىبىدە ئاق رەڭلىك سۈتسىمان شىزىسى بولىدۇ، يوپۇرمىقى نەتۇر تۆمۈنە شەكىللىك، پەيسىمان يېرىلغان، گۈلى سېرىق، باشسىمان گۈل رېتىدە، مېۋىسى ئورۇق مېۋە، رەڭگى قوڭۇر بولىدۇ. مېۋىسىدە ئاق رەڭلىك يۇمشاق تۈكچىلىرى بولىدۇ. يىلتىز، غوللىرى دورىغا ئىشلىتىلىدۇ، قىزىتىمىنى قايتۇرۇش رولىغا ئىگە. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

مامونت ئى (ر) < زوئول > قەدىمكى سۈت ئەمگۈچى ھايۋان. ئەن شەكلىنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى ھازىرقى پىلغا ئوخشاپ كېتىدۇ. پۈتۈن تېنىدە ئۇزۇن تۈكلىرى بار، كۈزەك چىشلىرى ئۈستىگە ئېگىلگەن، ئۇ سوغۇق بەلۋاغلاردا ياشىغان 4-دەۋرنىڭ ھايۋىنى بولۇپ، ئاللىقاچان بەسلى قۇرۇغان. «تۈكلۈك پىل» دەپمۇ ئاتىلىدۇ. مامونت دەرىخى < بوت > شەمشاد ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان چوڭ دەرەخ. ئېگىزلىكى 100 مېتىردىن،

ئىچىنى بىر ئايلىنىپ بېرىپ، زەينە پىنىڭ كارىۋىتىدىكى مامۇق ياستۇققا يۆلەندى.

مامرانچىن نى (پ) < بوت > ئىپتىقاپان ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. 10 - 40 سانتىمېتىر ئۆسىدۇ. يوپۇرمىقى پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق. گۈلى كىچىك، رەڭگى ئاق. يىلتىزسىمان غولنىڭ تەمى قېرىق ئاچچىق. دورا قىلىندۇ، ئاشقازاننى ياخشىلاش، باكتېرىيىگە قارشى تۇرۇش، مىكروپىسىزلاندۇرۇش رولى بار.

مامسا نى < بوت > ئەيۋىنگۈل ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى تۈۋىدە توپلىشىپ ئۆسىدۇ، پەيسىمان چوڭقۇر يېرىلغان، ھەر بىر يېرىقچە يوپۇرمىقى چىشىسىمان ياكى كەمتۈكلىرى بولىدۇ. رەڭگى كۆكۈچ كۈلرەڭ، ئۈستىدە ئۇۋاق ئۇپىلىرى بولىدۇ. يوپۇرمىقى قاتتىق. غولى توپ يوپۇرماقلىرى ئارىسىدىن ئۆسۈپ چىقىدۇ. گۈلى سېرىق بولۇپ، ئۇچىدا ئۆسىدۇ. غوزا مېۋىسى ئۇزۇن يىپسىمان، سەل ئەگرى. ئادەتتە ئۇ ئەيۋىنگۈل ئورنىدا دورىغا ئىشلىتىلىدۇ.

مانا ① ئال. ماۋۇ يەردە: - شاھىدە قىزىم نەدىسەن؟ - مانا، مەن بار، ھامما ئاچا. ② ئال. سۆزلىگۈچىنىڭ قولىدىكى، يېنىدىكى نەرسىنى ياكى بولۇۋاتقان، بولغان ۋەقە - ھادىسىلەرنى كۆرسىتىشتە قوللىنىلىدۇ: - كىچىك بالىنى سوغۇقتا يېتىلەپ ئاۋارە بولمىسلا، ئەمدى ئۆزىمۇ كېلىپ قالار، شەھەر دېگەن مانىغۇ. * گۈلباھار قۇياشتىن كۈلدۈق مانا، باغۋەننىڭ مېھرى بىلەن شادلاندىق بىز. ③ يۈكلىمە ۋەزىپىسىدە كېلىپ: (1) جۈملىدە ئوقۇلىدىغان مەقسەتكە ئاڭلىغۇچىنىڭ

غولنىڭ ئايلىنىمىسى 30 مېتىردىن ئاشىدۇ. 3000 يىلدىن ئارتۇق ئۆمۈر كۆرىدۇ. دەرەخ قوۋزىقى قېلىن، يوپۇرمىقى تۆمۈنە شەكىللىك، شار مېۋىسى تۇخۇمىسىمان، ئۇرۇقىنىڭ ئىككى تەرىپىدە كەڭ، نېپىز قاننى بولىدۇ. ئەسلى ماكانى ئامېرىكىنىڭ كاليفورنىيە شىتاتى، ئۆسۈشى تېز. ھازىر دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا مەنزىرە ئۈچۈن ئۆستۈرۈلمەكتە.

مامۇق ① نى. غاز، ئۆردەك قاتارلىقلارنىڭ يۇمشاق، ئاق تۈكلىرى: مامۇق ياستۇق. مامۇق چاپان. * - ھەي قاغا دوستۇم، سەن نېمىدېگەن چىرايلىق؟ قارىغنا، پەيلىرىڭ تۇم قارا، بەنە تېخى تېگى-تېگىدىن يالىتراپ تۇرىدۇ. غازنىڭ مامۇقلىرى دېگەن نېمە ئۇ؟ سېنىڭ پەيلىرىڭ ئۇنىڭدىنمۇ يۇمشاق، كۆزلىرىڭچۇ؟ // مەن ئولتۇرغان مامۇق ساڧا تېنىمگە، پاتتى ئەجەب بۇ جېنىمنى قاقشىتىپ. تىكىلگەندەك كېسەل تاتلىق جېنىمغا، قېنىماقتا، يۈرىكىمنى ئاغرىتىپ. ② سۈپ. پاختىدەك يۇمشاق ۋە ئاپئاق: ئىككى جۈپ ياقۇت لەۋ جۈپلەشتى بىردىن، ئوت-يالقۇن چاقىندى قارا كۆزلەردىن، ئالەمچە مۇھەببەتتە ياندى قوش يۈرەك، بەختىيار نۇر ياغدى مامۇق يۈزلەردىن. // كېيىنەكتەك ئاپئاق قار، كۆكتە ئۈزۈپ ئوينىدى. بىر پەستىلا مەكتەپنى. ئاق مامۇققا ئورنىدى.

مامۇق چاپان قىشلىق كىيىمنىڭ بىر تۈرى. ئۇنىڭدا پاختا ئورنىدا مامۇق ئىشلىتىلىدۇ، بۇ خىل چاپان ئىسسىقلىقنى ساقلاش ۋە يەڭگىل بولۇش ئالاھىدىلىكىگە ئىگە.

مامۇق ياستۇق ئىچىگە مامۇق سېلىنغان ياستۇق: ئۇ ھاياجىنىنى بېسۋالماي، ئۆينىڭ

* ئۇلارنىڭ چارچاپ كەتكەنلىكى مانا مەن دەپ كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ.

مانا-ئەنە ← ئەنە-مانا: مانا-ئەنە

دېگەنلەرنى قويۇپ ئىشنىڭ ئۆزىگە كېلەيلى. **ماناسقان** ئى. دىئال. تۈتەك، تۇمان.

مانان I ئى. تۇمان؛ چاڭ-توزان؛ مانان

باسماق. مانان قاپلىماق. * سۇ ئۈستىدىن كۆتۈرۈلگەن مانان سۆڭە تزارلىق تەرەپكە قاراپ يېيىلماقتا ئىدى. * مەخرب ئۇيۇقىدا مىنگىشىپ تۇرغان قۇم بارخانلىرى ئارقىسىدىن ئۇلۇغ ئاشۇقتى بىلەن تەڭ كۆتۈرۈلگەن مانان كۆك ئاسمان گۈمبىزىنى تۆكۈلگەن غازاڭ رەڭگىدە سارغايىتى. * بىرچاغدا شەھەر ياقىن مانان كۆرۈندى، مانان ئارا يۈزگە يېقىن پالۋان كۆرۈندى.

مانان بولماق دىئال. قايغۇرماق، ئىچى پۇشماق.

مانان II ئى. دىئال. قوناق ياكى قومۇشنىڭ پۆبۈكى.

مانانلاشتۇرماق «مانانلاشماق» يېيىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ ياش مۇنچاقلىرى يەنە بىر قېتىم ئۇنىڭ كۆزىنى مانانلاشتۇردى.

مانانلاشماق پ ① چاڭ-تۇمان پەيدا

بولماق، مانان بىلەن قاپلانماق؛ سۇ

ئۈستىدە شالاڭ تۇمان پەيدا بولۇپ، ھەممە

نەرسە مانانلىشىپ كەتتى. * ئۇ مېنى شامال

ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان خاڭ ئېغىزغا باتقۇزۇپ

قويۇپ، مانانلاشقان خاڭ ئىچىگە يەنە ئۆمىلەپ

كىرىپ كەتتى. ② كۆچمە. غۇۋالاشماق،

خىرەلەشمەك: ئۇنىڭ كۆزى يەنە ياشتىن

مانانلاشتى.

مانانلىق ① سۈپ. مانانى بار، مانان بىلەن

قاپلانغان، غۇۋا: ھېكمەت كۈنپېتىشتا قاراپ

خېلى ئۇزاق تۇردى، ئۇ مەس كۆزلىرى بىلەن

مانانلىق كېچىدە شۇ ياقىن نىجات ئىزدىگەندەك

دىققىتىنى جەلپ قىلىش رولىنى ئوينايدۇ؛

مانا، بۈگۈن كۆرسەن ئاسىم، بېشى يانچىلغان

يىلانمۇ ھاياتتىن ئوڭايلا ئۈمىد ئۈزمەيدىكەن.

* مانا، ھەممە ئوقۇغۇچىلار كېلىپ بولدى.

مانا، ئىش چاتاق بولدى. * مانا، چوپچوڭلا

بىر ئادەم بىر يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بۇيان

ئۆيدە تۇرۇۋاتىدۇ. (2) بەزىدە تېزلىك ئىماسىنى

بىلدۈرۈپ كېلىدۇ؛ مانا، ھازىر بارىمەن. مانا،

بىردەمدىلا تەييار بولىدۇ. * مانا ھازىر!-دەپ

تاكاسلاپ كىرىپ كەلدى پەزىلەتخان. (3)

ئۆزىدىن كېيىنكى كىشىلىك ئالماشلىرىنى تېخىمۇ

كۈچەيتىپ كېلىدۇ؛ مانا بۇلار نۆۋەتتىكى

جىددىي ۋەزىپە ئىدى. * مەن چۈشۈمدە

كۆرگەن كېيىك دەل مانا شۇ، ئۇ بىزنى

يەتتە يىگىتنىڭ ئالدىغا باشلاپ بارسا ئەجەب

ئەمەس. * تېخى سايمايدۇ بەلەن ئۇنئالغۇمۇ،

يوق ئىكەن بۇ ھويلىدا مۇڭ قايغۇمۇ. مانا

شۇنداق ياشسا دېھقان دېگەن، گۈل بولۇپ

كەتمەمدۇ تېز ئانا ۋەتەن!

مانا ئەمدى ھازىرغا كەلگەندە،

ھازىرنىڭ ئۆزىدە؛ خانقىز ئانا بۇ ئىشلارنى

ئويلىغاندا كۆڭلى بەكمۇ بىئارام بولاتتى، مانا

ئەمدى مۇشۇنداق بىر ئادەمنىڭ قىزى ئۆزى

ئۈچۈن كېلىن بولماقچى.

مانا ئەمەس دەپ ئاچچىقىغا پايلىماي،

تەۋەككۈل قىلىپ: مەن تۈنۈگۈن مانا

ئەمەس دەپ «ساراڭلىق» قىلدىم. *

مانا ئەمەس دەپ چېچىدىن تۇتۇپ ئاستىغا

بېسىپ تازا سالىدىم.

مانا مەن دەپ كۆزگە چېلىقىپ، بىلىنىپ،

ئېنىق، روشەن: گومىنداڭنىڭ پوتە يىلىرى

مانا مەن دەپ ئاشكارا كۆرۈنۈپ تۇرسىمۇ،

لېكىن ئۇنى ئېلىش قىيىن ئىدى. * بۇ بىر

ئەپچىلگىنە قورۇ ئىدى. قورۇنىڭ يېرىمىنىڭ

بۇرۇن كۆل بولغانلىقى مانا مەن دەپ تۇراتتى.

ئۇزاق تەلپۈردى. * - بىر قارا مانانلىق بوران قەيەردىندۇر گۈزەل بىر باغلىق ئىمارەتنى ئۇچۇرۇپ كېلىپ ئۆتكەندى، ئېرىم شۇنى قوغلاپ كېتىپ قالدى، - دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ سىڭلىسى. ② ئى. غۇۋا، مانان ھالەت: ھاۋانىڭ مانانلىقى، ئاسماندا ئاينىڭ يوقلۇقى، بۇ مېنىڭ خامۇشلۇقىم. يېنىدا يارنىڭ يوقلۇقى. **مانتا** ئى. قىيىمنى خېمىرغا تۈگۈپ قاسقاندا پىشۇرۇلىدىغان بىر خىل تاماق. ئۇنىڭ قىيىمىسى ئادەتتە گۆش ۋە پىيازدىن قىلىنىدۇ، بەزىدە ماي ۋە كاۋا ياكى كۆكتاتلار بىلەن، بەزىدە، ماي، شېكەر ۋە مېغىز بىلەن قىلىنىدۇ. خېمىرى پىتىرمۇ، بولدىرۇلغانمۇ بولىدۇ: پىتىر مانتا. بولاق مانتا. كاۋا مانتىسى. * ناۋايلىر ئۆز نېنىغا، مانتىيەزىلەر ئۆز مانتىسىغا، سامسا، گۆش گىردە پاققانلارمۇ ئۆز مېلىغا خېرىدار چىلاشقا باشلىدى. **مانتا كاۋىسى** <بوت> ① كاۋا ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يەر بېغىرلاپ ئۆسىدۇ. غولىنىڭ توغرا كەسىمىسى بەش بۇرجەك شەكلىدە، يوپۇرمىقى يۈرەك شەكلىدە. گۈلى سېرىق كېلىدۇ. مېۋىسى يۇمران ۋاقتىدا يېشىل، پىشقاندا قىزغۇچ قوڭۇر ياكى سېرىق بولىدۇ. مېۋىسىدىن قىلىنغان قىيىمدا ئادەتتە مانتا تۈگۈلىدۇ. ئۇرۇقىنى يېگىلى ياكى مەددە چۈشۈرۈش دورىسى ئورنىدا ئىشلەتكىلى بولىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

مانتىپەز ئى. مانتا پىشۇرۇش ۋە سېتىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشى: ساۋۇت چوڭ كوچىغا چىقتى. كوچىنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى كاۋاپچىلار، مانتىپەزىلەر، قاسساپلار ۋە ئۆپكە-زاسۋىچىلەر ئۆز ماللىرىنى ماختاپ خېرىدار چاقىرماقتا ئىدى.

مانتىپەزلىك «مانتىپەز» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: - شۇنداق ئۇكا، ئەسلى بىر تارتقۇلۇق دېگەن، مانتىپەزلىك قىلىپ گۆش-پاغنى تەتۈر چاپناپ ئۆتكەن ئادەم ئىدۇق، مانا ئەمدى، سېرىق قوناقنىڭ غېرىپى. **مانتىچى ئى** ← **مانتىپەز:** مانتىخانلاردا مانتىچىلار بىر-بىرلىرى بىلەن بەسلىشىپ ۋارقىشاتتى.

مانتىخانا ئى. مانتا پىشۇرۇپ ساتىدىغان ئاشخانا: بۇلاق ئەتراپىدىكى مانتىخانلاردا مانتىچىلار بىر-بىرلىرى بىلەن بەسلىشىپ ۋارقىشاتتى.

مانتىيور ئى (ر>فران) ← **توكچى.** **مانجا I ئى.** ھۈنەرۋەنلەرنىڭ مېھنىتى ئۈچۈن بېرىلگەن ھەق: ئۇ ئاشام مانتىچىنى نېسى قويۇپ ئېلىپ كەلگەن دىراپ پەلتوسىنى كىيىپ سەھەردە تالاغا ماڭدى.

مانجا II ئى. بېلىق تۇتۇش ئۈچۈن ئاقىدىغان سۇغا سېلىنىدىغان ئاغزى ۋە تۈۋى يوغان، ئوتتۇرا قىسمى تار تور.

مانجۇ ئى <ئىرق> مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى. **مانجۇ تىلى** <تىل> مانجۇلار ئىشلىتىدىغان تىل. بۇ تىل ئالتاي تىللىرى سىستېمىسى توڭغۇس-مانجۇ تىللىرى تۈركۈمى مانجۇ تىللىرى تارمىقىغا كىرىدۇ. بەزىلەر بۇ تىلنى ئالتاي تىللىرى سىستېمىسىدىكى بىر مۇستەقىل تارماق دەپ قارايدۇ. ھازىر مانجۇلار ئاساسەن خەنزۇ تىل-يېزىقىنى قوللىنىدۇ. خېيلۇڭجياڭ ئۆلكىسىنىڭ ئەيخۇي، خۇيۇ قاتارلىق ناھىيىلىرىدىكى بىر قىسىم مانجۇلارلا مانجۇ تىلىنى بىلىدۇ. 16-ئەسىرنىڭ ئاخىرىدا مۇڭغۇل ھەرىپلىرى ئاساسىدا ئىشلەنگەن مانجۇ يېزىقى بار.

مانجۇ يېزىقى ئېلىمىزدىكى مانجۇ مىللىتى

تارىختا قوللانغان يېزىق. بۇ يېزىقنى ئەردەنى، گېگەي مىڭ سۇلالىسى ۋەنلى يىلنامىسىنىڭ 27-يىلى (1599-يىلى) چىڭ تەيزۇسى (چىڭ سۇلالىسىنىڭ ئانا خانى) نۇرخاچىنىڭ ئەمرىگە بىنائەن موڭغۇلچە ھەرپلەر ئاساسىدا ياراتقان. چىڭ تەيزۇڭى تىيەنسۇڭ يىلنامىسىنىڭ 6-يىلى (1632-يىلى) داخەي بۇ يېزىقنى تېخىمۇ مۇكەممەللەشتۈرگەن.

مانجۇچە ① سۈپ. مانجۇ خەلقىگە، مانجۇ تىلى ۋە مەدەنىيىتىگە ئائىت؛ مانجۇ خەلقىگە خاس بولغان: مانجۇچە كىيىم. * ۋاڭ پۇتغا بېيجىڭدا تىكلەن قارا دۇخاۋا مانجۇچە ئۆتۈك كىيگەن ھالدا تەختراۋانغا ئولتۇردى. ② ئى. مانجۇ تىلى ياكى يېزىقى.

مانجۇرىيە ئى < تارىخ > جۇڭگونىڭ شەرقىي شىمالىنىڭ تارىخىي نامى.

مانجۇرىيە ئەرمىدۇنى < بوت > كەركىدانگۇل ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان دەرەخ. كىچىك يوپۇرماقلىرى سوقچاق، دۈمبە تەرىپىدە قوڭۇر تۈنۈنلىرى بولىدۇ. گۈلى تاق جىنسلىق، ئاتىلىق-ئانىلىقلىرى ئايرىم تۈپتە، مېۋىسى ئۇزۇن، سوقچاق. ياغىچى سارغۇچ ئاق، زىچ كېلىدۇ. ئۇنىڭدىن قېيىق، ئۆي جاھازىلىرى، ھارۋا قاتارلىقلار ياسىلىدۇ. **مانجۇرىيە دۆلىتى** < تارىخ > 1931-يىلى ياپون باسقۇنچىلىرى جۇڭگونىڭ شەرقىي شىمالىنى بېسىۋالغاندىن كېيىن، ئۇ يەردە ياساپ چىققان قورچاق ھاكىمىيەت. 1932-يىلدىن 1945-يىلغىچە مەۋجۇت بولۇپ تۇرالغان. 2-دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ ئاياغلىشىشى بىلەن يوقالغان.

مانجۇرىيە ياڭقى < بوت > ياڭاق

ئائىلىسىدىكى ئېگىز دەرەخ. يوپۇرماق تاق سانلىق پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق بولۇپ، ئۇزۇنلۇقى 80 سانتىمېتىرغىچە بارىدۇ، كىچىك يوپۇرماقلىرىنىڭ سانى 9 - 17 تال، گۈلى تاق جىنسلىق، رېتى باشاقسىمان. مېۋە رېتىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 10 - 15 سانتىمېتىر بولۇپ ساڭگىلاپ ئۆسىدۇ. ھەربىر مېۋە رېتىدە 5 - 7 ياڭاق بولىدۇ. مېۋىسى تۇخۇم شەكىللىك ياكى سوقچاق بولۇپ ئۇزۇنلۇقى 3.5 - 7.5 سانتىمېتىر، دىئامېتىرى 3 - 5 سانتىمېتىر. مېغىزىدا %70 ماي بار. ئىستېمال قىلىشقا بولىدۇ. دەرەخ قوۋزىقى تولغانى داۋالاشتا ئىشلىتىلىدۇ. ياغىچى چىڭ، ياخشى ياغاچ ماتېرىيالى ھېسابلىنىدۇ.

مانجۇلار ئى < ئىرق > مانجۇ مىللىتى، مانجۇ خەلقى. ئۇلار ئاساسەن مەملىكىتىمىزنىڭ لياۋنىڭ، خېيلۇڭجياڭ، جىلىن، خېبېي، بېيجىڭ ۋە ئىچكى موڭغۇل قاتارلىق جايلىرىغا تارقاق ئولتۇراقلاشقان.

مانجىت ئى (ر) كۆڭلەك قاتارلىق بەزى كىيىملەرنىڭ يەڭ ئۇچىنى ھىم ئېتىش ئۈچۈن مەخسۇس بېكىتىلگەن پەۋزى، يەڭنىڭ بوغما ئاغزى: يەڭنىڭ مانجىتىغا تۈگمە قادىماق.

مانجىتلىق سۈپ. مانجىتى بار، مانجىت ئورنىتىلغان: مانجىتلىق يەڭ.

مانچىستىر ① ئى. ئەنگلىيىنىڭ غەربىي شىمال قىسمىغا جايلاشقان بىر شەھەر. ② سۈپ. كۆچمە. تىۋىتى پاختىدىن قىلىنغان، سىدام (دۇخاۋا ھەققىدە): ئۇلار ئىككى كۆڭلەكلىك شايى-ئەتلەس، بىر چاپانلىق قارا مانچىستىر دۇخاۋا، بىر يىپەك رومال، بىر بۆرتە شال، بەش جىڭچە ناۋاتىنى بىر تۈگۈچ قىلىپ قىزىل شەلپەرگە ئورنىدى.

مانچىستىر بۆك ← مانچىستىر دوپپا:

ئۆيىدىن ئەڭ ئالدى بىلەن بېشىغا گۈللۈك مانچىستىر بۆك، ئۇچىغا گىمناستوركا، پۇتغا قارا بەتنى كىيىپ، قولىدا تېرە سومكا تۇتقان لوتپۇللا يۈگۈرۈپ چىقتى.

مانچىستىر دوپپا سىدام دۇخاۋىدىن تىكىلگەن گۈللۈك دوپپا: ياسىن كۆكېشى شۇ سۆزنى دېدى-دە، ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىغا تاشلاپ قويغان كونا چېبەرقۇت چاپىنىنى كىيىپ بېلىنى پوتىسى بىلەن باغلىدى. بېشىدىكى مايلىشىپ كەتكەن مانچىستىر دوپپىسىنىڭ ئۈستىگە تولا كىيىلىپ قىرلىرى قىرچىلىپ كەتكەن كۈل رەڭ شىلەپسىنى سىڭارىيان قوندۇردى. **ماندات** ئى (ر> لات) بۇرۇنقى ۋاقىتلاردا سالاپەتلىك كىشىلەرنىڭ ۋەزىپىگە تەيىنلەنگەن گۇۋاھنامىسى.

ماندات ھۆكۈمرانلىق بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن خەلقئارالىق ئىتتىپاق تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن، ئۇرۇشتا مەلۇم بىر كۈچلۈك دۆلەتنىڭ مەغلۇپ بولغان مەلۇم بىر دۆلەتنى ئۆزىنىڭ مۇستەملىكىسى قىلىپ ھۆكۈمرانلىق قىلىشى. بۇنداق ھۆكۈمرانلىق قىلىش ماندات ھۆكۈمرانلىقى دېيىلىدۇ. بۇ جاھانگىرلىكنىڭ مۇستەملىكىلەرگە ھۆكۈمرانلىق قىلىشتىكى بىر خىل ئۇسۇلى. **ماندار** ئى. يۆگمەچ تىپىدىكى بىر خىل ئۆسۈملۈك. ئۇ چىتلارغا يامىشىپ ئۆسىدۇ: ماندارلىقتا ئات ئۆلمەس، ئەمەنلىكتە ئەر ئۆلمەس (ماقال).

ماندارىن ئى (ر> ئىپان) < بوت > ① سۇزاپ ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. شېخى ئىنچىكە ھەم تىكەنلىك كېلىدۇ. يوپۇرمىقى ئۇزۇن، تۇخۇم شەكلىدە، مېۋىسى شار شەكلىدە بولۇپ، سەل ياپىلاق، مېۋە پوتىسى قىزغۇچ

سېرىق، ئېتى شىرنىلىك، تەمى تاتلىق. مېۋە پوتىسى، ئۇرۇقى ۋە يوپۇرمىقى تىبابەتچىلىكتە دورىغا ئىشلىتىلىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

مانداق ئال. جان ت ← **مۇنداق.**

ماندالىن ئى (ر> ئىتال) يۈزىگە تۆت جۈپ سىم تارتىلىدىغان، باش قىسمى دۇتارغا ئوخشاپ كېتىدىغان قىسقا ساپلىق چالغۇ ئەسۋابى: ناخشىچى يۈسۈپجان ماندالىن ماھىرى مويىدىن غوجىنى چېلىشقا تەكلىپ قىلدى.

مانگان ئى (ر> لات) < خم > مېتال ئېلېمېنت بەلگىسى. Mn (manganum). كۈل رەڭ كرىستاللىق ماددا، قاتتىق ھەم چۆرۈك، پارقراق، نەم ھاۋادا ئوكسىدلىنىدۇ، سانائەتتە مانگان، تۆمۈر ۋە خروم قارا مېتاللار دېيىلىدۇ. ئاساسەن مانگانلىق پولات قاتارلىق قېتىشما ياساشتا ئىشلىتىلىدۇ.

مانگانىت ئى (ر> لات) < گېئول > ← **سۇلۇق مانگان تېشى.**

مانگرو ئى (ر> ئېنگ) < بوت > ← **مانگرو دەرىخى.**

مانگرو دەرىخى < بوت > مانگرو دەرىخى ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. يوپۇرماقلىرى ئۇدۇل ئۆسىدۇ، شەكلى ئۇزۇن، سوقىچاق، گۈل كاسسى تۇق قىزىل، گۈل تاجىسى قوڭۇر، مېۋىسى ئۇزۇن كۈنۈس شەكىللىك. دەرەخ قوۋزىقى بويلاق ماتېرىيالى قىلىنىدۇ، ئۇنىڭدىن يارىيىلىم ئېلىشقىمۇ بولىدۇ. يىلتىز قىسمىدا ھاۋا يىلتىزى بولىدۇ. تروپىك، سۈبتروپىك بەلباغنىڭ دېڭىز بويلىرىدىكى پاتقاقلىقتا ئۆسىدۇ، دېڭىز قىرغىقىنى دېڭىز دولقۇنىدىن ساقلايدىغان ياخشى دەرەخ تۈرى ھېسابلىنىدۇ.

بېرىلغان ئەمەلىي مەشىق (كۆپىنچە ھەربىي ئىشلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ). ② ئالدىن ئېلىپ بېرىلغان تەييارلىق ھەرىكەت: بۇ چېكىنىشلەرنىڭ ھەممىسى ئاڭ ساھەسىدىكى زور مانېۋىرلار.

مانى ئى ① مانى دىنى، ② مانى دىنىگە مەنسۇپ كىشى.

مانى دىنى <دىن> مىلادىيىدىن كېيىنكى 3-ئەسىردە، ئىران ۋە بابىلونىيىنىڭ چېگرا رايونلىرىدا مەيدانغا كەلگەن دىن. بۇ دىننى تەسىس قىلغۇچى مانى مىلادىيە 215-يىلىدا بابىلونىيىدە تۇغۇلغان. دەسلەپتە يەھىيا پەيغەمبەر خرىستىئانلىرى دېگەن مەزھەپكە كىرگەن. كېيىن زەردۇشتلۇقنى ئىسلاھ قىلىش ئارزۇسىدا بولغان، بىرمەزگىل ھىندىستاندا بۇددىزمنى تەتقىق قىلغان. كېيىنچە ئىراندا ئۆزىنى بۇددا، زەردۇشت ۋە ئەيسا بىلەن بىر قاتارغا قويۇپ يېڭى ئېتىقاد سىستېمىسىنى تارقىتىشقا كىرىشكەن، 246-يىلىدا ئۆلتۈرۈلگەن.

مانىزم ئى (ر> گىرىك) ① مانى دىنى ۋە ئۇنىڭغا بولغان ئېتىقادچىلىق: ئۇيغۇرلار قەدىمدە تۇتېمىزغا ئىشەنەتتى، VIII ئەسىردە مانىزمىنى دۆلەت دىنى قىلغان. ② <پەلس> بارلىقنىڭ ئاساسى بىرلا ماتېرىيە ياكى روھ دەپ ھېسابلايدىغان پەلسەپىۋى تەلىمات.

مانىفېست ئى (ر> ئىتال) تەنتەنىلىك، پروگرامما خاراكتېرلىق يازما مۇراجىئەت، خىتابنامە.

مانىلا ئى <جۇغ> فىلىپپىن جۇمھۇرىيىتىنىڭ پايتەختى، يەنى دۆلەتنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىيەت مەركىزى. ئۇ لۇسون ئارىلىنىڭ غەربىدىكى مانىلا قولتۇقى بويىغا جايلاشقان.

مانگلتسىيە ئى (لات) <بوت> ماگنولىيە ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى ئۇزۇن، ئېللىپسىمان تۆمۈنە شەكىللىك، يۈزى پاراقراق، ئارقا تەرىپىدە ئاق پاراشوكى بار. مېۋە باشىقى شار شەكىلدە بولۇپ پىشقاندا سۆسۈن رەڭگە كىرىدۇ. مەملىكىتىمىزنىڭ غەربىي جەنۇبى ۋە فۇجىيەن ئۆلكىسى، گۇاڭدۇڭ ئۆلكىسى قاتارلىق جايلاردىن چىقىدۇ.

مانگو ئى (خەن) <بوت> ① سىر دەرىخى ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، ئۇزۇن ئېللىپس شەكىللىك. گۈلى كىچىك، سېرىق. مېۋىسى ئازراق بۆرەك شەكىلدە بولىدۇ، پىشقاندا سارغىيىدۇ. ئۆچكىسى چوڭ، تالالىرى بار، مېۋە گۆشى سېرىق، يېپىشكە بولىدۇ، شىرنىلىك، تەمى مەزىزلىك. سۇبىروپىك بەلباغ رايونلىرىدىن چىقىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

مانۇفاكتۇرا ئى (ر> لات) قول ھۈنەر كارخانىلىرىدا بىر ئىشنى ئىش تۈرى بويىچە مەسئۇل بولۇپ قولدىن قولغا ئۆتكۈزۈپ پۈتتۈرۈش جەريانى: ماشىنىچىلار 100 قۇر كىيىمنى مانۇفاكتۇرا بولۇپ بىر ھەپتىدىلا تۈگەتتى.

مانومېتىر ئى (ر> گىرىك) <فىز> پار، گاز ياكى سۇيۇقلۇق بېسىمىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

مانېكېن ئى (ر) ماگىزىن ۋە كىيىم تىكىش دۇكانلىرىدا كىيىم كىيىدۈرۈپ قويۇش ئۈچۈن ئادەم شەكىلدە ياسالغان قېلىپ. **مانېۋر** ئى (ر> فرانس) ① <ھەرب> ماھارەتنى پىششىق يېتىلدۈرۈش مەقسىتىدە ئېلىپ

پائالىيەت بىلەن شۇغۇللىنىش جەريانىدا يېتىلگەن ئىقتىدار، ئۈستىلىق، ماھىرلىق: - ماھارەتنى ئۆستۈرۈش ئەلۋەتتە مۇھىم ماھارەت بىلىم بىلەن بىرلەشسە، ئاندىن ئۇ ۋايىغا يېتەلەيدۇ. * ئاتتىن ئېگىشىپ يەردىكى ئوغلاقنى ئېلىش، تېقىمغا بېسىۋېلىش، رەقىبىنىڭ قولىدىن تارتىۋېلىش، ئېلىپ قېچىش قاتارلىق ئاساسىي ماھارەتلەرنىڭ ھەممىسىنى بىرنەچچە قېتىم ئىشلەپ كۆرۈپ ئۆزىگە بولغان ئىشەنچى بارغانسېرى كۈچەيتى. * مۇتەللىپتە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ بالىلىق تىلى ۋە ھەۋەسلىرىنى بىلىدىغان، ئاسان چىقىشىپ-كېلىشەلەيدىغان ماھارەت بولغاچقا، ئازكۈندىلا ئادىل بىلەن خېلى ئىناق دوستلاردىن بولۇپ قالدى.

ماھارەت كۆرسەتمەك مەلۇم جەھەتتىكى ئىقتىدار، ماھىرلىقنى ناھايىتى قىلماق: ھەۋەسكارلار 12 خىل شەكىلدە 241 پارچە ھۆسن خەت يېزىپ ماھارەت كۆرسەتتى. * ئېسىڭدىن كەتمسۇن ئاچچىق خاتىرە، تۆت ئاپەت زۇلۇمى - روھى ئاسارەت. ئامانەتنىڭ يىلتىزى تۇتاش بىلىمگە، ئۆگەنگەن تىرىشىپ كۆرسەت ماھارەت.

ماھارەت كۆرسىتىش تەنھەرىكىتى < تەن > گىمناستىكا تەنھەرىكىتىنىڭ بىر خىلى. ئۇنىڭدا ئەر-ئاياللارنىڭ يالغۇز كىشىلىك ۋە ئىككى كىشىلىك، ئەر-ئايال ئارىلاش ئىككى كىشىلىك، كۆپ كىشىلىك مۇسابىقە تۈرلىرى بولىدۇ. تەنھەرىكەتچىلەر بەلگىلەپ بەرگەن مەيدان ئۈستىدە ھەر خىل موللاق ئېتىش، قول بىلەن تىكلنىش، تەگپۇڭلۇقنى ساقلاش، تاشلاپ تۇتۇش قاتارلىق ھەرىكەتلەرنى ئورۇندايدۇ. مۇسابىقىدە بەلگىلەنگەن ھەرىكەت ۋە

مانىلا كەندىرى < بوت > باجىياۋ ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرماق غىلىپىنىڭ ئۆزئارا كىرىشىدىن شەكىللەنگەن يالغان غولى بولىدۇ. يوپۇرماق سېپى ئۇزۇن. گۈلى سېرىق. يوپۇرماق سېپىدىن تالا ئېلىپ ئارغامچا ئېشىشكە بولىدۇ. تروپىك ۋە سۈبوتروپىك بەلباغلاردىن چىقىدۇ.

مانىلكارا ئى (لات) < بوت > ① تاغ زەيتۇنى ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى ئېللىپس شەكىلدە بولۇپ نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، سىرتقى يۈزى سىلىق. گۈلى كىچىك، سارغۇچ ئاق رەڭلىك، مېۋىسى شىرنىلىك يۈرەك شەكىلدە، ئۇرۇقى ياپىلاق بولىدۇ، تروپىك بەلباغدا ئۆسىدۇ. مېۋىسىنى يېيىشكە ياكى ئىچمىلىك ياساشقا بولىدۇ، غولىدىن ئېقىپ چىققان سۈتسىمان شىرنىسى سېغىز ياساشنىڭ ئاساسلىق خام ئەشياسى. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

مانىھوت ئى (لات) < بوت > ① سۈتلۈك ئوت ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان چاتقال. گۆشلۈك ھەم ئۇزۇن تۈگۈنەك يىلتىزى بولىدۇ. يوپۇرمىقى ئالاقانسىمان يېرىلغان، يېرىقچە ياپراقلىرى تۆمۈنە شەكىللىك. مېۋىسى غوزا مېۋە، قىزىق قاننى بار، تۈگۈنەك يىلتىزىنىڭ تەركىبىدە كراخمال بار. خام يېيىشكە بولمايدۇ، زەھەرلىك، قاينىتىپ پىشۇرۇلغاندىن كېيىن زەھىرى يوقىلىدۇ. يەم-خەشەك قىلىشقا ياكى كراخمال ئېلىشقا بولىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ تۈگۈنەك يىلتىزى.

ماھارەت ئى (ئە) بىرەر ئىش، كەسىپ،

بىر مەزھىپى. ماھايانا قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا « ئۇلۇغ كۆلۈڭگۈ » دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ مەزھەپتىكىلەر ئۆز مەزھىپىنى گوپا بىر چوڭ ھارۋىدا ئولتۇرغۇچىلار، قۇتقۇزۇشقا تېگىشلىك خالايقنىڭ ھەممىسىنى سانسارادىن قۇتقۇزۇپ، نېرۋاناغا يەتكۈزگۈچىلەر دەپ ھېسابلايدۇ.

ماھىئە نۆۋەر ئى (پ+ئە) يېزىت. نۇرلۇق ئاي: ئۆتمۈشنىڭ ساۋاقلرى بەلكى سېنىڭ ئېسىڭدۇر، تارىخنى يورۇتقىن خۇرۇشىد، ماھىئە نۆۋەر تاپ. **ماھىپە يىكەر** سۈپ (پ) يېزىت. ئاي سۈرەتلىك، گۈزەل: ئۇنى بىزدىن جۇدا قىلدى رەھىمسىز بىۋاپا يىللار، يوشۇرغاندەك قارا پەردە نەزەردىن ماھىپە يىكەرنى.

ماھىتابان ئى (پ) يېزىت ① پارقىراپ تۇرغان ئاي: قارا تۇنىنى يورۇتار ماھىتاباندۇر كىتاب، مەدەنىيەتنىڭ رولچىسى، بەخت-ئىقبالدۇر كىتاب. ② گۈزەل يار: ئاھ ئەجەب يەتمەي ۋىسالغا بولدىما قۇملارغا يەم، بولدى ئالەم بىر دوزاخ، ئەي ماھىتابان قايدىسەن؟

ماھىر سۈپ (ئە) يۇقىرى ماھارەتكە ئىگە بولغان، ماھارەتلىك، ئۇستا: ساڭا ئوخشاش ئىلمى نۇجۇمغا ماھىر ساتىراشنى ئۆمرۈمگە كېلىپ كۆرمىگەن ئىدىم. * باھار گوپا ماھىر رەھسەمدەك، زىننەت بېرەر پەسىلگە-يىلغا. يېشىل باھار پۇراقلىرىدىن، يېڭى ھېسلار تولىدۇ دىلغا. // مەن ئاقسۇ تۈرمىسىنىڭ 11-نومۇرلۇق كامېرىدا خوتەنلىك شائىر بلال ئەزىزى بىلەن بىرگە ياتتىم. بۇ كىشى شېئىر، قوشاقنىڭ ماھىرى بولۇپ نۇرغۇن شېئىرلارنى پادقا بىلىدىكەن.

ماھىرانە رەۋ (ئە+پ) ماھارەت بىلەن، ماھىرلىق بىلەن: گوپا شامال كېلىپ تەگكەن ئورماندەك، ئوينىشىشى ئىخچاملىتىپ بەدەننى. ئۇلۇغلاشتى ماھىرانە ھەرىكەتتە،

ئۆزى تاللىۋالغان ھەرىكەتلەر بولىدۇ. **ماھارەت كۆرسىتىش گىمناستىكىسى** < تەن > گىمناستىكىنىڭ بىر خىلى، يەنى تەنھەرىكەت مۇسابىقە تۈرى. مۇسابىقە ئەرلەرنىڭ ئالتە تۈر بويىچە ئېلىپ بېرىلىدۇ: ئەركىن گىمناستىكا، يالاڭ تورنىك، قوش تورنىك، ئاسما ھالقا، ھالقىلىق ياغاچ ئات، ئۇزۇنسىغا قويۇلغان ياغاچ ئات. ئاياللارنىڭ تۆت تۈر بويىچە ئېلىپ بېرىلىدۇ: ئەركىن گىمناستىكا، ئېگىز-پەس تورنىك، گوربوزنتال لىم، توغرىسىغا قويۇلغان ياغاچ ئات. ھەربىر تۈردە يەنە بەلگىلەنگەن ھەرىكەت ۋە ئۆزى تاللىۋالغان ھەرىكەت بولىدۇ. ھەربىر يۈرۈش ھەرىكەتكە بېرىلىدىغان ئەڭ يۇقىرى نومۇر 10 نومۇر بولىدۇ. ئېرىشكەن نومۇرنىڭ سانىغا ئاساسەن يەككە تۈر ۋە ئومۇمىي ماھارەت كۆرسىتىش نام تەرتىپى بېكىتىلىدۇ. **ماھارەتچانلىق** ئى. ماھارەت تەلەپ قىلىش دەرىجىسى؛ ماھارەت سىڭدۈرۈلۈش: كاپرىس — قۇرۇلما جەھەتتىن ئەركىن، خاراكتېر جەھەتتىن غەلىتە ئىشلەنگەن ئاھاڭ. ئۇنىڭ ئادەتتە ماھارەتچانلىقى يۇقىرى بولىدۇ.

ماھارەتلىك سۈپ. ماھارىتى بار، ماھارەتكە ئىگە بولغان، ئۇستا، ماھىر: — سېخىمىزدىن مۇنداق ماھارەتلىك ياش نابورچىكىنىڭ يېتىشىپ چىققانلىقىنى، ئەلۋەتتە ياشىنىپ قالغان پېشقەدەم ئۇستىلىرىمىزنىڭ ئەجرىدىن ئايرىپ قارىغىلى بولمايدۇ. * تىلەك، ئارزۇسى شاگىرتىنىڭ ئانغا بولغاچ ئايان-روشەن، ئۈگەتكەن ئىلمۇ ئىرپاندىن ماھارەتلىك ھۈنەر ئۇستاز.

ماھال (توغرىسى: مەھەل) ← مەھەل، **ماھايانا** ئى (سانس) < دىن > بۇددا دىنىنىڭ

تەڭرىلەرنى، باتۇرلۇقنى، ۋەتەننى،
ماھىرلاشتۇرماق « ماھىرلاشماق » يېتىلنىڭ
 مەجبۇرىي دەرىجىسى: ياسىنىڭ كىچىكىدىنلا
 داۋاملىق ئات مىنىش بىلەن شۇغۇللىنىشى،
 ئۇنى تېخىمۇ ماھىرلاشتۇرۇپ، چەۋەنداز قىلىپ
 يېتىلدۈردى.

ماھىرلاشماق پ. ماھىر ۋە ئۇستا بولۇپ
 يېتىشمەك، ماھارەت ئىگىلىمەك: كۈنلەرنىڭ
 ئۆتۈشى بىلەن سەلىم ئۇستا ئوۋچى بولۇپ
 قالدى، چاقماق تېشىنى بىر-بىرىگە
 سۈركەپ-ئۇرۇپ ئوت چىقىرىشقا ماھىرلىشىپ
 كەتتى.

ماھىرلىق ئى. بىرەر ئىش، كەسىپ،
 پائالىيەتتە ئىگىلىگەن ئالاھىدە سەنئەت،
 ئۇستىلىق، ماھارەت: ئادەمنىڭ قابىلىيىتى
 ئوخشاش بولمىغانلىقتىن، ماھىرلىق تەرەپلىرىمۇ
 ئوخشاش بولمايدۇ. * شائىرنىڭ شائىرلىقى،
 سۆز تاللاش ماھىرلىقى، ئوبرازلىق تەپەككۈرنىڭ،
 جەلپ قىلىش قادىرلىقى.

ماھىيەت ئى (ئە) ① بىرەر نەرسىنىڭ
 ئەڭ مۇھىم، تۈپ مەزمۇنى: بۇنىڭ
 ماھىيىتى مانا مۇشۇ يەردە. * بۇ مەسىلىنىڭ
 ماھىيىتىنى بىلەي دېسىڭىز، ئۆزىڭىز بىر
 تەكشۈرۈپ كۆرۈڭ. ② < پەلس > نەرسە
 ۋە ۋەقەلەرنىڭ ئەڭ مۇھىم ئىچكى
 بەلگىلىرى، ھادىسىلەر ئوتتۇرىسىدىكى
 ئىچكى باغلىنىش، ئۇلارنىڭ پەيدا بولۇش
 خاراكتېرى ۋە ئۇسۇللىرىنى بەلگىلەيدىغان
 باش ئامىل.

ماھىيەتچىلىك ئى < پەلس > ماھىيەت ياكى
 ماھىيەتلىك نەرسىلەرگە مۇناسىۋەتلىك
 بولغان بىر خىل پەلسەپە نەزەرىيىسى.
 بۇنىڭدا ماھىيەتلىك ئۇقۇمغا مۇناسىۋەتلىك
 بولغان ئاساسىي پەلسەپە نەزەرىيىسى

كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ماھىيەتسىز سۈپ. ئىچكى باغلىنىشى،
 ماھىيىتى بولمىغان، مۇھىم ئەمەس:
 ئوبىيكتنىڭ ماھىيەتسىز ئامىللىرىنى ئۆزگەرتىش،
 ماھىيەتلىك ئاماللىرىنى گەۋدىلەندۈرۈش
 ئوقۇغۇچىلاردا ئادەتتىكى تەسەۋۋۇرنى
 شەكىللەندۈرۈشنىڭ زۆرۈر شەرتى.

ماھىيەتسىز باغلىنىش < پەلس >
 « ماھىيەتلىك باغلىنىش » قا نىسبەتەن
 ئېيتىلىدۇ. بۇ شەيئىلەر ياكى ھادىسىلەر
 ئوتتۇرىسىدىكى تاشقى، يۈزەكى، ئاسادىيىي
 باغلىنىشتۇر. ئۇنى شەيئىنىڭ ماھىيىتى
 بەلگىلىمەيدۇ، ئۇ ئادەتتە شەيئى
 تەرەققىياتىدىكى ئاساسىي جەريان ۋە
 يۈزلىنىشكە ئاساسلىق ۋە ھەل قىلغۇچ
 تەسىر كۆرسەتمەيدۇ.

ماھىيەتلىك سۈپ. ماھىيىتى بار، ئىچكى
 باغلىنىش ۋە ماھىيەتكە ئىگە بولغان،
 مۇھىم: شەيئىلەرنىڭ ماھىيەتلىك ئامىللىرىنىڭ
 مېڭدە ئوچۇق ئىنكاس ئېتىشى تەسرات. *
 مەن تۇرمۇشتىكى ئەڭ ماھىيەتلىك نەرسىلەرنى
 تەسۋىرلەشنىڭ باشقا ئۇسۇلىنى تېپىشقا
 كىرىشتىم.

ماھىيەتلىك باغلىنىش < پەلس >
 « ماھىيەتسىز باغلىنىش » قا نىسبەتەن
 ئېيتىلىدۇ. بۇ شەيئىنىڭ ئىچىدىكى
 زىددىيەت تەرەپلىرىنىڭ ياكى شەيئىلەرنىڭ
 ئوتتۇرىسىدىكى مۇقەررەر، قانۇنىيەتلىك
 باغلىنىشتۇر. ئۇنى شەيئىنىڭ ئىچكى
 تەبىئىتى ياكى ماھىيىتى بەلگىلەيدۇ،
 ئۇ شەيئى تەرەققىياتىدىكى ئاساسىي
 جەريان ۋە يۈزلىنىشكە ئاساسلىق، ھەل
 قىلغۇچ تەسىر كۆرسىتىدۇ ۋە ئۇنىڭدا
 شۇنداق رول ئوينايدۇ. پەقەت

شەيئەلەرنىڭ ماھىيەتلىك باغلىنىشىنى ئىگىلىگەندىلا شەيئەلەر توغرىسىدا ئەتراپلىقراق، چوڭقۇرراق تونۇشقا ئىگە بولغىلى بولىدۇ.

ماھىيەتلىك بەلگە < لوگ > شەيئىنى شۇ شەيئى قىلىپ تۇرغان، ئۇنى باشقا شەيئەلەردىن پەرقلەندۈرۈپ تۇرغان ئەڭ تۈپ بەلگە.

ماھىيەتلىك قوزغىلىش < فز > يېرىم ئۆتكۈزگۈچلەردىكى تولغان زونا ئېلېكترونلىرىنىڭ تېمپېراتۇرا ياكى يورۇقلۇقنىڭ قوزغىتىشى نەتىجىسىدە ئۆتكۈزۈش زونىسىغا ئۆتۈش جەريانى.

ماھىيەتلىك يۇتۇش < فز > ئېلېكتروننىڭ ۋالېنت زونىسىدىن ئۆتكۈزۈش زونىسىغا ئۆتۈشىگە ماس بولغان يورۇقلۇق يۇتۇش.

ماھىيەتلىك يېرىم ئۆتكۈزگۈچ < فز > زەرەت توشۇغۇچىلىرى ئاساسەن ماھىيەتلىك قوزغىلىشتىن ھاسىل بولىدىغان يېرىم ئۆتكۈزگۈچلەر.

ماۋتەي ئى < جۇغ > گۈيچىز ئۆلكىسىنىڭ رېنخۇەي ناھىيىسىدىكى بىر جايىنىڭ نامى. **ماۋتەي ھارىقى** گۈيچۇنىڭ ماۋتەي دېگەن يېرىدە ئىشلەنگەن بىر خىل ھاراق. تەمى خۇش بۇي كېلىدۇ.

ماۋخوزەرىش ئى (پ) < بوت > زەمبۇرۇغلارنىڭ بىر تۈرى. بامبۇك يىلتىزلىرىدا پارازىت ياشايدۇ. شەكلى توشقان مايىقىغا ئاساسەن ئوخشاش. قۇرغاندىن كېيىن ناھايىتى قاتتىق. سىرتقى پوستى قارا قوڭۇر رەڭدە، ئىچكى قىسمى ئاق رەڭلىك، ئاچچىق تەمى بار. قۇرۇق زەمبۇرۇغ تۈگۈنى دورا قىلىنىدۇ. ئىلمەك قۇرت، ئاسكارىدا، سولترا قاتارلىق قۇرتلارنى

چۈشۈرۈش ئۈنۈمى يۇقىرى. **ماۋزۇ** ئى (ئە) ① سۆھبەت، پىكىر، مۇلاھىزە قاتارلىقلاردا مۇھىم نۇقتا قىلىنغان مەسىلە؛ تېما؛ پات ئارىدا بولىدىغان « تۆمۈر چارۋا » سانقىدىن قانداق ئۆتۈش غېمى ھەممەيلەننىڭ يۈرىكىنى ئامبۇردەك قىسىپ تۇرغاچقا گەپنىڭ ماۋزۇسى شۇ مەسىلە بولۇپ قالدى. * ئاشۇ جەڭ ۋە ئۈلگىلەر بولدى مېنىڭ، شېئىر ئىجادىغا يېڭى ماۋزۇ. شۇلارنى دەل جايدا كۆپلىمەسەم كۈلەتتى قەلبىدىكى يۈكسەك ئارزۇ. ② < ئەد > كىتاب، ئەسەر، ماقالە قاتارلىقلارنىڭ نامى؛ سەرلەۋھە: ماۋزۇ قويماق. ماۋزۇ تاللىماق. * مەن يۈرسەت تاپساملا ئۇنىڭ ئۆيىگە بېرىپ گېزىت ئوقۇپ بېرەتتىم. ئۇ قولۇمنى مەھكەم تۇتۇۋېلىپ ئاۋۋال ماۋزۇلارنى، ئاندىن ئۆزى قىزىققان ماۋزۇلاردىكى ماقالىنى ئوقۇپ بېرىشىمنى تەلەپ قىلاتتى. * مەن پەقەت نامەلۇم بىر ياشلا ئۆزئارا يېزىشقان بۇ خەتلەرنى رەتلەپ چىقتىم ۋە ئۇنىڭغا « ئاخىرقى سىناق » دەپ ماۋزۇ قويۇپ، سىزنىڭ پايدىلىنىشىڭىز ئۈچۈن سۈندۈم.

ماۋزۇر ئى (ر) < بىم > يان قورالنىڭ بىر خىلى ئۇنىڭ ياغاچ قېپى بولۇپ، ئاتقان چاغدا ياغاچ قاپنى قورالنىڭ كەينىگە ئورنىتىپ تىرەك قىلغىلى بولىدۇ. ئارقا-ئارقىدىن ئاتقىلى بولىدۇ، ئېتىش مۇساپىسى ئادەتتىكى يان قورالنىڭكىدىن يىراق بولىدۇ.

ماۋزۇسىز سۈپ. ماۋزۇسى يوق، ماۋزۇ قويۇلمىغان، سەرلەۋھىسىز: ماۋزۇس ماقالە.

ماۋزۇلۇق سۈپ. ماۋزۇسى بار، ماۋزۇ قويۇلغان، مەلۇم ماۋزۇ بىلەن ئاتالغان

دەرىجىلىك ماي كىسلاتاسى مومسىمان قاتتىق ماددا. تەبىئىي مايلىرىنىڭ تەركىبىدىمۇ ھەر خىل ماي كىسلاتاسى بولىدۇ. مەسىلەن، قاتتىق ماي كىسلاتاسى، يۇمشاق ماي كىسلاتاسى قاتارلىقلار.

ماي II ئى (ر>لات) ① قەدىمكى رىم خرىستىئانلىرىنىڭ كاتتىباشلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى، مىلادىيە كالېندارىنى تۈزۈشكە قاتناشقانلىقى ئۈچۈن بۇ ئاينى ئىشۇنىڭ نامىغا ئاتىغان. ② مىلادىيە يىل ھېسابى بويىچە بەشىنچى ئاي: بۈگۈن ماي ئېيىنىڭ 1-كۈنى ئىدى. چولپاننىڭ ئادىلىنى ئىزدەپ كەلمىگىنىگە توپتوغرا بىر ھەپتە بولۇپ قالدى.

ماي I ئى <ئىرىق> ئوتتۇرا ئامېرىكىدا ياشايدىغان بىر مىللەت. ئاساسەن مېكسىكا، گوندۇراس ۋە گۋاتېمالا قاتارلىق جايلارغا تارقالغان: قەدىمكى مايا مەدەنىيىتى.

ماي II ئى (ر>سانس) <دىن> ھىندى دىنىي پەلسەپىسىدىكى ئايال ئىلاھ. ھەممە مەۋجۇداتلارنىڭ ئانىسى دەپ قارىلىدۇ.

ماي III ئى (ر>گرېك) <ئاستر> 66-نومۇرلۇق كىچىك يۇلتۇز.

ماياتنىڭ ئى (ر) ① تام سائىتى قاتارلىقلاردا مېخانىزمىنى ھەرىكەتلەندۈرۈش ئۈچۈن تەۋرىنىپ تۇرىدىغان، بىر ئۇچى يۇقىرىدىكى قوزغالماس نوقتىغا ئېسىپ قويۇلغان، تۆۋەنكى ئۇچىدا ئېغىرلىق ئورنىتىلغان ئوق: تېلېفون تۈرۈپكىسى شىرەدىن پەسكە ساڭگىلاپ سائەتنىڭ ماياتنىكىدەك يۇلاڭلاپ قالدى. ② قول ۋە يانچۇق سائىتى قاتارلىقلارنىڭ تەكشى مېڭىشىنى مۇنتىزىملاشتۇرىدىغان، ئوڭ ۋە سولغا

كۆزنى.

قارىغاي ئائىلىسىدىكى قان دەرىخ. قوۋزىقىدا لار بولىدۇ. يوپۇرمىقى قىسقا ھەم قاتتىق، غۇچ قىزىل، ئانلىق شار مېۋىسى سۇس غاچ ماتېرىيالى سۇس م پۇراقلىق. قۇرۇلۇش سىم تاناپ تۈۋرۈكى، شىلتىلىدۇ.

ئە توڭگۇ دەرىخ مېۋىسى سۇ ئۆتكۈزۈمەيدۇ. رنى ئوراش ئۈچۈن

ىگە مەتبەئە مېۋىسى قەلەم. ئۇچىدا كىچىك ماي ئۇنىڭ ئايلىنىشى مۇندۇ.

① كاۋا ئائىلىسىدىكى ئۈسۈملۈك. يوپۇرمىقى ن-بەشكىچە چوڭقۇر بىلىقى ئايرىم تۈپلەردە، اق شەكلىدە، رەڭگى سى ياپىلاق، دۈڭلەك چىقىرىلغان يېغىنىڭ بىلەن ئوخشاش. ② كىنىڭ مېۋىسى ياكى

<خىم> ئورگانىك ردىن بىرى. مولېكۇلا $C_n H_{2n+1}CC$. تۆۋەن سلاتاسى غىدىقلىغۇچى سۇيۇقلۇق؛ يۇقىرى

شەيئەلەرنىڭ ماھىيەتلىك باغلىنىشىنى ئىگىلىگەندىلا شەيئەلەر توغرىسىدا ئەتراپلىقراق، چوڭقۇرراق تونۇشقا ئىگە بولغىلى بولىدۇ.

ماھىيەتلىك بەلگە < لۈگ > شەيئىنى شۇ شەيئى قىلىپ تۇرغان، ئۇنى باشقا شەيئەلەردىن پەرقلەندۈرۈپ تۇرغان ئەڭ تۈپ بەلگە.

ماھىيەتلىك قوزغىلىش < فىز > يېرىم ئۆتكۈزگۈچلەردىكى تولغان زونا ئېلېكترونلىرىنىڭ تېپىپراتۇرا ياكى يورۇقلۇقنىڭ قوزغىتىشى نەتىجىسىدە ئۆتكۈزۈش زونىسىغا ئۆتۈش جەريانى.

ماھىيەتلىك يۈتۈش < فىز > ئېلېكتروننىڭ ۋالېنت زونىسىدىن ئۆتكۈزۈش زونىسىغا ئۆتۈشىگە ماس بولغان يورۇقلۇق يۈتۈش. **ماھىيەتلىك يېرىم ئۆتكۈزگۈچ** < فىز > زەرەت توشۇغۇچىلىرى ئاساسەن ماھىيەتلىك قوزغىلىشتىن ھاسىل بولىدىغان يېرىم ئۆتكۈزگۈچلەر.

ماۋتەي ئى < جۇغ > گۈپچۇ ئۆلكىسىنىڭ رېنخۇەي ناھىيىسىدىكى بىر جاينىڭ نامى. **ماۋتەي ھارىقى** گۈيجۇنىڭ ماۋتەي دېگەن يېرىدە ئىشلەنگەن بىر خىل ھاراق. تەمى خۇش بۇي كېلىدۇ.

ماۋخوزەرىش ئى (پ) < بوت > زەمبۇرۇغلارنىڭ بىر تۈرى. بامبۇك يىلتىزلىرىدا پارازىت ياشايدۇ. شەكلى توشقان مايقىغا ئاساسەن ئوخشاش. قۇرغاندىن كېيىن ناھايىتى قاتتىق. سىرتقى پوستى قارا قوڭۇر رەڭدە، ئىچكى قىسمى ئاق رەڭلىك، ئاچچىق تەمى بار. قۇرۇق زەمبۇرۇغ تۈگۈنى دورا قىلىنىدۇ. ئىلمەك قۇرت، ئاسكارىدا، سولترا قاتارلىق قۇرتلارنى

چۈشۈرۈش ئۈنۈمى يۇقىرى. **ماۋزۇ** ئى (ئە) ① سۆھبەت، پىكىر، مۇلاھىزە قاتارلىقلاردا مۇھىم نۇقتا قىلىنغان مەسىلە؛ تېما؛ پات ئارىدا بولىدىغان « تۆمۈر چارۋا » سانقىدىن قانداق ئۆتۈش غېمى ھەممەيلەننىڭ يۈرىكىنى ئامبۇردەك قىسىپ تۇرغاچقا گەپنىڭ ماۋزۇسى شۇ مەسىلە بولۇپ قالدى. * ئاشۇ جەڭ ۋە ئۈلگىلەر بولدى مېنىڭ، شېئىر ئىجادىغا يېڭى ماۋزۇ. شۇلارنى دەل جايدا كۈيلىيەلسەم، كۈلەتتى قەلبىدىكى بۈكسەك ئارزۇ. ② < ئەد > كىتاب، ئەسەر، ماقالە قاتارلىقلارنىڭ نامى؛ سەرلەۋھە: ماۋزۇ قويناق. ماۋزۇ تاللىماق. * مەن پۇرسەت تاپساملا ئۇنىڭ ئۆيىگە بېرىپ گېزىت ئوقۇپ بېرەتتىم. ئۇ قولۇمنى مەھكەم تۇتۇۋېلىپ، ئاۋۋال ماۋزۇلارنى، ئاندىن ئۆزى قىزىققان ماۋزۇلاردىكى ماقالىنى ئوقۇپ بېرىشىنى تەلەپ قىلاتتى. * مەن پەقەت نامەلۇم بىر ياشلار ئۆزئارا يېزىشقان بۇ خەتلەرنى رەتلەپ چىقىم ۋە ئۇنىڭغا « ئاخىرقى سىناق » دەپ ماۋزۇ قويۇپ، سىزنىڭ پايدىلىنىشىڭىز ئۈچۈن سۈندۈم.

ماۋزۇر ئى (رەم) يان قورالنىڭ بىر خىلى. ئۇنىڭ ياغاچ قېپى بولۇپ، ئاتقان چاغدا ياغاچ قاپنى قورالنىڭ كەينىگە ئورنىتىپ تىرەك قىلغىلى بولىدۇ. ئارقا-ئارقىدىن ئاتقىلى بولىدۇ، ئېتىش مۇساپىسى ئادەتتىكى يان قورالنىڭكىدىن يىراق بولىدۇ.

ماۋزۇسىز سۈپ. ماۋزۇسى يوق، ماۋزۇ قويۇلمىغان، سەرلەۋھىسىز: ماۋزۇسىز ماقالە.

ماۋزۇلۇق سۈپ. ماۋزۇسى بار، ماۋزۇ قويۇلغان، مەلۇم ماۋزۇ بىلەن ئاتالغان،

سەرلەۋەتلىك: « سۈنئى ئوتلاق يېتىشتۈرۈش ماھىرى مۇختار » ماۋزۇلۇق خەۋەرنىڭ ئاستىدىكى مۇختارنىڭ بىر پارچە سۈرىتى ئىدى.

ماۋزېدۇڭ ئى. جۇڭگو كوممۇنىستىك

پارتىيىسىنىڭ قۇرغۇچىلىرىدىن بىرى. ئۇلۇغ ماركسىزم-لېنىنىزمچى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى، جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى ۋە جۇڭگودىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئۇلۇغ داھىيىسى ۋە يولباشچىسى. ئۇ دېھقان ئائىلىسىدىن كېلىپ چىققان بولۇپ، 1893-يىلى خۇنەندىكى شاۋشەنچوڭدا تۇغۇلغان، 1976-يىلى 9-ئاينىڭ 9-كۈنى بېيجىڭدا ۋاپات بولغان. **ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسى** ماۋزېدۇڭنى ئاساسىي ۋەكىل قىلغان جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ماركسىزم-لېنىنىزمىنىڭ ئاساسىي پرىنسىپلىرىغا تايىنىپ تۇرۇپ، جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ئەمەلىيىتىدە بارلىققا كەلگەن ئۆزىگە خاس بىر قاتار تەجرىبىلەرنى نەزەرىيە جەھەتتىن يەكۈنلەش ئارقىلىق ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن، جۇڭگونىڭ ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان ئىلمىي يېتەكچى ئىدىيە. ئۇ ماركسىزم-لېنىنىزم ئومۇمىي پرىنسىپلىرى بىلەن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتىنىڭ ئۆزئارا بىرلەشكەنلىكىنىڭ مەھسۇلى.

ماۋنەن ئى < ئىرىق > مۇشۇ نام بىلەن

ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى.

ماۋنەنچە ① سۈپ. ماۋنەن خەلقىگە،

ماۋنەن تىلىغا ۋە مەدەنىيىگە ئائىت، ماۋنەن خەلقىگە خاس بولغان. ② ئى. ماۋنەن تىلى.

ماۋنەنلەر ئى < ئىرىق > مەملىكىتىمىزدىكى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ بىرى. گۇاڭشىغا ئورۇنلاشقان.

ماۋۇ ئال (مانا+بۇ) « بۇ » ئالمىشىنىڭ

كۈچەيتىلمە تۈرى سۈپىتىدە قوللىنىلىدۇ: ماۋۇنى ئۆزۈمگە، ماۋۇنى ئۇكامغا ئالدىم. * - قېنى ماۋۇ كىرىسولغا كەلگىن، - دېدى ئاسىيە ماڭا تام تەرەپكە قاتار قويۇلغان كىرىسلارنى كۆرسىتىپ. * - ماۋۇ خوتۇنى دەمسىز؟ - سۇلايمان بېشى بىلەن ئابىدەمنى ئىشارەت قىلدى.

ماۋىي سۈپ (ئە) كۆك، ھاۋا رەڭ: ماۋى كۆڭلەك.

ماي I ئى ① < خىم > ھايۋان ۋە

ئادەملەرنىڭ تېرە ئاستىدىكى توقۇلمىلىرى ھەمدە ئۆسۈملۈكلەر تېنىدە بولىدىغان ئورگانىك ماددا. ئۇ ئۈچ مولېكۇلا ماي كىسلاتاسى بىلەن بىر مولېكۇلا گلىتسىرىننىڭ بىرىكىشى نەتىجىسىدە كېلىپ چىقىدۇ. ماي ئىسسىقلىق ئېنېرگىيىسى ئەڭ كۆپ ساقلىغان يېمەكلىك بولۇپ، ئادەملەرنى ئېھتىياجلىق بولغان كۆپ مىقداردىكى ئىسسىقلىق ئېنېرگىيىسى بىلەن تەمىنلەيدۇ: قوي مېيى، ئۆچكە مېيى، قىچا مېيى، زىغىر مېيى، زاراڭزا مېيى، مىنېرال ماي. ② شۇ خىل ماتېرىياللار ئاساسىدا ئىشلەنگەن ھەمدە سىلىقلاش ياكى پەرداز بۇيۇمى سۈپىتىدە ئىشلىتىلىدىغان تۈرلۈك مەھسۇلاتلار: ماشىنا مېيى، يۈز مېيى. ③ نېفىت ياكى ئۇنىڭدىن چەككىلەپ ئېلىنىدىغان تۈرلۈك يېقىلغۇلار: ماي قاچىلىماق، ماشىنىنىڭ مېيى تۈگىمەك. : **ماي بوياق < گ سەن > ① كەندىر مېيى ۋە ياڭاق مېيىغا ئوخشاش تېز**

پومپا، كۆپىنچە مايلارنى يەتكۈزۈش ۋە سىلىقلاش ياكى يەتكۈزۈش سىستېمىلىرىنىڭ تۇرۇبىلىرىدا بېسىم ھاسىل قىلىش قاتارلىقلاردا ئىشلىتىلىدۇ.

ماي نارتماق رەنجگە نلىكىنى نېزىقلاش بىلەن ئىپادىلىمەك، قىيىدىماق: قىزلار يىگىتلەرنى كۆرۈپ ئاۋۋال ئاز-پاز رەنجگە نەك ماي تارتتى-يۇ، كېيىن يىگىتلەرگە قاراپ كۈلۈپ بېيىت ئېيتتى. * - نېمە بولاتتى؟ بەلكىم يۈرگەن قىزى بىلەن ماي تارتىشپ قالغاندۇ تاينلىق، - دەيدى باقى چاقچاق قىلىپ.

ماي تەر يۇڭنىڭ تەبىئىي ماي ۋە موم تەركىبىگە تەرنىڭ قوشۇلۇپ كېلىشى، سانائەت ۋە سودىدا يۇڭنىڭ فىزىكىلىق خۇسۇسىيىتىنى باھالاشتا بۇ بەك مۇھىم ئورۇندا تۇرىدۇ.

ماي تۆكۈلسە يالغۇدەك سۈپۈرۈپ، سۈرتۈپ، تازىلاپ پاك-پاكىز قىلىنغان، ناھايىتى پاكىز: قارىسام بۇ قىز ئۆيىنى تازىلاپ ماي تۆكۈلسە يالغۇدەك قىلىۋېتىپتۇ.

ماي چاينىماق مېغىزنى چاقماق: لەززىتىنى، ھالاۋىتىنى كۆرمەك: - ۋوي ھۆسۈيۈن، ئۆيىڭنى بىزنىڭ مەخسۇمغا ئىجارىگە بەرگەن بولسىڭىز تازىمۇ ياخشى بولاتتى-دە، يىللىققا 250 سومنى نەقلا ئالدىڭىزغا قويايتتى، گاچچىدا ماي چايناۋالاتسىڭىز ئەمەسمۇ؟ * ئاقئۆستەڭدە ئاي كۆردۈم، ئاي بولۇپتۇ گۈلجامال، ئاقئۆستەڭدە باي كۆردۈم، ماي چايناپتۇ توختى «گال» .

مايدەك ياقماق ناھايىتى بەك ياقماق، بەكمۇ ئەرزىمەك، ئىنتايىن ماقۇل كۆرۈلمەك: گومىنداڭنىڭ نىقابىنى سۆكتى ئۇ، شۇ يەردىلا باشلاپ ئوتلۇق سۆزىنى. رەھبەر سۆزى مايدەك ياقتى دىللارغا، تىكتى

قۇرۇيدىغان ماياغا رەسىم سىزىش بويىقىنى ئارىلاشتۇرۇپ تەييارلانغان بىر خىل بوياق. ② شۇ خىل بوياققا سىزىلغان رەسىم، ئۇ غەربىي ياۋروپا رەسسامچىلىقىدىكى مۇھىم بىر رەسىم تۈرى بولۇپ، 14 - 15 - ئەسىرلەردە ئاكا-ئۇكا رەسسام ۋان، ئېكلارنىڭ ئىسلاھ قىلىشى بىلەن كەڭ قوللىنىلىپ ھازىرغا قەدەر داۋاملىشىپ كەلمەكتە. ئادەتتە ئۇ رەخت، تاختاي ياكى قېلىن قەغەزلەرگە سىزىلىدۇ. ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى شۇكى، بوياقنىڭ بېسىش ئىقتىدارى كۈچلۈك، ئۇنىڭدا شەيئىلەرنىڭ چىنلىق تۇيغۇسىنى ۋە مول بولغان رەڭ ئۈنۈمىنى تولۇق ئىپادىلەپ بەرگىلى بولىدۇ.

ماي پارقراقلىقى <گېئول> بىر خىل ئالاھىدە مېتاللوئىد پارقراقلىقى. بەزى سۈزۈك مېتاللارنىڭ سۇنۇق يۈزىدە نۇر قايتۇرۇش يۈزى سىلىق بولمىغانلىقتىن، قىسمەن نۇرلار تارقىلىپ كېتىپ شەكىللەنگەن ياغ پارقراقلىققا ئوخشايدۇ. مەسىلەن، كۋارتس، نېفىلىنلارنىڭ سۇنۇق يۈزىنىڭ پارقراقلىققا ئوخشاش.

ماي پالمىسى <بوت> ① ئالما ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. كوكۇس پالمىسىغا ناھايىتى ئوخشايدۇ، يوپۇرمىقى پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق، يوپۇرماق سېپىنىڭ گىرۋىكىدە تىكەنلىرى بار، گۈلى تاق جىنسلىق، مېۋىسى باشاقسىمان گۈل رېتىدە، تۇخۇم شەكىللىك، سارغۇچ قوڭۇر. تروپىك، سۇبىتروپىك بەلباغدىن چىقىدۇ. مېۋىسىدىن ماي تارتىپ ئېلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

ماي پومپىسى <ماشىن> ماينى بېسىش ياكى تارتىپ چىقىرىشتا ئىشلىتىلىدىغان

ھەممە ئاڭا ئويچان كۆزىنى. **ماي قارىغاي** < بوت > قارىغاي ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. قوۋزىقىدا تەڭگىسىمان يېرىقچىلار بولىدۇ. يوپۇرمىقى يېڭنە شەكىللىك، قىسقا ھەم قاتتىق، ئاتىلىق گۈلى سارغۇچ قىزىل، ئانىلىق گۈلى سۆسۈن، شار مېۋىسى سۇس سارغۇچ قوڭۇر. ياغاچ ماتېرىيالى سۇس قوڭۇر، سىلىق ھەم پۇراقلىق. قۇرۇلۇش ماتېرىيالى، رېلىس، سىم تاناپ تۈۋرۈكى، ئۆي جاھازىلىرىغا ئىشلىتىلىدۇ.

ماي قەغەز يۈزىگە توڭگۇ دەرەخ مېۋىسى سۈرتۈلگەن قەغەز. سۇ ئۆتكۈزمەيدۇ. ئادەتتە نەرسىلەرنى ئوراش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

ماي قەلەم ئىچىگە مەتبەئە مېۋىسى قاچىلانغان بىر خىل قەلەم. ئۇچىدا كىچىك پولات شار بولۇپ، ماي ئۇنىڭ ئايلىنىشى ئارقىلىق سىرتقا چىقىدۇ.

ماي كاۋىسى < بوت > ① كاۋا ئائىلىسىدىكى پىلەك غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى يۇمىلاقراق، ئۇچتىن-بەشكىچە چوڭقۇر يېرىلغان، ئانىلىق-ئاتىلىق ئايرىم تۈپلەردە، گۈل تاجىسى قوڭغۇراق شەكىلدە، رەڭگى سېرىق بولىدۇ. مېۋىسى ياپىلاق، دۈڭلەك بولۇپ، ئۇرۇقىدىن چىقىرىلغان يېغىنىڭ تەمى چوشقا يېغى بىلەن ئوخشاش. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى ياكى ئۇرۇقى.

ماي كىسلاتاسى < خىم > ئورگانىك خىمىيە بىرىكمىلەردىن بىرى. مولېكۇلا فورمۇلىسى $C_n H_{2n+1} COOH$. تۆۋەن دەرىجىلىك ماي كىسلاتاسى غىدىقلىغۇچى پۇراققا ئىگە رەڭسىز سۇيۇقلۇق؛ يۇقىرى

دەرىجىلىك ماي كىسلاتاسى مومسىمان قاتتىق ماددا. تەبىئىي مايلىرىنىڭ تەركىبىدىمۇ ھەر خىل ماي كىسلاتاسى بولىدۇ. مەسىلەن، قاتتىق ماي كىسلاتاسى، يۇمشاق ماي كىسلاتاسى قاتارلىقلار.

ماي II ئى (ر> لات) ① قەدىمكى رىم خرىستىئانلىرىنىڭ كاتىبىلىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى، مىلادىيە كالېندارىنى تۈزۈشكە قاتناشقانلىقى ئۈچۈن بۇ ئاينى شۇنىڭ نامىغا ئاتىغان. ② مىلادىيە يىل ھېسابى بويىچە بەشىنچى ئاي؛ بۈگۈن ماي ئېيىنىڭ 1-كۈنى ئىدى. چولپاننىڭ ئادىلىنى ئىزدەپ كەلمىگەن توپتوغرا بىر ھەپتە بولۇپ قالدى. **ماي I** ئى < ئىرق > ئوتتۇرا ئامېرىكىدا ياشايدىغان بىر مىللەت. ئاساسەن مېكسىكا، گوندۇراس ۋە گۋاتېمالا قاتارلىق جايلارغا تارقالغان؛ قەدىمكى مايا مەدەنىيىتى.

ماي II ئى (ر> سانس) < دىن > ھىندى دىنىي پەلسەپىسىدىكى ئايال ئىلاھ. ھەممە مەۋجۇداتلارنىڭ ئانىسى دەپ قارىلىدۇ.

ماي III ئى (ر> گېرېك) < ئاستر > 66-نومۇرلۇق كىچىك يۇلتۇز.

ماياتنىڭ ئى (ر) ① تام سائىتى قاتارلىقلاردا مېخانىزمىنى ھەرىكەتلەندۈرۈش ئۈچۈن تەۋرىنىپ تۇرىدىغان، بىر ئۇچى يۇقىرىدىكى قوزغالماس نوقتىغا ئېسىپ قويۇلغان، تۆۋەنكى ئۇچىدا ئېغىرلىق ئورنىتىلغان ئوق؛ تېلېفون تۈرۈپكىسى شىرەدىن پەسكە ساڭگىلاپ سائەتنىڭ ماياتنىكىدەك پۇلاڭلاپ قالدى. ② قول ۋە يانچۇق سائىتىنى قاتارلىقلارنىڭ تەكشى مېڭىشىنى مۇنتىزىملاشتۇرىدىغان، ئوڭ ۋە سولغا

تەۋرىنىپ تۇرىدىغان دېتالى.

ماياق I ئى. قوي، ئۆچكە، تۈگە قاتارلىق بەزى ھايۋانلارنىڭ، توخۇ، كەپتەر قاتارلىق بەزى قۇشلارنىڭ يۇمىلاق ياكى قاتتىقراق يوقى: ئورۇق قوينىڭ مايىنى چوڭ (ماقال). * تۆگىمۇ تۆگە، مايىقىمۇ تۆگە (ماقال).

ماياق II (ما: ياق) ئال (ما+ياق) جانت ① مانا بۇ تەرەپ؛ بۇ ياق: - ماياققا ماڭ، لۈكچەك! - ئۇ كەلگەن يېتى نادىرنىڭ چاپىنىڭ ياقسىغا ئېسىلىپ بىر تارتىۋىدى، چاپاننىڭ ياقسى سۆكۈلۈپ، گەجگىگە بېرىپ توختىدى. ② ماۋۇ كىشى، ماۋۇ ئادەم: - ماياق سىزنى ئىزدەپ كېلىپتۇ - دەيدى ئۇ ماڭا ناتونۇش بىر ئادەمنى كۆرسىتىپ.

ماياقتاش ئى (ماياق+تاش) < كېئول > بىر خىل مىنېرال. قۇشلار مايىقىنىڭ ئايىنىشىدىن ھاسىل بولىدۇ. ئادەتتە ئۇ فوسفور كىسلاتا تۇزلىرى، گۈڭگۈرت كىسلاتا تۇزلىرى، كاربونات كىسلاتا تۇزلىرى ۋە باشقا ئارىلاشمىلارغا باي بولىدۇ. تاشقى شەكلى دانلىق، كالىك ۋە كاۋاكلىق كېلىدۇ ھەمدە ئالىي سۈپەتلىك ئوغۇت بولالايدۇ.

ماياقلىماق «ماياقلىماق» يېشىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ماياقلاشماق «ماياقلىماق» يېشىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ماياقلىق ئى. ماياق كۆپ جاي: تۇرسۇن ئاكام قوغۇننى ئوغۇتلاش ئۈچۈن قۇمدىكى ماياقلىققا ماياق تاسقاشقا ماڭدى.

ماياقلىماق پ. ماياق چىقارماق، چىچماق (بەزى ھايۋانلار ۋە قۇشلار ھەققىدە): - قوي كىگىزگە ماياقلاپ قويىمىسۇن، بالام، تېز بول، ئېغىغا ھەيدە!

ماياك ئى (ر) ① كېمىلەرگە يول كۆرسىتىش ئۈچۈن دېڭىز قىرغىقىغا، ئارالغا ئورنىتىلغان سىگنال يورۇقى بار مۇنار: سانسىز يۇلتۇز جىمىرلايدۇ دېڭىزدىكى ماياكتەك. ئاي ئۇزىدۇ كۆك دېڭىزدا مەنزىلىگە سەيياھتەك. ② كۆچمە. يول كۆرسىتىپ يېتەكلەيدىغان قېلىنە ما، يېتەكچى: ھەربىر ئوقۇغۇچىنى كىتاب دۇنياسىغا باشلاپ كىرىپ، ئۇلاردا كىتابقا نىسبەتەن، كۈچلۈك مۇھەببەت يېتىلدۈرۈپ، كىتابنى زېھنىي ھاياتنىڭ يول كۆرسەتكۈچى، ماياكى قىلىش ئوقۇتقۇچىغا باغلىق. * شۇ ئۇلۇغ ئوي-پىكىرىڭىز نۇرلۇق ماياكتۇر بىز ئۈچۈن، تۇرغۇسىز ھەربىر يۈرۈشتە يولسىزنى يورۇتۇپ. **مايتۇ** ئى. تۇتۇلغان بېلىقنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرىدىغان كالتە توقماق.

مايتۇق سۈپ. قىڭغىر، ماياق. **مايتۇق-سايۇق** قىڭغىر-سىڭغىر، ماياق-سايماق: ئۇ تۆمۈر-تەرسەكلەر ئىچىدىن ياخشىراقلىرىنى تاللاۋېلىپ ئۆزى بىلگىنىچە مايتۇق-سايۇق ئېگىپ يۈرۈپ، كىچىك-كىچىك قەلەيچە قاچىلارنى، دۇرۇسراقى، شۇ شەكىلدىكى نەرسىلەرنى ياساشقا كىرىشىپ كەتتى.

مايداك ئى. دىئال. چاقچاق. ھەزىل. **مايدان** ئى. ماي ئالدىدىغان قاچا، ماي قۇتىسى: شۇ كۆزلەر، چىراغلار تىكلەر پەسكە، ئېگىشكەن ئادەملەر شەكلى يېڭى ئاي. ئىشلەيدۇ ماشىنا يېنىدا تەلئەت، كۈلۈچى، مايداننى تۇتقان قولى ماي.

مايسا ئى. زىرائەتنىڭ ئۇرۇق ئۇنۇپ چىققاندىن كېيىنكى بەشتىن-ئالتە سائىتىمىتىر ئۆسكەن يۇمران تېنى: بۇغداي مايسىسى. قوناق مايسىسى. مايسا كۆچۈرمەك. مايسا ئېتىزى. * ئەتىيازدا قاتتىق يامغۇر يېغىپ دادۇي بويىچە 58 مو يەردىكى كېۋەز بىلەن 239 مو قوناق مايسى زىيانغا ئۇچرىدى، -

بوۋا، بوغدىيىڭىزغا نېمە ئۈچۈن سۇ قويمىدىڭىز؟
- دەيدى ۋالىي يېقىن كېلىپ، - مايسا
سارغىيىپ كېتىپتۇ.

مايسا بەلگىلىمەك بەلگىلىك تۈپ
ئارىلىقنى قالدۇرۇش ئاساسىدا ياخشى
مايسلارنى قالدۇرۇپ، ئارتۇق مايسلارنى
يولۇپ تاشلىماق.

مايسا بولماق زىرائەت ئۈنۈپ
بەشتىن-ئالتە سانتىمېتىر ئەتراپىدا
ئۆسمەك: ئارپا، بۇغداي مايسا بولدى، قول
سېلىپ كەلسەڭچۇ، يار. جان چىقار ھالەتكە
پەتتى، بىر كېلىپ كۆرسەڭچۇ، يار.

مايسا تاقلىماق قوناق، كېۋەز قاتارلىق
شالاڭ تېرىلىدىغان زىرائەت مايسلىرىنىڭ
تۈپ ئارىلىقنى قالدۇرۇپ، ئارتۇق تۈپلەرنى
يولۇپ تاشلىماق؛ شالاڭلاتماق.

مايسا تولۇقلىماق زىرائەت تەلەرنىڭ
مايسىنى ئالا ئۈنگەن ئەھۋاللار كۆرۈلسە،
مايسا كۆچۈرۈش ياكى ئارىلاپ تېرىش
ئۇسۇلى ئارقىلىق مايسلارنى تولۇقلىماق.
مايسا رەڭ ① <گ سەن> كۆك بىلەن
سېرىقنىڭ قوشۇلۇشىدىن ھاسىل بولغان
بىر خىل مۇرەككەپ رەڭ. ② شۇ خىل
رەڭ بېرىلگەن، شۇ خىل رەڭگە ئىگە:
مايسا رەڭ چاپان، مايسا رەڭ كۆڭلەك.

مايسا كۆچۈرمەك يېتىشتۈرۈلگەن شال
قاتارلىقلارنىڭ مايسىنى ئېتىزغا كۆچۈرمەك.
مايسا مەزگىلى زىرائەت مايسلىرىنىڭ
مايسا ئېتىزىدا ئۆسۈۋاتقان كۈن سانى،
يەنى تېرىلغاندىن تارتىپ كۆچۈرگۈچە
بولغان كۈن سانى.

مايسا ئولتۇرغۇزماق بەلگىلىك بىرمەزگىل
ئىچىدە ئوغۇتلاش، سۇ قويۇشنى كونترول
قىلىپ، يۇمشىتىپ، مايسا تۇۋىنى باستۇرۇش

ئارقىلىق يوپۇرماق ۋە غولنىڭ ئۆسۈشىنى
تىزگىنلەپ يىلتىز تارتقۇزماق.

مايسەن ئى <بوت> ئۆرۈكنىڭ بىر خىل
سورتى. مېۋىسىنىڭ شەكلى يۇمىلاقراق،
كاسا ئوتتۇرىسىدا سىزىقچىسى بار. گۆشى
يۇمشاق، تاتلىق، سۇلۇق، خوش بۇي.
پوستى نېپىز ۋە تۈكلۈك. گۆشى
ئۇرۇقچىسىدىن ئاجرايدۇ. مېغىزى تاتلىق.
5-ئاينىڭ ئاخىرىدا پىشىدۇ.

مايسراتماق «مايسىرماق» پېئىلىنىڭ
مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مايسىراتشماق «مايسىرماق» پېئىلىنىڭ
ئۆلۈك دەرىجىسى.

مايسىرماق پ. ئۆزىدىكى ماي ياكى ماي
تەركىبى كېمىيىپ كەتمەك، مايسىزلىقتىن
مايغا ئېھتىياجى كۈچەيمەك: - خاتىرجەم
بولسا، سىلنىڭ قۇلاقلىرى مايسىراپ قالمىسا،
بىزنىڭ كاناي ۋە بارماقلىرىمىز مايسىزمۇ ئۆز
كارامىتىنى كۆرسىتىۋېرىدۇ - دەيدىم.

مايسىز سۈپ. مېيى يوق، ماي ئارىلاشتۇرۇلغان،
مايلانمىغان: مايسىز گۆش. مايسىز تاماق.

مايسىزار ئى. ھەممە يېرىدە مايسىلار
ئۆسكەن جاي، مايسىلىق: قىز قىزاردى،
يىگىت كۈلدى: «قانداق دەيسىز؟» كېيىن
ئۇلار ساپ ئاۋازدا كۈلۈپ كەتتى. كۈن
نۇرىدا يالترىتىپ كەتمىنى، كۈلگىنچە
مايسىزارغا يۈرۈپ كەتتى. // غەربتە قاتمۇقات
تاغلار كەينىگە، گۈزەل نۇر دېڭىزى شۇڭغۇپ
ئاقىدۇ، ئالتۇن رەڭ بۇلۇتلار ئەگىشىپ ئاستا،
مايسىزار دالىغا كۈلۈپ باقىدۇ.

مايسىزارلىق ئى. مايسىلار بىلەن تولغان
جاي؛ مايسىزار: ئۇ تەرەپتە مايسىزارلىق،
بۇ تەرەپتە پاختىزار، ئىشلىمەكتە قەھرىمان
دېھقانلىرى تەر ئاققۇچە.

كۆردى. ئۇ: - تاپانچىلار ساق ئىكەن، لېكىن ئۇزۇندىن بۇيان مايلاقسىز قېلىپتۇ، - دېدى. **مايلاقلىق** سۈپ. ماي سۈرتۈلگەن، مايلانغان: ئۆتۈك مايلاقلىق.

مايلامچى ئى. ئۆتۈك، بەتتىكە قاتارلىق ئاياغ كىيىملىرىنى مايلىغۇچى كىشى: ئۇ چاغلاردا قىش پەسلى دۆڭكۆۋرۈكتە تامغا يۈلىنىپ، خېرىدار كۈتۈپ ئولتۇرغان مايلامچىلار چىقىشىدى.

مايلامچىلىق «مايلامچى» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: - قالتىسقى، نېمە ئىش قىلسەن؟ - بۇرۇن مايلامچىلىق قىلىپ ئاياغ مايلايتتىم. ھازىر چاچ ئالمەن.

مايلىماق ① «مايلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك دەرىجىسى: مەن زەيتۇن يىغدا مايلىنىپ ھەركۈنى چۈشتە ئاپتاپقا قاقلىنىدىغان بولدۇم. ② «مايلىماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئۇ ئۇچسىغا ئادەتتىكى كۆك چاپان، پۈتسىغا مايلىنىمىغان بەتتىكە كىيىۋالغانىدى.

مايلىشاغۇ سۈپ. ماي يۇققان، مايلاشقان: ئەبەي دۇبچاڭ كۈن ئىسسىپ كېلىۋاتسىمۇ، لېكىن ھېلىغىچە بېشىدىن تاشلىمىغان مايلىشاغۇ تاقىر قۇلاقچىسىنى ھېلىدىن-ھېلى قولغا ئېلىپ بېشىنى تاتلايتتى.

مايلىق I ئى. تاماقتىن كېيىن قولىنى سۈرتىدىغان بۆز، لۇڭگە: پۈلۈدىن كېيىن ھەممىسى مايلىق بىلەن قولىنى سۈرتۈپ دۇئاغا قول كۆتۈرۈشتى.

مايلىق II سۈپ ① مېيى بار، ماي ئېلىش مۇمكىن بولغان: مايلىق زىرائەت. مايلىق دان. * يەر ھەر ئۈچ يىلدا بىر قېتىم مايلىق زىرائەت بىلەن بېدىنى ئالماشتۇرۇپ تېرىشقا نېسىپ بولالسا بىز كۆڭۈلدىكىگە ئىگە بولغان بولاتتۇق. ② مېيى كۆپ، ماي ئارىلاشتۇرۇلغان:

مايىلىق ئى. مايسا ئېتىزى: ئېرىقىدا سۇ بولسام، باغلىرىغا ئاقسام مەن، يېشىل مايىلىقلارغا، كۆكرىكىمنى ياقسام مەن.

مايتوقغۇز ئى (ماي+قوڭغۇز) <زوتول> بىر خىل ھاشارات. خىللىرى كۆپ، تېنى قارا يېشىل ياكى باشقا رەڭلەردە بولىدۇ. پارقراق كېلىدۇ، ئالدىنقى قانتى قاتتىق ۋە مەزمۇت، ئارقا قانتى پەردىسىمان، لېچىنكىسى قىزىل باش قۇرت دەپ ئاتىلىدۇ زىرائەتلىرىنىڭ يىلتىز، غوللىرىنى يەپ دېھقانچىلىققا زىيان سالىدۇ.

مايقۇرت ئى (ماي+قۇرت) <زوتول> ← **سۈۋەرەك.**

مايكا ئى (ر) يىپ ۋە سۈنئىي تالالاردىن توقۇلغان يەڭسىز ئىچ كىيىم.

مايىكچان رەۋ. مايىكلا كىيىپ، ئۈستىگە باشقا كىيىم كىيمەي: ئۇ مايىكچان بولۇپ، بېشىدا ئۆڭگەن چىخ قالپاق بار ئىدى. * بىر ياش بالا مايىكچان ھالدا ئوتلاۋاتقان شاش تورپاققا سەكرەپ مىندى.

مايگۈل ئى (ماي+گۈل) <بوت> ← **ئېيىقتاپان.** **مايىلاتماق** «مايىلماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ياسىن ۋېلىسىپىنتىنىڭ شارىك ۋە ئوقلىرىنى مايىلىتىش ئۈچۈن رېمونت دۈكىنىغا باردى.

مايىلاشماق ① «مايىلماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار ئۆتۈكلىرىنى مايلىشىپ، شەپكىلىرىنى قىرلىشىپ، زىياپەتكە تەييارلىنىشقا ئىدى. ② ھەممە يېرىگە ماي تەگمەك، ھەممە يېرى ماي بولۇپ كەتمەك: ئۇنىڭ بېشىدىكى مايلىشىپ پارقراپ كەتكەن قوپال شەپكە بولسا دائىم كۆزىگە چۈشۈپ تۇراتتى. **مايىلاقسىز** سۈپ. ماي سۈرتۈلمىگەن، مايلىنىمىغان: مايىلاقسىز بەتتىكە. * بوۋاي تاپانچىلارنى قولغا ئېلىپ، بىرەر قۇر تەكشۈرۈپ

مايلىق يولۇ. مايلىق نان. * - مايلىق گۆش بىزگە ياقمايدۇ دەمسەن، - دەدى نادەم بىر پارچە مايلىق گۆشنى قولغا ئېلىپ. ③ ماي سۇرتۇلگەن، مايلانغان: مايلىق قەغەز.

مايلىق چاي دەرىخى < بوت > چاي دەرىخى ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان چاتقال. يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسۈدۇ، شەكلى سوقىچاق، گۈلى ئاق، مېۋىسىدە قارا قوڭۇر ئۇرۇقلىرى بولىدۇ. ئۇرۇقىدىن تارتىپ ئېلىنىدىغان ماي چاي مېيى دېيىلىدۇ. بۇ دەرىخە دۆلىتىمىزنىڭ ئالاھىدە مەھسۇلاتى بولۇپ، خۇنەن، جياڭشى، فۇجىيەن قاتارلىق ئۆلكىلەردىن چىقىدۇ.

مايلىق دان ماينىڭ خام ئەشياسى قىلىنىدىغان زىغىر، قىچا، كەندىر، زاراڭزا قاتارلىق زىرائەت دانلىرى: - دۇيىڭلاردا مايلىق دان كۆپ ئەمەس ئوخشايدۇ، - دەپم بىر كەچتۇرۇنلۇقى ئۇنىڭ بىلەن دادۇي قورۇسىغا كېتىۋېتىپ، - جۇۋازمۇ كۆرۈنمەمدۇ نېمە؟

مايلىق زەيتۇن دەرىخى < بوت > ئەرمىدۇن ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرىخە. يوپۇرمىقى ئۇزۇن، سوقىچاق بولۇپ، ئۇدۇل ئۆسۈدۇ. گۈلى ئاق، ئۆتكۈر خۇش بۇي بۇراقلىق. مېۋىسى سوقىچاق، پىشقاندىن كېيىن قارىيدۇ، ئىستېمال قىلىشقا بولىدۇ، ماي تارتىشقىمۇ بولىدۇ. ئەسلىي ماكانى ياۋروپا. ئۇنىڭ شېخى تىنچلىقنىڭ سىمۋولى قىلىنىدۇ. **مايلىق زىرائەت** دېنىدا كۆپ مىقداردا ماي بولغان زىرائەت تىلەر. مەسىلەن، قىچا، زىغىر، كەندىر، زاغۇن، گازىر،

خاسىڭ قاتارلىق زىرائەت تىلەر. **مايلىق پ.** ماي سۈركىمەك، ماي بەرمەك: رىشت تارتىدىن چوتكا ۋە ئاياغ مېيىنى ئېلىپ شېلىشنى مايلاشقا باشلىدى. * يامغۇر ياغدى، قار ياغدى شارقىراپ كەتتى. بەئىنكەمنى مايلىسام پارقىراپ كەتتى.

مايلىق ① سۈپ. يۇتى ئەگرى؛ پۇتنىڭ تاپان قىسمى ئىچ ياكى سىرتىغا قېيىق: سەمەتنىڭ ئاتا-ئانىسى بىز ئوغلۇمىزنى مايلىق قىلماي، قارىغۇ ياكى گاس-گاچا قىلىپ قويماي بېجىرىم يىگىت قىلىپ چوڭ قىلغان ئىكەنمىز، ئۇ خارلىنىپ قىزنىڭ كەينىدىن سوڭۇلداپ، پايپىتەك بولۇپ يۈرمىسىمۇ، تويىنى بارنى ئايماي خەجلەپ، ئىززەت-ئابروي بىلەن قىلىپ قويماستىدۇق، دەپ كايىتتى. * ئۇ لوگەيگە زۇچاڭ بولغانلىقىنى خۇددى بىرەر شەھەرگە ئامبال بولغاندەك يۇقىرى ھاياجان بىلەن سۆزلەپ، ئاخىرىدا ئۇزنىڭ مايلىق ئېشىكىنى ماختاشقا چۈشتى. // - ۋاي سېنىڭ چۈشىنىپ كەتكىنىڭنى قانداق قىلاي مايلىق، - دەپدى ھوشۇر ئاكا. ② بىر تەرەپكە قىسايغان، قىغىر، ئەگرى: بىز ئەتىدىن باشلاپ ئىشىك-دېرىزىلەر ئالدىدىكى مايلىق تام-ئوساقلىرىنى چېقىپ تاشلاپ، پۇتۇن قورۇيمىزنى تۇتاش گۈلزارلىققا ئايلاندۇرۇشنى قارار قىلدۇق. * ئۇ چىلىمنى يىغىشتۇرۇپ قويۇپ، رەپىق ئاكنىڭ ئۇدۇلىدىكى مايلىق سۆگەتنىڭ غولغا يۆلىنىپ ئولتۇردى. // بوۋاي مايلىق دەسسەپ ماڭاتتى. ③ كۆچمە. دۇرۇس بولمىغان، ناتوغرا؛ ساپ بولمىغان، ناپاك: ئاغزى قايماق، كۆڭلى مايلىق (ماقال). * گويا قونغاندەك ھەسەلگە چۈشۈن، يات ئەل كۆزىگە چۈشتى بۇزېمىن. تالاي قەبىلە، تالاي ئايماقلار، تەبىيارغا شېيخ-كۆڭلى مايماقلار.

مايماق دەسسەمەك ← قىڭغىر دەسسەمەك:

قىز ئۆزىنىڭ بىرمەزگىل مايماق دەسسەمەكلىكىنى ھېس قىلدى.

مايماق-سايماق ① ئەگرى-بۇگرى،

قىڭغىر-قىيىسقى: مايماق-سايماق تام. *

خەتنى مايماق-سايماق يازماق. * توختى

ئاكامنىڭ سالغان قىرلىرى مايماق-سايماق

بولۇپ، باشقىلارنىڭكىدىن پەرقلىنەتتى. ②

كۆچمە. رەتكە يارىمىغان، رەتتىن قالغان،

قالدۇق، تاشلاندىق: - ساۋساۋ يۈەن

ساۋنىڭ چۈمۈلىدەك لەشكەرلىرىنى لىۋياۋنىڭ

مايماق-سايماق چېرىكلىرىنى جەم قىلىپ، لەك

مىڭلاپ لەشكەر توپلىغان بولسىمۇ، بۇنىڭ

كارايىتى چاغلىق، - دېدى جاۋابەن جۇڭلياڭ.

* شۇنداق قىلىپ ئاشۇ چاغلار، ئاشقان-تاشقانى

يەپ، مايماق-سايماقنى كىيىپ بەش ياشلارغا

كىرگەن چاغلىرىم بولسا كېرەك.

مايۇن ئى < زوئول > سۈت ئەمگۈچى

ھايۋان. تۈرلىرى خېلى جىق، شەكلى

سەل ئادەمگە ئوخشاپ كېتىدۇ، تېنىدە

كۈل رەڭ ياكى بېغىر رەڭ تۈكلىرى بار.

قۇيرۇقلۇق، ھەرىكىتى چاققان، توپلىشىپ

ماكانلىشىدۇ. ئېغىز بوشلۇقىدا ئوزۇق

ساقلايدىغان قوۋۇز خالتىسى بولىدۇ. مېۋە،

ياۋا كۆكتات، قۇش تۇخۇمى ۋە ھاشاراتلارنى

ئوزۇق قىلىدۇ.

مايۇن ئويناتماق ① مايۇننى كۆندۈرۈپ

ھەرخىل ئويۇنلارنى كۆرسىتەلەيدىغان

قىلماق. ② كۆچمە. ھىيلە-مىكىر قىلىپ

ئاداشتۇرماق، ئەخمەق قىلماق: ئۇ ئېگىز

قارلىق تاغلار ئارىسىدا بىزنى مايۇن ئويناتقاندەك

ئويناتقان بىلەن بۇ تۈزلەڭلىكتە ئوۋچىغا

ئۇچراپ قالغان توشقانغا ئوخشاپ قالىدۇ.

مايۇن ئويۇنى ① كۆندۈرۈلگەن مايۇن

ئارقىلىق كۆرسىتىلىدىغان ئويۇن. ②

كۆچمە. باشقىلارنى ئاداشتۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلگەن ھىيلە-مىكىر: شا مەخسۇتنىڭ «تورپاق» يېغىلىقىدىكى مايۇن ئويۇنغا ھېچكىم گۈل بولماس.

مايۇن يىلى < ئاستر > مۇچەل يىل ھېسابىدا توققۇزىنچى يىل.

مايۇن نەنجۇنلى (مايۇن نەنجۇنلى)

< بوت > پاپورتىنىڭ بىر تۈرى، يەنى

كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك.

يىلتىزسىمان غولى توم بولۇپ، توغرىسىغا

ئۆسىدۇ، سىرتىنى قوڭۇر رەڭلىك تەڭگىچە

يوپۇرماقلار ئوراپ ئالىدۇ. يىلتىزسىمان

غولى جۇڭگىيى تىبابەتچىلىكىدە «نېڭمۇتى»

دېيىلىدۇ. قانىنى جانلاندىرۇش،

پەي-سىڭىرلارنى چىڭىتىش رولى بار، بەل

ئاغرىقى، سۇنۇق قاتارلىقلارنى داۋالاشقا

ئىشلىتىلىدۇ. دۆلىتىمىزنىڭ شەرقىي،

غەربىي، جەنۇبىي تەرەپلىرىدىن چىقىدۇ.

مايۇنسىمان سۈپ. مايۇنلارنىڭ بەزى

ئالاھىدىلىكلىرىنى ساقلاپ قالغان، سىرتقى

قىياپىتى، بەزى ھەرىكەتلىرى مايۇنغا

ئوخشايدىغان: مايۇنسىمان ئادەم.

مايۇنسىمان ئادەم < ئارخېئول > ئەڭ

ئىپتىدائىي ئادەملەر. ئۇلاردا مايۇنغا

خاس بەزى بەلگىلەر بولسىمۇ، ئۆرە

مېڭىش، ئاددىي سۆز-ئىبارلەرنى ئىشلىتىش

ۋە ئاددىي ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرىنى

ياساش ئىقتىدارىغا ئىگە بولغان.

مايۇنشاپتۇلى ئى (مايۇنشاپتۇلى)

< بوت > ① مايۇنشاپتۇلى ئائىلىسىدىكى

يوپۇرماق تاشلايدىغان يېلەك غوللۇق

ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ،

دۈڭلەك ياكى تۇخۇمىسىمان، گۈلى سېرىق،

شىرنىلىك مېۋىسى شارسىمان، يېپىشكە بولىدۇ،

دورا قىلىشقىمۇ بولىدۇ. غول پوستىنىڭ تاللىرىدىن

قەغەز ياساشقا بولىدۇ. گۈلدىن پۇراق ماتېرىياللىرى ئېلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

مايمۇنگۈل

ئى (مايمۇن+گۈل) < بوت > سۈتلۈكئوت ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. غولى سىلىق، يوپۇرماقلىرى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، يوپۇرماقنىڭ شەكلىدە ئۆزگىرىش ناھايىتى كۆپ. مايمۇنگۈل دېگەن ئىسىم مۇشۇنىڭدىن كەلگەن. گۈلى قىزغۇچ قوڭۇر. غوزا مېۋىسى ئابدىمىلىكنىڭ مېۋىسىگە ئوخشاپ كېتىدۇ، ئەسلى ماكانى شىمالىي ئامېرىكا، ھازىر مەملىكىتىمىزنىڭ ھەممە جايلارىدا ئۆستۈرۈلمەكتە.

مايور ئى (< لات > < ھەرب > ← شاۋشياۋ.

مايور بېلىقى < زوئول > بىر خىل بېلىق. تېنى قىزىل رەڭلىك، شالاڭ جايلاشقان كۆكۈچ سەپكۈنلىرى بولىدۇ. دېڭىزلارنىڭ چوڭقۇر قەۋەتلىرىدە ياشايدۇ. سېرىق دېڭىز، بوخەي دېڭىزىدىكى مۇھىم دېڭىز بېلىقلىرى ھېسابلىنىدۇ.

مايىل

سۈپ (ئە) ① مەيلى بار؛ تەرىپىنى ئالىدىغان، تەرەپدار: - خوش، تەقىر، ئىشتىھالىرى قانداق غىزاغا مايلىكن؟ * - ئانام، ئۆزۈڭ بىلسەن، ياۋاش، ئاق كۆڭۈل، ساددا ئايال. بىرئاز دىنى خۇراپاتلىققا مايىل، كونا ئەنئەنە، ئەقىدىلەرگە ئېسىلۋالىدۇ. * كۆڭلى ئادىل، دىلى دادىل، ئۆزى قابىل، ھەققە مايىل پاك ئىنسانلار ھېچ ئۆلمىسۇن! ② يېقىنلىشىپ قالىدىغان، يېقىن: ئۇ ئاق رەڭنى تولىمۇ ياخشى كۆرسە كېرەك، شۇڭا ئاق ياغلىق چىگىپ، ئاق كوپتا، ئاققا مايىل يوپىكا ھەتتا ئاق پايپاق، ئاق توپى كىيىپ يۈرىدىغان چىمەنگۈل بىلەن تەڭ دېمەتلىك قىلىنىدۇ. * ئەگەر سۈيدۈك كۆكۈچ سېرىققا

مايىل بولسا، ئىچىدە قارامتۇل نەرسە بولسا ئۈچەي ئاغرىقى تەسىرىدۇر.

مايىل بولماق ① مايىللىقنى، قوشۇلغانلىقنى ئىپادىلەمەك، تەرەپدار بولماق: مەيلى بارغا مايىل بول (ماقال). * خوجىنىياز پالۋان تۆمۈر خەلىپىنىڭ سوۋغاتلارنى ئېلىشقا مايىل بولغانلىقىنى كۆرۈش بىلەنلا، ئورنىدىن دەس قوپۇپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. * بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ساددا قىز يالغۇز ئېلپارغىلا ئەمەس، بەلكى ئائىلىسىگىمۇ مايىل بولۇپ قالدى. ② يېقىنلاشماق، يېقىن قالماق: يامغۇر توختاپ خىرە-خىرە بولدى كۆك، ئاقىرىشقا مايىل بولدى كەڭ ئۇيۇق. قارا سۈبەي تۇمانلىرى كەينىدە، ئېلىشماقتا ئىدى زۈلمەت-يورۇقلۇق.

مايىل قىلماق ئۆز تەرىپىگە تارتماق، تەرەپدار قىلماق، قوشۇلدۇرماق، مايىلاشتۇرماق: ئۇنىڭ ئۆزىگە كەينىنى سەزگەن ھەمرا، شاھزادە سەمىنىڭ تەرىپىنى قىلىۋېرىپ، ئاخىرى دىلنەزنى ئۇنىڭغا مايىل قىلدى. * بۇ شېئىردىكى سەنئەت ۋە ماھارەت دېدىلى شۇ قەدەر قايىل ۋە مايىل قىلدىكى، ئۇ شېئىرنى قايتا-قايتا ئوقۇدى.

مايىلاشتۇرماق

مەجبۇرىي دەرىجىسى: قايتا-قايتا سۆزلەش ئارقىلىق ئانا قىزى دېگىنىگە بىرئاز مايىلاشتۇردى.

مايىلاشتۇرۇلماق

يېقىنلىق مەجبۇل دەرىجىسى: قىز كۆڭلىنىڭ مۇشۇ دەرىجىدە مايىلاشتۇرۇلغانلىقىغا نېمىنىڭ سەۋەبى ئىكەنلىكىنى ئېيتىشنى خالىمىدى.

مايىلاشماق

پ. مايىل بولماق، قوشۇلماق: ئۇنىڭ گەپ قىلماي ھەم ئاچچىقلانماي تۇرغىنىغا قارىغاندا، كۆڭلىنىڭ بىرئاز مايىلاشقانلىقى مەلۇم ئىدى.

مايىللىق

① «مايىل» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئەھۋالنى تولۇق كۆزىتىشلەر،

ئەگەر نۇر بۇۋىنىڭ ئۇ يىگىتكە مايىللىقىنى
 ھېس قىلساڭلار، يىگىتنى كۆزدىن نېرى قىلڭلار.
 * ئۇنىڭ بۇ ھالىتىنى ئۆز سۆزلىرىگە
 مايىللىقىنىڭ ئالامىتى دەپ چۈشەنگەن رۇستەم،
 تېخىمۇ روھلىنىپ داۋام قىلدى. ② بىرەر
 ئىشنى نەرسىنى خالاش، ئۇنىڭغا ئىنتىلىش،
 مايىل بولۇش؛ خاھىش، ئىستېھك، ئارزۇ؛
 يۈسۈپ قارىخانىنىڭ خوتەنلىكلەرنىڭ
 قىلىچ-نەيزە بىلەن بويسۇندۇرالمىغان قەلبىنى
 ئۇ دىنىي ئېتىقاد مايىللىقى بىلەن ئەيۋەشكە
 كەلتۈرگەن! * ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى ئۆز
 مەنىسى، ئەمەلىيىتى ۋە ئۈزۈل-كېسىللىكى
 بىلەن كىشىلەرنىڭ كۆڭۈل مايىللىقىنى جەلپ
 قىلغان ۋە بەزى جەھەتلەردىن كونا
 قانۇن-تۈزۈملەرگە خاتىمە بېرىپ، يېڭىچە
 ئىش كۆرۈشىنى بىلگەن. ھەقىقىي قوراللىق
 قوزغىلاڭ ئىدى.

مه I تەق. قوي-ئۆچكىلەرنىڭ مەرىگەن
 ئاۋازىنى بىلدۈرىدۇ.

مه II ئىم. بىرەر نەرسىنى ئۇزىتىپ تۇرۇپ،
 ئۇنى ئېلىشقا ئۈندەشنى بىلدۈرىدۇ؛ مە، بۇنى
 سەن ئال. * - مەكتەپكە بارمامسەن،
 مە، چايداندا چاي بار، ماۋۋان، - دېدى
 زورىخان ئانا ئوغلىغا كۆيۈنگەن ھالدا.

مه بلەغ ئى (ئە) < سودا > مەلۇم ساھە،
 تۈر ياكى سودا-سانائەت كەسپى بىلەن
 شۇغۇللىنىش ئۈچۈن ئاجرىتىلغان پۇل؛
 سەرمايە: مەبلەغ سالماق. مەبلەغ
 مەنبەسى.

مه بلەغ ئايلىنىشى < س ئىق > كارخانا
 مەبلەغنىڭ پۇل فورماتسىيىسىدىن باشلىنىپ،
 تەرتىپ بويىچە ماددىي ۋاسىتە بىلەن
 تەمىنلىنىش، ئىشلەپچىقىرىش ۋە مەھسۇلات
 سىستېمىسىدىن ئىبارەت ئۈچ باسقۇچنى
 بېسىپ، ئاخىرى قايتا پۇل مەبلەغ

نۇقتىسىغا قايتىشى.

مه بلەغ سالماق < س ئىق > مەلۇم
 تۈر، ساھە ياكى كارخانىغا سەرمايە
 ئورنىدا مەلۇم مىقداردا پۇل ئىشلەتمەك
 قوشماق؛ دەسمايە سالماق: مائارىپقا
 مەبلەغ سالماق. ئىشلەپچىقىرىشقا مەبلەغ
 سالماق.

مه بلەغ مەنبەسى < س ئىق >
 كارخانىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى باشقۇرۇش
 پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ بېرىش جەريانىدا
 كېرەكلىك بولغان بارلىق مەبلەغلەرنىڭ
 كېلىش مەنبەسى.

مه بلەغ ئوبوروتى < س ئىق > مەبلەغ
 ئايلىنىشىنىڭ ئۈزلۈكسىز تەكرارلىنىپ
 تۇرۇشى.

مه بۇد ئى (ئە) ① ئىبادەت قىلىنغۇچى،
 كىشىلەر چوقۇنغۇچى: ئۇلار بۇ يەردىن
 يەنىمۇ چوڭ بىر بىناغا كىرىپ، بايقىلاردىنمۇ
 چوڭراق، ھەيۋەتلىك، بۇت، مەبۇدلار
 ھەيكەللىرىنى ۋە تاملاردىكى، تۈرۈستىكى
 ھەر خىل-ھەر رەڭدىكى سۈرەتلەرنى كۆردى.

مه پە ئى (ئە) مەخسۇس ئادەم چۈشۈش
 ئۈچۈن ياسالغان، ئات ياكى قېچىر
 قوشۇلىدىغان، ئۈستى يېپىق، ئىككى
 چاقلق بىر خىل قاتناش قورالى: ئۇلار
 ئانچە ھايال بولمايلا قىزنى مەپكە سېلىپ
 ئىشان داموللامنىڭ بازاردىكى بىر ھويلىسىغا
 ئېلىپ كەتتى. * ئۇلار خۇشلۇق ئىچىدە، راۋان
 بولۇپتۇ يولغا. قىزنى سېلىپ مەپكە، ئېلىپ
 كېلىپتۇ. ئوردىغا.

مه پتۇن سۈپ (ئە) بىراۋغا ياكى بىرەر
 نەرسىگە چىن يۈرىكىدىن بېرىلگەن،
 ئىشقى چۈشۈپ ئەس-ھوشىنى يوقاتقان،
 شەيدا: مەپتۇن قىلماق. مەپتۇن بولماق.
 * بۆلەك جايلاردىكى مەنەپ ئەھلى پىكاپ

ھەۋىسى ۋە باي سەيلىسى ئىشقىدا مەپتۇن ئىكەن. * ئەي گۈزەل، ئالتۇن ماكان، دىلغا زەپ ياققان ئىلى. بارچە جان مەپتۇن ساڭا، مېھرى ئوت-گۈلخان ئىلى. // مەپتۇنمەن ساداقىتىڭنىڭ، كۈرەشلەرگە ئاتاپ مەنمۇ جان؛ پەرۋانىسى بولسام ۋەتەننىڭ، يۈرىكىمدە قالمايدۇ ئارمان.

مەپتۇن ئەتمەك ← **مەپتۇن قىلماق** : ئۇنىڭ گۈزەل چىرايى دىلنى مەپتۇن ئەتتى. * چېچى قۇندۇز، يۈزى نۇرلۇق تولۇن ئاي، مەپتۇن ئېتەر كۆرگەنلەرنى گۈزەل چىراي. **مەپتۇن ئەيلىمەك** ← **مەپتۇن قىلماق** : قىزىل ئالما قىلىپ جىلۋە كۆڭۈلنى ئەيلىدىك مەپتۇن، كۆزۈم تورلاشتى ھۆسنىڭدىن ساڭا كىم ئوقۇغان ئەپسۇن. * بىر پەرى ھۆسنى-جامالى مېنى مەپتۇن ئەيلىدى، سولدۇرۇپ بەرگىمنى، گۈل سىنەمنى ئۇ، خۇن ئەيلىدى.

مەپتۇن بولماق بىراۋغا ياكى بىرەر نەرسىگە ئىشقى چۈشۈپ ئەس-ھوشىنى يوقاتماق، چىن يۈرەكتىن بېرىلمەك؛ شەيدا بولماق: قازى بولسا، قىزنىڭ ھۆسنى-جامالىغا مەپتۇن بولۇپ، ئۆزىنى يوقىتىپ قويۇپتۇ. * كىشىلەر مەپتۇن بولىدىغان يېقىملىق نەرسىلەر ھامان ئاددىي كېلىدۇ، ئاددىي نەرسىلەردىن ئۇلۇغ خىسلەت تېپىلىدۇ. **مەپتۇن قىلماق** جەلپ قىلماق، ئۆزىگە تارتماق، مەھلىيا قىلماق: ئەمەت ئۇستىنىڭ گۈلزارلىقى كىشىلەرنى مەپتۇن قىلىپ، ئۆزىگە ئويدانلا تارتىۋالدى. * تاشۋاپنىڭ راۋابى يالغۇز بارات بىلەن تۆمۈرنىلا ئەمەس، پۈتۈن گۈلاختىكىلەرنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلدى.

مەپتۇنلۇق « مەپتۇن » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇنىڭ چېچەكلىرىگە مەپتۇنلۇق بىلەن نەزەر تاشلىدىم. * ئۇ ھويلا ئىچىگە

مەپتۇنلۇق بىلەن قاراپ قالدى... **مەپكۈرە** ئى (ئە) تارس ← ئىدىيە: - قۇرۇق گەپنى قويۇپ مەپكۈرەم چاتاق دېگىنە، - دېدى كەكە ساقاللىق دېھقان كىنايە قىلىپ. * بۇ دراممىدا مۇزىكا (مۇقام) مەركىزىي نۇقتا قىلىنغانلىقى ئۈچۈن مەرىپەتچىلىك مەپكۈرىسى توغرىسىدا جىق توختالمايدۇق.

مەپپۇم (ئە) چېزىت ① ئى. ئۇقۇم، مەزمۇن، چۈشەنچە: گويىا بىر كىچىك كائىنات ئىنسان، ئالەمنىڭ مەپپۇمى ئۇنىڭدا ئايان ۋە لېكىن يۇلتۇزلار پاتقان ئەلەمگە، پاتۇرمۇ ئىنسانچە شادلىق يا پىغان. ② سۈپ. چۈشەنشىلىك، چۈشەنگىلى بولىدىغان، ئۇقۇشۇلۇق: ئارىمىزدا يوق بولغان ئۇ مەرھۇم... ئەمما يۈرەكتە ئۇ، قىلغان مەپپۇم.

مەپپىچى ئى. مەپپە ھەيدەيدىغان كىشى، مەپپەكەش.

مەپپانغا ئى (ئەپ) مەپپە ۋە مەپپەكەشلەر تۇرىدىغان جاي، مەپپەلەر ئورۇنلاشتۇرۇلغان يەر: ئوسمان بىلەن قادىر كونا مەپپاندا بىرگە ئويىناپ چوڭ بولغان، بىر-بىرى بىلەن تونۇش بالىلار ئىدى. * مۇنىرىدىن شىمالىي دەرۋازىدىن چىقىپ، كونا مەپپانغا بارغاندىن كېيىن، كىچىك خالتا كوچىغا كىرىپ، بىر تۈپ يالغۇز تېرەكنىڭ تۈۋىدە توختىدى-دە، ئەتراپىنى ئىنچىكە كۆزەتتى.

مەپپەكەش ئى (ئەپ) مەپپە ھەيدىگۈچى كىشى، مەپپىچى: سېرىق بۇرۇت مەپپەكەش مەپپىسىنى توخۇ بازىرىغا ھەيدەپ بېرىپ توختاتتى. * قازى كەلگەندىن كېيىن ھەجەر ئاپئاق خەزىنىچىسىدىن بىر بويا كىيىم-كېچەك ئالدى-دە، مەپپەكەشنى جابدۇشقا بۇيرۇدى.

مەپپىلىك رەۋ. مەپپەگە چۈشۈپ، مەپپە بىلەن: سۈبھى سۈزۈلگەن، تورغايلار ئويغانغان مەھەللىدە مەپپىلىك يولغا چىققان ئىككى يىگىت

مەتۇئات ئى (ئە) ① نەشرىيات ۋە باسمىخانا ئىشلىرى: مەتۇئات خىزمىتى، مەتۇئات كەسپى. ② باسما ئەسەر، گېزىت-ژۇرنال، كىتاب قاتارلىقلار: ئۇنىڭ ماقالىسى مەتۇئاتتا ئېلان قىلىندى.

مەتۇئاتچى ئى. مەتۇئاتچىلىق بىلەن شۇغۇللانغۇچى كىشى، مەتۇئات خادىمى. **مەتۇئاتچىلىق** «مەتۇئاتچى» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: خەلقنىڭ ئالڭ-سەۋىيىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن ئالدى بىلەن شۇ خەلقنىڭ مەتۇئاتچىلىقىنى زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلدۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ.

مەتلۇپ ئى (ئە) يېزىت. تەلەپ قىلىنغان، خالىغان، ئىستىگەن نەرسە؛ مەقسەت، تەلەپ: ھەرنىچۇك شەرت ۋە مەتلۇبلىرى بولسا، شۇل چاغدا ئوتتۇرىغا قويغايلا، ھازىرەنلىككە لايىقلىرىدا بولمىسۇ، ئازراق سوۋغات ئەۋەتتىم. * شۇنىڭ ئۈچۈن تۆمۈرنىڭ بىرقىسىم مەتلۇبلىرىنى قاندۇرۇپ، بۇ قۇتىرىغان يولۋاسنى يۇمشاق گەپلەر بىلەن قەپەسكە سولاپ ئېلىشىغا مەدەتكار بولۇشلىرىنى ئۆتۈنۈپ سورايىمەن.

مەتلۇپ قىلماق يېزىت. تەلەپ قىلماق، ئۆتۈنمەك: مەن بۈگۈن ئۇستازنى ۋە كېسەل ئىنىمىزنى يوقلاپ كېلىشىم، بۇ ئاددىي سوۋغامنى مەزۇر تۇتۇشلىرىنى مەتلۇپ قىلىمەن.

مەتۇ سۇپ. زامانغا لايىق ئىش قىلمايدىغان، ئۆزىنىڭكىنىلا توغرا دەپ قارايدىغان، غەلىتە: مەتۇ كىشى. // ئۇ مەتۇلار بىلەن باردى-كەلدى قىلغاننىڭ پايدىسى يوق.

مەتۇرىدى ئى <دىن> مەتۇرىدىلار مەزھىپىگە تەۋە كىشى.

مەتۇرىدىلار ئى <دىن> ئىسلام دىنىدىكى بىر مەزھەپ. قۇرغۇچىسى ئىمام ئەبۇ مەنسۇر مۇھەممەت مەتۇرىدى

بالدۇرلا ئوپالغا يېتىپ كەلدى.

مەتائەت ئى (ئە) يېزىت. قاتتىق بەرداشلىق، چىدام، غەيرەت، جاسارەت، ئىرادە: - بەللى، بەللى! ئۆزىنى خەلقنىڭ ئازادلىق ئىشىغا بېغىشلىغان ھەربىر كىشىدە مۇشۇنداق قەيسەرلىك، مەتائەت بولۇشى كېرەك! - دېدى قاسىمجان قەمبىرى خۇشاللىق بىلەن. **مەتە ئى.** دىئال. تۈگىچى.

مەتەل ئى (ئە) <ئەد> تاماملانغان ئوي-پىكىرنى ئىپادىلەيدىغان ئوبرازلىق ئىبارە، ھېكمەتلىك سۆز.

مەتبەئە ئى (ئە) ھەرپ، رەسىم قاتارلىقلاردىن بەت ھاسىل قىلىپ، ئۈستىگە ماي سۈرتكەندىن كېيىن قەغەز يۈزىگە بېسىپ چىقىرىدىغان مەشغۇلات جەريانى. ھازىر ئۇ تۈرلۈك ماشىنىلار ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىدۇ: مەتبەئە ماشىنىسى. مەتبەئە خادىمى. مەتبەئە خاتالىقى.

مەتبەئە ماشىنىسى <مەت> مەتبەئەدە ئىشلىتىلىدىغان ماشىنا. تۈرلىرى كۆپ بولۇپ، ئادەتتىكىلىرى بېسىلىدىغان بەتكە ماي سۈرتۈش قۇرۇلمىسى، قەغەز يەتكۈزۈش قۇرۇلمىسى ۋە بېسىلغان قەغەزلەرنى رەتلەش قۇرۇلمىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مەتبەئەچى ئى. باسمىخانلاردا بېسىش، نەشر قىلىش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشى؛ باسمىخاندا ئىشلەيدىغان ئادەم، باسمىخانا خادىمى.

مەتبەئەچىلىك «مەتبەئەچى» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: زاۋۇتىمىزغا نەچچە تۈركۈم ياش ئىشچىلار قوبۇل قىلىندى، ئەمما ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىر قىسىم ياش ئىشچىلارنىڭ تېخنىكا سەۋىيىسى تۆۋەن بولۇپ، مەتبەئەچىلىك تەلپىگە ئۇيغۇنلىشالمايتتى.

سە مەرقەندى، تۈركىي تىللار تۈركۈمىدىكى خەلقلەرنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى بۇ ئېتىقاد سىستېمىسىنى قوبۇل قىلغان.

مە تۇلۇق « مە تۇ » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مە تۇلۇق قىلماق.

مە جاز ئى (ئە) < ئەد > سۆز ۋە ئىبارىلەرنىڭ كۆچمە مەنىدە ئىشلىتىلىشى، يەنى كۆچمە مەنىلىك سۆز ئىبارە؛ كىنايە؛ مېتافورا، ئىستىئارە.

مە جازلىق سۈپ. مە جازىي، مە جاز بويىچە: مە جازلىق قىلىپ ئېيتقاندا، شېئىردىكى ھېسسىيات كۈيىگە شېئىرنى ئوقۇغۇچى ئادەم ئۆز يۈرەك سازىنى تەڭكەش قىلىشتىن ئىبارەت. **مە جازىي** سۈپ (ئە) مە جازغا ئائىت، كۆچمە، مېتافورىك: مە جازىي مەنە.

مە جېۋر سۈپ (ئە) بىراۋنىڭ بۇيرۇقى، زورى، بېسىمى ياكى بىرەر نەرسىنىڭ تەققەزاسى قاتارلىقلار تۈپەيلى قانداقتۇر بىر ئىش-ھەرىكەتنى قىلىش شەرت بولغان: مە جېۋر بولماق. مە جېۋر قىلماق. * مەن بۇ يەردىن باشقا بىر يۇرتلارغا كېتىشكە مەجبۇرمەن. * ئېتىز-ئېرىقتىن يانغان دېھقانلار مەسچىت ئالدىغا كەلگەندە ئات-ئېشەكلىرىدىن چۈشۈپ، تاشاخۇنۇمغا ئېگىلىپ سالام بېرىشكە مەجبۇر ئىدى.

مە جېۋر بولماق بىراۋنىڭ بۇيرۇقى، زورى، بېسىمى ياكى بىرەر نەرسىنىڭ تەققەزاسى تۈپەيلى قانداقتۇر بىر ئىش-ھەرىكەت ئېلىپ بېرىشقا زورلانماق، مە جېۋر قىلىنماق: بىرمۇنچە كىشىلەر شامەخۇتنىڭ قىلچىدىن بېشىنى قاچۇرۇپ، يىراق ياقا يۇرتلاردا سەرگەردان بولۇشقا مەجبۇر بولدى. * مېھمان ئامالسىز ئورنىدىن تۇرۇپ سېلىۋەتكەن ئاياغلىرىنى قايتا كېيىشكە مەجبۇر بولدى.

مە جېۋر قىلماق قانداقتۇر بىر ئىش-ھەرىكەتنى ئېلىپ بېرىشقا زورلماق: بورانىڭ كەينىدىن شارقىراپ چۈشكەن يامغۇر ئۇلارنى سېۋەتلەرنى كۆتۈرۈپ ئۆيگە قايتىشقا مەجبۇر قىلدى. * دادامنىڭ بىردىنلا ئۆزگىرىپ قېلىشى مېنى ئويلىنىشقا مەجبۇر قىلدى.

مە جېۋرەن رەۋ (ئە) مە جېۋر بولۇپ ياكى مە جېۋر قىلىپ؛ مە جېۋرىيەت ئاستىدا، مە جېۋرىي ھالدا: مە جېۋرەن ئىشلىمەك. * گۈلنىڭمۇ ئېچىلىدىغان ۋاقتى بولدى، ئەگەر ۋايىغا يەتكۈزمەي، ئۇنى مە جېۋرەن ئېچىلدۈرمىەن دېسەڭ ئۆلتۈرسەن. * يۇقرالار مىدىر-سىدىر قىلماي تۇرۇۋالغاندى، خائىنلار قولىدىكى تاياق بىلەن ئۇرۇپ يۈرۈپ، مە جېۋرەن كولاتتى.

مە جېۋرلاشماق « مە جېۋرلىماق » يېنىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار مېنى ھۈججەت يېزىشقا مەجبۇرلاشتى.

مە جېۋرلانماق « مە جېۋرلىماق » يېنىلىنىڭ مە جھۇل دەرىجىسى: بالا-چاقىلىرىمۇ ئۇنىڭدىن چەك-چېگرا ئاجرىتىشقا مەجبۇرلانغاندى. * - دادا! - غولام بېشىنى كۆتۈرۈپ دادىسىغا قارىدى، مەن ھەممىنى دەيمەن، مەن جىنايەت ئۆتكۈزدۈم، جىنايەت ئۆتكۈزۈشكە مەجبۇرلاندىم.

مە جېۋرلۇق « مە جېۋر » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

مە جېۋرلىماق پ. قانداقتۇر بىر ئىش-ھەرىكەتنى ئېلىپ بېرىشقا زورلماق، مە جېۋر قىلماق: ئۇلار مېنى ئوغرىلىق قىلىشقا مەجبۇرلىدى. * ئۇ بىرنېمىلەر مېنى ئۇلاغلارنىڭ نورمىسىنى ئوغرىلاپ ساتقانلىقىمنى ئىقرار قىلىشقا مەجبۇرلىدى.

مە جېۋرىي سۈپ (ئە) بېجىرىلىشى ياكى ئە مەلگە ئاشۇرۇلۇشى شەرت بولغان، ئىختىيارىدىن تاشقىرى: مە جېۋرىي مائارىپ.

مەجبۇرىي ئەمگەك. مەجبۇرىي خىزمەت. مەجبۇرىي نىكاھ. // نوزۇگۇمنىڭ گۈلدەك چىرايى ئۆزىگە دۈشمەن بولدى. ئۇنىڭغا مانجۇ ئەمەلدارلىرىنىڭ يامان كۆزى چۈشتى، نوزۇگۇمنى مەجبۇرىي خوتۇنلۇققا ئېلىشنى ئويلىدى. * ۋاھاپ بىلەن يېزا دوختۇرى قاسىم ئۇنىڭ ئۇنىمىغىغا ئۇنىماي ھارۋىغا سېلىپ، دوختۇرخانىدا مەجبۇرىي ياتقۇزۇپ قويدى.

مەجبۇرىي تەۋرىنىش < فز > ماددا
سىستېمىسىنىڭ دەۋرلىك ياكى دەۋرىسىز سىرتقى كۈچ تەسىرى ئاستىدىكى تەۋرىنىشى.

مەجبۇرىي دەرىجە < تىل > پېئىل
دەرىجىلىرىنىڭ بىرى، يەنى مەلۇم گرامماتىكىلىق شەكىللەر ئارقىلىق جۈملىدىكى ھەرىكەتنىڭ گرامماتىكىلىق ئىگىسى شۇ ھەرىكەتكە تۈرتكە بولغۇچى ياكى يول قويغۇچى ئىكەنلىكى ئىپادىلىنىدىغان گرامماتىكىلىق كاتېگورىيە. مەسىلەن: ئوقۇ+ت = ئوقۇت، تاپ+تۇر = تاپتۇر. كۈت+گۈز = كۈتگۈز، بىل+دۈر = بىلدۈر. ئۇيغۇر تىلىدا ئۆتۈملۈك پېئىللار بىلەن ئۆتۈمسىز پېئىللارنىڭ ھەممىسى مەجبۇرىي دەرىجە شەكىلدە كېلەلەيدۇ. ئۆتۈمسىز پېئىللار مەجبۇرىي دەرىجىگە ئىگە بولغاندا ئۇلار ئۆتۈملۈك پېئىلغا ئايلىنىدۇ.

مەجبۇرىي مائارىپ < مائارىپ > بەزى
دۆلەتلەردە قانۇنىي بەلگىلىمىلەرگە ئاساسەن مەلۇم ياشتىكى ئۆسمۈرلەرگە ئېلىپ بېرىلىدىغان مەلۇم دائىرىدىكى ئومۇمىي تەربىيە. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان بەزى ئەللەردە مەجبۇرىي مائارىپ مۇددىتى سەككىز-توققۇز يىلغا ئۇزارتىلدى.
مەجبۇرىي نىكاھ < قا > قىز-ئوغۇل
ئىككى تەرەپنىڭ ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن

ئەمەس، بەلكى ئاتا-ئانىسى ياكى باشقىلارنىڭ زورلاپ تېگىشى بىلەن قىلىنغان نىكاھ. بۇ فېئوداللىق نىكاھ تۈزۈمىنىڭ بەلگىلىرىدىن بىرى بولۇپ، يېڭى جۇڭگوغا كەلگەندە بىكار قىلىندى ھەمدە ئەر-ئايال ئىككى تەرەپنىڭ نىكاھ ئەركىنلىكى رەسمىي يولغا قويۇلدى.

مەجبۇرىيەت ئى (ئە) ① زورلاش، مەجبۇرلاش ئاساسىدا قىلىنغان ياكى قىلىنىدىغان ئىش؛ مەجبۇرىي يوسۇندا زىممىسىگە ئالغان ۋەزىپە، ئىش؛ ئۇ يەردە ئانا تىل، ھېساب، رەسىم، جۇغراپىيە، تارىخ دەرسلىكلىرى بىلەن بىللە يەنە قوشۇمچە دىنىي دەرس ئۆتۈشۈ مەجبۇرىيەت ئىدى. ② كىشىلەرنىڭ بىرەر ئىشنى بېجىرىش، قىلىش ئۈچۈن بەرگەن قەتئىي ۋەدىسى ياكى ئۆتەشكە تېگىشلىك ۋەزىپە؛ بۇرچ؛ پۇقرالىق مەجبۇرىيەت. مەجبۇرىيەتنى ئۈستىگە ئالماق. مەجبۇرىيەتنى ئادا قىلماق. * ئاتا-ئانا ئۈستىدىكى ئەڭ ئېغىر مەجبۇرىيەت ھەقىقىي ئاتا-ئانا بولۇش. بىراق مەنۇ ئۆز مەجبۇرىيىتىنى تولۇق بەجا كەلتۈرەلمىگەن ئانىمەن. ئاھ بالام. * ھەربىر كىشى يىلىغا ئۈچ تۈپتىن بەش تۈپكىچە كۆچەت تىكىش مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلىشى لازىم.

مەجرۇھ سۈپ (ئە) ① يارىلانغان، چاراهەتلەنگەن، يارىدار؛ خىزمەتچىلەردىن بىرقانچىسى شېھىت ھەم مەجرۇھ بولۇپ يېتىشتاتتى. مەلىكە ئىنىكئانىنى ئويغىتىپ، ئەھۋالنى خەۋەر قىلدى. // ماشىنىغا قوراللار قاتارىدا گومىنداڭچى بەش مەجرۇھمۇ چۈشۈرۈلگەندى. ② جىسمانىي جەھەتتە ئاجىز، زەئىپ؛ مېيىپ؛ مەجرۇھ كۆز. مەجرۇھ ھەربىي. // ھېچقانداق مەجرۇھنىڭ

كۈندىن بېرى قوغۇنچى دادۇي مەجلىسخانىسىدا «باي بولغان دېھقانلار ۋەكىلىنى سايلاش» بويىچە تالاش-تارتىش بولۇۋاتاتتى.

مەجلىسداش ئى. بېزىت. ئۆزى بىلەن بىرگە

مەجلىسكە قاتناشقان كىشى: ياخشى كىشىلەر بىلەن مەجلىسداش بولساڭ، سەنمۇ ياخشى كىشىلەردىن بولسەن. ياخشى كىشىلەرنىڭ سۆھبەت-مەجلىسىدە بولساڭ، گۈستاخلىق قىلما.

مەجلىسۋاز ئى (ئەپ) مەجلىسنى جىق

ئېچىشنى ياخشى كۆرىدىغان، نېمە بولسا مەجلىس ئېچىش يولى ئارقىلىق ھەل قىلىشنى ئادەت قىلغان كىشى: ئۇ باشلىق بولغاندىن كېيىن مەجلىسۋاز بولۇپ قالدوغۇ؟

مەجلىسۋازلىق ئى. مەجلىس ئېچىشنىڭ

زۆرۈرىتى بار-يوقلۇقى بىلەن ھېسابلاشماي مەجلىسنى تولا ئېچىۋېرىش، مەجلىسنى تولا ئېچىشقا ئامراقلىق: مەجلىسۋازلىق قىلماق.

مەجنۇن (ئە) ئى. ئىش ئوتى نەتىجىسىدە

سەۋدايى، تەركىدۇنيا بولغان كىشى: - ئانا، - دەپتۇ قەمەر كۈلۈپ تۇرۇپ، - ئۆزۈڭگە مەلۇمكى، ئىلگىرىمۇ بىر گۈزەل يېڭىتى ماڭا ئەۋەتكەندىكى، بىر كۆرۈشۈم بىلەنلا ئەقلى-ھوشۇمنى يوقىتىپ مۇھەببەت مەجنۇنى بولۇپ قالغاندىم. ② سۈپ. ئەقلىنى يوقاتقان، ئەقلىدىن ئازغان، ئاداشقان؛ ساراڭ:

مۇھەببەت بىننى زەكەرىيا دېگەن ئالىم بىركۈنى شاگىرتلىرى بىلەن مەھەللە ئىچىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا، تاسادىپىي ئالدىدىن بىر مەجنۇن ئادەم چىقىپ كېلىپ، ئۇنىڭ يۈزىگە قاراپ كۈلۈپتۇ. * زاۋۇتتىكى بىرنەچچە ئىشلەپچىقىرىش مەستانىلىرى قارام ئىستىخىيلىك كۈچلەرگە باشلامچىلىق قىلىپ مېنى مۇشۇنداق مەجنۇن قىلىپ قويۇۋاتىدۇ. ③ ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

ئاجىزلىقى ئەمەلگە يەتمەيدۇ. * ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۇرۇش قەھرىمانلىرى، قول ياكى پۈتۈندىن ئايرىلغان مەجرۇھ، ئالدىنقى سەپلەردىن خىزمەت بىلەن قايتىپ كەلگەن ئوفىتسېرلەر بار ئىدى.

مەجرۇھلانماق پ ① يارىلانماق: ئۇ، قىزنى

ئاۋايلاپ تۇتقىنچە ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ كارىۋاتقا ئولتۇرغۇزدى. چاچلىرىنى سىلىدى، دىلى ئۆزىدىنمۇ بەك مەجرۇھلانغان بىر قىزغا ھىمايە بولۇشتەك ئىنسانىي بەخت شادلىقى تومۇرلىرىدا ئېقىن ياسىدى. ② مېيىپ بولۇپ قالماق: - نەپقە يۈلى دېگىنىمىز مۇنداقچە قىلىپ ئېيتقاندا ئىش ئۈستىدە مەجرۇھلانغان ئىشچى-خىزمەتچىلەرگە بېرىلىدىغان راسخوت، - دەدى ئۇ خەلق ئىشلىرى كادىرى ماڭا چۈشەندۈرۈپ.

مەجرۇھلۇق «مەجرۇھ» سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: مەجرۇھلۇق - قەلبى پاك بىر گۆدەكنىڭ ھايات خۇشاللىقىنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىپ، ھايات ياشاشتىن، ئەجەل شەرىپىتىنى ئېچىشنى ئەلا كۆرۈشكە قىستايدۇ.

مەجلىس ئى (ئە) تەشكىلات، كارخانا،

كوللېكتىپ ياكى ئىدارە ئەزالىرىنىڭ بىرەر مەسىلە، ئىش مۇھاكىمىسىگە بېغىشلانغان يېغىلىشى؛ يېغىن: مەجلىسكە قاتناشماق. مەجلىس ئاچماق، * چۈشكە يېقىن مەجلىس ئاخىرلاشتى. كۆپچىلىك قوشباغنىڭ تارىخىدىكى بۇ يېڭىلىقنى ئېلىپ ئەترەتلەرگە تارقاشتى. * بۇ سۆزنى ئاڭلىغان مەجلىس ئەھلى ھەيران قېلىشتى.

مەجلىسخانا ئى (ئەپ) مەجلىس ئاچىدىغان

ئۆي ياكى زال: ئازادە مەجلىسخانا تاماكا ئىسى بىلەن لىق تولغان، 12-قۇرۇلتاي ھۆججەتلىرى مۇزاكىرە قىلىنىۋاتاتتى. * ئىككى

مەجنۇن بولماق ئىشقى-مۇھەببەت دەردىدە ساراڭ ھالەتكە كەلمەك؛ سەۋدايى بولۇپ قالماق: سىزنىڭ پىراقىڭىزدا مەجنۇن بولۇپ، خۇدۇمنى بىلمەي يۈردۈم.

مەجنۇنتال ئى (مەجنۇن+تال) < بوت > تال تېرەكلەر ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان دەرەخ. شاخلىرى ئۇزۇن، ئىنچىكە بولۇپ، تۆۋەنگە ساڭگىلاپ تۇرىدۇ. يوپۇرمىقى ئۇزۇن تۆمۈنە شەكىللىك، باھاردا چېچەكلەيدۇ، رەڭگى سارغۇچ يېشىل كېلىدۇ. ئاتىلىق-ئانىلىقى ئايرىم تۈپتە بولىدۇ.

مەجنۇنتاللىق ① سۈپ. مەجنۇنتال بار، مەجنۇنتال ئۆستۈرۈلگەن، تىكىلگەن: مەجنۇنتاللىق يول. * ئەنە، ئاسفالت قاراماي ياتقۇزۇلغان مەجنۇنتاللىق چاپراس كوچىلارغا مەكتەپ، دوختۇرخانا، ماگىزىن، مەدەنىيەت ئۆيلىرىدىكى ئېلېكتر چىراغلار شولا چېچىپ تۇراتتى. ② ئى. مەجنۇنتال بار ياكى مەجنۇنتال كۆپ ئۆستۈرۈلگەن يەر: قىز-يىگىتلەرنىڭ ھەممىسى مەجنۇنتاللىققا سەگىدىگىلى كېتىشى.

مەجنۇنلارچە رەۋ. مەجنۇنلارغا ئوخشاش، ساراڭلارچە: مەجنۇنلارچە ئىش قىلماق. مەجنۇنلارچە بۇرمەك.

مەجنۇنلۇق ئى. سەۋدايىلىق؛ ساراڭلىق: بەزىدە مەجنۇنلۇق روھى ھالىتى - قاپلىسا، كۆرۈنمەس كۆزۈڭگە خەنجەر. مەي ئەمەس دېسۇ پىيالىدىكى، ئىچسەن بولسۇ ھەتتاكى زەھەر.

مەجمۇئە ئى (ئە) مەلۇم بىر تەرتىپتە توپلانغان تېكىستلەر، مەلۇمات ۋە شۇ قاتارلىقلارنىڭ يىغىندىسى؛ توپلام: شىرە ئۈستىگە ھەر خىل ئەدەبىي ۋە ئىلمىي ژۇرنال قاتارلىق مۇددەتلىك مەجمۇئەلەر

قويۇلغانىدى. * دېرىزە تەكچىسىدە ھەر خىل كىتابلار - ئەدەبىي، پارسى، تۈركىي كىتابلار، گېزىت مەجمۇئەلەر تىزىقلىق ئىدى.

مەجھۇل سۈپ (ئە) ① < مات > نامەلۇم، نائىنىق: مەجھۇل سان. ② < تىل > ھەرىكەتنىڭ ئويىپكىتى جۈملىنىڭ ئۆزىگە چۈشىدىغان ياكى ھەرىكەتنىڭ ئىگىسى نامەلۇم بولغان: مەجھۇل پېئىل. مەجھۇل دەرىجە.

مەجھۇل پېئىل < تىل > مەجھۇل دەرىجە بىلەن تۈرلەنگەن ياكى ھەرىكەتنىڭ ئويىپكىتى جۈملىنىڭ ئۆزىگە چۈشىدىغان، ھەرىكەتنىڭ ئىگىسى نامەلۇم بولغان پېئىل. مەسىلەن، يېزىلدى، كۆرۈلدى، سېزىلدى، قىلىندى دېگەنلەرگە ئوخشاش.

مەجھۇل دەرىجە < تىل > پېئىل دەرىجىلىرىنىڭ بىرى. پېئىللارنىڭ مەلۇم گرامماتىكىلىق شەكلى ئارقىلىق جۈملىدىكى ھەرىكەتنىڭ گرامماتىكىلىق ئىگىسىنىڭ ئەمەلىيەتتە ئەسلىي ھەرىكەتنىڭ لوگىكىلىق ئويىپكىتى ئىكەنلىكى ئىپادىلىنىدىغان گرامماتىكىلىق كاتېگورىيە.

مەجھۇل سان < مات > نامەلۇم سان.

مەجۇسىي ئى (ئە) ئاتەشپەرەسلىك دىنىغا مەنسۇپ كىشى، ئاتەشپەرەس.

مەجۇسىيەت ئى (ئە) ئوتقا چوقۇنۇش، ئاتەشپەرەسلىك.

مەجۇسىيلىق ئى. ئوتقا چوقۇنۇش پائالىيىتى، مەجۇسىيەت: غەربىي شىمالىي ئاسىيادىكى تۈركىي مىللەتلەر ئارىسىدا پەيدا بولغان مەجۇسىيلىق ياكى زەردەشتلىق (ئوتپەرەسلىك) دىنى ۋە دەسلەپكى شامان دىنىنى ئۇيغۇرلاردىكى مۇشۇ كۆز قاراشتىن كېلىپ چىققانلىقى ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىن.

مە جۈج ئى (ئە) دىنىي قاراش بويىچە ، ئاخىر زاماندا چىقىپ ، ئەلگە كۆپ خارابلىق يەتكۈزىدىغان ۋە زۇلۇم سالىدىغان ئىككى قوۋمنىڭ پاكار بويۇق بولغانلىرى .

مە جۈن ئى (ئە) ① < تىب > خېمىر ھالىتىدىكى دورىلار ، ② ئە يىون ، نە شە بىلەن ياسىلىدىغان مەس قىلىش رولىغا ئىگە زەھەرلىك دورا .

مە جىگە ئى. دىئال . باشكا ، كە پتەر بالسى .

مە خىپى سۈپ (ئە) . ئۆزىگە بىلدۈرمەيدىغان ، باشقىلاردىن سىر تۇتىدىغان ، خۇپىيانە ، يوشۇرۇن : مە خىپى بەلگە . مە خىپى رېتىپ . مە خىپى ھۆججەت . مە خىپى ئالاقە . مە خىپى ئۇچرىشىش . مە خىپى سۆھبەت . * گومىنداڭنىڭ ئالاقىدار مە خىپى سىياسىي ئورگانلىرى بىر ئىلاج بىلەن بۇ گېزىتنىڭ ھەربىر سانىنى قولغا چۈشۈرۈپ ، كۆرۈپ تۇرغان بولۇشى تەبىئىي ئىدى . // سەن بۇ ئىشنى مە خىپى تۇت . * ئۇ كۆپتىن بېرى ئىلىدا چىقىدىغان قانداقتۇر بىر گېزىتنى مە خىپى كۆرۈپ تۇرغانىكەن ، - دېيىشتى .

مە خىپى بەلگە < تىل > ئۆزئارا كېلىشىۋالغان نەرسە ، تاۋۇش ياكى بەدەن ھەرىكىتىنى ۋاستە قىلغان يوشۇرۇن بەلگە ياكى ئىما - ئىشارەت .

مە خىپى بەلگىچە < بىئول > ئىرسىيەت مە خىپى بەلگىسىنىڭ ئاساسىي بىرلىكى . ئۇ ئاقسىلنىڭ بىرىكتۈرۈلۈش جەريانىدا ئاقسىل مولېكۇلىسىدىكى مەلۇم ئامىنو كىسلاتالىرىنىڭ تىزىلىش رېتىنى بەلگەيدىغان DNA ياكى mRNA مولېكۇلىسى ئىچىدە يېقىن جايلاشقان ئۈچ يادرو گۇكوزىسىدىن ئىبارەت .

مە خىپى تى (ئە) باشقىلارغا بىلدۈرۈلمەيدىغان ، ئاشكارىلانمايدىغان

ئىش ، ھەرىكەت ؛ سىر ؛ مە خىپىلىك : مە خىپى تى ئاشكارىلاپ قويماق . مە خىپى تى ساقلىماق . * شۇنداق ئىچىگە مە خىپى تى ئۇنىڭ قانداق بىلۋالغانلىقى ھازىرغىچە ھەممىمىزگە ئوخشاشلا بىر سىر بولۇپ تۇرۇپتۇ .

مە خىپى تىلىك ئى . مە خىپى ئىش - ھەرىكەت ، مە خىپى ئىزمەت ، مە خىپەت : مە خىپە تىلىكى ساقلىماق . * ئەڭ يۈكسەك دوستلۇقنىڭ ئوتتۇرىسىدىمۇ مەلۇم مە خىپە تىلىك بولىدۇ شۇڭا ئۆز دوستىنىڭ مە خىپە تىلىكىنى چۈشەنمەسلىك تۈپەيلىدىن ئۇنىڭدىن ئاغرىنماسلىق كېرەك . * - سەندىن يوشۇرىدىغان ھېچقانداق مە خىپە تىلىكىم يوق ، كۆرۈپ باققىن ، - دەيدى ۋە قولىنى ئۇزاتقان قادىرنىڭ قولىغا قەغەزنى بەرمەي تۇرۇپ بۇيرۇدى ئۇ .

مە خىپىلەشتۈرمەك « مە خىپىلەشمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى .

مە خىپىلەشتۈرۈلمەك « مە خىپىلەشتۈرمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى .

مە خىپىلەشمەك پ . مە خىپى ھالەتكە كەلمەك ، مە خىپى ئىشلەشكە ، قىلىشقا توغرا كەلمەك ؛ مە خىپى بولۇپ قالماق .

مە خىپىلىك « مە خىپى » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى : بەقرات بۇ ئىلىمنى مە خىپىلىكتىن ئاشكارا قىلىپ ، ئۆگىنىشنى خالىغانلار ، مەيلى ئۇلار كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، ئۇلارغا ئۆگەتتى . * مە خىپىلىك ئىنساننىڭ ئىچكى دۇنياسىدا بولىدۇ .

مە خرەج ئى (ئە) < مات > بىر كەسىر ساندىكى توغرا سىزىقنىڭ ئاستىغا يېزىلغان سان . مەسىلەن ، $\frac{1}{3}$ دىكى 3 مە خرەج دۇر .

مە خرەجنى راتسئوناللاشتۇرۇش < مات >

مەخسۇس سېتىش < سودا > دۆلەت تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن مەخسۇس تىجارەت تارماقلىرىنىڭ بەزى تاۋارلارنى سېتىشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. بۇ خىل تىجارەت تارماقلىرىنىڭ رۇخسىتىنى ئالماي تۇرۇپ باشقا تارماقلارنىڭ بۇنداق تاۋارلارنى ئىشلەپچىقىرىشى ۋە توشۇشى مەنئى قىلىندۇ.

مەخسۇس شىركەت < س ئىق > مەلۇم بىر خىل مەھسۇلات، مەلۇم بىر يۈرۈش ئۈسكۈنىنى بىرلىكتە ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن ياكى ئوخشاش ھۈنەر-سەنئەت بىلەن شۇغۇللىنىدىغان مەخسۇس زاۋۇتلار بىرلىشىپ قۇرغان ئىشلەپچىقىرىش شىركىتى. مەخسۇس فوندى < مال > دۆلىتىمىزنىڭ دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلىرىدا ئىشلىتىش ئورنى ئالاھىدە بەلگىلەنگەن، مۇئەييەن دائىرىدە ئۇيان-بۇيان قىلىپ ئىشلىتىلىشكە بولىدىغان ھەر خىل مەخسۇس مەبلەغلەرنىڭ كېلىش مەنبەسىنى كۆرسىتىدۇ.

مەخسۇس مەبلەغ < مال > سوتسىيالىستىك كارخانا ياكى باشقا ئىگىلىك تەشكىلاتلىرىدىكى تىجارەت مەبلەغىدىكى باشقا ئالاھىدە ئىشلىتىلىش ئورنى بار، بەلگىلەنگەن دائىرە بويىچە ئىگىدارچىلىق قىلىپ ئىشلەتكىلى بولىدىغان مەبلەغ.

مەخسۇسلاشتۇرۇشماق « مەخسۇسلاشماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ھاراق، تاماكا سودىسىنى مەخسۇسلاشتۇرۇپ، بارلىق يوپۇقلارنى ئېتىپ تاشلىشىمىز كېرەك. * ناھىيىمىزدە بۇغالتىرلىقنى مەخسۇسلاشتۇرۇش خىزمىتى يولغا قويۇلدى.

مەخسۇسلاشتۇرۇشماق « مەخسۇسلاشتۇرۇشماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

كەسىر ئىپادىنىڭ مەخرەجىدىكى رادىكال (يىلتىز بەلگىسى) نى يوقتىش.

مەخرەجنى يوقتىش < مات > تەڭلىمىلەرنى يەشكەندە، تەڭلىمىنىڭ ئىككى تەرىپى بۇ تەڭلىمىدىكى بارلىق مەخرەجلەرنىڭ ئەڭ كىچىك (ئەڭ تۆۋەن) ئومۇمىي ھەسسىلىك سانىغا (ئىپادىسىگە) كۆپەيتىلىش بىلەن ئەسلىدىكى تەڭلىمىدىكى مەخرەجلەر يوقتىلىدۇ. تەڭلىمىلەردىكى بۇنداق شەكىل ئۆزگەرتىش مەخرەجنى يوقتىش دەپ ئاتىلىدۇ.

مەخرەجلىك سۈپ. مەخرەجى بار، مەخرەجگە ئىگە: ئومۇم مەخرەجلىك ئاددىي كەسىرلەرنى قوشقاندا، سۈرەتلەرنى بىر-بىرىگە قوشۇپ، ئۇ ئەگەر مەخرەجىدىن ئېشىپ كەتسە، مەخرەجگە بۆلۈپ قويسا كۇپايە.

مەخسۇس سۈپ (ئە) بىرەر ئىش ياكى نەرسە ئۈچۈنلا ئاتالغان ۋە شۇنىڭغا خاس بولغان، بىرەر ئىش ياكى مەقسەت ئۈچۈن بەلگىلەنگەن؛ خاس: مەخسۇس قاچا. مەخسۇس ماشىنا، مەخسۇس ۋەزىپە، مەخسۇس سان، مەخسۇس مۇخبىر، مەخسۇس ئايروپىلان، مەخسۇس كەسىپ، مەخسۇس بەت، * ھاتەم بىلەن تەمىم مەخسۇس ئۆيدە كېچىلىرى بەزمە، كۈندۈزلىرى ئۇيقۇ بىلەن ئۆتتى. * بۇ كىتابنى مەخسۇس سىز ئۈچۈن ئېلىپ كەلدىم. // مەخسۇس توختالماق، مەخسۇس تەييارلىماق، * ئۇ چاغدا، يۈرت ئىچىدە نامى چىققان چېلىشچىلارنى تاللاپ ئوردىدا مەخسۇس باقاتتى. مەخسۇس پارازىت < بئول > پارازىتلارنىڭ بىر تۈرى. ئۇلار پەقەت تىرىك پارازىت ئىگىسىگىلا تايىنىپ ھايات كەچۈرەلەيدۇ. پارازىت ئىگىسىدىن ئايرىلسا، ئۆلىدۇ ياكى كۆپىيەلمەيدۇ. مەسىلەن، مەدەدە، شورىغۇچى قۇرت قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

مەخسۇسلاشتۇرۇلماق « مەخسۇسلاشتۇرماق » پېئىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: بۇ ناھىيىدە ئىشلەپچىقىرىش تېخنىكا خادىملىرى خېلىلا مەخسۇسلاشتۇرۇلدى.

مەخسۇسلاشماق پ. بىرەر كىشى، ساھە، مەقسەت ۋە شۇ قاتارلىقلارغا خاس بولۇپ قالماق، خاسلاشماق: مەخسۇسلاشقان قۇۋۋەت. * سىلى كۆپ خىل ئىگىلىك بىلەن شۇغۇللىنىپتلا، ھازىرچە بولىدۇ. ئۆز پىلانلىرىدا قايسى ئىشتا مەخسۇسلاشماقچى؟ * ئۇرۇقچىلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ مەخسۇسلىشىش سەۋىيىسى كۆرۈنەرلىك ئۆستى.

مەخسۇم ئى (ئە) دىنىي ئۆلىمالارنىڭ بالىلىرى: - بۇ ئىككى كادىر سەيدۇللا مەخسۇمنى بىر زىيارەت قىلىپ كەلسەك دېۋىدى، باشلاپ كەلدىم، - دېدى مۇقامچى.

مەخلۇق ئى (ئە) ① ئىنسان ۋە پۈتۈن جانئىۋارلارنىڭ، تىرىك مەۋجۇداتلارنىڭ ئومۇمىي نامى: زور مەخلۇق. ئىككى كۆزلۈك مەخلۇق. * بىزگە مەلۇم، ئادەم ئەڭ ئالىي دەرىجىلىك مەخلۇق. * ھەرقانداق مەخلۇق دۇنياغا كەلگەندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ ھاياتىنى قوغداش ئۈچۈن تۈرلۈك چارە-تەدبىرلەرگە مۇراجىئەت قىلىش ئۇنىڭ تەبىئىي خۇسۇسىيىتى بولغاچقا، تىبابەت ئىپتىدائىي دەۋرلەردىمۇ بار بولغانىكەن. ② كۆچمە. بىرنەرسىگە ئوخشىمايدىغان، خۇنۇك ياكى ئەخلاقسىز، نىيىتى يامان ۋە شۇنىڭدەك ئۆزىنىڭ كۆڭلىگە ياقىنغان، ئۆچ كۆرىدىغان كىشىلەرنى كەمسىتىپ ئېيتىلىدۇ: - ھەي، ئادەم مۇ سەن-جىنىۋ؟! - مۇسا ئۇستىبېشى نىقابلانغان ھېلىقى مەخلۇققا قاراپ ۋارقىرىدى. * مەن مۇشۇ مەخلۇق بىلەن قانداقمۇ بىر قورساقتا يېتىپ، ئانامنىڭ ئاق سۈتىنى بىللە ئەمگەن بولغىدىم.

مەخلۇقات ئى (ئە) بارلىق مەخلۇقلار: ئادەم بولسا، پۈتۈن دۇنيادىكى مەخلۇقاتنىڭ ئەڭ ئۇلۇغى ۋە ئەزىزدۇر. * مەخلۇقاتنىڭ باشلانغۇچ شەكلىدىن تارتىپ ھازىرغا قەدەر بولغان ھەربىر ئۆزگىرىشلىرىدىمۇ مەخسۇس شەكىل ۋە قىياپەت، مەخسۇس مىزاج، مەخسۇس تەبىئىي ئالاھىدىلىكلەر مەۋجۇت بولۇپ كەلگەن. مەخەل ئى (ئە) يۈزىدە تەكشى ھالەتتىكى قىسقا ھەم زىچ تىۋىنلىرى بولغان پاختا توقۇلما رەخت: بازاردىن ئاپام بىر كىيىملىك مەخەل سېتىۋاپتۇ. || مەخەل چاپان. مەخەل دوپپا.

مەخەلدەك سۈپ. يېڭى ئۇنۇپ تەپتە كىشى كۆكرىپ تۇرغان: شەيتان چىلغىسى بويىدىكى مەخەلدەك چىملىق ئۈستىگە يوغان ئاشخانا قۇرۇلدى. * چەكسىز كەتكەن مۇنبەت ئېتىزلىرىدا، ياپېيىشل مەخەلدەك قىرلاردا قىزىلبايراقلار جەۋلان قىلاتتى.

مەخەلگۈل ئى (مەخەل+گۈل) < بوت > مۇرەككەپ گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غۇللۇق ئۆسۈملۈك. تۈگۈنەك يىلتىزى بولىدۇ. يوپۇرمىقى ئۇدۇل ئۆسۈپ، پەيسىمان يېرىلىدۇ. يوپۇرمىقى ھەر خىل رەڭدە كېلىدۇ. ئادەتتە مەنزىرە ئۈچۈن ئۆستۈرۈلىدۇ.

مەدەت ئى (ئە) ماددىي ياكى مەنئىي ياردەم، يار-يۆلەك: مەدەت ئالماق. مەدەت بەرمەك. مەدەت تىلىمەك. مەدەت بولماق. * دادامنىڭ مەدەتى مېنى مۇشۇ كۈنگە ئېرىشتۈردى.

مەدەت ئالماق ماددىي ياكى مەنئىي ياردەمگە ئېرىشمەك، ياردەمگە ئىگە بولماق: - خۇددى بىز دېگەندەك، بۇ كىشىلەردىن ھېچقانداق مەدەت ئالمايدىم، - دېدى شائىر ھەسرەت چېكىپ، * سادىر

ئالۋاننىڭ جاراڭلىق كۈرەش ناخشىلىرىنى ئاڭلىغان مەھبۇسلار، خۇددى ۋۇجۇدىغا قايتىدىن جان كىرگەندەك روھلىناتتى ۋە ناخشىدىن كۈچلۈك مەدەت ئالاتتى.

مەدەت بەرمەك ماددىي ياكى مەنىۋى جەھەتتە ياردەمگە ئېرىشتۈرمەك، ياردەم قىلماق: خەلق چوقان سېلىپ نىياز پالۋانغا مەدەت بەردى. * بۇ ئىشلار نەچچە كۈندىن بېرى يۈرەك باغرى ئېزىلىپ ئۈزۈلۈش ئالدىدا تۇرغان ئاتا-ئانىلارغا سەل مەدەت بەرگەندەك سېزىلدى.

مەدەت بولماق ماددىي ياكى مەنىۋى جەھەتتە ياردەم، ئىلھام بولماق: ئاممىنىڭ بۇ ئىشتا كۆرسەتكەن قەيسەرلىكى ماڭا مەدەت بولۇۋاتىدۇ. * ھەسەن ئۇنىڭ سۆزلىرىنى شۇنچە دىققەت بىلەن ئاڭلىغان بولسۇم، كۈتكىنىگە مەدەت بولغۇدەك بىرەر نەرسە تاپالمىدى.

مەدەت قىلماق ياردەم قولىنى سۇنماق، ياردەم قىلماق، مەدەت بەرمەك: ئۇلار بۇنىڭغا ھەيران قالغان ھالدا: - قايسى ئەرۋاھ بۇنىڭغا مەدەت قىلغاندۇ، - دېيىشتى. * - پەخەس بولايلى، خۇدا ئۈزۈك مەدەت قىل، - دېيىشتى ئۇلار ئىككىسى دۇئاغا قول كۆتۈرگەن ھالدا.

مەدەتكار ئى (ئەپ) مەدەت بەرگۈچى، يار-يۆلەك بولغۇچى، ياردەم بەرگۈچى، قوللىغۇچى: - شۇنداق! - توپ ئىچىدىن بىرقانچە كىشى ماڭا مەدەتكار بولۇشتى. * ئۇ، بىزدەك ئەھلى تەرىقەتكە مەدەتكار، مەسچىت-خانقالىرىمىزغا غەمگۈزار ئىدى. || ئۆزىدە يوقتۇر ئەس بىلەن ھوشى، سەندىن ئۆزىگە يوق مەدەتكار كىشى. نەقلاي يارىنىڭ ئېغىردۇر ئىشى، رەھىم ئەيلىگەيسەن شەمسى جانانغا.

مەدەتكارلىق ئى. مەدەت بېرىش، يار-يۆلەك بولۇش؛ ياردەم: چوڭ ئوغلۇمنى شۇلارنىڭ مەدەتكارلىقى بىلەن بانكىغا خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇرغانىمەن. * ئۆلگەنلەرنىڭ مەدەتكارلىقى، تىرىكلەرنىڭ دۇئاسى - بۇ يىگىتنىڭ كېسلىگە شىپا، ھاياتغا بەخت-سائادەت ئاتا قىلىپ، ئىككىلا دۇنيا ئەزىز قىلغۇسى...» دەپ چىن قەلبىدىن ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئېيتماقتا ئىدىم.

مەدەتلەندۈرمەك «مەدەتلەنمەك» يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: - كىچىك-پىچىك دەپ تۇرۇۋەرمەي، ھېلىمۇ شۇنداق قىلىش كېرەك، - مەدەتلەندۈرۈپ سۆزلىدى شۇجى.

مەدەتلەنمەك پ. مەدەت ئالماق، مەدەتكە ئېرىشمەك: موللار كۆرمەي ئۇنى تىرناقچىلىك، يولۋاسنىڭ ئالدىدىكى ئوغلاقچىلىك، تېخىمۇ گىدىيىپتۇ جۈرئەتلىنىپ، ھەم بەگنىڭ سۆلىتىدىن مەدەتلىنىپ.

مەدەستان ئى (پ) <خىم> ئانئورگانىك بىرىكمە. تەركىبى پلۇمبۇم ئوكسىد. بۇ بىر خىل سېرىق ياكى قىزغۇچ قوڭۇر رەڭلىك كرىستال ھالىتىدىكى پاراشوك بولۇپ، تىببىي دورىگەرلىكتە تېرە سىرتىغا سۈرتۈلسە، تېرىنى قورۇپ قان توختىتىدۇ؛ سانائەتتە باتارىيە ۋە بوياق قاتارلىقلار ئۈچۈن ماتېرىيال قىلىنىدۇ.

مەدەك ئى. كۆممىقوناق يېشىنىڭ دېنىنى ئۇۋاپ ئېلىۋالغاندىن كېيىن قالغان قىسمى؛ ئەبلىغازنىڭ 15 ياشلاردىكى قىزى مەشكە مەدەك تىقىپ پۈۋدەۋاتاتتى. مەشتىن بولسا ئىس چىقماقتا ئىدى. * تېخى يېقىندىلا قوناق مەدىكىنى ئېزىپ ئوماچ قىلىپ ئىچكىنىمىزنى ئۇنتۇپ قالمىدۇق.

مەدەن ئى (ئە) <گېئول> يەر ئاستىدىكى

تۈرلۈك كان بايلىقلىرى: مەدەن ھاسىل قىلغۇچى ئېلېمېنتلار.

مەدەن ھاسىل قىلغۇچى ئېلېمېنتلار

<گېئول> كان ياتمىسىنى شەكىللەندۈرىدىغان ئېلېمېنتلار، بولۇپمۇ مېتاللىق كان ياتمىلىرىنى تەشكىل قىلغۇچى ئېلېمېنتلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ. مەسىلەن، قارا مېتاللاردىن تۆمۈر، كوبالت، نىكېل، ۋانادىي، ۋولفرام، مولېبدىن قاتارلىقلار؛ رەڭلىك مېتاللاردىن مىس، قوغۇشۇن، سىنىك، كۈمۈش، قەلەي، گۈڭگۈرت، سۈرمە، ئاليۇمىن، ئارسىن، ماگنىي قاتارلىقلار؛ قىممەتلىك مېتاللاردىن ئالتۇن، پلاتىنا قاتارلىقلار؛ رادىئوئاكتىپلىق مېتاللاردىن ئۇران، تورىي قاتارلىقلار؛ ئاز ئۇچرايدىغان مېتاللاردىن نىئوبىي، تانتال، بىرېللىي، سىركونىي، لىتىي، سېزىي، گېرمانىي، گاللىي قاتارلىقلار بۇنىڭغا كىرىدۇ. ئادەت بويىچە مېتاللوئىد كان ياتمىلىرىنى تەشكىل قىلغۇچى ئېلېمېنتلار بۇنىڭغا كىرمەيدۇ. لېكىن مەخسۇس مېتاللوئىد كان ياتمىلىرىنى تەشكىل قىلغۇچى فوسفور، گۈڭگۈرت، سىلىن، تېلور قاتارلىقلارمۇ مەدەن ھاسىل قىلغۇچى ئېلېمېنتلار دېيىلىدۇ.

مەدەنىيەت ئى (ئە) ① ئىنسانلارنىڭ

جەمئىيەت تارىخى تەرەققىياتى جەريانىدا ياراتقان ماددىي ۋە مەنىۋى بايلىقلىرى، ئۇنۇقلىرى. ئادەتتە ئۇ كۆپرەك مەنىۋى بايلىقلارنى يەنى ئەدەبىيات-سەنئەت، مائارىپ، ئىلىم-پەن قاتارلىقلارنى كۆرسىتىدۇ: شىنجاڭنىڭ مەدەنىيىتى يىلدىن-يىلغا يۈكسەلمەكتە. * بۇ يېڭى جەمئىيەتتە ۋە يېڭى دۆلەتتە يېڭى سىياسىي ۋە يېڭى ئىقتىسادلا بولۇپ قالماستىن، بەلكى يېڭى مەدەنىيەتمۇ بولىدۇ. ② بىرەر

ئىجتىمائىي گۇرۇپپا، سىنىپ ياكى خەلقنىڭ مەلۇم دەۋردە قولغا كەلتۈرگەن شۇنداق ئۇنۇقلىرىنىڭ دەرىجىسى: سوتسىيالىستىك مەدەنىيەت. پروپاگىندا مەدەنىيىتى. بۇرژۇ ئازىيە مەدەنىيىتى. ③ <ئارخېئول> ئوخشاش بىر تارىخىي دەۋردە، تارقىلىش نۇقتىسىنىڭ يۆتكىلىشىگە قارىماستىن ساقلىنىپ قالغان خارابە ئېزىلىرى ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ يىغىندىسى. ④ يېزىق ئىشلىتىش قابىلىيىتى، ئومۇمىي ساۋات؛ تەلىم-تەربىيە كۆرگەنلىك، زىيالىيلىق؛ مەرىپەت؛ مەدەنىيەتتە ئارقىدا قالماق. مەدەنىيەت ئۆگىنىشى. مەدەنىيەت سەۋىيىسى.

مەدەنىيەت تەربىيىسى <مائارىپ> ئوقۇغۇچىلار ۋە جەمئىيەتنىڭ مەلۇم قاتلىمىدىكى كىشىلەرگە قارىتا ئېلىپ بېرىلىدىغان ئومۇمىي ساۋات تەربىيىسىدىكى تەلىم-تەربىيە.

مەدەنىيەت قاتلىمى <ئارخېئول> قەدىمكى ئىنسانلار قالدۇرۇپ كەتكەن ئىزلار، يادىكارلىقلار ۋە ئورگانىك ماددىلاردىن ھاسىل بولغان يەر قاتلىمى. بۇ قاتلام مەلۇم بىر دەۋرنى ئىنكاس قىلىدۇ.

مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى <پەلس> مەنىۋى مەدەنىيەتنىڭ تەركىبىي قىسمى. ئۇ مائارىپ، ئىلىم-پەن، ئەدەبىيات-سەنئەت، ئاخبارات، نەشرىيات، رادىئو-تېلېۋىزىيە، سەھىيە، تەنتەربىيە، كۈتۈپخانا، مۇزېي ۋە باشقا مەدەنىيەت ئىشلىرىنى زاۋاجلاندىرۇشنى ۋە خەلق ئاممىسىنىڭ بىلىم-سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈشنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ ھەم ماددىي مەدەنىيەتنى بەرپا قىلىشنىڭ مۇھىم شەرتى، ھەم خەلق ئاممىسىنىڭ ئىدىيىۋى ئېڭى ۋە

ئەخلاقىي سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈشنىڭ مۇھىم شەرتى.

مەدەنىيەت ئۆيى يېزا-قىشلاقلاردىكى ھەر خىل مەنئىي مەدەنىيەت پائالىيەتلىرى ئېلىپ بېرىشقا مەسئۇل ئورۇن ۋە شۇنداق پائالىيەت ئېلىپ بېرىلىدىغان جاي؛ ۋىلايەت بويىچە 737 ئورۇندا مەدەنىيەت ئۆيى، كۈتۈپخانا قۇرۇلۇپ، ياشلارنىڭ مەدەنىي تۇرمۇشى جانلاندۇرۇلدى.

مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى < ئارخېئول > قەدىمدىن بۇيان ساقلىنىپ قالغان ھەمدە مەدەنىيەت تارىخى تەرەققىياتىدا قىممىتى بار نەرسىلەر. مەسىلەن، بىناكارلىق قۇرۇلۇشلىرى، تاش ئويمىلار، قورال-سايما نلار، تۇرمۇش بۇيۇملىرى ۋە تۈرلۈك سەنئەت بۇيۇملىرى قاتارلىقلار. **مەدەنىيەت يۇرتى** ئاممىنىڭ مەدەنىي پائالىيەتلىرىنى باشقۇرۇش ۋە ئۇنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن قۇرۇلغان ئورگان ھەم شۇنداق پائالىيەتلەر ئېلىپ بېرىلىدىغان جاي؛ ۋىلايەتلىك مەدەنىيەت باشقارمىسى ۋە قەشقەر شەھەرلىك مەدەنىيەت يۇرتى داڭلىق گۈزەل سەنئەت خادىملىرىنى لېكسىيە سۆزلەشكە تەكلىپ قىلدى.

مەدەنىيەت تېررۇر ئى (ئەپ) مەدەنىيەتنى، يېڭىلىقنى، ئىلغارلىقنى ھىمايە قىلىدىغان، ياقلايدىغان كىشى؛ مەدەنىيەتنى تەشەببۇس قىلغۇچى، يېڭىلىق تەرەپدارى؛ شۇ يىلى ئاقسۇدا ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىي ئاقارتىش ئۇيۇشمىسى، گېزىتخانا ۋە مەكتەپلەردىكى يىراقنى كۆزەر قەيسەرلەردىن مەدەنىيەت تېررۇرلەر قوشۇنى شەكىللەندى.

مەدەنىيەت تېررۇرلىك « مەدەنىيەت تېرر ۋەر » سۆزىنىڭ ئابىستراكت ئىسىم شەكلى.

مەدەنىيەت تىسىز سۈپ. مەدەنىيەتنى يوق، مەدەنىيەت ئىگىلىمىگەن، مەدەنىيەتتە ئارقىدا قالغان؛ مەرىپەتسىز؛ مەدەنىيەتسىز ئادەم. مەدەنىيەتسىز مىللەت. * بۇ ئورۇنلارنى تىرىشىپ پاكىز، رەتلىك، كۆركەم قىلىش، شۇنىڭدەك ئەڭ مەدەنىيەتسىز، ئەڭ پاسكىنا بۇلۇڭ-پۇشقاقلارنىڭ قىياپىتىنى ئوبدانراق ئۆزگەرتىش لازىم.

مەدەنىيەت تىسىزلىك « مەدەنىيەتسىز » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ سادىقنىڭ تەتقىق قىلىشىچە، تۈپ زىددىيەت ئۇ ئەمەس، تۈپ زىددىيەت دېھقانلارنىڭ ئىقتىسادىي جەھەتتىكى نامراتلىقى، مەدەنىيەتسىزلىكتىن قۇتۇلالمىيۇتقانلىقى، تۈزۈكەرەك ھايات كەچۈرۈش مۇددىئاسىغا يېتەلمەيۇتقانلىقى ئىدى. * مۇشۇ دەۋردە بىر مىللەت ئۈچۈن مەدەنىيەتسىزلىك يامان ئىللەت.

مەدەنىيەتلىك سۈپ. مەدەنىيەتنى بار، مەدەنىيەتكە ئېرىشكەن، مەدەنىيەت ئىگىلىگەن، تەربىيە كۆرگەن؛ مەرىپەتلىك؛ مەدەنىيەتلىك ئادەم. مەدەنىيەتلىك ئەمگەكچىلەر. * 15 مىنۇت ۋاقىت دېگەن، مەدەنىيەتلىك كىشىلەر ئۈچۈن ئېيتقاندا ناھايىتى كۆپ ۋاقىت. * بىلىملىك ئادەملەرنى « بۇ مەدەنىيەتلىك ئادەملەر » دېگەنلىرىنى ئاڭلاپ، دۇنيادا « مەدەنىيەت » دېگەندىنمۇ ئارتۇق نېمە يوق ئىكەندە، دەپ ئويلايتتىم.

مەدەنىيەت-مائارىپ مەدەنىيەت ۋە مائارىپ؛ مەدەنىيەت-مائارىپ ئىشلىرى.

مەدەنىي سۈپ (ئە) ① مەدەنىيەتكە ئائىت، مەدەنىيەت ساھەسىدىكى؛ مەدەنىيەت، ئىلىم-مەرىپەت بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان؛ مەدەنىي ئىنقىلاب. مەدەنىي. مىراس. مەدەنىي بۇيۇم. مەدەنىي يادىكارلىقلار. ئۇيغۇر مەدەنىي ئاقارتىش

خەلقنىڭ كۈندىن-كۈنگە ئۆسۈۋاتقان ماددىي ۋە مەدەنىي تۇرمۇش ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشتىن ئىبارەت. * ئۇنىڭدىن باشقا، ۋىلايەت بويىچە 737 ئورۇندا مەدەنىيەت ئۆيى، كۈتۈپخانا قۇرۇلۇپ، ياشلارنىڭ مەدەنىي تۇرمۇشى جانلاندىرۇلدى.

مەدەنىي كۆڭۈل ئېچىش ھەر خىل سەنئەت نومۇرلىرى، تانسا، كىنو-تېياتر، شاھىمات-شاشكا ۋە بەزىبىر تەنھەرىكەت پائالىيەتلىرىنى ئۇيۇشتۇرۇش ئارقىلىپ ئېلىپ بېرىلىدىغان كۆڭۈل ئېچىش: مەدەنىي كۆڭۈل ئېچىش پائالىيەتلىرى. مەدەنىي كۆڭۈل ئېچىش كېچىلىكى.

مەدەنىي ھايات ← مەدەنىي تۇرمۇش: بىلىش كېرەككى، بىز داشۆ ئوقۇغۇچىلىرى جەمئىيەتتىكى ناچار خاھىشلاردىن ئۆگەنگۈچىلەر ئەمەس، ئەكسىچە، ھەقىقىي مەدەنىي ھايات ئارقىلىق جەمئىيەتكە ئۆلگە بولغۇچىلارمىز.

مەدەنىيە شتۇرمەك «مەدەنىيە شىمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: يېزىلارنى مەدەنىيە شتۇرمەك. * بۇ خىل ھۆكۈمراملىق قارا دېڭىز كاسپىي دېڭىز مەملىكەتلىرى ئۈچۈن ھەم مەركىزىي ئاسىيا ئۈچۈن، باشقىرت ۋە تاتارلار ئۈچۈن مەدەنىيە شتۇرۇش رولىنى ئوينىدى.

مەدەنىيە شتۇرۇلمەك «مەدەنىيە شتۇرمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: يېزىلار مەدەنىيە شتۇرۇلدى.

مەدەنىيە شىمەك پ. مەدەنىيەت ئىگىلىمەك، مەدەنىيەتلىك بولماق: ئۇ يەرنىڭ يېزا ئاھالىلىرى بىرقانچە يىلدىن بېرى خېلىلا مەدەنىيلىشىپ قېلىپتۇ. * بارلىق مەدەنىي مىللەتلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئالماشتۇرۇشى جۈملىدىن ئۇلارنىڭ مەدەنىيلىشىش دەرىجىسىمۇ ئوخشاش بولغان ئەمەس.

ئۇيۇشمىسى. * شىنجاڭ گەنسۇ كارىدورى ۋە شىمالىي قۇملۇقتا ياشىغان قەدىمكى تۈركىي تىلدا سۆزلىشىدىغان خەلقلەر بىلەن بولغان مەدەنىي ئالاقىلەر خېلى بۇرۇنلا مەيدانغا كەلگەندى. ② مەدەنىيەت تەرەققىي قىلغان، مەدەنىيەتلىك؛ مەدەنىيەتنى ئىگىلىگەن، ئوقۇغان، ئوقۇمۇشلۇق: مەدەنىي مىللەت. مەدەنىي خەلق. مەدەنىي ئادەم. * يېزىنى شەھەرگە بېقىندۇرۇپ قويغىنىغا ئوخشاش، ئۇ مەدەنىيەتسىز ۋە يېرىم مەدەنىي مەملىكەتلەرنى مەدەنىي مەملىكەتلەرگە بېقىندۇرۇپ قويدى. * بىلىملىك، كېلىشكەن بۇ مەدەنىي قىزنىڭ يۈرۈش-تۇرۇش، سۆز-ھەرىكەتلىرىدە ئالاھىدە بىر مۇلاپمىلىق بولۇپ، بۇ يەردىكىلەردىن پەرقلىنىپ تۇراتتى. * غەربىي رايونلۇقلارنىڭ ھەر خىل كەسىپ بىلەن شۇغۇللانغانلىرىمۇ ناخشا-ئۇسسۇل بىلەن مەشغۇل بولۇشاتتى. ناخشا-ئۇسسۇل ئومۇم خەلق مەدەنىي ھاياتىدىكى دائىمىي ھادىسە ئىدى.

مەدەنىي ئاقارتىش ئۇيۇشمىسى 1930 — 1940-يىللاردا شىنجاڭدا پائالىيەت ئېلىپ بارغان، مەدەنىي ئاقارتىش ئىشلىرىنى يەنى خەلق باشقۇرغان مەكتەپ، كىنو-تېياتر، سەنئەت قاتارلىقلارنى باشقۇرغان ئاممىۋىي تەشكىلات: ئۇلار ئاخىرى ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر مەدەنىي ئاقارتىش ئۇيۇشمىسى بىلەن دارىلمۇئەللىمىن مەكتىپى جايلاشقان يېڭى بىنا ناملىق چوڭ بىر يۈرۈش ئىبارەتلەرنى، ئىشخانا ۋە ئوقۇتۇش بىنالىرىنى كۆيدۈرۈپ تۇرۇپ تاشلىدى.

مەدەنىي تۇرمۇش نادانلىق، خۇراپاتلىقتىن خالاس بولغان، مەدەنىيەت ئەكس ئەتكەن تۇرمۇش: بىزنىڭ ئىشلەپچىقىرىش-قۇرۇلۇشنى راۋاجلاندۇرۇشتىكى تۈپ مەقسىتىمىز ھەر مىللەت

تەجرىبىلىك كادىرلارنى ئىشقا قويۇشنى ئوڭچىل ئەنزە ئاغدۇرۇشنىڭ جان ھالقىسى، دەپ مەدداھلىق قىلىشۋاتىدۇ.

مەدداھ ئى < زوئول > بىر خىل پارازىت قۇرت. يېتىلگەنلىرىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 12 - 24 سانتىمېتىر كېلىدۇ. ئەركىكى چوڭراق بولۇپ، سازاڭغا ئوخشايدۇ، رەڭگى ئاق ياكى ئاچ سېرىق، ئالدىنقى ئۇچىدا ئېغىزى بولىدۇ. ئادەتتە ئادەملەرنىڭ ئۈچەي دىۋارىغا چاپلىشىۋالىدۇ. ئادەملەردىن باشقا يەنە ئىت، مۈشۈك، چوشقا قاتارلىق ئۆي ھايۋانلىرىنىڭ تېنىدىمۇ بولىدۇ. تۇخۇمى گەندە ئارقىلىق سىرتقا چىقىپ، سەي-كۆكتات ۋە ئىچىدىغان سۇغا ئارىلىشىۋالىدۇ. ئادەم ئۇنى يۈتۈپ سالسا، ئۈچەي ئىچىدە لىچىنىڭغا ئايلىنىپ ئاندىن يېتىلىدۇ ۋە ئادەم بەدىنىدىكى ئوزۇقلۇق ماددىلارنى شۈمۈرۈپلا قالماي، يەنە زەھەر چىقىرىپ، ئادەمنى روھىي جەھەتتە چۈشكۈنلىشىش، ئوزۇقلىنىشنىڭ ناچارلىشىشى، رەڭگى سارغىيىش، قورساق ئاغرىش ھەمدە ئۈچەي توسۇلۇپ قېلىش، سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ياللۇغى، ئۈچەي تېشىلىش قاتارلىق كېسەللىكلەرگە گىرىپتار قىلىدۇ؛ جىگەر، ئۆت يوللىرىغا كىرىۋالسا، باشقا كېسەللەرنىمۇ پەيدا قىلىدۇ.

مەدرىسە ئى (ئە) ئىسلام دىنى بويىچە ئىلىم ھاسىل قىلىدىغان ئالىي مەكتەپ، بىلىم ئېلىش ئورنى؛ ئەسلى بۇ بەگ چوڭ تەيجىنىڭ ئوغلى بولۇپ، موللا نىياز بىلەن مەدرىسە بىللە ئوقۇغانىدى. * ئەپەندىم مەدرىسە ئوقۇۋاتقاندا، خەلىپەت ئۇنىڭدىن سوراپتۇ: - ئەپەندىم، بىر كۈن نەچچە سائەت بولىدۇ؟

مەدرىسە پەلسەپىسى < بەلىس > ئوتتۇرا

مەدەنىيلىك « مەدەنىي » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: يېمەك-ئىچمەك قۇرۇلمىسىدىمۇ بىر خىللىقتىن كۆپ خىللىققا قاراپ تەرەققىي قىلدى. ئىنسانلارنىڭ ئوزۇقلىنىش ئۇسۇلىمۇ بارغانسېرى مەدەنىيلىككە قاراپ يۈزلەندى.

مەدداھ ئى (ئە) ① بازار ۋە كوچا-كويىلاردا ئادەم توپلاپ دىنىي مەزمۇنلاردىكى بەزى پەند-نەسەت سۆزلىرىنى ياكى تارىخىي قىسسە، جەڭنامىلەرنى سۆزلەيدىغان كىشى؛ زۇنۇن قادىر كىچىكىدىن باشلاپلا خەلق داستانلىرى ۋە چۆچەكلىرىنى، مەدداھلارنىڭ قىسسە ۋە جەڭنامىلىرىنى بېرىلىپ ئاڭلىدى. * بۇ يەردە مەدداھلار سورۇن تۈزۈپ ئاجايىپ ناتىقلىق بىلەن توپ-توپ خەلقنى ئەتراپىغا جەملەپ، ھەر خىل جەڭنامە، ئىشقى-مۇھەببەت داستانلىرى ۋە ھېكايىلەرنى سۆزلەيتتى. ② كۆچمە. سەلب. ئاغزى بېسىلماي گەپ قىلىدىغان، گەپنى تولا قىلىدىغان ئادەم، مەمدەدان.

مەدداھلارچە رەۋ. مەدداھلارغا خاس، مەدداھلارغا ئوخشاش، مەدداھلاردەك؛ مەدداھلارچە سۆزلىمەك.

مەدداھلىق ئى ① بازار ۋە كوچا-كويىلاردا ئادەم توپلاپ دىنىي مەزمۇنلاردىكى بەزى پەند-نەسەت ياكى جەڭنامە، قىسسە قاتارلىقلارنى سۆزلەش؛ ئۇيغۇرلارنىڭ ناخشا-قوشاق ئېيتىش ۋە مەدداھلىق ئادەتلىرىمۇ ناھايىتى ئۇزۇن تارىخقا ئىگە. * بىزنىڭ ئەجدادلىرىمىز ناھايىتى بۇرۇنلا ناخشا-قوشاق ئىجادىيىتىگە ۋە مەدداھلىق ئادەتلىرىگە كۆڭۈل بۆلۈپ كەلگەن ۋە ئۇنى توپلاپ قالدۇرغان. ② كۆچمە. مەمدەدانلىق، گەپ يورغىلىتىش، گەپ ئويىنىتىش؛ سەن تولا مەدداھلىق قىلما. * ئۇلار ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنقىلاب ۋە ئىشلەپچىقىرىش كۈرىشىنىڭ سىناقلىرىدىن ئۆتكەن

* گۈل ئۈنەر بىزنىڭ چىمەن قەدىمىدىن،
ئۈزۈلمەس باھار قەدرى ھەردېمىدىن.
ئىش-ئىزنى مەدھىيىلىشىپ تۈمەن شائىر،
دەستە-دەستە گۈل تۆكىدۇ قەلىبىدىن.

مەدھىيىلەنمەك « مەدھىيىلەنمەك » پېئىلنىڭ
مەجھۇل دەرىجىسى: دۇرات دوختۇرنىڭ نامى
ئۇيغۇر خەلقى ئىچىدە مەدھىيىلىنىپ تارقالدى.
* بۇ فىلىمدە ئەمگەكچى خەلقنىڭ ئەكسىيەتچىل
ھۆكۈمرانلار ئۈستىدىن، ياخشىلىقنىڭ يامانلىق
ئۈستىدىن غالىب كېلىدىغانلىقى ئوبرازلىق
سۈرەتلەنگەن، شۇنداقلا ۋاپادارلىق،
مەردانلىق قاتارلىق ئېسىل پەزىلەتلەر
مەدھىيەلەنگەن.

مەدھىيىلەنمەك پ. مەدھىيە ئوقۇماق،
ماختىماق: ئۇلۇغ ۋەتەننى مەدھىيىلەنمەك، *
كىشىلەر ئۇنىڭ ھەقىقەتتە چىڭ تۇرىدىغان
ياخشى خىسلىتىنى تولۇپ تاشقان قىزغىنلىق
بلەن مەدھىيىلىدى. * مۇھەببەت چوڭقۇر
دىلىدا، مەدھىيەلەيمەن سېنى تىلىدا. مېۋە
بىرەر ئىجاد چېچكىم، سەندە ئۆتكەن ھەربىر
يىلىدا.

مەدھىيىنامە ئى. بىرەر كىشى، ۋەقە
ياكى نەرسىگە ئاتاپ ئوقۇلغان، يېزىلغان
مەدھىيە: - ئاھاڭى سېرىق! - دەيدى
ھېلىقى ياش، تەكەبۇرلۇق بلەن گىدىيىپ،
- فېئودالزىمنىڭ مەدھىيىنامىسى!

مەدىكار ئى (پ) باشقىلارغا ياللىنىپ
كۈنلۈك ئىشلىگۈچى كىشى، كۈنلۈكچى:
مەدىكار بولۇپ ئىشلىمەك، * مۇختەرەشە ھەرگە
چۈشۈپ، بىر مەدىكار قىياپىتىگە كىرىۋاپتۇ.
* شۇ ۋاقىتتا بىر مەدىكار پىشايۋان ئالدىنى
سۈپۈرۈپ تۇرۇپ ھېلىقى سۆزلەرنى ئاڭلاپ،
پادىشاھنىڭ ھەم ۋەزىرلەرنىڭ ئەقىللىرىدىن
ھەيران قېلىپتۇ.

مەدىكارچىلىق ئى - مەدىكارلىق:

ئەسىر ياۋروپا مەدىرىلىرىدە ئوقۇتۇلغان،
كاتولىك دىنىي ئەقىدىلىرىنى مەزمۇن
قىلغان پەلسەپە. ئەمەلىيەتتە ئۇ بىر
خىل ئىلاھىيەت سىستېمىسى بولۇپ،
ئۇنىڭدا چۇۋالچاق، ئابىستراكت ئەقلىي
يەكۈن چىقىرىش ئۇسۇلى قوللىنىلغانلىقتىن
« چۇۋالچاق پەلسەپە » دەپمۇ ئاتىلىدۇ.
مەدھىيە ئى (ئە) كىشى، نەرسە ۋە
شۇنىڭدەك بىرەر ۋەقە، ئىشنى ماختاپ
يېزىلغان، ئوقۇلغان شېئىر ياكى نۇتۇق؛
ماختاش سۆزى: مەدھىيە ئوقۇماق. ۋەتەنگە
مەدھىيە، ئەلگە مەدھىيە. * ئۇ ناھايىتىمۇ
چىرايلىق ۋە ناھايىتىمۇ يېقىملىق، سۆزگە
ئۇستاز، ئۆتكۈر يىگىت بولۇپ، شاھ ھەققىدە
قىسقا ۋە مەزمۇنلۇق قىلىپ مەدھىيە سۆزلەپتۇ.
* ۋەتەندىن ئايرىلمىسۇن ھېچ كىشى، ئەينەك
بولۇپ بۈگۈننى غۇر ئەتكە. سىباھ قىلىپ
مۇساپىرنىڭ يېشىنى، يازدىم داستان ئوقۇپ
ئەلگە مەدھىيە.

مەدھىيە ئوقۇماق بىرەر شېئىر ياكى
نۇتۇق شەكلى ئارقىلىق مەدھىيىلەنمەك،
ماختىماق: ھاتەم خۇداغا مەدھىيە ئوقۇپ،
ئاي پەرىنىڭ مۆھۈرىنى يەردىن ئالدى-دە،
يەنە يولغا چۈشتى. * بۇنى ئاڭلىغان كىشىلەر
ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئوقۇپ، شۇنداق قەيسەر
كۈيۇغۇلنى تاللىغان ھەسەن شاھقىمۇ قىزغىن
مەدھىيە ئوقۇپتۇ.

مەدھىيىچى ئى. مەدھىيە ئوقۇغۇچى؛
ماختىغۇچى.

مەدھىيىلەنمەك « مەدھىيىلەنمەك »
پېئىلنىڭ مەجھۇرىي دەرىجىسى.

مەدھىيىلەنمەك « مەدھىيىلەنمەك »
پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: بۇ خەتنى
ئوقۇۋاتقان يولداشلار ئۆزلۈكىدىن مۇرات توغرا
قىلغان، ياخشى قىلغان دەپ مەدھىيىلەشتى.

بەزىدە، ئامالنىڭ يوقىدا كىشىلەرگە بىرنەچچە كۈن مەدىكارچىلىق قىلىپ ئىشلەپمۇ قوياتتۇق. * بىز ئادىل بىلەن مۇندىن 15 يىل بۇرۇن شەھەردىكى قۇرۇلۇش ئورۇنلىرىنىڭ بىرىدە، مەدىكارچىلىق مەيدانىدا تونۇشقانىدۇق.

مەدىكارلارچە رەۋ. مەدىكارلارغا خاس، مەدىكارلارغا ئوخشاش، مەدىكارلارنىڭ ئورنىدا، مەدىكارلاردەك: مەدىكارلارچە ئىشلىمەك.

مەدىكارلىق ئى. باشقىلارغا ياللىنىپ قىلىدىغان ئىش، مەدىكارچىلىق: مەدىكارلىق قىلماق. * شۇ يىلى يازدا، تۆمۈر خەلىپە نوغاي مەسچىت قارمىقىدىكى تۇرار جايىلار قۇرۇلۇشىدا مەدىكارلىقتا ئىشلەپ يۈرۈپ، بىر تاتار مۇئەللىم بىلەن تونۇشۇپ قالدى. * يالغۇز تىكەندەك قالغان تۇرپانلىق راخمان گام مالىچى، گام مەدىكارلىق بىلەن ئۆز رىزىقىنى تېپىپ يەپ شۇ كۈنگە كەلدى.

مەرئائى. دىئال. بوز يەر، ئېچىلمىغان، تېرىلمىغان يەر. **مەرەپ** (توغرىسى: مېھراب) ← **مېھراب.** **مەرەپكە** ئى. نەققاشچىلىقتا، قويۇرۇلغان ئورۇنلارنى كېڭەيتىش ياكى ئۇنى تارايىتىش ئۈچۈن ئۆتكۈنچى قىلىپ قويۇلىدىغان شەكىل.

مەرەتمەك «مەرەتمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: - ھەي، بالام، قوينى ئاچ قويۇپ مەرەتكۈچە، ئوت بەرسەك بولىمامدۇ؟ - دېدى ئانىسى.

مەرەز (ئە) ① ئى. يىرىڭلىغان، ئاسان ساقايمايدىغان، يىرىڭلىق يارا، جاراھەت: غەزەزدىن غەزەز تۇغۇلار، تاز باشتىن مەرەز (تۇغۇلار) (ماقال). * زالىم شاھ ئۆزىنىڭ زورلۇقىنى ئۆزىگە كەسىپ قىلغان، پېشانىسىدە مەرىزى بار ئوغلىنى لەئەل شاھ سۈپىتىدە

زادى سىزگە كىمىدىن يۇقۇۋاتىدۇ؟ **مەرەزدار** سۈپ (ئەپ) مەرەز چىققان، مەرەز باسقان: ھاپىشغا شاپتىدۇر، توڭرۇلۇققا مەرەزداردۇر، مانسۇر بەگكە پەر كەلگۈدەك ئۆز قۇزىمى بىرىسى باردۇر.

مەرەشمەك «مەرەشمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئامانقۇل بايقى قىز بىلەن يۇرت ئىچىگە كىرگەندە، ئاندا-ساندا چىراغلار يېنىپ، ئىتلار ھاۋشىماقتا، قوي-قوزىلار مەرەشمەكتە ئىدى. * كۆكتە قۇشلار سايرىشىپ ۋىچىر-ۋىچىر قاينىشىپ، تاغدا قويلار مەرىشىپ، كۆڭۈلنى زەپ ئاچىدۇ.

مەرەكلىمەك (توغرىسى: مۇبارەكلىمەك) ← **مۇبارەكلىمەك.**

مەرەم ئى. تارس. مۇراسىم، بايرام: يېقىندا ئىلىك خانلار قۇرۇلتىيىنى ئاچماقچىمىز ھەم يەنە دۆلىتىمىز قۇرۇلغانلىقىنىڭ مەرەمىنى

ئۆتكۈزمە كىچىمىز. ئەگەر مالال كەلمىسە، كېلىپ قۇرۇلتىيمىزغا ۋە توپىمىزغا قاتنىشىپ بېرىشلىرىنى سورايمىز. * - بىردەم ساقلاپ تۇرغىن ئانا! - دەدى قىز، چاچلىرىنى تارىۋالاي مەن چاپسان. بۈگۈن ئۇلۇغ مەرمە كۈنى خەيرلىك، باشئەگىمگە بولۇپ باراي مەن پاك جان! **مەرىپە** ئى. پىچاقنىڭ قوۋۇرغىسىنىڭ ئاستىدىن بىسىغىچە بولغان يانتۇلۇق. **مەرتە** مىق ← **مەرتەم**: بىر مەرتە. ئىككى مەرتە.

مەرتەم مىق (ئە) ساناق سانلار بىلەن بىللە كېلىپ، قىلغان ياكى قىلىنىدىغان ئىش-ھەرىكەتنىڭ قېتىم سانىنى بىلدۈرىدۇ: بىر مەرتەم. ئۈچ مەرتەم. * بۇ ئىشتا مەن ساڭا مىڭ مەرتەم ئىشىنىمەن. * ئۇ ياخشى ئىشلىگىنى ئۈچۈن بىرقانچە مەرتەم ماددىي مۇكاپاتقا ئېرىشكەنىدى.

مەرتەم-مەرتەم «مەرتەم» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: مەرتەم-مەرتەم ئۈچ مەرتەم، دەپتىكەن.

مەرتەم-مەرتەم ئۈچ مەرتەم بەزىبىر ئىشلارنى ئۈچ قېتىم قىلىشقا بولىدىغانلىقى ياكى ئۈچ قېتىمغا يول قويۇلدىغانلىقى، ئۇنىڭدىن ئېشىپ كېتىشىگە يول قويۇلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان ئادەت سۆزى: سېپىت نوچى دەدى: مەرتەم-مەرتەم ئۈچ مەرتەم ئىدى، بۇنى ئوقمايسەن، ئۈچ نۆۋەتنى ساڭا بەرسەم ئۈزۈڭنى سورىمايسەن، ئاستا دەپسەم بەك دەيسەن، دايقا چۈشكەن ماياقتەك سەكرەيسەن، كۆرۈپ باق، مېنىڭمۇ كارامىتىمنى! * دادىسى بالىسىنىڭ بۇ ئىشىغا ناھايىتى خاپا بولۇپتۇ، ئىچىدە: «بولۇپتۇ، مەرتەم-مەرتەم ئۈچ مەرتەم، دەپتىكەن. يەنە بىر مەرتەم ئەۋەتىپ كۆرەي، ئەگەر يەنە شۇنداق قىلسا، ئاندىن ھەيدىۋېتەي»

دەپ ئويلاپتۇ. يەنە مىڭ تىللا بېرىپ ئۈچىنچى قېتىم يولغا سېلىپتۇ.

مەرتىۋە I ئى (ئە) ① جەمئىيەتتە، كىشىلەر ئارىسىدا ئېرىشكەن ئابروي، ئېتىبار، نوپۇز؛ ئىناۋەت؛ ئۇ ئۆزىنىڭ قارى-كۆكسىنىڭ كەڭلىكى، توغرا سۆزلۈكلۈكى بىلەن كىشىلەر ئىچىدە مەرتىۋە قازاندى. * شۇنداق قىلىپ، ئۇنىڭ كىشىلەر ئارىسىدىكى ھۆرمىتى ئاشتى، مەرتىۋىسى چوڭايدى. ② مەنەسەپ، ئەمەل: مەرتىۋىسى ئۆسمەك. مەرتىۋىسى چۈشمەك، * ئۇ بىرەر دانا خوجايىنىنىڭ پانھىغا ئېرىشىپ، خىزمەت يەتكۈزۈپ مەرتىۋىگە ئېرىشىش يولىنى ئىزلەيتتى. * مەرتىۋەگە ئىشىنىپ، ھاكاۋۇرلۇق قىلمىغان. خالايقنىڭ ئالدىدا، گىدىپپۇ يۈرمىگەن.

مەرتىۋە II مىق (ئە) قېتىم، نۆۋەت، مەرتە: زاسۋىپەز سادىقىنى بىر ئىككى مەرتىۋە چاقىرىپ، ئاڭلىتالمىغاندىن كېيىن، ئاستا بېرىپ قۇلىقىغا پىچىرىلدى. * ئىشلەر ئىدىم سىز بىلەن تەك، بىرلا ئەمەس مىڭ مەرتىۋە. مەنۇ سىزدەك ئالدىرايمەن، قالسا دەپ ئىش ئەتگە.

مەرتىۋىسىز سۈپ. مەرتىۋىسى يوق، مەرتىۋىگە ئېرىشمىگەن، مەرتىۋىگە ئىگە بولمىغان؛ مەنەسەپ، ئەمەل تۇتمىغان: مەرتىۋىسىز كىشى، مەرتىۋىسىز ئائىلە. || مەرتىۋىسىز ھېسابلانماق.

مەرتىۋىلىك سۈپ. مەرتىۋىسى بار، مەرتىۋىگە ئېرىشكەن؛ مەنەسەپدار، ئەمەلدار: مەرتىۋىلىك ئادەم. * مەسچىتنىڭ ئوڭ تەرىپىدە ھەشىمەتلىك ياسالغان بىر ئىمارەت بولۇپ، ئۇنىڭدا تاشتاخۇنۇم دېگەن مەرتىۋىلىك بىر كىشى ياشايتتى. * ئەي ئوغۇل، ئۈزۈڭنى بۇقىرى مەرتىۋىلىك كىشىگە سېلىشتۇرۇپ قاينۇرما، ھەرقاچان ئۈزۈڭدىن

تۆۋەن مەرتىۋە، تۆۋەن تۇرمۇشتىكىلەرگە قاراپ ئۆز تۇرمۇشۇڭغا شۈكۈر قىل. // مېنىڭ دادام سودىگەرچىلىك بىلەن بېيىغان، ئۇلارنى مەن ئەخلاقلىق، بىلىملىك مەرتىۋىلىك ھېسابلاتتىم. ئۆزۈمنى بولسا ناھايىتى پاكىز، چىرايلىق، چېچەن ھېس قىلاتتىم.

ۋە ۋە سوپ (پ) ① ئېيتقان گېپىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىدىغان، ئۆز گېپىگە ئىگە بولىدىغان: مەرد ئادەم. * ئۇ ئاددىي-ساددا. كۆڭلى تۈز، ئىرادىلىك، مەرد كىشى ئىدى. // مەردنى مەيداندا سىنا (ماقال). ② قورقۇشنى بىلمەيدىغان، قورقماس، باتۇر، يۈرەكلىك، مەردانە: مەرد ئوغلانلار. * مەرد بولسا مەيدانغا چىق (ماقال). * مەرد رىزىۋانگۈل ئوقلارنىڭ ئۆزىگە كەلتۈرۈۋاتقان ئۆلۈم خەۋپى بىلەن ھېسابلاشمايتتى. * توسقۇنلارنى قىلىپ يەكسان، باتۇرە داۋان ئاشقان، كۈچ-غەيرىتى ئۇرغۇپ تاشقان، مەرد، قەھرىمان قەشقەر قىزى. // قەھرىمانلار قىسسىسىنى ئاڭلاپ سىزدىن كەلگەندىم، جەڭچى بولۇش قارارىغا. بالاغەتكە يېتىپ يىللار ئۆتۈپ تېزدىن، قېتىلغاندىم قەيسەر مەردلەر قاتارىغا. ③ پۇلنى دوست تۇتمايدىغان، قولى ئوچۇق؛ سېخى: مەرد يىگىت. مەرد كىشى. * مەردنىڭ ئارغامچىسى ئۇزۇن (ماقال). * سەن ھاجەت سوراپ بارماقچى بولغان ئادەم مەردمۇ ياكى بېخىلمۇ؟ ئەگەر ئۇ كىشى مەرد، سېخى بولسا، ھاجىتىڭنى سورا. بېخىل ئادەم بولسا، ئۆزۈڭنى خار قىلما. * شەھرىمىزگە ئاجايىپ مەرد بىر سودىگەر يىگىت كېلىپ دۇكان ئېچىپتۇ، ئۇ سىز جانانغا ھېلىغۇ ئاز-تولا مال كېرەك ئىكەن، ئەگەر جان كېرەك بولسىمۇ سىزدىن ئايمايدىكەن.

مەردلەرچە رەۋ. مەردلەردەك، مەردلەرگە

ئوخشاش، مەردلىك بىلەن: ئۇلاردىن باشقا يەنە نۇرغۇنلىغان ياشلار ئانا يەر ئۈچۈن مەردلەرچە قۇربان بولدى. * ئۇ يىگىت: چۇپانسىز قالغان پادىدەك تېنەپ يۈرۈپ، بۆرىلەرگە يەم بولغۇچە، سېنىڭ توپۇڭدا جەڭ قىلىپ مەردلەرچە ئۆلەيلى دەپ كەلدۇق، - دېدى.

مەردلىك ① «مەرد» سۆزىنىڭ ئىسمى

شەكلى: مەردلىك بىلەن پۇل خەجلىمەك، * قىزنىڭ بۇ مەردلىكىگە ئەتراپتا تۇرغان ئادەملەرمۇ، ئادەممۇ ھەيران قالدى. * بىز ھازىر بەختلىك ئادەملەرمىز، چۈنكى قولىمىزغا چۈرئەت بىلەن قورال ئېلىپ، مەردلىك بىلەن دۈشمەنلىرىمىزنى ئېتىۋاتىمىز. ② مەرد كىشىلەرگە خاس ئىش، پائالىيەت: مەردلىك قىلماق. * ئۇ قېتىمقى جەڭدە مەيدانغا كەلگەن ئاجايىپ مەردلىكلەر، قەھرىمانلىقلار ھېلىمۇ بىزنىڭ خاتىرىمىزدە ساقلانماقتا. * زاھىر ئايشەمنىڭ كۆيۈپ كېتىشىدىن ئەنسىردى-دە، ئۆيىنىڭ ئىشىك ئالدىغا يۈگۈردى. بىراق يالقۇننىڭ كۈچلۈك تەپتى ئۇنىڭ يۈزىگە ئۇرۇلۇشى بىلەن يۈرىكى جىغىلداپ، ۋۇجۇدىدا يىگىتلەرگە خاس جاسارەت ۋە مەردلىكنىڭ ئەسىرىمۇ قالدى. **مەردلىك قىلماق** مەردلەرچە، مەردلىك بىلەن ئىش قىلماق: ئاق دېۋىنىڭ كۈچى ئاجىزلىشىپ، چېنى ئاز قالغاندا، «مەن بىزدەم ئارام ئېلىۋالاي» دەپتۇ، كەنجى مەردلىك قىلىپ مەيلىگە قويۇپتۇ. * - پۇلنى بىز بېرىپ تۇرۇۋاتقاندىن كېيىن، مەردلىك قىلىشتىن قورقما، - دېدى ساقچى ھوقۇقدار، - لۇتپۇللار تەشكىلات قۇرىدىغان كۈنى تاجىنىڭ بېغىغا قوي ئاچقىپ سوي، ئۇلارنى كۆپرەك ھاراققا زورلا. ھاراق ھەرقانداق چىڭ ئادەمنى ئېغىز قۇلۇپىنى ئېچىپ،

ئالدىدىغان ۋە ئۆزىدە باشقىچە بىر خىل مەردانلىك ھېس قىلىدىغان بولۇپ قالدى. **مەردەشمەك** پ. دىئال. باغلاشماق، شەرتلەشمەك.

مەردەك ئى. دىئال. ئېيىق كۈچۈكى. **مەردىمەيدان** ئى (پ) جەڭ مەيدانىدىكى قەھرىمان، مەرد، مەردلەرنىڭ مەردى؛ ھەقىقىي مەرد؛ باتۇر؛ - ئەي شۆھرەتلىك ئاقپاشا پۇقرالىرى، ئاراڭلاردىن چىققان نادىرخان بايۋەچچىدەك مەردىمەيدانلاردىن، ھىمىت قاشقىدەك مۆمىن پۇقرادىن پەخىرلىنىڭلار؛ بېشىڭلار ئاسمانغا تاقاشسۇن! - دەيدى سېتىت ھاجى. * چۈشەركەن ئىشقى سەۋداسى بېشىڭغا، مەردىمەيدان بول، سۇباتلىق بولساڭ سۆيگۈ داۋانى ئاشقىلى بولماس.

مەردە مىق (ئە) ساناق سانلار بىلەن بىللە كېلىپ ئىش-ھەرىكەتنىڭ ئورۇندىلىش قېتىم سانىنى بىلدۈرىدۇ؛ قېتىم، مەرتەم، نۆۋەت: ئۇنىڭغا مىڭ مەردە ئۆلۈم تىلگەن ئەمەسمىدى؟ * ئۇ بىسىلانى يەنە بىر مەردە تەكرارلاپ گۈلنەزەرنىڭ قولىدىن كۆك كۆڭلەكنى ئالدى-دە كەتتى.

مەرزەڭگە ئى. يېپقا تىزىلغان ئۈنچە ۋە شۇ خىلدىكى نەرسىلەر: مەرزەڭگە بادام دوپپا. * ۋاي-ۋۇي، ماۋۇ چاچلىرىڭنى! مەرزەڭگە ئاسقاندەك بولۇپ كېتىپتۇ. **مەرزەڭگە بادام دوپپا** گۈلگە مەرزەڭگىنى كەشتە قىلىپ تىككەن ئايالچە بادام دوپپا.

مەرزەنجۇش ئى (پ) < بوت > كالىۋوكسىمان گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. غولنىڭ تۈۋى قىسمى ياغاچلاشقان بولۇپ، كۆپ شاخلىنىدۇ. ئېگىزلىكى 10 — 60 سانتىمېتىر، غولى تۆت قىرلىق بولۇپ،

سۆزلەيدىغان، سايرايدىغان قىلىۋېتىدۇ. **مەردانە** (پ) يېزىت ① رەۋ. مەردلەرچە، مەردلىك بىلەن، مەردلەرگە ئوخشاش: مەردانە ئىلگىرىلىمەك، * ئۇلار قوللىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، مەردانە مېڭىپ ساراينىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىشتى. * جاڭجۇڭ نوزۇگۈمنى سوراق قىلدى. قەھرىمان نۇزۇك جاڭجۇڭ ئالدىدا مەردانە تۇرۇپ سۆزدە قاتتىق ئېلىشتى. ② سۈپ. مەردلەرگە، باتۇرلارغا خاس: ئۇلارنىڭ بەزىلىرى كاچات بىلەن ئۇرۇپتۇ، يەنە بەزىلىرى بولسا كالتەك بىلەن ئۇرۇپتۇ، ئەمما ساخاۋەت داد-پەرياد كۆتۈرمەي، مەردانە قىياپەتتە تىك تۇرۇپتۇ. ③ سۈپ. قەتئىيلىك بىلەن ئېيتىلغان؛ قەتئىي؛ ياڭراق؛ كۈچلۈك: قىزنىڭ بۇ مەردانە سۆزى فۇگۈەننىڭ ئوغىسىنى تېخىمۇ قايناتسىمۇ ئۇنىڭ قەلىنى غىدىقلاۋاتقان شەھۋانى ئارزۇسى ئۇنى ئاچچىقىدىن يېنىشقا مەجبۇر قىلدى. * سۇلتان مىرغەزەپنىڭ مەردانە ئاۋازى گۈركىرەپ تۇرغان بورانىڭ ئاۋازىغا قوشۇلۇپ كەتتى.

مەردانلارچە رەۋ ← **مەردلەرچە** - : كونا ئاداۋەتلەرنى تۈگىتىپ، بىر ياقىدىن باش، بىر يەڭدىن قول چىقىرىپ، سائادەت يارىتىش يولىدا مەردانلارچە ئىلگىرىلەيدىغان زامان كەلدى، - دەيدى ئۇ. * - ئەگەر زىيان تارتىپ قالساڭچۇ؟ - سورىدى بىر دېھقان. - مەيلى، زىيان تارتسام ئۆزۈمگە، - دەپ مەردانلارچە جاۋاب بەردى ئەكبەر.

مەردانلىك ئى. مەردلىك: مەردانلىك بىلەن جاۋاب بەرمەك. مەردانلىك بىلەن ئوتتۇرىغا چىقماق. * بەختىگۈلنىڭ مەردانلىك بىلەن ئېيتقان سۆزى رىشتىنىڭ قەلب ئاسمىنى گويا گۈلدۈرمامىدەك تىترىتۋەتتى. * نېمە ئۈچۈنكى تاشۋاي يېقىنقى كۈنلەردىن بۇيان پات-پات گۈلچىمەننىڭ ئاشۇ سۆزلىرىنى ئېسىگە

مەرسىيە مۇزىكىسى < مۇز > ← ماتەم مۇزىكىسى: مۇقام مۇزىكىلىرى ئالدى بىلەن، جۈملىدىن ئاساسەن خەلق ناخشىلىرى، ئەمگەك ۋە سەيلە قوشاقلىرى، ئەلنەغمىلىرى، شادىيانە، مەرسىيە مۇزىكىلىرى، مەشرەپ-سەنەملىرى ئاساسدا ئۇزاق-ئۇزاقلاردىن ئۈزلۈكسىز شەكىللىنىپ كەلگەن.

مەرسىيە ناخشىسى < مۇز > ← مەرسىيە كۈيى.

مەرسىيە ئوقۇماق ۋاپات بولغان بىرەر شەخسنى ئەسلەپ، ئۇنىڭ خاتىرىسىگە بېغىشلاپ شېئىر ياكى ناخشا ئوقۇماق:

ئۇ خوتۇنغا بېغىشلاپ يازغان مەرسىيىسىنى ئوقۇدى. * تاغلاردىكى قۇشلارمۇ بالام، مەرسىيەڭنى ئوقۇيدۇ بالام. ئاھ بالام ئابدۇراخمان ئاخۇنۇم، نادىرخان غوجام.

مەرسىيە ئېيتماق ← مەرسىيە ئوقۇماق: ھازىدىن خەۋەردار بولۇپتۇ ھۆر قىز، يىغلاپتۇ، بوزلاپتۇ بىچارە بۇلبۇل، ئەي سايرام، بويلىرىڭ چۆكۈپتۇ مۇڭغا، مەرسىيە ئېيتار كەن غەمخانى بۇلبۇل.

مەرغۇپ (ئە) يېزىت ① سۈپ. كىشىنى جەلپ قىلىدىغان، كۆڭۈلگە ياقىدىغان، يېقىملىق، ئېسىل: — بۇنىڭدىن باشقا چارە-ئامال يوق، — دەپتۇ ئۇ. پادىشاھمۇ بۇ مەسلىھەتكە ماقۇل بولۇپتۇ-دە، 40 قېچىر ھەر خىلدىكى قىممەت باھالىق مەرغۇپ ماللاردىن چابدۇپ ئوغلىنى يولغا سالماقچى بولۇپتۇ. * زېمىندا چاقىنغان گۈلگۈن چېچەكمۇ؟ يېڭىتلەر تۇمىقى ياكى لېچەكمۇ؟ بۇرايدۇ گۈل ھىدى گۈل-غۇنچە مەرغۇپ، تاشار دىل چەشمىسى شادلىقتا. ③ ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

مەرغۇل (ئە) < مۇز > ① مۇقام مۇزىكىلىرىدىكى بىر نەغمە شەكىلىدىن ئىككىنچى نەغمە شەكىلىگە ئۆتۈشتىكى

پۈتۈن تېنى خۇش بۇي بۇرايدۇ. يوپۇرمىقى تۆمۈنە ياكى تۇخۇمىسىمان تۆمۈنە شەكىلدە، تولۇق گىرۋەكلىك كېلىدۇ، يوپۇرماق ئالدىنى سىلىق ياكى شالاڭ تۈكلۈك بولىدۇ. يۇقىرى قىسمىدىكى يوپۇرماقلىرى ئۇدۇل تۆسۈدۇ؛ تۆۋەن قىسمىدىكى يوپۇرماقلىرى ئايلىنىپ بولۇپ تۆسۈدۇ. گۈل رېتى مۇرەككەپ كۈنلۈكسىمان، گۈل تاجى كالىپۇكىسىمان بولۇپ، رەڭگى ھاۋا رەڭ، سۆسۈن كېلىدۇ. ئاتىلىقى تۆت تال، گۈل كاسا ياپراقچىسى بەشكە بېرىلغان. تاغ ئېتەكلىرىدىكى يايلاقلاردا ئۆسۈدۇ، شىمالىي شىنجاڭنىڭ تاغلىق رايونلىرىدىن تېپىلىدۇ. يەر ئۈستى قىسمى دورىغا ئىشلىتىلىدۇ. نەمى ئاچچىق، تەبىئىتى ئىسسىققا مايىل. يۆتەل توختىتىش، دەم سىقىلىشنى بېسىش رولىغا ئىگە.

مەرسىيە (ئە) < ئەد > بىرەر شەخسنىڭ ۋاپاتى مۇناسىۋىتى بىلەن ئۇنىڭ خاتىرىسىگە بېغىشلاپ يېزىلغان ماتەم شېئىرى ياكى ماتەم ناخشىسى: مەرسىيە ئوقۇماق. مەرسىيە ئېيتماق. * بۇلبۇللار كۈيلەپ مەرسىيە، ئورمانلار ئېيتتى « ئەلۋىدا » — بىز ئالىمىز قىساس، — پالۋانلار ئېيتتى، — ئەلۋىدا!

مەرسىيە قوشىقى ← مەرسىيە: ۋىسال ئىشقىدا ھىجران فۇرقەت دەشتلىرىدە ئازاب چەككەن ئاشىق قىردا بولۇپ تۆتكەن پاجىئە ھەققىدىكى قايغۇلۇق مەرسىيە قوشىقىنى شۇنداق داۋاملاشتۇردى.

مەرسىيە كۈيى ۋاپات بولغان كىشىلەرگە بېغىشلانغان كۈي، ناخشا: شۇ چاغ، قارىلىغاچلازمۇ تۇرۇپ سۈكۈتتە، بۇلبۇللار باشلىغان مەرسىيە كۈيى، يەتتە قات ئاسمان قەرىگە يەتتى.

دۇتار چالغان ۋاقتىدىكى ھالىتى شۇنداق جەزىلىك ئىدىكى، پەدە باسقان قوللىرى كىشىگە تاشتىن-تاشقا سەكرىگەن كېيىكىنى ئەسلىتسە، مەرغۇللىتىپ قول ئۇرۇشلىرى مەيىن شامالدا لەرزىن سىلكىنىۋاتقان تاغ گۈللىرىنى ئەسلىتەتتى.

مەرغۇللۇق سۈپ. مەرغۇلى بار، مەرغۇللانغان؛ سۈزۈك ئاسپاندا بولسا تورغايلىرىنىڭ مەرغۇللۇق ناۋاسى ياڭرايتتى. * مۇرات ئۆز جايغا باردى ۋە قۇرئاننى ئېچىپ، قايسىبىر سۈرىنى ئەمدى ئوقۇشقا باشلىۋىدى، سېپىتقارنىڭ مەرغۇللۇق ئاۋازى يەنە ئۇنىڭ دىققىتىنى بۆلدى.

مەركەز ئى (ئە) ① نەرسىلەرنىڭ ئەتراپىدىكى خالىغان بىر نۇقتا بىلەن بولغان ئارىلىقى ئۆزئارا تەڭ بولغان ئوتتۇرا نۇقتىسى؛ قاپ ئوتتۇرىسى؛ چەمبەر مەركىزى. شار مەركىزى. ئېغىرلىق مەركىزى. مەركەزدىن قاچما كۈچ. مەركەزگە ئىنتىلگۈچى كۈچ. * چۆلنىڭ مەركىزىدە شەھەر پەيدا بولدى. * ئۇ سۇ لەشكەرلىرىنىڭ مەركىزىدىكى چوڭ ئۇرۇش كېمىسىگە چىقىپ ئولتۇردى، ھەممە پالۋانلارنى بۇيرۇق ئاڭلاشقا بىر يەرگە يىغدى. ② ئاھالە ياشايدىغان جاينىڭ مەمۇرىي بىنالار، سودا ۋە باشقا مۇئەسسەسەلەر ئورۇنلاشقان ئاساسىي قىسمى: شەھەر مەركىزى. قىشلاق مەركىزى. * گۇڭشې مەركىزىگە قۇرۇلغان ئوتتۇرا مەكتەپتىن بۇ چەت تاغلىق يېزىغا ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئۈچۈن ئوقۇتقۇچىلار كېلىشتى. * بۈگۈن شەمشەرخان ئاچا ناھىيىلىك خەلق قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىش ئۈچۈن ناھىيە مەركىزىگە كېتىۋېتىپ، يول ئۈستىدە ئۆزىنىڭ سايلىغۇچىسى تۇرسۇنخانلارنى يوقلاپ ئۆتۈشنى قارار قىلدى. ③ پايتەخت: بۆلتۈر ئەتىيازدا مەركەزدە مەخسۇس ئورمانچىلىق يىغىنى ئېچىلدى. * — ئۇنىڭ مەركەزگە

مۇزىكا. ئۇ نەزمىسىز بولۇپ، ئۆز ئالدىغا بىر نەغمە شەكلىنى ھاسىل قىلىدۇ. ئۇنىڭ چۈشۈرگىسىدە ئىلگىرىكى نەغمىنىڭ ئاخىرقى بېيىتى تەكرارلىنىدۇ؛ مۇشاۋىرەكە مۇقامنىڭ 4-داستانىنىڭ مەرغۇلى. * «تارىخىي مۇستەقىم» دا ئەبۇ نەسىر فارابىنىڭ قالدۇنى ئىجاد قىلغانلىقى، «راك»، «ئوشاق»، «ئۇزھال» دىن ئىبارەت ئۈچ مۇقامنى مەرغۇللىرى بىلەن ئىجاد قىلغانلىقى تىلغا ئېلىنغان. ② ناخشا باشلىنىش ئالدىدا چېلىنىدىغان ئۇششاق مۇزىكا؛ پائۇزا. ③ دولقۇنلىنىپ، تىترەپ چىققان تاۋۇش، ئاھاڭ؛ ياڭراق كۆي: مەرغۇلى تەۋرىنەر تىنىق ھاۋادا، بەرگەنتى ئىلھامىنى ئۇنىڭغا قۇياش. شۇ قالدۇن ئۈستىسى چالغان قالدۇننىڭ، مۇڭدىن ئېرىپ ياش تۆكەر تاغۇتاش. * ناخشا ئېيتساڭ تاڭ سەھەردە دەپتىمەن بۆلبۈلمىكىن، ياكى ئاڭلانغان يىراقتىن خۇش ناۋا مەرغۇلمىكىن.

مەرغۇلسىز سۈپ. مەرغۇلى يوق؛ مەرغۇللانمايدىغان: جولا — ئۈسسۈللۈق پۇرىقى تېخىمۇ روشەن بولغان ئۈسسۈللۈق مۇزىكا. ئۇ بىردەك $\frac{4}{4}$ لىك تاكتتا بولۇپ، مەرغۇلسىز، جولانىڭ نەغمىلىرى بىر ياكى ئىككى غەزەل ھەجىمىدە بولىدۇ.

مەرغۇللىتىپ پ. مۇزىكىدا، ئاساسەن باش بارماق بىلەن بىرىنچى بارماق ئارىلىقىنى يېقىنلاشتۇرۇپ بارماق قوللارنى تار ئۈستىدىن تۆۋەنگە ھەم يۇقىرىغا يېنىك ھەرىكەتلەندۈرۈپ ناھايىتى تېزلىك بىلەن ئۆلىماق، تىترەتمەك: مەرغۇللىتىپ چالماق. * راۋاب چالغىنىمىزدا زەخمەكنى ئادەتتە كۆپرەك يالاڭ ئۇرۇش، قوش ئۇرۇش، مەرغۇللىتىپ (تىترىتىپ) ئۇرۇش ۋە باشقا خىلدىكى ئۇرۇشلارغا ئىشلىتىمىز. * ئۇنىڭ

دۆلەت مۇداپىئە ۋە مۇھىم ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشلىرى، مەدەنىيەت-مائارىپ تەتقىقات ئىشلىرىغا كېرەكلىك مەبلەغىنىڭ ھەممىسى مەركەز خامچوتىدىن بېرىلىدۇ. مەركەزدىن چىققۇچى نېرۋا < ئانات > مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسىدىكى قوزغىلىشىنى ھەرقايسى ئەزالارغا ياكى ئەتراپتىكى قىسىملارغا يەتكۈزۈپ بېرىدىغان نېرۋىلار. ئۇلار چىققۇچى نېرۋا تاللىرىدىن تۈزۈلىدۇ. بۇ خىل نېرۋىلار يەنە ھەرىكەت نېرۋىلىرى دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

مەركەزدىن قاچما پومپا < ماشىنا > پومپىنىڭ بىر خىلى. يەنى پومپا ياپراقچىلىرىنىڭ ئايلىنىشى نەتىجىسىدە ھاسىل بولغان مەركەزدىن قاچقۇچى كۈچنىڭ تەسىرى بىلەن سۇيۇقلۇقلارنى سۈمۈرىدىغان ياكى سىرتقا چىقىرىدىغان پومپا.

مەركەزدىن قاچما كۈچ < فىزىيە جىسىم > ئەگرى سىزىق بويىچە ياكى چەمبەرنى بويلاپ ھەرىكەت قىلغاندا ھاسىل بولىدىغان مەركەزدىن ئايرىلىدىغان كۈچ.

مەركەزدىن قاچما ماشىنا < ماشىنا > مەركەزدىن قاچما كۈچتىن پايدىلىنىپ سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى ئوخشاش بولمىغان قاتتىق ياكى سۇيۇق جىسىملارنى ئايرىدىغان ماشىنا. ئۇ ئايلانغاندا، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى ئەڭ چوڭ بولغان ماددىي نۇقتا ئەتراپقا تارتىلىپ، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى ئەڭ كىچىك بولغان ماددىي نۇقتا ئايلىنىش ئوقى تۈۋىگە يېقىلىشىدۇ. ئادەتتە ئۇ سانائەت، يېزا ئىگىلىكى قاتارلىق ساھەلەردە كەڭ ئىشلىتىلىدۇ.

كەلگىنى نەدىن بىلدىك، - سورىدى ئاكام ئەجەبلىنىپ. ④ مەملىكەت ياكى ئۆلكىنىڭ سانائەت، مەدەنىيەت ياكى باشقا بىرەر ساھەسىدە ئاساسىي ئورۇن تۇتقان شەھىرى، ئاھالە ياشايدىغان يېرىك جايى: ئۈرۈمچى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ سىياسىي، ئىقتىساد ۋە مەدەنىيەت مەركىزى. * شاڭخەي ئېلىمىزنىڭ مۇھىم سانائەت مەركەزلىرىدىن بىرى. ⑤ دۆلەت ياكى پارتىيىنىڭ ئەڭ ئالىي رەھبەرلىك ئورگىنى: زالدا مەركەزنىڭ يەرلەرنى دېھقانلارغا كۆتۈرە بېرىش ھەققىدىكى ھۆججىتى ئاڭلىتىلدى. ⑥ بىرەر پائالىيەت ساھەسىدە ئاساسىي ئىش ئېلىپ بېرىلىدىغان جاي: تەتقىقات مەركىزى. تەرجىمە مەركىزى. خەۋەرلىشىش مەركىزى. ⑦ ئىش ھەرىكەتنىڭ ئاساسىي ھالقىسى، تۈگۈنى: خىزمەتنىڭ مەركىزى. مەسىلىنىڭ مەركىزى. * ئىككىنچى تۈرلۈك قىلىپ ئېيتقاندا، شۇ ۋاقىتتا ئىنقىلابىي ھەرىكەتنىڭ مەركىزى گېرمانىيەگە يۆتكەلگەندى. ⑧ < فىزىئول > نېرۋا ھۈجەيلىرىنىڭ ئورگانىزمنىڭ بىرەر پائالىيىتىنى باشقۇرىدىغان مەلۇم گۇرۇپپىلىرى: ھەرىكەت مەركىزى. مەركەزدىن چىققۇچى نېرۋا.

مەركەز خامچوتى < س ئوق > دۆلەت خامچوتىنىڭ تەشكىلى قىسمى. دۆلىتىمىزنىڭ مەركەز خامچوتى - مەركەزدىكى ھەرقايسى مىنىستىرلىكلەرنىڭ ۋە مىنىستىرلىكلەرگە تەۋە ئورۇنلارنىڭ خامچوتى، شۇنىڭدەك ھەرقايسى كارخانىلارنىڭ مالىيە كىرىم-چىقىم پىلانلىرىنى ئومۇملاشتۇرۇشتىن ھاسىل بولىدۇ. ئۇ دۆلەت خامچوتىدا يېتەكچى ئورۇندا تۇرىدۇ. دۆلەتنىڭ دىپلوماتىيە،

مەسىلەن، رۇدا يۇيۇش، ئۇرۇق تاللاش، كالا سۈتىدىن قايماق ئايرىۋېلىش قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

مەركەزگە كىرگۈچى نېرۋا < ئانات > ھەرقايسى ئەزا ياكى ئەتراپتىكى قىسىملاردىكى قوزغىلىشنى مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسىغا يەتكۈزۈپ بېرىدىغان نېرۋىنلار.

مەركەزگە ئىنتىلمە كۈچ < فىز > جىسمىنى ئايلانما ھەرىكەت ياكى باشقا ئەگرى سىزىقلىق ھەرىكەت قىلدۇرغۇچى كۈچ. ئۇنىڭ يۆنىلىشى تېزلىكنىڭ يۆنىلىشىگە تىك ۋە مەركەزگە يۈزلەنگەن بولىدۇ. **مەركەزلەر سىزىقى < مات >** ئىككى چەمبەرنىڭ مەركەزلىرىنى تۇتاشتۇرغۇچى كېسىك.

مەركەزچىلىك ئى. بىر مەركەزگە يۈكسەك دەرىجىدە بويسۇنۇش؛ مەلۇم مەركەزنى ئاساس قىلىش؛ پارتىيىمىز خەلق دېموكراتىيىسىنى، دېموكراتىك كوللېكتىپچىلىقنى ياكى دېموكراتىك مەركەزچىلىكنى تەشەببۇس قىلدۇ، دېموكراتىك شەخسىيەتچىلىككە قارشى تۇرىدۇ. * ئۇ نەچچە ئون مىڭ يىللاردىن بېرى ھۆكۈم سۈرگەن، ھەممە كىشىلەرنىڭ ئىدىيىسىگە سىڭىپ كەتكەن يەر مەركەزچىلىك تەلىماتىغا جەڭ ئېلان قىلىپ، ئىلاھىيەتچىلىك جىددىي ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان ئاشۇ دەۋردىن ئوتتا كۆيدۈرۈپ ئۆلتۈرۈش خەۋپىدىنمۇ قورقماي «قۇياش مەركەز تەلىماتى» نى ئوتتۇرىغا قويدۇ.

مەركەزداش سۈپ. بىر مەركەزگە قارايدىغان، مەركىزى بىر: باكتېرىئوفاگ دېغىنىڭ بەزىلىرى گەردىش شەكلىدە كېلىدۇ، بەزىلىرى كۆپ قەۋەتلىك مەركەزداش چەمبەرگە ئوخشايدۇ، يەنە بەزىلىرى سەل

يۇمىلاق كېلىدۇ.

مەركەزداش چەمبەرلەر < مات > بىر تەكشىلىكتە مەركەزلىرى ئۆزئارا ئۈستىمۇئۈست چۈشكەن، ئەمما رادىئۇسلىرى ئوخشاش بولمىغان چەمبەرلەر.

مەركەزلىك شتۇرۋىمەك «مەركەزلىك شىمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ ئۇلار دىققەت-ئىتىبارنى ئاۋۋ يانتاق تۈۋىدە تۇرغان 13 ياشلا چامىسىدىكى بالىنىڭ يوغان كۆزىگە مەركەزلىك شتۇرۋىمەك ئىدى.

مەركەزلىك شتۇرۋىمەك «مەركەزلىك شتۇرۋىمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مەركەزلىك شتۇرۋىمەك «مەركەزلىك شتۇرۋىمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى؛ بۇ فىلىمدە تەسۋىرلەنگەن بارلىق زىددىيەتلەر 24 سائەت ئىچىدە يۈز بەرگەن ۋەقەلىككە مەركەزلىك شتۇرۋىمەك. * بۇ مەتبۇئات باشقۇرۇش ئاساس قىلىنغان، ھوقۇق مەركەزگە مەركەزلىك شتۇرۋىمەك باشقۇرۇش تۈزۈلمىسى ئىدى.

مەركەزلىك شىمەك پ ① بىر مەركەزگە ئۇيۇشماق، بىرلەشمەك؛ بىر جايدا توپلانماق، يىغىلماق؛ مۇنداق شارائىتتا خوجىنىياز ھاجى بىر قىسىم ئادەملەرنى تاغدا قالدۇرۇپ ئازراق ئادەم بىلەن چىققان بولسا، دۈشمەن ئەسكىرى ئىككى تەرەپكە بۆلۈنەتتى. بۇ چاغدا مەركەزلىك شىمەك كۈچ پارچىلىنىپ ئاجىزلايتتى. ② بىر نۇقتىغا يىغىلماق، بىر نۇقتىغا چۈشمەك؛ تىكىلمەك؛ بىرپەستىن كېيىن بىرنەچچە چىراغنىڭ نۇرى مەركەزلىشىپ، بىراقلا قاچقۇننىڭ يۈزىنى يورۇتۇپ كۆزىنى قاماشتۇردى. * چىراغنىڭ نۇرى مەركەزلىشىپ، بىردىنلا يالتىرايتتى. * ناغرا بىلەن سۇناي «شادىيانە» دىن «ساما» غا يۆتكەلدى، ھەممە كۆزلەر ئاجايىپ چوڭقۇر ئىشتىياق بىلەن

قىلىپ بېكىتىلگەن. * ئۇ مەركىزىي باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ تالانتلىق ئوقۇغۇچىسى ئوسمان مۇھەممەت ئىدى. ④ ئۆزىدىن تۆۋەن دەرىجىلىك ئورۇنلارنى باشقۇرىدىغان؛ باش؛ مەركىزىي ھۆكۈمەت. مەركىزىي ئورگان. مەركىزىي كومىتېت. * ئۇ نېرۋا ئېمپولسىنى مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسىدىن مۇسكۇل، بەز قاتارلىق ئىنكاس ئەزالىرىغا يەتكۈزىدۇ.

مەركىزىي بۇلۇڭ < مات > چوققىسى چەمبەر مەركىزىدە ياتقان، رادىئۇسىنى ئىككى تەرەپ قىلغان بۇلۇڭ.

مەركىزىي تەنچە < بىئول > ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ھۈجەيرىسىدىكى بىر خىل ئايپارات. ھۈجەيرە ئوتتۇرا دەۋرىدىكى چاغدا، ئۇ بىر ياكى ئىككى مەركىزىي دانچە، شۇنىڭدەك ئەتراپى يۆگەلگەن مەركىزىي شارچىدىن تەشكىل تاپىدۇ. **مەركىزىي دانچە** < بىئول > رولى مەركىزىي تەنچىگە ئوخشاش بولغان دانچىلەر.

مەركىزىي شارچە < ئانات > مەركىزىي تەنچە ئىچىدىكى مەركىزىي دانچىنى ئوراپ تۇرغان ستوپىلازىملىق ئايرىغۇچى قەۋەت.

مەركىزىي قانۇن < بىئول > 1958-يىلى كرىك (Crick) ئوتتۇرىغا قويغان بىر خىل پەرەز. ئۇنىڭدا، ئىرسىي ئۇچۇرلار يادرو كىسلاتاسىدا ئاساس گۇرۇپپىسىنىڭ سىزىقلىق تەرتىپى شەكىلدە مەخپىي بەلگىلەرگە ئاغدۇرۇلۇپ، ئەڭ ئاخىرى مۇناسىپ ئاقسىل ماددىسىدا ئامىنو كىسلاتاسىنىڭ تەرتىپى بەلگىلەيدۇ دېگەن قاراش ئىلگىرى سۈرۈلدى. بۇ خىل پەرەزنىڭ يەنە بىر يەكۈنى: ئىرسىي ئۇچۇرلار پەقەت مەخپىي

ساما سېلىۋاتقان بۇ جايغا مەركەزلەشتى. **مەركەزلىك** ① سۈپ. مەركەز قىلغان، بىر نۇقتىغا قاراتقان، نۇقتىلىق؛ جايلاردىكى سوت مەھكىمىلىرى شۇ جاينىڭ ئامانلىق ۋەزىيىتىنى ئاساس قىلىپ، مەركەزلىك ھالدا بىرنەچچە قېتىم زەربە بەردى. * بۇ ئىدارە بۇلتۇر يىللىق ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنى ئاشۇرۇپ ئورۇنلىغاندىن كېيىن، مەركەزلىك ھالدا 1-ئايلىق كۆمۈر قېزىشقا تۇتۇش قىلغانىدى. ② رەۋ. مەركەزلەشتۈرۈلگەن ئاساستا، مەركەز قىلىپ، نۇقتىلىق: ناھىيە بۇنى دەنەزىل قاتارلىق تۆت يېزىغا مەركەزلىك ئورۇنلاشتۇردى.

مەركەزلىك كۈچ < فىز > تەسىر سىزىقى ھەمىشە مەلۇم بىر مۇقىم نۇقتىدىن ئۆتىدىغان كۈچ.

مەركىزىت ئى (ر > فان) كۆڭلەك قاتارلىق ئىچ كىيىملەرنى تىكشەكە مۇۋاپىق قىلىپ، ئىچىگە يىپ ياكى يىپەك ئېلىنىپ توقۇلغان بىر خىل سىپىتا رەخت.

مەركىزىي سۈپ (ئە) < فىز > ① مەركەزگە ئائىت، مەركەزدىكى؛ مەركىزىي نۇقتا. ② مەركىزىگە، دەل ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان؛ شەھەرنىڭ مەركىزىي رايونى. مەركىزىي كوچا. * ئۇ مەركىزىي مەيداندىكى گۈللۈكنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەندە گۈللۈك ئىچىدىكى فونتاندىن ئېتىلىپ چىققان سۇ گۈللىرىگە قاراپ ئازراق توختىدى. ③ ئاساسىي، ئاساسلىق، مۇھىم؛ نۇقتىلىق؛ مەركىزىي مەسىلە. مەركىزىي خىزمەت. * 6-ئاينىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ، يېرىم ئايچە ۋاقىت ئىچىدە، ئومۇميۈزلۈك نوپۇس تەكشۈرۈشىنى مەركىزىي ۋەزىپە سۈپىتىدە تۇتۇش لازىم. * شۇ سەۋەبتىن، بۇ تۆت چوڭ ماددا ئۇيغۇر تىبابىتىنىڭ ئاساسىي نەزەرىيىسىنىڭ مەركىزىي مەزمۇنلىرىدىن بىرى

بەلگىدىن ئامنىو كىسلاتاسىغا ئۆزگەرگەنگە قەدەر تاق يۆنىلىشتە تارقىلىدۇ، دېگەندىن ئىبارەت.

مەركىزىي كومىتېت جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ قىسقارتىلغان نامى: قانۇن دۆلەتنىڭ ئالىي ھاكىمىيەت ئورگىنى تەرىپىدىن پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ سىياسىتى بويىچە تۈزۈلگەن بولىدۇ.

مەركىزىي لىمفا ئورگىنى < بىئول > ئىممونىتېتلىق جاۋاب قايتۇرۇش فونكسىيىسىنىڭ ھاسىل بولۇشى ۋە تەرەققىي قىلىشىدا ھەل قىلغۇچ رول ئوينايدىغان لىمفا ئورگانلىرى. مەسىلەن، كۆكرەك بەزى ۋە فابرىتسىئۇس خالتىسى قاتارلىقلار.

مەركىزىي نۇقتا مەركەز قىلىنغان، ئەڭ مۇھىم، ئاساس دەپ قازالغان نۇقتا: بىر سائەتلىك دەرسنىڭ ياخشى ياكى ناچارلىقىغا قاراشتا مەركىزىي نۇقتا ئۇنىڭ مەزمۇنىدا ئوقۇتقۇچىنىڭ ئوقۇتۇش ماتېرىيالىنى ئىگەش ۋە بىر تەرەپ قىلىش، بىر سائەتلىك دەرسنى ياخشى ئۆتۈش - ئۆتەلمەسلىكىنىڭ ھالقىلىق جايى.

مەركىزىي نېرۋا < ئانات > ← **مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسى.**

مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسى < بىئول > ئومۇرتقىلىق ھايۋانلارنىڭ نېرۋا سىستېمىسىنىڭ بىر قىسمى. ئۇ مېڭە بىلەن يۇلۇنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مەركىزىي ۋاقىت رايونى < ئاستر > دۇنيا بويىچە 24 ۋاقىت رايونى ئۆلچەم قىلىدىغان، ئەنگلىيىنىڭ پايتەختى لوندون شەھىرىدىن كېسىپ ئۆتكەن نۆل گرادۇسلۇق مېرىدىئان (مەركىزىي مېرىدىئان) ۋاقتى ئۆلچەم قىلىنىدىغان

ۋاقىت رايونى. ئۇ «گىرنىۋىچ ۋاقىت رايونى» دەپ ئاتىلىدۇ. خەلقئارادا ۋاقىت ھېسابلاش ياكى ۋاقتىنى توغرىلاشتا نۆل گرادۇسلۇق مېرىدىئان ۋاقتى ئۆلچەم قىلىنىدۇ.

مەرگەن ئى. ئوقنى دەل نىشانغا تەڭگۈزىدىغان، قارىغا ئېتىشقا ئۇستى ئادەم: كۆپ ئاتقان بىلەن مەرگەن بولماس، كۆپ سۆزلىگەن بىلەن چىچەن (بولماس) (ماقال). * مۇختار كۆزىنى بوغان ئېچىپ مەرگەننىڭ ئوبرازىغا باشقىدىن نەزەر سېلىشقا باشلىدى. // ئۇ ناھايىتى مەرگەن ئادەم ئىدى. * ئادەتتە بۇ خەلق ئىچىدە ئوۋچىلىق بىلەن كۆپرەك شۇغۇللىنىدىغان مەرگەنلەرمۇ خېلى ئىدى.

مەرگەن چىش دىئال. ئوغرى چىش. **مەرگەنلىك** «مەرگەن» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: مەرگەنلىك قىلماق. * ئۇلارنىڭ مەرگەنلىكىمۇ ۋە ھېلىقى سوغۇر تۆشۈكلىرىمۇ ئۆزىگە ئەسقاتماي قالىدۇ دەپ ئويلايمەن.

مەرگىنۇش ئى (پ) < خىم > ← **سەنكىيا.** **مەرمەر ئى (ئە)** < گېئول > بىر خىل ئايىنغان

جىنىس. ھاك تاش، دولومىت قاتارلىقلار تېگىپ ئايىنىش ياكى رايونلۇق ئايىنىش تەسىرىدە قايتا كرىستاللىنىپ پەيدا بولىدۇ. ئاساسىي مېنېرال تەركىبى كالىتست. تۇز كىسلاتاسىدا كۆپۈكلىنىپ، تەڭ دانلىق ياكى تەڭسىز دانلىق ئايىنغان كرىستاللىق قۇرۇلمىغا ئىگە بولۇپ، دانىچىلىرىنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى ئوخشىمايدۇ. ئادەتتە ئاق ۋە باشقا رەڭدىكى ئارىلاشمىلار نەتىجىسىدە ھەر خىل رەڭلىك بولىدۇ. مەرمەرنى سېلىقلىغاندىن كېيىن، بەك چىرايلىق كۆرۈنىدۇ. شۇڭا

ئۇ قۇرۇلۇش، ھەيكەلتاراشلىق ۋە زىننەتلەشتە ماتېرىيال قىلىندۇ. مەرھەر تاش < گېئول > ← مەرھەر. مەرھابا (ئە) ① ئىم. يېزىت. خۇش كېلىپسىز، قارشى ئالىمىز؛ مەرھەمەت: مەرھابا مېھمانلار. * ئايروپىلاندىن چۈشۈشىمىزگە « مەرھابا! » دېگەن ئىللىق، ياڭراق سادا ئاڭلاندى. بىز ئالدىمىزغا قاراپ، بىزنى قارشى ئېلىشقا چىققان تۈركىيلىك دوستلارنى كۆردۈق. * مەرھابا مۇتەللىپ، بۇ گۈزەل باغقا، سۆيۈنۈپ يۈرىكمە، قۇچاقلاي سېنى. قول تۇتۇپ چىقىلى بىللە چوققىغا، كۈلدۈرۈپ قەدىردان ئەل ئارزۇسىنى! ② ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مەرھەمەت (ئە) ① ئى. قىلىنغان ئىلتىپات، رەھىم-شەپقەت، ھىممەت، ياخشىلىق: مەرھەمەت قىلماق. مەرھەمەت كۆرسەتمەك. * ئۇ ئېلى نۇرىدىغا: - مەرھەمەتتىكىز ئۈچۈن كۆپ رەھمەت، - دېدى. * ئۇ مەن ئۈچۈن مەرھەمەتتىنى ئايمىدى. * بىز بولساق ئاللاتائالانىڭ مەرھەمەتى بىلەن بۇ كەلكۈن ئارقىلىق بىر - ئىككى ساڭىنى ئاشلىققا تولدۇرىمىز، بەش مىڭ مو غەنىيەت يەرا!... ② ئىم « كەلسىلە، ئىلتىپات قىلسىلا » دېگەن مەنىدە تەكەللۈپنى بىلدۈرىدۇ: - قېنى قىزلار، خادىكقا مەرھەمەت، - دېدى ئۇ، قىزلارغا قاراپ. * - قېنى، مېھمانلار، مەرھەمەت! - دېدى ساھىبخان يېڭت دەرهال دەرۋازىنىڭ بىر قاننىنى ئېچىپ. ③ ئىم. بىرەر ئىشقا قارىتا رازى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ: - ئاپئاق، ياراملىق چىشلىرىڭىز بار ئىكەن، ئالتۇن، تىللا بىلەن چىشىڭىزنى قاپلاتماقچى بولسىڭىز ئۇنىڭغىمۇ مەرھەمەت...، - دېدى توختىماي سۆزلەۋاتقان چىشى ھېلىقى ئايالغا.

مەرھەمەت قىلماق ① كىشىگە رەھىم-شەپقەت، ئىلتىپات، غەمخورلۇق، ياخشىلىق قىلماق: « ئەگەر پادىشاھىمىز مەرھەمەت قىلىپ مېنى سالامەت قويسا، ئەتىلىككە سۆزلەيدىغان ھېكايەم بۇنىڭدىنمۇ قىزىقراق ۋە بۇنىڭدىنمۇ ئاجايىپراق بولىدۇ » دەپتۇ شەھىرىزاد. * ئەمىرلەر، ۋەزىرلەرگە ئۇ يېقىپ قېلىپتۇ. قەمەرۈز زامان ئۆزىگە مەلىكە بۇدۇرنىڭ بۇنىچىلىك مەرھەمەت قىلىۋاتقانلىقىنىڭ سەۋەبىنى زادىلا بىلمەپتۇ. ② قەدەم تەشرىپ قىلماق: قېنى بىزنىڭ ئۆيىگە مەرھەمەت قىلسىلا. * - بايا ئېيتقاندىك، ئەتە كەچقۇرۇن سائەت 8 دە بىزنىڭ ئۆيىگە مەرھەمەت قىلسىلا، مەن سىلنى ئويۇمدە كۈتۈپ تۇرىمەن، - دېدىم مەن قىزغىنلىق بىلەن. مەرھەمەت كۆرسەتمەك مەرھەمەتتىنى بىلدۈرمەك، مەرھەمەتتىنى ئىپادىلىمەك: ئۇنى كۆرۈپ ئۆزۈمگە ھەمراھ تېپىلدى دەپ خۇشال بولغاندىم، بىراق مەن ئايروپىلانغا چىققاندا ئۇ ماڭا ھېچبىر مەرھەمەت كۆرسەتمىدى، ئەكسىچە، بىرىنچىدىن تەڭقىس بولۇۋاتقاندىك، زۇۋانىمۇ سۈرمەي، بىردە ماڭا، بىردە ھەمراھلىرىغا قاراپ تۇرۇپلا قالدى. مەرھەمەتسىز سۈپ. مەرھەمەتتى يوق، مەرھەمەت قىلىشنى بىلمەيدىغان؛ ھىممەتسىز؛ شەپقەتسىز: مەرھەمەتسىز پادىشاھ. * - ئەگەر مەرھەمەتسىز، شەپقەتسىز ھۆكۈمران شۇنداق جازا بەرسە، - دەپتۇ ئۇ مەھكۇم، - سېنىڭ شەپقەت، مەرھەمەتتىڭ بىلەن شەپقەتسىز ھۆكۈمراننىڭ نېمە پەرقى بار؟ مەرھەمەتلىك سۈپ. مەرھەمەتتى بار، مەرھەمەت قىلىدىغان، مەرھەمەت قىلىشنى بىلىدىغان؛ ھىممەتلىك؛

ئاتاقلق، مەشھۇر: خەلق ئىچىدە ھەققانىي سۆزلۈك، توغرا ۋە مەرۇپ، مەشھۇر بولۇشقا تىرىشقىن. ئەگەر ھەق، توغرا سۆز بولسىمۇ يالغانغا ئوخشاپ قالىدىغان بولسا، مۇنداق سۆزنى سۆزلىمە، يەنى كىشىلەر ئىشەنمەيدىغان سۆزلەرنى سۆزلىمە. * قانچىلىك ساپ كۆڭۈللۈك ۋە ئەقىللىق ئادەم دەپ خەلق ئىچىدە مەرۇپ، مەشھۇر بولساغۇ، ئۆزۈڭنى مەدھىيلىگۈچى بولما.

مەرۋزە I نى. كۆرپە ياكى پايانداز ئورنىدا ئىشلىتىلىدىغان تار ھەم ئۇزۇن گىلەم: بىر-بىرىدىن بەتتەر كۈنلەر كۆز ياشلار بىلەن قوشۇلۇپ، ئون يىلنى ھاپاشلاپ ئۆتۈپ كەتتى. مورنىڭ تۇتۇنى بىر پارچە ياغاچ مەرۋزە، بىر داڭقان، بىر ئىئۇرىق، بىر يۈرۈش رەزگى يوتقان كۆرپىدىن بۆلەك بۇ ئائىلىنىڭ ھەممە بىساتىنى يالماپ-يۈتۈپ كەتتى. // مەرۋزە گىلەم.

مەرۋزە گىلەم ← **مەرۋزە I**.
مەرۋزە II نى (ئە) يېزىت. دوكلات، لېكسىيە، نۇتۇق: مەرۋزە ئوقۇماق.

مەرۋزە ئوقۇماق يېزىق. دوكلات بەرمەك، لېكسىيە سۆزلىمەك.

مەرۋزىچى نى. دوكلات بەرگۈچى، دوكلاتچى.

مەرۋايىت نى (پ) ① <زۈنول> بەزى يۇمشاق تەنلىك ھايۋانلار (مەسىلەن، سەدەپ قۇلۇلىسى) نىڭ قايچۇقى ئىچىدە پەيدا بولىدىغان يۇمىلاق دانىچىلەر. سۈت رەڭ ياكى سارغۇچ كېلىدۇ، پارقىرايدۇ. ئادەتتە ئۇ بۇ خىل ھايۋانلار تېنىدە كېسەللىك ئۆزگىرىشى يۈز بېرىش ياكى قۇم ۋە مىكرو ئورگانىزملارنىڭ قايچۇقى ئىچىگە كىرىۋېلىشى بىلەن شەكىللىنىدۇ. كۆپىنچە زىننەت بۇيۇمى

شەپقەتلىك: مەرھەمەتلىك شاھ. * - مەرھەمەتلىك پادىشاھىمىز ئۈچۈن قىز كەم ئەمەس، بەلكى ناھايىتىمۇ كۆپ، - دەيدى ئۇ جاۋاب قايتۇرۇپ. * ئۇيغۇرلارنىڭ ئەڭ دەسلەپكى خاقانى بىنا بولغان ئىمىش دەرخ باغرىدىن. ئۇ خاقانغا مەرھەمەتلىك كۆك تەڭرى ئورۇن بەرمىش بىر قارىغايىنىڭ قارىندىن. **مەرھۇم (ئە)** ① نى. ۋاپات بولۇپ كەتكەن كىشى، ئۆلگەن ئادەم: كىمدۇ بىرى مەرھۇمنىڭ روھىنى مەندىنمۇ چوڭقۇرراق ھۆرمەتلىسە كېرەك، ئۇ بۇ قەۋرنى ئاددىيلا يوقلاپ تۇرماستىن، يەنە گۈلدەستىمۇ قويۇپ كېتىپتۇ. * خەلىپە ھارۇن رەشىد ئالاۋىدىن ئەبۇ ئەششەماتقا تون كىيگۈزۈپ ئۇنى ئۆز ئورنىدا مەرھۇمنىڭ دەپنە مۇراسىمىغا ئەۋەتىپتۇ. ② سۈپ. ۋاپات بولۇپ كەتكەن، رەھىمەتلىك، رەھىمىتى: مەرھۇم ئاتام. * سادىقنىڭ خىيال ئاسمىدا ئىمىنجاننىڭ مەرھۇم ئايالى غىل-پال ئۆزىنى كۆرسىتىپ ئۆتتى. * سەيدىنىڭ ئېسىگە مەرھۇم دادىسىنىڭ ۋەسىيىتى كەلدى.

مەرھۇمە (ئە) ① نى. ۋاپات بولغان، ئۆلۈپ كەتكەن ئايال: خەلىپە ھارۇن رەشىد ئۇنىڭغا تەسەللىي بېرىپ: - ۋاپات بولغان ياخشى كۆرگەن مەرھۇمەڭنىڭ ئورنىغا خۇدا ئۇنىڭ ئوتىنى باسقۇدەك ياخشىراق جۇپ ئاتا قىلسۇن، - دەپتۇ. ② سۈپ. ۋاپات بولغان، رەھىمەتلىك (ئاياللار ھەققىدە): - ئەسلىدە بىر كارىۋاتتا بۇ ئىككىمىز ياتقاندۇق، بىرىمىز ياتقاندىن كېيىن ئارىمىزغا خوتۇننىڭ رەھىمەتلىك ئېرى كېلىپ ياتتى، ئۇنىڭدىن كېيىن مېنىڭمۇ مەرھۇمە ئايالىم كېلىپ قوشۇلدى-دە، كارىۋاتتا تۆت كىشى بولۇپ قالدۇق، - دەپتۇ ئەپەندىم خاتىرجەم ھالدا. **مەرۋىپ سۈپ (ئە)** يېزىت. ھەممىگە تونۇلغان،

مەكتەپلەر تارقىلىپ، مەرىپەت چىرىغى ئۆچتى. * ئوچۇق بىزگە ھەر دائىم مەرىپەتنىڭ ئىشىكى. ۋەتەن ئۈچۈن ئوقۇماق ھەممىمىزنىڭ تىلىكى. ② ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مەرىپەت پېنى <پەلس> ياۋروپادا 14-ئەسىردىن 16-ئەسىرگىچە بولغان ئەدەبىيات-سەنئەتنىڭ قايتا گۈللىنىش ھەرىكىتىدە ئادەم بىلەن تەبىئەتنى ئويىپىكت قىلغان دەھرىي بىلىمنى كۆرسىتەتتى، كېيىن بۇ سۆزنىڭ مەنىسى كېڭىيىپ، تار مەنىدە لاتىنچىنى، گرېكچىنى ۋە كىلاسسىك ئەدەبىياتنى تەتقىق قىلىشنى كۆرسىتىدىغان؛ كەڭ مەنىدە بولسا، ئومۇمەن ئىجتىمائىي ھادىسىلەر ۋە مەدەنىيەت-سەنئەت تەتقىقاتىنى كۆرسىتىدىغان بولدى، غەربتە، تىل-ئەدەبىيات، رەسساملىق، مۇزىكا، ھەيكەلتىراشلىق، بىناكارلىق، پەلسەپە، تارىخ قاتارلىقلارنىڭ تەتقىقاتىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالدى.

مەرىپەت تىياتىرى <تيا> دۆلىتىمىزنىڭ دەسلەپكى تىياتىر شەكلى. 20-ئەسىرنىڭ باشلىرىدا شاڭخەي ئەتراپىغا تارالغان. ئۇنىڭدا رەسمىي سەھنە ئەسىرى بولمايدۇ، ئورۇنلانغاندا كىشىنى ئىلھاملاندۇرىدىغان بەزى ئويۇن تەركىبلىرى قوشۇلىدۇ، گىرىمى ئاددىي بولىدۇ.

مەرىپە تېرەۋەر سۈپ (ئەپ) مەرىپەت ئۈچۈن كۈرەش قىلىدىغان، مەرىپەتنى ياقلايدىغان؛ مەرىپەت تەرەپتارى؛ مەرىپە تېرەۋەر ئادەم. مەرىپە تېرەۋەر زات. * قەدىرخان، يەكەن خانلىقىنىڭ مەرىپە تېرەۋەر پادىشاھى، سۇلتان ئابدۇرېشىتخاننىڭ ئەڭ يېقىن بۇرادەرلىرىدىن ئىدى. * ئابدۇخالىق ئۇيغۇر ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئىچىدىن چىققان

قىلىنىدۇ. ② شۇ خىل دانىچىلەردىن ئىشلەنگەن مارجان: مەرۋايىت ئاسماق. ئىككى قۇر مەرۋايىت.

مەرۋايىتگۈل ئى (مەرۋايىت + گۈل) <بوت> ① مەرۋايىتگۈل ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان كىچىك چاتقال. غولدا بوغۇملىرى بولىدۇ. يوپۇرمىقى ئېللىپس شەكىلدە بولۇپ، ئۇدۇل ئۆسىدۇ. گۈلى كىچىك، سېرىق ۋە خۇش پۇراقلىق بولۇپ، باشقا قىسىمى گۈل رېتىدە كېلىدۇ. ئادەتتە مەنزىرە ئۆسۈملۈكى قىلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

مەرۋەرەك ئى <بوت> كالىپۇكىسىمان گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. غولنىڭ ئېگىزلىكى 50 - 150 سانتىمېتىر بولىدۇ. كۆپ شاخلىنىدۇ، تۆۋەنگە قاراپ ئۆسىدىغان شالاڭ تۈكلىرى بولىدۇ. يوپۇرمىقى ئۇدۇل ئۆسىدۇ، ئىككى يۈزىدە شالاڭ تۈكلىرى بولىدۇ. گۈللىرى ھەربىر بوغۇمدا ئايلىنا بولۇپ زىچ ئۆسىدۇ، ئايلىنا شەكىللىك چەكلىك گۈل رېتىنى شەكىللەندۈرىدۇ. گۈلى شاپتۇل چېچىكى رەڭلىك. مېۋىسى تۆت كىچىك قاتتىق مېۋە بولۇپ، ئۈستىدە تۈكلىرى بولمايدۇ. شەرقىي شىمال ۋە غەربىي شىمالغا كەڭ تارقالغان. چۆپلۈك، تاغ باغرى، شالاڭ ئورمان ئاستى قاتارلىق جايلاردا كۆپ ئۇچرايدۇ. يىلتىزى دورا قىلىنىدۇ.

مەرىپەت ئى (ئە) ① كىشىلەرنىڭ ئاڭ-سېزىمىنى، بىلىمىنى، مەدەنىيىتىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلىدىغان تەلىم-تەربىيە، ئوقۇش-ئوقۇتۇش؛ مائارىپ: مەرىپەت يۇرتى. * بىزنىڭ بۇ يۇرتىمىزدا ئالقش دېگەن زالىمنىڭ زۇلىمىدىن

مەرىپەتپەرۋەر شائىر ئىدى.

مەرىپەتپەرۋەرلىك « مەرىپەتپەرۋەر »

سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بۇ كىشى شەمەي، ناشكەنت، قازان، موسكۋا ۋە لېنىنگراد قاتارلىق شەھەرلەرگە سودا-تېجارەت بىلەن نۇرغۇن قېتىم بېرىپ كۆزى ئېچىلغان ۋە جامائەت ئوتتۇرىسىدا مەرىپەتپەرۋەرلىكى بىلەن داڭقى چىققان تۇرپان ئاستانىلىك مەخسۇت مۇھىتى ئىدى. * ئۇ ئۆزىنىڭ مەرىپەتپەرۋەرلىكى بىلەن خەلق ئىچىدە شۆھرەت قازاندى.

مەرىپەتچى ① ئى. مەرىپەت ئۈچۈن

كۈرەش قىلىدىغان، مەرىپەتنى ياقلايدىغان كىشى؛ مەرىپەتپەرۋەر ئادەم: ئۇ دەسلەپ 18-ئەسىردىكى فرانسىيىنىڭ ئۇلۇغ مەرىپەتچىلىرى ئوتتۇرىغا قويغان نۇرلۇك پىرىنسىپلارنىڭ يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن ۋە تېخىمۇ تەل-تۈكۈس دېگۈدەك راۋاجلىنىشى بولۇپ ئىپادىلەندى. ② سۈپ. مەرىپەتنى ياقلايدىغان، مەرىپەتنى ھىمايە قىلىدىغان، مەرىپەتپەرۋەر: ئابدۇرىشىخان ئىلغار، مەرىپەتچى ئادەم ئىدى. * قولۇمدىكى بۇ كىتابنى يارقىن مەرىپەتچى، تەرەققىپەرۋەر، خەلقپەرۋەر ئىنقىلابىي شائىر ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنىڭ قۇربان بولغانلىقىنىڭ 50 يىللىقىغا بېغىشلايمەن.

مەرىپەتچىل سۈپ. مەرىپەتنى تەرغىپ

قىلىدىغان، مەرىپەتنى ياقلايدىغان، مەرىپەتنى ھىمايە قىلىدىغان، مەرىپەتپەرۋەر: مەرىپەتچىل ئادەم. * بار سېنىڭ ئاماننىسادەك مەرىپەتچىل قىزلىرىڭ، گۈل ئەمەسمۇ ئۇ پەرى يۈرگەن ئېتىز ھەم قىزلىرىڭ، چەك قىلىپ، غەلبە قۇچۇپ ئۆتتى كۈرەشچان يىللىرىڭ، مىللىتىم تارىخىدا ئۆچمەيدۇ باسقان ئىزلىرىڭ، مەرىپەتنىڭ ئەرشىدە چولپان بولۇپ يانغان دولان.

مەرىپەتچىلىك ئى ① مەرىپەتنى تارقىتىش،

تەرغىپ قىلىش، مەرىپەتنى ياقلاش، ھىمايە قىلىش؛ مەرىپەتپەرۋەرلىك: سەئىدىيەلەر دەۋرىدە ئىلغار مەرىپەتچىلىك بىرقەدەر تەرەققىي قىلغانىكەن. * ئارىدىن بىرقانچە يىللار ئۆتكەندە، قەشقەردە يەنە بىرپەلە مەرىپەتچىلىك باشلاندى. مەرھۇم ئابدۇقادىر داموللام باشلامچىلىق قىلىپ، مەدرىسەردىكى كۈنچە ئوقۇتۇش ئىشلىرىدا ئىسلاھات يۈرگۈزۈشنى تەشەببۇس قىلدى. ② <ئەد> ئەدەبىي ئويغىنىش دەۋرىدىكى ۋەكىللىك خاراكتېرلىق بۇرژۇئا مەدەنىيەت ئېقىمىنىڭ بىرى. بۇنىڭ ئىككى مەنىسى بولۇپ، بىرى، ئىنسان بىلەن تەبىئەتنى ئويىپىكت قىلغان دىندىن خالىي مەدەنىيەت تەتقىقاتىنى كۆرسىتىدۇ. يەنە بىرى، بۇرژۇئا مەدەنىيىتى ئىچىدىكى بىر خىل ئاساسىي روھ، بۇرژۇئا زىيىنىنىڭ ئىنسان تەبىئىتى ھەم ئىنسانپەرۋەرلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

مەرىپەتسىز سۈپ. ئىلىم-مەرىپەت يۇقىمىغان،

ئىلىم ئىگىلىمىگەن، نادان: مەرىپەتسىز ئادەم.

مەرىپەتسىزلىك « مەرىپەتسىز » سۆزىنىڭ

ئىسىم شەكلى: بۇ ئايرىلىشنى ھەققەتەن كۆتۈرۈۋالغۇسىز ئېغىر دەرد ھېسابلاشقا بولاتتى. لېكىن بۇ دەردنى ئومۇمىي دەرد-ئەلەمنىڭ بىر قىسمى دەپ تونۇيدىغان شائىرنىڭ ئاساسىي دەردى، خەلقنىڭ بېشىدىكى كۈلپەت، جاھالەت، نادانلىق، خۇراپاتلىق مەرىپەتسىزلىكلەردىن ئىبارەت ئىدى.

مەرىپەتلىك سۈپ. ئوقۇغان، بىلىمى بار،

مەدەنىيەتلىك: مەرىپەتلىك زات. * مېنىڭ چوڭ دادام ئاقسۇدىن چىققان چوڭ شائىر موللا شاكىر بىلەن ئاغىنە بولۇپ ئۆتكەن مەرىپەتلىك ئادەم ئىكەن. * ئى، كۆڭۈل!

مەرىكىلىك سۈپ. مەرىكە ئۆتكۈزۈلگەن: چوڭ مەرىكىلىك سورۇنلار. مەرىكىلىك توي. **مەرىمەك** پ «مە-مە» قىلغان ئاۋاز چىقارماق، «مە-مە» قىلماق (قوي-ئۆچكىلەر ھەققىدە): ساغلىقنىڭ قوزىسى گويا ئانىسىدىن ئەبەدىي ئايرىلغىنىنى سەزگەندەك ئەتراپىنى ئايلىنىپ ئۈزۈمەي مەرەپتى، بۇ ھال ھېزىمنىڭ ئەلىمىنى ئاۋۇتتى. * ئوتلىتىپ باغدا باقىمەن سېنى. مەرەپسەن خۇشال ئەگىشىپ مېنى.

مەرىمە ئى ① مەرىمە ئانا. ② ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مەرىمە ئانا <دىن> ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ ئانىسى. مەرىمە ئىرانىيلاردىن بولۇپ، داۋۇت پەيغەمبەرنىڭ ئەۋلادىدىن ئىكەنلىكى مەلۇم.

مەزە ئى (پ) داستىخان ئۈستىگە قويۇلغان نان-توقاچ، يېپىنە-پىرەنىك، ساڭزا-پوشكال، قاتارلىق يېمەكلىكلەر: مەزە راسلىماق. * مەزەگە باقماق. * شۇ پەيتتە يۈزىنىڭ يېرىمى تور رومال بىلەن يېپىلغان ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئايال پەتنۇستا نان، قەنت-گېزەك تىزىلغان مەزە ئېلىپ كىردى. * ئەپەندىم بىر توپغا بېرىپتۇ، داستىخان سېلىنىپ، مەزە تارتىلغاندىن كېيىن، ئەپەندىمنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان يوغان سەللىلىك بىر كىشى ئۆزىنىڭ يېگىنىنى ئاز دەپ ھە دەپ يانچۇقنى مەزەگە تولدۇرۇشقا باشلاپتۇ.

مەزەگە باقماق مەزەنى يېمەك:

خىزمەتچى چاي ئەكىردى، ئۇلار مەزەگە

باقتى.

مەزەللەت ئى (ئە) كەمسىتىش، خورلاش:

مەزەللەت قىلماق.

مەزەللەت قىلماق خارلىماق، كەمسىتمەك:

پەسلىكىنى قوي، ياخشىلىققا يارى بول! مەرىپەتلىك ھەم شەزەپلىك مىسلى كام گۈلزارى بول!

مەرىكە ئى (ئە) ① توي، تاماشا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلار مۇناسىۋىتى بىلەن بولىدىغان يىغىلىش، مۇراسىم: توي مەرىكىسى. * شۇ كۈنى كەچقۇرۇن ئالاھىدى بىلەن بۇدۇر خېنىمنىڭ توي مەرىكىسى بولۇپتۇ. * - قىزىم، بۇ ھويلىدا بىرەر مەرىكە بولۇۋاتامدۇ، نېمە؟ - دەپ سورىدى بوۋاي قىزغا قاراپ. * كۈنلەرنىڭ بىرىدە بۇلار بىر چوڭ مەرىكەگە بېرىپتۇ. ② ئۆلگەن كىشىنى ئۇزىتىش مۇناسىۋىتى بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن يىغىلىش، ماتەم مۇراسىمى: باقى سۆزىنى داۋام قىلدى: - بىزنىڭ ئۆيدە ئۆلۈم مەرىكىسى بولدى، ئۆلگەن كىشى بولسا، مېنىڭ دادام. ③ كۆچمە. سىياسىي، مەنىۋى ياكى ئىقتىسادىي ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان بىرەر ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش، بىرەر ۋەقەنى خاتىرىلەش ئۈچۈن ئۆتكۈزۈلىدىغان ئاممىۋى ھەرىكەت، يىغىلىش: ئاپتونوم رايونىمىز قۇرۇلغانلىقىنىڭ 20 يىللىق مەرىكىسى. * بۈگۈنكى تەشكىلات قۇرۇشتىن ئىبارەت غايەت زور مەرىكە خۇشاللىقى بىردىن ئاچچىق تۇيغۇ بىلەن ئالماشتى. * - ئارمىيىمىز قۇرۇلغانلىقىنىڭ 50 يىللىقىنى خاتىرىلەش مۇناسىۋىتى بىلەن شى بويىچە ئۆتكۈزۈلىدىغان ھەربىي ماھارەت كۆرسىتىش مەرىكىسىدە سېنى قارىغا ئېتىش بىلەن نەيزىۋاللىقتا ئۆلگەن كۆرسىتىشكە تەيىنلىدۇق، - دېدى باشلىق.

مەرىكە كىيىمى توي، تاماشا ۋە شۇ قاتارلىق ئىشلار مۇناسىۋىتى بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن يىغىلىش، مۇراسىملاردا كىيىدىغان كىيىم.

شەمسىدىن مەنسۇر بەگنى مەزەللەت قىلىپ
بىر سۆز ئېيتتى.

مەزە ئى (پ) ① نەم، لەزەت: تاماقنىڭ

مەزىسى. مەزىسى يوق تاماق. * -
راستىنى ئېيتىپ ئاغىنىلەر، - دېدى باتىرغازى،
- بىر تاۋاق يولۇيۇڭدىن بىر پارچە گۆشنى
ئەۋزەل كۆرىمەن، گۆش بېسەم، تەنلىرىم
يايراپ كېتىدۇ، بىراق مۇزدەك گۆشتە ھېچقانداق
مەزە يوق. ② كۆچمە. قانائەت ھېسىسى،
روھىي ئوزۇق، ھۇزۇر، لەزەت، راھەت،
زوق: مەزە قىلماق. مەزە ئالماق.
مەزىسى يوق گەپ. * «ئۈر-ئۈر» كۆپ
بولسا، ئۇيقۇدا مەزە يوق (ماقال). * -
ئاممىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرمىساق، قىلغان
ئىشىمىزدا نېمە مەزە بولسۇن، - دېدى ئۇ.
مەزە ئالماق لەزەتلەنمەك، راھەتلەنمەك:
ئۇ ئۇششاق گەپ ۋە مەنپەئەت توقۇنۇشىدىن
مەزە ئالاتتى. * ئۇ ئۆزىچىلا كۈلۈپ كېتەتتى.
شېرىن چۈشىدىن مەزە ئېلىپ پاراك قىلغاچ،
خام-خانىلا پىشقان كۆمەچنى ئوچاق ئالدىدىلا
تۈگىتىپ قوياتتى.

مەزە قىلماق لەزەت ئالماق، راھەتلەنمەك،
ھۇزۇر قىلماق: ئانىسى بولسا، نەۋرىلىرىنى
بېقىپ، شۇنىڭ بىلەن مەزە قىلاتتى. *
بۆرىلەر كاللىنى مەزە قىلىپ يېيىشكە باشلاپتۇ.
مەزىسى يوق ← **مەزىسىز**: مەزىسى
يوق گەپتىن پاقىنىڭ كورۇلدىشى ياخشى
(ماقال). * كەنجى كېۋەزنىڭ غوزىسى يوق،
تولا گەپنىڭ مەزىسى يوق (ماقال). *
ھۈنرى يوق كىشىنىڭ، مەزىسى يوق ئىشىنىڭ
(ماقال). * - نېلۇپەر، - دېدى سەنۇبەر
قاپقىنى سۈزۈپ، - نەدىكى بىر مەزىسى
يوق كىنۇنى دەپ، 15 مىنۇتنى ئۆتكۈزۈۋېتىپتۇق
ئەمەسمۇ! رۇستەم تازا خاپا بولىدىغان
بولدى-دە.

مەزىسىز سۈپ ① مەزىسى يوق، لەزەتسىز،
تەمسىز: مەزىسىز تاماق. ② كۆچمە.
كىشىگە ھۇزۇر، لەزەت بەرمەيدىغان؛
كىشىنىڭ زوقىنى كەلتۈرمەيدىغان،
قىزىقارلىقى يوق، مەنسۇر، تېتىقسىز،
لاۋزا: مەزىسىز گەپ. مەزىسىز ئىش. *
ھاراق ئىچىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئويۇن يەنە
قىزىپ كەتتى. ئەسقەر بىلەن ئايشەم
ئۇسسۇلغا چۈشتى. لېكىن بۇلارنىڭ ئوينىغان
ئۇسسۇلى ئىنتايىن مەزىسىز بولۇپ،
كەلسە-كەلمەس ئوينايىتى. * ئوقۇتۇش
ئۇسۇلى جايدا بولمىسا، ئوقۇغۇچىلار مەزىسىز
ھېس قىلىپ، ئۆگىنىشنى ئېغىر يۈك دەپ قاراپ
ئۆگىنىشتە ئاسان چارچايدۇ.

مەزىسىزلىك «مەزىسىز» سۆزىنىڭ

ئىسىم شەكلى: ساتتاروپ ئۆزىنىڭ بارلىق
تىرىشچانلىقلىرىنىڭ بىكارغا كېتىۋاتقانلىقىنى
كۆرۈپ، مەزىسىزلىك ھېس قىلدى بولغاچ
ئەتىمالم، قىزىل ھاراقىدىن بىرنەچچە رۇمكىنى
ئارقا-ئارقىدىن ئىچۈۋەتكەندىن كېيىن، ئىشىكىنى
جالاققىدە يېيىپ چىقىپ كەتتى.

مەزىلىك سۈپ. تەمى ياخشى، شېرىن،

تاتلىق، لەزەتلىك: مەزىلىك تاماق.
مەزىلىك كاۋاپ. * ئېتىز-ئېرىقلاردىن
شېرىن-شېكەر قوغۇن-تاۋۇز، باغلاردىن
مېۋە-چېۋىلەرنىڭ مەزىلىك پۇراقلىرى گۈپۈلدەپ
ئۈرۈپ تۇرىدۇ. * بىز ئۆيگە كىرىپ ئۇزۇن
ئۆتمەيلا چوڭ ئەترەت باشلىقىنىڭ ئايالى
يۇمىغاقسۇت ۋە پىننە سېلىنغان مەزىلىك
سۇيۇقتاش ئېلىپ كىردى. * تۇخان قويۇق
قىلىپ سۈتلۈك چاي بىلەن مەزىلىك قىلىپ
پىشۇرغان ئوچاق سامسىسىنى داستىخانغا
كەلتۈردى.

مەزكۈر سۈپ (ئە) بۇ، مۇشۇ: مەزكۈر شەخس.

مەزكۈر ئادەم. مەزكۈر ئىدارە. مەزكۈر

مەزگىللىك مال پۇلىنى بەلگىلىك ۋاقىتتا تاپشۇرۇشقا پۈتۈشكەن مال.

مەزلۇم (ئە) ① سۈپ. يېزى. زۇلۇم ئاستىدا قالغان، خارلانغان، ئېزىلگەن: مەزلۇم خەلقلەر. مەزلۇم مىللەتلەر. * باغرى كاۋاپ مەزلۇم ئاياللار باسنى كۆپ يىل رەيھان ئىزىنى. ھەم ئاققۇزۇپ بۇ يولدا قانلار، قۇربان بەردى ئامراق قىزىنى. // شەرق قىزىرىپ يۈتۈن مەزلۇمغا تاڭ ئاتتى. * قانچە پەيلاسوپلار ئۆتتى دۇنيادىن، مەزلۇملار دەردىگە بولمىدى داۋا، بەخت كۈتتى ئاددىي خەلق كۆكتىن-سامادىن، بۇلارنىڭ ئاھىغا بولمىدى سادا. ② ئى. ئېرى بار خوتۇن، ئايال، رەپقە: ھەي، سەن كىمنى تىللاۋاتىسەن؟ ئاناڭدەك قېرى مەزلۇمنى قەلەندەر دەۋاتىسەن؟ * رەھىمەنىڭ ئاپىسى ياۋاش مەزلۇم ئىدى. * جالالىدىن موللام بىلەن كونا قەدىناشلاردىن ئىدۇق. ھېلىمۇ قازا قىلىپ ئۈچ ئايدىن كېيىن ئاڭلاپتەن. بارسام مەرھۇمنىڭ مەزلۇمى، ئوغلى، كېلىنى ھەممىسىلا بار ئىكەن. // - ئەر كىشى قىلالىغان ئىشنى مەزلۇم كىشى قانداق قىلار؟ - دېدى ئۇلار ئەندىشە قىلىپ.

مەزلۈمچە سۈپ ← **ئايالچە**: - ئانداق بولسا، بۇ ئاقتىنى مەزلۈمچە ياساپ ئاۋۇ جۇۋانلارنىڭ قاتارىغا قوشۇۋېتىڭلار. - دېدى نەزەر بۇيرۇق ئاھاڭدا.

مەزلۇملارچە رەۋ ① ئېزىلگەن خەلقلەر، ئېزىلگەن كىشىلەرگە ئوخشاش: مەزلۇم-لارچە بويىسۇنماق. مەزلۇملارچە ياشىماق. ② ئاياللارچە.

مەزمۇت (ئە) ① سۈپ. قاۋۇل، كۈچلۈك: مەزمۇت گەۋدە. مەزمۇت ئادەم. * ئۇ ئۆزىنىڭ مەزمۇت گەۋدىسى بىلەن بوسۇغىنىڭ يېنىدا تۇرغان بوتۇڭنى بىر چەتكە سۈرۈۋېتىپ،

خەت. * ئۇ ماڭا ئەۋەتكەن جاۋاب خەتنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى: « ھۆرمەتلىك سامان، مەزكۇر نامە تېگىش ھامان ھاتەم باشلىق مېھمانلارنى باشلاپ مېنىڭ ھۇزۇرۇمغا كەلگەيسىز » .

مەزگىل ئى. چاغ، پەيت، پۇرسەت: ئوقۇش مەزگىلى. تېرىلغۇ مەزگىلى. ئۆسۈش مەزگىلى. * ئۇ ئىختىيارسىز قىزلىق مەزگىلى بىلەن خوشلاشقان كۈنىنى ئەسلەيتتى. * ھازىر ئۇلار كۆچەت تىكىش مەزگىلى يېتىپ كېلىش بىلەن تېخىمۇ كۆپ ئورمان بەرپا قىلىش ئۈچۈن جىددىي تەييارلىق كۆرمەكتە.

مەزگىلىسىز ① سۈپ. مەزگىلى يېتىپ كەلمىگەن، ۋاقىتسىز، بالدۇر: چوڭ ئېچىلغان ئىشىك تۈۋىدە زالغا قاراپ كۈلۈپ بىر كىشى تۇراتتى، چىرايىدا مەزگىلىسىز قېرىلغىنىڭ كۈلەڭگىسى كۆرۈنۈپ تۇرغان ئوتتۇرا بويۇق، توغرىلۇق كەلگەن بۇ كىشىنى مەن دەرھال تونۇدۇم. ② رەۋ. مەزگىلى، پەيتى يېتىپ كەلمەي تۇرۇپ؛ كۈتۈلمىگەندە، تاسادىپىي: مەزگىلىسىز ياغقان يامغۇر. * ئۆتۈۋاتقان كۈنلەر بىزگە نېمىشكە چىراي ئاچمايدۇ، نېمىشكە بىزنىڭ كۈنىمىز بەرگىدىن مەزگىلىسىز ئۇزۇلۇپ كەتكەن گۈلدەك سولۇشۇپ كەتكەن؟ * مەزگىلىسىز كېلىپ قالغان ئانا شۇ ۋاقىتتا كۆزىدىن خۇشاللىق ياش تامچىلىرىنى تېمىتىپ، دېرىزىدىن ماراپ ئۆتۈپ كەتتى.

مەزگىللىك سۈپ. مەلۇم مەزگىل، ۋاقىت جەرياندىكى، مەلۇم مەزگىل ئىچىدە ئېلىپ بېرىلىدىغان: ئۇزاق مەزگىللىك كۈرەش. * بۇ ۋىزۇۋوت ئۆزلىرىنى قوغداپ، قىسقا مەزگىللىك ئۇرۇش قىلغاندىن كېيىن، قوغان نەرەپكە يۈرۈپ كەتتى.

مەزگىللىك باھا نەرسىلەرنىڭ مەلۇم بىر مەزگىل ئىچىدىكى باھاسى.

ئۇدۇل مامۇت بەگنىڭ يېنىغا كېلىپ توختىدى. * شۇ چاغدا رەندىنىڭ ئىككى قۇلقىدىن قامداپ تۇتقان ياغاچچىنىڭ مەزمۇت قوللىرىنىڭ تومۇرلىرى كۆپۈپ چىققانىدى. ② سۈپ. پۇختا، چىڭ، مۇستەھكەم: تومنىڭ ئاستى تەرىپىنىڭ مەزمۇت ئىكەنلىكى ئېنىقلاندى. لېكىن سۇ تېخىچلا قاپقانىڭ ئۈستىدىن ئارتىلىپ چۈشمەكتە ئىدى. * بايراقنىڭ دەستىسى ئېگىز ۋە مەزمۇت ئىدى. // تاش مەزمۇت قويۇلغاچقا مىدىر قىلىدى. ③ رەۋ. چىڭ، پۇختا، تەۋرەنمەي: مەزمۇت قەدەم تاشلىماق. * ئالماس تۆگىنىڭ ئۈستىدە مەزمۇت ئولتۇرۇپ ئۆز خىيالى بىلەن بەند ئىدى. - * بىز تۇرغان تاغلار ناھايىتى ئېگىز، چىقىمۇ چۈشۈشمۇ قىيىن، دۈشمەن كەلگۈچە مەزمۇت ئورۇنلىشىۋاپلى، - دېدى موللانىيازمو ئۆز قوشۇنلىرىغا. ④ سۈپ. ئىشەنچلىك، رامىت: شوپۇرنىڭ چىرايىدا بىر خىل ساددىلىق ھەمدە ئۆز گېيىنىڭ توغرا، مەزمۇت ئىكەنلىكىگە ئىشەنگەن ئىپادە بار ئىدى.

مەزمۇت جىسىم < بن > كۈچ تەسىر قىلغاندا پەقەتلا ھەرىكەت پەيدا قىلىدىغان، دېفۇرماتسىيە ھاسىل قىلمايدىغان قاتتىق جىسىم.

مەزمۇت قەدەم پۇختا، چىڭ، سالماق قەدەم: مەزمۇت قەدەم تاشلىماق. * ئەزىمەت ئۇنىڭ مەزمۇت قەدەم تاشلاپ مېڭىشىغا زوقلىنىپ قارىدى. * يولدا سېرىق سومكا ئېسىۋالغان ياش بىر جەڭچى مەزمۇت قەدەملەر بىلەن ئالغا قاراپ كەلمەكتە.

مەزمۇتلاشتۇرماق « مەزمۇتلاشماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ بىرقانچە كۈندىن بېرى بىزنىڭ بېغىمىزدا ئۆز قولى بىلەن شوتتا ياسىغان، تۈنۈگۈن تولۇق بىر كۈن باش كۆتۈرمەي ئىشلەپ، شوتىنى دەسلەپتىكىدىنمۇ مەزمۇتلاشتۇرغان.

مەزمۇتلاشتۇرۇشماق « مەزمۇتلاشتۇرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مەزمۇتلاشتۇرۇلماق « مەزمۇتلاشتۇر-ماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

مەزمۇتلاشماق پ. مەزمۇت ھالەتكە كەلمەك، مەزمۇت بولماق: بەرگى تۆمۈر سىمدەك ياكى پەي تاردەك مەزمۇتلىشىپ كەتكەن ئالقان چوڭلۇقتىكى مېڭىغان-ئوڭىڭلىغان يوپۇرماقلار ئاجىز شامالدىمۇ شۇ قەدەر ھەيۋەتلىك سادا چىقراتتى.

مەزمۇتلۇق « مەزمۇت » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: چۈنكى، شۇ ۋاقىتتىكى قائىدە بويىچە ئۆرە تۇرۇپ سۆزلەش ئولتۇرۇپ سۆزلەشكە قارىغاندا مەزمۇتلۇق بولۇپ، ئۇ ئوتتۇرىدا داۋام قىلىۋاتقان مەسلىھەتنى رەسمىي ۋە جىددىي مەجلىس تەرتىپى دەرىجىسىگە كىرگۈزگەنلىكتىن دېرەك بېرەتتى.

مەزمۇن ئى (ئە) ① گەپ-سۆز ياكى ئەسەر، ھۆججەت، خەت قاتارلىقلارنىڭ ئومۇمىي مەنىسى: ئەسەرنىڭ قىسقىچە مەزمۇنى. ھۆججەتنىڭ مەزمۇنى. مەزمۇنغا باي. * بۇ خەتنىڭ مەزمۇنىدىن مەلۇم بولىدىكى، سۇن جۇڭشەننىڭ شىنجاڭدىكى تەرەپدارلىرى « گېلاۋخۇي » چىلار بىلەن بىرلىشىپ، يېقىندا، يەنى 1911-يىلى 28-دېكابىر ئۈرۈمچىدە خانلىققا قارشى قوراللىق قوزغىلاڭ كۆتۈرگەن. * ئۇ ساختا خەتنىڭ ئەسلىدىكى ئىلتىماسقا ئالماشتۇرۇپ قويۇلغانلىقىنى، ئادىلنىڭ ئىلتىماسىنىڭ مەزمۇنىنى، خاسىيەت بىلەن بولغان ئىشلارنى سۆزلەپ بەردى. ② پەلسەپىدە، بىرەر ھادىسىنىڭ ماھىيىتىنى بەلگىلىگۈچى ئاساس: شەكىل بىلەن مەزمۇننىڭ بىرلىكى. شەكىل بىلەن مەزمۇننىڭ دىئالېكتىكىلىق بىرلىكى.

مەزمۇن قىلماق ئاساس قىلماق، ئاساسىي مەنە قىلماق: ئۇ بىر قىسىم ئىسىملارغا

قوشۇلۇپ، شۇ ئىسىم ئىپادىلىگەن شەيئىنىڭ بارلىقىنى ياكى كۆپلۈكىنى مەزمۇن قىلغان سۈپەتلەرنى ياسايدۇ. * «سىز» قوشۇمچىسى ئىسىملارغا قوشۇلۇپ، شۇ ئىسىم ئىپادىلىگەن شەيئىنىڭ يوقلۇقىنى ياكى بەك ئازلىقىنى مەزمۇن قىلغان سۈپەتلەرنى ياسايدۇ.

مەزمۇنەن رەۋ (ئە) مەزمۇنغا ئاساسەن، مەزمۇن نۇقتىسىدىن، مەزمۇن جەھەتتىن: مەزمۇنەن تەرجىمە. * ئۇنىڭ «ئون ئىككى مۇقام» مۇزىكىسىنىڭ كۈيۈشۈنەسلىق ئاساسىي ۋە مۇزىكىلىق گەۋدىسى. بىلەن ھېچقانداق مەزمۇنەن ئالاقىسى يوق. * بۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، «رۇبائىي»، ئەگەر ئۇ مەزمۇنەن رۇبائىي بولسا، ئۇنى «شېئىرلارنىڭ ئالتۇنى» ياكى «ئالتۇن شېئىر» دەپ ئاتاش مۇمكىن. * بۇ مۇقاملار كەلدى مىڭ يىلىنى داستان مەشرەپ كۈيىگە قېتىپ، ھەر جۇلاسى، سەلىقە ئۈچۈن، ئەسىرلەرنى مەزمۇنەن چىتىپ.

مەزمۇندار ئى (ئەپ) مەزمۇنلۇق، مەزمۇنى چوڭقۇر، مەزمۇنى ياخشى: ل. مۇتەللىپ يەنە شېئىرىيەتنىڭ ياش بۇلىقى بولۇپ، بۇ بۇلاقتا مەزمۇندار مىسرا ۋە قاپىيەلەر تىنماي قايىنام ھاسىل قىلىپ، ئۆركەشلەۋاتقانغا ئوخشايتتى. * ئاجايىپ ئۆتكۈر ۋە مەزمۇندار شېئىرلىرى بىلەن خەلققە تونۇشلۇق بولۇپ كەتكەن لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ ۋە باشقا ياش ئۇچقۇنلارنىڭ قولغا ئېلىنغانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەر تېزلا پۈتۈن شىنجاڭغا تارقالدى.

مەزمۇندارلىق «مەزمۇندار» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بەزىدە 10 يىل ئىزدەپمۇ مۇنداق پۇرسەتنى تېپىش قىيىن، مۇھەممەت تەبىئەتنىڭ گۈزەللىكى ۋە مەزمۇندارلىققا تېخىمۇ چوڭقۇر ئىشەندى-دە، بۇ كەم ئۇچرايدىغان كۆرۈنۈشنى ئارقا-ئارقىدىن سۈرەتكە تارتتى.

مەزمۇنداش سۈپ (ئەپ) مەزمۇنى ئوخشاش، مەزمۇنى بىر، بىر مەزمۇندىكى: زەللىنىڭ بۇ شېئىرى نامەلۇم شائىر گۇمنامنىڭ 23-غەزلىدە كۆپلەنگەن تۆۋەندىكى پىكرى بىلەن مەزمۇنداش.

مەزمۇنسىز سۈپ. مەزمۇنى يوق، مەنىسىز: مەزمۇنسىز گەپ. مەزمۇنسىز نۇتۇق.

مەزمۇنلۇق سۈپ. مەزمۇنى بار، مەزمۇنى ياخشى، مەزمۇنى چوڭقۇر، مەزمۇندار، مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالغان: مەزمۇنلۇق ماقالە. مەزمۇنلۇق نۇتۇق. * مەيلى نېمىلا بولمىسۇن، مەخسۇت ھەر خىل بىلىملەردىن خەۋەردار بولغاچقا، ئۇنىڭ نەزەر دائىرىسى كەڭ، سۆزلىرى مەزمۇنلۇق ئىدى. // مەزمۇنلۇق سۆزلىمەك. * خەت قىسقا، ئەمما مەزمۇنلۇق يېزىلغانىدى. * - ھۇششەرە لۇتپۇللا! بۇرەسىمنى قالتىس مەزمۇنلۇق سىزپسەن، مانا بۇنى ئىجادىي رەسىم دەپسە بولىدۇ! - دەيدى بوۋاي ئاغزى. ئاغزىغا تەگمەي ماختاپ.

مەزھەپ ئى (ئە) ① <دىن> دىندىكى قاراش، چۈشەنچىنىڭ ئوخشىماسلىقىدىن بۆلۈنۈپ چىققان دىنىي تارماق: ئاخشى خوتۇن ئېلىپ كۈن تۇغۇشى بىلەن ئۇنى تالاق قىلىش ئىسلام دىنىنىڭ قايىسى مەزھىپدە بار؟ ② كۆچمە. ئۆز قاراشلىرى ۋە ئەقىدىلىرى بىلەن باشقىلاردىن ئاجرىلىپ تۇرىدىغان گۇرۇھ: مەزھەپ بولۇۋالماق. مەزھەپلەرگە ئايرىلماق. * بىراق، گېگىل ئېقىمىنىڭ پارچىلىنىشى جەريانىدا باشقا بىر مەزھەپ - ھەقىقىي نەتىجە ھاسىل قىلالغان بىردىنبىر مەزھەپ بارلىققا كەلدى. بۇ مەزھەپ ئاساسەن ماركىسنىڭ نامى بىلەن باغلانغان.

مەزھەپچى ئى. مەزھەپلەرگە بۆلۈنۈشنى، پارچىلىنىشنى تەشەببۇس قىلىدىغان، شۇنداق كۆزقاراش ۋە ئەقىدىگە ئەمەل

قىلىدىغان ئادەم: بىز ئۇنداق مەزھە پىچىلەرنىڭ پىكىرلىرى ۋە ھەرىكەتلىرىگە قوشۇلمايمىز، بىز بىرلىكنى ئىتتىپاقلىقنى قۇۋۋەتلەيمىز.

مەزھە پىچىلىك ئى. مەزھە پىچىلەرگە بۆلۈنۈش، ئايرىمچىلىق قىلىش؛ ئايرىمچىلىق: مەزھە پىچىلىك كۈرىشى. مەزھە پىچىلىككە قارشى تۇرماق. * مەن سىلەرگە ئەسكەرتىپ قويماي، بۇ بىر خىل مەزھە پىچىلىككە ياتىدىغان ھەرىكەت. * مەزھە پىچىلىك ھەرىكەتلىرى بىلەن شۇغۇللىنىش، كىچىك گۇرۇھ بولۇۋېلىش مۇتلەق مەنئىي قىلىنىدۇ.

مەزۇر سۈپ (ئە) ① ئە پۇ قىلىنغان، كە چۈرۈلگەن، كە چۈرسە بولىدىغان: مەزۇر بولۇپ كەتمەك. مەزۇر كۆرمەك. ② مۇۋاپىق، لايىق: ئاڭلىسام، ھەربىرلىرى ئامبال بولۇشۇپلا، مۇبادا ئىلتىماسم مەزۇر تۇتۇلسا، پەقەر-كەمىنلىرى ئوردا ھەرەملىرىدە چىۋەر چەۋەنداز، ماڭغان يوللىرىدا زىلچا پايانداز بولۇشنى خالايمەن، ئىلتىماسنىڭ چوڭ-كىچىكى يوق، جانابلىرىغا ئىنتىزاردۇرمەن.

مەزۇر بولماق گۇناھسىز دەپ ئىشەنمەك، قايىل بولماق: ئادىل سادىقنىڭ سەرگۈزەشتىلىرىنى شۇنچىلىك بېرىپ ئاڭلىدىكى، گويى ئۇ بۇ ۋەقەلەرگە سادىق بىلەن بىللە بىۋاسىتە قاتناشقاندا، چىن كۆڭلىدىن مەزۇر بولۇپ كەتتى.

مەزۇر كۆرمەك ئە يىپكە ئالماسلىق؛ لايىق دەپ ھېسابلىماق، قوبۇل قىلماق: ئاز بولسۇ، بۇ سوۋغىمىزنى مەزۇر كۆرگەيسىز.

مەزى ئى (ئە) < ئانات > ئىشقىلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە ئالاھىدە پۇراقلىق بىر خىل سۇيۇقلۇق، ئۇ مەنىگە قوشۇلۇپ ئۇرۇقنىڭ ھەرىكەتلىنىشىنى ئوڭايلاشتۇرۇپ بېرىدۇ ۋە ئاياللارنىڭ جىنسىي يولىدىكى شىلىشىق ماددىلارنى مۆتىدىللەشتۈرۈش رولىنى

ئوينىدايدۇ.

مەزى بېزى < بىئول > ئەرلەرنىڭ ۋە سۈت ئەمگۈچى ئەركەك ھايۋانلارنىڭ كۆپىيىش ئورگىنىدىكى بىر خىل بەز. ئادەملەردە دوۋسۇننىڭ ئاستىنقى تەرىپىگە جايلاشقان، چوڭ-كىچىكلىكى ۋە شەكلى كاشتانغا ئوخشايدۇ. ئادەتتە مەنى ئاجرىتىپ چىقىرىدۇ.

مەزى بېزى گورمۇنى < بىئول > تەركىبىدە 20 دانە كاربون ئاتومى بولغان ۋە زۆرۈر ماي كىسلاتالىرىدىن شەكىللەنگەن خىمىيىۋى بىرىكمە ماددا. ئۇ كۆپ خىل فىزىئولوگىيىلىك رولغا ئىگە بولۇپ، ئادەملەرنىڭ سىپىرما سۇيۇقلۇقى ئىچىدە قويۇقلۇقى ئىنتايىن يۇقىرى كېلىدۇ. ئۇنىڭ نېرۋا سىستېمىسى، قان ئايلىنىش سىستېمىسى، ئاياللارنىڭ كۆپىيىش ئورگانلىرى ۋە ماددا ئالماشتۇرۇشقا نىسبەتەن ئىنتايىن زور تەسىرى بار.

مەزىن ئى (ئە) < دىن > مەسچىتلەردە ئەزان ئېيتىپ جامائەتنى نامازغا چاقىرغۇچى كىشى: ھېزىم ئاكا ئەتراپقا قاراپ قويدى. ئەتراپتا ھېچكىم كۆرۈنمەيتتى، مەزىننىڭ ئاۋازىدىن بۆلەك ھېچقانداق سادامۇ ئاڭلانمايتتى.

مەزىنلىك ئى. مەزىنلەر قىلىدىغان ئىش، پائالىيەت: مەزىنلىك قىلماق.

مەسە ئى (ئە) خۇرۇم، چىگرىن ۋە شاۋرۇن قاتارلىقلاردىن ئۇزۇن قونچلۇق، چەمى يۇمشاق ۋە كەش ياكى كالاچ سېپىپ كىيىشكە باپ قىلىپ تىكىلگەن بىر خىل مىللىي ئاياغ كىيىمى: ئىمام خاتىپىنىڭ بېشىدا ئاپئاق شايە سەللە، ئۈستىدە تۆمۈر رەڭ بەقەسەم تون، پۈتتە ئىسكىلاچ مەسە بار ئىدى. * بوۋاي مەسە

مەسەلە شتۇرۇلمەك « مەسەلە شتۇر - مەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: شۇ سەۋەبتىن بۇ ئىككى ئەسەرنى ئۇلارنىڭ رېئال ھاياتىنى ئەينەن ئەكس ئەتتۈرۈشكە ئۇرۇنۇشى دېگەندىن كۆرە، ئۇلارنىڭ سىياسىي قاراشلىرىنىڭ مەسەلە شتۇرۇلۇشى ۋە ھەجۋىيە شتۇرۇلۇشى دېگەن تۈزۈك.

مەسەللىك سۈپ. ئوخشاش، ئوخشايدىغان؛ مسالى: ئەلقسە، ئۇلار 40 كېچە - كۈندۈز چارباغدا بىرلىكتە سەيلى - تاماشا قىلدى. بىر كۈنى سەھەر ۋاقتىدا شەمسى جانان ئېيتتىكى: « ئەي ئاي مەسەللىك دىلدارىم، دادامنىڭ بەرگەن ۋاقت - سۈرۈكى توشۇپتۇ ». * رەڭگىڭ ئالتۇن مەسەللىك، شاھ مېۋىسەن ئەنجۈرۈم. دىيارىمغا شۆھرەتنى، سەن بېرىسەن ئەنجۈرۈم.

مەست (پ) ① سۈپ. ھاراق ياكى نەشە، خىروئىن قاتارلىق نەرسىلەرنىڭ تەسىرىدە كەيپ بولغان، كەيپى بار، سەرخۇش، كەيپ: مەست ئادەم. مەست بولماق. * ئۇ خۇددى ئىچىۋالغان مەست كىشىدەك دەلدەڭشىپ ئۆيگە كىرىپ كەلدى. * - مەن مەست ئەمەس، - دەپ تىلنى چاينىدى ئەزىز خېلىدىن كېيىن ۋە شىم يانچۇقىدىن يېرىم بوتۇلكا ھاراق چىقىرىپ شىرە ئۈستىگە قويدى. || ئەتسى كەچتە ئەمەت ئۇستا قورۇغا كۆزى قىزارغان، چىرايى تاتارغان ھالدا مەست كىرىپ كەلدى. ② ئى. كەيپ بولغان ئادەم: ئىككى مەست ياسىغا قاراپ ئېتىلدى، ئەمما ياسىنىمۇ بوش كەلمىدى. * ھە راست، شۇ ئارىدا قايقتىندۇر بىر مەست پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ پۇتلىرىنى سۆرەپ، ئارقامدىن كېلەتتى. ③ سۈپ. كۆچە. قاتتىق تەبىرلىنىپ، زوقلىنىپ شادلىققا چۆمگەن؛ شادلانغان، خۇشال

كىيگەن پۇتلىرىنى ئۈزەڭگىگە تىزەپ ئازراق يۇقىرى كۆتۈرۈلدى - دە، ئاستىدىكى سەپەز خۇرچۇنىنى ئالدىغراق سۈرۈپ قويدى. **مەسە - كالاچ** مەسە ۋە كالاچ: مەسە - كالاچ كىيىمەك. مەسە - كالاچ سېتىۋالماق. * ئۇ بېشىغا قارا رومال ئارتقان، ئۇچىسىغا تۈز ياقىلىق قارا چاپان بىلەن ئېتەكلىرى كەك چىت كۆڭلەك، پۇتىغا مايسىراپ ئاقىرىپ كەتكەن مەسە - كالاچ كىيگەندى.

مەسەل ئى (ئە) ① ئەد < ئەخلاقىي تەربىيە خاراكتېرىنى ئالغان ۋە ھەجۋىي تۈستىكى ئوبرازلاشتۇرۇلغان كىچىك شېئىرىي ياكى نەسرىي ئەسەر. ئۇنىڭدا ئىنسان خاراكتېرىگە خاس خۇسۇسىيەتلەر كىنايىلىك ئوبرازلار ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ، كىشىلەر ئارىسىدىكى ۋەقەلەر ھاياۋانات، جانىۋار ياكى ئۆسۈملۈكلەر دۇنياسىغا كۆچۈرۈلىدۇ. ئوبرازلار كىنايىلىك خاراكتېردە بولۇشتىن تاشقىرى، كۈلكىلىك بولىدۇ. مەسەللەردە مۇبالغە قىلىش، كۆپتۈرۈش ئۇسۇللىرى قوللىنىلىپ، جەمئىيەتتىكى ناچار خاھىشلار تەنقىد قىلىنىدۇ: - ئەي بەختلىك شاھىم، - دەپتۇ شەھرىزاد، - تۈلكە بىلەن توك قاغا توغرىسىدىكى مەسەل مانا شۇنىڭدىن ئىبارەت. * باللىقتا ئاڭلىغانتىم بىر مەسەل، تامار ئىدى مەنىسىدىن بال - مەسەل. ② مسال: بويۇڭدىن ئۆرگىلەي ئاي مەسەل يارىم، نېمە شۇنچە ئاھۇ - ئەپقان

بۇچى ئەدەب،
② مەسەل
سەل ئېيتقۇچى،
سەل ھالىتىگە
تەرىقىسىگە
ئېيتماق.

تەبىئىيەت
تېخىمۇ چىرايى
كۆرۈنۈشى *

بولغان ياكى خۇدىنى يوقاتقان؛ قاتتىق مەستلىكى كەلگەن: ئەكبەرجان، سىز ئاينۇرنىڭ چىرايىغا، پاتەمنىڭ ئەقلىگە مەست بولۇپ يۈرۈۋاتىسىز، مېنىڭ چىرايىم، مېنىڭ ئەقلىم ئۇلارنىڭ ھېچىرىدىن كەم ئەمەس. * قاۋۇل سۆزلەۋاتقىنىدىلا ئۇنىڭ پىكىرلىرى كەلگۈسى بەخت تۇيغۇسىدىن مەست ئىدى. ④ ئى. ناھايىتى كۈچلۈك جىنسىي مۇناسىۋەتنى تەلەپ قىلىش ۋە شۇنداق مەزگىل (ھايۋانلارغا نىسبەتەن): مەست بولماق. * ئۇ مەست بولغان تۆگىدەك كۆپۈك چىقىرىپ ھوشسىز ياناتتى.

مەست بولماق مەست ھالەتكە كەلمەك: كەچقۇرۇن ئۆيگە قايتىپ كېتىۋاتقىنىدا، يولدا مەست بولۇپ قالغان دوكتا يۇلۇقتۇم. * ئەسەت خوتۇننىڭ مۇھەببىتىدىن مەست بولۇپ كېچە-كۈندۈز ئۇنىڭ يېنىدىن ئايرىلمايدىكەن. * نادەمنىڭ تېنىگە يەنە قايتىدىن ئوت تۇتاشقاندەك، بۇتۇن ئەزايى-بەدىنى لاۋۇلداپ يانغاندەك، سۆڭەكلىرى ئېرىپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. ئۇ مۇھەببەتنىڭ بۇ ئاجايىپ كۈچىدىن مەست بولۇپ يېقىملىق كۈلدى.

مەست قىلماق مەست ھالەتكە كەلتۈرمەك: — قىزىل ھاراق ئىچكەندىن كۆرە، ئاق ھاراق ئىچكەن تۈزۈك، ئاق ھاراق ئادەمنى ئوبدان مەست قىلىدۇ، — دېدى ئۇ. * مەن مۇھەببەتنىڭ بۇنچىلىك مەست قىلغۇچى كۈچ ئىكەنلىكىنى بىلمەپتەنمەن، كىتابلاردىكى يىگىت ئۈچۈن ئۇلۇۋاتقان قىزلارنى كۆرۈپ يىرگىنەتتىم.

مەستانە (پ) ① رەۋ. مەستلەرچە، مەسلەرگە ئوخشاش: مەستانە بولماق، مەستانە قىلماق. ② سۈپ. كىشىنىڭ زوقىنى كەلتۈرىدىغان، ئەقلىنى ئازدۇرىدىغان دەرىجىدە گۈزەل، چىرايلىق: مەستانە

كۆزلەر. مەستانە قىياپەت. مەستانە قىز. * شەپقەت چىچىپ مەستانە كۆزىدىن، تۇرلار سېپىپ ئانار يۈزىدىن. * مەن ئۆزۈم يانخېدا بولسام، ئامرىغىم ئاستاندا. بارساڭلار سالام دەڭلار، كۆزلىرى مەستانىغا. ③ سۈپ. بىر نەرسىگە، ئىشقا ياكى كىشىگە قاتتىق بېرىلگەن، ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا بېرىلگەن، مەھلىيا، شەيدا: كۆپ ھاللاردا ئايرىم ئوقۇغۇچىلار ئويۇنغا بېرىلىپ كېتىش ياكى دەرىستىن سىرتقى كىتاب ئوقۇشقا مەستانە بولۇپ كېتىش بىلەن دەرسكە دەخلى يەتكۈزىدۇ. * مەستانە ئەمەسمەن كېيىنەككە مەن، شاگىرت بولمايمەن شاتوتىغا ھەم. ئىلىم-پەن بېغىغا ئاشىق شۇنچە مەن، پەرۋانە مەن بولسام، شامدۇر ئىلىم-پەن. ④ ئى. بىرەر نەرسىگە، ئىشقا ياكى كىشىگە قاتتىق بېرىلگۈچى ئادەم، ھەۋەس قىلغۇچى، ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا بېرىلگەن كىشى، ھەۋەسكار: توپ مەستانىسى. خوتۇن مەستانىسى. كىتاب مەستانىسى. * ئۇ كىچىكىدىنلا ساماغا ھەۋەس قىلىپ، يىگىت بولغاندا «ئەخمەت ساما» دېگەن لەقەمگە ئېرىشكەن داڭلىق ساما مەستانىسى ئەخمەتتاخۇن ساتىراش ئىدى.

مەستانە بولماق بىرەر ئىشقا، نەرسىگە ياكى كىشىگە قاتتىق قىزىقماق، ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا بېرىلمەك، شەيدا، مەھلىيا بولماق: ئۇ بارا-بارا كىتاب مەستانىسى بولۇپ قالدى. مەن ئۇنىڭغا كىتاب تېپىپ كېلىپ ئۈلگۈرتەلمەيدىغان بولدۇم. * بارنىڭ ئىشىدا مەستانە بولدۇم، خەقتىن يوشۇرسام ئاشكارا بولدۇم.

مەستانە قىلماق ئۆزىگە تارتىماق، ئۆزىگە مايىل قىلماق، قىزىقتۇرماق، مەھلىيا قىلماق: ئۇنىڭ شېرىن سۆزلىرى كىشىنى

چاچتىم. ئارىمىزدا يوق ئەمەس، شۇ خاقاندىك مەست-ئەلەس.

مەستچىلىك ئى. مەست بولغان ھالەت، مەستلىك: ئۇ قاچا-قۇچا يۇيۇۋاتقان جىنەستنىڭ يېنىغا كېلىپ: — بۇمۇ خېلى ئەپچىل بالىكەن؟ — دەيدى-دە، مەستچىلىكتە جىنەستىگە قول ئۇزىتىپ، ئۇنىڭ ئېڭىكىدىن تۇتۇپ يۇقىرىغا كۆتۈردى. * ئەكبەر ئۆزىنىڭ قىلىپ قويغان ئىشلىرىغا پۇشايمان قىلىپ، مەستچىلىكتە قىلىپ قويۇپتىمەن، بۇنىڭدىن كېيىن ھەرگىز بۇنداق ئىشلارنى قىلمايمەن، دەپ ۋەدە بەردى.

مەستخۇش سۈپ [مەست:خۇش] ① خۇش خۇي مەست، سەل مەست، چالا مەست؛ مەستكە ئوخشاش: تاشۋاي بولسا ناننى ئالدىم دەپ پىيالىگە قول ئۇزىتىپ. پىيالىنى ئالدىم دەپ، داستىخاننى يۇلۇپ دېگەندەك مەستخۇش ھالەتتە ئولتۇراتتى. // قەيسەر ئىككى كۈنى خۇددى خام ياغ ئىچىۋالغان ئادەمدەك مەستخۇش ئۆتكۈزدى. * ئۇ ھېللا چەككەن ئەيۈننىڭ تەسىرىدىن مەستخۇش كۆرۈنەتتى. ② ھەلەك؛ ئاۋارە: تۈمەن دەرياسى بويىدىكى ئاتلىق ئەسكەرلەر مەشىق مەيدانىغا يېقىن كەك تۈزەلگەندە بىر توپ ئادەملەر ھە دەپ ئىت تالاشتۇرۇش بىلەن مەستخۇش ئىدى.

مەستخۇش بولماق پۈتۈنلەي بېرىلمەك، خۇددىنى يوقاتماق: بىر قىسىم ئىچى سەت كىشىلەر تېشىنى زىننەتلىسە، كۆزىدە ئىدراك يوق، كۆزى ئەقىلسىز (ئادەم تونۇمايدىغان) كىشىلەر ئاشۇ قاپاق زىننەتكە مەستخۇش بولىدۇ. * سارايدا بىر گۈزەل قىز شۇنداق ئۇسسۇلغا چۈشۈپتۇكى، ئامان شاھ بىر كۆرۈش بىلەنلا مەستخۇش بولۇپ، ئاشىق-بىقارار بولۇپتۇ-دە، يېنىدىكى ۋەزىرگە قىزنى دەرھال

مەستانە قىلدۇ. * تىيانشان، نېمىشقا شەپەق ھەر سەھەر تاشلايدۇ ھاياجان قوينغا مېنى؟ قۇچىڭ تارتىدۇ قانداق سېپىردە ئۆزىگە مەستانا قىلىپ دىلىمنى؟ * قېنى نەيگە بۇلبۇللارنى مەستانە قىلغان، قېنى نەيدە يۈرىكىمنى مىڭ پارە قىلغان.

مەستانىلىق «مەستانە» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇ كۈندىلىك ئىشلارنى بىر تەرەپ قىلىشنىڭ ئورنىغا مۇھەببەت مەستانىلىقى يولىدا كېتىۋاتىدۇ. * باشلىرىغا كەلگەن بۇ پالاكەت خۇشامەتچىلىك ۋە خۇشامەت مەستانىلىقىنىڭ ئاقىۋىتى ئەمەسمۇ، — دەيدى ۋەزىر.

مەستەر ئى (ئە) <تىل> كونا. ئىسىمداش يەنى پېشىللارنىڭ ئىسىم شەكلى.

مەستەك ئى (پ) <بوت> ① باشاقلقلار ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. ئېكولوگىيە جەھەتتىن يازغى بۇغدايغا ئوخشاپ كېتىدۇ. ئۇرۇقى زەھەرلىك دەپ قارىلىدۇ، لېكىن ئەسلىدە زەھەرلىك ئەمەس. باشقىدا پارازىت ياشايدىغان بىر خىل باكتېرىيە زەھەرلىك ماددا ئىشلەپچىقىرىپ، ئۇرۇقنى زەھەرلەيدۇ. زەھەرلەنگەن ئۇرۇقنى يەپ سالغان ئادەم ياكى ھايۋان زەھەرلىنىدۇ، كۆپرەك يېسە ئۆلىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ ئۇرۇقى.

مەست-ئەلەس ئۆزىنى بىلمەيدىغان دەرىجىدە مەست، كۆزلىرى ئالىپ قالغان دەرىجىدە مەست، غەرق مەست: ئۇ تولاراق شەھەرگە قاترايدىغان، شەھەردىكى قىز-ئوغۇل دوستلىرى بىلەن گىتار، گارمونىلىرىنى كۆتۈرۈپ، ئاچايىپ-غارايىپ ياسىنىشىپ زاۋۇتقا كېلىدىغان، تاڭ سۈزۈلگۈچە ۋارقىرىشىپ-چىرقىرىشىپ، مەست-ئەلەس بولۇپ ئولتۇرۇشىدىغان بولدى. * لەتپىدىن گەپ ئاچتىم، مەنىسىدىن دۇر

بارس تېكىنىنىڭ بۇ چۆل ئوغلغا مەستلىكى كەلگەندى.

مەستلىكى كەلبەك ھەۋسى كەلبەك، زوقلانماق، قىزىقسىنماق، ئامراقلىقى تۇتماق: ئۇ « ئىرپان » دېگەن ئىسمىنىڭ قويۇلغانلىقىغا ھەيرانۇھەۋەس بىلەن قىزىقىپ قالدى ۋە دېدى: - دوستۇم ئىسمىڭىزگە مەستلىكىم كېلىۋاتىدۇ. بۇ شەرەپلىك نامنى قانداق ئۇلۇغ بىر زات قويغان بولغىدى؟ * بوۋاي ئىككى ئاشىق-مەشۇققا مەستلىكى كېلىپ كۈلۈمسىرەپ قاراپ قويدى. * قولۇمدىدۇر سۈرىتىڭ، توپماي باقتى كۆزلىرىم. كېلىپ ساڭا مەستلىكىم، ئاقتى شادلىق سۆزلىرىم.

مەستۈرە (ئە) ① سۈپ. ئىپپەتلىك، ساپ، پاك: مەستۈرە قىز. ② سۈپ. ئەرلەرنىڭ كۆرۈشى مەنى قىلىنغان، ئەرلەرگە يۈزىنى كۆرسەتمەيدىغان، يۈزىگە چۈمپەردە تارتقان: ئاپتوموبىلدا دوپپىلىق، تۇماقلىق، سەللىك كىشىلەر، يۈزى يېپىق مەستۈرە ئاياللار، ئۇششاق بالىلار بولۇپ قىرغىچە كىشى بىر-بىرىگە چاپلىشىپ-سوغىلىشىپ ئولتۇرۇشقانىدى. ③ ئى. شۇنداق ئايال؛ روپاش: - پوشكال بولمىسا دادۇر باردۇ؟ نېمە، مېنى سەن كەچكىچە ئۆيدە ئولتۇرىدىغان مەستۈرە دېۋىدىڭمۇ؟ - دېدى ئۇ مەنسۇرغا. ④ ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مەستۈرە بولماق يۈزىنى ئەرلەرگە كۆرسەتمەي يۈرمەك، يۈزىگە چۈمپەردە تارتماق: بىراق، قانۇن ئىدى قىزلارغا مۇتلەق شەرىئەت ھۆكۈمىگىچە مەستۈرە بولماق.

مەستۈنە سۈپ (پ) يېزىت. شەيدا، سەۋدا: بارمىغاچقا، يانمىغاچقا يېگانە دەيدۇ يار مېنى، بېشىدىن پەرۋانە بولسام مەستۈنە دەيدۇ يار مېنى.

مەستىكى ئى (پ) < بوت > ← مەستىكى رۇمى.

ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ.

مەستخۇش قىلماق مەھلىيا قىلماق؛ ھوشىنى يوقاتماق: سەلبەنىڭ غۇنچىدەك بويى، بۇلاقتەك كۆزلىرى، تال-تال ئۇزۇن كىرىپىكلىرى، ئالمىدەك چىرايلىق كۆكسى مەنسۇرى مەستخۇش قىلغانىدى. * گۈلسۈرۈخ تۇنجى سۆيگۈنىڭ كىشىنى مەستخۇش قىلغۇچى لەززىتىنىڭ تەسىرى بىلەن ئاخشام خېلى كەچ ياتقىنىغا قارىماي، بۈگۈن ئورنىدىن سەھەردىلا تۇرۇپ كەتتى.

مەستخۇشلاندۇرماق « مەستخۇشلاند-ماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى. **مەستخۇشلانماق** پ. مەھلىيا بولماق؛ ھوشىنى يوقاتماق، خۇشاللانماق: زىلەي ناخشىدىن مەستخۇشلىنىپ، قىلىۋاتقان ئىشىنى ئۇنتۇپ قالغانلىقىنى سەزدى.

مەستخۇشلۇق « مەستخۇش » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: - بولىدۇ، ناخشا ئايلانسۇن دوستۇم، بۈگۈن سەن مىسكىن-غېرىبانە ئۆلپىتىڭدىن شۇنچە كۆپ ياردەمنى ئايمىغان بەردە، مەن سېنىڭدىن ناخشام تۈگۈل، جېنىمىنىمۇ ئايمىمەن، - دېدى ئوسمان ماختاش. سۆزىدىن كېيىن، مەستخۇشلۇقتا ئۇنىڭ كۆزلىرى ئويناپ كەتتى. * شۇلارنىڭ ھەق ھۆرمەت-ئىززىتى، لېپ تولغان قەدەھنى بوشتىتاي. مىسرالار مەنزىلى بىر يىراق، مەستخۇشلۇق ئىچىدە يول تۇتاي.

مەستلىك ئى ① مەست بولغان ھالەت، مەستىچىلىك: مەستلىكتە قىلغان گەپ. مەستلىكتىن يېشىلمەك. * مېھماننىڭ مەستلىكى - ئەيب - كەيب، ساھىبخاننىڭ مەستلىكى - ئاماشاسى (ماقال). * دىۋىلەرنىڭ ئويۇن-تاماشاسى يېرىم كېچىگىچە داۋام قىلىپتۇ، ھەممىسى مەستلىكتىن ئۆزلىرىنى بىلمەي ئۇخلىشىپ قېلىپتۇ. ② كۆچمە. ئامراقلىق؛ ھەۋەس، قىزىقىش: بۇ بالغا مەستلىكىم كېلىۋاتىدۇ. *

مەستىكى رۇمى < بوت > ① زەيتۇن ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى ئاق سانلىق پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق. گۈل تاجىسى قىزىل ئارىلاش ياكى يېشىل ئارىلاش ئاق رەڭلىك، ئۈچكىلىك مېۋىسى ئۈچ قىرلىق، كۆپىنچە ئوتتۇرا دېڭىز رايونىدا ئۆسىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ دېۋىرقىيى. قېتىشقاندىن كېيىن، كالكە ياكى دانىچە شەكلىدە بولىدۇ. دورا قىلىنىدۇ، قانى جانلاندىرۇش رولىغا ئىگە.

مەستىمۇستە غەرق سۈپ (پ+ئە) غەرق مەست؛ پۈتۈنلەي ھوشىدىن كەتكەن، ئۆزىنى يوقاتقان؛ ھوشسىز؛ - خۇددى يۈرىكىمنى بىرى سۇغۇرۇۋالغاندەك ھەسرەت ئوتىدا كۆيۈشكە باشلىدىم. شۇندىن بېرى بۇ قىزنىڭ ئىشقىدا مەستىمۇستە غەرق بولۇپ گەپ-سۆزدىن قالدىم، - دەپتۇ شاھزادە. * شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىچكەن شارابىنىڭ تەسىرى بىلەن كۆپ ئۆتمەي مەستىمۇستە غەرق بولۇپتۇ ۋە زالىم شاھنىڭ قەھرى-غەزىپىنى ئۈنۈپ ئۇيقۇغا غەرق بولۇپتۇ.

مەسچىت ئى (ئە) < دىن > مۇسۇلمانلارنىڭ جەم بولۇپ ناماز ئوقۇيدىغان ئىبادەتخانىسى؛ ھېيتكا مەسچىتى، دۆڭكۆۋرۈك مەسچىتى. * ھاجى شۇ كۈنكى پېشىن نامىزىنى شائىر ئابدۇخالىق ئۇيغۇر قەتل قىلىنغان مەيداندىكى مەسچىتتە ئوقۇدى.

مەسخىرە ئى (ئە) ① ناچار خاھىش، بولمىغۇر ۋە ئەخمىقانە قىلىق، ئادەتلەرگە بولغان كەستىش، ياراتماسلىق؛ زاڭلىق، مازاق؛ مەسخىرە قىلماق. مەسخىرگە قالماق. * - قىزىق گەپ، - دەيدى ئۇ مەسخىرە ئارىلاش كۈلۈمسەرەپ، - قايسىر ئەكسىلىقلاپچىنىڭ ئۆز جىنايىتىگە ئاسانلا ئىقرار قىلغانلىقىنى

كۆرگەنتىڭىز. // ئالىم باتۇرغا چوڭقۇر مەسخىرە كۈلكىسى بىلەن قارىدى-دە، دانە-دانە قىلىپ سۆزلەشكە كىرىشتى. ② < تىل > ئىستىلىس-تىكىلىق ئۇسۇللاردىن بىرى. ئۇنىڭدا ئوخشىتىش ياكى مۇبالىغە قىلىش ئۇسۇللىرىدىن پايدىلىنىپ، بولمىغۇر ياكى ئەخمىقانە دەپ ھېسابلانغان قىلىقلار، ئادەتلەر ئاشكارىلىنىدۇ ۋە تەنقىد قىلىنىدۇ. مەسخىرە بولماق باشقىلارنىڭ زاڭلىق، مازاق قىلىشىغا، ئۇچرىماق؛ باشقىلارنىڭ كۈلكىسىگە قالماق، كەستىلمەك؛ - شۇنىڭ ئۈچۈن سېنىڭ ئالدىڭدا كېلىۋاتىدۇ. سەن-زە، مېنى... مەسخىرە بولغىلى كەلدى دەپ ئويلاۋاتامسەن تېخى، - دېدىم تۇرسۇنغا توك تېگىپ.

مەسخىرە قىلماق باشقىلارنى زاڭلىق، مازاق قىلماق، كەستىمەك؛ قىز تەرەپتىكى يىگىتلەر «ئالامىغانلار» دەپ چۇقان كۆتۈرۈپ ئۇلارنى مەسخىرە قىلاتتى. * ماۋۇ بىرىنچە بىكاردىن-بىكار مېنى سۈپۈرگە قۇيرۇق دەپ مەسخىرە قىلدى.

مەسخىرىچى ئى. مەسخىرە قىلىشنى ياخشى كۆرىدىغان ياكى مەسخىرە قىلىشنى ئادەت قىلىۋالغان كىشى، مەسخىرە قىلغۇچى ئادەم؛ مەسخىرىۋاز؛ ئۇ دېگەن بىر مەسخىرىچى.

مەسخىرىلەشمەك « مەسخىرىلىمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مەسخىرىلەنمەك « مەسخىرىلىمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

مەسخىرىلىك سۈپ. مەسخىرە ئىپادىلىنىپ تۇرىدىغان؛ مەسخىرە ئارىلاش؛ مەسخىرىلىك سۆز. مەسخىرىلىك كۈلكە. مەسخىرىلىك ئاۋاز. * مەن ھەنپەمنىڭ چىرايىدىكى مەسخىرىلىك كۈلكە ئالامىتىنى كۆرۈپ ئۆزۈمنى

تۇتالماي كۈلۈۋەتتىم. // مەخسۇم مەسخىرىلىك
ھىجىيىپ، مەندىن جاۋاب كۈتۈۋاتاتتى.

مەسخىرىلىمەك پ. مەسخىرە قىلىماق:

بەزىلەر مېنى « خالىق بىلەن خۇماخاننىڭ
مۇرەسسەچىسى » دەپ مەسخىرىلەپمۇ كۈلەتتى.

مەسخىرىۋاز ئى (ئەپ) ① باشقىلارنى

مەسخىرە، زاڭلىق قىلىشقا ئامراق ۋە
شۇنداق قىلىشقا ئادەتلەنگەن ئادەم:

بۈگۈنكى ئوۋ ئۇنىڭغا زادى ياقىدى. ئوۋدىن
قايتىش سەپىرىدە مەسخىرىۋازلارنىڭ: « ھا،

ھا، ھا، ھا، ھى، ھى » لىرىمۇ ئانچە ئاڭلانمىدى.

② سېرىك، سەھنە ئويۇنلىرىدا يامان،
ناچار ئىللەتلەرنى قامچىلايدىغان قىزىقچى

ئارتىس.

مەسخىرىۋازلىق ئى. مەسخىرە قىلىش

ئادىتى؛ مازاق، زاڭلىق؛ جۈمەنىڭ ئاۋازىدىن
بىر خىل مەسخىرىۋازلىقنىڭ پۇرىقى چىقىپ

تۇراتتى. * شۇنداق، ئەلۋەتتە شۇنداق،
- دېدى ئۇ بىر خىل مەسخىرىۋازلىق بىلەن

خىرقىراپ.

مەسخىرىۋى سۈپ (ئە) مەسخىرە قىلىش

ئاساسىي مەزمۇن قىلىنغان، مەسخىرە
تۈسىنى ئالغان، مەسخىرىلىك: مەسخىرىۋى

كومېدىيە.

مەسخىرىۋى كومېدىيە < تىيا >

جەمئىيەتتىكى ناچار خاھىش، بولمىغۇر
ياكى ئەخمىقانە ئادەت، قىلىقلارنى

مەسخىرە قىلىش ئاساسىي مەزمۇن
قىلىنغان بىر خىل كومېدىيە.

مەسرىۋى سۈپ (ئە) يېزىت. شاد، شادىمان،

خۇشال، سۆيۈنگەن: بىلەمسەن، كەلدى
بىزگە بەختۇئامەت، يېتىپتۇ ئەمدى ئىشقا

ياخشى سائەت. ئۆزى كىم ئۇ، بەگ ھاجىم،
نامى مەشھۇر، پۈتۈن قەشقەر ئىچىدە بىرلا

مەسرىۋى. * روبىرت شېر ھەم ئىشك ئالدىدا
توختاپ، قۇلاققا نېمىدۇر ئېيتقاچ پىچىرلاپ،

قاھلاپ كۈلدى. ھاجى مەستۇمە غرۇر، قۇچاقلاپ
ئالدى ھەتتا « دوست » نى مەسرىۋى.

مەسقى ئى. دىئال. مەسخىرىۋاز، قىزىقچى،

ھەييار؛ يۈمۈر.

مەسكاپ ئى. خۇرۇمنىڭ بىر خىلى: تاغام

ماڭا يېڭى كىيىم-كېچەك تىكتۈرۈپ بەردى.
بۇنىڭ ئىچىدە، بولۇپمۇ مەسكاپتىن تىكىلگەن

ئۆتۈكۈمگە ھەۋسىم كېلىپ ناھايىتى خۇشال
بولۇپ كەتتىم. * كۈچىدا مەسكاپ ئۆتۈك

كىيگەن قېلىن موۋۇت چاپنى. ئۈستىدىن شايى
بەلباغ باغلىغان بىر كىشى كېتىپ باراتتى.

مەسكە ئى (پ) دىئال. سېرىق ماي.

مەسلەك ئى (ئە) ① ئۆزىگە خاس

ئەقىدىلىرى بىلەن باشقىلاردىن پەرقلىنىپ
تۇرىدىغان ئىجتىمائىي، سىياسىي، ئىلمىي

ياكى دىنىي يول، ئېقىم، ئەقىدە: سىياسىي
مەسلەك. * مەن ئۆزۈمنىڭ قانداق پىكىر

ۋە مەسلەك ئادەملىرى ئىكەنلىكىمنى ئېيتىپ
ئۆتمەكچى بولىمەن. ② كۆچمە. غايە؛

مەقسەت، ئىدىيە: شائىر بولساڭ ھەقى
سۆزلە، يالغان قاتما، ئابروي ئىزدەپ، ئەمەل

كۆزلەپ ئارنى ساتما! چىن-ھەقىقىي بىر
مەسلەكتە تۇرۇپ ئۆزۈڭ، ئۆز يېتەكچى بارچە

ئەلنى، يارغا تاتما!

مەسلەكداش ئى (ئەپ) مەسلىكى بىر،

بىر مەسلەكتىكى كىشى: ئۇنىڭ مەسلەكداشى
مىرزا كەرىم ئىدى.

مەسلەكداشلىق « مەسلەكداش »

سۆزىنىڭ ئابستىراكت ئىسىم شەكلى:
بىزنىڭ مەسلەكداشلىقىمىز. سىياسىي

قاراشلىرىمىزنىڭ ئوخشىشىپ كېتىدىغانلىقىدىن
كېلىپ چىققان.

سادىق يول بويىدىكى دېھقانلارنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، ئۇلارنىڭ قانداق قىلغاندا تېز بېيىغلى بولىدىغانلىقى توغرىلۇق مەسلەھەت بېرىتتى. * مەكتەپ رەھبەرلىكى بولسا، ئۇنىڭغا مەكتەپنىڭ ئۆزىدە ئوقۇتقۇچى بولۇپ قېلىشقا مەسلەھەت بەردى.

مەسلەھەت چېيى ① توي بولۇشنىڭ ئالدىدا يىگىت تەرەپ قىز تەرەپ بىلەن، تويىنى قانداق ئۆتكۈزۈش توغرىسىدا ئۆزئارا كېڭىشىش ئۈچۈن ئۆتكۈزۈلىدىغان چاي: ئاتكەم خېنىم توغرىسىدا ئېيتتى: - مانا، بىلىمىدىكى قىزىم، ئاناڭمۇ سېنى ئالدىغانىدى. شۇ كۈنى سېنىڭ مەسلەھەت چېيىڭ بولۇپ ئۆتتى. ② توي بولۇشنىڭ ئالدىدا يىگىت ياكى قىز تويىدا خىزمەت قىلىدىغان يېقىنلىرىنى يىغىپ توي ھەققىدە مەسلەھەتلىشىدىغان چاي: ئەتە قاسىمنىڭ مەسلەھەت چېيىغا بارىمەن.

مەسلەھەت سالماق قانداق قىلىش ياكى نېمە قىلىش كېرەكلىكى ھەققىدە باشقىلاردىن پىكىر سورىماق ۋە بۇ ھەقتىكى ئۆز پىكىرىنى ئېيتىپ كۆرمەك: ھەۋزىخان بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، بولدىشى ئوسمان ئاققۇناققا ئاشۇ بالىنى بېقىۋېلىش توغرىسىدا مەسلەھەت سالدى. * تويىدىن كېيىن پەرىدە بىر پەرزەنت كۆرگۈسى كېلىپ، ئېرىگە مەسلەھەت سېلىپتۇ.

مەسلەھەت سورىماق باشقىلاردىن مەسلەھەت بېرىشنى تەلەپ قىلماق، پىكىرىنى ئالماق: - ئۇنى بۇ يەرگە ئوبدانراق جايلاشتۇرۇپ قويساممىكىن ياكى يېڭىشەھەرگە بىللە ئەكەتسەممىكىن، دەپ سىزنىڭ يېنىڭىزغا مەسلەھەت سوراپ كەلدىم، - دېدى ئۇ. * - بۇ ئەزىزى مۇشۇنداق

مەسلەكسىز سۈپ. مۇئەييەن بىر مەسلىكى، ئەقىدىسى، غايە، مەقسىتى بولمىغان؛ مەقسەتسىز، غايىسىز: مەسلەكسىز ئادەم. * كىشىكىم بولسا مەسلەكسىز جاھاندا، ئۇنى سەن بىلمە چىن ئادەم شۇ ئاندا.

مەسلەھەت ئى (ئە) ① بىرەر ئىشنى قانداق قىلىش ياكى ئومۇمەن نېمە قىلىش كېرەكلىكى ھەققىدە بىلدۈرۈلگەن پىكىر، قىلىنغان مۇلاھىزە، تەۋسىيە، تەكىلپ: ياخشى مەسلەھەت. مەسلەھەت بەرمەك. مەسلەھەت سورىماق. مەسلەھەت ئالماق. * ئەگەر بىر ئاز سەۋر قىلىپ كېيىنكى دىققەت بىلەن قۇلاق سالساڭ، ساڭا يەنە بىر مەسلەھەت تېم بار. * يىگىت خوتۇنىنىڭ مەسلەھەتى بويىچە بىرىنچى كۈنى تۇلپارنى سورايتۇ. ② پىكىر ئېلىش، كېڭىشىش: بەختىيارنىڭ بۇ سۆزى ئازادە بەختكە بەك يارايتۇ-دە، «بەختىيارنى ئۆلتۈرمەڭلار، زىندانغا سېلىڭلار، بۈگۈن كۈن كەچ بولدى، ئەتە مەسلەھەت بىلەن ئۆلتۈرەيلى» دەپ بۇيرۇپتۇ. * ئەخمەتجان ياقۇپ مۇدىرنىڭ قىزى رىزۋانگۈل بىلەن ئەپلىشىپتۇ. بىز پات ئارىدا بۇ تويىنى قىلىشنى ئۈمىد قىلىپ، ھەرقايسىلىرىنى مەسلەھەتكە چاقىرغانىدۇق. **مەسلەھەت ئالماق** بىرەر ئىشنى قانداق قىلىش ياكى نېمە قىلىش ھەققىدە باشقىلارنىڭ پىكىرىنى ئاڭلىماق: مەرھۇم ئاتاڭ مەندىن مەسلەھەت ئالماي ھېچ ئىشنى ئىشلىمەيتتى. * بوۋامۇ ھەربىر ئىشتا مەلىكە گۈلچېھرىدىن مەسلەھەت ئېلىپ، يۇرتنى ئادالەتلىك بىلەن سورايتۇ.

مەسلەھەت بەرمەك قانداق قىلىش ياكى نېمە قىلىش كېرەكلىكى ھەققىدىكى ئۆز پىكىرىنى باشقىلارغا ئېيتماق؛ بىلدۈرمەك:

بىر تەرەپ قىلساق قانداق دەيسىلەر؟ - دەپ مەسلەھەت سورىدى ئوبۇل كۆپچىلىكتىن.

مەسلەھەت قىلماق ← **مەسلەھەت تەلەشمەك**: ئۇلارنىڭ ھەممىسى يىغىلىپ، غەنىمى باغداد كېسەلخانىسىغا ئەۋەتىپ بېرىشنى مەسلەھەت قىلىشىپتۇ. * پادىشاھ بىلەن ۋەزىر يەنە «بۇ بالىنى قانداق قىلىپ خەلققە چوڭراق پايدا تېگىدىغان بىر ئىشقا قويۇش كېرەك» دەپ مەسلەھەت قىلىشىپتۇ.

مەسلەھەت كۆرسەتمەك مەسلەھەت بەرمەك؛ ئەقىل ئۆگەتمەك، يول كۆرسەتمەك؛ مەرىيەمخاننىڭ قىيىنچىلىقىنى كۆرۈۋاتقان قولۇم-قوشنىلىرى ئۇنىڭغا: «ھۆكۈمەتكە ئەرز قىلىڭ» دەپ مەسلەھەت كۆرسەتتى.

مەسلەھەت كۆرمەك مۇۋاپىق دەپ ھېسابلىماق، مۇۋاپىق كۆرمەك، توغرا تاپماق؛ مەن سىزنىڭ ئۇ يەرگە بارماسلىقىڭىزنى مەسلەھەت كۆرمىەن.

مەسلەھەتنى پىشۇرماق بىر مەسلەھەتكە كەلمەك، پىكرىنى، پىلانىنى بىر قىلىۋالماق؛ ئۇلار شۇ كۈنلا مەسلەھەتنى پىشۇرۇپ، توي كۈنىنىمۇ بېكىتىپ ئۆلگۈردى. * ئۇلار مەسلەھەتنى پىشۇرۇپ، سۇلايماننىڭ ئۆيىگە بېرىپ بالىنى ئەكەلدى، ئۇلار بالغا ئىگە بولغاندىن كېيىن، خۇددى گۆھەر تېپىۋالغاندەك خۇشال بولۇپ كېتىشتى.

مەسلەھەتنى يوق تېتىقسىز، تاپىنى يوق: - ئۇ تازىمۇ مەسلەھەتنى يوق بىر ئادەم، ئۇنىڭدىن يىراق يۇر، - دېدى ئاتىسى.

مەسلەھەتەن رەۋ (ئە) مەسلەھەتلىشىش ئاساسىدا، مەسلەھەت بىلەن، كېڭىشىپ؛ مەسلەھەتلىك: مەسلەھەتەن ئىش قىلماق. مەسلەھەتەن بېجىرمەك.

مەسلەھەتچى ئى ① مەسلەھەت بەرگۈچى كىشى: ئۇلارنىڭ ھەممىسى يەرلىك ئەھۋالنى پۇختا بىلىدىغان، دېھقانلارغا بەكمۇ كېرەكلىك تېخنىك مەسلەھەتچىلەر ئىدى. * بىز پەن-تېخنىكا خادىملىرىنى ئىشلەپچىقىرىشقا قوماندانلىق قىلىشتا كەم بولسا بولمايدىغان مەسلەھەتچى ۋە ياردەمچى دەپ قارايمىز ② بىرەر ئىپادە، تەشكىلاتتا ياكى بىرەر رەھبىرىي شەخسنىڭ ھۇزۇرىدا تۇرۇپ مەخسۇس مەسلەھەت بېرىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئېلىپ خىزمەت قىلىدىغان خادىم: - ئۈچ كۈننىڭ ئىچىدە شۇ سوئاللىرىغا جاۋاب تېپىپ كەلسەڭ، مېنىڭ سارىيىمدا مەسلەھەتچى بولۇپ ئىشلەيسەن، ئەگەر جاۋاب تېپىپ كېلەلمىسەڭ بېشىڭنى ئالىمەن، - دەپتۇ خان بۇ كىشىنى سىناپ. * ئولتۇرغانلار ئىچىدىن بىرىنچى بولۇپ سۆز ئالغان كىشى ئوردا مەسلەھەتچىسى بولدى.

مەسلەھەتچىلىك ئى ① مەسلەھەت بېرىش ياكى مەسلەھەت بېرىش ئىشى، ۋەزىپىسى؛ ھاۋا رايى ئورۇنلىرى يايلاققا كۆچۈرۈش مەزگىلىدىكى ھاۋا رايى ئەھۋالىنى ۋاقىتدا ئالدىن مەلۇم قىلىپ، چارۋىلارنى يايلاققا ئوڭۇشلۇق كۆچۈرۈش ئۈچۈن مەسلەھەتچىلىك رولىنى ناھايىتى ياخشى ئوينىدى. * مەسلەھەتچىلىك ئىشلىرىنى ياخشى يولغا قويۇشى، ھاۋالا قىلىنغان ۋەزىپىلەرنى قوبۇل قىلىشى كېرەك. ② مەسلەھەتچىگە يۈكلەنگەن ئىش، ۋەزىپە ياكى مەسلەھەتچىلەر قىلىدىغان خىزمەت: ئۇ شۇنداق قىلىپ، دېھقان راخماننى ئوردىدا مەسلەھەتچىلىككە ئېلىپ قېلىپتۇ. * تاھىر خىزمەت پادىشاھنىڭ داغىلەگە بولغان ھۆرمىتى ئېشىپ، ئۇنى ئۆزىگە باش مەسلەھەتچىلىككە تەيىنلەپتۇ. داغىلە

بىيىتلاردىن ئىبارەت بولغان شېئىر شەكلى. ئۇزۇنراق شېئىرىي ئەسەر يازغاندا قاپپە تاللاشتا ئەركىن بولۇش ئۈچۈن بۇ شەكىلدىن پايدىلىنىشقا بولىدۇ. يۈسۈپ خاس ھاجىپ قاتارلىق كلاسسىكىلىرىمىز ئۆز ئەسەرلىرىنى شۇ شەكىلدە يازغان. بۇ شەكىلدە قاپپىداش بولغان ئىككى مىسرادىكى سۆزلەرنىڭ ۋەزىنىداش بولۇشىغا قاتتىق دىققەت قىلىنىدۇ.

مەسئۇل (ئە) ① سۈپ. مەسئۇلىيەت يۈكلەنگەن، مەسئۇلىيەتنى زىممىسىگە ئالغان، ئۆز زىممىسىدىكى ۋەزىپە ئۈچۈن جاۋابكار؛ مەسئۇل مۇھەررىر، مەسئۇل شۇجى، مەسئۇل ھاكىم، * ئۆزىنى ئۇقتىنى ناھىيىنىڭ مەدەنىيەت-مائارىپ ئىشلىرىغا مەسئۇل ھاكىمى نۇردۇن سۆزلىمەكچى ئىدى. ② ئى. مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالغان شەخس؛ بۇ دوختۇرخانىنىڭ مەسئۇلى كىم؟ * - ناھايىتى ياخشى، - دېدى ئابلىكىم ۋە تېلېفون تۈرۈپكىسىنى قولغا ئېلىپ، جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسىنىڭ مەسئۇللىرىنى ئىزدىدى.

مەسئۇل بولماق مەسئۇلىيەتنى، جاۋابكارلىقنى ئۈستىگە ئالماق؛ مەلۇم ۋەزىپىگە تەيىنلەنمەك؛ ئۇكام خالىقجان، بىز خەلقنىڭ ساقچىلىرى، خەلق ئالدىدا مەسئۇل بولۇشىمىز كېرەك. * بۇ شۇندىن باشلاپ، مائارىپ ئىدارىسىگە مەسئۇل بولدى. * ئۇ قوزغىلاڭ رەھبەرلىرى ئارىسىدىكى ئىش تەقسىماتىدا ئۆز تەلپى بويىچە، ئارقا-سەپ ئىشلىرىغا مەسئۇل بولغان كۈندىن بۇيان، چۈشىدە ئايان بولغان ھېلىقى « غايىب خەزىنە » گە ئەمدى ئېرىشكەنلىكىنى ھېس

ھۆرمەتلىك ئادەمگە ئايلىنىپتۇ. **مەسئۇلەتسىز** ① سۈپ. مەسئۇلەت، كېڭەش بىلەن قىلىنمىغان؛ مەسئۇلەتلىك شەي، كېڭەشچى قىلىنغان؛ - مەسئۇلەتسىز ئىش دېگەن بۇزۇلماي قالمايدۇ، - دېدى ئۇ قايتاپ. ② رەۋ. مەسئۇلەت ئالماي، مەسئۇلەتلىك شەي، كېڭەشچى، ئۆز-بېشىمچىلىق بىلەن؛ ئۇ بىزدىن مەسئۇلەتسىز ئىش قىلمايدۇ.

مەسئۇلەتلىك سۈپ. ئۆز ئارا ياكى بىر كىشى بىلەن مەسئۇلەت قىلماق؛ كېڭەشچى، ئەقىلداشماق؛ ئەنە شۇ كۈنلەردە ۋەلى پالۋان بىلەن سارىخان موللا نىيازنى چاقىرىپ باتۇر بىلەن گۈلدەستىنىڭ تويىنى قىلىۋېتىش ھەققىدە مەسئۇلەتلىك شى. * بىر كۈنى مەن ئايالىم ئوغۇلخان بىلەن مەسئۇلەتلىشىپ، قۇلا تاپچاقنى ئۆيدە بېقىشقا ئېلىپ كەلدىم.

مەسئۇلەتلىك سۈپ. مەسئۇلەت، كېڭەش بىلەن قىلىنغان ياكى قىلىنمىغان؛ مەسئۇلەتلىشىش زۆرۈر بولغان؛ مەسئۇلەتلىك ئىش بۇزۇلماس (ماقال). * - ئەگەر ئۆيدە بىرەر مەسئۇلەتلىك ئىش چىقىپ قالغۇدەك بولسا، ماڭا مەسئۇلەت سېلىڭلار ياكى چوڭ دادامنىڭ رۇخسىتىنى ئېلىڭلار، - دېدى ئاكام بىزگە تاپىلاپ تۇرۇپ.

مەسئۇلەتنامە ئى (ئەپ) مەسئۇلەت يېزىلغان خەت، پۈتۈك؛ ئادەملەر: - مىرزا بېشىنى تۆۋەن قىلىپ ئۆزىنى شەھەر دەرۋازىسىغا ئېسىپتۇ؛ بىر قولىدا مەسئۇلەتنامە، بىر قولىدا شەمشەز تۇتۇپ، ئەگەر مەسئۇلەتنامىنى قوبۇل قىلمايدىكەن، ئارقاننى كېسىمەن-دە، يەرگە چۈشۈپ ئۆلمەن دەيدۇ، - دەپ مەلۇم قىلىشتى.

مەسئۇلەت ئى (ئە) < ئەد > قاپپىداش

قىلىشقا باشلىدى.

مەسئۇل قىلماق مەسئۇللۇقنى يۈكلەمەك: ئۇ مېنى يېڭىدىن كەلگەن ۋەكىللەرنى كۈتۈۋېلىش ئىشىغا مەسئۇل قىلىپ بەلگىلىدى. * ئەنجانباي بۇلارنى تۆت گۇرۇپپىغا ئايرىدى، نەسىردىن، خالىبەك، جۈمەباي، قادىرخانلار بىردىن گۇرۇپپىغا مەسئۇل قىلىپ بېكىتىلدى.

مەسئۇل مۇھەررىر نەشر قىلىنىدىغان ئەسەرلەرنىڭ ئەدەبىي ۋە مەزمۇن جەھەتتىن ساغلام، توغرا بولۇشىغا مەسئۇل بولغان مۇھەررىر: بۇ لۇغەتنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى كىم؟

مەسئۇللۇق نى. جاۋابكارلىق، مەسئۇلىيەت: بىز بۇ ئىشنى سېنىڭ مەسئۇللىقىڭدا قىلىۋاتىمىز، دېدىم مەن ئىچىدە. * ئۇلار يۈسۈپجاننى رازۇبىدا ئىشلىرى مەسئۇللۇقىغا بەلگىلىدى. **مەسئۇلىيەت** نى (ئە) بىرەر ئىش-ھەرىكەتنىڭ ئاقىۋىتى، نەتىجىسى ئۈچۈن بولغان جاۋابكارلىق؛ مەسئۇل بولۇش: ئېغىر مەسئۇلىيەت. مەسئۇلىيەت تۈزۈمى. مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالماق. * بۇ جىنايى مەسئۇلىيىتىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدىغانلىقىنى ئاخىر بىلىپ يەتتى. * مەدەنىيەتلىك، ئەدەبلىك بولۇشنى تەشەببۇس قىلىش پۈتۈن پارتىيىنىڭ ئىشى، ئومۇم خەلقنىڭ ئىشى، ئۇنىڭدا ھەممە كىشىنىڭ مەسئۇلىيىتى بار.

مەسئۇلىيەت بوغالتىرلىقى < مال > كارخانىدىكى ھەرقايسى مەسئۇلىيەت مەركەزلىرىنىڭ خىزمەت نەتىجىلىرىنى باھالاش ۋە تەكشۈرۈش ئۈچۈن يولغا قويىدىغان بىر خىل بوغالتىرلىق تۈزۈمى. **مەسئۇلىيەت تۈزۈمى** ھەر خىل خىزمەتلەرگە مەخسۇس ئادەم مەسئۇل بولىدىغان ھەمدە مەسئۇلىيەت دائىرىسى

ئېنىق بېكىتىلىدىغان بىر خىل باشقۇرۇش تۈزۈمى.

مەسئۇلىيەت خامچوتى < مال > كارخانىنىڭ ئومۇمىي خامچوتىنى ئىچكى قىسمىدىكى ھەرقايسى مەسئۇلىيەت مەركەزلىرى بويىچە ئايرىپ، قايتىدىن تۈزۈپ چىقىدىغان بىر خىل خامچوت.

مەسئۇلىيەت مەركىزى < مال > كارخانا قاتارلىق ئاپپاراتلار ئىچىدە بىر ئاساسلىق باشقۇرغۇچى خادىمنىڭ مەسئۇللۇقىدا مۇئەييەن مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالغان ھەمدە مۇناسىپ ھوقۇققا ئىگە بولغان ئىچكى بىرلىك.

مەسئۇلىيەتچان سۈپ. مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئېلىشتىن قاچمايدىغان، مەسئۇل بولۇش روھى كۈچلۈك: مەسئۇلىيەتچان كادىر. * ئەگەر ھەممە ئادەم ئەركىنلىكى سۆيىدىغان مەسئۇلىيەتچان گراژدانلاردىن بولسا، ئۇ ھالدا ئۇلارنى ھېچكىم قۇل قىلالمايدۇ. * شۆھرەت خىزمەتتە ئىنتايىن مەسئۇلىيەتچان، دائىم خەلق ئۈچۈن ياخشى ئىش قىلىدۇ.

مەسئۇلىيەتچانلىق « مەسئۇلىيەتچان » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بۇ جىددىي ھەم مەسئۇلىيەتچانلىقى كۈچلۈك خىزمەت ئىدى. * بۇ ھەربىر كىشىنىڭ خىزمەتلەرگە ئەستايىدىل مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىشنى ئىلگىرى سۈردى.

مەسئۇلىيەتسىز سۈپ ① مەسئۇلىيىتى يوق، مەسئۇلىيەت تەلەپ قىلمايدىغان: مەسئۇلىيەتسىز ئىش. ② مەسئۇلىيەتنى، جاۋابكارلىقنى مۇھىم دەپ قارىمايدىغان؛ مەسئۇلىيەت بىلەن ئىش قىلمايدىغان؛ بېپەرۋا: مەسئۇلىيەتسىز كادىر. مەسئۇلىيەتسىز ئادەم.

مەسۇم قىز. * ئۇ، پەرىشانلىققا تولغان مەسۇم كۆزلىرىنى يىگىتتىن قاچۇرۇپ، بېشىنى تۆۋەن سالدى. * ئۇنىڭ ئوماق كۆزلىرى ۋە مەسۇم چىرايىدا ھەربىر نەرسىگە ھەيران قېلىش ئالامىتى سېزىلىپ تۇراتتى. ③ ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

مەسۇمە ئى (ئە) پاك، گۇناھسىز، سەممىي؛ نومۇسچان ئايال: قايسى قىز-يىگىتنىڭ پاك يۈرىكىگە ئىشقىنىڭ گۈلخېنىنى يېقىپ قويغاندۇ؟ ياكى ۋەدىسىگە قىلماستىن ۋاپا، مەسۇمەنىڭ كۆڭلىنى چىكىپ قويغاندۇ؟!

مەسئەلە ئى (ئە) ① ھەل قىلىنىشى لازىم بولغان ئىش، ھەرىكەت، ۋەزىپە: - ھازىر بىز بىر مۇھىم مەسئەلە ئۈستىدە مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىۋاتاتتۇق، - دېدى مەترووزى. يىغىن توغرىسىدا مەھربانغا ئىزاھات بېرىپ. * بەلكىم ئۇنىڭ ياخشى كۆرگەن كىشىسى باردۇ، مەن بۇ مەسئەلنى ئۇنىڭ ئۆزىدىن سورىماقچى ئىدىم، لېكىن ساتتار ئاكا كېلىپ قالدى. * - ئالتاينى ئېلىش، بۇ، ئالاھىدە بىر مەسئەلە، - دېدى ئىمىروپ. ② كۆڭۈلگە يېقىپ كەتمەيدىغان بىرەر ئىش؛ نۇقسان، چاتاق، ئېۋەن: بىر-ئىككى يىل ئىلگىرىكى بىلەن سېلىشتۇرساق پەرق خېلى چوڭ. ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانىنى ئورۇنلاشتىمۇ مەسئەلە تۇرىدۇ. * ئۇ چاغلاردا مېنىڭ دادام مەسئەللىسى بار ئادەم ھېسابلىناتتى. ③ < مات > مەلۇم سانلار ۋە تېگىشلىك مۇناسىۋەتلەر ئاساسىدا نامەلۇم سانلارنى تېپىش ئۈچۈن ھېكايە شەكلىدە ئوتتۇرىغا قويۇلغان ماتېماتىك ۋەزىپە: مەسئەلنى چىقارماق. * دىلەبەر ئۈچ مەنۇت ئىچىدىلا بىرىنچى مەسئەلنى ئىشلەپ بولۇپ چۈشەندۈرۈپ بەردى. خالىمۇرات بولسا، قولدىكى بورنى

مەسئۇلىيەتسىزلىك « مەسئۇلىيەتسىز »

سۆزىنىڭ ئىسمى شەكلى: مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلماق. * - ۋەزىپىنى ئورۇنلاشتىكى مەسئۇلىيەتسىزلىككە ئۈچۈن قاتتىق جازا بېرىشىڭلارنى سورايمەن، - دېدى ئۇ. * ئۇلار بۇ ئىشنى مەسئۇلىيەتسىزلىك بىلەن ئىشلىگەندە، ياخشى بولمايدىغانلىقىنى تونۇپ يەتتى.

مەسئۇلىيەتلىك سۈپ. مەسئۇلىيەتنى بار، مەسئۇلىيەت تەلەپ قىلىدىغان، جاۋابكارلىقى سۈرۈشتە قىلىنىدىغان: - شۇنداق قىلايلى، - دېدى ئەزىز، - پارتىيە كومىتېتى شۇنداق مەسئۇلىيەتلىك ئىشنى بىز ئۈچمىزگە ئىشنىپ تاپشۇردى. * ۋىلايەتلىك پارتكومدا ئۇ يەنىلا بۇرۇنقى مۇھىم مەسئۇلىيەتلىك خىزمەتنى زىممىسىگە ئالدى، ئۈچ-تۆت يىلغىچە ئالدىراش ھەم جىددىي ئىشلىدى.

مەسئۇلىيەتنامە ئى (ئە+پ) مەسئۇلىيەت ھەققىدە يېزىلغان خەت، مەسئۇلىيەت ھەققىدىكى ھۆججەت، مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالغانلىق ھەققىدىكى توختام: ئۇلار پوچتا-تېلېگراف، سودا ۋە يۇل مۇئامىلە قاتارلىق 18 نازارەت، ئىدارە بىلەن ئايرىم-ئايرىم ھالدا « 1992-يىللىق كەسىپتىكى ناتوغرا ئىستىسلارنى تۈزىتىش خىزمەت نىشانى مەسئۇلىيەتنامىسى » ئىمزالىدى.

مەسۇم (ئە) ① سۈپ. بىگۇناھ، گۇناھسىز، پاك، تازا، سەممىي: شەۋكەت دىلەبەرنىڭ مەسۇم كۆڭلىنى بىھۇدە ئازابلىماسلىق ئۈچۈن، بېشىنى ناھايىتى چاققانلىق بىلەن يانغا بۇرىدى-دە، كۆزى ۋە مەڭزىدىكى ياش مۇنچاقلىرىنى سۈرتۈۋالدى. || گۇناھسىز مەسۇملارنىڭ، بېشىغا قىلچ چاچتى. نى يىگىتلەر، ياش قىزلار، ئەرك ئۈچۈن قانغا پاتتى. ② سۈپ. نومۇسچان، نومۇسلۇق؛ ئىپپەتلىك:

مۇھەممەت ئىبنى 500 گە يېقىن مەسىلە-مىساللارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان «فىزىكا مەسىلىلىرى توپلىمى» تۈزۈپ چىقتى. **مەسىلەن** (ئە) «مىسال ئۈچۈن، مىسالغا ئېلىپ ئېيتقاندا» دېگەن مەنىلەردىكى قىستۇرما سۆز: شىۋىنىڭ ئۈچۈن، ئۇلار ھەرقانداق ئىجتىمائىي ئۆيەنشى ھەرىكەتلىرىگە قارشى چىقىدۇ. مەسىلەن، مەخسۇتباي تاتارىستاندىن ئىككى نۆۋەت ئوقۇتقۇچى تەكلىپ قىلىپ ئاستانىدە ئۆز خىراجىتى بىلەن مەكتەپ ئاچتى.

مەسىھ ئى (ئە) <دىن> تاھارەت ئالغاندا ھۆل قول بىلەن باشتىنى ۋە مەسىنى سىلاش: مەسىھ تارتماق. مەسىھ قىلماق. **مەسىھ تارتماق** تاھارەت ئالغاندا ھۆل قولى بىلەن بېشىنى ۋە مەسىنى سىلماق: - ئەپەندىم بىر چوڭ ئۆستەڭ بويىدا تاھارەت ئېلىپ، ئايغىغا مەسىھ تارتماق بولغىنىدا بىر پاي كەشىسى ئۆستەڭگە چۈشۈپ كېتىپتۇ.

مەش I ئى ① قىش كۈنلىرى ئوت قالاپ ئۆيىنى ئىسسىتىش، تاماق پىشۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان، ئاساسەن تۆمۈر، قاڭغالتىر ياكى چويۇندىن ياسىلىدىغان تۇڭ شەكىللىك ئوچاق: تۆمۈر مەش. چويۇن مەش. مەش قويماق. مەش ياسىماق. * كەنجە مەشىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ، بىر چەنە ئىسسىق چاپنى ئىچتى. ② پولات تاۋلايدىغان قازان، پېچ: بۇ ھال مەش ئىشچىلىرىغا ئېغىر زەربە بولۇپ تەگسۇ، دەسلەپكى سىناقتىلا قىرىندىنىڭ پولاتقا ئايلىنىشى ئۇلارنىڭ روھىنى كۆتۈرەتتى. * مەش ئىشچىلىرى ئەگەر ئىش رەتكە چۈشۈپ قالسا، كېرەكتىن چىققان پولاتنى قايتا ئېرىتىپ زىياننى تولدۇرۇۋېلىشقا بولىدىغانلىقىنى بىلىشەتتى.

دوسكىغا تەڭلىگىنىچە جىم تۇراتتى. ④ دىنىي ۋەز ئەقىدىلەر توغرىسىدىكى سوئال-جاۋاب: مەسىلە قىلماق. مەسىلە ئېيتماق. * نامازدىن ئاۋۋال ئاخۇنۇم جامائەتكە مەسىلە ئېيتىۋاتقاندا سىرتتا بىراۋنىڭ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. **مەسىلە بار** بىرەر ئىش، ئەھۋال بار؛ چاتاق بار: - شېجاڭ، مېنىڭ زادى نېمە مەسىلەم بار؟ - دەپ سورىدى زۇنۇن، شېجاڭدىن. * - بۇنىڭدا بىر مەسىلە بار، بولمىسا، ئۇ نېمىشقا ۋاقتىدا كەلمەيدۇ، - دېدى دۇبچاڭ.

مەسىلە تاپشۇرماق ئۆتكۈزگەن كەمچىلىك-خاتالىقلىرىنى تەشكىلگە ئېيتماق ياكى كۆپچىلىك ئالدىدا سۆزلىمەك: قېنى ئېيت! مەسىلە تاپشۇرامسەن-يوق! * داداڭ تۈگەپ قېلىپتۇ، ئۆز ۋاقتىدا ئۇقتۇرايلى دېسەڭ، مەسىلە تاپشۇرۇشۇڭ ياخشى بولىدى.

مەسىلە چىقماق چاتاق كۆرۈلمەك، بىرەر ئەھۋال يۈز بەرمەك: بۇ قۇرۇلۇشلاردىن مەسىلە چىققان بولسا، بۇنىڭلىق بىلەن ھەسپەن ئاكتىنىڭ ئىناۋىتىگە تەسىر يەتمەس ئىدى دەپمەن.

مەسىلە ئۆتكۈزمەك بىرەر مەسىلە، ئىش سادىر قىلماق؛ خاتالىق سادىر قىلماق: - قايسى مەسىلەمنى ئىقرار قىلىمەن؟ مەن ھېچقانداق مەسىلە ئۆتكۈزمىگەن تۇرسام، - دېدى قادىر.

مەسىلە يوق چاتاق يوق، ھېچبىر ئەھۋال چىقمايدۇ: - ماتور سىناش جازىسىدا مەسىلە يوق، - دەپ ئادىل ئىشەنچ بىلەن بېشىنى كۆتۈردى ئادىل. * ئاشلىق سېتىۋېلىش پىلانىنى ئورۇنداشتا مەسىلە يوقتەك تۇرىدۇ. * مەندە تاپشۇرغۇدەك مەسىلە يوق.

مەسىلە - مىسال مەسىلە ۋە مىسال:

ۋېنگۇاڭ، جاڭ زوڭيۇ قاتارلىقلار. ئۇلار تەيفىڭ تىيەنگونىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلىپ، تەيفىڭ تىيەنگوغا ماسلىشىپ ئورۇش قىلىندۇ. 1866-يىلىغا كەلگەندە شەرقىي ۋە غەربىي مەشئەلچىلەر دەپ ئىككى تارماققا بۆلۈندى. ئەڭ ئاخىرىدا چىڭ قوشۇنلىرى تەرىپىدىن مەغلۇپ بولىدۇ. **مەشچى ئى.** مەش ياسايدىغان ئادەم. **مەشچىلىك ئى.** مەش ياساش ئىشى، كەسپى: مەشچىلىك قىلماق. مەشچىلىك بىلەن شۇغۇللانماق.

مەشەرەپ ئى (ئە) ① كىشىلەر بىر يەرگە توپلىشىپ قىلىدىغان ناخشا-ئۇسسۇللۇق ئولتۇرۇش، يىغىلىش؛ بەزمە: مەشەرە قىلماق. * بالاڭنى مەكنەپكە بەر، بولمىسا مەشەرەپكە بەر (ماقال). * داپلار قاتتىق-قاتتىق ئۇزۇلۇپ، مەشەرەپ باشلىنىش بىلەن قىز-يىگىتلەر ئۇسسۇلغا چۈشۈپ، پۈتۈن ھويلا ئاجايىپ جانلىنىپ كەتتى. * - مەسۇمئاخۇن ئاكا، كېلەركى قېتىمقى مەشەرەپنى سىزنىڭ ئۆيىڭىزدە ئوينارمىز-ھە؟ - دەپ كىمدۇر بىرى كۈلكە بېسىققاندىن كېيىن. ② ئەزلەرنىڭ ئىسمى. **مەشەرەپ قىلماق** مەشەرەپ ئۆتكۈزۈمەك: ئەسلىدە بۇ يەر ئۇلارنىڭ مەشەرەپ قىلغان جايى ئىكەن.

مەشەرىق ئى (ئە) يېزىق. شەرق، كۈن چىقىش: مەشەرىقتىن مەغرىبقىچە. * بۇ ئىمارەتتىن پەقەتلا مەشەرىق تەرەپتىكى مۇرىسى بار بىر تاملا ئۆزۈلمەي قالغانىدى.

مەشغۇل سۈپ (ئە) بىرەر ئىش، كەسپ بىلەن بەند بولغان، شۇغۇللىنىۋاتقان: مەشغۇل بولماق. مەشغۇل قىلماق. * ئۇ ئۆز ئىشى بىلەن مەشغۇل. * مەندىن بىرنەچچە كۈن بۇرۇن بۇ يەرگە نەزەر بەند قىلىنغان

مەش II ئى (ئە) رەتلىك تىزىلىپ ھەربىيچە مېڭىش؛ ھەربىيچە يۈرۈش، چامداش: مەشكە دەسسەمەك.

مەشكە دەسسەمەك سەپكە تىزىلىپ رەتلىك ھالدا ھەربىيلەرچە ماڭماق: ئادەتتىكى كىشىلەرنىڭ ئەمەس، بەلكى ھەربىيلەر ياكى ساقچىلارنىڭ مەشكە دەسسەگەن كۈچلۈك ئاياغ تىۋىشى ئىدى.

مەشە ئال. جان ت. مۇشۇ يەر: بىز بىر يىلى يازدا مەشەدە سەيلە قىلىپ يۈرگەن چېغىمىزدا ئۇ ئادەمنى كۆرگەندۇق. * تۈنۈگۈن مەشەدىن ئۆتكەندە كارۋان، نەپسىنى بوغاتتى ئەجەل پۇرىقى. بۈگۈن مەن كۆز ئاشلاپ قارىسام ھەر يان، ئۆلۈمنى قوغلاپتۇ ھايات چىرىغى.

مەشەل ئى (ئە) ① ئۇچىغا كۆيىدىغان بىرنەرسە ئورالغان، يورۇتۇش ياكى ئوت يېقىش ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان تايلاق:

مەشەل ياندۇرماق. * ئۇ يېنىدا تۇرغان ياش يىگىتنىڭ قولىدىكى مەشەلنى ئېلىپ بوش ئاۋاز بىلەن ئېنىق قىلىپ مۇنداق دەپتى. ② كۆچمە. يول ۋە نىشاننى كۆرسىتىپ بېرىدىغان نەمۇنە؛ ماياك: ئىلىم-پەن ھەممىدىن ئەۋزەل، ئىلىم ئۆچمەيدىغان مەشەل. * شۇ چاغدا ئۇستازىم ماڭا: «سەن مەڭگۈ ئۆچمەس مۇھەببەت مەشەلنى تاپقىن، ئۇ زۇلمەت جاڭگىلىدا ئۆزىنىڭ ئوتلۇق يۈرىكى بىلەن ئىنسانىيەت يولىنى يورۇتقان دانكونىڭ قولىدا» دەپتى.

مەشئەلچىلەر قوشۇنى <تارىخ> چىڭ دەۋرىدە (1852 - 1868-يىللاردا) ئەنخۇينىڭ شىمالى ۋە خېنەن ئەتراپلىرىدا ھەرىكەت قىلغان دېھقانلارنىڭ قوزغىلاڭچى قوشۇنى. رەھبەرلىرى خاڭ لوشىڭ، لەي

ئون نەچچە يەن ئون-تىنسىز ھالدا ئولتۇرۇپ، بىرنەمىلەرنى يېزىش بىلەن مەشغۇل ئىدى. * - جاھان نېمە كويدا، نېمە ئىش بىلەن مەشغۇل، بىز نېمە كويدا، - دېدى ئۇ ماڭا سوئال نەزىرى بىلەن.

مەشغۇل بولماق بىرەر ئىش، كەسىپ بىلەن بەند بولماق، شۇغۇللانماق: ئوقۇغۇچىلار پۈتۈن زېھنىنى ئىشلىتىپ، ئىمتىھان بىلەن مەشغۇل بولماقتا. * ئۇلار ھازىر ئۆز تاختىلىرىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ باشلىق تىكىش بىلەن مەشغۇل ئىدى.

مەشغۇل قىلماق مەشغۇللاندۇرماق، بىرەر ئىشقا بەند قىلماق، ئەرمەك قىلماق: - تاماشىبىنلارنى يەنە بىردەم مەشغۇل قىلىپ تۇرۇڭ، - دېدى ئۇ ماڭا. * پادىشاھ بەختىيارنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ: « ھەي ئوغرى! ھەركۈنى بىر گەپنى تېپىپ، مېنى گەپكە مەشغۇل قىلسەن! بۈگۈن نېمە قىلارسەن؟ » دەپتۇ.

مەشغۇلات ئى (ئە) ① ئىش، ئوقەت، كەسىپ، پائالىيەت: مەشغۇلات قىلماق. مەشغۇلات ئۆتكۈزۈمەك. * ئەتراپتىن ئەتكەنلىك مەشغۇلاتنى باشلىغان ھەربىيلەرنىڭ ھەر خىل ئاۋازلىرى ئاڭلىناتتى. * بۇ ئۈسكۈنە ياردىمى بىلەن شۇنچىۋالا كۆپ مەشغۇلات ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن پەقەت ئىككى-ئۈچ سائەت ۋاقىتلا كېتىدۇ. ② ئۆگىنىش، دەرسكە دائىر پائالىيەت: ئۇ ئوقۇغۇچىلارنىڭ فىزىكا گۇرۇپپىسىغا ياخشى يېتەكچىلىك قىلىدۇ ۋە ئۇلار بىلەن بىللە مەشغۇلات ئۆتكۈزىدۇ.

مەشغۇللاندۇرماق « مەشغۇللانماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مەشغۇللانماق ب. مەشغۇل بولماق، بەند بولماق: ئېغىر تۇرمۇش ئاستىدىكى قىز-ئاياللار،

ئۇلاغ بېقىش، تېزەك تېرىش، ئىش بىلەنلا مەشغۇللىنىپ مەكتەپ يۈزىدىن كۆرمەس ئىدى، تۇرمۇش خەۋپى ئۇنى خۇشال قىلماس ئىدى. **مەشغۇلىيەت** ئى (ئە) ← **مەشغۇلات**: ئاسمىنىڭ ئەڭ كۆپ مەشغۇلىيىتى كىتاب ئوقۇش ئىدى.

مەشقاۋۇل ئى. تارس. پادىشاھ، خان سارايلىرىدا ۋە شۇنىڭدەك، قوشۇنلاردا ھەربىي مەشىق ئۆگىتىشكە مەسئۇل كىشى: ئۇنىڭ قول ئاستىدا بىرنەچچە ھىندى ئوفىتسېرى ۋە ئۈچ ئافغان كانايچى بار ئىكەن. بۇ قىسىمدا يەنە رۇسىمىكىن ياكى تاتارىمىكىن بىر قاچاق ھەربىي كىشى مەشقاۋۇل ئىكەن. * بۇ قوشۇندا ھاجى قوماندان، سالى دورغا بىلەن سادىق قورمال ئۇنىڭ ياردەمچىلىرى، قاسىم ئەپەندى سىياسىي رەھبەر، يۈسۈپ ئەپەندى مەشقاۋۇل دەپ جاكارلاندى.

مەشلىك سۈپ ① مېشى بار، مەشى قويۇلغان: ئۇلار شۇنداق قىلىپ، بىر مەشلىك بولۇپ قالدى. ② مەش قىلىشقا، ياساشقا بولىدىغان: ياكى مەش چىقىدىغان: بىر مەشلىك تۈنكە. * دىلشاتلارنىڭ ئۆيىدە ئىككى مەشلىك تۆمۈر بار ئىدى.

مەشھۇر سۈپ (ئە) مەلۇم جەھەتتە شۆھرەت قازانغان، داڭقى چىققان، خەلقئالەمگە تونۇلغان، ئاتاقلىق، داڭلىق: مەشھۇر ئالىم، مەشھۇر يازغۇچى. مەشھۇر ئەرباب، مەشھۇر ئەسەر. * بۇرۇنقى زاماندا سۇلتان خوجام دېگەن بىر پادىشاھ بولۇپ، ئۇنىڭ مال-دۇنياسى ھېسابسىز كۆپ ئىكەن. شان-شۆھرىتى ئالەمگە مەشھۇر ئىكەن. * ئادەتتىكى چاغلاردا كۆزگە كۆرۈنمىگەن ياكى كۆرۈڭگە ئىلمىغان ئادەملەر ئاجايىپ ئىشلىرى بىلەن مەشھۇر بولۇپ كېتىدۇ.

مەشئۇت ئى (ئە) پىلە غوزىكىدىن چىقىرىدىغان يىپ، ئۇ دۆلىتىمىزنىڭ ئالاھىدە مەھسۇلاتلىرىدىن بىرى بولۇپ، تاۋار توقۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

مەشئۇت يىپ مەشئۇتتىن ئېگىزلىگەن يىپ.

مەشئۇق ئى (ئە) يىزىت. يىگىتنىڭ چىن يۈرەكتىن سۆيگەن قىزى، يىگىتنىڭ سۆيىگىنى: ئەنۋەرنىڭ مەشئۇقىنى بۇ يەردە ئۇچرىتىپ قالارمەن دەپ ئويلىمىغان ئىدىم. چۈنكى ئۇ مەشئۇقنىڭ سالى سويپايگىنىڭ قىزى ئىكەنلىكىنى تېخىچە بىلمەيتتىم. * ئاشئىق يىگىت ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن رەسىمنىڭ ئۆزى كۆرگەن مەشئۇقنىڭ دەل ئۆزى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ. * ئاتىمىش ئالتە دەريا سۈيى بىر بولۇپ ئاقتى. مەشئۇقۇم چىرايلىقنىڭ سۆزلىرى ياقتى.

مەشئۇقلۇق ① «مەشئۇق» سۆزىنىڭ ئابستىراكت ئىسىم شەكلى: مەلىكە ھاتەمگە بولغان مەشئۇقلۇقىنى ئىپادىلەپ بىر پىيالە شاراب تۇتتى. ② سۈپ، مەشئۇقلارغا خاس، مەشئۇقلاردا بولىدىغان: زەينەپتە يوق پەقەت مەشئۇقلۇق خىسلەت، سەۋەبى: سۆز باشقا، قىلىقى باشقا.

مەشئۇم سۈپ (ئە) يىزىت، بەختسىزلىكتىن دېرەك بەرگۈچى؛ پالاکەت ئېلىپ كەلگۈچى؛ كۆڭۈلسىز؛ شۇم: دەرۋازا يېنىدىكى مەشئۇم تال دەرەخىمۇ مەشئۇم بىر ئىشقا گۇۋاھلىق بەرگەندەكلا كۆرۈنەتتى. * ئەي مەشئۇم پەلەك، ستەمكار پەلەك، ئايقىز، چۇپانغا بولساڭچۇ يۆلەك! چۇپاندا يوقكەن ئۇچقىلى قانات، ئايقىزغا يوقكەن ئۆزۈڭدىن ھىمات.

مەشئۇملۇق «مەشئۇم» سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: - بۇ بىر شۇملۇق، مەشئۇملۇق، ناخشا دېگەن ئازارۇلنىڭ ئاۋازى. ئۇنى ئېيتىش شەپتاننىڭ ئىشى، بىز مۇسۇلمان بەندىلەر ئەزان ئاۋازىنى ئاڭلىساڭلا كۇپايە! - دەيدى ئۇ.

مەشئىق ئى (ئە) ئۆگىنىش، مەلىكە بولۇش ئۈچۈن قىلىنىدىغان ئىش، تەبىيارگەرلىك مەشئۇلاتى ياكى مەلىكىلىكنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئالدىن قىلىنغان مەشئۇلات: ھەربىي مەشئىق. * مەشئىق قىلماق. * بۇ ھېكايە پەقەتلا مەشئىق ئۈچۈن يېزىلغانىدى. * ھەربىيلەر ھازىر مەشئىق مەيدانىغا كېلىدۇ. * ئۇلار شۇ كۈنى كېچىچە شاھزادە ئالدىدا قويۇپ بېرىدىغان ئويۇننى مەشئىق قىلىشتى.

مەشئىق ئاھاڭى <مۇز> قىيىن چېلىش ئۇسۇللىرىنى ئاساس قىلىپ، چېلىش ماھارىتىنى ئاشۇرۇش يۈزىسىدىن ئىشلەنگەن ئاھاڭلار. ئاتاقلىق كومپوزىتورلار ئىشلىگەن مەشئىق ئاھاڭلىرى كۆپ چاغلاردا بەدىئىيلىك قىممىتى ناھايىتى يۇقىرى ئاھاڭلار قاتارىغا كىرىدۇ.

مەشئىق قىلماق ئۆگىنىش، مەلىكە بولۇش ئۈچۈن قىلىنىدىغان ئىش، تەبىيارگەرلىك مەشئۇلاتىنى ئېلىپ بارماق، مەلىكىلىكنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئالدىن مەشئۇلات قىلماق: ھېلىقى ھەربىي تەلىم ئۆگەنگۈچى يىگىتلەر مەشئىق مەيدانىدا مەشئىق قىلىۋاتاتتى. * چۈشتىن كېيىن ئىككى سائەت دەرس ئۆتۈلدى، دەرىستىن كېيىن يەنە بىر سائەت مەشئىق قىلدىم.

مەشئىق نىزامى <ھەرب> ھەربىي مەشئىق قائىدىلىرى ۋە پىرىنسىپلىرى بەلگىلەنگەن كىتاب. مەسىلەن، پىيادە ئەسكەرلەر مەشئىق نىزامى، ئاتلىق

ئەسكەرلەر مەشھۇر نىزامى دېگەنگە ئوخشاش.

مەشھۇر ئى. مەشھۇر قىلىش ئۆيى؛ زالى: 1981-يىلىغىچە ئۇلار 110 كۋادرات مېتىرلىق مەشھۇر ۋە ئىشخانا، 140 كۋادرات مېتىرلىق ياتاق ئۆي، ئامبار، ئىشخانا قاتارلىقلارنى پۈتتۈرۈپ، خىزمەت شارائىتىنى دەسلەپكى قەدەمدە ياخشىلىدى.

مەشھۇر ئى (ئە) ① كەچۈرۈم، گۇناھىدىن ئۆتۈش: مەشھۇر قىلماق. * ئۇ ئاخىرى ئۆز گۇناھى ئۈچۈن، دوستىنىڭ قەبرىسىگە بېرىپ، خۇدادىن مەشھۇر تىلەپتۇ. ② ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مەشھۇر قىلماق كەچۈرۈمكە، گۇناھىدىن ئۆتمەك، ئەپۇ قىلماق: ئۇ قالغان ئۆمرىنىڭ ھەممىسىدە ئېتىكاپتا ئولتۇرۇپ، دۇئا-تەلەپ قىلغان بىلەن ئۇ ئالانىڭ بۇنداق ئېغىر گۇناھىنى مەشھۇر قىلمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتتى. * ئۇ قولىنى كۆتۈرۈپ، — ئى، ئاللا، مەن ئالدىڭدا ئاسىي گۇناھكار، گۇناھىمنى مەشھۇر قىلغىن، ماڭا رەھىمەت قىلغىن! — دەپتۇ.

مەشھۇر سۈپ (ئە) ئۆزىنى ئەركىن، ئۈستۈن تۇتىدىغان، روھىي كەيپىياتى ئۈستۈن، غۇرۇرى بار؛ كىبىرلىك، تەكەببۇر: مەشھۇر ئادەم. مەشھۇر يىگىت. مەشھۇر قىياپەت. * ھەسەن بەدرىدىن ئولتۇرغانىكەن، قىز مەشھۇر ھالدا ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپتۇ. * يار-يار دەپ چالسام مەشھۇر، ساتارم بار مېنىڭ. ئەل ئالدىدا ماختانغۇدەك، يارىم بار مېنىڭ. // موماي مەشھۇر كۈلۈمسۈرەپ، پاختىلىق چاپىنىنىڭ قولىنى سىلاپ قويدى.

مەشھۇر (ئە+پ) ① رەۋ. مەشھۇر قىياپەتتە، مەشھۇر ھالەتتە، مەشھۇرلۇق بىلەن: مەشھۇر ھالەتتە، مەشھۇر سۆزلىمەك، * مىجىت

قولىنى كەينىگە تۇتۇپ ئۇلارغا مەشھۇر قاراپ تۇراتتى. * ئۇ بۇ گەپنى دەپ بولۇپ مەشھۇر كۈلۈپ قويدى. ② سۈپ. مەشھۇر، تەكەببۇر، كىبىرلىك: — نەدىكىنى — دەپتى ئەسكەر مەشھۇر ھالەتتە — ئەمدى ئۆگىنىۋاتىمەن. * ئۇنىڭ تاتارغان چىرايى ۋە قىزارغان كۆزلىرىدىن بىر خىل يىرتقۇچلارغا خاس ۋەھشىيلىك يېنىپ تۇرسىمۇ لېكىن ئۇ ئاللىقانداق مەشھۇر ھالەتتە كەيپىيات بىلەن سۆزلەپتتى.

مەشھۇرلاندۇرماق « مەشھۇرلاندۇرماق » پېئىلىنىڭ مەشھۇر دەرىجىسى.

مەشھۇرلاندۇرماق پ. مەشھۇر بولماق، ئۆزىنى مەشھۇر تۇتماق، مەشھۇرلاندۇرماق، كېرىلمەك: ئۇ سۆزلىگەن سېرى مەشھۇرلاندۇرماقتا، ئاۋازى كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى. * تەبىئەت تەرىپىدىن نۇقسانسىز بارالغان ئادەملەرنىڭ ھەممىسى بولمىسىمۇ، ئاز بىرقىسىمى ئۆزىنىڭ چىرايلىقلىقى بىلەن مەشھۇرلىنىپ ياشايدۇ. * بۇلتۇر شەھەر بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن ئوتتۇرا مەكتەپلەر پۈتۈل مۇسابىقىسىدە بىز بىرىنچى بولدۇق، شۇندىن كېيىن مەشھۇرلىنىپ قالدۇق.

مەشھۇرلۇق « مەشھۇر » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: نىياز دورغا ھويلىدىن غەمكىن چىقىپ كېتىۋاتقان يۇقىرىلارنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ، مەشھۇرلۇق بىلەن ساقلىنى سىلاپ قويدى. * ئۆگىنىشتە ئالغا بېسىشنىڭ دۈشمىنى مەشھۇرلۇق ۋە ئۆز-ئۆزىدىن قانائەتلىنىش.

مەشھۇرلىنىشماق « مەشھۇرلاندۇرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار بۇ قېتىمقى زېھىن سىناش مۇسابىقىسىدە ئۈرۈمچى شەھىرى بويىچە بىرىنچى بولغانلىقىدىن مەشھۇرلىنىشتى.

مەشھۇر ئى (ئە) يېزىت. غەرب، كۈنپېتىش، كۈن ئولتۇرۇش: — ئۇنىڭ نېرىسىغا ئاللا

كېرەم بار، خۇدا ئاسانلىق بەرسە مەغرىب تەرەپنى پاناھ قىلارمەن، - دېدى ئۇ. * كەپتۇ مەغرىب ئۆلكىدىن مېھمان بولۇپ، بىز بىلەن بىر تەن يەنە بىر جان بولۇپ.

مەغلۇبىيەت ئى (ئە) جەڭدە، مۇسابىقىدە، ئىشقىلىپ، بىرەر ئىشتا ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچراش، مەغلۇپ بولۇش، يېڭىلىش؛ ئوڭۇشسىزلىق: مەغلۇبىيەت غالىبىيەتنىڭ ئانئىسى. * مەغلۇبىيەتنى غالىبىيەتكە ئايلاندۇردى. * مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىدى. * - ئىلىم-پەن كەشپىياتىدىكى بۇنچىلىك مەغلۇبىيەت نورمال ئىش، - دېدى ئۇ ۋەزىنىلىك تەلەپپۇزدا.

مەغلۇبىيەتچىلىك نى. مەغلۇبىيەتكە تەن بېرىش، تىز پۈكۈش، تەسلىمچىلىك.

مەغلۇبىيەتلىك سۈپ ① مەغلۇپ بولغان، مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغان: مەغلۇبىيەتلىك جەڭ. ② مەغلۇبىيەتتىن كەلگەن، مەغلۇبىيەتلىك ئارقىلىق يەكۈنلەنگەن: ئۇنى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغان دېيىشكە بولمايدۇ، ئۇ بىر مەغلۇبىيەتلىك ساۋاق.

مەغلۇپ سۈپ (ئە) يېڭىلگەن، مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغان؛ مەغلۇبىيەتلىك: مەغلۇپ بولماق. مەغلۇپ قىلماق. * ئۇنىڭ ئۈچۈن كۈرەشتىكى ئەرەبلەر، بېغىشلىغان ھاياتىنى، ھەممىنى. شۇنداق ئىكەن، يەنە مەغلۇپ قالسەن، مەيلى ئۆلتۈر، مەيلى چاپقىن سەن مېنى! **مەغلۇپ بولماق** مەغلۇبىيەتكە ئۇچراتماق، يېڭىلمەك: مەغرۇر قوشۇن مەغلۇپ بولار (ماقال). * شۇنداق قىلىپ، ئۈچ قېتىملىق جەڭدە گومىنداڭ قوشۇنى مەغلۇپ بولدى. * مۇسا ئاكا بەش مو يەردە ئۈچ يىل سىناق قىلغان بولسىمۇ، ھەممىسىدە مەغلۇپ بولغان. **مەغلۇپ قىلماق** مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىماق، يەڭمەك: بىز ئاخىرى ياپون قاراقچىلىرىنى

مەغلۇپ قىلدۇق. * ئۇ ۋاقتتا، مىللىي ئارمىيىنىڭ ئوتتۇرا يۆنىلىشتىكى ئاساسىي قىسىملىرى گومىنداڭ قىسىملىرىنى قەدەمدە بىر مەغلۇپ قىلىپ ئۈرۈمچىگە قاراپ ناھايىتى غەلبىلىك ھالدا ئىلگىرىلەپ كېتىۋاتاتتى.

مەغلۇپ سۈپ (ئە) بەند، مەس، مەستانە: پاراڭغا مەغلۇپ بولۇپ ئولتۇرغان سائادەت يېنىغا بەختىيارنىڭ كېلىپ قالغىنىنى سەزمە يلا قالدى. * مەن سىزنىڭ ياغدەك سۆزلىرىڭىزگە مەغلۇپ بولۇپ ئولتۇرۇپ كېتىپتەن.

مەقئەت ئى (ئە) < ئانات > ← **سوك**.

مەقئەت ئاقىمىسى < تىب > ← **سوك ئاقىمىسى**.

مەقئەت ناسۇرى < تىب > ← **سوك ئاقىمىسى**.

مەقئەت يولى < ئانات > توغرا ئۈچەينىڭ ئاخىرقى ئۈچىنىڭ مەقئەتكە تۇتىشىدىغان قىسمى. ئەتراپىنى مەقئەتنى قورغۇچى مۇسكۇللار ئوراپ تۇرىدۇ.

مەقئەت يېرىلىش < تىب > قان قىزىپ، ئۈچەي قۇرۇش، قەۋزىيەت ۋە چوڭ تەرەتتە چىڭقىلىش قاتارلىقلار سەۋەبىدىن مەقئەت تېرىلىرى يىرتىلىدىغان بىر خىل كېسەللىك. بۇنىڭدا، چوڭ تەرەت ۋاقتىدا مەقئەت ئاغرىش، چوڭ تەرەتتىن كېيىن ئاز مىقداردا قان چىقىش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ.

مەقبەرە ئى (ئە) ① قەبرە. ② قەبرىنىڭ ئۈستىگە كېسەك قاتارلىقلار بىلەن ئىمارەت شەكلىدە ياسالغان قۇرۇلما: ئەجدادلارنىڭ مەقبەرىسى. * - مەقبەرىلەرنى بۇزۇپ ئۆلۈكلەرنىڭ روھىنى قوزغىمايلى، ئۇلارنىڭ روھى يۇرتقا تارقاپ كەتسە جېنىمىزغا چاپا، بېشىمىزغا بالا بولىدۇ، - دېدى ئۇ گۈرەنلىرىنى

كۆپتۈرۈپ. * - مانا، شۇ ئالدىڭدىكى تەۋەررۈك مەقبەرە ھەزرىتى « كۈمۈش كۆز ئاتا مازىرى » بولىدۇ، - دەپ ئشان قايغۇلۇق خىتاپ بىلەن ئېڭىشىپ يەرگە سۆيىدى ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ، ماڭا مازار يېنىدىكى گۈمبەزنى كۆرسەتتى.

مەقبۇل سۈپ (ئە) يېزىت. قوبۇل قىلسا، ماقۇل كۆرسە بولىدىغان؛ ماقۇل، قوبۇل؛ مەقبۇل بولماق. * - « ھەزرىتى كۈمۈش كۆز ئاتا » دۇئا-ئىبادەتلىرىڭنى مەقبۇل كۆرۈپتۇ، بالام، - دەپى ئشان ماڭا. * پادىشاھ ياشىنىپ قالغىنىغا قارىماي، كۈپتۈرۈلۈپ بولغۇچىنىڭ تەخت ۋارىسى بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ھېچكىمنى كۈپتۈرۈلۈشكە مەقبۇل كۆرمەپتۇ.

مەقبۇل بولماق يېزىت. قوبۇل قىلىنماق، ماقۇل كۆرۈلمەك؛ مېنىڭ بۇ ئىلتىماسىم بولسا مەقبۇل، ئەجەب ئەمەس قۇتۇلسا داردىن ئول. * خەلقنىڭ ئوتىدا كۆي، سۈيىدە ئاق، ئىشلىرىڭ ئەل ئالدىدا بولسۇن مەقبۇل، ئىجادكار ئۆلمەيدۇ ھېچ، ئۆلمەيدۇ خەلق، ئۆمرۈڭدە كەشىپ ئىشىغا بولغىن مەشغۇل.

مەقسەت ئى (ئە) ① ئېرىشىش ئۈچۈن كۆزدە تۇتۇلغان نەرسە، مۇراد، مۇددىئا؛ چۆچۈرە يېمەكتىن مەقسەت گۆش يېمەك (ماقال). * مېنىڭ بۇ ماقالىنى يېزىشىدىن مەقسەت كۆپچىلىكنىڭ بۇ مەسىلىگە بولغان دىققىتىنى قوزغاش. * مەخسۇت مۇھىتى ۋە ئابدۇخالىق ئۇيغۇرلار بىر-بىرىگە قارىشىپ كۈلۈمسىرەپ كۆپچىلىكنىڭ مەقسىتىنى چۈشەنگەنلىكىنى ئىپادىلەشتى. ② ئىسىملارنىڭ III شەخس تەۋەلىك قوشۇمچىسى ۋە ئورۇن كېلىش قوشۇمچىسى بىلەن تۈرلىنىپ كېلىپ، تىركەلمە ۋەزىپىسىدە قوللىنىلىدۇ؛ مەن بۇ ۋەقەنى خەلىپە ھارۇن رەشىدكە يەتكۈزۈش مەقسىتىدە، بۇ شەھەرگە كەلدىم.

* قىزىل كىرىست جەمئىيىتى - ئۇرۇش ۋە ئاپەتلىك يىللاردا يارىدارلار، ئاددىي خەلقلەر ۋە ئاپەتكە ئۇچرىغۇچىلارنى قۇتقۇزۇش مەقسىتىدە پىدائىيلاردىن تەشكىللەنگەن خەلقئارالىق تەشكىلات.

مەقسەت يېتىلى < تىل > سۈبېكتىنىڭ شۇ يېتىل ئىپادىلىگەن ھەرىكەتنى ئورۇنلاش نىيىتىنى بىلدۈرىدىغان يېتىل. ئۇ بەزى ياردەمچى يېتىللەر بىلەن بىرلىكتە، يېتىلنىڭ بەزى ھال-زامان شەكىللىرىنى ياسايدۇ.

مەقسەت قىلماق ① كۆزدە تۇتماق، بىلدۈرمەك، ئىپادىلىمەك؛ قول يۇيۇش - ئۇيغۇرلارنىڭ غىزاغا ئولتۇرۇش ئالدىكى تازىلىق ئادىتى. بۇ يېمەكلىكلەرنى پاكىز قول بىلەن ئېلىشنى مەقسەت قىلىدۇ. ② كۆڭلىگە پۈكمەك، نىيەت قىلماق، ئويلىماق؛ ئايىزۆھرە بىلەن بىر پاراڭلىشىشنى مەقسەت قىلىپ، بەكشەنبە كۈنى بەدىئۇنىڭ ئۇنى خەلق باغچىسىغا ئېلىپ كېلىشىنى تاپىلىدىم ۋە باغچىنىڭ ئالدىدىكى ئاپتوبۇس بېكىتىدە كۈتۈپ تۇرماقچى بولدۇم.

مەقسەتكە يەتمەك مەقسەتكە ئېرىشمەك، مەقسىتى ئەمەلگە ئاشماق، مۇراد-مەقسىتى ھاسىل بولماق؛ بىزنىڭ ئەڭ چوڭ ۋە بىرىنچى مەقسىتىمىز « ئالتۇنئۇلاق » يېزىشىدىكى 24 مىڭ ئادەمنىڭ ھاياتى، مال-مۈلكىنى قوغداش ئەمەسىمۇ، ھازىر بىز بۇ مەقسەتكە يەتتۇق.

مەقسەت تەجىلىك ئى < پەلس > دۇنيانى ۋە دۇنيادىكى ھەممە شەيئىنى ئىلاھ مەلۇم مەقسەت بىلەن ياراتقان دەپ قارايدىغان ئىدىئالىزىملىق تەلىمات. بۇنى ئەڭ دەسلەپتە قەدىمكى يۇناننىڭ ئىدىئالىست پەيلاسوفلىرىدىن سقورات ئوتتۇرىغا قويغان. جۇڭگودا غەربىي خەن دەۋرىدىكى

دوڭ جۇڭشۇمۇ ئۇنى تەرغىپ قىلغان . بۇنىڭ يېقىنقى زاماندىكى ۋەكىللىرى گېرمانىيىلىك لېيپنىز ۋە ۋولف .

مەقسە تىداش سۈپ . بىر مەقسە تىتىكى ، مەقسىتى ، مۇددىئاسى بىر بولغان ، بىر مەقسەت ئۈچۈن كۈرەشكۈچى ؛ تېتو ئاۋۋال موسكۋا ، ۋېنا ، پارىژ قاتارلىق جايلاردا ئالتە يىلچە سەرگەردان بولۇپ يۈرگەن پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنى دۆلىتىگە قايتۇرۇپ كەلدى ، ئاندىن ئۇنى تەشكىلى جەھەتتىن تەرتىپكە سالدى ، بىر تۈركۈم مەقسە تىداش يولداشلارنى ئۇيۇشتۇردى . * ياۋنى قېتىپ ناخشامغا سىرلىرىنى پاش قىلاي ، مەقسە تىداشلار بەزمىگە پىكرىمنى يولداش قىلاي .

مەقسە تىسىز سۈپ . ھېچبىر مەقسىتى يوق ، بىرەر مەقسەتنى كۆزلىمىگەن ، مەقسەتنى كۆڭلىگە پۈكمىگەن ؛ بىكاردىن - بىكار ؛ بۇ ھەرگىز مەقسەتسىز ئىش ئەمەس . // شانىياز بۇ غەلتە ئاسمان ھادىسىگە خېلىغىچە مەقسەتسىز قاراپ تۇردى . * شۇ كۈنى رابى ۋىت - ۋىت كەچكىچە « ياڭاقپۇشتى ماكان » كوچىسىدا مەقسەتسىز ئايلىنىپ يۈرۈپتۇ .

مەقسە تىلىك سۈپ . مەقسىتى بار ، بىرەر مەقسەتنى كۆڭلىگە پۈككەن ، بىرەر مەقسەتنى كۆزلىگەن ؛ ئۇ ، مەقسە تىلىك ھالدا دۇتتارنىڭ بىر ئال تارىنى ئۇزۇپ تاشلىدى . // - بۇ ناخشىنى زېرىكىپ ئېيتىۋاتامسەن ياكى مەقسە تىلىك ئېيتىۋاتامسەن ؟ - دەپ سورىدى ئۇ مەندىن . * ئۇ ئۆزىنىڭ شەھەرگە مەقسە تىلىك تەقسىم قىلىنغانلىقىنى بىلگەندىن كېيىن جېدەللىشىپ ، ھەپتە ئۆتمەي خىزمىتىنى ئۆز ناھىيىسىگە ئالماشتۇرغان .

مەقسۇت ئى (ئە) ① يېزىت . مەقسەت ، مۇددىئا ، مۇراد . ② ئەرلەرنىڭ ئىسمى .

مەكتەپ ئى (ئە) ئوقۇغۇچىلارنى مەدەنىيەت - مائارىپ ، پەن - تېخنىكا ۋە شۇنىڭدەك ھەر خىل ھۈنەر - كەسىپلەر بويىچە مەخسۇس ئوقۇتۇپ تەربىيەلەپ ، ئۇلارنى مەلۇم دەرىجىدە مەلۇماتلىق قىلىدىغان ئورۇن ؛ مەكتەپتە ئوقۇماق . مەكتەپكە كىرمەك . مەكتەپكە بارماق . مەكتەپتىن قالماق . مەكتەپ ئاچماق . مەكتەپ يېشىدىكى بالا . * ئادىلنىڭ مەكتەپكە كىرىش يېشى تولغان يىلى مەكتەپنىڭ ئۆزىدە ئوقۇش بولىدى . * مەكتەپ قوينىدا كۈلدى ھاياتىڭ . بىلسەڭ ئىلىم - پەن تالماس قاناتىڭ .

مەكتەپ بوسۇغىسىنى دەسسەمىگەن ← **مەكتەپ يۈزى كۆرمىگەن** . مەكتەپ تەربىيىسى < مائارىپ > ھەر خىل ، ھەر دەرىجىلىك مەكتەپلەردە ئوقۇغۇچىلارغا قارىتا ئېلىپ بېرىلىدىغان ئەخلاقىي ، ئەقلىي ۋە جىسمانىي جەھەتلەردىكى تەلىم - تەربىيە خىزمىتى . مەكتەپتىن چېكىنىش < مائارىپ > ئوقۇغۇچىنىڭ مەلۇم سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ئوقۇشنى داۋاملاشتۇرالماسلىقى ياكى ئىنتىزامغا ئېغىر دەرىجىدە خىلاپلىق قىلىپ قويۇپ ئوقۇشنى داۋاملاشتۇرۇشى رەت قىلىنغانلىقى سەۋەبلىك ئوقۇش سالاھىيىتىدىن قالدۇرۇلۇشى .

مەكتەپ مائارىپى < مائارىپ > ← **مەكتەپ تەربىيىسى** . **مەكتەپ يۈزى كۆرمىگەن** ئوقۇمىغان ، ساۋاتسىز ، نادان ؛ - مەن مەكتەپ يۈزى كۆرمىگەن بىر قارىتۇرۇك ئادەم ، ئۆزۈڭلار بىزنىمە قىلىپ قويۇڭلار ، - دېدى بوۋاي . * - مەكتەپ يۈزى كۆرمىگەن ، نېمە ئامالسىز بار دەيسەن ، - دېدى قېرى خوتۇن . **مەكتەپ يېشى** بالىلارنىڭ باشلانغۇچ

مەكتەپكە كىرىشكە توشقان يېشى: بالا مەكتەپ يېشىغا توشقاندا، دادىسى ئۇنى ۋېلىسپىتنىڭ ئالدىغا مىندۈرۈپ، مەكتەپكە ئېلىپ باراتتى.

مەكتەپداش ئى. ئوقۇغان مەكتىپى بىر، بىر مەكتەپتە ئوقۇغان كىشى: مەن ل. مۇتەللىپ بىلەن مەكتەپداش بولغىنىم ئۈچۈن ئىنقىلابىي پائالىيەتلىرى ۋە كىشىلىك تۇرمۇش قارىشىدىن خېلى خەۋەردار ئىدىم.

مەكتۈپ ئى (ئە) ① بىركىمگە يېزىپ ئەۋەتىدىغان خەت، سالام خەت: مەكتۈپ يازماق. مەكتۈپ ئەۋەتمەك. * مەن يېقىندا دوستۇم خەمت يازغان بىر مەكتۈپنى تاپشۇرۇپ ئالدىم. ئۇنىڭدا مۇنداق دېيىلگەن. * مەن ئەمدى تاقەت قىلىپ تۇرالماي، سىزگە مۇشۇ مەكتۈپنى يېزۋاتىمەن، بەلكى مېنىڭ ھاياتىمدىكى ئەڭ ئاخىرقى خۇشاللىقىم ئۈچۈن يېزۋاتقاندىمەن. ② يازما مۇراجىئەت؛ مۇراجىئەتنامە: شۇنىڭ بىلەن خەلپ پادىشاھى يەتتە ئىككىم پادىشاھلىرىغا مەكتۈپ ئەۋەتتى. * مەكتۈپنى شاھ قولىغا ئېلىپتۇ، ئوقۇپ چىقىپ تۇرۇپلا قىلىپتۇ.

مەكتۈپلاشماق پ. ئۆزئارا بىر-بىرىگە مەكتۈپ يېزىپ ئەۋەتىش. ئۆزئارا خەت ئالاقە قىلىشماق.

مەكتۈپنامە ئى (ئە+پ) يازما رەۋىشتە بايان قىلىنىدىغان بىرەر خەت، مەكتۈپ، ئىلتىماس، ئەرز قاتارلىقلارنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى: پادىشاھى مارۇت قۇتلۇقشاھقا ئۆتكەن ئەھۋاللارنى تەپسىلىي بايان قىلىپ مەكتۈپنامە يېزىپتۇ ھەم ئەپۇ سوراپ ئۆزرە بايان قىلىپتۇ.

مەكرۇھ (ئە) ① سۈپ. يېقىمسىز، كىشىنىڭ كۆڭلىگە ياقمايدىغان؛ يامان: - بالام، قولۇڭنى يۇيۇپلا ئىلىكىمە، سىلكىسەڭ مەكرۇھ بولۇپ قالىدۇ، - دېدى ئانام ماڭا لۇڭىڭنى

ئۆزىنى تۇرۇپ. ② سۈپ. شەك چۈشۈپ قالغان، يېڭىلى بولمايدۇ دەپ قارىلىدىغان، شەكلىك، ھارام: - ئاخشام ئېغىلغا كىرسەم، قارا پاخان بىر ئوبدان تۇراتتى، ئەتىگەندە بىرئاز ئوت سېلىپ بېرەي دەپ كىرسەم مەكرۇھ بولۇپ قېلىپتۇ، ھەي ئىست، - دېدى بوۋام. * بىزدە قاغا، سېغىزخاننىڭ گۆشىنى مەكرۇھ دېيىدىغان ئادەت بار. ③ ئى <دىن> ئىسلام دىنىدىكى قىلمىسا ساۋابى بولىدىغان، قىلسا جازا بېرىلمەيدىغان ئىش ھەرىكەت. **مەككار** سۈپ (ئە) ھىيلە-مىكر بىلەن ئىش قىلىدىغان، ھىيلە-نەپىرەڭ ئىشلىتىشكە ئۇستا؛ قۇۋ، ھەييار، ھىيلىگەر: مەككار ئادەم. مەككار دۈشمەن. * ئون سوقۇرنىڭ توققۇزى مەككار (ماقال). * شەھەردە ھىيلە-مىكر بىلەن ئاتقى چىققان بىر مەككار كەمپىر بار ئىكەن، شاھنىڭ كىشىلىرى ئىزلەپ يۈرۈپ شۇنى تېپىپتۇ. * ئارىمىزدا بىزنىڭ تېرىمىزگە كىرىۋالغان ناھايىتى مەككار بىر دۈشمەن بار. بۇ دۈشمەن شامەخسۇتنىڭ نەچچە يۈزلىگەن چېرىكلىرى قىلالىغان ئىشلارنى قىلىۋاتىدۇ. || - بۇ مەككارنىڭ كاللىسىنى ئېلىپ، ئۇنىڭ يامان نىيىتىدىن بىزنى خاتىرجەم قىلغىن، - دەپتۇ شاھ جاللاتنى قىچقىرىپ تۇرۇپ.

مەككارلارچە رەۋ. مەككارلارغا خاس، مەككارلارغا ئوخشاش، مەككارلىق بىلەن: دەپتۇ بىر كۈن ئاكىسى، مەككارلارچە ھىجىيپ: «ئوقۇۋالاي جان ئۇكام، كىتابىڭنى تۈر بېرىپ» **مەككارلىق** «مەككار» نۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مەككارلىق قىلماق. * بۇ شەھەردە مەككارلىقتا ئاتقى چىققان بىر موماي بار ئىكەن. * ھېكم نۇرنىڭ لۇتپۇللا مۇتەللىپ ۋە ئۇنىڭ سەبداشلىرىغا مەككارلىق بىلەن يېقىنلىشىپ، ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن خېلىدىن بۇيان

مەگدىمەك « مەگدىمەك » پېئىلىنىڭ مەجۇرىي دەرىجىسى: شامالدىك كېرىپ كەلگەن سەبدەگۈل ئۇنى مەگدىتىپ قويدى. * تۇيۇقسىز قوڭغۇراقتەك جاراڭلاپ كۆتۈرۈلگەن گۈلنىسانىڭ كۈلكىسى سائادەتنى مەگدىتىپ قويدى.

مەگدىشمەك I پ « مەگدىمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ مەگدىشىپ كەتتى.

مەگدىشمەك II پ. مەگلىشمەك: ساراينىڭ تېمى بولسا بەل يېرىمىچە زەي، مەزمۇت تاختايلىرىمۇ نەمدىن مەگدىشمەك، ئۆيىنىڭ ئىچىدىن گۈپۈلدەپ زەي پۇرىقى كېلەتتى. * كۆچەت تىكش مەزگىلى كەلگەندە، يەر ئۈستىدىكى قىسمى پاخال، توپىلاردىن تازىلىنىپ ئېچىلىدۇ. بۇنداق قىلىنسا، كۆچەتلەر كۆكرىپ مەگدىشىدۇ.

مەگدىگەك سۈپ. تولا مەگدىيدىغان، مەگدىشىنى ئۆزىگە ئادەت قىلىۋالغان: مەگدىگەك ئادەم.

مەگدىگەكلىك ئى. مەگدىش ئادىتى. **مەگدىمەك** پ ① نېمە قىلىشنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالماق، ھاڭۋېقىپ قالماق؛ گاڭگىرىماق، ھودۇقماق، تەمتىرىمەك:

ئانا بۇ تۇيۇقسىز خۇشاللىقتىن مەگدەپ ئېسىنى يوقىتىپ قويدى. ئۇ پۇتلىشىپ-مۇدۇرۇپ، يۈگۈرۈپ كەلگىنىچە ئىلياسنى باغرىغا باستى. * نېمىگە شۇنچە مەگدەيسەن ھوي، - دېدى زىۋىرشا ھەيران بولۇپ، - نېمىنى مۇسادىرە قىلىدىكەن؟ * - مەن ئۇنىڭ مېجەزىنى بىلمەن، - دېدى ئەكبەر كۈلۈپ، يالۋۇرغان، قورققان بولسام راستلا ئۇراتتى. كۆزىگە قاراپ، مەگدىمەي تىك تۇرغۇنۇم ئۈچۈن ئۇرالىدى! ② ھاڭ-ئاڭ بولماق، تاڭ قالماق، ھەيران بولماق: ئايال يەنىلا مەگدەپ

بىۋاسىتە ۋۇ. شۇبىڭغا خەتەرلىك مەلۇماتلار يەتكۈزۈپ كېلىۋاتقان قارا نىيەت ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى.

مەككارلىق قىلماق ھىيلە-نەيرەك، مەككارلىق ئىشلەتمەك: پادىشاھ ئۇنى كۆرۈپ شۇنداق دەپتۇ: « ۋاي بىچارە، سەن مەككارلىق قىلىپ سەۋر قىلىش ياخشى دەپتىڭ، ئەمدى پۈتۈك ساقايغىچە سەۋر قىلغىن »

مەككەم (توغرىسى: مەھكەم) ← مەھكەم.

مەككچامغۇر ئى (مەككە+چامغۇر) دېئال. ياڭيۇ.

مەكتاش ئى. ئالتۇننىڭ دەرىجىسىنى ئايرىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان تاشقا ئوخشاش قارامتۇل مەدەن.

مەگەر باغل (پ) يېزىت. ئەگەر: دان ئۈچۈن يەرمۇ مەگەر نەم بولمىسا، بىخ ئۇرۇپ پىشقايمۇ دان، پەم بولمىسا! * تۇرسا شېئىرىمدا مەگەر تۇپراق پۇراپ، ئالمىسام شېئىرىمغا سۆز ياتتىن سوراپ.

مەگەرچەندە باغل. يېزىت. ئەگەرچەندە: - مەگەرچەندە ئۇنىڭ سىرى ئاشكارا بولۇپ قالسا، بۇ ئويلىشىدىغان ئىش ئەمەس، - دېدى ئۇ. * - ھېچقىسى يوق، - دېدى ئابدۇللا داموللا، - مەگەرچەندە، سىلى ئاشۇنداق باھا بەرگەن بولسىلا، مەن دېمەك ئېمتىھاندىن ئۆتتۈم.

مەگەركى باغل (پ) يېزىت ← **مەگەركىم**. **مەگەركىم** باغل (پ) يېزىت « مەگەز » سۆزىنىڭ كۈچەيتىلىپ ئېيتىلىشى.

مەك ئى. خال: تۆمەر ئاكا ئۇزاق زامانلاردا قېلىپ كەتكەن ياشلىقنى يادىغا ئېلىۋاتقاندا، ئىككى قېشىنىڭ ئارىسىدىكى مەڭنى يېڭىباشتىن تاتلاپ تۇرۇپ ئەسلىگە باشلىدى. * گۈلباھار بۇ مەڭگە قارىغانسېرى ئەجەبلىنەتتى.

قالغاندەك ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى. * غەزەپ بىلەن ئۆچ ئېلىش ئۈچۈن مۇشتلىرىنى تۈگۈپ ئالدىغا ئېتىلىپ ماڭغان مەردان جايدا مەڭدەپ قالغاندەك تۇرۇپلا قالدى.

مەڭز (مەڭزى) ئى. يۈزنىڭ ئىككى

نەرىپىدىكى كۆز بىلەن ياڭاقنىڭ ئارىلىقىدىكى قىسمى: چىرايى كۈلۈمسىرەپ تۇرغان، لېكىن، ئىككى مەڭزىدە ياش تامچىلىرى دومىلاپ چۈشۈۋاتقان ئانا مېھرىبانلىق بىلەن ئېڭىشىپ ئوغلنىڭ پىشانىسىگە سۆيدى. * ئوق ئۇنىڭ سول مەڭزىدىن كىرىپ، بۇرنىنى تېشىپ چىقىپ كەتكەن ۋە نەپەس يولى قان ھەم خەپرۈك بىلەن توسۇلۇپ قالغانىكەن.

مەڭز سۆڭىكى < ئانات > كۆزنىڭ

ئاستى، ئىككى قوۋۇزنىڭ ئۈستىدىكى تومپىيىپ چىقىپ تۇرغان سۆڭەك.

مەڭزىگە قان يۈگۈرمەك ← يۈزىگە

قان يۈگۈرمەك: بالىلارنىڭ مەڭزىگە قان يۈگۈرۈشۈپتۇ، چوڭىيىپتۇ، ئېتىز-ئېرىق ئىشلىرىنى قولغا ئېلىپتۇ. * مۇدىرنىڭ كۆزىدە بىردىنلا خۇشاللىق نۇرلىرى چاقناپ، غەزەپتىن تاتىرىپ كەتكەن مەڭزىگە قان يۈگۈردى.

مەڭسىتمەك (توغرىسى: مەنىستەك) ←

مەنىستەك.

مەڭگەن ئى (خەن) بۇغداينىڭ باشقىنى

ئېلىۋالغاندىن كېيىنكى قالغان غول قىسمى: - سەن ئارزۇگۈل، بۈگۈن بىر قۇچاق مەڭگەن ئەكىرىگىن، - دېدى ئۇ قىزغا. * ئۇ خاماندا مەڭگەننىڭ ئۈستىدە تىنىق ئاسمانغا قاراپ سوزۇلۇپ يېتىپ، دېھقانلار ئېيتقان نۇرغۇن ناخشىلارنى تىڭشىدى.

مەڭگۈ رەۋ. ئە بەدىي، دائىمىي: مەڭگۈ

ئەسلىمەك. مەڭگۈ ئۆچمەسلىك. * - بىز مەڭگۈ بىللە ياشاپ، بىللە كۈرەش قىلىمىز،

- دېدى ئۇ. * زۇمرەت ئۆزىنى ئوڭشاپ: - ئەھۋالىم ناھايىتى ياخشى دوختۇر، سىز ماڭا ئىككىنچى قېتىملىق ھايات بەردىڭىز، بۇ ياخشىلىقىڭىزنى مەڭگۈ ئۇنتۇمايمەن، - دېدى.

مەڭگۈ تاش ئى (مەڭگۈ تاش) < ئارخېئول >

قەدىمكى شەھەر، مەھەللە، مۇنارلار، ۋە قەبرى، قەبرىگاھلارنىڭ يولىغا ياكى ئۇنىڭ ئالدىغا تىكلەپ قويۇلغان، ئۈستىگە ئەستىلىك خەت-ئىبارىلەر ياكى سۈرەتلەر چېكىلگەن چوڭ خاتىرە تاشلار.

مەڭگۈلۈك سۈپ. ئە بەدىي، دائىملىق: ئۇ

ئاپئاق ساقاللىرىنى تىرتىتىپ كۈلۈمسىرىدى، ئۆزىنى مۇقەددەس، بۇزۇلماس، مەڭگۈلۈك دەپ تونۇغان ھۆكۈمراننىڭ دەككە-دۈككەدە قالغانلىقىنى، ئاجىز، نادان دېيىلىپ كېلىۋاتقان بۇقرادىن قورققانلىقىنى ئەتىگەندىلا ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنىدى. * كىشىلەر تەبىئەت دۇنياسىنىڭ مەڭگۈلۈك ھەرىكەت داۋامىدا تۇرىدىغانلىقىنى بىلەتتى. * تاشۋاي ئۆزىنىڭ قەدىردان دوستى باراتنىڭ قۇچقىدا مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كەتتى.

مەڭگۈلۈك دۈنگاتېل < فىز > تېرمودى-

ھامكىنىڭ تۈپكى قانۇنلىرىغا خىلاپ بولغان، ئەمەلگە ئاشمايدىغان دۈنگاتېل.

مەڭگۈلۈك گازلار < فىز > كىرتىك

تېمپېراتۇرىسى ئىنتايىن تۆۋەن بولغان گازلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كەتمەك تىنىقى

توختماق، ۋاپات بولماق، ئۆلمەك: مەن بارغان چېغىدا بالام ئاللىقاچان قەبرىستانلىقنىڭ بىر چېتىدىكى كىچىككىنە يالغۇز قەبرىدە مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كەتكەنىدى.

مەڭگسەر سۈپ. دىئال. ئۇنتۇغاق؛

ئالدى-كەينىگە يېنىپ ئىش ئاينىتالمايدىغان.

مەڭلەشمەك پ. كۆكەرمەك، پاختلاشماق؛
 ئۇ بىرقانچە يەل-يېمىش ماگىزىنلىرىنى ئارىلىغان
 بولسىمۇ، چىلگە شاپتۇلنىڭ يارغاق قېقى،
 قورۇلۇپ كەتكەن يۇمىلاق چىلان، يامغۇردا
 قېلىپ مەڭلىشىپ قالغان قاپاق چىگىدىن
 بۆلەك نەرسە تاپالماي، بىر يېسىپ - ئىككى
 يېسىپ، ھېيتكاغا كېلىپ قالدى.

مەڭلىك ① سۈپ. يۈزىدە مېڭى بار؛ مەڭ
 لىك ئادەم. مەڭلىك ئايال. ② ئەرلەرنىڭ
 ئىسمى.

مەلە (توغرىسى: مەھەللە) ←
 مەھەللە.

مەلەق سۈپ ① يۇمشاق، يۇمشاق ھەم
 پارچە-پارچە: مەلەق-مەلەق بولۇپ
 كەتمەك. ② كۆچمە. تاشقى دۇنيانىڭ
 تەسىرىنى سېزەلمىگۈدەك دەرىجىدىكى،
 ھوشسىز: - ساراڭ، قورقما، خوجاينىڭ
 قېرى ئىتتەك مەلەق ئۇيغۇدا! - دېدى
 سەمەت ئۇنىڭغا يەل بېرىپ. * ئۇ ئىككى
 كېچە-كۈندۈز دېگەندە ئاران پاتقۇدەك
 تۆشۈكنى تېشىپ، سىرتقا چىقىپ قارىغۇدەك
 بولسا، ئەجدىھا مەلەق ئۇيغۇغا كەتكەنكەن.
مەلەق بولماق ① يۇمشاپ، ئېزىلىپ
 كەتمەك؛ ئېزىلىپ پارچە-پارچە بولماق؛
 ئۇ كۈنچىقىش تەرەپتىكى قوشقا باستۇرۇپ
 كىرمەكچى بولغاندا، لەشكەرلەرنىڭ ئاتلىرى
 ئاستىدا مەلەق بولۇپ كەتتى. ②
 ھوشسىزلانماق، خۇددىنى بىلەلمىگۈدەك
 ھالغا چۈشمەك؛ ئۇ يېنىدىكى ياشراق كەلگەن
 ئۇيغۇر دوختۇرغا بالىنىڭ قىزىتىمىسىنى ئۆلچەپ
 كۆرۈشنى تاپشۇرۇپ، ئۆزى مەلەق بولۇپ ياتقان
 بالىنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ، سائىتىگە قارىدى.

مەلەق-مەلەق «مەلەق» سۆزىنىڭ
 تەكرارلىنىشى؛ ئۇ لەشكەرلەرنىڭ ئاتلىرى
 ئاستىدا مەلەق-مەلەق بولۇپ كەتتى.

مەلەك I ئى (ئە) يېزىت. پەرىشتە: مۇر
 ەببى يوق، پاناھسىزلىق-غېرىبلىققا ئەسىر
 باشىم، قولۇمدا يوق، شۇڭا يوقتۇر مېنىڭ
 قاشىمدا قولداشم. نېسۋەم يا مەلەك يامغۇرىغا
 ئۈلپەت بولۇش بەلكى... كۆكەرمەسىمۇ زېمىن
 ياكى كۆزۈمدىن ئاقىسا ياشىم!

مەلەك II سۈپ. دىئال. دەخلى، ئاۋارە؛
 مەشغۇل.

مەلتۈك سۈپ. دىئال. كەمتۈك.

مەللە ① سۈپ. توپا رەڭگە مايىلراق ئاچ
 سېرىق رەڭ، سارغۇچ: مەللە رەڭ. مەللە
 توخۇ. مەللە يېپەك. * قەرىخان چايخانىدىكى
 بالىلىرى ئۈچۈن پەرۋانە بولۇپ يۈرگەن مەللە
 مېكىيانغا قارىدى. ② ئى. بۆزنىڭ شۇ خىل
 رەڭدىكى بىر تۈرى: // مەللە چاپان.
 مەللە تون. مەللە بەلباغ.

مەللە پاختا توپا رەڭگە مايىل، سارغۇچ
 ئېچىلغان پاختا.

مەللە چاپان بۆزنىڭ مەللە رەڭ كېلىدىغان
 بىر تۈردىن تىكىلىدىغان چاپان: ئۇ
 ئۈستىگە ئازادە تىكىلگەن مەللە چاپان،
 پۇتغا يېپىڭى مەسە-كالاچ كىيگەن، قولدا
 ھاسا تۇتقان، قاڭشارلىق كەلگەن 60-65
 ياشلاردىكى سالاپەتلىك كىشى ئىدى.

مەللە چەكمەن ئاچ سېرىق، سارغۇچ
 چەكمەن: ئۇلار بېشىغا ئېگىز، ئۆرە كۆرپە
 تۇماق، ئۈستىگە مەللە چەكمەن چاپان،
 پۇتغا ئېگىز پاشنىلىق، تۇمشۇقى بىرئاز ئۈستىگە
 قاپرىلىپ تۇرىدىغان زەڭگەر دولان ئۆتۈكلىرى
 كىيىشكە ئىدى.

مەللە رەڭ ① <گ سەن > توپىغا
 ئوخشاش بىر خىل مۇرەككەپ رەڭ. ②
 شۇ خىل زەڭگە ئىگە: مەللە رەڭ چاپان.
 مەللە كۆڭلەك.

مەلەم ئى (ئە) يارا، جاراھەتلەرگە

سۈرۈلدىغان يۇمشاق، يېپىشقا دورا: يارىغا مەلەم چاپلىماق. يارىغا مەلەم سۈرتىمەك. ② كۆچمە. دەۋا ياكى دەرمان بولىدىغان ھەربىر نەرسە: ئۇنىڭ ئۇچۇپ بېرىپ گۈلچىمەن بىلەن كۆرۈشكۈسى، ئۇنى ھىدىلغۇسى، گۈندىخانىدىن سالامەت قۇتۇلۇپ چىققانلىقى توغرىسىدا خەۋەر قىلىپ، ئۇنىڭ يۈرەك دەردىگە مەلەم بولغۇسى كېلەتتى. * دەسلەپكى سۆزدىن ئازابلىق يۈرىكىم بىرەر مەلەمگە ئىگە بولسا، ئارقىدىنلا يەنە نەشتەر ئۇرۇلۇپ، زەخىملىنەتتى.

مەلەم بولماق دەۋا بولماق، شىپا بولماق: مۇزات چوققىلىرىدىن كېلىۋاتقان سالقىن شامال بوۋاينىڭ ئۇزۇن ساقاللىرىنى تاراپ، سۇنۇق كۆڭلىگە مەلەم بولاتتى. * — مېنىڭچە، بىزنىڭ ناخشا-مۇزىكىلىرىمىز سىلىنىڭ يۈرەك دەردلىرىگە مەلەم بولۇپ، كۆڭۈللىرىنى ئاچىدۇ، — دېدى ئۇ ماڭا تەسەللى بېرىپ.

مەلۇم سۈپ (ئە) ① ھەممە ياكى بەلگىلىك كىشىلەر بىلىدىغان؛ ئاشكارا، ئوچۇق: بۇ ئىش ئىدارىمىزدىكىلەرنىڭ ھەممىسىگە مەلۇم. * — شۇنداق بولسىمۇ، — دەپ ئويلىدى ئالماس، — بۇ ئىشنى ئېلىقۇلغا مەلۇم قىلىش كېرەك. ھىسامدىن داموللا بىلەن مەتقۇۋانباينىڭ بىرەر مۇناسىۋىتى بارلىقى ئەزەلدىن مەلۇم ئەمەس ئىدى. * ئېيتىنلارچۇ يۇلتۇزلار، نېمانچە كۆپ سانىڭلار. ئىنسانلارغا تېخىچە مەلۇم ئەمەس قايسىڭلار؟ ② بەلگىلىك: مەلۇم مۇددەت. مەلۇم مەزگىل. مەلۇم شەخس. مەلۇم شارائىت. * ئۇلارنىڭ قانۇنلىرىمۇ ئۆزىگە خاس مەلۇم خۇسۇسىيەتلەرگە ئىگە بولغان بولىدۇ. * مەلۇم ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن يىراقتىن بىر ئادەم پەيدا بولدى. ③ مەشھۇر، نامى تارالغان، تونۇشلۇق:

زامانەمنىڭ زامانىسىدا، ھورۇنلارنىڭ ماكاندا بىر ھورۇن بولغانىكەن. ئۇ خەلقئالەمگە مەلۇم ئىكەن. ④ بىشارەتلىك، ئالدىن بىلىنىلگەن، ئالدىن بىشارەت بېرىدىكەن: يولۋاس ياتقىنىدىن مەلۇم (ماقال). * تېرىق قۇلقىدىن مەلۇم، بالا كىچىكىدىن (ماقال). * « ھە، يىگىت، ئەمدى-زە، ئادەم بولغۇدەكسەن!» دېدىم ئىچىمدە « بەيگىگە يارايدىغان ئات تاي چېغىدىن مەلۇم ». * — كۆرۈپ بولۇپسەن، — دېدى ئابابەكرى باغلانغان لوم تۆمۈرلەرنى دەس كۆتۈرۈپ مۇرىسىگە ئېلىپ تۇرۇپ، — ياغ ئالغان قاپاق تېشىدىن مەلۇم، چوڭ گەپ قىلما، بولمىسا، ساڭا مۇسابىقە ئېلان قىلىمەن. ⑤ < مات > ئالدىن بېرىلگەن، مەۋجۇت: مەلۇم سانلارنى نامەلۇم سانلاردىن ئاجرىتىش.

مەلۇم بولماق ① ئايان بولماق، ئېنىقلىنىش، ئاشكارىلانماق، بىلىنمەك: ئۇنىڭ نېمىنى خالايدىغانلىقى، نېمىگە ئىنتىلىدىغانلىقى، نېمىگە يان باسىدىغانلىقى مەلۇم بولدى. * سەن مېنى ئەخمەق دەيسەن. قايسىمىزنىڭ ئەخمەقلىقى ھازىر مەلۇم بولىدۇ. ② كۆچمە. مەشھۇر بولماق، نامى تارالماق، تونۇلماق: تاشۋاي بارا-بارا قەشقەر ۋە يېقىن-يىراق، يېزا-قىشلاقلاردىكى ئەل-يۇرتقا مەلۇم بولۇشقا باشلىدى.

مەلۇم قىلماق ① ئېيتماق، بايان ئەيلەمەك، دوكلات يەتكۈزۈمەك، دوكلات قىلماق، ئۇقتۇرماق: مەن بۇ ئەھۋاللارنى ئالىيلىرىغا تەپسىلىي مەلۇم قىلىمەن. * دوكلات قىلغۇچى كىشى ئالدىرىماي، رەقەملەرنى ناھايىتى ئېنىق قىلىپ مەلۇم قىلدى. * مەن قايتقاندىن كېيىن ئەھۋالنى دوختۇرخانا رەھبەرلىكىگە مەلۇم قىلىمەن. ② ئاشكارىلىماق: ئۇ، ساقچىلارنىڭ ماشىنىنىڭ ئالدىدىكى بىخەتەرلىك تۆمۈرىنى يىپ ئۇچى قىلىپ

مەلۇم قىلىش يۈزىدىن تۈزۈلگەن جەدۋەل.

مەلۇماتچى ئى. مەلۇمات ئالغۇچى ياكى

بەرگۈچى ئادەم: « ھالقا » نىڭ ئۈچ ئەزاسىدىن باشقا خانىش ئايدىڭ ۋە توغرىلىق گەلەر قاتناشتى. قىلىچ مەلۇماتچى سۈپىتىدە قاتناشتى. باش قوشۇش بۇغراخاننىڭ ئىشخانىسىدا بولدى.

مەلۇماتسىز سۈپ. مەلۇماتى يوق، مەلۇماتلىق ئەمەس، ئوقۇمىغان، بىلمىسىز: مەلۇماتسىز ئادەم. مەلۇماتسىز ئايال.

مەلۇماتلىق سۈپ. مەلۇماتى بار، مەلۇمات

ئالغان، مەلۇماتقا، سەۋىيىگە ئىگە؛ ئوقۇغان؛ ئوقۇمۇشلۇق، بىلىملىك: مەلۇماتلىق ئادەم. ئالىي مەلۇماتلىق ئايال. * بىزگە زور بىر تۈركۈم مەلۇماتلىق، ئىقتىدارلىق ئەۋلادلار كېرەك. * بۇ كىتابلارنى تىرىشىپ ئۆگەنگەن يۇقىرى مەلۇماتلىق كىشىلەرنىڭ يازغانلىقىنى بىلىپ، مەنمۇ تىرىشىپ يازغۇچى بولۇشنى ئارزۇ قىلىم. || ئۇ ئوقۇمىساممۇ، ھەرھالدا ئالىي مەلۇماتلىقلار قاتارىدا ھۆججەتلەرگە قول قويۇش مېنىڭ ۋەزىپەم دەپ قارايتتى.

مەلۇمچى ئى. تارس ① خان ئوردىسىدىن،

خاننىڭ ھۇزۇرىغا كىرگۈچى كىشىنىڭ ئوردىغا كىرىش ئىلتىماسىنى خانغا مەلۇم قىلغۇچى ياكى خاننىڭ بىركىمىنى ئۆز ھۇزۇرىغا كىرىشكە چاقىرىغانلىق ئىجازىتىنى چاقىرىلغۇچى كىشىگە مەلۇم قىلىپ تۇرىدىغان ئادەم، ئەمەلدار: تەبىئىي ۋاڭنىڭ مەلۇمچىسىگە ئەھۋالنى ئېيتىپ، ۋاڭ ھۇزۇرىغا كىرىش ئۈچۈن ئىجازەت ئېلىپ بېرىشنى بۇيرۇدى، مەلۇمچى چىقىپ كېتىپ، بىرھازادىن كېيىن قايتىپ كىردى — دە، ۋاڭنىڭ ئىجازەت بەرگەنلىكىنى مەلۇم قىلدى. * شۇ ئارىدا،

ئىزدەۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، مەن ئادەم سوقۇۋەتكەن ئوخشايمەن، دەپ ئۆزىنى مەلۇم قىلغىلى كەتتى.

مەلۇمات ئى (ئە) ① ئوقۇش-ئۆگىنىش

نەتىجىسىدە ئىگىلىگەن بىلىم، ئىلمىي سەۋىيە: ئوتتۇرا مەكتەپ مەلۇماتى. * ئۇ ئالىي مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگە. * مەن ئوقۇغانىمىز، تولۇق ئوتتۇرا مەلۇماتىم بار، شۇمۇ يېتەر، دەپ ئۆگەنمەستىن بوشقا ئۆتكۈزۈۋەتكەن ۋاقىتلىرىغا شۇنچە ئېچىنىۋاتىمەن.

② بىرەر نەرسىگە دەلىل بولىدىغان

خەۋەر، ئۇچۇر، ئاخبارات، ماتېرىيال: سەلىمە ئۆز ئەھۋالى ھەققىدە مەلۇمات بەردى. * مەن شىرمە ھەممەتنىڭ رايوندا يۈز بېرىۋاتقان ئىشلار توغرىسىدىكى مەلۇماتىنى ئاڭلاپ، غەزەپ بىلەن ئىرغىپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتتىم. * سادىق مىسال قىلىپ تىلغا ئالغان سان-ساناقسىز پاكىتلار ۋە ئېنىق سانلىق مەلۇماتلار يىغىن ئەھلىنى چوڭقۇر ھاياجانغا سالدى.

مەلۇمات ئالماق مەلۇماتقا ئىگە بولماق؛

مالۇماتقا ئېرىشمەك: — دۇشمەن تەرەپتىن يېڭى مەلۇمات ئالدۇق، — دېدى ئەنجىباي ئاتتىن چۈشمە يلا. — * گا سىلىك دېگىنىچۇ، ئاڭلىساق ھازىر قايتىپ كېلىپتۇ دەيدۇ. شۇنداقمۇ؟ — مەخسۇتباي بۇ توغرىسىدا ئېنىق مەلۇمات ئالماقچى بولۇپ سورىدى.

مەلۇمات بەرمەك بىرەر مەلۇماتقا ئىگە

قىلماق، مەلۇمات بىلەن تەمىنلىمەك: چىقىمچى بالىلاردىن بىرى موللامغا: « قۇرئاننى ئابدۇل ئوغرىلاپ ساتتى » دەپ مەلۇمات بەردى. * سەن ئۇلارنىڭ ھەربىر سۆز-ھەرىكەتلىرىگە قەدەر نازارەت قىلىشنىڭ ۋە كەچتە ماڭا مەلۇمات بېرىشنىڭ كېرەك.

مەلۇمات جەدۋىلى ئەھۋاللارنى يۇقىرىغا

مەلۇمكى بەگ كىرىپ، ئامبالنىڭ كەلگەنلىكىنى مەلۇم قىلدى. ئەخمەتشا تۇڭچىمۇ، ئامبالنىڭ ئارقىسىدىن كىرىپ قول باغلاپ تۇردى. ② خاننىڭ ھۇزۇرىدا تۇرۇپ، خاننىڭ يارلىقى، ئەمىر-پەرمانلىرىنى بىۋاسىتە ئاڭلاپ، ئۇنى ئىجرا قىلغۇچىلارغا يەتكۈزىدىغان، مەلۇم قىلىدىغان ئەمەلدار: خان بىرھازادىن كېيىن، ھوشىغا كەلگەندەك مەلۇمچىغا قارىدى: - ئۈچ بېگىگە پەرمان بېرىلسۇن، ئالەمنى بېشىغا كىيگەن بۇ بەتەختلەرنى قىرىپ تاشلىسۇن! * ۋاڭ خانلىقنىڭ ھەر خىل يارلىق ۋە بۇيرۇقلىرى بولسا، ئالدى بىلەن ئۇنى مەلۇمچىلارغا دەيدىكەن. مەلۇمچىلار بولسا ۋاڭ خانلىقنىڭ بۇ يارلىق-بۇيرۇقلىرىنى « ۋاڭ خاننىڭ يارلىقى ۋە بۇيرۇقى » دەپ ئېلان قىلىدىكەن.

مەلۇمكى باغل. ھەممىگە مەلۇم نەرسە (ئىش) ئۈستىدە توختالغاندا قوللىنىلىدۇ ھەم « مەلۇم » سۆزىنى كۈچەيتىش رولىنى ئوينايدۇ): ھەممىزگە مەلۇمكى، ھازىر ئىدارىمىزدا كۆپ پۇل بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئائىلىكلەر بىناسى سالالمايۋاتىدۇ. **مەلۇملۇق** سۈپ. ئايان، مەلۇم، ئېنىق، چۈشىنىشلىك: ئۇنىڭ سېغىنىش ئوتىدا ئازابلىنىۋاتقانلىقى ماڭا مەلۇملۇق ئىدى. * كېچە-كۈندۈز تىلەيمەن، يارىم بولسۇن سالامەت. مەلۇملۇقتۇر تەڭرىگە، ئالەمدىكى ئالامەت.

مەلۇملىق پ. مەلۇم قىلماق، يەتكۈزمەك، ئۇقتۇرماق: قورال تۇتمىغان بولسۇم، ئوغرىلارنىڭ ياخشى گېپىنى قىلغان ياكى ئۇلارغا ياردەم بەرگەنلەرنى مەلۇم قىلغۇچىلارغا مەلۇملىغان ھەربىر كىشى ئۈچۈن 20 سەردىن تەڭگە بېرىلىدۇ، دېگەن گەپلەر بار ئىدى.

مەلۇنامە ئى. تارس. مەلۇمات يېزىلغان

مەكتۇپ: ھەرىكەت كۆرسەتكەن ئەجرە-تۆھپىلىرىنى بايان قىلىشتى، بۇ ھەقتە مەلۇنامە يېزىپ، كۈنچىقىش بېگىگە مەلۇم قىلدى.

مەلۇن سۈپ (ئە) يېزىت. لەنەت قىلىنغان، لەنتى، ئۆلگۈر: قەلەم دۈلدۈلى يايلاققا شىددەت بىلەن چىپىپ كېلىپ، مەلۇن رەقىبىگە غەزەپ ئوقياسىنى شۇنداق ئاتتى. * ئېسىمدە يوقسۇل ئەلگە بولۇشقىنىڭ، جېنىڭغا تالاي سىناق كەلگەندىمۇ. قەلەمدىن ئوت چاچرىتىپ، گاڭ چاقىنىتىپ، كۈلگىنىڭ، مەلۇن قاپاق تۈرگەندىمۇ. || ياشلار نۇرغۇن ئىزدەشلەردىن كېيىن، بۇ مەلۇننى شۇ يەردىن تېپىپ چىققانىدى. * خوتۇن يېقىلاپ كەلگەن ئىكەن، سۇلتان قىلچى ئېلىپ مەلۇننىڭ كۆكسىگە ئۇرۇپتۇ. * بىزنى تۇتماقچى بولغان مەلۇنلار قېنى ئاۋۋال بۇ يەرگە كېلىپ باقسۇن، باغنى جەڭ مەيدانى قىلىپ، ئۇلار بىلەن ئېلىشىمىز. قانلىق ئۇرۇش قىلىمىز!

مەلۇنلۇق ئى. لەنەتلىك، نەپرەتلىك ئىش-ھەرىكەت: خەلققە شۇنچە مەلۇنلۇق قىلغان ئائەھلىنى يەنە ئادەم بولىدۇ دەپ قاراش ئۇچىغا چىققان ئەخمەتلىق بولماسمۇ؟

مەلىكىن ئى (ر) بىر خىل نېپىز رەخت.

مەلىكە I ئى (ئە) ① كونا. ئايال پادىشاھ: مەلىكە بوۋايغا نۇرغۇن ئىنئام بېرىپتۇ. ② پادىشاھنىڭ ئايالى؛ خانىش: - ھەئە، مەلىكە ئاماننسا سۇلتان بىلەن بىللە، - دەيدى ئۇ بوۋاينىڭ سوتالغا جاۋابەن. * پادىشاھ ۋەزىرىنى مەلىكىنى مۇھاپىزەت قىلىپ ئايرىدىغان لەشكەرلەرگە باش قىلىپ تەيىنلەپ، ئۆز يۇرتىغا يولغا سېلىپتۇ. ③ پادىشاھنىڭ قىزى: مەلىكە توي قىلىپ ئىككى ئوغۇل تۇغۇپتۇ. * ئۇلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك مەلىكىنىڭ ئىختىيارغا قويۇشنى ئېيتىپتۇ. چۈنكى، گۆھەر مەلىكىنىڭ ئەقىللىق قىز

ساھە، ھەرقايسى كەسىپلەر بويىچە يۈز مىڭلىغان ئىلغار تېخنىكا ئىگىلىگەن مەلىكىلىك ئىشچىلار ۋە ئۇستىلارنى يېتىشتۈرۈپ چىقىشىمىز لازىم.

مەلىكىلىك ئەمگەك < س ئىق > تېخنىكىغا پىششىق كىشىلەرنىڭ ئەمگىكى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مەمە ئى. بال س. ئەمچەك.

مەمەدان سۈپ (پ) باشقىلارغا گەپ

بەرمەيدىغان، ھەممىنى مەن بىلىمەن دەيدىغان، تولا سۆزلەيدىغان؛ تەكەببۇر، مەنەنچى: مەمەدان ئادەم. مەمەدان بالا. * ئۆزىنى «سىياسەتچى» ھېسابلايدىغان بۇ مەمەدان كاپىتان خۇددى قۇيرۇقنى نىپان چاققاندىكى ئولتۇراقلىق تېپىرلاشقا، كۆزلىرى تېخىمۇ چەكچىشىشكە باشلىدى. // موللازەيدىن ھەققىدىكى گەپ-سۆزلەر بەگ بالىلىرىنىڭ قۇلىقىغا كىرگەندە، بەگ بالىلىرىنىڭ نوچىسى ۋە مەمەداننى ھېسابلايدىغان ئېمىن بەگنىڭ زەردىسى قايناپ: — موللازەيدىن دېگەن قانداقراق بىرنېمىكەن؟ — دېدى.

مەمەدانلارچە رەۋ. مەمەدانلارغا خاس،

مەمەدانلارغا ئوخشاش، مەمەدانلاردەك: — ئاشلىق قەرزىڭنى تۇتۇپ قالسىز، ئالدى بىلەن قەرزىڭنى ئادا-جۇدا بولۇپ، ئاندىن چوڭ سۆزلە، — دېدى ئامبارچى مەمەدانلارچە قولىنى شىلتىپ.

مەمەدانلىق «مەمەدان» سۆزىنىڭ

ئىسىم شەكلى: مەمەدانلىق قىلماق. * — مەمەدانلىقنى قويۇپ، دەرھال پۇلنى تاپشۇرۇڭ! — دەپلا ئۇنىڭ ئالدىكى پۇلغا قول ئۇزاتتىم. **مەمەدانلىق قىلماق** تولا گەپ ساتماق، سۆزمەنلىك، گەپچىلىك قىلماق: — سەن تولا مەمەدانلىق قىلما، — دېدى ئۇ ماڭا گەپ ياندۇرۇپ.

ئىكەنلىكىنى ھەممىسى تولۇق بىلىدىكەن. ④ ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مەلىكە II (ئە) ئى. بىرەر كەسىپنى،

ئىشنى ياخشى ئۆگىنىش، ئۆزلەشتۈرۈش نەتىجىسىدە پەيدا بولغان ماھارەت. ② سۈپ. مەشغۇل؛ بەند: ئىككى دوپىنت ھەر خىل ئويۇن-تاماشالارغا مەلىكە بولۇپ مېڭىۋېرىپ، شەھەرنىڭ بىر چېتىگە چىقىپ قېلىپتۇ.

مەلىكە بولماق بىرەر كەسىپ، ئىش

بىلەن مەشغۇل بولماق، شۇغۇللانماق: توك بۇرغىسى بىلەن مەلىكە بولۇپ تۇرغان كىشىلەر چۆچۈپ قىزلارغا قارىدى. * ئۇ يەنە بالىخانا ئۆيىنىڭ بوش يەرلىرىگە ئالا قويماي تەشتەكلىرىنى تىزىپ، ھەر خىل گۈل ئۆستۈرۈش بىلەن مەلىكە بولاتتى.

مەلىكە قىلماق بىرەر ئىش-ھەرىكەتكە

مەشغۇل قىلماق، بەند قىلماق، قىزىقتۇرماق: كېيىن پادىشاھنى مەلىكە قىلىپ ھېلىقى ئويىناپ يۈرگەن ئىككى بالىنىڭ يېنىغا ئەگەشتۈرۈپ كېلىپتۇ-دە، ئۆزى بىر قىردىن ئېشىپ غايىب بولۇپتۇ. * ئاخىرى تاقەت قىلالماي ماشىنىدىن چۈشتۈم-دە، ئۇنى سۈرتۈپ ئۆز-ئۆزۈمنى مەلىكە قىلىشقا باشلىدىم.

مەلىكزادە ئى (مەلىكەزادە) يېزى. مەلىكە

پەرزەنتى؛ ئايال پادىشاھنىڭ پەرزەنتى: — بۇ قىز قايسى شەھەرنىڭ مەلىكزادىسىدۇ؟ — دەپتۇ.

مەلىكىسىز سۈپ. مەلىكە، ماھارەتكە ئىگە

بولمىغان، ماھارەتسىز: مەلىكىسىز ئەمگەك. **مەلىكىسىز ئەمگەك** < س ئىق > تەجرى-بىسى ئاز، تېخنىكىغا خام كىشىلەرنىڭ ئەمگىكى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مەلىكىلىك سۈپ. بىرەر ئىشتا ياكى

كەسىپتە تازا پىشقان، ماھارەت يېتىلدۈرگەن؛ ماھارەتلىك: مەلىكىلىك ئىشچى. * بىز ھەر

مەمەك ئى بال س. ئەمچەك.
مەملىكەت ئى (ئە) بىرەر دۆلەتنى تەشكىل قىلغان تېررىتورىيە: سوتسىيالىستىك مەملىكەت. كاپىتالىستىك مەملىكەت.
مەملىكەتلىك سۈپ. پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدىكى، پۈتۈن مەملىكەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، مەملىكەت دەرىجىلىك: مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى.

مەملىكەتلىك رېكورت < تەن > مەلۇم تەنھەرىكەت تۈرلىرىنىڭ مەملىكەت ئىچىدىكى ئەڭ ياخشى نەتىجىسى. ۋاقىت، مۇساپە، ئېغىرلىق قاتارلىق ئۆلچەملەر بىلەن نەتىجىسىنى بەلگىلىگىلى بولمايدىغان تەنھەرىكەت تۈرلىرىدە (مەسىلەن، گىمناستىكا، توپ تۈرلىرى، چېلىش قاتارلىقلاردا)، ۋاقىت بىلەن نەتىجە بەلگىلىگىلى بولىدىغان، ئەمما مۇھىتى ۋە شارائىتى مۇقىم بولمىغان تەنھەرىكەت تۈرلىرىدە (مەسىلەن، كېمە ھەيدەش، تاشيول ۋېلىسىپىتى قاتارلىقلاردا) مەملىكەتلىك رېكورت بولمايدۇ.

مەھەم ئىم. دىئال. بىرەر ئىشقا، نەرسىگە ئەجەبلەنگەندە، ھەيران قالغان چاغدا ياكى بىرەر ئىش تۈپەيلى ھاياجانلانغاندا قوللىنىلىدىغان، «پاھ، پاھ» دېگەن مەنىدىكى سۆز.

مەنۇن سۈپ (ئە) رازى، قانائەتلەنگەن؛ خۇرسەن، مىننەتدار: مەنۇن بولماق. مەنۇن قىلماق. * بۇ خادىم ئۆز ئىشلىرىدىن مەنۇن ئىدى.

مەنۇن بولماق بىرەر ئىش-ھەرىكەتنىڭ مۇۋەپپەقىيىتىدىن خۇشال بولماق، خۇشاللىق ھېس قىلماق؛ قانائەتلەنمەك، خۇرسەن بولماق، مىننەتدار بولماق: مەن دادامغا ئويلىغانلىرىمنى ئېيتتىم، ئۇ

بېشىنى لىگىشىپ، مەنۇن بولۇپ كەتتى. * نۇردۇن ئاكا تۇيۇقسىز كەلگەن بۇ ئامەتتىن مەنۇن بولغانلىقىدىن، خۇشاللىقنى ئىچىگە سىغدۇرالمىي قالغانىدى.

مەنۇن قىلماق خۇش قىلماق، خۇشاللاندىرماق، خۇرسەن قىلماق، قانائەتلەندۈرمەك: دۇكاندارنىڭ بۇ مېغىزلىق پارىڭى ئىككى يىگىتنى تولۇم مەنۇن قىلغانىدى. * تۇرسۇننىڭ ئىشىنى تېز، ئىدىئەتلىك، ئادىل قىلىۋاتقانلىقى كۆپچىلىكنى بەكمۇ مەنۇن قىلدى.

مەنۇنلۇق ① «مەنۇن» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئوقۇغۇچىلار بۇ بىز سائەتلىك دەرسىدىن ئىنتايىن مەنۇنلۇق ھېس قىلدى. * بوۋاي كۆزەينەكنى كۆزىگە تاقاپ ئۇ ياق-بۇ ياققا قارىدى، ئۇنىڭ چىرايىدا مەنۇنلۇق ئالامىتى پەيدا بولدى. ② مەنۇنىيەت:

— رەھمەت، رەھمان، دېدى سادىق مۇئەللىمگە مەنۇنلۇق بىلەن قاراپ. * ئۇ مەنۇنلۇق بىلەن بېشىنى لىگىشىپ سۆزىنى داۋام قىلدى.

مەنۇنىيەت ئى (ئە) خۇشاللانغان، خۇرسەن، مەنۇن بولغان ھالەت؛ مەنۇن بولۇش، مەنۇنلۇق، خۇرسەنلىك: لۇتپۇللا مۇتەللىپ بۇ تەكلىپنى مەنۇنىيەت بىلەن قوبۇل قىلىپ، ئوپىرادىكى «زۆھرە جانىم» ناخشىسىنى بوم ئاۋاز بىلەن يېقىملىق قىلىپ ئورۇندىدى. * شۇنداق چاغلاردا روزاخۇن بىلەن ئايخان ئايلا مەنۇنىيەت بىلەن خۇدادىن ئۇلارغا ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەپ ئۇزاق دۇئا قىلىپ كېتىشەتتى.

مەنۇنىيەتلىك «مەنۇنىيەت» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: زاپىت ئۆسكۈنە جازىسىغا شاپلاقلاپ قويۇپ ئادىلغا قارىدى. ئۇنىڭ قىسىلغان كۆزلىرىدىن مەنۇنىيەتلىك ئۇچقۇنلىرى چاقنايتتى. * — ياخشى كالىلار ئىكەن، — دېدى ئۇ ئوغلىغا مەنۇنىيەتلىك

مەمۇرىي جازا ئىنتىزام جازاسىنىڭ بىر خىلى، يەنى دۆلەت ئورگانلىرى، كارخانا ۋە كەسىپى ئورۇنلاردىكى قانۇنغا خىلاپ ھالدا مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلغان، ئەمما قىلمىشى جىنايەتنى شەكىللەندۈرمىگەن ئىشچى-خىزمەتچىلەرگە بېرىلىدىغان جازا.

مەمۇرىي جەھەتتىن توختىتىپ قويۇش <قا> ئامانلىقىنى باشقۇرۇشقا خىلاپلىق قىلغۇچىلارغا بېرىلىدىغان بىر خىل جازا. «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ئامانلىقىنى باشقۇرۇش-جازالاش نىزامى» دا بۇ خىل خاراكتېردىكى توختىتىپ قويۇشنىڭ مۇددىتى «يېرىم كۈندىن يۇقىرى، 10 كۈندىن تۆۋەن بولىدۇ؛ ئېغىرلىتىپ جازالانغاندا 15 كۈندىن ئېشىپ كەتمەيدۇ. بۇنى جامائەت خەۋپسىزلىك ئورگانلىرى كېسىم بىلەن ئىجرا قىلىدۇ» دەپ بەلگىلەنگەن. مەمۇرىي چارە ← مەمۇرىي جازا. مەمۇرىي خادىم ئورگان، كارخانا، تەشكىلات قاتارلىق ئورۇنلاردىكى مەمۇرىي خىزمەت بىلەن شۇغۇللانغۇچى خادىم. مەمۇرىي خىزمەت ئورگان، كارخانا، تەشكىلات قاتارلىقلارنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى باشقۇرۇش ئىشلىرى.

مەمۇرىي رايون <قا> دۆلەت دەرىجىگە بۆلۈپ باشقۇرۇش ئۈچۈن ئايرىغان جايلار، بۇ جايلارنىڭ ھەممىسىدە ماس ھالدا دۆلەت ئورگانلىرى تەسىس قىلىنغان بولىدۇ.

مەمۇرىي قانۇن <قا> دۆلەت مەمۇرىي ئورگانلىرىنىڭ ھەرىكەت پىرىنسىپى ۋە تۈزۈمى قاتارلىقلار ھەققىدىكى قانۇن-نىزاملارنىڭ ئورتاق نامى.

بىلگەن قاراپ قويۇپ، - بۇلارنىڭ سۈت ۋە گۆش ئۈنۈمدارلىقى يۇقىرى-دە، بالام.

مەمۇرىي I ئى (ئە) باشقۇرۇش ۋە ئىجرا قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە بولغان مەنەسپدار، باشلىق: دۆلەت مەمۇرىلىرى. ھۆكۈمەت مەمۇرىلىرى. * شەھەر ئاھالىسى قوزغىلىپ، شەھەردىكى مانجۇ مەمۇرىلىرىنى ۋە سودىگەرلىرىنى پۈتۈنلەي قىزىپ تاشلىغان.

مەمۇرىي II سۈپ (ئە) مول، ئاۋات، پاراۋان، باياشات؛ تۆكۈن؛ تولغان؛ يۇرتسىز مەمۇر. زامانىسىز مەمۇر. * سۆزلەيدۇ ئەلگە، مول ھوسۇل قىسىسىنى، قوينى مەمۇر داستىخانىدەك، باي، گۈزەل يېزىمىدەن.

مەمۇرىيچىلىق ئى. بىرەر نەرسە مول، كۆپ، تۆكۈمە بولغان ھالەت؛ مولچىلىق، توقچىلىق، باياشاتلىق؛ باياتاقچى بوۋاي پادىشاھ بولغاندىن كېيىن، پۈتۈن يۇرت مەمۇرىيچىلىققا چۆمۈپتۇ. * تەييارلىق پۇختا بولغانلىقى ئۈچۈن داستىخان مەمۇرىيچىلىقىنى نامايان قىلىپ تۇراتتى. * مول ھوسۇل تەنتەنسى ئالدىدا شۇ دەم ئاچتى يۈز، يۇرت ئارا مەمۇرىيچىلىق داستىخاننى يايغان بۇ كۆز.

مەمۇرىي سۈپ (ئە) ① مەمۇرىيەتكە دائىر، باشقۇرۇش ۋە ئىجرا قىلىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغان: مەمۇرىي بۆلۈم. مەمۇرىي خىزمەت. مەمۇرىي ھوقۇق. مەمۇرىي تارماق. مەمۇرىي كادىر. * چۈنكى، ئۇ دوختۇرخانىنىڭ مەمۇرىي ئىشلىرىغا مەسئۇل ئىدى. ② مەمۇرىيەت يولى بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدىغان، ئىجرا قىلىنىدىغان: مەمۇرىي چارە. مەمۇرىي جازا. مەمۇرىي بۇيرۇق ھۆكۈمەت ئېلان قىلغان بۇرلۇك ئەمىر-پەرمانلار.

غۇنچەم شەرۋانغا. * - سىز كىرگەچ تۇرۇڭ ئىخەمەت ئاكا، - دېدى پاتىگۈل ئۇنىڭ قاراشلىرىدىن خىجىل بولغاندەك كۆزلىرىنى قاپچۇرۇپ، - مەن چاي ئېلىپ كېلىۋالاي.

مەنە ئە ئى (ئە) ① < تىل > سۆز ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن چۈشەنچە؛ ئۇقۇم؛ سۆزنىڭ ئۇدۇل مەنىسى. سۆزنىڭ كۆچمە مەنىسى. مەنە ئىپادىلىگۈچى يېزىق. ② ئىش-ھەرىكەت، جۈملە، خەت، گەپ، ئەسەر ۋە ئىشۇ قاتارلىقلارنىڭ مەزمۇنى؛ گەپنىڭ مەنىسى. خەتنىڭ مەنىسى. چوڭقۇر مەنە. * -

توڭلاۋاتامسەن؟ - دەپ سورىدى ئە نۆۋەر ئۇنىڭ يۈزىگە ئېڭىشىپ. مەستۇرە كۈلۈپ قويۇپ، «ھەئە» دېگەن مەنىدە بېشىنى ئىرغىتىپ قويدى. * ئۇ قاندىن گەپ-سۆز قىلمايلا قۇچاقلىۋالدى. ئىشكىتىن ئەمدىلا كىرگەن قاندىر دوستى ئادىلنىڭ بۇ ھەرىكىتىدىن سەل ئەجەبلەندى ۋە سىرلىق بىر مەنە سەزدى. ③ كۆچمە. قىممەت، ئەھمىيەت؛ ماھىيەت؛

ئادىل ئە قىللىق، ئىشچان، تەدبىرلىك بىگت بولۇپ، مۇشۇ ئائىلىدە ئىز بېسىپ قېپقالغان كەنجى ئوغۇل، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاتا كەسپىگە چىن مەنىسى بىلەن ۋارىسلىق قىلغان ئاجايىپ ياخشى ئورمانچى ئىدى. * تۇغۇلدۇڭ، چوڭ بولدۇڭ، ياشىدىڭ ئۇزاق، ئۆتتى ھەم بېشىڭدىن كۆپ ئىسسىق-سوغۇق. بىلدىڭمۇ ھاياتنىڭ مەنىسى نېمە؟ قويۇپ باق ئۆزۈڭگە شۇنداق بىر سوراق!

مەنە بەرمەك تەبىر بەرمەك، چۈشەنچە بەرمەك؛ - توغرا، ئۆمرى مەنىسىز ئۆتكەن كىشىنىڭ سۆزىگە مەنە بەرمەك تەس. ئاۋۋال ئېيتىڭا، ئېچىلمايدىغان غۇنچە بولامدۇ؟ - دېدى ئۇ سوئال تەلەپپۇزىدا. * ئەپەندىم يېپىنى تارتىپ قويۇپتەكەن، پادىشاھ جىم بولۇپتۇ. ئەپەندىم دەرھال

مەمۇرىي كەنت بىر ياكى بىرقانچە تەبىئىي كەنتتىن تەشكىل تاپقان، يېزىدىن كىچىك مەمۇرىي بىرلىك.

مەمۇرىي مەھكىمە < تارىخ > ① دۆلىتىمىزنىڭ ئازادلىقتىن بۇرۇنقى ئىنقىلابىي بازىلىرى ۋە ئازادلىقنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدىكى بەزى رايونلاردا تەسىس قىلىنغان يەرلىك ھاكىمىيەت ئورگىنى. ② دۆلىتىمىزنىڭ بەزى ئۆلكە ياكى ئاپتونوم رايونلىرىدا تەسىس قىلىنغان ۋاكالىتلىك ئورگىنى.

مەمۇرىي ھوقۇق < قا > كاپىتالىستىك دۆلەتلەردە «ئۈچ ھوقۇق ئايرىم بولۇش» تۈزۈمىدىكى دۆلەتنىڭ مەمۇرىي ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ھوقۇقىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇلارنىڭ قانۇندا مەمۇرىي ھوقۇقىنى ھۆكۈمەت يۈرگۈزىدۇ. ئۇ قانۇن چىقىرىش ھوقۇقى ۋە ئەدلىيە ھوقۇقىدىن ئايرىم بولىدۇ دەپ بەلگىلەنگەن.

مەمۇرىي ئورگان دۆلەتنىڭ مەمۇرىي خىزمىتىنى ئىجرا قىلىدىغان ئورگانلار.

مەمۇرىي ئىشلار « مەمۇرىي خىزمەت.

مەمۇرىيەت ئى (ئە) مەمۇرىي ئىش، مەمۇرىي خىزمەت؛ ئۇ كېتىۋېتىپ بۇندىن بىر ھەپتە بۇرۇن مەكتەپ مەمۇرىيىتى يىغىنىدا بولۇپ ئۆتكەن ئاخىرقى تالاش-تارتىشلارنى ئەسلەشكە باشلىدى. * بولۇپمۇ مەن ئۇنىڭ ھەمىشە «ئىنقىلاب»، «سىياسىي» دەپ مەمۇرىيەتكە ئارىلىشىۋېلىشىدىن قاتتىق بىزار ئىدىم.

مەن ئال. كىشىلىك ئالماش I شەخس ئاددىي تۈرىنىڭ بىرلىكى (يەنى سۆزلىگۈچىنىڭ ئۆزى)؛ سەن ئۇل، مەن تىرىلەي (ماقال). * - مەن سىلەرگە سېتىلىپ كەتكەن قۇل ئەمەس، - دېدى

قومۇش مەنبەسى بولمىغان بۇ كارخانا ئاخىرى پۈتۈنلەي ئىشتىن توختىدى. * 4-دۈيىنىڭ يەرلىرى قاتتىق، قۇم مەنبەسى يىراق بولغاچقا، خېلى كۆپ قىسىم يەرلىرىگە قۇم قۇيۇلمىغانىدى. ② بىرەر نەرسە، ئىش-ھەرىكەت ۋە شۇ قاتارلىقلارنىڭ بارلىققا كېلىشى، ھاسىل بولۇشى ئۈچۈن ئاساس بولغان ئامىل، سەۋەب، نەرسە قاتارلىقلار: دارامەت مەنبەسى، ئىجاد مەنبەسى، ئىلھام مەنبەسى. * بىزدىكى ئىسراپچىلىقلارنىڭ مەنبەسى ئەنە شۇنداق ئەھمىيەت بەرمىگەن، كۆزگە كۆرۈنمىگەن كىچىك ئىشلاردۇر. * خالايمەن ھەقىقىي كۈلۈشنى، كۈلكەمنىڭ مەنبەسى خۇشاللىق. مەسخىرە كۈلگەننىڭ چېھرىنى، كۆرىمەن جۇدۇن ۋە تۇمانلىق. ③ مەلۇمات، خەۋەر قاتارلىقلار ئېلىنغان جاي ياكى ئىلمىي تەتقىقات ئىشلىرى ئۈچۈن ئاساس بولغان ئەسەر، ھۆججەت ۋە شۇ قاتارلىقلار: قەدىمكى تۈرك يېزىقىغا ئائىت تارىخىي مەنبەلەردىمۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ئىسلامىيەتتىن بۇرۇن بۇددا دىنىغا ئېتىقاد قىلغانلىقى تىلغا ئېلىندۇ.

مەنبە چىلىك نى <پەلس> مەۋجۇداتلارنىڭ كېلىپ چىقىش، پەيدا بولۇش مەنبەسىنى، جەرياننى ئاساسىي چىقىش قىلىدىغان نەزەرىيىۋى ئېقىم، كۆز قاراش؛ جانلىقلارنىڭ يارىلىش مەنبەسىنى ئاساس چىقىش نۇقتا قىلىشتىن ئىبارەت نەزەرىيىۋى ئېقىم: بۇ نەقىل فېيىرباخنىڭ «بەدەن ۋە جان، تەن ۋە روھ توغرىسىدىكى ئىككى مەنبەچىلىككە رەددىيە» دېگەن ئەسىرىدىن ئېلىنغان. **مەنبەداش** سۈپ. بىر مەنبەدىن كېلىپ چىققان، مەنبەسى بىر: مەنبەداش سۆزلەر.

مەنبەداش سۆزلەر <تىل> بىر تىلدىكى مەنە جەھەتتىن ياكى فونېتىكىلىق

پادىشاھنىڭ گېپىگە مەنە بېرىپتۇ. **مەنە چىقماق** مەنە ئىپادىلەنمەك: ئۇنىڭ بۇ ھالىتىدىن گويا «ھەي، ياشلىق دېگەن باشقا گەپ جۇمۇ» دېگەندەك مەنە چىقاتتى. **مەنەسىگە يەتمەك** مەنەسىنى چۈشەنمەك: قىزنىڭ نۇر چاقناپ تۇرغان كۆزلىرىدە غەلتە بىر روھىي ھالەتنى سەزگەن مېھمان كۆزىنى شەپخىمگە تىكىپتۇ. قاراشنىڭ مەنەسىگە يەتكەن ھوشيار شەيخ دەزھال مۇنداق دەپتۇ.

مەنەن سۈپ (ئە) مەنەسى ئاساس قىلىنغان، مەنەسى بويىچە: مەنەن تەرجىمە. مەنەن سىزىش.

مەنەن تەرجىمە <تىل> مەلۇم بىر خىل ماتېرىيالنى باشقا بىر تىلغا تەرجىمە قىلغاندا، ئۆزئارا تەڭداش بولغان سۆز ۋە گرامماتىكىلىق ۋاسىتىلەرنى قوللىنىشقا ئىمكانىيەت بولمىغاندا، ئەسلىي تىلدىكى ئوي-پىكىرنى تەرجىمە تىلىنىڭ ئۆزىگە خاس گرامماتىكىلىق شەكىللىرى بىلەن مەزمۇن جەھەتتىن تولۇق، توغرا ئىپادىلەش ياكى ئىزاھلاش يولى بىلەن ئىپادىلەش ئۇسۇلى.

مەنەن سىزىش <گ سەن> رەسىم سىزىش ئۇسۇللىرىدىن بىرى. بۇنىڭدا شەيئىلەرنىڭ ئوبرازى ئەسلىدىكى مەزمۇن تەلپى ياكى ئىپادىلىمە كىچى بولغان ئىدىيىۋى ھېسسىيات ئاساسىدا سىزىپ چىقىلىدۇ.

مەنبە نى (ئە) ① بىرەر نەرسە ئېلىنىدىغان، چىقىدىغان، باشلىنىدىغان ياكى ئىشلەپچىقىرىلىدىغان، جاي، قۇرۇلما ۋە شۇ قاتارلىقلار: خام ئەشيا مەنبەسى. سۇ مەنبەسى. گاز مەنبەسى، ئېلېكتر مەنبەسى. * كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن

ئالدى مەنبە ئەت بۇ ئىشتىن، ئايرىلىسۇ سىنىپتىن، ئايرىلىدى ئوقۇشتىن.

مەنبە ئەت بەرمەك پايدا، نەپ يەتكۈزمەك، مەنبە ئەت تەندۈرمەك.

مەنبە ئەت قىلماق مەنبە ئەتتى كۆرۈلمەك، ئۈنۈمى بولماق، پايدا قىلماق: دورا بوتۇلكىلىرىنى ئاخشۇرۇپ ئىككى تال ئاسپىرىنۇ ئېچىپ باقتىم، بىراق ھېچ مەنبە ئەت قىلاي دېمەيدۇ: * بۇ دورا مېنىڭ ئاشقازنىمغا ئوبدانلا مەنبە ئەت قىلدى.

مەنبە ئەت يەتكۈزمەك مەنبە ئەت تەككە ئىگە قىلماق، مەنبە ئەت بەرمەك، مەنبە ئەت تەندۈرمەك: ئۇ زېۋىس ھۇزۇرىدىن ئوت ئوغرىلاپ بېرىش ئارقىلىق ئىنسانلارغا ئاز-ئولا مەنبە ئەت يەتكۈزگەنلىكى ئۈچۈن ئۆزىنى بەختلىك ھېس قىلاتتى.

مەنبە ئەت تېرەس سۈپ (ئەپ) شەخسى مەنبە ئەت تىنلا كۆزلەيدىغان، ئۆز مەنبە ئەت تىنلا ئويلايدىغان ۋە كۆزدە تۇتىدىغان: مەنبە ئەت تېرەس ئادەم. * بەزى نەزىرى تار شەخسى مەنبە ئەت تېرەس كىشىلەر ئالتاغىل توۋلىشىپ، ئۆزلىرىنىڭ قەبە ئارزۇ-ھەۋەسلىرىنى سەن ئارقىلىق قاندۇرۇشقا ئورۇنۇپ، سېنىڭ پاك ھۆسۈڭگە داغ تەگكۈزدى. || مەن ئۇ مەنبە ئەت تېرەسلەرگە خۇددى بالىلارچە ئالدىندىم:

مەنبە ئەت تېرەسلىك « مەنبە ئەت تېرەس » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بۇ يەردە شەخسى مەنبە ئەت تېرەسلىكتىن گەپ ئېچىش راستلا كالا دېسە، پاقالچاق دېگەنلىك بولىدۇ، چۈنكى ئۇ زادىلا بىلىش نەزەرىيەسىدىكى كاتېگورىيە ئەمەس. * ئۇنىڭ بۇ خىل روھى سەن ئەتنى ئىجتىمائىي مەنبە ئەت تېرەسلىكنىڭ قورالىغا ئايلاندۇرۇۋالغان كىشىلەرگە ئەڭ ئاچچىق مەسخىرە ئەمەسمۇ؟

قۇرۇلما جەھەتتىن باغلىنىشلىق بولغان سۆزلەر. مەسىلەن، ئۇيغۇر تىلىدا « ئىشچى، ئىشچىلىق، ئىشخانا، ئىشۋاز، ئىشۋازلىق » قاتارلىق سۆزلەر « ئىش » سۆزى ئاساسىدا ياسالغان. شۇڭا بۇلار مەنبە داش سۆزلەر بولىدۇ.

مەنبە شۇناس ئى (ئەپ) مەنبە شۇناسلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ۋە شۇ ھەقتە مەلۇم تەتقىقات نەتىجىلىرى بولغان ئادەم.

مەنبە شۇناسلىق ئى. تىل-ئەدەبىيات پەنلىرىنىڭ بىر تارمىقى. ئۇ يازما يادىكارلىق، تارىخىي، بەدىئىي ئەسەرلەر، خارابىلاردىن قېزىۋېلىنغان ھۆججەت قاتارلىقلارنىڭ ئەسلىي تېكىستىنى بەلگىلەش ياكى ئەسلىي نۇسخىغا ئەڭ يېقىن كېلىدىغان تېكىستىنى تەييارلاش ۋە تەتقىق قىلىش قاتارلىق مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇ يەنە « تېكىستولوگىيە » دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

مەنبەلىك سۈپ. مەنبەسى بار، مەنبەگە ئىگە: مەنبەلىك تەبىر.

مەنبەلىك تەبىر < لوگ > ئېنىقلانغۇچىنىڭ كېلىپ چىقىش، پەيدا بولۇش، ھاسىل بولۇش جەھەتتىكى بەلگىسىنى كۆرسىتىش ئارقىلىق بېرىلگەن تەبىر.

مەنبە ئەت ئى (ئە) ماددىي ياكى مەنئىي، جىنسىي ياكى روھىي پايدا، نەپ: مەنبە ئەت بەرمەك. مەنبە ئەت يەتكۈزمەك. مەنبە ئەت ئالماق. * بۇ ئىشنىڭ سىلى بىلەن بىزگە مەنبە ئەتتى يوق. * ۋەتەن، خەلق، مىللەت مەنبە ئەتنى ئالدىدا مېنىڭ شەخسىي مەنبە ئەتتىم ھېچنەرسىگە ئەرزىمەيدۇ. مەنبە ئەت ئالماق مەنبە ئەت تەككە ئېرىشمەك، مەنبە ئەت تەلەنمەك: شۇنداق قىلىپ مەتقاسم،

مەنپە ئەتچىل سۈپ. مەنپە ئەتنى ھەممىدىن ئەلا بىلىدىغان، شەخسى مەنپە ئەتنلا كۆزلەيدىغان، پايدا-مەنپە ئەتكە بېرىلگەن، مەنپە ئەتپەرەس: مەنپە ئەتچىل ئادەم.

مەنپە ئەتچىلىك ئى <پەلس> ئەمەلىي ئۈنۈم ياكى مەنپە ئەتنى ھەرىكەت مىزانى قىلىشنى تەشەببۇس قىلىدىغان ئېتىكىلىق نۇقتىئىنەزەر. تۈرلۈك سىنىپلارنىڭ تۈرلۈك مەنپە ئەتچىلىكى بولىدۇ.

مەنپە ئەتتار سۈپ (ئەپ) بىرەر ئىشتا مەنپە ئەتكە ئىگە بولغان، شۇ ئىشتا مەنپە ئەتنى بار: ئۇلار بۇنىڭدىن مەنپە ئەتتار ئەمەس. * بىز بۇ مەسىلىنى خېلى نۇرغۇن مەنپە ئەتتار كىشىلەر بىلەن مۇھاكىمە قىلىپ چىقتۇق. // گۆرۈكەشلەر جەنۇبىي يۆنىلىش قوشۇنىنىڭ غەلىبىسىگە ئۆزلىرىنى مەنپە ئەتتار ھېسابلىمايتتى.

مەنپە ئەتتار بولماق مەنپە ئەتكە ئېرىشكەن، مەنپە ئەتكە ئىگە بولماق، مەنپە ئەتلەنمەن، پايدا-نەپ ئالماق: شۇ باھانە بىلەن ئەك ياخشى ئادەملەرنى ۋە بىزنىڭ ئىشىمىزدىن مەنپە ئەتتار بولغان بايلارنى يىغمىز. * مېنىڭ قارىشىمچە ئالىم سوتسىيالىستىك جەمئىيىتىمىزدىن ئىنتايىن مەنپە ئەتتار بولغان، ياش ئەۋلادلىرىمىزنى تەربىيەلەش يولىدا ئۆزىنى قۇربان قىلىشقا تەييار تۇرغان بىر ئادەم.

مەنپە ئەتتار قىلماق مەنپە ئەتكە ئېرىشتۈرمەن، مەنپە ئەتكە ئىگە قىلماق، مەنپە ئەتلەندۈرمەن، پايدا بەرمەن، نەپ بەرمەن: بىز بۇ بايلىقتىن ئۇلارنىمۇ مەنپە ئەتتار قىلدۇق.

مەنپە ئەتتارلىق « مەنپە ئەتتار » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: سىرتتىن

كىرگۈزۈلگەنلىرى ئاساسىي جەھەتتىن يۈرۈشلەشكەن ئۆسكۈنلەر بولۇپ، سېتىۋېلىنغان ياساش تېخنىكىسى ۋە تېخنىكا مەنپە ئەتتارلىق ھوقۇقى ئاز بولدى، ئۆسكۈنلەردىن ئۆزىمىزدە ھەل قىلىنغانلىرى ئاز بولۇپ قالدى.

مەنپە ئەتتسز سۈپ. مەنپە ئەتنى يوق؛ مەنپە ئەت بەرمەيدىغان، مەنپە ئەت قىلمايدىغان: مەنپە ئەتتسز ئىش.

مەنپە ئەتلىك سۈپ. مەنپە ئەتنى بار، مەنپە ئەت قىلىدىغان، پايدىلىق: شۇنىڭ بىلەن يۇرتقا، خەلققە مەنپە ئەتلىك ياخشى ئىشلىرىمىز بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرايدۇ، گۈللىرىمىز تۈزۈيدۇ. * - دەرۋەقە سىز ئېيتقاندا، مەن ئۇچراشقان بىرقانچە بايلاردىن بىرەر مەنپە ئەتلىك پىكىر ئالالىدىم، - دېدى شائىر تەسىرلەنگەن ئاھاڭدا.

مەنپەر ئى (خەن) خېمىرى يېسى قىلىنىپ، سۇغا ئۇزۇپ تاشلاپ پىشۇرۇلغان چۆپ: مەنپەر سومەن.

مەنپەر سومەن خېمىرى يېسى قىلىنىپ، سۇغا ئۇزۇپ تاشلاپ پىشۇرۇلدىغان، چۆپنى تەييارلانغان سەي بىلەن بىللە قورۇپ ئېتىلىدىغان تاماق.

مەنپەسى ئى. ئۈستى ئورالىغان كەمپۈت. مەنپۇ ← مەنپۇ دوپپا.

مەنپۇ دوپپا دوپپىنىڭ بىر خىلى. دۇخاۋىدىن تىكىلىپ، يىپەك يىپتا ئاددىراق گۈل ئىشلىنىدۇ. ئادەتتە ئاياللار كىيىدۇ. مەنپىز ئى. لىمۇن ئارىلاشتۇرۇپ قايناتقان شېكەر قىيامىدىن ياسالغان بىر خىل پاتاسا.

مەنپىي سۈپ (ئە) ① <مات> نۆلدىن كىچىك: مەنپى سان. ② <فز> زەررىچىلىرى ئېلېكتىردىن ئىبارەت بولغان ياكى ئېلېكتىرگە ئىگە بولغان: مەنپىي زەرەت. مەنپىي قۇتۇپ.

③ ئىنكار قىلىنغان، زەرەت قىلىنغان؛ مەنپىي ئىبادەت.

مەنپىي پۈتۈن سان < مات > تەبىئىي ساننىڭ ئالدىغا مەنپىي ئالامىتى « - » نى قويۇشتىن ھاسىل بولغان سان. مەسىلەن، 1-، 2-، 3-لەرنىڭ ھەممىسى مەنپىي پۈتۈن سانلاردۇر.

مەنپىي تېمپېراتۇرا < فىز > سىستېمىنىڭ ئېنتروپىيىسى ئىچكى ئېنېرگىيىنىڭ ئېشىشىغا ئەگىشىپ كېمەيگەن چاغدا سىستېما ئىگە بولىدىغان تېمپېراتۇرا.

مەنپىي زەرەت < فىز > جىسىم ئارتۇق ئېلېكترونغا ئېرىشكەن چاغدا زەرەتلىنىش ھادىسىسىنى ئىپادىلەيدۇ، بۇ خىل خاراكتېرلىك زەرەت مەنپىي زەرەت دېيىلىدۇ. مەسىلەن، نېۋىتون رەخت ياكى مۇشۇك تېرىسىگە سۈركەلگەن سۇرغۇچ تاياقچىدىكى زەرەت مەنپىي زەرەتتۇر.

مەنپىي سان < مات > نۆلدىن كىچىك بولغان سان. ئادەتتە ئۇ مۇسبەت ساننىڭ ئالدىغا مەنپىي ئالامىتىنى قويۇش ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. مەسىلەن، 3-، 5-قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

مەنپىي قۇتۇپ < فىز > ← كاتود. مەنپىي كرىستال < فىز > نورمال نۇردىكى سۇندۇرۇش كۆرسەتكۈچ غەيرىي نورمال نۇردىكى سۇندۇرۇش كۆرسەتكۈچىدىن چوڭ بولىدىغان يەككە ئوقلۇق كرىستال. مەسىلەن، كالىتست قاتارلىقلار.

مەنپىي ئېلېكتىر < فىز > ← مەنپىي زەرەت.

مەنپىي ئىبادەت < دىن > تۈتەنمىزدا ئىبادەت ۋە مۇراسىملار ئىككى گۇرۇپپىغا بۆلۈنىدۇ، بۇنىڭ بىرىنچىسى مەنپىي

ئىبادەتتۇر. بۇ - ياساقلار (مەنپىي قىلىنغانلار) غا رىئايە قىلىشتىن ئىبارەت. دىنغا قوبۇل قىلىنغان كىشى نۇرغۇن ياساقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر مۇنچە ئىبادەتلەرنى قىلىشقا مەجبۇر بولۇپ، كۆپچىلىكتىن ئايرىلىپ ياشايدۇ ۋە دىنغا كىرمىگەنلەر بىلەن سۆزلەشمەيدۇ. ئۇلار رەھبىرى بولغان مۇسۇلمان بىلەن بىللە ئورمانغا كىرىپ، ھەر تۈرلۈك ياساقلارغا مۇۋاپىق بىر تۇتاش سىناقلاردىن ئۆتكەندىن كېيىن، ئاندىن دىنغا قوبۇل قىلىنىدۇ.

مەنپىيلىك ① « مەنپىي » سۆزىنىڭ

ئىسىم شەكلى: مەنپىلىك مۇناسىۋىتى. ② ئاياللارغا خاس خۇسۇسىيەت، ئاياللىق خۇسۇسىيەت: مەنپىلىكنى كۈچەيتكۈچى دورىلار.

مەنپىيلىك ② ئى (خەن) جان. لەگەن چۆپىنىڭ سۈيى، ئاش سۈيى.

مەنپىيلىك ③ ئى (ئە) ① ئويىپىكىتىپ شەيئەلەر

تەرەققىياتى ياكى تەپەككۈرنىڭ مۇقەررەر قانۇنىيىتى، يەنى گەپ-سۆز، پىكىر، ھەرىكەت ۋە شۇ قاتارلىقلارنىڭ ئەقىلگە مۇۋاپىقلىقى: تۇرمۇش مەنتىقىسى. * بۇ پىكىر مەنتىققە سىغمايدۇ. * بىرنەرسىگە ئىشىنىمەن، ھەق-ناھەق ھامان ئايرىلىدۇ، تارىخ ئۆز مەنتىقىگە ھەرگىز خىلاپلىق قىلمايدۇ. خەلق ئادىل سوتچى. ② تەپەككۈر قىلىش ئۇسۇلى: - بۇنىڭغا ئۇۋال بولدى-دە، - دېدى سېلىم ئېچىنىش بىلەن رەبھان چىقىپ كەتكەندىن كېيىن تۆۋەن ئاۋازدا سۆزلەپ: - ئاكىسى گۇناھكار بولسا سىڭلىسىمۇ گۇناھكار بولىدۇ، دېگەن مەنتىقىنى ئۆمرۈمدە مانا ئەمدى كۆرۈۋاتىمەن! * مانجۇلارنىڭ قانلىق قامچىسى، ئابلىز قارىنىڭ غالىپلىق مەنتىقى،

سالماق، ئوي-پىكىرلىرى مەنتىقلىق، ئىنتايىن ئىدىئىلىق ۋە خالىس بىر ئادەم بولۇپ قالاتتى. || مەن ئۇنىڭ سۆزلىرىنى بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ئولتۇرۇپ ئاڭلىدىم، ئۇ مەنتىقلىق سۆزلەپ يىتىپتۇ. **مەنتىقىي سۈپ (ئە)** ① مەنتىققە ئائىت: مەنتىقىي فورمۇلا. ② مەنتىققە ئاساسلانغان؛ مەنتىقلىق: ئادالەت « ئاتامنىڭ يۇقىرىقى ھۆكۈمى مەنتىقىي خۇلاسىگە توغرا كەلمەسلىكى مۇمكىن، بۇنى مەن ئۆزۈم تەكشۈرۈپ سىناپ كۆرۈشۈم لازىم ئىكەن » دېگەن ئويغا كەلدى. * ئىستىخپىچىلىك نەزەرىيىسى ئاڭلىق تەركىبلەرنىڭ ھەرىكەت داۋامىدىكى رولىنى تۆۋەنلىتىدىغان نەزەرىيە. « قۇيرۇقچىلىق » نىڭ ئىدىيە سىستېمىسى بارلىق ئاغىچىلىقنىڭ مەنتىقىي ئاساسىي.

مەنتىقىي بىلىش < پەلس > ← **ئەقلىي بىلىش**: ئۇ ھېسسىي بىلىشنىڭ مەنتىقىي بىلىشكە سىلجىش ھەرىكىتىنى ماتېرىيالىستىك، بەلكى دىئالېكتىك يوسۇندا كۆرسىتىپ بەردى.

مەنچاڭ I ئى (خەن) جان ت. ئاشخانىلاردا خېمىر بىلەن مەشغۇل بولىدىغان ئاشپەز. **مەنچاڭ II** ئى (خەن) بۇغداي خېمىرىنىڭ قاينا-قاينا سىقىپ مېغىزىنى چىقىرىپ تاشلىغاندىن كېيىنكى قېلىپ قالغان گۆشسىمان قالدۇقى.

مەنچاڭلىق « مەنچاڭ I » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: مەنچاڭلىق قىلماق.

مەنچاناق ئى (ئە) بىر ئۇچىغا ئارغامچا چىكىلىپ، يەنە بىر ئۇچىغا يوغان تاش ئېسىلىدىغان بىر خىل يەرلىك ياغاچ پىشاك. ئادەتتە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىپ قۇدۇقتىن سۇ تارتقىلى ۋە يىراقلارغا تاش ئاتقىلى بولىدۇ؛ ۋىزىلداپ ئۇچۇۋاتقان ئېلىس ئوقلار بىلەن مەنچاناقلاردىن ئېتىلغان تاش بوشلۇقتىكى يېرىم يولىدىلا بىر-بىرىنى خوراتماقتا ئىدى.

تۇيۇقسىز باستۇرۇپ كەلگەن ئاغرىق-سىلاقنىڭ قورقۇنچى پۇقرانى بىر بۇردا نان ۋە جان قايغۇسىغا مەھكۇم قىلدى. ③ تەپەككۈر شەكلى ۋە تەپەككۈر قانۇنىيەتلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن؛ لوگىكا: داۋۇت ئەتتاكىي ئىلىم ۋە مەرىپەتلەرنى خىمىيە، ئاسترونومىيە، قانۇن، مەنتىق قاتارلىق بىرنەچچە قىسىم ۋە گۇرۇپپىلارغا ئايرىپ، ئۇلارنىڭ چېگرىلىرىنى بەلگىلىگەن.

مەنتىقە (توغرىسى: مەنتىق) ← **مەنتىق**.

مەنتىقچانلىق ئى. مەنتىققە ئۇيغۇنلىشىش، مەنتىققە مۇۋاپىق بولۇش، مەنتىقلىق: تەپەككۈر بىر زەنجىر بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدە يەنە بىرمۇنچە ھالقىلار بار، بىرەر نۇقتىنىڭ بېشى، ئوتتۇرىسى، ئاخىرىسىدىن تارتىپ بىرەر جۈملە سۆزنىڭ ئىلگىرى-كېيىنلىك تەرتىپىگىچە، ئۇلارنىڭ مەنتىقچانلىقىغا ئېتىبار بېرىش لازىم. **مەنتىقسىز** سۈپ. مەنتىقى يوق، مەنتىققە چۈشمەيدىغان: مەنتىقسىز گەپ. * مەنتىقسىز بۇ جاۋابقا قارشى قۇر بېشى ئاچچىقى بىلەن ۋارقىرىدى.

مەنتىقسىزلىق « مەنتىقسىز » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

مەنتىقشۇناس ئى. مەنتىق ئىلمىنى تەتقىق قىلغۇچى ئالىم: - سەن، - دەيدى بۇ رەھىمسىز مەنتىقشۇناس.

مەنتىقشۇناسلىق ئى. مەنتىقنى يەنى پىكىر قىلىش ئۇسۇللىرىنى، ئەقىلگە مۇۋاپىق پىكىر قىلىش يوللىرىنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم، پەن.

مەنتىقلىق سۈپ. مەنتىققا ئىگە بولغان، مەنتىققا ئاساسلانغان، مەنتىق جەھەتتىن توغرا، ئېدىئىلىق: مەنتىقلىق گەپ. * ئۇنىڭ گەپلىرىمۇ ناھايىتى مەنتىقلىق. * مۇشۇنداق چاغلاردا جەمئەت پۈتۈنلەي باشقا: ھۇشيار،

مەنچىزە ئى (خەن) ← قۇشقاچتىلى
ئاش: ئۇ يېپىپ قويغان خېمىرنى مەنچىزە
قىلىپ كەستى.

مەنچىڭ ئى (خەن) < تارىخ > ← چىڭ
سۇلالىسى.

مەنچىڭ خاندا نلىقى < تارىخ > ← چىڭ
سۇلالىسى.

مەنچىلىك ئى < پەلس > سۇبېيكتىپ
ئىدىئالزىملىق پەلسەپىنى چېكىگە
يە تىكۈزۈشتىن چىقىرىلغان بىمەنە يەكۈن.
ئۇ پەقەت « مەن » لا مەۋجۇت، باشقا
ھەممە نەرسە (جۈملىدىن باشقا
ئادەملەرمۇ) مېنىڭ تەسەۋۋۇرۇمدۇر ياكى
ئۇنى مەن (سۇبېيكتىپ ئىرادەم) ياراتقان
دەپ قارايدۇ.

مەنقىر ئى. دىئال ← مۆلدۈر: قار بىلەن
مەندىر يېغىپتۇ، كەلمە يارىم ئىز بولۇر.
ئاخشام كېلىپ ئەتە يانساڭ، بارچە خەققە
سۆز بولۇر.

مەنزەر ئى (ئە) بالكون؛ بالخانا؛ بىركۈنى
ئۇ مەنزەردىن كويچىغا قاراپ تۇراتتى، چوڭ
يولدىن ئارقىسىدا 40 مۇرىتى بار بىر ئەزىز
ئۆتۈپ قالدى. * سىزنىڭ ئۆيىڭىزنىڭ ئاستىنى
يوللۇق، ئۈستىنى مەنزەر قىلىپ كىم ياساپ
بەردى؟

مەنزۇر سۈپ (ئە) كىشىلەرگە ماقۇل
كېلىدىغان، ياقىدىغان ماقۇل، لايىق،
مۇۋاپىق: مەنزۇر بولماق. مەنزۇر كەلمەك.
مەنزۇر بولماق ماقۇل كۆرۈلمەك، ياقماق:
— تەقسىر، مېنىڭدە بىر ئاز نان بار، نەزەرلىرىگە
مەنزۇر بولسا بېرەي، — دەپتۇ. * بېلىق
شاھقا مەنزۇر بولۇپ، بېلىقچىغا مىڭ تىللا
بېرىشنى خەزىنىچىگە بۇيرۇپتۇ.

مەنزۇر كەلمەك ياقماق، ماقۇل كۆرۈلمەك،
لايىق كەلمەك: چولپان بولسا ئىرپانغا

مەنزۇر كەلگۈدەك دوپپا تىكىش كويىدا گۈل
نۇسخىلىرىنى تاللاش بىلەن بەند ئىدى. *
دۇكاندىكى شۇنچە ئەقىدە بىلەن ئىشلەنگەن
تەبىئىي مالنىڭ ھېچبىرى بۇ مېھماننىڭ كۆڭلىگە
مەنزۇر كەلمىگىنى ئىمام مۇھەممەتكە بەك
ئەلەم قىلدى.

مەنزىرە ئى (ئە) ① مەلۇم بىر جاينىڭ
كۆزگە تاشلىنىپ تۇرغان ياكى تەسەۋۋۇر
قىلىنغان تاغ-دەريا، گۈل-گىياھ،
دەل-دەرەخ، ئۆي-ئىمارەتلەر ۋە بەزى
تەبىئەت ھادىسىلىرى (يەنى قار، يامغۇر
قاتارلىقلار) دىن تەشكىل تاپقان كۆرۈنۈشى:
تەبىئەت مەنزىرىسى. مەنزىرە تەسۋىرى.
مەنزىرە رەسىمى. مەنزىرە لىرىكىسى. *
تىيانشاننىڭ جەنۇبى ۋە شىمالدا بوستانلىق،
بايلاقلار بار. مول بايلىق، گۈزەل مەنزىرە
كىشىنى مەپتۇن قىلىدۇ. * كەڭ دالىلار،
سارغىيىپ پىشقان زىرائەتلەرگە تولغان ئېتىزلار،
يوپۇرماقلىرى ئالتۇندەك تاۋلانغان دەل-دەرەخلەر
ئاجايىپ كۆز مەنزىرىسىنى ھاسىل قىلغانىدى.
② ئەھۋال، ۋەقە كۆرۈنۈشى: ئۇنىڭ
خىيالىدىن « ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان » دادىسى
نىڭ جەسىتىنى ھويلىغا كۆتۈرۈپ كىرىۋاتقان
پاجىئەلىك مەنزىرە ئۆتۈۋاتتى. * بىرنەچچە
ھاراق شېشىسى ئۆرۈلۈپ، چىنە-قاچىلارنى
چاقتى. « جاراڭ-جۈرۈڭ » قىلغان ئاۋازلارغا
ئىككى قىزنىڭ قىيا-چىياسى قوشۇلۇپ، غەلىتە
بىر مەنزىرە ھاسىل بولدى.

مەنزىرە تەسۋىرى < ئەد > ئەدەبىي
ئەسەرلەردىكى پېرسوناژ ئەتراپىنى ئوراپ
تۇرغان، ئۇلارنىڭ پائالىيەتلىرىنى ئارقا
كۆرۈنۈش بىلەن تەمىنلەپ تۇرغان،
پېرسوناژ خاراكتېرىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە
راۋاجلىنىشىغا تەسىر كۆرسىتىدىغان
مەنزىرىلەرنى تەسۋىرلەش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مەنزىرە چۈشۈرگۈچى چىراغ < تىيا > كۈچلۈك نۇر ۋە لىنزا قۇرۇلمىسىدىن پايدىلىنىپ، ئاق پەردىگە رەسىم ياكى خەت چۈشۈرگۈچى ئۈسكۈنە .

مەنزىرە فوتوگرافىيىسى < گسەن > فوتوگرافىيە سەنئىتىنىڭ بىر خىلى . ئاساسەن تەبىئەت دۇنياسىنىڭ مەنزىرىلىرىنى ۋە ئىنسانلار تەرىپىدىن ئۆزگەرتىلگەن تەبىئەت مەنزىرىلىرىنى ئىپادىلەيدۇ .

مەنزىرە لىرىكىسى < ئەد > تەبىئەت مەنزىرىسىنى تەسۋىرلەش ئارقىلىق شائىر ئۆزىنىڭ ئىدىيىۋى ھېسسىياتىنى ئىپادىلەيدىغان لىرىك شېئىر .

مەنزىرىلىك سۈپ . مەنزىرىسى گۈزەل ، چىرايلىق ؛ مەنزىرىسى كىشىگە ياقىدىغان ، كىشىنى مەپتۇن قىلىدىغان ؛ مەنزىرىلىك تاغ . * بىركۈنى پادىشاھ ئۆز يېقىنلىرى بىلەن بىللە شىكارغا چىقتى ۋە ھېلىقى مەنزىرىلىك جايغا كېلىپ قالدى . * شۇنداق قىلىپ ، ۋاڭ ھەر خىل مېۋىلەرگە تولغان مەنزىرىلىك باغلارنى نەچچە كۈن ئايلىنىپ يۈردى .

مەنزىل ئى (ئە) ① سەپەر قىلغاندا ، توختاپ ئۆتىدىغان ، قوندىغان ياكى يېتىپ بېرىش مۆلچەرلەنگەن جاي : ئۇ ئۆز مەنزىلىگە يەنە ئۈچ-تۆت سائەت ئىچىدە يېتىپ بارالايدىغانلىقىنى كۆڭلىدە جەزم قىلىپ قويدى . * مىنىپ دۈلدۈلغا ئىشقىنىڭ ئۇزۇن مەنزىلىگە ماڭغاندا ، گويا گۈلخان كەبى شول ئىشقا ئوتى قەلبىدە يانغاندا ، دادام « ئوغلۇم بۇ يولدىن قايت ، ۋاپاسىز ئۇ ، بۆلەك يار-تاپ » دېسە « ياق » دەپ مانا قالدۇم ئەجەبۇ داغدا ئارماندا . * مەن بۇ يەردىن كېتەرمەن ، مەنزىلىگە يېتەرمەن . مەنزىلىگە يەتكەندە ، يارنى ئېلىپ كېتەرمەن . ②

كۆچمە . بىرەر ھەرىكەت ، كۈرەش نە تىجىسىدە ئېرىشىلىدىغان ، مۆلچەرلەنگەن مەقسەت ، مۇددىئىغا ؛ يېتىدىغان نىشان : يېتىلىشنىڭ ئانىسى ، شۇنداق ، تۇغۇلار يېپىڭى مەردلىك نۇر چېچىپ ! يېتىدۇ ئارمانلار ئاخىر مەنزىلىگە ، تۆكۈلگەن قانلاردىن يېڭى يول ئېچىپ ! * ئاتىش بەش قىش-باھارم ئۆتتى مېنىڭ ، باش ئاقاردى ، كۈچ-مادارىم كەتتى مېنىڭ . ئوتتۇز بەش يىل داۋان ئاشتىم ، ئارمانىم يوق ، مەنزىل نۇرلۇق ، ئانغا كۆزۈم يەتتى مېنىڭ . ③ مۇساپە ، يول : مەنزىل مىڭنى شالايدۇ ، ۋىسال مەردنى تاللايدۇ ، مانا ، قاناتلىق پەرى بانۇر ئاشققا قۇچاق ئاچتى ، بۇ ئۇلارنىڭ تويى ئىدى .

مەنزىل ئاشماق توختاپ قالماي داۋاملىق ئىلگىرىلىمەك : پارتىيىگە ئەگىشىپ ، مەنزىل ئېشىپ بارىمىز . ئىشلەپ بېيىپ تېخىمۇ ، يېڭى دۇنيا قۇرىمىز .

مەنزىلگاھ ئى (ئەپ) يېزى ① سەپەردە چۈشۈپ ئۆتىدىغان ياكى بېرىش مۆلچەرلەنگەن جاي . ② مەقسەت قىلىنغان ، مۆلچەرلەنگەن ، كۆزلەنگەن ئاخىرقى نۇقتا ، نىشان ، پەلە : بۈركۈت بولدىم ، تاغدىن ئۈچتۈم ، تاغ چوققىسى مەنزىلگاھىم . كەتتى ئوغلۇم ئوقۇشقا دەپ ، ئانا جانىم چەكە ۋاھىم . * ئىلىم-پەننىڭ مەنزىلگاھىغا ، باشلىنىپتۇ . ئۇلۇغۋار سەپەر . خەلقىمىزگە قىلىپتۇ چاقىرىق ، بۇ سەپەردە قۇچۇشقا زەپەر . ③ ياشايدىغان جاي ، ۋەتەن : بارىكالا ، ئۇنىڭ غەيرەت-شىجائىتىگە . بارىكالا ، يېتۈك ئەقلى ، پاراسىتىگە . سەپىرى شامۇ-سەھەر ئوڭۇشلۇق بولسۇن ! مەنزىلگاھتا ئارامى تىنچلىق بولسۇن !

مەنسەپ ئى (ئە) بىرەر ئورگاندىكى مەسئۇل ۋەزىپە ، ئەمەل : يۇقىرى مەنسەپ . مەنسەپتە تۇرماق . مەنسەپكە چىقماق . مەنسەپى

ئۆسمەك. مەنەسەپپەن قالدۇرماق. * بىركۈنى ئەپەندىمنى شەھەر ھاكىمى چاقىرتىپ، ئۇنىڭغا كۆكېشى مەنەسپىنى بېرىپتۇ ۋە مۇنداق دەپتۇ: — ئەپەندىم، ئەمدى مەنەسپىڭىزگە لايىق كەڭرى ئۆيگە كۆچۈۋېلىڭ!

مەنەسەپپەرەس (ئەپ) سۈپ مەنەسەپپى، مەنەسەپكە ئولتۇرۇشنى ياخشى كۆرىدىغان؛ مەنەسەپكە ئىنتىلىدىغان؛ مەنەسەپكە ئامراق؛ مەنەسەپپەرەس ئادەم. * ھەسەنباي ناھايىتى مەنەسەپپەرەس، تەمەخور كىشى ئىكەن، ئۇنىڭ خېلىدىن بېرى بىرەر مەنەسەپنىڭ چوققىسىغا مىنگۈسى بولسىمۇ ھېچ يولنى قىلالماي يۈرۈپتىكەن.

مەنەسەپپەرەسلىك « مەنەسەپپەرەس » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

مەنەسەپپەخور سۈپ ← مەنەسەپپەرەس: ئېلى پاشىپ شەخسىيە تېجى، مەنەسەپپەخور بىر ئادەم ئىدى.

مەنەسەپپەخورلۇق « مەنەسەپپەخور » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

مەنەسەپپەدار (ئەپ) ① سۈپ. بىرەر مەنەسەپكە، ئەمەلگە ئىگە بولغان، مەنەسەپكە تەيىنلەنگەن: مەنەسەپپەدار ئادەم. * بۇچرايلىق يىگىت مەنەسەپپەدار ئائىلىنىڭ پەرزەنتى بولسىمۇ، تەربىيىسىز ئىكەن دېگەن پىكىر كالىمغا كەلدى. ② ئى. مەنەسەپ ئىگىسى، مەنەسەپكە ئولتۇرغان ئادەم، ئەمەلدار: مېنىڭ مەقسىتىم مەنەسەپپەدار بولۇش ئەمەس، ئون ئىككى تاغقا باش بولۇۋېلىشىمۇ ئەمەس، مەن بىر ياغاچچى، مەنەسەپپەسۇ قاملاشتۇرالمىيەن. ئەل-يۇرت ئوبدان ئۆتسىلا بولدى. * خوتۇننىڭ جەمەتدە بەزى مەنەسەپپەدارلارنىڭ بولۇشى، ئۇنىڭ ئۈچۈن تېخىمۇ قولايلىق تۇغدۇراتتى.

مەنەسەپپەدارلىق ① ئى. مەنەسەپپە ئولتۇرۇش: — بۇ مەنەسەپپەدارلىق قىلىشنى نەدىن بىلسۇن! — دەپدى كىشىلەر ئۇنى. ② سۈپ. مەنەسەپپەدار بولىدىغان، مەنەسەپپەدارغا خاس: مەنەسەپپەدارلىق كىيىمىنى ئىشلىتىپ، ھە دەپسىلا باشقىلارغا تەننەپە بەرسە، تىل-ھاقارەت قىلسا بولمايدۇ. **مەنەسەپپەسىز** سۈپ. مەنەسپى، ئەمەلىي يوق؛ ئەمەل تۇتمىغان.

مەنەسۈپ سۈپ (ئە) قاراشلىق، تېگىشلىك، تەۋە، تەئەللۇق، قارايدىغان: مەنەسۈپ بولماق. * بۇ غەلبە چوقۇم بىزگە مەنەسۈپ. * بۇ ئالقش ئۇنىڭ نەزىرىدە ھازىر سەھنىدە ناخشا ئېيتىپ بېرىۋاتقان قىزغا ئەمەس، يەنىلا ئاشۇ قىزغا مەنەسۈپ ئىدى. * بۇ كىتاب ماڭا مەنەسۈپ.

مەنەسۈپ بولماق تەۋە بولماق، خاس بولماق، تەئەللۇق بولماق: ئۇرۇشنىڭ غەلبىسى يەنىلا بىزگە مەنەسۈپ بولدى. * — ئۇيغۇرلار ئەزەلدىنلا تۈرك قەبىلىرىگە مەنەسۈپ بولغان بىر خەلق، — دەپ يازدى ئۇ، ئەسىرىدە.

مەنەسۈپلۈك « مەنەسۈپ » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: سىنىپى مەنەسۈپلۈك.

مەنسۇخ سۈپ (پ) يېزىت. ئەمەلدىن قالغان، بىكار، ئىناۋەتسىز، يوققا چىققان: مەنسۇخ بولماق. مەنسۇخ قىلماق.

مەنسۇخ بولماق ئىناۋەتسىز بولماق، يوققا چىققان، بىكار قىلىنماق: دېمەك، ئادالەتنىڭ تەستىقىدىن ئۆتمىگەن ھۆكۈم مەنسۇخ بولاتتى، پاراسەتلىك بۇ قىزنىڭ ھوقۇقىنى تۆۋەن دەرىجىلىك ھوقۇق دېگىلى بولمايتتى. * بىرى بېشىغا قىلچ تەڭلىسىمۇ ئېتىكاپتىن قوزغالماسلىقى شەرت بولۇپ، مۇبادا يۇقىرىدىكى پەرزەنتنىڭ قاپسىرىگە خىلاپلىق قىلىنىدىغان بولسا، ئىلگىرى

قىلغان بارلىق تائەت-ئىبادەتلىرى مەنسۇخ بولۇپ كېتەتتى.

مەنسۇخ قىلماق ئىناۋەتسىز دەپ قارىماق، يوققا چىقارماق، بىكار قىلماق: ئاخىرى ئۇنىڭ ھىيلە-نەپىرەڭلىرى پاش بولۇپ، ئوردىدا كۆز بويىپ ئىگە بولۇۋالغان بارلىق ھوقۇق، ئىمتىيازلىرى مەنسۇخ قىلىندى.

مەنسىتمە سىلىك ئى. تۆۋەن نەزەر بىلەن ئېتىبارسىز قاراش، كۆزگە ئىلماسلىق، پىسەنت قىلماسلىق: ئەبلەغزىنىڭ چىرايىدا نە مەغرۇرلۇق، نە مەنسىتمە سىلىك ئالامىتى كۆرۈنمەيتتى. * ساقچى باشلىقى بۇگە پلەرنى مەنسىتمە سىلىك بىلەن ئاڭلاپ، مېيىقىدىلا كۈلۈپ قويدى.

مەنسىتمەك پ. كۆزگە ئىلماق، ئېتىبار بىلەن قارىماق: - ئۇ سېنى مەنسىتمەدۇ؟

* - سەن قاچان مېنى مەنسىتمەن؟

مەنسىتىشمەك « مەنسىتمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مەنسىتىلمەك « مەنسىتمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

مەنقۇلات ئى (ئە) مۈلۈك، جاھاز،

ئۈسكۈنە، جابدۇق ۋە باشقا

نەرسە-كېرەكلەرنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى:

بەزى چاغلاردا تەقلىد قىلىپ ياسالغان سەھنە

مەنقۇلاتلىرى ئارتىسلارغا يۇتلىكاشاڭ بولۇپ

قالىدۇ. * ئۇلار بىرنەچچە ئىشچى ئىش

قوراللىرىنى توشۇپ، مەنقۇلاتلارنىڭ توشۇلۇپ

بەك ئۈستۈن

راست دەيدىغان،

دىغان: مەنمەن

ئىزىنى قالىتىس

لىتىس چاغلایدىغان:

يارىنى
ئەجەب
كېتەرەن
يەتكەندە،
ئىشچى
تاشلىرى

بەكرى شۇ چاغلاردا شور توپىنىڭ مەنمەن دېگەن يىگىتلىرىنىڭ بىرى. * مەنمەن دېگەن شاھزادە، ئەختەرگە باش قويمايدىكەن. قىز كۆز قىرىن سالماقچ، ئەلەم-زەرداب يۇتار كەن.

مەنمەنچى ئى. ئۆزىنى قالىتىس چاغلایدىغان، ئۆزىنى باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇتىدىغان ئادەم: مەنمەنچى ھوقۇقدار سۆزىدىن توختاپ، ئىككىنچى قېتىم يانچۇقىدىن تۆگە ماركىلىق تاماكىسى ئالغاندىن كېيىن، بارماق تىرىنىقىغا بىرنەچچە قېتىم ئۇرۇپ قويۇپ تۇتاشتۇردى. * ئايىتىلا باي، ھاللىق بىر ئائىلىنىڭ بىردىنبىر ئەركە قىزى بولۇپ، تەمەنناچى، مەنمەنچى، شۇنىڭ بىلەن بىللە غىلجىڭ ۋە مەككەر چوڭ بولسۇ، ئۇنىڭدا يەنە، ياش قىز بولغانلىقىغا خاس تەجرىبىسىزلىك، قىسمەن سادىدلىق ھەم بار ئىدى.

مەنمەنچىلىك ئى. ئۆزىنى قالىتىس، چوڭ، كاتتا چاغلایدىغان، ئۆزىنى باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇتىدىغان بىر خىل خاھىش، ئادەت؛ مەنمەنلىك: مەنمەنچىلىك ئىدىيىسى. * - ھەي مەنمەنچىلىك! ئاداۋەت، پىتنە-پاساتنىڭ ئۇرۇقى، بىرلىك ئىناقلىق ئوتتۇرىسىغا ئۇنىڭ تىكەن! - دەيدى ئۇ يۇقىرى ئاۋازدا. * ئالىم باينىڭ بېسىپ كېتىشى، رەقەب بايغا بولغاندۇ ئەلەم. ھەسەت ئوتى - مەنمەنچىلىكتىن، يامان يولغا باسقاندۇ قەدەم.

مەنمەنلىك ئى. ئۆزىنى قالىتىس چاغلان، چوڭ تۇتۇش؛ ئۆزىنى باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇتۇش، مەنمەنچىلىك: مەنمەنلىك قىلماق. مەنمەنلىك تالاشماق. * مەنمەنلىك - شەپقانلىق (ماقال). * ئۇنىڭ قارىشىدا بىر خىل مەنمەنلىك ئىپادىلىنىپ تۇراتتى. * ئۇلار مەنمەنلىكتىن يىراق بولغاچقىلا شۇنداق ئىشلارنى قىلالىغان.

ئۇخلاش ۋاقتىنى مەنى قىلاتتى. * گۇناھكارلار ئېگەكلىرىنى بوپىندىكى قوۋۇققا تىرەپ پەسكە قاراپ ئولتۇرۇشاتتى، يولدىن ئۆتكەن كىشىلەرنىڭ ئۇلارغا گەپ قىلىشى مەنى قىلىنغان ئىدى. **مەنىدار** سۈپ (ئەپ) مەنسى چوڭقۇر، چوڭقۇر مەنىگە ئىگە؛ مەنىلىك: بارس تېكىن بۇ ئاددىي ئوۋچى يىگىتنىڭ ئاغزىدىن چىقۇراتقان مۇنداق مەنىدار سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئۇنىڭغا قىزىقىپ قارىدى.

مەنىداش سۈپ (ئەپ) مەنسى ئوخشاش ياكى يېقىن كېلىدىغان؛ مەنىداش سۆزلەر. **مەنىداش سۆز** < تىل > فونېتىكىلىق قۇرۇلمىسى ياكى تەلەپپۇزى ئوخشامايدىغان ئەمما مەنىلىرى بىر-بىرىگە ئوخشايدىغان ياكى يېقىن كېلىدىغان سۆز. مەنىلەن، ئۇيغۇر تىلىدىكى « ئۇلۇغ، چوڭ، كاتتا، يوغان، زور » ۋە « كۆپ، جىق، تولا، ئاۋۇن » دېگەنلەرگە ئوخشاش.

مەنىداش قوشۇمچە < تىل > ئوخشاش بولمىغان بىرنەچچە خىل قوشۇمچىنىڭ ئوخشاش بولمىغان ئورۇندا بىر خىل گرامماتىكىلىق مەنە ئىپادىلەپ، بىر خىل گرامماتىكىلىق كاتېگورىيىگە تەۋە بولۇشى.

مەنىداشلىق « مەنىداش » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: سۆزلەرنىڭ مەنىداشلىقى.

مەنسىز سۈپ. مەنسى يوق، مەنە ئىپادىلەيدىغان، مەنە ئۇقتۇرمايدىغان؛ بالا شۇ چاغدا ئاغزىدىن مەنسىز، غەلىتە بىر خىل ئاۋازلارنى چىقىرىپ، قولىدا ئىشارەت بىلەن بىر ئىشنى ئىپادىلەپ، ماڭا بىر نەرسىلەرنى دېيىشكە باشلىدى. * مۇشۇنداق مەنسىز كۆز ياشلىرىم بىلەن كېتىۋېرىپ، شورلۇق تەقدىرىمنى كۈتىمەنمۇ؟ * چەتتىن قارىغان كىشى ئۇلار مەنسىز گەپ قىلىپ يۈرۈپتۇ دەپ ئويلايتتى، چۈنكى ئۇلارنىڭ گېپىنى پەقەت

مەنبە نىلىك قىلماق ئۆزىنى باشقىلاردىن چوڭ، ئۈستۈن تۇتماق؛ باشقىلار بىلەن ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق؛ دورغا ئۆزىنى خېلى ئادەملەرگە تەڭ قىلماي، مەنبە نىلىك قىلىدىغان ئادەم بولغاچقا، تىرەجەپ تۇرۇپ، ئۆز رەقىبىنى يەڭمەكچى بولدى. * تاپتى شۇچى ئەقلىنى، ئۆتكەچ باشتىن سەۋەنلىك. ئامما سايلىغان شوپۇر، قىلماس ھەرگىز مەنبە نىلىك.

مەنى ئى (ئە) < ئانات > ئەرلەر ياكى ئەركەك ھايۋانلارنىڭ كۆپىيىش بېزىدىن ئاجرىلىپ چىقىدىغان، تەركىبىدە ئۇرۇق بولىدىغان بىر خىل سۇيۇقلۇق؛ سېپىرما: مەنى كەلبەك. مەنى تۇتالماستىق.

مەنى تۇتالماستىق < تىل > ئۇزاق كېسەل تارتىپ بۆرەك ھۆللۈكلىرى زەئىپلىشىش، بەدەننىڭ ئەسلى ھارارىتى ئۆرلەش ياكى بۆرەكنىڭ مۇسبەت ئامىللىرى ئاجىزلىشىپ، مەنى خالىتىنىڭ ئاغزى بوشاپ كېتىش تۈپەيلىدىن يۈز بېرىدىغان ئويغاق تۇرۇپ ھېچقانداق جىنسىي ئىنتىلىشىشلا مەنى يۈرۈپ كېتىش ھادىسىسى. **مەنى سۇيۇقلۇقى** < ئانات > ← مەنى. **مەنى كەلبەك** ئەرلەر ياكى ئەركەك ھايۋانلارنىڭ جىنسىي ئەزاسىدىن مەنى سۇيۇقلۇقى چىقماق.

مەنى ئى (ئە) چەكلىنىش، رۇخسەت قىلىنماستىق، يول قويۇلماستىق: مەنى بولماق. مەنى قىلماق.

مەنى بولماق چەكلەنمەك، رۇخسەت قىلىنماستىق، يول قويۇلماستىق.

مەنى قىلماق چەكلەنمەك، رۇخسەت قىلماستىق، يول قويماستىق: بۇ يەرگە مالايىلارنىڭ كىرىشى مەنى قىلىنغان. * بۇنداق كۈنلەردە دادۇي گۇناھكارلارنىڭ دەم ئېلىش،

قويۇشتى. * - ئۇنداق بولسا، شامە خسۇت
ۋاڭنىڭ ئۆمرىگە دۇئا قىلىپ تۇرساق بولغۇدەك
دېدى سەپەر قۇل مەنلىك كۈلۈپ.

مەنلىك يېزىق < تىل > تەسۋىرىي
يېزىقنىڭ راۋاجلىنىشى نەتىجىسىدە كېلىپ
چىققان بىر خىل يېزىق. ئۇنىڭدا، ئويىپىكىتىپ
شەيئەلەر ئەينەن سىزىپ كۆرسىتىلمەي،
بەلكى بەزى شەكىل ياكى بەزى
بەلگىلەرنى سىزىش ئارقىلىق كۆرسىتىلىدۇ.
كىشىلەر ئۇنىڭدىن مەنە چىقىرىۋالىدۇ.

مەنئى سۈپى (ئە) كىشىنىڭ ئىچكى، روھىي
ھاياتىغا ئائىت؛ روھىي: مەنئى مەدەنىيەت.
مەنئى ياردەم. مەنئى تۇرمۇش. * بۇ ئىش
خاسىيەت ئۈچۈن ئىنتايىن ئېغىر مەنئى زەربە
بولغانىدى.

مەنئى تۇرمۇش تۇرمۇشنىڭ كىشىلەرنىڭ
روھىي دۇنياسىغا ئالاقىدار تەرەپلىرى.
مەنئى خوراش < س ئىق > ماشىنا،
ئۈسكۈنە قاتارلىق تۇراقلىق مۈلۈكلەرنىڭ
ئۈنۈملۈك ئىشلىتىلىش مەزگىلىدە ئىشلىتىشنىڭ
ياكى تەبىئەت كۈچىنىڭ تەسىرى ۋە
باشقا سەۋەبلەر بىلەن بولغان قىممىتى
تۆۋەنلەش ئەھۋالى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مەنئى مەدەنىيەت < پەلس > ماددىي
مەدەنىيەتنىڭ سېلىشتۇرمىسى، يەنى
كىشىلەرنىڭ سۈيىپىكىتىپ دۇنياسىنى
ئۆزگەرتىشى، ئىجتىمائىي مەنئى
ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ۋە مەنئى تۇرمۇشنىڭ
تەرەققىي قىلىشى ئارقىسىدا بارلىققا
كەلگەن مۇۋەپپەقىيەتلەرنى بىلدۈرىدۇ.
ئۇ مائارىپ، ئىلىم-پەن، مەدەنىيەت
بىلىملىرىنىڭ تەرەققىي تاپقانلىقىدا ۋە
كىشىلەرنىڭ ئىدىيىۋى، سىياسىي، ئەخلاقىي
سەۋىيىسىنىڭ يۈكسەلگەنلىكىدە ئىپادىلىنىدۇ.
مەنئى مۇھىت < ئەد > ئەدەبىيات-سەنئەت

ئۆزلىرىلا چۈشىنەتتى.

مەنسىزلىك « مەنسىز » سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: ئۇنىڭ روھىدا قانداقتۇر بىر خىل
مەنسىزلىك پەيدا بولدى. * شۇندىن بويان،
روزەكۋاي دۇنيادا مۇھەببەتسىز ياشاش
مەنسىزلىك دەپ قارايدىغان بولۇپ قالدى.

مەنلىك سۈپى ① مەنسى بار، مەنلىك

ئىگە، چوڭقۇر مەنە بىلدۈرىدىغان: بىر
مەنلىك سۆز. كۆپ مەنلىك سۆز. * - بۇ
بەك مەنلىك ناخشا ئىكەن، قايتىپ بارغاندا
تولۇق كۆچۈرۈۋالماسام، - دەپ پىچىرلىدى ئۇ.

* ئەلچىلەر پادىشاھنىڭ مەنلىك گەپلىرىگە
قايل بولۇپ تەزىم قىلىپتۇ. ② بىلدۈرگەن
مەنسىنى، مەزمۇنىنى تۇتقا قىلغان؛
مەزمۇنىنى ئاساس قىلغان ھالدىكى:

مەنلىك ئەستە قالدۇرۇش دېگىنىمىز - ئەستە
قالدۇرماقچى بولغان ماتېرىيالنى چۈشىنىپ
ئەستە قالدۇرۇشنى كۆرسىتىدۇ. * مەنلىك
ئەستە قالدۇرۇشتا، تەپەككۈر قابىلىيىتى

ئارقىلىق يېڭى ماتېرىيال بىلەن بۇرۇنقى
بىلىم-تەجرىبىلەر ئوتتۇرىسىدىكى باغلىنىش
مۇستەھكەملىنىدۇ. ③ ئەھمىيەتلىك،
كۆڭۈللۈك: مەنلىك تۇرمۇش. * مېنىڭ يېڭى

ھەم مەنلىك ھاياتىم ئەنە شۇ كۈندىن
باشلاندى. * - بۇ ئۇرۇقنى شۇلار تېرىپ
ئۆستۈرسە، بۇ تازىمۇ مەنلىك ئىش بولاتتى-دە،
دېدىم مەن ئۇلارغا تەكلىپ بېرىپ. //

بىز ياشلىقىمىزنى، ۋاقتىمىزنى، قەدىرلىشىمىز.
ئۇنى مەنلىك ئۆتكۈزۈشىمىز لازىم، - دېدى
سادىق مۇلايىملىق بىلەن. ④ باشقا بىرەر
مەنە، مەقسەت مۇددىئىا يوشۇرۇنغان؛

مەقسەتلىك: شانپازنىڭ گېپىدە مەنلىك
چاقچاق بارلىقىنى سەزگەن ئەتراپتىكى ياشلار
پاراق-پۇرۇق كۈلۈپ كېتىشتى. // بەختىيار
بىلەن گۈلنار بىر-بىرىگە مەنلىك قاراپ

ئەسەرلىرىدە تەسۋىرلەنگەن تۇرمۇش كۆرۈنۈشلىرى بىلەن ئىدىيىۋى ھېسسىياتنىڭ ئىپادىلىنىشى بىرلىشىپ شەكىللىنىدىغان بىر خىل بەدىئىي دائىرە.

مەنۋى ھايات ← مەنۋى تۇرمۇش. مەھەللىم. ئىتتى ئۆزىنىڭ يېنىغا چاقىرغاندا قوللىنىدىغان سۆز.

مەھەللى ئى (ئە) پەيت، ۋاقت، چاغ؛ ماشىنىلار قوزا چۈش بولغان مەھەل بىلەن دەريا كېچىكىگە، قېرى ياغاق دەرىخىنىڭ يېنىغا يېتىپ كەلدى. * سادىق شۇ كۈنى يۈلتۈز ئۆچمەستە مەكتەپتىن چىقىپ، چاي مەھەل بىلەن قاراتاغ سۇ ئامبىرىغا كەلدى. **مەھەللى** ئى (ئە) شەھەر ياكى يېزىلارنىڭ بىرنەچچە كۈچىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر بۆلىكى؛ مەھەللى كومىتېتى. مەھەللى ئىش باشقۇرۇش ئورنى. * ئۇ چاغلاردا ئېرغايتۇ، قىزىليار، قوراي، نېرىن، تۆرۈك، كۆشۈتە دېگەن ئالتە مەھەللى بىر دورغىلىق يەر بولۇپ، ئومۇمىي نامى «قوراي» دەپ ئاتىلاتتى. * شەمسىدىن تېخى يېقىندىلا مۇشۇ يېڭى مەھەللىگە كۆچۈپ كەلگەن ۋە ساماۋار ئېچىپ كۈن كۆچۈرۈشكە باشلىغانىدى.

مەھەللى - كوي مەھەللى ۋە مەھەللى ئەتراپلىرى؛ كوچا - كوي؛ سادىق كۆز ياشلىرىنى سۈرتىۋېتىپ، تاغ بېغىرلاپ بەسكە چۈشتى. ئېتىز - ئېرىق، مەھەللى - كويدا ئادەملەر چىلىقمايتتى. * سىلى ماڭا دارىتىلاۋاتىدىلا، - دېدى يۈسۈپ چوڭ ۋە قىسەت چورۇققا قارىدى، - نىيىتىم خالىس بولغاچقا مەھەللى - كويدىكىلەر بىلەن ھە - پە قىلشاي دەۋاتىمەن.

مەھەللىدارچىلىق ئى. مەھەللىنىڭ ئۆزىگە خاس قائىدە - يوسۇن، ئۆرپ - ئادەتلىرى بىلەن باغلىق بولغان تۇرمۇشى، بىللە

ئۆتۈشى؛ بۇ شەھەردىكى بارلىق ھۈنەرۋەن - كاسپىلار ۋە باشقا تىجارەتچىلەر ئۆملىشىپ ئوقەت قىلىدىكەن. بەزىدە يۇرت - مەھەللىدە بولىدىغان نەزىر، زارا خەتمە، توي - تۆكۈن ۋە ئويۇن - تاماشا قاتارلىقلار مەھەللىدارچىلىق ئىشلىرىنى بىر - بىرىگە پۈت - قول بولۇشۇپ، بىللە ئۆتكۈزىدىكەن.

مەھەللىداش ئى. بىر مەھەللىدە ئولتۇرىدىغان ئادەملەر (بىر - بىرىگە نىسبەتەن)؛ ئۇنىڭ پەريادلىرىغا ئىچى سىيرىلگەن بىرقانچە مەھەللىداشلىرى، ئۆزلىرىمۇ يىغلاشقان ھالدا تەسەللى ئېيتتى. * ئۇ يەردە مەن بىلەن بىرگە ئويناپ، بىرگە ئوقۇپ چوڭ بولغان مەھەللىداشلىرىم يۈسۈپ بىلەن قاسىم ۋە كادىر سىياقىدىكى ناتونۇش بىر كىشى ئولتۇرۇپتۇ.

مەھەللىلىك ئى. مەھەللىدە ياشىغۇچى؛ ئۇ مەندىن سەن قايسى مەھەللىلىك دەپ سوراپ قالدى. * لېكىن رەخىمە ئىككىمىز ساۋاقداش ھەم بىر مەھەللىلىك.

مەھەللىمۇمەھەللى مەھەللى ۋە مەھەللى، ھەربىر مەھەللى، مەھەللىدىن - مەھەللىگە؛ ئۇ، كوچىغا چىقىپ مەھەللىمۇمەھەللى ئىزلەپ ئەدەمنى تاپالماي، ئۆيىگە قايتىپ كېتىۋېتىپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى.

مەھەللىۋاز ئى (ئە + پ) ئۆزى ياشاپ تۇرغان تاز، كىچىك دائىرىسىنىڭ مەنپەئىتىنى كۆزلەپ ئىش قىلغۇچى كىشى.

مەھەللىۋازلىق ئى. ئۆزى ياشاپ تۇرغان تاز، كىچىك دائىرىسىنىڭ مەنپەئەتلىرىنى كۆزدە تۇتۇش؛ مەھەللىۋازلىق قىلماق.

مەھەللىۋى سۈپ (ئە) ① مەھەللىنىڭ

يەرلىك ئۇسۇلدا ئىشلەنگەن: مەھەللىيە ئوغۇت. ② شۇ مەھەللىگە خاس، يەرلىك: مەھەللىيە ئۇسۇل.

مەھەللىيە سۈپىتى (ئە) مەھەللىيە تۈسىنى ئالغان؛ يەرلىك: بۇ مەھەللىيە مەشرەپ مۇقاملىرىدا چوڭ نەغمىلەر، داستانلار، مەشرەپلەر بولماستىن، تولراق قسقا مۇزىكىدىن كېيىن ئۇسۇللۇق، ناخشىلىق سەنەملەر باشلىنىپ كېتىدۇ. * بۇ چاغدا ئۇيغۇر تىلى يەنىلا موڭغۇل دەۋرىدىكى ئۆز تىلىنىڭ لۇغەت ئۆزىكى ئاساسىدا يەنىمۇ راۋاجلىنىش دەۋرىگە كىردى. يېڭى ئۆزبېك تىلى رەسمىي ئەدەبىي تىل سىستېمىسىدا قىپچاق ۋە خارەزىم مەھەللىيە تىللىرىدىن شەكىللىنىپ چىقتى.

مەھبۇب ئى (ئە) يېزىق. سۆيۈملۈك كىشى؛ يار: - مەن ئۈچۈن دۇنيادا سىزدىن ئارتۇقراق مەھبۇب يوق! خالىسىڭىز تەڭرى نامى بىلەن قەسەم ئىچەي، - دەيدى يېلىنىپ. * كۆڭۈلدە ئىلىم ئېلىشنىڭ ئىشتىياقى، يەنە بىر ياندا مەھبۇبىنىڭ پىراقى.

مەھبۇس ئى (ئە) زىندانغا سېلىنغان، قاماققا ئېلىنغان، ئەركىنلىكتىن مەھرۇم قىلىنغان كىشى؛ گۇناھكار: ئۈچ تىلدا يېزىلغان ھېلىقى مەشھۇر شەرتنامە يىرتىپ تاشلىنىپ، قوشنا ئەللەرگىچە داڭقى كەتكەن خوجىنىياز ھاجى شۇ يىلى 12-ئۆكتەبىر كۈنى چوڭ سىياسىي مەھبۇس سۈپىتىدە قولغا ئېلىندى. * مەھبۇس شۇنچىلىك ئورۇق ۋە ھالسىز ئىدىكى، ئۇنىڭ نېمىدىن - ئاچلىق ياكى تاياق زەربىدىن ئازابلىنىۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى.

مەھبۇسلۇق « مەھبۇس » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: مەھبۇسلۇقتا ئۆتكەن كۈنلەر. * شۇنداق قىلىپ، ئۇنىڭ ئۆمرىنىڭ كۆپ قىسمى مەھبۇسلۇقتا ئۆتتى.

مەھرۇم ئى (ئە) ① تارس. پادىشاھنىڭ ئوردا، سارايلېرىدا ھەم ئەمەلدارلارنىڭ يېنىدا ھەر خىل خىزمەتلەرنى قىلىدىغان خىزمەتكار: پادىشاھ ئەپەندىمىنى لەت قىلماقچى بولۇپ كۆل بويىغا چاقىرىپتۇ ۋە ئەپەندىدىن يوشۇرۇن ھالدا قىرىق مەھرەمگە بىردىن تۇخۇم بېرىپتۇ. * پادىشاھ ئادىلىنىڭ بىر خاس مەھرەمى بار ئىدى. * ئۇنىڭ خاس مەھرەمى قۇمۇل شىيە نىجىنىڭ زىيارەتكە كەلگەنلىكىنى مەلۇم قىلدى. ② كونا. مۇھاپىزەت خادىمى: قاسىم فۇگۇەن يولۋاسنىڭ خاس مەھرەملىرىدىن بولۇپ، خەنزۇ تىلىنى خېلى ئوبدان بىلەتتى. * مەھرەم كىرىپ ئىككى پۇتنى جۈپلەپ چاس بەرگەندىن كېيىن بۇيرۇق كۈتتى. ③ كونا. ئەر ياكى خوتۇننىڭ شەرىئەت بويىچە بىر-بىرىنى كۆرۈشى مۇمكىن بولغان، ئەمما نىكاھ راۋا بولمايدىغان قېرىندىشى.

مەھرۇم بېگى < تارىخ > تارىختا ئۆتكەن خانلىقلاردا خان ياكى بەگلەرنىڭ مەھرەملىرىنى باشقۇرۇش ئۈچۈن قويۇلغان ئەمەلدار.

مەھرۇم سۈپىتى (ئە) مۇيەسسەر، بەھرەمەن، ياكى ئىگە بولۇش، ئېرىشىش، پايدىلىنىش ئىمكانى، ھوقۇقى قاتارلىقلار بولمىغان: مەھرۇم بولماق. مەھرۇم قىلماق. مەھرۇم قىلماق. * خەلق ئۇنى ئاۋايلاپ ئېلىۋېلىپ، قەدىر-قىمەت بىلەن دەپنە قىلىشقا تەقەززا بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار بۇ ئارزۇلىرىنى ئىشقا ئاشۇرۇشتىن مەھرۇم ئىدى. * مىللىي ئارمىيە خەلقنىڭ بۆتمەس-تۈگىمەس ياردىمىگە ئىگە ئىدى. گومىنداڭ ھەربىي قوشۇنى يېتىم بولۇپ، ئۇلار مۇنداق ئىمكانىيەتلەردىن تامامەن مەھرۇم ھالەتتە تۇراتتى.

مەھرۇم بولماق ئىگە بولالماسلىق،

ئايىرلىماق: پادشاھلىق ئەل بىلەن، تۆمۈرچىلىك يەل بىلەن دەپ، ئەلنىڭ ئىشەنچىسىدىن مەھرۇم بولغان پادشاھ يىلتىزى قۇرۇغان دەرەخكە ئوخشاپ قالدى. * - مەن ئۇنداق بەختتىن مەھرۇم بولدۇم، - دېدى ئۇ يىگىت كۆڭلىنى يېرىم قىلغان ھالدا.

مەھرۇم قىلماق ئايىرلىماق: بۇ قىيىنچىلىقلار ئۇلارنى ئۇرۇش قىلىش قابىلىتىدىن مەھرۇم قىلىپتۇ. * - ئەجەب گەپ قىلدىڭىزغۇ مۇدىر، شۇنچە يىل ئەجرىم سىڭگەن سىنىپتىن مېنى مەھرۇم قىلىشىڭىز ماڭا ئېغىر كەلمەمدىكەن؟ - دېدى ئوقۇتقۇچى مەكتەپ مۇدىرىنىڭ سۆزىگە جاۋابەن.

مەھسۇل ئى (ئە) ئىش، پائالىيەت، مېھنەت قاتارلىقلاردىن يارىتىلغان مېۋە؛ نەتىجە: بايلىق ئەمگەكنىڭ مەھسۇلى. * تالانت-قابىلىيەت ئىنسانلارنىڭ ئەقلى ۋە جىسمانىي ئەمگىكىنىڭ مەھسۇلى. * بۇ ئەلۋەتتە ئۇ ئۆگەنگەن تېخنىكا نەزەرىيىسىنى ئەمەلىيەت بىلەن بىرلەشتۈرگەنلىكىنىڭ مەھسۇلى.

مەھسۇلات ئى (ئە) ئىشلەپچىقىرىلغان بۇيۇملار: دېھقانچىلىق مەھسۇلاتلىرى، چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرى.

مەھسۇلات نەنەرخى < س ئىق > مەھسۇلاتنى ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدا چىقىم قىلىنغان خىراجەتنىڭ يىغىندىسى. مەھسۇلات قىممىتى < س ئىق > مەھسۇلاتقا مۇجەسسەملەنگەن ئىجتىمائىي زۆرۈر ئەمگەك.

مەھسۇلاتنى ھۆددىگە ئېلىش دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىدا يەر، ئىشلەپچىقىرىش قورالى، تېخنىكا، ئەمگەك كۈچى قاتارلىق شەرت-شارائىتلارغا ئاساسەن مەھسۇلات كۆرسەتكۈچى بەلگىلىنىپ ئۇنىڭ ئىشلەپچىقىرىش بىرلىكىنىڭ مەسئۇللىقىدا

ئورۇنلىنىشى كۆزدە تۇتۇلدى. **مەھسۇلاتلىق** سۈپ. مەھسۇلاتى بار، مەھسۇلات چىقىدىغان: يۇقىرى مەھسۇلاتلىق شال. يۇقىرى مەھسۇلاتلىق ئېتىزلار. * خىمىيىۋى ئوغۇتنىڭ تەقسىم قىلىنىشى كۈچەيتىپ رايونلارغا بېرىلىدىغان خىمىيىۋى ئوغۇتنى كۆپەيتىش لازىم. * ھازىر يۇقىرى مەھسۇلاتلىق بۇغدايلارنى تېرىش شىنجاڭنىڭ ھەممە يېرىدە ئومۇملىشىپ بولدى.

مەھشەر ئى (ئە) دىنىي چۈشەنچىدە قىيامەت كۈنى ھەممە كىشى يىغىلىدىغان جاي ۋە شۇ ۋاقىت: - مەن ئۆلسەمغۇ مەيلى شۇنچە شېھىتلىرىمىزنىڭ قېنى بىكارغا كەتسە، مەھشەر كۈنى خۇدانىڭ ئالدىدا نېمە دەرمەن؟ - دەپ يىغلىدى ئۇ. * جامائەت جەم بولۇپسىز، مېنىڭدىن بولۇڭ رازى. مەھشەردە كۆرۈشكە بېىز بولغاندا خۇدا قازى.

مەھشەرگاھ ئى (ئە) يېزىت. قىيامەت بولىدىغان جاي: ناۋادا مۇشۇ قەرز بىلەن شۇ كۈنلەردە ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلغان بولسام، مەھشەرگاھتا نېمىمۇ دەپتىم. * - ئەزەم ئاپاڭ ئوبدان ئايال ئىدى - دە، دېدى مىرئىكام موخۇركىدىن قاتتىق شوراپ، - ئۇ دۇنياغا تېزىرەك بارسام، تاڭلا مەھشەرگاھدا كۆرۈشسەم دەپ ئالدىرايمەن.

مەھكەم (ئە) ① سۈپ. ئاسان بۇزۇلمايدىغان، سۇنمايدىغان، پۇختا، مۇستەھكەم، چىداملىق: قورقۇپ جياڭجۈن ئالۋاستى، كىردى سېپىل ئىچىگە. مەھكەم ئىكەن سېپىلى، يەتمىدۇق ھېچ ئېيىگە. * بىلەمسەن، نېمىشقا لاي سۇۋاق تامدا، يېرىلماي، ئۇۋالماي تۇرىدۇ مەھكەم. بۇ ئەسلىي ساماننىڭ خاسىيىتىدىن، ئۇيۇتۇش خىسلىتى ئۇندا مۇجەسسەم. * ئەل-ۋەتەن ئىشقى بىلەن مەھكەم تۇتاش

مەھكۈم قىلماق بۇيرۇماق، ھۆكۈم قىلماق؛ ھۆكۈم ئاستىغا ئالماق: جازاغا مەھكۈم قىلماق. * ئەزگۈچى شۇملاردا يوق ئەسلا شەپقەت، شورىدى تېرىمىزنى، قېنىمىزنى، مىڭ تۈمەن كۈلپەت سېلىپ بېشىمىزغا، قۇللۇققا مەھكۈم قىلدى جېنىمىزنى.

مەھكۈمانە رەۋ. مەھكۈملارغا ئوخشاش، مەھكۈملارچە: بۇ ئېغىر نومۇسنىڭ ئاچچىق يېغىسى ئىدى. يېڭىت بولسا توپىلىق يولدا خىجالەت تەرلىرىدىن تۆرەلگەن لايغا پېتىپ، يەر يېرىلسا كىرىپ كەتكۈدەك ئېغىر ئىزا ئالدىدا مەھكۈمانە باش ئېگىپ تۇراتتى.

مەھكۈملارچە رەۋ. مەھكۈملارغا ئوخشاش، مەھكۈملارغا خاس، مەھكۈمانە: ئۇلار بىزنىڭ ئالدىمىزدا مەھكۈملارچە باش ئەگكەن ھالدا قول قوۋۇشتۇرۇپ تۇراتتى.

مەھكۈملۇق «مەھكۈم» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مەھكۈملۇقتىن قۇتۇلماق. * شۇنداق قىلىپ، گەجگىمىزنى بېسىپ تۇرغان بىر تاغ — ھوقۇقسىزلىق، مەھكۈملۇق تېغى ئاغدۇرۇلدى. ئەمدى گەجگىمىزنى يەنە بىر تاغ بېسىپ تۇرۇپتۇ. * ئۈمىد — ھايات، ئۈمىد — بەخت، ئۈمىد — كەلگۈسى. ئەكسىچە ئۈمىدسىزلىك مەھكۈملۇق، ئۆلۈم دېمەكتۇر.

مەھكىمە ئى (ئە) قانۇن، ھۆكۈمەت ئىشلىرىنى باشقۇرىدىغان ئىدارە، ئورگان: ئەدلىيە مەھكىمىسى. * يەڭگەم تەپتىش مەھكىمىسىگە ئورۇنلاشتى. * تۆمۈر خەلپە بىلەن قارا بوسۇقلار بىرنەچچە يۈز قوراللىق مەرگەننى تاغقا باشلاپ كەتكەندىن بۇيان، ۋاڭ ئوردىسى بىلەن ھۆكۈمەت ۋە ھەربىي مەھكىمىلەر خۇددى چۇۋۇلۇپ كەتكەن چۈمۈلە ئۇۋىسىغا ئوخشاپ قالغاندى.

مەھكىمىچىلىك ئى. مەھكىمە ئىشلىرى: تار مەھكىمىچىلىك.

مەھلىيا سۈپ (پ) ئادەم ياكى بىرەر نەرسىگە پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلگەن، ئەس-ھوشىنى يوقاتقان؛ چىن دىلىدىن كۆيگەن: مەھلىيا بولماق. مەھلىيا قىلماق. * بۇ يېڭىت ئۇنىڭ ھۆسنىگە مەھلىيا بولۇپ قېلىپتۇ. * يۈرىكىمنى قىلدى مەھلىيا، باغقا كىرسەم ياقۇت رەڭ ئانار. شاخلىرىغا قونۇپ ساناقسىز، پىرخىل مېۋە چوغدەك تاۋلىنار.

مەھلىيا بولماق پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلمەك: باغلانماق، مەپتۇن بولماق، كۆيمەك، ئاشىق بولماق: يېڭىتنىڭ قىزغا كۆزى چۈشۈپ قېلىپتۇ. ئۇنىڭ تازا ۋە تولغان گۈزەل ھۆسنىگە مەھلىيا بولۇپتۇ-دە، قىزغا سلام بېرىپتۇ. — * ھىم، سېنىڭ «تەرەققىيات خەرىتە» گىگە مەھلىيا بولۇپ تۇرۇپ قالدۇق، — دېدى ئۇ سوتالغا جاۋابەن. * ئانا ئېلىشانىڭ ناخشىغا مەھلىيا بولۇپ كۆزلىرىدىن تارام-تارام ياشلىرىنى تۆكۈپ ئولتۇراتتى.

مەھلىيا قىلماق ئۆزىگە تارتماق، ئۆزىگە قاراتماق، مەپتۇن قىلماق، قىزىقتۇرماق: ئۇنىڭ گۈزەل جامالى مېنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلۋالدى. * ئانارخان 16 ياشقا قەدەم قويغان چاغلىرىدا پەرىزاتتەك گۈزەل ھۆسنى-جامالى بىلەن يېڭىتلەرنى مەھلىيا قىلاتتى. * قاتتىق تەرتىپ بىلەن ئوينىلىدىغان مەشرەپنىڭ بۇ ئۇسسۇللىرى كۆڭۈلنى مەھلىيا قىلدى.

مەھلىيالىق «مەھلىيا» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئادالەتنىڭ يۈرىكىنى ئەمدى مۇندىن بىرنەچچە سېكۇنت ئىلگىرىدىكى نەپرەت-ئۆچلۈك ھېسسىياتى ئەمەس، بەلكى مەھلىيالىق، ھۆرمەت تۇيغۇسى ئىگىلىگەندى. * خەلق ۋەكىللىرى چاۋاك چېلىش بىلەن ھەممە كىشى تەڭ چاۋاك چېلىپ، نۇتۇق مەھلىيالىقىدا جىمىپ كەتكەن زال بىردىن تەۋرىنىپ كەتتى.

مەۋج ئى (ئە) ① سۇ يۈزىنىڭ جىسىم-جىسىم قىلغان ھەرىكىتى. ② دولقۇن؛ كۆتۈرۈلۈش؛ چايقىلىش؛ ئۆستەڭ ئۆز قىنىدىن چىقىپ ۋاقىتلىق يانداش ئۆستەڭ بىلەن ئەگىپ ئۆتۈپ غەربكە قاراپ مەۋج ئۇرۇپ ئاقماقتا ئىدى. * ئوتتۇرا ياشلىق ھايات كۈچى يېڭىباشتىن مەۋج ئۇرۇپ تۇرغان تۆت چۈپ دوست بىر-بىرىنىڭ قولىنى چىڭ تۇتۇپ، پىچانلىق ئىچىدە يۇقىرىغا قاراپ داۋاملىق ئۆرلىمەكتە. **مەۋج ئۇرماق** دولقۇنلىماق، كۆتۈرۈلمەك، ئۆركەشلىمەك: دېڭىز مەۋج ئۇرماقتا. * مەۋج ئۇرۇپ ئېقىۋاتقان ھەيۋەتلىك ئۇلۇغ ساي دەرياسى اغۇيا-ئۇلگۈچىگە نالە قىلىۋاتقاندا كۆرۈنىدۇ. * شۇندىن بۇيان قەلبىدە شادلىق، سۆيۈنۈش تۇيغۇسى مەۋج ئۇرماقتا ئىدى.

مەۋجە نەمەك پ ← مەۋج ئۇرماق: قەلبىدە غەشلىك ئارىلاش «ئازارلىق» تۇيغۇسى مەۋجلىنەتتى.

مەۋجلىك سۈپ. مەۋج ئۇرغان، دولقۇنلانغان؛ ئۆركىشى دەريا-دېڭىزنىڭ مەۋجلىك كۆكسى ئۇنىڭ، پەرق ئۇرار تولغان تولۇن ئايدەك گۈزەل ھۆسنى ئۇنىڭ.

مەۋجۇت سۈپ (ئە) ئويىپكىتىپ بار بولۇپ تۇرۇۋاتقان، بار؛ مەۋجۇت بولماق. * بىزنىڭ خوجىنىياز ھاجى گەرچە دەسلەپتە مەشھۇر بولمىغان بىلەن ئەمەلىيەتتە مەۋجۇت ئادەم. بىز كىچىكىمىزدە ئاستانە مەدرىسىدە بىللە ئوقۇغان، - دېدى ئۇ. * گەپ توغرىدىن- توغرىلا ئەنئەنىۋى دىنىي ۋە مەدەنىي ۋە تەبىئىي يوقىتىش ئۈستىدە ھەرىكىتى سېزىلمەيدىغان ن باشقا ئۆسۈملۈكلەردە مۇت. * بۇ ئەتراپتا بۆرە

بولماق، ساقلانماق، يىلىنىڭ ئوتتۇرىلىرىغىچە

مەھكەم پېشلىنىك

مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان. * سوتسىيالىستىك ئىگىلىكنى تەڭشەشتە، ھەم پىلان ئارقىلىق تەڭشەش، ھەم بازار ئارقىلىق تەڭشەش مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ.

مەۋجۇتلۇق ① «مەۋجۇت» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇ، - بىزنىڭ تۇيغۇدىن باشقا ھەرقانداق نەرسىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى بىلىشىمىز مۇمكىن ئەمەس، دەپ ھېسابلايدۇ. * بۇ شۇنداق ۋاقىتلار ئىدىكى، ھېسسىياتتىكى ھەرقانداق توغرا بىلىش، سىياسىي كاپالەتكە ئىگە بولغىنىدىلا ئىجتىمائىي مەۋجۇتلۇققا ئىگە بولۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولاتتى. ② <س ئىق > مەۋجۇدىيەت.

مەۋجۇدات ئى (ئە) ئالەم، تەبىئەتتە بار نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى، دۇنيادا مەۋجۇت نەرسىلەر، پۈتۈن، بارلىق؛ دۇنيادىكى مەۋجۇداتلار ھەددى-ھېسابسىز ۋە رەڭگارەڭ بولغىنىغا ئوخشاش، ئەدەبىي ئەسەرلەردە يارىتىلغان بەدىئىي ئوبرازلارمۇ خىلمۇخىل ۋە رەڭگارەڭ بولىدۇ. * نەزەر سال، ۋادىنىڭ مەۋجۇداتلىرى، ھاياجان ئىچىدە چاچار مۇھەببەت، جىمىكى جانلىق ۋە جانسىز ھۆسنىدىن، ئاقىدۇ، چوڭ يولغا ئەڭ ئالىي ھۆرمەت.

مەۋجۇدىيەت ئى (ئە) ① مەۋجۇتلۇق، مەۋجۇدات، بارلىق؛ ئۇ ئۆز كۈچى ۋە تەبىئىي بايلىقىغا تايىنىش ئارقىلىق ئۆز مەۋجۇدىيىتىنى ساقلاپلا قالماستىن، بەلكى دەۋرىمىزگە قەدەر ئۆز ئەھمىيىتىنى ۋە ئىنسانىيەتنى يوقاتماي، ياخشى نەتىجىلەرنى جارى قىلدۇرۇپ كەلمەكتە. * شۇندىن باشلاپ ماڭا پۈتۈن تەبىئەت، پۈتۈن مەۋجۇدىيەت باشقىچە يېڭى، باشقىچە يېقىملىق، باشقىچە بىر گۈزەل كۆرۈنىدىغان بولدى. ② <پەلس > ماددا. بۇ تەپەككۈرغا نىسبەتەن ئېيتىلغان سۆز بولۇپ، ماتېرىيالىستلار «مەۋجۇدىيەت

پەسىللىك: مەۋسۇملۇق ئىمتىھان، مەۋسۇملۇق ئىشلار. مەۋسۇملۇق پىلان تۈزمەك. * مەكتىپىمىزدە 2-مەۋسۇملۇق ئوقۇش ئەمدىلا باشلىنىپ، دەرىسلەر تازىبۇ قىزغىن ئۆتۈلۈۋاتقان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۆمەر ئۆزىچىلا مەكتەپكە كەلمەي قويدى.

مەۋسۇملۇق باھا < مائار > ئوقۇغۇچىنىڭ بىر مەۋسۇملۇق ئوقۇش جەريانىدىكى ئۆگىنىش، ئەخلاق، ئىنتىزام ۋە ھەر خىل پائالىيەتلەردىكى ئىپادىسىگە بېرىلگەن باھا.

مەۋسۇملۇق ئىمتىھان < مائار > مەكتەپلەردە ھەر بىر مەۋسۇمنىڭ ئاخىرىدا ئوقۇغۇچىلاردىن ئېلىنىدىغان ئىمتىھان: بىر كۈن ئەتكەندىلا مەكتەپ مۇدىرى سىنىپ ھەيئەتلىرىدىن لۇتپۇلانى ئىشخانىسىغا چاقىرتتى. بۇ، مەكتەپ بويىچە مەۋسۇملۇق ئىمتىھانلار تۈگەپ، ئىلمىي نەتىجىلەر ئېلان قىلىنىپ بولغان ۋاقىت ئىدى.

مەۋقە ئى (ئە) ① ئادەم، بىرەر ئىجتىمائىي گۇرۇپپا، تەشكىلات، قاتلام قاتارلىقلارنىڭ جەمئىيەتتە تۇتقان ئورنى، نوپۇز، دەرىجە: ئۇلار خوجايىنلىق مەۋقەسىدە چىڭ تۇرۇپ، ئەقىل-پاراسىتىنى تولۇق ئىشقا سېلىپ ئىشلەپچىقىرىشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە ياخشىلاش يولىدا تېخنىكا ئىسلاھاتى ئېلىپ باردى. * سىز ماڭلا ئەمەس، بىزنىڭ ئائىلىمىزگە ئائىلىق مەۋقەسىدە تۇرۇپ، ياخشىلىقتىن باشقىنى ئويلىماي كېلىۋاتسىز. ② كىشىنىڭ بىرەر ئۆگىنىش، سىياسىي، ئىجتىمائىي ھەرىكەت، پائالىيەتلەردىكى پوزىتسىيىسى؛ مەيدان، ئىرادە: مەۋقەسىدە چىڭ تۇرماق. * كۆكە، قالكەش باتالىيونلىرىنىڭ مەۋقەسى مۇستەھكەم بولۇپ، دۈشمەنلەرگە ئۈستۈن ھالەتتە زەربە بېرىۋاتتى. ③ ئورۇن: ھاۋا مەۋقە

بىرلەمچى، تەپەككۈر ئىككىلەمچى» دەپ قارايدۇ؛ ئىدىئالىستلار بولسا «تەپەككۈر بىرلەمچى، مەۋجۇدىيەت ئىككىلەمچى» دەپ قارايدۇ.

مەۋسۇم ئى (ئە) ① يىلنىڭ مەلۇم پەسلى ياكى ۋاقتىدا بولىدىغان ياكى ئەمەلگە ئاشۇرۇلدىغان ئىش دەۋرى: تېرىقچىلىق مەۋسۇمى. دېھقانچىلىقنىڭ ئالدىراش مەۋسۇمى. * ئەتىيازلىق كۆچەت تىكىپ، ئورمان بىنا قىلىشنىڭ ئەڭ ياخشى مەۋسۇمى يېتىپ كەلدى. ② < ئاستر > كۈندۈزنىڭ ئۇزۇن-قىسقىلىقى، چۈش ۋاقتىدىكى قۇياش نۇرىنىڭ تىك-يانتۇلۇقى قاتارلىق ئەھۋاللارغا ئاساسەن ئايرىپ چىقىلغان ۋاقىت بىرلىكى. بىر يىل جەمئىي 24 ۋاقىت بىرلىكى - 24 مەۋسۇمگە بۆلۈنگەن بولۇپ، ئۇ يەر شارىنىڭ ئۆز ئوربىتىسىدىكى ئورنىنى ياكى قۇياشنىڭ ئېكلىپتىكىدىكى ئورنىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ. ③ < ئاستر > تەنگە سىغىدى بۇ چاغدا يۈرەك، ئەزگۈچى كۈلى كۆككە تۇزىغاندا. ئېچىلمىسۇنمۇ غۇنچە ھەم پۈرەك، باھار مەۋسۇمى قىشنى بۇزغاندا. ④ < مائار > بىر ئوقۇش يىلىنىڭ يېرىمى: مەۋسۇم ئىمتىھانى. بىرىنچى ئوقۇش مەۋسۇمى. * خىمىيە فاكولتېتىنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈش مەۋسۇمى كېلىپ قالغان 7-يىللىق سىنىپىدا، مېنى قوشقاندا پەقەت ئۇچلا ئوقۇغۇچى قالدۇق. ⑤ كۆچمە. دەۋر، مەزگىل، چاغ: قىرىقتىن ھالقىدىم مەنمۇ، يىگىتلىك مەۋسۇمى ئۆتتى، ھايات ۋادىسىدىن كەزدىم، بېشىمدىن قانچە ئىش ئۆتتى. * ياشلىق مەۋسۇمى ئۆتتى، دەرد پەسلى ئارام بەرمەي، قان-ياش سۈيىدە كەتتى، ياشلىق ئوينىماي، كۈلمەي.

مەۋسۇملۇق سۈپ. مەۋسۇم ئىچىدە بولىدىغان، مەۋسۇم خاراكتېرلىق،

جەھەتتە ئوت (قۇياش) نىڭ تۆۋىنىدە، سۇنىڭ ئۈستىدە تۇرغانلىقى ئۈچۈن، خاراكتېرى ھۆل ئىسسىق بولىدۇ.

مەۋقەسىز سۈپ. مەۋقەسى، مەيدانى يوق؛ ئاسان تەۋرىنىدىغان: مەۋقەسىز ئادەم. مەۋقەسىز يىگىت.

مەۋقەسىزلىك «مەۋقەسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مەۋقەسىزلىك قىلماق.

مەۋلانا ئى (ئە) دىنىي ساھەدە ئىشلىتىلىدىغان «داموللا»، «ئۇستاز»

مەنىسىدىكى ھۆرمەت سۆزى: - مەيلى ئۇ سىزنىڭ مەۋلانىڭىز ياكى مېنىڭ مەۋلانىم بولسۇن، ئۇنىڭغا مۇنداق ئامەت نېسىپ بولغىنى يوق، دېدى ئۇ. * ئېھ، ئۇلۇغ مەۋلانا سىزنى سېغىنىپ، قارايتى بۇرۇلۇپ ئون بەش كۈنلۈك ئاي. قىلاتتى چىن تەزىم كۈزنىڭ شامىلى، ھەركۈنى بۇ يەردىن ئۆتسۇ، قانماي.

مەۋلۇت ئى (ئە) <دىن> مۇھەممەت پەيغەمبەرنىڭ تۇغۇلغان كۈنى ۋە ئۇنى خاتىرىلەپ ئوقۇلىدىغان مەسنەۋى؛ بۇ مەسنەۋىنى ئوقۇيدىغان دىنىي مۇراسىم: مەۋلۇت ئوقۇماق. مەۋلۇت ئۆتكۈزمەك.

مەۋلۇت ئاي <ئاستر> ← رەببىيە ئىئەۋۋەل. **مەۋھۇم** سۈپ (ئە) ① ئەقىل بىلەن، پىكىر قىلىش ئارقىلىق تەسەۋۋۇر قىلىنىدىغان؛ ئەقلى، پىكىرى، ئابستراكت: مەۋھۇم چۈشەنچە. مەۋھۇم تەسۋىر. مەۋھۇم سان.

② كونكرېت ئەمەس، نا ئېنىق، مۇجمەل: ئۇ ئاللىقانداق ئىگىدارچىلىقى ئېنىق بولمىغان مەۋھۇم بىرنەرسىدەك ئىدى. * شەۋكەت تۆت ئەتراپى دىققەت بىلەن كۆزىتىپ چىققاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ بويى بىلەن تەڭ ئۆسكەن قەلەمچە ئېرەك ئورمانلىقىنى تاللىدى-دە، مەۋھۇم خىياللار ئىچىدە كۆزنى يۇمدى.

مەۋھۇم تەسۋىر <فنز> يورۇقلۇق

مەنبەسى پېتىنقى ئەينەك ياكى كۆپۈنكى لىننىڭ باش فوكۇسىنىڭ ئىچىدە بولغاندا، نۇرنىڭ قايتىش ياكى سۇنۇشى ئارقىلىق كۆرۈنگەن تەسۋىر. تەكشى ئەينەك، كۆپۈنكى ئەينەك ۋە پېتىنقى لىننىلاردىن ھاسىل بولغان تەسۋىرلەرمۇ مەۋھۇم تەسۋىر بولىدۇ. لوپا ئەينەك (چوڭايتقۇچى ئەينەك) بىلەن نەرسىلەرنى كۆرگەندە ئەينەكتىن كۆرۈنگەن تەسۋىرلەرنىڭ ھەممىسى مەۋھۇم تەسۋىر بولىدۇ.

مەۋھۇم سان <مات> مەنپى ساننىڭ كۋادرات يىلتىزى. مەسىلەن، $\sqrt{-1}$ ، $\sqrt{-a}$ ($a > 0$) قاتارلىقلار. ئادەتتە $\sqrt{-1}$ نىڭ ئورنىغا i ئېلىنىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن $\sqrt{-9} = \sqrt{-1 \times 9} = -3i$ بولىدۇ.

مەۋھۇملۇق «مەۋھۇم» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: خىزمەت ۋەزىپىلىرى ئېنىق بولۇش، ئۇسۇل، قەدەم باسقۇچ ۋە تەدبىرلەر كونكرېت بولۇش، مەۋھۇملۇق بىلەن كونكرېتلىق بىرلەشتۈرۈلۈش لازىم. * ئىككى چۈپ كۆز بىر-بىرىگە سۇئال نەزىرىدە تىكىلدى: بىر چۈپىدە سەممىيەت، تەبەسسۇم جىلۋە قىلسا، يەنە بىر چۈپىدە مەۋھۇملۇق، بىچارىلىك نامايان ئىدى.

مەئشەت ئى (ئە) ① كۈندىلىك تىرىكچىلىك، ياشاش، تۇرمۇش كەچۈرۈش: مەئشەت م يامان ئەمەس، خۇداغا شۈكرى ئامان-ئېسەن كېتىۋاتسەن. ② كەپ-ساپا، ئەپش-ئىشەت، ھۇزۇر-ھالاۋەت: شائىر لۇتفى رېئال ھاياتقا بولغان مۇھەببەتنىڭ لەززىتىنى خىيالىي جەننەتنىڭ مەئشەتتىن يۇقىرى قويۇپ يازىدۇ * قېنى مېنىڭ ئارزۇ-ئارمانلىرىم، قېنى مېنىڭ ياغ ئىچىدىكى بۇرەكتەك ئوتۇۋاتقان مەئشەت ھۇزۇر-ھالاۋىتىم؟

مەئشە تېرەس سۈپ (ئە+پ) مەئشەتكە

باغلىماق: باغدا مېۋىلەر راسا مەي بولۇپ پىشىپ كېتىپتىكەن، ئەپەندىنىڭ ئاغزىغا سېرىق سۇ كېلىپتۇ. * شاپتۇل مەي بولۇپ پىشتى، شاخلار ئېگىلىپ چۈشتى؛ بۇلبۇل ئۇچتى-يۇ باغدىن، ئۇمىد يۇلتۇزى كۆچتى. ② ناھايىتى بەك يۇمشىماق، تازا ئېزىلىپ پىشماق: — يۈر ئاداش، ھاراق ئىچىمىز، — دېدى سۇنۇر روزىمەتنىڭ مۇرسىگە قولىنى قويۇپ، — قازاندىكى گۆش مەي بولۇپ كەتتى.

مەيەر ئال (ماۋۇ+يەر) جانت. مۇشۇ يەر، بۇ يەر: — ئاچا، قورسىڭىز ئاچتۇ بەلكى، مەيەرگە كېلىڭ، — دېدى ساندۇلاچ بارىنچى ئايالى باشلاپ كىرىپ. * «مانا مەيەرە ئىكەن» دېگەن سۆز ئۇلارنى چۆچۈتۈۋەتتى. ئىككىلىسى ئارقىسىغا قاراپ، ئاتلىق قىلىچنى ۋە ئۇنىڭ كەينىدىن كېلىۋاتقان ئارىسلان بىلەن يۇلتۇزنى كۆردى.

مەيەرەس سۈپ (پ) مەيگە بېرىلگەن، مەيىنى ياخشى كۆرىدىغان، مەيگە ئامراق، مەيىنى كۆپ ئىچىدىغان، مەيخور: مەيەرەس ئادەم.

مەيەرەسلىك «مەيەرەس» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

مەيپۇرۇش ئى (پ) مەي ساتىدىغان ئادەم: ئۇ ھە دېگەندە مەس بولۇۋېلىپ، تا يېرىم كېچىگىچە مەيخانىدىن چىقىپ كېتىشى، مەيپۇرۇشنى ئاۋارە قىلاتتى. * كۈندۈزى ئازراق ئولتۇرۇپ سۆھبەتلىشىشنى مەقسەت قىلغان ئىككى كىشى مەيخانىغا كىرىپ، بىر بۇلۇڭدا ئولتۇرغاندىن كېيىن، ئۇلاردىن بىرى، مەيپۇرۇشنى ۋارقىراپ چاقىردى.

مەيپۇرۇشلۇق «مەيپۇرۇش» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: مەيپۇرۇشلۇق قىلماق.

مەيخانا ئى (پ) ھاراق-شاراب، مەي

بېرىلگەن، مەئشەتنى ياخشى كۆرىدىغان، مەئشەتكە، كەيپ-ساپاغا ئامراق: بۇ شىلەپە تېنى ساغلام، مەڭزى قىزىل، يېشى توختىغان بۇ ئادەمنىڭ خۇش خۇي يۈزىگە ساپە چۈشۈرۈپ، ئۇنىڭ مەئشە تەپەرەس، ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ تۇراتتى.

مەئشە تەپەرەسلىك «مەئشە تەپەرەس» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بۇ ھېكايىدە مەئشە تەپەرەسلىككە بېرىلگەن كىشىلەر پاش قىلىنغان.

مەئشە تىلىك سۈپ. مەئشەت بىلەن ئۆتىدىغان: مەئشە تىلىك تۇرمۇش.

مەي ئى (پ) ① ئۈزۈمنى ئېچىتىش ئارقىلىق تەييارلىنىدىغان بىر خىل ئىچىملىك: ۋىنو، مۇسەللەس؛ ھاراق، شاراب: مەي ئىچمەك. مەي تۇتماق. * ئۇ قىزغا قاراپ: «مۇزىكىسىز ئىچكەن مەيىنىڭ قىزىقى يوق، دېگەن گەپ بار» دېدى. * ئۇ ئالتۇن ئاياقنى ئېلىپ چىقىپ مەي قويۇشقا باشلاپتۇ. ② مېۋە-چېۋىلەرنىڭ تازا پىشقان چاغدىكى شىرىسى، شىرنە: مەي باغلىماق. مەي باغلاپ پىشماق. * ئەنجۈر پىشىپ مەي بولدى، تەمى ئوخشار شېكەرگە. بەلنى مەھكەم باغلىدۇق، يېڭى ئۈزۈن سەپەرگە.

مەي باغلىماق شىرنە يىغماق، قەنت ماددىسى توپلانماق: تۆمۈر ئاتا كۆپچىلىكنىڭ تەكلىپى بىلەن سۈپىنىڭ تۆرىدىن ئورۇن ئالدى ۋە مەي باغلىغان شېرىن مۇناقى ئۈزۈمگە ئېغىز تېگىپ تۇرۇپ، سابىردىن ئۇنى-بۇنى سوراشقا باشلىدى. * مەي باغلىغان مېۋىلەر كۆز چاقىنتار، كۆز پەسلى. ئېسىل تەمى-شىرنىسى تىلىنى يارار، كۆز پەسلى.

مەي بولماق ① شىرە باغلىماق، مەي

جاتى، بوشلۇق؛ سەھنە: ئىش مەيدانى. جەڭ مەيدانى. يىغىن مەيدانى. كۈرەش مەيدانى. خەلق مەيدانى. توپ مەيدانى. * مەردنى مەيداندا سىنا (ماقال). * ئەمگەك مەيدانى جەڭ مەيدانىغا ئايلاندى. * مەتيا چۇلا مۇقامغا توۋلىماقتا ئىدى. مۇقام تۈگىشىگىلا، مەيداندا چىرايلىق كېيىنگەن بىر يىگىت پەيدا بولدى. ③ <فوز> ماددىلار مەۋجۇتلۇقىنىڭ بىر خىل ئاساسىي شەكلى، يەنى مۇئەييەن دائىرىسى بولمىغان تارقاق خۇسۇسىيەتلىك ماددا. ئۇ ئېنېرگىيە، ھەرىكەت مىقدارى ۋە ماسسىغا ئىگە كېلىدۇ. فىزىكىلىق مەيدان ئۆزئارا تەسىرلىشىش مەيدانى بولۇپ، پۈتكۈل بوشلۇقتا مەۋجۇت. ئادەتتە ئۇ جىسىملار ئوتتۇرىسىدىكى تەسىرلەرنى يەتكۈزەلەيدۇ. مەسىلەن، ئېلېكتىر مەيدانى، ماگنىت مەيدانى ۋە تارتىش كۈچى مەيدانى قاتارلىقلارغا ئوخشاش. ④ بىرەر ئىش، ۋەقە سادىر بولغان جاي: نەق مەيدانغا بېرىپ تەكشۈرمەك. * نۇردۇن ھاكىم شۇ چاغدىلا بۇ مەيداندا ئۆزى بىلەن بىللە ناھىيىنىڭ يەنە بىر مۇئاۋىن ھاكىمى مەخسۇتسىگمۇ بارلىقىنى بىلدى. ⑤ قىسمەن ماشىنىلاشقان ھەمدە يېزا ئىگىلىكىنىڭ مەلۇم بىر تۈرى بويىچە ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كارخانا: باغۋەنچىلىك مەيدانى. دېھقانچىلىق مەيدانى. * ساناپ باقسا، ئۇنىڭ ئۆزى قول سېلىپ قۇرغان زاۋۇت، كارخانا، مەيدان، يېزا قۇرۇلۇشى، ئۆستەڭ، يوللىرىدىن كارغا پارىغىنى ئەللىكتىن بىر ئىكەن. ⑥ <تيا> كۆرۈنۈش: مەيدان خاتىرىلىگۈچى. ⑦ كۆچمە. مەۋقە: كومپارتىيە ئەزالىرىنىڭ بايرىقى روشەن، مەيدانى مۇستەھكەم بولۇش

ساتىدىغان، ئىچىدىغان جاي، ئۆي؛ قاۋاقخانا: ئۇ بۈگۈن بازاردىكى بىر مەيخانغا بېرىپ، ھاراقنى بولۇشىغا ئىچىپتۇ. * كۈندۈزى ئازراق ئولتۇرۇپ سۆھبەتلىشىشنى مەقسەت قىلغان ئىككى كىشى مەيخانغا كىرىپ، بىر بۇلۇڭدا ئولتۇرغاندىن كېيىن، ئۇلاردىن بىرى، مەيپۇرۇشنى ۋارقىراپ قىچقاردى.

مەيخور سۈپ (پ) مەيىنى، ئىچىملىكنى تولا ئىچىدىغان، ئىچىملىككە تولا بېرىلگەن، ئىچىملىك ئىچىشكە ئامراق: مەيخور ئادەم. * دېسەم، ھەي، ئويلىما، مەيخور ئەمەسمەن، سېنىڭ مەيخورلىرىڭغا جور ئەمەسمەن. * شۈكۈر، ئوڭدىن كەلدى بەختىم-تەلىيىم، تاشلىۋەتتى مېنى مەيخور ئۆلىپتىم.

مەيخورلۇق «مەيخور» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مەيخورلۇق قىلماق. * قىز كېنەزەكلىرى بىلەن كىرىپ كەلدى. داستىخان سېلىنىپ تائام تارتىلدى. مەيخورلۇقتىن كېيىن يەنە سۆھبەت باشلاندى. * ئۇلار مېۋە-چېۋە، قەنت-گېزەكلەرنى تىزىشىپتۇ. ئاخىرىدا قاشتېشىدىن ئىشلەنگەن ئاياقلارنى شارابقا تولدۇرۇپ مەيخورلۇق باشلىنىپتۇ.

مەيدان ئى (پ) ① كەڭ بوشلۇق، ئوچۇقچىلىق، سەيىنا: كۆپ ئاماللارنى قىلىپ، ئۇ تاغنىڭ ئۈستىدىكى بىر مەيدانغا چىقتى، قارىسا ئېرىقلاردا سۈپسۈزۈك سۇلار ئېقىپ تۇرۇپتۇ. ئۇ يەرگە يەنە بىر كۆل ياسالغان بولۇپ، كۆلنىڭ ئەتراپىغا چېدىر، بارگاھلار تىكىلگەندى. * - بار، - دېدى ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ، - ئۆيىمىزنىڭ ئالدىدىكى مەيدانغا قىرىندىلارنى، ئەسكى تۆمۈرلەرنى تۈكۈۋېتىدۇ. ھازىر مەيدان توشۇپ كېتىپ يولنى بېسىۋالدى، يولدا ماشىنىلارمۇ ماڭالمىدىكەن. ② بىرەر ئىش، ھەرىكەت ئۈچۈن بەلگىلەنگەن ياكى شۇنداق ئىش، ھەرىكەت بولىدىغان

مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن ھەرقايسى مەكتەپلەردە ياخشى ئىش، ياخشى ئادەملەر كۆپلەپ مەيدانغا چىقتى.

مەيدانغا كەلمەك بارلىققا كەلمەك، پەيدا بولماق؛ تۇغۇلماق، يۈز بەرمەك؛ ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن، ياۋروپا ۋە ئاسىيا قىتئەلىرىدە يەنە بەزى يېڭى سوتسىيالىستىك دۆلەتلەر مەيدانغا كەلدى. * بۇ پائالىيەت داۋامىدا، ئوقۇغۇچىلار ئىچىدە بىرمۇنچە ياخشى ئىشلار مەيدانغا كەلدى. * نەتىجىدە ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدە تارىخىي ۋەقەلىكىنى چۈشىنىشتە چەكلەنگەنلىك، بەزىدە ھاياتنى بىر تەرەپلىمە كۆرسىتىشتەك جىددىي كەمچىلكلەر مەيدانغا كەلدى.

مەيدان ماگنىتى < فىز > ماگنىت مەيدانى ھاسىل قىلىدىغان ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەمىنلەيدىغان ماگنىت. كۆپرەك گېنېراتور ياكى ئېلېكتر دۆڭگاتېلىدىكى بۇ خىل ماگنىت كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مەيدان نەزەرىيىسى < فىز > تۈرلۈك فىزىكىلىق مەيدانلارنىڭ ھەرىكەت قانۇنىيىتى ۋە ئۇلارنىڭ ئۆزئارا تەسىرىنى تەتقىق قىلىدىغان نەزەرىيە.

مەيدانچاق ئى. كىچىك مەيدان؛ بۇ بىنا بەش بۇرجەكلىك بولۇشىغا قارىماي، ئىشكىنىڭ ئالدىدا كىچىكرەك مەيدانچىقى بار ئىدى، مەيدانچاقمۇ كۆتۈرمە بولۇپ ئىككى باسقۇچلۇق پەلەمپەي بىلەن يەردىن ئېگىز ئىدى.

مەيدانخانا ئى. مەس قىلىدىغان چېكىملىكلەر چېكىلگەن ياكى چېكىلىدىغان ئۆي.

مەيدانسىز سۇپ. مەيدانى، مەۋقەسى يوق؛ ئوقۇل، ئاسان ئاغىدىغان؛ مەيدانسىز ئادەم.

مەيدانكەش ئى (ئەپ) مەيدانخانا ئېچىپ تىجارەت قىلمۇچى كىشى، مەيدانخانا خوجايىنى.

لازىم. * دۇنيا قاراش كىشىنىڭ تەبىئىي ۋە ئىجتىمائىي ھادىسىلەرگە قارشى ۋە ئۇلارنى چۈشەندۈرۈشتىكى مەيدانى، كۆز قارشى ھەم ئۇسۇلدىن ئىبارەت. ⑤ مىق. قېتىم، نۆۋەت، مەرتەم (ئويۇن-تىياتىر ۋە توپ تۈرلىرى ھەققىدە) : 1979-يىلى ئۇلار قۇرۇلۇش ۋەزىپىسىنىڭ جىددىيلىكىگە قارىماي، ئاممىغا 45 مەيدان ئويۇن قويدى. يىللىق پايدا تاپشۇرۇش ۋەزىپىسىنىمۇ ئاشۇرۇپ ئورۇنلىدى. ⑥ تەننەربىيە مۇسابىقىلىرىنىڭ مەلۇم ۋاقىتلارغا بۆلۈنگەن ھەربىر بۆلىكى؛ قازىشى تەرەپ بىر توپ كىرگۈزۈۋالدى، ئۇلار ئۆزلىرىنى ئوڭشاشقا ئۇرۇنۇپ مەيدان ئاخىرلاشتى.

مەيدان خاتىرىلىگۈچى < كىنو > كىنوغا ئېلىش ياكى درامما ئەسەرلىرىنى رېپېتسىيە قىلغاندا، لېنتىغا ئېلىش ياكى رېپېتسىيە ئەھۋالىنى خاتىرىلەش خىزمىتىنى ئىشلىگۈچى خادىم.

مەيدان خاتىرىلىمەك < كىنو > كىنوغا ئېلىش ياكى درامما ئەسەرلىرىنى رېپېتسىيە قىلغاندا، لېنتىغا ئېلىش ياكى رېپېتسىيە ئەھۋالىنى خاتىرىلەش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مەيدان دېكوراتسىيىسى < كىنو > فىلىم ئىشلىگەندە ئوچۇقچىلىققا ئورۇنلاشتۇرۇلىدىغان كۆرۈنۈش.

مەيدانغا چۈشمەك ① ئېلىشىش ئۈچۈن مەيدانغا كىرمەك؛ قاسىم پالۋانىمۇ مەيدانغا چۈشتى. ② ئىشقا كىرىشمەك، تۇتۇش قىلماق؛ شۆھرەت ئىشنىڭ چاتاقلىقىنى كۆرۈپ، بىلەكلىرىنى شىمايلاپ ئۆزى مەيدانغا چۈشۈپتۇ. * ئۇ ئەسلىدە بۇنداق جاپالىق مېھنەتتىن باش تارتار ۋە يامنى كەلسە جاننى ئالغانغا ئېلىپ، مەيدانغا چۈشەر ئىدى.

مەيدانغا چىقماق ← مەيدانغا كەلمەك؛

مەيدانكە شلىك ئى. مەيدانخانا ئېچىپ
تجارەت قىلىش ئىشى.

مەيدانلاشتۇرماق « مەيدانلاشماق »

پېشلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: — ئۈيۈڭ
مەيدانلاشتۇرۇشقا تاقىشۋاتىدۇ، چاقىماق
بولمايدۇ، ئۆيىنى بوشات! — دەپ ۋارقىردى
دادۇبجاڭ. * سورتلار بويىچە ئايرىم-ئايرىم
ئۇلاش ۋە سورتلارنىڭ تۈرىنى، مەيداننى
خاتىرىلەپ قويۇش لازىم. بۇنداق قىلغاندا،
كۆچەتلەرنى مەيدانلاشتۇرۇشقا ئوڭايلىق
تۇغۇلىدۇ.

مەيدانلاشماق پ. دېھقانچىلىق مەيدانلىرىغا
ئۆزگەرتىلمەك، سالا-سالا ئېتىزلارغا
ئايلىنماق: ئەتراپلىرىڭ رەتلەندى ھەم
مەيدانلاشتى، تۈرلۈك جىرىم قويدى يەنە
ئورمانلاشتى، پارتىمىز ئومۇمغا نۇر چاچتى،
شەھىرى باغقا ئايلىنارسەن كاتتا يايلاق.

مەيدە I ئى (ئە) ① بويۇننىڭ ئاستىنى
قىسمىدىن تارتىپ قورساقنىڭ ئۈستۈنكى
قىسمىغىچە بولغان گەۋدە ئارىلىقىنى
كۆرسىتىدۇ: قىز ئىختىيارسىز ھالدا ئەزىزنىڭ
مەيدىسىگە بېشىنى قويدى. * نېرىراقتا ئۈنچە
كىشى مەيدىسىگە سۇغا چۈشۈپ، قوللىرىدىكى
مىلتىق ۋە ئوقدانلىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ،
ئاستا-ئاستا ئۆتۈپ بارماقتا. ② ھەزىم
قىلىش ئورگانىزىمى، ئاشقازان: كۆڭۈل
ئاغرىتقان دوست ئەمەس، مەيدە ئاغرىتقان
ئاش (ماقال). * — ۋاي خۇدايمەي، يۆتەلنى
ئاز دەپ، ئەمدى مەيدەم ئېچىشىپ ئاغرىدىغان
بولۇپ كەتتى. بۇرۇن مېنىڭ ئاشقازىنىم
تاشنىمۇ ھەزىم قىلالايتتى، — دەپ قاقشىغىلى
تۇردى مەخان ئاچام.

مەيدە يانچۇق چاپان ياكى كۆڭلەكنىڭ
مەيدىسىدىن ئېچىلغان يانچۇق: تۇرغۇن
مەيدە يانچۇقىدىن بىر ۋاراق قەغەزنى ئېلىپ

ئۇنىڭغا سۇندى.
مەيدىسىدە ئەركەك تۈكى بار ھەقىقىي
ئەركەك، ھەقىقىي ئەر: — مەيدىسىدە
ئەركەك تۈكى بار ئوغۇل بالا خاڭچى بولالايدۇ،
جۇمۇ، ئاڭلىسام بۇ ئىشنى ياقتۇرۇپسەن، ياخشى
ئۆگەن، — دەيتتى بوۋاي يىگىتنىڭ مۇرىسىگە
ئۇرۇپ تۇرۇپ.

مەيدىسىگە تەپەك باشقىلارنىڭ
بەرگەن ئاش-نېنى، قىلغان ياخشىلىقى،
يامان غەرەزلىرىنى قوزغىماق: — نەچچە
ۋاقىتتىن بېرى بەرگەن ئاش-نېنىم مەيدەگە
تەپتسۇ؟ يوقال كۆزۈمدىن، ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان
نائەھلى ئىكەنسىن، — دېدى قاتتىق
غەزەپلەنگەن ئاكام.

مەيدىسىگە قاقماق — مەيدىسىگە
ئۇرماق: كۆپچىلىك بويۇنلىرىنى سوزۇشۇپ
بىر-بىرىگە قاراشماقتا ئىدى. زەپەر « مەن »
دەپ مەيدىسىگە قاقتى. ئۇ، بۇ كۆڭلى قارا
قىزنى يەنە بىر مەرتىۋە رەسۋا قىلىۋېتىش
نېيىتىگە كەلگەندى.

مەيدىسىگە مۇشتىلىماق — مەيدىسىگە
ئۇرماق: ئۇ مەيدىسىگە مۇشتىلاپ ئۈنلۈك
ئاۋازدا: — مەن قىلالايمەن،! — دېدى
كۆپچىلىك ئالدىدا. * مەن يازغۇچى دەپ
مەيدىسىگە مۇشتىلاپ يۈرگەنلەر مېنى بىر
تونۇپ قويسۇن. بىلىدىغان نەرسىلىرىم ناھايىتى
كۆپ. قايسىسىنى يازسام بولاركىن، — دەپ
ئويلىدى ئۇ.

مەيدىسىگە ئۇرماق مەردلىكىنى
بىلدۈرمەك؛ قەتئىي ۋەدە بەرمەك،
ئېيتىلغان ئىش-ھەرىكەتنى چوقۇم ئورۇنلاش
ئىشەنچىنى بىلدۈرمەك: — ئاكامدىن
قالسام قۇلقىمنى كېسۋېتىمەن، — دېدى ئۇ
ئورنىدىن قوپۇپ مەيدىسىگە ئۇرۇپ. * —
بۇ يېزىغا يېڭى كەلگەنلەرگە ئاشۇ 70 مو

مەي-شاراب مەي ۋە شاراب، ھاراق-شاراب: ئۇلار مېھمان كېلىدۇ دەپ، بۇ يەرنى سۈپۈرۈپ تازىلاپ تاماقلارنى پىشۇرۇپ، مېۋە-چېۋە، مەي-شارابلارنى تەييارلاپ قويۇپتۇ.

مەيلى ئى (ئە) ① بىرەر نەرسە ياكى ئىشقا بولغان ئىشتىياق، قىزىقىش، ئىنتىلىش؛ ھەۋەس: - ئۇسسۇلۇققا مەيلىگىز بولسا مەيەرگە كېلىڭ، - دەپ چاقىردى. رەيھان مېنى يېقىملىق كۈلۈمسىرىگەن ھالدا. * رەڭ ئېلىپ پىشقان ئىلى ئالمىسى كىشىنىڭ مەيلىنى تارتىپ تۇراتتى. ② رىغبەت، ئىختىيار؛ راي: چىرايىدىن ئۇنىڭ مېنىڭ بىلەن داۋاملىق پاراڭلىشىشقا مەيلى بارلىقى بىلىنەتتى. * ئىشىم پۈتمەس قويۇپ بەرسەم، ئايخاننىڭ مەن ئۆز مەيلىگە. تارتىش كېرەك سۈرىتىنى، كۈن ئۆتمەستە تاغ كەينىگە ③ كۆڭۈلنىڭ مايىللىقى، رايى، خاھىشى؛ ئىش، ھەۋەس: تۆمۈر خەلپە قارا بوسۇق بىلەن ھۆسنارخاننىڭ سەرگۈزەشتىلىرىنى ئوبدان بىلگەچكە، بۇ ئىككىيلەننى چېتىپ قويۇش خىيالغا كېلىپ، ھۆسنارخاننىڭ مەيلىنى بىلىپ بېقىشنى روزىخانغا تاپشۇرغانىدى. * ئۆمەر، نېمىشقىدۇر ماھىرەگە ئىلگىرىكىدەك مەيلىم يوق، - دەپ يېزىپتۇ خېتىدە. * ئاق لەيلى، قىزىل لەيلى، يارنىڭ بارمىكىن مەيلى. بولسا، بولمىسا مەيلى، مەن يارنىڭ قەلەندەرى. **مەيلى بار** كۆڭلى چۈشكەن، كۆڭلى بار: - ھە، گەپلەشتىم، مەيلى باردەك قىلىدۇ، - دەپ جاۋاب بەردى روزىخان ئۇنىڭ جاۋابىغا. * ئۇ مەلەڭدىن بۇ مەلەڭگە ئويناپ دەپ كەلدىم، مەيلى بارمۇ، مەيلى پوقمۇ سىناپ دەپ كەلدىم.

مەيلى چۈشمەك ياخشى كۆرۈپ قالماق، مۇھەببەت پەيدا بولماق؛ ئەختەرنىڭ ئاشۇ

يەرنىڭ يېرىمىنى ھەدىيە قىلىمەن، دەپ جامائەت ئالدىدا مەيدىسىگە ئۇردى ئۇ ۋەدە بېرىپ، * ۋاھاپنىڭ سۆزى ئاياغلىشىشى بىلەن تەڭ، بىر يىگىت « بۇ ئىشنى ئۈزۈملا قىلىۋېتىمەن » دەپ مەيدىسىگە ئۇردى.

مەيدىسىنى كەرمەك ھاكاۋۇرلۇق، تەكەببۇرلۇق قىلماق: - بۇ پاقىنى سەمرىتىپ كاۋاپ قىلماقچىمۇ سىلەر؟! ئۇنىڭدىن كۆرە ئايروپىلان ئېلىپ، مەيدەڭلەرنى كېرىپ يۈرسەڭلار بولمامدۇ، - دەپدى ئۇ بىزگە قاراپ. * ئۇلار « رادىئو تېلېۋىزىيە قۇراشتۇرۇش بىز ئۈچۈن ئويۇن » دەپ مەيدىسىنى كېرىپ يۈرۈشتى.

مەيدە II سۈپ (پ) ئۇششاق، كىچىك: مەيدە ئىش. مەيدە بۇرۇتۇتازىيە. **مەيدە قېلىپ** بوياقچىلىقتا ئىشلىتىلىدىغان، باسما ھەرپلىرى شەكىلدە ياغاچتىن ئويۇلغان ئۇششاق قېلىپ.

مەيدە-چۈيدە ← **ئۇششاق-چۈشمەك**. **مەيدىلىك** سۈپ. مەيدىسى بار، مەيدىسى كەڭ: ئېگىز بوي، كەڭ مەيدىلىك بىر ئادەم كىرىپ كەلدى.

مەيدىلىمەك پ. ئۇششاق قىلماق، پارچىلىماق، ئۇششاقلىماق.

مەيزاب ئى (پ) ئۈزۈمنى يەرلىك ئۇسۇلدا ئېچىتىش ئارقىلىق تەييارلىنىدىغان بىر خىل ئىچىملىك؛ مۇسەللەس: ئۇ چاغلاردا، ئاز مىقداردا ۋە ئاددىي ئۇسۇلدا تەييارلىنىدىغان ئىچىملىكلەر مەيزاب، مۇسەللەس دېگەندەك ناملار بىلەن ئاتىلاتتى. * بۇ مەزگىللەردە ئوتتۇرا ئاسىيادا پىلىچىلىك، پاختىچىلىق، كەندىرچىلىك، باغۋەنچىلىك، سىركە ۋە مەيزاب ئىشلەش ئومۇملاشتى.

مەيزاب سالماق ئۈزۈم سۈيىنى ئېچىتقۇلار بىلەن ئىدىش قاتارلىقلاردا ئېچىتماق.

يىگىتكە مە يىلى چۈشكە نىلىكىنى ئۇنىڭ ئانىسى خېلى بۇرۇنلا سېزىپ قالغانىدى. * بېدە- بېدەك پىشىپتۇ، ئۆيگە مېھمان چۈشۈپتۇ. شۇنچە خەقنىڭ ئىچىدە سىزگە مە يىلىم چۈشۈپتۇ.

مە يىلگە باقماق ئىختىيارى، خاھىشىغا قارىماق: ئازارلار يېسەمۇ پەي مەجەزەردىن، پۈكمە سەن قەددىنى باقماي مە يىلگە. يۈرىكىم قولۇمدا، تۈتىمەن ساڭا، ئانا يەر، بىر ئېسىل ئالەمسەن ماڭا.

مە يىلگە قوياق ئۆز ئىختىيارىغا، ئەركىگە قوياق؛ نېمە قىلىمەن دېسە، شۇنىڭغا يول قوياق: - ئۇلار بىزنى ھەرگىز ئۆز مە يىلىمىزگە قويۇۋەتمەيدۇ، خاتىرجەم بولۇڭ، ئۇكام، - دېدى ئاچام گەپ قىستۇرۇپ.

مە يىلىنى تارتماق ئۆزىگە جەلپ قىلماق، كۆڭلى چۈشمەك: گۈل ئۆزىنىڭ چىرايلىقلىقى ۋە خۇش بۇي پۇرىقى بىلەن قىزنىڭ مە يىلىنى تارتىۋاپتۇ. قىز باغۋەننىڭ ئوغلىغا قاراپ: - ئاۋۇ گۈلنى ماڭا ئۇزۇپ بېرىڭا، - دەپتۇ. * بولۇپمۇ، مۇخبىرنىڭ كېيىنكى ئىككى سوئالى ئۇنىڭ خېلى مە يىلىنى تارتىپ قالدى.

مە يىلى يوق كۆڭلى تارتمايدۇ، خالىمايدۇ: ئۇنىڭ ساڭا مە يىلى يوق بولسا كەينىگە كىرىۋالغىنىڭ بىكار. * مۆمىنىڭ بۇنداق ئىشلارنى قىلىشقا زادىلا مە يىلى يوق ئىكەن. * - سە يىلىخان ئاچا، - دېدى ئايشەم ئەزىزەمنىڭ قولىدىن تۇتۇپ ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ، - ھازىرچە تاماققا مە يىلى يوق.

مە يىلى ① يۈك. جۈملىنىڭ بېشىدا كېلىپ، رازى بولۇش؛ ئىختىيارىغا قويۇش، پەرۋا قىلماسلىق؛ تەۋەككۈل قىلىش قاتارلىق مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ: - مە يىلى، خاپا بولساڭ بولمۇر، - دېدى دىلدار ماڭا سۆزى تۈگىگەندىن كېيىن يەنە قوشۇمچە قىلىپ. * سە يىۋىل سەل ئويلانغاندىن كېيىن: - ئۇنداق

بولسا مە يىلى، ساقايغاندىن كېيىن سۆزلەشسەكمۇ ئۈلگۈرىمىز، - دېدى-دە، كېتىپ قالدى. ② يۈك. پەرەز بېقىندى جۈملىلەردىن كېيىن كېلىپ، ئۇنى توسقۇنسىز قارشىلىق بېقىندى جۈملىگە ئايلاندۇرىدۇ: - ئۇ كەلمسە مە يىلى، يىغىننى ئېچىۋېرەيلى، - دېدى بۆلۈم باشلىقى كۆپچىلىككە قاراپ. * مېنى ئۇرساڭمۇ، تىللىساڭمۇ، ئۆلتۈرۈۋەتسەڭمۇ مە يىلى زۆھرەم. سېنىڭ ئالدىڭدا بىر ئۆمۈر كەچۈرگىلى بولمايدىغان گۇناھ ئۆتكۈزدۈم، - دېدى ئاران-ئاران خىرقىراپ. ③ باغل. بۇيرۇق، تەلەپ مە يىلىدىكى جۈملىلەرنىڭ ئالدىدا كېلىپ، ئۇنى يەنە بىر خىل توسقۇنسىز قارشىلىق بېقىندى جۈملىگە ئايلاندۇرىدۇ: ۋەكىللەر مە يىلى نەگە بارمىسۇن، قىزغىن قارشى ئېلىندى. * ئۇ مە يىلى قانداق ئىشنى قىلسۇن، ئەستايىدىل ئىشلەيدۇ. * مە يىلى بوران چىقسۇن، مە يىلى يامغۇر ياغسۇن، جەزمەن بارمەن، - دەپ جاھىللىق قىلىپ تۇرۇۋالدى بالا.

مە يىلىچە رەۋ. ئىختىيارىچە، خاھىشىچە، خىيالىچە: قورساقنىڭ مە يىلىچە بولسا، ئابرويوڭنى قوشۇپ يەر (ماقال). * - دۇيىنىڭ ئىشى، - ئىمىر ئالىيىپ، - مېنىڭ مە يىلىچە بولسا سېنىڭ بوسۇغاڭنى ئاتلىغان پۇتلىرىمنى چاننىۋېتەتتىم!

مە يىنەت سۇپ (ئە) كىر، پاكىز ئەمەس، پاسكىنا: مە يىنەت كىيىم. مە يىنەت قول. مە يىنەت ئادەم. * - كۆڭلىڭىز مە يىنەت، تىرىنىڭىز ئۆسۈك، قوللىرىڭىز قاسماق بولسا، ئۇ ھالدا باشقىلار قانداقسىگمۇ سىزنى ئۆزىگە ئۈلگە قىلىدۇ؟ - دېدى پانتگۈل مۇئەللىم. ئەخەتكە تەربىيە بېرىپ. * - مېنى كۈندۈزى ئەڭ ئېغىر ۋە مە يىنەت ئىشلارغا سالاتتى، ئاخشىمى بىرنەچچە ئالغاپ سوراق قىلاتتى، - دەپ دەردىنى تۆكتى ئۇ ماڭا.

مەيۈس كۆزلىرىنى سەپداشلىرىدىن قاچۇرۇپ يەرگە قاردى. || جالالىدىن جالاقلاپ تىترەپ، قۇتقۇزغۇچى ھىمات ئىزلىگەندەك تەلمۈرۈپ « نامازشام خىزىرى » غا مەيۈس قارىدى.

مەيۈسانە رەۋ (ئەپ) مەيۈس قىياپەتتە، مەيۈس بولۇپ، مەيۈسلۈك بىلەن؛ غەمكىن: مەن ئۇنىڭغا كەچۈرۈم سۈرىغان قىياپەتتە مەيۈسانە قاراپ قويۇپ، ۋاپىت ئەپەندىنىڭ كەينىدىن مېڭىشقا مەجبۇر بولدۇم. || ئاخىر ئۇ مەيۈسانە بىر قىياپەتتە لاسسىدە ئولتۇرۇپ قالدى ۋە ئارقا-ئارقىدىن ئىككى تال تاماكا چەكتى. * بىر توپ كىشىلەر باشلىرىنى تۆۋەن سېلىشقان ھالدا مەيۈسانە قىياپەتتە ئۆيگە كىرىپ-چىقىپ يۈرۈشتى.

مەيۈسلەندۈرمەك « مەيۈسلەنمەك » پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بۇ ئەھۋال مېنى مەيۈسلەندۈردى. * ناھايەت سەل-پەل جىرتاق كەلگەن كۆزىلا بىرئاز مەيۈسلەندۈرەتتى. * ئۇلارنىڭ بۇ گېيى بىزنى تولىمۇ مەيۈسلەندۈردى. **مەيۈسلەنمەك** پ. مەيۈسلۈك ھېس قىلماق، مەيۈسلۈككە چۈشمەك، مەيۈس بولماق: — بىز ئەما، بۇنىڭغا نېمە ئامال! — دېدى شائىر مەيۈسلىنىپ. * ئۇ بۇ ئىشلارغا ھەيران بولغان ۋە مەيۈسلەنگەن ھالدا سۆيۈملۈك گىتارىنى قولتۇقلاپ يولغا چىقتى.

مەيۈسلۈك « مەيۈس » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇنىڭ چىرايلىق كۆزلىرىدىن بىر خىل مەيۈسلۈك چىقىپ تۇراتتى. * ئۇنىڭ چىرايىدىن ھەرگىزمۇ ئاپىسى ئاغرىپ قالغان ئادەمدەك مەيۈسلۈك سېزىلمەيتتى.

مەيۈسلىنىشمەك « مەيۈسلەنمەك » پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: قىزلار نېمىنى ئويلىشىدۇ ۋە نېمە توغرىسىدا مەيۈسلىنىشىدۇ، بۇ بولسا قىزلارنىڭ بىزگە نامەلۇم بولغان ئىچكى سىرلىرى.

مەينەت بولماق ← مەينەتلەشمەك: بالىنىڭ كىيىملىرى بەكلا مەينەت بولۇپ كېتىپتۇ.

مەينەت قىلماق ← مەينەتلەشتۈرمەك: سادىق بېشىنى ئىككى تەرەپكە ئىرغىتىپ قويدى: — نېمە دېسەم بولار، بىر نەرسىنى ئېيتالايمەن، ئەجىرىسىز دەۋران سۈرگۈچىلەر، خەلق جاپا تارتىپ تىككەن چاپاننى خالىغانچە يىرتىپ، لاي-توپىغا مىلەپ مەينەت قىلغۇچىلاردۇر. **مەينەتچىلىك** ئى. مەينەت ھالەت؛ پاسكىنىچىلىق: — راست، دېمىسۇن نېمىدېگەن مەينەتچىلىك بۇ، — دېدى يوغان ئادەم كالىۋىكىلىرىنى ھىسرەپ. * — مەن سىزنى مەينەتچىلىكتىن بەكمۇ قورقاردىكىن دەپ ئويلىۋىدىم. بولۇپمۇ ئەخلەتتىن... — دېدى ئۇ ماڭا قاراپ.

مەينەتلەشتۈرمەك « مەينەتلەش-مەك » پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ھوي، بالام چاپىنىڭنى نېمانچە مەينەتلەشتۈرگەنەن؟ — دېدى ئانا بالىسىنىڭ لايغا مىلەنگەن چاپىنىغا قاراپ.

مەينەتلەشتۈرۈشمەك « مەينەتلەش-تۈرمەك » پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مەينەتلەشمەك پ. مەينەت، پاسكىنا ھالغا كەلمەك: ئۈجمە سايىسىدا سالقىن ھاۋادىن ھۇزۇرلىنىپ، بىر ئەر كىشى ئوڭدا ياتاتتى. ئۇنىڭ ئۇزۇن ئورۇق پۇتلىرى مەينەتلىشىپ كەتكەن بولۇپ، داق يەردە خۇددى ئۆگزىدىن پېقىلىپ چۈشۈپ ھوشىدىن كەتكەندەك ياتاتتى.

مەيۈس سۈپ (ئە) يېزىت. روھى چۈشكۈن، روھسىز، ئۈمىدسىز، غەمكىن، پەرىشان: مەيۈس ئادەم. * مەن دادام بىلەن ئانامنىڭ مېنى ئەيىبلىشىدىن ئەنسىرەپ، مەيۈس ھالدا ئۆيگە كېتىۋاتاتتىم. * ئۇ غەزەبلەنگەن،

مەيۋازلىق ئى. بىر-بىرى بىلەن بەسلىشىپ مەي ئىچىش، مەيگە ھەددىدىن تاشقىرى بېرىلىش؛ لېۋبېي بۇ يەردە ۋاقىتلىق قارارگاھ تىكتى. يەرلىك خەلق ئۇنىڭ لېۋبېي ئىكەنلىكىنى بىلىپ، قوي، شاراب تەقدىم قىلدى. ئۇلار سايدا مەيۋازلىق قىلىشتى.

مەيۋەن ئى (خەن) تارس. ۋاڭغا ۋە ئائىلىسىگە لازىملىق نەرسىلەرنى بازاردىن سېتىۋالدىغان كىشى.

مەيىن سۈپ ① پاختا، يىپەككە ئوخشاش يۇمشاق؛ قولغا يۇمشاق سىلىق تېگىدىغان؛ مەيىن چاچ * ئۇنىڭ قۇلاقلىرىنىڭ ئالدى-كەينى ۋە نازۇك بوينىلىرىدا بالىلارنىڭكىدەك مەيىن تۈكلەر ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. * ئادەتتە ئاللىقاچان قار ئاستىدا قېلىپ، ئاق قۇنىڭ مەيىن پەيلىرىدەك پارقىراپ كېتىدىغان دالا-قىرلار تېخىچىلا زەپىراندەك سارغىيىپ ياناتتى. ② يېنىك، لەرزى، يېقىملىق؛ مەيىن شامال. * سانسىز مەيىن دولقۇنلار بولسا ئۆزىنىڭ پاك قوللىرى بىلەن قىزىڭ سۇغا چۈشكەن غۇۋا شولىسىنى ئاستا سىپاپ ئۆتەتتى. || دەريا ۋادىسى يەنە باشقىدىن گۈزەل تۈسكە كىردى؛ قوناق مائىسىلىرى تېخىمۇ بوي تارتىپ، يېشىل دېڭىزدەك مەيىن تەۋرىنەتتى. * تال-سۈمۈللەرنىڭ ئەۋرىشىم شاخلىرى تەڭرىتاغدىن ئۇرغۇپ كېلىۋاتقان باھار شامىلىنىڭ ئەركىلىتىشى بىلەن مەيىن يەلپۈنۈپ تۇراتتى. * ئۇنىڭدا چۈش ئۇرار ۋەتەن سۆيگۈسى، باھار گۈلدۈرماما ۋە باھار ھاۋاسى. بار دوستلۇق ئاپتېپى غايە گۈللىرى، يەلپۈندۈ ناڭنىڭ شوخ مەيىن ساباسى.

مو I مىق (خەن) يەرنىڭ يۈزىنى ئۆلچەيدىغان ئۆلچەم بىرلىكى. تەخمىنەن 666.7 كۋادرات مېتىرغا تەڭ. ئادەتتە ئۇ گېكتارنىڭ $\frac{1}{15}$ گە توغرا كېلىدۇ؛

« شىنجاڭنىڭ زېمىنى پايانسىز » دېگەن بىلەن، ئەمەلىيەتتە بەزى يېزىلاردىكى تېرىلغۇ يەر بىر جانغا يېرىم مودىنىمۇ توغرا كەلمەيدۇ. شىنجاڭلىقلار ھازىر « يەر - ئالتۇن » دېگەن سۆزنى تېخىمۇ چوڭقۇر چۈشەنمەكتە.

مو بېشى مەھسۇلاتى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ھەر مو يەرگە توغرا كېلىدىغان مەھسۇلات؛ ئۇنىڭغا: « ئىككى مو، مو بېشى مەھسۇلاتى 500 چىڭ. ھادىل » دېگەن خەتلەر يېزىلغانىدى.

مو سالماق يەر-مەيدان، قورۇقلارنى مۇنى ئۆلچەم بىرلىكى قىلىپ ئۆلچەمەك، ئۆلچەپ چىقماق؛ دادام بىلەن ئىككىمىز پۈتۈن زېمىنىمىزنى مو سېلىپ ئۆلچەپ چىقىۋىدۇق، توپتوغرا بەش مو چىقتى.

مو II مىق (خەن) مەملىكىتىمىزنىڭ كونا پارچە پۇل بىرلىكى. ئۇ يۈەننىڭ ئوندىن بىرىگە يەنى ئون يۇڭغا توغرا كېلىدۇ؛ مەن يانچۇقلىرىمنى شۇنچە ئاخشۇرۇپۇ ئاپتوبۇسقا بېلەت ئالغۇدەك ئىككى مو پۇل تاپالماي، ھەيران بولۇۋاتاتتىم.

مو III مىق (ئىنگ) < فز > توك ئۆتكۈزۈش بىرلىكى. ئۇنىڭ سانلىق قىممىتى ئۆتكۈزگۈچ قارشىلىقىنىڭ ئەكس سانغا تەڭ. مەسىلەن، بىر دانە ئۆتكۈزگۈچنىڭ قارشىلىقى ئۈچ ئوم بولسا، ئۇنىڭ توك ئۆتكۈزۈش بىرلىكى $\frac{1}{3}$ مو بولىدۇ.

موبى ئى (خەن) قوي يۇڭى، قىل، ئاغىخان تۈكى قاتارلىقلاردىن ياسىلىدىغان، خەت يېزىش، رەسىم سىزىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل قەلەم؛ موي قەلەم.

موتەر ئى. دىئال. تۆگىلەرنى باشقۇرغۇچى (كونا مەنەپ نامى).

موتەك ئى ① بىرەر نەرسىنىڭ كىچىككىنە

تومپىپ چىقىپ قالغان جايى ياكى كۆتەك يېرى: دەرەخنىڭ موتكى. * - توختىغا ئۇكا، - دېدى ئابدۇللا ئاكا خالىققا قولى بىلەن ئىما قىلىپ، - ئىلغۇچى موتكى نېمە ئۈچۈن يىپ بىلەن باغلاپ قويۇلغان؟ ② كۆچمە. كىچىك بالىلارنى ئەركىلىتىپ ئېيتىلىدىغان « كىچىك ھەم يۇمىلاق، دىنماق » دېگەن مەنىدىكى سۆز.

موتسكىلت ئى (ر) < قاتن > ئىچىدىن ياندىغان دۇنيا تېل كۈچى ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىغان، مىنىشكە ئەپلىك ۋە تېز سۈرئەتلىك قاتناش قورالى. ئادەتتە ئىككى چاقلىق، ئۈچ چاقلىق، ئېغىر تىپلىق ۋە يېنىك تىپلىق دېگەندەك تۈرلىرى بولىدۇ. بەزى تۈرلىرى ھەربىي ئىشلار ۋە تەنتەربىيە مۇسابىقىلىرى ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

موتسكىلت تەنھەرىكىتى < تەن > دۆلەت مۇداپىئە تەنھەرىكەت تۈرى. ئومۇملاشتۇرۇش مەشىقى ۋە تەنھەرىكەت مۇسابىقىسىدىن ئىبارەت ئىككى قىسىمغا ئايرىلىدۇ. ئومۇملاشتۇرۇش مەشىقى قىسمىدا تۈزۈلۈشنىڭ ئاساسىي قائىدىسى، ساقلاش ۋە رېمونت قىلىش، دەسلەپكى ھەيدەش تېخنىكىسى قاتارلىقلار بولىدۇ. مۇسابىقە: دالا مۇسابىقىسى، تاشيول مۇسابىقىسى، كۆپ كۈنلۈك مۇسابىقە، مەيداندا توسالغۇدىن ئۆتۈش مۇسابىقىسى، ئۇزۇنغا چىداملىقلىق مۇسابىقىسى قاتارلىق تۈرلەرگە ئايرىلىدۇ. موتسكىلت ئىككى چاقلىق ۋە ئۈچ چاقلىق دەپ ئىككى خىل بولىدۇ.

موتىماق پ. دىئال. چىدىماق.

موچەن مق (خەن) ← مو II : - سەككىز موچەنلىك ياتاققا ياتسا بولىدۇ، سەپەر بولغاندىن كېيىن، - دېدى ئۇ، - ئۇنىڭ ئۈستىگە چوڭلار ئاشخانىدىن تاماق يېمەيدۇ.

موچەنلىك سۈپ. موچەن قىممىتىدىكى، موچەنگە يارايدىغان: ئۆزىنىڭ 12 موچەنلىك قەلىمىنى شۇنچە ئاياپ كەتكەن بۇ باشلىقنىڭ ھۆكۈمەتنىڭ 100 مىڭ يۈەنلىك ماشىنىسىنى شۇنچە قالايمىقان ئىشلەتكىنىگە ھەيران قالدۇم! **موچىن** ئى (پ) بەدەندىكى ئەھمىيەتسىز دەپ قارالغان تۈكلەرنى يۇلۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل قىسقىچ ئەسۋاب. **موخازا** ئى (خەن) ① ئالتۇندىن گۈل چىقىرىپ ياسالغان، دوپپىغا قادايدىغان قاداق، زىننەت بۇيۇمى. ② ئومۇمەن باش كىيىمىنىڭ ئالدى تەرىپىگە ئورنىتىلغان تۈرلۈك شەكىلدىكى سىمۋوللۇق بەلگىلەر.

موخو (توغرىسى: ماخاۋ) ← **ماخاۋ**. **موخوركا** ئى (ر) كۆك تاماكنىڭ يوپۇرماق ۋە ياغىچىنى قۇرۇتۇپ، ئۇۋاپ ئارىلاشتۇرۇپ تەييارلانغان بىر خىل تاماكا. ئۇنىڭ بەزىلىرى قورۇپ تەييارلانغان بولىدۇ: باقى تاماكا خالىتىنى چىقىرىپ موخوركا يۆگەشكە باشلىدى.

موخوركىچى ئى. مەخسۇس موخوركا ياساپ ساتىدىغان كىشى: ئۇ مەخسۇت موخوركىچىنىڭ يېنىغا بېرىپ، بىرنەپەلەرنى دەپ، ئازراق موخوركا ئالدى.

موخوروۋىچ ئى. 1857-يىلدىن 1936-يىلغىچە ياشىغان ئاۋستىرىيەنىڭ سېپسىمولوگىيە ئالىمى.

موخوروۋىچ چېگرىسى < كېئول > يەر پوستى ئارا قەۋەت ئارىسىدىكى رايون. بۇنى ئاۋستىرىيە سېپسىمولوگىيە ئالىمى موخوروۋىچ (Andrija Mohorovičić) 1909-يىلى يەر تەۋرەش دولقۇنلىرىنىڭ ماتېرىياللىرىنى تەتقىق قىلىش ئارقىلىق ئېنىقلىغان بولغاچقا، ئۇنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان.

مودا ئى (ر> فرانس) ① مەلۇم بىر دەۋردە

كىشىلەرنىڭ ئالاقىسىغا سازاۋەر بولۇپ دەۋر سۈرگەن، بازار تاپقان ھەم كەڭ تارقالغان تۈرلۈك ئادەت، كىيىم-كېچەك ۋە شۇ قاتارلىقلار: - بەلكى ئۇ ياخشى ئادەم بولغىنىتى، قانداق قىلسەن، مۇشۇنداق قارىسىغا ھۆكۈم قىلىش بىزدە ھازىر مودا بولۇپ قالدى. ② شەكىل، پاسون، ياڭزا: تولۇق چەت ئەل مودىسىدا كىيىنگەن ئۇچ ياش كەلدى. * سائادەت قىزغا يېڭى مودىدا يوپىكا تىكىپ بەرگەندى.

مودا كىيىم زامانغا لايىقلىشىپ، ھەممىسىنىڭ قىزىقىشىنى قوزغىغان دەۋر سۈرگەن كىيىم؛ ئېسىل كىيىم: ئايىزۆھرەنىڭ كۆزلىرى ھەر خىل مودا كىيىملەرنى كىيىشىۋېلىشقان قىز-ئوغۇللاردىلا ئىدى.

مودەن ئى (خەن) < بوت > ← مودەنگۈل.
 مودەنگۈل ئى (مودەن+گۈل) < بوت > ① ئېيىقتاپان ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان چاتقال. يوپۇرمىقى ساپاقلىق، پەيسمان مۇرەككەپ يوپۇرماق، كىچىك يوپۇرمىقى تۇخۇم ياكى ئۇزۇن ئېللىپس شەكىلدە، گۈلى چوڭ، يالغۇز ئۆسىدۇ، ئادەتتە توق قىزىل، ھال قىزىل ياكى ئاق رەڭلەردە بولىدۇ. داڭلىق مەنزىرە ئۆسۈملۈكىدۇر. يىلتىز پوستى دورا بولىدۇ. ئىسسىقنى ياندۇرۇش، قانىنى جانلاندۇرۇش، ھەيزنى تەڭشەش رولىغا ئىگە. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

مودپرفىزم ئى (ر>فران) < ئەد > 19-ئەسىرنىڭ ئاخىرىدا فرانسىيە بۇرژۇئا ئەدەبىياتىدا پەيدا بولغان ئېقىم، بۇ ئېقىم مەزمۇنىسىز سەنئەتنى تەرغىپ قىلىدۇ.

مودېل ئى(ر>فران) ① بىرەر نەرسىنىڭ شەكلى ۋە تۈزۈلۈشىنى بەلگىلىك ماسشتاب بويىچە كىچىكلىتىش ئارقىلىق

ياساپ چىقىلغان خۇددى شۇ نەرسىنىڭ ئۆزىدەك نەرسە، شەكىل: ئايروپىلان مودېلى. پاراخوت مودېلى. * قادىر ياغاچچى بىلەن چوڭ ئەترەتنىڭ باشلىقى داۋۇت « كۈمۈش تاغ سۇ ئېلېكتر ئىستانسىسى » نىڭ پۈتۈن گەۋدىسىنى كۆرسىتىدىغان ئۇچ قەۋەتلىك چوڭ مودېلنى كۆتۈرۈپ چىقتى. ② < سەن > رەسىم سىزىش، فوتو سۈرەت تارتىش ۋە ھەيكەل تاراشلىقتا شەكىل ئويىپكىنى قىلىنغان ھەيكەل، ئادەم ۋە باشقا نەرسىلەر. ③ مودا كىيىم كۆرەكلىرىدە، كىيىم پاسونلىرىنى كىيىپ تۇرۇپ ئاممىغا كۆرسىتىدىغان كىشىلەر.

مودېل پاراخوت قەنھەرىكىتى < تەن > دۆلەت موداپېئە تەنھەرىكەت تۈرى. مودېل پاراخوت ھەر خىل كېپە، پاراخوت، دېڭىزدا يۈرۈش ئۈسكۈنىلىرىنى ۋە قۇرۇلمىلىرىنىڭ مودېلنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. تەنھەرىكەت مەشىقى ۋە مۇسابىقە ئارقىلىق، مودېل لايىھىلەش، ياساش ۋە ھەر خىل مودېل پاراخوتلارنى باشقۇرۇش ئەمەلىيىتىگە قاتنىشىش ئومۇمەن « مودېل پاراخوت تەنھەرىكىتى » دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ ھەرىكەت بىلەن شۇغۇللانغانلار ئۆزىنىڭ ئىشتىن سىرتقى مەدەنىيەت تۇرمۇشىنى بېيىتىپ سالامەتلىكىنى ئاشۇرۇپلا قالماستىن دېڭىزدا يۈرۈش جەھەتتىكى پەن-تېخنى بىلىشىگىمۇ ئىگە بولالايدۇ.

مودېللاشتۇرماق « مودېللاشماق » پېئىلىد مەجبۇرىي دەرىجىسى.
 مودېللاشتۇرۇلماق « مودېللاشتۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى.
 مودېللاشماق پ. مودېل ھالىتىگە كەلدى مودېلغا ئايلانماق.

مودىلىق سۈپ. مودا ھېسابلانغان، مودا بولۇپ قالغان؛ ئۆيدە زامانىمىزدىكى ئەڭ يېڭى مودىلىق جاھازلارنىڭ ھەممىسى بار ئىدى.

مور ئى (خەن) < بوت > ← **قېرىنقۇلاق**. **مورا ئى** (پ) ① ئۆيىنى ئىسسىتىش ئۈچۈن تامغا ئويۇپ ياكى قوپۇرۇپ چىقارغان ئالدى ئوچۇق قۇرۇلما؛ بىركۈنى شامە خسۇت يۇجۇڭ ئاغىچىنىڭ يېنىدا قونۇپ قالدى. ئاجايىپ چىرايلىق نە قىشلەنگەن موردا ئۆرۈك ئوتۇنى خۇش پۇراق چېچىپ كۆيۈپ تۇراتتى. ② تۇرخۇن: مورىدىن چىققانداك بولۇپ كېتىپسەن. **مورا بېشى** چىراغ، گۈڭگۈرت، سەرەڭگە قاتارلىقلارنى قويۇش ئۈچۈن ئوچاقنىڭ ئۈستىگە چىقىرىلغان تەكچە: دادام قارا چىراغنى پەم بىلەن مورا بېشىغا قويۇپ، يېنىغا كېلىپ بېشىمنى سىلاپ، مىشلىداپ يىغلاپ كەتتى.

مورا ئوچاق مورا ئىچىگە چىقىرىلغان ئوچاق؛ مورا ئوچاقتىكى قازاندا توخۇ گۆشى شورپىسى پورۇقلاپ قايناۋاتاتتى، ئۇنىڭدىن ئۆرلىگەن مەزىلىك پۇراق كىشىنىڭ دېمىغىنى غىدىقلايتتى.

مورىدىن تۈتۈن چىقارماق ئاچ قالماي غورىگۈل ياشىماق، قەدىر ئەھۋال ياشىماق: - خۇداغا شۈكۈر، ئۇكام، ھەر ھالدا مورىدىن تۈتۈن چىقىرىۋاتىمىز، - دېدى بوۋاي ماڭا تەبەسسۇم بىلەن.

مورفولوگىيە ئى (ر) < گىربك > ① < بئول > ئورگانىزملارنىڭ سىرتقى ھالىتى، ئىچكى تۈزۈلۈشى ۋە ئۇنىڭ ئۆزگىرىشلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن. ② < تىل > تىلشۇناسلىقنىڭ سۆزلەرنىڭ گرامماتىكىلىق تۈرلىرى (سۆز تۈركۈملىرى)، سۆزلەرنىڭ تۈرلىنىش قائىدىلىرىنى ۋە سۆزلەرنىڭ

ھەر خىل گرامماتىكىلىق شەكىللىرى ھەم شۇلار ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن گرامماتىكىلىق مەنىلىرىنى، بۇلارنىڭ ھەر خىل قاتلام مۇناسىۋەتلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان قىسمى.

مورفولوگىيىلىك سۈپ. مورفولوگىيىگە ئائىت، مورفولوگىيىگە مۇناسىۋەتلىك؛ ئۇيغۇر تىلى مورفولوگىيىلىك شەكىللەرگە ئىنتايىن باي تىل. سۆزنىڭ مورفولوگىيىلىك شەكىللىرى سۆزگە سۆز تۈرلىگۈچى قوشۇمچىلارنىڭ قوشۇلۇشى ياكى مەخسۇس ياردەمچى سۆزلەرنىڭ بىرىكىپ كېلىشى ئارقىلىق ياسىلىدۇ.

مورفېيا ئى (ر) < گىربك > < تىل > تىلىدىكى مەنىلىك بۆلەكلەرگە ئاجراتقىلى بولمايدىغان مەنە ئىپادىلىگۈچى ئەڭ كىچىك بىرلىك، يەنى ئەڭ كىچىك مەنىلىك بۆلەك.

مورفېن ئى (ر) < گىربك > < خىم > بىر خىل دورا، يەنى ئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى $C_{17}H_{19}O_3N \cdot H_2O$. ئاق رەڭلىك كرىستاللىق ماددا، تەمى ئاچچىق زەھەرلىك، ئەپيۇندىن ياسىلىدۇ، دورىگەرلىكتە ئاغرىق پەسەيتكۈچى قىلىنىدۇ. داۋاملىق ئىشلەتكەندە ئوڭايلا خۇمار قىلىپ قويىدۇ.

مورفېنىزم ئى (ر) < تىب > فورفېننى ئۇزاق مۇددەت ئىستېمال قىلىش نەتىجىسىدە زەھەرلىنىشتىن بولىدىغان خۇمار، مورفېن خۇمارى.

مورگان ئى. ئامېرىكا بىئولوگىيە ئالىمى. **مورگان بىرلىكى** < بئول > خروموسوما ئۈستىدىكى ئىككى گېن ئوتتۇرىسىدىكى ئارىلىق بىرلىكى. بىر مورگان (mo) بىرلىكى % 100 لىك ئالماشتۇرۇش قىممىتىگە؛ بىر دىتسىمورگان (dmo) بىرلىكى % 10 لىك ئالماشتۇرۇش قىممىتىگە؛

يۆتكىلىپ دۆۋىلەنگەن تۈرلۈك ماددىلارنىڭ ئورتاق نامى.

مورىگول ئى. تۆمۈرچىلەرنىڭ يوغانراق تۆمۈرلەرنى قىسىدىغان قىسقۇچى.

مورىلىق سۇپ. مورىسى بار، مورا چىقىرىلغان، مورا قويۇلغان؛ ئۆيىنىڭ غەرب تەرەپتىكى تېمىغا يۆلەپ، مورىلىق ئوچاق سېلىنغاندى.

موزا ئى < بوت > ① سىر دەرىخى ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق، كىچىك يوپۇرمىقى ئۇزۇن، تۇخۇم شەكلىدە، گۈلى كىچىك، ئاق سېرىق رەڭدە. ئۈچكىلىك مېۋە تۇتىدۇ. ئەفسىس پىنتى ئۇنىڭ يوپۇرمىقى ئۈستىدە ياشايدۇ. ② شۇ خىل دەرەخنىڭ مېۋىسى، تىبابەتچىلىكتە دورا قىلىنىدۇ.

موزا دەرىخى < بوت > ← **موزا**. **موزاي** ئى. ئىنەكنىڭ كىچىك بالىسى:

موزاينىڭ يۈگۈرۈشى سامانلىققىچە (ماقال). * ئۆكۈزنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈن موزاينىڭ بېشىغىمۇ كېلىدۇ (ماقال). * شۇ يىلى بىزنىڭ ئىككى موزىمىز بار ئىدى، ئۇلار بۇ ئىككى موزاينىمۇ ئېلىپ كېتىشتى.

موزا يېپىشى ئى (موزاي+باش+ى) < زوئول > بىر خىل ھاشارات. دۈمبىسى چاي رەڭگىدە، قورسىقى سارغۇچ قوڭۇر بولىدۇ. ئالدىنقى پۇتى تەرەققىي قىلغان، ئوتىغۇچ شەكلىدە، توپا كولاشقا ماسلاشقان. قۇيرۇق قىلچىقلىرى بولىدۇ. لاي تۇپراقتا ياشايدۇ، كېچىدە ھەرىكەت قىلىدۇ. دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىنىڭ ئوتلىرىنى يەيدۇ.

موزايلاتماق « موزايلىماق » يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

موزايلىق سۇپ. موزىيى بار، موزاي

بىر ساننىمورگان (cmo) % 1 لىك ئالماشتۇرۇش قىممىتىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ. **مورگانىزم** ئى(ر) < بئول > ئامېرىكا بىئولوگىيە ئالىمى مورگان (Thomas Hunt Morgan) ياراتقان بىر خىل ئىرسىيەت تەلىماتى. مورگانىزم مېندېلىزمنىڭ ۋارىسى ۋە راۋاجى بولۇپ، ئىرسىيەتنىڭ ماددىي ئاساسى ھۈجەيرە خروموسومىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان گېندىن ئىبارەت؛ ئېرىشلىگەن خۇسۇسىيەتلەر ئىرسىيەت بولۇپ قالمايدۇ دەپ قارايدۇ.

مورلاتماق « مورلىماق » يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مورلاشماق « مورلىماق » يېتىلىشنىڭ ئۆلۈك دەرىجىسى: تۆت ئەخمەق چوڭ ئەخمەقلىقى تالىشىپ يەنە ئۇرۇشۇشقا باشلاپتۇ. ئۇرۇشقاندىمۇ شۇنداق بەتتەر ئۇرۇشۇپتۇكى، كىيىملىرىنى يىرتىشىپ، يۈز-كۆزلىرىنى مورلىشىپتۇ، يەنە ئاجراتقىلى ئادەم يوق ھاسىراپ-ھۆمۈدەپ تۇرۇشۇپتۇ.

مورلانماق « مورلىماق » يېتىلىشنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: بىرچاغدا دەسسىلىپ-چەيلىنىپ، تۈگمىلىرىم ئۇزۇلۇپ، يۈز-كۆزلىرىم مورلىنىپ ئاران دېگەندە تالون يازدۇرۇپ، ئۇن جىڭلىتىدىغان ئۆيگە كىرەلىدىم. بۇ يەردىكى غوۋغىمۇ ئاز ئەمەس ئىكەن.

مورلىماق پ. تاتلىماق، تىرناقلىرى بىلەن تاتىلاپ زېدە قىلماق: ئايىنلا ئاچسىنىڭ قانغا مىلىنىپ ياتقان گەۋدىسىگە ئۆزىنى ئاتتى ۋە ئۆزىنىڭ يۈز-كۆزلىرىنى مورلاپ، چاچلىرىنى يۇلۇشقا باشلىدى.

مورۇشۇ ئى. ئۆرۈكنىڭ بىر خىل سورتى، مېۋىسى نىسبەتەن يوغان ھەم گۆشلۈك بولۇپ، گۈلە قۇرۇتۇشقا ئىنتايىن باپ.

مورپنا ئى (ر) < فران > گېئول < مۇزلۇق

ئەگە شتۇرۇۋالغان؛ موزايغا ئىگە : ئۇ ھېلىقى موزايلىق ئىنىكىنى يېتىلەپ كېلىۋاتاتتى. * ئۇنىڭ ئىككى موزايلىق كالىسىمۇ بار ئىدى، ئومۇمەن، ئۇنىڭ تۇرمۇشى خېلىلا ئوبدان بولۇپ قالغانىدى. * يازدا ئىنىكىمىز موزايلىدى، شۇنىڭ بىلەن بىزمۇ بىر موزايلىق بولۇپ قالدۇق، سۈت ئىچەلەيدىغان بولدۇق.

موزايىلىق پ. موزاي تۇغماق (ئىنەك ھەققىدە) : ئۇنىڭ ئىنىكى موزايلاپ ئۇزاق ئۆتمەيلا، بورداۋاتقان ئىككى قوبى ئارقا-ئارقىدىن ناھايىتى سىرلىق ھالدا ھارام بولۇپ قالدى. **موزدۇز ئى (پ)** ئاياغ كىيىملىرىنى تىكىدىغان ھۈنەرۋەن، ئۇستا : مەلىكە تاشقىرى چىقىپتۇ. قارىسا موزدۇزمۇ كېلىۋاتقانكەن. // مەن ئەمدىلا ماڭاي دەپ تۇرسام ھېلىقى ئوتتۇرا ياشلىق موزدۇز ئۇستام كېلىپ قالدى. **موزدۇزچىلىق ئى** ← **موزدۇزلۇق** : ئۇنىڭ دادىسى موزدۇزچىلىق قىلىپ ھەر كۈنلۈك ئاش-نان، چاي-تۇزغا يەتكۈدەك يۈل تېپىپ تۇراتتى.

موزدۇرخانا ئى. موزدۇزلارنىڭ ئاياغ كىيىم تىكىدىغان ئۆيى، موزدۇزلار ھۈنەر قىلىدىغان ئۆي : مەن موزدۇرخانغا يەنە بېرىپ، ھېلىقى ئۆتۈكنى سۈيلەپ كەلدىم. **موزدۇزلۇق ئى.** مەخسۇس ئاياغ كىيىملىرىنى تىكىش كەسپى، ھۈنەرى : - ئوغلۇم، موزدۇزلۇقنى ئۆگەندىڭمۇ؟ - دەپ سوراپتۇ دادىسى ئەپەندىدىن. // بىز شەھەرنى ئايلىنىۋېتىپ، بىر موزدۇزلۇق كارخانىسى ئالدىغا كېلىپ قالدۇق.

موزىچىلار ئى <پەلس> دەسلەپكى چىن سۇلالىسى دەۋرىدىكى بىر خىل سىياسىي ئىدىيىۋى ئېقىم. ئاساسچىسى موزى (مودى). ئۇ كىشىلەرنىڭ باراۋەرلىكى، ئۆزئارا كۆيۈنۈشى ۋە قوشنا ئەللەرنىڭ

ئۆزئارا تاجاۋۇز قىلىشماسلىقىنى تەشەببۇس قىلغان. موزىچىلار يەنە تەشكىللىك ھالدا ئۇيۇشۇپ ئۇرۇشتا ئاجىز كەلگەنلەرگە ياردەم بېرىپ، زوراۋانلارغا قارشى تۇرغان بولسىمۇ، روھنىڭ بارلىقى ۋە خۇدانىڭ ئىرادىسىگە ئىشەنگەن. كېيىن ئۇلار موزى (مودى) ئىدىيىسىنىڭ ئىلغار تەرەپلىرىنى راۋاجلاندۇرۇپ، ساددا ماتېرىياللار ۋە قەدىمكى زامان لوگىكىسىنىڭ تەرەققىياتىغا بەلگىلىك تۆھپىلەرنى قوشقان.

موسى I تەق. بىرەر نەرسىنىڭ بوش، يۇمشاق بىرنەرسە ئۈستىگە چۈشۈشى، كىرىشى قاتارلىقلاردىن ھاسىل بولغان ئاۋاز : - كاسامغا موسلا. قىلىپ يىگنە سانجىدى شۇ! - دەپدى بالا ماڭا قاراپ شوخلۇق بىلەن.

موسى II ئى <گېئول> 1773-يىلدىن 1839-يىلغىچە ياشىغان گېرمانىيىنىڭ مېنبرالوگىيە پروفېسسورى.

موسى قاتتىقلىق ئۆلچىگۈچ <گېئول> قاتتىقلىق جىجىش ئارقىلىق ئۆلچەپ بېكىتىلگەن، دائىم ئىشلىتىلىدىغان بىر يۈرۈش ئۆلچەملىك مېنبرال. ئۇ ئوخشاش بولمىغان ئون خىل مېنبرالدىن تەركىب تاپىدۇ، ئۇلارنىڭ قاتتىقلىقى مۇناسىپ ھالدا تۆۋەندىن يۇقىرىغا ئون دەرىجىگە بۆلۈنىدۇ. قوللانغان چاغدا، ئۆلچەملىك مېنبرال بىلەن نامەلۇم قاتتىقلىقتىكى مېنبرال ئۆزئارا جىجىپ كۆرۈلىدۇ. موس قاتتىقلىق ئۆلچىگۈچىنى گېرمانىيىنىڭ مېنبرالوگىيە پروفېسسورى موس. فرېيدرىخ (1773 - 1839) كە شىپ قىلغاچقا ئۇنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان.

موسسىدە رەۋ. «موس» قىلىپ، «موس»

بىرنەچچە يىلدىن بېرى ئۆمرىنى ئاكوپلاردا، گەمىلەردە موكتى يېتىپ موكتى قوپۇپ ئۆتكۈزۈۋاتقان نىزامىدىن مۇشۇنداق ئازادە ئولتۇرۇشنى سېغىنغانىدى.

موكا ئى (پ) ① توقۇمىچىلىقتا رەختلەرنىڭ ئۆرۈشىگە ئارقاقىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىش رولىنى ئوينايدىغان نەرسە، ئىككى ئۇچى ئىنچىكە، ئوتتۇرىسى تومراق بولغان توقۇش سايىمىنى؛ ئۇ دادىسىنىڭ دەستىگاھى يېنىدا موكتىغا يېپ تۇردى. * ئايلىماقتا موكتىلار بىر خىل، سانسىز رەڭدار يىپلار ئىچىدە، ئوتلۇق كۆزلەر يۇڭرەيدۇ چاچسان، رەڭدار گۈزەل ئەتلەس ئۈستىدە. ② تىكىش ماشىنىسىنىڭ ئاستىنقى يېپىنى ئۈستىگە چىقىرىپ بېرىش رولىنى ئوينايدىغان كىچىك غالتەككە ئوخشاش نەرسە.

موكا بېلىق <زوتول> بىر خىل بېلىق. تېنى ئىنچىكە ھەم ئۇزۇن، باش تەرىپى قىسقا ھەم كەڭ، تەڭگىچىلىرى چوڭ كېلىدۇ. دۈمبىسى يېشىلغا مايىل كۈل رەڭ، قورسىقى ئاچ كۈل رەڭ، ئىككى تەرىپىدىكى تەڭگىچىلىرىدە قارا رەڭلىك تىك يوللىرى بولىدۇ. دېڭىزنىڭ تېپىز يەرلىرى، دەريالار ياكى تۇزلۇق سۇ بىلەن تاتلىق سۇ چېگرىلىنىدىغان جايلاردا ياشايدۇ. سۇ ئاستىدىكى پاتقاقلىقتا بولىدىغان ئورگانىك ماددىلار بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ.

موكا چىغى موكا ئىچىدىكى ناچىنى تۇتۇپ تۇرىدىغان ئىنچىكە ئوق.

موكا قاننى كىيىم تىكىش ماشىنىسىنىڭ موكتىسى ئۈستىدىكى يېپ قېشىش سايىمىنى. **موكتىدە** رەۋ «موكتى» قىلىپ، موكتى قىلغان ھالدا: - ئازراق دەم ئالايلىچۇ، - دېدى-دە، موكتىدە ياتتى.

قىلغان ئاۋاز چىقىرىپ، «موس» قىلغان ھالدا: موسسىدە كىرمەك.

موس-موس ① «موس I» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى. ② قاتتىق، چۈرۈك ئەمەس، يۇمشاق: موس-موس قوغۇن. **موسۇلدا تىماق** «موسۇلدا تىماق» يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

موسۇلدا تىماق پ «موس-موس» قىلغان ئاۋازنى چىقارماق.

موكتى تەق. بىرەر ئىشنىڭ ناھايىتى تېز، بىردىنلا بولغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان ھەرىكەت تەقلىدى.

موكتى چۈشمەك ① بىراقلا، بىردىنلا يىقىلماق: ئۇنىڭ شۇ تاپتا ئىزىغا موكتى چۈشۈپ ياتقۇسى كېلەتتى. * بىر پاي ئوق بىلەن ئۇ ئەبلەخ ئىزىغا موكتى چۈشتى. ② تۇيۇقسىزلا ئويلىمىغان يەردىن: قولىغا موكتى چۈشتى. **موكتى سالماق** ئىككىلەنمەستىن، بىردىنلا ئۆزىنىڭ قىلىۋالماق؛ ئاغزىغا سالماق: - مېھىر ھەققىگە ھېسابلاپ بەرگەن بەش تۈگە بىلەن بىر مالاينىمۇ موكتى سالىدىك، توي كۈنىگە ئاز قالغاندا، ئەمدى ئاغزىغا توپا سۇۋامسەن، ۋاپاسىز!؟ - دېدى ھەنپە خېنىم ئېرىگە. * «كىمنىڭ بولۇشى بىلەن نېمە كارىم، بىرسى كۆرمىگەندىكىن ئېلىۋالايچۇ» دېدى-دە، يانچۇقىغا موكتى سالىدى.

موكتى سوقماق ئىككىلەنمەستىن، تېز-تېز يېمەك؛ بىراقلا ئۆزىنىڭ قىلىۋالماق: - توۋا، توۋا! - دەيتتى گۈلسۇمخان ئاچا تاماقنى ئىلغىماي موكتى سوقۇۋاتقان قاۋۇلجانغا مەسلىكى كېلىپ، - خۇدانىڭ قۇدرىتى بىلەن ماۋۇ بالىنىڭ ئىشتىيى راسىتىنىلا ئېچىلىپ، تۈگىمىنى سازلىشىپ كەتتى-ھە!

موكتى يېتىپ موكتى قوپماق دۈم يېتىپ دۈم قوپماق، توغرا كەلگەن يەردە يېتىپ قوپماق:

بېغىر رەڭ بولۇپ، كېيىن قارىيدۇ. سېپى ئۈستىدە ھالقىسى بولىدۇ. زەمبۇرۇغ يېپىچىسىنىڭ ئۆسۈشىدىكى ئەڭ مۇۋاپىق تېمپېراتۇرا 22°C، سېپورا خالتا تەنچىسىنىڭ بولسا 16°C ئەتراپىدا بولىدۇ. ئات، كالا تېزەكلىرى ياكى چوشقا قىغى، شال پاخىلى ياكى مەڭگەن بىلەن ئارىلاشتۇرۇلۇپ، دۆۋىلەپ چىرىتىش ئارقىلىق ئۇنىڭ ئۆستۈرگۈچىسى قىلىندۇ. ئادەتتە كۈز، قىش ۋە ئەتىيازدا ئۆستۈرۈش ئەڭ مۇۋاپىق. دۆلىتىمىزنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ئۆستۈرۈلمەكتە.

موگۇ پايپىقى < بوت > موگۇ سېپىنىڭ تۈۋىنى ئوراپ تۇرغۇچى پەردىگە ئوخشاش تۈزۈلۈش. موگۇ ياش ۋاقتىدا سىرتىنى بىر پەردە ئوراپ تۇرىدۇ، سېپى ئۇزىراپ ئۆسكەندە پەردە يېرىلىپ، ساپنىڭ تۈۋىدە ئىز قالدۇرىدۇ، شۇ ئىز موگۇ پايپىقى دېيىلىدۇ.

موگۇ پەردىسى < بوت > قالىپلىق زەمبۇرۇغلارنىڭ سېپورا خالتا تەنچىسىنىڭ يۇمران ۋاقتىدا، موگۇ قالىپنىڭ گىرۋىكىدىن سېپىگىچە بولغان قىسمىنى ئوراپ تۇرىدىغان پەردە. پەردە يېرىلغاندا موگۇ سېپىدا بىر ئىز قالدۇرىدۇ، ئۇ موگۇ ھالقىسى دېيىلىدۇ.

موگۇ سېپى < بوت > قالىپلىق زەمبۇرۇغلار (مەسىلەن، موگۇ) نىڭ سېپورا خالتا تەنچىسىنىڭ سېپى. موگۇ قالىپنى كۆتۈرۈپ تۇرۇش رولىنى ئوينايدۇ.

موگۇ قالىپى < بوت > قالىپلىق زەمبۇرۇغلارنىڭ سېپورا خالتا تەنچىسىنىڭ ئۇچى تەرىپىدىكى قالىپقا ئوخشاش تۈزۈلۈش. ئۇنىڭدا سېپورا ھاسىل قىلىدىغان تۈزۈلۈش — سېپورا خالتا قەۋىتى بولىدۇ.

موكلىماق پ. ئالدىماق، گوللىماق، ھىيلە ئىشلىتىپ باشقىلارنى پايدىدىن قۇرۇق قويۇپ، ئۆزى نەپ ئالماق: - ھە، - دەپ ئۇ قىيىق كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ، - سەن زەمبۇرۇغ راسا موكلاي دېگەنكىنەنەنەنە! ھۇ ئەخمەق!

موك-موك «موك» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: - ئالدىمىزغا كەلگەننىلا موك-موك سوقىمىز دېسەكمۇ بولماس، - دەپ ئۇ سەل ئېھتىيات قىلغاندەك قىلىپ.

موكىدەك رەۋ. توختىماستىن، تىنىمىز ھالدا: ئېگىز، ھەيۋەت بىنالار قالار ئىدى ئارقىدا، ماشىنىلار موكىدەك قاتنار ئىدى كوچىدا.

موكسىمان سۈپ ① شەكلى موكىغا ئوخشايدىغان: موكسىمان باكتېرىيە. ② موكىغا ئوخشاش، ئۇ تەرەپتىن بۇ تەرەپكە، بۇ تەرەپتىن ئۇ تەرەپكە توختىماي ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان: موكسىمان دىپلوماتىيە.

موكسىمان باكتېرىيە < بئول > بىر ئۇچى ئۇچلۇق، يەنە بىر ئۇچى تومراق كېلىدىغان بىر خىل تايماقچە باكتېرىيە.

موكسىمان دىپلوماتىيە < تئش > قارىمۇقارشى تەرەپلەرنى كېلىشتۈرۈش ئۈچۈن ئۈچىنى بىر تەرەپ دىپلوماتىيە ئەمەلدارىنىڭ ئاشۇ ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا مەلۇم بىر مەزگىل قاتناپ يۈرۈپ دىپلوماتىيە جەھەتتىن كېلىشتۈرۈش خىزمىتى ئىشلىتىنى كۆرسىتىدۇ: ئامېرىكا دۆلەت ئىشلىرى كاتىپى بېككەر ئەرەپ ئەللىرى بىلەن ئىسرائىلىيەگە قارىتا موكسىمان دىپلوماتىيىنى باشلىدى.

موگۇ ئى (خەن) < بئول > بازىدىيلىك زەمبۇرۇغلار كلاسسى، قالىپلىق زەمبۇرۇغلار ئائىلىسىدىكى ئوزۇق قىلىنىدىغان بىر خىل زەمبۇرۇغ. قاتلاقلىرى يۇمران ۋاقتىدا ئاچ

چىرايى سېرىق، چاچلىرى قارا ۋە تۈز، يۈزى ياپىلاق كېلىدۇ. ئۇلار ئاساسەن ئاسىيانىڭ شەرقىي ۋە شەرقىي جەنۇبىغا تارقالغان.

موڭغۇل يېزىقى < تىل > موڭغۇللار قوللىنىۋاتقان قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقى. يۇقىرىدىن تۆۋەنگە يېزىلىدۇ. موڭغۇللار ئۇزۇن مۇددەت ئىشلىتىش داۋامىدا ئۇنى قىسمەن ئىسلاھ قىلىپ، بەزى ھەرپلەرنى قوشقان ۋە يېزىش قائىدىسىنىمۇ قىسمەن ئۆزگەرتكەن. ھازىر جەمئىي 29 ھەرپى بولۇپ، بەش سوزۇق تاۋۇش ۋە 24 ئۈزۈك تاۋۇشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. موڭغۇللارنىڭ 13-ئەسىرنىڭ باشلىرىدىن باشلانغان بۇ يېزىقتىكى يادىكارلىقلىرى بار.

موڭغۇلچە ① سۈپ. موڭغۇللارنىڭ تىلى، ئەدەبىياتى ۋە مەدەنىيىتىگە ئائىت: موڭغۇلچە يېزىق. موڭغۇلچە كىيىم. موڭغۇلچە ئۇسسۇل. موڭغۇلچە ئادەت. ② ئى. موڭغۇل تىلى: ئۇ موڭغۇلچىنى ياخشى بىلىدۇ. ③ رەۋ. موڭغۇل تىلىنى ئىشلىتىپ، موڭغۇل تىلىدا: موڭغۇلچە سۆزلىمەك.

موڭغۇلشۇناسى ئى. موڭغۇللارنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى، ئۆرپ-ئادىتى، تىل-يېزىقى ۋە باشقا تەرەپلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان مۇتەخەسسس، ئالىم.

موڭغۇلشۇناسلىق ئى. موڭغۇللارنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى، ئۆرپ-ئادىتى، تىل-يېزىقى قاتارلىقلارنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

موڭغۇللار ئى < ئىرق > موڭغۇل مىللىتى، موڭغۇل خەلقى. ئۇلار دۆلىتىمىزنىڭ ئىچكى موڭغۇل ئاپتونوم رايونى ۋە موڭغۇلىيە خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسىي ئاھالىسىنى تەشكىل قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە

موڭغۇ ھالقىسى < بوت > موڭغۇ پەردىسى يېرىلغاندا موڭغۇ سېپىدا قالدۇرغان ئىز. ھالقىغا ئوخشاش بولىدۇ.

موڭغۇل ئى < ئىرق > مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە شۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى.

موڭغۇل تىللىرى تۈركۈمى < تىل > ئالتاي تىللىرى سىستېمىسىدىكى تىل تۈركۈملىرىنىڭ بىرى. بۇ تۈركۈمگە كىرىدىغان خەلقلەر ئاساسەن جۇڭگو، موڭغۇلىيە خەلق جۇمھۇرىيىتى، روسىيە ۋە ئافغانىستانغا تارالغان. ئۇنىڭغا موڭغۇل تىلى، داغۇر تىلى، تۈزۈ تىلى، دۇڭشياڭ تىلى، باۋئەن تىلى، بۇريات تىلى، قالماق تىلى قاتارلىقلار كىرىدۇ.

موڭغۇل تىلى < تىل > موڭغۇللار ئىشلىتىدىغان تىل. بۇ تىل ئالتاي تىللىرى سىستېمىسىنىڭ موڭغۇل تىللىرى تۈركۈمىگە كىرىدۇ. دۆلىتىمىزدە ئاساسەن ئىچكى موڭغۇل ئاپتونوم رايونى، لياۋنىڭ، جىلىن، شىنجاڭ، خېيلۇڭجياڭ، چىڭخەي، خېبېي، خېنەن، گەنسۇ قاتارلىق جايلاردا؛ جەت ئەللەردىن موڭغۇلىيە خەلق جۇمھۇرىيىتى، روسىيە ۋە ئافغانىستاندىكى بىرقىسىم موڭغۇللار ئارىسىدا قوللىنىلىدۇ.

موڭغۇل نىجمى < بوت > باشاقلقلار ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى تار، يىپ شەكىللىك، گىرۋىكى كۆپىنچە پۈرلىشىۋالىدۇ. قۇرغاق چۆللۈك رايونىدا كۆپلەپ ئۆسۈپ چىقىدۇ.

ئى. بىرى، قۇمنى كۈچلۈك. < دۇنيادىكى > بۇ ئىرىقتىكىلەرنىڭ

موڭغۇل تىلىنى ئۆگەنگەن قۇمباق، ۱۹۸۰

تەتقىقات مۇۋەپپەقىيەتلىرىنى مىراس قالدۇرۇپ، ئالەمدىن ئۆتتى. * مەيلى قايسىبىر ئۇرۇش قىلغۇچى قوشۇن بولسۇن، ئەگەر ئۇ مەغلۇپ بولۇشنى خالىمايدىكەن، ئۇنىڭ مول تەجرىبىگە ئىگە قوماندانلىق شتابى بولماي مۇمكىن ئەمەس. ② يېتەرلىك دەرىجىدە كۆپ، (داستىخان ھەققىدە) : - ناھايىتى مول داستىخان بولۇپتۇ، - دېدى ھوشۇر نان ئوشۇۋېتىپ. ③ مەزمۇن، دائىرىسى ناھايىتى كەڭ، خىلمۇخىل تېمىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان (گەپ-سۆز قاتارلىقلار ھەققىدە) : ئۇلارنىڭ سۆھبىتى ناھايىتى مول بولدى، دېيىشىگەن گەپلىرى قالمىدى. مول سۇ يېلى <سۇ> گىدرولوگىيىلىك يىللار ئىچىدىكى سۈيى مولراق بولغان يىللار.

مول ھوسۇل كۆپ ھوسۇل، نۇرغۇن مەھسۇلات: سىز ماڭا «مول ھوسۇل ئالغان يىلى توي قىلىمىز» دەپ ۋەدە بەرگەندىڭىز، شۇڭا ئەمدى توي قىلساق بولار دەيسىنا.

مولاتىماق «مولماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مولاتىماق «مولماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مولانماق «مولماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

مولجال (توغرىسى: مۆلچەر) ← مۆلچەر، مۆلچىلىق ئى. ھەممە نەرسە مول بولۇپ، ئېشىپ-تېشىپ تۇرغان ھالەت؛ پاراۋانلىق؛ - ۋاي-ۋۇي! نېمانچە مۆلچىلىق بۇ؟ بۈگۈن ئامتىم بار ئىكەن - دە، - دېدىم مەن جامال ئاكامغا قاراپ.

موللا ئى (ئە) ① دىنىي مەكتەپلەردە ئوقۇپ ئىسلام دىنى بىلىملىرى ھەققىدە بەلگىلىك سەۋىيىگە يەتكەن كىشى، ئىسلام دىنى

دۆلىتىمىزدە لياۋنىڭ، جىلىن، شىنجاڭ، خېيلۇڭجياڭ، چىڭخەي، خېبېي، خېنەن، گەنسۇ قاتارلىق جايلارغا ۋە چەت ئەللەردىن روسىيە ھەم ئافغانىستانغا تارقاق ئولتۇراقلاشقان. **مول I** مىق (ئىنگ) <فىز> ماددا مىقدارىنىڭ بىرلىكى. بەلگىسى «mol». ئۇ خەلقئارا بىرلىكلەر سىستېمىسىدىكى ئاساسىي بىرلىكلەرنىڭ بىرى بولۇپ، مەلۇم بىر ماددا سىستېمىسى تەركىبىدىكى زەرىچىلەرنىڭ (مەسىلەن، مولېكۇلا، ئاتوم، ئىئون، ئېلېكترون ۋە باشقا زەرىچىلەرنىڭ) سانى، ماسسىسى 0.012 كىلوگرام كېلىدىغان كاربون - 12 (^{12}C) تەركىبىدىكى ئاتوملارنىڭ سانىغا تەڭ بولسا، بۇ ماددىنىڭ مىقدارى بىر مول بولىدۇ.

مول ئاتوم <فىز> ← گرام ئاتوم. مول گاز كونسىتانتى <فىز> گازلارنىڭ خۇسۇسىيىتىنى خاراكتېرلەيدىغان ئۇنىۋېرسال كونسىتانت. بەلگىسى R. ئىدېئال گازلارنىڭ ھالەت تەڭلىمىسى ($PV=nRT$) گە ئاساسەن، ئۇ بىر مول خالىغان بىر ئىدېئال گازنىڭ بېسىمى (P) بىلەن ھەجىمى (V) نىڭ كۆپەيتىمىسى بىلەن مۇتلەق تېمپېراتۇرا (T) نىڭ نىسبىتىگە تەڭ. ئۇنىڭ تەجرىبىدە ئۆلچەنگەن قىممىتى: $R=8.3144\text{J}/(\text{mol}\cdot\text{k})$.

مول مولېكۇلا <فىز> ← گرام مولېكۇلا. مول مولېكۇلىلىق قويۇقلۇق <فىز> ← گرام مولېكۇلىلىق قويۇقلۇق.

مول II سۈپ ① ناھايىتى كۆپ، چىق، نۇرغۇن؛ چىۋىن گۆشىنى كۆرسە ئەگىپ كېتەلمىگەندەك، يۇرتىمىزدەك بايلىقى مول زېمىنغا ھەممە ئاچ كۆز جاھانگىرلار كۆز تىكىدۇ، ئەلۋەتتە. * ئالىم بىزگە مول

ئەربابى: ئاللا بەرمىگەنى موللا بەرمەس (ماقال). * ئۇستا باردا قولۇڭنى تارت، موللا باردا نىلىڭنى تارت (ماقال). ② كىشىلەرگە دىنىي تەلىم بەرگۈچى، ئىسلام دىنىي بىلىملىرىنى ئۆگەتكۈچى كىشى؛ ئۇستاز؛ ئوقۇتقۇچى؛ خوجا سەئىد قىزىنى موللىغا ئوقۇغىلى بەرگەنكەن. * ئۇ بالا ئۆيىگە كېلىپ دادىسىغا ئۇ مەسىلىنى موللىسىدىن سورىغانلىقىنى، موللىسىنىڭ جاۋاب بېرەلمىگەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ.

موللا بولماق ① دىنىي مەكتەپلەردە ئوقۇپ ئىسلام دىنى مەلۇماتلىرىدىن ساۋاق ئالماق، ئىسلام دىنى تەلىماتلىرىنى ئۆگىنىپ چىقماق؛ ئۇ دىن قائىدىلىرىنى ۋە ئىسلام پەلسەپىسىنى خېلى ئوبدان ئىگىلىگەن موللا بولۇپ قاپتتى. ② كۆچمە. بەلگىلىك بىر ئىشنىڭ ئېيىنى بىلىپ تەجرىبىلىك بولۇپ قالماق، ئىشنىڭ يولىنى ئۇقۇپ قالماق؛ ئۇ نەچچە يىللىق خىزمەت جەريانىدا بۇنداق مەسىلىلەرنى بىر تەرەپ قىلىشقا خېلى موللا بولۇپ قالغانىدى.

موللا قىلماق ① ئىسلام دىنى مەلۇماتلىرىنى ئۆگەتمەك، دىنىي ساۋاتقا ئېگە قىلىپ قويماق، دىنىي ساۋات بەرمەك؛ - مۇشۇ بالانى موللا قىلىپ قويايمىكىن دەيمەن، - دەپ خەلىم ئاكا كىچىك ئوغلىنىڭ بېشىنى سىلاپ. ② كۆچمە. بەلگىلىك بىر ئىشنىڭ يولىنى بىلدۈرۈپ قويماق، شۇ جەھەتتە تەجرىبىگە ئىگە قىلىپ قويماق؛ مەن ھازىر ئۆزۈمنى خېلى چوڭ بولۇپ قالغاندەك ھېس قىلىمەن. سەن مېنى خېلى بىرنېمىنى چۈشىنىدىغان موللا قىلىپ قويدۇڭ.

موللاشتۇرماق «موللاشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ بۇ شىپاخانا مىللىي دورا-دەرمەكلەرنى موللاشتۇرۇپ، خېرىدارلارنىڭ

قىزغىن ئالغىشىغا ئېرىشتى.

موللاشتۇرۇلماق «موللاشتۇرماق» پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى؛ مېھمانلارنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن داستىخان تېخىمۇ موللاشتۇرۇلدى.

موللاشماق پ. كۆپ، نۇرغۇن بولۇپ

كەتمەك؛ مول ھالەتكە كەلمەك؛ يېمەك-ئىچمىكىمىز موللىشىپ كەتتى.

موللاق ئى (ئە) بېشى يەردە، پۇتى

بوشلۇقتا تۇرۇش؛ پۇتىنى بوشلۇققا، بېشىنى يەرگە قىلىش ھەرىكىتى؛ بالىلار يۇمشاق پاخالدا موللاق ئېتىشىپ تۆۋەنگە قاراپ قېچىپ كېتىشتى.

موللاق ئاتماق ① سەكرەپ بېشىنى

يەرگە، پۇتىنى ئاسمانغا قىلىپ پۇتىنى بېشىدىن ھالقىتىپ يەنە پۇتى بىلەن يەرگە چۈشمەك؛ مەن بۇنى ئىسر ئادىشىم بىلەن موللاق ئېتىپ ئوينىغان قۇمدىن تېپىۋالدىم.

* ئۇ تېرەكتىن موللاق ئېتىپ چۈشۈپ، يانېشىنى سۇندۇرۇۋالغان. ② كۆچمە. بېشى يەرگە، پۇتى ئاسمانغا بولۇپ يىقىلماق؛ ئۇ ئاتنىڭ چۈلۈۋىرىغا مەھكەم يېپىشۋالغانلىقتىن سۇغا موللاق ئېتىشتىن ساقلىنىپ قالدى. ③ كۆچمە. ھوقۇقىدىن، مەنسىپىدىن ئايرىلىپ قالماق؛ ئاغدۇرۇلماق؛ بېيجىڭ خانى ئاللىقاچان موللاق ئاتتى. مۇبادا شامەخسۇت «تۇرپاق يېغىلىقى» دىكىگە ئوخشاش يەنە چېرىكلەرنى چىلاپ كەلسە، ئۇنىمۇ كۆرەرمىز. * ئۇنداق قورقۇنچاق، مەيداننىڭ تايىنى يوق، بېلى بۇش باشلىقلار موللاق ئېتىشى لازىم.

موللاچى ئى ① موللاق ئېتىشقا ئۇستا

كىشى ياكى نەرسە؛ كېيىن ئۇ موللاچى چىققان ئېگىز يەرگە چىقىپ ئۆزىنى يەرگە بىر ئاتقانكەن، بوينى قايرىلىپ تىن تارتماي ئۆلۈپتۇ. || موللاچى بالا. موللاچى كەپتەر. ② كۆچمە. پاهىشە، بۇزۇق، ئەخلاق-ئىستىلى

موللىمۇشۇك سۈپ (موللا+مۇشۇك) بەك ياۋاش، قۇرقۇنچاق، ھېچىر ئىشنى جۈرئەتلىك قىلالايدىغان: ۋاي بىچارە، بەزىبىر ئىشلارغا كەلگەندە يۈرىكىڭ قايتەك قىلغان بىلەن خوتۇنۇڭنىڭ ئالدىغا بارغاندا موللىمۇشۇك بولۇپ قالىدىكەنەن-دە؟

موللىمۇشۇك بولماق ياۋاش، جۈرئەتسىز، قورقۇنچاق بولۇپ قالماق؛ توخۇ يۈرەك بولۇپ قالماق؛ ئۇ بىزگە ھۆكرىگەن بىلەن، باشلىقنى كوردىمۇ شۇئان موللىمۇشۇك بولۇپ قالىدۇ.

موللىپىر ئى. گېرمانىيىنىڭ ئىنژېنېرى.

موللىپىر دىئاگراممىسى < فز > ئېنتالپىيىنى ئوردىنات، ئېنتروپىيىنى ئابسىسسا قىلغان تەكشىلىكتىكى كوئوردىنات دىئاگراممىسى. ئىسسىقلىق تېخنىكىسى ۋە خىمىيە تېرمودىنامىكىسىدا بەزى مۇھىم ماددىلارنىڭ (مەسىلەن، سۇ پارى ۋە باشقا گازلارنىڭ) ئېنتالپىيىسى بىلەن ئېنتروپىيىسىنىڭ فۇنكسىيىلىك مۇناسىۋىتى ئىپادىلىنىدۇ. گېرمانىيىلىك ئىنژېنېر موللىپىر (Richard Mollier) بۇ دىئاگراممىنى 1904-يىلى تۇنجى قېتىم سېزىپ چىققان. بۇ دىئاگرامما پار ماشىنىسى، پار تۈزىمىسى قاتارلىقلارنى لايىھىلەشتە كۆپ ئىشلىتىلىدۇ.

مولۇق I سۈپ. كۆلىمى موغا تەك كېلىدىغان، مو ئۆلچىمىدىكى: بۇ سەھرادا ناھايىتى پىخسىق، گەپلىرى سېسىق، كۆزلىرى قىيسىق، ئاچچىقى يامان بىر باي ئالتە مولۇق يەرگە خامان ياساپ ئۆنچە يېيىپ تۇرىدىكەن.

مولۇق II سۈپ. مو قىممىتىدىكى، « مو » دەپ ئاتىلىدىغان: بۇ يۇللارنىڭ ئەڭ چوڭى بىر مولۇق قەغەز يۇل، قالغانلىرى تەڭگە يۇللار ئىكەن.

مولۇن ئى < زوئول > سۈت ئەمگۈچىلەر كلاسى مۇشۇك ئائىلىسىدىكى ھايۋان. مۇشۇككە

ناچار ئايال.

موللاقچى كەپتەر ھاۋادا ئۇچۇۋېتىپ موللاق ئاتالايدىغان، شۇنداق ھەرىكەتنى ئورۇنلاشقا ماھىر كەپتەر: - ھېلىقى موللاقچى كەپتىرى يۇتۇپ كەتكەندە بۇنىڭدىنمۇ كۆپ يىغلىغاندى، - دېدى بىرەيلەن ئۇنىڭ گېپىگە جاۋابەن.

موللاقلىماق پ ① موللاق ئاتماق: يەنە بىرنەچچە ئات يۈگۈرگەن پېتى موللاقلاپ چۈشۈپ يېتىپ قالدى. ② كۆچمە. ئاغدۇرۇلماق، غۇلماق، ئوڭۇشسىزلىققا يولۇقماق: روزى موللاقلىدى، ئەمدى رەبھانەمگە كەلدى. كېيىن بېلى بوش، شىرشىم كۆتەك، ئاغمىچى سابت موللاق ئېتىشى كېرەك.

موللام ئى « موللا » سۆزىنىڭ ھۆرمەت شەكلى: - موللام كەلدى، ئالدىغا چىققىن، - دېدى زەينە پىخان ئېرنىڭ يېڭى تارتىپ. **موللاۋى ئى.** ئۆرۈكنىڭ بىر خىل سورتى. **موللتاپتاق ئى** (موللا+تاپتاق) بىر ئىشلارنى ئاسانلا بىلىۋالدىغان، بايقىۋالدىغان كىشى؛ سەزگۈر كىشى: - ئۆزۈڭمۇغۇ بەك موللتاپتاق، چاقىرغاندەكلا كەلگىنىڭنى قارا، چىقە ھارۋىغا، گۇڭۇر-مۇڭۇر پاراڭلىشىپ ماڭايلى، - دېدى ئۇ ھەسەنگە.

موللتاپتاقلىق ئى. بىر ئىشلارنى ئاسان بىلىۋېلىش، بايقىۋېلىش؛ سەزگۈرلۈك: - موللتاپتاقلىقنى قوي ئۇكا، ئەمدى يولمىزغا ماڭايلى، - دېدى ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ.

موللتوقپتاق ئى (موللا+توقپتاق) بىر خىل بالىلار ئويۇنچۇقى.

موللىلىق ئى. موللىغا خاس ئادەت، قىلىق، ھەرىكەت: سېنىڭ بۇ چىرايىڭدىن موللىلىق كۆرۈنمەيدۇ، مەكتەپتە ئوقۇغانىدىڭ؟ * مەن قارىسام سىلەردە نە شەيخۇلىئىسلامنىڭ ھۆكىمى يوق، نە موللىلىقنىڭ ۋەزنى يوق.

شەكىللەردە بولىدۇ. مولېكۇلا ئەلگىكى دىئامېتىرى تەڭ، كىچىك تۆشۈكلەرگە ئىگە نۇرغۇنلىغان تۆشۈكلەردىن دىئامېتىرى كىچىك بولغان مەلۇم مولېكۇلىلارنى تاللاپ شۈمۈرىدۇ. ئادەتتە ئۇ سۇيۇقلۇق، گازلارنى قۇرۇتۇش، ئايرىش ۋە تازىلاشلاردا ئىشلىتىلىدۇ.

مولېكۇلا بىئولوگىيىسى < بىئول > بىئولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى. جانلىقلارنىڭ ئاساسلىق فىزىكىلىق ۋە خىمىيىلىك تۈزۈلۈشىنى بايان قىلىدۇ.

مولېكۇلا توكى < فىز > مولېكۇلا ياكى ئاتومدىكى ئېلېكترونلارنىڭ ھەرىكىتىدىن پەيدا بولىدىغان توك.

مولېكۇلا تۈزۈلۈشى < خىم > ئاتوملارنىڭ مولېكۇلىدىكى بىرىكىش شەكلى ۋە بوشلۇقتىكى جايلىشىشى. مولېكۇلا تۈزۈلۈشى ماددىلارنىڭ فىزىكىلىق ۋە خىمىيىلىك خۇسۇسىيىتىنى بەلگىلەيدۇ.

مولېكۇلا سىپىكتىرى < فىز > مولېكۇلىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ھەرىكەت ھالىتىنىڭ ئۆزگىرىشىدىن پەيدا بولىدىغان سىپىكتىر.

مولېكۇلا فورمۇلىسى < خىم > ئېلېمېنت بەلگىلىرىدىن پايدىلىنىپ مەلۇم ماددىنىڭ مولېكۇلا تەركىبىنى ئىپادىلەيدىغان فورمۇلا. مەسىلەن، H_2O سۇنىڭ مولېكۇلىسىنى ئىپادىلەيدۇ، O_2 ئوكسىگېننىڭ مولېكۇلىسىنى ئىپادىلەيدۇ.

مولېكۇلا فىزىكىسى < فىز > فىزىكىدىكى بىر تارماق پەن. ئاساسلىقى مولېكۇلىلارنىڭ خاراكتېرىستىكىسى ۋە قۇرۇلۇشىنى تەتقىق قىلىدۇ.

مولېكۇلا قۇرۇلۇشى < فىز > قاتتىق جىسىملىق توك يولى تېخنىكىسىنى قوللىنىپ، ئومۇمىي گەۋدىنىڭ تۈرلۈك فۇنكسىيىلىرى

ئوخشايدۇ. تېنى قويال ھەم قىسقا، قۇلغى قىسقا ھەم يۇمىلاق، ئىككى قۇلغىنىڭ ئارىلىقى يىراقراق بولىدۇ. پۈتۈن تۈكى سېرىق، دۈمبىسى توق، قورسىقى سۇس، تىۋىتى قېلىن ھەم زىچ بولىدۇ. دۈمبىسى ۋە قۇيرۇقىدا توغرىغا كەتكەن قارا يوللىرى بولىدۇ، چۆل ياكى ئوتلاقلىقلاردىكى قورام تاش يېرىقلىرى ياكى كامارلىرىدا ياشايدۇ. يالغۇز يۈرۈپ، كېچىسى ھەرىكەت قىلىدۇ. ئاساسەن چاشقان تىپىدىكى كىچىك ھايۋانلار ۋە قۇشلار بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ، بەزىدە ئۆي قۇشلىرىغىمۇ تېگىپ قالىدۇ. ئاسىيا چوڭ قۇرۇقلۇقىغا تارقالغان. مەملىكىتىمىزدە ئاساسەن غەربىي شىمال، غەربىي جەنۇب ۋە خۇابىي رايونلىرىدا ئۇچراتقىلى بولىدۇ. تېرىسى خېلى ئەتىۋارلىق بولۇپ، جۇۋا ياكى باش كىيىملىرىنى تىككىلى بولىدۇ.

مولېكۇلا ئى(ر<لات) < خىم > ماددىلارنىڭ ئەسلىدىكى بارلىق خىمىيىلىك خۇسۇسىيەتلىرىنى ساقلىغان ۋە مۇستەقىل مەۋجۇت بولۇپ تۇرالايدىغان ئەڭ كىچىك زەررىچە. ئاتومدىن تۈزۈلىدۇ.

مولېكۇلا ئاكۇستىكىسى < فىز > ئاكۇستىكىنىڭ بىر تارمىقى. ئاۋاز دولقۇنلىرىنىڭ مۇھىت ئىچىدە تارقىلىش خاراكتېرىستىكىسى (مەسىلەن، ئاۋاز تېزلىكى، يۇتۇلۇش قاتارلىقلار) نىڭ مۇھىم مولېكۇلىلىرىنىڭ خاراكتېرىستىكىسى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى تەتقىق قىلىدۇ.

مولېكۇلا ئەلگىكى < خىم > شۈمۈرۈشچانلىقى ناھايىتى كۈچلۈك ماددا (ئاليۇمىن سىلىكاتلارغا ئوخشاش) لاردىن پايدىلىنىپ ياسالغان قاتتىق ماددا. ھەر خىل

ئېۋولىۋىتسىيىسى جەريانىدا ئاقسىل ماددىسى ۋە يادرو كىسلاتاسى مولېكۇلىلىرى تۈزۈلۈشىنىڭ ئۆزگىرىشى ئۈستىدە ئېلىپ بېرىلدىغان تەتقىقات.

مولېكۇلا ئىسسىقلىقى < فىز > 1 گرام مولېكۇلا كېلىدىغان مەلۇم ماددىنىڭ ئىسسىقلىق سىغىمى، يەنى 1 مول مۇشۇ خىلدىكى مولېكۇلدىن تۈزۈلگەن سىستېمىنىڭ ئىسسىقلىق سىغىمى. مەلۇم ماددىنىڭ مول ئىسسىقلىق سىغىمى ئۇنىڭ مول سانى بىلەن سېلىشتۇرما ئىسسىقلىقنىڭ كۆپەيتىمىگە تەڭ.

مولېكۇلار ئارا كۈچ < خىم > مولېكۇلا بىلەن مولېكۇلا ئىنتايىن يېقىنلاشقاندا ئۇلار ئارىسىدا پەيدا بولىدىغان تەسىر كۈچ. مولېكۇلار ئارىسىدىكى ئارىلىق قانچە كىچىك بولسا، ئۇ تېپىشىش كۈچى بولۇپ ئىپادىلىنىدۇ؛ ئارىلىق چوڭراق بولغاندا بولسا تارتىشىش كۈچى بولۇپ ئىپادىلىنىدۇ. لېكىن ئۇ ئارىلىقنىڭ پەيدىنپەي چوڭىيىشىغا ئەگىشىپ ناھايىتى تېز كىچىكلەيدۇ. مولېكۇلار ئارا كۈچ ماددا مولېكۇلىلىرىنىڭ ئۇيۇشۇپ قاتتىق ماددا ياكى سۇيۇقلۇققا ئايلىنىشىنىڭ مۇھىم ئامىلى ھېسابلىنىدۇ.

مولېكۇلانىڭ تەۋرىنىشى < فىز > مۇئەييەن تېمپېراتۇرىدا ماددا مولېكۇلىلىرىنى تەشكىل قىلغۇچى ئاتوملار ئوتتۇرىسىدا يۈز بېرىدىغان نىسپىي تەۋرىنىش.

مولېكۇلانىڭ ئېلېكترون سىپىكتىرى < فىز > مولېكۇلا سىپىكتىرىنىڭ بىر خىلى، يەنى ئېلېكتروننىڭ ھەرىكەت ھالىتىدە ئۆزگىرىش بولغان ۋاقىتنىڭ ئۆزىدە يەنە تەۋرىنىش ۋە ئايلىنىش ھالىتىدە ئۆزگىرىش يۈز بېرىپ ھاسىل بولىدىغان تۈزۈلۈشى

ئۈچۈن زۆرۈر بولغان تۈرلۈك دېتاللارنى ئەڭ كىچىك ھەجىمدە ئىشلەپ چىقىش كۆزدە تۇتۇلدى.

مولېكۇلا كرىستال كاتەكچىسى < گېئول > كرىستال قۇرۇلمىسىدىكى ماددىي نۇقتىلارنىڭ بىرىكىشىدە مولېكۇلىلىق باغ يېتەكچى ئورۇندا تۇرىدىغان كرىستال كاتەكچىسى. مولېكۇلا كرىستال كاتەكچىسىدە ھەقىقىي مولېكۇلا مەۋجۇت بولىدۇ، مولېكۇلار مولېكۇلىلىق باغ ئارقىلىق بىرىكىدۇ، مولېكۇلار ئىچىدىكى ماددىي نۇقتىلار ئىئونلۇق باغ ياكى كۇۋالېنتلىق باغ ئارقىلىق بىرىكىدۇ.

مولېكۇلا كۈچى < فىز > ← مولېكۇلار ئارا كۈچ.

مولېكۇلا گېنېتىكىسى < بىئول > ئىرسىيەت داۋامىدىكى خىمىيىلىك ۋە فىزىكىلىق ھادىسىلەرنى تەتقىق قىلىدىغان بىر خىل تارماق پەن.

مولېكۇلا لازېرى < فىز > مولېكۇلانىڭ تەۋرىنىش ۋە ئايلىنىش ھەرىكەت دەرىجىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى ئۆتۈشۈشتىن پايدىلىنىپ لازېر چىقىرىدىغان ئاپپارات. **مولېكۇلا ماسسىسى** < كىم > مولېكۇلدىكى ھەرقايسى ئاتوم ئېغىرلىقلىرىنىڭ يىغىندىسى. مەسىلەن، سۇ (H_2O) نىڭ مولېكۇلا ماسسىسى تەخمىنەن 18 گە تەڭ، ھىدروگېن (H_2) نىڭ مولېكۇلا ماسسىسى تەخمىنەن 2 گە تەڭ.

مولېكۇلا نەزەرىيىسى < خىم > بارلىق ماددىلار مەڭگۈ ھەرىكەتلىنىپ تۇرىدۇ ۋە بىر-بىرى بىلەن بەلگىلىك ئارىلىققا ئىگە مولېكۇلاردىن تۈزۈلگەن دەپ قارايدىغان نەزەرىيە.

مولېكۇلا ئېۋولىۋىتسىيىسى < بىئول > جانلىقلارنىڭ

ئىككى دانە يەككە زەنجىردىن قوش زەنجىرلىك قۇرۇلمىنى شەكىللەندۈرۈش جەريانى.

مولېكۇللىق ئېرىتمە <خىم> ئېرىگۈچى مولېكۇللىرىنىڭ ئېرىتكۈچى مولېكۇللىرى ئارىسىغا تەكشى تارقىلىشىدىن ھاسىل بولغان ئېرىتمە. مەسىلەن، شېكەر بىلەن تۇزنىڭ ئېرىتمىسى. ئۇ يەنە «ھەقىقىي ئېرىتمە» دەپمۇ ئاتىلىدۇ. **مولېدېنت** ئى (ر>گىرېك) <خىم> مېتال ئېلېمېنت. بەلگىسى M_0 (molybdaenum). قاتتىق، كۈمۈش رەڭلىك كرىستال. ئالاھىدە پولات ئىشلەپچىقىرىشتا ھەم ئېلېكتىرلىك ئەسۋابلار سانائىتىدە قوللىنىلىدۇ.

مولېدېنت چېچىكى <گېئول> بىر خىل مېنېرال. خىمىيەلىك تەركىبى MoO_3 . يانتۇ ياقلىق كرىستال سىستېمىسىغا كىرىدۇ. كرىستالى ئۇششاق، يېڭىسىمان ياكى تاختىسىمان، قۇراشسىمى كۆپىنچە توپسىمان بولىدۇ. رەڭگى سارغۇچ يېشىل ياكى سۇس سېرىق. ئالماس پارچىراقلىقىغا ئىگە. قاتتىقلىقى 1 - 2، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 4.49 ~ 4.50. ئاساسلىقى جۇلالىق مولېدېنت رۇدىسى ئوكسىدلانغاندىن كېيىن ھاسىل بولىدىغان ئىككىلەمچى مېنېرال دۇر.

مولېدېنت ئى (ر>گىرېك) <گېئول> بىر خىل مېنېرال. خىمىيەلىك تەركىبى MoS_2 . تەركىبىدىكى مولېدېنت %60 بولىدۇ. كۆپىنچە رېنىي تەركىبلىك كېلىدۇ. ئۇ ئوخشاش بولمىغان كۆپ شەكىللىك تۈردە بولۇپ، ئايرىم-ئايرىم ئۈچ ياقلىق ۋە ئالتە ياقلىق كرىستال سىستېمىسىغا كىرىدۇ. كرىستالى كۆپىنچە ئالتە ياقلىق تاختىسىمان بولۇپ، قۇراشسىمى قاسىراقسىمان كېلىدۇ.

ئىنتايىن مۇرەككەپ بولغان سىپىكتىر تىلىمچىسى.

مولېكۇللىق ① سۈپ. مولېكۇلىسى بار، مولېكۇلىغا ئىگە: مولېكۇللىق باغ. مولېكۇللىق ئېرىتمە. ② رەۋ. مولېكۇلا ئارقىلىق: مولېكۇللىق شالغۇتلاشتۇرۇش. مولېكۇللىق چېچىلىش.

مولېكۇللىق باغ <گېئول> گاز، سۇيۇقلۇق ياكى مولېكۇلا تىپلىق كرىستالدىكى مولېكۇللىرىنىڭ بىرىكىش كۈچىنى كۆرسىتىدۇ.

مولېكۇللىق چېچىلىش <فىز> سۈزۈك مۇھىت مولېكۇللىرىنىڭ زىچلىقىنىڭ فلۇكتۇئاتسىيىسى تۈپەيلىدىن كېلىپ چىقىدىغان ئوپتىك تەكشىسىزلىكى سەۋەبلىك پەيدا بولىدىغان چېچىلىش. ئۇ رېلىي چېچىلىشىنىڭ بىر تۈرىدۇر. مەسىلەن، يۇقىرى بوشلۇقتىكى ئاتموسفېرا زىچلىقىنىڭ فلۇكتۇئاتسىيىسى ئاتموسفېرانىڭ ئوپتىك تەكشىسىزلىكىنى پەيدا قىلىپ، قۇياش نۇرىنىڭ كۈچلۈك چېچىلىشىنى كەلتۈرۈپ چىقارغانلىقى بۇنىڭغا مىسال بولالايدۇ.

مولېكۇللىق شالغۇتلاشتۇرۇش <بئول> كېلىش مەنبەسى ئوخشاش بولمىغان ھەمدە ئاساس گۇرۇپپىسىنى ئۆزئارا تولدۇرۇش تەرتىپىگە ئىگە ئىككى دانە ئوكسىگېنسىز رېئو يادرو كىسلاتا يەككە زەنجىرىنى ياكى ئاساس گۇرۇپپىسىنى تولدۇرۇش تەرتىپىگە ئىگە بىر دانە ئوكسىگېنسىز رېئو يادرو كىسلاتا يەككە زەنجىرى بىلەن بىر دانە رېئو يادرو كىسلاتا يەككە زەنجىرىنى ئېرىتمىدە بىرگە تۇرغۇزۇپ، بەلگىلىك شارائىتتا تولدۇرغۇچى ئاساس گۇرۇپپىسىنى ھىدروگېنلىق باغ بىلەن بىرىكتۈرۈپ،

رەڭگى كۈل رەڭ، ئىز سىزىقى يېشىلغا مايىل قارامتۇل كۈل رەڭ بولىدۇ. مېتال پاراقراقلىقىغا ئىگە. قاتتىقلىقى 1، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 4.7 - 5.0. ياپراقچىلىرى ئېگىلىشچان، سىلىق بىلىنىدۇ.

مولتلىماق «مولاتماق» يېتىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

مولىماق پ. يەر كۆلىمىنى مومنى ئاساسىي ئۆلچەم بىرلىكى قىلىپ ئۆلچىمەك، موم سالماق: - تېگى بىلەن مولاپ بەرمىگەن يەرنى مېنىڭ دېگىلى بولامدۇ؟ - دېدى ئىككىنچى بىر ئەزا يىراقلىشىۋاتقان كىچىكئاخۇنىڭ بەستىدىن كۆزىنى ئالماي.

موم ئى (پ) <خىم> ھايۋان، مېنېرال ياكى ئۆسۈملۈكلەردىن ئېلىنىدىغان مايسىمان يۇمشاق ماددا. ئېلاستىك خۇسۇسىيەتكە ئىگە، ئاسان سۇيۇقلىنىدۇ. سۇدا ئېرىمەيدۇ، كاربون سۇلفىد ۋە بېنزولدا ئېرىيدۇ. مەسىلەن، سېرىق موم، ئاق موم ۋە پاراتىن قاتارلىقلار. ئادەتتە ئۇ سۇدىن مۇداپىئەلىنىش ۋە شام ياساشتا ئىشلىتىلىدۇ.

موم بولماق يۇمشىماق، ئېرىمەك؛ يۇمشاپ ئەيۋەشكە كەلمەك، كۆنمەك: - ۋۇ ئىزىتىنى بىلىمگەن جاھىل، ئى-نى جاھىللار مېنىڭ قولۇمدا موم بولغان. مەن سېنى نىكاھلاپ ئالغانمەن! - دېدى ئۇ ئانارخانغا يېقىنلاپ.

موم بىلەن داۋالاش <تب> فىزىكىلىق داۋالاشنىڭ بىر خىلى. بۇنىڭدا، قاتتىق ھالەتتىكى پارافىن قىزدۇرۇلۇپ، كېسەل جايغا سۈرۈكىلىدۇ. بۇنداق قىلغاندا قىسمەن ئورۇندىكى قاننىڭ ئايلىنىشى تېزلىتىپ، كېسەللىكنىڭ تەرەققىي قىلىشىنى توردۇرغىلى بولىدۇ. ئۇنىڭ يەنە بوغۇم

ياللۇغى ۋە قايرىلىپ كېتىش قاتارلىقلارغا قارىتا داۋالاش ئۈنۈمى يۇقىرى.

موم چىشلىۋالغاندەك ← **ناشگازا چىشلىۋالغاندەك**: نېمە بولىدۇ؟ موم چىشلىۋالغاندەك زۇۋان چىقارمايسەنمۇ؟

موم مېۋە <گ سەن> مومدىن ھەر خىل مېۋە-چېۋە ۋە كۆكتاتلار شەكىلدە ياسالغان ھۈنەر-سەنئەت بۇيۇملىرى. **موما I** ئى (خەن) ← **جىڭموما**: دىۋانە ئايال ئالىقىنىدىكى ئاق مومنى ئىككىگە بۆلدى-دە، يېرىمنى قىزغا بەردى.

موما II ئى. خامانىڭ ئوتتۇرىسىغا تىك قادالغان خادا، بادرا: ئۇ ماغدۇرسىزلىنىپ مومنىڭ تۈۋىدە ئۆلتۈرۈپ قالدى، لېكىن ئارىسى قولىدىن ئاجرىمىغاندى.

موما قادىماق موما ئورناتماق: بوۋاي خامانلىق يەرنى تاللىغاندىن كېيىن، ئۇ يەرگە موما قاداپ قويدى.

موما III ئى ① ئاتا ياكى ئاپىنىڭ ئانىسى (پەرزەنتلەرگە نىسبەتەن): مومىسى ئۇنىڭغا چوڭ دادىسىنىڭ ئۇچتۇرپان قوزغىلاڭچىلىرىدىن ئىكەنلىكىنى ھېكايە قىلىپ بەرگەن. ② قېرى ئاياللارنى ھۆرمەتلەپ ئېيتىلىدۇ: - موما، سىلى ئولتۇرسىلا، - دېدى ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئالدىدا تۇرغان قېرى ئايالغا.

مومىسىنى كۆرسەتمەك ← **ئانىسىنى كۆزىگە كۆرسەتمەك**: - ئەگەر ئۇ خەۋپكە ئۇچراپ قالسا، مەن ساڭا موماڭنى كۆرسىتىمەن! بىلىدىغۇمۇ؟ - ئۇ ئالىغا قاراپ قوللىرىنى دىۋەيلىدى.

موماي ئى. قېرى ئايال، ياشانغان خوتۇن، كەمپىر: ئاپتوبۇسقا چىقالماي، سىلىق مۇزدا تېپىلىپ. سومكا تۇتقان بىر موماي، يەرگە چۈشتى يېقىلىپ.

خىل مىنېرال. ئۇنىڭ خىمىيەلىك تەركىبى $[PO_4] (Ce, La)$. تەركىبىدە كۆپىنچە تورىي، سىركونىي قاتارلىقلار بولىدۇ. تەركىبىدىكى $25\% \sim 30\% Ce_2O_3$ بولىدۇ. $20\% \sim 30\% La_2O_3$ ، $5\% \sim 12\% ThO_2$ بولىدۇ. يەككە ياقلىق كرىستال سىستېمىسىغا كىرىدۇ. رەڭگى ئاچ سېرىق ياكى قوڭۇر، سىمولا پارقىراقلىقىغا ئىگە، قاتتىقلىقى 5 - 5.5، سۇنۇق يۈزى قۇلۇلە قېپى ھالىتىدىن رەتسىز ھالەتكىچە بولىدۇ. سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 5.1، ئادەتتە رادىئوئاكتىپلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە.

موناخ ئى (ر > گرىك) < دىن > تەركىبىدۇنيا بولۇپ كاتولىك دىنى ياكى پراۋۇسلاۋىيە دىنىنىڭ موناستىرلىرىدا ياشىغۇچى كىشى؛ راھىب.

مونارخىزم ئى (ر) < پەلس > پادىشاھلىق تۈزۈمنى دۆلەت تۈزۈمىنىڭ ئەڭ مۇۋاپىق فورمىسى دەپ ھېسابلايدىغان رېئاكسىئون سىياسىي ئېقىم، يۆنىلىش.

مونارخىست ئى (ر) مونارخىزم تەرەپدارى.

مونارخىيە ئى (ر > گرىك) < پەلس > ← **پادىشاھلىق تۈزۈم**.

مونارخىيەلىك سۈپ. مۇنارخىيەگە، پادىشاھلىق تۈزۈمىگە ئائىت.

موناستىر ئى (ر > گرىك) < دىن > كاتولىك دىنى ۋە پراۋۇسلاۋىيە دىنى راھىبلىرىنىڭ ئىبادەت قىلىدىغان، تۇرىدىغان جايى؛ چېركاۋ.

مونهك I ئى ① كالىك، توپ: ئاتلارنىڭ تۇياقلىرى ئاستىدىن قاغىپ چىققان يالپاق-يالپاق قار مونهكلىرى ئادەملەرنىڭ يۈز-كۆزلىرىگە ئۇرۇلاتتى. * قاسىم ئاكىمنىڭ يانچۇقىمۇ مونهك-مونهك پۇللار بىلەن تومپىيىپ ئاستىغا ساڭگىلاپ قالدى. ② كۆچمە. مۇرەككەپ،

مومدىماق پ ← **موملىماق**: كېيىن يىپ ئېشىپ مومدايدىغان، غىپ-غىپ تارتىدىغان بولدى.

مومسۇق سۈپ (ئە) پىخسىق، بېخىل، نامەرد؛ تەبىئەت شۇنچىلىك سېخىي ۋە شۇنچىلىك بېخىلىكى - ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدۇ، چۈنكى ئۇ بەزىلەرگە پۈتۈن گۈزەللىكنى ئاتا قىلىۋېتىدۇ، يەنە بەزىلەرگە بولسا ئۆتۈپ كەتكەن مومسۇق-دە!

مومسۇقلىق « مومسۇق » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مومسۇق قىلماق.

مومقا ئى < گ سەن > نەقىشنىڭ تېگىنى تازىلايدىغان ئەسۋاب.

موملاتماق « موملىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ شاگىرتىغا موملاتقان يىپ بىلەن مەسىنىڭ بېشىنى تىكشە باشلىدى.

موملاتىماق « موملىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

موملانماق « موملىماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: مېيىر موملانغان يىپ بىلەن ئۆتۈك قونچىنى تىكۋاتاتتى.

موملىماق پ. موم سۈركىمەك: موزدۇز ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويماستىن يېنى موملاۋاتاتتى.

مومبىت ئى (ر) مەزگىل، پەيت، دەۋر: ھازىر مۇنداق بىر تارىخىي مومبىتقا كېلىپ قالدۇق، نەزەرىيە ئەمەلىيەتكە ئايلانماقتا، نەزەرىيە ئەمەلىيەت ئارقىلىق ھاياتى كۈچكە ئىگە بولماقتا، نەزەرىيە ئەمەلىيەت ئارقىلىق تۈزىتىلەكتە، ئەمەلىيەت ئارقىلىق سىنالماقتا.

مومبىتلىق سۈپ. بەلگىلىك پەيت، ۋاقىت ئىچىدە ئورۇنلىنىدىغان: مومبىتلىق مۇزىكا.

مومبىتلىق مۇزىكا < مۇز > كىچىك تىپتىكى چالغۇ ئەسۋابلىرىدا ئورۇنلىنىدىغان مۇزىكا.

موناستى ئى (ر > نېم > گرىك) < گېئول > بىر

مونتاژلىق سۇپ. مونتاژ پرىنسىپلىرىغا ئاساسلانغان، مونتاژ قائىدىلىرىنى ئاساس قىلغان، مونتاژغا دائىر، ئائىت: مونتاژلىق كىرىشتۈرۈش بۇسۇلى تېلېۋىزىيە تىياتىرىدىمۇ قوللىنىلىدۇ.

مونتمورىللوئىت ئى (ر>فران) <گېئول> بىر خىل مىنېرال. خىمىيىلىك تەركىبى $(Na Ca)_{0.83} (AlMg)_2 (Si_4 O_{10}) (OH)_2 \cdot nH_2O$. تەركىبىدىكى سۇ مىقدارىنىڭ ئۆزگىرىشى ناھايىتى زور. يەككە ياقلىق كرىستال سىستېمىسىغا كىرىدۇ. كۆپىنچە توپسىمان، كالىك بولىدۇ. رەڭگى ئاق، بەزىدە سۇس قىزىل، سۇس يېشىل، تۇتۇق. قاتتىقلىقى 1، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى تەخمىنەن 2. سۇ سۈمۈرۈشچانلىقى ئىنتايىن كۈچلۈك. سۇنى سۈمۈرگەندىن كېيىن ھەجىمى بىرنەچچە ھەسسىدىن ئون نەچچە ھەسسىگىچە كېڭىيىدۇ. ئۇ ئىنتايىن كۈچلۈك سۈمۈرۈش كۈچى ۋە مۇسبەت ئىئونلارنى ئالماشتۇرۇش ئىقتىدارىغا ئىگە.

مونتمورىللوئىت سېغىز نوپىسى <گېئول> ئاساسلىقى مونتمورىللوئىت گۇرۇپپىسىدىكى مىنېراللاردىن تەركىب تاپقان بىر خىل سېغىز توپا. ئۇنىڭ تەركىبىدىمۇ سۇلۇق چىرىمتال، سېئولىت، كۋارتس، دالا شىپاتى، كالتست، گىپس، بارىت، ئورگانىك ماددا قاتارلىقلار بولىدۇ.

مونچاق ئى ① ئەينەك، پارقراق تاش، ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەردىن زىننەت بۇيۇمى ئۈچۈن ياسالغان، يېپقا ئۆتكۈزۈپ بويۇنغا ئاسىدىغان دانە-دانە يۇمىلاق بۇيۇم؛ مارجان: قىز قولىدىكى قىمەت باھالىق گۆھەر مونچىقىنى كەمبەغەل يىگىتكە بېرىپتۇ. * قىزىم باقار تەلپۈنۈپ، قىزىق كۆرۈپ ئاسمانغا. ھەيران قالار

چىگىش، مالىماتاك: ئۇلار ھەممىنى ئىلەشتۈرۈپ مونهك قىلىپ قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتتى. **مونهك II** ئى. ئۇرۇقچىسى ئېلىنمىغان شاپتۇل قېقى.

مونهكچە ئى. كىچىك مونهك: ئۇ چاشقان مايقىدەك مونهكچىلەرنى چىلىمنىڭ ئوتخانىسىغا ئېھتىيات بىلەن سېلىپ، ئوت تۇتاشتۇرغاندىن كېيىن، تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ قومۇش نەيچىنى شوراشقا باشلىدى.

مونهكلىك شتۇرمەك « مونهكلىك شىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مونهكلىك شتۇرۇلمەك « مونهكلىك شتۇرمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى.

مونهكلىك شىمەك پ. مونهك ھالەتكە كەلمەك، مونهك بولماق: مونهكلىشىپ كەتكەن لاي ئۆتۈكنىڭ ئىچىگە تولۇپ كەتكەندى.

مونهكلىك نەمەك « مونهكلىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى.

مونهكلىمەك پ. مونهك قىلماق، مونهك ھالغا كەلتۈرۈلمەك.

مونهك-مونهك نۇرغۇن مونهك، بىرقانچە مونهك؛ ناھايىتى كۆپ: تېخى ھايت-ھۇيت دېگۈچە مونهك-مونهك پۇل ئالسەلەر دېگىنىچۇ؟!

مونتاژ ئى (ر>فران) ① <ئەد> بىر ياكى بىرنەچچە بەدىئىي ئەسەردىن ئېلىنغان ئايرىم ئېپىزوت ۋە كۆرۈنۈشلەردىن تەشكىل تاپقان بەدىئىي ئەسەر. ② <كىنو> كىنو، رادىئو-تېلېۋىزىيە سەنئىتى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ساھەلەردە ئايرىم بەدىئىي ئەسەرلەر ياكى ئۇلارنىڭ بۆلەكلىرىنى ئومۇمىي ماۋزۇ ھەم سىۋېزىتىغا مۇۋاپىقلاشتۇرۇپ بىر-بىرىگە ئۇلاش.

تۈن-كېچە ، ئالتۇن مونچاق ئاسقاندا . ② كۆچمە . سۇ ، سىماب قاتارلىق نەرسىلەردىن ھاسىل بولغان يۇمىلاق بۆلەك ؛ تامچە : ئۇنىڭ كەڭ پېشانىسىدە تەر مونچاقلىرى پارقرايتتى . * ئۇنىڭ نۇرسىز كۆزلىرىدىن ياش مونچاقلىرى تۆكۈلۈشكە باشلاپتۇ .

مونچاق گۆش < ئانات > شىللىق پەردە تەرەققىياتى غەيرىي نورمال بولۇشتىن ھاسىل بولىدىغان گۆشلۈك ئۆسمە . تولراق بۇرۇن ۋە ئۈچەيدە پەيدا بولىدۇ . **مونچاققوراي** ئى (مونچاق+قوراي) < بوت > پۇرچاق ئائىلىسىدىكى سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك . قوشۇمچە يوپۇرمىقى پەردىلەشكەن ، خورما رەڭ ، گۈلى بېغىر رەڭ ، قاسراقلىق مېۋىسى ياپىلاق ، تەسۋىسىمان ، سىرتىدا تورسىمان سىزىقچىلىرى ، گىرۋەكلىرىدە تار قاناتلىرى بولىدۇ . ئاساسەن ئالتاي ، تىيانشان تاغلىرىدىن چىقىدۇ .

مونچاقلىماق پ . مونچاق ھالىتىگە كەلمەك ، مونچاققا ئوخشماق : بەگمەت قالىقىنى ئېلىپ پېشانىسىدىكى مونچاقلاپ ئېقۇۋاتقان تەرلىرىنى ئېرتتى .

مونچاق-مونچاق ناھايىتى نۇرغۇن مونچاق ، كۆپ مونچاق : ئۇنىڭ كۆز ياشلىرى مونچاق-مونچاق بولۇپ ، مەڭزىنى بويلاپ ئېقىپ چۈشمەكتە ئىدى .

مونزونىت ئى (ر) < گېئول > چوڭقۇرلۇقتىكى ئوتتۇرا جىنسىنىڭ بىر خىلى . جىنسى خۇسۇسىيىتى ئورتوكلاز بىلەن دىئورىتنىڭ ئارىلىقىدا بولىدۇ . ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئىشقارلىق دالا شىپاتى بىلەن پىلاگېئوكلاز (An 40—50) نىڭ مىقدارى تەڭ دېيەرلىك . توق رەڭلىك مېنېرال تەركىبى تەخمىنەن %30 نى تەشكىل قىلىدۇ . ئامفېبولنى ئاساس قىلىدۇ . لېكىن

مونزونىتتىكى پىلاگېئوكلازنىڭ بەزىلىرى ئاساسلىق جىنسقا ئوخشاش بولسىمۇ ، كۆپ قىسمى لابرادور ، قالغىنى بىتۋونت ياكى ئاندېزىت . بۇ خىل مونزونىت گاببرو بىلەن ئورتوكلازنىڭ ئارىلىقىدىكى جىنس تۈرىگە كىرىدۇ .

مونزونىتلىق سۈپ . مونزونىت ياكى ئۇنىڭ خۇسۇسىيىتىگە ئىگە : مونزونىتلىق قۇرۇلما . **مونزونىتلىق قۇرۇلما** < گېئول > چوڭقۇرلۇقتا ھاسىل بولغان جىنسلاردىكى پىلاگېئوكلازنىڭ ئۆز ئىچىگە كىلىدىغان دەرىجىسى ئورتوكلازغا قارىغاندا كۆپ يۇقىرى بولغان دانچىسىمان قۇرۇلما .

مونوپول سۈپ (ر > گېئول) ① مونوپولىيە پرىنسىپلىرىغا ئاساسلانغان : مونوپول كاپىتال . مونوپول باھا . مونوپول پايدا . مونوپول يەر ئىجارىسى . ② مونوپولىيەگە ئائىت : مونوپول بۇرژۇئازىيە . مونوپول كاپىتالىزم .

مونوپول باھا < س ئىق > كاپىتالىستلار مەھسۇلاتىنىڭ ئىشلەپچىقىرىلىش ۋە سېتىلىشىغا بولغان مونوپولىيەلىك ئورنىغا تايىنىپ ، يۇقىرى پايدا ئېلىش ئۈچۈن بەلگىلىگەن بازار باھاسى .

مونوپول بۇرژۇئازىيە < پەلس > جاھانگىر دۆلەتلەردىكى چوڭ بۇرژۇئازىيە . ئۇلار دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي جان تومۇرىنى مونوپول قىلىۋېلىپ ، دۆلەت ماشىنىسىنى بىۋاسىتە كونترول قىلىۋالغان بولىدۇ .

مونوپول پايدا < س ئىق > مونوپول كاپىتالىستلار ئىشلەپچىقىرىش ساھەسى ۋە ئوبوروت ساھەسىدىكى مونوپول ئورۇندىن پايدىلىنىپ ئېرىشكەن ئوتتۇرىچە پايدىدىن ئارتۇق يۇقىرى پايدا .

مونوپول تەشكىلات < س ئىق > كاپىتالىزم جەمئىيىتىدە مونوپول ئورۇندا تۇرىدىغان

چوڭ كارخانىلار ياكى چوڭ كارخانىلارنىڭ بىرلىشىشىدىن تەشكىللەنگەن ئىقتىسادىي بىرلەشمەلەر .

مونوپول كاپىتال <سئىق> مەلۇم تاۋار ياكى مەلۇم تارماقنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىنى، بازارنى مونوپول قىلىۋېلىپ، مونوپول باھا چىقىرىشى بىلەن يۇقىرى مونوپول پايدىغا ئېرىشىدىغان كاپىتال .

مونوپول كاپىتالىزم <سئىق> كاپىتالىزمنىڭ ئەڭ يۇقىرى ۋە ئەڭ ئاخىرقى باسقۇچى، يەنى جاھانگىرلىك .

مونوپول يەر ئىجارىسى <سئىق> كاپىتالىستىك يەر ئىجارىسىنىڭ بىر خىل ئالاھىدە شەكلى، يەنى ئالاھىدە پايدىلىق يەردىن ئىشلەپچىقىرىلغان تاۋارنىڭ باھاسىدا قولغا كەلگەن قىسمەتتىن ئېشىپ كەتكەن نورمىدىن ئوشۇق پايدا .

مونوپولچىلىق مونوپول قىلىش ئىش، ھەرىكىتى .

مونوپوللۇق سۈپ. بىرەر سودا ياكى ئىشلەپچىقىرىش ساھەسىنى ئومۇميۈزلۈك كونترول قىلىۋالغان، مونوپول قىلىۋالغان؛ ئامېرىكىنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ غەربىي ياۋروپادىكى دۆلەتلەرنىڭ سانائەتتىكى مونوپوللۇق ئورنى ئاجزلاشتى .

مونوپولىيە ئى (ر) گىرېك <سئىق> ئاز ساندىكى چوڭ كاپىتالىستىك كارخانىلار ياكى ئىگىلىك تەشكىلاتلىرىنىڭ يۇقىرى پايدا ئېلىش مەقسىتىدە مەلۇم تاۋارلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىلىشى ۋە سېتىلىشىنى ئۆزگىچە ئىگىلىۋېلىشى، كونترول قىلىۋېلىشى .

مونوپولىيىدىن - بۇرۇنقى كاپىتالىزم <پەلس> كاپىتالىستىك جەمئىيەتتە ئەركىن رىقابەت ھۆكۈمران ئورۇندا

تۇرغان باسقۇچ . 19-ئەسىرنىڭ 60 - 70-يىللىرىدا ئۇ ئۆز تەرەققىياتىنىڭ يۇقىرى پەللىسىگە يەتتى . 19-ئەسىردىن 20-ئەسىرنىڭ باشلىرىغىچە ئاساسلىق كاپىتالىستىك مەملىكەتلەردە مونوپولىيىدىن پۇرۇنقى كاپىتالىزمدىن مونوپول كاپىتالىزمغا ئۆتۈش ئورۇنلاندى . ئۇ يەنە « ئەركىن رىقابەت كاپىتالىزمى » دەپمۇ ئاتىلىدۇ .
مونوپولىيىچى ئى . بىرەر سودا ياكى ئىشلەپچىقىرىش ساھەسىنى ئومۇميۈزلۈك كونترول قىلىۋالغۇچى ، مونوپولىيە قىلىۋالغۇچى .

مونولوگ ئى (ر) گىرېك <سئىق> ئەسەر تەركىبىدىكى پېرسوناژلارنىڭ ئۆزىگە ياكى باشقا پېرسوناژلارغا ۋە ياكى تاماشىبىنلارغا قارىتىپ ئېيتقان سۆزى .

موھتاج ئى (ئە) بىرەر نەرسىگە بولغان ئېھتىياجلىق؛ ھاجەتمەن؛ مەن ئۆزۈمنىڭ سىزنىڭ ياردىمىڭىزگە نەقەدەر موھتاج ئىكەنلىكىمنى تىل بىلەن ئىپادىلەپ بېرىشكە ئاجىزلىق قىلىمەن .

موھتاج بولماق باشقىلارغا ھاجەتمەن ، ئېھتىياجلىق بولماق ، باشقىلاردىن ياردەم تىلەشكە مەجبۇر بولماق؛ بىز بىر يىلچە خەققە موھتاج بولماي، ئاتا-ئانىمىزنىڭ چىرىغىنى ياندۇرۇپ بەختلىك ئۆتتۇق .

موھتاجلىق ئى . يوقسۇزلۇق، كەمبەغەللىك، بىچارىلىك، قول-ئىلكىدە يوقلۇق؛ مەن بۇ ئىشنى سىزنىڭ بۇيرۇقىڭىزغا خىلاپلىق قىلىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئىنتايىن ئاچلىق ۋە موھتاجلىقتىن قىلدىم .

موۋۇت ئى . ئوڭ تەرىپى سىلىق قىلىپ پۈتۈنلەي يۇڭدىن ياكى يۇڭ ئارىلاشتۇرۇلغان ماتېرىياللاردىن توقۇلغان بىر خىل رەخت؛ رەھبەرلىك ئىشخانىسىدا موۋۇت قاپلانغان

ئورۇنلارغا يەتكۈزۈپ بېرىدىغان ئورۇن: سىرتتىن كەلتۈرۈلگەن ئاي-ئاي يۇڭلار بۇ مويكىنىڭ شارقىراپ سۇ ئېقىپ تۇرىدىغان تۆت چوڭ ئورغا تاشلىنىپ يۇيۇلۇپ چىقاتتى.

مويلىق سۇپ. مويى بار، مويى ئۆسكەن؛ موي ئورنىتىلغان، موي بېكىتىلگەن؛ مويلىق ئەدىيال. * ئوسمانۇ يېنىدا تۇرغان ئۇزۇن مويلىق چوتكىنى ئېلىپ ماشىنىنىڭ ئارىسىغا كىردى.

مويىنا ئى (پ) بەزىبەر ھايۋانلارنىڭ كىيىم-كېچەك ئۈچۈن ئىشلىتىشكە بولىدىغان يۇڭلۇق تېرىسى.

مويىناق (توغرىسى: بويىناق) ← **بويىناق**. **مويىنىكەش** ئى. تېرە-مويىنى تارايدىغان كىچىك تۆمۈر ئارا.

مۇئاپ ئى (ئە) يېزى. بىرەر گۇناھ، سەۋەنلىك ياكى خاتا ئىش ئۈچۈن قىلىنغان كەچۈرۈم؛ ئەيۇ: مۇئاپ قىلماق. * - كەمىنە ھەقىقەتەن بىلەپتىمەن، - دېدى ئامانقۇل قورققان، ئوڭايسىزلانغان بىر ھالەتكە چۈشۈپ، - يارىماس سۆزلەرنى قىلىپ تاشلاپتىمەن، مۇئاپ قىلۇرلەر، كەچۈرۈرلەر! **مۇئاپ قىلماق** بىراۋنىڭ ئۆزىنى قوبۇل قىلماق، گۇناھىدىن ئۆتسەك؛ ئەيۇ قىلماق، كەچۈرمەك: - ئەگەر بۇ ئادەمنى ئۆلتۈرۈۋەتسەك، ئەل بولغۇچىلار ۋەھىسگە چۈشۈپ قېلىشى مۇمكىن، مۇشاۋىر، مۇئاپ قىلىشلىرىنى سورايمەن، - دەپ ئىلتىماس قىلدى ئۇ.

مۇئامىلە ئى (ئە) ① كىشىلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئۆزئارا باغلىنىش، بىرەر ئىش، خىزمەتكە دائىر ئالاقە، مۇناسىۋەت: سىلىق مۇئامىلە. قوپال مۇئامىلە. مۇئامىلە قىلماق. * ئۇنىڭ مۇئامىلىسىدىن ھەيران بولغان ھالدا ئۇنىڭغا قاراپ قويدۇم. * ئۇ مېنىڭچە ئادەتتىكى تونۇش

ساقالار قاتار تىزىۋېتىلگەندى.

مويى ئى (پ) ئادەم ياكى ھايۋانلارنىڭ تېنىدىكى تۈك، قىل: - بىر تال مويى بىر تال چەزىدەك بولسا، ئۇنىڭ ئۆزى قانچىلىك ئىكەن؟ - سورىدى باي كۈلمەي تۇرۇپ. **موي تارتماق** يۈز ياكى باشقا ئورۇنلاردا تۈك پەيدا بولماق (كۆپىنچە چوڭ بولغانغا ئىما قىلىپ ئېيتىلىدۇ): - ھە، ئېڭەكلىرىڭمۇ موي تارتىپ قېلىپتۇ، - دېدى ئۇ ئالىمنىڭ يۈزلىرىنى سىلاپ.

موي قەلەم ← **مويى**. **مويىنى تەۋرىتەلمەسلىك** ← **بىر تال مويىنى تەۋرىتەلمەسلىك**. **مويەكچە** ئى. دىئال. چوتكا.

مويچى ئى. يۇڭ، قىل تۈرىدىكى نەرسىلەرنى ئېلىپ ساتقۇچى، شۇنداق سودا بىلەن شۇغۇللانغۇچى كىشى.

مويچىلىق ئى. يۇڭ، قىل تۈرىدىكى نەرسىلەرنى ئېلىپ سېتىش سودىسى، كەسپى.

مويىسپىت سۇپ (پ) چاچ-ساقاللىرى ئاقارغان، ياشانغان، پېشىقە دەم، چوڭ: - ماۋۇ پۇللىرىنى خەجلىگىلى نېسىپ قىلسۇنمۇ؟ - دېدى دادام گويىا پەقەت ئېلىئاخۇن ئۇستامغا - ئۇنىڭ ئاشۇ ئاق ساقال، مويىسپىت ئادەملىكىگە يۈز كېلەلمىگەنلىكى ئۈچۈنلا سېتىۋەتكەندەك قىياپەتتە.

مويىسپىتلىك ئى. ياشانغان، پېشىقە دەملەرگە خاس خۇسۇسىيەت، قىلىق: - مەنىمۇ ئاددىي ئادەم، سەپەردە جىددىي ئىشلاردا مويىسپىتلىك قىلىشنىڭ نېمە كېرىكى بار؟ - دېدى ھاكىم ئۇلارنى توسۇپ.

مويكا ئى (ر) تۈرلۈك يۇڭ، قىل تۈرىدىكى خام ماتېرىياللارنى تۈرگە ئايرىپ، تازىلاپ ئۆتكۈزۈۋالدىغان ياكى مۇناسىۋەتلىك

ئايال ئەمەس، چوقۇم بۇرۇن سىز بىلەن بىرەر مۇئامىلە بولغان دەيتتى. ② پۇل، سودا-سېتىق ۋە تىجارەت كەسىپىدىكى مۇناسىۋەت؛ ئالاقە: پۇل مۇئامىلىسى. ئىقتىسادىي مۇئامىلە. * پۇل مۇئامىلە خادىملىرى ئۆزلىرىگە بېرىلگەن ۋەزىپىنى مۇدەتتىن بۇرۇن ئاشۇرۇپ ئورۇنلاش ئۈچۈن خىزمەت ئىستىلى ۋە خىزمەت پوزىتسىيىسىنى يەنىمۇ ياخشىلىدى. مۇئامىلە جەريانى < س ئىق > ئەمگەك مەھسۇلاتلىرىنى ئالماشتۇرۇش جەريانى بولۇپ، ئۇ ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىنى سېتىۋېلىش جەريانى ۋە ئەمگەك مەھسۇلاتلىرىنى سېتىش جەريانىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مۇئامىلە خىراجىتى < س ئىق > تاۋارنىڭ مۇئامىلە جەريانىدا سەرپ قىلغان خىراجىتى. ئۇ «ئىشلەپچىقىرىش خاراكتېرلىق مۇئامىلە خىراجىتى» ۋە «ساپ مۇئامىلە خىراجىتى» دەپ ئىككىگە ئايرىلىدۇ. مۇئامىلە ساھەسى < س ئىق > ئەمگەك مەھسۇلاتلىرىنى ئالماشتۇرۇش ۋە تەقسىم قىلىش ساھەسى. مەسىلەن، سودا ۋە ماددىي ۋاسىتىلەرنى يۆتكەش تارماقلىرى.

مۇئامىلە فوندى < س ئىق > سوتسىيالىستىك كارخانا ئىگىدارچىلىق قىلىدىغان، مۇئامىلە ساھەسىدە تۇرغان كۆچمە مەبلەغ. ئۇ تەييار مەھسۇلات مەبلىغى، پۇل مەبلىغى ۋە راسچوت قىلىش مەبلىغى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مۇئامىلە قىلماق بىراۋ بىلەن ئۆزئارا مۇناسىۋەتتە بولماق، ئالاقە قىلماق: مەن ئۇنىڭغا ئانامغا ياكى ئۇ تېخى باشراق بولغانلىقتىن ھەدەمگە ئوخشاش مۇئامىلە قىلاتتىم. * بىلىمگە ئاشلىققا ئوخشاش مۇئامىلە

قىلىش كېرەك، ياشىشىمىز خۇددى تاماق يېيىش ئۈچۈنلا بولمىغىنىدەك بىلىش ئۈچۈنلا ئەمەس. مۇئامىلە كاپىتالى < س ئىق > ئوبوروت ساھەسىدىكى پۇل كاپىتالى ۋە تاۋار كاپىتالى، يەنى ئىشلەپچىقىرىش كاپىتالىنىڭ ئەكسى.

مۇئامىلە مەبلىغى < س ئىق > ← مۇئامىلە فوندى.

مۇئامىلە ۋاسىتىسى < س ئىق > پۇلنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىلىرىدىن بىرى، يەنى پۇلنىڭ تاۋار ئالماشتۇرۇش ۋاسىتىسى بولۇشى.

مۇئامىلە ۋاقتى < س ئىق > كاپىتال ياكى مەبلەغنىڭ مۇئامىلە جەريانىدا تۇرغان ۋاقتى.

مۇئامىلىلىك سۈپ. (بىرەر ئېنىقلىغۇچى بىلەن ئىبادىلەنگەن) مۇئامىلىگە ئىگە: ياخشى مۇئامىلىلىك ئادەم. * سەئىدخاتىپ غوجام بولسا مېجەز شەرىپلىرى نەپىس ۋە خۇش خۇي، خۇش پېئىللىق، خۇش مۇئامىلىلىك كىشى ئىدى.

مۇئاھىدە ئى (ئە) تارس. توختام: سودا مۇئاھىدىسى.

مۇئاۋىن سۈپ (ئە) بىرەر باشلىق ياكى رەھبەرنىڭ ياردەمچىسى؛ ئورۇنباसार: مۇئاۋىن ھاكىم. مۇئاۋىن رەئىس. * يىغىندا ئۈرۈمچى شەھەرلىك پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى رېقىپ ئابباس سەپەرۋەرلىك سۆزى قىلدى. // پارتكوم مېنى گۇرۇپپا باشلىقى، سەمەتجاننى مۇئاۋىن قىلىپ بېكىتتى.

مۇئاۋىن رېژىسسور < تيا > تىياتىر ياكى كىنوچىلىق ساھەلىرىدىكى رېژىسسوردىن بىر دەرىجە تۆۋەن تۇرىدىغان ئىلمىي ئۇنۋان ۋە شۇ ئۇنۋانغا ئېرىشكەن كىشى. مۇئاۋىنلىق سۈپ. مۇئاۋىن دەپ تونۇلىدىغان،

مۇئاۋىن قىلىپ تەيىنلەنگەن: مۇئاۋىنلىق ۋەزىپە. مۇئاۋىنلىق دەرىجە. * ئۇ: - ئەگەر ساندۇقلىرىم تېپىلمايدىغان بولسا، يېڭى خىزمىتىدىن - ئىچكى ئىشلار ئىدارىسىدىكى مۇئاۋىنلىق ۋەزىپەمدىن باش تارتىمەن - دېدى.

مۇئەتتەر (ئە) ① سۇپ، يېزىت. يېقىملىق ھىد چاچقۇچى؛ خۇش پۇراق، خۇش بۇي: چىمەن گۈلشەنلىرى خويىۇ مۇئەتتەر، مۇئەتتەر گۈللىرى گويىكى ئەختەر. خۇسۇسەن كۆل بويىدا گۈلى نەركەس، بولۇر شەيدا گۈزەل ھۆسنىگە ھەركەس. ② ئى <خىم> بىرقانچە خىل پۇراقلىق ماتېرىيالنى تەكشۈش ئارقىلىق تەييارلانغان ئارىلاشما پۇراقلىق ماتېرىيال. گۈلنىڭ پۇرىقىغا تەقلىد قىلىپ تەييارلانغىنى «گۈل پۇراقلىق مۇئەتتەر»، مېۋىنىڭ پۇرىقىغا تەقلىد قىلىپ تەييارلانغىنى «مېۋە پۇراقلىق مۇئەتتەر» دەپ ئاتىلىدۇ. ئادەتتە ئۇ زىننەت بۇيۇملىرى، يېمەكلىك سانائىتى ۋە تاماكا ياساش قاتارلىقلاردا كەڭ ئىشلىتىلىدۇ.

مۇئەسسەسە ئى (ئە) بىرەر ساھەنى باشقۇرىدىغان، بەلگىلىك شىتات ۋە مەمۇرىيەتكە ئىگە بولغان تەشكىلات: دۆلەت مۇئەسسەسەلىرى. ئىجتىمائىي مۇئەسسەسەلەر. ئىلمىي مۇئەسسەسەلەر. سەھىيە مۇئەسسەسەلىرى.

مۇئەككەل ئى (ئە) يېزىت. بىرەر ئورۇن ياكى شەخس تەرىپىدىن ۋاكالىتەن ئىش بېجىرىشكە مەسئۇل قىلىنغان كىشى؛ ۋەكىل: مۇئەككەل بولماق. * خەلىپە ئالدى بىلەن كىيىم يەڭگۈشلەش ئۆيىگە كىردى، ئۇنىڭغا تەختتە ئولتۇرۇپ ئوردا ئىشلىرىنى بىر تەرەپ قىلىشتا كىيىدىغان كىيىم - چوڭ سەللە ئوراش ۋە كەڭ يەڭلىك تون

قاتارلىقلارنى كىيىدۇرۇشكە مەخسۇس ئادەملەر مۇئەككەل ئىدى. * سادىقنى بىزنىڭ بۇ يەردىكى كۆرمىڭ دېھقان «ياخشىلىقنىڭ مۇئەككىلى، ئادەم سۈپەتلىك پەرىشتە» دەپ تەرىپلىشىدۇ، ئۇنى سېغىنىدۇ.

مۇئەككەل بولماق بىرەر كىشى ياكى ئورۇنغا ۋاكالىتەن ئىش بېجىرمەك، ۋەكىل بولماق: ھارۋىكەش ئورنىدا ئۇلارغا مۇئەككەل بولۇپ كېتىۋاتقان ئىككى نەپەر ئاتلىق چېرىك قولىدىكى قامچا بىلەن ئۇلارنىڭ ئۇدۇل كەلگەن يېرىگە تارسىلىدىتىپ سالاتتى.

مۇئەللەق سۇپ (ئە) بىرەر نەرسىگە تەگمەي، بوشلۇقتا تىرەكسىز ئېسىلىپ تۇرغان: ئۇ قورغاننىڭ ئوتتۇرىسىدا مۇئەللەق تۇرغان بىر ئالمنى كۆردى. * پاناھىمىز قادىر ھەقتۇر، ئەجەل ئوقى مۇئەللەقتۇر. قايتىپ سىزنى كۆرمەك يوقتۇر، پىرىم قەمبەر خۇش قال ئەمدى.

مۇئەللىپ ئى (ئە) يېزىت. يازغۇچى، ئاپتور: بۇ ئاددىيلا ئادەم مۇشۇ ۋەقەنىڭ كاتىپى، مۇشۇ كىتابنىڭ مۇئەللىپى ئىدى. * سىزنى ئەسلەيدۇ قەشقەر مەڭگۈگە، ئوت يۈزەك شائىر مەرھۇم مۇتەللىپ. ئۆلمەس شېئىرنى، ئوتلۇق مېھرىنى، ئەلنىڭ قەلبىگە يازغان مۇئەللىپ.

مۇئەللىم ئى (ئە) ئوقۇ-ئوقۇتۇش ئىشى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشى؛ ئۇستاز، ئوقۇتقۇچى: مۇئەللىم بولماق. مەسئۇل مۇئەللىم. مۇزىكا مۇئەللىمى. * مەن بۇ يىل زاۋۇتىمىزدا ئېچىلغان ئىشتىن سىرتقى تېخنىكا مەكتىپىدە دەرس ئۆتكەچكە، ئىشچىلار مېنى مۇئەللىم دەپ ئۆگىنىپ قالغانىدى.

مۇئەللىمچىلىك ئى ← مۇئەللىملىك: ئۇلار ھەرقەيەرگە كەتكەن بولسۇمۇ، قىلىدىغان ئىشى ئوخشاش - مۇئەللىمچىلىك. بىز مۇشۇ ئىش ئۈچۈن ئۆز ئۆيىمىزدىن بىرىمىڭ نەچچە

ئىسىم شەكلى. ② <پەلس> شەيئىنىڭ خۇسۇسىيىتى. ئۇ سۈپەت مۇئەييەنلىكى ۋە سان مۇئەييەنلىكى دەپ ئايرىلىدۇ. سۈپەت مۇئەييەنلىكى شەيئىنىڭ خاراكتېر جەھەتتىكى خۇسۇسىيىتىدۇر؛ سان مۇئەييەنلىكى شەيئىنىڭ مىقدار جەھەتتىكى خۇسۇسىيىتىدۇر. ھەرقانداق شەيئى سۈپەت مۇئەييەنلىكى بىلەن سان مۇئەييەنلىكىنىڭ بىرلىكىدىن ئىبارەت. **مۇبادا** باغل (پ) شەرت بېقىندى جۈملىنىڭ بېشىدا كېلىپ «سا، سە» قاتارلىق شەرت پېئىل قوشۇمچىلىرى بىلدۈرگەن مەنىنى كۈچەيتىپ كېلىدۇ: مۇبادا كەڭ كۆلەملىك ئۇرۇش بولۇپ، جەڭ قىلىشقا توغرا كېلىپ قالسا، بۇنى قويۇپ تۇرۇشقا مەجبۇر بولىمىز. * مۇبادا ئۇنىڭ ھېكايىلىرىنىڭ بىرىم بۆلىكىگە تېگىلسە، ئۇ چاغدا ھېكايىنىڭ پۈتۈن قىسمى تەسىرگە ئۇچرايدۇ.

مۇبارەك (ئە) ① سۈپ. مۇقەددەس، ئۇلۇغ، خاسىيەتلىك: مۇبارەك جاي. مۇبارەك زېمىن. مۇبارەك نام. * پۈتۈن ئوردا ئەھلى ھەم كىشىلەر يىگىتنىڭ ئالدىدا يۇرتنىڭ مۇبارەك توپىسىنى سۆيۈپتۈ. * ئۇنىڭ مۇبارەك نامى ھەر بىر سورۇن - مەشرەپلەردە نەبىردىن ئەپەندى، سەلەي چاققانلارنىڭ نامىغا ئوخشاش ھۆرمەت بىلەن تىلغا ئېلىنماقتا. ② ئى. تەبرىكلەش، قۇتلۇقلاش سۆزى: دوستۇم مۇبارەك بولسۇن، توي قىلىۋاپسەن، ئەمما ۋاقتىدا كېلەلمىدىم، ئەيۇقل. ③ ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مۇبارەك بولسۇن بىراۋنى ياكى بىرەر ئىشنىڭ ناھايىتى كۆڭۈللۈك، ئوڭۇشلۇق، ياخشى بولغانلىقىغا ياكى شۇنداق بولۇشىغا تىلەكداشلىق بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن

يۈز كىلومېتىر يىراق يەرلەرگە كېتىۋاتىمىز. **مۇئەللىملىك** ئى. ئوقۇتقۇچىلىق ئىشى، كەسپى: مۇئەللىملىك قىلماق. * ئۇ ئەنگلىيىدە 18 يىل ئوقۇپ ۋە مۇئەللىملىك قىلىپ، 1919-يىلى ئامېرىكىغا قايتىپ كەتكەندى. * 1942-يىلى مەن باشلانغۇچ مەكتەپتە مۇئەللىملىك قىلىۋاتاتتىم.

مۇئەمما ئى (ئە) <ئەد> ئەدەبىياتتا شېئىرنى يول بىلەن يېزىلغان تېپىشماقلار: بۇ ئالەم كەڭ دېڭىز، ئىنسان بىر كېمە، ھاياتلىق ئىنسانغا سىرلىق مۇئەمما.

مۇئەييەن سۈپ (ئە) ھەمىنگە مەلۇم بولغان، ئېنىق، ئاشكارا، بەلگىلىك: ئېسىل پەزىلەتنىڭ شەكىللىنىشى قەتئىي مەيدان، ئېتىقاد، پوزىتسىيە، ھېسسىيات ۋە مۇئەييەن ھەرىكەت ئادىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. * ھەرقانداق بىر ئىشنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى ئۈچۈن مۇئەييەن شارائىت كېرەك.

مۇئەييەنلەشتۈرمەك «مۇئەييەنلەشمەك» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ ئۆزىنىڭ ھېس قىلغانلىرىنىڭ خاتا يولمىغانلىقىنى مانا ئەمدى مۇئەييەنلەشتۈردى.

مۇئەييەنلەشتۈرۈشمەك «مۇئەييەنلەشتۈرمەك» پېئىلنىڭ تۆمۈك دەرىجىسى.

مۇئەييەنلەشتۈرۈلمەك «مۇئەييەنلەشتۈرمەك» پېئىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: بۇ بەس-مۇنازىرە كۆپچىلىكىنى ئۆز قوينىغا باشلاپ كىردى. ئۇ بىرنەپە دەپ، بۇ بىرنەپە دەپ ئاخىر قادىرنىڭ كۆز قارىشى مۇئەييەنلەشتۈرۈلدى.

مۇئەييەنلەشمەك پ. تايىن تاپماق، ئېنىق بولماق، ئاشكارىلانماق، جەزىمەشمەك: بۇ خىل ئېتىقاد قارىشى رېئال، تارىخىي يوسۇندا پەيدا بولغان ۋە تارىخىي يوسۇندا مۇئەييەنلەشمەك. **مۇئەييەنلىك** ① «مۇئەييەن» سۆزىنىڭ

قۇتلۇقلاپ ئېيتىلىدىغان تىلەك سۆزى: باي كىيسە، مۇبارەك بولسۇن! كەمبەغەل كىيسە، نەدىن ئالدىڭ؟ (ماقال). * - تۆۋەنگە چۈشۈش ساڭا يارىشىپتۇ ئۇكا، چىرايلىق خوتۇن ئېلىۋاپسەن، مۇبارەك بولسۇن! - دېدى ئۇ. * - بايرىمىڭىزغا مۇبارەك بولسۇن، ئالدىراشقۇسىز؟ - دېدى ياسىن دوختۇر.

مۇبارەكلەشمەك « مۇبارەكلەشمەك »

پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: توپغا كىرىپ-چىقۇۋاتقانلارنىڭ ئايغى ئۈزۈلمەيتتى. ھەممىسى كېۋىز ئاخۇن بىلەن خۇرشىدىغانى مۇبارەكلەشتى. * ھەممەيلەن بىردەك « ئاسماندىن چۈشكەن ئاتلىرى بەختىيار بولسۇن، بەختىيار ئاتلىرىغا مۇبارەك بولسۇن، بەخت-ساۋادەت يار بولسۇن » دېيىشىپ، ئۈمىد بىلەن قويۇلغان بۇ مەنىلىك ئىسمىنى مۇبارەكلەشتى.

مۇبارەكلەشمەك « مۇبارەكلەشمەك »

مەجھۇل دەرىجىسى. مۇبارەكلەشمەك پ. قۇتلۇق بولۇشنى تىلەمەك، تەبرىكلەمەك؛ قۇتلۇقلىماق: ھەممەيلەن خۇشاللىق بىلەن رازىلىق بىلدۈرۈشتى ۋە كۈلۈشۈپ ئىللىكىنى مۇبارەكلدى.

مۇبالغە ئى (ئە) ① ئاشۇرۇش، كۆپتۈرۈش؛

لاپ: مانا مۇشۇنداق كىشلەرنىڭ كۆڭلى-كۆكىنى ۋە مېھرىنى دېڭىزدەك چوڭقۇر دېسە ھەرگىز مۇبالغە بولمايدۇ. ② < ئەد > ئويىپىكىتىپ شەيئى ياكى ھادىسىلەرنى ئۆزىنىڭ ئەسلىنى ھالىتىدىن ئاشۇرۇپ ياكى كىچىكلىتىپ ئەكس ئەتتۈرىدىغان بىر خىل ئىستىلىستىكىلىق ۋاسىتە: چېچەكلەر ھەرھالدا ئون مىڭ رەڭدە بولمايدۇ. لېكىن شائىر مۇبالغە ئۈسۈلىنى قوللىنىپ، چېچەكلەرنىڭ توللىقىنى « تۈمەن رەڭدە چېچەكلەر ئېچىلدى »

دەپ ئېيتقان. مۇبالغە بولماق بىرەر ئىش، گەپ-سۆز ئەسلى ھالىتىدىن كۆپتۈرۈلۈپ چوڭىيىپ كەتمەك: بىزنىڭ شىنجاڭدا ھەقىقەتكە چۈشەنگەن ئالىملىرىمىزدىن بىرى ئابدۇغۇپۇر داموللا ھاجىم جانابلىرىنى دېسەك مۇبالغە بولمايدۇ.

مۇبالغە قىلماق بىرەر ئىش، گەپ-سۆزنى ئەسلى ھالىتىدىن كۆپتۈرۈپ چوڭايتماق، ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتمەك: ئۇنىڭ بىرەر تەرىپىنى مۇبالغە قىلىشمۇ كىچىكلىتىۋېتىشمۇ مۇمكىن ئەمەس.

مۇبالغىلەشتۈرمەك « مۇبالغىلەشمەك »

پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: پارتىيە خىزمىتىدىكى ئاشۇ سەلبىي تەرەپنى خالىغانچە مۇبالغىلەشتۈرۈپ، ئۇنى پارتىيىنىڭ ئاساسىي ئېقىمى دەپ تۇرۇۋېلىش توغرا ئەمەس.

مۇبالغىلەشتۈرۈلمەك « مۇبالغىلەشتۈرمەك »

پېئىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: بەزىلەر تەرىپىدىن مونتازنىڭ رولى بىر تەرەپلىمە مۇبالغىلەشتۈرۈلۈپ، « مونتاز ھەممىنى بەلگىلەيدۇ » دەپ قارالدى.

مۇبالغىلەشمەك پ. بىرەر ئىش ياكى

گەپ-سۆز ئەسلى ھالىتىدىن كۆپتۈرۈلۈپ، چوڭىيىپ كەتمەك، ھەددىدىن ئاشۇرۇۋېتىلمەك.

مۇباھ ئى (ئە) < دىن > شەرىئەتتىكى

سەككىز ئەمەلنىڭ بىرى، يەنى قىلسا-قىلمىسا گۇناھمۇ بولمايدىغان، ساۋابمۇ بولمايدىغان ئىشلار.

مۇپەتتىش ئى (ئە) بىرەر ئىش ياكى

خىزمەتنىڭ قانداق كېتىۋاتقانلىقىنى تەكشۈرۈپ تۇرغۇچى خادىم: مۇپەتتىش گۇرۇپپىسى. مۇپەتتىش ئىشخانىسى. * - بۇ ياق بىزنىڭ خىزمەتدىشىمىز زۆھرە خانىمنىڭ

ئېرى - مائارىپ مۇپەتتىشى تاھىر ئەپەندى بولىدۇ، - دېدى ئۇ.

مۇپەتتىشلىك ئى. مۇپەتتىش ئىشى، مۇپەتتىش كەسپى: - سىز مۇپەتتىشلىكىڭىزنى قىلماي، بۇ يەردە نېمە لاغايلاپ يۈرۈپسىز؟! - دېدى باشلىق.

مۇپەتتىش سەل سۈپ (ئە) يېپىدىن يىگىنىسىگىچە، پۈتۈن تەپسىلاتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، باشتىن-ئاخىر، ئومۇميۈزلۈك؛ ئەتراپلىق، تەپسىلىي: مۇپەتتىش پىلان. مۇپەتتىش تەكشۈرۈش. * بۇ كىشى «جىگدە يېغىلىقى» تارىخىنى مۇپەتتىش سەل بىلىدۇ، - دېدى ئۇ. * ئۇ ئەخمەتجان قاسىمدەك بىر كاتتا رەھبەرنىڭ مۇنداق بىر ئاددىي ئوفتسىرىنى شۇنچە مۇپەتتىش بىلگىنىگە ھەيران قالماقتا ئىدى.

مۇپەتتىش سىر ئى (ئە) <دىن> تەپسىر ئالىمى ۋە ئىسلام ئىلمىگە دائىر ئەسەر يازغۇچى كىشى.

مۇپىتى ئى (ئە) <دىن> شەرىئەت قانۇنلىرىنى چۈشەندۈرۈپ، شەرىئەتكە ئاساسەن پەتۋا (ھۆكۈم) چىقىرىدىغان، مەسىلىلەرگە يول تېپىپ بېرىدىغان دىنىي ئەرباب، ئۆلىما: قازى بىلەن قالماسەن، مۇپىتى بىلەن كېتەمسەن (ماقال). * قەدىمكى بىر زاماندا، ئانچى دېگەن داۋاندا، ھەبىيۇللا مۇپىتى ھاجى ئىسىملىك بىر كىشى بولۇپ، ئۇنىڭ ئۈچ ئوغلى بار ئىدى.

مۇپىتخانا ئى (ئەپ) تارس. مۇپىتنىڭ ئىش بېجىرىش ئورنى، مەھكىمىسى: - مەن ئەرز قىلىپ، ھال ئېيتىپ بارمىغان ھاكىم-دوتەيمۇ، مۇپىتخانا، قازىخانلارمۇ قالدى.

مۇپىتىلا ئى (ئە) دۇچار، گىرىپتار، يولۇقۇش: مۇپىتىلا بولماق. مۇپىتىلا قىلماق. * ئەلەقسە، ئېيتتىكى: ئەي مەلىكەم، ئاتام چۈشىدە كۆرگەن بۇلۇلگويانى ئىزدەپ چىقىپ سېنىڭ ئىشىڭغا مۇپىتىلا بولدۇم. * ئەنە، بۆشۈك تەۋرىتىپ

ئولتۇرىدۇ بىر بالا، بولغان ئىكەن ئۇ بالا بىر ئازابقا مۇپىتىلا.

مۇپىتىلا بولماق دۇچار بولماق؛ گىرىپتار بولماق؛ يولۇقماق؛ كۈنلەردىن بىر كۈنى پادىشاھ قاتتىق كېسەلگە مۇپىتىلا بولۇپتۇ. ئۇنىڭغا ھېچ نەرسە داۋا بولماپتۇ. * سەن بالاغا مۇپىتىلا بولماي دېسەڭ، يۈم كۆزۈڭنى قارىما پەرىگە سەن.

مۇپىتىلا قىلماق دۇچار قىلماق، گىرىپتار قىلماق، يولۇقتۇرماق: «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» نىڭ بورىنى چىققىلى تۇرغان يېقىنقى ئىككى-ئۈچ ئايدىن بۇيانقى پىكىر ئىختىلاپلىرى تەۋرەپ قالغان مۇھەببەت بىناسىنى چاك-چېكىدىن بۆسۈلۈپ چۈشۈش خەۋپىگە مۇپىتىلا قىلىۋاتىدۇ.

مۇت سۈپ. دىئال. پۇلسىز، ھەقسىز، بىكار. **مۇتالىئە** ئى (ئە) مەزمۇنىنى چۈشەنگەن، ئۆزلەشتۈرگەن ئاساستا ئىنچىكە ئوقۇش، تەتقىق: مۇتالىئە قىلماق. مۇتالىئە يۈرگۈزمەك. * شۇنىڭ بىلەن ئولتۇرغانلار كەينى-كەينىدىن ئۆز مۇتالىئەلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇشقا باشلىدى. **مۇتالىئە قىلماق** ئوقۇماق، ئۆگەنمەك، تەتقىق قىلماق: - مۇقاملاردا ئېيتىلىدىغىنى جامى، ناۋايى، فۇزۇلى، مەشرەپ، تەجەللىگە ئوخشاش ئۇلۇغ زاتلارنىڭ يالقۇنلۇق نەزىملىرىدىندۇر، ئۇلارنى كىتابتىن كۆرۈپ بىمالال مۇتالىئە قىلالايدىغان بولساڭ، يەنە باشقىچە مۇۋەپپەقىيەت بىلەن قەدەم ئالدىدىغان بولسەن، - دېدى ئۇ.

مۇتالىئە يۈرگۈزمەك ئوقۇغان، ئۆگەنگەننى تەھلىل قىلماق، مۇلاھىزە قىلماق، تەتقىق قىلماق: ئۇ نامىنى ئوقۇپ مەزمۇنىغا مۇتالىئە يۈرگۈزدى.

مۇتەئەسسەپ (ئە) سۈپ. كونا ئەقىدە ۋە كونا نەرسىلەرگە يېپىشىۋالدىغان، كۈنلىقنى ياقلىغۇچى: مۇتەئەسسەپ كۈچلەر ئۇيغۇر مۇزىكىلىرىنى ئوركىستىرلاشتۇرۇشقا جان-جەھلى بىلەن قارشى چىقتى. *

- تۈركىيلىك ھەربىي مۇتەئەسسەسە كامال كازىم ئىدى.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە شتۇرمەك « مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە شتۇرمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە شتۇرۇلمەك « مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە شتۇرمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە شتەك پ. بىرەر ساھەدە مۇكەممەل بىلىم ئېلىپ، تاكامۇللىشىپ، مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە مەۋجۇتسىگە يەتمەك؛ ئىختىساسلاشماق: بەزىلەر ئوقۇغۇچىلارنى ئاق مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە شتەك يولغا باشلاپ، شىۋىجىگۈچى مائىسلىرىنى يېتىشتۈرۈشكە ئۇرۇنماقتا. ئۇنىڭغا يول قويغىلى بولامدۇ؟

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك « مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسمى شەكلى.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە ئى (ئە) <ئەد> بىر كۈپلىتى توققۇز مىرادىن تەشكىل تاپقان شېئىر، يەنى بىرىنچى كۈپلىتنىڭ ھەممە مىسالىرى قاپپىداش، قالغان كۈپلىتلەرنىڭ يەتتە ياكى سەككىز مىسالى ئۆزئارا بىر خىل قاپپىداش، قالغان بىر ياكى ئىككى مىسالى باشتىكى كۈپلىتقا قاپپىداش بولۇپ يېزىلىدىغان شېئىر.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك سۈپ (ئە) ئۆزىنى چوڭ تۇتىدىغان، كىشىنى كۆزىگە ئىلمايدىغان ھالى چوڭ؛ ھاكاۋۇر، تەكەببۇر: مۇتەكەببۇر ئادەم. مۇتەكەببۇر ئەرباب. * ئۇ ئۇنىڭ قورسىقىدىكى تولۇق بىلىپ كەتمىمۇ، لېكىن كاج مۇتەكەببۇر پېشقەدەم ئاسترونومى بەش قولىدىن ئوبدان بىلەتتى.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك « مۇتەكەببۇر » سۆزىنىڭ ئىسمى شەكلى.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك سۈپ (ئە) باشقىلارغا يولسىزلىق قىلىدىغان؛ ئورۇنسىز بوزەك قىلىشقا

يېڭىلىقلارغا چىش-تىرنىقى بىلەن قارشى تۇرىدىغان مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە قازا كۈچلەر ئۇ زاماندا بولۇپمۇ تۇرپاندا كۆپ ھەم كۈچلۈك ئىدى. || - مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە ناھايىتى جاھىل كېلىدۇ، ئۇلارغا يېڭىلىق ھەققىدە بىر نېمە دەپ چۈشەندۈرۈپ كالىسىدىن ئۆتكۈزۈش تەس،-دېدى ھېلىقى كادىر.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە شتۇرمەك « مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە شتەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە شتەك پ. مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسە بولۇپ قالماق، كونا ئەقىدە ۋە كونا نەرسىلەرگە يېپىشىۋالماق، كۈنلىقنى ياقلىماق.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك « مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك » سۆزىنىڭ ئىسمى شەكلى: مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك قىلماق. * ھەر دائىم ئىدىيە جەھەتتە توغرا بىلەن خاتا، ئالغا بېسىش بىلەن مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك ئوتتۇرىسىدا كۈرەش بولۇپ تۇرىدۇ.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك (ئە) چوڭقۇر پەلسەپىۋى پىكىر قىلىش ئىستېداتىغا ئىگە بولغان كىشى، تەپەككۈر ئىگىسى؛ 11-ئەسىردىلا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئۇلۇغ ئالىمى، تىلشۇناسى مەھمۇت قەشقىرى، مۇتەپەككۈرى ۋە شائىرى يۈسۈپ خاس ھاجىپلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ « دىۋانۇ لۇغەتتە تۈزك »، « قۇتادغۇبىلىك » قاتارلىق مەشھۇر ئەسەرلىرىگە خەلق چۆچەكلىرىنى كىرگۈزگەن. * بىرمۇنچە ئاتاقلىق ئالىملار، مۇتەپەككۈرلەر ۋە يازغۇچىلار ئۆزلىرىدىن ئۆگىنىش ئارقىلىق يېتىشكەن.

مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك (ئە) بىرەر ساھەدە مەخسۇس بىلىم ئىگىلەپ ھەم شۇ ساھەدە مول تەجىربىگە ئىگە بولغان كىشى، ئىختىساس ئىگىسى: گېئولوگىيە مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك. ئىقتىساد مۇتەئەھەم مۇتەئەسسەسەك. * بۇ ماجۇڭيىنىڭ پولىكوۋنىڭ دەرىجىلىك مۇشاۋۇرى

ئوقۇغۇچىلارنىڭ يۈكسىك مىقدارى تاپشۇرۇقنىڭ مۇتلەق مىقدارىغا بىۋاسىتە باغلىق ئەمەس. * كىشى بېشىغا توغرا كەلگەن كىرىمنىڭ مۇتلەق قىممىتىمۇ چارۋىچىلارنىڭكىدىن يۇقىرى بولدى. ③ رەۋ. پۈتۈنلەي، تولۇق، تامامەن: ئۇلار ئەمگەكچى خەلقنىڭ بۇرۇنقى ئازىيە قانۇنلىرىغا مۇتلەق بوي سۇنۇشىنى تەلەپ قىلدى. * يىگىرمە نەچچە يىلدىن بۇيان «كوللېكتىپلىشىپ ئىشلەش سوتسىيالىستىكى يېزىلاردىكى بىردىنبىر بەلگىسى» دېگەن گەپنى قانۇندەك سۆزلەپ كېلىۋاتىمىز. لېكىن، ئۇنىڭمۇ مۇتلەق توغرا بولۇشى ناتايىن. ④ رەۋ. ھەرگىز؛ پەقەت: شۇ تاپتا، ئۇ ماشىنىدىن بىر خالنا ئوغۇتنىڭ چۈشۈپ قالغانلىقىنى ئاڭلىسا، مۇتلەق ئىشەنمىگەن بولاتتى. * ئۇ ئۆزى تاللىغان «ھايات بەلگىسى» دەپ نىشانىدىن — باشقىلار ئۈچۈن ئوڭايلىق تۇغدۇرۇش، راھەت يارىتىش نىشانىدىن مۇتلەق تايمايدۇ. ⑤ رەۋ. ئىنتايىن، ناھايىتى: شۇنىمۇ كۆرۈشىمىز كېرەككى، مۇتلەق كۆپ ساندىكى دىنىي زاتلار پارتىيىنى، سوتسىيالىزمنى ھېمايە قىلىدۇ ۋە قىزغىن سۆيىدۇ. * گەپ شۇندىكى، مۇتلەق ئۈستۈن سان بىلەن، كۆپمەن خەلق بېسىپ كەتكەن ئۇلارنى. ياشاش ئۈچۈن ھەرگىز ئىمكان بەرمىگەن، تارتۇلغان يەرلەرنى ۋە سۇلارنى.

مۇتلەق بوشلۇق < فىز > نىيۇتون ۋە كېلىئىكىدىكى بىر تۈركۈم تەبىئىي پەن ئالىملىرىنىڭ كلاسسىك مېخانىكا بەرپا بولغاندىن كېيىنكى بوشلۇق توغرىسىدىكى كۆز قارىشى. ئۇلار بوشلۇقنى بىر بوش «جازا»، ئۇ ماددىنى ئۆز ئىچىگە ئېلىشمۇ، يەنە ماددىدىن ئايرىلغان ھالدا مۇستەقىل مەۋجۇت بولۇپ تۇرالىشىمۇ مۇمكىن دەپ قارايدۇ.

ئورۇندىغان، ئۇششۇق: توۋا، نېمانداق مۇتتە ھەم ئادەم. بۇ * تازا مۇتتە ھەم بىرنېمىگە ئۇچراپتىمىز — دە. // مەن ھازىر بېرىپ بەگكە ئېيتاي، مۇتتە ھەملىرىنى مۇشۇ كېچىدىن قالدۇرماي قولغا ئالىمىز، — دېدى قۇربىشى. * مەن ئۇ مۇتتە ھەمنى نازارەت قىلىشى بۇيرۇدۇم.

مۇتتە ھەملىك ئى. مۇتتە ھەملىرىدە بولىدىغان قىلىق، مۇتتە ھەملىرى قىلىدىغان ھەرىكەت: مۇتتە ھەملىك قىلماق. * ئوقۇغۇچىلار ئۇنىڭ مۇتتە ھەملىكىدىن غەزەپلىنىپ تۇشمۇتۇشتىن ۋارقىراشتى.

مۇتتە ھەملىك قىلماق باشقىلارغا يولسىزلىق، يوغانلىق قىلماق، بوزەك قىلماق، قاقى-سوقى قىلماق: — سىلەر نېمىشقا مۇتتە ھەملىك قىلىپ، خەقنىڭ پۇلىنى ئېلىۋالسىلەر؟ — دېدى ھىيت. **مۇتكېپەن** سۈپ (مۇت+كېپەن) ئەمگەك قىلماي تەييارنى، بىكارنى يېيىشكە ئامراق، تەييارغا ئادەتلەنگەن؛ تەييار تاپ: نادان ئادەملەر سېنىڭ تاغ سۈپەت قامتىڭنى بەھۋەدە چەيلەيدۇ، نابۇت قىلىۋېتىدۇ-تېخى. مەن ئەنە شۇ مۇتكېپەنلەرگە لەنەت ئوقۇيمەن! **مۇتكېپەنلىك** «مۇتكېپەن» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مۇتكېپەنلىك قىلماق.

مۇتلەق (ئە) ① سۈپ. مەڭگۈ بىر خىل تۇرىدىغان، ئۆزگەرمەيدىغان، ئۆزگەرمەس، مۇقىم؛ مەڭگۈلۈك: مۇتلەق ئەركىنلىك مەۋجۇت ئەمەس. * سوتسىيالىستىك قانۇننىڭ ئىقتىسادىي بازىسىغا مۇۋاپىق كېلىشىمۇ مۇتلەق ئەمەس، ئۆزگەرمەس ھالەتتە تۇرۇۋەرمەيدۇ. ② سۈپ. پەقەت مەلۇم بىر خىل شارائىتتىلا ئاساسلانغان، باشقىلىرى نەزەردىن ساقىت قىلىنغان: مۇتلەق قىممەت. مۇتلەق تېمپېراتۇرا. مۇتلەق ھەقىقەت. *

بولغان ئەمەس. شۇڭا ئۇ تەبىئەت قانۇنلىرىغا بېقىنمايدۇ، بەلكى ئىرادە ئەركىنلىكىنى ئالدىنقى شەرت قىلىدۇ؛ مۇتلەق پەرماننى بەجا كەلتۈرۈش ھەممە بەندىنىڭ پەرزى، خۇدانىڭ مەۋجۇتلۇقى بولسا، ئەخلاق تەرتىپلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ ئاخىرقى كاپالىتى دەپ قارايدۇ.

مۇتلەق تەڭسىزلىك < مات > ئەگەر تەڭسىزلىك نامەلۇمنىڭ ئاللايدىغان خالغان قىممەتلىرىدە ھامان ئورۇنلۇق بولسا، مۇنداق تەڭسىزلىك مۇتلەق تەڭسىزلىك دېيىلىدۇ. مەسىلەن، $x^2+2x+1 \geq 0$ ، $\sqrt{x^2+1} > 0$ ، $\frac{1}{x} > 0$. مۇتلەق تېزلىك < فز > ① ماددىنىڭ « تۇراقلىق پايدىلىنىش سىستېمىسى » غا نىسبەتەن مۇتلەق ھەرىكىتىنىڭ تېزلىكى. ② نيۇتون قاتارلىق ئالىملار پەرەز قىلغان مۇتلەق تىنچ پايدىلىنىش سىستېمىسى (مۇتلەق بوشلۇق) غا نىسبەتەن ھەرىكەتنىڭ تېزلىكى.

مۇتلەق تېزلىنىش < فز > جىسىملارنىڭ تۇراقلىق پايدىلىنىش سىستېمىسىغا نىسبەتەن ھەرىكەت قىلغان چاغدىكى تېزلىنىشى. **مۇتلەق خاتالىق** < مات > ئېنىق سان A بىلەن تەخمىنىي سان α نىڭ ئايرىمىسىنىڭ مۇتلەق قىممىتى تەخمىنىي سان α نىڭ مۇتلەق خاتالىقى دەپ ئاتىلىدۇ ۋە « Δ » بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. يەنى: $\Delta = |A - \alpha|$ بولىدۇ.

مۇتلەق دەۋر < ئارخېئول > ئارخېئولوگىيەلىك ماتېرىياللارنىڭ تەتقىقات ئارقىلىق ئېنىقلانغان مۇئەييەن يىل دەۋرى.

مۇتلەق روھ < پەلس > نېمىس پەيلاسوپى گېگىل ئىشلەتكەن سۆز. ئۇنىڭ مەنىسى « ھەممە مەۋجۇداتنىڭ ئەڭ

مۇتلەق بۇيرۇق < پەلس > ← **مۇتلەق پەرمان**.

مۇتلەق بېسىم < فز > ئاقار جىسىملارنىڭ مەلۇم بىر نۇقتىدىكى ئەمەلىي بېسىمى، يەنى مۇتلەق نۆل نۇقتا ئاساسىي نۇقتا قىلىنىپ ئۆلچەپ چىقىلغان بېسىم. ئۇ ئۆلچەملىك بېسىم بىلەن ئاتموسفېرا بېسىمىنىڭ يىغىندىسىغا تەڭ. مەسىلەن، سىمابلىق بارومېتىر بىلەن ئۆلچەپ چىقىلغان گاز بېسىمى. مۇتلەق بېسىمغا تەڭ بولىدۇ.

مۇتلەق بىرلىكلەر < فز > سانتىمېتىر، گرام، سېكۇنت سىستېمىسى ۋە مېتىر، كىلوگرام، سېكۇنت سىستېمىسىدىكى ئۇزۇنلۇق، ماسسا ۋە ۋاقىت بىرلىكلىرى ھەمدە بۇ بىرلىكلەردىن كەلتۈرۈپ چىقىرىلغان بارلىق بىرلىكلەرنىڭ ئومۇمىي نامى. مەسىلەن، دىنا، نيۇتونلار كۈچنىڭ مۇتلەق بىرلىكلىرى؛ ئېرگ، جوئۇللار، ئىش ۋە ئېنېرگىيەنىڭ مۇتلەق بىرلىكلىرى. **مۇتلەق بىرلىكلەر سىستېمىسى** < فز > ئۇزۇنلۇق، ماسسا ۋە ۋاقىتلارنىڭ بىرلىكلىرى ئاساسىي بىرلىك قىلىنغان بىرلىكلەر سىستېمىسى.

مۇتلەق پەرمان < پەلس > نېمىس پەيلاسوپى كانتنىڭ ئەخلاق توغرىسىدىكى ئەڭ يۇقىرى ئۆلچىمى. كانت مۇتلەق پەرماننى ھەرقانداق زامان ۋە ھەرقانداق ماكاندا، ھەرقانداق شەخسىي غەرەزنى كۆزلىمەي، ئاقىۋىتى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرماي، شەرتسىز ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك ھەرىكەت پرىنسىپى دەپ جاكارلىغان. كانت بۇ ھەقتە: مۇتلەق پەرمان تۇغما، ئومۇمىي، مەڭگۈلۈك پەرماندۇر. بۇ پەرمان تەجرىبىدىن ھاسىل

ئىپتىدائىي سەۋەبلىرى ۋە ئىچكى ماھىيىتى تەبىئەت ۋە ئىنسانىيەت پەيدا بولۇشتىن بۇرۇنلا مەۋجۇت بولۇپ كەلگەن چىنلىقتۇر، دۇنيادىكى ھەممە نەرسە شۇنىڭ نامايەندىسىدۇر» دېگەننى بىلدۈرىدۇ. گېگىل بۇ توغرىدا: «مۇتلەق روھ ئوبيېكتىپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان مەڭگۈلۈك روھىي زاتتۇر. ئۇ شۇنىڭ ئۈچۈن «مۇتلەق» كى، ئۇ شەخسنىڭ، ئىنساننىڭ روھى بولماستىن، بەلكى ئالەمدىكى ھەممە مەۋجۇداتلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان روھتۇر» دەپ قارايدۇ. گېگىلچە، مۇتلەق روھ ماھىيەتتە پەلسەپە بىلەن پەردازلانغان ئىلاھ دېيەكتۇر. مۇتلەق سان <س ئىق> شەيئىلەرنىڭ كۆلىمى ياكى سەۋىيىسىنى ئىپادىلەيدىغان كونكرېت سان. دۆلەت ئەھۋالى، دۆلەت قۇدرىتى، ھەرقايسى تارماق، ھەرقايسى ئورۇنلارنىڭ ئاساسىي ئىقتىسادىي ئەھۋالى، ئىگىلىك پائالىيەت جەريانى ۋە نەتىجىسىگە مۇناسىۋەتلىك ئاساسىي كۆرسەتكۈچلەر ھەم شە مۇتلەق سان بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

مۇتلەق قاتتىق جىسىم <فىز> كۈچنىڭ تەسىرىگە ئۇچراپ پەقەتلا ھەرىكەتلىنىدىغان، لېكىن شەكلى ئۆزگەرمەيدىغان جىسىم. مۇتلەق قوشۇمچە قىممەت <س ئىق> ئىش ۋاقتىنى زۆرۈر ئەمگەك ۋاقتىدىن تاشقىرى ئۇزارتىش ياكى قوشۇمچە ئەمگەك ۋاقتىنى ئىلگىرىكى ئاساسىدا داۋاملىق كۆپەيتىش ئارقىسىدا ھاسىل بولىدىغان قوشۇمچە قىممەت.

مۇتلەق قىممەت <مات> بىر ھەقىقىي ساننىڭ پىلۇس ۋە مىنۇس ئالامىتى ھېسابقا ئېلىنمىغان چاغدىكى قىممىتى

شۇ ساننىڭ مۇتلەق قىممىتى دېيىلىدۇ. مەسىلەن، $5 +$ بىلەن $5 -$ نىڭ قىممىتى 5 ، ئادەتتە $|5|$ بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. مۇتلەق قىممەتلىك تەڭسىزلىك <مات> مۇتلەق قىممەت بەلگىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان تەڭسىزلىك. مەسىلەن، $|x| > a$ ، $|x| < b$ ، $|x^2 + c| > a$ قاتارلىقلار.

مۇتلەق ئەملىك <فىز> ھاۋا تەركىبىدىكى پارنىك بېسىم كۈچىنىشى ياكى ھەر كۈب سانتىمېتىر ھاۋا تەركىبىدىكى پارنىك ماسسىسى.

مۇتلەق نۆل گرادۇس <فىز> مۇتلەق تېمپېراتۇرىنىڭ نۆل گرادۇسى، يەنى سېلسىيە نۆلدىن تۆۋەن 273.15° .

مۇتلەق ھەرىكەت <فىز> بىر مېخانىكىلىق مەسىلىدە بىرلا ۋاقىتتا بىرقانچە پايدىلىنىش سىستېمىسىنى قوللانغاندا، جىسىمنىڭ قوزغالماس دەپ قارالغان «تۇراقلىق پايدىلىنىش سىستېمىسى» غا نىسبەتەن ھەرىكىتى. مۇتلەق ھەقىقەت <پەلس> راۋاجلىنىپ بېرىۋاتقان سانسىز نىسپىي ھەقىقەتلەرنىڭ يىغىندىسى.

مۇتلەق ۋاقىت <فىز> نىيۇتون ۋەكىللىكىدىكى بىر تۈركۈم تەبىئىي پەن ئالىملىرىنىڭ كلاسسىك مېخانىكا بەرپا بولغاندىن كېيىنكى ۋاقىت توغرىسىدىكى كۆزقارىشى. ئۇلار: «ماددىلارنىڭ ھەرىكەت جەريانى قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ۋاقىت داۋاملىق تەكشى ھالدا ئۆتۈپ كېتىۋېرىدۇ» دەپ قارايدۇ. مۇتلەق ئېگىزلىك <جۇغ> دېڭىز يۈزىنىڭ ئوتتۇرىچە يۇقىرىلىقى ئۆلچەم قىلىنغان ئېگىزلىك.

مۇتلەق ئىدىئالزىم <پەلس> ئوبيېكتىپ

نەسبىيلىكنى، مۇتلەق ھەقىقەتنىڭ سانسىز نەسبىي ھەقىقەتلەرنىڭ جەمئىيىسى بولىدىغانلىقىنى ئىنكار قىلىدۇ. ② گېگىلنىڭ مۇتلەق ئىدىئالىزمنىڭ باشقىچە ئاتىلىشى. **مۇتلەق قەلە شتۇرمەك** « مۇتلەق قەلە شمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: فولكلور نۇقتىسىدا بۇ يەكۈننى پۈتۈنلەي مۇتلەق قەلە شتۇرۇۋەتكىلى بولمايدۇ، چۈنكى ئۆرپ-ئادەت تارىخىيلىققا، ئەنئەنىۋىلىككە ۋە مىللىيلىككە ئىگە بولىدۇ.

مۇتلەق قەلە شتۇرۇلمەك « مۇتلەق قەلە شتۇرمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى: شۇنى كۆرسىتىپ ئۆتۈش كېرەككى، ئىلگىرى ئۇزاق مۇددەت داۋام قىلغان « سول » چىل ئىدىيىنىڭ تەسىرىدە بەزى تەجرىبىلەر مۇتلەق قەلە شتۇرۇۋېتىلدى. **مۇتلەق قەلە شمەك** پ. تۇراقلىق ھالەتكە كەلمەك، مۇقىملاشماق، جەزمەلەشمەك. **مۇتلەق قىلىك** « مۇتلەق » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

مۇتبۇئەللى ئى (ئە) <دىن> مەسچىت، مەدرىسەلەرنىڭ مالىيە، خوجىلىق ئىشلىرىغا ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى، باشقۇرغۇچى؛ ھەزرەتنىڭ شەيخلىرى ۋە مۇتبۇئەللى، ئاخۇنلىرى خۇددى بۇ قايناۋاتقان قازانلارنىڭ ئىگىلىرىدەك ئەلپاز بىلەن ئەتراپىنى ئايلىنىپ يۈرۈشەتتى. * — مۇبادا ئۇلارنى بالدۇرراق يوقاتىماق، كېيىن يوغان بالانى تېرىيدۇ، — دەيدى ئەرز شىكايەت مەھكىمىسىنىڭ مۇتبۇئەللىسى ئالدىغا چىقىپ.

مۇتبۇئەللىك ئى. مۇتبۇئەللىگە يۈكلەنگەن خىزمەت، ۋەزىپە: مۇتبۇئەللىك قىلماق. * ئابدۇللا ئەخمەتجاننىڭ نامىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنىڭ ئاقىۋەتلىرىنى ئويلىمىغان يەردە ئەمەس، بۇ ئىشتا گەپ-سۆز كۆپىيىپ كەتسە شانىياز بىلەن توختى شاللاقتى ئالدىغا

ئىدىئالىزمنىڭ ئۆزگەرگەن تۈرى، يەنى مۇتلەق روھ ھەقىقىدىكى گېگىلچە پەلسەپە.

مۇتلەق ئىدىيە <پەلس> گېرمانىيە پەيلاسوپى گېگىلنىڭ ئوبيېكتىپ ئىدىئالىزىملىق پەلسەپىسىدىكى بىر مۇھىم ئۇقۇم. گېگىل: « تەبىئەت دۇنياسى ۋە ئىنسانىيەت بارلىققا كېلىشتىن بۇرۇنلا مۇتلەق ئىدىيە دەپ ئاتىلىدىغان بىر روھىي، ئەمەلىي نەرسە (سۇبىستانتسىيە) مەۋجۇت ئىدى، ئۇ دۇنيادىكى ھەممە كائىناتنىڭ مەنبەسى، ئوبيېكتىپ دۇنيا ئۇنىڭدىن ھاسىل بولغان ياكى شۇنىڭدىن ئۆزگەرگەن » دەپ ھېسابلايدۇ. ئەمەلىيەتتە، مۇتلەق ئىدىيە دېگەن ئىلاھ ياكى خۇدانىڭ ئورنىدا ئىشلىتىلىدىغان سۆز بولۇپ، ئۇ مۇتلەق روھ دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

مۇتلەق يەر ئىجارىسى <س ئىق> يەرگە ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى يەرگە خۇسۇسىي ئىگىدارچىلىق قىلىش ھوقۇقىغا تايىنىپ، مونوپول قىلىش بىلەن ئېرىشكەن يەر ئىجارىسى.

مۇتلەق قىچىلىك ئى <پەلس> ① شەيئەلەرنى ۋە بىلىشنى مۇتلەق قەلە شتۇرىدىغان ئىدىئالىزىملىق ۋە مېتافىزىكىلىق نۇقتىئىنەزەر. ئۇ مۇتلەقلىق بىلەن نەسبىيلىكنى پۈتۈنلەي ئايرىۋېتىدۇ، مۇتلەقلىقنىلا ئېتىراپ قىلىپ، نەسبىيلىكنى ئېتىراپ قىلمايدۇ؛ ھەممە جەريانلارنىڭ باش-ئاخىرى بولىدىغانلىقى، بىر جەرياننىڭ مۇقەررەر ھالدا باشقا جەريانغا ئايلىنىدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلمايدۇ. ئۇ ئۆزگەرمەس « مۇتلەق ھەقىقەت » دېگەننى بىردىنبىر ھەقىقەت دەپ كۆز-كۆز قىلىپ، ھەقىقەتنىڭ

چىقىرىشى، ئاز-تولا تەكشۈرتۈپ ئاندىن ئۆزى مۇتۈۋەللىك قىلىپ بېسىۋېتىشى كۆڭلىگە پۈكۈپ قويغانىدى.

مۇجەسسەم سۈپ (ئە) جەملەنگەن، يىغىلغان، توپلانغان: مۇجەسسەم بولماق. مۇجەسسەم قىلماق. * ئۇ ئۆز قايغۇسىنى پۈتۈنلەي دېگۈدەك ئۇنتۇپ، ئالدىدىكى يەرگە سىڭىپقنا ياتقان مۇجەسسەم ئىشقتىن كۆز ئۈزلەلمەي قالغانىدى. * قايتىمىس ئىرادە ئاتەشنىڭ ئۆزى، تاۋلسۇن بىزنى قىلىپ مۇستەھكەم. مارشىمىز ياڭراق يۈرەكنىڭ سۆزى، كۈرەش بىلەن بىر بولسۇن مۇجەسسەم. **مۇجەسسەمەلەشتۈرمەك** «مۇجەسسەمەلەشمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: شوپۇر ئىنساننىڭ تەبىئەتكە قارشى ئەك قەيسەر ئىرادىسىنى، مۇستەھكەم خاراكىتىنى، چىدام-غەيرىتىنى ئۆز ۋۇجۇدىدا مۇجەسسەمەلەشتۈرۈشى لازىم بولىدۇ.

مۇجەسسەمەلەشتۈرۈلمەك «مۇ-جەسسەمەلەشتۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ماھىرە ئوبرازىدا ئۇيغۇر قىزلىرىنىڭ زېرەك، ئەقىللىق، ئۇمىدۋارلىق خۇسۇسىيەتلىرى مۇجەسسەمەلەشتۈرۈلگەندى.

مۇجەسسەمەلەشمەك پ. مۇكەممەل، گەۋدىلىك تۇس ئالماق؛ يىغىلماق، توپلانماق: ئۇنىڭدا قېرىنداشلارنىڭ بۇ ئارزۇسى ئەكس ئەتكەن، گۈزەل، باي، مەدەنىيەتلىك كەلگۈسىگە بولغان غايىسى، ئىشەنچىسى مۇجەسسەمەلەشكەندى.

مۇجەسسەمەلەنمەك «مۇجەسسەمەلەشمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئۇنىڭ ئاجايىپ شېرىن ۋە ئۇچقۇر خىيالى قىزنىڭ چەكسىز گۈزەللىكى مۇجەسسەمەلەنگەن تۇم قارا قاشلىرى ئاستىدىكى تىنىق كۆزلىرىدە ئۇيۇپ قالدى.

مۇجەسسەمەلەك پ. بىر يەرگە يىغماق، توپلىماق، جەملەمەك، يىغىنچاقلىماق: ئىشچىلارنىڭ چەكسىز ھۆرمىتى ۋە قەلب ئارزۇسىنى پارتكوم شۇجىسى ئۆز سۆزىگە مۇجەسسەمەلەندى.

مۇجۇتماق «مۇجۇماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مۇجۇشماق «مۇجۇماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مۇجۇق I ئى. ئىشك، دەرۋازا قاناتلىرىنىڭ ئېچىلىپ، يېپىلىشى ئۈچۈن كېشەكنىڭ ئوڭ، سول تەرىپىنىڭ ئاستى-ئۈستىگە ئورنىتىلغان، گىرەلىك رول ئوينايدىغان، بىر خىل قۇرۇلما: ئۈلگۈچەك: مۇجۇق ئورناتماق. مۇجۇق بېشى. * ئۇ بۇ ئاھانەتلەرنى كۆتۈرەلمەي، شامەخسۇتنىڭ بۈگۈن كېچە ئۆيدە بولمىغانلىقىدىن پايدىلىنىپ، تاڭ ئاتمايلا، ئىشكىنىڭ مۇجۇقىنى بۇزۇپ، تامدىن ئارتىلىپ قېچىپ كېلىپتۇ.

مۇجۇق بېشى ئىشك، دەرۋازىنى ئېچىپ، يېپىش ئۈچۈن قاناتنىڭ ئوڭ، سول تەرىپىنىڭ ئاستى-ئۈستىگە ئوق شەكىلدە چىقىرىلغان ئۇچ.

مۇجۇق تاپىنى ئىشك، دەرۋازىنى ئېچىپ، يېپىش ئۈچۈن ئوڭ، سول تەرىپىنىڭ ئاستى-ئۈستىگە توغرىسىغا قويۇلىدىغان ياستۇق شەكىللىك قۇرۇلما.

مۇجۇق II (توغرىسى: مىجىق) ← مىجىق.

مۇجۇقلىماق پ ← **مۇجۇماق**: ئايتولۇن ئاچسىنىڭ مەڭزىگە ياندۇرۇشلاپ سۆيۈپ، يۇمران كۆكىنى مۇجۇقلاپ ئوينىغىلى تۇردى. **مۇجۇلماق** «مۇجۇماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: بۇنىڭسىز مۇ قانداقتۇر بىر قورقۇنچ ئىچىدە يۈرەكلىرىم مۇجۇلۇپ ئارانلا تۇراتتىم.

* مەسۇملەرنىڭ نامراتلىقتىن مۇجۇلغان يۈرىكى ئاشۇ قىزى بىلەن شاد-خۇراملىققا تولاتتى.

مۇجۇماق پ ① قول بىلەن بىرنەرسىنى مەھكەم قاماللىماق، سىقىماق: ماقالە يېزىش ئورنىغا گۈزەللىكنىڭ كۆڭلىنى ئېلىش ئۈچۈن ئۆيىنى سۈرتىمەن، سەي ئاقلايمەن، قاچا-قومۇچلارنى يۇيىمەن، چىلانغان كىرلارنى مۇجۇيىمەن تېخى (بۇ كىرلەر ھەر كۈنى چىقىپ تۇرىدۇ). * بوۋاي ئوغۇلنىڭ بەدەنلىرىنى مۇجۇپ تۇتۇپ قويغاندىن كېيىن « ھەرگىز قورقما ئىنشائاللا مۇرادىڭغا يېتسەن » دەپتۇ. ② كۆچمە. بىرەر كۆڭۈلسىزلىك، دەرد-ئەلەم، خاپىلىق كۆڭۈلگە تەسىر قىلماق، ئازابلىماق: ئۇنىڭ يۈرىكىنى قانداقتۇر يوشۇرۇن بىرنەرسە مۇجۇپ ئازابلايتتى. * بۇ ئۆلگۈر ھامان ئۇنىڭ يانچۇقىدىن ئاستا سوزۇلۇپ چىققان غايىبانە بىر قولىدا يۈرىكىنى مۇجۇيتتى.

مۇچ نى < بوت > كونا. لازا: ياشلىقنىڭ بەگباشراق ئۆتكەن بىر كۈنى، ئۇچراشتىم يار بىلەن يارنىڭ لېۋىدە، ئەسلىمە ئېسىمنى يىغىپ بار ئىكەن، زەھەردەك مۇچلارمۇ يارنىڭ لېۋىدە.

مۇخ نى (پ) < بوت > يوشۇرۇن گۈللۈك ئۆسۈملۈكلەرنىڭ چوڭ بىر تۈركۈمى. تۈرى ناھايىتى كۆپ، كۆپىنچە نەم ئورۇنلاردا ئۆسىدۇ. يالغان يىلتىزى بار.

مۇخالپ سۇپ (ئە) يېزىت. قارشى، زىت، خىلاپ: مۇخالپ كەلمەك. * — يۇرتنىڭ چوڭىغا ھۆرمەت شۇ بولىدىغان بولسا، بۇنداق ئاتىكاچىدا ئېتىقاد بار دېگىلى بولامدۇ، ھاجىم، دېدىمغۇ پەرەزلىرى دانالىققا مۇخالپ، — دېدى ئۇ. * — جانابلىرىغا مەلۇملۇق، كەمسىلىرى ئۆز رايىمغا مۇخالپ، ھۆكۈمەت رايىغا خىلاپ ھالدا بېتىم ۋەجى بىلەن ھاكىملىققا سايلىنىپ قالدىم، — دېدى ئۇ ئۆزى قىلىپ،

مۇخالپ كەلمەك قارشى كەلمەك، زىت بولماق، خىلاپ كەلمەك: بۇ قارار گەرچە نۇرغۇن قىزىققان كىشىلەرنىڭ رايىغا مۇخالپ كەلمىمۇ، لېكىن پەقەت مۇشۇ يوللا مېڭىش مۇمكىن بولغان بىردىنبىر يول بولۇپ تۇيۇلدى.

مۇخالپلىق « مۇخالپ » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: — ئې پادىشاھىم، بۈگۈنكى كۈندە جانابلىرى ئەنە شۇلاردىن ۋاز كېچىپ، يات ئىقلىمنىڭ كىيىمىگە ھېرىس بولۇۋاتىدىلا، قەدىمىي ئەقىدىلەرنى، قەدىمىي تەرىقەتنى ئۆزگەرتىپ، ۋەجدانغا مۇخالپلىق قىلىۋاتىدىلا، — دېدى ۋەزىر.

مۇخەممەس نى (ئە) < ئەد > ھەر كۈپلەپتى بەش مىسرادىن تەركىب تاپقان شېئىر شەكلى. مۇخەممەسنىڭ بىرىنچى كۈپلەتنىڭ بەشلا مىسراسى قاپپىداش كېلىپ، كېيىنكى كۈپلەتلەرنىڭ ئاخىرقى مىسراسىدا (يەنى 5-مىسراسىدا) بىرىنچى كۈپلەتنىكى قاپپە ئىزچىللىشىدۇ. قالغان كۈپلەتلەرنىڭ باشقا مىسراسى باشقا خىلدا قاپپىداش بولۇپ كېلىدۇ. مۇخەممەس كۆپىنچە ئارزۇ ۋەزىدە يېزىلىدۇ.

مۇخبىر نى (ئە) گېزىت، ژۇرنال، رادىئو، تېلېۋىزىيە قاتارلىق مەتبۇئات ئورۇنلىرىغا خەۋەر، ماقالە، ئوبزور يېزىپ تۇرىدىغان كىشى: بىرىنچى دەرىجىلىك مۇخبىر. پراكتىكانت مۇخبىر. ئايال مۇخبىر. * بۇ مېنىڭ ئازادلىقتىن كېيىن شىنجاڭ داشۆنى پۈتتۈرۈپ، « شىنجاڭ گېزىتى » نىڭ مۇخبىرى سۈپىتىدە ئۆز يېزىمغا تۇنجى قېتىم بېرىش. * كەلدى « باشلىق » ئالدىغا، مۇخبىر يازغان بۇ خەۋەر. كۆردى تاتلاپ بېشىنى، خۇش ياقىمىدى شۇ قەدەر.

مۇخبىرچىلىك نى ← مۇخبىرلىق.

مۇخبىرلىق « مۇخبىر » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: مۇخبىرلىق قىلماق. * - سىلەر ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ يۇقىرى سىنىپىغا مۇئەللىم بولالايسىلەر. تەتقىقات، تەھرىرلىك، مۇخبىرلىق قاتارلىق مۇھىم ئىشلارنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايسىلەر، - دېدى مۇئەللىم. * - مەن مۇخبىرلىق خىزمىتى بىلەن ئايروپىلاندا غۇلجىغا كېتىۋاتىمەن، - دېدى ئۇ.

مۇختارىيەت ئى (ئە) تارس ← ئاپتونومىيە: خۇش مۇبارەك كېلىپسىز، مۇختارىيەت توپىمىز. ئامراقلىشىپ ئەمدى بىز بىر تۇققاندىك بولىمىز. **مۇختارىيەتچى** ئى. تارس. مۇختارىيەتنى ياقلىغۇچى، مۇختارىيەتنى ھىمايە قىلغۇچى، مۇختارىيەت تەرەپدارى.

مۇختىسەر (ئە) ① سۈپ. يېزىت. قىسقا، ئىخچام: ساناقسىز ۋەقە - كەچمىشكە تولغان، مەزمۇنلۇق ئۆمرۈڭنىڭ ھەر بەت - ۋارقى. مەن سۆزلەي شۇ ھەقتە (قىلىپ مۇختىسەر) كەچمىشنىڭ چوڭ چىنار، بۇ - بىر ياپرىقى! ② ئى. بىرەر ئەسەرنىڭ قىسقارتىلغان ۋارىيانتى: بۇ قىسىمدا تىبابىتىمىزنىڭ ئەمەلىي داۋالاش ئاساسلىرى مۇختىسەر ھالدا تونۇشتۇرۇپ ئۆتۈلدى.

مۇخالار ئى < بون > مۇخنىڭ بىر كلاسسى. بۇ كلاسنىكى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ غول ۋە يوپۇرماقلىرى كىچىك، ئۆسۈملۈك تېنى يېشىل، يىلتىزى بولمايدۇ، نەم، سايە ئورۇندا ئۆسىدۇ.

مۇخلىس ئى (ئە) ① بىرەر ئادەم ياكى نەرسىگە ئىخلاسى، ئېتىقاد قىلغۇچى، ئىخلاسىمەن، ئەگەشكۈچى: دىن مۇخلىسى. سادىق مۇخلىس. * ئۇ دەسلەپكى بىرنەچچە ئايغىچە شەھەرنىڭ كاتتا ئۆلىما ۋە يۈزلۈك داموللىلىرىنىڭ چاپىنىنى كۆتۈرۈپ، قولغا سۇ

قۇيۇپ، ئۇلارنىڭ سادىق مۇخلىسى بولۇۋالدى. * شائىرە، شائىرلىرىم جىق، مۇخلىسىم ئاندىن تولا. مەنمۇ بۇ ئىشقا ھەۋەسكار، گەپ تىزارىغا قاراپ. ② ئەزلەرنىڭ ئىسمى.

مۇداپىئە ئى (ئە) دۈشمەن، تەبىئىي ئاپەت، بىرەر كىم ياكى بىرەر نەرسىنىڭ ھۇجۇمىنى قايتۇرۇش، ئۇنىڭدىن ساقلىنىش، قوغدىنىش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان ھەرىكەت: مۇداپىئە ئىستىھكامى. مۇداپىئە قېشى. مۇداپىئە ئوكۇلى. مۇداپىئە ئورمىنى. دۈشمەن مۇداپىئىسىنى يېرىپ ئۆتمەك، دۆلەت مۇداپىئىسى. * بۇ چاغلاردا شېڭ شىسەي گۇچۇڭ تەرەپتىن كېلىدىغان خەۋپكە قارشى مۇداپىئىدە ئىدى. * - بىز خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىدىن ئۆگىنىپ، - دېدى ئارقىدىنلا دادۇي پارتىيە ياجېيكىسىنىڭ شۇجىسى ئوسمان، - ئازادلىق ئارمىيىنى ئۈلگە قىلىپ، ئارمىيە-خەلق بىرلەشمە مۇداپىئىسىنى يولغا قويۇپ، چېگرا رايونى بىرلىكتە گۈللەندۈرمىز ۋە قوغدايمىز. * ئۇمۇ ماڭا قارشى باشقا بىر سېھىر بىلەن مۇداپىئىگە ئۆتتى.

مۇداپىئە قېشى < سۇ > كەلكۈن ياكى سىرغىم سۇنىڭ بۇزغۇنچىلىقىدىن مۇداپىئىلىنىش ئۈچۈن مەخسۇس ياسالغان قاش.

مۇداپىئە قىلماق ① دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىدىن ساقلىنماق، قوغدىماق: تۇيۇقسىز ھۇجۇم باشلانغاندىن كېيىن بۇلار مۇداپىئە قىلىشىمۇ ۋە قېچىشىمۇ بىلمەي قالدى. ② كۆچمە. يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان بىرەر پېشكەللىك، ئاپەتتىن ساقلىنماق: زىرائەتنى ئۇششۇكتىن مۇداپىئە قىلماق.

مۇداپىئە كۆرمەك ① دۈشمەننىڭ ھۇجۇمىغا قارشى ھازىرلىق قىلماق، قوغدىنىش تەييارلىقىدا بولماق: چوڭ قوشۇن

يۇمۇق كۆزلىرىنى قىسىپ ئولتۇرۇپ، مودەنگۈلىنى، ئوتتۇرىدا بولۇپ ئۆتكەن گەپ-سۆزلەرنى خىيالىدىن ئۆتكۈزدى.

مۇداخىلە ئى (ئە) ① باشقىلارنىڭ ئىشىغا ئارىلىشىش: ئۇ ئاقساقال: — سىيىنھاجىنىڭ تىنچ مەشىقتىگە مالاللىق يەتكۈزۈپ، ئىككى مەملىكەت ئارىسىدا نىزا-خۇسۇمەت پەيدا قىلغان قوراللىق مۇداخىلە دەرھال توختىتىلسۇن! — دېدى. ② باشقىلارنىڭ زېمىنىنى بېسىۋېلىش ياكى ئۆزىگە قارام قىلىش ئۈچۈن قىلىنغان قوراللىق ھۇجۇم، تاجاۋۇز: مۇداخىلە قىلماق. مۇداخىلە يۈرگۈزمەك.

مۇداخىلە قىلماق ← مۇداخىلە يۈرگۈزمەك.

مۇداخىلە يۈرگۈزمەك قورال كۈچى بىلەن باشقىلارنىڭ ئىشىغا ئارىلاشماق: قورال كۈچى بىلەن بېسىپ كەلمەك: — مۇبادا خاقانى چىن لەشكەرلىرى كارۋان يېتىپ كېلىشتىن بۇرۇن بۇ يەرگە مۇداخىلە يۈرگۈزمەك قولىرىدا ئۇلارغا تاقابىل تۇرغۇدەك ئادەم ۋە ياراغ بارمۇ؟ — دەپ سورىدى سىيىنھاجى ئابلىز قارىيىدىن.

مۇداخىلچى ئى. باشقىلارنىڭ ئىشىغا قورال كۈچى بىلەن ئارىلاشقۇچى.

مۇدەررىس ئى (ئە) مەدرىسلىرىدە دەرس بېرىدىغان كىشى، مەدرىسە ئوقۇتقۇچىسى: قومۇل شەھىرىنىڭ ئىچى ئادەمىسىز چۆلگە ئايلىنىپ قالدى. شۇ سەۋەبتىن يۈزلەپ مۇدەررىس ۋە تالىپلارنى يېتىشتۈرگەن بۇ مەدرىسىمۇ خانىۋەيرانچىلىققا ئۇچرىغانىدى. * مەكتەپ پۈتكەن كۈنى شاھى ئېھرام يەنە ئوردا ئۇستازلىقىغا تەكلىپ قىلىنغان كىشىنى مەكتەپكە مۇدەررىس قىلىپ تەيىنلىدى.

مۇدەررىسلىك «مۇدەررىس» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: نورۇز داموللىنىڭ «مەھكىمە ئى

يېتىپ كېلىپ، شەھەرنى مۇھاسىرە قىلدى. شەھەردىكىلەر سېپىلگە چىقىپ مۇداپىئە كۆردى. ② كۆچمە. يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان بىرەر ئاپەت، ھادىسىگە قارشى تەييارلىق قىلماق، چارە ئىزدەمەك: ئاپەتتىن قۇتقۇزۇش يولى قايتۇرۇۋېلىنمايدۇ، ئاپەتتىن مۇداپىئە كۆرۈپ چارۋا ماللارنى ئاسراش ئوبوروت يولى قايتۇرۇۋېلىنىدۇ.

مۇداپىئە لىنىيىسى <ھەرب> مۇداپىئە ئاكوپلىرى تۇتىشىپ ھاسىل قىلغان لىنىيە. **مۇداپىئە ئوكۇلى** <تب> ئادەم ياكى يۇقىرى دەرىجىلىك ھايۋان تېنىدە ئانتىتېلا ھاسىل قىلىپ، بەدەننىڭ بەزى يۇقۇملۇق كېسەللىكلەرگە بولغان قارشىلىق كۈچىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ئۇرۇلىدىغان ۋاكسىنا ياكى زەھەرگە قارشى قان زەردابى.

مۇداپىئىچى ئى <تەن> ۋاسكىتبول، پۇتبول قاتارلىق توپ تۈرلىرىدىكى قارشى تەرەپنىڭ ھۇجۇمىنى توسۇش ۋەزىپىسىنى ئاساسلىق ئۈستىگە ئالغان تەنھەرىكەتچى. ۋاسكىتبول تەنھەرىكىتىدىكى مۇداپىئىچى پۈتۈن كاماندانىڭ غوللۇق ئەزاسى بولۇپ، ھۇجۇمىنى تەشكىللەش رولىنى ئوينايدۇ.

مۇداپىئىچى قىسىم <ھەرب> قوشۇن يۈرۈش قىلغاندا، قوشۇننىڭ ئارقا تەرىپىگە ئەۋەتىلىپ، قوغداش ۋە مۇھاپىزەت قىلىش ۋەزىپىسىنى ئۆتەيدىغان قىسىم.

مۇداپىئە نىمەك پ. مۇداپىئە دە بولماق، مۇداپىئە قىلماق، قوغدانماق: ئەكبەر مەنسۇرنى تاشلاپ ئۇلار بىلەن مۇشتلاشتى. بىراق، ئۈچەيلەنگە تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ چېكىنىپ تۇرۇپ مۇداپىئەلىنىدى. * سۇلايمان سۇخەنچى شامالدىن مۇداپىئىلىنىپ،

ياكى ئۇلارنى شەرتلىك ھالدا بەلگىلىك مۇددەتتە قويۇپ بېرىشكە بولىدۇ. **مۇددەتلىك** سۈپ. مۇددەتتى بار، مۇددەت بەلگىلەنگەن: مۇددەتلىك چەك. مۇددەتلىك قاماق جازاسى.

مۇددەتلىك چەك < سودا > تاۋار ۋە پۇلنى بەلگىلەنگەن مۇددەتتە بېرىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان چەك.

مۇددەتلىك قاماق جازاسى < قا > قاماق جازاسىنىڭ بىر خىلى، يەنى جىنايەتچىنى بەلگىلىك مۇددەت ئىچىدە مەلۇم جايغا نەزەربەنت قىلىپ مەجبۇرىي ئەمگەككە سالىدىغان بىر خىل جازا. دۆلىتىمىزنىڭ جازا قانۇنىدا: «مۇددەتلىك قاماق جازاسىنىڭ مۇددەتتى ئالتە ئايدىن يۇقىرى، 15 يىلدىن تۆۋەن بولىدۇ، ئەمما بىرنەچچە خىل جىنايەتنى قوشۇپ جازالىغاندا ياكى ئۆلۈم جازاسىنى مۇددەتلىك قاماق جازاسىغا ئۆزگەرتكەندە 20 يىلغا يەتكۈزۈشكە بولىدۇ» دەپ بەلگىلەنگەن. مۇددەتلىك قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلىنغان جىنايەتچىلەرنىڭ جازاسى تۈرىدە ياكى باشقا ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش ئورۇنلىرىدا ئىجرا قىلىنىدۇ. ئومۇمەن ئەمگەك ئىقتىدارى بولغانلارغا ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش يولغا قويۇلىدۇ. جازا مەزگىلىدە ھەقىقەتەن توۋا قىلىش ياكى خىزمەت كۆرسىتىش ئىپادىسى بولسا، قانۇن بويىچە جازانى يېنىكلىتىشكە ياكى مۇددەتتىن بۇرۇن قويۇپ بېرىشكە بولىدۇ.

مۇددىئا ئى (ئە) كىشىنىڭ دىلىدىكى مەقسەت، نىيەت، مۇراد؛ ئازاد دادىسىنىڭ مۇددىئاسىنى چۈشەنگەندى. * قۇدرەت ئاكا گوپا ئوغلى بىلەن بولغان دەتالاشنى

شەرتىيە « دە مۇقىم ۋەزىپىسى بولمىسىمۇ، ئۇزۇن يىللىق مۇدەررىسلىك قىلىش جەريانىدا نۇرغۇن شاگىرت يېتىشتۈرۈپ، ئۆزىنىڭ ئىلىم-ئەخلاقى بىلەن خەلق ئىچىدە يۇقىرى ئابرويغا ئېرىشكەنلىكىنى ئۇ ياخشى بىلەتتى. **مۇددەت** ئى (ئە) ① ۋاقتىنىڭ ئېنىق بىرەر ئىش ئۈچۈن بەلگىلەنگەن بۆلىكى؛ قەرەل: ئۇزۇن مۇددەت. قىسقا مۇددەت. * مەن مۇددەتتىن بۇرۇن ئوقۇش تۈگەتكەندىم. * بۇ قېتىمقى قىشلىق تەتىلىنىڭ مۇددەتتى ئوتتۇرا مەكتەپلەرنىڭ تۆت ھەپتە، باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ بەش ھەپتە بولدى. ② بىرەر نەرسىنىڭ ئەمەلگە ئېشىش ياكى ئورۇندىلىش پەيتى؛ مەزگىلى: — سېنىڭ ئۈچۈن كۈن چۈش بولغۇچە ئۇخلاش ھەممىدىن ياخشى ئىبادەتتۇر. چۈنكى، شۇ مۇددەت ئىچىدە خەلقئالەمنى رەنجىتىش ئىمكانىيىتىدىن مەھرۇم قالسىەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئابىت.

مۇددەتسىز سۈپ. مۇددەتتى يوق، مۇددەت بەلگىلەنمىگەن، قەرەلسىز: مۇددەتسىز قاماق. * ھاشىغا ئون يىللىق، ماڭا مۇددەتسىز قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلدى.

مۇددەتسىز قاماق جازاسى < قا > قاماق جازاسىنىڭ بىر خىلى، يەنى جىنايەتچىنى ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە مەلۇم ئورۇنغا قاماپ، مەجبۇرىي ئەمگەككە سېلىشتىن ئىبارەت بىر خىل جازا. مەملىكىتىمىزدە مۇددەتسىز قاماق جازاسى تۈرىدە ياكى باشقا ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش ئورۇنلىرىدا ئىجرا قىلىنىدۇ. ئەمگەك ئىقتىدارى بولغانلار ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىلىدۇ. قاماق جازاسى مەزگىلىدە ھەقىقەتەن ئۆزگىرىش ياكى خىزمەت كۆرسىتىش ئىپادىسى بولغانلارنىڭ جازا مۇددەتتىنى قانۇن بويىچە قىسقارتىشقا

ئۇنتۇپ قالغاندەك، ئۆزىنىڭ مۇددىئاسى ئۈستىدە ھەۋەس بىلەن سۆزلەپ كەتتى. **مۇدەھش** سۈپ (ئە) كىشىنى دەھشەتكە، قۇرقۇنچقا، ۋەھىمگە سالدىغان، قورقۇچلۇق، دەھشەتلىك: مۇدەھش بوران. مۇدەھش جەمئىيەت. * ئۇ بۇرۇلۇپ ئۆيگە كىردى، دەككە-دۈككەدە ئۇنىڭ يۈرىكى گۈپۈلدەپ ئۇراتتى. يۇقىرى جەمئىيەت ئىچىدە ئەڭ مۇدەھش ئاپەت مۇشۇ ئىدى. * تۇيۇقسىزلا بۇزۇلدى ھاۋا، مۇدەھش بوران قاپلىدى يەرنى. ئالۋاستىلار قىلىشىپ بەزمە، قۇمغا كۆمدى گۆھەرنى-زەرنى.

مۇدەھشلىك «مۇدەھش» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: قاراڭ، ئىككى جەمئىيەتتە ياشىغان ئىككى توختىنىڭ تەقدىرى نەقەدەر ئوخشمايدۇ-ھە! بىر توختى ئون گۈلنىڭ بىرى ئېچىلماي تۇرۇپلا گۈناھسىز ھالدا مۇدەھشلىكنىڭ قۇربانى بولغانىدى. **مۇدەر** ئى (ئە) بىرەر ئىدارە، تەشكىلات، مەكتەپ قاتارلىقلارغا مەسئۇل كىشى: مەكتەپ مۇدىرى. كومىتېت مۇدىرى. * ئېغىز دېگەننىڭ ساقچىسى يوق، دېسە دەۋىرىدۇ، بىزمۇ قىلىدىغاننى قىلىۋېرىمىز، سايىم مۇدىر ئۆز پىكرىدە قالدى، بىزمۇ ئۇنى زورلىمىدۇق. **مۇدىرلىق** ئى. مۇدىرغا يۈكلەنگەن خىزمەت، ۋەزىپە: ئۇ ئازادلىقتىن كېيىن ۋىلايەتلىك سىفەن مەكتىپىنىڭ مۇدىرلىقىنى ئۆتەشكە باشلىغانىدى. // مەن ئون يىل شۇ مەكتەپنىڭ مۇدىرلىق ۋەزىپىسىنى بېجىردىم.

مۇدىرىيەت ئى (ئە) مۇدىرلىك خىزمىتى. **مۇرايىيا** ئى (ئە) مېۋە ھەم بەزى كۆكتاتلارنى شېكەر قىيامى ياكى ھەسەل قاتارلىقلار بىلەن قوشۇپ قاينىتىش ئارقىلىق تەييارلىنىدىغان بىر خىل سۇيۇق يېمەكلىك: ئالما مۇرايىياسى، ئەنجۈر مۇرايىياسى، سەۋزە مۇرايىياسى، پەندۈر مۇرايىياسى. * ئابدۇراخمان

ئاق سىرلىق تومپۇچكىنى ئېچىپ، ئۇنىڭدىن تاشكەنتنىڭ مەشھۇر قۇلۇبىنىڭ مۇرايىياسى، ئالمۇنىنىڭ چاقماق قېنى، قىرغىزىستاننىڭ بېلىق كونسېرۋاسى ۋە كەڭسايىنىڭ ساپسېرىق ھەسلىنى ئالدى.

مۇراجىئەت ئى (ئە) بىرەر ھاجەت يۈزىسىدىن بىراۋغا ئېيتىلىدىغان سۆز، ئۆتۈنۈش، ئىلتىماس: مۇراجىئەت قىلماق. ئاغزاكى مۇراجىئەت. * رەببىھان ئۇلارغا قاراپ ئاليدۇ. مەخمۇت قىزنىڭ ئوڭايسىز ئەھۋالدا قالغانلىقىنى سېزىپ قىزغا ئىللىق تەبەسسۇم بىلەن مۇراجىئەت قىلىدۇ. * ئاخۇنۇم ئەمدى ئايۋانغا بويۇنداپ، ئىككى يەڭگىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئېسەدەپ تۇرغان ئايخانغا مۇراجىئەت قىلدى.

مۇراجىئەت قىلماق ① بىرەر مۇددىئىا، ھاجەت يۈزىسىدىن بىراۋغا يېلىنماق؛ يالۋۇرماق، ئۆتۈنمەك، ئىلتىماس قىلماق: ھېلىقى مويىسىپت قېرىلار ئۈستەڭ چېپىپ سۇ ئەكىلىشىنى مۇراجىئەت قىلىپتۇ. * داموللامنىڭ «ئالسىلا-باقسىلا» دېگەن تەكەللۈپلىرى ئىچىدە غىزالانغان مېھمانلار تويۇپ قوللىرىنى سۈرتۈشكىنىدىن كېيىن، تەجەللى يەنە سازەندىلەرگە مۇراجىئەت قىلدى. ② بىلىۋېلىش، مەلۇمات ئېلىش ئۈچۈن كۆرمەك، ئوقۇماق: بۇ مەسىلىدە ئاخىرى ناۋايى ئەسەزلىرىگە مۇراجىئەت قىلىشقا توغرا كەلدى.

مۇراجىئەتنامە ئى (ئەپ) بىرەر مۇددىئىا، ھاجەت يۈزىسىدىن يېزىلغان خەت: ئىلتىماس: بىرىنچى قېتىمدا يوشۇرۇن رەۋىشتە تاشكەنت، ئەنجان، مەرغىلان ۋە باشقا شەھەرلەرنىڭ ئىشەنچلىك ئۇلما ۋە بەگلىرىگە مۇسۇلمانقۇل ئىستىباداتىدىن قۇتۇلۇشقا ياردەم بېرىش ئۈچۈن مۇراجىئەتنامىلەر ئەۋەتىلدى. **مۇراد** ئى (ئە) ① مەقسەت، مۇددىئىا، ئارزۇ: مۇراد تاپماق. مۇرادىغا يەتمەك. *

رەسمىي جاكارلاش يۈزىسىدىن ئۆتكۈزۈلدىغان يىغىن: ئوقۇش باشلاش مۇراسىمى، ئۇزۇن مۇراسىمى، * گېزىتنىڭ 2-بېتىگە ئابدۇكېرىم ئابباسۇپنىڭ يېڭى جەڭچىلەرنى ئالدىنقى ئورۇش سېپىگە ئۇزۇن مۇراسىمدا ئەخمەتجان قاسىمىدىن كېيىن سۆزلىگەن نۇتقى بېسىلغانىدى، * جۈمە ئابباسقا قاراپ، - كېلەر ھەپتىنىڭ ئاخىرى سۇ ئامبىرىنىڭ پۈتۈش مۇراسىمىنى ئۆتكۈزسەڭ دېيىشۋاتىمىز، - دېدى.

مۇراسىملىق سۈپ. مۇراسىمدا ئىشلىتىلدىغان، مۇراسىمدا كېرەك قىلىدىغان: ئۇنىڭ ئېگىز كۆتۈرۈلگەن قولىدا مۇراسىملىق مەشئەل يېنىپ تۇراتتى. ئەل توپلىنىپ بولغان چاغدا ئۇ ئاخىر، ئەتراپىدا تۇرغانلارنى قوزغاتتى.

مۇرەسسە ئى (ئە) ① < ئەد > تۆت

مىسرادىن ئىبارەت شېئىر، ئۇنىڭ 1، 2-ۋە 4-ياكى 2-ۋە 4-مىسرالىرى قاپىيداش كېلىدۇ. خەلق قوشاقلىرى تولراق مۇشۇ شەكىلدە يېزىلىدۇ. ② كونا. كۆادرات.

مۇرەسسە ئى (ئە) تەربىيىچى، غەمخور:

مۇرەسسەدىن ئايرىلغان بولساقمۇ، ئاچتىن ئۆلمىدۇق. * مانا، كۆكۈمدە زەپەر مېدالىم، پارتىيە ئاتام، دانا مۇرەسسەم.

مۇرەسسە ئى (پ) ئىككى تەرەپ بىر-بىرى

بىلەن سۆھبەتلىشىش يولى ئارقىلىق ئۆزئارا يارىشىش؛ كېلىشىش، سۈلھ: مۇرەسسە قىلماق. * - جانابىڭىز بىلەن كۆرۈشمىگىلى ئۇزۇن بولدى، بۇرادەرچىلىكىمىزنى ياد ئېتىپ ئالاھىدە مۇڭداشقىلى كەلسەم، نېمىشقا مېنى مۇرەسسەگە كېلىپسىز دەپ گۇمان قىلىسىز؟ - دېدى ئۇ.

مۇرەسسە قىلماق ياراشتۇرماق،

كېلىشتۈرمەك، سۈلھ قىلماق: بۇنى سىلى سەرگەردىگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، مۇرەسسە قىلىپ بولمايدىغان ئىش.

سەۋر قىلغان مۇرادىغا يېتەر (ماقال). * ھاتەم شاھزادە مۇنرە بىلەن خوشلىشىپ يولغا راۋان بولدى. ئۇ دەشت - سەھرالارنى كېزىپ، كىم ئۇچرسا شۇنىڭ مۇرادىنى سوراپ ماڭاتتى. * ئۇزۇن مۇرادى ئالەمنىڭ، ئۆمرى يېتەمدۇ ئادەمنىڭ؟! ② ئەلەرنىڭ ئىسمى، **مۇراد تاپماق** ئارزۇ قىلغان، ئىزدىگەن نەرسىنى قولغا كەلتۈرمەك: مۇراد تېپىپ ئاشۇ ئىككى ياش، بولۇپتۇ مەڭگۈ ۋاپادار يولداش. * چۈپ قەدەھنى پەيتىدە ئۇزات ساقىي، مۇراد تاپسۇن ئاشىقلار ئىشتىياقى، بىراق، ساقىي ھاياتنىڭ داۋانى بار، ئەزەلدىنلا ياخشىنىڭ پامانى بار.

مۇرادىغا يەتمەك ئارزۇ قىلغان، ئىزدىگەن نەرسىسىگە ئېرىشمەك، مەقسىتىگە يەتمەك: - بارىكالا ئوغلۇم! - دېدى ئابىلەت ئاكا جۈرئەتنى ئۆزىگە تارتىپ، مەڭزىدىن سۆيۈپ، - مۇرادىغا يەت. * يىللار ئۆتتى، ئەسىرلەر ئۆتتى، مۇدەھىش زامان كەلمەسكە كەتتى. تاڭ نۇرىغا چۆمۈلۈپ خەلقىم، كۈتكەن ئارزۇ - مۇرادقا يەتتى.

مۇراد - مەقسەت مۇراد ۋە مەقسەت؛

ئارزۇ-تەلەك: - قولىڭدىكى بارلىقنى پادىشاھقا تۇتۇپ بەرگىن، شۇ ئاندىلا مۇراد-مەقسىتىگە يېتىسەن؛ - دەپتۇ ئۇ. * كېيىن يۇرت باشلىقلىرى ئارىغا چۈشۈپ بۇلارنى كېلىشتۈرۈپ قويدى، ئۇلار مۇراد-مەقسىتىگە يەتتى.

مۇراسىم ئى (ئە) ① دىنىي، ئەنگەنئۇي

ئۆرپ-ئادەت مۇناسىۋىتى بىلەن ئۆتكۈزۈلدىغان مەرىكە، يىغىن: توي مۇراسىمى. * شاھى ئېھرام چوڭ زىياپەتلەر بېرىپ بۇ ئىسىم قويۇش مۇراسىمىنى ئاياغلاشتۇردى. * مۇراسىم قاتناشچىلىرى چېركاۋغا قايتىپ كەلدى. ② بىرەر ئىشنىڭ باشلانغانلىقىنى ياكى تاماملانغانلىقىنى تەننەنە بىلەن

مۇرەسسە چى ئى. مۇرەسسە قىلىدىغان ئادەم، ياراشتۇرغۇچى، كېلىشتۈرگۈچى، سۈلھىچى: - مۇرەسسە چى كېلىتۈ، - دېدى ۋە شۇئان پالۋانلارنىڭ قۇلىقىغا مۇنداق... قىلىڭلار دەپ پىچىرىلدى، پالۋانلار بۇيرۇق بويىچە چىقىپ كېتىشتى.

مۇرەسسە چىلىك ئى. مۇرەسسە قىلىش ئىشى، پائالىيىتى: مەن روھانىدىن ياردەم ئالمايمەن. بولدى شۇنچە مۇرەسسە چىلىك، پەدەر! مۇنداق مۇرەسسەلەردىن ۋە ئۇلارنىڭ ئاقىۋەتلىرىدىن يېتەرلىك ئازاب تارتتىم.

مۇرەسسە سىز سۈپ. مۇرەسسە قىلمايدىغان: ئۇ ساقال-بۇرۇتنى ئۈچ كۈندىن ئاشۇرماي قىرىپ تۇراتتى، خىزمەتتە ئەستايىدىل، يولداشلار ئارا مۇئامىلىدە سىلىق، پىرىنسىپلىق مەسىلىلەردە كەسكىن ۋە مۇرەسسە سىز ئىدى.

مۇرەسسە سىزلىك « مۇرەسسە سىز » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇنىڭ ئاۋازىدىن قەتئىيلىك، مۇرەسسە سىزلىك چىقىپ تۇراتتى. مۇرەسسە لە ئىشتۈر مەك « مۇرەسسە لە شىمەك »

ئىشلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ پۈتۈنلەي ھاياتقا ئۇيغۇن ساددا چىنلىق كەتەپ پەلسەپىسىنىڭ لەشتۈرۈش

مۇرەسسە - مادارا مۇرەسسە ۋە مادارا: مۇرەسسە - مادارا قىلماق.

مۇرەسسە - مادارا چىلىق < پەلس > ① قەدىمكى جۇڭگودىكى كۆڭزىچىلارنىڭ ئېتىكا ئىدىيىسى. ئۇ ئىشلارنى بىر تەرەپ قىلىشتا ھېچقايسى تەرەپكە يان باسماستىن، ئاشۇرۇۋەتمەسلىك ھەم كەم قىلىپ قويماستىن پوزىتسىيىنى تۇتۇشنى ئەڭ يۈكسەك ئەخلاق ئۆلچىمى ھېسابلايدۇ.

② قەدىمكى يۇناندىكى ئارستوتىلنىڭ ئىبارىسى. مەنىسى - ھېچقايسىغا يان باسماستىن، ئىككى قۇتۇپنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇش دېمەكتۇر.

مۇرەككەپ سۈپ (ئە) ① بېشىلىشى، چۈشىنىلىشى، ھەل قىلىنىشى ياكى بېجىرىلىشى ئاسان بولمىغان؛ تەس، قىيىن، مۇشكۈل: مۇرەككەپ مەسىلە. مۇرەككەپ ئىش. * ئۇلار كۆپ باش قانۇرۇشتى، ئەھۋال ئىلگىرىكى قېتىمىدىكىدىن كۆپ مۇرەككەپ ئىدى. * ئاجايىپ ئىش - ھە، تېخى سەل بۇرۇن ئىككى جىددىي ۋە مۇرەككەپ ئوپىراتسىيىنى تۈگىتىپ ئۆز ئۆيىگە قايتقان ئەمەسمىدى، ئەمدى نېمىشكە ئۆزى كېسەلخانا كارىۋىتىدا ياتىدۇ. ② بىرنەچچە بۆلەكتىن، ئېلېمېنتتىن تەركىب تاپقان، كۆپ تەركىبلىك، ئاددىي س: مۇرەككەپ سان. مۇرەككەپ تۈز.

كەپ يوپۇرماق. * ئامبونىيا ئۆسۈملۈك ھايۋان ماددىلىرىنىڭ چىرىشىدىن پەيدا بولىدىغان بىر خىل مۇرەككەپ گاز بولۇپ، ئۇچۇنلار ئۇچۇن زىيانلىق، ئۆسۈملۈكلەر ئۇچۇن پايدىلىقتۇر. ئادەتتىكى ھاۋانىڭ تەركىبىدە ناھايىتى ئاز مىقداردا بولسا زىيانلىق ئەمەس.

مۇرەككەپ ئاتالغۇلۇق سان < مات > ئىككىدىن ئارتۇق بىرلىكنىڭ نامىنى ئۆز

مۇدىرىيەت ۋەزىنسىسى
سەفەر باشلىغاندىن
مۇدىرلىق ۋەزىنسىسى
مۇدىرىيەت ئىشلىرى
مۇراببا ئى (ئە) مېۋا
شېكەر قىيامى ياكى
بىلەن قوشۇپ قاچما
تەييارلىنىدىغان بىر خىل
ئالما مۇرابباسى. ئەنجۈر مۇراببا
مۇرابباسى. پەمىدۇر مۇرابباسى.

بىرنەچچە خىل يورۇقلۇقنىڭ بىرىكىشىدىن ھاسىل بولغان يورۇقلۇق. مەسىلەن، كۈن نۇرى (يورۇقلۇقى). مۇرەككەپ رەڭلىك يورۇقلۇق پىرىزمىدىن ئۆتكەندە دىسپېرسىيە (رەڭنىڭ تارقىلىشى) ھادىسىسى يۈز بېرىدۇ.

مۇرەككەپ سان < مات > تەبىئىي سانلار ئىچىدىكى 1 ۋە ئۆزىگە پۈتۈن بۆلۈنگەندىن تاشقىرى، باشقا سانلارغىمۇ پۈتۈن بولۇنمىغان سان. مەسىلەن، 6 (1 ۋە 6 گە پۈتۈن بۆلۈنىدۇ ھەم 2 بىلەن 3 كىمۇ پۈتۈن بۆلۈنىدۇ).

مۇرەككەپ قالدۇق < خىم > ئىككى ياكى ئىككىدىن ئارتۇق ئېلېمېنت ئاتومىنىڭ بىرىكىشىدىن ھاسىل بولغان رادىكال. مەسىلەن، ئاممونىي رادىكالى (NH_4^+) .

مۇرەككەپ كەسىر < مات > سۈرىتى ياكى مەخرىجى كەسىر سان بولغان كەسىر، مەسىلەن:

$$\frac{5}{6}, \frac{5}{7}, \frac{3}{4}, \frac{2}{3}, \frac{7}{8}$$

مۇرەككەپ كەسىر ئىپادە < مات > ئەگەر كەسىر ئىپادىنىڭ سۈرىتى ياكى مەخرىجىدە كەسىر ئىپادە بولسا، بۇنداق كەسىر ئىپادە مۇرەككەپ كەسىر ئىپادە دېيىلىدۇ، مەسىلەن،

$$\frac{\frac{2}{a} + \frac{1}{b}}{\frac{2}{a} - \frac{1}{b}}, \frac{1 + \frac{2}{x}}{x+2}, \frac{a}{\frac{b}{c}}$$

مۇرەككەپ كۆز < زوئول > ھاسىل ئاتارنىڭ ئاساسلىق سېزىش ئورگىنى. نۇرغۇن ئالتە بۇرجەكلىك كىچىك كۆزلەردىن قۇرۇلغان. مەسىلەن، چۈمۈلنىڭ بىر

ئىچىگە ئالغان سان. مەسىلەن، 5 يۈەن 8 مو، 3 جالڭ 5 چى 2 سۇڭ قاتارلىقلار.

مۇرەككەپ ئاۋاز < فىز > كۆپلىگەن ساپ ئاۋازلاردىن تەشكىل تاپقان ئاۋاز. مۇرەككەپ ئاۋازنىڭ چاستوتىسى بۇ مۇرەككەپ ئاۋازنى تەشكىل قىلغۇچى ئاساسىي ئاۋازنىڭ چاستوتىسى بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. ئادەتتە چالغۇ ئەسۋابلىرى چىقارغان ئاۋازلارنىڭ ھەممىسى مۇرەككەپ ئاۋاز بولىدۇ.

مۇرەككەپ ئەمگەك < س ئىق > مۇئەييەن دەرىجىدە تەربىيە ئالغان، بەلگىلىك تېخنىكۋى ئارتۇقچىلىققا ئىگە ئادەملەرنىڭ شۇغۇللىنىدىغان ئەمگىكى.

مۇرەككەپ تاناسىپ < مات > ئىككى ياكى ئىككىدىن ئارتۇق ئاددىي تاناسىپتىن تۈزۈلگەن تاناسىپ.

مۇرەككەپ تۇز < خىم > ئىككى خىل ياكى ئىككى خىلدىن ئارتۇق ھەر خىل تۈزلەرنىڭ بىرىكىشىدىن ھاسىل بولغان تۇز. بۇ خىل تۇز ئېرىتمىدە ئەسلىدىكى تۇزنىڭ ئاددىي ئىئونلىرىغا پارچىلىنىدۇ. مەسىلەن، كالىي سۇلفات بىلەن ئاليۇمىن سۇلفات بىرىكىپ ئاليۇمىنلىق ئاچچىق تاشنى ھاسىل قىلىدۇ. $[KAl(SO_4)_2 \cdot 12H_2O]$.

مۇرەككەپ جۈملە < تىل > قوشما جۈملە.

مۇرەككەپ خەۋەر < تىل > جۈملىنىڭ يېشىل خاراكتېرلىق سۆز بىرىكمىسىدىن ھاسىل بولغان خەۋىرى.

مۇرەككەپ دۈم پۈرمە < گېئول > نۇرغىنى پۈرمىلەردىن تەشكىللەنگەن زور ھەجىملىك دۈم پۈرمە.

مۇرەككەپ رەڭلىك يورۇقلۇق < فىز >

مۇرەككەپ كۆزى 50 دانە كىچىك كۆزدىن قۇرۇلغان.

مۇرەككەپ كۈنلۈكسىمان گۈل رېتى < بوت > چەكسىز گۈل رېتىنىڭ بىر خىلى. گۈل رېتى ئوقنىڭ ئۇچى شاخلىنىدۇ، ھەربىر شېخنىڭ ئۇچىدىن بىر كۈنلۈكسىمان گۈل رېتى ئۆسىدۇ. مەسىلەن، سەۋزە، ئارپىبەدىياننىڭ گۈل رېتى.

مۇرەككەپ گۈللۈكلەر ئائىلىسى < بوت > قوش پەللىلىك ئۆسۈملۈكلەرلەرنىڭ بىر ئائىلىسى. ئۇ ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەر ئائىلىسى ئىچىدىكى ئەڭ چوڭ ئائىلە بولۇپ، ئۇنىڭغا كىرىدىغان ئۆسۈملۈكلەر بىر ياكى كۆپ يىللىق، كۆپچىلىكى سامان غوللۇق كېلىدۇ. بەزى تۈرلىرىنىڭ شىرنىسى بولىدۇ، تەڭ يوپۇرمىقى بولمايدۇ. گۈللىرى نەيچە ياكى تىل شەكلىدە بولۇپ، باشسىمان گۈل رېتىدە كېلىدۇ. گۈل كاسا نەيچىسى بىلەن ئۇرۇقىدىن بىرلىشىپ ئۆسكەن بولىدۇ. ئۇرۇقىدىن بىر خانىلىق كېلىدۇ، تۆرەلمە تۈگۈنمۇ بىر. مېۋىسى ئورۇق مېۋە. بۇ ئائىلىگە كىرىدىغان ئۆسۈملۈكلەرنىڭ تۈرى 1900 خىلدىن ئاشىدۇ.

مۇرەككەپ ماياتنىڭ < فز > قوزغالماس ئوقنى ئايلىنىپ تەۋرىنىدىغان ئېغىر جىسىم (ئوق سىزىقى ئېغىرلىق مەركىزىدىن ئۆتەيدۇ). مەسىلەن، سائەت ماياتىنىكى، مۇرەككەپ مەسىلە ① چۈشىنىش، يېشىش ياكى ھەل قىلىش قىيىن، تەس بولغان مەسىلە. ② < مات > ئارىفېتىكىدىكى ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن ئارتۇق يول بىلەن ھېسابلىنىدىغان مەسىلە.

مۇرەككەپ مېۋە < بوت > بىر گۈل رېتىدىكى نۇرغۇنلىغان گۈللەرنىڭ ئۇرۇقىدىن يېتىلىپ كەلگەن بىرلەشمە مېۋە.

مەسىلەن، ئۈجمە، ئەنجۈرلەرنىڭ مېۋىسى مۇرەككەپ مېۋىدۇر.

مۇرەككەپ نىسبەت < مات > ئىككى ياكى ئىككىدىن ئارتۇق نىسبەتنىڭ ئالدىنقى ۋە كېيىنكى ئەزالىرىنى ئايرىم-ئايرىم ئۆزئارا كۆپەيتىشتىن ھاسىل بولغان نىسبەت. مەسىلەن، e:f, c:d, a:b لارنىڭ مۇرەككەپ نىسبىتى ace:bdf.

مۇرەككەپ ھۆكۈم < لوگ > باشقا بىرقانچە ھۆكۈمنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھۆكۈم.

مۇرەككەپ يوپۇرماق < بوت > بىر يوپۇرماق سېپىدا ئىككى ياكى ئىككىدىن ئارتۇق كىچىك يوپۇرماقلار ئۆسكەن يوپۇرماق. كىچىك يوپۇرماقلارنىڭ تىزىلىشى ۋە سانغا قاراپ ئۇچقۇلاقلق مۇرەككەپ يوپۇرماق، ئالغانسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق ۋە پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق دەپ ئايرىلىدۇ.

مۇرەككەپلەشتۈرمەك « مۇرەككەپلەشمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ھازىر قەبەكچىلەر بىلەن قالاق-مۇتەئەسىسىپ كۈچلەرنىڭ بىرلىشىۋېلىپ، بىر-بىرىگە تەسىر كۆرسىتىۋاتقانلىقى ئەھۋالىنى بىرقەدەر مۇرەككەپلەشتۈرۈپ قويۇۋاتىدۇ.

مۇرەككەپلەشتۈرۈلمەك « مۇرەككەپلەشتۈرمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى.

مۇرەككەپلەشمەك پ ① مۇرەككەپ ئەھۋالغا ئايلانماق؛ مۇرەككەپ ھالەتكە كەلمەك: بۈگۈنكى كۈندە ئاقسۇ ۋەزىيىتى مۇرەككەپلىشىپ كەتتى. ② قىيىنلاشماق، ئېغىرلاشماق: ئۇلار 2-يىللىق ئوقۇشنى باشلىغاندا دەرسلەر بارغانسېرى مۇرەككەپلىشىشكە باشلىدى.

مۇرەككەپلىك « مۇرەككەپ » سۆزىنىڭ

ئىسىم شەكلى: ئۇ بۇ ئۈمىدكە ئېلىپ بارىدىغان يولنىڭ تولىمۇ مۇرەككەپ ئىكەنلىكىنى بىلەتتى. دەل مۇشۇ مۇرەككەپلىك ئۇنىڭ ئىشەنچسىنى چىڭىتىپ باراتتى.

مۇرتەت ئى (ئە) < دىن > دىندىن، ئىسلام

دىنىي ئېتىقادىدىن يانغان، خۇداغا شەك كەلتۈرگەن ئادەم: بەزىلەر، « بۇ قانداق گەپ؟ ئۇنى نېمىشقا ساقلايسىلەر؟ » دېسە، بەزىلەر « بۇ مۇرتەتنى تىرىك قويماقچىمۇ سىلەر؟ » دەپ ۋارقىرايتتى.

مۇرتەتلىك ئى. دىندىن چىققانلىق،

دىنسىزلىق؛ دەھرىيلىك: - سېنىڭ بۇ ئىشنىڭ قىيىنچىلىق مۇرتەتلىك، - دېدى موللام ئۇنىڭغا.

مۇرچۇبا ئى (پ) < بوت > گۈلسامساق

ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يەر ئاستىدىكى تۈگۈنەك يىلتىزى گۆشلەشكەن، غولى ئىنچىكە ھەم ئۇزۇن، يوپۇرمىقى تەڭگىچە شەكىلدە كېلىدۇ. گۈلى كىچىك بولۇپ، ئاق ياكى سەل-پەل سېرىق ئارىلاش كېلىدۇ. شىرنىلىك مېۋە تۇتىدۇ، رەڭگى قىزىل. تۈگۈنەك يىلتىزىنى ئىستېمال قىلغىلى ياكى دورىغا ئىشلەتكىلى بولىدۇ. قىزىتىمى ياندۇرۇش، يۆتەل توختىتىش، سۈيدۈك راۋان قىلىش رولىغا ئىگە.

مۇردا ئى (پ) ئۆلگەن كىشىنىڭ جەستى؛

ئۆلۈك: كىيىۋاپتۇ « ئالىم » لىق قالىقىنى بېشىغا، مۇردىسىغا تۈلكىنىڭ تاۋار يوپۇق ياپقاندەك. تىزىلىپتۇ ئالىملار، توۋا!... ئۇنىڭ كەينىگە، نار تۈگىنى ئېشەكنىڭ قۇيرۇقىغا چاتقاندەك.

مۇردا بۇيۇملىرى < ئارخېئول > ئۆلگەن

كىشىنىڭ جەستى بىلەن بىللە كۆمۈلىدىغان پۇل-پۇچەك، ئەسۋاب-ئۆسكۈنە قاتارلىق

نەرسىلەر.

مۇردا قۇربانلىقى < ئارخېئول > قەدىمكى زاماندا بەزى مىللەتلەردە بولغان ئۆلگەن كىشىنىڭ جەستى بىلەن ئۇنىڭ ئاياللىرى، خىزمەتچىلىرى ۋە قۇللىرىنى بىللە كۆمىدىغان بىر خىل ئادەت.

مۇردىخانا ئى (پ) مۇردا (جەست) قويۇلىدىغان ئۆي.

مۇرمەككى ئى (پ) < بوت > ① مۇرمەككى

دەرىخى. ② شۇ دەرمەخنىڭ دېۋىرقىيى (يېلىمى). كالىك ياكى دانچە ھالەتتە بولىدۇ. رەڭگى قىزغۇچ قوڭۇر ياكى سارغۇچ قوڭۇر. جۇڭگىدا دورا قىلىنىدۇ. قاننى جانلاندۇرۇش، ئۇيۇشۇشنى تارقىتىش، ئىششىقنى ياندۇرۇش، ئاغرىق توختىتىش قاتارلىق روللارغا ئىگە.

مۇرمەككى دەرىخى < بوت > زەيتۇن

ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرمەخ. شاخلىرىدا تىكىنى بولىدۇ. يوپۇرمىقى يۇمىلاق تۇخۇم شەكىلدە، گۈلى ئاق، ئۈچكىلىك مېۋىسى شار شەكىلدە، ئافرىقا ۋە ئەرەب يېرىم ئارىلىدىن چىقىدۇ. ئۇنىڭدىن مۇرمەككى يېلىمى ئېلىنىدۇ.

مۇرۇللۇغ سۈپ. دىئال. ۋەدىلەشكەن، باغلىنىپ قالغان.

مۇرۇۋەت ئى (ئە) يېزىت. ئادەمگە رىچىلىك

يۈزىسىدىن بىزاۋغا قىلىنغان ياخشىلىق؛ ساخاۋەت، ھىممەت: مۇرۇۋەت قىلماق. * - ئىنسانلار ئارىسىدا مۇنداق مۇرۇۋەت ھاتەمدىن باشقىلاردا كەمرەك، بۇ قىلمىشىدىن بىلدىمكى، سەن چوقۇم ھاتەم، - دېدى ئۇ. * ھەرقاچان بىزاۋغا قىلساڭ مۇرۇۋەت، قەلبىڭدە سىر قىلىپ ساقلا تائەبەت. گەر بىزاۋ ئەيلىسە مۇرۇۋەت ساڭا، تەشەككۈر

ياغدۇرغىن ھەم قەدرىگە يەت.
مۇرۇۋۋەتسىز سۈپ. مۇرۇۋۋەتسىز يوق، مۇرۇۋۋەتسىز بىلمەيدىغان، شەپقەتسىز، شاپاۋەتسىز؛ مۇرۇۋۋەتسىز ئادەم. * دېمەككى، بۇ مۇرۇۋۋەتسىز جاھاندىن، ئۇ شۇنداق دەرد بىلەن كۆز يۈمىدى سەئىدىن. پۈتۈن سۆز رابىيە ئۈستىدە قالدى، سۆز ئەمدى سەئىدىن ئۈستىدىن ئۈزۈلدى.

مۇرۇۋۋەتلىك سۈپ. براۋا مېھىر-شەپقەت قىلىدىغان، ساخاۋەتلىك، ھىممەتلىك؛ مۇرۇۋۋەتلىك ئادەم. * - مۇرۇۋۋەتلىك سىيىت ھاجىم ناھەق قان تۆكۈلۈشتىن ساقلىنىش تەرەپدارىدۇر، - دېدى ئۇ. * مۇرۇۋۋەتلىك، بىلىملىك مۇشۇ شائىر، سوراپ ئالغان ئۆلۈمدىن ئۈنى ئاخىر.

مۇرىت ئى (ئە) ① بىرەر روھانىي، ئۇستاز، پىر، ئىشان قاتارلىق تونۇلغان كىشىلەرگە قول بەرگەن، ئەگەشكەن كىشى ياكى ئۇنىڭ شاگىرتى، مۇخلىسى؛ تالىپى؛ پېشقەدەملەر بارات مەزىنى ياش ۋاقتىدا سوپى-ئىشانلارغا مۇرىت بولغان دېيىشىدۇ. * شەيخ پالۋاننىڭ ئىلكىگە سادىق مۇرىت بولۇپ باغلانغانلىقىنى ئاللىقاچان بىلگەندى. * بۇ خەلىپە ناھايىتى موللا، تەقۋادار ھەم ئۆلىما ئادەم بولۇپ، ئۆزىمۇ ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەن، يەتتە ئىقلىم بويىچە مۇرىتى يەتتە مىڭغا يەتكەن. ② مەلۇم بىر دىن، مەسلەك، گۇرۇھ، ئېقىم قاتارلىقلارغا ئېتىقاد قىلغان، ئۇنىڭغا مەنسۇپ بولغان، ئۇلارغا ئەگەشكەن كىشى؛ خىرىستىئان مۇرىتى. بۇددا مۇرىتلىرى. * گەرچە خانلىقنى ئېلىشتا ئىسلام مۇرىتلىرى ئۇنىڭغا ھەمدەمدە بولغان بولسىمۇ، باشقىلارنى بۇ يات دىنغا كۆندۈرۈش ئاسانغا چۈشەرمۇ؟ * 18-ئەسىردىكى فرانسىيە ماتېرىيالىستلىرىنىڭ ۋە ئەڭ يېڭى

پەيلاسوپ ئېنگىلىسنىڭ ھەم ئۇنىڭ روسىيىدىكى مۇرىتى بېلتوۋنىڭ نۇقتىيىنەزىرى ئاساسەن ئەنە شۇنداق. * بۇ «سىلىك» «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» مەزگىلدە شەخسىي سوراقخانا قۇرۇپ، نۇرغۇن بىگۇناھ كىشىلەرنى قىيىن ئازابلىغانىدى. ھەتتا مۇرىتلىرىنى يېقىن ئەتراپتىكى يېزىلارغا باشلاپ بېرىپ، بۇلاڭ-تالاڭمۇ قىلغان.

مۇرىت-مۇخلىس مۇرىت ۋە مۇخلىس: ئۇ يەردە بىر شەيخنىڭ مۇرىت-مۇخلىسلىرى قاتار ھەلقە تۈزۈپ ئولتۇرغانىكەن.

مۇز ① ئى <فز> سۇنىڭ سېلىسىيە نۆل ياكى ئۇنىڭدىن تۆۋەن گرادۇستا سوۋۇپ قېتىشىدىن ھاسىل بولىدىغان قاتتىق جىسىم: مۇز پارچىسى. مۇز قاتماق. مۇز تۇتماق. مۇز دەۋرى. مۇز دانچىسى. مۇز كرىستالى. مۇز چۆكۈندىسى. // مۇز ئوكيان. ② سۈپ. كۆچمە. سوغۇق، توك، يېقىمسىز: مۇز چىراي. مۇز قاپاق.

مۇز ئازگىلى <گېئول> مۇزلۇقنىڭ تەسىر قىلىش دائىرىسىدە، مۇزلۇق ئىچى ياكى مۇزلۇق ئاستىدىكى تېز ئاققان مۇز سۈيى ئېقىتىپ كەلگەن تاش پارچىلىرىنىڭ تېز سۈرئەتتە دومىلاپ ئۇرۇلۇشى ئارقىسىدا ئاستىغا قاراپ چۈشكەن جىنس قاتلىمىدا پەيدا بولغان قاينامسىمان چوڭقۇر ئازگال. **مۇز پەسلى ئارىلىقى** <گېئول> ئىككى مۇزلۇق پەسىل ئارىلىقىدىكى ئىقلىمى ئىللىق بولغان ھەمدە مۇزلۇقلار ئېرىپ تارايغان ۋاقت.

مۇز پېشانە ئىنتايىن توك، قوپال: كايىتتەك تومبالىقلار، نادەمدەك مۇز. پېشانىلارمۇ مېنىڭ قولۇمغا قارايدىغان بولىدۇ.

مۇز تاغ ① ئۈستىدىكى مۇزلار يىل بويى ئېرىمەيدىغان تاغ. ② <گېئول>

مۇزلۇقنىڭ ئاخىرقى قىسمى دېڭىز-ئوكيانلارغا ئېقىپ كىرگەندىن كېيىن، دېڭىزدا لەيلەپ يۈرگەن غايەت زور مۇز پارچىسى، مۇز تاغنىڭ يېنى تىك دېگۈدەك بولۇپ، بەزىدە ئېگىزلىكى 200 مېتىر ئۆپچۆرىسىدە بولىدۇ.

مۇز تەلەت رەڭگىروپى يېقىمىسىز، چىرايىدىن مۇز ياغىدىغان، چىرايى سۆرۈن؛ تۇڭ، قوپال؛ ئامبالنىڭ بۇ تەرىقە قاتتىق سىياسەت قىلغىنى ۋە ئابلىز قارىنىڭ مۇز تەلەت چېرىكلەرگە ئۆزىنى ئۆزى تۇتۇپ بەرگەنلىكىدىن قورققان پۇقرالارنىڭ تېنىدىن دەرمان قاچتى.

مۇز توپ < تەن > ① بىر خىل مۇز ئۈستى تەنھەرىكىتى. بۇنىڭدا، تەنھەرىكەتچى مۇز توپ پاللىقى بىلەن توپنى قارشى تەرەپنىڭ ۋاراتاسىغا ئۇرۇپ كىرگۈزۈپ نومۇرغا ئېرىشىدۇ، ئېرىشكەن نومۇرى كۆپرەكلىرى غەلبە قىلغان بولىدۇ. ② مۇز توپ تەنھەرىكىتىدە ئىشلىتىلىدىغان توپ، ياپىلاق ھەم يۇمىلاق كېلىدۇ. ئادەتتە قارا رەڭلىك قاتتىق كاۋچۇكتىن ياسىلىدۇ.

مۇز توپ كانكىسى < تەن > مۇز توپ تەنھەرىكىتىدە مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان كانكى. ئادەتتە قىسقا، بىسى كەڭ، تىرىگۈچىسى سەل ئېگىز كېلىدۇ.

مۇز تۇتماق مۇزغا ئايلىنماق، مۇز قەۋىتى ھاسىل بولماق: دەل-دەرەخلەر ئاق كۈمۈشتىن لىباس كىيگەن بولۇپ، مۇز تۇتۇپ كەتكەن يوللار ئەينەكتەك پارقراپ تۇراتتى.

مۇز تېپىلىش < تەن > بىر خىل مۇز ئۈستى تەنھەرىكەت تۈرى. بۇنىڭدا، پۇتغا كانكى كىيگەن تەنھەرىكەتچى

مەخسۇس ياسالغان. مۇز تېپىلىش مەيدانىدا ئىككى پۇتىنى نۆۋەت بىلەن ئىشقا سېلىپ تېپىلىپ ماڭىدۇ. مۇسابىقە ئادەتتە تېز مۇز تېپىلىش ۋە فىگۇرا چىقىرىپ مۇز تېپىلىش دەپ ئىككى تۈرگە ئايرىلىدۇ.

مۇز تېپىلىش مەيدانى < تەن > مەخسۇس ياسالغان مۇز تېپىلىش ئورنى. ئادەتتە يېنىك ئاتلېتكا مەيدانىغا ياكى تۈزلەڭ يەرگە سۇ قۇيۇپ مۇز توڭلىتىپ ياسىلىدۇ. مۇز مەيدانىنىڭ تېپىلىش يولى يېنىك ئاتلېتكا مەيدانىنىڭ يۈگۈرۈش يولىغا ئوخشايدۇ، ئەمما مۇسابىقىدا ئىچكى ۋە تاشقى ئىككىلا تېپىلىش يولى بولىدۇ.

مۇز چۈكۈندىسى < گېئول > مۇزلۇق يۆتكەلگەندە بىللە ئېلىپ كەلگەن ھەر خىل ئوخشىمىغان چوڭلۇقتىكى تاغ جىنىس ئۇۋاقلرى. مەسىلەن، چوڭ قوراملار، شېغىللار، دۈڭلەك شېغىللار، قۇملار ۋە سېغىزلار. ئۇلار مۇزلۇق ھەرىكىتى جەريانىدا ھەم مۇز ئېرىگەندە بىۋاسىتە دۆۋىلىنىپ پەيدا بولىدۇ.

مۇز خالتىسى < تىب > مۇز قاچىلىنىدىغان رېزىنكە خالتا. ئادەتتە ئۇنى كېسەل كىشى بەدىنىنىڭ مەلۇم قىسمىغا تەگكۈزۈش ئارقىلىق شۇ ئورۇننىڭ تېمپېراتۇرىسى تۆۋەنلىتىلىدۇ.

مۇز دانچىسى < مېتېئور > بۇلۇتتىن چۈشكەن قاتتىق ھەم سۈزۈك، ئۇششاق مۇز پارچىلىرى.

مۇز دەۋرى < گېئول > گېئولوگىيە تارىخىدا كەڭ كۆلەمدە مۇزلۇق پەيدا بولغان مەزگىل. پۈتكۈل يەر شارىنىڭ گېئولوگىيە تارىخىدا ئۈچ قېتىم زور مۇز دەۋرى بولۇپ ئۆتكەن. ئۇلار زېڭدەن

لەيلەپ يۈرگەن ئۇششاق، ياپىلاق ياكى يىڭنىسىمان مۇز كرىستاللىرى.

مۇزاكىرە ئى (ئە) ① بىرەر مەسىلە ئۈستىدە ئۆزئارا بايان قىلىنىدىغان ياكى قىلىنغان پىكىر، تالاش-تارتىش، مۇھاكىمە: مۇزاكىرە قىلماق. * - ناھىيىلىك پارتكومنىڭ دائىمىي ھەيئەتلىرى يىغىنىدا يېڭىدىن ئۆستۈرىدىغان كادىرلار ھەققىدە مۇزاكىرە بولدى. * ئادىتىمىز بويىچە بۈگۈن، يەنى پەيشەنبە مۇزاكىرە كۈنى. نېمىدىن باشلايمىز؟ مېنىڭچە، باياتىن سىلەر تالاشقان مەسىلىلەردىن باشلايلى. قېنى، كىم سۆزلەيدۇ؟ - دېدى بىلگە تېكىن. ② تەكرار، تەكرارلاش (ئوقۇغۇچىلار پائالىيىتى ھەققىدە): ھەربىر ئوقۇغۇچى ھەر كۈندىكى ئالتە سائەت دەرس، ئىككى سائەت مۇزاكىرىگە شەرتسىز قاتنىشىشى كېرەك.

مۇزاكىرە قىلماق ① بىرەر مەسىلە ئۈستىدە ئۆزئارا پىكىر بېرىشمەك، تالاش-تارتىش قىلىشماق، مۇھاكىمە قىلماق. مۇزاكىرىلەشمەك: ئۇلار « بەش بولۇش، تۆت گۈزەل » پائالىيىتىنى چوڭقۇر، ئۇزاقچە قانات يايدۇرۇشنىڭ تەدبىرلىرى ۋە چارىلىرىنى مۇزاكىرە قىلدى. ② ئۆتكەن دەرسلەرنى تەكرارلىماق: - كۈندە ئەتىگەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ يۈز-كۆزۈمنى يۇيۇپلا بىر سائەت مۇزاكىرە قىلىمەن، - دېدى ئۇ.

مۇزاكىرىسىز رەۋ. مۇزاكىرە قىلىنماي، مۇزاكىرىگە قويۇلماي: ئۇ بىرنەچچە ئەمەلىي تەكلىپلەرنى بەردى، تەكلىپلەرنىڭ كۆپچىلىكى مۇزاكىرىسىزلا قوبۇل قىلىندى.

مۇزاكىرىلەشمەك پ. بىرەر مەسىلە ھەققىدە تالاش-تارتىش، مۇلاھىزە قىلىشماق، پىكىر يۈرگۈزۈشمەك، مۇزاكىرە ئېلىپ بارماق: بىر كۈنى، داۋۇت ئۆز ئەترىتىدىكىلەرنى

مۇز دەۋرى، كۆمۈر دەۋرى - ئىككىلەمچى مۇز دەۋرى ۋە 4-مۇز دەۋرىدىن ئىبارەت، دۆلىتىمىزدە 4-مۇز دەۋرى ئەڭ تەپسىلىي تەتقىق قىلىنغان.

مۇز دۈمبەل < گېئول > مۇزلۇق يۆتكەپ دۆۋىلەنگەن تۈرلۈك ماددىلارنىڭ ئومۇمىي نامى.

مۇزغا دەرەڭگە ئاتقانداكە قالملاشمىغان، جايغا چۈشمىگەن، داڭقان پۇتى: لېكىن مۇزغا دەرەڭگە ئاتقانداكە، قوپال يېقىمىسىز ئاڭلىنىۋاتقان بۇ گەپلەر ھېپىزخاننىڭ سەۋر قاچىسىنى ئورۇپ چاقتى.

مۇز كرىستاللىق جىنىس < گېئول > ← **كرىئولىت.**

مۇز كرىستالى < فىز > ھاۋا تېمپېراتۇرىسى سېلسىيە نۆل گرادۇستىن تۆۋەن بولغاندا، ھاۋادىكى سۇ پارىنىڭ توڭلىشى نەتىجىسىدە شەكىللىنىدىغان كرىستال ھالىتىدىكى ئۇششاق دانىچىلار.

مۇز كۆل < گېئول > مۇزلۇقنىڭ كولاپ ئۇپرىتىشى ياكى مۇز دۈمبەلنىڭ مۇزلۇق ئوقۇرىسىمان جىلغىنى توشۇۋېلىشى قاتارلىق سەۋەبلەردىن شەكىللەنگەن ئويۇلمىلارغا سۇ يىغىلىشتىن ھاسىل بولغان كۆللەر. ئالدىنقىسى « مۇز يالغان كۆل » كېيىنكىسى « مۇز دۈمبەل كۆل » دەپ ئاتىلىدۇ.

مۇز ئۈستى تەنھەرىكىتى < تەن > قىش پەسىللىك تەنھەرىكەت تۈرلىرىنىڭ بىرى. تېز مۇز تېپىلىش، فىگۇرا چىقىرىپ مۇز تېپىلىش، مۇز توپ قاتارلىق تۈرلەر بۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ. رەسمىي مۇسابىقىلەر مەخسۇس ياسالغان مۇز تېپىلىش مەيدانىدا ئۆتكۈزۈلىدۇ.

مۇز يىڭنىچىسى < مېتېئور > ھاۋادا

مۇزلۇق كۆل. مۇزلۇق دەريا. ② ئى < گېئول > قارنىڭ يىغىلىشىدىن شەكىللەنگەن ھەمدە كۆچىدىغان مۇز گەۋدىسى. ئۇ ئادەتتە دانىچىسىمان قار ئويمانلىقى مەنبەسى بىلەن ئېقىپ چىققان تىلسىمان مۇزلارغا ئايرىلىدۇ. مۇزلۇقتىكى مۇز مەلۇم ئېلاستىكىلىققا ئىگە بولۇپ، ئېغىرلىق كۈچى ۋە بېسىم تەسىرىدە كۆچىدۇ.

مۇزلۇق فاتىسىسى < گېئول > قۇرۇقلۇق فاتىسىيلىك چۆكۈندە تۈرلىرىنىڭ بىرى. يىللىق ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرىسى ناھايىتى تۆۋەن بولىدىغان رايونلاردا شەكىللىنىدۇ. ئۇ يەر شارى تارىخىدا زور كۆلەمدىكى مۇزلۇق پەيدا بولغان مەزگىلگە، مەسىلەن، 4-دەۋرگە توغرا كېلىدۇ. ئۇ مۇزلارنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى ئوخشاش بولمىغان جىنس ئۇۋۇندىلىرىنى، مەسىلەن، قورام تاش، شېغىل، قۇم، سېغىز توپا قاتارلىقلارنى ئېلىپ كېلىپ يۆتكىشى ۋە ئېرىشىدىن بىۋاسىتە دۆۋىلىنىپ ھاسىل بولىدۇ.

مۇزلۇق گېئولوگىيىسى < گېئول > قەدىمىي مۇزلۇق ئىلمى، يەنى قەدىمكى مۇزلۇقلارنىڭ ئىزلىرىغا باھا بېرىش ئاساسىدا، مۇزلۇقلارنىڭ يېتىلىش قانۇنىيىتى ۋە ئالاھىدىلىكىنى، مۇز مەزگىلى ۋە مۇز مەزگىلى ئارىلىقىدىكى ھاۋا كىلىماتىنىڭ ئۆزگىرىشىنى تەتقىق قىلىش ئارقىلىق ئۇنىڭ گېئولوگىيىلىك رولى ۋە تەسىرىنى چۈشەندۈرىدىغان پەن.

مۇزلۇق گېئومورفولوگىيىسى < گېئول > مۇزلۇقلارنىڭ يالىنىشى، دۆۋىلىنىشى سەۋەبىدىن شەكىللەنگەن يەر قىياپىتىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن. ئۇنىڭ تەتقىقات

يىغىپ، ماتورلۇق كېسىنى بايلاش توغرىسىدا مۇزاكىرىلەشتى. * تۈنۈگۈن چۈشتىن كېيىن دوختۇرخانا رەھبەرلىكى بىلەن مۇزاكىرىلەشتۈق، ئۇلار پىكىرىمنى ماقۇل كۆردى.

مۇزەپپەر (ئە) ① سۈپ. زەپەر قۇچقان، غەلبە قازانغان، غالب: قانچە ئايەتلەرنى يەڭدىڭ قەھرىگە بەرداش بېرىپ، پەم-پارسەتنىڭ مۇزەپپەر تەختىدە كۆردۈم سېنى. ② ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

مۇزخانا ئى. يازدا مۇز ساقلايدىغان جاي، ئورا: سەلەي سوغۇقتىن كۆرە، قورقۇنچتىن بەكرەك تىترەپ مەشكە ئوت قالاشقا تۇتۇندى. ئەسلىدە، ئوت قالغۇسى يوق ئىدى. ئەمما، مۇزخاندىن پەرقى يوق بۇ چوڭ ئامباردا ئوت بولمىسا بەش مەنۇتۇ تۇرغىلى بولمايتتى. * سەلەي ئاخۇن يازدا دۇغاپ ئېتىدىغان مۇزنى ئاللىقاچان مۇزخانغا ئەكىرىپ بولغان ئىدى.

مۇزدەك سۈپ. سوغۇق: مۇزدەك سۇ. مۇزدەك گۆش. * ھۈسەينەم بىرپەس دېمىنى ئېلىپ ياتتى، پېشانىسىدىن مۇزدەك تەر چىقىپ تۇراتتى. * ئۇ لامپىنى ئۆچۈرۈپ ئادىتى بويىچە تاڭ سەھەرنىڭ مۇزدەك ھاۋاسىغا چىقتى.

مۇزلاتماق ① «مۇزلىماق» يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ شۇنداق كىرەرمۇ قاراڭغۇ قىشقا! ھاياتنى سوغۇقى بىلەن مۇزلىتىپ؟! ئىس-تۈتۈن ئۈستىگە ئاھ، يۈرەكلەرنى ئاسارمۇ سۈر قىلىپ، تىلىپ-تۈزلىتىپ؟! ② كۆچمە. ئىجرا قىلىش، بېجىرىشنى ۋاقىتلىق توختىتىپ قويماق، ۋاقىتلىق كۈچىدىن قالدۇرماق: ھازىر دۆلەت كارخانىلىرى مەھسۇلاتلىرى بىلەن كۆلپەكتىپ كارخانىلار مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسىنى ئاز دېگەندە يېرىم يىل مۇزلىتىپ قويۇش كېرەك.

مۇزلۇق ① سۈپ. مۇزى بار، مۇز قاتقان:

مەزمۇنى ئادەتتە مۇز سۈيى دۆۋىلىگەن يەر قاتلىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مۇزلۇق ئىزى <گېئول> مۇزلۇق پەيدا بولۇش، كېڭىيىش ۋە يۆتكىلىش جەريانىدا بىۋاسىتە شەكىللەنگەن تۈرلۈك دۆۋىلەنلەر بىلەن يەز قىياپىتى مۇزلۇق ئىزى دېيىلىدۇ.

مۇزلۇق يەر قىياپىتى <گېئول> كۆچمە مۇزلارنىڭ يالىشى، دۆۋىلىشى نەتىجىسىدە شەكىللەنگەن يەر شەكلى.

مۇزلىتىلماق «مۇزلاتماق» پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: مەلىكە ھەدە مۇزلىتىلغان قايناق سۇنى ئەكەلدى، ئالماس ئاكا دەرىمانسىز قوللىرى بىلەن ئىستاكانى چاڭگاللاپ قايناق سۇدىن بىر-ئىككى يۇتۇم ئوتلىدى-دە، بېشىنى ياستۇققا تاشلىدى.

مۇزلىماق پ ① سوغۇقنىڭ تەسىرىدىن

مۇزلاپ قاتماق، مۇزغا ئايلىنماق، توڭلىماق. ② توڭماق، سوغۇماق: يازدا توڭلىغان قىشتا مۇزلايدۇ (ماقال). * ئۇنىڭ بۇتلىرى مۇزلاپ كەتكەندى. ئۇنىڭ قۇلاق تۇۋىدە مويىسىپىتلارنىڭ: «جان بۇتتىن باشلاپ چىقىدۇ، جان ئۇزۇۋاتقان ئادەمنىڭ ئاۋۋال پۇتى مۇزلايدۇ» دېگەن سۆزلىرى قايتا ئاڭلانغاندەك بولدى. * - ئۇكاڭنى تولا گەپكە تۇتما، پەرىدەم، ئېشى مۇزلاپ كېتىدۇ، - دېدى ئامىنەم.

مۇزېي ئى (>گېئ) تارىخىي ۋە ئىلمىي

ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان نەرسىلەرنى، سەنئەت، تېخنىكا، تەبىئەت نەمۇنىلىرىنى يىغىش، ساقلاش، تەتقىق قىلىش ۋە كۆرگەزمە قىلىش ئىشى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان مۇئەسسەسە: سەنئەت مۇزېيى. تارىخ مۇزېيى. * ۋىلايەت قارمىقىدا

مىڭ يىلدىن بۇرۇنقى ۋىزانتىيە ۋە بەش-ئالتە مىڭ يىلدىن بۇرۇنقى فىرىكلار، ھېتىتلار مەدەنىيىتىنىڭ خاتىرىسى بولغان نۇرغۇنلىغان قىممەتلىك ئاسارەتقە ئورۇنلىرى بار. ھازىر ۋىلايەت مەركىزىدە 500 مىڭغا يېقىن ئاھالە ياشايدىكەن. بىرقانچە ئالىي مەكتىپى ۋە مۇزېيلىرى بار ئىكەن.

مۇزىكا ئى (>گېئ) ① تۇرمۇش

ۋەقەلىكى ھەم كىشىلەرنىڭ ئىدىيىۋى ھېسسىياتىنى تاۋۇشلۇق بەدىئىي ئوبراز، كۈي ئارقىلىق ئىپادىلەيدىغان بىر خىل سەنئەت تۈرى: سىمفونىيىلىك مۇزىكا. مۇزىكا ئەسۋابلىرى، مۇزىكا ئەسىرى. مۇزىكا نەزەرىيىسى، مۇزىكا تارىخى. مۇزىكىدىن تەلىم ئالماق. ② شۇ سەنئەتنىڭ چالغۇلار بىلەن ئىجرا قىلىنىدىغان ئەسىرى، كۈي: ئۇيغۇر خەلق مۇزىكىلىرى. بىنخوۋېن مۇزىكىلىرى. * تاشۋاي ئۈزۈم بارىڭى ئاستىدا راۋابىنى تىرىڭلىتىپ، «سۇلۇن» مۇزىكىسى ئۈستىدە باش قاتۇرماقتا ئىدى. * ئۇ بىرلا ۋاقىتنىڭ ئىچىدە، باھار بايرىمىدا قويۇلىدىغان «ھېسسىيات» ۋە «دۈشمەن گازارمىسىدا ئۆتكەن 18 يىل» دېگەن تېلېۋىزىيە تىياتىرلىرىغا مۇزىكا ئىشلەش ۋە ئاكسىنى كۈتۈۋېلىش تەييارلىقلىرى بىلەن بەند ئىدى. ③ چالغۇ ئەسۋابلىرىنىڭ ئىجراىسى، ئاۋازى: ئۇنىڭ كۆزلىرى ئاستا يۇمۇلۇپ، بېشى قايناندەك بولدى. سىرتتىن يامغۇرنىڭ ئاۋازى ئەمەس، شوخ مۇزىكا ئاڭلانغاندەك بىلىندى. ④ كۆچمە. چالغۇ ئەسۋابى: مۇزىكا چالماق. مۇزىكا زاۋۇتى.

مۇزىكا ئابزاسى <مۇز> قىسقا ۋە

ئىخچاملاشقان مۇكەممەل مۇزىكىلىق تۈزۈلمە، ئۇ مېلودىيە ئاساسى ئوخشاش

ئورۇنلايدۇ. ئوركېسترنىڭ تۈرى ئىشلەتكەن سازلارغا قاراپ پەرقلىنىدۇ. مەسىلەن، سىمفونىيە ئوركېستىرى، مىللىي مۇزىكا ئوركېستىرى، دۇخوۋۋىي ئوركېستىرى دېگەنگە ئوخشاش.

مۇزىكا يىغىنى <مۇز> مۇزىكا ئاھاڭلىرىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن مەخسۇس ئۇيۇشتۇرۇلغان كېچىلىك.

مۇزىكانت ئى (ر) <مۇز> ① مۇزىكا

مۇتەخەسسسى: بۇ «تاشقۇي» مۇزىكىسىنى ئۆزگەرتىپ ئىشلەپ ئاكورتلانغان چالغۇچى پېشقەدەم مۇزىكانت ئىدى. ② سازەندە، چالغۇچى: - كەچ كىرىپ كەتتى، - دېدى مۇزىكىدىن، - ئەمدى بىز قايتايلى، ئەتە كەچتە ھۇجرامدا بولىمىز. يەكەندىن كەلگەن شاھابىدىن ناملىق مۇزىكانت مېھنىتىم بار. ئۇنىڭدىن ساز ئاڭلايسىلەر.

مۇزىكىچى ئى ① چالغۇ ئەسۋابى ياسايدىغان

كىشى، مۇزىكا ئۇستىسى. ② مۇزىكا چالغۇچى، سازەندە، مۇزىكانت: تاڭ دەۋرىدە ئىچكى ئۆلكىلەردە ئوينالغان كۆپلىگەن شىنجاڭ ئۇسسۇللىرى مۇزىكا نەغمىلىرىنىڭ نامى بىلەن ياكى مۇزىكىچىلارنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان.

مۇزىكىچىلىق ئى. مۇزىكا كەسپى: مانا

بۇلار كوچا مۇزىكىسىنىڭ كۆپچىلىك سىستېمىسى بولۇپلا قالماي، ئومۇمىيلىق جەھەتتە پۈتۈن غەربىي رايون ۋە ئۇيغۇر مۇزىكىچىلىقىنىڭ ئاساسىي كۈي ئۆلچىمى ئىدى.

مۇزىكىشۇناس ئى (ر+پ) مۇزىكىنى تەتقىق

قىلغۇچى ئالىم، مۇزىكا مۇتەخەسسسى: سۈي سۇلالىسى قۇرۇلۇپ 2-يىلى (582-يىلى) ئېچىلغان مۇزىكا سۆھبەت يىغىنىدا پادىشاھ سۈي گاۋزۇنىڭ قوللىشى بىلەن مەشھۇر مۇزىكىشۇناس چىڭ بى ئەينى زاماندىكى

بولغان ئىككى مۇزىكىلىق جۈملىنىڭ بىرىكىمىسىدىن شەكىللىنىدۇ. لېكىن تاماملىنىشى ئوخشاش بولمايدۇ. 2-جۈملە (كېيىنكى جۈملە) تولۇق تاماملىنىشى بىلەن ئاخىرلاشتۇرۇلسا، 1-جۈملە (ئالدىنقى جۈملە) باشقىچە شەكىل بىلەن تاماملىنىدۇ (كۆپىنچە يېرىم تاماملىنىدۇ). ئەڭ تەكشى تەڭپۇڭ بولغان مۇزىكا ئابزاسى ئۇزۇن-قىسقىلىقى ئوخشاش بولغان ئىككى مۇزىكا جۈملىسىدىن تەركىب تاپىدۇ.

مۇزىكا ئاھاڭى <مۇز> تەركىبىي

قىسىملىرى مەنە جەھەتتىن ئۆزئارا باغلىنىپ بىرلىكنى ھاسىل قىلغان مۇزىكا، مۇزىكا ئەسىرى.

مۇزىكا ئەترىتى <مۇز> ئوخشاش

بولمىغان چالغۇ-ئەسۋابلار بىلەن ئوخشاش بىر مۇزىكا ئەسىرىنى ئورۇنلىغۇچى سازەندىلەردىن تەشكىللەنگەن كوللېكتىپ. **مۇزىكا بابى** <مۇز> يۈرۈشلەشتۈرۈلگەن مۇزىكا ئەسىرىنىڭ بەلگىلىك تېمىغا ئىگە مۇستەقىل تەركىبىي قىسمى. بىر پۈتۈن سىمفونىيە ئادەتتە تۆت مۇزىكا بابىغا ئايرىلىدۇ.

مۇزىكا جۈملىسى <مۇز> ئاھاڭنىڭ ئەڭ

كىچىك تەركىبىي قىسمى.

مۇزىكا ئوركېستىرى <مۇز> نۇرغۇن

چالغۇ-ئەسۋابلاردىن تەركىب تاپقان سازەندىلەر مۇتەخەسسسى، يەنى ئوخشاش بولمىغان بىر مۇنچە چالغۇ-ئەسۋابلار بىلەن ئوخشاش بىر مۇزىكا ئەسىرىنى ئورۇنلىغۇچى نۇرغۇن سازەندىلەردىن تەشكىللەنگەن تەشكىلات، ئۆمەك. ئوركېستىردا بىرقانچىسى بىر گۇرۇپپىغا تەشكىللىنىپ بىر تاۋۇش قىسمىنى

ئېلىشىش: مۇسابىقە قائىدىسى. مۇسابىقە قىلماق. * ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي مەكتەپنىڭ تەنتەربىيە مۇسابىقىسى قىزىپ كەتتى. * ئۇلار توغرا يول بىلەن قەد كۆتۈرۈشتە ئىسىن ئاكتىغا مۇسابىقە ئېلان قىلغاندا چاۋاكلار تېخىمۇ جاراڭلىق ياڭرىدى.

مۇسابىقە سائىتى < تەن > نەنەرىكەت مۇسابىقىسىدا ئىشلىتىلدىغان سائەت. ئادەتتە پەقەت مەنۇت ۋە سېكۇنت سىرتىلىكىدا بولىدۇ. سائەتنى خالىغانچە بېسىپ توختىتىشقا ياكى ماڭغۇزۇشقا بولىدۇ. ئۇنىڭدا $\frac{1}{5}$ سېكۇنت ياكى $\frac{1}{10}$ سېكۇنت ۋاقىتىنىمۇ ھېسابلاپ چىققىلى بولىدۇ.

مۇسابىقە قائىدىسى < تەن > مۇسابىقىنىڭ قانداق ئۆتكۈزۈلۈشى كېرەكلىكى ھەققىدىكى رەسمىي كۆرسەتمە ياكى ئومۇم تەرىپىدىن قوبۇل قىلىنغان تەرتىپى.

مۇسابىقە قولۇنقى < تەن > كېمە ھەيدەش تەنەرىكىتىنىڭ بىر تۈرى. ئۇنىڭدا ئىشلىتىلدىغان قولۇنقىنىڭ شەكلى رەخت توقۇيدىغان موكتا ئوخشايدۇ، ئىچىگە ھەرىكەتچان ئورۇندۇق ئورنىتىلغان، پالاق تىرىكى قولۇق تېشىغا چىقىرىلىپ، سۇ سېرىغاندا ئۇزۇن پالاق تىرىگۈچكە قويۇلىدۇ. قولۇنقىنىڭ ئەڭ ئۇزۇنى 19 مېتىر، كەڭلىكى 80 سانتىمېتىر بولىدۇ. مۇسابىقە يەككە كىشىلىك، ئىككى كىشىلىك، تۆت كىشىلىك، سەككىز كىشىلىك ياكى رولچىسى بار ۋە رولچىسىز قاتارلىق تۈرلەرگە ئايرىلىدۇ. مۇسابىقە مۇساپىسى ئەزلەرنىڭ 2000 مېتىر، ئاياللارنىڭ 1000 مېتىر بولىدۇ. بەلگىلەنگەن مۇساپىدىكى ھەيدەش سۈرئىتى بويىچە نام تەرتىپى بەلگىلىنىدۇ.

مۇسابىقە قىلماق باشقىلاردىن ئۆتۈپ

نيۇخۇڭ قاتارلىق بىرقىسىم ئەربابلارنىڭ توسقۇنلۇقىنى يېڭىپ سۇجىنىڭ 12 ئاھالە قانۇنى بويىچە مۇزىكىنى تەرتىپكە سېلىشنى تەشەببۇس قىلىدۇ.

مۇزىكشۇناسلىق ئى. مۇزىكا نەزەرىيىسى، تارىخى، قانۇنى قاتارلىقلارنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم: ئۇيغۇر مۇزىكشۇناسلىقى. **مۇزىكىلىق** سۈپ. مۇزىكا ئارقىلىق ئىپادىلىنىدىغان؛ مۇزىكا بىلەن بىللە ئىجرا قىلىنىدىغان؛ مۇزىكىلىق ئاۋاز. مۇزىكىلىق دراما. مۇزىكىلىق دېكلاماتسىيە. * ئۇيغۇر ئەمگەكچىلىرىنىڭ مۇزىكىلىق نەپەككۈرنىڭ جەۋھىرى بولغان « ئون ئىككى مۇقام » مۇيېڭى ھاياتقا ئېرىشتى. * مۇزىكىلىق تىل، ئۇسسۇللۇق تىل ۋە ئۇنى ياراتقان خەلقنىڭ نۇتۇق تىلى چەمبەرچاس باغلانغان.

مۇزىكىلىق ئاۋاز < مۇز > بەلگىلىك چاستوتىغا ئىگە ھەمدە قۇلاققا يېقىملىق ئاڭلىنىدىغان ئاۋاز. ئۇ ئاۋاز چىقارغۇچى جىسىمنىڭ قانۇنىيەتلىك تىترىشى ئارقىسىدا پەيدا بولىدۇ.

مۇزىكىلىق تاۋۇش < تىل > ← مۇزىكىلىق ئاۋاز.

مۇزىكىلىق دراما < تىيا > درامىنىڭ بىرخىلى، يەنى پېرسوناژلار خاراكتېرىنى ئېچىپ بېرىش، دراماتىك ۋەقەلىكتىكى ھاياجانلىق كۆرۈنۈشلەرنى ئەۋجىگە كۆتۈرۈش ئۈچۈن مۇزىكا ۋە ناخشا، ئۇسسۇللۇق ھەرىكەتلەرنى قىستۇرىدىغان بىر خىل دراما.

مۇزىكىلىق دېكلاماتسىيە < ئەد > مۇزىكا تەڭكەش قىلىنغان دېكلاماتسىيە.

مۇسابىقە ئى (ئە) مەلۇم بىر ئىش ئۈستىدە باشقىلاردىن ئۆتۈپ كېتىش ۋە ئۆتۈۋېلىش ئۈچۈن بولغان بەسلىشىش،

ياشلار چامسىدىكى قارامتۇلراق كەلگەن ئوغۇل بالا مۇسابىقىداشلىرىنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، ئالدىمىزدىن شامالدىك ئۆتۈپ كەتتى.

مۇسابىقىلەشتۈرمەك « مۇسابىقىلەشتۈرمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى. **مۇسابىقىلەشتۈرۈلمەك** « مۇسابىقىلەشتۈرمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

مۇسابىقىلەشمەك پ. مەلۇم بىر ئىش ئۈستىدە، ئۆزئارا مۇسابىقە قىلىشماق، بەسلىشمەك؛ ئۇ بىردەمدىن كېيىنلا ئاپتوماتىنى يېنىغا قويۇپ، تاماكىسىنى پۇرقىرتىپ چەككىنىچە « بۇ دورەم ئەنۋەر بىلەن مۇسابىقىلەشتىم، ئۇ يېڭى، مەن كونا، شۇنداق تۇرۇپ يېڭىلىپ قالسام يولداشلار ئالدىدا قانداقمۇ يۈرەلەيەن؟! » دەپ ئويلايتتى.

مۇساپە ئى (ئە) ئىككى تەرەپ، ئىككى نۇقتا ئوتتۇرىسىدىكى بوشلۇق جاي، ئارىلىق: ئۇزۇن مۇساپە. قىسقا مۇساپە. * بۇ مۇساپە پىيادە يۈرۈشكە بەش كۈنلۈك يول ئىدى. * ئىلىم دېڭىزىدا كاراپ بولۇپ ئۆز، بىلگىنىكى مۇساپەك ئۇزۇن ھەم چەكسىز. « يىگنە بىلەن قۇدۇق قازغاندەك » روھتا تۈگەنسەك - يېتسەن ئۇ قاشقا شەكسىز.

مۇساپىر ئى (ئە) ① ئۆز يۈرىنىدىن ئايرىلغان، باشقا جايدا تۇرۇۋاتقان كىشى؛ كەلگۈندى: مۇساپىر بولماق. * مۇساپىر ئىتنىڭ قۇيرۇقى ئىچكىرى (ماقال). * خوجىنىياز دەرھال ئاتتىن چۈشۈپ، ئۇنىڭغا سالام بەردى ۋە « يىراقتىن كەلگەن مۇساپىرمەن » دېدى. ② سەپەر ئۈستىدىكى كىشى؛ سەپياھ: ئۈچ يىل ئۆتكەندىن كېيىن ھېلىقى مۇساپىر قايتىپ كېلىپ يەنە سارايغا چۈشۈپتۇ. سارايۋەن بۇ قېتىم ئۇنى توخۇ گۆشى ۋە تۇخۇم بىلەن كۈتۈۋاپتۇ.

مۇساپىر بولماق يۇرت، ماكانىدىن ئايرىلىپ، چەت جايلاردا يۈرمەك:

كېتىش ۋە ئۆتۈۋېلىش ئۈچۈن رىقابەتلەشمەك؛ بەسلىشمەك، ئېلىشماق: شۇنداق قىلىپ، يەنە بىر قېتىم مۇسابىقە قىلىدىغان بولدۇق. **مۇسابىقە نىزامى** < تەن > تەنپەرىكەت مۇسابىقىسىنىڭ ئاساسىي ھۆججىتى. ئۇ مۇسابىقە ۋە رېپىرلىق خىزمىتىنى تەشكىللەشتىكى كونكرېت ئاساس بولۇپ، مۇسابىقىنىڭ نامى، ۋەزىپىسى، ۋاقتى، ئورنى، ئاساسىي مۇسابىقە ئۆتكۈزگۈچى ئورۇن ياكى تەشكىلات، قاتناشقۇچى ئورۇنلار يەنى تەنپەرىكەتچىلەرنىڭ شەرتى، ئۆتكۈزىدىغان مۇسابىقە تۈرلىرى، مۇسابىقە قائىدىسى ۋە نام تەرتىپىنى باھالاپ بېكىتىش ئۇسۇلى، مۇكاپاتلاش ئۇسۇلى، قاتنىشىش رەسمىيىتى ۋە يەنە باشقا بەلگىلىنىدىغان مۇناسىۋەتلىك ئىشلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مۇسابىقە ۋېلىسىپىتى < تەن > ۋېلىسىپىتنىڭ بىر خىلى، يەنى قۇرۇلمىسىدا قارشىلىق كۈچى مۇمكىنقەدەر ئاز بولۇشى تەلەپ قىلىنغان، مەخسۇس مۇسابىقىلەردىلا ئىشلىتىدىغان يېنىك ۋېلىسىپىت. ۋېلىسىپىتنىڭ قازان، رامكا قاتارلىق قىسمى يېنىك مېتالدىن ياسالغان. مىنگۈچىنىڭ ۋېلىسىپىت مېنىپ ماڭغاندىكى كۈچىنى تولۇق جارى قىلدۇرالىشى ئۈچۈن، ئىككى چاقنىڭ ئوق ئارىلىقى ئادەتتىكى ۋېلىسىپىتتىن كىچىك قىلىنىپ، رولى ئالدىغا چىقىرىلغان. مۇسابىقە ۋېلىسىپىتى ئوخشىمىغان تەلەپ بويىچە تاشيول مۇسابىقە ۋېلىسىپىتى، يۈگۈرۈش يولى مۇسابىقە ۋېلىسىپىتىدىن ئىبارەت ئىككى خىلغا ئايرىلىدۇ.

مۇسابىقىداش ئى. بىرگە مۇسابىقە قىلغۇچى، مۇسابىقىگە قاتناشقۇچى تەرەپلەر (بىر-بىرىگە نىسبەتەن): كەك، ئازادە مەيدانى بىر ئايلانغۇچە 12

مۇساپىر بولمىغۇچە مۇسۇلمان بولماس (ماقال).
 * — ئانغا بولغان مېھرىمىز بىر-بىرىمىزنىڭكىدىن كۈچلۈك، ئۇنداق بولمىسا مەن ئانامنى دەپ بۇ بىر جۈپ تاپانچىنى ئېسىپ، بۇ يەرلەردە مۇساپىر بولۇپ يۈرمەيتتىم-دە! — دېدى ئۇ.
مۇساپىرپەرۋەر سۈپ (ئەپ) مۇساپىر-لارنى ئاسرايدىغان، ئۇلارغا شەپقەت قىلىدىغان، كۆيۈنىدىغان: مۇساپىرپەرۋەر ئادەم.

مۇساپىرپەرۋەرلىك «مۇساپىرپەرۋەر» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: پادىشاھ ئەمىر باتۇرنىڭ توغرىلىقى، مەردلىكى ھەم مۇساپىرپەرۋەرلىكىنى ئۇلۇغلاپ، ئۇنى ئۆلۈمدىن ئازاد قىلىپتۇ.

مۇساپىرچىلىق ئى ← **مۇساپىرلىق**: — يېقىن يۇرتلىرىغا مۇساپىرمەن، مۇساپىرچىلىق دەردىدە ئاۋارىمەن، بۈگۈن نامازدىن كېيىنلا ئۆزلىرىنىڭ مۇبارەك قەدىمىگە تەلپۈردۈم، — دېدى سىيىت ھاجى.

مۇساپىرخانا ئى (ئەپ) تارس. چەت، ياقا يۇرتلاردىن كەلگەن كىشىلەر قوندىغان جاي، مېھمانخانا: ئۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە بىر شەھەرگە كېلىپ قېلىپتۇ. كوچىلارنى ئايلىنىپ بىر مۇساپىرخانىنى تېپىپ چۈشۈپتۇ.

مۇساپىرلىق ئى. ئۆز يۇرتىدىن ئايرىلىپ باشقا جايلاردا تۇرۇش، ياشاش؛ مۇساپىرچىلىق: — مەن كىچىكىمدىن تارتىپ مۇساپىرلىقنىڭ دەردىنى يەتكۈچە تارتقانمەن، — دېدى بوۋاي سۆز باشلاپ. * — بۈگۈن ئۈچ كۈن بولدى، يا ئالدىغا ماڭالماي، يا كەينىگە يانالماي مۇساپىرلىق كوچىسىدا دوملاپ يۈرمىز، بۈگۈن زادى گەپنى ئۈزەيلى! — دېدى ئۇ.

مۇساپىرلىق سۈپ. بەلگىلىك مۇساپە كېلىدىغان، مۇساپىدىن ئىبارەت: كىشىلەر

ئادەمنى ئۇزۇن مۇساپىرلىق سەييارىلەر ئارا ئۇچۇش سەپىرىدە خېيىم-خەتەرسىز ئۇيقۇ ھالىتىگە كىرگۈزگىلى بولامدۇ — يوق؟ دېگەن مەسىلە ئۈستىدە ئويلانماقتا.

مۇسادىرە ئى (ئە) بىراۋىنىڭ ئىلكىدىكى پۇل، مال-مۈلۈك قاتارلىق تەئەللۇقاتلارنى ھۆكۈمەت ئىلكىگە ئۆتكۈزۈۋېلىش، ئومۇمنىڭ قىلىۋېتىش: مۇسادىرە قىلماق. * ھەيدەرنىڭ كاللىسىدا شۇ «مۇسادىرە» دىن باشقا ئىش يوق ئىدى. * جاندىن ئۆتتى شامانلارنىڭ لەنتى، ھارام قىلدى تاپقان ھالال مېلىنى، مۇسادىرە بولدى ئۇ كۈن ئامۇتۇم، سۇغۇرغاندەك بولدى گويىا جېنىمنى.

مۇسادىرە قىلماق بىراۋىنىڭ ئىلكىدىكى پۇل، مال-مۈلۈك، تەئەللۇقاتىنى ھۆكۈمەت ئىلكىگە ئۆتكۈزۈۋالماق، ئومۇمنىڭ قىلىۋېتىش: بۇ ئەسلىدە ساۋۇر شاگىيونىڭ قورۇسى بولۇپ، يەر ئىسلاھاتىدا مۇسادىرە قىلىنىپ، يېزىلىق ھۆكۈمەت كۆچۈپ كىرگەندى.

مۇسادىرە قىلىش <قا> قانۇن-بەلگىلىمىلەرگە خىلاپلىق قىلغان، جىنايەت ئۆتكۈزگەن شەخس ياكى كوللېكتىپنىڭ مال-مۈلكىنى ياكى قانۇندا چەكلەنگەن بۇيۇملارنى ھۆكۈمەت ئىختىيارىغا ئۆتكۈزۈۋېلىش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مۇساۋىيات سۈپ (ئە) يېزىت. ئىككى تەرىپى ئوخشاش، پەرقلىنمەيدىغان؛ تەڭ، باراۋەر.

مۇسەبە ئى (ئە) <ئەد> يەتتە مىسالىق كۆپلىتىش تۈزۈلگەن شېئىر.

مۇسەددەس ئى (ئە) <ئەد> ئالتە مىسالىق كۆپلىتىش تۈزۈلگەن شېئىر. بۇ خىل شېئىرنىڭ بىرىنچى كۆپلىتىدىكى ئالتە مىسرا ئىزچىل قاپپىداش بولىدۇ. كېيىنكى كۆپلىتىلەردا ئالدىنقى تۆت مىسرا

باشقا قاپچىدە بولۇپ، ئاخىرقى ئىككى مىسراسى بىرىنچى كۇپلېتتىكى قاپچىدە ئىزچىللىشىدۇ، ياكى بولمىسا بىرىنچى كۇپلېتتىكى ئاخىرقى ئىككى مىسراسى كېيىنكى كۇپلېتلاردا تەكرارلىنىدۇ.

مۇسەللەس I ئى (ئە) ئۈزۈمنى سىقىپ، سۈيىنى قاينىتىش يولى بىلەن يەرلىك ئۇسۇلدا ياسالغان ئىچىملىك: مۇسەللەس قايناتماق. * داستىخانغا ئۆرۈك، توقاچ، چىلگە، يوغان-يوغان كاكاچا نانلار، قاتلىسلار، سوغۇق سەي، سوۋۇتۇلغان گۆش، تۈرلۈك ھاراق، پۇشا ۋە مۇسەللەسلەر تىزىلغانىدى.

مۇسەللەس II ئى (ئە) <ئەد> ئۈچ مىسراسلىق كۇپلېتتىن تەركىب تاپقان شېئىر شەكلى. بۇ شەكىل ئىككى خىل كېلىپ، كېيىنكى مىسراسلاردا ئاۋۋالقى ئىككى مىسرا ئوخشاش قاپچىدە، 3-مىسرا بىرىنچى كۇپلېتتىكى قاپچىدە كېلىدۇ.

مۇسەللەس III ئى (ئە) <ئەد> ھەر بىر كۇپلېتى سەككىز مىسرادىن تەركىب تاپقان شېئىر شەكلى. بۇ شەكىل ئىككى خىل بولىدۇ. بىر خىلنىڭ ھەر كۇپلېتى بىر خىل قاپچىدە تۈزۈلۈپ، قاپچىلىرى كۆپىنچە مۇرەببەنىڭ قاپچى تۈزۈلۈشىگە ئوخشايدۇ ياكى بىرىنچى كۇپلېتتىكى سەككىز مىسرانىڭ ھەممىسى قاپچىداش بولۇپ، كېيىنكى كۇپلېتلارنىڭ ئاخىرقى 8-مىسراسىدا بىرىنچى كۇپلېتتىكى قاپچى ئىزچىللىشىدۇ. يەنە بىر خىلدا بولسا، ھەر كۇپلېتنىڭ ئالتە مىسراسى چاپراس قاپچىلىك (يەنى 1-، 3-، 5-مىسراسلىرى بىر خىل قاپچىدە، 2-، 4-، 6-مىسراسلىرى بىر خىل قاپچىدە)، ئاخىرقى ئىككى مىسراسى يەنە باشقىچە قاپچىداش كېلىدۇ. بۇ شەكىلنى بارماق ۋەزىندە

يازسىمۇ بولىدۇ، ئارزۇ ۋەزىندە يازسىمۇ بولىدۇ.

مۇسەللىپ ئى (ئە) تارس. ئەسەر يازغۇچى؛ ئاپتور.

مۇسبەت سۈپ (ئە) ① <مات> نۆلدىن چوڭ، نۆلدىن يۇقىرى: مۇسبەت سان. مۇسبەت ئەزا. ② <فىز> ماددىي قىسىملىرى پروتون ۋە پوزىتروندىن ئىبارەت ئېلېكتىرگە ئائىت؛ ئېلېكترون يوقاتقان: مۇسبەت زەرەت. مۇسبەت قۇتۇپ. ③ ئىنكار قىلىنغان، رەت قىلىنغان: مۇسبەت ئىبادەت.

مۇسبەت زەرەت <فىز> جىسىمنىڭ ئېلېكتروندىن ئايرىلغان چاغدىكى زەرەتلىكلىكىنى ئىپادىلەش خۇسۇسىيىتى. **مۇسبەت سان** <مات> نۆلدىن چوڭ بولغان سان.

مۇسبەت قۇتۇپ <فىز> ← **ئانود**. **مۇسبەت ئېلېكتىر** <فىز> ← **مۇسبەت زەرەت**.

مۇسبەت ئېلېكترون <فىز> ← **مۇسبەت زەرەت**.

مۇسبەت ئىبادەت <دىن> تۈتۈپتىكى ئىككىنچى گۇرۇپپىغا مەنسۇپ بولغان ئىبادەت تۈرلىرىدىن بىرى. بۇنىڭ بەزىلىرىدە ئۇرۇق ئەزالىرى مۇقەددەس ھېسابلىغان كىيىملەرنى كىيىپ، مەلۇم بىر رايوندا مۇقەددەس ھېسابلىغان ھايۋانلارنى يەيدۇ ۋە شۇ يەردىكى كىشىلەر بىلەن ئارىلىشىپ كېتىدۇ؛ بەزىلىرىدە كۆپىيىش ئارزۇ قىلىنغان ھايۋانلارنىڭ بەدەن ئەھۋاللىرىغا مۇناسىۋەتلىك تەقىلدەر قىلىنىدۇ؛ يەنە بەزىلىرى تەمسىلىي خاتىرىلىگۈچى مۇراسىملار بولۇپ، ئۇرۇقنىڭ ئەجدادى دېيىلگەن ئاتىلار خاتىرىلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن

باشقا يەنە بىرەر ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە خاتىرىلەش ئۈچۈن قىلىنغان توۋا-ئىستىغپار مۇراسىملىرىمۇ بۇنىڭ قاتارىغا كىرىدۇ.

مۇستەبىت ئى (ئە) زالىم ھۆكۈمران، ئىستىبادات؛ ئۇ كۈنلەردە بۇ يېڭى مۇستەبىتنىڭ پېشىدا خوجىنىياز ھاجى بىلەن ماجۇگېيىنىڭ قىلىچى ئويناپ تۇراتتى. * مۇستەبىت، زالىم، ناكەسلەردىن ئەجەب كۆردۈق چاچا، دۇنيادا پۈتكەنمىدۇ دەردكە تېۋىپ، دورا-شېپا، باغرىمىزنى ئەيلىدى ناكەسلەر قىلىپ يارا، رەھىمسىزلىكنى پەلەك بۇندىن زىيادە ئەيلىمە. **مۇستەبىتچىلىك** ئى. مۇستەبىتلىك قىلىش، مۇستەبىتلىك ھەرىكەت: «خاتىرە» گە سىڭدۈرۈلگەن ئىدىيە ماركسىزمغا، پەنگە، دېموكراتىيىگە قارشى بولغان فېئودال مەدەنىيەت مۇستەبىتچىلىكى ئىدىيىسىدۇر.

مۇستەبىتلىك ئى. مۇستەبىتلەرگە خاس ئىش، ھەرىكەت، قىلمىش: مۇستەبىتلىك قىلماق. * بىزدە كونا جۇڭگودىن قېپقالغان فېئوداللىق، مۇستەبىتلىك ئەنئەنىسى كۆپرەك، دېموكراتىك قانۇنچىلىق ئەنئەنىسى بەك ئاز. **مۇستەبىت سىنا** سۈپ (ئە) ئومۇمىي قائىدىدىن، ئادەتتىكى تەرتىپتىن تاشقىرى، باشقىلىرى بىلەن مۇناسىۋەتسىز، ھەممىدىن خالىي، سىرتىدا: ئۇيغۇر تىبابىتى پەن بولغانىكەن، ئۇ ئۈزلۈكسىز راۋاجلىنىش، يېڭىلىنىش، ئىختىرا، كەشپ قىلىنىش، تاكامۇللىنىش قانۇنىيىتىدىن مۇستەبىت سىنا ئەمەس، شۇنىڭدەك كەمچىلىك، يېتەرسىزلىكلەردىنمۇ خالىي بولالمايدۇ. * زىددىيەت، كۈرەشكە تولغان بۇ ئالەم، مۇستەبىت سىنا ئەمەستۇر پاشىدىن شاللىق، ياشايىمەن، تۆھمەتلەر ئاستىدا پايخان، يىگىت شۇ: مېھنىتى بولسا ياراملىق.

مۇستەبىت سىناسىز ① سۈپ. مۇستەبىت سىنا

ئەمەس، مۇستەبىت سىنا بولمىغان: خەلقىمۇ ئاڭلىق ھالدا قانۇنغا رىئايە قىلىشى كېرەك، بەلكى ھەممە كىشى قىلچە مۇستەبىت سىناسىز ھالدا رىئايە قىلىشى كېرەك. ② رەۋ. مۇستەبىت سىنا بولماستىن، مۇستەبىت سىنا قىلىنماي: بەزى دېھقانلاردا كونا جەمئىيەتتىن قېپقالغان ئىدىيە ۋە ئادەتلەر مۇستەبىت سىناسىز ساقلانماقتا. **مۇستەبىت سىنالىق** «مۇستەبىت سىنا» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بۇ يەردە پەقەت كاپىتالىزم جەمئىيىتىدە كەم ئۇچرايدىغان مۇستەبىت سىنالىق ۋە جاھانگىرلىكتىن ئىلگىرىكى دەۋردە شىمالىي ئامېرىكىنىڭ ئەركىن كۆچمەنلەر كۆپ سانى ئىگىلىگەن جايلارى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مۇستەبىت قىل سۈپ (ئە) ① ئىختىيارى ئۆزىدە بولغان، بىراۋغا تەۋە ياكى ئۇنىڭ ئىلكىدە بولمىغان، ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولغان: مۇستەبىت قىل دۆلەت، مۇستەبىت قىل رايون. * — ئۇلارنى مۇستەبىت قىل باتالىون قىلىپ قويغانلىقىغا بىزنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئەربابلرىمىز ئىچىدە پىكىر كۆپ، — دېدى مۇپەتتىش جىددىي قىياپەتتە. * ئۇنىڭ ئۈچىنچى ئىنسىنى بىر تاغىسى ئۆزىگە ئېلىپ قالدى، ئاسىم مۇستەبىت قىل تۇرمۇش كەچۈرۈشكە باشلىدى. ② باشقىلارنىڭ ياردىمىسىز ياكى باشقۇرۇشسىز ئۆز ئەقلى، خاھىشى بىلەن ئىش قىلالايدىغان: مۇستەبىت قىل پىكىر، * تاپشۇرۇق ئىشلەش، سىنىپتا ئۆتكەن دەرسنى پىششىقلاش، سىلەرنىڭ مۇستەبىت قىل پىكىر قىلىش، ئىشلەش قابىلىيىتىڭلارنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، ھەزكەم ئۆزى مېڭە قاتۇرۇپ ئىشلىگەندىلا ئاندىن ھەقىقىي بىلىم ئۆزلەشتۈرەلەيدۇ.

مۇستەبىت قىل سۆز <تىل> تىلدا مۇستەبىت قىل ھالدا لېكسىكىلىق مەنە ئاڭلىتىدىغان ھەمدە مۇستەبىت قىل ھالدا جۈملە بۆلىكى بولۇپ كېلىدىغان سۆز.

مۇستەقىلچى ئى. مۇستەقىللىقنى ياقلايدىغان، مۇستەقىللىقنى تەشەببۇس قىلىدىغان كىشى، مۇستەقىللىق تەرەپدارى.

مۇستەقىللىق «مۇستەقىل» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ بىر تۇتاش پىلان ئاستىدا، جايلار ۋە كارخانىلاردا مەلۇم مۇستەقىللىق بولۇشقا يول قويۇش، كارخانىلارنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇشىدا ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلىش كېرەك.

مۇستەقىللىق خىتابنامىسى <تارىخ> 1776-يىلى 7-ئاينىڭ 4-كۈنى، ئەنگلىيىنىڭ شىمالىي ئامېرىكىدىكى مۇستەملىكىلىرىنىڭ ۋەكىللىرى چوڭ قۇرۇقلۇق يىغىنىدا ماقۇللىغان ۋە ئېلان قىلغان خىتابنامە. «خىتابنامە» دە ئەنگلىيىنىڭ شىمالىي ئامېرىكىدىكى مۇستەملىكە خەلقلەرگە قاراتقان زالىملىقى ۋە بۇلاڭچىلىقلىرى قاتتىق سۆكۈلگەن؛ ئەنگلىيە بىلەن سىياسىي جەھەتتىكى بېقىندىلىق مۇناسىۋىتىنىڭ ئۈزۈلگەنلىكى ھەمدە مۇستەقىل بولغان ئامېرىكا قوشما شتاتلىرى دۆلىتىنىڭ قۇرۇلغانلىقى جاكارلانغان؛ خىتابنامىدە يەنە خەلق بەھزىمەن بولۇشقا تېگىشلىك تەبىئىي ھوقۇققا ئىگە ئىكەنلىكى ئېتىراپ قىلىنغان بولۇپ، بۇرژۇئازىيىنىڭ دېموكراتىيە ھەم جۇمھۇرىيەت پىرىنسىپلىرى سىياسىي پروگرامما شەكلىدە ئېلان قىلىنغان. خىتابنامىنىڭ ئېلان قىلىنىشى ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىنىڭ دۇنياغا كەلگەنلىكىنى كۆرسىتىپ بەردى.

مۇستەككە سۈپ (ئە) <دىن> مەكروھ دەپ قارالغان، مەكروھ سانالغان؛ شۈبھىلىك.

مۇستەملىكە ئى (ئە) <پەلس> كۈچلۈك دۆلەتلەر تەرىپىدىن بېسىۋېلىنىپ، سىياسىي، ئىقتىسادىي، ھەربىي

جەھەتتىكى مۇستەقىللىقتىن مەھرۇم قىلىنغان، شۇلارنىڭ باشقۇرۇشىغا بوي سۇنغان دۆلەت ياكى رايون.

مۇستەملىكە بولماق باشقا دۆلەت تەرىپىدىن بېسىۋېلىنماق، ئۆز خوجىلىقىدىن، ئىگىلىك ھوقۇقىدىن ئايرىلماق، باشقىلارنىڭ باشقۇرۇشىغا ئۆتمەك.

مۇستەملىكە قىلماق باشقا بىرەر دۆلەتنى بېسىۋالماق، ئىگىلىك ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلماق، مۇستەملىكىگە ئايلاندۇرماق.

مۇستەملىكىچى ئى. مۇستەملىكە قىلغۇچى، مۇستەملىكە ئاستىدىكى خەلقلەرنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى؛ مۇستەملىكىچى دۆلەت. * كېيىنكى ۋاقىتلاردا چەت ئەل مۇستەملىكىچى، جاھانگىر كۈچلىرى ئاساسلىقى كاتولىك دىنى ۋە خرىستىئان دىنىنىڭ دىنىي جەمئىيەتلىرىنى كونترول قىلىۋالغانىدى.

مۇستەملىكىچىلىك ئى <پەلس> كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ كۈچى ئاجىز دۆلەتلەر ياكى رايونلارنى ئېزىش، ھۆكۈمرانلىق قىلىش، قۇل قىلىش ۋە ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىش سىياسىتى. مۇستەملىكىچىلىك ئاساسلىقى، سىرتقا ئاھالە كۆچۈرۈش، قاراقچىلارچە بۇلاڭ-تالاڭ قىلىش، كاپىتال چىقىرىش، تاۋارلارنى سېتىش، خام ئەشيا تالان-تاراج قىلىش قاتارلىقلاردا ئىپادىلىنىدۇ.

مۇستەملىكىلىك ئى. مۇستەملىكە ھالەت؛ جۇڭگو سوتسىيالىزمىدىن چەتلىسە، سۆزسىز يېرىم فېئوداللىق، يېرىم مۇستەملىكىلىككە قايتىدۇ. * ھىندىستان 1947-يىلى مۇستەملىكىلىكتىن قۇتۇلغان.

مۇستەھەپ ئى (ئە) ① <دىن> قىلىنسا ياخشى، قىلىنمىسا گۇناھ بولمايدىغان ئىش؛ كېرەكسىز مۇستەھەپ ئىشلار ئۈچۈن

ئېلىنغاندى. * بىرقانچە ئون تال چوڭ مىخ بولسا، ئاندىن ئۇنى مۇستەھكەم مىخلىغىلى بولىدۇ. ② كۆچمە. بۇزۇلمايدىغان، ئۆزگەرمەيدىغان، ئاينىمايدىغان؛ بەرقارار؛ مۇستەھكەم ئىرادە. مۇستەھكەم دوستلۇق. * مۇستەھكەم ئىرادە غەلبە قازىنىشىمىز ئۈچۈن ئەڭ ھەل قىلغۇچ ئامىل، دېمەك، بۇ بىزدە ناھايىتى روشەنلىك بىلەن ئەكس ئېتىپ تۇرماقتا. * شۇ ۋاقىتقىچە قاتتىق ۋە مۇستەھكەم بولغان مۇناسىۋەتلەر بىردىنبىلا بۇزۇلۇپ كەتتى. **مۇستەھكەم بولماق** بۇزۇلمايدىغان، ئايرىلمايدىغان، ئۆزگەرمەيدىغان، پۇختا، چىداملىق ھالغا كەلمەك، بەرقارار بولماق؛ پەدە باغلاشتا تەمبۈر ۋە دۇتار دەستلىرىنىڭ يۇقىرىسى ئىنچىكە، تۆۋىنى تومراق بولغانلىقى ئۈچۈن پەدىنى مۇقىم پەدە ئورنىنىڭ يۇقىرى قىسمىدىن باغلاپ تۆۋەنگە سىيرىپ مۇقىم پەدىگە چۈشۈرىمىز. بۇنىڭدا پەدىمىز مۇستەھكەم بولىدۇ. * ئوقۇغۇچىلارنىڭ زېھنى پائالىيەتكە بولغان خۇشتارلىقى قانچىلىك مۇستەھكەم بولسا، ئۇلارنىڭ زېھنى قابىلىيىتى شۇنچىلىك تەرەققىي قىلىدۇ. **مۇستەھكەم قىلىماق** بۇزۇلمايدىغان، ئايرىلمايدىغان، ئۆزگەرمەيدىغان، پۇختا، چىداملىق ھالغا كەلتۈرمەك؛ بۇ نۆۋەتتىكى سوقۇش غالىبىيىتى يالغۇزلا چۈنچىنىڭ دەرۋازىسىنى مۇستەھكەم قىلىپلا قالماستىن، بەلكى يىراق شەرق سوقۇشىنىڭ زور غالىبىيىتى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

مۇستەھكەملىك تەمەك «مۇستەھكەملىك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى. **مۇستەھكەملىك شىمەك** «مۇستەھكەملىك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى. **مۇستەھكەملىك نەمەك** «مۇستەھكەملىك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى؛ بۇ چاغدا،

جاننى پىدا قىلدۇق، ۋە لېكىن ھەجگە باج ئالسا تۈزۈپ قاچقانمىز باردۇر. ئىلىم-پەن ئىجتىھاتقا كۆڭۈلنى قويسدۇق بىزلەر، ئوقۇرمىز، ئوقۇتۇرمىز لېكىن سېغىز چايناشىمىز باردۇر. ② تاھارەت ئېلىش ئۈچۈن ئەۋرەتلىرىنى يۇيۇش: مۇستەھەپ قىلىماق.

مۇستەھەپ قىلىماق <دىن> تاھارەت ئېلىش ئۈچۈن ئەۋرەتلىرىنى يۇيۇپ تازىلىماق؛ ساراينۆەن بوۋاي ۋاقىتنىڭ بىر يەرگە بېرىپ قالغانلىقىنى پەملىدى-دە، تۇماق، قارا چەكمەن تونىنى كىيدى. ئۇرىقنى كۆتۈرگىنىچە مۇستەھەپ قىلىش ئۈچۈن ماڭدى. **مۇستەھەپ پىخانا** ئى <دىن> مۇستەھەپ قىلىدىغان، تاھارەت ئالىدىغان، يۇيۇنۇپ، پاكىزلىنىدىغان ئۆي: بۇ ئۆي مەسچىت تېغىغا تۇتاش قىلىپ سېلىنغان مۇستەھەپ پىخانلارنىڭ بىرى بولۇپ، ئىشكى خېلىلا كونراپ كەتكەن بولغاچقا، ئامانقۇل ئۇنىڭ پۈت-قولنى يەنە باغلاپ تاشلىدى.

مۇستەھزاد ئى [ئە] <ئەد> بىر ئۇزۇن، بىر قىسقا مىسرادىن تەركىب تاپقان، ئۇزۇن مىسرالارمۇ ئۆزئالدىغا، قىسقا مىسرالارمۇ ئۆز ئالدىغا قاپىيلىنىدىغان؛ قىسقا مىسرالار ئۇزۇن مىسرالارنىڭ مەزمۇنىنى تېخىمۇ تولۇقلاپ، كۈچەيتىپ بېرىدىغان؛ ئۇزۇن مىسرالارنى قىسقا مىسرالاردىن ئايرىپ قارىغاندىمۇ مەسنەۋىي ك. غەزەل شەكلىنى ئېلىپ ئۆز ئالدىغا **الايىدىغان شېئىر**.

بۇزۇلمايدىغان، چىداملىق، مۇستەھكەم تەرىپى ئادەم رىستى خام كېسەك سىتەھكەم قورغانغا

مۇستەھەپ قىلىماق
ياشايدىغان شېئىر
يېڭى شېئىر
مۇستەھەپ قىلىماق

غۇزمە كلىشىدىن تۈزۈلگەن. ئۇستۇنكى قىسمىدا نېرۋا تاللىلىرى بولۇپ، نېرۋىنىڭ تىتىرىشىدىن مۇسكۇل قىسقىراپ ئورگانلارنىڭ ھەرىكىتىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. مۇسكۇل توغرا يوللۇق مۇسكۇل، سىلىق مۇسكۇل ۋە يۈرەك مۇسكۇلى دەپ ئۈچ خىل بولىدۇ.

مۇسكۇل باسقۇچ < ئانات > بەدەننىڭ بىر ياكى بىرنەچچە قىسمىنى بېسىپ قىسقارتىپ بېرىدىغان مۇسكۇل.

مۇسكۇل تالاسى < ئانات > مۇسكۇلنى تۈزىدىغان ئىنچىكە ئۇزۇن تالاسىمان ھۈجەيرە. نۇرغۇنلىغان مۇسكۇل تالاسى بىرلىشىپ، مۇسكۇل باغلىمىنى تەشكىل قىلىدۇ، نۇرغۇنلىغان مۇسكۇل باغلىمى بىرلىشىپ بىر پارچە مۇسكۇلنى تەشكىل قىلىدۇ.

مۇسكۇل ئۆسۈمىسى < تىب > تەركىبىدە مۇسكۇل توقۇلمىسى بولغان بىر خىل ئۆسۈمە.

مۇسكۇللىق سۈپ. مۇسكۇللىرى يېتىلگەن، تەرەققىي قىلغان: تىلىۋالدى ئ.سەرگە چۈشكەندىن بېرى ئاز سۆزلەيدىغان بولۇپ قالغان، مۇسكۇللىق بەدىنى قاتاڭغۇر بولۇپ قالغاندى.

مۇسۇلمان ئى (ئە) ئىسلام دىنىدىكى كىشى: مۇسۇلمان بولماق. * مۇساپىر بولمىغۇچە، مۇسۇلمان بولماس (ماقال). * بۇ يەردىن مۇسۇلمانلار مەملىكىتىگە بىر يىلدا پەقەت بىرلا كېمە ماڭدۇ. ھازىر ئۇ يەرگە ماڭىدىغان كېمە كېتىپ بولدى.

مۇسۇلمانچە سۈپ. ئىسلام دىنىغا ئۇيغۇن، مۇسۇلمانلارغا خاس، مۇسۇلمان ئۇسلۇبىدا: — مەن سىزگە ئۆز ئېتىقىڭىزدىن باشقا مۇسۇلمانچە بىر ئات قويۇپ بەرسەم خالامسىز؟ — دېدى ئە بۇ ناسىر سامانى.

تولۇق ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ مۇستەھكەملىككە ئامبا ئۈستىدە پۈت-قولنى داكا بىلەن تېڭىۋالغان قۇدرەت ئەزالار بىلەن خۇشال پاراك سېلىشىپ تۇراتتى.

مۇستەھكەملىك « مۇستەھكەم » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇنتۇپ قېلىشنىڭ باشقا ئامىللىرىغا، مەسىلەن، ماتېرىيالنىڭ خاراكتېرى، قىيىنلىقى، مىقدارى، مۇستەھكەملىك دەرىجىسى قاتارلىقلارغا قاراپ تەكرارلاشنى مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش لازىم.

مۇستەھكەملىك پ ① مۇستەھكەم ھالغا كەلتۈرمەك، مۇكەممەللەشتۈرمەك: ئۇ يېتىلگەن لەشكەرلەرنى يىغىۋېلىپ، قارارگاھنى مۇستەھكەملىك قاتتىق ساقلاشقا، چىقىپ جەڭ قىلماسلىققا بۇيرۇق بەردى. * سۇ ئامبىرى ياسىدۇق، مۇستەھكەملىك قېشىنى. كومپارتىيە سىلىدى، يوقسۇللارنىڭ بېشىنى.

② تەرتىپكە سالماق، كۈچەيتىمەك: يېڭىدىن ئورنىتىلغان پروپېلتارىيات دىكتاتورىمىزنى مۇستەھكەملىك ئۈچۈن ئارمىيە قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى تەكىتلەيتتى. ③ پۇختىلىماق، چوڭقۇر ئۆزلەشتۈرمەك، پۇختا تەييارلىماق: دەرسنى مۇستەھكەملىك. * بىلىمنى مۇستەھكەملىك ۋە تەكشۈرۈشتىكى سۆھبەت ئۇسۇلى، بۇنىڭدا ئوقۇتقۇچى-ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئۆگىنىپ ئۆتكەن دەرسلىك ماتېرىياللىرىغا ئاساسەن سوئال قويۇپ، ئوقۇغۇچىلاردىن جاۋاب ئالىدۇ.

مۇسسۇن ئى (ر) (فران) < مېتېئور > ← **مۇسسۇن شامىلى.**

مۇسسۇن شامىلى < مېتېئور > ← **پەسلىك شامال.**

مۇسكۇل ئى (ر) (لات) < ئانات > ئادەم ۋە ھايۋانلارنىڭ تېنىدىكى بىر خىل توقۇلما. ئۇ نۇرغۇنلىغان مۇسكۇل تاللىرىنىڭ

مۇسۇلمانچىلىق ئى. ئىسلام دىنىغا، مۇسۇلمانلارغا خاس قانۇن، تەرتىپ، قائىدە-يوسۇنلار؛ مۇسۇلمانلىق: مۇسۇلمانچىلىق ئاستا-ئاستا (ماقال). * توي كۈنىمۇ ئاللىقاچان تايىن قىلىنىپ بولدى. مۇسۇلمانچىلىقتا بەندىنىڭ كۆڭلىگە ئازار بېرىش بىزنىڭ قولىمىزدىن كەلمەيدۇ.

مۇسۇلمانلىق «مۇسۇلمان» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: پېقىرنىڭ بۇ ئوغلغا مۇسۇلمانلىقنىڭ قائىدىلىرىنى ئۆگىتىپ، ئاغزىغا ئىلىم سېلىپ قوپارمىكىن دېگەن ئۈمىد تەسىلىنى ئىزدەپ، تاۋاپ قىلىپ كېلىشىم.

مۇسبەت ئى (ئە) يۈز بەرگەن قايغۇلۇق ھادىسە، كۆڭۈل يېرىملىق، كۈلپەت، قارىلىق، ھازا: مۇسبەتتە بولماق، مۇسبەت يەتمەك. * ئۇ بېشىغا چۈشكەن بۇ ئېغىر مۇسبەت سەۋەبىدىن نېمە قىلىشنى بىلمەي گاڭگىرايتتى. * ئومۇمەن باش ئەتىيازدىكى يىلىك ئۈزۈلگەن چاغلار مېنىڭ يېزىمدا زور پاجىئە، مۇسبەتلەر بىلەن باشلىناتتى.

مۇسبەتتە بولماق باشقا كىشىلەرنىڭ ئۆلگۈچىنىڭ ئائىلىسىدىكى ماتەم ئىشلىرىغا قاتناشماق.

مۇسبەتكە چۆككەك مۇسبەت ئىچىدە قالماق، مۇسبەت بىلەن بولماق: ئۇ قاپقارا كۆزلىرىنى مەندىن قاقچۇرۇپ، خۇددى مۇسبەتكە چۆككەن ئادەمدەك ئىككى قولىنى جۈپلەپ ئۇلۇغ-كىچىك تىندى-دە: — دادام ساۋۇر بەگنىڭ سۇ ھاشارسىدا قازا بولۇپتىكەن، — دېدى.

مۇسبەت يەتمەك قايغۇلۇق ھادىسە يۈز بەرمەك، ھازىدار بولماق، كۆڭۈل يېرىملىق، كەلگۈلۈك كەلمەك: ئۇلارغا ئىچىم ئاغرىدى. شۈبھىسىزكى بۇ كىشىلەرگە مۇسبەت يېتىپتۇ.

مۇسبەتلىك سۈپ. بېشىغا مۇسبەت يەتكەن، مۇسبەتكە دۈچ كەلگەن: مۇسبەتلىك ئۆي. مۇسبەتلىك ئادەم. * ئىشرەت چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، مۇسبەتلىك سوپى دېھقان كىردى. سوپى دېھقان كۆز يېشى قىلىپ، بىگۇناھ ئۆلگەن ئوغلى ئۈچۈن ھەسرەتلەندى.

مۇشائىر ئى (ئە) كېڭەشكۈچى، مەسلىھەت بەرگۈچى، مەسلىھەتچى: خەمىت سىلىڭ ئۇلارنى كېرەك بولۇپ قالار دېگەن ئوي بىلەن مۇشائىرلارغا قوشۇپ بىللە ئېلىۋالغاندى.

مۇشائىرەك ئى (ئە+پ) <مۇز> ← **مۇشائىرەك مۇقامى.**

مۇشائىرەك مۇقامى <مۇز> ئۇيغۇر كلاسسىك مۇزىكىسى «12 مۇقام» نىڭ ئۈچىنچىسى. ئۈچەمىي 31 نەغمە، 363 مىسرا بولۇپ، چوڭ نەغمىگە 17 نەغمە، 216 مىسرا؛ تۆت داستانغا سەككىز نەغمە، 84 مىسرا؛ ئالتە مەشرەپكە ئالتە نەغمە 63 مىسرا جايلاشقان.

مۇشائىرلىق ئى. مۇشائىرغا يۈكلەنگەن

ئەمەل، ۋەزىپە: ئۇ سەمەتنى ھەربىي مۇشائىرلىققا تەكلىپ قىلىپ، ئۆز قوشۇنلىرىنىڭ ھەربىي تەلىم ئىشلىرىنى ئۇنىڭغا تاپشۇردى.

مۇشائىرە ئى (ئە) بىرنەچچە شائىر بىر

يەرگە جەم بولۇپ، بىر ماۋزۇدا، شۇ

مەۋزۇدىكى پىكىرلەرنى راۋاجلاندۇرۇش

يۈزىسىدىن ئېلىپ بېرىلىدىغان شېئىر

ئېيتىشىش مۇسابىقىسى: ئۇلار ئارىسىدا خۇددى

شائىرلار مۇشائىرىسىدەك بىردەم سۆز ئويۇنى

بولدى. * مۇشائىرە ئوقۇشنى خۇش قىلىپ

بەزمە، مېۋىسىنى قىلار نەزىر ئاۋۋال ئۈجمە.

مۇشائىرە يىغىنى <ئەد> شائىرلارنىڭ

ئۆزئارا شېئىر يېزىشىش ياكى ئېيتىشىش

مۇناسىۋىتى بىلەن ئۇيۇشتۇرغان يىغلىشى، بۇ ئارقىلىق شاۋىرلارنىڭ ھازىر جاۋابلىق ماھارىتى سىنىلىدۇ.

مۇشەررەپ سۈپ (ئە) ① يېزىق، شەرەپلىك، شانلىق: «بەش يۇلتۇز» ئۈستىگە بېزەكلەر تاقىدى، جۇدېنىڭ مۇشەررەپ ئىزى - قەدىمى، ئەسلىمىز ئۇ ھايات مەڭگۈ بىز بىلەن، قۇياشتەك نۇر چاچار، ئۆچمەس ئەبەدىي. ② شەرەپكە مۇيەسسەر بولغان، شەرەپ تاپقان: - ئاتا! ئۆزلىرىڭ ئېيتقانلىرىدىكىدەك كىشى بولۇش لايىقىتىگە مۇشەررەپ ئەمەسمەن! - دېدى ساۋۇت كۈلۈپ تۇرۇپ.

مۇشەررەپ بولماق شەرەپكە مۇيەسسەر بولماق، شەرەپكە ئېرىشمەك: - مەن كۆپ مۇشەققەتلەر تارتقان بولساممۇ، ئەلھەمدۇللىلا شۈكرى، ھەر ھالدا ئىنتىزار بولغان ھۆسن - جاماللىرىنى كۆرۈشكە مۇشەررەپ بولدۇم، - دېدى ئۇ.

مۇشەققەت ئى (ئە) قاتتىق قىيىنچىلىق، ئېغىرچىلىق، زەخمەت: مۇشەققەت تارتماق. مۇشەققەت چەكمەك. * ئۇ يول بويى مۇشۇ خىياللىرىنىڭ ئىلكىدە لەززەتلىنىپ، سەپەر مۇشەققىتىنى ئۇنتۇغان ھالدا يۇرتىغا كەلدى. * بېرىلمەستىن مۇشەققەتكە يۈرگەندە ئۇ، تۇن كېچىدە يولۇقۇپتۇ كىچىك بىر سۇ.

مۇشەققەت چەكمەك قىيىنچىلىق تارتماق، ئېغىرچىلىققا ئۇچرىماق، جاپا چەكمەك: بۇ نەرسىنى بىر تۆمۈرچى كۆپ مۇشەققەت چېكىپ مۇشۇ يەرگە ئورنىتىپ بەرگەندى. * نەش يىل بولدى بىر بايغا بولدۇم مالاي، شۇندىن بېرى مۇشەققەت چەكتم تالاي.

مۇشەققەت ئىچىلىك ئى. قاتتىق قىيىنچىلىق، ئېغىرچىلىق، مۇشكۈللۈك: كېرەك يوق، يەتتە يىلنىڭ بۇياقى چىداپ كەلدىم، ھازىر

كۈنۈم خېلىلا ياخشى، ئانچىمۇ مۇشەققەتچىلىك سەزمەيمەن.

مۇشەققەتسىز سۈپ. مۇشەققەت يوق، مۇشەققەت بىلەنمەيدىغان، تەس ئەمەس، ئوڭاي: مۇشەققەتسىز تۇرمۇش. * مۇشەققەتسىز ھۈنەر بولماس (ماقال). * ئۇيۇققا ھال شەپەقتىن ھەر سەھەر شۇ خەت يېزىلغايمكىم، ئەمەس ھېچ نەرسە تاتلىقراق ئۆزى ئىشلەپ يېگەن ناندىن، تاپالمايسەن ھەققەت گۆھرىنى چەكمەسەڭ مېھنەت، قاچان چىققان مۇشەققەتسىز باھالىق لەئەللەر كاندىن.

مۇشەققەتلىك سۈپ. مۇشەققەت بار، ئېغىر، قىيىن، جاپالىق: مۇشەققەتلىك تۇرمۇش. مۇشەققەتلىك كەچۈرمىش. * بۇ داۋالاش جەريانى خۇددى ئۇنىڭ ئۆگىنىش جەريانىغا ئوخشاش مۇشەققەتلىك، لېكىن تەسىرلىك بولدى. * بىز شەرەپ بىلەن بېسىپ ئۆتكەن مۇشەققەتلىك يوللارنى تارىختا يازىمىز، كەلگۈسى ئەۋلادلىرىمىز بىزدىن رازى بولسۇن!

مۇشپىق سۈپ (ئە) يېزىق. شەپقەت قىلىدىغان، شەپقەتلىك: ئايا ساقى قەدەھ كەلتۈر، بولۇپ مۇشپىقى مامۇتنىڭ، كېزىكتەك قىيىنلار جىسىم ھارارەت تەپتىدە ئوتنىڭ.

مۇشت ئى (پ) قول پەنجىلىرىنىڭ چىڭ تۈگۈلگەن ھالىتى: مۇشت ئاتماق. مۇشت كۆتۈرمەك. * ئاش بەرگەنگە، مۇشت بېرىپتۇ (ماقال). * ياخشىغا سۆز، يامانغا مۇشت (ماقال). * ئۇ چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ مەنسۇرنىڭ گەجگىسىدىن ئالدى ۋە ئۇنى سۆرەپ چىدىر ئىشىكىگە ئاپىرىپ ئېگىگە بىر مۇشت ئوردى.

مۇشت ئاتماق ① مۇشت بىلەن ئۇرماق. ② كۆچمە. قىلىنغان ياخشىلىققا يامانلىق بىلەن جاۋاپ قايتۇرماق، ۋاپاسزلىق

قىلماق: ئۇنىڭ نەزىرىدە ئىلىك ئەۋلىياغا ئوخشايتتى. پالۋان ئىلىكى ھەر قېتىم كۆرۈپ، ئۇنىڭ مېھرىبانلىقىنى ھېس قىلغاندا، بۇ «ئۇلۇغ ئادەم» گە مۇشت ئاتقانلىقىغا نومۇس قىلاتتى.

مۇشت كۆتۈرمەك ① مۇشت بىلەن ئۇرۇشقا تەمشەلمەك. ② كۆچمە. قارشى تۇرماق، ئىسيان كۆتۈرمەك: - ئۇ ھۆكۈمەتكە مۇشت كۆتۈرگەندىكىن سىلگىمۇ مۇشت كۆتۈرگەن بولىدۇ-دە، ئەلۋەتتە، - دېدى مىركېرەم.

مۇشتا ئى <پ> دۇكاننىڭ كىرىپچىگە ئۇرىدىغان، چىلان ياغىچىدىن ياسالغان توقماق.

مۇشتاق ئى (ئە) تەشنىلىق، سەۋرىسىزلىك بىلەن كۆتكۈچى، تەقەززى، ئىنتىزار: بىرنەچچە كۈن چوڭ توي-تاماشا ئۆتكۈزۈلدى. ئىككى مۇشتاق ئاشىقلار بىر-بىرىدىن مۇرادلىرىنى ھاسىل قىلىپ ھاتەمگە كۆپلەپ دۇئا قىلىشتى، * دوستقا مۇشتاق، ياۋغا خەنجەر، ئىشتا چاققان پەھلىۋان، بەستى تاغدەك زەربىدارلار قەھرىنى ئاقسۇدا كۆر.

مۇشتاق بولماق تەشنى بولماق، سەۋرىسىزلىك بىلەن كۈتمەك، تەقەززى بولماق، ئىنتىزار بولماق: بۇ ئۇنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان يۈرەك باغرىدىن سېغىنىپ ۋىسال ئىشىقىدا دىندارىغا مۇشتاق بولغان، ئەزالىقى ئەيب-نۇقساندىن خالىي قەدىرلىك قىزى ئىدى.

مۇشتاقلىق «مۇشتاق» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: ئوبۇل ھەسەن ئۆتەگىدىن بۇ ئەھۋالنى سېزىپ، ئۇنىڭغا يېقىن بېرىپتۇ ۋە: «قەدىرلىك دوستۇم! بۇ كېچە بۇ يەردە ئويۇن-كۈلكە بىلەن ئازراق بولسىمۇ كۆڭلۈڭنى ئاچ! مۇشتاقلىق بۈكلىگەن غەملىرىڭ

تارقالسۇن!» دېگەنكەن.

مۇشتەرى ئى (ئە) گېزىت، ژۇرنال، كىتاب قاتارلىق نەرسىلەرنى سېتىۋالغۇچى؛ خېرىدار، ئابۇنىچى: مۇشتەرى بولماق. - * ئۆكلىرىم مەن، ئۈلگۈرتەلمەيۋاتمەن. ئىشنىڭ شۇنداق ئالدىراش ۋاقتىدا تۇرسۇن ياسىنى چاقىرىپ كەتتى، گېزىت ۋاقتىدا چىقىمىسا بىز مۇشتەرىلەرگە نېمە دەيمىز، - دېدى نىمىشەپت.

مۇشتەرى بولماق گېزىت، ژۇرنال، كىتاب قاتارلىق نەشرىي بۇيۇملارنى سېتىۋېلىشقا ئالدىن تىزىملاتماق، خېرىدار بولماق: مەھسۇلاتنى ئائىللەرگە ھۆددىگە بەرگەندىن كېيىن، ئۇ گېزىتكە باشقىچىلا ئىشنىپ باغلىدى، ھەتتاكى بۇ يىل تېخى «قەشقەر گېزىتى» گە مۇشتەرى بولدى.

مۇشتەك ئى (ر > نېم) تاماكىنى قاداپ چېكىدىغان بىر خىل سايمان؛ غاڭزا: - بۇ ۋەزىپىنى ئۆزلەگە تاپشۇرغان-دە! - دېدى تۇڭچى ئەپپون مۇشتىكىنى قولغا ئېلىپ تۇرۇپ. **مۇشتەكلىمەك** پ. دىئال. دىسلىماق، چەيلىمەك، نىقتاپ پىشۇرماق (خېمىر ھەققىدە)

مۇشتەك سۈپ. كىچىك، كىچىككىنە: ئۇ مۇشتەك بالىنى كالا سۈتى بىلەن بېقىپ، كۆزىنى نەم قىلماي، ئايغىنى يەرگە تەگكۈزمەي كۆتۈرۈپ يۈرۈپ چوڭ قىلدى. * - بىچارە رەبھان مۇشتەك تۇرۇپ كىشىلەرنىڭ بالىسىنى بېقىۋاتىدۇ. سەن بولساڭمۇ جان ئارام ئالدىغان ئىشنى قىلغىن، - دېدى ئۇ.

مۇشتەك تۇرۇپ كىچىككىنە تۇرۇپ، بالا تۇرۇپ: ئۇ مۇشتەك تۇرۇپ، چوڭ ئادەملەردەك خۇرىسىنىپ خىيال قىلاتتى.

مۇشتلاش «مۇشتلىماق» پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: بىزنىڭ مۇشتلاشمىزنى

قىلىدىغان مۈلۈكدار، زوراۋان: دۆلەت ئەركانى بۇزۇلۇپ، قانۇن ياساق ئىشتىن چىققاندا، مۇشتۇمزورلار غولغۇلا كۆتۈرۈپ دۆلەتنى مالىمانچىلىققا سالماقتا، پېقىرنىڭ يۈرىكى مۇجۇلۇپ يانچىلماقتا.

مۇشتۇمزورلۇق « مۇشتۇمزور » سۆزىنىڭ

ئابستراكت ئىسىم شەكلى: ئابدۇلانىڭ ئۆلۈمى تۈپەيلى قەلبىدە پەيدا بولغان ماتەم ۋە يات تائىپلەرنىڭ مۇشتۇمزورلۇقى سەۋەبلىك تۇغۇلغان غازات ئارزۇسى مەدەت بولغان بولسا كېرەك.

مۇشك ئى (پ) بىر خىل كېيىكنىڭ جىنسى

بىزىدىن ئېلىنىدىغان قارامنۇل، خۇش بۇي ماددا؛ (ئەتتارلىق ۋە تىبابەتتە ئىشلىتىلىدۇ): ئەتىياز بۇلۇتى ئۆتتى ھۆڭگىرەپ، خوتەننىڭ مۇشكىدەك تۇس ئالدى جاھان. ئېيتساڭچۇ تۇتقۇنلۇق پەريادلىرىنى، يېشىڭدىن كۆكەرگەن سەرۋى، سۇۋادان.

مۇشك-ئەنەبەر مۇشك ۋە ئەنەبەر، خۇش

بۇي ماددىلار: ئۇ « تۈزلۈك مۇشك-ئەنەبەرلەر، ئۇدگۈلى، تۈمۈچۈق زەپىتۇنى ۋە شۇنىڭدەك ئۇ مەملىكەتلەردە ئاز تېپىلىدىغان نەرسىلەرمۇ بار! » دەپتۇ.

مۇشۇ ئال ① سۆزلىگۈچىگە يېقىن، ئۇنىڭ

كۆز ئالدىدىكى، ئۇنىڭ يېنىدىكى ياكى قولىدىكى نەرسىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن قوللىنىدۇ: مۇشۇ ئولتۇرۇشتىن بىر سائەتچە كېيىن ئۆزبېك ئايىم ئۆيىنى خالىي قىلىپ، ھەسەن ئەلىنى ئۆز يېنىغا قىچقارتىپ كىردى. ② سۆز بولۇۋاتقان پەيتىنى ياكى ئۇنىڭغا يېقىن ۋاقىتنى بىلدۈرۈپ كېلىدۇ: -

باشقىلارنىڭ مۇشۇ كۈنلەردە نېمە ئىش قىلىپ يۈرگىنىدىن خەۋىرىڭىز يوققۇ دەيمەن؟ -

دېدى ئۇ. ③ ئېيتىپ ئۆتۈلگەن، كۆزدە تۇتۇلغان ياكى ئاڭلىغۇچى يېقىن دەپ

كۆرگەن بىرى چاقىرىپ قويغان بولسا كېرەك، دۇبجاڭ يەردىن ئۈنۈپ چىققاندا كىلا پەيدا بولۇپ قالغانىدى. * مۇشتلاشنى ئۆگەندۇق، بولۇشتۇق توقماقچى. ئاقچا دەپ تەپ تارتماي ھەم بولدۇق يانچۇقچى.

مۇشتلاشتۇرماق « مۇشتلاشماق » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مۇشتلاشچى ئى. مۇشتلىشىشقا ئېيى بار،

ئۇستا، مۇشتلىشىشتا داڭ چىقارغان، مۇشتلىشىش ماھىرى: ئۇ مەكتەپ بويىچە مۇشتلاشچى بولۇپ، ھەممە بالىلار ئۇنىڭدىن تەپ تارتتى.

مۇشتلاشماق ① « مۇشتلىماق » پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار ئوغرىنى تۇتۇۋېلىپ ھاردۇقى چىققۇدەك مۇشتلاشتى. ② بىر-بىرى بىلەن مۇشت ئېتىپ ئۇرۇشماق، ياقىلىشىپ سوقۇشماق: بۇلار بىر-بىرى بىلەن مۇشتلاشتى، توپغا بېسىشتى. تۇمشۇقلىرى قان بولدى.

مۇشتلانماق « مۇشتلىماق » پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى.

مۇشتلىماق پ. مۇشت بىلەن ئۇرماق،

مۇشت بىلەن زەربە بەرمەك: ئۇ ھېچكىمگە ھېچنېمە دېمەستىنلا تۆمۈرچىنىڭ سەندىلىگە بازغان ئۇرغاندەك مەنسۇر ۋە ئۇنىڭ ئىككى ئادىمىنى مۇشتلىغىلى باشلىدى.

مۇشتۇم ئى (پ) مۇشت: ئۇ خوتۇننىڭ

ئەدىبىنى كېلىشتۈرۈپ بېرىپ قويماقچى بولۇپ، مۇشتۇمنى چىڭ تۈگىنىچە، كارىۋاتقا يېقىنلاشتى. **مۇشتۇمدەك** سۈپ ← **مۇشتتەك**: - ھۇ، شۇمتەك، مۇشتۇمدەك تۇرۇپ يۇل ئوغرىلىغۇدەك بولدۇڭمۇ؟- دېدى ھېلىقى بالغا مۇھەممەتجان كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ. * ئۇ شاما چاپناشنى مۇشتۇمدەك چېغىدىنلا باشلىغان.

مۇشتۇمزور ئى (پ) تارس. يوقسۇل، نامرات،

كەمبەغەل دېھقانلارنى ئېكسپىلاتاتسىيە

ھېس قىلغان ئادەم، نەرسە، ۋەقە، ھادىسە ۋە شۇ قاتارلىقلارنى كۆرسىتىش ياكى ئۇلارغا ئىشارە قىلىشتا قوللىنىلىدۇ: - ئۇنىڭ مۇشۇ ئىتالىيانچە تەرجىمىسىنىڭ نەشىر قىلىنىشى ياخشى خەۋەرچى، ئىتالىيە پرولېتارىياتى غەلبىسىنىڭ خەۋەرچىسى بولۇپ قالسۇن، - دېدى ئۇ. * بۇ دەل مۇشۇ ئايشەم ھەدە ئىدى!

مۇشۇ تاپ سۆز بولۇۋاتقان پەيت، مۇشۇ ۋاقىتتا، مۇشۇ چاغ، ھازىر: مۇشۇ تاپنىڭ ئۆزىدە كەلگەن بولسا، ناھايىتى ياخشى بولاتتى - ھە؟

مۇشۇ تاپتا سۆز بولۇۋاتقان پەيتتە، مۇشۇ ۋاقىتتا، مۇشۇ چاغدا، ھازىرنىڭ ئۆزىدە: بۇندىن بىر ئاي بۇرۇن ماشىنا بېكىتىدە بولۇپ ئۆتكەن ئىش ھايىسخان چويۇنىڭ كۆز ئالدىدا گويا مۇشۇ تاپتا يۈز بېرىۋاتاتتى.

مۇشۇ تۇرقدا مۇشۇ ھالەتتە، مۇشۇ پەيتتە، مۇشۇ ۋاقىتتا، مۇشۇ چاغدا: - مۇشۇ تۇرقدا ئاشۇ قاپاقتىكى مۇزدەك سوغ چاپىنى ئەكىلىپ بەرسە ئەجەب ئۇبدان بولاتتى-ھە! - دېدى ئۇ لەۋلىرىنى تامشىپ. **مۇشۇمۇ كۈنمۇ؟** ← **مۇشۇ كۈن بولدىمۇ؟** : - نېمانداق ۋاقىتتا تۇغۇلۇپ قالغان بولغىدۇق. مۇشۇمۇ كۈنمۇ؟ - دەيتتى ئۇ ھەسرەتلىنىپ.

مۇشۇمۇ كۈن بولدىمۇ؟ تۇرمۇشنىڭ ئېغىر، كۆڭۈلسىزلىكىنى بىلدۈرىدىغان ئىبارە: - قارىغىنا، مۇشۇمۇ كۈن بولدىمۇ؟ - دېدى بوۋاي.

مۇشۇنچە ئال. مۇشۇ مىقداردىكى، مۇشۇ دەرىجىدىكى: مۇشۇنچە نەرسىنى قانداق كۆتۈرۈپ كېتىسىز؟

مۇشۇنچىلىك ئال. ئېيتىپ ئۆتۈلگەن ياكى

كۆرسىتىلگەن مىقداردا، شۇ دەرىجىدە: - رەھبەت ئۇكام، ئاۋۋال ئالانىڭ رەھىمىتى، ئاندىن قالسا دوختۇرلارنىڭ شەپقىتى بىلەن مۇشۇنچىلىك بولۇپ قالدىم: - دېدى ئۇ رازىمەنلىك بىلەن. - * سىز يوق چاغدا بىز مۇشۇنچىلىك بىرىنچە قىلدۇق. قالغىنىنى مەسلەھەتلىشىپ بىر تەرەپ قىلارمىز؟ - دېدى ئۇ.

مۇشۇنچىۋالا ئال. مۇشۇنچە كۆپ، شۇنچە نۇرغۇن: - بىزنىڭ بىللە ئوقۇۋانقىنىمىزغا خېلى يىل بولدى. سىز دائىم مەندىن، نېمە ئۈچۈن مۇشۇنچىۋالا باش قاتۇرۇپ ئۈگىتىسىز، دەپ سورايىتىڭىزغۇ؟ مەن جاۋاب بەرمەي كەلدىم، - دېدى ئۇ.

مۇشۇنداق ئال. ئېيتىپ ئۆتۈلگەن، كۆزدە تۇتۇلغاندەك، كۆز ئالدىدىكىدەك، ئاشۇنداق: - مەن كەتمەيمەن، ئۆمرۈم بويى ئىككى بالىڭىزنى بېقىپ مۇشۇنداق ئۆتۈپ كېتەي، - دېدى ئۇ ئېرىگە. - * سىلە دائىم مۇشۇنداق خام خىيال بىلەن مېنىمۇ، ئۆزۈڭلىنىمۇ ئالداپ يۈرۈسىلەر، - دېدى ئۇ.

مۇغە مېر سۈپ (ئە) بىلىپ تۇرۇپ ھېچنېمىنى ئۇقمىغان، سەزمىگەن قىياپەتكە كىرىۋالدىغان، ئالدامچىلىق بىلەن ئىش كۆرىدىغان؛ ساختىپەز، قۇۋ، ھىيلىگەر، خۇپسەن: مۇغە مېر ئادەم. * بۇ گەپلەر بولۇۋاتقاندا، مەتسىپت پات-پات يەر ئاستىدىن ماڭا قاراپ قويايتتى. ئۇنىڭ ھىيلىگەر، مۇغە مېر كۆزىدە نېمىدۇر يوشۇرۇنغاندەك قىلاتتى.

مۇغە مېر رانە رەۋ ← **مۇغە مېرلەرچە** :

ئۇ ئۇنىڭ قولىنى ئامبۇردەك قىسىپ، مۇغە مېر رانە نەزەر بىلەن قاراشلىرىدىنلا خوجايىنلاردا بولىدىغان تەكەببۇرلۇقنى ھېس قىلغانىدى.

مۇغە مېرلەرچە رەۋ، مۇغە مېرلەر رەدەك،

مۇغەمبەرلەرگە ئوخشاش، ھىيلىگەرلىك، خۇپسەنلىك بىلەن: بىز كىتابخانىدىن چىققىنىمىزدا ئالىپ مۇغەمبەرلەرچە ھىجىيىپ: « يۈرۈڭلار ئاشخانغا كىرىپ بىرەر رومكىدىن كۆتۈرەيلى » دېدى.

مۇغەمبەرلىك « مۇغەمبەر » سۆزىنىڭ

ئىسىم شەكلى: كەمپىر مۇغەمبەرلىك قىلىپ، ئۇلاردىن. مىننەتدار ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپتۇ. * — ئۇ مېنى ھېچ نەرسىنى بىلمەيدۇ دەپ ئويلايدۇ، ئۇ ھىيلىگەرلىك ۋە مۇغەمبەرلىك بىلەن مېنى ئالداۋاتىدۇ، — دېدى ئالىم.

مۇغەننى ئى (ئە) يېزىت. ساز چالغۇچى،

سازاندا: مۇغەننىلەرنىڭ ساز ئاۋازىدىن گۈلزار ئىچىدە خىجىلدۇر بۇلبۇل. ئۇيغۇر قىزلىرى چۈشسە ئۇسسۇلغا، كۆرسەن ئۇنى گوبيا قىزىلگۈل.

مۇقتا ئى (ر) نېم) < ماشىن > ماشىنا ۋە

مېخانىزىملارنىڭ ئىككى ئوقنى بىر-بىرىگە ئۇلايدىغان قىسمى.

مۇقابىل سۈپ (ئە) يېزىت. قارشى، قارشى

ھالدا، قارىمۇقارشى؛ زىت: مۇقابىل بولماق. مۇقابىل تۇرماق. * كۈنچىقىش لەشكەرلىرى يېتىپ كېلىش بىلەنلا، ئۇلارنىڭ قۇشۇنى قارشى چىقتى، ئىككى قوشۇن بىر-بىرىگە مۇقابىل بولۇپ تۇرۇشتى. * بۇنىڭغا مۇقابىل مىللىي ئارمىيە باتالىيونسۇ ئۆز نۆۋىتىدە جامدىن كۆنۈشە ھەر ۋە يېڭىشە رەھەرلەرگە بىرقانچە قېتىم ھەربىي رازۋېدكىچى ئەۋەتتى.

مۇقابىل بولماق بىر-بىرىگە قارىمۇقارشى

ھالدا بولماق، قارىمۇقارشى ھالدا تەبىئىي تۇرماق؛ ئۇ لەشكەرلىرىنى باشلاپ چىقىپ، ياۋ لەشكەرلىرىگە مۇقابىل بولدى.

مۇقابىل تۇرماق قارىمۇقارشى بۆلىشتە

تۇرماق: لەشكەرلەر شەھەردىن چىقىپ

چېدىر-بارگاھلارنى تىكىپ تەبىئىيلىققا كىرىشتى، نۇشاد بۇلغارىمۇ مۇقابىل تۇرۇشقا يۈزلەندى. **مۇقاتىل ئى (ئە) < بوت > ← مۇقاتىل دەرىخى.**

مۇقاتىل دەرىخى < بوت > سىر دەرىخى ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرىخە. يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، تەنۇر تۇخۇم شەكىللىك، گۈلى شاپتۇل چېچىمكى رەڭلىك، ئۆتكۈر خۇش بۇي پۇرايدۇ، مېۋىسى بۆرەك شەكىللىك، ئۇرۇقىنى ئىستېمال قىلىشقا بولىدۇ. شاكىلىدىن ماي ئېلىنىدۇ. ئەسلىي ماكانى جەنۇبىي ئامېرىكا، ھازىر گۇاڭدۇڭدا ئۆستۈرۈلمەكتە.

مۇقام ئى (ئە) ① < مۇز > ئۇيغۇر كلاسسىك

مۇزىكىسى « 12 مۇقام » ۋە ئۇنىڭ ھەربىر قىسمى. ھەربىر مۇقام چوڭ نەغمە، داستان ۋە مەشرەپتىن ئىبارەت ئۈچ قىسىمدىن تەركىب تاپىدۇ. 12 مۇقام جەمئىي 72 خىل نەغمە ۋە 170 تىن ئارتۇق ئاھاڭنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ بۈگۈن ئۈچ دوست بىرلىكتە ساتىراشخانغا كىرگەندە، مۇنىرىدىننىڭ يەكەنلىك سازەندە تونۇشى شاھابىدىن قولغا دۇتار ئېلىپ، مۇقام پەدىلىرىگە ساز چېلىپ ئولتۇراتتى. ② مۇزىكىلىق ئاھاڭ، مۇزىكا ئاھاڭى، كۆي ۋە ئۇنىڭ تەرتىپى: چۆ-چىۋ قىلىپ ئۆز مۇقامغا توۋلاپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈۋاتقان تورغاي ئاۋازى بەكمۇ يېقىملىق. * شۇ چاغ ئۆلكىمىز باشنى كۆتۈرۈپ، خۇشاللىققا ئوينايتتى داپنى. قەشقەر « كەڭتاشا تاپتۇق نىجات » دەپ، يېڭى مۇقامغا چالدى راۋابنى. ③ كۆچمە. تەرتىپ؛ ئۆلچەم، رىتىم: ئۇنىڭ بۇ خىل سۆزلىرى ئۆزگەرمەستىن بىر مۇقامدا ئېيتىلىپ تۇراتتى. * كونا يىل كارۋىنى قالدى ئارقىدا، يېڭى يىل تۇلپارى شوخ قانات

قاقتى. تاغ، ئورمان ياسىنىپ، ئەزىم دەريالار، يېڭى بىر مۇقامدا شارقىراپ ئاقتى. ④ كۆچمە. ھەرىكەت، ئۇسۇل، يول: ئۇستا كۆرمىگەن شاگىرت ھەر مۇقامدا يورغىلار (ماقال). * - بۇ دېگەنلىرىڭنىڭ ھەممىسى ئۆزۈڭنىڭ كونا مۇقامى، - دېدى شائىر. ⑤ نوپۇز، دەرىجە، مەرتىۋە: تۆمۈرخان ئۇلۇغ-كېچىك تىنىپ: - راستىن ئەۋلىيالىق مۇقامغا يېتىشكەن كىشى ئىكەن! - دېدى ھەيران قېلىپ.

مۇقام چالماق سناز بىلەن مۇقامنى ئورۇندىماق: فارابى ھەم قىدىر، نەپسى مۇزىكا دەرسىنى بەرسە، مۇقام چالسام بۇنىڭدەك يوق جاھاندا سۆھبىتى، خۇشتار. **مۇقامدا يوق** قائىدە-يوسۇندا يوق، ئۆرپ-ئادەتتە بولمىغان، ئەمەلىيەتكە خىلاپ: كاتىپ ئۆزىنىڭ ئورۇنسىز، مۇقامدا يوق گەپ بىلەن ئۆز ئېغىزىدىن كەتكۈزۈپ قويغانلىقىنى بىلىپ ئۇن-تىنىسىز جىمپ كەتتى. **مۇقامغا سىغمايلىق** ئەمەلىيەتكە، قائىدە-يوسۇنغا، ئەقىلگە ئۇيغۇن كەلمەسلىك: دائىم مۇقامغا سىغمايدىغان ئىشلارنى قىلىپ يۈرۈپ ئاخىر مۇشۇ كۈنگە قالدىڭ.

مۇقامغا يەتمەك بىرەر ئىشتا راسا پىشىپ يېتىلمەك، يۇقىرى پەللىگە چىقماق، ۋايىغا يەتمەك: بالا نۇرغۇن كىتابلارنى ئوقۇپ، كۆپ بىلىم ئېلىپ، ئۆلىمالىق مۇقامغا يېتىپتۇ.

مۇقامچى ئى. مۇقام ئېيتقۇچى، مۇقام ماھىرى: مەتباقۇپ مۇقامچىنىڭ غېجەك چېلىشىدىن زوقلىنىپ ساقاللىرىنى لەپلىدىتىپ ماقۇللايتتى، ئۇنىڭ بېيىنلىرى يېڭى ۋە تەسىرلىك ئىدى. **مۇقامچىلىق** ئى. مۇقام ئېيتىش، مۇقام بىلەن شۇغۇللىنىش: ئۇنىڭ چوڭ بوۋىسى ھاشىمئاخۇن

(ھاشىم ساتارا) ئەينى زاماندىكى ئەڭ مەشھۇر خەلق مۇقامچىلىرىدىن بولۇپ، مۇزىكىچىلىق، مۇقامچىلىق، ساھەسىدە خېلى داڭقى بار كىشىلەردىن بولغان.

مۇقامشۇناس ئى. مۇقامنى تەتقىق قىلىدىغان كىشى، مۇقام مۇتەخەسسسى: بۇ يىل، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مەشھۇر سەنئەت ئەربابى، ئاتاقلىق مۇقامشۇناس تۇرداخۇن ئاكا تۇغۇلغانلىقىغا بىر ئەسىر بولۇپ ئاشتى.

مۇقامشۇناسلىق ئى. مۇقامنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم، مۇقامنى تەتقىق قىلىش ئىشى: ئۇ 70 يىللىق ھاياتىنى ئۇيغۇر خەلق ئەلنەغمىسى ۋە مۇقامشۇناسلىق بىلەن ئۆتكۈزگەن. **مۇقاۋا** ئى (ئە) <مەت> كىتاب-ژۇرنال، دەپتەر ۋە شۇ قاتارلىقلارنىڭ قەغەز، سۇلياۋ قاتارلىق نەرسىلەردىن قىلىنغان سىرتقى قىسمى؛ تاشلىق: قاتتىق مۇقاۋا. يۇمشاق مۇقاۋا. كىتابنىڭ مۇقاۋىسى.

مۇقاۋىچى ئى. كىتاب-ژۇرنال، دەپتەر ۋە شۇ قاتارلىقلارنى مۇقاۋىلايدىغان ئادەم.

مۇقاۋىچىلىق ئى <مەت> كىتاب ئىشلەش جەريانىدىكى مۇقاۋا لايىھىلەش خىزمىتى. ئۇ مۇقاۋا نەقىشى، تىنۇل ۋە قوشۇمچە بەتلەرنىڭ لايىھىلىنىشى، مۇقاۋا ماتېرىياللىرىنىڭ تاللىنىشى، تۈپلەش شەكلىنىڭ بەلگىلىنىشى قاتارلىق ئىش ھالقىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مۇقاۋىسىز سۈپ. مۇقاۋىسى يوق، مۇقاۋىغا ئېلىنمىغان: مۇقاۋىسىز كىتاب بولمايدۇ، ئەلۋەتتە.

مۇقاۋىلاتماق «مۇقاۋىلىماق» يېتىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مۇقاۋىلانماق « مۇقاۋىلىماق » پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: ياغاق ياغىچىدىن ياسالغان نەقىشلىك شىرە ئۈستىدە شەيخ سەئىدىنىڭ قىزغۇچ كۆندىن كۆركەم مۇقاۋىلانغان « بوستان » ناملىق مەشھۇر كىتابى ئوچۇق تۇراتتى.

مۇقاۋىلىق سۈپ. مۇقاۋىسى بار، مۇقاۋىلانغان، تاشلانغان: ئۇ ھازىر كۆزەينىكىنى تاقاپ، تىزىغا قويۇۋالغان قارا خۇرۇم مۇقاۋىلىق چوڭ بىر كىتابنى ئوقۇپ ئولتۇراتتى.

مۇقاۋىلىماق پ. كىتاب، ژۇرناللارنىڭ سىرتىنى مۇقاۋا بىلەن ئورىماق، تاش قاپلىماق؛ تاشلىماق.

مۇقەددەس [ئە] ① سۈپ. ئەزىز، ئۇلۇغ،

تەڭداشسىز: مۇقەددەس جاي. مۇقەددەس كىتاب. * قۇددۇس شەھىرى - يەھۇدى دىنىدىكىلەرنىڭ نۇقتىئىنەزىرىدىن ناھايىتى مۇقەددەس سانىدىغان جايى. * بەش ئەسىر ئىلگىرىكى زامان كۆكىدىن، ئۇ پەسلەپ يېقىنلاپ كەلدى ئالدىغا. مۇقەددەس ئەۋلىيا نوھنىڭ كېمىسى، ۋە ئۇلۇغ ھېكمەتلەر چۈشتى يادىغا. ② سۈپ. ئالىيچاناب، سۆيۈملۈك، بىباھا، شەرەپلىك: ھازىر ھەممىزنىڭ ئەڭ مۇقەددەس ئانىسى، كىندىك قېنى تۆكۈلگەن جانجان ۋە تىنىمىز دۈشمەنلەرنىڭ قامالى ئىچىدە تۇرماقتا. * تۇغۇلدۇم دۇنياغا ئۆلمەس دەيمەن، ئۆلسەممۇ ئارماندا كەتمەس دەيمەن. مۇقەددەس ئەل ئىشى بولسا كەڭ ئاسمان، كۆكسىدە يۇلتۇزدەك ئۆچمەس دەيمەن. * يانار دىلدا ئۇلۇغ ئىستەك، چېكىنمەيمەن كۈرەش جەڭدىن، جاھان قايىل مۇقەددەس بۇرچ، ئەقىدە-ئېتىقادىغا. ③ ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مۇقەددەس ئائىلە < پەلس > پەيلاسوپ

ئاكا-ئۇكا بۇئېرلارغا ۋە ئۇلارنىڭ مۇرىتلىرىغا قويۇلغان لەقەم. ئۇلار بارلىق رېئاللىقتىن، پارتىيىدىن ۋە سىياسىيىدىن تاشقىرى تۇرىدىغان، بارلىق ئەمەلىي پائالىيەتلەرنى ئىنكار قىلىدىغان، ئەتراپتىكى دۇنيانى ۋە ئۇنىڭدا يۈز بەرگەن ئىشلارنى پەقەت « تەنقىدىي ھالدا » جىمغىنا كۆزىتىدىغان بىر خىل تەنقىتى تەرغىپ قىلغان، ماركس بىلەن ئېنگىلس بۇ بىمەنە ئىدىيەنى ئېقىمغا قەتئىي قارشى تۇرغان.

مۇقەددەس جاي ① < تارىخ > دىن مۇخلىسلىرى ئۇلۇغلايدىغان ۋە دىن ئاساسچىلىرىنىڭ ھايات-پائالىيەتلىرىگە زور مۇناسىۋىتى بار جاي. مەسىلەن، خرىستىئان مۇرىتلىرى يېرۇسالېمنى، ئىسلام مۇرىتلىرى مەككىنى مۇقەددەس جاي دەپ ھېسابلايدۇ. ② ئالاھىدە زور تارىخىي ئەھمىيەتكە ۋە تەسىرگە ئىگە يەر. مەسىلەن، نىلقا شىنجاڭنىڭ ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى تارىخىدىكى مۇقەددەس جايدۇر. **مۇقەددەس خەزىنە تۈزۈمى** < تارىخ > تەيپىگىتىيەنگو يولغا قويغان تۇرمۇش مۇلازىمەتلىرىنى تەڭ تەقسىم قىلىش تۈزۈمى. بۇنىڭدا، پۈتۈن كىيىم-كېچەك ۋە ئوزۇق-تۈلۈكنىڭ ھەممىسىگە مۇقەددەس خەزىنە خىراجەت چىقارغان. ھەممىدە تەڭ-باراۋەر بولۇش — بۇ تۈزۈمنىڭ باشلىنىشى بولغان.

مۇقەددەس روھ < دىن > خرىستىئان دىنىنىڭ ئاساسىي ئەقىدىسى بولغان « ئۈچلۈك گەۋدە » دىكى ئۈچىنچى تەرىكپ. خرىستىئان دىنىدا ئاللاھ پەقەت بىر، ئەمما ئۇ مۇقەددەس ئانا، مۇقەددەس بالا ۋە مۇقەددەس روھتىن ئىبارەت ئۈچ

تەركىبىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى، بۇ ئۇچى ئۈچ روھ ئەمەس، بىر روھ؛ بىر تەركىبمۇ ئەمەس. بۇ سىرنى ئەقىل-ئىدراك بىلەن ئەمەس، بەلكى ئېتىقاد ئارقىلىقلا قوبۇل قىلىشقا بولىدۇ دەپ قارايدۇ.

مۇقەددەس كىتابلار <دىن> دىندا ئاللادىن پەيغەمبەرلەرگە چۈشۈرۈلگەن دەپ قارىلىپ ئۇلۇغلىنىدىغان ۋە ئېتىقاد قىلىنىدىغان كىتابلار. مەسىلەن، قۇرئان، ئىنجىل، تەۋرات، زەبۇر قاتارلىقلار.

مۇقەددەسلەشتۈرمەك ① مۇقەددەس نەرسىگە ئايلاندۇرماق. ② <پەلس> مەلۇم مۇددىئانى ئەمەلگە ئاشۇرۇش يولىدا مەلۇم نەرسە، ئىدىيە قاتارلىقلارنى دىنىي ياكى باشقا يوللار ئارقىلىق مۇقەددەسلىك دەرىجىسىگە كۆتۈرۈشكە قارىتا ئېيتىلىدۇ.

مۇقەددەسلەشتۈرۈلمەك «مۇقەددەسلەشتۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: زەمزمە - مەككىنىڭ شەرقىگە، كەبىنىڭ جەنۇبىغا جايلاشقان ۋە ئىسلام دىنىدا مۇقەددەسلەشتۈرۈلگەن چوڭقۇر قۇدۇق.

مۇقەددەم رەۋ (ئە) بۇرۇن، ئىلگىرى، ئالدىن، ئاۋۋال: شۇنىڭ بىلەن بۇ خوتۇنلىرىنى يولغا سېلىۋېتىپ، ئىككى يىل مۇقەددەم يەنە بىر قىزغا ئۆيلىنىپتۇ. لېكىن ھازىرغىچە بۇ خوتۇندىنمۇ پەرزەنتتىن سادا يوقمىش.

مۇقەددىمە ئى (ئە) ① ئىلمىي، ئەدەبىي، مۇزىكا، تىياتىر ئەسەرلىرى ۋە گەپ-سۆز، نۇتۇق قاتارلىقلارنىڭ كىرىش قىسمى، باشلىنىشى: كىتابنىڭ مۇقەددىمىسى. مۇزىكىنىڭ مۇقەددىمىسى. دراممىنىڭ مۇقەددىمىسى. ② كۆچمە. بىرەر ئىشنىڭ

بېشى، دەسلەپكى باسقۇچى: ئەتىكى توپنىڭ مۇقەددىمىسى ھېسابىدىكى بۇ ئۇسسۇل سورۇنى كەچ كىرگەنچە قىزىشقا باشلىدى. * 70 يىلدىن بۇيانقى تارىخ شۇنى ئىسپاتلىدىكى، شىنخەي ئىنقىلابى دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ مۇقەددىمىسى سۈپىتىدە كېيىنكى بىر قاتار تارىخىي تەرەققىياتلار ئۈچۈن يول ئېچىپ بەردى.

مۇقەررە سۈپ (ئە) ① ۋۇجۇدقا كېلىشى، يۈز بېرىشى، ئەمەلگە ئېشىشى ئېنىق بولغان؛ شۈبھىسىز، تۇرغان گەپ، چوقۇم: بىر ئەركىشى ئالداشقا باشلىسىلا، كەينى-كەينىدىن يالغان ئېيتىشى مۇقەررە. * كىشىلەرنى ھەرىكەتكە كەلتۈرىدىغان ھەممە نەرسە مۇقەررە يوسۇندا ئۇلارنىڭ كالىسىدىن ئۆتۈشى كېرەك. // سىنىپلار مۇقەررە پەيدا بولغاندەك، ئۇلار مۇقەررە يوقلىدۇ. سىنىپلارنىڭ يوقلىشىغا ئەگىشىپ دۆلەت مۇقەررە يوقلىدۇ. ② قارار تاپقان، تايىن؛ تۇرغۇن ھالەتكە كەلگەن: مۇقەررە تەرتىپ.

مۇقەررە باغلىنىش <لوى> كىشىلەرنىڭ ئىرادىسىگە بېقىنماي يۈز بېرىدىغان باغلىنىش، يەنى قانۇنىيەتلىك باغلىنىش. **مۇقەررە ھۆكۈم** <لوى> ھۆكۈملەنگۈچىسى بىلەن ھۆكۈملىگۈچىسى ئوتتۇرىسىدىكى باغلىنىشلىق مۇقەررەلىك خاراكتېرىگە ئىگە بولغان ھۆكۈم. مەسىلەن، سوتسىيالىزم مۇقەررە ھالدا كاپىتالىزم ئۈستىدىن غەلبە قىلىدۇ، دېگەندەك. **مۇقەررەلەشتۈرمەك** «مۇقەررەلەشمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مۇقەررەلەشتۈرۈلمەك «مۇقەررەلەشتۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

مۇقەررەلەشمەك پ. ئېنىق قارار تاپقان

ھالەتكە كەلمەك، مۇقىملاشماق، جەزمەنلەشمەك: شۇ كۈنلەردە ئاقسۇنىڭ ئىككىلا شەھىرىدە ئۇرۇشنىڭ مۇقەررەلىشىپ قالغانلىقىدىن دېرەك بەرگۈچى بەلگە-ئالامەتلەر سېزىلەرلىك دەرىجىدە ئاشكارىلىنىشقا باشلىدى.

مۇقەررەلىك ئى <پەلس> شەيئىلەرنىڭ تەرەققىيات ۋە ئۆزگىرىش جەريانىدا ساقلانغىلى بولمايدىغان مۇقەررە يۈزلىنىشى. ئادەتتە ئۇ شەيئىلەرنىڭ ماھىيىتى تەرىپىدىن بەلگىلىنىدۇ. شەيئىلەرنىڭ مۇقەررەلىكىنى بىلىش ئەمەلىيەتتە شەيئىلەرنىڭ ماھىيىتىنى بىلىش بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

مۇقەررەلىك ئالىمى <پەلس> كىشىلەرنىڭ ئوبىيكتىپ قانۇنىيەتلەرنى ئىگىلەشتىن بۇرۇنقى ئوبىيكتىپ قانۇنىيەتلەرنىڭ قوماندانلىقىغا قارىغۇلارچە بويسۇنىدىغان ھالىتى.

مۇقۇلداشماق پ. دىئال. تىل بىرىكتۈرمەك، گېپىنى بىر قىلماق؛ مەخپىي مەسلىھەتلەشمەك.

مۇقىم (ئە) ① سۈپ. بىر جايدا دائىم تۇرىدىغان، ئۆزگەرمەيدىغان، تۇراقلىق؛ مۇقىم مۈلۈك. مۇقىم ئىشچى. گەپنى مۇقىم قىلماق. * ئۇ قانچە كەچ يېتىپ قالمسۇن، ئەتسى يەنە شۇ مۇقىم بىر ۋاقت - تاڭ سەھەردە ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىدىغان ئادىتى ئۆزگەرمىدى. ② دائىم بولۇپ تۇرىدىغان، ھەمىشە، دائىم: - شەھەردىن بىز تەرەپكە قاتنايدىغان مۇقىم ماشىنا يوق، - دېدى ئۇ.

مۇقىم باھا <سئىق> پىلان، ستاتىستىكا خىزمەتلىرىدە ئوخشاش بولمىغان مەزگىللەردە قىممەت كۆرسەتكۈچلىرىنى ھېسابلاش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان مەلۇم بىر مۇقىم مەزگىلدىكى

باھا كۆزدە تۇتۇلىدۇ. **مۇقىم بولماق** ئۆزگەرمەيدىغان، تۇراقلىق ھالەتكە كەلمەك؛ مانا بۇ خىل ۋاسىتىلىك قىزىقىش بىرقەدەر مۇقىم بولىدۇ، ئۇ دېققەتنى ھەرىكەت جەريانىدا باشتىن ئاخىر ساقلاپ تۇرىدۇ.

مۇقىم دولقۇن <فىز> مەلۇم دائىرە بىلەنلا چەكلىنىپ، سىرتقا تارالمايدىغان دولقۇن.

مۇقىم غالتەك <فىز> ئورنى تۇراقلىق غالتەك. ئىشلىتىلگەندە چاقى ئايلىنىدۇ، بىراق پۈتۈن غالتەكنىڭ ئورنى ئۆزگەرمەيدۇ. بۇنداق غالتەك پەقەتلا كۈچنىڭ نىشانىنى ئۆزگەرتەلەيدۇ، لېكىن كۈچنى تېجەپ قالالمايدۇ.

مۇقىم كۆك <ئورم> كۆچەتلەرنىڭ چاچما يىلتىزلىرى ۋاقتىدا يېتىلىپ، يەرگە ئۆزلىشىپ، ئۇزۇقلۇق يەتكۈزۈپ بېرەلگەن ۋاقتىدا قايتا كۆكلىگەن ھالىتى.

مۇقىم ئۆسۈم <سئىق> مەملىكىتىمىزدە، مىللىي كاپىتالىستىك سودا-سانائەتتە ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيلار كەسىپلەر بويىچە شېرىكەشكەندىن كېيىن، دۆلەتنىڭ ئەسلىي مىللىي كاپىتالىستلارغا تەئەللۇق ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىنى سېتىۋېلىشتا قوللانغان بىر خىل چارىسى.

مۇقىم ئېقىم <فىز> ئاقار جىسىمنىڭ خالىغان بىر نۇقتىدىكى ئېقىش تېزلىكى ۋاقتىغا ئەگىشىپ ئۆزگەرمەيدىغان ئېقىم. ئەكسچە بولغاندا مۇقىمسىز ئېقىم دېيىلىدۇ.

مۇقىم ئىشلەپچىقىرىش فوندى <سئىق> مۇقىم فوندى، يەنى كارخانىدىكى مۇقىم مۈلۈكلەرنىڭ پۇل بىلەن ئىپادىلىنىش شەكلى.

مۇقىمىدىماق پ ← مۇقىمىلىماق: قاۋۇل

ئۆزىنى مۇھاسىرە قىلىپ ئولتۇرغان يوچۇن ھەمراھلارنىڭ كۆڭلىدە قانداق مۇددىئا بارلىقىنى تازا ئاڭقىرالماغان بولسىمۇ، ئەمما « بۇلار چوقۇم ياخشى ئادەملەر ئەمەس! » دېگەننى قايتا-قايتا مۇقىمداپ كېلىۋاتاتتى. **مۇقىمىسىز** سۈپ. بىر خىل ھالەتتە تۇرمايدىغان، ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان؛ تۇراقسىز: ھازىر ئۇرۇش ۋاقتى، يېڭىشە ھەرنىڭ سېپىلى ئىچىدىكىگە قارىغاندا كۈنئەھەر بازىرى مۇقىمىسىز. قەمەرنىڭ بۇ يەردە مىللىي ئارمىيىگە شەپقەت ھەمىشىسى بولۇپ ئىشلىگەنلىكىنى بىلىدىغانلار كۆپ.

مۇقىمىسىزلىق ئى. ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان

تۇراقسىز ھالەت؛ تۇراقسىزلىق، مەيدانسىزلىق؛ مۇشۇنداق ئادەتنى يېتىلدۈرگەندىلا ئاندىن ئەخلاقىي ھەرىكەتلەرنى تاسادىپىيلىق، مۇقىمىسىزلىقتىن مۇقىم، ئىزچىل ھەرىكەتكە ئايلاندۇرغىلى بولىدۇ.

مۇقىملاشتۇرماق « مۇقىملاشماق » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۈچىنچى قېتىملىق ياندۇرۇپ تەكشۈرۈشتىن كېيىن، گۈلەندەم دىئاگنوزنى مۇقىملاشتۇردى. * ئۇ ئاخىرىدا يەر شارى مىقياسىدا ھېلىقىدەك مېۋىنىڭ يوقلۇقىنى ئاساسەن مۇقىملاشتۇردى.

مۇقىملاشتۇرۇش ① « مۇقىملاشتۇرماق »

پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < بئول > توقۇلما، ئورگان ياكى ئورگانىزملارنى سۇيۇق كىسلاتا، ئىسپىرت ۋە باشقا قېتىشنى ئىلگىرى سۈرىدىغان ئېرىتمىلەرگە چىلاش ئارقىلىق ئۆلتۈرۈپ قاتۇرۇش ياكى ساقلاش.

مۇقىملاشتۇرۇلماق « مۇقىملاشتۇرماق »

پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ھەر ھەپتىنىڭ 2-، 4-كۈنى چۈشتىن كېيىنكى يېرىم كۈن ئۆگىنىش ۋاقتى قىلىپ مۇقىملاشتۇرۇلدى.

مۇقىملاشماق پ. ئۆزگەرمەيدىغان، مۇقىم

ھالەتكە كەلمەك؛ تۇراقلاشماق؛ جەزملەشمەك: ماتور سىناش جازىسىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك ياسالغانلىقى مۇقىملاشتى. * ئاكامنىڭ شەھەرلىك سېمونت زاۋۇتىغا يۆتكىلىپ مۇقىملىشىپ قالغىنىمۇ 12 يىل بولاي دەپ قالغانىدى.

مۇقىملاشماق پ. تۇراقلىق، مۇقىم ھالەتكە

كەلمەك، مۇقىملاشماق: مۇقىملاشماق ئاساسىي شاخ ئوتتۇرىسىدىن ياكى ئەھۋالغا قاراپ 20 - 30 سانتىمېتىر قالدۇرۇپ قىسقارتىلىدۇ. * ئەگەر يەرلەر بىرنەچچە يىللىق مۇقىملاشما دېھقانلار يەرگە جان كىرگۈزۈشتە پۇل بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرمايدۇ.

مۇقىملىق « مۇقىم » سۆزىنىڭ ئىسمى

شەكلى: قانۇن ھەم نىسپىي ھالدا مۇقىملىققا ئىگە بولۇشى، ھەم سىياسىيىنىڭ، ئىقتىسادنىڭ ئۈزلۈكسىز تەرەققىي قىلىپ، ئۆزگىرىپ تۇرۇش ئېھتىياجىغا ئۈزلۈكسىز تۈردە مۇۋاپىقلىشىپ تۇرۇشى كېرەك.

مۇقىملىماق پ. تۇراقلىق، مۇقىم ھالەتكە

كەلتۈرمەك، تۇراقلاشتۇرماق، جەزمەنلەشتۈرمەك: - بىز قان بېرىشكە ئۆزىنى تىزىملىتىدىغان بىرنەچچە يۈز ئىشچىدىن سالامەتلىكىنى تەكشۈرۈپ، مۇشۇ كىشىلەرنى مۇقىملىدۇق، - دېدى بارات قوپاللىق بىلەن.

مۇكاپات ئى (ئە) ئېرىشكەن نەتىجە،

ياراتقان بىرەر تۆھپە، كۆرسەتكەن خىزمەتلەر ئۈچۈن بېرىلىدىغان ماددىي نەرسە؛ ئىنئام: مۇكاپات ئالماق. مۇكاپات بەرمەك. * مەشۇر مۇكاپات بۇغدىيىنى، قالدۇرۇق يېرىدىن چىققان پىيازنى ئېشەك ھارۋىسىغا باستى.

مۇكاپات ئالماق ياراتقان تۆھپە،

كۆرسەتكەن خىزمىتى، نەتىجىسى ئۈچۈن

ئىنتامغا ئېرىشمەك، مۇكاپاتلانماق: بەختىگە يارىشا يىللىق ئىمتىھاندا ئەلاچى بولۇپ باھالىنىپ مۇكاپات ئالدىم. **مۇكاپات بەرمەك** ياراتقان تۆھپىسى، كۆرسەتكەن خىزمىتى، نەتىجىسى ئۈچۈن ئىنتام بەرمەك، مۇكاپاتلىماق: زاۋۇت پارتكومى ئىتتىپاق كومىتېتىغا 500 يۈەن پۇل مۇكاپات بېرىدۇ.

مۇكاپات پۇلى ① بىرەر ئىش، ۋەزىپە، مۇسابىقە قاتارلىقلاردا نەتىجە قازانغانلىقى سەۋەبىدىن مۇكاپات نەرىقىسىدە بېرىلگەن پۇل. ② <س ئىق> ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىش پىرىنسىپىغا ئاساسەن قوشۇمچە ئىش ھەققى سۈپىتىدە تارقىتىلىدىغان پۇل.

مۇكاپاتلاشماق «مۇكاپاتلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆمۈك دەرىجىسى.

مۇكاپاتلانماق «مۇكاپاتلىماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: يىغىن ناھايىتى قىزغىن ئېچىلدى. «ئۈچتە ياخشى» ئوقۇغۇچىلار مۇكاپاتلاندى.

مۇكاپاتلىق سۈپ. مۇكاپاتى باز، مۇكاپات بېرىلىدىغان: مۇكاپاتلىق پاي چېكى. مۇكاپاتلىق ئويۇن. * مەن «شىنجاڭ ئاياللىرى» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىنىڭ مۇكاپاتلىق بىلىم سىناش پائالىيىتى ئېلىپ بېرىش توغرىسىدىكى خەۋىرىنى گېزىتىش كۆرۈپ ئىنتايىن خۇشال بولدۇم.

مۇكاپاتلىماق پ. ياراتقان تۆھپىسى، كۆرسەتكەن خىزمىتى، نەتىجىسى ئۈچۈن ئىنتام، مۇكاپات بەرمەك: يېقىندا ناھىيىلىك كىنو فىلىم تارقىتىش شىركىتى ئىلغار كىنو قويۇش دۇيى ۋە ئىلغار كىنو قويغۇچىلارنى مۇكاپاتلىدى.

مۇكاپاتنامە ئى. مۇكاپاتلانغانلىقى ھەققىدە

بېرىلگەن ئىسپات قەغىزى. **مۇكەممەل** سۈپ [ئە] ① ھەر جەھەتتىن تولۇق، كەم-كۈتمىسىز، تەلتۆكۈس:

مۇكەممەل قۇرۇلما. مۇكەممەل ئەسەر. * موللا تاھىر تاش موللام تەرىپىدىن يېزىپ قالدۇرۇلغان بۇ نۇسخە ئىلگىرىكى نۇسخىلىرىدىن بىرقەدەر مۇكەممەل. * پۈتۈن ئەل «ھۆرىيەت!» دېسە، تېخى غەپلەتتە ئۇخلايمسۇن؟ ئۆلۈمدىن قورقىمىغىن ھەرگىز مۇكەممەل بولسا ئىمانىڭ. ② تاكامۇللاشقان، كامالەتكە يەتكەن: ئاتام رەھىمىتى ئەرەب، پارس تىللىرىنى مۇكەممەل بىلگەندىن باشقا، يەنە خەنزۇ، مانجۇ، ئىنگلىز تىللىرىنىمۇ ياخشى بىلەتتى. * بالىلىرى ئارىدىن بىرى يىلنى ئۆتكۈزۈپ، بىرىنىڭ ھۈنرىنى بىرى ئۆگىنىپ، ھەربىرى ئۈچتىن ھۈنەرگە مۇكەممەل بولۇپتۇ.

مۇكەممەلسىزلىك ئى. مۇكەممەل ئەمەسلىك، مۇكەممەللىشەلمەسلىك: سوتسىيالىستىك تۈزۈمىمىزنىڭ بىرقەدەر مۇكەممەلسىزلىكتىن بىرقەدەر مۇكەممەللىككە يېتىشتە ئۇزاق بىر جەرياننى بېسىپ ئۆتۈلگەنلىكى مۇقەررەر، ئەلۋەتتە.

مۇكەممەللىشتۈرمەك «مۇكەممەللەشمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇنىڭ زېرەك مېڭىسى ۋە مول بىلىمى بۇ پىلاننىڭ ياخشى نەتىجىسىگە بولغان ئىشەنچىسىنى مۇكەممەللەشتۈرگەندى.

مۇكەممەللىشتۈرۈلمەك «مۇكەممەلەشتۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: قۇرۇلۇشقا ئىشلىگۈچى كارخانىلاردا ھەر خىل قائىدە-تۈزۈملەر تەدرىجىي ئورنىتىلدى ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈلدى. **مۇكەممەللەشمەك** پ ① ھەر جەھەتتىن تولۇقلانماق، كەم-كۈتمىسىز ھالەتكە كەلمەك، تەلتۆكۈس بولماق: ئاپتونوم رايونىمىزدا خەلق قۇرۇلتىيى تۈزۈمى تەشكىلى

يولداش دېمە (ماقال). * - مۇنداق كۈنلەردە مۇڭۇغا مۇڭداش بولغان كىشى كۆزۈڭگە گۈل بولۇپ كۆرۈنىدۇ، - دېدى ئۇ ئەكبەرگە .

مۇڭداش بولماق مۇڭلىرىنى، دەرد-ھەسرەتلىرىنى، قايغۇلىرىنى ئۆزئارا دېيىشىپ تۇرىدىغان كىشىلەردىن بولماق؛ ئەنە ئۇنىڭ ئوغلى، قاراڭغۇ كېچىلەردە ئانىسىغا مۇڭداش بولۇپ، چوڭقۇر خىيال بىلەن قاپاق تۈرۈپ ئولتۇرماقتا .

مۇڭداشماق سۈپ. كىشىلەر بىلەن مۇڭدىشىشنى، سىردىشىشنى ياخشى كۆرىدىغان، مۇڭدىشىشقا ئامراق، پاراڭخۇمار؛ ئۇ يەنىلا ئۆزىنىڭ يېزا ھاياتىنى سېغىناتتى سەھرالقلار مۇڭداشماق بولىدۇ. * ئۇ كاج، تەرسا بولغىنى بىلەن، بەكمۇ ئاق كۆڭۈل، تەدبىرلىك، مۇڭداشماق ئادەم ئىدى .

مۇڭداشماق پ. ئۆزئارا مۇڭلىرىنى، دەرد-ھەسرەتلىرىنى، قايغۇلىرىنى ئېيتىشىپ پاراڭلاشماق، سىرداشماق؛ ئاشخام ئۇ ئۇخلاش ئالدىدا ھەمرا بىلەن ئۇزاققىچە مۇڭداشتى. * سادىق بۇ ساددا، ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي كىشىلەر بىلەن بىردەم مۇڭداشقاندىن كېيىن خوشلاشتى .

مۇڭ-زار مۇڭ ۋە زار؛ خەلقنىڭ مۇڭ-زارىدىن توقۇلغان بۇ مىسرالار سورۇندىكىلەرنىڭ يۈرەك-باغرىلىرىنى ئېزىۋەتكەندى. * يۇرتداشلىرىم كۆزلىرىدىن ياش تۆككەن، مۇڭ-زارغا تولغان ھالدا مۇنۇلارنى ئېيتىپ بەردى .

مۇڭغايماق پ. غەربىسىنماق، مۇڭلانىق؛ نامازدىن كېيىن مۇڭغىيىپ بىردەم ئولتۇردۇم. ئۇخلاپ قېلىپتېمەن، بولمىسا ئۇلارنىڭ ئۆيگە تىقىلىۋېلىپ مالمان قىلىشقا يول قويمىيىتىم .

مۇڭلانىق پ. مۇڭلۇق، مەيۇس، غەمكىن ئەھۋالغا چۈشمەك؛ مەيۇسلەنمەك؛

جەھەتتە يەنىمۇ مۇكەممەللىكتى. ② تاكامۇللاشماق، كامالەتكە يەتمەك؛ ئۆزىنىڭ خىيالىي تەسەۋۋۇبىدا مۇكەممەللىككە گۈزەل قىز ئوبرازىنى شەكىللەندۈرۈپ ئالغان بولسا، ئەنە شۇ گۈزەل قامەتنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈشنى مەسلىھەت قىلىش بىلەن تولدۇرىمىز. **مۇكەممەللىك** « مۇكەممەل » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ ناخشا ھەددىدىن زىيادە كۆپ بولۇپ كەتسە، پېرسوناژلارنىڭ خاراكتېرى ۋە ۋەقە بىرلىكىنىڭ مۇكەممەللىكى بۇزۇلۇپ كېتىدۇ .

مۇڭ ئى. غەم-قايغۇ، مەيۇسلۇك، كۆڭۈل يېرىملىق؛ مۇڭ باسماق. مۇڭ سالماق. * ناشۋاي راۋاب تارلىرىدىن ئېقىپ چىقۇاتقان مۇڭ ئارقىلىق، يىگىتلەرگە بارغانسېرى يۈرەك دەردىنى، ئارمىنى ئېچىپ سۆزلەيتتى. * بۇۋىخەلچەم سىڭلىسىنىڭ مۇڭلىرىنى ئاڭلاپ، ئىچ ئاغرىتىپ يىغلاپتۇ .

مۇڭ باسماق غەمگە پاتماق، غەم-قايغۇغا، كۆڭۈل يېرىملىققا قالماق، مەيۇسلۇككە چۆمەك؛ ئويغاتتى لەيلىنىڭ ئەلەملىك دادى، مۇڭ باسقان يېزىنى غەپلەت ئۇيقۇدىن. يىراقتىن كەلگەندە مۇڭلۇق پەريادى، يىغلاشتى ئۈچ گۆدەك دەھشەت قايغۇدىن .

مۇڭ سالماق غەمگە پاتۇرماق، غەم-قايغۇغا، كۆڭۈل يېرىملىققا قويماق، مەيۇسلەندۈرمەك؛ توختىغان بوشقنا قىلدى تەبەسسۇم، پەتنۇسنى كۆتۈرۈپ چىقتى بوسۇقتىن. « رەھىمىتى بولسدى... » ئۇنىڭ شۇ گېپى، دىللارغا مۇڭ سېلىپ ئايرىدى زوقتىن .

مۇڭداش ئى. غەم-قايغۇ، كۆڭۈل يېرىملىقتا ئورتاق بولغان، ئۆزئارا دەرد-ھەسرەتلىرىنى دېيىشىدىغان كىشى؛ مۇڭداش بولماق. * بىر سۆزلىشىپ مۇڭداش دېمە، بىللە مېڭىپ

ئۇنىڭ بۇ ھالىتى ئۇزۇنغا بارمىدى، ئۇنىڭ كۈلكىسى ئاستا-ئاستا غايىب بولۇپ، كۆزلىرى يەنە مۇڭلاندى. * مەي ئىچەر بەزىلەر دەردتە مۇڭلىنىپ، بەزىلەر كىمىدىندۇر رەنجىپ-خۇپلىنىپ، بەزىلەر پايدىسى خۇشاللىقىغا، بەزىلەر بىر ئىشتىن قاتتىق ئويلىنىپ،

مۇڭلۇق سۈپ. مۇڭغا تولغان، غەمكىن، مەيۈس: مۇڭلۇق ناخشا. مۇڭلۇق ئاۋاز. * زىلە يىنىڭ مۇڭلۇق قىياپىتى ئېلىئاخۇن ئاكامغا تەسىر قىلدى ئەتىمالىم، دولسىدىكى كەتەننى يەرگە ئېلىپ يېنىغا باردى. * مەن ئايغا قارايمەن ھەر كۈنى ئاخشىمى، ياش تۆكۈپ ئېيتىمەن مۇڭلۇق ناخشىنى. ئاي نېچچۈن ئېرىمەس، چۈشمەس يېنىمغا، تاپماقچى بولىدۇ مەندىن ياخشىنى.

مۇلازىم ئى (ئە) ① تارس. باي، ھاكىم، ئەمەلدارلارنىڭ ھۇزۇرىدا ئۇلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىدىغان كىشى: ئوردا مۇلازىمى. * «گۈلباغ» ئالىپلار قورشاش ئىچىدە قالغان چاغدا، دۈشمەن شاھى، مەسلەھەتچى، ئۇنىڭ بىزمۇنچە مۇلازىملىرى، دۈشمەن شاھىنىڭ قىزى ۋە خىزمەتكارلىرى ئەسىرلەرنى كۆرۈشكە باشلايدۇ. ② خىزمەتچى، خادىم: دۇكان مۇلازىمى. مېھانخانا مۇلازىمى. * شەھەرلەردىكى «مەدەنىيەتلىك بولۇشنىڭ ئاسانلا كۆزگە چېلىقىدىغان نامايەندە» لىرىنى نۇقتىلىق ھالدا ياخشى تۇتۇپ، تىجارەت خادىملىرى، مۇلازىملىرىنى خىزمەت قىلىش سۈپىتىنى ياخشىلاشقا سەپەرۋەر قىلىش لازىم.

مۇلازىمەت ئى (ئە) خىزمەت؛ كۈتۈش: مۇلازىمەت قىلماق. * - دېھقانلار بازار ھەققىدىكى ئۇچۇرغا، قەرز پۇلغا، تېخنىكا جەھەتتىكى يېتەكچىلىككە پىششىقلاپ ئىشلەش، ترانسپورت، سېتىش قاتارلىق مۇلازىمەتكە

موھتاج، - دېدى ئابابەكرى. **مۇلازىمەت قىلماق** خىزمەت قىلماق، كۈتمەك: ياخشى مۇلازىمەت قىلماق، خېرىدارلار رازى بولىدۇ.

مۇلازىمەتچى ئى. خىزمەتچى، كۈتكۈچى: مۇلازىمەتچى ئايال. مۇلازىمەتچى بولماق. * مالىيە سېپىدىكى ياشلار، مۇنەۋۋەر مۇلازىمەتچى بولۇش پائالىيىتىنى يېڭى سەۋىيىگە كۆتۈرۈش كېرەك.

مۇلازىمەتچىلىك ئى ① باشقىلارنى بىرەر يەۋقۇلئاددە ئىستېمال قىلىشنى بىلەن ھەر خىل شەكىلدە تەمىن ئېتىپ تۇرىدىغان غەيرىي ئىشلەپچىقىرىش پائالىيەتلىرى. مەسىلەن، ئەدەبىيات-سەنئەت، مائارىپ، سەھىيە، پۇل مۇئامىلىسى، سودا قاتارلىق ساھەلەردىكى خادىملارنىڭ ئەمگىكى شۇ جۈملىگە كىرىدۇ. ② ئومۇمەن، مۇلازىمەت ساھەسىدە يەنى سودا-تىجارەت، ئوزۇق-تۈلۈك كەسىپى ۋە كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرى رېمونتچىلىقى قاتارلىق ساھەلەردە ئىشلىگۈچىلەرنىڭ ئەمگىكىنى كۆرسىتىدۇ.

مۇلازىملىق ئى. خىزمەتچىلىك، كۈتكۈچىلىك: مۇلازىملىق قىلماق. مۇلازىملىق كەسىپى. * سودا، مۇلازىملىق ۋە نىجات، قاتناش تارماقلىرى «بەش بولۇش، تۆت گۈزەل» پائالىيىتىنى كارخانا باشقۇرۇشنىڭ ۋە ئەمگەك مۇسابىقىسىنىڭ مەزمۇنىغا كىرگۈزدى.

مۇلازىملىق كەسىپى كىشىلەرنىڭ كۈندىلىك ئېھتىياجىنى تەمىنلەش، كۈتۈۋېلىش ئىشى؛ كۈتكۈچىلىك: ئۇلار ئاممىنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن پىششىقلاپ ئىشلەش، رېمونت قىلىش مۇلازىملىق كەسىپلىرىنى يولغا قويدى.

مۇلاقات ئى (ئە) يېزىت. ئۇچرىشىش، كۆرۈشۈش، يولۇقۇش: مۇلاقات بولماق. * ئۇلارنىڭ ئېتىنى

ئابابە كرى، - مۇلاھىزىلىك ئىش ئەلۋەتتە مۇۋەپپەقىيەتلىك بولىدۇ.

مۇلاۋ ئى < ئىرق > مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى. **مۇلاۋ تىلى** < تىل > مۇلاۋلار ئىشلىتىدىغان تىل. بۇ تىل خەنزۇ-زاڭزۇ تىللىرى سىستېمىسى جۇاڭزۇ-دۇڭزۇ تىللىرى تۈركۈمىنىڭ دۇڭزۇ-شۈيزۇ تىللىرى تارمىقىغا كىرىدۇ. ئاساسەن مەملىكىتىمىزنىڭ گۇاڭشى جۇاڭزۇ ئاپتونوم رايونى لوچېڭ ناھىيىسىدە ئىشلىتىلىدۇ.

مۇلاۋلار ئى < ئىرق > مۇلاۋ مىللىتى، مۇلاۋ خەلقى. ئۇلارنىڭ كۆپ قىسمى گۇاڭشى جۇاڭزۇ ئاپتونوم رايونىنىڭ لوچېڭ ناھىيىسىگە توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان، ئاز بىر قىسمى ليۇچېڭ، يىشەن قاتارلىق ناھىيىلەرگە تارقاق ئولتۇراقلاشقان.

مۇلايىم سۇپ (ئە) گەپ يەيدىغان، ياۋاش، كۆڭلى يۇمشاق؛ رايىش: مۇلايىم ئادەم. مۇلايىم بالا. * تۆمۈر خەلپە خوتۇننىڭ كۆزىگە تىكىلىپ قارىدى. ئۇنىڭ مۇلايىم قوي كۆزلىرىدە ياش ئەگىپ تۇراتتى. * ئىشك ئالدىدا يولدىن ھارۋىغا چىققان ھېلىقى قىزلارنىڭ بىرى ئاجايىپ مۇلايىم ئىدى.

مۇلايىم باكتېرىئوفاك < بىئول > بىر خىل ئوكسىگېنسىزلانغان رىبونوكلىپىن كىسلاتا باكتېرىئوفاكى. ئۇنىڭ ئوكسىگېنسىزلانغان رىبونوكلىپىن كىسلاتا گېن گۇرۇپپىسى مەلۇم ئەھۋال ئاستىدا پارازىت ئىكەن ھۈجەيرىسىنىڭ گېن گۇرۇپپىسى بىلەن بىرلىشەلەيدۇ.

مۇلايىملاشتۇرماق «مۇلايىملاشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مۇلايىملاشماق پ. مۇلايىم ھالەتكە

«كېلىن» بىلەن قىز يېتىلەپ تېز چاپقىنچە يول يۈرۈپ ھېلىقى باغقا كېلىپتۇ، شاھزادە بىلەن شاھ قىزغا مۇلاقات بولۇپتۇ. * ئەجەب خۇرسەن مېنىڭ كۆڭلۈم بۈگۈن سىزگە مۇلاقات مەن، ئۇلۇغ پارتىيە مېھرىدىن ۋىسالنىڭ چاغىنى تاپتىم.

مۇلاقات بولماق ئۇچراشماق، كۆرۈشمەك، يولۇقماق؛ - چەت-ياقا، تاغ-دەشتلەردە، غەرب-مىسكىنلىكتە ئۆتتۈق، بۈگۈن ئۆزلىرىنىڭ ھۆسن-جاماللىرىغا مۇلاقات بولدۇق، بۇنى ئۆمرىمىزدىكى ئەڭ بەخت-سائادەت دەپ ھېسابلايمىز، - دېدى سۇلايمان.

مۇلاھىزە ئى (ئە) بىرەر مەسىلە ھەققىدە قىلىنغان ئوي-خىيال؛ پىكىر: مۇلاھىزە قىلماق. مۇلاھىزە يۈرگۈزمەك. * مەن ئايالىمنىڭ بۇ مۇلاھىزىسىگە قوشۇلدۇم. * سادىق نۇراخۇنىنىڭ مۇلاھىزىسىنى ئاڭلاپ كۆڭلىدە مىننەتدار بولدى. **مۇلاھىزە قىلماق** بىرەر مەسىلە ھەققىدە ئويلىنماق، پىكىر يۈرگۈزمەك، تەھلىل قىلماق؛ ياماقچى زېرەك پادىشاھنىڭ بۇ ھېكمەتلىك سۆزىنى مۇلاھىزە قىلىپ، ئۇنىڭ ماھىيىتىنى چۈشىنىپتۇ. * سادىقنىڭ دوكلاتى ناھىيە رەھبەرلىرىنىڭ قىزىقىشى ۋە دىققىتىنى تارتتى، مۇلاھىزە قىلىشتى.

مۇلاھىزە يۈرگۈزمەك ← **مۇلاھىزە قىلماق**: شۇ زامان پادىشاھ ۋەزىر، ئولىما ۋە يېقىنلىرىنى چاقىرىپ، قىزنىڭ ھېلىقى يىگىتكە تېگىشىگە رازى بولۇپ، بەلگىسىنى ئەۋەتكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ، بۇ ئىشقا ھەممەيلەن ھەيران بولۇپ، ھەر خىل مۇلاھىزە يۈرگۈزۈپتۇ.

مۇلاھىزىلىك سۈپ. مۇلاھىزە قىلىنغان، مۇلاھىزە نەتىجىسىدە ۋۇجۇدقا كەلگەن، ئويلاپ قىلىنغان: مۇلاھىزىلىك گەپ. مۇلاھىزىلىك ئىش. * - شۇنداق، - قۇۋۋەتلىدى

كەلمەك، رايىش بولماق؛ ياۋاشلاشماق؛ مەن «غىققىدە» بولۇپ قالدىم. شۇ تاپتا، تىلىمۇ، يۈزۈمۇ تەڭلا كۆيمەكتە ئىدى. ئۇ مېنىڭ بۇ ھالىغا رەھىمى كېلىپ قالدىمۇ، بىردىنلا مۇلايىملاشتى. * پىرىكازچىك ئايالنىڭ غەزەپلىك كۆزلىرى مېنى ھەيران قالدۇرۇپ بىردىنلا مۇلايىملاشتى-دە، سۆرۈن چىرايىغا كۆلكە يۈگۈردى.

مۇلايىملىق «مۇلايىم» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ ئۇ ئۆزىنىڭ مۇلايىملىقى، ئىشچانلىقى بىلەن كىشىلەرگە تولىمۇ ئىسسىق كۆرۈنەتتى. **مۇلتىپلىت** ئى (ر>لات) <فz> ئاساسىي زەررىچىلەرنىڭ بىر گۇرۇپپا كۋانت مېخانىكىلىق ھالىتى. بۇ گۇرۇپپا ھالەتتە ئاساسىي زەررىچىلەرنىڭ بەزى كۋانتلىق سانلىرى ئوخشاش قىممەتكە ئىگە بولىدۇ، لېكىن باشقا كۋانتلىق سانلارنىڭ قىممىتى ئوخشاش بولمايدۇ.

مۇلتىمېتر ئى (ر>لات) <فz> ئېلېكتىر قارشىلىقى، نۇراقلىق ھەم ئۆزگىرىشچان توك ۋە ئېلېكتىر بېسىمى قاتارلىقلارنى ئۆلچەيدىغان ئۇنىۋېرسال ئىسچوتچىك. **مۇلجالىماق** (توغرىسى: مۆلچەرلىمەك) ← **مۆلچەرلىمەك.**

مۇلغۇي ئى. موزدۇزنىڭ شىلىمى: «ئەتكى قۇيرۇقتىن بۈگۈنكى ئۆپكە ياخشى» دەپ، بىر قازان ئوماچ ئەتكۈزۈپ بەرگەن بولسا كىيىنىڭ دەردى. ئۆپكە بارساق، خوتۇنلىرىمىزنىڭ تاپىسىنى دېمەمسىلەر تېخى! ساقلا، ساقلا، ئەتكەن ئاشلىرى مۇلغۇي بولۇپ كېتىپتۇ.

مۇمكىن سۈپ (ئە) ① ئىمكان، ئىمكانىيىتى بار، بولىدىغان، ئەمەلگە ئاشىدىغان: مۇمكىن دەپ قارالغان ئىشنى ئەلۋەتتە ئىشلەش كېرەك. ② «ئېھتىمالى بار، ئېھتىمالدىن

يىراق ئەمەس» دېگەن مەنىلەردىكى پەرەزنى بىلدۈرىدۇ؛ ئۇنىڭ كېلىپ قېلىشى مۇمكىن. * بارسىڭىز كۆرۈشۈشىڭىز مۇمكىن. **مۇمكىن بولماق** ئەمەلگە ئاشماق، ۋۇجۇدقا چىقماق: بۇنداق ئۆزلەشتۈرۈش ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ ئەمەلىي شارائىتى ھازىرلانغان چاغدىلا مۇمكىن بولدى.

مۇمكىنچىلىك ئى ① <پەلس> ئوبىيكتىپ شەيئىلەرنىڭ ئىچىدە يوشۇرۇن بولىدىغان ئۇنداق ياكى مۇنداق تەرەققىي قىلىش يۈزلىنىشى؛ ئېھتىماللىق؛ مۇمكىنلىك؛ ئەگەر خاتالاشقانلار ئۆز خاتالىقلىرىدا چىڭ تۇرۇۋالدىكەن ۋە ئۇنى چوڭايتىۋېرىدىكەن، بۇنداق زىددىيەتنىڭ راۋاجلىنىپ ئانتاگونىيىلىك نەرسىگە ئايلىنىپ كېتىش مۇمكىنچىلىكىمۇ مەۋجۇت. * قىز بۇ يەردە سەمەت بىلەن كۆرۈشۈپ قېلىشنىڭ مۇمكىنچىلىكىنى ئويلاپ ئورنىدىن قوزغىلىشقا تەمشەلدى. ② ئىمكانىيەت، ئىمكان: يازنىڭ ئۇزۇن بولۇشى مۇنبەت يەرلەردىن يىلغا ئىككى قېتىم ھوسۇل ئېلىش مۇمكىنچىلىكىنى بېرەتتى. * خىزمەت بەك ئالدىراش بولغانلىقتىن يۇرتۇمغا بېرىشقا مۇمكىنچىلىك بولمىدى.

مۇمكىنسىز سۈپ. مۇمكىنچىلىكى يوق: مۇمكىن بولمايدىغان: ئۇلارنىڭ سېتىقچىلاردىن قەسەم ئېلىپ، ئۆگىنىش، مەجلىسلەرگە ئۇيۇشتۇرۇشمۇ مۇمكىنسىز ئىش بولۇپ قالغان.

مۇمكىنقەدەر رەۋ (مۇمكىن+قەدەر) ئىمكانىيەتنىڭ، ئامالنىڭ بارىچە، ئىلاجى بار؛ ئىمكانقەدەر: ئۇنىڭ بۇرۇنقى ئىشلىرىدىن مېنىڭ خەۋىرىم يوق، لېكىن ئادىل تېخى ياش، مۇمكىنقەدەر ئۆزىمىز تەربىيە بېرىپ تۈزىتىۋالغىنىمىز ياخشى. * ئۇ ئادىل ئىش تۇتقانلىقى، باج ئىشلىرىدا مۇمكىنقەدەر دېھقانلار مەنپەئىتى تەرەپتە تۇرغانلىقى ئۈچۈن قۇمباش خەلقنىڭ رازىلىقىغا ئىگە بولۇپ، ئۇلارنىڭ

مۇمكىنلىك « مۇمكىن » سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: قىلىچ سۇتۇق بۇغراخاننىڭ بۇنىڭغا قارشى تەييارلىقى بارلىقىنى ئېيتىپ، سامانىيلار قانچىلىك كۈچ بىلەن كىرىشى مۇمكىنلىكىنى سورىدى.

مۇميا ئى (ئە < گرىك > < تىب > ① مىللىي

تىبابەتچىلىكتە سۇنغان سۆڭەكلەرنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان مۇمىيان ئورگانىك ماددا. ② < ئارخېئول > قەدىمدە، كىشىلەر چىرىشتىن ساقلىنىدىغان دورا ماتېرىياللىرى بىلەن بىر تەرەپ قىلىپ كۆمگەن، چىرىمگەن جەسەت ياكى يەر شارائىتى قۇرغاق بولغانلىقتىن چىرىمەي قۇرۇپ قالغان جەسەت.

مۇناپىق سۈپ (ئە) ① تىلى باشقا، دىلى

باشقا، سۆز-ھەرىكىتى بىر-بىرىگە توغرا كەلمەيدىغان، سەمىمىيەتسىز؛ ئىككى يۈزلىمە: مۇناپىق ئادەم. مىللىي مۇناپىق. * مۇناپىق ئۇنتۇيدۇ تارىخىنى ھامان، باتۇرلار قەلبىدە تارىخىي بوران. تىيانشان، تارىخنىڭ ئازابلىق، لېكىن، ئۇنىڭدا پاك قانلار سالىدۇ ئوران. ② كۆچمە. « قارا يۈز »، « ۋىجدانسىز » دېگەن مەنىدىكى تىل-ھاقارەت سۆزى: تۆمۈر خەلىپە كىشەن-زەنجىرلىرىنى شاراقلىتىپ ئورنىدىن تۇردى-دە، « تۇفى! مۇناپىق، دوزىخى! سەندىن كەلگەن ۋاپا شۇمۇ؟ » دېدى.

مۇناپىقلاشماق پ. مۇناپىقلاشماق

ئىش-ھەرىكەتتە بولماق، مۇناپىققا ئايلانماق: ئۇ ياش ۋاقتىدا خېلى ئۈزۈك بالىدەك قىلىۋىدى، بىراق كېيىن مۇناپىقلىشىپ كەتتى.

مۇناپىقلىق « مۇناپىق » سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: مۇناپىقلىق قىلماق. * ئىرادىسىز كىشى قورقۇنچاق بولىدۇ، قورقۇنچاقلار ۋىجدانسىز

بولدۇ، ۋىجدانسىزلارنىڭ قولىدىن پەسكە شلىك، مۇناپىقلىقنىڭ ھەممىسى كېلىدۇ.

مۇناپىقلىق قىلماق ئىككى يۈزلىمىلىك،

سەمىمىيەتسىزلىك، قارا يۈزلۈك، ۋىجدانسىزلىق ئىش-ھەرىكەتلىرى بىلەن شۇغۇللانماق: مۇناپىقلىق قىلغۇچىلار تەشكىلاتىمىزنىڭ پولات چاڭگىلىدىن ھەرگىز قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ.

مۇناجات ئى (ئە) خۇدادىن ياردەم،

مەدەت، نىجاتلىق تىلەپ قىلىنىدىغان دۇئا؛ خىتاب: مۇناجات ئەيلىمەك. مۇناجات قىلماق. * ھاتەم بېشىنى سەجدىگە قويۇپ ئاللاتائالغا مۇناجات قىلىپ دېدىكى: « ئەي پەرۋەردىگارم، پۈتۈن ئالەمنى ياراتقۇچى ۋە پەرۋىش قىلغۇچى ئۆزۈڭسەن. قانداق قىلساڭ قىلالايسەن، قادىرلىق سۈپىتىڭ بىلەن پىقىر-مۇساپىرىڭغا مۇشۇ دەريادىن بىر يول بەرسەڭ ».

مۇناجات ئەيلىمەك ← مۇناجات قىلماق:

ئۇ كېچە-كۈندۈز ئاللادىن ئوغلى قەمەرشاھنىڭ ئامان-ئېسەنلىكىنى تىلەپ مۇناجات ئەيلىدى. * كۆزۈمدىن ياش تۆكۈپ باقتىم ساماغا، مۇناجات ئەيلىدىم قانداق خۇداغا.

مۇناجات قىلماق ئاللادىن ياردەم،

مەدەت، نىجاتلىق تىلەپ دۇئا قىلماق؛ خىتاب قىلماق: شۇ چاغدا ئالاۋىدىن ئەبۇئەششەمات تەڭرىگە مۇناجات قىلىپ: « ئەي مۇبارەك زات، ئەي بارلىق كائىناتنىڭ ئىگىسى، قۇدرىتىڭگە سېغىندىم! » دېگەن ئىكەن، قىلىچ قاڭقىپ كېلىپ كارۋان بېشى كامالدىننىڭ ئۆلۈكىگە تېگىپتۇ.

مۇنار ئى (ئە) بىرەر ئىمارەتكە قوشۇپ

ياكى ئالاھىدە قۇرۇلغان تۇرخۇن شەكلىدىكى ئېگىز قۇرۇلۇش: مەسچىت مۇنارى. سۇ مۇنارى. خاتىرە مۇنارى. * مۇنارنى يېتىمگە

كۆتۈرۈش كۈچى خېلى يۇقىرى، ئاساسەن بىناكارلىق قۇرۇلۇشىدا ئىشلىتىلىدۇ.

مۇنارلىق سۈپ. مۇنارى بار، مۇنار چىقىرىلغان، مۇنار قىلىنغان: كۆز ئاخشاملىرىنىڭ بىرىدە، دېڭىز بويىدا شەرقىي شىمال تەرەپتىن كەلگەن شامال يالڭاچ تېرەكلەرنى ئېگەتتى، تۆپىلىكتىكى ياغاچ مۇنارلىق كونا ئوينىڭ راملىرىنى تىرتىتەتتى.

مۇنازىرە ئى (ئە) بىرەر ئىلمىي، ئەدەبىي، سىياسىي، دىنىي مەسىلىلەر ئۈستىدە ئېلىپ بېرىلىدىغان تالاش-تارتىش: مۇنازىرە قىلماق. * بەزىبىر ئورۇنلاردىكى مۇنازىرىلەردە ھەممە كىشى ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ كېتىپ، بەس-بەس بىلەن تەڭ سۆزلەش ئەھۋاللىرىمۇ بولۇپ تۇردى.

مۇنازىرە قىلماق بىرەر مەسىلە ئۈستىدە تالاش-تارتىش ئېلىپ بارماق ۋە تىنىمىزنىڭ ئىززەت-ئابرويى ئۈچۈن نىو-يورك بىناللىرىدا كەسكىن مۇنازىرە قىلىۋاتقان دىپلوماتلىرىمىزمۇ ئۆز مەنتىقىسىنى مۇئەللىمنىڭ دەرسى ئىچىدىن تاللاپ ئالماقتا.

مۇنازىرىچى ئى. بىرەر مەسىلە ئۈستىدە تالاش-تارتىش ئېلىپ بارغۇچى.

مۇنازىرىسىز رەۋ. مۇنازىرە ئېلىپ بارماي، تالاش-تارتىش قىلماي: مۇنداق مەسىلىلەر

مۇنازىرىسىزلا ھەل بولۇپ كېتىۋېرەتتى.

مۇنازىرىلەشتۈرمەك «مۇنازىرىلەشمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مۇنازىرىلەشتۈرۈلمەك «مۇنازىرىلەشتۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

مۇنازىرىلەشمەك پ. ئۆز پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ تالاش-تارتىش قىلماق، بەس-مۇنازىرە قىلماق: بۇ ئاچايىپ مۇنازىرىلىشىۋاتقان ئىككىلەن ئالماس بىلەن شاننىياز ئىدى. * ئىككى رەھبەر بۇ مەسىلە

يۆلىتىڭ، جېنىنى مۇشۇككە تۆلىتىڭ (ماقال). * ئەپەندىم تۇرپانغا بارغاندا كىشىلەر: - ئەپەندىم، تۇرپاننىڭ مۇنارىنى قانداق ياسىغاندۇ؟ - دەپ سوراپتۇ.

مۇنار تىكلىمەك خاتىرە، ئىز قالدۇرماق، خاتىرىلىمەك: ئەلا، سەنمۇ كەلگۈسىدە بىلىمدە تەڭدىشى يوق ئالىم بولۇپ، XXI ئەسىر ئۇيغۇرلىرى ئۈچۈن مۇنار تىكلەپ، ئۆلمەس ئادەمگە ئايلىنماقچىمۇ؟

مۇناردىن پاراشۇت بىلەن سەكرەش <تەن> تەنھەرىكەت تۈرلىرىدىن بىرى، بۇنىڭدا، تەنھەرىكەتچى ئوچۇق ھالەتتىكى پاراشۇتقا باغلىنىپ، تارتىش قۇرۇلمىسى ئارقىلىق پاراشۇت مۇنارىغا چىقىرىلىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن ئاجرىتىش يېپىنى تارتىۋېتىپ مۇناردىن ئايرىلىدۇ ۋە پاراشۇت بىلەن يەرگە تۆۋەنلەيدۇ.

مۇنارىسىمان سۈپ. مۇنارغا ئوخشايدىغان، مۇنار شەكلىدىكى: مۇنارىسىمان تېلېسكوپ. مۇنارىسىمان چاق.

مۇنارىسىمان تېلېسكوپ <ئاستر> تېلېسكوپنىڭ بىر خىلى. جازا قۇرۇلمىسى مۇنار شەكلىدە ياسالغان.

مۇنارىسىمان چاق <ماشىن> دىئامېتىرى ئوخشاش بولمىغان بىرنەچچە چاقنى چوڭ-كىچىكلىك تەرتىپى بويىچە بىر ئوق ئۈستىگە ئورنىتىش ئارقىلىق ياسالغان تاسمىلىق ياكى چىشلىق چاق. شەكلى مۇنارغا ئوخشاپراق كېتىدۇ، ئاساسەن سۈرئەت ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

مۇنارىسىمان كران <ماشىن> مۇنار شەكلىدىكى بىر خىل كران. گەۋدىسى ئىنتايىن ئېگىز، شەكىللىك پولات ۋە پولات تۇرۇبىلاردىن ياسىلىدۇ، رېلىس ئۈستىدە ھەرىكەتلىنەلەيدۇ. ئېغىرلىق

توغرىسىدا خېلى مۇنازىرىلەشكەن بولسىمۇ،
بىر پىكىرگە كېلەلمىدى.
مۇنازىرىلىك سۈپ. مۇنازىرە بولغان،
مۇنازىرە قىلىنغان؛ بۇ تازا بىر مۇنازىرىلىك
بىغىن بولدى.

مۇناسىپ سۈپ (ئە) ① توغرا كېلىدىغان،
ماسلىشىدىغان، مۇۋاپىق، لايىق؛ مۇناسىپ
ھەرىكەت. مۇناسىپ كەلمەك. مۇناسىپ
كۆرمەك. * ئۇنىڭ كېيىنىش ۋە يۈرۈش-تۇرۇشلىرىمۇ
شەھەر شارائىتىغا مۇناسىپ بولۇپ، گۈزەللىكىگە
ھۆسن قوشۇپ تۇراتتى. * ئادەمنىڭ بېشىغا
كۈن چۈشسە يۈزىمۇ مۇناسىپ بوسۇندا قېلىنلاپ
قالدىغان ئوخشايدۇ. ② ئەرزىيدىغان،
ئەرزىگۈدەك؛ تىلغا ئېلىشقا مۇناسىپ ياردەم. *
شاھزادە ئاتا-ئانىلىرىغا مۇناسىپ سوۋغىلارنى ئېلىپ
تەييار بولدى.

مۇناسىپ كەلمەك توغرا، مۇۋاپىق،
لايىق كەلمەك، كۆڭۈلگە ياقماق،
ماسلاشماق؛ - موما، ماختىغان شۇ يىگىتتىكى
مەن بىر كۆرەي، ئەگەر كۆڭلۈمگە مۇناسىپ
كەلسە، ئەلۋەتتە رازىمەن. ئەگەر ماڭا
ياقىمسا قوبۇل قىلمايمەن، - دەپتۇ مەلىكە.
* بوستان ئەسەدنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ؛ -
ئىسمىڭمۇ ئۇزۇڭگە مۇناسىپ كېلىدىكەن، -
دېدى.

مۇناسىپ كۆرمەك توغرا، مۇۋاپىق تاپماق،
لايىق دەپ ھېسابلىماق؛ پادىشاھ بىرنەچچە
يىللاردىن كېيىن ئالەمدىن ئۆتۈپتۇ. شەھەر
خەلقى پادىشاھلىق تەختىنى رۈزبەگكە مۇناسىپ
كۆرۈپتۇ.

مۇناسىپلىق «مۇناسىپ» سۆزىنىڭ ئىسىم
شەكلى.

مۇناسىۋەت ئى (ئە) ① كىشىلەر ئوتتۇرىسىدىكى
ئالاقە؛ مۇئامىلە؛ مۇناسىۋەت قىلماق.

مۇناسىۋەتنى ئۈزمەك. * ئەركىن بىلەن
مۇناسىۋىتىنى ئۈزگەن ئايىشەم سەھنىدە
ئولتۇرغان ئەركىنگە بىرنەچچە رەت قارىدى.
* ھەركىم ھەرنېمە دېگەن بىلەن، بۇ
ئىككىسىنىڭ ئىلگىرىكى مۇناسىۋىتى توغرىسىدا
ھېچ كىشى ھېچنېمىنى بىلمەيتتى. ②
تەشكىلاتلار، دۆلەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى
باردى-كەلدى، ئېلىم-بېرىم، مۇئامىلىلىرى،
ماددىي ۋە مەنئىي ھايات بىلەن باغلىق
بولغان ئالاقە؛ دوستلۇق مۇناسىۋىتى. سودا
مۇناسىۋىتى. * جۇڭگو بىلەن چاۋشەن ئۇزۇن
يىللاردىن بىرى-بىرىنى ھۆرمەت قىلىش،
بىر-بىرىگە ياردەم بېرىش ئاساسىدىكى
دوستلۇق ۋە قوشنىدارچىلىق مۇناسىۋىتىنى
ساقلاپ كەلمەكتە. ③ نەرسىلەر، كىشىلەر،
ھادىسىلەر ئوتتۇرىسىدىكى باغلىنىش،
ئالاقە؛ دۆلەت كارخانىلىرى بىلەن
ئىشچى-خىزمەتچىلەر ئوتتۇرىسىدىكى تاۋار
مۇناسىۋىتى. * چارچاشتىن پەيدا بولغان
پىسخىكىلىق ئىنكاس ۋە فىزىئولوگىيەلىك ئىنكاس
ئوتتۇرىسىدا بەنەزىچ مۇناسىۋەت بولىدۇ.

مۇناسىۋەتسىز سۈپ. مۇناسىۋىتى، ئالاقىسى،
تەسىرى يوق؛ مۇناسىۋەتسىز ئىش.
مۇناسىۋەتسىز گەپ. * ئۇنىڭ زاۋۇتقا كەلگەن
ئىككىلا قېتىمى مۇناسىۋەتسىز ئىشلار بىلەن
بەنت بولۇپ ئۆتتى. * مۇناسىۋەتسىز گەپلەرنى
ئاڭلاۋاتقان خېلىل ھەيران قالدى-دە، ئالدىراپ
مۇددىئاسىنى ئىزاھلاشقا باشلىدى.

مۇناسىۋەتلىك شتۇرگۈچى سۈپ.
مۇناسىۋەتلىك شتۇرىدىغان؛ مۇناسىۋەتنى
بايان قىلىدىغان؛ مۇناسىۋەتلىك شتۇرگۈچى
ھۆكۈم.

مۇناسىۋەتلىك شتۇرگۈچى ھۆكۈم < لوگ >
ئوبىيېكتلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت بايان

شىگىل مۇناقى بىلەن ئازراق يېرىلىپ قالغان، بىر چېتىدىن سۈزۈك دانىلىرى كۆرۈنۈپ تۇرغان ئانارنى ئاۋايلاپ ئېلىپ كەلدى. * بەشكېرەم ياشلىرى ئىززەتلەپ مېنى، باشلىدى جەننەتتەك گۈزەل بىر باغقا، كۆك ئۈزۈم، مۇناقى... بېدىشتە، ئالدا، مەي باغلاپ پىشىپتۇم نەجۈرى شاختا.

مۇنايىم (توغرىسى: مۇلايىم) ← **مۇلايىم**. **مۇنەججىم** ئى (ئە) ① ئاسترونومىيە بىلەن شۇغۇللىنىدىغان، يۇلتۇزلارغا قاراپ پال سالىدىغان كىشى؛ ئاسترونوم: مۇنەججىم-لەر چوڭقۇر سۈكۈتكە چۆكتى. ئۇلارنىڭ ھەربىرى ئۆز كۆڭلىدە ئويلىغان ئىسمىنىڭ شاھى ئېھرامغا ياراش-يارماسلىقى ئۈستىدە باش قاتۇراتتى. * ئۇ زامانلاردا كىشىلەر بالىلىرىنىڭ ئىسمىنى قويۇشتا ئاۋۋال مۇنەججىملەرگە پال ئاچقۇزۇپ كۆرۈپ، ئاندىن كېيىن ئىسىم قويىدىكەن. ② كۆچمە. بىرەر ئىشنى ناھايىتى پۇختا ئويلاپ قىلىدىغان، نۇرغۇن نەرسىنى بىلىدىغان ئادەم: ئۇ بەك مۇنەججىم، بىرنەرسىدىن ئالدىراپ خۇلاسى چىقارمايدۇ. **مۇنەججىملىك** «مۇنەججىم» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى.

مۇنەججىملىك قىلىق ئاسترونومىيە بىلەن شۇغۇللانماق؛ پالچىلىق قىلىق: پال قەدىمدە ھېساب ئىلىمى دەپمۇ ئاتىلاتتى. بۇنداق ئىلىم ئارقىلىق ياخشىلىق يامانلىق. ھەققىدە مۇنەججىملىك قىلىناتتى.

مۇنەۋۋەر (ئە) ① سۈپ. ئەڭ ياخشى، ئەڭ ئېسىل، ئالدىنقى قاتارىدىكى: مۇنەۋۋەر ئەسەر. مۇنەۋۋەر ئوقۇتقۇچى. * ئارىدىن ئۈچ يىل ئۆتكەندە، ئۇ مۇنەۋۋەر ئوقۇغۇچىلار قاتارىدا ئوقۇش پۈتتۈرۈپ قايتىپ كەلدى. * ئاڭلىدىم، شائىرلار سۆھبىتىگىلارنى، يىغىدىن ئۆزۈمنى باسىم مەن ئاران. سىلەردەك مۇنەۋۋەر - ئېسىل پەرزەنتتى،

قىلىنغان ئاددىي ھۆكۈم. **مۇناسىۋەتلىك شتورمەك** «مۇناسىۋەتلىك شتورمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بالا ھەمراھى - كىنىدىك بىلەن تۆرەلىنى تۇتاشتۇرۇش ئارقىلىق تۆرەلىنى ئانا تېنى بىلەن مۇناسىۋەتلىك شتورۇپ تۇرىدۇ.

مۇناسىۋەتلىك شتورمەك پ. ئالاقە، مۇناسىۋەت ئورناتماق؛ باردى-كەلدى، ئالغۇ-بەرگۈ قىلماق، ئالاقىلەشمەك: ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەتلىك شتورمەك نى كىشى ئۇنىڭدىن رازى بولاتتى. * - ئەگەر سىز سەھنە، ئۇسۇل بىلەن يەنە مۇناسىۋەتلىشىمەن دېسىڭىز، بۇنىڭمۇ يول بار، - دېدى سېكىرتار.

مۇناسىۋەتلىك سۈپ. مۇناسىۋەتتى بار، مۇناسىۋەت ئورناتقان، ئالاقىدار: ئۇ ئەتىسى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار بىلەن ئالاقە باغلاپ، بىر بۆلەك ھېلىلە، موزا، سانا يىغدۇردى. * - مەن سۆزلەپ بېرىي، ئۇنىڭ ماڭمۇ مۇناسىۋەتلىك تەرەپلىرى بار، - دېدى ئوسمان. * پسخولوگىيە نۇقتىسىدىن ئېيتقاندا، بىر ئادەمنىڭ مېجەزىنىڭ يېتىلىشى ئۇنىڭ سەرگۈزەشتىسى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك.

مۇناسىۋەتلىك ئۆزگىرىش < بئول > جانلىقلارنىڭ ئوخشىمىغان قىسىملىرى ياكى ئوخشىمىغان خۇسۇسىيەتلىرىنىڭ ئۆزگىرىشى جەھەتتە ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىك بولۇش ھادىسىسى. بۇنىڭ بەزىلىرى گېنىنىڭ كۆپ ئۈنۈمدارلىق رولىنىڭ نەتىجىسى بولۇشى؛ بەزىلىرى تەبىئىي تاللاشنىڭ نەتىجىسى بولۇشى مۇمكىن. مەسىلەن، ئاق توشقان كۆزىنىڭ ھال رەڭدە بولۇشى ۋە سۇ كېچىپ ياشايدىغان قۇشلارنىڭ پۇتى ھەم بويىنىنىڭ ئۇزۇن بولۇشى قاتارلىقلار.

مۇناقى ئى. ئۆزۈمنىڭ بىر تۈرى: ئۇ بىر

ۋە تەننىڭ كۆرمىكى ئەمەستۇر ئاسان. ② ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مۇنبەت سۈپ (ئە) ئۈنۈملۈك، ھوسۇللۇق، ھوسۇل كۆپ چىقىدىغان: مۇنبەت يەر. مۇنبەت زېمىن. * ئاتا-بوۋىلىرىمىز قەدىمىدىن تارتىپ بۇ خاسىيەتلىك دەرەخنى مۇشۇ مۇنبەت زېمىنىمىزدا ئۆستۈرۈپ، ئۇنىڭ ياغىچىدىن ساتار، تەمبۇر، دۇتار، راۋاب، غېجەك قاتارلىقلارنى ياسىغان. * ئەي، كىندىك قېنىم تۆكۈلگەن يۇرتۇم، ھۆسن-جامالدا جەننەتكە تەك سەن. تۇپرىقى مۇنبەت ئالتۇن دىيارىم، ئېتەكلىرىڭ زور شۇنچىلىك كەڭ سەن. مۇنبەت سۇ < سۇ > تەركىبىدە كۆپ مىقداردا ئازوت كىسلاتاسى ھالىتىدىكى ئازوت بولغان نېپىز قاتلاملىق يوشۇرۇن سۇ. مۇنبەت سۇدىكى ئازوت مىقدارىنىڭ ئەڭ تۆۋەن چېگرىسىنى بەلگىلەشتە بىرلىككە كەلگەن بەلگىلىمە يوق. ئادەتتە 10-15mg/l بويىچە ئىپادىلىنىدۇ. مۇنبەت يەر تەركىبىدە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۆسۈشىگە مۇۋاپىق بولغان ئوزۇقلۇق ماددىلىرى ۋە نەملىك بولغان يەر، ئېتىز.

مۇنبەر ئى (ئە) ① مەسچىت، دەرسخانا، زال قاتارلىق ئاممىۋى سورۇنلارنىڭ ۋەز ئېيتقۇچىلار، دەرس ياكى نۇتۇق سۆزلىگۈچىلەر ئۈچۈن ئالاھىدە لايىھىلىنىپ، يەردىن ئېگىز قىلىپ قۇرۇلغان جايى، سۈپىسى: مۇنبەرگە چىقماق. مۇنبەردە تۇرۇپ سۆزلىمەك. رەئىس مۇنبىرى. * ھەربىي پارات باشلاندى. باشلىقلار مۇنبەردە تۇرۇپ پارات قوبۇل قىلماقتا ئىدى. * مەردان يۈگۈرۈپ مۇنبەرنىڭ ئالدىغا كەلدى. پادىشاھنىڭ ئۇدۇلغا كېلىپ، قولىنى كۆكسىگە ئېلىپ، تەزىم

بەجا كەلتۈردى. ② كۆچمە. پائالىيەت سورۇنى، مەيدانى، سەھنە: ئەدەبىيات مۇنبىرى. سەنئەت مۇنبىرى. تارىخ مۇنبىرى. * تۇرمۇشتا بار بىرنى قورقماي ئون دەيدىغانلار، ئاشۇ لايىقا مىنىپ ھامان ئۆرلەيدىغانلار. چىقتى ھەتتا بەزى ئىلىم مۇنبەرلىرىگە، ئۆزگىلەرنىڭ جۇۋىسىدا تەرلەيدىغانلار.

مۇنتەزىر ئى (ئە) يېزىت. تەقەززا، تەشنا، ئىنتىزار: مۇنتەزىر بولماق. * ھالا 40 كۈن بولدى، قۇش يەرگە چۈشىدى، ھېچكىمنىڭ بېشىغا قونمىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ خالايقىلار كېچە-كۈندۈز قۇشقا مۇنتەزىر دۇر. **مۇنتەزىر بولماق** تەلۈمۈمەك، كۈتمەك؛ تەشنا، تەقەززا، ئىنتىزار بولماق: ئەلقىسسە، غېرىب شاھ سەنەم كەلگۈچە بىتاقەتلىكتە يولغا قاراپ مۇنتەزىر بولدى. شۇ ئەسنادا شاھ سەنەم ئاغچا ئانىسى بىلەن يېتىپ كەلدى. غېرىب ئۇلارنى كۆرۈپ بېيىت بىلەن قارشى ئالدى.

مۇنتىزىم سۈپ (ئە) ① تەرتىپلىك يوسۇندا ئۈزلۈكسىز داۋام قىلىدىغان، بۇزۇلمايدىغان، ۋاقىتلىق ئەمەس: مۇنتىزىم پىلان. مۇنتىزىم تەربىيە. * بىلىمنى يالغۇز مۇنتىزىم داشۆدىلا ئالىمەن دېسەك، بۇنىڭغا ھازىر شارائىت يار بەرمەيدۇ. سىزمۇ بىرەر ئىشتىن سىرتقى داشۆدە ئوقۇڭ، بىز ئەلۋەتتە ئازۇيىمىزغا يېتەلمەيمىز. ② بەلگىلەنگەن تەرتىپتە، سىستېمىلىق ئىش ئېلىپ بارىدىغان، چۇۋالچاق ئەمەس: مۇنتىزىم قوشۇن. * مىڭلىغان ئاتلىق لەشكەرلەرنىڭ ئوتتۇرىسىدا قورشىلىپ تۇرغانلار - ئۇ ئويلىغاندەك مۇنتىزىم قوراللانغان قوشۇن بولماستىن، قوللىرىغا تاياق-توقماق تۇتقان جامائەت ئىدى.

مۇنتىزىم ئارمىيە < ھەرب > بىرلىككە

كەلگەن شتات بويىچە تەشكىللەنگەن، بىرلىككە كەلگەن قوماندىغا، بىرلىككە كەلگەن تۈزۈمگە، بىرلىككە كەلگەن ئىنتىزامغا ئىگە ۋە بىرلىككە كەلگەن تەلىم-تەربىيە بويىچە تەربىيلىنىدىغان ئارمىيە.

مۇنتىزىم پىرامىدا < مات > ئەگەر پىرامىدانىڭ ئاساس تەكشىلىكى مۇنتىزىم كۆپ تەرەپلىك بولسا ھەمدە چوققىسىدىن ئاساس تەكشىلىكىگە ئۆتكۈزۈلگەن تىكلىك ئاساسى بۇ مۇنتىزىم كۆپ تەرەپلىكنىڭ مەركىزى بولسا، بۇ پىرامىدا مۇنتىزىم پىرامىدا دەپ ئاتىلىدۇ.

مۇنتىزىم پىرىزما < مات > ئاساس تەكشىلىكى مۇنتىزىم كۆپ تەرەپلىك بولغان تىك پىرىزما.

مۇنتىزىم قوشۇن < ھەرب > ← مۇنتىزىم ئارمىيە.

مۇنتىزىم كۆپ تەرەپلىك < مات > ھەرقايسى تەرەپلىرى ۋە ھەرقايسى بۇلۇڭلىرى ئۆزئارا تەڭ بولغان كۆپ تەرەپلىك. مەسىلەن، مۇنتىزىم تۆت تەرەپلىك، مۇنتىزىم بەش تەرەپلىك، مۇنتىزىم ئالتە تەرەپلىك قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

مۇنتىزىم كۆپ ياقلىق < مات > ھەرقايسى ياقلىرى تەڭ مۇنتىزىم كۆپ تەرەپلىك بولغان كۆپ ياقلىق.

مۇنتىزىم ئۇرۇش < ھەرب > مۇنتىزىم ئارمىيىنىڭ ھەرىكەتلىك ئۇرۇش ۋە ئىستېھكام ئۇرۇشى شەكلى بويىچە ئېلىپ بارىدىغان ئۇرۇشى. ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى مەركەزلەشكەن-بىرلىككە كەلگەن قومانداندا، چىڭ ھەمكارلىشىش ھەرىكىتى،

تەشكىللىك، پىلانلىق ئارقا سەپ تەمىناتى بولۇشتىن ئىبارەت. **مۇنتىزىم ئۈچبۇلۇڭ** < مات > تەرەپلىرى ئۆزئارا تەڭ بولغان ئۈچبۇلۇڭ.

مۇنتىزىملاشتۇرماق « مۇنتىزىملاشماق » پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئارمىيىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش، مۇنتىزىملاشتۇرۇش دېگەندە ياشلاشتۇرۇشنى ئالاھىدە تەكىتلىدى.

مۇنتىزىملاشتۇرۇلماق « مۇنتىزىملاشتۇرماق » پېئىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

مۇنتىزىملاشماق پ. تەرتىپلىك يوسۇندا ئۆزلۈكسىز داۋام قىلماق، مۇنتىزىم ھالەتكە كەلمەك: بىز ئارمىيىمىزنى زامانىۋىلاشقان، مۇنتىزىملاشقان ئىنقىلابىي ئارمىيە قىلىپ قۇرۇپ چىقىش يولىدا زور تىرىشچانلىق كۆرسەتتۇق.

مۇنتىزىملىق « مۇنتىزىم » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئاھاڭ شەكلىنىڭ مۇنتىزىملىقى مۇزىكا سەنئىتىنىڭ ئاساسلىق شەرتلىرىدىن بىرى.

مۇنچا ئى. يۇيۇنۇش ئۆيى؛ ھاممام: مۇنچىدا يۇيۇنماق. مۇنچىغا چۈشمەك.

مۇنچە رەۋ ← **بۇنچە**: ئۇ يىغىلغۇ تەمەسلىك ئۈچۈن لېۋىنى چىشلىدى. ئانىسى ئۇنى تىللىغان، ۋارقىرىغان، نەلەردە يۈردۈڭ دەپ سوراق قىلغان بولسا، ئۆزىنى مۇنچە قىينالغان ھالدا ھېس قىلىمىغان بولاتتى. * پاتەمخان ئۇنى قولغا ئېلىپ ئاغزىنى چاكىلىدىدۇ: چەينەكنىمۇ مۇنچە ئالىي دەرىجىلىكى بولىدىغىنىنى كۆرۈپ باقمىغان ئىكەنمەن.

مۇنچىچى ئى ← **مۇنچىكە** ش. **مۇنچىچىلىق** ئى. مۇنچا باشقۇرۇپ كىشىلەرنىڭ يۇيۇنۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان كەسىپ.

مۇنچىكەش ئى مۇنچىغا قارايدىغان، مۇنچا باشقۇرىدىغان كىشى.

مۇنچىكەشلىك ئى. مۇنچىغا قاراش ۋە ئۇنى باشقۇرۇش كەسپى.

مۇنچىلىك رەۋ ← بۇنچىلىك: ھوي نېمە

دەيلا ئەمەت ئەپەندىم، ئون كويۇقتىن بىرىپچەت پۇل دېگەن ئاز گەپمۇ، چىشىم چىقىپ قولۇم مۇنچىلىك چىق پۇل كۆرمىگەندى.

مۇنچىۋالا ← بۇنچىۋالا: نىياز قۇربان،

قاسىنىڭ مۇنچىۋالا ئالاقزادە بولۇپ دۇدۇقلىشىنىڭ سەۋەبىنى چۈشەنمەيتتى. * ئۇ ئۆزىنى

مۇنچىۋالا بىچارە ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويغان نەرسىنىڭ نامراتلىق ئىكەنلىكىنى تۇنجى قېتىم ئويلاپ يەتتى.

مۇندى رەۋ. جان. بۇ جايدا: گەپ مۇندا

ئەمەس. * ئۆزۈم مۇندا كۆڭلۈم سەندىدۇر دائىم، ساڭا مەلۇم ئەمەس، بۇ مېنىڭ ھالىم. * بۇ يۇرتتا نېمە بولمايدۇ سادىر،

كى ھاكىم مۇندا ھەممە ئىشقا قادىر. مۇنداق ئال ← بۇنداق: ئۇنداق قازانغا

مۇنداق چۆمۈچ (ماقال). * كىشىنىڭ يۇرتىغا كىشى كېلىدۇ، مۇنداق خاپا قىلسا كىم كېلىدۇ؟

(ماقال). * ئايىزۆھرەدىن مۇنداق گەپلەرنى ئاڭلايمەن دەپ ئويلىماپتىكەنمەن. * چىقىمىغاندۇر

بۇ يۇرتتىن مۇنداق كىشى، سۆيەر ئىدى ئەزەلدىن قېرى-يېشى.

مۇنداق قارىغاندا ئەھۋالدىن قارىغاندا، نەزەر سالغاندا، دىققەت قىلغاندا: گىلەم

ئۈستىگە قوش-قوش بەقەسەم يېكەندازلار سېلىنغان. مۇنداق قارىغاندا، بۇ ھەشەمەتلىك

خاندان قانداقتۇر داغدۇغىلىق مەرىكىگە تەرەددۇت قىلىۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى.

مۇنداقتا باغل. مۇنداق بولغاندا، مۇشۇ

ھالدا: بىز تېخى، ئاكىمىنىڭ كۆڭلىنى چۈشەنمەيدۇ، ئاكىمىنىڭ بەختىگە كۆڭۈل

بۆلىمىدى، دەپ دادام بىلەن ھازىرقى ئانامدىن ئاغرىنىپ يۈرۈپتىمىز. مۇنداقتا، بىز ئۇلاردىن بىكارلا ئاغرىنىپتىمىز دە!

مۇنداقچە رەۋ. يۈزەكى، ئاددىي قىلىپ؛

بىر تەرەپلىمە: مۇنداقچە ئېيتقاندا. مۇندەرىجە ئى (ئە) <مەت> كىتاب،

زۇرنال قاتارلىقلارنىڭ بېشى ياكى ئاخىرىدا ئۇنىڭ سەھىپە ناملىرىنى بەت نومۇرى بويىچە كۆرسىتىپ بېرىدىغان رويخەت:

كىتابنىڭ مۇندەرىجىسى. تارىم زۇرنىلىنىڭ مۇندەرىجىسى.

مۇندۇلاق ئى <بوت> گۈلساماق ئائىلىسىدىكى

كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرماقلىرى توپلىشىپ ئۆسىدۇ. گۈل

شېخىدا بىرلا گۈل ئېچىلىدۇ، گۈلى ئاق ياكى سېرىق، يەر ئاستىدا يۇمىلاق

تەڭگىچە غولى بولىدۇ. تەڭگىچە غولىنى ئىستېمال قىلىشقا بولىدۇ. دورا ئۈچۈنمۇ ئىشلىتىلىدۇ. قىزىتىنى قايتۇرۇش، ئىسسىقنى

ياندۇرۇش رولى بار. مۇنقەرز ئى (ئە) باشقىلار تەرىپىدىن

باشقۇرۇلىدىغان، باشقىلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدا ياشايدىغان، مۇستەقىللىقنى يوقاتقان،

بېقىندى؛ يوقالغان، تۈگىگەن: مۇنقەرز بولماق. مۇنقەرز قىلماق. * ھېلىقى باش

شائىر بېيجىڭ سىفەن داشۆسىدە سۆزلىگەندىن كېيىن، بىرقىسىم ئوقۇغۇچىلار، ئۇنىڭ دېگىنى

بويىچە بولىدىغان بولسا، دۆلىتىمىز مۇنقەرز بولماي قالمايدۇ، دېگەن.

مۇنقەرز بولماق مۇستەقىللىقنى يوقاتماق، باشقىلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدا ياشىماق؛

يوقالماق، تۈگىمەك: ئەگەر بىر پارتىيە، بىر دۆلەت، بىر مىللەت ھەممىدە كىتابنى

ئاساس قىلىدىغان، ئىدىيەدە قاتمىللىشىپ قالىدىغان، خۇراپىيلىقنى ئەۋج ئالدۇرىدىغان

ئەتراپىغا مۇقىلاپ قالدۇرغان، ئايرىپ تۇرۇش ۋە مۇھاپىزەت رولىنى ئوينايدىغان ئورمان بەلبېغى.

مۇھاپىزەت قەۋىتى < فز > توك سوقۇۋېتىش، قىسقا تۇتىشىش قاتارلىق ھادىسىلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىش مەقسىتىدە ئۆتكۈزگۈچ سىمىنىڭ سىرتىغا قاپلانغان نېپىز ئىزولياتور قەۋىتى، بەزىلىرى كاۋچۇك، سۇلياۋ قاتارلىقلاردىن؛ يەنە بەزىلىرى رەخت ياكى سىر قاتارلىقلاردىن قاپلىنىدۇ.

مۇھاپىزەت قىلىماق ئادەم ۋە نەرسىلەرنى تاشقى تەسىرنىڭ زىيىنىدىن ساقلىماق، قوغدىماق، ئاسرىماق، ھىمايە قىلماق؛ ھازىر بار ئورمانلارنى قەتئىي، ياخشى مۇھاپىزەت قىلىش كېرەك. * تاغامنىڭ ئۆيىنى ئۆتكۈزۈۋالغان كىشى «ئامەت» كە خۇشتار بولغان بولسا كېرەك، ھەر ھالدا ھويلا-ئارام، باغنى كوللېكتىپنىڭ بېدىسىگە قارىغاندا يامان ئەمەس مۇھاپىزەت قىلغانىدى.

مۇھاپىزەت ئورمىنى < ئورم > ھاۋا كىلىماتىنى تەڭشەش، كەلكۈن، قۇرغاقچىلىق ۋە قۇم-بوران قاتارلىق تەبىئىي ئاپەتلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىش ياكى ئۇلارنىڭ كۈچىنى ئازايتىش مەقسىتىدە بىنا قىلىنغان ئورمان بەلبېغى ياكى كەڭ دائىرىلىك ئورمانلىق. **مۇھاپىزەتچى** ئى. مۇھاپىزەت قىلغۇچى، مۇھاپىزەت قىلىش ۋە زىيىنىنى يۈكلەنگەن كىشى؛ ئۇ نەچچە يىل باشلىقنىڭ مۇھاپىزەتچىسى بولۇپ ئىشلىگەن. // مۇھاپىزەتچى قىسىم ئاللىقاچان يېتىپ كەلگەندى.

مۇھاپىزەتچى قىسىم < ھەرب > مۇھاپىزەت خىزمىتىنى ئۈستىگە ئالغان قىسىم.

مۇھاپىزەتچىلىك ئى. مۇھاپىزەت قىلىش ئىشى؛ سۇ ۋە قۇرۇقلۇق لەشكەرلىرىگە

بولسا، ئۇ ئالغا ئىلگىرىلىيەلمەيدۇ، ئۇنىڭ ھاياتى توختايدۇ، پارتىيە ۋە دۆلەت مۇنقەرز بولىدۇ.

مۇنقەرز قىلىماق ئۆز ھۆكۈمرانلىقى ئاستىغا ئالماق، مەھكۇم قىلماق؛ يوقاتماق؛ بۇ بەگلىكنى يوقىتىپ، قايتىپ كېلىشىدە قالغان بەگلىكىنىمۇ ھۇجۇم بىلەن. مۇنقەرز قىلىپتۇ. **مۇنقەرزلىك** «مۇنقەرز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ بۇ ۋاقىتتا، نۇرغۇنلىغان ئىلغار كىشىلەر ۋە تەننى مۇنقەرزلىكتىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن، ئۆز دۆلىتىنىڭ تەقدىرىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن تىرىشىپ ھەقىقەت ئىزلىدى.

مۇنكىر سۈپ. (ئە) يېزىت. ئىنكار قىلغۇچى، رەت قىلغۇچى؛ قارشىلىق قىلغۇچى؛ بىلىمدىن باتىننىڭ نۇرلانىسا، كۆڭلۈك قاراڭغۇ تۇن، قۇياش نۇرىغا مۇنكىر شەپەرەڭلەرگە مەدەتكار يوق. **مۇنكىر - نەكىر** ئى (ئە) < دىن > دىنىي چۈشەنچىدە مېيىت دەپنە قىلىنغاندىن كېيىن ئۆلۈكنى سوراق قىلىدىغان ئىككى پەرىشتە؛ - بۇ قۇرئان بىز ئۆلۈپ قاراڭغۇ گۆر ئىچىگە كىرگەندە، بېشىمىزدا چىراغ بولۇپ ياندى، مۇنكىر-نەكىر سوراق قىلغاندا، ئۇ بىز ئۈچۈن جاۋاب بېرىدۇ، - دېدى ئۇ ئوغلىغا چۈشەندۈرۈپ.

مۇنۇ ئال. جان ت ← **ماۋۇ**. **مۇھاپىزەت** ئى (ئە) ئادەم ۋە نەرسىلەرنى تاشقى تەسىرنىڭ زىيىنىدىن ساقلاش، قوغداش، ئاسراش؛ ھىمايە؛ مۇھاپىزەت قىلماق. * ئۇلار مېنى ئايرىم ھالدا بىرسىنىڭ مۇھاپىزىتىگە تاپشۇردى. * يەنە بىرى گۇڭشى ئاشلىق ئامبىرىنىڭ مۇھاپىزىتى ياخشى بولمىغاچقا، بىرمۇنچە ئاشلىقلارنىڭ بۇزۇلۇپ چاشقانغا يەم بولۇپ كەتكىنىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

مۇھاپىزەت بەلبېغى < ئورم > پەرۋىش ئۈچۈن ئارىلاپ كېسىشتە ئورمانلىق

ھەمدەم بېرىشكە شاۋۇدۇن بىلەن ساۋۇر، باردى-كەلدى ئىشلىرىنىڭ مۇھاپىزەتچىلىكىگە ۋە ئۇرۇش نازارەتچىلىكىگە شۈكۈر ۋە جاماللار تەيىنلەندى.

مۇھاجىر ئى (ئە) ئۆز ۋە تىنىدىن ئايرىلىپ باشقا دۆلەتتە ئولتۇراقلاشقان، باشقا ئەلدە ياشاۋاتقان كىشى؛ مۇساپىر؛ چەت ئەل مۇھاجىرى. مۇھاجىرلار بىرلەشمىسى. * ئالاۋىدىن ئە بۇ ئەشە مات ئۇ مۇھاجىر بىلەن بىللە قىرغاققا چىقىپتۇ. ئۇ يەردىن كېمىگە چۈشۈپتۇ. مۇھاجىر كىشى كۆرسى قويۇپ، ئۇنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلىپتۇ.

مۇھاجىرلار پېرېۋوتى < مال > ① مۇھاجىرلارنىڭ مەملىكەت ئىچىگە پېرېۋوت قىلغان پۇللىرى. ② شۇ خىل يۇل ئۈچۈن بېرىلگەن چەك.

مۇھاجىرلىق «مۇھاجىر» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: ئۇنى مەسكەن مۇھاجىرلىق تەقدىرى، ئۇزاق ۋە يات ياۋروپاغا ئەكەلدى. سەرسان يىگىت بىلىم ئىزلەپ، نان ئىزلەپ، ئەلدىن ئەلگە، يۇرتتىن يۇرتقا يۆتكەلدى.

مۇھاسىرە ئى (ئە) قورشاش، قامال: مۇھاسىرە قىلماق. مۇھاسىرىسىگە ئالماق. * دۈشمەنلەر مىللىي ئارمىيە جەڭچىلىرىنىڭ مۇھاسىرىدە قالغانلىقىنى بايقىغاندا، پاسسىپ ئورۇنغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى بىلىپ، قاتتىق ئالاقزادىلەشتى. * چۈشۈپتۇ ياۋ بۇ نۆۋەت، مۇھاسىرە - قورشاشقا؛ لاغ-لاغ تىترەپ زارلاپتۇ، يول تاپالماي، قاچارغا.

مۇھاسىرە قىلماق قورشاشقا ئالماق، قامال قىلماق؛ شۇ ئارىلىقتا يولك كوماندىرى سوپاخۇن سوۋۇروۋ يېڭىشە ھەرگە تېخىچە سېپىلنى مۇھاسىرە قىلىپ تۇرغان كۆكە باشلىقىدىكى روتا جەڭچىلىرىگە قايتىشنى

بۇيرۇپ ئادەم ئەۋەتتى. **مۇھاسىرىگە ئالماق** < ھەرب > دۈشمەننى ئۇدۇل، يان ۋە ئارقا تەرەپتىن قورشىماق. **مۇھاسىرىچى** ئى. مۇھاسىرە قىلىش ۋەزىپىسى يۈكلەنگەن كىشى؛ مۇشۇنداق بىر كۈننى تۆت كۆزى بىلەن كۈتكەن كىشىلەر چىراغ يورۇقنى كۆرگەن پەرۋاندىمەك ئېتىلىپ كېلىپ، مۇھاسىرىچىلەر قاتارىغا قېتىلدى. // مۇھاسىرىچى قىسىم.

مۇھاسىرىلىمەك پ. مۇھاسىرىگە ئالماق، قامال قىلماق.

مۇھاكىمە ئى (ئە) ① بىرەر خۇلاسىگە كېلىش ئۈچۈن كۆپچىلىك بىلەن پىكىرلىشىش، ھەر تەرەپلىمە ئويلىشىش؛ مۇزاكىرە: مۇھاكىمە ئۇزاق ۋە قىزغىن بولدى. * شۇنداق قىلىپ، بۇ بىر توپ كىشىلەر سەپەر پىلانىنى مۇھاكىمە قىلىش ئۈچۈن گۈلخان ئالدىغا توپلىنىشتى. ② پىكىر يۈرگۈزۈش، مۇلاھىزە؛ پىكىر: مۇھاكىمە يۈرگۈزمەك. * قوشۇماڭنى تۈرۈپسەن گۈلغىز، مۇھاكىمە قىلغاندا كەچتە. خۇشاللىقنىڭ ئايان كۆزۈڭدە، نېمىلەر كەچتى شۇ دەم پىكىرىڭدە. ③ < لوگ > ئەقلى خۇلاسە.

مۇھاكىمە قىمىسى < لوگ > مۇھاكىمە - مۇنازىرىلەردە توغرا-خاتالىقى ئۈستىدە پىكىر كېتىۋاتقان ھۆكۈم.

مۇھاكىمە قىلماق ① بىرەر خۇلاسىگە كېلىش ئۈچۈن، كۆپچىلىك بىلەن پىكىرلىشىش، ھەر تەرەپلىمە ئويلاشماق؛ مۇزاكىرە قىلماق: - بىز پارتىيە ياچېكىسىدا يەنە بىر مۇھاكىمە قىلىپ باقايلى، - ئۇ سائىتىگە قارىدى-دە، ئېغىز تىنىپ قويۇپ، - تاماق ۋاقتى بولۇپ قېلىپتۇ، - دېدى. * بۇ داڭلىق پروفېسسور ئوخشاش بولمىغان پارتىيە-گۈرۈھ ۋەكىللىرىنى ھېچ بولمىغاندا مۇشۇ مەسىلىدە

چۈشىنى ئەجەب ئۆزۈڭلار كەلمىدىغۇ مەلەكەم،
بۇ نېمە ئۈچۈن؟ - دەپ سوراپتۇ.

مۇھەببەتسىز سۈپ. مۇھەببىتى يوق،
مۇھەببەتنى بىلمەيدىغان: مۇھەببەتسىز
گۈلدىن ياخشىدۇر ياپراق، بىبەھرە گىياھتىن
ياخشىدۇر تۇپراق، بىئەقىل يولداشتىن ياخشىدۇر
تاياق، كور كىشىگە يۈرەر يولىن بىلدۈرۈر.

مۇھەببەتلىك نىشەن پ. مۇھەببەت
باغلىماق، بىر-بىرىنى ياخشى كۆرۈشمەك:
بىزنىڭ نادىر چىڭ چىقىپتۇ ئەمەسمۇ، ھېلىقى
دوختۇرخانىدىكى ئاسىيە مودا بىلەن يېقىندىن
بېرى ئېتىزدا مۇھەببەتلىشىپ يۈرگۈدەك.

مۇھەببەتلىك سۈپ. مۇھەببىتى بار؛
مۇھەببەتنى بىلىدىغان؛ مۇھەببەت
ئىزھار قىلىنغان: مۇھەببەتلىك پاراك.
مۇھەببەتلىك تۇرمۇش. * ھېسامدىن ھېساب
بۇ تەكلىپكە قارشى چىققاندا، بوۋايغا بولغان
مۇھەببەتلىك كۆكسىدىن كۈچلۈك بىر سادا
ئۇرغۇپ چىقتى. * كۆڭۈلنىڭ رىشتى باغلاندى
گۈزەل كۆكلەم-باھارىغا، مۇھەببەتلىك قوشاق
قاتتىم ئۇرۇپ زەخمەكنى تارىمغا.

مۇھەببەتنامە ئى (ئەپ) مۇھەببەت
ھەققىدە يېزىلغان، سۆيگۈ ئىزھار قىلىنغان
خەت: رەبھانەم شىرەگە ھېلىقى ساختا
مۇھەببەتنامىنىمۇ ئالدى، ئۇنىڭ كېلىپ قېلىش
جەريانى توغرىسىدىكى پەرەزلىرىنى، ئادىل
بىلەن بولغان مۇناسىۋەت جەريانىنى تەپسىلىي
سۆزلەپ بەردى.

مۇھەببەت-نەپرەت مۇھەببەت ۋە
نەپرەت: ئۇنىڭ يۈزىدىكى قورۇقلار ئارىسىدا
غۇۋا پارقىراپ تۇرغان قارىچۇقىدا ئۆمۈرلۈك
قايغۇ-ھەسرەت ۋە گىرەلىشىپ كەتكەن
مۇھەببەت-نەپرەت بىر يوللا ئۇيۇپ قالغانىدى.

مۇھەررەم ئى (ئە) ① ھىجرىيەنىڭ 1-ئېيى،
يەنى قەمەرىيە يىلى ھېسابىدا 1-ئاي

تالاش-تارتىش قىلماي، بىرەر سائەت مۇھاكىمە
قىلار دېگەن ئۈمىتتە مۇشۇ يىغىننى چاقىرغانىدى،
② پىكىر يۈرگۈزمەك، مۇلاھىزە قىلماق:
خەتتە: «ئەگەر بۈگۈن قويۇۋەتسەك ئەجدىھا بولۇپ
يامغۇرغا ئىگە بولۇۋالىدۇ-دە، ئاخىرىدا كۆلدىن ئۇچۇپ
كېتىدۇ. جانابلىرىنىڭ ئوبدان مۇھاكىمە قىلىشلىرىنى
سورايەن» دەپ يېزىلغانىدى. ③ < لوگ >
ئەقلى خۇلاسىە چىقارماق.

مۇھاكىمىچى ئى. مۇھاكىمە قىلغۇچى كىشى:
ئىشچان، چاكانا پروفېسسورلار ۋە سىياسىي
مۇھاكىمىچىلەر بولسا دۆلەت دەل سىنىپلارنى
مۇرەسسە قىلىدۇ دەپ خۇلاسىە چىقىرىدۇ.

مۇھەببەت ئى (ئە) ① بىرەر كىشىگە،
بىرەر نەرسە ياكى ئىشقا بېرىلىش،
مايىللىق تۇيغۇسى؛ سۆيگۈ، ئىشقى، مېھرى:
مۇھەببەت باغلىماق. * مۇھەببەتنى سېتىۋالغىلى
بولماس (ماقال). * ئۇ جاۋاب بېرىشكە
ئالدىرىمىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ قەلبىدە
زاھىرغا بولغان مۇھەببەتنىڭ دەسلەپكى
ئۇچقۇنلىرىنى تاپقىلى بولاتتى. ② ئاياللارنىڭ
ئىسمى.

مۇھەببەت باغلىماق مۇھەببەت ئىزھار
قىلماق، جۆر تۇتماق، ياخشى كۆرمەك،
سۆيىمەك: ئامانۇللا بولسا مۇشۇ مەھەللىدىكى
بىر داغلىق تۆمۈرچىدىن ھۈنەر ئۆگەنگەچ،
ئانارگۈل بىلەن مۇھەببەت باغلىغانىدى.

مۇھەببەت قوشاقلىرى < ئەد >
ئىشقى-مۇھەببەت تېما قىلىنغان قوشاقلار.
مۇھەببەت لىرىكىسى < ئەد > مۇھەببەتنى
تېما قىلىپ كىشىلەرنىڭ مۇھەببەت
توغرىسىدىكى قارىشى، ھېس-تۇيغۇلىرىنى
ئەكس ئەتتۈرگۈچى لىرىك شېئىر.

مۇھەببەتداش ئى. بىرگە مۇھەببەت
باغلىغان، بىللە مۇھەببەتلىشكەن كىشى:
مەلىكىنىڭ مۇھەببەتداشى، - بۇ تازىنىڭ

شۇنداق قىلىپ، قوشنىلار بارا-بارا ئەمەت ئۈستىنىڭ ئىشك-دېرىزىلىرى ئالدىدىكى مۇھىت ئۆزگىرىشىدىنمۇ كۆرە، ئۇنىڭ مېجەز-خۇلقى، غايە-ئىستەكلىرىدىكى ئۆزگىرىشكە ھەۋەس قىلىپ قالدى. ② ھۈنەر-كەسىپ، ئىش-پائالىيەت ۋە شۇ قاتارلىقلارغا نىسبەتەن بىر-بىرىگە باغلىق بولغان كىشىلەر دائىرىسى؛ ئەتراپتىكى ئەھۋال ياكى شۇ يەرنىڭ ئىجتىمائىي شارائىتى : سېستىرالار مەكتىپىنى پۈتتۈرۈپ، شەھەرلىك بىرىنچى دوختۇرخانىغا تەقسىم قىلىنغان گۈلباھار يېڭى مۇھىتقا ناھايىتى تېزلا كۆنۈپ كەتتى. * ئۇ بۇ ئىشلارنى، كىشىلەرنى كىشىلىك ئىززەت-ھۆرمىتىگە خېلى ئۇيغۇن كېلىدىغان مۇھىتتا ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىش، بولۇپمۇ ئۆسۈۋاتقان ئەۋلادلارغا بولغان تەربىيىگە كۆڭۈل بۆلۈش ئارقىسىدىلا ئورۇنلىدى. ③ < فىز > بىر خىل ماددا يەنە بىر خىل ماددىنىڭ ئىچكى قىسمىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرغاندا، كېيىنكىسى ئالدىنقىسىنىڭ مۇھىتى بولىدۇ. بەزى دولقۇنسىمان ھەرىكەتلەر (مەسىلەن، ئاۋاز دولقۇنى، يورۇقلۇق دولقۇنى قاتارلىقلار) تارقىلىدىغان ماددىمۇ مۇشۇ دولقۇنسىمان ھەرىكەتنىڭ مۇھىتى دەپ ئاتىلىدۇ.

مۇھىت ئاكۇستىكىسى < فىز > ئاكۇستىكىنىڭ بىر تارمىقى، يەنى ئاۋازنىڭ مۇھىتقا كۆرسىتىدىغان تەسىرىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

مۇھىت بىئولوگىيىسى < بىئول > مۇھىت ئىلمى ئىچىدىكى مۇھىم بىر تارماق پەن. ئىنسانلار مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان مۇھىتنىڭ فۇنكسىيىسى ئۈستىدە ئەھلىل يۈرگۈزۈپ، جانلىقلار تۈرى، جانلىقلار توپى ۋە ئېكولوگىيىلىك سىستېمىنىڭ تۈزۈلۈشى،

ئۇ ھوشۇر (ئاشۇر) ئاي دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇ 30 كۈنلۈك ئاي؛ ھىجرىيىنىڭ 1284-يىلى (مايمۇن يىلى) مۇھەررەمنىڭ ئىككىسى ۋە تەنپەرۋەر قەھرىمانىمىز ياقۇپ بەگ ئالىيلىرى شائۇشەۋكەت بىلەن ئاتلىنىپ مەنزىلمۇمەنزىل يول يۈرۈپ، مارالبېشىغا يېتىپ كېلىپ، چېدىر-بارگاھلىرىنى تىكىپ ئورۇنلاشتى. ② ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مۇھەرررر ئى (ئە) < مەت > تەھرىرلىك خىزمىتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى كىشى؛ ئەدەبىي مۇھەرررر. باش مۇھەرررر. مەسئۇل مۇھەرررر.

مۇھەررررلىك « مۇھەرررر » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى؛ مۇھەررررلىك قىلماق.

مۇھىتە سېپ ئى (ئە) ① تارس. جىڭ-تارازا ۋە باھانى نازارەت قىلغۇچى؛ ھېساب ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى. ② < دىن > دىن ۋە جامائەت ئىشلىرىدا شەرىئەت قانۇنى بويىچە ياخشى ئىشلارغا ھەيدەكچىلىك قىلىپ، يامان ئىشلاردىن توسىدىغان نازارەتچى؛ دەررە كۆتۈرگەن بىرقانچە مۇھىتە سېپلەر بىر ئەر، ئىككى ئايالنى ھەيدەپ كىرىپ قازىلارغا توغرا قىلدى.

مۇھىتە مىلات ئى (ئە) < ئەد > ← تۇيۇق III : ئاپتور بۇ يەردە شەكىلدەش سۆزىنىڭ يېنىغا ئەل، لەھەل، تۈگەل دېگەن قاپىپلەرنى كەلتۈرۈپ، قوش قاپىپىلىك رۇبائى، قوش قاپىپىلىك مۇھىتە مىلات ياراتقان.

مۇھىت ئى (ئە) ① ھايات، پائالىيەت داۋاملىشىۋاتقان تەبىئىي شارائىتلار؛ ئەتراپتىكى يەر-جايلار، ئەتراپ؛ مۇھىت تازىلىقى. تەبىئىي مۇھىت. * گېئوگرافىيىلىك مۇھىت. * غۇلجا شەھىرىدە شۇكۈنى ھەر مىللەت ھەربىي، خەلقئارا 50 نەچچە مىڭ كىشى كۈچلارغا چىقىپ مۇھىت تازىلىدى. *

رولى ۋە ئۇلارنىڭ مۇھىت سۈپىتى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ھەم ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى ھەرىكەت ئەھۋاللىرىنى ئىگىلەش ئارقىلىق مېخانىزمىنى تەكشۈش بۇ پەننىڭ ئاساسىي مەزمۇنىدۇر.

مۇھىت نەسۋىرى <ئەد> ئەدەبىي ئەسەرلەردىكى پېرسوناژلار ھەرىكەت قىلىدىغان كۆنكۈپ مەيدان، شارائىت ۋە كۆرۈنۈشلەرگە قارىتا ئېلىپ بېرىلغان تەسۋىر.

مۇھىت سىغىمچانلىقى <بئول> تەبىئىي مۇھىت ياكى مۇھىتنى تەشكىل قىلغۇچى ئامىللار (مەسىلەن، سۇ، ھاۋا، تۇپراق ۋە جانلىق قاتارلىقلار) نىڭ بۇلغىغۇچى ماددىلارغا بولغان بەرداشلىق بېرىش كۈچى ياكى سىغدۇرۇشچانلىقى.

مۇھىت نەزەرىيىسى <بئول> يەككە تەن ياكى توپنىڭ يېتىلىشى ياكى تەرەققىياتىدا مۇھىم رول ئوينىغۇچى ئاساسلىق ئامىل ئىرسىيەت ئەمەس، بەلكى مۇھىت دەپ قارايدىغان بىر خىل نەزەرىيە.

مۇھىتنىڭ تولۇق قارشىلىقى <فىز> مۇھىتنىڭ ئۆزىدىن ئۆتكەن دولقۇنلارغا كۆرسىتىدىغان تولۇق قارشىلىق تەسىرىنى تەسۋىرلەيدىغان فىزىكىلىق مىقدار. بەلگىسى z.

مۇھىت ئىلمى <بئول> ئىنسانلارنىڭ تەبىئەتنى بىلىشى ۋە ئۆزگەرتىشى داۋامىدىكى مۇھىت بىلەن بولغان ئۆزئارا مۇناسىۋىتىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

مۇھىم سۈپ (ئە) ئالاھىدە ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان، ئەھمىيەت جەھەتتىن بىرىنچى دەرىجىلىك: مۇھىم ئىش. مۇھىم مەسىلە. * ھازىر بۇ يەرنىڭ ئىشى مۇھىم

بولۇپ قالدى. * ئەركىن قانداقتۇر ئۇنتۇغان مۇھىم بىرنەرسىنى يادىغا ئالغاندەك، پوپكىسىغا قولىنى سېلىپلا 10 كويۇقتىن ئۈچ باغلام پۇلنى چىقاردى.

مۇھىملىق «مۇھىم» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئالدى بىلەن بۈگۈنكى بىخىننىڭ مۇھىملىقى سۆزلەپ ئۆتۈلدى.

مۇۋاپىق سۈپ (ئە) ماس، توغرا كېلىدىغان، مۇناسىپ، ەلايىق: مۇۋاپىق كەلمەك. مۇۋاپىق كۆرمەك. * كۆۋرۈك، يول دېگەنلەرمۇ ئۆز جايىدا، تولۇق. شۇڭا بۇ پۇللارنى مۇۋاپىق بىر خىل ئۇسۇل بىلەن ئىشلەتكەن ياخشى دەپتۇ. * ئۇ ۋەدىسىگە مۇۋاپىق سارايمۇنى، پاشىپىنى ئوبدان رازى قىلىپتۇ.

مۇۋاپىق كەلمەك مۇناسىپ، ماس، لايىق كەلمەك: ئۇ جوزا ئۈستىدىن ساپىرىق چىش نۇسخىسىنى ئېلىپ ياقۇپجاننىڭ چىشىغا سېلىپ، - بەللى، دەل مۇۋاپىق كەلدى، - دېدى. * تۇرپاننىڭ ئوتتۇرىچە يىللىق تېمپېراتۇرىسى بۈگۈنكىدەك. تۆۋەن ئەمەس ئىدى. ئۈجمە ئۆستۈرۈشكە نازا مۇۋاپىق كېلەتتى. **مۇۋاپىق كۆرمەك** مۇۋاپىق دەپ ھېسابلىماق، توغرا تاپماق: پادىشاھ بۇ پىكىرلەرنى مۇۋاپىق كۆرۈپ، نۇرغۇن خىزمەتكارلار بىلەن ۋەزىرىنى ئەۋەتىپتۇ. * پۈتكۈن رەھبەرلىرى نۇرغۇن قېتىم تاسىقش، تەھلىل قىلىش ۋە قايتا-قايتا ئويلىنىشلاردىن كېيىن بۇلاردىن بىرىگە قاندىرى مۇۋاپىق كۆردى.

مۇۋاپىق نەملىك <سۇ> تۇپراقنىڭ زىرائەت تەلپىگە ماس كەلگەن نەملىكى.

مۇۋاپىقلاشتۇرماق «مۇۋاپىقلاشماق» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بەزى ئەينەك نەيچىلەرنى قىزدۇرۇپ ئېگىپ تەجرىبىگە مۇۋاپىقلاشتۇردى. * بۇ تۈزۈمنى ھەقىقىي

تۈردە ئەقىلگە مۇۋاپىقلاشتۇرۇپ، چېكىنىپ چىققان پېشقەدەم يولداشلارنى لايىقىدا ئورۇنلاشتۇرالايمىز.

مۇۋاپىقلاشتۇرۇلماق « مۇۋاپىقلاشتۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: يېزا ئىگىلىكىنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلمىسى ۋە ئۇنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى كۈندىن-كۈنگە مۇۋاپىقلاشتۇرۇلدى.

مۇۋاپىقلاشماق پ. مۇۋاپىق، مۇناسىپ، لايىق ھالەتكە كەلمەك، ماسلاشماق: بۇقرا تىلدا يېتىشىپ يۈزۈن يونا ئىستاندا يېتىشىپ چىققان يۇقىرى ئىقتىدارلىق پەيلاسوپ، ھەكىم بولۇپ، تۇنجى قېتىم شۇ زاماندىكى تەبىئەت ئىلىمىگە مۇۋاپىقلاشقان تىبابەت نەزەرىيە ئاساسلىرىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

مۇۋاپىقىيەت (توغرىسى: مۇۋەپپەقىيەت) ← **مۇۋەپپەقىيەت**.

مۇۋازىنەت ئى (ئە) ① جىسىملارنىڭ قارىمۇقارشى يۆنەلگەن تەڭ كۈچلەر تەسىرىدىكى تىنىچ، تۇرغۇن ھالىتى: مۇۋازىنەتنى ساقلىماق. * سېلىم بورانغا دۈمبىسىنى قىلىپ، ئىككى پۇتىنى كېرىپ ئورنىدىن تۇرۇۋالدى-دە، ئىككى تەرەپكە تاسقىلىپ، مۇۋازىنەتنى يوقاتقان ھالدا ئىرغىپ بېرىپ، تاشلىق سايدا يۇمىلاپ يۈرگەن قىزنى ئاران تۇتۇۋالدى. ② كۆچمە. قارىمۇقارشى كۈچلەرنىڭ، ھادىسىلەرنىڭ تەڭلىشىشى، ئۇيغۇنلىشىشى تۈپەيلى سادىر بولغان نىسپىي تۇرغۇنلۇق: سىياسىي كۈچلەر مۇۋازىنەتى. مۇۋازىنەت سېزىمى. ③ < پەلس > تەڭپۇڭلۇق: مۇۋازىنەت نەزەرىيىسى.

مۇۋازىنەت قىياسى < گېئول > يەر پوستىنىڭ يۇقىرىقى قىسمىدىكى يېنىك كرىمنى-ئاليۇمىن قەۋىتى خۇددى لەيلىگەن مۇزدەك ئېغىر كرىمنى-ماگنىي قەۋىتى ئۈستىدە تۇرىدۇ، يەنى ئارخېمىد

قانۇننىڭ پرىنسىپلىرىغا ئاساسەن تەڭپۇڭ ھالەتتە تۇرىدۇ دەپ قارايدىغان بىر خىل قىياس.

مۇۋازىنەتلىك « مۇۋازىنەت » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: قارىمۇقارشىلىقنىڭ بىرلىكى (بىردەكلىكى، ئوخشاشلىقى، مۇۋازىنەتلىكى) شەرتلىك، بىردەكلىك، ۋاقىتلىق، نىسبىي بولىدۇ. بىر-بىرىنى چەتكە قاقىدىغان قارىمۇقارشىلىقلارنىڭ كۈزۈشى بولسا مۇتلەق بولىدۇ.

مۇۋەپپەقىيەت ئى (ئە+پ) < بوت > گۈلساماق ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى يېپسىمان، توپلىشىپ ئۆسىدۇ. يازنىڭ بېشىدا چېچەكلەيدۇ، گۈلى كىچىك، سۆسۈن رەڭ، ئومۇم گۈل رېتىدە. مېۋىسى يېرىلىپ، ئۇرۇقى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. تۈگۈنەك يىلتىزى ئازراق موكا شەكلىدە بولۇپ، دورا قىلىشقا بولىدۇ. ئادەتتە ئۇ قۇۋۋەت دورىسى ھېسابلىنىدۇ ھەمدە يۆتەل پەسەيتىش، بەلغەم بوشىتىش، سۈيدۈك راۋانلاشتۇرۇش قاتارلىق روللارغا ئىگە.

مۇۋەپپەقىيەت ئى (ئە) ← **مۇۋەپپەقىيەت بولماق**. **مۇۋەپپەقىيەت بولماق** مۇيەسسەر بولماق، مەقسەتكە يەتمەك، ئېرىشمەك: ئارىدىن يەنە بىر يىل ئۆتۈپ كەتتى. يەنە دەل باھار ۋاقتىدا خىزمەت بىلەن يېزىلارغا چىقىشقا مۇۋەپپەقىيەت بولدۇم. * بۇ قېتىم ئۇنىڭ تەلىپى ئۈچۈن كېلىپ، 9-چېسلا ئۇچىدىغان ئايروپىلاننىڭ بېلىتىدىن بىرىنى سېتىۋېلىشقا مۇۋەپپەقىيەت بولدى.

مۇۋەپپەقىيەت ئى (ئە) بىرەر ئىشتىن قولغا كەلتۈرگەن، ئېرىشىلگەن نەتىجە: غەلبە، ئۇتۇق: مۇۋەپپەقىيەت قازانماق. * بۇ مۇۋەپپەقىيەتلەر ئۈچۈن، ئۇنى سىنىپ مۇدىرى ۋە ساۋاقداشلار سەمىمىي قۇچاقلاپ

مۇۋەپپەقىيەت قازانماق ئوتۇق، نەتىجىگە ئېرىشمەك، غەلبە قىلماق: ئۇ مۇنداق دەيدى: ھەممە ئىشنى بىرلىكتە، ئىتتىپاق بىلەن، مەسلىھەت بىلەن ئويلاپ قىلساق، ئۇ ئىش چوقۇم مۇۋەپپەقىيەت قازىنىدۇ.

مۇۋەپپەقىيەت قىيەتسىز سۈپ. مۇۋەپپەقىيەتتى يوق، نەتىجىسىز: مۇۋەپپەقىيەتسىز ئىش. * شۇنداق قىلىپ، بۇ ئىشىمىزمۇ مۇۋەپپەقىيەتسىز ئاخىرلاشتى.

مۇۋەپپەقىيەت قىيەتلىك «مۇۋەپپەقىيەت قىيەتسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مۇۋەپپەقىيەتسىزلىككە ئۇچرىماق. * ئاخىر غۇلامجان نىمجان ھالەتتە ئەكىلىۋېلىنغان بولسىمۇ، دەرۋازىغا ئوت قويۇش مۇۋەپپەقىيەتسىزلىككە ئۇچرىدى.

مۇۋەپپەقىيەت قىيەتلىك سۈپ. مۇۋەپپەقىيەت ئېرىشكەن، مۇۋەپپەقىيەت قازانغان؛ ئۇتۇقلۇق، نەتىجىلىك: بۇ قىيىن ۋەزىپىنى ئۇ خېلىلا مۇۋەپپەقىيەتلىك ئورۇنلىدى. * ئۇ 25 ياشلىق بىر يىگىتتى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئوپىراتسىيە قىلدى.

مۇۋەپپەقىيەت قىلماق سازاۋەر قىلماق، ئېرىشتۈرمەك: ئاسايىشلىق زامان بىزنى مۇۋەپپەقىيەت قىلدى شادلىققا، بولۇپ سوتچى، ھېساب ئالدۇق ئازازۇل، شۇم كەمەكلەردىن. تەق. كالا مۆرىگە نىدە چىقىدىغان سوزۇلما ئاۋاز: تالاغا قاراڭغۇ چۈشكەن، ھويلا جىجىت، ئانىسىنى سېغىنغان باغلاقتىكى موزاي «مۇ» قىلىپ يەنە مۆرىدى.

مۆتەزىلە ئى (ئە) <دىن> 8-ئەسىردىن 12-ئەسىرگىچە بولغان ئارىلىقتىكى ئىسلام دىنىنىڭ بىر مەزھىپى. ئاساسلىق ۋەكىللىرى ۋاسىل بىننى ئاتا ۋە ئىبنى ئۇبەيد (Amr b. Ubaid 699-761). ئۇنىڭدا، ئادەم «ئىرادە ئەركىنلىكى» گە ئىگە؛ ئۇ ئاللا ئاتا قىلغان ئىقتىدارغا تايىنىپ، ئىدراك ئارقىلىق دىنىي ئەقىدىلەر ۋە ھەرىكەتتىكى يامانلىق بىلەن ياخشىلىقنى تەكشۈرسە ھەمدە بۇ ئارقىلىق

مۇۋەپپەقىيەت قازانماق ئوتۇق، نەتىجىگە ئېرىشمەك، غەلبە قىلماق: ئۇ مۇنداق دەيدى: ھەممە ئىشنى بىرلىكتە، ئىتتىپاق بىلەن، مەسلىھەت بىلەن ئويلاپ قىلساق، ئۇ ئىش چوقۇم مۇۋەپپەقىيەت قازىنىدۇ.

مۇۋەپپەقىيەت قىيەتسىز سۈپ. مۇۋەپپەقىيەتتى يوق، نەتىجىسىز: مۇۋەپپەقىيەتسىز ئىش. * شۇنداق قىلىپ، بۇ ئىشىمىزمۇ مۇۋەپپەقىيەتسىز ئاخىرلاشتى.

مۇۋەپپەقىيەت قىيەتلىك «مۇۋەپپەقىيەت قىيەتسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مۇۋەپپەقىيەتسىزلىككە ئۇچرىماق. * ئاخىر غۇلامجان نىمجان ھالەتتە ئەكىلىۋېلىنغان بولسىمۇ، دەرۋازىغا ئوت قويۇش مۇۋەپپەقىيەتسىزلىككە ئۇچرىدى.

مۇۋەپپەقىيەت قىيەتلىك سۈپ. مۇۋەپپەقىيەت ئېرىشكەن، مۇۋەپپەقىيەت قازانغان؛ ئۇتۇقلۇق، نەتىجىلىك: بۇ قىيىن ۋەزىپىنى ئۇ خېلىلا مۇۋەپپەقىيەتلىك ئورۇنلىدى. * ئۇ 25 ياشلىق بىر يىگىتتى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئوپىراتسىيە قىلدى.

مۇۋەپپەقىيەت قىيەتلىك ئى (ئە) <ئەد> شېئىرنىڭ بىر خىل شەكلى، يەنى ھەر بىر بېيىتنىڭ بېشىدىكى ياكى ھەر بىر مىسرانىڭ بېشىدىكى ھەرپلەرنى قۇراشتۇرسا كىشى ئىسمى ياكى بىرەر مەنىلىك سۆز چىقىدىغان شېئىر شەكلى: لوتپۇللا مۇتەللىپ «دوستۇمغا مۇۋەپپەقىيەت» دېگەن شېئىرنى يازغان.

مۇۋەپپەقىيەت قىيەتلىك سۈپ (ئە) دائىمىي بولمىغان، ۋاقىتلىق: مۇۋەپپەقىيەت رەئىس. مۇۋەپپەقىيەت ھۆكۈمەت. * ئېۋىرغول كۆمۈر كېنىنىڭ باشلىقى، مۇۋەپپەقىيەت پارتكوم شۇجىسى، مۇئاۋىن كان باشلىقى مامۇت ۋە ماشىنا، توك بۆلۈمىنىڭ پارتىيە ياپچىكا شۇجىسى ھىيىتلار سەپەرۋەرلىك يىغىنى ئاچتى.

ئۆز ھەرىكىتىنى بەلگىلىسە بولىدۇ، دېگەنلەر تەكىتلىنىدۇ.

مۆتىدىل سۈپ (ئە) ① سوغۇقمۇ ئەمەس، ئىسسىقمۇ ئەمەس، ئوتتۇرىچە: مۆتىدىل ھاۋا. مۆتىدىل بەلباغ. ② بىرەر تەرەپكە، بىرەر ئېقىمغا يان باسمايدىغان، ئوتتۇرىدىكى: كوممۇنىستىك پارتىيە گومىنداڭغا ۋە مەملىكەت ئىچىدىكى فېئودال كۈچلەرگە قارىتا مۆتىدىل سىياسەت قوللاندى. * - ساۋۇت دېگەن ئۇ ئادەمغۇ مۆتىدىل بىر ئادەم، - دېدى قەيسەر ئالدىرماي. ③ نورمال: تىببىي خادىملارنىڭ تەبىئىي مىزاجى مۆتىدىل بولۇشى لازىم.

مۆتىدىل بەلباغ < جۇغ > جەنۇبىي ۋە شىمالىي يېرىم شارلاردىكى قۇتۇپ چەمبىرى بىلەن تىروپىك سىزىقى ئارىلىقىدىكى جايلار. كىلىماتى ئىللىقراق كېلىدۇ.

مۆتىدىل بەلباغ كىلىماتى < مېتېئور > ئوتتۇرا كەڭلىك كىلىماتى، يەنى ئىسسىق بەلباغ كىلىماتى بىلەن قۇتۇپ كىلىماتى ئوتتۇرىسىدىكى كىلىمات.

مۆتىدىللىك «مۆتىدىل» سۆزىنىڭ ئىسمى شەكلى: ئۆمۈرنىڭ ھەربىر باسقۇچىدا مىزاجنىڭ مۆتىدىللىككە ئۆزگىرىشى «مۆتىدىل مىزاج پەللىسى» دېيىلىدۇ.

مۆتىۋەر سۈپ (ئە) خەلق ئىچىدە يۈز ئابرويى بار، ھۆرمەتكە ئىگە بولغان: ئۇ ئۆز زامانىسىنىڭ مۆتىۋەر ئادىمى ئىدى. * بۇ قېتىم ئۈرۈمچىگە چىقىپ قسقا ۋاقىت ئىچىدە بىرقانچە مۆتىۋەر بايلار بىلەن ئۇچرىشىپ

پىكىرلەشكەن ئابدۇخالىق ئۇيغۇر ئەنە شۇنداق ھېسسىياتقا كەلگەندى. // ئۆي ئىگىسى بۇ يۇرتنىڭ ئۆز زامانىسىنىڭ مۆتىۋەرلىرىدىن بىرى بولغان ھىزمىتخۇن دېگەن كىشى ئىدى.

مۆتىۋەرلىك «مۆتىۋەر» سۆزىنىڭ ئىسمى شەكلى: ھىزمىتخۇننىڭ قېلىن چار ساقلى بىلەن گۆشلۈك قىزىل يۈزى ئۇنىڭغا مۆتىۋەرلىك سالاپەت بېرىپ تۇراتتى.

مۆجىزات ئى (ئە) يېزىت. كىشىلەر تەسەۋۋۇر قىلمىغان، كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان ھادىسىلەر، ئىشلار، مۆجىزىلەر: قايسى بىر مۆجىزات مۇئەللىمىز ۋۇجۇدقا چىققان؟ * ئەگەر شائىرى مەجنۇنسەن، كۆرۈپ كەت بۇ مۆجىزاتنى. بۇ يەڭلىغ بىر بازار بولماس جاھاننىڭ ھېچ يېرى كەچتە.

مۆجىزە ئى (ئە) كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان ئادەتتىن تاشقىرى ئىش، ھادىسە، نەرسە: مۆجىزە ياراتماق. * كېچىدىكى بۇ جىمجىتلىقتا ئۇنىڭغا قانداق مۆجىزىلەرنىڭ كۆرۈنىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. * سوۋغىنىڭ ئالدىدا، ھەر باقسام سىڭلىم، كۆرگەندەك بولسەن باسقان يولۇڭنى، ئاكىلىق مېھرىمىدە سۆيگۈم كېلىدۇ، مۆجىزە ياراتقان چېۋەر قولۇڭنى.

مۆجىزىكار ئى (ئە+پ) مۆجىزە ياراتقۇچى، پەيدا قىلغۇچى: خۇشتار ئىدىم قۇياش: يۇلتۇز، ئايلارغا، شۇلار بىلەن ياشىراتتى گۈل بېغىم. سىڭگەندىمۇ مۆجىزىكار ئاسمانغا، قۇياش چېغىم، يۇلتۇز چېغىم، ئاي چېغىم.

مۆجىزىلىك سۈپ. كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان، كىشىلەر كۆرۈپ باقمىغان ئاجايىپ: ھەردائىم مۆجىزىلىك يېڭىلىقلارنى ئاڭلاپ تۇرىمەن. * - قايسىلار ئەڭ مۆجىزىلە مال ئېلىپ كېلەلسەڭلار پادىشاھ شۇنىڭ قىزىنى بېرىدۇ، - دەپتۇ ۋەزىر يىگىتلەرگە

مۆرەتمەك «مۆرەمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: كالنى مۆرەتمەك. مۆرەتمەك «مۆرەمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ياندى ئۆيلەرگە پادا سۈرۈك-سۈرۈك، توختىماستىن مۆرىشپ يولدىن ئۆتۈپ.

مۆرەن ئى.دىئال. دەريا، كېچىك. مۆرۈخات ئى <بوت> تال-تال ئۆسىدىغان، يوپۇرمىقى سوقىچاق، مېۋىسى يومىلاق قىزىل، لىمون تەملىك، چاتقال تىپىدىكى ئۆسۈملۈك. تىبابەتچىلىكتە سوغۇقلۇق دورىسى قىلىندۇ.

مۆرىت ئى. بىرەر ئىشنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىدىكى قولاي پەيت، ۋاقت، پۇرسەت: - ساڭمۇ مۇشۇنداق بىر مۆرىتى كەلسۇنچۇ، ئۇ چاغدا سېنىڭ قانداق قىلىشىڭنى كۆرەرمىز. مۆرىتى كەلمەك ۋاقتى، پەيتى، پۇرسىتى كەلمەك: ئۇ زامانغا، شارائىتقا قارىماي ئۆزى بىلگەن يوللار ئارقىلىق ئەپلەپ-سەپلەپ، مۆرىتى كەلسە بۇلاپ-تالاپ، مۇتتەھەملىك بىلەن ياشاپ كېلىۋاتاتتى. * سەن بىلىم ئۆگەنگەن بولساڭ، مەن دېپلۇماتىيە ئۆگەنگەن، مۆرىتى كەلگەندە مېنىڭ تىلىم ھەيكەلنى كۆلدۈرەلەيدۇ ھەم يىغىلتالايدۇ.

مۆرىمەس سۈپ. ئادەتتە كۆپ گەپ قىلمايدىغان، جىمغۇر: - تازا بىر ئاداش ئىكەن سەن، - شوپۇر شۇ چاغدا تۇيۇقسىز ئېغىز ئېچىپ، - نېمە تۈگىمەيدىغان خىيال بۇ؟ سىلىمۇ ماڭا ئوخشاش مۆرىمە سىمۇيا؟

مۆرىمەك پ ① «مۆ» قىلغان ئاۋازنى چىقارماق، «مۆ» قىلماق: يېزا دېگەندە نەگلا بارما، زاكونىڭ شاقىرىشىدىن، موزايىلارنىڭ مۆرىشىدىن بۆلەك ئاۋاز ئاڭلىمايسەن. ② كۆچمە. گەپ قىلماق، سۆزلىمەك، ئېيتماق: - ۋۇي ھۈسۈيۈن، - دېدى ئۇ يېنىدا توختاپ، - بۇ نېمە قىلغىنىڭىز، ئۆيۈمنى ئىجارىگە

بېرىمەن ئاكا. دەپ بالدۇرراق مۆرەپ قويسىڭىز بولماسىدى.

مۆسىن ئى. ئۆسۈملۈكنىڭ غولى: كېچىسى قىچىنىڭ مۆسىنى يوشكالدەك يۇمشاپ قالدۇ. ئۇرۇشقىمۇ ئاسان ھەم دانلىرى ئانچە چېچىلىپ كەتمەيدۇ.

مۆكتۈرمە ① سۈپ. مۆكتۈرۈلگەن، يوشۇرۇنغان، يوشۇرۇنۇپ قىلىنغان: مۆكتۈرمە جەك. ② ئى <ھەرب> مۆكتۈرۈپ قويۇلغان قوشۇن: - يولغا مۆكتۈرمە قويدۇڭلارمۇ؟ - سورىدى قوماندان.

مۆكتۈرمە جەك <ھەرب> مۆكتۈرۈپ قويۇلغان قوشۇن دۈشمەنگە تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىش يولى بىلەن ئېلىپ بارغان جەك.

مۆكتۈرمەك «مۆكمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: مەن ئۇنى مۆكتۈرۈپ قويدۇم. * تۆمۈر خەلپە ئۆز يىگىتلىرىنى ئىككىگە بۆلۈپ، جىلغىنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى قارىغاي ۋە قورام تاشلارنىڭ كەينىگە مۆكتۈردى. مۆكتۈرۈلمەك «مۆكتۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: يول بويىغا مۆكتۈرۈلگەن يىگىتلەر ئەھۋالنى خوجىنىيازغا مەلۇم قىلدى. مۆكمەك پ. ئۆزىنى دالدىغا ئالماق، يۇشۇرۇنماق: ئۇ دەرەخ كەينىگە مۆكتى. * بالىلار ئورمانلىقتا مۆكۈۋالدى. * كەچ بولدى. پامىر ئارقىسىغا ئېگىلگەن قۇياش ئالا بۇلۇتلارنى قىزارتىپ قىزغۇچ شولىسىنى چاچماقتا ۋە ئاستا تاغ كەينىگە مۆكمەكتە.

مۆكۈنشمەك I «مۆكمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: بالىلار كونا خاماندا مۆكۈشۈپ ئويناۋاتاتتى.

مۆكۈنشمەك II ئى. بالىلار ئويۇننىڭ بىر خىلى. بۇنىڭدا بالىلار ئىككىگە بۆلۈنۈپ، بىر تەرەپ مۆكسە، يەنە بىر تەرەپ ئىزلەپ تېپىپ ئوينايدۇ: مۆكۈشمەك ئوينىماق.

مۆكۈشمەك ئات، مۆكۈشمەك ئېشەك،
مۆكۈشمەك پ. ئارقا ئىككى پۈتتى ئېگىز
 كۆتۈرۈپ تېپىچە كلىمەك؛ چېچاڭلىماق
 (ئات-ئۇلاغ ھەققىدە) : ئات مۆكۈشمەك.
 ئېشەك مۆكۈشمەك.

مۆكۈشمەك سۈپ. مۆكۈشمەك ئاتىدىغان: بىرنى دەپدىڭىز
 تەپكەك، بىرنى دەپدىڭىز مۆكۈشمەك، سۆيىمەيسىز
 تېخى ئەمگەك، ۋاقتىڭىز ئۆتەر بىكار.
مۆكۈشمەك كلىمەك پ ← **مۆكۈشمەك**: ھېلىقى
 ئاتمۇ بىر كۈلكە چىقارغۇسى كەلگەندەك قامچا
 تېگەر-تەگمەستىن قۇيرۇقىنى دىڭگايىتىپ،
 بىر-ئىككىنى مۆكۈشمەك كلىمەك ندىن كېيىن ئاستا
 مېڭىپ كەتتى.

مۆكۈشمەك «مۆك» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى:
 مۆكۈشمەك قىلماق.

مۆكۈشمەك پ ← **مۆكۈشمەك**: توسۇن ئاتتەك،
 پات-پات مۆگۈپ تۇرىدىغان پۇقرانى سۇدىن
 ئىبارەت بۇ مۇستەھكەم ئارغامچا بىلەن
 ھاكىمدارلىق قوزۇقىغا باغلاپ تۇرغىلى بولاتتى.
مۆل ئىم ① ياشنىڭ كۆزدىن ئارقا-ئارقىدىن
 ئۈزۈلۈپ ئېقىش ھالىتى. ② كۆزنى
 مۆلدۈرلىتىپ قاراش ھالىتى.

مۆلە ئى. ئېشەككە توقۇش ئۈچۈن كىگىز
 ۋە پالاسنى قەۋەتلەپ، شىرىپ تىكىلگەن
 توقۇم.

مۆلچەللىمەك (توغرىسى: مۆلچەرلىمەك)
 ← **مۆلچەرلىمەك**.

مۆلچەر ئى. مەلۇم ئەھۋال ۋە ئىشلارنىڭ
 خاراكتېرى، سانى، ئۆزگىرىشى قاتارلىقلاردىكى
 تەخمىنىي يەكۈن، پەرەز، قىياس: ئالدىن
 قىلىنغان مۆلچەرگە ئاساسلانغاندا، تۇردى
 ھۈسەيىن، قادىر ئېلىلار بۈگۈن ئاقسۇغا
 قايتىپ كېلىشى كېرەك ئىدى.

مۆلچەر سان <تىل> شەيئەلەرنىڭ
 تەخمىن سانىنى بىلدۈرىدىغان سانلار.
 مەسىلەن، ئەللىكچە، يۈزدەك، ئون

* ۋە بەزەنلەر دەيدىكەن: ئۇلار ھايات
 تاغلاردا، ئوينىدىكەن مۆكۈشمەك، قاش
 قارايدىغان چاغلاردا.

مۆكۈشمەك ئوينىماق ئىككىگە بۆلۈنۈپ
 بىر تەرەپ مۆكسە، يەنە بىر تەرەپ
 تېپىپ ئوينىماق: - بۇ نېمە دېگىنىڭىز، -
 دەپتى سالى دورغا ئۆزىنى بېسىۋالماي، -
 بىز جەڭ قىلماي مۆكۈشمەك ئوينىۋاتىمىزمۇ؟
مۆكۈشمەك «مۆكۈشمەك» پېئىلىنىڭ
 مەجبۇرىي دەرىجىسى: - نەگە مۆكۈشمەك بۆلۈنۈپ
 قويدۇڭ! - دەپ سورىدى ئاكام مەندىن.
مۆكۈشمەك «مۆكەك» پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك
 دەرىجىسى: ئۈگەمگە مۆكۈشمەك. * ئۇ
 ئۆيگە كىرىپ مۆكۈشمەك بىلەن زادىلا چىققىلى
 ئۈنىدى.

مۆكۈشمەك «مۆكۈشمەك» پېئىلىنىڭ
 ئۆملۈك دەرىجىسى: يازمۇ كەتتى شاپاشلاپ
 يەنە كەلدى زىمىستان، قەھرىتاند ئۆيگە
 مۆكۈشمەك پۈتۈن جان.

مۆكۈشمەك ئى ← **مۆكۈشمەك** II : ئۇ
 چاغدا بىر توپ بالىلار دەريا بويىدا مۆكۈشمەك
 ئوينىۋاتاتتى.

مۆكۈشمەك سۈپ. ياخشى-ياماننى ئانچە پەرق
 ئېتىپ كېتەلمەيدىغان، كاللىسى تازا ياخشى
 ئىشلەپ كەتمەيدىغان، دۆت، كالۋا: -
 ئۇ راستتىنلا مۆكۈشمەك ئادەممۇ؟ ياق بۇ بىر ئويۇن،
 - دەپتى قاسىم ئۆز-ئۆزىگە پىچىرلاپ.

مۆكۈشمەك پ. ئۇشتۇمۇت چۆچۈپ،
 شۈركىنىپ كەتمەك، ئەندىكەك: ئۇلارنىڭ
 ئارىسىدا بىرى ئۇشتۇمۇت مۆكۈشمەك، قاتتىق
 ۋارقىراپ كېتىپتۇ.

مۆكۈشمەك پ. مۆكۈشمەك ۋە شۇنىڭغا
 ئوخشاش ھەرىكەتنى قىلماق: چېرىكلەر
 پاتپارات بولۇپ قېچىشتى، ئاتلىرى ھەم بۇ
 زەربىدىن مۆكۈشمەك ئىدى.

مۆكۈشمەك سۈپ. مۆكۈشمەك ئاتىدىغان، چېچاڭلايدىغان:

نەچچە دېگەنلەرگە ئوخشاش.
مۆلچەرلەتمەك «مۆلچەرلەتمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مۆلچەرلەشمەك «مۆلچەرلەتمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار يەنە نېمىلەرنى قىلىشى كېرەكلىكىنىمۇ ئالدىنلا مۆلچەرلەشكەندى.

مۆلچەرلەنمەك «مۆلچەرلەتمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: كۈلۈمنىڭ ئويۇن-تاماشا كۆرۈشكە مۆلچەرلىنىپ سېلىنغان ئاساسىي زالى خېلى چوڭ ئىدى.

مۆلچەرلىگۈسىز سۈپ. مۆلچەرلىگىلى بولمايدىغان، مۆلچەرلەش تەس بولغان، قىياس قىلغىلى بولمايدىغان؛ ناھايىتى زور، بەكمۇ چىق: بۇ قېتىمقى زىيان مۆلچەرلىگۈسىز بولدى. * بۇ ئىشلار جەمئىيىتىمىزنى ئۆزگەرتىشتە، بولۇپمۇ ياش-ئۆسۈرلەرنى تەربىيەلەشتە مۆلچەرلىگۈسىز زور ھەم چوڭقۇر ئەھمىيەتكە ئىگە.

مۆلچەرلىمەك پ ① بىرەر ئىشنى قىلىش ئۈچۈن ئالدىنلا قىياس قىلماق؛ تەخمىنەنراق ھېسابلىماق، تەسەۋۋۇر قىلماق، ئويلىماق؛ خاتا مۆلچەرلىمەك. تولۇق مۆلچەرلىمەك. ئاقىۋىتىنى مۆلچەرلىمەك. * ئادىل زاۋۇتتىكى بۇ ئىككى باشلىقنىڭ چېرتىۋىغا ئەھمىيەت بېرىدىغانلىقىنى مۆلچەرلىگەن بولسىمۇ، بۇ قەدەر ئەستايىدىل بولىدىغانلىقىنى ئويلىمىغانىدى. ② كۆچمە. نىشانلىماق، قارىغا ئالماق: ئۇ ئوقتىن بىرنى ئېلىپ، تۇتىنىڭ دەل كۆكرىكىنى مۆلچەرلەپ ئاتقاندى، ئوق تەگمىدى.

مۆلدۈر I نى <مېتېئور> ھاۋا بوشلۇقىدىن ياغىدىغان ئۇششاق مۇز پارچىلىرى. كۆپىنچە ئەتىيازنىڭ ئاخىرى ۋە ياز مەۋسىملىرىدىكى چۈشتىن كېيىنكى

مەزگىللەردە ياغىدۇ. ئۇ دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىنى ۋەيران قىلىپلا قالماي، يەنە ئادەم، چارۋا ھەم ئېناكارلىق قۇرۇلۇشلىرىغىمۇ ئېغىر دەرىجىدە زىيانلارنى كەلتۈرىدۇ.

مۆلدۈر II ئىم ① كۆزلىرىنى مۆل-مۆل قىلىپ جىمىدە تەلەپۈرۈپ قاراش ھالىتى. ② ياشنىڭ كۆزدىن ئۈزۈلۈپ-ئۈزۈلۈپ چۈشۈش ھالىتى: ئۇنىڭ كۆزدىن مۆلدۈر-مۆلدۈر ياش ئاقتى.

مۆلدۈرلەتمەك «مۆلدۈرلەتمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: نېمە كۆزلىرىڭنى مۆلدۈرلىتىپ قاراپ تۇرسەن؟

مۆلدۈرلەشمەك «مۆلدۈرلەتمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مۆلدۈرلىمەك پ. مۆلدۈر-مۆلدۈر قىلماق؛ كۆز ۋە كىرىپك چىمىلداپ تۇرماق: ئۇنىڭ مۆلدۈرلەپ تۇرغان يوغان-يوغان كۆزلىرىدىن كىشىنىڭ ئىچى سىيرىلغۇدەك دەرىجىدە مەيۈسلۈك چىقىپ تۇراتتى. * ئانا كۆزلىرىدىن مۆلدۈرلەپ چۈشۈۋاتقان ياشلىرىنى تور ياغلىقنىڭ ئۇچى بىلەن سۈرتتى.

مۆلدۈر-مۆلدۈر «مۆلدۈر II» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: ئۇنىڭ كۆزىدىن مۆلدۈر-مۆلدۈر ياش تامچىلىرى قۇيۇلدى. * قوللىرىنى قاسماق بېسىپ كەتكەن بۇ بالا تاماق قاچمىزغا مۆلدۈر-مۆلدۈر تىكىلىپ تۇراتتى.

مۆللىدە رەۋ «مۆل» قىلىپ، «مۆل» قىلغان ھالدا: ئۇزاقتىن قولى پۇل كۆرمىگەن ئادىل پۇلنى چىڭ سىقىملاپ تۇرۇپ كۆزىگە مۆللىدە ياش ئالدى.

مۆل-مۆل «مۆل» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: بالا كۆزىنى مۆل-مۆل قىلىپ قاراپ ئولتۇرىدۇ. * ئۇ نۇرغۇن كېچىلەرنى مۆل-مۆل كۆز يېشى قىلىش بىلەن ئۆتكۈزدى. * غەيرەت بولۇۋاتقان

ئىشلاردىن ھېچ نەرسىنى چۈشىنەلمەي، ئەتراپقا مۆل-مۆل تىكلەتتى.

مۆلۈلدەتمەك «مۆلۈلدەتمەك» پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مۆلۈلدەشمەك «مۆلۈلدەتمەك» پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى.

مۆلۈلدەتمەك پ. كۆزىنى «مۆل-مۆل»

قىلماق، «چىم-چىم» قىلماق: قەرىخان

ئۇلارغا مۆلۈلدەپ قاراپ پەس ئاۋاز بىلەن

سۆزلىدى.

مۆمىن (ئە) ① ئى <دىن> خۇدانىڭ بارلىقىنى

ئېتىراپ قىلغان، ئىمان ئېيتقان كىشى،

مۇسۇلمان: — ئى خۇدايا، مۆمىنلىرىڭنىڭ

دۇئاسىنى قوبۇل ئەت! — دەپ شىۋىرلىدى

ئۇ ساقلىنىڭ ئۈچىنى چىشلەپ. ② سۈپ

كۆچمە. ئىشەنچلىك: ياۋاش، ئىتائەتمەن:

— قولۇڭدىن كېلىشىچە تەييارلىق كۆرۈپ،

قىزىڭنى ياخشى تەربىيەلەنگەن، ئوبدان مۆمىن

بىر كىشىگە نىكاھلاپ بەر، — دەيدى ئانا. ③

ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

مۆمىنلەرچە رەۋ. ئىتائەتمەنلىك، ياۋاشلىق

بىلەن: ئۇنىڭ سۆزلىرىنى مۆمىنلەرچە قۇلاق

سېلىپ ئاڭلاۋاتاتتى.

مۆمىنلىك «مۆمىن» سۆزىنىڭ ئابىستىراكت

ئىسىم شەكلى: ئۇ ئەپچىللىكى، ئوڭلۇقلۇقى،

ئىشچانلىقى ھەم مۆمىنلىكى بىلەن كېلىنگە

ياراپ قالغانىدى.

مۆھتەرەم (ئە) ① سۈپ. كىشىلەرنىڭ ھۆرمەت،

ئېھتىرامغا سازاۋەر بولغان، ھۆرمەتلەشكە

مۇناسىپ، ھۆرمەتلىك: مۆھتەرەم ئەپەندى.

مۆھتەرەم جاناب. * — بۇ كىشى مۆھتەرەم قانداق

ئەپەندى بولىدۇ، — دەپ تونۇشتۇردى ئۇ ئاق

سېرىق كىشىنى. // رابىيە خۇش بولۇپ قايتتى

ھەرەمگە، ئوقۇپ رەھبەتنى مىڭ، بۇ مۆھتەرەمگە.

② ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مۆھلەت ئى (ئە) بىرەر ئىشنى قىلىش ئۈچۈن

كېرەك بولغان، بەلگىلەنگەن مۇددەت،

ۋاقىت: مۆھلەت بەرمەك. مۆھلەت ئالماق.

مۆھلەت سورىماق. * مەلىكە شاھنىڭ

تەلپىنى ئاڭلاپ، شاھتىن قىرىق كۈنلۈك

مۆھلەت سوراپتۇ.

مۆھلەت بەرمەك مەلۇم بىر ئىشنى

ئورۇنداش ئۈچۈن چەكلىك ۋاقىت،

مۇددەت بەرمەك: قىز پادىشاھقا بىر ئايلىق

مۆھلەت بېرىپتۇ.

مۆھلەتسىز سۈپ. مۆھلەت بەلگىلەنمىگەن،

ۋاقىت تەيىنلەنمىگەن: مۆھلەتسىز ئىش.

مۆھلەتلىك سۈپ. مۆھلەتلىك بار، مۆھلەت

بەلگىلەنگەن: مۆھلەتلىك ئىش.

مۆھۈر ئى (ئە) تامغا: مۆھۈر باسماق. *

ياشلىقىدا ئۆگەنگەن تاشقا مۆھۈر باسقاندەك،

قېرىغاندا ئۆگەنگەن قۇمغا مۆھۈر باسقاندەك(ماقال).

* ئۇنىڭ ئاياغ ئىزى يۇمشاق توپىغا خۇددى

مۆھۈر باسقاندەك ئېنىق چىقىپ قالغانىدى.

مۆھۈردار (مۆھۈردارى) ئى (ئە) پادىشاھ

سارايلىرىدا مۆھۈر تۇتقۇچى

ئەمەلدار: — ئەرزىگە بارلىق مۆھۈردارلار،

ئاقساقال، يۈز بېشىلار مۆھۈر باسسۇن، —

دەپتۇ پادىشاھ.

مۆھۈردارلىق ئى. مۆھۈر تۇتۇش، مۆھۈر

بېسىش خىزمىتى، ئەمىلى: مېھرىبانۇ ئۇنى

ئوردىغا كەلتۈرۈپ، بىرنەچچە ۋاقىت پەرۋىش

قىلغاندىن كېيىن، چوڭ توي ئۆتكۈزۈپ، ئۇنى

ئۆزىگە كۈيۈغۇل قىلىپ ئالغان ۋە ئوردىنىڭ

مۆھۈردارلىقىنى بەرگەن.

مۆھۈرلەتمەك «مۆھۈرلەتمەك» پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ يەر خېتىنى

مۆھۈرلىتىپ بولغاندىن كېيىن ساندۇقتىڭ

چوڭقۇر يېرىگە سېلىپ ئاندىن خاتىرجەم

بولدى.

مۆھۈرلەشمەك پ. خەت ئارقىلىق توختاملاشماق؛ ۋەدىلەشمەك: توي قىلماي تۇرۇپمۇ قىزنى ئېلىپ كېتەلمەن! قانداق ئىشەنمەن؟ مۆھۈرلەشمەك يىلسۇ؟

مۆھۈرلەشمەك «مۆھۈرلەشمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

مۆھۈرلۈك سۇپ. مۆھۈر بېسىلغان، مۆھۈرلەنگەن؛ مۆھۈرلۈك خەت. * مانا ئەمدى ئەقلىڭگە كەلدىڭ، - دەيدى بەگ ئېغىر پۇشۇلداپ، - بۇ سەن بىلەن قىلىشقان مۆھۈرلۈك تىلخەت. مۆھۈرلەشمەك پ. مۆھۈر باسماق، مۆھۈر ئۇرماق؛ سودىگەر خۇشال بولۇپ، ھېلىقى توختام بويىچە بارلىق مال-مۈلكىنى مۆھۈرلەپ بالغا ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ.

مۈجمەل سۇپ (ئە) چۈشىنىپ بولمايدىغان، ئوچۇق، ئېنىق ئەمەس، ئائېنىق: مۈجمەل گەپ. مۈجمەل ئىش. || سايبىت ئالىمجان مۇئەللىمنىڭ سوئاللىرىغا مۈجمەل جاۋاب بەردى. مۈجمەلسىز رەۋ. مۈجمەللەشتۈرمەي، ئېنىق: ئاپتور ھېچقانداق مۈجمەلسىزلا ئۆز كۆز قارىشىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

مۈجمەللەشتۈرمەك «مۈجمەللەشمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: «بۇ قانۇننىڭ سىنىپلىقنى مۈجمەللەشتۈرگەنلىك بولىدۇ» دەپ تەكىتلەيدۇ ئۇ.

مۈجمەللەشتۈرۈلمەك «مۈجمەللەشتۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

مۈجمەللەشمەك پ. ئېنىقسىز، چۈشىنىكسىز بولماق: بۇ كۈنى بوۋاي بىلەن موماي خۇشاللىقىدىن قىلغان سۆزلىرىمۇ مۈجمەللىشىپ كېتىپتۇ.

مۈجمەللىك «مۈجمەل» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بۇنىڭدا قىلچە مۈجمەللىك يوق، ئەلۋەتتە! مەن ياغاچلىق يېزىسىدىكى ھەربىر ئۆيلۈك كىشى بىلەن سۆزلەشتىم.

مۈچە ئى ① <ئانات> ئادەم ياكى ھايۋانلارنىڭ ئەزاسى؛ قول ياكى پۇت: تۆت مۈچە. ② <تىل> جۈملە بۆلىكى، بۆلەك: جۈملىنىڭ ئەگەشمە مۈچىلىرى. جۈملىنىڭ باش مۈچىلىرى.

مۈچەل ئى ① ھەربىر يىل بىر ھايۋاننىڭ يەنى چاشقان، ئۇي، يولۋاس، توشقان، بېلىق، يىلان، ئات، قوي، ماييۇن، توخۇ، ئىت، توڭگۇز نامى بىلەن ئاتالغان يىل ھېسابى. ئۇ 3-ئاينىڭ 22-كۈنىدىن يەنى نورۇز كۈنىدىن باشلىنىدۇ. ② كىشىنىڭ شۇ يىل ھېسابى بويىچە تۇغۇلغان يىلى: ئەپەندىدىن بىر كىشى سورايتۇ: - ئەپەندىم، مۈچىلىڭىز نېمە؟ - مۈچىلىم بېلىق، - دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

مۈچەلنامە ئى. ھەربىر مۈچەل يىلىنىڭ ئالاھىدىلىكىنى تونۇشتۇرغان كىتابچە: قىزنىڭ ئاپىسى كۈيۈغۇلنىڭ مەجەز-خۇلقىنى مۈچەلنامىدىن ئاڭتۇرۇپ بىلدى. مۇدۇر سۇپ. تەكشى ئەمەس، ئېگىز-پەس، ئويمان-چوڭقۇر. (نەرسىلەرنىڭ يۈزى ھەققىدە).

مۇدۇر-چوقۇر مۇدۇر ۋە چوقۇر: مۇدۇر-چوقۇر يېزا يولىدا بىر ئېشەك ھارۋىسى ئاستا كېتىۋاتاتتى.

مۇدۇرمەك پ. پۇتلاشماق، سەنتۈرۈلمەك: بىر مۇدۇرگەن ئون مۇدۇرمەر (ماقال). * سىزگە يۈز كېلەلمەيمەن، لېكىن ياخشى ئاتنىڭمۇ مۇدۇرۇپ كېتىدىغان چاغلىرى بولىدۇغۇ، كەچۈرۈشىڭىزنى سورايمەن!

مۇدۇر-مۇدۇر «مۇدۇر» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى.

مۇدۇرۇپ-چوقۇرۇپ سەنتۈرۈلۈپ، دەلدەگىشىپ؛ يىقىلىپ-قوپۇپ: مەسئۇت ئۇنىڭ پىرىگە قارشى تۇرالمى، ئۇنىڭ رايى بويىچە

قاراڭغۇدا مۇدۇرۇپ-چوقۇرۇپ مېڭەردى .
مۇدۇرۇشمەك « مۇدۇرمەك » پېئىلىنىڭ
 ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار قاراڭغۇ كېچىدە
 مۇدۇرۇشۇپ يۈرۈپ مىڭ تەستە ياتىقىغا
 كېلىۋالدى .

مۇدۇرۇلمەك « مۇدۇرمەك » پېئىلىنىڭ
 ئۆزلۈك دەرىجىسى: ئەتگەندە مەكتەپكە
 باراي دەپ ئىشىككە چىقىشىغا مۇدۇرۇلۇپ
 كەتتىم . * مۇدۇرۇلۇپ قويۇپ، ئالغا ئاتلىغان،
 شەپكىسى قولىدا « ھۇررا » توۋلىغان، باتۇرلارغا
 بىزدىن سالام دە!

مۇدۈك سۈپ، دىئال، كىچىك، ئىخچام .
مۇرە ئى ① < ئانات > ئادەم بىلىكىنىڭ
 يۇقىرىسىدىكى بويۇنغا تۇتاشقان ئىككى
 تەكشى جاي، دول: مۇرىگە ئالماق. مۇرىنى
 مۇرىگە تىرەپ جەك قىلماق. مۇرىنى چىقارماق.
 * ئەركىن سومكىسىنى مۇرىگە ئېسىپ
 كەينىگە ماڭدى . * سېكرىتار ئادىلىنى خىجىل
 بولسۇن دەپ مۇرىگە بەگىل ئۇرۇپ قويۇپ:
 - قانداق، ئۈسكۈنەڭنىڭ بىڭىسىنى كۆرۈپ
 باقامدۇق؟ - دەپ سورىدى . ② < زوتول >
 ھايۋانلارنىڭ ئالدى پۇتىنىڭ يۇقىرى
 قىسمىدىكى گۈرچەك سۆڭەك بار قىسمى .
 ③ كىيىمنىڭ ياقىغا تۇتاش ئىككى ياندىكى
 قىسمى: بۇ كۆڭلەكنىڭ مۇرىسى سەل كەك
 بولۇپ قېلىپتۇ .

مۇرە تاختا ماتانى سىلىقلاش ئۈچۈن
 ئىشلىتىلىدىغان، ئىككى بېشى ئېگىز،
 ئوتتۇرىسى پەس قىلىپ ياسالغان تاختا .
مۇرە تاش ماتانى سۈركەپ سىلىقلىتىش
 ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان سىلىق تاش .
مۇرە چىقارماق ← **دولا چىقارماق**: بىز
 سىلەرنى ياخشى بىلىمىز، ئىشنى تۈگەتكەندىن
 كېيىن « پۇل يوق » دەپ مۇرە چىقىرىپ
 تۇرىسىلەر .

مۇرە قاقماق « يارايىسەن » ، « ھەممە
 ئىشىڭ جايىدا » دېگەن ئىشارىنى
 بىلدۈرمەك: باشلىق مۇرەمگە قېقىپ « قالتىس
 يىگىتتە » دەپ ماختاپ قويدى .

مۇرىسىگە ئاپتاپ چۈشمەك ← **دۈمبىسى**
ئاپتاپ كۆرمەك: - ئوغلۇم، مۇرىمىزگە
 ئاپتاپ چۈشكەننى سەزدۇق، - دېدى ئۇ،
 - يۇرتداشلارنىڭ رازىمەنلىكى بىكار ئەمەس،
 ھەممەيلەنگە ئۈمىد پەيدا بولدى .

مۇرىسىنى قىسماق « ئوقمايمەن » ،
 « بىلمەيمەن » ، « يوق » ، « تاڭ »
 دېگەن ئىشارىنى بىلدۈرمەك: - نېمە
 پىلەت؟ - ئۇ ھېچ نەرسىنى بىلمىگەن قىياپەتتە
 قوللىرىنى يېيىپ، مۇرىسىنى قىستى .

مۇرىنى شوتا قىلماق باشقىلارنىڭ
 ئۆزلىشى، يۇقىرى كۆتۈرۈلۈشى، شۆھرەت
 قازىنىشى ئۈچۈن شارائىت يارىتىپ بەرمەك،
 ئۆزىنى ئاتىماق: قانداقتۇر بىز چەت ئەللىك
 سودىگەرگە سەرخىل ئاتلىرىڭنى بەر، مۇرەڭنى
 شوتا قىل، ئۇ دۇنياۋى بەيگىگە قاتناشتۇرسۇن،
 مۇنداقبۇگەپ بولامدۇ .

مۇرىنى مۇرىگە تىرىمەك بىر نىيەتتە،
 بىر مەقسەتتە ھەمكارلاشماق: جۈمە
 ئۇنى « بىز بىلەن مۇرىنى مۇرىگە تىرەپ
 كۈرەش قىلغان سەپداش، كۈرەش سېپىدە قەد
 كۆتۈرگەن ئەزىمەت » دەپ ئاشكارا
 ماختايدىكەن .

مۇرىدەشمەك « مۇرىدىمەك » پېئىلىنىڭ
 ئۆملۈك دەرىجىسى: - بىز بىركۈنى يېرىم
 كېچىدە رەيھانەم بىلەن ئادىلنىڭ مۇرىدىشىپ
 ساياھەت قىلىپ يۈرگىنىنى كۆرگەن، - دېدى
 نۇر ئەلاخان . * پەلەمپەيدە بىر-بىرىنى
 مۇرىدىشىپ، چامادان-سومكىلىرىنى كۆتۈرگەن
 ئادەملەر ئىچىدىن كۆزلىرىم گۈزەلئايىنى
 ئىزلەيتتى .

مۈرىدىمەك پ. مۈرە بىلەن ئىتتىرمەك؛ مۈرىنى مۈرىگە تەگكۈزمەك: يىگىتلەر خوتقا سېلىپ قويغان تراكتورنى خۇددى تاغنى ئىتتەرگەندەك زورۇقۇپ مۈرىدەيتتى. * قىز بىلەن يىگىت بىر-بىرىنى مۈرىدەپ كېتىپ باراتتى.

مۈشكۈل سۈپ (ئە) ھەل قىلىنىشى قىيىن، ئېغىر، مۈرەككەپ، تەس: مۈشكۈل ئىش. مۈشكۈل ۋەزىپە. * - شاھىم، بۇ ھەققە تەنمۇ مۈشكۈل ئىش، لېكىن چارىسىمۇ ئاسان، - دەپتۇ ۋەزىر. * كۈلىمەن بۇ جاھان نېمانچە قىزىق، ئۇ مېنى سۆيىدۇ، مەن بولسام بۇنى، مۇھەببەت نېمانچە قىيىن ۋە مۈشكۈل، ئىشقى گۈلى گۈلگە كەلگىنى قېنى؟ || ئانا ھەر قېتىملىق نامىزىدا «خۇدا بالامنىڭ مۈشكۈلىنى ئاسان قىلغايىسەن» دەپ دۇئا قىلاتتى.

مۈشكۈلات ئى (ئە) قىيىنچىلىقلار، مۈشكۈللۈكلەر.

مۈشكۈلچىلىك ئى ← مۈشكۈللۈك: - ئەجەب مۈشكۈلچىلىككە قالدى كىشى، - دەيتتى ئۇ پات-پات ئۆز-ئۆزىگە.

مۈشكۈللەشتۈرمەك «مۈشكۈللەشمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مۈشكۈللەشتۈرۈلمەك «مۈشكۈللەشتۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

مۈشكۈللەشمەك پ. مۈشكۈل بولماق، قىيىنلاشماق، تەسلەشمەك، ئېغىرلاشماق؛ ھازىر ئىشلار تېخىمۇ مۈشكۈللىشىپ كەتتى.

مۈشكۈللۈك «مۈشكۈل» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ھاشا يولى ئۈچ كۈنلۈك، بىزگە چۈشكەن مۈشكۈللۈك. بايلار بارسا بىر كۈنلۈك، كەمبەغەلگە ئون كۈنلۈك.

مۈشۈك ئى <زوتول> سۈت ئەمگۈچى ھايۋان. يۈزى يۇمىلاق، گەۋدىسى ئۇزۇن، قۇلاق قالغىنى قىسقا ھەم كىچىك، كۆزى

چوڭ، كۆز قارىچۇقى نۇرنىڭ ئاجىز-كۈچلۈكلۈكىگە قاراپ يوغىنايدۇ ياكى كىچىكلەيدۇ. تۆت ئايغى سەل قىسقا، ئالقانلىرىدا گۆش ياتىمىسى بار. سەزگۈر، سەكرەشكە ماھىر كېلىدۇ، چاشقان تۇتالايدۇ. تۈكلىرى يۇمشاق، قارا، ئاق، سېرىق قوڭۇر ۋە كۈل رەڭلىكلىرىمۇ بار.

مۈشۈك ئاپتاپقا چىقمايدۇ ھېچنېمىگە يارىمايدۇ، ھېچ ئىش قىلغىلى بولمايدۇ: سېنىڭ 100 كوي دېگىنىگە بۈگۈن مۈشۈك ئاپتاپقا چىقمايدۇ.

مۈشۈك بالىسىنى يېگەندەك ھېچنېمە قىلمىغاندەك، ھېچ ئىش بولمىغاندەك: ئېلىشىنى ئېلىۋېلىپ، مۈشۈك بالىسىنى يېگەندەك يۈرسەنغۇ؟

مۈشۈك پىياز يېگەندەك ئادەتتە قىلمايدىغان ئىش-ھەرىكەتنى قىلىپ قويغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان ئىبارە: ھوي، بۈگۈن مۈشۈك پىياز يېگەندەك، ئېلى تاماكا چېكۋاتىدۇ.

مۈشۈك كۆزى تاش <كېۋىل> ← خىزىۋېرىل.

مۈشۈكىنى پەش دېيەلمەسلىك ← توخۇسىنى ناخ، مۈشۈكىنى پەش دېيەلمەسلىك.

مۈشۈكئېيىق ئى (مۈشۈك+ئېيىق) <زوتول> سۈت ئەمگۈچى ھايۋان. تېنىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 130 - 160 سانتىمېتىر، تەن شەكلى ئېيىققا ئوخشايدۇ. قۇيرۇقى قىسقا، بېشى، كۆكرىكى، قورسىقى، دۈمبىسى ۋە ساغرىسى ئاق؛ تۆت ئايغى، ئىككى قۇلقى ھەم كۆز چەمبىرىكى قارا قوڭۇر؛ تۈكلىرى توم ھەم قېلىن، سوغۇققا چىداملىق، دۆلتىمىزنىڭ غەربىي جەنۇب

تەۋرىنىشتىن خېلى بىر ۋاقىتلارغىچە جىمجىت مۈگدەشتى.

مۈگدەك ئى. ئويغاق بىلەن ئۇيقۇنىڭ ئارىلىقىدىكى ھالەت: كۆپ مىقداردىكى كۆچۈرۈپ يېزىش تاپشۇرۇقىنى ئىشلىگەندە بالىلارنىڭ قوللىرى تېلىپلا قالماستىن، بەزى بالىلارنى مۈگدەك باسدۇ.

مۈگدەك باسماق مۈگدەپ قالماق، مۈگدەمەك: چوڭ يولغا چىققاندا تاڭ سۈزۈلۈشكە باشلىدى. مۈگدەك باسقان كۆزلىرىم ئېچىلىپ، ھارۋىنى تېخىمۇ ئىتتىك ھەيدەشكە باشلىدىم.

مۈگدەمەك پ. ئۇخلاشقا باشلىماق، ئۇيقۇ باسماق: - مەن تېخى، سىزنى مۈگدەپ قالغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپتىمەن. * لەيلىگۈل بۇ ئادەمگە ئىككىنچى قېتىم قارىغاندا، ئۇ ئادەم مۈگدەشكە باشلىغانىدى.

مۈڭگۈز ئى < زوتول > كالا، قوي، بۇغا قاتارلىق ھايۋانلارنىڭ بېشى ئۈستىدىن ئۆسۈپ چىقىدىغان قاتتىق ماددا. ئادەتتە ئىنچىكە، ئۇزۇن ھەم ئۇچ تەرىپى ئۇچلۇقراق كېلىدۇ: كالا مۈڭگۈزى. بۇغا مۈڭگۈزى. قوچقار مۈڭگۈزى. * ئاۋۋال چىققان قۇلاقتىن كېيىن چىققان مۈڭگۈز ئېشىپ كېتەر (ماقال). * ئىت دېسەڭ قۇيرۇقى يوق، ئۆچكە دېسەڭ مۈڭگۈزى يوق (ماقال).

مۈڭگۈز پەردە < ئانات > كۆز قارىچۇقىنىڭ يۈزىدىكى بىر قەۋەت نېپىز، سۈزۈك پەردە. بىرىكتۈرگۈچى توقۇلمىدىن تۈزۈلگەن ھەمدە سىرتقا قاراپ سەل كۆپۈنكىلەشكەن. ئۇنىڭغا قان تومۇرلىرى تارقالمىغان، نۇرغۇنلىغان نېرۋا تاللىرى تارقالغان. ئۇنىڭ سەزگۈرلۈكى ئىنتايىن يۇقىرى كېلىدۇ. ئارقا تەرىپى كۆز ئېقى بىلەن تۇتاشقان.

مۈڭگۈز پەيدا بولماق ← **مۈڭگۈز چىقماق:** - پۇقرانى مۆمىن، ياۋاش دېگەن

رايونلىرىدىكى ئېگىز تاغلىقلاردا بامبۇك شاخلىرىنى يەپ ياشايدۇ. دۆلىتىمىزنىڭ ئالاھىدە ئەتىۋارلىق ھايۋىنى ھېسابلىنىدۇ.

مۈشۈكياپلاق ئى (مۈشۈك+ياپلاق) < زوتول > بىر خىل قۇش. تېنى ئاچ قوڭۇر رەڭلىك، خىلى كۆپ، قارا سەپكۈنلىرى بار، بېشىدا مۈڭگۈزسىمان پەي-تۈكلىرى بار. كۆزى چوڭ، لېكىن يۇمىلاق، كېچىدە ھەرىكەت قىلىدۇ. چاشقان، قۇشقاچ قاتارلىق كىچىك ھايۋانلارنى تۇتۇپ يەيدۇ. ئىنسانلار ئۈچۈن پايدىلىق. دائىم كېچىلەردە قورقۇنچىلۇق ئاۋاز چىقىرىپ سايرايدۇ. خۇراپاتلىققا ئىشىنىدىغانلار ئۇنى بىر خىل « شۇم قۇش » دەپ تونۇيدۇ. ئۇ يەنە « قارىغۇياپلاق » دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

مۈكچە يېمەك « مۈكچە يېمەك » پېتىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: سەلەي ھازىر، دەرھال قەددىنى تېخىمۇ مۈكچە يىتىپ، چىرايغا بىچارىلىق، كۆزلىرىگە ئامالسىزلىق، يېلىنىش ئىپادىلىرىنى بەردى.

مۈكچە يېمەك پ. بەدەن ئالدىغا ئېگىلىپ تۈگۈلمەك: ئۇ يەلكىسىنى ئېغىر بىر تاش بېسىۋالغان كىشىدەك مۈكچىيىپ كېتىپ باراتتى.

مۈكچىيىشمەك « مۈكچە يېمەك » پېتىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مۈكۈرۈ سۈپ. دىئال. ئاۋاق، جۈەك، ۋىجىك. **مۈكۈل-تېقىل** دىئال ① رەتسىز، تەرتىپسىز. ② قاتىلاڭلىق، ئالدىراشلىق.

مۈگدەتمەك « مۈگدەمەك » پېتىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: نۇتۇق سۆزلىگەندە، روھى ھالەتنىڭ كۆتۈرەڭگۈ بولۇشى ناھايىتىمۇ مۇھىم. چۈشكۈن روھى ھالەت ئاڭلىغۇچىلارنى مۈگدەتتىپ قويدۇ.

مۈگدەشمەك « مۈگدەمەك » پېتىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: يولۇچىلار لەرزىن

بىلەن سۆزلەشتى. مانا شۇ چاغدىلا ئاينىسانىڭ مۇڭگۈزى ئاشكارا بولدى. مۇڭگۈزى ئىچىدە ياۋاش ئەمەس، شوخ، چاتاقچى: ياۋاشنىڭ مۇڭگۈزى ئىچىدە (ماقال). * ياۋاشتەك قىلغىنى بىلەن مۇڭگۈزى ئىچىدە.

مۇڭگۈز سىز سۈپ. مۇڭگۈزى يوق، مۇڭگۈز چىقىمىغان: مۇڭگۈز سىز ھايۋانلار. **مۇڭگۈز سىمان سۈپ.** مۇڭگۈزگە ئوخشايدىغان، مۇڭگۈز شەكلىدىكى: مۇڭگۈز سىمان مېۋە. مۇڭگۈز سىمان مېۋە < بوت > قۇرۇق مېۋىنىڭ بىر خىلى. ئىككى پارچە ئانلىق ياپراقچىسىدىن تۈزۈلىدۇ. پىشقاندا سىرتقى پوستى تۈۋىدىن ئۈستىگە قاراپ يېرىلىدۇ. مەسىلەن، قىچا، بەسەي ۋە چۈبۈرشاڭ قاتارلىقلارنىڭ مېۋىسىگە ئوخشاش.

مۇڭگۈز لەشمەك پ ① مۇڭگۈز ھالىتىگە كەلمەك، مۇڭگۈزگە ئايلىنماق. ② ئىكەنلەشمەك، يىرىكلەشمەك: بۇ كېسەللىك باشلانغان دەسلەپكى باسقۇچتا تېرە مۇڭگۈزلىشىپ، تېرە سىزىقچىلىرى روشەن كۆرۈنىدۇ.

مۇڭگۈز لۈك سۈپ. مۇڭگۈزى بار، مۇڭگۈزى بولغان: ئۇلار بىرنەچچە كۈن يول مېڭىپ، مۇڭگۈز لۈك شاھزادىنىڭ يۇرتىغا يېقىنلىشىپتۇ، لېكىن قېچىشنىڭ پەيتىنى تاپالماپتۇ. * شۈكۈر، ئېشەك بولماپتىكەن مۇڭگۈز لۈك، بولسا ئىدى قويلار نە كۈن كۆرگۈلۈك؟ تاۋاردىن تون، زەردىن كۇلا كېسىمۇ، ئۇنىڭ ئېتى يەنە ئېشەك - شۇ تۈكلۈك.

مۈلكىي سۈپ (ئە) دۆلەت ياكى ھۆكۈمەتكە تەئەللۇق بولغان؛ مەمۇرىي: مىللىي ئارمىيىنىڭ ئاقسۇغا يېتىپ كېلىشى بىلەن شەھەر دەرۋازىلىرى چىڭ تاقىلىپ، گومىنداڭنىڭ ھەربىي - ساقچى، مۈلكىي ئەمەلدارلىرى سېپىل ئېچىگە قامىلىپ قالدى.

بىلەن، ئىللىق تاغ ئوغرىلىرى توپلاڭ كۆتۈرگەندىن بۇيان، بۇ يەردىمۇ خېلى كۆپ كىشىدە مۇڭگۈز پەيدا بولۇپ قالدى، - دېدى باي.

مۇڭگۈز تاش < جېئول > ئۇششاق دانىچىسىمان ئۆزگەرگەن كرىستاللىق قۇرۇلمىغا ۋە كاللەكسىمان تۈزۈلمىگە ئىگە ئوتتۇرا، يۇقىرى ھارارەتتە ئىسسىق تېگىشىپ ئۆزگەرگەن جىنىسلارنىڭ ئومۇمىي نامى. **مۇڭگۈز چىقىتىمۇ** « نېمە ياخشىلىق كۆردۈڭ؟ » ، « قانداق نەتىجىگە ئېرىشتىڭ؟ » دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدىغان ئىبارە: - قابىل يىگىتلەرنى ئۆلتۈرگۈزدىڭىز، سىزگە مۇڭگۈز چىقىتىمۇ؟ - دېدى مەلىكە پادىشاھقا.

مۇڭگۈز چىقماق بۇرۇن قىلمىغان ئىشلارنى قىلماق، ھەددىدىن ئاشماق: ھېلىقى مالىمانچىلىق يىللاردا ھەر ياۋاشلارغا مۇڭگۈز چىقىپ ئۈسكەك بولۇپ كەتكەن، مانا ئەمدى ئۇلارنىمۇ كۆزدۈك.

مۇڭگۈز قەۋەت < زوئول > تاشقى تېرە قەۋىتىدىن ئاچراپ چىقىپ ھاسىل بولىدىغان ھۈجەيرىسىز قاتتىق پەردىسىمان ماددا. مەسىلەن، يىپسىمان قۇرتلار، ھالقا شەكلىدىكى ھايۋانلارنىڭ تېرىسى، بوغۇم پۇتلۇق ھايۋانلارنىڭ تاشقى سۆڭىكى قاتارلىقلار.

مۇڭگۈز ماددا < بئول > بەزى ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈكلەر تېنىنىڭ تاشقى پوستىدىكى بىر قەۋەت توقۇلما، قاتتىق بولۇپ، خىتىن ۋە ھاك ماددىلىرىدىن تۈزۈلگەن. ئۇ ئىچكى توقۇلمىلارنى مۇھاپىزەت قىلىش رولىنى ئوينايدۇ.

مۇڭگۈزى ئاشكارا بولماق مەلۇم بولمىغان مەجەز - خۇلقى يېڭى قىلىقلىرى، ئايان بولماق، بىلىنمەك: ئۇ قايتىپ كېلىپ ئاينىسا

مۈلۈك ئى (ئە) بىراۋنىڭ ئۆزىگە تەۋە

بولغان مال-دۇنيا، يەر-سۇ، ئۆي ئىمارەت قاتارلىق بايلىقلىرى؛ ياخشى مۈلۈك ھېكمىنىڭ، بۇزۇلغاندا ھېچكىمنىڭ * قاراۋۇللۇققا ھالال ئىشلەيدىغان، مۈلۈكلەرگە كۆز-قۇلاق بولۇپ تۇرىدىغان ئادەم كېرەك ئىدى.

مۈلۈك ھوقۇقى <قا> ماددىي بايلىق

ئويىپكىتى قىلىنغان، ئىقتىسادىي مەنپەئەت بىلەن بىۋاسىتە باغلىنىشلىق بولغان ھەق تەلەپ ھوقۇقى. مەسىلەن، مۈلۈكچىلىك ھوقۇقى، ۋارىسلىق ھوقۇقى قاتارلىقلار.

مۈلۈكچىلىك ئى. مۈلۈككە بولغان ئىگىدارچىلىق:

مۈلۈكچىلىك ھوقۇقى. مۈلۈكچىلىك تۈزۈمى. ئومۇمىي مۈلۈكچىلىك.

مۈلۈكچىلىك تۈزۈمى <س ئىق>

ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىغا كىمىنىڭ ئىگىدارچىلىق قىلىشى ھەققىدىكى تۈزۈم. ئۇ كىشىلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش داۋامىدىكى ئۆزئارا مۇناسىۋىتىنىڭ خاراكتېرى ۋە مەھسۇلاتنىڭ تەقسىملىنىش، ئالماشتۇرۇلۇش شەكىللىرىنى بەلگىلەيدۇ. ئۇ ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋىتىنىڭ ئاساسى بولۇپ، ئىنسانىيەت جەمئىيىتىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي باسقۇچلىرىدا ئوخشاش بولمىغان خاراكتېردىكى مۈلۈكچىلىك تۈزۈملىرى بولىدۇ.

مۈلۈكچىلىك ھوقۇقى <س ئىق> دۆلەت،

كوللېكتىپ ياكى شەخسلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى ياكى تۇرمۇش ۋاسىتىلىرىغا بولغان ئىگىدارچىلىق ھوقۇقى. ئۇ مۈلۈكچىلىك تۈزۈمى شەكلى ئارقىلىق بەلگىلىنىدۇ. ئۇ ئىشلەپچىقىرىش مۇناسىۋەتلىرىدىكى مۈلۈكچىلىك تۈزۈمىنىڭ قانۇن چىقىرىش جەھەتتىكى ئىپادىلىنىشىدۇر.

مۈلۈكدار ئى (ئەپ) مۈلۈك ئىگىسى: ئۇنىڭ

بىرى، مۈلۈكدارلارنىڭ ۋەكىلى، يەنە كېلىپ

خەزىنىچى تېكىن ئاغىچى ئىدى.

مۈلۈكسىز سۈپ. مۈلۈكى يوق، مۈلۈككە

ئىگە بولمىغان: شەھەر ئاھالىسى سىنىپى ئەڭ دەسلەپتىن باشلاپ مۈلۈكسىز، ھەممە ئېتىراپ قىلغان بىرەر تەبىئىي مەنەسۇپ بولمىغان شەھەر پىقىرلىرى.

مۈلۈككۈك سۈپ. مۈلۈكى بار، مۈلۈككە

ئىگە بولغان: ئوغرى كۆپ يەرلەرنى كېزىپ مۈلۈكلۈكرەك ئۆيلەردىن بىرەرسىنىمۇ تاپالماپتۇ. **مۈنۈچ** ئىم. دىئال. ۋىيەي، پاھ (ئاياللار قوللىنىدۇ).

مۈنۈرمەك پ. دىئال. سوغۇق ھاۋا ياكى

سۇنىڭ تەسىرىدە پۇت-قوللارنىڭ ئاغرىش ھالىتى.

مۈنۈكۈم سۈپ. دىئال. ياۋاش؛ بىچارە.

مېتابولىزم ئى (ر > گىرېك) <بئول> ←

ماددا ئالەمشىش.

مېتابولىزمغا قارشى ماددىلار <بئول>

مېتابولىزم ماددىلىرىغا ئوخشاپ كېتىدىغان ماددىلار. ئادەتتە ئاساسلىق مېتابولىزم ماددىلىرىنىڭ ئىشلىتىلىشىنى چەكلەش رولىنى ئوينايدۇ.

مېتازوئا ئى (ر > گىرېك) <زوئول> ← مېتاز

وئالار.

مېتازوئالار ئى <زوئول> ئاددىي ھايۋانلاردىن

باشقا بارلىق ھايۋانلارنىڭ ئومۇملاشتۇرۇلۇپ ئاتىلىشى. تېنى كۆپ ھۈجەيرىلەردىن قۇرۇلغاچقا «كۆپ ھۈجەيرىلىك ھايۋان» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

مېتاساكوۋىيە ئى (لات) <بوت> ←

مېتاساكوۋىيە دەرىخى.

مېتاساكوۋىيە دەرىخى <بوت> شەمشاد

ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان چوڭ دەرەخ. ئېگىزلىكى 35 مېتىر، يوپۇرمىقى ياپىلاق، ئۇدۇل ئۆسىدۇ، گۈلى تاق

ۋە ئادەمنىڭ سۇيىقەتچىلىكىنى پائالىيەتچانلىق رولى ئىنكار قىلىنىشى كېرەك دەپ قارايدىغان بىر خىل نەزەرىيە. بۇ نەزەرىيە تەرەققىي قىلىپ چىكىگە يەتسە، مۇقەررەر ھالدا تەقدىرچىلىككە ئېلىپ بارىدۇ.

مېتافىزىكىلىق ماتېرىيالىزم <پەلس> تەبىئەت دۇنياسى ۋە بىلىش نەزەرىيىسىدىكى مەسىلىلەرنى مېتافىزىكىلىق نۇقتىئىنەزەر بىلەن چۈشەندۈرىدىغان ماتېرىيالىزملىق پەلسەپە. ئۇ دۇنيانىڭ ماددىيلىقىنى ئېتىراپ قىلىدۇ، لېكىن دۇنياغا يەككە-يېگانىلىك، تۇرغۇنلۇق ۋە بىر تەرەپلىمىلىك نۇقتىئىنەزىرى بىلەن قارايدۇ. 17-، 18-ئەسىرلەردىكى غەربىي ياۋروپانىڭ مېخانىك ماتېرىيالىزمى ئۇنىڭ تىپىك شەكىلدۇر.

مېتافىزىكىلىق مۇئەييەنلىك نەزەرىيىسى <پەلس> ← مېتافىزىكىلىق دېتېرمىنىزم.

مېتال ئى (ر <گىرىك> <خىم> پارقىراق، سوزۇلۇشچان، ئېلېكتىر ۋە ئىسسىقلىقنى ياخشى ئۆتكۈزۈش خۇسۇسىيەتلىرىگە ئىگە ماددىلار. سىماتىن باشقا قالغانلىرىنىڭ ھەممىسى ئادەتتىكى تېمپېراتۇرىدا قاتتىق كېلىدۇ. مەسىلەن، ئالتۇن، كۈمۈش، تۆمۈر، مانگان ۋە سىنىك قاتارلىقلار: رەڭلىك مېتال. قارا مېتال. مېتال قاچا.

مېتال ئەمەس ئېلېمېنتلار <خىم> ←رادىئوئاكتىپ ئىزوتوپ.

مېتال پارقىراقلىقى <كېۋىل> پارقىراقلىق دەرىجىلىرىدىن بىرى. خۇددى مېتالنىڭ پارقىرىتىلغان يۈزىنىڭ نۇر قايتۇرۇشىغا ئوخشايدۇ. مەسىلەن، قوغۇشۇن رۇدىسىنىڭ پارقىراقلىقىغا ئوخشاش.

مېتال پۇل <مال> مېتالدىن ياسالغان پۇل.

جىنسلىق. شار مېۋىسى سەل يۇمىلاق، ئۇرۇقى ياپىلاق. ئۇ ھازىرغىچە ساقلىنىپ قالغان ئەتىۋارلىق ئۆسۈملۈكلەرنىڭ بىرى بولۇپ، جەنۇبىي ئۆلكىلەردە ئۆسىدۇ.

مېتافورا ئى (ر <گىرىك> <ئەد> ئوخشىتىش يولى بىلەن كۆچمە مەنىدە ئىشلىتىلگەن سۆز ياكى ئىبارە؛ ئىستىئارە، مەجاز.

مېتافىزىكا (ر) ① ئى. مەسىلىلەرگە مېتافىزىكا نۇقتىئىنەزىرى بىلەن قارايدىغان، مېتافىزىكا قائىدىلىرىگە قاتتىق ئېتىقاد قىلغۇچى ۋە ئەمەل قىلغۇچى كىشى. ② سۈپ. مېتافىزىكا قائىدىلىرىگە ئاساسلانغان، مېتافىزىكا پرىنسىپلىرىنى ئاساس قىلغان.

مېتافىزىكا ئى (ر <گىرىك> <پەلس> دىئالېكتىكىغا قارىمۇقارشى بولغان دۇنيا قاراش ياكى مېتودولوگىيە. ئۇ دۇنيادىكى ھەممە شەيئى بىر-بىرىدىن ئايرىلغان ھالدا يەككە-يېگانە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ، مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدۇ؛ ئۆزگىرىدۇ دېگەندىمۇ، بۇ خىل ئۆزگىرىش پەقەت مىقدارنىڭ كۆپىيىشى ۋە ئازىيىشىدىن، ئورۇننىڭ يۆتكىلىشىدىن ئىبارەت بولىدۇ، ئۇنىڭغا تاشقى كۈچنىڭ تۈرتكىسىلا سەۋەب بولىدۇ دەپ قارايدۇ.

مېتافىزىكىلىق سۈپ. مېتافىزىكا قائىدىلىرىگە ئاساسلانغان، مېتافىزىكا پرىنسىپلىرىنى ئاساس قىلغان؛ ئۇلار قانۇنغا دائىر مەسىلىلەرنى مېتافىزىكىلىق ئۇسۇل بىلەن تەتقىق قىلىدۇ ۋە تەرىپلەيدۇ.

مېتافىزىكىلىق دېتېرمىنىزم <پەلس> ئالەمدىكى ھەممە نەرسىنى ئىلاھ مەلۇم مەقسەت بىلەن ئورۇنلاشتۇرغان دېگەننى ئىنكار قىلىشىمۇ، سەۋەبىيەت-تەقەززالىق ئىنكار قىلىنىدىكەن، تەبىئەت ۋە جەمئىيەتتىكى تاسادىپىيلىق

مېتالغا يات پارقرانلىق < گېئول > مېتال پارقرانلىقى ۋە يېرىم مېتال پارقرانلىقىدىن باشقا ھەر خىل پارقرانلىقلارنىڭ ئومۇمىي نامى.

مېتال كرىستال كاتەكچىسى < گېئول > كرىستال قۇرۇلمىسىدىكى ماددىي نۇقتىلارنىڭ بىرىكىشىدە مېتاللىق باغ يېتەكچى ئورۇندا تۇرىدىغان كرىستال كاتەكچىسى. مېتال كرىستال كاتەكچىسىنىڭ ماددىي نۇقتىلىرى ئېلېكترون بۇلۇتىغا چۆككەن مۇسبەت ئىئونلاردىن تەركىب تاپىدۇ. ئۇلار كۆپىنچە ئەڭ يۇقىرى (12) ياكى بىرقەدەر يۇقىرى كوئوردىنات سانىغا ئىگە بولىدۇ. مېتال مېنېرال < گېئول > روشەن مېتاللىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە بولغان، مەسىلەن، مېتال ياكى يېرىم مېتال پارقرانلىقىدا كۆرۈنىدىغان، تۈرلۈك مېتال رەڭگى (قوغۇشۇننىڭ سۇر، تۆمۈرنىڭ قارا، ئالتۇننىڭ سېرىق رەڭگى) نى ئىپادىلەيدىغان، تۇتۇق، توك ۋە ئىسسىقلىق ئۆتكۈزۈشچانلىقى بىرقەدەر يۇقىرى بولغان مېنېراللار.

مېتال نۇقساننى ئېنىقلاش < ماشىن > دېفېكتوسكوپ ئارقىلىق مېتالدىن ئىشلەنگەن دېتاللارنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى چولتىلىقنى تەكشۈرىدىغان بىر خىل ئۇسۇل.

مېتال ئېلېمېنت < خىم > مېتاللىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە ئېلېمېنت.

مېتال ئىندىكاتورى < گېئول > رەڭلىك ئورگانىك بىرىكمە. ئادەتتە ئۇ ئۆلچىنىدىغان مېتال ئىئونى بىلەن ئازىلىشىپ ئانچە تۇراقلىق بولمىغان كومپلېكس بىرىكمىنى شەكىللەندۈرىدۇ. شۇڭا ئىندىكاتور ئۆز رەڭگىگە ئوخشىمايدىغان رەڭدە كۆرۈنىدۇ.

مېتالچىلىق ئى ← **مېتاللۇرگىيە**. **مېتالسىز سۇپ**. مېتالدىن خالىي، مېتال يوق

ياكى مېتال مىقدارى ئاز: مېتالسىز كان ياتىمىسى.

مېتالسىز كان ياتىمىسى < گېئول > سانائەت ئۈچۈن ئېلىنىدىغان ۋە ئېچىلىدىغان مېنېرال ئەمەس ئېلېمېنتلار، مېنېراللار ۋە مېنېرال قوراماساق كان ياتىمىلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. مەسىلەن، فوسفۇر، تاشپاختا كان ياتىمىسى.

مېتال شۇناسى ئى. مەخسۇس مېتاللارنى تەتقىق قىلغۇچى ئالىم، مۇتەخەسسس. **مېتال شۇناسلىق ئى** < گېئول > مېتاللارنىڭ تۈزۈلۈشى، خۇسۇسىيەتلىرى، ئۇلارنىڭ ئۆزگىرىش قانۇنىيەتلىرىنى تەتقىق قىلىش ئىشى ۋە ئىلمى.

مېتاللوئىد ئى (ر > گرىك) < خىم > ① سۇپ. مېتال ئەمەس، مېتالغا يات: مېتاللوئىد ئېلېمېنت. مېتاللوئىد مېنېرال. ② ئى. مېتال بولمىغان ئېلېمېنتلار، مەسىلەن، ئازوت، فوسفۇر، يود قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

مېتاللوئىد پارقرانلىقى < گېئول > ← **مېتالغا يات پارقرانلىق**.

مېتاللوئىد كان مەھسۇلاتى < گېئول > سانائەتتە مەلۇم خىل مېتاللوئىد ئېلېمېنتلارنى ئېلىشقا بولىدىغان، مېنېرال ياكى مېنېرال قۇراشمىسىدىن بىۋاسىتە پايدىلىنىشقا بولىدىغان مەلۇم ھۈنەر-سەنئەت خۇسۇسىيىتىگە ئىگە كان بايلىقلىرى.

مېتاللوئىد مېنېرال < گېئول > مېتال ياكى يېرىم مېتال پارقرانلىقى بولمىغان، رەڭسىز ياكى ئاچ رەڭلىك، 0.03 مىللىمېتىر قېلىنلىقتىكى ياپراقچە شارائىتتا سۈزۈك ياكى يېرىم سۈزۈك بولغان، توك ۋە ئىسسىقلىق ئۆتكۈزۈشى ناچار بولغان مېنېراللار. ئۇ مۇتلەق كۆپ قىسىم ئوكسىد تەركىبلىك تۈز مېنېرالى بىلەن قىسمەن

ئوكسىدلىق ۋە گالوگېنلىق مېنېراللارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مېتاللوئىد ئېلېمېنت <خىم> مېتال بولمىغان ئېلېمېنت. مەسىلەن، ئازوت، فوسفۇر، يود قاتارلىق.

مېتاللۇرگىيە ئى (ر <گرېك> ① ئېغىر سانائەتنىڭ رۇدىدىن مېتال ئالىدىغان ۋە ئۇنى پىششىقلاپ ئىشلەيدىغان بىر تارمىقى، مېتالچىلىق: مېتاللۇرگىيە سانائىتى. مېتاللۇرگىيە مۇتەخەسسسى. ② سانائەت يولى بىلەن مېتال ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئۇنى پىششىقلاپ ئىشلەش ئۇسۇللىرى ھەققىدىكى پەن: مېتاللۇرگىيە كۇرسى. مېتاللۇرگىيىدىن ئىمتىھان بەرمەك.

مېتاللىق سۈپ. مېتالدا بولىدىغان، مېتالغا خاس: مېتاللىق خۇسۇسىيەت.

مېتاللىق باغ <گېئول> مېتال بىلەن قېتىشىدىكى مېتال ئاتوملىرىنىڭ بىرىكىش كۈچىنى كۆرسىتىدۇ. مېتال ئاتومى ئۇلارنىڭ سىرتقى قەۋىتىدىكى ئېلېكترونلارنى ئاسانلا ئايرىۋېتىپ مۇسبەت ئىئوننى شەكىللەندۈرىدۇ. ئايرىپ تاشلانغان ئېلېكترون كرىستال كاتەكچىسى بوشلۇقىدا ئەركىن ھەرىكەت قىلىدۇ، بىردەم بۇ مۇسبەت ئىئوننى چۆرىدەپ ئايلانسا بىردەم يەنە بىر مۇسبەت ئىئوننى چۆرىدەپ ئايلىنىدۇ. بۇنداق ھەرىكەت قىلىپ تۇرىدىغان ئەركىن ئېلېكترون مېتاللارنىڭ مۇسبەت ئىئونى ئارىسىدىكى بىرلىشىش كۈچىنى ئىپادىلەيدۇ.

مېتامورفا ئى (ر <گرېك> <گېئول> ← **مېتامورفىزم**.

مېتامورفىزم ئى (ر <گرېك> <گېئول> يەر پوستىدىكى ئاۋۋال پەيدا بولغان تاغ جىنسلىرىدىكى يېڭى فىزىكىلىق، خىمىيىلىك شارائىتتا، مېنېرالنىڭ تەركىبى، قۇرۇلما

ۋە تۈزۈلمىلىرىدە پەيدا بولىدىغان بىر قاتار ئۆزگىرىش تەسىرى ۋە جەريانى. ئاساسەن يەر شارىنىڭ ئىچكى كۈچى تەسىرىدە (تېمپېراتۇرا، بېسىم، خىمىيىلىك رېئاكسىيىلىگۈچىلەر، مەسىلەن، ماگمىدىن ئاجراپ چىققان گاز ۋە ئىسسىق ئېرىتمىلەرنىڭ تەسىرىدە) يۈز بېرىدۇ.

مېتامورفىلىق سۈپ. مېتامورفىزم نەتىجىسىدە ۋۇجۇتقا گەلگەن ياكى كېلىدىغان: مېتامورفىلىق بەلباغ. مېتامورفىلىق تۈس. مېتامورفىلىق جىنس.

مېتامورفىلىق بەلباغ <گېئول> ئۆزگىرىش دەرىجىسى ئوخشاش بولمىغان تاغ جىنسلىرىنىڭ بوشلۇقتا قانۇنىيەتلىك بەلباغسىمان جايلىشىش ھادىسىسى.

مېتامورفىلىق تۈس <گېئول> مەلۇم تېمپېراتۇرا ۋە بېسىم دائىرىسىدە شەكىللەنگەن ھەر خىل تۇراقلىق مېنېراللار بىرىكمىسى.

مېتامورفىلىق جىنس <گېئول> يەر پوستىدىكى بۇرۇن پەيدا بولغان ماگمىلىق جىنس ياكى چۆكمە جىنسلىرىنىڭ مېتامورفىزم نەتىجىسىدە ئۆزگىرىشى بىلەن پەيدا بولغان يېڭى تاغ جىنس.

مېتامورفىلىق كان ياتىمىسى <گېئول> تېرمودىنامىكىلىق ۋە دىنامىكىلىق تەسىر، بولۇپمۇ رايونلۇق ئاينىش تەسىرىدە پەيدا بولغان كان ياتىمىسى. مېتامورفىلىق كان ياتىمىسىدىكى كان تۈرلىرىدىن ئاساسەن تۆمۈر، فوسفۇر، رومبىك ماگنىت تاش، تاش سىياھ ۋە ئاز ئۇچرايدىغان مېتاللار، رادىئوئاكتىپ مېتاللار بار.

مېتامورفىلىق مېنېرال <گېئول> مېتامورفىزم جەريانىدا پەيدا بولغان مېنېراللار. مەسىلەن، زەڭگەرشىپات ۋە ئانارتاش

قاتارلىقلار .

مېتان ئى (ر <گربك> <خىم> ئەڭ ئاددىي ئورگانىك بىرىكمە . مولېكۇلا فورمۇلىسى CH₄ . رەڭسىز ، پۇراقسىز ، يانۇچان گاز . پاتقاق رايونلاردا ، نېفىت قۇدۇقلىرىدا ، كۆمۈر كان قاتارلىق جايلاردا ساقلنىدۇ . تەبىئىي گازلارنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى . يېقىلغۇ ۋە خىمىيە سانائىتىنىڭ ماتېرىيالى قىلىنىدۇ .

مېترو ئى (ر <فران> <قاتن> يەر ئاستىدا قۇرۇلغان شەھەرنىڭ ئېلېكتر تۆمۈر يولى : بېيجىڭ مېتروسى . مېترو قۇرماق .

مېتروئوم ئى (ر <گربك> <مۇز> كۆرسىتىلگەن توغرا بەلگىلەر بويىچە ئاھاڭنىڭ بېجىرىلىش تېمپىسى (سۈرئىتى) نى بەلگىلەپ چىقىدىغان بىر خىل ئەسۋاب .
مېتود ئى (ر <گربك> ① جەمئىيەت ۋە تەبىئەت ھادىسىلىرىنى بىلىش ، تەكشۈرۈپ ئېنىقلاش ئۇسۇلى . ② بىرەر ئىشنى بېجىرىش ، ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۇسۇلى ياكى شۇنداق ئۇسۇللار سىستېمىسى : سادىق دەرس مېتودىغا ئەھمىيەت بېرىدىغان ئوقۇتقۇچى ئىدى . * ئوقۇتۇش مېتودى بىلىش پائالىيىتىنىڭ قانۇنىيىتىگە ئۇيغۇن بولۇشى كېرەك .

مېتودلۇق سۈپ . بەلگىلىك مېتودى بار : ئۇ شۇ تۇرقدا ئۆزىنى توختاتقان ، بىلىمى چوڭقۇر ، مېتودلۇق ئوقۇتقۇچىغا ئوخشايتتى .

مېتودولوگىيە ئى (ر <پەلس> دۇنيانى بىلىش ۋە ئۆزگەرتىشتىكى تۈپ ئۇسۇل . مېتودولوگىيە دۇنيا قاراش بىلەن بىرلىككە ئىگە . دۇنيانى بىلىش ۋە ئۆزگەرتىشكە دۇنيا قاراشنى يېتەكچى قىلىش - مېتودولوگىيە بولىدۇ . ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا ، دۇنيا توغرىسىدىكى تۈپ قاراش

قانداق بولسا ، دۇنيانى كۆزىتىش ، تەتقىق قىلىش ۋە ئۆزگەرتىشتىكى تۈپ ئۇسۇلمۇ شۇنداق بولىدۇ .

مېتودىكا ئى (ر) ① <مائار> ئوقۇتۇش ئۇسۇللىرى ھەققىدىكى تەلىمات ، ئىلىم . ② بىرەر ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ، بېجىرىش ياكى ئورۇنلاش ئۇسۇللىرى ، مېتودلىرىنىڭ ئومۇمىي يىغىندىسى ، جەمئىيىسى .

مېتوئومىيە ئى (ر <گربك> <ئەد> بىرنەرسىنى ئۆز نامىدىن باشقا نام بىلەن ئېيتىش .
مېتېئور ئى (ر <گربك> ① <ئاستىر> ئاقار يۇلتۇز . ② <مېتېئور> ھاۋا رايى ، ھاۋا رايى ھادىسىلىرى .

مېتېئورولوگ ئى (ر) مېتېئورولوگىيە ئالىمى ، مېتېئورولوگىيە مۇتەخەسسىسى .

مېتېئورولوگىيە ئى (ر <گربك> ① يەر ئاتموسفېراسى ، ئۇنىڭ تۈزۈلۈشى ، خۇسۇسىيەتلىرى ۋە ئۇنىڭدا بولىدىغان فىزىكىلىق جەريانلار ھەققىدىكى پەن . ② ھاۋا رايى ۋە ئۇنى ئالدىن بىلىش مېتودلىرى ھەققىدىكى پەن .

مېتېئورولوگىيە پونكىتى <مېتېئور> ھاۋا رايى ئەھۋالىنى كۆزىتىپ ۋە خاتىرىلەپ ، ئۇنىڭدىن ئالدىن مەلۇمات بېرىپ تۇرىدىغان پونكىت .

مېتېئورولوگىيە تېلېگرامما شىفىرى <مېتېئور> ھاۋا رايى ئۈچۈن مەخسۇس قوللىنىلىدىغان ، ھاۋا رايى ئامىللىرىنىڭ ئالاھىدىلىكىگە ۋە ئاب-ھاۋا ھادىسىلىرىگە ۋەكىللىك قىلىدىغان تېلېگرامما شىفىرى .

مېتېئورولوگىيە رادارى <مېتېئور> ئاتموسفېرانىڭ مەلۇم دائىرىسىدىكى بۇلۇت ، يامغۇر ، شامال ۋە ھاۋانىڭ جىددىي ئېقىمى قاتارلىق ھاۋا رايى

ساپ تۆمۈرلۈك، ساپ تاشلىق ۋە تۆمۈر بىلەن تاش ئارىلىشىپ كەلگەن ھالەتلەردە كېلىدۇ.

مېتېئوروت ئازگىلى < ئاستر > مېتېئوروت يەرگە چۈشكەندە پەيدا بولىدىغان ئازگال. دۈگىلەك شەكىللىك بولىدۇ. كانادانىڭ كۇيېپىك ئۆلكىسىدىكى سۈزۈك سۇلۇق كۆل ئورنى ھازىرچە ئېنىقلانغان دۇنيادىكى ئەڭ زور مېتېئوروت ئازگىلى بولۇپ، دىئامېتىرى 26 مىڭ مېتىر كېلىدۇ. **مېتېئوروت يامغۇرى** < ئاستر > تاش مېتېئوروتلار يۇقىرى ھاۋا بوشلۇقىدا پارتلاپ، خۇددى بىر قېتىملىق يامغۇردەك يەر يۈزىگە چۈشىدىغان بىر خىل ھادىسە.

مېتىر (ر < گىرېك > ① م.ق. 100 سانتىمېتىر ياكى ئۈچ چىغا تەڭ ئۇزۇنلۇق ئۆلچەم بىرلىكى. ② ئى. سانتىمېتىرلارغا بۆلۈنگەن شۇ ئۇزۇنلۇقتىكى ئۆلچەش ئەسۋابى: مېتىر سالماق. مېتىر بىلەن ئۆلچەمەك. **مېتىر دولقۇن** < فىز > ← ئۇلترا قىسقا دولقۇن.

مېتىر سالماق مېتىر بىلەن ئۆلچەمەك: — ئاۋال مېتىر سېلىپ، ئاندىن بىرنېمە دېيىشەيلى، — دەدى ئۇ ياغاچ پۇتى بىلەن ئىما قىلىپ.

مېتىر سىستېمىسى بىر خىل ئۆلچەم سىستېمىسى. فرانسىيىدە بارلىققا كەلگەن. 1875-يىلى 17 دۆلەت ۋەكىللىرى فرانسىيىنىڭ پارىژ شەھىرىدە يىغىن ئېچىپ، ئۇنى خەلقئارادا بىر تۇتاش قوللىنىلىدىغان ئۆلچەم سىستېمىسى قىلىپ بېكىتكەن. بۇنىڭدا، ئۇزۇنلۇقنىڭ بىرلىكى مېتىر، بەلگىسى m قىلىپ ئېلىنغان. پارىژ خەلقئارا ئۆلچەم ئىدارىسىدە ساقلىنىۋاتقان

ئامىللىرىنى بايقايدىغان رادار. مەسىلەن، يامغۇر رادارى، شامال رادارى، دوپپېر رادارى قاتارلىقلار.

مېتېئورولوگىيە ئېلېمېنتلىرى < مېتېئور > بەلگىلىك جاي ۋە ئالاھىدە ۋاقىتتىكى ھاۋا رايى ئەھۋاللىرىنى ئىپادىلەيدىغان ئاتموسفېرانىڭ ئۆزگەرگۈچى مىقدارى ياكى ھادىسىلىرى. مەسىلەن: ھاۋا تېمپېراتۇرىسى، ھاۋا بېسىمى، شامال، نەملىك، گۈلدۈرماما، تۇمان قاتارلىق. **مېتېئورولوگىيىلىك** سۈپ. مېتېئورولوگىيىگە ئائىت، مېتېئورولوگىيىگە خاس ياكى شۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك: مېتېئورولوگىيىلىك كۆزىتىش.

مېتېئورولوگىيىلىك كۆزىتىش < مېتېئور > ھاۋا رايى ئامىللىرى ۋە ئاتموسفېرا ھادىسىلىرىنى كۆزىتىش كۆزدە تۇتۇلىدۇ. مېتېئورولوگىيىلىك كۆزىتىش ئادەتتە يەر يۈزى ھاۋا رايىنى كۆزىتىش ۋە يۇقىرى بوشلۇق ھاۋا رايىنى كۆزىتىش دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ. يەر يۈزى ھاۋا رايىنى كۆزىتىش بۇلۇت، كۆرۈنۈش دەرىجىسى، ئاب-ھاۋا ھادىسىلىرى، ھاۋا نەملىكى، ھاۋا تېمپېراتۇرىسى، ھاۋا بېسىمى، شامال، يېغىن، پارغا ئايلىنىش، كۈن نۇرى چۈشۈش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ يۇقىرى ھاۋا بوشلۇقى ھاۋا رايىنى كۆزىتىش يۇقىرى بوشلۇق شامال يۆنىلىشى، شامال سۈرئىتى، ھاۋا بېسىمى، ھاۋا نەملىكى، ھاۋا تېمپېراتۇرىسى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مېتېئوروت ئى (ر < گىرېك > < ئاستر > چوڭ ئاقار يۇلتۇزلارنىڭ يەر شارى ھاۋا قاتلىمىدىن ئۆتكەندە كۆيۈپ بولماي يەر يۈزىگە چۈشكەن قىسمى. ئادەتتە ئۇ

ئەسلى ئوخشاش بولمىغان ئىككى خىل ھايۋاننىڭ چېتىشتۈرۈلۈشىدىن پەيدا بولغان: مېتىس قوي.

مېتىسلاشتۇرماق پ. مېتىسقا ئايلاندۇرماق، بىرەر تۈردىكى ھايۋاننى باشقا بىر تۈردىكى ھايۋان بىلەن چېتىشتۈرۈپ، ئۇلاردىن تۇغۇلغان يېڭى نەسلىلىك ھايۋاننى كېڭەيتىمەك.

مېتىل ئى (ر > گىرېك) < خىم > كۆپلىگەن ئورگانىك بىرىكمىلەر تەركىبىدە بولىدىغان، بىر ئاتوم كاربون ۋە ئۈچ ئاتوم ھىدروگېندىن ئىبارەت بولغان گۇرۇپپا.

مېتىل ھېنزول < خىم > ئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى $C_6H_5CH_3$. رەڭسىز سۇيۇقلۇق، تاش كۆمۈر مېيىدىن ئاجرىتىپ ئېلىنىدۇ. پارىلىغۇچ دورا، بوياق، پۇراقلىق ماتېرىيال ۋە ساخازىن قاتارلىقلارنى ئىشلەشكە ماتېرىيال قىلىنىدۇ.

مېتىل ھېنول < خىم > ئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى $CH_3C_6H_4OH$. ئالاھىدە پۇراققا ئىگە، دېزىنفىكسىيىلىگۈچى دورا ۋە سۇلياۋ ئىشلەپچىقىرىشتا كەڭ قوللىنىلىدۇ.

مېتىلېن ئى (ر > گىرېك) < خىم > كۆپلىگەن ئورگانىك بىرىكمىلەر تەركىبىدە بولىدىغان، بىر ئاتوم كاربون ۋە ئىككى ئاتوم ھىدروگېندىن ئىبارەت بولغان گۇرۇپپا.

مېتىن ئى (ئە) تاشنى چوقۇش ۋە كېشىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب.

مېخانزم ئى (ر > گىرېك) ① تۈرلۈك ماشىنىلارنىڭ ئىچكى قىسىملىرى، ئىچكى تۈزۈلۈشى؛ سىستېما؛ فىزىئولوگىيىلىك مېخانزم. سانائەت مېخانزمى. دۆلەت مېخانزمى. ② < ماشىن > تۈرلۈك ماشىنا-ئۈسكۈنىلەر؛ مېخانزم زاپچاسلىرى.

پلاتىنا-ئىرىدىي قېتىشمىسىدىن ياسالغان خەلقئارالىق ئارخىپ مېتىرنىڭ $0^{\circ}C$ ۋاقىتتىكى ئىككى شكالىسى ئوتتۇرىسىدىكى ئارىلىق بىر مېتىر بولۇپ، بۇ تەخمىنەن پارىژدىن ئۆتكەن، شىمالىي قۇتۇپتىن ئېكۋاتورغىچە بولغان مېرىدىئان ئۇزۇنلۇقىنىڭ مىليوندىن بىرىگە تەڭ؛ ماسسا بىرلىكى: كىلوگرام، بەلگىسى kg قىلىپ ئېلىنغان. بۇ پارىژ خەلقئارا ئۆلچەم ئىدارىسىدە ساقلىنىۋاتقان پلاتىنا-ئىرىدىي قېتىشمىسىدىن ياسالغان خەلقئارا ئارخىپ ئېتالۇننىڭ ماسسىسىغا تەڭ؛ سىغىمىنىڭ بىرلىكى: لىتىر، بەلگىسى l قىلىپ ئېلىنغان. بۇ ماسسىسى بىر كىلوگرام كېلىدىغان تازا سۇنىڭ نورمال ئاتموسفېرا بېسىمى ئاستىدىكى زىچلىقى ئەڭ چوڭ بولغان ۋاقىتتىكى ھەجىمىدۇر.

مېتىرلاتماق « مېتىرلىماق » پېتىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مېتىرلاشماق « مېتىرلىماق » پېتىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مېتىرلانماق « مېتىرلىماق » پېتىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

مېتىرلىق سۈپ. مېتىرغا تەڭ كېلىدىغان، مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى: 400 مېتىرلىق قانال ئۈچۈن بىز نۇرغۇن بەدەل تۆلىدۇق.

مېتىرلىماق پ. مېتىر بىلەن ئۆلچەمەك، مېتىر سالماق: مۇدىر خامنى يەنە بىر مېتىرلاپ كۆرگەندىن كېيىن، ئىچىدە بىر نېمىلەرنى ھېسابلاپ پىچىرلاپ قويدى.

مېتىس (ر > ئىپان) ① ئى. نەسلىنى ياخشىلاش مەقسىتىدە تۈرلۈك نەسلىدىكى ھايۋانلارنى ئۆزئارا چېتىشتۈرۈش ئارقىلىق ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈلگەن ھايۋانلار. ئومۇمەن شالغۇت ھايۋانلار. ② سۈپ. شالغۇتلاشتۇرۇلغان،

مېخانىك ئى (ر) مېخانىكا مۇتەخەسسسىسى، ئالىمى. سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىدا ماشىنا-ئاپپاراتلارنى ئىشقا سالغۇچى ۋە ئۇنىڭغا قارىغۇچى كىشى، مۇتەخەسسس؛ ئۇ سېخنىڭ مېخانىكى شەمشىدىنگە شاگىرت بولدى.

مېخانىكا ئى (ر <گىرىك> <فىز> فىزىكىنىڭ جىسىملار ھەرىكىتى ۋە ئۇلارنىڭ قانۇنىيەتلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان بىر تارمىقى.

مېخانىكىلاشماق پ. مېخانىزمغا ئاساسلانماق؛ مېخانىزم ياردىمى بىلەن ئىشلەيدىغان بولماق؛ بۇنداق ئاقىۋەتلەر مېخانىكىلاشقان شەكىلۋازلىق تەسىرىدە كېلىپ چىقتى.

مېخانىكىلىق ① سۈپ. مېخانىزمغا ئاساسلانغان، مېخانىزمغا مۇناسىۋەتلىك، ئائىت: مېخانىكىلىق ھەرىكەت. مېخانىكىلىق ئۈنۈم. ② رەۋ. ئۆلۈك ھالدا، ئەينەن پېتى، چۈشەنمەسلىك بىلەن، قارىغۇلارچە: مېخانىكىلىق خاتىرىلەش. مېخانىكىلىق ئەستە قالدۇرۇش.

مېخانىكىلىق ئەستە قالدۇرۇش <پسخول> شەيئىلەرنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتلەرنى مېخانىك ھالدا تەكرارلاش ئارقىلىق يادلاش جەريانى. ئۆزئارا مەنە باغلىنىشى بولمىغان شەيئىلەر (مەسىلەن، تېلېفون نورمۇرلىرى، تارىخىي يىلنامىلار قاتارلىق سانلار) مۇشۇ ئۇسۇل ئارقىلىق ئەستە قالدۇرۇلىدۇ.

مېخانىكىلىق پايدا <فىز> مېخانىزم ھاسىل قىلغان سىرتقا قارىتا تەسىر كۈچ بىلەن سىرتقى مۇھىتنىڭ مېخانىزمغا چۈشۈرگەن كۈچىنىڭ نىسبىتى.

مېخانىكىلىق تەۋرىنىش <فىز> مېخانىكىلىق نىسبىتىنىڭ بوشلۇقتىكى ئورنىنى

بەلگىلەيدىغان مۇستەقىل پارامېتىرنىڭ تەڭپۇڭلۇق ئورنى ئەتراپىدىكى تەۋرىنىش. **مېخانىكىلىق دولقۇن** <فىز> مېخانىكىلىق تەۋرىنىشنىڭ مۇھىتتىكى تارقىلىش جەريانى.

مېخانىكىلىق كۈچىنىش <فىز> جىسىملار كۈچ تەسىرىگە ئۇچراش ياكى تېپىراتۇرا ئۆزگىرىشى قاتارلىق سىرتقى ئامىللار سەۋەبىدىن ياكى ئىچكى كەمتۈكلۈكى سەۋەبىدىن دېفورماتسىيەلەنگەندە، ئۇنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى خالىغان بىرلىك كەسمە يۈزىنىڭ ئىككى تەرىپىدە پەيدا بولىدىغان ئۆزئارا تەسىر كۈچ.

مېخانىكىلىق ماتېرىيالنىزم <پەلس> مېتافىزىكىلىق ماتېرىيالنىزم. ئۇ 17-، 18-ئەسىرلەردە، ياۋروپادا ئەۋج ئالغان. ئالاھىدىلىكى، ئۇ بارلىق ھادىسە ۋە جەريانلارنى مېخانىكىلىق قائىدىلەر بىلەن چۈشەندۈرىدۇ، دۇنيانى يەككىلىك، جىمجىتلىق، بىر تەرەپلىملىك قارىشى بىلەن كۆزىتىدۇ. تەبىئەت دۇنياسى ۋە جەمئىيەتتىكى ئۆزگىرىش جەريانلىرىنى مىقدارنىڭ كۆپىيىشى ۋە ئازىيىشى، ئورۇننىڭ ئالمىشىشىدىنلا ئىبارەت دەپ، ھەرىكەتنى تاشقى كۈچنىڭ تۈرتكىسى دەپ قارايدۇ؛ شەيئىلەر ھەرىكىتىنىڭ ئىچكى سەۋەبىنى، سۈپەت ئۆزگىرىشىنى ۋە تەرەققىياتتىكى سەكرەشنى ئىنكار قىلىدۇ.

مېخانىكىلىق ھەرىكەت <فىز> ماددىلار ئارىسىدىكى ياكى ماددىنىڭ ھەرقايسى نۇقتىلىرى ئارىسىدىكى قارىمۇقارشى نۇقتىلارنىڭ ئۆزگىرىش ھەرىكىتى. مېخانىكىلىق ھەرىكەت ماددىلارنىڭ ئەڭ ئاددىي، ئەڭ تۈپكى ھەرىكەت

شەكلى، مەسلەن، مېخانىكىلىق ئايلىنىش، ماشىنىنىڭ مېڭىشى قاتارلىقلار. مېخانىكىلىق ھەرىكەت تەكشى ھەرىكەت، ئايلىنىش ھەرىكەت، تۈز سىزىقلىق ھەرىكەت، ئەگرى سىزىقلىق ھەرىكەت، تەكشى تېزلىنىشچان ھەرىكەت ۋە ئۆزگىرىشچان ھەرىكەت قاتارلىقلارغا بۆلۈنىدۇ.

مېخانىكىلىق ئوم < فىز > مېخانىكىلىق قارشىلىقنىڭ بىرلىكى. 1 نيوتون كۈچ 1m/s لىق تېزلىك پەيدا قىلغاندىكى مېخانىكىلىق قارشىلىق 1 مېخانىكىلىق ئوم بولىدۇ.

مېخانىكىلىق ئۈنۈم < فىز > مېخانىزم ئىشلىگەن پايدىلىق ئىش بىلەن سىرتقى مۇھىتتىن مېخانىزمغا كىرگەن ئومۇمىي ئىشنىڭ نىسبىتى. ئادەتتە پىرسەنت ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ.

مېخانىكىلىق ئېنېرگىيە < فىز > مېخانىكىلىق ھەرىكەتنىڭ ئېنېرگىيىسى، يەنى ھەرىكەت ئېنېرگىيىسى بىلەن پوتېنسىئال ئېنېرگىيىنىڭ ئومۇمىي نامى.

مېدال ئى (د > فران) بىرەر ساھەدە ئالاھىدە نەتىجە ياراتقان، مۇۋەپپەقىيەت قازانغانلارغا تەقدىم قىلىش ئۈچۈن، مېتالدىن مەخسۇس ئىشلەنگەن بىر خىل بۇيۇم؛ ئۇنىڭ كۆكرىكىدىكى باتۇرلۇق مېداللىرى پارقراپ، كىشىنىڭ كۆزىنى چاقاتتى.

مېدالىئون ئى (د > فران) ئىچىگە رەسىم ياكى باشقا نەرسىلەر سېلىنغان، يۇمىلاق ياكى قىرلىق شەكىلدە قاپچۇققا ئوخشاش ياسالغان، بويۇنغا ئېسىلىدىغان زىننەت بۇيۇمى؛ مېدالىئوننىڭ ئىچىدە يۈگەلگەن ئىنچىكە چاچ بار ئىكەن، ئېھتىمال، بۇ قىزلىرىنىڭ كىچىك چاغلىرىدا كېسىۋېلىنغان چاچلىرى بولسا كېرەك.

مېدۇزا ئى (د > گېرېك) < زوئول > كاۋاك ئىچلىك ھايۋان. تەن شەكلى كۈنلۈككە ئوخشايدۇ. ئېغىزى قالىپنىڭ ئاستى قىسمىنىڭ مەركىزىگە جايلاشقان بولۇپ، ئەتراپىدا ئاشقازان بوشلۇقىغا تۇتىشىدىغان تۆت دانە ئېغىز بارماقچىسى بولىدۇ. قالىپنىڭ ئەتراپىدا يەنە نۇرغۇنلىغان سەزگۈ پۆپۈكلىرى بولىدۇ. سەزگۈ پۆپۈكلىرىنىڭ ئۈستىدە يېسىمان تىكەنلىرى بولۇپ، دۈشمىنىگە ھۇجۇم قىلىش، ئوزۇقلۇق تۇتۇش ۋە ئۆزىنى قوغداش قورالى ھېسابلىنىدۇ. مېدۇزنىڭ يەنە قالپاقلىق مېدۇزا، كۈنلۈكسىمان مېدۇزا دېگەندەك كۆپ خىل تۈرلىرى بولىدۇ.

مېدىئانا ئى (د > لات) < مات > ئۈچ بۇلۇڭنىڭ بىر چوققىسى بىلەن ئۇنىڭ قارشىسىدىكى تەرەپنىڭ ئوتتۇرا نۇقتىسىنى تۇتاشتۇرغۇچى سىزىق.

مېدىتسىنا ئى (د > لات) كېسەللىكلەر، ئۇلارنى داۋالاش ۋە ئالدىنى ئېلىش ھەققىدىكى پەنلەر يىغىندىسى؛ جۇڭگو مېدىتسىناسى، مېدىتسىنا خىزمىتى، مېدىتسىنا ياردىمى، مېدىتسىنا پونكىتى.

مېراج ئى (ئە) ① < دىن > ئىسلام ئەنئەنىسىگە كۆرە مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ ئاسمانغا چىقىپ روھىي ئالەم بىلەن تونۇشۇپ قايتقانلىقى. ② مۇسۇلمانلارنىڭ مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ مېراجقا چىققانلىقىنى ھەر يىلى خاتىرىلەيدىغان ئېيى، رەجەب ئېيى.

مېركۇرورخروم ئى (د > لات) < تىب > بىرخىل دورا، يەنى ئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى $C_{21}H_8O_6Br_2Na_2Hg$. رەڭگى كۆكۈچ يېشىل ياكى قىزغۇچ قوڭۇر، يانتىراق

پوستى بولىدۇ ياكى دانچە ھالىتىدە كېلىدۇ. سۇدىكى ئېرىتمىسى توق قىزىل ياكى قارامتۇلراق، ئادەتتە تېرە زەخىملىرىنى دېزىنېفېكسىيە قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

مېركۇرىي ئى (ر > لات) < ئاستر > قۇياش سىستېمىسىدىكى قۇياشقا يېقىن بىرىنچى پلانىتا. قۇياشنى ئومۇمىي ئايلىنىش دەۋرى 88 كۈن، ئۆز ئوقى ئەتراپىدا ئايلىنىش دەۋرى 58 كۈن 15 سائەت. ئۇنىڭ ھەجىمى يەر شارى ھەجىمىنىڭ % 5 گە توغرا كېلىدۇ.

مېرگېل ئى (ر > نېم > لات) < گېئول > كاربو- ناتلىق جىنس بىلەن سېغىز توپىلىق جىنس ئارىلىقىدىكى ئۆتكۈنچى تىپلىق جىنس. سېغىز توپا ماددىي نۇقتىسى بىلەن كاربونات ماددىي نۇقتىلىرىدىن (% 750) تەركىب تاپىدۇ. ئۇ مىكرو دانچىلىق ياكى گىلىسمان قۇرۇلمىلىق بولىدۇ. دانچە دىئامېتىرى ئادەتتە 0.01 مىللىمېتىردىن كىچىك بولىدۇ. كۆپىنچە ھاك جىنس بىلەن سېغىز توپىلىق جىنسىنىڭ ئۆتكۈنچى زونىسىغا جايلاشقان. نېپىز قاتلاملىق ھاك جىنس ياكى سېغىز توپىلىق جىنسلار ئارىسىدا نېپىز قەۋەتلىك ياكى لىنىزىسمان پەيدا بولىدۇ.

مېرىدىئان ئى (ر > لات) < جۇغ > يەر شارىنىڭ قۇتۇپلىرى ئارقىلىق ئېكۋاتورنى تىك ھالەتتە كېسىپ ئۆتكەن پەزەزىي سىزىق.

مېرىدىئان تەكشىلىكى < فىز > يەر يۈزىدىكى مەلۇم نۇقتىدىن ئۆتكەن، يەر شارىنىڭ ئايلىنىش ئوقىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان تەكشىلىك.

مېرىدىئان سىزىقى < جۇغ > ←

مېرىدىئان.

مېرىدىئان يۆنىلىشلىك ئايلانما ئېقىم < مېتېئور > شامال سۈرئىتىنىڭ جەنۇب، شىمال يۆنىلىشلىرىدىكى تەركىبلىگۈچى مىقدارى ۋە ۋېرتىكال ھالەتتىكى تەركىبلىگۈچى مىقدارلىرى قوشۇلۇپ، مېرىدىئان يۈزىدە پەيدا قىلغان ئاتموسفېرا ئايلانما ەنپىسى.

مېرىنوس ئى (ر > ئىسپان) < زوئول > ← **مېرىنوس قويى.**

مېرىنوس قويى < زوئول > قوينىڭ نازۇك ۋە ئاق يۇڭلۇق بىر سورتى. بۇ قوينىڭ ئەسلىي ماكانى ئىسپانىيە بولۇپ، « مېرىنوس » سۆزى ئىسپانچىدە بۇجۇغۇر يۇڭ دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ھازىرقى ھەرقايسى ئەللەردىكى ئىنچىكە يۇڭلۇق قويلارنىڭ ھەممىسى ئەنە شۇ مېرىنوس سىستېمىسىدىكى قويلاردىن ھېسابلىنىدۇ.

مېروزوئا ئى (ر > گېرك) < زوئول > كۆپ ھۈجەيرىلىك ھايۋانلار ئىچىدىكى تەن قۇرۇلۇشى ئەڭ ئاددىي ھەم ئەزالىرى بولمىغان كىچىك ھايۋانلار.

مېزون ئى (ر > گېرك) < فىز > ماسسىسى يېنىك بولغان ئاساسىي زەررىچە (مەسىلەن، ئېلېكترون) بىلەن ماسسىسى ئېغىر بولغان ئاساسىي زەررىچە (مەسىلەن، نۇكلون) نىڭ ئوتتۇرىسىدا بولغان ئاساسىي زەررىچە. مېزوننىڭ تۈرى كۆپ، خۇسۇسىيىتى تۇراقسىز، بەزىلىرى مەنپىي زەرەتلىك، بەزىلىرى مۇسبەت زەرەتلىك، بەزىسى زەرەتسىز بولىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئاتوم يادروسىغا زەربە بېرىپ، يادرو رېئاكسىيىسى ھاسىل قىلغىلى بولىدۇ.

1958-يىلى تۇنجى قېتىم ئەمەلگە ئاشۇرغانلىقتىن ئۇنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان.

مېشچان (ر) ① ئى. شەھەر بۇرۇن ئازىيىسىگە مەنسۇپ كىچىك سودىگەر، ھۈنەرۋەن ۋە ئادەتتىكى خىزمەتچىلەر تەبىقىسىدىكى كىشى: شەھەر مېشچانلىرى. ② سۈپ. كۆچمە. ھۇرۇن، جاپا-مۇشەققەتكە بەرداشلىق بېرەلمەيدىغان، راھەت ئىچىدە ئۆزىنى ياساپ يۈرۈشىنىلا خالايدىغان، ئاقناچى: مېشچان قىز. || ئۇ ھەردائىم پارىژ مېشچانلىرىغا ئوخشاش شېرىن خىياللاردا بولاتتى.

مېشچانلاشتۇرماق « مېشچانلاشماق »

پېشلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مېشچانلاشتۇرۇلماق « مېشچانلاشتۇرماق »

پېشلىنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى.

مېشچانلاشماق پ. مېشچانلارنىڭ خۇسۇسىيىتى، ئادەت ۋە قىلىقلىرىنى ئۆزىگە سىڭدۈرمەك، شۇلاردەك ئىش قىلماق.

مېشچانلىق ئى. مېشچانلارغا خاس قىلىق،

ئادەت، خۇسۇسىيەت: ئاغمىچىلارنىڭ ھەممىسى مېشچانلىق ئىچىدە سېسىپ قالغان.

مېغز I ئى (پ) ① ئۈرۈك، ياڭاق،

ئاپتاپپەرەسكە ئوخشاش تۈرلۈك مېۋە-چېۋە ئۈرۈقچىلىرىنىڭ شاكال ئىچىدىكى ئىستېمال (ئوزۇقلۇق) قىممىتىگە ئىگە قىسمى: —

بادامنىڭ مېغزىنى چاقالمى قېلىپلا-دە، ھا-ھا-ھا... — يادىكار خېنىم قاقاھلاپ كۈلدى. * — مېغزى يوق، يۈچەك گازىر ئىكەن، — دەدى ئۇ قولىدىكى گازىرنى قويغاچ. ② كۆچمە. ئەڭ تۈپ مەزمۇن، ئاساسىي ماھىيەت؛ جەۋھەر، ئەڭ مۇھىم تەركىبىي قىسىم، يادرو؛ بىلەمسەن، ساپ مۇھەببەت — ھايات گۈزەللىكىنىڭ مېغزى.

مېسوپوتامىيە ئى < جۇغ > غەربىي ئاسىيادىكى تىگر ھەم ئىفرات دەريالىرى ئارىلىقىدىكى تۈزلەڭلىك. ئۇنىڭ ئاساسىي قىسمى ئىراق تەۋەسىگە، ئاز بىر قىسمى سۈرىيەنىڭ شەرقى، ئىراننىڭ كارولىن دەريا بويلىرى ھەم كۇۋەيتنىڭ بىر قىسمىغا توغرا كېلىدۇ.

مېسوپوتامىيە دىنىلىرى < دىن >

مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 30-ئەسىردىن مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 7-ئەسىرگىچە بولغان ئارىلىقتا، ئىلگىرى-ئاخىر بولۇپ مېسوپوتامىيە رايونىغا ھۆكۈمرانلىق قىلغان سۇمېرلار، ئاكادىلار ۋە ئاسۇرىيلارنىڭ دىنلىرىنىڭ ئومۇمىي نامى. بۇ دىنلار ئاساسەن ئوخشاش بولۇپ، تۇتېمىزم ئاساسىدا بۇقا، ئارىسلان، بۈركۈتلەرنى مۇقەددەس ھايۋان ھېسابلىغان؛ قۇياش، ئاي ۋە ئىتلارنىمۇ مۇقەددەس نەرسىلەر دەپ قارىغان، تەڭرىلەشكەن روھلارنى قوبۇل قىلغان. ئۇلار ئانىلىق جامائە تۈزۈمىدە بولغاچقا، ئومۇمەن چىشى ئىلاھلارنى قوبۇل قىلىشقان. ئىشتار مۇھىم ئورۇندىكى تەڭرىچە بولۇپ، ئۇنى ئىلاھلارنىڭ ئانىسى، جىنسىيەتنىڭ ۋە ھاياتنىڭ باشلىنىشى دەپ قارىغان. بۇنىڭدىن باشقا تاغ ۋە ئېگىزلىكلەرگە چوقۇنۇش بۇلاردىمۇ داۋام قىلغان.

مېسوپوتامىيە ئۇنۋېر ئى. گېرمانىيىلىك فىزىكا ئالىمى.

مېسوپوتامىيە ئۇنۋېر ئېففېكتى < فىز > قاتتىق جىسىمغا باغلانغان ئاتوم يادرولىرىنىڭ قاڭقىما، نۇرى چىقىرىش ۋە رېزونانسلىق ھادىسىسى. ئۇنى گېرمانىيىلىك ئالىمى مېسوپوتامىيە ئۇنۋېر

[Rudolf L. Mobauer (195

تىل-ھاقارەت سۆزى: — نېمىدەپ كاكراۋاتسەن ھەي مېكىچىن! بىلىپ قوي، ئۆلپەتلەرنىڭ لەۋزىنى يەردە قويدىغان بۇنداق نامەردلىك مېنىڭ بىساتىمدا يوق! — دەپ ۋارقىردى سەيدىنقارى ئۆڭگەن ھالدا.

مېكېيان ئى (پ) چىشى توخۇ: چۈجىنىڭ شۇملۇقىدىن مېكېياننىڭ ئەمچىكى يوق (ماقال).

مېگافون ئى (ر گرىك) < فىز > ئۇنىۋېرسال مىكروفون، قۇۋۋەت كۈچەيتكۈچ (باتارىيە ۋە ۋىكىليۇچاتېلىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) ۋە ھەشقىپىچەك شەكىللىك كانايىلار بىر گەۋدە قىلىنغان ئاۋاز كۈچەيتىش سىستېمىسى. ئۇ ئېلىپ يۈرۈشكە ئەپلىك، يۆنىلىشنى خالىغانچە ئۆزگەرتكىلى بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە بولغانلىقتىن، ئادەم كۆپ ئورۇنلاردا قوماندانلىق قىلىشتا ئىشلىتىشكە مۇۋاپىق كېلىدۇ.

مېگاگېرتس مىق (ر < گرىك > نېم) < فىز > ئېلېكتر ماگنىت دولقۇنىنىڭ چاستوتتا بىرلىكى. ھەر سېكۇنتتىكى 1 مىليون دەۋرلىك چاستوتتا 1 مېگاگېرتس دېيىلىدۇ.

مېگا ئوم مىق (ر) < فىز > ئېلېكتر قارشىلىق بىرلىكى. 10^6 ئومغا تەڭ.

مېگاۋات مىق (ر) < فىز > قۇۋۋەت بىرلىكى. بىر مىليون ۋاتقا تەڭ.

مېگاۋولت مىق (ر) < فىز > بەزى يادرو فىزىكىسى تەجرىبىخانىلىرىدا ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل ئېلېكتر پوتېنسىئالى ياكى ئېلېكتر يۈرگۈزگۈچ كۈچ بىرلىكى. 10^6 ۋولتقا تەڭ.

مېڭە ئى ① < ئانات > ئادەم بەدىنىدىكى بارلىق سېزىم، ھەرىكەت، تەپەككۈر ۋە ئەستە قالدۇرۇش قاتارلىق پائالىيەتلەرنى باشقۇرىدىغان ئورگان. ئۇ نېرۋا سىستېمىسىنىڭ ئاساسىي قىسمى بولۇپ، ئالدى مېڭە، ئوتتۇرا مېڭە ۋە ئارقا

* بولغىن يىراق رەڭلىك — پۇچەك قۇرلاردىن، ساددا سۆزلەپ مېغىز تۈككىن تىلىڭدىن. // قۇم يەر — شۇم يەر، سېغىز يەر — مېغىز يەر (ماقال).

مېغىز چۆچۈرىسى ياڭاق مېغىزىنى ئۇششاق (يۇمشاق) سوقۇپ پىياز بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ تۈگۈلگەن چۆچۈرە.

مېغىز رەڭ ئۆرۈك ياكى شاپتۇل مېغىزىنىڭ رەڭگىگە ئوخشاش، قوڭۇرغا يېقىنراق بىر خىل رەڭ: غوجىنىڭ گۆشلۈك مېغىز رەڭ يۈزلىرى لىپىلداپ كەتتى.

مېغىزنى چاقماق پەيزىنى سۈرمەك، ئەڭ ئېسىل، جەۋھەرلىرىدىن بەھرە ئېلىپ ھۇزۇر قىلماق: — ھۆرمەتلىك ھاجىم، ئەمسە ئۆزلىرى نېمىدەپ شۇ راھەت ئىچىدە مەئشەتنىڭ مېغىزىنى چاقماي، بۇنداق قالات يۇرتتا جاپا چېكىپ يۈرىدىلا؟ — دېدى سۈيۈرگىناخون.

مېغىز II ئى. كۆرپىنىڭ تۆت تەرىپىگە قول بىلەن تۇتۇلغان رەخت. كۆپىنچە قارا رەختتىن بولىدۇ.

مېغىزلىق سۈپ. ناھايىتى مەنىلىك، مەزمۇنلۇق، ئېسىل (گەپ-سۆز ھەققىدە): — ھە، سىز پاش قىلىڭ، — ھىمىت تېخچە ئۆرە تۇرغان رۇسۇلغا. رۇخسەت بەردى، — گېيىڭىز قىسقا، مېغىزلىق بولسۇن. * ئەقىللىق ئادەمنىڭ سۆزى ئاز بولۇر، مەنىسى — مېغىزلىق، روشەن، ساز بولۇر.

مېغىزلىماق پ. كۆرپىنىڭ تۆت چۆرىسىگە ئىككى ئىلىك كەڭلىكتە رەخت تۇتماق.

مېكىچىن ئى ① چىشى تۈگۈز: چېرىكلەر قومۇشلۇقتىن بىر ئۆلۈك توڭگۇزنى سۆرەپ چىقىشتى، ئۇ بۇ ياققا قاچقان مېكىچىن ئىكەن. ② كۆچمە. تىلھا. «سەت، ئاۋاق، جىن، پاسكىنا» دېگەندەك مەنىلەردىكى

مېڭىدىن تەركىب تاپىدۇ. يۇقىرى دەرىجىلىك ھايۋانلارنىڭ مېڭىسى بولسا، پەقەت پۈتۈن بەدەندىكى سېزىم ۋە ھەرىكەتنى باشقۇرۇش رولىنى ئوينايدۇ. ② شۇ ئورگان جايلاشقان ئورۇن، باشنىڭ قاق ئۈستى؛ باش، كالا: مېڭىسىگە ئۇرماق. مېڭىسى يانچىماق. مېڭىسىدە چاقماق چاقماق. ③ كۆچە. پىكىر، تەپەككۈر قىلىش قابىلىيىتى؛ ئەقىل؛ ئاڭ: مېڭىسىنى قويماق. مېڭىسى بىلەن ئىش قىلماق. * ئۆزىنىڭ ئېيتىشىچە، بۇنداق قىلسا مېڭىسى تېخىمۇ ئېچىلغۇدەك. ④ تىككۈچىلىك ماشىنىسىنىڭ ئىچىگە بوي ئوق كىرگۈزۈلۈپ، چوكا بىلەن چوڭ چوكنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ تۇرىدىغان دۈگىلەك سايىمىنى.

مېڭە بەردىسى < ئانات > مېڭە بىلەن باش سۆڭىكى ئوتتۇرىسىدىكى بەردە. ئۇ قاتتىق بەردە، ئۆمۈچۈك تۈرى شەكىللىك بەردە ۋە يۇمشاق بەردە دەپ ئۈچكە بۆلۈنىدۇ. بۇ بەردىلەرنىڭ ئارىسىدا بوشلۇقلار بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدە سۇيۇقلۇق بولىدۇ، بولۇپمۇ ئۆمۈچۈك تۈرى شەكىللىك بەردىنىڭ ئاستىدىكى بوشلۇقتا مېڭە-يۇلۇن سۇيۇقلۇقى بولىدۇ. مېڭە بەردىسى ياللۇغى < تىب > باكتېرىيە، ۋىرۇس ۋە زەمبۇرۇغلار تەرىپىدىن قوزغىتىلىدىغان، مېڭە بەردىسىنىڭ ياللۇغلىنىش خاراكتېرىدىكى كېسەللىكلىرى. كلىنىكىدا قىزىتىش، قاتتىق باش ئاغرىش، قۇسۇش ۋە بويۇن قېتىپ قېلىش قاتارلىق بەلگىلىرى بولىدۇ. ئېغىر بولغاندا ئارتىشىش، ھوشسىزلىنىشلار كېلىپ چىقىدۇ.

مېڭە چايقىلىش < تىب > ← مېڭە سىلىكىنىش.

مېڭە چۇقۇقى < تىب > مېڭە بېسىمى زىيادە ئېشىپ كېتىش تۈپەيلىدىن باشتىكى تەبىئىي ئاجىز يوجۇقلاردىن مېڭىنىڭ پولىتېسپ چىقىپ قېلىشى. مېڭە سىلىكىنىش < تىب > مېڭىنىڭ قاتتىق سىلىكىنىشى بىلەن بولىدىغان مېڭە فۇنكسىيىسىنىڭ نورمالسىزلىقى. مېڭە غولى < ئانات > مېڭىنىڭ ئوتتۇرا ئوق قىسمى.

مېڭە قان ئازلىقى < تىب > مېڭە قان تومۇرلىرىدا قاننىڭ ئازلاپ كېتىشى. بۇنىڭدا، تاتىرىش، كۆڭۈل ئاينىش، كۆز قاراڭغۇلىشىش، باش ئاغرىش، قول-پۇت ماغدۇرسىزلىنىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. كۆپىنچە ئۇ قان يوقىتىش ياكى ئوزۇقلىنىشنىڭ ناچارلىقىدىن كېلىپ چىقىدۇ. مېڭە قان تومۇر كېسەللىكلىرى < تىب > مېڭە قان تومۇرلىرىدا يۈز بېرىدىغان تۈرلۈك كېسەللىك ئالامەتلىرىنىڭ ئومۇمىي نامى.

مېڭە قويماق ← زېھىن قويماق. مېڭە قېپى < ئانات > باشنىڭ ئۈستۈنكى قىسمى. سەككىز پارچە سۆڭەكتىن تۈزۈلگەن بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى بوشلۇققا مېڭە ۋە سەزگۈ ئەزالار ئورۇنلاشقان بولىدۇ.

مېڭە قېتىقى < ئانات > باش سۆڭىكى يېرىلغاندا ئېقىپ چىقىدىغان قېتىقسىمان سۇيۇقلۇق.

مېڭە قېرىنچىسى < ئانات > مېڭە ئىچىدىكى بوشلۇق. جەمئىي تۆت قېرىنچە بولۇپ، ئاستى ۋە ئۈستى تۇتۇشىپ تۇرىدۇ. ئىچىدە مېڭە-يۇلۇن سۇيۇقلۇقى بولىدۇ. مېڭە كۆۋرۈكى < ئانات > ئارقا مېڭىنىڭ بىر قىسمى. كىچىك مېڭە بىلەن تۇتۇشتىن

مېگە ياللۇغى <تب> ۋىرۇسلار تەرىپىدىن قوزغىتىلىدىغان مېگنىڭ يۇقۇملۇق كېسەللىكى. كۆپىنچە پاشا، سالجىلار ۋاستىسى بىلەن يۇقىدۇ.

مېگە يۇلۇن سۇيۇقلۇقى <ئانات> مېگە قېرىنچىلىرى ۋە مېگە يۇلۇننىڭ ئۆمۈچۈك تورى شەكىللىك پەردىسى ئاستى بوشلۇقىدىكى بىر خىل رەڭسىز، سۈزۈك سۇيۇقلۇق. ئۇ يان مېگە قېرىنچىلىرى، 3- ۋە 4- قېرىنچىلىرىدىكى تومۇرلۇق چىگىشلەردە ھاسىل بولۇپ، ئۆمۈچۈك تور پەردە دانچىلىرىدىن سىرىغىپ ئۆتۈپ، مېگە كۆك تومۇر كاۋاكتىرىغا قۇيۇلىدۇ. ئۇنىڭ خۇسۇسىيىتى قان پلازىمىسى بىلەن لىفىغا ئوخشايدۇ، مىقدارى چوڭ كىشىلەردە 80—1150 ml گىچە بولىدۇ.

مېگە يىرىڭلىق ئىششىقى <تب> كالا بوشلۇقىنىڭ مەلۇم قىسمىدا دائىرىلىك يىرىڭ يىغىلىپ، ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە قاپ شەكىللىنىدىغان بىر خىل كېسەللىك. كېسەل قوزغاتقۇچىلىرى كۆپىنچە يېقىن ئەتراپتىكى توقۇلمىلاردىن (مەسىلەن، ئوتتۇرا قۇلاق، ئەمچە كىسىمان ئۆسۈك، بۇرۇن كاۋاكتىرىدىكى يۇقۇملىنىشلاردىن) بىۋاسىتە يامراپ ئۆتىدۇ ياكى قان ئارقىلىق كېلىدۇ.

مېگدە قان قېيىش <تب> مېگە قان تومۇرلىرىدىكى قانلار ئارتىپ كېتىدىغان بىر خىل كېسەللىك. قوزغالغاندا، يۈز قىزىرىش، كۆز تورلىشىش، قۇلاق غوغۇلداش، باش ئاغرىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. كۆپىنچە ئۇ ئۇزاق ۋاقىت ھېرىپ-چارچاش، يۈرەك كېسەللىنىش، مېگە قان تومۇرلىرىدا كېسەللىك ئۆزگىرىشى يۈز بېرىش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن

تاشقىرى ئۈستى ئوتتۇرا مېگە بىلەن، ئاستى ئۇزۇنچاق مېگە بىلەن تۇتىشىدۇ. ئۇ ئۇزۇنچاق مېگە بىلەن بىللە سەزگۈ ئەزالىرىدىكى سېزىمىنى چوڭ مېگە پوستىلىقىغا يەتكۈزۈش ۋە چوڭ مېگە پوستىلىقىدىكى قوزغىلىشىنى يۇلۇندىن باشقا قىسىملارغا يەتكۈزۈش رولىنى ئوينايدۇ. مېگە نېرۋىسى <ئانات> مېگنىڭ تۈۋى قىسمىدىن يەنى ئۇزۇنچاق مېگە، كۆۋرۈك مېگە، ئوتتۇرا مېگە ۋە ئارىلىق مېگىدىن چىقىدىغان نېرۋىلار. جەمئىي 12 جۈپ بولىدۇ. بۇلار پۇراش، كۆرۈش، كۆزنى ھەرىكەتلەندۈرۈش، غالتەك، ئۇچلۇك، قاقچۇرۇش، يۈز، ئاڭلاش، تىل-يۇتقۇنچاق، ئاداشقان قوشۇمچە ۋە تىل ئاستى نېرۋىلىرىدىن ئىبارەت.

مېگە ھۈجەيرىسى <ئانات> مېگنى تۈزگۈچى ھۈجەيرە.

مېگە ئۆسۈمىسى <تب> باش ئىچىدە ئۆسىدىغان ئۆسۈملۈكنىڭ ئومۇمىي نامى. مېگە ئېلېكتىر دولقۇنى <فز> مېگنىڭ ھەرىكىتى ھاسىل قىلىدىغان ئېلېكتىر ئېففېكتى. ئېلېكتىرونلۇق ئەسۋابلار بىلەن چوڭايتىش ئارقىلىق قەغەز لېنتىغا دولقۇنسىمان ئىزلىرىنى چۈشۈرگىلى ياكى دولقۇن كۆرسەتكۈچ ئارقىلىق ئۇنى كۆرسەتكىلى بولىدۇ. مېگە ئېلېكتىر دولقۇنىنى كۆزىتىشنىڭ مېگىدىكى كېسەللىكلەرگە دىئاگنوز قويۇش ياكى ئالاقىدار تەپەككۈر پائالىيەتلىرى ئۈستىدە تەتقىقات ئېلىپ بېرىش ئىشلىرىغا پايدىسى زور.

مېگە ئىشلەتپەك ← كالا ئىشلەتپەك: ئۇلار بۇ ھەقتە كۆپ مېگە ئىشلىتىپ، بۇ چارنى تېپىپ چىقتى.

مەلۇننىڭ مېڭىسىنىڭ قېتىقىنى چىقىرىۋەتتى. مېڭىسىنى ئوچاق قىلىۋەتمەك - مېڭىسىنى ئۇماچ قىلىۋەتمەك: مەن ئۇنى قىشلىق سوقۇم قىلىمەن دەپ بورداۋاتسام، ئۆيدىكىلەر ئۇنى ئاشۇ ئەسكى ئەينەككە تېگىشىمىز دەپ، مېڭەمنى ئوچاق قىلىۋەتتى.

مېڭىسىنى ئۇماچ قىلىۋەتمەك پىكرىنى قالايمىغانلاشتۇرۇۋەتمەك، پىكر خىياللىرىنى ئارىلاشتۇرۇۋەتمەك: بۇ ئىككى ئىنكار سۇئال بىر-بىرى بىلەن پەقەت چىقىشالماي، مېڭەمنى ئۇماچ قىلىۋەتتى.

مېڭىسىنى يېمەك ئادەمنىڭ بېشىنى ھەددىدىن زىيادە ئاغرىتماق: سېنىڭ بالاڭغۇ تىجارەتكە ئارىلىشىپ پۇل تېپىپ يۈرىدۇ، بىزنىڭ ئابدۇكېرىم مەكتەپ پۈتتۈرۈپ كېلىپ، «ھۆكۈمەتكە كىرىمەن» دەپ، مېڭەمنى يەپ بولدى.

مېڭىسى يوق - كالىسى يوق: ھەي، مېڭىسى يوق! - دەيدى ئۇ ھاكىمغا قاراپ. مېڭىگە چىقىماق مېڭىگە تەسىر قىلماق؛ مېڭىگە تەسىر كۆرسەتمەك: بېزىنىڭ سېنىق يۇرىقى مېڭەمگە چىقىپ كەتتى.

مېڭىگە سۇ يىغىلىش <تې> باش ئىچىدە مېڭە يۇلۇن سۇيۇقلۇقى ھەددىدىن زىيادە كۆپ يىغىلىپ قېلىشتىن باش يوغىناپ كېتىدىغان بىر خىل كېسەللىك. كۆپىنچە مېڭە تەرەققىياتىنىڭ غەيرىي نورماللىقىدىن بولىدۇ، مېڭە پەردە ياللۇغىدىن كېيىن، جۈملىدىن مېڭە يۇلۇن سۇيۇقلۇقى ئۆتىدىغان يوللارنىڭ توسۇلۇپ قېلىشىدىنمۇ كېلىپ چىقىدۇ.

مېڭىگە قان چۈشۈش <تې> مېڭە قان تومۇرلىرىدا كېسەللىك ئۆزگىرىشى يۈز بېرىپ، قان تومۇر دىۋارىدىن قان چىقىپ كېتىپ مېڭە فۇنكسىيىسىنى بوزغۇنچىلىققا

كېلىپ چىقىدۇ.

مېڭىسى بار - كالىسى بار: - مېڭىمۇ مېڭەم بار، ئەپەندىم، «مەن بىلىملىك» دەپ سۆزلەۋەرمەك - دەيدى ھېلىقى كىشى ئاقىتى تاق بولغان ھالدا ئۇنىڭ گېپىنى بۆلۈپ. مېڭىسىدىن تۇتۇن چىقارماق - بېشىدىن تۇتۇن چىقارماق: - قانداق قىلاتتىم ئۇ مەلۇننى؟ مېڭىسىدىن تۇتۇن چىقاردىم - دە! - دەيدى ئۇ پەخىرلەنگەن ھالدا كۈلۈپ تۇرۇپ.

مېڭىسىدىن تۇتۇن چىقىپ كەتمەك - بېشىدىن تۇتۇن چىقىپ كەتمەك: بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان ھاكىمنىڭ مېڭىسىدىن تۇتۇن چىقىپ كەتتى.

مېڭىسى قىزىپ كەتمەك - كالىسى قىزىپ كەتمەك: - ھە، ھە... شۇ چاغدا مېڭىمىز قىزىپ كېتىپ بىرمۇنچە ئادەملەرنى ئىشقا سېلىپتىكەنمىز، - دەيدى ئۇ.

مېڭىسىگە قۇيۇپ قويماق بىرەر مەسىلىنى تەپسىلىي، ئۇچۇر-بۇجۇرغىچە ئۇنتۇلماس قىلىپ بىلدۈرمەك: ئۇ مۇئەللىم دەرسىنى مېڭىگە قۇيۇپ قويدۇ.

مېڭىسىنى قاغا چوقۇۋالغان ئەقلى يوق، ئەقىل-ھوشى جايدا ئەمەس، دۆت: ۋاي مېڭىسىنى قاغا چوقۇۋالغان مەخەت تاز، مېنىڭ ئۆيۈمنى ئالغان پۇلغا بىر سوپەك ئېلىپ بەرسەڭ، بالاڭ ئويناپ يۈرۈپ ھەر ئايدا ھېچ بولمىغاندا 100 - 150 كوي تاپماسىدى.

مېڭىسىنى قوچۇماق - كالىسىنى قوچۇماق: ئۇلارنىڭ ئۈزۈلمەي «باشلىق، باشلىق...» دېيىشلىرى ئابلىكىنىڭ مېڭىسىنى ئۈردى.

قېتىقىنى چىقارماق - تۇتۇن چىقارماق: ئۇلار بېسۋالايماي قالدى - دە، ئۇ

ئاۋازنىڭ ئاۋاز ئېگىزلىكى 1000 مېل بولىدۇ دەپ بەلگىلەنگەن. ئەگەر ئاڭلىغۇچى ھەرقانداق بىر ئاۋازنىڭ ئېگىزلىكىنى 1 مېللىق ساپ ئاۋازنىڭ n ھەسسىسىگە تەڭ دەپ ھۆكۈم قىلغان بولسا، ئۇ ھالدا بۇ ئاۋازنىڭ ئېگىزلىكى n مېل بولىدۇ.

مېلودىيە ئى(ر)گىزىك <مۇز> بەلگىلىك ئاۋاز ئېگىزلىكى، ۋاقىت سەرىپىتى ۋە ئاۋاز مىقدارىنى جانلىق بىرلەشتۈرۈش ئارقىلىق بېجىرىلگەن يەككە تاۋۇشلۇق ئاھاڭ. ئۇ ناخشا-مۇزىكا ئاھاڭلىرىنىڭ ئاساسى بولۇپ، مۇزىكا ئەمەلىيىتىدە ئەڭ مۇھىم ئىپادىلەش ۋاسىتىسى ھېسابلىنىدۇ.

مېلودىيىسىز سۆپ. مېلودىيىسى يوق، مېلودىيىسى بولمىغان، مېلودىيە بولماستىن: مېلودىيىسىز مۇزىكىلىق ئوبراز يارىتىش مۇمكىن ئەمەس. **مېلودىيىلىك** سۆپ. مېلودىيە بار، مېلودىيە بىلەن بىرلەشتۈرۈلگەن: مېلودىيىلىك ئېنتېرۋال.

مېلودىيىلىك ئېنتېرۋال <مۇز> ئىككى خىل مۇزىكا ئاھاڭىنىڭ ئاۋاز ئېگىزلىكى جەھەتتىكى ئىلگىرى-كېيىنلىك مۇناسىۋىتى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مېلىس ئى. دىئال. مەشرەپنىڭ بىر خىلى. **مېمار** ئى (ئە) بىناكار، قۇرۇلۇش ئىنتېنېرى: مېمارلارنىڭ سۇلتان پەرمانىنى رەت قىلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

مېمارچىلىق ئى. تۈرلۈك ئۆي-ئىمارەت، قۇرۇلۇش قاتارلىقلارنى لايىھىلەش، قۇرۇش، بېزەش ماھارىتى، سەنئىتى، شۇنداق كەسىپ.

مېپوراندىم ئى (ر > لات) <ت ئىش> بىر خىل دېپلوماتىك ھۆججەت. ئۇنىڭدا ئۆز دۆلىتىنىڭ مەلۇم مەسىلە ئۈستىدىكى مەيدانى بايان قىلىنىدۇ ياكى مەلۇم

ئۇچرىتىدىغان بىر خىل كېسەللىك. قان تومۇرلارنىڭ قېتىۋېلىشى، قان بېسىمنىڭ تۇيۇقسىز ئۆرلەپ كېتىشى قاتارلىق سەۋەبلەر كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. قوزغىلىش ئالدىدا باش قېيىش، باش ئاغرىش، ئۇيۇشۇش، تارتىشىپ قېلىش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. قوزغالغاندا بولسا شۇ ھامان ھوشىدىن كېتىدىغان، ئېغىر بولغاندا شۇ پەيتتلا ئۆلۈپ كېتىدىغان ئەھۋاللار بولۇپ تۇرىدۇ.

مېڭگە قان يېتىشمە سىلىك <تې> ← مېڭە قان ئازلىقى.

مېڭىنى چۇلغۇۋالماق بىرەر مەسىلە ياكى ئەھۋال زادىلا خىيالىدىن نېرى كەتمەي، چىقماي تۇرۇۋالماق: مانا بۈگۈن تاسادىپىي بۇ خىيال مېڭەنى چۇلغۇۋالدى. **مېڭىنى قوراللاندىرماق** بىزەر ئىدىيە ياكى قاراشنى قاتتىق ئېتىقاد بىلەن قوبۇل قىلماق، تولۇق ئۆزلەشتۈرمەك: بىز ھەممىسىز يېڭى دەۋردە يېڭى ئىدىيە بىلەن مېڭىمىزنى قوراللاندىرۇپ، قەيسەرلىك بىلەن ئالغا ئىنتىلىشىمىز كېرەك.

مېڭىش-تۇرۇش كۈندىلىك ھەرىكەت، پائالىيەت: ئۇ خالىدەمنىڭ مېڭىش-تۇرۇشىغا، كىچىككەنە كۆزلىرىگە، چىرايلىق ئۇرۇلگەن چاچلىرىغا سەپ سالىدى.

مېڭىشماق «ماڭماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: بالىلار تاماق يەپ بولۇپلا پوپكىلىرىنى ئېسىش مەكتەپكە مېڭىشتى.

مېڭىلماق «ماڭماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئۇلار جازا مەيدانىغا ئېلىپ مېڭىلدى.

مېل مىق (ئىنگ) <فىز> ئاۋاز ئېگىزلىكىنىڭ بىرلىكى. چاستوتىسى 1000Hz، ئاۋاز بېسىمى دەرىجىسى 40dB بولغان ساپ

ئىشلار ھەققىدىكى ئەھۋاللار قارشى تەرەپكە ئۇقتۇرۇلدى.

مېمورىئال سۈپ (ر > لات) ① بىرەر شەخس ياكى ۋەقەنىڭ خاتىرىسى ئۈچۈن ئىشلەنگەن، ئۇنى كىشىلەرنىڭ مەڭگۈ ئەسلەپ تۇرۇشىنى مەقسەت قىلىپ تەييارلانغان: مېمورىئال قۇرۇلۇش. ② دائىم ھەرىكەتلىنىپ تۇرىدىغان، ئايلىنىپ تۇرىدىغان، ئوبوروت: مېمورىئال چەك.

مېمورىئال چەك < مال > بانكىغا ئۆزىنىڭ ئامانەت پۇل ھېسابىدىن پۇل ئاغدۇرۇپ بېرىشىنى خەۋەر قىلىشقا ئىشلىتىلىدىغان چەك. مەملىكىتىمىزدە ئاساسلىقى ھەرقايسى ئورۇنلار ئوتتۇرىسىدىكى تاۋار سودىسى، ئەمگەك مۇلازىمەت ئىشلىرى بىلەن تەمىنلەش ۋە مەبلەغ يۆتكەش قاتارلىقلارنىڭ مېمورىئال راسخوتىغا ئىشلىتىلىدۇ. بۇنىڭغا نەق پۇل ئېلىشقا بولمايدۇ.

مېمورىئال دوكومېنت < مال > پۇل مەبلەغىنىڭ كىرىم - چىقىمىغا چىتىلمايدىغان ئىقتىسادىي كەسىپلەرگە قارىتا، باشلانغۇچ دوكومېنت ياكى ئۇنىڭ يىغىندى جەدۋىلىگە ئاساسەن تۈزۈپ چىقىلغان ھېسابقا چۈشۈرۈش دوكومېنتى.

مېمورىئال راسچوت < مال > پۇلنى بانكا ئارقىلىق تۆلگۈچى ئورۇننىڭ ھېسابىدىن تاپشۇرۇپ ئالغۇچى ئورۇننىڭ ھېسابىغا ئاغدۇرىدىغان ئېلىم-بېرىم مۇئامىلىسىنى كۆرسىتىدۇ.

مېنبا ئى < ئىرق > مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى. مېنبا قىلى < تىل > مېنبالار ئىشلىتىدىغان تىل. بۇ تىل خەنزۇ-زاڭزۇ تىللىرى سىستېمىسىنىڭ زاڭزۇ-بىرما تىللىرى

تۈركۈمىگە كىرىدۇ. ئاساسەن مەملىكىتىمىزنىڭ شىزاڭ ئاپتونوم رايونىدا ئىشلىتىلىدۇ.

مېنبالار ئى < ئىرق > مېنبا مىللىتى، مېنبا خەلقى. ئۇلار ئاساسەن شىزاڭ ئاپتونوم رايونىغا ئولتۇراقلاشقان.

مېندېل ئى. ئاۋستىرىيەلىك بىئولوگ (1822 - 1884)، يەنى گېنېتىكىنىڭ ئاساسچىسى.

مېندېل فاككتورى < بىئول > مېندېل ئوتتۇرىغا قويغان جانلىقلار تېنىنىڭ ھۈجەيرىلىرىدىكى ئىرسىيەت فاككتورى. مېندېل قانۇنى < بىئول > مېندېل تەرىپىدىن كەشپ قىلىنغان ئىرسىيەت ئېلىمىنىڭ ئىككى ئاساسىي قانۇنى. ئۇ ئايرىلىش قانۇنى ۋە ئەركىن بىرىكىش قانۇنىدىن ئىبارەت.

مېندېلېۋىي ئى (ر) < خىم > رادىئوئاك-تىپلىق مېتال ئېلېمېنت. بەلگىسى Md (mendeleevium). ئەڭ تۇراقلىق ئىزوتوپىنىڭ يېرىم يىمىرىلىش دەۋرى تەخمىنەن 1.5 سائەت. ئايالما تېزلەتكۈچتە رادىئوئاكتىپلىق ئارقىلىق ئېپىنشتېينىيىنى بومباردىمان قىلىش ئارقىلىق ئېلىنىدۇ.

مېندېلېۋىم ئى (ر) < بىئول > ئاۋستىرىيەلىك بىئولوگىيە ۋە گېنېتىكا ئالىمى مېندېل (Gregor Johann Mendel) ياراتقان بىر خىل ئىرسىيەت تەللىماتى. ئۇنىڭدىكى ئاساسىي كۆز قاراش: جانلىقلار تېنىنىڭ ھۈجەيرىلىرىدىكى ئىرسىيەت فاككتورى ئىرسىيەتنىڭ ماچدىنى ئاساسىي، ئۇ ئەركىن بىرىكىش ۋە ئايرىلىش قانۇنىيىتى بويىچە يەككە تەننىڭ تەرەققىياتىنى كونترول قىلىدۇ دېگەندىن ئىبارەت. بۇ تەللىمات كېيىن مورگانچىلار تەرىپىدىن ۋارىسلىق قىلىندى ۋە راۋاجلاندىرۇلدى.

مېنزۇرگا نى (ر > لات) < فز > سۇيۇقلۇقنىڭ ھەجىمىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب. شەكلى ئىستاكناغا ئوخشايدۇ. ئەينەكتىن ئىشلىنىدۇ، ئېغىزى تەگلىكىدىن چوڭ كېلىدۇ. سىرتىدا شىكاللىق نومۇرلار بولىدۇ.

مېنىڭچە رەۋ. مېنىڭ ئويۇمچە، قارشىمچە، پىكىرىمچە: مەن بۇ جاۋابتىن ھاك-ئاك بولۇپ تۇرۇپلا قالدىم. مېنىڭچە ئۇنىڭ جاۋابى تولىمۇ غەلىتە بولغاندى.

مېنىڭكى سۈپ. ماڭا تەۋە، ماڭا تەئەللۇق، ماڭا تېگىشلىك: — ئۇنداق بولسا، — دەپتۇ تۈلكە، — بۇ يايلاق مېنىڭكى، بۇ يەردە يايلاشقا سىلەرگە كىم ئىجازەت بەردى؟

مېنىڭكىتى نى (ر > گرىك) < تىب > ← **مېڭە** پەردىسى ياللۇغى.

مېھرى نى (ئە) تويۇلۇق: مېھرى ھەققى.

مېھرى ھەققى نىكاھ ۋاقتىدا ئوغۇل تەرەپتىن كېلىنگە تۆلىنىدىغان پۇل ياكى مال. ئۇ قىزنىڭ دائىمىي، شەخسىي مۈلكى دەپ قارىلىدۇ.

مېھراب نى (ئە) ① مەسچىتنىڭ قىبلە تەرىپىدىكى تېمىنىڭ ئوتتۇرىسىغا، يەنى ئىمام تۇرىدىغان ئورۇننىڭ ئۇدۇلغا ئويۇپ چىقىرىلغان گۈمبەزسىمان قۇرۇلما. ② جۈمە ياكى مۇناسىۋەتلىك نامازلاردا ئىمامنىڭ خۇتبە ئوقۇشى ئۈچۈن تەييارلانغان، تەكشىلىكتىن ئېگىز رەك بولغان جاي.

مېھرانە نى (ئە+پ) مېھرى ھەققى: مەنكى، ئىشان داموللامدۇرمەن، خوتۇنۇم روزىخان بىلەن چىقىشالساچقا، ئۇنى ئۈچ تالاققا تايىن قىلدىم. ئۇنىڭ مېھرانىسىغا كۇچا ساي بويىدىكى ئىككى ئېغىز ئۆيىنى سەيناسى بىلەن قوشۇپ بەردىم.

مېھرىبان سۈپ (پ) باشقىلارغا شەپقەت

قىلىدىغان، كۆيۈنىدىغان، كۆيۈمچان، غەمخور: مەن ئۇنىڭ مېھرىبان ئانىلاردەك بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ ماڭا بەرگەن ئاشۇ تەربىيىسىنى قانداقمۇ ئۇنتۇپ قالايمەن؟!

مېھرىبانلارچە رەۋ. كۆيۈمچانلىق، مېھرىبانلىق

بىلەن: — چوپچوڭ يىگىت بولۇپ كېتىپسەن، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ياخشى ئوقۇۋاتقانسەن؟ — دېدى ئۇ ماڭا مېھرىبانلارچە سەپسىلىپ.

مېھرىبانلار ئىشتۇرماق « مېھرىبانلاشماق »

پېشىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مېھرىبانلاشماق پ. باشقىلارغا كۆيۈنىدىغان،

غەمخورلۇق قىلىدىغان خۇسۇسىيەتنى تۇرغۇزماق، مېھرىبان بولماق: ئۇمۇ ئۆز لايىقىدا جاۋاب قايتۇردى. بىراق زاھىرنىڭ بىردىنلا بۇنداق مېھرىبانلىشىپ كەتكەنلىكىگە بىرئاز ھەيران بولدى.

مېھرىبانلىق « مېھرىبان » سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: يولۋاسنى تۇتۇش ئۈچۈن ئاۋۋال مېھرىبانلىق كۆرسەتمەي بولمايدۇ.

مېھرىگۈل نى (مېھرىگۈل) < بوت > ① مېھرىگۈل

ئائىلىسىدىكى ئەۋرىشىم غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرماقلىرى ئۇدۇل ئۆسىدۇ. ئاللىقايسىمان يېرىلىدۇ. گۈلى چوڭ، كۆپىنچە قىزىل، سېرىق، شاپتۇل چېچىكى رەڭلىك كېلىدۇ. مېۋىسى شىرنىلىك مېۋە بولۇپ، رەڭگى سېرىق. ئادەتتە مەنزىرە ئۆسۈملۈكى قىلىنىدۇ. ئەسلىي ماكانى برازىلىيە، دۆلىتىمىزدىمۇ ئۆستۈرۈلمەكتە. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى. ③ ئاياللارنىڭ ئىسمى.

مېھرىگىياھ نى (پ) < بوت > موگونىڭ بىر

خىلى، قالىپىقى بۆرەك شەكلىدە، رەڭگى قوڭۇر، قالىپاق يۈزىدە ھالقىسىمان سىزىقلار بولىدۇ، پارقىراق كېلىدۇ. تىبابەتچىلىكتە قۇۋۋەت دورىسى قىلىنىدۇ.

مېھرىنى ئۈزەلمەسلىك قولىدىن چىقىرىشقا، ئايرىلىشقا پىتىنالماسلىق، كۆزى قىياماسلىق، مېھرىدىن كېچەلمەسلىك: - بولدى قىل، ئوغلۇڭ ئۈچۈن ئىككى قوبۇڭدىن مېھرىڭنى ئۈزەلمىسەڭ، باشقىلار سېنى نېمە دەيدۇ؟! - دېدى ئۇ ئايالغا چۈشەندۈرۈپ.

مېھرى ئىسسىق يېقىملىق؛ كىشىدە مۇھەببەت، ھۆرمەت تۇيغۇسىنى پەيدا قىلىدىغان؛ مېھرى ئىسسىق بالا. مېھرى ئىسسىق ئايال. * - خۇددى ئۆز، دەكلا چىرايلىق، مېھرى ئىسسىق ئىكەن، - دېدى ئامانقۇل ئايىقىنىڭ سۇمۇل چاچلىرىنى سىلاپ.

مېھرىسىز سۈپ. كۆيۈمى يوق، مېھىر-مۇھەببىتى كەم، شەپقەتسىز: - ئۇ ناھايىتى دىلى قاتتىق، مېھرىسىز ئادەم بولۇپ قالدى، - دېدى بوۋاي ئېغىر ئۇھ تارتىپ.

مېھرىسىزلىك «مېھرىسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: سېنىڭ ئۇكاڭغا بولغان مېھرىسىزلىكىڭ ئۇنىڭ يامان يولغا كىرىپ كېتىشىگە سەۋەبچى بولدى.

مېھىر - شەپقەت مېھىر ۋە شەپقەت: ئۇ چەكسىز خورلاندى، ئازابلاندى. ئەنە شۇ چاغدا مېھىر-شەپقەتنىڭ نېمىلىكىنى ھېس قىلدى. دادىسىنى، ئانىسىنى، ئايالىنى، بالىلىرىنى تىلغا ئېلىپ بۇلدۇقلاپ يىغلىدى.

مېھىرلىك سۈپ. باشقىلارغا كۆيۈنىدىغان، غەمخورلۇق قىلىدىغان، كۆيۈمچان: مېھىرلىك ئاتا بىلەن ئانا ئۇلارنىڭ شۇنداق بولۇشىنى كۈتكەنمىدى؟!

مېھىر - مۇھەببەت مېھىر ۋە مۇھەببەت، كۆيۈنۈش: تاھىر ئاخۇن ئاكا ئۇلارنى ئاتىلىق قۇچىقىنى ئېچىپ چوڭقۇر مېھىر-مۇھەببەت ۋە مىسلىسىز قىزغىنلىق بىلەن كۈتۈۋالدى.

مېھمان ئى (پ) توي، چاي، زىياپەت، يىغىلىش قاتارلىقلارغا چاقىرىلغان ياكى

مېھىر (مېھرى) ئى (پ) كىشىنىڭ ئۆز يېقىنلىرى، ئومۇمەن. ئەتراپتىكى شەيئىلەرگە بولغان مۇھەببىتى، كۈچلۈك ياخشى كۆرۈش تۇيغۇسى؛ كۆيۈم: ئانا مېھرى. مېھرىنى ئۈزەلمەسلىك. مېھرىدىن كەچمەك. مېھرى چۈشمەك. * باغرىغا باستى شاھ شىراقنى شۇ دەم، باغرىغا باستى ھەم سەردارلار بىر-بىر. ئۇلارنىڭ ھاياجان ئوتى چاقنىغان - كۆزىدە نامايان ھۆرمەت ۋە مېھىر.

مېھرى چۈشمەك يارىتىپ قالماق، ياخشى كۆرمەك، كۆڭلى چۈشمەك: بارا-بارا پادىشاھنىڭ بەختىيارغا مېھرى چۈشۈپ، ئۇنى ئات باقارلارغا باشلىق قىلىپتۇ.

مېھرى چىگىلمەك كۆڭلى چۈشمەك، ياخشى كۆرۈپ قالماق: ئامان شۇئان پەرىگە، تەزىم قىلىپتۇ ئېگىلىپ. ئاق نىيەتلىك بۇ قىزغا، قېلىپتۇ مېھرى چىگىلىپ.

مېھرىدىن كەچمەك ئايرىلىشقا، قولىدىن چىقىرىشقا رازى بولماق: بولدى، ئەگەر مۇشۇ مەقسىتىمىزلا ئەمەلگە ئاشىدىغان ئىش بولسا، مەن ھەممە نەرسىنىڭ مېھرىدىن كېچىشكە رازىمەن!

مېھرى سوغۇق مېھىر-مۇھەببىتى يوق؛ يېقىمىسىز: ئۇنىڭغا بۇ ئايال ئۆزى پارقىراپ تۇرغان بىلەن ئىسسىق تەگمەيدىغان ئايغا ئوخشاش مېھرى سوغۇق تۇيۇلاتتى.

مېھرىگە تويماق دىدارغا قانماق، كۆرۈشكە بولغان خۇمارى بېسىلماق: سېنى كۆرۈپ ئانىجان، تويۇۋالاي مېھرىگە، قانارمەنۇ قارىسام، سېنىڭ ئايدەك چېھرىڭگە. **مېھرىگە قانماق** ← **مېھرىگە تويماق**. **مېھرىنى تۈكەك** پۈتۈن مېھىر-مۇھەببىتى بىلەن غەمخورلۇق قىلماق، كۆيۈنمەك، مېھرىبانلىق قىلماق.

مۇشۇنداق مۇناسىۋەت بىلەن كۈتۈۋېلىنىدىغان كىشى: — چولپانگۈل، مېھمانلىرىمنى كۈتۈۋال! — دېدى ئۇ غەرق مەس ھالەتتە توۋلاپ. مېھمان بولماق باشقىلارنىڭ ئۆيى ياكى مۇۋاپىق ئورۇندا ئۇلار تەرىپىدىن كۈتۈلمەك؛ ئۇلارنىڭ تۈز-تائامنى يېمەك؛ — بۈگۈن ماڭا مېھمان بولۇپ كېتىڭلار، — دېدى ئۇ چىن كۆڭلىدىن بىزنى قويۇۋەتمەي. مېھمان بولماق ئۆز ئۆيى ياكى مۇۋاپىق جايدا باشقىلارنى كۈتمەك، ئۇلارغا زىياپەت بەرمەك؛ گۈلسۈم ئاچا بىزنى ناھايىتى ئېسىل مېھمان قىلدى.

مېھمان كوماندا < تەن > تەنھەرىكەت مۇسابىقىسىغا قاتنىشىشقا تەكلىپ قىلىنغان كوماندىلار.

مېھمانخانا ئى (پ) ① مېھمان كۈتۈۋالىدىغان ئۆي: ئۇنىڭ مېھمانخانىسى سەل كىچىك ئىكەن. ② يولۇچىلارنىڭ ۋاقىتلىق يېتىپ-قوپۇشلىرى ئۈچۈن تەييارلانغان، بىر قاتار مۇلازىمەت ئەسلىھەلىرى بار بولغان مەخسۇس ئىمارەت ياكى ساراي. **مېھمانخانىلىق** سۈپ. مېھمانخانىسى بار، ئايرىم مېھمانخانا ئورۇنلاشتۇرۇلغان: بۇ يېڭى ئۆيۈم ئەمەس، يەنە كېلىپ، شەخسىي سالغان ئۆيىمىزمۇ ئەمەس، پەقەت ئىلگىرى ئىدارە باشلىقلىرىلا ئولتۇرۇپ كەلگەن ئۈچ ئېغىز ياتاق، بىر مېھمانخانىلىق، ھويلىسى خېلى چوڭ ئۆي ئىدى.

مېھماندارچىلىق ئى. مېھمان كۈتۈش ياكى مېھمان بولۇش پائالىيىتى، زىياپەت: ئۇزايدىن قارىغاندا، ئۇ بىرەر توي-تۆكۈن ياكى مېھماندارچىلىقتىن يانغاندەك كۆرۈنەتتى، **مېھماندوست** سۈپ (پ) مېھماننى، مېھمان چاقىرىپ كۈتۈشنى ياخشى كۆرىدىغان، كەلگەن-كەتكەنلەرنى ناھايىتى قىزغىن

كۈتىدىغان، مېھرىبان: قەشقەر-نەچچە مىڭ يىللاردىن بېرى داستانىنى كەلگ، مېھماندوست، مەرد، سېخى ئۇيغۇر خەلقى ياشاپ كېلىۋاتقان، دۇنياغا مەشھۇر قەدىمىي شەھەردۇر. * ئەجەبمۇ توقچىلىق بۇ يۇرت، باياشاتلىق بازىرى بار، دىلى ماپ شۇنچە مېھماندوست، سېخىدۇر ئىشچى-دېھقانى.

مېھماندوستلۇق « مېھماندوست » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئىككى كىشىگە كۆرسىتىلگەن بۇنچە مېھماندوستلۇق باتۇرنى ھەيرانمۇ قالدۇرمىدى.

مېھمانلىق سۈپ. مېھمانلار ئۈچۈن تەييارلانغان؛ مېھمانغا بارغاندا كىيىش ئۈچۈن تىكتۈرۈلگەن: ئۇلار ئۆيگە كىرىپلا سول تەرەپتىكى مېھمانلىق ئورۇندا ئولتۇردى. * ئايرىم ئالدىراپ مېھمانلىق كىيىملىرىنى كىيىۋاتاتتى.

مېھمانلىق كىيىم مەخسۇس مېھماندارچىلىقتا كىيىش ئۈچۈن تەييارلانغان كىيىم-كېچەك: ئۇ قىز مېھمانلىق كىيىملىرىنى كىيىپ تەييار بولۇپ تۇرغانىكەن.

مېھمانلىق پ. مېھمان بولماق؛ مېھمان قىلماق.

مېھنەت ئى (ئە) ① ئومۇمەن بەلگىلىك ئەقىل ياكى جىسمانىي كۈچ سەرپ قىلىنىپ ئېلىپ بېرىلىدىغان ئىش-ھەرىكەت، پائالىيەت؛ ئەمگەك: ئادەمنىڭ سۆلىتىگە قارىما، مېھنىتىگە قارا (ماقال). ② بىرەر مەقسەت، ئىش ئۈچۈن كۆرسىتىلگەن غەيرەت-شىجائەت، جاسارەت، تىرىشچانلىق، ئەجر: ئادەمنىڭ تەبىئىي تالانتى گويى ئۇچقۇنغا ئوخشايدۇ، ئۇچقۇن ھەم ئۇچۇپ قېلىشى مۇمكىن ھەم يانغۇغا ئايلىنىشى مۇمكىن. ئۇنى يانغۇغا ئايلاندۇرۇشنىڭ ئۇسۇلى بىرلا، يەنى مېھنەت قىلىش، يەنە مېھنەت قىلىش: مېھنەت سۆيەر ← ئەمگەك سۆيەر:

مېھنەتلىك سۈپ. مېھنەت قىلىنغان، مېھنەت سىڭگەن: مېھنەتلىك ئىش.

مېۋە ئى (پ) ① <بوت> ئۆسۈملۈك تېنىنىڭ بىر قىسمى. گۈل ئۇرۇقلانغاندىن كېيىن، ئۇرۇقدان تەدرىجىي يوغىناپ مېۋىگە ئايلىنىدۇ. ② <بوت> ئادەتتە ئىستېمال قىلىش ئۈچۈن مەخسۇس يېتىشتۈرۈلگەن بەزى دەرەخ ۋە ئۆسۈملۈكلەردىن ئېلىنىدىغان سۇلۇق يەل-يېمىشلەر: مېۋە كۆچتى. مېۋە چۈشمەك. * ئۇ يەردە بىر ياندا بىر تۈپتىن نەچچە خىل مېۋە بېرىدىغان دەرەخلەر، يەنە بىر ياندا بىر خىل مېۋە بېرىدىغان دەرەخلەر كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە تارتىپ تۇرىدىكەن. * ئۇ گېزەك ئۈچۈن باققالدىن پىستە، بادام، ئۈزۈم، مېغىز ۋە باشقا قۇرۇق مېۋىلەردىن ئېلىپ ھامالغا بېرىپتۇ. ③ كۆچمە. بىرەر ئىش، ئەمگەك قاتارلىقلارنىڭ نەتىجىسى، ھوسۇلى: سەۋرنىڭ مېۋىسى ئالتۇن (ماقال). * «ئون ئىككى مۇقام» تېكىستلىرىنىڭ مەزمۇنىغا مۇئامىلە قىلغاندا، دىققەتنى جەلپ قىلىدىغان قىممەتلىك مېۋىلەرنىڭ يەنە بىرى - ۋەتەنپەرۋەرلىك ئىدىيىسىدۇر. **مېۋە بەرمەك** نەتىجە ياراتماق، ئۈنۈم ھاسىل قىلماق: - مانا بۇنى دادىلىق بىلەن ئالغا بېسىش دەيمىز - مۇشۇنداق ئەمگەك ھەقىقىي مېۋە بېرىدۇ، - دېدى لۇتپۇللا بۇنىڭدىن خۇشال بولۇپ.

مېۋە تومۇزغىسى <زوتول> تومۇزغىنىڭ بىر خىلى. تومۇشۇقى ئۇزۇن، تېنى قىسقا، يېشىل سېرىق بولۇپ، ئۈستىدە قارامتۇل سىزىقچىلىرى ۋە قاننىدا چېپار داغلىرى بولىدۇ.

مېۋە تۆكۈلۈش <بوت> پىشىمىغان مېۋىلەرنىڭ، پەرۋىش قىلىشنىڭ ياخشى بولماسلىقى، ئوغۇت ۋە سۇنىڭ يېتىشمەسلىكى،

ئۇيغۇر خەلقى - مېھنەت سۆيەر خەلق. * قۇرۇلتاي ۋەكىلى ئۇ (ئەك ئالىي شەرەپتۇر بۇ)، باشلامچى زاۋۇتتىكى چىن مېھنەت سۆيەرلەرگە.

مېھنەت سىڭدۈرمەك ← ئەمگەك سىڭدۈرمەك: مەن ئۇنىڭ ساغلام ئۆسۈپ چوڭ بولۇشى ئۈچۈن كۆپ مېھنەت سىڭدۈرگەن بۇ ئانىغا قاراپ مىڭ مەرتىۋە رەھمەت بىلدۈردۈم.

مېھنەت قىلماق ← ئەجىر قىلماق: ئۇ بۇ باغقا كۆپ مېھنەت قىلىپ، ئاخىرى بۇ باغنى ناھايىتى ئېسىل باغقا ئايلاندۇرغانىدى.

مېھنەتچان سۈپ ← ئەمگەكچان: مېھنەت سۆيگەنلەر، بىزدە ھۆرمەتلىك، ئىشلە مېھنەتچان، بولۇپ غەيرەتلىك.

مېھنەتچى ئى. مېھنەت قىلىشنى، ئىشلەشنى، ئەمگەكنى ياخشى كۆرىدىغان ياكى شۇنى ئۆزىگە ئادەت قىلغان كىشى، ئەمگەكچى.

مېھنەتسىز سۈپ. ھېچقانداق مېھنەت، ئەجىرى سىڭمىگەن، مېھنەت قىلمىغان، ھېچبىر ئەمگەك سىڭدۈرمىگەن: ئۇ ھېچبىر مېھنەتسىزلا بۇنداق چوڭ نەتىجىگە ئېرىشكەنلىكى ئۈچۈن بېشى ئاسمانغا تاقاشقۇدەك خۇشاللىققا تولغانىدى. * كى بىلدىم ئۇشۇبۇ دۇنيادا ھايات بولمايدۇ مېھنەتسىز، ئىكەن خار. كىم ئەگەر بولسا ئىلىم، مېھنەتكە جۈرئەتسىز.

مېھنەتكەش سۈپ (ئەپ) مېھنەت، ئەجىر قىلىپ كۈن كەچۈرىدىغان، مېھنەت سۆيەر: ياق، بۇ دۇنيانى «ۋاپاسىز» دېمە، دۇنيا ۋاپاسى ئىلگىدە - سەندە. ۋاپا ئاھىنى ئىستىمەس دېمە، ۋاپا خوجىسى مېھنەتكەش بەندە. || ئۇ پۈتۈن كارخانا، پۈتۈن يۇرتتىكى مېھنەتكەشلەرنىڭ ۋەكىلى.

چاڭلىشىشنىڭ ناچارلىقى ياكى يامغۇر يېغىش، بوران چىقىش قاتارلىق تەبىئىي ئاپەتلەرنىڭ سەۋەبىدىن دەرەخ شاخلىرىدىن چۈشۈپ كېتىشى.

مېۋە تۈگمەك < بوت > مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ مېۋىلىك شاخلىرىدىكى گۈل-چېچەكلەر ئېچىلىپ بولغاندىن كېيىن مېۋە ھاسىل قىلىشقا باشلىماق.

مېۋە تۈگۈنى < بوت > مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ شاخلىرىدىكى مېۋە ھاسىل بولۇشقا باشلىغان تۈگۈن.

مېۋە چۈنى < زوئول > چۈننىڭ بىر خىلى. چىرىگەن مېۋە ھەم يېمەكلىكلەر ئەتراپىدا كۆپرەك بولىدۇ. ئۆمرى قىسقا بولۇپ، پەقەت ئىككى ھەپتىلا ياشىيالايدۇ.

مېۋە شۆپۈكى < بوت > ئۆسۈملۈك مېۋىسىنىڭ پوستى. ئادەتتە ئۇ ئىچكى شۆپۈك، ئوتتۇرا قەۋەت شۆپۈك ۋە سىرتقى شۆپۈك دەپ ئۈچ قەۋەتكە بۆلۈنىدۇ. ئادەتتە كۆزدە تۇتۇلدىغىنى سىرتقى شۆپۈكتۇر.

مېۋە كۆرسەتمەك < بوت > مېۋىلىك دەرەخ ياكى ئۆسۈملۈكلەر مېۋە تۇتۇشقا باشلىماق، مېۋە تۈگمەك: ئۈزۈم تېلى بىرىنچى يىلى ياخشى پەرۋىش قىلىنسا، ئىككىنچى يىلى مېۋە كۆرسىتىشى مۇمكىن.

مېۋە گۆشى < بوت > مېۋىلەرنىڭ يېيىشكە بولىدىغان ئەت قىسمى. مەسىلەن، شاپتۇلنىڭ مېۋە گۆشى - ئۇچكىسى بىلەن سىرتقى نېپىز پوستىنىڭ ئارىلىقىدىكى قىسمىدۇر.

مېۋىگە كىرمەك < بوت > مېۋىلىك دەرەخ ياكى ئۆسۈملۈك مېۋە بەرمەك: بۇ باغدا يېڭىدىن مېۋىگە كىرگەن ئۆرۈك كۆچەتلىرى بىلەن بىر قاتاردا 100 ياشتىن ئاشقان بىرنەچچە تۈپ قېرى ئۆرۈكمۇ كۆكرىپ

تۇراتتى.

مېۋە-چېۋە ئومۇمەن يېيىشكە بولىدىغان ئۆسۈملۈك مېۋىلىرى، تۈرلۈك يەل-يېيىشلەر: ئۇ خۇرچۇندىن لىق مېۋە-چېۋە قاچىلانغان بىر خالىنى ئېلىپ، شىرەگە قويدى.

مېۋىزار سۈپ (پ) مېۋىلىك دەرەخلەر بىلەن قاپلانغان، شۇنداق دەرەخلەر ياكى ئۆسۈملۈكلەر ئۆستۈرۈلگەن: سابىت داموللامنىڭ مېۋىزار بېغى بار ئىدى. || ئوردا دەرۋازىسىنىڭ ئالدىدا چوڭ بىر مېۋىزار بولۇپ، بۇ يەردە ئالما، ئۆرۈك، نەشپۈت ۋە تۇت دەرەخلىرى خېلىلا كۆپ ئىدى.

مېۋىزارلىق « مېۋىزار » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مەن دائىم زوقلىنىپ ئايلىنىدىغان چەكسىز مېۋىزارلىققا يېتىپ كەلدىم، يېشىل قورغاندەك سوزۇلغان دەرەخلەر ئالدىمدا نامايان بولدى.

مېۋىسىز سۈپ. مېۋىسى يوق، مېۋە بەرمەيدىغان: مېۋىسىز دەرەخنى قاچما (ماقال). * بىلىسىز ئادەم - مېۋىسىز دەرەخ (ماقال).

مېۋىلەتمەك « مېۋىلىمەك » يېتىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بىر تۈپ بولسىمۇ، ئەي بولدىمۇ، دېمەك يېڭى سورتنى تۇتقۇزۇپ مېۋىلىشتىن ئۈمىد بار.

مېۋىلىك سۈپ. مېۋىسى بار، مېۋە بەرىدىغان مېۋىلەيدىغان: ئانام بىزنى يىراق-يېقىنلارغا ئەۋەتىپ ھەر خىل مېۋىلىك كۆچەتلەرنى ئەكەلدۈرۈپ، كىچىككەنە بېغىمىزنى مېۋىلىك دەرەخلەر بىلەن تولدۇرۇۋەتكەندى.

مېۋىلىك باغ پۈتۈنلەي مېۋىلىك دەرەخلەر بىلەن تولغان باغ: ئۆيىمىزنىڭ كەينىدە كىچىككەنە بىر مېۋىلىك بېغىمىز بار.

مېۋىلىك دەرەخ < بوت > مېۋىلىرى ئىستېمال قىلىنىدىغان دەرەخلەر. مەسىلەن، شاپتۇل دەرەخى، ئۆرۈك دەرەخى قاتارلىقلار. **مېۋىلىك شاخ** < بوت > ① مېۋىلىك

مېيىپ بولسا يىگىت جەڭدە قوشۇلغاي بەستىگە زىننەت، كى زىننەتتۇر ئۇنى ھەرگىز ياساپ بولماس كۈمۈش-زەردىن.

مېيىپ قىلماق بىراۋغا جىسمانىي جەھەتتىن زەربە بېرىپ، ئۇنى جىسمانىي جەھەتتىن مېيىپ ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويماق، ناكار قىلماق، مەجرۇھ قىلماق: «داۋالاش ئىشلىرى قانۇنى» ماگا «پۇتىنى كېسىپ تاشلاپ، مەڭگۈ مېيىپ قىلىش» جازاسىنى بېرىدۇ، خالاس.

مېيىپلەنمەك پ. مېيىپ بولماق، جىسمانىي جەھەتتىن مېيىپ ھالەتكە كېلىپ قالماق، ناكار بولماق: ئۇ رەھمەتلىك دادىسىنىڭ ئېغىر دەرىجىدە مېيىپلىنىپ ئازاب ئىچىدە ئۆلۈپ كېتىشىگە سەۋەبچى بولغان.

مېيىپلىك «مېيىپ» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇنىڭ كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان كۈچلۈك غەيرەت-شىجائىتى باشقىلارغا ئۇنىڭ مېيىپلىكىنى قىلچىمۇ چاندۇرمايتتى.

مېيىت ئى (ئە) ئۆلۈك، جەسەت، ھاياتلىقى ئاخىرلاشقان تەن: پېشىن مەھەلدە مېيىت ئېلىپ مېڭىلدى.

مېيىت نامىزى ئىسلام دىنى قائىدىسى بويىچە، ئۆلۈپ كەتكەنلەرنى يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، يەرلىككە قويۇشتىن بۇرۇن ئۇنىڭ ئۇ دۇنيالىق ئىشلىرىنىڭ ئوڭۇشلۇق بولۇشىنى تىلەپ، ئۇنىڭ روھىغا ئاتاپ ئوقۇلىدىغان ناماز.

مېيىت ئۇزاتماق مېيىتنى يۇيۇپ، نامىزىنى ئوقۇپ يەرلىككە قويماق، يەرلىككە قويۇپ كۆمەك: مەن ئاشۇ جىددىچىلىكلەر سەۋەبىدىن مېيىت ئۇزاتقىلىمۇ چىقالمايلا قايتىپ كەلدىم.

مېيىتخانا ئى. مېيىتنى دەپنە قىلىشتىن بۇرۇن قويۇپ تۇرىدىغان ئۆي، جەسەت ئۆيى.

دەرەخلەرنىڭ مېۋە بولىدىغان شاخلىرى. ② كېۋەزنىڭ غوزىلايدىغان شاخلىرى.

مېۋىلىمەك پ. ① تۈرلۈك مېۋىلىك ئۆسۈملۈكلەرنىڭ بەرگىدە مېۋە پەيدا بولماق، مېۋە تۇتماق: بۇ يىل ئۆرۈكلەر خېلى ئوبدان مېۋىلەپ قالدى. ② كۆچمە. خۇشاللىنارلىق نەتىجە يارىتىلماق، نەتىجە ھاسىل بولماق: مۇھەببەت گۈللىرىنى داۋاملىق ھەقىقىي ھېسسىيات بىلەن سۇغىرىپ تۇرمىغاندا. ئۇ مېۋىلىمەيدۇ، شۇڭا ئۇنى كۆڭۈل قويۇپ پەرۋىش قىلىش لازىم. **مېيخۇا** ئى (خەن) <بوت> ← **چىللىگۈل**. **مېيىسنىر** ئى. گېرمانىيىلىك ئىنژېنېر (1883 - 1958).

مېيىسنىر ئېففېكتى <فىز> سىرتقى ماگنىت مەيدانىنىڭ سۇپېر ئۆتكۈزگۈچ ئىچىگە كىرەلمەسلىك ئېففېكتى. سۇپېر ئۆتكۈزگۈچلەر تامامەن دىئاماغنىتلىق بولۇپ، ھەرقانداق ماگنىت كۈچ سىزىقى سۇپېر ئۆتكۈزگۈچتىن ئۆتەلمەيدۇ. بۇ ھادىسىنى مېيىسنىر (W. Meissner) بىلەن ئوسېنفلد (R. Ochsenfeld) لار 1933-يىلى بىرلىكتە بايقىغان.

مېيىپ سۇپ (ئە) جىسمانىي جەھەتتە ناكار بولۇپ قالغان، مەلۇم بىر ئورگانىزمى كەم، مەجرۇھ: ئايۇپ شۇجى مېيىپ پۇتىنى ئاۋايلاپ يىغىپ ئۆرە بولۇپ ئولتۇردى-دە، سۇلايمانغا يېنىدىن جاي كۆرسەتتى. || ھەممە مېيىپلارنى ساناتورىيىگە ئېلىپ بېرىپ 3 ئاي داۋالىدى.

مېيىپ بولماق بىرەر يامان نەسىر تۈپەيلى جىسمانىي جەھەتتىن بىرەر ئەزاسى ناكار بولۇپ قالماق، مەجرۇھ بولماق: ئۇلارنىڭ بىرنەچچىسى پۇت-قولدىن ئايرىلىپ مەڭگۈلۈك مېيىپ بولۇپ قالدى. *

ھايۋان. قېيى ناھايىتى قېلىن بولۇپ، ئۈچ بۇلۇڭ شەكلىدە، رەڭگى توق قوڭۇر كېلىدۇ. تېپىز دېڭىزلاردىكى قورام تاشلار ئارىسىدا ياشايدۇ.

متلوس قۇلۇلىسى <زوتول> ← **متلوس**. **مت-ھىت** «مت» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: خېتىرە خېنىم كۆزلىرىنى مت-مت قىلىپ كېلىنىگە تىكلدى.

متبىلا (ئى لات) <زوتول> قاسىراقلىق ھايۋان. تېنىنىڭ شەكلى تاشپاقا پۇتغا ئوخشايدۇ، كالتىسىلىق قاپچۇقى بولىدۇ، پۇتىنى قاپچۇق ئېغزىدىن چىقىرىپ ئوزۇق تۇتىدۇ. دېڭىز قىرغاقلىرىدىكى تاش ئاراچلىرىدا ياشايدۇ.

متىق-متىق كىچىك بالىلارنىڭ كىچىك-كىچىك قەدەم ئېلىپ ئىتتىك ھېڭىش ھالىتى. **متىلدا تىماق** «متىلدا تىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ گاھ لەۋلىرىنى بارمىقىنىڭ ھەرىكىتىگە تەڭكەش قىلىپ مىتىلدىتاتتى.

مىتىلدا تىماق «متىلدا تىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مىتىلدا تىماق پ. بىلىنەر-بىلىنمەس، ئاستا ھەرىكەت قىلماق؛ مىدىرلىماق: تىكلەش ئەينەكتە غەم-ئەندىشە، تەنە، ياۋۇزلۇق بىلەن سۇس سېرىق رەڭدە مىتىلداپ تۇرغان كۆپكۈك نۇرسىز بىر جۈپ كۆز ئۆزىگە قاراپ تۇراتتى.

مىجەز ئى (ئە) ① ئادەمنىڭ ئۆزىگە خاس بولغان خاراكتېرى، خۇسۇسىيىتى، خۇلقى: ئاسىم ئۇنىڭ مىجەزىنى بىلەتتى، ئۇلار ھەمىسلا كونا ئاكتىپلاردىن بولۇپ، تۇرسۇن ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى تېز ئۆسكەنلىرىدىن بىرى. * توپىدىن كېيىن بەزى مىجەزلىرىم ئاشكارىلىنىشقا باشلىدى. ② ئادەم

ھىت ئىم. ئادەمنىڭ بىرەر ئەزاسىنىڭ بىلىنەر-بىلىنمەس ھەرىكەت قىلىش، مىدىرلاش ھالىتى.

ھىت قىلماستىلىق ① مىدىر-مىدىر قىلماستىلىق، جىمجىت تۇرۇش؛ ئارىدىن بىر ھەپتە ئۆتتى. ئانا كەم سۆز بولۇپ قالدى. بەزىدە بىر يەرگە تىكىلىپ قارىغىنىچە كۆز قارىچۇقىنى ھىت قىلماستىن بىرەر سائەت شۇك ئولتۇرۇپ قالاتتى. ② پىسەنت قىلماستىلىق:

— چىق! — دېدىم مەن ئۇنىڭغا ئىشىكىنى كۆرسىتىپ، لېكىن ئۇ ھىت قىلىپمۇ قويمىدى.

ھىتە ئى <زوتول> بىر خىل ھاشارات.

پېئىلىگىنىنىڭ تېنى قىزغۇچ قوڭۇر، پېشىنىڭ شەكلى پىل تۇمشۇقىغا ئوخشاپ كېتىدۇ. قالغان قانتىنىڭ ئۈستىدە تۆت تال قوڭۇر قىزىل رەڭلىك يۇمىلاق سەپكۈنى بولىدۇ. پېئىلىگىنى بىلەن لېچىنىكىسىنىڭ ھەممىسى شال، بۇغداي قاتارلىق زىرائەت دانلىرىنى يەيدۇ. ئۇ ئاشلىق ئامبارلىرىدىكى ئاساسىي زىيانداشنىڭ بىرىدۇر.

ھىتە ۋىلە ئىشەك پ. دىئال. زاكونلاشماق، گەپ تالاشماق، دېيىشمەك.

ھىتتە رەۋ. «ھىت» قىلىپ، «ھىت» قىلغان ھالدا: ئەتراپ شۇنچە قاراڭغۇ ئىدىكى، پۇتىنى مىتىدە يۆتكەشە غۇلاپ كېتىدىغاندەك ئىدى.

ھىتكوت ئى. پۇتنىڭ ئوشۇق سۆڭىكىنىڭ تاسادىپىي ئورنىدىن يۆتكىلىپ كېتىش ھالىتى.

ھىتكوت بولماق ئوشۇق سۆڭىكى

تاسادىپىي ئورنىدىن قوزغىلىپ كەتمەك.

ھىتكوت كەتەك ← **ھىتكوت بولماق**:

كىچىكدە سەكرەپ ئويناپ يۈرۈپ ئوشۇقى

ھىتكوت كېتىپتىكەن.

ھىتلوس ئى (لات) <زوتول> يۇمشاق تەنلىك

— سېنىڭ مىچەزىڭ ئىتتىك بولۇشىغا قارىماي قىزلار ساڭا يېيىشۋالدى، چۈنكى سەن ئاق كۆڭۈل، ئوغۇل بالىدەك غۇرۇرۇك بار يىگىت. **مىچەزى يوق ساقسىز، كېسەل:** ئەپەندىمنىڭ مىچەزى يوق بولۇپ قېلىپ، تېۋىپقا بارسا، تېۋىپ غاز شورپىسى ئىچىشنى بۇيرۇپتۇ.

مىچەزى يېنىك ← مىچەزى چۇس: ئۇ مىچەزى يېنىك ئادەم، ئۇنىڭ مىچەزىنىڭ يېنىكلىكى ئاخىرى بېشىغا چىقىدۇ.

مىچەز-خۇلق مىچەز ۋە خۇلق: مەن ئۇلاردىن خوتەنلىكلەرنىڭ مىچەز-خۇلقى توغرىسىدا كۆپ گەپلەرنى ئاڭلىدىم.

مىچەزلىك سۈپ. مىچەزى بار، مەلۇم بىر مىچەزدىكى: غەلىتە مىچەزلىك ئادەم. * ئۇ قەيسەر مىچەزلىك، بىرەر ئىشقا ئاسانلىقچە يول قويمىدىغان بولغاچقا، ئۆز قىزىنىڭ غەلىتە مىچەزىگە قاراپ ئىش قىلىشقا بولمايدىغانلىقىنى ئۆز كۆڭلىگە پۈكۈپتۇ.

مىچىقماق «مىچىقماق» يېنىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مىچىقماق «مىچىقماق» يېنىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار ئۆرۈكنىڭ پىشقىنىنى ئالىمىز دەپ بىر سېۋەت ئۆرۈكنىڭ ھەممىسىنى بارماقلىرى بىلەن مىچىشپ بولدى.

مىچىق سۈپ. مىچىلغان، يانچىلغان، ماكچايغان: مىچىق چېلەك. مىچىق داس.

مىچىق چىقىماق مىچىلىپ كېرەكسىز بولماق، بۇزۇلماق: ئۆيىنىڭ بۇلۇڭىدا مىچىق چىقىپ كەتكەن بىر داس يۆلەكلىك تۇراتتى.

مىچىقلاتماق «مىچىقلىماق» يېنىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مىچىقلاشماق «مىچىقلىماق» يېنىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مىچىقلانماق «مىچىقلىماق» يېنىلىنىڭ

ئورگانىزمنىڭ تەبىئىيىتى: مىچەزى ئىسسىق. مىچەزى سوغۇق. ③ سالامەتلىك؛ كەيپىيات: مەن ئاغرىپ قالدىم، تازا مىچەزىم يوقتەك تۇرىدۇ.

مىچەزى بوش ① بىرەر ئىشنى قىلىشقا خاھىشى يوق؛ تەييارلىقى ياخشى ئەمەس: — ئاي-ھاي، قانداق يولۋاس مىچەزى يىگىت، مىچەزىڭىز بەكلا بوشقۇ، — دەپدى ئايخان. ② سالامەتلىكى دېگەندەك ياخشى ئەمەس، مىچەزى پەس.

مىچەزى پەس تەن-سالامەتلىكى، كەيپىياتى تازا ياخشى ئەمەس: — ھوي قادىر بۈگۈن نېمە بولدىڭىز مىچەزىڭىز پەسقۇ؟ — دەپدى ئالىم.

مىچەزى يېتىر كەيپىياتى ياخشى ئەمەس، سولاش: — ئاخشام سەل جىق ئىچىپ قويۇپتىكەنمەن مىچەزىم يېتىر تۇرىدىغۇ بۈگۈن — دەپ كېرىلدى ئاسىم.

مىچەزى تۈز ئوچۇق، ئاشكارا، كۆڭلىدە نېمە بولسا، ئاشكارا دەيدىغان: ئۇ مىچەزى تۈز ئادەملەرنى ياخشى كۆرەتتى. **مىچەزى چۇس خۇيى يامان، تېرىككەك،** جىلىخور: — پاه نېمىدېگەن مىچەزى چۇس ئادەم بۇ.

مىچەزى قوداڭشىماق خاپا بولماق، غەزىپى كەلمەك، ئاچچىقلانماق: مىچەزى قوداڭشىپ تۇرغان ئەسكەر بېشى ئاخۇنۇمنى سىلكۈپتېتۇ. * بۇ ئىش ئېسىمگە كېلىش بىلەن مىچەزىم تېخىمۇ قوداڭشىپ كەتتى.

مىچەزى ئوسال خۇيى يامان، قىلىقى ئەسكى: مەن ساڭا ئېيتىپ قوياي، نەزەر شاھنىڭ مىچەزى ئوسال، دېگىنىنى قىلىساڭ يامان ئاقۋەتكە قالسىەن.

مىچەزى ئىتتىك ← **مىچەزى چۇس:** — راست، — دەپدى دوستۇم گەپ ئارىلاپ،

مەجھۇل دەرىجىسى: مەن مىچىلىنىپ يىرتىپ تاشلانغان قەغەز پارچىلىرى ئارىسىدىن جەمىلەنىڭ بەختسىز خېتىنى تاپتىم.

مىچىلىق پ. مىچىق ھالەتكە كەلتۈرمەك، سىماق، مىچىماق: مەن قولۇمدىكى گۆشنى مىچىقلىغان يېتىم، ئاستا-ئاستا يىراقلاپ كېتىۋاتقان ئانىغا قاراپ تۇرۇپ قالدىم. * بوۋاي گوي تۇتماق يېگەندەك بېشىنى ياستۇققا تاشلىدى، خۇددى قىزلىرىنىڭ چېچىنى تۇتماقچى بولۇۋاتقاندەك يوتقانىنى كەلسە-كەلمەس مىچىقلىغىلى تۇردى.

مىچىگەن ئى. سىرتى ئاساسەن سېرىق، قارا يولى بار، تورلىشىپ پىشىدىغان، ئۇزۇن ساقلانغا بولىدىغان ئېتى چۈرۈك قوغۇن.

مىچىلىق «مىچىماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئالماس يېنىپ باشقا گەپ قىلىدى، قىزنىڭ مىچىغان بېشى تېخىچلا ئۇنىڭ قولىدا ئىدى. * ئۇنىڭ چاڭگىلىدىكى بۇ پۇللار پۇرلىشىپ مىچىلىپ، ئاللىقاچان پېتىدىن چۈشكەندى.

مىچىماق پ. سىماق، ئەزمەك، يانچىماق ماكچايتماق: ئۇ قولىدىكى تاماكنى مىچىپ ئۇچۇردى. * ئۇ داسىنى بىرنى تېپىپ مىجۋەتتى. * ئۇ قىيىنى مىچىپ دورا-دەرماننى تەڭشىدى.

مىچ تەق. تەركىبىدە سۇ بىرقەدەر كۆپ بولغان نەرسىلەرنى دەسسەگەندە ياكى تۇتقاندا چىقىدىغان ئاۋاز.

مىچىچىدە رەۋ. «مىچ» قىلىپ، «مىچ» قىلغان ھالدا: مىچىچىدە دەسسەمەك. مىچىچىدە ئېزىلمەك.

مىچ-مىچ «مىچ» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى. **مىچۇرىن** ئى. سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بىئولوگىيە ئالىمى (1855-1935). ئۇ

ئىلمىي دارۋىنىزم بىئولوگىيىسىنى يېڭى باسقۇچقا كۆتۈرگەن.

مىچۇرىن تەلىماتى <بئول> سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى بىئولوگىيە ئالىمى مىچۇرىن (Иван Владимирович Мичурин) ياراتقان بىر خىل ئىرسىيەت تەلىماتى. ئۇنىڭ ئاساسىي نۇقتىسى ئىرسىيەت زىرى: جانلىقلار بىلەن تۇرمۇش شارائىتى ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت دىئالېكتىكىلىق بىرلىكتۇر. تۇرمۇش شارائىتىنى ئۆزگەرتكەندىلا، ئاندىن جانلىقلارنىڭ ئىرسىي خۇسۇسىيىتىنى ئۆزگەرتكىلى، يېڭى تىپلارنى ياراتقىلى ۋە ئېرىشىلگەن خۇسۇسىيەتلەردىمۇ ئىرسىيەت قالدۇرغىلى بولىدۇ، دېگەندىن ئىبارەت. بۇ تەلىماتىنىڭ كونكرېت مەزمۇنى سۈنئىي چېتىشتۈرۈش، جانلىقلارنى نىشانلىق يېتىشتۈرۈش ۋە سۈنئىي تاللاش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مىچىلدا تىماق «مىچىلدىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مىچىلدا تىماق «مىچىلدىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مىچىلدىماق پ. مىچ قىلماق، مىچ قىلغان ئاۋازنى چىقارماق: مىچىلداپ يىغلىماق.

مىخ ئى (پ) ئىككى نەرسىنى بىر-بىرىگە چېتىش، بىرىكتۈرۈش، چېكىتىش ئۈچۈن قېقىلىدىغان بىر تەرىپى ئۇچلۇق يەنە بىر تەرىپى قاپلىق مېتال بۇيۇم: مىخ قاقماق. * ئۇ ھە دەپ بۇزۇلغان ئورۇندۇقنىڭ مىخلىرىنى سوغۇرۇۋاتاتتى.

مىخ سەندەل ← دوکپايە.

مىخ قېلىپى مىخنىڭ قالىقىنى چىقىرىدىغان قېلىپ.

مىخ مەتبەئە <مەت> بېسىش

دەككىسىنى يېمەك: ئۇ بۇ ئىككى ئورۇندا مىخقا ئۇسۇۋالغاندىن كېيىن، گاگىراپ قالغاندى. * ئەگەر ئەقىل-پاراسىتىڭ كەم بولسا، نەگىلا بارما مىخقا ئۇسۇۋالسىەن.

مىخلاپ «مىخلىماق» يېشىلىنىڭ رەۋىشى. مىخلاپ قويغاندەك ھەرىكەت قىلماي، قىسىر-سىدىر قىلماي: تىللاخان تۇرغان جايىدا مىخلاپ قويغاندەك تۇراتتى.

مىخلاقماق «مىخلىماق» يېشىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: شا مەخۇت ئوردا ئەسكەرلىرىگە بۇيرۇپ، دەۋازىنى ئىچىدىن مىخلىتىپ، ئۈرۈمچىدىن ياردەم كەلگۈچە ساقلاپ ياتماقچى بولۇپتۇ.

مىخلاقشماق «مىخلىماق» يېشىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مىخلاقلىق سۈپ. مىخلانغان، مىخلاپ قويۇلغان: تامدا بىرنەچچە پارچە تېرە مىخلاقلىق تۇراتتى.

مىخلاقشماق «مىخلىماق» يېشىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئىشىك-دېرىزىلەر مەھكەم مىخلانغان بولۇپ، ئۆيگە ئادەم تۇرماق بىر ئال چۈنىدۇ. كىرەلمەيتتى.

مىخلاقىق سۈپ. مىخى بار، مىخ ئورنىتىلغان، مىخ قېقىلغان: مىخلىق ئاياغ.

مىخلىق ئاياغ <تەن> يېنىك ئاتلېنتكا تەنھەرىكىتىدە ئىشلىتىلىدىغان ئاياغ. ئادەتتە ئاياغنىڭ ئالدى تەرىپىگە بىرنەچچە پولات مىخ ئورنىتىلىدۇ، سەكرەش تۈرلىرىنىڭ بولسا ئۆكچە تەرىپىگە يەنە ئىككى مىخ ئورنىتىلىدۇ. ئۇنىڭ تەنھەرىكەتچىلەرنىڭ يەرگە دەسسەپ كۈچىشى ۋە نەتىجىسىنى ئۆستۈرۈشكە ياردىمى زور بولىدۇ.

مىخلىماق پ. مىخ بىلەن مەھكەملىمەك، چىگىتماق؛ مىخ قاقماق: ساندۇق مىخلىماق.

مەشغۇلاتى قوغۇشۇن ھەرىپ ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىدىغان مەتبەئە. بۇنىڭدا ئالدى بىلەن ھەرىپ تىزىلىپ، ئىستراتېقا ئېلىنغاندىن كېيىن، قايتا قوغۇشۇن بەت قۇيۇپ چىقىلىدۇ.

مىخ يېزىق <تىل> قەدىمكى سومېر خەلقى ئىجاد قىلغان بىر خىل يېزىق. ئۇ مىلادىيىدىن 3500 يىل بۇرۇنلا مەۋجۇت بولۇپ، ئېلىمىزدىكى چىغناق-تاغاق يېزىقىدىن 2000 يىل بۇرۇن پەيدا بولغان. بۇ يېزىق ياغاچ، تاش ۋە خىش تاملارغا ئويۇپ يېزىلغان، مىلادىيىدىن بۇرۇنلا ئوتتۇرا ئاسىياغا خېلى كەڭ تارقالغان، بابىلۇنلۇقلار ۋە بەزى پارس ئەللىرى ئۇنى قوللانغان. مىخ يېزىق ئەسلىدىكى تەقلىدىي يېزىق شەكلىدىن بارا-بارا بوغۇملۇق يېزىققا، ئاندىن تاۋۇشلۇق يېزىققا قاراپ تەرەققىي قىلغان. بىراق مىلادىيىدىن كېيىن بۇ يېزىقنى كىشىلەر ئانچە قوللانمايدىغان بولۇپ قالغان.

مىختا سۈپ. دىئال. پۇختا، چىڭ.

مىختەك سۈپ ① مىخقا ئوخشاش، مىخقا ئوخشايدىغان، مىخ شەكىللىك: مىختەك بىرنېمە. ② كۆچمە. چىڭ: مىختەك تۇرماق. **مىختەك قالدالماق** كۆزىنى ئۈزمەي قارىماق، تىكىلىپ قارىماق: قانچە ئونلىغان غەزەپلىك كۆزلەر ئۇنىڭغا مىختەك قالدالغان ئىدى. * ئۇنىڭ كۆزلىرى گۈلچىمەنگە مىختەك قادىلىپ قالغانىدى.

مىختەك ئولتۇرماق زېھنىنى يىغىپ، قادىلىپ، ئورنىدىن قوپماي ئولتۇرماق: تاماقتىن كېيىن مىختەك ئولتۇرۇپ كىتاب كۆرسەن، يازمەن.

مىخقا ئۇسۇۋالماق توسقۇنلۇقتا ئۇچرىماق،

* سىرچى قىزىل دۇردۇنى ساندۇقنىڭ ئاغزىغا ياغاچ مىخ بىلەن چىڭ مىخلاپ، ئاندىن ساندۇقنىڭ ئاغزىنى ياپتى ۋە ئۇنىڭ ئاراشلىرىغا گەج سۈرتۈشكە باشلىدى.

مىدىر تەق. بىلىنەر-بىلىنمەس قىلىنغان ھەرىكەت، قىمىر: مىدىر قىلماسلىق.

مىدىر قىلماق مىدىرلىماق، قىمىرلىماق: قىز ناھايىتى جىددى، چۈنكى مىدىر قىلسلا دۈشمەن سېزىپ قالاتتى. * ئۆيىنىڭ ئىچى ھەر تۈرلۈك ئاۋازلارغا تولۇپ، قۇلاقنى يارغۇدەك تاۋۇشلار ئاڭلىنىپتۇ، ئەمما قىز پادىشاھ مىدىر قىلماپتۇ.

مىدىر-مىدىر مىدىر قىلغان ۋە ياكى شۇ خىلدىكى ھەرىكەتلەر: مىدىر-مىدىر قىلماسلىق.

مىدىر-مىدىر قىلماسلىق پەقەتلا ھەرىكەت قىلماي جىمجىت تۇرماق، قىمىرلاپمۇ قويماسلىق: پارتىزانلار ئۆز ئورنىدا مىدىر-مىدىر قىلماستىن يېتىپ، دەريانىڭ نېرىقى تەرىپىگە جىددىي كۆز تىكمەكتە ئىدى. **مىدىرلاتماق** «مىدىرلىماق» پېشىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ دەرخنىڭ تۇششاق شاخلىرىنى مىدىرلىتىپ قاراۋۇللۇققا يېڭىدىن ئالمىشىپ چىققان نادەمنى كۆردى. * ئۇ گەۋدىسىنى سەل-پەل مىدىرلىتىپ قويۇپ سۆزىنى داۋام قىلدى.

مىدىرلاتماق «مىدىرلىماق» پېشىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۆگزە ئۈستىدە بىرنەچچە قارا كۆلەڭگە قۇرتتەك مىدىرلاشماقتا ئىدى. **مىدىرلىتىلماق** «مىدىرلاتماق» پېشىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: كۆتەك مىدىرلىتىلدى. **مىدىرلىماق** پ. ھەرىكەت قىلماق، قوزغالماق، سىلىجىماق، تەۋرەنمەك، قىمىرلىماق: ئۇنىڭ لەۋلىرى بىلىنەر-بىلىنمەس مىدىرلىدى، * ئانا ئازراق كۈتكەن بولسىمۇ،

ئوغلى ئولتۇرغان جايدىن مىدىرلاپمۇ قويمىدى. **مىدىر-مىدىر** «مىدىر» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: مىدىر-مىدىر قىلماق. **مىدىرلىماق** (توغرىسى: مىدىرلىماق) ← **مىدىرلىماق.**

مىدىق ئىم. كىچىك-كىچىك قەدەم ئېلىپ ئىغاڭلاپ، تېز-تېز مېڭىش ھالىتى (كۆپىنچە كىچىك بالىلارنىڭ).

مىدىقلىماق پ. كىچىك-كىچىك قەدەم ئېلىپ تېز-تېز ماڭماق، ئىغاڭلىماق: مىدىقلاپ ماڭماق.

مىراب ئى (ئەپ) كونا جەمئىيەتتە سۇ باشقۇرىدىغان كىشى: قۇرۇق ئۆستەڭگە مىراب بولماق. * مەككىنىڭ مىرابىدەك، قاپقارادۇر قاشلىرىنىڭ. لەيلى-مەجنۇن تالغا ئوخشاش، ئىككى زۇلپى چاچلىرىنىڭ.

مىراب بېگى كونا جەمئىيەتتە ھۆكۈمەت تەرىپىدىن مىرابلارنى باشقۇرۇش ئۈچۈن بەلگىلىگەن مەنەسپدار: بۇ بىر توپ كىشىنىڭ ئىچىدە ۋاڭنىڭ دېھقانچىلىققا مەسئۇل تەيىنچىسى، شەھەر دورغىسى، مىراب بېگى، كۆكبېشى، خەتچىلەر بار ئىدى.

مىرابلىق ئى. مىراب قىلىدىغان ئىش، سۇ باشقۇرۇش ئىشى: توختى شۇجى سۇ پونكىتى قۇرۇپ مىرابلىق قىلمەن دەۋاتقىنى يوققۇ؟

مىراخور ئى (ئەپ) كونا. خان، پادىشاھ ئوردىلىرىدىكى ئات باقارلار باشلىقى.

مىراس ئى (ئە) ① ئۆلگەنلەردىن قالغان مال-مۈلۈك: ئانا كەسپى بالغا مىراس (ماقال). * شۇندىن كېيىن بۇنىڭدىن بىرنەچچە يىل بۇرۇن دادىسىدىن مىراس قالغان يېزىدىكى ھېلىقى بىر ئېغىز ئۆيى بار كىچىك بېغىغا كۆچۈپ چىققانىدى. ② ئۆتكەنلەردىن كېيىنكىلەرگە قالغان ئىلمىي، ئەدەبىي، مەدەنىي، كەسپىي ۋە شۇ قاتارلىقلارغا ئائىت

نەرسە ، بايلىق : قەدىمىي ئەسەرلەرنى يىغىش ، رەتلەش ئارقىلىق تارىخىي مىراسلىرىمىز يوقىلىش گىردابىدىن قۇتقۇزۇۋېلىندى .

مراس ئالماق مىراسقا ئىگە بولماق : مەنۇسىلەر بىلەن بىللە مىراس ئالغاندىم .

مراس بېجى < قا > ① ۋەسىيەت قالدۇرمىغان ئەھۋال ئاستىدىكى مال-مۈلۈككە ۋارىسلىق قىلىش قانۇنىغا ئاساسەن ، مىراسخور ياكى ئۆلگۈچىنىڭ يېقىن تۇغقانلىرىدىن مال-مۈلۈككە ۋارىسلىق قىلىش ئىمتىيازىغا ئېرىشكەنلىك مۇناسىۋىتى بىلەن ئېلىنىدىغان باج . باجنىڭ ئاز كۆپلۈكى مىراسخور قوبۇل قىلغان مال-مۈلۈكنىڭ قىممىتى ئارقىلىق بەلگىلىنىدۇ ھەمدە مىراسخورنىڭ ئۆلگۈچى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى قانچە يىراق بولسا ، ئېلىنىدىغان باج نىسبىتىمۇ شۇنچە يۇقىرى بولىدۇ . ② ئۆلگۈچىنىڭ مال-مۈلۈك ، مىراسخورلۇق ، ھوقۇقى قاتارلىقلارنى باشقىلارغا ئۆتۈنۈپ بەرگەنلىك مۇناسىۋىتى بىلەن ئېلىنىدىغان باج .

مراس قالماق ئۆلگەنلەرنىڭ مال-مۈلۈك ، بايلىقى بالا-چاقا تۇغقانلىرىغا قالماق ، شۇلارنىڭ ئىختىيارىغا ئۆتمەك : بەختىزگە يارىشا ئىككىمىزنىڭ ئاتا-ئانىسىدىن ھاجىتىمىزدىن چىققۇدەك مال-دۇنيا ، ئۆي-بىسات مىراس قالغانىدى .

مىراسخور ئى (ئەپ) مىراسقا ۋارىسلىق قىلغۇچى : ئۇنىڭ مىراسخورلىرى بولمىغاندىن كېيىن ، سۇلتان ئۇنىڭ مال-مۈلۈكىنى خەزىنىگە ئېلىپتۇ .

مىراسخورلۇق « مىراسخور » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى : ئۇ دادىسىنىڭ ئىگىلىكىگە مىراسخورلۇق قىلىپلا قالماي ، دادىسىنىڭ يۈز نەچچە پارچە كىتابىغىمۇ

ۋارىسلىق قىلدى .

مىراسنامە ئى ← ۋەسىيە تىنامە : باي مال-مۈلۈك ، ئۆي-سەرەمجانلىرىنى ئىككىگە ئايرىپ ، مىراسنامە يېزىپ ، چوڭ ئىككى ئوغلىغا بېرىپتۇ .

مىراسىي سۈپ . مىراس بولۇپ قالغان : مىراسىي كېسەل .

مىراسىي كېسەل ئىرسىيەت خاراكتېرلىق كېسەل : روھىي كېسەللەر ، بىرقىسىم مىراسىي كېسەللەر كۆپىنچە باشقىلار تەرىپىدىن سېزىلىدۇ .

مىراقۇل (توغرىسى : مىراخور) ← مىراخور . **مىرت** تەق . سىلىق نەرسىلەرنىڭ قولىدىن تىز چىقىپ كېتىشىدىن پەيدا بولغان ئاۋاز .

مىرتىدە رەۋ « مىرت » قىلىپ ، « مىرت » قىلغان ھالدا : ئۇ ھۆل قولى بىلەن سويۇنى تۇتقان ئىدى ، قولىدىن مىرتىدە چىقىپ كەتتى . **مىرت-مىرت** « مىرت » سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى .

مىرزا ئى (ئەپ) ① كونا . پۈتۈنچى ، كاتىپ : بىركۈنى ئۇ بالا مىرزاغا ئەگىشىپ ئوردىغا كىرىپتۇ ، ئۇنى پادىشاھ كۆرۈپ ياخشى كۆرۈپ قېلىپتۇ . ② ئەرلەرنىڭ ئىسمى .

مىرىخانا ئى (ئەپ) مىرىزىلار ئىش قىلىدىغان ئۆي ، كاتىبات ئىشخانىسى : ئوڭ تەرەپتىكى شىرەلەرگە مىرىخانغا لازىملىق قەلەمدان ، قەغەز ، مەكە تاشلار قويۇلغان .

مىرىگۈل ئى (مىرزا+گۈل) < بوت > ① مۇرەككەپ گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق ، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك . غولى تىك ئۆسۈپ شاخلىنىدۇ . يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسۈپ ، تولۇق پەيسىمان يېرىلىدۇ . گۈلى باشسىمان گۈل رېتىدە بولىدۇ ھەم كۈزدە ئېچىلىدۇ ، رەڭگى سېرىقتىن تۇخۇم

مىرقىراشماق « مىرقىرماق » يېشىلىنىڭ ئۆملىك دەرىجىسى.

مىرقىرماق پ. ئاۋاز چىقىرىپ يىغلىماق (بالىلار ھەققىدە) : — بۇ يەردە بىرىكىم ئۆلىمگە نىدىن كېيىن، تولا مىرقىرىمساڭچۇ، — دەپ زەردە بىلەن سىلكىلىدى ئانا بالىسىنى.

مىرۋەت ئى ← **ئەرگۈل.**

مىرىكا ئى (ر > لات) < بوت > ← **مىرىكا دەرىخى.**
مىرىكا دەرىخى < بوت > مىرىكا دەرىخى ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان چاتقال ياكى دەرەخ. يوپۇرمىقى تار ھەم ئۇزۇن، گۈلى بېغىر رەڭدە، ئاتىلىق ۋە ئانىلىقى ئايرىم تۈپتە بولىدۇ. مېۋىسىنىڭ رەڭگى قىزغۇچ ياكى ئاق بولۇپ، يۈزىدە دانىچىسىمان قاپارتقۇلىرى بولىدۇ، تەمى تاتلىق يېڭىلى بولىدۇ.

مىرىك سۈپ. دىئال. يىغلاڭغۇ.

مىزاج ئى (ئە) ئادەمنىڭ تەبىئىتى، مىجەز: مۆتىدىل مىزاج. غەيرىي مىزاج.

مىزان ئى (ئە) ① تارازا، جىڭ: مىزانغا سېلىپ ئېغىرلىقىنى ئۆلچەمەك. * ئېشىڭنى ئۆلچەشكە نەدىكى ۋاقت، ئېيتقىنا، خاتامۇ ئېيتقان سۆزىمىز، ھەر يىلى باھالاپ نەچچە خامانى، مىزانغا ئايلانغان بىزنىڭ كۆزىمىز. ② < ئاستر > مىزان بۇرچى. ③ شەمسىيە يىل ھېسابىدا 7-ئاينىڭ ئەرەبچە نامى. ④ كۆچمە. سۆز ھەرىكەت قاتارلىقلار ۋە ئۇلارنى باھالاشتا ئاساسلىنىدىغان پىرىنسىپ ياكى ئۇلارنىڭ ئۆلچىمى، نورمىسى ياكى قېلىپى: ھەرىكەت مىزانى. ئەخلاق مىزانى. * مېھنەت — كىشى قەدىر-قىممىتىنىڭ مىزانىدۇر. * — سادىق، مېنىڭ گېپىمگە قۇلاق سال، — دېدى جۈمە ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ، شىرە ئالدىدا قولىنى كەينىگە تۇتۇپ مېڭىشقا باشلىدى، — مېنىڭ مىزانىم — پارتىيىنىڭ

سېرىقىغىچە بولىدۇ. گۈلى چوڭ ھەم چىرايلىق بولۇپ، ئېچىلىش ۋاقتى ئۇزۇنراق بولىدۇ. شۇڭا ئۇ ئادەتتە مەنزىرە ئۆسۈملۈكى قىلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

مىرشەپ ئى (ئەپ) كونا. بۇرۇنقى ۋاقىتلاردىكى كېچىلىك ئامانلىقنى ساقلىغۇچى كىشى: بىركۈنى كېچىسى ئەپەندىم بازاردا كېتىپ بارسا، ئۇنى مىرشەپ تۇتۇۋاپتۇ.

مىرشەپ بېگى مىرشەپلەرنى باشقۇرىدىغان كىشى، مىرشەپلەرنىڭ باشلىقى: يامۇل بېگىنىڭ ئەمىرىنى ئاڭلىغان مىرشەپ بېگى بەش-ئالتە مىرشەپنى ئەگەشتۈرۈپ چارلاشقا چىقىپتۇ.

مىرشەپلىك ئى. كېچىلىك ئامانلىقنى ساقلاش ئىشى: بوۋاي ئەھۋالنى پادىشاھقا يەتكۈزگەنكەن، پادىشاھ خۇرسەن بولۇپ، ۋەدىسى بويىچە بوۋايغا شەھەرنىڭ مىرشەپلىك ئەمىلىنى بېرىپتۇ.

مىرغەزەپ ئى (ئە) كونا. مەھبۇسلارنى ئۇرۇپ جازالايدىغان كىشى؛ زىندان نازارەتچىسى: ياساۋۇللار پادىشاھنىڭ ھۆكۈمىنى بەجا كەلتۈردى، غەربقا جاللات مىرغەزەپلەرنى قوشۇپ پالماقچى بولدى.

مىرغىزار ئى (پ) يېزىت. ئوتلاق، يايلاق، چىمەنزار: ئانامدەك مېھرىبان كوئىنلۇن تېغى، سېنى مەن قايتىلاپ يوقلاشقا كەلدىم. چاڭقىغان چۆللەردە مىرغىزار ياساپ، گۈل ئاچقان ئەجرىڭنى قۇتلاشقا كەلدىم.

مىرغىزارلىق سۈپ. ئوتلاق، يايلىقى بار: مىرغىزارلىق باغ-ئارامدا، بىر گۈلى رەنا ئىدىك. بۇ جاھاننىڭ سەھنىسىدە، گۆھرى يەكتا ئىدىك.

مىرقىراتماق « مىرقىرماق » يېشىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

باشلىدى، - مېنىڭ مىزانىم - پارتىيىنىڭ ئىنتىزامى، ۋەزىپەم پارتىيىنىڭ سىياسىتىنى قەتئىي ئىجرا قىلىش.

مىزان بۇرچى < ئاستر > ئېكلىپتىكىدىكى 12 بۇرچنىڭ يەتتىنچىسى. بەلگىسى ζ . ئاسترونومىيەلىك ئۇزۇنلۇقى 180° تىن 210° قىچە. ئەسلى ئورنى مىزان يۇلتۇز تۈركۈمىدە بولۇپ، يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن سۈنپۈلە يۇلتۇز تۈركۈمىگە يۆتكەلگەن. ھەر يىلى 9-ئاينىڭ 24-كۈنىنىڭ ئالدى-كەينىدە قۇياش بۇ بۇرچقا كېلىدۇ. بۇ ۋاقىتتىكى مەۋسۈم كۈزلۈك كۈن تەڭلىكى بولىدۇ.

مىزان يۇلتۇز تۈركۈمى < ئاستر > ئېكلىپتىكىدىكى 12 يۇلتۇز تۈركۈمىدىن بىرى. مەركىزىي ئورنى: ئېكۋاتور ئۇزۇنلۇقى 15 سائەت 10 مىنۇت؛ ئېكۋاتور كەڭلىكى 15° ، يەنى سۈنپۈلە يۇلتۇز تۈركۈمى بىلەن ئەقرەب يۇلتۇز تۈركۈمىنىڭ ئوتتۇرىسىغا توغرا كېلىدۇ.

مىزگان ئى. ھەربىي ئىشلاردا ئاددىي سىگنال ئارقىلىق خەۋەرلىشىشتە ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل چالغۇ ئەسۋابى. ئۇنىڭدا بەلگىلەنگەن ئاھاڭلار بولۇپ، ئۇ بەلگىلىك مەزمۇننى ئىپادىلەيدۇ. ئۇ ئاساسەن قىسقا بۇيرۇق، دوكلاتلارنى يەتكۈزۈش، دۈشمەن بىلەن ئۆزى پەرقلەندۈرۈش ۋە سىگنال بېرىش قاتارلىق مەقسەتلەر ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

مىزگانچى ئى. مىزگان چالىدىغان كىشى.

مىز ① تەق. نۇرغۇنلىغان ئادەم ۋە ئۇششاق نەرسىلەرنىڭ تەرتىپسىز ھەرىكەت قىلىش ھالىتى. ② سۈپ. كۆچمە. ناھايىتى جىق، بەك تولا؛ ئۇ يەردە ئادەم دېگەن مىز. **مىزئىدە رەۋ.** «مىز» قىلىپ، «مىز»

قىلغان ھالدا: شاپاققا چۈشۈپ مىزئىدە يىغلىدى.

مىزگان ئى (پ) يېزى. كىرىپك: ئاتتى مىزگان ئوقلىرىنى ئىككى قاراقچى كۆزلىرى، بولدى بۇ جىسىم زەئىپ باغرىمە كار ئەيلىگەچ. * قاراپ قالدىم ئاجايىپ ئۇز سەنەمگە، گويا مىزگان ئوقى تەگدى سەنەمگە. **مىز-مىز «مىز»** سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى؛ بازاردا ئادەم مىز-مىز ئىدى. **مىزئىدا شىماق «مىزئىدا شىماق»** پېشلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مىزئىدا شىماق پ «مىز-مىز» قىلماق: ئېگىزلىكتە ئاتلىق ۋە پىيادە ئەسكەرلەر خۇددى چۈمۈلدەك مىزئىدا شىماق باشلىدى. * قەشقەرنىڭ تار كوچىلىرىدا ئادەم مىزئىداپ يۈرەتتى.

مىس I ئى (پ) < خىم > مېتال ئېلېمېنتى. بەلگىسى Cu (Cuprum). قىزغۇچ قوڭۇر رەڭدە بولۇپ، كۈچلۈك سوزۇلۇشچانلىققا، ئېلېكتىر ئۆتكۈزۈشچانلىققا ھەم ئىسسىقلىق ئۆتكۈزۈشچانلىققا ئىگە كېلىدۇ. ئۇنىڭ قېتىشىمىسى ئېلېكتىر سانائىتى، ماشىنىسازلىق سانائىتى ۋە دۆلەت مۇداپىئە سانائىتى قاتارلىقلارنىڭ ماتېرىيالى قىلىنىدۇ.

مىس ئەينەك < ئارخېئول > قەدىمكى تۇرمۇش بۇيۇملىرىدىن بىرى. ئەينەك كەشىپ قىلىنىشتىن بۇرۇن كىشىلەر ئۆز ئەكسىنى كۆرۈش ئۈچۈن مىسنى ئەينەك ياساپ ئىشلەتكەن.

مىس باش ① چېچى ساپسېرىق كىشى. **②** جاراھەت ياكى باشقا سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن بېشىغا چاچ ئۈنىمگەن، غىلتاڭ، تاقىر: باي زاغۇن يىغىنى قىزىتىپ مورنىڭ قۇرۇمى بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ بالىنىڭ بېشىغا سۈركەشكە كىرىشىپتۇ، بىر ئايدىن كېيىن بايۋەچچىنىڭ بېشى مىس باش بولۇپ ساقىيىپتۇ.

باشلايدۇ. بۇ چاغدا $\text{CuSO}_4 \cdot 4\text{H}_2\text{O}$ ، كېيىن $\text{CuSO}_4 \cdot 3\text{H}_2\text{O}$ ۋە $\text{CuSO}_4 \cdot \text{H}_2\text{O}$ گە ئايلىنىدۇ؛ 250° تا تامامەن سۇسىزلىنىدۇ؛ 653° تا CuO بىلەن SO_3 غا ئايلىنىدۇ. بىر لىتىر سۇدا، 20° دا 1.3 مول ئېرىيدۇ. مىس سۇلفات مېتاللارنى مىس بىلەن قاپلاش، مىنېرال بوياق تەييارلاش، يېزا ئىگىلىكىدىكى زىيانداشلىقلارنى يوقىتىش ھەم ئۇرۇق تاللاشتا كەڭ قوللىنىلىدۇ.

مىس قورال مىستىن ياسالغان تۈرلۈك قورال-جابدۇقلار.

مىس قورال دەۋرى < تارىخ > تاش قورال دەۋرىدىن كېيىنكى، تۆمۈر قورال دەۋرىدىن ئىلگىرىكى دەۋر. بۇ دەۋردە، ئىنسانىيەت مىستىن ياسالغان قوراللارنى ئىشلىتىشنى بىلگەن، دېھقانچىلىق ۋە چارۋىچىلىق غايەت زور تەرەققىياتلارغا ئېرىشكەن. مەملىكىتىمىزدە مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 2000-يىللار ئۆپچۆرسىدىلا مىس قۇيما جابدۇقلارنى ئىشلىيەلگەن. مىس كەپشەر مىس بىلەن قىلىنغان كەپشەر.

مىس ماشا مىستىن ياسالغان ماشا، قىسقىچ.

مىس ئۇرانلىق چىرىمتال < كېۋىل > بىر خىل مىنېرال. خىمىيىلىك تەركىبى $\text{Cu}[\text{UO}_2]_2[\text{PO}_4]_2 \cdot 12\text{H}_2\text{O}$. تۆت ياقلىق كرىستال سىستېمىدا بولۇپ، كرىستاللىرى ناھايىتى ئۇششاق ۋە تۆت ياقلىق تارشاش شەكىللىرىدە كېلىدۇ. قۇرۇشۇمى قاسراقسىمان ياكى ياپراقسىمان بولىدۇ. رەڭگى يېشىل، ئەينەك پارچىراقلىقىغا ئىگە، چۆرۈك ۋە سۈزۈك كېلىدۇ. قاتتىقلىقى 2—2.5؛ سېلىشتۇرما

بۇلغىشى. مىس ھاياتلىق ئۈچۈن زۆرۈر ئېلېمېنت، بىراق مىسنىڭ مىقدارى ئېشىپ كەتسە، جانلىقلار ۋە ئادەم ھاياتىغا زىيان يەتكۈزىدۇ. سۇدىكى مىس تەركىبى $3\text{mg}/1$ دىن ئېشىپ كەتسە، غەيرىي پۇراق پەيدا قىلىدۇ؛ مىسنىڭ تۇپراقتىكى يىغىلىشى دېھقانچىلىق زىرائەتلىرى بولۇپمۇ شال، بۇغداينىڭ ئۆسۈشىگە پايدىسىز بولۇپلا قالماي، ئاشلىقنىمۇ بۇلغايدۇ.

مىس جاللا < مۇز > قەدىمكى ئۇيغۇر چالغۇ ئەسۋابلىرىدىن بىرى. مىستىن ياسالغان.

مىس چالغۇلىرى < مۇز > مىستىن ياسالغان دۇخوۋوي چالغۇ-ئەسۋابلىرى (بەزىدە باشقا مېتاللاردىن ياسالغانلىرىمۇ بولىدۇ). كۆپىنچە سىمفونىيە ئوركېستىرلىرىدە ئىشلىتىلىدۇ. ئۆز ئالدىغا مۇزىكا ئەترىتى قىلىپ تەشكىللەشكىمۇ بولىدۇ. بۇنىڭغا كىرىدىغانلاردىن تىرۇبا، كورنېت، ۋالتورنا، ئالت، تېنور، بارتون، ترومبون، تۇبا قاتارلىقلار بار.

مىس دېتى < خىم > مىسنىڭ سىرتىدا ھاسىل بولغان يېشىل دات. مۇھىم تەركىبى ئاساسلىق مىس كاربونات بولۇپ، پاراشوك ھالەتتە بولىدۇ، زەھەرلىك ھەم رەڭلىك. پوجاڭزا ۋە بوياق ياساشتا ئىشلىتىلىدۇ.

مىس رەڭ < 5 سەن > مىسنىڭگە ئوخشاش قىزغۇچ بېغىر رەڭ.

مىس سۇلفات < خىم > ئانىئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى CuSO_4 . ئېرىتمىسىدىن بەش مولېكۇلا سۇ تۇتۇپ كرىستاللىنىدۇ. كرىستاللى كۆك رەڭلىك بولۇپ، 100° تىن يۇقىرى تېمپېراتۇرىدا كرىستاللىزاتسىيە سۈپىنى يوقىتىشقا

ئېغىرلىقى 3.2—3.6.

مس II تىق. ھەرىكەتنىڭ بەك ئاستا قىلىنىش ھالىتى (ئادەمنىڭ ھەرىكىتى ھەققىدە).

مسال ئى (ئە) ① مەلۇم بىر مەسىلىنى، كۆز قاراشنى ياكى ھادىسىنى چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن قوللانغان دەلىل، ئىسپات، نەمۇنە، ئۆرنەك، ئەندىزە: بۇ روماندا ماتېرىيالنىڭ دىئالېكتىكىغا دائىر نۇرغۇن مىساللار بار. * مۇھەببەتنىڭ بولار يامغۇرى، قارى. مۇھەببەت بىر گۈزەل شېئىر مىسالى. ② ئوقۇغۇچىلارغا ماتېماتىكا دەرسىدە ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىشلىشى ئۈچۈن بېرىلگەن سانلىق (رەقەملىك) فورما: ئىمتىھاندا ماتېماتىكىدىن ئىككى مەسىلە، ئۈچ مىسال چۈشتى.

مىسال قىلماق نەمۇنە قىلماق، ئۈلگە قىلماق: پەرىدەم خىزمەتتە قابىل بولسىمۇ يەنىلا يېشە دەم ئوقۇتقۇچىلارنى ئۇستاز تۇتۇپ، تىرىشىپ ئۆگىنىدىغانلىقىنى ئۇنىڭغا مىسال قىلىپ كۆرسەتتى. **مىسالەن** رەۋ. جان ت ← **مەسىلەن**: مېنىڭچە ئۆزىمىزمۇ ئانچە-مۇنچە ھەرىكەت قىلساقمىكىن دەيمەن. مىسالەن دېسەم، ئۆزىمىزنىڭ قولىدىن كېلىدىغان ياغاچچىلىق، موزدۇزلۇق قاتارلىق ئىشلارنى ئۆزىمىز قىلساق.

مىستىتىسىزم ئى(ر)گىرېك <پەلس> مىستىكىغا، تەسەۋۋۇپقا ئاساسلانغان ئىدىئېئالىستىك دىنىي دۇنيا قاراش؛ مىستىكىغا مايىللىق: مىستىتىسىزم روھىدىكى ئەسەر.

مىستىرىيە ئى(ر)گىرېك <ئەد> دەسلەپكى ۋاقىتلاردا چېركاۋلاردا، كېيىنكى ۋاقىتلاردا خەلق ئويۇنلىرىنىڭ بىرى سۈپىتىدە فرانسىيە، ئەنگىلىيە قاتارلىق مەملىكەتلەردە لاتىن تىلىدا ئوينالغان ئوتتۇرا ئەسىر دراممىسى. ئۇنىڭ مەزمۇنى بىرەر دىنىي

ئەپسانىنى سەھنىلەشتۈرۈشتىن ئىبارەت. **مىستىكا** ئى(ر)گىرېك <پەلس> بىر خىل دىنىي ئىدىئېئالىزىملىق دۇنيا قاراش. ئۇ ئادەم بىلەن ئىلاھ ياكى تەبىئەتتىن تاشقىرى كۈچ ئوتتۇرىسىدا بىۋاسىتە ئالاقە بولىدۇ ھەمدە مۇشۇنداق ئالاقە ئارقىلىق ئالەمنىڭ «سىرى» بىلىنىدۇ دېگەننى تەرغىپ قىلىنىدۇ.

مىسرا ئى (ئە) <ئەد> شېئىرىي ئەسەرلەرنىڭ ھەر بىر قۇرى: ئۇنىڭ ھۆسن-جامالىدىن خەۋەر تاپقان بىر شائىر ئۇنىڭغا ئاتاپ مۇنداق ئىككى مىسرا شېئىر ئوقۇپتۇ.

مىسرالىق سۈپ. مىسرالاردىن تۈزۈلگەن، مىسرالاردىن تەركىب تاپقان: تۆت مىسرالىق شېئىر. ئىككى مىسرالىق شېئىر.

مىسران I ئى(ئە) ئىككى شەھەر. **مىسران قىلىچ** بۇ قىلىچ ئىراقتىكى بەسىرە، كوفى دېگەن ئىككى شەھەردە سوقۇلغانلىقى ئۈچۈن شۇنداق ئاتالغان: چىن تۆمۈر باتۇر مىسران قىلىچنى ئېسىپ، ئارغىماق ئېتىغا مىنىپ، كاپكاپ كۈچۈكىنى ئەگەشتۈرۈپ ئوۋغا چىقىپ كېتىپتۇ.

مىسران II ئى. جۇۋازچىلىقتا كۈنجۈرنى قومۇرۇپ ئالىدىغان ئىسكىنە تۆمۈر.

مىسىدە رەۋ «مس» قىلىپ، «مس» قىلغان ھالدا.

مىسىئونىپىر ئى(ر)گىرېك <لات> دىن <خرىستىئان دىنىي جەمئىيەتلىرى تەرىپىدىن دىن تارقىتىشقا ئەۋەتىلگەن كىشى، خرىستىئان دىنىنىڭ دىن تارقاتقۇچىسى.

مىسقال مىق(ئە) ئوندىن بىر سەرگە، يەنى 4.68 گىرامغا تەڭ بولغان ئېغىرلىق ئۆلچەم بىرلىكى: سۇغا سالسام سۇ كۆتۈرمەس، مىسقال تۆمۈرنى. ئالتۇن بېرىپ ئېلىپ بولماس،

ياسايدىغان ۋە ئۇنى رېمونت قىلىدىغان
ھۈنەرۋەن: مىسكەر ۋە ئۇنىڭ ئوغلى مىڭ
مۇشەققەتتە ئۆيگە كىرىپ قارىسا، ئانىسى
يوق تۇرغۇدەك.

مىسكەرچىلىك ئى ← مىسكەرلىك.

مىسكەرلىك ئى. مىستىن ھەرخىل بۇيۇم ياساش
ۋە رېمونت قىلىش كەسپى: كارخانا ئىچىدىن
مىسكەرلىك قىلىۋاتقان ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى.
مىسكىن (ئە) ① سۈپ. يوقسۇزلۇق، غەم-ئەندىشە
تۈپەيلىدىن روھىي ھالىتى چۈشكۈنلەشكەن،
غەمكىن، سولغۇن: رۇستەم بىرئاز
جىددىيلىشىپ قالدى، ئۇ ئۆز يارىنىڭ مىسكىن
قىياپىتىنى مانا بۈگۈن تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتاتتى.
* ئۇ ناھايىتى خىيالچان ۋە مىسكىن ئىدى.
② ئى. كەمبەغەللىك، يوقسۇزلۇقتىن ئېغىر
ئەھۋالدا قالغان، بىچارە ئادەم: مىسكىن
ۋە يېتىم-يېسىرلارنى يۆلەش ئىنساندىكى گۈزەل
ئەخلاقىي پەزىلەتتۇر.

مىسكىنلەشكەك پ. مىسكىن ھالەتكە كەلمەك،
مىسكىن بولماق: ئۆمۈر بويى پەرزەنت يۈزى
كۆرمىگەن بۇ ئىككى قېرى كۈندىن-كۈنگە
مىسكىنلىشىپ باراتتى. * يۇرتىمىزنىڭ بوسۇغىسىدىن
چىقا-چىقمايلا ئەجەب مىسكىنلىشىپ كەتتۇقۇ،
ئۇندىن كۆرە كۆڭۈلدىكىدەك بىر تېمىدا
سۆزلىشەيلى!

مىسكىنلىك « مىسكىن » سۆزىنىڭ ئىسىم
شەكلى: رازىيەنىڭ مىيىقىدا كۈلۈپ تۇرغان
چىرايىدا بولسا بىر خىل يوشۇرۇن مىسكىنلىك
ۋە كۆڭلى يېرىملىق سېزىلەتتى.

مىسلى (ئە) ① يۈك. بولۇشسىز جۈملىدە
« پەقەت »، « زادى » دېگەن
مەنلەرنى بىلدۈرىدۇ: مىسلى كۆرۈلگەن
ئىش. ② تر. ... گە ئوخشاش، كەبى،
خۇددى: كۆھى دارا خۇددى جام، سۈبھى

قالغان كۆڭۈلىنى.

مىسقالچە رەۋ. كىچىككىنە، ھېچقانچە، پەقەتلا:
ئادىمى ئالماشتىرۇ، يولى، تۈزۈمى ئالماشمىدى،
سابىت دېگەننىڭ ئىشلىرى مىسقالچىمۇ قاملاشمىدى.
مىسقالداكا ئى (مىسقالداكا) ماتانىڭ سىلىقراق
بىر تۈرى.

مىسقاللاپ رەۋ ① بىر مىسقال، بىر مىسقالدىن؛
مىسقال بىلەن: ئالتۇن دېگەننى چىڭلاپ
ئالدىغان نەرسە ئەمەس، مىسقاللاپ ئالدىغان
نەرسە. ② كۆچمە. ناھايىتى ئاستا،
ئاز-ئازدىن: كېسەل پاتمانلاپ كىرەر،
مىسقاللاپ چىقار (ماقال).

مىسقاللاتماق « مىسقاللىماق » يېتىلنىڭ
مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مىسقاللاتىماق « مىسقاللىماق » يېتىلنىڭ
ئۆملۈك دەرىجىسى.

مىسقاللىق سۈپ ① مىسقالنى ئۆلچەم بىرلىكى
قىلغان، مىسقاللاپ تارتىدىغان: مىسقاللىق
تارازا. مىسقاللىق چىڭ. ② مەلۇم مىسقال
ئېغىرلىقتىكى؛ مەلۇم مىسقال كېلىدىغان:
يىگىرمە مىسقاللىق بىلەزۈك.

مىسقاللىماق پ. مىسقالنى ئۆلچەم بىرلىكى
قىلىپ ئۆلچىمەك: ئالتۇننى مىسقاللىماق.

**مىسكانتۇس ئى (ر-لات) < بوت > ← مىسكانتۇس
ئوتى.**

مىسكانتۇس ئوتى < بوت > باشاقلقلار
ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق
ئۆسۈملۈك. شەكلى قومۇشقا ئوخشايدۇ.
يەر ئاستى غولى يەر بېغىرلاپ ئۆسىدۇ.
يوپۇرمىقى ئۇزۇنچاق، گۈل باشىقى بېغىر
رەڭ كېلىدۇ، سۇ ياقلىرىدا ئۆسىدۇ.
غولىدىن سېۋەت قاتارلىقلارنى توقۇغىلى
بولىدۇ.

مىسكەر ئى (پ) مىستىن ھەرخىل بۇيۇملار

2000 كۋادرات كىلومېتىر كېلىدۇ. پايتەختى قاھىرە. مىسرنىڭ %96 يېرىنى قۇملۇقلار ئىگىلەپ تۇرىدۇ.

مىسر شاپتۇلى < بوت > شاپتۇلىنىڭ بىر خىل سورتى. مېۋىسىنىڭ شەكلى سەل ياپىلاق، ئەسلىي رەڭگى ئاق، يېتىلگەندىن كېيىنكى رەڭگى ئاچ سېرىق كېلىدۇ، پوستى سويۇلىدۇ، ئېتى ئۇرۇقچىسىدىن ئاجرايدۇ، ئېتى يۇمشاق، تاتلىق ۋە ئوتتۇرا ھال دەرىجىدە سۇلۇق. 9-ئاينىڭ باشلىرىدا پىشىدۇ.

مىسل ئى. دىئال ① پاخال؛ پاخالدىن ياسالغان كۆرپە. ② قىياق.

مىسلىچە ئى. ھالقا، ئۈزۈك، بىلە يۈزۈك قاتارلىقلارنى سوققاندا سۇغىرىدىغان مىس چىنە.

مىسلىدا شىماق « مىسلىدماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مىسلىدماق پ. ناھايىتى ئاستا ھەرىكەت قىلماق: مىسلىداپ ئاران ماڭىدىغان بۇ بوۋاينىڭ ھەرىكىتى شۇنداق تېز بولدىكى، ئۆزۈمنى ئوڭلاشقىمۇ ئۈلگۈرەلمىدىم.

مىش I تەق. بۇرنىنى تارتقان، ئۇنسز يىغلىغان چاغلاردا چىققان ئاۋاز.

مىش II ئى. دىئال. مۇشۇك.

مىشە ئى. تۈكى قىرغىلىپ ئاشلانغان تېرە.

مىشەك ئى (پ) مىلتىق ئوقى ياكى زەمبىرەك ئوقىنىڭ دورا قاچىلايدىغان كانايىسىمان قىسمى. ئۇ كۆپىنچە مېتالدىن ياسىلىدۇ.

مىشقىرماق « مىشقىرماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مىشقىرماق پ. ئىككى بارماق بىلەن بۇرۇننى سىقىپ، بۇرۇن تۆشۈكىدىكى ماڭقىنى سىرتقا چىقارماق، ماڭقىسىنى تاشلىماق:

زىياسى مىسلى مەي، تازا مەيدەك بەخش ئېتەر جانغا ھۇزۇر ئەتراپتا نەي. * نە ئۈچۈندۇر ئاي جامالىڭدىن تۇرار غەم-دەرد يېغىپ، مىسلى چولپان كۆزلىرىڭدىن نۇر ئەمەس ھەسرەت يېغىپ، رازىدىم ئۇشبۇ ھاياتىدىن ئەگەر كۆرسەم سېنىڭ، كۆزلىرىڭدىن تۇرغىنىنى غەم ئەمەس نۇسرەت يېغىپ.

مىسلى كۆرۈلمىگەن ئىلگىرى بولۇپ باقمىغان، كۆرۈلۈپ باقمىغان: ئۇ شىنجاڭ تارىخىدىكى مىسلى كۆرۈلمىگەن ۋەقەدۇر.

مىسلىسىز سۇپ. مىسلى كۆرۈلمىگەن، ئىلگىرى كۆرۈلۈپ باقمىغان: مىسلىسىز ئىش. * بۇ ھال ئىلى ئىنقىلابچىلىرىغا مىسلىسىز ئېغىر قىيىنچىلىقلارنى كەلتۈردى.

مىسلىمىياڭ ئى. دىئال. ئېزىلەڭگۈ، لەقۇا.

مىس-مىس ① « مىس » سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى. ② بىر ئىشنى ئالدىرىماي قىلىدىغان، ھەرىكىتى ئاستا: مىس-مىس ئادەم. ③ قولدىن ئىش كەلمەيدىغان، بوشاڭ: مۇشۇنچىلىك ئىشنىمۇ قىلالمايدىغان تازىمۇ مىس-مىس ئەر ئىكەنسىزغۇ!

مىسۋاك ئى (ئە) ئارچا، چۈچۈكبۇيا قاتارلىق خۇش يۇراق ماتېرىياللاردىن ياسىلىدىغان چىش يۇغۇچ: ئۆيىنىڭ ئىشىك تەرەپتىكى تېمىدىكى قوزۇققا مىسۋاك ئېسىلغاندى.

مىسۋاكلىماق پ. مىسۋاك بىلەن چىشنى يۇماق: تاماقتىن كېيىن چىشنى مىسۋاكلاپ يۇيۇش كېرەك. * كۈنىگە ئىككى قېتىم چىشنى مىسۋاكلاش سانلامەتلىككە پايدىلىق.

مىسر ئى < جۇغ > ئافرىقىنىڭ شەرقىي شىمال قىسمىغا جايلاشقان دۆلەت. يېرىنىڭ %94 ى ئافرىقا قىتئەسىگە %6 ى ئاسىيادىكى سىناي يېرىم ئارىلىغا جايلاشقان. يەر مەيدانى 1 مىليون

باللار بەزىدە كۈچەپ مشقىرىغاندا بۇرۇن بوشلۇقىنىڭ بېسىمى ئېشىپ، قان تومۇرلار بېسىمغا بەرداشلىق بېرەلمەي يېرىلىپ، بۇرۇن قانايىدۇ.

مشقىرىشماق «مشقىرىماق» پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى.

مشكاپ ئى. دىئال. تاغار.

مىشپېرىق سۈپ. دىئال. چېدىماس، يىغلاڭغۇ.

مىش-مىش كىمىنىڭ ئېيتقانلىقى، راست-يالغانلىقى

ئېنىق بولمىغان (گەپ-سۆز ھەققىدە):

مىش-مىش گەپ. مىش-مىش پاراك. // بىراق

بۇرناكۇن ئادىل توغرىلىق ئاڭلىغان مىش-مىشلار

ۋە زەپتۈنەنىڭ كۆزىگە چىلىققان بىمەنە

كۆرۈنۈش گۈزەل ھاياتقا تەلپۈنگەن بۇ قىزنىڭ

دىلىغا ھەسرەت تامغىسىنى خېلى چوڭقۇر

باستى.

مىش-مىش پاراك ← مىش-مىش گەپ:

بۇ توغرىدا باشقىراق مىش-مىش پاراڭلارمۇ

بار.

مىش-مىش سۆز ← مىش-مىش گەپ:

گۈزەل ئاي توغرىسىدا مىش-مىش سۆزلەرمۇ

چىقىشقا باشلىدى.

مىش-مىش گەپ ئەل ئارىسىغا تارالغان،

راست-يالغانلىقى ئېنىقلانمىغان خەۋەر،

گەپ: پىكاپنىڭ قارىسى كۆزدىن يىتە-يىتمە يلا

«مەخمۇت ۋىلايەتكە يۆتكەپ كېتىلگۈدەك»

دېگەن مىش-مىش گەپ پۇر كەتتى.

مىشلىداتماق «مىشلىدېماق» پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئارزىڭۇل بېشىنى

كۆتۈرمەستىن كۆك كىگىزنىڭ تۈكىنى يۇلۇپ،

بۇرنىنى مىشلىدىتىپ يىغلىغىلى تۇردى.

مىشلىداتماق «مىشلىدېماق» پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۆينىڭ تۆرىدە بىرقانچە

ئايال مىشلىدىشىپ يىغلىشۇتاتتى.

مىشلىدېماق پ ① بۇرنىنى تارتىپ مىش

قىلغان ئاۋازنى چىقارماق. ② باشقا

گەپ قىلماي شۇنداق ئاۋاز چىقىرىپ

يىغلىماق: ھېكايەم ئاخىرلاشقاندا، قاراڭغۇ چۈشۈپ

قالغاندى، ئۆينىڭ بۇلۇڭىدىن مىشلىدىغان ئاۋاز

كەلدى، ئېنىقكى ئىنىم يىغلىغاندى. * ئۇنىڭ

خوتۇنى بىردەم مىشلىداپ يېتىپ ئۇخلاپ قالدى.

مىغ تەق. ناھايىتى كۆپ نەرسىلەرنىڭ

توختاۋسىز ھەرىكىتىنى بىلدۈرىدۇ.

مىغ-مىغ «مىغ» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى:

خېلى چاغلاردىن بۇيان چۆلدە رەپ تۇرغان

كونا جۇۋا مەيدانى پېشىن نامىزىدىن كېيىن

مىغ-مىغ ئادەم بىلەن توشتى.

مىغلىداتماق «مىغلىدېماق» پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى: بازار كۈنى بولغاچقا

كوچا-رەستىلەردە ئادەملەر مىغلىدىشاتتى.

مىغلىدېماق پ. ناھايىتى نۇرغۇن جانلىق

توختاۋسىز ھەرىكەت قىلماق: يەكشەنبە

بولغاچقىمىكىن بازاردا كىشىلەر مىغلىدايتتى.

مېفولوگىيە ئى (ر > كرىك) ① ئەپسانىلەر

ھەققىدىكى پەن. ② بىرەر خەلقنىڭ

ئەپسانىلىرىنىڭ يىغىندىسى: كرىك مېفولوگىيىسى.

شەرق مېفولوگىيىسى. * بۇنداق پەلسەپىۋى

قاراشلار ھەرقايسى خەلقلەرنىڭ قەدىمكى

زاماندىكى مېفولوگىيىلىرىدە، ئاجايىپ-غارايىپ

ھېكايە-چۆچەكلىرىدە، تۇرمۇشتىن يەكۈنلەنگەن

ماقال-تەمسىل ۋە شېئىر-قوشاقلىرىدا ئۆز

ئەكسىنى تاپقان.

مېفولوگىيەلىك سۈپ. مېفولوگىيەگە ئائىت؛

ئەپسانىۋى: ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ

قەدىمكى ئەپسانىلىرى ئىچىدە ئاياللارنىڭ

ھامىلىدار بولۇشىنىڭ سىرنى چۈشەندۈرىدىغان

مېفولوگىيەلىك قاراشلار دائىم ئۇچراپ تۇرىدۇ.

مېفولوگىيەلىك ئوبراز <ئەد> ئەدەبىيات-

سەنئەت ئەسەرلىرىدە مېفولوگىيە

نېگىزىدە يارىتىلغان ئوبراز.

مقدار سۆزلەر سانلار بىلەن بىللە كېلىدۇ.

مقدار ھېسسىياتى < گ سەن > گۈزەل سەنئەت ئەسەرلىرىدە رەڭ ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن، جىسىملارنىڭ ئېغىر-يېنىكلىكى، ئاز-كۆپلۈكى قاتارلىقلار ھەققىدىكى ھېسسىيات.

مقدارنى بېكىتىش < خىم > ماددىلار ئۆز ئىچىگە ئالغان ھەر خىل تەركىبلەرنىڭ مىقدارىنى ئۆلچەپ بېكىتىش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مقدارلىق سۈپ. مىقدار جەھەتتىكى: بۇ خىل ئىلىنى جىسىملارنىڭ مىقدارلىق تۈزۈلۈشىنىڭ ئۆزگىرىشىدىن ھاسىل بولغان سۈپەت ئۆزگىرىشىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن دەپ ئاتاش مۇمكىن. مىقدار سۈپ. سېمىزلىكتىن بەدىنى تولغان، دىنماق: مىقدار سېمىز. * ئۇنىڭ كىمى مىقدار بەستىگە خويۇم ياراشقانىدى.

مىقدارلىق پ. دىئال. يىغىلماق.

مىقياس ئى (ئە) كۆلەم، دائىرە: پۈتكۈل يۇرت مىقياسىدا يېشىللىقتىن، دەل-دەرەختىن، ئۆي-ئىمارەتتىن ئەسەر قالماپتۇ.

مىكرو سۈپ (ر > گېرك) ① كىچىك؛ كىچىك جەھەتتىكى: مىكرو دۇنيا. مىكرو ئىگىلىك. ② ماددىلارنىڭ ئاتوم، مولېكۇلا، ئېلېكترون قاتارلىق ئىچكى قۇرۇلمىلىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان، ئۇنىڭغا تەۋە ياكى ئالاقىدار بولغان.

مىكرو خىمىيە < خىم > ناھايىتى ئاز مىقداردىكى ماددىلار ئارقىلىق خىمىيىۋى رېئاكسىيە ئۈستىدە تەتقىقات ئېلىپ بارىدىغان بىر خىل تارماق پەن. بۇ خىل تەتقىقات ئادەتتە ئالاھىدە كىچىك قىلىپ ياسالغان ئەسۋابلار ئارقىلىق مىكروسكوپ ئاستىدا ئېلىپ بېرىلىدۇ.

مىكرو دولقۇن < فىز > دولقۇن ئۇزۇنلۇقى

مىقدار ئى (ئە) ① ئۆلچەش، ساناش مۇمكىن بولغان نەرسىلەرنىڭ ئاز-كۆپلۈكى، سانى، چامىسى: ئىسسىقلىق مىقدارى. كۆپ مىقداردىكى سۇ. * شۇ چاغدا مەلىكىنىڭ كۆڭلىگە زەپتۈن يېقىپ، كېمىنىڭ دورغىسىغا قارايتۇرۇۋە: - زەپتۈننىڭ مىقدارى قانچىلىك؟ - دەپ سوراپتۇ. * ئەگەر ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئورمان بىلەن قاپلىنىش نىسبىتى يۇقىرى، ئورمان بىرقەدەر كۆپ بولسا، ئۇ ھالدا ئاپتونوم رايونىمىزدا قۇرغاقچىلىق ئېغىر، بوران كۆپ، ھۆل-يېغىن مىقدارى ئاز بولغان ئەھۋال ئۆزگىرىدۇ. ② ئۇلۇش، ھەسسە: بىر مىقدار كىسلاتاغا ئۈچ مىقدار سۇ قوشماق. ③ < پەلس > شەيئىلەرنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇش كۈلىسى، يەنى شەيئىلەرنىڭ ھەرىكەت سۈرئىتى، تەرەققىيات دەرىجىسى قاتارلىق جەھەتلەردىكى مىقدارى پەرقلىق بولۇپ ئىپادىلىنىدىغان مۇئەييەنلىك. ④ < تىل > مىقدار سۆز.

مىقدار ئالىشى < تىل > شەيئىلەرنىڭ مىقدارىنى كۆرسىتىپ كەلگەن ئالماشلار. مەسىلەن، «بۇنچە، مۇنچە، مۇشۇنچىۋالا» دېگەن سۆزلەرگە ئوخشاش.

مىقدار ئانالىزى < خىم > ئانالىز خىمىيىدە مەلۇم ماددا ئۆز ئىچىگە ئالغان ھەر خىل تەركىبلەرنىڭ سانلىق مىقدارىنىڭ قانچىلىك ئىكەنلىكىنى ئۆلچەش ئۇسۇلى. مىقدار رەۋىشى < تىل > شەيئىلەرنىڭ مىقدارىنى بىلدۈرۈپ كەلگەن رەۋىشلەر. مىقدار سۆز < تىل > ئادەم، نەرسە ياكى ھەرىكەتنىڭ بىرلىك مىقدارىنى بىلدۈرىدىغان سۆزلەر. مەسىلەن، چى، سۇڭ، شىڭ، چىڭ، سەر، مىسقال، دانە، نەپەر، تال، پارچە، چۈپ، قۇر، قېتىم، نۆۋەت، كاپام، ئوچۇم، چىشلەم، چىدىم دېگەنلەرگە ئوخشاش.

1 مىللىمېتىردىن 1 مېتىرغىچە بولغان ئېلېكتر ماگنىت دولقۇنى. مىكرو دولقۇننىڭ يۆنىلىشچانلىقى بەك كۈچلۈك. چاستوتىسى ئىنتايىن يۇقىرى بولۇپ، ئاساسەن پاراخوتلارغا يول باشلاش، رادار، سۈنئىي ھەمراھ ئارقىلىق ئالاقىلىشىش، ھاۋارايى، ئاسترونومىيە قاتارلىق جەھەتلەردە قوللىنىلىدۇ.

مىكرو دۇنيا <پەس> مولېكۇلا، ئاتوم، ئېلېكترون قاتارلىق ئىنتايىن ئۇششاق ماددىي زەررىچىلەر ساھەسىنى كۆرسىتىدۇ. **مىكرو زەررىچە** <فىز> مولېكۇلا، ئاتوم ۋە ئاساسىي زەررىچىلەرنىڭ ئورتاق نامى.

مىكرو زەررىچىلەر سىستېمىسى <فىز> ئاتوم، ئاتوم يادروسى ۋە باشقا زەررىچىلەردىن ھاسىل بولغان سىستېما. **مىكرو ئىقتىسادىي تەھلىل** <س ئىق> قىسمەن ئىقتىسادىي بىرلىكنى تەكشۈرۈش ئوبيېكتى قىلىش كۆزدە تۇتۇلىدۇ. بۇنىڭدا، ئايرىم كارخانا، ئايرىم ئائىلە، ئايرىم ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىگە ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى ۋە ئايرىم ئىستېمالچىلارنىڭ ئىقتىسادىي پائالىيەتلىرى ياكى ئايرىم كەسىپ، ئايرىم بازارلارنىڭ ئىقتىسادىي پائالىيەتلىرى تەھلىل قىلىنىدۇ. تەھلىل قىلغاندا ئومۇمىي مىقدار ئۆزگەرمەس ھالەتتە دەپ قارىلىدۇ.

مىكرو ئىگىلىك <س ئىق> يەككە ئىقتىسادىي بىرلىك ياكى ئايرىم تۈردىكى تاۋار ئىگىلىكى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مىكروئامپېر مىق (ر) <فىز> توك كۈچى بىرلىكى. 1 ئامپېرنىڭ مىليوندىن بىرىگە تەڭ.

مىكروپ ئى (ر> گىرېك) <بئول> مىكروسكوپ

ئارقىلىقلا كۆرۈش مۇمكىن بولغان ناھايىتى كىچىك جانلىقلار ياكى ئۆسۈملۈك ئورگانىزمى: كېسەل قوزغاتقۇچى مىكروبلار. مىكروپ ئۆلتۈرۈش.

مىكروپ ئۆلتۈرۈش <تب> كېسەللىك مىكروبلارنى قۇياش نۇرى، يۇقىرى تېمپېراتۇرا، خلورگازى، فېنول، ئىسپىرت ۋە ئانتىبىيوتىكلار ياردىمىدە ئۆلتۈرۈشكە قارىتا ئېيتىلىدۇ.

مىكروېسىز سۈپ. مىكروپى يوق، مىكروپى بولمىغان: مىكروېسىز سۈ. || مىكروېسىز ئۆستۈرۈش.

مىكروېسىز ئۆستۈرۈش <بئول> ساپ ھالەتتىكى جانلىقلار تۈرىنى باشقا ھەرقانداق تۈرنىڭ ھۈجەيرىلىرى ياكى تىرىك ئورگانىزمى بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا ئۆستۈرۈش جەريانى.

مىكروېسىزلاما «مىكروېسىزلاماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: سۈتنى قايناتماي قايتا-قايتا قىزىتىش ئارقىلىق مىكروېسىزلاما ئۆستۈرۈش كېرەك.

مىكروېسىزلاما ① <تب> «مىكروېسىزلاما» پېئىلىنىڭ ئىسمىدىشى. ② <تب> دوختۇرلۇقتا، يارا ئېغىزى ياكى دوختۇرلۇق ئەسۋابلىرىنى دەپنەپكسىيە قىلىش يوللىرى ئارقىلىق تازىلاش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مىكروېسىزلاما «مىكروېسىزلاما» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: سۈت پاراشوكى يېڭى سۈتنى ھىم جايدا مىكروېسىزلاما ئۆستۈرۈپ، قىزىتىپ، سۈسزىلاندۈرۈپ قۇرۇتۇش ئارقىلىق تەييارلىنىدۇ.

مىكروېسىزلاما پ. مىكروېسىز ھالەتكە كەلمەك، تەركىبىگە ئارىلىشىپ قالغان مىكروپ يوقالماق.

ماشىناسازلىق ساھەلىرىدە كەڭ قوللىنىلىدۇ. **مىكروفون** ئى (ر> گىرىك) < فز > ئاۋازنى ئېلىپكتر ئېنېرگىيىسىگە ئايلاندۇرىدىغان ئۈسكۈنە. ئاۋاز دولقۇنى مىكروفوندىن ئۆتكەندە، مىكروفون توكىنى ئاۋاز دولقۇنىنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ مۇناسىپ ھالدا ئۆزگەرتىدۇ. ئادەتتە ئۇ سىملىق ۋە سىمسىز رادىئو ئاڭلىتىشىدا ئىشلىتىلىدۇ. **مىكروكرىستال** ئى (ر> گىرىك) < گېئول > پەقەت مىكروسكوپ ئاستىدىلا كۆرۈلگەن بولدىغان، ئادەتتە قۇتۇپلانغان يورۇقلۇققا تەسىر كۆرسىتىدىغان ئۇششان كرىستاللار. **مىكروكىلىمات** ئى (ر> گىرىك) < مېتېئور > ئورمان، دالا، سىزلىق قاتارلىق كىچىك دائىرىدىكى جايلارنىڭ ئۆزىگە خاس ئىقلىم خۇسۇسىيەتلىرى، ئاب-ھاۋا شارائىتى. **مىكروكىيۇرىي** مىق (ر> گىرىك 4لات) < فز > رادىئوئاكتىپلىق بىرلىكى، بىر مىكروكىيۇرىي بىر مىليوندىن بىر كىيۇرىغا تەڭ. **مىكروگېنرى** مىق (ر) < فز > ئىندۇكتىپلىق بىرلىكى 1 گېنرىنىڭ مىليوندىن بىرىگە تەڭ. **مىكرومېتىر** (ر> گىرىك) ① ئى < مېتول > ھۈجەيرە ۋە توقۇلمىلارنىڭ چوڭ-كىچىكلىكىنى مىكروسكوپ ئاستىدا ئۆلچەيدىغان شىكالىلىق ئۆلچىگۈچ. ② مىق < مات > مىكرون. **مىكرون** مىق (ر> گىرىك) < مات > مېتىر سىستېمىسىدىكى ئۇزۇنلۇق بىرلىكى. بىر مېتىرنىڭ مىليوندىن بىرىگە تەڭ. **مىكروئورگانىزم** ئى (ر) < مېتول > تېنى ئىنتايىن كىچىك، تۈزۈلۈشى ئاددىي، كۆپىيىشى تېز بىر خىل جانلىقلار. ئۇلار تەبىئەتكە كەڭ تارقالغان. مەسىلەن، باكتېرىيە، ۋىرۇس ۋە زەمبۇرۇغ قاتارلىقلار.

مىكروبلانماق پ. تەركىبىگە مىكروب كىرىپ قالماق؛ مىكروب بىلەن يۇقۇملانماق؛ دوختۇر: — بۇ بالىنىڭ يارىسىنى تازىلاپ قايتىدىن تېڭىڭ، يارىلىرى مىكروبلانماق قالمىسۇن، — دېدى. **مىكروبىئولوگ** ئى [ر] مىكروبىئولوگىيە ئالىمى، مۇتەخەسسسى. **مىكروبىئولوگىيە** ئى (ر> گىرىك) < مېئول > مىكرو ئورگانىزملارنىڭ مورفولوگىيىسى، تۈزۈلۈشى، كلاسسىفىكاتسىيىسى، ئىرسىيەت ئۆزگىرىشچانلىقى، بىئوخىمىيەلىك، فىزىئولوگىيەلىك ئالاھىدىلىكى قاتارلىق ھايات پائالىيىتى قانۇنىيىتىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن. **مىكروسكوپ** ئى (ر> گىرىك) ناھايىتى كىچىك جىسىملارنى كۆرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئوپتىك ئەسۋاب. ئاساسەن بىر دانە مېتال نەپچە ۋە ئىككى گۇرۇپپا لىنزىدىن تۈزۈلىدۇ. دائىم ئىشلىتىلىدىغان مىكروسكوپلار جىسىملارنى نەچچە يۈز ھەسسەدىن ئۈچ مىڭ ھەسسەگىچە چوڭايتىپ كۆرسىتەلەيدۇ. **مىكروسېكۇنت** مىق (ر) < فز > ۋاقىت بىرلىكى، 10^{-6} سېكۇنتقا تەڭ. **مىكروفارادا** مىق (ر) < فز > ئېلىپكتر سىغىمچانلىق بىرلىكى. 1 فارادانىڭ مىليوندىن بىرىگە باراۋەر. **مىكروفوتوگرافىيە** ئى (ر) < گىسەن > مىكروسكوپ بىلەن فوتو ئاپپارات بىرلەشتۈرۈلگەن قۇرۇلما ئارقىلىق مىكروسكوپتا كۆزىتىلگەن نەرسىلەرنىڭ تەسۋىرىنى يورۇقلۇق سەزگۈچى فىلىونىڭدا سۈرەتكە ئېلىپ، فوتو سۈرەت ياكى كىنو لېنتىسى ئىشلەش ئۈسۈلى. بۇ كۆز بىلەن كۆرۈلگەن بولمايدىغان مىكرو دۇنيانى نامايان قىلىدىغان ۋاسىتە بولۇپ، مىكروبىئولوگىيە، مېدىتسىنا، خىمىيە سانائىتى، مېتاللۇرگىيە،

مىكروئورگانىزىملىق ① سۈپ. مىكرو ئورگانىزىمغا ئىگە. ② رەۋ. مىكرو ئورگانىزىم بىلەن، مىكرو ئورگانىزىم ئارقىلىق: مىكرو ئورگانىزىملىق بۇلغىنىش.

مىكروئورگانىزىملىق بۇلغىنىش < بئول > ئېچىتىش كوزىلىرى ياكى تەجرىبىخانىلاردىكى ئۆستۈرگۈچى قاچىلاردا، تېگىشلىك بولمىغان ئارىلاشما باكتېرىيەلەرنىڭ پەيدا بولۇشى. بۇلار نەتىجىسىدە، ئېچىتىش سانائىتىدە مەھسۇلاتنىڭ كەملىپ كېتىشى ۋە تەجرىبە مۇۋەپپەقىيەتسىزلىكلىرى قاتارلىق ئاقىۋەتلەر كېلىپ چىقىدۇ.

مىكروۋات مىق (ر > گىرېك: ئىنىگ) < فىز > ئېلېكتر قۇۋۋىتى بىرلىكى. بىر مىكروۋات بىر مىليوندىن بىر ۋاتقا تەڭ.

مىكروۋولت مىق (ر > گىرېك: ئىنتال) < فىز > توك بېسىمى بىرلىكى. بىر مىكروۋولت بىر مىليوندىن بىر ۋولتقا تەڭ.

مىكروئېلېكترونىكا نى (ر) < فىز > ئېلېكترونىكىنىڭ بىر تارمىقى. ئۇ قاتتىق جىسىملارنىڭ ئىچكى قىسمىنىڭ مىكرو خاراكتېرىستىكىسىدىن ۋە ئالاھىدە تېخنىولوگىيەلەردىن پايدىلىنىپ، قاتتىق جىسىمنىڭ ئىنتايىن كىچىك قىسمىغا بىر خىل ياكى بىرنەچچە خىل ئىقتىدارلىق مۇكەممەل توك يولى ياكى زاپچاسنى ياساپ چىقىش مەسىلىسىنى تەتقىق قىلىدۇ.

مىكروئېلېمېنت نى (ر > گىرېك: لات) < خىم > ئۆسۈملۈكلەر كالىي، فوسفور، ئازوت قاتارلىق ئېلېمېنتلارنى ئوزۇقلۇق سۈپىتىدە كېرەك قىلغاندىن باشقا يەنە ئىنتايىن ئاز مىقداردا بور، ئارسىن، مانگان مىس، كوبالت ۋە مولېبدىن قاتارلىق ئېلېمېنتلارنى ئوزۇقلۇق سۈپىتىدە شۇمۇرىدۇ،

بۇ خىل ئىنتايىن ئاز مىقداردا كېرەك قىلىنىدىغان ئېلېمېنتلار «مىكروئېلېمېنتلار» دەپ ئاتىلىدۇ.

مىكروپلازما نى (ئىنگ) < بئول > بىر خىل مىكرو ئورگانىزىم، باكتېرىيىدىن كىچىك بولۇپ، ھۈجەيرە دىۋارى بولمايدۇ. شەكلى شارسىمان ياكى يېپسىمان كېلىدۇ، مۇستەقىل ياشىيالايدۇ. ئادەتتە ئادەم ۋە ھايۋانلارنىڭ نەپەس، سۈيدۈك ۋە جىنسى يوللىرىدا پارازىت ياشاپ، ئۆپكە ياللۇغىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

مىكولوگىيە نى (ر > گىرېك) < بئول > بىئولوگىيەنىڭ زەمبۇرۇغلارنى تەتقىق قىلىدىغان بىر تارمىقى.

مىكس نى (ئە) قۇۋلۇق-شۇملۇق، ھىيلە، نەپىرەڭ: سىزنىڭ مېنى ئالداپ، بەرگەن ۋەدىلىرىڭىز، تۆككەن ياشلىرىڭىز، بەس، بۇ ھىيلە، بۇ مىكرلەر سىزدىن باشقا كىمدىن تېپىلسۇن؟

مىكى-مىكى ئېنىق ئەمەس، ئىشەنچسىز، مۇجىمەل گەپ: بەلى، بەلى! ... مانا ماۋۇ گېپىڭ تازا جايدا بولدى! ئەمەسە مىكى-مىكىنى قويۇپ، گېپىڭگە قۇلاق سال... || مىكى-مىكى گەپ.

مىكى-مىكى گەپ ئېنىق بولمىغان، ئىشەنچسىز، مۇجىمەل گەپ: سېنىڭ مىكى-مىكى گەپلىرىڭدىن ئەجەب زېرىكىتم. **مىگماتىت** نى (ر) < گېئول > ئارىلىشىپ جىنىسلىشىشتىن شەكىللەنگەن خىلمۇخىل جىنىسلار. ئۇلار ئەسلىدىكى ئۆزگەزگەن جىنىسلارنىڭ قوبۇلۇپ ئالمىشىشى، باشقىدىن ئېرىشى (سۈيۈقلىنىشى) دىن شەكىللەنگەن جىنىسلاردۇر.

تەستە يۆلەپ تۇرغۇزۇپ ۋاھاپ كاسكاسقا قارىدى.

مىڭ تەسلىكتە ← مىڭ تەستە : مىڭ تەسلىكتە ئاتلار بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى ئۆتۈشكە باشلىدى.

مىڭ توۋا پەندىيات : پۇشايمان ۋە ھەسرەت ئەمدى مىڭ توۋا، ئەي دوستۇم توۋامغا سەن ئۆزۈڭ گۇۋاھ.

مىڭ جاپادا ناھايىتى تەستە : مۈلكى ئىدىم دۆلەتنىڭ، مىڭ جاپادا ياسالغان. ناكار بولۇپ قالدىمەن خورلۇق تارتىپ ئۇپراپ جان. مىڭ دان ئېغىرلىقى مىڭ تال ئۇرۇقنىڭ ئېغىرلىقى. بۇ ئۇرۇقنىڭ توقلۇق دەرىجىسىنى ئىپادىلەيدىغان بىرلىك بولۇپ، مىڭ تال داننىڭ ئېغىرلىقى كۆپ بولسا، داننىڭ چوڭ ھەم توق ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرىدۇ. ئادەتتە ئۇ زىرائەتلەرنىڭ سۈپىتىنى باھالاش ھەم مەھسۇلاتنى مۆلچەرلەشتە قوللىنىلىدۇ.

مىڭ رازى ئارمان يوق، پۈتۈنلەي رازى : كەتسۇمىڭ رازى بىز، ۋەتەن ئۈچۈن ياش جېنىمىز.

مىڭ رەھمەت كۆپتىن كۆپ رەھمەت، تەشەككۈر : ئىشنى ئادىل قىلىدىغان ئادەمنى تاللىغان ھۆكۈمەتكە مىڭ رەھمەت.

مىڭ قەتلە شۈكۈر كۆپتىن كۆپ شۈكۈر، ناھايىتى كۆپ شۈكۈر : خۇدانىڭ نېسىۋىسى مۇشۇ بولسا، بۇنىڭمۇ مىڭ قەتلە شۈكۈر.

مىڭ قىلىسىمۇ ھەرقانچە قىلىسىمۇ، ھەرنېمە دېگەن بىلەن : مىڭ قىلىسىمۇ، سىلى بىلەن بىز ئۇرۇق-تۇغقان، ئىشنىڭ ئوڭ تەتۈرى ئايرىلىپ بولغۇچە، مېنىڭ بۇ ئۆيگە كىرگىنىمنى زەپىتۇنقىز بىلەن ھامۇتاخۇن بىلىمىسۇن.

مىڭ قىلغان بىلەن ھەرقانچە قىلغان

مىڭ ① سان. يۈزنىڭ ئون قېتىم قوشۇلىشىدىن ھاسىل بولغان سان : مىڭ يۈمەن پۇل. ② رەۋ. كۆچمە. ناھايىتى كۆپ؛ بەك كۆپ : مىڭ ياخشى. مىڭ ئەلا.

مىڭ ئارتۇق كۆپ ئۈستۈن، ھەر جەھەتتىن ئۈستۈن : ئۆزلە دېگەن ئۇلاردىن مىڭ ئارتۇق، كېيىنچە مەنەسەپلىرى تېخىمۇ ئۆسىدۇ.

مىڭ ئەلا كۆپ ياخشى، سېلىشتۇرغۇسىز دەرىجىدە ياخشى : كۆۋرۈك قانچە ئېسىل بولسىمۇ، ئۇنىڭدىن مىڭ ئەلا ئازادلىق. ئازادلىق ئۇنى قايتا تىكلىدى، ئازادلىق ئەلگە بەردى ئاۋاتلىق.

مىڭ بالادا ناھايىتى كۆپ مۇشەققەتتە؛ ناھايىتى تەستە، ئاران دېگەندە : مىڭ بالادا ئۇنىڭدىن قۇتۇلدۇم.

مىڭ بالالىقتا ← مىڭ بالادا : مىڭ بالالىقتا ماڭا ئەندى ئۇتۇش نۆۋىتى كەلگەندى. * زورەم ئۇنى ئۈچ كۈندىن كېيىن مىڭ بالالىقتا تېپىپ، يالۋۇرۇپ ئۆيگە ئېلىپ كەلگەن بولسىمۇ بالا يەنە قېچىپ كەتتى.

مىڭ پاتمان ناھايىتى ئېغىر : يانچۇقۇمدىكى تاغماننىڭ قىزىغا ئاتاپ ئېلىپ ماڭغان مەكتەپ پۈتتۈرۈش گۇۋاھنامىسى خۇددى مىڭ پاتمان تۈگمەن تېشىدەك تۆۋەنگە بېسىشقا باشلىدى. مىڭ پارە بولماق ① پارە-پارە بولماق، پاچاقلىنىپ كەتمەك. ② كۆچمە. چەكسىز ئازابلانماق، ئازاب-ئۇقۇبەتكە تولماق : تىل دېگەن بىر كۆۋرۈك، چىقتى بۇ سۆزلەر ئەلەمدىن مىڭ پارە بولغان دىلدىن.

مىڭ پۇشايمان قىلماق ئىنتايىن قاتتىق ئۆكۈنمەك : يىراق يەردىن كېلىپ ئوقۇغىنىغا مىڭ پۇشايمان قىلدىم.

مىڭ تەستە جىق قىيىنلىق، كۆپ جاپا تارتىپ، ئاران دېگەندە : ئۇ، بۇنى مىڭ

بىلەن: ئەگەر ئۇنى تېپىپ، كۈرەگە جۈنەتسىڭىز، مىڭ قىلغان بىلەنمۇ سىز چىنمۇدەننى ئالمايسىز.

مىڭلار خانىسى < مات > پۈتۈن ساننىڭ بىر خانىسى، يەنى بىرلەر خانىسىدىن باشلاپ سولغا قاراپ سانغاندىكى ئۈچىنچى خانە.

مىڭ لەنەت چەكسىز لەنەت، قاتتىق لەنەت: ئۇنداق تېگى پەسلەرگە مىڭ لەنەت ئوقۇساڭمۇ ئۇلارنىڭ بىر تال تۈكى نەۋرەمەيدۇ.

مىڭ مەرتە ← **مىڭ مەرتەۋە**: كېلىن قىزىمىز ساق بولغان بولسا، مىڭ مەرتە بارار ئىدى، - دېدى ھۆسنارخان. * ئوبدانلا ساقىيەسەن، چىرايىڭمۇ ئاۋۋالقىدىن مىڭ مەرتە ياخشى.

مىڭ مەرتەۋە ① قايتا-قايتا، كۆپ قېتىم تەكرار-تەكرار: بۇ ئىشنى ئۇنىڭغا مىڭ مەرتەۋە ئېيتقان بولساممۇ زادىلا پەرۋا قىلمىدى. ② تولۇق، پۈتۈنلەي: كۆپ: - سېنىڭ گەپلىرىڭگىمۇ مىڭ مەرتەۋە ئىشىنىمەن، - دېدى ئۇ سەل دېلىغۇل بولغان ھالدا. * بىر قاراپلا قويساڭ، مىڭ مەرتەۋە رازى بولىمەن.

مىڭ مۇشەققەتتە ناھايىتى تەستە: موماي مىڭ مۇشەققەتتە جۈۋىنى كىيىپ نەۋرىسىنى ئوردى.

مىڭنى تىللىماق كۆپ ئاھانەت قىلماق: ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇرغانلار ئۇنىڭدىن بىزار بولۇشۇپ، ئىچىدە مىڭنى تىللايتتى.

مىڭ ئۆلۈپ، بىر تىرىلمەك جەبىر-چاپالار، دەرد-ئەلەملەر دەستىدىن قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈپ قالماق: ئالتۇنچىلارنىڭ ئامان قالغانلىرى مىڭ ئۆلۈپ، بىر تىرىلىپ يازغا ئاران ئۇلىشىۋالدى.

مىڭ ئۆلۈپ تىرىلمەك ← **مىڭ ئۆلۈپ،**

بىر تىرىلمەك: ئەل-يۇرت. ھەرنېمە دەيدۇ، بىر قارا كۆرۈنگەننى، ئەقلى بولسا بىلمەمدۇ، مىڭ ئۆلۈپ تىرىلگەننى.

مىڭ ئۆلۈپ، مىڭ تىرىلمەك ← **مىڭ ئۆلۈپ، بىر تىرىلمەك**: سېنىڭ تارتىۋاتقان جاپا-مۇشەققىتىڭنى، كۆرۈۋاتقان كۈنلىرىڭنى ئويلىسام، مىڭ ئۆلۈپ، مىڭ تىرىلمەن.

مىڭ يەردىن نۇرغۇن يەردىن، ھەر تەرەپتىن: پادىشاھنىڭ قىزىغا مىڭ يەردىن ئەلچى كېلىپتۇ. * ئۇ مىڭ يەردىن قەسەم ئىچىپ، ھېچقايسى گەپنى بوينىغا ئالمىدى.

مىڭئاياغ ئى (مىڭ+ئاياغ) < زوئول > بوغۇم پۈتۈلۈك ھايۋان، تېنى يۇمىلاق، نۇرغۇنلىغان بوغۇمدىن تەشكىل تاپقان، 1-2-3-4- ۋە ئاخىرقى بوغۇملىرىدىن باشقا بوغۇملىرىدا ئىككى جۈپتىن پۈتى بولىدۇ. بېشىدا بىر جۈپ قىسقا سەزگۈ مۈڭگۈزچىسى بار. دۈمبىسىدە سارغۇچ قارا رەڭلىك ھالقىسىمان سىزىقى بار. تەسكە يىدىكى نەم ئورۇندا ياشايدۇ. پۇراق بەزى بار. كېچىدە چىقىپ ئوت يىلتىزى ۋە چىرىندىلەر بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ.

مىڭەر ئى. دىئال. پۈتۈن بەدەن، ئۈگە-ئۈگىلەر.

مىڭبېشى ئى (مىڭ+باش+ى) تارس. مىڭ نەپەر ئەسكەرگە قوماندانلىق قىلىدىغان ھەربىي ئەمەلدار: بۇ ئەپەس شاھنىڭ لەشكەر كاتىبلىرىدىن بىرى - مىڭبېشى ئىدى. **مىڭبېگى** ئى (مىڭ+بەگ+ى) تارس. فېئوداللىق كونا جەمئىيەتتە يېزىلاردىكى مىڭ ئائىلىنى باشقۇرغۇچى يەرلىك ئەمەلدار: بىر كۈنى ئەپەندىنىڭ ھويلىسىغا مىڭبېگى كىرىپتەن، ئىت دەرىۋ كاتەككە كىرىپ كېتىپتۇ.

مىڭبىر رەۋ (مىڭ+بىر) ناھايىتى كۆپ، ئىنتايىن كۆپ، نۇرغۇن: ئۇ تەڭرىگە مىڭبىر

نالە-زار قىلىپ تەڭرىدىن كەچۈرۈم سورىدى. * ئۇنىڭ كۆڭلىدىن مىڭبىر خىياللار كېچىپ كەتتى.

مىڭبىر بالادا جىق مۇشەققەت تارتىپ، ئاران دېگەندە، ناھايىتى تەستە: تۈگەتتى «ياسىن» نى ئاخىرى قازى، تامىقى قىرىلىپ مىڭبىر بالادا.

مىڭبىر بالالار بىلەن ← مىڭبىر بالادا: مىڭبىر بالالار بىلەن خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇرغان تۇرساق ئەمدى ئىشلىگىنىڭ نېمىسى؟

مىڭبىر پۇشايمان قىلىماق ← مىڭ پۇشايمان قىلىماق: قىلغان ئىشقا مىڭبىر پۇشايمان قىلىپ، ئۆزىنى مەلىكىنىڭ ئايىغىغا تاشلىدى.

مىڭبىر تەستە ← مىڭ تەستە: مەن ئىككى سائەتتىن ئارتۇق كاشىلا بولۇپ، مىڭبىر تەستە ئايالىنىڭ ئۆيىنى ئىزلەپ تاپتىم.

مىڭبىر تەسلىكتە ← مىڭ تەستە: بەزى مىڭبىر تەسلىكتە ئۇنى ئورنىدىن تۇرغۇزدۇق. مىڭبىر توۋا ← مىڭ توۋا: تۈگەنچىنىڭ خوتۇنى مىڭبىر توۋا ئوقۇپ سۆيىنى قايتۇرۇپ بېرىپتۇ.

مىڭبىر جاپادا ← مىڭ جاپادا: شۇنداق قىلىپ مىڭبىر جاپادا بۇ شەھەرگە يېتىپ كەلدۇق.

مىڭبىر جاپا بىلەن ناھايىتى جىق جاپا چېكىپ، مىڭبىر جاپادا: بۇ ئىشلارنى مىڭبىر جاپا بىلەن ئىشلەپ بولدى.

مىڭبىر مۇشەققەتتە ← مىڭ مۇشەققەتتە: ئۇنى مىڭبىر مۇشەققەتتە ئەمدىلا خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇرۇپ كۆڭلىسىز بىرئاز تىنغاندەك بولغانىدى، ئەمدى بۇ ئىش بولۇپتۇ.

مىڭبىر ئۆلۈپ، مىڭبىر تىرىلمەك ← مىڭ ئۆلۈپ، بىر تىرىلمەك: ئۇنىڭ دەردى

ئۆتتى، كۈندە مىڭبىر ئۆلۈپ، مىڭبىر تىرىلمەن. **مىڭبىلەك** ئى (مىڭ+پىلەك) <بوت> پۇرچاق ئائىلىسىدىكى ئەۋرىشىم غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى تۇخۇم شەكىللىك، گۈلى كۈنۈسىسىمان گۈل رېتىدە بولۇپ، تۇتۇق سۆسۈن كېلىدۇ. مېۋىسى چوكا مېۋە، غولى دورا قىلىنىدۇ، تالاسىدىن قەغەز ياسىلىدۇ.

مىڭدىۋانە ئى (مىڭ+دىۋانە) <بوت> چە يىزە ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يىلتىزسىمان غولى تۈگۈنچە شەكىللىك، قارا كۈل رەڭ بولىدۇ، يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، ئۇزۇن، ئېلىپس شەكىلدە، غولى سۆسۈن سېرىق رەڭلىك، مېۋىسى غوزا مېۋە، زەھەرلىك. ئۇرۇقى، يىلتىزى، غولى ۋە يوپۇرماقلىرى دورا قىلىنىدۇ. ئاغرىق پەسەيتىش، تىنچلاندۇرۇش رولىغا ئىگە. **مىڭقېتى** ئى (مىڭ+قەتە) ← توققۇز تونلۇق. **مىڭگەن** ئى. دېتال. كورا.

مىڭلاپ رەۋ. نەچچە مىڭغا يەتكەن، نەچچە-نەچچە مىڭ، ناھايىتى نۇرغۇن: بۇ ھەيۋەتلىك تاغقا مىڭلاپ كۆزلەر تىكىلگەندى. **مىڭلاپ-مىڭلاپ** «مىڭلاپ» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: مىڭلاپ-مىڭلاپ دانلار قېنى؟ ئۈچمىنىڭ شېخدا ئولتۇرغان مۇشۇ كاساپەتلەر يەپ كەتتى-دە.

مىڭلارچە رەۋ. نەچچە مىڭغا يېتىدىغان، مىڭلىغان، ناھايىتى نۇرغۇن: ماڭا بەرگەن ئىلھاملارغا مىڭلارچە تەشەككۈر. * چۈنكى گۈلنىڭ ئىشىدا مىڭلارچە مەجنۇن دەردىنى، چەككىنىگە بەھساب شامۇ سەھەر بولغاي گۇۋاھ.

مىڭلىغان سۆپ. نەچچە مىڭغا يېتىدىغان،

ناھايتى نۇرغۇن : - ياق ، سېنىڭ ئاۋازىڭ
مىڭلىغان ئاۋازلار ئارىسىدۇمۇ ئالاھىدە جاراڭلاپ
تۇرىدۇ .

مىڭلىغان - تۈمە نلىگەن نەچچە مىڭ ،
نەچچە تۈمەنگە يېتىدىغان ، سان - ساناقسىز :
بىزنىڭ مىڭلىغان - تۈمە نلىگەن كادىرلىرىمىز
خەلق ئۈچۈن ئىشلەيدۇ .

مىڭلىغان - مىليونلىغان ← مىڭلىغان - تۈمە نلىگەن :

پېشقەدەم ئىنقىلابچىلىرىمىز ئۆزلىرى ئۈچۈن
ئەمەس ، بەلكى مىڭلىغان - مىليونلىغان خەلقنىڭ
ئاشۇنداق بۈيۈك ئارزۇلىرى ئۈچۈن قان تۆكتى .

مىڭلىغان - ئونمىڭلىغان ← مىڭلىغان

تۈمە نلىگەن : بۇ تەلەپ يالغۇز ئالىمىڭلا
بولۇپ قالماستىن ، مىڭلىغان - ئونمىڭلىغان خەلقنىڭ
ئارزۇ - تىلىكى ئىدى .

مىڭلىق سۈپ « مىڭ » سۆزى ئارقىلىق
ئىپادىلەنگەن ؛ « مىڭ » نى بىلدۈرىدىغان :
مىڭلىق ئۆلۈشلەر خانىسى .

مىڭلىق ئۆلۈشلەر خانىسى < مات >
ئونلۇق كەسىر خانىسى ، يەنى ئونلۇق
كەسىر چېكىتنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى
ئۈچۈنچى خانە .

مىڭئۆي ئى (مىڭ + ئۆي) < ئارخېئول > قەدىمدە
تاغ ياكى يارلىقلارنى تېشىپ ياسالغان
بۇددا ئىبادەتخانىلىرى . ھىندىستاندىن
باشلانغان بۇ خىل ئىبادەتخانا قۇرۇلۇشى
تەكلىماكان قۇملۇقىدىكى تەڭرى تېغىنىڭ
جەنۇبىنى بويلاپ ، غەربتە كۇچادىن
باشلىنىپ ، شەرقتە تۇرپان ئويمانلىقىغىچە
بىر جايدىن يەنە بىر جايعا كېڭىيىپ
بارغان ھەمدە ئۇزۇن ئۆتمەي دۇڭخۇاڭغا
يېتىپ كېلىپ ، ئوتتۇرا تۈزلەڭلىككە كىرگەن .
ھازىرغىچە كۇچا . ئەتراپىدىكى مۇجات
دەريا ۋادىسى ، تۇرپاندىكى بېزەكلىك ،

بەشبالىق قەدىمكى . شەھىرىنىڭ غەربىي
قىسمى ۋە دۇڭخۇاڭ قاتارلىق جايلاردىن
ئۇنىڭ خارابىلىرى تېپىلدى . بۇنىڭ ئىچىدە
كۇچا ئەتراپىدىكى مۇجات دەريا ۋادىسىدىن
قېزىپ چىقىلغان قىزىل مىڭئۆي كۆلىمىنىڭ
زورلۇقى ۋە تام رەسىملىرىنىڭ ئاجايىپلىقى
بىلەن مەشھۇر . بۇ مىڭئۆي ئىبادەتخانىلىرىنى
ئالاھىدە داڭ چىقارغۇزۇپ تۇرغان ئۇنىڭ
نەپىس تام رەسىملىرىدۇر . بۇ تام
رەسىملىرى بۇددا نوملىرىنى ئەكس
ئەتتۈرۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا ، ئەينى
دەۋردىكى ئىجتىمائىي تۇرمۇش ۋە شەكىل
يارىتىش سەنئىتىنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالىنى
نامايان قىلىپ تۇرىدۇ .

مىڭيويۇرماق ئى (مىڭ + يويۇرماق) < بوت >

مۇرەككەپ گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى كۆپ
يىللىق ، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك . غولدا
قىرى بار ، يويۇرماقلىرى نۆۋەتلىشىپ
ئۆسىدۇ ، پەيسىمان چوڭقۇر يېرىلىدۇ ،
گۈلى ئاق ، مېۋىسى ئورۇق مېۋە ، پۈتۈن
ئۆسۈملۈك تېنى دورا قىلىنىدۇ . ئاشقازاننى
ياخشىلاش رولى بار . غول ، يويۇرماقنى
پۇراقلىق ماتېرىيال ئېلىنىدۇ .

مىل I مىق (ئىنگ > لات) < فىز > ئېنگىلىز
سىستېمىسىدىكى ئۆلچەش سىمى
(مەسىلەن ، مېتال سىم) نىڭ دىئامېتىرىنىڭ
بىرلىكى . بىر مىل 0.00254 سانتىمېتىرغا
تەڭ .

مىل II مىق (ئىنگ) < مات > ئېنگىلىز
سىستېمىسىدىكى ئۇزۇنلۇق ئۆلچەم بىرلىكى .
بىر مىل 1.609344 كىلومېتىرغا تەڭ .

مىل III مىق (ئىنگ) < قاتن > ← دېڭىز
مىلى .

مىلاد ئى (ئە) ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ

تۇغۇلغان كۈنى.

مىلادى (توغرىسى : مىلادىيە) ← مىلادىيە .

مىلادىيە ئى (ئە) < ئاستر > خەلقئارادا ئوزتاق قوللىنىلىدىغان كالىندار. ئۇ قەدىمكى مىسىر، يۇنان خەلقلىرى قوللانغان قۇياش كالىندارىغا تەقلىد قىلىپ تۈزۈلگەن بىر خىل ئۆلچەملىك كالىندار بولۇپ، ئۇنىڭدا بىر يىل 365 ياكى 366 كۈن بولىدۇ. بۇ يەر شارىنىڭ قۇياش ئەتراپىنى بىر قېتىم ئايلىنىپ چىققان ۋاقىتتا توغرا كېلىدۇ. بۇ كالىنداردا ئادەتتىكى يىل 365 كۈن، كەبىسە يىلى 366 كۈن؛ ھەر تۆت يىلنىڭ ئۈچ يىلى ئادەتتىكى يىل، تۆتىنچى يىلى كەبىسە يىلى ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭدا يەنە بىر يىل 12 ئايغا بۆلۈنىدۇ. 1، -3، -5، -7، -8، -10، -12 ئايلار 31 كۈنلۈك بولۇپ، چوڭ ئايلار دېيىلىدۇ؛ 4، -6، -9، -11 ئايلار 30 كۈنلۈك بولۇپ، ئادەتتىكى ئايلار دېيىلىدۇ. 2-ئاي بولسا ئۈچ يىل ئۇدا 28 كۈن، تۆتىنچى يىلى 29 كۈن بولۇپ، كىچىك ئاي دېيىلىدۇ.

مىلەتمەك « مىلمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مىلەشتۈرمەك « مىلەشمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مىلەشمەك « مىلمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مىلەڭزە ئى (خەن) ئىشك پەردىسى: ناتونۇش بىر كىشى مىلەڭزىنى قايرىپ ئۆيگە كىرىپ كەلدى.

مىلەڭزىلىك سۈپ. مىلەڭزىسى بار، مىلەڭزە تارتىلغان: مەسچىت ئالدى كۆۋرۈك تۈۋىدىكى

كۆك مىلەڭزىلىك ئىشكى قىلىگە قاراپ تۇرغان پالتاخۇن ئاشپەزنىڭ ئاشخانىسى ئىدى.

مىلەنمەك « مىلمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: ماتا كۆڭلەك قانغا مىلىنىپ كەتكەندى.

مىلىتىق ئى. ئوق ئېتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئۇزۇن ستېۋوللۇق قورال: پىيادە ئەسكەرلەر مىلىتىقى. ئوۋ مىلىتىقى.

مىلىتىق دورىسى < ھەرب > ئىسسىق ئۆتكەن ياكى سوقۇلغاندىن كېيىن دەرھال پارچىلىنىدىغان ھەمدە زور مىقداردا ئېنېرگىيە ۋە يۇقىرى ھارارەتلىك گاز ھاسىل قىلىدىغان ماددا.

مىلىتىقسىز سۈپ. مىلىتىقى يوق، مىلىتىق ئاسمىغان: مىلىتىقسىز يۈرگەندە، كىيىك ئۇچراپتۇ (ماقال).

مىلىتىقلىق سۈپ. مىلىتىقى بار، مىلىتىق تۇتقان، مىلىتىق ئاسقان: ھودۇقماڭلار، مىلىتىقلىق ئەسكەرنىڭ ئالدىغا كالتەك-توقماق بىلەن بارغىلى بولمايدۇ.

مىلىچىك ① سۈپ. بىرەر ئىشنى ئالدىرىماي قىلىدىغان، ئەزمە: مىلىچىك ئادەم سۆز بۇزار، قىغىر ھارۋا يول بۇزار. (ماقال) ② ئى. بىرەر ئىشنى ئالدىرىماي قىلىدىغان ئادەم: مىلىچىكى ئەزمە يېڭىدۇ، ئەزمىنى بەزمە يېڭىدۇ (ماقال). « مىچەزنىڭ ئۆزگەرگىنى بىلەن مىلىچىقلىك ئۆزگەرمەپتۇ ئەلا.

مىلىچىكلاشماق « مىلىچىكلىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

مىلىچىقلىق ئى. ئەزمىلىك: - ھەي، مىلىچىقلىق قىلماي تېزىرەك ھەيدىسەڭچۇ!

مىلىچىكلىماق پ. بىرەر ئىشنى ئالدىرىماي قىلماق، ئەزمىلىك قىلماق: مىلىچىقلىق قىلماق.

مىللەت ئى (ئە) ئۇزاق مۇددەتلىك

مىللەتلەرنى كەمسىتىش، ئېزىش
 سىياسىتىنى يۈرگۈزىدۇ ھەمدە دائىم
 مىللىي ماجرا پەيدا قىلىپ، ھەرقايسى
 مىللەت ئەمگەكچى خەلقلەرنىڭ
 ئىتتىپاقلىقىنى بۇزىدۇ، سىنىپىي كۈرەشنى
 مىللىي كۈرەش بىلەن بېسىشقا ئۇرۇنىدۇ.
 لېكىن كاپىتالىزمنىڭ يۇقىرى ئۆرلەش
 دەۋرىدىكى مىللىي ھەرىكەتلەردە،
 مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكە ئەللەرنىڭ
 دۆلەتنىڭ مۇستەقىللىقى ۋە مىللىي
 ئازادلىقىنى قولغا كەلتۈرۈش يۈلىدىكى
 كۈرەشلىرىدە مىللەتچىلىك بەلگىلىك
 ئىلغارلىق خاراكتېرىگە ئىگە بولىدۇ.

مىللەت شۇناسى ئى. مىللەت شۇناسلىق ئىلمى
 بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئادەم، مىللەت شۇناسلىق
 ئىلمىنىڭ مۇتەخەسسسى.

مىللەت شۇناسلىق ئى. ھازىرقى مىللەتلەرنىڭ
 شەكىللىنىشى، تەرەققىياتى ۋە مىللەتلەر
 مۇناسىۋىتىگە ئائىت قانۇنىيەتلىك
 مەسىلىلەرنى تەتقىق قىلىدىغان ئۇنىۋېرسال
 خاراكتېرلىق ئىجتىمائىي پەن.

مىللەتلىك سۈپ. مىللەتكە ئىگە، مىللەتنى
 ئۆز ئىچىگە ئالغان؛ دۆلىتىمىز كۆپ مىللەتلىك
 دۆلەت.

مىللىئامپىر مىق (ر > لات) < فىز > توكنىڭ
 كۈچ بىرلىكى. بىر مىللىئامپىر بىر ئامپىرنىڭ
 مىڭدىن بىرىگە تەڭ.

مىللىبار مىق (ر > لات) < فىز > ئاتموسفېرانىڭ
 بېسىم بىرلىكى. بىر مىللىبار مىڭدىن بىر
 بارغا تەڭ.

مىللىسېكۇنت مىق (ر > لات) < فىز > ۋاقىت
 بىرلىكى. بىر مىللىسېكۇنت مىڭدىن بىر
 سېكۇنتقا تەڭ.

مىللىگرام مىق (ر > لات) < فىز > مېتىر
 سىستېمىسىدىكى ئېغىرلىق بىرلىكى. بىر

تارىخىي تەرەققىياتلار ئارقىسىدا
 شەكىللەنگەن ئورتاق تىل، ئورتاق
 زېمىن، ئورتاق ئىقتىسادىي تۇرمۇش ۋە
 ئورتاق مەدەنىيەتتە ئىپادىلىنىدىغان
 ئورتاق پىسخولوگىيىلىك خۇسۇسىيەتكە
 ئىگە كىشىلەر توپى.

مىللەت قارىشى < پەلس > كىشىلەرنىڭ
 مىللەت ۋە مىللىي مەسىلە جەھەتتىكى
 قارىشى، يەنى دۇنيا قاراشىنىڭ مىللىي
 مەسىلىدىكى ئىنكاسى. تۈرلۈك سىنىپلارنىڭ
 مىللەت قارىشى تۈرلۈكچە بولىدۇ، تۈرلۈك
 سىنىپىي مەنپەئەتلەرنى ئىكس
 ئەتتۈرىدۇ. مىللەتچىلىك - بۇرژۇئازىيىنىڭ
 مىللەت قارىشى. ئۇنىڭ سىنىپىي ئاساسى
 - بۇرژۇئازىيىنىڭ سىنىپىي مەنپەئىتى.
 ئۇنىڭ تۈرلۈك مەملىكەت ۋە تۈرلۈك
 دەۋرلەردىكى رولى تۈرلۈكچە بولىدۇ.
 پرولېتارىياتنىڭ مىللىي مەسىلىدىكى
 دۇنيا قارىشى ئىنتېرناتسىئونالىزم. ئۇ
 مىللەتچىلىككە تۈپتىن قارىمۇقارشى.

مىللەتپەرۋەر سۈپ (ئەپ) ئۆز مىللىتىگە
 غەمخورلۇق قىلىدىغان، ئۆز مىللىتىنىڭ
 مەنپەئىتىنى كۆزلەيدىغان؛ ھەر دائىم
 ئۆز مىللىتى تەرىپىدە تۇرىدىغان، ئۆز مىللىتىنى سۆيىدىغان؛
 مىللەتپەرۋەر ئادەم.

مىللەتپەرۋەرلىك « مىللەتپەرۋەر »
 سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

مىللەتچى ئى. مىللەتچىلىك تەرەپدارى،
 مىللەتچىلىكنى تەرغىپ قىلغۇچى كىشى.
مىللەتچىلىك ئى < پەلس > بۇرژۇئازىيىنىڭ
 مىللەتكە بولغان قارىشى ۋە مىللىي
 مەسىلىنى بىر تەرەپ قىلىشتىكى
 پروگراممىسى ۋە سىياسىتى. بۇرژۇئازىيە
 ئۆز مىللىتىنىڭ مەنپەئىتىنى باشقا مىللەتلەر
 مەنپەئىتى ئۈستىگە قويۇپ، باشقا

مىللى ئاپتونومىيە ھوقۇقى < قا >
 ئېلىمىزدىكى ئاز سانلىق مىللەت خەلقلەرنىڭ مىللى ئاپتونومىيەلىك جايلاردا ئۆز مىللىتىنىڭ ئىچكى-يەرلىك ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ھوقۇقى. « جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى » نىڭ مىللى تېررىتورىيەلىك ئاپتونومىيە قانۇنى » دا، مىللى ئاپتونومىيەلىك جايلارنىڭ ئاپتونومىيە ئورگانلىرىنىڭ ئاساسىي قانۇنىدا بەلگىلەنگەن يەرلىك دۆلەت ئورگانلىرىنىڭ خىزمەت ھوقۇقىنى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاساسىي قانۇندا ۋە ئاپتونومىيە قانۇنىدا بەلگىلەنگەن ھوقۇق دائىرىسى بويىچە ئاپتونومىيە ھوقۇقىنى يۈرگۈزىدىغانلىقى، دۆلەتنىڭ قانۇن ۋە سىياسەتلىرىنى ئۆز جايىنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا قاراپ ئىجرا قىلىدىغانلىقى بەلگىلەنگەن.

مىللى ئاپتونومىيەلىك جاي < قا >
 دۆلىتىمىزنىڭ ئاساسىي قانۇنىدىكى بەلگىلىمىلەر بويىچە ئاز سانلىق مىللەتلەر ئۆزى توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان رايوندا قۇرغان، بىر دەرىجىلىك دۆلەت مەمۇرىي بىرلىكى بولىدىغان ئاپتونومىيە بىرلىكى. مىللى ئاپتونومىيەلىك جايلارنىڭ ھەممىسى جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئايرىلماس قىسمى، ئۇنىڭ مەمۇرىي ئورنى ئاپتونوم رايون، ئاپتونوم ئوبلاست، ئاپتونوم ناھىيىدىن ئىبارەت ئۈچ دەرىجىگە ئايرىلىدۇ.

مىللى ئارمىيە < ھەرب > بىرەر مىللەت ئۆز ئالدىغا تەشكىل قىلغان ئارمىيە: ئۈچ ۋىلايەت مىللى ئارمىيىسى،

مىللى ئازادلىق ھەرىكىتى < تارىخ >
 مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكەردىكى خەلقلەر ۋە بارلىق ئېزىلگۈچى مىللەتلەرنىڭ مۇستەملىكەچىلىككە، جاھانگىرلىككە ۋە

مىللىگرام بىر گرامنىڭ مىڭدىن بىرىگە تەڭ.

مىللىتلەر مىق (ر > لات) < فىز > مېتىر سىستېمىسىدىكى سىغىم بىرلىكى. 1 مىللىتلەر 1 لىتىرنىڭ مىڭدىن بىرىگە تەڭ.

مىللىمېتىر مىق (ر > لات+گىرىك) < فىز > مېتىر سىستېمىسىدىكى ئۇزۇنلۇق بىرلىكى. 1 مىللىمېتىر 1 مېتىرنىڭ مىڭدىن بىرىگە تەڭ.

مىللىمېتىر دولقۇن < فىز > دولقۇن ئۇزۇنلۇقى 10 مىللىمېتىردىن 1 مىللىمېتىرغىچە بولغان مىكرو دولقۇن.

مىللىمېتىر سىماب تۇۋرۇكى < فىز > بېسىمنىڭ بىر خىل بىرلىكى. بەلگىسى mmHg. بىر مىللىمېتىر سىماب تۇۋرۇكى بىر مىللىمېتىر ئېگىزلىكتىكى تۇۋرۇكىدىن ھاسىل بولغان بېسىمدۇر. ئۇ 133.3224 پاسكالغا، يەنى نورمال ئاتموسفېرا بېسىمىنىڭ $\frac{1}{760}$ گە تەڭ.

مىللىمىكرون ئى (ر > لات+گىرىك) < مات > ئۇزۇنلۇق ئۆلچەم بىرلىكى. بىر مىللىمىكرون بىر مىلياردتىن بىر مېتىرغا تەڭ.

مىللى سۈپ (ئە) ① مەلۇم بىر مىللەتكە خاس بولغان: مىللى ئەنئەنە. مىللى خۇسۇسىيەت. مىللى كۈي. ② يەرلىك مىللەتكە تەۋە، ئاز سانلىق مىللەت ھېسابلىنىدىغان: مىللى كادىر. || مىللىلارغا كۆڭۈل بۆلۈش. ③ مەلۇم بىر دۆلەتكە، مەملىكەتكە تەۋە: مىللى دارامەت. مىللى مەجلىس.

مىللى ئاپتونومىيە < قا > كۆپ مىللەتلىك دۆلەتلەردىكى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ ئۆزلىرى ئولتۇراقلاشقان مەلۇم دائىرىدە ئۆز مىللىتىنىڭ ئىچكى ئىشلىرىنى ئۆزى باشقۇرۇشى.

مىللىي ئالاھىدىلىككە ئېتىبار بېرىپ كەلدى، ئۇ ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇش جەريانىدا ماركسىزمنىڭ ئومۇمىي ھەقىقىتىنى ھەرقايسى مىللەتنىڭ كۈنكەرت ئەھۋالى بىلەن توغرا بىرلەشتۈرۈشنى تەشەببۇس قىلدۇ.

مىللىي ئەنئەنە <پەلس> بىرەر مىللەتنىڭ كىشىلىك تۇرمۇشى، ئۆرپ-ئادەت، ئەخلاق، ئىدىيە، ئىستىل، سېنئەت، تۈزۈم قاتارلىق جەھەتلەردە تارىختىن بېرى ئىزچىل داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ئەنئەنىسى.

مىللىي پاراۋەرلىك <پەلس> مىللەتلەرنىڭ چوڭ-كىچىك دەپ ئايرىلماي، باپپاراۋەر بولۇشى. بۇ ماركسىزم-لېنىنىزمنىڭ مىللىي مەسىلىنى ھەل قىلىشتىكى بىر تۈپ پىرىنسىپى.

مىللىي بايلىق <سئىق> جەمئىيەتتە ئىشلىتىلىۋاتقان بارلىق ماددىي ئەشيا لارنىڭ ئومۇمىي يىغىندىسى. ئۇ جەمئىيەتنىڭ ئۆتكەنكى بارلىق تەرەققىيات نەتىجىسىنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. ئۇ بارلىق ئەمگەك مەھسۇلاتى (مەسىلەن، ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرى، خام ئەشيا، ئىستېمال بۇيۇملىرى) ۋە ئىشلەپچىقىرىشقا ئىشلىتىلگەن ياكى ئىشلەپچىقىرىشقا ئىشلىتىش مۇمكىنچىلىكى بولغان تەبىئىي بايلىق (مەسىلەن، يەر، كان بايلىقى، ئورمان، سۇ مەنبەلىرى) نى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

مىللىي بۇرژۇئازىيە <پەلس> مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكەلەردىكى ۋە مىللىي مۇستەقىللىققا ئىگە بولغان مەملىكەتلەردىكى، جاھانگىرلىك بىلەن ئالاقىسى ئازراق بولغان بۇرژۇئازىيە.

مىللىي بىرلىك سەپ <پەلس> بىر دۆلەتتىكى بىرقانچە سىنىپ ياكى بىر

ئۇ بۇرژۇئا مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلابى خاراكتېرىگە ئىگە بولغىنى ئۈچۈن، «مىللىي دېموكراتىك ھەرىكەت» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

مىللىي ئاسسىمىلياتسىيە <پەلس> بىر مىللەتنىڭ (ياكى ئۇنىڭ بىر قىسمىنىڭ) مىللىي ئالاھىدىلىكىنى يوقىتىپ، باشقا مىللەتكە ئايلىنىپ كېتىشى. تارىختا ئىككى خىل مىللىي ئاسسىمىلياتسىيە بولغان: بىر خىلى، مەجبۇرىي ئاسسىمىلياتسىيە، يەنى ھۆكۈمران مىللەتنىڭ، ھۆكۈمران سىنىپنىڭ ھۆكۈمرانلىق قىلىنغۇچى مىللەتلەرگە ئاسسىمىلياتسىيە قىلىش سىياسىتىنى يۈرگۈزۈپ، بىر قاتار مەجبۇرلاش ۋاسىتىلىرىنى قوللىنىپ، ئۇلارنى مىللىي ئالاھىدىلىكىنى ئۆزگەرتىشكە مەجبۇر قىلىشى. بۇ - ئەكسىيەتچىل سىياسەت بولۇپ، مىللىي زۇلۇمنىڭ ئىپادىسى ھېسابلىنىدۇ، ئۇ مۇقەررەر ھالدا ھۆكۈمرانلىق قىلىنغۇچى مىللەتنىڭ قارشىلىقىنى قوزغايدۇ. يەنە بىر خىلى، تەبىئىي ئاسسىمىلياتسىيە، يەنى ئۇزاق مۇددەتلىك زىچ ئىقتىسادىي ئالاقە ۋە مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش جەريانىدا تەرەققىياتى ئارقىدا قالغان مىللەتلەرنىڭ ئىلغارلىق مىللەتلەرنىڭ تەسىرى بىلەن، ئۆزىنىڭ مىللىي ئالاھىدىلىكىنى تەبىئىي ھالدا ئۆزگەرتىشى. بۇ ھادىسە تارىخ تەرەققىياتىنىڭ مۇقەررەر يۈزلىنىشى بولۇپ، ئىلغارلىق ھېسابلىنىدۇ.

مىللىي ئالاھىدىلىك <پەلس> مىللەتلەرنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىيەت، تىل ۋە تۇرمۇش ئۇسۇلى قاتارلىق جەھەتلەردىكى ئالاھىدىلىكى. ئۇ تارىخنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ پەيدىنپەي شەكىللىنىدۇ ۋە تەرەققىي قىلىدۇ. ماركسىزم ئەزەلدىن

بولغان بۇرژۇئازىيە .

مىللىي بىرلىك سەپ < پەلس > بىر دۆلەتتىكى بىرقانچە سىنىپ ياكى بىر قانچە پارتىيىنىڭ مەلۇم سىياسىي مەقسەت ئۈچۈن تۈزگەن ئىتتىپاقى .

مىللىي پەرق < پەلس > مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت، تىل ۋە تۇرمۇش ئۇسۇلى قاتارلىق جەھەتلەردە ئىپادىلىنىدىغان پەرق. ئۇ تارىخنىڭ تەرەققىي قىلىشى بىلەن پەيدا بولغان، يەنە تارىخنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگەشكەن ھالدا ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ .

مىللىي پۇراق سەنئەت ئەسەرلىرى ياكى ئۇنىڭ ئىجراسىدا ئۆزگىچە بېلىنىپ تۇرىدىغان، بىرەر مىللەتكە خاس ئالاھىدىلىك، خۇسۇسىيەت؛ بەلگە؛ ئۇسلۇب؛ ئۇ 1980-يىلى ئوقۇشنى تاماملاپ ئۆمەككە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، سەنئەت ئۆمىكىدىكى پېشقەدەم ناخشىچىلاردىن كەمتەرلىك بىلەن ئۆگىنىپ، مىللىي ناخشىلارنىڭ مىللىي پۇرىقى ۋە يەرلىك ئالاھىدىلىكىنى قويۇقلاشتۇرۇش يولىدا ئىزدەندى .

مىللىي تاپاۋەت < سئىق > بىر دۆلەتنىڭ مەلۇم مەزگىللىك (ئادەتتە بىر يىللىق) ئىشلەپچىقىرىشىدا ئېرىشكەن ساپ كىرىمنىڭ ئومۇمىي يىغىندىسى. ئۇ ياللانىما ئەمگەكچىلەر ھەققى، پايدا، ئىجارە كىرىمى، باج تۆلىگەندىن كېيىنكى سودا پايدىسى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ .

مىللىي تۇس < پەلس > بىرەر مىللەتكە خاس خىسلەت ياكى ئالاھىدىلىك .

مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە < پەلس > يولداش ماۋزېدۇڭ ۋە جۇڭگو كومپارتىيىسى مىللىي مەسلىنى ھەل

قىلىش ئۈچۈن ماركسىزم-لېنىنىزمنىڭ مىللەت مەسلىسى توغرىسىدىكى نەزەرىيىسىنى ئېلىمىزنىڭ كونكرېت ئەھۋالىغا تەتبىق قىلىپ تۈزۈپ چىققان تۈپ سىياسەت. بۇ سىياسەت بويىچە، ئاز سانلىق مىللەتلەر ئۆزى ئولتۇراقلاشقان رايوننىڭ چوڭ-كىچىكلىكىگە قاراپ ئاپتونوم رايون، ئاپتونوم ئوبلاست ۋە ئاپتونوم ناھىيە دەرىجىلىك ئاپتونومىيە ئورگانلىرىنى قۇرۇپ، گوۋۇيۈەننىڭ بىر تۇتاش رەھبەرلىكىدە، ئادەتتىكى يەرلىك دۆلەت ئورگانلىرىنىڭ خىزمەت ھوقۇقىنى يۈرگۈزگەندىن تاشقىرى، قانۇندا بەلگىلەنگەن ھوقۇق دائىرىسى بويىچە ئاپتونومىيە ھوقۇقىنى يۈرگۈزىدۇ .

مىللىي تىل < تىل > ئادەتتە بىرەر مىللەت ئورتاق قوللىنىدىغان تىل كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئۇ مىللەتنىڭ شەكىللىنىش جەريانىدا، مەلۇم دىئالېكتىنى ئاساس قىلىپ، شۇنىڭدەك باشقا دىئالېكتلاردىكى پايدىلىق تەركىبلەرنى قوبۇل قىلىپ شەكىللەنگەن بولىدۇ. ھەر بىر مىللەتنىڭ ئادەتتە ئورتاق تىلى بولىدۇ، لېكىن بىر تىلدا سۆزلىشىدىغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسىلا بىر مىللەت بولۇۋەرمەيدۇ .

مىللىي تىل خېلى زور تۇراقلىققا ئىگە بولىدۇ، لېكىن مەڭگۈلۈك بولمايدۇ .

مىللىي چالغۇ < مۇز > مەلۇم مىللەتنىڭ ئۆز ئىچىدە تارالغان چالغۇ-ئەسۋابلىرى. بۇنداق چالغۇ-ئەسۋابلارنى كەسپىي مۇزىكانتلارلا ئەمەس، بەلكى مۇزىكا ھەۋەسكارلىرىمۇ چالالايدۇ. مىللىي مۇزىكىلارنىمۇ كەسپىي مۇزىكانتلار ئىشلىتىدىغان چالغۇ-ئەسۋابلارغا ئوخشاش تارلىق، يەللىك ۋە ئۇرغۇلۇق (سوقما)

قىلىش ۋە كەمسىتىش قاتارلىق ئەكسىيەتچىل ھەرىكەتلىرى.

مىللىي زىددىيەت <پەلس> سىنىپىي ئېكسپىلاتاتسىيە تۈزۈمى شارائىتىدىكى بىر مەملىكەت ئىچىدىكى ھۆكۈمران مىللەتنىڭ ھۆكۈمران سىنىپى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىنغۇچى مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ياكى خەلقئارا جاھانگىرلىك بىلەن مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكەلەر ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت. **مىللىي سىياسەت** <پەلس> دۆلەتنىڭ مىللىي مەسلىنى ھەل قىلىش جەھەتتىكى سىياسىتى.

مىللىي شەكىل <ئەد> ھەرقايسى مىللەتنىڭ ئەدەبىيات-سەنئەت ئارقىلىق ئۆزىنىڭ ئىجتىمائىي تۇرمۇشىنى ئىپادىلەش جەريانىدا ئۆزىنىڭ تىل، يېزىق، مىللىي ئەنئەنە، كومپوزىتسىيە، ژانىر ۋە باشقا ھەر خىل بەدئىي ئىپادىلەش ۋاسىتىلىرىنى قوللىنىپ تەدرىجىي ھالدا شەكىللەندۈرگەن، ئۇزۇن يىللىق تارىخقا ۋە مىللىي ئالاھىدىلىككە ئىگە مۇستەقىل بەدئىي شەكلى.

مىللىي غۇرۇر <پەلس> بىرەر مىللەتنىڭ ئۆز مىللىتىنىڭ قەدىر-قىممىتىنى بىلىش ياكى بىرەر نەرسىدىن پەخىرلىنىش تۇيغۇسى، ھېسىسى.

مىللىي قەھرىمان ئۆز مىللىتىنىڭ مۇستەقىللىقى، ئەركىنلىكى ۋە مەنپەئىتىنى قوغداش ئۈچۈن چەت ئەل تاجاۋۇزچىلىرىغا قارشى ئېلىپ بېرىلغان كۈرەش يولىدا قەھرىمانلىق كۆرسەتكەن كىشى؛ سادىر پالۋان ئۇيغۇرلارنىڭ مىللىي قەھرىمانىدۇر. * لۇشۇن مەدەنىيەت سېپىدە پۈتۈن مىللەتنىڭ زور كۆپچىلىكىگە ۋەكىللىك قىلىپ، دۈشمەن

چالغۇ-ئەسۋابلىرىغا ئايرىش مۇمكىن. **مىللىي خاراكتېر** <پەلس> بىرەر ئىرق ياكى مىللەتكە ئورتاق بولغان خاراكتېر ياكى ئۇنىڭ تىپى.

مىللىي خۇسۇسىيەت <پەلس> ← **مىللىي خاراكتېر**.

مىللىي خىزمەت <پەلس> مىللىي ئىشلار ياكى مىللىي مەسلىگە ئالاقىدار خىزمەتلەر.

مىللىي دارامەت <سئىق> ماددىي ئىشلەپچىقىرىش تارماقلىرىدىكى ئەمگەكچىلەرنىڭ بەلگىلىك مۇددەت (مەسىلەن، بىر يىل) ئىچىدە يېڭىدىن ياراتقان قىممىتى، يەنى بىر يىل ئىچىدە ياراتقان ئىجتىمائىي ئومۇمىي مەھسۇلاتتىن سەرپ قىلىنغان ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى ۋە باشقا خىراجەتلەرنى تۇتۇۋالغاندىن كېيىن ئېشىپ قالغان قىسمى.

مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلاب <تارىخ> مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكە ئەللەر خەلقلىرىنىڭ جاھانگىرلىككە ۋە فېئودالىزمغا قارشى ئىنقىلابى. ئۇنىڭ بۇرژۇئازىيە رەھبەرلىك قىلىدىغىنىمۇ، پرولېتارىيات رەھبەرلىك قىلىدىغىنىمۇ بولىدۇ. مىللىي دېموكراتىك ئىنقىلاب پەقەت پرولېتارىياتنىڭ رەھبەرلىكى ئاستىدا ئاندىن ئۇزۇل-كېسىل غەلبە قازىنالايدۇ.

مىللىي رايون <پەلس> مىللەتلەر توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان رايون.

مىللىي زۇلۇم <پەلس> ھۆكۈمران مىللەت، ئېكسپىلاتاتسىيىچى سىنىپنىڭ ئۆز سىنىپىي مەنپەئىتىنى دەپ، باشقا مىللەتلەرنى ھەربىي، سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىيەت جەھەتلىرىدىن باستۇرۇش، تالان-تاراج قىلىش، نابۇت

ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپ مەدەنىيىتى ۋە ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىنغۇچى سىنىپ مەدەنىيىتىدىن ئىبارەت ئىككى خىل مەدەنىيەت بولىدۇ. ئۇ قارىمۇقارشى ئىككى سىنىپنىڭ مەنپەئىتى ۋە ئىدىيىسىنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتە مىللىي مەدەنىيەت سوتسىيالىستىك مەزمۇنغا ۋە مىللىي شەكىلگە ئىگە يېڭى مەدەنىيەت بولىدۇ. ئۇ تەرەققىي قىلىش جەريانىدا ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپلارنىڭ ئىدىيىۋى تەسىرىنى تازىلاش يولىدا توختاۋسىز كۈرەش قىلىدۇ. پۈتۈن دۇنيادا كوممۇنىزم ئەمەلگە ئاشقاندا، مىللەتلەرنىڭ مەدەنىيىتى پەيدىنپەي قوشۇلۇپ، كوممۇنىزىملىق ئورتاق مەدەنىيەتكە ئايلىنىدۇ.

مىللىي مەسىلە <پەلس> مىللىي زۇلۇمغا قارشى تۇرۇش، مىللىي ئازادلىقنى قولغا كەلتۈرۈش، مىللەتلەرنىڭ باراۋەرلىكى ۋە ئورتاق گۈللىنىشى، تەرەققىي قىلىشىنى ئىشقا ئاشۇرۇش يولىدىكى مەسىلە. تۈرلۈك تارىخىي دەۋرلەردە ئۇنىڭ خاراكتېرى ۋە مەزمۇنى تۈرلۈكچە بولىدۇ. **مىللىي مەنپەئەت** <پەلس> بىرەر مىللەتكە ئورتاق بولغان، ماددىي ۋە مەنەۋى جەھەتتىكى پايدىلىق ئامىللار. **مىللىي مۇزىكا** <مۇز> ① بىرەر مىللەت خەلقى ئارىسىدا كەڭ تارقالغان، قويۇق مىللىي پۇراق ۋە ئۆزگىچە ئۇسلۇبقا ئىگە بولغان ناخشا-قوشاق ئاھاڭلىرى. ② مىللىي چالغۇلار.

مىللىي مۇستەقىللىق <پەلس> مىللەتلەرنىڭ باشقا مىللەت ھۆكۈمران سىنىپى يۈرگۈزگەن ئېزىش ۋە قۇل قىلىش سىياسىتىنىڭ

ئىستېھكامغا ھۇجۇم قىلىپ كىرگەن ئەڭ توغرا، ئەڭ باتۇر، ئەڭ قەتئىي، ئەڭ سادىق، ئەڭ يالقۇنلۇق، مىسلى كۆرۈلمىگەن مىللىي قەھرىمان. **مىللىي كاپىتال** <پەلس> يېرىم مۇستەملىكە ۋە يېرىم فېئوداللىق دۆلەتلەردىكى ئوتتۇرا-كىچىك كاپىتال، يەنى مىللىي بۇرژۇئازىيىنىڭ ئىگىدارچىلىق قىلىدىغان كاپىتالى.

مىللىي كاپىتالىستىك ئىگىلىك <سئىق> يېرىم مۇستەملىكە ۋە يېرىم فېئوداللىق دۆلەتلەردىكى كاپىتالىستىك ئىگىلىكنىڭ بىر خىل شەكلى. ئۇ ئوتتۇرا ۋە كىچىك تىپتىكى كاپىتالىستىك كارخانىلارغا تەۋە بولىدۇ. ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى: سانى كۆپ، دائىرىسى كىچىك، باشقۇرۇلۇشى تارقاق، تېخنىكىسى قالاق ۋە ئاساسەن يېنىك سانائەت بولىدۇ.

مىللىي گىمناستىكا <تەن> بىر مىللەتنىڭ ئۆزى ئىچىدە كەڭ ئومۇملاشقان، ئۆزىگە خاس گىمناستىكا تەنھەرىكىتى. مەسىلەن، چامباشچىلىق، تەيجى، يەل گۇمپىلىرى خەنزۇلارنىڭ مىللىي گىمناستىكىسى ھېسابلىنىدۇ.

مىللىي مائارىپ <مائار> بىر مىللەتنىڭ ئۆز تەۋەسى ۋە ئۆز كىشىلىرىگە قارىتا ئېلىپ بېرىلىدىغان تەلىم-تەربىيە ئىشلىرى. **مىللىي مەدەنىيەت** <پەلس> مىللەتلەر ئۇزاق مۇددەتلىك ئىشلەپچىقىرىش كۈرىشى ۋە سىنىپىي كۈرەش داۋامىدا ياراتقان ھەم راۋاجلاندىرغان، مىللىي ئالاھىدىلىككە ئىگە مەدەنىيەت. سىنىپىي جەمئىيەتتە ئۇ مۇئەييەن جەمئىيەتنىڭ سىياسىي ۋە ئىقتىسادنىڭ ئىدىئولوگىيە جەھەتتىكى ئىنكاسى بولىدۇ ۋە ئۇنىڭ ئۈچۈن خىزمەت قىلىدۇ. ھەربىر مىللىي مەدەنىيەتتە

ئاسارىتىدىن قۇتۇلۇپ، ئۆز مۇستەقىللىقىنى ھەققىي تۈردە ئەمەلگە ئاشۇرۇشى.

مىللىي ھەرىكەت <پەلس> مىللىي زۇلۇمغا قارشى تۇرۇش، مىللىي باراۋەرلىك ۋە مىللىي مۇستەقىللىقنى قولغا كەلتۈرۈش يولىدىكى كۈرەش.

مىللىي ھېسسىيات <پەلس> بىر مىللەت كىشىلىرىنىڭ ئۆز مىللىتىنى سۆيۈش ۋە ئۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلۈش جەھەتتىكى ئورتاق ھېسسىياتى.

مىللىي ئورتاق تىل <تىل> بىر مىللەت دائىرىسىدە بىردەك قوللىنىلىۋاتقان تىل. مەسىلەن، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ مىللىي ئورتاق تىلى؛ خەنزۇ مىللىتىنىڭ مىللىي ئورتاق تىلى بولسا پۈتۈنچۇا.

مىللىي ئۇسلۇب ← **مىللىي شەكىل**: بۇ سودا بازىرىنىڭ بىناسى قويۇق مىللىي ئۇسلۇبتا تولىمۇ كۆركەم سېلىنغان.

مىللىي ئۆرپ-ئادەت <پەلس> بىر مىللەت كىشىلىرىگە ئورتاق بولغان ھەمدە ئۇزۇندىن بېرى ئىزچىل داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان تۇرمۇش ئۆرپ-ئادەتلىرى.

مىللىي ئىشلەپچىقىرىش ئومۇمىي قىممىتى <سئىق> بەزى كاپىتالىستىك دۆلەتلەر ۋە تەرەققىي قىلىۋاتقان دۆلەتلەردە ئەڭ كۆپ قوللىنىلىدىغان، ئىقتىسادىي پائالىيەتنىڭ ئومۇمىي نەتىجىسىنى ئومۇملاشتۇرۇپ ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدىغان كۆرسەتكۈچ. ئۇ بىرەر مەملىكەتتە مەلۇم مەزگىل ئىچىدە ئىشلەپچىقىرىلغان بارلىق ئاخىرقى مەھسۇلات ۋە قىلىنغان بارلىق مۇلازىمەت قىممىتىنىڭ يىغىندىسىنى كۆرسىتىدۇ.

مىللىي ئىمتىياز <پەلس> سىنىپىي

جەمئىيەتتە ھۆكۈمران مىللەتنىڭ ھۆكۈمران سىنىپى ھۆكۈمرانلىق قىلىنغۇچى مىللەتلەر ئۈستىدىن سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت قاتارلىق جەھەتلەردە ئىگە بولۇۋالغان تۈرلۈك ئالاھىدە موقۇقلار. بۇنداق موقۇقلار كۆپىنچە قانۇن ئارقىلىق بېكىتىلگەن بولىدۇ.

مىللىي ئىنقىلاب <تارىخ> مۇستەملىكە، يېرىم مۇستەملىكە ئەللەر خەلقلىرىنىڭ جاھانگىرلىكىنىڭ زۇلۇمغا قارشى ئېلىپ بارغان مىللىي ئازادلىق ھەرىكىتى.

مىللىي يېزا ئاز سانلىق مىللەتلەر توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان رايونلاردا قۇرۇلىدىغان، يېزىغا باراۋەر بولغان ئاساسىي قاتلام مەمۇرىي رايون.

مىللىيچە سۈپ. مىللىيلارغا ئائىت، مىللىيلارغا خاس: مىللىيچە كىيىم، مىللىيچە ئۇسسۇل، مىللىيچە ئۆرپ-ئادەت.

مىللىيلاشتۇرماق پ. يەرلىكلەشتۈرمەك، مىللىي تۈسكە، مىللىي پۇراققا ئىگە قىلماق: مىللىيلاشتۇرۇش بىر مىللەت ئەدەبىياتىنىڭ پىشىپ يېتىلگەنلىكىنىڭ بەلگىلىرىدىن بىرى.

مىللىيلىك «مىللىي» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: تىل - مىللەتنىڭ خاراكتېرلىق بەلگىلىرىدىن بىرى بولغاچقا، مىللىيلىك ئەڭ ئالدى بىلەن تىلدا ئايرىلىپ تۇرىدۇ.

مىلونىت ئى (<گرېك> <گېئول> ← مىلونىت جىنىسى.

مىلونىت جىنىسى <گېئول> ئۇۋۇلىپ قىر ھاسىل قىلغان دېترىتنىڭ قايتا بىرىكىشى ئارقىلىق ھاسىل بولغان تاغ جىنىسى.

مىلونىتلىق سۈپ. تەركىبىدە مىلونىت بار، مىلونىتقا ئىگە: مىلونىتلىق قۇرۇلما.

ملونىتىلىق قۇرۇلما < كېۋىل > دىنامىكىلىق ئۆزگەرگەن جىنىسنىڭ بىر خىل قۇرۇلمىسى. ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى: جىنىسلار كۈچلۈك كۈچىنىش تەسىرىدە پۈتۈنلەي پارچىلىنىپ ئىنتايىن ئۇششاق مېنېرال ئۇۋۇندىسى ۋە تالقاغا ئايلىنىدۇ. ئۇنىڭدا كۆپىنچە ئاز مىقداردا سېرىكت، خلورىد قاتارلىق يېڭىدىن پەيدا بولغان مېنېراللار بولىدۇ. ئۇ ئادەتتە ئېقىم يوللىرىغا ئوخشىشىپ كېتىدىغان لېنتىسىمان تۈزۈلمىگە ئىگە، بەزىدە ئاز مىقداردا چوڭراق لىنىزسىمان مېنېرال ئۇۋاقلرى بولىدۇ.

مىللتارىزم ئى [ر] < لات > < پەلس > تاجاۋۇزچىلىق مەقسىتىدە ھەربىي ھازىرلىقنى غالىبلىق بىلەن كېڭەيتىپ، دۆلەتنى تامامەن ھەربىي كونتروللۇق ئاستىغا قويىدىغان ئۇرۇشخۇمارلىق ئىدىيىسى، سىياسىتى ياكى تۈزۈمى. ئۇنىڭ ئەڭ يۇقىرى ھالىتى جاھانگىرلىك تارىخىي باسقۇچىدىكى فاشىزىمدۇر.

مىللتارىست ئى (ر) مىللتارىزم تەرەپدارى، مىللتارىزم سىياسىتىنى يۈرگۈزگۈچى.

مىللتارىستلىق «مىللتارىست» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى.

مىلىچ تەق. پانتقاق قاتارلىق سۇ تەركىبى كۆپ نەرسىلەرنى دەسسگەندە چىقىدىغان ئاۋاز.

مىلىچچىدە رەۋ «مىلىچ» قىلىپ، «مىلىچ» قىلغان ھالدا: ئەتىيازلىقى، پۈتۈن كوچا-كوپىلاز توغلاپ ئېرىگەن تاۋۇزدەك مىلىچچىدە بولۇپ كېتىدۇ.

مىلىچلىماق پ «مىلىچ-مىلىچ» قىلماق، «مىلىچ-مىلىچ» بولۇپ كەتمەك: مىلىچلاپ كەتكەن يەر يۈزى ئەخلەت-چاۋار بىلەن قاپلانغانىدى.

مىلىچىمال ئى (مىلىچ+مال) يىپ-يىڭنە، تارغاق، سۈزگۈچ، سويۇن قاتارلىق ئۇششاق-چۈششەك ماللار: مەسچىتنىڭ بىقىنىدىكى مىلىچىمال دۈكىنىنىڭ ئىشىكى ئوچۇق ئىدى.

مىلىچىمالچى ئى. مىلىچىمال سودىگىرى، مىلىچىمال ساتقۇچى.

مىلىق تەق. نەرسىلەرنىڭ سۈيى چىقىپ بوشاپ، يۇمشاپ كەتكەن ھالىتى.

مىلىقىدە رەۋ «مىلىق» قىلىپ، «مىلىق» قىلغان ھالدا: يۇمشاپ مىلىقىدە بولۇپ قالماق. **مىلىقىماق** پ. يۇمشاپ كەتمەك، بوشاپ كەتمەك.

مىلىق-مىلىق «مىلىق» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: قازاندىكى گۆش پىشىپ، مىلىق-مىلىق بولۇپ كەتكەنكەن.

مىلىك ئى (پ) چىش يىلتىزى ئورۇنلاشقان گۆش.

مىلىمەك پ. بىرەر نەرسىنى ئۇۋاق، بوتقىسىمان نەرسىلەرگە تەگكۈزمەك، تىقماق، سۈركىمەك: مىلەپ يېگەن مېھماندىن قورق (ماقال). * موللام مىس سىياھاندىكى قوبۇق قارا سىياھقا قومۇش قەلەمنى مىلەپ خەت يېزىۋاتاتتى.

مىليارد سان (ر> فران) يۈز مىليوننىڭ ئون قېتىم قوشۇلۇشىدىن ھاسىل بولغان سان.

مىليون سان (ر> فران) يۈز مىڭنىڭ ئون قېتىم قوشۇلۇشىدىن ھاسىل بولغان سان.

مىليونلاپ رەۋ. مىليونلارچە، مىليون-مىليون، نۇرغۇنلىغان، سان-ساناقسىز: مىليونلاپ ئىزباسارلارنى تەربىيەلەش ئۈچۈن نەپەستىن توختىغۇچە ئىشلەش كېرەك.

مىليونلىغان سۈپ. نۇرغۇنلىغان، كۆپلىگەن: مىليونلىغان كىشىنىڭ ئورتاق تىرىشچانلىقى

بولسا، ئىنقىلاب ئىشلىرىنىڭ غەلبە قازىنىشىدىن ئۈمىد كۈتكىلى بولمايدۇ.

مىليونېر ئى (ر>فران) مىليون بىلەن ھېسابلانغان بايلىققا ئىگە كىشى.

مىسكا ئى (ر>گرېك) <ئۇس> ① ھېس-تۇيغۇ، ئىچكى كەيپىيات قاتارلىقلارنى ئىپادىلەشچى يۈز مۇسكۇللىرى ھەرىكىتى؛ پىكرىنى مىسكا ئارقىلىق ئىپادىلەش. ② ھېس-تۇيغۇ ۋە كەيپىياتلارنى يۈز مۇسكۇللىرى ھەرىكىتى ئارقىلىق ئىپادىلەش سەنئىتى؛ مىسكا ئۇستى ئارتىس.

مىنا ئى (ر>فران) <ھەرب> بىر خىل پارتلىتىش قورالى. كۆپ چاغلاردا يەرگە كۆمۈلىدۇ، ئۇنىڭغا ئالاھىدە ئوت ئېلىش قۇرۇلمىسى ئورنىتىلغان بولىدۇ.

مىنا تازىلاش <ھەرب> يەر ۋە سۇ ئاستىدىكى مىنالارنى تازىلاش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

مىنا تازىلىغۇچى پاراخوت <ھەرب> سۇ مىناسىنى ئىزدەيدىغان ۋە تازىلايدىغان ھەربىي پاراخوت. ئۇنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى توسالغۇ بولۇپ تۇرغان سۇ مىنالارنى تازىلاپ، مىنا ئورۇنلاشتۇرۇلغان رايوندىن يول ئېچىپ، پاراخوتلارنىڭ بىخەتەر يۈرۈشىگە كاپالەتلىك قىلىشتىن ئىبارەت.

مىنا ئۇرۇشى <ھەرب> مىنا ئارقىلىق دۈشمەن بىلەن جەڭ قىلىدىغان بىر خىل ئۇرۇش.

مىنالاتماق «مىنالماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مىنالاشتۇرماق «مىنالاشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مىنالاشتۇرۇلماق «مىنالاشتۇرماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مىنالاشماق ① «مىنالماق» پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى. ② مىنا كۆمۈلمەك، ياكى ئورۇنلاشتۇرۇلماق.

مىنالماق پ. مىنا كۆمىمەك، مىنا ئورناتماق؛ ھەممە يەرنى مىنالاپ بولدۇق، تېز چىكىنەيلى. **مىنامىيوت ئى** (ر) <ھەرب> زەمبىرەك ئوقى ئاغزىدىن قاچىلىنىدىغان، ئەگرى لىنىيە بويىچە ئېتىش ئاساس قىلىنىدىغان بىر خىل زەمبىرەك. ئۇ توسالغۇلارنىڭ كەينىدىكى نىشانلارنى ۋەيران قىلالايدۇ. ستۋولى قىسقا، ئېتىش مۇساپىسى بىرقەدەر يېقىن، ئۆزى يېنىك، چاققان، ئىشلىتىشكە قولايلىق بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە.

مىنامىيوتچى ئى. مىنامىيوت ئاتىدىغان ئەسكەر.

مىندۈرمەك «مىنمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ كەنجى ئوغۇل ئانىسىنى مىندۈرگەن قېچىرنى باينىڭ خامىغا ھەيدەپ قويۇپتۇ.

مىندۈرۈشمەك «مىندۈرمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى؛ ئۇلار قىزنى ئاتقا مىندۈرۈشتى.

مىندۈرۈلمەك «مىندۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ تۆگىگە ئىككى كىشى بىرى ئوك، بىرى تەنۈر مىندۈرۈلگەن بولۇپ، ئۇلارنىڭ پۇتلىرى تۆگىنىڭ تۆشى ئارقىلىق مەھكەم باغلانغانىدى.

مىنگە شتۈرمەك ① «مىنگە شىمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ سەمەت ئاتنىڭ ئارقا-ئالدىغا ئىككى بالنى مىنگە شتۈرۈپ كېلىۋاتاتتى. ② ئارتىلدۇرماق، ئالماشتۇرماق (پۇت ھەققىدە)؛ مەمەت ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ پۇتلىرىنى مىنگە شتۈردى.

مىنگە شتۈرۈلمەك «مىنگە شتۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

مىنگە شىمەك پ. ئات-ئۇلاغ، ۋېلىسىپت،

ئۇنىڭغا يېگۈزگەن بىر چىشلەم كەكلىك گۆشىنى مىننەت قىلىپ، ئاغزى بېسىلماي كاپشىپ چىقتى. **مىننەتخور** سۈپ (ئەپ) قىلغان ئىشى ئۈچۈن مىننەت قىلىدىغان، مىننەت قىلىشقا ئامراق؛ ئۇ چىغرىقى غىچىرلاپ ئايلىنىۋاتقان قۇدۇق بېشىغا توپلىنىپ، مىننەتخور تەقسىماتچى بولۇپ بېرىۋاتقان سۈنى ئېلىۋاتقانلارغا قىزىقىش بىلەن قاراپ تۇراتتى.

مىننەتدار ئى (ئەپ) بىراۋنىڭ قىلغان ياخشىلىقى ۋە خىزمەتلىرىدىن رازى ۋە مەمنۇن؛ بۇنى ئاڭلىغان پادىشاھ ياغاچچىدىن ناھايىتى مىننەتدار بولۇپ كېتىپتۇ. **مىننەتدار بولماق** باشقىلارنىڭ قىلغان خىزمىتى ۋە ياخشىلىقلىرىدىن رازى ۋە مەمنۇن بولماق؛ بوۋاي مىننەتدار بولۇپ رەھمەت ئېيتىۋىدى، يىگىت ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلدى.

مىننەتدارچىلىق ئى ← **مىننەتدارلىق**؛ شانپاز موماينىڭ بەرگەن ياردىمى ۋە قىلغان ياخشىلىقلىرى ئۈچۈن مىننەتدارچىلىق بىلدۈرۈپ كەتمەكچى بولۇپتۇ.

مىننەتدارلىق «مىننەتدار» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ ئېلى مىننەتدارلىق بىلەن ئۇنىڭ قوللىرىنى سىقتى.

مىننەتسىز سۈپ. مىننەتتى يوق، مىننەت قىلماي؛ مىننەتسىز ئىش. * ئۇ قەدىمى يەتكەنلىكى جاينىڭ ھەممىسىدە ھالال تەرىنى مىننەتسىز تۆككەندى.

مىننەتلىك سۈپ. مىننەتتى بار، مىننەت قىلىنغان؛ ئىشلەپ يېگەن لەززەتلىك، تىلەپ يېگەن مىننەتلىك (ماقال). * مىننەتلىك ئېشىڭدىن قارىمىنىڭ ئېچى ياغشى (ماقال). **مىنۇت** مىق (ر-لات) ① بىر مىنۇتتىن ئاتىشتىن بىر ئۇلۇشىگە تەڭ بولغان ۋاقىت ئۆلچەم بىرلىكى؛ دەققە: بەش مىنۇتتىن كېيىن ئايروپىلان يەرگە قوندى.

موتسىكىلت قاتارلىقلارغا ئىككىدىن ئارتۇق ئادەم مىنمەك؛ مىنگەن ياكى ئۇنىڭغا يېقىن ھالەتتە ئولتۇرماق؛ ئات كەينىگە مىنگەشمە، مىنگەشكەندىن كېيىن ئۈندىمە (ماقال). * ئەپەندىم ئوغلى بىلەن بىر ئېشەككە مىنگىشىپ بازارغا بېرىپتۇ.

مىنگەن ئېتىغا قۇم ئارتىدىغان ئۆزىنىڭ ئېتىغا ئۆزى توسقۇنلۇق قىلىدىغان؛ مۇنداق قىلىشىڭىز مىنگەن ئېتىغا قۇم ئارتىدىغان ئادەملەرگە ئوخشاش ئۆزىڭىزگە ئۆزىڭىز بىرمۇنچە قىيىنچىلىقلارنى پەيدا قىلىسىز.

مىنگو ئى (خەن) <تارىخ> جۇڭخۇا مىنگو، يەنى مەملىكىتىمىزنىڭ يېقىنقى زامان تارىخىدىكى 1912-يىلدىن تارتىپ، 1949-يىلىغىچە بولغان مەلۇم دەۋرى. بۇ دەۋردىكى ھاكىمىيەت ئىلگىرى-كېيىن شىمالىي مىلىتارىستلار ۋە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى تەرىپىدىن تارتىۋېلىنغان. **مىنمەك** پ ① بىرەر نەرسىنىڭ ئۈستىگە (كۆپىنچە ئات-ئۇلاغ، ۋېلىسىپت، موتسىكىلت قاتارلىقلارغا) ئىككى پۇتىنى ئىككى ياققا ساڭگىلىتىپ ئولتۇرماق؛ ئاتقا، مىنمەك. ۋېلىسىپتكە مىنمەك. ② كۆچمە. ئېزىشمەك، چىقماق (ھوقۇق ھەققىدە)؛ باي ناھايىتى مەنسەپپەرەس ئادەم ئىكەن، ئۇ بىرەر مەنسەپنىڭ چوققىسىغا مىنگۈسى كەلسۇ ھېچ يولىنى تاپالماپتۇ.

مىننەت ئى (ئە) قىلغان ياخشىلىقنى كۆز-كۆز قىلىش، داملاش، يۈزىگە سېلىش ياكى باشقىلارغا دەپ يۈرۈش؛ مىننەت قىلماق. * مېھنەتتىن قاچما، مىننەتتىن قاچ (ماقال). * يېتىم ئۆز ئېشىنى يەيدۇ، كىشىنىڭ مىننەتتىن تارتىدۇ (ماقال).

مىننەت قىلماق قىلغان ياخشىلىقنى داملىماق، يۈزىگە سالماق، ياكى باشقىلارغا دەپ يۈرمەك؛ ئاباق ئەتكەن

② < مات > بىر گرادۇسنىڭ ئاتمىشتىن بىر ئۈلۈشىگە تەڭ بولغان ياي ياكى بۈلۈك ئۆلچەم بىرلىكى (ئادەتتە رەقەمنىڭ ئوڭ تەرەپىنىڭ ئۈستۈنكى بولۇشىغا قويۇلىدۇ. بەلگىسى « - ») : بۇ بۈلۈك 30' 60° ئىكەن. ③ < جۇغ > بىر گرادۇسنىڭ ئاتمىشتىن بىر ئۈلۈشىگە تەڭ بولغان كەڭلىك ياكى ئۇزۇنلۇق ئۆلچەم بىرلىكى (بەلگىسى يۇقىرىقىغا ئوخشاش). ④ كۆچمە. قىسقا مۇددەت؛ بىردەم، بىر ئاز؛ بىر منۇت ساقلاڭ. * ئۇ بىر منۇتتۇ تۇرمىدى.

منۇت-سېكۇنت ① منۇت ۋە سېكۇنت: ئۇ ئۆزگىنىشتە ئەلاچى بولۇپ منۇت-سېكۇنتتىمۇ قەدىرلەيتتى. ② كۆچمە. ئازغىنا، قىسقىغىنە؛ ئۇلارنىڭ ئىلىم-پەندىكى مۇۋەپپەقىيەتلىرىنىڭ ھەممىسى منۇت-سېكۇنت ۋاقتىنىمۇ قەدىرلىگەنلىكىدە.

منۇتلىق سۈپ ① مەلۇم منۇت كېتىدىغان، مەلۇم منۇتتا بولىدىغان: 15 منۇتلىق ئىش. ② قىسقىغىنە ۋاقتتا، بىردەمدە بولىدىغان: ۋۇي ئاكا، بۇ نەچچە منۇتلىق ئىشقا، نېمانچە قىلىسىز ئەمدى؟

منۇس ئى (ر) لات ① < مات > ئېلىش بەلگىسى (-) نىڭ نامى. ② مىقدارنىڭ مەنپىيلىكىنى ياكى تېمپېراتۇرنىڭ نۆلدىن تۆۋەنلىكىنى ئىپادىلەيدىغان سۆز: منۇس 20. منۇس 30.

منۇس ئالامىتى < مات > ئېلىش ئەمىلى ياكى مەنپىي ساننى ئىپادىلەيدىغان بەلگە (-).

منۇس بەلگىسى < مات > ← منۇس ئالامىتى.

منېرال (ر) فرانسىيە < گېئول > ① ئى. يەر پوستىدا ساقلانغان تەبىئىي بىرىكمىلەر ۋە ئاز ساندىكى تەبىئىي ئېلېمېنتلار.

ئۇنىڭ كۆپ ساندىكىلىرى قاتتىق ماددىلار (مەسىلەن، تۆمۈر رۇدىسى، كۆمۈر قاتارلىقلار)، بەزىلىرى سۇيۇقلۇق (مەسىلەن، نېفىت قاتارلىقلار) ياكى گازلار (مەسىلەن، تەبىئىي گازلار) دۇر. ② سۈپ. تەبىئىي خىمىيەلىك بىرىكمە ياكى ئېلېمېنتلارغا ئائىت، شۇنداق ئېلېمېنت ياكى بىرىكمىلەردىن ئىبارەت بولغان، تەركىبىدە شۇنداق ئېلېمېنت ياكى بىرىكمىلەر بار: منېرال تۇز. منېرال سۇ. منېرال ئوغۇت.

منېرال بۇلاق < گېئول > سۈيىدە كۆپ مىقداردا منېرال ماددىلار ئېرىگەن بۇلاقلار. بۇنداق بۇلاقلارنىڭ ھەممىسى ئارىشاڭلاردۇر. منېرال بۇلاقلارنىڭ تۈزۈلۈك بۇلاق، تۆمۈرلۈك بۇلاق، گۈڭگۈرتلۈك بۇلاق قاتارلىق تۈرلىرى بار. بەزى منېرال بۇلاقلاردىن گېسەل داۋالاشتا پايدىلانغىلى بولىدۇ.

منېرال ياختا < خىم > رۇدا ۋە كان داشىقاللىرىدىن ئىشلەنگەن تاللىق ماتېرىيال. ئىسسىققا چىداملىق. سوغۇق، ئىسسىق ۋە ئاۋازنى توسۇش خۇسۇسىيىتى ياخشى بولغاچقا، سانائەت ۋە قۇرۇلۇشلاردا كۆپ ئىشلىتىلىدۇ.

منېرال تۇز < خىم > تەركىبىدە منېرال ماددىلار مول بولغان تۇزلار.

منېرال دەۋرى < گېئول > ئوخشاش بىر گېئولوگىيەلىك تەسىرنىڭ ئوخشاش بولمىغان باسقۇچىدا شەكىللەنگەن ئوخشاش تۈردىكى منېراللار ئارىسىدىكى ئىلگىرى-كېيىنلىك مۇناسىۋىتى. ئەڭ بۇرۇن ھاسىل بولغىنى بىرىنچى دەۋر، ئۇنىڭدىن كېيىن تەرتىپ بويىچە ئىككىنچى دەۋر، ئۈچىنچى دەۋر دېيىلىدۇ.

سۈپە ئىدىشى: مىنېراللانغان جىنىس.
مىنېراللانغان جىنىس < گېئول > تەركىبىدە
 مېتال ياكى باشقا مىنېراللار (مەسىلەن،
 مەرمەر، سېغىز تاختا تاش، نېفىت
 قاتارلىقلار) بولغان جىنىسلار.
مىنېراللانماق پ. مىنېرال ماددىلارنى ئۆز
 تەركىبىگە قوشۇلۇۋالماق.

مىنېراللىق سۈپ. تەركىبىدە مىنېرال ماددىلار
 بولغان: مىنېراللىق بۇلاق. مىنېراللىق كۆل.
مىنېراللىنىش « مىنېراللانماق » پېئىلىنىڭ
 يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: مىنېراللىنىش
 دەرىجىسى.

مىنېراللىنىش دەرىجىسى < گېئول > يەر
 ئاستى سۈيىدىكى ھەرخىل ئېلېمېنتلارنىڭ
 ئىئونلىرى، مولېكۇلىلىرى ۋە خىمىيىلىك
 بىرىكمىلىرىنىڭ ئومۇمىي مىقدارى. ئادەتتە
 مەلۇم ھەجىمدىكى سۇنى $105^{\circ}\text{C} - 110^{\circ}\text{C}$
 تېمپېراتۇرىدا پارلاندۇرغاندىن كېيىن
 قالغان دۇغ ئېغىرلىقىغا قاراپ ھۆكۈم
 قىلىنىدۇ. ئادەتتىكى ئۆلچەم بىرلىكى $\text{g}/1$
 ياكى $\text{mg}/1$. مىنېراللىنىش دەرىجىسىنىڭ
 چوڭ-كىچىكلىكىگە قاراپ يەر ئاستى
 سۇلىرى: تۈزسىز سۇ، سەل شورلۇق
 سۇ، شورلۇق سۇ، تۈزۈلۈك سۇ، شاكراپ
 سۇ دەپ بەش تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

مىنېرالوگرافىيە ئى (ر) < گېئول > رۇدىلارنى
 مىنېرالوگرافىيىلىك مىكروسكوپتا تەتقىق
 قىلىدىغان پەن. ئۇنىڭ تەتقىقات مەزمۇنى
 ئاساسلىقى: رۇدىنىڭ مىنېرال تەركىبى
 (تۇتۇق مىنېراللار ئاساس قىلىنىدۇ)،
 قۇرۇلمىسىنىڭ تۈزۈلۈش ئالاھىدىلىكى ۋە
 رۇدىلارنىڭ زامان، ماكان جەھەتتىكى
 يېتىلىش قانۇنىيىتى قاتارلىقلارنى تەتقىق
 قىلىش، كان ياتىمىسىنىڭ شەكىللىنىش
 سەۋەبىنى بېكىتىشكە ياردەم بېرىش،

مىنېرال سۇ < گېئول > تەركىبىدە بەزى
 ئالاھىدە تەركىبلەر، گاز ۋە باشقىلار
 بولغان، تېمپېراتۇرىسى بىرقەدەر يۇقىرى،
 داۋالاش رولىغا ئىگە يەر ئاستى سۈيى.
مىنېرال شەكلى < گېئول > مىنېرالنىڭ
 يەككە كرىستالى، رەتلىك، تۇتاش پەيدا
 بولغان كرىستال ۋە قۇراشمىسىنىڭ تاشقى
 شەكىل ئالاھىدىلىكى.

مىنېرال قۇراشمىسى < گېئول > ئۆزئارا
 گىرەلىشىپ ئۆسكەن مىنېرال كرىستال
 دانچىلىرى شەكىللەندۈرگەن ئارىلاشما
 گەۋدە. « يەككە مىنېرال قۇراشمىسى »
 ۋە « كۆپ مىنېرال قۇراشمىسى » دەپ
 بۆلۈنىدۇ. ئاۋۋالقىسى بىر خىل مىنېرال
 كرىستال دانچىلىرىدىن تەشكىللەنگەن
 (مەسىلەن، مەرمەر)، كېيىنكىسى
 بىرنەچچە ئوخشىمىغان مىنېراللاردىن
 تەشكىللەنگەن (مەسىلەن، گرانىت
 جىنىس).

مىنېرال كۆل < گېئول > ئېرىشچان تۈز
 مىقدارى %35 تىن ئاشىدىغان كۆل.
 بۇنداق كۆل سۈيىنىڭ تەركىبىدە ئاش
 تۇزى، ناترىي سۇلفات، ماگنىي سۇلفات،
 سودا قاتارلىقلار بار. ئۇ ئاساسلىقى
 قۇرغاق رايونلارغا جايلىشىدۇ. مىنېرال
 كۆلنىڭ قويۇلغان گالوگېنلىق سۈيىدىن
 بروم، يود، كالىي تۇزى، ماگنىي تۇزى
 قاتارلىق سانائەت خام ئەشياىلىرىنى
 ئايرىۋېلىشقا بولىدۇ.

مىنېرال ماددا < گېئول > ← مىنېرال.
مىنېرال ئوغۇت < خىم > تەركىبىدە
 ئۆسۈملۈك ئۈچۈن زۆرۈر ھەمدە ئوزۇقلۇق
 قىسمىنى يۇقىرى ئېلېمېنتلار بولغان مىنېرال
 ماددىلار.

مىنېراللانغان « مىنېراللانماق » پېئىلىنىڭ

دەرىجىسى 0.01 مىللىمېتىرغا يېتىدۇ.
مېھلىيا ئى (لات) < بوت > ← **مېھلىيا چاتقىلى**.
مېھلىيا چاتقىلى < بوت > ماگنولوگىيە ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۈرىدىن تۇرىدىغان چاتقال. يوپۇرمىقى تېرىلەشكەن، سوقچاق ياكى تە تۈر تۇخۇم شەكىللىك. گۈلى يالغۇز، تولۇق ئېچىلمايدۇ، رەڭگى سېرىق، سۆسۈن قىزىل، خۇش بۇي پۇراقلىق، مەنزىرە ئۆسۈملۈكى. ئۇنىڭدىن پۇراقلىق ماي ئاجرىتىپ ئېلىشقا بولىدۇ، ئادەتتە پەمىل چايغا ئارىلاشتۇرۇپ چاينىڭ پۇرىقىنى ياخشىلاشقا ئىشلىتىلىدۇ.

مىياڭلاشماق پ ← **مىياۋلاشماق**.
مىياڭلىماق پ ← **مىياۋلىماق**: شۇ زامان مۇشۇك مىياڭلىدى، ئارقىدىنلا ئۇنىڭ قاچقان ئاۋازى ئاڭلاندى.

مىيانە سۈپ. دىئال ① يامان. ② يېقىمىز، كۆرۈمىز.

مىيانىياز ئى. تامدىن بۆرتۈپ چىققان تۈز تەكچە.

مىيانىدۈك ئى. تۇرۇمچاقنىڭ تۆمۈر يېككە ئورنىتىلغان كىچىك غالىتىكى.

مىيانىسال ئى. دىئال. سۇلۇق ھەم يوغان كۆك شاپتۇل.

مىياۋ تەق. مۇشۇك مىياۋلىغاندا چىققان ئاۋاز.
مىياۋلاشماق «مىياۋلىماق» پېئىلىنىڭ تۆمۈك دەرىجىسى: ئايۋىنىڭدا ئاسلانلار، مىياۋلىشىپ يىغلايدۇ.

مىياۋلىماق پ «مىياۋ» قىلغان ئاۋازنى چىقارماق، مىياڭلىماق: ئاسلانمۇ خۇددى مېھرىباننى تاپقانداك رەناغا ئەكىلەپ مىياۋلاشقا باشلىدى. * ئۆي خۇددى گۆردەك جىمجىت بولۇپ، پەقەت ئاچ قالغان مۇشۇكلا مىياۋلايتتى.

مىيۇ ئى (لات) < زونول > ← **مىيۇ بېلىقى**.
مىيۇ بېلىقى < زونول > بىر خىل بېلىق.

گېئولوگىيەلىك چارلاشقا يېتەكچىلىك قىلىش ۋە رۇدىنى تېخنىكىلىق پېشقىلاپ ئىشلەشكە باھا بېرىش قاتارلىقلار.

مىنېرالوگىيە ئى (ر) < گېئول > مىنېرالنىڭ خىمىيەلىك تەركىبى، ئىچكى قۇرۇلمىسى، ھالىتى، خۇسۇسىيىتى، ھاسىل بولۇش سەۋەبى، يېتىش ھالىتى، ئورتاق ھاسىل بولۇپ بىرىكىشى، ئۆزگىرىش شارائىتى، ئىشلىتىلىشى ھەم ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى ئۆزئارا باغلىنىشىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

مىنىبۇس ئى (فران) كىچىك ئاپتوبۇس.
مىنىستىر ئى (ر) (فران) مىنىستىرلىككە رەھبەرلىك قىلغۇچى ھۆكۈمەت خادىمى.

مىنىستىرلىك ئى ① مەركىزىي ھۆكۈمەتنىڭ ساھەلەر بويىچە بۆلۈنگەن ۋە مىنىستىر باشچىلىقىدىكى ئورگىنى. ② مىنىستىرنىڭ ۋەزىپىسى ۋە ئىشى.

مىنىشلىك سۈپ. مەخسۇس مىنىدىغان، مىنىشكە ئەپلىك، مىنسە ئادەم ھۇزۇرلىنىدىغان: مىنىشلىك ئات.

مىنىشمەك «مىنمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: تاڭ ئاتقاندىن كېيىن، ئىككىسى ئاتلىرىغا مىنىشىپ قەسىرگە كېتىپتۇ.

مىنىمۇم سۈپ (ر) < لات > ئەڭ ئاز، ئەڭ كىچىك مىقدار: مىنىمۇم دەرىجە.

مىنىمۇم قىممەت < مات > فۇنكسىيەنىڭ مەلۇم بىر نۇقتىدىكى ھەمدە شۇ نۇقتا ئەتراپىدىكى ھەرقانداق بىر نۇقتىدىكى قىممىتىدىنمۇ كىچىك بولغان قىممىتى.

مىنىپېتىر ئى (ر) < لات > < فز > زىللىق دەرىجىسى ئىنتايىن يۇقىرى بولغان بىر خىل ئۆلچەش ئەسۋابى. سترېلكا ۋە سائەت تەخسىسىدىن تۈزۈلىدۇ. پىشاڭنىڭ پىرىنسىپى بويىچە ئىشلەيدۇ. زىللىق

تىل. بۇ تىل خەنزۇ-زاڭزۇ تىللىرى سىستېمىسى مياۋزۇ-ياۋزۇ تىللىرى تۈركۈمىنىڭ مياۋزۇ تىللىرى تارمىقىغا كىرىدۇ. ئاساسەن مەملىكىتىمىزنىڭ گۇيجۇ، يۈننەن، خۇنەن، گۇاڭشى، سىچۈەن قاتارلىق ئۆلكە-ئاپتونوم رايونلىرىدا قوللىنىلىدۇ. چەت ئەللەردىن يەنە ۋيېتنام، لائوسلاردىمۇ ئىشلىتىدىغانلار بار.

مياۋزۇچە ① سۈپ. مياۋزۇ خەلقىگە، ئۇنىڭ تىل-يېزىقى، ئەدەبىياتى ۋە مەدەنىيىتىگە ئائىت: مياۋزۇچە ئۇسسۇل. مياۋزۇچە ئادەت. ② ئى. مياۋزۇ تىلى: ئۇ مياۋزۇچىنى ناھايىتى ياخشى سۆزلەيدۇ. ③ رەۋ. مياۋزۇ تىلى ۋە يېزىقىنى ئىشلىتىپ، مياۋزۇ تىلىدا: مياۋزۇچە سۆزلىمەك.

مياۋزۇلار ئى <ئىرق> مياۋزۇ مىللىتى، مياۋزۇ خەلقى، ئۇلار ئاساسەن ئېلىمىزنىڭ گۇيجۇ، خۇنەن، يۈننەن گۇاڭشى، سىچۈەن، گۇاڭدۇڭ، خۇبېي قاتارلىق ئۆلكە-ئاپتونوم رايونلىرىغا تارقىلىپ ئولتۇراقلاشقان. چەت ئەللەردىن يەنە ۋيېتنام، لائوسلاردىمۇ بىرقىسىم مياۋزۇلار بار.

تېنى ئۇزۇن، سەل ياپىلاق، رەڭگى قوڭۇر، ئېغىزى چوڭ ھەم سەل يانتۇ، قۇيرۇق ئۈزگۈچسى قوزۇق شەكلىدە كېلىدۇ. دېڭىزدا ياشايدۇ.

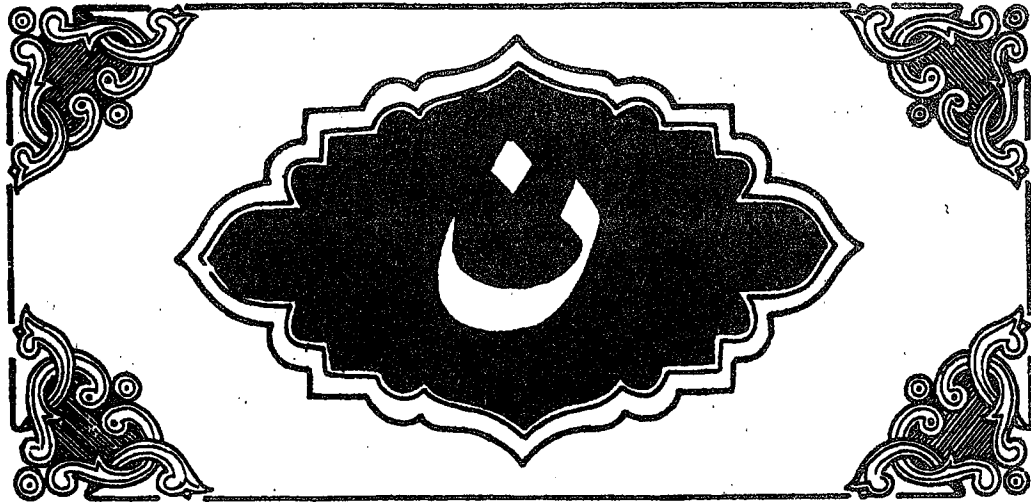
مىيۇتون ئى (ئىنگ) <فىز> لېپتونلارنىڭ بىر خىلى. ئۇ مۇسبەت زەرەتلىك $+e$ ۋە مەنپىي زەرەتلىك $-e$ لەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. زەرەت مىقدارى ئېلېكتروننىڭكى بىلەن ئوخشاش، ماسسىسى ئېلېكترون ماسسىسىنىڭ 207 ھەسسىسىگە تەڭ.

مىيىق ئى. ئېغىزنىڭ بۇرجىكى.

مىيىقىدا كۈلمەك ئۇنىنى چىقارماي ئېغىزنىڭ بۇرجىكىدە كۈلمەك: ئالىم مىيىقىدا كۈلۈپ، قولىدىكى قەلەمنى قەغەز ئۈستىگە قويۇپ گەۋدىسىنى كۆتۈردى. * شەۋكەت يەنە مەسخىرە ئارىلاش مىيىقىدا كۈلۈپ، ئۆيىنىڭ ئىچىدە ئۇ ياقىتىن بۇ ياققا مېڭىشقا باشلىدى.

مياۋزۇ ئى <ئىرق> مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى.

مياۋزۇ تىلى <تىل> مياۋزۇلار ئىشلىتىدىغان

تۆلۈمتۆك قېرى نائەھلىك قىلۋاتقان ئوخشايدۇ. **ناباپ** سۈپ (پ) ① باپ كەلمەيدىغان، مۇۋاپىق ئەمەس، نامۇۋاپىق، ماس ئەمەس؛ يېزىقچىلىقتا ماھارەت يېزىشتا ئەمەس، بەلكى ناباپ جايلارنى قىسقارتىۋېتىشتە. ② يۈرۈش-تۇزۇشى، قىلقى يامان، يارىماس؛ بۇزۇق، ئەسكى؛ سىدىق ناباپ بالا بولدى. ئۆپنى ئۇنىڭغا بەرگىنىمىز بىلەن ئاز ئۆتمەي ۋەيران قىلىۋېتىدۇ. || ھەر ھالدا يەتتە ئۆلچەپ بىر كەس، لايىقنىڭ يەنە ناباپلاردىن بولۇپ قالسۇن!

ناباتات ئى (ئە) كونا. ئۆسۈملۈكلەر: تەلىم-تەربىيە ئالدۇق دەپ، ئاغزىغا كەلگەننى جۆيلىشىدۇ! ناباتات بىلەن ئىنسان ئوخشامدۇ؟ ئىنسان دېگەننىڭ جېنى بار، ناباتاتنىڭ جېنى يوق. كەلتۈرگەن مەسلىنى قارا.

نابور ئى (ر) مەتبەئەچىلىكتە تېكىستكە مۇۋاپىقلاشتۇرۇپ تىزىلغان ھەرپ ۋە ھەرپ تىزىش ئىشى: نابور بۆلۈمى. نابور

ن ① ئۇيغۇر ئېلىپبەسىنىڭ 23-ھەرپى. ② رەت تەرتىپى جەھەتتە 23-نى كۆرسىتىدۇ.

نائادىل سۈپ. ئادىل بولمىغان، ئادىل ئەمەس، ئادالەتسىز: ئۆزىنىڭ ئەيىبىنى سۆزلىمەك ئاسان، ئاسان ئەمەس سۆكۈش ئۆزىنى ئانچە. دۇنيادا بولمايتتى نائادىل كىشى، ئۆز پېشانىسىنى سىلسا بارچە.

نائەھلىي سۈپ (پ-ئە) پەس، ۋىجدانسىز، ئىپلاس: — ھۇ نائەھلىي، ئىنساپسىز ئوغرىلار! كۈچۈكۈم-كۈچۈكۈم دېسە... ھەددىڭلاردىن ئېشىپ كېتىۋاتسىلەر! — دېدى ھېلىقى كىشى ئاچچىقىغا پايلىماي. || نائەھلىيلەر شۇ كەمدە، ئىچى ئادا ھالىغا. تۆھمەت توقۇپ ئۈستۈمدىن، ئەزىز قىلىپتۇ دارىنىغا.

نائەھلىيلىك ئى. پەسلىك، ئىپلاسلىق، ۋىجدانسىزلىق: «بالا كەلسە قوشلاپ كېلىدۇ، بىر-بىرىنى باشلاپ كېلىدۇ» دېگەندەك، مۇسبەت ئۈستىدە تۇرغانلىرىدا مەركەزىدە دېگەن

يۇيۇنمىغان؛ بۇزۇق، شاللاق؛ ناپاك ئايالى سۆرەپ يۈرسەك قانداق بولۇر، - دەيدى ئۇ. * «ئىككى مۆلچەر» كالىتىكى ئويىنىتىپ ئۈستۈمدە، ئۇ، چاپلىدى «ناپاك، سېسىق» دەپ قاپقارا تۆھمەت ماڭا. ③ كۆچمە. يامان ئىللىتى بار. چىرىك، بولمىغۇر: مەن ئامالسىز ئۇنىڭ بىلەن ئاشۇنداق ناپاك، ئوغرىلارچە تىل بىرىكتۈرۈشكە مەجبۇرمەن. * ئەي ئوغۇل، ئۆزۈڭنى ناپاك ئىشلاردىن تارتقىن.

ناپاكلىق «ناپاك» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: پاك بول، ناپاكلىق ئادەمنى خاندۆەيران قىلىدۇ.

ناپور ئى (ر) <سۇ> بىرلىك ئېغىرلىقتىكى ئېقىن سۇنىڭ مېخانىكىلىق ئېنېرگىيىسى. بىرلىكى ئۇزۇنلۇق ئۆلچىمى ياكى ئېگىزلىك ئۆلچىمى بويىچە ئېلىنىدۇ. سۇنىڭ ئىچىدىكى مەلۇم بىر نۇقتىنىڭ ئومۇمىي ناپورى $H_s = Z + \frac{p}{\rho} + \frac{v^2}{2g}$ بولۇپ، ئۇنىڭدىكى: H_s ئومۇمىي ناپور؛ Z مەلۇم بازىس يۈزىدىن شۇ نۇقتىغىچە بولغان ئېگىزلىك، بۇ ئادەتتە ئېگىزلىك ناپورى ياكى ئېتىمىكا ناپورى دېيىلىدۇ؛ p شۇ نۇقتىدىكى بىرلىك مەيدانغا چۈشكەن سۇيۇقلۇق بېسىمى؛ r سۇيۇقلۇقنىڭ چېقىشتۇرما ئېغىرلىقى؛ $\frac{p}{\rho}$ بېسىم ناپورى دېيىلىدۇ؛ v سۇيۇقلۇقنىڭ شۇ نۇقتىدىكى ئېقىش سۈرئىتى؛ g ئەركىن چۈشكەن جىسىمنىڭ تېزلىنىشى؛ $\frac{v^2}{2g}$ سۈرئەت ناپورى دېيىلىدۇ. **ناپور خوراش** <سۇ> بىرلىك ئېغىرلىقتىكى ئاقار جىسىمنىڭ ئېقىش جەريانىدا ئۆزىنىڭ ئىچكى سۈركىلىشى ۋە تاشقى توسقۇنلۇقلارنى يېڭىشكە سەرپ قىلىدىغان مېخانىك ئېنېرگىيىسى. بىرلىكى ئۇزۇنلۇق بىرلىكى بويىچە ئېلىنىدۇ، ئېگىزلىك بويىچىمۇ ئېلىنىدۇ. **ناپور سىزىقى** <سۇ> ئېقىن سۇنىڭ

سېخى. * ل. مۇتەللىپ ئۇچقۇنلار ئىستىپاقىنىڭ نىزامنامىسى بىلەن بۇ شېئىرنى ناپوردا تىزىپ 300 نۇسخا بېسىپ چىقىش نىيىتىدە ئىكەنلىكىنى ئېيتتى.

ناپور بەت <مەت> قوغۇشۇن ھەرىپ، لېنىكا، ئىشپون، رەسىملىك بەت قاتارلىق تۈرلۈك ماتېرىياللارنى بىرلىكتە تەشكىللەش ئارقىلىق ياسالغان بەت.

ناپورچىك ئى (ر) باسمىخاندا ھەرىپ تىزىدىغان ئىشچى: ئاشۇقنى بولۇپ قالغان چاغدا، ناپورچىك تۇردى ھۆسىپ «بىزنىڭ مەمەت» بېسىلغان «جەنۇب شامىلى» گېزىتىدىن بىر مۇنچىنى كۆتۈرۈپ كىرىپ كەلدى.

ناپورچىكلىك ئى. باسمىخانلاردا ھەرىپ تىزىش ئىشى: ئۇ مۇشۇ زاۋۇتتا ئون يىلدىن بېرى ناپورچىكلىك قىلىپ كېلىۋاتىدۇ.

ناپۇت سۇپ (پ) يوقالغان، ھالاك بولغان، ۋەيران بولغان: ناپۇت بولماق، ناپۇت قىلماق.

ناپۇت بولماق ۋەيران بولماق، ھالاك بولماق، ئېغىر دەرىجىدە زىيانغا ئۇچرىماق، يوقالماق: ئەگەر بىز يەنىلا ساۋاتسىز، قالاق ھالەتتە يۈرۈۋەرسەك مىللىتىمىز، خەلقىمىزنىڭ ئىستىقبالى ناپۇت بولىدۇ.

ناپۇت قىلماق ۋەيران قىلماق، ھالاك قىلماق، ئېغىر دەرىجىدە زىيانغا ئۇچراتماق، يوقاتماق: ئادىلنىڭ خاتىرىسىنى تەپسىلىي ئوقۇپ چىققان سېيىت ئاكا ئادىلنىڭ ئورۇنسىز ھالدا ئۆزىنى ناپۇت قىلمايدىغانلىقىغا ئىشەنەتتى.

ناپاك سۇپ (پ) ① پاسكىنا، مەينەت؛ بۇلغانغان، تەركىبى ساپ بولمىغان: - يىراق بول، كىيىملىرىڭ ناپاك بولىدۇ، - دەيدى ئۇ بالىسىنى چەتكە تارتىپ. * ئۇنداق نەرسىلەر چېلەكتىكى سۇغا چۈشۈپ كەتسە، سۇ ناپاك بولىدۇ. ② غۇسۇل قىلمىغان،

قوللىنىلىدۇ. ناترىي يەنە ئادەم مۇسكۇلى ۋە نېرۋا توقۇلمىلىرىنىڭ مۇھىم تەركىبلىرىنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ.

ناترىي بىكاربونات <خىم> ئانتورگانىك بىرىكمە. تەركىبى NaHCO_3 . ئاق رەڭلىك كرىستال، ئىسسىقلىققا يولۇققاندا كاربون (IV) ئوكسىد ئاجرىلىپ چىقىدۇ. ئۇ ئوت ئۆچۈرۈشتە پايدىلىنىلىدۇ، دورىگەرلىكتە ئاشقازان كىسلاتاسىنى نېپىتراللاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

ناترىي تۇزى <خىم> ناترىيىنىڭ بىرىكمە تۇزلىرىنىڭ ئورتاق نامى. مەسىلەن، ئاش تۇزى، ئاساس، شور قاتارلىقلار.

ناترىي تىئوسۇلفات <خىم> ئانتورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$. كرىستالدا بەش مولېكۇلا سۇ بولىدۇ ($\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$) كرىستالى رەڭسىز، سۈزۈك بولىدۇ، سۇدا ئاسان ئېرىيدۇ، ئېرىتمىسى ئاجىز ئاساسلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە. ناترىي تىئوسۇلفات نېپىترال، ئاساسلىق ئېرىتمىدە ئىنتايىن تۇراقلىق؛ كىسلاتالىق ئېرىتمىدە دەرھال پارچىلىنىدۇ. ناترىي تىئوسۇلفات خىمىيە سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىدا ئوكسىدسىزلىغۇچى قىلىنىدۇ، پاختا توقۇلمىلار ئاقارتىلغاندىن كېيىن خلور ئاجراتقۇچى قىلىنىدۇ، سۈرەتچىلىك ھۈنەر كەسپىدە تەسۋىرنى مۇقىملاشتۇرغۇچى سۈپىتىدە ئىشلىتىلىدۇ. ئۇندىن باشقا ئېلېكتر بىلەن ھەل بېرىش ۋە خۇرۇمچىلىقتىمۇ ئىشلىتىلىدۇ.

ناترىي خلورىد <خىم> ئانتورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى NaCl . تۇزلۇق تەمگە ئىگە، سۇدا ياخشى ئېرىيدۇ. خىمىيىۋى خۇسۇسىيەت جەھەتتىن تۇراقلىق، خىمىيە سانائىتىنىڭ

ھەرقايسى كېسىك يۈزلىرىنىڭ ناپورىغا ماس نۇقتىلار تۇتاشتۇرۇلغان سېزىق. **ناپور قارشىلىقى** <فىز> جىسىم يېپىشقاق ئاقار جىسىمدا ھەرىكەت قىلغاندا يېپىشقاقلىق كۈچىنىڭ تەسىرى تۈپەيلىدىن ئاقاز جىسىمنىڭ ھەرىكەت ھالىتىدە ئۆزگىرىش پەيدا بولۇپ (يەنى قاينام شەكىللىنىپ) جىسىمنىڭ ئالدى-كەينىدىكى ئاقار جىسىمنىڭ بېسىمىدا پەرق كېلىپ چىقىدۇ. مۇشۇ پەرقىتىن پەيدا بولىدىغان قارشىلىق «ناپور قارشىلىقى» دەپ ئاتىلىدۇ.

ناتايىن سۈپ (پېتە) ئېنىقسىز، نامەلۇم، ئېنىق بىلگىلى بولمايدىغان؛ - مېنىڭ چۈشەنچەم ئۇنداق ئەمەس، - دەيدى شائىر ئۇنىڭ سۆزىنى رەت قىلىپ، - باشلىق بولغانلارنىڭ ھەممىسىنىڭلا خەلقنىڭ خىزمىتىنى جان-دىل بىلەن ئىشلىشى ناتايىن.

فاترولىت ئى (د>لات+گىرىك) <گېئول> بىر خىل مېنېرال. خىمىيىلىك تەركىبى $\text{Na}_2[\text{Al}_2\text{Si}_3\text{O}_{10}] \cdot 2\text{H}_2\text{O}$. يانتۇ ياقلىق كرىستال سىستېمىسىغا كىرىدۇ. قۇرۇشۇمى كۆپىنچە رادىئوئاكتىپ ياكى رادىئوئاكتىپلىق تالا شەكلىدە بولىدۇ. رەڭسىز، ئاق ياكى سۇس سېرىقتىن قىزىل رەڭگىچە كېلىدۇ. ئەينەك پارچىراقلىقىغا ئىگە. تالاسىمانلىرى يېپەك پارچىراقلىقىدا بولىدۇ. قاتتىقلىقى 5 - 5.5، سېلىتۇرما ئېغىرلىقى 2.20 - 2.26.

ناترىي ئى (د>لات) <خىم> مېتال ئېلېمېنت. بەلگىسى (natrium) Na. كۈمۈش رەڭلىك، يۇمشاق، پارچىراقلىققا ئىگە، ھاۋادا ئوڭاي ئوكسىدلىنىدۇ. ناترىي ۋە ئۇنىڭ تۇزلىرى - ئاش تۇزى، ناترىي ئاساسى ۋە گلابىر تۇزى قاتارلىقلار سانائەتتە كەڭ

مۇھىم خام ئەشيا لېرىنىڭ بىرى. تاماققا تەم كىرگۈزۈش ۋە يېمەكلىكلەرنىڭ چىرىشىدىن ساقلىنىش قاتارلىقلاردا قوللىنىلىدۇ.

ناترىي خلورىد تۈزۈلۈشى < فىز > ئىككى خىل ئىئون تۈزۈلۈشىگە ئىگە. مەركەزلىك كۇب دىئاگونالنىڭ يېرىمى بويىچە نىسپىي يۆتكىلىپ قاتلىنىشىدىن شەكىللەنگەن تۈزۈلۈش. ناترىي خلورىد ۋە كىلىكسىدنىڭ نۇرغۇنلىغان ئىككى ئاساسلىق بىرىكمىلەرنىڭ ئىئونلۇق كرىستاللىرى مۇشۇ خىل تۈزۈلۈشكە ئىگە. **ناترىي سېپىكتىرى** < فىز > ناترىي ئاتومىدىن چىقىدىغان يورۇقلۇق سېپىكتىرى.

ناترىي سۇلفات < خىم > ئانىئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى Na_2SO_4 . سۇدىكى ئېرىتمىسىدە ئون مولېكۇلا سۇ بىلەن كرىستاللىنىدۇ ($\text{Na}_2\text{SO}_4 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$). سۇسىز ناترىي سۇلفات سودا ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئەينەك تەييارلاشتا ئىشلىتىلىدۇ.

ناترىي سىلىكات < خىم > ئانىئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى Na_2SiO_3 . ئۇ شېشىسىمان ئامورب ماددا بولۇپ، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 2.4، سۇيۇقلىنىش تېمپېراتۇرىسى 1088° ، سۇدا ئېرىيدۇ، «ئېرىشچان ئەينەك» دەپمۇ ئاتىلىدۇ، تەركىبىدە 4، 6، 9 مولېكۇلا كرىستاللىزاتسىيە سۈيى بولىدۇ.

ناترىي كاربونات < خىم > ئانىئورگانىك بىرىكمە. تەركىبى Na_2CO_3 . رەڭسىز پاراشوك ياكى دانچە، سۇدىكى ئېرىتمىسى كۈچلۈك ئاساسلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە. ئەينەك، قەغەز، ئوغۇت، يۇغۇچ، توقۇمىچىلىق ۋە خۇرۇم قاتارلىقلارنىڭ مۇھىم خام ماتېرىيالى. قاتتىق سۇنى

يۇمشىتىش ئۈچۈنمۇ ئىشلىتىلىدۇ.

ناترىي گىدروكسىد < خىم > بىر خىل كۈچلۈك ئاساس. مولېكۇلا فورمۇلىسى NaOH . ئاق رەڭلىك قاتتىق ماددا، سۇدا ياخشى ئېرىيدۇ، سۇدىكى ئېرىتمىسى فېنولقاتلىنىنى قىزارتىدۇ، كىسلاتالار بىلەن رېئاكسىيەلىشىپ تۈز ۋە سۇ ھاسىل قىلىدۇ. ئادەتتە سوپۇن، بويلاق ماتېرىياللىرى، سۈنئىي يېپەك ۋە ئەينەك قاتارلىقلارنى ئىشلەشتە، يەنە نېفىت ئايرىشتا قوللىنىلىدۇ. ناترىي گىدروكسىد «ئۇيغۇچى ناترىي» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

ناترىي لامپا < فىز > ناترىي پارى قاپچانلانغان گازلىق زەرەتسىزلىنىش لامپىسى.

ناترىي نىترات < خىم > ئانىئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى NaNO_3 . رەڭسىز كرىستال، تىنىق، نەملىكتىن ئوڭاي پارچىلىنىدۇ، سۇدا ئېرىيدۇ، ئوغۇتمۇ قىلىنىدۇ، يەنە نىترات كىسلاتاسى ئېلىشتىمۇ ئىشلىتىلىدۇ. چىلدا كۆپ مىقداردا تەبىئىي ناترىي نىترات زاپىسى بولۇپ، ئۇ چىلى سېلتراسى دېيىلىدۇ.

ناترىيلىق سۇپ. تەركىبىدە ناترىي بار بولغان، ناترىيغا ئىگە: ناترىيلىق ئەينەك. ناترىيلىق سېلترا.

ناترىيلىق ئەينەك < خىم > تەركىبى تەخمىنەن $\text{Na}_2\text{O} \cdot \text{CaO} \cdot 6\text{SiO}_2$ بولغان ئەينەك.

ناترىيلىق سېلترا < كېمىيە > بىر خىل مىنېرال. خىمىيەلىك تەركىبى $\text{Na}[\text{NO}_3]$. تەركىبىدىكى $63.5\% \text{Na}_2\text{O}_5$ ، $36.5\% \text{Na}_2\text{O}_3$. ئۈچ ياقلىق كرىستال سىستېمىسىغا كىرىدۇ. رەڭسىز، ئاق، سۇس سېرىق ياكى قوڭۇر، ئەينەك پارچىلىقىغا ئىگە. قاتتىقلىقى $1.5 \sim 2.0$ ، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى

فاتونۇش سۈپ، تونۇشمايدىغان، تونۇش ئەمەس، يات: ئۇ ئۆزىگە ناتونۇش بۇ ئادەمگە سوغۇق مۇئامىلە قىلدى.

فاتۇرا ئى (ر) <گسەن> رەسىمگە ئېلىش ياكى كىنوغا ئېلىش ئۈچۈن ئوبيېكت بولغان تەبىئىي مەنزىرە، نەرسە، ئادەم ۋە باشقىلار.

فاتۇرا سىزىش <گسەن> سىۋاستىنە ئەمەلىي شەيئىنى ئوبيېكت قىلىپ تەسۋىرلەيدىغان سىزىش شەكلى، شۇنداقلا يېڭى ئۆگەنگۈچىلەر بىلەن رەسساملارنىڭ رەسسامچىلىق ئىپادىلەش ماھارىتىنى چىنىقتۇرىدىغان ۋە ئىجادىيەت ماتېرىياللىرىنى توپلايدىغان ۋاسىتىلەرنىڭ بىرى.

فاتۇرال سۈپ (ر) ① مال، مەھسۇلات بىلەن ئېلىنىدىغان، بېرىلىدىغان، تۆلىنىدىغان: فاتۇرال ئىش ھەققى. فاتۇرال يەر ئىجارىسى. ② تەبىئىي ھالەتتىكى، ئەسلىي، تەبىئىي: فاتۇرال ئىگىلىك.

فاتۇرال ئىش ھەققى <س ئىق> ئىشلىگەن ئىشقا ماددىي نەرسە بېرىلىدىغان ئىش ھەققى.

فاتۇرال ئىگىلىك <س ئىق> ئىشلەپچىقارغۇچىلارنىڭ ياكى ئىگىلىك ئورۇنلىرىنىڭلا ئىھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلىدىغان ئىشلەپچىقىرىش ئىگىلىكى، شۇنداقلا ئۆز-ئۆزىنى تەمىنلەيدىغان ئىگىلىك.

فاتۇرال يەر ئىجارىسى <س ئىق> فېئوداللىق يەر ئىجارە شەكىللىرىدىن بىرى، يەنى مەھسۇلات بىلەن تۆلىنىدىغان يەر ئىجارىسى.

فاتۇرالزىم ئى (ر) <ئەد> ئەدەبىيات-سەنئەت ئىجادىيىتىدە تەبىئىي پەنلەردىكى

2.24 ~ 2.9، سۇدا ئاستان ئېرىيدۇ، سەل تۇزلۇق.

ناترىيلىق مىكروكلىن <كېئول> بىر خىل مىنېرال. خىمىيىلىك تەركىبى $K[AlSi_3O_8]$ (Na, K) $[AlSi_3O_8]$ ئۇنىڭدا نىڭ تەركىبى %37 تىن ئاز. ئۈچ ياقلىق كرىستال سىستېمىسىغا كىرىدۇ. كۆز بىلەن پەرقلەندۈرۈلىدىغان ئالاھىدىلىكى مىكروكلىنغا ئوخشىشىپ كېتىدۇ. ناترىيلىق ماگما جىنىستىن چىقىدۇ.

ناتىسىست ئى (ر) ناتىسىستىزم تەرەپدارى ياكى ناتىسىستلار پارتىيىسىنىڭ ئەزاسى.

ناتىسىستۇم ئى (ر) <بىم> <پەلس> 2-دۇنيا ئۇرۇشىدىن بۇرۇنقى گېئېلېر گېرمانىيىسىنىڭ دۆلەتلىك سوتسىيالىستىك پارتىيىسى ئوتتۇرىغا قويغان ۋە يۈرگۈزگەن «دۆلەت سوتسىيالىزىمى» دېگەن مەنىدىكى ئەكسىيەتچىل تەشەببۇس ھەم سىياسەت. ئەمەلىيەتتە ئۇ گېرمانىيە فاشىزىمىدۇر. **ناتوغرا** سۈپ. توغرا ئەمەس، خاتا: بىلس-گىزمۇ ناتوغرا چۈشىنىپسىز، چۈنكى بۇنىڭ سىرى سىز ئويلىغاندەك ئەمەس.

ناتوغرا كەسىر <مات> سۈرۈشتى مەخرىجىگە تەڭ ياكى ئۇنىڭدىن چوڭ بولغان كەسىر. مەسىلەن، $\frac{6}{5}$ ، $\frac{4}{4}$ ، قاتارلىقلار. ناتوغرا كەسىرنىڭ قىممىتى 1 گە تەڭ ياكى 1 دىن چوڭ بولىدۇ. **ناتوغرا كەسىر ئىپادە** <مات> سۈرەت مەخرىجلىرى كۆپ ئەزالىق بولۇپ، سۈرەتتىكى كۆپ ئەزالىقنىڭ دەرىجىسى مەخرىجىدىكى كۆپ ئەزالىقنىڭكىدىن چوڭ بولغان كەسىر ئىپادە. مەسىلەن:

$$\frac{x^2-2x-3}{x^2+3x+2}, \frac{x^2y+x+1}{x}$$

تەجرىبىچىلىك پوزىتسىيىسىنى قوللىنىپ تۇرمۇشقا مۇئامىلە قىلىش ۋە تۇرمۇشنى كۆزىتىش تەشەببۇس قىلىنغان بىر خىل يامان خاھىش. ئۇنىڭدا تۇرمۇشنى ئەكس ئەتتۈرۈش ۋاقتىدا «ساپ ئويىڭىز» قىلىپ خاتىرىلەپ قويۇش، رېئال تۇرمۇشتىكى ماھىيىتى بولمىغان ئايرىم كۆرۈنۈشلەرنى، كۆرگەن-بىلگەن ئۇششاق-چۈششەك تەپسىلاتلارنى نۇقتىلىق ھالدا تەسۋىرلەش تەشەببۇس قىلىندۇ، شەيئىلەردىكى تاشقى ھالەت قوغلىشىلىپ، تىپىككە ئاشۇرۇشكە قارشى تۇرۇلدى، ھەتتا تۇرمۇش بۇرمىلىنىدۇ.

ئاتۇرىزم نى (د) <دىن> قەدىمكى ئىپتىدائىي ئىنسانلاردا بولغان تەبىئەت كۈچلىرىگە ئېتىقاد قىلىدىغان بىر خىل دىن. ئۇنىڭدا، تەڭرى ئۇلۇغلىقى تۈپەيلىدىن ئاسماندىكى مەۋجۇدىيەتلەرنىڭ سىمۋوللىرى بىلەن ئىپادىلەنگەن؛ ئائىلە باشلىقلىرى مۇشۇ ئۇلۇغ مەۋجۇدىيەتلەر ئارىسىدىكى ۋاسىتە دەپ قارالغان. دۇئا قىلىش ۋە تۇنجى تۇغقان ھايۋاننى قۇربانلىق قىلىش ئۇنىڭدىكى ئاساسىي ئىبادەت شەكىللىرى ھېسابلىنىدۇ.

ئاتىق سۈپ (ئە) سۆزمەن، نۇتۇق سۆزلەش ئىقتىدارى يۇقىرى، گەپكە ئۇستىنا، گەپدان: ئۇ ناھايىتى پائالىيەتچان، ھارماس، ھەمدە ناھايىتى ئاتىق ئادەم ئىدى، ئامما بىلەن بىردەمدىلا ئىچقويۇن-تاشقويۇن بولۇپ كېتەتتى. || مەھمۇت خوجا ئۇستىنا ئاتىقلارغا خاس تەلەپپۇز بىلەن سۆز باشلىدى.

ئاتىقلىق «ئاتىق» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇنىڭ ئاتىقلىقى لېكسىيە ئاڭلىغۇچىلارنى ھەيران قالدۇردى.

ئاتىنە سۈپ. تىنىچ ئەمەس؛ تىنچلىقى، سايىشى بۇزۇلغان؛ تاراق-تۇرۇق،

ۋاراڭ-چۇرۇڭى كۆپ: ئۇ چاغدا بۇ يەرلەر ناھايىتى تاتىنچ ئىدى.

ئاتىۋان سۈپ (پ) ئەھۋالى ناچار، زەئىپ، كۈچسىز، نىمجان؛ بىچارە، ئاجىز: «مەن نېمىدېگەن ئاتىۋان ئادەم-ھە!» دېدى ئۇ ئۆزىگە ئۆزى پىچىرلاپ. * ئايخان خۇددى قەپەسكە سولانغان بۇلبۇلدەك ئاتىۋان بولۇپ قالدى. * قىلدى ئالەمچە سەۋەب لوقمان ھېكمى، ئاتىۋان جانىم بىلەن بىر جان بولۇپ.

ئاتىۋانلىق «ئاتىۋان» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۆزۈمنىڭ ئاتىۋانلىقىغا قارىماي، ئاشۇنداق گۈمبەز قۇرۇش نىيىتىدە بىرقانچە يىللار ئىزلەندىم، ئۆگەندىم، يىغدىم ۋە يېزىشقا كىرىشتىم.

ناجىنىس سۈپ (پ) بۇزۇق، ئىپلاس، پەس، رەسۋا: — كىم بولاتتى، ھېلىقى جەننەت دېگەن ناجىنىس، ناقىسچۇ، — مارىخان ئاچچىق بىلەن غودۇڭشىدى.

ناچا نى (پ) ① تىكىش ماشىنىسىنىڭ ئاستىنقى يېپىنى ئورايدىغان كىچىك غالتەك ياكى غالتەككە ئوخشاش ئەسۋابى. ② موكنىڭ يىپ تۈزگۈسى (توقۇمىچىلىقتا).

ناچار سۈپ (پ) ياخشى ئەمەس، ئەسكى؛ ئۆلچەمگە يەتمىگەن، نورمال چەكتىن تۆۋەن، لايىقەتسىز: ناچار كىتاب خۇددى ناچار ئادەمگە ئوخشاش ساڭا زىيان كەلتۈرىدۇ. * دەرىستە ناچار بالىلارغا كۆپرەك ياردەم بېرىش كېرەك. * ھال-ئوقىتى ناچار، تۇرمۇشتا قىيىنچىلىقى بار ئائىلىلەرمۇ ئاز ئەمەس.

ناچار تۇپ <بوت> بۇسۇشى تىمەن بولمىغان تۇپ.

ناچار سورت <بئول> ئۆي ھايۋانلىرى ياكى زىرائەتلەر ئىچىدە ئىقتىسادىي قىممىتى تۆۋەنرەك بولغان سورتلار. **ناچار مەھسۇلات** سۈپىتى ئۆلچەملىك

مەھسۇلاتلارنىڭ نىسپىتىگە يەتمىگەن مەھسۇلات.

ناچارلاشماق پ. ناچار ھالەتكە كەلمەك، ناچار بولۇپ قالماق، ناچارلىماق، ئەسكىرىمەك: - ئەھۋال تېخىمۇ ناچارلىشىپ كېتىۋاتىدۇ، - دېدى ئۇ بېشىنى چايقاپ. * بۇ يەردىكى يەرلىك خەلقنىڭ تۇرمۇشى كۈندىن-كۈنگە ناچارلىشىپ كەتكەندى.

ناچارلىق «ناچار» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بۇ مېنىڭ مېجەز-خۇلقۇمدىكى ناچارلىقىم بىلەنمەن، ئىشقىلىپ ئۇنداق قىلىشى خالىمايمەن.

ناچارلىماق پ. ناچار ھالەتكە كەلمەك، ناچارلاشماق: ئۇنىڭ ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى كۈندىن-كۈنگە ناچارلاپ كېتىۋاتىدۇ.

ناخشا ئى. بەلگىلىك ئاھاڭغا سېلىنىپ ئېيتىلىدىغان شېئىرىي ئەسەر، غەزەل: دەل شۇ چاغدا باياتىن نەي ئاۋازى كەلگەن تەرەپتىن يەنە يۈرەكنى ئەزگۈدەك مۇڭلۇق ناخشا ئاۋازى كەلدى. * ئاناڭ سېنى ئۇيغۇرلارغا خاس، تۇغۇپتىكەن ناخشىغا ئامراق، تەبىئەتمۇ شۇ خىسلەتكە ماس بېرىپتۇ بىر ئاۋازنى ياڭراق.

ناخشا-قوشاق ناخشا ۋە قوشاق: ئۇزاق مۇددەت ئېزىلىپ كەلگەن بۇ خەلقنىڭ - ئۇيغۇرلارنىڭ ناخشا-قوشاقلرى ئىچىدە تارىخىي ناخشا-قوشاقلار خېلىلا كۆپ سالماقنى ئىگىلەيدۇ. **ناخشا-كۆي** ناخشا ۋە كۆي: ھېيت ئارپىسىدا ھەر تەرەپتىن ناخشا-كۆي سادالىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

ناخشا-مۇزىكا تۈرلۈك سورۇنلاردا ئېيتىلغان ناخشا ۋە ئورۇنلانغان مۇزىكا: مەخسۇت ئاكنىڭ ناخشا-مۇزىكا ۋە ھېكايىلىرىنى ئاڭلىغۇچىلار ئىچىدە شەھەر زىيالىلىرىدىن باشقا، يىراق يېزىلاردىن كەلگەن دېھقانلارمۇ كۆپ ئىدى.

ناخشا-ئۇسسۇل ناخشا ۋە ئۇسسۇل: يالغۇز ئاجايىپ ناخشا-ئۇسسۇل ۋە ئۇنىڭغا ماھىرلىقىمىز بىلەن ماختىنىپ ئۆتۈشنىڭ ئۆزىلا كۇپايە قىلمايدۇ.

ناخشا-ئۇسسۇلچىلىق مەخسۇس ناخشا-ئۇسسۇل پائالىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىش ئىشى، كەسپى: ئۇيغۇرلارنىڭ ناخشا-ئۇسسۇلچىلىقى خېلىلا تەرەققىي قىلغان.

ناخشا-ئۇسسۇللۇق تەركىبىدە ناخشا-ئۇسسۇل بار ياكى ناخشا-ئۇسسۇل كۆرۈنۈشلەرى ئاساسىي ئورۇننى ئىگىلىگەن: ناخشا-ئۇسسۇللۇق دراما.

ناخشا-ئۇسسۇللۇق دراما <ئەد> ناخشا، ئۇسسۇل، مۇزىكىدىن ئىبارەت ئۈچ تەرەپ بىرلىشىپ كەلگەن بىر خىل ئۇنىۋېرسال سەھنە ئەسىرى شەكلى.

ناخشىچى ئى. ناخشا ئېيتىشقا ئۇستا، ناخشىنى ياخشى ئېيتىدىغان كىشى: ناخشىچى بىلەن مۇزىكا چالغۇچى ئوبدان ماسلاشقاندىلا، ئەڭ يۇقىرى ئۈنۈم ھاسىل قىلىشى بولىدۇ. // ئۇ ھېلىقى ناخشىچى قىزنى ياخشى كۆرۈپ قالغانىدى. **ناخشىچىلىق** ئى. ناخشا ئېيتىشنى كەسپ قىلىش، ناخشا ئېيتىش بىلەن شۇغۇللىنىش ئىشى: ئۇيغۇر ناخشىچىلىقى خېلى بۇرۇنلا دۇنياغا مەشھۇر ئىدى.

ناخشىسىز سۈپ. ناخشا يوق، ناخشا ئېيتىلمىغان: ناخشىسىز، مۇزىكىسىز تۇرمۇشنىڭ قانچىلىك مەزىسى بار؟

ناخشىلىق سۈپ. ناخشا ئېيتىلغان، ناخشا بىلەن ئورۇنلانغان، ناخشا بار: ناخشىلىق مۇزىكا. **ناخشىلىق مۇزىكا** <مۇز> ئادەم ناخشا بىلەن ئورۇنلايدىغان مۇزىكا. چالغۇ-ئەسۋابلار بىلەن تەڭكەش قىلىشقا بولىدۇ (چالغۇ-ئەسۋابلاردا بېجىرىلىدىغان مۇزىكىدىن پەرقلىنىدۇ).

ناخۇش سۈپ (پ) خۇش ئەمەس، كۆڭۈلسىز، پەرىشان: - ئۇ قانداقمۇ دوكتۇر بولسۇن؟! - دېدى يىگىت ناخۇش ھالدا. * - كەلسە-كەلمەس داۋراڭ سېلىۋەرمەڭ، - دېدى ئۇ ناخۇش بولۇپ.

ناخۇل (توغرىسى: ناخۇن) ← **ناخۇن**.

ناخۇن ئى (پ) تەمبۇر تارىنى چېكىپ چېلىش ئۈچۈن مەخسۇس ياسالغان بۇپۇم: چال-چال، ياڭراق، شوق تەمبۇرۇڭنى، تەڭگەش قىلىپ ئەلنىڭ بەختىگە. ناخۇن چېگەن ماھر قولۇڭنى، ئوخشىتمەن شائىر قەلبىگە.

ناخۇنلىماق پ. تەمبۇرنى ناخۇن بىلەن چالماق: مۇقاملار شەيداسى گۈزەل قىز، ناخۇنلاپ تەمبۇرنى چالسا گەر. قەقنۇس غۇنچىدەك قان يۇتار، ھوشنى يوقىتىپ شام-سەھەر.

نادامەت ئى (ئە) ئۆز قىلمىشى ئۈچۈن روھى جەھەتتىن پەيدا بولغان ئازاب، بىئاراملىق، پۇشايىمان، ئۆكۈنچ، ئەپسۇس: ئابدۇراخمان ئەلەملىك بىر ئۇ تارتىۋەتكەندىن كېيىن، بۈگۈنكى قانلىق پاچىئەنى نادامەت بىلەن سۆزلەپ بەردى.

نادامەت چەكمەك پۇشايىمان قىلماق، ئۆكۈنمەك، ئازابلانماق، ئەپسۇسلىنىپ... ئەم بولماق: ئالۋاڭ كۆپتۈر ئلامەت، - كىكىنە بۇ يېزا،

مۇنىڭ

قىلىكى

ئامەت

قىلماق،

بۇ بوۋاي

ئاياتىدىن

قىتىلاپ،

ناتىقلىق
خاس ئۆزىگە
شەكلى: ئۆزى
ھەيران قالدۇردى
ناتىق سۈپ. تىنىچ
سايىشى بۇزۇلغان

قارغايدىغان بولۇپ قالغاندى.

نادامەتلىك سۈپ. پۇشايىمانلىق، ئۆكۈنچلۈك، روھى ئازاب، پۇشايىمان سېزىلىپ تۇرغان: ئىرپان يېنىك قەدەم ئېلىپ، بالىخانا دېرىزىسىنىڭ ئاستىغا باردى-دە، يىغا ئارىلاش ئاڭلىنىۋاتقان نادامەتلىك ئۇنىڭ قۇلاق سالىدى.

نادان سۈپ (پ) ① ئىلىم-پەندىن خەۋىرى يوق، ئاڭ-چۈشەنچىسى نىسبەتەن تۆۋەن، قالاق، تەربىيىلىنىشى تولۇق بولمىغان ياكى تەربىيە كۆرمىگەن: نادان ئادەملەرنى ئالداپ، ئۆزىڭنى ئۇلارغا شاھ سۈپەت كۆرسىتەلگىنىڭىز بىلەن سىز شاھ بولۇپ كېتەلمەيسىز! ② زېھنى ئىقتىدارى تۆۋەن: دۆت، گالۋاڭ، كاللىسى ئىشلىمەيدىغان: - قانداق نادان بالا ماۋۇ، ئوھۇش، - دېدى ھېلىقى خوتۇن پەرھاتنىڭ قوللىرىنى قاتتىق سىلكىپ، - ئاۋۇ چەتكە قويماسەن!؟

نادانلارچە رەۋ. نادانلارغا ئوخشاش، نادانلاردەك، نادانلىق بىلەن: - بولدى، بولدى، - دېدى سەمەتنى توسۇپ، - بۇنداق نادانلارچە ئىش قىلمايلى، بۈگۈن كېتىپ، ئەتە كەلسەك بولىدىمۇ؟

نادانلاشتۇرماق «نادانلاشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ناچار كىتاب خاتا ئۇقۇم بېرىپ قويىدۇ، ناداننى تېخىمۇ نادانلاشتۇرىدۇ.

نادانلاشماق پ. نادان ھالەتكە كەلمەك، بىلىمسىز، پەم-پاراسەتسىز بولۇپ قالماق، گالۋاڭلاشماق: ئادەم گېزىت-ژۇرنال، كىتاب ئوقۇماي، كىنو-تىياتر كۆرمەي، رادىئو ئاڭلىماي چەت-ياقا جايلاردا ئۇزۇن تۇرۇپ كەتسىمۇ نادانلىشىپ قالىدىكەن.

نادانلىق ① «نادان» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى. ② نادان كىشىلەرگە خاس قىلىق-ھەرىكەت، ئەخمەقلىك: - مەن

ھالەتكە كەلتۈرمەك، قارشىلىقنى قوزغىماق؛ خاسىيەتنىڭ سۆزى ھەلىمخان ئانىنى نارازى قىلىپ قويغاچقا، ئانا قىزىنىڭ مېڭىشىغا زادىلا يول قويمىدى.

نارازىلىق «نارازى» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ شەھەر خەلقىنىڭ پەيلى يامان ئىدى، نارازىلىق كۈنسىرى كۈچىيىپ، بارغانسېرى خەۋپلىك تۇس ئېلىپ بېرىۋاتاتتى.

نارازىلىق ئەرز خېتى <قا> دەۋاگەر نارازىلىق ئەرز بېرىش مەزگىلىدە يۇقىرى دەرىجىلىك سوت مەھكىمىسىدىن ئەسلىدىكى كېسىمنى ۋە ھۆكۈمنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش، ئۆزگەرتىش توغرىسىدا تەلەپ قىلىپ ئوتتۇرىغا قويغان دەۋا ھۆججىتى.

نارازىلىق ئەرزى <قا> دەۋاگەرنىڭ تۆۋەن دەرىجىلىك سوت مەھكىمىسىنىڭ كېسىم ۋە ھۆكۈملىرىگە قايىل بولماي، قانۇنىي تەرتىپ ۋە ۋاقىت چېكىگە ئاساسەن، يۇقىرى دەرىجىلىك سوت مەھكىمىسىنىڭ قايتىدىن سوت قىلىشىنى تەلەپ قىلغان دەۋاسى.

نارازىلىق ئەرزى بېرىلگەن سوت مەھكىمىسى <قا> ① دەۋاگەر تۆۋەن دەرىجىلىك سوت مەھكىمىسىنىڭ كېسىم ۋە ھۆكۈملىرىگە قايىل بولماي، قانۇنىي تەرتىپ ۋە ۋاقىت چېكى بويىچە قايتىدىن سوت قىلىشىنى تەلەپ قىلىپ ئەرز سۇنغان، دەرىجىسى ئەسلىدىكى سوت مەھكىمىسىدىن يۇقىرى تۇرىدىغان سوت مەھكىمىسى. ② ئەنگلىيە، فرانسىيە قاتارلىق دۆلەتلەرنىڭ ئىككىنچى قېتىم سوت قىلىدىغان سوت مەھكىمىلىرى. ئەنگلىيىنىڭ نارازىلىق ئەرزى بېرىلگەن سوت مەھكىمىسى ئەنگلىيە ئالىي سوت مەھكىمىسىنىڭ بىر تەركىبىي قىسمىدۇر.

نادانلىق قىلىپتىمەن، كەچۈرسىلە! - دەيدى ئۇ بەگنىڭ ئالدىغا تىزلىنىپ.

نادىر سۈپ (ئە) ① كەم تېپىلىدىغان، كەم ئۇچرايدىغان، ناھايىتى ئېسىل، ئەلا؛ بىباھا، قىممەتلىك؛ شائىر نۇرغۇنلىغان نادىر ئەسەرلەرنى يېزىپ قالدۇرۇپ ئالەمدىن ئۆتتى. * بۇ ھەققە تەن كىشىنى زوقلاندۇرىدىغان نادىر سۈرەت. * ئۇنىڭ تاغدىن باھاسىز نادىر ئالماس تېپۋالغانلىقى ھەممىنىڭ ئېغىزىدا سۆز-چۆچەك بولۇپ يۈردى. ② ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

نار ئى. بىر ئۆركەشلىك ئەركەك تۆگە. ئۇ ئادەتتە ئىككى ئۆركەشلىك تۆگىلەردىن كۈچلۈك كېلىدۇ؛ ئېسىلساڭ نارغا ئېسىل، يېقىلساڭ ناردىن يېقىل (ماقال) نار تۆگە ← نار: نار تۆگە مەملىكىتىمىزدە ناھايىتى كەم ئۇچرايدۇ، شۇڭا ئۇنى قاتتىق ئاسراش كېرەك.

نارازى سۈپ (پ+ئە) رازى بولمىغان، قوشۇلمىغان، قانائەتلىك ئەمگەن؛ قارشى؛ خۇشال، مەمنۇن بولمىغان، خۇرسەن ئەمەس؛ - ئەمەس پېشىندىن يېنىپ، ھەممىسى يىغىلغاي! - دەيدى شامەخسۇت سەل نارازى قىياپەتتە. * توپ ئىچىدىن نارازى ئاۋازلار كۆتۈرۈلدى؛ - بىزگە قوقاق سالماڭ، ھېچكىم ھېچكىمنىڭ قىلتىقىغا چۈشكىنى يوق!

نارازى بولماق توغرا تاپماسلىق، قوشۇلماسلىق، نارازى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرمەك، قارشى چىقماق؛ مەن قىزىنىڭ بۇ قىلغىنىغا نارازى بولۇپ ئۇنىڭ چىرايىغا قارىدىم، ئۇ بىر قولىدا قايچا، بىر قولىدا تارغاق تۇتقان ھالدا تۇراتتى. * مەن كۆڭلۈمدە «5» نومۇرلۇق ئۇستامغا نارازى بولدۇم.

نارازى قىلماق خاپا قىلماق، نارازى

نارازلىق بىلدۈرمەك رازى ئەمەسلىكىنى، قانائەتلىك ئەمەسلىكىنى ياكى قارشىلىقنى ئىپادىلەشكە؛ ئەسلىدە، شامە خسۇت ئەسكەر ئېلىشقا كىرىشكەندىن تارتىپ، تاغ خەلقى قاتتىق نارازلىق بىلدۈرۈپ كەلگەندى.

نارەسىدە سۈپ (پ) بالاغەتكە يەتمىگەن، ۋايىغا يەتمىگەن؛ ئەمدى سىز يالغۇز مېنىلا ئەمەس، نارەسىدە قىزىڭىز ساداقە تىنىمۇ مەڭگۈ بەختسىز قىلىدىڭىز. || خۇدادىن قورقماي، شۇنداقمۇ قىلغانىدۇ، ئۇ نارەسىدە نېمە گۇناھ؟! - دەيدى بوۋاينىڭ ھەمراھى ئاستا پىچىرلاپ.

نارەنجى (پ) ① ئى <سەن> قىزىل بىلەن سېرىقنىڭ قوشۇلىشىدىن پەيدا بولغان، ئايلىنىش ياكى كاۋا چېچىكىگە ئوخشايدىغان بىر خىل مۇرەككەپ رەڭ. دولقۇن ئۇزۇنلۇقى 590 — 620 مىللىمىكرون بولىدۇ. ② سۈپ. شۇ خىل رەڭگە ئىگە: نارەنجى رەخت.

نارزان ئى (د) <خىم> كاربونات ئانگىدردىلىق مېنېرال سۇ.

ناركوتىك (د) ① ئى. ناركوز قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان دورىلار. مەسىلەن، ئېتىل، ئېفىر، خلوروفورم، كوكايىن، پروكائىن قاتارلىقلار. پۈتۈن بەدەننى ناركوز قىلىشقا توغرا كەلگەندە ئېتىل، ئېفىر، خلوروفورم قاتارلىقلار؛ قىسمەن ئورۇننى ناركوز قىلىشقا توغرا كەلگەندە كوكائىن، پروكائىن قاتارلىقلار ئىشلىتىلىدۇ. ئۇلاردىن باشقا يەنە مورفىن، ئەپپۇن قاتارلىقلارنىمۇ ناركوتىكلار ئورنىدا ئىشلەتكىلى بولىدۇ. ② سۈپ. ناركوز قىلىش خۇسۇسىيىتىگە ئىگە: ناركوتىك ماددىلار.

ناركوز ئى (د) <فران> <تب> بېھۇش، سەزمەس قىلىش.

ناركوز قىلىماق <تب> ناركوتىكلار ئارقىلىق پۈتۈن بەدەن ياكى بەدەننىڭ مەلۇم قىسمىنىڭ سېزىمىنى ۋاقىتلىق يوقاتماق؛ بېھۇش، سەزمەس قىلىماق.

ناركوز قىلىش <تب> تاشقى كېسەللىكلەر ئوپېراتسىيىسىدە قوللىنىلىدىغان بىر خىل تەدبىر. بۇنىڭدا، ناركوتىكلار ياكى يىڭىنلار ياردىمىدە پۈتكۈل ئورگانىزم ياكى ئورگانىزمنىڭ مەلۇم بىر بۆلىكىنىڭ سېزىمى ۋاقىتنىچە يوقىتىلىدۇ. ئادەتتە ئۇ پۈتۈن بەدەننى ناركوز قىلىش، قىسمەن ئورۇننى ناركوز قىلىش ۋە يۇلۇننى ناركوز قىلىش دەپ ئۈچ تۈرگە ئايرىلىدۇ.

ناركوزلىماق پ. ناركوز قىلىماق، مەست قىلىماق، ھوشسىزلىنىدۇرماق.

نارودنىك ئى (د) <تارىخ> نارودنىكلىق تەرەپدارى.

نارودنىكلار ئى <پەلس> 19-ئەسىرنىڭ 60-70-يىللىرى روسىيىدە ئۇششاق بۇرژۇئازىيە زىيالىيلىرى ئارىسىدا پەيدا بولغان، ئىنقىلابتا ئىشچىلار سىنىپىنىڭ رەھبەرلىك رولىنى ئىنكار قىلىدىغان ئىجتىمائىي سىياسى گۇرۇھ. بۇ گۇرۇھ دېھقانلارنى ئىنقىلابنىڭ ئاساسى كۈچى ھېسابلاپ، كاپىتالىزم روسىيىدە تەرەققىي قىلالمايدۇ، زىيالىيلار دېھقانلارغا رەھبەرلىك قىلىپ، سوتسىيالىستىك ئىنقىلابنى ئېلىپ بارالايدۇ، تېررورلۇق ۋاسىتىلىرىنى قوللىنىپمۇ ئىنقىلابىي مەقسەتكە يەتكىلى بولىدۇ دەپ تونغان. كېيىن ئاينىپ باي دېھقانلار مەنپەئىتىنىڭ ۋەكىللىرىگە ئايلىنىپ، چار پادىشاھىنىڭ تۈزۈمىگە تەسلىم بولۇش بىلەن ماركسىزمنىڭ دۈشمەنلىرىگە ئايلنىپ كەتكەن.

نارودنىكلىق ئى <پەلس> 19-ئەسىرنىڭ

60 — 70 يىللىرى روسىيەدە پەيدا بولغان، ئۇششاق بۇرۇن ئازىيىنىڭ دېھقانلار ئىنقىلابىنىڭ ئاساسىي كۈچى، دېھقانلارنىڭ « يېزا جامائەلىرى » راۋاجلاندىرۇلسا سوتسىيالىزمغا ئۆتكىلى بولىدۇ دەپ قارايدىغان ۋە سىياسىي كۈرەشنى ئىنكار قىلىپ، شەخسىي تېررورلۇق ۋاسىتىلىرىنى قوللىنىشنى تەشەببۇس قىلغان بىر خىل ئىدىئالىستىك پىكىر ئېقىمى. ئۇنىڭ ئاساسلىق ۋەكىللىرى لاۋروپ قاتارلىقلار.

نارىن ئى ← **نېرىن**: — ھە، مەنۇ نارىن سېغىنىپ تۇراتتىم. شۇنداق قىلىمىز، ئەلۋەتتە، خاتىرجەم بولسالا، — دەپتۇ قازى.

نارىن چۆپ ← **نېرىن چۆپ**: پادشاھنىڭ ئالدىغا ئۇنىڭ ياخشى كۆرىدىغان كۆڭلىدىكى تامىقى — نارىن چۆپ كەلتۈرۈلۈپتۇ.

ناز ئى (پ) ① بىراۋغا يېقىش، يېقىملىق كۆرۈنۈش ئۈچۈن قىلىنغان قىلىق، يەڭگىل ھەرىكەت، كەرەشمە: ناز قىزغا يارىشار، غاز كۆلگە يارىشار (ماقال). * رەبىھان ناز بىلەن ئەركىلەپ تۇرۇپ دېدى: — « بىر گېيىم بار » دېگەندىگىزغۇ؟ ② ئۆزىنىڭ قەدىر-قىممىتىنى تېخىمۇ گەۋدىلەندۈرۈش، ئاشۇرۇش ئۈچۈن قىلىنغان ئارتۇقچە ئەركىلىك. تارتىنچاقلىق كۆرۈنۈشىنى ئالغان قىلىق-ھەرىكەت: قىزى بارنىڭ نازى بار (ماقال). * چىرايلىقنىڭ نازى يامان، سەتنىڭ ھالى يامان (ماقال). * زادى نېمە گەپ ئۆزى؟ تولا ناز قىلماي، دەيدىغان گېيىگىنى دېسەڭچۇ!

ناز ئەيلىمەك ← **ناز قىلماق**: قىلار خەندان كېچە بۇلبۇل، ساداقەتتىن بېرىپ بەلگە، قىزىلگۈل باغدا ناز ئەيلىەر، قىزىل ئەڭلىك يېقىپ لەۋگە.

ناز قىلماق ① بىراۋنىڭ ئىشى-زوقىنى قوزغاش، ئامراقلىقىنى كەلتۈرۈش ئۈچۈن

قەستەن نازلىق قىلىقلارنى قىلماق، نازلانماق: — سېنىڭ بۇ قىزىڭ ئەجەب چىرايلىق ناز قىلىدىكەن، ھە! — دېدى سەپەر قۇل مومايغا چاقچاق قىلىپ. * « قىزىڭ توپىدىكى يىغىسى ئۇنىڭ نازىدۇر » دەپ ئاڭلىغاندىم. روشەنگۈلۈ ناز قىلىپ يىغلاۋاتسا كېرەك دەپ ئويلاپ ئۇنى چاي ئېچىشكە تەكلىپ قىلدىم. ② ئۆزىنىڭ قەدىرىنى ئاشۇرۇش، ئۆزىنى گەۋدىلەندۈرۈش ئۈچۈن قەستەن تارتىنغاندەك قىلىقلارنى قىلماق: ئۇ باشتا بىر ئاز ناز قىلغان بولسىمۇ، ئارقىدىنلا بەنەسەپكە قاتنىشىپ كەتتى. * — ئۇمۇ شۇ تاپتا « يېمەيمەن » دەپ ناز قىلىۋاتىدىغاندۇر-ھە؟ — دەپ سورىدى سارە.

نازارەت ئى (ئە) ① ئادەم، نەرسە ياكى ھادىسىنىڭ ئومۇمىي ياكى ئايرىم

تەرەپلىرى ئۈستىدە ئېلىپ بېرىلغان كۆزىتىش، تەكشۈرۈش: بولۇپتۇ، ئۇ ئاشۇ ئىشنى قىلىۋەرسۇن. ئەمما ئۇنىڭغا بولغان نازارەتنى تېخىمۇ كۈچەيتىڭلار. ② باشقۇرۇش، ئۆز ئىلكىدە تۇتۇش: ئەكسىلىتىنقىلاپچى، بۇزۇق بولسىمۇ، ھەر ھالدا ئىشچىلار سىنىپىنىڭ نازارىتىدە بولغانلىقتىن-ئادىل دېگىنىڭ سەندىن ئاڭلىقراق ئوخشايدۇ — دېدى سىياسىي خىزمەت خادىمى قاتتىق غەزەپ بىلەن. ③ ئاپتونوم رايونلۇق، ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىگە بىۋاسىتە قاراشلىق بولغان ئىدارە-ئورگان: قاتناش نازارىتى. مالىيە نازارىتى.

نازارەت قىلماق بىرەر ئادەم، بىرەر نەرسە ياكى ۋەقەنىڭ جەريانى، ئەھۋالىنى تەكشۈرمەك، كۆزەتمەك: ئۇنىڭغا قارىتا باشقۇرۇش، يېتتەكلەش خىزمىتىنى ئىشلىمەك: ئۇ ئىككى قولىمىقنى ئەتراپىنى نازارەت قىلىپ تۇرۇشقا قالدۇرۇپ

قويۇپ، ئۆزى كېمىنىڭ كەينى تەرىپىگە بېرىپ قالغانلارنى ئاخشۇرغىلى تۇردى. * ئۇ بىرىنچە بىزنى مۇشۇنداق نازارەت قىلامدىغاندۇ؟ — دېدى بىرەيلەن كۇسۇرلاپ.

نازارەتچى ئى. نازارەت قىلغۇچى، تەكشۈرۈپ تۇرغۇچى، كۆزەتكۈچى كىشى: قۇل بازىرى نازارەتچىلىرىدىن بىرى كېلىپ، بۇ يەردە بولۇپ ئۆتكەن ئىشنى قىسقىچە سۆزلەپ بەردى. * ئىمتىھان مەيدانىدا قولتۇقغا يوغان دەپتەرلەرنى قىستۇرۇۋالغان ئىمتىھان نازارەتچىلىرى ئۇ ياق-بۇ ياققا مېڭىپ يۈرەتتى.

نازارەتچىلىك ئى. نازارەت قىلىش ئىشى. نازارەتچىلەرنىڭ ئىش-پائالىيىتى: ئۇلار بۇ ياشلارغا ئوبدان تەربىيە بېرىش ۋە ئۇلار ئۈستىدىن نازارەتچىلىك قىلىشى كېرەك.

نازارەتچىلىك قىلماق ئادەم، نەرسە ياكى ھادىسىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىغا قارىتا تەكشۈرۈش، كۆزىتىش ئېلىپ بارماق: ئۇ كېمىگە رۇستەم نازارەتچىلىك قىلاتتى.

نازاكەت ئى (ئە) ① كىشىنىڭ يۈرۈش-تۇرۇش، قىلىق-ھەرىكەت ۋە مۇئامىلىسىدىكى نازۇكلۇق، لاتاپەت، ئەدەب: خوجا ئونىڭ ئەپچىل ھەرىكەتلىرىگە — لەغمەننى ھەربىر سوزغاندا بەللىرىنى نازاكەت بىلەن ئېگىشىگە، ئالدىغا چۈشۈپ قالغان توم چېچىنى بويۇن سىلكىپ ئارقىغا تاشلىشىغا زوقلىنىپ قاراپ قالدى. * بەستى-بويى كېلىشكەن بىر جۇۋان يېقىملىق نازاكەت بىلەن ئۇسسۇلغا چۈشتى. ② ئاياللارنىڭ ئىسمى.

نازاكەتسىز سۈپ. نازاكەتتى يوق، يېقىمىسىز، قوپال، بىئەدەب: ماڭا بۇ ئايالنىڭ سۆزلىرى قوپال، نازاكەتسىز بىلىندى.

نازاكەتلىك سۈپ. نازاكەتتى بار، يېقىملىق؛ نازاكەتتى بىلەن كىشىنىڭ ئامراقلىقىنى كەلتۈرىدىغان، زوقلاندىرىدىغان: نازاكە

تلىك ئالىمخان. دوپپىڭزغا گۈل بولاي. جان تەسەددۇق ئەيلدىم، تا ئۆلگۈچە قۇل بولاي. **نازغىتماق** «نازغىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: — ئالدىرىما ئاپا، قومۇش پۇيۇكلىرىنى مىڭ نازغىتىپ ئويىنغان بىلەن بەربىر بورا بولىدۇ، — دېدى ئۇ. **نازغىتىشماق** «نازغىتماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

نازغىماق پ. ئويناقتاشماق، تولغىنىپ نازلانماق، تولغانماق: ئۇنىڭ كىيىملىرى تولمۇ تار ھەم قىسقا بولغاچقا، ئىش قىلغاندا كۆكسىلىرى لىغىلاپ، بەللىرى نازغىپ تولمۇ قىزىقارلىق كۆرۈنەتتى. * گۈزەل غۇنچىلار نازغىپ ئوينىسا، ھەريان تولغىنىپ غىر-غىر سويلسا، قۇرغۇيدەك ئۇچۇپ سەھنە بويىسا، باغدا سەنەمدەك سەيلانىم ئۇسسۇل.

ناز-كەرەشمە — نازۇ كەرەشمە. **نازلانماق** «نازلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك دەرىجىسى: شەرىپە نازلانغاندەك قىلىپ يەلكىنى ئابدۇشۈكۈرنىڭ قولىدىن بوشتىۋالدى-دە، نېرىغا بېرىپ تارغاقتى ئالدى. * ئايخان سۈزۈك لەۋلىرىنى ھىمىرىپ، رۇستەمنىڭ تەلەپچان كۆزلىرىگە نازلىنىپ قارىدى.

نازلىق سۈپ. نازى بار، ناز ئارىلاش، خۇلقۇق؛ يېقىملىق: — شەپە بەرمىگەن بولسام قارىماي كېتەتتىڭىز — ھە؟ — دېدى ناۋاتخان نازلىق ئاۋاز بىلەن قىيىدىغاندەك. * قانداقمۇ چىدىسۇن بۇ ئەلەمگە ئۇ، بۈگۈن تۇن كەينىگە چۈشەر قوغلاپ ئىز. قىلماقتا شۇنچىلىك نازلىق تەبەسسۇم، خىياللار بېغدا زادى كىمگە قىز؟

نازلىماق پ. ناز قىلماق، ئەركىلىمەك، ئويناقتاشماق، خۇلق قىلماق: قىز بالىنىڭ يىغلىغىنى—نازلىغىنى. * — نېمانچە نازلايدىغانسەن، — دېدى ئانا قىزغا كايىپ، — ئېغىزىمنى ئۇپراتماي تېزىرەك بولغىنا!

ناز-نېمەت ← نازۇنېمەت.

نازۇك

سۈپ (پ) ① ئىنچىكە، زىلۋا: مەن بىر قۇلۇم بىلەن ئۇنىڭ نازۇك بارماقلىرىنى تۇتۇم. * مەرھابا قەشقەرنىڭ نازۇك بەدەن قىزلىرىدىن ئىدى. ② يۇقىرى ماھارەت ھەم كۆپ ئەجىر بىلەن ئىشلەنگەن، ئىشلىنىشى نەپىس، ئېسىل؛ مۇرەككەپ، چىڭىش: تراكتورنىڭ نازۇك بىر سايىمىنى ئىشەن چىقىپ، تراكتور ھەرىكەتتىن توختىغانىدى. * مۇنداق تېلېۋىزورلارنىڭ نازۇك ئۈسكۈنىلىرىنىڭ سۈپىتىنى ياخشى دېيىشكە بولىدۇ. * ئۆپكە ئىنساننىڭ ئەڭ مۇھىم بىر ئەزاسى بولۇپ، تۈزۈلۈش جەھەتتىن ناھايىتى نازۇك. ③ ئۆزىگە خاس قىيىن تەرەپلىرى بولغان، ئالاھىدە ماھارەت، بىلىم تەلەپ قىلىدىغان؛ ئورۇنلاش، بېجىرىش ئەڭ قىيىن بولغان؛ ئۇ بۇ قېتىمقى نازۇك ئىلمىي تەجرىبىنى غەلبىلىك تاماملىدى. * - توغرا ئويلاپسىز، بۇ نازۇك يېرى ئىكەن، - دېدى ھېكمەت ياسىنغا. * كەنجى سىيرىلىما ئۈسۈلىنىڭ ئەڭ نازۇك شەكىللىرىنى ئۆگىنىۋالغانىدى. ④ سۆيۈملۈك، يېقىملىق، ئوماق، كىشىنىڭ مەسلىكىنى كەلتۈرىدىغان: ئۇنىڭ نازۇك بەدىنى كۆز ئالدىغا كەلدى. * نازۇك، چېۋەر چاققان قىز، دىلغا ئوتنى ياققان قىز. كىرىپكىنى ئوينىتىپ، قىيا كۆزدە باققان قىز. ⑤ كۆچمە. ئالاھىدە ئېتىبار تەلەپ قىلىدىغان؛ تۈرلۈك تەسىرلەرگە بەرداشلىق بېرەلمەيدىغان، بىرەر تەسىرنى ئاسان قوبۇل قىلىدىغان، سۆز-ھەرىكەتكە قارىتا سەزگۈر، ئەمما گەپ كۆتۈرەلمەيدىغان؛ «قاۋانلىق» نىڭ ھاۋاسى ساڭا ياقماپتۇ-دە! بۇرۇنلا نازۇك مىجەز ئىدىك، قارىغىنا سازلىقلار ئۆزگەردى، سېنىڭ مىجەزىڭ بولسا تېخىچىلا كونا پىتى! * - ۋاي تاۋى نازۇك، شۇنىڭغىمۇ

يامانلاپ كەتتىڭمۇ؟ - دېدىم مەن ئۇنىڭغا چاقچاق قىلىپ. * - كۆڭلى ئىنتايىن نازۇك بالا ئۇ! - دېدى بىرەيلەن گەپ قىستۇرۇپ، * ئۇ بارا-بارا قەلبىنىڭ ئەڭ نازۇك جايلىرىدىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان بىر خىل لەززەتلىك تۇيغۇنى ھېس قىلىپ قالدى. ⑥ سىلىق، يېقىملىق، نازا كەتلىك، ئەۋرىشىم: قىزمۇ قېرىلارغا نازۇك بىر ھەرىكەت بىلەن سالام بەردى. * قىزنىڭ قاراشلىرى شۇنداق نازۇك، شۇنداق يېقىملىق ئىدىكى، خۇددى ئۇنىڭ ئۆزىگە ئوخشايتتى، * مەيىن شامال گويا نىجاتنىڭ شۇ تاپتىكى شادلىقىغا ئورتاقلاشماقچى بولغاندەك، قۇلاقلىرى تۈۋىدە نازۇك شىۋىرلاپ، مەڭزىلىرىگە سۆيىمەكتە ئىدى. ⑦ كۆچمە. ئاجىز، بوش، زەئىپ، چىدامسىز: ئادەم گۈلدىن نازۇك، تاشتىن قاتتىق (ماقال). * ئۆزىنى ئارانلا كۆتۈرۈپ تۇرغان مېھرىباننىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى نازۇك ياپراققەك تىترەپ كەتتى. * زەڭگەر كۈنلۈك ئاستىدا، بىر ئوغۇل ھەم قىز بالا. بىرى نازۇك چېچەكتۈر، بىرى ئاڭما مۇپتىلا. ⑧ سىرلىق، كىشىنى ھەم سۆيۈندۈرىدىغان ھەم ئەنسىرىتىدىغان: كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بارا-بارا مەندە ئۇنىڭغا قارىتا بىر خىل نازۇك تۇيغۇ ئويغىنىشقا باشلىغانىدى. * نېمە داستىخان، نېمە ئىجاد، نېمە تەپەككۈر، نېمە بۇ تۈگىمەس نازۇك تەسەۋۋۇر؟! * ئۇ ئۆزىنىڭ نازۇك، سوغۇق ۋە چۈشەنگىلى بولمايدىغان تەبەسسۇمى بىلەن ماڭا قاراپ تۇراتتى. ⑨ ئاياللارنىڭ ئىسمى.

نازۇك تاش قورال دەۋرى < ئارخېئول > كونا تاش قورال دەۋرىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرى. بۇ دەۋردە ئۇششاق تاش پارچىلىرىدىن سىپتا ھەم ئۈچ بۇرجەك ياكى باشقا گېئومېترىيىلىك شەكىللەردە ئىشلەنگەن تاش قوراللار ئىشلىتىلگەن.

نازۇكەرەشمە ناز ۋە كەرەشمە؛ ئومۇمەن ئويناقتىن، ئەركىلەپ قىلىنغان قىلىق-ھەرىكەتلەر؛ ئۇ شۇنداق قارىۋىدى، ئۆزىگە نازۇكەرەشمە بىلەن ئىللىق كۈلۈمسىرەپ قاراپ تۇرغان پەرزانتى كۆردى.

نازۇكلاشتۇرماق « نازۇكلاشماق » پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

نازۇكلاشماق پ. نازۇك ھالغا كەلمەك، نازۇك بولۇپ كەتمەك؛ ئۇ ئۆزىنىڭ ئەمدى پۈتۈنلەي باشقىچە - ئاۋۋالقىدەك يېنىك ۋە پاك ئىكەنلىكىنى، پۈتۈن ۋۇجۇدىنىڭ يۇمشاپ، نازۇكلىشىپ كەتكەنلىكىنى سەزدى.

نازۇككۇق « نازۇك » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ ئۇنىڭ پۈتۈن گەۋدىسىدە ئاللىقانداقتۇر نازۇككۇق بار ئىدى. * ئۇنىڭدىكى يېڭىلىقنى، ئاجايىپ نازۇككۇقنى پەقەت قارىغۇ ئادەملا كۆرەلمەيتتى.

نازۇنېمەت ئى. تەبىئەت ئانا قىلغان تۈرلۈك نېمەتلەر ۋە يەل-يېمىشلەر؛ - سەن ئاۋۋال ھەر خىل نازۇنېمەت، ئاش-تاماق كەلتۈر! - دەپ بۇيرۇپتۇ خان. * ياپىدى ئالدىغا ئاران كەڭ داستىخان، نازۇنېمەتلەر تىزىلدى يانۇيان.

نازىرى ئى (ئە) نازارەتنىڭ باشلىقى؛ مالىيە نازارىتىنىڭ نازىرى. سەھىيە نازارىتىنىڭ نازىرى.

نازىركۇم ئى < مۇز > ئۇيغۇر خەلق كۈيلىرىدىن بىرى ۋە شۇ كۈيگە ئويىلىدىغان بىر خىل ئۇسسۇل. ئۇ ئاساسەن تۇرپان ۋىلايىتىدە ئومۇملاشقان.

نازىرلىق ئى. نازىرغا يۈكلەنگەن ئەمەل، ۋەزىپە، ئىش؛ ئۇنىڭ نازىرلىق قىلۋاتقىنىغا تۆت يىلدەك بولۇپ قالدى.

نازىرگۈل ئى (نازى+گۈل) < بۇت > ① قوڭغۇراقتىن ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق،

سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك تېنىدە قىسقا يۇمشاق تۈكلىرى بار. يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، سېپى يوق. 1 - 3 تال گۈلى غولنىڭ ئۈچىدا، گۈلى تۆۋەنگە ساڭگىلاپ ئۆسىدۇ. گۈلتاجىسى قوڭغۇراقسىمان. غوزا مېۋىسى تۈۋىدىن ئۈچكە يېرىلىدۇ. ئەسلىي ماكانى ياۋروپانىڭ جەنۇبى، دۆلتىمىزدىمۇ ئۆستۈرۈلمەكتە. مەنزىرە ئۆسۈملۈكى. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

نازىل سۈپ (ئە) چۈشكەن، ئەۋەتىلگەن. نازىل بولماق چۈشمەك، يەتمەك؛ بىز ئىنسانلار بەخت-سائادىتىمىز ئۈچۈن بۇ ئۇلۇغ كىتاب نازىل بولدى.

نازىل قىلماق چۈشۈرمەك، ئەۋەتمەك؛ - بالىلىرىم قۇلاق سېلىپ ئاڭلاڭلار، - دېدى سىينىقارى ئۆز ئالدىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرغان 20 نەچچە گۆدەك تالىپقا قاراپ، - ئاللاتائالا بىز مۇمىن بەندىلىرىگە قۇرئاننى رېنى نازىل قىلدى.

نازىننى سۈپ (پ) چىراي-تۇرقى، قەددى-قامىتى كېلىشكەن، گۈزەل، ناھايىتى چىرايلىق (قىز-ئاياللار ھەققىدە)؛ باراغا يوللىرىڭ بولسۇن، قىزىلگۈل ھەمراھىڭ بولسۇن، سېنىڭدەك نازىننى پارغا، مېنىڭدەك قۇللىرىڭ بولسۇن. // نازىنلار ئالىمدە يوق ئۇنىڭدەك خۇش چىراي، ئول ئېرۇر گۈياكى ئىنساندىن تۇغۇلغان يېڭى ئاي.

ناس ئى. كۆك تاماكا بىلەن چاكاندا كۈلىنى ئارىلاشتۇرۇپ تەييارلانغان بىر خىل چېكىملىك. ئادەتتە كۆپىنچە تىلنىڭ كالىپۇكىنىڭ ئاستىغا سېلىپ ياكى بۇرۇنغا تارتىپ چېكىلىدۇ؛ ئۇ باشتىكى ئېتىزنىڭ قىرىدا ئولتۇردى - دە، ناس قاپقىدىن كالىپۇكىنىڭ ئاستىغا بىر سېلىم ناس ئېتىۋالدى.

ناسارا ئى (ئە) خرىستىئان دىنىغا ئېتىقاد

شەكلى: شۇندىمۇ يات ماڭا ئاداش ۋە ھەسەت، قىزغىنىش، رەشىكلەر ناشادلىق ياكى دالدەك كەڭ بولۇپ كۈلۈپ ياشايەن، قىرى يوق، چىكى يوق ئۆلگىچە تاكى.

ناشايدان سۈپ (پ) نامۇناسىپ، نالايىق؛ بىمەنە، رەسۋا: ھاجى ئشان سېنىڭ ئايتۇرا بىلەن قىلغان ناشايان ئىشىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنكەن.

ناشتا ئى (پ) ① سەھەردە ئورۇندىن تۇرۇپلا يېيىش ئۈچۈن تەييارلانغان نان-پان، چاي قاتارلىق يېمەكلىك؛ ئەتىگە نلىك تاماق: ئەتىگەن سائەت يەتتىدىن يەتتە يېرىمغىچە ناشتسىغا بىر پىيالىدىن سۈت، بىر چاقماقتىن قەنت ۋە نان بىلەن تاماقلنىدۇ. * ئۇ تراككتورنى قوشنا ئېتىزدا توختىتىپ قويۇپ، ئەتىگە نلىك ناشتسىغا ئۆيگە كەلدى. ② ناشتا قىلغان ياكى قىلىدىغان ۋاقت: ئەتىسى تاھىر ئاكا سەھەر تۇرۇپ ماللىرىغا بوغۇز بەردى. ناشتتىن كېيىن دۇكانغا باردى.

ناشتا قىلماق سەھەردە ئازراق بىر نەرسە يەۋالماق، ئەتىگە نلىك تاماق يېمەك: ئايچامال ناشتا قىلىپ بولۇپلا خىزمەتكە چىقىپ كەتكەندى.

ناشتا ۋاقتى ئەتىگە نلىك تاماق يەيدىغان ۋاقت، ناشتا قىلىدىغان ۋاقت: ھاتەم ئەتىسى ناشتا ۋاقتىدا ئۇ سارايدىن چىقىپ كېتىپتۇ.

ناشتا-ناھا ناشتىدا يەيدىغان نەرسىلەر: ئابلىكىم كېيىنكى كۈنلەردىكى ئادىتى بويىچە خاماندىن ئەتىگەن قايتىپ كېلىشى ۋە بىرئاز ناشتا-ناھا قىلىۋېلىپ، ئاندىن كاۋاتقا ئۆزىنى تاشلاپ ئۇخلىشى لازىم ئىدى.

ناشتىسىز سۈپ. ناشتا قىلمىغان، ناشتا قىلماي: ئۇ تورغاي چۈچۈلدىمىستىلا ئورنىدىن

قىلغۇچى كىشى.

ناسكى ئى (ر) ئوشۇقنى بېسىپ تۇرىدىغان قىسقا پايپاق.

ناسناس سۈپ. قانداقلا نەرسە بولسا يەۋىرىدىغان، تاماق تاللىمايلا يەپ كېتىدىغان، ئاچكۆز: ناسناس ئادەم.

ناسوس ئى (ر) < ماشىن > سۇيۇقلۇق ياكى گازنى تارتىپ چىقىرىش ياكى بىز نەرسىنىڭ ئىچىگە كىرگۈزۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب: ۋېلېسىپىت ناسوسى. ھاۋا ناسوسى. ناسوس بىلەن سۇ چىقارماق.

ناسۋال ئى ← **ناس**: سادىق بوۋاي ئاچچىقىنى بىر چىمدىم ناسۋال بىلەن بېسىپ، ناسىرنىڭ بىقىندىن ئورۇن ئالدى.

ناسۋال قاپاق ① < بوت > قاپاقنىڭ ئۆزگەرگەن بىر تۈرى. ئۇنىڭ قاپاقتىن پەرقى شۇكى، كۆپ مېۋىلەيدۇ، مېۋىلىرى تەخمىنەن 10 سانتىمېتىر چوڭلۇقتا بولىدۇ. ناس چېكىدىغانلار كۆپىنچە ناسنى مۇشۇ قاپاققا سالىدۇ. ② ناسۋال چېكىدىغانلار ناسۋال قۇيۇپ يېنىدا ساقلايدىغان كىچىك قاپاق: بەزى ئەزالارنىڭ ھۆپۈپ قىچقارغان چاغدا يەيدىغان ئېشى تۈگەپ كېتىپ « ناسۋال قاپاققا نان بارمۇ؟ » دەپ خۇرجۇن كۆتۈرۈپ چىققىلى تاس قالدى.

ناسۋالچى ئى. ناسۋال تەييارلىغۇچى ياكى ئۇنى ساتقۇچى كىشى.

ناسۋالچىلىق ئى. ناسۋال تەييارلاش ۋە سېتىش بىلەن شۇغۇللىنىش ئىشى.

ناشاد سۈپ (پ) شاد، خۇشال ئەمەس؛ غەم-قايغۇغا پاتقان، خاپا، مەيۈس: بولدى نىسجان سۇغا تەشنى بېلىقلىرىڭ، بولدى ھەم غەرق ياشقا بەلكەن-قىيىقلىرىڭ، ئەلەم بىلەن ئۆتۈڭ ئون يىل ناشاد بېغىم.

ناشادلىق « ناشاد » سۆزىنىڭ ئىسىم

تۇرۇپ، ناشتسىز ھالدا قۇملۇقنىڭ ئەڭ چېتىگە جايلاشقان تۆمۈرنىڭ ئۆيىگە قاراپ ماڭدى. // ئۇ بۈگۈن ئەتكەن ناشتسىزلا سىرتقا يۈرۈپ كەتتى.

ناشتىلىق ئى. ناشتا قىلىش ئۈچۈن تەييارلانغان يېمەكلىك، ئەتىگە ئىلىك تاماق: - تولا كاپىشا! - دەپتۇ بۆرە چىشلىرىنى ھىڭكايتىپ، - ھازىرچە چىپار قوزا بىلەن قورسىقىمنى توقلاپ تۇراي، سەن ئەتە ئەتكەنلىككە ناشتلىققا ياراپ قالارسەن! // ئاپىسى، ناشتلىق بىر نەرسەڭلار بولسا، تېزراق بولۇڭلار، بىز ناشتا قىلىپلا ماڭمىساق بولمايدۇ، - دېدى توختى ئاكام.

ناشۈكۈر سۈپ (پەنە) بارىغا شۈكۈر-قانائەت قىلمايدىغان، قانائەتسىز، ئاسان رازى بولمايدىغان: ناشۈكۈر ئىكەنسز، ئوغلۇم، - دېدى ھېلىقى بوۋاي ئەختەمنى ئەيىبلەپ. **ناشۈكۈرلۈك ئى.** شۈكۈر قىلماسلىق، رازى بولماسلىق، قانائەتلىنمەسلىك: - ئۇنداق ناشۈكۈرلۈك قىلماڭ، - دېدى ئۇ تۇرسۇن پاماقچىغا.

ناشېكەر ئى. قوغۇننىڭ بىر تۈرى، ئەمى بەك ئاتلىق: پىلىككە قاراپلا دەمدۇ خەمەكنى ناشېكەر، پارغۇدەك تىلىنى ئۇنىڭدا تەم ۋە لەززەت بولمىسا.

ناشى ئى <ئىرق> مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى. **ناشى تىلى <تىل>** ناشىلار قوللىنىدىغان تىل. بۇ تىل خەنزۇ-زاڭزۇ تىللىرى سىستېمىسى زاڭزۇ-بېرما تىللىرى تۈركۈمىنىڭ يېزۇ تىلى تارمىقىغا كىرىدۇ. مەملىكىتىمىزنىڭ يۈننەن ئۆلكىسىنىڭ لىجياڭ، ۋېيىشى، جۇڭدىيەن، يۇڭشېڭ قاتارلىق جايلىرىدا ھەم سىچۈەن ئۆلكىسىنىڭ يەنيۈەن، يەنيەن، مولى قاتارلىق جايلىرىدا

ئىشلىتىلىدۇ.

ناشچە ① سۈپ. ناشىلارنىڭ تىلى، ئەدەبىياتى ۋە مەدەنىيىتىگە ئائىت: ناشچە ئادەت. ناشچە كىيىم. ناشچە ئۇسۇل. ② ئى. ناشى تىلى: ئۇ ناشچىنى ياخشى بىلىدىكەن. ③ رەۋ. ناشى تىلىنى ئىشلىتىپ: ناشچە سۆزلىمەك.

ناشىلار ئى <ئىرق> ناشى مىللىتى، ناشى خەلقى. ئۇلار ئاساسەن مەملىكىتىمىزنىڭ يۈننەن ئۆلكىسىنىڭ لىجياڭ، ۋېيىشى، جۇڭدىيەن يۇڭشېڭ قاتارلىق جايلىرىغا ۋە سىچۈەن ئۆلكىسىنىڭ يەنيۈەن، يەنيەن، مولى قاتارلىق جايلىرىغا ئولتۇراقلاشقان.

ناغرا ئى (ئە) <مۇز> ئۇيغۇرلارنىڭ ئۇرغۇلۇق (سوقما) چالغۇ ئەسۋابى. گەۋدىسى چوپۇندىن قۇيۇلۇپ، ئۈستىگە تېرە تارتىلغان، ئېگىزلىكى 35 سانتىمېتىر، دېئامېتىرى 25 سانتىمېتىر ئەتراپىدا بولۇپ، ئۈستى چوڭ، ئاستى كىچىك، سىرتقى شەكلى لوڭقىغا ئوخشاپراق كېتىدۇ. بىر چوڭ، بىر كىچىك ياكى بىر چوڭ، بىرقانچە كىچىكى بىلەن تەشكىللىنىپ چېلىنىدۇ.

ناغرا پەردە <ئانات> ← قۇلاق پەردىسى.

ناغرا چالماق ئىككى تال چوكا بىلەن ناغرىنى رىتىملىك ئۇرۇپ، بىر خىل ئاھاڭ پەيدا قىلماق، ناغرىنى رىتىمگە كەلتۈرۈپ ئۇرماق: داق بىلەن قاق ناغرىنى ناھايتى ئۈستىلىق بىلەن چېلىۋاتاتتى.

ناغرىخانا ئى <ئانات> قۇلاقنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ناغرا پەردە تۇرىدىغان بوشلۇق.

ناغرا-دۇمباق ناغرا ۋە دۇمباق: بىر كۈن ئاۋۋال ناغرا-دۇمباق ياڭرىتىپ ھەم سۇنايلارنى

«سەنەم» گە سايىرىتىپ، ئەتسى بايۋەچچىنىڭ بولدى. تويى، ئاغنى ئەگىپ قىلدى جەۋلان قۇرغۇيى.

ناغرا-سۇناي ناغرا ۋە سۇناي: بىردىنلا ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىنىڭ ئىشخانىسىنىڭ ئۆگزىسىدىن ناغرا-سۇناي ئاۋازى ئاڭلاندى.

ناغرا-كاناي ناغرا ۋە كاناي ناغراچى ئى. ناغرا چالدىغان كىشى، ناغرا چېلىشقا ئۇستا ئادەم: ناغرىچىلار ئورۇنلاشتى دۆڭلەرگە، ياڭراپ تۇردى مۇڭلۇق، گۈزەل بىر ناۋا. داستىخانلار يىغلىغاندا، پۈتۈن ئەل - شادۇ خۇرام قىلدى ئويۇن ۋە ساما.

نافتالىن ئى (ر <گىربك> <خىم> ئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى $C_{10}H_8$. رەڭسىز كرىستال بولۇپ، ئالاھىدە پۇرىقى بولىدۇ. كۆمۈر سەمولىسىدىن چەككىلەپ ئېلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن بوياق، سىمولا، پۇراقلىق ماتېرىيال، تىببىي دورا قاتارلىقلارنى ياسىغىلى بولىدۇ.

نافتالىن كۈمۈلچى <خىم> ناقتالىنىدىن ئىشلەنگەن كۈمۈلچ. ئاق ۋە ئالاھىدە پۇراقلىق كېلىدۇ. كىيىم-كېچەكلەر ئارىسىغا سالغاندا كىيىمگە كۈيە چۈشۈشنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ. ئادەتتە ئۇ «كۈيە دورىسى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

ناقايىل سۈپ. قايىل ئەمەس، رازىلىقى يوق، رازى ئەمەس: - مەن سۆزۈڭگە ناقايىل، - دېدى ھېلىقى ياش بالا ئەختەمگە پەرۋاسىز قاراپ قوبۇپ.

ناقايىللىق «ناقايىل» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

ناقولاي سۈپ. قولاي ئەمەس، ئەپسىز، بىئەپ: يول ئۈستىدە كۆپ تۇرۇشۇپ ناقولاي، ئۆيگە كىرىش تېخى ئەپسىز ئىدى.

ناقولايلىق «ناقولاي» سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: بولنىڭ كېيىنكى بۆلىكىنىڭ ئات بىلەن مېڭىشقا ناقولايلىقى ئۇلارنى ئاتتىن چۈشۈشكە مەجبۇر قىلدى.

ناكار سۈپ (پ) بىرەر ئەزاسى ئەسلىي ھالىتىنى، ئىقتىدارىنى يوقاتقان؛ مېيىپ: - ۋۇي كۆزۈڭ ئېقىپ چۈشكۈر! - دېدى سونۇر راستتىنلا غەزەپلىنىپ، - ھېلىقى تىلغىنىمۇ مۇنۇ پاختا كۆزۈڭدەك ناكار قىلۋېتىمەن! **ناكار بولماق** بىرەر ئەزاسى ئۆز ئىقتىدارىنى يوقاتماق، مېيىپ بولماق:

مەن ئۇ كىشىنىڭ مەلۇم بىر ئورۇندىكى قۇرۇلۇش جازىسىدىن يىقىلىپ چۈشۈپ، ئىككى پۈتى ناكار بولغان پېشقەدەم ئۇستا ئىكەنلىكىنى بىلدىم.

ناكار قىلماق مېيىپ قىلىپ قويماق، مېيىپ ھالەتكە كەلتۈرمەك: ئۇ قولدىكى تەييار بەتلەكلىك بەشئائارىدىن ئوق ئۇزۇپ ئۇنىڭ پۈتىنى ناكار قىلىپ تاشلىدى.

ناكارلىق ئى ← **مېيىپلىك**: ئۇ ناكارلىقنىڭ ئازابىنى خېلى جىق تارتقان كونا ئەسكەر ئىدى.

ناكەس سۈپ (پ) ① ۋىجدانى، ئىنسابى يوق، يارىماس، قەبىھ، پەسكەش: تىلغىنى يىخ ناكەس! - دېدى مەنسۇر غەزەپ بىلەن ئالدىغا مېڭىپ. ② باشقىلارغا ھېچقانداق مەنپەئەت بەرمەيدىغان، بېخىل، پىخسىق: ناكەسكە قەرزدار بولساڭ، يولدا قىستار ھەم گۆردە.

ناكەسلىك ئى. پەس قىلىق-ھەرىكەت، پەسلىك، رەزىللىك: ئۇنىڭ ناكەسلىكىدىن ئاشۇ تۇتۇلۇپ قالغانلارمۇ ئۆلگۈدەك خورلاندى. **ناگان I** ئى (ر) تاپانچا: كېلەتتى ئۇ ياقىنىمۇ بىر توپ ئەسكەر. مەردانە ئات چاپتۇرۇپ، مەغرۇر ھامان. ئارقىغا بۇرۇلغاندا قالدى ھاڭ-تاڭ، تۇراتتى قىز ئۇنىڭغا تەڭلەپ ناگان.

ناگان II رەۋ (پ) ① بەزەن، بەزى، گاهى: چىراي ئويغاتسىمۇ سۆيگۈنى ناگان، چىن سۆيگۈ چىرايغا ھەرگىز قارىماس. پۈتكۈل مال-دۇنياسى بىلەنمۇ خاقان، بىر جانان كۆڭلىنى سېتىپ ئالالاس. ② كۈتۈلمىگە ندە، تۇيۇقسىزدىن، ئۇششۇمتۇت؛ ئەگەر: سېنىگدەك بىناۋا ئالەمگە كەلمەس، ناگان كەلسە كېلۈركى، جاھانغا كەلمەس.

ناگاندا رەۋ. بەزىدە، گاهىدا؛ ئەگەردە: مەن ئۇنىڭ بىلەن ناگاندا ئوقۇتۇش بىناسىنىڭ بەلەمبە يلىرىدە، ناگاندا تەنتەربىيە مەيدانىدا ئۇچرىشىپ قالاتتىم. * سەن ناگاندا ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈپ قالساڭ، مېنىڭ كەلگەنلىكىمنى دەپ قوي.

ناگان-ناگاندا ئاندا-ساندا، بەزى-بەزىدە، گاهى-گاهىدا: بىزنىڭ مەھەللىنىڭ ئۇ تەرىپىدە گۈلبوستان ئاتلىق پەرىزاتتەك بىر قىز بار ئىدى، بىز ناگان-ناگاندا ئۇچرىشىپ قالاتتۇق.

ناگاھ رەۋ (پ) يېزىت. كۈتۈلمىگە ندە، توساتتىن، ئۇششۇمتۇتتىن ئويلىمىغان يەردىن: ناگاھ بىر كېچىسى غايىبىتىن بىر ئاۋاز كەلدى: «بۇ ئاھۇنالىدىن ساڭا پايدا يوق...»

ناگۇلا سۈپ. جان. نارازى، خاپا؛ غەمكىن: يۇلتۇز ئايدىڭ بىلەن گۈللەيلىنى باشلاپ كىرىدى. ئايدىڭ ناگۇلا كۆرۈنەتتى. * - ۋاي-ۋۇي، بەك ئۇزاق ئىكەن، مېنىڭ ئانام يوق، ئۇ ۋاقتىچە قىيىنلىق كېتىپتەن، - ناگۇلا بولۇپ بېشىنى تۆۋەن سالدى لالە.

ناگۇلالىق ئى. جان. نارازىلىق، خاپىلىق؛ غەمكىنلىك: ئۇ كۈلۈمسىرەپ تۇرسىمۇ قاشلىرى ئاستىدا بىلىنەر-بىلىنمەس ناگۇلالىق سېزىلىپ تۇراتتى.

نال ئى (ئە) ئاياغ كىيىمنىڭ پاشىنىسىغا

ياكى چەمىنىڭ ئۇچىغا قېقىلىدىغان، تۆمۈر بۇيۇم، كىچىك تاقا: ئۆتۈكنىڭ نالى. * ئۇ توپلىيىگە نال قاقۇرۇپ كەلگەندى. **نالايىق** سۈپ (پ) لايىق-مۇناسىپ ئەمەس، لايىق كەلمەيدىغان، مۇۋاپىق بولمىغان: ھازىر ئۆزلىرى بويىتاقلىقنىڭ دەردىنى ئوبدان تارتىۋاتىدىلا، بۇنداق يۈرۈۋېرىشى ئەھلى مۇسۇلمانغا نالايىق ئىش. شۇڭا سىلىگە بۇ مەسىلەتنى بېرىشىم.

نالە ئى (پ) ① غەم-ئەلەم، دەرد-ھەسرەتنى ئىپادىلەيدىغان دەردلىك ئاۋاز؛ پەرياد، پىغان: ئىنەك ھۆركىرەپ يىغلاشقا باشلىدى. ئۇنىڭ نالسىگە تاقەت قىلالماي، ئىچىم ئاغرىپ قولىمنى تارتتىم. ② يالۋۇرۇش، ئىلتىجا، ئۆتۈنۈش قاتارلىق تەلەپ تۇيغۇلىرىنى ئىپادىلەيدىغان مۇڭلۇق ئاۋاز، يېلىنىپ قىلىنغان ئىلتىجا ئاۋازى: ئىت ھۆركىرەپ يىغلاپ ئۆزىگە ئۆلۈم تىلەپتۇ. ئۇنىڭ نالسىگە چىدىماي، ياسىن بىلەن مۈشۈكمۇ يىغلاپتۇ. **نالە قىلماق** دەردلىك، ھەسرەتلىك، ئېچىنىشلىق ئاۋاز چىقارماق، پەرياد قىلماق: ئۇ ئېچىنىشلىق نالە قىلىپ يۇمىلايتتى. مېھرىلىك كۆزلىرىدىن ئاققان ياش دەزد-ئەلەم، خورلىنىش بىلەن تولغان كۆكسىنى بوشتىدىغاندەك تۇيۇلاتتى.

نالە-پەرياد نالە ۋە پەرياد، ئومۇمەن دەردلىك ئېچىنىشلىق ئاۋازلار: شۇ كۈنى دادامنىڭ ئېچىنىشلىق نالە-پەريادى بىزدەممۇ بېسىقمىدى.

نالە-پىغان نالە ۋە پىغان: مۇستەبىتنىڭ تۈرمىلىرى توشۇپ كەتتى، ئېزىشلىرى بەك ھەددىدىن ئېشىپ كەتتى. غەزەپ-نەپرەت دەريالىرى تېشىپ كەتتى، ھېچ يەتمىدى ئاللاغا بۇ نالە-پىغان.

نالەت (توغرىسى: لەنەت) ← لەنەت.

نالە = زار نالە ۋە زار: بۆرە بۇ سۆزلەرنى نالە-زار بىلەن تولغىنىپ تۇرۇپ تۈلكىگە يېلىنىپ ئېيتتى.

نالەش نى ① ھەسرەتلىك نالە، ئېچىنىشلىق نالە: يۇرت ئىچىنى يىغا-زارە، ئىش ئورنىنى ھەسرەت، يىغان، نالەش ئوتلىرى قاپلىدى. ② ئۇيغۇر خەلق كۈيلىرىدىن بىرىنىڭ نامى: ئۇ ئاخىرى نالەشكە چېلىپ ھەممەيلەننى بىر خىل مۇڭغا چۆمۈلدۈردى.

ناللىق سۈپ. نالى بار، نال قېقىلغان، نال بېكىتىلگەن: ناللىق ئۆتۈك.

ناللىق سۈپ. نالە-پەريادى بار، نالە ئارىلاش: يىغلىۋال سىڭلىم! كۆزۈڭ يېشىدا يامغۇر ياغدۇرۇپ، كۆز يېشىڭ چۈشكەن زېمىن بولغاي چىسەن... تاڭ قالدۇرۇپ... قونغىنىدا ناللىق سازىڭغا شادلىق بۇلبۇلى، مەي ئىچەرمىز ئولتۇرۇپ، نەزمى ئارا مەي ياغدۇرۇپ. **نالماق** پ. دەردلىك، ئېچىنىشلىق ئاۋاز چىقارماق، نالە قىلماق: ئەلنىڭ نېمە خاھىشى، دىلنىڭ نېمە خالىشى، خۇشاللىق نېمىدىن، يا نېمىدىن نالشى... * — جېنىم قىزىم... — دەپ نالغان ئاۋاز ئاڭلاندى.

نام نى (پ) ① ئادەم پاكى نەرسىگە مەخسۇس قويۇلغان ئات، ئىسىم: — سەركەردە! كېيىن ئارقىسىدا بىرەيلەن سىلنىڭ ناملىرىنى چاقىرىۋاتىدۇ! — دەپ مەلۇم قىلدى بىر ئەسكەر. * نام بېرىپ ھاسا دەرىخىگە شۇ دەم، ئاتىشىپتۇ «ئەزىمەت» دەپ ئۇنى ھەم. ② مەلۇم ساھە ياكى مەلۇم خىزمەتتە ئېرىشكەن نەتىجىلىرىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ، ئۇنۇق-نەتىجىلىرىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن مەخسۇس بەلگىلىمىلەر ئاساسىدا بېرىلگەن دەرىجە، ئۇنۋان، مەخسۇس ئاتاق: بۇ قاراۋۇلخانا بۇ نۆۋەت «قارا قۇرۇمدىكى پولات قاراۋۇلخانا» دېگەن

شەرەپلىك نامغا ئېرىشتى. * ئۇ بۇ قېتىم «ئىلغار پارتىيە ئەزاسى» دېگەن نامغا ئېرىشتى. ③ كۆپچىلىك ئارىسىدىكى داڭقى، شۆھرەت، شەرەپ: ئەل ئارىسىدا گۈلئايىم، چېۋەر قىز دەپ نامىڭ بار. ساڭا لايىق ئوت يۈرەك، مەندەك ئىشچان يارىڭ بار.

نام ئالماق نام-ئاتاققا ئېرىشمەك، باشقىلاردىن پەرقلىنىپ تۇرىدىغان ئالاھىدە بەلگىلىك: بىر ئىش ئۈچۈن مۇئەييەن نامغا ئىگە بولماق، ئاتاق ئالماق: ئۇ ئۆزىدىن ئىلگىرىكى مەشھۇر خەلق شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىنى ئۆگىنىپ، ئۆز ئىقتىدارىنى ئۆستۈرۈپ «مۇلازەپىدىن» دەپ نام ئالغان. * ئۇ يېزىدا «بىغەرەز» دەپ نام ئالغاچقا، قايتقانىدىكى كىشىلەرنىڭ تاپا-تەنسىگە قالاتتى.

نام بەرمەك باشقىلاردىن پەرقلىنىپ تۇرىدىغان ئالاھىدە بەلگىلىك ئىش ئۈچۈن مۇئەييەن نام ئاتا قىلماق: — بالام، — دېدى بەختاخۇن ئوغلىغا، — بۇرتداشلار كۆڭلۈڭنى خۇش قىلىش ئۈچۈن بولسۇم، ئېتىڭغا «دۈلدۈل» دەپ نام بېرىشتى. * ئۇنىڭغا «مەملىكەتلىك ئەمگەك نەمۇنىچىسى» دەپ نام بېرىلدى.

نام چىقارماق قىلىنغان ئالاھىدە ئىش-ھەرىكەت بەدىلىگە بەلگىلىك نامغا ئېرىشمەك، نام-ئاتاق ئالماق: ئىپارگۈل «گۈلستان» دەپ نام چىقارغان شەھەردە دۇنياغا كەلدى.

نامدا بار ھەممىدە يوق ئاتاقتا بار، لېكىن ئەمەلىي ئىشتا يوق، ئۆزىنى كۆرسىتىپ قويۇپلا ئىش قىلمايدىغان: بىزگە ئەمەلىي ئىشلەيدىغانلار زۆرۈر، نامدا بار ھەممەمدە يوقلار كېرەك ئەمەس.

نام كۆتۈرمەك — ئات كۆتۈرمەك. **نامى چىقماق** ئەل ئارىسىدا نام-ئاتىقى

ئوقۇماق. ناماز ۋاقتى. * بۇ ئادەم ھەر كۈنى بەش ۋاق نامازنى تەرك قىلماي ئوقۇيتتى. **ناماز بامدات** <دىن> ← **بامدات**: ئۇ سەھەردە ناماز بامداتنى ئوقۇپ بولۇپلا، يەنە يولغا چۈشۈپتۇ. * بىر كۈنى ناماز بامدات بىلەن ئىشك ئالدىغا چىقسام، ئۇلار ئاتلىق بىزنىڭ ئۆي تەرەپكە كېلىۋېتىپتۇ.

ناماز پېشىن <دىن> ← **پېشىن**: دادام ناماز پېشىنى ئوقۇش ئۈچۈن مەسچىتكە كىرىپ كەتكەندى. * ناماز پېشىندىن باشلاپ كەچكىچە مېھمانلارنىڭ ئالدىدىن داستىخان يىغلىدى.

ناماز چۈشۈرمەك <دىن> مېيىتنى دەپنە قىلىشتىن بۇرۇن مېيىت بىلەن خوشلىشىش ۋە ئۇنىڭغا ئاللادىن جەننەت ئاتا قىلىشى تىلەپ ئوقۇيدىغان نامازنى ئۆتمەك: نورۇل بوۋا: «كېلىڭلار، ئىسلام شەرىئىتى بۇ ئاخۇنۇملارنىڭ كۆڭلىدەك تار ئەمەس. جىنازا نامىزىنى چۈشۈرۈپ باقمىغان بولسامۇ، كۆپ قېتىم كۆرگەنمەن» دېدى-دە، ئۆزى ناماز چۈشۈردى.

ناماز خۇپتەن <دىن> ← **خۇپتەن**: ئۇلار ناماز خۇپتەننى ئۆتەپ بولۇپلا، ئورۇنلىرىنى راسلاپ ئۇيقۇغا باش قويۇشتى. * بىز ناماز خۇپتەنگىچە ئارام ئېلىپ، كېچىدە يەنە يولغا چىقتۇق.

ناماز دىگەر <دىن> ← **دىگەر**: ئۇلار ناماز دىگەرنى ئوقۇش ئۈچۈن جاي ناماز سالدى. * ناماز دىگەردىن باشلاپ، پۈتۈن يېزا بويلاپ تىنىش، تۇتقۇن قىلىش باشلاندى.

ناماز شام <دىن> ← **شام**: ئەپەندىم ئۇلار بىلەن بىللە ناماز شامنى ئوقۇپتۇ. * كەچتە، ناماز شامدا كەلگىن، - دېدى ئۇ سەمەتكە.

ناماز شام قارغۇسى ① <ئىب> كېچىسى

تارقالماق: سىڭلىم ئېتى مېھرىخان، ئېگىچە ئېتى مايىخان. يۇرت ئىچىگە ئىززەتلىك، نامى چىققان مايىخان.

نامغا داغ چۈشۈرمەك ← **شەنگە داغ چۈشۈرمەك**.

نامغا داغ كەلتۈرمەك ← **شەنگە داغ كەلتۈرمەك**.

نامنى ئەسلىگە كەلتۈرمەك خاتا ھالدا قارىلىنىپ جازالانغانلارنىڭ ئەسلىدىكى نام-ئەمىلىنى ئەسلىگە ئەكەلمەك، جىنايەتچى ئەمەسلىكىنى جاكارلىماق، ئاقلماق: 80-يىللاردىن كېيىن نۇرغۇنلىغان زىيالىيلىرىمىزنىڭ نامى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

نامنى بۇلغىماق ← **شەننى بۇلغىماق**: ئۇلار بىز رۇسلارنىڭ نامىمىزنى بۇلغاپ بىر نېمىلەر قىلىۋەتتى، ئۇيات، شەرمەندىلىك! **نامنى ساتماق** باشقىلارنىڭ نام-ئەمىلىدىن پايدىلىنىپ بىرەر مەقسەت-مۇددىتىغا يېتىشكە تىرىشماق، باشقىلارنىڭ نامىدىن پايدىلانماق: پەرىزات زاۋۇت مەمۇرىيىتىنىڭ نامىنى سېتىپ سەنئەت ئۆمىكىگە، ئاشۇ قىزنىڭ ئۆيىگىمۇ بېرىپتۇ.

نامى ئۇلۇغ، سۈپىسى قۇرۇق ← **ئېتى ئۇلۇغ سۈپىسى قۇرۇق**.

نام-ئابروي نام ۋە ئابروي: دائىما ئويلاركەن بىر دوست تېپىشنى، نام-ئابروي قازىنىپ چوڭ يەپ-ئىچىشنى.

نام-ئاتاق نام ۋە ئاتاق: ئۆردەك خېنىم سۆزۈڭگە، چۈشەندىم ۋاق-ۋاق. نېمە ئۈچۈن ئۆكۈزگە، مەنسۇپ دەيسەن نام-ئاتاق؟ **ناماتمان** ئى (پ) دىئال. كىڭىز باسىدىغان ئۇستا، كىڭىزچى.

ناماز ئى (پ) <دىن> مۇسۇلمانلارنىڭ ئاللاغا بېغىنىپ كۈندە بەش قېتىم بېجىرىشى زۆرۈر بولغان ئىبادىتىنىڭ نامى: ناماز

يورۇقلۇق يېتەرسىز جايدا غۇۋا كۆرىدىغان ياكى پۈتۈنلەي كۆرەلمەيدىغان بىر خىل كېسەللىك. تولاراق ۋىتامىن A يېتىشمەسلىكتىن كۆرۈش تور پەردىسىدىكى كۆرۈش سۆسۈن ماددىسى ئازىيىپ كېتىشتىن كېلىپ چىقىدۇ. ② شۇ خىل كېسەلگە گىرىپتار بولغان كىشى.

ناماز ئوقۇماق دۇئا ۋە ئايەتلەرنى ئوقۇپ، نامازدا بېجىرىشكە تىگىشلىك ئىبادەتلەرنى ئورۇنلىماق: ناماز ئوقۇپ بولغانلار ئىمامغا ئەگىشىپ دۇئاغا قول كۆتۈرۈشتى. **ناماز ئۆتمەك** <دىن> ← ناماز ئوقۇماق: ھېسامدىن داموللا بىلەن ياسىن غوجا نامىزنى ئۆتەپ بولۇپ ئالدىراپ غىزالىنىشتى.

نامازخان ئى (پ) نامازنى تەرك ئەتمەي ئوقۇپ تۇرغۇچى كىشى: نامازخانلار شام نامىزىنى ئوقۇش ئۈچۈن خېلى بالدۇرلا مەسچىتلەرگە كېتىشكە ئىدى. * مەسچىت قۇمىدە باشقا ئۆزگىرىش يوق، يۈكۈنۈپ ئولتۇرغانلار يەنىلا شۇ دائىملىق نامازخانلار ئىدى.

نامازسىز سۈپ. ناماز ئۆتمىگەن، ناماز ئوقۇمىغان، بىناماز: رەئىس ئەپەندىم مۇلازىملىرىغا دەمرە كۆتۈرگۈزۈپ، نامازسىزلارنى تەكشۈرەتتى، پەرزنى بىلىمگە نەرنى ئۇرغۇزاتتى.

ناماز شامگۈل ئى (ناماز شامگۈل) ① ناماز شامگۈل ئائىلىسىدىكى بىر ياكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى تۇخۇم شەكلىدە كېلىدۇ. گۈلى ۋارونكا شەكلىدە بولۇپ، قىزىل، ئاق، سېرىق ياكى بىنەپشە رەڭدە ئېچىلىدۇ. مېۋىسى يۇمىلاق، پىشقاندا قارىيىدۇ. يىلتىزى ۋە ئۇرۇقى دورىغا ئىشلىتىلىدۇ. ئادەتتە ئۇ مەنزىرە ئۈچۈن ئۆستۈرۈلىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

نامازگاھ ئى (پ) جامائەت يىغىلىپ ناماز

ئوقۇيدىغان جاي، ئورۇن.

ناماقۇل (پەنە) ① سۈپ. ئەقىلگە مۇۋاپىق

كەلمەيدىغان، قوبۇل قىلغىلى، ناماقۇل بولغىلى بولمايدىغان، خاتا، بىمەنە، دۇرۇس ئەمەس: سەندىن ماڭا ھېچقانداق ناماقۇل سۆز ۋە زىيان يەتمىدى. شۇنداق تۇرۇقلۇق مەن ساڭا يەنە نېمە ئۈچۈن يامانلىق قىلغۇدەكمەن؟! * - ئەقىللىق كىشىلەرنىڭ ئوغۇللىرى ئۈستىدىن قىلغان ئىشلىرى، ئەلۋەتتە، ناماقۇل بولماس، - دېدى بوۋاي. ② ئى. بەزى جۈملىلەردە «كېچىرىم، ئەيۇ سوراڭ، سەۋەنلىكى ئۈستىگە ئېلىش، ئۆزرە ئېيتىش» مەنىلىرىنى بىلدۈرىدۇ: - سەن بىكاردىن بىكارغا ئۆلۈپ بېرەمسەن؟ مەن ساڭا بىر ئەقىل كۆرسىتەي: «ياتتاق يۈدۈپ ناماقۇلغا بار» - دېدى بىرەيلەن. * يار ھۇجرىسىدا ياتىپ، دېگەن سۆزىگە ناماقۇل. يار مەندىن يامانلاپتۇ، مەن يارىغا ناماقۇل.

ناماقۇل بولماق بىراۋنىڭ ئالدىدا قىلىپ سالغان ناتوغرا سۆز-ھەرىكەتلىرى ئۈچۈن ئەپۇ، كەچۈرۈم سورىماق، ئۆزىنىڭ سەۋەنلىكىنى تونۇپ ئۈستىگە ئالماق: - بولدى، ئۇ گەپلەرنى قىلىپ مېنى خىجىل قىلىمىسلا. بۇ ئىشقا مەن ئۈزۈم ئىگە. سىلىگە ناماقۇل بولاي، كېيىن ناماقۇل بولۇپ چايىۋۇ تۇتارمەن، - دېدى ئۇ كىچىك پىشلىق بىلەن.

ناماقۇللۇق ئى. بىراۋغا قىلغان نامۇۋاپىق

سۆز-ھەرىكىتى ئۈچۈن، ئۈنىڭدىن ئەپۇ سوراڭ، ئۆزرە ئېيتىش: تاپقىنى ناماقۇللۇقتىن ئاشماپتۇ (ماقال). * ئۇ كۆپ ھاللاردا ئايالنىڭ ئالدىدا ئۆزىنىڭ ناماقۇللۇقىنى ئىزھار قىلىشقا مەجبۇر بولاتتى. // ئۇ ئەمدى ئايخانغا بىر خىل ناماقۇللۇق تەلەپپۇزى بىلەن سۆزلەشكە باشلىدى.

نامايان رەۋ (پ) ئېنىق، ئوچۇق گەۋدىلەنگەن، روشەن كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان: ئۇنىڭ تۇرقىدىن كەمتەرلىك، بىچارىلىق ھەم تۈزلۈك ئاساسقا قۇرۇلغان سەمىيى بىر ئىلتىجا نامايان بولۇپ تۇراتتى.

نامايان بولماق ئوچۇق گەۋدىلەنمەك، پەيدا بولماق، روشەن كۆرۈنمەك: يىگىت ئالدىغا قارىسا بوۋاي ئېيتقاندا بىر ئالتۇن ئىشك نامايان بولۇپتۇ. يىگىت ئىشكىتىن قورقماي كىرىپ، ئالدىغا قاراپ مېڭۇپرىپتۇ.

نامايان قىلماق گەۋدىلەندۈرمەك، ئوچۇق كۆرسەتمەك، بىلدۈرمەك، ئىپادىلىمەك: ئۇ يەنە قىزىلبۇلاق، جام، ياربېشى قەبرىستانلىقىدىكى ئۇرۇشلاردىمۇ ئاجايىپ زور باتۇرلۇقنى نامايان قىلغانىدى.

نامايەندە ئى (پ) ① بىرەر ئىجتىمائىي گۇرۇھقا ياكى بىرەر ساھەگە، ئېقىمغا مەنسۇپ بولغان، ۋەكىل خاراكتېرلىق شەخس، ئۈلگىلىك شەخس، ۋەكىل: ئەبۇ ناسىر فارابى ئۇلۇغ ئۇيغۇر-قارلۇق ئالىمى، ئوتتۇرا ئەسىر ئارستوتېلىق ئىلمىي تەلىماتىنىڭ مەشھۇر نامايەندىسى ئىدى. ② ئوخشاش تۈردىكى نەرسىلەر ئىچىدە ئەڭ مەشھۇر، ئەڭ ئالىي ئورۇندا تۇرىدىغان نەرسە، ئۈلگە: ئەجدادلىرىمىز قۇرۇلۇش شاھەسىدىمۇ ئۆچمەس نامايەندىلەرنى قالدۇرۇپ كەتكەن، ئەنە شۇلاردىن بىرى - ھېيتكا جامەسىدۇر.

* ئابدۇللا روزىنىڭ بۇ ئەسىرى خەلقىمىزنىڭ روھىي تۇيغۇسىنى ئەتراپلىق بەكۈنلىگەن چوڭقۇر مەنىلىك بىر نامايەندە.

نامايش ئى (پ) ① ئەمەلدە كۆرسىتىش، نامايان قىلىش، ئىپادىلەش، گەۋدىلەندۈرۈش: خەلىپە ئانا سېلىم ئاكنىڭ يېلىنىشى بىلەن ئۆز كۆڭلىنى نامايش قىلىپ تۇرغان نۇرلۇق كۆزلىرىگە قاراپ، كۆڭلى ئېرىگەندەك بولدى.

* سىلچە قانچىگە ئالغاندىمەن؟ - قايتۇرۇپ

سورىدى دادام ئۆزىنىڭ سودىغا پىششىق ئىكەنلىكىنى نامايش قىلماقچى بولغان ئادەمدەك قىياپەتتە. ② كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ بىرەر پائالىيەتنى تەبرىكلەش، خاتىرىلەش مۇناسىۋىتى ياكى ئۆزلىرىنىڭ سىياسىي جەھەتتىكى مەلۇم كۆز قاراشلىرىنى، نارازىلىقىنى ئىپادىلەش مۇناسىۋىتى بىلەن توپ-توپ بولۇپ كوچىغا چىقىپ كۆچمۈكچا ئايلىنىپ مېڭىشى: ئەگەر ئەينى چاغدا ئۈرۈمچى خەلقىنىڭ غەزەپلىك نامايشلىرى پارتلىمىغان بولسا، ئۇلار ئەخمەتجان قاسىمى قاتارلىقلارنى ھەرگىزمۇ تىرىك قويۇپ بەرمىگەن بولاتتى. * شۇ يىلى ئوقۇغۇچىلار يەنە نارازىلىق بىلدۈرۈپ نامايش قىلدى.

نامايش قىلماق ① ئەمەلدە كۆرسەتمەك، ئىپادىلىمەك، گەۋدىلەندۈرمەك، نامايان قىلماق: گۈلگىنە كەمىستىش ئالامەتلىرىنى نامايش قىلىپ تۇرغان چىرايىنى يۈرۈشتۈرۈپ، بېشىنى تولغىدى-دە، يولغا ماڭدى. * ئۇلارنىڭ قەلب ئەينىكىدەك نۇرانە شاد كۆزلىرى ئەنە شۇ بەخت سېزىمىنى نامايش قىلاتتى. ② نامايش ئۆتكۈزمەك: مۇستەبىت ھۆكۈمەتنىڭ باستۇرۇش سىياسىتىدىن غەزەپلەنگەن ئوقۇغۇچىلار نامايش قىلىپ كۆچمۈكچا ئايلىنىپ نارازىلىق بىلدۈردى.

نامايش ئۆتكۈزمەك كىشىلەر توپ-توپ بولۇپ كۆچمۈكچا ئايلىنىپ يۈرۈپ، تەبرىكلەش ياكى سىياسىي جەھەتتىكى نارازىلىقنى بىلدۈرۈش پائالىيەتلىرىنى ئۆتكۈزمەك، كوچىغا چىقىپ نامايش قىلماق: 37-يىلى 1-مايدا ئوقۇغۇچىلار مەكتەپتە نارازىلىق بىلدۈرۈش يىغىنى ئۆتكۈزگەندىن كېيىن، ئارقىدىنلا يەنە كوچىلارغا چىقىپ «دېموكراتىيە ياشىسۇن!»، «ئەركىنلىك ياشىسۇن!» دەپ شوئار توۋلاپ نامايش ئۆتكۈزدى.

نامايىشچى ئى. نامايىشقا قاتناشقۇچى كىشى، نامايىش قىلغۇچى شەخس: دېموكراتىك غەربتە بوزەك ئەمەس ئىشچىلار. خۇددى ئوقتەك پارتلىدى، دەردمەن نامايىشچىلار.

نامايىشكارانە رەۋ (پ) نامايىشتىن دېرەك بەرگەن، نامايىش پۇرىقى چىقىپ تۇرغان ھالدا: مۇشۇ ھەپتەدە ئاقسۇ ۋەزىيىتى ئۇششۇمتۇت جىددىيلىشىپ، ئەسكەرلەرنىڭ نامايىشكارانە يۆتكىلىشى كۆپىيىپ قالدى. * بۇ بىچارە ئايال بىر ئاھ ئۇرۇپ خۇرسىنىپ، كىرىكلىرىنى نامايىشكارانە پەسكە چۈشۈردى.

نام-ئەمەل شۇ كىشىنىڭ كىم ۋە قانداق ئادەملىكى ھەققىدىكى مەلۇمات، چۈشەنچە: ئۇلار ئېلاننى يەنە بىر قېتىم ئوقۇدى، ئۇنىڭدا بېشى سازايى قىلىنغان ئادەمنىڭ ئىسمى ۋە باشقا نام-ئەمەللىرى ئېيتىلمىغانىدى.

نامە ئى (پ) بىرەر ئورۇن ياكى شەخسكە ئەۋەتىش ئۈچۈن يېزىلغان خەت، مەكتۇپ: «پەرىدۇن بەگنىڭ بالىسى بار» دېگەن گەپ يالغان، سىلەر گۇۋاھ بولۇڭلار، مەن ئەتىلا ئامبال مەھكىمىسىگە نامە ئەۋەتەي، - دېدى مىڭبېشى. * ھەيرانلىق شۇ مەھەل ئۆتتى ماڭمۇ، ئويلايتتىم، بۇ نامە قايدىن كەلدىكىن؟ باتۇرنى ھاياجان قوينغا تارتقان، تىترەتكەن بۇ زادى قانداق خەت ئىكەن؟ ② تۇرغۇن سۆزلەرگە قوشۇلۇپ شۇ سۆز ئىپادىلەنگەن مەزمۇن ھەققىدىكى خەت دېگەن مەنىدىكى سۆزلەرنى ياسايدۇ. مەسىلەن، باياننامە، خىتابنامە، ئىقرارنامە... دېگەنلەرگە ئوخشاش.

نامەرد سۈپ (پ) مەرد ئەمەس، بېخىل؛ ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان؛ قولدىن ياخشىلىق كەلمەيدىغان؛ ئائىنىپ، پەس: ئۆتمە نامەرد كۆۋرۈكىدىن، دەريا سېنى ئاقئورسىمۇ. يېمە نامەرد ئاش-ئېنىنى، ئاچلىق

سېنى ئۆلتۈرسىمۇ. * شۇ يىگىت گۈل بەردى دەپ سەن ئالدىراپ كۈلگەندىڭ، كۈلمسۇن خەق، ئەمدى «نامەرد ئاتى تاش» دەپ يىغلىما.

نامەردلىك «نامەرد» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: - نامەردلىكىڭز چىقىپلا تۇرۇپتۇ. قورقۇپ قېلىپسىز-دە؟ - دېدى پاتەمخان غەزەپلىنىپ، - دوختۇرلار ھېچ گەپ يوق دەيدۇ. تونۇشتۇرۇشىڭىزنى قايتۇرۇۋېلىڭ.

نامەلۇم (پ+ئە) ① سۈپ. كىملىكى، نېمىلىكى ئېنىق، مەلۇم بولمىغان، ئېنىقلانمىغان، ئېنىق ئەمەس: ھازىرچە نامەلۇم بولغان بۇ كىشىدە بىر قارماققا دەررۇ كۆزگە چېلىققۇدەك ھېچنەمە يوق ئىدى. * قاچقۇن پۈتۈن كۈچىنى توپلاپ دولقۇنلار بىلەن ئېلىشىپ، نامەلۇم قىرغاققا قاراپ ئۈزۈشكە باشلىدى. * ئۇنىڭ كېيىنكى ئەھۋاللىرى بىزگە نامەلۇم ئىدى. ② ئى < مات > نامەلۇم سان: نامەلۇمنى دەرىجىگە كۆتۈرمەك.

نامەلۇم سان < مات > ئالگېبرالىق ئىپادە ياكى تەڭلىمىدىكى سانلىق قىممىتى ھېسابلاشلار ئارقىلىق ئېتىقلىنىدىغان سان. مەسىلەن، $3x+6=27$ دىكى x نامەلۇم ساندىن ئىبارەت.

نامەلۇملۇق سۈپ < مات > تەركىبىدە نامەلۇم بولغان: ئىككى نامەلۇملۇق تەڭلىمە.

نامە ھەرەم ئى (پ+ئە) ئىسلام دىنى شەرىئەت ھۆكۈمىدە يېقىن تۇغقانلىق مۇناسىۋىتى بولمىغانلىقىدىن بىر-بىرىگە كۆرۈنۈش مەنى قىلىنغان يات ئەر ياكى ئايال (بىر-بىرىگە نىسبەتەن): - سىز ماڭا نامە ھەرەم، - دېدى ياسىمەن پەرھاتنى ئىتتىرىپ، - يىراق تۇرۇڭ، ئۆز يولۇمغا قويۇڭ. * - داد پادىشاھى ئالەم، - دەپتۇ ئۇ تىزلىنىپ، - مەلىكەم نامە ھەرەمگە قارايتۇ. يىگىتنىڭ مەڭزىگە مەڭزىنى يېقىپ تىنىقىنى

پۇراپتۇ. * جاكارچى ئۇنى سازايى قىلىۋېتىپ: « ئېرى بار نامە ھەرەمگە ئېسىلغاننىڭ جازاسى شۇ » دەپ ۋارقىراپ مېڭىپتۇ.

نامە ھەرەم بولماق ئىسلام دىنى شەرىئىتى چەكلىگەن، ئەخلاققا زىت ئىش دەپ تونۇلماق: — سىزنىڭ يېنىڭىزدا تۇرغانلارنىڭ ھەممىسى ئەركەكلەر ئىكەن. بۇلار بىلەن بىللە ماڭسام نامە ھەرەم بولىدۇ، — دەپتۇ مەلىكە.

نامە ھەرەملىك ئى. ئەر-ئاياللارنىڭ ئوچۇق قويۇلمايدىغان جايلىرى: شۇ كۈنى سودىگەر مەلىكىنى ئېلىپ قاچتى، بىز چېدىرغا ئېلىپ كىرىپ نامە ھەرەملىككە قول سۇندى.

نامچىلىق ئى < پەلس > ئوتتۇرا ئەسىر مەدرىسە پەلسەپىسىدىكى بىر ئېقىم. ئۇ ئوتتۇرا ئەسىردىكى چىنلىق نەزەرىيىسىنىڭ ئەكسىچە بولۇپ، شەيئىلەر ئومۇمىي ئۇقۇمدىن بۇرۇن مەۋجۇت دەپ قارايدۇ. ئۇ گەرچە ماتېرىيالىزم خاھىشلىرى بىلەن باغلىنىشلىق بولسىمۇ، ئومۇمىي ئۇقۇم بىلەن ئايرىم شەيئىلەر ئوتتۇرىسىدىكى دىئالېكتىكىلىق باغلىنىشنى چۈشەنمەيدۇ ھەمدە ئۇقۇم پەقەت قۇرۇق نامدىنلا ئىبارەت بولۇپ، شەيئىلەرنىڭ خاسلىقى ۋە ماھىيىتىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرەلمەيدۇ دەپ ھېسابلايدۇ.

نامدار سۈپ (پ) نامى بار، نامى چىققان، داڭلىق: — قېنى يۇقىرى چىقىسلا، مانا بۇ كىشى قەشقەرنىڭ نامدار تاۋاز سودىگىرى توختى تاۋاز بولىدۇ، — دېدى ئۇ تونۇشتۇرۇپ. * ئۇنىڭمۇ نامدار شەھەرلەرگە بېرىپ سەپلە-تاماشا قىلغۇسى كېلەتتى.

نامداش ئى. نامى ئوخشاش، ئوخشاش ئىسىمدىكى كىشى ياكى نەرسە (بىر-بىرىگە نىسبەتەن).

نامزات سۈپ (پ) ① ئىقتىسادى ناچار، ئېشىنچا

پۇل-مېلى يوق، ماددىي تۇرمۇشى تولۇق كاپالەتكە ئىگە بولمىغان؛ كەمبەغەل: باينىڭ خەزىنىسى — نامزات (ماقال). * موللازەيدىن بىر نامزات دېھقان ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. * ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش سىياسىتىنىڭ تۈرتكىسىدە بىر قىسىم نامزات ناھىيىلەرنىڭ تەرەققىياتى خېلىلا ئېزەلشتى. ② قىس، كەم، كەمبەغەل: تىلدا نامزات بولۇش — شائىرنىڭ ئەڭ زور مەغلۇبىيىتىدۇر. **نامزاتچىلىق ئى** ← **نامزاتلىق**: بۇرۇنقى زاماندا بىر بوۋاي بىلەن موماي ناھايىتى نامزاتچىلىقتا كۈن ئۆتكۈزگە ئىكەن.

نامزاتلاشتۇرماق « نامزاتلاشماق » پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: — ئە نە كۆردۈڭلارمۇ؟ — دېدى ئۇ بىزگە ئالىمنى كۆرسىتىپ، — ئۇنى نامزاتلاشتۇرۇۋەتكەن ئاشۇ بۇزۇق ئاياللار.

نامزاتلاشتۇرۇشماق « نامزاتلاشتۇرماق » پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى **نامزاتلاشتۇرۇلماق** « نامزاتلاشتۇرماق » پېئىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: تۈرلۈك سېلىقلار كۆپەيتىلىپ، دېھقانلار تېخىمۇ نامزاتلاشتۇرۇلدى.

نامزاتلاشماق پ. نامزات ھالغا كەلمەك، نامزات بولماق: ئاتىسى ئۆلگەندىن كېيىن قۇددۇسلارنىڭ تۇرمۇش ئەھۋالى ئۆزگەردى، قىلىۋاتقان ئوقىتى توختاپ، بارا-بارا نامزاتلاشتى.

نامزاتلىق « نامزات » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: نامزاتلىق — ئەيىب، ئۇنى ئۆزگەرتىشكە جۈرئەت قىلماسلىق تېخىمۇ چوڭ ئەيىب.

نامزات ئى (پ) سايلاش، تەيىنلەش ئۈچۈن كۆرسىتىلگەن شەخس: نامزات كۆرسەتمەك. نامزاتلار تىزىملىكى. نامزاتلارنى تەستىقلىماق.

نامزاتلىق « نامزات » سۆزىنىڭ ئابىستراكت

ئىسىم شەكلى: بۇ قېتىمقى ھاكىملىق نامزاتلىقىغا ئەخمەتۇ كىردى. * زاۋۇت باشلىقى سايلاش يىغىنىدا ھاكىمۇ نامزاتلىققا كۆرسىتىلگەندى.

نامسىز سۈپ ① نامى، ئىسمى نامەلۇم؛ نام-ئىسىم قويۇلمىغان ياكى نامى-ئىسمى يېزىلمىغان: ھېلىقى نامسىز شوپۇر يىگىت كۆرۈنمەيتتى. * مەن سىز توغرىلۇق ئۇ كىشىگە بىر پارچە نامسىز خەت يازدىم. ② كۆچمە داڭقى، شۆھرەتتى يوق، ئەل ئارىسىدا ئابرويى يوق ياكى تۆۋەن: ئۇ بۇ سۆزلەرنى ئۆز ئۆيىگە كەلگەن مېھمانلارنىڭ ئىچىدە ئانداق-مۇنداق نامسىز ئادەملەردىن بىرىنى يوقلۇقنى بىلدۈرۈش يۈزىدىن قىلىۋاتاتتى. * شۇ مەنۇت ياشلىقنىڭ يوقالمايدىن، ئۆز ئوغلۇڭ ئۈچۈنمۇ ئالسىن جاۋاب ۋە ياكى قورقسەن نامسىز كېتىشتىن ۋە ياكى ئۇچقۇندا بولسىن كاراپ.

نامسىز بارماق < ئانات > قولنىڭ ئوتتۇرا بارمىقى بىلەن چىمچىلىقى ئوتتۇرىسىدىكى بارمىقى.

نامسىزلىق « نامسىز » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

نام-شەرەپ نام ۋە شەرەپ، ئانات-ئابروي: — سىلنىڭ نام-شەرەپلىرىنى ئۇ كۆپ قېتىم ماڭا ئېيتىپ بەرگەندى، — دېدى ھېلىقى كىشى ماڭا.

نام-شۆھرەت نام ۋە شۆھرەت: سىز نام-شۆھرەت قوغلاشقا نىيازى يامان كۆرسىزىۋ، ئۆزىڭىز شۆھرەت ئۈچۈن جېنىڭىزنى ئۇنتۇپ قالسىز.

ناملىق سۈپ. نامى بىلەن ئاتالغان، ئىسىملىك: « مەشھۇر مۇقام ئالىمى شائىرە ئاماننسا خېنىم » ناملىق سۈرەتنى كۆرۈپ ناھايىتى

زوقلاندىم. * مەن ل. مۇتەللىپنىڭ « يىللارغا جاۋاب » ناملىق شېئىرىنى ئوقۇغاندىم. * بىزنىڭ مەھەللىنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى مەھەللىدە گۈلبوستان ناملىق پەرىزاتتەك بىر قىز بار ئىدى.

نام-نەسەب نام ۋە نەسەب: ئەخمەت كېيىن « ئۇ كىشى كىم بولغا؟ خىزىرىنى كۆردۈمۇ ياكى ئەجەب بۇ كىشىنىڭ نام-نەسەبىنى سورىماپتەن » دەپ، كۆپ نادامەتلەر چەكتى. **نام-نیشان** نام ۋە نیشان، ئۇچۇر ھەم دېرەك: — دۇنيادا ساھىبجامال مەلىكىلەر تولا، بىرىنى تاللىۋېلىپ مۇرادىڭىزغا يەتسىڭىز بولىدۇ. ئۇنداق بولمىسا، پىراق شىددىتى ۋە ھىجران مۇشەققىتى ئاستىدا نام-نىشانسىز يوقۇلۇپ كېتىسىز، — دېدى.

نامۇس (توغرىسى: نومۇس) ← **نومۇس**. **نامۇناسىپ سۈپ** (پەئە) مۇناسىپ ئەمەس، ماس كەلمەيدىغان، نامۇۋاپىق، بولمىغۇر: شەرئەت يولىغا نامۇناسىپ ئىشلارغا چارە كۆرۈش بىزنىڭ ھەققىمىز. ئۇ قارا يۈزنىڭ چاچسىنى بەرمەي بولمايدۇ!

نامۇنەسەب ← **نام-نەسەب**: — ئۆزلىرىنىڭ نامۇنەسەبلىرىنى بىلىشكە بولامدېكەن؟ — كەمتەرەنە سورىدى ئابدۇرېشىت خان.

نامۇنشان ← **نام-نشان**: گۆر ئوغللىدىن نامۇنشان ياكى ئىنىسى شاھ مۇھەممەتخاندىن بىرەر خەۋەر بولىدى.

نامۇۋاپىق سۈپ (پەئە) مۇۋاپىق ئەمەس، مۇۋاپىق بولمايدىغان، ماس كەلمەيدىغان: ئادەملەر ئارىسىدىكى قان تۆكۈشۈشلەرگە نامۇۋاپىق ئىجتىمائىي تۈزۈم جاۋابكار.

نامۇۋاپىقلىق ئى. نامۇۋاپىق ھالەت، نامۇۋاپىق ئەھۋال: — مېنىڭچە بۇ قېتىمقى ئۆي بۆلۈشۈشتە نامۇۋاپىقلىق باردەك قىلىدۇ، — دېدى ئۇ سەل نارازى بولغاندەك قىلىپ.

نامئە مەل ئى. نام ۋە ھال-ئە ھۆالى:

نامئە مەلىنى سورىسىڭىز، ئىسىم سادىر بۇ يۇرتتا مۇساپىرمەن.

نامشەرىپ ئى (نام+شەرىپ) مۇبارەك نام، مۇقەددەس ئىسىم؛ ئومۇمەن ئىسىمى تىلغا ئېلىنغان كىشىنى ھۆرمەتلەش يۈزىسىدىن ئېيتىلىدۇ: — يىگىت، نامشەرىپىڭىز كىم بولىدۇ؟ — دەپدى ھېلىقى بوۋاي ئۇنىڭدىن سوراپ.

نامىي سۈپ. نامىدىكى، ناملىق: نامىي ئىش ھەققى.

نامىي ئىش ھەققى < س ئىق > ئەمەلىي ئىش ھەققىنىڭ ئەكسى، يەنى پۇل سانى بىلەن ئىپادىلەنگەن ئىش ھەققى.

نان ئى (پ) ① خەمىردىن تەييارلىنىدىغان، تونۇر، ئوچاق ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەرگە يېقىپ ياكى قازان، دۇخوپكا قاتارلىقلارغا سېلىپ پىشۇرۇلىدىغان يېمەكلىك. شەكلى ئاساسەن يۇمىلاق بولىدۇ: نان يېمەك. نان ياقماق. * خۇداغا شۈكۈر، ئەمدى كېسىلم خېلى ياخشى بولۇپ قالدى. نان نانچە، ئاش ئاشچە تېتىۋاتىدۇ. ② كۆچمە. ئومۇمەن يەپ-ئىچىلىدىغان، ياشاش ئۈچۈن بولمىسا بولمايدىغان زۆرۈر نەرسىلەر؛ پايدا: — ئەمدىلا ئازراق نان تېپىۋىدىم، — دەپدى ئۇ ئېغىر خۇرسىنىپ قويۇپ، — بۇ چاتاقنىڭ چىقىنىنى قارىمامسەن. **نان بەرگەن قولىنى چىشلىمەك** ← تۇزىنى يەپ تۇزلۇقىنى چاقماق: ئۆزلىرى ئۈچۈن داستىخان ھامان ئېچىقلىق، بىزلەرچۇ، نان بەرگەن قولىنى قوشۇپ چىشلەيدىغانلاردىن ئەمەس. قېنى چاپىدىن ئوتلىسلا، قەنتىن كۆپرەك سالىسلا.

نان تەگمەك پايدا-مەنپەئەت كەلمەك: پۇل سۇنۇلدى، ئۇلار ئۆزئارا « نان تەگسۇن » دېيىشىپ، يەرگە سۈركەلگەن قوللىرى بىلەن

يېڭىباشتىن قول ئېلىشىتى.

نان تېپىپ يېمەك ① تۇرمۇشقا كېرەكلىك زۆرۈر نەرسىلەرگە ئىگە بولۇپ، ئۆز تۇرمۇشىنى ئۆتكۈزۈمەك: « مۇشۇ يېتى ئوبدان ئوقۇسا، ئۆزى نان تېپىپ يەپلا قالماي، مېنىمۇ بېقىپ كەتسە ئەجەب ئەمەس » دەپ ئويلىدى بوۋاي. * بار، ئۆزۈڭ نان تېپىپ، يە، مەن ساڭا بۇنىڭدىن ئارتۇق بىرنەرسە بېرەلمەيمەن. ② پايدا ئالماق، نەپ-مەنپەئەت كەتكەن ئېرىشمەك: — مەن سىلگە 20 يۈەن ئەرزان بەردىم، سىلمۇ نان تېپىپ يېسىلە، — دەپدى ئۇ ھېلىگەرلەرچە ھىجىيىپ.

نان جىگدە < بوت > ① جىگدىنىڭ بىر خىل سورتى، يەنى جىگدە ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان دەرەخ. يېڭى نوتىلىرى كۈل رەڭ كېلىدۇ. يوپۇرمىقى تۆمۈنە شەكىلدە بولىدۇ. گۈلىنىڭ سىرتى كۈل رەڭ، ئىچى سېرىق كېلىدۇ، پۇرايدۇ. ئۈچكىلىك مېۋىسى سوقىچاق بولۇپ، رەڭگى قىزىل ياكى سېرىق كېلىدۇ، ئادەتتە ئىستېمال قىلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى. **نان دەرىخى** < بوت > ئۈجمە ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. ئېگىزلىكى ئون نەچچە مېتىر كېلىدۇ، يوپۇرمىقى ئۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، يۈرەك شەكىلدە كېلىدۇ ۋە ئالغانسىمان يېرىلىدۇ. گۈلى تاق جىنىسلىق، ئاتلىق-ئانىلىق بىر تۈپتە بولىدۇ. شارسىمان ياكى ئېللىپس شەكلىدىكى مېۋىسىنىڭ سىرتقى يۈزىدە ئۆسمىسىمان ھۈررەكلىرى بولۇپ، پىشقاندا سېرىق رەڭگە كىرىدۇ. مېۋە گۆشى ئاق رەڭلىك بولۇپ، بولكىغا ئوخشايدۇ. يېيىشكە بولىدۇ.

نان دەرىخى مېۋىسى < بوت > نان دەرىخىنىڭ مېۋىسى. شەكلى بولكىغا ئوخشايدۇ، يېيىشكە بولىدۇ. **نان دەسسەپ بەرمەك** قەسەم قىلماق،

قەسەم قىلىپ بەرمەك: - مەن ئالمىدىم،
- دەدى ئۇ قىزىرىپ-تاتىرىپ، - ئشە نىسەك
نان دەسسەپ بېرەيمۇ؟

ناننىمۇ ئوڭلاپ يېيەلمەيدىغان قولىدىن
ھېچبىر ئىش كەلمەيدىغان، ئىش
قاملاشتۇرالمىدىغان، دۆت، لەقۇا: -
ئادەم تاپتىم دەپ، نانسىمۇ ئوڭلاپ يېيەلمەيدىغان
بىرىنىمى ئېلىپ كەلگىنىنى قارىمامدىغان؟ -
دەدى ئۇ مەنسۇرغا ئاچچىقلاپ.

نان ئۇرسۇن «خۇدا ئۇرسۇن، شورى
قۇرۇسۇن» دېگەن مەنلەردىكى
قەسەم سۆزى: - ئەزىرايى خۇدا، راست
غوجام، - دەدى قاڭشارلىق كەلگەن بۇرۇتلۇق
چېرىك، - گېپىمىز يالغان بولسا، بىزنى نان
ئۇرسۇن، قان قۇسۇپ ئۆلەيلى.

نان ياقماق - نان ياقماق.
نان ياقماق خىمىردىن تەييارلانغان ناننى
قىزىتىلغان تونۇر ياكى ئوچاققا چاپلىماق؛
چاپلاپ پىشۇرماق: شۇ كۈن ئانام نان
ياققاندا تونۇر بېشىدا، باي نېنى پۈتۈن
خوتۇنى قاراپ تۇرار ئىكەن قېشىدا.

نېنى پۈتۈن تۇرمۇش ئەھۋالى ئوبدان،
تىرىكچىلىككە زۆرۈر بولغان نەرسىلىرى
تولۇق، باياشات: - ئوبدان ئوقۇغىن، -
دەدى ئۇ ھەببەنىڭ مۇرىسىنى سىلاپ تۇرۇپ،
- خۇدايىم بۇيرۇسا يەنە بەش-ئالتە يىلدا
نېنىڭ پۈتۈن ئادەم بولسەن، ئاڭغىچە
ئۆكلىرىڭمۇ كارغا يارىغۇدەك بولۇپ قالىدۇ.

نېنى پۈتۈن بولماق تۇرمۇش ئەھۋالى
ئوبدان بولماق، ياشاش ئۈچۈن زۆرۈر
بولغان نەرسىلىرى تولۇق، باياشات
بولماق: سارىخانۇ ساۋۇتۇم، بەك كۆڭۈللۈك
ئەر-خوتۇن، ئىككىسىنىڭ كۆڭلى خۇش، ئەمدى
بولغاچ نان پۈتۈن.

نېنى يېمەك پايدىسىنى كۆرمەك،

نەپ-مەنپە ئىتىدىن بەھرىلەنمەك،
مەنپە ئەتلەنمەك: كۆپلەر بۇ يەرلەرنى
ئېچىشنى ئارمان قىلدى-يۇ، كۈچى يەتمىدى.
بۇ يەرلەرنىڭ نېنىنى يېيىش بېرىپ-بېرىپ
بىزگە نېسىپ بولغىنىنى قارىمامدىغان، بۇمۇ
بىر ئامەت!

نانپاراق ئى (نان+پاراق) - نانقايناق.

نانتاختا ئى (نان+تاختا) - پەشخۇن.

نان-توقاچ نان ۋە توقاچ

نان-تۈز نان ۋە تۈز

نانچۆپ ئى (نان+چۆپ) ئاز-تولا گۆش، سەي
قاتارلىقلارنى سۇدا قاينىتىپ، ئۈستىگە
قېتىپ كەتكەن نان ۋە چۆپلەرنى سېلىپ
ئېتىدىغان بىر خىل يېمەكلىك.

نانخور سۈپ (پ) ناننى كۆپ يەيدىغان، نان
يېيىشنى ياخشى كۆرىدىغان، نانغا ئامراق:
نانخور ئادەم. نانخور بالا. * ئويۇن-كۈلكە
تاماشىدا، كۈنى بىكار ئۆتەر ئىكەن. قورساق
ئاچسا باشقىلاردىن ئوزۇق كۈتۈپ ياتار ئىكەن،
يېسە تويىماس نانخور ئىكەن، ئەمما يامان
بەسخور ئىكەن.

ناندىنا ئى (ر> لات) < بوت > - ناندىنا
چاتقىلى.

ناندىنا چاتقىلى < بوت > زىرىق ئائىلىسىدىكى
دائىم يېشىل تۇرىدىغان چاتقال. پەيسىمان
مۇرەككەپ يوپۇرماقلىق، كىچىك يوپۇرمىقى
تۆمۈنە شەكىلدە، گۈلى كىچىك، ئاق
رەڭلىك، كۈنۇسسىمان گۈل رېتىدە بولىدۇ.
مېۋىسى شار شەكىللىك، رەڭگى ئاق،
سۇس قىزىل ياكى سۆسۈن. مېۋىسى،
غولى ۋە يىلتىزلىرى دورا قىلىنىدۇ. يىلتىز،
غوللىرىنىڭ ئىسسىقنى قايتۇرۇش، ھەيز
ماڭدۇرۇش؛ مېۋىسىنىڭ يۆتەل توختىتىش،
ھاسىراشنى پەسەيتىش رولى بار.

نانسىز رەۋ. نان يوق، نان ئالمى: بىر

نان-پان، چاي-پاي قاتارلىق نەرسىلەر بىلەن ئوزۇقلانماق: ئۇلار سالى دورغىنىڭ مېھمانخانىسىدا نانئۇشتا قىلىۋېتىپ، شەھەردىن كېلىدىغان ئەلچىلەر توغرىسىدا پاراڭلاشقانىدى.

ناھاتكى يۈك « ناھايەتكى » سۆزىنىڭ

قىسقارغان شەكلى بولۇپ، تەئەججۇپ، شۈبھە مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: دادا سىز نېمىشقا يانسىز مۇندىن، كۆرسەتمەي چوڭ دادام قەبرىسىن ماڭا. شۇنچە چوڭ ۋەدىلەر قىلىپ

ئۇزۇندىن، ناھاتكى ئۇنتۇغان بولسىڭىز يانا؟

ناھار ئى (ئە) يېزىت. كۈندۈز، كۈندۈز ۋاقتى،

يورۇق كۈن: كۈز كەينىدىن كەلگەندىمۇ قىش، سۆيگۈمىز ياشنار باھاردەك. كۆڭلىمىزدە بولماس گۈگۈم-كەچ، ئۆتەر مەڭگۈ نۇرلۇق ناھاردەك. * ھەمراھ بولۇپ بۆۋەتچىگە ئۇ، ئۇلاپ چىقار تۇنى ناھارغا. مۇشەققەتنى ھېس قىلدى شەرەپ، مەنە بېرىپ ياشلىق باھارغا. * چېچەكلىدى سېنىڭدە، مېنىڭ گۈلدەك باھارىم. قۇياش كەبى پارلىدى، مېنىڭ پارلاق ناھارىم.

ناھايەت (ئە) ① رەۋ. ئىنتايىن، بەك،

ناھايىتى: بوۋام ئېيتقان ھېكايەت، شۇنچىلىكلا ناھايەت. ئۇزاق يىللار ئۆتۈپتۇ، ياش بۈگۈنگە يېتىپتۇ. * كۆز سېلىپ ماڭدىم دېڭىزنى بويلاپ، كۆزلىگەن جايمىم ناھايەت يىراق. ئاسماندا ئاي بار بىراق نۇرى سۇس، لېكىن قىرغاققا كۆرۈنەر چىراغ. ② يۈك. « ئاخىرى بېرىپ، ئاخىرى، ئاخىرىدا ياكى ئاقىۋېتىدە » دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ: ناھايەت مەجلىس تۈگەپ ھەممەيلەن تارقىلىشقا باشلىغاندا، ئۇ جىمىدە ئولتۇرغان ھېلىقى ياش خېنىمنىڭ يېنىغا كەلدى.

ناھايىتى ① رەۋ. ئىنتايىن، بەك،

ناھايەت: بۇ تەكلىپكە سەپەر قۇل بىلەن رەۋىخان موماي ناھايىتى خۇشال بولدى. *

پۇڭسىز، بىر نانسىز چىقىتم سەپەرگە، شۇندىمۇ ئاچلىقتىن خالىي خىيالىم. ھەيرانمەن ئالدىغا كۈتكۈچى قىزچاق، ھەرۋاخلىق تاماققا ئاش قويپار دائىم.

نانقايناق ئى (نان+قايناق) سەي، گۆش

قاتارلىقلارنى سۇدا قاينىتىپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە قېتىپ كەتكەن نان پارچىلىرىنى سېلىپ تەييارلىنىدىغان بىر خىل يېمەكلىك.

نانقېپى سۈپ (نان+قاپ+ئى) ئىش قىلماي قورساق

باقىدىغان، تەييارنى يەيدىغان، بىكار تەلەپ، ھۇرۇن: ئۇ نانقېپى بىر نېمىلەرنى پۈتۈن خەلق بىلىدۇ. || — بۇ بىرنەچچە نانقېپى، بىكار تەلەپلەر ئەجەبمۇ بوزەك قىلىپ كەتتىغۇ؟ — دەيدى بىركۈنى روزاخۇن رۇسۇلغا.

نانكور سۈپ (ب) بىراۋنىڭ بەرگەن ئاش-نېنىنىڭ

قەدرىنى بىلمەيدىغان، ياخشىلىققا يامانلىق قىلىدىغان، تۈزكۈر: — ھەي نانكور، پادىشاھقا نېمە ئۈچۈن قەست قىلسەن؟ خۇدادىن قورقماسەن؟ — دەپتۇ سوراقچى ۋارقراپ.

نانكورلۇق « نانكور » سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: — ئىككى دېۋىز شۇ قەدەر نانكورلۇق قىلىپتۇ-ھە! — دەيدى دەرغەزەپ بولغان ئەكبەر.

نانكورلۇق قىلماق ئۆزىگە ئاش-نان

بېرىپ، ياخشىلىق قىلغان كىشىگە ۋاپاسزلىق قىلىپ، ئەسكىلىك قىلماق؛ ياخشىلىققا يامانلىق قىلماق، تۈزكۈرلۈك قىلماق.

نانئۇشتا ئى. ئەتىگەنلىك تاماقتىن بۇرۇن

ئاز تولا قورساقنى ئەستەرلىۋېلىش ئۈچۈن يەپ-ئىچىلىدىغان نان، چاي، قاتارلىق نەرسىلەر: — ھوي، بالام بۇ ئەتىگەندە ئازراق نانئۇشتا قىلۋالماي ئالدىراپ نەگە ماڭدىڭ؟-دېدى ئانام ئىشىكتىن چىقىشىغا.

نانئۇشتا قىلماق ئەتىگەندە ئاز-تولا

كەلپىن ناھىيىسى، ئاراتۈرك ناھىيىسى، ئۈرۈمچى ناھىيىسى،

ناھىيىلىك سۈپ. ناھىيىگە تەۋە، ناھىيە دائىرىسىدىكى ياكى ناھىيە باشقۇرۇشىدىكى؛ ناھىيە دەرىجىلىك: ناھىيىلىك يېمەك-ئىچمەك زاۋۇتى، ناھىيىلىك باج ئىشلار ئىدارىسى. ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتى.

ناۋۇستا سۈپ (پ) بىرەر ھۈنەر-كەسىپكە تازا ئۇستا ئەمەس، سەۋىيىسى تۆۋەن؛ ماشىنا تېخى ناھىيىدىن چىقمايلا، ناۋۇستا شاگىرتلارنىڭ كاساپىتىدىن ئۈرۈلۈپ كېتىپتۇ.

ناۋۇستىلىق «ناۋۇستا» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇ ئۆزىنىڭ ياغاچچىلىقتا ناۋۇستىلىقنى باھانە قىلىپ، بەگنىڭ تەلپىنى زەت قىلىپتۇ.

ناۋۇشنىك ئى (ر) قۇلاققا تىقىپ ياكى يېقىن كەلتۈرۈپ ئاڭلايدىغان ئاۋاز يەتكۈزۈپ بەرگۈچى بىر خىل ئەسۋاب: قاسىم ناۋۇشنىكىنى قۇلىقىغا سالدى. دە، رادىئونىڭ ئاۋازىنى پەسلىتىپ، ياستۇققا يۆلىنىپ ئاڭلاشقا باشلىدى.

ناۋۇمىد سۈپ (پ) ئۈمىدسىز، ئۈمىد يوق: ھاۋادا بۇلۇت كۆڭلۈم، ياردىن ناۋۇمىد كۆڭلۈم. يار باقمىغۇدەك ئەمدى، ئۇ بارى ئۇنۇت كۆڭلۈم. || ئۇ ئاچتى بىرنەچچە ۋاراقى ئەمما ئاق ئىزلار قاپلىدى بۇرنى، يۈزىنى. ناۋۇمىد قالدىمۇ تەھرىردىن ۋە با... زۇرنالدىن قاچۇردى ئاستا كۆزىنى.

ناۋۇمىد شەيتان «ئۈمىدلىك بول، ئۈمىدسىزلىك شەيتاننىڭ ئىشى، ھەرگىز ناۋۇمىد بولما» دېگەن مەنىدىكى ئىبارە: — ئاسان ئەمەسلىكى-ئاسان ئەمەس، — دېدى ئۇ، — ناۋۇمىد شەيتان. بىز بولساق ئادەم. پۈت-قولى ئازاد، ئۆز ئەقىل-پاراستىنىڭ خوجايىنى بولغان ئادەمسىز، بىز بۇ گۈزەل، بەختلىك يېڭىچە ھايات ئۈچۈن

بىز دېمەكچى بولغىنىڭىزنى ناھايىتى ئېنىق چۈشەندۈق، — دېدى ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ. ② يۈك «پەقەتلا ھەممىسى بولۇپ، جىق بولسا، ئاخىرى بېرىپ، بار-يوقى» دېگەندەك مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ: — ئىلى، ئالتاي يېقىنغۇ، ناھايىتى نەچچە كۈنلۈك يول. * ناھايىتى ھۆكۈمەت ئالمىشىدىكە نغۇ! * — بەلگىلىك مەنەسەپلىرى قوللىرىدىن كېتۈر ناھايىتى، — دېدى ئۇ.

ناھەق سۈپ (پ.ئە) ناتوغرا، ھەق ئەمەس: كومپارتىيە رەھبەرلىك قىلىدىغان سوتسىيالىستىك مەملىكەتتە شۇنداق ناھەق ئىشلار بولىدىكەن-ھە؟ بۇ ئەمدى قانداق بولغىنى؟ || — ھەي، مېنىڭ ۋەزىرىم ناھەق ئۆلۈپتۇ، — دەپ غەزەپلىنىپتۇ پادىشاھ.

ناھەق بولماق خاتا، ناتوغرا بولماق. **ناھەق قىلماق** خاتا قىلماق، ئادالەتسىز ئىش قىلماق.

ناھەقچىلىق ئى. ھەققانىيەتكە خىلاپ بولغان سۆز-ھەرىكەت ۋە شۇنداق قىلىق، ئىش: — بىز قۇتراتقۇلۇق قىلمايمىز، — دېدى ل. مۇتەللىپ، — قەيەردە ناھەقچىلىق بولسا شۇ يەردە ئۇنىڭغا قارشى ھەققەتنى سۆزلەيمىز.

ناھەقلىق ئى. ھەق، توغرا بولمىغان ئىش-ھەرىكەت، خاتا قىلىق: ھەقلىق ناھەقلىق ئۈستىدىن ھامان غەلبە قىلىدۇ. **ناھەققەت** سۈپ. ھەققەت ئەمەس، ناھەق: ناھەق ئىشلارنى تۈگىتىش كېرەك. || ئىرادىمىز مۇستەھكەم ھېچقاچاندا سۇنمايدۇ، ناھەققەت ئالدىدا ھەققەت يېڭىلمەيدۇ.

ناھىيە ئى (ئە) ۋىلايەت، ئاپتونوم ئوبلاست، قاتارلىقلارنىڭ باشقۇرۇشىدا تۇرىدىغان، يېزىدىن چوڭ بولغان مەمۇرىي رايون. ناھىيىنىڭ تەركىبىدە بىرقانچە يېزا بولىدۇ:

كۆرەش قىلىمىز.

ناۋۇمدىك « ناۋۇمد » سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: مەن كۆپىنچە ئۇنىڭ كۆڭلىنى ناۋۇمدىكتە پەرىشان قىلماي دەپ، كۆلكە-چاقچاق بىلەن گەپنى باشقا ياققا بۇرۇۋېتەتتىم.

ناۋا I ئى (پ) < بىن > قۇرۇلۇشتا ياغاچ،

خىش، لاي ياكى گەجدىن پېتىنقى قىلىپ ياسالغان شەكىل: بۇ سارايدىكى چىرايلىق ناۋالارنى، كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان نەپىس نەقىشلەرنى كۆرگەندە، كىشىلەر قانداق نەققاشنى ھۆرمەت بىلەن ئەسكە ئېلىشاتتى.

ناۋا II ئى (پ) ① كۆي، ئاھاڭ، مېلودىيە:

ئۇتۇق قۇچۇپ ئۆتكۈزەر مەرد ئىشچىلار كېچىنى. شادلىق، ناۋا قاپلىغان يورۇق سېغىنىڭ ئىچىنى... * ياندېشىپ يىگىتلەر سۆيگەن قىزغا، ياڭرىتىپ كۆي-ناخشا ماڭار ئېتىزغا؛ رىشتىسى باغلانغان يېشىل دېڭىزغا. ناۋالار يېزىدا قاينار تاڭ-سەھەر، ② ئومۇمەن كۆي-تۈمۈسنى ئالغان، شادلىق ياكى مۇڭ ئىپادىلەنگەن ئاۋاز، سادا: ھەممە يەرنى جۇش ئۇرۇپ تۇرغان ئەمگەك ناۋاسى قاپلاپ كەتكەندى. * سايىرىشار گۈلباغ ئارا خەندەن ئۇرۇپ مىڭ ياڭزا قۇش، نە كېرەك ھەر جانۋارنىڭ ئۆز ناۋاسى بولمىسا. ③ ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامنىڭ بىرىنىڭ نامى: ناۋا مۇقامى.

ناۋا ئەيلىمەك ← ناۋا قىلماق.

ناۋا قىلماق ① كۈيلىمەك، ناخشا ئېيتماق:

سازادىلەر بولسا، كۆزلىرى قىزغا بەند بولغان ھالدا، سازلىرىنى سايىرىتىپ، جېنىنىڭ بارىچە ناخشا ئوقۇپ ناۋا قىلىشاتتى. * ئاتاڭدىن قالغىنى بىردىن تەۋەرىۋك ئول ساتار بولدى، ناۋا قىلدىڭ ساتارىڭنى چېلىپ شامۇسەھەر، تۈندە. ② سايىرىماق، ئۈنلىمەك، ئاۋاز چىقارماق: يېشىلگەن تال-تېرەكلەردە ناۋا قىلىغاندا كاككۇكلار، زاغۇ ھۇقۇش كۆكسەدە دەردۈنەلم پەيدا.

ناۋا مۇقامى < مۇز > ئۇيغۇر كلاسسىك

مۇزىكىسى « ئون ئىككى مۇقام » نىڭ ئونىنچىسى. ئۇ 20 نەغمە، 209: مىسرا بولۇپ، چوڭ نەغمە 10 نەغمە، 100 مىسرادىن؛ 3 داستان 6 نەغمە، 56 مىسرادىن؛ 2 مەشرەپ 2 نەغمە، 44 مىسرادىن تەشكىل تاپقان.

ناۋات ئى (پ) شېكەرنى مەلۇم مىقداردىكى

سۇ بىلەن قاينىتىپ قىيام قىلغاندىن كېيىن نۆكچە قىلىپ قاتۇرۇلغان. تاتلىق يېمەكلىك: — ئىشىك بەك ئالدىراش بولسا كېرەك، بالام، — دەيدى ئۇ نىزامنىڭ پىيالىسىگە ناۋات سېلىۋېتىپ.

ناۋات رەڭ ① < گ سەن > ناۋاتنىڭ

رەڭگىگە ئوخشايدىغان بىر خىل مۇرەككەپ رەڭ. ② شۇ خىل رەڭگە ئىگە: ناۋات رەڭ كە ھىرۋا.

ناۋات رەڭ كە ھىرۋا < گېئول > بىر خىل

مىنېرال، يەنى ئورگانىك بىرىكمە. خىمىيەلىك تەركىبى $C_{20}H_{32}O_2$. تەركىبىدىكى C ، H ، O لارنىڭ نىسبىتى تۇراقلىق ئەمەس. كرىستاللانمايدۇ. رەڭگى ناۋات رەڭدىن قىزغۇچ قوڭۇرغىچە، سىزىق ئىزى ئاق. ماي ياكى دېۋىرقاي پارىقراقلىقىغا ئىگە. ئۈزۈلۈش يۈزى سەدەپسىمان. قاتتىقلىقى 2.25، چۈرۈك؛ ئېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 1. سۈركەلگەندە زەردە تلىنىدۇ. سۈپىتى ياخشىلىرى زىننەت بۇيۇمى سۈپىتىدە ئىشلىتىلىدۇ، سۈپىتى ناچارلىرىدىن كە ھىرۋا كىسلاتاسى ياكى قارا سىر ئىشلىتىدۇ. ئۇنى يەنە تىببىي دۈزىگەرلىكتىمۇ ئىشلەتكىلى بولىدۇ.

ناۋات ھالۋىسى مايدا قورۇلغان بۇغداي

ئۇنىغا، ناۋات سۈيى ئارىلاشتۇرۇپ ئەتكەن ھالۋا.

ناۋاتتەك سۈپ. تاتلىق، شېرىن، لەززەتلىك؛

يېقىملىق، ئېسىل، ياخشى؛ — يىگىت، ئەمدى ئاچچىقنىڭ يېنىپ قالغاندۇ؟ — ئۇ ناۋاتتەك قوغۇندىن يەنە بىر تىلىمنى قولغا ئېلىۋېتىپ يېنىدا ئولتۇرغان ئابلاغا قاراپ قويدى. * — شۇنداق قىلايلى، تازا ناۋاتتەك گەپ قىلدىلا، — دېدى خەلپە بۇۋى شازادىخاندىن رازى بولۇپ.

ناۋاتچى ئى. ناۋات ئېلىپ-سېتىش ياكى ناۋات تەبىيارلاپ سېتىش ئىشى بىلەن مەشغۇل بولىدىغان كىشى؛ — ئايخان ناۋاتچىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاشنى ياخشى كۆرىدىكەن، — دەپ خەۋەر قىلىپتۇ كېنىزەك. || ئۇ قارسا، ھېلىقى ناۋاتچى يىگىت يەنە كەلگەنمىش.

ناۋاتچىلىق «ناۋاتچى» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى؛ ئۇ بوۋاي تېخىچە ناۋاتچىلىقنى قىلىپ تىرىكچىلىك قىلىۋاتقانكەن.

ناۋادا ياغل. شەرت بېقىندى جۈملىنىڭ بېشىدا كېلىپ، شەرت جۈملىدە ئىپادىلەنگەن مەنىنى تەكىتلەش، كۈچەيتىش رولىنى ئوينايدۇ؛ — ناۋادا بۈگۈن كەلمىگەن بولساك، — دېدى پەزىلەت مۇبارەكنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ، — بۈگۈنكى كۈنۈم ھارام بولاتتى. خويىمۇ ۋاقتىدا كەلدىك.

ناۋازىش ئى (پ) يىزى. مېھرىبانلىق، كۆيۈمچانلىق بىلەن قىلىنغان مۇئامىلە، مۇلازىمەت، مەرھەمەت ياكى ئەركىلەش.

ناۋازىش قىلماق ① مېھرىبانلىق ياكى كۆيۈنۈش بىلەن مۇئامىلە، مۇلازىمەت قىلماق، مەرھەمەت قىلماق؛ ئەركىلمەك. ② كۆيلىمەك، مەدھىيىلىمەك، ماختىماق؛ بەھرام سەببۇرەنىڭ مۇنچە كۈچتۈڭگۈر ئىكەنلىكىگە ئاپىرىن ئېيتىپ، كۆپ ناۋازىشلارنى قىلدى.

ناۋالىق I سۈپ. ناۋاسى بار، ناۋا چىقىرىلغان؛ لەمپىلىك؛ ناۋالىق چوڭ

ساراي. ناۋالىق پىشاۋان. **ناۋالىق II** سۈپ. كۆي-ئاھاڭ بار، ناخشىلىق؛ ناۋازلىق، ئاھاڭلىق؛ ئۇ يەرنىڭ سۈلىرى راۋان، دەل-دەرەخلىرى باراقسان، قۇشلىرى خۇش ناۋالىق ئىدى. * سايە-سالقىن ھاۋالىق، خۇش-يېقىملىق ناۋالىق، كەڭرى، تۈپتۈز، چىرايلىق، يېزىمىزنىڭ يوللىرى.

ناۋاندا (توغرىسى: ناگاندا) — **ناگاندا. ناۋاي ئى (پ) نان** ياققۇچى ياكى نان يېقىپ سېتىش بىلەن تىرىكچىلىك قىلغۇچى كىشى؛ بەختىيار دەرھال بىر داستىخان ئېلىپ ناۋايخانغا بېرىپتۇ-دە، ناۋايدىن 30 نان ئېلىپ «پۇلىنى كېيىن بېرىمەن» دەپ كۆتۈرۈپ مېڭىپتۇ.

ناۋايچىلىق ئى — **ناۋايلىق**؛ ئۇ يەردە ھوشۇر ناۋاي كۆپ يىللاردىن بېرى ناۋايچىلىق قىلىپ كېلىۋاتاتتى.

ناۋايخانا ئى (پ) نان ياقىدىغان ۋە نان يېقىپ ساتىدىغان ئۆي؛ ناۋايخانا ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان تاشۋاينىڭ كۆزى رېھىم بوۋاينىڭ نەقىشلىك راۋابغا چۈشتى.

ناۋايلىق ئى. مەخسۇس نان يېقىش ھەمدە نان يېقىپ سېتىش ئىشى ۋە شۇنداق كەسىپ؛ قاسىم ئاكام دەسلەپتە مارۋىنى تەبىيارلاپ سېتىپ يۈردى، كېيىن بىر دۇكاننى ئىجارىگە ئېلىپ ناۋايلىق قىلدى.

نائېنىق سۈپ (پ) تازا ئېنىق ئەمەس، گۇمانلىق، شۈبھىلىك، ئىشەنچسىز، مۇجەل مەۋھۇم؛ ئۇ شەھەرگە كەلگىلى بىر ھەپتىدەك بولدى، ئەمما ئۇنىڭ نېمە غەرەزدە كەلگەنلىكى بىزگە نائېنىق. * دەسلەپ بىزگە ئۇنىڭ ئۆلۈمى سىرلىق، سەۋەبى نائېنىق يېتى قالىدىغاندەك تۈيۈلغانىدى.

نائىب ئى (ئە) ① ئورۇنباشار، ياردەمچى؛ شۇ كۈننىڭ ئەتىسى غەيۇر شاھ قول ئاستىدىكى ئاھالىلەرنىڭ ھەممىسىگە توي-تاماشا قىلىپ بېرىش ھەققىدە ئۆزىنىڭ نائىبلىرىغا پەرمان

ئۇرۇپ پەرياد كۆتۈرۈپتۇ، دادىسى نائىنقىلىقتىن ئاخىر ماقۇل بولۇپتۇ.

نائىنساپ سۈپ (پ+ئە) ← ئىنساپسىز:

« نائىنساپ خوتۇن بولسا كېرەك » دەپ ئويلىدىم مەن، « بىزنى سېخىيەن دەپ خۇيسەنلىك قىلىپ يەنە سورىماقچى، ئېھتىمال... » * بېسۋاپتۇ ۋەزىر - نائىنساپ، ئايىنورسۇنى يەرگە چىڭ تىقىپتۇ.

نائىنساپلىق « نائىنساپ » سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: ساقنىڭ ئاشۇ بىر تەڭگە ئۈچۈن زادى ئۇيقۇسى كەلمەپتۇ، باقمۇ نائىنساپلىق قىلىپ « بۈگۈن »، « ئەتە » دەپ تەڭگىنى بەرمەي ئۈچ-تۆت يىلىنىمۇ ئۆتكۈزۈپتۇ.

نايەت (توغرىسى: ناھايەت) ← ناھايەت.

نايرا ئى. نېگىرىيە پۇل بىزلىكى.

نايمان ئى. تۈرك خەلقىنىڭ ئېتىك تەركىبىگە

كىرىدىغان قەبىلىلەردىن بىرىنىڭ نامى،

نايناق سۈپ. قىلىق چىقىرىپ گەپ قىلىدىغان،

گەپ قىلغىچە بەللىرىنى تولغايدىغان،

غىلجىك؛ ھەددىدىن ئارتۇق ئەركە:

ئۇ چاغدا باينىڭ نايناق باللىرى مېنى

مەجبۇرىي ھالدا ئېشەك قىلىپ مىنىپ ئوينايىتى.

|| - ما نايناقنىڭ ئادەمنى تىللاۋاتقىنىنى

قارا؟! - دەپ دېۋەيلەپ كەلدى ھېلىقى

يوغان باش بالا.

نايناقشىماق پ ← نايناقلىماق.

نايناقلاشماق « نايناقلىماق » پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇ يىراقتىنلا ئۆزىگە

قاراپ نايناقلىشىپ كېلىۋاتقان ئۈچ-تۆت قىزنى

كۆرۈپلا غىيىپدە ئارقىسىغا ياندى.

نايناقلىق « نايناق » سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: - نايناقلىقنى قويغىنا، - دېدى

ئۇ ئاپشەمنى سەتلەپ، - ئىش دېگەننى

ئىشتەك قىلىدىغان!

تارقىتىپتۇ. ② ۋاڭلىق تۈزۈمدە، مەسچىتكە نامازغا بارمىغانلارنى دەرىزلەش، شەرىئەت قېلىپىدىن چىققانلارنى جازالاش ئىشىنى قىلىدىغان كىچىك ئەمەلدار. ئادەتتە بۇنداقلارنىڭ قولىدا ھامان دەررە بولىدۇ.

نائل ئى (پ) ① ئېرىشىش، يېتىشىش،

مۇيەسسەر بولۇش: ھۆرمىتىگە مەڭگۈ نائل

ئۇستازىم، سىزنى شۇنداق قايغۇ بىلەن

ئەسلىدىم. مەيۈسلەندىم كۆز ياشلىرىم

تۆكۈلدى، بىلەلمىدىم، قاي ۋاقتتا پەسلىدىم.

* شائىرنىڭ جۇشقۇن ھەم ياڭراق كۈيىنى،

ئوقۇغان ھەر كىشى بولىدۇ قايىل، چاچتى ئۇ

ئەل ئۈچۈن دۇردانىلەرنى، شۇڭلاشقا

مەڭگۈللۈك ئىززەتكە نائل. ② ئەرلەرنىڭ

ئىسمى.

نائل بولماق ئېرىشمەك، يېتىشمەك،

مۇيەسسەر بولماق: شۇ كەمگىچە قىزلارنىڭ

بۇنداق يېقىملىق مۇئامىلىسىگە نائل بولۇپ

باقىمىغان ئەنۋەرنىڭ پۈت-قوللىرى بوششىپلا

كەتتى.

نائل قىلماق ئېرىشتۈرمەك، يېتىشتۈرمەك،

مۇيەسسەر قىلماق، ئىگە قىلماق: ئۇنىڭ

قوۋزىقىدىن خەلقىم ياساپ قەغەزنى دەسلەپتە،

كى ئاشتى بىر ئىرا تارىخ يولىدا پەندە،

سەنئەتتە، بۇ كەشپ يۇرتۇمنى نائل قىلدى

ئالەم ئىچرە ھۆرمەتكە.

نائىلاج رەۋ (پ+ئە) ← ئىلاجسىز: ئۇ نائىلاج

ئارقىغا ياندى. * سادىق نائىلاج پەلەمپەيگە

قەدەم قويدى ۋە قەددىنى تىك تۇتۇپ

كارىدورنىڭ ئىچىگە كىرىپ يان ئۆيگە قارىدى.

نائىلاجلىق ئى ← ئىلاجسىزلىق: بىچارە بوۋاي

نائىلاجلىق ئىچىدە بىرەر نىجاتلىق ئىزدىگەندەك

قىلىپ ئەتراپقا تەلپۈرۈپ قارايتتى. * قىز

يىغلاپ چاچلىرىنى چۈۈۈپ، ئۆزىنى يەرگە

نايىنقىلىق پ. بەللىرىنى تولغىماق قىلىقسىز ھەرىكەتلەرنى قىلماق؛ غىلجىلىماق؛ ھەددىدىن ئارتۇق ئەركىلمەك: دالان ئۆيىدىن نايىنقىلاپ چىقىۋاتقان ئايىۋان ئۇشتۇمتۇت كىرىپ كەلگەن ئالماسنى كۆرۈپ، نېمىدىندۇر ئەندىككەندەك غىپىدە ئارقىسىغا ياندى.

نايىب (توغرىسى: ئائىب) ← **ئائىب**.
نايىتى ← **ناھايىتى**: سەن قانچىلىك ئىش قىلدىڭ؟ نايىتى، كۆپ بولسا ئۈچ-تۆت كەتمەن توپا تاشلىغانسەن. * ئۇ نايىتى ئىككى سائەتلا ئىشلىدى. * كۆزۈڭ ئازراق تورلاشقاندۇ، نايىتى، ئۇنداق ئىش دېگەن ئەتىياز ۋاقتى ھەممە ئادەمدە بولىدۇ.

نە I ئال ① يېزىت. نېمە: نە چارە. * بۇندا مەن چىن يارنى تاپتىم، ئۆزگە جانان نە كېرەك. ② جان.ت. قەيەر: — ئاغرىپ قالغىنىڭغۇ بىلدىم، — دېدى دوختۇر كۈلۈپ قويۇپ، — نەرىڭ ئاغرىيدۇ دەۋاتسەن. * شىنجاڭدا نە ئەڭ ئىسسىق؟
نە چارە نېمە ئىلاج، ئامال قانچە، نېمە ئامال: نە چارە، قىلىنغان خاتانى تۈزىتىشنىڭ ۋاقتى ئۆتتى.

نە چاغ خېلى ۋاقت ئۆتكەنلىكىنى، ۋاقتنىڭ خېلى بولغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ: مەن كەلگىلى نە چاغ، سەن ئەمدى كەلدىڭمۇ؟

نەدە بار ھېچ يەردە يوق: تويلىق ئالمايدىغان قىز نەدە باركىن-تاك؟
نەدە چوڭ بولغان شۇنچە ياشقا كىرىپمۇ ئىشنىڭ يولىنى بىلىنەيدىغانلارنى ئەيىبلەشكە ئىشلىتىلىدىغان ئىبارە: ئۇ نەدە چوڭ بولغان نېسكەن؟ قىلغان گەپلىرىنى قارا.
نەدە قالغان نېمىشقا ۋاقتدا كەلمىگەن: نەچچە ۋاقىتتىن نەدە قالغان، بىمەنە ۋاقىتتا

ئادەمنى ئىزلەپ، — دېدى تۇردى.
نەدە ئىدىك نەدە قالغان، نېمە ئىش قىلىپ يۈرەتتىڭ: — بىز بۇ يەرگە كەلگەندە سەن نەدە ئىدىڭ؟

نەدىن بىلسۇن بىلىشى مۇمكىن ئەمەس، بىلمەيدۇ: سېپىت ھاجىنىڭ سۆزىنىڭ بۇنچىلىك ئىناۋەتكە ئىگە ئىكەنلىكىنى ئۇ نەدىن بىلسۇن. **نەدىن سورايمىز** قەيەردىن كېلىۋاتىسىز؟ قەيەردىن كەلدىڭىز: سەن سىلام بۇرادەرلەر، تاغلار، ھەربىرلىرىنى نەدىن سورايمىز، — دېدى ئىرپان ئالدى بىلەن سۆز ئېچىپ.
نەرىڭ ئادەم ئادەم ئەمەسكە نەسەن، ئادەمگە رىچىلىكىڭ قېنى: سېنىڭ نەرىڭ ئادەم، نېمىشقا ئۆلۈۋالمايسەن؟

نە زامان ← **نە چاغ:** مېنىڭ بۇ يەرگە كەلگىنىمگە نە زامان بولدى، سېنى ھېچ ئۇچرىتالمايمى.

نە قەدەر نېمىدېگەن: نە قەدەر ئەھمىيەتلىك كۈنلەر ئىدى-ھە، ئۇ؟! * بۇ نە قەدەر ئېغىر تۇيۇلىدىغان گەپ-ھە؟

نە كەم ← **نە چاغ:** خەق ئورنىدىن تۇرغىلى نە كەم سەن ئەمدى تۇردۇڭمۇ؟
نە ۋاق ← **نە چاغ:** بىز سېنى ئىزدەپ يۈرگىلى نە ۋاق، سەن بۇ يەرگە كىرىۋالغانىكەن نەدە!

نە II باغل (پ) جۈملىدىكى تەڭداش بۆلەكلەرنى ياكى قوشما جۈملىلەرنى (ئاساسەن شېئىردا مىسرانىڭ بېشىدا كېلىپ شۇ مىسرا بىلەن باشتىكى مىسرانى) باغلاپ، ئىنكار مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: شىرمەتكە نە راۋاب، نە نەي چالىدىغان پۇرسەت شۇنىڭ بىلەن تۈگىدى. * ئاھ، ئەجەب تارتتىم ئۇزۇن يىل بىر پىراقنىڭ دەردىنى، نە پىراق، راست گەپكە بولغان ئىشتىياقنىڭ دەردىنى. دېسە گەر «ماي»

لايىنى ئەرباب دە « بۇ پاقلان قۇيرۇقى »
تارتىمىن ھەرگىز مېنىڭدەك سەنمۇ « ياق »
نىڭ دەردىنى.

نەبى ئى (ئە) <دىن> يېزىت ① خۇدانىڭ
ئەلچىسى، پەيغەمبەر. ② ئەزلەرنىڭ
ئىسمى.

نەپ ئى (ئە) بىرەر ئىش ياكى نەرسىدىن
ئالدىغان نەتىجە؛ پايدا؛ ۋالاقىتە گۈۈر
گەپ بەرمەس، سۈنۈك كەپكۈر نەپ بەرمەس
(ماقال). * قىز چوڭ بولسا گەپ تولا، ئوغۇل
چوڭ بولسا نەپ تولا (ماقال). * ئۇ بۇ ئىشتىن
قىلچە نەپ چىقمايدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ،
دېمىنى ئىچىگە يۇتتى.

نەپ ئالماق بىراۋدىن، بىرەر ئىشتىن
مەلۇم پايدىغا، نەتىجىگە ئېرىشمەك؛
— سېلىمۇ قۇرۇق ۋەدىنى بېرىپ ئادەمنى
ئالداپ نەپ ئېلىشتىن باشقىنى بىلمەيدىغان
ئادەم ئىكەنلا.

نەپ بەرمەك پايدا بەرمەك، مەنپەئەت
يەتكۈزمەك؛ كىم ماڭا نەپ بەرسە كۈچۈكى
بولۇپ، مىنىمەن دەپسە، ئېشىكى بولۇپ،
يارغانچە تەڭداش شېرىكى بولۇپ، كېيىنچە
ئۆزىنى مىنۋالىمەن.

نەپ تەگمەك پايدىغا ئېرىشمەك؛ ئۇنىڭدىن
ئاز-پاز بولسۇ نەپ تېگىدۇ.

نەپ چىقماق پايدا-مەنپەئەت كۆرۈلمەك؛
ئەگەر سەن ئارىغا كىرسەك، — دەپدى
ۋېلىخان بەگ بىرئاز نەپ چىقىدىغانلىقىغا كۆزى
يېتىپ.

نەپ كۆرمەك — **نەپ ئالماق**؛ —
مەن ئۆزۈم چار بازارچى ئادەم، — دەپدى
ئۇ، شەھەردىن نەپ كۆرگىنىم يوق.

نەپ يۇقماق — **نەپ تەگمەك**؛ ئەلگە
نەپ يۇقماس ئۇنىڭدىن، يۇرمىسۇ چۇقان قىلىپ.
نەپەرىتىق (ئە) ساناق سانلار بىلەن بىرىكىپ

كېلىپ كىشىلەرنىڭ سانىنى بىلدۈرىدۇ؛
ئۆت نەپەر ئادەم، ئىككى نەپەر دېھقان.

نەپەس ئى (ئە) ① ئۆپكىدىن چىققان ۋە
ئۆپكە بىرىتىدىن قوبۇل قىلغان ھاۋا؛
دەم، تىنىق؛ نەپەس ئالماق؛ نەپەس
توختىماق. * بوۋاق باشقا بىر ئانىنىڭ ئاپئاق
سۈتىنى ئېمىپ، يېنىك نەپەس ئېلىپ ياتاتتى.

② «بىر» سۆزى بىلەن بىرىكىپ
كېلىپ «قىسقىغىنا، سەل ئازراق»
دېگەن مەنىنى ئاڭلىتىدۇ؛ بىر نەپەس
كۈتۈپ تۇرۇڭ. * تۇتمىغىن ئۆزۈڭنى ئۆزگىلەردىن
پەس، ۋە لېكىن ماختانما ھەتتا بىر نەپەس.

③ «ھەر» سۆزى بىلەن بىرىكىپ
كېلىپ «دائىم، قېتىم» دېگەن
مەنىلەرنى ئاڭلىتىدۇ؛ گۈل سۈپەت
ھۆسنۈڭگە باقسام ھەر نەپەس، زوق-ھاياجان
ئىچرە خەندىن بۇ يۈرەك.

نەپەس تۆشۈكلىرى <زۆنۈل> ھاشارات
قاتارلىق بوغۇم پۈتۈلۈك قۇرۇقلۇق
ھايۋانلىرىنىڭ نەپەسلىنىش ئورگىنىنىڭ
بىر قىسمى. تېنىنىڭ يۈزىدە بولۇپ،
ھاۋانىڭ كىرىپ-چىقىش ئېغىزى ھېسابلىنىدۇ.
نەپەستىن توختىماق جان چىقماق،
ئۆلمەك؛ ئۇ ئۇھ دەپ بىر تىنىق تارتىپلا
نەپەستىن توختاپ قالدى.

نەپەستىن قالماق — **نەپەستىن**
توختىماق؛ ئۇنىڭ ئاغزىدىن تاكى نەپەستىن
قالغۇچە «يېيىگەننىڭ چىشىغا تاش» دېگەن
گەپ كەتمەپتۇ.

نەپەس خالتىسى <زۆنۈل> قۇشلارنىڭ
نەپەس ئېلىش ئەزاسىنىڭ بىر قىسمى.
ئۇ نېپىز پەردىلەردىن تۈزۈلگەن
ئۇششاق خالتىلار بولۇپ، بەدەن بوشلۇقى
ئىچىدىكى ھەرقايسى ئەزالارنىڭ
كاۋا كلىرىغا تارقالغان. بەزى نەپەس

قىلىنغاندا توسالغۇنى يېڭىپ چىققان ھاۋا ئېقىمى بىرقەدەر ئاجىز بولغان. ئۈزۈك تاۋۇش. مەسىلەن، تىلىمىزدىكى « د » جاراڭلىق، نەپەسسىز ئۈزۈك تاۋۇش؛ « ت » جاراڭسىز، نەپەسلىك ئۈزۈك تاۋۇش.

نەپەسلىك نەپەسلىك « نەپەسلىك نەپەسلىك »

يېنىلىنىش مەجبۇرىي دەرىجىسى: كۆپىنچە ئۇنى باغ ئىچىدە يېنىك ھەرىكەتلىك نەپەسلىك، ساپ ھاۋا بىلەن نەپەسلىك نەپەسلىك.

نەپەسلىك نەپەسلىك « نەپەسلىك نەپەسلىك »

يېنىلىنىش ئۆلۈك دەرىجىسى.

نەپەسلىك نەپەسلىك پ. جانلىقلار تاشقى

مۇھىت بىلەن ھاۋا ئالماشتۇرماق، نەپەس ئالماق: - شۇنداق، - دېدىم مەنمۇ دەرھاللا ئۇنى تەستىقلاپ، - لېكىن سىز بىلەن مەن گەرچە بىر تاغار تۈزى بىللە يېشىمىگەن بولساقمۇ بىر ئېرىقنىڭ سۈيىنى بىللە ئىچىپ، بىر ھاۋادىن نەپەسلىنىۋاتقىمىزغا نەچچە يىل بولدى؟

نەپەسلىك نەپەسلىك سۈپ < تىل > تەلەپپۇز قىلىنغاندا

توسالغۇنى يېڭىپ چىققان ھاۋا ئېقىمى بىرقەدەر كۈچلۈك بولىدىغان (ئۈزۈك تاۋۇشلار ھەققىدە): نەپەسلىك تاۋۇش.

نەپەسلىك تاۋۇش < تىل > تەلەپپۇز

قىلىنغاندا توسالغۇنى يېڭىپ چىققان ھاۋا ئېقىمى بىرقەدەر كۈچلۈك بولغان ئۈزۈك تاۋۇش. تېلىمىزدا جاراڭلىق پارتلىغۇچى تاۋۇشلار نەپەسسىز، جاراڭسىز پارتلىغۇچى تاۋۇشلار نەپەسلىك بولىدۇ. تاۋۇشنىڭ نەپەسلىك ياكى نەپەسسىز ئىكەنلىكىنى پەرقلىك نەپەسلىك بەزى تىللاردا ناھايىتى مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.

نەپەسلىنىش ئى < فزىئول > جانلىقلارنىڭ

تاشقى مۇھىت بىلەن ھاۋا ئالماشتۇرۇشى.

خالتىلىرى تېرە ئاستى ياكى سۆڭەكنىڭ ئىچكى قىسمىدا بولىدۇ. ئۇ ئۆپكە بىلەن تۇتاشقان بولۇپ، ئۆپكەنىڭ نەپەسلىنىشىگە ياردەملىشىش، بەدەن تېمپېراتۇرىسىنى تەڭشەش ۋە مۇسكۇللار ئوتتۇرىسىدىكى سۈركىلىشنى ئازايتىش قاتارلىق روللارنى ئوينايدۇ.

نەپەس شاخچىسى < زوئول > دېڭىز

ئادەمگىياھى قاتارلىق تىكەن تېرىلىك ھايۋانلارنىڭ نەپەسلىنىش ئورگىنى. شەكلى دەرەخ شېخىغا ئوخشاپ كېتىدۇ. نەپەس ئۈزۈمەك جان ئۈزۈمەك، ئۆلمەك: سابىرنىڭ ئانىسى نەپەس ئۈزۈش ئالدىدا خەلىپىخان ئاچىغا: « مېنىڭ سىزدىن باشقا يېقىنىم يوق، سابىر بالام يېتىم قالدىغان بولدى. بالىنى سىزگە تاپشۇردۇم » دەپ ۋەسىيەت قالدۇرغانىدى. * كۈيلەيمەن زوق بىلەن ناخشامدا سېنى، نەپەس ئۈزۈلۈپ يۈمۈلغىچە كۆز.

نەپەس يولى < ئانات > ئادەم ۋە يۇقىرى

دەرىجىلىك ھايۋانلارنىڭ نەپەسلىنىشتە ھاۋا ئۆتىدىغان يوللىرى. ئۇ بۇرۇن بوشلۇقى، يۇتقۇنچاق، بوغۇز، كاناي ۋە كانايچە قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

نەپەسداش سۈپ (ئەپ) ھايات يولى،

نىيەت-مەقسەتلىرى بىر بولغان، ھەممەنەپەس: پارتىيە باشلىغان شانلىق كۆرۈشتە، نەمۇنەم-ئۆلگەم ئۇ، نەپەسداش پەقەت.

نەپەسسىز سۈپ ① نەپەس يوق، نەپەس

ئالماي. ② < تىل > تەلەپپۇز قىلىنغاندا توسالغۇنى يېڭىپ چىققان ھاۋا ئېقىمى بىرقەدەر ئاجىز بولىدىغان (ئۈزۈك تاۋۇشلار ھەققىدە): نەپەسسىز تاۋۇش.

نەپەسسىز تاۋۇش < تىل > تەلەپپۇز

ئادەم ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك ھايۋانلار ئۆپكەسى ئارقىلىق نەپەسلىنىدۇ، تۆۋەن دەرىجىلىك ھايۋانلار تېرىسىگە تايىنىپ نەپەسلىنىدۇ، ئۆسۈملۈكلەر تاشقى يۈزىدىكى توقۇلمىلىرى ئارقىلىق نەپەسلىنىدۇ.

نەپەسلىنىش سىستېمىسى < ئانات > ئادەم ياكى يۇقىرى دەرىجىلىك ھايۋانلار تېنىدىكى بۇرۇن، بوغۇز، يۇتقۇنچاق، كاناي، كانايچە، ئۆپكە قاتارلىقلاردىن تەركىب تاپقان سىستېما. ئۇ بەدەن ئىچى بىلەن تاشقى مۇھىت ئوتتۇرىسىدا ھاۋا ئالماشتۇرۇش رولىنى ئوينايدۇ. نەپىسىنى راسلىماق دەم ئېلىپ ئۆزىنى ئوڭشۇلماق، دېمىنى راسلىماق.

نەپىسىنى ئىچىگە يۇتماق — دېمىنى ئىچىگە يۇتماق.

نەپىسى ئىچىگە چۈشۈپ كەتمەك — دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتمەك: شۇ چاغدا ئېغىلدىكى سىيىر مۆرەپ قالدى. ئانام چۆچۈپ نەپىسى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى.

نەپرەت ئى (ئە) قاتتىق غەزەپ ۋە يىرگىنىش تۇيغۇسى: دوستقا مۇھەببەت، دۈشمەنگە نەپرەت (ماقال). * — ئۇ ئۆزىگە - ئۆزى يولۋاس، بىزگە بولسا قەغەز يولۋاس، — دېدى سابىر ئاكا نەپرەت بىلەن.

نەپرەت ئوقۇماق نەپرەتلەنمەك، قاتتىق قارغىماق، ھاقارەتلىمەك؛ لەنەت ئوقۇماق: بىردەم ئولتۇرۇپ ئېچىنىدۇ ئۇ، ئالدىدا ياتقان بىھوش ئايالغا. بىردەم ئولتۇرۇپ نەپرەت ئوقۇيدۇ، دەردلەرگە سالغان ئېغىر بۇ ھالغا. **نەپرەت ياغدۇرماق ساناقسىز، نۇرغۇن نەپرەت ئوقۇماق:** كۆپچىلىك ئۇنىڭغا نەپرەت ياغدۇرۇپ، تاشلىدى ئۇ « بەگ » نى ئاخىر ئاغدۇرۇپ.

نەپرەتلەندۈرمەك « نەپرەتلەنمەك »

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

نەپەسلەندۈرۈشمەك « نەپەسلەندۈرمەك »

پېئىلىنىڭ تۆمۈك دەرىجىسى.

نەپرەتلەنمەك پ. غەزەپ- نەپىستىنى

بىلدۈرمەك، نەپرەت ئوقۇماق؛ ئۇ ئۆتكەن

ئىشلارنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ بىردىنلا

ئۆزىگە نەپرەتلەندى.

نەپرەتلىك سۈپ. نەپرەتكە تولغان، نەپرەتلەنگەن،

نەپرەتلىنىدىغان: سىزنىڭ ھېلىقى نەپرەتلىك

قارشىڭىزنى ئويلىسام ھازىر كۈلگۈم كېلىدۇ.

نەپىس ئى (ئە) ① كىشىلەردىكى يېيىش- ئىچىش؛

مال- دۇنياغا بولغان ھەۋەس، قىزىقىش:

ئەگەر پۇشايمانغا دۇچار بولۇشتىن خاتىرجەم

بولاي دېسەڭ، نەپىسىگە ئەگىشىپ خىيالڭغا

كەلگەن ئىشنى قىلىشقا كىرىشمە. * نەپىس

ئەگەر سۈرەتكە كەلسە سۈرىنى ئىشان

كېلۇر، قوللىرى ئارا مەسەللىك چىشلىرى تېشاك

كېلۇر. ② شەھۋانىي ھەۋەس، تەلەپ:

— قارىغاندا بۇ ئايالنىڭ نەپىسى ياماندەك

قىلىدۇ. نەپىسىنى يېغ، ئۆزۈڭنى ئالدۇرۇپ

قويما، يەنە، — دېدى ئۇ ماڭا مەنلىك

قىلىپ.

نەپىسى ئالدىراپ كەتمەك بىرەر ئىشنى

قىلىشقا ئالدىرىماق.

نەپىسى ئاۋارىسى يېمەك- ئىچمە كىنىڭلا

كويىدا يۈرىدىغان: نەپىسى ئاۋارىسىدا قالغان

كىشىلا يېسەك، ئىچسە كلا دەيدۇ.

نەپىسى بالا ئاچكۆز، تويىماس: ئاغزى

كۆيىمسە، چوغنى يېۋىتىشتىن يانمايدۇ، بۇ

نەپىسى بالالار.

نەپىسى بالانى يەيدىغان — نەپىسىگە

بالا تەگكۈر.

نەپىسى تاقلىدىماق ① يېگۈسى، ئىچكۈسى

كېلىپ كەتمەك: ئۇنىڭ سۆزى بىلەن تەڭ،

بېرىلىپ كەتمەك؛ مەنپەئەتنى دەپ
بىرەر يامان ئىش-ھەرىكەتنىڭ ئېزىقتۇرۇشىغا
ئالدىنماق: بەزىلەر نەپسنىڭ كەينىگە
كېرىپ، جىنايەت ئۆتكۈزىدۇ.

نەپسنى يىغماق نەپ-مەنپەئەتكە
بېرىلىشتىن ئۆزىنى تۇتۇۋالماق: —
نەپسىمىزنى يىغايلى ئاسىم، مالچىلارنىڭ
ئۆيلىرىنى بۈگۈن كۆرۈپ بولايلى -خۇمۇ،
نەپسى يامان ← **نەپسى بالا**: نەپسى
يامان باقى باي، ئەمدى قالدىڭ چاتاققا.
ئەقلىڭ بولسا ۋارقىرماي، كىرىۋالغىن
پاتقاققا.

نەپسى يوغان ← **نەپسى بالا**: —
كارخانىنى يەنە بىر بۆلۈك نەپسى يوغانلار
ئىگىلەيدىكەن-دە، — دەيدى ئۇ.

نەپسى يوغىنماق بىراۋدىن تەمەق
قىلىدىغىنى ھەددىدىن زىيادە كۆپ
بولۇپ كەتمەك، ئاچكۆزلۈك قىلماق.

نەپسانىي سۈپ (ئە) شەھۋانىي، شەھۋەتكە
ئائىت: نەپسانىي ھەۋەس.

نەپسانىيەت ئى (ئە) نەپسىگە، شەخسىي
مەنپەئەتكە بېرىلىش: ئۇ بۇ ئىشتا ئۆز
نەپسانىيىتىنىلا ئويلىدى. * رەبھانەمنىڭ قىلىپ
يۈرگەن ئىشلىرى، گەپ-سۆزلىرى، خۇسۇسىي
نەپسانىيىتىدىن ھالقىپ كېتىپ سىياسىي تۈس
ئېلىشقا باشلىدى.

نەپسانىيە تېجى ئى. ئۆز مەنپەئەتىنىلا
ئويلايدىغان، ئۆز مەنپەئەتىنى ھەممىدىن
ئۈستۈن تۇتىدىغان ئادەم: ھوقۇق تۇتقانلار
نەپسانىيە تېجى بولسا، يۇرت ۋەيرانە، خەلق
بىچارە بولىدىكەن.

نەپسانىيە تەجىلىك ئى. ئۆز مەنپەئەتىنىلا ئويلاش
ئىشى، نەپسىگە بېرىلىش ئادىتى؛ ئىنتايىن
شەخسىيە تەجىلىك: نەپسانىيە تەجىلىك ئىنسان
ئۈچۈن ئاخىرقى ھېسابتا ھالاكەت يولى.

بىردىنلا ئاغزىغا سېرىقسۇ كېلىپ نەپسىم
تاقىلداپ كەتتى. ② بىرەر ئىشنى قىلىشقا
بەك ئالدىراپ كەتمەك: شۇ تاپتا ئۇنىڭ
ھاۋايى-ھەۋسى قوزغىلىپ، قىزغا بولغان شەھۋانە
نەپسى تاقىلداپ كەتتى. * ئۇلارنىڭ ئۇنى سىناپ
كۆرۈشكە نەپسى تاقىلداپ كەتتى.

نەپسدىن كەچمەك ئۆز مەنپەئەتىدىن،
مەنپەئەتكە ئېرىشىش نىيىتىدىن ۋاز
كەچمەك: نەپسىدىن كەچ، ساۋاب ئىزلە،
— دەپتۇ بوۋاي. * نەپسىدىن كەچمەي،
ياخشىلىق كۆرمەيسەن.

نەپسىگە ئامراق ① يېيىش-ئىچىشكە
ئامراق، قورسىقىغا ئامراق. ② كۆچمە.
پارا ئېلىش، قاقتى-سوقتى قىلىشنى ياخشى
كۆرىدىغان: ئۇ ئادەم نەپسىگە ئامراقراق،
ئازراق بىرنەرسە قىلمىساڭ ئىشىڭنى ھەل
قىلماسىكەن.

نەپسىگە بالا تەگكۈر ئۆز نەپسىگە
بېرىلىپ كەتكەن، نەپسىگە ئامراق
ئادەملەرگە ئىشلىتىدىغان قارغىش سۆزى:
ھوي نەپسىگە بالا تەگكۈر، تۇر ئورنۇڭدىن.
نەپسىگە ئوت كەتكۈر ← **نەپسىگە بالا
تەگكۈر.**

نەپسىگە ئوت كەتمەك بىرەر ئىشنى
قىلىشقا ياكى كۆرۈشكە بەك ئالدىراپ
كەتمەك.

نەپسنى قويۇۋەتمەك نەپسىگە بېرىلىپ
كەتمەك، مەنپەئەتنى كۆرگەندە ئۆزىنى
تۇتالماي قالماق: — قۇرباننى ياخشى بىلىسەن،
بىكار «قوماي» ئاتالمىغان نېمە ئۇ، دۇيچاڭ
بولدۇم، دەپ نەپسنى قويۇۋەتتى، قەيەردىن
بۇرنىغا بىرنېمە پۇرسا، قومايدەك شۇ يەردە
ئۈنىدۇ.

نەپسنىڭ كەينىگە كىرمەك مەنپەئەتنى
دەپ بىرەر يامان ئىش-ھەرىكەتكە

ئىشچى-خىزمەتچىلەر ۋە قۇربان بولغان، كېسەل بىلەن ئۆلۈپ كەتكەن ئىنقىلابىي ھەربىيلەرنىڭ ئائىلە-تاۋاباتلىرىغا بېرىلىدىغان راسخوت.

نە تىجە ئى (ئە) ① ئىش-ھەرىكەت، ۋەقە-ھادىسە ۋە شۇ قاتارلىقلاردىن كېلىپ چىققان ئاقبۇت: ئالىپ باشقىلارغا ئۇنىڭ جەستىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ: — مانا بۇ دۈشمەنگە ئالدىنىشنىڭ نە تىجىسى، — دېدى. * بۇ خىل ئادەملەر بىلەن سودا-مۇئامىلە قىلىشقا، پۇشايماندىن باشقا نە تىجە كۆرۈلمەيدۇ. ② ئىش-ھەرىكەت، ۋەقە-ھادىسە تەرەققىياتىنىڭ مەلۇم دەرىجىگە بېرىپ يەتكەنلىكىنى ئىپادىلىگۈچى كۆرسەتكۈچ: ئۆگىنىش نە تىجىسى. ئىمتىھان نە تىجىسى. * مەمتەلى دانى مەكتەپكە كەلگەن ئىككى يىلدىن بۇيان، ئۇنىڭ ھەرقايسى پەنلەردىكى نە تىجىسى 95 نومۇردىن چۈشىنىدى. * گۈڭشى يەنە كادىرلارغا مەھسۇلات، مەھسۇلات قىممىتى ۋە كىرىم نە تىجىسىگە بىرلەشتۈرۈپ ھەق ھىسابلاشتىن ئىبارەت مۇكاپاتلاش، جازالاش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى ئورناتتى. ③ ئادەم ياكى شەيئىلەر ئۈستىدە چىقىرىلغان ئەڭ ئاخىرقى خۇلاسە ياكى پىكىر، مۇھاكىمىنىڭ مەنتىقىي يەكۈنى: نە تىجە چىقارماق. نە تىجىگە كەلمەك. * ئىشچىلار زاۋۇت ھويلىسىغا يىغىلىشىپ، مەمۇرىيەت بىلەن ئىش تاشلاش كومىتېتى ئوتتۇرىسىدا كېتىۋاتقان سۆھبەتنىڭ نە تىجىسىنى كۈتۈشۈپ تۇراتتى. * 12 يىل «پىكىر قىلىش» نىڭ نە تىجىسى بولغان «ئامىل» دېگەن سۆز توغرىسىدا بىز تۆۋەندە توختىلىمىز. ④ < مات >. ئارىفمېنت-كىلىق ھېسابلاش ئارقىلىق تېپىلغان سان. ⑤ مەلۇم ئىش، ھەرىكەت قاتارلىقلار

نەپسانىيە تىلىك ئى ← نەپسانىيە تىچىلىك:

نەپسانىيە تىلىككە بېرىلىش ئىنساننىڭ ئۆز ماھىيىتىنى يوقاتقانلىقتۇر.

نەپسىز سۈپ. نېپى يوق، نەپ چىقمايدىغان: نەپسىز مال. نەپسىز ئادەم.

نەپلىك سۈپ. نېپى بار، نەپ چىقىدىغان: نەپلىك مال. نەپلىك ئىش.

نەپىس سۈپ (ئە) گۈزەل، چىرايلىق ۋە نازۇك:

ياشلار ناخشىغا جۈر بولماقتا، قىز-يىگىتلەر نەپىس ھەرىكەتلەر بىلەن مەيداندا ئايلىنىپ ئىدى. * قاسىمنىڭ كۆزىگە ئۇ نەپىس سىزىلغان سۈرەتكە ئوخشاش كۆرۈنەتتى.

نەپىس سىزما < سەن > جۇڭگوچە رەسىمنىڭ نەپىس، ئىنچىكە، پۇختا سىزىلىدىغان بىر تۈرى. «كۆڭلەن سىزما» بىلەن ئۆزئارا تەتۈر تاناسىپ كېلىدۇ.

نەپىسلەشمەك پ. نەپىس ھالەتكە كەلمەك، نەپىس، گۈزەل بولماق.

نەپىسلىك «نەپىس» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇ ئاياللارغا خاس نىسۈلەت ۋە نەپىسلىك بىلەن ماڭا سالام قىلدى.

نەپىقە ئى (ئە) ① يېشى چوڭايغان، ئەمگەك ئىقتىدارىدىن قالغان. كىشىلەرگە ياكى ئىگە-چاقسىز يېتىم-يېسىرلەرگە ھۆكۈمەت تەرەپتىن ئايىمۇ ئايى بېرىپ تۇرىدىغان تۇرمۇش خىراجىتى: سارىخان ئانا ھۆكۈمەتتىن بېرىدىغان نەپىقە پۇلى بىلەن كۈن ئالاتتى.

② نىكاھدىن ئاجراشقاندا ئەرنىڭ ئايالغا ياكى بالىنىڭ ئەمگەك ئىقتىدارىدىن قالغان ئاتا-ئانىغا قانۇنىي يۈسۈندا بېرىدىغان تۇرمۇش خىراجىتى.

نەپىقە پۇلى < قا > ئىش ئۈستىدە يارىلانغان، مەجرۇھلانغان ئىشچى-خىزمەتچىلەرگە ياكى ئىش ئۈستىدە ئۆلۈپ كەتكەن

ياراتقان پايدا، نەپ، ئۈنۈم؛ مۇۋەپپەقىيەت، ئۇتۇق: نەتجە ياراتماق. نەتجە قازانماق. نەتجىگە ئېرىشمەك. * ياخشىلىقىڭىزنىڭ نەتجىسىنى كۆرۈشىڭىز ئېنىق. * ئۇ ئۇلارغا قىلچە پەرۋا قىلماي سۆزىنى داۋاملاشتۇردى: سىز ھازىر نەتجە بىلەن قېلىپسىز، زاۋۇتى خەتەردىن قۇتۇلدۇرۇشنىڭ ئۆزى نەتجە. **نەتجە باغلىغۇچى** <تل> تارماق بېقىندى جۈملىنى شۇ تارماق بېقىندى جۈملىدە ئىپادىلەنگەن ئىش-ھەرىكەتنىڭ نەتجىسىنى بىلدۈرگەن باش جۈملىگە باغلاپ كەلگەن باغلىغۇچى. مەسىلەن، « تۇرسۇن ياخشى ئۆگەنمىدى، شۇڭا ئىمتىھاندىن ئۆتەلمىدى » دېگەن جۈملىدىكى « شۇڭا » نەتجە باغلىغۇچى بولىدۇ.

نەتجە بۆلەك <لوگ> شەرتلىك ھۆكۈمنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى، يەنى شۇ ھۆكۈمدە كۆرسىتىلگەن شەرتتىن كېلىپ چىقىدىغان ئاقىۋەت.

نەتجىدە يۈك. ئاقىۋەتتە، شۇنداق قىلىپ، ئاخىرى: نەتجىدە، ئۆز پۇتىغا ئۆزى پالتا چاپتى. * نەتجىدە بۇ « خىتابنامە » ۋۇجۇدقا كەلدى.

نەتجىسىدە تىر. ئارقىلىق؛ ئارقىسىدا، خۇلاسىسىدە: شۇنداق ئويلاش نەتجىسىدە ئۇنىڭ ئىشى پۈتۈنلەي قارارلىشىپ بولدى. * تۇپراقشۇناسلىقتىن ئانچە نەزەرىيىۋى ساۋادى بولمىغان ھاشىم ئاكنىڭ ئەكبەر يازغان ھېلىقى كىتابنى بېرىلىپ ئۆگىنىش نەتجىسىدە ئاشۇ دورىلارنى ياساپ چىقىشنى كىم ئويلىغان؟ **نەتجىسىز** سۈپ. نەتجىسى يوق، نەتجىسى بولمىغان: نەتجىسىز ئىش. // شۇنداق قىلىپ، بىزنىڭ شۇنچە جاپا تارتىپ بىر ھەپتەدە

قىلغان ئىشىمىز نەتجىسىز ئاياغلاشتى. **نەتجىسىزلىك** « نەتجىسىز » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

نەتجىلەنمەك پ. نەتجىگە ئىگە بولماق، نەتجىگە ئېرىشمەك، نەتجە چىقماق: بساپ، ھەقىقىي مۇھەببەت نىكاھ بىلەن نەتجىلىنىدۇ.

نەتجىلىك سۈپ. نەتجىسى بار، نەتجىسى كۆرۈلگەن، نەتجىسى چىققان: نەتجىلىك ئىش. نەتجىلىك خىزمەت. * بۇ يىلقى كۆچەت تىكىپ ئورمان بەرپا قىلىش نەتجىلىك بولدى. **نەچچە** رەۋ. جان ت. قەيەرچە، قانداق: نەچچە گەپ قىلىۋاتىسەن؟

نەچچە ① ئال. سان-مىقدار ھەققىدىكى سوئالنى بىلدۈرىدۇ، قانچە: سىلەرنىڭ ئىدارىدە نەچچە كادىر بار؟ * سىز نەچچە ياشقا كىردىڭىز؟ * ئۇلارنىڭ نەچچىسى كادىر؟ ② سۈپ. بىر مۇنچە، كۆپ، نۇرغۇن: مەن سىلەر بىلەن كۆرۈشۈشنى ئارزۇ قىلىپ نەچچە كېچىلەرنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزدۈم. ③ سۈپ. ئونلار خانىسىدىن يۇقىرى پۈتۈن سانلار بىلەن بىللە كېلىپ ئىسمىنى ئېنىقلىغاندا ئۇنىڭ تەخمىنى سانىنى بىلدۈرىدۇ: كىيىملىرى يىرتىلغان زىۋىرشانى ئون نەچچە ئادەم ئارىغا ئېلىپ كەلمەكتە. ④ سۈپ. ئا زراق، ئازغىنا: ياق-ياق، مەن نېمە قىلىۋاتىمەن-ھە؟ بار-يوقى نەچچە تەڭگىلا پۇل قالدى.

نەچچە جېنىڭ بار قانچىلىك بىئىسىڭ بار، قانچىلىك كۈچ-قۇۋۋىتىڭ بار: بىزدىن پۇل تەلەپ قىلىشقا پىئىنىدىغان نەچچە جېنىڭ بار؟

نەچچە قاپاق پىششىقى بار - نەچچە ئۈجمە پىششىقى بار: سىز تېخى مۇشتتەك

كۈدىغا تەكشى يۈگەشكە ياردەم بېرىدىغان
ياغاچ سايىمان.

نەدە ئال ① قەيەردە، قايسى ئورۇندا،

قايسى جايدا: ئالىمنى نەدە كۆردۈڭ. ②

قانداق: بۇ نەدىمۇ مېنىڭ خىيالىم بولسۇن.

③ بەزى پېئىللارنىڭ ئالدىدا كېلىپ

شۇ پېئىل ئىپادىلەنگەن ھەرىكەتنى

ئىنكار قىلىدۇ. نەدە يېقىلدىم. نەدە

ئوردۇم. نەدە دېدىم. ④ « يوقسۇ،

ئۇنداق ئەمەس. » دېگەن مەنىدىكى

تەكەللۇپ سۆزى: رەقبنىڭ ماختاشلىرىدىن

رازى بولغان شۇجى كەمتەرلىك بەلگىسىنى

كۆرسىتىش ئۈچۈن قولنى يېرىم كۆتۈرۈپ: -

ھەي، نەدە، نەدە! - دېدى يۇقىرىدىن

ئورۇن ئېلىۋېتىپ.

نەدىن ئارا ئۇشتۇمۇتۇت، تۇيۇقسىز

قاياقتىندۇر، ئاللىقەيەرلەردىن: بۇ نەدىن

ئارا كەلدى، ئادەمنى ئېلىشتۇرۇپ.

نەدىكى سۈپ. ئاڭلاپ باقمىغان؛ كۆرمىگەن،

بولمىغان؛ بولمىغۇر، قاملاشمىغان، ئورۇنسۇز؛

ناچار، ئەسكى، يارامسىز؛ نەدىكى ئىش.

نەدىكى گەپ. نەدىكى گەپلەرنى قىلىپ

يۈرۈپسەن ئاپا. * - بولدىلا ئاپا، - دېدى

رەيھان، - سەنمۇ نەدىكى خوتۇنلارنىڭ

گېپىنى. ئاڭلاۋېرىپ ئوشۇقچە ئەندىشە

قىلىدىكەنەن. * نەدىكى ئاتام كۆرمىگەن،

ئاتام كۆرمىگەن بىرىنچىلەرنى باشلاپ كېلىپ،

ئۆيىنى قالايمىقان قىلساڭ بولامدۇ؟

نەدىكىنى يۈك. نەدىمۇ ئۇنداق بولسۇن:

دەرۋازىدىن كىرگەندىن كېيىنلا مەنزىلگە

يەتكەن چېقىمىز دەپ ئويلاپتەن، نەدىكىنى،

سېمونت يولدا خېلى ماڭغاندىن كېيىن ئاندىن

ئۆيىنىڭ ئالدىغا كەلدۇق.

بالا ئىدىڭىز. تويىڭىز بولۇشقا نەچچە قاپاق

پىششىقى بار ئىدى.

نەچچە ئۈجمە پىششىقى بار يەنە

نۇرغۇن يىل بارلىقىنى بىلدۈرىدىغان

ئىبارە: - سىلە ئاغىچا دەيدىغانغا نەچچە

ئۈجمە پىششىقى باردۇ تېخى.

نەچچە - نەچچە ناھايىتى كۆپ، نۇرغۇن:

شۇ سۆزدىن كېيىن شاھزادە قىز بىلەن

خەيرىلىشىپ يولغا راۋان بولۇپتۇ ۋە نەچچە - نەچچە

كۈنلەر يول يۈرۈپ بىر تاغ تۈۋىگە يېتىپ

كېلىپتۇ.

نەچچە يەن ئال. نەچچە نەپەر ئادەم،

نەچچە كىشى: ئۆيدە نەچچە يەن بار؟

نەچچە پ سۈپ. نەچچىلىگەن، نۇرغۇن،

تولا: شۇندىن ئېتىبارەن كۈندە دېگۈدەك

نەچچە پ قوي قاشقىرنىڭ نامىغا ئۇچۇرۇلدى.

نەچچىلىك ئال. سانى، مىقدارى، ھەجىمى،

ئېغىرلىقى قاتارلىق جەھەتلەردە قانچە،

نەچچە، قانچىلىك: شۇ ماڭغىنىچە نەچچىلىك

يول باسقانلىقىنى بىلمەيمەن.

نەچچىلىگەن سۈپ. نەچچە پ، نۇرغۇن،

تولا: بۇ چۆلدە نەچچىلىگەن پالۋانلار قۇربان

بولغان.

نەچچىچى ئال. شەيئىلەرنىڭ ئورۇن - تەرتىپى

ھەققىدىكى سوئالنى بىلدۈرىدۇ: - بۇ

نەچچىچى بالىڭىز؟ - دەپ سورىدىم مەن

بالغا قىزىقپ. * سىز ئۈرۈمچىگە نەچچىچى

يىلى كەلگەن.

نەچچىچىلىك ئى. نەچچىچى ئورۇن،

نەچچىچى دەرىجە: بۇ مۇسابىقىدە

نەچچىچىلىككە ئېرىشتىڭىز؟ * ئىككىڭلار بۇ

قېتىمى مۇسابىقىدە نەچچىچىلىكنى تالىشىلسە؟

نەخكەش ئى. ناچىدىكى مەشۇت يىپلارنى

نەرە ئى (پ) قورقۇنچلۇق، ۋەھىملىك قاتتىق ئاۋاز: نەرە تارتماق.

نەرە تارتماق قاتتىق ۋارقىرىماق، شاۋقۇن كۆتۈرمەك: گۆھەرىيۇرۇش بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بىرنەرە تارتىپلا ھوشىدىن كېتىپتۇ.

نەرخ ئى (پ) نەرسىلەرنىڭ، مالنىڭ پۇل بىلەن ئىپادىلەنگەن قىممىتى؛ باھا: ئاش نەرخى ئاسمان (ماقال). * نەرخى نەچچە پۇل؟

نەرخ قويماق نەرخنى بېكىتمەك، قىممىتىنىڭ نەچچە پۇل تۇرىدىغانلىقىنى ئېيتماق: - ئالدى بىلەن مېلىڭىزغا ئۆزىڭىز نەرخ قويىمىسىز؟ - دەيدى ياندىكىلەردىن بىرى.

نەرخ-ھاۋا نەرخ، باھا: بازارلار ئاۋات، تۇرمۇش پاراۋان، نەرخى-ھاۋا مۇقىم. * دېھقاننىڭ قولغا پۇل چۈشسە، خەجلەشكە ئالدىرايدۇ، نەرخ-ھاۋا بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرمايدۇ.

نەرسە ئى ① ھەر تۈرلۈك ماددىي مەۋجۇدات، ھەر تۈرلۈك شەيئى: نەرسە بىزدىن تاشقىرىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. بىزنىڭ سەزگۈ ۋە تەسەۋۋۇرلىرىمىز نەرسىنىڭ ئوبرازى. * بىلگىلى بولمايدىغان نەرسە يوق. ② ياشاش ئۈچۈن، ھاياتلىق ئۈچۈن زۆرۈر بولغان بۇيۇم، مەھسۇلات: يېگۈدەك ھېچ نەرسە قالمىدى. * پۈتۈمغا كېگۈدەك بىرنەرسە بولسا بولاتتى. ③ ئومۇمەن ھەر تۈرلۈك ھادىسە، ئىش (گەپ-سۆز، كۈلكە، ئىش، ۋەقە قاتارلىق ھەققىدە): ئۇ ئۆمرىدە ئىككى نەرسىنى ياخشى كۆردى. بىرى گۈزەلئايىنى، بىرى ناخشىنى. * ئۇ نېمىنىدۇر بىرنەرسە دېمەكچى بولغاندەك ماڭا قارىدى. ④ ئومۇمەن جانلىقلارنىڭ سۈپىتىنى بىلدۈرىدىغان سۆزلەر بىلەن بىرىكىپ

كېلىپ شۇ سۆز ئىپادىلىگەن تۈرگە مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ: ئۇ ئىلگىرىكىن قۇۋ نەرسە-دە. * ئۇ بەك جاھل بىرنەرسە.

نەرسە ھوقۇقى <قا> نەرسىنى بىۋاسىتە باشقۇرۇش ۋە باشقىلارنىڭ ئارىلىشىشىنى ئىستىسنا قىلىش ھوقۇقى. ئادەتتە ئۇ ئىگىدارچىلىق قىلىش ھوقۇقى، نەرسىدىن پايدىلىنىش ھوقۇقى، نەرسىنى ھۆددىگە ئېلىش ھوقۇقى دېگەندەك تۈرلەرگە ئايرىلىدۇ.

نەرسە ئېتىقادچىلىقى <پەلس> ① ئېتىقادىي دىنلارنىڭ بىر خىل شەكلى. بۇنىڭدا بەزى نەرسىلەرگە ئىلاھ ئورنىدا ئېتىقاد قىلىنغان. ئۇنىڭ بەلگىلىك تەشكىلى شەكلى بولمىغان. ② بەزى شەيئىلەرگە بولغان ئېتىقاد. مەسىلەن، تاۋار ئېتىقادچىلىقى، پۇل ئېتىقادچىلىقى دېگەنگە ئوخشاش.

نەرسە ئىلاھ <تارىخ> ئېتىقادىي ئادەملەر تەبىئەتتىن ھالقىغان سىرلىق كۈچ-قۇدرەتكە ئىگە، بىزنى قوغدايدۇ ياكى بىزگە ياردەم بېرەلەيدۇ دەپ ئىشەنگەن ھايۋان چىشىلىرى ۋە ياغاچ ئويما قاتارلىقلارغا ئوخشىغان تەبىئىي ھەم سۈنئىي نەرسىلەر.

نەرسىگە خىتاب <ستى> رىتورىك خىتاب ئۇسۇلىنىڭ بىر خىل شەكلى. بۇنىڭدا ئاپتور ئەسەردە بايان قىلىنىۋاتقان نەرسىنىڭ ئىسمىنى ئاتا پ ئۇنىڭغا خىتاب قىلىدۇ ياكى ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىدۇ ۋە ياكى ئەسەردىكى بىر پېرسوناژ ئەسەردە بايان قىلىنىۋاتقان نەرسىنىڭ ئىسمىنى ئاتا پ ئۇنىڭغا خىتاب قىلىدۇ ياكى ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىدۇ.

نەرسە-كېرەك تۇرمۇشقا لازىم بولغان بۇيۇملار: ئۇ نەرسە-كېرەكلىرىنى يىغىپ بولغا راۋان بولدى.

نەرسىلەشتۈرۈش <ستى> جانلاندىرۇش ئۇسۇلىنىڭ بىر خىل شەكلى. بۇنىڭدا ئادەم نەرسە قىلىپ يېزىلىدۇ. بۇ ئۇسۇل كۆپىنچە ھەجۋىي ئەسەرلەردە قوللىنىلىدۇ.

نەرگىسگۈل ئى (پ) <پوت> ① تاشسامساق ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. تەڭگىچە غولى تۇخۇم شەكىللىك، يوپۇرمىقى لېنتا شەكىللىك، گۈلى ئاق، ئوتتۇرىسى سېرىق ۋە كۈنلۈكسىمان گۈل رېتىدە، خۇش بۇي پۇرايدۇ. مەنزىرە ئۆسۈملۈكى قىلىنىدۇ. تەڭگىچە غولى ۋە گۈلى جۇڭيىدا دورا ئۇچۇن ئىشلىتىلىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

نەزەر ئى (ئە) ① قاراش، كۆرۈش: نە بولغاي بىر نەزەر سالساڭ، ماڭا رەھىمىڭنى كەم قىلماي، بېسىپ تاشقا بۇ باغرىمنى يولۇڭدا ئىنتىزار بولدۇم. ② بىرەر ۋەقە، ھادىسە ياكى ئىش-ھەرىكەتتىن ھاسىل قىلغان سويىپكىتىپ چۈشەنچە، تونۇش، بىلىش: نەزەر دائىرىسى كەڭ ئادەم. ③ ئەزلەرنىڭ ئىسمى.

نەزەر ئاغدۇرماق دىققىتىنى بۇرۇنماق، قارىماق: سابىر كۆپچىلىككە نەزەر ئاغدۇردى. **نەزەر تاشلىماق** قارىماق، كۆز تاشلىماق: جۇماش ئۇنىڭغا بىر نەزەر تاشلاش بىلەنلا بىرپەس قېتىپ تۇرۇپ قالدى. * قىز يىگىتكە ئىسسىق مېھرى بىلەن نەزەر تاشلىدى.

نەزەردە تۇتماق ئېتىبارغا ئالماق، ھېسابقا ئالماق: كۆڭلىگە پۈكمەك، ئويلىماق: - سەن نېمىنى نەزەردە تۇتۇپ، بۇ تۆگىچىگە

كېپىل بولغان؟ **نەزەردىن ساقىت قىلماق** يوققا چىقارماق، يوق دەپ ھېسابلىماق: مېنىڭ ۋاقت تەقەززاسى بىلەن يازغان ئەرزىمەس ماقالىلىرىمنى نەزەردىن ساقىت قىلىشقا تېگىشلىك. **نەزەردىن يىراق** نەزەر-ئېتىباردىن، دىققەتتىن يىراق: بۇ ئىشلار ئۇنىڭ نەزىرىدىن يىراق ئىدى.

نەزەر سالىماق قارىماق: مەن شۇ تەرىقەدە ئۆيگە بىر قۇر نەزەر سالىدىم. **نەزەر كۆزنى سالىماق** قارايمۇ قويماقلىق: ئۇ يەردىكى ھەميانغا نەزەر كۆزىنىمۇ سالىماي ئۆز ئىشىنى قىلىۋەردى.

نەزەرگە ئالماق - نەزەردە تۇتماق: سارىخان ئانىنىڭ بىر ئۆمۈر جاپا چەككەنلىكىنى نەزەرگە ئېلىپ ئۇلارغا يېڭى بىنادىن ئۇچ ئېغىزلىق ئۆي تەقسىم قىلدى. * يار مەندىن جۇدا بولغاچ، دىلدا ئولا ئاھىم بار. نەزىرىڭگە ئالىدىڭ، مېنىڭ نە گۇناھىم بار؟

نەزەرگە سىغىماقلىق يارىماقلىق، مۇۋاپىق كەلمەسلىك: - ئۇنىڭ قېلىن ساقلى بولسا، - مانا ئۇ ھەددىدىن تاشقىرى ھەيران بولغۇدەك ۋە نەزەرگە سىغمايدىغان بىرنەرسە ئىدى.

نەزىرى چۈشمەك - كۆزى چۈشمەك: ئەلا گېزىتى ئالدىراپ يايىدى، تونۇش ماۋزۇغا نەزىرى چۈشتى. * قىزىمىزغا جۈمە باينىڭ نەزىرى چۈشۈپ قالدى.

نەزىرىدىن چۈشمەك ئىززەت-ھۆرمىتىدىن، دىققەت-ئېتىباردىن مەھرۇم بولماق: - ئۇكام، - دېدى نورۇل بوۋا، - خۇدايىم ھېچ بەندىسىنى ئەلنىڭ نەزىرىدىن چۈشۈرمىسۇن. * ئەلنىڭ نەزىرىدىن چۈشۈش، تىرىك ئۆلگەن بىلەن باراۋەر.

نەزىرىدىن قالماق - نەزىرىدىن

چۈشمەك: نەزىرىدىن قالدىغۇ، دەيمەن،
- ھە؟ - دەيدى ئۇ كۈلۈمسەرەپ.

نەزىرى سوغۇق ئىللىق چىراي ئەمەس،
تەلەتى سۆرۈن: ھەممەيلەن شۇنچە
شاد-خۇرام، شۇنچە تېتىك، شۇنچە جانلىق.
بىراق مەنلا... ماڭا نىسبەتەن ھەممىنىڭ
نەزىرى سوغۇقتەك ئىدى.

نەزىرى ئۈستۈن ئادەم ياراتمايدىغان،
يۇقىرىنى ئارزۇ قىلىدىغان، ھالى چوڭ؛
تەكەببۇر، يوغانچى: نەزىرى ئۈستۈن،
نەرخى پەس (ماقال). * ئۇ قىزنىڭ خېلى
نەزىرى ئۈستۈنگە ئوخشايدۇ، ئويلشىپراق ئىش
قىلىساڭ بولمايدىغاندەك قىلىدۇ.

نەزەرىيە ئى (ئە) <قا> تۈرمىگە قامىماي
ھەرىكىتىنى چەكلەش، كۆز ئالدىدا
تۇتۇپ تۇرۇش: مەنمۇ سىزگە ئوخشاشلا
گۇمانلىق شەخس بولۇپ نەزەرىيەند قىلىندىم.
نەزەرىيە ئى قىلماق ھەرىكىتىنى چەكلەش،
كۆز ئالدىدا تۇتۇپ تۇرماق: ئۇلار شۇ
كۈنى مۇشۇ ئىش مەيدانىدىن سەككىزىمىزنى
تۇتۇپ، نەزەرىيەند قىلدى.

نەزەرىيە رەۋ. نەزىرىنى سالماي، قارىماي؛
گەرچە بىر قۇرۇق شاخ مەن، سەمەرىسىز
بولاي ئەل چاكىرى، قويمى نەزەرىسىز.

نەزەرىيە ئى (ئە) ① <پەلس> ئەمەل-
يەتتىن خۇلاسىلەپ چىقىلغان، تەبىئەت
ۋە جەمئىيەت بىلىملىرى ھەققىدىكى
سىستېمىلىق يەكۈن، سىستېمىغا چۈشۈرۈلگەن
ئەقلىي بىلىش ياكى تەجرىبە ۋە
ئىجتىمائىي ھايات ئەمەلىيىتىنىڭ تەبىئەت
ۋە جەمئىيەت تەرەققىيات قانۇنىيەتلىرىنى
ئەكس ئەتتۈرۈپ بەرگۈچى لوگىكىلىق
خۇلاسىسى: ماركسىزمچىلار: «ئەگەر
ئەمەلىيەت ئۆلچىمى بىلىش نەزەرىيىسىنىڭ
ئاساسى قىلىنىدىغان بولسا، ئۇ ھالدا بىز

مۇقەررەر ھالدا ماتېرىيالىزمغا ئىگە بولىمىز»
دەيدۇ. ② ئىلىم-پەن، سەنئەت ۋە
باشقا ساھەلەرنىڭ مەنتىقىي، ئابستىراكت
پىكىر قىلىش يولى بىلەن ئىشلەپ چىقىلغان
ئاساسلىرى: ئۆگىنىشكە قاتناشقان دېھقانلار
نەزەرىيىنى ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۈرۈپ مۇزاكىرە
قىلىپ، بىرقەدەر ياخشى ئۈنۈم ھاسىل قىلدى.
③ پاكىت، ھادىسە ۋە شۇ قاتارلىقلارنى
چۈشىنىش، چۈشەندۈرۈشنىڭ ئومۇمىي
پرىنسىپلىرىنى ئاساسلاپ بەرگۈچى ئىلمىي
قانۇن-قائىدىلەر يىغىندىسى: ماركسىزم
نەزەرىيىسى. دارۋىننىڭ تەدرىجىي تەرەققىيات
نەزەرىيىسى. * ئۆتكەندە قىممەت قانۇنى
كاپىتالىزمغا خاس ئىقتىسادىي قانۇنىيەت
دەيدىغان بىر خىل كۆز قاراش بار ئىدى.
ئۇ خاتا، نېمە ئۈچۈن؟ نەزەرىيە جەھەتتىن
ئېيتقاندا، قىممەت قانۇنى - تاۋار ئىگىلىك
قانۇنى، ئومۇمەن، تاۋار ئىشلەپچىقىرىش بىلەن
تاۋار ئالماشتۇرۇش ئېلىپ بېرىلغان جايدا ئۇ
مۇقەررەر مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ ھەم رول
ئوينىدايدۇ. ④ بىرەر پەن ساھەسىنى
ياكى ئۇنىڭ بىرەر قىسمىنى تەشكىل
قىلغۇچى قانۇنلار ياكى بىرەر ساھەدە
بىلىم، ماھارەت ئاشۇرۇش، ھۈنەر
ئۆگىنىش، تەجرىبە ھاسىل قىلىش يولىدىكى
بىلىم، قانۇنلار يىغىندىسى: ماشىنا-مېخا-
نىزلار نەزەرىيىسى. مۇزىكا نەزەرىيىسى. *
ئۇ: - ئەمدى نەزەرىيە ئۆگىنىمەن دەپ
نەدە يۈرەي، كۆپ ئوقۇمايلا ئىشچى بولۇپ
كەتكەنمەن، كىتابىنى تاشلىۋەتكەنكىمۇ ئون
نەچچە يىل بولدى، - دەيدى. ⑤ بىرەر
نەرسىگە، مەسىلىگە بولغان قاراش،
نۇقتىئىننەزەر ياكى ئۇلارنىڭ سىستېمىسى؛
ئۇزاقتىن بۇيان، دۆلەت كارخانىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى
مەھسۇلات ئالماشتۇرۇش، پەقەت تاۋارنىڭ

« پوستى » لا بار. دەپ قارايدىغان ئەنئەنىۋى نەزەرىيە مەۋجۇت بولۇپ كەلدى. * ئەخلاق بىلەن ئەخلاقىي پەزىلەتلەر چۈشەنچىسىنى پەرقلەندۈرۈش ئىلمىي تەتقىقات ئوبيېكتىنى ئېنىقلاش، ھەرخىل خاتا نەزەرىيەلەر بىلەن گۈرۈھلارنىڭ ماھىيىتىنى تونۇۋېلىشىمىز ئۈچۈن ياردەم بېرىدۇ.

نەزەرىيەچى ئى. ئىلىم-پەننىڭ بىرەر ساھەسىدە نەزەرىيە مەسىلىلەرنى تەتقىق قىلىش ئىشى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشى؛ نەزەرىيە مۇتەخەسسسى: لېنىن ئۇلۇغ نەزەرىيەچى. * - قالتىس نەزەرىيەچى بولۇپ كېتىپسەنغۇ؟ - دېدى ئۇ مېنى زاڭلىق قىلغان قىياپەتتە.

نەزەرىيەچى سۈپ. نەزەرىيەچى يوق، نەزەرىيەگە ئاساسلانغان، نەزەرىيە سۆزلەنگەن؛ نەزەرىيەچى بەزى پاكىتلارنى يېزىپ قويۇشنىڭ ئۆزىلا كۇپايە قىلمايدۇ.

نەزەرىيەچى سۈپ. نەزەرىيەچى بار، نەزەرىيەگە ئاساسلانغان؛ نەزەرىيەچى مەسىلىلەر.

نەزەرىيەچى سۈپ. نەزەرىيەچى ئائىت، نەزەرىيە بىلىمگە باغلىق بولغان؛ ئۇ مەخسۇس يېزا ئىگىلىك تېپىسىدا بىر نەزەرىيەچى ماقالە يېزىپ چىقتى.

نەزەرىيەچى فىزىكا < فىز > فىزىكىنىڭ فىزىكىلىق ھادىسىلەرنى ماتېماتىكىلىق ئۇسۇلدا تەسۋىرلەپ بېرىدىغان بىر تارمىقى.

نەزەرىيەچى مېخانىكا < فىز > جىسىملارنىڭ مېخانىكىلىق ھەرىكىتىنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيەتلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

نەزەرىيە ئى (ئە) < ئەد > شېئىر، شېئىرىيەت، بونۇزىيە: نەزەرىيە تۈزۈمەك. * ئۇ مۇشۇ يېزىدا ئاياللار ئارىسىدىن چىققان ئوقۇمۇشلۇق،

ھەتتا ھۆسن خەت ۋە نەزەرىيە يازالايدىغان ئايال ئىدى.

نەزەرىيەچى ئى < نىيا > تىياتىرنىڭ دىئالوگى شېئىر ئارقىلىق بولىدىغان بىر تۈرى.

نەزەرىيەچى سۈپ. نەزەرىيەچى يوق، نەزەرىيە قوشۇلمىغان؛ مەرغۇل مۇقام مۇزىكىلىرىدىكى بىر نەغمە شەكلىدىن ئىككىنچى نەغمە شەكلىگە ئۆتۈشتىكى مۇزىكا بولۇپ، نەزەرىيەچى بولىدۇ.

نەزەرىيەچى ئى. نەزەرىيەچى ئېيتىدىغان، نەزەرىيەچى ئوقۇيدىغان كىشى؛ جىنەستە لەۋلىك، شەھلا كۆز ئىدى، كۈلگۈنچەك، زىبا، شېرىن سۆز ئىدى. كىرىكى بوستان، قاشلىرى كامان، ئىدى ئۇنچە چىش، سۈمبۈل چاچ جانان... نەزەرىيەچى... بۇ دەم سۆزلەيتتى قىسسە، تىگىشايىتىم ئۇنى، كۈيلەيتتى قىسسە.

نەزەرىيەچى ئى پ. نەزەرىيەچى شەكلىگە، نەزەرىيەچى ھالىتىگە كەلتۈرمەك: نەزەرىيەچى تۈردۈم ئاران بىرنەچچە بەتنى كېچىلەپ، سىزگە سۈندۈم ھەم ئۇنى، يوق قىلچە پەرداز، ساختا كىر.

نەزەرىيەچى سۈپ. نەزەرىيەچى بار، نەزەرىيە قوشۇلغان؛ مۇقام نەغمىلىرىنىڭ نەزەرىيەچى تېكىستلىرى ئۆزگىرىشچان تارىخنىڭ تاللاش تەسىرىگە، مۇھىتنىڭ تەقەززاسىغا، خەلقنىڭ قوبۇل قىلىش ئېھتىياجىغا قاراپ راۋاجلانغان.

نەزەرىيە ئى (ئە) < دىن > ① ساۋاب تېپىش ئۈچۈن خۇدا يولىدا بېرىلگەن نەرسە؛ نەزەرىيەچى قوي سويماق. * چۈشۈم بۇزۇلۇپ قوپۇپتەن، ئەتسى ئۆزۈمنىڭ بىر چاپىنىنى، ئايالىمنىڭ بىر ئايىغىنى كەمبەغەللەرگە نەزەرىيەچى قىلىۋەتتىم. ② ئۆلگۈچىنىڭ روھىغا ئاتا پىياغ پۇرىتىپ، جامائەتنىڭ ئالدىغا ئاش-تائام كەلتۈرۈپ خەتمىقۇرئان قىلىش

بولدۇ. كۆپىنچىسىدە ئىپتىدائىي جەمئىيەتنىڭ بەزى ئادەتلىرى ساقلىنىپ قالغان بولىدۇ. **نەزىر - نىياز** ← نەزىر - چىراغ.

نەس سۈپ (ئە) ① يۇيۇنمىغان، پاسكىنا، ئىپلاس؛ نەس ئادەم. * - بۇرادەرلەر، - دەپتۇ قېرى ئادەملەرگە قاراپ، - بۇ نەس قاسساپ ھەركۈنى قوي گۆشى دەپ ئادەم گۆشى ساتىدۇ. ② ئىشى ئوڭدىن كەلىگەن، دومىلە؛ نەس باسماق.

نەس باسماق دومىلە باسماق، ئوڭۇشسىزلىققا يولۇقماق، پېشكەللىككە ئۇچرىماق؛ ئىككىگە بۆلۈنگەن ئەلنى نەس باسدۇ. * غەپلەتتە قالغان كىشىنى نەس باسدۇ.

نەسەب ئى (ئە) كېلىپ چىقىش، ئۇرۇغ، نەسىل، جەمەت؛ ئەجداد؛ ئىككىمىز باشقا نەسەبتىن تۇرساق، مەن ساڭا قانداق راۋا بولاتتىم.

نەسەبچىلىك ئى. نەسەب سۈرۈشتۈرۈش؛ بۇ ئۈچ قىز نەسەبچىلىك ئادىتى بويىچە گەپ قىلاتتى.

نەسەبسىز سۈپ. نەسەبى تونۇلمىغان، ئەجدادى مەشھۇر ئەمەس؛ - ئۇغۇ شۇنداق، بىراق... نەسەبسىز ئائىلىدە! - دېدى ئۇ جىيەنىنى چېكىپ تۇرۇپ.

نەسەبشۇناس ئى. نەسەب تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئادەم.

نەسەبشۇناسلىق ئى. نەسەبىنى تەتقىق قىلىشنى ئۆزىنىڭ ئوبيېكتى قىلغان پەن؛ جەۋلانى ھەمىلا پەنگە قىزغىن ھەۋەس قىلاتتى، بولۇپمۇ تارىخشۇناسلىق ۋە نەسەبشۇناسلىققا بەكمۇ ئىشتىياق باغلايتتى.

نەسەبلىك سۈپ. نەسەبى ئابرويۇلۇق، ئەجدادى تونۇلغان، نەسەبى ئۇلۇغ؛ ئۇنىڭ سالاپىتى، بۇرۇش-تۇرۇشى، تەقى-تۇرقىدىن

پائالىيىتى؛ ئاكامنىڭ ئۆلۈم خەۋىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئاتا-ئانا بىغلاپ-قاقشاپ ئۇنىڭ نەزىرىنى بەردى.

نەزىر بەرمەك ← نەزىر قىلماق؛ سايىم چوڭ ئەتىسلا پۈتۈن مەھەللىگە ئوغلاق سويۇپ نەزىر بەردى.

نەزىر قىلماق ئۆلگەن كىشىنىڭ روھىغا ئاناپ نەزىر ئۆتكۈزمەك؛ يىل نەزىرىنى قىلماق، قىرقى نەزىرىنى قىلماق.

نەزىر ئۆتكۈزمەك ← نەزىر قىلماق؛ يىل نەزىرىنى ئۆتكۈزمەك.

نەزىرە ئى (ئە) ① <ئەد> ئىلگىرى ئۆتكەن ياكى زامانداش شائىرنىڭ ئەسىرىگە ئوخشىتىپ يېزىلغان ياكى جاۋاب تەرىقىسىدە ئىجاد قىلىنغان يېڭى شېئىر. ② ئاياللارنىڭ ئىسمى.

نەزىر - چىراغ خۇدا يولىدا ئۆتكۈزۈلگەن نەزىر ۋە ياكى شۇ خىلدىكى دىنىي مۇراسىملارنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى؛ نەزىر؛ دادامنىڭ نەزىر-چىرىغىنى ئۆتكۈزۈپ، ئاندىن بىرىلە ماڭاي دەپ قالدىم.

نەزىر - چىراغ ئۇمۇسسۇلى <ئۇس> قەدىمكى زامانلاردىكى تۈرلۈك دىنىي مۇراسىملاردا خۇداغا دۇئا-تىلاۋەت قىلىش، ئەۋلىيالارنى مەدھىيەلەش، مېھىت ئۇزىتىش ۋە جىنلارنى قوغلاش مەقسەتلىرىدە ئوينىلىدىغان قويۇق دىنىي پۇراققا ئىگە ئۇمۇسسۇللار كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئۇنىڭ مۇزىكىسى پەس ھەم سۈرلۈك، ئاددىي ھەم تەسىرلىك؛ ھەرىكىتى ئىپتىدائىي ھەم مەزمۇندار كېلىدۇ. كۆپىنچە تۈز يەرلەردە پىرقىراش ياكى تەقلىدىي ھەرىكەتلەرنى قىلىش ئارقىلىق ئوينىلىدۇ. بەزى تۈرلىرىنىڭ پۇت ۋە قول ھەرىكەتلىرىنىڭ بىر يۈرۈش قېلىپى

نەسەبلىك ئائىلىنىڭ پەرزەنتى ئىكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ئى. بىرەر كىشىنىڭ كېلىپ چىقىشى، نەسلى، ئۇرۇغ-ئەجدادى ھەققىدە يېزىلغان خاتىرە: مەن ئائىلىمىزنىڭ نەسەبنامىسىنى يېزىپ قوياي دەۋاتمەن.

نەسەبچىلىك ئى ← **نەسلىك**: نەسچىلىك ئاشۇ نەرسىدىن باشلاندى.

نەسەب ئى ① (ئە) <ئەد> ۋەزىن، قاپىيىسىز، ئاددىي نۇتۇق شەكلى بىلەن يېزىلغان بەدىئىي ئەسەر. ② ئەركىن تۈزۈلگەن بەدىئىي ئەسەرلەر يىغىندىسى، پروزا. **نەسەبىي سۇپ**. نەسەب يولى بىلەن يېزىلغان، نەسەب شەكلىدىكى: نەسەبىي ئەسەرلەر. نەسەبىي يولدا بايان قىلماق.

نەسەبىي ئەسەر <ئەد> نەسەب ئۇسۇلىدا يېزىلغان ئەسەر؛ پروزا.

نەسەبىي شەكىل <ئەد> سۆز-ئىبارلىرىنىڭ رەتلىك، جۈپ كېلىشى تەلەپ قىلىنمايدىغان ئەدەبىي تۈر. ئۇ پروزا تۈزىگە مەنسۇپ. **نەسەبىي شېئىر** <ئەد> نەسەبىي ئەسەر شەكلى بىلەن شېئىرىي تىل ئارقىلىق لىرىك مەزمۇنلارنى ئىپادىلەيدىغان ھەم ھەرقانداق تۈلچەم بىلەن چەكلەنمەيدىغان شېئىرىي ئەسەر.

نەسەبلىك «نەس» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بىز ساتراشنىڭ گەپنى مۇنداق سوزۇۋېرىشىدىن ئۇ يىگىتنى نەسەبلىككە ئۇچراتقانلىقىغا ئىشەندۇق.

نەسەبلى-ۋەسەبلى ئۇرۇق-ئەۋلاد: مۇبادا تۈزۈكى بىلىشسەك، شۇ تاپتىلا نەسەبلى-ۋەسەبلىنى قۇرۇتۇۋېتىمەن.

نەسەب ئى (ئە) ① بىر ئەۋلاد، بىر ئەجدادقا مەنسۇپ بولغان كىشىلەر ئۇرۇقى ۋە ئۇلارنىڭ كېلىپ چىقىشى، زاتى،

نەسەبى، تېگى-تەكتى: نەسەبلىنى سۈرۈشتۈرمەك. نەسەبلىدىن نەسەبلىگە ئۆتمەك. * يولۋاسنىڭ ئەسلى نەسەبلى بىلەن يىدىغان كىشىلەر ئۇنى جېنەستىخاننىڭ ئوغلى دەپ چۈشەنەتتى. ئۇمۇ جېنەستىخاننى «ئانام» دەپ جاكارلىغانىدى. * يىگىت قىزغا قارايتۇ، ئاخىر مۇنداق سورايتۇ: — كىم بولىدۇ ئەسلىڭىز؟ پەرزاتىمۇ نەسلىڭىز؟ ② كېيىنكى ئەۋلاد: نىشان ئەيلەپ كېلىچەككى، نەسەبلى بەختىنى كۆزلەپ، يېمىش تىككەن گۈزەل باغقا، تۆكۈپ ساپ قان بىلەن تەرنى. ③ <زوتۇل> مەلۇم بەلگە، خۇسۇسىيەتلەرگە ئىگە، بىر تۈرگە مەنسۇپ ھايۋانلار گۇرۇپپىسى، ئۇرۇقى؛ سورتى: ئۇ بىرقانچە يىللار مابەينىدە يۈرەك قېنىنى سەرب قىلىپ، «دون»، «ئورلوف» نەسەبلىرىنى ئۆزگەرتىپ، ئىلى ئېتىنىڭ يېڭى نەسەبلى «تىيانشان ئېتى» نى يېتىشتۈرگۈچە ھەقىقەتەنمۇ ئاز جان ئۇپراتىدى.

نەسەب قالدۇرماق ئەۋلاد قالدۇرماق: ئىنسانلاردا جىنسىي ئالاقە نەسەب قالدۇرۇش مەسەلىسىلا بولماستىن ھەم شەھۋانىي لەززەتلىنىشتۇر.

نەسەب قۇرۇماق نەسەبلى تۈگەپ كەتمەك: ئۇلارنىڭ ھاياتىدىكى مەمۇرچىلىق كۈنلەر پاجىئە ۋە نەسەبلى قۇرۇپ كېتىشى بىلەن ئاخىرلىشىدۇ.

نەسەب كىرگۈزۈش <بئول> باشقا رايوندىكى ھايۋانات ۋە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئەلا سورتلىرىنى ئۆز رايونغا كىرگۈزۈپ، مۇۋاپىقلىرىنى تاللاپ كۆپەيتىش ۋە ئومۇملاشتۇرۇش.

نەسەب يارىتىشلىق مېتاسلاشتۇرۇش <زوتۇل> چارۋا ماللارنىڭ ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن ئارتۇق نەسەبلى ھەرخىل

شەكىلدە چېتىشتۈرۈپ، ئۇلارنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرىنى ئۆز ئارا بىرلەشتۈرۈش بىلەن ئۆز ئىچىدە كۆپەيتىپ يېڭى بىر نەسىل يارىتىش.

نەسىلچىلىك نى < زوئول > تەبىئىي ۋە سۈنئىي يول بىلەن يېڭى نەسىل يېتىشتۈرۈش مەشغۇلاتى.

نەسىلداش سۈپ. بىر نەسىل، بىر ئۇرۇقدىن بولغان؛ نەسىلى بىر، نەسىلى ئوخشاش؛ ئېشىكى دەم بۇشقۇرۇپ دەم ھاڭراپ، ئالدى تەرەپتە كۆرۈنگەن نەسىلداشلىرىغا تېزىرەك يېتىشىۋېلىشقا ئالدىرايتتى.

نەسىلداشلىق ① « نەسىلداش » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى. ② رەۋ. نەسىلداشلارنى ھاسىل قىلىش ئارقىلىق؛ نەسىلداشلىق كۆپەيتىش.

نەسىلداشلىق كۆپەيتىش < بئول > ئۆي ھايۋانلىرىنى كۆپەيتىشنىڭ بىر خىل ئۇسۇلى. بۇنىڭدا، مەلۇم سورت ئىچىدىكى نەسىللىك ماللار ئاساسىدا نەۋھەم نەسىلداشلار ھاسىل قىلىنىپ، بىرنەچچە نەسىلداشنىڭ قوشۇلمىسى ئارقىلىق كارغا يارايدىغان تېخىمۇ ياخشى سورتلار يېتىشتۈرۈلىدۇ.

نەسىلچى سۈپ. نەسىلى يوق، نەسىل قالدۇرماي؛ قايتا تۇغۇشىڭز ئەمدى يوق گەپ، قېچىردەك نەسىلسىز ئۆتۈشتىن ئۆلگىنىمىز ياخشى.

نەسىللەندۈرمەك ① « نەسىللەنمەك » يېتىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى. ②

< بئول > ئەركەك ھايۋان بىلەن چىشى ھايۋاننىڭ كۆپىيىش ھۈجەيرىلىرىنى سۈنئىي ئۇسۇلدا قوشۇش ئارقىلىق يېڭى بىر ئەۋلادنى ھاسىل قىلماق.

نەسىللەندۈرۈشمەك « نەسىللەندۈرمەك » يېتىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

نەسىللەنمەك پ < بئول > چىشى ھايۋاننىڭ كۆپىيىش ھۈجەيرىسى ئەركەك ھايۋاننىڭ كۆپىيىش ھۈجەيرىسى بىلەن قوشۇلغاندىن كېيىن، يېڭى بىر ئەۋلاد تۈرەلمىنى ھاسىل قىلماق، ئەۋلاد قالدۇرماق.

نەسىللىك سۈپ. نەسىلى ياخشى، سورتلۇق؛ نەسىللىك كالا، نەسىللىك ئات.

نەسىللىك ئات فېرمىسى < زوئول > ئاتلارنىڭ ياخشى نەسىللىرىنى كۆپەيتىش ۋە يېڭى نەسىلنى يېتىشتۈرۈش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان فېرما.

نەسىللىك چارۋا خوجىلىقى < زوئول > چارۋىلارنىڭ ساپ قانلىق، ياخشى نەسىللىرىنى كۆپەيتىش ۋە كېڭەيتىش ياكى يېڭى نەسىللەرنى يېتىشتۈرۈش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خوجىلىق.

نەسىللىنىش ① « نەسىللەنمەك » يېتىلنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < بئول > جانلىقلارنىڭ ئەۋلاد قالدۇرۇش ھادىسىسى. بۇ جانلىقلارنىڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، « جىنسلىق نەسىللىنىش » ۋە « جىنسىسز نەسىللىنىش » دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ.

نەسبەت نى (ئە) كىشىلەرنى ياخشى يولغا باشلاش، تەلىم-تەربىيە بېرىش مەقسىتىدە ئېيتىلغان گەپ؛ مەسلىھەت، تەلىم؛ نەسبەت بەرمەك. نەسبەت قىلماق. * مېھمانلار ئايالغا ۋە ئاتا-ئانىسىغا نەسبەت قىلىپتۇ، ئايالغا كىيىم كىيىدۈرۈپ بىللە ھېيتلىشىپتۇ.

نەسبەت قىلماق بىرەر ياخشى يولغا باشلاش، تەلىم-تەربىيە بېرىش مەقسىتىدە سەممىيلىك بىلەن گەپ قىلماق، تەلىم بەرمەك، يول كۆرسەتمەك؛ ناۋاي ئۇستام ئۇنىڭغا ئائىلىسىگە قايتىپ كېتىش توغرىسىدا نەسبەت قىلىپ ئاخىرىدا مۇنداق دېدى.

نەسەبى، تېگى-تەكتى: نەسىلنى سۈرۈشتۈرمەك. نەسىلدىن نەسىلگە ئۆتمەك. * يولۋاسنىڭ ئەسلى نەسىلنى بىلەيدىغان كىشىلەر ئۇنى چېنەستىخاننىڭ ئوغلى دەپ چۈشىنەتتى. ئۇمۇ چېنەستىخاننى «ئانام» دەپ جاكارلىغانىدى. * يېڭى قىزغا قارايتۇ، ئاخىر مۇنداق سورايتۇ: — كىم بولىدۇ ئەسلىڭىز؟ پەرزانتۇ نەسىلىڭىز؟ ② كېيىنكى ئەۋلاد: نىشان ئەيلەپ كېلىچەكتى، نەسىللەر بەختىنى كۆزلەپ، يېمىش تىككەن گۈزەل باغقا، تۆكۈپ ساپ قان بىلەن تەرنى. ③ <زوتول> مەلۇم بەلگە، خۇسۇسىيەتلەرگە ئىگە، بىر تۈرگە مەنسۇپ ھايۋانلار گۇرۇپپىسى، ئۇرۇقى؛ سورتى: ئۇ بىرقانچە يىللار مابەينىدە يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىپ، «دون»، «ئورلوف» نەسىللىرىنى ئۆزگەرتىپ، ئىلى ئېتىنىڭ يېڭى نەسىلى «تىيانشان ئېتى» نى يېتىشتۈرگۈچە ھەقىقەتەنمۇ ئاز جان ئۇپراتمىدى.

نەسىل قالدۇرماق ئەۋلاد قالدۇرماق: ئىنسانلاردا جىنسى ئالاقە نەسىل قالدۇرۇش مەسىلىسىلا بولماستىن ھەم شەھۋانى لەززەتلىنىشتۇر.

نەسىل قۇرۇماق نەسىلى تۈگەپ كەتمەك: ئۇلارنىڭ ھاياتىدىكى مەمۇرچىلىق كۈنلەر پاجىئە ۋە نەسىلى قۇرۇپ كېتىش بىلەن ئاخىرلىشىدۇ.

نەسىل كىرگۈزۈش <بئول> باشقا رايوندىكى ھايۋانات ۋە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئەلا سورتلىرىنى ئۆز رايونىغا كىرگۈزۈپ، مۇۋاپىقلىرىنى تاللاپ كۆپەيتىش ۋە ئومۇملاشتۇرۇش.

نەسىل يارىتىشلىق مېتېئورولوژىيە <زوتول> چارۋا ھايۋانلارنىڭ ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن ئارتۇق نەسىلنى ھەر خىل

نەسەبلىك ئائىلىنىڭ پەرزەنتى ئىكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

نەسەبنامە ئى. بىرەر كىشىنىڭ كېلىپ چىقىشى، نەسىلى، ئۇرۇغ-ئەجدادى ھەققىدە يېزىلغان خاتىرە: مەن ئائىلىمىزنىڭ نەسەبنامىسىنى يېزىپ قوياي دەۋاتىمەن.

نەسەبچىلىك ئى ← **نەسەبلىك**: نەسەبچىلىك ئاشۇ نەرسىدىن باشلاندى.

نەسەبى ① (ئە) <ئەد> ۋەزىن، قاپپىسىز، ئاددىي نۇتۇق شەكلى بىلەن يېزىلغان بەدىئىي ئەسەر. ② ئەركىن تۈزۈلگەن بەدىئىي ئەسەرلەر يىغىندىسى، پروزا.

نەسەبى سۈپ. نەسەبى يولى بىلەن يېزىلغان، نەسەب شەكلىدىكى: نەسەبى ئەسەرلەر. نەسەبى يولىدا بايان قىلماق.

نەسەبى ئەسەر <ئەد> نەسەب ئۇسۇلىدا يېزىلغان ئەسەر؛ پروزا.

نەسەبى شەكىل <ئەد> سۆز-ئىبارىلىرىنىڭ رەتلىك، چۈپ كېلىشى تەلەپ قىلىنمايدىغان ئەدەبىي تۈر. ئۇ پروزا تۈرىگە مەنسۇپ.

نەسەبى ئېتىبار <ئەد> نەسەبى ئەسەر شەكلى بىلەن ئىشەنچىلىك تىل ئارقىلىق لىرىك مەزمۇنلارنى ئىپادىلەيدىغان ھەم ھەرقانداق ئۆلچەم بىلەن چەكلەنمەيدىغان شېئىرىي ئەسەر.

نەسەبلىك «نەس» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بىز ساتراشنىڭ گەپنى مۇنداق سوزۇۋېرىشىدىن ئۇ يىگىتنى نەسەبلىككە ئۇچراتقانلىقىغا ئىشەندۇق.

نەسەبلى-ۋەسەبلى ئۇرۇق-ئەۋلاد: مۇبادا تۈزۈڭنى بىلىشىمەك، شۇ تاپتىلا نەسەبلى-ۋەسەبلىنى قۇرۇتۇۋېتىمەن.

نەسەبلى ئى (ئە) ① بىر ئەۋلاد، بىر ئەجدادقا مەنسۇپ بولغان كىشىلەر ئۇرۇقى ۋە ئۇلارنىڭ كېلىپ چىقىشى، زاتى،

نەسلىچلىك نەسبەت قىلماق < بئول > چىشى ھايۋاننىڭ كۆپىيىش ھۈجەيرىسى ئەركەك ھايۋاننىڭ كۆپىيىش ھۈجەيرىسى بىلەن قوشۇلغاندىن كېيىن، يېڭى بىر ئەۋلاد تۆرەلمىنى ھاسىل قىلماق، ئەۋلاد قالدۇرماق.

نەسلىچلىك سۈپ. نەسلى ياخشى، سورتلۇق: نەسلىك كالا، نەسلىك ئات.

نەسلىچلىك ئات فېرمىسى < زوئول > ئاتلارنىڭ ياخشى نەسلىرىنى كۆپەيتىش ۋە يېڭى نەسلىنى يېتىشتۈرۈش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان فېرما.

نەسلىچلىك چارۋا خوجىلىقى < زوئول > چارۋىلارنىڭ ساپ قانلىق، ياخشى نەسلىرىنى كۆپەيتىش ۋە كېڭەيتىش ياكى يېڭى نەسلىلەرنى يېتىشتۈرۈش كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان خوجىلىق.

نەسلىلىنىش ① « نەسلىلەنمەك » يېتىلنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < بئول > جانلىقلارنىڭ ئەۋلاد قالدۇرۇش ھادىسىسى. بۇ جانلىقلارنىڭ مۇھىم ئالاھىدىلىكلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، « جىنسلىق نەسلىلىنىش » ۋە « جىنسىسىز نەسلىلىنىش » دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ.

نەسبەت قىلىش (تە) كىشىلەرنى ياخشى يولغا باشلاش، تەلىم-تەربىيە بېرىش مەقسىتىدە ئېيتىلغان گەپ؛ مەسلىھەت، تەلىم: نەسبەت بەرمەك. نەسبەت قىلماق. * مېھمانلار ئايالغا ۋە ئاتا-ئانىسىغا نەسبەت قىلىپتۇ، ئايالغا كىيىم كىيىدۈرۈپ بىللە ھېيتلىشىپتۇ.

نەسبەت قىلماق بىرەر ياخشى يولغا باشلاش، تەلىم-تەربىيە بېرىش مەقسىتىدە سەمىمىيلىك بىلەن گەپ قىلماق، تەلىم بەرمەك، يول كۆرسەتمەك: ناۋاي ئۇستام ئۇنىڭغا ئائىلىسىگە قايتىپ كېتىش توغرىسىدا نەسبەت قىلىپ ئاخىرىدا مۇنداق دېدى.

شەكىلدە چېتىشتۈرۈپ، ئۇلارنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرىنى ئۆزئارا بىرلەشتۈرۈش بىلەن ئۆز ئىچىدە كۆپەيتىپ يېڭى بىر نەسلى يارىتىش.

نەسلىچلىك ئى < زوئول > تەبىئىي ۋە سۈنئىي يول بىلەن يېڭى نەسلى يېتىشتۈرۈش مەشغۇلاتى.

نەسلىداش سۈپ. بىر نەسلى، بىر ئۇرۇقدىن بولغان؛ نەسلى بىر، نەسلى ئوخشاش: ئېشىكى دەم پۇشقۇرۇپ دەم ھاڭراپ، ئالدى تەرەپتە كۆرۈنگەن نەسلىداشلىرىغا تېزەك يېتىشىۋېلىشقا ئالدىرايتتى.

نەسلىداشلىق ① « نەسلىداش » سۆزىنىڭ ئىسمىم شەكلى. ② رەۋ. نەسلىداشلىرىنى ھامىل قىلىش ئارقىلىق: نەسلىداشلىق كۆپەيتىش.

نەسلىداشلىق كۆپەيتىش < بئول > ئۆي ھايۋانلىرىنى كۆپەيتىشنىڭ بىر خىل ئۇسۇلى. بۇنىڭدا، مەلۇم سورت ئىچىدىكى نەسلىلىك ماللار ئاساسىدا نەۋھەم نەسلىداشلار ھاسىل قىلىنىپ، بىرنەچچە نەسلىداشنىڭ قوشۇلمىسى ئارقىلىق كارغا پارايدىغان تېخىمۇ ياخشى سورتلار يېتىشتۈرۈلىدۇ.

نەسلىسىز سۈپ. نەسلى يوق، نەسلى قالدۇرماي؛ قايتا تۇغۇشىڭىز ئەمدى يوق گەپ، قېچىردەك نەسلىسىز ئۇتۇشتىن ئۆلگىنىمىز ياخشى.

نەسلىلەندۈرمەك ① « نەسلىلەنمەك » يېتىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى. ② < بئول > ئەركەك ھايۋان بىلەن چىشى ھايۋاننىڭ كۆپىيىش ھۈجەيرىلىرىنى سۈنئىي ئۇسۇلدا قوشۇش ئارقىلىق يېڭى بىر ئەۋلادنى ھاسىل قىلماق.

نەسلىلەندۈرۈشمەك « نەسلىلەندۈرمەك » يېتىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

نەسبە تېجى ئى. كىشىلەرگە نەسبەت قىلىدىغان ئادەم: ئادەم قېرىغاندا راستتىنلا نەسبە تېجى بولۇپ قالدىكەن.

نەسبە تېجىلىك ئى. نەسبەت قىلىش ئىشى: ھازىر شېئىر ئىجادىيىتىدە، ئوبرازسىزلىقتىن تاشقىرى، يەنە نەسبە تېجىلىك خاھىشى كۈچىپ قېلىۋاتىدۇ.

نەسبە تېجى ئى (ئەپ) پەندە-نەسبەتتىن تولا قىلىدىغان، پەندە-نەسبەت قىلىشنى ئادەت قىلىۋالغان ياكى ئۇنىڭغا ئامراق ئادەم؛ نەسبە تېجى: يىراق يولدا ئۇچرىغان كىشى تەمكىن، تولىمۇ نەسبە تېجى ئىدى.

نەسبە تېجىلىق ئى. نەسبەت قىلىش ئىشى، نەسبە تېجىلىك: سىز ئۆزىڭىزنىڭ نەسبە تېجىلىق ئادىتىڭىز بىلەن يۇقىرىدىن پەسكە قارايسىز. نەسبە تېجىلىك سۈپ. نەسبەت بىلەن قىلىنغان، نەسبەت بىلەن بېجىرىلگەن: نەسبە تېجىلىك ئىش بۇزۇلماس.

نەسبە تېجىلىك ئى (ئەپ) ۋەز-نەسبەت يېزىلغان خەت، كىتاب: ئۇنىڭ بالىسىدىن بالىسىغىچە ئاشۇنداق يەرلەرگە كىرىپ قېلىشتىن ھەزەر ئەيلەش ھەققىدە ۋەسىيەت، نەسبە تېجىلىك يازغۇسى كېلەتتى.

نەشە ئى (ئە) كەندىردىن ياسىلىدىغان زەھەرلىك چېكىملىك.

نەشە رەڭ ① نەشەگە ئوخشاپ كېتىدىغان ئاچ يېشىل رەڭ: نەشە رەڭ سېتىۋالماق. ② شۇ خىل رەڭگە ئىگە: نەشە رەڭ ياغلىق. نەشە رەڭ كۆڭلەك.

نەشپۈت ئى <بوت> ① ئەتىراپتا ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان دەرەخ. يوپۇرماق تۇخۇم شەكلىدە، گۈلى ئاق كېلىدۇ. مېۋىسى ئىستېمال قىلىنىدۇ. سورتلىرى كۆپ. شىنجاڭنىڭ ھەممە جايلىرىدىن چىقىدۇ. كورلىنىڭ نەشپۈتى ئەڭ داڭلىق. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

نەشپۈت دۈملىمىسى نەشپۈتنىڭ ئىچىنى ئويۇپ، ناۋات پارچىلىرىنى تولدۇرۇپ قاسقاندا پىشۇرۇلىدىغان بىر خىل يېمەكلىك. نەشپۈت مۇرابباسى نەشپۈت مېۋىسىدىن ياسالغان مۇراببا.

نەشپۈتلۈك ئى. نەشپۈت ئۆستۈرۈلگەن جاي: نەشپۈتلۈككە بارماق. // ھېلىقى گۈلزارلىق، نەشپۈتلۈك باغ ئېسىگىدۇر؟ نەشپۈت ئى (پ) ① يارىنى يېرىش ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان ئۆتكۈر تىخ. ② زەھەرلىك ھاشارلارنىڭ چاقىدىغان ئەزاسى. نەشپۈتنى تىقماق كىشىنىڭ شەخسىيىتىگە، زىتتا تېكىدىغان گەپ-سۆز قىلماق. نەشپۈتنى سانجىماق ← نەشپۈتنى تىقماق.

نەشپۈت ئى (ئە) ئەسەرلەرنى مەتبەئە ئورۇنلىرىدا بېسىش، بېسىپ تارقىتىش: نەشپۈت قىلماق. * ئۇ، كىتابنىڭ بۇ نەشپۈتكە سۆز بېشى يازدى. * «ئويغانغان زېمىن» روماننىڭ 2-قىسمى يېڭىلا نەشردىن چىقتى. نەشپۈت قىلماق <مەت> كىتاب، گېزىت-ژۇرنال قاتارلىق بۇيۇملارنى مەتبەئە ئورۇنلىرىدا باسماق، بېسىپ تارقىتىش: ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتىنى بېسىش مىللەتلەر نەشرىياتى نەشپۈت قىلدى. نەشپۈت بەرمەك <مەت> ئەسەر ئورنىگىنالىنى نەشرىياتقا سۇنماق، تاپشۇرماق.

نەشپۈت ھوقۇقى <مەت> ئاپتور ياكى نەشر قىلغۇچىنىڭ ئەسەرنى نەشر قىلىش ياكى باشقىچە بىر تەرەپ قىلىش جەھەتلەردە بەھرىمەن بولىدىغان ھوقۇقى.

نەشرىيات ئى (ئە) باسما ئەسەرلەرنى تەييارلايدىغان ۋە ئۇنى نەشر قىلىدىغان ئورۇن؛ مۇئەسسەسە: شىنجاڭ خەلق

نەشرىياتى. مىللەتلەر نەشرىياتى.
نەشرىياتچىلىق ئى. باسما ئەسەرلەرنى نەشر قىلىش ئىشى: نەشرىياتچىلىقنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ، نەشر قىلىنىدىغان ئەسەرلەرگە قويۇلىدىغان تەلەپمۇ ئۆسۈپ بارماقتا.

نەشخۇر سۈپ (ئەپ) نەشە چېكىشكە ئادەتلەنگەن، نەشنى كۆپ چېكىدىغان: نەشخۇر ئادەم. || ئۇ نەشخۇرنى كىم بىلمەيدۇ.

نەشخۇرلۇق ئى. نەشە چېكىش ئادىتى: ئۇ مەدرىسىدە ئوغرىلىقچە قىمارۋازلىق، نەشخۇرلۇقنى ئۆگەنگەن.

نەشكەش ئى (ئەپ) نەشە چېكىشكە ئادەتلەنگەن، نەشنى كۆپ چېكىدىغان ئادەم: بۇ پەس قىلغىنى شۇ نەشكەش، تەييار تاپ قەلەندەر قىلسۇن!

نەغەز ئى (پ) <بوت > ← **نەغەزگۈل.**
نەغەزگۈل ئى (نەغەزگۈل) <بوت > ① گۈلساماساق ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرماقلىرى تار، ئۇزۇن بولۇپ توپلىشىپ ئۆسىدۇ. گۈلى چوڭ، قىزىل ياكى قىزغۇچ سېرىق كېلىدۇ، پۇرىمايدۇ. ئادەتتە مەنزىرە ئۆسۈملۈكى قىلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

نەغە ئى (ئە) چالغۇ ئەسۋابلىرى بىلەن ئىجرا قىلىنغان ئاھاڭ: ئۆي ئىچىدىن توختىماي نەغە ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. **نەغە قىلماق** ساز چالماق، ساز چېلىپ، ناخشا ئېيتماق: سۇپا ئۈستىدە بىر قېرى سازەندە ئولتۇرۇپ، ساتار بىلەن نەغە قىلۋاتاتتى.

نەغە - ناۋا نەغە ۋە ناۋا: ساراي ئىچىدىن نەغە - ناۋا ۋە كۈلكە ئاۋازى ئاڭلىنىۋاتاتتى. **نەغەمچى ئى.** نەغە قىلىدىغان كىشى:

نەغەمچىلەر قىز كۆچۈرۈش قوشقىنى ئېيتتى.
نەغەمچىلىك ئى. نەغە قىلىش ئىشى.
نەغەمكەش ئى (ئەپ) نەغە قىلىدىغان كىشى، نەغەمچى: زىياپەتتە ھەممە كىشى شاراب ئېچىپ، ئۇسسۇلچىلارنىڭ نەپىس ئۇسسۇللىرىنى كۆرۈپ، نەغەمكەشلەرنىڭ يېقىملىق، شوخ ناخشىلىرىنى ئاڭلاپ، ھۇزۇر قىلىپ كۆڭۈل ئېچىتۇ.

نەغەملىك شۈپ. نەغەمگە خاس بولغان: ئون ئىككى مۇقام تەركىبىدىكى ناۋا، سىگاھ قاتارلىق مۇقاملار مۇزىكىلىق پۇرىقى ۋە نەغەملىك خۇسۇسىيەتلىرى بويىچە ئوتتۇرا ئاسىيا «شەش مۇقامى» تەركىبىدىكى شۇ ناملىق مۇقاملارغا زادى ئوخشىمايدۇ.

نەق سۈپ (ئە) ① ھازىرلانغان، تەييارلانغان؛ شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدە ئېلىنىدىغان ياكى بېرىلىدىغان؛ نېسى ئەمەس: نەق ئالماق، نەق ساتماق، نەق پۇل. * نەقتىن ھەسەل چىقتى، نېسىدىن كېسەل (ماقال). ② توغرا، دەل: نەق گەپ. نەق شۇنىڭ ئۆزى. * ئۇنىڭ سۆزى نەق جايغا تەگدى. * نەق سائەت سەككىزدە بىزنىڭ ياتاققا كۆرۈشەيلى. **نەق باھا** <مال > مەھسۇلات قىممىتى، سېتىش سوممىسى قاتارلىق كۆرسەتكۈچلەرنى ھېسابلاش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ئەينى ۋاقىتتىكى مەھسۇلات (تاۋار) نىڭ ئەمەلىي باھاسى.

نەق پۇل <مال > ئۆز ۋاقتىدا بەرگىلى بولىدىغان پۇل، تەييار پۇل: نەق پۇل تۆلمەك. نەق پۇل ئالماق.

نەق پۇل باشقۇرۇش <مال > دۆلەتنىڭ كارخانا ۋە كەسپىي ئورۇنلارنىڭ نەق پۇل ئىشلىتىش دائىرىسى ۋە سانغا بولغان كونتروللۇقى.

نەق پۇل چېكى <مال > بانكىدىن نەق پۇل ئېلىشقا ئىشلىتىلىدىغان چەك.

نەق جىنايەتچى <قا> قانۇندا جىنايەتكە تەييارلىنىۋاتقان، جىنايەت ئۆتكۈزۈۋاتقان ياكى جىنايەت ئۆتكۈزگەندىن كېيىن پاش بولغان جىنايەتچى كۆزدە تۇتۇلدى. نەق گەپ گەپنىڭ توغرىسى، پوسكاللىسى، بولىدىغان يېرى: ئۇ ئاخىرى نەق گەپنى قىلدى.

نەق مال <سودا> ئۆز ۋاقتىدىلا تاپشۇرۇپ بېرىشكە بولىدىغان ماللار.

نەق مەيدان ① <قا> ئەنزە، ۋەقە يۈز بەرگەن ئورۇن ياكى شۇ ئورۇندا ئەنزە، ۋەقە يۈز بېرىۋاتقان ھالەت: نەق مەيداننى تەكشۈرۈش. نەق مەيداننى قوغداش. ② بىۋاسىتە ئىشلەپچىقىرىش، خىزمەت ۋە تەجرىبە قاتارلىقلار ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئورۇن: نەق مەيدان مەشغۇلاتى. نەق مەيدان ئوقۇتۇشى. نەق مەيدان يىغىنى.

نەق مەيدان خەرىتىسى <قا> جامائەت خەۋپسىزلىك خادىملىرى جىنايەت سادىر بولغان نەق مەيداندا سىزىپ چىققان خەرىتە. ئۇ نەق مەيداننى تەكشۈرۈش خاتىرىسىنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

نەق مەيدان مەشغۇلاتى <ھەرب> پەرز قىلىنغان ئەھۋالغا ئاساسەن، ئەمەلىي يەر تۈزۈلۈشىدە تاكتىكىلىق پىرىنسىپلارنى تەدبىقلاش ۋە جەڭنى تەشكىللەش ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىدىغان مەشىق قىلىش ئۇسۇلى.

نەق مەيداننى قوغداش <قا> جامائەت خەۋپسىزلىك خادىملىرىنىڭ جىنايەت سادىر بولغان مەيداندىكى ئىز، ماددىي ئىسپات قاتارلىقلارنىڭ بۇزۇلۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن قوللانغان قوغداش خاراكتېرىدىكى

جىددىي تەدبىرى. نەق مەيدان ئوقۇتۇشى <مائارىپ> ئوقۇغۇچىلارنى زاۋۇت، يېزا ۋە باشقا ئورۇنلارغا باشلاپ بېرىپ، تۇرمۇش ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرۈش ئارقىلىق ئۆتۈلىدىغان دەرس شەكلى.

نەق مەيدان يىغىنى مەلۇم مەسىلىنى تولۇق ھەل قىلىش مەقسىتىدە شۇ مەسىلىنىڭ كېلىپ چىقىشىغا بىۋاسىتە سەۋەپ بولغان ئىش ياكى پائالىيەت سورۇنلىرىدا ئېچىلىدىغان يىغىن.

نەق چىچوت ئى (نەق+چوت) <مال> كارخانا، ئىدارە، كەسىپي ئورۇنلار ياكى باشقا ئىگىلىك تەشكىللىرىدە يىل ئاياغلاشقاندىن كېيىن بېجىرىلىدىغان ھېساب بوغۇش ۋە يىللىق بوغالتىرلىق مەلۇمات جەدۋىلى تۈزۈش قاتارلىق خىزمەتلەرنىڭ ئومۇمىي نامى.

نەق قىدا ئە سۈپ (ئە+پ) نەق، نەق بار: يىللىقچىلار قولىدا بار نەقدانە نەرسىلىرىنى بولۇق تۇتۇشتى.

نەق قىرات ئى (ئە) ناخشا ئاھاڭلىرىدىكى بىرىنچى قېتىملىق ئورۇندا شىتنى كېيىن تەكرارلىنىپ قايتا كەلگەن بۆلەك، قايتۇرما.

نەق قىقاش ئى (ئە) نەققاشچىلىق كەسىپى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان، نەققاش ئويىدىغان كىشى: سەلىم باي شەھەرگە كېلىپلا نەققاشنى قىچقىرىپ، ئۆيىنىڭ ئىچى-تېشىغا نەققاش ئويدۇرۇپتۇ.

نەق قىقاشچىلىق ئى ← نەققاشلىق. نەققاشلىق ئى. نەققاش ئويۇش ئىشى، كەسىپى: - نەققاشلىق قاتارلىق ھۈنەرلەردىن خەۋىرىم بار، - دېدى رەسىم.

نەقلەشتۈرمەك «نەقلەشمەك» يېنىلىنىڭ

گۈلخاننىڭ يۈزلىرى نەقىشدار ئالمىدەك پارقراپ تۇراتتى. * يەكەننىڭ نەقىشدار تەمبۇرى، بۇ قولدا پارلايدۇ خۇددى يۇلتۇزدەك.

نەقىشلەشمەك «نەقىشلىمەك» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ دۇقتارنى نەقىشلەتتى.

نەقىشلەنمەك «نەقىشلىمەك» پېئىلنىڭ

مەجبۇل دەرىجىسى: ئۇ قولغا مستىن نەقىشلەنگەن جامنى ئېلىپ چېلەككە سۇ ئالدى. * ئۇ تامدىكى چىرايلىق نەقىشلەنگەن تەمبۇرنى قولغا ئېلىپ تىرىگلىتىشقا باشلىدى.

نەقىشلىك سۈپ. نەقىش ئويۇلغان، نەقىش بىلەن بېزەلگەن، نەقىشدار: كوچىنىڭ بېشىدىكى نەقىشلىك دەرۋازىدىن كىرىۋاتىپ ئۆزەمنى خۇددى بىر باغچىغا كىرىپ قالغاندەك ھىس قىلدىم.

نەقىشلىمەك پ. نەقىش ئويماق، نەقىش ئويۇپ بېزىمەك: گويا ئاپتوبۇستا ئەمەس، ئاجايىپ گۈزەل نەقىشلەنگەن، چىرايلىق جاھازىلار، رەڭدار گىلەملەرگە تولغان شاھانە سارايدا كېتىۋاتىمەن.

نەقىل ئى (ئە) ① خەلق تەرىپىدىن توقۇلغان ۋە ئەۋلادتىن ئەۋلادقا قېلىپ كېلىۋاتقان ئاغزاكى رىۋايەت ياكى بىرەر كىشى، نەرسە ياكى ئۇنىڭ تارىخى ھەققىدىكى گەپ-سۆز، ھېكايە: زامانە ئاۋۋالدا ئۆتكەنكەن بېخىل، بېخىللىق قىلمىشى تىللاردا نەقىل. ② خەلق تەرىپىدىن يارىتىلغان ھېكمەتلىك سۆز؛ ماقال: شۇندىن بۇيان «پىلى يەڭگەن باتۇر ئەمەس، ئاچچىقنى يەڭگەن باتۇر» دېگەن بۇ نەقىل ھېكمەتلىك سۆز بولۇپ، تارىخ بېتىدىن ئورۇن ئېلىپتۇ. * ئۈمىدۋار ئىنسان بىز، ئۈمىدسىز شەپتان، ئۈمىدنىڭ مەشئىلى سەن بەرگەن ئەقىل، كۆرۈنگەن تاغنى بىز يىراق دېبەيىز، ئېسىڭدىن

مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇنداقتا ئەتە بىز يەنە بارايلى، بەش مۇيەر دېگەن ھېچقانچە گەپ ئەمەس، ئەگەر سىز تەشەببۇس قىلسىڭىز، بۇنى دەرھال نەقىلەشتۈرىمىز.

نەقىلەشمەك پ ① نەقى بولماق؛ نېسى بولماسلىق: بۇ يىل تەقسىمات نەقىلەشتى. ② ئۇدۇللاشماق: يىل ئاخىرىدا چىقىم قىلىنغان پۇل بىلەن تالون نەقىلەشتى.

نەقىليات ئى (ئە) ئادەم، يۈك قاتارلىقلارنى بىر جايدىن يەنە بىر جايعا يۆتكەش ئىشى؛ قاتناش: ھازىر ئوزۇق-تۈلۈك، يەم-خەشەك كەمچىل، نەقىلياتسىز قىيىن.

نەقىلەنەق دەل، نەقى، توپتوغرا: ئىككى-ئۈچ كۈندىن بېرى ئاممىدىن چۈشكەن پىكىرلەر ناھايىتى كۆپ بولسۇ، لېكىن تېخى بۇنداق ئېنىق ھەم نەقىلەنەق پىكىر يوق دېيەرلىك ئىدى.

نەقىش ئى (ئە) <گ سەن> ① ئويۇپ ئىشلەنگەن گۈل، بېزەك: نەقىش ئويماق. نەقىش ئىشلىمەك. نەپىس نەقىشلەر بىلەن بېزەلگەن بىنا. ② ئاپتۇۋا جوغىسىنىڭ ئۈستىدىكى تاجسىمان گۈلى.

نەقىش بويىقى <گ سەن> ئۆسۈملۈك ياكى مىنېرال خاراكىتىرىدىكى رەڭگە يېلىم سۇيۇقلۇقىنى قوشۇش ئارقىلىق ئىشلەنگەن، سۈزۈك بولمىغان گەج ماددىلىق بويلاق. نەقىش بويىقى ئۆزئارا ئارىلاشتۇرۇلغاندىن كېيىن، ھەر خىل ئارا رەڭ، مۇرەككەپ رەڭلەر كېلىپ چىقىدۇ. كۆپىنچە ئۇ ھەر خىل نەقىش رەسىملىرى ۋە ئېلان رەسىملىرىنى سىزىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

نەقىشچى ئى. نەققاش. **نەقىشدار** سۈپ (ئەپ) نەقىش ئويۇلغان، نەقىش بىلەن بېزەلگەن؛ نەقىشلىك:

نەم

چىقىمى سۇن مۇشۇ بىر نەقىل. ③ بىرەر ئەسەر، تېكىست قاتارلىقلاردىن ئەينەن، سۆزمۇسۆز كۆچۈرۈپ ئېلىنغان پارچە ياكى گەپ-سۆز؛ ستاتا: نەقىل ئالماق. نەقىل كەلتۈرمەك. * پەرھات ئاينىسانىڭ بۇرۇنقى خېتىدىن ئاينۇر تەرىپىدىن «شوتارۋازلىق» دەپ نام بېرىلگەن نەقىلنى ئەسكە ئېلىپ، بىرئاز يېنىكلەپ قالدى.

نەقىل قىلماق ← **نەقىل كەلتۈرمەك**: ئۇنىڭدا شائىرنى قوزغلاڭنىڭ مۇھىم تەشكىلاتچى ۋە تەشۋىقاتچىلىرىنىڭ بىرى دەپ، ئىسپات ئۈچۈن ئۇنىڭ خەلق ئىچىگە ناخشا بولۇپ تارقالغان «ئاجىل» ناملىق مەشھۇر شېئىرنىڭ تولۇق تېكىستى نەقىل قىلىنغانىدى.

نەقىل كەلتۈرمەك باشقىلار ئېيتقان گەپ-سۆز ياكى باشقىلار يازغان ئەسەر، ماقالە قاتارلىقلارنىڭ مەلۇم بۆلىكىنى ئۆز سۆزى ياكى ئەسىرىدە ئاساس، دەلىل ئورنىدا ئىشلەتمەك: يۈنۈس ئەلەم «قۇرئان» ۋە «ھەدىس» تىن بىرمۇنچە سۆزلەرنى نەقىل كەلتۈرۈپ، ئاخىر شامەخسۇتنى قايىل قىلدى. * مېنى مەغرۇرلىنىۋاتىدۇ، ماختىنىۋاتىدۇ دەپ قارىماڭ. مەن ئۇلارنىڭ ئەسلىي سۆزىدىن نەقىل كەلتۈرۈپ، بۇ يەردىكى كىشىلەرنىڭ ماڭا بەرگەن ئىلھامى ۋە شان-شەرەپلىرىنى ئېيتىۋاتىمەن، خالاس.

نەگە سۈپ (پ) نەقىش چىقىرىدىغان. **نەگە بولما** بىر تەرىپى قىزلىق، بىر تەرىپى تەكشى يۈزلۈك بولما؛ چاپما بولما.

نەلىك سۈپ، جان. قەيەردە تۇغۇلغان، قايسى يۇرتتىن: سىز نەلىك؟ * بۇ نەلىك ئادەم. **نەلىن** ئى. تۈۋرۈكنىڭ ئۈستىدىكى خارنى كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان ياستۇق ياغاچ.

① ئى. بىرەر نەرسە تەركىبىدىكى ياكى ئۇنىڭغا سىڭگەن، سۈمۈرۈلگەن سۇ: نەم تارتماق. يەرنىڭ نېمى قاچماق. * ئابدۇكېرىم: - ۋاقىتنى ئۆتكۈزمەي ھال چۈشۈپ كەتمىگەن بۇغدايلارنى قوشۇمچە ئوغۇتلاپ، يەرنىڭ نېمىنى ئاشۇرۇپ تۇرۇش كېرەك، - دېدى. * سەپەرنىڭ 4-كۈنى چىمەنگۈلنىڭ بەتىنىڭ چەمى قار نېمى سەۋەبىدىن ئاجراپ كەتتى. ② ئى. ياش: بىرقانچە كۈنلەر ئۆتكەندە، ئۇلار بىر شەھەرگە يېقىن كېلىپتۇ. قارىسا بىر توپ خالاپىق جىنازىنى كۆتۈرۈپ، چىرايىدا غەم، كۆزلىرىدە نەم، تۇپراق بېشىغا كېتىپ بارغۇدەك. * سېنىڭ داداڭ ياشايتتى بىللە، تەقدىردىشى يوقسۇللار بىلەن. چەكسىز كۈلپەت - ئەلەمنى كۆرگەچ، قۇربانلىقنى كۆزلىرىدە نەم، ③ سۈپ. سۇ سۈمۈرگەن، سۇ يۇققان؛ ھۆل: نەم ھاۋا. نەم تۇپراق. نەم توپا. نەم يەر. * تېرىيدىغان يېرىڭ نەم بولسۇن، كىرىدىغان يېرىڭ كەڭ بولسۇن (ماقال). * سېۋەتتە پارما بىنەپشە گۈلى بولۇپ، ئازراق ئېزىلگەن ۋە تېخى نەم ئىدى. ④ ئى. ھۆل يەر ياكى ئورۇن: يارىم ياتىدۇ يالغۇز، گۈلنىڭ تۈۋىدە - نەمدە. مۇڭداشقىلى يارى يوق، ئۇخلاپ قالىدۇ غەمدە.

نەم بولماق نەمنى قوبۇل قىلىۋالماق، ھۆل بولماق: تېرىيدىغان يېرىڭ نەم بولسۇن، كىرىدىغان يېرىڭ كەڭ بولسۇن (ماقال).

نەم تارتماق نەم سۈمۈرۋالماق، نەم بولۇپ قالماق: ئازكالى يەر سۇ ئىچكۈچە، دۆڭ يەر نەم تارتىدۇ (ماقال).

نەم تويۇنغان پار <فز> سۇيۇقلۇق ۋە ئۇنىڭ بىلەن دىنامىك تەڭپۇڭ ھالەتتە تۇرغان تويۇنغان پارنىڭ ئومۇمىي نامى. ئۇنىڭ قۇرۇقلۇق دەرىجىسى 0

چىقىمى سۇن مۇشۇ بىر نەقىل. ③ بىرەر ئەسەر، تېكىست قاتارلىقلاردىن ئەينەن، سۆزمۇسۆز كۆچۈرۈپ ئېلىنغان پارچە ياكى گەپ-سۆز؛ ستاتا: نەقىل ئالماق. نەقىل كەلتۈرمەك. * پەرھات ئاينىسانىڭ بۇرۇنقى خېتىدىن ئاينۇر تەرىپىدىن «شوتارۋازلىق» دەپ نام بېرىلگەن نەقىلنى ئەسكە ئېلىپ، بىرئاز يېنىكلەپ قالدى.

نەقىل قىلماق ← **نەقىل كەلتۈرمەك**: ئۇنىڭدا شائىرنى قوزغلاڭنىڭ مۇھىم تەشكىلاتچى ۋە تەشۋىقاتچىلىرىنىڭ بىرى دەپ، ئىسپات ئۈچۈن ئۇنىڭ خەلق ئىچىگە ناخشا بولۇپ تارقالغان «ئاجىل» ناملىق مەشھۇر شېئىرنىڭ تولۇق تېكىستى نەقىل قىلىنغانىدى.

نەقىل كەلتۈرمەك باشقىلار ئېيتقان گەپ-سۆز ياكى باشقىلار يازغان ئەسەر، ماقالە قاتارلىقلارنىڭ مەلۇم بۆلىكىنى ئۆز سۆزى ياكى ئەسىرىدە ئاساس، دەلىل ئورنىدا ئىشلەتمەك: يۈنۈس ئەلەم «قۇرئان» ۋە «ھەدىس» تىن بىرمۇنچە سۆزلەرنى نەقىل كەلتۈرۈپ، ئاخىر شامەخسۇتنى قايىل قىلدى. * مېنى مەغرۇرلىنىۋاتىدۇ، ماختىنىۋاتىدۇ دەپ قارىماڭ. مەن ئۇلارنىڭ ئەسلىي سۆزىدىن نەقىل كەلتۈرۈپ، بۇ يەردىكى كىشىلەرنىڭ ماڭا بەرگەن ئىلھامى ۋە شان-شەرەپلىرىنى ئېيتىۋاتىمەن، خالاس.

نەگە سۈپ (پ) نەقىش چىقىرىدىغان. **نەگە بولما** بىر تەرىپى قىزلىق، بىر تەرىپى تەكشى يۈزلۈك بولما؛ چاپما بولما.

نەلىك سۈپ، جان. قەيەردە تۇغۇلغان، قايسى يۇرتتىن: سىز نەلىك؟ * بۇ نەلىك ئادەم. **نەلىن** ئى. تۈۋرۈكنىڭ ئۈستىدىكى خارنى كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان ياستۇق ياغاچ.

دىن 1 گىچە بولىدۇ.

نەم تېپەك ئېتىزغا سۇنى جىق قويۇۋەتمەي، بوش، شۇنچىكى سۇغىرىش؛ كۈزگى بۇغداينىڭ بىرىنچى سۈيى بىلەن قوغۇنغا نەم تېپەك قىلىش بىرلا ۋاقىتقا توغرا كېلىپ قالدى. **نەم سۈركىلىش** < فز > قاتتىق جىسىم سۇيۇق جىسىمغا ياكى گازغا نىسبەتەن ھەرىكەت قىلغاندا، تېگىشىش يۈزىنى بويلاپ نىسپىي سىيرىلىشكە قارشىلىق قىلىدىغان سۈركىلىش.

نەم شار تېمپېراتۇرىسى < مېتېئور > ھاۋانىڭ نەم شارلىق تېرمومېتىر بىلەن ئۆلچەنگەن تېمپېراتۇرىسى.

نەمخۇش سۈپ (پ) بىرئاز نېمى بار، نەمەك، ھۆلرەك؛ مارت ئېيى كىرىش بىلەن ئەتىيازنىڭ نەمخۇش ھاۋاسى پۈتۈن يېزىنى قاپلىدى.

نەم دەپ « نەمدىمەك » پېئىلىنىڭ رەۋىشىدىشى؛ نەمدەپ سۇغىرىش.

نەم دەپ سۇغىرىش < سۇ > ئېتىزغا كىرىۋاتقان سۇ بىلەن چىقىۋاتقان سۇنىڭ ئېقىم مىقدارىنى يەر يۈزىدە سۇ قەۋىتى ھاسىل بولماي، تۇپراقنى نەمدىيەلگۈدەك دەرىجىدە تەگشەپ تۇرۇپ سۇغىرىش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

نەم دەتمەك « نەمدىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

نەم دەلمەك « نەمدىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى؛ ئانىنىڭ كۆز چاناقلىرى ئىختىيارسىز نەمدەلمەكتە ئىدى.

نەم دەلمەك پ. نەم قىلماق، نەم ھالەتكە كەلتۈرمەك، ھۆلدىمەك؛ ئۇ قۇرۇغان كالىپكىنى تىلى بىلەن نەمدەپ قويۇپ، خەت ئوقۇشنى داۋاملاشتۇردى.

نەم سىز سۈپ. نېمى يوق، نەم تارتىمىغان؛ نەم سىز يەر.

نەملىك شتۇرمەك « نەملىك شىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ ئۇنىڭ تىلىدا لەۋلىرىنى نەملىك شتۇرگۈدەكمۇ ھۆللۈك يوق ئىدى.

نەملىك شىمەك نەم بولماق، نەم ھالەتكە كەلمەك، نەملىك نەمەك؛ نەنجىنىڭ ھاۋاسى نەم، شۇڭا ئاپتاپقا سالىمەن دەپ، ئۆي سىرتىغا ئېلىپ چىقىپ ئاپتاپقا يېيىپ قويغان يوتقان-كۆرپىلەر مۇ نەملىشىپ قالىدۇ. * ئابدەم گېيىنى داۋاملاشتۇرالماسى قالدى. كۆز چاناقلىرى نەملىشىپ، قانداقتۇر بىرنەرسە كېكىردىكىنى بوغماقتا ئىدى.

نەملىك نەمەك « نەملىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى؛ ئەنە شۇ چاغدىلا شەۋكەت ئېسىگە كەلدى ئۇنىڭ كىرىپكىلىرى نەملىدى.

نەملىشەڭگۈ سۈپ. ئازراق نەملىك شىكەن، ئازراق نېمى بار، تەركىبىدە نەملىك ساقلانغان؛ تېرىڭىز نەملىشەڭگۈ بولسا، ھەم يۇمران، ھەم سىلىق بولىدۇ.

نەملىك ① سۈپ. نېمى بار، نەمدەلگەن، نەم بولغان، نەم، ھۆل؛ ھە دېمەك، شادلىقتىن كۆزلىرىم نەملىك، تېپەننەن ئالدىدىن ئۆتۈۋاتىمەن. قولۇمدا قىزىل گۈل كۆڭلۈمدە ئارزۇ، پايىتەخت باغرىدا مەن كېتىۋاتىمەن. ② ئى. بىرەر نەرسە تەركىبىدىكى ياكى ئۇنىڭغا سۈمۈرۈلگەن، سىڭگەن سۇ؛ نەملىكى يوقلىشى. نەملىكتىن پارچىلىنىش. نەملىك ساقلىماق. * - بۇرادەر، يولدا ھېزىپ كېتىپ بىز كۆلنىڭ بويىدا ئۇخلاپ نەم تارتىپ قېلىپتىمەن، ياخشىسى، بىر نان بەرسىڭىز، شۇ نەملىكنى سۈمۈرۈپ ئالاتتى، - دەپتۇ ئەپەندىم. * ئورمان ھاۋا تېمپېراتۇرىسى تەگشەيدۇ. دەل-دەرەخلەر ئىسسىقلىقى ئۆزىگە تارتىۋېلىپ، سايە چۈشۈرىدۇ، ھاۋاغا نەملىك چىقىرىپ، ھاۋانىڭ نىسپىي مۆتىدىللىكىنى

ئاشۇرىدۇ. شۇڭا، ئورمان چىق يەرنىڭ ھاۋاسى ئادەمگە ھۇزۇر بېرىدۇ. ③ ئى. نەم بولۇش ياكى تەركىبىدىكى سۇ مىقدارىنىڭ ئاز-كۆپلۈك دەرىجىسى: نەملىكى ياخشى يەر. * زۇنۇن سېختىن چىقۇپتېپ تېرمومېترغا قارىدى. سېختىكى تېمپېراتورا ۋە نەملىك نورمال ئىدى. ④ ئى. نەم ھالەت: كىيىمنى نەملىككە دەزماللىماق. ⑤ ئى. نەم يەر ياكى ئورۇن: نەملىكتە ياتماق. نەملىكتە ئولتۇرماق.

نەملىكتىن پارچىلىنىش <خىم> بەزى قاتتىق ماددىلارنىڭ ھاۋادىكى سۇنى سۈمۈرۈۋېلىپ ئېرىشى. مەسىلەن، سودا كرىستاللىنىڭ نەم ھاۋادا بوشاپ كېتىشىگە ئوخشاش.

نەملىك دەرىجىسى <فىز> ھاۋانىڭ قۇرۇق-نەملىكىنى خاراكتېرلەيدىغان فىزىكىلىق مىقدار. ئىنېقلىمىغا قاراپ مۇتلەق نەملىك، نىسپىي نەملىك، سېلىشتۇرما نەملىك ۋە ئارىلىشىش نىسبىتى قاتارلىقلارغا بۆلۈنىدۇ.

نەملىك ساقلاش زىرائەت مايسىلىرىنىڭ ئۈنۈپ چىقىشى ۋە ئۆسۈشىگە شارائىت يارىتىپ بېرىش مەقسىتىدە تۇپراقتا بەلگىلىك نەملىكنى ساقلاپ قېلىش كۆزدە تۇتۇلىدۇ. بۇنىڭ ئاساسلىق ئۇسۇللىرى تىرىنلاش، باستۇرۇش ۋە چاغلاندىن ئىبارەت.

نەملىك مىقدارى <سۇ> مەلۇم ماددا تەركىبىدىكى سۇنىڭ ئاز-كۆپلۈكى.

نەملىمەك پ. نەم قىلماق، نەم ھالەتكە كەلتۈرمەك، ھۆللىمەك، نەمدىمەك: ئۇرۇق نەملىمەك. * قىزنىڭ ھەسرەتلىك كۆز ياشلىرى مەڭزىنى نەملىدى.

نەمۇنە ئى (پ) ① كىشىلەر تەقلىد قىلىدىغان، دورايدىغان، ئۆگىنىشكە، ئۆلگە ئېلىشقا

ئەرزىيدىغان ئادەم، ئىش، نەرسە ياكى ئۇسۇل؛ ئۆلگە، تىپ: نەمۇنە بولماق. نەمۇنە ياراتماق. * شۇنداق قىلىپ، بۇ كىشىلەر ئاممىنىڭ نەمۇنىسى، ئاممىنىڭ يادروسى بولۇپ قالغانىدى. * چوڭى ئەمدى توققۇز ياش، كىچىكلىرى يەتتىدە. بۇ پىئونېر غۇنچىلار، نەمۇندۇر ھەممىدە. ② بىر تۈردىكى نەرسىلەرنىڭ تەتقىقات ئۈچۈن تاللىۋېلىنغان نۇسخىسى، ئەۋرىشكىسى: بۇ ئالىم ئىقتىسادىي، سىياسىي جەھەتتە ياخشى شارائىتقا ئىگە بولغانلىقى ئۈچۈن، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن ھەر خىل تەتقىقات نەمۇنىلىرىنى يەنى ھەر خىل ھايۋانلار، ئۆسۈملۈكلەر، يەدەنلەرنى ئەكەلدۈرۈپ تەجرىبە قىلغان. ③ مىراس ياكى خاتىرە ئۈچۈن قالدۇرۇلغان يالداما، يادىكارلىق: قازان ئىگىسى خاپا بولماي، يالۋۇرۇپ تۇرۇپ: - جېنىم ئۇيىپتام، بۇ قازان ئاتا-بوۋىسىدىن قالغان بىر نەمۇنە ئىدى، شۇ قازاننىڭ ئىزى يوقاپ كەتمسۇن، ھېچ بولمىغاندا، بىر بىگىز چىقار، - دەپتۇ. * ئەل ئۈچۈن نەمۇنە گۆھەرلەر قالدۇر، ئەتە يا ئۆگۈن دەپ يۈرۈشۈڭ نەدۇر؟! بۈگۈننى بەۋدە ئۆتكۈزمە، پەملە، تامچە سۇ بولسا تال كۆكرەم بالدۇر!

نەمۇنە بولماق ئۆلگە بولماق: ئارمىيە-مىزنىڭ ھەربىر كوماندىر-جەڭچىلىرى ئارمىيە بىلەن ھۆكۈمەت، ئارمىيە بىلەن خەلق ئىتتىپاقلىقىنى ۋە مىللەتلەر ئىتتىپاقىنى كۈچەيتىشتە نەمۇنە بولۇشى كېرەك. **نەمۇنە قىلماق** ئۆلگە قىلماق.

نەمۇنەچى ئى. بىرەر جەھەتتىن باشقىلارغا نەمۇنە بولىدىغان كىشى: - ھېيتاخۇن ئاكا بېزىمىز بويىچە ئەمگەك نەمۇنەچىسى ئىدى.

نەمۇنەلىك سۈپ. نەمۇنە بولىدىغان، ئۆلگىلىك: بىز ئىتتىپاق ئەزالىرى جاپالىق جايىنى تاللاشتا،

دۆلەتنىڭ تەقسىماتىغا بويسۇنۇشتا نەمۇنىلىك رول ئوينىشىمىز لازىم.

نەنجىڭ نى < جۇڭ > مەملىكىتىمىزدىكى

قەدىمكى شەھەر، يەنى جياڭسۇ ئۆلكىسىنىڭ سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت ۋە قاتناش مەركىزى. ئۇ، بۇ ئۆلكىنىڭ غەربىي جەنۇبىي قىسمىغا جايلاشقان بولۇپ، چاڭجياڭ دەريا ساھىلىغا تۇتىشىدۇ. شىمالغا نەنجىڭ چاڭجياڭ چوڭ كۆۋرۈكى سېلىنغان. ئازادلىقتىن بۇرۇن، گومىنداڭ ھۆكۈمىتى بۇ شەھەرنى پايتەخت قىلغان. نەنجىڭ چوڭ قىرغىنچىلىقى < تارىخ > 1937-يىلى 12-ئايدا، ياپونىيە تاجاۋۇزچى قوشۇنى نەنجىڭگە بېسىپ كىرگەندىن كېيىن، ئالتە ھەپتە ئېلىپ بارغان، ئىنسان قېلىپىدىن چىققان چوڭ قىرغىنچىلىق. يىراق شەرق خەلقئارالىق سوتىنىڭ تەكشۈرۈش دوكلاتىغا ئاساسلانغاندا، كولىپكتىپ ئۆلتۈرۈلگەن ۋە تىرىك كۆمۈلگە نەرنىڭ سانى 190 مىڭدىن پارچە-يۇرات ئۆلتۈرۈلۈپ بايقالغانلىرىنىڭ جەستىلا 150 مىڭدىن ئاشىدىكەن.

نەنجىڭ شەرتنامىسى < تارىخ >

1842-يىلى 8-ئايدا ئەنگلىيە چىڭ ھۆكۈمىتىنى مەجبۇرلاپ نەنجىڭدا ئىمزالانغان تەڭ ھوقۇقسىز شەرتنامە. ئۇ جەمئىي 13 ماددىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ئاساسلىق مەزمۇنى: جۇڭگو ئەنگلىيەگە 21 مىليون كۈمۈش تەڭگە تۆلەم تۆلەش؛ گۇاڭجۇ، فۇجۇ، شىيامېن، نىڭبو، شاڭخەيلەرنى سودا ئېغىزى قىلىپ ئېچىپ بېرىش؛ شياڭگاڭنى بۆلۈپ بېرىش؛ ئىمپورت-ئېكسپورت قىلىنىدىغان ماللاردىن ئېلىنىدىغان باجنىڭ نىسبىتىنى خالىغانچە ئۆزگەرتىمەسلىك قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

نەنجىڭ گۈلسامسقى < بوت > گۈلسامساق ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يەر ئاستىدا تەڭگىچە غولى بولىدۇ. يوپۇرمىقى تۆمۈنە شەكىلدە كېلىدۇ. گۈلى يازدا ئېچىلىدۇ، رەڭگى قىزغۇچ سېرىق، ئۈستىدە قوڭۇر رەڭلىك داغلىرى، گۈلى تەركىبىدە خۇش پۇراق ماي بولۇپ، ئۇنى چەككەپ ئالغىلى ياكى مەنزىرە ئۈچۈن ئۆستۈرگىلى بولىدۇ. تەڭگىچە غولىنى ئىستېمال قىلغىلى ياكى دورىغا ئىشلەتكىلى بولىدۇ.

نەنجىڭ ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتى < تارىخ > شىنخەي ئىنقىلابى مەزگىلىدە نەنجىڭدە قۇرۇلغان ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت. سۈن جۇڭشەن بۇ ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتنىڭ زۇڭتۇڭلىقىغا سايلانغان.

نەھۋى نى (خەن) < بوت > ← نەھۋى دەرىخى.

نەھۋى دەرىخى < بوت > كامفورا دەرىخى ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان چوڭ دەرەخ. يوپۇرمىقى ئېلىپس ياكى ئۇزۇن تۆمۈنە شەكىللىك. سىرتقى يۈزى سىلىق، دۈمبە تەرىپى يۇمشاق تۈكلۈك بولىدۇ. گۈلى كىچىك، يېشىل رەڭلىك كېلىدۇ. مېۋىسى شىرنىلىك مېۋە، رەڭگى قارا كۆك. ياغىچى قىممەتلىك قۇرۇلۇش ماتېرىيالى بولۇپ، كېمە ياساش ئۈچۈنمۇ ئىشلىتىلىدۇ. يۇنتەن، سىچۈەن قاتارلىق جايلاردىن چىقىدۇ.

نەھۋى نى (ئە) ① كۇئا. سىنتاكسىس. ②

گەپ، سۆز: تەلىپىم تارتىپ چىقاردى مېنى ئۇششۇ سەھنىگە، قەلب ساداسى «ھېچ ئورۇن يوق» دەيدۇ ھىجران ۋەھىيىگە، شۇ نېسىپ بولسا نەھاجەت يەنە سۆزگە-نەھۋىگە، پاك نىيەتلەر ئەپلىگەي زوق پاك مۇھەببەت ئەھلىگە، بەختىيارمەن

گەر مۇناسىپ بولسا بۇ ئۇنۋان ماڭا.
نە ئۇزۇبىللا (ئە) ① ئىم <دىن> كۆپۈر
 سۆزلەنى ئاڭلىغاندا ئېيتىلىدىغان «بىز
 ئاللادىن پاناھلىق تىلەيمىز» دېگەن
 مەنىدىكى سۆز: - نە ئۇزۇبىللا! - دېدى
 سەدەشا ئاخۇنۇم شىيەنجاڭغا قارىماي تۇرۇپ.
 ② رەۋ. زادى، زادىلا: - شۇنى دېمەسەن...
 شۇنچە گەپ قىلسام، نە ئۇزۇبىللا يېقىن كەلگىلى
 ئۈنمىدى.

نە ۋى (ئە) ① <بئول> ئىرسىيە تېچانلىقى
 بىرقەدەر مۇقىملاشقان، ئەجدادلىرى
 بىلەن ئورتاقلىققا ئىگە بولغان يەككە
 تەنلەر. نەۋلەر سېلىشتۇرۇپ باھالانغاندىن
 كېيىن، بۇنىڭ ئىچىدىكى ياخشىلىرى
 كېڭەيتىلىدۇ ۋە سورت بولالايدۇ. ② تۈر،
 خىل؛ سورت.

نە ۋباھار (پ) باش باھار: جان ئاتامنى
 كۆرەلمەي ئۆلۈپ كېتەر ئوخشايەن. نە ۋ
 باھارغا يېتەلمەي سولۇپ كېتەر ئوخشايەن.
نە ۋجۇۋان (پ) ياش ئايال: كۈن چۈشۈپتۇر
 بۇ باشىغە، زەھەر قوشۇپتۇر ئاشىغە. تۇپراق
 تولۇپ كۆز ياشىغە، نە ۋجۇۋانلار ئاندا قالدى.
نە ۋرە (پ) بالىسىنىڭ بالىسى، يەنى
 ئۈچىنچى ئەۋلاد: نە ۋرە كۆرمەك. نە ۋرە
 قىزى.

نە ۋرە قېرىنداش بىر تۇغقاننىڭ بالىلىرى.
 ئادەتتە نە ۋرە تۇغقانمۇ دېيىلىدۇ.

نە ۋرە كۆرمەك نە ۋرەلىك بولماق: مەن
 جاھاندىن نە ۋرە كۆرمەي ئۆتەمدىمەن؟

نە ۋرەلەر ئارا نىكاھلىنىش <قا> نە ۋرە
 ئاكا-ئۇكىلار بىلەن نە ۋرە ئاچا-سىڭىللارنىڭ
 ئۆزئارا ئەر-خوتۇنلۇق نىكاھى. دۆلىتىمىزنىڭ
 نىكاھ قانۇنىدا: «ئۈچ ئەۋلاد ئىچىدىكى
 شىرەم قان-قېرىنداشلارنىڭ ئۆزئارا
 نىكاھلىنىشى، يەنى بىر ئاتا جەمەت

بوۋا-مومىدىن بولغان ياكى بىر ئانا
 جەمەت بوۋا-مومىدىن بولغان بىر نە ۋرە
 ئاكا-ئۇكا، ئاچا-سىڭىللارنىڭ نىكاھلىنىشى
 مەنى قىلىنىدۇ» دەپ بەلگىلەنگەن.
نە ۋرە-چە ۋرە نە ۋرە ۋە چە ۋرە: ئۇلار
 يۈرتىدا ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇپ، تەڭ
 قېرىپ، تەڭ ياشاپ، نۇرغۇن نە ۋر-چە ۋرە
 كۆرۈپتۇ.

نە ۋرەلىك سۈپ. نە ۋرەلىكى بار، نە ۋرە
 يۈزىنى كۆرگەن: ئەگەر ئىككىسى ئەپلىشىپ
 قالسا، ئەتە-ئۆگۈن سىلىنى نە چە نە ۋرەلىك
 قىلىۋېتىدۇ.

نە ۋقىران سۈپ (پ) كۈچ-قۇۋۋەتكە تولغان،
 ياشلىقى ئۇرغۇپ تۇرغان: ئۇ چاغدا بىز
 19-20 گە كىرگەن نە ۋقىران يىگىت ئىدۇق.
 * قىزىماس ئايەم خۇشال نەغمە-ناۋاسى
 بولمىسا، نە ۋقىران ئەرلەرنى ئويىناتقان
 ساماسى بولمىسا.

نە ۋكەر (توغرىسى: نۆكەر) ← **نۆكەر**.
نە ي (پ) ① <مۇز> توغرىسىغا تۇتۇپ،
 پۈۋلەپ چېلىنىدىغان بىر خىل دۇخوۋوي
 چالغۇ ئەسۋابى. قومۇشتىن ياسىلىدۇ.
 ئۈستىدە پۈۋلەش تۆشۈكى ۋە بىر رەت
 ئاۋاز تەڭشەش تۆشۈكچىلىرى بولىدۇ.
 چالغاندا، ئېغىز پۈۋلەش تۆشۈكىدىن
 پۈۋلەپ بەرسە، قول بارماقلىرى ئاۋاز
 تۆشۈكچىلىرىنى ئېچىپ-يېپىش ئارقىلىق
 ئاھاڭنىڭ يۇقىرى-تۆۋەنلىكىنى ئۆزگەرتىپ
 بېرىدۇ: كىمدۇر بىرى نە ي چالار، چېكىپ
 يۈرەك تارىنى، ئىنتىزار بوپ يا يىگىت
 چىلامدىكىن يارىنى. * كۈيلىنىدۇ گۈزەللىك،
 پادىچىنىڭ نېيىدا، سۆزلىنىدۇ خىسلىتى، تاغ
 خەلقىنىڭ تىلىدا. ② ئىچى كاۋاك ھەم
 ئۇزۇن كەلگەن تۇرۇبا شەكىللىك
 نەرسە: نە يچە: ئەينەك نە ي. نە يىدە

ئوت بۇۋىلمەك.

نەي سەندەل مسكەرلەرنىڭ ئىچىگە باشقا بىرنەرسىنى كىرگۈزۈشتە ئىشلىتىلدىغان سەندىلى.

نەيچە ئى. نەي شەكىلدىكى ئىچى كاۋاك بولغان كىچىك نور.

نەيچى ئى. نەي چالدىغان كىشى: ئاڭلى-خانلار دەرمىش كەلگەندۇ، نەيچى كىمنى ئىزلەپ بۇياققا؟

نەيچىسىمان سۈپ. نەيچە شەكىلدىكى، ئىچى كاۋاك نەيچە شەكىلدە ئورۇنلاشقان: نەيچىسىمان گۈل.

نەيچىسىمان گۈل <بوت> گۈل تاجى ياپراقچىلىرى ئۆزئارا تۇتىشىپ يۇمىلاق كانايىسىمان ھالەتكە كىرگەن گۈل. مەسىلەن، ئاپتاپپەرەسنىڭ باشسىمان گۈل رېتىنىڭ مەركىزىدىكى گۈللىرى.

نەيەرەك ئى (پ) بىرەر مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن قوللانغان ئۇسۇل، ۋاسىتە؛ قۇۋۇلۇق-شۇملۇق، ھىيلە: ۋەزىر بۇ نەيەرەكنىڭ قازى تەرىپىدىن سادىر بولغانلىقىنى ئۇقۇپتۇ. * ئىشقىلىپ، كىشىنىڭ ئەقلى يەتمەيدىغان خىلمۇخىل نەيەرەكلەرنىڭ يۈز بېرىشى مۇمكىن ئىدى.

نەيەرەكچى ئى. ھىيلە-نەيەرەك قىلىپ يۈرىدىغان كىشى، نەيەرەكچى.

نەيەرەكچى ئى (پ) كىشىلەرگە ھىيلە-مىكىر، نەيەرەك قىلغۇچى كىشى، نەيەرەكچى.

نەيەرەكچىلىق ئى. نەيەرەك ئىشلىتىش ئىشى، ھەرىكىتى؛ ھىيلە-مىكىر قىلىپ ئالداش: شۇ مېنۇتتا ئۇ بۇ ئالمىچىنىڭ نەيەرەكچىلىقىغا قول قويغانىكەن. * - ئەمەس، بۇ سىياسىي نەيەرەكچىلىقمۇ؟ ئۆزۈمىغۇ شۇنداق تۇر دەپ ئويلىۋىدىم.

نەيەرەكچىلىق قىلماق ئالدىماق، كۆلدۈرلەتماق: ئۇلار كۈن بويى نەيەرەكچىلىق قىلىپ، ھىيلە-مىكىر

ئىشلىتىپ، ئۆزەڭگە سوقۇشتۇرىدۇ.

نەيزە ئى (پ) ① <ھەرب> قەدىمكى ئۇرۇش قورالى. ھازىرمۇ ئىشلىتىلىدۇ. تۆمۈر ياكى باشقا مېتاللاردىن سوقۇلغان ئۇچنى بىر تال ياغاچقا ئورنىتىش ئارقىلىق ياسىلىدۇ: قولغا مىس نەيزە تۇتقان بىر كىشى گۈمبەز ئۈستىدىكى سېرىق مىستىن ياسالغان ئات ئۈستىگە مىنىۋالغان. * مەن نادىرنىڭ نەيزىسىگە تايىنىپ تۇرۇپ، ئۆرۈلۈپ كەتكەن پوتەيگە يەنە بىر قارىدىم. ② <ھەرب> مىلىتىنىڭ ئۇچىغا ئورنىتىلدىغان، ئۇچى ئۆتكۈر قىسمى: مىلىتى نەيزىسى. ③ <تەن> يېنىك ئاتلېنكا تەنھەرىكىتىدە ئىشلىتىلدىغان بىر خىل ئېتىش قورالى. ياغاچ ياكى باشقا مېتاللاردىن ياسىلىدۇ. ئوتتۇرىسى توم، ئىككى بېشى ئىنچىكە كېلىدۇ. بىر بېشىغا ئۇچلۇق كەلگەن بىر تال مېتال ئۇچ ئورنىتىلغان بولىدۇ.

نەيزە تۇمشۇقلىق لاجىن <زوتول> لاجىننىڭ بىر تۈرى. تۇمشۇقى ئۇزۇن ھەم ئۇچلۇق كېلىدۇ.

نەيزە ئېتىش <تەن> بىر خىل يېنىك ئاتلېنكا تەنھەرىكىت تۈرى. بۇنىڭدا، تەنھەرىكەتچى ياردەمچى يۈگۈرۈش ھەرىكىتىنى ئورۇنلاپ بولغاندىن كېيىن، نەيزىنى ئېتىپ چىقىرىدۇ. مۇسابىقىدە ئېتىش مۇسابىقىسىنىڭ يىراق-يېقىنلىقىغا قاراپ نام تەرتىپى بەلگىلىنىدۇ.

نەيزىچى ئى. نەيزە بىلەن ئۇرۇشىدىغان كىشى، نەيزىۋاز: نەيزىچىلەر، قىياس-چۇقانىچىلارمۇ شۇنداق سادا بىلەن ئېگىزلىككە يۈگۈرۈشۈپ چىماقتا ئىدى.

نەيزىلە شىمەك ① «نەيزىلىمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى. ② نەيزىلىك ئېلىشماق: كېيىن، باتۇر تاغا ئاتلىق نەيزىلىشىنى يەنە بىر قېتىم سۇتۇققا ئۆگەتتى.

نەيزىلەنمەك « نەيزىلەنمەك » پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: ئۇ نامەلۇم بىر كىشى تەرىپىدىن نەيزىلەندى.

نەيزىلىك سۈپ. نەيزىسى بار، نەيزە تۇتقان:

چېرىكلەر، ئامانقۇلدا قورال يوقلۇقىنى كۆرۈپ، نەيزىلىك مىلتىقلىرىنى تەڭلىشىپ قورشاپ كېلىشتى.

نەيزىلەمەك پ. نەيزە تىقماق، نەيزە

سانجىماق: ئاكىسىنى ئالتە چېرىك بۇلتۇر كۈز ئەنە ئاۋۇ يول ئۈستىدە نەيزىلەپ ئۆلتۈردى.

نەيزىۋاز ئى (پ) نەيزە تۇتۇپ ئېلىشىدىغان

كىشى، نەيزە ئىشلەتكۈچى كىشى.

نەيزىۋازلىق ئى ① نەيزە سانجىش ئىشى:

نەيزىۋازلىق قىلماق. ② < ھەرب > نەيزە سانجىش ئارقىلىق قىلىنىدىغان جەڭ ياكى

نەيزە بىلەن جەڭ قىلىش، نەيزە جېڭى: بۇ چاغدا كۈلۈپ ئالدىدا بىر توپ كىشىلەر

ئارىسىدا نەيزىۋازلىق قىلىپ كەتكەندى، قىزغىن ئېلىشىشلاردىن كېيىن يىقىلغىنى يىقىلدى،

بارىدار بولغانلىرى ئاستا ئۆزىنى چەتكە ئالدى. ③ < تەن > ئەسۋابلىق چامباشچىلىق

مەشىقى ياكى ماھارىتى. ئۇنىڭدىكى نەيزە خىللىرى ئۇزۇن نەيزە، ئىلىمەكلىك

نەيزە، ئىككى ئۇچلۇق نەيزە ۋە قىسقا نەيزە قاتارلىقلارغا بۆلۈنىدۇ. ئۇنىڭدا

ئاساسلىقى توسۇش، تۇتۇش ۋە سانجىش قاتارلىق تېخنىكىلىق ھەرىكەتلەر بولىدۇ.

نەيلىك سۈپ. نەي بىلەن ئورۇنلانغان، نەي

تەڭكەش قىلىنغان: نەيلىك ئاھاڭ. * پەسىلمەيدۇ نەيلىك ناخشا نېمىشقا؟ كىم

لېۋىدىن ئىزلەيدۇ ئۇ جاۋابى.

نېگۈلتىرۈم ئى. بۇتاننىڭ پۇل بىرلىكى.

نوبېل ئى. شۋېدسىيە خىمىكى ھەم

كەشپىياتچىسى. 1833 - 1896 - يىللىرى

ياشىغان.

نوبېل مۇكاپاتى شۋېدسىيە خىمىكى ھەم

كەشپىياتچىسى نوبېلنىڭ مۇراسىمىغا ئاساسەن تەسىس قىلىنغان مۇكاپات. 1901 - يىلدىن

باشلاپ يىلدا بىر قېتىم فىزىكا، خىمىيە، فىزىئولوگىيە ياكى مېدىتسىنا ۋە تىنچلىق

ئىشلىرى بويىچە تارقىتىلىپ كەلگەن. 1968 - يىلى ئۇنىڭغا ئىقتىسادشۇناسلىق

مۇكاپات تۈرى قوشۇلغان. ھازىر بۇ ئالتە تۈر بويىچە تارقىتىلىۋاتىدۇ.

نوبېلىي ئى (ر > لات) < خىم > رادىئوئاكتىپلىق

مېتال ئېلېمېنت. بەلگىسى (Nobelium) No.

كاربون ئىئونى ئارقىلىق كىيۈرىنى بومباردىمان قىلىش ئارقىلىق ئېلىنىدۇ،

ئەڭ تۇراقلىق ئىزوتوپىنىڭ يېرىم يىمىرىلىش دەۋرى تەخمىنەن 1.5 سائەت.

نوپ ئى. دىئال. ئىش.

نوپۇز ئى (ئە) ئىززەت - ئابروي، تەسىر:

ھۆكۈمەت ئورگانلىرىنىڭ نوپۇزىنى ئۆستۈرۈش لازىم. * ئۇلار ئۇنىڭ نوپۇزىنى ھۆرمەتلەيتتى.

نوپۇز تىكلىمەك ئابروي تىكلىمەك، تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتمەك: يۇرت ئىچىدە

نوپۇز تىكلەۋاتقان بۇ ئائىلە كاتتا ئات چىپى قىلىپ بەردى.

نوپۇزلۇق سۈپ. نوپۇزى بار، ئابرويلىق:

چوڭراق دوختۇرخانىدىن نوپۇزلۇق تاشقى كېسەل دوختۇرى تەكلىپ قىلىپ، كېسەلنى كۆرسىتىۋېلى.

نوپۇس ئى (ئە) ① كىشى، جان: سىلەرنىڭ

ئائىلىدە نەچچە نوپۇس بار؟ ② مەلۇم مەملىكەتكە، شەھەرگە ۋە رايون

قاتارلىقلارغا تەۋە بولغان كىشى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىك مۇناسىۋىتى: سىزنىڭ نوپۇسىڭىز

نەدە؟ * ئۇ كىشىنىڭ يېزىدا بىر مودىن ئارتۇق باغ ھويلىسى بولۇپ، خوتۇن بالىلىرىنىڭ

نوپۇسىمۇ شۇ يەردە ئىكەن. نوپۇس دەپتىرى ئائىلە ئەزالىرىنىڭ ئىسمى، مىللىتى، يېشى، ۋەزىپىسى قاتارلىقلار خاتىرىلەنگەن دەپتەر.

نوپۇس ساقچىسى جامائەت خەۋپسىزلىك ئورگانلىرىدىكى نوپۇس ئىشلىرىنى بېجىرىدىغان ساقچى.

نوپۇس نەزەرىيىسى نوپۇسنىڭ ئېشىشى ۋە ئۇنى كونترول قىلىش مەسىلىلىرى ھەققىدىكى نەزەرىيە.

نوپۇسنىڭ تەبىئىي كۆپىيىش نىسبىتى < س ئىق > تۇغۇلغان ئادەم سانى بىلەن ئۆلگەن ئادەم سانى ئۆزئارا سېلىشتۇرغاندىن كېيىنكى نوپۇسنىڭ تەبىئىي كۆپىيىش ئەھۋالىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان بىر خىل كۆرسەتكۈچ، يەنى يىللىق ئوتتۇرىچە ساپ كۆپەيگەن ئادەم سانى بىلەن ئوخشاش مەزگىلدىكى ئوتتۇرىچە ئادەم سانىنىڭ سېلىشتۇرمىسى. ئادەتتە % بويىچە ئىپادىلىنىدۇ.

نوپۇسشۇناس ئى. نوپۇس ئىلمى تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشى، نوپۇس مۇتەخەسسسى.

نوپۇسشۇناسلىق ئى. نوپۇسنى ئۆزىنىڭ تەتقىقات ئوبيېكتى قىلغان پەن.

نوپۇق سۇپ. دىئال. يوشۇرۇن، مەخپىي.

نوتا I ئى < بوت > دەل-دەرەخلەرنىڭ تۈپتىن يېڭى ئۆسۈپ چىققان يۇمران شېخى: ئالما نوتىسى. نەشپۈت نوتىسى. نوتا باستۇرۇش. * ئۇ بىر يىللىرى يوقاپ كېتىپ قايتىدىن نوتا چىقارغان توغراقنىڭ بويۇرماقلىرىنى ئاۋايلاپ سىلاپ قويدى.

نوتا باستۇرۇش < بوت > ئۆسۈملۈكلەرنىڭ (مەسىلەن، ئۈزۈمنىڭ) نوتىسىنىڭ بىر قىسمىنى يەرگە كۆمۈپ، ئۈچ تەرىپىنى

سىرتقا چىقىرىپ قويۇش كۆزدە تۇتۇلىدۇ. بۇنىڭدىن مەقسەت، ئۇ يىلتىز تارتقاندىن كېيىن، ئۇنى ئانا تۈپتىن ئايرىپ، مۇستەقىل بىر تۈپ قىلىپ يېتىشتۈرۈپ چىقىش.

نوتا سۈرمەك يېڭى نوتىلار بىخ ئۇرماق، پەيدا بولماق: يېڭىباشتىن قاقشال تېرەك نوتا سۈرۈپ، ئاچسا چېچەك. دەپتىكە نەمەن، يانماس پەلەك، زامان ئاخىر بولماغۇنچە.

نوتا II ئى (ر> لات) < ت ئىش > بىر دۆلەتنىڭ ئىككىنچى بىر دۆلەتكە يازغان رەسمىي مۇراجىئەت نامىسى: نوتا تاپشۇرماق.

نوتا تاپشۇرماق < ت ئىش > بىر دۆلەت ھۆكۈمىتى باشقا بىر دۆلەتكە ھەر ئىككى تەرەپكە ئالاقىدار مەلۇم ئىش ياكى ۋەقە توغرىسىدىكى پىكىرنى ئۇقتۇرماق ياكى مۇراجىئەت تەرىقىسىدە يوللىماق: ئىلى ھۆكۈمىتى قۇرۇلۇشى بىلەنلا چار پادىشاھنىڭ ئىلىدىكى كونسۇلخانىسىغا نوتا تاپشۇرۇپ، شىنجاڭنىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا ئارىلاشماسلىقىنى تەلەپ قىلدى.

نوتا III ئى (ر> لات) < مۇز > ① تاۋۇشنىڭ شەرتلىك يازما بەلگىسى: نوتغا ئالماق.

نوتغا سالماق. * بۇ ئۆگىنىش بىرەر ئېغىزمۇ خەنزۇچە بىلمەيدىغان، نوتىدىنمۇ خەۋىرى يوق دۈيشەخان ئۈچۈن ئاسان چۈشىمىدى. ② شۇنداق بەلگىلەر بىلەن يېزىلغان مۇزىكا ئەسىرىنىڭ تېكىستى، شۇنداق تېكىستلەر يېزىلغان دەپتەر، كىتاب ۋە شۇ قاتارلىقلار: مۇزىكا ۋاقت خاراكتېرلىق سەنئەت بولغانلىقى، ۋاقتنىڭ مىڭ يىلاپ ئۆتۈپ كەتكەنلىكى تۈپەيلىدىن، ئەينى زامان مۇزىكا ئاھاڭلىرى ياكى نوتىلىرىنىڭ كۆپ قىسمى يوقالغان. نوتا ئاچقۇچ < مۇز > بەش سىزىقلىق نوتىدىكى ئاۋاز ئېگىزلىكىنىڭ ئورنىنى

بەلگىلەيدىغان بەلگە .
نوئىلىق سۈپ. نوئىسى بار؛ نوتا بەلگىلىرىنى يېزىش ئۈچۈن تەييارلانغان؛ نوئىلىق ستان.

نوئىلىق ستان < مۇز > نوتا بەلگىلىرى يېزىلىدىغان پاراللېل ھالەتتىكى بەش توغرا سىزىق.

نوچى (پ) ① سۈپ. باشقىلارغا بوزەك بولمايدىغان ھەم باشقىلارنى بوزەك قىلمايدىغان؛ كۈچلۈك، گاڭگۈڭ، مەرد؛ بىزمۇ شەھەر-شەھەردە باش كۆتۈرۈپ، ئەسكى خۇرجۇندا تاش كۆتۈرۈپ، مەن-مەن دېگەن نوچىلارنىڭ زۇۋانىنى دارغا تارتىپ كەلگەن بىز! * نوچى بولساڭ مەيدانغا بىردىن چۈش. * مەن ساڭا ئېچىل-ئامراق، ئۆلتۈرمەي سېنى قانداق؟ ئۆلتۈرمەي دېسەم، نوچى خاننىڭ يارلىقى شۇنداق. ② سەرخىل، ئەڭ ياخشى؛ مال دېگەننىڭ نوچىسىنى تاللاپ ئېلىش كېرەك.

نوچىلاشماق پ. نوچىلىقنى ئىپادىلىمەك، نوچى بولماق؛ بۇرۇنقى ئەسكى-تۈسكىلەرگە يۆگىنىپ يۈرىدىغان دېھقانلار ھازىر نوچىلىشىپ كېتىپتۇ.

نوچىلىق « نوچى » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ نوچىلىق قىلماق. * مەنسۇر نوچىلىق بىلەن كۈلۈپ قويدى.

نوختا ئى ① ئات، ئېشەك، تۆگە. قاتارلىقلارنىڭ بېشىغا سېلىپ، ئۇلارنى يېتىلەش، باشقۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان جابدۇق؛ ئاتنىڭ نوختىسى ئېشەككە توغرا كەلمەپتۇ (ماقال). ② كۆچمە. كونترول، چەكلىمە؛ ئېغىزنىڭ نوختىسى يوق، تىلنىڭ سۆڭىكى (ماقال).

نوختا سالماق ① نوختىلىماق؛ ئۇ ئاتقا نوختا سېلىپ مىنمەكچى بولدى. ②

تىزگىنلىمەك، كونترول قىلماق؛ ئۇ بىر كۈنى قوناق ئارىسىغا كۆك پۇرچاق تېرىپ قوش مەھسۇلات ئالىمەن دەپ ماڭا نوختا سالغىلى كېلىپتۇ. * ھەربىر كىشى ئۆز ئىشىغا پۇختا بولدى، پۇلى بارلار كەمبەغەلگە نوختا سالدى.

نوختىسىز سۈپ. نوختىسى يوق، نوختا سېلىنمىغان؛ نوختىسىز ئات.

نوختىلىماق « توختىلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

نوختىلانماق « نوختىلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ نوختىلانمىغان ئات يېتىلەككە ماڭامدۇ. * يەنە قەرز ئالدىغان بولساق، قولمىزدا قالغان بەش مۇ يەرمۇ نوختىلىنىپ قالدۇ. * ئۇنىڭ ئەركە ئۆسكەن مەجەزىدىن نوختىلانمىغان قىزغىنلىقنىڭ ئىزلىرى كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

نوختىلىق سۈپ. نوختىسى بار، نوختا سالغان.

نوختىلىماق پ ① نوختا سالماق، نوختا بىلەن باغلىماق؛ ئاتنى نوختىلىماق. كالنى نوختىلىماق. ② كۆچمە. مەلۇم تەرەپكە باغلاپ قويماق، چەكلىمەك، تىزگىنلىمەك؛ ھۆكۈمران سىنىپلار ئۇنى تۆۋەن قاتلام سىنىپلىرىنى نوختىلاپ قويدىغان ھۆكۈمرانلىق ۋاسىتىسىلا قىلىۋالدى.

نوختىۋاغ ئى (نوختا+باغ) چۆلۈۋۈر. **نوخلا** ئى ① ئات، ئېشەكلەرنىڭ بۇرۇندا بولىدىغان بىر خىل ئۆسمە؛ ئاتنىڭ نوختىسىنى ئالماق. ② كۆچمە. كىبىر؛ نوختىسى ئۆسۈپ قالماق.

نوخلىسىنى ئالماق ئەدەبلەپ قويماق، ھەيۋىتىنى سۇندۇرماق؛ ئۇ، بۈگۈن نەق مەيداندىلا ئىمىن كۈلانىڭ نوختىسىنى ئالماقچى ئىدى. * خام خىيالدا بولۇشما، مەن

ھەممىگىنىڭ نوخلاڭى ئالىمەن.

نوخلىسى ئۆسمەك ھەددىدىن ئاشماق، كۆرەڭلەپ كەتمەك: - ھىم! ... - دەپ سوغاققىنە كۈلۈپ دىمىغىنى قاقتى، - جۈرئەتنىڭ نوخلىسىنىڭ ئۆسۈپ قالغانلىقىنى خېلى بۇرۇن بايقىغانمەن.

نور I (پ) ① ئى. تۈگمەن چۈشۈرگىسى، ئۆگزە قاتارلىق ئېگىزرەك جايلارغا ئورنىتىلدىغان ھەمدە سۇ چۈشۈرۈش رولىنى ئۆتەيدىغان ئوقۇرسىمان قۇرۇلما: بىرنەچچە مەرتىۋە ياغايۇ-ياغايۇ دەپ تۇرغان يامغۇر بىردىنلا شارقىراپ يېغىشقا، نورلاردىن شارىلداپ ئېقىشقا باشلىدى. * ئېگىز تۈگمەنگە نور قويۇم، پەس تۈگمەنگە گۈلدۈرمە. قانچە دەرد-ئەلەم تارتساڭ، دۈشمىنىڭگە بىلدۈرمە. ② ئى. سۇ، ھاۋا ھەم باشقا نەرسىلەرنى بىر تەرەپتىن يەنە بىر تەرەپكە ئۆتكۈزۈش رولىنى ئوينايدىغان سىلىندىر شەكىللىك بۇيۇم ياكى قۇرۇلما: سېمونت نور، ساپال نور. * بۇ سۇنى كۆكتېرەك گۆڭشى غول ئۆستىگىنىڭ تېگىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان 30 مېترلىق سېمونت نوردىن ئۆتكۈزۈشكە توغرا كېلەتتى. ③ سۈپ. كاۋاك، بوش: ئۇ ئۇچقاندەك تۆمۈرچىلىك سېخىغا باردى ۋە بىردەمدىن كېيىن بىر بېشى كىچىكرەك، بىر بېشى چوڭ، ئىچى نور قەلەمچە سوقۇرۇپ كېلىپ ئىشلىتىۋىدى، ئەپلىشىپ قالدى.

نور II ئى. دىئال. تامچە . نورلۇق سۈپ. نور ئورنىتىلغان، نور بېكىتىلگەن: خىجالەتچىلىك ئىلگىگە چۆمگەن نامان ئاكىمۇ قوش نورلۇق ئوۋ مىلتىقىنى سايراتتى.

نورما ئى (ر > لات) ① بىرەر نەرسىنىڭ، ئىشنىڭ ئېنىق بەلگىلىگەن ئۆلچىمى، مىقدارى: ھازىر ئۇنى ئەڭ قىينايدىغىنى ئاشلىق نورمىسىنىڭ يېتىشمەسلىكى ئىدى. * بۈگۈن بىز جەزمەن گۈرۈپپىنىڭ نورمىسىنى

تولۇق ئورۇنلايمىز. ② رەسمىيلەشكەن قائىدە-مىزان؛ ئۆلچەم: ئەخلاق نورمىسى. **نورما پەرقى < مال >** ئەمەلىي خىراجەتنىڭ نەق نورمىدىن چەتلىشىش پەرقى. ئۇ نەق نورمىنى ئىجرا قىلىش جەھەتتىكى خىزمەتلەرنىڭ سۈپىتىنى ئىپادىلەيدۇ، تەننەرخنىڭ تېجەلگەن ياكى ئارتىپ كەتكەنلىكىنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. ئەمەلىي خىراجەت نورمىدىن كىچىك بولغاندىكى پەرق تېجەلگەنلىكىنى، نورمىدىن چوڭ بولغاندىكى پەرق ئېشىپ كەتكەنلىكىنى ئىپادىلەيدۇ.

نورما جەدۋىلى < مال > ماتېرىيال ئېلىش نورمىسى تولدۇرۇقلۇق نورمىنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان بىر خىل جەدۋەل. ماتېرىيال ئېلىش تالونغا بىرلەشتۈرۈپ ئىشلىتىلگەندە، چەكلىك ماتېرىيال ئېلىش تالونى بىلەن ئوخشاش رول ئوينايدۇ.

نورما قىممەت < فىز > زاۋۇت ئېلىپكىتى ماشىنىلىرى، ئېلىپكىتى ئەسۋابلىرى ياكى مېخانىكىلىق ئۈسكۈنىلەرنىڭ بېكىتىلگەن خىزمەت شارائىتى ئاستىدىكى خىزمەت ئىقتىدارىنى بېكىتىش ئۈچۈن بەلگىلەنگەن ئېلىپكىتى مىقدارى ۋە مېخانىكىلىق مىقدار. **نورما ئىش ھەققى < س ئىق >** ئىشچىلار ئورۇنلىغان لايقەتلىك مەھسۇلات مىقدارى ۋە ئىش نورمىسىنىڭ بىرلىك باھاسى بويىچە ھېسابلىنىدىغان بىر خىل ئىش ھەققى شەكلى.

نورمىدىن ئارتۇق پايدا < س ئىق > ئوتتۇرىچە پايدىدىن ئېشىپ كەتكەن پايدا.

نورمىدىن ئارتۇق قوشۇمچە قىممەت < س ئىق > تاۋارنىڭ ئايرىم قىممىتىنى ئىجتىمائىي قىممىتىدىن تۆۋەنلىتىش ئارقىلىق

ئېرىشىدىغان قوشۇمچە قىممەت.
نورمىدىن ئاشقان كۆچمە مەبلەغ
 <سئىق> كارخانا پەسىللىك ياكى
 ۋاقتلىق ئېھتىياج تۈپەيلىدىن نورمىلىق
 كۆچمە مەبلەغدىن باشقا ئىشلىتىلدىغان
 شۇ بىر قىسىم مەبلەغ كۆزدە تۇتۇلىدۇ.
نورمال سۈپ (ر) ① ئادەتتىكى قانۇنىيەت
 ۋە ئەھۋاللارغا ماس كېلىدىغان،
 ئادەتتىكى، ئادەتتىكىچە؛ ئۆلچەملىك،
 مۆتىدىل؛ نورمال ئەھۋال. نورمال ھادىسە.
 نورمال تېمپېراتۇرا. نورمال شارائىت. *
 شەھەر-يېزا بازارلىرىدىكى كوللېكتىپ ئىگىلىك،
 يەككە ئەمگەكچىلەر ۋە ئۇششاق تىجارەتچىلەرنىڭ
 نورمال تىجارىتى ۋە نورمال كەسىپى پائالىيىتىنى
 قوغداش لازىم. ② ئەقلى ۋە جىسمانىي
 جەھەتلەردىن ساغلام؛ ساق؛ ساراڭلار
 دىخۇرخانىسىدا بولمىغان ياكى ئىدىئالىستىك
 پەيلاسوپلاردىن دەرس ئالمىغان ھەرقانداق
 نورمال ئادەم بۇ مەسىلىنى چۈشىنەلمەيدۇ.
نورمال ئاتوموسفېرا بېسىمى <فىز> بېسىم
 كۈچىنىڭ كۆپ قوللىنىلىدىغان بىر خىل
 بىرلىكى، يەنى 45° لۇق كەڭلىكتىكى
 دېڭىز يۈزىدە، تېمپېراتۇرا 0°C بولغاندىكى
 ئاتوموسفېرا بېسىمى. 760 مىللىمېتىر
 ئېگىزلىكتىكى سىماب تۇۋرۇكىنىڭ بېسىمىغا
 تەڭ بولىدۇ.
نورمال بۇيۇم <سودا> سۈپىتى بەلگىلەنگەن
 ئۆلچەمگە توشقان مەھسۇلات.
نورمال قۇز <خىم> كىسلاتادىكى
 ئىئونلىنىدىغان ھىدروگېننىڭ بارلىقى مېتال
 ئاتومى ياكى مېتال ئاتومىغا توغرا كېلىدىغان
 ئاتوملار گۇرۇپپىسى بىلەن ئالماشقاندىن
 كېيىن ھاسىل بولغان تۇز. مەسىلەن،
 تۆمۈر (II) سۇلفات.
نورمال سىزىق ① <فىز> بىرەر ئەگرى

سىزىققا نىسبەتەن ئېيتقاندا، ئەگەر
 ئۇنىڭ مەلۇم نۇقتىسىدا ئۇرۇنمىسى
 مەۋجۇت بولسا، ئۇ ھالدا ئەگرى
 سىزىقنىڭ شۇ نۇقتىسىدىن ئۆتكەن
 ھەمدە ئۇرۇنما تەكشىلىكىگە تىك بولغان
 تۈز سىزىق ئەگرى سىزىقنىڭ شۇ
 نۇقتىسىدىكى نورمال سىزىقى دېيىلىدۇ.
 ② <فىز> نۇر سۇنغان ياكى قايتقاندا،
 كىرىش نۇقتىسى ئارقىلىق بۇ ئىككى خىل
 مۇھىتنىڭ چېگرا يۈزىگە تىك چۈشكەن
 تۈز سىزىق.

نورمال كوئوردىنات <فىز> N دانە
 ئەركىنلىك دەرىجىسى بولغان تەۋرىنىش
 سىستېمىسىنىڭ تەۋرىنىش ھالىتىنى
 تەسۋىرلىگىلى بولىدىغان N دانە
 مۇستەقىل پارامېتىر بولسا ھەمدە بۇ
 سىستېما تەۋرەنگەندە بۇ پارامېتىرلارمۇ
 مۇستەقىل ھالدا گارمونىك تەۋرەنسە،
 ئۇ چاغدا بۇ پارامېتىرلار مۇشۇ سىستېمىنىڭ
 نورمال كوئوردىناتى دېيىلىدۇ.

نورمال كۆز <تب> فوكۇسى نورمال
 تەڭشىلىدىغان ئادەم كۆزى.
نورمال يۆنىلىشلىك تېزلىنىش <فىز>
 تېزلىنىش ۋېكتورى ھەرىكەت يۆنىلىشىگە
 تىك بولغان تەركىب. تېزلىك يۆنىلىشىنىڭ
 ۋاقىتقا ئەگىشىپ ئۆزگىرىش تېزلىكىنى
 ئەكس ئەتتۈرىدۇ.

نورمال يۆنىلىشلىك كۈچ <فىز> ئەگرى
 سىزىقلىق ھەرىكەت قىلىۋاتقان جىسىمغا
 ئوربىتا نورمال سىزىقى يۆنىلىشىدە تەسىر
 قىلىدىغان كۈچ. بۇ كۈچ جىسىمنى نورمال
 يۆنىلىشتە تېزلىنىشكە ئىگە قىلىدۇ.

نورمالسىز سۈپ. نورمال ئەمەس، نورمال
 بولمىغان؛ يېقىندىن بېرى ئۇنىڭدا مۇنداق
 نورمالسىز ئەھۋال پات-پات كۆرۈلىدىغان بولۇپ

قالغاندى.

نورمالسىز ھالەت پسخولوگىيىسى

< پسخول > پسخولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى. ئادەملەردىكى خىيالىي تۇيغۇ، گىپنوتىك ھالەت، تۇن سەيلىسى كېسىلى ۋە ھەر خىل روھىي كېسەللىكلەرگە ئوخشاش نورمال بولمىغان پسخولوگىيىلىك ھادىسىلەرنى تەتقىق قىلىدۇ.

نورمالسىزلاشماق پ. نورمالسىز ھالەتكە

كەلمەك، نورمالسىز بولۇپ قالماق؛ كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشى كۈندىن-كۈنگە نورمالسىزلىشىپ كەتكەن ئىدى.

نورمالسىزلاشماق پ. نورمالسىز بولماق،

نورمالسىزلاشماق.

نورمالسىزلىق «نورمالسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى؛ جالالىنىڭ ۋۇجۇدىدا بىر خىل چۈشىنىپ بولماس نورمالسىزلىق سېزىم ھاسىل بولدى.

نورماللاشتۇرماق «نورماللاشماق» پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ راھىلە بالىنى ئۆز ئاغزى بىلەن سۈنئىي نەپەس ئالدۇرۇپ، نەپەسلىنىشىنى نورماللاشتۇرغاندىن كېيىن، ئانىسىنىڭ قان بېسىمىنى تەكشۈردى.

نورماللاشتۇرۇشماق «نورماللاشتۇرماق»

پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

نورماللاشماق پ. نورمال بولماق، نورمال

ھالەتكە كەلمەك؛ ئۇ ئىككىسىنىڭ مۇناسىۋىتى نورماللاشتى.

نورماللىق ئى. نورمال ھالەت؛ ئۇ نورماللىقنى

ساقلاشقا شۇنچە تىرىشىمۇ ئاخىرى بەزى ئېگىز-پەس ئىشلارنىڭ پەيدا بولۇشىدىن ساقلىنالمىدى.

نورمىسىز سۇپ. نورمىلىق ئەمەس، نورما

بەلگىلەنمىگەن؛ ئاشلىق دېگەن ھازىر نورمىسىز.

نورمىسىز كۆچمە مەبلەغ < س ئىق > نورمىلىق كۆچمە مەبلەغ تاشايىندىكى بىر قىسىم كۆچمە مەبلەغ. مەسىلەن، سانائەت كارخانىلىرىنىڭ تارقىتىلغان تاۋار، كاسسىدىكى نەق پۇل، بانكىدىكى ئامانەت پۇلى، ئېلىشقا تېگىشلىك مال پۇلى قاتارلىق جەھەتلەردىكى كۆچمە مەبلەغ، سودا كارخانىلىرىنىڭ راسچوت مەبلەغى قاتارلىقلار.

نورمىلىق سۇپ. نورما بېكىتىلگەن، نورما

بىلەن تەمىنلىنىدىغان؛ نورمىلىق ئاشلىق. **نورمىلىق باشقۇرۇش** < س ئىق > كارخا-نىلارنىڭ ئادەم كۈچى، ماددىي كۈچ ۋە مالىيە كۈچىنى نورما بويىچە مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۈنۈملۈك ئىشلىتىدىغان بىر خىل باشقۇرۇش تۈزۈمى.

نورمىلىق كۆچمە مەبلەغ < س ئىق >

دائىملىق مىنىمۇم تەلەپ مىقدارى بەلگىلەپ قويۇلغان بىر قىسىم كۆچمە مەبلەغ، يەنى كارخانا ۋە باشقا ئىگىلىك تەشكىللىرىدىكى كۆچمە مەبلەغنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى.

نورمىلىق كۆچمە مۈلۈك < س ئىق >

سوتسىيالىستىك كارخانىلاردىكى نورما بەلگىلەنگەن كۆچمە مۈلۈك.

نورمىلىق ئىش ۋاقتى < س ئىق > ئىش

ۋاقتى نورمىسى بويىچە ھېسابلاپ چىققان مەلۇم خىزمەتنى ئورۇنلاشقا كەتكەن ۋاقت.

نورۇز ئى(پ) تۈركىي خەلقلەرنىڭ ئەنئەنىۋى

بايرىمى، دېھقانلار كالىندارى بويىچە يىلنىڭ بېشى بولۇپ، مىلادىيە كالىندارىدا 3-ئاينىڭ 21-كۈنىگە توغرا كېلىدۇ؛ كەلدى نورۇز، كۈلدى غۇنچە، كۆڭۈل يايىردى، گۈل ئىشقىدا خەندان ئۇرۇپ بۇلبۇل سايىردى. * كەلدى

نورۇز، كەلدى كۆكلەم، كەلدى كۈتكەن ئەتىياز، ماڭدى قىش ھەم ئانچە بىلدۈرمەي باھارغا ئېتىراز.

نورۇزگۈل ئى (نورۇز+گۈل) < بوت > ① ئەتىزگۈل ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى ئېللىپس شەكلىدە، گۈلى ئاق ياكى ھال رەڭ بولۇپ، ئومۇم گۈل رېتىدە ياكى ئۆگزىسىمان گۈل رېتىدە كېلىدۇ، سەل-پەل پۇرايدۇ. مېۋىسى شارسىمان ۋە قارا كېلىدۇ. ئەسلىي ماكانى ياپونىيە. ئادەتتە مەنزىرە ئۆسۈملۈكى قىلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

نورۇزلۇق سۈپ. نورۇز ئۈچۈن تەييارلانغان: نورۇزلۇق ئاش.

نوسىلكا ئى (ر) < تىب > دوختۇرخانا ياكى ھەربىي قىسىملاردا كېسەل ۋە يارىدارلارنى توشۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان زەمبىل شەكىللىك ئەسۋاب. جاھازىسى ياغاچ ياكى بامبۇكتىن قىلىنىپ، ئوتتۇرىسىغا بىرېزېنت ياكى تانا تارتىلىدۇ؛ ھايال ئۆتمەي نوسىلكا ياتقۇزۇلغان كېسەل دىجورىنى ئۆپكە ئېلىپ كىرىلدى.

نوڭاي ئى < ئىرق > مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى. **نوڭايىلار** ئى < ئىرق > ① كونا. تاتارلار. ② شىمالىي كاپكازنىڭ شەرقىي رايونلىرىدا ياشىغۇچى تۈركىي تىلدا سۆزلىشىدىغان خەلقلەردىن بىرى.

نوڭالا ئى. دىئال. قوناق ئۇنىدىن خېمىر يۇغۇرۇپ تۆڭگە بېرىش ئۈچۈن راسلانغان كۇمىلاچ، پوم.

نوڭۇچ ئى. خېمىرنى يېيىش ئۈچۈن ياغاچتىن ياسالغان ئوتتۇرىسى توم، ئىككى ئۇچى ئىنچىكە، 70 - 80 سانتا ئۇزۇنلۇقتىكى

تۆشۈك سايىمىنى.

نوڭۇچ ئاياغ دىئال. ئىنچىكە، ئۇزۇن پۇت، شادىپاچاق.

نوڭۇچ-تاختا نوڭۇچ ۋە تاختا.

نوقانچى ئى. خاماندىن ئاشلىق تىلگۈچى، تىلەمچى: نوقانچىنىڭ كۆزى يامان، سۇخەنچىنىڭ سۆزى (ماقال).

نوقاتچىلىق ئى. دىئال. ئالدىراشلىق، ئالدىراشچىلىق.

نوقۇت ئى (پ) < بوت > ① پۇرچاق ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق ياكى ئىككى يىللىق سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق، كىچىك يوپۇرمىقى تۇخۇمسىمان، گۈلى ئاق ياكى سۇس بېغىر رەڭ، مېۋىسى چوكا مېۋە. ئۇرۇقى سەل شار شەكلىدە. يۇمران چوكا مېۋىسىنى ۋە ئۇرۇقىنى يېيىشكە بولىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ چوكا مېۋىسى ۋە ئۇرۇقى.

نوقۇت تۇمشۇق غاز < زونول > غازنىڭ بىر تۈرى. ئەركىكىنىڭ تەن ئۇزۇنلۇقى تەخمىنەن 90 سانتىمېتىر كېلىدۇ. چىشى سەل كىچىكرەك بولىدۇ. باش، چوققا قىسىملىرى كۈل رەڭگە مايىل قوڭۇر؛ يەلكە دۈمبە تەرەپلىرى توق قوڭۇر؛ بەل ۋە قۇرۇق پەيلىرى قوڭۇرغا مايىل قارا؛ قورساق قىسمى سۇس كۈل رەڭ كېلىدۇ. دالا، كۆل، سازلىق ۋە دېڭىز بويلىرىدا ياشايدۇ. كۆپىنچە زىرائەت دانلىرى، ياۋا كۆكتاتلارنىڭ يىلتىزى قاتارلىقلار بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ.

نوقۇت رەڭ < گ سەن > ① نوقۇتنىڭ كىدەك سۇس سېرىق بولىدىغان بىر خىل مۇرەككەپ رەڭ. ② شۇ خىل رەڭگە ئىگە: نوقۇت رەڭ ياغلىق. نوقۇت رەڭ پوپاكا.

نوقۇت كىگىز قارا ۋە قىزىل يۇڭنى
ئارىلاشتۇرۇپ باسقان كىگىز.
نوقۇشتۇرماق پ. ئوقۇش، ئىتتىرىش ۋە
شۇ خىلدىكى ھەرىكەتلەرنى قىلماق؛
نوقۇشلىماق، ئىتتەرمەك.

نوقۇشلىماق پ. قول بىلەن نوقۇپ ئىتتەرمەك؛
نوقۇماق؛ ئۇلار ئىشكىتىن كىرىپلا مېنى نوقۇشلاپ
كەتتى.

نوقۇشماق «نوقۇماق» پېشلىنىڭ ئۈمۈك
دەرىجىسى: - كۈيۈغۇلنى كۆرۈش ئۈچۈن
ئولتۇرغان مەلىكىنىڭ ئادەملىرى بىر-بىرىنى
نوقۇشۇپ «تۈزۈك يىگىتكەن»، - دېيىشتى
ئۇلار.

نوقۇل سۈپ (ئە) ① يالغۇز، پەقەت: نوقۇل
پۇللا بولسا ھەممە ئىش ھەل بولىدۇ دېيىش
پۈتۈنلەي بىمەنە گەپ. ② تومتاق، بىر
تەرەپلىمە: نوقۇل كۆز قاراش. * ئىقتىسادى
ئۈنۈمگە ئەھمىيەت بەرمەيدىغان، نوقۇل
ھالدا مەھسۇلات قىممىتىنى، سۈرئەتنى
قوغلىشىدىغان ئىشنى قىلماسلىق لازىم.

نوقۇل تەجرىبە <پەلس> تەجرىبە
تەنقىدچىلىكنىڭ ئاساسچىسى ئاۋېنارىئۇس
ۋە پراگماتىست جامېس ئىشلەتكەن پەلسەپە
ئاتالغۇسى. ئۇ ھېچقانداق ماددىي
ئاساسى ۋە ئويىيېكتىپ مەزمۇنى بولمىغان
نوقۇل سۈيىيېكتىپ تەجرىبىنى كۆرسىتىدۇ.
ئۇلار «نوقۇل تەجرىبە» دۇنيادىكى
ھەممە نەرسىنى تەشكىل قىلىدۇ دەپ
قارايدۇ ۋە ئۇنى ھېسسىي نەرسىمۇ ئەمەس،
ماددىي نەرسىمۇ ئەمەس، بەلكى ئۇ بىتەرەپ
نەرسە دەپ يالغان ئېيتىدۇ.

نوقۇماق پ. قول (بولۇپمۇ جەينەك، بارماقلار)
بىلەن تۈرتمەك، ئىتتەرمەك؛ بىز ھېلىقى
كوچا دوقمۇشىغا كەلگەندە، تاغام تۇيۇقسىز
مېنى نوقۇپ، قۇلقىغا پىچىرلىدى.

نوك ئى. دىئال. لوك.
نوكەش ① ئى. كەسمە يۈزى يېرىم
چەمبەر ياكى ئېرىق شەكلىدە بولىدىغان
نور؛ تۇرۇبا: نوكەش ئورناتماق. ② سۈپ.
كەسمە يۈزى يېرىم چەمبەر ياكى ئېرىق
شەكلىدە بولىدىغان، ئېرىق شەكلىدىكى:
نوكەش پولات؛

نوكەش پولات <ماشىن> كەسمە يۈزى
ئېرىق شەكلىدىكى ئۇزۇن پولات.
نوكەش ساپال <ئارخېئول> قەدىمدە
ئىمارەتلەرنىڭ سايىۋەنلىكىگە ئىشلىتىلىدىغان
قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرىنىڭ بىرخىلى.
بۇنداق نوكەش ساپالنىڭ بېشى ھەرخىل
زىننەت نۇسخىلىرى بىلەن بېزەلگەن.
نوكەش قىسقىچ توم تۆمۈرلەرنى قىسىدىغان
قىسقىچ.

نوگاي ئى. قاپاقنىڭ سېپى تۈز ھەم ئۇزۇن،
بېشى كىچىكرەك بولغان بىرخىلى. ئادەتتە
ئۇنىڭ بېشىدىن مەلۇم چوڭلۇقتا يۇمىلاق
تۆشۈك ئېچىلىپ سۇ ئۇسىدىغان بۇيۇم
قىلىپ ئىشلىتىلىدۇ؛ ماخۇت ئارقىسىغا ئۈرۈلۈپ
گۈلدەك كۈلۈپ نوگاي ئىككى قوللاپ سۇ ئېلىپ
كېلىۋاتقان سارەنى كۆردى.

نوگايلىماق پ. نوگاي بىلەن سۇ ئۇسماق؛
بىر توپ قىزلار بۇلاقتىن چېلەكلىرىگە نوگايلاپ
سۇ ئېلىۋاتاتتى.

نوم ئى <دىن> بۇددا دىنىنىڭ كلاسسىك
كىتابى: بۇددا نومی.

نومايەن ئى. مېھراب شەكلىگە كەلتۈرۈپ
چۈشۈرۈلگەن نەقىشلىك گۈل.

نوموگرافىيە ئى (ر> گىرېك) <مات> ئالاھىدە
ئىشلەنگەن سىزىقچىلار ئارقىلىق ھېسابلاشنىڭ
بىرخىل ئۇسۇلى. قۇرۇلۇش تېخنىكىسىدىكى
ھېسابلاشلاردا، ئادەتتە ئەمەل بېجىرىلىدىغان
تەڭلىمە ياكى تەجرىبىنىڭ نەتىجىلىرى

يارىتىپ بېرىش مەقسىتىدە ئالدىن تارقىتىلىدىغان رەقەملىك بېلەنچە: نومۇر ئالماق. * كېسەل كۆرۈش بۆلۈمىنىڭ ئالدىدا كېسەل كۆرسىتىش ئۈچۈن كەلگەن كىشىلەر پاراڭ سېلىشىپ تۇراتتى. مەن نومۇر تارقىتىۋاتقان ئايالنىڭ ئالدىغا بېرىپ: - تېرە كېسەللىكلىرى بۆلۈمىگە كۆرۈنمەكچى ئىدىم، - دېدىم. ⑤ كىيىم-كېچەك، ئاياغ كىيىمى ۋە شۇ قاتارلىقلارنىڭ چوڭ-كىچىكلىكىنى، ئۆلچىمىنى بىلدۈرگۈچى سان، رازمېر: مەن ئۇنىڭدىن ئىككى نومۇر چوڭ ئاياغ كىيىمەن. ⑥ كونسېرت، تىياتىر ياكى رادىئو، تېلېۋىزىيەلەردە بېرىلىدىغان ھەر بىر كونسېرت مەزمۇن؛ پروگرامما: تېلېۋىزىيە نومۇرى. نومۇر تەييارلىماق. * ئۇلار ئوينىغان نومۇرلار خېلى جايىدا. * ئارتىسى ئالماق، ئۇ كۆلۈبتىكى مىڭلىغان ئادەملەرنىڭ ئالدىدا ئۆزىنىڭ تەييارلىغان نومۇرلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

نومۇر تۈزۈمى < مائار > ئالىي مەكتەپلەرنىڭ ئوقۇش ئىشلىرىنى باشقۇرۇشتىكى بىر خىل تۈزۈمى. بۇنىڭدا ئوقۇش نومۇرى ئوقۇغۇچىنىڭ ئۆگىنىش مىقدارىنى ئۆلچەيدىغان بىرلىك قىلىنىدۇ.

نومۇر سېلىش ماشىنىسى < ماشىن > نەرسىلەرگە نومۇر بېسىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب. ئۇ ئۆزىدىكى نومۇرلارنى تەرتىپ بويىچە ئاپتوماتىك ئۆزگەرتەلەيدۇ.

نومۇر قويماق ① بىرەر نەرسە يۈزىگە سان-سېتىم ياكى رەقەملىك بەلگىلەرنى چۈشۈرمەك: ئۇ ماقالىنىڭ ھەر بىر بېتىگە نومۇر قويۇپ چىقتى. ② بىرەر ئىش يەنى ئەمگەك، ئۆگىنىش، ئىمتىھان، مۇسابىقە قاتارلىقلارنىڭ نەتىجىسىگە قارىتا مەلۇم سانلىق سىستېما بويىچە باھا بەرمەك،

شكالىلىق بىرقانچە سىزىقچىدىن تۈزۈلگەن گرافىغا ئايلاندۇرۇلدى. ئەمەل بېجىرگەندە، بېرىلگەن شەرتلەرگە ئاساسان، بۇ نۇقتا مەلۇم بىر سىزىقچىنىڭ بىر نۇقتىسىدىن باشلاپ بىر ياكى بىرقانچە قېتىم باشقا سىزىقچىلاردىكى نۇقتىلار بىلەن تۇتاشتۇرۇلدى. شۇنىڭ بىلەن جاۋاب تېپىلدى.

نوموگرامما ئى (ر > گىرېك) < مات > شكالىلىق بىرقانچە تال سىزىقچىدىن تەشكىللەنگەن، ئەمەل بېجىرىشتە ئىشلىتىلىدىغان گرافىغا. بۇ گرافىغا قۇرۇلۇش تېخنىكىسىدىكى ھېسابلاردا كەڭ كۆلەمدە قوللىنىلىدۇ.

نومۇر ئى (ر > لات) ① شەيئىلەرنىڭ رەت-تەرتىپىنى بىلدۈرگۈچى رەقەم: ئۆينىڭ نومۇرى، بىنا نومۇرى، تېلېفون نومۇرى، پوچتا نومۇرى. ② مەلۇم مەھسۇلاتنىڭ خاراكتېرىنى (كۆپىنچە فىزىكىلىق خاراكتېرىنى) ئىپادىلەيدىغان سان-سېتىم. مەسىلەن، سېمونتنىڭ بېسىمغا بولغان قارشىلىق كۈچى ئوخشاش بولمىغانلىقتىن، ئادەتتە ئۇ 300، 200، 400، 500، 600 قاتارلىق نومۇرلار ئارقىلىق ئوخشاش بولمىغان تىپلارغا ئايرىلغان. ③ بىرەر ئىش يەنى ئىمتىھان، ئەمگەك قاتارلىقلارنىڭ نەتىجىسىگە بېرىلگەن سانلىق باھا: ئابلىكىم ئىمتىھان قەغىزىنى تەكشۈرۈپ نومۇرلارنى قايتا قويۇپ چىققان بولسىمۇ، جەزھال يەنە ئوسمانجانغا بەردى. * - قول قولى تونۇيدۇ، - دېدى يەنە بىر ئايال قوللىرىنى شىلتىپ ۋارقىراپ، - بىز نومۇرنى دۇبىچاغا ئۆتكۈزگەندىن كېيىن دۇبىچىنى تۇتىمىز! ④ دوختۇرخانىلاردا، كېسەل كۆرسەتكۈچىلەرنىڭ رەت-تەرتىپىنى بەلگىلەش ھەم تەكشۈرۈشكە قولايلىق

باھالىماق : مۇئەللىم ئۇنىڭ بەرگەن جاۋابغا 100 نومۇر قويدى. * ئۆزئارا ئۆگىنىش، ئارزۇسى بىلەن بىرقانچە قەغەزنى كۆرۈپ باققاندىم، مۆلچەرىمچە ئۇ ھەربىر قەغەزگە كەم دېگەندە بەشتىن ئونغىچە نومۇرنى ئوشۇق قويۇۋېتىپتۇ.

نومۇرسىز سۈپ. نومۇرى يوق، نومۇر قويۇلمىغان، نومۇر يېزىلمىغان : نومۇرسىز ئورۇندۇق. نومۇرسىز ۋېلىسپىت.

نومۇرسىزلىق « نومۇرسىز » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

نومۇرلۇق سۈپ. نومۇرى بار، نومۇر يېزىلغان : 56-نومۇرلۇق ئۆي.

نومۇس ئى (ئە) ① كىشىلەرنىڭ ئۆز ئابروينى قەدىرلەش ۋە ساقلاش تۇيغۇسى؛ ۋىجدان : نومۇسنى ساقلىماق. * نومۇس كۈچى ئۇنى شۇنداق قاتتىق تەرلىتىۋەتكەن ئىدى. ② خىجالەت بولۇش ھېس تۇيغۇسى؛ ئۇيات، ئار، شەرم-ھايا : نومۇس قىلماق. * قىز بالا ئۇچۇن ئانا-ئانا، ئەل-يۇرت ئالدىدا بۇنىڭدىن ئارتۇق نومۇس بولارمۇ؟ ③ پاكلىق، ئىپپەت (ئاياللارغا نىسبەتەن) : نومۇسنى ساتماق. نومۇسغا تەگمەك.

نومۇس قىلماق قاتتىق ئىزا تارتماق، خىجىل بولماق : نەچچە ۋاقىتتىن بېرى نومۇس قىلىپ يېنىڭىزغا كېرەلمىدىم.

نومۇس كۈچىدىن ئىزا-ئاھانەت دەستىدىن : بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ يۈرىكىم تېخىمۇ ئېزىلدى، ئەگەر دادامنى دېيىسەم، نومۇس كۈچىدىن ئۆلۈۋېلىشىم تەبىئىي ئىدىم. **نومۇسغا تەگمەك** باسقۇنچىلىق قىلماق، ئىپپىتىنى ئاياغ ئاستى قىلماق : بىر يېتىم قىزنىڭ نومۇسغا تەگكەنلىكى ئۇچۇن كەم بولغاندا 10 يىللىق قاماق جازاسى بېرىلدى. **نومۇسنى بۇلغىماق** ئاياغ ئاستى قىلماق :

قىزىڭنى ئوبدان باشقۇرۇۋالغىن! ئەگەر بىرىكىم ئۇنىڭ نومۇسنى بۇلغاپ قويسا، ئۇنى مەندىن كۆرمە...

نومۇسنى ساتماق تېنىنى، ئىپپەت-نومۇسنى ساتماق : باي باققانغۇ ئەۋلادىڭدىن ھالىغا يېتىپ، قىزىڭ بۈگۈن قاچماقچىمۇ نومۇسنى سېتىپ،

نومۇسنى ساقلىماق ئىپپەت-نومۇسنى دەخلى-تەرۇزغا ئۇچراتماسلىق : ھەممە زۇلۇمغا بەرداشلىق بېرىپ چىدىدى، نومۇسنى ساقلىدى.

نومۇسچان سۈپ. نومۇسنى ئەلا دەپ بىلىدىغان، يۈزى تۆۋەن : نومۇسچان قىز. * نومۇسچان گۈلەمبەر تاڭ يورۇغاندا ئەلدىن خىجىل بولۇپ ئۆيگە كېتىپتۇ. * ناسىرچان خويۇ ياۋاش، نومۇسچان بالا ئىدى.

نومۇسچانلىق « نومۇسچان » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى : قىزنىڭ كۈلۈپ تۇرىدىغان كۆزلىرى نادەمگە ھامان ھەۋەس، ھۆرمەت ۋە نومۇسچانلىق بىلەن تىكلەتتى.

نومۇسسز سۈپ. نومۇسى يوق، نومۇس قىلىشنى بىلمەيدىغان، يۈزىسىز، ۋىجدانسىز : نومۇسسز ئادەم. * — ۋۇي نومۇسسز، قانۇننى ئۆزۈڭ ياسايسەن، يەنە ئۆزۈڭ دەپسەندە قىلسەن، سېنىڭدەك ئۆز قەدرىنى بىلمىگەن ھايۋاننى ئادەم دېگىلى بولامدۇ؟ — دېدى ئۇ قاتتىق غەزەپ بىلەن.

نومۇسسزلاشچە رەۋ. نومۇسسزلىقلارغا ئوخشاش، نومۇسسز ھالدا : قىز-چوكانلارغا نومۇسسزلاشچە چېقىلىپ، ئاياغ ئاستى قىلىۋاتسا، بۇمۇ ئادالەتمۇ؟ **نومۇسسزلىق** « نومۇسسز » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى : نومۇسسزلىق قىلماق. * بۇنىڭدا قانداق نومۇسسزلىق بولسۇن، گۇمانىچە ئىستىتىڭىز قاتتىق تۇتقاندا بۇ تەلۋىلەرچە خېتىڭىزنى يازغان ئوخشايسىز.

تەسەۋۋۇر قىلىنىدىغان ماددا: قۇياش نۇرى. ئاي نۇرى. ئېلېكتر نۇرى. * ئالماس ئىشكىنىڭ يۈزىدىن ئۆي ئىچىدە چىراغ نۇرىنى كۆردى ۋە ئىشكىنى ئېچىپ ھويلىغا كىردى. * نۇر چاچىدۇ قۇياشتەك قىزىل بايراق لەپىلدەپ. « ئىنقىلاب! » دەپ يۈرەكلەر سوقۇپ تۇرار گۈپۈلدەپ. ② يورۇقلۇق: مەن ئاي نۇرىدا ھېلىقى ئادەمنىڭ ماشىنىسىغا چىقىپ، قول پۇلاڭلىتىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ③ < فز > دولقۇن ئۇزۇنلۇقى نىسبەتەن قىسقا بولغان ئېلېكتر ماگنىت دولقۇنى. ④ < فز > ئېنېرگىيىسى چوڭ، تېزلىكى يۇقىرى بولغان زەرىچىلەر ئېقىمى: ئالفا نۇرى. بېتا نۇرى. كاتود نۇرى. ⑤ < مات > تۈز سىزىقنىڭ ئۆزىنىڭ ئۈستىدىكى بىر نۇقتىنىڭ بىر تەرىپىدە ياتقان بۆلىكى. ⑥ ھەقىقەت، بەخت-سائادەت، ئەركىنلىك ۋە مەرىپەت قاتارلىقلارنىڭ بەلگىسى سۈپىتىدە ئىشلىتىلىدۇ: بىلىم نۇرى. ئۆكتەبىر نۇرى. ⑦ ئەزلەرنىڭ ئىسمى.

نۇر بىلەن داۋالاش < تىب > نۇر چۈشۈرۈش ئارقىلىق كېسەل داۋالاش. ئىنفىرا قىزىل نۇر، ئۇلترا بىنەپشە نۇر قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسىنى بۇ خىل داۋالاشقا ئىشلەتكىلى بولىدۇ.

نۇر رادىئاتسىيىسى < ھەرب > يادرو قوراللىرىنىڭ پارىتىلغاندىن كېيىن چىقارغان كۈچلۈك نۇرى. بۇ نۇر ئەتراپتىكى ئاسان ئوت ئالىدىغان جىسىملارنى كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ، ئادەم بەدىنىنى كۆيدۈرىدۇ. ئۇ بىرقانچە سېكۇنتلا تاماملىنىدۇ. نۇرنى توسىيالايدىغان، ئاسان ئوت ئالمايدىغان جىسىملار ۋە ئاق سۇس رەڭدىكى نەرسىلەر نۇر رادىئاتسىيىسىنىڭ رولىنى ئاجىزلىتالايدۇ.

نۇر سېزىش < فز > نېگاتىپ قاتارلىقلارنىڭ

نومۇسلۇق سۈپ ① نومۇس قىلىدىغان، ھايا، نومۇسنى بىلىدىغان: نومۇسلۇق ئىش. نومۇسلۇق ئايال. گويا بۇنىڭ بىلەن نومۇسلۇق ئادەم بولۇپ كۆرۈنمەكچى بولسىڭىز كېرەك. ② كىشىلەرگە كۆرسىتىشكە نومۇس قىلىدىغان، خىجىل بولىدىغان: مەن قايسى بۆلۈمدە ئىشلىمەي، ئەزلەرنىڭمۇ، ئاياللارنىڭمۇ كېسلىنى داۋالىماي، ھەتتا نومۇسلۇق ئورگانلىرىنى كۆرمەي، ھېس قىلماي مۇمكىن ئەمەس.

نومىنال سۈپ (ر) بەلگىلەنگەن، يېزىپ كۆرسىتىلگەن (نەرخ، باھا، ئۆلچەم ۋە شۇ قاتارلىقلار ھەققىدە): نومىنال باھا، نومىنال ئۆلچەم، نومىنال ئىش ھەققى. نومىنال ئىش ھەققى < س ئىق > — نامى ئىش ھەققى.

نوۋبىلا ئى (ر > ئىتال) < ئەد > قىسقا، كىچىك ھېكايە.

نويابىر ئى (ر > لات) ① قەدىمكى رىم پادىشاھلىرىدىن (پاپالىرىدىن) بىرىنىڭ نامى. ئۇ مىلادىيە كالىپندارىنى تۈزۈشكە قاتناشقانلىقى ئۈچۈن ئون بىرىنچى ئايىنى شۇنىڭ نامىدا ئاتىغان. ② مىلادىيە كالىپندارىدا ئون بىرىنچى ئايىنىڭ نامى. نۇتۇق ئى (ئە) ① مەلۇم شەيئى ياكى مەلۇم ئىلمىي مەسىلە ھەققىدە جامائەت ئالدىدا سۆزلەنگەن ئۇزۇن سۆز، ۋەز؛ لېكسىيە: ناتىقنىڭ نۇتقى. يازما نۇتۇق. ئاغزاكى نۇتۇق. * ئۇ بىرپەس توختىۋېلىپ، خۇددى تاڭ قالدۇرارلىق نۇتۇق سۆزلەيدىغان ناتىقتەك بۇ مەيداندىكى ھەممە كىشىگە بىرقۇر كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى. ② سۆزلىشىش جەريانىدىكى تىل: نۇتۇق مەدەنىيىتى.

نۇجۇم ئى (ئە) كونا. يۇلتۇزلار: ئىلمى نۇجۇم. نۇجىغاي ئى < بوت > — غازتاپان.

نۇر I ئى (ئە) ① يورۇقلۇق مەنبەسىدىن تارالغان ۋە ئىنچىكە تالا ھالىتىدە

نۇرنى قوبۇل قىلىش بىلەن تەڭ خىمىيىلىك ئۆزگىرىش پەيدا قىلىشى.

نۇر سېزىمچانلىق < فىز > نۇر سەزگۈچى ماتېرىياللارنىڭ نۇرغا بولغان سېزىمچانلىقىنىڭ تېز-ئاستا بولۇش قىممىتى.

نۇر سېزىمچانلىقىنى ئۆلچەش < كىنو > ئېكسپوزىتسىيە مىقدارى بىلەن زىچلىق دەرىجىسىنىڭ مۇناسىۋىتى ئاساسىدا، نۇر سەزگۈچى ماتېرىياللارنىڭ ئىقتىدارىنى ئۆلچەش ۋە فىلىمغا ئېلىش، يۇيۇپ بېسىش شارائىتىنى كونترول قىلىش ئۇسۇلى.

نۇر گەردىشى < فىز > يۇمىلاق ياكى كۆپ قىرلىق نۇر دەستىسى.

نۇر لايىھەلەش < كىنو > سەھنە ياكى كىنوغا ئېلىش زالىدىكى يورۇتۇش ئۈسكۈنىلىرىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى ۋە يورۇقلۇقنىڭ بېرىلىشىدىكى تېخنىكىلىق ئۇسۇللارنى لايىھەلەش كۆزدە تۇتۇلدى.

نۇر لايىھىلىگۈچى < كىنو > سەھنە ياكى كىنوغا ئېلىش زالىدىكى يورۇتۇش ئۈسكۈنىلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە يورۇقلۇقنىڭ بېرىلىشىدىكى تېخنىكىلىق ئۇسۇللارنى لايىھەلەشكە مەسئۇل خادىم.

نۇرنىڭ سۇنۇشى < فىز > نۇرنىڭ بىر خىل مۇھىتتىن ئىككىنچى خىل مۇھىتقا كىرگەندە يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىش ھادىسىسى.

نۇر II ئى. بىر خىل بالىلار ئويۇنچۇقى.

كۆپىنچە قاتتىق ياغاچ قاتارلىق ماتېرىياللاردىن قىرغۇدا قىرىپ ياسىلىدۇ. ئۈچ تەرىپى ئۇچلۇق، شەكلى ھەرخىل بولىدۇ. ئۇچىغا شارىك ياكى بېشى يۇمىلاق مىخ ئورنىتىلىدۇ. يەر يۈزىدە پىرقىرىتىش ئارقىلىق ئويىلىدۇ.

نۇر ئويناش < تەن > بىر خىل بالىلار

ئويۇنى ياكى تەنتەربىيە مۇسابىقە تۈرى. ئادەتتە نۇر يەر يۈزىدە توختىماي قامچىلاپ پىرقىرىتىش ئارقىلىق ئويىلىدۇ، مۇسابىقە نەتىجىسى نۇرنىڭ پىرقىرىغان ۋاقىتغا ئاساسەن بەلگىلىنىدۇ.

نۇر III ئى. دىئال. تەپكۈچ ئويۇننىڭ ئارقىچىلاپ پاشنا بىلەن تېپىپ ئويىنايدىغان بىر تۈرى.

نۇر ئافە سۈپ (ئەپ) نۇرلۇق، نۇر يېغىپ تۇرىدىغان: ئەي لەنتىلەر، نېمە ئۈچۈن خۇدا بەرگەن نۇرانە كۆزلىرىڭلارنى يوشۇرۇپ، قارىغۇ قىلىپ، ئادەم ئالدايسلەر.

نۇرسىز سۈپ ① نۇرى يوق، نۇر چىقارمايدىغان؛ خىرە: - مۇئەللىم مېنى تونۇمايۋاتىلا-ھە؟ - دەپ سورىدى بوۋاي چاناقلىرىغا يېتىپ كەتكەن نۇرسىز كۆزلىرىنى كۆزۈمگە تىكىپ. ② كۆچمە. قېنى قاچقان، خۇنۇك: جاراڭلار غالب ناخشىلار مانا، نۇرسىز چىرايلار نۇرلارغا تولۇپ.

نۇرسىزلاشماق پ. نۇرسىز بولماق، نۇرسىز ھالەتكە كېلىپ قالماق: ئۇنىڭ كېسەل ئازابىدىن نۇرسىزلىشىپ كەتكەن كۆزلىرىدىن بىر خىل خىجىللىق ئەكس ئەتتى.

نۇرسىزلاشماق پ. نۇرى يوقالماق، نۇرسىز ھالەتكە كەلمەك: ئۇنىڭ يالقۇنلۇق كۆزلىرى نۇرسىزلانغان، توقاچتەك مەڭزى تاتارغانىدى.

نۇرسىزلىق «نۇرسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

نۇرغۇن سۈپ. سان ياكى مىقدار جەھەتتىن كۆپ، جىق، تولا: بۇ ئىشلارنى نۇرغۇن كىشىلەر كۆردى، مەنمۇ ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم.

نۇرغۇن قازاندا قاينىغان ھەر خىل، ھەر ياڭزا ئىشلارنى كۆرگەن، قىلغان: ئۇ ئۆمەك باشلىقى بىرچاغلاردا ئۆلپەت بولۇپ،

نۇرغۇن قازاندا قاينىغان بولغاچقا، ئۇنىڭ ۋەدىسىگە ئىشەنگەن.

نۇرغۇنلۇق « نۇرغۇن » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: - بۇنچە ئادەم نۇرغۇنلۇق قىلماسمۇ؟ - دەپ سورىدىم.

نۇرغۇنلىغان سۈپ. ناھايىتى كۆپ، بەك جىق، نۇرغۇن-نۇرغۇن: ئۇ تاغنىڭ تۈۋىدە نۇرغۇنلىغان پەرىلەر سەپ-سەپ بولۇپ سەيلە قىلىپ يۈرۈشۈپتۇ. * بۇ ئىشنى نۇرغۇنلىغان ئوقۇغۇچىلار بىلىپ كەتتى.

نۇرغۇنلىماق پ. كۆپەيمەك، جىقلىماق: تۈكۈلگەن قان يامغۇر بولدى ئورمانغا، قىساقچىلار پەيدا بولدى نۇرغۇنلاپ.

نۇرغۇن-نۇرغۇن « نۇرغۇن » سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: ئۇ نۇرغۇن-نۇرغۇن خىياللارنى قىلدى. * ئۇنىڭ نۇرغۇن-نۇرغۇن سۆزلىگۈسى كېلەتتى.

نۇرلانە ئى < بوت > ① ئەتىرگۈل ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان چاتقال ياكى كىچىك دەرەخ. يوپۇرمىقى سوقىچاق، دۈمبىسى پارقىراق، گىرۋىكىدە ئۇششاق چىشىلىرى بار. گۈل رېتى كونۇس شەكلىدە، گۈللىرى كىچىك، رەڭگى ئاق. نەشىۋىتىسىمان مېۋىسى شار شەكىللىك، رەڭگى قىزىل. مېۋىسىدىن ھاراق ئىشلىنىدۇ. يوپۇرمىقى دورا قىلىنىدۇ، سۈيدۈك ھەيدەش، قىزىتمىنى قايتۇرۇش رولى بار. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

نۇرلانماق « نۇرلانماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: قاپقارا قومچاق تەك كۆزلىرىنى نۇرلاندىرۇپ، ئادەمنىڭ مەستلىكى كەلگۈدەك كۈلۈپ بېرەتتى.

نۇرلانماق پ. نۇر پەيدا بولماق، نۇر چاچماق: ھېيتشاخۇنىڭ يوغان كۆزلىرى نۇرلىنىپ، قوچقار ۋە قەسىدىن بېرى تۇنجى قېتىم كۈلۈمبىرىدى.

نۇرلۇق سۈپ. نۇر يېغىپ تۇرىدىغان، نۇر چاچىدىغان: - مەن، - دەپتۇ قىز چولپاندىك نۇرلۇق كۆزلىرىنى يېڭىتكە تىكىپ.

نۇرلىنىش « نۇرلانماق » پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: نۇرلىنىش دەرىجىسى. **نۇرلىنىش دەرىجىسى** < ھەرب > بۇلغانغان رايوننىڭ بىرلىك ۋاقت ئىچىدە قويۇپ بەرگەن نۇرنىڭ كۈچلۈكلۈك دەرىجىسى.

نۇرست ئى [ر] < گېئول > چوڭقۇرلۇقتىكى ئاساسلىق جىنىسلارنىڭ بىر خىلى. تەركىبىدىكى SiO_2 مىقدارى % 45 - % 50 بولىدۇ. ئاساسلىق مېنېراللىرى رومبىلىك پروكسىن ۋە ئاساسلىق پلاگىئوكلاز. رەڭگى قارا قوڭۇر، ئوتتۇرا دانىچىلىقتىن تارتىپ يېرىك دانىچىلىققىچە بولغان تۈزۈلمىگە ئىگە. ھەمىشە گابرو بىلەن بىرگە ئۇچرايدۇ. نىكېل سۇلفىدلىق كان ياتىملىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

نۇرستان ئى (ئە+پ) نۇر چاقناپ تۇرىدىغان جاي، نۇرلۇق جاي: قاغا-قۇزغۇغا گۈلىستان نە كېرەك! قارىغۇ ياپىلاققا نۇرستان نە كېرەك! * كېنەر پەرۋانە بىئارمان مازار تېپىپ نۇرستاندىن.

نۇزۇ ئى < ئىرق > مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى. **نۇزۇ تىلى** < تىل > نۇزۇلار ئىشلىتىدىغان تىل. بۇ تىل خەنزۇ-زاڭزۇ تىللىرى سىستېمىسى زاڭزۇ-بېرما تىللىرى تۈركۈمىگە كىرىدۇ. مەملىكىتىمىزنىڭ يۈننەن ئۆلكىسى نۇجياڭ لىسۇ مىللىي ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ بىجياڭ، فۇگوك، لەنپىڭ ناھىيىلىرىدە ئىشلىتىلىدۇ.

نۇزۇچە ① سۈپ. نۇزۇلارنىڭ تىلى، ئەدەبىياتى ۋە مەدەنىيىتىگە ئائىت: نۇزۇچە كىيىم. نۇزۇچە ئادەت. نۇزۇچە ئۇسسۇل. ② ئى. نۇزۇ تىلى: نۇزۇچىنى ياخشى بىلىمەك. ③

خىل نۇسخا، يىغدى. بۇنىڭ 833 خىلى ھاشارات نۇسخىسى. ⑤ باسما ياكى يازما ئەسەرنىڭ ھەر بىر دانىسى؛ پارچە: ئىزاھلىق لۇغەت 7000 نۇسخا بېسىلدى. * ئۇلار مەنسۇرنىڭ ئۈستىدىن رەتلەنگەن ماتېرىيالنىڭ يەنە بىر نۇسخىسىنى ئېلىپ، ئىشكىنى ئىچىدىن ئىلىۋېتىپ ئوقۇشقا باشلىدى. ⑥ < مەت > ئوخشاش بىر خىل ئەسەر، كىتاپ، ماقالە، ھۆججەت قاتارلىقلارنىڭ تەرجىمە، تەھرىرلىك، كۆچۈرۈپ يېزىش، تۈپلەش ۋە بەت شەكىللىرىنىڭ ئوخشىماسلىقى بىلەن پەرقلىنىدىغان تۈرلىرى: سۈپى ئىشان ئېغىر پۇشۇلداپ تۇرۇپ: — ئۆزلىرى «قىسسە سۇل ئەنبىيا» نىڭ بۇخارا نۇسخىسىدىن ئىلگىرى، دېھلى نۇسخىسىدىن خەۋەر تاپقانمىدەن، — دېدى. * «ئاشىق-مەشۇقلار ھەسرەتى» دېگەن كىتابنىڭ ئىملا خاتالىقلىرى ناھايىتى كۆپ بولغان تاش مەتبەئە نۇسخىسىلا مېنىڭ قولۇمدا بار ئىدى. ⑦ بىرەر نەرسىنىڭ ئەسلىسىگە ئوخشىتىپ ياسالغان ياكى سىزىۋېلىنغان كۆچۈرمىسى: توي كۈنى قىز توي كىيىمىنىڭ بىر نۇسخىسىنى باغقا ئەۋەتىپتۇ. * تاغلاردىكى يوشۇرۇنىدىغان جايلىرىنىڭ نۇسخىسىنى ئۇنىڭ ئۆزى سىزغانىدى. ⑧ رېتىسىپ: سۈرگە دورىلار تەركىبىگە قوشۇلدىغان دورىلار مىقدارىنى نۇسخا يېزىش قائىدىسىگە مۇۋاپىق بەلگىلەش لازىم. * داۋالىغۇچى كېسەللەرگە ئۆزى چۈشەنمىگەن نۇسخىلارنى ۋە ئەمەلىي ئىشلىتىپ كۆرمىگەن دورىلارنى ھەرگىز يېزىپ بەرمەسلىكى لازىم. **نۇسخا بەرمەك** شەكىل، ياڭزا چىقارماق: يېڭى شاھقا ياقاي دەپ، شۆھرەت گۈلى تاڭاي دەپ، كۆرسەتمەك بوپ ئۆزىنى، يۈمۈۋېلىپ كۆزىنى، چىڭقىلاركەن يالغاندىن، نۇسخا بېرىپ چالغاندىن.

دەۋ. نۇزۇ تىلى بىلەن، نۇزۇ تىلىنى ئىشلىتىپ: ئۇلار نۇزۇچە سۆزلەشتى. **نۇزۇلار** نى < ئىرق > نۇزۇ مىللىتى، نۇزۇ خەلقى. ئۇلار ئاساسەن مەملىكىتىمىزنىڭ يۈننەن ئۆلكىسى نۇجياڭ لىسۇ مىللىي ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ بىجياڭ، فۇگوك، گۇڭشەن، لەنپىڭ ناھىيىلىرىگە ئولتۇراقلاشقان. **نۇسخا** نى (ئە) ① بىر تۈردىكى نەرسىلەردىن ئېلىنغان نەمۇنە: مال نۇسخىسى. * ۋەزىپە ھازىرقى دېھقانلار تۇرمۇشىنى چۈشىنىش ۋە تىپىك نۇسخا تاللاپ، سەھنە نومۇرلىرى يېزىش ئۈچۈن ئۇل ھازىرلاش ئىدى. ② بىر خىل قىلىپ ياساش، كۆچۈرۈش، بېسىش ئۈچۈن تەييارلانغان نەمۇنە، ئەندىزە: نۇسخا قاراپ كىيىم پىچماق، كوررېكتور نۇسخىسى. ③ گۈل، نەقىش ۋە شۇ قاتارلىقلارنىڭ تۈرى: دەستىگاھ ئالدىغا باردى شۇندا ئۇ، پەنجىگە تىكىلىپ باقتى بىر ھازا، يېڭى گۈل نۇسخىسى رەڭدار چېچەكنى، گىلەمنىڭ بېتىدە چاقناتتى راسا. * ئارىدىن ئۈچ ئايدەك ۋاقىت ئۆتتى. بىر كۈنى خوتۇنۇم مۇسانىڭ خوتەندىن بىر پارچە بەش گەزلىك «كەلكۈن» نۇسخا گىلەم ئەكەلدۈرگەنلىكىنى ئېيتتى. * شۇ ماللار ئىچىدە ئاياللار ياخشى كۆرىدىغان ھەر خىل رەڭ، ھەر خىل نۇسخىدىكى نىلون چاپانلارمۇ بار ئىدى. ④ < بئۇل > ھايۋانات، ئۆسۈملۈك، مىنېرال ماددا قاتارلىقلارنىڭ ئەسلىي شەكلىنى ساقلاش، رەتلەش، ئۆگىنىش ۋە تەتقىق قىلىش مەقسەتلىرى ئۈچۈن ئېلىنغان ئەۋرىشىكىسى، ئۆلگىسى: بۇ قېتىمقى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى دائىرىنى ئاساس قىلىش، نۇقتا بىلەن دائىرىنى بىرلەشتۈرۈش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، بوز يەر ئۆزلەشتۈرۈش رايونىدىكى 20 ئورۇن، 85 لىيەندۈيىنى تەكشۈرۈپ، جەمئىي 1200 نەچچە

نۇسرەت قازانماق غەلبىگە ئېرىشمەك، غەلبە قازانماق: ئامبالنىڭ ئېيتىشىچە، تاغدىكى ئوغرىلار تەلتۆكۈس نۇسرەت قازىنىپتۇ. * ئەگەر نۇسرەت قازانغان بولسا، ئېھتىمال مېنى خۇشاللىقتىن كەچۈرۈم قىلىشى مۇمكىن. نۇسرەت ياغماق غەلبىگە ئېرىشمەك؛ بەخت كەلمەك، ئامەت كەلمەك: نە ئۈچۈندۈر ئاي جامالىڭدىن تۇرار غەم-دەرد يېغىپ، مېلى چولپان كۆزلىرىڭدىن نۇر ئەمەس ھەسرەت يېغىپ، رازىدىم ئۇشۇ ھاياتىمدىن ئەگەر كۆرسەم سېنىڭ كۆزلىرىڭدىن تۇرغىنى غەم ئەمەس نۇسرەت يېغىپ. * ساڭا نۇسرەت ياغار ئۇندىن، كىتابىڭ چۈشمسۇن قولىدىن.

نۇسرەتلىك سۈپ. بەختلىك، ئامەتلىك، خاسىيەتلىك: ئۇ نۇسرەتلىك ئادەم، ئۇنىڭ مۇبارەك قەدىمى تەككە نلا يەردىن قىزىل گۈل ئۈنۈپ چىقىدۇ. * ئاللاغا رەھبەت، بۈگۈن ماڭا نۇسرەتلىك كۈن بولۇپتۇ. ئۆزلىرىنىڭ دىدارىنى كۆرۈش مەن ئۈچۈن شەرەپ.

نۇقتا ئى (ئە) ① ئاسمان ياكى زېمىندىكى مەلۇم بىر ئورۇن؛ توچكا: قەمەرنىڭ ئازابىتىن چەكچە يىگەن كۆزلىرى ھېلى ئۇ نۇقتىغا، ھېلى بۇ نۇقتىغا تىكلەتتى. * خۇددى بايرام كۈنىدەك رەڭگارەڭ كېيىنىپ، باشلىرىغا قىزىل، سېرىق ۋە يېشىل ياغلىقلارنى ئورنۇلغان ئايال ئىشچىلار، چاچ-ساقاللىرىنى ياستىتىپ، شىملىرىنى قىرلاپ كىيگەن مىڭلىغان ئىشچىلار بىر نۇقتىغا تىكىلىپ باشلىقنىڭ خۇلاسىدە دوكلاتىنى ئاڭلاۋاتاتتى. ② < مات > ئۇزۇنلۇقى، كەڭلىكى ۋە قېلىنلىقى بولمىغان، ئەمما پەقەت ئورنىلا بولغان گېئومېترىيىلىك شەكىل. ئىككى تۈز سىزىقنىڭ كېسىشىش ئورنى ياكى كېسىكىنىڭ ئىككى ئۈچىمۇ نۇقتا بولىدۇ. ③ < فىز > ماددىلارنىڭ

نۇسخا سالماق < بىن > قۇرۇلۇش سېلىش ۋاقتىدا، ئىشلەش ۋە ماتېرىيال تەييارلاشقا ئاسان بولسۇن ئۈچۈن، ئەگمە ئىشىك، دېرىزە، چېدىر، پەلەمپەي ۋە سەنئەت تەلپى يۇقىرى بولغان بېزەش ئورۇنلىرى قاتارلىق نەرسىلەرنىڭ ئۈلگىسىنى چېرتىپ ئورۇنغا ئاساسەن چوڭايتىپ ئالماق.

نۇسخىئالغۇ ئى (نۇسخا+ئال+غۇ) ماتېرىياللارنىڭ قول يازما ياكى باسما نۇسخىسىنى كۆپەيتىپ چىقىرىدىغان ماشىنا.

نۇسخىلانماق پ. نۇسخىسىنى كۆپەيتىمەك. **نۇسخىلىق** سۈپ. مەلۇم نۇسخىدىكى، مەلۇم نۇسخا چۈشۈرۈلگەن: تېمىغا ئېران نۇسخىلىق گىلەم تارتىلىپ ئاددىيلا جاھازلانغان ئۆيدە سالخىجان ئاكا تاشۋاي بىلەن چاي ئىچىپ ئولتۇراتتى.

نۇسخىلىنىش ① « نۇسخىلانماق » پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < بئول > ئەندىزىسىگە ئوخشاشلا تۈزۈلۈشىنى ھاسىل قىلالايدىغان بئولوگىيىلىك بىرىكتۈرۈش جەريانى.

نۇسرەت ئى (ئە) ① غەلبە، زەپەر: نۇسرەت قازانماق. * ئىش ئۇلارنىڭ ئېيتقىنىدەك بولسا نۇسرەت چوقۇم بىزنىڭ بولغۇدەك. * ئەمدى گەپنى نىياز دورغىنىڭ نۇسرەت بىلەن ئاستانىگە لەشكەر تارتىپ كىرگەنلىكىدىن ئاڭلاڭ. ② مەدەت، ياردەم: تالاي شىرزادىغا نۇسرەت ئاتا قىلغان قەدىم يۇرتتا، ئۈنۈپ چىقتى شۇ كەچمىش جەڭ ئىزىدىن بەت ئېچىپ يۇلغۇن. ③ ئامەت، تەلەي، بەخت: نۇسرەت ياغماق. * پەلەكنىڭ يالغان ۋەدىلىرىگە ئىشىنىپ، جاھالەتنىڭ ھىمايىسى بىلەن قولۇڭغا كەلگەن بىر مەزگىللىك نۇسرەتنى كۆرۈپ، كۆرەڭلەپ كەتتە. ④ ئەر-ئاياللارنىڭ ئىسمى.

بولسۇ، لېكىن كامىل ئاڭلىغانلىرىنىڭ راست ئىكەنلىكىگە ئىشەنمەكتە ئىدى.

نۇقتا بەلگىلەش ئۇسۇلى < مات >
 فۇنكسىيە گرافىكىنى سىزىشنىڭ بىر خىل ئۇسۇلى. ئەركىن ئۆزگەرگۈچى مىقدار X نىڭ قىممىتىنى ئابىسېسسا، فۇنكسىيە Y نىڭ ماس قىممىتىنى ئوردىنات قىلىپ بىرقانچە مۇۋاپىق نۇقتا بەلگىلىگەندىن كېيىن، بۇ نۇقتىلار ئەركىن ئۆزگەرگۈچى مىقدارنىڭ كىچىكىدىن چوڭىغا بولغان تەرتىپى بويىچە مۇۋاپىق ئەگرى سىزىق ئارقىلىق تۇتاشتۇرۇلسا، ئۇ فۇنكسىيەنىڭ گرافىكى بولىدۇ. فۇنكسىيەنىڭ گرافىكىنى سىزىشنىڭ بۇ خىل ئۇسۇلى « نۇقتا بەلگىلەش ئۇسۇلى » دېيىلىدۇ.

نۇقتا زەرەت < فىز > زەرەتلەنگەن جىسىملارنىڭ ئۆزئارا تەسىرىنى تەتقىق قىلغاندا، ئەگەر زەرەتلەنگەن جىسىملارنىڭ چوڭلۇقى ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئارىلىقتىن خېلىلا كىچىك بولسا، زەرەتلەنگەن جىسىمغا تەقسىملەنگەن زەرەتلەردىن بىر نۇقتىغا يىغىلغان دەپ قاراشقا بولىدۇ. مۇشۇنداق زەرەتلەنگەن جىسىم « نۇقتا زەرەت » دەپ ئاتىلىدۇ.

نۇقتا قىلماق ئوبيېكت قىلماق؛ نىشانلىق باشقۇرماق، يېتەكلىمەك؛ ھەرقايسى دادۇي تېخنىكىلىرى بىردىن ئىشلەپچىقىرىش دۈپىنى نۇقتا قىلىپ تۇتۇپ، ئومۇمى دائىرىگە يېتەكچىلىك قىلدى.

نۇقتىدا كەپشەرلەش < فىز > بىر خىل كەپشەرلەش ئۇسۇلى. مېتال تاختىلارنى كەپشەرلەشتە قوللىنىلىدۇ. ئادەتتە كەپشەرلىنىدىغان نەرسە ئىككى ئېلېكتىر قۇتۇپىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇلۇپ، تەڭلا ۋاقىتتا توك بېرىلىپ ۋە بېسىم كۈچەيتىلىپ،

بىر خىل ھالەتتىن ئىككىنچى خىل ھالەتكە ئۆتۈشىدىكى تېمپېراتۇرا چېگرىسى؛ قايناش نۇقتىسى. مۇزلاش نۇقتىسى. ئېرىش نۇقتىسى. ④ بىرەر ئورۇن، تەشكىلات، سىستېما ۋە شۇ قاتارلىقلارنىڭ مەلۇم بىر تارمىقى، شۆبىسى ياكى پونكىتى؛ ئوقۇتۇش نۇقتىلىرى. * ۋاقىت ئۆتۈپ كۈرەش جىددىيەتكە نىجە، ياش ئۇچقۇنلار پائالىيەت ئېلىپ بارىدىغان نۇقتىلار كۈنسېرى تارايماقتا ئىدى. ⑤ بىرەر ئىش، ھەرىكەت، ۋەقە، ھادىسە ۋە ئىجتىمائىي نەزەرقىيات قاتارلىقلارنىڭ مۇئەييەن بىر پەيتى، ئورنى ياكى چېگرىسى؛ باشلىنىش نۇقتىسى. ئاخىرلىشىش نۇقتىسى. * يولداش ماۋزېدۇك مۇنداق دېگەندى: « سىياسەت ئىنقىلابى پارتىيەنىڭ بارلىق ئەمەلىي ھەرىكىتىنىڭ چىقىش نۇقتىسى، شۇنداقلا ئۇ ھەرىكەتنىڭ جەريانىدا ۋە نەتىجىسىدە ئىپادىلىنىدۇ. ⑥ بىرەر ئىش، خىزمەت، مەسىلە، پىكىر قاتارلىقلارنىڭ مەلۇم تەركىبىي قىسمى؛ تەرەپ، جەھەت؛ ئوبيېكتىپ خۇسۇسىيەتلىرىنىڭ كۆرسەتمىلىكىگە بولغان تەسىرىگە ئاساسەن ئوقۇتۇش ئىشلىرىدا تۆۋەندىكى بىرقانچە نۇقتىغا دىققەت قىلىش كېرەك. * ئوقۇتۇشتا قىيىن نۇقتىلار بىر يەرگە يىغىلىپ قالماستىنلا لازىم. ⑦ ئەڭ مۇھىم، ئاساسلىق دەپ قارالغان ياكى بىرەر مەقسەتنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشتا سىناق، تەجرىبە ئۈچۈن ئالدىن بەلگىلەنگەن جاي، ئورۇن؛ ماشىنىدىن چۈشكەن كىشى ناھىيەنىڭ ھاكىمى بولۇپ، بۇ دادۇيىدە نۇقتىدا تۇرۇش ئۈچۈن كەلگەندى. * سادىق « ئالئۇنۇلاق » يېزىسىنى سىناق نۇقتىسى قىلىپ تاللاشقا رازى بولدى. ⑧ نىشان، مەقسەت؛ گەرچە يىغىننىڭ ئاساسىي نۇقتىسى بۇرىلىپ كەتكەن

مېتالنىڭ ئېلېكتر قارشىلىقىدىن پايدىلىنىپ ئىسسىقلىق ھاسىل قىلىش ئارقىلىق چاپلاشتۇرۇلدى.

نۇقتىلىق ① سۈپ. نۇقتا قىلىنغان: نۇقتىلىق ئوتتۇرا مەكتەپ. ② رەۋ. نۇقتا قىلىپ تۇرۇپ، نۇقتا قىلغان ھالدا: ئۇ بۇ مەسىلىنى نۇقتىلىق مۇزاكىرە قىلدى.

نۇقتىۋى سۈپ (ئە) نۇقتا ھالىتىدىكى: نۇقتىۋى چەمبەر. **نۇقتىۋى چەمبەر < مات >** رادىئۇسى نۆل بولغان چەمبەر.

نۇقتىسىنە زەر ئى (نۇقتا+ئى+نەزەر) < پەلس > ① شەيئىلەرنى كۆزىتىشتە تۇرىدىغان مەۋقە ۋە تۇتىدىغان پوزىتسىيە. ② سىياسىي كۆز قاراش يەنى شەيئىلەر ۋە مەسىلىلەرگە قاراشتا مۇئەييەن سىنىپنىڭ مەنپەئىتىنى ئاساس قىلىش. **نۇقسان ئى (ئە)** كىشىلەرنىڭ جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتلىرىدە، ئىش-ھەرىكەت، پائالىيەتلىرىدە كۆرۈلىدىغان كەمچىلىك، ئىللەت، قۇسۇر، ئەيىب: ۋىجىك ھەم پاكىرلىقى ئۇنىڭ مەنسىپىگە نۇقسان ئىدى. * بىزنىڭ ھازىر يۈرگۈزۈۋاتقان ئىگىلىك باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىدە نۇقسان ناھايىتى كۆپ، ئۇنى پەيدىنپەي ئىسلاھ قىلماي بولمايدۇ. * ماختالسام ئۈچمەن خۇددى پەي بولۇپ، نۇرلىنىپ كېتىمەن گويا ئاي بولۇپ، دەپ قالسا بىرلىرى نۇقسانلىرىمنى، يەۋە تۆم كېلىدۇ غەزەپكە تولۇپ.

نۇقسانسىز سۈپ. كەمچىلىكى، ئەيىبى، ئىللىتى يوق: تەبىئەت تەرىپىدىن نۇقسانسىز يارالغان ئادەملەر ئۆزىنىڭ چىرايلىقلىقى بىلەن مەغرۇرلىنىپ ياشايدۇ.

نۇقسانلىق ① سۈپ. نۇقسىنى، ئىللىتى بار: نۇقسانلىق ئىش. ② ئى. كەمچىلىك،

ئەيىب.

نۆكلون ئى (ر) < فىز > ئاتوم يادروسىنى تەشكىل قىلغۇچى ئاساسىي زەررىچە، يەنى پروتون بىلەن بارىئوننىڭ ئومۇمىي نامى.

نۆكلون رېئاكسىيىسى < فىز > ئېغىر ئېلېمېنتلارنىڭ ئاتوم يادروسىنىڭ پارچىلىنىش ياكى يېنىك ئېلېمېنتلارنىڭ ئاتوم يادروسىنىڭ سىنتېزلىنىش (بىرىكىش) جەريانى. بۇ خىل رېئاكسىيە ناھايىتى زور ئېنېرگىيە ھاسىل قىلالايدۇ.

نۆتۈرىمەك پ. دىئال. كالۋالاشماق.

نۆشۈدۈر ئى (پ) < خىم > تەبىئىي ئىشلەپچىقىرىلغان ئامۇنىي خلور. دورا قىلىپ ئىشلىتىلگەندە، سۈيىدۈكنى راۋان قىلىش ۋە بەلغەم بوشىتىش رولىنى ئوينايدۇ.

نۆشۈدۈر ئىسپىرتى < خىم > - ئاممىياكىلىق سۇ.

نۆكەر ئى (پ) ① فېئوداللىق تۈزۈمدە ئەسكەر، مۇھاپىزەتچى: تۇرشا تۇغىگى: «قېنى، سىلەر!» دەپ توۋلاش بىلەن تەڭ تۆت نۆكەر كىرىپ، نىياز دورغىنى قوللىرىدىن سۆرەپ ماغدۇ. ② چاكار، مالاي، خىزمەتكار: چاپارمەن كېلىپ ئاتتىن چۈشۈپ، ئېتىنى نۆكەرلەرگە تۇتقۇزۇپ، نۇرغۇن ياساۋۇللارنىڭ ئارىسىدىن ئۆتۈپ شاھ ئالدىغا ھازىر بولىدۇ.

نۆكچە ئى. ئۇچىغا پاختا يۈگەلگەن چوكسىمان ياغاچ: ئۇلار ياغ پۇراتتۇق دەپ سۈبھى ۋاقتىدا ئۇنى ئۈستەلگە تىزىپ، نۆكچە يېقىپ، بەخت خۇداسىنى ھۆرمەت بىلەن تەكلىپ قىلىدۇ.

نۆكچە بويى بويى زىلۋا، قەددى-قامىتى كېلىشكەن: گۈللىرىنى چاقىرغۇچى نۆكچە

بوي، قاڭشارلىق بىر چوكان ئىدى. * ئەپكەشكە ئېلىنغان ئاق چېلەكنى ئويىنىتىپ كېلىۋاتقان نۆكچە بوي، سۈمبۇل چاچ قىز گۈلىنسا ئىدى. نۆكچە پولات پولات تاۋلاش سانائىتىنىڭ مەھسۇلاتى. پولات ئېرىتمىسىنى قېلىپقا سېلىپ، سوۋۇتۇش ئارقىلىق تەييارلىنىدۇ. ئادەتتە ئۇ ھەر خىل پولات ماتېرىياللىرىنى پروكاتلاشنىڭ خام ئەشياسى قىلىنىدۇ. نۆل ئى (ر. لات) < مات > ① مىقدارىنىڭ يوقلۇقىنى ئىپادىلىگۈچى « 0 » بەلگىسىنىڭ نامى. ② < مات > ساننىڭ بوش خانىسى. ③ < فز > ئىسسىقلىق ۋە سوغۇقلۇق تېمپېراتۇرىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى شەرتلىك چېگرا: سۇ نۆل گرادۇستا مۇزغا ئايلىنىدۇ. نۆل بۇلۇڭ < مات > بىر نۇرنىڭ ئەسلىدىكى ئورنىدا ئايلانماي تۇرۇشىنىمۇ بىر بۇلۇڭ دەپ قاراشقا بولىدۇ. بۇ بۇلۇڭ نۆل بۇلۇڭ دېيىلىدۇ.

نۆل پوتېنسىئال < فز > ئېلېكتر ستاتىك مەيداندىكى مەلۇم بىر نۇقتىنىڭ پوتېنسىئالنى بېكىتىش ئۈچۈن پوتېنسىئالى نۆل دەپ بەلگىلەنگەن پايدىلىنىش نۇقتىسى.

نۆل دەرىجىلىك كۆپ ئەزالىق < مات > نۆلگە تەڭ بولمىغان بىر تۇراقلىق سانمۇ بىر كۆپ ئەزالىق بولۇپ، ئۇنىڭ دەرىجىسى 0 گە تەڭ بولىدۇ. ئۇ نۆل دەرىجىلىك كۆپ ئەزالىق دەپ ئاتىلىدۇ. مەسىلەن، $-1, \frac{1}{2}, 3$ قاتارلىقلار نۆل دەرىجىلىك كۆپ ئەزالىق بولىدۇ.

نۆل شەكىل < تىل > بىر خىل گرامماتىكىلىق شەكىل. گرامماتىكىدا سۆزگە مەلۇم بىر قوشۇمچىنىڭ قوشۇلۇشى بىر خىل

تاشقى بەلگە (گرامماتىكىلىق شەكىل) ھېسابلىنسا، ئۇنىڭغا نىسبىي ھالدا شۇ بەلگىنىڭ قوشۇلماستىن (نۆل بەلگە) مۇ بىر خىل تاشقى بەلگە (گرامماتىكىلىق شەكىل) ھېسابلىنىدۇ. دېمەك، مەلۇم بىر سىستېما ئىچىدە سۆزلەرنىڭ مەلۇم گرامماتىكىلىق شەكىل بىلەن نىسبىي تۈرلەنمىگەن شەكلى « نۆل شەكىل » دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇيغۇر تىلىدا ئىسمىنىڭ باش كېلىش شەكلىنىمۇ نۆل شەكىل دەپ ھېسابلاشقا بولىدۇ.

نۆل كۆپ ئەزالىق < مات > كۆپ ئەزالىقنىڭ ھەرقايسى ئەزالىرىنىڭ كوئېففىتسېنتلىرى نۆلگە تەڭ بولغاندا، ئۇ نۆل كۆپ ئەزالىق دەپ ئاتىلىدۇ. نۆل كۆپ ئەزالىق نۆلگە تەپمۇتەڭ بولىدۇ. بىر كۆپ ئەزالىق ھەرپلەرنىڭ ئاللايدىغان بارلىق قىممەتلىرىدە نۆلگە تەڭ بولسا، ئۇ چوقۇم نۆل كۆپ ئەزالىق بولىدۇ.

نۆل كۆرسەتكۈچ < مات > دەرىجىنىڭ كۆرسەتكۈچى نۆل بولغاندا، بۇ كۆرسەتكۈچ نۆل كۆرسەتكۈچ دېيىلىدۇ.

نۆل كۆرسەتكۈچلۈك دەرىجە < مات > دەرىجە كۆرسەتكۈچلىرى نۆلگە تەڭ بولغان دەرىجە.

نۆلگە باراۋەر ← نۆلگە تەڭ: ئالدىمىزدا خۇشامەت بولدى نۆلگە باراۋەر.

نۆلگە تەڭ ھېچقانداق قىسمى يوق، يوق بىلەن ئوخشاش: جازا ئورۇنسىمۇ كېچىدىن بېرى ھەممە قىلغان. ئەتكەنلەر نۆلگە تەڭ بولاتتى.

نۆل ۋېكتور < مات > مودۇلى نۆلگە تەڭ بولغان ۋېكتور. ئۇنىڭ ئېنىق يۆنىلىشى

بولمايدۇ. بارلىق نۆل ۋېكتورلار ئۆزئارا تەك؛ نۆل ۋېكتورلار ھەرقانداق نۆل بولمىغان ۋېكتورلارغا پاراللېل بولىدۇ؛ نۆل ۋېكتورلار ھەرقانداق نۆل بولمىغان ۋېكتورلارغا تىك بولىدۇ دەپ بەلگىلەنگەن. **نۆلۈنچى** سان. تەرتىپى ياكى مىقدارى «0» بىلەن بەلگىلەنگەن: نۆلۈنچى گۇرۇپپا.

نۆلۈنچى گۇرۇپپا <خىم> گېلىي، نىئون، ئارگون، كىرىپتون، كسىتون ۋە رادون قاتارلىق ئېلېمېنتلار مېندېلىيېۋ دەۋرىي جەدۋىلىدە بىر گۇرۇپپىغا جايلىشىدۇ. ئۆتمۈشتە بۇ گۇرۇپپا ئېلېمېنتلارنىڭ ۋالىنتى 0 گە تەك دەپ تونۇلغانىدى، شۇڭا «نۆلۈنچى گۇرۇپپا» دەپ ئاتىلىدۇ.

نۆلۈك سۈپ. نۆلنى بىرلىك قىلغان، نۆلنى ئۆز ئىچىگە ئالغان.

نۆۋەت ئى (ئە) ① شەيئىلەرنىڭ ماكان ياكى زامانىدىكى ئورۇنلىشىشىنىڭ ئىلگىرى-كېيىنلىك تەرتىپى؛ ئۆچىرەت: كۈن چاشكا بولغاندا تاشۋاي بىلەن باراتمۇ قازىلار ئالدىدا نۆۋەت كۈتۈپ تۇرغان كىشىلەر ئارىسىدا پەيدا بولدى. * سۆز نۆۋىتى ئوقۇغۇچىلار ۋەكىلى مۇختارغا كەلگەندى. ② قېتىم: ئەرگە بىر نۆۋەت، يەرگە بىر نۆۋەت (ماقال). * — ھەي دادا، — دەپتۇ بايۋەچچە — ھەر نۆۋەت قىلىپ كەلگەن سودامنى ياراتمايسىز، ئەمدى ئالدىغان نەرسىنى ئۆزىڭىز ئېيتىڭ. ③ پەيت، پۇرسەت: ئۇ ئىشنى نۆۋىتى كەلگەندە كۆرەرمىز. **نۆۋىتى كەلگەندە** ۋاقتى كەلگەندە، پەيتى بولغاندا: نۆۋىتى كەلگەندە بىزمۇ

ئۆزىمىزنى بىر كۆرسىتىپ قويارىمىز. **نۆۋەتتە** رەۋ. ھازىر، ھازىرقى پەيتتە، ھازىرقى چاغدا: كۈزگى بۇغداي تېرىش — نۆۋەتتە جىددىي ئىش.

نۆۋەتتىكى سۈپ. ھازىرقى، كۆز ئالدىمىزدىكى: نۆۋەتتىكى مۇھىم ئىش ئىشلەپچىقىرىشنى چىڭ تۇتۇش.

نۆۋەتچى ① ئى. دىجورىنى: سىزمۇئاۋىن سېخ مۇدىرى تۇرۇقلۇق نېمىشقا سېختا نۆۋەتچى قالدۇرماي چىقىپ كېتىسىلەر. ② سۈپ. نۆۋەتچىلىك قىلىدىغان؛ نۆۋەت بىلەن ماڭىدىغان: نۆۋەتچى خادىم. نۆۋەتچى ئەسكەر. نۆۋەتچى ماشىنا. نۆۋەتچى ئايروپىلان. نۆۋەتچى پاراخوت.

نۆۋەتچى ئايروپىلان <قاتن> مۇقىم قاتناش لىنىيىسىگە ئىگە ھەمدە بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا ئۇچىدىغان ئايروپىلان.

نۆۋەتچى پاراخوت <قاتن> مۇقىم قاتناش لىنىيىسىگە ئىگە ھەمدە بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا يولغا چىقىدىغان پاراخوت.

نۆۋەتچى ماشىنا <قاتن> مۇقىم قاتناش لىنىيىسىگە ئىگە ھەمدە بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا يولغا چىقىدىغان ماشىنا. كۆپىنچە ئىدارە، ئورگانلارنىڭ ئاپتوبۇسلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

نۆۋەتچىلىك ئى. نۆۋەتتە تۇرۇش ئىشى: بۈگۈن ئۇنىڭ بالىسى نۆۋەتچىلىك قىلىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ، كەچتە ئۇنىڭ يېنىغا كىردىم.

نۆۋەتسىز رەۋ. نۆۋەت بويىچە ئەمەس، نۆۋەت كۈتمەي؛ ئۆچىرەتسىز: تەكشۈرۈپ بېكىتىش ئىشخانىسى ماشىنىسىنى نۆۋەتسىز رېمونت قىلىشنى قانداق ئورۇنلاشتۇرىدىكىن.

نۆۋەتلىشىپ سۇغىرىش < سۇ > بىر ئېرىق ياكى ئۆستەڭنىڭ سۈيىنى بىرنەچچە ئورۇننىڭ نۆۋەت بىلەن ئىشلىتىپ ئۆز ئېتىزلىرىنى سۇغىرىشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

نۆۋەتلىشىپ ئۆسكەن يوپۇرماق رېتى
< بوت > يوپۇرماق رېتىنىڭ بىر تۈرى. بۇنىڭدا ھەربىر بوغۇمدا پەقەت بىر تاللا يوپۇرماق ئۆسىدۇ. ئۇنىڭغا قوشنا بولغان ئىككى يوپۇرماق نىسپىي ھالدا ئىككى يېنىدا بولىدۇ. مەسىلەن: تېرەك، شاپتۇل قاتارلىقلارنىڭ يوپۇرماقلىرىغا ئوخشاش.

نۆۋەتلىشىپ ئۆسۈش < بوت > يوپۇرماقلارنىڭ غولنىڭ ھەربىر بوغۇمىدا بىر تالدىن ئۆسۈشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

نۆۋەتلىشىش ① « نۆۋەتلەشمەك » يېنىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < تىل > نۇتۇقتا بەزى تاۋۇشلارنىڭ ئۆزئارا ئالمىشىش ھادىسىسى. مەسىلەن، ئۇيغۇر تىلىدىكى « كەل » سۆزىگە يوقلۇق قوشۇمچىسى « مە » قوشۇلغاندا جانلىق تىلدا شۇ سۆزدىكى « ل » تاۋۇشى « م » غا نۆۋەتلەشمىدۇ؛ ئۇ تېخى كەمىدى.

نۆۋەتلىك سۈپ. مەلۇم نۆۋەتتە ئېلىپ بېرىلىدىغان؛ قېتىملىق؛ جانابلىرى بىرقانچە نۆۋەتلىك سۆھبەتلىرىدە بۇ مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويغان ئىدىلە.

نۆۋەر سۈپ (پ) ياش، يېتىلگەن؛ - ئۆتمۈشتە پايتەختتىكى ۋاقىتلىرىدا نۆۋەر يىگىت ئىدىلە، ئەمدى ئوتتۇرا ياشلىق كىشى بولۇپ قېلىپتلا! * ئويناك، ھەي قارا كۆز، نۆۋەر يىگىتلەر، بەختلىك ياشلىقنىڭ قەتئىنى چېقىپ.

نۆۋەتلەشتۈرمەك « نۆۋەتلەشمەك »

يېنىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئوتلاقتىن مۇۋاپىق پايدىلىنىپ، نۆۋەتلەشتۈرۈپ چارۋا بېقىشنى يولغا قويۇش لازىم.

نۆۋەتلەشتۈرۈپ « نۆۋەتلەشتۈرمەك »

يېنىلىنىڭ رەۋىشىدىشى: نۆۋەتلەشتۈرۈپ تېرىش.

نۆۋەتلەشتۈرۈپ تېرىش بىر ئېتىزغا بىرنەچچە خىل زىرائەتنى تەرتىپ بويىچە تېرىش. نۆۋەتلەشتۈرۈپ تېرىغاندا تۇپراقنىڭ ئۈنۈمدارلىقىنى ياخشىلاش بىلەن بىرگە تۇپراقتىكى مەلۇم خىل زىرائەتكە زىيانلىق بولغان كېسەل مىكروبلارنى تەدرىجىي يوقا قىلىپ بولىدۇ.

نۆۋەتلەشمە سۈپ. نۆۋەتلەشمىدىغان: نۆۋەت-

لەشمە قاتار.

نۆۋەتلەشمە قاتار < مان > ئەگەر قاتارنىڭ ھەرقايسى ئەزالىرى مۇسبەت، مەنپىي ئارىلىشىپ كەلسە، بۇنداق قاتار نۆۋەتلەشمە قاتار دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇنىڭ كۆرۈنۈشى $\alpha_1 - \alpha_2 + \alpha_3 - \alpha_4 + \dots$ لار بىردەك مۇسبەت سانلاردۇر.

نۆۋەتلەشمەك پ. نۆۋەت بويىچە بېجىرمەك،

نۆۋەت بىلەن قىلماق؛ بىز نۆۋەتلىشىپ ئىشلىدۇق. * نۆۋەتلىشىپ دەم ئالدۇق. بىر قىزغا نۆۋەتلىشىپ باسقۇنچىلىك قىلغان بۇ تۆت ئىيلاسقا ئۆلۈم جازاسى بەرسىمۇ ئېغىر كەتمەيدۇ.

نۆۋەتلىشىپ « نۆۋەتلەشمەك » يېنىلىنىڭ

رەۋىشىدىشى: نۆۋەتلىشىپ سۇغىرىش.

نۆۋەتلىشىپ باسقۇنچىلىق قىلىش جىنايىتى

< قا > بىر ئايالغا ئىككى ياكى ئۈچىدىن ئارتۇق ئەرنىڭ نۆۋەت بىلەن باسقۇنچىلىق قىلىش جىنايىتى.

نېپىز سۇغىرىش شالنى سۇغىرىش ئۇسۇللىرىدىن بىرى. بۇنىڭدا، ھەربىر قېتىملىق قويۇلغان سۇ قاتلىمىنىڭ قېلىنلىقى تەخمىنەن بىر سۇڭ ئەتراپىدا بولۇپ، سۇ تەبىئىي ھالدا سىڭىشكە ندىن كېيىن يەنە يېڭىدىن سۇغىرىلىدۇ.

نېپىز لىنزا <فوز> فوكۇس ئارىلىقىغا سېلىشتۇرغاندا مەركىزىي قىسمىنىڭ قېلىنلىقى ھېسابقا ئېلىنمىسىمۇ بولىدىغان لىنزا.

نېپىز لەشمەك « نېپىز لەشمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: يىلان تېرىسى تېپىلمىغان ئەھۋال ئاستىدا قوي، موزايغا ئوخشاش ھايۋانلارنىڭ تېرىسىنى قۇم قەغەز بىلەن ياخشى تازىلاپ نېپىزلىتىمىز.

نېپىز لەشتۈرمەك « نېپىز لەشمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى. نېپىز لەشمەك پ. نېپىز ھالەتكە كەلمەك، نېپىز لەشمەك.

نېپىز لەشمەك « نېپىز لەشمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

نېپىز لەشمەك پ. نېپىز، يۇپقا ھالەتكە كەلمەك: كىتاب كۆنراپ يىرتىلىپ نېپىزلاپ كېتىپتۇ.

نېتەي ئال. يېزى. قانداق قىلاي، نېمە چارە، نېمە ئامال: نېچۈن جاننى قۇتقۇزاي بۇ چۆلىستان ئىچىدە، نېتەي شۇنچە ئازغاشتىم، قالدى ئارمان ئىچىدە.

نېچۈك ئال. يېزى ① قانداق: سىلەر شۇنچىلىك غەيرەت قىلىپ داۋالىمىغان بولساڭلار قىزىمنىڭ ھالى نېچۈك بولار ئىدى! * - ئەي مەلىكەم! مەن يۇرتۇمدىن چىققىنىمغا يېرىم يىل بولۇپ قالدى، ئەزىز ئاتام، مېھرىبان ئانامنىڭ ھالى نېچۈك، بىر كۆرۈپ كەلسەم، - دەپتۇ يىگىت. ② نېمە ئۇچۇن: جانان ناز ئۇيۇدا يېتىپ

نې « ن » ھەرپىنىڭ نامى.

نېپتۇن ئى (ر.لات) <ناستر> قۇياش سىستېمىسىدىكى قۇياشقا يېقىن 8-پلانىتا. قۇياشنى ئومۇمىي ئايلىنىش دەۋرى 164.8 يىل. يورۇقلۇقى بىرقەدەر ئاجىز، ئاددىي كۆزدە كۆرۈنمەيدۇ. يۈزىدىكى تېپېپراتۇرىسى 200°C-، ئوراپ تۇرغان ھاۋا تەركىبى ئاساسەن ھىدروگېن ۋە مېتان (پاتقاق گازى)، ئىككى ھەمراھى بار.

نېپتۇن ئى (ر.لات) <خم> رادىئوئاكتىپلىق ئېلېمېنت. بەلگىسى Np (neptunium). نېپتون ئارقىلىق ئۇراننى بومباردىمان قىلىش ئارقىلىق ئېلىنىدۇ، كۈمۈش رەڭلىك، ئەڭ تۇراقلىق ئىزوتوپىنىڭ يېرىم يىمىرىلىش دەۋرى تەخمىنەن 220 مىليون يىل.

نېپىر ئى <فوز> ئېلېكتىر ئىلمىدە ئىككى توك كۈچىنىڭ ياكى ئېلېكتىر بېسىمىنىڭ نىسبىتىنى ئىپادىلەيدىغان بىرلىك. ئاكۇستىكىدا ئىككى ماددىي نۇقتا تېزلىكىنىڭ ياكى ئىككى ئاۋاز بېسىمىنىڭ نىسبىتىنى ئىپادىلەيدىغان بىرلىك. بۇ نام شوتلاندىيە ماتېماتىكا ئالىمى نېپىر [John Napier (1550-1617)] نى خاتىرىلەش يۈزىسىدىن بېرىلگەن.

نېپىر سۈپ ① قېلىن ئەمەس، يۇپقا: نېپىر كىتاب. نېپىز قەغەز. * ئانىسى ناننى نېپىز ياقىدۇ، بالىسى تويماي قوشلاپ يەيدۇ (ماقال). * ئۇنىڭ نېپىز لەۋلىرى قىستاپ كېلىۋاتقان كۈلكىدىن يۇمۇلۇپ پۇرۇشتى. ② كۆچمە. يۈزى تۆۋەن، تارتىنچاق: ۋۇي... قالىتىس نېپىز خېنىم ئىكەنغۇ بۇ! مۇنداق نېپىزلىك قىلسلا، بۇ يەردە بىر كۈنمۇ جان باقالمايدىلا جۇمۇ!

نېپىز دېتال <ماشىن> قېلىنلىق دەرىجىسى نىسبەتەن تۆۋەن، نېپىز رەك بولغان دېتاللار.

نېچۈك تولغاناس، ئاشقى كۈتۈپ تۇرسا ئېچىپ يۇرۇق روجەكلەرنى. ③ ھەرقانداق: ھەممە ئادەمگە سەن ياخشى قىلىق قىل، تىلغىنى خۇش، چىرايىڭنى ئىللىق قىل. نېچۈك سۆز بولسا سەن ياخشى ئىشتىكىن، قۇلاقىڭغا ھالقا قىلىپ بېكىتكىن.

نېچۈن ئال. نېمە ئۈچۈن، نېمە سەۋەبتىن، نېمىگە: نېچۈن تىلدا قولشاس گەپ؟ نېچۈن دىلنى ئېزەر ھەسرەت؟ * مەن نېچۈن چىكىمەن شۇنچىلا جاپا؟ ئەقلىڭ كاندىن گۆھەرلەر قېزىپ؟

نېرۋا (ر > لات) ① ئى < ئانات > باش ۋە ئارقا مېڭىدىن بارچە ئەزالارغا تارالغان ھەمدە ئۇلارنىڭ پائالىيىتىنى باشقۇرۇپ تۇرىدىغان ئىنچىكە تالاسىمان توقۇلما سىستېمىسى ۋە شۇ توقۇلمىلارنىڭ ھەربىرى: كۆرۈش نېرۋىلىرى. ھەرىكەت نېرۋىلىرى. نېرۋا سىستېمىسى. ② ئى < ئانات > ئورگانىزم پائالىيىتى ۋە ئىنسان ھەرىكەتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ۋە شۇنداق سىستېمىلار يىغىندىسى. ③ سۈپ. كۆچمە. ئاسان تېرىكىدىغان، ئاچچىقلىنىدىغان، تېرىككەك: نېرۋا ئادەم.

نېرۋا ئاجزىلىقى < تىب > نېرۋىنىڭ خىزمەت ئىقتىدارى بۇزۇلىدىغان بىر خىل كېسەللىك. كۆپىنچە ئالىي نېرۋا پائالىيىتى ئارتۇقچە جىددىيلىشىشتىن كېلىپ چىقىدۇ. ئۇنىڭ ئالامەتلىرى: باش ئاغرىش، قۇلاق غوڭغۇلداش، ئۇنتۇغاقلىق، ئۇيقۇسىزلىق، ئوڭاي ھايجانلىنىش ۋە ئوڭاي چارچاشلاردىن ئىبارەت.

نېرۋا ئاغرىش < تىب > نېرۋىلارنىڭ ئاغرىشى. ئەڭ كۆپ ئۇچرايدىغىنى ئۈچ ئاچا نېرۋا ئاغرىش. ئۇ قوۋۇرغا ئارىلىق نېرۋىسى ئاغرىش ۋە ئولتۇرغۇچى سۆڭەك نېرۋىسى

دەخلىگە ئۇچراش تۈپەيلىدىن كېلىپ چىقىدۇ. ئۇنىڭ ئالامەتلىرى يەرلىك ئورۇن ئاغرىش، ھەرىكەت قىلغاندا ياكى باسقاندا قاتتىق ئاغرىشلاردىن ئىبارەت. نېرۋا بولماق جىلىخور، تېرىككەك بولۇپ قالماق؛ ساراڭ بولۇپ قالماق: ئىشىك تولىقىدا نېرۋا بولۇپ قالىدىغان بولدۇم.

نېرۋا تالالىرى < ئانات > ئادەم ياكى ھايۋانلار تېنىدىكى غىدىقلىنىشلارنى يەتكۈزگۈچى تالاسىمان توقۇلمىلار.

نېرۋا تەلىماتى < فىزىئول > بىر پۈتۈن ئورگانىزمنىڭ ھەرقايسى قىسىملىرىنىڭ خىزمىتى پۈتۈنلەي نېرۋا سىستېمىسىنىڭ قوماندانلىقى ئاستىدا بولىدىغانلىقى، بەدەن قىسىملىرى خىزمىتىنىڭ ھەمكارلىقى ۋە ئۇلارنىڭ تاشقى مۇھىت بىلەن بولغان ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىرى نېرۋا سىستېمىسى، خۇسۇسەن مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسىنىڭ ئەڭ ئالىي قىسمى -- چوڭ مېڭە پوستلىقى تەرىپىدىن تەڭشەپ تۇرۇلىدىغانلىقى توغرىسىدىكى تەلىمات.

نېرۋا زىيادە سىزىمچانلىشىش < تىب > نېرۋا سىستېمىسىنىڭ سىزىم ئىقتىدارى ئادەتتىن تاشقىرى ئۆتكۈرلىشىپ كېتىش ئالامىتى. نېرۋىسى ئاجزىلىغان كېسەللەردە كۆپرەك بولىدۇ.

نېرۋا قىلماق جىلە قىلماق، تېرىكتۈرمەك: مۇنداق قىلساڭ ئۇنى نېرۋا قىلىپ قويسەن. **نېرۋا كانىلى** < زوئول > ئومۇرتقىلىق ھايۋانلار تۆرەلمىسىنىڭ نېرۋا سىستېمىسىنىڭ يېتىلىشىدىكى ئۆتكۈنچى قۇرۇلما، يەنى نېرۋا تاختىسىنىڭ ئىككى يېنىنىڭ مەركىزىي سىزىققا قاراپ تەدرىجىي يېقىنلىشىشىدىن شەكىللەنگەن نەيچىسىمان تۈزۈلمە.

نېرۋا كېسلى < تىب > نېرۋا سىستېمىسىنىڭ

توقۇلمىلىرىدا كېسەللىك ئۆزگىرىشلىرى يۈز بەرگەن ياكى نېرۋا فۇنكسىيىسى دەخلىگە ئۇچرىغاندىن كېلىپ چىقىدىغان كېسەللىكلەر. مەسىلەن، تۇتقاقلىق، نېرۋا ئاغرىش، مېڭىگە قان چۈشۈش ۋە مېڭە ئۆسۈمىسى قاتارلىقلار.

نېرۋا گورمونى < ئانات > نېرۋا پائالىيەتلىرىنى غىدىقلىغۇچى گورمونلار. **نېرۋا مەركىزى** < ئانات > مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسىنىڭ بەزى قىسىملىرى مەلۇم ئەزالارنىڭ فىزىئولوگىيىلىك فۇنكسىيىسىنى تەڭشەپ تۇرۇش رولىغا ئىگە بولىدۇ. ئەنە شۇ قىسىملار نېرۋا مەركىزى دەپ ئاتىلىدۇ. مەسىلەن، ئۇزۇنچاق مېڭىنىڭ نەپەسلىنىش پائالىيىتىنى باشقۇرىدىغان قىسمى نەپەسلىنىش مەركىزى؛ يۈرەك ھەرىكىتىنى باشقۇرىدىغان قىسمى يۈرەك سوقۇش مەركىزى دېيىلىدۇ. **نېرۋا ياللۇغى** < تىب > ئەتراپ نېرۋىلىرىنىڭ ياللۇغلىنىشى ياكى ئۆزگىرىش خاراكتېرلىق زىيانغا ئۇچرىشى. كۆپىنچە ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىك، يۇقۇملىنىش، زەخىملىنىش ۋە زەھەرلىنىش قاتارلىقلار سەۋەبىدىن كېلىپ چىقىدۇ.

نېرۋىسى بۇزۇلماق ئالچىپ، ئېلىشىپ قالماق؛ ئۇنىڭ نېرۋىسى بۇزۇلغان بولۇشى كېرەك. **نېرۋىسى جايىدا** ئەقلىدىن ئازمىغان، ئەس-ھوشىنى يوقاتمىغان، ئەقلى جايىدا؛ ئۇنىڭ ئىشتىھاسى ياخشى، نېرۋىسى جايىدا.

نېرۋانا ئى (سانس) < دىن > مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدىغان، ھېچقانداق بىر قۇدرەتكە بېقىنمايدىغان بىر خىل ھۆرىيەت دۇنياسى دېگەن مەنىدە. بۇددا؛ ئاڭ-سېزىمگە كىرىپ، ئەس-ھوشقا

ئېرىشكىلى بولىدۇ؛ كىشىلەر بىلىمسىزلىك-قاراڭغۇلۇقتىن قۇتۇلغاندا، دۇنيانىڭ ھەقىقىي خاراكتېرى ئېچىلىدۇ؛ ھاياتلىقتىن، تەكرارلىنىشتىن يەنى سانسارادىن ئازاد بولۇپ، نېرۋاناغا يەتكىلى بولىدۇ، دەپ تەرغىپ قىلىدۇ. **نېرۋىلىق** ① سۈپ. نېرۋىسى بار، نېرۋىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان؛ نېرۋىلىق قەۋەت. ② رەۋ. نېرۋا ئارقىلىق، نېرۋا بىلەن؛ نېرۋىلىق تەڭشەش. نېرۋىلىق ئوزۇقلىنىش. **نېرۋىلىق تەڭشەش** < فىزىئول > بەدەندىكى ئورگان ۋە توقۇلمىلار فونكسىيىسىنىڭ نېرۋىلار ئارقىلىق مەركىزىي نېرۋا سىستېمىسى تەرىپىدىن تەڭشەش. **نېرۋىلىق ئوزۇقلىنىش** < فىزىئول > نېرۋىنىڭ تەسىرىدە توقۇلمىلار ئوزۇقلىنىشىنىڭ تەڭشەش ۋە داۋاملىشىشى.

نېرى ① رەۋ. سۆزلەۋاتقان كىشىدىن ياكى سۆز بولۇۋاتقان ئورۇن-جايىدىن يىراق؛ ئۇ شۇ تاپتا ئۆزىدىن پەقەت بىر غېرىچلا نېرى ئولتۇرغان رەيھاننىڭ مۇرىلىرىنىڭ تىترەۋاتقانلىقىنى كۆردى. * ئون نەچچە قەدەم نېرىدا بىر ئاتلىق كۆرۈندى. ② ئى. قېلىپ قالغان قىسمى (III شەخس ئىگىلىك قوشۇمچىسى بىلەن كەلگەندە)؛ گەپ شۇ يەرگە كەلگەندە نېرىسىنى ئاڭلىغۇسى كەلمىدى.

نېرى بولماق نېرى تۇرماق، ئۆزىنى تارتماق؛ شۇنداق قىلىپ، كۈندۈزى بىر كۈن بولسۇ پەرھاتتىن نېرى بولدۇم. **نېرى تۇر، بېرى تۇر** دېمەك ئورۇنسىز بۇيرۇق بەرمەك، ئۆزى بىلگەنچە يېتەكچىلىك قىلماق؛ ئۇنداق نېرى تۇر، بېرى تۇر دەۋەرسە، كىم چىدايدۇ؟

نېرى-بېرى ① بىرەر ئىشنىڭ سەۋەبى،

تېگى-تەكتى، ئالدى-كەينى: ئايالىم بايقى گەپلەرنى ئاڭلاپ تۇرغان بولسا كېرەك، نېرى-بېرىسى بىلەن كارى بولماي ماقۇل بولدى. * مەن ئىشنىڭ نېرى-بېرىسىنى بىلىمىم. ② ئوشۇق-تۆشۈك، ئېگىز-پەس گەپ: ئۇ بىرنەچچە قېتىم مۇشۇ ھەقتە ئادىل بىلەن نېرى-بېرى دېيىشىپ قالدى. * يىگىتتۇ نېرى-بېرى دېمە يلا قوينى يېتىلەپ مېڭىپ كەتتى. ③ مۇنداقلا، بىرقۇر، ئادەتتىكىچە: نۇردۇن ھاكىم ئۇلار بىلەن نېرى-بېرى سالاملىشىپلا ئۆزى ئۈچۈن تەييارلانغان ئورۇنغا ئولتۇردى. * ئۇ بۇدۇر چاچلىرىنى نېرى-بېرى تۈزەشتۈرۈپ چىقىپ كەتتى. ④ ئۇ يەردىن-بۇ يەردىن، تاغدىن-باغدىن: بىركۈنى پانتىقىغا بارسام يالغۇز ئىكەنەن، نېرى-بېرى پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق. ⑤ ئالدىراپ-تېنەپ، ھاپىلا-شاپىلا، چالا-بۇلا: ئالماس ئۈنىڭسىزمۇ ئالدىراپ تۇراتتى، داستىخاننى نېرى-بېرى يىغىشتۇردى-دە، ئۆيىدىن چىقىپ كەتتى. * ئۇ نېرى-بېرى كىيىنىپ ئىشىكىنى ئاچتى. * ئۇ ئېشىنى نېرى-بېرى يەپلا تاشقىرىغا چىقىپ كەتتى. ⑥ ئارتۇقچە، ئوشۇق-تۆشۈك: - ئاكا، سىز ھازىر خېلى ياخشى تۇرۇۋاتسىز، نېرى-بېرى ئىشنى يادىڭىزغا كەلتۈرمەڭ.

نېرى-بېرى بولماق ئۇ ياق-بۇ ياق بولماق: بىرەر يېرىم سائەتنىڭ نېرى-بېرى بولۇپ كەتكىگە جاھان ئۆرۈلۈپ كېتەمدۇ؟ **نېرى-بېرى دېيىشىپ قالماق** سەن-پەن دېيىشىپ قالماق: تۈنۈگۈن ئۇنىڭ بىلەن نېرى-بېرى دېيىشىپ قالدۇق.

نېرى-بېرىسىغا قارىماي ئالدى-كەينىنى ئويلىماي، قانداق بولۇشى بىلەن ھېسابلاشماي: سېنى نېرى-بېرىسىغا قارىماي تۆمۈرچىخانغا ئېلىپ چىقىپ كەسپى ئىشقا

سالىمىم. **نېرى-بېرىسىنى سورىماق** بىرەر ئىشنىڭ ئالدى-كەينىنى، سەۋەبىنى سورۇشتۇرمەك: بالا ئوغرىلىغان نەرسىسىنى ئانىسىغا ئەكىلىپ بېرىپتۇ. ئانا نېرى-بېرىسىنى سورىماي ئېلىۋېرىپتۇ. **نېرى-بېرى قىلماق** بىر تەرەپ قىلماق: بۇ ئايال، ھەرقانداق ئىشنى ئۆز ئالدىغا تەكشۈرۈپ، ئۆزىلا بېكىتىپ، نېرى-بېرى قىلىۋېتىدىغان ئەلپازدا سۆزلىمەكتە ئىدى. **نېرى-بېرى گەپ ئوشۇق-تۆشۈك**، ئۇزۇن قىسقا گەپ.

نېرىقى سۈپ نېرىدىكى، نېرى تەرەپتىكى؛ ئۇ تەرەپتىكى، ئۇ ياقتىكى: ئۇزۇن كەتكەن سالا ئېتىزنىڭ نېرىقى بۇرچىكىدە يالغۇز ئىشلەۋاتقان بىر قىزدىن باشقا بىرەر كىشىمۇ كۆرۈنمەيتتى.

نېرىقى دۇنياغا سەپەر قىلماق باقىي ئالەمگە سەپەر قىلماق، ئۆلمەك.

نېرىن ئى. قىسقا كېسىلگەن ئۈگرىنى شورپىدا پىشۇرغاندىن كېيىن، ئۇششاق توغرىغان گۆش ياكى قېزا ۋە پىياز ئارىلاشتۇرۇلۇپ تاييارلىنىدىغان تاماق. **نېرىن چۆپ** ← **نېرىن**.

نېرىنچى ئى. نېرىن ئېتىدىغان ئاشپەز: نېرىنچى بىر چىنە نېرىنى مېھماننىڭ ئالدىغا قويدى.

نېزىقماق سۈپ. بەك نېزىقايدىغان: نېزىقماق ئادەم.

نېزىقماق پ. بىرەر ئىشقا نارازى ئىكەنلىكىنى قېيىداش ياكى نارازى بولۇش بىلەن ئىپادىلىمەك: قىز يىگىتنى كۆرۈپلا نېزىقاپ، بۇ نېمىدى، نى-نى يىگىتلەرنى كۆرگەنمەن دەپ ئويلاپتۇ. * كىچىكئاخۇننىڭ خىيالىچان ئەپتىنى كۆرگەن گۈلنارخان سەل نېزىقاپ: - يەنە نېمىگە خۇيىڭىز تۇتتى، - دېدى.

ئەمگىكىدىن كەلگەن نېسۋىسىنى كۆرۈشتىن باشقا ھېچ نەرسىنى تەمە قىلمايدۇ. * ھەركىمگە ئۆز نېسۋىسىنى بۆلۈپ بېرىپلا بولدى قىلىش كېرەك.

نېفىلېن نى (ر > گرېك) < گېئول > بىر خىل مېنېرال. خىمىيىلىك تەركىبى $Na_3K(AlSiO_4)_4$. ئالتە ياقلىق كرىستال سىستېمىسىغا كىرىدۇ. كرىستاللىرى قىسقا تۈۋرۈكسىمان، قۇراشمىسى كۆپىنچە دانىچە ياكى سېپتا كالىكسىمان بولىدۇ. رەڭسىز ياكى ئاق، بەزىدە ئاچ سېرىق، ئاچ قوڭۇر بولىدۇ. ئەينەك پارقراقلىقىغا ئىگە. سۇنۇق يۈزى ماي پارقراقلىقىغا ئىگە. ئۇلاردىن رەڭگى ئاچ، تۇتۇق، ماي پارقراقلىقى كۆرۈنەرلىك بولغانلىرى ئەلېئولت دېيىلىدۇ. قاتتىقلىقى 5 - 6، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 2.6.

نېفىت نى (پ) < گېئول > سۇيۇق مېنېرال، يەنى ھەر خىل ھىدروكاربون بىرىكمىلىرىنىڭ ئارىلاشمىسى. ياندىۇ، ئادەتتە قوڭۇر رەڭلىك، تۇتۇق يېشىل رەڭلىك ياكى قارا رەڭلىك بولىدۇ، تاش قاتلىمىدىكى بوشلۇقلارغا سىڭگەن بولىدۇ، دىستېللەش ئۇسۇلىدىن پايدىلىنىپ ئۇنىڭدىن بېنزىن، كىرسىن، سالياركا، سىلىقاتقۇچى ماي، موم ۋە ئاسفالت (قارماي) قاتارلىقلار ئاجرىتىپ ئېلىنىدۇ.

نېفىت پەيدا بولۇش تەلىماتى < گېئول > نېفىتنىڭ پەيدا بولۇشى ھەققىدىكى تەلىمات. نېفىتنى شەكىللەندۈرگەن باشلانغۇچ ماددىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، ئورگانىك ئەمەس نېفىتنىڭ پەيدا بولۇش تەلىماتى ۋە ئورگانىك نېفىتنىڭ پەيدا بولۇش تەلىماتى دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ. ئالدىنقىسىدا ئورگانىك ئەمەس كۆمۈر

نېسى (ئە) ① نى. پۇلى نەق بەرمەي كېيىن تۆلەش شەرتى بىلەن بولىدىغان بىر خىل سودا ئۇسۇلى: نېسىگە ئالماق. نېسىگە ساتماق. * مەن بۇ كالنى ناھايىتى ئەرزان ھەم نېسى بەرمەكچى بولدۇم. * بىر كۈنى ئۇ نېسىلرنى يىغىش ئۈچۈن، غەربكە سەپەر قىلىپتۇ. ② سۈپ. پۇلى دەرھال، نەق بېرىلمەيدىغان: نېسى سودا. نېسى مال. * نېسى يېمەك گۆشىنى، يېرىپ چىقىدۇ تۇشىنى (ماقال). * نېسى سودا دېگەننى ئەسلىدە قىلمايدىغان نېمە. **نېسىدىن تەلپىم يوق** نېسى قىلمايمەن، نەق ساتمەن: ئەزەلدىن نېسىدىن تەلپىم يوق، 30 تەڭگىنى بىر-بىردىن ساناپ ئالمەن. **نېسى قىلماق** نېسىگە بەرمەك ياكى ساتماق: - بىر مىنۇتقىمۇ بولمايدۇ، - دېدى ئەكەبەر كەسكىن ھالدا، - نىز دۈبەلەرگە ۋە شەخسلەرگە قانچىلىك نېسى قىلىدىڭىز، بۈگۈن كەچكچە بۇ ساننى ماڭا بېرىڭ.

نېسىپ نى (ئە) تەقدىر تەرىپىدىن كىشىگە بۇيرۇلغان ھەسسە، ئۇلۇش؛ مۇمكىنچىلىك: - مەندە ئۇزۇندىن بۇيان بىر كۆرۈشسەم دەيدىغان ئارزۇ بار ئىدى، مانا بۈگۈن نېسىپ بولۇپتۇ.

نېسىپ بولماق مۇمكىن بولماق، مۇيەسسەر بولماق: - تېخى ئۆيلەنگىنىم يوق. نېسىپ بولسا، ئۇيغۇرلارغا كۈيىتوغۇل بولماقچىمەن، - دېدى ھەيدەر ئەپەندى.

نېسىپ قىلماق مۇيەسسەر قىلماق، بۇيرۇماق: - ھە، سەنمۇ بار ئىكەن سەن ئاداش، خۇدا بىزنىمۇ كۆرۈشۈشكە نېسىپ قىلىدىكەن، - دېدىم.

نېسىۋە نى (ئە) كىشىنىڭ تەقدىرى بويىچە بەھرىمەن بولۇشقا تېگىشلىك ھەسسەسى، ئۇلۇشى، رىزقى: دېھقان ئۆزىنىڭ ھالال

بىلەن ھىدروگېن خىمىيىلىك رېئاكسىيىلىشىپ شەكىللىنىدۇ دەپ قارىلىدۇ؛ كېيىنكىدە بولسا نېفىت ئورگانىزمىلار ئۆلگەندىن كېيىن پارچىلىنىش نەتىجىسىدە شەكىللىنىدۇ دەپ قارىلىدۇ. كېيىنكى تەلىماتنى كۆپچىلىك كىشىلەر قوبۇل قىلىدۇ.

نېفىت تەركىبلەر < گېئول > نېفىتتىكى ئوخشاش بولمىغان تەركىبلەرنىڭ ئوخشىمىغان ئېرىتكۈچتە ئېرىشىنىڭ قىيىن-ئاسانلىقىغا ئاساسەن تۈرگە ئايرىلىشى. ئۇنى ماي ماددىسى، يېلىملىق بېنزول ماددىسى، ئاسفالت ماددىسى دەپ ئايرىشقا بولىدۇ.

نېفىت ساقلىغۇچى قۇرۇلما < گېئول > نېفىت توپلىنىدىغان گېئولوگىيىلىك قۇرۇلما. بۇ ئاتالغۇ تۈزۈلمە تەسىرى بىلەن ئالاقىدار بولغان نېفىت توپلىنىدىغان قورشالمىلار، مەسىلەن، دۈم پۈرمىلىك تۈزۈلمە، تۆپىلىك، تۇز ئېدىرلىرى، ئۈزۈك قاتلام قورشالمىسى قاتارلىقلاردا قوللىنىلىشى بىلەنلا چەكلىنىدۇ.

نېفىت قاتلىمى < گېئول > يەر پوستىدىكى نېفىت بار قاتلام.

نېفىت قاتلىمى سۈيى < گېئول > نېفىت بار قاتلامدا ساقلىنىغان يەر ئاستى سۈيى. ئۇ نېفىت قاتلىمىدىكى ئورنىغا ئاساسەن سىرتىدىكى سۇ ۋە تېگىدىكى سۇ دېگەنلەرگە ئايرىلىدۇ.

نېفىت قۇدۇقى < گېئول > نېفىت ۋە تەبىئىي گازلارنى چارلاش ياكى ئۆزلەشتۈرۈش ئۈچۈن، بەلگىلىك قۇدۇق ئورۇنلاشتۇرۇش سىستېمىسى بويىچە قېزىلغان قۇدۇق.

نېفىت كان گېئولوگىيىسى < گېئول > نېفىتلىكنى چارلاش ۋە ئۆزلەشتۈرۈش باسقۇچىدا ئېلىپ بېرىلىدىغان بىر قاتار

نېفىتلىك گېئولوگىيە تەتقىقاتى. **نېفىت كۈلى < گېئول > نېفىتنىڭ كۆپىگەندىن كېيىنكى كۈلى.** ئۇنىڭ مىقدارى ئوخشاش ئەمەس. مېكسىكا، جەنۇبىي ئامېرىكا ۋە ئوتتۇرا شەرق تەبىئىي نېفىتنىڭ كۈلى تەركىبى مىقدارى % 0.003 - % 0.78. ھازىرغا قەدەر نېفىت كۈلى تەركىبىدىن بايقالغان ئېلېمېنت 30 خىلدىن ئاشىدۇ. **نېفىت گازى < گېئول > قېزىۋېلىنغان نېفىت ياكى نېفىت ئايرىش زاۋۇتلىرىدا نېفىتنى پىششىقلاپ ئىشلەش جەريانىدا پەيدا بولىدىغان گازلار.** مۇھىم تەركىبى ھىدروكاربون بىرىكمىلىرى بىلەن ھىدروگېن. ئادەتتە ئۇ خىمىيە سانائىتىنىڭ خام ئەشياسى ۋە يېقىلغۇ قىلىنىدۇ.

نېفىت گېئولوگىيىسى < گېئول > ئىقتىسادىي گېئولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى، يەنى يەر پوستىدىكى نېفىت ۋە تەبىئىي گازنىڭ ھاسىل بولۇش، تارقىلىش قانۇنىيىتىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن. ئۇ گېئولوگىيە نەزەرىيىسىنى ئاساس قىلىپ، چۆكۈندۈشۈناسلىق، تۈزۈلمە گېئولوگىيىسى ۋە نېفىت ئورگانىك گېئوخىمىيىسى قاتارلىق پەنلەرنىڭ نەتىجىلىرىدىن پايدىلىنىپ، نېفىت ۋە تەبىئىي گازنىڭ ھاسىل بولۇش، يۆتكىلىش، يىغىلىش ۋە ساقلىنىش شارائىتلىرىنى تەتقىق قىلىدۇ.

نېفىتلىك ① سۈپ. تەركىبىدە نېفىت بار، نېفىتكە ئىگە: نېفىتلىك قۇم. ② ئى < گېئول > نېفىت ئېلىشقا بولىدىغان كەڭ مەيدانلىق نېفىت قاتلىمى تارالغان بەلباغ: نېفىتلىك سۈيى.

نېفىتلىك سۈيى < گېئول > نېفىت، گاز ئۇۋىسىدىكى سۇ.

نېفىتلىك قۇم < گېئول > تەركىبىدە تەبىئىي

نېفىت ياكى ئارىلاشما ھىدرو كاربونلار بولغان ھەرقانداق كاۋاك ھالەتتىكى يەر قاتلىمى، بولۇپمۇ قۇم جىنس، شېغىل جىنس ۋە بوش قۇم قاتلىمى. نېفىتلىك قۇم ئادەتتە تۇتۇق قوڭۇردىن قارىغىچە بولۇپ، قولغا يۇقىدۇ. كۆپىنچە كۈچلۈك نېفىت سېزىمىنى بېرىدۇ. يېڭى بۇرغىلىنىپ چىققان نېفىتلىك قۇمدىن نېفىت كۆپۈكى ياكى نېفىتكە چىلىنىش قاتارلىق ھادىسىلەرنى كۆرۈشكە بولىدۇ.

نېفىتلىك گازى <گېئول> نېفىتلىكتىن چىقىدىغان ھىدرو كاربون بىرىكمە گازى. ئاساسەن گاز ھالەتتىكى ئالكانلاردىن تەركىب تاپقان بولۇپ، مېتاننى ئاساس قىلىدۇ. تەركىبىدە ئاز مىقداردا ئېتان، پروپان، بوتان قاتارلىق ئېغىر ھىدرو كاربون گازلىرى بولىدۇ.

نېكروزى ئى (د>گرېك) <تې> ئادەتتە ئايرىم ھۈجەيرە، بىر قىسىم ھۈجەيرىلەرنىڭ ياكى كىچىك بىر پارچە توقۇلمىنىڭ ئۆلۈشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

نېكروزلانماق پ. ئۆلمەك، كېرەكتىن چىققاق (ھۈجەيرە ياكى توقۇلمىلار ھەققىدە).

نېگاتىپ ئى (د>لات) ① ئاق ئورنىغا قارا، قارا ئورنىغا ئاق بولۇپ چۈشكەن فوتو تەسۋىر ۋە شۇنداق تەسۋىر چۈشۈرۈلگەن پلاستىنكا ياكى پىليونكا. ② تېخى ئىشلىتىلمىگەن فوتو سۈرەت لېنتىسى.

نېگىز ئى (د>ئىپان) <ئىرق> ← نېگىزلار.

نېگىز-ئاۋسترالىيە ئىرقى <ئىرق> دۇنيادىكى ئۈچ چوڭ ئىرقنىڭ بىرى. بۇ ئىرقتىكىلەرنىڭ تېرىسى قارا، كالىپۇكى توم، بۇرنى كەڭ ھەم ياپىلاق، چېچى بۇدۇر كېلىدۇ. ئۇلار ئاساسەن ئافرىقا، ئاۋسترالىيە ھەم جەنۇبىي سۇبىتروپىك

بەلباغ رايونلىرىغا تارقالغان.

نېگىزلار ئى <ئىرق> ئافرىقىنىڭ تۈپ ئاھالىسىنى تەشكىل قىلغۇچى قارا تەنلىك خەلق؛ ھەبەش.

نېگىز ئى ① بىنانىڭ ئۈستۈنكى قەۋەتلىرىنى كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان ئاستىنكى قىسمى، ھۈلى: بىنانىڭ نېگىزى پۈتتى، ئەندى ئۈستىگە ئىشلىسە كلا بولدى. ② بىرەر نەرسىنى جۈملىدىن سۆز، پىكىر قاتارلىقلارنى تەشكىل قىلغۇچى ئەڭ مۇھىم ئامىل، ئاساس؛ تۈپ يىلتىز، ماھىيەت: — مەسىلىنى چۈشىنىش ئۈچۈن نېگىزدىن مۇھاكىمە قىلىش لازىم. * پىكىرنىڭ نېگىزى شۇمۇ، — دېدى ھېكىم كەسكىن ھالدا.

نېگىزلىك سۈپ. ھەل قىلغۇچ رول ئوينايدىغان، تۈپ، ئاساسلىق: نېگىزلىك زىددىيەت. **نېلۇپەر** ئى (پ) <بوت> نىلۇپەر ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. تېپىز سۇلاردا ئۆسىدۇ، يەر ئاستى غولى يوغان ھەم ئۇزۇن، بوغۇمى بار، يوپۇرمىقى دۈڭلەك، گۈلى چوڭ، سۇس قىزىل ياكى ئاق رەڭلىك، خۇش بۇي پۇرىقى بار، يەر ئاستى غولىنى ۋە ئۇرۇقنى يېيىشكە بولىدۇ.

نېلۇپەر يەر ئاستى غولى <بوت> نېلۇپەر گۈلىنىڭ يەر ئاستى غولى. ئۇزۇن، توم بوغۇملىرى بار، ئاق رەڭلىك، ئوتتۇرىسىدا نۇرغۇنلىغان نەيسىمان تۆشۈكچىلىرى بولىدۇ، ئوشۇتۇلغاندىن كېيىن يېپىچىلىرىنى يېيىشكە بولىدۇ.

نېمانچە رەۋ (نېمە+نانچە) نېمىشقا شۇنچە؛ نېمىدېگەن: — نېمانچە بەگباش بالا بۇ، — دېدى ئۇ سەل خاپا بولغاندەك قىلىپ. * نېمانچە ئالدىرايدىغانسەن بالام، بىرەر

ئاتتىن يىقىلىپ بىرنەرسە بولۇپ قالدىمۇ — نېمە دەپ دەرھال ئات بىلەن ئۇنى ئىزلەپ يولغا چىقتىم.

نېمە بولدى نېمە ھادىسىگە يولۇقتۇڭ، قانداق ئىش يۈز بەردى: — ھوي ئاق باغلىۋاپسىز، نېمە بولدى؟ — دەپ سورىدى ئۇ.

نېمە دەيسەن قانداق قىلماقچى؟: — ھە نېمە دەيسەن، — دېدى ئۇ كۆكەملىك بىلەن.

نېمە دېگۈلۈك بىرنېمە دېمەك تەس، بىرنېمە دېگىلى بولمايدۇ؛ نېمە چارە، نېمە ئامال: بولار ئىش بولدى، ئەمدى نېمە دېگۈلۈك.

نېمە قىلاي ① قانداق قىلىپ بەرسەم بولىدۇ، قانداق قىلاي: ئەمدى بۇندىن باشقا نېمە قىلاي ساڭا. ② كېرەك ئەمەس، ھاجەتسىز، لازىمى يوق: — بۇ نەرسىدىن ئازراق ئېلىۋېلىڭ، — نېمە قىلاي ئۆيدە كۆپ ئۇ.

نېمە قىلىپ نېمىدەپ، نېمە ئۈچۈن، نېمە سەۋەبتىن: نېمە قىلىپ ئۇنىڭ كەينىگە كىرگەندىمەن.

نېمە كارىم نېمە ئىشىم، چاتقىم نېمە: ئۇنىڭ بىلەن نېمە كارىم، ئۆزۈمنى بىلسەم بولدى.

نېمە گەپ نېمە ئىش، نېمە ۋەقە: — نېمە گەپ بۇ، — دېدى ئۇ سەل ئاچچىقلىنىپ. نېمە ئۈچۈن نېمە سەۋەبتىن، نېمىشقا: ئۇ ئەسلىدە ياخشى ئوقۇغۇچى ئىدى، نېمە ئۈچۈن يېقىندىن بېرى مۇشۇنداق بولۇپ قالدى؟ نېمە ئۈچۈندۇر نېمە ئىشكىن تاڭ، نېمە سەۋەبتىنكىن: ئۇ نېمە ئۈچۈندۇر بۇ ئايالغا ئىچ ئاغرىتىپ قالدى.

نېمە ئۈچۈنكى نېمە سەۋەبتىنكى، نېمە

سائەت ئۇخلاپ ئاندىن ماڭساڭمۇ بولاتتى. نېمانداق رەۋ (نېمە+ئانداق) نېمىشقا ئانداق، نېمانچە: — نېمانداق تۈگىمەيدىغان سەيسە بۇ، مەن سەيسىدىن ھازىرلا كەلدىمغۇ، — دېدى ھارۋىكەش.

نېمە ① ئال. مەلۇم شەيئى، ۋەقە-ھادىسە قاتارلىقلار ھەققىدىكى سوراقنى بىلدۈرىدۇ: نېمە گەپ؟ نېمە ئىش؟ * نېمىشدا يوق پۇرچاق پوقۇمدا نېمە قىلار (ماقال). ② ئال. بەلگە، سۈپەت، خۇسۇسىيەت ۋە ھالەت قاتارلىقلار ھەققىدىكى جۈملىلەردە «قانداق؟» دېگەن سوراق مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: بۇ نېمە كىتاب؟ * مەن نېمە گۇناھ قىلدىم؟ ③ ئى. سوئال جۈملە تەركىبىدە قانداق ئۇرۇق-تۇغقانلىق مۇناسىۋەتتە ئىكەنلىكىنى سوراش مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: بۇ كىشى سىزنىڭ نېمىڭىز؟ ④ ئى. سوئال جۈملىنىڭ بېشىدا كېلىپ سوئالنى تەكىتلەيدۇ: — نېمە؟ سىز ئوقۇماقچىمۇ؟ * نېمە؟ تاشۋاي-كىتىمەن دەمدۇ؟ ⑤ ئال. رىتورىك سوئاللىق جۈملىدە ئىنكار مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: ئۆز ئەھلىلىرى تۇرغان يەردە ساڭا نېمە قويۇپتۇ؟ ⑥ ئال. ئىسىمنىڭ 3-شەخس تەۋەلىك قوشۇمچىسى «سى» بىلەن تۈرلىنىپ، جۈملىدە ئىسىم رولىدا كېلىپ ھەيرانلىقنى بىلدۈرىدۇ: ئەجەب ئىش-ھە، كېلىدىغىنىمنى بىلىپ تۇرۇپ توپغا كەتكىنى نېمىسى؟ ⑦ ئال. بەزى جۈملىلەردە ئىسىمغا ئالمىشىپ كېلىپ، كەستىتىش مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: بۈگۈن ۋاڭ دۇسا دېگەن بۇ نېمە، بىزنىڭ ئارقىمىزغا كىرىۋالدى. ⑧ يۈك. «مۇ» يۈكلىمىسى ئۇلىنىپ كەلگەن سۆزلەردىن كېيىن كېلىپ، شۇ جۈملىدە ئاڭلىنىلغان گۇماننى، قىياسنى كۈچەيتىدۇ: مەن پەرىدەنى

ئۈچۈندۇر: نېمە ئۈچۈنكى ئۇلار ئىككىنچىلەپ بىز تەزەپكە ئۆتمىدى.

نېمىسىنى دەيسەن دېگۈچىلىكى يوق، ئېيتقۇچىلىكى يوق، تىلغا ئالغۇسىز: ۋاي-ۋۇي، نېمىسىنى دەيسەن، يەنىلا شۇ كونا گەپ. نېمىسىنى ئېيتسەن ← نېمىسىنى دەيسەن.

نېمەت ئى (ئە) ① يېمەك-ئىچمەك، ئوزۇق-تۈلۈك: ناماز دېگەر ۋاقتىدا، نۆگچىنىڭ ئۆيىگە بىر ھارۋىدا ئاشلىق، قوي، توخۇ، قوغۇن، تاۋۇز، ئۈزۈم قاتارلىق نېمەتلەر كەلدى. ② ياخشى ئىش، ياخشىلىق: - نېمە تىرىگە كۆپتىن كۆپ رەھمەت، - دېدىم مېنىڭقا تەمىشلىپ.

نېمە تىلىك سۈپ. نېمىتى بار، نېمە تەكە تولغان: نېمە تىلىك داستىخان.

نېمىدەپ ئال (نېمەدەپ) ① نېمە سەۋەبتىن، نېمە ئۈچۈن، نېمىگە ئاساسەن، قانداق مەقسەت بىلەن: بۇ كىتابنى نېمىدەپ ساڭا بەرگۈدەكمەن؟ * بۇ يەرگە نېمىدەپ كەلدىڭ؟ ② قانداق سۆزلەر بىلەن، قانداق سۆزلەرنى قىلىپ: مەن ئۇنىڭغا نېمىدەپ جاۋاب بېرىشىمنى بىلمەي تۇرۇپلا قالدىم. * - بىز نېمىدەپ ۋەدىلەشكەن، ئېسىڭدىن چىقىنمۇ؟ دېدىم مەن ئۇنىڭغا.

نېمىدۇر ئال. نېمىلىكىنى ئېيتىپ بەرگىلى بولمايدىغان، نامەلۇم: گۈلشاتنىڭ نېمىدۇر بىرنەرسىنى بىللە ئېلىپ كەتكەندى.

نېمىدېگەن دەۋ (نېمەدەگەن) سۈپەت ياكى پېتىللارنىڭ ئالدىدا ئۈندەشلىك كۈچەيتمە رولىدا كېلىپ «ئاجايىپ، نېمانداق، نەقەدەر» دېگەن مەنىلەرنى ئاڭلىتىدۇ: سىز نېمىدېگەن بەختلىك ئادەم-ھە! * ئۇ ھازىر نېمىدېگەن ئۆزگىرىپ كەتكەن-ھە!؟

نېمىسى ئى <ئىرق> مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى. نېمىسى قىلى <تىل> نېمىسلارنىڭ تىلى، شۇنىڭدەك غەرب دۇنياسىنىڭ ئاساسلىق مەدەنىيەت تىلى. ھىندى-ياۋروپا تىللىرى سىستېمىسىنىڭ گېرمان تىللىرى تۈركۈمىگە كىرىدۇ. تەخمىنەن 100 مىليون كىشى مۇشۇ تىلدا سۆزلىشىدۇ. ئۇ گېرمانىيە ۋە ئاۋستىرىيەنىڭ دۆلەت تىلى، شۇنىڭدەك شىۋېتسارىيەنىڭ ھۆكۈمەت تىللىرىنىڭ بىرىدۇر. ئۇ يەنە فرانسىيەنىڭ شەرقىي قىسمىدىكى ئېلزاس-لوررېن رايونى، ئىتالىيەنىڭ شىمالىدىكى يۇقىرى ئادىجى رايونى، بېلگىيەنىڭ شەرقىي قىسمى، لېۋكسېمبۇرگ ۋە لىختېنشتېين كىنەزلىكىدىمۇ قوللىنىلىدۇ. ئامېرىكا ۋە سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئايرىم-ئايرىم ھالدا 6 مىليون ۋە 1 مىليون 500 مىڭ كىشى مۇشۇ تىلدا سۆزلىشىدۇ؛ كانادا، ئارگېنتىنا، برازىلىيە ۋە چىلىلاردىمۇ خېلى كۆپ ساندىكى كۆچمەنلەر نېمىس تىلىدا سۆزلىشىدۇ.

نېمىس كلاسسىك پەلسەپىسى <پەلس> 18-ئەسىرنىڭ ئاخىرىدىن 19-ئەسىرنىڭ ئالدىنقى يېرىمىغىچە گېرمانىيە داۋام قىلغان بۇرژۇئا پەلسەپىسى. ئۇنىڭ ئاساسچىسى كانت، ئۇنى كامالەتكە يەتكۈزگۈچى گېگېل، ئۇنىڭ ئاخىرقى نامايەندىسى فېيېرباخ. ئۇ كانت، فېشت، شىللىنك ۋە گېگېللارنىڭ ئىدىئالىستىك پەلسەپىسىنى ۋە فېيېرباخنىڭ ماتېرىيالىستىك پەلسەپىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

نېمىس ئىدىئولوگىيىسى <پەلس> ھاركس بىلەن ئېنگېلسنىڭ دەسلەپكى مەزگىللەردىكى پەلسەپە ئەسەرلىرىدىن بىرى. ئۇنىڭدا ياش گېگېلچىلارنىڭ ئىدىئالىزمى ۋە

فېيېرباخنىڭ ماتېرىيالزىمىنىڭ چەكلىمىلىكى تەنقىد قىلىنغان. بۇ ئەسەردە، ماركس بىلەن ئېنگىلس ئۆزلىرىنىڭ ئاساسىي جەھەتتىن شەكىللەنگەن دۇنيا قارىشىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ئۆزلىرىنىڭ ماتېرىياللىق تارىخىي قارىشىنى تۇنجى قېتىم تەپسىلىي بايان قىلغان.

نېمىسچە ① سۈپ. گېرمانىيىگە، نېمىس خەلقىگە، ئۇنىڭ تىل-يېزىقى، ئەدەبىياتى ۋە مەدەنىيىتىگە ئائىت: نېمىسچە يېزىق، نېمىسچە ئادەت. ② ئى. نېمىس تىلى: ئۇ نېمىسچىنى سۈدەك سۆزلەيدۇ. ③ زەۋ. نېمىس تىلىنى ئىشلىتىپ، نېمىس تىلى بىلەن: ئۇلار نېمىسچە ئەھۋال سوراشتى.

نېمىسلار ئى <ئىرق> نېمىس مىللىتى، نېمىس خەلقى. ئۇلار گېرمانىيىنىڭ تۈپ ئاھالىسىنى تەشكىل قىلغۇچى خەلق بولۇپ، يەنە بىر قىسمى ئامېرىكا، ياۋروپا، ئوكيانىيە، ئافرىقا ۋە ئاسىيادىكى بىر قىسىم دۆلەت ۋە رايونلارغا ئولتۇراقلاشقان.

نېمىشقا ئال (نېمىش+قا) نېمە ئۈچۈن؟ نېمە سەۋەبتىن؟ ئۇ بۇ يەرگە نېمىشقا كېلىپتۇ؟ * - شەھەرگە نېمىشقا كىردىڭ؟

نېمىشقا دېسەڭ نېمە ئۈچۈنلىكىنى، سەۋەبىنى بىلمە كىچى بولساڭ: نېمىشقا دېسەڭ، بىزمۇ يېقىندا مۇشۇ يەرگە كۆچۈپ كېلىمىز.

نېمىشقىدۇر يۈك (نېمە+ئىش+قا+دۇر) نچۈملىدە ئىپادىلىنىۋاتقان مەقسەتنىڭ سەۋەبىگە بولغان گۇماننى ئىپادىلەيدۇ: تۆمۈر خەلپە دەرۋازىدىن چىقىپ كېتىۋېتىپ، نېمىشقىدۇر يېگىتلەرگە بىر قارىۋالغۇسى كەلدى-دە، ئېتىنىڭ تىزگىنىنى تارتتى. * ئۇ ئىتتىك كېلىۋېتىپ، نېمىشقىدۇر بىردىنلا توختاپ قالدى.

نېمىكى ئال ① ھەرقانداق نەرسە، قانداقلىكى نەرسە: باھارخان نېمىكى تاپسا، ئوتتۇرىغا

قويۇپ ئۆزى چەتتە قاراپ تۇراتتى. ② ھەرقانداق، قانداقلىقى: بۇ ساندۇقنى تۆگەي ئاچاڭ بار يەردە ئاچمايلى، نېمىكى دۇنيا چىقسا ئۆزىمىزنىڭ بولسۇن.

نېمىگىدۇر ئال. نېمىشقىدۇر: ئۇ نېمىگىدۇر بۈگۈن كېلەلىدى.

نېمىمىدۇر ئال. جۈملىدە ئېيتىلىۋاتقان نەرسىنىڭ ئېنىق ئەمەس، نامەلۇملىقىنى بىلدۈرىدۇ: ئۇ، قاراڭغۇدا نېمىمىدۇر بىر نەرسىنى قولغا ئالدى.

نېئوردېمىي ئى (ر>گىرك) <خىم> مېتال ئېلېمېنت. بەلگىسى (neodymium) Nd. سەل سېرىق رەڭلىك، ھاۋادا ئوڭايلا ئوكسىدلىنىدۇ، سۇنى پارچىلايدۇ. قېتىشما ئىشلەشتە پايدىلىنىلىدۇ.

نېئورگانىك سۈپ (ر) <خىم> ① ئۆسۈملۈك ياكى ھايۋانات ئالىمىگە مەنسۇپ بولمىغان. ② تەركىبىدە كاربونات كىسلاتا تۈزلىرى ۋە كاربون ئوكسىدلىرىدىن باشقا ھېچقانداق كاربون ئاتوملىرى بولمىغان؛ كاربوننى ئۆز ئىچىگە ئالمىغان، ئانئورگانىك: نېئورگانىك بىرىكمە. نېئورگانىك خىمىيە. نېئورگانىك ئوغۇتلار.

نېئورگانىك بىرىكمە <خىم> كاربون ئېلېمېنتىدىن باشقا ئېلېمېنتلارنىڭ بىرىكمىسى. مەسىلەن، سۇ، ئاش تۇزى، سۇلفات كىسلاتاسى، ھاك قاتارلىقلارغا ئوخشاش. **نېئورگانىك خىمىيە** <خىم> خىمىيىنىڭ بىر تارمىقى. كاربوندىن باشقا ئېلېمېنتلار ۋە ئۇلارنىڭ بىرىكمىلىرىنىڭ تۈزۈلۈشى، خاراكتېرى، ئۆزگىرىشى، تەييارلىنىشى ۋە ئىشلىتىلىشى قاتارلىقلارنى ھەمدە كاربوننىڭ ئاددىي بىرىكمىلىرىنى (يەنى كاربونات كىسلاتا تۈزلىرى ھەم كاربون ئوكسىدلىرىنى) تەتقىق قىلىدۇ.

نېئورگانىك ئوغۇتلار <خىم> تەركىبىدە

نېپتونال سىم < فز > يۇلتۇز شەكلىدە ئۇلاش ئۇسۇلى ئارقىلىق نېپتونال نۇقتىدىن چىقىرىلغان بىر تال سىم. ئۇنىڭ ئېلېكتر پوتېنسىئالى نۆلگە تەڭ بولىدۇ. ئادەتتە ئۈچ سىمىلارغا قارىغاندا ئىنچىكرەك بولۇپ، يەرگە ئۇلغاندا بىخەتەرلىك سىمى ئۇلانمايدۇ.

نېپتوناللاشتۇرماق « نېپتوناللاشماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.
نېپتوناللاشماق پ. نېپتونال ھالەتكە كەلمەك، نېپتونال بولماق.

نېپتوناللانماق پ ① < خىم > ئوخشاش ئېكۋىۋالېنتلىق كىسلاتا بىلەن ئاساس تەسىرلىشىپ تۇز بىلەن سۇ ھاسىل قىلىش ئارقىلىق كىسلاتالىق ۋە ئاساسلىق خۇسۇسىيىتىنى يوقاتماق. ② < خىم > توكسىن ئانتىتوكسىن ياكى زەھەرگە قارشى قان زەردابى بىلەن ئۆزئارا تەسىر كۆرسىتىپ باشقا ماددىلارنى ھاسىل قىلىش ئارقىلىق ئۆزىنىڭ زەھەرلىك خۇسۇسىيىتىنى يوقاتماق. ③ < فز > جىسىملارنىڭ مۇسبەت قۇتۇپىدىكى زەرەت مىقدارى بىلەن مەنپىي قۇتۇپىدىكى زەرەت مىقدارى تەڭلىشىپ، زەرەتسىز ھالەتنى ئىپادىلىمەك.

نېپتون ئى (د>لات) < فز > ئاتوم يادروسىنى ھاسىل قىلغۇچى ئاساسىي زەرىچىلەرنىڭ بىرى. ماسسىسى تەخمىنەن پروتوننىڭكى بىلەن تەڭ. نېپتون زەرەتسىز بولىدۇ، شۇڭا ئاتوم يادروسىدىن پارچىلىنىپ چىققان نېپتون ئاتوم يادروسىغا ئوڭايلا كىرەلەيدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئاتوم يادروسىغا زەربە بېرىپ يادرو رېئاكسىيىسىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىشقا بولىدۇ.
نېپتون ھالىتى < فز > ماددىلارنىڭ

ئورگانىك ماددىلار بولمىغان ئوغۇت. مەسىلەن، ئاممونى سۇلفات، كالتسىي سۇلفىر فوسفات، ھاك قاتارلىقلار.

نېئون ئى (ر>گرېك) < خىم > گاز ئېلېمېنت. بەلگىسى (neonum) Ne. رەڭسىز ھەم پۇراقسىز. ھاۋادىكى مىقدارى ئىنتايىن ئاز، ئېلېكترودلار نېئون گازىدا زەرەت قويۇپ بەرگەندە قىزىل رەڭلىك نۇر تارقىلىدۇ، نېئون چىرىغى ياساشقا ئىشلىتىلىدۇ ئادەتتە « نېئون گازى » دەپ ئاتىلىدۇ.

نېئونلۇق سۇپ. نېئون گازى بار، نېئون گازى تولدۇرۇلغان: نېئونلۇق لامپا.

نېئونلۇق لامپا < فز > ۋاكۇئوم نەيچىنىڭ ئىچىگە نېئون گازى قاچىلىنىپ ياسالغان لامپا. توك ئۆتكەندە قىزىل رەڭلىك يورۇقلۇق چىقىرىدۇ. يورۇقلۇق دەرىجىسى توك بېسىمىنىڭ يۇقىرى-تۆۋەنلىكىگە قاراپ ئۆزگىرىدۇ، نۇرى تۇماننى يېرىپ ئۆتەلەيدۇ، كۆپرەك بەلگە چىرىغىغا ئىشلىتىلىدۇ.

نېۋرىن ئى (ئىن) < بئول > بىر خىل ئۆتكۈر زەھەرلىك، شىرنىسىمان سۇيۇقلۇق. سۇ ياكى ئىسپىرتتا ئېرىيدۇ. مېڭە توقۇلمىسى، ئوت سۇيۇقلۇقى ۋە جەسەتتىكى خولېنلارنىڭ چىرىشىدىن ھاسىل بولىدۇ.

نېپتونال سۇپ (ر>لات) < خىم > ھەم كىسلاتالىق، ھەم ئاساسلىق خۇسۇسىيەت كۆرسەتمەيدىغان: نېپتونال تۇز.

نېپتونال تەڭپۇڭلۇق < فز > مېخانىكىدىكى بىر خىل تەڭپۇڭ ھالەت.

نېپتونال تۇز < خىم > ئىئونلىنىدىغان ھىدروگېن ياكى ھىدروئوكسىد رادىكالىنى ئۆز ئىچىگە ئالمىغان تۇزلار. مەسىلەن، ناترىي سۇلفات (Na_2SO_4)، كالتسىي خلورىد (CaCl_2) قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىدىكى بىر خىل ھالىتى. بۇ خىل ھالەتتە، جىسىمنىڭ زىچلىقى ئىنتايىن يۇقىرى بولۇپ، ئېلېكترون بىلەن پروتون كۆپلەپ بىرلىشىپ نېپترون ھاسىل قىلىدۇ.

نېپترون يۇلتۇز < ئاستر > ئۆچكەن نېپترونلاردىن تەركىب تاپقان تۇرغۇن يۇلتۇز. ئۇنىڭ زىچلىقى ئاتوم يادروسىنىڭكىگە يېقىنلىشىدۇ. رادىئوسىنىڭ تىپىك قىممىتى تەخمىنەن 10 كىلوگرام. ئۇ ئادەتتىكى يۇلتۇزلارنىڭ ئۆزگىرىشىدىن شەكىللەنگەن. **نېپترونلاشماق** پ. نېپترون ھالىتىگە كەلمەك، نېپترون بولماق.

نېپترونو ئى (< ئىتال > فىز < ئاساسىي زەررىچىنىڭ بىر خىلى. ئادەتتە γ بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. زەرەتسىز، تۇراقلىق، نەزەرىيە بويىچە ئېيتقاندا، تىنچ ھالەتتىكى ماسسىسى 0 بولۇشى كېرەك.

نى ئى. نۇرغۇن، كۆپ، ئاجايىپ ئاجايىپ: شىڭ شىسەي دېگەن جاللات شىنجاڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلغان 11 يىل جەريانىدا نى ياخشى ئادەملەرنى، نى بىلىملىك زىيالىيلارنى يەپكەتتى. * چاپانى كىم تولا تارتسا، گۆھەرنى شۇ ئالۇر تاشتىن. گۆھەرنى ئالغۇچە تاشتىن، نى ئىشلا تۆتەر باشتىن. * ۋەتەندىن ياخشى يار يوقتۇر بار ئاشنانىڭ ئالدىدا، نى گۈزەللەر نە كېرەك شۇ بىر زىبانىڭ ئالدىدا.

نى ئات، **نى نومۇس** باش كۆتۈرگۈسىز، ئېغىر دەرىجىدىكى نومۇس: ۋاقت-سائىتى كەلگەندە بۇ ئىشى بۇزۇلسا، زورىغانغا نى ئات، نى نومۇس.

نىپاق ئى (ئە) يېز. ئىتتىپاقسىزلىق، بۆلگۈنچىلىك: شاخلىسۇن، يىلتىزلىسۇن، خەلقىمىدە بىرلىك، ئىتتىپاق، ھەممە ئادەم كۆڭلىدە ۋەتەنگە بولسۇن ئىشتىياق، كىرمىسۇن دۈشمەن ئاراغا، بولمىسۇن دىلدا نىپاق.

نىترات ئى (< گىربك > خىم < > نىتراتلار. **نىترات باكتېرىيىسى** < بىئول > نىترات باكتېرىيىسى ئائىلىسىدىكى نىتراتلاش رولىنى ئېلىپ بارالايدىغان باكتېرىيە. ئۇ ئازوتلۇق خىمىيەۋى بىرىكمىلەرنى نىترات كىسلاتا تۇزىغا ئايلاندۇرىدۇ.

نىترات تۇزلىرى < خىم > - نىتراتلار. **نىترات كىسلاتا** < خىم > كۈچلۈك كىسلاتالارنىڭ بىر خىلى. مولېكۇلا فورمۇلىسى HNO_3 . رەڭسىز سۇيۇقلۇق، ئادەتتە سېرىق رەڭلىك بولىدۇ، قوزغاتقۇچى پۇراققا ئىگە، چىرىتىش خۇسۇسىيىتى بەك كۈچلۈك. پۇرۇخ، ئوغۇت، بوياق ۋە سۈنئىي يىپەك قاتارلىقلارنى ئىشلەپچىقىرىشقا ئىشلىتىلىدۇ. **نىترات كىسلاتا تۇزلىرى** < خىم > - نىتراتلار.

نىتراتلار ئى < خىم > نىترات كىسلاتاسىنىڭ مېتاللار بىلەن ھاسىل قىلغان تۇزلىرى. نىتراتلارنىڭ كۆپىنچىلىكى سۇدا ياخشى ئېرىيدۇ، كۆپىنچە ئوغۇت قىلىنىدۇ، پارتلىغۇچى ماددىلارنى ئىشلەشنىمۇ قوللىنىلىدۇ.

نىتراتلاش «نىتراتلىماق» پېتىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: نىتراتلاش رولى.

نىتراتلاش رولى < خىم > مىكروئورگانىد-زىملارنىڭ ئامىياك تەركىبىدىكى ئازوتنى ئوكسىدلاپ، نىترات كىسلاتا تۇزى بىلەن نىترات كىسلاتاسىغا ياكى نىترات كىسلاتا تۇزىغا ئايلاندۇرۇش جەريانى ياكى بەزى باكتېرىيەلەرنىڭ ئاممۇنىي تۇزلىرىنى ئوكسىدلاپ، نىترات كىسلاتا تۇزىغا شۇنىڭدەك نىترات كىسلاتالارغا تۇزىغا ئوكسىدلاپ، نىترات كىسلاتا تۇزىغا ئايلاندۇرۇش جەريانى.

نتراتلىماق پ <خم> مىكرو ئورگانىزملارنىڭ ئامىياك تەركىبىدىكى ئازوتنى ئوكسىدلاپ، نترات كىسلاتا تۈزى بىلەن نترات كىسلاتاسىغا ياكى نترات كىسلاتا تۈزىغا ئايلاندۇرماق؛ نترات ھاسىل قىلماق. **فىترو ئى (ر> گىرېك)** <خم> نترات كىسلاتا مولېكۇلىسى بىر گىدروكسىل (OH-) گۇرۇپپىسىنى يوقاتقاندىن كېيىن ئېشىپ قالغان رادىكال.

نىتروسېللىۋولوزا ئى (ر> گىرېك) <خم> سېرىق رەڭلىك شەكىلسىز قاتتىق ماددا. پاختا ياكى ياغاچ بۇتقىسى قاتارلىقلارنى قويۇق نترات كىسلاتاسى ۋە قويۇق سۇلفات كىسلاتاسى بىلەن ئۆزئارا تەسىرلەندۈرۈش ئارقىلىق ئېلىنىدۇ. تۈنۈنسىز پۇرۇخ، سۇلياۋ قاتارلىقلارنى ئىشلەشتە قوللىنىلىدۇ.

نىتروگلىتسېرىن ئى (ر> گىرېك) <خم> ئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى $C_8H_5(NO_3)_3$. ئاق رەڭلىك ياكى سۇس سېرىق رەڭلىك سۇيۇقلۇق. زەھەرلىك، كۈچلۈك پارتلاش خۇسۇسىيىتىگە ئىگە. پارتلىغۇچى دورا ئىشلەشتە قوللىنىدۇ ۋە تاجىسىمان ئارتېرىيىنى كېڭەيتكۈچى دورا قىلىنىدۇ.

نىتروگېن ئى (ر> گىرېك) <خم> ← ئازوت. **نىترولاشماق پ <خم>** نترات كىسلاتاسى ياكى نترات كىسلاتاسى بىلەن سۇلفات كىسلاتاسىنىڭ ئارىلاشمىسى مەلۇم ئورگانىك بىرىكمە بىلەن ئۆزئارا تەسىر كۆرسىتىشىپ، تەركىبىدە نىترو گۇرۇپپا ($-NO_2$) بولغان بىرىكمە ھاسىل قىلماق. مەسىلەن، مېتىل بېنزولنىڭ نىترولىشىپ ئۈچ نىترو مېتىل بېنزول ھاسىل قىلغىنىغا ئوخشاش.

نىترولىماق پ <خم> نترات كىسلاتاسى ياكى نترات كىسلاتاسى بىلەن سۇلفات كىسلاتاسىنىڭ ئارىلاشما سۇيۇقلۇقىنى مەلۇم ئورگانىك بىرىكمەلەر بىلەن ئۆزئارا تەسىرلەشتۈرۈش ئارقىلىق تەركىبىدە نىترو ($-NO_2$) رادىكالى بولغان بىرىكمە ھاسىل قىلماق.

نىجات ئى (ئە) ① خالاس بولۇش، قۇتۇلۇش؛ ئۇلارنىڭ ئورنىغا ياخشى ئادەملەرنى ئولتۇرغۇزۇش نىجاتىمىزنىڭ يولىدۇ. * شاھ ھۈسەنى بۇ ئازابتىن قىل نىجات. دەرگاھىغا ئېيتار بولدۇم مۇناجات. ② ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

نىجاتچى ئى ← نىجاتكار: قىز بولسا، ئۆزىنىڭ نىجاتچىسى بولغان بۇ يىگىتكە ئاستىرتتىن قاراپ، نېمىنىدۇر دېمە كىچى بولدى. * بۇ دۇنيادا سىزدىن باشقا نىجاتچىم، شە پەقە تىچىم يوق.

نىجاتكار ئى (ئەپ) قۇتقۇزغۇچى، ئازاد قىلغۇچى، خالاس قىلغۇچى غەمگۈزار: يېتىملەرنىڭ نىجاتكارى بولۇپ قال، كۆزى نۇرلۇق تۈن يۇلتۇزى جەمىلە.

نىجاتلىق «نىجات» سۆزىنىڭ ئابستىراكت ئىسىم شەكلى: ئۇ ئاباقتىن نىجاتلىق تىلدى. * ئۇلار ھاتەمگە كۆپتىن كۆپ دۇئالار قىلىپ نىجاتلىق تىلدى.

نىجاتلىق تاپماق قۇتۇلماق: ئۇ نىجاتلىق تېپىشنىڭ باشقا يوللىرى ئۈستىدە ئەتراپلىق ئىزدىنىشكە باشلىدى.

نىجاسەت ئى (ئە) نېزەك، پوق، گەندە، پاسكىنا، ئىپلاس، ھارام نەرسە: تېۋىپلار خۇددى بىر نىجاسەت ھىدى بۇرۇنغا پۇرىغاندەك چىرايلىرىنى تۈرۈپ، ئاپئاق ساقاللىرىنى سىلاپ، نەجىدىگە ئېغىر نەزەرلىرى بىلەن تىكىلدى. * ئۇلارنىڭ پۇت-قوللىرى نىجاسەتتىنمۇ پاسكىنا.

نىجىس سۈپ (ئە) ئىپلاس، رەزىل؛ ۋەھشىي:

بۇ ئۇرۇش نىجىس ئەبلەخلەرنىڭ جاجىسىنى بېرىدىغان ئۇرۇشلا بولىدىكەن، مەن ئۇنىڭدىن قورقمايمەن. // - قولۇڭنى تارت نىجىس! ئانامنى ئۇرغۇچى بولما. * يۈزمۇ يۈز قىلماس تەئەرىرۇز كۆپ كۆڭۈلچاندۇر ئۇلار - كۆرمىسەم چاينار نىجىس گويياكى دىل ئازارمەن.

نىجىم ئى (ئە) <بوت> باشاقلقلار ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى لېنتا شەكىللىك، گىرۋەكلىرى ئادەتتە ئىچىگە ئېگىلگەن بولىدۇ. گۈلى باشاقسىمان گۈل رېتىدە. قورغاق ئوتلاقلاردا ئۆسىدۇ. سۈپەتلىك چارۋىچىلىق ئوت-چۆپى ۋە سۇ، تۇپراقنى ساقلىغۇچى ئۆسۈملۈك ھېسابلىنىدۇ.

نىخ ئى (پ) ئىنچىكە، ئۇزۇن نەرسىلەرنىڭ ھەربىر قېتى، تېلى (چاچ، يىپ، ئارغامچا قاتارلىقلار ھەققىدە): يېنىڭ بىر نىخى. نىخ قاتماق.

نىخلىق سۈپ. نىخى بار، نىخى بولغان: ئۈچ نىخلىق يىپ. ئىككى نىخلىق ئارغامچا.

نىدا ئى (ئە) ① مەلۇم ھېس-تۇيغۇنى بىلدۈرىدىغان ئاۋاز، تاۋۇش: بىردەمنىڭ ئىچىدە خەلق توپى كۆپىيىپ، غەزەپلىك نىدالار ياڭراشقا باشلىدى. * سۇ ئىچىدىن راھىلەمنىڭ ئاخىرقى نىداسى ياڭرىدى.

نىدا قىلماق ۋارقىرىماق، زارلانماق: - ھەركىم مېنى بۇ بەنتىن قۇتۇلدۇرسا، - دەيتتى ھاتەم نىدا قىلىپ، - ئۇنىڭغا سام جادۇگەرنىڭ پايتەختىنى ۋە ئەھمىر تاغنى بېرىمەن. * - مەن ئاجىزمەن، ئاجىز قۇلۇڭمەن ئاللا! - دەپ نىدا قىلدى.

نىزا ئى (ئە) كېلىشەلمەسلىك، دۈشمەنلىشىش؛ ئاداۋەت، نارازىلىق: ئىدىقۇت بىز بىلەن ھەمكارلىقتا بىللە ئۆتۈشكە، ئۆزئارا نىزا

قىلىشماستىن سۆز بەردى. * - بۇ ھەمىشىنى ماڭا بەرسە ئارىمىزدىكى نىزا كۆتۈرۈلىدۇ، - دېدى يىگىت.

نىزا تېرىماق ← **نىزا سالماق**: ئۇلار پۇقرالار ئارىسىغا نىزا تېرىپ، ئەل ئۆملۈكىنى ئىچكى جەھەتتىن پارچىلاشقا باشلىدى.

نىزا سالماق ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت، يىرىكچىلىك پەيدا قىلماق: يولۋاس شۇ كۈندىن باشلاپ، تېخىمۇ كۆرەڭلەپ ھايۋانلار ئارىسىغا نىزا سېلىپ ئۇلارنى پارچىلاشقا باشلاپتۇ.

نىزالاشتۇرماق «نىزالاشماق» يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

نىزالاشماق پ. ئۆچلەشمەك، ئاداۋەتلەشمەك، دۈشمەنلەشمەك؛ جاڭجاللاشماق: ئۇلارنىڭ نىزالىشىپ يۈرگىنىگە ئۇزۇن بولدى.

نىزام ئى (ئە) ① مەلۇم مەسىلىلەر ھەققىدىكى قائىدە-تۈزۈم، تەرتىپ: ئوقۇغۇچىلار نىزامدا، ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھازاق ئىچىشى مەنى قىلىنغان. * ئۇ قوغداش نىزامغا خىلاپلىق قىلىپ، ھەمىشە تەجرىبىخانىغا ئۆزى يالغۇز كېلىپ-كېتىپ تۇردى. ② قانۇن: بۇ مەملىكەتنىڭ نىزامدا، پادىشاھ ئۆلسە ئورنىغا ئوغلى پادىشاھ بولىدۇ، دەپ بەلگىلەنگەن ئىكەن. ③ ئەزلەرنىڭ ئىسمى.

نىزامچى ئى. قائىدە-نىزام تۈزگۈچى: ئېنگېلىس ئاساسىي نىزامچىلارنى «يېقىنقى زاماندىكى تۇنجى ئىشچىلار پارتىيىسى» دەپ ئاتىغانىدى.

نىزامچىلىق ئى. نىزام تۈزۈش ئىشى: ئاساسىي نىزامچىلىق ھەرىكىتىدە ئۈچ قېتىم دولقۇن كۆتۈرۈلدى.

نىزامسىز سۈپ. قائىدە-نىزامنى بىلمەيدىغان؛ قائىدە نىزامغا چۈشمەيدىغان: قائىدە-

نزامسىز ئىش قىلسا ئاقۇتى ياخشى بولمايدۇ. **نزامسىزلىق** « نزامسىز » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

نزاملىق سۈپ. نزامى بار، نزام بېكىتكەن؛ بۇ ئىشلار قائىدىلىك، نزاملىق ئىشلار.

نزامنامە ئى (ئە+پ) بىرەر ساھە ياكى بىرەر مەسىلە بويىچە بېجىرىش ۋە رىئايە قىلىش لازىم بولغان قائىدە-تۈزۈم، بەلگىلىمە؛ ئوقۇغۇچىلار نزامنامىسى. ئىشچىلار نزامنامىسى.

نىسبەت ئى (ئە) ① نەرسىلەرنىڭ بىر-بىرىگە نىسبەتەن چوڭ-كىچىكلىكى، ئاز-كۆپلۈكى ۋە شۇ قاتارلىقلار؛ قارىمۇقارشى كۈچلەر نىسبىتى. ② < مات > ئوخشاش تۈردىكى ئىككى مىقدارنى سېلىشتۇرۇشتىكى ھەسسىلىك مۇناسىۋەت. بۇنىڭدا بىر سان ئىككىنچى بىر ساننىڭ بىرقانچە ھەسسىسى ياكى بىرنەچچە ئۆلۈشىگە باراۋەر بولىدۇ.

نىسبەت قىممىتى < مات > ئىككى ساننىڭ نىسبىتىدىن ھاسىل بولغان قىممەت. مەسىلەن، 4:8 نىڭ نىسبەت قىممىتى 2. **نىسبەت نەزەرىيىسى** < فىز > نىسبىيلىك نەزەرىيىسى.

نىسبەتنىڭ بۇزۇلۇشى < س ئق > خەلق ئىگىلىكىنىڭ ئىككى چوڭ تۈركۈمى ئوتتۇرىسىدىكى، ھەرقايسى تارماقلىرى ئوتتۇرىسىدىكى، ھەرقايسى ھالقىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى نىسبەت مۇناسىۋىتىنىڭ بۇزۇلۇپ تەڭپۇڭسىز بولۇپ قېلىشى.

نىسبەتەن تر (ئە) يۆنىلىش كېلىش بىلەن كەلگەن سۆزلەردىن كېيىن كېلىپ « قارىتا، قارىغاندا، سېلىشتۇرغاندا » دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ؛ - ھېكم

نۇرغا نىسبەتەن ھازىرچە بىز، سەگەك پوزىتسىيىدە بولۇشىمىز لازىم. * ئۆچكە گۆشى، قوي گۆشىگە نىسبەتەن ئانچە ئوبدان ئەمەس. * ئەخمەتكە نىسبەتەن تۇرسۇن تېخىمۇ مۇۋاپىق.

نىسبەتلىك شتۇرمەك « نىسبەتلىك شىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ شەۋكەت قوغۇشۇن ئېرىتىش - چەكلىمەش تېخنىكىسىنى تولۇق ئىگىلەپلا قالماستىن، قوغۇشۇن، بابت، قاتارلىقلارنى نىسبەتلىك شتۇرۇپ تەكشۈرۈش تېخنىكىسىنى ئىگىلەۋالدى.

نىسبەتلىك شىمەك پ. بىرنەرسىنىڭ يەنە بىر نەرسىگە نىسبەتەن چوڭ-كىچىك ياكى ئاز كۆپلۈكى سېلىشتۇرۇلماق.

نىسبەتلىك سۈپ. نىسبىتى بار، نىسبىتى بولغان؛ دارامەتكە قاراپ ئېشىپ بارىدىغان يۇقىرى نىسبەتلىك باجنى يولغا قويۇش لازىم. // خەلق ئىگىلىكىنى پىلانلىق، نىسبەتلىك راۋاجلاندۇرۇش لازىم.

نىسبەتلىك باج < مال > باج ئېلىنىدىغان ئوبىيېكت ساننىڭ ئاز-كۆپلۈكىدىن قەتئىينەزەر، بىرلىككە كەلگەن نىسبەتلىك باج نورمىسى بويىچە ھېسابلاپ ئېلىنىدىغان باج.

نىسبەتلىك پەسىيىش < سۇ > ئىككى نۇقتا ئېگىزلىك پەرقىنىڭ شۇ ئىككى نۇقتىنىڭ گورىزونتال ئارىلىقىغا بولغان نىسبىتى.

نىسبىي سۈپ (ئە) ① باشقىلىرىغا قىياسەن ئېلىنغان ياكى ئېلىنىدىغان، بەلگىلىنىدىغان، قىياسەن، سېلىشتۇرما؛ نىسبىي نەملىك. نىسبىي ئېگىزلىك. نىسبىي قوشۇمچە قىممەت. ② < پەلس > بەلگىلىك شارائىت، مۇھىتقا تايىنىش ئارقىلىق مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغان، ئۇلارغا باغلىق رەۋىشتە

قىممەتنىڭ سېلىشتۇرمىسى، ئۇنىڭ ئىپادىلىنىش ئۇسۇلى سېلىشتۇرۇلدىغان ئىككى قىممەتنىڭ ئۆزئارا پەرقى چوڭ بولمىغاندا، كۆپىنچە پىرسەنت ۋە ئۆلۈش ئىشلىتىلىدۇ؛ پەرقى چوڭ بولغاندا، كۆپىنچە ھەسسە ئىشلىتىلىدۇ. نسبىي سان ئادەتتە قۇرۇلما نسبىي سانى، ھالەت نسبىي سانى، سېلىشتۇرما نسبىي سان، سىجىل نسبىي سان ۋە پىلاننىڭ ئورۇنلىنىش نسبىي سانى دەپ بەش خىل بولىدۇ.

نسبىي سۈپەت < تىل > شەيئىلەر بەلگىسىنىڭ ھەر خىل مۇناسىۋەت ئالاھىدىلىكلىرىنى بىلدۈرۈپ كېلىدىغان سۈپەتلەر. مەسىلەن، ئۇيغۇر تىلىدىكى «قەدىمكى، زامانىۋى، مەنۋى، ئىچكى» دېگەنلەرگە ئوخشاش.

نسبىي قوشۇمچە قىممەت < س ئىق > خىزمەت كۈنىنىڭ ئۇزۇنلۇقى ئۆزگەرمىگەن شەرت ئاستىدا، زۆرۈر ئەمگەك ۋاقتىنى قىسقارتىش بىلەن قوشۇمچە ئەمگەك ۋاقتىنى مۇناسىپ ھالدا ئۇزارتىش ئارقىلىق ئىشلەپچىقىرىلغان قوشۇمچە قىممەت.

نسبىي قىممەت شەكلى < س ئىق > ئۆز قىممىتىنى باشقا تاۋالارنىڭ ئىستېمال قىممىتى ئارقىلىق ئىپادىلەيدىغان تاۋالار ئىگە بولغان قىممەت شەكلى.

نسبىي نەملىك ① < فىز > ھاۋادىكى ئەمەلىي سۇ ھورنىڭ بېسىمى بىلەن ئوخشاش تېمپېراتۇرىدىكى تويۇنغان سۇ ھورى بېسىمىنىڭ پىرسەنتى. ② < سۇ > ئوخشاش بولمىغان شەرت ئاستىدا ئۆلچەنگەن نەملىكلەرنىڭ ئۆزئارا نسبىي.

نسبىي ھەققەت < پەلس > ھەققەتنىڭ

ئۆزگىرىدىغان؛ شەرتلىك؛ نسبىي ھەققەت. نسبىي چۈشەنچە. ③ < تىل > بەلگىلىك مۇناسىۋەت ئالاھىدىلىكلىرىنى ئىپادىلەيدىغان؛ نسبىي سۈپەت.

نسبىي تېزلىك < فىز > ماددىنىڭ ھەرىكەتچان پايدىلىنىش سىستېمىسىغا نىسبەتەن ھەرىكەتنىڭ تېزلىكى. بەزىدە ئۇ بىر جىسىمنىڭ باشقا بىر جىسىمغا نىسبەتەن تېزلىكىنىمۇ كۆرسىتىدۇ.

نسبىي خاتالىق < مات > بىر تەخمىنىي ساننىڭ مۇتلەق خاتالىقى Δ نىڭ ئۇنىڭ ئېنىق سانى A غا بولغان نسبىي (ئادەتتە پىرسەنت بىلەن ئىپادىلىنىدۇ) بۇ تەخمىنىي ساننىڭ نسبىي خاتالىقى دېيىلىدۇ. ئۇنى δ بىلەن ئىپادىلىسەك $\delta = \frac{\Delta}{A} \times 100\%$ بولىدۇ.

نسبىي خاتالىق چېكى < مات > تەخمىنىي سان A' نىڭ مۇتلەق خاتالىق چېكى β بىلەن A' نىڭ نسبىي بۇ تەخمىنىي سان A' نىڭ نسبىي خاتالىق چېكى بولىدۇ. ئۇ $\delta = \frac{\beta}{A'} \times 100\%$ قىلىپ بەلگىلىنىدۇ.

نسبىي دەۋر < ئارخېئول > ئارخېئولوگىيىدە تارىخىي پاكىتلارنى خاتىرىلەشتە ئۇنىڭ مۇتلەق يىل دەۋرىنى بېكىتىش قىيىن تۇرۇۋاتقان ئەھۋالدا، ئۇنىڭ دەۋر تەرتىپى بويىچە كۆرسىتىلگەن يىل دەۋرى.

نسبىي دېفورماتسىيە < فىز > سىرتقى كۈچنىڭ تەسىرى تۈپەيلىدىن، جىسىمنىڭ بىرلىك ھەجىمىدە يۈز بەرگەن ئۇزۇنلۇق ۋە ئارا بۆلۈك جەھەتلەردىكى ئۆزگىرىش. **نسبىي سان** < س ئىق > شەيئىلەرنىڭ ئۆزئارا باغلىنىشىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان سان، يەنى مۇناسىۋەتلىك ئىككى

نسبىيلىكى، يەنى ھەقىقەتنىڭ ئويىكتىپ ئەمەلىيەتنى ئەكس ئەتتۈرۈش دەرىجىسىنىڭ ھامان تارىخىي شارائىت چەكلىمىسىگە ئۇچرايدىغانلىقى نۇقتىسىدىن ئىپادىلەنگەن نسبىي مەنىسى.

نسبىي ئوشۇق ئاھالە < س ئىق > كاپىتاللىق جەمئىيەتتە، كاپىتال ئېھتىياجىدىن ئېشىپ كېتىپ، ئىشىز، يېرىم ئىشىز ھالەتكە چۈشۈپ قالغان ئاھالە كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

نسبىيلىك ئى < پەلس > بىر خىل ئىدىئاللىق ئەلىمات. ئۇ پەقەت ئىنسانلار بىلىشنىڭ ئىسبىيلىكىنىلا ئېتىراپ قىلىپ، نسبىي بىلىشنىڭ مۇتلەق تەركىبلەرنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالدىغانلىقىنى ئىنكار قىلىدۇ. نەتىجىدە ئويىكتىپ ھەقىقەتنىمۇ ئىنكار قىلىدۇ. بۇ بىلىشنىڭ ماتېرىيالىستىك دىئالېكتىكا تەشەببۇس قىلىدىغان نسبىي ھەقىقەت ئارقىلىق تەدرىجىي ھالدا مۇتلەق ھەقىقەتكە يېقىنلىشىدىغان نسبىيلىكى بىلەن پۈتۈنلەي ئوخشىمايدۇ.

نسبىيلىك ① « نسبىي » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى. ② < پەلس > دىئالېكتىكىدىكى بىر كاتېگورىيە، يەنى شەيئى خاراكتېرىنىڭ شەرتلىك، چەكلىك ۋە ئۆزگەرگۈچى تەرىپى.

نسبىيلىك پىرىنسىپى < فىز > فىزىكىلىق قانۇنلارنىڭ ھەر خىل ئىنېرتسىيەلىك پايدىلىنىش سىستېمىلىرىدىكى شەكىللىرىنىڭ ئوخشاش بولىدىغانلىقى توغرىسىدىكى پىرىنسىپ.

نسبىيلىك مېخانىكىسى < فىز > نسبىيلىك تەزەربىيىسى بىلەن بىردەك بولغان ھەرقانداق بىر مېخانىكىلىق شەكىل.

نسبىيلىك تەزەربىيىسى < فىز > ھازىرقى

زامان فىزىكىسىنىڭ تەزەربىيىسى ئاساسلىرىدىن بىرى، يەنى زامان بىلەن ماكاننىڭ نسبىي مۇناسىۋىتىنى تەتقىق قىلىدىغان فىزىكىلىق تەلىمات. ئاساسچىسى ئېينىشتېين (Albert Einstein). ئۇ « تار مەنىلىك نسبىيلىك تەزەربىيىسى » ۋە « كەڭ مەنىلىك نسبىيلىك تەزەربىيىسى » دەپ ئىككى قىسىمغا ئايرىلىدۇ.

نېسپ ئى (ئە) يېرىم: تۈن نېسپ.

نېسپىي سۈپ (ئە) يېرىم: نسبىي شەپ. **نېسپىي شەپ** يېزىق. يېرىم كېچە، تۈن نېسپى: نسبىي شەپ بولغان چاغدا ئاغىنەم ھىدايەتنى باشلاپ گۈچۈڭدا جەڭ قىلىپ تۇرغان تۇرپان-قۇمۇل دېھقانلار قوزغىلىڭى قىسىملىرىغا قاتناشتىم.

نېشاپ ئى (پ) < بىن > ئۆگزىدە يامغۇر سۈيى توختاپ قالماسلىقى ئۈچۈن قىلىنغان يانتۇلۇق.

نېشالا ئى. تۇخۇمنىڭ ئېقىنى شېكەر قىيامغا ئارىلاشتۇرۇپ تەييارلايدىغان يېمەكلىك. **نېشالچى ئى**. نېشالا ئەتكۈچى كىشى.

نېشان ئى (پ) ① تەبىئىي ياكى مەقسەتلىك قويۇلغان بەلگە؛ ئالامەت؛ قارا: نشان قويماق. نشان قىلماق. * ئۇ: — ئانداق بولسا توختىسلا، بازار دېگەندە ئادەم جىق، يەڭگۈش بولۇپ كەتمىسە، سىلگە بىر نشان قىلىپ قوياي، — دەپ بويۇمغا يوغان جۇۋاز قاپقىنى ئېسىپ قويدى. * دەل شۇ چاغدا مەلۇم قىلغۇچى ئەنۋەرنىڭ ئاتقان توققۇز تال ئوقىنىڭ ھەممىسى نېشانغا تەڭگە ئىلگىنى خەۋەر قىلدى. ② بىرەر نەرسىدىن قالغان ئىز، بەلگە؛ دېرەك؛ سىمۋول؛ ئۇنىڭ ئىشلىرىدىن ھېچقانداق نشان قالمىدى. * ئۇ ھېچقانداق نشان قالدۇرماي، ئىز-دېرەكسىز يوق بولۇپ كېتىش ئۈچۈن ئۆزىنى دالدا

ئۆلتۈرۈۋالماقچى بولۇپتۇ. * خەت-خالتا — تىرىكلىكنىڭ نشانىدۇر. * ئۇ ئۇرۇق-تۇققان دوستلىرى ئارقىلىق كېيىن ئۆيدىكىلەردىن: — يوقالغان نەرسىلەردىن بىرەر نشان بارمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. ③ كۆچمە. بىرەر ئىش، ھەرىكەت قارىتىلغان نۇقتا ياكى يەتمە كىچى بولغان مەقسەت، مەنزىل؛ غايە؛ يۆنىلىش؛ نشان كۆرسەتمەك. نشاندىن ئاداشماق. * بىز شانلىق 1982-يىلىنى كۈتۈۋېلىۋاتقاندا پارتىيە ۋە دۆلەت ئوتتۇرىغا قويغان نشاننى ئىشقا ئاشۇرۇش يولىدا زور قەدەملەر بىلەن ئالغا باسايلى. * يۈزى نۇرلانغان جانانغا يەتتىم، سەھەردە تۇرۇپ چولپانغا يەتتىم، كۆزلىگەن ئارمان-نشانغا يەتتىم، پارلاق بۇ نشان، ياشا ياشلىقىم. ④ ئەزلەرنىڭ ئىسمى.

نشان ئەزا < ئانات > مەلۇم ماددىنى ئاساسىي نشان قىلىپ تەسىر كۆرسىتىدىغان ئەزالار. مەسىلەن، جىنسىي گورمونلار جىنسىي ئەزالارنى، ئانتىگېنلار لىمفا ئەزالىرىنى نشانلاپ تەسىر كۆرسەتكەچكە، ئۇلار شۇ ماددىلارنىڭ نشان ئەزالىرى بولىدۇ.

نشان قىلماق ← **نشانلىماق**: ئۇ ئەسلىدە ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن ئۆز-يۇرتىغا بېرىپ ئوقۇتقۇچىلىق قىلىشنى نشان قىلغاندى.

نشانغا ئالماق قارىغا ئالماق، چەللىمەك؛ جەڭچىلەر كوچا-مەھەللە مەسچىتلىرىنىڭ پەشتاقلرىدا تۇرۇپ، ھەر ۋاقىت گومىنداڭچىلارنى نشانغا ئېلىپ تۇراتتى.

نشان ھۈجەيرە < بىئول > قاندا، بولۇپمۇ قىزىل قان ئاقسىلىدا قالايمىقانچىلىق يۈز بەرگەندە كېلىپ چىقىدىغان غەيرىي شەكىللىك ۋە مەركىزىي رايونى بويلىدىغان غەيرىي نورمال نېپىز ھۈجەيرە.

نشانە ئى (پ) بەلگە، ئالامەت، شەپە:

بۇ ئۇنىڭ كۆلچەككە سەكرەشكە چۈرۈت قىلالىمىغانلىقى ئۈچۈن خىجىل بولغانلىقىنىڭ نشانىسىمۇ، بۇنى بىلىپ بولمايتتى. * ئۆزەك كەلمەسگۈمۈ گۈل ئەۋەتسەن، چىن مۇھەببەتتىن قىلىپ نشانە.

نشانداش سۈپ. بىر نشاندىكى، نشانى ئوخشاش بولغان؛ پەس ھەۋەس-ئالىيىجانلىق ئوت بىلەن سۇدۇر گويما، بولمىغانغا بۇ ئىككىلەن بىر نشانداش، يىغلىما.

نشانسىز سۈپ. نشانى يوق، نشانى بولمىغان؛ ئۇ، كۈز شامىلى ئۇچۇرۇپ يۈرگەن قۇرۇق يوپۇرماقتەك نشانسىز كېتىۋاتاتتى. * ئۇنىڭ مۇھەببىتى ھەددىدىن تاشقىرىمۇ ئەمەس، نشانسىزمۇ ئەمەس.

نشانلانماق «نشانلىماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى؛ تاڭ ئاتقۇچە نشانلانغان ئورۇنلار ئېلىنىپ بولۇشى كېرەك.

نشانلىق رەۋ. نشان قىلغان ھالدا، نشان قىلىپ تۇرۇپ؛ نشانلىق ئوق ئاتماق. نشانلىق تەربىيەلەش. نشانلىق تاللاش.

نشانلىق تاللاش < بىئول > تەبىئىي تاللىنىش جەريانىدىكى بىر خىل ھادىسە ياكى تەسىر. ئۇ بىر خىل جانلىقنىڭ تەدرىجىي تەرەققىياتى داۋامىدىكى ماسلىشىش خاھىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، شۇ ئارقىلىق ئۇنىڭ نشانلىق ھاسىل بولۇشىغا تەسىر كۆرسىتىدۇ.

نشانلىق تەربىيەلەش < مائارىپ > ئالدىن بەلگىلەنگەن كەسىپ، ساھە، ئورۇن ئۈچۈن خادىملارنى يېتىشتۈرۈش.

نشانلىماق پ. نشانغا ئالماق؛ نشان قىلماق؛ قارىنى نشانلاپ ئاتماق. * ئۆپنى نشانلاپ ماڭماق. * رەھبەرلىك ئۇنى باشقارما باشلىقلىقىغا ئۆستۈرۈشنى نشانلىسا كېرەك.

نقاب ئى (ئە) ① ئۆزىنى تونۇتماسلىق ياكى

ھېمايە قىلىش ئۈچۈن يۈزىگە تۈتۈلىدىغان، كىيىلىدىغان نەرسە، رەخت ۋە شۇ قاتارلىقلار: تاشۋاي ئاستا جۈمەنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە يۈزىدىكى نقابنى چۆرۈپ تاشلىدى. ② كۆچپە. ھەقىقەتنى، ھەقىقىي ھال-ئەھۋال، قىياپەت ۋە شۇ قاتارلىقلارنى پەردازلىغۇچى، يوشۇرغۇچى نەرسە، ۋاستە: شۇ يىلى گومىنداڭ ھاكىمىيىتىنىڭ يۇقىرى ئورگىنىدىن چارۋىچىلار قولىدىكى ئوۋ قوراللىرىنى يېغۇۋېلىش نقابى ئاستىدا تېكەسكە ئەۋەتىلگەن تىننىش گۇرۇپپىسى كۆكەنىڭ ئاتا تەرەپ چوڭ تاغسىنى مىللىتى تاپشۇرۇشقا قارشىلىق كۆرسەتتى. دېگەن باھانە بىلەن ئېتىپ تاشلىغانىدى. * تۈنۈگۈن «ئىلغار» لىق نقابغا ئورنىتىۋالغانلار بۈگۈن نقابىنى يىرتىپ تاشلاپ، جاللاتلار قاتارىغا قوشۇلۇپ كەتتى.

نقابسىز سۈپ. نقابى يوق، نقابلانمىغان، نقاب تارتىمىغان: نقابلانغان دۈشمەننىڭ نقابسىز ئاشكارا دۈشمەندىن خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى ھەرقاچان ئەس-يادىمىزدىن چىقارماسلىقىمىز كېرەك.

نقابلانماق «نقابلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

نقابلانماق «نقابلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

نقابلانماق «نقابلىماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئۆيگە نقابلانغان ئۈچ ئادەم باستۇرۇپ كىردى.

نقابلىق سۈپ. نقابى بار، نقابلانغان، نقاب تارتىۋالغان: ئۇ: «مەنمۇ تازا بىلەلمىدىم، نقابلىق كىشىلەر شۇنداق قىلدى، ئۇلارنى تونۇيالمىدىم» دەپ ئۆزىنى چەتكە ئالدى. **نقابلىق تانسا** <ئۇس> يۈزىگە نقاب تاقاپ ئويىنايدىغان تانسا. ياۋروپادا

ئومۇملاشقان.

نقابلىق تىياتىر <تىيا> 16-، 17-ئەسىرلەردە ياۋروپا ئوردىلىرىدا كەڭ ئومۇملاشقان بىر خىل قىسقا تىياتىر شەكلى. بۇنىڭدا ئارتىسلار يۈزىگە نقاب تارتىۋالىدۇ. ئادەتتە ئۇلار ئوردا ئەزالىرىدىن تەركىب تاپىدۇ. بۇ خىل تىياتىر يەنە گاچا تىياتىر شەكلىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان. ئۇنىڭدا مۇزىكا، ئۇسسۇل بەزىدە شېئىرمۇ بولىدۇ. ئەڭ ئاخىرى كەڭ تاماشىبىنلار قاتناشقان مۇراسىم شەكلىدىكى تانسا بىلەن تاماملىنىدۇ.

نقابلىق كومېدىيە <تىيا> كومېدىيىنىڭ بىر خىلى. 16-ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرى ئىتالىيەدە مەيدانغا كېلىپ، كېيىن ياۋروپاغا تارقالغان. بۇ خىل كومېدىيىنىڭ مۇقىم سەھنە كىتابى يوق، ئارتىسلار ۋەقەلىكنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنىغا ئاساسەن، سەھنىدە تۇرۇپ ئۆزى سۆز توقۇيدۇ. ئۇنىڭدا پېرسوناژلار سانى ۋە ئۇلارنىڭ ئىسمى مۇقىم بەلگىلەنگەن بولىدۇ ھەمدە ياش ئەر-ئايال باش رولچىلاردىن باشقىلىرىنىڭ ھەممىسى ئۆز ئالدىغا ئوخشىمىغان نقابلارنى تاقىۋېلىپ، رولىنى ئويىناۋېرىدۇ.

نقابلىق ئۇسسۇل <ئۇس> ئويىنغاندا يۈزىگە ئالاھىدە ئىشلەنگەن نقاب تاقاپ مەلۇم بىر ئوبرازنى يارىتىدىغان ياكى مەلۇم كىشىلەرنىڭ رولىنى ئويىناپ چىقىدىغان بىر خىل ئۇسسۇل شەكلى.

نقابلىماق پ. نقاب بىلەن تونۇغىلى بولمايدىغان ھالغا كەلتۈرمەك؛ يوشۇرماق: سەن ئۆزۈڭنى نقابلاپ گۈلچى مومايغا بالا بولساڭ، سەنەمنىڭ يۈزىنى كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولىسەن.

ئوخشاش سېتىپ، توي قىلىشتىن پايدىلىنىپ مال-مۈلۈك ئۈندۈرۈۋالدىغان بىر خىل نىكاھ شەكلى.

نىكاھ غايىپ «ئەر-ئاياللارنىڭ تۇرمۇش قۇرۇشى كۆپ ھاللاردا تاسادىپىي بولۇپ قالىدۇ» دېگەن مەنىدىكى ئىبارە: «ھەرنېمە بولسا، باي ئۆتكەن ئادەمنىڭ قىزىكەنغۇ، نىكاھ غايىپ دېگەن شۇ» دەپ ئوبۇل ھېلىقى جۇۋاننى ئېلىپتۇ.

نىكاھ قانۇنى <قا> نىكاھ مۇناسىۋىتى ۋە ئاتا-ئانا، پەرزەنتلەر مۇناسىۋىتى بەلگىلەنگەن قانۇن.

نىكاھ قىلماق شەرىئەت يولى بىلەن ئەر-ئاياللىق رەسمىيىتىنى ئادا قىلماق، نىكاھلىماق: - ئەمدى مەن سىلەرنى نىكاھ قىلىپ قويىمەن، - دېدى شانىياز كۈلۈپ.

نىكاھ ئوقۇماق نىكاھ ۋاقتىدا ئوقۇلىدىغان خۇتبىنى ئوقۇپ نىكاھ رەسمىيىتىنى ئادا قىلماق؛ نىكاھ قىلماق: ھەسەن شاھنىڭ ئوردىسىدا يەنە قىرىق كېچە-كۈندۈز توي مەرىكىسى ئۆتكۈزۈپ، شاھزادە تۇغلۇق بىلەن مەلىكىنىڭ نىكاھىنى ئوقۇپتۇ.

نىكاھغا ئالماق ئەمىرگە ئالماق، خوتۇنلۇققا ئالماق: ئۆز ۋاقتىدا: «بىر كۈنلا نىكاھغا ئالغان ئايالدىن تۇغۇلغان بالا»، دەپ سەل قارىدۇق.

نىكاھغا چۈشمەك بىراۋنىڭ ئەمىردە بولماق، بىراۋغا خوتۇن بولماق: بۈگۈن ئىرادە بولۇپ ئۆزلىرىنىڭ نىكاھلىرىغا چۈشتۈم.

نىكاھسىز سۈپ. نىكاھ قىلمىغان، نىكاھ

رەسمىيىتىنى ئۆتىمىگەن: ئۇ نىكاھسىز توغۇلغان بىر ئايالنىڭ بالىسى بولۇپ، ئۇنىڭ ئائىلىسى ئىنتايىن نامرات ئىدى.

نىكاھسىز بىرگە تۇرۇش <قا> ئەر-ئايال ئىككى تەرەپتىن بىرىنىڭ ياكى ئىككىلىسىنىڭ

نقتالماق «نقتىماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: قۇدرەت بىردەمدە گېلىغچە قورام تاشلار ئارىسىدا نقتىلىپ قالدى.

نقتىماق پ. ① بىرەر نەرسىنى مەلۇم نەرسىنىڭ ئىچىگە كۈچ بىلەن بېسىپ كىرگۈزمەك، چىڭ تىقماق: تاغارغا سامانىنى نقتاپ قاچىلا. * ئۇ تام تۆشۈكلىرىنى قەغەز بىلەن نقتاپ ئەتتى. ② بىرنەرسىنى يەنە بىرنەرسىگە تىرەپ تۇرۇپ قاتتىق ئىتتەرمەك. نوقۇماق: ئۇ ياقىسىدىن تۇتۇپ تامغا نقتاپ-نقتاپ قويدى.

نقتىماق پ. سېسىپ، ئېچىشقا باشلىماق؛ سېسىشقا، ئېچىشقا باشلاپ بەتبۇي پۇراق چىقارماق؛ بىقىسماق: خېمىر نقتىپ قېلىپتۇ. * ھاۋانىڭ ئىسسىقلىقىدىن بولسا كېرەك، جەسەت نقتىپ، ئۇنىڭدىن بىر خىل پۇراق تارقىلىۋاتاتتى.

نىكاھ ئى (ئە) ① ئەر-خوتۇنلۇقنى شەرىئەت يولى بىلەن رەسمىيەلەشتۈرۈش ۋە شۇ رەسمىيەلەشتۈرۈش ۋاقتىدا ئوقۇلىدىغان خۇتبە: نىكاھ ئوقۇماق. ② ئەر ۋە ئايالنىڭ تۇرمۇش قۇرۇشى: نىكاھ ئەركىنلىكى. نىكاھ قانۇنى.

نىكاھ ئەركىنلىكى <قا> سوتسىيالىستىك نىكاھ تۈزۈمىنىڭ ئاساسىي پىرىنسىپلىرىدىن بىرى. ئۇ توي قىلىش ئەركىنلىكى ۋە نىكاھتىن ئاجرىشىش ئەركىنلىكىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

نىكاھ توختىمى <قا> ئەر-ئايال ئىككى تەرەپنىڭ توي قىلىش مەقسىتىدە ئالدىنلا كېلىشىپ قويۇشى.

نىكاھ تۈزۈمى <قا> مۇئەييەن ئىجتىمائىي تۈزۈمدە شەكىللەنگەن نىكاھ مۇناسىۋىتى. ئۇ جەمئىيەتنىڭ ئىقتىسادىي تۈزۈمى تەرىپىدىن بەلگىلىنىدۇ.

نىكاھ سودىسى <قا> قىزنى تاۋارغا

يەنى كۆك تاماكىدىكى بىئولوگىيىلىك ئاساس. مولېكۇلا فورمۇلىسى $C_{10}H_{14}N_2$. رەڭسىز ياكى سۇس سېرىق رەڭلىك سۇيۇقلۇق. ھاۋادا قوڭۇر رەڭگە ئۆزگىرىدۇ، تەسىر قىلغۇچى پۇراققا ئىگە، ئىنتايىن زەھەرلىك، نېرۋا سىستېمىسىنى ئاۋۋال قوزغىتىدۇ، كېيىن تورمۇزلايدۇ. يېزا ئىگىلىكىدە قۇرت ئۆلتۈرگۈچى دورا قىلىنىدۇ. **نىكول** نى < فىز > ئەنگىلىيلىك فىزىكا ئالىمى ۋە بىئولوگىيە ئالىمى. 1768-يىلى تۇغۇلۇپ، 1851-يىلى ۋاپات بولغان.

نىكول پېرىمىسى < فىز > سىزىقلىق قۇلۇپلانغان نۇرلارنى ھاسىل قىلىشتا ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب. ئەنگىلىيلىك فىزىكا ئالىمى نىكول [William Nicol (1768-1851)] كەشپ قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ نامىدا ئاتالغان.

نىكېل نى (ر > نىم) < خىم > مېتال ئېلېمېنت. بەلگىسى Ni (niccolum). كۈمۈش رەڭلىك، بەك قاتتىق، ئىنتايىن پارقراق، سوزۇلۇشچانلىقى يوقىرى، سەل-پەل ماگنىتلىققا ئىگە، ئادەتتىكى تېمپېراتۇرىدا ھاۋادىكى ئوكسىگېن بىلەن رېئاكسىيەلەشمەيدۇ، كۆپرەك ئالاھىدە پولات ۋە قېتىشما ئېلىشتا ئىشلىتىلىدۇ، كاتالىزاتورمۇ قىلىنىدۇ. يەنە باشقا مېتاللارنىڭ سىرتىنى قاپلاشتا قوللىنىلىدۇ.

نىكېلاتماق « نىكېللىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

نىكېلانماق « نىكېللىماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

نىكېللىماق پ. ئۈستىنى نىكېل بىلەن قاپلىماق، ئۈستىگە نىكېل بەرمەك.

نىگار نى (پ) ① يېزىق. سۆيۈملۈك، گۈزەل يار، مەشۇق: ئاسماندىكى ئايىمىسەن،

جورسى بار تۇرۇقلۇق ئۈچىنچى بىرەيلەن بىلەن بىرگە تۇرۇشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. **نىكاھسىز تۇغۇلغان بالا** < قا > ئەر-خوتۇنلۇق مۇناسىۋىتى بولمىغان ئەر-ئاياللاردىن تۆرەلگەن بالا.

نىكاھلاتماق « نىكاھلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

نىكاھلاتماق « نىكاھلىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

نىكاھلاندىرماق « نىكاھلانماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: موماينىڭ ئوغلىغا شاھنىڭ قىزىنى نىكاھلاندىرۇپ قويدى.

نىكاھلانماق پ. ئۆيلەنمەك (ئەرگە نىسبەتەن)، تۇرمۇشقا چىقماق. (ئاياللارغا نىسبەتەن)، نىكاھلىق بولماق: ئانىنىڭ رايى ۋە تۇغقانچىلىق مۇناسىۋىتى بىلەن نىكاھلانغان خوتۇنى قەمەرخان ئايلا ئىدى. * كېيىن دادامدىن بوشۇرۇپ ئوغرىلىققا نىكاھلاندىم.

نىكاھلىق سۇپ. نىكاھلانغان: رۇقىيەم مەردانىنىڭ ئىلگىرى ئىككى نىكاھلىق بولغانلىقىدىن ئاللىبۇرۇن خەۋەر تاپقانىدى.

نىكاھلىق بولماق نىكاھلانماق، توي قىلماق: ئۇ تېخى قىز، ئابدۇللا بولسا ئىككى نىكاھلىق بولغان ئادەم.

نىكاھلىق تۇغۇلغان بالا < قا > ئەر-خوتۇنلۇق مۇناسىۋىتى بولغان ئەر-ئاياللاردىن تۆرەلگەن بالا.

نىكاھلىماق پ. شەرىئەت يولى بىلەن نىكاھ رەسمىيىتىنى ئۆتىمەك: نىكاھ ئوقۇماق: بەختىيار ئالقش ۋەزىرىنىڭ قىزى بىلەن سۆھبەتلىشىپ، ئۇنىڭ ئۆز ئىختىيارىنى ئېلىپتۇ-دە، باغۋەن يېڭىتكە نىكاھلاپ، ئۇزۇندىن بۇيان مۇرادىغا يېتەلمىگەنلەرنى مۇرادىغا يەتكۈزۈپتۇ.

نىكوتىن نى (د) < خىم > ئورگانىك بىرىكمە،

ئۆسۈملۈك. پۈتۈن تېنىدە ئۇششاق تۈكلىرى بار، يوپۇرمىقى تۇخۇم شەكىللىك، ئۇدۇل ئۆسىدۇ، گۈلى ئاق، مېۋىسى قاتتىق مېۋە. كېۋەز كۆك پىنىگە ئوخشاش زىيانلىق ھاشاراتلار مۇشۇ ئۆسۈملۈكتە پارازىت ياشاپ قىشلايدۇ.

نەپەدە نى (نەم+دە) <مۇز> ئۇيغۇر خەلق مۇزىكىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى.

نەمىتە سۈپ (پ) سويۇلغان مالنىڭ بويغا بۆلۈنگەن يېرىمى؛ يارتا؛ بىر نەمىتە گۆش. **نەمىتلە نەمەك** «نەمىتلەمەك» پېشىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى؛ نەمىتلەنگەن قوي. **نەمىتلەمەك** پ. سويۇلغان مالنى بويغا ئوتتۇرىسىدىن تەڭ ئىككىگە بۆلمەك، نەمىتە ھالەتكە كەلتۈرمەك.

نەمجان سۈپ (پ) يېرىمجان، چالا ئۆلۈك؛ ئاباق بىلەن مۇھەممەتمۇلاچىن سوققان نەمجان توشقاندا جان قاينۇسىدا قالدى. * ئۈچىنچىسىمۇ نەمجان ھالەتتە ياتاتتى.

نەمجانلىق «نەمجان» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

نەمچارەك نىق (نەم+چارەك) ئېغىرلىق ئۆلچەم بىرلىكى. ئادەتتە نەمچارەك بەش كىلوگرامغا، بەزى جايلاردا تۆت كىلوگرامغا تەڭ كېلىدۇ.

نەمچە نى. ئاياللارنىڭ كۆڭلەكنىڭ ئۈستىگە، پىلاتىنىڭ ئىچىگە كىيىدىغان يەڭسىز، ياقىسىز كىيىمى؛ بىرپەستىن كىيىپ سارغۇچ گۈللۈك تاۋاردا نەمچە كىيگەن گۈل خېنىم دالانغا چىقتى.

نەمچىلىك سۈپ ① نەمچىسى بار، نەمچە كىيگەن؛ ھويلىدا بەلبېغقا قىلىچ ئېسىۋالغان، قىسقا نەمچىلىك، ئېگىز بويلۇق بىر ئايال تۇراتتى. ② نەمچە تىكشەك يارايدىغان، نەمچە بولىدىغان؛ بىر نەمچىلىك رەخت.

كۆڭلۈمدىكى يارىمىسەن. سۆزلىرى ئەجەب شېرىن، گۈل يۈزلۈك نىكارىمىسەن. ② نەر-ئاياللار ئىسمى.

نەل نى (پ) <خىم> قېنىق كۆك رەڭلىك ئورگانىك بويلاق. مولېكۇلا فورمۇلىسى $C_{18}H_{10}N_2O_2$. ئىتىدىگوفېرا ئۆسۈملۈكىنىڭ يوپۇرمىقىنى ئېچىتىش ئارقىلىق ئېلىنىدۇ. سۈنئىي سىنتېز قىلىنغانلىرىمۇ بار. رەختلەرنى بوياشتۇرۇشقا ئىشلىتىلىدۇ، بۇنىڭ بىلەن بويالغان رەختنىڭ رەڭگى ئۇزاققىچە ئۆگمەيدۇ.

نەل رەك ① <خىم> نەل. ② <گەن> سوغۇققا مايىل قېنىق قارا كۆك كېلىدىغان بىر خىل رەك؛ // نەل رەك ئىشتان. نەل رەك يوپىكا.

نەلقا سۈپ. دىئال. بوۋاق، نارىسىدە. **نەلون** نى (نەل) <خىم> ① مولېكۇلىسى تەركىبىدە ئاتىسد ئامىد بېغى بولغان سىمولا. ② شۇ خىل سىمولىدىن ئىشلەنگەن سۇلياۋ. ئۇنىڭ تۈرلىرى كۆپ بولۇپ، سۈركىلىشكە، مايعا چىداملىق كېلىدۇ ھەمدە ئوڭايلىقىچە سۇ سۈمۈرمەيدۇ. ئۇنىڭدىن قازان، چىشلىق چاق، غالتەك، ماي نەيچىسى قاتارلىق دېتاللارنى ۋە چوتكا قاتارلىق نۇرمۇش بۇيۇملىرىنى ياسىغىلى بولىدۇ. ③ شۇ خىل سىمولىدىن ئىشلەنگەن تالا ياكى شۇ تالانى ئىگىرىش ئارقىلىق توقۇلغان رەخت؛ كاپرون: نەلون رەخت. نەلون پايلاق. نەلون مايكا.

نەم سۈپ (پ) يېزىق. يېرىم: نەم پەدە. * ئەھۋالى بەك خاراب، بەكمۇ پەرىشان، بولغانى شۇ تاپتا نەم ئۆلۈك، نەم جان. **نەم پاشنا** ئېگىز بولمىغان ئارا پاشنا. **نەمام** نى <بوت> كالىپۇكىسىمان گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق

نېكار ئى (پ) ① شاگىرت، بالا ئىشچى: -

ئاكامنى نېكار قىلىپ ئىشلەتسەك نومۇس ئەمەسمۇ؟ - دەپ كايىدى بالا. ② ئىشلەمچى، مەدىكار: ئون نېكار بىلەن ئۆيى بىر كۈندىلا قوپۇرۇپ تەييار قىلدۇق.

نېكەش نى سۈپ. بىرئاز، كىيىلگەن، ياكى ئىشلىتىلگەن پېتىدىن چۈشكەن: نېكەش ئاياغ. نېكەش كىيىم. نېكەش گىلەم.

نېمەششەك مىق (نېمەششەك) ئېغىرلىق ئۆلچەم بىرلىكى. نېمچارەكنىڭ يېرىمغا باراۋەر بولۇپ، تەخمىنەن 250 گرامغا تەڭ: قاسساپ، تۆت سەر كەم بار دەپ ئۆلەر، جۇۋىدار، نېمەششەك كەم، دەپ ئۆلەر (ماقال).

نى - نى نۇرغۇن - نۇرغۇن؛ ئاجايىپ؛ مەن - مەن دېگەن: مەلىكە بەرنانىڭ ئالدىغا نى - نى بەگزادە، شاھزادىلەر، دۆلەتمەن بايۋەتچىلەر كېلىشتى. * ئاز ئىدۇق مۇشكۈل سەپەرگە ئاتلىنىپ چىققاندا بىز، ئەمدى چوڭ كارۋان ئاتالدىق، قالدۇرۇپ چۆللەردە ئىز. قالدى ئىز چۆللەر ئارا، گاھى داۋانلاردا يەنە، قالدى نى - نى ئارىسلانلار دەشت - چۆلدە قەبرىسىز. نىھايەت (توغرىسى: ناھايەت) ←

ناھايەت .

نېئوبىت ئى (ر) <گېئول> بىر خىل مېنېرال .

خىمىيىلىك تەركىبى $(Fe, Mn)Nb_2O_6$. رومبىلىق كرىستال سىستېمىسىدا بولۇپ، كرىستاللىرى تارشىسىمان ياكى قىسقا تۈۋرۈكسىمان بولىدۇ. رەڭگى قارا ياكى قوڭۇر، يول ئىزلىرى قىزغۇچ قوڭۇردىن قارا قوڭۇرغىچە، يېرىم مېتال پارقىراقلىقىدا كېلىدۇ. قاتتىقلىقى 6، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 6.25 - 5.2

نېئوبىي ئى (ر) لات <خىم> مېتال ئېلېمېنت.

نېلگىسى Nb (niobium) . ئاق كۈل رەڭلىك كرىستال ماددا، سوزۇلۇشچانلىقتا ئىگە. قېتىشىغا ئىنتايىن ئاز مىقداردا نېئوبىي ئارىلاشتۇرۇلسا قېتىشىنىڭ قاتتىقلىقى، چىرىتىشكە چىداملىقلىقى ۋە ئىسسىقلىقتا چىداملىقلىقى ئارتىدۇ. نېئوبىي گاز سۈمۈرىدۇ. ئۇ گاز چىقىرىپ تاشلىغۇچى قىلىنىشتىن باشقا يەنە ياخشى بىر خىل ئۇلترا ئۆتكۈزگۈچ ھېسابلىنىدۇ.

نېۋېلىر ئى (ر) فرانسىيە <سۇ> گورىزونتال قاراش سىزىقى ۋاسىتىسى بىلەن يەر يۈزىدىكى ئىككى نۇقتىنىڭ ئېگىز - پەسلىك پەرقىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب. ئاساسەن تېلېسكوپ (دۇربۇن) بىلەن ۋاتىرىپاس (تەڭشەك) تىن تەركىب تاپىدۇ.

نېۋېلىرلىمەك پ <سۇ> نېۋېلىر بىلەن يەر ئۈستىدىكى كېرەكلىك نۇقتىلارنىڭ ئېتىباتىدىكى ئۆلچىمى.

نىياز ئى (پ) يېزىت ① ئاتاش؛ نەزىر، سەدىقە، خەير - ساخاۋەت: ئى، دەرۋىشلەر، 40 كۈنلۈك پادىشاھلىقىنى خۇدانىڭ يولىدا نىياز قىلىدىم، - دەپ ئىككى پەرزەنتى بىلەن مەلىكىنى ئېلىپ شەھەر سىرتىغا چىقتى. ② ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

نىياز چاچ خۇراپاتلىقتا ئاتا - ئانىلار كىچىك، ئارزۇلۇق بالىلىرىغا «تىل تەگمىسۇن، بالا - قازادىن ساقلىسۇن» دېگەن مەقسەتتە بالىلارنىڭ چېچىنى چۈشۈرگەندە ئازراق قالدۇرۇپ قويغان چېچى.

نىياز قىلماق ئاتىماق، نەزىر قىلماق، سەدىقە - ئېھسان بەرمەك: تۆمۈر خەلپىنىڭ ئانىسى «بۇ بالىنى خۇدا يولىدا نىياز قىلشۇتسەك، تۇرۇپ قالسا ئەجەب ئەمەس» دەپ، قىزىنى چېچى چۈشۈرۈلدىغان چاغدا،

ئوڭ دوقسىدىن ئالمىدەك يەرنى قالدۇرۇپ قويدى.

نيپەت ئى (پ) كۆڭۈلدىكى ئارزۇ-ئىستەك

مەقسەت؛ ئوي-خىيال؛ ئۇنىڭ بىلەن تونۇشۇپ قويسام سادىق دېگەندەك زىيىنى يوق، شۇڭا بارسام باراي، دېگەن نيپەتتە سادىق بىلەن بىللە تۇيىدىن چىقىم. * مەن ئۇنىڭ تېخى مۇنداق نيپىتى بارلىقىنى بىلمەپتىمەن.

نيپەت باغلىماق كۆڭلىگە پۈكمەك،

مەقسەت قىلماق، ئويلىماق، نيپەت قىلماق.

نيپەت قىلماق ① كۆڭلىگە پۈكمەك،

ئويلىماق؛ ئۇ ئەسلىدە بۇ ئىشنى ئۇلارغا ئوقتۇرماسلىقىنى نيپەت قىلغانىدى. * مەن ئۆمۈرۋايەت مۇشۇ كەنتتىن، مۇشۇ مەكتەپتىن ئايرىلماسلىققا نيپەت قىلغانمەن. ② روزا تۇتماق؛ يوقسۇ، مەن كېچە نيپەت قىلىۋىدىم، ئۈچ كۈندىن كېيىن ئېغىز ئاچمەن.

نيپىتى بۇزۇق كۆڭلى قارا، مەقسىتى

يامان؛ نيپىتى بۇزۇق ئادەم. // ئۇنى ئاز دەپ نيپىتى بۇزۇقلار چاۋاك چېلىشۋاتىدۇ.

نيپىتى بۇزۇلماق يامان ئوي-خىياللاردا

بولماق؛ شۇ كۈندىن باشلاپ، نائەھلى ۋەزىرنىڭ نيپىتى بۇزۇلۇشقا باشلاپتۇ.

نيپىتى بىر كۈتكەن مەقسىتى، ئوي-پىكرى

ئوخشاش؛ ھەممىزنىڭ نيپىتى بىر.

نيپىتىدىن يانماق قىلماقچى بولغان

ئوي-خىيالدىن، مەقسىتىدىن ۋاز كەچمەك؛ شەپەرەك ھەپپار شۇ خىيال بىلەن نيپىتىدىن ياندى.

نيپىتى قارا خەققە يامانلىقىنى ئويلايدىغان،

قارانىپەت، ۋاپاقىز، يۈزسىز؛ باقىش بىلەن دانىش نيپىتى قارا، ھەسەتخور، قورقۇنچاق ئىكەن.

نيپىتى يامان ← نيپىتى بۇزۇق؛ نيپىتى

ياماننىڭ قازىنى تۆشۈك (ماقال). * ئۇ نيپىتى

يامان ئادەم، ئېھتىيات قىلىش كېرەك.

نيۇتون ① ئى. ئەنگلىيىنىڭ فىزىكا، ماتېماتىكا

ۋە ئاسترونومىيە ئالىمى. 1642-يىلى

تۇغۇلۇپ 1727-يىلى ۋاپات بولغان. ②

مق < فىز > خەلقئارا بىرلىكلەر سىستېمىسى ۋە مېتىر، كىلوگرام، سېكۇنت سىستېمىسىدىكى كۈچنىڭ بىرلىكى. بەلگىسى N. بىر نيۇتون — ماسسىسى بىر كىلوگرام بولغان جىسىمدا 1m/s^2 لىق تېزلىنىش پەيدا قىلالايدىغان كۈچكە تەڭ، يەنى $1\text{N}=10^5\text{dyn}$. بۇ يەردىكى « dyn » دىنانىڭ قىسقارتىلما بەلگىسىدۇر.

نيۇتون فورمۇلىسى < فىز > پاراكسىئال

ئوپتىكىدىكى ئوقداش سىفېرىك سىستېما بىلەن تەسۋىر ئورنىنىڭ مۇناسىۋىتىنى ھېسابلاشتا كۆپ قوللىنىلىدىغان فورمۇلا. **نيۇتون قانۇنى < فىز >** نيۇتون كەشىپ قىلغان ئالەملىك تارتىشىش قانۇنى، ئىنېرتسىيە قانۇنى، سوۋۇش قانۇنى، ھەرىكەت قانۇنى، تەسىر كۈچ ۋە ئەكس تەسىر قانۇنى، يېپىشقاقلىق قانۇنى قاتارلىقلارنىڭ ئومۇمىي نامى.

نيۇتوننىڭ بىرىنچى ھەرىكەت قانۇنى

< فىز > نيۇتون كەشىپ قىلغان ئىنېرتسىيە قانۇنى. ئۇنىڭ تەبرى: ھەرقانداق جىسىم (زەررىچىلەر كۆزدە تۇتۇلىدۇ) كۈچ تەسىرىگە ئۇچرىمىسا ئۆزىنىڭ تىنىچ ھالىتىنى ياكى تۈز سىزىقلىق تەكشى ھەرىكەت ھالىتىنى ساقلاپ قالدۇرۇپ دېگەندىن ئىبارەت.

نيۇتوننىڭ سوۋۇش قانۇنى < فىز >

تېمپېراتۇرىسى ئۆز ئەتراپىدىكى مۇھىتنىڭ تېمپېراتۇرىسىدىن يۇقىرى بولغان جىسىم تەدرىجىي سوۋۇغان چاغدا بويسۇنىدىغان قانۇنىيەت. ئۇنىڭ تەبرى: جىسىمنىڭ

يىغىندا سىرتقى كۈچنىڭ يۆنىلىشى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ دېگەندىن ئىبارەت. **نيۇتوننىڭ يېشىقلىق قانۇنى** < فز > يېشىقلىق ھادىسىدە سۇيۇقلۇقلارنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى يېشىش كۈچىنى ئېنىقلايدىغان قانۇن. ئۇنىڭ تەبىرى: ئاقار جىسىم قەۋىتىنىڭ بىرلىك چېگرا يۈزىدىكى ئۇرۇنما يېشىش كۈچى تېزلىك گرادىئېنتىگە ئوڭ تاناسىپ بولىدۇ دېگەندىن ئىبارەت.

نيۇتون ھالقىسى < فز > مەركەزداش ھالقىلاردىن تەشكىل تاپقان تەڭ قېلىنلىقتىكى ئىنتېرفېرېنسىيە تىلىمچىلىرىنى ھاسىل قىلىدىغان ئاپپارات. دەسلەپ نيۇتون كەشىپ قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان.

نىيەتداش سۈپ. يېزىق. نىيەت ئوخشاش، بىر نىيەتتىكى: ئۇششۇ كۈن قىلدىم ۋە تەن ساقلاش ئۈچۈن جەڭگە نىيەت، نىيەتتىكى بول نىيەتداش، سۆيگۈمىز بولسۇن ئەبەد.

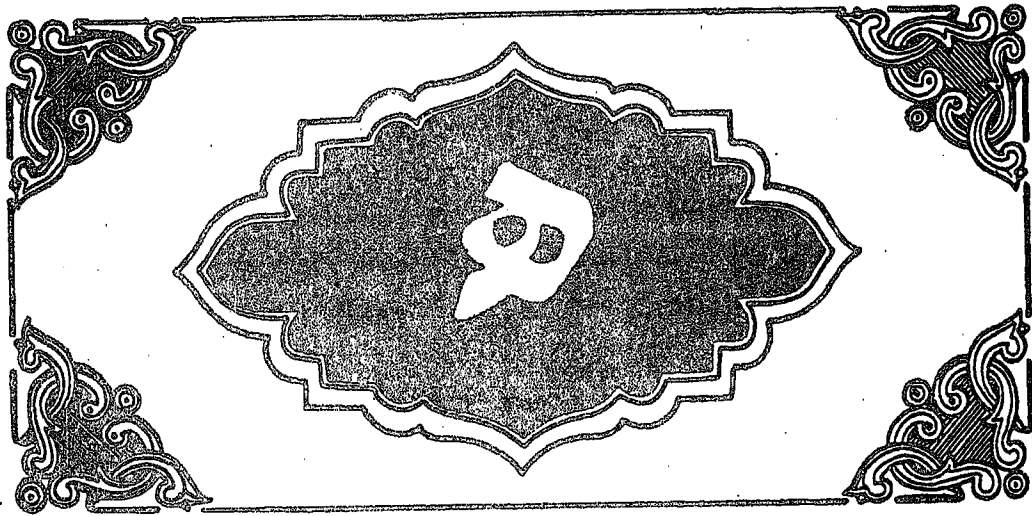
نىيەتلىك نىيەت پ. نىيەت قىلماق: رەھبەت، دېگەن سۆزدىن كېيىنلا سەۋر قاچىسى يېرىلىپ، كىرىشكە نىيەتلىك بولسۇ، لېكىن ئۇنىڭ « بىر شەرتىم بار » دېگەن سۆزدىن نېمىندۇر ئۈمىد قىلىپ، بىرپەس ئۆزىنى باسقان ئىدى.

نىيەتلىك سۈپ. نىيەتتىكى بار، مەلۇم نىيەتنى كۆڭلىگە پۈككەن: ياخشى نىيەتلىك ئادەم. * بۇ ئەسلىدە شۇم نىيەتلىك، ياۋۇز موماي ئىكەن.

نىيەت-ئىقبال نىيەت ۋە ئىقبال: ئوخشاش-دىكەن دەرد-ھالىمىز، بىز چۈپ قىلغاي نىيەت-ئىقبالىمىز.

سىرتقى يۈزى بىلەن ئەتراپتىكى مۇھىت ئوتتۇرىسىدا تېمپېراتۇرا پەرقى مەۋجۇت چاغدا بىرلىك ۋاقىت ئىچىدە بۇ جىسىمنىڭ بىرلىك يۈزىدىن تارقىلىدىغان ئىسسىقلىق مىقدارى بۇ تېمپېراتۇرا پەرقىگە ئوڭ تاناسىپ بولىدۇ دېگەندىن ئىبارەت.

نيۇتوننىڭ ئۈچىنچى ھەرىكەت قانۇنى < فز > نيۇتوننىڭ تەسىر كۈچ ۋە ئەكس تەسىر كۈچ قانۇنى. ئۇنىڭ تەبىرى: تەسىر كۈچ بىلەن ئەكس تەسىر كۈچنىڭ چامىسى ئۆزئارا تەڭ، يۆنىلىشى قارىمۇقارشى بولۇپ، رىزلار ئايرىم-ئايرىم ھالدا بىر تۈز سىزىق ئۈستىدە ياتقان ئىككى جىسىمغا تەسىر قىلىدۇ، بىر ۋاقىتتا مەۋجۇت بولۇپ، بىر ۋاقىتتا يوقىلىدۇ. بەزىدە تەسىر كۈچ بىلەن ئەكس تەسىر كۈچنىڭ بىر تۈز سىزىق ئۈستىدە ياتقان-ياتمىغانلىقىغا ئاساسەن، ئۇلار كۈچلۈك ئۆزئارا تەسىر كۈچ ۋە ئاجىز ئۆزئارا تەسىر كۈچ دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ. بىر تۈز سىزىق ئۈستىدە يېتىش شەرتىگە تامامەن مۇۋاپىق كېلىدىغىنى « كۈچلۈك ئۆزئارا تەسىر كۈچ »؛ ئەكسىچە بولغىنى « ئاجىز ئۆزئارا تەسىر كۈچ » دەپ ئاتىلىدۇ دېگەندىن ئىبارەت. **نيۇتوننىڭ ئىككىنچى ھەرىكەت قانۇنى** < فز > جىسىملارنىڭ مېخانىكىلىق ھەرىكىتىنىڭ قانۇنىيەتلىرىنى مىقدارلىق ھالدا بايان قىلىدىغان قانۇن. ئۇنىڭ تەبىرى: جىسىمنىڭ سىرتقى كۈچ تەسىرىگە ئۇچرىغاندىكى تېزلىنىشى سىرتقى كۈچلەرنىڭ يىغىندىسىغا ئوڭ تاناسىپ، جىسىمنىڭ ماسسىسىغا تەتۈر تاناسىپ بولىدۇ. تېزلىنىشنىڭ يۆنىلىشى

ھ ① ئۇيغۇر ئېلىپبەسىنىڭ 23-ھەرپى. ② رەت تەرتىپى جەھەتتە يىگىرمە ئۈچىنچىنى كۆرسىتىدۇ.

ھا تەق. خۇشال بولۇپ ياكى قارشى تەرەپنى مەنستىمەي كۈلگەندە چىقىدىغان ئاۋاز: ئەخمەت «ھا-ھا-ھا!» دەپ قاقاھلاپ كۈلگەندە، ئۇنىڭ دوپدوغلاق يۈزى ئاناردەك قىزىرىپ، يوغان كۆزلىرى قىسىلىپ كەتتى.

ھاببا بال س ← **ھاببا قىلىماق**.

ھاببا قىلىماق سۆيۈپ قويماق: — بالام ئاچاشنى ھاببا قىلىپ قويۇڭا، — دەيدى ئۇ قىزىغا ئارزۇگۈلنى كۆرسىتىپ.

ھاپ تەق. ئېغىزنىڭ يوغان ھەم تېز ئېچىلىپ-يېپىلىشىدىن ياكى ئېغىزنى يوغان ئېچىپ بىرەر نەرسىنى تېز ئېغىزغا سېلىپ ئېغىزنى يۇمۇشتىن چىققان ئاۋاز: ھاپ ئەتمەك. ھاپ قىلماق. * يەنە ئىككى ئالىم ئۇنىڭغا قارشى چىقىپتۇ ۋە ئۇ تەييارلىغان مىكروبنى «ھاپ» ئېتىپ يەپتۇ، بۇ مىكروب

ئۇنىڭغا تەسىر قىلماپتۇ. ھاپ ئەتمەك بىرەر نەرسىنى ئېغىزغا ئىتتىك ھەم بىراقلا سالماق: ئۇ تەخسىدىكى ئۇۋاق ناننى قولغا سىيرىدى-دە، ھاپ ئەتتى. * ئۇ چېرىكلەر ھالال بىلەن ھارامنى ئايرىپ ئولتۇرمايلا ھەممىنى ھاپ ئېتىپ تۈگىتەتتى. ھاپ تۆگىلەك كىچىك بالىنى بوينىغا مىندۈرۈش: دىلە يىساخاننىڭ ئانىسى نومۇزدا يۈمۈشچىكىنىڭ نېنىنى ياقاتتى، «چاچلىق قىز» — دىلە يىساخان باينىڭ ئەركە، خام سېمىز قىزنى كۆتۈرۈپ «ھاپ تۆگىلەك» قىلىپ ئوينىتاتتى.

ھاپ قىلماق ← ھاپ ئەتمەك: بەختكە يارىشا مەخۇت خوجا نېرىنى «ھاپ» قىلىپ بىر نۆۋەتتىلا يۈتۈپ، غەلبە قىلدى. ھاپ ئۇرماق دىئال. لاپ ئۇرماق، پو ئاتماق، يالغان ئېيتماق.

ھاپاش ئى. ئادەمنى دۈمبىسىگە مىندۈرۈپ كۆتۈرۈش، يۈدۈش: ھاپاش ئەتمەك. ھاپاش

قىلىماق. * مەككىگە ئاپارسام قەرزى تۈگىمەس، مەن ئۇنى بىر ئەمەس، مېڭ ھاپاش ئېتىپ؟ تۈگىمەس كۈيلىسەم مېھىر-شەپقىتى، بىر ئۆمۈر ئولتۇرۇپ ناخشا-كۈي قېتىپ.

ھاپاش ئەتمەك ← **ھاپاشلىماق**: مالىك ئازگالدىن سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ ئىگراپ ياتقان ئىسھاقنى يەنە ھاپاش ئەتتى.

ھاپاش بولماق ① دۈمبىسىگە چىقماق، دۈمبىسىگە مېنىمەك: - بۇ يەردە ئۇزۇن تۇرۇشقا بولمايدۇ. ئۇلار سىزنىڭ يوقلۇقىڭىزنى بىلسە، دەرھال ئەتراپنى ئاخشۇرۇشقا باشلايدۇ. كاجلىق قىلماي دەرھال ھاپاش بۇلۇڭ، - دېدى ئەزىز جىددىيلىشىپ. ② كۆچمە. تايانماق، يۆلىنىۋالماق؛ ئارتىلماق: - ئۇلار قاچانغىچە ھاپاش بولىدىكەن بىزگە، ئۆزۈم بارىمەن، ياقسىغا ئېسىلىمەن، چاشقان قۇيرۇقىدەك بۇرۇتدا ئىلەڭگۈچ ئۈچىمەن، - دېدى ئايال يولىدىشىغا ۋارقىراپ.

ھاپاش قىلماق ← **ھاپاشلىماق**: ھەممە بالىلار كەتكەندىن كېيىن، دوستۇم غوپۇر مېنى ھاپاش قىلىپ ئۆيۈمگە ئاپىرىپ قويدى. **ھاپاش ياقا** بىر خىل پاسوندىكى ياقا. ئۇنىڭ يۇقىرى قىسمى ياكى ھەممە قىسمى يۇقىرىغا ئۆرۈلگەن، ئېغىزى ئېچىلغان ھالەتتە بولىدۇ.

ھاپاشلىتماق «ھاپاشلىماق» يېتىلىشنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ھاپاشلىماق پ. ئادەمنى دۈمبىسىگە مىندۈرمەك، دۈمبىسىگە ئېلىپ كۆتۈرمەك، يۈدۈمەك: ئۇلارنى تۆت يولنىڭ تۈگۈنىدىكى سەينادەك كەڭ سورۇنغا ئېلىپ كەلدى. ئۇ يەرگە توپلانغانلار ئارىسىدا بالىلىرىنى باغرىغا باسقان، ھاپاشلىغان ئاياللارمۇ ئاز ئەمەس ئىدى. * شۇ ئەسنادا ئەپكەش كۆتۈرۈپ يېتىپ كەلگەن دىلشاد مېنى ھاپاشلىغىنچە يېزا دوختۇرخانىسىغا

ئېلىپ ماڭدى.

ھاپا ئى. دىئال. شاپىلاق، «ھاپبا» شەكلىدىمۇ ئېيتىلىدۇ.

ھاپىتى-شاپىتى ← **ھاپىتىغا شاپىتى**. **ھاپىتىغا شاپىتى** خىل-خىلغا؛ ئەسكىگە ئەسكى؛ ياخشىغا ياخشى: ھاپىتىغا شاپىتى، توغرىلىققا مەرەزدا (ماقال).

ھاپىز ئى (ئە) ① ھۆكۈمەت ۋە دىنىي قوشاقلارنى ئاھاڭلىق ئوقۇيدىغان كىشى؛ ھاپىزلار باغنىڭ ئىچىنى يېرىۋەتكۈدەك ناخشا ئېيتىپ قىزىتقان پەيتتە، زەپتۇنخان ئۇسسۇلغا چۈشتى. ② ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

ھاپىزلىق «ھاپىز» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: ھاپىزلىق قىلماق. * بۇ شېئىرلار شۇ چاغدا باش كۆتۈرگەن ھاپىزلىق نەزمىلىرىگە نىسبەتەن بىر يېڭىلىق ئىدى.

ھاپىلا-شاپىلا ئالدىراپ-تېنەپ، ياخشىراق ئويلىنماستىن: نەزەرمۇ ھاپىلا-شاپىلا بوۋاينىڭ سۆزىنى قۇۋۋەتلىدى ۋە يانچۇقىدىن بىر دانە بەش يۈەنلىك پۇلنى چىقىرىپ، غەيرەتكە تەڭلىدى. * دادام شۇنداق دېدى-يۇ، ھاپىلا-شاپىلا ئالدىمدا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ ئېڭىكىمدىن ئەركىلىتىشكە باشلىدى.

ھاتەم ئى (ئە) ① سېخىي، ساخاۋەتلىك، ئالىيىجاناب: بۇ چۆچەك داستاندۇر، ئەپسانە ئەمەس، ئارماندا ئۇنى بىر ئىشتىمىگەن ئادەم. بۇ چۆچەك گۈلباغدۇر، ۋەيرانە ئەمەس، دەرماندا، سەيلىگە كەلمىگەن ھاتەم. ② رىۋايەتلەردە سېخىيلىك مەردلىك، قولى ئوچۇقلۇق بىلەن داڭ چىقارغان ئەپسانىۋى شەخس.

ھاتتار ئى. دىئال. دورىپۇرۇش.

ھاجەت ئى (ئە) ① كېرەكلىك، زۆرۈرلۈك،

زۆرۈرىيەت، ئېھتىياج: ھاجىتى يوق. ھاجەت ئەمەس. * بېخلىغا ھاجىتىڭ چۈشسە يوق

دەيدۇ، سېخىغا ھاجەتنىڭ چۈشسە خوپ دەيدۇ (ماقال). * ئورمانلاردا شىرلارنىڭ، باغچىلاردا يىلانلارنىڭ بولۇشىدىن ئەجەبلىنىشنىڭ ھاجىتى يوق. * ئۆز تۇرمۇشى، بالىلىرى بىلەن ئاۋارە بولۇۋاتقان بۇ كىشىلەرگە ھەسرەت تۆكۈپ، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنىڭ ئارامىنى بۇزۇشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ② موھتاجلىق؛ تەلەپ: مېنىڭ قايغۇ-ھەسرەتلىرىمنى، دەرد-ئازابىمنى، ھاجەت-تەلەپلىرىمنى ئۇلار ئەزەلدىن قىلچە بىلگەن ئەمەس، ھەتتا مېنىڭ ئۆلىدىغانلىقىمنىمۇ خىيالغا كەلتۈرمەيدۇ. * — ھاجىتىمىزغۇ كۆپ... ھازىرچە مۇنداق بىز ئىش بىلەن كېلىۋىدىم، — دېدى ئايال ئىتتىك سىرتقا قاراپ قويۇپ قازىغا. ③ كۆچمە. چوڭ-كىچىك تەرەت: ھاجەتكە چىققا. ھاجەتكە بارماق. * مەلۇم بولدىكى، قارىكۆز ئايلا بۈگۈن تاڭ سەھەردە ھاجەتكە چىققان يېرىدىن غايىب بولغانىمىش. * ئۇ ماشىنا كەلگۈچە ئارىلىقتا قېيىن ئانىسىنى يۆلەشتۈرۈپ ئولتۇردى. ئارىدا بىر قېتىم يۈدۈپ ھاجەتكە ئاپاردى.

ھاجەت بولماق ① زۆرۈر بولماق، زۆرۈرىيىتى بولماق؛ ئۇستا ھاجىتى بولمىسىمۇ ئارقا-ئارقىدىن باش ئىشارىسى قىلاتتى. * ئۇلار دىلشادنىڭ تېز چوڭ بولۇشىنى، ئۇلارنىڭ ئالدىدا يۈگۈرۈپ ئوينىشىنى، ھاجەت بولغاندا ھاسا تايىقىنى ياكى كالاچ مەسىلىرىنى ئالدىلىرىغا تەق قىلىپ بېرىدىغان بىر ئوغۇل بولۇپ يېتىلىشىنى بەكمۇ ئارزۇ قىلاتتى. ② موھتاج بولماق؛ ئۇ قاپانلا بولسۇن مەندىن ئۈستۈن تۇرىمەنلا دەيدۇ، ماڭا زادىلا ياخشىلىق تىلىمەيدۇ. ئۇنىڭغا نى-نى ياردەملەرنى قىلدىم، ئۇ يۇلغا ھاجەت بولغاندا، دائىم پۇل جايلاپ بەردىم.

ھاجەت قەغىزى ھاجەت قىلغاندا ئىشلىتىلىدىغان قەغەز.

ھاجەت قىلماق چوڭ-كىچىك تەرەت قىلماق: ئۇلار بىر ئارالغا كېلىپ ۋەيران بولغان بىنانىڭ ئىزىغا يېقىنلاشقاندا، قىز ھاجەت قىلىش ئۈچۈن چۈشىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ.

ھاجىتى چۈشمەك ئېھتىياجلىق بولماق، ياردەم تەلەپ قىلماق؛ بىرەر ئىشقا ھاجىتى چۈشكەن كىشىلەر بەش سوم تۇرماق، ئون سومغىمۇ تەييار-دە. * شىرمە ھەممەت شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ خەقنىڭ ھاجىتى چۈشۈۋاتقان ئادەمگە ئايلانغانلىقىنى ھېس قىلدى.

ھاجىتىدىن چىققا ھاجىتىنى، ئېھتىياجىنى قاندۇرماق، تەلپىنى ئورۇندىماق؛ ياخشى كۆرگەن ئادىمىڭنىڭ ھاجىتىدىن چىقىش يۈرەككە قانچىلىك شادلىق بېغىشلايدۇ-ھە؟ * شۇ كۈنى مەن تۇنجى قېتىم ئىدارىدىكى ئاددىي بىر كادىرنىڭ ھاجىتىدىن چىقتىم.

ھاجىتى قىستاپ كەتمەك تەرەت قىلغۇسى كېلىپ كەتمەك: ئۇنىڭ ھاجىتى قىستاپ كەتكەنلىكىدىن ئالدىنراپ ھاجەتخانىغا ماڭدى. **ھاجىتى نېمە؟** نېمە ھاجىتى بار، نېمە زۆرۈرىيىتى بار: — توختاڭ، ئالدىراشنىڭ ھاجىتى نېمە؟ — دېدى تۇرغۇن گۈلغىزغا خاتىرجەم ھالدا كۈلۈپ قويۇپ.

ھاجىتىنى راۋا قىلماق ھاجىتىنى، تەلەپ ئېھتىياجىنى قاندۇرماق؛ راست، ئەركىننىڭ مۇشۇ مەكتەپتە — مەن باشقۇرغان تولۇق سىنىپتا ئۈچ يىل ئوقۇغانلىقى راست بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىسام بولامدۇ؟ **ھاجىتى يوق** زۆرۈرىيىتى، ئەھمىيىتى يوق، مۇھىم ئەمەس: بۇ ئىشقا ئۇنىڭ ئۆزىمۇ ھاجىتى يوق دەپ قارايدىكەن.

ھاجەتخانا ئى (ئەپ) تەرەتخانا، خالا: شىرمە ھەممەت ئىشكىتىن چىقىپلا ھاجەتخانا تەرەپكە ماڭدى.

ھاجەتسىز سۈپ. ھاجىتى، كېرىكى يوق؛

ئوشۇقچە : جۇيچاڭ ئالدىدا ئولتۇرغان رەھمەتكە قاتتىق تىكىلىۋالغاندىن كېيىن ئۇنىڭ چىرايىدا بولۇۋاتقان ئۆزگىرىشتىن نەق جىنايەتچى ئىكەنلىكىنى سەزدى-دە، ئوشۇقچە سوراق قىلىشنى ھاجەتسىز بىلىپ، ئۆزىنى ئاقلاپ سۆزلەۋاتقان رەھمەتنى سۆزدىن توختاتتى. * زىياپەت باشلاندى. ھاراق ۋە سەيلەرنىڭ مول ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ ئولتۇرۇش ھاجەتسىز. **ھاجە تەمەن** ئى (ئەپ) بىرەر نەرسىگە ئېھتىياجى بولغان، ھاجىتى چۈشكەن، بىرەر تەلپى ياكى ئىلتىماسى بار ئادەم: شۇنىڭدىن كېيىن لۇقمان ھەرقانداق ھاجەتەن كەلسە، خالىغانچە قەرز بېرىدىغان بولۇپتۇ. * ئۇ ھاجەتەننىڭ دەردىگە يېتىپ، بۇرنى كۆپكەننىڭ بېزىنى ئېلىپ كەلگەن ئادەم.

ھاجە تەمەنلىك « ھاجە تەمەن » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: ھاجە تەمەنلىك بەزىدە كىشىنى قانچىلىك سارغايىتىدۇ-ھە؟! زەپەرچان ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ، ئېغىر قەدەملەر بىلەن قوشنا بۆلۈمنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە ئىشىكىنى ئاچتى.

ھاجى ئى (ئە) ① مەككە-مەدىنىگە بېرىپ ھەج قىلىپ كەلگەن ئادەم: ھاجى مىنگەن ئېشەككۈ ھەرەمگە بېرىپتۇ (ماقال). * ئاقارغان ساقلى كۆكرىكىگە چۈشكەن ھاجى قازىدىن ھال-ئەھۋال سورىدى. ② ئەولەرنىڭ ئىسمى.

ھاجىپ ئى (ئە) تارس ① ئىشىك باققۇچى، دەۋۋازبۇەن. ② ئوردىنىڭ كاتىپى: ئىلىك ھاجىپ بۇ مەسلىھەتنى سۈتۈق بۇغراخانغا يەتكۈزۈپ، ئۇنىڭ پىكرىنى ئالماقچى بولدى. **ھاجىلىق** « ھاجى » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: ھاجىلىق مەرتىۋىسىگە ئېرىشكەن ئادەم. * يىگىتلىككە ھەشەم

كېرەك، ھاجىلىققا ھەرەم (ماقال). **ھادىرۇسكۇن** رەۋ. قالايمىقان، پاتىپاراق: ھادىرۇسكۇن قىلماق.

ھادىرۇسكۇن بولماق پاتىپاراق بولماق: قالايمىقان، ئۇنىڭ ئادەملىرى ھادىرۇسكۇن بولۇپ كەتتى.

ھادىرۇسكۇن قىلماق پاتىپاراق قىلماق: بىردەمدىن كېيىن ئۆزىنىڭ يۆنىلىشى بويىچە شەھەرنىڭ ئۈستىگە پەسلەپ، پۇقرالارنى ھادىرۇسكۇن قىلىشقا باشلىدى.

ھادىرۇسكۇنچىلىق ئى. قالايمىقانچىلىق، پاتىپاراقچىلىق: ئوتۇنچىنىڭ قۇرۇق ھارۋىنى ئېلىپ قاچقان ئىككى ئېتى ئاشۇنچە ھادىرۇسكۇنچىلىكنى باشلاپ ئۈستەڭ بويى تەرەپتىن ھېيتكاغا كىرىپ كەلمەكتە ئىدى.

ھادىس سۈپ (ئە) ئاجايىپ، ناھايىتى، ئىنتايىن: ئۇ ناھىيە بازىرىدا توساتتىن ئۇچراپ قالغان مانا شۇ ھارۋىغا ئولتۇرۇپلا يولغا چىققانىدى، چۈنكى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ھادىس بىر گۈزەللىك پەيدا بولغانىدى. * — نېمانداق جىگدە گۈلى بۇرايدىكىن دېسەم ئۆزلىرى بۇ يەردە ئىكەنلا... ھادىس ئوبدان ئىش بولدى، — دېدى قادىر ئايشەمگە چاقچاق قىلىپ.

ھادىسە ئى ① تەبىئەتتە، ئىجتىمائىي ھاياتتا يۈز بېرىدىغان ئۆزگىرىش: تەبىئىي ھادىسە، ئىجتىمائىي ھادىسە. * تۈن قوينغا پات-پات نۇر تۆكۈپ تۇرغان بۇ غەلتە ئاسمان ھادىسىگە ئۇ ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم نەپرەت بىلەن تىكىلىپ قارىدى. * كۆچۈرۈش بىر خىل مۇررەككەپ پىسخىكىلىق ھادىسە بولۇپ، پىسخىكىلىق تەتقىقات جەريانىدا ئەزەلدىن نۇرغۇن چوڭ تالاش-تارتىشلار ساقلانماقتا. ② تەبىئەتتە، ئىجتىمائىي ھاياتتا، تۇرمۇشتا يۈز بېرىدىغان سەلبىي ۋەقە، كېلىشەسلىك: ھادىسىگە ئۇچرىماق. قاتناش ھادىسىسى.

ماشىنا ھادىسىسى. * قاراماي نېفىتلىكى نېفىت ئايرىش زاۋۇتى قىشنا ئوت كېتىش، پارتلاش قاتارلىق ھادىسىلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، ئۆتكەن يىلنىڭ ئاخىرىدا ئومۇميۈزلۈك بىر قېتىم چوڭ تەكشۈرۈش ئېلىپ باردى. * بىر جىپ، ئىككى موتوسكىلت ھادىسە چىققان يەرگە كېلىپ، جىددىي تورمۇز قىلدى، ساقچىلار نەق مەيداننى رەسىمگە ئالدى. ③ < پەلس > پەلسەپىدىكى بىر كاتېگورىيە. ئۇ شەيئەلەرنىڭ تاشقى باغلىنىشى بولۇپ، ماھىيەتنى ئىپادىلەيدۇ، كىشىلەر شەيئەلەرنىڭ ماھىيىتىنى، ھادىسىنى تەھلىل ۋە تەتقىق قىلىش ئارقىلىق ئاندىن بىلەلەيدۇ؛ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئەخلاققا باھا بېرىش سەۋىيىسىنى ھادىسىدىن ماھىيەتكە، ئۆزگىدىن ئۆزگە، بىر تەرەپلىملىكتىن ئەتراپلىق بولۇشقا قاراپ تەدرىجىي تەرەققىي قىلدۇرۇش لازىم.

ھادىسە بولماق ① تەبىئەتتە، ئىجتىمائىي ھاياتتا ئۆزگىرىش يۈز بەرمەك، ئۆزگىرىش بولماق؛ كۆچۈرۈشمۇ بىر خىل مۇرەككەپ پىسخىكىلىق ھادىسە بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ② تەبىئەتتە، ئىجتىمائىي ھاياتتا، تۇرمۇشتا بىرەر كېلىشمە سىلىك يۈز بەرمەك، بىرەر ۋەقەگە يولۇقماق؛ ناۋادا بىرەر ھادىسە بولۇپ ئامبار يار ئېلىپ كەتسە، ساي ئىچىدە ئولتۇرۇشلۇق پۈتۈن ئاھالە ۋەيران بولىدۇ.

ھادىسىگە ئۇچرىماق بىرەر ئەھۋالغا ياكى خېيىم-خەتەرگە يولۇقماق؛ كامىل ھادىسىگە ئۇچراپ قازا تاپقان كۈندىن باشلاپ، زاكىرجان ئۆزىنى گۇناھكار دەپ ھېس قىلماقتا ئىدى. * ئوقۇتۇرۇشتا: «ئاقسۇ 5-ئاتلىقلار پولكىنىڭ مۇئاۋىن كوماندىرى مايور كېرىم كۈتۈلمىگەن ھادىسىگە ئۇچراپ، بەختكە قارشى قازا تاپتى» دېيىلگەندى.

ھادىسىلەر مۇناسىۋىتى < مات > ھادىسىلەر بىلەن ھادىسىلەر ئوتتۇرىسىدىكى

ئەمەللەر مۇناسىۋىتى. بۇ خىل مۇناسىۋەت ئادەتتە ھادىسىلەرنىڭ ئۆز ئىچىگە ئېلىش مۇناسىۋىتى، ھادىسىلەرنىڭ تەڭ كۈچلۈكلۈك مۇناسىۋىتى، ھادىسىلەرنىڭ يىغىندى مۇناسىۋىتى، ھادىسىلەرنىڭ كۆپەيتىمە مۇناسىۋىتى، ھادىسىلەرنىڭ بىرلىكتە يۈز بەرمەسلىك مۇناسىۋىتى، ھادىسىلەرنىڭ قارىمۇقارشىلىق مۇناسىۋىتى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

ھادىسىۋىناسلىق ئى < پەلس > ① گېگېل

پەلسەپىسىدىكى ئىنسانلار ئېڭىنىڭ بىۋاسىتە ھېسسىي سەزگۈدىن «مۇتلەق بىلىم» گىچە بولغان تارىخىي تەرەققىياتى توغرىسىدىكى ئىدىئالىستىك تۈردە بۇرمىلانغان چۈشەنچە. ② نېمىس پەيلاسوپى ھوسسەر (1859 - 1938) تەرىپىدىن بەرپا قىلىنغان ھەمدە جاھانگىرلىك دەۋرىدە بۇرژۇئا پەلسەپىسىدە كەڭ تارقالغان بىر خىل ئەكسىيەتچىل سۈبېيىكتىپ ئىدىئالىستىك نەزەرىيە.

ھار ئى. ئۇيات، نومۇس؛ ھار ئالماق.

ھار ئالماق ئۇيات، نومۇس دەپ بىلمەك؛ ئېغىر كەلمەك. ئازابلىق تۇيۇلماق؛ ئۇ سېنىڭ گېيىڭنى بەك ھار ئالدى.

ھار كەلمەك ئۇيات، نومۇس بىلىنمەك؛ ئېغىر كەلمەك، ئازابلانماق؛ ئۆكسىنىڭ قىلىقلىرى ئۇنىڭغا تولىمۇ ھار كەلگەندى.

ھارارەت ئى (ئە) ① كۈچلۈك دەرىجىدىكى

ئىسسىقلىق، تەپت؛ ئوتنىڭ ھارارىتى. قۇياشنىڭ ھارارىتى. * بۇ چاغدا ئىككى دانە پەرۋانە يۇمشاق ئۇچۇپ، ئۆزلىرىنى چوغدەك قىزىپ كەتكەن شېشىگە تىنماي ئۇراتتى-دە، ھارارەتتىن راھەتلىنىپ لامپا تۈۋىگە چۈشەتتى، بىردەمدىن كېيىن يەنە ئۇچۇپ، شېشە ئەتراپىدا ئايلىنىشنى داۋام قىلدۇراتتى. ② بىرەر جىسىمنىڭ، ماددىنىڭ

قىزىش ياكى ئىسسىتىلىش دەرىجىسى؛ تېمپېراتۇرىسى؛ ئۆينىڭ ھارارىتى 38° تىن ئاشماسلىقى كېرەك ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ قىمىرلىماستىن كاڭدا ئولتۇرۇپ، تامدىكى تېرمومېتىرغا قاراپ قويايتتى. ③ كۆچمە. ھېسسىي نەپت؛ لەززەت؛ ئىللىقلىق؛ قىزىڭ پاك يۈرىكىدە بىر خىل ئوتلۇق ھارارەت پەيدا بولۇپ، قىزىڭ ۋۇجۇدىنى ئەسىر قىلىپ ئۇنىڭ پۈتۈن تومۇرلىرىدا ئاقاتتى. * بۇ كىچىككىنە جان ئۇلارنىڭ ئۆيىگە ئۆزىدىن نەچچە يۈز ھەسسە چوڭ خۇشاللىق، ئاۋاتلىق ۋە ھارارەت ئېلىپ كەلدى.

ھارارەتسىز سۈپ ① ھارارىتى، قىزىقى، ئىسسىقى، تەپتى يوق؛ سوغۇق؛ بۈگۈن ھاۋا تۇتۇق بولۇپ قۇياش يۇلتۇزغا ئوخشاش ھارارەتسىز ئىدى. ② كۆچمە. يېقىمسىز؛ سوغۇق؛ ئۇنىڭ مىجەزىدىكى بەزى ئالامەتلەر كىشىلەرگە بىر خىل ھارارەتسىز تۇيغۇ بېغىشلايتتى.

ھارارەتلىك سۈپ ① ھارارىتى، تەپتى بار؛ ئىسسىق، قىزىق؛ ئەنە شۇ شەپەقنىڭ ئەكسىدە، ئەتە يەنە قايتىپ كەلمەكچى بولغان ھارارەتلىك قۇياشنىڭ ئەكسىنى كۆرگەندەك بولدۇم. ② كۆچمە. ئىسسىق، ئىللىق، يېقىملىق؛ تومۇرلىرىدا ياشلىقنىڭ ئوتتەك قىزىق قېنى قايناپ تۇرغان ھارارەتلىك ئىككى قول بىر-بىرىگە جۈپلەشتى. * ئابدۇراخماننىڭ ئويچان كۆزى تومبۇچكا تۆپىسىدە تۇرغان گۈللۈك كۈنۈپرتقا چۈشتى-دە، گۈللۈك كۈنۈپرتتىن تەكلىپنامىنى ئېلىپ، سۇلتاننۇانىڭ ھېلىقى بىر كۆپلەپ ھارارەتلىك مىسرالىرىنى يەنە بىر نۆۋەت ئىخلاسى بىلەن ئوقۇدى.

ھاراق I ئى (ئە) ئاشلىق، يەل-يېمىش قاتارلىقلارنى ئېچىتىش ئارقىلىق ياسىلىدىغان، كەيپ قىلىش خۇسۇسىيىتىگە ئىگە يۇقىرى گرادۇسلۇق ئىچىملىك؛ - ئۇستام، سىلىگە نېمە بولدى؟ ھاراق، تاماكا دېگەنى

ئېغىزلىرىغا ئالمايدىغانغۇ؟ - دېدى مۇتەللىپ ھەيران بولغان ھالدا ئەمەت ئۇستىغا قاراپ. **ھاراق II ئى (ئە) <بىن> جەڭنىڭ تېڭىگە تام بويلاپ قويۇلىدىغان ياغاچ.**

ھاراقخور ئى (ئەپ) ← ھاراقكەش؛ - بۇ ھاراقخورنى ئىككىنچى ئۆيگە دەسسەتمەيمەن، - دېدى ئۇ جالاقىدە ئىشىكىنى يېپىپ. * تىببىي ۋە مەمۇرىي خادىملار ئويۇن-تاماشاپەرەس، ھاراقخور بولماسلىقى كېرەك.

ھاراقخورلۇق ئى ← ھاراقكەشلىك؛ ھاراقخورلۇق قىلماق. * ھازىر نۇرغۇن دۆلەتلەردە ھاراق بالاسىدىن ساقلىنىش تەشكىلاتلىرىنى قۇرۇپ، ھاراقخورلۇققا قارشى تەشۋىقىي-تەربىيىلەر ئېلىپ بېرىلماقتا.

ھاراق-شاراب ھاراق ۋە شاراب، ھاراق تىپىدىكى مەس قىلىش خۇسۇسىيىتىگە ئىگە ئىچىملىكلەر؛ ھاراق-شاراب ئىچمەك. ھاراق-شارابقا بېرىلمەك. * ئەي ئوغۇل، ئەگەر ھېچقاچان ھاراق-شاراب ئىچمەسەڭ، ئاللا ئانا سەندىن رازى بولىدۇ ھەم خەلق ئىچىدە ئىسمىڭ ئۇلۇغ، گۈزەل ئەخلاق ۋە ئىشەنچكە سازاۋەر بولسەن.

ھاراقكەش ئى (ئەپ) ھاراق ئىچىشنى ئادەت قىلغان، دائىم ھاراق ئىچىدىغان، ھاراق ئىچمىسە تۇرالمايدىغان، ھاراق خۇمار ئادەم؛ - بۇ ھاراقكەشنى نەدىن تېپىۋالدىڭ، - دەپ ۋارقىراپ كەتتى ئانىسى.

ھاراقكەشلىك ئى. ھاراققا بېرىلىش ئادىتى، ھاراق ئىچمىسە تۇرالماستىق؛ بىزنىڭ ئەجدادلىرىمىز ناھايىتى ئىلگىرىكى زامانلاردىلا ھاراقكەشلىكنىڭ زىيىنىنى تولۇق چۈشىنىپ، ئۇنى قاتتىق چەكلىگەن.

ھارام سۈپ (ئە) ① <دىن> شەرىئەت ھۆكۈمىگە مۇۋاپىق كەلمەيدىغان، شەرىئەتتە يېيىش-ئىچىش چەكلەنگەن؛ ھالال ئەمەس؛ غالىجر خۇدانى بىلمەس،

ئىت ھارامنى (ماقال)، * — ھارام گۆشىنى يەۋېرىپ سەمرىپ كېتىپتۇ، — دېدى قاسىم ئۇ كەتكەندىن كېيىن. * شەرئەتتە ئايال مۇردىنىڭ كېيىنىنى ئېچىشقا يول يوق، ئېچىش ھارام. ② ھىيلىگەرلىك، مەككالىق چىقىپ تۇرىدىغان: مەخموت ئارزىگۈل چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، يۈزىنى بۇ ياققا ئۆرۈپ ھارام كۆلكە ئارىلاش قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى. ③ نورمال، ئېھتىياجلىق بولمىغان، زۆرۈرىيىتى، كېرىكى يوق: ھارام شاخ. ھارام پۇتاق. * ئۇلار شۇڭلارنى خۇددى قىزىلار چاچ تارىغاندەك رەتلىك، جاي-جايغا تارايىتى، ئۈزۈم مەھسۇلاتىغا تەسىر يەتكۈزىدىغان ھارام شۇڭ ۋە قارا بويۇرماقلىرىنى پۇتاپ ۋاقتىدا ئېلىۋىتەتتى. * ھارام ئوتتىن قۇتۇلغان، مايسا كۈلۈپ قارايدۇ. كۆمۈش سۇدا يۈز يۈيۈپ چاچلىرىنى تارايدۇ. ④ كۆچمە. چىقىش كېلىش قوشۇمچىسى بىلەن كېلىپ «نىكاھسىز، قانۇنسىز» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ: خىيال بىلەن كېتىۋاتاتتىم. شەھەردىكى ھېلىقى ھارامدىن تۇغۇلغانلار نەدىن كەلدى بىلىمىم، كۆزۈمگە قۇمنى «شارت» قىلىپ چاچتى-يۇ، تەرەپ-تەرەپكە قېچىپ يوقىلىشتى. ⑤ كۆچمە. باشقىلارنى ئالداش ئارقىلىق قولغا كىرگۈزۈلگەن، مېھنەت سىڭدۈرۈلمىگەن: ھارام مال. ھارام بۇل. ھارام ئوقەت. * ھارام ھارامغا كېتەر، ھالالىنى زايە ئېتەر (ماقال). * — مەن ئوغرى ئەمەس، ھارام نەرسە ماڭا سىڭمەيدۇ، مەن بۈگۈن كېچە ئوتۇن ئەكەلدىم، ئەكەلگەن ئوتۇن ھويلامدا تۇرۇپتۇ، — دېدى تۇرسۇن ئۇنىڭغا. * ئىش يوق دېگەنمۇ گەپمۇ، ياش ئادەم ئىش يوق بولسا سوراپ تېپىپ قىلىدىغان، ھۆكۈمەتنىڭ پۇلىنى ھارام ئالغان بىلەن بولمايدۇ. ھارام بولماق ① يېڭىلى، ئىچكىلى بولمايدىغان بولۇپ قالماق، ھارام قاتارىغا

ئۆتمەك: قوي ھارام بولدى. * بايلار ئاش ھارام بولدى دېيىشىپ نېرى كېتىشتى. ② بىكارغا كەتمەك، پوققا چىقماق، نېسىپ بولماسلىق: بۇ كېچە تەلەتتە ئۇيقۇ ھارام بولدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن دىلبەرنىڭ قىزلىق تەبەسسۇمىغا تولغان چىرايى ھېچ كەتمەيتتى. * شۇنداق قىلىپ، بىزگە ئۈچ كۈن ھېيت ھارام بولدى. ③ يىرگىنچلىك، ئازابلىق تۇيۇلماق: — ئاكاڭلار! مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قېلىپسەلەر، بۇ شەھەر ئەمدى بىزگە ھارام بولۇپتۇ، بۇ يەرنى تاشلاپ باشقا يەرگە كېتەيلى، — دەپتۇ كەنجى ئوغۇل. * سەنسىز بولماس ياخشى كۈنلەر، چاڭ سالدى دەرد-ئەلەم ماڭا. ئاقتى چۆلگە كۆز گۆھىرىم، ھارام بولدى ئالەم ماڭا. ھارام تاش <گېئول> رۇدىدىكى پايدىلىق ماددىلارغا ئەگەشكەن پايدىسىز ماددىلار. ئۇلار رۇدا تاللاشتا چىقىرىۋېتىلىدۇ. رۇدىلاردا بۇنداق ھارام تاشلار قانچە ئاز بولسا، ئۇنىڭ سۈپىتى شۇنچە يۇقىرى بولىدۇ. ھارامدىن بولغان ← ھارامى: ھۇ ئاناڭنى، ھارامدىن بولغان! نېپە ئوڭدا يېتىپ سۈيىدۈكۈڭنى ماڭا چاچرىتسەن! ھارامدىن تاپماق ① نىكاھسىز تۇغماق: ئۇنىڭ ھارامدىن تاپقان بالىسى ھازىر 13-14 ياشلارغا كىرىپ قالغاندۇ؟ ② مېھنەت سىڭدۈرمەستىن باشقىلارنى ئالداش بىلەن قانۇنسىز مال-دۇنياغا ئىگە بولماق: بوۋاينىڭ «ئىتنىڭ ئازابىنى تارتىۋېتىسەن» دېگىنى مىڭ مەرتىۋە توغرا! ھارامدىن تاپقان پۇلنىڭ بەرىكىتى بولاتتىمۇ؟ خۇددى شامالدا ئۇچقان توغراقتەك تۈزۈپ تۈگەيتتى. ھارام شاخ <بوت> مېۋىلىك دەرەخ، كېۋەز قاتارلىقلاردىكى مېۋە بولمايدىغان شاخ. ھارام قىلماق ① يېڭىلى، ئىچكىلى

چۈشۈپ قالدۇق، «گۇناھ» قىلغان ئوخشاشمىز، قىلغان ئىشنىڭ تايىنى يوق، ھارام ئۆلەر ئوخشاشمىز.

ھارام ئوي ← ھارام نىيەت: ئۇنىڭ بۇنداق ھارام ئويى پادىشاھنىڭ زەردىسىنى قاينىتىپتۇ-دە، ئوردىدىن قوغلىنىپتۇ.

ھارام ياراشماق مېھنەت قىلماي، ئەجىرسىز، بىكارغا كەلگەن نەرسە ھېچقانداق دەرد-ئەسىرى يوقلاشنىڭ كەتمەك:

— ياق، ئالمايمەن، ماڭا ھارام يازاشمايدۇ، ئۆزۈڭلار قانداق قىلساڭلار شۇنداق قىلىڭلار، مېنى بۇ ئىشقا چاتماڭلار، — دېدى ئۇ رەنجىپ.

ھارامتاماق سۈپ (ھارام+تاماق) ئىشلىنمەي، تەر تۆكمەي، باشقىلارنىڭ ئەمگىكى ھېسابغا ياشايدىغان؛ تىرىكتاپ، تەييارتاپ؛ ھارام-

تاماق ئادەم. * مەن شۇ چاقىچە بۇنداق ھارامتاماق، مەككەر ئوقەتچىنى ئۇچرىتىپ باقمىغاندىم. * كىشىلەر ئاتلىقلارنىڭ ئارقىلىرىدىن قاراپ: «ئايەتلەر، كاساپەتلەر، پاقا ئالالماس ئاقسالار، ھارامتاماق لەقۇلار» دەپ تىللايتتى.

// ھەمىلا جايدا چىرىكلىشىپ چۈشكۈنلەشكەنلەرنى كۆرسەن. جەمئىيەتتە ھارامتاماق تولا. * نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ھالال ئەمگەكچى بىلەن ھارامتاماقنىڭ پەرقى يوق ئىدى، مانا ئەمدى

«كەتمەن چاچقان گىزدە يەيدۇ، سايدا ياتقان جىگدە» دېگەندەك بولۇۋاتىدۇ.

ھارامتاماقلىق ئى. ئەمگەكسىز، ئەجىرسىز، بىكارنى يەپ يېتىش، باشقىلارنىڭ ئەمگىكى بەدىلىگە ياشاش ئادىتى:

سەن جەمئىيەتىمىزدە ھەممە كىشى بەھرىمەن بولۇشقا تېگىشلىك ھەممە نەرسىدىن بەھرىمەن بولدۇڭ! لېكىن، سەن ھالال ئەمگەك قىلىشتىن كۆرە ھارامتاماقلىقنى ياخشى كۆردۈڭ. * بىز

ھازىرقى كۈندە «داش قازاننىڭ تامىقىنى يېيىش» نى، «توپلاڭدىن توقاچ ئوغرىلايدىغان» ھارامتاماقلىقنى تۈگەتتۇق.

بولمايدىغان قىلىپ قويماق: — بوغۇزلاپ قويايلى دېسەم ئۇنىماي كالىنى ھارام قىلدىڭ، — دېدى ئاكام دادامغا. ② ئىسراپ قىلماق، يوق قىلماق، بىكار قىلماق: ئۇ بۇ كۈنى ھارام قىلىشتىن قورقۇدۇ ۋە ئۇنى كۆڭۈللۈك بايرام دەپ بىلىدۇ. ③ يىرگىنچلىك، ئازابلىق نەرسىگە ئايلاندۇرماق: — سەن بۇ ئىشلىرىڭ بىلەن بۇ شەھەرنى ماڭا ھارام قىلدىڭ، بۈگۈنلا كۆچۈپ كېتىمەن.

ھارام كەتمەك ① ئىسراپ بولۇپ كەتمەك، بىكار كەتمەك، زايە بولماق: بۇنى ئاڭلىغان ئىككى ئاكىسى: — سەن نېمىدېگەن ئەخمەق! خۇدايىم بەرگەن قويلارنى سويۇپ يەۋالماي ئىگىسىگە بېرىۋەتكىنىڭ نېمىسى!

ساڭا بەرگەن تاماقمۇ ھارام كېتىپتۇ، — دەپ ئۆكسىنى تازا ئۇرۇپتۇ. ② ناھەق، بىئەجەل ئۆلۈپ كەتمەك: — يا ئاللا، ئۇنىڭغا بىرەر يېرىم پاي ئوق تېگىپ كەتسە قانداقمۇ قىلارمەن. ھارام كەتمەمدۇ بالام، — دەپ يىغلاشقا باشلىدى ئۇ. * 17 ياشلىق بىر بالا ئەزرائىل بىلەن جان ئاللىشىپ قالغانىدى، ياقۇپجان بارمىسا ھارام كېتىپ قالاتتى.

ھارام نىيەت باشقىلارغا يامانلىق ئويلايدىغان؛ قارا نىيەت: بىز ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ھەيران بولدۇق. ھارام نىيەت گومىنىداڭچىلار بۇ يەردىمۇ بىز توغرىلۇق تۈرلۈك تەتۈر تەشۋىقلارنى تارقىتىپ، تېنچ ئاھالىنى تەشۋىشكە سالغانىكەن. * مەلىكىدە ئۇنىڭ ھارام نىيەتكە قارىتا زادىلا قارشىلىق، ھوشيارلىق ۋە تەييارلىق بولماپتۇ.

ھارام ئوي ← ھارام نىيەن: ئۇنىڭ بۇنداق ھارام ئويى پادىشاھنىڭ زەردىسىنى قاينىتىپتۇ-دە، ئوردىدىن قوغلىنىپتۇ.

ھارام ئۆلمەك ناھەق، بىئەجەل ئۆلمەك: بۇ خەققە جىم تۇرۇپ بەرسەڭ مۇشۇنداق ئازاب سېلىپ ھارام ئۆلگۈدەكمىز. * زىندانغا

بولمايدىغان قىلىپ قويماق: — بوغۇزلاپ قويايلى دېسەم ئۇنىماي كالىنى ھارام قىلدىڭ، — دېدى ئاكام دادامغا. ② ئىسراپ قىلماق، يوق قىلماق، بىكار قىلماق: ئۇ بۇ كۈنى ھارام قىلىشتىن قورقۇدۇ ۋە ئۇنى كۆڭۈللۈك بايرام دەپ بىلىدۇ. ③ يىرگىنچلىك، ئازابلىق نەرسىگە ئايلاندۇرماق: — سەن بۇ ئىشلىرىڭ بىلەن بۇ شەھەرنى ماڭا ھارام قىلدىڭ، بۈگۈنلا كۆچۈپ كېتىمەن.

ھارام كەتمەك ① ئىسراپ بولۇپ كەتمەك، بىكار كەتمەك، زايە بولماق: بۇنى ئاڭلىغان ئىككى ئاكىسى: — سەن نېمىدېگەن ئەخمەق! خۇدايىم بەرگەن قويلارنى سويۇپ يەۋالماي ئىگىسىگە بېرىۋەتكىنىڭ نېمىسى!

ساڭا بەرگەن تاماقمۇ ھارام كېتىپتۇ، — دەپ ئۆكسىنى تازا ئۇرۇپتۇ. ② ناھەق، بىئەجەل ئۆلۈپ كەتمەك: — يا ئاللا، ئۇنىڭغا بىرەر يېرىم پاي ئوق تېگىپ كەتسە قانداقمۇ قىلارمەن. ھارام كەتمەمدۇ بالام، — دەپ يىغلاشقا باشلىدى ئۇ. * 17 ياشلىق بىر بالا ئەزرائىل بىلەن جان ئاللىشىپ قالغانىدى، ياقۇپجان بارمىسا ھارام كېتىپ قالاتتى.

ھارام نىيەت باشقىلارغا يامانلىق ئويلايدىغان؛ قارا نىيەت: بىز ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ھەيران بولدۇق. ھارام نىيەت گومىنىداڭچىلار بۇ يەردىمۇ بىز توغرىلۇق تۈرلۈك تەتۈر تەشۋىقلارنى تارقىتىپ، تېنچ ئاھالىنى تەشۋىشكە سالغانىكەن. * مەلىكىدە ئۇنىڭ ھارام نىيەتكە قارىتا زادىلا قارشىلىق، ھوشيارلىق ۋە تەييارلىق بولماپتۇ.

ھارام ئوي ← ھارام نىيەن: ئۇنىڭ بۇنداق ھارام ئويى پادىشاھنىڭ زەردىسىنى قاينىتىپتۇ-دە، ئوردىدىن قوغلىنىپتۇ.

ھارام ئۆلمەك ناھەق، بىئەجەل ئۆلمەك: بۇ خەققە جىم تۇرۇپ بەرسەڭ مۇشۇنداق ئازاب سېلىپ ھارام ئۆلگۈدەكمىز. * زىندانغا

ھارامخور سۈپ (ئەپ) ← ھارامتاماق:

ھارامخور ئادەم. * پۇلنى تۆلەپ خوشلاشتىم مەنۇم، جوزىدا قالدى شۇ پېتى ئېشى. شۇنداق ھارامخور بولسا ئاشپۇزۇل، يىرگە نەمەس ئۇندىن قايسىر كىشى.

ھارامخورلۇق ئى ← ھارامتاماقلىق:

ھارامخورلۇق بىلەن ياشاش ئادەمگە مۇناسىپ ئىش ئەمەس.

ھارامزادە (ئەپ) ① ئى. ئۆزئارا نىكاھ

قىلىنمىغان ئەر ۋە ئايالدىن تۇغۇلغان بالا: مەيۈنە جىن قىز شەمھۇرەش ئوغلى دەھنەش دېۋىگە قاراپ: «پەس ھارامزادىلەرنىڭ ئىپلاس نەسلى!» دەپ تىل سېلىپتۇ. * ئەي ئەھلى يۇرتى يوق ھارامزادە، مەن بولسام ئارزۇلۇق بەگزادە، كىيىم-سەرپايلىرىم ئازادە، بەخت دۆلەتتە يېتىشەلمەيدۇ ماڭا ھەرقانچە شاھزادە. ② سۈپ. كۆچمە. قۇۋ، ھىيلىگەر، مەككەر، ئالدامچى: بىز ئىككىمىز دەسلەپتە بىر چايخاننىڭ سازەندىلىكىنى قىلدۇق. خوجايىنىمىز ئۆتۈپ كەتكەن مۇتتەھەم، ھارامزادە ئادەم ئىكەن. * ھارامزادە تۈز قاچتى بەك يىراققا، خوراز قالدى پۈتمەس دەردكە — پىراققا. || بۇ بىر ھارامزادە ئوخشايدۇ.

ھارامزادىلە شىبەك پ. ھارامزادىگە ئايلىناماق،

قۇۋ، ھىيلىگەر بولماق: قەدىمكى زاماندىكى كىشىلەر سەممىي ۋە ئاق كۆڭۈل ئىدى، بۈگۈنكى كۈندە بولسا، ھارامزادىلىشىپ كەتتى. * سەل سۈيىدە كۆكەرگەن ئوت-چۆپلەر بىلەن تويۇپ، ھارامزادىلىشىپ قالغان ئېشەكلەر قۇيرۇقلىرىنى خادا قىلىپ، جاھاننى بېشىغا كىيىپ ھاڭرىشاتتى.

ھارامزادىلىك ئى. ھارامزادىلەرگە خاس

قىلىق: ھارامزادىلىك قىلماق. * بېدىك ھارامزادىلىك بىلەن كۈلۈپ كەتتى. * يىللار

ئۆتۈپتۇ، تۇردىقارى موللىدا ئوقۇپ يۈرۈپ بەك ئەخلاقلىق، مېھىر-شەپقەتلىك بالا بولۇپتۇ؛ ئۇ زادىلا ھارامزادىلىكنى بىلمەيدىكەن، ئىلاجى بولسا، كىشىلەرگە ياخشىلىق ئىزلەيدىكەن.

ھارامزادىلىك قىلماق ھىيلىگەر، مەككەرلىق، قۇۋلۇق قىلماق: «ھارامزادىلىك قىلىۋاتىدۇ!» دەپ ئويلىدى ئۇزاققا سوزۇلغان ئىلمىي سۆھبەتتىن ناھايىتى چارچىغان ئادىل.

ھارامسۈيىدۈك سۈپ (ھارام+سۈيىدۈك) «نىكاھسىز

تۇغۇلغان، ھارامدىن بولغان» دېگەن مەنىدىكى ھاقارەت سېۋى: — سەندەك ھارامسۈيىدۈك مەندەك ئاكاڭ قارىغايىنى تونۇمايدىغان ئوخشىماسەن! — دەپ تۈۋلىدى ئالتۇن چىش مەيدىسىگە ئۇرۇپ.

ھاراملىق سۈپ. ھارمى، ھارامدىن بولغان:

شۇنىڭدىن كېيىن بالىنى باقى نازىرلار بېقۇۋالغان. ئۇ چاغدا باقى نازىر دېگىنىڭ ئېمەستى، بۈگۈنكى كۈنگە كەلگەندە بۇ ھاراملىق دىلىڭنى رەنجىتىدەك بولۇپتۇ-دە.

ھاراملىققا يوق پەقەت يوق، زادى يوق.

ھارپا ئى (ئە) ① <دىن> رامىزان ياكى

ھېيتنىڭ ئالدىنقى كۈنى: ھېيت ھارپىسى. بىرەر ھەپتە، ھەتتا بىرەر ئاي بۇرۇن باشلىنىدىغان ھېيت ھازىرلىقى ھارپا ئاخشى ئەڭ يۇقىرى پەللىگە چىقاتتى. ② بايرام ياكى بىرەر تەنتەنلىك كۈندىن ئالدىنقى كۈن: بايرام ھارپىسى. يېڭى يىل ھارپىسى. * مەلۇم بولغىنىدەك، توپنىڭ ھارپا كۈنلىرى گۈلچىمەن پۈتۈن جاھاندىن تويۇپ، ئۆزىگە جۈمەنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈشتىن كۆرە، ئۆلۈمنى راۋا كۆرۈۋاتقان كۈنلەردە، بىردىن مىڭلى يازغان خەتنى تاپشۇرۇۋالدى. ③ كۆچمە. بىرەر ۋەقەدىن ئالدىنقى ۋاقىت: ئۇ شىنجاڭ ئازاد بولۇش ھارپىسىدا شىنجاڭغا كەلگەن بولۇپ، شىنجاڭنىڭ ياخشى جاي ئىكەنلىكىنى، شىنجاڭدا ياشىغۇچى

تەرىپىدىن بېرىلدىغان چاي، زىياپەت: ھاردۇق چېپى بەرمەك.

ھاردۇق چىقارماق ھارغىنلىقتىن كېيىن ئارام ئالماق، دەم ئالماق: ئەلئىسە، تاھىر بىلەن زۆھرە چارباغدا ھاردۇق چىقىرىپ، نەغمە-ئاۋا قىلىۋاتسا، ھېلىقى قېرى دەللە چارباغقا كىرىپ كەلدى. * ھاجى پاشا كىشىلەر ئېقىمغا ئەگىشىپ، شەھەر چېتىدىكى ئوتۇن بازىرىدىن تارتىپ تىلەمچىلەر ھاردۇق چىقىرىدىغان دەريا بويىدىكى بوستانلىققىچە باردى.

ھاردۇق سورىماق سەپەردىن كەلگەن ياكى ئېغىر ئىشلارنى قىلغانلاردىن ئەھۋال سورىماق: شۇ ئارىدا، شامەخسۇت نامىدىن ھاشىر تەيجى بىلەن قېزىبەگ غوجا لى شۇفۇدىن ھاردۇق سوراپ ئامبال يامۇلىغا كېلىشتى. * ئۇ ئىتتىك كېلىپ بىزدىن ھاردۇق سورىدى.

ھاردۇق ئېشى سەپەردىن كەلگەن ياكى ئەمگەك قىلىپ چارچىغانلاردىن ھال-ئەھۋال سوراپ ئېتىلىدىغان ئاش: لۇتپۇللا يۈز-كۆزنى يۇغاندىن كېيىن، ئارمىيە داموللا ئۇلارنى ئۆز ئۆيىگە باشلاپ كىرىپ، ھاردۇق ئېشى بىلەن مېھمان قىلدى. * - ئۇ مېھمان تامىقى ئەمەس، ئورمىچىلارنىڭ ھاردۇق ئېشىغۇ! - دېدى چىمەنگۈل تاشپولاتقا قاراپ.

ھاردۇققا چىقماق ① دەم ئېلىشقا، تەنە پېۋسقا چىقماق: ھەر سائەتلىك دەرس تۈگەپ، ئەركىن چىقار ھاردۇققا. ساپ ھاۋادا توپ ئويناپ، قۇۋۋەت يىغار قول-پۇتقا. ② كۆچمە. پېنسىيىگە، ئارامغا چىقماق: بۈگۈن بىرنەچچە ياشانغان كادىرلار ھاردۇققا چىقتى.

ھاردۇقى چىقماق ① ھارغىنلىقى، چارچىغانلىقى تۈگىمەك، يوقىماق: جەڭ ھاردۇقى چىققان كۈنلەرنىڭ بېرىدە، بەھرام

ھەر مىللەت خەلقىنىڭ باتۇر، ئەمگەكچان، ئەقىل-پاراسەتلىك خەلق ئىكەنلىكىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەندى. * ئۇ ئۆزىنىڭ باشلىق باھارنىڭ كۈز غازاڭلىرىدەك تۆكۈلۈش ھارپىسىدا تۇرغانلىقىنى ئويلاپ ئېچىنىش ئىلكىدە ئازابلاندى.

ھاردۇرماق «ھارماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ھاردۇرۇشماق «ھاردۇرماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ھاردۇق ئى ① مېھنەت قىلىپ چارچىغانلىق، تالغانلىق، ھارغىنلىق؛ ھېرىش: ئۇ گۈلئايىشەمنىڭ رازىمەنلىكىگە ئاشۇ ھاردۇق ئۇيغۇسى بىلەن ئېرىشكەن. * ئىسسىق سۇ بىلەن يۇيۇنۇش ھاردۇقنى كەتكۈزدى. ② ئىشتىن توختاپ ئارام ئېلىش، دەم ئېلىش: ھاردۇق چىقارماق. ھاردۇق ئالماق. * ئۇ ئەمگەكتىن كېيىن توپا-چاڭ باسقان باش-كۆزنى يۇيۇشى، بىردەم سوزۇلۇپ يېتىپ بىلىكى ۋە ئېغىر ئايىغلىرىنىڭ ھاردۇقنى چىقىرىشى، كېيىن ئوبدان كېيىن چەت ئەللىكلەرنى ئۆزىنى زىياپىتىگە بېرىشى كېرەك.

ھاردۇق ئالماق ئارام ئالماق، دەم ئالماق، ھاردۇق چىقارماق: جەڭچىلەر قارا بۇلاققا يېتىپ كەلگەندە، چۈش ۋاقتى بولۇپ قالغاندى. بۇ يەردە باتالىيوننىڭ ئالدىنقى روتىسى توختىتىلىپ، ئارقىدىكىلىرى يېتىپ كېلىپ، ھەممىسى تولۇق جەم بولۇش بىلەن، غىزا يەۋېلىش ۋە ھاردۇق ئېلىۋېلىش جاكارلاندى. **ھاردۇق چېپى** توي-تۆكۈن، نەزىر-چىراغقا ئوخشاش ھەشەمەتتىكى چىقراق بىرەر ئىش ئۆتكۈزگەن كىشىلەرگە دوست-يار، بۇرادەرلىرى ياكى قولۇم-قوشنىلار تەرىپىدىن بېرىلدىغان، مۇشۇنداق ئىشلارغا قاراشقانلارغا ئۆي ئىگىسى

تېكىپ، ساقاللىرىنى سىلىغىنىچە سۆزلىدى. *
رەھمەت سوجاڭنىڭ چىرايى بەكمۇ جىددىي
ۋە ھارغىن ئىدى.

ھارغىنلىق ئى. ھارغىن ھالەت، ھارغان

كەيپىيات: كۈنلەرنىڭ بىرىدە بىر كەمبەغەل
ئېتىغا مىنىپ، سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ. كۈن
قايرىلغاندا، ئۇ ھارغىنلىق بىلەن ئاچلىقتىن
توختاپ، ئېنىنى بىر دەرمەخكە باغلاپ قويۇپ،
كەچلىك غىزاغا ئولتۇرۇپتۇ. * ئۇ ئۇزۇن
سۆزلەپ بىر ئاز ھارغىنلىق ھېس قىلدى بولغاي،
قۇرۇپ كەتكەن لەۋلىرىنى يالاپ قويۇپ
سۆزىنى داۋاملاشتۇردى.

ھارغىنلىق يەتمەك ھارغىنلىق، چارچىغانلىق
ھېس قىلماق؛ ھارماق، چارچىماق:
بەختىگۈل خەتنى ئوقۇپ بولۇپلا لاسسىدە بوشاپ
كەتتى. ئۇنىڭغا باشقىدىنلا ھارغىنلىق يەتتى.
* موماي قەتئىي ئىدى. كەينىگە ياندىغاندەكمۇ،
ھارغىنلىق يەتكەندەكمۇ ئەمەس.

ھارماس سۆپ. ھارمايدىغان، چارچىمايدىغان؛

كۈچ-قۇۋۋىتى كۆپ، غەيرەتلىك: ھارماس
يىڭىت. ھارماس ئايال. * ئۇنىڭ قەلبىدە
بولسا، « ئارتۇر ھالاك بولدى! ئۇنى مەن
ئۆلتۈردۈم! » دېگەن ھارماس بىر سادا
ياڭراپ تۇراتتى. * قاينام بول، ئۆزۈڭنى
بول، ھارماس كاراپ بول، شائىرنىڭ ئارمىنى
ئاشۇر ئەمەلگە. ئوغلى بول، ۋارىسى، سۇنماس
قانات بول، ئۇ بىزنى ئاتىغان ئاخىرقى جەڭگە.

ھارماس شاخسانغۇچ < زونول > قۇشلارنىڭ
بىر ئۇرۇقىدۇر. ئۇلارنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى
قۇشقاچچىلىك كېلىدۇ، چىرايلىق سايرايدۇ.

ھارماق پ. ئەمگەك قىلىپ ياكى يول يۈرۈپ

چارچىماق، ھارغىنلىق يەتمەك: يول
يۈرگەندە ئېتىڭ ھارمىسۇن، قېرىغاندا ئايالنىڭ
ئۆلىمىسۇن (ماقال). * ئېتىڭ ھارمىسۇن دۆڭگە
چاپ (ماقال). * ئەلقسىسە، ھاتەم يەنە

سەپپۇرە بىلەن دەستۇر ۋەزىنى ئالدىغا
چاقىرىپ ئۆز ھالىنى ئۇلارغا بايان قىلدى. *
بەدەندە ياكى مېڭىدە چارچاش كۆرۈلسە،
ئۇخلاش، ھاردۇق چىققاندىن كېيىن ئويغىنىش
كېرەك، ئەمما ھۇرۇنلۇق قىلىپ ئارتۇقچە ئۇخلاش
زىيانلىق. ② كۆچمە. بىرەر تەشۋىشلىك
ئىشتىن قۇتۇلۇپ يەڭگىلەپ قالماق، كۆڭلى
جايىغا چۈشمەك، خاتىرجەم بولماق:
بوۋاي ئۆزىنىڭ بۇ باش-ئايىغى يوق قۇملۇقتىن
ساق-سالامەت چىقىپ كېتەلمەيدىغانلىقىغا
كۆزى يېتىپ، ئېغىز قايغۇغا چۆككەندە، يىراقتىن
ياپېشىل توغراقلىق كۆرۈنۈپتۇ، بوۋاينىڭ بىردىنلا
ھاردۇقى چىققاندا خۇشال بولۇپ كېتىپ،
تېخىمۇ تېز مېڭىپتۇ. * شەھەرنىڭ كەچلىك
ھايات قاينىسى نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك-ھە!
ئەر-ئاياللار ئوماق پەرزەنتلىرىنى يېتىلىشىپ،
نەلەرگىدۇر كېتىشۋاتقان، رادىئو كانىيىدىن
خۇش ناخشا ياڭراۋاتقان... شۇ تاپتا
ھەسەننىڭ يېزىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ ھاردۇقى
چىققاندا بولدى.

ھاردۇق يەتمەك ھارغىنلىقنى، چارچىغانلىقنى
ھېس قىلماق: ھاردۇق يەتكەن، ئەتىگەندىن
بېرى ئاغرىق قاتتىق قىيىنغان باست، جۇۋىنىڭ
ئىسسىقىدا ئارام ئېلىپ يېتىپ قالدى. *
ئەتىگەندىن بېرى ھاردۇق يەتكەن ئورۇق
ئات بېشىنى سىلكىپ، كىشىپ قويۇپ، دەرمانسىز
پۇتلىرىنى ئاران پۈتكىدى.

ھارغۇزماق « ھارماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي

دەرىجىسى: - ئابدەم، بۇ لېپەكسىز سېنى
ھارغۇزۇپ قويىمىسۇن، بىر قولىنى مەن تۇتۇۋالاي،
- دەيدى بۇغراجان.

ھارغۇزۇشماق « ھارغۇزماق » پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى.

ھارغىن سۆپ. ھارغان، چارچىغان، تالغان:

قادىراخۇن بوغان ھارغىن كۆزلىرىنى رىشتىكە

ئۆز سەپىرىنى داۋام قىلدى. بىرنەچچە ۋاقىت يول مېڭىپ ھېرىپ ئۇسسۇزلۇق يەتتى. **ھارماي-تالماي** ھاردىم-تالدىم دېمەي، ھارغانلىقىنى، چارچىغانلىقىنى ئۇنتۇغان ھالدا، غەيرەت ئۈستىگە غەيرەت قوشۇپ: مەن يىلتىزنىڭ روھىغا ئاپىرىن ئوقۇيمەن. مەن يىلتىز روھى بىلەن ھەرقايسى سەپلەردە يىلتىز ئارتىپ، كېچە-كۈندۈز ھارماي-تالماي خىزمەت قىلىۋاتقان كىشىلەرگە تېخىمۇ ئاپىرىن ئوقۇيمەن. * ئاشۇ ئىشچان باغۋەنلەر يۈرەك قېنىنى، كۆز نۇرىنى سەرپ قىلىپ، ھارماي-تالماي بىلىم بەرگەچكە، بىز مانا ھازىر خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلغۇدەك بىلىم-سەۋىيىگە ئىگە بولدۇق.

ھاروت ئى. ئەپسانىلەردىكى بارلىق تېخنىكىنى بىلىدىغان پەرىشتە: بولۇپ ھاروت بىلەن ماروت، قۇرۇلدى خىلمۇخىل زاۋۇت، توقۇلغاچ رەڭمۇ رەڭ بەرقۇت، كېيىپ ئەل ئوينىشار بولدى. **ھارۋا ئى** (ئە) ئىككى، ئۈچ ياكى تۆت چاق ئورنىتىلغان ئۆي ھايۋانلىرى قېتىلىدىغان ۋە ياكى ئادەم سۆرەيدىغان ئاددىي قاتناش ۋاسىتىسى: ئۇ بۇ يىل ئەتىيازدا قىزىغا بىر ھارۋا ئوتۇن چۈشۈرۈپ بەرگەچ، بۇ يەردە بىر كېچە قونۇپ كەتكەندى.

ھارۋىدا توشقان ئوۋلىماق سەۋر قىلىپ تۇرۇپ، ھىيلە-مىكىر بىلەن قولغا چۈشۈرمەك: نىجاتنىڭ ئۇتۇپ چىقىشىغا كۆزى يەتمىگەندىن كېيىن ھىيلە-نەيرەڭ ئىشلىتىپ، ھارۋىدا توشقان ئوۋلىغىلى چىقتى.

ھارۋىكەش ئى (ئەپ) ھارۋا ھەيدىگۈچى ياكى سۈرىگۈچى كىشى: ھارۋىكەش دېگەننىڭ يۈرمەيدىغان يولى، بارمايدىغان يېرى بولمايدۇ. بىز تولتۇرغان قورغاس تەرەپلەرگە سودىگەرلەرنىڭ يۈكىنى بېسىپ ماڭاتتۇق. * ھارۋىكەش بالىلار ساپىرىنى ئوتتۇرىغا ئېلىۋېلىپ، قىزغىن ھال-ئەھۋال سوراشتى.

ھارۋىكەش يۇلتۇز تۈركۈمى < ئاستر > شىمالىي ئاسمان يۇلتۇز تۈركۈملىرىدىن بىرى. مەركىزىي ئورنى: ئېكۋاتور ئۇزۇنلۇقى 6 سائەت، ئېكۋاتور كەڭلىكى 42°، يەنى يېرىسى يۇلتۇز تۈركۈمى، سەۋر يۇلتۇز تۈركۈمى ۋە جەۋزا يۇلتۇز تۈركۈملىرىنىڭ ئارىسىغا توغرا كېلىدۇ.

ھارۋىكەشلىك « ھارۋىكەش » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: سودىگەرچىلىك قىلغاندا ھارۋىكەشلىك قىلىش ھالال ئىش. * ئامال يوق، مەن 14 يېشىدا دادامنىڭ ھارۋىكەشلىك قامچىسىنى قولۇمغا ئالدىم.

ھارۋىلىق ① سۈپ. ھارۋىسى بار، ھارۋىغا ئىگە: تۇرسۇننىڭ بۇندىن بىرنەچچە يىل بۇرۇن تۈزۈكرەك تاغرىمۇ يوق ئىدى. مانا ھازىر ئۇ ئىككى ھارۋىلىق بولۇپ قالدى. ② رەۋ. ھارۋىغا چىقىپ، ھارۋىدا ئولتۇرۇپ، ھارۋا بىلەن: ئەمما خاماندا قىزىل چەشلەر دۆۋىلىنىپ ھەممە نەرسە تەييار بولغاندا، شايى-دۇخاۋىلاردىن كىيىم كىيگەن بىر توپ كىشىلەر ئاتلىق، ھارۋىلىق ۋە بەزىدە قوراللىق كېلىپ خامانى پاك-پاكىز قۇرۇقداپ كېتەتتى، * شۇڭا ئۇ كېيىنچە ناھىيىلىك پوچتىخانىدىن خەت-خالتىلارنى ئېلىشقا ياۋىداق ئات بىلەن ئەمەس، ئاتايىن ھارۋىلىق كېلىدىغان بولۇپ قالغانىدى.

ھارۋىنى قۇرۇق ئېلىپ قاچماق قولدىن كەلمىسۇ چوڭ ئىشلارنى قىلدىم دەپ لاپ ئۇرماق؛ ئاغزىدا شەھەر ئالماق: — جېنىم، — دەپدى كۆكۈيۈن بىرئاز جىم تۇرغاندىن كېيىن، — سەن شۇنداق ھارۋىنى قۇرۇق ئېلىپ قېچىۋېرسەن.

ھارمى سۈپ (ئەپ) نىكاھسىز تۇغۇلغان، دادىسى نامەلۇم، ھارامدىن بولغان: — ھوي غولام دېگەن ھارمى، قېنى سەن؟ بۇ زادى نېمە ئىش؟ — دەپ سوراپتۇ باي.

هازا I ئى (ئە) ① ئۆلۈپ كەتكەن يېقىن ئادەم ئۈچۈن قىلىنغان يىغا؛ يىغا-زار؛ ھازا ئاچماق. * ئۆپكەدەپ يىغلىغان ئاۋازلار، دەمدەر ئۈنلىگەندەك تېلىقپ قېلىشلار ماتەم سىمفونىيىسىگە ئايلىنىپ، ھازا كەيپىياتىنى ھەسسىلەپ ئاشۇردى. * داغدۇغىلىق ئۆتكۈزۈلۈۋاتقان توي سەلمەگە خۇددى ھازىدەك تۇيۇلۇۋاتاتتى. ② ماتەم، تەزىيە؛ ھازا تۇتماق.

ھازا ئاچماق بىرەر كىشىنىڭ ئۆلۈمىگە قايغۇرۇپ، ئېچىنىپ يىغلىماق؛ كۆز يېشى قىلماق؛ شەرىخان موماي تاغدا قىزنىڭ يەتتە نەزىرىنى بېرىپ بولغاندىن كېيىن قايتىپ كەلدى ۋە ھازا ئېچىپ توختى بوۋايغا ئەھۋالىنى ئاشكارىلىدى.

ھازا تۇتماق ئۆلۈپ كەتكۈچى ئۈچۈن مەلۇم مەزگىل قايغۇرۇش، ماتەم بىلدۈرۈش ھالىتىدە تۇرماق ھەم شۇنداق پائالىيەتكە قاتناشمىق؛ توشقان ئۆلسە، تۈلكە ھازا تۇتۇپتۇ (ماقال). * 40-كۈنى ئاخشامدا قىزنىڭ قېشىدا ساپمۇساق قالغان يىگىت 41-كۈنى سەھەردە يەرلىكىدە يېتىپتۇ. پۈتۈن شەھەر خەلقى يىگىتنىڭ ھازىسىنى تۇتۇپ، كۈنى ھەپتىگە، ھەپتىنى ئايغا ئۇلاپتۇ.

ھازا سالماق ← **ھازا قىلماق**؛ پۇشايىمان قىلىپ، ھازىنى سېلىپ، قەبرىستانلىققا قاراپ يول ئېلىپتۇ.

ھازا قىلماق بىرەر يېقىن كىشىنىڭ ۋاپاتىغا ئېچىنىپ، قاتتىق ھەسرەت بىلەن ئۇن سېلىپ يىغلىماق؛ ئۇ ئەكبەرنىڭ ئاتا-ئانىسىنىڭ يەرلىكىنى ئۆز قولى بىلەن كولىغان غېرىپ يويىقى ئىچىدىكى تاۋۇتنى كۆتۈرۈپ مېڭىپ ھازا قىلغان يالغۇز قالغان ئەكبەرگە بولسا قېرىندىشىدەك كۆيۈپ-پىشىپ، بېشىنى سىلغان ئادەم ئىدى.

ھازا ئېشى باشقىلار مۇسبەتتە بولغۇچىلارنى چاقىرىپ بېرىدىغان ياكى ھازا بولغان ئائىلىگە ئېلىپ بارىدىغان غىزا.

ھازا II ئى (ئە) مەلۇم ۋاقىت، پەيت، مەزگىل (ئاساسەن «بىر» سۆزى بىلەن بىللە كېلىپ بىرىككەن سۆز ياسايدۇ)؛ تۇرشا تۇغىڭى تۇرتتۇپە بولۇپ تۇرغان ئەرلەرنىڭ ئارىسىدىن ئۇنى تاپالمىغاچ، ئاياللارغا قارىدى-دە، بىرھازادىن كېيىن، نىياز دورغىنى ھېلىقى ھالەتتە كۆرۈپ ھاك-تاك بولۇپ قالدى. * يالماۋۇز خوتۇن تەرىنى پۈرلەشتۈرگەن ھالدا، سىنچى كۆزلىرى بىلەن بىرھازاغچە قاراپ تۇرۇپتۇ.

ھازازۇل (توغرىسى: ئازازۇل) ← **ئازازۇل ھازىچى** سۈپ. ئۆلۈم بولغان ئۆيدە ھازا ئاچقۇچى، ھازا قىلغۇچى؛ ھازىچى خوتۇنلار يىغىسى توختاپ، ھەممە ياق بىر ئېغىر جىملىققا چۆككەن. ھېكمخان ئۆيىدە ۋەھشى ئۈچ جاللات ئولتۇرار. يوقسۇللار قېنىنى تۆككەن.

ھازىدار ئى (ئەب) يېقىن ئادىمىنىڭ ۋاپات بولغىنىغا ئۇزۇن بولمىغان، ئۇنىڭغا ھازا تۇتۇۋاتقان، قارىسىنى ئوشتۇمىغان ئادەم؛ ھازىدار بولماق. * ئابدۇكېرىم ئابباسۇپ، قاسىمجان قەمبىرى، سوپاخۇن سوۋۇرۇۋلار باش ھازىدارلار سۈپىتىدە بەللىرىگە ئاق خەسىدىن ماتەم پوتىسى چىگدى. // بۇ ئەھۋالى كۆرگەن ھازىدار خوتۇنلار چاپىنىنىڭ ياقىسىنى تۇتۇشۇپ، تېڭىرقىغان ھالدا كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ شەمشەرىخان ئاچىغا تېكىشتى.

ھازىدار بولماق ئۆلۈپ كەتكەن ئادەم ئۈچۈن ھازا تۇتماق؛ ئۇرۇق-تۇغقانلىرى ۋە قولۇم-قوشنىلىرى مەرھۇمنىڭ بالا-چاقىلىرىنىڭ يېنىدىن ئايرىلماي ھازىدار بولىدۇ. بۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆرپ-ئادىتى.

ھازىدارلىق «ھازىدار» سۆزىنىڭ

ئابستراكت ئىسىم شەكلى: ئاخىرى ئانا بولك شتابىدىن كۆكەننىڭ ئۆلۈمى توغرىسىدا ئېنىق جاۋاب ئېلىپ، چىكىرتىگە كەلگەن ۋاقىتىدىكى خۇشاللىقنىڭ ئەكسىچە ئۇ يەردىن ئۆز ئاۋۇلىغا ئېغىر ھازىدارلىق بىلەن قايتىپ كەلدى.

ھازىر رەۋ (ئە) ① بىرەر ئىش-ھەرىكەتنى

بېجىرىشكە تەييار: - مانا، مەن ھازىرا - ئەبدۇنىڭ سۆزى ئاخىرلاشمايلا، گۈلەن داۋالاش سومكىسىنى ئېلىش ئۈچۈن ئۆيگە ماڭدى. ② پەيدا، مەۋجۇت، بار: شاھنىڭ پەرىمانىنى ئىشلىتىشكە ئۆزىنى راۋۇرۇس تۈزەپ، شاھانە كىيىملىرىنى كېيىپ، ئوردىغا ھازىر بولدى. * - شۇ كۈنى قارىلغاق ۋىچىرىلغاندا ئوردىدا مەنۇ ھازىر ئىدىم. ③ نۇتۇق سۆزلىنىپ تۇرغان پەيتىنىڭ ئۆزىدە، شۇ ئان، شۇ مەزگىل: ئۇ ھەر كۈنى بىر قېتىم كېلىدۇ. ھازىر كېلىدىغان ۋاقتى بولدى. جان لازىم بولسا دەرھال قاچ. * ئۇ ھازىرلا قوشچىلارنىڭ قېشىغا بېرىشى كېرەك ئىدى. ④ نۇتۇق سۆزلىنىپ تۇرغان ۋاقىتتىن سەل بۇرۇن، ئالدىن؛ يېقىندا: بۇ ئىشنىڭ بولۇپ ئۆتكىنىگە ھازىر بىر يىل بولدى. * - دادا، كەلدىڭمۇ؟ مەنۇ مەكتەپتىن ھازىرلا كەلدىم، - دېدى قىز قىسمەت چورۇقنىڭ ئالدىغا كېلىپ. ⑤ نۇتۇق سۆزلىنىپ تۇرغان ۋاقىتتىن سەل كېيىن: - سەن ھازىر ياتاققا قايت، ئەتىدىن تارتىپ ئەزالارغا قېتىلىپ ئېتىزدا ئىشلەۋەر، باشقا گەپلەرنى كېيىنرەك قىلىمىز يۇڭگۇرا! - دېدى مۇدىر، ماڭا. * - مەن ھازىرلا قايتىپ كېلىمەن، قىزىم، - دېدى ئامىنە ئېرىنىڭ پالشوپكىسىنى كېيىپ، قايرىمىسىنى كۆتۈرۈپ تۇرۇپ. ⑥ مۇشۇ كۈنلەردە، مۇشۇ ۋاقىتلاردا: ھازىر جاھاننىڭ ئوك-تە تۈرىنى

بىلگىلى بولمايدىغان بولۇپ كېتىپتۇ * ھازىر ئىشىمىز بەك كەينىدە قالدى، مۇشۇ پەدىدە مېڭۋەرسەك كۈزلۈككە دەرۋەقە غازاڭ يىغىمىز. **ھازىر بولماق ①** بىرەر ئىشنى بېجىرىشكە تەييارلانماق؛ تەخ بولماق: جەڭچىلەر دەرھال تارقاپ، ئاتلىرىغا مېنىپ ھازىر بولدى. * لۇتپۇللا مۇتەللىپ، بۇ ئىشلار ئەنە شۇنداق رەت-رېتى بىلەن ئورۇندىلىپ، بولغاندىن كېيىنلا خاتىرجەم بولۇپ، گېزىتخانىدىكى خىزمىتىدە ھازىر بولۇش ئۈچۈن ئىشخانىسى تەرەپكە كەتتى. ② پەيدا، مەۋجۇت، بار بولماق: تۈك تېخى تولۇق كۆيۈپ بولمايلا چاشقانلار پادىشاھى ئۇنىڭ ئالدىدا ھازىر بولۇپتۇ. * بۇ چاغدا سەمەرجاننىڭ ئانىسى بىلەن دادىسى ۋە باشقا قوشنىلارمۇ كۆل بېشىغا ھازىر بولغان بولۇپ، ھەممەيلىن قۇددۇسقا ئاپىرىن ئوقۇشتى.

ھازىر قىلماق ← ھازىرلىماق: كاھىلار ۋېلىخان بەگ بىلەن مەتىم دورغىنى ئوتتۇرىغا ھازىر قىلدى. * - باشقا ئىش تۇرۇپ تۇرسىمۇ مەيلى. مەخسۇس ئادەم ئاجرىتىپ مۇشۇ نەرسىلەرنى يەنە ئىككى-ئۈچ سائەتكىچە ھازىر قىلىڭ. قېنى، مەرھەمەت! - دېدى يېزا باشلىقى مەمەتتاخۇنغا قاراپمۇ قويماستىن.

ھازىرەن رەۋ (ئە) ھازىرە

ھازىرەنلىك رەۋ ← ھازىرەنلىككە: دېمەك، بۇ خەت ئىچىدە غەيرىي سىر بار، بولۇر باپ ئاخىرىدا بىزگە ئاشكارا... كۆچەيلى ھازىرەنلىك باشقا گەپكە، نەزەرباغدىن ئۇدۇل يارباغ تەرەپكە.

ھازىرەنلىككە رەۋ. ھازىرچە، ۋاقىتتىنچە:

شۇنىڭ ئۈچۈن، ھازىرەنلىككە تۆمۈرنىڭ بىرقىسىم مەتلۇبلىرىنى قاندۇرۇپ، يولۋاسنى يۇمشاق گەپلەر بىلەن قەپەسكە سولاپ ئېلىشىغا مەدەتكار بولۇشلىرىنى ئۇتۇنۇپ سورايمەن.

ھازىر جاۋاب سۈپ (ھازىر جاۋاب) قوبۇلغان سوئالغا كۆپ ئويلىنىشتىن دەررۇ جاۋاب بېرەلەيدىغان، كېرەكلىك گەپ-سۆزنى تېز تاپالايدىغان، تەپەككۈر قابىلىيىتى كۈچلۈك بولغان: ھازىر جاۋاب ئادەم. * كېيىنكى كۈنلەردە ئۇلار ئۇنى-بۇنى دەپ پاراك سېلىشىدىغان بولۇشتى. لېكىن، بۇ پاراك قسقا، ھازىر جاۋاب ۋە قۇرۇق ئىدى.

ھازىر جاۋابلىق « ھازىر جاۋاب » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: - پۈتتى، ئەتە ياكى ئۈگۈن بېشى ئۈچۈن مەتبەئەگە بەرمەكچىمەن. نېمە دېمەكچى بولۇۋاتقىنىمنى دوستلىرىمىز ئەلۋەتتە بىلىپ باقسۇن، دەپ ئويلايمەن، - دېدى شائىر ھازىر جاۋابلىق بىلەن.

ھازىرچە رەۋ. بىر ئاز ۋاقىت، مەلۇم ۋاقىتقا قەدەر؛ ۋاقىتنىچە: ساقچىلار شائىرنىڭ خەلق ئىچىدىكى ئىنتايىن زور ئىززەت-ئىناۋىتىنى كۆزدە تۇتۇپ، بۇ پاققا ھازىرچە زورلۇق بىلەن باستۇرۇپ كىرىشكە پىئىئاللىغانىدى. * كىشىلەر ھازىرچە بىلىمىگىنى بىلەن ئەزىزىخان ئۆزى تارىخنىڭ قىسمەن پارچىلىرىنى ھەركۈنى ناخشا غىشىغاچ بىرنەچچە قېتىم ئەسلەيتتى.

ھازىرقى سۈپ. سۆز بولۇۋاتقان ۋاقىتقا ئائىت، مۇشۇ ۋاقىتتىكى، مۇشۇ زامان، مۇشۇ كۈنلەردىكى: مەتنىياز مۇنداق سۆز ئويۇنلىرىغا جاۋاب بېرىشكە خېلى ئۇستاز بولسىمۇ ھازىرقىدەك ئەھۋالدا، بولۇپمۇ ئىززەتخانىنىڭ يېنىدا چاقچاق قىلىشقا جۈرئەت قىلالمايتتى. * ئەكەبەر گەپنى بىرىنچى دۈيىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى مىسالغا ئېلىپ سېلىشتۇرۇشقا ئۆتتى. * خىزمەت ئەترىتى شىنجاڭدىكى مىللەتلەر ئىل-يېزىقىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش ئىشىنى مۇشۇ ئايدا ئاياغلاشتۇردى.

ھازىرقى زامان ① ھازىر بىز باشتىن كەچۈرۈۋاتقان دەۋر. دۆلىتىمىزنىڭ تارىخىنى

دەۋرلەرگە بۆلۈشتە، كۆپىنچە 4-ماي ھەرىكىتىدىن تا ھازىرغىچە بولغان دەۋر كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ② < تىل > پېئىللاردا ئىپادىلىنىدىغان زامان شەكىللىرىدىن بىرى. ئۇ پېئىل ئىپادىلىگەن ئىش-ھەرىكەتنىڭ سۆزلەنگەن ۋاقىتتا ئورۇندىلىۋاتقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ھازىرقى زامان ئۇسسۇلى < ئۇس > ياۋروپا ۋە ئامېرىكىدا 20-ئەسىرنىڭ باشلىرىدىن باشلاپ تەرەققىي قىلغان بىر خىل ئۇسسۇل تۈرى. ئامېرىكا ۋە گېرمانىيىدىن تارقالغان. ئۇ ئۇسلۇب، شەكىل جەھەتتىن ئەركىن ۋە تۈرى كۆپ بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە. **ھازىرلاشماق** « ھازىرلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: تەبىرىكلەش يىغىنىدىن كېيىن قۇبلەيخان زىياپەت ھازىرلىتىپ يۇقىرى-تۆۋەن دەرىجە بويىچە زېتى بىلەن ئولتۇرغۇزدى.

ھازىرلاشماق « ھازىرلىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار سوۋغات ئۈچۈن نۇرغۇن ئەرسىلەرنى ھازىرلاشتى.

ھازىرلانماق ① « ھازىرلىماق » پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك دەرىجىسى: ئەقىللىق ئات ئۇنىڭ نەگىدۇر ئالدىراۋاتقانلىقىنى سەزگەندەك كىشىنەپ قويۇپ، قۇلاقلىرىنى دىڭگايىتى ۋە ئېغىز دۇرۇقىنى كاراسلىتىپ ئۇچۇشقا ھازىرلاندى. * مەن تەسىرلىك بىر مەزىرىنىڭ گۇۋاھچىسى بولۇشقا ھازىرلاندىم. ② « ھازىرلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: قىزلار بوغالتىرنىڭ ئارقىسىدىن ئۆزلىرىگە ھازىرلانغان ياناققا كىرىشتى. * ئۇلار پىگۇلۇ ئۈستىگە ھازىرلانغان ئورۇنغا ئوسماننى ئاۋايلاپ ياتقۇزۇشتى.

ھازىرلىق ئى ← تەبىيارلىق: بىركۈنى لوقمان

پولكى گومىنداڭ بىلەن باشلىنىدىغان تىنچلىق سۆھبىتىگە يول ھازىرلاشنىڭ ئالدىنقى بېشارەتلىك تەييارلىقى سۈپىتىدە ئاقسۇ فرونتىدىكى ئۇرۇشنى توختىتىپ قايتقانىدى.

ھازىرلىنىشماق « ھازىرلانماق » پېئىلى

① نىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: بېشىغا تۈلكە قۇلاقچا، ئۇچىسىغا كۆرەك جۇۋا، تېرە شالۋۇر كىيگەن ئادەملەر پېئىلى بولۇپ شەھەرگە بۇرۇشكە ھازىرلىنىشقانىدى.

ھازىرلىق سۈپ ① ھازا تۇتقاندا كىيىلىدىغان،

ھازا بىلدۈرىدىغان: ھازىرلىق كىيىم كىيگەن موماينىڭ قايقتىن پەيدا بولغىنىنى ئىمىلا ئاكا تۇيمايلا قالغانىدى. شۇڭا بىر سېكۇنتچە تېڭىرقاپ قالدى. ② ھازا تۇتقان: ھازىرلىق ئادەم.

* بىردەمدىن كېيىن ھېلىقى ھازىرلىق ئايال خۇددى ساراڭلاردەك قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى.

ھاسا ئى (ئە) قولدا تۇتۇپ يەرگە

تىرەپ، تايىنىپ مېڭىش ئۈچۈن ياسالغان بىر خىل ئۇزۇن سايمان: ھاسىغا چۈشمەك. * قارىغۇ ھاسىسىنى بىر قېتىم يوقىتار (ماقال). * ئارىدىن بىر ئىككى يىل ئۆتۈپلا، ئۇنىڭ چاچ-ساقىلى پۈتۈنلەي ئاقىرىپ قولىغا ھاسا چىقتى.

ھاسا تاياق ھاسا ئورنىدا ئىشلىتىلگەن

تاياق؛ ھاسا: شەھەر كوچىسىدا ئايلىنىپ يۈرگەندە ئۇنىڭغا يېشى توختىغان، ساقىلى كۆكسىگە چۈشكەن، قولىغا تۆمۈر دەستىلىك ھاسا تاياق تۇتقان، ئۈستىگە قىممەتلىك تونلار كىيگەن، بېشىغا ناھايىتى چوڭ قىزىل سەللە ئورنىغان بىر كىشى يولۇقۇپتۇ.

ھاسىغا چۈشمەك قېرىپ، ھاسا تۇتۇپ

ماڭىدىغان ھالغا كېلىپ قالماق: ئۇ، ئۇزاق ئۆتمەي ھاسىغا چۈشۈپ قالدى.

ھاسىراپ-ھۆمۈدەپ ھاسىراپ ۋە ھۆمۈدەپ،

ئالدىراپ-تېنەپ: ئەنە شۇ چاغدا توپ

ئوغلنى چاقىرىپ، بىر كىشىدىن پۇلنى ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ. لوقماننىڭ ئوغلى يول ھازىرلىقىنى قىلىپ بولۇپ، ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپتۇ. * — بالىغا ئاتا قىلغان بىزە ھازىرلىقىمۇ بار. بارىغا قىز ھەقدار، يوقىغا بىز قەرزدار. كېيىن ئوبدان توي قىلىپ بەرمە يېزمۇ، — دېدى رەۋىخان موماي.

ھازىرلىق قىلماق مەلۇم بىر ئىشنىڭ ئالدىنقى تەييارلىقلىرىنى ئورۇنداش تەدبىرلىرىنى تەخ، تەييار قىلماق؛ ھازىرلىماق: — سەن ھازىرلا ئۈچ ئاتنى ئېلىپ بېرىپ، موماينىڭ ئۆيىگە باغلاپ قوي ھەم تويغا ھازىرلىق قىل. موماينىڭ ئۆيىدە قوش توي ئۆتكۈزۈمىز! — دېدى نۇرۇللا، بەشكېرەملىك دوستىغا.

ھازىرلىق كۆرمەك تەييار ھالەتكە

كەلتۈرۈش ياكى تەييارلىنىشقا مۇناسىۋەتلىك ئىشلارنى قىلماق: ئۇ، ئاخىرى مەھەللىدىكى چوڭلارنىڭ مەسلىھىتى بويىچە ئوغلنىڭ ئاخىرەتلىك ئىشلىرىغا ھازىرلىق كۆرۈپ قويدى.

ھازىرلىقسىز سۈپ ← تەييارلىقسىز: ئەگەر

ئۇلار بىزنىڭ ھازىرلىقسىز پەيتىمىزدىن پايدىلىنىپ تېگىش قىلسا، قانداق تاقابىل تۇرالايمىز؟ — دېدى باش سەركەردە. || دۈشمەن گەرچە سۈلھىگە ماقۇل بولغان بولسىمۇ، مەككەلارنىڭ خىيالىنى بىلىپ بولمايدۇ، ئەگەر ھازىرلىقسىز تۇرۇپ قالساق، ئۇنىڭ ھىيلىسىگە ئۇچراپ قالىمىز.

ھازىرلىققا رەۋ. ھازىرچە، دەرمەھەللىككە:

ھازىرلىققا يېتەر، كېيىن نېمە بولىدۇ، بىر نەرسە دېيىش قىيىن.

ھازىرلىماق پ. بىرەر ئىش-ھەرىكەتنى

بېجىرىشكە شارائىت، مۇھىت ياراتماق، تەييارلىماق: چىمەنگۈل ئالدىراشلىق بىلەن بىزگە چاي ھازىرلىدى. * مىللىي ئارمىيە

شۇنداق قىلىپ، ھاتەم ئاي پەرىنى ئالدى. ئىككىسىنىڭ مۇراد-مەقسىتى ھاسىل بولدى. **ھاسىل قىلغۇچى قەۋەت** < بۇت > قوش پەللىلىك ئۆسۈملۈكلەرنىڭ تېنىدىكى بىر خىل بۆلۈنگۈچى توقۇلما. غول، يىلتىزنىڭ ئەۋرىشىملىك قىسمى بىلەن ياغاچلىق قىسمى ئارىسىغا جايلىشىدۇ. ھۈجەيرىلەرنىڭ تىزىلىشى زىچ بولىدۇ. بۆلۈنۈش ئىقتىدارى بولىدۇ. ئۈزلۈكسىز بۆلۈنۈش نەتىجىسىدە يېڭى ئەۋرىشىملىك قىسىم ۋە يېڭى ياغاچلىق قىسىمىنى ھاسىل قىلىپ، غول يىلتىزنى توم قىلىپ ئۆستۈرىدۇ.

ھاسىل قىلماق ① پەيدا قىلماق، بارلىققا كەلتۈرمەك، كەلتۈرۈپ چىقارماق: بۇ ناخشىغا يەنە بۆلۈللەرنىڭ يىراقتىن ئاڭلانغان ئاۋازى قوشۇلۇپ بىر تەبىئىي يېقىملىق كۈينى ھاسىل قىلاتتى. * ئۇلار دۈشمەنلەرنىڭ قاماقخانا ئىچىدىكى ئوت توچكىلىرى تەرەپتىن ئوق ئۈزۈپ، كۈچلۈك مۇھاسىرە ھاسىل قىلدى. ② بىرەر نەرسىنى تاپماق، ئۆزلەشتۈرمەك، ئىگىلىمەك، ئېرىشمەك: ئەلەقسە، پەرزەنتلەر بۆشۈكتىن ئايرىلدى، يەتتە ياشقا كىردى، مەكتەپكە باردى، ئوقۇپ ئىلىم ھاسىل قىلدى. * ئۇ كۆزەتكەنسىرى ئەسكەرلەرنىڭ روھىنىڭ ئۈستۈنلۈكىگە ئىشەنچ ھاسىل قىلاتتى.

ھاسىلات ئى (ئە) ھاسىل بولغان، پەيدا بولغان نەرسە، مۆجىزە، نەتىجە: ھايات قاينىمىدىكى ساقلانغۇسىز مۇشەققەت ئاۋارىچىلىكتىن بىريوللا قۇتۇلۇش كويىدا ئۆلۈمگە ئۆزىنى ئۇرۇشىنىڭ ھاسىلاتى بانۇرلۇقنىڭ بەلگىسىمۇ ياكى ئاجىزلىقنىڭمۇ؟ * بىراق، پەلەكنىڭ گەردىشى رەھىمسىز بولدى. نەتىجە-ھاسىلات زالىم ھۆكۈمەتنىڭ نامەردلىك بىلەن باستۇرۇشى، دېھقانلارنىڭ قايتا

ئىچىدىن « توختاڭلار » دېگەن قۇلاقنى يارغۇدەك ئاۋاز جاراڭلاپ، شاھزادە تۇغلۇق ھاسىراپ-ھۆمۈدەپ مەيدانغا كىرىپ كېلىپتۇ. **ھاسىراتماق** « ھاسىرماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: - مەن سىزنى ھاسىرىتىپ قويدۇم-ھە، - دېدىم تاغامغا قاراپ ئەپۇ سورىغاندەك تەلەپپۇزدا.

ھاسىراشماق « ھاسىرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۈستى بورا بىلەن يېپىلغان ئۇزۇنچاق قۇما ئىچىدىكى ئاق-قارا، قىزىل-چار توخۇلار ئىسسىقتىن ھاسىرىشىپ چەتتىكى بۇلۇڭغا يىغىلىۋالغانىدى.

ھاسىرماق پ. ئېغىر ئەمگەك ياكى چارچاشتىن كېيىن، نەپەس تېزلىشىپ كەتمەك: ئوۋچىلار ئات چاپتۇرۇپ يېتىپ كەلگەندە، ئۆلۈك بۈركۈتنىڭ كېرىلگەن قاننى ئاستىدىن بىر بالا ھاسىراپ ئورنىدىن تۇرۇۋاتاتتى. * ئۇ ئازراق ئېسىگە كېلىپ، قوشتىن چىقارغان كالدەك ئۇزۇنچە ھاسىرىدى.

ھاسىل رەۋ (ئە) پەيدا، مەۋجۇت: ھاسىل بولماق. ھاسىل قىلماق. * جېنىم ئاپا، ئەمدىلىكتە ۋاپاسىز ئوغلۇڭنىڭ سېغىنىشتىن ھاسىل بولغان يۈرىكىڭنى مۇجۇغۇچى ئازابقا قانداقمۇ چىداۋاتقانەن؟ * ئەمدى ئەنجانباينىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، لەڭزىدە ھەقىقەتەن دۈشمەنلەرنىڭ يوقلۇقىغا ئىشەنچ ھاسىل قىلدى.

ھاسىل بولماق ① پەيدا بولماق، بارلىققا كەلمەك، يارىتىلماق: ئۇزۇنغا قالماي ئۇ يەر-بۇ يەردە قالايىمقان چېچىلىپ ياتقان يانتاقلاردىن يوغان ئىككى دۆۋە ھاسىل بولدى. * مەن ئۇنىڭغا شۇنچە ياخشى گەپ قىلساممۇ ئۇ، ئۆزىنىڭلا گېيىنى راست دەپ تۇرۇۋالغاچقا، بۇ قېتىمقى سۆھبىتىمىزدىن نەتىجە ھاسىل بولمىدى ② ئەمەلگە ئاشماق، قانماق:

چۈنكى ئۇ تۇيغۇ، تەسەۋۋۇر ۋە ئاڭنىڭ مەنبەسى؛ ئاڭ ئىككىلەمچى ھاسىلى نەرسە، چۈنكى ئۇ ماددىنىڭ ئىنكاسى، مەۋجۇدىيەتنىڭ ئىنكاسى.

ھاسىلى دارامەت <سئىق> غەيرىي ماددىي ئىشلەپچىقىرىش تارماقلىرىدىكى خادىملارنىڭ مىللىي دارامەتنىڭ قايتا تەقسىملىنىشى ئارقىسىدا ئېرىشكەن دارامىتى.

ھاشار ئى (ئە) ھەقسىز ئىشلەپ بېرىدىغان مەجبۇرىي ئەمگەك: ھاشارغا بارماق. ھاشار سالماق. * ۋاڭ ئوردىسىغا يېقىن مەسچىتكە يىغىلغان كىشىلەرنىڭ كۆپچىلىكى ياش يىگىتلەر ۋە ئوتتۇرا ياشلىق دېھقانلار بولۇپ، ئېلىياز خوجىنىڭ ھاشارىدىن يانغانلار ئىدى.

ھاشار بىلەن تۆلىنىدىغان يەر ئىجارىسى <سئىق> فېئوداللىق يەر ئىجارىسىنىڭ بىر خىل شەكلى. بۇنىڭدا دېھقانلار ئۆزلىرىنىڭ ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرى ئارقىلىق پومېشچىكلار ئىگىلىكىدىكى يەرلەرگە ھەقسىز ئىشلەپ بېرىدۇ. بۇ خىل ئىجارە شەكلى فېئوداللىق تۈزۈمنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە تازا ئەۋج ئالغان.

ھاشارات ئى (ئە) <زوتول> بوغۇم پۇتلۇق ھايۋانلارنىڭ بىر كلاسى. ئۇلارنىڭ تېنى باش، كۆكرەك ۋە قورساقتىن ئىبارەت ئۈچ قىسىمغا بۆلۈنىدۇ. كۆكرەك قىسمىدا ئۈچ جۈپ پۇتى، ئىككى ياكى بىر جۈپ قانىتى بولىدۇ. بەزىلىرىنىڭ قانىتى بولمايدۇ؛ قورساق قىسمىدا بوغۇملىرى، ئىككى يېنىدا ھاۋا تۆشۈكچىلىرى بولىدۇ. بۇ نەپەسلىنىش ئورگىنى ھېسابلىنىدۇ. كۆپ ساندىكى ھاشاراتلار تۇخۇم، لېچىنكا،

ئالان-تاراج، سەرسان ۋە قۇل قىلىنىشى بىلەن يەكۈنلىنىپ قالدى.

ھاسىلە ئى (ئە) ① <مات> فۇنكسىيىنىڭ ئۆزگىرىش تېزلىكىنى ئىپادىلەشچى ئاساسىي چۈشەنچە. ② <خىم> ئاددىيىراق بىرىكمىلەردىكى ئاتوم ياكى ئاتوملار گۇرۇپپىسى باشقا ئاتوم ياكى ئاتوملار گۇرۇپپىسى تەرىپىدىن ئالماشقاندىن كېيىن ھاسىل بولغان نىسبەتەن مۇرەككەپ بىرىكمە.

ھاسىلە سىپىكتروسكوپىيىسى <فىز> قاتتىق جىسىملارنى تېمپېراتۇرا، بېسىم دولقۇن ئۇزۇنلۇقى ۋە ئېلېكتر مەيدانى جەھەتلەردىن مودۇلياتسىيەلەش ئارقىلىق، سىپىكتر سىزىقلىرىنى ئۇچلۇقلاشتۇرۇش ۋە تېخىمۇ كۆپ ئىنچىكە قۇرۇلمىغا ئىگە قىلىش تېخنىكىسى. بۇ ئۇچلۇق سىپىكتر سىزىقلىرى ئەمەلىيەتتە ئادەتتىكى سىپىكتر سىزىقلىرىنىڭ ھاسىللىنىدۇر.

ھاسىللكالام ئى (ئە) گەپنىڭ، سۆزنىڭ قىسقىسى، خۇلاسىسى، يەكۈنى: كاتتا جايلاردا ئوقۇغان، باشقا يوغان سەللە قونغان، ئاخۇنلۇق دەرىجە قوشۇلغان، ھاسىللكالام، بىرەر ھەقىقەت سۆزلەش ئۈچۈن يارىمىغان ئوقۇش بىلەن يوغان دەستۇرنىڭ نېمە خاسىيىتى؟

ھاسىلىق سۈپ. ھاسا تۇتقان، ھاسا تايانغان: ھاسىلىق ئادەم. // ھاسىلىق كەلگەنلەر ئىگىرىغان خەستە، كېسەلنىڭ دەستىدىن چەككەنلەر پەريات؛ ساقىيىپ قايتىدۇ ئۆيىگە خۇشال، گوياكى شىۋاقلار بولغاندەك شەمشاد.

ھاسىللىلەر ئى <خىم> ← **ھاسىلە ھاسىلى سۈپ** (ئە) بىرەر ئىش-ھەرىكەت ياكى نەرسىدىن ھاسىل بولغان، ھاسىل قىلىنغان، ۋۇجۇدقا چىققان: ماددا بىرلەمچى،

قورچاق ۋە يېتىلگەن تەندىن ئىبارەت تۆت باسقۇچنى بېسىپ ئۆتىدۇ. مەسىلەن، ھەسەل ھەرىسى، پاشا، چىۋىن، بۇرگە، چېكە تەك ۋە كۆكپىت قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

ھاشارات زىيىنى < بوت > بەزى ھاشارات ياكى ئۆمۈچۈكسىمانلار كلاسدىكى ھايۋانلار كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان ئۆسۈملۈك تېنىنى بۇزۇش ۋە ئۆلتۈرۈشكە ئوخشاش زىيانلار.

ھاشارات كۆكۈرىك زەمبۇرۇغى < زونول > يۈسۈنسىمان زەمبۇرۇغلارنىڭ بىر تۈرى، يەنى چىۋىن، چېكە تەك قاتارلىق ھاشاراتلاردا پارازىت ياشايدىغان زەمبۇرۇغ. زەمبۇرۇغ يېپىچىلىرى ھاشارات تېنىگە پارازىت بولۇپ كىرگەندىن كېيىن، ئېنىزىم ئاجرىتىپ چىقىرىپ، ھاشارات توقۇلمىسىنى پارچىلىۋېتىدۇ. ھاشارات ئۆلگەندىن كېيىن، زەمبۇرۇغ يېپىچىلىرى سىرتقا ئۆسۈپ چىقىپ، بۆلۈنگۈچى سپورىلارنى ھاسىل قىلىدۇ ۋە سپورىلار ئارقىلىق تېز تارلىنىدۇ. پىلە قۇرتىدا ياشايدىغانلىرى پىلە قۇرتىنى ئېغىر ئاپەتكە ئۇچرىتىدۇ.

ھاشارات ئۇۋا تۈگۈنچىسى < بوت > ئۆسۈملۈك تېنى زىيانلىق ھاشارات ياكى زەمبۇرۇغنىڭ تەسىر قىلىشىغا ئۇچرىغاندىن كېيىن، بىر قىسىم توقۇلمىسى غەيرىي ئۆسۈپ يېتىلىپ، ئۆسمىسىمان تۈزۈلۈش ھاسىل قىلىدۇ. مانا بۇ ھاشارات ئۇۋا تۈگۈنچىسىدۇر. مەسىلەن، مۇزدىكى مۇزا كۆك پىتى شەكىللەندۈرگەن ھاشارات ئۇۋا تۈگۈنچىسىگە ئوخشاش. **ھاشارات ياردىمى بىلەن چاڭلىشىدىغان گۈللەر** < بوت > ھاشاراتلارنىڭ ۋاسىتىسى

بىلەن چاڭلىشىدىغان گۈللەر. مەسىلەن، ئۆرۈك، شاپتۇل، ئاپتاپپەرەسنىڭ گۈلى قاتارلىقلار.

ھاشارات ياردىمى بىلەن چاڭلىشىدىغان ئۆسۈملۈكلەر < بوت > گۈلى ھاشاراتنىڭ ۋاسىتىسى بىلەن چاڭلىشىدىغان ئۆسۈملۈكلەر. مەسىلەن، كېۋەز، ئۆرۈك، قىچا، مامكاپ قاتارلىقلار.

ھاشاراتخۇر سۈپ. ھاشارات يەيدىغان، ھاشارات يېيىشكە ئادەتلەنگەن: ھاشاراتخۇر ئۆسۈملۈكلەر.

ھاشاراتخۇر ئۆسۈملۈكلەر < بوت > ھاشارات ۋە باشقا كىچىك ھايۋانلارنى تۇتۇپ يەيدىغان ئۆسۈملۈكلەر. كۆپىنچە ئازوت كەم بولغان ساقلىقلاردا ياشايدۇ. ھاشاراتلارنى تۇتۇشقا ۋە ھەزىم قىلىشقا ماسلاشقان يوپۇرماقلىرى بولىدۇ. قۇندۇزلىشى، قەپەزئوت، چىۋىنئوتى قاتارلىقلار مەشھۇر ھاشاراتخۇر ئۆسۈملۈكلەردۇر.

ھاشاراتخۇرلۇق « ھاشاراتخۇر » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

ھاشاراتشۇناسى ئى (ئە) ھاشارات تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى مۇتەخەسسس.

ھاشاراتشۇناسلىق « ھاشاراتشۇناس » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: ئاساسىي خىزمەت ۋاقتى دەرس تەييارلاش، ئېكولوگىيە، ھاشاراتشۇناسلىق ۋە باشقا پەن تەتقىقاتى خىزمەتلىرى بويىچە پىلان تۈزىلىدۇ.

ھاشارچى ئى. ئۈستىگە ھاشار مەجبۇرىيىتى چۈشكەن، ھاشارغا قاتناشقۇچى كىشى؛ گومىنداڭچىلار يەنە تۇرناۋات، قوغان، بوزدۆڭلەرگىمۇ ھاشارچىلارنى ئاپىرىپ چوڭ-چوڭ پوتە يەرنى ياساتقۇزدى. * قۇرۇق تاغار

ئۇيغۇر تىلىدىكى « كالا » سۆزىنى « دۆت، كالۋا، ھۇرۇن » دېگەن تىل ئورنىدا؛ « تۈلكە » سۆزىنى « قوۋ، مەككار » دېگەن مەنىدە قوللىنىشقا بولىدۇ. بۇ ھالدا، بۇ سۆزلەر ئىسىم تۈركۈمىگە ئەمەس، سۈپەت تۈركۈمىگە تەئەللۇق بولۇپ قالىدۇ ۋە ئاشۇرۇش رەۋىشلىرى ئارقىلىق ئېنىقلىنىپ كېلەلەيدۇ. مەسىلەن، « تازا تۈلكە بىرنېمە ئىكەن سەن » دېگەندەك.

ھاقارەتلىك « ھاقارەتلىمەك » پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى.

ھاقارەتلىك جىنايىتى « قا » دۆلتىسىزنىڭ جىنايىتى ئىشلار قانۇنىدا بەلگىلەنگەن جىنايەت ناملىرىدىن بىرى. زوراۋانلىق ۋە باشقا ئۇسۇللار بىلەن باشقىلارنىڭ كىشىلىك غۇرۇرىغا نۇقسان يەتكۈزىدىغان، باشقىلارنىڭ ئابرويىنى تۈگىدىغان قىلمىشلار بۇنىڭغا كىرىدۇ.

ھاقارەتلىك « ھاقارەتلىمەك » پېئىلىنىڭ ئۈمۈك دەرىجىسى: ئۇلار ئاۋۇتىنى شۇنداق سەت ھاقارەتلىشىشكى، ئەگەر ئاۋۇتتىن باشقا ئادەم بولغان بولسا ئاللىقاچان قولغا پىچاق ئالغان بولاتتى.

ھاقارەتلىك « ھاقارەتلىمەك » پېئىلىنىڭ مەھۇل دەرىجىسى: پادىشاھ بۇ ئەسكىرى كۈچى ئېلىپ يېڭىشە ھەرنىڭ پادىشاھقا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىپ، ئۆزىنىڭ ھاقارەتلىك نەگەن ئىززەت-ئابرويىنى ئەسلىگە كەلتۈرمەكچى بولۇپتۇ. * بەختسىز قىز بۇ پاسكىنىچىلارغا پېتىپ، ھەممە تەرەپتىن ھاقارەتلىنىشكە باشلىدى.

ھاقارەتلىك سۈپ. ھاقارەت تۈسىنى ئالغان، خورلاش، كەمسىتىش چىقىپ تۇرغان: ھاقارەتلىك تۇرمۇشتىن ساداقەتلىك ئۆلۈم ياخشى (ماقال). * ناسىرنىڭ باياتىن

ئۆرە تۇرمۇغاندەك، ئاغرىق-سىلاق ۋە ئاچلىق ئازابىدىن دەرىماندىن كېتىپ قۇرۇق قاقشال بولۇپ قالغان ھاشارچىلار پاتلا ھالسىزلىنىشقا باشلىدى.

ھاشىيە ئى (ئە) < مەت > كىتاب، دەپتەر ۋاراقلىرىنىڭ تۆت ئەتراپىدىكى خەت يېزىلمىغان ئاق جايىلار: قەدىمكى زاماندا كىتابلار ھاشىيەسىگە ناھايىتى مۇھىم تەكىتلەش، پىكىر-مۇلاھىزىلەر، ئىزاھلار ھەتتا پۈتۈن ئەسەر يېزىلاتتى. مەسىلەن، فۇزۇلىنىڭ « ئەبلى ۋە مەجنۇن » داستانى شائىر دىۋانىنىڭ ھاشىيەسىگە يېزىلغان.

ھاقارەت ئى (ئە) ① قوپال گەپ-سۆزلەر بىلەن باشقىلارنىڭ ئابرويىغا، ئىززەت-ھۆرمىتىگە تېگىش، سۆكۈش: قىز ئۇنىڭ ئاغزىدىن بۇنداق ھاقارەت چىقىشىنى زادىلا كۈتمىگەچكە ئۆز ئېغىزلىقىنى يوقىتىپ، يىقلاي-يىقلاي دەپ قالدى. شۇنداق بولسۇمۇ، ئۇنىڭدىن ئاڭلىغان ھاقارەت ئۇنى ھوشىغا كەلتۈرۈپ بىردىنلا جاسارەتلىك ئانىغا ئايلاندۇردى. ② باشقىلارنىڭ ئىززەت-ھۆرمىتىگە تېگىدىغان. كەمسىتىدىغان، كۆڭلىنى رەنجىتىدىغان قوپال ۋە ئورۇنسىز گەپ؛ ئاھانەت: ھاقارەت قىلماق. ھاقارەت كەلتۈرمەك. * ئايزىمخان كۈتۈلمىگەن بۇ ھاقارەتتىن چۆچۈپ، ئىتتىك بېشىنى كۆتۈرگەندە، كېتىۋاتقان كىشىنى كەينىدىنلا كۆرۈپ قالدى. * ئەنۋەر ھاقارەت ئازابىدىن ئورنىدىن تۇرۇپ كەتمەكچى بولۇپ تەمىشلىۋىدى، سۆھبەت يەنە داۋاملىشىپ قالدى. دە، ئاخىرىغىچە تىگىشقا مەجبۇر بولدى. ھاقارەت قىلى < تىل > ھاقارەت ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىگە قارىتىلىدۇ. بۇنداق سۆزلەر ھاقارەت ئۈچۈن قوللىنىلغاندا ئەسلىدىكى سۆزلۈك مەنە دائىرىسىدىن ھالقىپ كېتىدۇ.

بېرى قىلغان ھاقارەتلىك گەپلىرى ھاشىم شۇجىنىڭ جېنىدىن ئۆتۈپ كەتكەندى. * ئۇنىڭغا بۇنداق ھەرىكەتلەر، بايقى قوشاقلار سەنئەت ئەمەس، بىر خىل ھاقارەتلىك ئىشتەك بىلنەتتى.

ھاقارەتلىمەك پ ① يامان، قوپال، سەت گەپ-سۆزلەر بىلەن تىللىماق، ئاھانەت قىلماق، سۆكمەك: ئۇنىڭ ئاكىسى ئايالىنى ئورۇنسز گەپلىرىگە ئىشىنىپ، ئايىم بۇۋىنى قاتتىق ھاقارەتلىگەن ۋە ئۇنى ئۆيدىن چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر قىلغانىدى. * شۇنچە قاتتىق ھاقارەتلىسىمۇ ھېچنېمە دېمەي تۇرغىنىنى قارىمىدىغان. ② ئەيىبلەمەك، كەمسىتمەك، خورلىماق: بېشىر ۋاڭنىڭ مۇقامچىلارنى ھاقارەتلەپ جازالىغانلىقى شۇ دەۋرگە ئائىت رىۋايەتلەردە تىلغا ئېلىنغان. * مەن ساڭا تېگى-تەكتىدىن دۈشمەن ئىدىمغۇ؟ شۇنىڭ ئۈچۈن سەن مېنى قۇلدەك ھاقارەتلىگەن!

ھاقارەتنامە ئى. ھاقارەتلەپ يېزىلغان خەت: فېئوداللىق سوتسىيالىزم ئەنە شۇنداق كېلىپ چىقتى، ئۇنىڭ يېرىمى ماتەم كۈيى، يېرىمى ھاقارەتنامە ئىدى.

ھاك ئى (پ) <خىم> نېئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى CaO. ئاق رەڭلىك، شەكىلسىز قاتتىق ماددا، ھاك تاش (CaCO₃) نى كۆيدۈرۈش ئارقىلىق ئېلىنىدۇ. سۇغا يولۇقسا پارچىلىنىپ كېتىدۇ ۋە كالتىسى گىدروكسىدغا ئۆزگىرىدۇ ھەم كۆپ مىقداردا ئىسسىقلىق چىقىرىدۇ. ئادەتتە ئۇ قۇرۇلۇشتا ئىشلىتىلىدۇ، يېزا ئىگىلىكى ۋە تازىلىق ئىشلىرىدا قۇرت، مىكروبلارنى ئۆلتۈرگۈچى قىلىنىدۇ.

ھاك بېتون <بىن> ھاك، قۇم ۋە سېغىز توپىنىڭ مەلۇم نىسبەتتىكى ئارىلاشمىسى. ئۇنى سۇ بىلەن نەمدەش ئارقىلىق يول

ئۇلى ۋە قۇرۇلۇشقا ئىشلەتكىلى بولىدۇ. **ھاك تاش** <گېئول> چۆكۈندى جىنسلىرىنىڭ بىر خىلى. مۇھىم تەركىبى كالتىسى كاربونات (CaCO₃). تازا ھاك تاش ئاق رەڭلىك بولىدۇ، بىراق تەركىبىدە ھەر خىل ئارىلاشمىلار بولغانلىقى ئۈچۈن ھەر خىل رەڭدە ئۇچرايدۇ. مەسىلەن، كۆل رەڭلىك، قارا رەڭلىك، سەل قوڭۇر رەڭلىك، قارا كۆك رەڭلىك، سۇس يېشىل رەڭلىك، سۇس قىزىل رەڭلىك ۋە باشقىلار. ھاك تاش كۆپ مىقداردىكى كالتىسىلىق ماددىلار ياكى قۇلۇلە، مارجان قاتارلىق بىئولوگىيەلىك تەن قالدۇقلىرىنىڭ دېڭىز ئاستى ياكى كۆل ئاستىغا چۆكۈشىدىن ھاسىل بولغان، ئادەتتە ئۇ مېتاللۇرگىيە سانائىتىدە، خىمىيە سانائىتىدە ۋە بىناكارلىق قۇرۇلۇشىدا كەڭ قوللىنىلىدۇ.

ھاك چېچىكى <گېئول> خىمىيەلىك چۆكۈندى جىنسلىرىنىڭ بىرى، يەنى كالتىسى كاربوناتنىڭ (CaCO₃) يوشۇرۇن كرىستاللىق قۇراشمىسى. كۆپرەك بوش، كۆپ كاۋاكلىق بولىدۇ. ھاكلىق سوغۇق مېنېرال بۇلاق سۇلىرى ياكى ئىسسىق مېنېرال بۇلاق سۇلىرىنىڭ يەر ئۈستىگە ئېتىلىپ چىققاندىن كېيىن پارلىنىشى نەتىجىسىدە چۆكۈپ پەيدا بولىدۇ ياكى ھاكلىق دەريا سۇلىرىنىڭ يۈسۈنلۈك ئۆسۈملۈكلەرنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىشى نەتىجىسىدە چۆكۈپ پەيدا بولىدۇ.

ھاك لاي <بىن> ھاكىنى سۇدا ئېرىتىپ، مەلۇم نەرسىگە قۇيۇپ سۈيىنى سىڭدۈرۈۋەتكەندە ئۇيۇپ قالغان قىسمى. **ھاك ماددىسى** <خىم> مۇھىم تەركىبى كالتىسى كاربونات بولغان ماددىلار.

30 دىن سەل ھالقىغان قامەتلىك بۇ يىگىت يېزا ئىگىلىك ئىدارىسىگە باشلىق بولۇپ، بىر يىل ئۆتمەيلا ھاكىملىققا ئۆستۈرۈلگەنىدى. * بۇرادەر، مەن سېنى بىلىمەن، سېنىڭ ۋۇجۇدۇڭنى ئەزەلدىن غۇرۇرى ئىگىلىگەن، سەن ھەممىگە ھاكىملىق نەزەرى بىلەن قارايسەن. **ھاكىمىيەتلىق** ئى (ئە) مۇستەبىت، ئىستىبات: قىساس ئوتى ئىنقىلابقا بولۇپ ھامىلدار. ئېرولپتار يېڭىباشتىن كۈرەش باشلىدى. ئىنقىلابنىڭ يالقۇنى ھەر ياننى قاپلاپ، ھاكىمىيەتلىق تەختىنى ئۆرتەپ تاشلىدى.

ھاكىمىيەتلىك ئى. مۇستەبىتلىك، ئىستىباتلىق: ھاكىمىيەتلىك قىلماق. ھاكىمىيەتلىك يۈرگۈزمەك. * بۇ ئادەم تۆمۈر خەلپە قاتارلىق نەچچە ئونلىغان ئەزىمەتلەرنىڭ قېنىنى ئىچىپ، ئابدۇقادىر داموللىدەك ئىلىم-ئىرپان يۇلتۇزلىرىنىڭ جېنىغا زامىن بولغان ۋە 20-ئەسىر شارائىتىدا ئوتتۇرا ئەسىر جاھالىتىنى داۋاملاشتۇرۇپ ھاكىمىيەتلىك تەختىدە 17 يىل دەۋران سۈرگەن.

ھاكىمىيەت ئى (ئە) دۆلەت ۋە ئۇنىڭ ئورگانلىرى؛ ھۆكۈمەت؛ سىياسىي ھۆكۈمرانلىق: ھاكىمىيەت تىكلىمەك. ھاكىمىيەت قۇرماق. * بۇ كىتابتا ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابىي ئارقا كۆرۈنۈش قىلىنىپ ھەر مىللەت خەلقىنىڭ گومىنداڭنىڭ ئەكسىيەتچىل ھاكىمىيەتنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش يولىدىكى ئىنقىلابىي كۈرىشى تەسۋىرلەنگەن. * باي ناھىيىسىنىڭ ئازاد قىلىنىشى بىلەن، مىللىي ئارمىيە باتالىيونىنىڭ ئالدىدا ئىشلەشكە تېگىشلىك بىرىنچى ۋەزىپە، بۇ يەردە كونا گومىنداڭ ھاكىمىيەتنىڭ ئۈزۈل-كېسىل پاچاقلىنىپ تاشلانغانلىقىنى تەنتەنە بىلەن جاكارلاپ، ئۇنىڭ ئورنىغا يېڭى ھاكىمىيەت قۇرۇپ چىقىشتىن ئىبارەت بولۇپ قالغانىدى.

ھاكىمىيەت بېشىدىكى پارتىيە بىر دۆلەت

ھاكىملىق توپا < بىن > تەركىبىدە ھاك بولغان توپا. بىناكارلىقتا پىشۇرۇلغان ھاك ئۇۋۇندىسى بىلەن سېغىز توپىنى ئۈچ بىلەن يەتتە ئۇلۇش نىسبەتتە ئارىلاشتۇرۇپ، قەۋەتلەپ چىڭدىغاندا مەلۇم دەرىجىدىكى كۆتۈرۈش كۈچىگە ئىگە بولىدۇ. ھەمدە سۇنى ئاسان ئۆتكۈزمەيدۇ. شۇڭا ئۇ ئادەتتىكى ئۆيلەرنىڭ فوندامېنتىغا ۋە يول ئۇلىغا ئىشلىتىلىدۇ. **ھاكىملىق دولۇمىت جىنىس** < گېئول > تەركىبىدە ھاك ماددىسى بولغان دولۇمىت جىنىس. **ھاكىملىق قۇم لاي** < بىن > ئېرىتىلگەن ھاك بىلەن ئېتىلگەن قۇم لاي.

ھاكىملىق پ < بىن > ئېرىتىلگەن ھاكىملىق چوتكا بىلەن سۈرتۈپ ياكى ناسوس ئارقىلىق پۈرگۈپ، ئۆيىنىڭ تام-تورۇسلىرىنى ئاقارتماق.

ھاكىم ئى (ئە) ① < تارىخ > ئورتا ئاسىيا تارىخىدا ئۆتكەن ھەمدە مەلۇم شەھەر ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى يېزىلاردا تۇرۇپ، خان ئەمرىنى ئىجرا قىلىدىغان ئەمەلدار. ② ناھىيە باشلىقى: - بۇ كىشى ناھىيىمىزنىڭ ھاكىمى بولىدۇ، - دەپ تونۇشتۇردى بىزگە ئۇنى. بىز بۈگۈن ھاكىم، مۇئاۋىن ھاكىم، ساقچى ئىدارىسىنىڭ باشلىقىنى سايلاپ چىقىمىز، - دېدى قاسىمجان قەمبىرى جاراڭلىق ئاۋازدا كۆپچىلىككە قاراپ. ③ ھۆكۈمران: باشقا ئىشلاردا ئۇ بۇ يەرگە ھاكىم بولسۇ، لېكىن ھازىر شۇ مەيداندا نازارەتچى ئۇنىڭغا ھاكىم ئىدى. ④ ئەزلەرنىڭ ئىسمى.

ھاكىمبەگ ئى (ھاكىم+بەگ) تارس ① بەگلەرنىڭ ئۈستىدىن نازارەت قىلغۇچى. ② ئەزلەرنىڭ ئىسمى.

ھاكىملىق «ھاكىم» سۆزى ① ② ③ لارنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: يېشى

ماھىيىتىنىڭ ئەڭ مۇھىم ھوقۇقىنى تۇتۇپ تۇرغان، ھۆكۈمران ئورۇندا تۇرۇۋاتقان پارتىيە: دۇنيادىكى ھەرقايسى ئەل كوممۇنىستىك پارتىيىلىرى باپاراۋەردۇر. ئۇلار ھاكىمىيەت بېشىدىكى پارتىيە بولسۇن ياكى ھاكىمىيەت بېشىدا تۇرمىغان پارتىيە بولسۇن، ئەزىز-خار ۋە يۇقىرى-تۆۋەن دەپ ئايرىلمايدۇ.

ھاكىمىيەت تۈزۈلمىسى <پەلس> دۆلەت ھاكىمىيىتىنىڭ تەشكىلى شەكلى، بۇنىڭدا ھۆكۈمران سىنىپنىڭ دۈشمەنگە قارشى تۇرۇش ۋە ئۆزىنى قوغداشتا ھاكىمىيەت ئورگانلىرىنى قانداق شەكىلدە تەشكىل قىلىدىغانلىقى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ھاكىمىيەت تۈزۈلمىسى دۆلەت تۈزۈلمىسىگە ئۇيغۇن بولىدۇ. تارىخىي شارائىت ۋە سىنىپىي كۈچلەر سېلىشتۇرمىسىنىڭ ئوخشاش بولماسلىقى سەۋەبىدىن، دۆلەت تۈزۈلمىسى ئوخشاش دۆلەتلەر ئوخشاش بولمىغان ھاكىمىيەت تۈزۈلمىسىنى قوللىنىشى مۇمكىن، لېكىن بۇ شەكىللەرنىڭ ھەممىسى مەلۇم سىنىپنىڭ دىكتاتورىنى گەۋدىلەندۈرىدۇ. جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ھاكىمىيەت تۈزۈلمىسى — خەلق قۇرۇلتىيى تۈزۈمىدۇر، ئۇ ماھىيەتتە پرولېتارىيات دىكتاتورىسى.

ھاكىمىيەت شەكلى <پەلس> ←
ھاكىمىيەت تۈزۈلمىسى.
ھاكىمىيەت ئورگانلىرى <پەلس> ←
دۆلەت ئورگانلىرى.

ھاكىمىيەتلىك سۈپ. ھاكىمىيەتتىن ئىبارەت بولغان، ھۆكۈمرانلارغا خاس: ھەر خىل مەسئۇلىيەت تۈزۈملىرى يولغا قويۇلغان، بولۇپمۇ مەسئۇلاتنى ۋە ھەممىنى ئائىلىلەرگىچە ھۆددىگە بېرىش يولغا قويۇلغان جايلاردا يېزا ۋە كەنتلەرنىڭ ئاساسىي قاتلام ھاكىمىيەتلىك رولىنى ئاجىزلاشتۇرۇشقا بولمايدۇ.

ھاڭ I ئى ① تۆت تەرىپى تىك، بەك تېرەن، چوڭقۇرلۇق: شۇنچە چوڭ تاغنى ئىككىگە بۆلۈۋەتكەن ھاڭنىڭ كەڭلىكى ئۈچ مېتىردىن ئېشىپ چۈشەتتى. چوڭقۇرلۇقىغا كۆز يەتمەيتتى. * ياش ئىشچى رەھىم بىر قولىنى بېلىگە تىرەپ، ئېھتىيات بىلەن ھاڭغا قاراپ «ياپىر» دېگىنىچە كەينىگە داچىدى. ② كۆچمە. ئۆتۈش قىيىن بولغان توسالغۇ، توسۇق: ئۇ ئىككىسىنىڭ مەنئى بىرىكىشى بۇرۇنقى ئىش، ھازىر ئوتتۇرىدا ھاڭ بار. قانداق چۈشەنگەن بىلەنمۇ ھاڭ بار. * ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا غايەت زور ھاڭ ھاسىل بولغان بولۇپ، ئەمدى ھاڭنى تۈزلىگۈدەك قۇدرەتنىڭ يوقلۇقىنى ھېس قىلماقتا ئىدى.

ھاڭ II رەۋ ← **ھاڭ قاتماق**.

ھاڭ قاتماق قاتتىق ھەيران قالماق، ئىنتايىن، ئەنە جۈپلەنمەك، تاڭ قالماق: لەيلىگۈل كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە يۈز بەرگەن بۇ ھادىسىدىن چۆچۈپ ھاڭ قېتىپ قالدى ۋە شۇ زامان ئالماس بىلەن مەشرەپنى تونۇپ يىغلىۋەتتى. * خەلچەم تېخىچە ئاغزىنى ئاچقىنىچە ئۇ كىشىگە ھاڭ قېتىپ قاراپ تۇراتتى. * بىر كۆرۈپ ھۆسنۇڭنى ھەممە ھاڭ قېتىپ قالدى شۇ ئان، توستى ئاي جامالىنى، چولپان خىجىل بولدى راۋان.

ھاڭ قاتماق ← **ھاڭ قاتماق**.

ھاڭ- تاڭ ← **ھاڭ- تاڭ بولماق**: سەلبە ئىشنىڭ ماھىيىتىنى بىلەلمەي ھاڭ- تاڭ بولۇپ قالدى.

ھاڭ- تاڭ بولماق بىرەر ئىشقا ئەجەبلىنىپ ھەيران قالماق، ھاڭ قېتىپ قالماق: شۇ ئىشلار ئۆتۈپ ھەپتىدىن كېيىن، بىر كۈنى ئەتىگە ئىلىك گىمناستىكا ۋاقتىدا پۈتۈن ئوقۇتقۇچى-ئوقۇغۇچىلار مۇنۇ مەنزىرىنى ھاڭ- تاڭ بولغان ھالدا كۆرۈشتى. * بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ

رەيھان دەسلەپ ھاڭ-ئاڭ بولدى، كېيىن ئاجىز گەۋدىسى تىترەپ، بۇقۇلداپ ئۇزاق يىغلىدى. **ھاڭ-ئاڭ قالماق** ← **ھاڭ-ئاڭ بولماق**: مایمۇن ئاچچىق ئەلەم ئىچىدە قولىنى بىر شىلتىۋىدى، تۇلۇمچاشقان ھاڭ-ئاڭ قالغان ھالدا ئارقىغا داچىدى.

ھاڭ-ئاڭ قىلماق ھەيران قالدۇرماق، ھەيران قىلماق؛ ئەجەبلەندۈرمەك، تەئەجۈپلەندۈرمەك؛ ئۇنىڭ بۇ ئىشى ھەممەيلەننى ھاڭ-ئاڭ قىلدى.

ھاڭ-ئاڭلىق ھەيرانلىق، تەئەجۈپلۈك؛ ئېلىپ ئۇنى قولغا، قالدى بىردىن جىم بولۇپ، ھاڭ-ئاڭلىقتىن شاد كۆڭلى كەتتى ئويلارغا تولۇپ.

ھاڭراتماق «ھاڭرىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: — شۇنداق قىلىپ، ئۇ يەردىن قېچىپ كەلگەن بولۇپ، ئېشىكىنى ھاڭرىتىپ ساۋەنگە بارىدۇ. بىز توغرىلۇق ئاللا-چوقان سالىدۇ، — دېدى ئۇ بىزگە.

ھاڭراتىماق «ھاڭرىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: سەل سۈيىدە كۆكەرگەن ئوت-چۆپلەر بىلەن تويۇپ، ھارامزادىلىشىپ قالغان ئېشەكلەر قۇيرۇقلىرىنى خادا قىلىشىپ جاھاننى بېشىغا كېيىپ ھاڭرىشاتتى.

ھاڭرىماق پ «ھاڭ-ھاڭ» قىلغان ئاۋاز چىقارماق، «ھاڭ-ھاڭ» قىلماق (ئېشەك ھەققىدە): بىركۈنى ئەپەندىم ئېشەككە مىنىپ كېتىپ بارغىنىدا، ئالدىدىن ئاتقا مىنگەن شەھەر قازىسى بىرقانچە ھەمراھلىرى بىلەن چىقىپ قېلىپتۇ؛ ئەپەندىم سالام بېرىشكە ئۈلگۈرمەيلا، ئېشىكى ھاڭراپ كېتىپتۇ.

ھاڭغۇت ئى. جۇۋازنىڭ ئۇلاخ قوشىدىغان جايىنىڭ يالاڭ تەرىپى.

ھاڭغۇق ئى. دىئال. ئۆكۈزنى قوشقا قاتقاندا بويىغا سېلىنىدىغان بويۇنتۇرۇق.

ھاڭغىرقاي سۈپ. ئېھچىلىپ قالىغان، بەك ئوچۇق: تىلماچ ئارقىمۇ ئارقا ئىككى مەرتەم ۋارقىرىغان بولسىمۇ، ھاڭغىرقاي ئوچۇق تۇرغان دەۋرۋازىدىن ھېچكىم ئېچىمىدى.

ھاڭغىنايماق پ. دىئال. ھاڭ قېتىپ تۇرۇپ قالماق، ھەيران بولۇپ قالماق، تەئەجۈپلەنمەك.

ھاڭگا <زوتول> ① سۈپ. ئەركەك (ئېشەك ھەققىدە): ھاڭگا ئېشەك. ② ئى. ئەركەك ئېشەك: ئۇ بازاردىن بۇ يىل ئەمدى تۆت چىشلىق بولغان بىر ھاڭگى سېتىۋالغانىدى.

ھاڭگا ئاياق ھاڭگا تېرەكنىڭ ياغىچىدىن ئويۇپ ياسالغان ئاياق.

ھاڭگا تېرەك <بۈت> تېرەكنىڭ بىر خىلى. يوپۇرمىقى تۆمۈنە ياكى تۇخۇم شەكلىدە بولۇپ، ئۇدۇل ئۆسسىدۇ. گۈلى سېرىق؛ ياغىچى ئاچ سېرىق ھەم قاتتىق كېلىدۇ. ئادەتتە ئويىمىچىلىققا ماتېرىيال قىلىنىدۇ.

ھاڭگىت ئى <زوتول> بىر خىل قۇش. پەي تۈكلىرى بېغىز رەڭ، قورساق قىسمى ئاق، تۇمشۇقى ياپىلاق، يۇرتلىرى قىسقا كېلىدۇ، بارماقلىرى ئارىسىدا ئۇزۇش پەردىسى بولىدۇ. زىرائەتلەرنىڭ ئۇرۇقى، بېلىق ۋە ھاشارات قاتارلىقلار بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ، سۇ بويلىرىدا توپلىشىپ ياشايدۇ، ئۇچقاندا رەتلىك سەپ ھاسىل قىلىدۇ. ئادەتتە ئۇ پەسىل قۇشى ھېسابلىنىدۇ.

ھاڭگىز ئى. دىئال. ئېگىز.

ھاڭۋاقتى ئى (ھاڭۋاقتى) دائىم ھاڭۋېقىپ تۇرىدىغان بىپەرۋا ئادەم: ئۇ بىرەر ھەپتىگىچە ئاغرىپ ياتتى، ساقىيىپ ئورنىدىن تۇرغاندىن كېيىنمۇ، خېلى زامان ھاڭۋاقتىغا ئوخشاپ يۈردى. * يۈز ئۇلاق قۇرۇق ئوتۇننى

ھال رەڭ < گ سەن > ① ئاچ قىزىل بولىدىغان بىر خىل مۇرەككەپ رەڭ. ② شۇ خىل رەڭگە ئىگە: ھال رەڭ ياغلىق، ھال رەڭ كۆڭلەك.

ھال رەڭ شاۋقۇن < فىز > $20 \times 10^3 \text{ Hz} \sim 20$ دائىرىسىدىكى تەڭ يۈز بۆلەكلىك تىلىمچە كەڭلىكىدىكى چاستوتا بۆلەكلىرى ئىچىدىكى تەڭ ئېنېرگىيىلىك شاۋقۇنلار.

ھال رەڭلىك قارىغوجا < زوئول > قارىغوجىنىڭ ھال رەڭ بولغان بىر خىلى.

ھال كۋارتىس < گېئول > سۇس قىزىل ياكى سۇس ئەتىرگۈل رەڭلىك كۋارتىس. 575°C قىچە قىزدۇرۇلغاندا قىزىل رەڭگى يوقايدۇ. ئۇزۇن ۋاقىت ئاپتاپقا قاقلىنىپ تۇرسا، قىزىل رەڭگى سۇسلىشىدۇ.

ھال II ئى ← دات كېسىلى.

ھال چۈشمەك ئۆسۈملۈك ياكى زىرائەتلەردە ھال كېسىلى پەيدا بولماق: ۋە لېكىن تۈنۈگۈن قاراپ ئەينەككە، كەلدى-دە، « بۇ مەنمۇ؟ » دېگەن بىر ئويلاش. تۇراتتى ياڭقىم ئۈستىدە سىزىق... ھال چۈشكەن بۇغدايدەك بىر ئالاڭغۇ باش.

ھال كېسىلى ← دات كېسىلى.

ھال III ئى (ئە) ① مەۋجۇت بولغان ياكى

يۈز بەرگەن ھالەت، ئەھۋال: بار بارى بىلەن، يوقى ھالى بىلەن (ماقال). * ئۆيدە قايتىدىن كۆڭۈللۈك ھال ھۆكۈم سۈرۈشكە باشلىدى. * ھاتەم ئۇ يەردە يەنە ئۈچ-تۆت كۈن تۇرۇپ دەم ئېلىپ، خەلق بىلەن خوشلىشىپ يەنە ئۆز يولىغا راۋان بولدى-دە، ھېلىقى كېسك باشلار بار بەرگە يەتتى. قارىسا نە كۆل، نە دەرمەخ ۋە نە ئۇ باشلار كۆرۈنمەيتتى. ھاتەم بۇ ھالدىن ھەيران بولدى. ② تۇرق كۆرۈنۈش: ئۇنىڭ سىرى

ئۈندۈرۈش ئۈچۈن بىر-ئىككى ھاڭۋاقتىنىڭ كېلىشتۈرۈپ ئەدبىنى بېرىپ قويغان تۈزۈك! **ھاڭۋاقتىلىق** « ھاڭۋاقتى » سۆزىنىڭ

ئابىستراكت ئىسىم شەكلى: بىركۈنى كىچىك ئاغىچا قاشلىرىغا ئوسما قويۇۋېتىپ، ئۆزىگە ئەينەك تۇتۇپ بېرىۋاتقان جاپپارنىڭ ئەينەكتە ئۆزىنى ياخشى كۆرسەتمىگىنى، ھاڭۋاقتىلىق قىلغىنى. ئۈچۈن، تەستىكىگە « چاڭ » قىلىپ بىرنى سالغانىدى.

ھاڭۋاقتاق پ (ھاڭ+باقاق) ھېچنېمىنى

سەزمەي، ھېس قىلماي تۇرۇپ قالماق؛ بېپەرۋالىق بىلەن تۇرماق؛ نېمە قىلىشنى بىلمەي قالماق: قاراڭغۇ دەپ ھاڭۋاقتا، يورۇقلۇقنى ئىزلەپ تاپ (ماقال). * ئۇ نېمە قىلارنى بىلمەي تام تۆپىسىدە قوللىرىنى كېرىپ ھاڭۋېقىپ تۇراتتى. * ئۇ قاين مېڭىشىنى بىلمەي بىرپەس ھاڭۋېقىپ تۇرغاندىن كېيىن، دەۋۋازىدىن چىقىپ يان تەرەپتە ھارۋا تۇتۇپ تۇرغان بىر كىراكەشنىڭ ئالدىغا باردى.

ھال I سۈپ. ئاچ قىزىل، قىزغۇچ؛

شاپتۇل چېچىكى رەڭ: ھال ئانار تاش. ھال پروكسېنت. ھال كۋارتىس.

ھال ئانار تاش < گېئول > گروسسولبار گۆھىرى. قارامتۇل بامبۇك رەڭگىدە،

ئاساسەن مېكسىكىدىن چىقىدۇ.

ھال پروكسېنت < گېئول > بىر خىل

مىنېرال، خىمىيىلىك تەركىبى $(\text{Mn, Ca})\text{SiO}_3$. ئۈچ ياقلىق كرىستال سىستېمىسىدا بولۇپ، كرىستاللىرى تاختىسىمان ۋە زىچ كالىك قۇراشما ھالىتىدە كېلىدۇ. رەڭگى سۇس قىزىل، ئەينەك پارقىراقلىقتا ئىگە. قاتتىقلىقى 5 - 5.6، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 3.4 - 3.75. ئادەتتە ئويمانچىلىققا ماتېرىيال قىلىنىدۇ.

ئۆزىدىن باشقا ھېچكىمگە مەلۇم بولمىغانلىقتىن، ئارىدا ئۇنىڭ ھالىغا كۆلىدىغان ۋە ئۇنىڭدىن ھېساب ئالدىغان بىرسىمۇ يوق، پەقەت ئۇ ھەممە ھېسابنى ئۆز يۈرىكىدىن ئېلىپ، ئۆز يۈرىكىگە بېرەتتى. ③ ئىنساننىڭ جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتىن ئۆزىنى سېزىشى؛ جىسمانىي ۋە روھىي ھالەت؛ سالامەتلىك، كەيپىيات: ئېغىر ئەمگەك ئۇنىڭ ھالىنى قويمايتتى. * مەن شۇ پەللىدە ئۆزۈمدە ئاجايىپ بىر ھالنى سەزدىم، ھەممە قىزلارنى كۆرگۈنۈمدە قەلبىمنىڭ چوڭقۇر يېرىدە ئىللىق بىر تارتىش كۈچىنىڭ پەيدا بولۇۋاتقانلىقىنى ھېس قىلاتتىم. ④ كۆچمە. كىبىر: ھالى ئۈستۈن. ھال پەيدا بولماق. * ئەتگەندە ئويغانسام، چاي قاينايدۇ چەينەكتە. ھالى چوڭ يار ئۆزىنى كۆرۈپ قويسۇن ئەينەكتە.

ھال پەيدا بولماق كىبرى ئۆسمەك، ئۆزىنى باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇتىدىغان، ئۆزىگە تەمەننا قويدىغان ئادەت شەكىللىنىپ قالماق: ئىشىك ئالدى گۈل-چىمەن، شال پەيدا بولۇپ قاپتۇ. خىل كۆرگەن مەجەزىگە، ھال پەيدا بولۇپ قاپتۇ. **ھال پېئىل** <تىل> ← **رەۋىشداش**. **ھال تاپماق** ھاللانماق، بېيىماق: — بۇنى سورىمىسىلىمۇ ئېيتىپ بېرەتتىم موللام. ئاتام رەھىمىتى، ئەسلىي شەھەردە ئۆز زامانىسىدا ئوبدانلا ھال تاپقان ئادەم ئىدى. ئاتام قايسى يىلى ئىككىن، ئېسىمدە يوق، تۇيۇقسىز ئۆلۈپ كەتتى، — دېدى قادىر،

ھال تارتماق نازلانماق، نېزىقماق: ھالىغا بېقىپ ھال تارت، خالتاڭغا بېقىپ ئۇن تارت (ماقال). * ئۇنىڭ بايلىقى، ھال تارتقۇلىقى، بۇ چوڭ توي-تۆكۈنگە كەلگەن ئى-نى باي، ھال تارتقۇ خېنىلارنىڭ ئالدىدا

نە-نەلەردە قېلىپتۇ. **ھال تۆكۈمەك** ئۆز ئەھۋالىنى باشقىلارغا سۆزلەپ بەرمەك: بۇ ئۇنى بىزنىڭ ئەيىبلەش ۋە ھالىمىزنى تۆككىنىمىزگە قارىغاندا تېخىمۇ بەكرەك ئازابلانماقتۇ. ئىنسان ھاياتىدا بەزى ھاللاردا ھەممە نەرسە شۇنداق ئاچچىق بولىدىكەن.

ھال سورىماق ئامان-ئېسەنلىكىنى، ھال-كۈنىنىڭ قانداقلىقىنى سوراپ كۆڭۈل ئېيتماق: ئابدۇكېرىم ئابباسۇپ بۇ ياش يىگىتنىڭ ئۆز ۋاقتىدا ئوچقۇنلار ئىتتىپاقىنىڭ ئاكتىپ ئەزالىرىدىن بىرى بولغانلىقىنى ئاڭلاپ، ئالايتەن كېلىپ ئۇنىڭدىن ھال سوراپ قايتقانىدى. * ئۇلار بۈگۈن ھېيت مۇناسىۋىتى بىلەن دوست-بۇرادەرلىرىنى يوقلىماقچى، شۇ جۈملىدىن بىرقانچە ئىنقىلابىي قۇربانلار ئائىلىسىدىن ھال سورىماقچى ئىدى.

ھال ئېيتماق ① ئۆزىدىن يۇقىرى ئورۇنغا بىرەر مەسىلە ھەققىدە ئەرز ئېيتماق: مەن ئىشخانا بىناسىنىڭ ئالدىدا ھال ئېيتىپ كەلگەنلەرنىڭ دەردىنى ئاڭلاۋاتاتتىم. ماڭا تونۇش پىكاپ غۇيۇلداپ كېلىپ «ۋىش» قىلىپ توختىدى. * ئۇنىڭ خاپىلىقىنى كۆپ تارتىشقا توغرا كېلەتتى. ھەر ھەپتىدە تازىلىق تەكشۈرۈشتىن كېيىن سىنىپ تازىلىق ھەيئىتى يەنە ماڭا روزىنىڭ ئۈستىدىن ھال ئېيتىپ كىرەتتى. ② بىركىم بىلەن سىردىشىپ، ئۇنىڭغا كۆڭلىدىكىنى سۆزلەپ بەرمەك؛ دەرد تۆكۈمەك؛ دۈشمىنىڭگە ھال ئېيتما، كۈلگىسى كېلىدۇ؛ دوستۇڭدىن سىر ئايمىما، بىلگۈسى كېلىدۇ (ماقال). * قادىرنىڭ ئانىسى تاماقمۇ يېمەي ئولتۇرغان ئوغلىغا قاراپ ھال ئېيتتى. * شائۇتى ئۆي ئىگىسىنىڭ بۇ ئىشىدىن ناھايىتى خاپا بولۇپتۇ. شۇ ئارىدا بىر بۇلبۇل شائۇتنى

داڭلاپ قوياتتى، ئاپامغا ئايشەمخان ئاچىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇزۇشنى تاپلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ ئاچچىقىم كېلەتتى.

ھالىدىن كەتمەك ماغدۇرسىزلانماق، كۈچىنى يوقاتماق: مۇشۇ تونۇش سادانىڭ تەسىرىدىنمۇ ياكى ئۆزى ھېرىپ ھالىدىن كېتىپ قالدۇمۇ، نادىر بىردىن جىم بولۇپ قالدى. * ئارىلىقتىن بىرقانچە يىل ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ ئادەم قېرىپ ھالىدىن كېتىپتۇ ۋە ئېغىر كېسەل بولۇپ يېتىپ قېلىپتۇ.

ھالىغا باقماق ئۆزىنىڭ ھال-ئەھۋالىغا، كۈچ-قۇۋۋىتىگە قارىماق: ھالىغا بېقىپ ھال تارت، خالتاڭغا بېقىپ ئۇن (ماقال). * پاكار موللام ھالىغا باقماي باشقا مەكتەپ موللىلىرى بىلەن ئۈستۈنلۈك تالشاتتى.

ھالىغا خادا بويلىمايدىغان ئۆزىنى چوڭ تۇتىدىغان، باشقىلارنى كۆزىگە ئىلمايدىغان، ھالى چوڭ، جازىسى ئۈستۈن؛ ھاكاۋۇر، تەكەببۇر: «ئۇياقتىن كېلىپلا بۇياقتىن ئۆزىنى كۆز-كۆز قىلغىلى تۇردى، ۋايىيەي، ھالىغا خادا بويلىماي كەتتى»، - دەيتتى ئۇ دىمىغدا پىنە سۈرۈپ.

ھالىغا كەلمەك ياخشىلانماق، ساقايماق، ئەسلىگە كەلمەك: ئۇلار ئوبدانراق ھالىغا كېلىۋېلىش مەقسىتى بىلەن تاغ تۈۋىدىن قايتىپ بىر كېچىسى ھامىتنىڭ ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆيىگە كېلىدۇ. * سىز ئۇنى ئۆز سارىيىڭىزدا ساقلىسىڭىز، قىز ئەلۋەتتە ھالىغا كېلەر.

ھالىغا ۋاي «ئەھۋالى خاراب، ئىشى چاتاق» دېگەن مەنىلەردە ئېچىنىشنى بىلدۈرىدىغان بىرىكمە: - ھېلىمۇ بۇ نەرسىلىرىڭىز ماڭا ئۇچراشتى. ئەگەر بۆلەك بىرىنىڭ قولىغا چۈشۈپ كەتسە ئۇ چاغدا ھالىڭىزغا ۋاي! - دېدى ئەخمىدى. *

كۆرۈپ باقماقچى بولۇپ، ئۇنىڭ يېنىغا كەلگەنكەن، شاتۇنى ئۇنىڭغا ھال ئېيتىشقا باشلاپتۇ.

ھالى بار كىبرى بار، ھالى چوڭ: خېلى ھالى بار قېرى ئىكەن-دە، سۇيۇقتاشنى ياراتىدى. پۇلۇ بولسا يەرمىكىن؟!

ھالى تەڭ ئەھۋالى ئېغىر، قىينالغان؛ ھالى خارابلاشقان: - رەھىم قىلسلا بېگىم، ئاتىسىنىڭ ھالى تەڭ، ئەتە-ئۆگۈنگىچە تۇزۇلۇپ قالسا يەنە خىزمەتلىرىدە بولار، - دېدى تاجىخان يىغلامسراپ. * بىركۈنى تاڭ كېچە قايتىم كۈرەشتىن، تەنلىرىم جاراھەت، ھالىم تەڭ ئىدى. توساتتىن ئىشكىنى قاققاندا بىراۋ، ھەدەڭمۇ قورقۇپراق ئاستا «كىم» دېدى. ھالى چوڭ كىبرى ئۈستۈن، ئۆزىنى چوڭ تۇتىدىغان، تەكەببۇر، ھاكاۋۇر؛ كىبرىلىك: كاتەكتەك ئىككى ئېغىز ئۆيىنىڭ نەرىگە سىغارمىز؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە، بۇ خوتۇننىڭ ھالىنىڭ چوڭلۇقىغا گەپ توغرا كەلمەيدۇ.

ھالى خاراب ھاياتى، تۇرمۇشى قېيىن ئەھۋالدا قالغان، ئەھۋالى ناچار: - بۇنىڭمۇ ھالى خاراب، رەڭگى سارغىيىپ قېلىپتۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە تىترەۋاتقاندەك كۆرۈنىدۇ، - دېدى دوربۇرۇش توپلانغانلارغا قىزنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ. * مالىك ھەسەن قارىسا كىيىكلەرنىڭ ھالى بىر-بىرىدىن خاراب ئىكەن. ھالىدىن خەۋەر ئالماق كېسەل، مېيىپ، ئاجىز ۋە ياكى قېرى بىرەر كىشىنى كۈتمەك، باقماق، قارىماق؛ تۇرمۇشىدىن خەۋەر ئالماق: بۇ مېھرىبان كىشى ئۇنىڭغا ھەم ئاتا، ھەم ئانا ئىدى. ھازىر ئۇنىڭ ھالىدىن كىملىرى خەۋەر ئېلىۋاتقاندۇ؟ * دادام پات-پات مەن بىلەن قېرىشقاندەك قەيسەرنى

كۆڭشى تارالغۇدەك دېيىشىدۇ! تارالسا بىزدەك ئات-ئۇلىغى يوقلارنىڭ ھالىغا ۋاي، — دەيدى بىرى گەپ قىستۇرۇپ.

ھالىغا يەتمەك بىراۋنىڭ دەردىگە دەرمان بولماق، قىيىنچىلىقىغا ياردەم قىلماق؛ ياخشى كېلىپ دەردىگە يېتەر، يامان كېلىپ ئوتۇڭنى «پۇۋ» دەپ (ماقال). * ئۇ ۋەزىرنىڭ ھالىغا يېتىپ، كۆڭۈل ساندۇقنى ئېچىپتۇ. * مەن سېنى قورقۇتمەن، دەپ يېنىڭغا كىرمىدىم، ساڭا ھەمراھ بولاي، ھالىڭغا يېتەي دەپ يېنىڭغا كىردىم.

ھالى قالماستىق ① خۇشاللىقتىن نېمە قىلىشنى بىلمەي پايىپتەك بولۇپ كەتمەك؛ ئاۋارە بولۇپ كەتمەك؛ بىزنى كۆرۈپ ئۇنىڭ ھالى قالدى. ② ماغدۇرىدىن، كۈچىدىن كەتمەك؛ ھېرىپ بىر قەدەم يۈرۈشكۈ ھالى قالماق ھانەم دەرمەخنىڭ تۈۋىگە باردى-دە، يېقىلدى.

ھالىڭ شۇ قولۇڭدىن كېلىدىغىنى شۇنچىلىك، ئەھۋالنىڭ چاغلىق؛ شۇ چاغدا پەرزۇخ بەختى يېتىپ كېلىپتۇ. «بىزنىڭ سۆزىمىزگە كىرمەي ھالىڭ شۇ بولىدۇ؟» دېيىشىپتۇ ئۇلار.

ھالىنى ئات تارتالماسلىق — سۆلىتىنى ئات تارتالماسلىق: قارىساڭ ھالىنى ئات تارتالمىدۇ. بىر موچەنلىك بېلەتكە چىقنايماي قىزىل كۆزلۈك قىلىدۇ تېخى... ئۆلسىچۇ شۇ سۆلىتى بىلەن! — دەيدى چاچلىرىنى پاخپايتىۋالغان ياشقنا بىر چوكان.

ھالىنى ھارۋا تارتالماسلىق — سۆلىتىنى ئات تارتالماسلىق: ھالىنى ھارۋا تارتالمىدۇ، ئەمما بىر موچەننىڭ ئۈستىدە تىك تۇرىدۇ. **ھالى ئۈستۈن** — ھالى چوڭ: — ئۇلارنىڭ ھالى ئۈستۈن، ئۆزىنى باي بىز دەپ ھېچكىمنى كۆزىگە ئىلىشمايدۇ، — دەيدى

ئۈستام پىيالىنى قولغا ئالغاچ. **ھالى يامان** تۇرمۇش شارائىتى، ھال-ئەھۋالى، كۈنى ناچار، ياخشى ئەمەس؛ ئېغىر: كېزىپ دەشتى-باياۋان، ئاشتىم تاغ-داۋان، نەگە بارسام پۇقرانىڭ ھالى بەك يامان.

ھالى يوغان — ھالى چوڭ. **ھالى يوق** ① كىبىرى، چوڭچىلىقى يوق، ھاكاۋۇر، تەكەببۇر ئەمەس؛ ئامانگۈل ھالى يوق، ئاق كۆڭۈل بىر قىز ئىدى. ② ماغدۇرى، ماجالى يوق؛ كۈچىدىن قالغان؛ كۈچسىز: ھازىر دېگەن پۈتمىزنىڭ ماغدۇرى قالدى. بۇرۇنقىدەك ئۇنداق سىرتلاردا چېنىپ يۈرىدىغان ھالىمىز يوق. * راۋابىنى ئالاي دەيمەن، چالاي دېسەم تارى يوق. يارىنى ئويلاپ شۇ تاپتا، يۈرىكىمنىڭ ھالى يوق.

ھالا يۈك (ئە) ئورۇن ياكى ۋاقىت چېكىنى بىلدۈرىدىغان رەۋىش ۋە رەۋىشداشلارنىڭ ئالدىدا كېلىپ، چەك ئۇقۇمىنى كۈچەيتىش رولىنى ئوينايدۇ: قوشنىمىز ئابدىقادىر بىرنەچچە يىلنىڭ ئالدىدا ئەھۋالى بىزدىن چوڭ پەرق قىلمايتتى. ھالا بۇ كۈنلەردە، بىز نەدە، ئۇلار نەدە؟ * — سىدىق كىچىكىدىن يامان ئۆگىنىپ قالغاچقا ھالا بۈگۈنگىچە بىرەر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتماي، لاغايلاپ، يۈرىدۇ، — دەيدى تاغام ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ.

ھالاقەت ئى (ئە) تەسىر، كاشىلا؛ توسقۇن، دەخلى: ھالاقەت بەرمەك. ھالاقەت يەتكۈزمەك. * ئۆز ئەيىبىنى بىلىش ۋە شۇ ئەيىبى بىلەن باشقىلارغا ھالاقەت بەرمەسلىككە تىرىشىش — نېمىدېگەن ئېسىل پەزىلەت-ھە!

ھالاقەت بەرمەك تەسىر يەتكۈزمەك، كاشىلا، توسقۇنلۇق قىلماق، دەخلى بەرمەك: مەن ئۇلارنىڭ مۇڭدېشىشلىرىغا

ھالاقەت بەرمەسلىك ئۈچۈن ئۇدۇل مېھمانخانا ئۆيگە كىرىپ، ئۆزۈمنى دېۋانغا تاشلىدىم.

ھالاقەت يەتكۈزمەك ← ھالاقەت

بەرمەك: مېنىڭ يېنىمدا جاي تۇتقان پېشقەدەم ئاشپەز بىلەن ھېلىقى ياش گېئولوگ باشقىلارنىڭ دەم ئېلىشىغا ھالاقەت يەتكۈزمەسلىك ئۈچۈن ئاستا پاراك قىلىشىپ ياتاتتى. * تۇرسۇن لايىچى ھەمراھىنىڭ تولا ۋالاقلاپ ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈۋېتىپ، سەپىرىگە ھالاقەت يەتكۈزۈشىدىن قورقتىمۇ، ئۇنىڭ بېقىنىغا بىرنى نۇقۇپ قويدى. **ھالاك** ئى (ئە) ئۆلۈش، يوقىلىش.

ھالاك بولماق ئۆلمەك، يوقالماق،

تۈگەشمەك: 1943-يىلى سېنتەبىردە، چېن تىيەنچۇ قاتارلىق ئىنقىلابىي قۇربانلار جاللات شىڭ شىسەينىڭ قانلىق چاڭگىلىدا ھالاك بولدى. * ۋاڭنىڭ ئىككىنچى قېتىم ياردەمگە ئەۋەتكەن ئەسكەرلىرى باتۇرنىڭ پالۋانلىرى تەرىپىدىن زەربىگە ئۇچراپ ھالاك بولدى.

ھالاك قىلغۇچى گېن <بئول> يەككە

تەننى ياكى ھۈجەيرىنى ھالاكەتكە ئېلىپ بارىدىغان توساتتىن ئۆزگەرگەن گېن. بەلگىلىك شارائىتتا ھالاك قىلغۇچى گېنگە ئىگە يەككە تەننىڭ نورمال ئۆسۈشىمۇ مۇمكىن. مەسىلەن، ئادەملەردىكى گالاكتوزا قان كېسىلىنى ھالاك قىلغۇچى گېن كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. بۇ كېسەلگە گىرىپتار بولغان بوۋاقلارنى تەركىبىدە لاکتوزا بولمىغان سۈتلۈك يېمەكلىكەر بىلەن باققاندا نورمال ئۆسۈشى مۇمكىن، ئەگەر ئادەتتىكى سۈت بىلەن بېقىلسا ئۆلۈپ كېتىدۇ.

ھالاك قىلماق ئۆلتۈرمەك، يوقاتماق،

تۈگەتمەك: كىمكى زالىمغا مەدەت بەرسە، ئۆزى شۇ زالىمنىڭ قولى بىلەن ھالاك بولىدۇ.

* تەبىئەتنىڭ رەھىمسىز ۋەھشىي قولى بۇ كىچىككىنە بىچارە قوزىچاقنىڭ ئانىسىنى ھالاك قىلىپ تاشلىغانىدى.

ھالاكەت ئى (ئە) ئۆلۈم، قىرىلىش،

يوقىلىش، مەغلۇب بولۇش؛ ۋەيران بولۇش: ھالاكەت گىردابىغا بېرىپ قالماق. * ھالاكەتكە مەھكۇم بولغان ھەييارلار ئوغرىلاپ قاچقان گۆھەرلەرنى تاشلاپ قېچىشقا مەجبۇر بولدى. * بەختىخاننىڭ خۇشاللىقى چەكسىز ئىدى. ئاغزى-ئاغزىغا تەگمەي پىلىلەرنى ھالاكەتتىن قۇتقۇزۇش يولىدىكى نازۇك، پەم-پاراسەتلىك كۈرەشنى ھېكايە قىلاتتى. * مەن ھازىر ئۆزئارا ئىشەنچە بولمىغاندا ھەقىقىي مۇھەببەتنىڭ ئورۇنسىز ھالاكەتكە ئۇچرايدىغانلىقىنى چۈشەندىم. **ھالاكەت گىردابىغا بېرىپ قالماق** يوقىلىش، ھالاك بولۇشقا ئاز قالماق؛ خاراب بولۇش ئالدىدا تۇرماق، زاۋاللىققا يۈز تۇتماق: دۈشمەن قوشۇنلىرى ئوزۇق-تۈلۈكتىن ئايرىلىپ ھالاكەت گىردابىغا بېرىپ قالغانىدى.

ھالاكەتلىك سۈپ. ھالاكەتكە، ۋەيران

بولۇش، يوقىلىشقا ئېلىپ بارىدىغان؛ ھالاك بولغان، ۋەيران بولغان، يوقالغان: ھەسەتخورنىڭ ھالاكەتلىك ئاقىۋىتى تارىختا ھازىرغىچە چوڭ-كىچىك ئىشلاردا يېڭى-يېڭى پاكىتلار بىلەن ئىسپاتلىنىپ كەلمەكتە. * بۇ شەھەر ھالاكەتلىك ۋە دەھشەتلىك بىز كۈننىڭ يېتىپ كېلىشىنى كۈتۈپ تۇرغاندەك ئىدى.

ھالال سۈپ (ئە) ① <دىن> شەرىئەت

ھۆكۈمىگە مۇۋاپىق كېلىدىغان، يېڭىلى، ئىچكىلى، پايدىلانغىلى بولىدىغان؛ ھارام ئەمەس: ئېشەكنىڭ ئۆزى ھارام، كۈچى ھالال (ماقال). * ھارامغا ئۆگەنگەن ئېغىزغا ھالال تېتىماپتۇ (ماقال). * — ئۇنى ئانلاپ ئۆتۈپ باشلىققا تەستىقلاشقان ھېلىقى ئىشنىڭ

ئاقۋىتى قانداق بولدى؟ تېخىچە يا ھالال، يا ھارام بولماي سۆرۈلۈپ كېلىۋاتامدۇ؟ — دەپ سورىدى تاغام مەندىن. ② كۆچمە. بىراۋنىڭ ئۆزىگە تەئەللۇق بولغان، ئۆز ئەمگىكى، ئۆز تەرى بىلەن جۇغلانغان؛ ھالال مال. ھالال پۇل. * كىشى پەقەت ھالال ئەمگەك ئارقىلىقلا بەختلىك بولىدۇ. * ئۇلار نان، كىيىم، ھالال ئەمگىكى ئۈچۈن ھەق تەلەپ قىلاتتى. ③ كۆچمە. قىغىر يولدا ماڭمايدىغان، باشقىلارنى ئالدىمايدىغان؛ پاك، ساپ دىل، توغرا؛ ئىنسابلىق، ھالال ئادەملەر ئۆز ئائىلە چىرىقىنى ئۆچۈرمەيدۇ، ئەمگۈشتىرىنى تاشلىمايدۇ. * ھالال نىيەتلىك ئادەمنىڭ كۆڭلى گۈلزارلىق باغقا ئوخشايدۇ. // ھالال ئىشلىمەك، ھالال ياشىماق. ④ كۆچمە. ھەق، توغرا، مۇۋاپىق؛ تېگىشلىك، جايدا؛ — سىلەر ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى كۆرمىدىڭلار، — دېدى رەبھان يەنە ئارىغا چۈشۈپ، — ئۇ لۈكچەككە مۇشت ھالال تەگدى. * — پاه پەرۋەردىگار، بىزگە دوزاخ ھالال بولدى، — دېدى ئۇ زارلاپ. * — دادا، ئادەمنىڭ لەۋزى ھالال بولمىقى كېرەك. شاھلار تېخىمۇ شۇنداق قىلمىقى لازىم. بۇ يىگىت مېنى كېسەلدىن ساقايتتى. شۇڭا ۋەدىڭىزدە تۇرۇڭ، — دەپتۇ قىز دادىسىغا. ⑤ نىكاھلاپ ئېلىنغان، قانۇنىي (خوتۇن ھەققىدە)؛ سايم بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ كۆڭلى ئارامغا چۈشۈپ، قىز بىلەن بىر ئۆيدە بولۇشقا چىن كۆڭلىدىن رازى بولۇپتۇ ۋە بۇ ھالال جۈپ بىلەن مەڭگۈ بەختلىك بولۇپ ئالەمدىن ئۆتۈپتۇ. * سەمەت مەڭگۈلۈك ھالال جۈپتى قەمبەرنى كۈننىشە ھەردىن يېڭىشە ھەرگە ئاچىققاندىن بۇيانقى ئىككى-ئۈچ كۈن داۋامىدا پەقەت بىرىنچى قېتىم ئەنە شۇ جازا مەيدانىدا كۆرۈۋاتاتتى.

ھالال بولماق شەرىئەت بويىچە يېيىشكە، ئىچىشكە، پايدىلىنىشقا بولىدۇ، دەپ قارالماق، ھالالغا ئۆزگەرمەك؛ ئانىڭنىڭ بەرگەن سۈتى ھالال بولسۇن، ھاياتلىقنىڭ خەزىنىسى جامغا تولسۇن. * — سېنىڭ مۇرۇۋىتىڭ ئۈچۈن، بۇ 100 سەر ئالتۇننى ساڭا بەردىم، ساڭا ھالال بولسۇن، — دەپتۇ باي ئوغرىغا.

ھالال قىلماق يېڭىلى، ئىچكىلى، پايدىلانغىلى بولىدىغان ھالغا كەلتۈرمەك؛ ئۇ دەرھال يېنىدىن پىچىقىنى چىقىرىپ بوغۇلۇپ قالغىلى ئاز قالغان قوينى بوغۇزلاپ ھالال قىلۋالدى. **ھالاللىق** ئى. ۋىجدان ۋە ئىنساب بىلەن ئىش تۇتۇش؛ توغرىلىق، سابلۇق؛ ياغاچچى قۇرۇلۇش ئۈچۈن ھالاللىق بىلەن كۈچىنى سەرپ قىلىپتۇ. * كىچىك ئوغۇل دادىسىنىڭ كەسپىگە ۋارىس، ھۈنەرگە-ھالاللىققا ھېرىس ئىكەن. شۇنداق بولغاچقا دادىسى بۇ بالغا بەكمۇ ئامراق ئىكەن.

ھالاللىق پ <دىن> يېسە-ئىچسە، پايدىلانسا توغرا بولىدىغان ھالەتكە كەلتۈرمەك، ھالال قىلماق؛ تەر — قىلغان-ئەتكەننى ھالالايدۇ (ماقال). * بازار دېگەندە پۇل سۈدەك يۈرۈپ تۇرىدۇ. مېنىڭ مەقسىتىم — قانداق قىلىپ ئاشۇ تەر تۆككەن ئادەملەرنىڭ يانچۇقىدىكى پۇلنى ھالاللاپ قولغا كەلتۈرۈش ئىدى. * — كىرىپ كەتسە ئاچا! — دېدى سەمەت تىشرەپ، — ئۇنداق قىلمىسلا، نامەھرەم بولىدۇ، خوجاينىڭ تۈزىنى ھالاللاپ يېڭىلى قويسىلا!

ھالاۋەت ئى (ئە) لەززەت، زوق؛ راھەت-پاراغەت؛ ھالاۋەت كۆرمەك. * جاپا چەكمىگۈچە ھالاۋەت يوق (ماقال). * ئەمدى ئۇ بۇ گۈلزارلىقنى كۆزدىن كەچۈرۈپ ئىجادىي مېھنىتىنىڭ ھالاۋەتلىرىدىن ھۇزۇرلىنىۋاتاتتى.

ھالاۋەت كۆرمەك لەززەت ئالماق، راھەت كۆرمەك، ھۇزۇرلانماق: بەزەن چاغلاردا ئۇنىڭ قولغا خېلى پۇل كىرىپ، ھالاۋەتمۇ كۆردى. * ئۇ 30 يىلدىن ئارتۇق تارتقان چاچ-مۈشەققەت، قىلغان ھالال ئەمگىكى بەدىلىگە كەلگەن ياخشى تۇرمۇشنىڭ ئەمدى ھالاۋىتىنى كۆرەي دېگەندە تەقدىر ئۇنى بۇنىڭدىنمۇ ئايرىدى.

ھالاۋەت ۋاستىلىرى <سئىق> كىشىلەرنىڭ ھالاۋەت ئېھتىياجىنى قاندۇرىدىغان تۇرمۇش ۋاستىلىرى. مەسىلەن، ئېسىل تاماققا بولغان ئىشتىھانى قاندۇرىدىغان نازۇ-نېبەتلەر، ئىستېتىك ھەۋەس ۋە شۇ قاتاردىكى ھەۋەسلەرنى قاندۇرىدىغان ئېسىل كىيىم-كېچەك، زىبۇ زىننەت ۋە ئەتىۋارلىق بۇيۇملار. ئالىي ئوزۇقلۇق ماددا، كاتتا، ھەشەمەتلىك ئۆيلەر، ساياھەت ماتېرىياللىرى، قىمار ۋاستىلىرى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەرمۇ مۇشۇ خىلغا كىرىدۇ.

ھالاۋەتلىك سۈپ. ھالاۋىتى بار، ھالاۋەت بېغىشلايدىغان، راھەتلىك: كۈنلەر ئۆتمەكتە، لېكىن لەنگەر خەلقى بۇ كۈنلەرنىڭ بويىغا مەرۋايىتىتىن، ياقۇتتىن تىزغا ئېسىپ، ئۆز تۇرمۇشىنى خاسىيەتلىك ھالاۋەتلىك ئۆتكۈزمەكتە.

ھالەت ئى (ئە) ① ھال، ئەھۋال؛ ۋەزىيەت: باشلانغۇچ ھالەت. ھەربىي ھالەت. روھىي ھالەت. قىيىن ھالەت. * قىز ئۇنىڭ بۇ ھالىتىدىن چۆچۈپ، ئارقىسىدىن قوغلاپ بېرىپ، ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدى. * شۇ تاپتا گوپا دەرد-ئەلەم تاشلىرى رەم سالدۇرغۇچى ئەمەس، رەمچىنىڭ ئۆزىنى باسقاندەك بىر خىل ھالەت نامايان بولدى. ② <تىل> جۈملىدە پېئىل ۋە سۈپەتنىڭ ئالدىدا كېلىپ، ئۇنىڭدا ئىپادىلەنگەن ئىش-ھەرىكەت

ياكى خۇسۇسىيەتنىڭ ھەر خىل ھالىتىنى ئىپادىلەيدىغان جۈملە بۆلىكى. مەسىلەن، «ئۇ تۇيۇقسىز كۈلۈپ كەتتى»، «بۇ گۈل ئىنتايىن خۇش پۇراق» دېگەن جۈملىلەردىكى «تۇيۇقسىز»، «ئىنتايىن» دېگەن سۆزلەرگە ئوخشاش.

ھالەت بېقىندى جۈملە <تىل> رەۋىشلىك رول ئوينايدىغان، باش جۈملىنى ياكى باشقا جۈملىنى سۈپەتلەش رولىدا كېلىدىغان بېقىندى جۈملە. مەسىلەن، «قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىغاندا، چوپان پادىنى كەنتكە قاراپ ھەيدىدى» دېگەن قوشما جۈملىدىكى «قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىدى» دېگەن جۈملە كېيىنكى باش جۈملىدە ئىپادىلەنگەن ئىش-ھەرىكەتنىڭ باشلىنىش ۋاقتىنى ئىپادىلەپ، باش جۈملىگە بېقىنىپ كەلگەن. شۇڭا ئۇ ھالەت بېقىندى جۈملە ھېسابلىنىدۇ.

ھالەت پارامېتىرلىرى <فىز> سىستېما ھالىتىنىڭ خۇسۇسىيەتلىرىنى تەسۋىرلەيدىغان فىزىكىلىق مىقدار. مەسىلەن، تېمپېراتۇرا، بېسىم، ھەجىم، ئىچكى ئېنېرگىيە، ئېنتروپىيە، ئېنتالپىيە قاتارلىقلار.

ھالەت پېئىللىرى <تىل> پېئىللارنىڭ مەنە جەھەتتىكى خۇسۇسىيىتىگە قاراپ ئايرىلغان بىر تۈرى، يەنى مەلۇم ھەرىكەتنىڭ ئىزچىل مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان ھالىتىنى ئىپادىلەيدىغان پېئىللار. مەسىلەن، «تۇرسۇن ياتاققا ئولتۇرىدۇ» دېسەك، بۇ يەردە تۇرسۇننىڭ ياتاققا ئولتۇرغان ئىزچىل ھالىتىنىڭ مەۋجۇت ئىكەنلىكى ئىپادىلىنىدۇ. ئۇيغۇر تىلىدا «ئولتۇرماق، ياتماق، تۇرماق، ماڭماق، ئۇخلىماق، يۈگۈرمەك» قاتارلىق پېئىللار

ھالەت پېئىللىرى ھېسابلىنىدۇ.
ھالەت تەڭلىمىسى <فz> تېرمودىنامىكىلىق مۇۋازىنەت ھالىتىدە تۇرغان تەكشى سىستېمىنىڭ ھالەت پارامېتىرلىرى ئوتتۇرىسىدىكى فۇنكسىيەلىك مۇناسىۋەت.
ھالەت رەۋىشلىرى <تل> شەيئىلەر ھەرىكەتنىڭ ھالىتىنى بىلدۈرۈپ كەلگەن رەۋىشلەر. مەسىلەن، باتۇرلارچە، ۋەھشىلەرچە، قەستەن، شەكلەن، پائال... قاتارلىقلار.

ھالەت زىچلىقى <فz> قاتتىق جىسىملار فىزىكىسىدىكى بىرلىك ئېنېرگىيەلەر ئارىسىدىكى ئېلېكترونلۇق ھالەت سانى ياكى بىرلىك چاستوتىلار ئارىسىدىكى فوتونلۇق ھالەت سانىنىڭ ئومۇمىي نامى.
ھالەت سېلىشتۇرما تەڭلىمىسى <فz> ماددىلارنىڭ سېلىشتۇرما بېسىم، سېلىشتۇرما ھەجىم ۋە سېلىشتۇرما تېمپېراتۇرا قاتارلىق سېلىشتۇرما پارامېتىرلار ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن ھالەت تەڭلىمىسى.

ھالەت ئۆزگەرتىش رېئاكسىيىسى <بئول> جانلىقلار داۋاملىق ياكى ئارىلاپ بەزى باكتېرىيە، زەھەر، غەيرىي خاراكتېرلىق ئاقسىل قاتارلىق ماددىلارغا يولۇققاندا يۈز بېرىدىغان نورمال بولمىغان رېئاكسىيە. بۇ خىل رېئاكسىيە باكتېرىيە زەھىرىگە نىسبەتەن ئىممونىتېنچانلىق ۋە بەزى ماددىلارغا نىسبەتەن ئارتۇقچە سېزىمچانلىقتىن ئىبارەت ئىككى جەھەتتىن ئىپادىلىنىدۇ.

ھال-ئەھۋال ئادەمنىڭ روھىي ۋە جىسمانىي ھالىتى؛ سالامەتلىكى؛ تۇرمۇش شارائىتى، ھال-كۈنى؛ ھال-ئەھۋال سورىماق. * بەزىدە، كىشىلەرنىڭ دەرۋازىسىغا قاراپمۇ، ئۇنىڭ ھال-ئەھۋالىنىڭ قانداقلىقىنى بىلگىلى

بولىدۇ. * مېھمانلار ئولتۇرۇپ، ھال-ئەھۋال سوراشقاندىن كېيىن شوپۇرلاردىن بىرى كەچكى بازاردىن سامسا، كاۋاپ قاتارلىق يېمەكلىكلەرنى ئەكىلىش مەقسىتىدە ياتاقتىن چىقتى.

ھال-ئەھۋال سورىماق بىر كىشىنىڭ تۇرمۇش شارائىتىنىڭ، ھال-كۈنىنىڭ قانداقلىقىنى، ئامان-ئېسەنلىكىنى سورىماق؛ كۆپ ئۆتمەي سۇلتان مەرغەزەب بىلەن قازى ئېلىپ كېلىندى. باتۇر مەرغەزەبى كۆرۈپ ئۇنىڭدىن ھال-ئەھۋال سورىماقچى بولدى. * شەھەرگە كىرگەن چاغلىرىمدا ئايىزۆھرەنىڭ ئۆيىدىكىلىرىدىن ھال-ئەھۋال سوراپ، ئايىزۆھرەنىڭ ئاپىسى بەرگەن كىيىم-كېچەك ۋە باشقا نەرسىلەرنى ئۇنىڭغا ئالغۇچ چىقىدىغان بولدۇم.

ھال-ئەھۋاللاشماق ← **ئەھۋاللاشماق**؛ ئەگەر ئۇ شائىرغا دۇچ كېلىپ قالسا، ئۇنىڭ يۈزىگە قانداق قاراپ، قايسى يول بىلەن ھال-ئەھۋاللاششىدىن غەم-ئەندىشە قىلاتتى. * يەمەن پادىشاھى ئۇلارنىڭ كېلىۋاتقانلىق خەۋىرىنى ئاڭلاپ، نەچچە كۈنلۈك يەرگىچە ئالدىغا كېلىپ كۆرۈشۈپ، ئامان-ئېسەنلىك سوراپ، ھال-ئەھۋاللاشش، شەھەرگە باشلاپ كىردى.

ھال-ئەھۋال ئېيتماق بىرەر كىشىگە ئۆزىنىڭ ھال-ئەھۋالىنى چۈشەندۈرمەك، ئۇقتۇرماق؛ كېيىنكى كۈنلەردە بىرقانچە قېتىم دادۇيىگە بېرىپ يىغلاپ تۇرۇپ ھال-ئەھۋال ئېيتقان بولساممۇ ھېلىقى دادۇيىچاڭ ئاممىنىڭ باھالىشىدىن ئۆتمىسە بولمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ، بىرەر جىگمۇ ئاشلىق قەرز بېرىشكە ئۇنىسىدى.
ھالبۇكى باغل «ئەھۋال شۇنداقكى، ئەمەلىيەت شۇكى» دېگەن مەنىلەردىكى قارمۇ قارشى باغلىغۇچى بولۇپ، رولى «ئەمما، بىراق، لېكىن» باغلىغۇچىلىرىغا يېقىن كېلىدۇ؛ ئوتتۇرا دېڭىز بويلىرىدىن

يول مېڭىپ ھالسىرىغان ئاتلارنىڭ ئېغىزلىرىدىن ھور ئارىلاش كۆپۈك چىقاتتى.

ھالسىز سۈپ. ھالى، كۈچ-قۇۋۋىتى يوق؛ ھالىدىن كەتكەن، مادارى قالمىغان؛ دەرىمانسىز؛ زەئىپ؛ سەھەرنىڭ ئىللىق نۇرى چىدىرىنىڭ يوپۇقلىرىدىن ئۆتۈپ، يەردە ھالسىز ياتقان ئەكبەرنىڭ يۈزىگە چۈشتى. * مەھبۇس شۇنچىلىك ئورۇق ۋە ھالسىز ئىدىكى، ئۇنىڭ نېمىدىن - ئاچلىق ياكى تاياق زەربىدىن ئازابلىنىۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى.

ھالسىزلانماق « ھالسىزلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇزۇنغا سوزۇلغان تىرىكشىش - دۈشمەننى خېلىلا ھالسىزلىتىپ قويغانىدى.

ھالسىزلاندىرۇماق « ھالسىزلانماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بىرچاغدىن كېيىن سودىگەر ئويغىنىپ قارىسا ئوغلنى يىلان چېقىپ ھالسىزلاندۇرۇپتۇ.

ھالسىزلاندىرۇشماق « ھالسىزلاندۇرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ھالسىزلاندۇرۇلماق « ھالسىزلاندۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ھالسىزلانماق پ. كۈچىدىن، ماغدۇرىدىن كەتمەك، ماغدۇرسىزلانماق؛ ئاجىزلاشماق؛ ئوق زەربىسىدىن ھالسىزلانغان مۇسا بوۋاي لېۋىنى چىشلەپ، ئەڭ ئاخىرقى كۈچىنى يىغىپ، پۈتىدىكى ئېغىر كىشەننى سۆرەپ، ئوغلنىڭ قېشىغا كەلدى-دە، ئۇنى مەھكەم قۇچاقلدى. * قۇرۇق تاغار ئۆرە تۇرمىغاندەك، ئاغرىق-سلاق ۋە ئاچلىق ئازابىدىن دەرىماندىن كېتىپ، قۇرۇق قاقشال بولۇپ قالغان ھاشارچىلار پاتلا ھالسىزلىنىشقا باشلىدى.

ھالسىزلىق ئى. ئاجىز، كۈچسىز ھالەت، ماغدۇرسىزلىق؛ ئۇنىڭ زەپىراندەك سارغايغان چىرايى، ھالسىزلىقتىن نۇرى قاچقان كۆزلىرى

تارتىپ مۇشۇ يەرلەرگىچە بولغان نۇرغۇنلىغان جەڭلەر داۋامىدا ئۇ پەقەت يېڭىشكىلا ئادەتلىنىپ قالغانىدى. باشقىچە بولۇشنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرەلمەيتتى. ھالبۇكى، كۆپ ئۆتمەي ئۇ جەڭ مەيدانىغا جىددىيلىشىپ قاراپ قالدى. * ھالبۇكى، راستىنى ئېيتقاندا، بۇ مەخپىيەتلىكتە ئاجايىپ قورقۇنچلۇق ۋەقەلىكلەر يوق، ئىز بېسىپ قوغلاشلار يوق، سۈيىقەست، ھىيلە-مىكرلەر يوق، خەتەرلىك توسالغۇلارمۇ يوق.

ھالبۇ سۈپ. دىئال. كىچىك ئىشنى يوغان قىلىپ كۆرسىتىدىغان لاپخور، پوچى.

ھالدا ① « ھال III » سۆزىنىڭ ئورۇن كېلىشى قوشۇمچىسى « -دا » بىلەن تۈرلەنگەن شەكلى. ② رەۋ. ھالەتتە، نەرىقىدە، رەۋىشتە: بۇلار شام بىلەن يوپيورۇق يورۇتۇۋېتىلگەن چوڭ مېھمانخانىغا چىقىشقا سۇتۇقنىڭ ئانىسى ئىككى قولىنىڭ ئايدىك بىلەن گۈللەيلى يۆلىگەن ھالدا تۆت قىز بىلەن ئۆيدىن چىقىپ كەلدى. * چېكىلىۋاتقان نەشە تۆت بەگىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر ئايلىنىپ چىقتى. بۇ چاغدا بەگىلەر ئەمدى قانداق رەڭدىكى پو ئېتىشىنى ئويلىشىۋاتقاندەك، بېشىنى بىر يەرگە ئېگىشتۈرگەن ھالدا دۈمچە يىگىنچە يۈكۈنۈپ ئولتۇراتتى.

ھالسىراتماق « ھالسىرماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: مۇشۇ ۋەھىملىك ۋەقە ئۇنىڭ يۈرىكىنى ھالسىرىتىپ قويدى.

ھالسىراشماق « ھالسىرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: بۇ قېتىمقى تۇيۇقسىز ھۈجۈمدىن كېيىن دۈشمەنلەر خېلىلا ھالسىرىتىپ قېلىشتى.

ھالسىرماق پ. ھالىدىن كەتمەك، ھالسىزلانماق؛ دۈشمەننىڭ ئالدىنقى قىسمى خېلىلا ھالسىراپ قالدى. * ئۈچ كۈندىن بېرى

ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ھەرقايسى ھالقىلىرى بىر-بىرى بىلەن باغلىنىپ، بىرى ئىككىنچىسىگە تۈرتكە بولۇپ، ئاجزالماس ھالدا گىرەلىشىپ كەتكەندى. * ھەممە ھالقىلاردا كۆتۈرە بېرىش تۈزۈمى، ئىش ئورنى مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلدى؛ ئىش ئېغىر ھالقىلاردا ئىشلەيدىغان ئىشچى-خىزمەتچىلەرگە قوشۇمچە ياردەم پۇلى بېرىلدى. * ⑤ كۆچمە. شەيئىلەرنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋە ھەل قىلغۇچ رول ئوينايدىغان بۆلىكى: باشقا جەھەتتىكى مەسئۇلىيەت ئاساسەن مۇشۇنداق مەركىزىي ھالقىنى تۈتۈپ، باشقا ئىشلارنى يېتەكلەش ئۈسۈلى بىلەن ھەل قىلىندى. * يىللىق تەقسىمات خىزمىتى ئەمگىكىگە قاراپ تەقسىم قىلىش پىرىنسىپىنى ھەقىقىي تۈردە ئەمەلىيلەشتۈرۈش ياكى ئەمەلىيلەشتۈرۈلمەسلىكتە مۇھىم ھالقا. ⑥ كۆچمە. قورشاش، مۇھاسىرە: ئەمىر، بەگلەر ئارقا-ئارقىدىن كېلىپ چىدىر-بارگاھلىرىنى تىكىپ، كەستىھام شەھىرىنى ھالقىغا ئالدى. * ئۇ ياغى ئاتلىقلىرىنىڭ ھالقىسىنى بۆسۈپ، قاردىن چېرىكلەرنى قۇتقۇزدى ۋە قوشۇن بىلەن جەڭ قاينىمغا كىرىپ كەتتى.

ھالقا بوغۇم < زوئول > سازاڭ، سەكسەنپۈت قاتارلىق تۆۋەن دەرىجىلىك ھايۋانلارنىڭ تېنى چوڭ-كىچىكلىكى ئاساسەن ئوخشاش بولغان كۆپلىگەن ھالقا شەكىللىك تۈزۈلىشلەر ئارقىلىق بىر-بىرىگە تۇتىشىدۇ ۋە ئۇ ئارقىلىق ئۆزئارا قىسقىرايدۇ. بۇ خىل تۈزۈلمە ئادەتتە «ھالقا بوغۇم» دەپ ئاتىلىدۇ. **ھالقا سالماق** قۇلاققا ھالقا ئاسماق.

ھالقا كەش پاشىنىسى ئېگىز، تۇمشۇقى چاسا، كۆپ ھاللاردا قىزىل كۆندىن تىكىلىدىغان بىر خىل كەش. **ھالقا كۆمۈرچەك** < ئانات > ئادەملەرنىڭ

ھەرقانداق كىشىنى ئەندىشىگە سالاتتى. * پۇجۇڭ خېنىمنىڭ تەختىراۋانىنى كۆتۈرگەن خوتۇنلارنىڭ پۇتلىرى تېشىلىپ ماڭغۇدەك ھالى قالدى. ھالسىزلىقتىن ئۇلارنىڭ بىرنەچچىسى يېقىلىپ چۈشتى.

ھالسىزلىنىشماق «ھالسىزلىنىشماق» يېنىلىنىڭ ئۆلمۈك دەرىجىسى.

ھالقا ئى (ئە) ① مېتالنى ئېگىپ، ئىككى ئۈچىنى بىر-بىرىگە تۇتاشتۇرۇش ئارقىلىق ياسالغان چەمبەر شەكىلدىكى بۇيۇم: تۆمۈر ھالقا. زەنجىر ھالقىسى. ئىشىك ھالقىسى. كىشەن ھالقىسى. * ئىشىكنىڭ ھالقىسىدا قۇلۇپ يوق، دېمەك ئۇ بار، ئۇخلاپ قالغان بولۇشى مۇمكىن. ② قۇلاققا ئېسىلىدىغان زىننەت بۇيۇمى. كۆپىنچە ئالتۇن، كۈمۈش قاتارلىق مېتاللاردىن ھەر خىل شەكىلدە ياسىلىدۇ. بەزىلىرىگە ياقۇت قاتارلىق قىممەت باھالىق تاشلاردىن كۆز قويۇلىدۇ. بەزىلىرى كۆزسىز بولىدۇ: — مۇنداق قىلايلى، — رۇقىيەم چاڭلىداپ سۆزلەپ كەتتى، — قولىمدىكى سائەت بىلەن قۇلقىمدىكى ھالقىنى ساتايلى، كەم دېگەندە 300 كويغا يارايدۇ. * سۆزلەيتتىڭ ياقۇت كۆزلۈك ئۈزۈك، ھالقا، زەر ياغلىق، كۆركەم مودا يوپىكلاردىن. سۆزلەيتتىم پەننىڭ ئالتۇن قۇرلىرىغا، قويۇلغان يېڭى ئۈندەش، توچكىلاردىن. ③ چەمبەر، دائىرە شەكىلدىكى نەرسە، گەردىش: جۈمە بويىنى سوزۇپ، مەيدىسىنى ئالدىغا چىقىرىپ كېرىلدى، قوۋۇزنى تولىدۇرغان موخوركا ئىسىنى ھالقا قىلىپ ئاسمانغا پۈركىدى. * خان ئارسلانبەگنى باشلاپ ھالقا بولۇپ تۇرغان مېھمانلار ئالدىدىن ئايلىندى. ④ كۆچمە. بىر-بىرىگە ئۆزئارا باغلانغان ۋە بىر پۈتۈنلۈكنى تەشكىل قىلغۇچى بۆلەكلەردىن بىرى؛ ئاجز ھالقا. ئىش ھالقىلىرى. * كۆزلۈك

ھالقىسىمان ئورۇنلاشتۇرۇش < مات >
 ئوخشاش بولمىغان n دانە ئېلېمېنتتىن
 ھەر قېتىمدا m دانە ئېلېمېنتنى ئېلىپ،
 ئېلېمېنتلارنىڭ نىسبىي ئورنىغا قاراپ،
 ئۇلارنىڭ باش-ئاخىرىغا قارىماي ئايلاندۇرۇپ
 تىزىش ئارقىلىق ھاسىل قىلىنغان
 ئورۇنلاشتۇرۇش.

ھالقىشماق « ھالقىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك
 دەرىجىسى.

ھالقىلىق سۈپ ① ھالقىسى بار، ھالقا
 ئورنىتىلغان، ھالقا ئاسقان؛ ھالقىلىق
 دەرۋازا، ھالقىلىق قىز. ② ھالقا ياساشقا
 بولىدىغان، ھالقا ياساش ئۈچۈن
 تەييارلانغان، ھالقىغا تۇشلۇق؛ ھالقىلىق
 تۆمۈر. ③ كۆچمە. ھەل قىلغۇچ، مۇھىم،
 جىددىي؛ ھالقىلىق پەيت. ھالقىلىق مەسىلە.
 ھالقىلىق ۋاقت. * شۇندىن كېيىن جەنۇبىي
 يۆنىلىش پولىكىدا بۇ زور ھالقىلىق جەڭ
 ئوپېراتسىيىسىنىڭ بىر قاتار تەييارلىقلىرى
 جىددىيلىك بىلەن ئارقىمۇئارقا ۋە قولمۇقول
 باشلىنىپ كەتتى.

ھالقىلىق ئات < تەن > ① گىمناستىكا
 ئەسۋابى، يەنى ياغاچ ئاتنىڭ بىر
 خىلى. كۆرۈنۈشى ئات شەكلىگە
 ئوخشايدۇ. ئۈستىگە ئىككى دانە يېرىم
 ھالقا ئورنىتىلغان. ② گىمناستىكا مۇسابىقە
 تۈرى. بۇنىڭدا تەنھەرىكەتچىلەر ھالقىلىق
 ئات ئۈستىدە ھالقىنى تۇتۇپ ياكى ئاتنىڭ
 دۈمبىسىگە تايىنىپ ھەر خىل ھەرىكەتلەرنى
 ئورۇنلايدۇ.

ھالقىلىق جۈجەي ئېغىزدۇرۇق ھالقىسى
 ئۇزۇن-قىسقا يان تاسىملار بىلەن بېۋاسىتە
 ئۇلىنىدىغان جۈجەي.

ھالقىلىق چۆدەر ھالقىغا بېكىتىلگەن
 چۆدەر.

بوغۇزى ئاستىدىكى كۆمۈرچەك. ھالقا
 شەكلىدە بولۇپ، ئۈستى قالدانسىمان
 كۆمۈرچەك بىلەن، ئاستى كاناي بىلەن
 تۇتىشىدۇ.

ھالقىماق « ھالقىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي
 دەرىجىسى: ئۇ گەۋدىسىنى يېرىم-يارتا
 كۆتۈرۈپ قەمبەرنىڭ ئالدىدا تىزلاندى-دە،
 تەسلىم بولغان ئەسكەرلەر قىياپىتىدە ئىككى
 قولىنى بېشىدىن ھالقىتىپ تۇرۇپ، شەپقەت
 ھەمىشە يېنىش-يېنىش يالۋۇردى.

ھالقىسىمان سۈپ (ئە) ھالقىغا ئوخشايدىغان،
 ھالقا شەكلىدىكى، ھالقىدەك: ئۇلار
 ئەزرائىل سۈپەت بازار بېگىنىڭ ۋاقتىسىز
 پەيدا بولۇشىدىن كىمگىدۇر كېلىشمەسلىك
 كېلىدىغىنىنى جەزملەشتۈرگەندەك، تېزلىكتە
 ھالقىسىمان دائىرە تۈزۈپ، قۇلاقلىرىنى دىڭ
 قىلىشتى. * ئۇنىڭ ئېيتقانلىرى توختام سۇغا
 تاش تاشلىغاندا ھالقىسىمان دولقۇن پەيدا
 قىلغاندەك تەسىر قوزغىۋەتتى.

ھالقىسىمان تاغ < ئاستى > ئاي شارى،
 مارس قاتارلىقلارنىڭ يۈزىدىكى يۆرتۈپ
 چىققاندا كۆرۈنىدىغان بىر خىل تۈزۈلمە.
 ھالقا شەكلىدە بولۇپ، تۆت ئەتراپى
 ئېگىز، ئوتتۇرىسى تۈز ۋە ئۇنىڭدا كىچىك
 تاغلار بولىدۇ. كۆپىنچە مېتېئورنىڭ
 سوقۇلۇشى نەتىجىسىدە پەيدا بولىدۇ.

ھالقىسىمان تەنچە < بىئول > جانلىقلار
 تېنىدىكى ئۆزئارا تۇتاشقان تەنچە.

ھالقىسىمان جىسىم < مات > بوشلۇقنىڭ
 ھالقىسىمان سىرت ئارقىلىق قورشالغان

ت < مات > تەكشىلىكتىكى
 مېر بىلەن كېسىشمەيدىغان
 ئايلاندۇرۇشتىن ھاسىل
 سىرت.

خېلىلا

ھاللىق قارا < تەن > ئوتتۇرسىغا يۇمىلاق توچكا، چۆرىسىگە نەچچە قات چەمبىرەك سىزىلغان نىشان، قارا. **ھاللىق كاربون گىدرىد** < خىم > كاربون ئاتوملىرىنىڭ بىرىكىشى ئارقىلىق ھالقىسىمان تۈزۈلىشىنى ھاسىل قىلىدىغان كاربون گىدرىد.

ھالقىماق پ ① ئاتلىماق، ئاشماق؛ ئېرىقتىن ھالقىماق. تامدىن ھالقىماق. * ياخشى گەپ بوسۇغىدىن چىققۇچە، پامان گەپ يەتتە تاغدىن ھالقىپتۇ (ماقال). * مۇڭگۈزى كۆرۈنۈپ تۇرغان كېيىك بېشىنى يۇقىرى كۆتۈردى-دە، كېيىن چىغلاردىن ھالقىپ، سەكرەپ قېچىپ كەتتى. * نازىم خېلىلا يېنىكلەپ قالغان تراكتورنى ئاستا-ئاستا ئورنىدىن قوزغاپ، پەم بىلەن داۋاندىن ھالقىدى. ② بىرەر چەك ياكى دائىرنىڭ سىرتىغا چىقىپ كەتمەك؛ ئېشىپ كەتمەك؛ رەيھان يېشى ئەللىكتىن ھالقىپ قالغان ئۆزىنىڭ 30 يىلغا يېقىن ئۆمرىنى ئەۋلادلارنى تەربىيەلەش ئىشىغا بېغىشلىغان تەجرىبىلىك ئوقۇتقۇچى ئىدى. * گەرچە ئەدەبىي ئەسەرلەردە مۇۋاپىق كۆپتۈرۈپ-مۇبالىغە قىلىشقا يول قويۇلىدىغان بولسىمۇ، لېكىن بۇ خىل مۇبالىغە يەنىلا ھەقىقىي تۇرمۇش رېئاللىقىدىن ھالقىپ كەتمەسلىكى كېرەك. ③ كۆچمە. بىرەر ساھە ياكى ئىشتا باشقىلاردىن ئۆتۈپ كەتمەك؛ ئۈستۈن تۇرماق؛ فېيىر باختىن ھالقىپ ئۆتۈپ، فېيىر باخ نۇقتىسىنەزەرنى يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا راۋاجلاندۇرۇش خىزمىتىنى ماركس 1845-يىلى «مۇقەددەس ئائىلە» دېگەن ئەسىرىدە باشلىدى.

ھال-كۈن ← **ھال-ئەھۋال**: ئۇنىڭ كوماندىر چىغدا ئاشىق بولۇپ تەككەن ئامراق خوتۇنى بېشىغا كۈن كەلگەندە يۈز

ئورۇپ، تۆت بالىسىنى يېتىم قىلىپ خېتىنى ئېلىپ، ھال-كۈنى ئوبدان بىر قېرى سودىگەرگە تېگىۋالغانىكەن، ئاھ، لەنىتى تۇرمۇش.

ھاللازلىماق پ. دىئال. ھاڭگا ئېشەك ھاڭراپ يۈگۈرمەك.

ھاللاشماق پ. ئەھۋاللاشماق، مۇڭداشماق، سۆزلەشمەك، پىكىرلەشمەك؛ ئۇلارنىڭ ھاللىشىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، كىتاب كۆرۈپ ئولتۇرغان ساۋاقداشلىرىمۇ سوراپ قالدى.

ھاللاڭ سۈپ. دىئال ← **ھاڭغىرقاي**.

ھاللانماق پ ① ھال-كۈنى، تۇرمۇشى ياخشىلانماق؛ نېسىپسىز بېلىقچى باغداد دەرياسىدىمۇ بېلىق تۇتالماي، ئەجەلسىز بېلىق قۇرۇقلۇقتىمۇ ئۆلمەس دېگەندەك، تۆمۈر ئائىلىسى، قورايغا كەلگەندىن بېرى بىر ئاز ھاللىنىپ قالدى. بولۇپمۇ، ئۇنىڭ ياغاچچىلىقى ئوبدان ئەسقاتتى. ② كۈچ-قۇۋۋەت، ماغدۇر پەيدا بولماق، ماغدۇرلانماق؛ - ۋاقتىمۇ خېلى بار ئىكەن. رەھىم ئاتام، يېڭىلا كېسەلدىن قوپتى. سەل ھاللىنىۋالسۇن، ئۇنىڭ بىلەن بار مەسىلەت ئىش قىلايلى، - دېدى كۆپچىلىككە قاراپ.

ھاللى سە ئى. دىئال. بار نەرسىنى تەڭ كۆرۈپ پايدىلىنىش.

ھاللىق سۈپ. ھال-ئەھۋالى، كۈنى پامان ئەمەس، ئۆزىنى ئۆزى قامداپ كېتەلەيدىغان؛ ھاللىق دېھقان. ھاللىق چارۋىچى. * ئۇلارنىڭ ئارىسىدا خېلى ھاللىقلارمۇ، ئۆز تىرىكچىلىكىدىن ئېشىنالمىدىغانلارمۇ، بۈگۈنكى تاپسا ئەتىلىكى ئۈچۈن قايغۇرىدىغانلارمۇ بار ئىدى.

ھاللىق سەۋىيە < س ئىق > ئائىلە تۇرمۇشىنىڭ بىرقەدەر باياشاتلىقى، خاتىرجەم تۇرمۇش كەچۈرۈش ئەھۋالى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. بىر دۆلەتكە نىسبەتەن

ئېيتقاندا ، ئاساسلىقى شۇ دۆلەتنىڭ مىللىي دارامىتىنىڭ كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئوتتۇرىچە مىقدارى ۋە خەلقنىڭ ماددىي ، مەنىۋى تۇرمۇشىنىڭ دۇنيانىڭ ئوتتۇرا ھال سەۋىيىسىگە يەتكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ .

ھاللىق ئوتتۇرا دېھقان < پەلس >

ئىقتىسادىي ئورنى نىسبەتەن يۇقىرى ، ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىنى بىرقەدەر كۆپ ئىگىلىگەن ۋە باشقىلارنى يەڭگىلەك ئېكىسپلاتاتسىيە قىلىدىغان ئوتتۇرا دېھقان . **ھال-مۇڭ** ھال ۋە مۇڭ ؛ ھال-ئەھۋال ، دەرد ؛ ئىچ پۇشۇق ؛ شەھەرنى تاشلاپ ئەلانگ يېنىغا كۆچۈپ چىققان قەدىرلىك كىچىك ئانىسى بىلەن بۇ يىل تۆت ياشقا كىرگەن ئوماق قىزى ئۇنىڭ ھال-مۇڭغا ئورتاق .

ھال-مۇڭ بولماق ئەھۋاللاشماق ، مۇڭداشماق ، ئۆزئارا ئىچىدىكى سۆزلىرىنى دېيىشمەك ؛ قاراقۇرۇم تاغلىرىدا ئۆزئارا ھال-مۇڭ بولۇپ يۈرۈش ئارقىلىق لۇتپۇللا شەمشىدىن ئائىلىسىنىڭ ئالتۇن تراگېدىيىسىنى ئاڭلىغان ، شۇڭا ئىراننىڭ ئىش ھەققىنى ئۆستۈرۈشكە كۈچ چىقارغانىدى .

ھال-مۇڭ ئېيتىشماق ← ھال-مۇڭ بولماق ؛

ئىككىسى بىرھازا ھال-مۇڭ ئېيتىشقاندىن كېيىن مەلىكە ئۇلارنىڭ ئالدىغا داىستىخان سېلىپ ھەر خىل مەزەلەرنى كەلتۈرۈپتۇ ، مرزا گالۋاڭ ئاچكۆزلۈك بىلەن يېيىشكە باشلاپتىكى ، مەلىكە ھەيران قېلىپتۇ . * شۇندىن كېيىن كىشىلەرمۇ ماڭا ئاستا-ئاستا يېقىنلىشىشقا باشلىدى . ئۇلار مەن بىلەن ئوچۇق چىراي پاراڭلىشاتتى ، ھال-مۇڭ ئېيتىشاتتى .

ھال-ئوقەت ھال ۋە ئوقەت ، ھال-كۈن ،

ھال-ئەھۋال ؛ تىرىكچىلىك ، مەئىشەت ؛ بالا . ئانىسىنى ئەكەلدۈرۈپتۇ . خىزمەتكارلار

بۇ يىڭى خوجايىنىنى ناھايىتى ياخشى كۈتۈۋاپتۇ . شۇنداق قىلىپ ، بالىلارنىڭ ھال-ئوقىتى كۈندىن-كۈنگە ياخشىلىنىپ كېتىپتۇ . **ھال-ئوقىتى بار** تىرىكچىلىكى ، تۇرمۇشى ياخشى ، ھال-ئوقەتلىك ؛ - ھەي بالام ، سىلەرگە ئوخشاش ھال-ئوقىتى بار كىشىلەر يەرنى چىق تۇتىسا ، بىز كەمبەغەللەر چىق يەرنى نېمە قىلىمىز! - دەپتۇ بوۋاي كۈلۈپ قويۇپ .

ھال-ئوقەتلىك ھال-ئوقىتى بار ، تۇرمۇشى ، مەئىشەتتى ، تىرىكچىلىكى ياخشى ؛ بوتلاقار تۆگە بولۇپ يېتىشىپ ، مانا ئەمدى توشۇماقتا يۈكۈمنى . ئۇلار مەندە يىلدىن-يىلغا كۆپىيىپ ، ھال-ئوقەتلىك قىلىپ قويدى كۈنۈمنى .

ھالۋا ئى . دىئال . ھويلا .

ھالۋا ئى (ئە) قوي مېھىدا قورۇلغان ئۇن بىلەن شېكەر سۈيىنى ئارىلاشتۇرۇپ پىشۇرۇش ئارقىلىق تەييارلىنىدىغان بىر خىل شېرىن يېمەكلىك .

ھالۋىچى ئى . ھالۋا ئېتىپ ساتقۇچى ئادەم ؛

بورىچى ھالۋىچى بولسا ، كۆزىنى چاپاق بېسىپتۇ (ماقال) . * كوچا بازارلاردىكى ئاشپەز ، ناۋاي ، باققال ، كاۋاپچى ، ھالۋىچى ۋە باشقىلارنىڭ تازىلىقى ھازىر چىق ياخشىلىنىپ كېتىپتۇ . ناچار تاماقلارنى يېمەسلىك لازىم .

ھام تەق . ئېغىزنى چوڭ ئېچىپ بىراقلا

يۈمۈش ھالىتى ؛ ھام ئەتمەك . ھام قىلماق .

ھام ئەتمەك ← ھام قىلماق ؛ ئۇنىڭ

كەتمىگەنلىكىنى بىلگەن شىر پاقلىنىڭ ئەتراپىنى بىر ئايلىنىپ چىقىپتۇ-دە ، بىر ھام ئېتىپلا پاقلىنى يەۋىتىپتۇ .

ھام قىلماق ئېغىزنى چوڭ ئېچىپ

بىرنەرسىنى بىراقلا ئاغزىغا سالماق ؛

يەۋەتمەك ؛ - مەن ئوردىغا لايىق ئەمەس ،

چۈنكى مەن دېگەن بەزى ئىشلارنى خەققە

دائىم، ھازىرغىچە، ھېلىھەم: لېكىن ئۇ ماڭا پۇرسەت بەرمەي، ھامان قىستاپ كېلىۋەردى، * ئادەمگە ئەقىل ھامان ھادىسە ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن كېلىدۇ، دېگەن گەپ توغرىمۇ؟ ② بىرەر ۋەقە ياكى ھادىسە يۈز بەرگەن پەيتنىڭ ئۆزىدە، ئاشۇ زامان، شۇ ئاندا: ئىككىرىكا چاي ئۈستىلىگە قويۇلۇشى ھامان قەدىردىن ئۇنى ئېلىپلا باغرىغا باستى. * بەزىلەر لەقىمى تىلغا ئېلىنغان ھامان چىچاڭلاپ كېتىدىكەن، لېكىن مەن ئۆز ھەۋسىمگە چىپىلاشتۇرۇپ قويۇلغان بۇ لەقىمىم بىلەن پەخىرلىنىمەن. ③ ھەرقانچە قىلغان بىلەن، قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئاخىرقى ھېسابتا، چوقۇم، بەربىر: ھايات ھامان مۇھەببەتكە موھتاج، مۇھەببەت مېھىر-شەپقەتكە. * پادىشاھمۇ قىز بالا ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ ھامان باشقىلارغا مەنسۇپ بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ، ماقۇل بولۇپتۇ. * مەن ئاتىغىنىمنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇپ، ياخشى كۈنلەرنىڭ ھامان كېلىدىغانلىقى توغرىسىدا تەسەللى بەردىم.

ھامان توغرا ئىپادە < مات > بىر لوگىكىلىق ئىپادە قىممىتىنىڭ ھامان $A \cup (A+B)$ توغرا بولۇشى، ئۇنىڭ ئىچىدىكى ھەرقايسى لوگىكىلىق ئۆزگەرگۈچى مىقدار قىممەتلىرىنىڭ توغرا ياكى خاتا بولۇشىغا باغلىق بولمايدىغان لوگىكىلىق ئىپادە.

ھامان خاتا ئىپادە < مات > بىر لوگىكىلىق ئىپادە قىممىتىنىڭ ھامان خاتا بولۇشى ئۇنىڭ ئىچىدىكى ھەرقايسى لوگىكىلىق ئۆزگەرگۈچى مىقدار قىممەتلىرىنىڭ توغرا ياكى خاتا بولۇشىغا باغلىق بولمايدىغان لوگىكىلىق ئىپادە.

ھامانە رەۋ (پ) ھەرقانچە قىلغان بىلەن،

قارىغاندا كەم قىلىمەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە كۆپ ئىشلارنى خام قىلىمەن، قوتان سالىسام قوناق شېخىدا تام قىلىمەن، نان يەڭ دېسە بىر قېتىمدا بەش ناننى ھام قىلىمەن، — دېدى موللازەيدىن ۋاڭغا.

ھاماقەت سۈپ (ئە) ئەقىلسىز، ئەخمەق، نادان، دۆت: ھاماقەت ئادەم. ھاماقەت بالا. * ھاماقەتنى ھارماڭ دېمە، ھارغاندا ئۆزى توختايدۇ (ماقال). * بۇرۇنقى زاماندا، بىر ھاماقەت ئادەم بار ئىكەن. ئۇنىڭ قىلغان گەپلىرى، قىلغىلىرى كۈلكىلىك ئىكەن. ھاماقەت كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئوتۇن ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن جاڭگالغا مېڭىپتۇ. * مەن ھاماقەت ئىشنى بۇزۇپ، شۇ دەرىجىگە ئەكىلىپ قوپدۇممۇ، ئاخىر؟!

ھاماقەتلىرىچە رەۋ. ھاماقەتلىرىگە ئوخشاش، ھاماقەتلىرىدەك: « مەن يەنىلا ھاماقەتلىرىچە كۈن ئۆتكۈزۈۋەرسەم بولمايدۇ » دەپ ئويلىدى ئۇ.

ھاماقەتلىرى شەك پ. ھاماقەتكە ئايلانماق: — ئون نەچچە يىل مەكتەپتە ئوقۇغان ئادەم تۇرۇپ، شۇ دەرىجىدە ھاماقەتلىشىپ كەتكىنىگە ئەقىلم ھەيران، — دېدى سۇلتان ئوغلىغا. **ھاماقەتلىك** « ھاماقەت » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بوۋاي بىلەن موماي ئۆز كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەپ، بىر جۈپ قۇزغۇنىڭ ۋەھىمىسى ۋە پادىشاھنىڭ ھاماقەتلىكىدىن شىكايەت قىلىپتۇ. بۇ شىكايەت پەرىلەرنى ئىنتايىن ھاياجانلاندىرۇپتۇ.

ھاماقەتلىك قىلماق ئەخمەق، دۆت، نادان ئادەملەرگە ئوخشاش ھەرىكەتتە بولماق: بۇ ۋەقەنى ئاڭلىغان كىشىلەر: « تۇرسۇن تازىمۇ ھاماقەتلىك قىلىپتۇ، شاپپاقنى ئۆزىگە تىلەپ يەپتۇ » دېيىشتى.

ھامان رەۋ (پ) ① داۋاملىق، توختىماي،

قىلىۋاتىمەن، سەمەن تەرەپتە بىر ئاغىنەمنىڭ بىر ئېغىزلىق ئۆيىدە تۇرۇۋاتىمەن، — دەيدى بازار دوستى تاشۋايغا.

ھامماللىق قىلىماق ھامماللىق بىلەن شۇغۇللانماق: مەمەت بىر-ئىككى كۈنلۈك ئىش بولسا قىلاتتى، ياكى بەزىدە شەھەرگە كىرىپ ھامماللىق قىلاتتى، قولغا پۇل چۈشتىمۇ، بولدى، ئۇدۇل بېرىپ ئاق ئۆستەڭ بويىدىكى قىرغىز موماينىڭ ياخشى ئىشلەنگەن بوزىدىن ئىچىۋالاتتى، ھېچكىمگە ئارىلاشمايتتى.

ھاممام ئى (ئە) يۇيۇنۇش، چۆمۈلۈش ئۈچۈن ئىسسىق ۋە سوغۇق سۇلىرى دائىم بار بولغان مەخسۇس ئۆي؛ مۇنچا: ھاممامغا كىرمەك. * قازى ئابدۇلنى ھاممامغا ئەۋەتىپ يۇيۇندۇرۇپتۇ. چاچلىرىنى ئالدۇرۇپ، بۇرۇتلىرىنى ياسىتىپتۇ. * ھېلىلا ھاممامدىن چىققاندا ك تەرلەپ، قىزىپ كەتكەن مېھمانلار نەشكەش خورەك تارتقاندا ك كېكىرىشىپ تامغا يۆلىنىشتى.

ھاممامچى ئى. ھاممامغا قارىغۇچى، ھاممامنى باشقۇرغۇچى ئادەم: پادىشاھ خاپا بولۇپ، ھاممامچى بىلەن دەرۋازىۋەننى زىندانغا تاشلاپتۇ.

ھامىلە ئى (ئە) < بئۇل > ئادەم ياكى سۈت ئەمگۈچى ھايۋانلارنىڭ ئانىلىق تېنىدە پەيدا بولغان يۇمىزان تەن؛ تۆرەلىمە.

ھامىلىدار سۈپ (ئەپ) ① قورسىقىدا ھامىلىسى بار؛ ئىككىقات، ئېغىرئايغ: ھامىلىدار بولماق. ھامىلىدار ئايال. * زامانقۇل بۇ سۆزلەرنى خۇددى ھامىلىدار ئايال بىرىنىمگە سېزىك بولغاندەك، ئىشتىياق بىلەن ئاڭلايتتى. ② كۆچمە. ئاساس، سەۋەبچى: ھەش-پەش دېگۈچە بېرىم ئاي ئۆتۈپ كەتتى، خۇشاللىق ياكى دىل ئازابغا ھامىلىدار مەنۇتلار يېتىپ كەلدى. * بۇ ئەۋجى سادىقنىڭ نەزىرىدە،

ئاخىرقى ھېسابتا، بەربىر، چوقۇم: ئىنساننىڭ دۇنياغا كەلمىكى باردۇر، بىركۈنى ھامانە ئۆلمىكى باردۇر. ۋەجدانىم بۇيرۇقى — ئۆلەرمەن بۈگۈن، قارا يەر ئاستىغا كىرمەن بۈگۈن.

ھامانەم رەۋ ← **ھامانە**: مۇھەببەتنىڭ، بولۇپمۇ پۇقرالارغا ئالاقىدار خىلمۇخىل مۇھەببەتنىڭ سىرلىرىنى ھامانەم ساقلاپ قالغىلى بولمايدۇ. **ھامما** ئى (ئە) ① بالىلارغا نىسبەتەن ئاتا ياكى ئانىسىنىڭ ئاچا-سىڭىللىرى: تاغامدىن تاغار ياخشى، ھاممامدىن باداڭ (ماقال). * ئالماس بولسا كۈتۈلگەن ئادەم يېتىپ كەلگۈچە، ئېلىقۇلنىڭ ھاممىسىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، ئېلىشنى يوقلاپ كېلىشنى قارار قىلدى. ② ئۆزىدىن چوڭلارغا مۇاجىئەت قىلىش، ھۆرمەت بىلدۈرۈش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان سۆز: قېرى ھامما مېھرىبان-كۆيۈمچان ئايال ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئاخىرقى كۈچ-مادارىنى يىغىپ، رەيھاننى ئوقۇتۇشنى، ئۇنى مۇدىرنىڭ ۋەسىيىتىنى ئورۇنلىيالايدىغان قىلىشنى ئۆزىگە ۋەجدانى بۇرۇچ قىلدى.

ھامما ئاچا ← **ھامما**: نۇرسا ئىشكىنى چەكتى، بىزىپەستىن كېيىن ئىشك ئېچىلىپ ھامما ئاچىسىنىڭ تونۇش چىرايى كۆرۈندى.

ھاممال ئى (ئە) يۈك قاچىلاپ، يۈك چۈشۈرگۈچى، يۈك توشۇغۇچى ئىشچى؛ يۈكچى: تاشۋاي خىلمۇخىل نەرسىلەرنى يۈدۈپ توشۇۋاتقان ھامماللار بازىرىدا پەيدا بولۇپ، ئېسىل كىيىنۋالغان كىشىلەرگە ئىش سوراپ ئىلتىجا قىلدى.

ھاممالچىلىق «ھاممال» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: ھاممالچىلىقنىڭ نەرىگە شۇنداق خۇشتار بولۇپ قالدىڭىزكىن تاڭ، بىلەلمىدىم. **ھامماللىق** «ھاممال» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: — مەن ھازىر ھامماللىق

ھامىي بولماق. * يىراقلاردا خۇددى ئەزىم دەريادەك ئۆركەشلەۋانقان ئېزىتقۇدىن، ئالقانچىلىك بولۇت بولمىغان كۆك ئاسماندىن ئۆزگە، كارامەتكە ھامىي بولغۇچى ھېچقانداق ئالامەت كۆرۈنمىدى. * — مانا، فېئودالزىمنىڭ جاھىل ھامىيىسى تېپىلدى! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ.

ھامىي بولماق يۆلمەك، ئاسرىماق، قوللىماق، ياقلىماق؛ تەرەپدارى بولماق؛ پاناھسىز قالغان ئايتۇلۇغا مەكتەپ مۇدىرى بىلەن نوپۇس ساقچىسى ھامىي بولدى.

ھامىيلىق «ھامىي» سۆزىنىڭ ئابستراكت

ئىسىم شەكلى: ئۇلارنىڭ مىللىي ئارمىيە سېپىگىمۇ ئۆلۈم پاجىئەسىگە ئۇچرىماي، ساق-سالامەت بېرىۋېلىشىدا يەنە شۇ سەمەت بىۋاسىتە ھامىيلىق رولىنى ئوينىدى.

ھامىيلىق قىلماق ھىمايىچى بولماق،

تەرەپدار بولماق، ياقلىماق، قوللىماق، يۆلەكچى بولماق؛ ئۇنىڭ دائىملىق ھەمراھى بولغان قۇم بارخانلىرى ئۇنىڭغا ھامىيلىق قىلىپ، ئۇنى مەزمۇت ئوردى، نەتىجىدە چۆل گۈلنىڭ غول، ياپراقلىرى بىلەن گىرەلەشكەن قۇمدىن تەبىئىي ۋە مەزمۇت پىرامىدا ھاسىل بولدى. **ھامىيلىق قىلىش** <قا> سالاھىيىتى يوق كىشىلەر ۋە سالاھىيىتى چەكلىمىگە ئۇچرىغۇچىلارنىڭ كىشىلىك ھوقۇقى، مۈلۈك ھوقۇقى ۋە باشقا بارلىق قانۇنىي ھوقۇق-مەنپەئەتلىرىگە قارىتا بولىدىغان نازارەتچىلىك ۋە قوغداش.

ھامىيلىقتىكى دۆلەت <ت ئىش>

مەجبۇرىي ھالدا تەڭسىز شەرتنامە تۈزۈلگەنلىكى بىلەن قىسمەن ئىگىلىك ھوقۇقى (مەسىلەن، دىپلوماتىيە ئىگىلىك ھوقۇقى) باشقا دۆلەتكە تاپشۇرۇلۇپ، ئۇنىڭ «ھامىي» لىقىدا بولۇپ قالغان دۆلەت. بۇ — مۇستەملىكىنىڭ بىر خىل شەكلى.

يامغۇرنىڭ ئەمدى پەسىيىشىگە قاراپ يۈزلىنىشنىڭ ئالامىتى بولسۇمۇ، لېكىن ئۇ، شۇ تاپتا يەنە مىسلىسىز پاجىئەلىك ئاقبۇتەتكىمۇ ھامىلىدار ئىدى. **ھامىلىدار بولماق** <فىزىئول> ئاياللارنىڭ قورسىقىدا ھامىلە پەيدا بولماق؛ ئىككىقات بولماق.

ھامىلىدارلىق ئى ① ھامىلىدار ھالەت؛ ئۇ

خېلىغىچە ئۆزىنىڭ ھامىلىدارلىقىنى بىلدۈرمەسلىككە تىرىشقان بولسۇمۇ، لېكىن «كېسەلنى يوشۇرساڭ، ئۆلۈم ئاشكارا» دېگەندەك ئاخىرى ئاشكارا بولۇپ قالدى. ② <فىزىئول> ئاياللارنىڭ تېنىدە ھامىلىنىڭ پەيدا بولۇپ يېتىلىش جەريانى.

ھامىلىدارلىق تۇتاقلىقى <تې> ھامىلىدار

ياكى تۇغۇتلۇق ئاياللاردا بولىدىغان بىر خىل كېسەللىك. بۇنىڭدا، باش ئاغرىش، سۇلۇق ئىششىق پەيدا بولۇش، قان بېسىمى ئۆرلەپ كېتىش، كۆرۈش قۇۋۋىتى توسالغۇغا ئۇچراش، كىچىك تەرەت ئازىيىپ كېتىش، ئۇيۇقسىز تارتىشىپ قېلىش ۋە ھوشىدىن كېتىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

ھامىلىدارلىق مەزگىلى <تې> ئاياللار

ھامىلىدار بولغاندىن تارتىپ تۇغۇقچە بولغان ئارىلىقتىكى مەزگىل. ئادەتتە 266 كۈن بولۇپ، ئاخىرقى ھەيىزنىڭ 1-كۈنىدىن ھېسابلىغاندا 280 كۈن بولىدۇ.

ھامىنى رەۋ. ئاخىرقى ھېسابتا، ھامانە،

بەربىر: — ئۆزلىرى ئۆي سالماقچى بولسلا ئېھتىيات ئۈچۈن قالدۇرۇپ قويغان ياخشى يەردىن ئازىراق بار، ھامىنى سالغاندىكىن ئىككى ئېغىز سالىمەن دېمەي تۆت — بەش ئېغىزلىق سالىسلا، — دېدى ھاكىمغا يېزا باشلىقى تۇرسۇن.

ھامىي ئى (ئە) يۆلگۈچى، ئاسرىغۇچى، ھىما-

يېچى، قوللىغۇچى، يۆلەك؛ تەرەپدار؛

سادىرنىڭ قولىدىكى بايراق ھاۋادا لەيلەپ قالدى. * — گۇڭشېدىن قومۇش ساتقان پۇللار دۈيلەرگە بېرىلمسۇن دەپ بانكىغا بۇيرۇق بېرىپتۇ، كېۋىرا! — دېدى روزاخۇن بوۋاي تۆمۈر ئارىسىنى ھاۋادا پۇلاڭلىتىپ، ③ ئاسمان، كۆك: ئەلقىسسە، سام جادۇگەر ھاتەمگە تەك كېلەلمىگەندىن كېيىن، قالغان لەشكەرلىرى بىلەن ھاۋاغا ئۇچۇپ چىقىپ غايىب بولدى. ④ ئاتموسفېرانىڭ ئەھۋالى؛ ئاب-ھاۋا: ئوچۇق ھاۋا. بۇلۇتلۇق ھاۋا. كۈز ھاۋاسى. ھاۋا ئۆزگەرمەك. ھاۋا تۇتۇلماق. * ھازىر ھاۋا سوغۇق، ئۇنىڭ ئۈستىگە گۇڭشېدىن ئىشلار ئالدىراش، ئەزالارنىڭ بازارغا كېلىشى ئازىيىپ كەتتى. ⑤ بىرەر جاينىڭ ئاب-ھاۋا شارائىتى؛ ئىقلىمى: تاغ ھاۋاسى. * بۇ يەرنىڭ ھاۋاسى ماڭا ياقىدۇ. ⑥ كۆچمە. كەيپىيات؛ ۋەزىيەت: ئۇ يەردە سىياسىي ھاۋا ناھايىتى يامان. * تىللاخان كېلىن بولۇپ كىرىش بىلەنلا، ئۇنىڭ ھاۋاسى يېڭىلىنىپ باشقىچە تۈسكە كىرگەندى. ھاۋا ئارمىيىسى <ھەرب> ھاۋادا ئۇرۇش قىلىدىغان ئارمىيە. ئادەتتە تۈرلۈك ئاۋىئاتسىيە قىسىملىرى ۋە ئۇنىڭ يەر ئۈستىدە جەڭ قىلغۇچى قىسىملىرىدىن تەركىب تاپقان بولىدۇ. ھاۋا ئالماشتۇرماق ساپ ھاۋانى كىرگۈزۈش ئارقىلىق ھاۋانى يەڭگۈشلىمەك. ھاۋا ئالماشتۇرۇش ماشىنىسى <بىن> ھاۋا بېسىمىنى كۈچەيتىش ئارقىلىق سېخ، كان ۋە ئاممىۋى ئورۇنلارنىڭ ھاۋاسىنى ئالماشتۇرغۇچى ئۈسكۈنە. ھاۋا باتارىيىسى <فوز> خىمىيىلىك باتارىيىنىڭ بىر خىلى. تۈزۈلۈش پىرىنسىپى قۇرغاق باتارىيە بىلەن ئوخشاش.

ھاندۇۋا (توغرىسى: ئەندۇۋا) ← ئەندۇۋا.

ھاننات سۈپ (پ) رەھىمسىز، شەپقەتسىز؛ ئۇششۇق: ھۆكۈم سۈردى سېنىڭدە ياك زىڭشېك دېگەن ھاننات، قانلار ئىچتى شارابتەك چېك شۇرپىن دېگەن جاللات. ھاھ تەق. قاتتىق كۈلگەندە چىقىدىغان ئاۋاز.

ھاھ-ھاھ «ھاھ» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: — ھە مۇنداق دە، تېخى، ھاھ-ھاھ-ھاھ... مېرۇل قېرى بېگىنىڭ سەندىن باشقا ئات تاقلىتىشقا ئەۋەتمىدىغان ئادىسى يوقمىكەن؟! — دەپ ئاغزىنى پۇرۇشتۇرۇپ، سول كۆزىنى قىسقان ھالدا مەسخىرە قىلدى ئۇچىگى.

ھاھ-ھۇھ «ھاھ» قىلغان ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئاۋازلار: ھەممىز «ھاھ-ھۇھ» دېيىشىپ ئۈستەك بويىنى بېشىمىزغا كىيدۈق. ھاۋ تەق. ئىتنىڭ قاۋىغان چاغدىكى چىقىدىغان ئۈزۈك ئاۋازى: ئىتنىڭ تۇيۇقسىز «ھاۋ» قىلغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتىم.

ھاۋا ئى (ئە) ① <مېتېئور> يەر شارى ئەتراپىدىكى ئاتموسفېرا قەۋىتىنى ھاسىل قىلغان گاز جىسىم. رەڭسىز، پۇراقسىز بولۇپ، ئاساسلىق تەركىبى ئازوت بىلەن ئوكسىگېن. ئۇنىڭغا يەنە ناھايىتى ئاز مىقداردا گېلى، ئارگون، نېئون، كرېتون، كسىتون قاتارلىق ئىنېرتلىق ئېلېمېنتلار ۋە سۇ پارى، كاربون (IV) ئوكسىد، مىكروئورگانىزمىلار ھەم باشقا ئارىلاشما ماددىلارمۇ ئارىلاشقان بولىدۇ: ساپ ھاۋا. ھاۋادىن نەپەس ئالماق. شارنى ھاۋا بىلەن تولدۇرماق. ئۇنىڭ ھاۋاسىنى يەڭگۈشلىمەك. ھاۋا ئالماشتۇرماق. ② يەر ئۈستىدىكى ئاتموسفېرا بوشلۇقى؛ بوشلۇق:

ئوخشمايدىغان يېرى، پەقەتلا ئۇنىڭ قۇتۇپسىزلاندۇرغۇچىسى ھاۋادىكى ئوكسىگېندىن ئېلىنىدۇ.

ھاۋا بەرمەك ① دوپپىچىلىقتا قوندۇرۇلغان دوپپىغا شېكەر سۈيى پۈركۈمەك. ② جۇۋا- تۇماقچىلىقتا تېرىنىڭ ئۈستىگە سۇ پۈركۈمەك.

ھاۋا بوشلۇقى ① ئاتموسفېرا قەۋىتى. ② < ئاستر > قۇياش، ئاي ۋە يۇلتۇزلار جايلاشقان كەڭ بوشلۇق، كائىنات.

ھاۋا بېسىمى < مېتېئور > ئاتموسفېرانىڭ جىسىم يۈزىگە چۈشۈرىدىغان بېسىمى. بۇ خىل بېسىم دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىگە نىسبەتەن، شۇنچە ئاجىزلايدۇ. مەسىلەن، يۇقىرى بوشلۇق ياكى ئېگىز تاغلاردىكى ھاۋا بېسىمى تۈز يەرنىڭكىدىن ئاجىز بولىدۇ.

ھاۋا بېسىمى تېنىدېنىسىسى < مېتېئور > ھاۋا بېسىمىنىڭ مۇئەييەن ئورۇن ۋە ۋاقىتتىكى ئۆرلەش، تۆۋەنلەش ئەھۋالى ۋە تېنىدېنىسىسى. بۇنى ئاپتوماتىك خاتىرە ئەگرى سىزىقتىن كۆرگىلى بولىدۇ. بۇ، ھەمىشە ئاب-ھاۋا ئۆزگىرىشى توغرىسىدا ھۆكۈم چىقىرىشنىڭ بىر ئاساسى بولىدۇ.

ھاۋا بېسىمى سىستېمىسىسى < مېتېئور > ھاۋا بېسىمى يۇقىرى-تۆۋەنلىكىنىڭ ھاۋا بېسىمى سىزىقى بىلەن ئىپادىلىنىدىغان رايونى. ئادەتتە تۆۋەن ھاۋا بېسىمى، يۇقىرى ھاۋا بېسىمى، تۆۋەن بېسىم ئوقۇرى، يۇقىرى بېسىم ئومۇرتقىسى دەپ ئاتىلىدۇ. ھاۋا بېسىمى سىستېمىسىنىڭ پەيدا بولۇشى، يوقىلىشى، كۈچىيىشى، ئاجىزلىشىشى ۋە ھەرىكىتى قاتارلىقلارنى توغرا تەھلىل قىلىش ھاۋا رايونىدىن ئالدىن مەلۇمات بېرىشىنى ئوبدان

ئىشلەشنىڭ مۇھىم ھالقىسى ھېسابلىنىدۇ. ھاۋا بېسىمى گرادىئېنتى < مېتېئور > ھاۋا بېسىمى تۆۋەنلىگەن يۆنىلىشتە بىرلىك ئارىلىقتىكى ھاۋا بېسىمىنىڭ كېمە يېگەن قىممىتى. ئاب-ھاۋا خەرىتىسىدىكى ھاۋا بېسىمى سىزىقى زىچ بولغانسېرى ھاۋا بېسىمى گرادىئېنتى چوڭ بولىدۇ، شامال سۈرئىتىمۇ تېز بولىدۇ.

ھاۋا بېسىمى مەيدانى < مېتېئور > ھاۋا بېسىمىنىڭ تارقىلىش دائىرىسى. تەكشىلىك خەرىتىسىدە ئادەتتە تەڭ بېسىم سىزىقى ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ.

ھاۋا تاپان ئوڭدىسىغا يېتىپ، ئىككى پۈتتىكى يۇقىرى كۆتۈرۈپ تۇرۇش ھالىتى: ھاۋا تاپان قىلماق. * ئادىل يېقىلىپ كېتىپ ھاۋا تاپان بولۇپ قالدى.

ھاۋا تاپان قىلماق ئوڭدىسىغا ياتقۇزۇپ ئىككى پۈتتىكى ئېگىز كۆتۈرۈپ، تاپىنىنى ئاسمانغا قارىتىپ قويماق: بوغۇچتىن تومراق بىر كالتەكنىڭ ئىككى تەرىپىگە بىردىن تۆشۈك ئېچىلىپ، ئۇنىڭغا تاسما ئۆتكۈزۈلىدۇ. قاۋۇل ئىككى ئوقۇغۇچى ئەيبىكار بالىنى ئوڭدا ياتقۇزۇپ، ئىككى پۈتتىكى ئاشۇ تاسمىغا ئۆتكۈزىدۇ، ئاندىن ئۇنىڭ پۈتتىكىنى ھاۋا تاپان قىلىپ موللامنىڭ ئۇدۇلىغا توغرىلايدۇ.

ھاۋا تارتقۇچ < ماشىن > ھاۋا سۈمۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان قۇرۇلما.

ھاۋا تەڭشەش ئۈسكۈنىسىسى < بىن > ئۆي ئىچىدىكى ھاۋانىڭ تېمپېراتۇرىسى ۋە نەملىكىنى تەڭشەپ تۇرىدىغان ئۈسكۈنە.

ھاۋا تەۋەلىكى < تىش > بىر دۆلەتنىڭ قۇرۇقلۇقى، سۇ تەۋەلىكى ۋە دېڭىز تەۋەلىكى ئۈستىدىكى يۈتكۈل بوشلۇق. ئۇ شۇ دۆلەت تېررىتورىيىسىنىڭ بىر

پەيدا بولىدۇ. بىر كۈن ئىچىدىكى دەۋرلىك ئۆزگىرىشنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى، كەڭلىكنىڭ ئېگىز-پەسلىكى، يەر يۈزى ئەھۋالى ۋە پەسىل ئۆزگىرىشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ.

ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنىڭ يىللىق ئۆزگىرىشى < مېتېئور > ھاۋا تېمپېراتۇرىسى يۇقىرى-تۆۋەنلىكىنىڭ بىر يىل ئىچىدىكى دەۋرلىك ئۆزگىرىشى. ئادەتتە شىمالىي يېرىم شاردا ئوتتۇرا كەڭلىكتىكى قۇرۇقلۇقتا 7-ئايدا ھاۋا ئەڭ ئىسسىق، 1-ئايدا ھاۋا ئەڭ سوغۇق بولىدۇ؛ دېڭىزدا 8-ئايدا ھاۋا ئەڭ ئىسسىق، 2-ئايدا ھاۋا ئەڭ سوغۇق بولىدۇ. ئادەتتە دېڭىزغا يېقىن بارغانسېرى ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنىڭ يىللىق ئۆزگىرىشى شۇنچە كىچىك بولىدۇ.

ھاۋا خالىسى < زوئول > بېلىقنىڭ چۆكۈش، لەيلىشىگە ياردەم قىلىدىغان خالتا. ئۇ «پورسلاق» دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ھاۋادىن چۈشۈش قىسمى < مەرب > ھاۋادىن چۈشۈپ جەڭ قىلىدىغان قىسىم. ئۇ ھاۋادىن دۈشمەن پوزىتسىيىسى ياكى دۈشمەن ئارقا سېپىگە چۈشۈپ جەڭ قىلالايدۇ.

ھاۋا رايى < مېتېئور > بەلگىلىك رايون ياكى بەلگىلىك ۋاقىت ئىچىدە ئاتموسفېرادا يۈز بەرگەن تۈرلۈك مېتېئورولوگىيىلىك ئۆزگىرىشلەر. مەسىلەن، تېمپېراتۇرا، نەملىك، ھاۋا بېسىمى، يېغىن، شامال، بۇلۇت قاتارلىقلار.

ھاۋا رايى بەلگىلىرى < مېتېئور > ئاب-ھاۋا ھادىسىلىرى ۋە ئۇنىڭ پەيدا بولۇش ئالاھىدىلىكلىرىنى كۆرسىتىدىغان بەلگىلەر. مەسىلەن: « . » يامغۇر،

تەركىبىي قىسمى ھېسابلىنىدۇ. ھاۋا تۆشۈكچىسى < بوت > ئۆسۈملۈك تېنىنىڭ سىرتقى قوۋزاق ھۈجەيرىلىرى ئارىسىدىكى كىچىك تۆشۈك. ئاغزىنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى ئۆزلۈكىدىن تەڭشلىنىدۇ. ئۇ ئۆسۈملۈك تېنى بىلەن سىرتقى مۇھىتنىڭ ھاۋا ئالماشتۇرۇشىدىكى كىرىش-چىقىش تۆشۈكى ھېسابلىنىدۇ. ئاساسەن يوپۇرماقنىڭ ئارقا تەرىپىگە تارقالغان، مىكروسكوپ ئارقىلىقلا كۆرۈشكە بولىدۇ.

ھاۋا تېمپېراتۇرىسى < مېتېئور > ھاۋانىڭ ئىسسىق-سوغۇقلۇق دەرىجىسى.

ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنىڭ تىك تۆۋەنلىشى < مېتېئور > ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنىڭ تىك يۆنىلىشتە ئېگىزلىكنىڭ ئېشىشىغا ئەگىشىپ تۆۋەنلەش نىسبىتى، قارنۇقارشى قاتلامدىكى ھاۋا تېمپېراتۇرىسى ھەر يۈز مېتىر يۇقىرىدا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن تەخمىنەن 0.6 گرادۇس تۆۋەنلەيدۇ. ئاتموسفېرادىكى ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنىڭ تىك تۆۋەنلىشى ئەمەلىيەتتە دائىم ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ. بۇ ئۆزگىرىشنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى ۋە مەنبەي-مۇسبەتلىكىگە قاراپ، ھاۋادا ئادۋېكسىيىلىك ھەرىكەت ئاسان پەيدا بولىدىغان-بولمايدىغانلىقىغا ھۆكۈم قىلىغىلى بولىدۇ.

ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنىڭ سوتكىلىق ئۆزگىرىشى < مېتېئور > ھاۋا تېمپېراتۇرىسى يۇقىرى-تۆۋەنلىكىنىڭ بىر كۈن ئىچىدىكى دەۋرلىك ئۆزگىرىشى. بۇ خىل ئۆزگىرىش يەر يۈزىگە يېقىن جايدا روشەن بولىدۇ. قۇرۇقلۇقتا ئەڭ تۆۋەن ھاۋا تېمپېراتۇرىسى تاڭ ۋاقتىدا پەيدا بولىدۇ، ئەڭ يۇقىرى ھاۋا تېمپېراتۇرىسى سائەت 14 ئۆپچۆرىسىدە

« * » قار، « ≡ » تۇمان ۋە باشقىلار. ھاۋا رايى ئىستانسىلىرى جايلارنىڭ ھاۋا رايى ئاخباراتىدىكى ھاۋا رايى سىفىرلىرىنى بەلگىلەنگەن ھاۋا رايى بەلگىلىرىگە تەرجىمە قىلىپ، مۇئەييەن شەكىل بويىچە خەرىتىگە تولدۇرۇپ، ئاب-ھاۋانى تەھلىل قىلىش خەرىتىسىدە پايدىلىنىدۇ.

ھاۋا رايى خەرىتىسى < مېتېئور > مەلۇم رايون ياكى پۈتكۈل يەر شارىنىڭ ھاۋا رايى ۋەزىيىتىنى ئىپادىلەيدىغان خەرىتە. ئۇنىڭدا ھەرقايسى جايلارنىڭ ھاۋا رايى ئەھۋاللىرى رەقەم ياكى بەلگىلەنگەن شەرتلىك بەلگىلەر ئارقىلىق خاتىرىلەنگەن بولىدۇ. ئادەتتە ئۇ « يۇقىرى بوشلۇق ھاۋا رايى خەرىتىسى » ۋە « يەر يۈزى ھاۋا رايى خەرىتىسى » دەپ ئىككى خىل بولىدۇ. ھاۋا رايى تارماقلىرى ھاۋا رايىنىڭ ئۆزگىرىش ئەھۋاللىرىنى كۆزىتىشتە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىدۇ.

ھاۋا رايى ساندۇقى < مېتېئور > سىرتقا قويۇپ قويۇلىدىغان ۋە ھاۋانىڭ تېمپېراتۇرىسى ياكى نەملىكىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋابلار ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئاق ياغاچ ساندۇق. تۆت تەرىپىگە ئىچىدىكى ئەسۋابلارنى رادىئاتسىيىدىن، ھۆل-يېغىن ۋە كۈچلۈك شامالدىن ساقلاش، ھاۋانىڭ ئەركىن ئۆتۈشۈپ تۇرۇشىغا ئوڭايلىق تۇغدۇرۇش مەقسەتلىرى ئۈچۈن كۆپلىگەن ياغاچ بالداقچىلار ئورنىتىلغان بولىدۇ.

ھاۋا رايى سىستېمىسى < مېتېئور > ئاتموسفېرادىكى ئابھاۋانىڭ تارقىلىشى ۋە ئۆزگىرىشىدە مۇئەييەن ئالاھىدىلىككە ئىگە مۇستەقىل سىستېما. مەسىلەن،

سوغۇق فرونت، ئىسسىق فرونت، سېكلون، ئانتىسېكلون، تۆۋەن بېسىم ئوقۇرى، تۆۋەن ھاۋا قاينىسى، كۈچلۈك بوران سىزىقى ۋە تەيفىڭ بورىنى قاتارلىقلار.

ھاۋا رايىغا سۈنئىي تەسىر كۆرسىتىش < مېتېئور > ئاب-ھاۋا ۋە ئۇنىڭ جەريانغا سۈنئىي ئۇسۇل بىلەن تەسىر كۆرسىتىش تەدبىرى. مەسىلەن، تەيفىڭ بورىنىغا سۈنئىي ئۇسۇل بىلەن تەسىر كۆرسىتىش، چاقماققا سۈنئىي ئۇسۇل بىلەن تەسىر كۆرسىتىش، مۆلدۈردىن سۈنئىي ئۇسۇل بىلەن مۇداپىئە كۆرۈش، سۈنئىي ئۇسۇل بىلەن يېغىن ياغدۇرۇش، سۈنئىي ئۇسۇل بىلەن تۇماننى يوقىتىش قاتارلىقلار.

ھاۋا رايى مەلۇمات خەرىتىسى < مېتېئور > ھاۋا رايى ئامىللىرىنىڭ ۋاقتىغا ئەگىشىپ ئۆزگىرىشى ۋە تارقىلىش ئەھۋاللىرى خاتىرىلەنگەن خەرىتە. ئادەتتە ھاۋا رايىنى ئانالىز قىلىش ئارقىلىق ئۇنىڭدىن ئالدىن مەلۇمات بېرىشتە ئىشلىتىلىدۇ.

ھاۋا رايى مەلۇماتى < مېتېئور > كۈلگۈسى بەلگىلىك ۋاقىت ئىچىدىكى ھاۋا رايى ئۆزگىرىشلىرىدىن ئالاقىدار ئورۇنلارغا بېرىلىدىغان مەلۇمات.

ھاۋا رايى ئۆزگىرىش جەريانى < مېتېئور > ھاۋا رايى ۋە ھاۋا رايى سىستېمىلىرىنىڭ پەيدا بولۇش، تەرەققىي قىلىش ۋە ئۆزگىرىش جەريانى. ئۇنىڭ جەريانىنى توغرا تەھلىل قىلىش ھاۋا رايىدىن مەلۇمات بېرىشنى ئوبدان ئىشلەشنىڭ مۇھىم باسقۇچى ھېسابلىنىدۇ.

ھاۋا رايى ۋەزىيىتى < مېتېئور > ھاۋا رايى سىستېمىسىنىڭ تارقىلىش ئەھۋالى. ئۇ ئاب-ھاۋانىڭ كەلگۈسى مۇئەييەن

قارمۇقارشى يۆنىلىشتە ئايلىنىدۇ؛ جەنۇبىي يېرىم شاردا بولسا سائەت سىتېرىلىكىنىڭ يۆنىلىشى بويىچە ئايلىنىدۇ. ھاۋا قاينىمى چېگرىدىن ئۆتكەندە ھەمىشە ئۈزۈلمەي يامغۇر ياكى قار ياغىدۇ.

ھاۋا كىلىماتى < مېتېئور > كىلىمات.
ھاۋا ماسسىسى < مېتېئور > گورېزونتال يۆنىلىشتىكى فىزىكىلىق خۇسۇسىيىتى (يەنى تېمپېراتۇرىسى، نەملىك گرادۇسى قاتارلىقلار) بىرقەدەر تەكشى بولغان ھاۋا توپلىمى. ئۇنىڭ ئىگىلىگەن بوشلۇقى ناھايىتى چوڭ بولۇپ، ئېگىزلىكى نەچچە كىلومېتىرغا، كەڭلىكى نەچچە مىڭ كىلومېتىرغا يېتىدۇ. ئۇنى يەرنىڭ مۇناسىپ تېمپېراتۇرىسىنىڭ يۇقىرى-تۆۋەنلىكىگە سېلىشتۇرۇش ئارقىلىق، ئىسسىق ھاۋا ماسسىسى ۋە سوغۇق ھاۋا ماسسىسى، دەپ ئىككىگە ئايرىشقا بولىدۇ. خۇسۇسىيىتى ئوخشاش بولمىغان بۇ ئىككى خىل ھاۋا ماسسىسى ئۇچراشقان جايلاردا ھەمىشە روشەن ھاۋا رايى ئۆزگىرىشلىرى يۈز بېرىپ تۇرىدۇ.

ھاۋا مۇداپىئەسى < ھەرب > دۈشمەننىڭ ھاۋادىن قىلغان ھۇجۇمىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن قوللىنىلغان تۈرلۈك تەدبىرلەر.
ھاۋا مۇداپىئە ئۆڭكۈرى < ھەرب > ھاۋا ھۇجۇمىدىن ساقلىنىش، چىقىم، زىياننى ئازايتىش ئۈچۈن كۈلەنغان ئۆڭكۈر.
ھاۋا ھۇجۇمى < ھەرب > ئايروپىلان، باشقۇرۇلىدىغان بومبا ئارقىلىق دۈشمەن تەرەپنىڭ نىشانىغا ئۈستۈمۈت قىلىنغان ھۇجۇم.

ھاۋا ئېقىمى ① < مېتېئور > ئېقىناتقان ھاۋا. ② < تىل > ھاۋانىڭ نەپەس ئېلىش-چىقىرىش ئارقىلىق پەيدا بولغان

ۋاقىتتىكى ئۆزگىرىش يۈزلىنىشىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ. ئۇ يەنە ھەر دەرىجىلىك ھاۋا رايى ئىستانسىلىرى، پونكىتلىرىنىڭ ھاۋا رايىدىن ئالدىن مەلۇمات بېرىشتىكى ئاساسى ھېسابلىنىدۇ.
ھاۋا رايى ئىستانسىسى < مېتېئور > ئاتموسفېرا ئۈستىدە تەكشۈرۈش ھەم تەتقىقات ئېلىپ بېرىپ، ھاۋارايىدىن ئالدىن مەلۇمات بېرىدىغان ئىلمىي ئورگان.

ھاۋا رايى ئىلمى < مېتېئورولوگىيە >
ھاۋا رەڭ < گ سەن > ① ئوچۇق سۇس كۆك بولىدىغان بىر خىل مۇرەككەپ رەڭ. ② مۇشۇ خىل رەڭگە ئىگە: ھاۋا رەڭ سارجا. ھاۋا رەڭ ياغلىق. * ئۇنىڭ بېشىدىكى يەتتە ئورام قىلىپ يۈگەلگەن سۇس ھاۋا رەڭ سەللىسى سۆلىتىنى ھەسسىلەپ ئاشۇراتتى.

ھاۋا شارى كاۋچۇك يالىتىلغان رەخت، سۇلياۋ قاتارلىقلاردىن ياسالغان بىر خىل توشۇش قورالى. ئىچىگە ھاۋادىن يەڭگىل بولغان گازلار قاچىلانسا، يۇقىرىغا ئۆرلەيدۇ. تۈرلىرى كۆپ بولۇپ، مېتېئورولوگىيە ۋە ھەربىي ئىشلاردا ئۇنىڭ بىلەن ھەر خىل ئەسۋاب-ئۈسكۈنىلەرنى ئېلىپ يۈرۈپ، يۇقىرى ھاۋا بوشلۇقىدا تۇرۇپ تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغىلى ۋە رازۋېدكا قىلغىلى بولىدۇ.

ھاۋا قاينىمى < مېتېئور > ھاۋانىڭ دىئامېتىرى نەچچە يۈز كىلومېتىرغا يېتىدىغان زور قاينىمى. ئۇنىڭ مەركىزى تۆۋەن ھاۋا بېسىمى رايونى بولۇپ، شامال تۆت ئەتراپتىن مەركەزگە قاراپ ئۇرۇلىدۇ. شىمالىي يېرىم شاردا ھاۋا قاينىمى سائەت سىتېرىلىكىنىڭ يۆنىلىشىگە

ئېقىمى. ئۇ تاۋۇش چىقىرىشتىكى ھەرىكەت تەلەندۈرگۈچى كۈچ ھېسابلىنىدۇ. ھاۋا ئېقىمى ئاكۇستىكىسى < فز > ئاكۇستىكىنىڭ بىر تارمىقى، يەنى ئاۋازنىڭ ھاۋا ئېقىمى ئىچىدە پەيدا بولۇشى، تارقىلىشى، قوبۇل قىلىنىشى ۋە قوللىنىلىشىنى مۇھاكىمە قىلىدىغان پەن.

ھاۋا ئېقىمىنىڭ تارقىلىشى < مېتېئور > مەلۇم بىر رايوندىكى ھاۋانىڭ كىرىش ئېقىمىنىڭ چىقىش ئېقىمىدىن ئاز بولۇش ھادىسىسى.

ھاۋا ئېقىمىنىڭ يىغىلىشى < مېتېئور > مەلۇم بىر رايوندىكى ھاۋانىڭ كىرىش ئېقىمىنىڭ چىقىش ئېقىمىدىن كۆپ بولۇش ھادىسىسى.

ھاۋا يولى < قاتن > ھاۋادىكى قاتناش-ترانسپورت لىنىيىسى.

ھاۋا يېمەك ساپ ھاۋادىن نەپەس ئالماق، ھاۋالانماق: مەن ئەتگە نىلك ھاۋا يېيىش باھانىسى بىلەن ئۇنىڭ ئەتراپىنى خېلى ۋاقىت ئايلىنىپ يۈردۈم-دە، بىراخل سۆيۈنۈش ھېسسىياتى بىلەن ئاشخانىغا قاراپ يۈرۈپ كەتتىم.

ھاۋا يىلتىز < بوت > ئۆسۈملۈكنىڭ غول ياكى يوپۇرماق قىسىملىرىدىن ئۆسۈپ چىققان يىلتىز. بىرقىسمى ياكى ھەممە يېرى يەر ئۈستىگە چىقىپ تۇرىدۇ. ئاتموسفېرا ۋە سۇدىكى ئوزۇقلۇقلارنى شۇمۇرلەيدۇ. كۆممىقوناق ۋە كىچىك مېۋىلىك ئەنجۈر قاتارلىقلارنىڭ ھاۋا يىلتىزى بولىدۇ.

ھاۋا ئانا ئى (ھاۋا ئانا) دىنىي چۈشەنچىلەرگە ئاساسلانغاندا، يەر يۈزىدە بىرىنچى بولۇپ يارىتىلغان ئايال كىشى، ئادەمئانىنىڭ

جۈپتى.

ھاۋا-جاھان جاھاننىڭ، ئەتراپنىڭ ھاۋاسى:

قۇربان ھېيتىنىڭ ئاخىرقى كۈنى چۈشتىن ئەمدىلا قايرىلغان مەزگىل. ئۈكتە بىر ئېيى كىرىپ كېلىۋاتقىنىغا قارىماي، ھاۋا-جاھان يەنىلا ياز ئايلىرىدەك ئىسسىق ئىدى.

ھاۋادان ئى (ئەپ) ئۆي تېمىنىڭ تورۇسقا

يېقىن يېرىدىن قويۇلغان ھاۋا تۆشۈكى: سەيخانىنىڭ ئىچى سوغۇق ۋە قاراڭغۇ ئىدى. تۈڭلۈكلىرى ئېتىۋېتىلگەن بولۇپ، پەقەت بىرلا ھاۋاداندىن بىلىنەر-بىلىنمەس بىر يورۇقلۇق چۈشۈپ تۇراتتى.

ھاۋاسىز ① سۇپ. ھاۋاسى يوق، ھاۋاسى

شالاڭ. ② رەۋ. ھاۋادىن خالىي، ھاۋادىن ئايرىلغان ھالدا، ھاۋا بولمىغان شارائىت ئاستىدا، ھاۋادىن نەپەسلىنمەي:

جانلىقلارنىڭ ھاۋاسىز ياشىشى مۇمكىنمۇ؟

ھاۋاسىزلاندۇرماق « ھاۋاسىزلانماق »

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: مېتالچىلىق مىنىستىرلىكى ئۆز تەتقىقاتىدا ئېلېكترونلۇق ۋاكۇم سايمانلىرىغا ئىشلىتىلىدىغان ھاۋاسىزلاندۇرۇش دورىسىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئىشلەپ چىقتى.

ھاۋاسىزلاندۇرۇلماق « ھاۋاسىزلاندۇرماق »

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇنىڭ لامپۇچكىسى ھاۋاسىزلاندۇرۇلغان ياكى ئىنېرت گازى تولدۇرۇلغان ئەينەك لامپۇچكا بولۇپ، ئىچىدە ۋولفرام سىمى بولىدۇ. توك ئۆتكەندە ۋولفرام سىمى ئاقىرىپ، نۇر چىقىرىدۇ.

ھاۋاسىزلانماق پ. ھاۋاسىز ھالەتكە

كەلمەك، ھاۋاسى چىقىپ كەتمەك: ھاۋاسىزلانغان لامپۇچكا.

ھاۋالاندۇرماق « ھاۋالانماق » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: بىرقانچە كۈنلەردىن كېيىن ئۇنى ئوچۇق ھاۋاغا ئېلىپ چىقىپ،

ھاۋالاندۇرماقچى بولدۇق. چۈنكى كىچىككىنە بىر گەمىدە، ئۇنىڭ تۈگۈلۈپ يېتىۋېرىشى سالامەتلىكىنىڭ تېزىرەك ئەسلىگە كېلىشىگە ئەكس تەسىر كەلتۈرەتتى.

ھاۋالاندۇرۇلماق «ھاۋالاندۇرماق»

يېتىلىشنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ھاۋالانماق پ. ساپ ھاۋادىن نەپەس

ئالماق، ھاۋا يېمەك: ئۇلار شۇ تەرىقىدە بىر ئاي سەپەر قىلىپ، ئەتراپى بوستانلىق بىر بۇلاق بېشىغا يېتىپ كېلىپتۇ، سۇنى كۆرۈپ تېنى يايىراپ، يۈرەكلىرى ئويىناپ كەتكەن ئابدۇل بىر كېچە قونۇپ پۇت-قولنى سۇنۇپ، ھاۋالىنىپ ھاردۇقىنى چىقارماق بولۇپتۇ.

ھاۋالە ئى (ئە) بىر ئىشنى باشقا بىراۋنىڭ

ۋاكالىتەن باشقۇرۇپ قويۇشىغا، بېجىرىشىگە تاپشۇرۇش: ھاۋالە قىلماق. * ئايال قازىنىڭ ھاۋالىسىنى ئېلىپ، بوخچىسىنى تېگىپ، يولغا چىقاي دەۋاتقاندا، جۇۋازچى ئىككى چاۋا ياغنى يۈدۈپ ھويلىدا پەيدا بولۇپتۇ.

ھاۋالە شىركىتى <س ئىق> مەخسۇس

ئىقتىسادىي جەھەتتىكى ھاۋالە قىلىش كەسىپلىرىنى باشقۇرىدىغان ئىناۋەتلىك ئاپپارات. ئاساسەن، مال-مۈلۈكلەرنى ۋەكىلىتەن باشقۇرۇش، ۋەسىيە تەلەرنى ئىجرا قىلىش، پاي چېكى ۋە شىركەتلەرنىڭ زايوملىرىنى ۋەكىلىتەن تارقىتىش قاتارلىق ھاۋالە قىلىش كەسىپلىرىنى بېجىرىدۇ. بەزىلىرى قوشۇمچە ئامانەت قوبۇل قىلىش ۋە قەرز بېرىش قاتارلىق بانكا كەسىپلىرىنىمۇ باشقۇرىدۇ.

ھاۋالە قىلماق بىر ئىشنى باشقا بىراۋنىڭ

ۋاكالىتەن باشقۇرۇپ قويۇشىغا، بېجىرىشىگە تاپشۇرماق: ئەينىدىن بىلەن شاھابدىننى ئۆزىنىپ قويۇشنى مۇنبەردىن گە ھاۋالە قىلىپ

قويۇپ، دىلبەرنىڭ تەكلىپى بويىچە شائىر ئۇدۇل دوختۇرخانىغا باردى. * ئاخىرى يىغىن مۇۋاپىق قارار چىقىرىشنى دۈيىنىڭ باشقۇرۇش ھەيئىتىگە ھاۋالە قىلىشتى.

ھاۋالە قىلىش <قا> ئالاقىدار بىر

تەرەپنىڭ يەنە بىر تەرەپنى ۋەكىلەت قىلغۇچىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ھەمدە ۋەكىلەت قىلغۇچىنىڭ نامى (ياكى ۋەكىلەت قوبۇل قىلغۇچىنىڭ ئۆز نامى) ۋە راسخوتى بىلەن ئىش ئېلىپ بېرىشقا تەكلىپ قىلىدىغان قانۇنىي ھەرىكىتى.

ھاۋالسىز سۈپ. ھاۋالسى يوق، ھاۋالە

قىلىنمىغان: ھاۋالسىز ئىش. // ھاۋالسىز باشقۇرۇش.

ھاۋالسىز باشقۇرۇش <قا> ھاۋالە

قىلىنمىغان ھەم مەجبۇرىيىتى بولمىغان ئەھۋالدا باشقا ئادەم ئۈچۈن ئىش باشقۇرۇش.

ھاۋالىق سۈپ ① ھاۋالسى بار، ھاۋالاغا

ئىگە بولغان: كۆپۈكچە ھاۋالىق بولىدۇ. ② ھاۋالسى ياخشى، خۇش ھاۋا: ئۇنىڭ ھويلىسى ياخشى، خۇش ھاۋا ناھىيە بازىرىنىڭ ئاۋات كوچىسىدىن نېرىراقىتىكى ئۆستەڭ بويغا جايلاشقان بولۇپ، مەنزىرىسى گۈزەل، ھاۋالىق، كەڭ-كۈشادە ئىدى. * ئۇلارنىڭ خىلمۇخىل كىيىنلىرى، خىلمۇخىل تىللاردا ناخشا ئېيتىشلىرىمۇ، مەكتەپنىڭ گۈزەل ۋە ئازادە بىنالار بىلەن تولغان قوينىمۇ، تاغ قاپتىلىدىكى مېۋىلىك باغلىرى، ھاۋالىق شىپاگىلىرى، سۈنئىي تاغ ۋە كۆللىرى، ھەشەمەتلىك كۆلۈپ، كىتابخانلىرىمۇ، قىسقىسى، ھەممىلا نېمىسى ماڭا ياقىدۇ.

ھاۋاللىك سۈپ. ھاۋالسى بار، ھاۋالە

قىلىنمىغان: ھاۋاللىك ئىش. // ھاۋاللىك سېتىش. ھاۋاللىك سېتىۋېلىش.

ھاۋالىك سېتىش < سودا > سودا كارخانىلىرىنىڭ ۋە كالىتەن تاۋار سېتىشى باشقا ئورۇنلارغا ھاۋالە قىلىش كەسىپى. مەسىلەن، ۋە كالىتەن سېتىش دۇكانلىرىغا ياكى باشقا سودا كارخانىلىرىغا تاۋارلارنى ۋە كالىتەن سېتىپ بېرىشنى، يېڭى مەھسۇلاتلارنى سىناپ سېتىشنى ۋە كاسات، ناباپ تاۋارلارنى تۆكۈمە قىلىپ سېتىپ بېرىشنى ھاۋالە قىلىش قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

ھاۋالىك سېتىۋېلىش < سودا > مال سېتىۋالغۇچى ئورۇنلارنىڭ ۋە كالىتەن تاۋار سېتىۋېلىشنى باشقا ئورۇنلارغا ھاۋالە قىلىش كەسىپى. مەسىلەن، بىرقىسىم يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە كەسىپ مەھسۇلاتلىرىنى سېتىۋېلىشنى ناھىيىلىك كەسىپى شىركەتلەرنىڭ ئاساسىي قاتلام تەمىنلەش كوپىراتىپلىرىغا، ئاساسىي قاتلام تەمىنلەش كوپىراتىپلىرىنىڭ يېزىدىكى ۋە كالىتەن سېتىۋېلىش-سېتىش دۇكانلىرىغا ھاۋالە قىلىشقا ئوخشاش.

ھاۋانچا ئى (پ) تۆمۈر، چويۇن، تاش، ياغاچ قاتارلىقلاردىن ياسىلىدىغان، دورا-دەرمەك ھەم شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەرنى يانچىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئۆي سايمىنى: ئۇنىڭ يۈرىكى خۇددى ھاۋانچا تېشىدەك گۈپۈلدەپ سوقماقتا ئىدى.

ھاۋايى - ھەۋەس شەھۋانىيلىق، ئەيش-ئىشرەت، كەيپ-ساپا: ھاۋايى-ھەۋەس ئۇنىڭ چىرايىنى ئىنتايىن بۇزۇۋەتكەن بولسىمۇ، ئۇنىڭ تېرىلىرىدە كەتمىگەن ئاقلىق ۋە سىلىقلىقتىن گۈزەللىكنىڭ ئازدۇر-كۆپتۇر ئىزلىرى ساقلىنىپ قالغانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. *

تۇردىغان دەللىنىڭ چۈشەنچىسىدە بۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى بىر-بىرىدىن قېلىشماس پايەشە مەستانىلىرى، ھاۋايى-ھەۋەس ئاچكۆزلىرى ئىدى.

ھاۋىشىماق «ھاۋىشىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ ئىتتى ھاۋىشىپ ئويناشقا باشلىدى.

ھاۋىشىماق. «ھاۋىشىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: يېرىم كېچە بولغاندا تۈيۈقسىز ئىتلار ھاۋىشىپ كېتىشىدە، ئارقىدىنلا «ئوغرىنى تۇتۇڭلار!» دېگەن ئېچىنىشلىق ئاۋاز ئاڭلاندى.

ھاۋىشىماق پ «ھاۋ-ھاۋ» قىلماق، «ھاۋ-ھاۋ» قىلىپ قاۋىماق: ئوت كۆرۈنگەن يەرگە بارما، ئىت ھاۋىشىغان يەرگە بار (ماقال). * ھارۋىمىز داۋاندىن چۈشۈپ مەھەللە ئېغىزىغا كىرىشى بىلەنلا، ئىتلار ئادىتى بويىچە بىزنى قارشى ئېلىپ ھاۋىشىپ ئالدىمىزغا چىقىشتى.

ھاۋىدىماق «ھاۋىدىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۈزۈملەرنى تالادىكى سۇ تېغى قاتماستىن ئېلىشقا توغرا كەلسە، ئېلىنىدىغان ئۈزۈملەرگە ئاخشىمى سۇ پۈركۈپ، ھاۋىدىتىپ، ئەتسى ئۈزۈم ساپىقى يۇمشىغاندا ئاندىن ئېلىش كېرەك.

ھاۋىدىماق پ. ھاۋا ئۆتمەك، ھاۋا يېمەك، ھاۋالانماق: پەنجىرىلەر ئېتىلگەندىن كېيىن، ئۈزۈملەرنىڭ ساپىقى ھاۋىداپ بىرئاز يۇمشايدۇ ۋە ئېلىشقا مۇۋاپىقلىشىدۇ.

ھاۋ-ھاۋ «ھاۋ» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: ئىتلار ھاۋ-ھاۋ قىلىپ قاۋىشىپ، ئەتراپىمىزغا قاپساپ كېلىشتى.

ھاۋۇز (توغرىسى: ھەۋز) ← ھەۋز.

شۇنچە ئىشلىرىنى بىلىپ تۇرۇپمۇ هاي دېمەي قاراپ ئولتۇراتتى.

هاي ئېيتماق تەسەللى بەرمەك: ھىسامدىن ھەلىمخاننى هاي ئېيتقىچە باشلاپ كىردى.

هاي ئى (ئە) نومۇسلۇق ئىش ۋە ھەرىكەتلەردىن ئۆزىنى چەتكە ئېلىش، ئىزا تارتىش ھېسسى؛ نومۇس، شەرم، ئار، ئۇيىلىش: هاي قىلماق. هاي كەتمەك. * كىشىدىن هاي كەتسە ئورنىغا بالا كېلەر(ماقال). * هاي يوق يەردە ئىمان يوق (ماقال). * تەلمۈرۈپ تۇرغان كۆزلىرىگە ئامنىم گويا نۇر يىغىپ تۇرغان بىر ئىلاھىي سىما بولۇپ كۆرۈندى. ئامنىم كۆزلىرىنى ئەدەب ۋە هاي بىلەن مەندىن ئالدى-دە، گۈلنى دىمىغىغا تۇتۇپ يۈردى،

هاي قىلماق نومۇس قىلماق، ئىزا تارتماق، ئۇيالىماق: ئۇلارنىڭ كۆڭلىدە بىر-بىرىگە دەيدىغان گېپى بارلىقىنى، لېكىن ئاتا-ئانىلار ئالدىدا هاي قىلىپ سۆزلىشەلمەيۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغان نۇرمانخان سىرتقا چىقىپ كەتتى. * سىزدىن ئەيمىنىپ، ئۇنىڭغا چىقىلمىدىم. سىزدىن هاي قىلىپ، ئۇ قىزنىڭ يېڭى ئېچىلغان غۇنچىدەك چىرايلىق ۋە ئوماق ئاغزىغىمۇ سۆيىمىدىم.

هاي كەتمەك نومۇس، ئىنساپ يوقالماق، هاي كۆتۈرۈلمەك: كىشىدىن هاي كەتسە، ئورنىغا بالا كېلەر(ماقال). * شۇ كۈنلەردە ئەلدىن هاي كەتتى.

هايات (ئە) ئى. ئادەم ۋە جانلىقلارنىڭ فىزىئولوگىيەلىك مەۋجۇتلۇقى، ياشىشى؛ ياشاش: ئىنسانلارنىڭ هاياتى. جانلىقلارنىڭ هاياتى. ئۆسۈملۈكلەر هاياتى. ② ئى.

هاي ئىم ① ھەي: سائادەت ئىشىكىنى ئاچتى-دە: - ھە؟... قۇددۇس؟ - دېگىنچە ھاڭۋېقىپ تۇرۇپلا قالدى ۋە بىردىنلا ئۆي تەرەپكە قاراپ، - نېلۇپەر، هاي نېلۇپەر، - دەپ توۋلىدى. ② كىشىلەرنىڭ بىرەر يامان ھەرىكىتىنى توسۇش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: هاي، ئانداق قىلمايلى، شۇنچە ياخشى كۆكلەۋاتقان كۆچەتنى يۇلۇۋەتسەك خۇدا ئالدىدىمۇ، بەندە ئالدىدىمۇ گوناھ ئەمەسمۇ؟ * يۇمران-يۇمشاق مايسا دالدا، دەسسىلىشتىن بولارمۇ خالىي؟ هاي!... دېمىسەك يولدىن ئۆتكەننى. خەۋپ ئاستىدا مايسىنىڭ ھالى.

هاي بەرمەك ① ئۆزىنى تۇتۇۋالماق، يامان ئىشنى قىلىش نىيىتىدىن يانماق، يامان غەرزىدىن ۋاز كەچمەك: شەيتىنىغا هاي بەرمەك. ئاچچىقىغا هاي بەرمەك. * ئۇ، ئۆيدىكىلىرى يوق چاغدا كىرىپ ماڭا دەرد تۆكۈپ، ئانىسىنىڭ ئۆز ئىستىقبالىنى بۇلغىغانلىقىنى، ئۆلۈۋالماقچى بولۇپ يەنە ئۆزىگە هاي بەرگەنلىكىنى، ھازىر ئۆزى ۋە ئاتا-ئانىسىنىڭ نېمە قىلارنى بىلمەيۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ بەردى. ② بىرەر ئىش ھەرىكەتنى قىلىش نىيىتىدىن ياندۇرماق، توسماق: ھېسسىياتىنىڭ ھاكىمى ساڭا ئۆلۈم جاكارلايدۇ، لېكىن ئەقىلىنىڭ دانىشىمى بولسا، ئۇنىڭغا هاي بېرىدۇ. * گۈلشەن ئاشخانغا چىقسا ئاشخانغا، كىچىك ئۆيگە چىقسا، كىچىك ئۆيگە چىقىۋېلىپ بىسە رەمجان قىلدى، مەن هاي بەرمىگەن بولسام، روشەن ئەكرەمنى تاياق بىلەن ئۇراتتى.

هاي دېمەك توسماق، تورىماق، توختاتماق؛ نەسەت قىلماق: ئۇ بالىسىنىڭ

جانلىقلارنىڭ ياشاش، ھەرىكەت قىلىش قابىلىيىتى؛ جېنى؛ ھاياتى بىلەن ئويناشماق. ھاياتى خەۋپ ئىچىدە قالماق. ھاياتىنى تەقدىم قىلماق. ھاياتىنى ساقلاپ قالماق. * يۈرەك، مېڭە، جىگەر، بۆرەكلەر ئادەملەر ھاياتى ئۈچۈن ئەڭ مۇھىم بولغان ۋە ئۇلارنى ھايات كەچۈرۈش مۇمكىن بولمايدىغان ئەزالار بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلار «باشقۇرغۇچى» ئەزالار دەپ ئاتىلىدۇ. ③ ئى. ياشاۋاتقان ياكى ياشاش، ھەرىكەت قىلىش قابىلىيىتىگە ئىگە بارلىق جانلىق مەۋجۇداتلار: ئۆكتەبىرنىڭ ئاخىرقى كۈنلىرىنىڭ بىرى، ھاۋا ئىنتايىن ئوچۇق بولۇپ، باياشات كۈز كۈنلىرىنىڭ ئاپتىپى بارچە ھاياتقا كۈلۈپ قارايتتى. ④ سۈپ. ياشاۋاتقان، ئۆلمىگەن، تىرىك: سادىق بىر ئىشتىن، يەنى ئۆزىنىڭ شۇ كەمگىچە ئۆلمىگەنلىكى، ھايات ئىكەنلىكىدىن ھەيران بولاتتى، ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. * ھېچ نەرسە ئۆزگەرمىگەن، ئۇ ھايات چاغدىكىدە كىلادى. ⑤ ئى. تىرىك مەۋجۇداتلارنىڭ پەيدا بولغان، تۇغۇلغان ۋاقتىدىن تا ئۆلگەن ۋاقتىغا قەدەر ئۆتىدىغان ياشاش مۇددىتى، ئۆمرى: ئۇزۇن ھايات. قىسقا ھايات. * لۇتپۇلا مۇتەللىپ، مۇنسىردىن خوجا ۋە باشقا ئونلىغان ياش ئۇچقۇنلارنىڭ جەڭگۈۋار ھاياتى بۇنىڭدىن ئىلگىرىمەك، 9-ئاينىڭ 18-كۈنى يېڭىشەھەر سېپىلى تېخى مۇھاسىرىدە تۇرغان چاغدىلا پاجىئە بىلەن ئاياغلاشقاندى. * ئەگەر بىرەر ھاجىتىڭ بولسا ئېيت! مەن ئۇنى ئورۇندايم. چۈنكى، سېنىڭ ھاياتىڭ ناھايىتى ئازلا قالدى. ⑥ ئى. ئادەم، جەمئىيەتنىڭ پائالىيەت ۋە ياشاش يوسۇنى؛ تۇرمۇش، تىرىكچىلىك؛ ئىجتىمائىي ھايات؛ ئائىلىۋى ھايات. ماددىي

ھايات. مەنئى ھايات. بەختلىك ھايات. ھايات يولى. يېڭى ھايات. * شەھەرنىڭ شاۋقۇنلۇق قاينام-تاشقىنلىق، تىنىمسىز ھاياتىغا كۈنۈپ قالغان مەردان ئۈچۈن ئۆزى چوڭ بولغان يېزىنىڭ تىنچ بىر خىلدىكى ھاياتى زېرىكشلىك تۇيۇلغاندى. * شۇنداق قىلىپ، ئىستىتۇت ھاياتى باشلاندى. دەسلەپكى ئايلار ساۋاقداشلار ئۆزئارا تونۇشۇش بىلەن ئۆتۈپ كەتتى. ⑦ ئەزلەرنىڭ ئىسمى.

ھايات تارىخى <بئول> ھايۋان، ئۆسۈملۈك ۋە مىكرو ئورگانىزىملارنىڭ ھاياتىدا بېسىپ ئۆتىدىغان، يېتىلىش ۋە كۆپىيىش باسقۇچلىرىنىڭ پۈتۈن جەريانى. مەسىلەن، چىۋىن تۇخۇمنىڭ لېچىنكا ۋە قورچاقتىن يېتىلگەن قۇرتقا ئايلىنىپ، يېتىلگەن قۇرتنىڭ تۇخۇم سېلىپ كۆپىيىشى قاتارلىقلار.

ھايات دەۋرلىكى <بئول> ئۇرۇقلانغان تۇخۇمنىڭ تەرەققىي قىلىپ، پىشىپ يېتىلگەن يەككە تەنگە ئايلىنىشى ياكى يەككە تەننىڭ يېڭى يەككە تەنلەرنى ھاسىل قىلىشىدا بېسىپ ئۆتىدىغان ھەربىر باسقۇچلىرىنىڭ ئومۇمىي يىغىندىسى.

ھايات قالماق ئۆلۈمدىن ئامان، تىرىك، ساق قالماق، قۇتۇلماق: ھايات قالغانلار ئانا تۇپراقنى قوغداش يولىدا قۇربان بولغانلار ئۈچۈن چوقۇم قىساس ئېلىشى كېرەك. * — خەپ! ھارامزادە، بۇ قېتىم ئۇنىڭ جېنى ھايات قالدى-دە، — دېدى ئۇ.

ھايات كەچۈرمەك ئۆمۈر سۈرمەك، ياشىماق: 30 يىل چامىدا بىز بىللە ھايات كەچۈردۈق. * بىر ئايغىچە شۇنداق خۇشال-خۇرام ھايات كەچۈردۈق.

بەرگۈچىنى ھاياتبەخش ساناپ، جېنىنى تىكىدۇ. تەشەككۈر ئۈچۈن. **ھاياتبەخش ئەتەك** ھايات ئاتا قىلماق، كۈچ-قۇۋۋەت بېغىشلىماق: ئالتۇن «نۇتۇق» گۇيا قۇياش-نۇر، ماڭا ھاياتبەخش ئېتىدۇ. ئىجادىيىنى گۈلدەك ياشىنىتىپ، ھەر يۈرەككە نەقىش ئېتىدۇ.

ھاياتسىز سۈپ. ھايات ئەمەس، جېنى يوق، ئۆلۈك: ئوۋچىلار ياققان گۈلخان تۈندە يانسا، قوشۇلۇپ ئوۋچى بىلەن تاڭدا ئۆچكەن. چۆلدىكى يۇلغۇنلارنىڭ ئىرغاڭلىشى، ھاياتسىز تىلىماتقا مۇڭ تاراتقان.

ھاياتلىق «ھايات» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: ھاياتلىق بېغىشلىماق. ھاياتلىق ئاتا قىلماق. * ھاياتلىق بولمىسا ئۆلۈم بولمايدۇ. ئۆلۈم بولمىسا ھاياتلىقمۇ بولمايدۇ. * دېڭىزدا پاراخوت رولچىغا تايىنىپ ماڭار، ھاياتلىق قۇياشقا تايىنىپ ياشار. * شۇ تاپتا ھاياتلىق ئۈچۈن كۈرەشكۈچى بۇ قەيسەر يىگىتنىڭ قەلبى چاي بىلەن ئەمەس، مەرھابانىڭ پاك سۆيگۈ شارابى بىلەن قانماقتا ئىدى. * ئۆزىڭنى قىيناپ نېپە قىلسىز؟ ھاياتلىق، بولۇپمۇ ياشلىق قايتىپ كەلمەيدۇ. ئۇنى قەدىرلەش كېرەك. **ھاياتلىق ماددىسى** <بئول> ھاياتلىقنىڭ ئەڭ ئاساسىي ماددىسى. ئاساسەن ئاقسىلدىن تەشكىل تاپقان. ئۇ ھۈجەيرە تۈزۈلۈشىگە ئىگە ۋە ھۈجەيرە تۈزۈلۈشىگە ئىگە ئەمەس، دەپ ئىككى خىل بولىدۇ.

ھاياتلىقلار ئى <بئول> ← جانلىقلار.

ھايات-مامات ھايات ۋە مامات: ھايات-مامات جېنى. ھايات-مامات كۈرىشى. * چۈنكى ھازىر كىم يېڭىش، كىم يېڭىلىش مەسىلىسى راستتىنلا ھايات-مامات مەسىلىسى بولۇپ، قاش بىلەن

ھايات كۈچ نەزەرىيىسى <پەلس> بىئولوگىيىدىكى ئىدىئالىستىك مەزھەپ. ئۇ جانلىق مەۋجۇداتلار ئورگانىزىمدا بىر خىل ئالاھىدە «ھايات كۈچ» مەۋجۇت دېگەن سۆز ئارقىلىق ھاياتلىق جەريانىنى چۈشەندۈرىدۇ.

ھايات كۈچى <بئول> جانلىقلارنىڭ مۇئەييەن تاشقى مۇھىتنىڭ تەسىرى ئاستىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇش ئىقتىدارى، يەنى يەككە تەننىڭ ئىرسىيەت تېپى بىلەن مۇھىتنىڭ ئۆزئارا تەسىر قىلىشىنىڭ نەتىجىسى. ھايات كۈچى جانلىقنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇش-تۇرالما سىلىقىدىن تاشقىرى يەنە، ماددا ئالماشتۇرۇش ئىقتىدارى، ئۆسۈشچانلىقى، قارىشىلىشىش خاراكتېرى ۋە ماسلىشىشچانلىقى قاتارلىق تەرەپلەردىمۇ ئىپادىلىنىدۇ.

ھايات ۋاسىتىلىرى <سئق> كىشىلەرنىڭ ھاياتىنى ساقلاش ۋە داۋاملاشتۇرۇشتىكى ئاساسىي تۇرمۇش ۋاسىتىلىرى. يېمەك-ئىچمەك، كىيىم-كېچەك، تۇرار جاي، قاتناش قورالى قاتارلىق ئىجتىمائىي مەھسۇلاتلار ئەڭ ئاساسلىق ھايات ۋاسىتىلىرىدۇر.

ھاياتبەخش سۈپ (ئەپ) ھايات ئاتا قىلىدىغان؛ جانلىقنىڭ ياشىشى ئۈچۈن شەرت-شارائىت ھازىرلاپ بېرىدىغان، كۈچ-قۇۋۋەت، تېتىكلىك ۋە زوق-شوق بېغىشلايدىغان: ھاياتبەخش ئەتەك. * قۇياش كۆتۈرۈلۈپ، ئۆزىنىڭ ھاياتبەخش نۇرلىرىنى ئەتراپقا سېغىيلىق بىلەن سېپىشكە باشلىدى. * مەنەسەپ چاندىن ئەلا مەنەسەپخور ئۈچۈن، جېنىنى تىكىدۇ مەنەسەپ، تۆر ئۈچۈن. مەنەسەپ

كسرپك ئارىلىقىغا كېلىپ قالغاندى. * ئۇ ئۆزىنىڭ ھايات-ماماتى بىلەن قىلچە ھېسابلاشماي، قەيسەرلىك بىلەن جەڭ قىلدى.

ھايات-ماماتلىق ھايات ۋە ماماتقا

مۇناسىۋەتلىك، ھايات-مامات ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان: ھازىر بىزنىڭ ئالدىمىزدا ھايات-ماماتلىق سىنىقى تۇرۇۋېتىپتۇ. * سەپداشلار شائىرنىڭ بۇ شېئىرىدا ئىلى ۋادىسىدا بولۇۋاتقان كەسكىن بۇرۇلۇش، قوراللىق كۈرەشكە ئوخشاش ھايات-ماماتلىق ئېلىشىنىڭ شائىر ياشاۋاتقان زېمىن — ئاقسۇدىمۇ بولۇش تەلەپ قىلىنغان، دېگەن پىكىرگە كەلدى ۋە شائىرنى تەبرىكلەشتى.

ھاياتىي سۈپ (ئە) ھاياتلىق ئۈچۈن زۆرۈر

بولغان ئەڭ جۇشقۇن، جانلىق: ئۇنىڭ كىچىككىنە سەبىي قەلبىدە بىر خىل ھاياتىي كۈچ تاشقىنلاپ تۇراتتى. * بۇ يېڭى تارىخنىڭ بايانلىرىنى، ئالتۇن قەلەم بىلەن يازىدۇ شۇلار. بۇ يوللار ئۈستىدە چاقنايدۇ پارلاق، قۇياشتەك ئەبەدىي، ھاياتىي نۇرلار.

ھاياجان ئى (ئە) بىرەر پەۋقۇلئاددە

ھالەتتىن، ۋەقە ياكى خەۋەردىن پەيدا بولغان ئىچكى دولقۇنلىنىش، جىددىيلىك: ھاياجانغا تولماق. ھاياجانغا كەلمەك. ھاياجاننى باسماق. * بۇ خەۋەر ھەممىنى ھاياجانغا سالدى.

ھاياجانلاندۇرماق « ھاياجانلانماق »

پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: خىياللار تەكرارلانماقتا، شۇنىڭدەك بۇ خىياللارغا يېڭى-يېڭى مەزمۇنلار قوشۇلۇپ ئۇنى تېخىمۇ ھاياجانلاندۇرماقتا ئىدى. * بوۋاينىڭ سۆزلىرى ئۇنى ھاياجانلاندۇرغاندى.

ھاياجانلانماق پ. ھاياجانغا چۆمەك،

ھاياجانغا كەلمەك: ئۇ پەقەت قىزنىڭ ھاياجانلىنىۋاتقىنىنىلا كۆرەلدى. * لەيلىگۈل ئۇلارنى كۆرۈش بىلەنلا قەلبى ھاياجانلىنىپ، ئالدىراپ ۋېلىسىپىتىنى شىرمەمەتنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى-دە، دۆڭدىن-دۆڭگە سەكرەپ، كېمە تەرەپكە يۈگۈرۈپ كەتتى.

ھاياجانلىق سۈپ ① ھاياجانلانغان،

ھاياجان ئەكس ئېتىپ تۇرغان: ھاياجانلىق كەيپىيات. ھاياجانلىق ئاۋاز. * يىغىن مەيدانىنى بىرىپەس ھاياجانلىق غۇلغۇلا قاپلىدى. ② كىشىلەرنى ھاياجانغا سالدىغان، ھاياجانلاندۇرىدىغان، تەسىرلىك: ئۆي ئىچىدە ئولتۇرۇشقانلار ئۆزئارا پۈتۈشۈۋالغاندەك بىردىنلا چاۋاك چېلىشتى. بۇ ھەقىقەتەنمۇ ئاجايىپ تەبىئىي ھاياجانلىق كۆرۈنۈش ئىدى. * ئاسىينىڭ قەلبى بەزىدە چوڭقۇر شائىرانە ھېسسىياتلار بىلەن تولۇپ، ئارىلاپ بەزى ھاياجانلىق شېئىرلارنىمۇ يازاتتى.

ھاياجانلىق نۇتۇق < ئەد > شائىرنىڭ

شېئىرىدا ئىپادىلەنگەن روھىي ھالىتى ۋە كەچۈرمىشلىرىگە كىتابخانلارنىمۇ مەلۇم دەرىجىدە تەڭ شېرىك بولۇشقا مەجبۇر قىلغۇچى نۇتۇق. ھاياجانلىق نۇتۇق ئىنئۇرسىيە، تەكرارلاش، رېتورىك سوراق ۋە رېتورىك مۇراجىئەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ھاياجانلىنىشماق « ھاياجانلانماق »

پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: تىببىي قۇتقۇزۇش ماشىنىسىدىكى كىشىلەر تۇراخۇننىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھاياجانلىنىشتى، بەزىلەر كۆزىگە ياش ئالدى.

ھاياسىز سۈپ. ھاياسى يوق، ھاياتى،

نومۇسىنى بىلمەيدىغان، ئۇيالىمايدىغان؛

قىلماي، قىزنىڭ ئىچىدىن بوغان بىر يىلان چىقىپ داسقا چۈشۈپ ئۆلۈپتۇ. * ئۇلار بىر سائەت چامىسى يول يۈرگەندىن كېيىن، ئۇنى ئاتتىن چۈشۈرۈپ جىرا باغرىدىكى بىر ياغاچ ئۆيگە ئەكىردى. قولىنى يېشىپ، كۆزىگە تېگىلغان لاتىنى ئېلىپ تاشلىدى ۋە ھايال قىلماي سوراق قىلىشقا باشلىدى.

ھايال ئۆتمەي ئانچە ۋاقىت ئۆتمەي، تېزلا: ھايال ئۆتمەي نېرىقى ئۆيدىن زەينەپ چىقىپ كەلدى. * ئۇ كېتىپ ھايال ئۆتمەي ئاكىسى ئۇنى ئىزدەپ كەلدى.

ھايالسىز سۈپ. ھايال ئۆتمەي، دەرھال، تېز، كېچىكتۈرمەي: ئۇلار زىننەتنىڭ تۇيۇقسىز ئۈسۈپ كىرىشىدىن دەسلەپتە ئاز-تولا ھودۇقتى. لېكىن ھايالسىزلا چىرايىنى كۈلكىگە زورلىشىپ قىزغىنلىق بىلەن ئۇنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. * رازۋېتكا بۆلۈمنىڭ باشلىقى ئۆز ئىشخانىسىدىن بىر بوغجۇما نەرسىنى ھايالسىز ئەكىردى.

ھاياللىق پ. ھايال بولماق، ھايال قالماق؛ كېچىكمەك: — ناك ئېتىپ قالاي دەيدى. مەن قايتاي، ئەمدى ھاياللىسام ئۇلار تۇيۇپ قالدۇ، — دەيدى ھاشىم بوۋاي ئورنىدىن تۇرۇپ.

ھايالىق سۈپ. ھايالسى بار، ھايال قىلىشنى بىلىدىغان، ئۇياتچان، نومۇسچان: ھايالىق بالا. ھايالىق چوكان، * ئۇلار قىزغىن كۆرۈشتى، مايسەم ئالاھىدە ھۆرمەت بىلدۈرسىمۇ، لېكىن ناھايىتى ھايالىق ئىدى. * نامرات مۇھىتتا ھايالىق بولۇپ ئۆسكەن بۇ قىز ئاتىسىنىڭ ھۈنرىنى ئىگىلىۋېلىشقا تۇتۇش قىلىپ، ئۆيىدە دۇكان قۇرۇشقا تەرەددۇت قىلدى.

ھايان ئى ① سودىدىن كەلگەن پايدا، نەپ: ھايان ئالماق. ھايان كۆرمەك. ھايان

ئۇياتسىز، قېلىن: ھاياسىز ئادەم. * شۇ پەيتتە بۇ تەرەپتىن مەھەللە جامائەتلىرىدىن بىرقانچىسى پەيدا بولۇپ، ھاياسىزلارنى تۇتماقچى بولدى. * ئۇ جاھاندىكى ئەڭ پەسكەش كىشىلەرنىڭ رەزىللىككە تولغان ھاياسىز قاراشلىرى بىلەن ئادىلغا قاراۋېرىپ كۆڭلى باشقىچە بولۇۋاتقانلىقىنى تۇيۇپ قالدى. **ھاياسىزلىق** «ھاياسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: گۈلباھار بېشىنى غەزەپ بىلەن بۇراپ ھاياسىزلىق بىلەن ھىجىيىپ تۇرغان بۇ قەلبى زەئىبلەرگە شۇنچىلىك قاتتىق ھومىدىكى ئۇلارنىڭ رەڭسىز يۈزلىرىگە تۈكۈرۈپ تاشلاشتىن ئۆزىنى ئاران تۇتۇۋالدى.

ھايال ئى. كېچىكىش، كېيىن قېلىش: ھايال بولماق. ھايال قالماق. * قانات-قۇيرۇق يۇلۇنغان، ۋاقىت يەتسە ھايال يوق. تەقدىرىڭنى شۇنداق دەپ، تۇرغىنىڭنى ئۇنۇتما! **ھايال بولماق** كېچىكىپ قالماق، كېيىن قالماق؛ ۋاقىت ئۆتكۈزمەك: ئايال ئورنىدىن تۇرۇپ يەنە ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ كېتىپ، ئانچە ھايال بولمايلا بىر قولىغا يېرىم گەز چوڭلۇقتىكى تەقدىر قەغىزى بىلەن رەسىم سېلىنغان بىر جازىنى كۆتۈرۈپ چىقتى. * ئۇلار كۆپ ھايال بولماي، ئۆيدىن ئۇزاق چىقتى.

ھايال قالماق ھايال بولماق، كېچىكىپ قالماق: — يولداش شۇجى، مۇنداق مېڭىش بىلەن بەك ھايال قالمىز، مېنىڭ تېخى تۈزەيدىغان دوكلاتلىرىم بار ئىدى، — دەيدى ئۇ.

ھايال قىلماي ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋەتمەي، كېچىكمەي، ئارقىغا سوزماي: يىگىت يېنىدىكى يىلاننىڭ بېشىنى داسقا تاشلىغانىكەن، ھايال

تاپماق. // ھايىنىغا قالغان جان. ② <مال> كاپىتالىستىك كارخانا بوغالتىرلىقىدا كەڭ قوللىنىلىدىغان ئاتالغۇ. ئۇ كاپىتالىستىك پاي شىركەتلىرىنىڭ مۈلۈك ئومۇمىي سوممىسى قەرز بىلەن پايىنىڭ يىغىندىسىدىن ئارتىپ كەتكەندىكى قالدۇقنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ «تىجارەت ھايىنى» بىلەن «كاپىتال ھايىنى» نى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ھايان ئالماق نەپكە ئېرىشمەك، پايدا ئالماق؛ ھاياننى سەن ئالدىڭ، سەن ھازىر بۇ ئازاب دېڭىزىدىن قۇتۇلۇش ئالدىدا تۇرسەن. **ھايان تاپماق** ← **ھايان ئالماق**: باش كۆتۈردى شۇم نىيەتلەر پەيلى ئاچ ۋەھشى قاۋان، بولدى زۈلمەتنىڭ تېغىدا قان تۆكۈپ تاپماق ھايان.

ھايىنىغا قالماق ① پايدىسىغا قالماق: — كۈڭنىڭ باھاسى 1500 تەڭگە، — دېدى بېدىك يىگىتنىڭ قۇۋۋەتلىك يالڭاچ مۇرىسىگە پاقىتىپ ئۇرۇپ قويۇپ، — سىلى بۇنى سېتىۋېلىش بىلەن يوقىتىدىغانلىرى 1500 تەڭگە، لېكىن كۆڭ بۇنچىلىك بايلىقنى نېرسى بىر يىل، بېرىسى 8 — 9 ئايدا تولۇق يارىتىپ بېرەلەيدۇ. ئاندىن پۈتۈن ئۆمرى ھايىنىغا قالىدۇ. ② تەلىپى ئوڭدىن كېلىپ ئۆلۈمدىن، يوقىلىشتىن ئامان قالماق، ساق قالماق، قۇتۇلماق؛ — مەن كېتىمەن، ھايىنىغا قالغان جان بارمۇ، مۇنداق يىگنە بىلەن قۇدۇق قازغاننىڭ نېمە پايدىسىنى كۆردۈق، — دەپ ۋارقىرىدى ھېلىقى يىگىت. * — خەپ! ھارامزادە، بۇ قېتىم ئۇنىڭ جېنى ھايىنىغا قالىدۇ-دە! — دېدى ئۇ ئاچچىقنى باسالماق ھالدا.

ھايانكەش ئى. دائىم پايدا، نەپ ئېلىش كويىدا بولىدىغان، ئەرزان ئېلىپ، قىممەت ساتىدىغان ئادەم: بۇ يەرگە جايلاردىن كەلگەن ھايانكەشلەر، كومپرادور دەللىلار، ئەپپۇن سودىگەرلىرى ۋە يەنە ئەتكەسچىلىك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان مەككارلار مەخپىي كىرىپ چىقىپ، خەلقنىڭ يىلىكىنى شوراش ئۈچۈن تۈۋرۈك شۇملۇقلارنى قىلىشاتتى. * — دېمەك سەن يېزىدىن ئەرزان ئېلىپ، شەھەردە قىممەت ساتىدىغان ھايانكەش ئىكەنسەن-دە، — دېدى ئۇ بوۋايغا قاراپ.

ھايانكە شلىك ئى. دائىم پايدا، نەپ ئېلىش كويىدا بولۇش ھەرىكىتى، ئەرزان ئېلىپ، قىممەت سېتىش ئىشى: ھايانكەشلىك قىلماق. * ئەخلاقى ناچار ئوقۇغۇچىلارنىڭ بەزىلىرى تاماكا چېكىش، ھاراق ئىچىش، ھايانكەشلىك قاتارلىق كېسەللەرنى يۇقتۇرۇۋالغان. **ھايانكە شلىك جىنايىتى** <قا> جىنايەت شەكىللىرىدىن بىرى، يەنى دۆلەتنىڭ پۇل مۇئامىلە، تاشقى پېرېۋوت، ئالتۇن-كۈمۈش، ماددىي ئەشيا ۋە سودا-سانائەتنى باشقۇرۇش قانۇن-قائىدىلىرىگە خىلاپلىق قىلىش، قانۇنسىز سودا-سانائەت پائالىيەتلىرى بىلەن شۇغۇللىنىش، ھەددى-ھېسابسىز پايدا ئېلىپ سوتسىيالىستىك ئىقتىساد تەرتىپلىرىگە بۇزغۇنچىلىق قىلىش قىلمىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىش ئارقىلىق سادىر قىلغان جىنايەت.

ھايانكە شلىك قىلماق ھايانكەشلىك بىلەن شۇغۇللانماق: ھازىر بەزى ياشلار، بەزى كادىرلارنىڭ پەرزەنتلىرى ھەتتا بەزى كادىرلارنىڭ ئۆزى ئەتكەسچىلىك، پارىخورلۇق، ھايانكەشلىك قىلىۋاتىدۇ، كىشىلىك نومۇسىنى،

دۆلەتنىڭ نومۇسىنى، مىللەتنىڭ غۇرۇرىنى يوقىتىشنى يانمايۋاتىدۇ، بۇ ئىنتايىن نومۇسىسىز ئىش.

ھايت ئىم. چاقىرىش، توۋلاش ئىماسىنى بىلدۈرىدىغان سۆز: - بۈگۈندىن باشلاپ ياغاچ-تاشلىرىڭىزنى تەييارلاۋېرىڭ، قاچان «ھايت» دېسىڭىز، بىز شۇ ھامان تەييار، - دېدى ئابدۇراخمان.

ھايت دەپ قويماق خەۋەرلەندۈرۈپ قويماق، ئۇقتۇرۇپ قويماق: - سىز بولسىڭىز دۇيچاڭ، يېتىشەلمەي قالساڭ «ھايت» دەپ قوي دەپ ئاغزى يۇمشاقلىق قىلىڭ، - دېدى ئايزىخان يولدىشىغا.

ھايتاق سۈپ. شەپشەك، تەنتەك، بەگباش، شاش؛ شاللاق: - مەن ساڭا دەپ بەرمەكچى بولغان گەپ بۇ ئەمەس. ئۆزۈم ھايتاق، سالغا بوش بولغاندىكىن نېمە قىلاي؟ - دېدى شىرمەمەت. * - تازىمۇ ئىگىسىز جاھان بولدى-دە، بۇ! نەدىكى تاغار قېقىندىسى ھايتاقلار جاھان سورايدىغان ئىش بولسا!... - دېدى ئۇ زەردە بىلەن.

ھايتاق ئاتماق ئارقا ئىككى پۇتىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ سەكرەپ، ئۇ تەرەپ-بۇ تەرەپكە يۈگۈرمەك (ئات، ئۇلاغ ھەققىدە): تولۇمدەك سەمرىگەن ياش تايلا يايلاقتا ھايتاق ئېتىشىپ يۈرەتتى.

ھايت-ھۇيت ھايت ۋە ھۇيت: بۇ بىر يېڭى ئويۇن بولغاچقا بالىلار قىزىقىپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن ئىككى تەرەپكە بۆلۈنۈپ پومزەك ئويناش باشلىنىپ كەتتى. ئويۇنغا قاتنىشالمىغانلارمۇ ئەتراپتا «ھايت-ھۇيت» دەپ ئاۋاز قوشۇپ تۇرۇشتى.

ھايت-ھۇيت دېگۈچە ئىنتايىن قىسقا

ۋاقىت ئىچىدە؛ كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە، ھەش-پەش دېگۈچە، بىردەمنىڭ ئىچىدىلا: مانا ھايت-ھۇيت دېگۈچە ئىككى يىل ئۆتۈپ كەتتى. * ئۇلار لۈكچۈن شەھىرىگە كىرىپ، ئىككىنچى كۈنى تاڭ بىلەن تەڭ زەمبىرەكلەر گۇمبۇرلەپ، ھايت-ھۇيت دېگۈچە لۈكچۈن شەھىرى مۇھاسىرىگە چۈشۈپ قالدى. **ھايتقىرماق** «ھايتقىرماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: - قېنى. كەتتۇق! - بۇيرۇدى جىبىك، يات «مېھمان» نى سېلىپ ئالدىغا. قويلرىنى سۈرۈپ - ھايتقىرەپ، يۈرۈپ كەتتى تاغنىڭ باغرىغا.

ھايات ئىم. زوقلىنىش، ياقىتۇرۇش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: كۆزلەر بىر-بىرى بىلەن ئۇچراشتى. ھايات!... يىگىتنىڭ كۆزىدىن بىر ئۇچقۇن چاچراپ چىقىپ قەمبەرنىڭ يۈرىكىگە مۇھەببەت ئوتىنى ياقىتى. * ئورمان ئىچىدىن گۇمبۇرلەپ بىر توپنىڭ ئاۋازى چىقىشى بىلەنلا، بىر پالۋان سەكرەپ ئوتتۇرىغا چىقتى. بۇ پالۋان شۇنداق بىر پالۋان ئىدىكى، ھايات!

ھاي-ھاي ① باشقىلارنى بىرەر يامان قىلمىشتىن توسۇش، راينى ياندۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ: - ھاي-ھاي، ئۇرۇشماڭلار! - دەپ ۋارقىراپ ئوردۇ قارۇغۇچىلىرىنىڭ يۈزبېشى شەھەر تەرەپتىن ئات چاپتۇرۇپ يېتىپ كەلدى. * - ھاي-ھاي، ئۇنداق بىمەنە گەپنى قىلما! - دېدى پادىشاھ ساتراشقا قاراپ. ② زوقلىنىش، ياقىتۇرۇش مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: - ھاي-ھاي، ئالاھىدە زىننەتلەنگەن بىر ساراي ئىكەن-دە بۇ، - دېدى خانىش ھەيران بولۇپ. * ھاي-ھاي ئۆلەن، ھاي ئۆلەن، گۈل قايدا بار، يارى-بار،

بىر ياخشىغا بىر يامان ھەر جايدا بار،
يارى-يار.

هاي-هايلىماق پ. توسماق، توختاتماق،
نەسەت قىلماق: بۇ ئىشلاردىن تولۇق
خەۋىرى بولغان كېرەم بويتاق ۋار-ۋۇر ئاۋازلارنى
ئاڭلاپ، هاي-هايلىغىلى كىرگەن قولۇم-قوشنىلار
بىلەن بىرلىكتە ئۇلارغا نەسەت قىلىشقا
باشلىدى.

هاي-ھۇي ھاي ۋە ھۇي: 2-گۈرۈپپىنىڭ
ئەزالىرى بولسا، ئۆزىنىڭ غەيرىتىنى مەتسايم
ۋە ئۇنىڭ ئەزالىرىغا ئەتەي كۆز-كۆز قىلىۋاتقاندا
بار ئاۋازى بىلەن هاي-ھۇي قىلىشقا ئىدى.
هاي-ھۇي دېگۈچە ← **ھايت-ھۇيت**
دېگۈچە: بىردىنلا سۇ توختاپ ھېلىقى مەنزىرە
كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە غايىب بولدى-دە،
هاي-ھۇي دېگۈچە يەنە ئەسلىگە كەلدى.

هايۋان ئى (ئە) ① ھەرىكەت قىلىش
ۋە سېزىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولغان،
ئىنساندىن باشقا ھەربىر مەۋجۇدات؛
جانۋار: - بۇرادەر، ئۇچىدىغان نەرسىنىڭ
ھەممىسىلا قۇش بولۇۋەرمەيدۇ، دۇنيادا ئۇچىدىغان
هايۋانلار كۆپ. ھەتتا ئۇچىدىغان بېلىقلارمۇ
بار! - دەيدى بۈركۈت شەپەرەگگە قاراپ
كۈلۈپ تۇرۇپ. ② كۆچمە. قوپال، مەدەنىيەتسىز،
شەپقەتسىز، قەبىھ ئادەملەرگە قارىتا
ئېيتىلغان ھاقارەت سۆزى: غەزەپلەنگەن
خەلق ئىنسان قىياپىتىگە كىرىۋالغان بۇ
هايۋانلارغا نەپەت ياغدۇرۇشقا باشلىدى. *
- يوقال هايۋانلار، - دەپ ۋارقىرىدىم مەن
ئۇ ئېلاسارغا ئاقۇتتىنىڭ نېمە بولۇشى بىلەنمۇ
ھىسابلاشماي.

هايۋان پارازىت كېسەللىكى < بئول >
نورمال ئەھۋال ئاستىدا تۆۋەن دەرىجىلىك

هايۋانلارغا ماسلاشقان، ئەمما قىسمەن
چاغلاردا ئادەملەردىمۇ ئۇچرايدىغان
پارازىت كېسەللىك.

هايۋان پارازىتى < بئول > هايۋانلاردا
پارازىتلىق قىلىدىغان ياكى هايۋانلار
بىلەن بىرلىكتە ھايات كەچۈرىدىغان
پارازىتلار.

هايۋان ۋىرۇسى < بئول > پەقەت
تىرىك هايۋان ھۈجەيرىسىدىلا كۆپىيەلەيدىغان
بىر خىل ناھايىتى كىچىك، تارقىلىشچان
ماددىلار.

هايۋانات ئى (ئە) هايۋانلار: هايۋانات
دۇنياسى. هايۋانات باغچىسى. * ئۇ مىكرو
ئورگانىزم تەجرىبىخانىسىدىن چىقىپ، بۇنىڭدىن
10 يىل ئىلگىرى ئوت ئاپىتى يۈز بەرگەن
يەرگە باردى. ئۇ يەردىكى بىنالار بۇرۇنقىدەك
ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەن، ئۆتمۈشتىكى هايۋانات
ماكانىمۇ ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندى.

هايۋانات باغچىسى ← **ئاجايىپخانا**:
هايۋانات باغچىسىغا بارماق.

هايۋانات پىسخولوگىيىسى < پسخول >
پىسخولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى. هايۋانلارنىڭ
پىسخىك ھەرىكىتىنىڭ قانۇنىيەتلىرىنى
تەتقىق قىلىدۇ. ئۇنىڭدا تۆۋەن دەرىجىلىك
جانۋارلار بىلەن ئالىي دەرىجىلىك
هايۋانلارنىڭ پىسخىك ھەرىكىتىنى
سېلىشتۇرۇپ تەتقىق قىلىش ئارقىلىق
هايۋانلارنىڭ پىسخىك تەرەققىياتىنىڭ
قانۇنىيىتىنى ئۆگىنىش، بولۇپمۇ ئىنسان
ئېگىنىڭ تەبىئىي ئاساسىنى ئېچىپ بېرىش
مەقسەت قىلىندۇ.

هايۋانات تاكسونومىيىسى < زوئول >
زوئولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى. هايۋانلارنىڭ

خىللىرى، ئۆزئارا تۇغقانچىلىق مۇناسىۋىتى، ھايۋانلارنىڭ تەبىئەت سىستېمىسىدىكى ئورنى قاتارلىقلارنى تەتقىق قىلىدۇ ۋە شەرھلەيدۇ. تەتقىقات ئوبيېكتلىرىنىڭ ئوخشىماسلىقى بىلەن، ئومۇرتقىسىز ھايۋانلار تاكسونومىيىسى ۋە ئومۇرتقىلىق ھايۋانلار تاكسونومىيىسىگە بۆلۈندۇ.

ھايۋانات جۇغراپىيىسى < جۇغ > ھايۋانلارنىڭ تارقىلىش قانۇنىيەتلىرىنى، قەدىمكى ۋە ھازىرقى ھايۋانلارنىڭ تارقىلىشىنى بەلگىلىگەن ئامىللار ۋە قانۇنىيەتلەرنى تەتقىق قىلىدىغان پەن. تەبىئىي مۇھاپىزەت رايونلىرىنى قۇرۇش، ھايۋانلارنى كۆندۈرۈش، پايدىلىنىش، ھايۋانات رايونلىرىنى ئۆزگەرتىش قاتارلىق ئەمەلىي مەسىلىلەردە يېتەكچىلىك رول ئوينايدۇ.

ھايۋانات فىزىئولوگىيىسى < فىزىئول > ھايۋانلار تېنىدىكى ھۈجەيرە، توقۇلما، ئورگان ۋە ئورگان سىستېمىلىرىنىڭ فۇنكسىيىسىنى ھەمدە ئوخشىمىغان مۇھىتقا نىسبەتەن بىر گەۋدە خاراكتېرلىق رېئاكسىيە قانۇنىيەتلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ھايۋانات ئېكولوگىيىسى < زوئول > ھايۋانلارنىڭ پائالىيىتى، تۇرمۇش ئادىتى، كۆپىيىشى، ھاياتىنى ساقلاپ قېلىشى، سان ئۆزگىرىشى ۋە تارقىلىشى ھەمدە سىرتقى مۇھىت بىلەن بولغان ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن. بۇ پەننىڭ زىيانداش ھاشاراتلارنىڭ زىيانداشلىقىدىن ئالدىن خەۋەر بېرىش،

بېلىقچىلىق تەبىئىي مۇھاپىزەت رايونى قۇرۇش قاتارلىق ئىشلەپچىقىرىش ئەمەلىيىتىگە نىسبەتەن يېتەكچىلىك رولى بار.

ھايۋانات ئىمپىرئولوگىيىسى < زوئول > ھايۋانلارنىڭ تۇخۇمى ئۇرۇقلىنىپ، بالىسى شەكىللىنىپ يېتىلگۈچە بولغان جەرياننى تەتقىق قىلىدىغان پەن. تۇخۇمنىڭ پىشىپ يېتىلىشى، ئۇرۇقلىنىشى، ئورگانلارنىڭ ھاسىل بولۇشى، ئاجرىلىشى قاتارلىق تەرەققىيات جەريانىنىڭ سەۋەبلىرىنى تەجرىبە ئۇسۇلى ئارقىلىق ئانالىز قىلىدۇ. **ھايۋاناتشۇناسى** ئى [ئەپ] < زوئول > ← **زوئولوگ**.

ھايۋاناتشۇناسلىق ئى < زوئول > ← **زوئولوگىيە**. **ھايۋانلارچە** رەۋ. ھايۋانلارغا خاس، ھايۋانلاردەك، ھايۋانلارغا ئوخشاش، قوپاللىق بىلەن: ھايۋانلارچە ئۈسۈپ كىرمەك. **ھايۋانلىق** « ھايۋان » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: قىلمىشى ھايۋانلىق، ئوخشىمايدۇ ئىنسانغا. ئاچلىق گاداىلىق، ئوردىسى ئىدى بىزنىڭ يېزا.

ھايۋانىي سۈپ. ھايۋانغا ئوخشاش، ھايۋانغا خاس؛ شەھۋانىي: چاچلىرى چۇۋۇلغان، كىيىملىرى يىرتىلغان سادەت ھايۋانىي نەپسىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن ئۇرۇنۇۋاتقان ساۋۇتنىڭ بېلىدىكى تاپانچىنى سۇغۇرۇۋالدى.

ھايۋانىي قىلىق ھايۋانلارغا ئوخشاش، ھايۋانلارغا خاس ئىش-ھەرىكەت: زەڭگى گەرچە ئۆزىنىڭ ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، يۇقىرىقىدەك ھايۋانىي قىلىقلارنى قىلىشقا مەجبۇر ئىدى.

ھە I يۈك ① سوئال جۈملىلەرنىڭ ئالدىغا كېلىپ، قارىتىش رولىنى ئوينىيدۇ: ھە، نەدىن كېلىۋاتىسەن؟ * ھە «بۇزغۇنچى» ئاپىگىنى قاقشاتماي، ئوبدان ئويناپ كەلدىڭمۇ؟ - دەپ ئەسئەتنى ئەركىلەتتى سېلىم ئاكا.

② بايان مەيلىدىكى جۈملىلەرنىڭ ئالدىغا كېلىپ، تەلەپ ھاسىل بولغانلىقىنى ياكى ئىشنىڭ مۇۋاپىق تېپىلغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ: ھە، ئەمدى قورساق تويدى. * ھە، بۇ ئىشنىڭ يارايىدۇ. * ھە، مەيلى ناھايىتى ئوبدان، يەنە كىملىرىنى ئالساق بولىدۇ دەپ ئويلايسەن؟ ③ بۇيرۇق-تەلەپ مەيلىدىكى جۈملىلەرنىڭ بېشىدا كېلىپ، شۇ ئىشقا نۆۋەت كەلگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ: ھە، ئەمدى ماڭايلى. * ھە، ئەمدى سۆزلە. * ھە، ئەمدى كېلىڭلار، - دېدى باتۇر تاغا بالىلارغا قاراپ. ④ بايان مەيلىدىكى جۈملىلەرنىڭ بېشىدا كېلىپ، چۈشەنگەنلىك، ئېسىگە ئالغانلىق مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: ھە... ئىسىمگە كەلدى. * ھە... سىز ئىكەنسز-دە! * - ھە... ئۇ كەلگەنكەن - دە، راست، مەن چىقاي، - دېدى زۆھرە. ⑤ بايان مەيلىدىكى جۈملىلەرنىڭ بېشىدا كېلىپ، چۆچۈگەنلىك ياكى ئېنىق ئاڭلىمىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ: ھە؟ كەلسى؟ - ھە؟! - ئۆمەر باي ئورنىدىن سەكرەپ تۇرىدۇ. * - ھە، بىللە بارامدۇق؟ - دېدى ئېلى ياسىنغا. ⑥ بىرەر ئىشقا زورلاش، ئۈندەش رولىنى ئوينىيدۇ: ھە، قەغەز ئال، ياز: «پۇلغا ساتمايمىز». يازدىڭمۇ؟

ھە II ئىم ① جۈملىنىڭ ئىككىنچى شەخس بايان مەيلىدىكى خەۋىرىنىڭ ئاخىرىدا كېلىپ، سوئال مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: بۇ نېمە گەپ-ھە؟ * - بۇنى خانقىز دەمدۇ تاغا؟ ئۇنىڭ ئىسمىمۇ چىرايلىق ئىكەن-ھە؟

- دېدى دىلشاد يۈگۈرۈپ كېلىپ. ② يېڭى چۈشەنگەنلىك ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: ھە... شۇ ئىشقا خاپا بولغان ئىكەنسەن-دە! * ھە... توختاپ تۇرسۇن كۆرىمىز. * ھە، شۇنداقمۇ! ③ ئەسئەتنىڭ ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: ھەزەرەتلىرى ئۈچ ئىشنى ياخشى كۆرىدىلا: بىرىنچى پۇل، ئىككىنچى پادىشاھنى، ئۈچىنچىسى؛ ھە... خېنىمى. * ئەنۋەر بىلەن رەببىنىڭ كۆزلىرى نادەمدە... ھە، ۋارىسجاننىڭ كۆزى نادەمدە ئىدى. ④ يېڭى ئەسكە ئالغانلىق ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: ھە، ئەمدى ئېسىمگە كەلدى. * ھە، توغرا، قەبرىستانلىقتا ئوت كۆرۈنۈشنىڭ سەۋەبى - ئادەم تېنىنىڭ تەركىبىدە ھەر خىل ماددىلارنىڭ بولغىنىدىن سىرت يەنە مەلۇم مىقداردا ئازوت، فوسفور قاتارلىقلارنىڭ بولغانلىقىدا ئىكەن-دە * ھە توغرا، سىز ھېلىقى مېنى «كۆك لازا» دەپ تىللىغان بالىغۇ، راستمۇ. ⑤ «ھە ئە» نىڭ رولىدا ئىلىك ئېلىش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: - نېمىشقا چاقىرسام ھە دېمەيسىز؟ - سورىدى ئۇ ئاچچىقلىنىپ. * - قاسىمنى كۆردۈڭمۇ؟ - ھە، كۆردۈم. * - بازارغا بارامسەن؟ - ھە. ⑥ بايان مەيلىدىكى جۈملىلەرنىڭ ئاخىرىدا كېلىپ، سۆزلىگۈچىنىڭ شۇ جۈملىدە ئىپادىلىگەن ئىش-ھەرىكەتكە بولغان ھېس-تۇيغۇسىنى ئىپادىلەيدۇ: بۇ دەريا نېمىدېگەن تېز ئاقىدۇ-ھە!

ھە دەپ تېز-تېز، قايتا-قايتا، توختىماستىن: ئەنە شۇ ئۈجمىلەردىن بىرىنىڭ ئۈستىدە ئېتىكىگە قارىلغۇچ سۈرىتى كەشتىلەنگەن شايى كۆڭلىكىنى بېلىگە تۈزۈۋالغان ياش ئايال ھە دەپ غازاك سىيرىماقتا. * نېپەن دارىن ئېتىنىڭ يالىغا يېپىشىۋېلىپ، ھە دەپ قامچا ئۇراتتى.

ھە دەپ قويماق يالغاندىن قوشۇلماق،

كوماندوسىدىكىلەر قارشى تەرەپتىكىلەرگە ئۆتكەن قېتىم ئۇتقۇزۇپ قويغانلىقتىنمىكىن، ھە دېگەندە جىددىيلىشىپ قالدى ۋە خېلىغىچە ماسلىشىپ ئوينىيالمىدى.

ھە دېگەندىلا ← ھە دېگەندە: ھە دېگەندىلا گەپتىن چۈشۈپ كەتكەن بەگ بالىلىرى قىزىرىپ، تاتىرىپ، نېمە قىلىشنى بىلەلمەي ئولتۇرۇپ قېلىشتى.

ھە دېمەك ماقۇل كۆرمەك، ماقۇل بولماق، ئۇنىماق، بولىدۇ دېمەك: — سابىت ئاخۇنلار قىزىنى بىزنىڭ ئوغلىمىزغا بەرسە، قۇدا بولۇشۇپ قالساق، دەپ ئۆيىگە ئەلچى كىرگۈزمەكچى بولۇۋاتىمىز، ئەگەر ھەدېسلا، توپىنى كېچىكتۈرمەي ئەتلا قىلىۋېتىمىز، — دېدى ھەلىمىخان ئاچا. * — ئۇلارنىڭكىگە ئەلچى كىرگۈزۈپ باقايلى، قىزىنى ئوغلىمىزغا بېرىشكە ھەدەپ قالسا ئەجەب ئەمەس، — دېدىم مەن ئاچامغا.

ھە دېمەي ئارىدىن كۆپ ۋاقىت ئۆتمەي، تېز ئارىدا: ئۇ ھە دېمەي ئاپىسىنى چاقىرىپ چىقتى.

ھە ئە ئىم. بولۇشلۇق جاۋاب ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: — ئىشتىن چۈشتىگىزمۇ؟ — دەپ سورىدى ئايالىم: مەن: — ھەئە، — دەپ جاۋاب بەردىم. * — غولام ئىبراھىم سىز بولامسىز؟ — ھەئە، — غولام ئاكا كادىرغا تىكىلىپ قارىدى.

ھە بە ش ئى (ئە) < ئىرق > ← **ھە بە شلەر.** **ھە بە شلەر ئى < ئىرق >** نېگىرلار (قارا تەنلىكلەر) نىڭ ئەرەب تىلىدا ئاتىلىشى. **ھە بېھ ئىم.** ھەيران قېلىش، تولۇق قانائەتلىنىش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ.

ھە بېھلى ئىم. ئىنتايىن مۇۋاپىق كۆرگەنلىك ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: — ھە بېھلى، بەك ياخشى، — دېدى شەيخ پالۋانغا بېشىنى

رازىلىق بىلدۈرمەك: تۇرسۇن شىجاڭ «كۆپچىلىك دېگەن ھەرنېمە دەيدۇ. ھە دەپ قويسىڭىزلا بولىدۇغۇ!» دېگەندەك سۆزلەرنى كۈتەتتى. لېكىن ئەكبەر ئۇنداق گەپلەرنى قىلمايتتى.

ھە دېسە ← ھە دېگەندە: نۇراخۇن بۇ ئىككى-ئۈچ ئايدىن بۇيان تۇرسۇننىڭ ئۆزىنى تىنچىتىشقا ئىشلىدى، ھە دېسە يېزىغا چاقىرتىپ، سادىقنىڭ سۆز-ھەرىكىتىنى سۈرۈشتە قىلغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى. * — سىز ھە دېسە تۇتقان، تۇتقانچىلىق دەۋەرمەك، مەن بۇ گەپلىرىڭىزدىن تولمۇ زېرىكىپ كەتتىم، — دېدى زەيتۈنەم يولىدىشىغا.

ھە دېسە ھۇ دېمەك ئۆزئارا ماسلاشماق، ئۆزئارا دوست تارتىشماق: ئۇ ئۆزىدىن، ئۆزىنىڭ ئىشلىرىدىن خاتىرجەم ئىدى. مۇبادا رەببىيەنى نېرى-بېرى قىلىۋېتىپ، پەرىزاتنى زاۋۇتنىڭ باشلىقلىقىغا تەيىنلەشكە ئېرىشەلسە، سانائەت-قاتناش نىسبىتىمىدا ھە دېسە ھۇ دەيدىغان بىر بازىغا ئىگە بولغان بولاتتى.

ھە دېسلا ① ھە دېگەندە: — ئېشەككە كۈچۈك يەتمەسە ئۇر توقۇمنى دەپ، ھە دېسلا شېرىنگۈلگە ۋارقىرايدىكەنلا، — دېدى ئۇ ئۇنلۇك قىلىپ. * يېقىندىن بۇيان ئۇنىڭ ھە دېسلا «مەكتەپتىن قويۇپ بەرگەندىن كېيىن توپ ئوينىدۇق». دەپ ئۆيىگە كەچ قايتىدىغان بولۇۋېلىشى موماينى زادىلا خاتىرجەم قىلمايۋاتاتتى. ② دائىم، ھەمىشە: لېكىن ئۇ ھە دېسلا مەسچىت — مەدرىسەلەرنى چۆڭلەيدىغان بولۇپ قالدى.

ھە دېگەندە باشتىلا، باشلىنىشتىلا: ئۇلار ھە دېگەندە بۈگۈنكى مۇراسىمنىڭ ئۇيۇشتۇرۇلۇشى ئەھۋالى توغرىسىدا قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ كېتىشكە ئىدى. * 6-ئوتتۇرا مەكتەپ

خەۋەر قىلىمەن. * ھە بىيەللى، - دېدى ئىمام خۇشامەت بىلەن كۈلۈپ، - مەنۇ بىر چالدا ئىككى پاختەك سوقايلمىكىن دېۋىدىم. **ھە - پە ← ھە - پە دېيىشمەك.**

ھە - پە دېيىشمەك: ياردەملەشمەك، ھە مىكارلاشماق، قىلىشىپ بەرمەك؛ دوستۇم، ئىلاجى بولسا كەل، بىر - ئىككى كۈن ھە - پە دېيىشىپ بەرسەك تۆگەيدۇ، ئاندىن ئارامخۇدا سەن دېگەندەك قىلىمىز.

ھە - پە قىلىشماق ← ھە - پە دېيىشمەك: - قولۇمدىن كېلىشىچە ھە - پە قىلىشىمەن، خالىس ئىش، ھە قۇتەلەپ قىلمايمەن، - دېدى قىسمەت چورۇق.

ھە پە ش ئى. دىئال. پېتىر خېمىرنى جىلىتە ئېچىپ ئىچىگە قىيما ئېلىپ، قازاننىڭ چۆرىسىگە يېقىپ ھوردا پىشۇرۇلىدىغان مانتا.

ھە پە شخان ئى «قىلىقسىز، نومۇسى يوق» دېگەن مەنىدىكى تىل - ھاقارەت سۆزى (ئاياللار ھەققىدە): ئەر كە - نايناق سە تەڭلەر، غىلجىك ھە پە شخانلار بىلەن ئولتۇرۇش، مەشرەپ، ئويۇن - تاماشا... ساپلا بەتقىلىق ئىش!

ھە پتە ئى (پ) ① <ئاستر> دۈشەن بىدىن يەكشەنبىگىچە (ئىلگىرى شەن بىدىن جۈمەگىچە) بولغان يەتتە كېچە - كۈندۈزنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ۋاقىت ئۆلچەم بىرلىكى: ھە پتەنىڭ بىرىنچى كۈنى، ئۆتكەن ھە پتە. ھە پتە بېشى. ھە پتە ئاخىرى. * بۈگۈن ئاقسۇ يېڭىشەھەرنىڭ قەدىمكى ئەنئەنىۋى ئادەت بويىچە ھە پتەگە بىر قېتىم بولۇپ تۇرىدىغان بازىرى ئىدى. * تەسىس مەجلىسىنى ئېچىش كۈنىنى بەلگىلەش مۇزاكىرىنىڭ سوزۇلۇپ كېتىشىگە سەۋەب بولمىدى. ئۇنى ئەتىدىكى پەيشەنبە بازار ئۆتسە، يەنە بىر ھە پتەنىڭ

بازار كۈنى ئۆتكۈزۈش ماقۇل تېپىلدى. ② ئومۇمەن بىرەر كۈندىن باشلاپ ھېسابلىنىدىغان يەتتە كېچە - كۈندۈزدىن ئىبارەت ۋاقىت: بىر ھە پتە تۇرماق. ئىككى ھە پتەدە كەلمەك. * قېرىنى قايتا ساغلا، ئۆلۈكىنى ھە پتە (ماقال). * تۈگمەنگە ئايسىرپ قويغان بۇغداي ئون بولغىلى بىر ھە پتەدىن ئاشتى. * ئىشىكىڭدىن ئۆتسەم مەن، كۆيۈپ قالدى دېدىڭمۇ؟ ھە پتە ئون كۈن كەلمىسەم، ئۆلۈپ قالدى دېدىڭمۇ؟

ھە پتە = ھە پتەلەپ بىرنەچچە ھە پتە، ئۇدا نەچچە ھە پتە، ھە پتەلەر داۋامىدا: ئۇ ئوغلنى ھە پتە - ھە پتەلەپ كۆرمەيتتى، ئوغلى توغرىسىدىكى غەمخورلۇقنىڭ ھەممىسىنى ئايالغا ھاۋالە قىلاتتى.

ھە پتەرەك سۈپ. دىئال. ئالجۇقا، تۇتۇرۇقسىز. **ھە پتەسى ئى.** مېيىت چىققان ئۆيدە يەتتە كۈندىن كېيىن بېرىلىدىغان نەزىر. ئۇ ئادەتتە «يەتتەسى» دەپ ئاتىلىدۇ.

ھە پتەلەپ رەۋ. ھە پتە بويى، ھە پتە ۋە ھە پتەلەر داۋامىدا؛ بىرنەچچە ھە پتە: بەزى يولداشلار ئىش كېيىنى ھە پتەلەپ يۇمايدىكەن، قانداق رەختتىن تىكىلگەنلىكىنىمۇ بىلگىلى بولمايدۇ.

ھە پتەلەپ - ئايلاپ ھە پتەلەپ ۋە ئايلاپ؛ ھە پتە ۋە ئايلاپ داۋامىدا، خېلى بىر مەزگىل: مەن ھە پتەلەپ - ئايلاپ چېپىپ يۈرۈپ ھەل قىلالىغان چوڭ - چوڭ ئىشلارنى ئۇ، بىر كۈندە، ھەتتا بىرەر سائەتتلا ئۇ يان - بۇ يان قىلىۋېتەتتى.

ھە پتەلەپ - ھە پتەلەپ «ھە پتەلەپ» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىش يولى بىلەن كۈچەيتىلىشى: مەن بالنى ئۇنىڭغا تاپشۇرغان، بالا ھە پتەلەپ - ھە پتەلەپ ئۆيگە كەلمەيدىكەن، كىچىككەنە جېنى بىلەن چوڭ ئادەمنىڭ ئىشىنى

قىلىدىكەن، بالىنىڭ نېمە ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى ئۇ بىلمەسە مەن نەدىن بىلەي.

ھە پىتلىك سۈپ. ھە پىتە داۋام قىلىدىغان، ھە پىتكە مۆلچەرلەنگەن؛ ھە پىتە ئىچىدە ئىناۋەتكە ئۆتىدىغان؛ ھە پىتلىك خىزمەت، ھە پىتلىك دەم ئېلىش. ھە پىتلىك ژۇرنال. * بۇ بىر ھە پىتلىك ئىش ۋاقتىنىڭ يېرىمى يىغىنلارغا كەتتى، دېگەن سۆز، بۇ ۋاقىت ئىچىدە بىز ھېچنەرسە ئىشلەپچىقارمىدۇق، قېنى ئېيتقىنا، بۇنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟ * يولغا چىقسام چىققان كەبى قۇشقاچ قەپەستىن، تېنىم يايىرار، يول ئازابى زادى بىلىنمەس، جەنۇب، شىمال يولى ماڭا پەقەت ھە پىتلىك، شۇنچە يوللار بىر كۈنلۈكتەك كۆزگە كۆرۈنمەس. **ھە پىتپىلەك** ئى (پ) <دىن> قۇرئان سۈرىلىرىدىن تاللانغان، قۇرئاننىڭ يەتتىدىن بىر قىسمىغا تەڭ ھە جىمىدىكى كىچىك كىتاب. **ھە پىسە** ئى (ئە) قاماق، تۈرمە، سولاق؛ ئۇلار مەسلىھەت قىلىشۇالغاندەك مېنى جەددت نامى بىلەن ئەيىبلەشتى. مەن ھېچنېمىنى بىلمەيلا بىرقانچە قېتىملاپ ھە پىسگە بەندىمۇ قىلىندىم.

ھە پىسگە چۈشمەك تۈرمىگە، سولاققا كىرىپ قالماق؛ قاماققا ئېلىنماق؛ ئۇلار ھەرە بولۇپ چىقىپ ماڭا ئولاشتى، ھېچنېمىنى بىلمەيلا بىرقانچە قېتىملاپ ھە پىسگە چۈشۈپمۇ قالدىم.

ھە پىسگە كىرمەك ← **ھە پىسگە چۈشمەك**؛ مەن خوشلاشتىم گۈندىباي بىلەن، شۇم جاللاتلار كىردى ھە پىسگە. داۋالاندىم ئۈچ يىل، تەلتۆكۈس، ساغلاملىقىم كەلدى ئەسلىگە. **ھە پىسەر** سۈپ. دىئال. قارنى، نەپسى يامان؛ تويىماس.

ھە پىسخانا ئى (ئە+پ) تۈرمە، سولاقخانا؛ ئۇلار بىر بېسىپ ئىككى بېسىپ ھە پىسخانا ئالدىغا

كېلىپ قالغانلىقىنى سەزمەيلا قالدى. **ھە پىسلىك** ئى. خانىرىجە مىلىك، تىنچلىق، ئارامبەخلىك، كەيپ: تۇرسۇن ھە پىسلىنى يوقاتقان ئادەمدەك، بېشىنى تۆۋەن سېلىپ چوڭقۇر خىيالغا پاتقان ھالدا ئولتۇراتتى.

ھە پىسلىسى پىر بولماق خاتىرجەمسىزلىك، ئارامى بۇزۇلماق، كەيپىسىزلىك نەمەك؛ تۇنۇگۈندىن بېرى بولۇۋاتقان مۇئامىلەردىن ھە پىسلىسى پىر بولغان يولۋاس كۆڭلىدىكى ئۈمىد قۇتسىنى ئاچمايلا كېتىپ قېلىش قارارغا كەلگەندى. * باياتىدىن بېرى خۇشاللىقتا ئۆزىنى قويدىغان يەر تاپالماي قالغان ئاباقتا مەمەت ئىمىننىڭ ئاخىرقى جاۋابى چاقچاقەك تۇيۇلۇپ، ھە پىسلىسى پىر بولدى.

ھە پىسلىسى قاچماق كەيپى بۇزۇلماق، ئارامسىزلىق، خاتىرجەمسىزلىك نەمەك؛ ئەتىسى رەبھان ئىشخانىغا كىرىپ كەلگەندە، كاتىپ گويا كېچىدىن ئۆيىگە ئوت كېتىپ قۇرۇق قول تالادا قالغان بېچارىدەك، ھە پىسلىسى قاچقان ھالدا قاپاقلىرىنى سېلىپ ئولتۇراتتى. **ھە پىسلىسى يوق** كەيپى يوق، مەجەزى بوش، كۆڭلى تارتىمىغان؛ ئادىلنىڭ سۆھبەتلىشىپ تۇرۇشقا ھە پىسلىسى يوق ئىدى. * — يولۋىنى پات-پات ئېتەلمەيمىز، نېمىشقا ھە پىسلىرى يوق، چوڭ-چوڭ ئالسىلا، مەن شىرمەمەتكە ئېلىپ قويدۇم، — دېدى خېنىم.

ھە پىشمەك پ ① ئەسنىمەك. ② چۈشكۈرمەك.

ھە پىرەك ئى (پ) <پوت> — **ناماز شامگۈل**. **ھە پىلە ئىشمەك** پ ① ۋاقتىنى بىرەر ئىش بىلەن ئۆتكۈزۈمەك؛ بىرەر ئىش بىلەن شۇغۇللانماق، مەشغۇل بولماق؛ باياتىدىن بېرى تۆگىلەرگە يۈك ئارتىش بىلەن ھە پىلىشۋاتقان تۆگىچىلەر تەر باسقان يۈزلىرىنى يەڭلىرى بىلەن سۈرتكەچ ماڭا قارىدى. *

كېيىن ئاڭلىق ۋە ئاڭسىز ھالدا ياشاش ئۈچۈن تىرىشىدۇ. * بىلسەك ئىدىك قەدرىنى ئەگەر ۋاقىتنىڭ، جىددىيلىك ئالاتتى زارلاش ئورنىنى. ھەتتاكى بىر ئەسىر قىلىدۇ ئازلىق، مەنلىك ئۆتكۈزسە كىشى ئۆمرىنى.

ھەتتەك (توغرىسى: ئەتتەك) ← **ئەتتەك**.
ھەتتەگەي (توغرىسى: ئەتتەگەي) ← **ئەتتەگەي**.

ھەتتەم سۈپ. دىئال. ھاكاۋۇر، تەكەببۇر، پوچى؛ داۋراڭچى.

ھەتتەمىشا سۈپ. دىئال. پوچى، تەكەببۇر، ھاكاۋۇر.

ھەج ئى (ئە) <دىن> مۇسۇلمانلارنىڭ مەككە شەھىرىگە بېرىپ، زۇلھەججە ئېيىدا بەلگىلەنگەن قانداق ۋە ئادەتلەرگە ئەمەل قىلغان ھالدا كەبىنى تاۋاپ ۋە زىيارەت قىلىشى: ھەج قىلماق. ھەجگە بارماق. ھەج سەپىرى. * - ئاخىرى ئاللاتائالا ھەج تاۋاپ قىلىشىنى ئېسىپ قىلدى، ھەج زىيارىتىنى ئادا قىلدىم، - دېدى ئۇ.

ھەج قىلماق <دىن> مۇسۇلمانلار مەككە شەھىرىگە بېرىپ، زۇلھەججە ئېيىدا بەلگىلەنگەن قانداق ۋە ئادەتلەرگە ئەمەل قىلغان ھالدا كەبىنى تاۋاپ ۋە زىيارەت قىلماق: باھاۋۇدۇن تاغا ئائىلىسىگە قايتىپ بارغاندىن كېيىن، توختى باينىڭ مەككىگە ھەج قىلغىلى كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ، ئائىلىسىدە ئارام-خۇدا تۇرۇپ قېلىپتۇ.

ھەجەب (توغرىسى: ئەجەب) ← **ئەجەب**.
ھەجەگە ئى. دىئال. ئىلەڭگۈچ.

ھەجىدېھا (توغرىسى: ئەجىدېھا) ← **ئەجىدېھا**.

ھەجۈە ئى (ئە) <ئەد> ئىجتىمائىي تۇرمۇشتىكى ياكى كىشىلەردىكى كەمچىللىك، يېتىشمەسلىكلەرنى زاڭلىق قىلىپ، مەسخىرىلەپ، كۈلكىلىك قىلىپ تەسۋىرلەپ

يول ئۈستىدە بادام دوپپا كېيىۋالغان 30 ياشلار چامىدىكى بۇرۇتلۇق يىگىت تراكتور كوزۇپىنىڭ كەينى قاننى بىلەن ھەپلىنىۋاتاتتى. ② ئېيتىشماق، قېرىشماق: سالى غەيرەتنى يېنىغا ئېلىۋېتىپ، ئۇنىڭ بىلەن ھەپلەشكىنى-ھەپلەشكەن، ئۇنى ئەركىلەتكىنى-ئەركىلەتكەندى. * نامەتلەر شۇ كۈنى كۈن بويى مۆمىن ئاكا بىلەن ھەپلەشتى. لېكىن توغرا ۋە ئىرادىلىك مۆمىن ئاكنى ئۇلار بويىۋىندۇرالمىدى.

ھەپلەك سۈپ ① ھىيلىگەر، ئالدامچى، قۇۋ. ② يايپاك، يېنىك ۋە ئىچىگە جىق نەرسە سىغمايدىغان (چىنە ھەققىدە): ھەپلەك چىنە.

ھەتتا (ئە) ① باغل. سۆزلىگۈچى نەزىرىدە مەلۇم ئىش-ھەرىكەتنىڭ يەنە بىر ئىش-ھەرىكەتتىن ئاشۇرۇپ كۆرسىتىلگەنلىكىنى ئىپادىلەيدۇ: كەلگۈسىدە جىگەر، بۆرەك، يۈرەك قاتارلىق ئورگانىزملارنى ھەتتا تىرىك ئادەملەرنى توڭلىتىپ ساقلىغىلى بولىدۇ. * شۇندىن تارتىپ بۇ ئۈچەيلەن مۇشۇ سىنىپتا يېرىم كېچىگە دەرس تەييارلاشقا كىرىشتى. ئۇلار ھەتتا بەزىدە تاڭنى شۇ سىنىپتا ئاتقۇزۇۋېتەتتى. ② يۈك. جۈملىنىڭ نۇقتا قىلىنغان بۆلىكىنىڭ ئالدىغا قوشۇلۇپ، شۇ بۆلەكنىڭ ئىلگىرىلەپ ئېيتىلغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ ۋە كۆپىنچە شۇ مەنىدىكى «-مۇ» يۈكلىمىسى بىلەن ماسلىشىپ كېلىدۇ: ئۇلار خەلقنىڭ ئازادلىقى ئۈچۈن ھەتتا جېنىنىمۇ ئايمىدى. * ئۇ ئىشقا بېرىلىپ كېتىپ، ھەتتا تاماق يېيىشىنىمۇ ئۇنتۇپ قالدى.

ھەتتار (توغرىسى: ئەتتار) ← **ئەتتار**.
ھەتتاكى باغل «ھەتتا» سۆزىنىڭ كۈچەيتىلگەن شەكلى: ئادەملەر، ھايۋانلار، ھەتتاكى ئۆسۈملۈكلەرمۇ، بۇ دۇنياغا كەلگەندىن

يېزىلغان بەدىئىي ئەسەر؛ ساتىرا: ھە جۆه قىلماق.

ھە جۆه قىلماق تۇرمۇشتىكى ناچار ھادىسىلەرنى، كەمچىلىك ۋە نۇقسانلارنى ساتىرىك تىل بىلەن قاتتىق مەسخىرە قىلماق.

ھە جۆيى سۈپ (ئە) ھە جۆه يولى بىلەن تەسۋىرلەنگەن، ھە جۆه قىلىپ يېزىلغان ياكى سىزىلغان: ھە جۆيى تىياتىر. ھە جۆيى شېئىر. ھە جۆيى رەسىم.

ھە جۆيى ئەسەر < ئەد > ← ساتىرىك ئەسەر.

ھە جۆيى تىياتىر < تىيا > تېقىم مەسىلىلىرى توغرىسىدىكى يېڭى خەۋەرلەرنى تېزدىن ئىنكاس قىلىپ بېرىدىغان تىياتىر. ئۇ جانلىق شەكىل ۋە جەڭگىۋار مەزمۇنغا ئىگە بولۇپ، كۈلۈبلار ياكى كۈچلاردا ئويىنىلىدۇ.

ھە جۆيى رەسىم < گ سەن > مەسخىرىچانلىقى ۋە يۇمۇرلۇقلۇقى كۈچلۈك بولغان بىر خىل رەسىم. ئۇ سىياسىي ۋەقەلەر ۋە تۇرمۇش ھادىسىلىرى ئىچىدىن ماتېرىيال توپلاپ مۇبالىغە قىلىش، ئوخشىتىش، سىمۋوللاشتۇرۇش، ئاللىبۇرۇپىلەشتۈرۈشتەك ئۇسۇللار ئارقىلىق يۇمۇرلۇق، قىزىقارلىق قىلىپ سىزىپ چىقىلىپ، مەلۇم ئادەم ۋە ئىشلار مەسخىرە قىلىنىدۇ. بۇ خىل رەسىم سىياسىي كۈرەش ۋە ئىدىيىۋى كۈرەشنىڭ بىر خىل قورالىدۇر.

ھە جۆيى سۈرەت < گ سەن > ← مە جۆيى رەسىم: ئۇمۇلۇتپۇلا مۇتەللىپنىڭ سىزغانلىرىغا ئوخشىتىپ، خەنزۇ تىلىدىكى ۋەزەقلەرگە ھەربىي ھوقۇقدار بىلەن ساقچى ھوقۇقدارنىڭ ھە جۆيى سۈرەتلىرىنى سىزىپ چىقتى.

ھە جۆيى شېئىر < ئەد > جەمئىيەتتىكى (رېئال تۇرمۇشتىكى) سەلبىي ئىش-ھەرىكەت ۋە شەيئىلەرنى پاش قىلىش، مەسخىرە قىلىش ئاساسىدا يېزىلغان شېئىر.

ھە جۆيىچى ئى. ھە جۆيى ئەسەرلەر ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى كىشى، ساتىرىچى: تالانتلىق يازغۇچى، ھە جۆيىچى ئابدۇللا قادىرى ئۆزبېك خەلقىنىڭ ئۆتمۈشتىكى ھاياتىنى نۇرغۇن جەھەتتىن ھەقىقىي تەسۋىرلەپ بەرگەن يازغۇچىلارنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ.

ھە جۆيىلەشتۈرمەك « ھە جۆيىلەشمەك » يېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: قاسم رەسىمنى تولمۇ ھە جۆيىلەشتۈرۈۋەتكەندى، ھە جۆيىلەشتۈرۈشمەك « ھە جۆيىلەشتۈرمەك » يېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ھە جۆيىلەشتۈرۈلمەك « ھە جۆيىلەشتۈرمەك » يېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: رەسىم تولمۇ ھە جۆيىلەشتۈرۈلۈپ سىزىلغانىدى.

ھە جۆيىلەشمەك پ. ھە جۆيى تۈس ئالماق، ھە جۆيى تۈسكە كىرمەك: ھېكايىدىكى ۋەقەلىك تولمۇ ھە جۆيىلىشىپ كەتكەندى.

ھە جۆيىلىك « ھە جۆيى » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ھە جۆيىلىكى كۈچلۈك ئەسەرلەرنى يارىتايلى!

ھە جىلەتمەك « ھە جىلمەك » يېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ھە جىلەشمەك « ھە جىلمەك » يېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئوقۇغۇچىلار تېكىستنى ھە جىلىشىپ ئوقۇشقا باشلىدى.

ھە جىلمەك پ ① سۆزىنى بوغۇملارغا ياكى ئايرىم قىسىملارغا بۆلۈپ بىرمۇبىر تەلەپپۇز قىلماق: ئۇ سۆزنىڭ ھەربىر بوغۇمىنى ئايرىم-ئايرىم ھە جىلەپ ئوقۇدى. ② راۋان ئوقۇيالماسلىق: ھە جىلەپ ئوقۇماق. *

ئىپارگۈلنىڭ كۈندىن-كۈنگە كۆزى ئېچىلىشقا باشلىدى، يېڭى-يېڭى ئىشلارنى بىلدى، خەتمۇ تونۇپ، ھاجىپ ئېيتىپ بەرگەن جۈملىلەرنى ئاستا يازالايدىغان ۋە ھەجىلەپ ئوقۇيالايدىغان بولدى. * «ياشا شائىر» بىلىپ قاپسەن پېرىم پارىسچە يىغلاشنى، ئەرەبچە ھەجىلەپ خۇددى گاچا قىزدەك دۇدۇقلاشنى.

ھەجىم ئى (ئە) ① بىرەر جىسىمنىڭ بويى، ئەن ۋە ئېگىزلىك جەھەتتىكى چوڭ-كىچىكلىكى؛ بوشلۇقتا ئىگىلەپ تۇرغان ئورنى. ئادەتتە كۆپ ئارقىلىق ئۆلچىنىدۇ؛ بىنانىڭ ھەجىمى. ياغاچنىڭ ھەجىمى، سۇنىڭ ھەجىمى. توپىنىڭ ھەجىمى. * بۇ ھەجىم جەھەتتىن شىنجاڭ بويىچە بىردىنبىر چوڭ جامە ھېسابلىنىدۇ. * ئاسماندىكى يۇلتۇزنىڭ ئېنىق سانى بارمىدۇ؟ ھەجىم چوڭمۇ، كىچىكمۇ، كەڭمۇ ياكى تارمىدۇ؟ ② بىرەر ئىدىش ياكى بوشلۇقنىڭ قانچىلىك نەرسە سىغىدۇرالايدىغانلىقى، سىغىمى، ئىچىنىڭ چوڭلۇق دەرىجىسى؛ قاچىنىڭ ھەجىمى. قۇدۇقنىڭ ھەجىمى. ③ كۆچمە. ئومۇمەن نەرسىنىڭ كۆپ-ئازلىق دەرىجىسى، مىقدارى؛ ئىشنىڭ ھەجىمى. ماقالىنىڭ ھەجىمى. * تاڭ سۇلالىسىنىڭ ئوتتۇرا مەزگىللىرىدە شىنجاڭنىڭ ئادەتتىكى ئۇسۇل ۋە مۇزىكا كونسېرتلىرىدىن تاشقىرى يەنە بىر قىسىم چوڭراق ھەجىمدىكى مەشرەپ-سەنەم ئەلنەغمىلىرىمۇ چاڭئەنگە كىرىشكە باشلىدى. * يېنىك سانائەت ۋە توقۇمىچىلىق سانائىتى مەھسۇلاتلىرى زور ھەجىمدە ئاشتى.

ھەجىم تېزلىك نىسبىتى ئۇسۇلى <گېئول> بايلىق مىقدارىنى مۆلچەرلەشنىڭ رېگرېسسىيەلىك ئۇسۇلى. ھەجىم تېزلىك نىسبىتى چۆكۈندى دۆۋىسىنىڭ ئوتتۇرىچە ھەجىم تېزلىك نىسبىتىنى كۆرسىتىدۇ.

ئۇنىڭ بىرلىكى - مىليون يىل / مىڭ كۇب كىلومېتىر.

ھەجىم قانۇنى <گېئول> ئاينىش تەسىرى جەريانىدا، ستاتىك بېسىمنىڭ ئېشىشى بىلەن ھەجىمنىڭ كىچىكلىشىگە مۇناسىۋەتلىك رېئاكسىيە يۈز بېرىپ، نەتىجىدە سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى يۇقىرى مىنېراللارنىڭ پەيدا بولۇشى.

ھەجىم كوئېففىتسېنتى <گېئول> تەبىئىي نېفىتنىڭ ھەجىم كوئېففىتسېنتى ياكى قاتلامدىكى ھەجىم فاكىتورى، يەنى يەر ئاستى (نېفىت قاتلىمى ھالىتى) ياكى مۇئەييەن ھەجىمدىكى تەبىئىي نېفىت بىلەن يەر ئۈستى ئۆلچەملىك ھالىتىدە گازسىزلانغان ۋە بېسىمى، تېمپېراتۇرىسى ئۆزگەرگەندىن كېيىنكى نېفىت ھەجىمنىڭ نىسبىتىنى كۆرسىتىدۇ. ئېرىگەن گاز مىقدارى ئادەتتە بىرقەدەر كۆپ بولغانلىقتىن، ئۇ ھەجىمنى ئەڭ كۆپ دەرىجىدە ئاشۇرىدۇ. تېمپېراتۇرىنىڭ ئۆرلىشى پەيدا قىلغان ھەجىمنىڭ ئېشىشى ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ. بېسىمنىڭ ئېشىشىدىن ھەجىمنىڭ كىچىكلىشى ناھايىتى ئاز بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن نېفىتنىڭ ھەجىم كوئېففىتسېنتى بىردىن چوڭ بولىدۇ.

ھەجىم ئۇسۇلى <گېئول> بايلىق مىقدارىنى مۆلچەرلەشتىكى بىر خىل ئۇسۇل. فورمۇلىسى $Q=aV$. فورمۇلىدىكى Q - چۆكۈندە ئويمانلىقىدىكى ئومۇمىي گېئولوگىيەلىك نېفىت، گاز زاپىسى (توننا)؛ V - ئويمانلىقتىكى چۆكۈندى جىسىمىنىڭ ئومۇمىي ھەجىمى (Km^3)؛ a - زاپاسنىڭ زىچلىق پارامېتىرى، يەنى ھەر كۇب كىلومېتىر چۆكۈندى جىسىمىنىڭ نېفىت گاز

زاپىسى (t/Km^3) بايلىق مىقدارىنى مۆلچەرلەشنىڭ مۇھىم ھالقىسى a - قىممىتىنى بېكىتىش. بۇ قىممەت ئىستاتىستىكا قىلىش ئارقىلىق تېپىلىدۇ، ئەمما ھەرىكىتىنىڭ ئىستاتىستىكا قىلىپ چىقارغان نەتىجىسىدە پەرق چوڭ بولغاچقا، ئىشلەتكەندە پايدىلىنىشقا بولىدۇ.

ھەجىملىك سۈپ. بەلگىلىك ھەجىمدىكى، ھەجىمگە ئىگە بولغان: « ئون ئىككى مۇقام » چوڭ ھەجىملىك كلاسسىك مۇزىكا بۇلۇپ ھېسابلىنىدۇ. * چوڭ ھەجىملىك ئەلنەغمە بولغان مۇقاملارنىڭ چۈشەنچىلىرى ھەرقايسى دەۋرلەردە بىر-بىرىدىن پەرق قىلىپ كۆنكرېت ئۇقۇمغا ئىگە بولغان.

ھەجىملىك دولقۇن < گېئول > يەر تەۋرىگەندە، تەۋرەش مەنبەسىدىن چىقىپ يەر شارىنىڭ ئىچكى قىسمىدىن ھەرقايسى تەرەپلەرگە تارقالغان ئېلاستىك دولقۇن. ئۇ يەر تەۋرەش بوي دولقۇنى بىلەن توغرا دولقۇننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ھەد (ھەددى) ئى (ئە) ① بىرەر بەلگە ياكى ئىش-ھەرىكەتنىڭ ئادەتتە يۈز بېرىدىغان ئەڭ يۇقىرى دەرىجىسى، نۇقتىسى، چېكى: ھەددىدىن ئاشماق. ھەددىدىن تاشقىرى، ھەددىدىن ئارتۇق. ② كۆچمە، بىرەر ئىش-ھەرىكەتنى قىلىش ھەققى، ھوقۇقى: - ياق، ئۇنداق ئەمەس، بۇ تەرەپتىن غېسىم يوق. جۈبجاڭ جانابلىرى ئۇنى ماڭا ئېلىپ بېرىمەن دەۋاتقان يەردە، ئايىتلاننىڭ مېنىڭ بىلەن توي قىلمايمەن دەپ تۇرۇۋېلىشقا ھەددىدى؟ - دەپ ئۇ ئۆزىنى تۇتالماي. * - بۇ ئۆزلىرىنىڭ ئەمرى، ئۆزلىرى بۇيرۇغان ئىشنى قىلماسلىققا مېنىڭ نېمە ھەددىم بار دەيلا؟ - دەپ غولام بايغا.

ھەددى ئەمەس ھەققى، ھوقۇقى يوق: ئاخۇنۇم مۇنداق دېگەن يەردە باشقىلارنىڭ قوشۇلماسلىققا ھەددى ئەمەس ئىدى. * - ھەددىڭز ئەمەس! - چورتلا كېسىپ ئېيتتى ياسىن زىيا ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ.

ھەددىدىن ئارتۇق تېگىشلىك دەرىجىسىدىن، مۆلچەردىكىدىن ئارتۇق، ھەددىدىن تاشقىرى، زىيادە؛ ناھايىتى، ئىنتايىن: بۇ ئىككى. ئەر-خوتۇن ياش ۋاقتىدىن تارتىپ بىر-بىرىگە كۆڭۈل بېرىشكەن بولۇپ، بىر-بىرىنى ھەددىدىن ئارتۇق ياخشى كۆرىدىكەن. * ئويۇن-تاماشا، كۆڭۈل ئېچىشلار لايىقىدا بولغىنى تۈزۈك، ئويۇنغا ھەددىدىن ئارتۇق بېرىلىپ كېتىشۇ ئادەمنى يامان يولغا باشلايدۇ. * ئۇنىڭدا ھەددىدىن ئارتۇق مال-مۈلۈك، دەپنە-دۇنيا بار ئىدى.

ھەددىدىن ئاشماق چېكىدىن ئاشماق؛ بەك كۆرەڭلەپ كەتمەك؛ ئارتۇقچە ھاكاۋۇرلاشماق؛ ئۇچتۇرپاندا ئارتۇق ئابباس، سېپىت ئابباس دېگەن نېمىلەر غۇلجىدىكى ئاكىسى ئابدۇكېرىم ئابباسوۋىنى دوراپ ھەددىدىن ئېشىۋاپتۇدەك. * - بۇ يالاڭتۇشلەرنىڭ پاراكەندىچىلىكى ھەددىدىن ئېشىپ كەتتى، - دەپ ئامبال ئۆز-ئۆزىگە سۆزلەپ.

ھەددىدىن تاشقىرى ← **ھەددىدىن ئارتۇق**: ئۇ ھەددىدىن تاشقىرى ھاياجانلىنىپ، دەسلەپ ئىشقى-مۇھەببەتكە بېرىلگەن ئادەمدەكلا ھۆكرەپ يىغلىدى. * ئۇ، مەشھۇر شاھلارنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇنىڭدا تۈرلۈك مال ۋە قورال-ياراغ، ھەر خىل نەرسىلەر ھەددىدىن تاشقىرى كۆپ ئىكەن.

ھەددىدىن زىيادە ← **ھەددىدىن ئارتۇق**: ئۇ، شېرىن خىيالى بىلەن بەند بولۇپ كەتتى-دە، توننىڭ قولتۇقىنى ھەددىدىن زىيادە ئويۇپ تاشلىغانلىقىنى سەزمەي قالدى.

ھەددىدىن كۆپ ← ھەددىدىن ئارتۇق؛

شاھ ھەددىدىن كۆپ بسات، مال-كالا ئېلىپ، شەھەرنىڭ ئارقىسىدىكى تاغقا باردى.

ھەددىدىن ئوشۇق ← ھەددىدىن ئارتۇق؛

بىز ئۇلاخ-سايما نلارنىڭ نومۇرىنى ھەددىدىن ئوشۇق قىلماستىن، لايىق دەرىجىدە بۇرۇنقىدىن كەمرەك قىلساق، ئۇلاخ-سايىمىنى يوقلارنىڭ ئەھۋالى بىلەن ھېسابلاشقان بولىمىز ھەم كۆپچىلىكنىڭ مەنپەئىتىنى كۆزدە تۇتقان بولىمىز.

ھەددى يوق ھەقلىق ئەمەس، ھوقۇقى

يوق؛ - بۇيرۇقلىرىنى مەن ئۈزۈم يەتكۈزەي، پەرمانىنى ئىجرا قىلماي پۇقرانىڭ ھەددى يوق، - دېدى ھاجى ئېگىلىپ تۇرۇپ بەگگە.

ھەددە ئى ← ئاچا I: ئايشەم ھەدىمۇ ئۆزىنى

تۇتۇۋالماي يىغلاپ كەتتى. * - بولۇپتۇ تاغا، ھەدىمىز كەلسە سەن بىلەن بىردەم ئولتۇرۇپ تۇرسۇن. مەن تاكى تېپىپ كېلەي، - دەپ شەھەر مەركىزىگە يۈرۈپ كەتتىم.

ھەددى-ھېساب ھېسابى، سان-سانىقى؛

بۇرۇنقى زاماندا جاھان كېزىپ سودا-سېتىق قىلىدىغان ناھايىتى مەككەر سودىگەر ئۆتكەنكەن، ئۇنىڭ كىشىلەرنى قاقتى-سوقتى قىلىپ تاپقان ۋەجىنىڭ ھەددى-ھېسابىنى بىلگىلى بولمايدىكەن.

ھەددى-ھېسابى يوق ناھايىتى كۆپ،

سان-ساناقسىز؛ چېكى يوق؛ بۇ يەردە ئىچىلگەن ئىچىلىكلەرنىڭ ۋە يېپىلىۋاتقان تاماقلارنىڭ ھەددى-ھېسابى يوق ئىدى.

ھەددى-ھېسابسىز سان-سانىقى يوق،

سان-ساناقسىز، چەكسىز؛ بۈگۈن كېچە سېپىلنىڭ سىرتىدىكى ئاتلىق ئەسكەرلەر مەشىق مەيدانىغا توپلانغان ھارۋىلار ھەددى-ھېسابسىز ئىدى. * ئۇنى قوغلاۋاتقان ئادىلنىڭ قەلبىدە ھەددى-ھېسابسىز ئۆچلۈك، قىساس يىغىلغانىدى.

ھەددىسى ئى (ئە) <دىن> مۇھەممەد

پەيغەمبەرنىڭ سۆز-ھەرىكىتى، پائالىيىتى ۋە كۆرسەتمىلىرى توپلىمى؛ ئۇ ئىسلام دىنىغا دائىر سۆزلە قىلىدىكەن ھەدىستىن مىسال كەلتۈرمەي قالمايتتى.

ھەدىلىك سۈپ. ھەدىسى بار، ھەدىگە

ئىگە؛ - ئەنە، دەرەخنىڭ شېخىنى ئەپكېلىپ تىكۈشۈدۇق قانداق ياخشى باغۇ بوستانلىق بولۇپ قالدۇق، ئەمدى ھەدىلىك بولۇپ قالساق، نېمە بولاتتى؟ - دەپتۇ سىڭلىسى ئۇنىڭغا.

ھەدىيە ئى (ئە) ھۆرمىتىنى ئىپادىلەش،

كۆڭلىنى ئېلىش، تەبرىكلەش قاتارلىق تۈرلۈك مەقسەتلەر بىلەن تەقدىم قىلىنغان نەرسە، سوۋغا، تارتۇق؛ ئىنىكئانا مەلىكىگە ۋاكالىتەن سۈرەتچىگە يەنە كۆپ يول خىراجىتى بېرىپ، ھەر خىل ھەدىيەلەر بىلەن ئۇزاتتى.

ھەدىيە قىلماق يادىكار سۈپىتىدە بەرمەك،

سوۋغا قىلماق، نەرسە تەقدىم قىلماق؛ مۇبادا مەن بۇ ئويۇنچۇقلىرىمنى ئۇنىڭغا ھەدىيە قىلسام، ئۇنىڭ مەندىن بۇنىڭدىنمۇ ئېسىل سوۋغا تەمە قىلماستىكى تەبىئىي ئىدى. * پۈتۈن شەھەردىكى ئاياللار ئۇنىڭغا كەشتە تىكىلگەن ياستۇق قاپلىرىنى، تاماكا خالىتىرىنى، يەرلىك مەھسۇلاتلارنى ۋە ئويلاپ يەتمىگەن ياغزىمۇياغزا نەرسىلەرنى ھەدىيە قىلاتتى.

ھەدىيىلىك ئى. ھەدىيە قىلىنىدىغان نەرسە؛

ھەدىيىلىك ئالماق. ھەدىيىلىك ئەكەلبەك.

ھەر (پ) ① ئال. كۆزدە تۇتۇلغان بىر خىل

نەرسىلەرنى ۋە ئادەملەرنى بىر-بىردىن تەكىتلەش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ؛ ھەر كىشى. ھەر باھار. * ھەر گۈلنىڭ پۇرىقى باشقا (ماقال). * «ھەر كالىدا مىڭ خىيال» دېگەندەك، كۆپچىلىك ئەزالارنىڭ خۇشاللىقىنى بىر خىل، ئىسمائىل سونۇمنىڭ خۇشاللىقىنى

ھەر باب بىلەن ھەر تۈرلۈك، ھەر خىل ئۇسۇل، ئامال-چارە بىلەن؛ ئەپلىك پەيتىنى قولدىن بەرمەي، ئەپلىك پەيتىنى كۈتۈپ تۇرۇپ؛ ئويناشماڭ ئەر باب بىلەن، جايلايدۇ ھەر باب بىلەن (ماقال).
ھەر تەرەپ تەرەپ-تەرەپ، كۆپ تەرەپ: - ئەپەندىم، كىشىلەر بىر تەرەپكە ماڭماي، نېمىشقا ھەر تەرەپكە ماڭدۇ؟ - دەپ سورىشىپتۇ كىشىلەر ئەپەندىدىن.

ھەر تەرەپلىمە كۆپ جەھەتلەردىن، ئەتراپلىق: شەھرىيار ئۇكىسى بىلەن ھەر تەرەپلىمە سۆھبەت قىلىپ، ئاخىرىدا دۆلەت ئىشلىرىنى ۋە ئائىلە ئەھۋالىنى سوراپتۇ. * بىز ئاسىيا، ئافرىقا، لاتىن ئامېرىكىسىدىكى تەرەققىي قىلىۋاتقان دۆلەتلەر بىلەن ئۆزئارا ھېسداشلىق قىلىپ، ئۆزئارا ياردەملىشىپ، ھەر تەرەپلىمە ھەمكارلىقىمىزنى راۋاجلاندۇردۇق.
ھەر تەرەپلىمىلىك نۇرغۇن تەرەپلەرگە مۇناسىۋەتلىك، ئالاقىدار: ھەر تەرەپلىمىلىك پىكىر. ھەر تەرەپلىمىلىك ئىزدىنىش.

ھەر توغرىدا تۈرلۈك مەسىلىلەر ھەققىدە، ھەر خىل مەسىلىلەر توغرىسىدا: ئۇ ھەر توغرىدا سۆزلەپ بەردى.

ھەر تۈرلۈك ھەر خىل، تۈرلۈك-تۈرلۈك، خىلمۇخىل، ياڭزىمۇياڭزا: پادىشاھ ئېلىپ كەلگەن ھەر تۈرلۈك يەل-يېمىشلەرنى ۋە سۈرلەنگەن گۆشلەرنى كۆرگەن خوتۇنلىرى ھەيران بولۇپتۇ.

ھەر خىل ھەر تۈرلۈك، ھەر ياڭزا، تۈرلۈك-تۈرلۈك: ھەر خىل پىكىر. ھەر خىل قاراش. * بۇ ئەتراپتىكى نۇرغۇن يېزىلاردا ھەر خىل نامدا ئاتىلىدىغان باسىمچىلار پەيدا بولدى. * ئابلا خۇرجۇندىن ھەر خىل ئۆرۈك قاچىلانغان كىچىك سېۋەتنى ئالدى-دە، ئاۋايلاقتىن يەرگە قويدى.

يەنە بىر خىل دەپ ئىككىگە ئايرىشقا بولاتتى. * مۇھەببەت ھەر دىلغا سالار ئۆچمەس ئىز، بېشىدىن كەچۈرەر ھەر يىگىت، ھەر قىز. ② ئال «بىر» سۆزى بىلەن بىرىكىپ، مەلۇم كۆپ سانلىق شەيئىنىڭ ھەربىرىنى ياكى بىردىن يۇقىرى سانلار بىلەن بىرىكىپ، مەلۇم كۆپ سانلىق شەيئىنىڭ شۇ سان ئىچىدىكى بىرلىكلىرىنىڭ ھەربىرىنى بىلدۈرىدۇ: ھەربىر ئوقۇغۇچى بىر پارچىدىن ماقالە يازدى. * بۇ دورىنى ھەر تۆت سائەتتە بىر قېتىم ئىچىسىز. * ھەر سەككىز كۈندە بىر نۆۋەت بارمەن.

③ سۈپ. كۆپىنچە كۆپلۈكتىكى ئىسىم ئالدىغا كېلىپ، ئاشۇ ئىسىمدىن ئىپادىلەنگەن ئادەم ياكى نەرسىنى ماختاپ، ئاشۇرۇپ ئىپادىلەش ئۈچۈن خىزمەت قىلىدۇ: ئۇنىڭ ئۆيىدە ھەر كىتابلار بار. * پىلەكلەرگە ھەر يوغان تاۋۇزلار چۈشكىلى تۇردى. ④ رەۋ. ۋاقىت-سائەت ۋە جاي، تەرەپ مەنىسىدىكى سۆزلەر بىلەن كېلىپ، پەيت ۋە ئورۇننى بىلدۈرگۈچى قوشما رەۋىشلەرنى ياسايدۇ: ھەر مەھەل. ھەر يان. ھەر سەپەر. * مانا ئەمدى ئۇنىڭ ئىزىنى بېسىپ يېتىشىپ چىقىۋاتقان يېڭى ئەۋلاد ماشىنىلاشتۇرۇش توغرىسىدا جىددىي، ھەر تەرەپلىمە ئىزلەنمەكتە. * - ھە، مۇنداق دەڭ ئۇكام، ھەرقايسىلار ھەر يەر - ھەر يەردىن ئىكەنسىلەر-دە؟ مەن ئىلگىرى غۇلجىدا بولغان، ئۇ يەرنى پۇختا بىلىمەن، غۇلجا ياخشى يۇرت! - دەپ سۆز قىستۇردى چار ساقال. ⑤ رەۋ. بەزى ئىسىم ۋە سۈپەتلەرنىڭ ئالدىدا كېلىپ شۇ ئىسىم ياكى سۈپەت بىلدۈرگەن نەرسىنىڭ باشقا بىر تۈرىنى بىلدۈرىدۇ: ھەر خىل ئۆپلەر. ھەر ساھە كىشىلىرى. ھەر ياڭزا گۈللەر.

ھەر خىل ئاتالغۇلۇق سان < مات >

بىرلىكلىرىنىڭ نامى ئوخشاش بولمىغان ئاتالغۇلۇق سانلار. مەسىلەن، بەش مېتىر بىلەن تۆت كىلوگرامغا ئوخشاش.

ھەر دائىم ھەممە ۋاقىت، ھەمىشە: بۇ ئەلدە ساخاۋەت دېگەن ئاق نىيەت، ساپىدىل، ئادىل بىر كىشى بار ئىكەن. ھەر دائىم ئەل ئارىسىدا يۈرىدىكەن. قولىدىن كېلىشىچە كىشىلەرگە ياردەم قىلىپ ئۆتىدىكەن. * ئادەم بالىسىنىڭ قىلماقچى بولغان ئىشلىرى، ھەر دائىم ئويلىغاندەك بولۇۋەرمەيدۇ.

ھەر دەرىجە ھوقۇق-دائىرىسى بويىچە دەرىجىسى ئوخشاش ئەمەس، دەرىجىسى ھەر خىل: ھەر دەرىجە ئورگانلار. ھەر دەرىجە تەشكىلاتلار.

ھەر دەرىجىلىك ھوقۇق دائىرىسى بويىچە ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدىكى: ھەر دەرىجىلىك پارتىيە تەشكىلاتلىرى، ھەر مىللەت كادىرلىرى ۋە ھەر مىللەت ئاممىسىنىڭ ئورتاق تىرىشىشى ئارقىسىدا ئاپتونوم رايوننىڭ سىياسىي ۋەزىيىتى يەنىمۇ مۇقىملاشتى.

ھەر دەم ھەر دائىم، ھەر ۋاقىت، ھەمىشە: سۇغا سالسام ئېرىبەيدۇ قەن-ناۋات، يەتتە ئاشق بىرسى ئىرۇر ئول پەرھات. قىزىلگۈلۈم بىلسەڭ ھىجران دەشتىدە، ئىشقىڭ بىلەن ھەر دەم چېكەرمەن پەرياد.

ھەر دەم خىيال خام خىيالنى تولا قىلىدىغان، خىيالپەرەس: قارا گېپىڭنى سېغىزخان، مېنىڭ بۇ كاللام خېلى نېمىگە ئىشلەيدۇ، ساڭا ئوخشاش ھەر دەم خىيال ئەمەس، گەپنى ئاز قىل، - دېدى ئابابەكرى ئايالىغا.

ھەر رەڭ خىلمۇخىل، رەڭگەرەڭ، رەڭگارەڭ: ئۇنىڭ توخۇلىرى ئىچىدە خىنەن توخۇسى دەمدۇ، خۇنەن توخۇسى دەمدۇ، تۇرپان

توخۇسى دەمدۇ، چەت ئەل توخۇسى دەمدۇ، ئەيتاۋۇر، جاھاندىكى ھەر رەڭ ياخشى توخۇلارنىڭ ھەممىسى بار.

ھەر رەڭ-سەر رەڭ ئاجايىپ-غارايبىپ؛ كەلسە-كەلمەس، قاملاشمىغان؛ ياڭزا-ياڭزا: ھەر رەڭ-سەر رەڭ چۈش كۆرمەك. ھەر رەڭ-سەر رەڭ ئىش قىلماق. * شۇنداق، سەن ئۇنداق زېھنىنى قويۇپ ياخشى ئوقۇماي، ھەر رەڭ-سەر رەڭ كىيىنىپ، سەنەمدە يوق ئىشلارنى قىلىپ يۈرىدىغان بالا ئەمەس.

ھەر ساھە خىلمۇخىل ساھە: يىغىنغا ھەر ساھە ۋەكىللىرى قاتناشتى.

ھەر قىسىم ھەر خىل، تۈرلۈك-تۈرلۈك، خىلمۇخىل ھەم غەلىتە، قىسىم-قىسىم: ھەر قىسىم خىيال قىلماق. * ئىنساننىڭ بېشىدىن ھەر قىسىم ئىشلار ئۆتىدىكەن. * پالچى بوۋاي يېرىم سائەتكە قالماي ئون نەچچە كىشىگە پال ئېچىپ بېرىپ، ھەر قىسىم سۆزلەر بىلەن يولغا سالدى.

ھەر قىماپ بىلەن ← ھەر باب بىلەن: سەن ئۆزۈڭنى مەزمۇت تۇتۇپ، زامانقۇلغا تاقابىل تۇر. چۈنكى، ئۇ ھەر قىماپ بىلەن ساڭا زەھەرلىك قولنى سوزۇشتىن يانمايدۇ. **ھەر كويغا سالماق ھەر خىل ئوي-خىيال ۋە نىيەتلەرگە ئېلىپ بارماق، باشلىماق:** كۈننىڭ سېرىقنى بىر كۈن بولسىمۇ كۆپرەك كۆرۈش ئارزۇسى كىشىنى ھەر كويغا سالدى. * جەبىرجاپلار، خېيىم-خەتەرلەر، دۇچ كېلىپ تۇرىدۇ ئۇنىڭغا ھامان. بەزىدە ئوڭ كېلىپ، بەزىدە تەتۈر، كىشىنى ھەر كويغا سالدى زامان.

ھەر نەرسە ھەر قانداق نەرسە: ھەر نەرسىنىڭ ئۆز ئالاھىدىلىكى بولىدۇ.

ھەر ھالدا قانداقلا قىلىپ بولمىسۇن،

ھەرە، قىزىل ھەرە، * يامان ھەرىدە بال بولماس، سۇسز يەردە مال بولماس (ماقال).
* ھەرىنڭ زەھىرىگە چىدىغان ھەسەل يەر (ماقال).

ھەرە كۆنەك توقۇلما ياللۇغى < تىب >
تېرە ئاستىدىكى ياكى داس سۆڭەك ئىچىدىكى ھەرە كۆنەك توقۇلمىسىنىڭ كېڭىيىپ كېتىش كېسەللىكى.

ھەرە كۆنكى < زوتول > ← **كۆنەك**.

ھەرە II ئى ① ياغاچ كېشىش ئۈچۈن پولاتتىن ياسالغان چىشلىق سايىمان: يالماۋۇز بىرىنچى چىشىنى سۇغۇرۇۋېلىپ، ھەرە قىلىپتۇ-دە، تېرەكنى كېشىشكە باشلاپتۇ. ② بېلىقنىڭ سىرت قانتى.

ھەرە چىشلىق چاقى < ماشىن > بىر خىل چاق شەكىللىك دېتال. ھەرىنڭىدەك چىشلىرى بولۇپ، بىر تەرەپكە قارايدۇ. ئۇ تىرىگۈچى تىل ۋە شاتون ئارقىلىق دەمىۋدەم ھەرىكەت ئېلىپ بارىدۇ.

ھەرە چىشى < ماشىن > ھەرە تىغىغا چىقىرىلغان چىش.

ھەرە ستانوك < ماشىن > مېتال ماتېرىياللارنى ھەرىلەپ كېسىدىغان ستانوك. كۆپ ئۇچرايدىغانلىرى يايىمان ھەرە ستانوك ۋە تەخسە ھەرە ستانوك قاتارلىق ئىككى خىل. يايىمان ھەرە ستانوكنىڭ ھەرىسى ئۇزۇنچاق، تەخسە ھەرە ستانوكنىڭ ھەرىسى تەخسىيىمان بولىدۇ.

ھەرە كېپىكى < بىن > ھەر خىل ياغاچلارنى تىلغاندا ياكى كەسكەندە پەيدا بولغان ياغاچ ئۇۋىندىسى. ئۇنى قايتا پىششىقلاپ ئىشلەش ئارقىلىق قۇرۇلۇشقا ماتېرىيال قىلغىلى بولىدۇ.

نېمە بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر؛ ئىش قىلىپ؛ ئادەملەر ھەر ھالدا خۇشال ئىدى، ئۆزلىرىنىڭ جىمجىت، خىلۋەت تىرىكچىلىكىدە قانداقلا بولمىسۇن بىرەر ئۆزگىرىش-يېڭىلىق بولىدىغاندەك ھېسسىياتتا ئىدى. * ھەر ھالدا بۇ قېتىمقى ھەرىكەت مۇۋەپپەقىيەتلىك بولدى. **ھەر ۋاقىت ھەر دائىم**، ھەمىشە: ھەر ۋاقىت ئەستىن چىقارماق. ھەر ۋاقىت پەيدا بولماق. * ھازىر مەن چەت ئەلدە بولساممۇ، ۋەتەننى سېغىنماقتىمەن، چۈنكى مەن ھەر ۋاقىت ئۆزۈمنىڭ جۇڭگو خەلقىنىڭ بىر ئاددىي پەرزەنتى ئىكەنلىكىمنى ئويلايمەن.

ھەر ئېھتىمالغا قارشى يۈز بېرىشى مۇمكىن بولغان ئىش-ھەرىكەتنىڭ ئالدىنى ئېلىپ؛ قانداقلا بولمىسۇن: — ھەر ئېھتىمالغا قارشى، سىرىمىز ئېچىلىپ قالغۇچە ئۇلارنى كۆزدىن يوقىتىش كېرەك، — دەپ ئويلىدى ئۇ. * — ھەر ئېھتىمالغا قارشى ئون كىشىلىك زىياپەت تەييارلايلى، — دېدى پەرىزات ھىمىتقا.

ھەر ياڭزا ھەر تۈرلۈك؛ ياڭزىمۇياڭزا: ھەر ياڭزا گەپ. ھەر ياڭزا ئىش. * توغرا نەرسە ھامان توغرا بولىدۇ. كىشىلەر ھەر ياڭزا دوزاخلارنى، ھەر ياڭزا ئىبلىس شەيئانلارنى ئويىغا كەلتۈرەلەيدۇ ۋە «تەسەۋۋۇر» قىلالايدۇ. * يالپاق بۇرۇن مادارىن ھەر ياڭزا كۈلۈپ قاپتۇ. ئاي-يىللار ئۆتۈپ مەزگىل، بىر يەرگە بېرىپ قاپتۇ.

ھەرە I ئى < زوتول > ھاشاراتلارنىڭ بىر خىلى. تۈرلىرى كۆپ بولىدۇ. زەھەرلىك نەشتىرى بولۇپ، ئادەملەرنى چاقىدۇ. ئادەتتە توپلىشىپ ياشايدۇ: ھەسەل ھەرىسى. قاپاق ھەرە. سېرىق ھەرە. تۈكۈك

ھەرەج ئى (ئە) جاپا، مۇشەققەت، ئازاب: ھەرەج تارتماق. * — قايسى كۈنى تاغقا بارمىن دەپ بەللىرىڭنى ئاغرىتىۋالدىڭىز، ھازىرغىچە ساقايمايۋاتىدۇ، بۈگۈن دوكلات بېرىمەن دەپ شۇنچە ھەرەج تارتتىڭىز، — دېدى ئايشەم يولدىشىغا ئېسە دەپ تۇرۇپ.

ھەرەج تارتماق جاپا تارتماق، قىينالماق، ئازابلانماق: ئۇنىڭ ئۆكۈندىغىنى ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدا مۇشۇنداق ھەرەج تارتىپ، باشقىلارغا يۈك بولۇپ قېلىشلا ئىدى. * ئۇنىڭ قىزى شۇ سەۋەبتىن بىرمۇنچە ھەرەج تارتىپ قالدى.

ھەرەم ئى (ئە) ① مۇسۇلمانلار ھەج قىلغاندا مۇقەددەس بىلىپ تاۋاپ قىلىدىغان مەككىدىكى كەبە ھەم مەدىنىدىكى مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ مەقبەرىسى: ھەرەمگە بارماق. ھەرەمدىن كەلمەك. * سودىگەر بىركۈنى ھەرەمگە بارماقچى بولۇپ ئوغلىنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلىۋاپتۇ. ② < تارىخ > خان-پادىشاھ، يۇقىرى دەرىجىلىك مەنەسەپدارلار خانىدانلىرىدىكى ئاياللار ئۈچۈن مەخسۇس ئاجرىتىلغان ئۆيلەر، ھۇجرىلار: مەن شۇندىن بېرى بۇ يەرگە كېلىپ شۇ خىزمەتنى قىلىۋاتىمەن. ئەگەر ئىلتىپات بولسا، مەن ھەرەمگە كىرىپ مەلىكەنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ ئۆلۈپ كەتسەم ئارمىنىم يوق ئىدى.

ھەرەمئاغىسى ئى (ھەرەم+ئاغ+سى) خان-پادىشاھ سارايلىرىدا خوتۇن-قىزلىرىنى كۆزىتىشكە مەسئۇل ئەمەلدار: بۇلارنى سارايدىكى ھەرەمئاغىسىنىڭ ياردىمى بىلەن قىلدىم.

ھەرەمباغ ئى (ھەرەم+باغ) خان-پادىشاھلارنىڭ سەيلى-تاماشاسى ئۈچۈن بەرپا قىلىنغان خىلمۇخىل مېۋىلىك دەرەخ ۋە ياڭزىمۇياڭزا گۈل-گىياھلار ئۆستۈرۈلگەن باغ: خىيالى جەننەتتىنمۇ يۈز ھەسسەلەپ ئارتۇق

زىننەتلەنگەن بۇ ھەرەمباغنى كۆرۈپ، پادىشاھ ھاڭ-تاڭ بولۇپ قېتىپ قالدى. * بۇ باغ پادىشاھلارنىڭ ھويلىلىق قەسىر، ھەرەمباغلىرىدىنمۇ ئالىي بولۇپ پۈتتى.

ھەرەمخانا ئى (ئە+پ) خان-پادىشاھلارنىڭ ۋە بەزى ئالاھىدە ھوقۇقلۇق يۇقىرى مەنەسەپدارلارنىڭ خوتۇن-قىزلىرى ئۈچۈن مەخسۇس ئاجرىتىلغان جاي: پادىشاھنىڭ شادلىقى تېخىمۇ ئۇلغىيىپ، ۋۇجۇدى ھاپاجان ئىلكىدە ياپىرىدى-دە، شاھزادىنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، ھەرەمخانىغا باشلاپ كىردى. * بىرنەچچە يىلدىن بۇيان، ئوردا ھەرەمخانىسىنىڭ باشلىقى بولۇپ كېلىۋاتقان بۇ قېرى دەللە، شاھمەخسۇت ۋاڭ بىلەن پۇجۇڭدىن تارتىپ، ھەممە ھەرەم ئەھلىنىڭ خۇلقى-مىجەزىنى ئوبدان بىلەتتى.

ھەرەمگاھ ئى (ئە+پ) خان-پادىشاھلار دەم ئالىدىغان، راھەتلىنىدىغان جاي: ھەرەمگاھىم ئەمەستۇر كۈلبە ئىبراھىم ۋە يا قۇددۇس، كارامەت كۆرسىتىلمەس ئەھلى ئەمگەكتەك ۋەلى، راھىب.

ھەرەبىر سۆپ (ھەرە+بىر) مەلۇم كۆپ سانلىق شەيئىنىڭ مۇئەييەن بىرى: ھەرەبىر ئادەم. ھەرەبىر كەنت. * « ئاخبارات » نىڭ روھىنى ھەرەبىر ئۆي، ھەرەبىر ئادەمگىچە يەتكۈزۈش لازىم. * ئۇلار مىجەت بىلەن سۈپىتىنىڭ ھەرەبىر سۆزىگە ئىشىنىدۇ. * ئانام ناھايىتى ئازابلاندى. ئۆيدە پەقەت چوڭ سىڭلىم بىلەن ئىككىمىزلا ئانامغا تەسەللى بېرەتتۇق. دادامدىن ھەرەبىر خەت كەلگەندە ئانام بىر-ئىككى كۈن يىغلايتتى.

ھەرەبىرلىرى ئال (ھەرە+بىر+لار+ى) باشقىلارنى ھۆرمەتلەپ ئېيتىلىدىغان مۇراجىئەت فورمىسى: — بۇ مەسىلىگە ھەرەبىرلىرىنىڭ كۆز قاراشلىرى قانداقكىن؟ — دەپ سوراپتۇ

ھەربىي بايرىقى قىزىل رەڭدە بولۇپ، سول تەرەپ يۇقىرى بۇرجىكىگە سېرىق رەڭلىك بەش بۇرجەك ۋە « ۸ - ۱ » (1-ئاۋغۇست) خېتى چۈشۈرۈلگەن.

ھەربىي بەلگە < ھەرب > ئارمىيىنىڭ بەلگىسى. جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ بەلگىسى تېگى قىزىل، چۆرىسى سېرىق ۋە ئوتتۇرىسىغا سېرىق رەڭلىك « ۸ - ۱ » (1-ئاۋغۇست) خېتى چۈشۈرۈلگەن بەش بۇرجەكتىن ئىبارەت. **ھەربىي پارات** < ھەرب > قوشۇنلارنىڭ ھەرىكەت تەييارلىقلىرىنى كۆزدىن كەچۈرۈش مەقسىتىدە ئۆتكۈزۈلگەن تەنتەنلىك كۆرەك.

ھەربىي پاراخوت < ھەرب > قورال-جابدۇقلار بىلەن قوراللىنىپ، جەڭ ۋە زىيەتلىنىشنى ئىجرا قىلالايدىغان پاراخوتلارنىڭ ئومۇمىي نامى. مەسىلەن، چوڭ ھەربىي كېمە، ئوكيان چارلاش پاراخوتى، قوغلىغۇچى پاراخوت، ئاۋىئاتىكا، سۇ ئاستى پاراخوتى، يۈلپى پاراخوتى قاتارلىقلار.

ھەربىي پورت < ھەرب > مەخسۇس ھەربىي پاراخوتلار ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان پورت. ئادەتتە ئۇنىڭغا تۈرلۈك مۇداپىئە ئەسلىھەلىرى ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ.

ھەربىي پونكىت < ھەرب > ئارمىيىنىڭ ئارقا سەپ قاتناش لىنىيىسىدە قۇرغان تەمىنلەش ئورنى. ئۇ ئاساسەن ماددىي ئەشيا لارنى تولۇقلاش، يارىدارلارنى قوبۇل قىلىش، كېلىپ-كەتكەن قىسىملارنى كۈتۈۋېلىش ئىشلىرىغا مەسئۇل.

ھەربىي تەلىم-تەربىيە < ھەرب > قىسىم، مەكتەپ ۋە باشقا ئورۇنلارغا ھەربىي ساۋات بويىچە ئېلىپ بېرىلىدىغان تەلىم-تەربىيە.

نۇسرەت يىغىلغانلاردىن. * - خۇدايىم بۇيرۇسا، بۇ قېتىم قەشقەردە ئۇزۇنراق تۇرۇپ، ھەربىرلىرىدىن ناھايىتى چىق نەرسىلەرنى ئۆگىنىپ كېتىش نىيىتىم بار، - دېدى ئابلەت ئۇلارغا قاراپ.

ھەربىي (ئە) ① سۈپ. ئۇرۇشقا ئالاقىدار؛ ئۇرۇش، جەڭ ئىشلىرى بىلەن باغلانغان؛ ھەربىي ئەسىر. ھەربىي سىر. ھەربىي مەخپىيەتلىك. ھەربىي ھالەت. ھەربىي ئىستېھكام. * - كەچۈرسىلە، جانابلىرى، - دېدى شىڭ شىسەي بۇرۇتتىنى سىلاپ، - بۇ ھازىرچە ھەربىي سىر. بۇ يەردە ئېيتىشقا بولمايدۇ. ② سۈپ. ئۇرۇشقا لازىملىق، ئۇرۇش ئۈچۈن زۆرۈر بولغان؛ ئارمىيىگە ئائىت؛ ھەربىي زاۋۇت. ھەربىي كېمە. ھەربىي ئايروپىلان. ھەربىي ۋىراج. ھەربىي ئىنتىزام. ھەربىي ئىشلار. ھەربىي قىسىم. ھەربىي مەشىق. * بىركۈنى ئۇستازىم كېلىپ ئاتامغا: - بۇ ئوغۇلغا ھەربىي تەربىيىدىن ھەممە پەننى ئۆگەتتىم، - دېدى. ③ ئى. ئارمىيىدىكى كىشى، ئارمىيە خىزمەتچىسى: - دوختۇرخانىدا نېمە قىلىپ يۈرسىز؟ - دېدى ئۇ ھەربىي، - بىرەرسى ئاغرىپ قالغانىدى؟ * - ئەجەب كۆڭۈللۈك ئىدى. ھە!؟ - دېدى ئۇ، - ھېكايىگە، بولۇپمۇ ئۇرۇش ھېكايىلىرىگە بەكلا ئامراق ئىدىڭ، شۇنىڭغا قاراپ سېنى ھەربىي بولارمىكىن دەپتىم.

ھەربىي ئەمەلدار < ھەرب > ① ئوفېتسىر. ② تاشقى ئىشلار خادىمىنىڭ بىر خىلى، يەنى ئۆز دۆلىتىدىكى ھەربىي ئىشلار ئورگىنىنىڭ چەت ئەلدە تۇرۇشقا ئەۋەتكەن ۋەكىلى، شۇنداقلا تاشقى ئىشلار ۋەكىلىنىڭ ھەربىي ئىشلار جەھەتتىكى مەسلىھەتچىسى. **ھەربىي بايراق** < ھەرب > ئارمىيىنىڭ بايرىقى. جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ

ھەربىي تەنتەربىيە < تەن > ھەربىي ساۋات ۋە تېخنىكا ئىقتىدارغا ئائىت تەنتەربىيە ھەرىكىتى. مەسىلەن، پاراشۇت بىلەن سەكرەش تەنھەرىكىتى، ئاۋىئاتسىيە مودېلى تەنھەرىكىتى، موتسىكل تەنھەرىكىتى قاتارلىقلار.

ھەربىي دوختۇرخانا < تىب > ھەربىيلەر ئاچقان دوختۇرخانا. ئادەتتە ئۇ قۇرۇقلۇق ئارمىيە دوختۇرخانىسى، ھاۋا ئارمىيە دوختۇرخانىسى دېگەندەك تۈرلەرگە ئايرىلىدۇ.

ھەربىي رايون < ھەرب > ھەربىي ستراتېگىيە ئېھتىياجىغا ئاساسەن بۆلۈنگەن رايون. ئۇنىڭدا رەھبەرلىك ئاپپاراتى تەسىس قىلىنغان بولۇپ، ئۇ مەزكۇر رايون ئىچىدىكى ئارمىيىنىڭ ئۇرۇش قىلىش، تەلىم-تەربىيە، سىياسىي، ئارقا سەپ ئىشلىرى، مۇھاپىزەت ئىشلىرى، ھەربىي خىزمەت ۋە مىنىڭ خىزمىتى قاتارلىق خىزمەتلىرىگە بىر تۇتاش رەھبەرلىك قىلىدۇ.

ھەربىي سەپ < ھەرب > ھەربىي قىسىم؛ ئارمىيە: ھەربىي سەپتىن قايتىش. * بۇ تالاش-تارتىشلارغا تولراق قوشماق ئاكنىڭ ئۆزى، ئوغلى قاسىم، ئايالى تۇخان، قاسىمنىڭ ھەربىي سەپكە كەتكەن ئاكىسى ئۆمەرنىڭ يولدىشى رەيھانگۈللەر قاتنىشاتتى.

ھەربىي سەپتىن قايتىش < ھەرب > ھەربىي مەجبۇرىيەت ئۆتەش ۋاقتى توشۇش سەۋەبى ياكى باشقا سەۋەبلەر بىلەن ئارمىيىدىن چېكىنىش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ھەربىي سوت < ھەرب > ئارمىيە سىستېمىسىدىكى مەخسۇس سوت ياكى ھەربىي ئورگان ۋاقىتلىق تەشكىللىگەن

سوت قىلىش ئورنى. ھەربىي فورما < ھەرب > ← ھەربىي كىيىم.

ھەربىي قوراللار < ھەرب > تۈرلۈك قورال، زەمبىرەك، ئوق-دورا ۋە باشقا ماشىنا-ئۈسكۈنىلەرنىڭ ئومۇمىي نامى. ھەربىي كوممۇنىزم < پەلس > ئۆكتەبىر ئىنقىلابىدىن كېيىن، 1918-يىلدىن 1920-يىلغىچە چەت ئەل قوراللىق مۇداخىلىسى ۋە گراژدانلار ئۇرۇشى ۋاقتىدا روسىيىدە يولغا قويۇلغان ئىقتىسادىي سىياسەت كۆزدە تۇتۇلىدۇ. بۇ سىياسەت ئىقتىساد ئېغىر ۋەيرانچىلىققا ئۇچرىغان شۇ شارائىتتا، دۆلەتتىكى پۈتۈن بايلىقنى ئىشقا سېلىپ، ئالدىنقى سەپنىڭ ئېھتىياجىنى قامداشنى، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ئىقتىسادىي تۇرمۇشىنى سوۋېت ھاكىمىيىتىنىڭ كونتروللۇقى ئاستىغا ئېلىپ، ئۇنى سوۋېت ھاكىمىيىتىنى قوغداش ئېھتىياجىغا بويسۇندۇرۇشنى مەقسەت قىلغان.

ھەربىي كېمە < ھەرب > ← ھەربىي پاراخوت.

ھەربىي كىيىم < ھەرب > مەخسۇس ھەربىيلەر ئۈچۈن لايىھىلەپ تىكلەنگەن كىيىم.

ھەربىي مەشىق < ھەرب > قورال ئىشلىتىش ۋە ئۇرۇش قىلىش ماھارىتىنى يېتىلدۈرۈش جەھەتتە قىلىنىدىغان مەشىق.

ھەربىي مۇزىكا < ھەرب > دۇخوۋۇي چالغۇ ئەسۋابلىرى ۋە ئۇرغۇلۇق چالغۇ ئەسۋابلىرى ئارقىلىق ئورۇنلىنىدىغان مۇزىكا. ئارمىيە ئىچىدە دائىم ئاشۇنداق چالغۇ ئەسۋابلىرى ئىشلىتىلىدىغانلىقى ئۈچۈن شۇنداق نام ئالغان.

ھەربىي ھالەت < ھەرب > دۆلەتتە ئۇرۇش

ياكى پەۋقۇلئاددە ئەھۋال يۈز بەرگەندە، پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ياكى مەلۇم بىر رايوندا قوللىنىلىدىغان جىددىي تەدبىر. مەسىلەن، قاراۋۇللارنى كۆپەيتىپ ئورۇنلاشتۇرۇش، ئاقتۇرۇش ئېلىپ بېرىش، قاتناشنى چەكلەش ۋە ھاكازالار.

ھەربىي ئۇنۋان < ھەرب > ھەربىيلەرنىڭ دەرىجىسىنى پەرقلەندۈرىدىغان نام. مەسىلەن، مارشال، ئالىي دەرىجىلىك ئوفتسىبەر ۋە ھاكازالار.

ھەربىي تۈزگۈرۈش < ھەرب > ئارمىيىنىڭ توپىلاش كۆتۈرۈشى.

ھەربىي ئىشلار < ھەرب > ئارمىيە ياكى ئۇرۇش بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىشلار.

ھەربىي ئىشلار تەزكىرىسى < ھەرب > ھەربىي ئىشلار ئېھتىياجىنى چىقىش نۇقتىسى قىلىپ، مۇناسىۋەتلىك رايونلارنىڭ ھەربىي، سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە يەر تۈزۈلۈشى، ھاۋارايى، گىدرولوگىيە قاتارلىق رېئال ۋە تارىخىي ئەھۋاللىرى ئۈستىدە تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق رەتلەنگەن ماتېرىيال.

ھەربىي ئىلىم < ھەرب > ئۇرۇش ۋە ئۇرۇشقا يېتەكچىلىك قىلىشنىڭ قانۇنىيىتىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ھەربىي يۈرۈش < ھەرب > ئۇرۇش قىلىش داۋامىدىكى يۈرۈش: چىڭگىزخاننىڭ كەڭ كۆلەملىك ھەربىي يۈرۈشلىرى نەتىجىسىدە، ئۇيغۇر مەدەنىيىتى ۋە ئۇيغۇر زىيالىيلىرىدا ھەر تەرەپكە چېچىلىش ھادىسىلىرى يۈز بەردى.

ھەربىيچە رەۋ. ھەربىيلەرگە خاس، ھەربىيلەرگە ئوخشاش، ھەربىيدەك: شۇ كۈنلەردە ھەر يىلى بىر قېتىم شەھەردىن

نۇرغۇن ھەربىيلەر چىقىپ دادامنىڭ قەبرىسى ئالدىدا تىزىلىپ تۇرۇپ، ھەربىيچە سالام بېرەتتى. * - ئۇ ئادەتتە ھەربىيچە كىيىنىپ يۈرىدۇ، - دەپ چۈشەندۈردى كاستيوملۇق كىشى ماڭا.

ھەربىيچە شاھمات < تەن > شاھمات ئويۇنىنىڭ بىر خىلى. جەمئىي 50 تال ئۇرۇقى بولۇپ، ھەربىي ئۇنۋان ۋە ھەربىي قوراللار بويىچە ئايرىم-ئايرىم نام بېرىلگەن. ئىككى ئادەم ئوينىغاندا يەنە بىر ئادەم گۇۋاھچى بولىدۇ. ئوينىغاندا ئىككى تەرەپ ئۇرۇقلىرىنى ئۆزىگە قارىتىپ تۇرغۇزۇپ، قائىدە بويىچە مېڭىپ ئۇرۇق يېيىشىدۇ، ئۇرۇق يېيىلگەندە، گۇۋاھچى ئۇرۇقنىڭ چوڭ-كىچىكلىكىگە ئاساسەن، ئۇرۇقنى ئېلىۋېتىدۇ. قارشى تەرەپنىڭ ھەربىي بايرىقىنى ئېلىۋالغۇچى غەلبە قىلغان بولىدۇ.

ھەربىيىسىز سۈپ. ھەربىي يوق، ھەربىي بولمىغان: ھەربىيىسىز ئۇرۇش، ئاش-ئوزۇقسىز ھايات دېگەنگە ئوخشاش گەپ بولۇپ قالىدۇ. **ھەربىيىسىزلىك شتۇرمەك** « ھەربىيىسىزلىك شىمەك » يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بۈگۈن ئىككى پارتىيە رەھبەرلىرى كېلىشىم ھاسىل قىلىپ، چېگرىنى ھەربىيىسىزلىك شتۇرۇش ھەققىدە قوشما بايانات ئېلان قىلىشتى.

ھەربىيىسىزلىك شتۇرۇلمەك « ھەربىيىسىزلىك شتۇرمەك » يېتىلىشنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: كۆۋەيت بىلەن ئىراقنىڭ ساقچى چارلاش ئەترەتلىرى مۇشۇ ئاينىڭ 14-كۈنى كۆۋەيت - ئىراق چېگرىسىدىكى ھەربىيىسىزلىك شتۇرۇلگەن رايوندا توقۇنۇشۇپ قالدى.

ھەربىيىسىزلىك شىمەك پ. ھەربىي يوق، ھەربىي بولمىغان ھالەتكە كەلمەك: ئۇرۇش ئاخىرلىشىپ ئون يىلدىن كېيىن، ئاندىن

بۇ رايون ھەقىقىي تۈردە ھەربىيىسىزلىك شەكىل
يەرگە ئايلاندى.

ھەربىيە شتۇرمەك « ھەربىيە شىمەك »

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛
جەمئىيەتنى ھەربىيە شتۇرۇش مۇمكىن بولغىنى
بىلەن تۇرمۇشنى، بولۇپمۇ مۇھەببەتنى
ھەربىيە شتۇرۇشكە قەتئىي بولمايدۇ.

ھەربىيە شتۇرۇلمەك « ھەربىيە شتۇرمەك »

پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى؛ بۇ يېزا
ھەربىيە شتۇرۇلگەندىن كېيىن، خەلق ھەقىقىي
تۈردە خاتىرجەملىككە ئېرىشىپ، باندىتلارنىڭ
تۇيۇقسىز ھۇجۇمىدىن خالىي بولدى.

ھەربىيە شىمەك پ. ھەربىيەگە ئايلانماق،

ھەربىيە قاتارغا ئۆتمەك؛ ھەربىيەلەر
ئورۇنلاشماق؛ بۇ تۈزۈمدە ئىقتىساد ۋە
سانائەت، ھەربىي ئىشقا قارىتىلىدۇ پۈتۈنلەي،
ھەربىيلىشەر تېزىدىن پۈتۈن مەملىكەت، ۋە
كەلگۈنگە ئايلىنىدۇ بىلىنمەي.

ھەربىيلىك « ھەربىي » سۆزىنىڭ ئابستىراكت

ئىسىم شەكلى: — پاھ-پاھ، ھەربىيلىك
نېمىدېگەن ياراشقان سىلەرگە-ھە، — دەپى
باي زوقلانغان قىياپەت بىلەن.

ھەرىپ ئى (ئە) < تىل > ئېلىپبەلىك يېزىقنىڭ

ئەڭ كىچىك يازما بىرلىكى. ھەرىپ
تاۋۇشنى ئىپادىلەيدۇ. ئۇ تاۋۇشنىڭ
يازما شەكلى، تاۋۇش ھەرىپ ئىپادىلەيدىغان
مەزمۇندۇر؛ باسما ھەرىپ، باش ھەرىپ،
كىچىك ھەرىپ، ھەرىپ تىزماق.

ھەرىپ تىزماق < مەت > بىرەر ئەسەر،

ماقالە قاتارلىقلارنى بېسىشتىن ئاۋۋال،
ئۇنىڭ يازما ئورنىغا ئاساسەن
قوغۇشۇن ھەرىپ، سۈرەت، شەكىل
قاتارلىقلارنى تىزىش ئارقىلىق نابور بېتىنى
ياساپ چىقماق.

ھەرىپلىك سۈپ. ھەرىپى بار، ھەرىپ

ھېسابلىنىدىغان؛ مەنا پەرق قىلىش
خۇسۇسىيىتىگە ئىگە بولغان تاۋۇشلارغىلا
ھەرىپلىك بەلگىلەرنى بەلگىلەش كېرەك.
ھەرىپلىك تەڭلىمە < مات > ھەرىپ بىلەن
ئىپادىلەنگەن تەڭلىمە.

ھەرىپ ھەرىپ بىر ھەرىپ-بىر ھەرىپتىن؛
بىر ھەرىپنىمۇ قالدۇرماي؛ ئايگۈل خەتنى
ھەرىپ ھەرىپ يېزىشقا كىرىشتى.

ھەرىپ راسى ئى (ئە) دىئال. دېھقان.

ھەرىپ قاچان ئال (ھەرىپ قاچان) ① « ھەرقانداق

ۋاقىتتا » ، « ھەرقانداق چاغدا » ،
« ھەر دائىم » ، « ھەمىشە » دېگەن
مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ؛ ھەرىپ قاچان تەييار
تۇرماق. ھەرىپ قاچان ئەستە تۇتماق. * ئۇنىڭ
مەنىگە شەرتسىز بويسۇنغان ئاياغلىرى ئۇنى
ھەرىپ قاچان نادەمنىڭ قېشىغا ئاپىرىپ قوياتتى.
* قولۇمدىن كېلىدىغان ئىشلار بولسا، ھەرىپ قاچان،
ھەر جايدا ھالال ئەجرىمنى ئايمىمەن.

② كۆچمە « بەلكى » ، « ئېھتىمال »

دېگەن مەنىلەردە يۈكلىمە رولىدا
كېلىدۇ؛ — قارىسام باشقا دۈيەلەر تاللاپ
كېتىۋاتىدۇ، سىلەرنىڭ دۈيە كەمبەغەل،
ھەرىپ قاچان نەق پۇلى يوقتۇ دەپ نېسىگە
بولسىمۇ مۇشۇنى ئايرىپ قويدۇم، — دەپى
ھېكمەت ئەكبەرگە قاراپ خۇشامەت قىلىپ.

ھەرىپ قانچە ئال (ھەرىپ قانچە) بىشۇنچە ،

ھەددىدىن تاشقىرى، بار ئامال بىلەن؛
شەۋكەت ھەرىپ قانچە خىيال قىلىپمۇ زادىلا
ئەسلىيەلىمىدى. * دەرۋەقە، بىز كۆرۈشمىگىلى
ئۇزۇن يىللار بولۇپ كەتتى. ئادەمغۇ ئۆزگىرىدۇ،
ئەمما ھەرىپ قانچە ئۆزگىرىپ كەتكەندىمۇ بىرەر
يېرى بولسىمۇ ئوخشار ئىدىغۇ؟

ھەرىپ قانچە قىلىسىمۇ كۆپ چارە-تەدبىرلەرنى

قوللانسىمۇ؛ نۇرغۇنلىغان تىرىشچانلىقلارنى
كۆرسەتسىمۇ؛ مەن ھەرىپ قانچە قىلىساممۇ

ئۇ ئۆزىمۇ ھەرقانداق قىلغىنى بىلەن ھامان ھالاكەت كۈتۈپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى، يالۋۇرۇش، تىز پۈكۈش بىلەن ھېچقانداق نەتىجىگە ئېرىشەلمەيدىغانلىقىنى ئويلاپ يەتكەندى.

ھەرقانداق قىلىپ ھەرقانداق يول، ھەرقانداق ئۇسۇل بىلەن، ھەرقانداق يوسۇندا: ئۇنى ھەرقانداق قىلىپ قولغا كەلتۈرۈش مۇمكىن بولىدۇ.

ھەرقانداق گەپ ھەرقانداق مەسىلە، ھەرقانداق ئىش: - كېيىن ھەرقانداق گەپ بولسا ئۆزۈم مەسئۇل، ھازىر مېنىڭ دېگىنىمدەك قىلغىلار! - دېدى مۇئاۋىن ھاكىم قەتئىيلىك بىلەن كۆپچىلىككە.

ھەرقايسى ئال (ھەر+قايسى) مەلۇم كۆپ سانلىق شەيئىنىڭ ھەربىرى: ھەرقايسى تاغلاردىن ئونلاپ-يىگىرمەلىپ ئادەملەر كېلىپ توپلىنىشقا باشلىدى. * بۇنىڭدىن بىر ئاي بۇرۇن ۋىلايەتلىك مائارىپ ئىدارىسىدىن بۇ قېتىمقى ئىمتىھانغا تەييارلىق قىلىش ئۈچۈن 100 سوئال چىقىرىپ، ھەرقايسى جايلارغا تارقىتىپ بەرگەندى.

ھەرقەدەمدە رەۋ (ھەر+قەدەمدە) ھەربىر قەدەمدە، ماڭدامدا؛ ناھايىتى قىسقا ۋاقىتنىڭ ئىچىدە، پات-پاتلا: مۇنداق ئىشلار بىزگە ھەرقەدەمدە ئۇچراپ تۇرىدۇ.

ھەرقەيەر ئال (ھەر+قەيەر) ھەرقايسى يەر، ھەرقايسى ئورۇن، ھەرقايسى جاي: يىغىندا ھەرقەيەردىن كەلگەنلەر بار ئىدى.

ھەركىم ئال (ھەر+كىم) مەلۇم كۆپ سانلىق كىشىلەرنىڭ ھەرقانداق بىرى، ھەربىر كىشى: ھەركىم بارغا باتۇر (ماقال). * بۇ يەردە ھەركىم قانغۇچە ئىچىپ ئۆتىدىغان ئۆستەڭنىڭ سۈيى يوق ئىدى. * بىر قېتىم دادام مېنى ئالدىغا چاقىرىپ: «سەنمۇ بىر يىگىت ئەمەسمۇ، كىشىلەر چاپناپ بەرگەن

ھېلىقى تاش بىلەن يوشۇرۇنۇپ تۇرۇشقا ئىمكان بولمىدى-دە، ئورنۇمدىن سەكرەپ تۇرۇپ ئۇنىڭ ئالدىنى توستۇم. * بىراق ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۇنىڭ كۆزىدىن ياش چىقىمىدى.

ھەرقانچە قىلىپمۇ ← ھەرقانچە قىلىپمۇ: نەسىردىن ھەرقانچە قىلىپمۇ ئەنجانباينىڭ سېپىگە يېقىنلاشالمىدى. * چوڭ ئوغلى سېۋەتنى كۆتۈرۈپ ئېرىق بويىغا چىقىپتۇ. لېكىن ھەرقانچە قىلىپمۇ سېۋەتتە سۇ توختىتالماي، بېشىنى ساڭگىلاتقان ھالدا ئۆيگە قايتىپ كىرىپتۇ.

ھەرقانداق ئال (ھەر+قانداق) خىلمۇخىل ئىش-ھەرىكەت ياكى بەلگىلەرنىڭ خالىغان بىرىنى كۆرسىتىدۇ: ھەرقانداق گۈل خالىغان بۇلبۇلنى ئۆزىگە قوندۇرالمىدۇ. * دۇنيادا تاسادىپىيلىقلار نۇرغۇن، لېكىن ھەرقانداق تاسادىپىيلىقنىمۇ تەبىئىيلىكى بار. * ئۆزلىرى ئولتۇرغان تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتقان ھەرقانداق كىشى ئۇنىڭغا گويا بىرەرنى تانسىغا تارتىش ئۈچۈن كېلىۋاتقاندا بىلىنەتتى.

ھەرقانداق بولسا نېمىلا بولمىسۇن، نېمىلا بولغان بىلەن، نېمىلا دېگەن بىلەن؛ ھەر ھالدا: - ئۇستام، مەن پۇشايمان قىلمايمەن، ھەرقانداق بولسا مەن قوبۇل قىلدىم، ھەرنېمە دېسىڭىزمۇ مانا ئالدىڭىزدا تۇرۇپتىمەن، - دېدى قازى ئۇستىسىغا. * ھەرقانداق بولسا مەنمۇ ئانىڭىز، چېچىڭىزنى بۇيۇپ تاراپ قويماي، - دەپتۇ ئۆگەي ئانا قىزغا.

ھەرقانداق بولمىسۇن قانچىلىك مۇشكۈل ياكى تەس بولۇشىدىن قەتئىينەزەر؛ ھەرقانچە قىيىن بولسىمۇ، بىر ئامال قىلىپ: ھەرقانداق بولمىسۇن بۇ ئىشنى ئەتە كەچكەچە چوقۇم تۈگىتىشىمىز كېرەك.

ھەرقانداق قىلغان بىلەن ھەرقانداق چارە-ئامال قىلىپ باقسىمۇ، ھەرقانچە كۈچىسىمۇ، ئاخىرقى ھېسابتا، بەربىر:

ناننىڭ نېمە تەمى بولسۇن، ھەرىكىم ئۆزىنىڭ تۇرمۇش يولىنى ئۆزى تاللىشى كېرەك» دەپ تەنقىد قىلغانىدى.

ھەرگىز رەۋ. پەقەت، زادى، ئەسلا؛ قەتئىي: مېنىڭ ئۈمىدىسىزلىكىم ھەرگىز پادىشاھلىق ئورنۇمنى يوقىتىپ قويغانلىقىمدىن ئەمەس، بەلكى ئادەملەردىن رەزىللىك بىلەن ۋاپاسىزلىقنى كۆرگەنلىكىمدىن بولۇۋاتىدۇ. * ئۇ ئەمدى ئۆزىنى ھەرقانچە ئەيىبلەگەن بىلەنمۇ بۇرۇنقى ئىشلارنىڭ ھەرگىز ئەسلىگە كەلمەيدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ.

ھەرنېمە ئال (ھەرنېمە) ھەرقانداق نېمە، ھەرقانداق نەرسە: بولسا ھەرنېمە ئوخشايدۇ (ماقال). * بېشىغا ھەرنېمە كەلسە چىدايمەن. ئۆزۈمگە ۋەدە بەرگەنمەن. ھەرنېمە بولسا ھەرقانداق شارائىتتىمۇ، ھەرقانداق ئىش بولسىمۇ، ئىش قىلىپ، ھەرھالدا: — ھەرنېمە بولسا ياراتقان ئىگەم مېنى سىلىگە ئۇچراشتۇرۇپتۇ، ئۆزلىرىگە كۆپ رەھمەت، — دېدى ئۇ ماڭا قاراپ كۆزلىرىدىن دەريادەك ياش ئاققۇزغان ھالدا.

ھەرنېمە دېمەك خالىغانچە سۆزلىمەك، ئاغزىغا نېمە كەلسە شۇنى دېمەك: ئۈنىڭسىزمۇ ئالتە بالا بولغاندا ئېرىدىن ئاجراشسا خەقلەر ھەرنېمەلەرنى دېيىشى مۇمكىن ئىدى. * ھاراق ئىچىدۇ دەيدۇ، تاماكا چېكىدۇ دەيدۇ. ھەرىكىم ھەرنېمە دەيدۇ، دەرد كەلمەيدۇ بىلمەيدۇ. **ھەرنېمە قىلىپ بارلىق چارە-ئۇسۇللارنى** ئىشقا سېلىپ، تەدبىر قوللىنىپ: ئاشلىق يىغىلىپ بولسىلا قوللىمىزدا ھۆكۈم بولغاندىن كېيىن ھەرنېمە قىلىپ بولسىمۇ ھوسۇلنى تولۇقى بىلەن يىغىۋېلىپ ئۇلۇغلىرىمىزنى خاتىرجەم قىلىشقا جېنىمىز پىدا.

ھەر-ھەر كۆپلۈك قوشۇمچىسى بىلەن تۈرلەنگەن سۆزلەرنىڭ ئالدىدا كېلىپ،

شۇ سۆزدە ئىپادىلەنگەن ئادەم ياكى ئىش-ھەرىكەتنى ماختاش، ئاشۇرۇش مەنىسىنى ئىپادىلەيدۇ: ھەر-ھەر ئىشلارنى قىلماق. * ئۇلارنىڭ بۇنىڭدىنمۇ ئۆتكۈررەك، ھەر-ھەر سۆزلەرنى بىخىرامان، بىر-بىرىنىڭ كۆزىگە قارىتىپ تۇرۇپ دېيىشىدىغانلىقىنى كۆرگەندىنمۇ. * ئادەتتە كەم سۆز، ئون ئېغىز گەپكە بىر ئېغىز جاۋاب قايتۇرىدىغان، ھەر-ھەر ئىشلارنى ئىچىگە سىڭىرىپ يۈرىدىغان باقى قوپىچى دەردنى ئىچىگە يۈتۈپ ئورنىدىن ئىرغىپ تۇردى-دە، كېتىشكە تەمىشەلدى.

ھەرىچاق ئى. كىچىك ھەرە: ھەي ھەرىچاق، ھەرىچاق، ياساپ قويدۇم مەن ياغچاق. كەتتى گۈللەر ئېچىلىپ، خۇش بۇي ھەدى چېچىلىپ.

ھەرىدە تېمەك «ھەرىدەمەك» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ياغاچنى ھەرىدە تېمەك، ئوتۇننى ھەرىدە تېمەك.

ھەرىدە ئىمەك «ھەرىدەمەك» پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ھەرىدە لېمەك «ھەرىدەمەك» پېئىلنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: شال ھەرىدەلدى، ھەرىدەمەك پ. ھەرە بىلەن كەسمەك، ھەرىلەمەك: ياغاچنى ھەرىدەمەك.

ھەرىكەت ئى (ئە) ① ئادەم ۋە نەرسىلەرنىڭ ياكى ئۇلارنىڭ مەلۇم قىسىملىرىنىڭ ئەسلىدىكى تىنچ ھالەتتىن ئۆزگىرىشى؛ قىمىرلىشى: قول-پۇت ھەرىكىتى. كۆز ھەرىكىتى. ھەرىكىتى چاققان. ھەرىكىتى سۇس. ھەرىكەتتىن توختىماق. * كۈنلەر ئۆتكەنسېرى، قەمەر راستىنلا «قېلىن» -لىشىپ قالدى. ئەمدى ئۇنىڭ قولى تىترەش ئۇياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە ماشىنىدەك چاققان، خاتاسىز ھەرىكەت قىلاتتى. * — ئۇن دېگەننىچۇ، قاراپ قويغانغا بەرمەيدىكەن،

شاراقلاپ تۇرىدىغان قىزىل قەغەزنى ساناپ ئۆتكۈزۈسە بېرىدىكەن، - دېدى خۇماقز قولغا تۈكۈرۈپ پۇل سانغاندەك ھەرىكەت قىلىپ. ② <فوز> جىسىملارنىڭ ئورنىنى ئۆزگەرتىش ھادىسىسى. ئادەتتە بىر جىسىم بىلەن باشقا جىسىملار ئوتتۇرىسىدىكى نىسبىي ئورۇن يۆتكىلىش كۆزدە تۇتۇلىدۇ. مەلۇم جىسىمنىڭ ھەرىكىتى باشقا بىر جىسىمغا نىسبەتەن ئېيتىلىدۇ: ئايلىنىما ھەرىكەت. يەر شارىنىڭ ھەرىكىتى. ئاينىڭ ھەرىكىتى. پويىزنىڭ ھەرىكىتى. ماشىنىنىڭ ھەرىكىتى. ③ بىرەر ئىشقا كىرىشىش، بىرەر نەرسە قىلىشقا ئۇرۇنۇش؛ ئىنتىلىش، تىرىشىش؛ تەرەددۇت؛ قېچىشقا ھەرىكەت قىلماق. * مەن ئىلاندىك تولغىنىپ، ئۇنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلۇشقا ھەرىكەت قىلاتتىم. * مرغەزەپ: - نەۋرىگىز باتۇرنى ۋاڭ جانابلىرىغا ساياھەتتىن قايتقاندىن كېيىن، ئوردىدىن چىقىرىپ بېرىشكە ھەرىكەت قىلىمەن، - دېدى. ④ ئىدىيىنىڭ تاشقى جەھەتتىكى، ئەمەلىي ئىپادىلىرى؛ ئەمەلىيەت؛ قىلىق؛ يۈرۈش-تۇرۇش؛ سۆزى بىلەن ھەرىكىتى بىردەك بولۇش. قانۇنسىز ھەرىكەت. نامۇۋاپىق ھەرىكەت. * «نامازشام خىزىرى» نىڭ ھەرىكىتى توغرىسىدا نېمە خەۋەر بار؟ - سورىدى ئۇ. ⑤ <پەلس> تەبىئەتتە شۇنداقلا پۈتكۈل ئالەمدە يۈز بېرىدىغان بارلىق ئۆزگىرىش ۋە جەريانلار. ئاددىي ئورۇن ئۆزگىرىشلىرىدىن تارتىپ تاكى مۇرەككەپ بولغان ئىنسان تەپەككۈرىغىچە بولغان ئۆزگىرىشلەرنىڭ ھەممىسى ماددا ھەرىكىتىنىڭ ئىپادىلىرىدۇر؛ دۇنيادا ھەرىكەتلىنىپ تۇرىدىغان ماددىدىن باشقا ھېچنەرسە يوق، ماددىنىڭ ھەرىكىتى بولسا چوقۇم مۇئەييەن بىر شەكىل ئالىدۇ.

⑥ كۆچمە. سىياسىي، مەدەنىيەت، ئىشلەپچىقىرىش قاتارلىق جەھەتلەردىكى تەشكىللىك، مەقسەتلىك ئېلىپ بېرىلىدىغان ھەمدە تەسىرى چوڭراق بولغان ئاممىۋى، ئىجتىمائىي پائالىيەت؛ ئىنقىلاب: 4-ماي ھەرىكىتى. مىللىي ئازادلىق ھەرىكىتى. ئىشچىلار ھەرىكىتى. دېھقانلار ھەرىكىتى. تېخنىكا يېڭىلاش ھەرىكىتى. ئىنقىلابىي ھەرىكەت. ئەكسلىتىش ھەرىكىتى. ھەرىكەت. * بەزى يولداشلار ئەدەبىي تەنقىد ۋە ئۆزئۆزىنى تەنقىت قىلىش قانات يايدۇرۇلسا، ھەرىكەت ئېلىپ بېرىلىپ، كالتەكلىنىش كېلىپ چىقامدىكى دەپ ئەنسىرەيدۇ. ⑦ كۆچمە. سەپەرۋەرلىك: ھەرىكەتكە كەلمەك. ھەرىكەتكە كەلتۈرمەك. * دۆلىتىمىز بويىچە بارلىق خەلق ھەرىكەتكە كېلىپ، يېڭى، ئەركىن، باي ھايات ئۇچۇن، يېڭى جۇڭگو قۇرۇش ئۇچۇن ئومۇمىي كۈرەشكە ئاتلاندى. ⑧ كۆچمە. تەدبىر، ئامال-چارە: ئەگەر پارتكوم بۇ قېتىم دادىل ھەرىكەت قوللانمايدىغان بولسا، ناھىيىنىڭ پۈتۈن ئىشىغا ياخشى رەھبەرلىك قىلالمايدۇ.

ھەرىكەت ئەزاسى <زوئول> ھايۋانلار گەۋدىسىدە ئۆسكەن ھەرىكەتلىنىش ۋە باشقا رولى بولغان ئورگان. مەسىلەن، كۆكرەك پالاقچە، ئالدى ئاياغ، كەينى ئاياغ، بوغۇم پۈتلۈك ھايۋانلارنىڭ ھەرخىل پۈتلىرى قاتارلىق.

ھەرىكەت پسخولوگىيىسى <پسخول> پسخولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى. ئادەمنىڭ تەنتەربىيە ھەرىكىتى جەريانىدا ۋە ھەرىكەتتىن كېيىن پەيدا بولغان پسخىكىلىق جەريان ھەم ئىپادىسىنى ۋە بۇ خىل پسخىكىلىق جەرياننىڭ سەۋەبى، نەتىجىسىنى تەتقىق قىلىدۇ. تەنتەربىيە ھەرىكىتىدىكى پسخىكىلىق

ھادىسىلەر ۋە تەنھەرىكەتچىنىڭ مۇھىتقا ماسلىشىشى، ئۇنىڭ مەقسىتى، ھەرىكىتى، پوزىتسىيىسى بىلەن تونۇشۇش، شۇنىڭ بىلەن تەنھەرىكىتى ئوقۇتۇش، تەربىيەلەش ئۇسۇلىنىڭ تۈزۈلۈشىگە ئىلمىي ئاساس يارىتىپ بېرىش، شۇنداقلا تەنھەرىكەتچىلەرنىڭ مۇسابىقىدە ئەڭ ياخشى ھەرىكەت ھالىتىدە تۇرۇشقا ياردەم بېرىش مەقسەت قىلىندۇ.

ھەرىكەت تەسۋىرى <ئەد> پېرسوناژلارنىڭ ھەرىكىتى ئارقىلىق پېرسوناژلارنىڭ خاراكتېرى ئىپادىلىنىدىغان بىر خىل ئۇسۇل. ھەرىكەت بولسا پېرسوناژلار خاراكتېرىنىڭ كونكرېت ئىپادىلىنىشى، يەنى كىشىلەرنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇش، ۋەقەلەر جەريانىدا قىلغان - ئەتكەنلىرى بولغاچقا، ئەدەبىي ئىجادىيەتتە كىشىلەرنىڭ ئىدىيىسى، ھېسسىياتى ۋە خاراكتېرىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن ھەرىكەت تەسۋىرىنى بېرىش ئىنتايىن مۇھىم.

ھەرىكەتتىكى يانار تاغ <گېئول> دائىم ياكى دەۋرىي ھالدا ئېتىلىپ تۇرىدىغان يانار تاغ.

ھەرىكەت خاتىرىسى <پسخول> قىلىنغان ھەرىكەتنىڭ شەكلى مەزمۇن قىلىنغان خاتىرە. ئۇ، نۇتۇق، ئەمگەك، ھەرىكەت، مۇزىكا، ئۇسسۇل قاتارلىق ماھارەتلەرنى پىششىقلاشنىڭ ئاساسى ھېسابلىنىدۇ.

ھەرىكەت قىلماق ① پائالىيەت ئېلىپ بارماق، ھەرىكەتلىنمەك: مەن ئۇ يان ئويلاپ، بۇ يان ئويلاپ، ئاخىرى، قەتئىي ھەرىكەت قىلىش قارارىغا كەلدىم. * مانا شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە، گومىنداڭغا قارشى ئىنقىلابچىلارنىڭ نىلقا تاغلىرىدا ھەرىكەت قىلىۋاتقانلىق خەۋىرىنى ئاڭلاپ قالدىم. ②

تىرىشماق، كىرىشمەك: دۇرنەم پەرىھادنىڭ قولىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىپ باقتى. * تۆمۈر خەلىپىنىڭ ھەمراھلىرى ئۇنىڭ ئۈرۈمچىگە بېرىشقا قوشۇلماي، ئۇنى گەپ-سۆز بىلەن توسۇشقا ھەرىكەت قىلاتتى.

ھەرىكەتكە كەلمەك ھەرىكەت باشلىماق، قوزغالماق، كىرىشمەك: ھەممىز تېزىدىن ھەرىكەتكە كېلىپ، زەھەرلىك چېكىملىك ئەتكەن سىچىلىرىگە قاتتىق زەربە بېرىلدى. * نىزامدىن ئېتىدىن سىيرىلىپ چۈشۈپ كېمىگە چىقتى. كەينىدىن ئاتلارنى يېتىلەپ ئاقىلەك چىقتى، كېمىنىڭ زەنجىر تاقىسى يېشىلدى، پالاق ھەرىكەتكە كەلدى.

ھەرىكەت مىقدارى <فىز> ھەرىكەتلىنىۋاتقان جىسىمنىڭ ھەرىكەت ئالاھىدىلىكىنى ئىپادىلەيدىغان بىر خىل فىزىكىلىق مىقدار. ھەرىكەت مىقدارى بىر ۋېكتور بولۇپ، ئۇنىڭ يۆنىلىشى جىسىمنىڭ ھەرىكەت يۆنىلىشى بىلەن ئوخشاش. ئۇنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى ھەرىكەتلىنىۋاتقان جىسىمنىڭ ماسسىسى بىلەن تېزلىكىنىڭ كۆپەيتىمىسىگە تەڭ.

ھەرىكەت نامى <تىل> ← ئىسپىداش. ھەرىكەت نەزەرىيىسى <پەلس> كاتتىنىڭ ئايرىم ئورنىلىق چۈشەنچىدىن خۇلاسەلەپ چىققان ھەرىكەت ھەققىدىكى نەزەرىيىسى. ھەرىكەت نېرۋىلىرى <ئانات> پۈتۈنلەي ياكى ئاساسەن دېگۈدەك ھەرىكەت تالالىرىدىن تۈزۈلگەن نېرۋىلار.

ھەرىكەت نىسبىتى <ماشىن> مېخانىزمىلارنىڭ ھەرىكەت ئۇزاتقۇچى قۇرۇلمىلىرىدىكى ئىككى بۆلەك ھەرىكەت ئۇزاتقۇچى دېتالنىڭ ئايلىنىش سۈرئىتىنىڭ نىسبىتى. ھەرىكەت ئۇزاتقۇچ چاق <ماشىن> مېخانىزمىلاردىكى ھەرىكەت ئۇزىتىپ

ياراتقۇچى ھەرىكەتتە نەندۈرگۈچ كۈچتۈر. * كولىكتىپنىڭ شان-شەرەپ تۇيغۇسى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئاكتىپلىق بىلەن يۇقىرى ئۆزلىشىگە تۈرتكە بولىدىغان ھەرىكەتتە نەندۈرگۈچ كۈچلەرنىڭ بىرى.

ھەرىكەتتە نەندۈرگۈچ ئوق < ماشىن > پاراۋۇزنىڭ ھەرىكەتتە نەندۈرۈش قۇرۇلمىلىرىنى بىۋاسىتە ئىشقا سالىدىغان چاق ئوقى. **ھەرىكەتتە نەندۈرمەك** « ھەرىكەتتە نەمەك »

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئانا ئارىدەك ئورۇق، ئۇزۇن بارماقلىرىنى توختىماي ھەرىكەتتە نەندۈرۈپ يالپۇزلارنى سىلاپ قويدى. * سېسترا قىز چاقماق تېزلىكىدە ھەرىكەت قىلىپ، كېسەل بالغا يۈرەكنى ھەرىكەتتە نەندۈرىدىغان ئوكۇل ئوردى. * بىز ئاممىنى تولۇق ھەرىكەتتە نەندۈرىدىغانلار بولساق، بۇ ئىشنى چوقۇم ياخشى ئىشلىيەلەيمىز.

ھەرىكەتتە نەندۈرۈشمەك « ھەرىكەتتە نەندۈرمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: — ھەدىگىز بۇ يېزىنىڭ ئوي-چوڭقۇرىنى ئوبدان بىلىدۇ، سىز شۇنى تاپسىڭىز، ئاممىنى ھەرىكەتتە نەندۈرۈشۈپ بېرىدۇ، — دېدىم ئۇنىڭغا.

ھەرىكەتتە نەندۈرۈلمەك « ھەرىكەتتە نەندۈرمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ماشىنىنىڭ چاقى ھەرىكەتتە نەندۈرۈلدى. * ئۇنىڭ ياردىمىدە ئامما ھەرىكەتتە نەندۈرۈلۈپ، ئەزىگە مۇناسىۋەتلىك بولغان يىپ ئۇچىغا تىزلا ئىگە بولدۇق.

ھەرىكەتتە نەمەك ① ھەرىكەتتە نەمەك ھەرىكەت قىلماق، قوزغالماق: تراكتورنىڭ ماتورى ھەرىكەتتە نەندى. * شۇ كۈنى ئەتكەن ئۇ ئۆيىدىن چىقىپ قەبرىستانلىققا يېتىپ كەلگەندە، كامىلىنىڭ قەبرىسى ئەتراپىدا بىر گەۋدىنىڭ ھەرىكەتلىنىپ يۈرگىنىنى كۆردى. ② بىرەر ھەرىكەت ئېلىپ بارماق، بىرەر پائالىيەتنى قىلماق، ئىشقا كىرىشتۈرمەك، سەپەرۋەرلىككە

كەلمەك: ئامما تولۇق ھەرىكەتتە نەندى. * يولداشلار، ھەرىكەتلىنىپ. * سېپىل سىرتىدىن بولۇۋاتقان ھۇجۇمنىڭ بارغانچە كۈچىيىۋاتقانلىقىدىن ئەسزلىنىۋاتقان جامالىدىن جازا ئە تىرىتىدىكىلەرنىڭ تېز ھەرىكەتتە نەمەيۋاتقانلىقىدىن خاپا بولۇپ، ئۇلارغا نېمىدۇر بىرنېمە دەپ چالۋاقىغىلى تۇردى. ③ < پەلس > شەيئىلەرنىڭ تاشقى كۈچىنىڭ تەسىرى بولمىغان ئەھۋال ئاستىدىكى ھەرىكەتكە كېلىشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ھەرىكەتلىك سۈپ. ھەرىكەت قىلىدىغان. **ھەرىكەتلىك بىرىكىش** < ماشىن > بىرىكىشنىڭ بىر تۈرى. بۇنىڭدا بىرىكىدىغان دېتاللار ئارىلىقىدا بەلگىلىك ئارىلىق قالىدۇ.

ھەرىكەتلىك مال-مۈلۈك < س ئوق > ھەرىكەتلىك مەبلەغنىڭ ماددىي ھالىتى. **ھەرىكەتلىك ئۇرۇش** < ھەرب > مۇنتىزىم بىگتۈەننىڭ ئۇزۇن ئۇرۇش سەپلىرى ۋە كەڭ ئۇرۇش رايونلىرىدىكى ئوپېراتسىيە ھەم جەڭ قىلغۇچى تاشقى سەپلەردە بولىدىغان تېز ھەل قىلغۇچ ھۇجۇم ئۇرۇشىنىڭ بىر خىل شەكلى.

ھەرىكەتتە نەمەك « ھەرىكەتتە نەمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ياغاچ ھەرىكەتتە نەمەك. **ھەرىكەتتە نەمەك** « ھەرىكەتتە نەمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار ھەدىسلا گۈلدۈرلەپ كېلىپ، ئۇ قۇرۇلۇشقا، بۇ باشلىققا دەپ كولىكتىپنىڭ ئورمانلىرىغا قالايمىقان پالتا ئۇرۇشاتتى، ھەرىكەتتە نەمەك.

ھەرىكەتتە نەمەك « ھەرىكەتتە نەمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: دوڭغاق جىگدە سۆز تاشلاپتۇ بىركۈنى، ھەرىكەتلىنىپ يىقىلغان بىر تېرەككە.

ھەرىكەتتە نەمەك پ. ھەرە سالماق، ھەرە بىلەن

هەزەر - ھەزىلەك

ھەزەرەتلىرى بىلەن شىكارغا چىقىشى تۇنجى قېتىم، - دەپتۇ يىگىت. ② ھۆرمەت يۈزىدىن بەزى شەخسلەرنىڭ ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا قوشۇلۇپ تەخەللۇسى ئورنىدا قوللىنىلىدۇ؛ ئېلى ھەزەرەت. ئىسما ئىل ھەزەرەت. ③ قەشقەر شەھىرىنىڭ شەرق تەرىپىدىكى ئاپئاق خوجا مازىرى جايلاشقان يېزىنىڭ نامى.

ھەزرىتى سۈپ. شەخسلەرنى ھۆرمەتلەش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ؛ بۇ بېشىغا چۈشتى سەۋدا، مەدەت قىل ھەزرىتى مۇسا، ئاشىقلار پىرى يۈسۈپ-زىلەيخا، غېرىبىنى ساڭا تاپشۇردۇم. **ھەزرىتى ئالىيلىرى** كۆزدە تۇتۇلغان كىشىنىڭ نامىنى تېخىمۇ ئۇلۇغلاپ ئېيتىلىدىغان ھۆرمەت ئىبارىسى؛ - ھەزرىتى ئالىيلىرىغا ئېيتىدىغان مۇھىم خەۋەر بار ئىدى، - دېدى خەۋەرچى بېشىنى ئېگىپ.

ھەزىل ئى (ئە) كىشىلەرنى كۈلدۈرۈش، كۆڭلىنى ئېچىش مەقسىتىدە قىزىقچىلىق قىلىپ ئېيتىلىدىغان ساتىرىك گەپ سۆز ياكى كومېدىيىلىك ئىش-ھەرىكەت، چاقچاق؛ تۆمۈرچى چىدىغۇسىز دەرىجىدە ئاغرىپ، ئازابلانغان بېلىنى رۇسلۇبلىپ، ھەزىلگە ھەزىل بىلەن جاۋاب بەردى.

ھەزىل قىلماق كۈلكىلىك گەپ-سۆزلەرنى ئېيتماق، كومېدىيىلىك ئىش-ھەرىكەتلەرنى قىلماق، چاقچاق قىلماق، چىقىشماق؛ كىشىگە ھەزىل قىلىشنى زادىلا بىلمەيدىغان ئاق كۆڭۈل ھاشىم بوۋاي بۇ نۆۋەت پاسارنىڭ ناخشىغا بېرىلگەن باھانى ئويلاپ ئۆزىمۇ كۈلۈپ كەتتى.

ھەزىلەك (پ) ① ئى. ئاياللارغا ئوخشاش خۇسۇسىيەتكە ئىگە ئەر، ھېچقىز، كۆت، بەچچە؛ - ھىم، ئۇنىمۇ ئەر دېگىلى بولامدۇ؟ ئۇ ئۇسۇلچى ھەزىلەكقۇا - دېدى زەمزمە قارى. * كىشىلەر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن

كەسمەك: ياغاچ ھەرىلىمەك. * ئەك ئاخىرى، مەسلەھەت بويىچە، سۇپتاينىڭ پۇتى ھەرىلەپ كېسىلدى. * ئۇ بۇ يەردە يەنە قېچىش ھەرىكىتىدە بولۇپ، دېرىزىنى ئالتە ھەپتىگىچە ھەرىلەش بىلەن ئاۋارە بولدى. **ھەزەر ئى** (ئە) بىرەر قورقۇنچۇق، شۈبھىلىك، زەرەتلىك، نەرسە ياكى ھادىسىدىن ئۆزىنى تارتىش، ساقلىنىش؛ ئېھتىيات؛ ھەزەر ئەيلىمەك. ھەزەر قىلماق. * گىلدېلىش تۈلكىدەك قۇيرۇقنى، كۈتەر ئىدى تۆرەمنىڭ بۇيرۇقىنى. لېكىن تۆرەم بەرمە يىتى ئىچى سىرىنى، ھەزەر بىلەن تاشلايتتى كۆز قىرىنى. **ھەزەر ئەيلىمەك** - ھەزەر قىلماق؛ ئۇ ئۆزى ھۆكۈمەتنىڭ ئادىمى، يېزىنىڭ چوڭ باشلىقى بولغاچقا، باشقىلارنىڭ بىلىپ قېلىشىدىن ھەزەر ئەيلىپ، ئۆز ئورنىدا ھېلىقى يېقىن كىشىنى ئەۋەتكەندى.

ھەزەر قىلماق ئۆزىنى تارتماق، پەخەس بولماق، ساقلىنماق، ئېھتىيات قىلماق؛ دۈشمەندىن ھەزەر قىلغىن، ھۇرۇندىن بىزار بولغىن (ماقال). * بىر دۆۋە قۇرۇق قەغەزنى تۇتۇپ قېلىپ، ۋەيران بولىدىغان ئاقۋەتتىن ھەزەر قىلمىسۇ بولمايدۇ. * مەنەپ ۋە پۇل-دۇنياغا تايىنىپ، ئۆزىنى قالىتىس چاغلانغان ۋىجدان ئەھلىنىڭ ئېشىغا توپا چاچماقچى بولغان ئەي زالىم، ئۆزۈڭگە ئېھتىيات قىل، ئاشىقلارنىڭ غەزىپىگە دۇچار بولۇشتىن ھەزەر قىل، ئىش ئوتى بىر ماگىندۇر.

ھەزەرەت ئى (ئە) ① كۆپىنچە «ھەزەرەتلىرى» شەكلىدە ئۇلۇغلاش، ھۆرمەتلەش مەنىسىدە كېلىدۇ؛ پادىشاھ ھەزەرەتلىرىگە بۇ كۈنلەردە خىزمەتچى لازىم بولغانىكەن، يۇرت چوڭلىرىغا ئىشىنىپ، يۇرت ئىچىدىكى پۇقرالاردىن خىزمىتىگە كىشى بېرىشنى سورايتۇ. * - ئى پادىشاھى ئالەم، پېقىرنىڭ

ۋە ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشىنى خالايدىغانلار، ئەلۋەتتە، ھەزىم ئەزالىرىنىڭ سالامەتلىكىنى ئاسراشقا دىققەت قىلىشلىرى لازىم.

ھەزىم بولماق < فىزىئول > يېمەكلىكلەر ئادەم ياكى ھايۋانلار تېنىدە فىزىكىلىق ۋە خىمىيىلىك روللار ئارقىلىق سۇدا ئاسان ئېرىيدىغان، شۇنىڭدەك ئورگانىزم شۈمۈرەلەيدىغان ئوزۇقلۇقلارغا ئايلانماق.

ھەزىم قىلالمايلىق < تىب > جۇڭگو تىبابەتچىلىكىدىكى تاماققا چەك قويمايلىق سەۋەبىدىن كېلىپ چىقىدىغان ھەزىم قىلىشنىڭ ناچارلىشىشىدىن ئىبارەت بىر خىل كېسەللىك. بۇنىڭدا كۆكرەك، قورساق چىڭقىلىش، سېرىق سۇ ياندۇرۇش، ئىچى قېتىش ياكى ئىچى سۈرۈش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

ھەزىم قىلماق ① < فىزىئول > ئادەم ياكى ھايۋانلار ئۆز تېنىدە ئوزۇقلۇقلارنى فىزىكىلىق ۋە خىمىيىلىك روللار ئارقىلىق سۇدا ئاسان ئېرىيدىغان، شۇنىڭدەك ئورگانىزم شۈمۈرەلەيدىغان ھالەتكە كەلتۈرمەك. ② كۆچمە. ئۆزلەشتۈرمەك، چوڭقۇر ھەم پىششىق بىلىۋالماق، ئورناشتۇرماق، ياخشى بىلمەك: ئەڭ ياخشىسى بىر قېتىمدا بىر دەرسنى ئۆتكەن ياخشى، ئەگەر بىر قېتىمدا دەرس كۆپ ئۆتۈلۈپ كەتسە ھەزىم قىلغىلى بولمايدۇ. ③ كۆچمە. چۈشەنمەك، تېگىگە يەتمەك: ئۇ دېگەن بىر باشلانغۇچ مەكتەپنى ئوقۇمىغان خوتۇن، شۇڭا بۇ گەپلەرنى ئۇنىڭغا دېگەن بىلەن ھەزىم قىلالمايدۇ، ئەڭ ياخشىسى دېيىگەن ئۆزۈڭ.

ھەزىم قىلىش سىستېمىسى < ئانات > ئادەم ۋە ھايۋانلار تېنىدىكى ئېغىز بوشلۇقى، قىزىل ئۆڭگەچ، ئاشقازان، كىچىك ئۇچەي، چوڭ ئۇچەي قاتارلىقلاردىن

تەمىز قارى. * كىشىلەر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن « ھەزىلەك بايۋەچچە » دەپمۇ تىللىشاتتى. ② سۈپ، كۆچمە. ئۆز سۆزى، ۋەدىسىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمايدىغان، بىرەر ئىشنى بېجىرىش قولىدىن كەلمەيدىغان؛ نامەرد: — نازىمۇ بىر ھەزىلەك ئىكەنمەن، مەن سېنى يىگىت دەپ قاراپ كېيىنگە ئىشىنىپتەن، — دېدى سەمەت ئۇنىڭغا.

ھەزىلەكلىك « ھەزىلەك » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: — ناۋادا بىرەر كېلىشمەسلىك يۈز بېرىپ قالسا، ھەزىلەكلىك قىلىپ ئۆز دوستۇڭنى پاش قىلىپ قويماستەنمۇ — دېدى سەمەت مەمەت باقىغا.

ھەزىلەكەش ئى (ئەپ) ھەزىل قىلىشنى ياخشى كۆرىدىغان، ھەزىل قىلىشقا ئامراق، ھەزىل قىلىشقا ئۇستا كىشى؛ چاقچاقچى؛ بايرام نامايىشىغا قاتناشقان ئامما كۈلۈشەتتى، بىر-بىرىنى ئىتتىرىپ قىستىلىشاتتى، سېرىك ئۆمىكىدىكى ھەزىلەكلەر بىلەن ئۆزئارا قىزىقچىلىق قىلىشىپ چاقچاقچىلىشاتتى، ئۇلارغا قەغەز لېنتىلارنى ئېتىشاتتى.

ھەزىلەكەشلىك « ھەزىلەكەش » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: دەرۋازا ئېچىپ بېرىلدى. ئىشپون ھېكم نۇر ياتاققا كىرىپ كۆپچىلىككە بىر خىل ئوچۇق چىراي ۋە ھەزىلەكەشلىك بىلەن سالام بەردى.

ھەزىللەشمەك پ. ھەزىل قىلىشماق؛ قىزىق، كۈلكىلىك گەپلەرنى قىلىشىپ، ئويناشماق، چاقچاقلاشماق: — قىزچاق دەيمۇ، رەبھان دەيمۇ ئەمدى سىزنى؟ — ھەزىللەشمەك، ئاگرانوم قىز دەيسىز ئەمدى.

ھەزىم ئى (ئە) يېمەكلىكنىڭ ئاشقازاندا سىڭىشى، ئورگانىزمدا ئۆزلىشىشى: ھەزىم بولماق. ھەزىم قىلماق. * ئۆزىنىڭ سالامەتلىكىنى ساقلاپ كېسەل بولماسلىقىنى

(ماقال). * مەن بۇ خەتنى ئوقۇپ، خەتنى يازغۇچىنىڭ ئاتالمىش ئىسىمىنى ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ ئىچى تار، مەنەسە پىرەس، ھەسە تخور ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلدىم. * پادىشاھنىڭ ھەسە تخور ۋەزىرلىرىدىن بىرى بەختنىڭ كەمبەغەللىكىنى باھانە قىلىپ، ۋەدىسىدىن قايتۇرماقچى بولغانىكەن، شاھ ئارسالدى بولۇپ قېلىپتۇ.

ھەسە تخورلۇق « ھەسە تخور » سۆزىنىڭ

ئىسىم شەكلى: ھەسە تخورلۇق قىلماق. * ئىنسان روھىدىكى ھەسە تخورلۇق، شەخسىيەتچىلىك ئاشكارا ئۆزىنى كۆرسەتمەكتە ئىدى. * قاسم سابىرلار بىلەن پاراڭلىشىپ ئاتقا مىنگىشىپ كېتىۋاتقان زەپتۈنەمگە ئۇزاققىچە ھەسە تخورلۇق بىلەن قارىدى.

ھەسە تخورلۇق قىلماق ھەسەت قىلماق، كۆزى قىزارماق، چىدىيالمى قىلماق: ئۇنىڭ بۇ خىل يېڭىلىق يارىتىش روھىغا، نېمە ئۈچۈندۇر غۇلامجان ھەسە تخورلۇق قىلاتتى. * نىجاتقا ھەسە تخورلۇق قىلىدىغان بىر-ئىككى ئوقۇغۇچى پاتلا ھامۇتنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە جەلپ قىلىپ، ئۇنىڭ پاراملىق ياردەمچىلىرىگە ئايلاندى.

ھەسەل ئى (ئە) ① ھەسەل ھەرىلىرى

بەزى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ گۈل شىرنىلىرىنى يىغىش ئارقىلىق تەييارلىغان قويۇق، تاتلىق ۋە سېرىق رەڭلىك سۇيۇقلۇق. ئاساسلىق تەركىبى گلۇكوزا بىلەن فرۇكتوزا، ئادەتتە ئىستېمال قىلىنىدۇ ياكى دورىغا ئىشلىتىلىدۇ. ② كۆچمە. شېرىن، تاتلىق: تىلى ھەسەل، دىلى زەھەر. ③ ئاياللارنىڭ ئىسمى.

ھەسەل بېزى <بوت> بەزى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ گۈللىرىدىكى قەنتلىك شىرنە ئاجرىتىپ چىقىرىدىغان بەزىلىرى. بەزى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ

تەشكىل تاپقان سىستېما. ئادەتتە ئۇ يېمەكلىكلەرنى ھەزىم قىلىش ۋە ئوزۇقلۇقنى شۇمۇرۇش رولىنى ئوينايدۇ. ھەزىم قىلىش ئېنىزىمى <بىئول> ئوزۇق-لۇقنىڭ تەركىبىدىكى كراخمال، ماي، ئاقسىل قاتارلىق ماددىلارنى ھەزىم قىلىش رولى بار بولغان ئېنىزىم. مەسىلەن، شۆلگەيدىكى ئېنىزىم دەسلەپ تەبىئىي كراخمالنى ئېرىتىدىغان كراخمالغا ئايلاندۇرۇپ، ئاندىن كۆپ قەنتلىك ماددىلارغا ئايلاندۇرىدۇ، ئاخىرىدا مالتوزىغا پارچىلايدۇ.

ھەس ئى. ھەيران، ھاڭ-ئاڭ: ھەيرانۇ ھەس قالماق. ھەيرانۇ ھەس بولماق.

ھەسەت ئى (ئە) باشقىلارنىڭ مۇۋەپپەقىيىتىنى، ئۈستۈنلۈكىنى كۆرەلمەسلىك تۇيغۇسى؛ كۆرەلمەسلىك، ئىچى تارلىق: ھەسەت قىلماق. * ئۇنىڭ بۇزلىرىدە ئۆز تۇرمۇشى ئۈچۈن كۈتۈلمىگەن بەختسىزلىكلەرنى ئېلىپ كەلگەن بۇنداق ماختاشلارغا نىسبەتەن قاتتىق ھەسەت قوزغالغاندەك بولدى. * تەشكىل ئۇنى ھادى ھەيدەۋاتقان تراكتورغا شاگىرتلىققا بەلگىلىدى، لېكىن ھادى بۇ يېڭى شاگىرتغا ھەسەت بىلەن قارىدى.

ھەسەت قىلماق كۆرەلمەسلىك، ئىچى تارلىق قىلماق: ئۇنىڭ ناسىر ئاكنىڭ يېڭى تۇرمۇشىغا ھەسەت قىلىۋاتقان ئاشۇ كۈنلىرىدە، ئارىغا يەنە بىر يېڭى زىددىيەت چۈشۈپ قالدى. * بۇ بىر توپ كىشىلەر ماڭا دۈشمەن، ئۇلار ماڭا ھەسەت قىلىشىدۇ.

ھەسە تخور سۈپ (پ) باشقىلارغا ھەسەت

قىلىدىغان، ھەسە تخورلۇقنى ئادەت قىلىۋالغان، كۆرەلمەس، ئىچى تار؛ چىدىماس: ھەسە تخور ۋەزىر. * قورقۇنچاق ھەسە تخور بولار، نامەرد قەسەمخور بولار

ھەسەل بېزى ئاتلىق ياكى ئانلىقنىڭ تۈۋىدە بولىدۇ (مەسلەن، بەسەي)؛ بەزى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ھەسەل بېزى گۈل تاجىسىدا بولىدۇ (مەسلەن، تۇرۇپ)، ھەسەل ھەرىسى <زۈئول> بىر خىل ھاشارات. تېنىنىڭ يۈزىدە ناھايىتى زىچ تۈت تۈكچىلەر بولىدۇ. ئالدىنقى قاننى ئارقا قاننىدىن چوڭ، ئەركىننىڭ سەزگۈ مۇڭگۈزچىسى سەل ئۇزۇنراق، ئانا ھەرە ۋە ئىشچى ھەرىنىڭ زەھەرلىك نەشتىرى بولىدۇ. ئادەمنى چاقىدۇ ۋە توپلىشىپ ياشايدۇ. ئىشچى ھەرە گۈل شىرنىسىنى يىغىپ ھەسەل ئىشلەيدۇ ۋە شۇنىڭ بىلەن ئۆسۈملۈكلەرنى چاڭلاشتۇرىدۇ. ھەسەل، موم، پادشاھ ھەرە سۇيۇقلۇقنىڭ زور ئىقتىسادىي قىممىتى بار.

ھەسەلچى ئى. ھەسەل ئېلىپ-سانتۇچى ياكى ھەسەل ھەرىسى بېقىپ، ھەسەل ئىشلەپچىقارغۇچى كىشى؛ - ئەسسالامۇئەلەيكۇم، بۇرادەر، ھەسەلچىمەن دەڭ، ياخشى گەپ، مېھمان بولىدىكەنمىز-دە؟ - دېدى مەنسۇر.

ھەسەلچىلىك «ھەسەلچى» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: ھەسەلچىلىك فېرمىسى.

ھەسەلدان ئى (ئەپ) ① <زۈئول> ھەسەل ھەرىسىنىڭ قىزىلتۇڭگىچى ئاخىرىدىكى گۈل شىرنىسىنى ساقلايدىغان پوكىنى. ② ھەسەل ساقلايدىغان ياكى ھەسەل ئالدىدىن كىچىك قاچا.

ھەسەن-ھۈسەن <مېتېئور> ئاتموسفېرا-دىكى بىر خىل نۇر ھادىسىسى، يەنى قۇياش نۇرىنىڭ ھاۋا بوشلۇقىدىكى ئۇششاق سۇ تامچىلىرى ئارىسىدىن ئۆتكەندە سۇنۇشى ۋە قايتىشى نەتىجىسىدە شەكىللىنىدىغان رەڭلىك ياي. سىرتىدىن

ئىچىگە قاراپ قىزىل، ئايلىسىن رەڭ، سېرىق، يېشىل، كۆك، قارا كۆك ۋە بىنەپشە رەڭدە كۆرۈنىدۇ، ئادەتتە قۇياشقا ئۇدۇل يۆنىلىشتە پەيدا بولىدۇ. ھەسەن-ھۈسەن ھەمراھى <مېتېئور> ئاتموسفېرادا بەزىدە ھەسەن-ھۈسەن بىلەن بىرلا ۋاقىتتا شەكىللىنىدىغان بىر خىل نۇر ھادىسىسى. شەكىللىنىش سەۋەبى ھەسەن-ھۈسەننىڭكى بىلەن ئوخشاش. پەقەت نۇرنىڭ سۇ تامچىلىرىدىن ئۆتكەندىكى قايتىشى ھەسەن-ھۈسەن پەيدا بولغاندىكىگە قارىغاندا بىر قېتىم كۆپ بولىدۇ. رەڭلەرنىڭ تەرتىپىمۇ ھەسەن-ھۈسەننىڭكىنىڭ ئەكسىچە بولىدۇ، يەنى قىزىل رەڭ ئىچىگە، بىنەپشە رەڭ سىرتىغا جايلىشىدۇ. رەڭگى ھەسەن-ھۈسەننىڭكىدىن سەل-سۇسراق بولىدۇ.

ھەسرەت ئى (ئە) روھىي ئازاب، غەم-قايغۇ، دەرد-ئەلەم؛ ھەسرەت چەكمەك. * ئىمىن ئاكنىڭ چىرايىدىن چىقىپ تۇرغان ئەلەم ۋە ھەسرەتتىن قوزىلارنىڭ تېپىلمىغانلىقىنى بىلدىم. * خەت يۈرىكىمگە نەشتەر سانچىلغاندەك تۇيۇلدى-دە، ھەسرەت ۋە ئازاب ئىچىدە لېۋىنى چىشلىدىم.

ھەسرەت چەكمەك روھىي جەھەتتىن ئازابلانماق، دەرد-ئەلەم تارتىماق؛ سودىگەر مال-مۈلۈكلىرىدىن ئايرىلىپ، ھەسرەت چېكىپ، يېتىم بالا بىلەن كارى بولماپتۇ. * شوپۇر دەريانىڭ قىرغىقىغا بېرىپ، كېچىدىن بېرى قۇم قاپلاپ يېرىم قىسمى سۇ ئاستىغا چۆكۈپ كەتكەن ماشىنىسىغا قاراپ زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ ھەسرەت چېكەتتى.

ھەسرەت قىلماق ① بىرەر كىشىگە ئۆز غېمى، قايغۇسى ھەققىدە سۆزلەپ،

قورساقنى بوشاتماق، دەرد تۆكمەك؛
 - ياخشى ئوقۇۋاپتىكە نسز قىزىم، بىزنىڭ
 تەلەپىز قىزىمىزنىلا ھېچنىمىدىن ئېيتىمىغانىكەن
 خۇدايىم، - دەپ ھەسرەت قىلدى ئانارخان
 ئاينۇرغا. ② بىرەر كىشى ياكى نەرسىدىن
 نارازى بولۇپ شىكايەت قىلماق: ئۆزىنىڭ
 بەختسىزلىكىدىن، تاپقىنىنى روزغاردىن
 ئارتتۇرالمى، مۇشۇ كۈنگىچە ئۆيلەنمەي
 كېلىشىدىن ھەسرەت قىلىپ كەتتى.

ھەسرەتتە قالماق مەقسەتكە يېتەلمەي
 پۇشايماندا، دەرد-ئارماندا قالماق: -
 نېمە تېگەتتى، جانابلىرى چايناپ يۇتالمى
 ھەسرەتتە قالغان بىر تال سۆڭەك دېرىزىدىن
 ئۇچۇپ چىقىپ پاقىقىغا تەگدى، - دەپتى
 ئۇ ھەزىل ئارىلاش.

ھەسرەتكە سالماق ھەسرەت چەكتۈرمەك؛
 - پەرزەنتسىزلىك مېنى ھەسرەتكە سالدى،
 يۈرەك باغرىمنى كاۋاپ قىلدى، - دەپتۇ
 پادىشاھ ۋەزىرگە.

ھەسرەتداش ئى ① باشقىلارنىڭ ھەسرەتكە
 تەڭ ھەسرەتلەنگۈچى، غېمىنى يېگۈچى
 كىشى، دەردداش: بەزى يالغۇز قالغىنىدا
 سەن بولۇپ سۆھبەتدېشىم، غەمگە چۆكسەم،
 مەي تۇتۇپ بولدۇڭ يېقىن ئۆلپەتدېشىم،
 يىغلىسام، كۈلسەممۇ بولدۇڭ ھەمدېشىم،
 ھەسرەتدېشىم، شۇڭا دەيمەن سېنى:
 «جانلىق ھەم يېقىن خىزمەتدېشىم» ②.
 بىركىم بىلەن ھەسرەتنى تەڭ چەككەن،
 ئۇنىڭ بىلەن ھەسرەتنى ئوخشاش كىشى:
 بىچارە قىز ھەسرەتنى كۈپلەشتۈرۈپ قايغۇ-دەرد
 دەرياسىغا. - ئاھۇزار كېمىسىنى-سېلىپ ئۇنىڭ
 ھەسرەتداشلىرى.

ھەسرەتسىز سۈپ. ھەسرەتنى يوق، ھەسرەتنى
 قالمىغان: داۋاسىز دەرد بولماس، ھەسرەتسىز
 قېرى (ماقال). * دۇنيادا كەمچىلىكسىز ئادەم

بولمىغىنىدەك ھەسرەتسىز ئادەم بولمايدۇ.
ھەسرەتلەشمەك پ. بىرەر قىيىنچىلىق،
 غەم، تەشۋىش دەرد-ئەلەم قاتارلىقلار
 ھەققىدە ئۆزئارا پاراڭلاشماق، دەردلەشمەك:
 شۇ ئارىدا بىز موماي بىلەن ھەسرەتلىشىپ
 تۇراتتۇق، ئۇ كېلىپ سۆزنى بۆلدى.

ھەسرەتلەندۈرمەك «ھەسرەتلەندۈر-
 مەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى:
 تەزىيە يىغىنىدىكى ھېسسىياتلىق سۆزلەر پەقەت
 ئۇرۇق-تۇغقانلارنى ھەسرەتلەندۈرىدۇكى،
 ئۇلارغا ھېچقانداق تەسەللى بولالمايدۇ. *
 ئۇنى دادىسىنىڭ سۆزى ۋە كېلىش مەنبەئەسى
 ئېنىق بولمىغان ھېلىقى تېلېگرامما ئەمەس،
 بەلكى بۇ نەرسىلەرنىڭ ئىلگىرى ئۆزى ئاڭلىغان
 بەزى گەپ-سۆزلەر بىلەن بىر يەردىن
 چىققانلىقى قاتتىق ھەسرەتلەندۈردى.

ھەسرەتلەندۈرۈشمەك «ھەسرەتلەندۈر-
 مەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.
ھەسرەتلەنمەك پ. بىرەر كىشى ياكى
 نەرسە ھەققىدە ئەپسۇسلىنىپ، زارلىنىپ
 سۆزلىمەك؛ شىكايەت قىلماق؛ ئۆكۈنمەك:
 قىزى گۈلسۇمخان، نەۋرىسى باتۇرنىڭ قايغۇسىنى
 قىلىپ ھەسرەتلىنىپ ئولتۇرغاندا، كۈيئوغلىنىڭ
 كىرىپ كېلىشى توختى بوۋاي بىلەن شەرىخان
 موماينى بەك خۇشال قىلىۋەتتى. * بېشىغا
 ھەر خىل دەرد-ئەلەملەر چۈشۈپ، ھەرقانچە
 ھەسرەتلەنسەممۇ، سىرىم پىنھاندۇر.

ھەسرەتلىك سۈپ. ھەسرەت بىلەن تولغان،
 ھەسرەتنى ئىپادىلەيدىغان؛ قايغۇلۇق:
 بوۋاي ئاپئاق ساقاللىرى تىترىگەن ھالدا
 ياقىسىنى تۇتۇپ تۇرۇپ قالدى. ئۇنىڭ
 ھەسرەتلىك كۆز ياشلىرى توپىغا مىلىنىپ ياتقان
 گۆشىنىڭ ئۈستىگە تامچىلاشقا باشلىدى.

ھەسرەت-نادامەت ھەسرەت ۋە نادامەت،
 روھىي ئازاب، غەم-ئەلەم، قايغۇ: ئاقسۇغا

كەلگەندىن بۇيان قىزنىڭ مۇتەللىپى كۆرمىگەن كۈنى بولمىغانىدى. ئەگەر شۇنداق كۈن بولۇپ قالسا، ئۆزىنى بەختسىزلىكتە ئەيىبلەپ، ئاش-تاماق يېمەي، پۈتۈن تۈن ھەسرەت-نادامەت ئىچىدە ئۇخلىماي ئازابلىنىپ چىقاتتى.

ھەسسە ئى (ئە) ① بىرەر نەرسىنىڭ ئايرىم بىر قىسمى؛ بۆلەك، ئۆلۈش؛ ھوسۇلنىڭ تۆتتىن ئۈچ ھەسسسى. ② < مات > بىر ساننى ئىككىنچى بىر سانغا بۆلگەندە كېلىپ چىققان بۆلۈنمە. مەسىلەن، $a \div b = c$ ئىپادىسىدىكى a نى b نىڭ c ھەسسسىگە باراۋەر دەيمىز. c بولسا ھەسسە سانى بولىدۇ. ③ يېرىم؛ سادىر خوشلىشىپ ئۈدۈل ئىشخانىغا كىردى. ئۇ شۇ ئولتۇرغىنىچە تۈن ھەسسدىن ئاشقاندا لايىھىنى قايتىدىن ئۆزگەرتىپ چىقتى. * ھەر كۈنى تۈن ھەسسە بولماستىن تېخى، قولۇمغا قاڭغالىتىر كاناي ئالاتتىم. ماخودا ئەزانى چاقىرىپ ئىشقا، ۋارقىراپ بەزىدە دۇمباق چالاتتىم. ④ مەرتە، باراۋەر؛ ئۆتكەن يىلى دېھقانلارغا تەقسىم قىلىنغان پۇل 30 مىڭ يۈەنگە يېتىپ، 1980-يىلدىكىدىن ئۈچ ھەسسدىن كۆپرەك ئاشتى. * ئۈچ ئاي جەرياندا بۇ قەرز ئۈچ قاتلىنىپ، ئەسلىدىكىسىدىن ئالتە ھەسسە ئېشىپ كەتتى. ⑤ بىرەر كىشىنىڭ ئومۇمىي ئىشقا قوشقان، قوشىدىغان ياكى شۇ ئومۇمىي ئىشتىن ئۆز ئەمگىكى ھېسابغا ئالىدىغان ئۆلۈشى؛ ئانا ۋەتىنىمىز — جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ پەرزەنتى بولغان ھەربىر ياشنىڭ تىرىشىپ ئۆگىنىپ، ئۆزلىرىنى ئىختىساس ئىگىلىرىدىن قىلىپ يېتىشتۈرۈپ، جۇڭخۇانى گۈللەندۈرۈشكە تېگىشلىك ھەسسە قوشۇش مەسئۇلىيىتى بار، ئەلۋەتتە. * قاراخانىيلار دەۋرىدە قەشقەردە يېتىشىپ چىققان جامالىدىن

قەشقىرى قاتارلىق ئۇلۇغ ئالىملارنىڭمۇ تىبابەتكە قوشقان ھەسسسى زور. * بۇ يىلقى مۇكاپاتتا ئاناڭ بىلەن ئىككىڭلارنىڭ بىر كىشىلىكتىن ھەسسسى بار. ⑥ بىرەر تەشكىلات ياكى گۇرۇھقا قوشۇلۇش، شېرىك بولۇش ياكى ئەزا بولۇش ئۈچۈن كىرىش ھەققى سۈپىتىدە تۆلىنىدىغان ھەق، پاي.

ھەسسە قوشماق بىرەر ئىشقا تېگىشلىك تۆھپىسىنى قوشماق، كۈچ چىقارماق؛ مۇھەممەد ئەزەمخان — ئىسلام تىبابىتىنى تەرەققىي قىلدۇرغان ۋە ئۇيغۇر تىبابىتىنىڭ تەرەققىياتىغا ھەسسە قوشقان ھىندىستانلىق مەشھۇر ھۆكۈمالاردىن بىرىدۇر.

ھەسسەدار ئى (ئەپ) < س ئق > — **پايچىك**. **ھەسسەدارلىق** «ھەسسەدار» سۆزىنىڭ ئابستىراكت ئىسىم شەكلى؛ ھەسسەدارلىق شېرىكىتى.

ھەسسەدارلىق شىركىتى < س ئق > پاي چەكلىرىنى تارقىتىش ۋە سېتىش ئارقىلىق كاپىتال توپلاپ بىرلىشىپ ئاچقان كارخانىلار. **ھەسسەلەپ رەۋ**. بىرقانچە ھەسسە؛ بوۋامدىن ئۈجمە دەرىخىنىڭ ئاچايىپ خاسىيىتى ھەققىدىكى ھېكايىنى ئاڭلاپ، سېخى، چىداملىق ۋە ياراملىق بۇ دەرىخكە بولغان مۇھەببىتىم، ھۆرمىتىم ھەسسەلەپ ئاشتى.

ھەسسەلىك سۈپ. ھەسسەلەنگەن؛ ھەسسە كېلىدىغان؛ ھەسسەلىك سان.

ھەسسەلىك سان < مات > بىر سان ئىككىنچى بىر سانغا پۈتۈن بۆلۈنسە، بۇ سان ئىككىنچى بىر ساننىڭ ھەسسەلىك سانى بولىدۇ. مەسىلەن، 15 بولسا 3 نىڭ ھەسسەلىك سانى، شۇنداقلا 5 نىڭمۇ ھەسسەلىك سانى بولىدۇ.

ھەسسەنى ئىم. بىرەر ئىشقا ئەپسۇسلىنىش

ھەشەمەت ئى (ئە) كاتتا ھەشەم، سۆلەت، داغدۇغا، دەبدەبە؛ ھەيۋەت؛ ئۇلار ئەتسى سەيلە قىلماقچى بولۇپ، تاشقىرىغا چىقىپ سەيلە قىلىپ يۈرگەنكەن، تۇيۇقسىزدىن بىر ياقىن ھەشەمەت بىلەن بىر پادىشاھ كېلىپ قېلىپتۇ. * زامانىسىدا ئىلچى شەھىرى بويىچە كۆزگە چېلىققۇدەك ھەشەمەتتى بار بۇ قورۇنىڭ دەرۋازىسى كۈنچىقىشقا قارايتتى.

ھەشەمەتچى ئى. ھەشەمەتنى ياخشى كۆرىدىغان سۆلەتۋاز ئادەم: شەھەر ئەتراپى ۋە يىراق يېزىلاردىكى ئابرويپەرەس ھەشەمەتچى بەگلەرگە ئوخشاش، مەخسۇت بەگمۇ شەھەرگە كىرگەندە ساراي ھۇجرىلارغا چۈشكەندىن ياخشىراق دەپ، بۇنىڭدىن ئون نەچچە يىل ئىلگىرى كۈنىشەھەردىن بىر قورۇ-جاي سېتىۋالغانىدى.

ھەشەمەتچىلىك ئى. بىرەر ئىشنى ھەشەمەت بىلەن قىلىش؛ سۆلەتۋازلىق؛ ھەشەمەتچىلىك قىلماق. * ئۆي ئىچى يورۇق ھەم ئازادە ئىدى. قويۇلغان جاھازلارمۇ ئاددىغىنا، ئارتۇقچە ھەشەمەتچىلىك چېلىقمايدۇ.

ھەشەمەتخور سۈپ (ئەپ) ھەشەمەت قىلىشقا ئامراق؛ ھەشەمەت قىلىشنى ياخشى كۆرىدىغان؛ ئۇ بارغانسېرى بەتخەج، ھەشەمەتخور ئادەمگە ئايلىنىپ قالغىلى تۇردى.

ھەشەمەتخورلۇق «ھەشەمەتخور» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ ھەشەمەتخور لۇق قىلماق. * — سەن ئۇنداق چېچىلماي، گېپىمگە سەۋرىچانلىق بىلەن قۇلاق سالغىن. رازىيەنىڭ تۇغۇتىغا بىرەر 100 يۈەنلىك بىرىپە ئېلىپ كىرىپەن دېگىنىڭ، چېكىدىن ئاشقان ھەشەمەتخورلۇق، — دېدى ئابلىكىم ئايالىغا. ھەشەمەتخورلۇق قىلماق سۆلەتۋازلىق، ئابرويپەرەسلىك، داغۋازلىق قىلماق؛ توي ئىشىدا يوتقانغا قاراپ پۇت ئۇزاتماي،

ئىمانىنى بىلدۈرىدۇ: — ۋاي خۇدايىم، ئۇ بالنىڭ كۆڭلىگە كەلگەنمىدۇ؟ ھەسسىنەي، سېمىز قوي گۆشىنى بولۇشىچە بېسىپ ئوخشىتىپ بولۇ ئەتسەك بولۇپتىكەن، — دەپ غۇدۇڭشىدى ئايالىم. * «ھەسسىنەي» دەيتتىم ئىچىمدە ئاشۇ چاغ، بىركۈنى بولارمىدى ساي قوينى باغ.

ھەش-پەش — ھەش-پەش دېگۈچە: باغۋەن ھەش-پەش دېگۈچە قوينى چۈشەپ تەكسىر بىلەن بوغۇزلاشقا تەييارلاندى. ھەش-پەش دېگۈچە ناھايىتى قىسقا ۋاقىت ئىچىدە، بىردەمدىلا: ئۇ ھەش-پەش دېگۈچە بىر كۈمزەك بوزا كۆتۈرۈپ كىردى. * ھەش-پەش دېگۈچە، نەيزە تۇتقان، شەپكە-قۇلاقچىلىرىنى قىغىر-قىيىق كىيگەن تۆت سولتەك ماھارىتىنى نامايىش قىلىۋاتقاندەك، تاغامنى چەمبەرچاس باغلىۋەتتى.

ھەشەم ئى (ئە) ① سۆلەت، داغدۇغا؛ يىگىتلىككە ھەشەم كېرەك، ھاجىلىققا ھەرەم (ماقال). ② كۆچمە. بىرەر ئىشنى قىلىش، ئەمەلگە ئاشۇرۇش يولىدىكى ئاۋازىگەرچىلىك؛ بەجاندىللىق؛ سەرپ قىلىنغان كۈچ؛ ھەشەم قىلماق. * ئۇ گويىا شۇ كۈنى ئۆيىگە خېزىر كېلىدىغاندەك ھەشەم بىلەن تەييارلىق قىلدى. * «چوڭ نەغمە» ئاتالغۇسى مۇقام ئاتالغۇسى ئىچىدىكى ئاتالغۇلاردىن بولۇپ خېلى ماھارەت ۋە ھەشەم تەلەپ قىلىدىغان ناخشا-ئۇسسۇلنى كۆرسىتەتتى. * ئۇلارنىڭ مۇھەببىتى نىكاھ كۈنىدىلا مۇشۇنداق يۇقىرىقىدەك خىلمۇخىل ھەشەملەر بىلەن ئاخىرى ئادا قىلىندى.

ھەشەم قىلماق ئاۋازە بولماق، بەجاندىل ئىشلىمەك: مۇزەپپەرنىڭ توققۇز يۇرتنى قوزغاپ، تاغ سۇيىنى ئەكىلىمەن دەپ ھەشەم قىلىشىدىن ھېچنېمە چىقىمىدى.

ھەددىدىن ئېشىپ ھەشەمەتخورلۇق قىلىش ئورۇنسىز ئىش.

ھەشەمەتسىز سۈپ. ھەشەمەتتى يوق، داغدۇغا قىلىنمىغان؛ ئاددىي؛ جىنازا مەھەللىدىن ناھايىتى ھەشەمەتسىز، يېنىك ھەرىكەتلەر بىلەن ئۇزىتىلدى. * بۇنداق ياشانغان كىشىلەرنىڭ توي-مەرىكىسى ھەشەمەتسىز بولغاچقا، ئادەتتە مېھمانلارمۇ ئاز كېلەتتى.

ھەشەمەتلىك خېلى ھەشەمەتتى بار، داغدۇغىسى كۈچلۈك، دەبدەبىلىك، سۆلەتلىك؛ كۆركەم، ھەيۋەتلىك؛ قەدىمكى زاماندا، يىراق ماكاندا، ھەشەمەتلىك بىر شەھەر بولۇپ، بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھى ئۆز شەھىرىدىكى پۇقرالارنىڭ شاراب ئىچىشىنى قاتتىق مەنئىي قىلىدىكەن.

ھەشەمخور سۈپ (ئەپ) ھەشەم قىلىشقا ئامراق؛ سۆلەتۋاز: «بۈگۈن بالىلارنىڭ ھېلىقى ئۇنئالغۇ غەلۋىسىنى بىر مۇرادىغا يەتكۈزۈۋېتەي، بولۇپمۇ ئاشۇ ھەشەمخور ئوتتۇرا ئىچىمىزنىڭ بىر كۆڭلى ئۆسۈپ قالسۇن، مۇشەققەتسىز تازا تارتتى» دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە.

ھەشەمخورلۇق «ھەشەمخور» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ھەشەمخورلۇق قىلماق. * ياشاشنى ئىزدەسەڭ دائىم تىرىشچانلىقنى يار تۇتقىن، ئىسراپ قىلما خەزىنەڭنى، ھەشەمخورلۇقنى ئار تۇتقىن.

ھەشەمخورلۇق قىلماق ئوشۇق ئاۋازىگە رىچىلىك، سۆلەتۋازلىق قىلماق؛ ھەشەمخورلۇق قىلىش ئىنسان ئۈچۈن ياخشى پەزىلەت ئەمەس.

ھەشەم-دەرەم بىرەر ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش جەريانىدا بولىدىغان ئاۋازچىلىك ۋە چىقىم: رايىخانىغا يولۇققان ئادەم ياغ

پۇرىتىۋەتەنە بولمايدۇ، ئۇ ئايالنىڭ بىرمۇنچە ھەشەم-دەرەم بىلەن بولغان تەبىئىيلىقى بىكار قىلىۋەتكىنىنى قاراڭ!

ھەشەم-دەرەم قىلماق بىرەر ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن ماددىي چىقىم ۋە جىسمانىي ئاۋازچىلىق تارتماق: — بەك ئارتۇقچە ئىش بولۇپتۇ. بۇ قەدەر ھەشەم-دەرەم قىلغۇلۇق ئەمەستى، خەير بولۇپتۇ. قېنى داستىخانغا كېلەيلى، — دەيدى باشلىق كۆزىنى نازۇنمەتتىن ئۆزمەي قاراپ.

ھەشەم-دەرەمسىز ھەشەم-دەرىمى يوق، ھەشەم-دەرەم قىلماي، ئاۋازچىلىق ۋە چىقىم تارتماي؛ قاسىمئاخۇن بولسا، ھېچقانداق ھەشەم-دەرەمسىز توي قىلىۋالغىنىغا، بولۇپمۇ، قىز تاپالماي يۈرگەن بۇرە كۆز، ئەلۋە چىراي، دېۋەك ئوغلى شاۋازغا سەدەب قېپىدىن يېڭىلا چىققان مەرۋايىتتەك بىر قىزنى ئېلىپ بەرگىنىگە خۇشال ئىدى.

ھەشەمسىز سۈپ. ھەشىمى يوق، ھەشەم قىلماي؛ سادىرغا «ئۇھ» دېگۈدەك ئارامچىلىق ئاخىر نېسىپ بولدى. ئۇنىڭ ھېچبىر داغدۇغا، ھەشەمسىز ئۆتكۈزگەن ئاخىرقى سىنىقى مۇۋەپپەقىيەت قازاندى.

ھەشەملىك سۈپ. سۆلەتلىك، ھەيۋەتلىك؛ ھەشەملىك كېيىگە چۈشكەن ئەجنەبىي، سەسكىنىپ ئۆتەتتى بۇرۇن بۇ يەردىن. قاراڭ ئەمدى سالام بېرىپ چۈشىدۇ، كەلگەندە نەپ ئېلىپ ھەربىر سەپەردىن.

ھەشتار ئى (پ) <مۇز> سەككىز تارلىق بىر خىل چالغۇ ئەسۋابى.

ھەشتەرخان ئى <بوت> ← **ھەشتەرخان تېرەك**.

ھەشتەرخان تېرەك <بوت> تال تېرەكلەر ئائىلىسىدىكى 30 مېتىر ئەتراپىدا

ئۆسۈپ تۇرۇش دەرىجىسى ئېگىز دەرىجىدە. شاخلىرى زىچ ئۆسۈپ تۇرۇش دەرىجىسى باراقتىن دەرىجىسى شەكىللەندۈرىدۇ. يوپۇرمىقى ئۈچ بۇلۇڭلۇق، تۈۋى شىنا شەكىللىك. قوۋزىقى كۈل رەڭ ئاق. يول بويىغا ئۆستۈرۈلدىغان دەرىجىلەرنىڭ بىرى بولۇپ، ياغىچى چۈرۈك كېلىدۇ.

ھەشتىيەك ئى (پ) ۋاپات بولغان ئەر كىشىنىڭ قالغان تەئەللۇقاتىنىڭ سەككىزدىن بىرى (شەرىئەت قانۇنى بويىچە بۇنى ئۆلگۈچىنىڭ ئايالى ئالىدۇ): ئۇنىڭ ئۆگەي ئاپىسى بىرەر يىلدىن كېيىن ھەشتىيەك ئېلىپ، ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆيىگە كەتكەندىن كېيىن، ئاتىسىنىڭ جىسالق قىلغان دەۋرىدە توپلىغان مال-مۈلۈكلىرى بىلەن قېرىلغان ئاملىرى روزى موللىغا ئۆچمەكچى قالدى.

ھەشقاللا ئى «رەھمەت» مەنىسىدىكى مەنىدە تىدارلىقنى بىلدۈرىدىغان سۆز: ھەشقاللا ئېيتماق. * بۇ تەنتەنە شۇ تەرىقىدە بىر ئاز داۋام قىلغاندىن كېيىن، بۇ ئىشقا مەسئۇل بولغان ئايال ھەربىر مېھمان ئېلىپ كەلگەن سوۋغىلارنى «ھەشقاللا» دەپ تۇرۇپ بىر-بىرلەپ يىغىۋالدى. * ئۇ ئاتا-ئانىلار بىلەن كۆپچىلىكنىڭ رەھمەت، ھەشقاللا... سادالىرى ئىچىدە لېۋىنى چىشلەپ، پۈتۈننىڭ ئۇچىدا دەسسەگىنچە سارايدا كىرىپ كەتتى.

ھەشقاللا ئېيتماق بىر كىمگە بولغان رەھمەت ۋە مەنىدە تىدارلىقنى بىلدۈرمەك، رازىمەنلىكنى ئىپادىلەمەك: خۇشاللىقتىن ئاغزى يۇمۇلماي قالغان ئايال قارىي سىپىت ھاجىنىڭ ئالدىغا بېرىپ، قول قوۋۇشتۇرۇپ تۇرۇپ ھەشقاللا ئېيتتى-دە، پەتنۇسلارنى ئىككى قوللاپ ئېلىپ، ئاشقا تەلپۈنگەن ئاچتەك ئاقەتسىزلىنىپ تۇرغان ئوغلى خاتىپقا تۇتقۇزدى.

ھەشتىيەك ئى (ئەپ) <بوت> يۆگەي ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. غولى ياماشقۇچى غول (يۆگمەچ غول). يوپۇرمىقى يۈرەك شەكىلدە، ئادەتتە ئۈچكە يېرىلىدۇ. ئۇزۇن ساپىقى بار، گۈل تاجىسى ۋارۇنكا شەكىللىك. ئادەتتە سۇس قىزىل، توق قىزىل، سۆسۈن كۆك، تۈۋى قىسىمى ئاق رەڭدە بولىدۇ. مەنزىرە ئۆسۈملۈكى ھېسابلىنىدۇ. مېۋىسى غوزا مېۋە، ئۇرۇقى قارا، سۈرگە دەرىجىسى قىلىشقا بولىدۇ.

ھەغدا (توغرىسى: ھەقدار) ← **ھەقدار**. **ھەق (ھەققى)** (ئە) ① سۈپ، توغرا،

چىن، راست، ھەققانىي؛ ھاجىم جانابلىرىنىڭ جەبىر-زۈلۈم چەككەن پۇقراغا باش بولۇپ، جىڭ شۇرىن ھۆكۈمىتىگە قارشى قوزغىلاڭ قىلىشى ھەق ئىشى ئىدى. * ياكى زىڭشىن خالاپقا چىشىنىڭ ئېقىنى كۆرسىتىپ: - سىلەرگە ئۇۋال بولۇپتۇ، تەلپىڭلار ھەق ئىكەن. كېلىڭلار، ھەرقانداق ئىش بولسا، گەپ بىلەن تۈگىتەيلى، - دېدى. * ئىشچى مۇشتۇمىنى تۈگۈپ قولىنى چىشىدى، دېھقاننىڭ ئېيتقىنى ھەق ئىدى.

② ئى. ھەققەت؛ ئادالەت: ھەققى كۈزلەر، ھەققى سۆزلەر، ھەق ئۈچۈن جاندىن كېچەر، باشقا يۈز مىڭ بالالار كەلسۇ ئادىل كىشى. * ئەلنى دەپ ھەم ھەققى دەپ ئۆلسەم شەرەپ-شانىدۇر ماڭا، بۇ شەرەپكە يەتمىكىم ئارزۇ-ئارماندۇر ماڭا. ③ ئى. بىرەر ئىش-ھەرىكەتنى قىلىش ئۈچۈن قانۇن بويىچە بەلگىلەنگەن، جەمئىيەت تەرتىپىگە توغرا كېلىدىغان ئەركىنلىك ياكى ئىمكانىيەت؛ ھوقۇق؛ ھەددى: ئۇنىڭ ئەيىبلەشكە ھېچقانداق ھەققى يوق. * بىرەر جايدا مېھماندارچىلىق ئۈچۈن بارىدىغان بولسا، خۇشروۋى ھەممىدىن ئىلگىرى ئېلان

قلاتتى: « مەنمۇ بارمەن! » ئەلۋەتتە ھېچكىمنىڭ ئۇنى قالدۇرۇپ كېتىشكە ھەققى يوق. ④ ئى. ھوقۇق يۈزىسىدىن بىرەر كىم ياكى نەرسىگە تېگىشلىك ھەسسە؛ رىزق: « توغرا، باشقىلارنىڭ ھەققىنى ئۆزىگە تاپشۇرۇش — بىر پىئوپىرنىڭ ئۆتەشكە تېگىشلىك بۇرچى »، ئەركىن شۇنداق ئويلىدى-دە، يېنىك نەپەس ئېلىپ، ئالمىچى بوۋاي تەرەپكە قاراپ يۈگۈردى. * كۈنلەرنىڭ بىرىدە مۇسا بىلەن ئەيسا كىشىنىڭ ھەققى ئۈستىدە پاراڭلىشىپ قېلىپتۇ. مۇسا ئەيسادىن: — ئاداش، كىشىنىڭ ھەققى زادى كىشىدە قالمىدۇ-قالمامدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. ⑤ ئى. كىشىنىڭ قىلغان ئىشى، مېھنىتى بەدىلىگە ئېلىنىدىغان پۇل، تۆلەم: ئىش ھەققى. قەلەم ھەققى. * بىر يىل ئۆتكەندىن كېيىن مەدىكارلار بايدىن ھەق تەلەپ قىلىشىپتۇ. * دەللال خۇجايىدىن ھەققىنى ئېلىپ ئۆز يولىغا كەتتى. ⑥ ئى. بىرەر نەرسىدىن پايدىلانغانلىقى ئۈچۈن تۆلىنىدىغان پۇل، تۆلەم، كىرا: سۇ ھەققى. تۈگمەن ھەققى. يول ھەققى. ماشىنا ھەققى. * گورىيېۋ بوۋاينىڭ ئۇنى يوقلاپ كېلىدىغان ئاياللاردەك باي قىزلىرى بولىدىغان بولسا، ئۇ ھەرگىز ئېيىغا 45 فرانك ھەق ئېلىنىدىغان 4-قەۋەتتە تۇرمايتتى. ⑦ ئى <دىن> خۇدا، ئاللاھ، تەڭرى، پەرۋەردىگار (خۇدانىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى): بۇ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى خۇدا يولىغا ئاتاپ قىلىنغان بولۇپ، ھەقنىڭ بەندىلىرىگە خىزمەت قىلىدۇ. خۇدا يولىدا خەير-ئېھسان قىلىشقا ھەرقاچان دەرۋازام ئوچۇق. * يارىتىشنى ھەق ياراتتى، يارىلىش ئۆزەڭدىدۇر؛ بايقىماي غاپىل يۈرۈپ، قاپقانغا باسماقلىق خاتا. ⑧ تەۋەلىك III شەخس ۋە يۆنىلىش كېلىش قوشۇمچىلىرى بىلەن

تۈرلىنىپ كېلىپ، سۆز، ماختاش، ئالقىش ۋە شۇ قاتارلىقلارنىڭ بىرەر كىمنىڭ شەنىگە قارىتىلغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ: — خۇدا ھەققى قۇدام، — دەيدى موماي، — بۇ قېتىم گېيىمنى ئاڭلاپ قويسىلا، قالغان گەپنى كېيىن دېيىشەيلى، خوش مەن كېتەي. * ئالدى قىز كۆڭلەكنى ھەمراھ قولىدىن: — ھەققىمگە بىر شېئىر ئوقۇپ بېرىڭ! — دەپ. — ۋە ياكى شۇ ئەزىم دەرياغا قاراپ، ھەمراكا، بىر شېئىر ئوقۇپ بېرىڭ! — دەپ. ھەق ئالماق قىلغان ئىشى، سىڭدۈرگەن ئەجرى ۋە مېھنىتىگە ئاساسەن پۇل ياكى باشقا ماددىي مەنپەئەتكە ئىگە بولماق، ئېرىشمەك: سەمەت ئۆزىنىڭ ئەسكەرلىككە تۈنۈلۈپ كېتىشى، ئېتىنىڭمۇ ھەربىيلەر تەرەپتىن بۇلاڭچىلىققا ئۇچراپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، كېيىنكى كۈنلەردە ھەق ئالماستىن خالىسا نەپەس بولۇۋالغان بولسۇ، يەنىلا ئەنسىرەشتىن خالىي بولالمىدى. ھەق بەرمەك قىلغان ئىشى، سىڭدۈرگەن ئەجرى ۋە مېھنىتىگە ئاساسەن پۇل ياكى باشقا ماددىي مەنپەئەتكە ئىگە قىلماق، ئېرىشتۈرمەك: — ئىشتىن سىرتقى چاغدا ئىشلىسەك ئىشلەيلى، لېكىن ئىشلىگەن ۋاقىتقا ھېسابلاپ ھەق بېرىشى، ھېچ بولمىسا ئاز-تولا مۇكاپات بېرىشىنى ئويلىشىپ باقساق... — دەپ تەكلىپ بەردى ئارىدىن بىرەيلى. ھەق تەلەپ ئەنزىلىرى <قا> ئەدلىيە ئورگانلىرى قوبۇل قىلغان ھەق تەلەپ ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيىتىگە مۇناسىۋەتلىك ئەنزىلەر. ئۇ ئاساسەن مال-مۈلۈك ھوقۇقىغا ئائىت ئەنزىلەرنى كۆرسىتىدۇ، شۇنداقلا يەنە نىكاھ، ئائىلە مۇناسىۋىتىگە ئائىت ئەنزىلەرنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ھەق تەلەپ دەۋا قانۇنى <قا> دۆلەت

بەلگىلىگەن، ھەق تەلەپ ئەنزىلىرى تەرتىپىنى بېجىرىش توغرىسىدىكى قانۇن. ھەق تەلەپ سوتى <قا> ھەرقايسى دۆلەتلەرنىڭ ئادەتتىكى سوت مەھكىمىلىرىدە ئەزىزنىڭ خاراكتېرىگە ئاساسەن تەسسى قىلىنغان سوتلارنىڭ بىرى.

ھەق تەلەپ قانۇنى <قا> پۇقرالار بىلەن قانۇنىي شەخسلەرنىڭ مال-مۈلۈك مۇناسىۋىتى (مەسىلەن، تۆلتىتىۋېلىش ھوقۇقى، ۋارىسلىق قىلىش ھوقۇقى) شۇنداقلا ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك بولغان كىشىلىك غەيرىي مال-مۈلۈك ھوقۇقى (مەسىلەن، ئەمگەك، نىكاھ، ئائىلە قاتارلىقلار) بەلگىلىگەن ھەر خىل قانۇن.

ھەق تەلەپ كېسىمى <قا> ھەق تەلەپ ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيىتىگە مۇناسىۋەتلىك تالاش-تارتىشلار ئۈستىدىكى كېسىم.

ھەق تەلەپ ماجىراسى <قا> ھەق تەلەپ ھوقۇقى ۋە ھەق تەلەپ مەجبۇرىيىتىگە ئالاقىدار تالاش-تارتىشلار. ھەق تەلەپ ھوقۇقى <قا> ھەق تەلەپ قانۇنىدا بەلگىلىگەن ھوقۇقلار. ھەق تەلەپ ئىشلىرى <قا> ھەق تەلەپ قانۇنىغا ئائىت ئىشلار. مەسىلەن، ھەق تەلەپ ھوقۇقى، ھەق تەلەپ دەۋاسى قاتارلىقلار.

ھەق تەلەپ ئىشلىرى ھۆكۈمى <قا> سوت مەھكىمىسىنىڭ ھەق تەلەپ ماجىراسىنى بىر تەرەپ قىلىشتا چىقارغان قارارى.

ھەق تۆلىمەك ← ھەق بەرمەك: بۇ قېتىمدا سۇغا ئايرىمچە ھەق تۆلەش شەرتى بىلەن ئۇلارنىڭ زىرائىتىنى سۇغرىپ بېرىش

ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

ھەق جايغا قارار تاپماق تېگىشلىك جايدىن ئورۇن ئالماق، جايغا ئورۇنلاشماق، جايغا تەگمەك: - ئوھۇ!... ئۇنداقتا بۇ كالا ھەق جايغا تازا قارار تاپقان ئىكەنغۇ! - دېدى كىمدۇر بىرەيلەن قىزىقىپ.

ھەق جايىنى تاپماق ← ھەق جايغا قارار تاپماق: - ئۇكا، ھېلىقى روزى دېگەن مۇناپىق قىلغان گۇناھىغا يارىشا ئۆزىنىڭ ھەق جايىنى تاپقاندىن كېيىنلا، يۈرىكىم جايغا چۈشتى، - دېدى سەمەت ئاچچىق تاماكنى شوراپ بولۇپ.

ھەق دادىغا يەتمەك تازا كۆڭۈلدىكىدەك بېجىرىلمەك، قائىدە-قانۇن، رەسىم-يۇسۇنغا مۇۋاپىق بولماق: ئەمدى ئۆزى ئۈچۈن ھاقارەتلىك بولغان گۇمانخورلۇق توغرىسىدا ھەق دادىغا يەتكۈچە قەتئىيەت سۆزلىشىشى قارار قىلدى. * كۈلكە-چاقچاقلار قەيسەرگە تەسىرمۇ قىلمىدى، ئەگەر بىرنەچچە كۈن بۇرۇن بولىدىغان بولسا، ئۇمۇ بۇنداق چاقچاقلارغا ھەق دادىغا يەتكۈزۈپ جاۋاب بەرگەن بولاتتى، لېكىن ھازىر ئۇنىڭدا بۇنچىلىك ھەۋەس يوق.

ھەق دوست دىۋانىلار باشقىلاردىن بىرنەرسە تىلىگەندە ئېيتىدىغان «ئاللانىڭ يېقىن بەندىسى»، «ئاللانىڭ دوستى» دېگەن مەنىدىكى سۆز بىرىكمىسى: شۇ چاغ جۆندەك سۇنۇپ جام، دەپتۇ: «ھەق دوست، ئەي غوجام، خەير تىلەي سىلدىن...» دەپلا، قېلىپتۇ تىلىدىن.

ھەق سۆز ← ھەق گەپ: - ھەق سۆزنى ئېيتىش ئاغىنە، گۈندىپايلاغا ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا ئېيتىش كېرەك. بىزدىن نېمە بەدەل ئالسا ئالسۇن، لېكىن تاشۋايىنى ئارىمىزغا بەرسۇن، - دېدى بۇرۇتلۇق، 35 ياشلار

چامسىدىكى ئوق ئىشكەلگە بەنت قىلىنغان بىر يىگىت.

ھەققە بويىسۇنماق ھەققانىيەتكە، توغرىغا باش ئەگمەك، ئىتائەت قىلماق؛ رېئاللىققا تەن بەرمەك: بۇ ۋاقىتتا ئۇلار. ئۈچۈن ھەققە بويىسۇنماقتىن باشقا ئامال يوق ئىدى. **ھەققى بار** ① مەلۇم ئۇلۇش، تېگىشلىكى بار: مېنىڭ ئۇنىڭدا ھەققىم بار. ② ھوقۇقى بار، ھوقۇقلۇق: مېنىڭ قىلغان ئەسكىلىكىرىم ئۈچۈن باشقىلارنىڭ مەندىن نەپرەتلىنىشكە، مېنى ئەيىبلەشكە ھەققى بار.

ھەققى يوق ① ئۇلۇشى، ئېلىشى يوق. ② ھوقۇققا ئىگە ئەمەس؛ سالاھىيىتى، ھوقۇقى يوق؛ ھوقۇقسىز: — سىزنىڭ كادىر بولۇشىڭىز خوتۇنىڭىزنى كەمسىتىشىڭىزگە ھوقۇق بەرمەيدۇ، ئۇنداق قىلىشقا ھەققىڭىز يوق، — دېدى ئۇ ماڭا نەسەت قىلىپ. * ئەسلىدىن ئۇنىڭ مېنى ئەيىبلىشىگە ھەققى يوق ئىدى.

ھەق گەپ توغرا، چىن، ھەققانىي گەپ: نىياز قۇربان بېشىنى تۆۋەن سالىدى. ئەلۋەتتە، سابىرنىڭ دېگەنلىرى توغرا ئىدى، ھەممىسى ھەق گەپلەر. ئەمما لېكىن، كاساپەت سۇمەسلىسىچۇ؟

ھەق يول توغرا، ھەققانىي يول: — يۈرىكىم دولقۇنلىدى ھاياجاندا، قولۇمنى تۇتقىنىدا ئىسسىق جۈپ قول: — ئۆلمەيسەن، — دېدى، — ئوغلۇم ماڭا ئوخشاش، ماڭغىنىڭ بولسا ئىريان يولى-ھەق يول.

ھەق-ئادالەت ھەق ۋە ئادالەت: — سىز دەۋاتقان ھەق گەپ بىلەن مېنىڭ ئىشىم يوق، پەقەت مېنىڭ دېگىنىملا ھەق-ئادالەت دەپ سۆزلەشكە ئادەتلىنىڭ! — دېدى بەگ چەكچىيىپ.

ھەققە ماسايە ئى (پ) ① قوشنا: ئۇلار ئۇرۇق-تۇغقان ۋە ھەققە ماسايىلەر بولۇپ، ئەرلەر چوڭ سۇپىدا، ئاياللار بىلەن بالىلار

كىچىك سۇپا، پەگاھلاردا ئولتۇرۇشقانىدى. ② دوست-بۇرادەر، ئاغىنە: مېھمان ئۆزىنى بۇ مۇتتەھەم بۇلاڭچى شەيخكە تونۇشتۇرغان شەھەردىكى ھەققە ماسايىسىنى مىڭنى تىللىدى-دە، ئىلاجسىز ھالدا ئىترەپ تۇرۇپ پۇلنى قولغا ئالدى. * بۇغا ھەققە ماسايىلىرىدىن ئايرىلىپ قالغىنىغا ئېچىنىپ تۇرغانىكەن. بۇرنىڭ گېيىنى ئاڭلاپ، ھەممە شۇملۇق تۈلكىدىن كەلگەنلىكىنى پەملەپ قورسىقىدا غەزەپلىنىپتۇ.

ھەققاناللا ئى (ئە) يۇقىرى مەرتىۋىلىك ئاللا.

ھەققە تىر. كۆپىنچە ئالماشلاردىن كېيىن كېلىپ سۆھبەت، مۇلاھىزە، پىكىر قاتارلىقلارنىڭ ئويىپكىتىنى كۆرسىتىدۇ: ئابدۇرازاق ئاكا نىجات بىلەن يەنە بىرھازا مۇشۇ ھەققە مەسلىھەتلىشىپ چىقىپ كەتتى. * ئۇلار يەنە ئىككى-ئۈچ رومكىدىن ئىچىشتى. سىيىت ئاكا ئادىلنىڭ كەيپىياتىنى كۆتۈرۈش ئۈچۈن ھېلى ئۇ ھەققە، ھېلى بۇ ھەققە سۆزلەيتتى، ھەتتا بەزىبىر قىزىق لەتىپلەرنىمۇ ئېيتىپ بېرىتتى.

ھەقدار ئى (ئەپ) ① مال-مۈلۈككە ۋارىسلىق قىلغۇچى؛ مال-مۈلۈك ئىگىسى: يەنە بىر قىسىم بولسا مۇشۇ قەبرىستانلىقنىڭ ھەقدارلىرى بولۇپ، ھەرقايسى ئۆزىگە تەۋە قەبرىلەرنىڭ يېنىدا تۇرۇشاتتى. * ئۇ چاغدا يالغاندىن ياسالغان «ئالتۇن قەغەز» پەتۋاسىنى چوقۇم بىكار قىلىۋېتىشى، ھەقدارنىڭ ئۆي-ماكانىنى قايتۇرۇپ بېرىشى شەرت. ② قەرز بەرگۈچى: سوتقا قەرزدار بىلەن ھەقدار بىرگە كەلگەندى. ③ بىرەر ئىشقا بىۋاسىتە مۇناسىۋەتلىك شەخس، گۇۋاھچى، شاھىت: بۇ مۇخبىر ئاقسۇدا يۈز بەرگەن ئۇرۇش ۋە لۇتپۇللانىڭ ئۆلتۈرۈلۈشىدەك پاجىئەلىك تراگېدىيىدىن قانداق ئەسەر يېزىپ، نېمە خۇلاسە چىقارغانلىقىنى بىز ھازىرغىچە بىلەلمەيمىز.

بىراق، بىز بۇ قانلىق پاجىئەنىڭ دەۋاگەرى، ھەقدارى ۋە كۈزەتكۈچىسى سالاھىتىمىز بىلەن ئۆز خۇلاسىمىزنى يېزىشقا ھەقلىقمىز.

ھەقدارلىق ئى <قا> قەرزداردىن پۇل-مالنى قايتۇرۇپ بېرىش توغرىسىدىكى قانۇنىي تەلەپ ۋە مەلۇم ھەرىكەتنى يۈرگۈزۈش ھەققىدىكى ھوقۇق.

ھەقسىز سۈپ. ھەق ئېلىنمايدىغان ياكى ھەق تۆلەنمەيدىغان؛ پۇلسىز؛ ھەقسىز ئوقۇتۇش. ھەقسىز ئەمگەك.

ھەقسىز ئەمگەك <س ئىق> ئەمگەك-چىلەرنىڭ ھەق ئالماي قىلىدىغان خالسانە ئەمگىكى.

ھەقسىز ئوقۇتۇش <مائار> ئوقۇش پۇلى ئېلىنمايدىغان مائارىپ تۈزۈمى.

ھەقسىزلىق «ھەقسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ھەققەت پارقرايدۇ، ھەقسىزلىق گۇم بولىدۇ.

ھەققانىي سۈپ (ئە) ھەققەتكە توغرا كېلىدىغان؛ توغرا، راست؛ ئادىلانە؛ ھەققانىي ئىش. ھەققانىي ئۇرۇش. ھەققانىي گەپ.

ھەققانىي ئۇرۇش <پەلس> خەلق ئاممىسىنىڭ ۋە مىللەتلەرنىڭ تۈپ مەنپەئىتىگە ئۇيغۇن بولغان بارلىق ئۇرۇشلار. مەسىلەن، ئازادلىق ئۇرۇشى، تاجاۋۇزچىلىققا قارشى ئۇرۇشلار.

ھەققانىيەت ئى (ئە) ئادىللىق، توغرىلىق، ھەققەت: ھەققانىيەتتە چىڭ تۇرماق، ھەققانىيەتنى قوغدىماق. * ھايات سەھنىسى قانچە پەردىلىك تىياتىر قويۇشقا راسلانغىنىدىن قەتئىينەزەر، ئۇنىڭ يېشىمى گۈزەللىك، ئالىيجانابلىق، مەردلىك بىلەن ئاخىرلىشىپ، ھەققانىيەت غەلبە قىلغان بولۇپ تاماملىنىدۇ. مانا بۇ ھاياتنىڭ ماھىيىتى.

ھەققانىيە تپە رۋەر سۈپ (ئەپ) ھەققانىيەت

تەرەپدارى، ھەققانىيەتنى ياقلايدىغان، ھەققانىيەت ئۈچۈن كۈرىشىدىغان؛ شۇ كۈنى گومىنداڭ دائىرىلىرى ھەرقانداق مۇرەسسەلىشىش ۋە سايلام-پايلام دېگەن نىقابلىرىنى يىرتىپ تاشلاپ، دەھشەتلىك ھەربىي ھەرىكەت قوزغاپ، مىڭلىغان-ئون مىڭلىغان ھەققانىيە تپەرۋەر، خەلقچىللىقنى سۆيىدىغان كىشىلەرنى يىرتقۇچلۇق ئەلپازى بىلەن تۈيۈقسىز قولغا ئالدى.

ھەققانىيە تپىچى ئى. ئادىللىقنى، ھەققانىيەتنى ياقلىغۇچى كىشى: ل. مۇتەللىپ ھازىرمۇ نىلقىدىكى ئەنە شۇ لۇتۇننىڭ ئۆزى بولۇپ، ئەمما ئۇ بۈگۈنكى كۈندە كىشىنىڭ زوقىنى قوزغايدىغان ئاجايىپ ئۆتكۈر شېئىرلار ئاپتورى، ناھەقچىلىكلەرگە قارشى ئوت بولۇپ ياندىغان ھەققانىيە تپىچى، جەڭگىۋار سىياسەتچى، ئۆتكۈر زېھن ئىگىسى ئىدى.

ھەققانىيە تپىچىل سۈپ. ھەققانىيەتتە چىڭ تۇرىدىغان، ھەققانىي ئىش قىلىدىغان، ئادالەتپەرۋەر: ھەيدەرنىڭ دادىسى ھېزىم ئاكام شۇنداق ھەققانىيە تپىچىل، ئاق كۆڭۈل ئادەم ئىدى. * موللازەيدىن ئوبرازىنىڭ كىتابخاننى ئۆزىگە جەلپ قىلالىشىدىكى سەۋەب ئۇنىڭ ئوبرازى باشتىن ئاخىر توغرا، ئېنىق كۆز قاراشقا ئىگە بولغانلىقى، چىنلىق ئاساسدا خەلقپەرۋەر، ئادالەتپەرۋەر، ھەققانىيە تپىچى روھ گەۋدىلەندۈرۈلگەنلىكىدە.

ھەققانىيە تپىچىلىك «ھەققانىيە تپىچىل» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: يېڭى دەۋردىكى جۇڭگو ياشلىرىنىڭ روھىي قىياپىتى ۋە ھەققانىيە تپىچىلىكى تەرەققىيات يۆنىلىشى نۇقتىسىدىن ئىپادىلەپ بېرىلگەن. كەڭ ياشلار ئۇنى كۆرۈپ ئويلىسا، «ياق، ئۇنداق ئەمەس» دەيدۇ.

ھەققانىيەتسىز سۈپ. ھەققەتكە توغرا كەلمەيدىغان، ئادىل بولمىغان، نا ئادىل،

توغرا ئەمەس: ئۇنىڭ ھەققانېيە تىسىز ھۆكۈمى مېنى قاتتىق غەزەپلەندۈردى.

ھەققانېيە تىسىزلىك « ھەققانېيە تىسىز » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ھەققانېيە تىسىز-لىك قىلماق. * رەشىت ئەپەندى مېنى ئىززەت-ھۆرمەت بىلەن قوبۇل قىلدى. فرانسۇزچە سۆزلىشىمنى ياقتۇرغانلىقىنى، لېكىن خىزمەتداشلىرىمنىڭ ماڭا نىسبەتەن ھەققانېيە تىسىزلىك قىلغىغا ئاقابىل تۇرالمايلىقىنى ئېيتتى.

ھەققانېيە تىلىك سۆپ. ھەققانېيەت ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان؛ ئاساسلانغان؛ ئادىل، ھەقىقىي: لېنىن ئۆگەتكەن ئېزىلگەنلەرگە، ھەققانېيە تىلىك ئۇلۇغ چېلىشنى، ئازادلىق ئۈچۈن قىلىپ جەڭ-كۈرەش، غالىبىيەتنى قولغا ئېلىشنى.

ھەققانېيلىق « ھەققانېي » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ھەققانېيلىق بىلەن باھالانغاندا، مەۋجۇت پاتەم ئالدىنقى پاتەمنىڭ سەۋەبى بىلەنلا ئۆزلىيەلدى.

ھەققىدە تر. توغرىسىدا، توغرىلۇق، ئۈستىدە: بۇ قوشاق تارىختا بولۇپ ئۆتكەن ئەنە شۇ بايانداي ئۇرۇشى ھەققىدە توقۇلغان. * شەھەرلىك جامائەت خەۋپسىزلىكى ئورگىنىنىڭ باشلىقى غۇبۇرچان ئامانلىقنى كۈچەيتىش ھەققىدە ئۆتكۈزۈلگەن مۇھاكىمە يىغىنىدىن كەچ سائەت 12دىن ئاشقاندا قايتىپ كەلدى.

ھەقلىق سۆپ ① بىرەر ئىش-ھەرىكەت قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە، ھوقۇقلۇق؛ ھەققى بار: سەن ئادەمسەن، ئۆزۈڭنى پەرىشتىدەك سىزلىق قىلىۋېلىشقا ھەقلىق ئەمەسسەن، بىلىم، خىزمەت، تۆھپە، يەنە تۇرمۇش، مۇھەببەت ئىنسان ئۈچۈن ھاۋادەك زۆرۈر. ھەممىلا ئىنسان مۇشۇ قانۇنىيەت بويىچە ياشايدۇ. * ئەكسىيەتچىلەر تەسلىم بولمايدىكەن، ئامما زۆرۈر تاپقان ھەرقانداق چارىنى

قوللىنىشقا ھەقلىق. ② يوللۇق، ئورۇنلۇق؛ توغرا، مۇۋاپىق: خەمىتوپ چوكاننىڭ ئەھۋالىنى ۋە ئادىرىسىنى ئېنىق يېزىۋالدى. ئۇنىڭغا تەسەللىلەر بېرىپ جامائەتنىڭ خاتىرجەم بولۇشلىرى ھەققىدە ھەقلىق گەپلەرنى ئېيتتى. * مەن ئىشىنىمەن، بۇ خەت سىزنى ئادىل پىكىر قىلىشقا مەجبۇر قىلدۇ. سىز دوستلىرىڭىزنى ھەقلىق يوسۇندا ئەيىبلەلەيسىز!

ھەق-ناھەق < پەلس > توغرىلىق بىلەن ناتوغرىلىق، توغرا بىلەن سەپسەتە: ئەلۋەتتە، دۈشمەن بىلەن ئۆزئوتتۇرىسىدىكى مەسىلىمۇ بىر خىل ھەق-ناھەق مەسىلىسى. لېكىن بۇ — خەلق ئىچىدىكى مەسىلىلەردىن خاراكتېر جەھەتتىن پەرقلىنىدىغان باشقا بىر خىل ھەق-ناھەق مەسىلىسى.

ھەققۇۋۇ ئى. دىئال. ۋەج، بىسات، مال-دۇنيا. **ھەققىر سۆپ** (ئە) ھېچكىم ئىززىتىنى قىلمايدىغان؛ خارلانغان، قەدىرسىز، مەسكىن، بىچارە: ھەقىردىن زەردارغىچە ھەممىنىڭ يۈرىكىگە ۋەھىشەت سېلىپ كەلگەن شەڭگەن يامۇلى بۇ قېتىمقى زەربىدىن سەكراتقا چۈشكەن يولۋاستەك سۈرىنى يوقاتقاندى.

ھەققىر كۆرمەك پەس كۆرمەك، تۆۋەن سانماق، خارلىماق: ھۆكۈمالار « دۈشمەننى ھەققىر كۆرمەك ياخشى ئەمەستۇر » دېيىشكەن.

ھەققەت ئى (ئە) < پەلس > ئوبىيكتىپ رېئاللىق ۋە ئۇنىڭ قانۇنىيەتلىرىنىڭ كىشى مېڭىسىدىكى توغرا ئىسكاسى؛ توغرىلىق، چىنلىق؛ ھەققىي ئەھۋال: ھەققەتنى ئېيتماق. ھەققەتنى سۆزلىمەك.

ھەققەت قارىشى < پەلس > كىشىلەرنىڭ ھەققەت توغرىسىدىكى قارىشى. تارىختا تۈرلۈك ھەققەت قاراشلىرى بولغان. مېتافىزىكىلىق ماتېرىيالىزم ھەققەتنىڭ ئوبىيكتىپلىقىنى ئېتىراپ قىلىدۇ، لېكىن

ھەققە تىنى مۇتلەقلىقدىن ئىبارەت بىر تەرەپنى مۇبالغە قىلىدۇ، ھەققە تىنىڭ نىسبىيلىك تەرىپىنى بىلمەيدۇ. شۇڭا بىلىشنى قاتمالاتتۇرۇپ قويدۇ-دە، ھەققە تىنى ئىزدەش يولىدا ئالغا باسماي توختاپ قالىدۇ. ئىدىئالىزىملىق نىسبىيلىك ھەققە تىنىڭ ئوبىيېكتىلىقى ۋە مۇتلەقلىقىنى ئىنكار قىلىپ، ھەققەت پەقەت سۈبېيېكتىپ ۋە نىسبىي بولىدۇ دەپ قارايدۇ، نەتىجىدە ھەق بىلەن ناھەقنىڭ، ئىنقىلابىيلىق بىلەن ئەكسىيەتچىلىكنىڭ، پەن بىلەن خۇراپاتلىقنىڭ چېگرىسىنى يوققا چىقىرىدۇ. دىئالىكتىك ماتېرىيالىزم: ھەققەت — ئوبىيېكتىپتۇر، ئۇ ھەم مۇتلەق، ھەم نىسبىي بولىدۇ دەپ قارايدۇ. مانا بۇ بىردىنبىر توغرا ھەققەت قارىشىدۇر.

ھەققە تىنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش <پەلس> ئوبىيېكتىپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان ئەمەلىي ئەھۋالنى ئاساس قىلىپ، ماتېرىياللارنى تەپسىلىي ئىگىلەپ، ماركسىزمنىڭ ئومۇمىي قائىدىلىرىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئىلمىي تەھلىل ۋە تەتقىقات ئېلىپ بېرىپ، رېئال شەيئەلەردىن سۈبېيېكتىپ ھالدا ئويدۇرۇپ چىقىلغانى ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭدا ئەسلىدىن بار بولغان قانۇنىيەتلەرنى تېپىپ چىقىپ، كىشىلەرنىڭ ھەرىكىتىگە يېتەكچى قىلىش.

ھەققە قەن رەۋ (ئە) ھەققىي رەۋىشتە، راستتىنلا: ئارىدىن بىر ھەپتە ئۆتۈپ، بوۋايىنىڭ ئارزۇسى ھەققەتەن ئەمەلگە ئاشتى. * ئۇلار ھويلىغا كىرىپ كۆردى، ئۇ ھەققەتەن ئورمان ئىشچىسى ئېلىپ كەتكەن ئېقىندىنىڭ ئۆزى ئىدى.

ھەققە تىچى ئى. ھەققەتتە چىڭ تۇرغۇچى،

ھەققە تىنى ياقلىغۇچى، ھەققانىيەتچى: ھەققە تىچى، ئادىل، خەلققە مەنپەئەت يەتكۈزۈشنى چىن ئىنسانىي بۇرچى دەپ بىلىدىغانلار ھامان كۆپ سانلىق، ئۇلار ھەممىلا يەردە بار. ئۇلار خۇددى نۇرلۇق چولپانلارغا ئوخشايدۇ. * ھەققە تىچى بولسا ھەرىكىم، يا-زىيالى، كېچە-كۈندۈز مەندىن قورقۇش بولدى ھالى.

ھەققە تىچىلىك «ھەققە تىچى» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى.

ھەققە تىسۇ سۈپ. ھەققەت ئەمەس، ئادىل بولمىغان: ھەققەتسىز سوراق.

ھەققە تىسزلىك «ھەققەتسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ھەققەتسىزلىك قىلماق. *

شۇ پەيتتە مەن قاماقتىكى ھەققەتسىزلىك توغرىسىدا ئويلىدىم. لېكىن كۆپرەك خىيالىم يەنىلا سەن توغرىلۇق بولدى.

ھەققەتكە قايتىش <ھەرب> دۈشمەننىڭ سەممىيلىك بىلەن ئەل بولغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

ھەققە تىلە ئەمەك «ھەققەتلىمەك» يېمىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: بۇ مەسىلە ئاخىرى ھەققەتلىنىپ چىقتى.

ھەققە تىلەمەك پ. ھەققىتىنى تاپماق، ئىسپاتلىماق؛ ئېنىقلىماق: مۇشۇ كۈنلەردە بەزى مەخلۇقلار قاراپ تۇرۇپ يالغان ئېيتىدىغان، كىشىلەرنىڭ گەجگىسىگە دەسسەپ ئۆگزىگە چىقىدىغان بولۇپ قالدى، گەپ قىلىدىكالا بالانىڭ تاشقىنى شۇ، بېگىنىڭ ئالدىغا بارغۇچە بېلىڭنى ئوشتاي، دېگەندەك، بۇ تۆھمەتلەرنى ھەققەتەپ بولغۇچە بىر پۈتۈك گۆرگە ساڭگىلايدۇ.

ھەققىي (ئە) ① سۈپ. راستتىنلا بار، ئەمەلىي مەۋجۇت بولغان؛ راست، چىن، توغرا: ھەققىي ئەھۋال، ھەققىي

ۋەقە. ھەققىي بەخت، ھەققىي دوختۇر. *
 — مانا بۇ ھەققىي تۇرمۇش، — دېدى ئۇ
 قايتىپ كېلىۋېتىپ. * ئەستە قالدۇرۇۋېلىش
 يولى بىلەن ئەمەس، ئاكتىپ پىكىر قىلىش
 يولى بىلەن قولغا كەلتۈرۈلگەن بىلىم ھەققىي
 بىلىم ھېسابلىنىدۇ. * ئۇ نىجاتنى ھەققىي
 ئۇستاز سۈپىتىدە ياخشى كۆرۈپ قالدى. ②
 سۈپ. پاك، ساپ، مەمىي: ھەققىي
 نىيەت. ھەققىي كۆڭۈل. * ھەققىي مۇھەببەت
 دېگەن مانا مۇشۇنداق بولىدۇ. * يېتىلدۈق
 زۇڭلىنىڭ تەلىمى بىلەن، ئۇ بىزنى تەربىيەلەپ
 ئۆستۈردى ساغلام. ۋەتەننى گۈللەرگە
 پۈركەيمىز چوقۇم، زۇڭلىغا ھەققىي سادىق
 بوپ ھامان. ③ رەۋ. راست ھالدا، چىنلىق
 بىلەن: ئەمگىكىگە قاراپ ھەق ئېلىش
 ھەققىي ئەمەلىيەتتى، ئەزالارنىڭ ئاكتىپلىقى
 مىسلىسىز ئۇرغۇدى.

ھەققىي بوشلۇق < فز > ھاۋا بولمىغان
 ياكى ئىنتايىن ئاز ھاۋا بولغان بوشلۇق.
ھەققىي تەسۋىر < فز > نۇرنىڭ يېتىنقى
 ئەينەكتىن قايتىشى ياكى كۆپۈنكى
 لىنىيىدىن ئۆتۈپ سۇنۇشىدىن كېيىنكى
 بىرىكىشىدىن ھاسىل بولغان تەسۋىرى.
 ئېكراندا كۆرسىتىشكە بولىدۇ. شۇڭا ئۇ
 ھەققىي تەسۋىر دەپ ئاتىلىدۇ. نۇر
 مەنبەسى باش فوكۇستىن باشقا جايدا
 بولغاندا، ئاندىن ھەققىي تەسۋىر ھاسىل
 قىلغىلى بولىدۇ.

ھەققىي تېرە < ئانات > ئادەم ياكى
 ھايۋانلار ئېپىدېرمىسنىڭ ئاستىدىكى
 بىرىكتۈرگۈچى توقۇلما. ئېپىدېرمىدىن
 سەل قېلىن بولۇپ، تەركىبىدە نۇرغۇنلىغان
 ئېلاستىك توقۇلمىلار بولىدۇ.

ھەققىي سان < مات > راتسىئونال سان
 بىلەن ئىرراتسىئونال ساننىڭ ئومۇمىي

ئاتىلىشى.

ھەققىي مېۋە < بوت > مېۋىلەرنىڭ بىر
 خىلى. بۇ خىل مېۋىلەرنىڭ مېۋە گۆشى
 ئۇرۇقدان دېۋارنىڭ يېتىلىشىدىن ھاسىل
 بولىدۇ. مەسىلەن، شاپتۇل، ئۆرۈك
 قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

ھەققىي ھۆكۈم < لوگ > ئەمەلىيەتكە
 ماس ھۆكۈم.

ھەققىي يادرو < بئول > يۇقىرى دەرىجىلىك
 جانلىقلاردا ئالاھىدە بولىدىغان، يۇقىرى
 دەرىجىدىكى تەشكىلىي تۈزۈلۈشكە ئىگە
 يادرو. ئۇنىڭ روشەن يادرو پەردىسى
 بولىدۇ.

ھەققىي يادرولۇق جانلىقلار < بئول >
 دائىرىسى ئېنىق يادرو پەردىسى ۋە
 خروموسومىسى بولغان، شۇنىڭدەك يېپىلىق
 بۆلۈنۈش ئېلىپ بارالايدىغان ئىپتىدائىي
 تاق ھۈجەيرىلىك جانلىقلار.

ھەققىيەلەشتۈرمەك « ھەققىيەلەشمەك »

يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ھەققىيەلەشتۈرۈلمەك « ھەققىيەلەشمەك »

يېتىلىشنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ھەققىيەلەشمەك پ. راستقا ئايلانماق،
 ھەققىنى چىقماق، توغرىلانماق: ئايلار
 ئۆتۈپ، يىللار ئۆتۈپ ئەھۋال ھەققىيەلەشتى.

ھەققىيلىق « ھەققىي » سۆزنىڭ ئىسىم

شەكلى: بۇ تراگېدىيە ئويلاپ چىقىرىلغانمۇ
 ئەمەس، ھېكايىمۇ ئەمەس، بۇنىڭ بارلىقى
 ھەققىي ۋەقە، بۇنىڭ ھەققىيلىقى شۇنچىلىكى،

ھەر بىر كىشى ئۆزىنىڭ ۋۇجۇدى ياكى
 قەلبىدىن بۇ ھېكايىنىڭ ئىچىدىكى ئامىللارنى
 تاپالايدۇ. * ئۇستامنىڭ يۈرىكىدىن چىققان
 بۇ ئاددىي سۆزلەردىكى ھەققىيلىك مەمەتنىڭ
 بېشىنى تېخىمۇ ساڭگىلىتىپ، يۈزىگە قىزىللىق
 يۈگۈرتتى.

بىلەن ئاڭلايتتى-دە، ئۇنى ھەل قىلىشنىڭ چارىسىنى كۆرسىتىپ بېرەتتى.

ھەلەپ ئى (ئە) ئۇلارغا بېرىش ئۈچۈن سامانىنى يۇيۇپ، كېپەك ياكى قوناق ئۇنىنى ئارىلاشتۇرۇش ئارقىلىق تەييارلىنىدىغان ئۇزۇقلۇق: ھەلەپ ئەتمەك. ھەلەپ بەرمەك. * ئەتسى تاڭ سەھەر داۋۇت ئاكام ئۇيلارغا قوناق ئۇنىدا ھەلەپ يېگۈزۈۋېتىپ، ھويلىغا چىقىپ تۇرۇشىغا، دەرۋازىنى بىرى قاتتىق ئىتتەرگەندەك قىلدى.

ھەلەپ ئەتمەك ھەلەپ تەييارلىماق: تۈنۈگۈن كەچقۇرۇن خالدىم قويغا ھەلەپ ئېتىدىغان سامانىنى ئۈستەڭدە يۇيۇپ يېنىشىغا، خالىمۇرات ئۇنىڭ يېنىدا پەيدا بولدى ۋە دەرھال بوينىدىن پوپكىسىنى ئېلىپ خالدىمگە تەڭلىدى.

ھەلەپلىك سۈپ. ھەلەپ قىلىشقا لازىملىق، ھەلەپ ئېتىشكە كېتىدىغان: ھەلەپلىك ئۇن. ھەلەپلىك سامان.

ھەلەك سۈپ (ئە) بىرەر ئىش-ھەرىكەت بىلەن بەند، مەشىغۇل، شۇ ئىشقا ئارتۇقچە ئۇرۇنغان؛ سەرسان، ئاۋارە: ھەلەك بولماق. * مەن بارالماي ھەلەك، ئۇ بارمايمەن دەپ ھەلەك (ماقال). * ئۇنىڭ سىنچى كۆزلىرى، سەزگۈر مېڭىسى بۇ ئائىلىدىمۇ چوڭدا توختىغۇدەك بىرەر ئەيىب بار-يوقلۇقىنى ئاڭتۇرۇش بىلەن ھەلەك ئىدى. * ئۇلار ئادىل ئىشلەيدىغان بۆلۈمگە كىرگەندە، سىمپىندىكىلەر ئۇشتۇمتۇت يۈز بەرگەن كاشىلىنى ئوڭلاش بىلەن ھەلەك ئىدى.

ھەلەك بولماق بىرەر ئىش ياكى ھەرىكەت بىلەن بەند، مەشىغۇل بولماق؛ ئۆزىنى كاپىتماق؛ ئاۋارە بولماق: بىز سىرتتا بولۇۋاتقان بۇ پاتىپاراقچىلىق بىلەن ھەلەك بولۇپ كېتىپ، بۇ قەۋەتلىك بىنانىڭ ئىچىدە

ھەل I ئى (ئە) <خىم> ئالتۇن، كۈمۈش، تۇچ ياكى قوغۇشۇن، ئاليۇمىن قېتىشمىسىنىڭ ئۇۋۇندىسىدىن ياسالغان بويلاق: ھەل بەرمەك.

ھەل بەرمەك ① ھەل سۈرتىمەك، ھەل بىلەن بويىماق: ھەل بېرىلگەن ھۈنەر-سەنئەت بۇيۇمى. ② <مەت> مەتبەئە بۇيۇملىرى قاتارلىقلارنىڭ ئۈستىگە ھەل ئارقىلىق خەت ياكى سۈرەت چۈشۈرمەك.

ھەل II سۈپ (ئە) بىر تەرەپ بولۇنغان، بىر تەرەپ قىلىنغان: ھەل بولماق. ھەل قىلماق. **ھەل بولماق** بىر تەرەپ بولماق، بىر ياقلىق قىلىنماق: ئۇنىڭ ھاياتتا يەنە قانداق ھەل بولغان ئارمىنى، ئىشقا ئاشمىغان ئارزۇسى باردۇ؟ * ۋەقە ھەل بولغاندىن كېيىنكى ئۇچ ئاي ئىچىدە، ھەربىر ناھىيە خەلقى ناھىيىلىك كېڭەش ئەزالىرىنى سايلاپ، ناھىيىلىك كېڭەش ھەيئەتلىرىنى تەشكىل قىلىپ چىقىدۇ.

ھەل قىلغۇچ ھەل قىلىش رولىنى ئوينايدىغان، ئەڭ مۇھىم، نېگىزلىك: ھەل قىلغۇچ باسقۇچ. ھەل قىلغۇچ مۇسابىقە. * تۇغۇرۇلەڭنىڭ ئاچقۇچلۇق پەيتتە سۇتۇق تەرەپتە قاتتىق تۇرۇشى تەركىن بېگىم بىلەن بىللە ئوردۇ ئىچىدە تۇرۇپ سۇتۇققا ماسلىشىپ بېرىشى، ھەل قىلغۇچ ئەھمىيەتكە ئىگە ئىدى. **ھەل قىلغۇچ جەڭ** <ھەرب> قارشىلاشقان ئىككى تەرەپ ئېلىپ بارغان يېڭىش-يېڭىلىشى ھەل قىلىدىغان جەنئى ياكى جەڭ.

ھەل قىلغۇچ مۇسابىقە <تەن> تەنھەرىكەت مۇسابىقىسىدىكى نام تەرتىپىنى بەلگىلەيدىغان ئەڭ ئاخىرقى بىر قېتىملىق ياكى بىر ئايلا نۇسخا مۇسابىقە. **ھەل قىلماق** بىر ياقلىق قىلماق، بىر باشقا ئېلىپ چىقماق: ئۇ جىددىي ئىش ئۈستىدە بولسۇ، كىشىلەرنىڭ پىكرىنى ئىخلاس

بولۇۋاتقان ئۆرتۈپچىلىكتىن خەۋەرسىز قالغىلى تاس قىلىپتىمىز.

ھەلەكچىلىك ئى. ئاۋارىچىلىك: بىرچاغدا

بۆرىنىڭ كۆزى دەرمەخ دالدىسىدا ئۇخلاپ ياتقان ئۇزۇن قۇيرۇقلۇق تۈلكىگە چۈشۈپتۇ ۋە ئۇنى تۇتۇپ يەپ قارىنىنى تويغۇزۇش ھەلەكچىلىكىدە ئاۋايلاپ دەسسەپ تۈلكە بار جايدا يېقىنلىشىپتۇ؛ * ئۇنىڭدىن خەۋەر ئېلىپ كېلىۋاتقان قوشنىسىمۇ يىغىم-تېرىمنىڭ ھەلەكچىلىكى بىلەن ئۇنىڭغا قاراشقا ۋاقىت چىقىرالمايدى.

ھەلەكچىلىك تارتماق بىرەر ئىشقا ئارتۇقچە ئۇرۇنماق، ئاۋارىچىلىك تارتماق؛ ئۆزىنى كاپىتەت: مەن ئالىمنى باغۋەندىن 80 پۇڭدىن ئالايۇ، شۇنچە ھەلەكچىلىك تارتىپ بۇ يەرگە ئەكىلىپ، ئۇنىڭغا يەنە 80 پۇڭدىن بېرەمدىم؟

ھەلەكەت سۈپ. دىئال. ئەخمەق، گول. ھەلەكەت قىلماق دىئال. ئەخمەق قىلماق، گوللىماق، كولدۇرلاتماق.

ھەلەم رەۋ. جان ت. ئانچە ئاز ئەمەس، خېلى؛ خېلى كۆپ: - ھەممىڭلار بىلىسلەر، چىبۇلاق بىلەن رايونىڭ ئارىلىقى ھەلەم يول، - دېدى دانيياز تاماكا ئوراۋىتىپ. * - ياق، تۇرسۇن شۇنچى بىلىسلەرغۇ، ئاچچىقى ھەلەم بار، ئاسانلا تېرىكىپ قالىدۇ، - دېدى ئالاقىچى كېسىلا.

ھەلچى ئى. ھەر خىل جاھاز ۋە سايىمانلارغا ھەل بەرگۈچى ئۇستا: بار ئىكەن، يوق ئىكەن، قەدىمكى زاماندا بىر پادىشاھنىڭ بىر ياغاچچىسى بىلەن بىر ھەلچىسى بار ئىكەن. **ھەلچىلىك** «ھەلچى» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: ھەلچىلىك ھۈنرى. ھەلچىلىك سېخى. **ھەلقە** ئى (ئە) <دىن> سويلارنىڭ ھالقىسىمان ئولتۇرۇپ تەككىر ئېيتىش ئىشى: ھەلقە قىلماق.

ھەلقە قىلماق ھالقىسىمان ئولتۇرۇپ تەككىر ئېيتماق: - سىلىمخان ئاچا، بۈگۈن بىزنى ئۆيلىرىگە خەتمە ئوقۇپ ھەلقە قىلغىلى چاقىردىلغۇ دەيمەن، - دېدى داۋۇت سوپى ئۆيگە كىرىۋېتىپ.

ھەلقۇم ئى (ئە) ئوزۇقلىنىش يولىنىڭ يۇقىرى قىسمى؛ كېكىردەك، كاناي، بوغۇز: جان ھەلقۇمغا كەلمەك. * ئونلاپ يىللاپ ئۆمۈر سۈرگەن بۇ قېرى قاغا شورلىشىپ كېپەك ئۆرلەپ كەتكەن تۇمشۇقنى كېرىپ ھەلقۇمنى لىكىلدىتىپ تۇراتتى.

ھەلقۇمغا كەلمەك - جان ھەلقۇمغا كەلمەك: ھەلقۇمغا كەلدى مەخلۇقنىڭ جېنى، دېدى: «خەپ چوپان ئۆلتۈردۈڭ مېنى. بولمىغىن خۇشال ئانچە ئالدىراپ، قوياي ھەممىڭنىڭ يولىنى توراپ.»

ھەللەتمەك «ھەللىمەك» پېشلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: مەن ئىشكىلەرنى ھەللىتىپ بولۇپ ئاندىن تاماققا ئولتۇردۇم. **ھەللەشمەك** «ھەللىمەك» پېشلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئاكا-ئۇكا ئىككىيلەن ئىشكاپلارنى ھەللىشىپ بولۇپ ئاندىن كىنوغا مېڭىشتى.

ھەللەنمەك «ھەللىمەك» پېشلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: زالىڭ تۆرىدە ھەللەنگەن بىر كىچىك ئىشك يېنىدا، ئەتلەس كۆرپە ئۈستىدە قىزىل دۇخاۋىدىن كىيىم كىيگەن 15 ياشلار چامىسىدىكى، چىرايلىق بىر ئوغۇل پۇلۇ يەۋاتاتتى.

ھەللىتىشمەك «ھەللىمەك» پېشلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ھەللىتىلمەك «ھەللىمەك» پېشلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: ئەنۋەر ئالتۇن رەڭدە ھەللىتىلگەن ساندۇقنى ھارۋىغا بېسىپ ئۆيگە يول ئالدى.

ھەللىك سۈپ. ھەل بېرىلگەن، ھەللىك نەگەن:

ھەللىك ئىشكاپ. ھەللىك ساندۇق.

ھەللىك پ. ھەل بەرمەك، ھەل

سۈرتىمەك: ئۇ پۈتلىشىپ يېقىلىپ كېتىپ ئورنىدىن

قوپقاندا، قولىدىكى قاچىدىن تۆكۈلگەن ھەل

كېسىللىرىنى ھەللىك تەكەندى.

ھەللىك ئى. تۆگىگە سېلىنىدىغان نوختا

زەنجىرنىڭ ئۇچىغا بېكىتىلىدىغان بىر غېرىچ

يىپ.

ھەم (پ) ① باغل. قوشما جۈملىلەر تەركىبىدىكى

تەڭداش ئاددى جۈملىلەرنى ۋە جۈملە

تەركىبىدىكى تەڭداش سۆز، سۆز

بىرىكمىلىرىنى بىر-بىرىگە باغلايدۇ: مەن

بۈگۈن چۈشتىن كېيىن كىتاب كۆردۈم ھەم

خاتىرە يازدىم. * ياسىن ئالدىرىغان ھەم

سەل تارتىنغان ھالدا ئارىسالدى بولۇپ تۇرۇپ

قالدى. * بۇ كۈنلەردە تۆمۈر بوۋا ھەم

جىددىي، ھەم خۇشال ئىدى. * خەلق

ئەسكەرلىرى ئاجايىپ چاققانلىق بىلەن

بەللىرىدىكى تاسمىلىرىنى يېشىپ، سورۇندىكىلەرنى

ھەم ئۇرۇپ، ھەم تىللاپ تارقىتىۋېتىشكە

ئۇرۇندى. ② يۈك. جۈملىدە بىرەر بۆلەكتىن

كېيىن كېلىپ، ئۇنى ئىنتوناتسىيە

جەھەتتىن تەكىتلەش ياكى مەنىنى

كۈچەيتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ، بۇنداق

چاغدا «-مۇ» يۈكلىمىسىنىڭ رولى

ئوينىدايدۇ: زىۋىرشانىڭ نەگە ساتقىنىنى كىم

... ۱۲ ۸۱ ھارۋىسىنى

دە! * -

تونۇغاندەك

داستىخان

ر، ئۈزۈملەر،

مۇرابباسى،

رۈلدى.

بىر يېتىلىش
ھەل ھاللىق دەپمە
باشقا ئېلىق
ئۈستىدە بولسىمۇ،

ھەمەك نان نېپىزلىتىپ، يۇقىلىتىپ ياققان

نان: غوپۇر ئالدىراپ زاغىنى ئوغلغا تۇتقۇزۇپ،

تتتىگەن قوللىرى بىلەن ھەمەك ناننى ئايالى

ئۈچۈن ئۈشتۈدى.

ھەمەل I ئى (ئە) <تب> ← كىلىزما.

ھەمەل قىلماق <تب> ئۈچەي يوللىرىنى

چايقاش، كېسەللىكلەرنى داۋالاش ياكى

ئوزۇقلۇق بېرىش مەقسىتىدە سۇ، سۇيۇق

دورا ياكى ئوزۇقلۇقلارنى ئارقا يولدىن

(پۈرۈكتىن) ئۈچەيگە كىرگۈزمەك.

ھەمەل II ئى (ئە) <ئاستر> ← ھەمەل

بۇرچى.

ھەمەل بۇرچى <ئاستر> ئېكلىپتىكىدىكى

12-بۇرچنىڭ بىرىنچىسى. بەلگىسى ۴.

ئاسترونومىيەلىك ئۇزۇنلۇقى 0° تىن 30°

قىچە. ئەسلىي ئورنى ھەمەل يۇلتۇز

تۈركۈمىدە بولۇپ، يىللارنىڭ ئۆتۈشى

بىلەن ھوت يۇلتۇز تۈركۈمىگە يۆتكەلگەن.

ھەر يىلى 3-ئاينىڭ 21-كۈنىنىڭ

ئالدى-كەينىدە قۇياش بۇ بۇرچقا كېلىدۇ.

بۇ ۋاقىتتىكى مەۋسۈم ئەتىيازلىق كۈن

تەڭلىكى بولىدۇ. شۇڭلاشقا ئەتىيازلىق

كۈن تەڭلىكى نۇقتىسى «ھەمەل

بۇرچىنىڭ بىرىنچى نۇقتىسى» دەپمۇ

ئاتىلىدۇ.

ھەمەل يۇلتۇز تۈركۈمى <ئاستر>

ئېكلىپتىكىدىكى 12 يۇلتۇز تۈركۈمىدىن

بىرى. مەركىزىي ئورنى: ئېكۋاتور

ئۇزۇنلۇقى 2 سائەت 40 مىنۇت، ئېكۋاتور

كەڭلىكى 21°، يەنى ھوت يۇلتۇز

تۈركۈمى بىلەن سەۋر يۇلتۇز تۈركۈمىنىڭ

ئوتتۇرىسىغا توغرا كېلىدۇ.

ھەمەلچە ئى ① <تب> ھەمەل، كىلىزما

قىلىشتا ئىشلىتىلىدىغان رېزىنكە نەيچە.

② كىچىك بالىلارنىڭ مەقەت ئېغىزىنى

تازىلاش قاتارلىقلاردا ئىشلىتىلىدىغان پەلكۈچ.

ھەمپىكىر ئى (پەئە) پىكىرى، چۈشەنچىسى ئوخشاش كىشى، پىكىرداش، مەسلەكداش؛ مۇنبىدىن خوجا، شائىر بلال ئەزىزى قاتارلىق ھەمپىكىر ئاقسۇ ياشلىرى بىلەن گومىنداڭغا قارشى يوشۇرۇن سەپ ئۇيۇشتۇرۇپ ئەركىنلىككە تەشنا خەلقلەرنى زۇلۇم ئىسكەنجىسىدىن قۇتۇلدۇرۇش يولىدا باتۇرلارچە چېلىشىپ كەلدى.

ھەمپىكىرلىك «ھەمپىكىر» سۆزىنىڭ ئابستىراكت ئىسىم شەكلى: ئىشكىنىڭ تۈۋىدە تۇرۇپ، مەن ئېيتقان گەپنى تولۇق ئاڭلىغان بۇ يېڭى سۆھبەتدەشمنىڭ مەن بىلەن ھەمپىكىرلىكى مېنى ئىلھاملاندۇردى.

ھەمناۋاق ئى (پەئە) ① ئۆزى بىلەن بىرگە ئولتۇرۇپ بىر داستىخاندا تاماق يېگەن كىشى، ھەمداستىخان: ئۇنىڭ بىلەن ھەمناۋاق بولۇپ چاي ئىچىۋاتقان شاپاق دوپپىلىق، شاپ بۇرۇت كىشىنىڭ ئىسمى قادىر ئىدى. * قىلغىلى كەلدىم تاۋاپ، ئەي يانبۇلاق، مەقسىتىم-سادىر ئىزىنى يوقلىماق. سۇ ئىچىپ سەزدىم ئۆزۈمنى بۇندا مەن، خۇددى بولغاندەك بوۋامغا ھەمناۋاق. ② كۆچمە. ئۆزى بىلەن بىرەر ئىش ياكى ھەرىكەتتە ھەمكارلىشىپ بىرگە ئىشلەيدىغان، بىرەر نەرسىنىڭ پايدا-مەنپەئىتىدىن تەڭ بەھرىمەن بولىدىغان كىشى؛ شىبرىك: شۇنىڭ بىلەن ئۇ خان جەمەتنىڭ ئۆزىگە سادىق بىر قىسمى، ئوردا ئىچىدىكى ھەمناۋاق تۆرىلەرنى ۋە ئۆزىگە ئەگىشىدىغان چېرىكلەرنى ئېلىپ بالاساغۇندىن ئوردىگە ئەت قەشقەرگە كۆچتى. * بۇرۇن ئۇ ھەمناۋاقلرى بىلەن ماگىزىن ئالدىدىن كەتمەي يېڭى مال چىققان ھامان ئۆيىگە بېسىۋېلىپ، قىممەت سېتىپ جان بېقىپ كەلگەنىدى.

ھەمناۋاقلق «ھەمناۋاق» سۆزىنىڭ ئابستىراكت ئىسىم شەكلى: بىر قېتىمقى ھەمناۋاقلق ئۇلارنى خېلى يېقىنلاشتۇرۇپ قويغانىدى.

ھەمچەھەت ئى. ئىتتىپاق، ھەمكارلىشىش؛ ھەمكارلىق: ھەمچەھەت بولماق. * بۇ ئېقىملار ئەينى زاماندا ئىلغار دېموكراتىيە ۋە ئىنسانپەرۋەرلىك خاراكتېرىگە ئىگە بولۇش بىلەن بىرگە فېئودالىزم، خەلىپىلىك ۋە ئىسلامىيەتكە قارشى خەلقئارا ھەمچەھەتكىۋ ئىگە ئىدى.

ھەمچەھەتلىك «ھەمچەھەت» سۆزىنىڭ ئابستىراكت ئىسىم شەكلى: فارابى «ئارىستوتىل بىلەن پلاتوننىڭ كۆز قاراشلىرىدىكى ھەمچەھەتلىك توغرىسىدا» دېگەن بىر ئەسەرنىمۇ يازغانىدى.

ھەمجور سۈپ. بىر-بىرىگە ماس، بىر-بىرىگە جور: ھەمجور بولماق.

ھەمجور بولماق ① بىر-بىرىگە ماس، ئۇيغۇن، لايىق كەلمەك: تۇرسۇن لاي چەيلەۋاتقاندەك ھە دەپ ئالدى-كەينىگە ماڭاتتى. ئۇنىڭغا ھەمجور بولۇپ ئوتتۇرىغا چۈشكۈدەك ھېچكىم بولمىدى. ② ئۆزئارا ماس، ئۇيغۇن ئاۋاز بىلەن تەڭكەش بولماق؛ ئورتاق كۈيلىمەك: ئەتراپتا بۇلبۇللار ئىسكىرىپكا ئاۋازىغا ھەمجور بولۇپ سايرىماقتا. * ئون نەچچە ئوغۇل-قىز شوخلۇق بىلەن ناخشا ئېيتىپ، سازغا ھەمجور بولدى.

ھەمجىنىس ئى (پەئە) بىر جىنىسقا ئائىت، بىر جىنىستىكى؛ جىنىسداش: ھەمجىنىس ئادەم. ھەمجىنىس بالا.

ھەمد ئى (ئە) <دىن> خۇدا شەنىگە ئېيتىلغان مەدھىيە، ماختاش.

ھەمداستىخان ئى. ئۆزى بىلەن بىر داستىخاندا ئولتۇرۇپ غىزالانغۇچى كىشى؛

* بىرىنچى قېتىم، دادىسى توختاخۇن بىلەن پادىچى توختى دەرياغا تاشلىنىپ ئۆلتۈرۈلگەندىن كېيىن، دەردلىك پىراق ۋە ھىجران قايغۇسى غەزەپلىك ئىسيانغا ئايلىنىپ، ئاكىسىنىڭ ئايىغىغا ئۆزىنى ئېتىپ ھەمدەرد بولۇش ئۈچۈن بارغانىدى.

ھەمدەردلىك « ھەمدەرد » سۆزىنىڭ

ئابىستراكت ئىسىم شەكلى: دېھقان باشتا نېمە قىلىشنى بىلمەي، سەل تېڭىرقاپ قالغان بولسۇم، لېكىن بۇ ناتونۇش كىشىنىڭ كۆزلىرىدىكى ھەمدەردلىك ئىپادىسىنى كۆرۈپ ئىختىيارسىز ئۇنىڭغا يول قويدى.

ھەمدەم ئى (پ) باشقىلار بىلەن كۆپىنچە

بىللە بولىدىغان، سۆھبەتلىشىدىغان، يار-يۆلەك بولىدىغان ئادەم؛ ئۆلپەت: ھەمدەم بولماق. * خاسىيەت خېنىم مىس چەينەكتە چاي دەملەپ، قولى بوشتاندىن كېيىن، ئۇستامغا يېقىن ئولتۇرۇپ ئارام ئېلىشقا ھەمدەم بولاتتى. * مۇراد بىرۋاقتلاردا ئۆزىنىڭ ھەربىر ئاددىي ئەمگىكىگە گۈلشادنىڭ ھەمدەم بولۇشىنى قانچىلىك ئارزۇ قىلغانىدى-ھە؟

ھەمدەم بولماق بىرەر كىشى بىلەن ھەمسۆھبەت بولماق، ئۇنىڭغا يار-يۆلەك بولماق؛ ئۆلپەت تەشمەك، ھەمكارلاشماق؛ مەن خۇرشىدەنىڭ سۆزىدىن تەسىرلىنىپ، كۆرۈشمەستىنلا سۆھبەتكە ھەمدەم بولدۇم. * بىچارە مەريەم ئابدۇللاغا تەسەللى بەردى، دەردىگە ھەمدەم بولدى. * ئۇ ئۆزىگە ھەمدەم بولىدىغان كىشىلەرنى ئەگەشتۈرۈپ، باشلىق بولۇش ئۈچۈن كۈرەش قىلدى.

ھەمدەم خىيال خام-خىيالىنى تولا قىلىدىغان، خىيالپەرەس: « ئۇنىڭدا ۋاپا يوق، ئالمادىس كېيىن بىرەر ئىش بولۇپ قالسا، بۇ ھەمدەم خىيال قورقۇنچاق بىزنى ئاۋارە قىلىشى مۇمكىن » دەپ ئويلىدى ئۇ.

ھەمداستىخان بولماق. * كۆرۈپ كەت بىر كېلىپ يۇرتىنى، ۋە تەنداشلارغا مېھمان بول! قېرى-ياشلارغا ھەمداستىخان، تۈزۈپ سۆھبەتنى داستان بول!

ھەمداستىخان بولماق بىر داستىخاندا ئولتۇرۇپ بىللە غزالانماق: ئاكا-ئۇكا بۈگۈن ناشىدا ھەمداستىخان بولۇپ قالدى. * بۇ چاغدا ئابدۇكېرىم ئابباسوپ، قاسىمجان قەمبىرى، سوپاخۇن ساۋۇرۇۋلار بىر توپ جەڭچىلەر بىلەن ھەمداستىخان بولۇپ ئولتۇراتتى.

ھەمدە باغل. جۈملىدە تەڭداش ئىككى بۆلەكنى ياكى ئىككى ئاددىي جۈملىنى، بىر-بىرىگە باغلايدۇ، رولى « ھەم »، « ۋە » لەر بىلەن ئوخشاش: ھۆكۈمران سىنىپلارنىڭ ئەخلاقىمۇ قانۇنغا ئوخشاش، ئۇمۇ ئۇلارنىڭ ئىرادىسىنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ ھەمدە جەمئىيەتتە ھۆكۈمرانلىق ئورۇنىنى تۇتىدۇ.

ھەمدەرد ئى (پ) باشقىلارنىڭ دەردىگە،

غەم-قايغۇسىغا يېتىپ، ئۇنىڭ غېمىنى يېڭۈچى؛ دەردداش: ھەمدەرد بولماق. * ئاتىسىنىڭ يېقىنلىرى بۇ خەۋەرنى ئۆزلىرىنىڭ ھەمدەردلىرىگە بەتكۈزدى. * سادىقنىڭ ماڭغان يولى توغرا. بىر ئادەمنىڭ ئۆزى مەنسۇپ بولغان خەلق بىلەن ھەمدەرد، تەقدىرداش بولۇشىدىن ئارتۇق شەرىپى، مەجبۇرىيىتى يوق. || ئىكەڭدىن يۈز ئۆرۈگەن، بەغباش ئېتىم قايدىسەن؟ كۆزلىرىنى نەملىگەن، ھەمدەرد ئېتىم قايدىسەن؟

ھەمدەرد بولماق باشقىلارنىڭ دەردىگە، غەم-قايغۇسىغا يەتمەك، غېمىنى يېمەك؛ ئانىنىڭ قوشاقلىق يىغىسى ئەتراپقا ئاڭلاندى. قولۇم-قوشنىلار، ئورۇق-تۇغقانلار ئادەت بويىچە نوغۇچ تۇتۇپ، ئانىغا ھەمدەرد بولۇپ، ئۇنى ئوتتۇرىغا ئېلىپ چۆڭلەپ يىغا-زارە قىلىشتى.

ھەمدەمدە بولماق — ھەمدەم بولماق:

ئاتلىقلار چېرىك چىقىرىپ ھەمدەمدە بولۇشنى تىلەپ، يېقىن ناھىيە-ئايماقلارغا ماڭدى.

ھەمدەملە ئىتتورمەك « ھەمدەملەش-

مەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى:

ئاي، گۈزەل كېچە! لەرزىن شامال، دەرەخ

تاللىرىنى بۇ ئىككى ئاشىق-مەشۇقلارنىڭ ياخشى

ئارتۇسىغا ھەمدەملە ئىتتورمەكچى بولغاندەك،

تەزىم قىلدۇرۇپ ئېگەتتى.

ھەمدەملە ئىتتورۇشمەك « ھەمدەملەش-

تورمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ھەمدەملە ئىتتورۇلمەك « ھەمدەملەش-

تورمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ھەمدەملە ئىشەك پ. ئۆزئارا ھەمدەمدە

بولماق، ھەمكارلاشماق، ياردەملەشمەك:

ئادىل ئورمان بوۋاي بىلەن پۈتۈن ئائىلە

ھەمدەملىشىپ، ۋەيران بولغان ئورمانلىقنى

ئەسلىگە كەلتۈرۈپ رەتلىدى. * « جاھان

ئوڭشىلىپ قەد كۆتۈرۈشكە پۇرسەت كەلگەن

مۇشۇ كۈنلەردە ئۆيۈمدە ئوبدان ھەمدەملىشىدىغان

بەلەن بىر جۈپتۈم بولسا-ھە » دەپ ئويلىدى ئۇ.

ھەمدەملىك « ھەمدەم » سۆزىنىڭ

ئابستىراكت. ئىسىم شەكلى: بۇ چاغدا

پەرىزاتلاردىن شەمىاس ئون مىڭ پەرىزات

لەشكەرنى باشلاپ سەيپۈرگە ھەمدەملىككە

ئۆتتى. * بۇ قاراشتىن ياش يىگىتنىڭ ۋۇجۇدىغا

ئوتتەك بىر ھارارەت تارقىدى ۋە ئۇ ھارارەتتە

ياشلىق، مۇھەببەت، تىلەكداشلىق ھەم

ئىپتىخارنىڭ تەڭداشسىز ھەمدەملىكىنى ھېس

قىلدى.

ھەمدۇسانا ئى (ئە) <دىن> تەڭرى،

پەيغەمبەرلەر ياكى باشقا نىجاتچىلار

شەنگە ئېيتىلىدىغان مەدھىيە، ئالغىش

سۆزلىرى، رەھىمەت، تەشەككۈج

ھەمدۇسانا ئوقۇماق. ھەمدۇسانا ئېيتماق.

ھەمدۇسانا قىلماق — ھەمدۇسانا ئېيتماق:

— خۇداغا ھەركۈنى مىڭلاچە! ھەمدۇسانا قىلىپ تۇرۇشۇڭ كېرەك، — دېدى ئاخۇنۇم.

ھەمدۇسانا ئوقۇماق — ھەمدۇسانا

ئېيتماق: ھاتەم سەجدىگە باش قويۇپ،

ئاللاغا شۈكرىلەر ئېيتىپ ھەمدۇسانالار

ئوقۇدى.

ھەمدۇسانا ئېيتماق تەڭرى، پەيغەمبەرلەر

ۋە باشقا نىجاتچىلار شەنگە مەدھىيە،

ئالغىش ياڭراتماق، رەھىمەت، تەشەككۈر

ئېيتماق: ئۇ كىشى سۆزىنى شۇ يەردە

توختىتىپ، خۇداغا ھەمدۇسانا ئېيتىپ دۇئا

قىلدى. * بۈگۈن ئۇلار ئىچ-ئىچىدىن قايناپ،

ئۆتمۈشكە نەپرەت، يېڭى دەۋرنىڭ قانۇنى

يارىتىپ بەرگەن ئىمكانىيەتكە ھەمدۇسانا

ئېيتىشماقتا ئىدى.

ھەمراھ (پ) ① ئى. بىرگە سەپەر قىلىدىغان،

خىزمەت ئىشلەيدىغان ياكى بىرگە

ياشايدىغان كىشى؛ ھەمسەپەر؛ يولداش:

ھەمراھ بولماق. ھەمراھ قىلماق. * 50 —

60 سوقا-تۈگەنچى قاتارىدا سەيدىن ئاكام،

17 ياشلىق تۇرسۇن بار ئىدى. ئۇلار

ھەمراھلىرى بىلەن تېزلا تۇتۇش قىلىپ،

تۈگەندىن بىرنى تەييارلىدى. * 1964-يىلىنىڭ

ئوتتۇرىلىرى، قىزىم بىر ياشقا تولدى، ئۇ

ھازىر ماڭالايدۇ، ئۇيغۇرچە، خەنزۇچە بىرنەچچە

ئېغىز سۆزلىيەلەيدۇ. ئۇ مېنىڭ ھەمراھىم،

سىردىشىم. ② ئى <ئاستر> پىلانېتنى

ئايلىنىپ ھەرىكەت قىلىدىغان ئاسمان

جىسمى. ئۆزى نۇر تارقىتىدۇ. مەسىلەن،

ئاي پەرشارىنىڭ ھەمراھى بولغىنىغا

ئوخشاش. ③ سۈپ. يولى ياكى يۆنىلىشى

بىر تەرەپكە قارىتىلغان، يولى بىر:

ھەمراھ شامال. ھەمراھ دەرەخ. ھەمراھ

ئايرىپىلان. ④ ئاياللارنىڭ ئىسمى.

ھەمراھ ئايروپىلان < ھەرب > سەپ تۈزۈلۈشى بويىچە ئۇچقاندا يېتەكچى ئايروپىلانغا ئەگىشىپ ئۇچىدىغان ئايروپىلان. ھەمراھ بولماق ① يولدا بىرگە ماڭماق، ھەمسەپەر، يولداش بولماق: خوجازاھىدى بىلەن بىرنەچچە كىشى ھاتەمگە بىر-ئىككى مەنزىل ھەمراھ بولدى. ② قوغداش ياكى ياردەملىشىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن باشقا بىرىنىڭ يېنىدا مەلۇم مەزگىل بىللە تۇرماق: مانا شۇنىڭ بىلەن لەئەل شاھ توي ئۈستىگە توي بولۇپ شاھلىق تەختىگە ئولتۇردى. ئىككى گۈل مەلىكە ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ مۇراد-مەقسەتلىرىگە يەتتى.

ھەمراھ دەرەخ < ئورم > دەرەخلەرنىڭ ئوبدان ۋە تېز ئۆسۈشى ئۈچۈن ئۇلار بىلەن بىللە تىكىلگەن باشقا دەرەخلەر. مەسىلەن، كاۋچۇك دەرەخنىڭ ئەڭ ياخشى ھەمراھى كىلۈن دەرەخى ياكى زەرەڭ دەرەخىدۇر.

ھەمراھ قىلماق سەپەردە ئۆزىگە بىللە ئېلىۋالماق، يېنىدا تۇتماق: جەپەر ۋەزىر ئېلى نۇردىنى يېنىغا ھەمراھ قىلىپ ئېلىپ، باغدادقا قاراپ يولغا چىقىپتۇ.

ھەمراھ ھۈجەيرە < بئول > يېپىق ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئەۋرىشىم قىسمىدىكى بىر خىل نېپىز پوستلۇق ھۈجەيرە. غەلۋىرىسمان نەپچە مولېكۇلىلىرى بىلەن بىرگە بىر ئانا ھۈجەيرىدىن كېلىپ چىققان.

ھەمراھدارچىلىق ئى. ھەمراھ بولۇش، يولداشلىق: بۇ قاتتىق بوراندا يۈسۈپ ئېشەكچى بىلەن يەنە بىر ياسىن ئىسىملىك ئېشەكچى يولدا ئىدى. ئۇلار پىچاندا تونۇشقاندىن كېيىن يولدا ھەمراھدارچىلىق قىلىپ بىللە

مېڭىشقاندى.

ھەمراھسىز سۈپ. ھەمراھى، يولدىشى يوق، يەككە، يالغۇز: ھەمراھسىز سەپەرگە چىقماق. * - شۇ ۋاقىتلاردا ھەمراھسىز ئۇخلىغىنىم راست، چۈنكى بىراۋدىن پۈتۈنلەي ئۈمىدىم كېسىلگەن، ھەمراھىم ماڭا ھەمىشە ئۈمىدىسىزلىكنىلا بېرەتتى، - دېدى ئۇ.

ھەمراھلانماق پ. ھەمراھ بولماق: ھاشىم ئاكامنىڭ شادلىق ياشلىرى ساقلىنى بويلاپ ئوغلىنىڭ يېڭىگە تامچىدى. يول بويى ھەمراھلىشىپ كەلگەن بىر يولۇچى چاقىرغاندىلا ئاندىن ئېسىنى يېغىپ، خۇرجۇنىنى ئاپتوبۇس دېرىزىسىدىن سۇنۇۋالدى.

ھەمراھلىق ئى. ھەمراھ بولۇش، يولداشلىق: ئوردىبېشى بىلەن سۇباشىنىڭ ھەمراھلىقىدا ئوغۇلچاق بۇغراخان ئولتۇرغان تۆت ئاتلىق ھەيۋەتلىك ھارۋا بىلەن ئوردىغا خاس جابدۇنغان ئىككى ھارۋا شەھەردىكى چوڭ بۇتخانىنىڭ قاپقىسى ئالدىدىكى كىچىككىنە مەيداندا توختىدى. * ئۇنىڭغا ھەمراھلىق قىلغۇچى جەڭچىلەر ئابدۇلغا ئات ئەكەلگەندە، شەپقەت ھەمىشىسىنىڭ مېنىۋېلىشى ئۈچۈنمۇ ئايرىم ئات ئەكەلگەندى.

ھەمىشە ئى (ئە) ئەرەب ئېلىپبەسىدە بوغۇز تاۋۇشىنى ئىپادىلەيدىغان بەلگە (ه).

ھەمىسات رەۋ. دىئال. بىردەم، دەرھال، شۇ ئان، شۇ دەم.

ھەمسەپەر ئى (پەئە) بىللە سەپەر قىلغان ئادەم، سەپەرداش: ھەمسەپەر بولماق. * ئۇ ھەمسەپەرلەرنىڭ گەپ-سۆزلىرىگە ئانچە-مۇنچە قوشۇق سېلىپمۇ قوياتتى. * ھەمسەپەرلىرىم باغلارنى ئازىلاپ چىققاندىن كېيىن، ھويلىدىن ئۇزاپ چىقتى.

ھەمسەپەر بولماق بىللە سەپەر قىلماق، سەپەرداش بولماق: شۇنداق قىلىپ،

شېرىكلەشكەن ياكى شېرىكلەشكەن شېرىكلەشكەن كىشى: ھەمشېرىك بولماق. * خۇرۇشدىن تېغىرىقغان ھالدا مەنسۇرنىڭ ھەمشېرىكلىرىگە قارىدى. * پەخرىدىن بىرقانچە ھەمشېرىكلىرىنى باشلاپ كىرىپ، ئۆيىنى ئوڭتەي-ئوڭتەي قىلىۋەتكەن بولسۇ ھېچنېمە تاپالمىدى.

ھەمشېرىك بولماق بىرەر ئىشتا باشقىلار بىلەن شېرىكلەشمەك: ئۇ ئىشك تۈۋىدە توختاپ ئۆزىنىڭ چوڭ بولۇش جەريانىغا ھەمشېرىك بولغان تاملارغا، قورانىڭ ئېگىز تاملىرىدىكى كەپتەرلىرىنى تور بىلەن ئۈرگۈتۈپ ئۇچۇرىدىغان ئۆگزىلەرگە دىققەت بىلەن سەپسالدى.

ھەمشىۋە ئى (پ) ① قىز قېرىنداش: — بۇ قىز مېنىڭ ھەمشىۋەم بولىدۇ، — دېدى ئۇ ماڭا ئۇ قىزنى تونۇشتۇرۇپ. * گۈل سەلىمنىڭ ئىككى ھەمشىۋىسى بار ئىكەن. ② كۆچمە. دوختۇرخانىلاردا، بولۇپمۇ ئۇرۇش مەزگىللىرىدە يارىدازلارغا قارايدىغان، ئۇلارنىڭ يارىلىرىنى تېگىش، ئوكۇل قىلىش قاتارلىق ئىشلىرىغا ياردەملىشىدىغان ئايال خادىم: شەپقەت ھەمشىۋىسى. * ئۇ ئوكۇلخانا ئالدىدا ھېلىقى ناتونۇش ھەمشىۋە قىز بىلەن نېمىلەرنى دېيىشكەنلىرىنى ھاشىم ئاڭغا تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى.

ھەمشىۋىلىك «ھەمشىۋە» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: ئۇلار باي بازىرىدىكى قىزلار مەكتىپىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى بولۇپ، شەپقەت ھەمشىۋىلىكىگە يېزىلىشنى ئارزۇ قىلاتتى.

ھەمشىۋا ئى <بوت> تۈگمىگۈل ئائىلىسىدىكى ئىككى يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى بۆرەك شەكلىدە ياكى يۇمىلاق. گۈلى كىچىك، سۇس قىزىل رەڭلىك. يۇمران ئۆچلىرى ۋە يۇمران يوپۇرماقلىرىنى

دېھقان ئۈچ سودىگەر بىلەن ھەمسەپەر بولۇپ يولغا چىققاندى. * بۇرۇنقى زاماندا، بىر ئادەم يىراق بىر شەھەردىن ئۆيىگە قايتىپ كېلىۋېتىپ تونۇشمايدىغان بىر سودىگەر بىلەن ھەمسەپەر بولۇپ قېلىپتۇ.

ھەمسورۇن ئى. ئۆزى بىلەن بىر سورۇندا، بىر داستىخاندا بىللە بولغان كىشى: ھەمسورۇن بولماق. * مۇقامچىلار ئىچىدە قەشقەرلىك ئاكا-ئۇكا ھېلىم ئاخۇن، سېلىم ئاخۇن، يەكەنلىك سېتىۋالدى قاتارلىق كىشىلەر بولۇپ، ئۇلار مۇشۇ تەۋەككۈل ئاخۇننىڭ ھەمسورۇنلىرى، يەنە بىر تەرەپتىن شاگىرتلىرى ئىدى.

ھەمسورۇن بولماق بىر سورۇندا، بىر داستىخاندا بىللە بولماق، ئولتۇرماق: ئۇلار كۆپ ھاللاردا ھەمسورۇن بولۇپ قالاتتى.

ھەمسۆھبەت ئى (پ+ئە) بىرەر سورۇندا بىللە سۆھبەتلەشكەن، سۆھبەتتە بىللە بولغان كىشى: سۆھبەتداش: ھەمسۆھبەت بولماق. * ئۇ مەقسۇتئاخۇن ئۈستىنىڭ ئازادە دۇكىنىدا چاچ-ساقال ئالدۇرۇشقا ئادەتلەنگەن ۋە بۇ دۇكاندا پىكىرداش، ھەمسۆھبەتلىرى بىلەن نۇرغۇن قېتىم ئۇچرىشىپ قېلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولۇپ كەلگەنىدى. || قارىغاندا ئۇ كەڭرى ئۆيدە يالغۇز، بىكار ئولتۇرۇۋېرىشتىن زېرىكىپ، بىرەر ھەمسۆھبەت ادوستلىرىنىڭ كېلىشىنى تۆت كۆزى بىلەن كۈتۈپ تۇرغاندەك قىلاتتى.

ھەمسۆھبەت بولماق سۆھبەتتە بىللە بولماق، ئۆزئارا سۆھبەتلەشمەك: ئەگەر سۆھبەتلەشمەك، بىلىملىك، ياخشى كىشىلەر بىلەن سۆھبەتلەش، چۈنكى، بىلىملىك، ياخشى كىشىلەر بىلەن ھەمسۆھبەت بولساڭ، ھەر جەھەتتە ساڭا پايدىسى بار.

ھەمشېرىك ئى. ئۆزى بىلەن بىرەر ئىشتا

كۆكتات قىلىشقا بولىدۇ.
ھەمقەدەم ئى (پەتە) تەڭ بېسىلغان قەدەم؛
 تەڭ ئىلگىرىلەش، تەڭ راۋاجلىنىش؛
 بىر مىللەتنىڭ نامى شۇ مىللەتنىڭ ۋۇجۇدى
 بىلەن ھەمقەدەمدۇر.

ھەمكار ئى (پ) بىرەر ئىشنى باشقىلار بىلەن
 بىرگە بېجىرگۈچى، ياردەملەشكۈچى؛
 پاراغەت ئىزلىسەڭ ئەسلا بىلىمدىن ئۆزگە
 يار تۇتما، سېنىڭ قەدرىڭنى ساقلاشتا بىلىمدەك
 ياخشى ھەمكار يوق.

ھەمكەسپ ئى ← **كەسپداش**؛ — ئەي
 خاقانىم، بۇ ھادىسىگە ئۇچرىغۇچە، ئەتتىگەندە
 ھەمكەسپ بىر ئاغىنەمنىڭ ئۆيىدە زىياپەتتە
 بولدۇم، — دەپ سۆز باشلىدى ماشىنىچى.

ھەمكار بولماق ← **ھەمكارلاشماق**؛ —
 سىز بىلەن ھەمكار بولغان كىشىلەرنىڭ
 شەخسىي ئىشلىرىنى ھەممە ۋاقىت بايقاپ
 يۈرەمسىز؟ — دەپ سورىدى ئۇ بىردەمدىن
 كېيىن.

ھەمكەسپلىك ئى ← **كەسپداشلىق**؛
 باشلىق ئۆزىنىڭمۇ ھەمكەسپلىكىنى سەمەتكە
 ئەسلىتىپ، ئۇنىڭمۇ بېرىشىنىڭ لازىملىقىنى
 ئۇقتۇرۇپتۇ.

ھەمكارلاشتۇرماق « ھەمكارلاشماق »
 پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئەستە
 قالدۇرۇشتا كۆز، قۇلاق، ئېغىزنى ھەمكارلاشتۇرۇش
 لازىم، بۇنىڭ ئۈنۈمى نوقۇل ئاڭلىغان ياكى
 كۆرگەنگە قارىغاندا يۇقىرى بولىدۇ.

ھەملە ئى (ئە) يېزىت. ئادەم ياكى نەرسە
 ئۈستىگە تاشلىنىش؛ ھۇجۇم؛ ھەملە
 ئەيلىمەك. ھەملە قىلماق. * ناھايەت تېز
 چېقىندەك ھەملە ئەيلىپ، قارا قۇشنىڭ
 يېشىنى ئۇزدى چىشلەپ.

ھەمكارلاشتۇرۇشماق « ھەمكارلاشتۇر-
 ماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.
ھەمكارلاشتۇرۇلماق « ھەمكارلاشتۇر-
 ماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ھەملە قىلماق ئۈستىگە تاشلانماق،
 ھۇجۇم قىلماق؛ خەلق خۇددى يارىدار
 شىر ئۆز بەدىنىدىكى قانلىرىنى يالاپ بولۇپ
 يەنە ھەملە قىلغاندەك باشقىدىن توپلىنىپ،
 جەڭگە كىرمەكچى بولدى.

ھەمكارلاشماق پ. ياردەمدە بولماق، ئۆزئارا
 ياردەملەشمەك؛ ئۇلارنىڭ قەيسەرلىكى،
 ھەمكارلىشىپ جەڭ قىلىشى، دەمۈدەم ھۇجۇم
 قوزغاپ، قارشى تەرەپنىڭ قاپقىسى ئالدىدا
 خەتەرلىك ۋەزىيەت شەكىللەندۈرۈشى پۈتكۈل
 مەيداندىكى تاماشابىنلارنىڭ دىققىتىنى
 قوزغىغانىدى. * مەن دادامغا ھەمكارلاشماق
 ۋاقتىنىڭ ئۆتۈشىنى كۈتتۈم.

ھەممە ئال (پ) ① مەلۇم كۆپ سانلىق
 شەيئىنىڭ تولۇق سان-مىقدارى ئورنىدا
 كېلىپ « بارلىق، پۈتۈن، پۈتكۈل، جىمى »
 دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ؛ —
 مەكتەپتە ھەرگىز ئۆزۈڭنى « مەن شاھزادە »
 دەپ قارىمىغىن، ھەممە بالىلار بىلەن ئوخشاش
 ئوقۇغۇچىسەن، ئۇستازىڭنى ھۆرمەت قىل، —
 دېدى نەسەھەت قىلىپ خانىمايم ئوغلىغا. *
 يىغىغا ئىدارىمىزدىكى ھەممە ئىشچى-خىزمەتچىلەر
 قاتناشتى. * ھازىر ئۇنىڭ ئۆيىدە كىچىك
 تراكتور، ۋەلسپىت، ھارۋا، ئۇنئالغۇ... ئىشقىلىپ،

ھەمكارلىشىشماق « ھەمكارلاشماق »
 پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.
ھەمكارلىق ئى. بىرەر ئىش، ۋەزىپە، خىزمەت

ھەممە نەرسە بار. ② «خىلمۇخىل» ياكى «ھەرقانداق» دېگەن مەنىدە كېلىدۇ؛ ھازىر بازاردا ھەممە مال بار. * بۇنچىلىك ئىشنى ھەممە ئادەم قىلالايدۇ.

ھەممە قازاندا قاينىماق تۇرمۇشنىڭ ھەممە ئاچچىق-چۈچۈكىنى تېتىماق، ھەممە ياخشى-يامان يوللاردا ماڭماق؛ ئۇ ياش چېغىدىلا ھەممە قازاندا قايناپ چىققاندى، شۇنداق بولغاچقىمۇ بەزى قىيىنچىلىق ئالدىدا ئانچە ۋاي دەپ كەتمەيتتى.

ھەممىنى بىر تايىقتا ھەيدىمەك ھەممىگە بىر خىل پوزىتسىيە تۇتماق، ھەممىگە ئوخشاش مۇئامىلە قىلماق؛ سىياسەت بويىچە ئىش قىلىش كېرەك، ئەمدى ئىلگىرىكىدەك ھەممىنى بىر تايىقتا ھەيدەشكە بولمايدۇ، ھەرىكەت ئۆز زېمىنىدىكى يۈكىنى كۆتۈرۈشى لازىم.

ھەممىنىڭ ئاغزىدا شۇ گەپ ھەممە ئادەم شۇنداق دەۋاتىدۇ، ھەممە ئادەم شۇنى سۆزلەۋاتىدۇ: - سىز ئۇنداق دېگىنىڭىز بىلەن ھازىر ھەممىنىڭ ئاغزىدا شۇ گەپ، بىزنىڭ نېمە ئاماللىرىمىز، - دېدىم مەن ئۇنىڭغا.

ھەممە يىلەن ئال. ھەممە كىشى، ھەممە ئادەم: ھەممە يىلەن بارماق. ھەممە يىلەن كەلمەك. * بۇ مەسلەھەت شاھ باشلىق ھەممە يىلەنگە ناھايىتى خۇش كېلىپتۇ. * ئارىدىن ئۈچ كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، كەنجى باتۇر ھەممە يىلەن بىلەن خوشلىشىپ ئۆز يولىنى داۋام قىپتۇ.

ھەممە پەس سۈپ (پەئە) نىيىتى، مەقسىتى، ھەرىكىتى بىر، يېقىن ئۆلپەت، يېقىن دوست؛ بىر-بىرىگە يار-يۆلەك: ھەممە-پەس بولماق. * ئۇ «ئىنقىلاب» يىللىرىدا ئۆتكۈزگەن شاھانە تۇرمۇش، ھەممە پەس

يارەنلىرى، «جەڭگىۋار سەبداش» لىرىنى بىر-بىرلەپ كۆز ئالدىدىن ئۆتكۈزدى.

ھەممە پەس بولماق نىيىتى، مەقسىتى بىر بولماق، بىر-بىرىگە يار-يۆلەك، ياردەمدە بولماق، ئۆلپەتلىك شىمەك، دوستلاشماق؛ ئۇلار كېيىنكى ئىككى يىللىق ئوقۇش ھاياتىنى بىر-بىرىگە ھەممە پەس بولۇپ، ئۆگىنىش، تۇرمۇشتا قىزغىن ياردەم بېرىشىپ ئۆتكۈزۈشتى.

ھەممە پەسلىك «ھەممە پەس» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: قىز قەلبىنىڭ ياشلىق تىلەكلىرىگە ھېسداشلىق، ھەممە پەسلىك سادالىرى ئاڭلىنىپ تۇرغان بۇ خەت ھاياتقا قىز بىلەن ئوخشاش قارايدىغان بىر قەلب ئىگىسىنىڭ تىلەكلىرىنى بايان قىلغاندى.

ھەممە مەزەك ئى. تېگى كۆك، گۈللۈك ماتا: ھېپىزخان بولسا ھەممە مەزەك كۆرپىگە يۈگەلگەن بالىسىنى قۇچاقلاپ، غەمكىن قەدەملىرىنى ئالدىرىماي دەسسەپ، ئېرىدىن يىگىرمە-ئوتتۇز چامدا كەينىدىرەك باراتتى.

ھەممە مەشە رەۋ (پ) ھەرقانداق ۋاقىت، ھەممە ۋاقىت، ھەر چاغ، دائىم: ئۇ ئادەملەر بىلەن مۇئامىلە قىلغاندا، ھەممە سەمىيى ۋە قىزغىن ئىدى. * شۇنىڭدىن كېيىن لۇتپۇللا ھەممە سەيدۇلانى يوقلاپ تۇرىدىغان بولدى. ئۇنىڭدىن نۇرغۇن ھېكمەتلىك سۆز، ماقال-تەمسىللەرنى ئاڭلايتتى ھەم ئۇنى دەپتىرىگە خاتىرىلەۋالاتتى.

ھەممە مەشەم (توغرىسى: ھەممەشە) ← ھەممەشە.

ھەممە مياستۇق ئى. بىر ياستۇقتا باش قويغۇچى، بىر ياستۇقتا ياتقۇچى: ھەممە مياستۇق بولماق. **ھەممە مياستۇق بولماق** بىر ياستۇقتا باش قويماق، بىرگە تۇرمۇش كەچۈرمەك:

ھە-ھۇ بىلەن قولمۇ قول؛ ھەمە يەن ھەرىكەت قىلىپ؛ سالا-سۈلھ بىلەن: ئايخان ئايلامنىڭ سىڭلىسى كېسەل بىلەن ۋاپات بولدى. ئۇنىڭ يىتىم قالغان بەش ياشلىق تۇرسۇنگۈل ئىسىملىك قىزىنى ئۇرۇق-تۇغقان، قوشنا-قولۇملار ھە-ھۇ بىلەن ئۇلارنىڭ بېقىۋېلىشىغا بەردى. * لەشكەرلىرىمىز دېمىنى ئېلىپ ماغدۇرغا كېلىۋالسۇن، ئاندىن كېيىن بىرلا ھە-ھۇ بىلەن ئۇلارنى يوق قىلىۋېتەلەيمىز. ھە-ھۇ دېگۈچە تېز ئارىدا، بىردەمدە، بىرپەستە، ھەش-پەش دېگۈچە: ئۇ ھە-ھۇ دېگۈچە 15 دۈشمەننى يەر چىشلەتتى. ھە-ھۇ دېمەك ياردەمدە بولماق، ھەمكارلاشماق، ماسلاشماق: — قانداق چارە بولسا ئىجرا قىلىشقا مەن تەييار، ئۇچىنى چىقىرىپ قويسىڭىزلا چوقۇم ئورۇنلايمەن. سىز بىلەن ھە-ھۇ دەيدىغانلا بولسا ئوتقىمۇ كىرىمەن، — دېدى سەلەي پەرىزاتقا. * — ئۇنىڭ پايدىسىغا قىياس-چۇقان كۆتۈرۈشكە ئادەم كېرەككۇ، مانا بۇ ئىشتا سەنمۇ ھە-ھۇ دېگىن، — دېدى زىۋىرشا ئاستا پىچىرلاپ.

ھە-ھۇ دېيىشمەك بىللە قىلىشىپ بەرمەك، ياردەملەشمەك، بولۇشماق: لىتىپ ئاكا دۇتارنى تەڭكەش قىلىپ بىر-ئىككى پەدىگە ھە-ھۇ دېيىشكەندىن كېيىن، دۇتارنى چەتكە قويۇپ، باللىرىنىڭ پەيزىنى كۆرۈشكە باشلىدى. * — ۋاقتى كەلگەندە ھە-ھۇ دېيىشمەيمىزمۇ؟ — دېدى ئۇ ئۆزىنى قاچۇرۇپ.

ھە-ھۇ قىلىشماق ← ھە-ھۇ دېيىشمەك: كونا يىللىقچى ئاغىنىلىرى كېلىپ ھە-ھۇ قىلىشىپ، كۈلكە چاقچاقلا بىلەن بىرمۇنچە كېسەك قۇيۇلۇپ كەتكەنلىكىنى ئۆزلىرىمۇ سەزمەي قېلىشتى.

ئۇ ئوتتۇرا مەكتەپتىن ئايرىلىدىغان ئاخىرقى يىلىنى كىتابتىن باش كۆتۈرمەي دېگۈدەك ئۆتكۈزدى. ئۇ بىر نەۋرە ئاكتلىرىغا ھەمىياستۇق بولۇش ئۈچۈن شۇنداق قىلغانىدى؟

ھەميان ئى (پ) پۇل سېلىپ يېنىدا، يانچۇقىدا ئېلىپ يۈرىدىغان قايچۇق؛ پورتمان؛ جامائەت يانچۇق ۋە ھەميانلىرىنى ئاخشۇرۇپ، مەيدانغا ئارقا-ئارقىدىن ياماق ۋە داچەنلەرنى ياغدۇردى.

ھەنە فييلەرنى <دىن> ئىسلام مەزھەپلىرىدىن بىرى. ئاساسچىسى ئەبۇ ھەنەفىي. بۇ مەزھەپ شاپىئىيلەر، مالىكلار ۋە ھەنبەلىيلەر بىلەن بىرگە سۈننىيلارنىڭ تۆت چوڭ ھەزھىبىنى تەشكىل قىلدۇ.

ھەنەبەلىيلەرنى <دىن> ئىسلام مەزھەپلىرىدىن بىرى، يەنى سۈننىيلارنىڭ تۆت چوڭ مەزھىپىنىڭ بىرى. ئاساسچىسى ئىمام ئەھمەد بىننى مۇھەممەد بىننى ھەنەبەلىدۇر.

ھەننۇئا سۈپ. جان ت. ھەممە، بارلىق، جىمى: مەن بەزى ئىشلارنىڭ تېگىنى بىلمەيدىكەنمەن، پات-يېقىندا ھەننۇئا سىر ئېچىلىدۇ. * مەككىگە بارغانلىكى جاننىڭ ھەننۇئاسى «ھاجى» بولۇۋېرىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا بۇ ئادەمنى «ھاجى» دېيىشكە ئەلۋەتتە بولاتتى.

ھە-ھۇ «ھە» ۋە «ھۇ» غا ئوخشاش ئاۋاز: تال-تال قىلىپ ئۆرۈلگەن چاچلىرىنى ۋە رەڭمۇرەڭ كۆڭلەك، ياغلىقلىرىنى يەلپۈلدەتتى، ئاسماننىڭ قەھرىدە ئۇچۇۋاتقان قىزلارنىڭ ئەندىشىلىك قىيىقاس-سۈرەنلىرى چاقپەلەك ئېچۈرگۈچى يىگىتلەرنىڭ ھە-ھۇلىرى بىلەن قوشۇلۇپ خۇشاللىق تاشقىنىدەك گۈرۈلدەيتتى.

ھە - ھۇچىلار < تەن > تەنھەرىكەت مۇسابىقىلىرىدە، بىر ياقتا تۇرۇپ تەنھەرىكەتچىلەرگە مەدەت بەرگۈچى كىشىلەر.

ھەۋەسى ئى (ئە) بىرەر نەرسىگە بولغان قىزىقىش؛ ئىنتىلىش؛ ئارزۇ، ئىستەك؛ ئىش باشقا، ھەۋەس باشقا. * مەن كىچىك مۇخبىر ئابلەتنىڭ ئەستايىدىللىقى ۋە ئىرادىسىگە قايىل بولۇپ ھەۋەس بىلەن ئۇنىڭغا تىكىلدىم. * بىردىنلا ئۈستەك بويىدىكى مەجنۇن تالغا قونغان تۇمۇچۇقنىڭ ھەۋەس بىلەن سايىشى گۈلباھارنىڭ خىيالىنى بۆلۈۋەتتى.

ھەۋەس قىلماق بىرەر نەرسىگە قىزىقىش، ئىنتىلىش پەيدا بولماق، ھەۋەسلىنمەك؛ قاراخان بىلەن ئاقخان شىكار قىلماققا ھەۋەس قىلدى. * ئەگەر ئۇ تانسا ئويناۋاتقان ئەر-خوتۇنلارغا قارايدىغان بولسا، بەلكى ئۇلار بىزگە ھەۋەس قىلىۋاتىدۇ، دەپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى.

ھەۋەسكار ئى (ئەپ) بىرەر نەرسىگە قىزىقىدىغان، ئۇنى ياخشى كۆرىدىغان ياكى ئۇنىڭغا ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلىدىغان، ئىنتىلىدىغان ئادەم؛ پادىشاھنىڭ دۇنيالىقتا بىرلا ئوغلى بولۇپ، ئوۋ قىلىشقا بەكمۇ ھەۋەسكار ئىكەن. * لۇتپۇللا مۇتەللىپ ھەۋەسكار رەسىم بولۇپ، رەسىملەرنى خېلى ئەپچىل سېزىشنى بلەتتى.

ھەۋەسكارلىق « ھەۋەسكار » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى؛ ئىبنى رۇشىدى ئۆزىنىڭ تەبىئىي تالانتى، ئىلىم-پەنگە بولغان ھەۋەسكارلىقى، زېھنىنىڭ ئۆتكۈرلىكى ۋە ئەستە تۇتۇش كۈچىنىڭ يۇقىرىلىقى قاتارلىق ئىقتىدارلىرى بىلەن ئۆز زامانىسىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك تەلىم-تەربىيە ۋە ئۆگىنىش شارائىتىغا ئىگە بولغان.

ھەۋەسلى نىدۇر مەك « ھەۋەسلى نىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ قۇندۇز تۈكىدەك قاپقارا قاش-كىرىپك، توم ئۆرۈلگەن ئىككى تال ئۇزۇن چاچ، سۈرەتتەك كۆرۈنىدىغان قەددى-قامەت... دائىم شەرىپخاننىڭ ئۆزىنى ھەۋەسلى نىدۇرەتتى.

ھەۋەسلى نىدۇرۇش مەك « ھەۋەسلى نىدۇر مەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ھەۋەسلى نىدۇرۇلمەك « ھەۋەسلى نىدۇر مەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ھەۋەسلى نىمەك پ. بىرەر نەرسىگە ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلماق، ھەۋەس قىلماق، ئىنتىلمەك، قىزىقماق؛ ئۇلار بەلكىم باھار بىلەن تەڭ ھۆسنىگە تولغان شۇنداق چىرايلىق بىر قىزنىڭ ئۆگەن بويلىرىدا ئۆزلىرى بىلەن بىللە ياشاۋاتقانلىقىدىن ھەۋەسلىنىۋاتامدۇكىن؟

ھەۋەسلىك سۈپ. ھەۋەسلى بار، ھەۋەس قىلىدىغان؛ ئۇ دولان، مەشرەپلىرىنىڭ ھەۋەسلىك تىگىشىچىسى، ئەلنەغمىلىرىنىڭ قىزىققۇچىسى ئىدى.

ھەۋەسلىنىش مەك « ھەۋەسلى نىمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ھەۋەسىيە ن سۈپ (ئەپ) بىرەر نەرسىگە ھەۋەس قىلىدىغان، قىزىقىدىغان ۋە ئۇنى ياخشى كۆرىدىغان، ياكى ئۇنىڭغا ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلىدىغان؛ بىرەر كەسىپكە ھەۋەسىيەن كىشى شۇ كەسىپنىڭ نامدار ئەھلىنى ئۇچراتقاندا، ئۇنىڭدا ھاياجانلىق قىزىقىش ۋە سەمىيە ھۆرمەت تۇيغۇسى قوزغىلىدىغانلىقى تەبىئىي. * ئاكام مۇزىكا ئۆگىنىشكە تولمۇ ھەۋەسىيەن كىشى ئىدى.

ھەۋەسىيە نلىك « ھەۋەسىيەن » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ بىرپەستىن كېيىن قىرائەتخانىغا 50 ياشلاردىكى، كۆرۈنۈشىدىن غەمىسىز ۋە ھەۋەسىيەنلىكى چىقىپ تۇرىدىغان تىپىك دېھقان

« زاۋۇت پارتىيە ياچېيكېسىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، سېخ مۇدىرى » دەپ تونۇشتۇرۇلغان پەرىزات ئولتۇرغانلارنىڭ ئىچىدىكى ئۇنۋانى ئەڭ يۇقىرى باشلىق ئىدى. ② شۇ خىل گۇرۇپپا، تەشكىلاتنىڭ ئەزاسى: ئۇلارنىڭ ئەتراپىغا ئولاشقان كىشىلەر ئىشكە يېنىشتۇرۇلغان قەغەز لەردىكى يېزىقلارنى ئوقۇيتتى، ئۆيدىن-ئۆيگە يۈگۈرۈپ يۈرگەن، ئاۋازلىرى بوغۇلۇپ، خىرىلداپ قالغان ھەيئەتلەرگە قارىشاتتى.

ھەيئەت رىياسىتى يىغىنىنى باشقۇرغۇچى كىشىلەر گۇرۇپپىسى: قۇرۇلتاي يېپىق مەزگىلدە قۇرۇلتاينىڭ خىزمەت ھوقۇقىنى يۈرگۈزىدىغان، قۇرۇلتاينىڭ قارارلىرىنىڭ ئىزچىللىشىنى تەكشۈرۈپ تۇرىدىغان ۋە ئۇنىڭغا نازارەت قىلىدىغان ھەيئەت رىياسىتى سايلاپ چىقىلدى.

ھەيئەتلىك ئى. ھەيئەتكە يۈكلەنگەن ۋەزىپە، ھەيئەت ئۆتەشكە تېگىشلىك خىزمەت: — ئۇنى ياچېيكا ھەيئەتلىكىدىنمۇ قالدۇرىمىز، ھەتتا پارتىيىدىن قالدۇرۇشىمىزمۇ مۇمكىن، — دېدى ئەكبەر.

ھەيتاڭ ئىم (ھەي+تاڭ) جۈملىدە «پەقەتلا بىلمەيمەن»، «زادىلا خەۋىرىم يوق» دېگەندەك ئېنىقسىزلىق جاۋاب ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: — ھەيتاڭ بىز ئىزدەپ يۈرگەن مېھمان شۇمىكىنا، ئاجايىپ ئىش، نېمە ئىشلار بولۇۋاتىدۇ-ھە؟ — دەپ پىچىرلىدى قىسمەت چورۇق ئۆزىگە.

ھەيتاڭەي ئىم (ھەي+تاڭ+ھەي) «ھەي-تاڭ» نىسۋىنىڭ كۈچەيتىلىپ ئېيتىلىشى: — ھەيتاڭەي، ھەرقانچە بولسۇمۇ ئۆزۈمنى بىلمەي قالامدۇ؟ — دېدى ئۇ ماڭا.

ھەيتوۋا ئىم (ھەي+توۋا) ① بىرەر نەرسىدىن ھەيران بولۇش، ئەجەبلىنىش ئىماسىنى

سېپىقىدىكى بىركىشى كىرىپ كەلدى-دە، جازىدىكى كىتابلارغا سەپىلىشقا باشلىدى. **ھەۋزىكە ۋەسەر** ئى (ئە) <دىن> جەننەتتىكى سۇلىرى تىنىق ۋە شېرىن دەپ تەرىپلىنىدىغان كەۋسەر ناملىق بۇلاق: ئاھىكم زالىم پەلەك قىلماقچىمۇ سەندىن جۇدا، ھەۋزىكە ۋەسەردەك سۈيۈڭدە لايىقى مېھمان ئىدىم.

ھەي ئىم ① بىركىمنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە جەلپ قىلىش، چاقىرىش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: — دىلەم، ھەي دىلەم! — يىراقتىن بىرەيلەننىڭ چاقىرىغان ئاۋازى ئۇنىڭ قولىغا يېتىپ كەلدى. ② پۇشايىمان قىلىش، ئەپسۇسلىنىش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: بەزىلەر سەن نېمىنى بىلسەن دەيدۇ، مەن نېمىغا بىلمەيدىكەنمەن، شۇنچە ۋاقىت بىللە ئىشلىگەن تۇرسام، ھەي، ئادەمنىڭ دوستىدىن تولا دۈشمىنى بولىدىكەن. ③ زوقلىنىش، رازى بولۇش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: — بوش كەلمىدىڭىز، ھەي يامان قىز، ھەي... — دېدى شائىر، رەئىسنىڭ كۈلكىسىنىڭ پەسىپىشىگە ئۈلگۈرتۈپلا زۈلپىيەگە قاراپ. ④ ئېچىنىش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: — ئۇكام كەنجىتاي، دادام، مېھرىبان ئانام بىچارىلەر، ھەي... بۇ كۈنلەرنى كۆرەلمىدى، خەپ! ⑤ تەقەززالىق ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: ھەي... كېچىكپ قالدىغان بولدۇق-تە! ⑥ يىرگىنىش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: ھەي... نېمىدېگەن سەت مەخلۇق بۇ!

ھەيئەت ئى (ئە) ① بىرەر ۋەزىپىنى بېجىرىشكە بەلگىلەنگەن، ئاجرىتىلغان ياكى سايلانغان كىشىلەر گۇرۇپپىسى: ئىمتىھان ئېلىش ھەيئىتى، تەكشۈرۈش ھەيئىتى. * ئىمتىھان ئېلىش — سىناپ كۆرۈش ھەيئىتى يۈرۈپ كەتتى. * نۇرئەلاخان تەرىپىدىن

ئېشىشىغا سەۋەب بولغان نەرسە؛ تۈرتكە، مەدەت، ئىلھام؛ ھەيدەكچى بولماق. * ھاۋا رايىنىڭ بىردىنلا ئۆزگىرىشى ئۇرۇق سېلىشىنى تېزىرەك تۈگىتىشىمىزگە ھەيدەكچى بولدى.

ھەيدەكچى بولماق بىرەر ئىش-ھەرىكەتنىڭ باشلىنىشى، يۈز بېرىشى ۋە ئەمەلگە ئېشىشىغا سەۋەب، ۋاسىتە، تۈرتكە، مەدەت ۋە ئىلھام بولماق؛ 21 يىللىق سېغىنىش تەشۋىشلىق بۇ خەتنى ئالدىن يېزىشقا ھەيدەكچى بولدى. * تۇغۇلغاندىن باشلاپ بوۋىسىدىن بىرقەدەممۇ ئايرىلىپ باقمىغان گۆدەكلەرنىڭ كۈندىن-كۈنگە جىغغۇز، غەمكىن بولۇپ كېتىۋاتقانلىقى چىنار ئايىمىنى قەتئىي قارارغا كېلىپ، ئۇلارنى بوۋىسى بىلەن كۆرۈشتۈرۈشكە ھەيدەكچى بولدى.

ھەيدەكچىلىك «ھەيدەكچى» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى؛ ھەيدەكچىلىك قىلماق. * خۇرما رەڭ چاپانلىق يىگىت ئاشۇنداق خىلمۇخىل خىياللارنىڭ ھەيدەكچىلىكىدە ھېيتكارغا قانداق كېلىپ يەتكىنىنى سەزمەي قالدى. * مەتبۇئاتنىڭ ئەسلىي كەسپى ساتراش، ئۇ ھۈنەرنى شەھەردە دادىسىدىن ئۆگەنگەن ۋە دادىسىنىڭ ھەيدەكچىلىكى بىلەن ئون نەچچە يىل داۋام قىلدۇرغان.

ھەيدەلمەك «ھەيدەلمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى؛ جاللاتلار تۆت كوچا ئاغزىدىن تېخى تارقىشىپ بولمىغاندى. ۋالىي مەھكىمىسىنىڭ ئۇدۇلىدىكى كوچىدىن بۇ يەرگە ھەيدىلىپ كېلىۋاتقان بىر توپ كىشىنىڭ قارىسى كۆرۈنۈپ باقۇپ توغراغان جازا مەيدانىغا يېقىنلاپ كەلدى. * خەلپە ئانا ھويلىغا كىرىش بىلەن، ئۆزلىرىگە تەئەللۇق بولغان تۆت پۇلك يەرنىڭ ھەيدىلىپ، تېرىلىپ، سۆرمەدىن چىقىپ بولغانلىقىنى ئاڭلىدى.

بىلدۈرىدۇ؛ — ھەيتوۋا، شۇنچە قىلسامۇ قاراپ قويمايدىغۇ ئۇ جونداق، — دېدى ئۇ ئۆز-ئۆزىگە. ② مەلۇم كېلىشمە سىلىكىنىڭ ئۆز بېشىغا كېلىپ قېلىشىدىن قورقۇش، ئەنسىرەش ئىماسىنى ئىپادىلەيدۇ؛ — ھەيتوۋا، — دېگىنچە ياقىسىنى تۇتتى ئۇ بالغا بىر قاراپلا.

ھەيدەلمەك «ھەيدەلمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ يىغىندا يېڭىدىن سېتىۋالغان ماشىنىنى كىمگە ھەيدىتىش مەسلىسى مۇزاكىرە قىلىندى. * گومىنداڭ ئەسكەرلىرىنىڭ بىرى توپلۇق يېزىسىدىن بىر پادا قوينى نامان ئىسىلىك 26 ياشلار چامىسىدىكى بىر دېھقان يىگىتكە ھەيدىتىپ كېلىپ سېپىل ئىچىگە ئەكىردى.

ھەيدەشتۈرمەك پ. ھەيدەش، ئىتتىرىش ۋە شۇ خىلدىكى ھەرىكەتلەرنى قىلماق، ھەيدەلمەك؛ ئۇلار مېنى ھەيدەشتۈرۈپ سەھنىگە ئېلىپ چىقىشتى.

ھەيدەشمەك «ھەيدەلمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى؛ «قاۋانلىققۇ چوڭ-كىچىك ھەممىنى ھەيدەشكە نەن، ئېتىز ئىشىنى، 8-دۇيىنىڭ ئۆيىزى قالغان ئادەملىرىنى قانداق قىلىشتىڭىن» دەپ پېچىرلىدى تۇرسۇن ئۆزىگە. * ئەسلى دىلىمىز بىر ئىدى بىزنىڭ، بىراق يات سىنىپ ئايرىغان چەكلەپ. يالغاياغ دەپ، سۇنۇشقاندا قول، ئۇلار يول بەرمەي ھەيدەشكەن يەكلەپ.

ھەيدەكچى ئى ① بىرەر ئىشنى قىلىشقا ھەيدەيدىغان، شۇ ئىشنىڭ قىلىنىشىنى سۈپلەيدىغان ئادەم؛ ھەيدەكچىنىڭ يوغان باش، يالپاق بۇرۇن، چىقىر كۆز بىرى ئوتتۇرا ئىشكىنى غىچىچىدە ئېچىپ ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى. ② بىرەر ئىش-ھەرىكەتنىڭ باشلىنىشى، يۈز بېرىشى ۋە ئەمەلگە

ھەيدىمەك پ ① بىرەر تەرەپكە ، بىرەر جايغا قاراپ مېڭىشقا قىستىماق ، بېرىشقا مەجبۇر قىلماق ؛ قوغلىماق ؛ ئىشقا ھەيدىمەك . تاغقا ھەيدىمەك . * تۇتقۇنلارنى ئىلغا ئېلىپ ماڭدىغان كۈنى چىڭ لەشكەرلىرى پۈتۈن شەھەر خەلقىنى « يارۋاغ دەرۋازىسى » ئالدىغا ھەيدەپ چىقتى . * بۇلارنى كېچىچە ئويلاپ چىققان تۇردىئاخۇن تاڭ ئېتىشى بىلەنلا ئايالىنى ، مەمەت ئېلىنى ، ئون ياشلىق گۈلنارنىمۇ ئېتىزغا ھەيدىدى . * كېرىم ئاخىرى مەنسۇرنى ئۆيىدىن ھەيدەپ چىقاردى . ② ئۆزىدىن يىراقلاشتۇرماق (ئوي-پىكىر ، خىيال ، ھېس-تۇيغۇ قاتارلىقلار . ھەققىدە) : ئۇ كېرىسلىنى ئالدىغا سۈردى-دە ، خاپا بولغان ھالدا مۇزىكا ئويغاتقان ئىسسىق ، نازۇك ھېس-لارنى ئۆزىدىن ھەيدەپ ، بوغۇق ئاۋاز بىلەن قاتتىق-قاتتىق سۆزلەشكە باشلىدى . * لېكىن مۇنۇ زەي ئۇنىڭ شېرىن خىيالىنىمۇ ، كۆزى يېتىپ تۇرغان پىلانلىرىنىمۇ نېرى ھەيدىۋەتتى . ③ ماتورلۇق ياكى ماتورسىز قاتناش ۋاسىتىلىرىنى باشقۇرۇپ ماڭدۇرماق ؛ قېپىق ھەيدىمەك . تراكتور ھەيدىمەك . * ھېلىقى كۈنى كېسەل يولۇچىنى ئازابلان قويماسلىق ئۈچۈن ئاپتوموبىلنى سۇيۇزىدە كېمە ھەيدىگەندەك سىلىق ھەيدەپ ، يەنە بىر بازارغا يېتىپ كەلدىم . * لۇتپۇللانى ئېلىپ كەلگەن ھارۋىكەش يېڭى ھايات مەھەللىسىگە كەلگەندە ئۇنى چۈشۈرۈپ قويۇپ ، ھارۋىسىنى كېپەككۈزۈ مەھەللىسى تەرەپكە ھەيدەپ كەتتى . ④ بوشاتماق ، ئېلىپ تاشلىماق (ئىش ، خىزمەت قاتارلىقلار ھەققىدە) : ئىشتىن ھەيدىمەك . * زىرپ راستتىنلا يامان بالىمۇ ؟ ئەجىبا ئوقۇغۇچىلار يامان بولسىلا مەكتەپتىن ھەيدىۋېتىش كېرەكمۇ ؟ » دەپ ئويلىدى ياسىن . * ئوقۇشۇپ كۆرسەك ،

ئەسلىدە قولدىن ئىش كېلىدىغان دوختۇرلار ھەيدەپ چىقىرىلىپ ، تۈزۈكرەك كەسىپى بىلىمى يوق كۆرەڭلەر « دوختۇر » بولۇۋالغانىكەن . ⑤ مەخسۇس ئەسۋاب بىلەن يۇمشاتماق ، ئاغدۇرماق ، تېرىماق ؛ (دېھقانچىلىق ئېتىزلىرى ھەققىدە) : تولۇق ھەيدىمەك . * يەر ھەيدىمەك كۈز ھەيدە ، كۈز ھەيدىمەك يۈز ھەيدە (ماقال) . * ئۇنىڭ بۇ ياخشى كۈنلىرى ئۇزاققا بارمىدى ، 13 ياشقا كىرگەندە ، دادىسى قوش ھەيدەۋاتقان يەردە يېقىلىپ چۈشۈپ جان ئۇزدى . * ئۇلار ئاشخانغا ماڭغاندا ، تراكتور چىراغلىرى بىلەن ئەتراپنى يورۇتۇپ گۆرگىرەپ يەر ھەيدىمەكتە ئىدى . ھەيران I ئى < زوئول > بىر خىل قۇش . سىرتقى شەكلى قارلىغاچ ئائىلىسىدىكى قۇشلارغا ئوخشاپ كېتىدۇ . قۇيرۇقى ئۇزۇن بولۇپ ، جىم تۇرغاندا قانىتى قۇيرۇقىدىن ئېشىپ تۇرىدۇ . ئۇچۇش سۈرئىتى تېز ۋە كۈچى كۈچلۈك كېلىدۇ . ئېگىز ئىمارەت لەمپىلىرى ياكى دەرەخ ئارىسىغا چاڭگا ياسايدۇ . ئۇچقاندا ھاشاراتلارنى تۇتۇپ يەيدۇ . دېھقانچىلىق ۋە ئورمانچىلىققا پايدىلىق قۇش ھېسابلىنىدۇ . ھەيران II ئى (ئە) بىرەر كۈتۈلمىگەن ، ئاجايىپ ، غەيرىي-تەبىئىي نەرسە ياكى ھادىسە تۈپەيلىدىن ئادەمدە پەيدا بولغان ھاك-تاڭلىق ؛ تەئەججۈپلىنىش ، گاڭگىراش ؛ ھەيران بولماق . ھەيران قالماق . * تۆھمىتىگە تۆھمەت قىلاي ، تۆھمىتىڭ ھەيران قالسۇن (ماقال) . * پاسار ھەر كېچىدە مۇھەببەت ناخشىسىنى ئېيتىدىغان بولۇپ قالغىنىدىن ئۆزىمۇ ھەيران ئىدى . * مەمەت ئىلىنىڭ دوست-بۇرادەر ، مەھەللە-ھەقەمساپلىرى مەرھابانىڭ بۇ ئىشلىرىدىن ھەيران ئىدى .

ھەيران بولماق تەئەججۈپلەنمەك، ھاك-تاك بولماق، نېمە قىلارنى بىلمەي ئېسەنگىرمەك؛ بالىلاردەك مەغرۇر بۇ قىزنىڭ بۇ مەنسىز ئۆيگە تۇيدۇرماستىن، ئاددىي يوسۇندا كىرىپ كەلگىنىگە ئۆزىمۇ ھەيران بولاتتى. * كۆۋرۈك بېشىدا ئولتۇرغانلار بۇ كۈتۈلمىگەن ئاجايىپ ئىشتىن ھەيران بولۇشۇپ، قاقاھلاپ كۈلۈپ كېتىشتى.

ھەيران قالماق ← **ھەيران بولماق**: جامال ئاكا شۇڭلارنى قايرىپ ساڭگىلىشىپ تۇرغان ئۈزۈم ساپاقلارنىڭ بولۇقلۇقىنى كۆرۈپ ھەيران قالدى.

ھەيران قىلماق تەئەججۈپلەندۈرمەك، ھاك-تاك قالدۇرماق، ئېسەنگىرمەك، ئويغا سالماق: بىلىدىم، دوستۇم، بۈگۈن نە ئىشنى قىلىدىلا، بىتۈيۈك نامە ئەۋەتىپ مېنى ھەيران قىلىدىلا.

ھەيرانە سۈپ (ئە) ھەيران قالغان، ھەيران بولغان: قوينى لالە-رەيھانە، بۇلبۇل، كاككۈك مەستانە، كۆرسە ھەركىم ھەيرانە، گۈزەل ئىلى باغلىرى.

ھەيرانچىلىق ئى. ھەيران بولۇش تۇيغۇسى، ھەيران قېلىش، ھەيرانلىق: بۇ سۆز مېنىڭ بايقى ھەيرانچىلىقىمنى كۆڭلۈمدىن كۆتۈرۈۋەتكەن بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئورنىنى يېڭى بىر سوئال ئىككىگە ئىدى.

ھەيرانلىق «ھەيران» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ھەيرانلىقتا قالماق. ھەيرانلىقتا چۆمەك. * قىز شەۋكەتنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇردى ۋە ھەيرانلىق ئىچىدە سورىدى. * نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى چۈشىنىشكەن مېھمانلار پادىشاھقا ھەيرانلىق بىلەن تىكىلىپتۇ.

ھەيران-ھەس قاتتىق ھەيران قېلىش، ناھايىتى تەئەججۈپلىنىش: ھەيران-ھەس بولماق. ھەيران-ھەس قالماق.

ھەيران-ھەس بولماق قاتتىق ھەيران قالماق، ناھايىتى تەئەججۈپلەنمەك: بۇ ئەھۋالدىن ئاشپۇزۇل خوجاينى ھەيران-ھەس بولۇپتۇ. * راست! ئۇ بىرچاغلاردا ئاجايىپ بىر يىگىت بولىدىغان، دادىسى بىلەن بىللە توقۇغان گىلەمگە ئەل-جامائەت ھەيران-ھەس بولۇپ، ئاغزىنى ئېچىپ قېلىشقان ئەمەسمىدى؟! **ھەيران-ھەس قالماق** ← **ھەيران-ھەس بولماق**: تېپىشماقتەك تۇيۇلغان چىنازا نامىزىنىڭ تەكتىگە يېتەلمەي ئەقلى لال بولغان بىر بۆلۈك جامائەت ئابدۇللاننىڭ ئۆلۈمى توغرىسىدىكى شۇم خەۋەرنى ئاڭلاپ ھەيران-ھەس قالدى. **ھەيران-ھەس قىلماق** قاتتىق ھەيران قالدۇرماق، ناھايىتى تەئەججۈپلەندۈرمەك: دېمەك مېنى بۇنچىلىك ھەيران-ھەس قىلغان بايقى نۇر-شولا قانداقتۇر گۆھەرنىڭ چاقىشى بولماستىن بەلكى تاشلارنىڭ ئارىسىنى ماكان قىلغان ئەرزىمەس، لېكىن مۇشۇنداق مۇھىتقا ئازغىنا بولسىمۇ يورۇقلۇق بەخش ئېتىۋاتقان كىچىككىنە بىر جاننىڭ كارامىتى ئىكەن.

ھەيرەت ئى (ئە) كۈتۈلمىگەن نەرسە، ۋەقە، ھادىسە قاتارلىقلارغا ئۇچرىغاندا سېزىلىدىغان ھەيران بولۇش ھېسسىياتى، ھەيران بولۇش تەئەججۈپتە قېلىش، ئەجەپلىنىش؛ تەئەججۈپ: مېھرىبانۇ ھەيرەت ۋە غەزەپ بىلەن ئالتوپىلاڭ كۆتۈرۈپ، بۇ سۈيىقەستنىڭ سىرنىنى ئېچىشقا نەمتۇللانى بۇيرۇيدۇ.

ھەيرەتتە قالماق كۈتۈلمىگەن نەرسە، ۋەقە، ھادىسە قاتارلىقلارغا ئۇچراپ ھەيرانلىق ھېس قىلماق، ئەجەپلەنمەك، تەئەججۈپلەنمەك: مەن كېسەل يوقلاش مۇناسىۋىتى بىلەن شەھەرلىك دوختۇرخانىغا بېرىپ، بىر غەلتە ئىشقا يولۇقۇپ، بەكمۇ ھەيرەتتە قالدىم. * ئۇ ئەڭ يېڭى خەۋەرلەرنى سۆزلەپ، ئەتراپىغا ئولتۇرۇپ ئاڭلاۋاتقانلارنى

يارىتىش سەنئىتى» نىڭ بىرى، يەنى چېكىش، ئويۇش، ياساشتىن ئىبارەت ئۈچ خىل ئىشلەش ئۇسۇلىنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى. بۇنىڭدا ياسىغىلى بولىدىغان (سېغىزلاي) ياكى چەككىلى، ئويغىلى بولىدىغان (مەسىلەن، مېتال، تاش، ياغاچ قاتارلىق) ماتېرىياللار ئارقىلىق، ئەمەلىي ھەجىم بولغان ئوبرازلار ياساپ چىقىلىدۇ.

ھەيكەلچىلىك نى < گ سەن > ←

ھەيكەلئىراشلىق: ناخشا، مۇزىكا، ئۇسسۇل، سىزما سۈرەتچىلىك، ھەيكەلچىلىك ۋە ساپال قوچاقلىرى سەنئىتى بىلەن بەدىئىي تىل كۇچا خەلقنىڭ بەدىئىي تۇيغۇلىرىنى ئىپادىلەشتىكى ۋاسىتىلىرى ئىدى.

ھەيھات ئىم (ئە) ھەيران قېلىش، زوقلىنىش ئىمانىنى ئىپادىلەيدۇ: - مەنزىلگە ئاز قالدۇق! - دەيدى باش گېئولوگ خۇشال ھالدا، ھەممىز خىيالدىن ئويغىنىپ يىراققا كۆز تىكتۇق. ھەيھات! كۆز ئالدىمىزدا خۇددى مىسىرنىڭ پىرامىدىلىرىدەك كۆرۈنۈشلەر نامايان بولۇشقا باشلىدى. * - ھاجىم بىز ئاجىزلارغا ئىنتام قىلغان مۇنۇ گۇۋاھنامىنىڭ قانچىلىك كۇچى بار ئىكەن دېمەمسىلەر؟ ھەيھات! ئاقپاشا پۇقراسى دېگەندىن بۇ چېرىكلەر شۇنچىلىك قورقىدىكەنكى، «ئەيۋ، ئەيۋ» دېيىشىپلا كەتتىغۇ تاڭ، - دەيدى ھىمىت قاشقا.

ھەي-ھەي «ھەي» سېۋىزىنىڭ تەكرار ئېيتىلىشى: ھەي-ھەي بالا، ماڭغان يولۇڭغا قارا (ماقال). * ئۇنىڭ كۆڭلى ماڭا ئايان، قانداقمۇ سەۋر قىلىپ تۇرالىسۇن؟ ھىم... ياخشى گەپ، ھەي-ھەي! ناۋادا ئورمان بوۋاي يېڭىلىشقان بولسىچۇ؟

ھەيۋە نى (ئە) تەھدىت، قورقۇتۇش، بوپۇز:

ھەيۋە قىلماق. ھەيۋە كۆرسەتمەك. *

ھەيرەتتە قالدۇرۇپ، ھۇزۇرلانماقتا ئىدى. **ھەيۋە نى (ئە) < فىزىئول > ①** جىنسىي ھۈجەيرىسى پىشىپ-يېتىلگەن ئاياللارنىڭ ھەر 28 كۈندە بىر قېتىم دەۋرىي يوسۇندا بالىياتقۇدىن قان كېلىش ھادىسىسى. ۋاقتى ئادەتتە ئۈچ كۈندىن يەتتە كۈنگىچە بولىدۇ: ھەيۋە مەزگىلى. ② شۇ مەزگىلدە كېلىدىغان قان: ھەيۋە كەلمەك. **ھەيۋە دەۋرى < فىزىئول >** ياش قۇرامىغا يەتكەن ئاياللار بالىياتقۇ ئىچكى پەردىسىنىڭ سويۇلۇشى، قانىشى ۋە ئەسلىگە كېلىشىدىن ئىبارەت دەۋرىلىك ئۆزگىرىش. ئاياللارنىڭ ھەيۋە دەۋرى ئادەتتە 28 كۈن بولىدۇ.

ھەيۋە كېسىلىش < فىزىئول > ھامىلىدار بولىغان ۋە بالا ئېمىتىلگەن چاغلاردا ھەيۋەنىڭ بىرقانچە ئايلاپ توختاپ قېلىشى. **ھەيۋە مەزگىلى < فىزىئول >** ئاياللاردا ھەيۋە كېلىدىغان مەزگىل. ئادەتتە ئۈچ كۈندىن يەتتە كۈنگىچە بولىدۇ.

ھەيكەل نى (ئە) ① < گ سەن > ئادەم ياكى ھايۋان گەۋدىسىنىڭ گىپس، تاش، مېتال، ياغاچ ۋە شۇ قاتارلىق قاتتىق ماتېرىياللاردىن ياسالغان تەسۋىرى: لېنىن ھەيكىلى. قەھرىمانلار ھەيكىلى. ② كۆچمە. نامدا بار، ئەمما قولدىن ئىش كەلمەيدىغان، ئەمەلىي ھوقۇقى يوق ئەمەلدار: ئۇنى «ۋاي باشلىق» دەپ ئاغزىڭنىڭ شۆلگەيلىرى ئېقىپ كېتىدىكەن، ئەمەلىيەتتە ئۇ بىر ھەيكەلغۇ؟!

ھەيكەلئىراش نى (ئە+پ) < گ سەن > يونۇش، ئويۇش، قۇيۇش يولى بىلەن تاش، مىس، ياغاچ، گىپس قاتارلىقلاردىن ھەيكەل ياسىغۇچى سەنئەتكار.

ھەيكەلئىراشلىق نى < گ سەن > «شەكىل

ۋە ھەيۋەت! * ئىشكىن ھەيۋەت بىلەن كىرگەن سۈتۈق، توغرىلەگ ۋە ئىلكلەرنى كۆرگەن خان، سۇباشى، ئوردىبېشى چاچراپ ئورۇنلىرىدىن قوپتى.

ھەيۋەتلىك نىمەك پ. ھەيۋەتلىك تۈسكە

كىرمەك: قايتا رېمونت قىلىنغاندىن كېيىن بۇ بىنا تېخىمۇ ھەيۋەتلىك كېتىپتۇ.

ھەيۋەتلىك سۈپ ① كاتتا، زور، كۆركەم:

ھەيۋەتلىك بىنا. ھەيۋەتلىك شەھەر. ھەيۋەتلىك باغ. * ھەرقانچە ھەيۋەتلىك ئادەم بولساڭ، ئۆزۈڭدىن ئۇلۇغ ئادەملەر بىلەن بەسلەشمە - مۇنازىرىلەشمە ۋە دەۋالاشما. سېنىڭ ھۆرمەت، ھەيۋەتتىگە زىيان يەتمسۇن. * ھەيۋەتلىك قارلىق چوققىلار ئېتىكىدە شارقىراپ ئېقىۋاتقان دەريا ئۈستىدىكى تۇمانلار بارا-بارا تارقىدى. * ھەرەمباغ ھەربىي گازارمىسىنىڭ ئالدىدا پوستقا تۇرغان ئىككى جەڭچى ھەيۋەتلىك يوغان دەرۋازىدىن كېرىپ بېرىۋاتقان ياش كوماندىرىغا ھۆرمەت بىلەن سالام بەردى. ② ھەيۋەتتى قالىتس، بەھەيۋەت، ۋە ھەيۋەتلىك؛ داغدۇغىلىق؛ ھەيۋەتلىك بوران. ھەيۋەتلىك دولقۇن. ھەيۋەتلىك ئاۋاز. * بۇ ساقچىلار ئېيىقباينى كۆرۈپ ھەيران قېلىپتۇ ۋە قورقۇپ كېتىپتۇ، چۈنكى ئۇلار بۇنداق يەتمىش خىل رەڭدە پارقىرايدىغان ھەيۋەتلىك مەخلۇقنى زادى كۆرمىگەنكەن. * ئۇلار دەرھال قوزغىلىپ ھەرىكەتلىنىپ ھەيۋەتلىك شوئارلارنى توۋلاپ، رەيھانەمنى بىر ئېغىزدىن تىللاپ يوق قىلىۋەتمەكچى بولۇشتى.

ھەيۋەتلىك سۈپ. ھەيۋەتلىك بار: شۇنداق

ھەيۋەتلىك كەلدىكى، ھەيۋەت.

ھەييار سۈپ ① ھىيلە-نەيىرگى تولا،

باشقىلارنى ئالداشقا ئۇستا؛ ھىيلەگەر، مەككەر، مۇغەمبەر، قۇۋ: ھەييار ئادەم.

شۇ ئارىدا گايت پاششاپ بىر بېشى قىزىل، بىر بېشى قارا بويالغان پالاقلارنى كۆتۈرگەن سەككىز-ئون نۆكەر بىلەن كېلىپ، خالايقىنى ھەيۋە بىلەن تارقىتىۋەتمەكچى بولدى. * پەرىزات باياتىدىن بېرى ھىيىتىنىڭ ھەيۋەتىنىڭ رولى بولمىغىنىنى سېزىپ، ھىيىتىنى قوللاش قارارىغا كەلگەنىدى.

ھەيۋەتلىك قىلماق تەھدىت سالماق، پوپۇزا

قىلماق، قورقۇتماق: ئەيسانىڭ تاپانچا تەڭلەپ ھەيۋە قىلىشى بىلەن ئۇلار يەنە مىلتىقلىرىنى تەڭلەپ كېلىشتى. * ئۇنىڭ ئۆزىنى قەستەن سالماق تۈتۈشى، مەنىسىگە نەدەك مېھىدا كۈلۈشى، ئاخىرىدا ھەيۋە قىلىشى ئابلىزغا ھاقارەت بولۇپ تۇيۇلدى ۋە خورلۇق ھېس قىلدى.

ھەيۋەتلىك سۈنماق كۆرەڭلىكى، نوچىلىقى

تۈگىمەك: تەھدىت، پوپۇزىسى كېرەككە كەلمەي قالماق: بەگنىڭ ھەيۋەتلىك ئاللىقاچان سۇنغان، چىرايى تاتىرىپ نەچچە تال چاشقان بۇرۇتى تىترىمەكتە ئىدى. * ئوسمان قولغا ئېلىنغاندىن كېيىن، ئۇنىڭمۇ يېلى چىقىپ كەتتى. پەيچاڭلىقى ئېلىپ تاشلانغاندىن بېرى ھەيۋەتلىك سۈنۈپ كەتتى.

ھەيۋەتلىك يەرگە ئۇرماق كۆرەڭلىك،

نوچىلىق، تەھدىت، تۆھمەت، پوپۇزىلىرىنى بېسىقتۇرماق، يوقاتماق: خەلقنىڭ ئارزۇسى ۋاڭنىڭ زەڭگىسىنى يىقىتىپ، ئۇلارنىڭ ھەيۋەتلىك يەرگە ئۇرۇش ئىدى.

ھەيۋەتلىك ئى (ئە) كىشىدە قورقۇش ئارىلاش

ئېھتىرام ۋە ئەجەبلىنىش تۇيغۇسىنى پەيدا قىلىدىغان ئۇلۇغۋار كۆرۈنۈش؛ قىياپەت؛ داغدۇغا؛ غىلاجدىن شۇجىنىڭ كۆپىنچە قوشۇمىسى تۈرۈلگەن، كۈلكىدىن ئەسەرمۇ بولمىغان چىرايى نېمىدېگەن سۈرلۈك

ئاۋازدىن نۇزۇكۇمنىڭ شېرىن چۈشى بۇزۇلدى. قارىغۇدەك بولسا، دۇۋاڭ باشچىلىقىدا بىر توپ دىۋە سۈپەتلىك مەلئۇنلار ئاچ بۆرىلەردەك لەۋلىرىنى يالىشىپ، ھەييارلىق بىلەن قارىشىپ، نوزۇكۇمنى ئۆزئارا تالىشىپ تۇراتتى. * كەمپىر پادىشاھنىڭ ھەرەمخانىسىغا كىرگەندىن كېيىن، بىر ئايغىچە ھېچقانداق سىر بەرمەستىن ناھايىتى ھەييارلىق بىلەن ئۈستىلىق ئېلىشتى.

ھەييارلىق قىلماق ھەييار، ھىيلىگەر كىشىلەرگە خاس ۋە شۇلار قىلىدىغان ئىش-ھەرىكەت بىلەن شۇغۇللانماق؛ قۇۋلۇق، مەككارلىق، مۇغەببەرلىك قىلماق؛ ئەمگەك قىلغان ئادەم ئۇنىڭ ھۇزۇر-ھالاۋىتىنى كۆرمىسە، ئەمگەك قىلمىغانلار ھەييارلىق قىلسا، ئۇنىڭ ئۈستىگە يەنە بۇلاڭ-تالاڭ قىلسا، بۇ قانداق تەقدىر؟ * - ھەييارلىق قىلماي تۇت ئۇكا، - دېدى يۈسۈپ دۇيچاڭ ئارغامچىنى ئۇنىڭغا ئۈزىتىپ.

ھوپ ئى. دىئال. ياتقان ئۇلاغنى قوپۇرۇش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ.

ھوت ئى (ئە) < ئاستر > ← **ھوت بۇرچى.** **ھوت بۇرچى** < ئاستر > ئېكلىپتىكىدىكى 12 بۇرچىنىڭ بىرى. بەلگىسى ♄. ئاسترونومىيەلىك ئۇزۇنلۇقى 330° تىن 360° قىچە. ئەسلى ئورنى ھوت يۇلتۇز تۈركۈمىدە بولۇپ، يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن دەلۋە يۇلتۇز تۈركۈمىگە يۆتكەلگەن. ھەر يىلى 2-ئاينىڭ 19-كۈنىنىڭ ئالدى-كەينىدە قۇياش بۇ بۇرچقا كېلىدۇ، بۇ ۋاقىتتىكى مەۋسۈم ئەگىز سۈيى بولىدۇ.

ھوت يۇلتۇز تۈركۈمى < ئاستر > ئېكلىپتىكى 12 يۇلتۇز تۈركۈمىدىن بىرى. مەركىزىي ئورنى: ئېكۋاتور ئۇزۇنلۇقى 0

ھەييار قىز. * ئون تازىنىڭ توققۇزى ھەييار (ماقال). * ئۇنىڭ كۈلۈمسىرەپ قىسىلغان، ھاراقنى تولا ئىچىپ خالتىلاشقان قاپاقلىرىنىڭ ئارىسىدىكى ھەييار كۆزلىرىدە، بۈگۈن نېمىشقىدۇر يىرتقۇچلارنىڭكىدەك بىر ۋەھىملىك ئوت چاقنايتتى. * بۇرۇنقى زاماندا، ئىراق پادىشاھىنىڭ تەۋەسىدە كەمەك دېگەن بىر ھەييار ئۆتكەنكەن. ② باشقىلارنىڭكىگە، تەييارغا ئىگە بولۇۋالدىغان: تەييارغا ھەييار بولماق. * تەييارغا سەن دائىم ھەييار زەر قونداقتا، يازدا ئايۋان بولسا جايىڭ، قىش قازناقتا. **ھەييارلارچە** رەۋ. ھەييارلارغا ئوخشاش، ھەييارلاردەك: قاۋۇل نېمىدۇر بىرنەرسە ئېسىگە كەلگەندەك بولۇپ توختاپ قالدى ۋە يوغان كۆزلىرىنى ھەييارلارچە ئويىنىتىپ تۇرۇپ مومسىدىن سورىدى. * - ئەخمەق! - دېدى غەيرەت كۆزلىرىنى ھەييارلارچە ئويىنىتىپ تۇرۇپ.

ھەييارلاشتۇرماق « ھەييارلاشماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: جەمئىيەتنىڭ مۇرەككەپلىكىمۇ ئادەملەرنى ھەييارلاشتۇرۇپ قويدۇ.

ھەييارلاشماق پ. ھەييار ھالەتكە كەلمەك؛ قۇۋلاشماق، ھىيلىگەرلەشمەك؛ ئۇ قىز بالا بولغىنى بىلەن، تۇرمۇشنىڭ ھەممە قازىنىدا قايناپ ھەييارلىشىپ كەتكەن بىرنەمە ئىكەن.

ھەييارلىق ① « ھەييار » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇنىڭ قىيىق كۆزلىرىدىن ھەييارلىق چىقىپ تۇراتتى. * ياش ۋاقتىدىكى ھەييارلىقلىرىنى تېخى تاشلىمىغان قاھار، كاۋاپنى يەلپۈپ، قاش-كۆزىنى ئويىنىتىپ تۇرۇپ توۋلايتتى. ② ئى. ھەييار ئادەملەرگە خاس ئىش-ھەرىكەت؛ مەككارلىق، ھىيلىگەرلىك، قۇۋلۇق؛ ھەييارلىق قىلماق. * تاراق-تۇرۇق

سائەت 40 مېنۇت؛ ئېكۋاتور كەڭلىكى 10°، يەنى ئاندرومېدا، ھەمەل، كىت ۋە پېگاس يۇلتۇز تۈركۈملىرىنىڭ ئارىسىغا توغرا كېلىدۇ.

ھودكىن ئى (ئىنگ) < تىب > 1798 - 1866-يىللىرى ياشىغان ئەنگلىيە دوختۇرىنىڭ نامى.

ھودكىن كېسەللىكى < تىب > لىمفا ئۆسسىسىنىڭ بىر خىلى. ئەنگلىيە دوختۇرى ھودكىن (Thomas Hodgkin) دەسلەپ تەسۋىرلەپ بەرگەچكە، ئۇنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان.

ھودۇد ئى (ئە) ① بىرەر جاينىڭ چېكى، ئاخىرقى نۇقتىسى، ياقىسى، چېتى؛ مانا باشلامچى قىشۇ يېتىپ كەلدى. مەخمۇت بۇ چاغدا چېگرا ھودۇدى كۆرۈنمەيدىغان «ئاقساي» ئىنقىلابى ئۆستىگىنىڭ ئەمگىكىدە ئىدى. ② سانى، مىقدارى؛ ھودۇدى يوق. بۈگۈن بازارغا يىغىلغان ئادەمنىڭ ھودۇدى يوق ئىدى.

ھودۇقتۇرماق «ھودۇقماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ يىغىننىڭ مۇددەتتىن بىر كۈن بۇرۇن ئېچىلماقچى بولغانلىقى كامىلىنى ھودۇقتۇرۇپ قويدۇ. * ئىككى خىل گەپنىڭ ئىككى ئېغىزدىن تەڭلا چىقىشى قىزلارنىڭ ئۆزلىرىنى ھودۇقتۇرۇپ قويدى.

ھودۇققاق سۈپ. ئاسان ۋە تېز ھودۇقۇپ قالدىغان؛ ھودۇققاق ئادەم.

ھودۇققاقلق ئى. تولا ھودۇققىدىغان مېجەز-خاراكتېر، قىلىق-ھەرىكەت؛ ياك شۇنگۈەن ئىلگىرى جاڭ دۇسا پۈتتىنى قانداق جۈپلەپ، قانداق چاس بەرگەن بولسا ھودۇققاقلق بىلەن شۇنداق چاس بېرىپ تۇردى.

ھودۇقماق پ. نېمە قىلىشىنى بىلمەي

ساراسسىمگە چۈشمەك؛ تەمىرىمەك، گاڭگىرماق؛ ئوۋچىلارنىڭ ھالقىسى بارغانسېرى كىچىكلەپ بارماقتا. كېيىكلەر بولسا ئايلىنىپ، ھودۇقۇپ، ئاندىن قاياققا يۈگۈرۈشىنى بىلمەي، پاتىپاراق بولۇپ كەتتى. * ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئۆزىدىن بىرقەدەرلا نېرىدا كۈلۈمسىرەپ تۇرغان رەھمەت مۇئەللىمىنى كۆرگەندە، نېمە ئۇچۇندۇر ھودۇقۇپ كەتتى.

ھودۇقۇشماق «ھودۇقماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى؛ چاپارمەنلەر ھودۇقۇشۇپ قالدى ۋە ئىشنىڭ چاتاق ئىكەنلىكىنى پەملەپ، مېرول قېزىنىڭ ئۇزۇن چاپىنىنىڭ يېڭىدىن تارتىپ قويدى.

ھور ئى. سۇيۇق جىسىملارنىڭ قىزىتىلغاندىكى گاز ھالىتى، پار؛ ھور تۇرىنىسى. ھور ماشىنىسى. ھورغا ئايلىنىش.

ھور تۇرىنىسى < ماشىن > يۇقىرى بېسىملىق ھورنىڭ پالاقلىق چاقنى ئىتتىرىشى ئارقىلىق ھەرىكەتلىنىدىگۈچ كۈچ ھاسىل قىلىدىغان دۋىگاتېل. ئۇ ئايلىنىشى تېز، ئىش ئۈنۈمى يۇقىرى ۋە تېجەشلىك بولۇشتەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە بولۇپ، ھازىر كۆپ ھاللاردا توك ھاسىل قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلمەكتە.

ھور ماشىنىسى < ماشىن > سۇ ھورىدىن پايدىلىنىپ ھەرىكەتلىنىدىگۈچ كۈچ ھاسىل قىلىدىغان دۋىگاتېل. ئۇ ھور بىلەن تەمىنلەش قۇرۇلمىسى، سىلىندىر ۋە ھەرىكەت ئۇزاتقۇچى مېخانىزم قاتارلىقلاردىن قۇرۇلغان بولۇپ، كۆپىنچە پاراۋۇزنىڭ ھەرىكەتلىنىشى ئۈچۈن دۋىگاتېل قىلىنىدۇ.

ھورى بېسىقماق ← ھورى بېسىقلىق؛ ئاندىن ئۇلۇغ نام يوق دۇنياندا، ئانا ھەرچاننىڭ پەخرى - غۇرۇرى. ئانا سۈتىنى

ھورلاشماق پ. ئۈستىنى ياكى ئەتراپىنى ھور قاپلىماق؛ ئادىل بىلەن ھېلىقى قىزنىڭ مۇڭدېشىپ ئولتۇرغىنى ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا كېلىۋېلىپ ئورنىدىن دەس تۇردى ۋە دېرىزە تۈۋىگە كېلىپ، ھورلاشقان ئەينەكتىن سىرتقا قارىدى.

ھورلىنىش «ھورلانماق» پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى؛ ھورلىنىش ئىسسىقلىقى، ھورلىنىش ئىسسىقلىقى <فوز> ھەرىپى بىرلىك ماسسىلىق سۇيۇق جىسىمنىڭ گازغا ئايلىنىشىدا قوبۇل قىلىنىدىغان ئىسسىقلىق شۇ سۇيۇق جىسىمنىڭ ھورلىنىش ئىسسىقلىقى دېيىلىدۇ. بىرلىكى گرام / كالىورىيە.

ھورنان ئى (ھور+نان) قاسقانغا سېلىپ، ھورداپ پىشۇرۇلىدىغان نان، جىگموما، موما؛ ھورنان سالماق. ھورنان ئالماق.

ھوسۇل ئى (ئە) تېرىلغان زىرائەت ياكى باغۋەنچىلىكتىن ئېلىنىدىغان مەھسۇلات، ئۈنۈم؛ ھوسۇل ئالماق. ھوسۇل بەرمەك. * ئۆتكەن يىلقى كونا بۇغدايدىنمۇ تېخى بار. بۇ يىل يەنە ياخشى ھوسۇل ئالدىق.

ھوسۇل ئالماق تېرىلغان زىرائەت ياكى باغۋەنچىلىكتىن مەھسۇلات ئالماق، ئۈنۈمگە ئېرىشمەك؛ شەرت-شارائىت پىشپ پىتىلگەندە قوزغالساق، ئۇ چاغدا ۋاقتىدا تېرىلغان زىرائەتتىن ئوبدان ھوسۇل ئالغىلى بولغاندەك، قىلغان ئىشىمىزدىنمۇ نەتىجە ئالغىلى بولىدۇ. * ياخشىلىق ئەيلىسەڭ ھوسۇل ئالارسەن، ئۈمىدىسىز بولمىساڭ سەنمۇ كۈلەرسەن.

ھوسۇل بەرمەك مەھسۇلات چىقماق، ئۈنۈم بەرمەك؛ توختا، ئەي تۇرنىلار! قارا تۆۋەنگە؛ ئالتۇندەك تاۋلىنار سۆيگەن دىيارىم. بېرىدۇ مول-ھوسۇل تۆت پەسىل ئارا، كۆز كۈنى ئۇلغىيىپ مېنىڭ ئىجادىم.

ھوسۇلچى ئى. ھوسۇل ئالدىغان كىشى؛

ئاقلىمىغاننىڭ، بېسىقماي قالماق ھەر جايدا ھورى.

ھورى بېسىلماق مەلۇم پائالىيەت ۋە ھەرىكەتتىن توختىماق، پەسكويغا چۈشمەك، تىنچىماق، جىمىقماق.

ھورى تۈگەپ، شورى قالماق ھەممە نېمىسىدىن ئايرىلىپ قۇرۇق قول قالماق؛ ئۆيۈڭنى بېشىڭغا كىي، ھورى تۈگەپ، شورى قالغان ئۆيۈڭگە خۇشتار ئەمەسمەن.

ھورى چىقماق مەلۇم بىر ئىش-ھەرىكەتتىن سىرى، مەخپىيەتلىكى ئېچىلىپ كەتمەك، ئاشكارىلىنىپ قالماق؛ - بۇگە پىنىڭ زادى ھورى چىقىپ كەتمسۇن، - دېدى ئۇ.

ھورىنى چىقارماسلىق ← **بۇسىنى چىقارماسلىق**.

ھورداقماق «ھوردىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ يېنىدا بار ئۇنىڭكى بىر كىچىك قىز، سوغۇقتىن ئۇ قولىنى ھوردىتىپ تېز.

ھورداشماق «ھوردىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ھوردالماق «ھوردىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى؛ گۈل دۈكىنىنىڭ ھوردالغان دېرىزىسى ئارقىسىدا بىللۈر ۋازىغا سېلىنغان ۋە سۇ تامچىلىرى شەبنەمدەك يالتىرىغان بىردەستە قىزىلگۈل تۇراتتى.

ھوردىماق پ. قول ياكى باشقا بىرەر نەرسىنى ھورغا يېقىن تۇتماق، ھور ئۆتكۈزمەك؛ بالا قوللىرىنى ئاغزىغا تۇتۇپ ھورداشقا باشلىدى. * ساقال-بۇرۇتلىرىنى ئاپتاق قىراۋ باغلاپ كەتكەن يولۇچىلار، «چاي-تۇز» قىلىش ئۈچۈن ئوتۇن ئېلىپ كەلگەن دېھقانلار قولىنى ھورداپ ئىسسىتىپ، ئېشەكلىرىنى دۈشكەلىشەتتى، ئۇلارنىڭ كىرىپكىلىرىنى قېلىن قىراۋ باسقانلىقتىن ئەتراپىمۇ تۈزۈك قارالمايتتى.

ۋەدىسى چىڭ يارىمىنىڭ مول ھوسۇلچى بول، دەيدۇ. نە مۇنچى بولغاندا، شۇندا بېرەي قول، دەيدۇ. * بىز مېنە تى سۆيىمىز، مول ھوسۇلچى بولىمىز. نۇرغا تولغان، قاراڭلار، بىزنىڭ ماڭغان يولىمىز.

ھوسۇلدار سۇپ (ئەپ) كۆپ ھوسۇل بېرىدىغان، ئۈنۈمدار: ھوسۇلدار يەر. * ئۇ بۇ كۆز يەتكۈسىز ھوسۇلدار ئېتىزلارغا ئاجايىپ زوقمەنلىك بىلەن قاراپ ئېشىكىنى مېڭىشىغا قويۇۋەتتى. **ھوسۇلسىز** سۇپ. ھوسۇلى يوق ياكى ئاز، ھوسۇل بەرمەيدىغان، ئۈنۈمسىز: ھوسۇلسىز يەر. ھوسۇلسىز زىرائەت.

ھوسۇللىق سۇپ. ھوسۇلى بار ياكى كۆپ، ھوسۇل بېرىدىغان، ئۈنۈملۈك: ھوسۇللىق يەر. ھوسۇللىق زىرائەت. * ياشلىق - ئىنسان ھاياتىدىكى ئاجايىپ گۈزەل چاغ. ئۇ گويا بېپايان ۋادىلارنى چىمەنلىككە ئايلاندۇرۇپ، تەبىئەت ھۆسنىگە ھۆسن قوشۇپ، ھوسۇللىق ئايلازغا ئۇل سېلىپ ئۆتۈپ كەتكەن باھارغا ئوخشايدۇ. * تۈنۈگۈن ھەيدەلگەن «مول ھوسۇللىق ئېتىز» دا بىر سىيالىكا ئۇرۇق سېلىۋاتاتتى.

ھوش I ئىم. كالىنى قايتۇرۇش، توسۇش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ.

ھوش II ئى (پ) < فىزىئول > ① كىشىنىڭ بىرەر تەسىر ياكى ھادىسىنى سېزىش، پىكىر قىلىش، ئاڭلاش قابىلىيىتى: ھوشىدىن كەتمەك. ② ئالڭ؛ ئەقىل، ئىدراك: ھوشى جايدا. ھوشنى يىغماق.

ھوشى بار ① ئەس-ھوشنى يوقاتمىغان: يارىلانغان جەڭچىنىڭ ھوشى بار ئىدى. ② ئەقلى بار. كاللىسى جايدا: ئۇ خېلى ھوشى بار ئادەم، بۇنچىلىك ئىشنى قىلالايدۇ. **ھوشى جايدا** ئەقلى-ھوشنى يوقاتمىغان، ئېسى بار.

ھوشىدىن كەتمەك ئاڭلاش، پىكىر قىلىش ئىقتىدارىنى يوقاتماق؛ ھېچنەرسىنى سەزمەس بولۇپ قالماق، ھوشسىزلانماق: قىزنىڭ يۈزى كۆكەرگەن، ئاغزى چىڭ يۇمۇلغان بولۇپ، ھوشىدىن كەتكەنكەن. * شەمسۇنناھار قىزنىڭ ناخشىسىنى ئاڭلاپ يەنە ھوشىدىن كېتىپ يىقىلدى.

ھوشىدىن كېتىش < تىب > چوڭ مېڭە فۇنكسىيىسىنىڭ ئېغىر دەرىجىدە قالايمىقانلىشىپ كېتىشى بىلەن ئۇزۇن ۋاقىت سەزگۈسىنى يوقىتىدىغان بىر خىل كېسەل ئالامىتى. كۆپىنچە ئېغىر زەخىملىنىش، مېڭىگە قان چۈشۈش، مېڭە پەردە ياللۇغى قاتارلىقلار سەۋەبىدىن كېلىپ چىقىدۇ.

ھوشىغا كەلمەك ھەممىنى پەرق ئېتەلەيدىغان، سېزەلەيدىغان، ئاڭلىيالايدىغان ھالغا قايتماق: ئۇ ئىشنى ئوتىدا يۈرەكلىرى كۆيۈپتۇ. بىرھازادىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ، قىزنىڭ سۈرىتىنى ئېلىپ ئۆيدىن قايتىپ چىقىپتۇ.

ھوشىنى بىلمەك ئەس-ھوشى، ئەقىل ۋە زېھنى بىلەن ئىش قىلماق: - ساڭا ئوخشاش كوچا لالىسى ئەمەس مەن، كۆرگەنلا قىزغا لۈكچەكلىك قىلغىلى! ھوشۇڭنى بىلىپ گەپ قىل! - دەيدى ئۇ پاكارىنى ئۇرۇۋېتىشتىن ئۆزىنى تەستە تۇتۇپ.

ھوشىنى تاپماق - ئەقلىنى تاپماق: - پەمبىچە خېلى ئەقىللىق قىزدەك تۇراتتىڭىز، ئاخىر يەنە ھوشىڭىزنى تېپىپ، ئەقلىڭىزگە كېلىۋاتسىز، - دەيدى دادىسى قىزغا قاراپ. * جاھان ئىنچىلانغىلى نەۋاق، قېنى كىم ئۇلارنى ھوشۇڭنى تاپ دېيەلدى؟

ھوشىنى يوقاتماق - ئەس-ھوشىنى يوقاتماق: بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، ھوشۇمنى يوقاتتىم. گۈمبەز ئۈستىدىن سېرىلىپ چۈشۈپ ئىچكىرىگە كىردىم.

ھوشنى يىغماق ← ئېسىنى يىغماق:
 مەن تۇرغان ئورنۇمدا تۇرۇپلا قالدىم. ھوشۇمنى يىغىپ ناۋايخانغا كىرگىنىدە، ئۇ سۇنى ئاللىقاچان جايلاپ بولۇپ، تونۇرغا ئوتۇن سېلىۋاتقانكەن. * ھاتەم بۇ نەسەپلەرنى ئاڭلاپ، ھوشنى يىغىپ، شۇكۇر قىلدى.

ھوشسىز سۇپ. ئاڭلاش، پىكىر قىلىش، سېزىش ئىقتىدارىنى يوقاتقان، ھېچنېمىنى سەزمەس بولۇپ قالغان: ھوشسىز ئادەم. ھوشسىز بالا. * ئۇ مەڭزىگە ئېقىپ چۈشۈۋاتقان ياش تامچىلىرىنى تۇپماي ھوشسىز كىشىدەك قېتىپ قالغانىدى. || كۆز يۇمۇپ ئاچقۇچە موماينىڭ باش كۆزىمۇ قانغا بوپالدى. ئۇ ئۆز جۈپتىنىڭ ئۈستىدە ھوشسىز ياتاتتى.

ھوشسىز لاندۇرماق « ھوشسىز لاندۇرماق »
 پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: — ئۇنىڭغا خالىغان جاۋابىڭىزنى بېرىپ ئۆزىڭىزنى ئازاد قىلىڭ! مەن ئۇنىڭغا نەشە بېرىپ ھوشسىز لاندۇردۇم، — دەپتۇ ئۇ.

ھوشسىز لاندۇرۇلماق « ھوشسىز لاندۇرۇلماق »
 ماق « پېئىلنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: تاشۋايىمۇ ئاخشام ئېغىر تاياق زەربىسى بىلەن ھوشسىز لاندۇرۇلۇپ، ئارقا ھويلىنىڭ ئەڭ ئىچكىرىدىكى بىر گۈندىغانغا تاشلۇۋېتىلگەندى. **ھوشسىز لاندۇرۇلماق** پ. ھوشسىز كەتمەك، خۇددىنى يوقاتماق، ھېچنېمىنى بىلمەيدىغان بولۇپ قالماق: ۋەلى ئازابتىن ھوشسىز لاندۇرۇلدى. باي بولسا ئۇرۇشنى يەنە داۋام قىلاتتى،

ھوشسىزلىق ئى. ھوشسىز ھالەت: — ھە، ئەسلىدە ئابايام ئۇنىڭ بىئارام بولغىنى ھوشسىزلىق، خامۇشلۇقتىن پەيدا بولغان ئالامەتلەر ئىكەن-دە، — دەپتى ئۇ. **ھوششەرە** ئىم. بىرەر سۆز، بىرەر ئىش ھەرىكەتنىڭ كۆڭۈلدىكىدەك قىلىنغانلىقىغا، بېجىرىلگەنلىكىگە ئېيتىلىدىغان تەشەككۈر،

رازىمەنلىك؛ بارىكالا: بۇ كۈتۈلمىگەن ئىش ھەممىنى ھەيران قالدۇردى. بىر-ئىككى سېكۇنتتەك جىمجىتلىقتىن كېيىن، « ھوششەرە »، « ئەجەب ئوبدان ئىش بولدى »، « يولۋاس بېگىمنىڭ ھىممىتىگە بارىكالا »، « ئاقىل كىشى شۇنداق بولىدۇ » دېگەن گەپلەر ياڭراپ كەتتى.

ھوش-كالا ھوش ۋە كالا: بىرىنچىدىن ھەر ئىككىسىز ھوش-كالىسى بار ئادەم. ئىككىنچىدىن، جاھان ئوڭشلىۋاتىدۇ، ھەر ئىككىلىمىز كەلگۈسىگە ئۈمىد بىلەن قارايمىز.

ھوش-كالىسى جايدا ئاق-قارا، ياخشى-ياماننى پەرق ئېتەلەيدىغان، ئەقىللىق: — ھە، بىرئاز قولۇڭ كېلىپ قالدى. ئۇنداق دېگەن بىلەن خېلى ھوش-كالىسى جايدا بالا بولدۇڭ جۇمۇ! — دەپ قويدۇ دادام ئېڭىكىنى سىلاپ تۇرۇپ.

ھوش-كالىسىنى يوقاتماق ← **ئەس-ھوشنى يوقاتماق:** زەپىنە نەسىبىنىڭ گۈزەل ھۆسنىنى كۆرۈپ تۇرۇپلا قالدى. ئاندىن تەبىئەت ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن بۇ كارامەت ئەسەرنى كۆرۈپ، ھوش-كالىسىنى يوقىتىپ قويغان سابىرغا قاراپ قويدى.

ھوشۇقچە ئى. دىئال. دوپپا شاپىقىغا پارالېل ھەم قايىچىلاش قىلىپ تىكىلگەن ئۇزۇن سىزىقچىلار ئارىسىغا بالداق شەكىللىك تىكىلگەن گۈل.

ھوشيار سۇپ (پ) بىرەر نەرسە ياكى ھادىسىنى تېز سېزەلەيدىغان، سەزگۈر، چېچەن، زېرەك؛ سەگەك: ھوشيار ئادەم. ھوشيار تۇرماق. * بۈگۈنكى مەجلىستە سەپداشلارغا ھوشيار بولۇش جەھەتتىن سۆزلەپ قويمىساق بولىمىدەك.

ھوشيار بولماق ھوشيار ھالەتكە كەلمەك، ھوشيارلاشماق: ئۇ دەرۋازىۋەنلەرگە:

— ھوشيار بولۇڭلار، ئۇخلاپ قالماڭلار، — دەپ جېكلەپ، ئالدىراش يۈرۈپ كېتىدۇ.

ھوشيارلاشماق پ. ھوشيار ھالەتكە كەلمەك، ھوشيار بولماق: بىر قېتىم ئۇ ۋەزىيەتتە ۋېتىپ، بىرنەچچە كىشىنىڭ ھەرىكىتىنى باشقىچە بولۇۋاتقانلىقىنى سېزىپ ھوشيارلىشىدۇ.

ھوشيارلىق «ھوشيار» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇلار كۆزلىرىنى پارقىرتىپ كىشىگە گويىكى بۇ ئۆيىنىڭ ساقچىسىدەك ھوشيارلىق بىلەن قاراپ تۇراتتى.

ھوقۇق ئى (ئە) ① دۆلەت ھاكىمىيىتى تەرىپىدىن بەلگىلىنىدىغان ۋە قوغدىلىدىغان، جەمئىيەتتىكى كىشىلەرنىڭ ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىرىنى تەرتىپكە سالدىغان قانۇن-قانۇنلار، نورمىلار يىغىندىسى: گراژدانلىق ھوقۇقى. كىشىلىك ھوقۇقى. ② بىرەر كىشىگە بىرەر ئىش-ھەرىكەت قىلىش ئۈچۈن بېرىلگەن، دۆلەت قانۇنلىرى ياكى باشقا خىل قانۇن-قارارلار بىلەن مۇستەھكەملەنگەن، كاپالەتكە ئىگە قىلىنغان ئىمكانىيەت، ئەرك، ئىختىيار: سايلاش ھوقۇقى. سايلانغۇ ھوقۇقى. دەم ئېلىش ھوقۇقى، سىياسىي ھوقۇق. ئىشلەش ھوقۇقى. مەتبۇئات ھوقۇقى. پايدىلىنىش ھوقۇقى.

ھوقۇقخۇمار سۈپ (ھوقۇق+خۇمار) ھوقۇقنى ياخشى كۆرىدىغان، ھوقۇق ئۈچۈن جان بېرىدىغان: ھوقۇقخۇمار سۈيىقەستچىلەر ئېتىلىدى، غالىجىلاشقان ۋە ئاچ قالغان ئىت ئوخشاش. قارماپ تۇتۇپ ئۇنىڭ ئاپئاق چېچىدىن، پىپەن قىلدى، قىلدى گويى خام تالاش.

ھوقۇقدار ئى (ئە+پ) ھوقۇق ئىگىسى، قولدا ھوقۇقى بار كىشى: كۆپچىلىكمۇ كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلارنىڭ زادى قانداق نېمە ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ ئوبدان بىلىۋالدى.

ھوقۇقسىز سۈپ. بىرەر ئىش-ھەرىكەت قىلىش

ھوقۇقىغا ئېرىشەلمىگەن، ھوقۇقىدىن مەھرۇم بولغان: بۇ ساڭنىڭ ھەر ياغاچ، ھەر كېسىكىدە ھوقۇقسىز دېھقاننىڭ تەر ۋە قېنى بار! بۇ ساڭنىڭ ئىچىدە زار-زار قاقشاپ، دەرمىنى قۇرۇغان يوقسۇل جېنى بار!

ھوقۇقسىزلىق «ھوقۇقسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: خورلۇق ئۈستىگە خورلۇق، تۈگىمەس زۇلۇم-زورلۇق. جانلارغا خەتەر سالدى، يوقسۇللىق، ھوقۇقسىزلىق.

ھوقۇقشۇناس ئى (ئە+پ) ھوقۇق ساھەسىدە ئەمەلىي ياكى ئىلمىي تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغۇچى مۇتەخەسسس.

ھوقۇقشۇناسلىق ئى <قا> ھەق-ھوقۇق ھەققىدىكى پەنلەر يىغىندىسى.

ھوقۇقلۇق سۈپ. ھوقۇقى بار، بىرەر ئىش-ھەرىكەت قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە: شامەخسۇت ۋاڭ يەرلىك خەلقنى خالىغىنىچە قاماش، پالاش، مال-مۈلكىنى مۇسادىرە قىلىش، ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىشقا ھوقۇقلۇق ئىدى.

ھوگا ئى. دىئال. سۈرەن، چۇقان.

ھوگازا ئى. دىئال. ئويۇق، ئويۇقچە، تەكچە.

ھوگۇنا ئى. دىئال. جەرەننىڭ تېكىسى.

ھوڭ ئى. دىئال. تاش ياكى كېسەك بىلەن قوپۇرۇلغان ئېگىزلىك.

ھولا ئى. دىئال. يالقۇن، گۈلخان.

ھولولوپ سۈپ. بىرەر ئىشنى قارىسىغىلا ئىشلەيدىغان، ئالدىراڭغۇ: ئالدىراڭغۇ، ھولولوپتىن مەڭگۈ يىراق بول، سەۋر قىلساڭ سەن ئۈچۈن ئوچۇقتۇر كەڭ يول.

ھولولوپلۇق «ھولولوپ» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

ھولۇقتورماق «ھولۇقماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ھولۇققاق سۈپ. ھەر ۋاقىت ھولۇقۇپ يۈرىدىغان، ئالدىراڭغۇ، تەنتەك:

ھولۇققاقلق ئادەم. ھولۇققاقلق بالا.
ھولۇققاقلق ئى. ئالدىراڭغۇلۇق، تەنتەكلىك؛
 — بوگو جۇيچاڭ! — ئىشك تېشىدىن دۇسانىڭ
 ھولۇققاقلق بىلەن توۋلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى.
ھولۇققاقلق پ. ئالاقزادە بولماق، ئالدىراڭغۇلۇق
 قىلماق، تەمتىرىمەك: يولۋاسقا يولۇقما،
 يولۇقساڭمۇ ھولۇقما (ماقال). * مەن يا
 « شۇنداق » ياكى « ئەمەس » دېيىشنى
 بىلەلمەي ھولۇقۇپ قالدىم.
ھولۇقۇشماق « ھولۇققاقلق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك
 دەرىجىسى.

ھومايماق پ. چەكچەيمەك؛ ئالايماق،
 گۆلەيمەك: بەگ ئەلەم قىلغاندەك ياپما
 قاپاقلرى بىلەن ئېلىقۇلغا دەھشەتلىك بىر
 ھومايدى-دە، ئۆتۈپ كەتتى. * ئۇنىڭ
 كۆرمىگىنى ياخشى بولدى. ئەگەر كۆرۈپ
 قالغان بولسا، يامان كۆزى بىلەن ئاچچىق
 ھومايغان بولاتتى.
ھومىيىشماق « ھومايماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك
 دەرىجىسى: ئۇلار چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ،
 مۇشتلىرىنى تۈگۈپ، توسما بېشىدىكى نائىنسايلارغا
 قاراپ ھومىيىشتى.

ھون ئى < ئىرق > ← **ھونلار**.
ھون ئىمپېرىيىسى < تارىخ > مىلادىيە 4-،
 5-ئەسىرلەردە، ھونلار ياۋروپادا قۇرغان
 ئىمپېرىيە. مىلادىيە 1-ئەسىردە شەرقىي
 خەننىڭ زەربىسىدە شىمالىي ھونلار
 غەربكە كۆچۈپ، ئوتتۇرا ئاسىيادىن
 ئۆتۈپ، 4-ئەسىرگە كەلگەندە شەرقىي
 ياۋروپاغا يېتىپ بارىدۇ. ئۇلار شەرقىي
 رىم ئىمپېرىيىسىنى مەغلۇپ قىلىپ ۋە
 ئوتتۇرا ياۋروپاغا تاجاۋۇز قىلىپ، پاننونيەنى
 چۆرىدەپ ھەرىكەت قىلىدۇ. ئاتىلا
 ھۆكۈمرانلىق قىلغان مەزگىللەردە ئۇنىڭ
 چېگرىسى شەرقتە كاسپى دېڭىزىدىن

رېين دەرياسىغىچە ئىدى. مىلادىيە
 451-يىلى سارلۇن ئۇرۇشى مەغلۇپ
 بولۇپ، 453-يىلى ئاتىلا ۋاپات بولۇشى
 بىلەن تەڭلا ئىمپېرىيىمۇ مەغلۇپ بولىدۇ.
ھوناغ ئى. بىرەر نەرسە توغرىسىدا قىلىنغان
 مۆلچەر، پەرەز، ئوي: بەزىدە مەنمۇ
 ئەلگە نەپ يەتكۈزسەم، بىرەر قېتىم ساۋابقا
 نەزىگۈدەك ئىش قىلسام دەپ تىلەپ كېتىمەن.
 لېكىن ھوناغ ھوناغقا يەتمەي مۇشۇ كۈنگە
 كەلدىم.

ھونىغا كەلمەك نازا ئەپلەشمەك،
 جاي-جايدا بولماق.

ھونلار ئى < ئىرق > جەنگۈ دەۋرىدە يۈەن،
 جاۋ، چىن پادىشاھلىقلىرىنىڭ شىمالىي
 تەرىپىدە كۆچمەن چارۋىچىلىق بىلەن
 شۇغۇللانغان، مەملىكىتىمىزدە ياشىغان
 قەدىمكى خەلق. شەرقىي خەن
 سۇلالىسى دەۋرىدە، شىمالىي ھونلار ۋە
 جەنۇبىي ھونلار دەپ ئىككىگە بۆلۈنۈپ
 كەتكەن. شىمالىي ھونلار بىرىنچى
 ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرى خەن سۇلالىسى
 تەرىپىدىن تارمار قىلىنىپ، غەربكە
 كۆچكەن. جەنۇبىي ھونلار بولسا، خەن
 سۇلالىسىغا قوشۇلۇپ، شەرقىي جىن
 سۇلالىسى دەۋرىگە كەلگەندە، ئىلگىرى-كېيىن
 خەن ۋە دەسلەپكى جاۋ پادىشاھلىقلىرىنى
 قۇرغان.

ھوناق ① ئى. گالغا چىقىدىغان بىر خىل
 يامان سۈپەتلىك يارا، قىزىلتۆڭگەچ
 راكى. ② سۈپ. كۆچمە. قۇۋ، ھىيلىگەر،
 مەككەر، كۆيدۈرگە، ئىچى تار.

ھونۇز رەۋ (پ) يېزىت. ھازىرغىچە، ھېلىغىچە؛
 ھامان: ئۇسسۇغانغا ئۇسسۇلۇق بولغاي ھونۇز،
 ۋاقتىدا قوغۇن بولۇپ خەمەكلىرى.

ھوي ئىم ① ئادەملەرنى چاقىرىش ئۈچۈن

قوللىنىلىدۇ: ھوي بالام، ئەخمەتمۇسەن، بۇ يەردە نېمە قىلۋاتسىلەر؟ * - ھوي قىز، ئاۋۇ رەختىن ئېلىڭا! - زىننەت سەل نېرىدا باش كۆتۈرمەي چوت سوقۇپ، تالۇن جەملەۋاتقان پىرىكازچىغا ۋارقىردى. ② بىرەر ئىش، نەرسىگە ھەيران قېلىش، ئەجەبلىنىشنى بىلدۈرىدۇ: - ھوي، بۇ ماجۇڭنىڭ دېگەن بەكلا ياش بىرنېمە ئىكەنغۇ، مېنىڭ كىچىك ئىنىم بىلەن تەڭمۇ نېمە؟ - دەپ پېچىرلىدى مېرول مەرگەن يېنىدا تۇرغان ھوشۇركانتۇغا.

ھويلا ئى. ئۆيىنىڭ ئالدىدىكى ئۆي تېمىغا تۇتاشتۇرۇپ تام چۆرۈپ، دەرۋازا بېكىتىلگەن بوش جاي؛ سەينا: ھويلا تېمى. تاشقىرىقى ھويلا. ئىچكىرىكى ھويلا. باراڭلىق ھويلا. * ئۇلارنىڭ كۆزى ئەمدىلا ئۇيقۇغا كېتىۋىدى ھويلىدا غازلار غاقلىدىشىپ كەتتى. * مەن ئەگىتىتىم باي ئۆيىنى پەرۋانە بولۇپ، كىرەلمەيتتىم ھويلىسىغا تايماقتىن قورقۇپ. **ھويلا تېمى** <بىن> ھويلىنى-ئايلىنىدۇرۇپ قويۇرۇلغان تام.

ھويلا چۆرۈمەك ئۆيىنىڭ ئەتراپىنى تام بىلەن قورشىماق: ئۇ مانا تۆت يىلدىلا مۇشۇ پېشايۋانلىق ئۆيلەرنى سېلىپ، ھويلا چۆرۈپ، ئات، كالا، قويغا تولغان ئېغىل ۋە ھەر خىل مېۋىلىك ئەپچىلگەن باغۇ قىلىۋالدى. **ھويلا-ئارام** ھويلا ۋە ھويلا ئەتراپىدىكى بەلگىلىك دائىرە: ھويلا-ئارامنى سۈيۈرۈپ يۈرگەن شەرىخانىنىڭ تىترەپ چىققان ئاۋازى بوۋاينىڭ خىيالىنى بۆلۈۋەتتى.

ھويلىلىق سۈپ. ھويلىسى بار، ھويلا قىلىنغان: ھويلىلىق ئىمارەت. * بۇ سۈرەتنىڭ بىر تۈپكىسى ئۆگەن دەريا بويىدا يالغۇز قەبرىدەكلا چوقچىيىپ تۇرغان باغ ھويلىلىق بىر قورۇنىڭ ئالدىغا قويۇلدى.

ھۇ I ئىم. قارغاش، سۆكۈشى، غەزەپلىنىش ئىپادىلىرىنى بىلدۈرىدىغان سۆزلەر بىلەن بىللە كېلىپ شۇ سۆزلەرنىڭ مەنىسىنى ئاشۇرۇش رولىنى ئوينايدۇ: ئۇ: - ھۇ ئىتنىڭ كۈچۈكى! - دېگىنچە ئېتىلىپ كېلىپ غەيرەتنى قاتتىق بىرنى تەپتى ۋە كەينى-كەينىدىن دەسسەشكە باشلىدى. * - ھۇ ئاناڭنى، - دەپ مۇشتىنى دېۋەپلەپ كەلدى.

ھۇ II تەق. سوپىلارنىڭ ساما سالغانىدىكى ئاۋازى: ھاپىزلار سۆھبىتىدىن كېيىن زىكرى ئوقۇش قىلىپ، سوپىلار «ھۇ» تارتىشىپ، دۈڭلەك ھاسىل قىلىشىپ ساما سالاتتى.

ھۇ III تەق. بەزى قۇشلار سايرىغاندا چىقىدىغان ئاۋاز.

ھۇجرا ئى (ئە) يېتىپ-قوپۇش ئۈچۈن ئاجىرتىلغان كىچىكرەك ئۆي، ياتاق ئۆي، كىچىك ئۆي: ھۇجرا ياسماق. * ھېكىمنىڭ سۆزىدىن كېيىن، شائىر ئورنىدىن تۇردى-دە، ئۆزىنىڭ ھۇجراسىغا كېتىپ قالدى. * گۈللەر ئېچىلدى، باغچا ئىچىدە، يارىم ئولتۇرار ھۇجرا ئىچىدە.

ھۇجراداش ئى. ئۆزى بىلەن بىر ھۇجرادا تۇرىدىغان كىشى: ئۇ قېرى ئەسلىي سودىگەر بولۇپ، ئۈرۈمچى سودا سارايلېرنىڭ بالخانلىق بىرىدە بىر سودىگەر بىلەن ھۇجراداش ئىدى. **ھۇجراىلىق** سۈپ. ھۇجراىسى بار: تۈنكە پولىكا تۇتقان ئادەم مېھمان قوبۇل قىلىدىغان كۆپ ھۇجراىلىق بىر ساراينىڭ ئىچىگە كىردى.

ھۇجۇم ئى (ئە) ① ھەرىكەت بىلەن ئادەم ياكى نەرسىگە تاشلىنىش: ھەملە: قاراچىلارنىڭ ھۇجۇمى. بۇرنىڭ ھۇجۇمى. * قاراڭ، ئۇ ماڭا ئوخشاش ھۇجۇمدا ئوينايدۇ، توپ كىرمىسە مېنىڭدىن كۆرەمدۇ؟ سەۋەب ئېنىق، ئۇ مېنى كۆرەلمەيدۇ. ② <ھەرب> بىرەر تېررىتورىيىنى قولغا كىرگۈزۈش

ئۈچۈن ئۇنى مۇداپىئە قىلىپ تۇرغان ياكى دەسلەپ ھەملە قىلغان دۈشمەن ئۈستىگە زور ھەربىي كۈچ بىلەن تاشلىنىش: يېقىنقى بىر-ئىككى ئايدىن بۇيان چىڭ قوشۇنلىرىنىڭ ھۇجۇمى تېخىمۇ كۈچىيىپ، ھەر خىل چارىلەر بىلەن شەھەرگە بۆسۈپ كىرىشكە تۇرۇنغانىدى. * شويۇر چىشىنى ئەلەم بىلەن قاتتىق چىشلىدى. كۆز ئالدىدىن شۇ تاپتا باتۇر مىللىي ئارمىيە يىگىتلىرىنىڭ يەر-جاھانىنى زىلزىلىگە سالغۇدەك ھەيۋەت بىلەن ھۇرا سادالىرىنى ياڭرىتىپ، ھۇجۇمغا ئۆتۈۋاتقان كۆرۈنۈشى غىل-پال ئۆتكەندەك بولدى. ③ كۆچمە. تەنبە، ھاقارەت قىلىش، سۆكۈش ۋە شۇ قاتارلىقلار بىلەن بىرەر كىشىگە بېرىلگەن زەربە: چاقچاق بىلەن قىلىنغان ھۇجۇم. دەسلەپ نەسبەت قىلىپ كېيىن ھۇجۇمغا ئۆتمەك. * قىلماق بولساڭ كەسكىن ئىنقىلاب، كۆيدۈر، ئۇر، چاق، ئىسيانگار ئوغلان! قەلەم بىلەن ئۆتكىن ھۇجۇمغا، ئەلەم بىلەن كۈرەش قىل-قوغدان! ④ كۆچمە. بىرەر چوڭ ئىش ياكى تەدبىرنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا قارىتىلغان ئومۇمىي خەلق ھەرىكىتى: يېڭى بىر يىلدا، ئاشلىق زىرائەتلىرىنىڭ كۆلىمىنى مۇقىملاشتۇرۇپ، ئاساسىي ھۇجۇمنى بىرلىك مەھسۇلاتقا قارىتىپ، ئومۇمىي مەھسۇلاتنى ئاشۇرۇشىمىز لازىم. * مۇنۇ بىر ئىشنى ئېسىڭىزدە چىڭ تۇتۇڭ: ۋەزىپىمىزنىڭ ئورۇنلىنىش-ئورۇنلانماسلىقى، ئەتىكى ئومۇمىي ھۇجۇمىمىزنىڭ ئوڭۇشلۇق بولۇش-بولماسلىقى سىزگە قاراشلىق.

ھۇجۇم قىلماق ① ھەرىكەت بىلەن ئادەم ياكى نەرسە ئۈستىگە تاشلانماق؛ ھەملە قىلماق: بۇ چاغدا باشقا لۈكچەكلەر

تاشۋايغا شىددەت بىلەن ھۇجۇم قىلىپ، ئۇنى ئۇرۇپ يېقىتىپ، ئۈستىدىن دەسسەشكە باشلايدۇ. * دېۋە قىزغا ھۇجۇم قىلدى. ② < ھەرب > بىرەر تېررىتورىيىنى قولغا كىرگۈزۈش ئۈچۈن، ئۇنى مۇداپىئە قىلىپ تۇرغان ياكى ئالدىن ھەملە قىلغان دۈشمەن ئۈستىگە زور ھەربىي كۈچ بىلەن تاشلانماق: ئۇلار شۇ بەردە قارا شەھەردىن كېلىدىغان قوشۇننى كۈتۈپ تۇرماقچى ۋە ئۇلار كەلگەندە، ئاندىن بىرلىشىپ تۇرۇپ پىچانغا ھۇجۇم قىلماقچى ئىدى. * دېمىسىمۇ بۇ شەھەرگە كۈندۈزى ھۇجۇم قىلىش ئانچە ئوڭاي ۋە ئەرزان چۈشمەيتتى. ③ كۆچمە. تەنبە، ھاقارەت قىلىش، سۆكۈش ۋە شۇ قاتارلىقلار بىلەن بىرەر كىشىگە، ئىدىيىگە زەربە بەرمەك: نەق مەيداندا مېھرىبان بىلەن باتۇردىن باشقا يەنە ئۈچ نەپەر ئوقۇغۇچى ۋە بىر مۇئەللىمۇ بار بولۇپ، ئۇلار ئامما ۋەكىللىرى سۈپىتىدە ئالىمنىڭ « قەلبىگە ھۇجۇم قىلىش » ى كېرەك ئىدى. * بۇ ئەسەرلەر مەۋجۇت جەمئىيەتنىڭ ھەممە ئاساسلىرىغا ھۇجۇم قىلدى. ④ كۆچمە. بىرەر چوڭ ئىش ياكى تەدبىرنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئومۇمىيۈزلۈك ھەرىكەت قىلماق: — قاۋانلىقنى ئېچىشقا تىراكتور بولمىسا بولماس، — دېدى روزىمەت زىيۇرشادىن گەپ ئېلىش ئۈچۈن، — بۇلارنىڭ قومۇش ئورۇشقا شۇنچە تۇتۇش قىلىشتىكى مەقسىتى قاۋانلىقنى ئېچىش ئۈچۈن تىراكتور ئېلىش، كۆيىچىلىكىنى دەسلەپتەلا قاۋانلىققا ھۇجۇم قىلىشقا كۆندۈرۈۋېلىش. * بۇندىن ئۈچ يىل ئىلگىرى، ھۇجۇم قىلدۇق شۇ چۆلگە. كۆچمە تىكىپ باغ قىلىپ، ھەسسە قوشماق بوپ ئەلگە.

ھۇجۇمچى ئى ① دۈشمەن ئۈستىگە باستۇرۇپ

بارغۇچى؛ ھۇجۇم قىلغۇچى؛ جەڭ ئاشۇ تەقلىدە خېلى داۋام قىلدى. ئەمما باندىتلارنى قوغلاپ كېلىۋاتقان بىزنىڭ ھۇجۇمچىلارنىڭ تېخى خېلى يىراقتا ئىكەنلىكى سېزىلىپ تۇراتتى.

|| نەسردىن بىلەن جۈمە باينىڭ ھۇجۇمچى يىگىتلىرى دۈشمەن ئاكوپلىرىغا ئاساسەن يېقىنلىشىپ بولغانىدى. ② < تەن > ۋاسكىتبول، پۈتۈپ قاتارلىق توپ تۈرلىرىدە تەنھەرىكەتچىلەرنىڭ قايسى ئورۇندا تۇرۇپ ئويىنايدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ھۇجۇمچىنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى قارشى تەرەپنىڭ مۇداپىئە لىنىيىسىنى بۆسۈپ ھۇجۇم قىلىپ نومۇر ئېلىشقا تىرىشىش ۋە مۇداپىئەگە ھەمكارلىشىشتىن ئىبارەت. ئوخشاشمىغان توپ تۈرلىرىدە ھۇجۇمچىلارنىڭ ۋەزىپىسىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ. مەسىلەن، پۈتۈپتا ئوتتۇرا ھۇجۇمچى، ئوڭ، سول، ئىچ ھۇجۇمچى، ئوڭ، سول، يان ھۇجۇمچىلار؛ ۋاسكىتبولدا ئوتتۇرا ھۇجۇمچى، ئوڭ-سول ھۇجۇمچىلار بولىدۇ.

ھۇررا ئى. ئۇن. ھۇجۇم قىلىۋاتقان جەڭچىلەرنىڭ جەڭگىۋار نىداسى: ھۇررا توۋلىماق. * قىقاس-چۇقانلار ھۇررا سادالىرى دېگىز دولقۇنىدەك بىردىنلا كۆتۈرۈلۈپ، يەر كۆكىنى لەرزىگە سالدى.

ھۇرۇن سۈپ. ئەمگەك قىلىشنى، ئىشلەشنى خالىمايدىغان، ئىش خۇش ياقمايدىغان؛ يالقاۋ، ئېرىنچەك: ھۇرۇن بالا. ھۇرۇن ئايال. * ھۇرۇن ئېشەك يۈكىنى ئېغىر كۆتۈرەر (ماقال). * باتۇر جەڭدە، ھۇرۇن كاڭدا (ماقال). * ئۇ دېھقان بولغاندىمۇ، باغقا بۇيرۇسا تاغقا، تاغقا بۇيرۇسا باغقا چايدىغان، ئىش خۇش ياقماس ھۇرۇن ئىدى.

ھۇرۇنلاشتۇرماق «ھۇرۇنلاشماق» بېشىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ھۇرۇنلاشماق پ. ھۇرۇن، ئېرىنچەك بولۇپ قالماق؛ پاسسىپ ھالەتكە چۈشۈپ قالماق، قىزغىنلىقنى يوقاتماق: ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان ئوردىدا بىكار يېتىپ يەپ ھۇرۇنلىشىپ كەتكەن ۋەزىر-ۋۇزىرلارنىڭ بېشىغا غەم چۈشۈپتۇ.

ھۇرۇنلۇق «ھۇرۇن» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: سۇ يوق دېگەن ھۇرۇنلۇق (ماقال). * ئىش ئاشقا تارتىدۇ، ھۇرۇنلۇق باشقا تارتىدۇ (ماقال). * كۆزەتچى ھۇرۇنلۇق بىلەن مېڭىپ، دەرۋازىنىڭ سىرتىغا چىقتى.

ھۇزۇر I ئى (ئە) راھەت، پاراغەت، ئارام، لەززەت، تىنچلىق، خاتىرجەملىك: ھۇزۇر ئالماق. ھۇزۇر قىلماق. * پۈلۈك قانچە كۆپ بولسا شۇنچە ھۇزۇر (ماقال). * -- قاراڭ، نېمىدېگەن چىرايلىق كۆز ئايلىرى، ھەممە يەر باياشاتلىققا تولغان، مۇشۇ ئايلاردا توي قىلسا نېمىدېگەن ھۇزۇر، - دېدى ئۇ.

ھۇزۇر II ئى (ئە) بىرەر كىشىنىڭ قېشىدا، يېنىدا، كۆز ئالدىدا بولۇش؛ قاتنىشىش، تەشرىپ: ھۇزۇرىدا بولماق. ھۇزۇرغا بارماق. * ئېمىلانا مەلىكىنىڭ يىگىتكە بولغان رازىلىق بەلگىسىنى پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا يوللاپتۇ.

ھۇزۇرىدا بولماق قېشىدا، يېنىدا بولماق، تۇرماق: ئۇلار ئۇ كۈنى پۈتۈن بىر كۈن قاسىمبەگىنىڭ ھۇزۇرىدا بولغانىدى.

ھۇزۇرىغا بارماق ئالدىغا بارماق، قېشىغا كىرمەك، كۆز ئالدىدا ھازىر بولماق: ۋەزىر يۈكلىرىنى بىر يەرگە جايلاپ قويۇپ، شاھ ھۇزۇرىغا بېرىپتۇ.

ھۇزۇرلاندىرماق «ھۇزۇرلانماق» بېشىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بۇ ئويۇن ئادىلجاننى بەكمۇ ھۇزۇرلاندىردى. * ئۇنىڭ پۇرتى

ھوقۇش بەختىنى ئىزلەيدۇ باياۋان، تۇن قۇچاقىدىن، كۈلەرگەن بىر قونۇپ ئالسا بولۇپ خۇش پور كۆتەكلەرگە. * ھوقۇشنىڭ خىلىنى سۆزلىمەيلى، ئەزەلدىن ياخشى بلۇر خەلق ئۇنى.

ھۇل (توغرىسى: ئۇل) ← ئۇل.

ھۇما ئى (ئە) كىشىنىڭ بېشىغا قونسا شۇ كىشى ئەڭ بەختلىك بولىدۇ دەپ قارىلىدىغان بىر خىل ئەپسانىۋى قۇش؛ بەخت قۇشى؛ بىر ھۇمادەك سايە سالدىڭ بەختسىز باشىغا، بارلىقى چەكسىز سۆيۈندى، سايە سالغانىڭ كۆرۈپ. * بوۋىلار قىلغاندەك رىۋايەت، بېشىغا ھۇما قۇش قوندىمۇ؟! يا ئاڭا پۈتۈلگەن قاناتتا، لايىچە ھاۋادا ئۇچتىمۇ؟!

ھۇۋلاتماق «ھۇۋلماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئىتنى ھۇۋلاتماق.

ھۇۋلاشماق «ھۇۋلماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: قۇملۇق دۆڭلۈكلەر تونۇشىسىز ئىكەن، يوللار خەتەرلىك ئوڭۇشىسىز ئىكەن، يىرتقۇچلار چۆلدە توۋلىشىدىكەن، ئۇلار دەھشەتلىك ھۇۋلىشىدىكەن.

ھۇۋلماق پ «ھۇۋ-ھۇۋ» قىلغان ئاۋاز چىقارماق، توۋلماق (ئىت، بۆرە ھەققىدە):

سەھەر ھۇۋلىغان ئىتتىن قورق (ماقال). * بۆرە بالىسى تاغقا قاراپ ھۇۋلار (ماقال). * ئۇ بىر يەرگە كەلسە، بەش چىلبۆرە ھۇۋلاپ يۈرگۈدەك، شانىياز مىلتىقىنى ئېلىپ ئوچ قېتىم ئاتقان ئىكەن، بۆرىلەردىن ئۆلگىنى تۇلۇپ قالغىنى قېچىپ كېتىپتۇ.

ھۇۋۋلدىماق پ. قۇرۇقدىلىپ قالماق، بوشاپ شامال ئۇچۇرۇپ تۇرىدىغان ھالەتكە كېلىپ قالماق: ئۇ كۆكۈيۈن غايىب بولغان دۇنيانىڭ ئۆزى ئۈچۈنمۇ قۇرۇق ھۇۋۋلداپ قالغانلىقىنى سەزدى.

تەبىئىي مەزىزلىك، خۇش بۇي بولۇپ، كىشىلەرنى بەكمۇ ھۇزۇرلاندۇرىدۇ.

ھۇزۇرلانماق پ. ھۇزۇرلۇق ھېس قىلماق، ھۇزۇر ئالماق، مەزە قىلماق، لەزەتلەنمەك، راھەتلەنمەك: ئۇلار ھال-ئەھۋال سورىشىپ سالاملىشىپتۇ، گۈلزارلىقنى ئايلىنىپ ھۇزۇرلىنىپتۇ. * ئۇ ئانىسىنىڭ ئىسسىق قۇچقىدا ھۇزۇرلىنىپ يېتىپ، مۇڭلۇق چۆچەكلەرنى بېرىلىپ ئاڭلىغانلىقىنى ئەسلا بىلمەيدۇ.

ھۇزۇرلۇق سۈپ. ھۇزۇرى بار، ھۇزۇر بېغىشلايدىغان: شاھزادە كەشنى مەيدىسىگە بېسىپ قېتىپ قېلىپتۇ. تاتلىق چۈشلەرگە ئوخشاش ھۇزۇرلۇق خىياللارغا يېتىپ قېلىپتۇ. * مۇنچىنىڭ ئۆزى ھۇزۇرلىنىدىغان ياخشى ئورۇن.

ھۇزۇرلىنارلىق سۈپ. راھەتلىنىشكە، لەزەتلىنىشكە ئەرزىيدىغان، ھۇزۇرلانغۇدەك: ئاخىملىرى داۋان ئۈستىدە تۇرۇپ بۇ كىچىكىگە شەھەرنىڭ كېچىلىك جامالىنى كۆرۈش تولىمۇ ھۇزۇرلىنارلىق ئىش ئىدى.

ھۇزۇرلىنىشماق «ھۇزۇرلانماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار بۇ باغدا يەپ-ئىچىپ، ئويۇن-تاماشا قىلىپ راسا ھۇزۇرلىنىشتى.

ھۇزۇر-ھالاۋەت ھۇزۇر ۋە ھالاۋەت: مەبىز ئىككىمىز بالا چېغمىزىدىن تارتىپ ھۇزۇر-ھالاۋەت، جاپا-مۇشەققەتنى تەڭ تارتىپ كەلگەن ئاغىنىلەر بىز. ئەمدى مۇشۇ ياشقا كەلگەندە سېنى يالغۇز يولغا سېلىپ قويۇشقا زادىلا كۆڭلۈم قىمايدۇ، — دەيدى بارات.

ھۇشئەك (توغرىسى: پۇشتەك I) ← پۇشتەك I.

ھۇشقۇرتماق (توغرىسى: ئۇشقىرتماق) ← ئۇشقىرتماق.

ھوقۇش ئى. < زوئول > ← مۇشۇكىياپىلاق:

ھۆ تەق. كۆڭۈل ئاينىپ قۇسۇش ئالدىدا ياكى قۇسقان ۋاقتىدا چىقىدىغان ئاۋاز: بەزىلىرى كۈلۈپ ۋارقىراشسا، گاهىلىرى ۋاي « بولدى، توختات! » دەپ ئوۋلىشاتتى. گاهىلىرى بولسا يۇقىرىدىن « ھۆ...! » دەپ قۇساتتى.

ھۆ بولماق كۆڭلى ئېلىشماق، ئاينىماق، قۇسقۇسى كەلمەك: ئابلانك تۇيۇقسىز ھۆ بولۇپ، مەيدىسى لازا قۇيغاندەك ئېچىشىپ كەتتى.

ھۆ قىلماق قۇسماق، قەي قىلماق: خېلى كۈنلەردىن بۇيان قىزنىڭ غەلتە بولۇپ قىلىۋاتقانلىقىنى بايقىغان خەلىپەخان، ئېتىۋاتقان تامىقىنى قويۇپ ئىچكىرىكى ئۆيىنىڭ ئىشىكىگە كېلىشكە شەرىپەنىڭ قۇرسىقىنى تۇتۇپ تۇرۇپ ھۆ قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردى.

ھۆپۈپ ئى < زوئول > بىر خىل قۇش. پەيلىرنىڭ رەڭگى قوڭۇر، تاجىسى بار. تۇمشۇقى ئىنچىكە ۋە سەل ئەگمەچ كېلىدۇ. ھاشاراتلارنى تۇتۇپ يەيدۇ. دېھقانچىلىققا پايدىلىق قۇش ھېسابلىنىدۇ.

ھۆپىگەر ئى (ئەپ) ھۈنەرۋەن، كاسىپ، ئۇششاق ئېلىپ ساتار: ئۇ تونۇش-بىلىش ئوقەتچى ھۆپىگەرلەرنىڭ غالىتىكى، تەنزىسى ئالدىغا كەلگەندە، ئۇ يەردە سائەتلەپ-سائەتلەپ تۇرۇپ كېتەتتى. * ئۇ ئەنئەنىۋىيلىرىنىڭلا ئەمەس، شەھەرنىڭ نامرات ھۈنەرۋەن-كاسىپ، ھۆپىگەرلىرىنىڭمۇ دىلكەش دوستى، كۆڭلىدىكى ئادىمىگە ئايلىنىپ قالدى.

ھۆپىگەرلىك « ھۆپىگەر » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: قارىماسەن، ھەربىر باغنى تېمىسقىلاپ يۈرگىنىنى، ئۇنىڭ ھۆپىگەرلىكى ئېشىپ كېتىۋاتىدىغۇ تاڭ.

ھۆپىگەن ئى. دىئال. چاشقان تېپىدىكى بىر خىل ھايۋان.

ھۆتىمىتۈشۈك (توغرىسى: ئۆتىمىتۈشۈك) ←

ئۆتىمىتۈشۈك.

ھۆتۈت-پۆتۈت ← **ھۆتۈت-پۆتۈت** دېمەك. **ھۆتۈت-پۆتۈت** دېمەك سەلب. يوقىلاڭ گەپلەرنى قىلىپ، ئۇنى-بۇنى دەپ تۇرۇپ نارازىلىق بىلدۈرمەك، قارشى گەپ قىلماق: بۇ شەھەرلىك پارتكومنىڭ قارارى! بۇنىڭغا ھېچكىمنىڭ ھۆتۈت-پۆتۈت دېيىشىگە ھەققى يوق!

ھۆججەت ئى (ئە) ① سىياسەت، سىياسىي

نەزەرىيە، ئېقىم مەسىلىلىرى، ئىلمىي تەتقىقات قاتارلىقلار ھەققىدىكى ھۆكۈمەت ئورگانلىرى تەرىپىدىن چىقىرىلغان ماقالىلار:

4- ئومۇمىي يىغىن ھۆججىتى. ھۆججەت

يەتكۈزمەك. * مەركەزنىڭ نۇرغۇن مىنىستىرلىق،

كومىتېتلىرى ۋە ئۆلكىلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم

رايونلۇق پارتكوملار، ھۆكۈمەتلەر ئارقا-ئارقىدىن

ھۆججەت تارقىتىپ، يىغىنلار ئېچىپ، بۇ ئىشقا

سەپەرۋەرلىك قىلدى * ئىشكىگە « مەيدان

باشلىقى ئىشخانىسى » دېگەن قەغەز

چاپلانغان ئازادە ئىشخانىدا ئېگىز بويۇق،

قارامتۇل كىشى ئالدىدىكى ھۆججەتلەرگە

خۇش ياقىمغان ھالدا كۆز يۈگۈرتىمەكتە ئىدى.

② بىرەر كىشىنىڭ كىملىكىنى، مەشغۇلاتىنى

كۆرسىتىپ بېرىدىغان ياكى بىرەر نەرسىگە

ھەققى بارلىقىنى، ھوقۇقىنى تەستىقلايدىغان

يازما پاكىت؛ ئىسپات: ھەيدەرخان غوجا

قولدا بوز دۆڭنى « خانلىق يەر » دەيدىغان

ھۆججەت زادى يوق ئىدى. ③

سېتىش-سېتىۋېلىش، رەنىگە قويۇش،

تاپشۇرۇۋېلىش، ئارىيەتكە ئېلىش،

توختاملىشىش، ئىجارىگە ئېلىش قاتارلىق

مۇناسىۋەتلەرنى ئىسپاتلايدىغان يازما

ئىسپات؛ تالون، باغاچچە قاتارلىقلار:

ھۆججەت بەرمەك. ھۆججەت ئالماق. ھۆججەت

يېزىپ بەرمەك. * - مانا، - دەپدى موللاخۇن

ئارقىلىق نۇرمۇشنىڭ ئاساسىي ئېقىمى ۋە ماھىيىتىنى ئەكس ئەتتۈرۈش، پېرسوناژلارنىڭ روھىي قىياپىتىنى ئىپادىلەش تەلەپ قىلىنىدۇ.

ھۆججە تىلىك فىلىم <كىنو> مەلۇم بىر سىياسىي، ئىقتىسادىي، ھەربىي، مەدەنىيەت، تۇرمۇش ياكى تارىخىي خاراكتېرلىق ۋەقەلەرنى خەۋەر قىلىدىغان كىنو فىلىمى.

ھۆددە يېچى ئى. تارس. تارىختا خان، پادىشاھ،

ۋاڭ قاتارلىق ئەمەلدارلارنىڭ ھۇزۇرىغا بىرەر ھاجەت بىلەن ياكى ئەرز ئېيتىپ كەلگەنلەرنى خان، پادىشاھ، ۋاڭلارغا خەۋەر قىلىدىغان ۋە ئۇلارنىڭ جاۋابىنى ھاجەتمەنگە يەتكۈزىدىغان ئەمەلدار.

ھۆددە ئى (ئە) پايدا-زىيانغا، ئىشنىڭ

ئاقىۋىتىگە ئۆزى ئىگە بولۇش شەرتى

بىلەن ئۆز ئۈستىگە ئالغان مەسئۇلىيەت؛

كۆتۈرە: ھۆددە ئالماق، ھۆددە بەرمەك.

ھۆددە قىلماق. * بىزنىڭ مارالبېشى سېرىقئۆيىدىنمۇ

مەسئۇلىيەت تۈزۈمى يولغا قويۇلدى. ھەممە

ئىش ھۆددە بولغاندىن كېيىن ئەمگە كىچى

بىلەن ھۇرۇننى ناھايىتى ياخشى ئايرىدىكەن

ئەمەسمۇ.

ھۆددە قىلماق پايدا-زىيانغا، ئىشنىڭ

ئاقىۋىتىگە ئۆزى ئىگە بولۇش شەرتى

بىلەن مەسئۇلىيەت، جاۋابكارلىقنى

ئۈستىگە ئالماق؛ قادىر بىلەن مەخمۇتمۇ

ماتور سىناش جازىسىنىڭ تامامەن پۈتكەنلىكىگە

ھۆددە قىلالايتتى.

ھۆددىسىدىن چىقماق بىرەر ئىشنى تولۇق

ئورۇندىماق، ئەمەلگە ئاشۇرماق؛

ئەھدىسىدىن چىقماق؛ بىز چوقۇم بۇ ئىشنىڭ

ھۆددىسىدىن چىقىشىمىز كېرەك. * ئۇ «بىر

ئوغۇل بالىنى باشقۇرالمىسىڭىز، قانداق قىلىپ

توپا بېسىپ كەتكەن بىر دەپنەرنى ئېچىپ،

- بەرگەن ھۆججە تىلىرىنىڭ تۇرۇپتۇ، يا بۇلارنى

سەن بەرمىگەنمىدىڭ؟ * ئۇ بوغالتىرنىڭ

ئايىمۇ ئاي بوغۇپ ماڭغان ھۆججەت، ئالونلىرىنى

نېرى ئېتىرىۋېتىپ: - مەن ھېساب ئالغىلى

تۇرسام، ئۆزۈڭ قاينامدىن، ھېسابىڭ سايرامدىن

چىقىدۇ، - دېدى. ④ <ئارخېۋول> ئىلمىي،

ئىجتىمائىي ياكى تارىخىي ئەھمىيەتكە

ئىگە بولغان يېزىق، سۈرەت، ئەسەر

قاتارلىق يازما ماتېرىياللار.

ھۆججە تشۇناس ئى (ئە+پ) ھۆججەت ئىلمى،

كەسپى بىلەن شۇغۇللانغۇچى مۇتەخەسسس؛

ئوتتۇرا ئاسىيا ۋە شىنجاڭ تارىخى بويىچە

ۋەكىللىك خاراكتېرىگە ئىگە مۇھىم تەتقىقاتچى،

تەرجىمان، ھۆججەتشۇناسلار ئەنگلىيىدە ئاز

ئەمەس. ئۇلاردىن تۆۋەندىكىلەرنى كۆرسىتىپ

ئۆتۈش كۇپايە.

ھۆججە تشۇناسلىق ئى. پەننىڭ ھۆججەت

ئىلمىگە ۋە كەسپىگە دائىر مەسىلىلەرنى

تەتقىق قىلىدىغان تارمىقى.

ھۆججەتلىك شىمەك پ. بىرەر ئىش، نەرسە

ياكى ئادەم توغرىلۇق پۈتۈشكەن پىكىرنى

يېزىپ ھۆججەت ھالىتىگە كەلتۈرمەك،

رەسمىيەلەشتۈرمەك: ئۆينىڭ باھاسىنى

توخىتىپ، شۇ ئان ھۆججەتلىككە ئىشكەندۇق.

ھۆججەتلىك سۈپ. ھۆججەتنى بار: ھۆججەت-

لىك قەرز. ھۆججەتلىك فىلىم.

ھۆججەتلىك فوتوگرافىيە <گ سەن>

سۈرەت تارتىش، يۇيۇش تېخنىكا-ماھارىتىنى

ئىشلىتىش ئارقىلىق ئاخباراتچىلىق قىلىدىغان

تەشۋىقات شەكلى، يەنى فوتوگرافىيە

سەنئىتىنىڭ بىر خىلى. ئۇنىڭدا ئەمەلىي

تۇرمۇشتىكى پاكىتلارنى دەرھال ۋاقتىدا

سۈرەتكە ئېلىپ، ئىنتايىن كۈچلۈك بولغان

چىنلىق ۋە نەق مەيدان كەيپىياتى

گەپ. يەرنى قولسىزغا بەرگەندىن كېيىن قانداق تېرىساق ئۆزىمىزنىڭ ئىختىيارى. ھۆددىلەشكەن ئاشلىقنى ئۆزىمىز بىر تەرەپ قىلالايمىز.

ھۆددىلىمەك پ، بىر ئىشنىڭ پايدا-زىيىنىغا، ئاقىۋىتىگە ئۆزى ئىگە بولماق، جاۋابكارلىقنى ئۈستىگە ئالماق، كۆتۈرۈۋېلىش قاتارلىق ئىشلارنى ئادىل بىلەن زايىت ھۆددىلەپ كېتەلدى.

ھۆر I سۈپ (ئە) باشقىلارنىڭ باشقۇرۇشىدا بولمىغان، ئەركىنلىكى ئۆزىدە بولغان؛ ئازاد، ئەركىن: ھۆر ئادەم. ھۆر زامان. * كەيدى ۋەتەن يېشىل تون، باراقسانلىق گۈل بولدى. بەختى كۈلگەن خەلقىمىز نىجات تاپتى، ھۆر بولدى. * گۈللەندى يىپەك يۇرتى، نۇر چاچقاچ قۇياش پارلاق، توي بولدى ئەجەب قايناق، ھۆر تاغدا مۇقام ياغراق.

ھۆر II ئى (ئە) مۇسۇلمانلارنىڭ ئېتىقادى بويىچە جەننەتتە ياشايدىغان گۈزەل قىز؛ پەرى: ئۇ ئۆزىنى خۇددى جەننەتتىكى ھۆرلەر ئارىسىدا يۈرگەندەك ھېس قىلىپتۇ. * پالۋان ئوغلۇم تۇر ئورنۇڭدىن، غەمكىنلىكتىن بولغىن ئازاد، مۇشكۈل يېڭىپ داۋان ئاشقىن، كۈتەر سېنى ھۆر-پەرىزات.

ھۆر-ئازاد ھۆر ۋە ئازاد: يەلپۈنەر باغرىڭدا قىپقىزىل تۇغلار، ئەي مېنىڭ ھۆر-ئازاد، ئالتۇن تۇپرىقىم. باتۇرلار ۋەتىنى، غالىبلار ئېلى، سەن ئۈمىد يۇلتۇزۇم، مەشئەل-چىرىغىم!

ھۆر-پەرى ھۆر ۋە پەرى: ھاراقنىڭ كۈچى بىلەن ئاخشام بۇ كاساپەت خوتۇن كۆزۈمگە قىپقىزىل بىر پارچە ئوت، خۇددى ھۆر-پەرىدەك كۆرۈنۈپ كەتتى. * شاھ نىسارىيى ئالتۇندىن، ياسالغانىكەن ھەيۋەتلىك. ياشايدىكەن شۇ يەردە، بىر ھۆر-پەرى سۈرەتلىك.

ئوقۇتقۇچىلىقنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايسىز؟» دېگەندەك سۆزلەر بىلەن بېسىم ئىشلەتتى. **ھۆددىگە ئالماق** ئىككى تەرەپنىڭ كېلىشىمى بويىچە، بىر تەرەپ مەلۇم بىر ئىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالماق؛ قۇرۇلۇشنى ھۆددىگە ئالماق. يەرنى ھۆددىگە ئالماق. ھۆددىگە ئېلىش تۈزۈمى. * ئانارگۈل ھۆددىگە ئالغان 400 مو شالغۇت قوناق ئۇرۇقلۇقىنىڭ مو بېشى مەھسۇلاتى 225 كىلوگرامدىن ئېشىپ كەتتى.

ھۆددىگە بەرمەك پايدا-زىيانغا، ئىشنىڭ ئاقىۋىتىگە ئۆزى ئىگە بولۇش شەرتى بىلەن مەسئۇلىيەت، جاۋابكارلىقنى ئۈستىگە ئارتماق؛ كۆتۈرۈۋېلىش بەرمەك: بۇغداي ئورنىغا تېرىلىدىغان ئۈچ ئايلىق كەنجى قوناق سىناق تەرىقىسىدە «مەسئۇلىيەت ئېتىزى» قىلىپ ئەزالارغا ھۆددىگە بېرىلدى. **ھۆددەسى** رەۋ. دىئال. پەقەت، ئەسلا، زادىلا.

ھۆددىگەر ئى. ھۆددە ئالغۇچى، كۆتۈرۈپچى، كاپالەت قىلغۇچى: قوغۇنچى توختى ئاكام ھەش-پەش دېگۈچە، كۆكچىنى پېلەكتىن كەلتۈردى ئۈزۈپ، شۇ ھامان دۈيىچاڭنىڭ كۆڭلى بولدى غەش، «ھۆددىگەر» ئالدىدا بۇ ھالىنى كۆرۈپ.

ھۆددىگەرلىك ئى. ھۆددىگە ئېلىش، ھۆددىگە بېرىش: ھۆددىگەرلىك تۈزۈمى. * ناھىيىدىن كادىر چىقىپتۇ، كەسپى ئائىلە قۇرۇپ ھۆددىگەرلىكنى يولغا قويدىكەن، دېگەن خەۋەر خۇددى ئىپار يۇرتى تارالغاندەك شۇ سائەتتىلا پۈتۈن يېزىغا پۇر كەتتى.

ھۆددىگەرلىك تۈزۈمى ھۆددىگە ئېلىش، ھۆددىگە بېرىش ئىش تەرتىپى، قائىدىسى. **ھۆددىلەشمەك** «ھۆددىلىمەك» يېتىلىشنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇ دېگەن قەغەزدىكى

ۋە مال-مۈلۈك ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولىدۇ.

ھۆرلۈك « ھۆر I » سۆزىنىڭ ئىسمىم

شەكلى: يېقىن ئىدى سەھرا ئۇنىڭ قەلبىگە، بىلىنەتتى ئاۋات يۇرتتەك، چۆل ئەمەس، چۈنكى ئۇندا كەڭ ھۆرلۈكنى ھېس قىلغان، ھاۋاسىدىن ئالغان قېنىپ ئۇ نەپەس.

ھۆرمەت ئى ① ئادەم ۋە نەرسىنىڭ قىممىتىنى

چۈشىنىپ ئۇنى قەدىرلەش، ئۇلۇغلاش، ئەزىزلەش تۇيغۇسى؛ ئىززەت، ئېھتىرام؛ ۋە تەنگە ھۆرمەت. ئۆز كەسپىگە بولغان ھۆرمەت. * بۇلبۇل گۈل بار يەردە، ھۆرمەت دوست بار يەردە (ماقال). * بۇ مۇشۇ يەردە ئولتۇرغان ئالتە-يەتتە يەلەندىن يېشى ئەڭ چوڭى بولۇپ، كىشىلەر ئۇنى ھۆرمەت بىلەن « زېرىپ تاغا » دەپ ئاتايتتى. ② ئامما ئارىسىدا قازانغان ئىناۋەت؛ ئابروي، ئېتىبار؛ ھۆرمەت قىلماق. ھۆرمەت تاپماق. * كىشىنىڭ ھۆرمىتى ئۆز قولىدا (ماقال). * ۋايتىنىڭ جاۋابىدىن تولۇق قانائەتلىككەن مەلىكە بەرنا ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، ۋايتىقا ھۆرمەت بىلدۈرۈپتۇ. ③ ئاياللارنىڭ ئىسمى. **ھۆرمەت بىلدۈرمەك** بىراۋغا بولغان ھۆرمىتىنى، ئېھتىرامى، ئەقىدىسىنى، ئىخلاسىنى ھەرىكىتى بىلەن ئىپادىلىمەك، ئەكس ئەتتۈرمەك: ھارس شاھ ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ ھۆرمەت بىلدۈردى ۋە زىياپەت قىلىپ كۈتۈۋالدى.

ھۆرمەت قاراۋۇلى < ھەرب > ئارمىيە

تەرىپىدىن چىقىرىلغان مەلۇم قائىدە-يوسۇنلارنى ئۆتەش ۋە زىيىسىنى ئىجرا قىلىدىغان كىچىك قىسىم.

ھۆرمە تىچان سۈپ. باشقىلارنى ھۆرمەتلەيدىغان،

ھۆرمەتنى قەدىرلەيدىغان، ياخشى كۆرىدىغان: ئەسلىدە ئالىجاننىڭ چىرايى

ھۆر-غىلمان ھۆر ۋە غىلمان: جەننەتنىڭ

ئاجايىپ گۈزەل باغلىرىنى ئارىلاپ، ھۆر-غىلمانلار ئىچىدە سەيلى-تاماشا قىلىپ، بىر پېشايۋاننىڭ قېشىغا بارسام، كۆزۈمگە تونۇش بىر زات كۆرۈندى. * كەمتەر، باتۇر، تەمكىن ئۆزى، زېھنى دېڭىز، شېرىن سۆزى، مېھرى قۇياش، نۇرلۇق يۈزى، ھۆرى-غىلمان قەشقەر قىزى. **ھۆركىرەتمەك** « ھۆركىرەمەك » پېشلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: كالىنى ھۆركىرەتمەك. * قورقىدىغان ھېچنەمە يوق، جۈمەنى ھۆركىرەتكەن « تۆت سولتەك » نىڭ ئەمدى قۇيرۇقى بىر تۇتام بولغانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپتىمەن. **ھۆركىرەشمەك** « ھۆركىرەمەك » پېشلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: قوتاندىكى بىر توپ كالىلار ھۆركىرەشتى.

ھۆركىرەمەك پ ① ئۇنلۇك ئاۋاز چىقارماق:

بۇقا ھۆركىرەيدۇ، قۇيرۇقى تىترەيدۇ. ② كۆچمە. بىرەر ئىش تۈپەيلىدىن بىراۋغا ئاچچىق بىلەن ۋارقىرىماق: مەنسۇر ئىچكىرىدىكى ۋە تاشقىرىقى ئۆيلەرگە كۆز يۈگۈرتۈپ بولۇپ، خۇرشىدىغانغا زەردە بىلەن ھۆركىردى. ③ كۆچمە. گەپنى يوغان قىلىپ، ئۆزى بىلگەنچە ئېش قىلماق: ھۆركىرەپ ئۆتتۈم ئەمەلنىڭ بارىدا يولۋاس بولۇپ، قايسى كۈن چۈشتۈم شۇ ئان ئۆچتى ئۈنۈم تىمتاس بولۇپ، يا بۈرەكتىن ئالدى دەرد دوختۇرغا سۆرەشنى دەرىخ! يا ئۇدۇل مەسچىتكە كىردىم ئەل ئارا چىقماس بولۇپ.

ھۆرلەر ئى < تارىخ > قۇلدارلىق جەمئىيەتتىكى

قۇلدىن باشقا ئاھالىنىڭ ئومۇمى ئاتىلىشى. بۇ قۇلدارلار، سودىگەرلەر، جازانىخورلار ۋە ئۇششاق ئىشلەپچىقارغۇچىلار (مۇستەقىل ئىگىلىك باشقۇرغان دېھقانلار ۋە قول ھۈنەرۋەنلەر) نى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇلار ئوخشاش بولمىغان پۇقرالىق ھوقۇقى

ھۆرمەت - ئېھتىرام ھۆرمەت ۋە ئېھتىرام: شۇڭلاشقا ئازادلىق بولۇش بىلەن تەڭ، بېشىدا كۆتۈردى ۋە تىنىم، خەلقىم. ھەر يەردە كۆرسەتتى ھۆرمەت-ئېھتىرام، ئۆستى ئەل ئىچىدە قىمىتىم-قەدرىم.

ھۆر-ھۆر ← **ھۆر-ھۆر يىغلىماق**. **ھۆر-ھۆر يىغلىماق** ئۆزىنى توختىتالماي قاتتىق يىغلىماق: يۇرت شۇ سۆزنى ئاڭلاپتۇ، يۈزەك باغرىن داغلاپتۇ، كۆكرەك كېرىپ سېپىتتاخۇن، ئالغا ماڭغان چاغلاردا، ھەممە ھۆر-ھۆر يىغلاپتۇ.

ھۆرۈ-پۆرۈ ← **ھۆرۈ-پۆرۈ دېمەك**. **ھۆرۈ-پۆرۈ دېمەك** ئورۇنسىز يوقلاڭ گەپ-سۆزلەر بىلەن كىشىگە ھەيۋە قىلماق، قاتتىق گەپلەر بىلەن كىشى ئالدىدا يوغانچىلىق قىلماق: سەن تېخى ئۆزۈڭنى چاغلىماي، نېمە مېنىڭ ئالدىدا ھۆرۈ-پۆرۈ دەيسەن! * تاشاخۇنۇم ماقۇل كۆرمەيدىكەن، ھېچكىم بۇ يۇرتتا ھۆرۈ-پۆرۈ دېيەلمەيدۇ، ھۆرۈ-پۆرۈ دەيدىكەن سەن، بەيدىغان نېنىڭدىن، ئىچىدىغان سۈيۈڭدىن ئايرىلىپ قالسەن، دېگەن سۆز، دېيىشەتتى ئۇلار.

ھۆرىستان ئى (ئە) يېزىت. ھۆرلۈك، ئازادلىق دەۋر سۈرگەن جاي؛ ئازاد، ئەركىن ماكان: بارىمىز ئۆرلەش بىلەن توسقۇننى مەردلەرچە بۆسۈپ، باشچى بولغاچ پارتىيە بىزگە ھۆرىستان ئالدىدا.

ھۆرىگۈل ئى (ھۆرى+گۈل) ① <توت> كاكئۇس ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان چاتقال. ئاساسىي غولى يۇمىلاق تۇۋرۇك شەكىللىك. تارماق شاخلىرى ياپىلاق، يوپۇرماق شەكىلدە بولىدۇ، رەڭگى يېشىل، يوپۇرمىقى بولمايدۇ. گۈلى چوڭ، ئاق رەڭلىك، تارماق شاخلارنىڭ گىرۋىكىدە

دېگەندەك كېلىشكەن بولمىسۇ، گەپ-سۆزى جايدا، ئەدەبلىك، ھۆرمەتچان يىگىت ئىدى. **ھۆرمەتسىز** سۈپ. ھۆرمىتى يوق، ھۆرمەتكە سازاۋەر بولالمىغان، يۈز-ئابروي، ھۆرمەت، ئېتىبارغا ئېرىشەلمىگەن، ئەل ئىچىدە يۈز-ئابرويى، ئېتىبارى يوق: ھۆرمەتسىز ئادەم.

ھۆرمەتسىزلىك «ھۆرمەتسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مېھماننى ئالدىغا چاقىرتىپ ۋاقىتنى گەپ-سۆزسىز بەۋدە ئۆتكۈزۈشنىڭ ئۆزى ئۇنىڭغا نىسبەتەن ھۆرمەتسىزلىك بولىدىغانلىقىنى ھېس قىلدىم-دە، جىم ئولتۇرۇشنى ئەپسىز كۆرۈپ ئاخىرى گەپ باشلىدىم. **ھۆرمەتلىك** «ھۆرمەتلىك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: بۇلار ئاتا-ئانىسى ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىنمۇ ئىناق ياشاپ، بىر-بىرىگە يار-يۆلەكتە بولۇپتۇ ۋە بىر-بىرىنى ھۆرمەتلىشىپتۇ، ھېچقانداق نەرسىدىن قىزغىنىشماپتۇ.

ھۆرمەتلىك «ھۆرمەتلىك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئەزەلدىن بىز جاھان ئەھلى ئارا ھۆرمەتلىنىپ كەلگەن، ئوغۇز سۈتتەكلا بولغاچقا غۇبارسىز قەلبىمىز مەڭگۈ. **ھۆرمەتلىك** سۈپ. ھۆرمىتى بار، ھۆرمەتكە سازاۋەر بولغان، ئابرويلىق: — ئۇنىڭ ياخشىلىقىنى راست گەپنى دېسەم پەقەت سېنىڭ داداڭ ھۆرمەتلىك ئورمان بوۋامغىلا سېلىشتۇرۇشقا بولىدۇ، — دېدى ئۇ.

ھۆرمەتلىك پ. ھۆرمىتىنى، ئىززىتىنى قىلماق؛ قەدىرلىمەك، چوڭ كۆرمەك: ئاتا-ئانىسى ھۆرمەتلىمەك. چوڭلارنى ھۆرمەتلىمەك. * بۇ لەقەم ئۇنىڭغا تېزلا سىڭىپ، ئۆزىمۇ كۆنۈپ كەتتى. لېكىن مەسچىت قوۋمى يەنىلا ئۇنى ھۆرمەتلەپ «سېپىتقارىم» دەپتتى.

سۈپ. چىرايلىق قىلىپ يېزىلىدىغان، نەپىس، كۆركەم، گۈزەل: ھۆسن خەت.

ھۆسن خەت چىرايلىق، گۈزەل، كۆركەم قىلىپ يېزىلىدىغان خەت؛ خۇش خەت:

ئوقۇغۇچىلار يەنە بىر قېتىم چاۋاك چېلىپ تەنتەنە قىلىشتى، ئاندىن لېتىپ ئەپەندى ئالدىرىماستىن ھۆسن خەت بىلەن يېزىشقا كىرىشتى.

ھۆسنىگە ھۆسن قوشماق گۈزەللىك

ئۈستىگە گۈزەللىك قوشۇلماق، تېخىمۇ چىرايلىقلاشماق: بۇ چاغدا ئۇنىڭ كەكلىك قاشلىرى ئاستىدىكى رەڭلىك بادام قاپاقلرى تولۇق ئېچىلىپ، بىر ھۆسنىگە ئون ھۆسن قوشۇلغانىدى.

ھۆسن-جامال ھۆسن ۋە جامال: سامۇق،

ئۇنىڭ ھۆسن-جامالىنى قانغۇدەكلا كۆرەلمىگىنى، كۆز خۇمارىدىن چىقىمىغىنى ئۈچۈن پايىپتەك بولۇشقا باشلىدى.

ھۆسۈت ئى. دىئال. ھەسەت، قىزغىنىش.

ھۆسىلە ئى. ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتە كىشىلەر بىلەن بولغان مۇئامىلىدە ئىپادىلىنىدىغان پوزىتسىيە، تەكەللۇپ، يېقىملىق قىلىق.

ھۆسىلە قىلماق كىشىلەرگە ھۆرمەت،

ئېھتىرام بىلەن مۇئامىلە قىلماق؛ تەكەللۇپ

قىلماق: روشەن ئۇياتچان قىز ئىدى، مېھمان

كەلگەندە كىتابىنى ئېلىپ باغقا چىقىپ كېتەتتى،

مېھمانغا ھۆسىلە قىلىپ كېتىشنى خالىمايتتى.

ھۆسىلە - سۈلكەت ھۆسىلە ۋە سۈلكەت،

قىزغىنلىق، خۇش خۇيلۇق: ئۇ بىزنى تولىمۇ

ئىسسىق چىراي، مۇلايىم ھۆسىلە سۈلكەت،

شېرىن سۆزلەر بىلەن قارشى ئالدى.

ھۆكمەت ئى (ئە) داستان، شېئىر، غەزەل:

ئۇلار بۈك-باراقسانلىق كۈجۈم مەھەللىگە يېتىپ

كەلگەندىلا، «ئىشان» يول بويى دېمىغىدا

غىڭشىپ ئېيتىپ كېلىۋاتقان «ھۆكمەت» نى

ئۆسىدۇ، تولىراق كېچىسى ئېچىلىدۇ.

چېچەكلەش ۋاقتى ناھايىتى قىسقا.

مەنزىرە ئۆسۈملۈكى قىلىنىدۇ. ئەسلى

ماكانى مېكسىكا. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ

گۈلى. ③ ئاياللارنىڭ ئىسمى.

ھۆرىيەت ئى (ئە) ئازادلىق، ئەركىنلىك: ئا

ز كۈن ئۆتمەي ئۈچ ۋىلايەتنى، قىلدى ئازاد

ياش قەھرىمانلار. سۇندى زۈلمەت، بولدى

ھۆرىيەت، راھەتلەندى قىيىنلىغان جانلار.

ھۆرىيەتپەرۋەر سۈپ (ئە+پ) ھۆرىيەتنى،

ئازادلىقنى خالايدىغان، ھۆرىيەت ئۈچۈن،

ئازادلىق ئۈچۈن كۈرەش قىلىدىغان ۋە

ئۇنى سۆيىدىغان، ھىمايە قىلىدىغان،

قوغدايدىغان: ھۆرىيەتپەرۋەر ئادەم. *

ھۆرىيەتپەرۋەر شائىرنىڭ ئۆلمەس مىسرالىرى

ئۆزىدىن 100 يىللار كېيىن ئۈچ ۋىلايەت

ئىنقىلابىنىڭ ئازادلىق فرونتلىرىدا ئاكوپلار

ئارىلاپ يۈرۈپ، يېڭى بىر مۇھاكىمىنىڭ

جەڭگىۋار ماۋزۇسى بولماقتا ئىدى.

ھۆرىيەتپەرۋەرلىك «ھۆرىيەتپەرۋەر»

سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

ھۆرىيەتچى ئى. كىشىلەرنى زۇلۇمدىن،

ئېزىلىشتىن قۇتۇلدۇرۇش، ئازاد قىلىش

يولىدا كۈرەشكۈچى: ئۇ ھۆرىيەتچى بولۇپ،

روژدېستۋو بايرىمىدا ئۇنىڭ خوتۇنى بەيگە

ئاتلىرىنى ئىجارىگە بېرىدىغان كىشى بىلەن

قېچىپ كەتكەندى.

ھۆزۈر (توغرىسى: ئۆزۈر) ← ئۆزۈرە.

ھۆزۈرخالىق (توغرىسى: ئۆزۈرخاھلىق) ←

ئۆزۈرخاھلىق.

ھۆسن (ئە) ① ئى. چىراي، جامال، كۆرك،

گۈزەللىك: خۇرشىدەم 11 ياشلاردا بولۇپ،

باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇيدىكەن. ئۇنىڭ

ھۆسنى ھېچقانداق گىرىمىز سەھنىگە چىقىسۇ

پۈتۈن زالىنى نۇرلاندۇرۇۋەتكۈدەك ئىدى. ②

ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ ئوقۇشقا باشلىدى.

ھۆكۈمەتچى ئى. تارىخىي داستان، شېئىرلارنى ئاھاڭغا سېلىپ ئوقۇيدىغان كىشى؛ ھاپىز؛ ھۆكۈمەتچى قۇلقىنى تۇتۇپ؛ - مەن قەلەندەر شاھىمەن، ئالەم ماڭا ۋەيراندۇر، - دەپ ھۆكۈمەت ئوقۇدى.

ھۆكۈم ئى (ئە) ① بىرەر مەسىلە ھەققىدىكى ئېنىق پىكىر، خۇلاسە؛ جۇڭگو كوممۇنىستىلىرى بۇ توغرا ھۆكۈمنى ستالىننىڭ نەزەرىيىسىگە ئاساسەن ئوتتۇرىغا قويغان. * كېسىلم ساقيپ، دوختۇرنىڭ ھۆكۈمى بىلەن ياتاقتىن چىقىپ كېتىدىغان كۈنۈمۈ كەلدى. ② كۆچمە. بۇيرۇق، ئەمر، پەرمان؛ ھۆكۈمنىڭ قاتتىقلىقىدىن يېكەن قوزۇق يەرگە كىرىپتۇ (ماقال). * جاللاتلار پادىشاھنىڭ ھۆكۈمى بويىچە بۇ ئوغۇلنى دارغا ئاسماق بولۇشۇپتۇ. * ھاكىمنىڭ ھۆكۈمى بىلەن چوڭ ئەينەك تەييار قىلىندى. ③ <قا> سوتنىڭ قاراپ چىقىشىنى ئاخىرلاشتۇرىدىغان دېلوالار ئۈستىدە چىقارغان قارارى؛ ھۆكۈم خېتى. ھۆكۈم ئېلان قىلماق. ھۆكۈمنى ئۆزگەرتىش. * ھۆكۈم دەرھال ئىجرا قىلىندى. * قانۇننىڭ بەلگىلىمىلىرىگە خىلاپلىق قىلغان كىشى قانۇن بويىچە جازاغا تارتىلىدۇ ياكى ئۇنىڭغا جازا ھۆكۈم قىلىندۇ. ④ <لوگ> شەيئىلەرنىڭ ئەھۋالى ئۈستىدە كېسىم قىلغۇچى تەپەككۈر شەكلى. ئۇ جۈملە ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. ھۆكۈملەر ئاددىي ھۆكۈم ۋە قوشما ھۆكۈم دېگەن تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ.

ھۆكۈم چىقارماق ① بىرەر مەسىلە ئۈستىدە ئېنىق پىكىرگە كەلمەك، خۇلاسە قىلماق؛ دوختۇرلار پۈتۈمنى قېتىرىشىپ، ئىنچىكلەپ تەكشۈرۈپ، ئاخىرىدا ئىلمىي مۇلاھىزە ئارقىلىق «ئوپپىراتسىيە قىلىنسا تولۇق ساقىيدۇ»

دەپ ئېنىق ھۆكۈم چىقىرىشتى. * تۆرەم قىزنىڭ ئالقىنىدىكى ئىمىر-چىمىر سىزىقلارغا بىرھازا قارىغاندىن كېيىن، گويا ئۇستا پالچىدەك، ئالدىرىماي ھۆكۈم چىقىرىشقا باشلىدى. ② <قا> سوت مەھكىمىسى قاراپ چىقىشنى ئاخىرلاشتۇرىدىغان ئەنزىلەر ئۈستىدە قارار چىقارماق؛ 5-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ 2-يىغىنى ماقۇللىغان خەلق سوت مەھكىمىلىرىنىڭ تەشكىلىي قانۇنىدا ئېنىق قىلىپ: «ئۆلۈم جازاسى ئەنزىلىرى ئۈستىدە ئالىي خەلق سوت مەھكىمىسى ھۆكۈم چىقىرىدۇ ياكى ئۇنى تەكشۈرۈپ تەستىقلايدۇ...» دەپ بەلگىلەنگەن. ③ <لوگ> ئوبىيكتقا قارىتا بىر نېمىنى تەستىقلاش ياكى ئىنكار قىلىش.

ھۆكۈم سۈرمەك ① ئۆز ھۆكۈمىنى ئۆتكۈزۈمەك، ھۆكۈمرانلىق قىلماق، دەۋر سۈرمەك؛ تۇرپاندىكى ئىدىقۇت خانلىقى بۇندىن 1133 يىل ئىلگىرى قۇرۇلۇپ، 400 يىل ھۆكۈم سۈرگەن. * بۇ ۋاڭلىقنىڭ ھەممىدىن ئۇزۇن ھۆكۈم سۈرگەن، ھەممىدىن قاتتىق قول ۋەكىلى شامەخسۇتنى تەختىدىن ئۈرۈۋەتەكچى. بۇ ئاسان گەپ ئەمەس! ② كۆچمە. بولۇۋا نغان ئىش-ھەرىكەت، گەپ-سۆز، سۆھبەت ئۆز ھالىتىنى ئۆزگەرتمەي، تەرتىپى، يۆنىلىشى بويىچە داۋاملاشماق؛ سۆھبىتىمىز ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، ئارىمىزدا خېلى ئۇزۇنغىچە ئېغىر سۈكۈت ھۆكۈم سۈردى. * بۇلۇڭ-بۇلۇڭدىن ئوق چىقىپ كېتىدىغاندەك ياكى كىمەردۇر بۇلارنىڭ ئۈستىگە تاشلىنىدىغاندەك بىر سۈرلۈك ھالەت ھۆكۈم سۈرمەكتە ئىدى. **ھۆكۈم قىلماق** ① بىرەر ئىش، نەرسىگە باھا بەرمەك، جەزملەشتۈرمەك؛ ئۇ تىمىر يازىقىنىڭ ئەسەرلىرىنى ئوقۇش جەريانىدا بۇ كىشىگە ھۆكۈم قىلغان. * ئېتىلغان تاش

ئەسقىرنىڭ كۆزىگە تەگكەن بولۇپ، ئەھۋالى تولىمۇ ئېغىر ئىكەن، ساقىيىش-ساقايماستىقى تېخى دوختۇرلار ھۆكۈم قىلالماپتۇ. ② قانۇنىي جەھەتتە جىنايەتچىلەرگە جازا بۇيرۇماق، كېسىم قىلماق: ھەسەننىڭ يېيىنى كېشىنى شەنگەن ئۆزى ئالدىراپلا ھۆكۈم قىلغان.

ھۆكۈمنىڭ چىن-ساختىلىقى < لوگ > ھۆكۈم مەزمۇنىنىڭ ئەمەلىيەتكە ماس كېلىشى-كەلمەسلىك مەسىلىسى.

ھۆكۈمنىڭ سۈپىتى < لوگ > ھۆكۈمنىڭ ھۆكۈملەنگۈچىسى بىلەن ھۆكۈملىگۈچىسى ئوتتۇرىسىدىكى باغلىنىشنىڭ ئەڭ تۈپ خاراكتېرى. بۇ باغلىنىشنىڭ ئەڭ تۈپ خاراكتېرى يا تەستىقىي، يا ئىنكار بولىدۇ. **ھۆكۈمنىڭ مىقدارى < لوگ >** ھۆكۈمنىڭ ھۆكۈملەنگۈچىسى بىلەن ھۆكۈملىگۈچىسى ئوتتۇرىسىدىكى ھەجىم جەھەتتىكى باغلىنىش، يەنى ھۆكۈملىگۈچىنىڭ ھۆكۈملەنگۈچىسىنىڭ قانچىلىك ھەجىمگە قارىتىلغانلىقى مەسىلىسى.

ھۆكۈم ئېلان قىلىش < قا > سوت مەھكىمىسىنىڭ دەۋالاشقۇچىلارغا دېلو توغرىسىدىكى ھۆكۈمنى ئېلان قىلىشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ھۆكۈم ئى (ئە) ① تېۋىپ، دوختۇر: مۇھەممەت بېشىر ۋاڭ زامانىسىدا خوتەن، يەكەن، قەشقەر تەرەپلەردىن ھۆكۈمارلار تەكلىپ قىلىنىپ، قۇمۇلدا تىبابەتچىلىك راۋاج تاپقان. ② دانىشمەن، ئالىم، پەيلاسوپ، ئالدىدىن ھۆكۈم قىلغۇچى: ئەلقىسسە، پادىشاھ ھۆكۈمالارنى يەنە بىر قېتىم يىغىپ ئوغلنىڭ بەخت-تەلپىنى سورىغانىدى. * شاھى ئابباسخان بۇنىڭغا ئىشەنچ قىلماي جىسكى ھۆكۈم، قۇرئەندىزلىرىنى چاقىرىپ قۇرئە سالدۇردى.

ھۆكۈمەت ئى (ئە) ① دۆلەت ھاكىمىيەت ئورگىنىنىڭ ئىجرائىيە ئورگانلىرى، يەنى دۆلەتنىڭ مەمۇرىي ئورگانلىرى. مەسىلەن، مەملىكىتىمىزدىكى گوۋۇيۈەن (مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى) بىلەن يەرلىك ھەر دەرىجىلىك خەلق ھۆكۈمەتلىرىگە ئوخشاش: ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەر داۋاملىق تۈردە كۈچلۈك تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، ئىشلەپچىقىرىشنى پائال راۋاجلاندۇرۇپ، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۇرمۇشىنى ئۈزلۈكسىز ياخشىلىشى كېرەك. * ھازىرقى كۈندە قۇمۇلدىكى ھۆكۈمەت ئەسكەرلىرىنىڭ سانى كەم دېگەندىمۇ 5000 ھەم 6000 غا يېتىدىكەن.

② دۆلەت، ھاكىمىيەت: ئۆز ئالدىغا ھۆكۈمەت قۇرماق. ھۆكۈمەت تەشكىللىمەك. ③ كۆچمە. (شەخسىيەلەرگە نىسبەتەن) دۆلەت، كوللېكتىپ، ئىدارە-جەمئىيەت، ئورگان، كارخانا، تەشكىلات: ھۆكۈمەتتە سىڭمەك. * — ئۇنداق دېمىسە، خاتا بولىدۇ، ھۆكۈمەتنىڭ ماشىنىسى ئەمەسمۇ، — دېدى ئۇ.

ھۆكۈمەت بىلەن خۇسۇسىيەتلەر شېرىكچىلىكى < س ئىق > جۇڭگودىكى كاپىتالىستىك سودا-سانائەتنى سوتسىيالىستىك ئۆزگەرتىش داۋامىدا بارلىققا كەلگەن دۆلەت كاپىتالىزىمىنىڭ يۇقىرى شەكلى.

ھۆكۈمەت دائىرلىرى ھۆكۈمەت تەرەپ (كۆپىنچە كاپىتالىستىك دۆلەتلەرگە قارىتا ئىشلىتىلىدۇ).

ھۆكۈمەتچىلىك ئى. ھۆكۈمەتنى باشقۇرۇش، ئىدارە قىلىش ئىشى: — شەمەيگە بارماستىن ئىلگىرى ئۆز ھۆكۈمەتچىلىكىمىزنى كۆرۈپ، باشقىلارمۇ مۇشۇنداقتۇ، دەپ ئويلايتتىم! — دېدى ئاتا بېك.

ھۆكۈمەتسىز سۈپ. ھۆكۈمەتنى يوق، ھۆكۈمەتنى

خانلىق تۈزۈمىدە « قاراخان » ئاتىلىشلا ئەڭ ئالىي ھۆكۈمدارلىق مەنىسىگە ئىگە ئىدى. **ھۆكۈمران** ئى (ئەپ) ھۆكۈم يۈرگۈزگۈچى؛ ئالىي ھوقۇق ۋە ھاكىمىيەت ئىگىسى؛ ئەمدى بىز ئاراللار ۋە بەتتە ساراينىڭ ھۆكۈمرانى غەيۇر شاھ ۋە ئۇنىڭ گۈزەل قىزى مەلىكە بۇدۇرغا كېلەيلى. * بۇ يېزىنىڭ بىردىنبىر ھۆكۈمرانى خىزىر دېگەن زومىگەر بولۇپ، پۈتۈن كەمبەغەللەر ئاشۇ زومىگەر ئۈچۈن ئىشلەيتتى.

ھۆكۈمران سىنىپ < پەلس > دۆلەت ھاكىمىيىتىنى ئىگىلىگەن سىنىپ. بەزىدە ھۆكۈمرانلىق ئورنىنى ئىگىلىگەن ئېكسپلاتاتسىيە قىلغۇچى سىنىپلارنىمۇ كۆرسىتىدۇ.

ھۆكۈمرانلىق « ھۆكۈمران » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى؛ مەن شۇنى ھېس قىلدىم؛ ئىجتىمائىي تۈزۈمى بىرىنگىگە ئوخشىمىغان بۇ يەردە پۇلنىڭ ھۆكۈمرانلىقى خۇدانىڭ ئىرادىسىدىنمۇ كۈچلۈك ئىكەن. * بىرىنچى كۈنى مەلىكە بۇدۇرنىڭ ئوغلى ئەنجەد ھۆكۈمرانلىق تەختكە چىقىپ، دۆلەت ئىشلىرىنى باشقۇرۇپ، بۇيرۇقلار بېرىپتۇ.

ھۆكۈمرانلىق قىلىنغۇچى سىنىپ < پەلس > ئىقتىسادىي، سىياسىي، ئىدىيىۋى جەھەتلەردە ھۆكۈمرانلىق قىلىنغۇچى ئورۇندا تۇرغۇچى سىنىپ.

ھۆكۈملەنگۈچى ئى < لوگ > ھۆكۈمنىڭ بىر تەركىبى قىسمى، يەنى ھۆكۈمدە پىكىر ئويىيكتىنى بىلدۈرگۈچى ئۇقۇم. مەسىلەن، « شېكەر تاتلىق نەرسە » دېگەن ھۆكۈمدە « شېكەر » دېگەن ئۇقۇم ھۆكۈملەنگۈچى بولىدۇ.

ھۆكۈملۈك سۈپ. ھۆكۈمگە ئىگە.

ھۆكۈملىگۈچى ئى < لوگ > ھۆكۈمنىڭ ئۈچ

بولمىغان، ھۆكۈمەتتىن مەھرۇم؛ ئۇلار يۇقىرى پايدىنى قوغلىشىپ، ئۆزئارا زىقابەتلىشىدۇ، بۇنىڭ بىلەن جەمئىيەتنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى ھۆكۈمەتسىز ھالەتتە تۇرىدۇ.

ھۆكۈمەتسىزلاپچە رەۋ. ھۆكۈمەتسىزلەرگە ئوخشاش؛ ھۆكۈمەت يوق دەپ قارىغۇچىلارغا ئوخشاش؛ ئۇلار مەلۇم بىر خىل ئومۇمىي ئىش ئاشلاشنىلا يەنى ھۆكۈمەتسىزلەر پىروپىتارىياتىنىڭ سىياسىي كۈرىشى ئورنىغا دەمىسىنىشى ئۈچۈن ئوتتۇرىغا قويغان ھۆكۈمەتسىزلاپچە ئىقتىسادىي ئومۇمىي ئىش ئاشلاشنىلا تەنقىد قىلغاندى.

ھۆكۈمەتسىزلىك ئى < پەلس > ① پىرۇدون ۋە باكونىن ۋەكىللىكىدىكى ئۇششاق بۇرژۇئازىيىنىڭ بىر خىل ئەكسىيەتچىل، سىياسىي ئىدىيىۋى ئېقىمى. ئۇ ھەرقانداق بىر تارىخىي شارائىتتىكى بارلىق دۆلەت ھاكىمىيىتىنى ئىنكار قىلىپ، ھەرقانداق تەشكىلات، ئىنتىزام ۋە نوپۇزغا قارشى تۇرىدۇ. ② ئىنقىلابىي قوشۇندىكى تەشكىلىي ئىنتىزامغا بويسۇنماسلىق ئىدىيىلىرى ۋە ھەزىكەتلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ھۆكۈمچى ئى. بىرەر ئىش، مەسىلە ھەققىدە ھۆكۈم چىقارغۇچى، باھا بەرگۈچى؛ ئۆز ۋىجدانىم ئالدىدا تىلىم تۇتۇلۇپ قالدىغانلا ئىش قىلىسام باشقىلارنىڭ تۆھمەت، ھاقارەتلىرىدىن قورقمايمەن، چۈنكى ھاياتنىڭ ئۆزى ئادىل ھۆكۈمچى.

ھۆكۈمدار ئى (ئەپ) ئالىي ھوقۇق ئىگىسى، ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى؛ بۇ گەپنىڭ قانچىلىك راستلىقىدىن قەتئىينەزەر، ئۇنىڭدا ھۆكۈمدارلاردىكى مەجەز-خۇلقنىڭ بىر تەرىپى ئەكس ئېتىلگەن. **ھۆكۈمدارلىق** « ھۆكۈمدار » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى؛ قاراخانىيلارنىڭ

تەركىبى قىسمىنىڭ بىرى. پىكىر ئويىڭىنىڭ بەلگىسى ۋە باشقا ئەھۋالنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن، « مېنال-توك ئۆتكۈزگۈچى جىسىم » دېگەن بۇ ھۆكۈمدە « توك ئۆتكۈزگۈچى جىسىم » دېگەن ئۇقۇم ھۆكۈملىگۈچى بولىدۇ.

ھۆكۈم نامە ئى (ئە+پ) < قا > سوت مەھكىمىسىنىڭ ئەزىگە قاراپ چىقىش نەتىجىسىدە چىقارغان يازما ھۆججىتى: شۇ كۈنى بۇ ھۆكۈم نامىنى كۆرۈش ئۈچۈن ئادەملەر يامۇل تەرەپكە كەينى-كەينىدىن كېتىپ باراتتى.

ھۆكۈنەك ئى. دىئال. ھەرە كۆنىكى. **ھۆك** تەق. قاتتىق يىغلىغاندا چىقىدىغان ئاۋاز. **ھۆگرەتمەك** « ھۆگرىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ھۆگرىتىپ يىغلاتماق، **ھۆگرەشمەك** « ھۆگرىمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئايخان ئاچا بىلەن ئايپۇر مېنى كۆرۈش بىلەن ھۆگرىشىپ يىغلاپ كەتتى. مەن نېمە قىلىشىمنى بىلمەي داڭ قېتىپ تۇرۇپلا قالدىم.

ھۆگرىمەك پ. ھۆك-ھۆك قىلماق، قاتتىق ئاۋاز چىقارماق، ئەزۋەيلەپ تۇرۇپ ھۆگۈرەكلىمەك (يىغا ھەققىدە): ئۇ ئەمدى ھاياتىدىن ئۈمىد ئۈزۈپ ھۆگرەپ يىغلىۋەتتى. * ئۇلار بىرى دادام دەپ توۋلسا، يەنە بىرى ئانام دەپ زارلايتتى؛ بىرى بالام دەپ يىغلىسا، بىرى ئاكام دەپ ھۆگرەيتتى.

ھۆگۈرەك ئى ← **ھۆگۈرەك ئاتماق**. **ھۆگۈرەك ئاتماق** ھەر تەرەپكە دۆيلۈپ سەكرىمەك: ئايتۇراخان « مۆھتەرەم قارى » نىڭ مۇددىئاسىنى بىلگەندىن كېيىن، شەلتە بىر ھېسسىيات بىلەن خۇددى ئەس-ھوشىنى يوقاتقان ئادەمدەك تۇيۇقسىز ھۆگۈرەك ئېتىپ يىغا سالدى، « داداممۇ،

سەنمۇ كەتسەك، مەن كىم بىلەن قالغىمەن » دەپ ۋارقىراپ يىغلىدى. **ھۆگۈرەكلىمەك** پ. ھۆگۈرەك ئاتماق. **ھۆگۈل** ← **ھۆگۈل چىش**.

ھۆگۈل چىش ← **ھىگگاك چىش**: ئۇ چوقۇر يۈزلۈك، ئالغاي كۈزلۈك، پاناق بۇرۇن، دورداي كالىۈك، ھۆگۈل چىش، خامۇت ئاياغ، قازاننىڭ كۆپىسىدەك قاپقارا بەتەشرە بىر قىز ئىكەن. ئۇقۇڭمۇ؟ — دېدى سادىقجان. **ھۆگۈلدە** رەۋ. بىردىنلا ئۈن سېلىپ، توساتتىن قاتتىق ئاۋاز بىلەن: ئۇ ھۆگۈلدە يىغلىۋەتتى. **ھۆك-ھۆك** « ھۆك » سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: ئۇ ئېرىنى ھۆك-ھۆك يىغلاپ تىترىگىنچە قۇچاقلدى، ھەتتا يەنە ئاجرىتىپ ئېلىپ كېتىۋاتقاندا قورقاتتى.

ھۆل سۈپ ① سۇ يۇققان، سۇ ئىچىۋالغان، نەم: ھۆل كىيىم، ھۆل بولماق. ② يېڭى ئۈزۈلگەن ياكى يېڭى ئورۇلغان، سۈيى ياكى شىرىسى قاچمىغان، قۇرۇمىغان: ھۆل مېۋە، ھۆل نوتا، ھۆل دەرەخ، ھۆل بېدە. **ھۆل تامغا ئېشەك تەپكەندەك** پەقەت جايغا چۈشمىگەن، لايىقىدا بولمىغان، قاملاشمىغان؛ داڭقان پۇتى (گەپ-سۆز، ئىش-ھەرىكەت ھەققىدە): ھۆل تامغا ئېشەك تەپكەندەك ئاڭلانغان بۇ پەرمان تاقەتسىزلىنىپ تۇرغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنى سېھىرلىگەندەك قاتۇرۇپ قويدى.

ھۆل تەمرەتكە < تەب > بىر خىل تېرە كېسىلى. كۆپىنچە يۈز، ئۇرۇقدان خالىتىسى ياكى تۆت مۇچىنىڭ ئېگىلىدىغان قىسمىدا پەيدا بولىدۇ. كۆپرەك نېرۋا سىستېمىسىنىڭ فۇنكسىيىسى توسالغۇغا ئۇچراش سەۋەبىدىن كېلىپ چىقىدۇ. بۇنىڭدا، تېرە قىزىرىش، قىچىشىش، دۆڭچە ئەسۋىلەر ياكى سۇلۇق قاپارتقۇلار پەيدا بولۇش قاتارلىق

ئۆز دۇكانلىرىغا قوغۇن-تاۋۇز، مېۋە، كۆكتات چۈشۈرمەكچى بولۇشسا، ئاشۇ بوۋاينىڭ مەسلىھىتىنى ئېلىشائىتى.

ھۆلتەن ئى. دىئال. تىرىك جان.

ھۆلچىلىك ئى. ھۆل-يېغىن، نەملىك بىلەن تولغان، ھۆل بولۇپ كەتكەن ھالەت: ئاڭلىشىمچە، بۇ ئىش ئۇ يەردىمۇ بار ئىكەن. ئۇ يەرلەردىمۇ ھۆلچىلىك، قۇرغاقچىلىق بولۇپ تۇرىدىكەن.

ھۆلچىلىك ئاپىتى ھۆلچىلىك تۈپەيلىدىن مەھسۇلات زور دەرىجىدە كېمىيىپ كېتىشتەك ئاپەت.

ھۆل-قۇرۇق ھۆل ۋە قۇرۇق: ئوچىقىمنىڭ

چىشى يوق، ھۆل-قۇرۇق بىلەن ئىشى يوق (ماقال). * گۆشلۈك سەي، كاۋاپ، ھەر خىل ھۆل-قۇرۇق مېۋە-چېۋە، ھالۋا، مۇراببا، نان، سامسا قاتارلىق نازۇنمەتلەر ئارقا-ئارقىدىن كەلتۈرۈلۈپ، داستىخان ئۈستى بىردەمدىلا توشقۇزۇۋېتىلدى.

ھۆللە تىمەك «ھۆللىمەك» پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: تىرىكلا ئايرىلىش قانچىلىك ئېغىر، ياش ئانا يېشىدا يەرنى ھۆللەتتى. گوبيا ئۇ، ساپىرىق ھىجران دەشتىنى: زارى يۇلغۇندا شۇ دەم گۈللەتتى.

ھۆللە نىمەك «ھۆللىمەك» پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار ئاخىرقى بىرقانچە يۈتۈم سۇ بىلەن گاللىرىنى ھۆللىشىپ، يەنە ئالدىغا قاراپ ئېغىر-ئېغىر قەدەم ئېلىشقا باشلىدى.

ھۆللە نىمەك «ھۆللىمەك» پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: ئۇنىڭ بەدىنى خۇددى ھەرە كۆنىكىدەك تېشىلگەندى. ئۇلار لازا سۈپىدە ھۆللەنگەن داكا بىلەن كەنجىنىڭ قان چاچراپ تۇرۇۋاتقان ئۆتمىتۈشۈك تېنىنى تاغدى.

ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. ساقايغاندىن كېيىنمۇ يەنە ئاسانلا قايتا پەيدا بولىدۇ.

ھۆل چاغلاق دېھقانچىلىقتا كېۋەز، قوناق قاتارلىق زىرائەتلەرنى سۇغىرتىپ، تاۋلاشقاندىن كېيىنلا تېگىنى يۇمشىتىش زۆرۈر بولغان بىر خىل ئېتىز پەرۋىشى. **ھۆل خىشى** بىراۋنى ئالداش، ساختا قىلىش، ماختاپ ئۇچۇرۇش ھىيلىسى: ئەمدى ئىشەنسەن زىيان تارتمايسز ئۆمەرئاخۇن ئاكا، بايقى توختام ھۆل خىشى ئەمەس، ئالتۇن خىشى، راستىنلا ئالتۇن خىشى، ئۇ سىلەرنىڭ قازىنىڭلارنىمۇ، چۆمۈچۈڭلارنىمۇ ماي قىلىدۇ.

ھۆل خىشقا دەسسە تىمەك ئالدامغا

چۈشۈرمەك، ساختا قىلماق، قىلتاققا چۈشۈرمەك: بۇنىڭ چارىسى: گەپ تارقىتىش، ئارقىسىدىن كۈلۈش، خىزمەتنى ئاقىتىش، ھەتتا قول شىلتىپ توقۇمنى قارىغا ئېلىش، سايلامدا ئاۋاز بەرمەسلىك، ۋاقتى كەلگەندە زورمۇزور ئولتۇرۇشلارغا سۆرەپ كىرىپ ھۆل خىشقا دەسسە تىمەك، قىلتاققا ئېلىش ئىدى.

ھۆل خىشى قويماق ← **ھۆل خىشقا**

دەسسە تىمەك: بۇ گەپ نۇراخۇن ئاكاغا بەكمۇ غەلىتە تۇيۇلدى: — قاسىم بوراننىڭ پۇلى ئوچاقنىڭ كۈلى ئىكەن-دە، ئاباق ساڭا ھۆل خىشى قويدىمۇ، يە؟

ھۆل دەرەخ <ئورمان> ئورمان بۆلەكلىرىدىكى كېسىلىگەن دەرەخلەر.

ھۆل مېۋە <بوت> يېڭىدىن ئۈزۈلگەن مېۋە.

ھۆل يەرگە دەسسە تىمەك زىيان تارتماق: قىلتاققا چۈشمەك، ئالداماق: ئۇلار تۈنكىچى بوۋاينى شۇنچىلىك چوڭ بىلىشەتتىكى، ئالدى-ساتتىدا ھەرگىزمۇ ھۆل يەرگە دەسسە تىمەك ئىدىغان ئەڭ بىلەرمەن تىجارەتچىلەرمۇ

ھۆللۈك « ھۆل » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئەكبەر يامغۇرلۇقىنى سېلىپ كىيىم ئاسقۇچقا ئىلدى. ھاشىم ئاكا ئۇنىڭ ھۆللۈكتىن بەدەنلىرىگە چاپلىشىپ كەتكەن كىيىملىرىنى كۆرۈپ بېشىنى چايقىدى. * يامغۇر يېغىپ ھۆللۈك كۆپەيسە، راۋاب يۈزلۈكى بىرئاز بوشايدۇ، ئاۋازغا تەسىر كۆرسىتىدۇ.

ھۆللىمەك پ. ھۆل قىلماق، نەم قىلماق: ھارۋىكەش يەرگە چۈشۈپ كېيىنكى ھارۋىلاردىن سۇ ئېلىپ تامىقىنى ھۆللىگەندىن كېيىن ئاندىن يېتىشىپ كېلىپ ھارۋىغا چىقتى.

ھۆل-يېغىن ھۆل ۋە يېغىن، قار، يامغۇر قاتارلىقلار؛ يامغۇر-يېغىن: قۇرغاقچىلىق ئېغىر، بوران كۆپ، ھۆل-يېغىن مىقدارىنىڭ ئاز بولۇشى ئورمانلارنىڭ ئاز بولۇشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

ھۆمۈدە شىمەك « ھۆمۈدىمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ھۆمۈدىمەك پ. نەپىسى قىسىلماق، دەپمى سىقىلماق، ھاسىرىماق: ئۇلار ھەر ئىككىسى ھاسىرايىتى، ھۆمۈدەيىتى، ئۆز مەقسىتىگە يېتىش يولىدا ئاخىرىغىچە بەرداشلىق بېرىشكە تەييار ئىدى.

ھۇ تەق. ئاياللارنىڭ ئاۋاز. چىقىرىپ ئۈزۈلدۈرمەي يىغلىغان چاغدا چىققان ئاۋاز: ھۇ تارتىپ يىغلىماق.

ھۈپ ئى. شامالسىز ۋە نەپەسنى قىيىنلاشتۇرىدىغان دەرىجىدىكى دىمىق ھەم ئىسسىق ھاۋادىن يۈز بېرىدىغان ھالەت: ھۈپ ئۆتمەك.

ھۈپ ئۆتمەك ئىسسىق ئۇرۇپ كەتمەك، ئىسسىق ئۆتمەك، ئاپتاپ ئۆتمەك: — ئاچ قوردىق، ئىسسىقتا ئىشلىسە ھۈپ ئۆتۈپ قالمىسۇن، دەپ غەم قىلىۋاتىمەن، — دەپدى ئانا ئوغلىغا كۆيۈنۈپ.

ھۈپپىدە رەۋ « ھۈپ » قىلغان ھالدا، « ھۈپ » قىلىپ: كىچىكئاخۇن. بولسا، بۇ ھەرىكەت ۋە كۈلكىدىن يېرىم شادلىنىپ، يېرىم ئېسەنگىرەپ، دەسلەپ ھۈپپىدە قىزاردى، خۇماخاننىڭ كۈلكىسى توختىمىغانسېرى بويىغىچە قىزىرىپ كەتتى. * بىز دوقمۇشقا كېلىپ، رەڭمۈرەڭ گۈللەر ھۈپپىدە ئېچىلغان كىچىككەنە گۈللۈكنىڭ چىتىدىكى ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇردۇق. **ھۈپلە قەمەك** « ھۈپلىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۈزۈمنى ھۈپلىتىپ

قويماق، بۇغدايلارنى ھۈپلىتىپ قويماق. **ھۈپلىمەك** پ ① زىرائەتلەرنىڭ بويۇرماقلىرى قېلىن، زىچ بولۇپ كېتىپ، ئاپتاپ كۆرمەي، شامال تەگمەي، تىنىق ئىسسىقتا دىمىقىپ قالماق، ئىسسىق ئۇرۇپ كەتمەك: ئۈزۈم ھۈپلەپ قېلىپتۇ. * بۇ يىل ئىسسىق قاتتىق بولغانلىقتىن، بۇغدايلار ھۈپلەپ يېتىپ كەتتى. ② قىزىق ۋە تىنچ ئاپتاپ تەسىرىدىن نەملىكى قېچىپ سولماق. ③ قىزىق، تىنچ ئاپتاپتا ئۇزۇن تۇرۇش سەۋەبىدىن كېسەل بولماق، ئاپتاپ ئۆتمەك، ئىسسىق ئۆتمەك.

ھۈپ-ھۈپ « ھۈپ » سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: چىڭقى چۈشتىكى كېۋەزلىكنىڭ ھۈپ-ھۈپ ئىسسىقتا زادىلا چىدىغىلى بولىدى.

ھۈجە يىرە ئى (ئە) < بئول > جانلىقلارنىڭ تېنىنى ھاسىل قىلغۇچى ۋە فۇنكسىيە ئېلىپ بارغۇچى ئاساسىي بىرلىكى. ئۇ ناھايىتى كىچىك بولۇپ كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدۇ. شەكلى ھەر خىل بولىدۇ. ئادەتتە ئۇ ھۈجە يىرە يادروسى، ستوپلازما ۋە ھۈجە يىرە پەردىسى قاتارلىقلاردىن تۈزۈلىدۇ. ئۆسۈملۈك ھۈجە يىرىسىدە يەنە ھۈجە يىرە پوستى بولىدۇ. ھۈجە يىرىدە ھەرىكەت قىلىش،

ئوزۇقلىنىش ۋە كۆپىيىش قابىلىيىتى بولىدۇ. ھۆججە يېرە ئاپپاراتى < بىئول > ھۆججە يېرە- نىڭ ستوپلازمىسىغا جايلاشقان بەلگىلىك تۈزۈلۈش ۋە فۇنكسىيەگە ئىگە كىچىك ئەزالار. مەسىلەن، مەركىزىي تەنچە، خوندىرئوسوم، گۈلگى تەنچىسى ۋە پلازمېت قاتارلىقلار.

ھۆججە يېرە ئارىلىق بوشلۇقى < بىئول > ھۆججە يېرە بىلەن ھۆججە يېرە ئارىلىقىدىكى بوشلۇق.

ھۆججە يېرە ئارىلىق يىپىچىلىرى < بىئول > ئىككى قوشنا ھۆججە يېرىنى ئۆزئارا ئۇتاشتۇرۇپ تۇرىدىغان، ھۆججە يېرە پوستىنى تېشىپ ئۆتىدىغان پروتوپلازما ئىنچىكە يىپىچىلىرى. ھۆججە يېرىلەر ئارىسىدا ھۆججە يېرە ئارىلىق يىپىچىلىرى بولغاچقا، ئۇلار فىزىئولوگىيە جەھەتتىن بىر پۈتۈنلۈككە ئىگە بولىدۇ.

ھۆججە يېرە پەردىسى < بىئول > ھۆججە يېرىنىڭ تەركىبىي قىسىملىرىدىن بىرى، يەنى ستوپلازىمىنىڭ سىرتقى تەرىپىگە مەھكەم يېپىشىپ تۇرغان نېپىز پەردە. ئۇنىڭدا ماددىلارنىڭ ھۆججە يېرىنىڭ ئىچىگە كىرىپ چىقىشىنى تىزگىنلەش رولى بولىدۇ. ھايۋانات ھۆججە يېرىسى ۋە ئۆسۈملۈك ھۆججە يېرىسىدە ئوخشاشلا ھۆججە يېرە پەردىسى بولىدۇ.

ھۆججە يېرە پوستى < بوت > ئۆسۈملۈك ھۆججە يېرىسىنىڭ ئەتراپىنى قورشاپ تۇرغۇچى بىر قەۋەت قېلىن پوست. ئۇ ھۆججە يېرە پەردىسىنىڭ سىرتىدا تۇرىدۇ، سىللىۋولوزىدىن تەركىب تاپىدۇ.

ھۆججە يېرە پىگمېنتى < بىئول > ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈكلەردە ھۆججە يېرىسى خوندىرئوسومىدا بولىدىغان ھەرقانداق بىر بىرىكمە

ئاقسىللىق نەپەسلىنىش پىگمېنتى. ئۇ بىئولوگىيەلىك ئوكسىدلىنىش جەريانىدا ئېلېكترون توشۇش رولىنى ئوينايدۇ. ھۆججە يېرە تاشقى ئېنېرگىيە < بىئول > ھۆججە يېرىنىڭ تاشقى يۈزىدە بولىدىغان بىر خىل ئېنېرگىيە.

ھۆججە يېرە تاكسونومىيىسى < بىئول > ھۆججە يېرە ئېنېرگىيە ئىلمىنىڭ بىر تارمىقى، يەنى ستولوگىيەلىك ۋە تاكسونومىيەلىك ئۇسۇللار ئارقىلىق ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ تەبىئىي بۆلۈنۈشىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ھۆججە يېرە دەۋرىلىكى < بىئول > ھۆججە يېرە- نىڭ يىپىلىق بۆلۈنۈشى ئارىلىقىدا يۈز بەرگەن ۋاقىت دەۋرىيلىكى.

ھۆججە يېرە زەھىرى < بىئول > ئالاھىدە ھۆججە يېرىلەرگە نىسبەتەن ئالاھىدە بۇزغۇنچىلىق رولى بولغان بىر خىل زەھەر.

ھۆججە يېرە سۇيۇقلۇقى < بىئول > ئۆسۈملۈك ھۆججە يېرىسىدىكى ئىچىگە سۇيۇقلۇق توشقان بوشلۇق «ۋاكوئۇلا» دېيىلىدۇ. ۋاكوئۇلىنىڭ ئىچىدىكى سۇيۇقلۇق ھۆججە يېرە سۇيۇقلۇقى دېيىلىدۇ. ھۆججە يېرە سۇيۇقلۇقىنىڭ تەركىبى مۇرەككەپ بولۇپ، ئۇ ئورگانىك كىسلاتا، قەنت، ئالكالىئىد، ئاقسىل، تۇزلار ۋە پىگمېنتلاردىن تەركىب تاپىدۇ.

ھۆججە يېرە گېنېتىكىسى < بىئول > ھۆججە يېرە- رىلەر ئارىسىدىكى ئىرسىيەت ۋە ئۆزگىرىش شەكىللىرىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ھۆججە يېرە ئىچكى ئېنېرگىيە < بىئول > ھۆججە يېرە ئىچىدە ھاسىل بولىدىغان ھەم رول ئوينايدىغان ئېنېرگىيە.

ھۆججە يېرە ئىلمى < بىئول > ستولوگىيە. ھۆججە يېرە ئىممۇنتىتى < بىئول > كۆكرەك

قۇرۇلۇشتىن تەرەققىي قىلىپ تىپىك ھۈجە يىرە يادروسى بولغان ھەققىي يادرولۇق ھۈجە يىرەگە ئۆزگەرگەن، بۇلارنىڭ ھەممىسى ھۈجە يىرنىڭ كېلىپ چىقىش كاتېگورىيىسىگە كىرىدۇ.

ھۈجە يىرنىڭ ئۆتكۈزۈشچانلىقى < بىئول > ماددىلارنىڭ ھۈجە يىرەگە كىرىپ-چىقىشى ھۈجە يىرە ئۆتكۈزۈشچانلىقىنىڭ ئىپادىسىدۇر. تىرىك ھۈجە يىرە ئۆز ئەتراپىدىكى مۇھىت بىلەن داۋاملىق ماددا ئالماشتۇرۇش ئېلىپ بارىدۇ. مەسىلەن، ئوزۇقلۇقلارنىڭ كىرىشى، كېرەكسىز ماددىلارنىڭ چىقىرىلىشىغا ئوخشاش. ھۈجە يىرنىڭ ئۆتكۈزۈشچانلىقى، ھۈجە يىرە پەردىسىنىڭ ئالاھىدىلىكى، فۇنكسىيەلىك ھالىتى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئۇرۇم. ئوخشاش بولمىغان تىپتىكى ھۈجە يىرە ياكى ئوخشاش تىپتىكى ئەمما ئوخشاشمىغان فىزىئولوگىيەلىك ھالەتتىكى ھۈجە يىرنىڭ ھەر خىل ماددىلارنى ئۆتكۈزۈشىمۇ ئوخشاشمايدۇ.

ھۈرپە يىمەك « ھۈرپە يىمەك » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ ئۆي ئىچىدە تېخىچە ئەنسىز تېپىرلاپ يۈرگەن خوتۇنى بىلەن تېخىچە ئالاقىزادىلىكى بېسىلمىغان سىڭلىسىغا تىكەندەك يىرىك قاشلىرىنى ھۈرپە يىتىپ، كۆزىنىڭ قۇيرۇقى بىلەن ھومىيىپ تىكىلدى. * تونىغان غازاڭلار بېسىلماي تۇرۇپلا، جەرەن قوغلاپ كەلگەن قاپقارا ئىككى ئانا بۆرە چاتقاللىق ئارىسىدىن ئالدى پۈتلىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، تۈكلىرىنى ھۈرپە يىتكەن پېتى ئېتىلىپ چىقتى.

ھۈرپە يىمەك پ. بىرەر ئىش، بىرەر نەرسە

تۈپەيلى كەيپىياتىنى بۇزماق، تەرنى تۈرمەك: دەردىنى بىزاقلا تۆكۈۋېتىشكە ئورۇن تاپالمىغان زەيتۇنە بوينىنى شاپتۇل قېقىپ

بېزىگە تايىنىدىغان لىمفا ھۈجە يىرنىڭ ئىمۇنتېتلىق ھادىسىسى. ئۇ يات ماددىلارنى چەكلەش ھەم سەزگۈرچانلىق رېئاكسىيىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ ھەمدە ۋىرۇس ۋە بەزى باكتېرىيەلەرنىڭ يۇقۇملاندۇرۇشىدىن مۇداپىئىلىنىش رولىنى ئوينايدۇ.

ھۈجە يىرە يادروسى < بىئول > ھۈجە يىرنىڭ تەركىبىي قىسىملىرىدىن بىرى. ھۈجە يىرنىڭ مەركىزىگە جايلىشىدۇ، كۆپىنچە يۇمىلاق ياكى ئېلىپس شەكىللىك بولىدۇ ۋە يادرو كىسلاتاسى ھەم يادرو ئاقسىلىدىن تەركىب تاپىدۇ.

ھۈجە يىرنىڭ بۆلۈنۈشى < بىئول > ھۈجە يىرنىڭ بۆلۈنۈپ كۆپىيىش ئارقىلىق بالا ھۈجە يىرنى ھاسىل قىلىش جەريانى. ئۇ يىپىلىق بۆلۈنۈش ۋە يىپىس بۆلۈنۈش دەپ ئىككى خىل بولىدۇ.

ھۈجە يىرنىڭ كېلىپ چىقىشى < بىئول > ھاياتلىقنىڭ كېلىپ چىقىشى. ھاياتسىز ماددىلار ئەمدىلا ھاياتلىققا ئېرىشىشتە گەرچە دەسلەپكى قەدەمدە مېتابولىزم، كۆپىيىش قاتارلىق ئىقتىدارلار بولسىمۇ، ئىنتايىن ئاددىي بولغان بۇ ئۇزۇن ۋاقىتلىق ئۆزگىرىشنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈش بىلەن تۈزۈلۈش جەھەتتىن مۇرەككەپلىشىپ، تەرەققىي قىلىپ مۇرەككەپ تۈزۈلۈشكە ئىگە ھۈجە يىرە بىرلىكىگە ئايلانغان. بۇ خىل ھۈجە يىرە ئىپتىدائىي يادرولۇق، ھەققىي يادرولۇق دەپ ئىككىگە بۆلۈنگەن. ئاددىي ھاياتلىق تەنسى تەرەققىي قىلىپ ئىرسىيەت ماددىسى نىسبەتەن مەركەزلەشكەن، ئەمما تېخىچە يادرولۇق تۈزۈلۈشى يوق ئىپتىدائىي يادرولۇق ھۈجە يىرە تىپىدىكى قۇرۇلۇشقا، بۇ خىل

قىزلارغا ھۈرپەيدى. * ئانا ئوغلىنىڭ ھۈرپە يىگەن ئەلپازغا قاراپ ئېغىر ئۇھ تارتتى. **ھۈرپېشىمەك** « ھۈرپە يىمەك » پېشىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: سورۇن بۇزۇلدى، بۇ گەپ ساۋۇتۇمغلا ئەمەس، باشقىلارغىمۇ ئېغىر كەلدى. ئولتۇرۇشتىكىلەر ياش يىگىتكە ھۈرپېشىتى.

ھۈررەك ئى. قاتتىق ئۇرۇلۇشى ياكى باشقا سەۋەبتىن ئادەم بەدىنىنىڭ بىرەر جايغا چىقىدىغان نەرسە، گادا: ئۇ مەيۈسلەنگەن ھالدا لاسسىدە ئولتۇرۇپ قالدى، تاشنى چۆرۈپ تاشلىۋېتىپ، پېشانىسىدىكى مۇشتۇمدەك ھۈررەكنى سىلىغىنچە قىڭغىيىپ ئۇيقۇغا كەتتى.

ھۈررەكلەشمەك پ. ھۈررەك ھالەتكە كەلمەك، گادا پەيدا بولماق، تومپىيىپ چىقماق: يىللار ئۆتكەنسېرى تېرەك يوغىناپ، بىزنىڭ « ئادىل، دىلشاد » دېگەن ئىسىملىرىمىز تۆگە تاپىنىدەك يېرىلىپ ھۈررەكلىشىپ، يىراقتىنلا كۆزگە ئوچۇق تاشلىنىپ تۇرىدىغان بولغانىدى. **ھۈررەك-ھۈررەك** « ھۈررەك » سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: ئۆتكەن يازدا ئاكام بىلەن دەريا بويىغا كالا باققىلى بارسام، پاشا دېگەن كاساپەت چېقىپ بەدىنىمنى ھۈررەك-ھۈررەك قاپارتىۋەتكەندى.

ھۈرمەك پ ① كونا ئادەت بويىچە دۇئا، دۇرۇت ئوقۇپ سۈپ دېمەك، سۈپكۆچلىمەك، دەم سالماق: ئانا قورققىنىدىن ياقىسىنى تۇتۇپ بىرىنچىلەرنى پىچىرلاپ ئوقۇپ ھۈرگىلى تۇردى. * ھانەم دەرھال ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ ئۇنىڭغا قارىتىپ ھۈرىۋىدى، ئۇ غارقىراپ كېلىپ جادۇگەرنىڭ لەشكەرلىرىنىڭ ئۈستىگە چۈشتى. ② كۆچمە. خىرقىرماق، خىرىس قىلماق، قاۋىماق: ئىت ھۈرەر، كارۋان يۈرەر (ماقال). * ئات ھاڭگىنى يېتىلەپ، تاڭ بىلەن تەڭ ئەرتىلەپ، ئىگىسىنى تاپماقتا، ياساۋۇللار

يۈرۈپتۇ، ئىتلار ھاۋشىپ ھۈرۈپتۇ. **ھۈكەر** (توغرىسى: ئۈكەر) ← ئۈكەر.

ھۈمەلچاي ئى (ھۈمەل+چاي) ئۇنىنى ياغدا قورۇپ، ئۇنىڭغا شېكەر، سۇ ئارىلاشتۇرۇپ تەييارلىنىدىغان چاي.

ھۈمەمە ئى. بال س. ئۇسسۇزلۇق، ئىچىملىك، سۇ: يېنىدا ئولتۇرغان ئايالنىڭ كىچىك بالىسى پات-پات « ھۈمەمە، ھۈمەمە » دەپ يىغلاپ، مىنىڭ تەپەككۈر قۇشلىرىمنى ئۇچۇرۇۋەتتى.

ھۈنەر ئى (ئە) ① كىشىلەر تۇرمۇش كەچۈرۈشتە مۇئەييەن ئىگىلەش جەريانى ۋە ماھارەت تەلەپ قىلىدىغان تىرىكچىلىكنىڭ ئاساسىي مەنبەسى ھېسابلانغان مەشغۇلات، كەسىپ: ھۈنەر قىلماق. قول ھۈنەر. * ھۈنرى بار قول ئۆلمەس (ماقال). * ئالاھىدىن ئون ياشقا كىرگەندە، دادىسى « بالامۇ ماڭا ئوخشاش ماشىنىچى بولسۇن » دەپ ئويلاپتۇ-دە، ئالاھىدىغا كىيىم تىكىشنى ئۆگىتىشكە باشلاپتۇ. لېكىن ئالاھىدىنىڭ بۇ ھۈنەرنى ئۆگەنگۈسى كەلمەپتۇ. ② ئۈستىلىق، سەنئەت، ماھارەت: ھۈنەرنىڭ ئالدى ياخشى سۆز (ماقال). * ئۆمەر ئۈستامدىن ئۆگىنىپ ئېلىپتۇ، سائەت، رادىئو ياساشنى ئۆزى. ئېيتسام تۈگىمەس ھۈنرى ئۇنىڭ، قىسقىسى، ياسار كۆرگەننى كۆزى. ③ چارە-تەدبىر، ھىيلە-مىكىر، ھەييارلىق: ھۈنەر ئىشلەتمەك، ھۈنەر كۆرسەتمەك. * تېخى مەن جىمكى ھۈنەرلىرىمنى ئىشلىتىپ بولىدىم، بار ئۈمىد، چارە! شۇندىمۇ كەلمەسە زۇۋانغا سادىق، بولمايمىز ئۇ چاغدا ئارتۇق تاۋارە.

ھۈنەر چىقارماق ھەر خىل قىلىق چىقارماق، خۇي كۆرسەتمەك: - ئۇ يېقىندىن بۇيان خېلى ھۈنەر چىقىرىپ قالدى، - دېدى بوۋاي. **ھۈنەر قىلماق** ھۈنەر-كەسىپ، ماھارەت

بىلەن شۇغۇللانماق؛ كۈنلەردىن بىركۈنى شۇ ئەلدە ياشاۋاتقان بىر كىشى باشقا ھۈنەر قىلماق بولۇپ، بىر پارچە يېرىنى دېھقان قوشنىسىغا سېتىپتۇ. * دادام رەھىمىنى ئۇستا موزدۇز ئىدى، ئىلجاندەك ۋاقتىدا مەنىۋ ئۇنىڭ يېنىدا ھۈنەر قىلاتتىم.

ھۈنەر كۆرسەتمەك ① بىرەر ئىشقا بولغان قابىلىيىتىنى، ماھارىتىنى كۆرسەتمەك، نامايان قىلماق. ② كۆچمە. ھىيلە-نەيرەڭ ئىشلەتمەك: - ھە، بىزگە نېمە ھۈنەر كۆرسەتمەكچىسەن؟ - دەپ سورىدى ئۇ. **ھۈنەر ئىشلەتمەك** ← **ھۈنەر كۆرسەتمەك**: سەن تولا ھۈنەر ئىشلەتمەي، سەممىيراق بول.

ھۈنەر - سەنئەت < گ سەن > شەكىل

يارىتىش سەنئىتىنىڭ بىرى. ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ. بىرى كۈندىلىك بۇيۇملار ھۈنەر-سەنئىتى، يەنى زىننەتلىك پىششىقلاپ ئىشلەنگەن تۇرمۇش بۇيۇملىرى مەسىلەن، بوياقچىلىق، فار-فۇرچىلىق، ئۆي سايمانلىرى ھۈنەر-سەنئىتى؛ يەنە بىرى زىننەت ھۈنەر-سەنئىتى، يەنى مەخسۇس تاماشا قىلىپ ھۇزۇرلىنىدىغان زىننەت بۇيۇملار. مەسىلەن، پىل چىشى ئويمىچىلىقى، قاشتېشى ئويمىچىلىقى، زىننەتلىك رەسىم قاتارلىقلار. ھۈنەر-سەنئەتنىڭ ھەممىسىنى خەلق بىۋاسىتە ئىجاد قىلغان بولۇپ، خەلقنىڭ ماددىي ۋە مەنىۋى تۇرمۇشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

ھۈنەر - سەنئەت پېترولوگىيىسى < گېئول > پېترولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى. ئۇنىڭ ۋەزىپىسى سۇنئىي تاغ جىنىسلىرىنىڭ تەزكىبى ۋە ئۇنىڭ قۇرۇلمىسىنى تەتقىق

قىلىش.

ھۈنەر سىز سۈپ. ھۈنەرنى يوق، ھۈنەر ئۆگەنمىگەن: ھۈنەرلىرىم دەستىدىن مەن قىلىمەن پەرياد، ھەربىر ھۈنەرنىم بىر نەپەس قىلىدۇ ناشاد. ئىراق مۈلكىدە ھۈنەرۋەنلىك ئەيىبىدۇر، كىمكى ھۈنەرسىزدۇر بۇ يەردە ئازاد.

ھۈنەرلىك سۈپ. ھۈنەرنى بار، ھۈنەر-كەسىپ ئۆگەنگەن؛ ئۇستا: گۆھەرلىك بولۇشتىن ھۈنەرلىك بولۇش ئارتۇق (ماقال). * - ۋاي ئۇستام، مۇشۇ بالامنى بىر ھۈنەرلىك قىلىپ قويسىلا، - دەپ تاپشۇرۇپ بېرىپتۇ ئۇ.

ھۈنەرۋەن ئى (پ) بىرەر ھۈنەرنى ئىگىلىگەن ئۇستا؛ كاسىپ: بۇ يىگىت سودىگەر ئەمەس، ھۈنەرۋەندەك قىلىدۇ، ئەپكىتىپ ھۈنەر قىلىدۇرساق، بىزمۇ ئاچ-توق قالماستۇق. // شۇنداق قىلىپ، پادىشاھنىڭ بۇ گۈزەل قىزى ئاشۇ ھۈنەرۋەن يىگىتنىڭ بولۇپتۇ.

ھۈنەرۋەنچىلىك « ھۈنەرۋەن » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: كۈنلەردىن بىركۈنى بۇ ئادەم ئۈچ ئوغلىنى ئالدىغا چاقىرىپ: - بالىلىرىم، يېشىم بىر يەرگە يەتتى، ئۆمرۈم ھۈنەرۋەنچىلىك بىلەن ئۆتتى، - دەپتۇ. * ئۇ: - ئاندىن كېيىن يەنە دېھقانچىلىق بىلەن ھۈنەرۋەنچىلىك ئوتتۇرىسىدىكى ئىش تەقسىماتى بارلىققا كەلدى، - دېدى.

ھۈنەرۋەنلىك ئى. ھۈنەرۋەن، كاسىپلار قىلىدىغان ئىش؛ كەسىپ: بۇ يىگىتلەر ئۆزلىرىنىڭ ئاۋات دېگەن شەھەردىكى ھېكماخۇن دېگەن ھۈنەرۋەننىڭ ئوغۇللىرى ئىكەنلىكىنى، ئۇچىلىسىنىڭ ھۈنەرۋەنلىكتە كامالەتكە يەتكەنلىكىنى، پادىشاھنىڭ قىزىنى سۈرىتىدىن كۆرۈپ بۇ شەھەرگە كېلىپ قالغانلىقىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ.

ھېچىر ئى. سېغىز توپىدىن ياسىلىپ، خۇمداندا پىشۇرۇلغان ساپال چىنە؛ غەدىر: بىر ھېچىر قېتىق. * ئەتسى سەھەردە تۇرۇپ ئاچامنىڭ بىر ھېچىرغا زاغىنى چىلاپ يۇمشىتىپ قويغىنى، دادامنىڭ بولسا ئېشىكىنى توقۇپ تەييار بولغانلىقىنى كۆرەتتىم. * قىزغىن مۇھەببەتلىك پاراڭ ئىچىدە سارىخان ئانا ئوتتۇرىغا داستىخان سالدى. ھېچىر تاۋاقلاردا ھورى كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان چۆچۈرە كۆتۈرۈپ كىردى ۋە بۇنى «ھاردۇق ئېشى» دەپ ئاتىدى.

ھېچىقىز ئى. ئەزەللىك خۇسۇسىيىتىنى يوقاتقان، ئاياللارغا ئوخشاش خۇسۇسىيەتكە ئۆگىنىپ قالغان ئەر؛ بەچچە، كۆت، قوڭغىچى؛ ئۇ: — قوپە ئۇنداق ھېچىقىزنى، — دەپلا قولىنى سىلكىپ كېتىپ قالدى.

ھېچ ئال (پ) ① پەقەت بولۇشىز جۈملىلەردىلا كېلىپ، «ئەسلا، زادى، پەقەت» مەنىسىدە مەلۇم كۆپ سانلىق شەيئىنىڭ ياكى ھەر خىل بەلگە، سان، مىقدارى ۋاقىتلارنىڭ ھەرقاندىقىنى بىلدۈرىدۇ؛ كۆپىنى بىلىمگەن ئازنى ھېچ بىلىمەس (ماقال). * سېنى تاشلاپ كېتىۋاتقىنىغا ھېچ خاتىرجەم بولالمايۋاتقىنىمىنى سەن ھەقىقەتەن چۈشەنمەيسەن. * ھايات يۈرەر بەزىلەر، ئەلگە تەگمەس پايدىسى. پەرقى نېمە مۇردىدىن، بولمىسا ھېچ تۆھپىسى. * يار بىلەن ئوينىلى دەپ، سۇندى مېنىڭ نازۇك قولۇم. تاڭمىسام يار ياغلىقىدا، ھېچ ساقايمايدۇ قولۇم. ② بەزى سۆزلەرگە قوشۇلۇپ بىرىككەن سۆز (بىرىككەن ئالماش) ياسايدۇ؛ ھېچكىم. ھېچنېمە. ھېچقانداق. ھېچقايسى. ھېچقاچان.

ھېچ بولمىسا ← ھېچ بولمىغاندا؛ توختىماس كارۋان يولىدىن گەرچە ئاتلار بەك ئورۇق،

تاپقۇسى ھېچ بولمىسا، بۇ ئىزنى بىر كۈن نەۋرىمىز، يا ئەۋرىمىز.

ھېچ بولمىغاندا بولمىدى دېگەندە، ئاز دېگەندە؛ ئىلاج بولمىغان تەقدىردە: — پادىشاھى ئالەم، توخۇ بېقىشنى بىلمەيدىكەنسز، — دەپتۇ ئەپەندىم، — ھېچ بولمىغاندا، 40 مېكىيانغا بىر خوراز بولمىسا بولامدۇ؟!

ھېچ قەيەر ھەرقانداق بىر يەر؛ ئۇ ئۆزى ياش ئىكەن، تۈزىلىپ قالسا، سېنىڭ قىلغان ياخشىلىقىڭنى بۇمۇ ئۇنتۇپ قالماس. ياخشىلىقنى ھېچكىم ھېچ قەيەردە ئۇنتۇمايدۇ ۋە ياخشىلىق يەردە قالمايدۇ.

ھېچ كىشى ھەرقانداق بىر كىشى، ھېچكىم: يوقىۇل بولساڭ بايلار بىلەن دوست بولما، كەمبەغەل بىلەن ھېچ كىشى دوست بولمايدۇ.

ھېچ گەپ ئەمەس ① ئوڭاي، ئاسان، قىيىن ئەمەس: — ئۆتكەندە ساڭا چۆچە ئۆلتۈرۈپ بېرىشكىمۇ قادىر بولالمىغان ئىدۇق، مانا ئەمدى بىرەر قوي ھېچ گەپ ئەمەس، — دېدى بوۋاي سادىققا. * بىر ئادەمنى كۆتۈرۈپ تۇرۇش ئۇلارغا ھېچ گەپ ئەمەس. ② ئەجەب ئەمەس، ئەجەبلىنىشكە بولمايدۇ؛ قېنى كېيىن پاراڭلىشىمىز. ئاڭغىچە كۆڭلۈڭ ئېرىپ قالسا، ھېچ گەپ ئەمەس. * قېنى بېرىپ باقايلى، ئەپلىشىپ قالسا، ھېچ گەپ ئەمەس.

ھېچ گەپنىڭ تايىنى يوق ھېچبىر ئىش بولمايلا، گەپ-سۆز ئۆتۈلمەيلا؛ ھېچ گەپنىڭ تايىنى يوق، ئۇنى تاشلىۋەتمەكچىمۇ؟ پەرىدەنىڭ ئۇنىڭدىن نەرى كەم.

ھېچ گەپ يوق ھېچ ئىش بولمايدۇ، ئەيىب ئەمەس؛ ئۆچكىنىڭ دائىم ئوچۇق تۇرسا ھېچ گەپ يوق، قوينىڭ بىر قېتىم ئېچىلىپ قالسا، ھۇيت-ھۇيت (ماقال). * چاقچاق قىلىپ

ئالغان بولساڭمۇ، راست ئالغان بولساڭمۇ ياندۇرۇپ بەرسەڭلار ھېچ گەپ يوق.

ھېچ نەرسە ھەرقانداق بىرنەرسە، ھېچنېمە: ئۇ قۇلاق بىلەن ئاڭلىغانلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا يېڭىشە ھەر بازىرى توغرىسىدا ھېچ نەرسە بىلمەيتتى. * — بالام، قورقماس ئادەمدىن ھېچ نەرسە قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ، — دەپتۇ.

ھېچ نەرسە ئەمەس مۇھىم ئەمەس، تىلغا ئالغۇچىلىكى يوق، ئۇ بىز ئۈچۈن ھېچ نەرسە ئەمەس.

ھېچ ۋاقىت ← **ھېچقاچان**: ئەي ئوغۇل، بىلىشىڭ كېرەككى، ئادەمنىڭ ئىككى ھالىتى بار، ھېچ ۋاقىت ئۇنىڭدىن خالى بولمايدۇ.

ھېچ ۋەقەسى يوق زەرەرى يوق، ھېچ نەرسە بولمايدۇ، كارايىتى چاغلىق: — مەن توغرىسىنى سۆزلەۋاتىمەن، ھەممىمىز دېھقان-دە، شۇمۇ ئاسان ئەمەس! كەمچىلىكمۇ بولدى. بۇنىڭ ھېچ ۋەقەسى يوق.

ھېچ ئىش كۆرمىگەن بېشىغا كۈن چۈشمىگەن، بېشىدىن ئىسسىق-سوغۇق ئۆتمىگەن، تۇرمۇش تەجرىبىسى يوق: ئۇكام، بۇ بالا ھېچ ئىش كۆرمىگەن، «بارماڭ» دېسەك ئۇنىمىدى، بىر خۇداغا، ئاندىن قالسا ئۆزىڭىزگە تاپشۇردۇق، باش-كۆزىنى سىلاپ قويارسىز.

ھېچ ئىش يوق چاتاق يوق، مەسىلە يوق: ئەنسىرمەڭ، ئۆيدىن چىقمايلا ئولتۇرسىڭىز ھېچ ئىش يوق.

ھېچ ياق ← **ھېچنە**: قانداقلا بولمىسۇن، بۇ كۈچتىن بۆلەك باشقا كۈچ يوق ئىدى، بەلكى ئۇنىڭغا ھېچ ياقىن ئېرىشكىلىمۇ بولمايتتى.

ھېچ يەر ← **ھېچنە**: ئەنجاياي غەزەپلىك ۋارقىراپ ئالدى-كەينىگە قارىۋىدى، يول باشلىغۇچى ھېچ يەردە كۆرۈنمىدى، ئېشەك

بولسا 30 مېتىرچە بىراقلىقتا تېزەك پۇراپ تۇراتتى.

ھېچبىر ئال (ھېچ+بىر) ① ھەرقانداق بىر: ئۆمرۈمدە ھېچبىر خوتۇن بىلەن شۇ خىل مۇئامىلە قىلغان ئەمەسمەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھېچبىر خوتۇنغا ئۇنىڭغا بولغان ھېسسىياتلىرىم توغرىسىدا يالغان گەپ ئېيتقان ئەمەسمەن: ئىشەنگىن، راستىنى ئېيتىۋاتىمەن، — دېدى ئۇ. ② پەقەت، زادى: تۇرسۇن ھېچبىر ئىككىلەنمەيلا «بارمايمەن» دېدى.

ھېچقاچان ئال (ھېچ+قاچان) ھەرقانداق ۋاقىتتا؛ پەقەت، زادى، ئەسلا، مۇنلەق: كاۋا ھېچقاچان قوغۇن بولماس (ماقال). * شۇ ھامان گۈلباھارنىڭ بەدىنىگە ئۇ ھېچقاچان ھېس قىلىپ باقمىغان تولىمۇ يېقىملىق بىر جۇغۇلداش تاراپ كەتتى. قىزنىڭ يۈرىكى تېپىچەكلەپ، ئۇنىڭ تولۇپ كېلىۋاتقان ياش كۆكىسى تىترەپ كەتتى.

ھېچقانچە ئال (ھېچ+قانچە) ئازغىنە، ئاز مىقداردا؛ كۆپ ئەمەس: داۋۇتتاخۇن ئىنسىنىڭ قولىتۇقىدىن خالىنى ئېلىپ كۆرۈپ باقتى ۋە: «خالىناڭ كىچىككەن، ھېچقانچە بىرنېمە سىغمايدۇ» دېدى-دە، ئۆيگە كىرىپ بىر تاغار بۇغداي قاچىلاپ ئېلىپ چىقتى. * مەپىگە چۈشكەن بىلەن ھېچنەلەر كۆرۈنمەيدۇ، يار بىلەن ئۆتكەن كۈنلەر ھېچقانچە بىلىنمەيدۇ.

ھېچقانداق ئال (ھېچ+قانداق) ھەرقانداق بىر خىلدىكى: ھېچقانداق ئادەم. ھېچقانداق ئىش. ھېچقانداق ۋاقىت. // ئەمدى ئۇلارنى توساپ قېلىشقا ھېچقانداق ئامال يوق ئىدى. * تۇرسۇنئاي ھېچقانداق تارتىنمايلا «ئانىلار» دېگەن ناخشىسىنى باشلىۋەتتى.

ھېچقايسى ئال (ھېچ+قايسى) ھەرقانداق بىر، ھېچبىر: ھېچقايسى ئۆي. ھېچقايسى دەرس. ھېچقايسى ئوقۇتقۇچى. * دەللار بازارغا

كەلگەن كېنىزەكلەرنى ۋەزىرگە كۆرسىتىپ تۇرۇپتۇ. ھېچقايسىسى ئۇنىڭغا ياقماپتۇ.

ھېچقىسى ئال ← ھېچقىسى يوق.

ھېچقىسى يوق ھېچ ۋەقەسى يوق، كارى چاغلىق: — ھېچقىسى يوق، بىزمۇ ئادەم بالىسى ئەمەسمۇ، بولۇۋېرىدۇ، — دەپتۇ تاز گەدىنىنى قاشلاپ.

ھېچكىم ئال (ھېچ+كىم) ھېچقانداق ئادەم، ھېچ كىشى، ھېچبىر ئادەم: بالغانچىنىڭ ئۆيىگە ئوغرى كىرسىمۇ ھېچكىم ئىشەنمەس (ماقال). * ئۇ كۆزنى ئېچىپ قارىسا كولىغان ئورغا كۆچەتنى سېلىپ تۇتۇپ تۇرغان گۈلبىرادىن باشقا ھېچكىم قالمىغاندى. * مېنەتسىز يەتمەس، ھېچكىم نىلەككە. چۆللەر گۈل بولۇر، پەقەت مېنەتتە.

ھېچنە ئال. جان ت. ھەرقانداق يەر، ھېچقاچاق، ھېچقەيەر: بۈگۈن ھېچنەگە بارمىدىم.

ھېچنېمە ئال (ھېچ+نېمە) ھەرقانداق بىرنەرسە، ھېچ نەرسە: ئۇ يان ئويلاپ، بۇ يان ئويلاپ ھېچنېمە تاپالمىدۇق. * سىز خاتا ئويلايسىز، تاغا. ئەلنىڭ پاراۋانلىقى ۋە ئامانلىقى بولسلا، ماڭا باشقا ھېچنېمە كېرەك ئەمەس.

ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق بىرەر ئاساسى، سەۋەبى بولمىغان ھالدا، بىكاردىن بىكارغا: ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق، مۇنداق قىلىشقا، باشلىغان ئىشىمىزنى قانداق قىلىپ باشقا ئېلىپ چىققىلى بولىدۇ؟

ھېرىپ-تېلىپ ھېرىپ ۋە تېلىپ: بۇ چاغ لېتىپ ئۇزاق يولدىن ھېرىپ-تېلىپ، ئولتۇراتتى يانتىقىغا يېڭى كېلىپ.

ھېرىپ-چارچاپ ھېرىپ ۋە چارچاپ: ئاخىر گۈگۈم چۈشكەندە قۇش ئۇچۇپ بېرىپ بىر دەرەخكە قونۇپتۇ. قەمەرۇز زامانى ئاچلىقتىن، سۇسىزلىقتىن ھېرىپ-چارچاپ، دەرەخنىڭ تۈۋىگە كېلىپ قاراپ تۇرۇپتۇ.

ھېرىپ-ئېچىپ ھېرىپ ۋە ئېچىپ، ھېرىپ-چارچاپ، ھېرىپ مىڭ تەسلىكتە، ئاران-ئاران، سولۇشۇپ: ئۇ بۇ يەرگە بەشئېرىق يېزىسىدىن تاڭ سەھەر بىلەن پىيادە ماڭغانچە ھېرىپ-ئېچىپ يۈرۈپ، چۈش-پېشىنلەردە ئاران يېتىپ كەلگەندى.

ھېرىسى سۇپ (ئە) بىرنەرسىگە ئىشتىياق باغلىغان، كۆڭۈل قويغان، ئىشقىۋاز، ئامراق: مۆمىن ئاكنىڭ ھويلىسىغا كىرگەن كىشىنىڭ قايتىپ چىققۇسى كەلمەيتتى. ئۇ باغۋەنچىلىككە ھېرىس ۋە گۈل خۇمار ئادەم ئىدى.

ھېرىس بولماق بىرنەرسىگە ئىشتىياق باغلىماق، كۆڭۈل قويماق، ئامراق بولماق: ناۋايخاننىڭ ئىگىسى ئۆمۈر بويى راۋابقا ئىشتىياق باغلاپ، راۋاب چېلىشنى ئۆگىنىشكە شۇنچىلىك ھېرىس بولۇپ يۈرگەن رەھىمئاخۇن ئاتلىق كىشى ئىدى.

ھېرىسلىق ئى. بىرنەرسىگە ئىشتىياق بىلەن بېرىلىش، ئىنتىلىش، قىزىقىش؛ ئامراقلىق: بوۋاي ئۆز ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بۇ كىشىگە سىنچىلاپ كۆز سالدى، يول ياقلىرىدىكى كىشىلەر ناتونۇش يولۇچىغا ھېرىسلىق بىلەن ئۇزاق تىكىلىپ قاراشتى.

ھېرىسمەن سۇپ. بىرەر ئىشقا ياكى بىرەر نەرسىگە ئادەتتىن تاشقىرى بېرىلىدىغان، قىزىقىدىغان، ئىنتىلىدىغان؛ مەستانە، ئامراق: ناخشىغا ھېرىسمەن كىتابقا ھېرىسمەن. * ئۇ ئەزەلدىن كىتاب ۋە گېزىت-ژۇرنال ئوقۇشقا ھېرىسمەن بولۇپ، شەرەپنى ئەقىل بىلەن ھۈنەردىن، ئۇلۇغلۇقنى ئىلىم بىلەن پاراسەتتىن تېپىشقا تىرىشاتتى.

ھېرىسمە نلىك «ھېرىسمەن» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ. بۇ بىر خىل ھېرىسمە نلىك: گۈلباھار تومۇچۇقنىڭ كۆڭۈللۈك سايىرىشىغا ھېرىسمە نلىك بىلەن قۇلاق سالدى. * چايچى ئايال چايخانىدىن يىراقلىشىپ

كېتىۋاتقان ئىككى قىزنىڭ ئارقىسىدىن ھېرىسمەنلىك بىلەن قارىغىنىچە بىرھازا تۇرۇپ قالدى.
ھېرىقماق پ. دىئال. ھارماق، چارچىماق،
ھېزى رەۋ (ئە) ھوشيار، دىققەت، پەخەس،
 ئاگاھ: ھېزى بولماق.

ھېزى بولماق ئېھتىيات قىلماق، پەخەس بولماق، ساقلانماق: — شۇنداق بولسىمۇ، ھېزى بولۇپ بىرنەچچە كۈندىن بۇيان قىزىمنى ھۇجرىسىدا سولاپ بېقىۋاتمەن، — دەيدى ئۆمەرباي.

ھېسى (ھېسىسى) ئى (ئە) <پسخول> ئويىيىكىنىپ شەيئىنىڭ ئايرىم خۇسۇسىيىتىنىڭ كىشى مېڭىسىدىكى ئىنكاسى. مەسىلەن، ئالما بىزنىڭ سېزىش ئەزالىرىمىزغا تەسىر قىلغاندا، كۆرۈپ سېزىش ئارقىلىق ئۇنىڭ رەڭگىنى ئەكس ئەتتۈرىمىز؛ تېتىپ سېزىش ئارقىلىق تەمىنى ئەكس ئەتتۈرىمىز؛ پۇراپ سېزىش ئارقىلىق پۇرىقىنى ئەكس ئەتتۈرىمىز... ھېس ئەڭ ئاددىي پىسخىك جەريان بولۇپ، ئۇ مۇرەككەپ پىسخىك جەرياننىڭ ئاساسى: دوستلۇق ھېسىسى. شاتلىق ھېسىسى. ھېس قىلماق.

ھېس قىلماق <پسخول> دەسلەپكى تونۇشقا كەلمەك؛ سەزمەك، تۇيماق: ئاسىمىئاخۇن ئاكا ھەر قېتىم يولغا ئىشلەۋاتقاندا، خەلقنىڭ كەلگۈسى ئەۋلادلارنىڭ، سوتسىيالىزمنىڭ داغدام يولىنى ياساۋاتقانلىقىنى چۈشىنىپ، ئۆزىدە چەكسىز كۈچ-قۇۋۋەت ھېس قىلاتتى. * ئۇ ئۆزىنىڭ يالغۇزلۇقىنى ھېس قىلغاندەك ئەتراپقا قارىدى.

ھېساب (ئە) ① ئى. نەرسىلەرنىڭ مىقدارىنى ساناپ ئېنىقلاش، ساناش: ئاغزاكى ھېساب. ھېسابدىن ئاداشماق. * پۇلنى ھېساب قىلدۇق، ئالتە مىڭ تىللا چىقتى. ② ئى (تەۋەلىك) قوشۇمچىسى بىلەن كېلىپ تەخمىن، چاما، مۆلچەر: مېنىڭ ھېسابىمغا قارىغاندا.

ئۇنىڭ ھېسابىچە. * ئۆيدىكى ھېساب تالاغا توغرا كەلمەپتۇ (ماقال). ③ ئى. ساناق، ئىدىت؛ مىقدار، سان: ئوتتۇرا ھېسابتا. ھېسابى يوق. * بۇ تاغلاردىكى دەل-دەرەخلەرنىڭ ھېسابى دەپتىرىڭلەردە بارغۇ دەيمەن. * ئۇ ھەر يىلى ئوتتۇرا ھېساب بىلەن ئىككى تونىدىن كۆپرەك ماي ئىقتىساد قىلدى. ④ ئى. تىزىم؛ تىزىملىك: ياچېيىكا ھېسابىدا 13 پارتىيە ئەزاسى بار. ⑤ ئى (تەۋەلىك) ۋە يۆنىلىش كېلىش قوشۇمچىلىرى بىلەن كېلىپ 11 بىرەر كىم ياكى تەشكىلات ئىگىلىكىدىكى ماددىي بايلىق، ئوزۇق-تۈلۈك، پۇل: ئۇلار كىمنىڭ ھېسابىغا ياشايدۇ؟ * ئەگەر بىز دۆلەت ھېسابىغا سۇ قۇرۇلۇش قىلساق، بۇنى قانداقمۇ داچەيدىن ئۆگىنىش دېگىلى بولسۇن؟ 2) بىرەر كىم ياكى نەرسە ئۈچۈن، بىرەر كىم ياكى نەرسىنىڭ پايدىسىغا، ئورنىغا: قاسىم بۇ يىل 10-ئايدىلا بىر يىللىق ۋەزىپىسىنى تاماملاپ، قالغان ئىككى ئايدا بولسا كېلەر يىل ھېسابىغا ئىشلىدى. 3) بىرەر كىم ياكى نەرسە تۈپەيلى، بىرەر كىم ياكى نەرسىدىن پايدىلانغانلىق ئۈچۈن: ئۇ، بۇ بىر-ئىككى يىلدىن بېرى، شېركەتنىڭ مەبلىغى ھېسابىغا بېيىدى. 4) بىرەر كىم ياكى نەرسىنىڭ بەدىلىگە، ئورنىغا: ئۇ كىشىلەرنىڭ ئوتۇنلىرىنى يېرىپ بېرىش، سۇلىرىنى توشۇپ بېرىش ۋە مال-ۋارانلىرىنى بېقىپ بېرىش ھېسابىغا تىرىكچىلىك قىلاتتى. ⑥ ئى (ئورۇن كېلىش بىلەن كېلىپ) نەزەر-ئېتىبارغا ئېلىنىدىغان، ھۆرمەت قىلىنىدىغان، قەدىرلىنىدىغان ئادەم ياكى نەرسىلەر قاتارى: ئۇلار ئەينى چاغدا ئاتاقتا بار، ھېسابدا يوق كىشىلەر ئىدى. ⑦ سۈپ (يۆنىلىش كېلىشتە كەلگەن ئىسىم ياكى ئالماشلارنىڭ ئالدىدا كېلىپ) مەنسۇپ، تەۋە: — بولدى، ماڭا

ھېساب، — دەيدى-دە، يىگىت بۇرۇلۇپ سېلىم ئاكتا قاراپ سۆزنى داۋام قىلدى، — بولدى، سىز كېتىڭ، قالغان ئىشنى مەن سۆزلىشىمەن. ⑤ سۈپ. كۈچكە ئىگە؛ باراۋەر؛ توغرا؛ قېرىنداشلار: — دۇرۇس، ئالماستىڭ دېگىنى ھېساب، گەپ يوق، ئالماستىڭ ئىشىنىمىز، — دېيىشتى. * — سەن دېگەندىكىن ھېساب ئوغلۇم، — دەيدى ئانا. * — تېخى كۆرىمىز! — دەيدى ئۇ ئەلەم بىلەن غۇدۇڭشىپ، — شەھەرلىك ھۆكۈمەت كىمىنى تەستىقلىسا شۇ ھېساب! ⑥ ئى. ھېسابات؛ ھېساب-كىتاب؛ بۇ ھېساب تۈگىدى، قايتا تىلغا ئېلىپ يۈرۈشنىڭ ھاجىتى يوق. * شۇ ۋەقەدىن كېيىن، يۇرتداشلار ئۇنى ئۆز قېتىغا ئېلىپ، قۇربان ئاقساقال بىلەن بولغان كونا-يېڭى ھېسابنى بىرلا قىلىپ، قۇربان ئاقساقال ھىيىلە-مىكىر بىلەن تارتىۋالغان ئۆي-ھويلىسىنى شىرمۇھەممەتنىڭ قولىغا ئېلىپ بەرگەن. ⑩ ئى < مات > ئارقىمىتىكا؛ كېرىم ھېسابدىن ئالغان نومۇرغا قاراپ رەڭگى تانارغان ھالدا تۇرۇپ قالدى. * ئۇ ھېسابقا ئۇستا ئىدى. ⑪ ئى. كۆچمە. ئىلاج، تەدبىر؛ ئىمكانىيەت؛ پۇل تاپقۇچە ھېساب تاپ (ماقال). ⑫ ئى. كۆچمە. نەتىجە؛ ئاخىرقى ھېسابدا.

ھېساب ئالماق جاۋابكارلىققا تارتماق؛ سادىقنىڭ سىلەرنى بۇ يەردە تۇتۇپ قېلىپ ئېنىقلاپ قىلغۇزمىغان جىنايىتى ئۈچۈن تېخى ھېساب ئالىمىز.

ھېساب ئەمەس ① ئىناۋەتسىز: — مۇندىن كېيىن بىللە ئىشلەيمىز، بەلەن ئاچا-سىڭىل بولىمىز، ئېلىقۇلنىڭ دېگىنى ھېساب ئەمەس، مەن سىزنى ھەرگىزمۇ «قارا قۇمچاق» دەپ ئاتىمايمەن، — دەپ پىچىرىلدى. * بىز ناھىيىمىزدىكى بېيىۋاتقان كەسپىي ئائىلە، كەسپىي مەھەللە، كەسپىي كەنتلەرگە مۇسابىقە ئېلان قىلىمىز! بەش يىلدىن كېيىن

ھەممىسىنى بېسىپ چۈشمەسەك ھېساب ئەمەس. ② كۇپايە قىلمايدۇ: — قىزىم، پۇل تېپىشتا ھۈنەر قىلىشىڭلا بىلگەن بىلەن ھېساب ئەمەس، — دەيدى ئانا.

ھېساب بەرمەك جاۋاب بەرمەك، جاۋابكارلىققا تارتىلماق؛ دادام ئاينىسا ئېيتقاندىكە، سەھنىدە قويۇلغان بىر دراممىسى ۋە گېزىت-ژۇرناللاردا ئېلان قىلىنغان بىر قىسىم شېئىر ماقالىلىرى ئۈستىدىن ھېساب بېرىۋاتاتتى. **ھېساب بولماق** سانغا، رەتكە ئۆتمەك؛ ئىناۋەتكە، ئېتىبارغا ئېلىنماق؛ ئەپۇ قىل، بىشىر، بىخەستەلىك قىلدىم، زىيان ماڭا ھېساب بولسۇن، مېنىڭ بۇغدايلىقىمنىڭ بېرىمىنى ئال، يەنە ساڭا قۇتقۇزۇش پۇلى بېرىشنى بېكىتتۇق. * كۆپچىلىكنىڭ دېگىنىلا ھېساب بولدىغان ئىش يوق.

ھېسابتا بار، ھەممەمدە يوق نام، ئاتاقتا بار، ئەمەلىي ئىشتا يوق؛ تۇغقان، تۇغقان دەيدىكەنسىلەر، ئۇنداق ھېسابتا بار، ھەممەمدە يوق تۇغقاندىن يات ياخشى. **ھېساب تۈرى** < مال > ئوخشاش بولمىغان ئىقتىسادىي مۇئامىلەرنى تۈرلەرگە ئايرىپ بوغالتىرلىق ھېساباتى قىلىنىدىغان ھېساب تۈرى.

ھېسابتىن كۆتۈرۈۋېتىش < مال > ھېسابتىن بىر يوللا يوقىتىۋېتىشكە قارىتىلىدۇ.

ھېساب خاتىرىلىگۈچى < مال > بوغالتىرلىق ئىشلىرىنى ھېسابقا خاتىرىلىگۈچى كىشى.

ھېساب دەپتەر ① < مال > پۇل ۋە ماللارنىڭ كىرىم-چىقىملىرى خاتىرىلىنىدىغان دەپتەر. ② < مائار > ھېساب ئىشلەيدىغان ياكى ھېساب دەرىسىنىڭ مەزمۇنى خاتىرىلىنىدىغان دەپتەر؛ كونسېيك.

ھېسابقا ئالماق ئىناۋەتكە، ئېتىبارغا ئالماق، كۆڭۈل بۆلمەك؛ ئۇ ئۆزىنىڭ تۇتۇلۇپ قېلىشىنى ھېسابقا ئالغاندى. * يېتىپ كېلىپ

شئابقا، خەۋەر قىلدى باشلىققا، ئېلىپ بۇنى ھېسابقا، ئېتىنى يازدى كىتابقا.

ھېسابنى بوغماق كىرىم-چىقىم ھېسابنى خۇلاسىلىماق، ھېسابنى ئۆزىمەك: قىسقىسى كۈزلۈك ھېسابنى بوغقاندا بىر گۇڭغا ئۈچ كويىدىن ئارتۇق چۈشسە چۈشىدۇكى، كەم چۈشمەيدۇ.

ھېسابنى ئالماق مەسئۇلىيىتىنى، جارا بىكارلىقىنى سۈرۈشتۈرمەك: مەن تۈرمىدە تارتقان ئازابنىڭ ھېسابنى ئېلىپ بولامدۇ. ئۇغۇ مەيلى، بىراق زەھەرلىك تۆھمىتىگە چىداپ بولامدۇ؟! * مەن ئۇنىڭدىن بۇ ئىشنىڭ بەرىبەر ھېسابنى ئالمەن.

ھېسابى يوق ناھايىتى جىق، نۇرغۇن، سانسىز: گىلەمچىلىك كارخانىمىز ئىشقا كىرىشىپ كەتسە، ئۇنىڭدىن كېلىدىغان پايدىنىڭ ھېسابى يوق.

ھېسابات ئى (ئە) ① ھېسابلاش ئىشلىرى؛

ھېساب: ھەي... سىز بىر ئۆمۈر ھېسابات بىلەن شۇغۇللانغان ئادەمغۇ! ھازىر ئۇلارنىڭ ھەم سېمىز، ھەم تازا ئەرزان ۋاقتى ئەمەسمۇ. ② < سودا > پۇل، مال، يۈك قاتارلىقلارنىڭ كىرىم-چىقىم خاتىرىسى؛ ھېسابات دەپتىرى. ھېسابات تالونى. ھېسابات جەدۋىلى. * غوجىدار: - نادان بولمىسلا گۈلەمخان، قىزلىرىنى بەرمەي ئات قەرزىدىن تانالمىيلا، بۇ مېنىڭ دەپتىرىمگە كىرگەن ھېسابات، - دەيدى. ③ كۆچمە. ئۆز ئىشلىرى، بىرەر تاپشۇرۇق قاتارلىقلارنىڭ بېجىرىلىشى ۋە شۇ قاتارلىقلار ھەققىدە رەھبەرلىك، تەشكىلات ياكى جامائەتچىلىك ئالدىدا ئاغزاكى ياكى يازما رەۋىشتە بېرىلىدىغان رەسمىي ئاخبارات؛ دوكلات: يىللىق ئىشلار ھېساباتى. * قادىرخان بۇ ھېساباتنى ئاڭلاپ پېشانىسىگە بىرنى ئۇردى-دە، ھەيران بولۇپ:

- دۇكاندا ئولتۇرۇپ كۈنىگە بەش مىسقال پايدا تاپساڭ، تۇمشىمىزنى ئاسمانغا ئاتىدىكەنمىز، - دەيدى. * مەلىكخان: - نېمە دەۋاتقانلىقىمنى تېخى بىلمەيۋاتامسەن؟ ئۆز ۋاقتىدا داداڭ بىلەن بىرلىشىپ يېزىمىزدا نېمىلەرنى قىلىدىڭ، بىلىپ قوي، بىزنىڭ سەندىن ئالىدىغان ھېساباتىمىز تېخى بۇرۇنقىدەك ساقلىنىپ تۇرۇپتۇ، - دەيدى.

ھېسابات دەرىخى < ئورم > ئورمانلىقلارنى ئۆلچەش ياكى تەجرىبە ئۆتكۈزۈشتە، مىسالى ۋە ماتېرىيال ھەجىمى قاتارلىقلارنى تەھلىل قىلىشتا، پۈتۈن ئورمانلىقنىڭ ئەھۋالىنى پەرەز قىلىش ئۈچۈن مېخانىكىلىق چەك تاشلاش ئۇسۇلى بويىچە كېسىلگەن ئاز سانلىق دەرەخلەر. ئادەتتە ھەر بەش-ئون تۈپ ئارىلىقىدا بىرى كېسىلىدۇ. ھېسابات قىلماق ھېسابات ئىشلىرىنى بېجىرمەك.

ھېسابدان ئى (ئە+پ) بىرەر ئىشنىڭ

ئۇچۇر-بۇجۇرغىچە ھېسابلايدىغان ئادەم: - ئۇنى ئۆزۈڭنىڭ ھېسابدانلىقىدىن كۆرۈڭلار، - دەيدى ئۇ.

ھېسابسىز سۈپ. ساناپ تۈگەتكىلى بولمايدىغان، ناھايىتى نۇرغۇن، سانسىز، بېھىساب: ھېسابسىز مال. ھېسابسىز پۇل. * بۇ يەردىكى ھېسابسىز ئۈچمىلەر مەي بولۇپ، باغلاردىكى ئۆرۈكلەرمۇ ئالتۇندەك سارغىيىپ تۇراتتى.

ھېساب-كىتاب ھېسابلاش، ھېسابلاش

ئىشلىرى: ھېساب-كىتاب قىلماق. * رابىخان ئەنە شۇ ھېساب-كىتابلار بىلەن بولۇپ كېتىپ، يېڭىنىڭ قانداق ئۇسۇل بىلەن يېڭى كۆكتاتنى بالدۇر پشۇرغانلىق توغرىسىدىكى چۈشەندۈرۈشلىرىنى ئاڭلىمايلا قالدى.

ھېساب-كىتاب قىلماق ھېسابلاش ئىشلىرىنى

ئېلىپ بارماق، ھېسابلىماق: — سېنىڭ ئالدىڭدا شۇ قەدەر ئەتۋارىم قالدىمۇ؟ كىمنىڭ يۇلىنى كىم يەۋالدى؟! ئالدىرىما، قىلى قىرىق يېرىپ ھېساب-كىتاب قىلمەن، — دېدى ئۇ ئاچچىقلىنىپ.

ھېسابلاماق «ھېسابلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ھېسابلاش ① «ھېسابلىماق» پېئىلىنىڭ

يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② <مات> بېرىلگەن سانلارغا ئاساسەن ماتېماتىكىلىق ئۇسۇل ئارقىلىق نامەلۇم ساننى تېپىش. ھېسابلاش ماشىنىسى <فز> ماتېماتىكىلىق ھېسابلاش ئېلىپ بارالايدىغان ماشىنا. بۇنىڭ بەزىلىرى مېخانىزىملارنىڭ قۇرۇلمىسىدىن ياسىلىدۇ، مەسىلەن، قول بىلەن ئايلاندۇرۇلىدىغان ھېسابلاش ماشىنىسى؛ بەزىلىرى ئېلېكترونلۇق ئېلېمېنتلاردىن ياسىلىدۇ، مەسىلەن، ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسى.

ھېسابلاش ئىپادىسى <مات> «+»، «-»، «×»، «÷» قاتارلىق بەلگىلەر بىلەن تۇتاشتۇرۇلغان رەقەملەردىن ھاسىل بولغان توغرىسىغا تىزىلغان ئىپادە. مەسىلەن، $64 = 8 \times 8 = (3+5) \times 8$.

ھېسابلاماق «ھېسابلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: بۈگۈن كەچقۇرۇن شاڭيۇ بىلەن ھېسابلىشىپ، ئەتە ئىككىمىز ئۆزىمىزنىڭ بېغىغا كېتىمىز. * ھېسابلاشقا ئىش ھەققىم، ئاشار ماڭا ئاز-تولا، ئاشقىنىنى بەرسىڭىز، خوتۇن ئالسام نېمە بولار.

ھېسابلاماق «ھېسابلىماق» پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: ئۇ تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن بولۇپ، باشقىلارغا قارىغاندا بىلىملىك ھېسابلىناتتى. * سىز بىلىسىز، تومنىڭ ئاستىنقى سۇ چىقىرىش يولى

مۇقىم سۇ چىقىرىش يولى ھېسابلىنىدۇ. **ھېسابلىغۇچ** ئى <فز> كىچىك تىپتىكى ھېسابلاش ئەسۋابلىرىنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى. ھازىر كۆپرەك ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ئەسۋابلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ھېسابلىق سۈپ ① ئۆزئارا ھېسابلاشقان، ھېساب-كىتاب قىلىنغان، ئېلىم-بېرىمدە ئېنىق بولغان: — ھېسابلىق دوست ئايرىلماس، — دەپ ئۇنىڭ سۆزىنى تەكرارلىدى ھاشىم ئۇنىڭغا قاراپ. ② ئانچە كۆپ ئەمەس، چەكلىك مىقداردا، ساناقلىق: ئۇ شاخنى سىلكىپ چۈشۈرەي دېسە، ھېسابلىق قالدۇرغان باشقا خام غورىلارنىڭمۇ چۈشۈپ كېتىشىدىن قورقاتتى. * ھېيتقىمۇ ھېسابلىق كۈن قالدى.

ھېسابلىماق پ ① بىرەر نەرسىنىڭ مىقدارىنى ئېنىقلىماق، ئېھتىتىنى ئالماق، سانماق: يۇلىنى ھېسابلىماق. قول بىلەن ھېسابلىماق. ۋاقتىنى ھېسابلىماق. * مەن ياساتماقچى بولغان ئىشكاپنىڭ شەكلىنى، كرىسلىنىڭ قانداق بولۇشىنى، قانچىلىك ياڭاق ياغچى كېتىدىغانلىقىنى كۆڭلۈمدە ھېسابلاپ بولغىچە 2-دادۇيىگمۇ كېلىپ قالدىم. ② <مات> نامەلۇم بىر مىقدارنى ھېسابلاش يولى بىلەن ئېنىقلىماق، ھېسابلاپ تاپماق: — بىر ھېسابتا قوشۇش ياكى ئېلىش بىلەن كۆپەيتىش ياكى بۆلۈش بىرگە كەلسە، ئالدى بىلەن كۆپەيتىش ياكى بۆلۈشنى ھېسابلاپ، ئاندىن قوشۇش ياكى ئېلىشنى ھېسابلايمىز، قېنى دوسكىغا قاراڭلار، — دېدى مۇئەللىم. ③ كۆچمە، باھالىماق، پەرەز قىلماق، مۆلچەرلىمەك، ئويلىماق، ... دەپ قارىماق: ئامانقۇل بىلەن قاسىم قىزىق ئاۋۋال تۇرپان تەرەپكە بېرىش دېگەن پىكىرگە قوشۇلسىمۇ، بىرنەچچىگە بۆلۈنۈپ كېتىشى خەتەرلىك دەپ ھېسابلىدى. * مەن ئۇنى سىلەر دېگەندەك ئەخمەق ئادەم ئەمەس،

دەپ ھېسابلايمەن .

ھېس-تۇيغۇ ھېس ۋە تۇيغۇ؛ ھېسسىيات:

ئۇ، ئويناق، جۇشقۇنلۇق ۋە سەنئەتلىك ئىلى ناخشىلىرىنى ھەزىر ئاڭلىغىنىدا يۈرەك-باغرى ھېس-تۇيغۇلارغا تولاتتى. * كەلمەكتە ئىككىسى ئۇن-تىنىز، جىمىت، شىلدىرلاپ سۇ ئاققان ئېرىقنى بويلاپ. ھېس-تۇيغۇ، ھاياجان ئىلكىدە ئۇلار، كېلىدۇ ئەڭ گۈزەل مەزىلىنى ئويلاپ.

ھېسداش ئى. ھەممە شاد-خۇراملىق،

غەم-قايغۇسىغا ئورتاقلاشقۇچى كىشى؛ تىلەكداش: - نامازخانلارنىڭ كۆپچىلىكى بەلەن. ئۇلار سەن بىلەن ماڭا ھېسداش، - دېدى ئۇ. * بولۇر ھېسداش گاھى ئەل سەن بناۋاغا، ئاغرىتىپ ئىچ سەن ناتىۋان بىداۋاغا.

ھېسداشلىق « ھېسداش » سۆزىنىڭ

ئابستراكت ئىسىم شەكلى؛ ھېسداشلىق قىلماق. ھېسداشلىق بىلدۈرمەك. * نۇرۇم سەل چۆچۈپ، بىر خىل تېڭىرقاش ئىچىدە غىياسنىڭ كۆزىگە قارىدى. بالا ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن قانداقتۇر ھېسداشلىقنى كۆرگەندەك بولدى. **ھېسداشلىق بىلدۈرمەك** ھەممە شاد-خۇراملىقىغا، غەم-قايغۇسىغا ئورتاقلاشماق، تىلەكداش بولماق؛ مەن ئۇلارغا كۆڭلۈمگە كەچكەنلەرنى، بېشىم قاتقانلىقىنى، ئارزۇ-ئۈمىدلىرىمنى يوشۇرماي ئېيتىپ بەردىم. ئۇلار ماڭا چوڭقۇر ھېسداشلىق بىلدۈرۈپ، نېمىنى بىلگەن بولسا، شۇنى ئېيتىپ بەردى.

ھېسداشلىق قىلماق ← **ھېسداشلىق**

بىلدۈرمەك: سەلىمە ھېلىقى قېقىزىل گاز ياغلىقنى ئېلىپ، ئاكىسى سۆزلەپ بەرگەن ئىشلارغا ھېسداشلىق قىلىپ ياش تۆكىدۇ. * مىڭلىغان ئادەملەر كۆڭلىدە بۇ يىگىتكە ھېسداشلىق قىلىپتۇ ۋە « خۇدا، مۇنداق ئەقىللىق، باتۇر، مېھرىبان، مەرد يىگىتلەرنى

ئۆزۈڭ ساقلىغايسەن » دەپ دۇئا ئوقۇپتۇ.

ھېسسىز سۈپ. بىرەر نەرسىنى سېزىش،

ھېس قىلىش قابىلىيىتىدىن مەھرۇم بولغان؛ ھېسسىياتسىز: شۇنىمۇ بىلمەمسەن؟ يېڭىدىن شۇجى بولۇپ كەلگەن كىشىگە ئادەم كېرەكتە. دەسلەپتە تارتىدۇ، ئۇلنى چىڭدۇۋالغاندىن كېيىن تاشلايدۇ. بۇلارنىڭ نەزىرىدە بىز گويا ھېسسىز كۆتەكتۇ؟

ھېسسىي سۈپ (ئە) ھېس-تۇيغۇغا، ھېسسىياتقا

ئائىت: ھېسسىي بىلىش. ھېسسىي تۇيغۇ. ھېسسىي ئوبراز.

ھېسسىي بىلىش < لوگ > ئوبيېكتىپ

شەيئىنىڭ ئايرىم جەھەتى، ھادىسە جەھەتى ۋە تاشقى باغلىنىشى توغرىسىدا سەزگۈ ئەزالىرىمىز ئارقىلىق ئىشقا ئاشقان بىۋاسىتە بىلىش. ھېس، ئىدراك ۋە تەسەۋۋۇرلار ھېسسىي بىلىش شەكىللىرىدۇر. ھېسسىي بىلىش - بىلىش جەرياننىڭ تۆۋەن باسقۇچىدۇر. شەيئىنىڭ ئومۇمىيىتى، ماھىيىتى ۋە ئىچكى باغلىنىشىنى بىلىش ئۈچۈن، ھېسسىي بىلىشنى ئەقلىي بىلىش باسقۇچىغا كۆتۈرۈش كېرەك.

ھېسسىي بىلىم < پەلس > ھېسسىي بىلىش

ئارقىلىق ھاسىل قىلىنغان، شەيئىنىڭ تاشقى جەھەتى ۋە تاشقى باغلىنىشى ھەققىدىكى يۈزەكى بىلىم: ئوقۇغۇچىلار كۈندىلىك تۇرمۇشتا مول ھېسسىي بىلىملەرگە ئىگە بولۇشى مۇمكىن، لېكىن زامانىۋى پەن-تېخنىكىنى ئىگەش ئېھتىياجىدىن قارىغاندا، ئۇنىڭدىن ناھايىتى يىراقتا تۇرغان بولىدۇ.

ھېسسىي سەزگۈ < پسخول > سەزگۈ

ئەزالىرى ئارقىلىق ھېس قىلىنغان سەزگۈ.

ھېسسىي ئوبراز < پەلس > ئىدراك

قىلىنغان ئوبيېكتىپ شەيئىنىڭ مېڭىدە

زاھىر بولغان ئوبرازى.

ھېسسىيات ئى (ئە) <پسخول> تاشقى تەسىرگە بولغان بىرقەدەر كۈچلۈك پسخىك ئىنكاس: ھېسسىياتى قوزغالماق. ھېسسىياتى ئىپادىلەنمەك. ھېسسىياتقا بېرىلمەك. * دەل شۇ پەيتتە، ئادىل دادىسىنىڭ ھېسسىياتىنى، قىيىنلىق بىئارام بولۇۋاتقانلىقىنى چۈشەندى.

ھېسسىياتچان سۈپ. بىرنەرسىدىن تېز ھەم چوڭقۇر تەسىرلىنىدىغان: ھېسسىياتچان بالا. ھېسسىياتچان قىز. * ياش ۋە ھېسسىياتچان قىز ئۈچۈن يېڭى توغرىسىدا خىيال قىلىش ھەم كۆڭۈللۈك ھەم ئازابلىق.

ھېسسىياتچانلىق «ھېسسىياتچان» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: باھار گۈزەللىكىگە پۈركەلگەن تەبىئەت ھۆسنىگە قىزىقىش، ھېسسىياتچانلىقى بىلەن ئۇلار باشقىلاردىن پەرقلىنىپ تۇرىدۇ. **ھېسسىياتسىز** سۈپ. توغرا تېز ۋە چوڭقۇر ھېس قىلالمايدىغان، ھېسسىياتى يوق؛ تەسىر قىلارلىق ھېسسىيات ئىپادىلەنمىگەن: ئادەتتە، ئادەمنىڭ سېمىزى ھېسسىياتسىز كېلىدۇ دېيىشىدۇ، مېنىڭچە ئۇنداق ئەمەس. * ھېسسىياتسىز سۆزلەنگەن بىرلا ئاھاڭدىكى سۆزلەر ئوقۇغۇچىلارنى جەلب قىلالمايدۇ ۋە ئۇلارنىڭ دىققىتىنى داۋاملاشتۇرالمىدۇ.

ھېسسىياتلىق سۈپ. ھېسسىياتى بار؛ ھېسسىيات ئىپادىلىنىپ تۇرغان، باشقىلارغا چوڭقۇر تەسىر قىلىدىغان: ئەمدىلا 17 - 18 ياشقا كىرگەن ئەلانۇرنىڭ نۇرغۇن كىتاب ئوقۇغان، ھېسسىياتلىق ۋە پەزىلەتلىك قىز ئىكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى. // ئۇ شېئىرنى ناھايىتى ھېسسىياتلىق ئوقۇدى.

ھېسسىيىلىق «ھېسسىي» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: فېيىرباخ ھەربىر بەتتە ھېسسىيلىقنى تەشۋىق قىلىدۇ.

ھېسپ ئى. قوي ئۈچىيىنىڭ ئىچىگە سۇغا ئارىلاشتۇرۇلغان جىگەر، گۈرۈچ، قوينىڭ

ئىچ مېيى قاتارلىقلارنى قۇيۇپ پىشۇرۇلغان بىر خىل يېمەكلىك: ھېسپ قويماق. ھېسپ پىشۇرماق. * ياندا ھېسپ بولسا يېڭىلى ياراپتۇ (ماقال). * قىز چەت ئەلچە ياسانغان بولۇپ، ئايىغى كەڭ، تىزلىرى ھېسپتەك چىڭ كەپلەشكەن ئىشتان، كۆك يوللۇق ئاق پوپايكا كىيۋالغانىدى.

ھېشىق سۈپ. دىئال. قېلىن، گەپ ئۆتمەيدىغان. **ھېق ئى** <تې> كېرىگەت مۇسكۇللىرىنىڭ تەسادىپى قىسقىرىشى بىلەن سۈمۈرۈلگەن ھاۋانىڭ بوغۇزدا قىسىلىش ھالىتى.

ھېق تۇتماق «ھېق-ھېق» قىلغان ئاۋاز چىقارماق، ھېقىقلىماق: بىردىن مېنىڭمۇ ئاياغلىرىمدا جان ئەۋلادى قالماي، گاللىرىم قۇرۇشقا باشلىدى، ھېق تۇتۇشقا باشلىدىم.

ھېقىق دە رەۋ «ھېق» قىلغان ھالدا، «ھېق» قىلىپ.

ھېقىق ئى (ئە) <گېئول> بىر خىل مېنېرال. خىمىيىلىك تەركىبى SiO_2 . ئۇ كرىستاللىق كىسلاتالىق كولوئىدنىڭ قېتىشمىسىدىن ھاسىل بولىدۇ. ئادەتتە بىر خىل رەڭدە بولىدۇ، لېكىن تېخىمۇ كۆپ ئۇچرايدىغانلىرى ھەر خىل ئوخشىمىغان رەڭدىكى قەۋەتسىمان، لېنتىسىمان، سىزىقلىق، سىزىقلىق گۈلىسىمان بولىدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ رەڭدارلىقى ۋە كۆركەملىكى بىلەن ياقۇت ياكى ھۈنەر-سەنئەت بۇيۇمى قىلىنىدۇ. ئادەتتە ھېقىقتىن ئوق قازان، ھاۋانچا قاتارلىق سانائەت بۇيۇملىرى ياسىلىدۇ.

ھېقىقلىماق پ «ھېق-ھېق» قىلىپ ئاۋاز چىقارماق، «ھېق-ھېق» قىلماق: ئۇنىڭ يارىسى يامان، ھوشسىز ھالدا ھېقىقلاپ يېتىپتۇ، قارىنى تىكتۈرمەكچى بولۇۋىدىم، جەرراھ بولمايدۇ دەيدى.

ھېكايە ئى (ئە) ① بىرەر كىم، نەرسە،

سۆزلەيدىغان كىشى؛ ئېسىگىدىدۇر... بىر كۈن كەچتۇرۇن، كەلدۇق يەنە بۇلاق بېشىغا. يىگىت-قىزلار ئالغاننى ئورۇن، ھېكايىچى موماي قېشىدا. ② مەخسۇس ھېكايە يېزىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشى؛ يازغۇچى. **ھېكايىچىلىق** ئى. ھېكايە يېزىش ئىشى، كەسىپى.

ھېكايىچى ئى. دىئال. بىر كالا تارتىدىغان قوش، ساپان.

ھېكمەت ئى (ئە) ① ھەددىدىن زىيادە دانالىق، دانىشمەنلىك، ئەقىل-ئىدراك؛ ۋە تەن ئىشقى بولۇپ دەرمان ئىلىم-پەندىن گۆھەر تاپتىم، دىلىمغا سالدى ئۇستازىم ئۆمۈر مەناسى ھېكمەتنى. ② بىلىش، چۈشىنىش قىيىن بولغان يوشۇرۇن، چوڭقۇر مەنە، يوشۇرۇن سىر؛ مۆجىزە؛ ئۇرۇش سەنئىتى توغرىسىدىكى كىتابلاردا، بىزى جەڭ، توققۇزى رەڭ دېگەن ھېكمەت بار. شۇ ھېكمەت بويىچە ئىش قىلىمىز. ③ ئەزلەرنىڭ ئىسمى.

ھېكمەتلىك سۈپ. دانالىق بىلەن ئېيتىلغان، چوڭقۇر مەنلىك، مۆجىزىلىك، سىرلىق؛ ھېكمەتلىك سۆز. ھېكمەتلىك ئۈزۈك. * قۇرباننىڭ ھېكمەتلىك چۆگۈنى ھەققىدىكى خەۋەر تارقالغاندىن كېيىن، مامۇت ئۇنى قولغا چۈشۈرۈشنى قەستلەپ، قۇرباننىڭ ئۆيىگە قاراپ مېڭىپتۇ. * باشقا ھاممالار: «قۇرۇق گەپكە مۇشۇك ئاپتاپقا چىقامدۇ» دەپ ئۇنىماپتۇ. ئەپەندىم «پۇل دېگەن تېپىلىدۇ، ئەقىل تېپىلمايدۇ، ھېكمەتلىك گەپنى ئاڭلاپ، ئەقىلىنى ئاشۇراي» دەپ ئويلاپ ماقۇل بولۇپتۇ.

ھېكمەتلىك سۆز <تىل> ئەمەلىيەت جەريانىدىكى تەجرىبە-ساۋاقلارغا ئاساسەن، خەلق ئاممىسى تەرىپىدىن

ۋەقە ياكى ھادىسە ھەققىدە ئاغزاكى بېرىلىدىغان ئاخبارات ياكى مەلۇمات؛ بىرەر نەرسىنىڭ ئاغزاكى بايانى، تەپسىلاتى؛ مەردان گۈلباھارغا بۇ قىز تېخى كۆرۈپ باقمىغان شەھەرلەر ھەققىدە، شوپۇرلارنىڭ سىرتتىكى ھاياتى ھەققىدە ھېكايە قىلىپ بېرەتتى. * ئۇ مەلىكە بەرنا بىلەن ئەقىللىق ئوتۇنچى يىگىت ۋاھىت توغرىسىدا ھېكايە باشلىدى. ② <ئەد> نەسرېي يول بىلەن يېزىلغان كىچىكرەك بەدىئىي ئەسەر: «شىنجاڭ گېزىتى» نىڭ 1981-يىلى 12-ئىيۇل سانىنىڭ ئەدەبىيات بېتىگە بېسىلغان يولداش مۇھەممەت لېتىپنىڭ «ھايات بەيگىسىدە» ناملىق ھېكايىسىنى بىرنەچچە قېتىم قىزىقپ ئوقۇپ چىقتىم.

ھېكايە فىلىم <كىنو> ئارتىستلارنىڭ رول ئېلىشى بىلەن مەلۇم ۋەقەلىكنى بايان قىلىش مەزمۇن قىلىنىپ ئىشلەنگەن كىنو فىلىمى.

ھېكايە قىلماق ھېكايە تۈسىدە سۆزلىمەك، بايان قىلماق؛ ھېكايە تۈسىگە كىرگۈزمەك؛ ئېلى پالگان يەنە، ئەلچىلەر بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرغاندا «قىسماق ئىشان» نىڭ تاشقا ئۈسۈپ ئۆلۈۋالغانلىقىنى ھېكايە قىلىپ بەردى. * سىلەر دىققەت قىلىپ ئاڭلاڭلار، مەن بىر قېتىم ئوقۇپ، ھېكايە قىلىپ بېرەي. * مەن شۇ قېتىم كۆرگەنلىرىمنى قىسقا بىر ھېكايە قىلدىم.

ھېكايەت ئى (ئە) <ئەد> ھېكايە، ھېكايىلەر؛ خىلمۇ خىل ۋەقەلەردىن رىۋايەت قىلغۇچىلار، تۈرلۈك-تۈمەن ئەھۋاللاردىن ھېكايەت قىلغۇچىلار، شېرىن سۆزلەر بىلەن تۈزۈلگەن داستانخان بالبىرىدىن خامان ياساپ شۇنداق ھېكايەت قىلىشىدۇ.

ھېكايىچى ئى ① ھېكايە ئېيتىدىغان، ھېكايە

يەكۈنلەنگەن چوڭقۇر مەنىلىك سۆز-ئىبارىلەر، جۈملىلەر.

ھېكىم ئى (ئە) ① ئۇستا تېۋىپ، دوختۇر؛ ھېكىم تەكلىپ قىلماق. * تۇرىدۇ بىر ياقنا شىپاخانىلار، ھەر تېۋىپ مسالى بىر ھېكىم لوقمان. بۇ يۇرتنىڭ ئىپارى، بەي، كىشىشى، بىمارغا قايتىدىن بەخشى ئېتەر جان. ② دانىشمەن، پەيلاسۇپ؛ مەزەمات ھېكىم خىزمەتكارلىرىنىڭ ياردىمى بىلەن ئاتنىڭ ئۈستىدە ئوردىغا قاراپ كېتىۋېتىپ ئۆزىگە پىچىرلىدى. ③ ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

ھېلى رەۋ ① بۇندىن بىرئاز ئىلگىرى ياكى بىرئاز كېيىن، يېقىندىلا، ھازىر؛ بۇ يەرگە ھېلى كەلدىم. * ئەخمەق بولما، ئېتىڭ چارچاپ بىر يەرگە باردى، بەربىر بارالمىسەن. بۈگۈن مۇشۇ يەردە يېتىپ قال. ھېلى گۆش پىشۇرمىز، - دېدى ئۇ. * ئۈزۈم ئىككى ئېغىزلىق يېڭى ئۆيگە كۆچۈۋالدىم، ھېلى كۆرسەن، خېلى يامان ئەمەس. ② ھازىرقى پەيتتە، ھازىرچە؛ تاماق ۋاقتىغا ھېلى بالدۇر. * نادەمنىڭ كۆز يېشى توختىدى. ئۇنىڭ يېشى ھېلى توختار ئەمەس ئىدى. ③ جۈملىدە ئايرىغۇچى، ياغلىغۇچى ۋەزىپىسىدە كېلىپ، «گاھى، بىردەم»، «بىر بولسا» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ؛ ئۇنىڭ قوللىرى تىشرەپ ئالدىدىكى ھۆججەتلەرنى ھېلى ئۇ ياققا، ھېلى بۇ ياققا ئالاتتى. * ئۇ ئادەم خۇددى ئېسىنى يوقاتقاندا ھېلى ئۇنى دېسە، ھېلى بۇنى دەپ قوياتتى. * باۋۇدۇن سوزغان قولىنى شاققىدە يىغۇۋېلىپ، ھەيرانلىق ئىلكىدە تىكىلدى، - ھېلى ئۇنداق، ھېلى مۇنداق دەيسەن قايسى گېپىڭ راست سېنىڭ؟! سېنىڭ؟! ھېلى بىكار ھەيۋە قىلىشنى، غەزەپلىنىشنى بىلدۈرىدۇ؛ - غەلتە گەپ قىلسىنا، ھېلى

بىكار زۇۋاننىڭنى دارغا تارتىپ قويمەن! - دېدى باجگىر ئاچچىقى كېلىپ.

ھېلىتىن رەۋ. تېخى ۋاقتى يېتىپ كەلمەستە، تېخى ئىش باشلانماستىن؛ ھازىردىن باشلاپ؛ - كۆرۈۋاتىسەن، ھېلىتىن كۆچۈۋاتقانلارمۇ، ياغاچ-تېشىنى كېسۋاتقانلارمۇ، باشقا مەھەللىلەردىن ئۆي-جاي ئۇقۇشۇۋاتقانلارمۇ بار، ئەزالاردىن ئاغرىنىشقا ھەققىمىز يوق، - دېدى ئۇ. * بۇ قىز ھېلىتىن مۇنچە قىلدۇ، ئەگەر نىكاھىڭغا ئۆتسە، سېنى بۇلجۇتپايدىغانغا ئوخشىمامدۇ؟

ھېلىدىن-ھېلى ← ھېلىدىن-ھېلىغا؛ ئۇ ھېلىدىن-ھېلى قولتۇق تايىقىغا تايىنىپ يۈرۈپ مېھمانلارغا چاي قويمىچى بولاتتى. * ئۇ خېرىدارلارغا ھېلىدىن-ھېلى تاماكا كەملەپ ۋە جىڭلاپ بېرەتتى ۋە بەزى ياشلار بىلەن ئۇزاق-ئۇزاق مۇڭدېشىپ كېتەتتى.

ھېلىدىن-ھېلىغا بىردەم-بىردەم؛ مەھەممەت ئىمىنىۋ تېرىسىگە پاتمايۋاتقاندا ھېلىدىن-ھېلىغا كېرىلەتتى، ئەسنەيتتى پۇتلىرىنى ئۇ يان-بۇ يان سوزاتتى. * ئۇ ھېلىدىن-ھېلىغا تۈكسۈز يوغان بېشىنى قول ياغلىقى بىلەن ئېرتىپ تۇراتتى.

ھېلىغىچە رەۋ. ھازىرغا قەدەر، تا بۈگۈنگىچە؛ «ئەي ئۇلۇغ شاھ» ھېكىم ھېلىغىچە ھېچكىمگە يامانلىق قىلغىنى يوق.

ھېلىقى ئال. بايىقى، ئابايىقى؛ ئامانقۇللار ھارۋىدىكى ئوقلار بىلەن چېرىكلەرنىڭ مىلتىقلىرىنى ئاتلارغا ئاتتى ۋە ھېلىقى ياش چېرىكىنى بىر ئاتقا مىندۈرۈپ، تاغ تەرەپكە راۋان بولدى. * ھەر قېتىم قولىنى يانچۇقىغا سالغاندا ئۇرۇنۇپ تۇرغان ھېلىقى كۈنۋېرت ئۇنى ئېغىر خىياللارغا باشلايتتى.

ھېلىلە ئى (پ) <بوت> چاھار بۇرچەك ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان

دەرەخ. يوپۇرمىقى تۇخۇم شەكىللىك ياكى سوقىچاق، گۈلى باشاقسىمان گۈل رېتىدە، گۈل تاجىسى يوق، گۈل كاسسىنىڭ رەڭگى ئاق، مېۋىسى ئۈچكىلىق مېۋە، شەكلى تۇخۇمسىمان، قۇرۇغاندا بەش قىرلىق بولىدۇ. مېۋىسى دورا قىلىنىدۇ، ئىچ سۈرۈشنى توختىتىش، يۆتەل توختىتىش رولى بار، دۆلتىمىزنىڭ يۈننەن، گۇاڭدۇڭ ئۆلكىلىرى ھەمدە ھىندىستان، بىرما، مالايشا قاتارلىق دۆلەتلەردىن چىقىدۇ. ھېلىلە قورۇق يۈزى ھېلىلىدەك پۈرلەشكەن، قورۇق باسقان؛ كۆرۈمىسىز؛ نەت: - ھېلىقى ھېلىلە قورۇق كۆزۈمگە «ئاي» كۆرۈنۈپ، نېمىشقا كەينىگە كىرىۋالدىكەنە، - دېدى ئۇ قىز، خۇددى مېنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ قوي دېگەندەك.

ھېلىمۇ رەۋ ① ھېلىھەم، ھازىرمۇ، ھازىرغىچە: مەن سىزدىن ھېلىمۇ ئۈمىد قىلىمەن: بىز زامانغا لايىق ئادەم بولايلى. * ئۇنىڭ كۆزى روشەن، نېرۋىسى ھېلىمۇ سىز ئىشلەپ تۇرۇپتۇ. ② كۆچمە. بەختىگە يارىشا؛ ھەرنېمە بولسا: ھېلىمۇ ياخشى سەن بار ئىكەنەن، بولمىسا ئىشىم چاتاق ئىدى. * ھېلىمۇ ئۇزاق چىدىدىك، بولدى، ئەمدى بىرمەزگىل ئارام ئال.

ھېلىھەم رەۋ. ھازىر بولسىمۇ؛ ھېلىمۇ: - ئىككىگە بۆلۈنگەن ئەلنى نەس باسدۇ، ھېلىھەم قىلچى بىلەپ، نەيزىنى تەييار قىلىپ قويساق، لەشكەرنىڭ سانىغا قاراپ يول تۇتساق ئوبدانمىكىن؟ - دېدى بوۋاي كۆپچىلىككە. * - ھەي خوجاۋاپا! ئۇ چاغلاردا ئۇنىمىدىڭىز، ھېلىھەم بولسىمۇ مەن بىلەن كۆڭلىڭىزنى خۇش قىلىۋېلىڭ، - دەپتۇ مېھرى.

ھېيت ئى (ئە) ① ھىجرىيە ھېسابىدا ھەر

يىلى شەۋۋال (10-ئاي) نىڭ 1-كۈنى، زۇلھەججە (12-ئاي) نىڭ 10-كۈنى ئىككى قېتىم كېلىدىغان مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي بايرىمى: روزى ھېيت. قۇربان ھېيت. ھېيت قىلماق. * ئوتتۇز كۈن روزىنىڭ بىر كۈن ھېيتى بار (ماقال). * ئۇ نەچچە كۈندىن بېرى ھېيتنى قانداق ئۆتكۈزۈش توغرىسىدا غەم قىلىپ، بىرەر كېچىمۇ خاتىرجەم ئۇخلىيالمىدى. ② كۆچمە. ئومۇمەن بىرەر مۇۋەپپەقىيەت، غەلبە مۇناسىۋىتى بىلەن بولىدىغان خۇشاللىق كۈن، بايرام.

ھېيت بولماق ① ھېيت ئۆتكۈزمەك: لېكىن ئۇ، بىلىمەيدۇ كۆڭلۈم باغلىرى. گۈل بىلەن ئاپتاپقا تولغانلىقىنى! قانچىلىك شادلىنار بىلىپ ئۇ، ھازىر، چوغلۇققا ئاخشام ھېيت بولغانلىقىنى! ② كۆچمە. شادلانماق، خۇشاللىققا چۆممەك: يېتىم ئاق كۆڭلەك كىيگەندە ھېيت بولار (ماقال).

ھېيت قىلماق ① ھېيت ئۆتكۈزمەك، ھېيت ئوينىماق. ② كۆچمە. خۇشال بولماق، تەنتەنە قىلماق.

ھېيت نامىزى <دىن> مۇسۇلمانلارنىڭ روزا ھېيت ۋە قۇربان ھېيتلىرىدا ئوقۇيدىغان نامىزى.

ھېيت-ئايەم ھېيت ۋە ئايەم، ئومۇمەن شاد-خۇراملىق كۈنلەر: - بۈگۈن دەرەخلەرنىڭ تۈۋىگە سۇ قويما! چۈنكى بۈگۈنكىدەك ھېيت-ئايەم كۈنلىرى مۇسۇلمانلار بىر-بىرىنىڭ ئۆيىگە ھېيتلاشقا ۋە تىنچ ئامانلىق سوراشقا بارىدۇ، - دېدى ئۇ.

ھېيت-ئايەملىك ھېيت-ئايەم ئۈچۈن تەييارلانغان، ھېيت-ئايەم ئۈچۈن ئاتالغان: ھېيت-ئايەملىك گۆش-ياغ، قىشلىق ئوتباش، ئوتۇن-كۆمۈر بىلەن تەمىنلەشتەك

ئاۋارىگەرچىلىكتىن قۇتۇلۇش - نېمىدېگەن چوڭ راھەت-ھە! رەھمەت يىگىت! ئەقلىگە ئايرىن!

ھېيت-بايرام ھېيت ۋە بايرام: ئۇلار ھېيت-بايرام، يەكشەنبەلەردە سائەتلىرىنى تاقاپ، بەتلىكلىرىنى پارقىتىپ، كۆزىمىزنى قىزارتىپ يۈرۈۋاتىدۇ. ئۇلارغا قاراپ بەزىدە ئاتا-ئانامۇ ماڭا ئاشۇنداق نەرسىلەرنى ئەۋەتكەن بولسا نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى-ھە! دەپ ئويلاپ كېتىمەن.

ھېيتلىماق « ھېيتلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: مەن بۇلارنى ئاكىمىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ ھېيتلىتىپ كېلەي. **ھېيتلىشماق** « ھېيتلىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار كەچكە ھېيتلاشتى. چۈشتىن قايرىلغاندىن كېيىن، خۇشال ۋە ھارغان ھېيتچىلارنى بىر دوستى تۇتۇپ قالدى. **ھېيتلىق** ① سۈپ. ھېيت ئۈچۈن تەييارلانغان، ھېيت ئۈچۈن ئاتالغان: ھەممە ئادەم ھېيتلىق يېمەكلىكلەرنى تەييارلاش بىلەن ئاۋازە ئىدى. * - ئانچا مانا بۇ ئاپام سېتىۋالغان ھېيتلىق كىيىملىرىمىز. ماۋۇ سېنىڭ، ماۋۇ مېنىڭ، - دېدى خۇشاللىقنى يوشۇرالمىغان ھالدا. ② ئى. ھېيت مۇناسىۋىتى بىلەن بىراۋغا بېرىلىدىغان سوۋغا: ئۇنىڭ تەلىپىگە قۇربان ھېيت كېلىپ قالدى، ھېيتلاپ كەلگەن ئۇرۇق-تۇغقانلار ئۇنىڭغا ھېيتلىق بېرىشكە باشلىدى.

ھېيتلىق بەرمەك بالىلارغا ھېيتلىق يۇل بەرمەك. **ھېيتلىماق** پ. ھېيت كۈنلىرى كىشىلەر بىر-بىرىنىڭ ئۆيلىرىگە بېرىپ پەتە قىلماق: - بۈگۈن ماڭمۇ ھېيت بولۇپتۇ، - دەپ پىچىرلاپ تۇراتتى، بىرنەچچە كىشى

ھېيتلاپ كىرىپ قالدى. **ھېيتتۇرماق** « ھېيتقىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ قىزلارنىلا بولدىغان تەمكىنلىكلىكى، چوڭ سۈپەتلىكلىكى، ئەقىللىقلىقى ۋە ئەخلاق-پەزىلىتى بىلەن ھەرقانداق قارام تەلۋىنى ھېيتتۇراتتى.

ھېيتقىماق پ. بىرەر ئىش-ھەرىكەت، گەپ-سۆز قىلىشتىن تارتىنماق، خىجىل بولماق، قورۇنماق، ئۇيالىماق: ئۇ خېلى بىرھازاغىچە بىر قارارغا كېلەلمەي ئۈنسىز تۇرۇپ كەتكىنىدىن كېيىن، ھېيتقىپراق بېرىپ تۈگۈنچىنى قولغا ئالدى ۋە ئۇنى يەشتى. * باسنىڭ ئايخانىغا تىكىلگەن كۆزلىرى بىردىنلا يوغىناپ، كىشى ھېيتقىدەك پارقىراپ كەتتى. **ھېيتقىشماق** « ھېيتقىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار بىر-بىرى بىلەن مۇنداقلا سالاملىشىپ، گەپ-سۆزسىز ئۇتۇشۇپ كېتىشتى. ئارامى خۇدا گەپلىشىشتىن ھېيتقىشاتتى.

ھىتتى ئى < جۇغ > كىچىك ئاسىيانىڭ ئوتتۇرا قىسمى، قارا دېڭىزنىڭ جەنۇبىي قىرغىقىدىكى قەدىمىي دۆلەت.

ھىتتى قانۇنى < تارىخ > كىچىك ئاسىيادىكى قۇللۇق تۈزۈمىدىكى دۆلەت - ھىتتىنىڭ قانۇنى. 12-ئەسىرنىڭ باشلىرىدا ھىتتىنىڭ قەدىمكى پايتەختى ھاتىساستىن تېپىلغان. بۇ قانۇن مىلادىيىدىن ئىلگىرىكى 15-ئەسىردە قەدىمكى ھىتتىنىڭ گۈللەنگەن مەزگىلىدىكى ئىجتىمائىي تۈزۈمنى ئەكس ئەتتۈرۈپلا قالماستىن، بەلكى يەنە ھىتتىنىڭ تارىخىنى تەتقىق قىلىشتىمۇ مۇھىم ماتېرىيال بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ھىتتىرقىماق (توغرىسى: يىتتىرقىماق) ← يىتتىرقىماق.

ھىجارىماق پ. دىئال. ھىجايماق.

ھىجرەت ئى (ئە) ① تۆز يۇرت-ماكاندىن كېتىش: ھىجرەت قىلماق. ② <دىن> مۇھەممەت پەيغەمبەرنىڭ مىلادىيە 622-يىلىدىكى مەككىدىن مەدىنىگە كۆچۈشى. ھىجرەت يەنە ئىسلام كالىپدارىنىڭ باشلىنىشى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ھىجرىيە ئى (ئە) <ئاستر> ئىسلام دىنىنىڭ تارىخىي يىلىنامىسى. مۇھەممەت پەيغەمبەرنىڭ مەككىدىن مەدىنىگە كۆچكەن ۋاقتى يىلىنامىنىڭ باشلىنىشى قىلىنغان، بۇ - مىلادىيە نىڭ 622-يىلى 16-ئىيۇلغا توغرا كېلىدۇ. ھىجرىيە بىر يىلى 354 ياكى 355 كۈن، يېڭى ئاي كۆرۈنگەن كۈن ئاي بېشى بولىدۇ. تاق ئايلار 30 كۈن، چۇپ ئايلار 29 كۈن، بىر يىلى 12 ئاي ھېسابلىنىدۇ. مىلادىيەگە سېلىشتۇرغاندا ھەريىلى 10 ياكى 11 كۈن پەرق قىلىدۇ. ھىجرىيەدە كەبىسە يىلى، كەبىسە ئاي قوشۇلماي ھېسابلىنىدۇ.

ھىجىيىشماق «ھىجىيماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار ئۆزلىرىگە چاپلاشقان قېرىلىق، يالغۇزلۇق ۋە مىسكىنلىكنى ئۇنتۇپ، ئۈزۈل-كېسىل ئەندىشىدىن خالىي بولغاندەك بىر-بىرىگە بېقىپ، خۇرسەنلىك بىلەن ھىجىيىشتى.

ھىد ئى ① ماددىلارنىڭ كىشىلەرنىڭ سەزگۈ ئەزالىرىغا تەسىر كۆرسىتىش خۇسۇسىيىتى؛ پۇراق، بۇي: كاۋاپنىڭ ھىدى. * گۈلەمبەر ئۆز ئاشقىنىڭ ھىدى پۇراپ تۇرغان بۇ يەردىن كېتىشكە كۆزى قىيماي، زار-زار يىغلاپ ئاھ ئۇرۇپتۇ. * ناۋايخانا يول ئۈستىدە ئىكەن، شەربەت ناننىڭ مەزىلىك ھىدىدىن زوقلانغان پادىشاھ پەشخۇن ئالدىغا كېلىپ، ناننىڭ تەمىنى تېتىپ كۆرۈپتۇ. ② كۆچمە. بىرەر نەرسە، ھادىسە ياكى ھالەتنىڭ

ھىجاق سۇپ. دىئال. ھىجىيىپ يۈرىدىغان ئادەم. **ھىجىيىماق** «ھىجىيماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: - ئەنە قاراڭ، تامنى ئاتلاپ سىزنىڭ ئالدىڭىزغا كېلىۋاتقان، تۈكلىرى سالۋاراپ كەتكەن يوغان بىرئالا ئىت قۇيرۇقىنى كۆتۈرۈپ، چىشلىرىنى ھىجىيىتىپ، كۆزلىرىنى پارقىرتىپ، سىزگە قاراپ تۇرىدۇ، كۆردىڭىزمۇ؟ - دەيدى ئۇ.

ھىجىيىماق سۇپ. تولا ھىجىيىدىغان، ھىجىيىپلا يۈرىدىغان: ھىجىيىماق بالا. ھىجىيىماق خوتۇن. * چىشقا بالغا ئىت ئەگشەر، ھىجىيىماق قىزغا يىگىت ئەگشەر (ماقال).

ھىجىيىماق پ. چىرايىدا بىر خىل يېقىمىسىز كۈلكە ئىپادىسى پەيدا بولماق، كۈلۈمسىرىمەك: ئارىدىن يېرىم سائەتچە ئۆتكەندە خۇشاللىقتىن ئاغزى قۇلىقىغا يەتكۈدەك ھىجىيىغان مىرزائەخەت بوسۇغىدا پەيدا بولدى. * ئۇ ھېيتەكنىڭ ئىشىكىدىن ئۆتكەندە ھويلىسىدا پوسۇرلاپ يۈرگەن ھېيتەك دىلەيسخاننى كۆرۈپ ھىجىيىدى.

ھىجران ئى (ئە) جۇدالىق، ئايرىلىش، پىراق: ھىجران ئوتىدا كۆيمەك. * ئىككى يىلدىن بۇيان بۇ دىلكەش ئاتا-ئانىنىڭ ھىجران ئازابىنى پەقەت بىردىنبىر گۈلنارلا بېسىپ كېلىۋاتقانىدى. * قەدىناس دوست كۆرۈشتۈق بۈگۈن قۇچاقلىشىپ سۆيۈشتۈق بۈگۈن. تۈگىتىپ بىز ھىجران دېغىنى، باغلار ئارا يۈرۈشتۈق بۈگۈن.

ھىجرانلىق «ھىجران» سۆزىنىڭ ئابىستراكت ئىسىم شەكلى: ھىجرانلىق كۈن ھىجرانلىق ئەلەم. * شۇ ئارىدا ھىجرانلىق دەردى بىلەن ئازابلانغان غەنىمنىڭ قۇلىقىغا قۇتۇلۇلۇپنىڭ ئاۋازى كىرىپتۇ. * ئارا ئېچىلماي چىقتى شۇندا بىر سەپەر، سالىدى ھىجرانلىق ئاراغا بۇ خەۋەر.

بەلگىسى؛ شەپە : ئۆلۈمنىڭ ھىدى. *
شەپەنىڭ گاگىزىنى باسقان قوللىرى، تىترەيتتى
دەرمانى قۇرۇپ كەتكەندەك، كاكىرار تەلەتى
شۇنچە سەت لوزۇڭ، بۇرۇنغا ئەجەلنىڭ
ھىدى تەگكەندەك.

ھىدىنى چىقارماسلىق بىرەر ئىش،
نەرسىنى سىر ساقلاپ، ئۇچۇرىنى،
خەۋىرىنى بىلدۈرمەسلىك، شەپەسىنى
چىقارماسلىق.

ھىدايەت ئى (ئە) ① پايدىلىق يۆنىلىش،
توغرا يول تۇتۇش: ھىدايەت تاپماق.
ھىدايەت قىلماق. * ھەر ئىشنى مەسلىھەت
قىلماق ھىدايەت، بۇ خىسەت توغرىغا باشلاز
داۋامەت، ئۆزۈمچىل بولغاندا مۇشت بۇرۇنغا،
يېتىملىك دەشتىدە چېكەر نادامەت. ② ئەر
ۋە ئاياللارنىڭ ئىسمى.

ھىدروكاربون ئى (لات) < خىم > ھىدروگېن
ۋە كاربون: ھىدروكاربون بىرىكمىلىرى.

ھىدروكاربون بىرىكمىلىرى < خىم > تەر
كېىدە كاربون بىلەن ھىدروگېن ئاتوملىرى
بولغان ئورگانىك بىرىكمە. ئۇنىڭ ئەڭ
ئاددىيلىرى مېتان قاتارلىقلار.

ھىدروگېن ئى (د > كرىك) < خىم > گاز ئېلېمېنت،
بەلگىسى H (hydrogenium). ئېلېمېنتلارنىڭ
ئەڭ يەڭگىلى، رەڭسىز، پۇراقسىز، ئەڭ
كۈچلۈك ئوكسىدسىزلىغۇچى. ھىدروگېننىڭ
ئۈچ خىل ئىزوتوپى - پروتىي، دىتېرى
ۋە تېرىتىدىن ئىبارەت. ھىدروگېننىڭ
ئىسسىقلىق ئۆتكۈزۈشچانلىقى ئالاھىدە
كۈچلۈك. گېنېراتورلارنى سوۋۇتۇشتا
قوللىنىلىدۇ، خىمىيە سانائىتىدە قوللىنىلىشىمۇ
ئىنتايىن كەڭ.

ھىدروگېن پېروكسىد < خىم > ئوكسىد -
لانغان % 3 لىك ھىدروگېننىڭ سۇدىكى
ئېرىتمىسى. رەڭسىز، سەل كىسلاتالىق

تەمگە ئىگە. دېزىنېفېكسىيەلىگۈچى ۋە
چىرىشنىڭ ئالدىنى ئالغۇچى دورا قىلىنىدۇ.
ھىدروگېن خلوئىد < خىم > نېئورگانىك
بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى HCl.
رەڭسىز، ئۆتكۈر پۇراققا ئىگە گاز. سۇدا
ئىنتايىن ياخشى ئېرىيدۇ، سۇدىكى
ئېرىتمىسى « تۇز كىسلاتاسى » دەپ
ئاتىلىدۇ.

ھىدروگېن سۇلفىد < خىم > نېئورگانىك
بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى H₂S.
رەڭسىز، سېسىق پۇراققا ئىگە گاز،
ياندۇ، زەھەرلىك، خىمىيە رېئاكتىپ
ۋە بوياقچىلىق ماتېرىيالى قىلىپ ئىشلىتىلىدۇ.
ھىدروگېن فئورىد < خىم > نېئورگانىك
بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى HF. سۇلفات
كىسلاتاسى بىلەن كالتسى فئورىدنى
تەسىرلەشتۈرۈپ ئېلىنىدۇ، ھىدروگېن
فئورىد رەڭسىز، زەھەرلىك گاز، سۇدا
ئېرىپ فئورىد كىسلاتاسىنى ھاسىل قىلىدۇ.
ھىدروگېن لامپىسى < فىز > ھىدروگېن
گازى توشقۇزۇلغان گازلىق زەرەتسىزلىنىش
لامپىسى.

ھىدروگېنلىق سۇپ. تەركىبىدە ھىدروگېن
بولغان، ھىدروگېنغا ئىگە: ھىدروگېنلىق
باغ.

ھىدروگېنلىق باغ < خىم > بىر قىسىم
ھىدروگېنلىق قاتتىق جىسمىدىكى ھىدروگېن
ئاتومىنىڭ ئېلېكترونغا مايىللىق ئېنېرگىيىسى
چوڭ، ئەمما رادىئۇسى كىچىكرەك بولغان
ئىككى دانە ئاتوم بىلەن تەڭلا بىرىكىشىدىن
شەكىللەنگەن باغ.

ھىدسىز سۇپ. ھىدى يوق، پۇرىمايدىغان:
ھىدسىز نەرسە. ھىدسىز يېپەكلىك.

ھىدلاشماق « ھىدلىماق » يېتىلنىڭ ئۆملۈك
دەرىجىسى: چاقماق مۇڭگۈزلۈك بىر كىچىك

ھىدلىق - ھىلال ئاي

غولنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى سۈتلۈك شىرنىسى دورا قىلىنىدۇ، توسالغۇلارنى ئېچىش، مەدەدە چۈشۈرۈش، زەھەر قايتۇرۇش رولىغا ئىگە .

ھىڭگاڭ سۈپ. بۆرتۈپ چىققان؛ نوڭكاي (چىش ھەققىدە) : ھىڭگاڭ چىش.

ھىڭگاڭ چىش ھەر تەرەپكە، بۆرتۈپ ئوڭغۇل-دوڭغۇل چىققان چىش؛ باي ھىڭگاڭ چىشلىرىنى ھىڭگايتىپ، چېقىر كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ؛ - ناننى ئوشتۇماستىن يېگىلى بولامدىكەن؟! - دەپتۇ.

ھىڭگان ئى. چىشى تۈگە، قايىمال.

ھىڭگايتىماق « ھىڭگايتىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ قوي بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىسا، قېشىدا ئاچلىقتىن قورساقلىرى ئۆتۈشۈپ كەتكەن بىر بۆرە چىشلىرىنى ھىڭگايتىپ تۇرغۇدەك. * چاقنايدىكەن تولۇپ كۆزى لىق قانغا، چىش ھىڭگايتىپ قارايدىكەن ھەر يانغا. يېقىن يەردە كۆرۈپ يېتىم قوزنى، باشقىلارغا تونۇتۇش ئۈچۈن ئۆزىنى.

ھىڭگايتىماق پ. يېقىمسىز ھالدا ئوچۇق كۆرۈنمەك؛ ھەيۋەتلىك مۇز تاغ باغرىغا يېتىپ كەلدۇق. ئەزىز بەگنىڭ كەيىپى چاغ ئىدى. گەپ قىلمىسۇ ئۇنىڭ سەت چىشلىرى ھىڭگىيىپ تۇراتتى.

ھىلال ئى (ئە) ① يېزىت. يېڭى چىققان ئاي، ئۈچ كۈنلۈك ئاي؛ گاھ بۇلۇت دېڭىزىدا ئاقار ھىلال، گاھ رۇجەكتىن. مۇڭ ئىلكىدە باقار ھىلال. پەيتى ۋاقت تۈن يېرىمىدىن كەتكەن ئۆتۈپ، ئەھلى يېزا ئېغىر ئۇيقۇ ئىچىرە چۆكۈك. * بويۇڭ غۈنچە، چىشك ئۈنچە، قېشىڭ ھىلال، كۆزۈڭ ئاھۇ، مېنى قىلغان ئەزەل مەپتۇن كۆڭۈل ئارزۇسى جانانم. ② ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

ھىلال ئاي < ئاستر > يېڭى چىققان ئاي،

قوچقار سىرتتىن كىرىپ، پادىشاھنىڭ بۇقىسىنىڭ يېنىغا كەلدى. ئىككىسى ھىدلاشتى.

ھىدلىق سۈپ. ھىدى بار، ھىدى كېلىپ تۇرىدىغان؛ چىمە نزار ماي ئايلىرى سۈزۈك ئاخشام، ئاي تۆكەر يېزىمىزغا يورۇقنى. شوق شامال ئېلىپ كېلەر دىماغلارغا، جىگدىنىڭ شېرىن ھىدلىق پۇرىقنى.

ھىدلىماق پ. ھىدىنى دىماغقا تارتماق، پۇرىماق؛ ھامىدىنىڭ خىيالى پەقەت گۈلىنىلا ھىدلايتتى. گۈل سەيلىسىگلا ئالدىرايتتى.

ھىراۋۇل ئى. تارس. ۋالىي، تۇتۇق.

ھىرلىگۈدۈك سۈپ. دىئال. گومۇش، كالۋا، دەلدۈش، ھاڭۋاقتى.

ھىسار ئى (ئە) تارس. قورغان.

ھىسار يېڭى شەھەر باشلىقى.

ھىستېرىيە ئى (ئىنگ) < تب > بىر خىل روھىي كېسەللىك. كۆپىنچە روھىي جەھەتتىكى قاتتىق غىدىقلىنىش تۈپەيلىدىن كېلىپ چىقىدۇ. قوزغالغاندا، بىمار ۋارقىراپ-چارقىرايدۇ، ئادەتتىن تاشقىرى دەرىجىدە كۈلىدۇ ياكى يىغلايدۇ، قالايمىقان سۆزلەيدۇ. بەزىدە يەنە سىپازمىلىنىش، تارتىشىپ قېلىش، قارىغۇ بولۇپ قېلىش، گەپتىن قېلىش قاتارلىق ئەھۋاللارمۇ يۈز بېرىدۇ.

ھىڭ ئى < بوت > كۈنلۈكسىمان گۈللەر ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. ئېگىزلىكى 50-200 سانتېمېتىر. سېسىق پۇرىقى بار، ئوق يىلتىزى توم، قارامتۇل رەڭدە. تۈۋىدىن ئۆسكەن يوپۇرماقلىرىنىڭ سېپى ئۇزۇن، غولىدىكى يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق. گۈلى مۇرەككەپ كۈنلۈكسىمان گۈل رېتىدە بولۇپ، سېرىق، ئۇششاق بولىدۇ. مېۋىسى قوش ئاسماق مېۋە، شەكلى ياپىلاق، سوقىچاق بولىدۇ.

ياكى سېرىق ئارىلاش، مېۋىسى شىرنىلىك مېۋە، رەڭگى قىزىل. تۈگۈنەك غولىنى يېيىشكە بولىدۇ، دورىغا ئىشلىتىشكىمۇ بولىدۇ، ئىسسىقنى ياندۇرۇش، يۆتەل پەسەيتىش، سۈيدۈك راۋانلاشتۇرۇش قاتارلىق روللارغا ئىگە.

ھىم I ئىم. تەئەجىپ، شۈبھە، گۇمانسىراش، ئىشەنمەسلىك قاتارلىق مەنىلەرنى ئىپادىلەيدۇ: - ھىم، - دەيدى ئۆمەر ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن ئويلانغان ھالدا ۋە توساتتىن سوراپ قالدى، - ئەنۋەر ئاكا ھازىر ئۆيىدە بارمىكىن؟

ھىم II سۈپ ① مەھكەم، چىڭ: ھىم ياپماق، ھىم ئەتمەك. * ئۇ ئىلغۇچنى ئىلگەك تۆشۈكىگە توغرىلاپ قويۇپ تالاغا چىقتى-دە، ئىشكىنى ھىم يېپىپ، يېنى كۈچەپ تارتتى. * ئۇنىڭ لەۋلىرى ھىم يۈمۈلغان، يېنىك نەپەستىن كۆكسى ئاستا، خۇددى سويۇن كۆپۈگىدەك نازۇك تىترەيدۇ. ② كۆچمە. دەل، ماس، خوپ: ئۇ قىش كۈنلىرى كۆپىنچە ئۈستىخنىغا ھىم كەلگەن قارا دۇخاۋا پەلتوسىنى، ئارا ئۆكچىلىك مېغىز رەڭ ئۆتۈكىنى كېيىپ، تاج رەڭ گەرس ياغلىقنى ئارقىسىدىن بىرلا چىڭىپ قويۇپ يۈرەتتى.

ھىمات ئى (ئە) پاناھ بولغۇچى، ئارقا تىرەك، ھىمايە قىلغۇچى، قوغدىغۇچى، يۆلەك، يۆلەنچۈك: ھىمات بولماق، ھىماتى كۈچلۈك. * «بازاردا ئادەم بولمىسا، ئۆچكىنىڭ ئېتى ئابدىكىرىم» بولغىنىدەك، ئېسىل ئوغۇللىرىدىن ئايرىلغان ئەلگە ئوسمان قولىدىكى قورالنىڭ ھىماتى بىلەن «باشچى» بولۇۋالىدۇ.

ھىمات قىلماق پاناھ، ئارقا تىرەك، يۆلەنچۈك قىلماق: ئۇنىڭ چوڭ-كىچىك باشلىقلىرى خېلىل ئاكنى ھىمات قىلىپ، چوڭ يەپ، چوڭ ئىچىپ، پاهىشۋازلىق، قىمارۋازلىق قىلىپ يۈردى.

يەنى يېڭى كۆرۈنگەن ئىككى-ئۈچ كۈنلۈك ئاي.

ھېلىۋا ئى <بوت> - ھېلىۋا ئوتى.

ھېلىۋا ئوتى <بوت> زەنجۈبىل ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يەر ئاستىدا توم يىلتىزسىمان غولى بار. غولى تىك، ئېگىزلىك 1 - 2 مېتىر. گۈلى ئاق، خۇش بۇي يۇراقلىق، مېۋىسى غوزا مېۋە، مېۋىسى ئۇزۇن يۇمىلاق، ئۇرۇقى كۆپ قىرلىق، مېغىزى ھېلىۋا دەپ ئاتىلىدۇ. مېغىزنىڭ ئالاھىدە خۇش بۇي يۇرىقى بار. مېغىزى دورا قىلىنىدۇ. مەيدە ئېغىرلىشىش، قۇسۇش، ئىچى سۈرۈش، ئىشتەي تۇتۇلۇش قاتارلىق كېسەللەرنى داۋالاشقا ئىشلىتىلىدۇ. ئۇرۇقى، پوستى ۋە گۈلىمۇ دورا قىلىنىدۇ، لېكىن ئۈنۈمى تۆۋەنرەك، گۇاڭشى، يۈننەن ئۆلكىلىرىدىن چىقىدۇ.

ھېلىپىرلىماق پ. دىئال. يالتىرماق، پارقىرماق. **ھىل-ھىل** سۈپ (پ) يۇمشاق، شېرىن: ھىل-ھىل پىشماق. * ئاشنىڭ ئۈستىگە قوندۇرۇلغان ھىل-ھىل گۆشلەر ئىشتىھايىمنى ئېچىپلۈەتتى. **ھىلھىلە** سۈپ (ئە) يۇپقا نەپس توقۇلغان: ھىلھىلە ياغلىق.

ھىلھىلە ياغلىق يۇپقا، نەپس، ئېپىز توقۇلغان باش ياغلىقى: ۋارىس ئەنە شۇنداق خىياللار بىلەن ئىختىيارسىز ھالدا دىلدارغا قارىدى، ئۇ سۈت رەڭ ياتاق كىيىمى كىيگەن، مۇرىسىگە ئاق ھىلھىلە ياغلىق ئارتىۋالغان، ئۇنىڭ ئەۋرىشىم، زىلۋا بويى، تۇرقى تولىمۇ كېلىشكەندى.

ھىليۇن ئى (ئە) <بوت> گۈلسامساق ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يەر ئاستى تۈگۈنەك يىلتىزى گۆشلۈك، غولى ئۇزۇن، ئىنچىكە، يوپۇرمىقى تەڭگىچە شەكىلدە، گۈلى كىچىك، ئاق

ھىمايچى ئى. باشپاناھ، ئارقا تىرەك بولىدىغان كىشى؛ يۆلەك، يۆلەنچۈك؛ ھىمايچى؛ - ئەي خاقانلارنىڭ خاقانى، جىمى ئالەمنىڭ ھىمايچىسى، قاراخانىيلار خاندانلىقىنىڭ دانا ئاتىسى ئۇلۇغ خاقان! مەرتۈەڭ يۇقىرى بولغاي، چىققان دۆۋەڭ تېخىمۇ ئېگىز بولغاي، دۆلەت قۇشى بېشىڭدىن كەتمىگەي، - دېدى ئۇ.

ھىمايچىسىز سۈپ. باشپاناھى، ئارقا تىرىكى، يۆلەنچۈكى، پاناھى يوق: ھىمايچىسىز ئادەم. ھىمايچىسىز ئائىلە. * يازنىڭ تېزىكى قىشقا دورا دېگەندەك، كىچىك قىز جەمىلەمنىڭ تەرگەن تېزەكلىرى ئەمدى قىش قىيىنچىلىقىدا قالغان ئائىلىگە بىردىنبىر يېقىلغۇ بولۇپ كېلىۋاتاتتى. ھىمايچىسىز بۇ ئائىلىگە ئەمدى بۆلەك چارە يوق ئىدى.

ھىمالايا ئى (سانس) <جۇغ> ← **ھىمالايا تېغى**. **ھىمالايا تېغى** <جۇغ> ئاسىيا قىتئەسىنىڭ جەنۇبىدىكى غەربتىن شەرققە سوزۇلغان تاغ. ئۇ غەربتە پامىر ئېگىزلىكىدىن باشلىنىپ شەرققە قاراپ جۇڭگو-بىرما چېگرىسىغا قەدەر 2500 كىلومېتىر سوزۇلىدۇ. ئۇ جۇڭگو-شىزاڭ رايونىنىڭ جەنۇبىنى، پاكىستان، ھىندىستاننىڭ شىمالىنى، نېپال، بۇتان، سىككىمىلەرنىڭ كۆپ قىسمىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ تاغ شىمالدا يالۇزاڭجۇ دەريا ۋادىسىدىن باشلىنىپ جەنۇبىي ھىندىستان چېگرىسىغا قەدەر 200 - 300 كىلومېتىر كەڭلىكتە سوزۇلىدۇ. ئۇنىڭ دېڭىز يۈزىدىن ئوتتۇرىچە ئېگىزلىكى 6000 مېتىر بولۇپ، دۇنيادا ئەڭ ئېگىز تاغ ھېسابلىنىدۇ.

ھىمالايا سۇغۇرى <زوتول> سۇغۇرنىڭ ھىمالايا تېغىدا ياشايدىغان بىر خىلى. **ھىمالايا قارىغىيى** <بوت> قارىغاي ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ، شاخلىرى ئايلانما بولۇپ، توغرىسىغا

يېپىلىپ ئۆسىدۇ. كىچىك شاخلىرى تۆۋەنگە ساڭگىلايدۇ. يوپۇرماقلىرى ئۇزۇن شېخىدا تارقاق، قىسقا شاخلىرىدا توپلىشىپ ئۆسىدۇ، يېڭى شەكىللىك، ئۇچى ئۇچلۇق كېلىدۇ. شىزاڭنىڭ جەنۇبىدىكى ھىمالايا تېغىدىن چىقىدۇ. مەشھۇر مەنزىرە دەرىخى. شەھەرلەردىمۇ ئۆستۈرۈلىدۇ. ئۇرۇقىدىن ماي ئېلىنىدۇ.

ھىمالايا ھەرىكىتى <بېئول> يېڭى ھايات ئېراسىدا پەيدا بولغان يەر پوستى ھەرىكىتىنىڭ ئومۇمىي نامى. بۇ ھەرىكەت ئارقىلىق يېڭى ھايات ئېراسى ۋە ئۇنىڭدىن بۇرۇنقى يەر قاتلاملىرىدا پۈرۈلۈش، ئاينىش ۋە ئۈزۈلۈش يۈز بەرگەن.

ھىمايە ئى (ئە) ① بىرەر ئىشتا ياردەم بېرىش، ھامىيلىق؛ مەدەت: ھىمايە قىلماق. * ئۇ «مېنىڭمۇ ساۋادىم بولغان بولسا شائىر بولۇپ، ئوتتۇن توشۇماي شېئىر يېزىپ پادىشاھنىڭ ھىمايىسىگە ئىگە بولۇپ ياخشى كۈن كەچۈرگەن بولاتتىم» دەپ ئۆزىنىڭ ئوقۇيالمىغانلىقىدىن چەكسىز ھەسرەتلىنىپتۇ. ② خەۋپ-خەتەر ياكى ھۇجۇمدىن ساقلىنىش، قوغداش، مۇھاپىزەت، مۇداپىئە: مەنبۇ ئەمدى جىم يۈرۈۋەرمەيمەن، ئۆزۈمنى ھىمايە قىلىش ئۈچۈن...» سىپىت ئاكا ئەجەبلەنگەن ھالدا ئەنۋەرگە قارىدى.

ھىمايە قىلماق ① بىرەر ئىشتا باشقىلارغا ياردەم، مەدەت بەرمەك؛ ھامىي بولماق؛ قوللىماق: شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى كەمبەغەللەر ياخشى كۆرەتتى، ھىمايە قىلايتتى. ② خەۋپ-خەتەر ياكى ھۇجۇمدىن ساقلىماق، قوغدىماق، مۇھاپىزەت، مۇداپىئە قىلماق: شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى ئاددىي ئادەملەر ئۆزلىرىنى قۇتقۇزغۇچى دەپ قاراپ، ئۇنى ھىمايە قىلىدۇ.

ھىمايچى ئى. بىرەر ئىشتا قوللاپ-قۇۋۋەتلىگۈچى،

ياردەم بەرگۈچى، قوغدىغۇچى؛ ھامىي: ئاخىرى ئۇ دىنىي ساھەدىكى ھىمايىچىسى نىياز. ئەلەمنىڭ ئۆيىگە بېرىشنى قارار قىلدى. * باقى ئاكامنىڭ ئۆز ئالدىغا بىر تۈركۈم ھىمايىچىسى بار ئىدى.

ھىمايسىز سۈپ. ھىمايە قىلىدىغان بىرەر ئادىمى، قوغدىغۇچىسى بولمىغان، ھىمايىگە، قوغدىغۇچىغا ئىگە ئەمەس؛ ئايىمخان مۇشۇ «خان كۆۋرۈكى» دىن ئۆتۈش سەپىرىنى باشلىغاندىن بۇيان، تۇنجى قېتىم ئۆزىنى ئاجىز ۋە ھىمايسىز ھېس قىلىپ غەزىپىنى ئىچىگە يۇتۇشقا مەجبۇر بولدى. **ھىمىزىرھىم** سۈپ. بىر-بىرىگە جىپسىلاشقان؛ ناھايىتى دەل، ماس كەلگەن؛ يۈچۈك قالمىغان؛ ھىمىزىرھىم كەلمەك. ھىمىزىرھىم چۈشمەك.

ھىمەلەشتۈرمەك «ھىمەلەشمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بۇ ئەۋرىشكىنى يېڭىدىن لايىھىلىنىپ ياسالغان ھىمەلەشتۈرۈپ ئەۋرىشكە ئېلىش تۈرۈبىسى ئارقىلىق ئېلىشقا توغرا كىلەتتى.

ھىمەلەشمەك پ. ھىم ھالەتكە كەلمەك، ھىم بولماق؛ شۇ چاغ ئىككى لەۋ ئۆز-ئۆزىدىن بىر-بىرىگە ھىمەلەشتى... كىچىك نازۇك قوللار مۈرىنىڭ ئۈستىگە، كۈچلۈك قوللار قولتۇق ئاستىغا چاپلاشتى.

ھىمەلەنمەك «ھىمەلمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: كېمە تەكتىدە بىر-بىرىدىن ئايرىۋېتىلگەن، ھىمەلەنگەن ئون نەچچە بۆلمە بولۇپ، بۇ بۆلمىلەرنىڭ بىرقانچىسى تاسادىپىي خادا تاشقا سوقۇلۇپ كېتىپ تېشىلىنىپ، كېمە چۆكۈپ كەتمەيتتى.

ھىمەلمەك پ. بىر-بىرىگە جۈپلىمەك، ياپسىرىغا كەلتۈرمەك، يۈچۈك قالدۇرماي ئەتمەك، جىپسىلىماق؛ مەدىكارلار قولۇ قول تۇتۇش قىلىپ، تۇرۇپنىڭ ئاغزىنى تاش بىلەن ئۇرۇپ

ھىمەلەپ قويۇپتۇ. **ھىمەت** ئى (ئە) باشقىلارغا قىلىنىدىغان ياخشىلىق؛ ياردەم، مەرھەمەت، غەمخورلۇق، ساخاۋەت؛ ھىمەت كۆرسەتمەك. ھىمەت قىلماق. * كەردان شاھ بۇ ئوغۇلنىڭ مەرد، دانىشمەنلىكىگە تەھسىن-ئاپىرىنلار ئېيتىپ، ھىمىتىگە كۆپ مىننەتدارلىق بىلدۈردى. * يامغۇردىن كېيىنلا گۈزەللىشەر كۆك، ھەسەن-ھۈسەننىڭ زىننىتى بىلەن، بېرىدۇ زېمىنغا كۆكلەم گۈزەللىك، رەڭمۇرەڭ نۇرلىرى ھىمىتى بىلەن.

ھىمەت قىلماق باشقىلارغا ياخشىلىق، غەمخورلۇق قىلماق، ياردەم بەرمەك؛ ئۇ ھەتتا ھىمەت قىلىپ ئۇنى ئىقرار بولۇشقا مەجبۇر قىلمايتتى. * تاغلارنى كېسىدۇ ھىمەت شەمشىرى، ھىمەت قىل، ھىمەتتە مۇراد كەۋسىرى، نەسىبىڭنىڭ ھىمىتى بىلەنلا ئىپتىخارلانىما، سەنىۋ ياز نەسىلگە ھىمەت تەزكىرى.

ھىمەت-ساخاۋەت ھىمەت ۋە ساخاۋەت: مېنىڭ بۇ ئازغىنە كۆرسەتكەن ھىمەت-ساخاۋىتىمگە كاتتا باھا بەرگەن كىشىلەر ماڭا تەھسىن-ئاپىرىن ئوقۇغاندىن تاشقىرى بەدرىدىن مەخسۇمغا ئۆز شەپقەتلىرىنى كۆرسەتمەكچى بولۇشتى. **ھىمەتسىز** سۈپ. بىراۋغا ياخشىلىق، ياردەم قىلمايدىغان، مەرھەمەتسىز، ساخاۋەتسىز: كۈز پەسلى يېقىنلاپ كەلمەكتە مانا، مول ھوسۇل ئىشەنچى دىللاردا تولۇق. بىلىدۇ ئۇلارمۇ سىڭدۈرگەن ئەجىر، مېھنىتى قويمىدۇ ھىمەتسىز-قۇرۇق.

ھىمەتسىزلىك «ھىمەتسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ھەرىكىم ئىلىم، ھۈنەر پەزىلەت ئۆگىنىشتىن ئۆزىنى تارتسا (ئۆگەنمەسە)، ئاجىزلىق، بىچارىلىققا رازى بولغانلىقتۇر. مۇنداق قىلىش-غەيرەتسىزلىك ۋە ھىمەتسىزلىكنىڭ ئالامىتىدۇر.

ھىمەت-شاپائەت ھىمەت ۋە شاپائەت:

سەيدىن قارى «گۆھەر» تېپىشنىڭ يوللىرى ھەققىدە ئۇزاق سۆزلىدى، ھاپىز موللا ئېگەك قېقىپ تەستىقلايتتى ھەم ئۇنىڭ ھىمەت-شاپائەتكە بارىكالا ئېيتىپ ئولتۇراتتى.

ھىمەت تىلك سۈپ. باشقىلاردىن ياردىمىنى ئايمىدايدىغان، مەرھەمەتلىك، ساخاۋەتلىك ئالىجاناب: - ئاتام ناھايىتى ھىمەتلىك مەرد پادىشاھ، سىزنى ھېچ ۋاقىتتا قۇرۇق قايتۇرمايدۇ، - دېدى ئۇ. * ھىمەتلىك كىشىلەر تاپىدۇ ھۆرمەت، مېھمانلارنى كۈت، قولغا سۇ بەر! گېزى كەلگەندە ئاچ قالساڭمۇ گەر، نەرسەڭنى مېھمانلارغا بەر! ھىمىرلاش ئى. دىئال. كىشىلەر بىلەن بولغان ئىناقلىق، ئىتتىپاقلىق.

ھىمىرەك (توغرىسى: يىمىرەك) ← يىمىرەك. ھىمىق سۈپ. دىئال. چىڭ؛ ھىم.

ھىنايانا ئى (سانس) <دىن> بۇددا دىنىنىڭ ئىلگىرىكى كونا مەزھىپى. قەدىمكى بۇيغۇر تىلىدا «كىچىك كۆلۈڭگۈ (kiqig kölünggü)» دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ مەزھەپ شەخسنىڭ ئاراملىقىنىلا كۆزلىگەچكە، گويىكى بىر چوڭ دەريادىن ئۆتمەكچى بولغان كىچىك بىر ھارۋىغا ئوخشىتىلىدىكەن. بۇ ماھايانا مەزھىپىدىكىلەرنىڭ باشلانغۇچ بۇددىزم بىلەن بۇددىزم مەزھەپلىرى ۋە گۇرۇھلىرىغا بەرگەن نامى بولۇپ، كىتابى ئاگاماسۇترا قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

ھىندى ئى <ئىرق> مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە شۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى. ھىندى بۆلجۈرگىنى <بوت> ئەتىراپىدا ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. ئۇزۇن يەر بېغىرلىغۇچى غولى بولىدۇ، يوپۇرمىقى ئۈچ قۇلاقلىق مۇرەككەپ يوپۇرماق، كىچىك يوپۇرمىقى تەتۈر تۇخۇم

شەكىللىك، گۈلى سېرىق، گۈل تېگى شار شەكىللىك، مېۋىسى ئورۇق مېۋە، رەڭگى توق قىزىل. مېۋىسىدىن ھاراق ياساشقا بولىدۇ. غول ۋە يوپۇرمىقىنى زەھەرلىك قۇرت چاققاندا، يىلان چاققاندا جاراھەت ئېغىزغا ئىشلىتىشكە بولىدۇ.

ھىندى پەرەڭگۈلى <بوت> ① تۈگمگۈل ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان چاتقال ياكى كىچىك دەرەخ. يوپۇرمىقى تۇخۇم شەكىلدە، نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، ئالغانسىمان يېرىلىدۇ، گۈلى قوڭغۇراق شەكىللىك، يالغۇز ئۆسىدۇ، ئادەتتە ئاق، قىزىل، سۆسۈن قاتارلىق رەڭلەردە بولىدۇ. غولنىڭ ئەۋرىشىم قىسمىدىن تالا چىقىرىشقا بولىدۇ. بۇ قەغەز ياساش خام ئەشياسى قىلىنىدۇ. گۈل ۋە ئۇرۇقلىرى ئىسسىقنى ياندۇرغۇچى دورا ھېسابلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

ھىندى تىلى <تىل> ھىندىستاننىڭ ئورتاق تىلى. ھىندى-ياۋروپا تىللىرى سىستېمىسىغا كىرىدۇ. ئاساسەن ھىندىستاننىڭ ئوتتۇرا ۋە غەربىي شىمال قىسىملىرىدا قوللىنىلىدۇ.

ھىندى خېسى <بوت> مۇرەككەپ گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، تىك ئۆسىدىغان، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. غولى تاق ھالەتتە بولۇپ، ئېگىزلىكى بىر مېتىرغا يېتىدۇ، ئۈستى قىسمى كۆپ شاخلىنىدۇ. يوپۇرمىقى ئۇزۇن، تەتۈر تۇخۇم ياكى تەتۈر تۆمۈنە شەكىلدە بولۇپ، نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ؛ تولۇق گىرۋەكلىك ياكى گىرۋەكسىز سەل-پەل ھەرە چىشلىرى بولىدۇ. كۆز پەسلىدە گۈلى ئېچىلىدۇ. گۈلى ئاچ سېرىق ياكى ئاق رەڭدە بولىدۇ. تاغ باغرى، يول ياقلىرى ۋە ئورمانلىقلاردا ئۆسىدۇ. مەملىكىتىمىزنىڭ جەنۇبىي

ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. سۇدا ئۆسۈدۇ، يوپۇرمىقى دۈگىلەك، سۇدا لەيلەپ ئۆسۈدۇ. يىلتىزى سۇ ئاستىدا ئۆسۈدۇ. گۈلى سېرىق، غوزا مېۋىسى سوقىچاق. پۈتۈن ئۆسۈملۈك تېنى دورا قىلىنىدۇ. سۈيدۈكنى راۋان قىلىش، ئىسسىقنى قايىتۇرۇش رولى بار. ھىندى ئوكيان < جۇغ > يەر شارىدىكى تۆت چوڭ ئوكياننىڭ بىرى. ئاسىيا، جەنۇبىي قۇتۇپ، ئافرىقا ۋە ئوكيانىيەلەرنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان. كۆلىمى 74 مىليون 910 مىڭ كۋادرات كىلومېتىر كېلىدۇ. كۆپ قىسمى جەنۇبىي يېرىم شاردا. ئوتتۇرىچە چوڭقۇرلۇقى 3897 مېتىر.

ھىندى-ياۋروپا تىللىرى سىستېمىسى < تىل > تىللارنى قېرىنداشلىق مۇناسىۋىتى جەھەتتىن كلاسسىفىكاتسىيە قىلىش ئۈسۈلى بويىچە ئايرىلغان بىر خىل تىللار سىستېمىسى. ئۇنىڭغا كىرىدىغان تىللار ئاساسەن ياۋروپا، ئاسىيا ۋە ئامېرىكا قاتارلىق قىتئەلەردە ئىشلىتىلىدۇ. بۇ تىل سىستېمىسى تۆۋەندىكى تىل تۈركۈملىرىگە بۆلۈنىدۇ: (1) ھىندى تىلى تۈركۈمى، يەنى سانسكرىت تىلى، بارى تىلى، ھىندى تىلى قاتارلىقلار؛ (2) ئىران تىلى تۈركۈمى، يەنى پارس تىلى، ئافغان تىلى، ئېلىمىزدىكى تاجىك تىلى قاتارلىقلار؛ (3) سىلاۋىيان تىلى تۈركۈمى، يەنى رۇس تىلى، پولەك تىلى، بۇلغار تىلى قاتارلىقلار؛ (4) كارايىپ تىلى تۈركۈمى، يەنى لىتۋا تىلى، لاتۋىيە تىلى قاتارلىقلار؛ (5) گېرمان تىلى تۈركۈمى، يەنى ئېنگىلىز تىلى، نېمىس تىلى، دان تىلى قاتارلىقلار؛ (6) رىم تىلى تۈركۈمى، يەنى فرانسۇز تىلى،

شىمالى، ھىندىستان، ياپونىيە ۋە فىلىپپىن قاتارلىق جايلارغا تارالغان. غول ۋە يوپۇرماقلىرى خەشەك قىلىنىدۇ. ھىندى دىنى < دىن > ئىسلاھ قىلىنغان براخما دىنى، ھىندىستان، نېپال قاتارلىق دۆلەتلەرگە تارقالغان.

ھىندى كارپۇس < بوت > ماخاۋ دەرىخى ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرمەخ. يوپۇرمىقى ئۇزۇن، ئېللىپس شەكلىدە، گۈلى سېرىق ۋە خۇش بۇي؛ ئۇرۇقى تۇخۇم شەكلىدە كېلىدۇ. ئۇرۇقىدىن ئېلىنغان مايى ماخاۋ كېسىلىنى داۋالاشقا ئىشلەتكىلى بولىدۇ.

ھىندى كەندىرى < بوت > پۇرچاق ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. ئېگىزلىكى ئىككى مېتىر، غولىدا ئېرىقچىلىرى، تۈكلىرى بولىدۇ. گۈلى سېرىق، چوكا مېۋىسى يۇمىلاق تۈۋرۈك شەكىللىك، قوبۇق تۈكلىرى بار. دۆلىتىمىزنىڭ جەنۇبى، ۋېيتنام، بىرما، ھىندىستان، مالايشيا، ئوكيانىيە قاتارلىق جايلاردا تېرىپ ئۆستۈرۈلىدۇ. غولىنىڭ قوۋزىقىدىن تالا ئېلىنىپ توقۇمىچىلىقتا ئىشلىتىلىدۇ. ئۇنى يەنە يەم-خەشەك، يېشىل ئوغۇت قىلىشقىمۇ بولىدۇ.

ھىندى گۈلبەسىمىنى < بوت > ① غالچەك ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان كىچىك دەرمەخ. غولىنىڭ قوۋزىقى پارىراق، يوپۇرمىقى تۇخۇم ياكى ئېللىپس شەكىللىك، ئۇدۇل ياكى نۆۋەتلىشىپ ئۆسۈدۇ. گۈلى جىگەر رەڭ ياكى ئاق رەڭدە بولىدۇ. غوزا مېۋىسى شارسىمان. مەنزىرە ئۆسۈملۈكى قىلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

ھىندى نىلۇقىرى < بوت > جىنتيانا

ئالدىدۇ. يەر مەيدانى 2 مىليون 70 مىڭ كۋادرات كىلومېتىر، ئاھالىسى 180 مىليوندىن ئاشىدۇ (1984). ئۇ يەنە «جۇڭگونىڭ جەنۇبىدىكى يېرىم ئارال» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

ھىندىستان < جۇغ > جەنۇبىي ئاسىياغا جايلاشقان ئەڭ چوڭ قەدىمىي دۆلەت. يەر مەيدانى 2 مىليون 974 مىڭ كۋادرات كىلومېتىردىن ئاشىدۇ.

ھىندىستان تاپىرى < زونول > سۈت ئەمگۈچى ھايۋان. قۇيرۇقى قىسقا، تۇمشۇقى ئۇزۇن بولۇپ، ئۇزىراپ-قىسقارالايدۇ، تېرىسى قېلىن، تۈكلىرى ئاز كېلىدۇ، ئالدى پۇتلىرى تۆت بارماقلىق، كەينى پۇتلىرى ئۈچ بارماقلىق كېلىدۇ. ئىسسىق بەلباغ رايونلىرىدا ياشايدۇ.

ھىندىستان سەندىلى < بوت > ① پۇرچاق ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق. كىچىك يوپۇرمىقى تۇخۇم شەكلىدە، گۈلى سېرىق، مېۋىسى چوكا مېۋە، ياغىچى قاتتىق، قىزىل رەڭلىك بولىدۇ. قىممەتلىك ئوي جاھازىلىرىنى ياكى گۈزەل-سەنئەت بۇيۇملىرىنى ياساشقا بولىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ ياغىچى.

ھىندىستان كاۋچۇك دەرىخى < بوت > ئەنجۈر ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى سوقىچاق، قېلىن ھەم سىلىق، پارقىرايدۇ. تەڭ يوپۇرمىقى سۇس قىزىل، مېۋىسى ئۇزۇن سوقىچاق. ئەسلى ماكانى ھىندىستان. تېنىدە ئاق سۈتى بولۇپ كاۋچۇك ئېلىنىدۇ. دۆلىتىمىزدە مەنزىرە ئۈچۈن ئۆستۈرۈلىدۇ.

ھىندىغالچەك ئى (ھىندى+غالچەك) < بوت > ① غالچەك ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان

ئىتالىيان تىلى، ئىسپان تىلى، پورتىگال تىلى، لاتىن تىلى، رۇمىن تىلى قاتارلىقلار؛ (7) كېلت تىلى تۈركۈمى، يەنى ئېرلاندى تىلى قاتارلىقلار؛ (8) گرېك تىلى تۈركۈمى؛ (9) ئالبان تىلى تۈركۈمى؛ (10) ئەرمەن تىلى تۈركۈمى؛ (11) خىتت تىلى تۈركۈمى؛ (12) توخرى تىلى تۈركۈمى.

ھىندى يۇلتۇز گۈلى < بوت > مۇرەككەپ گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ. تۆمۈنە شەكىللىك، گىرۋەكلىرىدە يېرىك ھەرە چىشلىرى بولىدۇ. گۈلى سۆسۈن، شەكلى جۇخار بىلەن ئوخشاش.

ھىندىچە ① سۈپ. ھىندىلارنىڭ تىلى، ئەدەبىياتى ياكى مەدەنىيىتىگە ئائىت؛ ھىندىچە كىيىم. ھىندىچە ئۇسسۇل. ھىندىچە ناخشا. ② ئى. ھىندى تىلى؛ ئۇ ھىندىچىنى ياخشى بىلىدۇ. ③ رەۋ. ھىندى تىلىنى ئىشلىتىپ، ھىندى تىلىدا: ھىندىچە سۆزلەشمەك.

ھىندىچىنى ئى < جۇغ > ← **ھىندىچىنى يېرىم ئارىلى.**

ھىندىچىنى ھەرىكىتى < گېئول > تىرىياس (ئۆچلەنگەن) دەۋرنىڭ ئاخىرىدا يۈز بەرگەن يەر پوستى ھەرىكىتى. ۋېيتنام بەلباغلىرىدىكى قەدىمىي ھايات ساھەسى ھەم تىرىياس سىستېمىسى يەر قاتلاملىرىدا شىددەتلىك پۈرمىلىنىش پەيدا قىلغان.

ھىندىچىنى يېرىم ئارىلى < جۇغ > ئاسىيانىڭ شەرقىي جەنۇبىغا، جۇڭگو بىلەن ھىندىستان ئارىلىقىغا جايلاشقان يېرىم ئارال. مەمۇرىي جەھەتتىن ۋېيتنام، لائوس، كامبودژا، بېرما، تايلاندى، سىنگاپور ھەم مالايشىيالارنى ئۆز ئىچىگە

بوياقچى، بىكار تەلەپ، ھىيەلە-مىكىرچى دەپ تىللىغان ئەبلەخنى تارتىپ چىقرايلى! - دەپ توۋلاشتى بىر بۆلۈك كىشىلەر ئۇ تەرەپ-بۇ تەرەپتىن.

ھىيەلە-مىكىرلىك ھىيەلە-مىكىر بار، ھىيەلە-مىكىر ئىشلىتىلگەن: - سەن بۇ ئەھۋالنى دەرھال ساينىغا دوكلات قىلغىن، ۋاقتىنى ئۆتكۈزمە، يۈگۈرگىن. بۇ يەردە چوقۇم ھىيەلە-مىكىرلىك بىر ئىش. بار. مەن سۇلايمان بىلەن ناماننى كۆزۈمدىن يوقاتمايمەن، - دېدى ئۇ ئابابەكرىگە.

ھىيەلە-نەيرەك ھىيەلە ۋە نەيرەك: ۋەزىرنىڭ قىزى بۇ ۋەقەلەرنى كۆرۈپ ۋە ئاڭلاپ ئۆزىنىڭ قىلغان ھىيەلە-مىكىرىدىن خۇش بولۇپ «قازىغا ئەجەب ياخشى ھىيەلە-نەيرەك ئىشلەتتىم» دەپ كۈلۈپىتتۇ.

ھىيلىگەر ئى (ئەپ) ھىيەلە-مىكىر، ئالدامچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان، ساختىبەز، مەككەر ئادەم: ھىيلىگەردىن تۇخۇم ئالساڭ، ئىچىدىن سېرىقى چىقماق (ماقال). * - ئەي شانۇتەم، ئېيتىڭا، مەن قانداق قىلاي، جاھاندىكى ئايال جىنىسلىقلار راستتىن ھىيلىگەر، ئېرىنى ئالدايدىغان، بىۋاپامۇ؟ - دەپ خىتاب قىلىپتۇ ئۇ. // ئۇنىڭ ھىيلىگەر ئادەملىكىنى مەن خېلى بۇرۇنلا سەزگەن.

ھىيلىگەرلىك ئى. ھىيلىگەرلەرگە خاس قىلىق: پالۋانلار چېرىكلەرنىڭ ھىيلىگەرلىكىنى سېزىپ، ئۇلارنىڭ ئالدىدىن چىقماقچى بولدى. * بۇنىڭدىن ئىككى يىل بۇرۇن ئاتۇشلۇق بىر تاۋاقچى ئۇشتۇمتۇت يوقاپ كەتكەن، ئۇ قېرى يەنە بىر ھىيلىگەرلىك قىلغان ئوخشايدۇ.

ھىيلىلىك سۈپ. ھىيلىسى بار، ھىيەلە ئىشلىتىلگەن: ھىيلىلىك ئىشتا خەير يوق (ماقال). * شۇنداقتىمۇ ئۇ يانماي پەيلىدىن، يۈردى كۆپ زامان شۇ ئىش كەينىدىن، ۋۇجۇدقا چىقماي ھىيلىلىك ئىشى، قېتىپ بېشىنىڭ ئىچى ھەم تېشى.

كىچىك دەرەخ. قوۋزىقى پارقىراق كېلىدۇ. يوپۇرمىقى تۇخۇم ياكى ئېلىپس شەكلىدە بولۇپ، ئۇدۇل ياكى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ. گۈلى بىنەپشە ياكى ئاق رەڭدە، غوزا مېۋىسى شار شەكلىدە بولىدۇ. ئادەتتە مەنزىرە ئۈچۈن ئۆستۈرۈلىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

ھىندىلار ئى <ئىرق> ھىندى مىللىتى، ھىندى خەلقى. ئۇلار ھىندىستاننىڭ تۈپ ئاھالىسىنى تەشكىل قىلىدۇ.

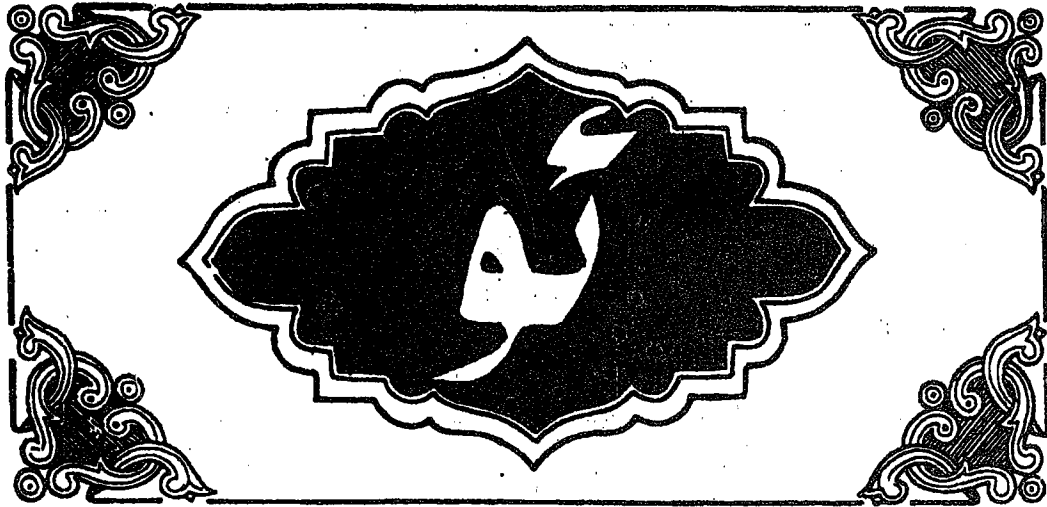
ھىيەلە ئى (ئە) ئالداش، ساختا قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلگەن ئۇسۇل، ساختىلىق، نەيرەك: ھىيەلە قىلماق. ھىيەلە ئىشلەتمەك. * خوتۇن كىشىنىڭ ھىيلىسى قىرىق ئېشەككە يۈك (ماقال). * ھىيلىدىن ھالۋا ياساپتۇ (ماقال). * بۇ ھىيەلە ئۇزۇنغا بارمايلا ئاشكارا بولۇپ قالدى.

ھىيەلە قىلماق ئالداش، ساختا قىلىش ئۇسۇللىرىنى ئىشلەتمەك، نەيرەكۋازلىق قىلماق، ھىيەلە ئىشلەتمەك: كېيىن ئۇلارنىڭ ئەزىزلىرى ھىيەلە قىلىپ، بار-يوقنى ئېلىشىپ، بۇلارنى يەنە تاشلاپ كېتىپ قېلىشتى.

ھىيەلە ئىشلەتمەك ھىيەلە قىلماق: خەلىپە ئېلى نۇرىدىنغا قاراپ: «ئۇ ساڭا ھىيەلە ئىشلىتىلىۋاتىدۇ!» دەپتۇ. * - سەن ھىيەلە ئىشلىتىپ بىزنى يولغا سېلىپسەن. سېنىڭ مېنى يولغا سېلىشتىكى غەربىنىڭ ماڭا بۈگۈن ئاخشام ئايدىڭ بولدى، - دېدى ئوسمان ئۇنىڭغا.

ھىيەلە-مىكىر ھىيەلە ۋە مىكىر، ساختىلىق: تۇرسۇن ئۇنىڭ مىڭ خىل ھىيەلە-مىكىر ئويىناپ تۇرغان كۆزلىرىگە قاراپ مېيىقىدا كۈلۈپ قويدى. * بۇ يولدا شەيتان قولىدىن كېلىدىغان چارە-تەدبىر، ھىيەلە-مىكىرنىڭ ھەممىسىنى ئىشقا سېلىپتۇ.

ھىيەلە-مىكىرچى ھىيەلە-مىكىر ئىشلەتكۈچى كىشى؛ ئالدامچى: - ئىشچىلار ئاممىسىنى

— ئوبدان، شۇنداق قىلسۇن، — دېدى
 ھاپىز ئاخۇن كۈلۈمسىرەپ. * — ئوبدان، —
 دېدى ھاجى ئىشان، — ئۆيدە يەنە ئۆزلىرىنى
 ئابدۇللا داموللام ھەزرەتلىرى ساقلاپ تۇرۇپتۇ.

ئوبدانچاق ئى ← ياخشىچاق.

ئوبدانچاقلىق ئى ← ياخشىچاقلىق: — قۇرۇپ
 كەتسۇن ئۇنداق ئوبدانچاقلىق! — دېدى
 قۇۋانخان ئاچچىقا ھاي بېرەلمەستىن ۋارقىراپ.
ئوبدانچىقلىق ئى. ئوبدان، ياخشى ئەھۋال،
 ھەممە ئىشلار كۆڭۈللۈك بولغان ھالەت:
 كۆرسىلە بۇ ئوبدانچىقلىقنى! خۇدا « ئال
 قۇلۇم » دېۋەتسە، بەندىگە ئامەت ئالدىنى
 قىلىدىكەن. * پادىشاھنىڭ ئۆلۈمى، توي
 بولۇپتۇ خەلق ئۈچۈن، ئوبدانچىقلىق بولۇپتۇ،
 كەمبەغەل-يوقسۇل ئۈچۈن.

ئوبدانلاشماق پ ① ئوبدان ھالەتكە

كەلمەك، ئوبدان، ياخشى بولماق: —
 بۇ بالىنىڭ كەپسىزلىكى تۈگەپ، ئوبدانلىشىپ
 قېلىپتۇ، ئەمدى، — دېدى ئەيسا ئاكام

ئو ① ئۇيغۇر تىلى ئېلىپبەسىنىڭ 24-ھەرپى
 ۋە شۇ ھەرپنىڭ نامى. ② رەت تەرتىپى
 بويىچە 24-نى كۆرسىتىدۇ.

ئوبدان ① سۈپ. ياخشى، ئېسىل، بەلەن:

قوغۇننىڭ ئوبدىنى ئۇزۇن پېلەكتە، چىشىنىڭ
 ئوبدىنى تۆۋەن ئېگەكتە (ماقال). * ئوبدىنى
 كالا، يامنى توڭگۇز (ماقال). * بۇ ماقالىدە
 بىرمۇنچە ئوبدان گەپلەر بار ئىكەن. ||
 ئۇ سەزنى ئوبدان چالاتتى. ② رەۋ. راسا،
 دەل ۋاقتىدا، تازا، خوپ: بايۋەچچە بېشىنىڭ
 كۆيۈۋاتقانلىقىغا چىدىماي يىغلاپتۇ. بۇنى كۆرگەن
 كاللا-پاقالچاقچى: — ئەمدى سىزنىڭ بېشىڭىز
 ئوبدان پىشتى، — دەپ ئۇنى قويۇپ بېرىپتۇ.
 * بۇنى تېخى بىرمەرىگە سۆزلەپ بەرگىم
 كېلىپ ئولتۇراتتىم، ئوبدان كېلىپسىز. || —
 كېلىڭ، سىڭلىم، تازىمۇ ئوبدان ۋاقتتا كېلىپسىز،
 — دېدى ئۇ سانىيەنى قىزغىن كۈتۈپ. ③
 ئىم « بولسۇدۇ » ، « ماقۇل » ، « خوپ »
 دېگەن مەنىلەردە رازىلىقنى بىلدۈرىدۇ:

كەشلىرىنىڭ ئىدىيىۋى ھېسسىياتىنى قوزغاش، كەشلىرىنى ھاياجانلاندۇرۇش خۇسۇسىيىتىگە ئىگە بولۇشى.

ئوبرازلاشتۇرماق « ئوبرازلاشماق » پېئىلنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: بىر پېداگوگ ئوقۇتۇشتا بىلىمنى مۇستەھكەملەشكە ئېتىبار بەرمەيدىغان ھادىسىلەرنى ئوبرازلاشتۇرۇپ بىر مەسى ئادەمنىڭ مىلچىمال قاچىلانغان ھارۋىنى سۆرەپ ماڭغىنىغا ئوخشىتىدۇ.

ئوبرازلاشتۇرۇش نى <ئەد> ئەدەبىيات-سەنئەت

ئەسەرلىرىدە ئەكس ئەتتۈرۈلگەن ئىجتىمائىي تۇرمۇش ۋە يارىتىلغان بەدىئىي ئوبرازنىڭ ئېسىقلىق، جانلىقلىق ۋە كونكرېتلىققا يەتكۈزۈلۈش جەريانى.

ئوبرازلاشتۇرۇلماق « ئوبرازلاشتۇرماق »

پېئىلنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى.

ئوبرازلاشماق پ. تىپىك، چۈشىنىشلىك ھالەتكە

كەلمەك، ئوبراز ئارقىلىق ئىپادىلەنمەك، تىپىكلەشمەك، ئېنىق ھەم روشەن ئالاھىدىلىككە ئىگە بولماق: ئۇزۇنراق ئۆمۈر سۈرىدىغان تىل بىرەر شەيئىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايدىغان، ئوبرازلاشقان تىلدۇر، يەنى شېئىرىي تىلدۇر.

ئوبرازلىق سۈپ. مەلۇم ئوبرازلار ئارقىلىق

ئېلىپ بېرىلغان ياكى بېرىلىدىغان، ئوبرازلاشقان: ئوبرازلىق تەپەككۈر. ئوبرازلىق تەسەۋۋۇر. ئوبرازلىق پىكىر. ئوبرازلىق تىل. * ئىپتىدائىي ئەمگەك بىلەن ئىپتىدائىي ئوبرازلىق تەسەۋۋۇر ئىپتىدائىي سەنئەتنى مەيدانغا كەلتۈرگەن. * مەن ئاددىي بىر قىزنىڭ ئوبرازلىق تىل ئىشلىتىشىدىن ھۇزۇرلىنىپ زوق بىلەن كۆلدۈم. * بۇ روماندا سۈتۈق بۇغراخان قاراخانىيلارنىڭ ئوبرازلىق ۋەكىلى سۈپىتىدە بايان قىلىندى.

ئوبرازلىق تەپەككۈر <پەلس> ئىنسانلارنىڭ

خەيرىنساخانغا. ② ياراشماق، يارىشىپ قالماق: ئۇلار « ئىككى بالدا گۇناھ يوق، ئوبدانلىشىپ قالسۇن » دەپ تالاي قېتىم ئادەم ئەۋەتتى.

ئوبدانلىق نى. ئېسىللىك، بەلەنلىك، ياخشىلىق:

ئۆزلىرىنىڭ بويلىرى يېكەن-قومۇشتەك، خۇپلىرىنىڭ ئوبدانلىقى، ئالتۇن-كۈمۈشتەك.

ئوبدانلىماق پ. ئوبدان ھالەتكە كەلمەك،

ئوبدان بولۇپ قالماق: ئۇنىڭ ئەھۋالى خېلى ئوبدانلاپ قالدى.

ئوبراز نى (د) ① ئوبىيكتىپ شەيئىلەرنىڭ

ئادەم مېڭىسىدىكى كۆپىيىسى: ئوبراز ئارقىلىق تەپەككۈر قىلماق. ئوبرازغا شەك كەلتۈرمەك. ② <ئەد> يازغۇچىنىڭ كۈزىتىش، تاللاش، پىششىقلاش ۋە يۇغۇرۇشىدىن كېلىپ چىققان تۇرمۇش مەنزىرىسى.

ئوبراز خاتىرىسى <پسخول> ئىدراك

قىلىنغان شەيئىنىڭ مېڭىدە قايتا ئەكس ئەتكەن ئوبرازنى مەزمۇن قىلغان خاتىرە. مەسىلەن، بىرەر كىشىنى سېغىنغاندا ئۇنىڭ چىراي-تۇرقى كۆز ئالدىڭىزدا ئايان بولۇشى مۇمكىن، بۇنى كۆرۈش سېزىمىنىڭ ئوبراز خاتىرىسى دەپمىز؛ ياكى ئۇنىڭ ئاۋازى خۇددى قۇلىڭىزغا ئاڭلانغاندەك بولۇشى مۇمكىن، بۇنى ئاڭلاش سېزىمىنىڭ ئوبراز خاتىرىسى دەپمىز. ئادەتتە ئوبراز خاتىرىسى ئومۇمەن ئارىلاش خاراكتېردا بولىدۇ.

ئوبراز يارىتىش <ئەد> تىل ياكى باشقا

بەدىئىي ۋاسىتىلەر ئارقىلىق كەشلىرىنىڭ ئوبرازىنى شەكىللەندۈرۈش جەريانى.

ئوبرازچانلىق نى <ئەد> ئەدەبىيات-

سەنئەت ئەسەرلىرىدە ئەكس ئەتتۈرۈلگەن رېئال تۇرمۇشنىڭ جانلىق، كونكرېت ۋە

شۇغۇللىنىدىغان بۇ ئىككى بۇرادىرىم بىلەن ئۇچرىشىپ قالغانلىقىم ئۈچۈن بەكلا خۇشال بولدۇم.

ئوبىكوم نى « ئوبلاستلىق پارتىيە كومىتېتى » نىڭ قىسقارتىلمىسى.

ئوبلاست نى (ر) ① بىرقانچە رايون ياكى ناھىيىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان مەمۇرىي بىرلىك. ② ئاپتونوم ئوبلاستنىڭ مەركىزى: ئىدارە باشلىقى ئوبلاستقا مەجلىسكە كەتكەن كۈنى ئۇلار كېلىپ قالدى.

ئوبلاستلىق سۈپ ① ئوبلاست دەرىجىلىك، ئوبلاستقا ۋەكىللىك قىلىدىغان؛ ئوبلاست خاراكتېرىدىكى: ئوبلاستلىق پارتىيە كومىتېتى. * ئۇ بۇ قېتىم ئوبلاستلىق سىياسىي كېڭەشنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ سايلاندى. ② ئوبلاستقا قارايدىغان، ئوبلاستنىڭ بىۋاسىتە باشقۇرۇشىدا ئىش ئېلىپ بارىدىغان، ئوبلاستقا تەۋە: ئوبلاستلىق ئاياللار بىرلەشمىسى، ئوبلاستلىق تېرە-يۈڭ شىركىتى.

ئوبوروت نى (ر) < س ئىق > تاۋارنى پۇلنىڭ ۋاسىتىسى بىلەن قولىدىن قولغا ئۆتكۈزۈش ھەرىكىتى ۋە شۇ مۇناسىۋەت بىلەن پۇلنى قولىدىن قولغا ئۆتكۈزۈش ھەرىكىتى. ئۇ تاۋار ئوبوروتى بىلەن پۇل ئوبوروتىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئوبوروت بولماق < س ئىق > پۇل ياكى تاۋار قولىدىن-قولغا ئۆتمەك، ئايلانماق. **ئوبوروت خىراجىتى** < س ئىق > تاۋار ئوبوروتى جەريانىدا سەرپ قىلىنىدىغان خىراجەت.

ئوبوروت قىلماق < س ئىق > پۇل ياكى تاۋارنى قولىدىن-قولغا ئۆتكۈزۈمەك، ئايلاندۇرماق.

ئوبوروت كاپىتالى < س ئىق > ئايلىنىش، ئوبوروت جەريانىدا تۇرۇۋاتقان كاپىتال.

جانلىق، كونكرېت ئوبرازلار ئارقىلىق ئېلىپ بارىدىغان بەدىئىي (سەنئەت) تەپەككۈر ياكى ئىستېتىكىلىق تەپەككۈر پائالىيىتى. مۇزىكا، ئۇسسۇل، رەسساملق، كىنو، دراما، ھەيكەلتاراشلىق، سۆز (تىل) سەنئەتكارلىقى قاتارلىق ھەر خىل سەنئەت ئىجادىيەتلىرى ئەنە شۇ ئوبرازلىق تەپەككۈرنىڭ مەھسۇلى. ئۇلار ئوبراز يارىتىشتا ئىشلەتكەن ئاھاڭ، ھەرىكەت، بويلاق، گۈزەل تىل، مەنزىرە... قاتارلىق ۋاسىتىلەرگە قاراپ پەرقلەندۈرۈلىدۇ. ئوبرازلىق تەپەككۈر بىلەن لوگىكىلىق تەپەككۈر گەرچە بىر-بىرىدىن پەرقلىق ئىككى نەرسە بولسىمۇ، ئۇلار بىر-بىرىگە باغلىنىدۇ. چۈنكى ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسى ئەقلىي تەپەككۈر پائالىيىتى ھېسابلىنىدۇ، بۇ ئىككى خىل تەپەككۈر شەكلى بىر-بىرىنى تەقەززا قىلىدۇ، تولۇقلايدۇ، كۈچەيتىدۇ. **ئوبرازلىقلىق** « ئوبرازلىق » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بىز بۇ ئامىللارنىڭ ئەدەبىي ئەسەرنىڭ ئوبرازلىقلىقىنى كۆرسىتىدىغان ئەھۋال ئىكەنلىكىنى 3-لېكسىيىمىزدە سۆزلەپ ئۆتكەندۇق.

ئوبزور نى (ر) < ئەد > مەلۇم مەسىلە ياكى ۋەقە توغرىسىدىكى باھا ئاساسلىق بايان قىلىنىدىغان بىر خىل ئەسەر.

ئوبزورچى نى. گېزىت، ژۇرناللارغا ئوبزور يېزىپ تۇرىدىغان كىشى، يازغۇچى: ماقالە ياخشى يېزىلسۇنكى، ناچار بولۇپ قالسۇن، ئەدەبىيات-سەنئەت ئوبزورچىلىرىمىز ئەقىل-پاراسىتىنى ئەڭ زور دەرىجىدە جارى قىلدۇرسۇن.

ئوبزورچىلىق نى. ئوبزور يېزىپ تۇرۇش ئىشى، كەسپى: مەن ئوبزورچىلىق بىلەن

ئوبوروت ۋاسىتىسى < س ئىق > يۇلنىڭ تاۋار ئالماشتۇرۇش جەريانىدىكى ۋاسىتىچىلىك رولى.

ئوبوروت ۋاقتى < س ئىق > كاپىتال ياكى مەبلەغنىڭ ئوبوروت جەريانىدا تۇرۇۋاتقان ۋاقتى.

ئوبۇ ئى < مۇز > ياغاچتىن ياسالغان يەللىك چالغۇ ئەسۋابى. ئۇ پى-پى، گەۋدە ۋە كاناي ئاغزىدىن ئىبارەت ئۈچ قىسىمدىن تەركىب تاپىدۇ. پۈۋلەيدىغان بېرىدە قومۇش شۆپۈكىدىن ياسالغان ئىككى ياپراقلىق پى-پىسى بولىدۇ.

ئوبىسىدىئان ئى (ر > لات) < گېئول > ئەينەكلىك بىر خىل ئېتىلما جىنس. پۈتۈنلەي دېگۈدەك يانار تاغ ئەينىكىدىن تەشكىللەنگەن. ئادەتتە قارا كۆل رەڭ بولۇپ، ئوچۇق ئەينەك پارقىراقلىقىغا ۋە سەدەپسىمان ئۈزۈلۈش يۈزىگە ئىگە. ھۈنەر-سەنئەت بۇيۇملىرى ۋە بېزەك بۇيۇملىرىنىڭ خام ئەشياسى بولالايدۇ.

ئوبىيوم ئى (ر) سىغىم؛ ھەجىم.

ئوبېيكت ئى (ر > لات) ① < پەلس > بىزدىن تاشقىرى ۋە ئېگىمىزغا باغلىق بولمىغان ھالدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان بارلىق، ماددىي دۇنيا، مەۋجۇدىيەت. سۇبېيكتىڭ ئەكسى. ② كىشىنىڭ پائالىيىتى، دىققەت-ئېتىبارى قارىتىلغان ھادىسە، نەرسە ياكى ئادەم؛ ئۇلار ئەسەرنى قولغا ئېلىپ، ئۇنىڭ ئالغا سۈرگەن ئىدىيىسى، ئوتتۇرىغا قويغان مەسىلىسى، يېزىۋاتقان ئوبېيكتىڭ قانداقلىقىدىن قەتئىينەزەر، ئۆزىنىڭ «قېلىپى» غا چۈشۈرىدۇ. * تۇرۇش، چىقىش، بۇلاشتا داڭ چىقارغان بۇ سىلىڭ «ئىككىگە زەربە بېرىش، بىرنى پىپەن قىلىش» ھەرىكىتىنىڭ ئوبېيكتى ئىدى. ③ كۆچمە.

مۇھەببەتلىشىۋاتقان ئىككى تەرەپتىن بىرى (بىر-بىرىگە نىسبەتەن) مەن دەسلەپ سەل ئويلىنىۋالدىم. ئەھۋالنى ئانامغا تەپسىلىي چۈشەندۈرمىسەم بولمايتتى، ھالبۇكى تۇغۇلغان كۈنى خاتىرىلىمە كىچى بولغان ساۋاقدىشىمنىڭ بىر قىز. ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ دەل مېنىڭ ئوبېيكتىم ئىكەنلىكىنى ئوچۇق ئېيتساممۇ ئەپلەشمەيتتى.

ئوبېيكتىپ سۈپ (ز) < پەلس > ① ئاڭدىن تاشقىرى بولغان ۋە ئاڭغا، كىشىلەرنىڭ سۇبېيكتىپ قارىشىغا بېقىنمىغان، باغلىق بولمىغان ھالدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان، «سۇبېيكتىپ» نىڭ ئەكسى: ئوبېيكتىپ قانۇنىيەت. ئوبېيكتىپ شارائىت. ئوبېيكتىپ مەۋجۇدىيەت. ئوبېيكتىپ رېئاللىق. ② نەرسە ۋە ھادىسىلەرنىڭ ئەسلىي قىياپىتى بويىچە تەھلىل قىلىپ چىقىرىلغان، شەخسىي ھېسسىيات ئارىلاشتۇرۇلمىغان، بىر تەرەپلىمىكتىن خالىي، دۇرۇس، ھەقىقىي: ئوبېيكتىپ باھا. ئوبېيكتىپ خۇلاسە. ئوبېيكتىپ چىنىلىق < پەلس > ئادەمنىڭ ئېڭىدىن مۇستەقىل بولغان، ئادەمنىڭ ئېڭىدا ئەكس ئېتىدىغان ئوبېيكتىپ مەۋجۇدىيەت، يەنى ماددا.

ئوبېيكتىپ دۇنيا < پەلس > ئېگىمىزغا باغلىق بولمىغان ھالدا ئوبېيكتىپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان رېئال دۇنيا.

ئوبېيكتىپ دىئالېكتىكا < پەلس > سۇبېيكتىپ دىئالېكتىكىنىڭ قارىمۇقارشىسى. بۇ تەبىئەت دۇنياسى ۋە جەمئىيەتنىڭ ئۆزىدىكى دىئالېكتىك ھەرىكەت قانۇنىيىتىدۇر. ئۇنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى: قارىمۇقارشىلىقنىڭ بىرلىكى قانۇنىيىتى، سان بىلەن سۈپەتنىڭ ئۆزئارا ئالېشىش قانۇنىيىتى، ئىنكارنى ئىنكار قىلىش قانۇنىيىتىدۇر.

« روھ ياكى ئەقىل بار » دېگەننى تەشەببۇس قىلىدۇ، ماددىي دۇنيانى ئەنە شۇ « روھ » ياكى « ئەقىل » نىڭ ئىپادىلىنىشى ياكى مەھسۇلى دەپ ھېسابلايدۇ.

ئوبېيكتىپچىلىق ئى < پەلس > ① ئىجتىمائىي ھادىسىلەرنى « سىنىپتىن ھالقىغان » ، « پارتىيە-گۇرۇھتىن ھالقىغان » ھالدا تەھلىل-تەتقىق قىلىش دېگەننى كۆز-كۆز قىلىدىغان بىر خىل بۇرژۇئا نۇقتىئىنەزەر، بۇرژۇئا زىيە مەيدانى ۋە پارتىيىۋىلىكنىڭ بىر خىل ئىپادىسى. ئۇ ساختا « ساپ ئوبېيكتىپ بولۇش » ياكى تارىخىنى تەتقىق قىلىشتا سۇبېيكتىپ قاراشنى « ئارىلاشتۇرما سىلىق » دېگەندەك چۈمپەردىلەرگە ئورلىۋېلىش، تۈرلۈك ئۇسۇللار بىلەن بۇرژۇئا مەنپەئىتىنى ئومۇمىي خەلق مەنپەئىتى دەۋرلىش ئارقىلىق ئەمگەكچى خەلقنى بىخۇدلاشتۇرىدۇ. ئۇنىڭ تارىخىي ماتېرىيالنىم نۇقتىئىنەزىرى بىلەن ھېچبىر ئورتاقلىقى يوق. ② ماركسىزم كلاسسىكلرى بەزىدە بۇ ئوقۇمنى ماتېرىياللىق مەنپەئەت، يەنى سۇبېيكتىپ ئاڭ ئوبېيكتىپ مەۋجۇدىيەتنىڭ ئىنكاسى ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىش نۇقتىئىنەزىرىدىن ئىشلىتىدۇ.

ئوبېيكتىپلىق « ئوبېيكتىپ » سۆزىنىڭ ئىسمى شەكلى: ماركسىزم ھەرقانداق ھەقىقەتنىڭ مۇتلەق ئوبېيكتىپلىقىنى ئىنكار قىلىدۇ، ھەرقانداق مەڭگۈلۈك ھەقىقەتنى ئىنكار قىلىدۇ.

ئوپال ئى < كېئول > بىر خىل مىنېرال، يەنى تەبىئىي سىلىتسىي ئوكسىد قېتىشمىسى. خىمىيىلىك تەركىبى $SiO_2 \cdot nH_2O$. تەركىبى تۇراقسىز، ئەڭ يۇقىرى بولغاندا

ئوبېيكتىپ دۇنيانىڭ دىئالېكتىك ھەرىكىتىنىڭ قانۇنىيىتى ئىنسانلار تەپەككۈرىدە ئەكس ئەتكەندە سۇبېيكتىپ دىئالېكتىكا بولىدۇ. **ئوبېيكتىپ ھاۋا رايى مەلۇماتى < مېتېئور >** ئوبېيكتىپ ئابھاۋانى تەھلىل قىلىش ئۇسۇلى بىلەن ئىشلەنگەن ئابھاۋا مەلۇماتى. مەسىلەن، بېرىلگەن ھاۋا رايى شارائىتىغا ئاساسلىنىپ، قىممەتلەرنى ھېسابلاش ياكى گرافىكىلاردىن تېپىپ ھېسابلاش جەريانى ئارقىلىق مۇئەييەن خۇلاسە چىقىرىلىدىغان ئالدىن مەلۇمات بېرىش ئۇسۇلى.

ئوبېيكتىپ ھەقىقەت < پەلس > ئادەمنىڭ بىلىشى توغرا ئەكس ئەتتۈرگەن، كىشىلەرنىڭ ئىرادىسىگە باغلىق بولمىغان ئوبېيكتىپ مەزمۇن. دىئالېكتىك ماتېرىيالنىم؛ ماددىي دۇنيا - كىشىلەرنىڭ بىلىشىنىڭ بىردىنبىر مەنبەسى، ھەقىقەت - ئوبېيكتىپ شەيئى ۋە ئۇنىڭ قانۇنىيىتىنىڭ توغرا ئىنكاسىدۇر؛ شۇنىڭ ئۈچۈن، ھەقىقەت ئوبېيكتىپ بولىدۇ، يەنى ئۇ ھەرقانداق ئادەم، گۇرۇھ ۋە سىنىپنىڭ سۇبېيكتىپ ئارزۇسىغا باغلىق بولمىغان ئوبېيكتىپ مەزمۇنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ كىشىلەرنىڭ سىنىپىي مەيدانى، نۇقتىئىنەزىرى ۋە ئۇسۇلى ئوخشاش بولماسلىقتىن، ئەينى بىر شەيئىنى كۆزىتىشتىن باشقا-باشقا، ھەتتا پۈتۈنلەي ئەكسىچە يەكۈن چىقىرىشلىرىدىن قەتئىينەزەر، ئەينى بىر شەيئى توغرىسىدىكى ئوبېيكتىپ ھەقىقەت پەقەت بىرلا بولىدۇ دەپ قارايدۇ.

ئوبېيكتىپ ئىدېئاللىزم < پەلس > ئىدېئاللىزمنىڭ بىر مەزھىپى. ئۇ ئادەمنىڭ ئېڭىغا بېقىنمىغان ھالدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغان

فوتو ئاپپارات، تېئودولت، دۇربۇن قاتارلىقلارنىڭ كامىرى ئوپتىكىلىق ئەينەكتىن ياسىلىدۇ.

ئوپتىكىلىق پائالىيە تېچانلىق < فز > ماددىلارنىڭ پوليارىزاتسىيە نەگەن نۇر ئۆتكەندە يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىش خۇسۇسىيىتى. ئوپتىكىلىق پائالىيە تېچانلىق ماددىلارنىڭ مولېكۇلا ۋە ئاتوملىرىنىڭ تىزىلىشىنىڭ سىمېتىرىك بولماسلىقىدىن شەكىللىنىدۇ.

ئوپتىكىلىق زىچ مۇھىت < فز > ئىككى خىل مۇھىت سېلىشتۇرۇلغاندا، يورۇقلۇقنىڭ ئۆتۈشى ئاستىراق بولغان مۇھىت ئوپتىكىلىق زىچ مۇھىت دېيىلىدۇ. مەسىلەن، ھاۋا بىلەن سۇنى سېلىشتۇرساق، سۇ ئوپتىكىلىق زىچ مۇھىت بولىدۇ.

ئوپتىكىلىق شالاڭ مۇھىت < فز > ئىككى خىل مۇھىت سېلىشتۇرۇلغاندا، يورۇقلۇق تېزىرەك ئۆتكەن مۇھىت ئوپتىكىلىق شالاڭ مۇھىت دېيىلىدۇ. مەسىلەن، ھاۋا بىلەن سۇنى سېلىشتۇرساق، ھاۋا ئوپتىكىلىق شالاڭ مۇھىت بولىدۇ. نۇر ئوپتىكىلىق شالاڭ مۇھىتقا كىرگەندە سۇنۇش بۇلۇڭى چۈشۈش بۇلۇڭىدىن چوڭ بولىدۇ.

ئوپتىكىلىق ئوق < گېئول > كرىستاللاردىكى نۇرغا نىسبەتەن قوش سۇنۇش پەيدا بولمايدىغان ئالاھىدە يۆنىلىش. يەككە ئوقلۇق كرىستالنىڭ بىر ئوپتىكىلىق ئوق يۆنىلىشى، قوش ئوقلۇق كرىستالنىڭ ئىككى ئوپتىكىلىق ئوق يۆنىلىشى بولىدۇ.

ئوپتىمېتىر ئى (د > لات) < فز > ئوپتىكىلىق قائىدىلەردىن پايدىلىنىپ ياسالغان، كۆزىتىش، تەھلىل قىلىش، ئۆلچەش قاتارلىق خىزمەتلەرگە ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋابلارنىڭ ئومۇمىي نامى.

34% كە يېتىدۇ. ئادەتتە كرىستالسىز ماددا دەپ قارىلىدۇ. كۆپىنچە زىچ كالىك، بەزىدە قوڭغۇراقسىمان ھالەتتە بولىدۇ. رەڭگى ئوخشاش ئەمەس، كۆپ ھاللاردا تۇخۇم ئېقى رەڭگىدە بولىدۇ. تەركىبىدە ئارىلاشمىلار بولغاندا ھەر خىل رەڭلەردە كۆرۈنىدۇ، ئەينەك پارقىراقلىقىغا ئىگە. كۆپ تۆشۈكلۈك كالىكلىرى موم پارقىراقلىقىغا ئىگە، قاتتىقلىقى 5 — 5.5. سۇنۇق يۈزى قۇلۇلە قېپى ھالىتىدە بولىدۇ.

ئوپپورتۇنىزم ئى (د > لات) < پەلس > ئىشچىلار ھەرىكىتى داۋامىدا پرولېتارىيات سىنىپىنىڭ مەنپەئىتىنى بۇرژۇئازىيە مەنپەئىتىگە بويسۇندۇرۇشقا ئۇرۇنىدىغان، بۇرژۇئازىيە بىلەن كېلىشىم، ھەمكارلىق تۈزۈشكە، سىنىپىي كۈرەش، سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ۋە پرولېتارىيات دىكتاتورىسىدىن ۋاز كېچىشكە دەۋەت قىلىدىغان سىياسىي ئېقىم.

ئوپپورتۇنىست ئى (د > پەلس) ئوپپورتۇنىزم تەرەپدارى، ئوپپورتۇنىزم سىياسىتىنى ئەمەلگە ئاشۇرغۇچى شەخس.

ئوپتىكا ئى (د > گېرېك) < فز > فىزىكىنىڭ بىر تارمىقى. يورۇقلۇقنىڭ پەيدا بولۇشى، تارقىلىشى ھەمدە يورۇقلۇقنىڭ ھەر خىل ماددىلار بىلەن بولغان ئۆزئارا تەسىرى قاتارلىقلارنى تەتقىق قىلىدۇ.

ئوپتىكىلىق سۇپ < فز > ئوپتىكا ھادىسىلىرىگە ئائىت؛ ئوپتىكا بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان؛ ئوپتىكىلىق ئەينەك. ئوپتىكىلىق زىچ مۇھىت، ئوپتىكىلىق شالاڭ مۇھىت.

ئوپتىكىلىق ئەينەك < فز > ئوپتىكىلىق ئەسۋابلارنى ياساشتا ئىشلىتىلىدىغان ئالىي دەرىجىلىك ئەينەك. ئۇ ناھايىتى ياخشى ئوپتىكىلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە.

ئوپۇر ئى. دىئال ① ئويما، ئازگال. ② چاناق.

ئوپۇر-توپۇر ① بىرقانچە ئادەم ياكى ھايۋانلارنىڭ جىددىي ھەم ئالدىراشلىق بىلەن قىلغان قالايمىقان ھەرىكىتىدىن ھاسىل بولغان ئاۋازلار ۋە شۇنداق ھالەت: ئەمدىلا كۆزنى يۇمغان رەپىق ئاكىمۇ تۇيۇقسىز چىققان بۇ ئوپۇر-توپۇردىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى. * ئابدۇللا روزى سىرتتىكى ئوپۇر-توپۇرلارغا دىققەت قىلىپ ئولتۇراتتى. * كېمە بويىدا ئوپۇر-توپۇر ۋە ئالاقزادىلىك باشلىنىپ كەتتى. // كوچىمۇ تىپتىنچ، ئوپۇر-توپۇر ئەھۋاللارمۇ يوق ئىدى. ② ئالدىراپ-سالدىراپ، جىددىي ھالدا، تۇيۇقسىز، ئۇشتۇمتۇتلا: ئۇلار ھاسىراپ-ھۆمۈدىشىپ، ئوپۇر-توپۇر يېتىپ كېلىشتى-دە، ئۆيگە ئۇچقان-دەك كىرىپ كېتىشى. * ئاتلىقلار ئوپۇر-توپۇر باستۇرۇپ كەلدى، قىلىچ تۇتقان قوللار « مانا مەن » دەپ كۆزگە چۈشتى. * بىز ھەممىمىز ئوپۇر-توپۇر باستۇرۇپ بارىدىغان بولساق، ئۇلار قورقۇپ قېچىپ كېتىشىدۇ.

ئوپۇر-توپۇر بولماق جىددىي، قالايمىقان، تەرتىپسىز ھالەت پەيدا بولماق: تۆمۈر دەرۋازا ئالدى ئوپۇر-توپۇر بولۇپ كەتتى. * ئۇ كىشىلەرنىڭ ئوپۇر-توپۇر بولۇشى كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ جىددىيلىشىپ قالدى. * دوختۇرخانا شۇنچىلىك ئوپۇر-توپۇر بولۇپ كەتتىكى، دوختۇر ۋە سېستىرالار قورققىنىدىن ھەتتا ئەركىن نەپەسىمۇ ئالماي قېلىشتى. ئوپۇر-توپۇر قىلماق ئوپۇر-توپۇر قىلغان ياكى شۇنداق ھالەتنى پەيدا قىلماق: بىراقىن نۇرغۇن ئاتلارنىڭ ئوپۇر-توپۇر قىلغان ئاۋازى ئاڭلاندى. * ئۇ قارىسا، سوغۇقتىن مۇزلاپ كۆكىرىپ كەتكەن بالىلار مەش ئەتراپىنى چۆرىدەپ ئوپۇر-توپۇر قىلىشۋاتقانكەن.

ئوپتىمىزم ئى (ر>لات) <پەلس> كېلەچەككە، ئومۇمەن ھەربىر ئىشقا ئىشەنچ بىلەن قاراش؛ ھەربىر نەرسىنىڭ ياخشى ۋە پارلاق تەرەپلىرىنى كۆرۈشكە مايىللىق. ئوپتىمىست ئى (ر) <پەلس> ئوپتىمىزم روھى بىلەن سۇغرىلغان، ھەر نەرسىگە، ھاياتقا تولۇق ئىشەنچ بىلەن قارايدىغان، ئۇنىڭدىن زوقلىنىدىغان كىشى.

ئوپقان سۈپ. يەپ توپمايدىغان، ئالدىغا كەلگەننىڭ ھەممىسىنى يەپ كېتىدىغان؛ ئاچكۆز: ئوپقان ئادەم. // مەن ساڭا ئوچۇقنى ئېيتسام، بۇ يەر ھازىر ئادەم يۇتىدىغان ئوپقانغا ئايلىنىپ كېتىۋاتىدۇ. ئوپقانلىق « ئوپقان » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

ئوپمۇ ئوخشاش ← ئوپمۇ ئوخشاش: بۇ چاغدا جاراڭ-جۇرۇڭ قىلىپ، بىر-بىرىگە ئوپمۇ ئوخشاش 40 مەپە يېتىپ كېلىپتۇ.

ئوپمۇ ئوچۇق سۈپ. ناھايىتى ئوچۇق؛ ئاپئاشكارا، ناھايىتى ئېنىق؛ ئۇنىڭدىن قېقىزىل يالقۇن چېچىپ كۆتۈرۈلگەن يانغىن ئوپمۇ ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. * ۋەتەن، خەلق بەختىنى كۈيلەش، مېنىڭچە زور شەرەپلىك ئىش، مۇرادىم ئوپمۇ ئوچۇق تۇرسا، مانا قانداق گۇناھ كەلسۇن؟ ئوپمۇ ئوخشاش سۈپ. بەكمۇ ئوخشاش، پۈتۈنلەي بىردەك، ئاسان پەرقلەندۈرگىلى بولمايدىغان؛ ئىككىمىزنىڭ كىيىمى، بەلگىسى ئوپمۇ ئوخشاش. * سىلەرنىڭ ئاغزىڭلاردىن چىقۇۋاتقان گەپلەر ئۇلارنىڭ دېگەنلىرى بىلەن ئوپمۇ ئوخشاش.

ئوپمۇ ئوڭاي سۈپ. ناھايىتى ئوڭاي، بەكلا ئاسان، ھېچقانچە كۈچ ياكى قابىلىيەت تەلەپ قىلمايدىغان: - شۇنداق ئوپمۇ ئوڭاي بىر ئىشنى قاملاشتۇرالمىي يۈرگىنىنى قارىمامدىغان؟ - دەيدى ئۇ ئاسىيەگە سوئال نەزىرى بىلەن.

ئوپۇرۇلماق « ئوپۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئوپۇل-ئوپۇل ئالدىراپ-تېنەپ، ھاپىلا-شاپىلا؛ ئۇشتۇمتۇت، تۇيۇقسىز، بىردىنلا: مەلىكلەر خەلىپىنىڭ بۇ كەڭچىلىكىگە ھەيران بولۇشۇپ، خۇشاللىقىدا ھېچنېنى ئويلىماي، ئوپۇل-ئوپۇل ياسىنىپتۇ. * — ياق، ئۇنداق ئەمەس، — مەن ئوپۇل-ئوپۇل رومكىنى كۆتۈرۈۋەتتىم-دە، ئاسىيەگە ئىلتىماس قىلدىم، — ئاسىيە! بولدى قىلايلى، ھاراقنى ئېلىۋەتكىن.

ئوپېرا ئى (ر> لات) <ئەد> شېئىرىي خۇسۇسىيەت بىلەن دراماتىك ۋەزىپە ئورگانىك ھالدا بىرىكىپ يېزىلغان دراما.

ئوپېرا ئۆمىكى <تيا> ئوپېرا ئىجادىيىتى ۋە ئۇنى ئورۇنلاشنى ئاساس قىلغان چوڭ تىپتىكى ئۇنىۋېرسال تەشكىلات.

ئوپېراتسىيە ئى (ر> لات) ① <تب> بەزى كېسەللىكلەرنى داۋالاش مەقسىتىدە كېسەللەنگەن جايىنى خىرۇرگىيە يولى بىلەن يېرىش، كېشىش، تىكىش: ئوپېراتسىيە قىلماق. ئوپېراتسىيە ئۆيى. * ئايخان ئوپېراتسىيىدىن چىقىپ، تەخمىنەن بىر سائەت ئۆتكەندىن كېيىن كۆزىنى ئاچتى ۋە: — مېنى ئوپېراتسىيە قىلىپ بولدىڭلارمۇ؟ — دېدى.

② <ھەرب> بىرەر مەقسەتنى كۆزلەپ ياكى بىرەر ۋەزىپىنى بېجىرىش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلدىغان جەڭ ھەرىكەتلىرىنىڭ يىغىندىسى: قىسقىسى، قورغاندا غەلبىلىك جەڭ قىلىش سوپاخۇن سوۋۇرۇۋ باتالىونى ئۈچۈن قىير ئۇرۇشىدىنمۇ ئەھمىيەتلىكرەك ئىش بولۇپ، بۇ ئۇلارنىڭ كېيىنكى ھەربىي ئوپېراتسىيەلەرنى ئوڭۇشلۇق ئۆتكۈزۈشىگە داغدام يول ئېچۈۋاتقانلىقى بىلەن باراۋەر ئىش بولاتتى.

ئوپېراتسىيە قىلماق <تب> بەزى كېسەللىكلەرنى داۋالاش مەقسىتىدە

كېسەللەنگەن جايىنى خىرۇرگىيە يولى بىلەن يارماق، كەسىمەك ۋە تىكىمەك: بالىنىڭ مۇشۇ ياتقىدا ياتقىنىغا ئاز كەم 20 كۈن بولۇپ قالدى. بۇ جەرياندا كۆزەينەكلىك ۋراچ قىز قورسىقىنى ئوپېراتسىيە قىلىپ، ئۈچەينىڭ زەھەرلەنگەن قىسمىنى كېسىپ تاشلاپ، يېڭىدىن ئۇلدى.

ئوپېراتور ئى (ر> لات) كىنو-فىلىملەرنى سۈرەتكە ئالغۇچى كىشى.

ئوپېراتورلۇق « ئوپېراتور » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى.

ئوپېرالاشتۇرماق پ. ئوپېراغا ئايلاندۇرماق، ئوپېرا شەكلىدە قايتا يېزىپ چىقماق، ئوپېراغا ئۆزگەرتىمەك: جۈزىنىڭ بىر چىتىدە شائىر ئۆزى ئوپېرالاشتۇرغان « لەيلى-مەجنۇن » ۋە « پېرھات-شېرىن » كىتابلىرى يېپىقلىق تۇراتتى.

ئوپېرالاشتۇرۇلماق « ئوپېرالاشتۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئوت 1 ئى. ئومۇمەن غولى ياغاچلاشمايدىغان، ئوتخور ھايۋانلار يەيدىغان ئۆسۈملۈكلەر؛ گىياھ، چۆپ: ئوتقا كەلگەن خوتۇننىڭ ئوتتۇز ئېغىز گېپى بار (ماقال). * ئوتى بار يەرنىڭ سۈيى يوق، سۈيى بار يەرنىڭ ئوتى يوق (ماقال). * بەدىيان تاغنىڭ ئوتى، يۇمغاقسۇت باغنىڭ ئوتى. ئۆلتۈرۈپ تىرىلدۈرەر، يىراقتىكى يارنىڭ ئوتى.

ئوت ئالماق چارۋا-ماللارنى بېقىش، سەمرىتىش ئۈچۈن ئۇلارغا بەرگىلى ئېتىز-قىزلاردىن ئوت-چۆپ يىغماق: سارىخان قوناقلىقتىن بىر تاغار ئوت ئېلىپ كەلدى-دە، قوي، كالىلارنى راسا تويغۇزدى. * — سىزگە ئوت ئېلىشىپ بېرەي دەپ كەلدىم، — دېدى ئۇ ھەۋزىنىڭغا.

ئوت چالدۇرماق سەپەردىكى ئۇلاغلارنى

تېخىمۇ ئۇلغايتىۋەتتىڭلار» دەپ ئۇلۇغ كىچىك تىنىشتى. * مۇھەببەت باغدا جانان، بويۇڭ سەرۋە، يۈزۈڭ بىر گۈل. ئوتۇڭدا سايرىدىم كۈن-تۈن، بولۇپ مەن ئاشىقى بۇلبۇل. ④ كۆچمە. ئېغىر بالايىناپەت؛ قاتتىق روھىي ئازاب، دەرد-ھەسرەت، ئاچچىق ئەلەم، ئېغىر قايغۇ-ھەسرەت؛ — مېنى بىر ئوتنىڭ ئىچىگە تىقىپ قويۇپتىڭەنسز، — دېدى سەلەي خېلىلا يۇمشاپ. * ئۇ يەنە ھېلىقى بىچارىنى ئوتقا ئىتتەردى. * ئۇلارنىڭ بىرى «پادىشاھ ئۇ ئىككى بىچارىنى يەنە بىر ئوتقا سالدى» دېدى. * ئاتىسىدىن ئايرىلدى، ئانىسىدىن ئايرىلدى، جۇدالىق ئوتىدا سۆزلەپ، ياش جېنىدىن ئايرىلدى.

ئوت ئاچماق <ھەرب> قارشى تەرەپكە قارىتىپ مىللىتى، زەمبىرەكلەرنى ئاتماق، ھۇجۇم ياكى جەڭ باشلىماق؛ — ياق! — نىزامىدىن بېشىنى قاتتىق سىلكىدى، — يوشۇرۇنغان جەڭچىلىرىمىز دۈشمەننى ئالدى تەرەپتىن توسۇپ ئوت ئاچسۇن! * بىردەك ئىتتىپاقلىشىپ بۇ زالىم تاجاۋۇزچىلارغا ئوت ئېچىش بىزنىڭ چىقىش يولىمىز.

ئوت ئالدىرغۇچ پىلىك <ھەرب> پارتلايدىغان نەرسىلەرنى پارتلىتىدىغان پىلىك.

ئوت ئالماق ① ئوت تۇتاشماق، ئوت يانماق، كۆيمەك؛ بالا رولغا ئولتۇردى-دە، قۇلۇپنى ئېچىپ، قول ئىستاتورنى باستى. ماتور گۈرۈلدەپ ئوت ئالدى. * تام تۆپىسىمۇ ئوت ئېلىپ، پاخال ئۆگزىنى ئىس-تۈتەك بېسىشقا باشلىدى. * دەل شۇ چاغدا سەككىز توننىلىق ماي قازاننىڭ بىرى ئوت ئېلىپ كەتتى. ② كۆچمە. ئوتتەك قىزارماق؛ يۈزلىرى ئوت ئېلىپ، ئاناردەك قىزىرىپ كەتكەندى.

ئوت بولماق ① ئوت تۇتاشماق. يانماق؛ — ئوت بولىدىمۇ، — دېدى سارىخان ئوچاق

بىردەم دەم ئالدىرۇپ ئۇلارغا ئازراق ئوت بەرمەك، ئازراق ئوت يېگۈزمەك؛ مەن سالام يازدىم ساڭا ئىشقىمنى خەتكە تولدۇرۇپ، توقۇدۇم ئارمان ئېتىمنى مەنمۇ راسا ئوت چالدۇرۇپ، ئەي، قوبۇل ئالغىن سالام ۋەسلى نىجات كۈتكەن خوتەن. **ئوت سالماق** مال-چارۋىلارغا ئوت بەرمەك؛ بەزىدە تېخى ئاتلاردىن خەۋەر ئالغىچ، تاڭ ئاتقۇچە ئۇخلىماي، ئىككى ئۈچ قېتىم ئوت سالاتتىم.

ئوتقا قويماق مال-چارۋىلارنى ئوت يېيىش پۇرسىتىگە ئىگە قىلماق، ماللارغا ئوت بەرمەك؛ ئۇ باغلاقلق ئاتلارنىڭ كۆكسىنى سىلاپ، بەزىلىرىنىڭ نەپەس ئېلىشىنى تىڭشاپ كۆرۈپ، بەزىلىرىنى ئوتقا قويدى، بەزىلىرىنى قاتقۇردى. * بىز ئۇلارنىمىزنى ئوتقا قويۇۋېتىپ، گەمدە ئارام ئالدۇق.

ئوت II نى ① ياغاچ، گاز، ماي قاتارلىق كۆيىدىغان نەرسىلەرنىڭ بەلگىلىك ئىسسىقلىق ۋە يورۇقلۇق چىقىرىپ كۆيۈش جەريانى، يانغىن، ئاتەش؛ كۆپ ياققان ئوت كۆككە يېتەر (ماقال). * بىر قولۇڭغا ئوت ئېلىپ يۈر، بىر قولۇڭغا سۇ (ماقال). * جان ئوت، جان ئەر (ماقال). ② <ھەرب> شىددەت بىلەن ياندۇرۇلغان، ئۈزلۈكسىز ھالدا كۈپلەپ ئېتىلغان ئوقلار؛ پوتەيلەر، ئاكوپلاردىكى ئەسكەرلەر توختاۋسىز ئوت ئاچماقتا ئىدى. ③ كۆچمە. تەشنىلىق بىلەن سېغىنىش، ياد ئېتىش، تەقەززا بولۇش، كۈچلۈك ئىشتىياق؛ ھەددىدىن تاشقىرى قىزىقىش، مايىل بولۇش، ئامراق بولۇش، مۇھەببەت؛ ياماننىڭ ئوتى يامان (ماقال). * چىرايلىقنىڭ ئوتى يامان، سەتنىڭ ھالى (ماقال). * ئۇلار «ئانا يۇرتنىڭ ئوتى باشقىچە بولىدىكەن، سىلەر كېلىپ، بۇ ئوتنى

تۈۋىدە ئوتنى پۈۋلەۋاتقان قىزى پاتمەگە .
② بەك قىزىماق ، ھارارىتى ، نېپىراتۇرىسى
ئۆرلىمەك : - بەدىنىم ئوت بولۇپ كېتىۋاتىدۇ ،
- دەدى ئۇ ھالىسىز ئاۋازدا .

ئوت بىلەن سۈدەك قەتئىي چىقىشالمايدىغان ،
بىر-بىرىنى قاتتىق يامان كۆرىدىغان ،
ئۆچ-ئاداۋىتى بار كىشىلەرگە قارىتا
ئېيتىلىدىغان ئىبارە : - ئەمەت بىلەن
قاسىمنى دەمىسەلەر ، ئۇ ئىككىسى ئوت بىلەن
سۈدەك تۇرسا ، - دەدى بىرەيلەن گەپ
قوشۇپ .

ئوت بىلەن ئويناشماق ناھايىتى خەتەرلىك ،
ئىنتايىن قورقۇنچلۇق ئىشقا تۇتۇش قىلماق ؛
سىلەر ئوت بىلەن ئوينىشىۋاتسىلەر ، مەن ،
نامان ئاكا ، سىلەردىن خۇش بولاي ، مېنى
ئۆزۈڭلارغا چاتماڭلار . * ھەي ، بۇ... بۇ...
باشلىقىڭ ئۈستىدىن... ئوت بىلەن ئويناشما ،
دېگەن گەپ بار .

ئوت پۈركىگۈچ < ماشىن > ئوت پۈركەيدىغان
سايىمان . كۆپىنچە قىزدۇرۇش ،
كەپشەرلەشلەردە ئىشلىتىلىدۇ . ئۇنىڭغا
كىرىسىن ، كۆمۈر گازى ، ئىسپىرت قاتارلىقلار
يېقىلغۇ قىلىنىدۇ .

ئوت تەڭرى < دىن > ← كۆك تەڭرى .
ئوت ئوچكىسى < ھەرب > يېنىك ، ئېغىر
پىلىموت ، بىۋاسىتە قارىغا ئالىدىغان
زەمبىرەك قاتارلىقلارنى ئورۇنلاشتۇرىدىغان
ۋە ئاتىدىغان ئورۇن .

ئوت تورى < ھەرب > ئوق يوللىرى گىرەلىشىپ
كەتكەن زىچ ئوت كۈچى .

ئوت توسقۇچ نام < بىن > ئىككى ئىسارەت
ئارىسىغا ياكى بىر ئىسارەتنىڭ ئىككى
بۆلىكىنىڭ ئارىسىغا قېلىن ھەم ئېگىز قىلىپ
قوپۇرۇلغان تام . بۇ تام ئوتنىڭ ئەتراپقا
تۇتىشىپ كېتىشىدىن ساقلاش رولىنى

ئوينىدايدۇ .

ئوت تۇتاشماق ① كۆيۈشكە باشلىماق ،
ئوت ئېلىپ ئىسسىقلىق ياكى يورۇقلۇق
چىقىرىشقا باشلىماق ، يالقۇنلىماق ، كۆيىمەك ؛
سۇلايمان پىلىككە ئوت تۇتاشتۇردى . * ئەمەت
مىڭ بىر جاپادا مەشكە ئوت تۇتاشتۇردى .
② كۆچمە . كۈچلۈك ئىشتىياق ، ھەۋەس ،
قىزىقىش پەيدا بولماق ، مۇھەببەت
پەيدا بولماق : مېنىڭ بەدىنىمگە ئوت
تۇتاشتى . بارلىق غەزىپىم خۇددى ئوتقا
چۈشكەن نېپىز قوغۇشۇندەك شۇرىدە ئېرىپ
كەتتى . * بۇنىڭدىن ئۆتكۈرنىڭ يۈرىكىگە
ئوت تۇتاشقاندەك بولدى . دە ، ئۆزۈم سەزمىگەن
ھالدا رۇقىيەگە يېقىنلاشتى .

ئوت چاچار < ھەرب > ئوت چاچىدىغان
ۋە يېقىن ئارىلىقتىكى جەڭدە ئىشلىتىلىدىغان
بىر خىل قورال . ئادەتتە دۈشمەننى
يوقىتىش ۋە دۈشمەننىڭ قورال-جاپدۇقلىرىنى
كۆيدۈرۈپ تاشلاشتا ئىشلىتىلىدۇ .

ئوت چۈشمەك مۇھەببەت ، ئىشتىياق
پەيدا بولماق ؛ ياخشى كۆرۈپ قالماق ؛
ئۇنى بىر كۆرۈپلا يۈرىكىمگە ئوت چۈشتى . *
شۇ كۈندىن باشلاپ ، ئۇنىڭغا گۈلەندەمنىڭ
ئوتى چۈشتى .

ئوت چىقىپ كەتمەك ھەددىدىن تاشقىرى
قىزىپ كەتمەك ، ئەۋجىگە چىققاق : -
ئاڭلاۋاتامسىز ، - دەدى ئۇ خۇشال ھالدا ، -
شۇ تاپتا گەمە-چېدىرلاردا مەشرەپتىن ئوت
چىقىپ كەتكەن ئوخشىمامدۇ ؟ يۈرۈڭ ، بىزمۇ
ئىشلەش بىلەن دەم ئېلىشنى بىرلەشتۈرەيلى .
ئوت دەزمىلى ئوت بىلەن قىزىيدىغان
دەزمال .

ئوت دەسسۈۋالغاندەك ئىزىدا تۇرالمى ،
تېتىلداپ كەتكەنلىككە ئىشارە : ئۇ ئوت
دەسسۈۋالغاندەك سىلكىنىپ ئۆزىنى تالاغا ئالدى .

يوقاتماق: ئۇ كەپىگە ئوت قويۇپ كۆيدۈرۈۋەتتى،
* - مەنمۇ ئاشۇ ئوردىغا ئوت قويۇۋەتسەك
دەيمەن، - دېدى ھېلىقى قۇلمۇ ئاۋاز قوشۇپ،
② كۆچمە. تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتمەك، تېخىمۇ
ئەۋج ئالدۇرماق، تېخىمۇ يامان قىلىۋەتمەك:
ئۇنىڭ بۇ ئىشلىرى مېنىڭ غەزىپىمگە تېخىمۇ
ئوت قويۇۋەتتى. ③ كۆچمە. قىزىقىش،
ئىشتىياق ياكى تەقەززالىق پەيدا قىلماق:
- يۈرىكىمگە ئوت قويغان كىمەن بالام؟!

- دەپ زار-زار يىغلاپتۇ ئانا.

ئوت كەتمەك ① ئوت تۇتىشىپ كۆيۈپ
كەتمەك: نۇرغۇن ئۆيلەرنىڭ ئىشلىرى
تاقاقلىق بولۇپ، پەقەت بىر ئوت كەتكەن
ئۆينىڭ ئىشلىرى ئوچۇق تۇراتتى. ② كۆچمە.
تېمپېراتۇرا بەك ئۆزلەپ ئىسسىق بولۇپ
كەتمەك، ھاۋا بەك قىزىپ كەتمەك:
- ھاۋا نېمىدېگەن ئىسسىق، ئوت كېتىپتۇ زادى،
- دېدى ئەكبەر. ③ كۆچمە. بىرەر مالىنىڭ
بەك بازىرى چىقىپ كەتمەك، خېرىدارلار
بەس-بەستە تالىشىپ سېتىۋالماق: -
مەن ئەكەلگەن قوغۇنلارغا ئوت كەتتى،
دەڭغا، كىرىپ يېرىم سائەتكە قالماي ھەممىنى
سېتىپ بولدۇم، - دېدى ئۇ كېرىلىپ كۈلۈپ.
④ كۆچمە. نەرخ-ھاۋا بىردىنلا ئۆزلەپ
كەتمەك: يارەبىم، بۈگۈن بازارغا ئوت
كېتىشىمۇ، ئۆسۈپ كەتمىگەن ھېچنەمە قالماپتۇ.
⑤ كۆچمە. ئىش-مۇھەببەت تەشئالىقى
ئۆزلىمەك، ھەددىدىن ئارتۇق تەقەززى
بولماق، ئىشتىياق قاتتىق ئۆزلىمەك:
كاككۇكلار كېلىپ قاپتۇ، يايېشىل تېرەكلەرگە،
يارىمى خىيال قىلسام، ئوت كەتتى يۈرەكلەرگە،
ئوت كۆرۈنمەك ← كۆزىگە ئوت كۆرۈنمەك:
ياندىكى ھېسپىنىڭ قەدرى يوق، بۇ نېمىلەرگە
شۇلارلا ئوت كۆرۈندۈ.

ئوت كۈچى < ھەرب > ئوق-دورا، بومبا،

ئوت سالماق قىزىقىش، ئىشتىياق پەيدا
قىلماق، قىزىقتۇرماق: سەن تېرىق تېرىمسىڭ،
قۇشقاچ كېلىپ قونارمىدى؟ سەن كۈلۈپ ئوت
سالماڭ، بۇ يۈرەك يانارمىدى؟

ئوتقا چىداملىق خىش < بىن > ئوتقا
چىداملىق توپا ۋە باشقا ئوتقا چىداملىق
ماتېرىياللاردىن ئىشلەنگەن خىش. ئۇ
1580°C ~ 1770°C ئىسسىقلىققا بەرداشلىق
بېرەلەيدۇ. مېتال ئېرىتىش پېچى قاتارلىق
ئوچاقلارنى قوپۇرۇشقا ئىشلىتىلىدۇ.

ئوتقا چىداملىق سېغىز توپا < بىن >
سۇيۇقلىنىش نۇقتىسى ئادەتتە 1850°C
دىن يۇقىرى بولغان سېغىز توپا. ئاساسلىق
تەركىبى كىرىمنى، ئاليۇمىن ئوكسىدلىرى،
زىچ، ئاق، كۈل رەڭ قوڭۇر، سېرىق
ياكى قىزىل رەڭلەردە بولىدۇ. ئوتقا
چىداملىق خىش ھەم ئوچاقنىڭ ئىچكى
دىۋارىغا ئىشلىتىلىدۇ، مېتاللۇرگىيە
سانائىتىدىمۇ كەم بولسا بولمايدىغان ماتېرىيال،
فارفور سانائىتىدىمۇ قوللىنىلىدۇ.

ئوتقا چىداملىق ماتېرىيال < بىن > يۇقىرى
تېمپېراتۇرا تەسىر قىلغاندا ئۆزىنىڭ
ئەسلىدىكى خۇسۇسىيەتلىرىنى يوقاتمايدىغان
ماتېرىياللار. تېخنىكىدا بۇنداق ماتېرىياللار
يۇقىرى تېمپېراتۇرىلىق ئورۇنلاردا ئىشلىتىلىدۇ.
ئوتقا كىرىس چاچماق ← ئوتقا ياغ
چاچماق.

ئوتقا ياغ چاچماق بىرەر يامان ئەھۋالغا
قارىتا قۇتراتقۇلۇق قىلىپ، يامان ئەھۋالنى
تېخىمۇ يامان قىلىۋەتمەك: كۆپچىلىك پەرز
قىلىشقاندەك، بۇ ئېلان ئوتقا ياغ چاچتى،
سەۋر-تاقەتنى تۈگىتىۋەتتى.

ئوتقا ياغ سەپمەك ← ئوتقا ياغ چاچماق.
ئوت قويماق ① ئوت بىلەن ئۆرتىمەك،
ئوت يېقىپ كۆيدۈرمەك، كۆيدۈرۈپ

گراناتلارنىڭ ئېتىلغان ياكى تاشلانغاندىن كېيىن ھاسىل بولغان قىرغىنچىلىققا ئۇچرىتىش ئىقتىدارى ۋە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىتىش كۈچى.

ئوت ئۆچۈرگۈچ < ماشىن > ئوت ئۆچۈرۈشتە ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل ئەسۋاب. يۇمىلاق تۇلك شەكلىدە بولۇپ، ئىچىگە ئوت ئۆچۈرگۈچى گاز ۋە كۆپۈك ھالىتىدىكى خىمىيىۋى ماددىلار قاچىلىنىدۇ. ئىشلەتكەندە بۇ نەرسىلەر يالقۇن ئۈستىگە پۈركىلىدۇ. **ئوت ئۆچۈرۈش ناسوسى** < ماشىن > ئوت ئۆچۈرۈشتە مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان تۇرۇبا ناسوسى.

ئوت ئۈستىگە ياغ چاچماق ← ئوتقا ياغ چاچماق: ئۇ بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئوت ئۈستىگە ياغ چاچماقچى ۋە مۇشۇ ئارقىلىق جاۋابكارلىقتىن پۈتۈنلەي قۇتۇلۇپ كەتمەكچى بولدى.

ئوت ئېتىقادچىلىقى < پەلس > قەدىمكى زاماندا ئىران ۋە ئوتتۇرا ئاسىيا تەرەپلەردە تارقالغان بىر خىل دىن. ھازىر ئىراننىڭ قىسمەن رايونلىرى ۋە ھىندىستاندىكى بومبايدا ئۇنىڭ ئاز ساندىكى مۇرىتلىرى بار. بۇ دىن « دۇنيانىڭ بىر-بىرىگە قارىمۇقارشى ئىككى مەنبەسى بار، ئۇلار كۈرەش قىلىپ تۇرىدۇ: بىر مەنبە - ياخشىلىق، ئۇنىڭ سىمۋولى يورۇقلۇق ئىلاھى خۇرۇمازدا، يەنە بىر مەنبە - يامانلىق، ئۇنىڭ سىمۋولى جاھالەت ئىلاھى ئاگروماينوس؛ ئوت ياخشىلىق ۋە يورۇقلۇققا ۋەكىللىك قىلىدۇ » دەپ قارايدۇ، شۇڭا ئۇ « مۇقەددەس ئوت » قا چوقۇنۇشنى ئاساسىي مۇراسىم قىلىدۇ.

ئوتى بار يېقىملىق، كىشىنى مەھلىيا

قىلىدىغان، ئۆزىگە جەلپ قىلىدىغان، ئادەمنىڭ ئامراقلىقىنى كەلتۈرىدىغان: گۈلەندەم خېلىلا ئوتى بار قىز ئىدى،

ئوتى بېسىلماق دەرد-ئەلىمى پەسكويغا چۈشمەك؛ سېغىنىشى پەسەيمەك: - بالىنىڭ ئوتى بېسىلغاندا ئوڭشىلىپ قالىدۇ، تۇردىخان، خاپا بولۇپ كەتمە، - دېدى ئۇ تەسەللى بېرىپ.

ئوتى تۇتماق ئاچ كىرمەك: - سىزنى ئىچى چىققۇدەك بىر يەۋالسۇن دەپ يېمەي ئولتۇرىمەن، - دېدى باتۇرمۇ چاقچاققا يۆلەپ، - ئاتايتەن ئەتكۈزگەن تامىقىڭىزغا شېرىك بولۇۋالسام قانداق بولىدۇ؟ خاتىرجەم يەۋىرىڭ، ئوتۇم تۇتۇپ قالمايدۇ.

ئوت ئىچىدە پاختىنى ساقلىماق ئىنتايىن ئېغىر خەۋپ-خەتەردىن ئامان ساقلاپ قالماق: - ئوت ئىچىدە پاختىنى ساقلىغان خۇدايىم بۇ بالا-قازالاردىن ساقلا، - دېدى موماي ئۈمىد بىلەن. * شۇ ئىشتىن ساق قۇتۇلۇش، ئوت ئىچىدە پاختا ساقلىغان بىلەن باراۋەر.

ئوتدا كۆيەك بىراۋنىڭ ئىشى-مۇھەببىتىدە ئازابلانماق، ئىشى-مۇھەببەت دەردىنى تارتماق: سەن ئۇنىڭ ئوتىدا كۆيسەن، ئۇ بولسا باشقىنىڭ. * قۇرغۇيۇم سەككىز تاللا، تۆتى تاللا، تۆتى قارا. ئالتە ئاي ئوتۇڭدا كۆيسەم، بىلىمگەن قاشى قارا.

ئوتدا ئۆرتەنمەك ← ئوتدا كۆيەك: ئۇ پەقەت ئالىمنىڭ ئوتىدا ئۆرتىنەتتى.

ئوتدا يانماق ← ئوتدا كۆيەك: ھەي سەتەك بالىخان، سەنمۇ سەن جانان، كىمدۇر بىلەمسەن، ئوتۇڭدا يانغان.

ئوتى يامان « بەك كۆيدۈرىدۇ، مېھىر-مۇھەببىتى ئادەمنى ئۆزىگە بەكلا رام قىلىۋالىدۇ » دېگەن مەنىدىكى

شال ئېتىزلىرىدا خۇددى تۇرنىلارغا ئوخشاش سەپ-سەپ بولۇشۇپ ئوت ئوتىشۇتاتتى. **ئوتاق I** ئى. زىرائەت ئارىسىغا ئۈنگەن تۈرلۈك ئوت-چۆپلەرنى ئوتاش، يۇلۇپ تاشلاش: ئۇلار ئەتكەندىلا ئېتىزلىققا ئوتاققا چىقىپ كەتكەندى.

ئوتاق ماشىنىسى زىرائەت ئارىسىدىكى ئوت-چۆپلەرنى يۇلۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان مەخسۇس ماشىنا.

ئوتاق ۋاقتى زىرائەتلەردىكى ئوت-چۆپلەرنى ئوتايدىغان ۋاقىت، مەزگىل، چاغ.

ئوتاق II ئى. چارۋىچىلار ياكى كۆچمەنلەرنىڭ ۋاقىتلىق تۇرۇشى ئۈچۈن ياسالغان تۇرالغۇ، ۋاقىتلىق ئۆي: ئايدا ئوتاق بولماپتۇ، يىلدا قوشنا (ماقال). * قاسم خوراز ئۆزىدىن باشقا يەنە قاۋۇل ئۈچ يىگىت بىلەن يايلاقتا ئوتاق تىكىپ ياتتى.

ئوتاقچى ئى. زىرائەتلەردىكى ئوت-چۆپلەرنى ئوتايدىغان ئادەم: چۈشكە يېقىن ئوت ئوتاتقان ئوتاقچىلارمۇ قاينىپ كەلدى. // پاختىزاردا ئىشلەيدۇ تىنماي، ئىشتا چېۋەر ئوتاقچى قىزلار؛ شوخ ناخشىنى ياڭرىتار كۆكتە، ئىشنى كۈپلەپ قوشاقچى قىزلار.

ئوتالغۇ ئى ← **ئوتاق II**. **ئوتالماق** «ئوتماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئوت-بوغۇز ئوت ۋە بوغۇز، ئومۇمەن چارۋا-ماللار يەيدىغان تۈرلۈك يېمەكلىكلەر: 18 ھارۋىدا ئوت-بوغۇز، ئون ھارۋىدا يېمەك-ئىچمەك بار ئىدى.

ئوتپەرەس ئى. ئوتقا چوقۇنغۇچى. **ئوت-پىراق** ئوت ۋە پىراق، ئومۇمەن ئىش-مۇھەببەت دەردى: مەن ۋەزىرەمەن. سىزنىڭ ئوت-پىراقىڭىزدا كۆيۈپ يۈرگىنىمگە ئۈچ يىلدىن ئاشتى.

ئىبارە: يارنى كەلسۇن دېگەنلەر بىزنى كەلسۇن دەپتۇمۇ. يارىمىڭ ئوتى يامان، كۆيۈپ ئۆلسۇن دەپتۇمۇ. * ئوتۇڭ يامان قەمبەرنىسا، ئەيلەي بايان، بولسۇن ئايان. كەچمىشلىرىڭ باغرىم بالام، ئېچىلمىغان غۇنچە ئىدىڭ.

ئوتى يوق مېھىر-مۇھەببىتى يوق، يېقىمىز؛ باشقىلارنىڭ ئامراقلىقىنى قوزغىيالمايدىغان: يولدا ياتقان چار يىلاننىڭ بوپىغا زەنجىر سالاى. ئوتى يوق مېھوش يىگىتنىڭ ئىچىگە ئوتلار سالاى.

ئوت ياقار < ماشىن > ← **كۆچبىگەر**. **ئوت ياقماق** ① ئوتنى تۇتاشتۇرماق، ئوت قالماق: ئەكبەر ئىشخانىنى تازىلاپ، مەشكە ئوت ياقتى. ② كۆچمە. تېخىمۇ كۈچەيتىۋەتمەك، ئۇلغايتىۋەتمەك، ئەۋج ئالدۇرماق: ئالماسنىڭ سۆزى پارتىزانلارنىڭ غەزىپىگە ئوت ياقتى. * بۇ سۈرەت بىچارە ئانىنىڭ ئوغلىغا بولغان تەشەننالىقىغا ئوت يېقىپ، ئانىنى ھالىدىن كەتكۈزدى.

ئوت يۈرەك ئىنتايىن قىزغىن؛ قەھرىمان، باتۇر: بىزنىڭ ئوت يۈرەك ياشلىرىمىز ناھايىتى غايىلىك چوڭ بولۇۋاتىدۇ. ئاشۇلار مۇشۇ زېمىننىڭ ئۈمىدى، كەلگۈسىدىكى خوجايىنلىرىدۇر. * ئەكسىيەتچى ھاكىمىيەت بۇ تالانتلىق شائىر ۋە ئوت يۈرەك ۋە تەنپەرۋەرنى «خائىن» دەپ ئېلان قىلدى.

ئوتماق «ئوتماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇرى دەرىجىسى.

ئوتاقچى ئى. تارس. تېۋىپ، دوختۇر: مەخسۇس داۋالاش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغان ئەمچى، ئوتاقچىلار تاكى ھازىرغا قەدەر خەلق ئارىسىدا ھۆرمەتلىنىپ كەلمەكتە.

ئوتاشماق «ئوتماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار ئۆزۈندىن ئۆزۈنغا سوزۇلغان

كشىلەر ياكى نەرسىلەرنىڭ ئارىسى، قورشاش؛ تىزىملىكتە ئەزىزلىك ئىسمى ئوتتۇرىدا بولغىنى ئۈچۈن ئۇنىڭ ئىسمى كېيىنرەك ئوقۇلاتتى. * ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلار دەرىجە ئاسىمى ئوتتۇرىغا ئېلىپ، ئۇنىڭغا نېمىندۇر دېيىشە كىچى بولۇشى، دېمىدى. ⑥ ئى. باشلىنىش بىلەن ئاخىرلىشى تەخمىنەن تەڭ ئۇزاتلىقتىكى ۋاقىت، يېرىم: بىرىلى قىشنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئىبراھىم ئاكا تۇرسۇن بىلەن گەپ تەگىشىپ قالدى. ⑦ سۈپ. ھەممە كىشى ياكى بىرنەچچە كىشى تەڭ پايدىلىنىدىغان، تەڭ شېرىك: بىرنەچچە ئىش ھايۋانلىرى، ئىككى دانە سوقا، بىردانە ئورما ماشىنىسى ۋە بىرمۇنچە ئۇششاق جابدۇقلار بىردىنلا كۆپچىلىكنىڭ ئوتتۇرىدىكى مۈلكى بولۇپ قالدى. ⑧ ئى «ئۇ، بۇ، شۇ...» قاتارلىق كۆرسىتىش ئالماشلىرى بىلەن بىللە كېلىپ «ئەتراپ، كۆرسىتىلگەن جايغا يېقىن يەر، ئۆپچۆرە» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ: بۇ ئوتتۇرىدا ئۇنداق ئېسىل بىنا يوق. ⑨ سۈپ. مەلۇم بىر پائالىيەت، تۈر ياكى ھال - ئەھۋالغا نىسبەتەن دەرىجە جەھەتتىن يۇقىرىمۇ ئەمەس، تۆۋەنمۇ ئەمەس بولغان، ئارىلىقتىراق تۇرىدىغان: ئوتتۇرا مەكتەپ. * - سېنىڭ يېتىپ كەلگىنىڭ ئاسماندىن پەرىشتە چۈشكەندەك بىر ئىش بولدى، - دېدى ئوتتۇرا ياشلىق بىرەيلەن سادىققا. * ئۇ ئوتتۇرا بولۇق، كېلىشكەن ئادەم ئىدى. ⑩ ئى. ئىككى ياكى بىرنەچچە كىشى ئارىسى، ئارا: نادىر بىلەن مېنىڭ ئوتتۇرامدا ھېچقانداق يامان ئىش ئۆتۈلگىنى يوق. * ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەش ھايات - ماماتلىق كۆرىنىدۇ. ⑪ ئى. مەلۇم بىر ۋەقە ياكى ھادىسە پەيدا بولىدىغان ياكى بولغان پەيت، مەزگىل: ئوتتۇرىدىن

ئوتتاش ئى (ئوتتاش) <خىم> كۆيدۈرۈلگەن ھاك بىلەن كوكسىنى توك ئوچىقىغا سېلىپ قىزدۇرۇش ئارقىلىق ئېلىنىدىغان كۈل رەڭ، كالىك ھالەتتىكى ماددا، خىمىيىۋى تەركىبى كالىسى كاربىد (CaC_2)، سانائەتتە ئاتىستىل ئېلىشتا ئىشلىتىلىدۇ. **ئوتتەك** ① سۈپ. ناھايىتى قىزغىن، يالقۇنلۇق: ئۇ دۈرنەمگە تېخىمۇ يېقىن ئولتۇردى - دە، ئوتتەك كۆزلىرىنى تىكتى. ② رەۋ. بەك، تازا، ھەددىدىن ئارتۇق، ناھايىتى، ئاجايىپ يۇقىرى دەرىجىدە: ئۇ ئۇنى - بۇنى ئۆگىنىۋېلىشقا ئوتتەك قىزىقاتتى. * - ئوتتەك ئالغۇم بار، - سۇنۇر راست گەپنى ئېيتتى. **ئوتتۇرا** ① ئى. مەلۇم بىر دائىرنىڭ دەل مەركىزى نۇقتىسى، مەركەز: قەسىر ئوتتۇرىسىدا بىر كۆل تۇرغۇدەك. * ئۇنىڭ ھويلىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر تۈپ قاپاق تېرەك بار ئىدى. ② سۈپ. ئىسىملارنى ئېنىقلاپ «مەركىزى، مەركىزى قىسمىدىكى، مەركىزىگە جايلاشقان، ئارىسىدىكى» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ: ئوتتۇرا ئاسىيا، ئوتتۇرا جۇڭگو، ئوتتۇرا ئافرىقا، ئوتتۇرا قول، ئوتتۇرا ئىشك. ③ ئى. بەلگىلىك ئۇزۇنلۇققا ئىگە نەرسىلەرنىڭ ئىككى چېتى ياكى ئۇچىدىن تەڭ ئارىلىقتا بولغان نۇقتىسى، بەل: ئۇ كۆۋرۈكنىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە قادىرنى سۇغا ئىتتىردى - ۋەتتى - دە، ئۆزى ئېتىنى يېتىلەپ يۈرۈپ كەتتى. * يىراقتا كۆچىنىڭ ئوتتۇرىسىنى ئەسكەرلەر توسۇۋېلىپ، مىلىتلىرىغا تايىنىپ تۇرۇشاتتى. ④ ئى. ئىككى ياكى ئۈچىدىن ئارتۇق نەرسىلەرنىڭ ئارىلىق قىسمى: ئۇ مەيۈنە قىزنىڭ ئالدىدا مەشۇقى مەلىكە بۇدۇرنىڭ ئىككى كۆزىنىڭ ئوتتۇرىسىغا بىرنى سۈيۈپتۈ. ⑤ ئى. مەلۇم بىر جايدىكى

ھەممىسىنى ۋە قازاقىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ جەنۇبىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئوتتۇرا ئاغ شىمىنىڭ ئىككى پاجىقىنىڭ تىز بىلەن پاراللېل كېلىدىغان يېرى.

ئوتتۇرا ئافرىقا < جۇغ > ئافرىقا قىتئەسىنىڭ ئوتتۇرا قىسمى. ئادەتتە ئۇ چاد، ئوتتۇرا ئافرىقا جۇمھۇرىيىتى، كامېرون، ئېكۋاتور گۋېنېيىسى، گابون، كونگو، زاير ۋە سانتو-پرىنسىپنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

بەزىدە يەنە زامبىيە، ماراۋى ۋە زىمبابۇۋىلارمۇ ئوتتۇرا ئافرىقىنىڭ بىر قىسمى دەپ قارىلىدۇ.

ئوتتۇرا ئامېرىكا < جۇغ > مېكسىكىنىڭ جەنۇبى، كولۇمبىيەنىڭ شىمالىدىكى ئامېرىكا چوڭ قۇرۇقلۇقىنىڭ ئوتتۇرا قىسمىدىكى رايونلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئوتتۇرا ئاۋاز < مۇز > ① چوڭ-كىچىك كۈيلەرنىڭ كۆي شەكلى سىستېمىسىدا، تونىكا بىلەن يۇقىرى بېقىندى ئاۋاز ياكى تونىكا بىلەن تۆۋەن بېقىندى ئاۋازلار ئوتتۇرىسىدىكى ئاۋاز دەرىجىلىرىگە قارىتىلىدۇ. ② ناخشا ئېيتقۇچى ياكى ساز قوراللىرىنىڭ ئوتتۇرا ھال ئاۋاز بېرىدىغانلىرىغا قارىتا ئېيتىلىدۇ.

ئوتتۇرا ئەترەت < ھەرب > ① ئارمىيىنىڭ ئىشقات بىرلىكى. بىرقانچە كىچىك ئەترەتتىن تەركىب تاپقان، ئادەتتە ئۇ چوڭ ئەترەتنىڭ باشقۇرۇشىدا بولىدۇ. ② ئارمىيە ئىچىدىكى لىيەنگە تەڭ دەرىجىلىك تەشكىلات.

ئوتتۇرا ئەسىر < تارىخ > مىلادىيە 476-يىلى غەربىي رىم ئىمپېرىيىسى ئاغدۇرۇلغاندىن تارتىپ 1640-يىلىدىكى ئەنگلىيە بۇزۇئا ئىنقىلابىغىچە بولغان

15 كۈن ئۆتۈپ كەتتى. ② ئى. مەيدان، سەھنە ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش ئورۇن؛ قادىر ئورنىدىن تۇرۇپ سالماق قەدەم بىلەن ئوتتۇرىغا چىقتى. * دوستلىرى تەكلىپ قىلسا ئەگەردە، ئوتتۇرىدا چۈشۈپ ئوينايدۇ ئۇسسۇل. ئوتتۇرا ئاتالغۇ < لوگ > كەسمە ئۈچ ھۆكۈملۈكنىڭ چوڭ ئاساسى بىلەن كىچىك ئاساسدا كۆرۈلۈپ، يەكۈندە كۆرۈلمەيدىغان ئاتالغۇ.

ئوتتۇرا ئارىلىققا يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى < تەن > ئوتتۇرا مۇساپىلىق يۈگۈرۈش مۇسابىقىە تۈرلىرىنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى. بۇنىڭدا ئەر-ئاياللارنىڭ 800 مېتىر، 1500 مېتىر قاتارلىق تۈرلىرى بولىدۇ. 800 مېتىردىن يۇقىرى مۇسابىقىلەردە يول ئايرىماي، قائىدىنىڭ يول قويۇشى شەرتى ئاستىدا ئىچكى ئايلىنىشقا تاللىشىشقا بولىدۇ. ئادەتتە ئۆرە قىياپەتتە پەللىدىن چىقىدۇ.

ئوتتۇرا ئاسىيا < جۇغ > ئادەتتە بۇ ئۇقۇم كەڭ مەنىدىكى ئوتتۇرا ئاسىيا ۋە تار مەنىدىكى ئوتتۇرا ئاسىيا دەپ ئىككىگە ئايرىلىدۇ. كەڭ مەنىدىكى ئوتتۇرا ئاسىيا ئاسىيا قىتئەسىنىڭ ئوتتۇرا قىسمى بولۇپ، جۇڭگودىكى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى، شىزاڭ، ئىچكى موڭغۇل ۋە تاشقى موڭغۇلىيە ھەمدە سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى چېگرىسى ئىچىدىكى ئوتتۇرا ئاسىيا رايونىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. تار مەنىدىكى ئوتتۇرا ئاسىيا بولسا سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى چېگرىسى ئىچىدىكى ئوتتۇرا ئاسىيا رايونى بولۇپ، تۈركمەنىستان، ئۆزبېكىستان، قىرغىزىستان، تاجىكىستاندىن ئىبارەت تۆت جۇمھۇرىيەتنىڭ

دەۋر ياۋروپادا « ئوتتۇرا ئەسىر » دەپ ئاتىلىدۇ. دۆلىتىمىز تارىخىدىكى دەۋر بۆلۈنۈشىدە ۋېي-چىن، جەنۇبىي ۋە شىمالىي سۇلالە، سۈي-تاڭ دەۋرلىرى ئوتتۇرا ئەسىر دەپ ئاتىلىدۇ.

ئوتتۇرا بارماق بەش بارماقنىڭ دەل ئوتتۇرىسىدىكىسى، يەنى ئۈچىنچى بارماق. **ئوتتۇرا بارپېر** < تەن > ئەرلەرنىڭ بارپېر ئاتلاپ يۈگۈرۈش تۈرى. بەلگىلەنگەن مۇساپىسى 400 مېتىر، بارپېر ئېگىزلىكى 91.7 سانتىمېتىر بولىدۇ.

ئوتتۇرا بويى پاكارمۇ ئەمەس، بەك ئېگىزمۇ ئەمەس، ئارا بويى؛ ھايال بولمايلا ئوتتۇرا بويى، ئورۇق بىر ئايال ئالدىمىزغا داستىخان سالىدى، چىنىلەردە يۈزى ۋىلىلداپ تۇرغان شورپا كەلتۈرۈلدى.

ئوتتۇرا بېك < تەن > ← **ئوتتۇرا مۇداپىئىچى**. **ئوتتۇرا تاش قورال دەۋرى** < ئارخېئول > ئارخېئولوگىيىدىكى كونا تاش قورال دەۋرى بىلەن يېڭى تاش قورال دەۋرىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بىر باسقۇچ.

ئوتتۇرا تۆرەلمە قەۋىتى < ئانات > ئادەم ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك ھايۋانلار تۆرەلمە قەۋىتىنىڭ بىر قىسمى، يەنى سىرتقى تۆرەلمە قەۋىتى بىلەن ئىچكى تۆرەلمە قەۋىتىنىڭ ئوتتۇرا قىسمى.

ئوتتۇرا جىنس < جېئول > ماگما جىنسنىڭ چوڭ بىر تۈرى. تەركىبىدىكى سىلتسىي ئوكسىدنىڭ مىقدارى % 52 - % 65 بولىدۇ. ئاساسلىق مېنىرال تەركىبى ئامفىبول بىلەن ئوتتۇرا پىلاگىئوكلاز، ئاز مىقداردا كۋارتسۇمۇ بولىدۇ. رەڭگى قېنىق كۆل رەڭ.

ئوتتۇرا چەمبەر < تەن > توپ تۈرلىرى تەنھەرىكىتىدە، توپ مەيدانى ئوتتۇرىسىغا

سىزىلغان يۇمىلاق دائىرە. **ئوتتۇرا چېتىق** ماشىنىچىلىقتا جازىنى بىر-بىرىگە تۇتاشتۇرىدىغان چېتىق.

ئوتتۇرا دەرىجىلىك مائارىپ < مائارىپ > باشلانغۇچ تەلىم-تەربىيە ئاساسىدا، ئوقۇغۇچىلارنى يەنە ئومۇميۈزلۈك تەربىيىلەش ياكى مەلۇم كەسىپى بىلىملەرگە ئىگە قىلىش تەلىم-تەربىيىسى. ئوتتۇرا مەكتەپ ۋە ئوتتۇرا دەرىجىلىك كەسىپى مەكتەپ (تېخنىكوم) لەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئوتتۇرا دولقۇن < فىز > دولقۇن ئۇزۇنلۇقى 200 دىن 3000 مېتىرغىچە بولغان رادىئو دولقۇنى. ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى يەر يۈزىدە بىۋاسىتە تارقىلالايدۇ، يەرنىڭ تارتىشىغا ئۇچرايدۇ، ئىئونلۇق قەۋەتنىڭ تەسىرىگە ئىنتايىن ئاز ئۇچرايدۇ، قىسقا دولقۇندەك يىراققا تارقىلالمايدۇ، قوبۇل قىلغاندا نىسبەتەن تۇراقلىق بولىدۇ. بۇ دائىرىدىكى دولقۇن مەخسۇس رادىئو ئاڭلىتىشىدا ئىشلىتىلىدۇ، شۇڭا ئۇ رادىئو دولقۇنى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. **ئوتتۇرا دېڭىز** < جۇغ > قۇرۇقلۇقلار ئارىسىدىكى ياكى قۇرۇقلۇققا سوزۇلۇپ كىرگەن دېڭىز. مەيدانى ۋە چوڭقۇرلۇقى بىرقەدەر زور. دېڭىز بوغۇزى بىلەن دېڭىز رايونى ياكى ئوكيانغا تۇتىشىدۇ.

ئوتتۇرا دېھقان ئىقتىسادىي ئورنى باي دېھقاندىن تۆۋەن، كەمبەغەل دېھقاندىن يۇقىرى ئورۇندا تۇرىدىغان، مەلۇم كۆلەمدە يەر-زېمىنى، ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرى بولغان، ئۆز تۇرمۇشىنى ئۆز ئەمگىكىگە تايىنىپ قامدايدىغان، باشقىلارنى ئېكىسپلاتاتسىيىمۇ قىلمايدىغان ھەم ئۆز

بومبا.

ئوتتۇرا مېۋە شۆبۈكى < بوت > مېۋە شۆبۈكىنىڭ ئوتتۇرا قىسمى. مەسىلەن، شاپتۇل، قارىئۆرۈك قاتارلىقلارنىڭ يېڭىلى بولىدىغان قىسمى ئوتتۇرا مېۋە شۆبۈكىدۇر. **ئوتتۇرا ھال ئوتتۇرا دەرىجىدە**، ئوتتۇرا سەۋىيىدە تۇرىدىغان، بەك ئالدىمۇ ئەمەس، ئارقىدىمۇ ئەمەس؛ ئاپتوموبىل ئوتتۇرا ھال تېزلىكتە كېتىپ باراتتى.

ئوتتۇرا ھال سۇ يىلى < سۇ > گىدرولوگىيىلىك يىللار ئىچىدىكى سۈيى ئوتتۇرا ھالراق بولغان يىللار.

ئوتتۇرا ھال يامغۇر < مېتېئور > يېغىن مىقدارى 24 سائەت ئىچىدە 10 - 25 مىللىمېتىرغا يەتكەن يامغۇر.

ئوتتۇرا ھايات ئېرا تېمى < گېئول > ئوتتۇرا ھايات ئېراسىدا شەكىللەنگەن يەر قاتلاملىرى.

ئوتتۇرا ھايات ئېراسى < گېئول > گېئولوگىيىلىك يىلنامىنىڭ تۆتىنچى ئېراسى. تەخمىنەن 230 مىليون يىل بۇرۇن باشلىنىپ، 67 مىليون يىل بۇرۇن ئاياغلاشقان. ئوتتۇرا ھايات ئېراسى: ئۈچلەنگەن دەۋر (تېرىئاس دەۋرى)، يورا دەۋرى ۋە بور دەۋرى دەپ ئۈچكە بۆلۈنىدۇ. بۇ دەۋردە ئومۇرتقىلىق ھايۋانلار بەك تەرەققىي قىلغان، بولۇپمۇ ئۆملىگۈچى ھايۋانلار سۇدا، قۇرۇقلۇقتا ۋە ھاۋادا تارالغان. قۇشلار، خالتىلىق ۋە ئەشلىك (بالا ھەمراھلىق)، سۈت ئەمگۈچى ھايۋانلار كۆرۈلۈشكە باشلىغان. ئومۇرتقىسىز ھايۋانلاردىن قۇلۇلتاش ۋە ئوقياقۇرتلار ئەڭ تەرەققىي قىلغان. ئۆسۈملۈكلەردىن يالىڭاچ ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەر، ئاق مېۋە، تۆمۈر دەرىخى قاتارلىقلار ئاساسلىق

كۈچىنىمۇ ساتمايدىغان دېھقان: - كۆردۈڭمۇ، - دېدى ئۇ ماڭا تاملاردىكى شۇئارلارنى كۆرسىتىپ - سەن بىلەن مەندەك ئوتتۇرا دېھقانلارمۇ كاپىتالىزم كۈچلىرى بولۇپ قېلىپتىمىز. **ئوتتۇرا شەرق** < جۇغ > ئاسىيانىڭ غەربىي جەنۇبى ۋە ئافرىقىنىڭ شەرقىي شىمالى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئادەتتە ئۇ يېقىن شەرق، ئىران ۋە ئافغانىستاننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئوتتۇرا قول ← **ئوتتۇرا بارماق**.

ئوتتۇرا قولىدەك قاۋۇل، ياراملىق، راۋۇرۇس، ئېسىل: ئاڭلىساق، مۇشۇ قۇمباشتىنلا ئوتتۇرا قولىدەك يىگىتلەردىن ئونى تۇتۇپ كېتىپتۇ. * ئوتتۇرا قولىدەك 30 يىگىتنى ئاجرىتىپ، يەر تۈزلەشكە سالدۇق.

ئوتتۇرا قىسقا دولقۇن < فىز > دولقۇن ئۇزۇنلۇقى 50 دىن 200 مېتىرغىچە بولغان رادىئو دولقۇنى. تارقىلىش ئالاھىدىلىكى ئوتتۇرا دولقۇن بىلەن قىسقا دولقۇن ئوتتۇرىسىدا بولىدۇ.

ئوتتۇرا كۆرۈنۈش < كىنو > كىشىلەرنىڭ تىزىدىن يۇقىرىقى قىسمىنى سۈرەتكە ئېلىش ئارقىلىق ھاسىل قىلىنغان كۆرۈنۈش. **ئوتتۇرا مەكتەپ** ياش ئۆسمۈرلەرگە ئوتتۇرا دەرىجىلىك مائارىپ تەربىيىسى ئېلىپ بارىدىغان مەكتەپ. ئادەتتە ئۇ باشلانغۇچ مەكتەپ بىلەن ئالىي مەكتەپ ئارىلىقىدىكى بىر باسقۇچ.

ئوتتۇرا مۇداپىئىچى < تەن > پۇتبول، قول توپ قاتارلىق توپ تۈرلىرى مۇسابىقىلىرىدىكى ئارقا مۇداپىئىچىلەرنىڭ بىرى. ئۇرنى ئوتتۇرىدا بولىدۇ.

ئوتتۇرا مۇساپىلىق باشقۇرۇلىدىغان بومبا < ھەرب > ئېتىلىش مۇساپىسى 1000 - 3000 كىلومېتىر بولىدىغان باشقۇرۇلىدىغان

چىقمايلا: بۇ ئىش ئۇنچىلىك مۇھىم ئەمەس، شۇڭا ئوتتۇرا يولدا توختىتىپ قويدۇم. * ھېلىقى دورا ياساش ئىشىڭىز مۇ ئوتتۇرا يولدا توختاپ قالمىدىمۇ؟!

ئوتتۇرا يىللىق مىنىپ < مائار > پۈتۈن ئوقۇش مۇددىتىنىڭ ئوتتۇرا يىللىرى ئوقۇلىدىغان دەرسلەر ئۆتۈلۈۋاتقان سىنىپلار.

ئوتتۇرىدا بار گەپ ھەممە بىلىپ بولغان، ئاشكارا بولۇپ بولغان گەپ، ۋەقە - ھادىسە.

ئوتتۇرىغا ئالماق ← ئارىغا ئالماق: چېرىكلەر باشقىلارنى چەتلەشتۈرۈپ، تاشۋاينى ئوتتۇرىغا ئېلىۋالدى. * - سەن بۇنداق بىغەملىك قىلساڭ، ئۇلار سېنى ئوتتۇرىغا ئالمايدۇ، - دېدى ئۇ زەينەپ ئۇنىڭغا نەسەت قىلىپ.

ئوتتۇرىغا تاشلىماق ← ئوتتۇرىغا قويماق: - قېنى بىرىنچە دەڭلار، - دېدى قاۋۇل مۇدىر، - قانداق قىلىمىز؟ ئويلىغىنىڭلارنى ئوتتۇرىغا تاشلىمامىلەر؟

ئوتتۇرىغا چۈشمەك ① مۇنازىرە، تالاش-تارتىش، ئۇرۇش-جېدەل ۋە تۈرلۈك ئىختىلاپلارنى بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن شۇ ئىشقا ئارىلاشماق: بۇ ئىش ئاخىرى ئالماخۇنىڭ ئوتتۇرىغا چۈشۈشى بىلەن تىنچىپ قالدى. ② ئوتتۇرىغا چىقماق، ئاشكارا بولماق، باشقىلارغا مەلۇم بولماق: بۇ قېتىمقى پائالىيەتتىن كېيىن نۇرغۇنلىغان مەسىلىلەر ئوتتۇرىغا چۈشتى.

ئوتتۇرىغا چىقماق ① مەيدانغا چىقماق، ئۆزىنى نامايان قىلماق، ئۆزىنى كۆرسەتمەك: 1947-يىلدىن كېيىن ئۇ ئاساسەن ئۈرۈمچىدە «ئەرك» گېزىتىدە «بۈگۈنكى دۇنيا ۋە ئەتىكى ۋەھىمە»

ئورۇننى ئىگىلىگەن. بۇ ۋاقىتتا دۆلىتىمىز ئاساسەن قۇرۇقلۇق شارائىتىدا بولۇپ، شەرقىي جەنۇبىي دېڭىز بويىدىكى بىرقانچە ئۆلكىلەردە يانار تاغ ھەرىكىتى بولغان. شەرتلىك بەلگىسى M₂.

ئوتتۇرا ھۇجۇمچى < تەن > ۋاسكىتبول، پۈتۈل قاتارلىق توپ تۈرلىرى مۇسابىقىلىرىدىكى ھۇجۇمچىلارنىڭ بىرى. ئورنى ئوتتۇرىدا بولىدۇ.

ئوتتۇرا ھېساب بىلەن سان بىلەن ھېسابلىنىدىغان بىرەر نەرسىنى بىرقانچە ئادەم ياكى تارماقلارغا تەڭمۇتەڭ بۆلۈپ ھېسابلىغاندا: ھەر بىر ئىشچى-خىزمەتچىگە ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 148 يۈەن مۇكاپات پۇلى تەگدى.

ئوتتۇرا ھېسابتا ← ئوتتۇرا ھېساب بىلەن. ئوتتۇرا ئوق < بوت > يىلتىز ۋە غولنىڭ ئوتتۇرا ئوق قىسمى. ئاساسەن ياغاچلىق قىسىم بىلەن ئەۋرىشىملىك قىسىمدىن تۈزۈلىدۇ. ئادەتتە توشۇش رولىنى ئۆتەيدۇ ھەمدە ئۆسۈملۈك تېنىنى تىرەپ تۇرىدىغان ئىسكىلىت جازا ھېسابلىنىدۇ.

ئوتتۇرا ئېقىم < سۇ > دەريالارنىڭ يۇقىرى ئېقىم بىلەن تۆۋەنكى ئېقىم ئوتتۇرىسىدىكى بۆلىكى.

ئوتتۇرا ياش ياش جەھەتتىن بەك كىچىك، بەك چوڭمۇ ئەمەس، 40 ياشلار ئۆپچۆرىسىدىكى: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئازدۇر-كۆپتۇر ھەربىي تەجرىبىگە ئىگە تىلۋالدىغا ئوخشاش ئوتتۇرا ياش جەڭچىلەرمۇ بار ئىدى.

ئوتتۇرا يەك كىيىمنىڭ جەينەكتىن سەل ئاشقان ياكى ئۇنىڭغا يېقىن كېلىدىغان يېڭى.

ئوتتۇرا يولدا يېرىمىدا، تولۇق ئاخىرلاشماستىنلا، باشلىنىپ ئايىغى

نەتىجىسى 82 ئىدى.

ئوتتۇرىچە باھا < سودا > تاۋار ئوتتۇرىچە قىممىتىنىڭ پۇل بىلەن ئىپادىلىنىشى.

ئوتتۇرىچە پايدا < س ئىق > كاپىتالىستىك جەمئىيەتتە ئوخشاش بولمىغان ھەرقايسى تارماقلارغا سېلىنغان ئوخشاش مىقداردىكى كاپىتاللار ئوتتۇرىچە پايدا نىسبىتى بويىچە ئېرىشىدىغان ئوخشاش مىقداردىكى پايدا. ئۇ كاپىتالنىڭ ئورگانىك قۇرۇلمىسى ۋە ئايلىنىش سۈرئىتى ئوخشاش بولمىغان تارماقلار ئوتتۇرىسىدا بولىدىغان رىقابەتنىڭ پايدا نىسبىتىنى ئوتتۇرىچە ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويغانلىقىنىڭ نەتىجىسىدۇر.

ئوتتۇرىچە پايدا نىسبىتى < س ئىق > ئىشچىلار ياراتقان ئومۇمىي قوشۇمچە قىممەت مىقدارىنىڭ ئومۇمىي ئىجتىمائىي كاپىتالدا تۇتقان نىسبىتى.

ئوتتۇرىچە پايدا نىسبىتى قانۇنىيىتى < س ئىق > كاپىتالىستىك جەمئىيەتتە ھەرقايسى ئىشلەپچىقىرىش تارماقلىرىدىكى ئوخشاش بولمىغان پايدا نىسبىتىنىڭ تارماقلار ئوتتۇرىسىدا بولىدىغان رىقابەتلەر تۈپەيلىدىن ئوتتۇرىچە ھالەتكە كېلىپ قېلىشىنىڭ مۇقەررەلىكى.

ئوتتۇرىچە سان < مات > ئىككى ياكى ئىككىدىن ئارتۇق سانلارنىڭ يىغىندىسىنى شۇ سانلارنىڭ سانغا بۆلگەندە كېلىپ چىققان بۆلۈنمە ئوتتۇرىچە سان دېيىلىدۇ. مەسىلەن، $5 = 3 \div (3+5+7)$ دېسەك، بۇنىڭدىكى 5 بولسا 3، 5 ۋە 7 لەرنىڭ ئوتتۇرىچە سانى بولىدۇ.

ئوتتۇرىچە شامال سۈرئىتى < مېتېئور > شامال سۈرئىتىنىڭ ئوتتۇرىچە قىممىتى. مەقسەت ئوخشاش بولمىغاچقا، ئوتتۇرىچە قىممەت ئوخشاش بولمىغان ھەرخىل

دېگەن ماقالىسى بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىپ، جامائەتكە قورقۇنچلۇق كوممۇنىزم خەۋپىنى ئايدىنلاشتۇرۇپ بەرگەن. ② سادىر بولماق، كۆرۈلمەك: ھازىر باشقا بىر ئىش، سىز دېگەن ئۇ ئىشتىنمۇ جىددىيەرەك بىر ئىش، ئوتتۇرىغا چىقتى.

ئوتتۇرىغا سالماق ← ئوتتۇرىغا قويماق:

— ئەنئەنە ئىشلىرىنى ئەزالار قارار قىلىدۇ. ئاتلارنى تارقىتىۋېتىشنى كۆپچىلىكنىڭ ئوتتۇرىسىغا سال، قارار قىلسۇن! — دېدى ئۇ مەسۇمگە. **ئوتتۇرىغا قويماق** كۆپچىلىكنىڭ مۇھاكىمە قىلىشى ئۈچۈن سۇنماق، كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا سۆزلەپ ئۆتمەك: ئۇ جىرىم تىكىپ ئورمان بىنا قىلىش ھەققىدە ئۆز پىكىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى. * قېنى، پىكىرىڭلار بولسا ئوتتۇرىغا قويۇڭلار، مۇزاكىرە قىلىمىز.

ئوتتۇرا نىچى سۈپ. ئۈچ بالىنىڭ ئىككىنچىسى،

يەنى چوڭدىن كىچىكى ياكى كىچىكىدىن چوڭى: « مېنىڭ سۆزۈم راست » دەپتۇ چوڭ شاھزادە. مەلىكە ئوتتۇرا نىچى شاھزادىدىن سوراپتۇ: « سەن نېمە دەيسەن، يىگىت؟ » * — ئوتتۇرا نىچى ئوغلۇم داشۆدە ئوقۇۋاتىدۇ، — دېدى بوۋاي ئۆزىدىن بەخىرلەنگەندەك قىلىپ.

ئوتتۇرا نىچى يىلىك < ئانات > جەينەكتىن مۇرىگىچە بولغان سۆڭەكتىكى يىلىك.

ئوتتۇرىچە سۈپ ① ھەجىم، مىقدار، سۈپەت،

دەرىجە قاتارلىقلاردا ئوتتۇرا ھال ئورۇندا تۇرىدىغان؛ ياخشىدىن تۆۋەن، ياماندىن يۇقىرى ئورۇندا تۇرىدىغان؛ پۈتۈن ئاپتونوم رايونىمىز مىقياسىدىن ئېيتقاندا، ئېنېرگىيە سەرىپىياتى مەملىكەت بويىچە ئوتتۇرىچە سەۋىيىدىن يەنىلا يۇقىرى. ② ئوتتۇرا ھېساب بىلەن، ئوتتۇرا ھېسابتا؛ بوستانلىقنىڭ ئوتتۇرىچە قېلىنلىقى 5.2 م م كېلىدۇ. * ئۇنىڭ ئوتتۇرىچە

ئوتتۇز بىلىق ئى ← ئارىلىق I : بۇ ئوتتۇز بىلىقتا كەك كەتكەن بىر سايلىق بار ئىدى. * ئوتتۇز بىلىقتا بىرەر ئاش پىشىمۇ ۋاقت ئۆتمىدى، مۇز پۈتۈنلەي چىقىلىپ، كېمە مۇزدىن ئاجرىدى. **ئوتتۇز سان.** ئوننىڭ ئۈچ قېتىم قوشۇلۇشىدىن ھاسىل بولغان، 29 دىن چوڭ، 31 دىن كىچىك بولغان پۈتۈن سان: 30 تال ئالما.

ئوتتۇز ئوغۇل كۆپچىلىك، يىگىتلەر: ئوتتۇز ئوغۇل توي بوسۇتىنى كۆتۈرۈپ، ساز چېلىش « ھاي ھاي ئۆلەن، ھاي ئۆلەن » دېگەن ناخشىنى ئۈنلۈك ئېيتىپ، توي سورۇنىغا كىرگەندە ئايسىخان دەسلەپ چىدىماي قالدى. * ھۈجۇم دېگەن ئوتتۇز ئوغۇلنىڭ مەشرىپى ئەمەس-تە، ئۇ ھايات-مامات چېلىشى. سەن ئاشۇ كىشىلىرىڭنى قايتا كۆرەلمەسەن-يوق، بۇ ساڭا قاراڭغۇ.

ئوتتۇز ئوغۇلنىڭ ئالدىدا ئەل-جامائەتنىڭ ئىچىدە، كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا: مەن ئوتتۇز ئوغۇلنىڭ ئالدىدا ۋەدە بەرگەنمەن، دېگىنىمنى قىلماي قويمايمەن.

ئوتتۇز ئىككى چىشىنى ئالغىنىغا ساناپ بەرمەك ← ئوتتۇز ئىككى چىشىنى سۇندۇرۇپ، قولىغا تۇتقۇزۇپ قويماق: مەن دېگەن 8-ئەترەتنىڭ ئامبارچىسى سۇلايمان گۈر-گۈر! قېنى كىم ماڭا چىقىلىدىكەن، ئوتتۇز ئىككى چىشىنى ئالغىنىغا ساناپ بېرىمەن. **ئوتتۇز ئىككى چىشىنى سۇندۇرۇپ، قولىغا تۇتقۇزۇپ قويماق** ئۇرۇپ ئاغزى بۇرنىنى قان قىلىۋەتمەك، قاتتىق ئۇرۇپ ئەدىبىنى بەرمەك: - ھېلى ئوتتۇز ئىككى چىشىنى سۇندۇرۇپ، قولۇڭغا تۇتقۇزۇپ قويماي يەنە، - دېدى سايم مۇشتىنى دېۋەيلەپ.

ئوتتۇز بېشى ئى. تارس (ئوتتۇز بېشى) تارىختىكى ھەربىي ئەمەل نامى. ئوتتۇز ئەسكەردىن

ئۇسۇللار بىلەن چىقىرىلىدۇ. يەر يۈزى ھاۋا رايىنى بايقاشتا، كۆز بىلەن بايقالغان شامال سۈرئىتى ئۈچۈن ئىككى مېتىرلۇق ئوتتۇرىچە قىممەت ئېلىنىدۇ. ئاپتوماتىك ئەسۋاب بىلەن بايقالغان شامال سۈرئىتى ئۈچۈن، ئون مېتىرلۇق ئوتتۇرىچە قىممىتى ئېلىنىدۇ. ھەرقايسى قەرەللىك بايقاشتىكى شامال سۈرئىتىنىڭ ئوتتۇرىچە قىممىتى « كۈنلۈك ئوتتۇرىچە شامال سۈرئىتى » دەپ ئاتىلىدۇ. كۈنلۈك ئوتتۇرىچە شامال سۈرئىتىنىڭ ئايلىق (يىللىق) ئوتتۇرىچە قىممىتى ئايلىق (يىللىق) ئوتتۇرىچە شامال سۈرئىتى بولىدۇ.

ئوتتۇرىچە قىممەت < س ئق > ئىجتىمائىي ئوتتۇرىچە ئىشلەپچىقىرىش شارائىتىدا ئىشلەپچىقىرىلغان بىرلىك تاۋارنىڭ قىممىتى. **ئوتتۇرىچە ھاۋا تېمپېراتۇرىسى < مېتېئور >** ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنىڭ ئوتتۇرىچە قىممىتى. مەقسەت ئوخشاش بولمىغاچقا، ئوتتۇرىچە قىممەت ئوخشاش بولمىغان ھەر خىل ئۇسۇللار بىلەن چىقىرىلىدۇ. يەر يۈزى ھاۋا رايىنى بايقاشتا، ئادەتتە بىر كۈن ئىچىدىكى ھەرقايسى قەرەللىك بايقاشتا بايقالغان ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنىڭ ئوتتۇرىچە قىممىتى، كۈنلۈك ئوتتۇرىچە ھاۋا تېمپېراتۇرىسى بولىدۇ؛ بەش كۈنلۈك، ئون كۈنلۈك، ئايلىق ۋە يىللىق ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنىڭ ئوتتۇرىچە قىممىتى ئايرىم-ئايرىم ھالدا بەش كۈنلۈك، ئون كۈنلۈك، ئايلىق ۋە يىللىق ئوتتۇرىچە ھاۋا تېمپېراتۇرىسى بولىدۇ.

ئوتتۇرىلاشماق پ. يېرىملاشماق، ئوتتۇرا بولماق (سىغىم، ھەجىم ياكى مەزگىل ھەققىدە).

تەركىب تاپقان ھەربىي ئەترەتنىڭ باشلىقى: ۋەتەننى دەپ جان بېرەر، بۇ كەتكەن توققۇز كىشى، توغرا-راست يولنى كۆرەر، قەھرىمان ئوتتۇزبېشى.

ئوتتۇزىنچى سان. سان ياكى دەرىجە جەھەتتە 29-دىن كېيىن، 31-دىن بۇرۇن تۇرىدىغان؛ سان تەرتىپى «30» رەقىسى بىلەن ئىپادىلەنگەن؛ ئوتتۇزىنچى نومۇرلۇق.

ئوتتۇزىنچى ماي ھەرىكىتى < تارىخ > جۇڭگو خەلقىنىڭ كوممۇنىستىك پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدە ئېلىپ بارغان جاھانگىرلىككە قارشى ھەرىكىتى. 1925-يىلى 5-ئاينىڭ 30-كۈنى شاڭخەيدىكى ئاھما نامايىشى ئۆتكۈزۈپ، ياپونىيە يىپ ئېگىرىش فابرىكىسىنىڭ خوجاينىنىڭ ئىش تاشلاشقا قوماندانلىق قىلغان كومپارتىيە ئەزاسى گۇ جېڭخوڭنى ئېتىپ ئۆلتۈرگەنلىكىگە قارىتا نارازىلىق بىلدۈرىدۇ. نامايىشچىلار ئاممىۋى كونسېسسىيەگە بارغاندا، ئەنگلىيە ساقچىلىرىنىڭ ئوققا تۇتۇشىغا ئۇچرايدۇ. شۇنىڭدىن كېيىن كومپارتىيە شاڭخەيدىكى ھەر ساھە ئاممىسىنى ئىش، دەرس ۋە بازار تاشلاشقا سەپەرۋەر قىلىدۇ. بۇنىڭغا ھەرقايسى جايلار قىزغىن ئاۋاز قوشىدۇ. نەتىجىدە بۇ ھەرىكەت پۈتۈن مەملىكەت بويىچە يۇقىرى دولقۇنغا كۆتۈرۈلىدۇ.

ئوتتېلىيە ئى (لات) < بوت > ← ئوتتېلىيە ئوتى. ئوتتېلىيە ئوتى < بوت > يارلىقئوت ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. كۆل ۋە سۇلۇق ئېتىزلاردا ئۆسىدۇ. يوپۇرمىقى نېپىز ھەم يۇمشاق، تۇخۇم شەكىللىك بولۇپ، توپلىشىپ ئۆسىدۇ، رەڭگى قىزغۇچ يېشىل كېلىدۇ. گۈلى ئاچ بېغىر رەڭدە بولىدۇ. مېۋىسى قاناتلىق

كېلىدۇ.

ئوت-چۆپ ئوت ۋە چۆپ، ئومۇمەن چارۋا يەيدىغان خىلمۇخىل ئوتلار؛ بىز ئاغىنە، ئاغىنىدارچىلىقتىن مەقسەت كىشىلەرنىڭ چارۋىلاردىن كۈتكەن ئۈمىدىدەك ھازىر ئوت-چۆپ بېرىپ، كەلگۈسىدە گۆش-ياغ شىلىۋېلىش ئەمەس.

ئوت-چۆپ تېرمومېتىرى < مېتېئور > ئوت-چۆپ يۈزىگە يېقىن جايدىكى ئەڭ تۆۋەن ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنى بايقايدىغان تېرمومېتىر. **ئوت-چۆپ تېمپېراتۇرىسى** < مېتېئور > تېرمومېتىرنىڭ شار قىسمىنى پاكاز ئوتلۇق يەردىكى ئوتنىڭ ياپىرقى ئۈستىگە قويۇپ بايقالغان تېمپېراتۇرا.

ئوت-چۆپ يوقىتىش دورىسى < خىم > ئېتىزلاردىكى ئوت-چۆپلەرنى يوقىتىدىغان دورىلار. مەسىلەن، نىتروفىن، پىرومېترون، پروپانېل قاتارلىقلار.

ئوتخانا I ئى. ئائىلىلەردە مەخسۇس ئوت-چۆپ ساقلاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئۆي؛ سامانلىق.

ئوتخانا II ئى < ماشىن > ئىچىدىن ياندىغان دۈنگاتېل، پويىز، راكېتا قاتارلىقلاردىكى يېقىلغۇلار ياندىغان ئورۇن، بۆلەك.

ئوت-خەس ئومۇمەن ئوت-چۆپ قاتارىدىكى نەرسىلەر؛ بىكار قالسام ئىچىم پۇتۇپ، ئۆزۈم غەمدە يۈرمىەن. شۇڭا مەن خوتۇن بىلەن ئوغۇت، ئوت-خەس يىغمەن.

ئوتخور سۈپ. ئوت-چۆپ يەيدىغان، ئوت-چۆپ بىلەن ئوزۇقلىنىدىغان؛ ئوتخور ھايۋانلار. **ئوتخور بېلىق** < زوئول > بېلىقنىڭ بىر خىلى. تېنى كاناي شەكلىدە، ئازراق يېشىللىقى بار، تاتلىق سۇدا ياشايدۇ، سۇ ئىچىدىكى چۆپلەر بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ. دۆلىتىمىزنىڭ مۇھىم بېلىقلىرىدىن بىرى ھېسابلىنىدۇ.

ئوتخور قارا بېلىق < زوئول > پالاس بېلىق .

ئوتخور ھايۋانلار < زوئول > مەخسۇس ئۆسۈملۈك (ئوت-چۆپ) بىلەن ئوزۇقلىنىدىغان ھايۋانلار .

ئوتخورلۇق ئى < زوئول > ھايۋانلارنىڭ ئۆسۈملۈكلەر بىلەنلا ئوزۇقلىنىش ئادىتى . ئوت-سامان ئوت ۋە سامان ، ئومۇمەن ئات-ئۇلاغلار يەيدىغان ئوت-چۆپ ، سامان قاتارلىق نەرسىلەر : - ئوت-ساماننى ئوبدانراق يىغۋالماساق ، قىشتا ئۇلاغلارنى باقالماي قالسىز ، - دېدى ئۇ ماڭا چۈشەندۈرۈپ . ئوت-سۇ ئوت ۋە سۇ .

ئوتسىندۇرماق « ئوتسىنماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى .

ئوتسىنماق پ . ئوتقا قاقلىنىپ ئىسىنماق : ئۇ تونۇر بېشىدا ئوتسىنىپ ئولتۇرغان ھاشىمنىڭ يېنىغا كەلدى .

ئوتسىنىشماق « ئوتسىنماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى : ئۇلار گۈلخان ئەتراپىدا ئوتسىنىشقاچ ھەر خىل ئىشلار ئۈستىدە پاراڭلاشماقتا ئىدى .

ئوتقات (توغرىسى : ئوتۇغات) ← ئوتۇغات . ئوتقاش ئى . قاراڭغۇ كېچىدە يول يۈرگەندە يولنى يورۇتۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ، ياغاچ ياكى تۆمۈر كالتەكنىڭ ئۇچىغا مايغا چىلانغان پاختىنى ئوراپ ياسالغان ئاسان ياندىغان نەرسە . ئوت كالتەك ، مەشئەل : ئۇ ئاسما كۆۋرۈكتىكى ئوتقاشلار ئارىسىدا تۇرغان ئابلىزنى كۆردى . * ئوتتا كۆيمەس ئوتقاشىمەن ، ئوتقا كىرسەم سېنىڭ ئۈچۈن . نېمە ئارمان جان ۋەتىنىم ، جاننى بەرسەم سېنىڭ ئۈچۈن .

ئوتقاششەك سۈپ . قىزىل ، قېپقىزىل . ئوتقاشچى ئى . ئوتقاش كۆتۈرۈپ ماڭغۇچى كىشى : ئۇلار ئەمدىلا تاغ باغرىغا بېرىشقا

سول تەرەپتىن قىزىل كېيىم كىيگەن ، قوراللىق 500 ئوتقاشچى چېرىك ئېتىلىپ چىقتى .

ئوتقاشسىمان سۈپ . ئوتقاشقا ئوخشاش : قىز چىرايلىق-ئۇز سانالماس ، مەڭزىدە مەڭ بولمىسا ، بولسا مەڭ ، ئوتقاشسىمان پارلاق جۇلا-رەڭ بولمىسا .

ئوتقۇيرۇق سۈپ (ئوت-قۇيرۇق) بالا-قازا تېرىيدىغان ، قۇتراتقۇلۇق قىلىدىغان ، چېدەل پەيدا قىلىدىغان : ئۇ خەلقنى قوزغلاڭ كۆتۈرۈشكە ئاپئاشكارا دەۋەت قىلىدىغان ئوتقۇيرۇق ئادەم ، ئۇنى كۆزدىن يوقىتىش كېرەك . // بىز ھەرگىزمۇ خەلقنى ئازدۇرغۇچى ئوتقۇيرۇقلارغا يول قويماسلىقىمىز لازىم .

ئوتقۇيرۇقلۇق ئى . قۇتراتقۇلۇق قىلىش ، بالا-قازا پەيدا قىلىش ھەرىكىتى ، پائالىيىتى : - ھە ، بۇ يەردە ئەسلى سەن ئوتقۇيرۇقلۇق قىلىۋېتىپسەن-دە! - دېدى ئۇ ھومىيىپ .

ئوتقۇيرۇقلۇق قىلماق قۇتراتقۇلۇق قىلماق ، چېدەل-غوۋغا پەيدا قىلىدىغان ئىش-ھەرىكەت ، گەپ-سۆزلەرنى قىلماق : ئۇ ئاستىرىتىن ئۈستىلىق بىلەن ئوتقۇيرۇقلۇق قىلىپ ، ئوت ئۈستىگە ياغ سەپتى .

ئوت-كاۋاپ ئوت ۋە كاۋاپ ، ئومۇمەن ئىنتايىن قىزىغان ، كۆيگەن ، ئۆرتەنگەن ھالەت .

ئوت-كاۋاپ بولماق قاتتىق كۆيمەك ، ئۆرتەنمەك : ھۆرنىساخان قىزى ئەنۋەر بىلەن ئۇچراشتۇردى ، ئەنۋەرنىڭ قانداقلىقى ھۆرنىساخانغا نامەلۇم ، لېكىن قىز ئوت-كاۋاپ بولۇپ كۆيۈپ يۈرەتتى .

ئوتلاماق I « ئوتلاماق I » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى : ھارۋىكەش بوۋاي قارا ئۆكۈزنى ئوتلاتقىلى ئېلىپ ماڭدى . * داللىلاردا ئوينىدىم ، چۆچىلەرنى ئوتلىتىپ ، ھەم ئۇنىڭكى دۈشمىنى سار ، قۇزغۇنىنى يوقىتىپ .

ئوت-چۆپلەرنىڭ ۋە قۇرغاقچىلىققا بەرداشلىق بېرەلەيدىغان زىرائەتلەرنىڭ ئۆسۈشىنىلا تەمىنلەيدىغان يېرىم قۇرغاق رايونلارنىڭ كىلىماتى. ئۇ قۇرۇقلۇق كىلىماتى ئالاھىدىلىكىگە ئىگە. بۇ كىلىمات كۆپىنچە چۆللۈكلەر بويلىرىدا بولىدۇ.

ئوتلاقچىلىق ئى. ئوتلاق، يايلاق بەرپا قىلىش، باشقۇرۇش ئىشى، ئومۇمەن ئوتلاق بىلەن مەشغۇل بولۇش پائالىيىتى: ھازىر مەملىكىتىمىزدە ئوتلاقچىلىقنىڭ خەلق ئىگىلىكىدىكى ئورنى بارغانسېرى مۇھىم بولماقتا.

ئوتلام مىق. ئېغىزغا بىر ئالغۇدەك مىقداردىكى بىلدۈرىدۇ، كۆپىنچە ئىچىملىكلەر ھەققىدە ئېيتىلىپ «يۇتۇم» بىلەن باراۋەر ئىشلىتىلىدۇ: جان دېگەن ئىنسانغا ئامانەت نەرسە، بىر كۈنلەردە ئاغرىپ ياتارمەن... بەلكى بىر ئوتلام سۇغا موھتاج بولۇرمەن، ئەگەر ئەجەل يېتىپ بىر بۇلۇڭدا يېتىپ قالسام... كىشى چۆچۈيدۇ-دە.

ئوتلاماق II «ئوتلاماق II» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئارىدا بىر-ئىككى ئوتلام چايىمۇ ئوتلاندى، بىرەر پارچىدىن نانمۇ يېيىلدى.

ئوتلۇق I سۈپ. ئوتى بار، ئوت-چۆپلەر كۆپ ئۆسكەن، ئوت بىلەن قاپلانغان: ئۇلار تەڭرى تېغىنىڭ تۆۋەن ئېتىكىدىكى سۈزۈك سۈلۈق، يۇمران ئوتلۇق گۈزەل يايلاقتا بىر كېچە تۇندى.

ئوتلۇق II سۈپ ① ئوتى بار، كۆيدۈرۈش، كۈچىگە ئىگە: قان-ياش ئاقتان كۆزلەردە، چاققاي بۈگۈن چاقماقلار! چۈشۈپ ئوتلۇق چىقىلغان، كۆيسۈن ئەمدى چاقماقلار! ② قىزىق، ئىسسىق، ھارارەتلىك؛ كىشىگە ئىللىقلىق، خۇشاللىق بېغىشلايدىغان: ئىككى سەپداشنىڭ ئوتلۇق مەڭزى بىر-بىرىگە چىڭ چاپلاشتى. * ئالىمنىڭ ئوتلۇق نەپسىنى ئۆز

ئوتلاماق II «ئوتلاماق II» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: - ماڭمۇ بىر يۇتۇم ئوتلىنىپ قويۇڭا، - دېدى يەنە بىر بالا خەلچەم ئانغا يېلىنىپ.

ئوتلاماق I «ئوتلاماق I» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: تۆمۈر يول بويىدا بىر توپ قوي-قوزا يۈرەتتى ئوتلىشىپ، ئويناقلاپ-يايراپ. **ئوتلاماق II** «ئوتلاماق II» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: - بىر-ئىككى رومكا ئوتلىشىپ بېرەرسەن؟ - دېدى ئۇ ئاباقتا قاراپ ھىجىيىپ.

ئوتلاق ئى. ئوت-چۆپلەر كۆپ ئۆسكەن، ئوت-چۆپ بىلەن پۈركەنگەن جاي؛ يايلاق، چۆپلۈك: ئۇ ئوتلاقتا كېلىپلا، بىر تۈپ دەرەخنىڭ تۈۋىدە ئولتۇرۇپتۇ. * ئۇ ھوشىغا كېلىپ، ئۆزىنىڭ يۇمشاق ئوتلاقتا ياتقانلىقىنى سەزدى.

ئوتلاق سالمىسى <زوتول> سۆزلەنگۈچىلەر كلاسسى، كەسلەنچۈك ئائىلىسىدىكى ھايۋان. تەن ئۇزۇنلۇقى 25 سانتىمېتىر، قۇيرۇقى ئىنچىكە ھەم ئۇزۇن، دۈمبىسى يېشىل قوڭۇر، قورسىقى ئاقۇچ كۈل رەڭ، تېنىنىڭ يان تەرەپلىرى يېشىل، دۈمبىسىدە ئالتە قاتار چوڭ تەنگىچە قاسرىقى بار، ئوت-چۆپ ئارىسىدا ياشاپ، ھاشارات تۇتۇپ يەيدۇ. دۆلىتىمىزنىڭ جەنۇبىغا تارقالغان، شىنجاڭدىمۇ بار.

ئوتلاق قانۇنى <قا> دۆلەتنىڭ ئوتلاقلىرىنى مۇھاپىزەت قىلىش ۋە ئۇنى باشقۇرۇش ئىشلىرىنى تەرتىپكە سېلىش يۈزىسىدىن تۈزگەن قانۇنى.

ئوتلاق قىلىيورغىسى <زوتول> قىلىيورغىنىڭ بىر خىلى. بېلى ئاق كېلىدۇ، ئوتلاقتا ياشايدۇ.

ئوتلاق كىلىماتى <مېتېئور> تۇپراق نەملىكى

يۈرۈپتۇ؛ * ئۇ ئاتتىن چۈشۈپ، ئاتنى ئوتلاشقا قويۇۋەتتى.

ئوتلىماق II پ. قىزىق ئىچمىلىكلەرنى ئاز-ئازدىن يۇتماق؛ ئومۇمەن سۇيۇق نەرسىلەرنى ئاز-ئازدىن ئىچمەك: چىمەن قولىدىكى چايدىن بىر ئوتلاپ، ئىستاكاننى جوزىغا قويدى ۋە ھېكايىسىنى داۋام قىلدى. * موماي چاينى ئىككى ئوتلاپ، نېرى ئىتتىرىپ قويۇپتۇ.

ئوتلىماق III پ <تب> ئوت بىلەن ئۇچۇقلىماق: يېزىدا بەزى دېھقانلارنىڭ كېسەلنى ئوتلاپ «ساقايتىش» ئادىتى بار. * خەلق ئارىسىدىكى «ئوتلاپ قېقىش»، «پېرە ئوينىتىش» قاتارلىق خۇراپىي ئۇسۇللار ئۇزاق ئۆتمۈشتىكى ئوتقا چوقۇنۇشتىن قېلىپ قالغان ئادەتلەردۇر.

ئوتھارۋا ئى (ئوت+ھارۋا) كونا. پويىز: ئىتتىپاقداش دۆلەتلەرنىڭ باشقا ئايروپىلانلىرى بېرلىننىڭ ئوتتۇرا قىسمىدىكى ئايروپىلانلىرى، ئوتھارۋا ۋاگونلىرىنى ۋەيران قىلدى. * ھەربىر يەردە زاۋۇت-كانلار ۋارقىراپ تۇرسا، تۆمۈر-يوللار، ئوتھارۋىلار جارقىراپ تۇرسا، بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.

ئوتۇغات ئى. تارس. ① ئەمەلدارلارنىڭ باش كىيىمىگە تاقىلىدىغان مەنسەپ بەلگىسى. ② دوپپىنىڭ ئالدىغا تاقىلىدىغان زەر پۈپۈك: ئوتۇغات تاقىماق.

ئوتۇغات مونچاق ۋاڭلىق تۈزۈمدە گولك، بەيزە، تەيجىلەر كىيىدىغان تاج.

ئوتوفون ئى (ر>گربك) <تب> قۇلقى ئاجىز كىشىلەرنىڭ ئاۋازلارنى ئاڭلىشىغا ياردەم بېرىدىغان بىر خىل ئەسۋاب. ئۇنىڭ بەزىلىرى ئاكۇستىكىلىق پىرىنسىپ بويىچە ئاۋاز دولقۇنىنى توپلاپ قۇلاققا يەتكۈزۈپ بېرىدۇ؛ يەنە بەزىلىرى ئېلېكتر ئىلمى پىرىنسىپلىرى بويىچە ئاۋاز قوبۇللىغۇچ ياكى

مەڭزىدە سەزگەن مېھرىبان ئالىمنىڭ كۆكرىكىگە بېشىنى قويدى. * ھەي ئوتلۇق شاماللىرى، ئوتلۇق شاماللىرى، ئېيىتلار ئاي يۈزلۈك يارىمغا بېرىپ؛ ئېرىڭىز ئاقلىدى پاك ئىشقىڭىزنى، ئالەمگە رەڭمۇرەك گۈل قىلىپ تېرىپ. ③ نۇرلۇق، نۇر چېچىپ تۇرغان، چاقناپ تۇرغان: - ھە... - ئۇ شۇنداق دېدى-دە، گۇيا قىزنىڭ ئوتلۇق كۆزلىرىنىڭ ئۆزىنى كۆيدۈرۈپ تاشلىشىدىن قورققانداك، يەرگە قارىۋالدى. ④ كۆچمە. بالا-قازا، جېدەل-ماجرىغا يېقىن، خەتەرلىك، جېدەل پەيدا قىلىدىغان: خوتۇن خەقنىڭ پېشى ئوتلۇق دەپ، ئوت تۇتىشىپ بالا-قازا ياماشقىلى ئارانلا تۇرىدۇ. ⑤ كۆچمە. شىجائەتلىك، غەيرەتلىك، قايناق؛ جۇشقۇن، قىزغىن: ئۇنىڭ ئوتلۇق ياش يۈرىكى دائىم خەلق ئۈچۈن سوقۇپ تۇراتتى. * ئوتلۇق مۇھەببەتكە ئىنتىزار بولغان ياش قىزنىڭ كۆزىنىڭ ھۇجۇمى مېنى گاڭگىرىتىپ قويدى. * جام ئېلىپ دىلدار قولىدىن يۇتىمغايمەن قەترە مەي، «ئەل ئۈچۈن جان بەر» دېگەن ئوتلۇق خىتابى بولمىسا. ⑥ كۆچمە. كۈچلۈك روھىي ئازاب كەلتۈرىدىغان، ئەلەملىك، دەردلىك: مېنىڭ بۇ خېتىم، بەلكى سىزنىڭ كامىل ئۈچۈن ھەسرەتلىك ياشلار تۆككەن، ئوتلۇق ئاھلار تارتقان چېغىڭلاردا يېتىپ بارار-دە، ئۇنتۇلغان، كۆنرىغان بىر يۈرەكنىڭ ئەرزىنى تىڭشالماسسىز ۋە يېنىپ تۇرغان يۈرەك ئوتىڭىز بىلەن كۆيدۈرەرسىز.

ئوتلۇق III ئى. دىئال. تونۇرنىڭ كۈلىنى چىقىرىدىغان تۆشۈكى، داپخون.

ئوتلىتىشماق «ئوتلاتماق I» يېتىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئوتلىماق I پ. مال-چارۋىلار ئوت-چۆپ يېمەك، ئوت بىلەن ئوزۇقلانماق: دەريا بويىغا يېتىپ كەلسەم، كالىلار بىخىرامان ئوتلاپ

مىكرو فون قوبۇل قىلغان ئاۋاز دولقۇنىنى چوڭايتىپ قۇلاققا يەتكۈزۈپ بېرىدۇ. **ئوتۇقماق** پ. قوزا-ئوغلاق قاتارلىق چارۋىلارنىڭ بالىلىرى سۈتتىن ئايرىلىپ ئوت يېگۈدەك بولماق، ئوتقا كىرىشمەك: - ئالا قوينىڭ قوزىسىمۇ ئوتۇقۇپ قالدى، - دېدى ئۇ بوۋايىنى خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن.

ئوتۇن ئى. كېسىپ، يېرىپ ئوت قالاش ئۈچۈن تەييارلانغان ياغاچ، شاخ-شۇمبا ۋە شۇ قاتارلىق نەرسىلەر، ئومۇمەن ئوت قالاش ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان تۈرلۈك ياغاچلار: ئوتۇن ئوبدان - خوتۇن ئوبدان (ماقال). * ئوت بار يەردە تۇتۇن بار، سۇ بار يەردە ئوتۇن بار (ماقال).

ئوتۇننى يۇيۇپ قالايدىغان تازىلىق قىلدىم دەپ، بەك ئاشۇرۇۋېتىدىغان: بۇ تازا ئوتۇننى يۇيۇپ قالايدىغان بىرنېمە بولىدىغاندەك قىلىدۇ.

ئوتۇن-پۈتۈن ئوتۇن ۋە شۇ خىلدىكى نەرسىلەر: - بىرەر يېرىم باغ ئوتۇن-پۈتۈن دېۋىدىك، كىم سېنى بۇنچە لىقىشىپ ئارتسۇن دەپتۇ! - دېدى ئۇ ھارۋىنى قويۇۋەتمەي.

ئوتۇن-چاۋار ئوتۇن ۋە چاۋار: - مانا قاراڭلار، مۇشۇمۇ ئوتۇن-چاۋار بولامدۇ، بىرىنچى سورتلۇق قۇمۇش ئەمەسمۇ! - بىر يىگىت بىر تۇتام قۇمۇشنى ئېگىز كۆتۈرۈۋېلىپ ۋارقىزىدى. **ئوتۇنچى** ئى ① جاڭگال ۋە تاغۇتاشلاردىن ئوتۇن ئەكىلىپ، ئۇنى سېتىپ تىرىكچىلىك قىلىدىغان كىشى: بۇرۇننىڭ بۇرۇنىدا بىر ئوتۇنچى ئوتكەنكەن، ئۇنىڭ خوتۇنى ۋە ئىككى ئوغلى بار ئىكەن. ② بايلارغا مەخسۇس ئوتۇن توشۇپ بېرىدىغان مالاي: ئۆتمۈشتە باينىڭ ئوتۇنچىسى ئىدىم، بۈگۈن دۆلەتنىڭ ئورمان ئىشچىسى بولدۇم.

ئوتۇنچىلىق ئى. مەخسۇس ئوتۇن ئەكىلىپ سېتىش بىلەن تۇرمۇش كەچۈرۈش: «ئوتۇنچىلىق تولىمۇ ئېغىر، ئادەم ئىلگىرى باسمايدىغان بىر ئىش ئىكەن. ئۇنىڭدىن كۆرە بېلىقچىلىق قىلمايمەنمۇ» دەپ ئويلاپتۇ ھېلىقى ئوتۇنچى.

ئوتۇنخانا ئى. ئوتۇن قويدىغان ئۆي: بۇ چوڭ ئوتۇنخانىدا قاتتىق-قۇرۇق ئوتۇنلار ئېگىز-ئېگىز دۆۋىلىنىپ كەتكەنىدى.

ئوتۇندەك سۈپ. چىڭ، راۋۇرۇس، مەزمۇت؛ كەم-كۈتسىز: سەن دېگەن بويىچە ھېسابلىساقمۇ، سېنىڭ بويىنۇڭغا ئوتۇندەك تۆت توپ چىتنىڭ يۇلى - بىر مىليون سەككىز يۈز مىڭ دوللار ئۆتۈپ بولۇپتۇ.

ئوتۇنلۇق ئى. ئوتۇن بار، ئوتون كۆپ يەر: ئۇ ئوتۇنچىدىن نېمە ئۈچۈن ئوتۇنلۇقتىن ئېشەكنى قۇرۇق ھەيدەپ كېتىۋاتقانلىقىنى سورايتۇ.

ئوتۇنۇست ئى (ر>فران) <گېئول> بىر خىل مىنېرال. خىمىيىلىك تەركىبى $Ca_2[PO_4]_2 \cdot 8H_2O$. تۆت ياقلىق كرىستال سىستېمىسىدا، كرىستاللىرى نېپىز تاختىسىمان، يېسىسى تارشىسىمان، تۆت ياقلىق ياكى سەككىز تەرەپلىك شەكىلدە بولۇپ، قۇراشمىسى قاسىراقسىمان، شارسىمان، تالقانىسىمان بولىدۇ. رەڭگى يېشىلغا مايىل سېرىق، ئاچ يېشىل. سېرىق ۋە سارغۇچ يېشىل، سۈزۈكتىن يېرىم سۈزۈككىچە، ئەينەك پارقراقلىقىدا، قاتتىقلىقى 2 - 2.5، چۈرۈك؛ سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 3.50 - 3.19. ئاجراشچانلىقى ئىنتايىن تولۇق. بىرلەمچى ئۇران كان ياتمىلىرىنىڭ ئوكسىدلىنىش بەلبېغىدا ئۇچرايدۇ.

ئوتۇن-ياغاچ ئوتۇن ۋە ياغاچ: ھازىر 43

ئائىلىنىڭ ئوتۇن-ياغىچى، چاي-تۇزى يوق،
بالىلىرى يالغاج!

ئوتغۇچ ئى. توپىنى بوشتىش ۋە ئوت ئوتاشتا
ئىشلىتىلىدىغان دېھقانچىلىق سايمانى.

ئوتىماق پ. زىرائەت ئىچىدىن ئوت-چۆپلەرنى
يۇلۇپ ئالماق، زىرائەتنى ئوتتىن خالىي
قىلماق: - بولۇپتۇ قىزىم، - دېدى موماي
ئاغرىنىپ ۋە ئاستا باغدىكى كۆكتاتلارنى
ئوتغىلى چىقىپ كەتتى.

ئوتياش ئى (ئوت+ياش) سەي-كۆكتات: سارىخان
ئاچا قولىدىكى ئوتياشنى كۈپنىڭ تۈۋىگە
قويۇۋېتىپ سوردى، - بالىلار خاپا قىلغان
ئوخشىمادۇ، قىزىم؟

ئوتياشچى ئى. سەي-كۆكتات تېرىپ ساتقۇچى
كىشى، سەيچى.

ئوتياشچىلىق ئى. مەخسۇس سەي-كۆكتات
تېرىپ ئۆستۈرۈش ۋە ئۇنى سېتىش ئىشى.

ئوتياشلىق ئى. ئوتياش ئۆستۈرۈلگەن، ئوتياش
تېرىلغان يەر: بوۋاي قوغۇنلۇق بىلەن

ئوتياشلىق ئوتتۇرىسىدىكى ساتما ئىچىگە كىردى.
ئوت-يالقۇن ئوت ۋە يالقۇن: ئىككىسى ئالدىراپ

ماڭدى يامۇلغا، گويا جۈپ يولۋاستەك تاشلىشىپ
قەدەم. قەلبىدە پىلدىرلار ئۈمىد ئۇچقۇنى،

ئىككى جۈپ كۆزگە ئوت-يالقۇنۇ ھەمدەم.
ئوچ مق. جان ت ← ئوچۇم.

ئوچاق ئى ① ئوچ تەرىپى تۇتاش ئېتىك
ئالدى تەرىپىگە ئېغىز ئېچىپ ياسالغان،

ئۈستىگە قازان ئېسىلىپ، ئىچىگە ئوت
يېقىلىدىغان قۇرۇلما: باينىڭ پۇلى - ئوچاقنىڭ

كۈلى (ماقال). * ئوغلۇم بولسا ئوچاقتەك،
قىزلار كېلەر قورچاقتەك (ماقال). * تۇخۇم

كۆمدۈم ئوچاققا، ئېتىلغاندۇر بۇ چاغقا، يىراقتىكى
شۇ يارلار، سېغىنغاندۇر بۇ چاغقا. ② كۆچمە.

بىرەر نەرسە پەيدا بولىدىغان،
تارقىلىدىغان ياكى ئەمەلگە ئاشىدىغان

جاي؛ مەنبە: « بۇ زۈلمەت ئوچىقىدىن
قۇتۇلىدىغان كۈنلەرمۇ كېلەر... ئەقىللىق چوڭ

بولغىن » دەيتتى ئۇ دائىم بېشىنى سىلاپ.
* كۇچاننىڭ سۇجۇپ مۇزىكا سىستېمىسىنىڭ

ئوچىقى بولۇشى تاسادىپىي ۋە ياكى
يەككە-يېگانە ھادىسە ئەمەس، ئەلۋەتتە.

ئوچاق بېشى ئوچاق بار جاي، ئوچاقنىڭ
ئەتراپى، يېنى؛ ئوچاقنىڭ ئۈستى

تەرىپى: ئۇ بۇرۇن باينىڭ ئۆيىدە ئوچاق
بېشى بىلەن داس ئالدىدىن نېرىغا بارالمايدىغان

چاكار ئىدى. * تىللاخان ئوچاقتىن قازاننى
چۈشۈرۈپ، ئوچاق بېشىدىكى لېگەنگە پۇلۇنى

ئۇسۇشقا باشلىدى. ھويلىنى مەزىلىك پۇلۇننىڭ
پۇرىقى قاپلىدى.

ئوچىقىدىن پوچقىغىچە ← يىپىدىن
يىڭنىسىگىچە: ئوچىقىدىن پوچقىغىچە سورىماق.

ئوچاقلىق سۈپ. ئوچاق بار، ئوچاق سېلىنغان:
ئۇ دەسلەپ بىر ئېغىزلىق ئۆيگە كۆچۈپ

كەلگەندى، كېيىن ئەپلەپ-سەپلەپ، ئوچ
ئوچاقلىق بىر ئاشخانا، كىچىكرەك بىر قازناق

سېلىۋالدى.

ئوچاققە يۈزە ئى (ئوچاق+يۈزە) ئىككى تەرىپىدىن
شامال ئۆتكۈزۈپ بېرىدىغان تۆمۈرچىلىك

ئەسۋابى.

ئوچۇق ① سۈپ. تەرەپلىرى ھېچ نەرسە
بىلەن توسۇلمىغان: ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدىكى

ئوچۇق يەرگە ھەر خىل گۈللەر تېرىلغانىدى.
② سۈپ. ئۈستى يېپىلمىغان ياكى كۆپ

قىسمى يېپىلماي قالغان: ئالماس ئوچۇق
سەيناغا چىققاندا، ئۇلار ئالماسنىڭ ئارقىسىدا

ئىدى. * ئۇ ئەخمەتنىڭ ئوچۇق دالاندىن
يۈگۈرۈپ ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى ئېنىق كۆردى.

③ سۈپ. يېپىلمىغان، ئېتىلىمىگەن ياكى
تاقالمىغان، قۇلۇپلانمىغان، قاناتلىرى
ئېچىۋېتىلگەن: داشانىڭ ئۇدۇلىدىكى دېرىزە

سەزگىلى بولىدىغان ھالەتتە، گەۋدىلىك: بۇ يەردە پەسىللەرنىڭ ئالمىشىشى ئوچۇق ۋە مۇقىم بولىدۇ. ⑫ سۈپ. ھەقىقىي، راست، توغرا؛ ئاشكارا، ئېنىق: ئۇ بۇ قېتىم ئوچۇق گېپىنى قىلدى. // مەن ئۆز پىكرىمنى ئوچۇق ئېيتتىم. * ئۇنىڭ نارازىلىقى ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. * - خوش، - دېدى ئابباس ئەپەندى، - ئوچۇق سۆزلىشەيلى. ⑬ سۈپ. قېنىق، تۇتۇقنىڭ ئەكسى (رەڭ ھەققىدە): - قاراڭ، - دېدى ئۇ ماڭا تېخىمۇ چۈشەندۈرۈپ، - رەڭگىمۇ شۇنداق ئوچۇق، ئايالىڭىزغا ئالغاج بارسىڭىز خوش بولماي قالمايدۇ. ⑭ سۈپ. ھەممە كىشى ئۆز ئىختىيارى بويىچە قاتناشسا بولۇۋېرىدىغان، خالغانلار قاتناشسا بولىدىغان، ئادەم چەكلەنمەيدىغان: ئوچۇق يىغىن. ئوچۇق سوت. ⑮ سۈپ. ھېچكىمدىن يوشۇرۇلمىغان، ئوچۇق-ئاشكارا بولغان: ئوچۇق قارشىلىق. ئوچۇق ھەرىكەت. ئوچۇق مۇناسىۋەت.

ئوچۇق باھا < سودا > مالنىڭ ئوچۇق كۆرسىتىلگەن باھاسى.

ئوچۇق بوغۇم < تىل > سوزۇق تاۋۇش بىلەن ئاخىرلاشقان بوغۇم.

ئوچۇق پۈرە پۈرنىڭ بىر خىلى، قېمىسى گۆش بىلەن پىيازدىن تەييارلىنىپ ئۈستى ئوچۇق قىلىپ تۈگۈلىدۇ. ئادەتتە تاۋىغا قويۇلۇپ، ئوچۇق يېرىگە ماي تېمىتىش ئارقىلىق پىشۇرۇلىدۇ.

ئوچۇق چىراي خۇش خۇي، خۇش چاقچاق: لۈتپۇللا ئوچۇق چىراي بۇ يىگىت بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى.

ئوچۇق خەت بىرەر شەخس ياكى كوللېكتىپقا قارىتا يېزىلغان، ئەمما خەتنى يازغۇچى «كۆپچىلىككە ئۇقتۇرۇش زۆرۈر» دەپ، ئوچۇق-ئاشكارا ئېلان قىلغان

ئوچۇق ئىدى. * ئايروپىلاننىڭ ئىشىكى تېخى ئوچۇق تۇراتتى. // دەم ئېلىپتۇ قاراۋۇللىرى، ئوچۇق قېلىپتۇ ئۆي-ھۇجرىلىرى. ④ سۈپ. يالىڭاچ، ئەت-تېرىلىرى كۆرۈنۈپ قالغان: ئوچۇق بەدەن. * ئۇ ئوچۇق كۆكرىكىنى تۇمىقى بىلەن بىرنەچچە قېتىم يەلپۈپ قويۇپ، يەنە بېشىغا كەيدى. ⑤ سۈپ. تۈز، راۋان توسالغۇسىز: دىلى ئوچۇقنىڭ قولى ئوچۇق، ئەل سۆيگەننىڭ يولى ئوچۇق (ماقال). * دېھقانغا جەننەتنىڭ ئىشىكى ئوچۇق (ماقال). * سىلەرگە مەكتىپىمىزنىڭ ئىشىكى ھەرقاچان ئوچۇق. ⑥ سۈپ. يۇمۇلمىغان، يېپىلمىغان (كۆز، ئېغىز قاتارلىقلار ھەققىدە): ئوچۇق ئېغىز ئاچ ئۆلمەس (ماقال). // ئۇنىڭ كۆزلىرى تېخىچە ئوچۇق تۇراتتى. ⑦ سۈپ. سۈزۈك، بۇلۇتسىز، بۇلۇت ياكى چاڭ-توزانلاردىن خالىي: 11-ئاينىڭ 15-كۈنى، ھاۋا ئوچۇق سەل شامال چىقىپ تۇراتتى. * تاشۋاي ئوچۇق ئاسمانغا زوق بىلەن تىكىلگىنىچە ئەركىن بىر نەپەس ئالدى. ⑧ سۈپ. زىل، ساز، جاراڭلىق: تەمبۇر، دۇتارلار ئۈچۈن مېۋىلىك ئاق ئۈجمە ياغىچىدىن خەرەك ياساپ ئىشلەتسە، ئوچۇق ئاۋاز بېرىدۇ. * مۇشۇنداق قىلغاندا ئاھاڭلار ئوچۇق، پاكىز چىقىدۇ. ⑨ سۈپ. بۇلغانمىغان، ساپ، سۈزۈك، راۋان: - ئاخشامقى كىشىمىز ئۈرۈكتىن، - دېدى ئومان، - تومۇرىمىزنىڭ ئوچۇق چىغدا ئازراق يەپ باقامسىز؟ ⑩ سۈپ. تۈز، پاك، ھىيلە-مىكردىن خالىي؛ خۇش خۇي، خۇش چاقچاق، مۇلايىم، چىقىشقا: ئۇ تولىمۇ خۇش چاقچاق، ئوچۇق يىگىت ئىكەن. * گۈلسۇمخاننىڭ ئوچۇق كۆڭۈللۈكى قوشنىلىرىغا يېقىپ قالغانىدى. * - ساڭا بىر ئىشنى سۆزلەپ بېرەي، - دېدى موللازەيدىن ئوچۇق پېتىللىك بىلەن. ⑪ رەۋ. ئېنىق، روشەن، ئاسانلا بىلگىلى،

خەت: - بىز بۇ ھەقتە ھۆكۈمەتكە ئوچۇق خەت يازماقچىمىز، - دېدى ئۇ چۈشەندۈرۈپ، ئوچۇق دەرس < مائار > ئۆزئارا تەجرىبە ئالماشتۇرۇش، ئوقۇتۇش مېتودىنى تەتقىق قىلىشنى مەقسەت قىلغان دەرس شەكلى. مۇناسىۋەتلىك ئوقۇتقۇچىلار ۋە باشقا مائارىپ خادىملىرى تەشكىللىك ھالدا ئۇنى ئاڭلاشقا قاتناشتۇرۇلىدۇ.

ئوچۇق دېڭىز < جۇغ > خالىغان دۆلەت ئىشلىتەلەيدىغان، ھەرقانداق بىر دۆلەتنىڭ ئىختىيارىدا بولمىغان دېڭىز تەۋەلىكى.

ئوچۇق سوت < قا > مەملىكىتىمىز خەلق سوت مەھكىمىلىرىنىڭ دېلولارنى ئوچۇق-ئاشكارا سوت قىلىدىغان بىر خىل ئۇسۇلى. بۇنىڭدا، كەڭ ئاممىنىڭ قاتنىشى بىلەن ئىجتىمائىي ئەھمىيىتى زور بولغان دېلولار قاراپ چىقىلىدۇ.

ئوچۇق سۆز دېمەكچى بولغان سۆزنى ھېچقانداق يوشۇرماستىن، ئېنىق، توغرا، ئاشكارا ئېيتىدىغان؛ شەيخ ئىبراھىم ئېلى نۇرىدىننىڭ بۇ گېپىگە كۈلۈپ: « سېنىڭدەك ئوچۇق سۆز ئادەمنى مەن تۇغۇلغاندىن بېرى كۆرگىنىم يوق » دەپ ئۇنىڭ تەكلىپىنى ئورۇنلاپتۇ.

ئوچۇق شەھەر چەت ئەللىك ساياھەتچى ۋە سوردىگەرلەرنىڭ ساياھەت ھەم سودا ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىشى ئۈچۈن ئېچىۋېتىلگەن شەھەر.

ئوچۇق كرىستاللىق جىنىس < گېئول > ئوچۇق كرىستاللىق قۇرۇلمىغا ئىگە بولغان جىنىس. مەسىلەن، گرانىت، جۇلالىق شىپات قاتارلىق.

ئوچۇق كرىستاللىق قۇرۇلما < گېئول > كۆز بىلەن ئايرىغىلى بولىدىغان ماگما

جىنىسلاردىكى مېنېرال كرىستال دانىچىلىرىنىڭ قۇرۇلمىسى.

ئوچۇق كۆڭۈل ← كۆڭلى ئوچۇق: ھەمرا مەتنىيازنىڭ ئوچۇق كۆڭۈلۈكىنى ياخشى كۆرەتتى.

ئوچۇق ھايات ئالىمى < گېئول > ئوچۇق ھايات جاھاندا شەكىللەنگەن يەر قاتلاملىرى.

ئوچۇق ھايات جاھانى < گېئول > گېئو-لوگىيىلىك يىلنامە نامى. ئۇ كېمىرىدىن بۇرۇنقى يوشۇرۇن ھايات جاھانغا نىسبەتەن ئېيتىلغان بولۇپ، كېمىرىي دەۋرىدىن باشلاپ كۆپ مىقداردىكى ئومۇرتقىسىز ھايۋانلارنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئورگانىزىملىرى كۆرۈلۈشكە باشلىغان باسقۇچ كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئادەتتە قەدىمكى ھايات ئېراسى، ئوتتۇرا ھايات ئېراسى، يېڭى ھايات ئېراسى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئوچۇق ئېلېكتىر يولى < فىز > رادىئو تارقاق تۇنجى ياكى قوبۇللىغۇچىلارنىڭ ئانتېننىسى بىلەن يەر سىمىنىڭ ھاۋادا ئېلېكتىر ماگنىت مەيدانى ئارقىلىق ھاسىل قىلغان قايتىش زەنجىرى. رادىئو دولقۇنى تارقىتىلغاندا، ئانتېننا بىلەن يەر سىمى ئوچۇق ئېلېكتىر يولىنىڭ ئىككى قۇتۇپى بولىدۇ.

ئوچۇق ئىمتىھان < مائار > ئىمتىھان ئېلىشنىڭ بىر خىل ئۇسۇلى. بۇنىڭدا ئىمتىھانغا قاتناشقۇچىلارنىڭ مۇناسىۋەتلىك ماتېرىياللاردىن ئەركىن پايدىلىنىشىغا رۇخسەت قىلىنىدۇ.

ئوچۇق-ئاشكارا ئوچۇق ۋە ئاشكارا: ئابدۇراخمان بىلەن رەيھان بىر-بىرىنى ياخشى كۆرۈشكەن بولسىمۇ، لېكىن مۇھەببەت ھەققىدە ئوچۇق-ئاشكارا بىرەر ئېغىز سۆز قىلمىغانىدى.

ئوچۇق-ئاشكارا بولماق كۆڭلىدىكى
 گەپ-سۆز، مەقسەت-مۇددىئانى
 يوشۇرمايدىغان، ئوچۇق كۆڭۈل بولماق:
 ئادەم دېگەن ئوچۇق-ئاشكارا بولۇشى كېرەك.
ئوچۇقتىن-ئوچۇق ئاشكارا ھالدا،
 يوشۇرماستىن: ئۇ ئوچۇقتىن-ئوچۇق قۇۋلۇق
 قىلۋاتاتتى.

ئوچۇقچىلىق ئى. ھېچقانداق نەرسە بىلەن
 توسۇلمىغان، ئىچىدە ھېچ نەرسە يوق
 يەر، جاي: يېرىم سائەتلەردىن كېيىن
 ئۇلار چوڭ بىر ئوچۇقچىلىققا چىقىپ قېلىشتى. *
 - تۆت ئەتراپىمىز ئوچۇقچىلىق، - دېدى ئۇ
 بىزگە ئەتراپىنى كۆرسىتىپ.

ئوچۇقلاشتۇرماق «ئوچۇقلاشماق» پېئىلىنىڭ
 مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇنىڭ بۇ سۆزلىرى
 بىزگە مەسىلىنى يەنىمۇ ئوچۇقلاشتۇرۇپ
 بەردى.

ئوچۇقلاشتۇرۇلماق «ئوچۇقلاشتۇرماق»
 پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئوچۇقلاشماق پ. ئوچۇق ئېنىق، ئاشكارا
 بولماق، ئايدىڭلاشماق: تۈنۈگۈن بايقالغان
 يىپ ئۇچى بىلەن تەھلىل قىلىش ئارقىلىق،
 بۇ چىكىش مەسىلە ئوچۇقلاشتى.

ئوچۇقلۇق «ئوچۇق» سۆزىنىڭ ئىسىم
 شەكلى: - ھەي، ئارقامدىن ئېيتىپ
 قويماسىلەر؟ - ئوچۇقلۇق بىلەن سورىدى
 ھادى. * دوستۇڭنى قەدىرلە، كۆرسەت
 ساداقەت، بۇ يولدا قىلچىمۇ بولما ھاماقەت.
 توغرىلىق، ئوچۇقلۇق بولسۇن ئادىتىڭ، ئۇنىڭسىز
 باسدۇ سېنى پالاكەت.

ئوچۇق-يورۇق خۇش خۇي، خۇش چاقچاق،
 سەمىي: ئابدۇل كېيىنكى قېتىم كەلگەندە،
 قاسىم ئاكام ئۇنى ئوچۇق-يورۇق كۈتۈۋېلىپ،
 پاراڭغا سېلىشقا باشلىدى.

ئوچۇم ① ئىككى ئالغاننى بىرلەشتۈرۈپ،

بارماقلىرىنى ئۈستىگە قارىتىپ سەل
 يىغقاندا ھاسىل بولغان بوشلۇق: ئۇ
 ئەسئەتنىڭ ئىككى بىلىكىنى سىلكىپ،
 ئوچۇمىدىكى تاش ۋە قاتتىق لاي پارچىلىرىنى
 يەرگە چۈشۈرۈۋەتتى. ② مىق. ساناق
 سانلار بىلەن كېلىپ «سېغىمى ئوچۇم
 كېلىدىغان»، «ئوچۇمغا باراۋەر»،
 «ئوچۇمغا تەڭ» دېگەن مەنىلەرنى
 بىلدۈرىدۇ: ئۇ يۈرەكنى سەگىتىدىغان مۇزدەك
 سۇدىن بىرنەچچە ئوچۇم ئېلىپ ئىچتى. *
 ئۇ ئالدىراپ-تېنەپ يانچۇقىدىن بىر ئوچۇم
 كەمپۈت ئالدى-دە، بالىلارغا قارىتىپ چاچتى.
 ③ كۆچمە «بىر» سۆزى بىلەن بىرىكىپ،
 «بەزى، قىسمەن، ئاز ساندىكى»
 دېگەندەك مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ: بىر
 ئوچۇم ئۇنسۇرلار بۇ قېتىم قەستەن چاتاق چىقاردى.
ئوچۇملاتماق «ئوچۇملىماق» پېئىلىنىڭ
 مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوچۇملاشماق «ئوچۇملىماق» پېئىلىنىڭ
 ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار دەريا سۈيىنى
 ئوچۇملىشىپ ئىچشكە باشلىدى.

ئوچۇملانماق «ئوچۇملىماق» پېئىلىنىڭ
 مەجھۇل دەرىجىسى.

ئوچۇملىماق پ. ئوچۇمغا ئالماق: ئۇ مۇزدەك
 بۇلاق سۈيىنى ئوچۇملاپ ئىچشكە باشلىدى.
 * بۆرە گەپ سۆز قىلماستىنلا يەردىكى
 ئۈجمىلەرنى ئوچۇملاپ ئاغزىغا سېلىشقا باشلىدى.
ئوچپىرىك ئى (ر) <ئەد> ئېپىك ژانىرلارنىڭ
 بىرى. ئۇ ۋەقە، ھادىسىلەرنى، تۇرمۇش
 پاكىتلىرىنى ۋە كونكرېت كىشىلەر
 پائالىيىتىنى ئەينەن تەسۋىرلەش بىلەن
 باشقا ئېپىك ژانىرلار (مەسىلەن، پوۋېست،
 ھېكايە) دىن پەرقلىنىدۇ.

ئوخرەك ئى. ئىتتىڭ ئېغىز چىشى بىلەن
 ئوتتۇر چىشى ئوتتۇرىسىدىكى تۆت دانە

بولغاچقا، ئۇلارنى شۇنداق لەقەملەر بىلەن پەرقلەندۈرۈشكە توغرا كەلگەندى،
ئوخشاتلىق نىسبىتى < مات > ئىككى ئوخشاش كۆپ تەرەپلىكنىڭ ماس تەرەپلىرىنىڭ نىسبىتى بۇ ئىككى كۆپ تەرەپلىكنىڭ ئوخشاتلىق نىسبىتى دېيىلىدۇ.
ئوخشاتماق پ. مەلۇم بىر ئالامىدىلىك، خاراكتېر ياكى شۇ قاتارلىق سۈبەتلىرى جەھەتتىن ئىككىنچى بىر نەرسىگە ئوخشاپ كەتمەك، ئوخشاپ قالماق: ماۋۇ چېرىك قالىپىڭلار بىلەن قوينىڭ ئىچىگە كىرىپ قالغان ئۆچكە بىلەن ئوخشىشىپ قاپسەلەر، بۇنى ئېلىۋېتىڭلار. * ھەر ئىككىمىز ئالاقىمىزغا يېزىپ باقايلى، قېنى ئوخشىمامدۇ؟

ئوخشالماق «ئوخشماق» يېشىلىق مەجھۇل دەرىجىسى: خىزىدەك مويىسىپت يۈسۈپ خاس ھاجىپ، ئالىنىڭ ئىشىنى تەڭ قىلدى تاغقا، ناۋايى، لۈتپىنىڭ تەرىپلىرىدە، ئوخشالدى تۆھپىسى باراقسان باغقا.

ئوخشتىش ① «ئوخشاتماق» يېشىلىق يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < ئەد > ئىستىلىستىكىلىق ۋاستىلەردىن بىرى. بۇنىڭدا، بىر-بىرى بىلەن مەلۇم دەرىجىدە ئوخشاشلىقى بولغان ئىككى نەرسىنىڭ بىرى ئارقىلىق يەنە بىرى چۈشەندۈرۈلۈپ ئوبراز يارىتىلىدۇ ياكى چوڭقۇر داۋىلار شەرھىلىنىدۇ. ئوخشتىش ئادەتتە ئېنىق ئوخشتىش، يوشۇرۇن ئوخشتىش ۋە ۋەكىللىك ئوخشتىش دەپ ئۆچكە بۆلۈنىدۇ.

ئوخشتىشماق «ئوخشاتماق» يېشىلىق ئۆملۈك دەرىجىسى: - بايا سىلنى بۇ چەت ئەللىك دوستلار كىمگە ئوخشتىشتى، بىلدىلمۇ؟ - دەيدى سەمەت ئاقساقالغا قاراپ. * ئۇلار نىساخان پورنىڭ مېجەزىنى تاغ ھاۋاسىغا ئوخشتىشتى.

ئۇزۇن چىشى. ئۇنىڭ ئىككىسى ئۈستىدە ئىككىسى ئاستىدا بولىدۇ.
ئوخشاتماق «ئوخشماق» يېشىلىق مەجبۇرىي دەرىجىسى: مەن ئۇنى ئوتلۇق قۇياشنىڭ ئالتۇن نۇرلىرىغا ئوخشىتىمەن. * - پۇل بولسا، نېمىنى ئوخشاتقىلى بولمايدۇ دەيسىز؟ - دەيدى ئۇ ماڭا سوئال نەزىرى بىلەن قاراپ. * - كەچتە ئوخشىتىپ بىر پۇلۇ قىلغىنا، - دەيدى ئۇ ئايالغا.

ئوخشاش سۈپ ① بىرەر كىشى ياكى نەرسىنى ئەسلىتىدىغان، شۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىدىغان: ئۆتۈپ كەتسە ئالدىدىن قىز، رابىمۇ دەپ قارايمىنا، خۇددى كىچىك بالا ئوخشاش، مارايمىنا، مارايمىنا. * ئۇ تىنارمىش ئۆكۈزگە ئوخشاش، غۇچۇرلىتىپ چىشىنى چاپناپ. ② باراۋەر، تەڭ، پەرقسىز: ئۇ گەپلىرىنى مۇشۇ يەردە دەۋەرسىلىمۇ ئوخشاش ئەمەسمۇ؟ * تەڭ بولمايچۇ، ئىككىمىز بۇ يىل ئوخشاشلا 11 ياشقا كىردۇق.

ئوخشاش شەكىللەر < مات > ماس بۇلۇڭلىرى ئۆزئارا تەڭ ھەمدە ماس تەرەپلىرى تاناسىپ تۇزىدىغان ئىككى كۆپ تەرەپلىك «ئوخشاش شەكىللەر» دېيىلىدۇ مەسىلەن، ئوخشاش ئۈچ بۇلۇڭلار.

ئوخشاش كۆپ تەرەپلىكلەر < مات > ئەگەر ئىككى كۆپ تەرەپلىكنىڭ بۇلۇڭلىرى ماس ھالدا ئۆزئارا تەڭ بولسا ھەمدە ماس تەرەپلىرى تاناسىپ تۇزىسا، بۇ ئىككى كۆپ تەرەپلىك «ئوخشاش كۆپ تەرەپلىكلەر» دېيىلىدۇ.

ئوخشاش ئۈچ بۇلۇڭ < مات > ماس بۇلۇڭلىرى ئۆزئارا تەڭ، ماس تەرەپلىرى تاناسىپ تۇزىدىغان ئۈچ بۇلۇڭلار.

ئوخشاشلىق «ئوخشاش» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇلارنىڭ ئوخشاشلىق تەرىپى كۆپ

ئوخشىتىلماق « ئوخشاتماق » پېئىلىتىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: - ئۇيغۇرلاردا ئەڭ چىرايلىق قىز نېمىگە ئوخشىتىلاتتى؟ ھەممە... ھە... - ئۇ دۇدۇقلاپ كەتتى.

ئوخشىماق پ ① باشقا بىرەر ئادەم ياكى

نەرسىدە بار بولغان خاراكتېر ياكى ئالاھىدىلىككە ئىگە بولماق، بىرەر بەلگىسى، ئالاھىدىلىكى ياكى شۇنداق

سۈپەتلىرى بىلەن شۇ سۈپەتلەرگە ئىگە بولغان باشقا بىرەر نەرسە ياكى كىشىنى ئەسلىمەك: ئوغۇل تاغقا ئوخشار،

قىز باغقا (ماقال). * ئايدىن چىرايلىق يۈزلىرى، چولپانغا ئوخشار كۆزلىرى، ئۆزلىرىگە ئوخشىمايدۇ، پۈتۈن يۈرتنىڭ قىزلىرى. ②

« ئوخشايدۇ » شەكلىدە، بىر قىسىم ئىسىم، سۈپەت، سۈپەتداشلار بىلەن بىرىكىپ كېلىپ، بىرەر ئىش-ھەرىكەت،

ھالەت ۋە شۇ قاتارلىقلار ھەققىدە تەخمىنىي مۆلچەرنى بىلدۈرىدۇ: مەن دەسلەپ « يازغۇچىلىق دېگەن خەقنىڭ

كەينىدىن پىتنە-پاسات تېرىپ يۈرىدىغان ئىش ئوخشايدۇ » دەپ ئويلىغانىدىم. * كاككۇكلار كېلىپ قاپتۇ، باھار بولغان ئوخشايدۇ. كۆڭلۈم خۇش بولۇپ قاپتۇ، يارىم كەلگەن ئوخشايدۇ.

③ ناھايىتى ياخشى بولماق، كۆڭۈلدىكىدەك بولماق، ئادەتتىكىگە نىسبەتەن ناھايىتى ئېسىل بولماق: - ئۇكام بۇنداق قىلساڭ،

ئىش ئوخشىمايدۇ، - دېدى ئۇ ھېلىقى بالنى توسۇپ. * - ئېلىۋاتمەن، - دەپتۇ ئۇ خىجىل بولغان ھالدا، - تامىقىڭز ناھايىتى ئوخشايتۇ.

* بۇ يىل پاختا بەك ئوخشىدى.

ئوخۇت ئى < جۇغ > ئوخوت دېڭىزى ياقىسىدىكى

سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىغا تەۋە پورتنىڭ نامى.

ئوخوت دېڭىزى < جۇغ > تىنچ ئوكياننىڭ

غەربىي شىمالىي قىسىمىدىكى ياقا دېڭىز.

ئودونتولوگىيە ئى (ر > گىربك) < تىب > چىش، چىشنىڭ تۈزۈلۈشى، يېتىلىشى ۋە ئۇنىڭدىكى كېسەللىكلەرنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ئودىكام ئى. بالىلار ئويۇنىنىڭ بىر تۈرى.

بۇنىڭدا يەرگە قاتار-قاتار ئورەك كولىنىپ، پومزەكنى دومىلىتىپ ئورەككە چۈشۈرۈپ ئوينىلىدۇ.

ئودىكام ئوينىماق ① ئودىكام ئويۇنىنى

ئوينىماق. ② كۆچمە. ھەر تەرەپكە قالايمىقان يۈگۈرۈشۈپ يۈرمەك، ئىشنى قالايمىقان قىلىۋەتمەك، قالايمىقانلاشتۇرماق:

مۇنداق بۇلۇتلۇق، جىمجىت؟ دىمىق كېچىدە پاشىلار ئودىكام ئوينىمايدۇ-دە! * دادامنى يەپ بۆرىلەر گۆشلىرىنى قويىغان، ئېشەكنىمۇ

بېيىشىپ راست ئودىكام ئوينىغان.

ئورا ئى

① بىرەر نەرسىنى كۆمۈش ئۈچۈن يەردىن كولانغان چوڭقۇرلۇق، ئازگال: ئورنىڭ چوڭقۇرلۇقى ئادەم بويى بولغاندىن

كېيىن، ساندۇقنى ئورنىغا چۈشۈرۈپ، ئۈستىگە توپا تاشلاپتۇ. ② كۆچمە. ھالاكەت، بالا-قازا، خەۋپ-خەتەر: - سەن مېنى ئورنىغا ئىستىرىۋاتسەن! - دېدى ئۇ غەزەپتىن

كۆزلىرىنى چەكچەپتى.

ئورا كولىماق ① نەرسىلەرنى كۆمۈش

ئۈچۈن ئورا قازماق: مەن ئاشلىقلارنى كۆمۈش ئۈچۈن ئويۇننىڭ ئىچىگە بىر ئورا كولىدىم. ② كۆچمە. بىراۋنىڭ مەنپەئەت،

ئىستىقبالىنى زىيانغا ئۇچرىتىش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلماق، تۇزاق قۇرماق، گۆر كولىماق: ئۇ ھېچبىر يۆلەنچۈكى قالمىغان بۇ

قىزنىڭ ئىستىقبالىغا ئورا كولاش يولىغا قەدەم قويدى. * ئۇ پۈتۈن ھاياتىدا كىشىلەرگە ئورا كولاش بىلەن كۈن كەچۈرگەن.

ئورا كۆز چاناقلىرى چوڭقۇر، ئىچكىرى

بولغان كۆز: ئۇ ئالاقزادە بولغان ھالدا ئورا كۆزلىرىنى يېڭى كەلگەن مېھمانغا تىكتى.
ئوراقماق « ئورماق I » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوراق تورىيە ئى (ر> ئىئال) < مۇز > خور ئەترىتى، ئوركېستىر ۋە يالغۇز ناخشىچىلارنى كۆزدە تۇتۇپ ئىشلەنگەن چوڭ تىپتىكى مۇزىكا ئەسىرى. پارچىلىغاندا بىرقانچە ئاھاڭلارغا بۆلۈنۈشى مۇمكىن. بۇنىڭ ئىچىدە خور مۇزىكىسى ئاساسىي ئورۇنىنى ئىگىلەيدۇ.

ئوراق شىماق « ئورماق I » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئاياللار باشلىرىغا روماللىرىنى ئوراشتى.

ئوراق سۈپ. ئورالغان ھالەتتىكى، ئورالغان: ئوراق يوپۇرماقلىق شەبنەم ئوتى.

ئوراق يوپۇرماقلىق شەبنەم ئوتى < بوت > شەبنەم ئوتى ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرماقلىرى تۈۋىدىن ئۆسدۇ، كالىكە سەي شەكىللىك، يوپۇرماقلىق يۇمىلاقراق بولۇپ، قىزغۇچ سۆسۈن رەڭلىك نۇرغۇنلىغان بەز تۈكچىلىرى بولىدۇ. ئۇلار يېپىشقا سۇيۇقلۇق ئىشلەپ چىقىرىپ ھاشاراتلارنى تۇتۇپ ئوزۇق قىلىدۇ. گۈلى ئاق، ئومۇم گۈل زېتىدە. ئاسىيا، ياۋروپا، ئامېرىكىلاردىن چىقىدۇ، مەملىكىتىمىزدىمۇ بار. ئۇ داڭلىق ھاشاراتخور ئۆسۈملۈكتۇر.

ئوراقسىز سۈپ. ئورالمىغان، ئورالماي قالغان: ئوراقسىز بويۇم.

ئوراقلىق سۈپ. ئورالغان، ئوراپ قويۇلغان: ئۇ گېزىتكە ئوراقلىق نەرسىنى ئېچىپ كۆرۈۋىدى، خورما ئىكەن.

ئورالما سۈپ. ئورالغان ياكى ئورىلىدىغان: ئورالما جىسىم.

ئورالما جىسىم < گېئول > مېنېرال يېتىلىش جەريانىدا كرىستال ئىچىگە ئورالغان سىرتتىن كەلگەن ماددا. ئۇنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى ۋە شەكلى بىردەك ئەمەس. ئۇنىڭ قاتتىق، سۇيۇق ۋە گاز ھالەتلىرى بولىدۇ. گاز، سۇيۇق ھالەتتىكى ئورالما جىسىم مېنېراللارنىڭ شەكىللەنگەن چاغدىكى فىزىكىلىق، خىمىيەلىك شارائىتى تەتقىق قىلىشتا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.
ئورالماق I « ئورماق I » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇنىڭ قولىدا گۈللۈك داستىخانغا ئورالغان ئىككى نان بار ئىدى. * پوتەينىڭ ئەتراپى ئىككى قۇر تىكەنلىك سىم بىلەن ئورالغاندى.

ئورالماق II « ئورماق II » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئورام I ① ئى. يۈگەلگەن، ئورالغان نەرسە ۋە شۇنداق نەرسىنىڭ ھەربىرى: ئىشنى سىم ئوراملىرىنىڭ يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىشتىن باشلاش كېرەك. ② مىق. ساناق سانلار بىلەن كېلىپ ئورالغان ياكى ئورىلىدىغان نەرسىلەرنىڭ مىقدارىنى بىلدۈرىدۇ: بىر ئورام قەغەز. ئىككى ئورام تاماكا. * ئۆيىڭىزگە بىر ئورام قەغەز ئېلىپ كەتتى. * ئۇ مۇئەللىگە بىر ئورام گۈل سۈندى.

ئورام II ئى. دىئال. ئورما.

ئورانگۇتان ئى (ر> مالايجە) < زوئول > سۈت ئەمگۈچى ھايۋان. تېنى مايمۇندىن چوڭ، ئىككى قولى ئۇزۇن، پۈتۈن تېنىدە قىزغۇچ بېغىر رەڭ تۈكلىرى بار، ساغرا قاداقچىسى يوق، مېۋە يەيدۇ. جەنۇبىي ئوكيان تاقىم ئاراللىرىدا ياشايدۇ.

ئوراقماق « ئورماق I » پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك دەرىجىسى: مېنىڭ قىزىتام ئۆرلەپ يوتقانغا ئورنىنىپ ياتقاندىم، تۇيۇقسىزلا تۆت كىشى

منۇت 10 سېكۇنت؛ ئاينىڭ يەرنى بىر ئايلىنىش ۋاقتى 27 كۈن 7 سائەت 43 منۇت 11.5 سېكۇنت بولىدۇ.

ئورتاق (توغرىسى: ئوتتۇرا) ← ئوتتۇرا.

ئورتاق ① ئى. بىر ۋاقىتتا تۇغۇلۇپ بىللە چوڭ بولغان، بىللە ئۆسكەن؛ دوست، تەڭتۇش؛ بىلەمدىم بەختىم نىچۇك قارادۇر، زەمبىل كەبى جانۇ جىسىم يارادۇر. كۆزۈم يۇمۇپ، جانىم چىقىپ بارادۇر، ئورتاقلىرىم مېنى يۆلەپ، يۈرۈڭلار. ② سۆپ. كۆپچىلىككە تەۋە، ھەممىگە باراۋەر، كۆپچىلىككە ئەنئەنىۋى بولغان؛ كۆپچىلىكنىڭ ھەممىسىدە بار بولغان، ھەممە ئىگە بولغان؛ بۆرە تاپسا، تەڭ ئورتاق، قاغا تاپسا دەرەخ ئۇچىدا (ماقال). * قەدىمكى ئۇيغۇر يېزىقى ئەينى چاغدا تۈركىي خەلقلەر ئۈچۈن ئورتاق يېزىق ئىدى، ھازىرقى موڭغۇل يېزىقىمۇ شۇ يېزىق ئاساسىدا مەيدانغا كەلگەن. * ئۆزئارا ئىشەنمەسلىك ھازىرقى خەلقىمىزدىكى ئورتاق ئەيىب بولۇپ قالدى. ③ سۆپ. ئوخشاش، بىردەك؛ تەڭ، پەرقسىز؛ ھازىر بىزدە ۋە تەننى گۈللەندۈرۈشتىن ئىبارەت ئورتاق غايىگە ئىگە ياشلار كۈندىن-كۈنگە كۆپەيىپ كەتتى. * ئومۇمەن ئۇلارنىڭ خۇشاللىقىمۇ، قايغۇسىمۇ ئورتاق ئىدى. * ئېيىنشاتتۇق بىللە مۇڭلۇق ناخشىنى، شوخ، خۇشال كۈيلەرگىمۇ ئورتاق ئىدۇق. ④ رەۋ. بىرلىكتە، باراۋەر؛ يېزىنىڭ ئىشلىرىغا ھەممەيلەن ئورتاق مەسئۇل بولۇشىمىز لازىم. * مىللەتنى ئاقارتىش ۋەزىپىسىنى مەيلى چوڭ بولسۇن، كىچىك بولسۇن ياكى باشلىق بولسۇن، يۇقرا بولسۇن، ھەممەيلەن ئورتاق ئۈستىگە ئېلىشى كېرەك. * ھازىرقى جۇڭگو مەدەنىيىتى جۇڭگودىكى ھەرقايسى مىللەت خەلقلرى ئورتاق ياراتقان مەدەنىيەت. ⑤ ئى. دېھقانچىلىقتىكى

ياتاققا كىرىپ كەلدى.

ئورەك ئى. كىچىك ئورا؛ شامەخسۇت ئۇنىڭدىن قاچمەن دەپ، ئورەككە كىرىپ يىقىلىپ چۈشتى. * ھارۋا كىچىككەنە لاي ئورەككە يېتىپ قېلىپ چىقالمايۋاتاتتى.

ئوربىنا ئى (ر>لات) ① <ئاستر> ئاسمان جىسىملىرىنىڭ ئالەم بوشلۇقىدىكى باشقا بىر جىسىمنىڭ تارتىش كۈچى تەسىرىدە قىلىدىغان ھەرىكەت يولى. مەسىلەن، يەرنىڭ قۇياش ئەتراپىدىكى يولى يەر ئوربىتىسى دېيىلىدۇ. ② <فز> جىسىملارنىڭ بەلگىلىك قانۇنىيەت بويىچە قىلىدىغان ھەرىكەت يولى. مەسىلەن، ئاتومدىكى ئېلېكترون ۋە سۈنئىي ھەمراھنىڭ ھەرىكىتى بەلگىلىك ئوربىتا بويىچە بولىدۇ. **ئوربىتا قېيىش بۇلۇڭى** <ئاستر> ① ئوربىتا تەكشىلىكى بىلەن ئېكلىپتىكا تەكشىلىكى ئارىسىدىكى كېسىشىش بۇلۇڭى. ② سۈنئىي ھەمراھنىڭ ئوربىتا تەكشىلىكى بىلەن ئېكلىپتىكا تەكشىلىكى ئارىسىدىكى ئارا بۇلۇڭ.

ئوربىتا كېسىشىش بۇلۇڭى <ئاستر> ئوربىتا تەكشىلىكى بىلەن ئېكلىپتىكا تەكشىلىكى ئارىسىدىكى كېسىشىش بۇلۇڭى. **ئوربىتلىق** ① سۆپ. ئوربىتىسى بار، ئوربىتىغا ئىگە. ② رەۋ. ئوربىتا ئارقىلىق؛ ئوربىتا بىلەن؛ ئوربىتلىق ئايلىنىش.

ئوربىتلىق ئايلىنىش <ئاستر> بىر ئاسمان جىسىمىنىڭ يەنە بىر ئاسمان جىسىمىنى ئايلىنىشى. قۇياش سىستېمىسىدىكى سەييارىلەرنىڭ قۇياشنى ئايلىنىشى ۋە ھەربىر سەييارە ھەمراھلىرىنىڭ سەييارىنى ئايلىنىشىمۇ ئوربىتلىق ئايلىنىش بولىدۇ. يەر شارىنىڭ قۇياشنى بىر قېتىم ئايلىنىش ۋاقتى 365 كۈن 6 سائەت 9

بىرەيلەن ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرىنى، بىرەيلەن ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى چىقىرىش يولى بىلەن قىلىنغان شېرىك دېھقانچىلىق؛ بۇلتۇر مۇنۇ ئارقىدىكى قوشنىسىز ساقى ھاشىم باينىڭ يېرىگە ئورتاق قوغۇن تېرىغانىدى.

ئورتاق ئالاقە تىلى < تىل > كۆپ مىللەتلىك دۆلەتلەردىكى ھەرقايسى مىللەتلەر، ھەرقايسى دۆلەت خەلقلىرى ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقىدە قوللىنىلىدىغان تىل. مەسىلەن، ئېلىمىزدىكى ھەرقايسى مىللەتلەر تەرجىمە ئارقىلىق ئۆزئارا ئالاقە قىلغاندىن باشقا، خەنزۇ تىلىنى ئورتاق ئالاقە تىلى سۈپىتىدە قوللىنىدۇ. **ئورتاق بازار < سودا >** بىرنەچچە دۆلەت ئۆزلىرىنىڭ ئورتاق سىياسىي، ئىقتىسادىي مەنپەئىتىنى چىقىش قىلىپ ئاچقان ئۆزئارا ھەمكارلىشىش ئاساسىدىكى بىرلىككە كەلگەن بازار.

ئورتاق بولماق ① ھەممىگە ئوخشاشلا تەئەللۇق بولماق، ھەممىدە ئوخشاشلا بار بولماق؛ ئۇلارغا ئورتاق بولغان ئېغىر قىسمەت ئۇلارنى بىر-بىرىگە چىتىپ قويغانىدى. * ئائىلىمىزدىكى ئىككىمىزگە ئورتاق بولغان ئۆي جابدۇقلىرى گۈزەللىكىنىڭ ئىختىيارچە ھەل بولسۇن، توپدا ئالغان قەرز پۇللارنى ئۆزۈم تۆلەيمەن. ② شېرىك بولماق، ھەمدەم بولماق؛ ئورتاقلاشماق؛ مەدەكارلار ئۇنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇشۇپ، ئۇنىڭ دەرد-ھەسرىتىگە ئورتاق بولدى. * مەن ئايلىنىپ ئۇنىڭ بويىنى، ھاياجىنىم بولدى بىر بۇلاق، ماڭدىم تاغام ئۆيى-يېزىغا، سۆھبىتىگە بولۇشقا ئورتاق. **ئورتاق تىك < مات >** ئىككى تۈز سىزىق بىلەن تىك ھالەتتە كېسىشكەن يەنە بىر تۈز سىزىق.

ئورتاق تىل < تىل > ← ئورتاق ئالاقە تىلى.

ئورتاق دەۋا < قا > دەۋالاشقۇچى بىر تەرەپ ئىككى كىشىدىن ئارتۇق بولغان ياكى دەۋالاشقۇچى ئىككىلا تەرەپ ئىككى كىشىدىن ئارتۇق بولغان دەۋا. بۇ ياكى ئەر ز سۇنۇلغان ۋاقىتتا يۈز بېرىدۇ، ياكى دەۋا جەريانىدا شەكىللىنىدۇ.

ئورتاق ئوقلۇق كابىل < فىز > بىر دانە ئوتتۇرىسى كاۋاك ئۆتكۈزگۈچى يەنە بىر ئۆتكۈزگۈچكە كىيگۈزۈپ ھاسىل قىلىنغان كابىل. ئىچكى ئۆتكۈزگۈچ ئوتتۇرىسى كاۋاك ئۆتكۈزگۈچنىڭ ئوقى بولىدۇ. ئىچكى ئۆتكۈزگۈچنىڭ ئورنىنىڭ ئۆزگەرمەسلىكىنى ساقلاش ئۈچۈن، ئىككى ئۆتكۈزگۈچنىڭ ئارىسىغا ئىزولياتسىيىلىگۈچى ماتېرىيال قاپلىنىدۇ. ئورتاق ئوقلۇق كابىل رادىئو، تېلېۋىزىيە، بىراقىن باشقۇرۇش ۋە يۇقىرى چاستوتىلىق خەۋەرلىشىش قاتارلىقلاردا قوللىنىلىدۇ.

ئورتاقچى ئى. دېھقانچىلىقتا بىرى بىلەن ھەمكارلاشقۇچى، ھەمكارلىشىپ، شېرىكلىشىپ تېرىقچىلىق قىلغۇچى. ئادەتتە كۆپرەك ئۆزىنىڭ يېرى، دېنى يوق، بەلگىلىك ھوسۇل توختامى بىلەن باشقىلارنىڭ يېرى، دېنىنى ئېلىپ، ئۆزى ئادەم كۈچى چىقىرىپ تىرىكچىلىك قىلىدىغان بېقىنما دېھقانلارنى كۆرسىتىدۇ؛ شۇ يىلى يېزىدا يەر ئىگىلىرى بىلەن ئورتاقچىلار ئوتتۇرىسىدا يېڭى توختام تۈزۈش ئىشى باشلاندى. * — مۇنۇ يەرنىڭ يېرىمى ئورتاقچىنىڭ، يېرىمى مېنىڭ، ئېيتىپ بېقىڭا، قېنى، ئاشلىق قايسىمىزنىڭ يېرىدە ئوخشار؟ — دەپ سورىدى ئۇ. || ئۇ ئورتاقچى دېھقانلار بىلەن پاراڭلاشقاچ، باينىڭ ئۆيى تەرەپكە ماڭدى.

ئۇ ھەممە جەرياندا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ ۋە ھەممە جەرياننىڭ بېشىدىن-ئاخىرىغىچە سىڭگەن بولىدۇ.

ئورتودوكسى ئى (ر > گرېك) < پەلس > بىر تەلىماتقا بېرىلىپ، ئۇنىڭغا ئەستايىدىل سادىق بولغان ئادەم.

ئورتودوكسال سۈپ (ر) بىر تەلىماتقا ئەستايىدىل بېرىلگەن ۋە ئۇنىڭدىن قايتمايدىغان.

ئوروتىت ئى (ر > گرېك) < گېئول > بىر خىل مېنېرال. ئۇنىڭ خىمىيىلىك تەركىبى $(Ce, Ca)_2(Fe, Al)_2[Si_2O_7][SiO_4]O(OH)$. Ce_2O_3 تەركىبى % 11. بەزىدە تەركىبىدە ئىتتىرىي، تورىي، بېرىللىي قاتارلىقلار بولىدۇ. يەككە ياقلىق كرىستال سىستېمىسىغا كىرىدۇ. كرىستالى قېلىن تاختىسىمان، ئادەتتە بويالغان دانچىسىمان بولىدۇ. كۆپىنچە ئۆزگەرگەن غەيرىي كرىستال ماددىلىق، رەڭگى قوڭغۇردىن ئاسفالت قارىسىغىچە بولىدۇ. سىمولا پارقراقلىقىغا ئىگە. قاتتىقلىقى 5.5 - 6. سۇنۇق يۈزى رەتسىز ھالەتتىن قۇلۇلە قېپى ھالىتىگىچە بولىدۇ. سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 3.2 - 4.2، رادىئوئاكتىپلىققا ئىگە.

ئورخۇن ئى < جۇغ > ← ئورخۇن دەرياسى. ئورخۇن دەرياسى < جۇغ > موڭغۇلىيىنىڭ شىمالىدىكى سېلېنگا دەرياسىنىڭ ئەڭ چوڭ تارمىقى. خانگاي تاغلىرىنىڭ شىمالىي ئېتەكلىرىدىن باشلىنىپ، شەرقىي شىمالغا قاراپ ئېقىپ، دۆلەت چېگرىسىغا يېقىن جايدا سېلېنگا دەرياسى بىلەن قوشۇلۇپ، بايقال كۆلگە قويۇلىدۇ. ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 1124 كىلومېتىرغا يېتىدۇ.

ئورخۇن مەڭگۈ تاشلىرى < تارىخ > تۈركىي خەلقلەرنىڭ ئورخۇن-يەنسەي

ئورتاقچىلىق ئى. ئورتاققا يەر تېرىش، ئورتاق يەر تېرىش: بالىلارنىڭ دادىسى يەر ئىگىسى خوجايىن بىلەن ئورتاقچىلىق قىلاتتى، مەن بايلارنىڭ نېنىنى ياقاتتىم. * مەھەللىمىزدە يېرىنى تېرىلماي قالغانلار بىلەن ئورتاقچىلىق قىلىدىغان «قاسم» ئاتلىق بىر كىشى بار ئىدى.

ئورتاقلاشتۇرماق «ئورتاقلاشماق» يېشىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: گومىنداڭچىلار خەلق ئارىسىدا: «كوممۇنىستلار بالماۋۇزغا ئوخشايدۇ، مال-مۈلۈكىنى، خوتۇنلارنى ئورتاقلاشتۇرىدۇ، ئوت قويىدۇ...» دېگەندەك بالغان تەشۋىقاتلارنى تارقاتماقتا ئىدى.

ئورتاقلاشتۇرۇلماق «ئورتاقلاشتۇرماق» يېشىلنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئورتاقلاشماق پ ① ھەمدەم بولماق، شېرىك بولماق، تەڭ كۆرمەك؛ ھەمكارلاشماق، ماسلاشماق: ئەدھەم «سىزگە يەتكەن ئازاب بىلەن ئورتاقلاشسام بولامدۇ» دەپ سورىدى. * ئۇلار مۇئەييەن شەكىلدە بىرلىشىپ ئورتاق پائالىيەت ئېلىپ بارمىسا ۋە ئۆز پائالىيەتلىرىدە ئۆزئارا ئورتاقلاشمىسا، ئىشلەپچىقىرىش ئېلىپ بارالمايدۇ. * ئۇمۇ ئاشۇ كۈلكىلەرگە ئورتاقلىشىۋاتاتتى! ② بىردەك تونۇشقا كەلمەك، ئوخشاش قاراشقا ئىگە بولماق، باشقىلارغا بىلدۈرمەك: بىز مۇمىن ئاكتىڭ تاجىخۇن تۇپ توغرىسىدىكى ئويلىرىغا ئورتاقلىشىمىز. * مەن بۇ جەھەتتىكى كۆز قاراش ۋە مۇلاھىزىلىرىمنى كۆپچىلىك بىلەن ئورتاقلاشماقچىمەن.

ئورتاقلىق ئى. مەلۇم شەكىل، مەلۇم بىر ئالاھىدىلىك، خاراكتېر ياكى ئوي-پىكىر جەھەتتىكى ئوخشاشلىق، بىردەكلىك: ئۇلارنىڭ مەجەز-خاراكتېرىدا ھېچقانداق ئورتاقلىق يوق ئىدى. * زىددىيەتنىڭ ئورتاقلىقى شۇكى،

دەرياسى بويىدىن تېپىلغان ئەڭ قەدىمكى (مىلادىيە 712 - 759-يىللار) تارىخىي يازما يادىكارلىقلىرى. بۇلارنىڭ بىر قىسمى قىسقا تارىخىي خاتىرىلەر بولۇپ، يەنە بىر قىسمى خېلى مۇكەممەل ئەدەبىي تۈس ۋە داستان خاراكتېرىنى ئالغان قەبرە ياكى خاتىرە تاشلىرىدۇر. ئۇنىڭدا بىرلەشكەن، مۇستەھكەم فېئودال دۆلەت قۇرۇش ئارقىلىق ئىچكى نىزا ۋە ئۆزئارا ئۇرۇشلارغا خاتىمە بېرىپ، خەلقنى باي-پاراۋان قىلىش يولىدىكى ئىستەك ۋە ئىنتىلىشلەر ئەكس ئەتتۈرۈلگەن ھەمدە مۇشۇنداق ئىستەك ئۈچۈن كۆرسىتىلگەن قەھرىمانلىققا مەدھىيە ئوقۇلغان، تارىخىي شەخسلەرنىڭ نامى بىلەن باغلىق كونكرېت تارىخىي ۋەقەلەرمۇ بايان قىلىنغان.

ئوردان ئى. تۈركىي خەلقلەر دۆلەتلىرىدىكى خان، شاھ-پادىشاھلارنىڭ تۇرىدىغان جايى، تۇرالغۇسى: بالاڭنى چوڭ قىلىپ موللىغا بەر، موللىدىن ئېلىپ ئوردىغا بەر (ماقال). * شاھ باشقىلارنى ئوردىدىن چىقىپ تۇرۇشقا بۇيرۇپتۇ.

ئوردان بېگى شاھ ئوردىسىنىڭ مالىيە-ئىقتىساد ئىشلىرىغا مەسئۇل بولغۇچى ئەمەلدارى.

ئوردان خېنىم سەيلىسى ← **ئوردان سەيلىسى**.

ئوردان شائىرى < تارىخ > قەدىمكى زامانلاردا ئوردىدا تۇرۇپ مەخسۇس پادىشاھ، خانلار ئۈچۈن مەدھىيە شېئىرلىرىنى يېزىش بىلەن مەشغۇل بولىدىغان شائىرلار.

ئوردان-ساراي ئوردان ۋە ساراي: پادىشاھ ۋە بايلار بولسا، ئۆزىنىڭ ئوردان-سارىيىدا

گۈزەل خېنىملىرى بىلەن شامپان ئىچىپ، ئۇسسۇل ئويناپ ھۇزۇر قىلىۋېرىدۇ. **ئوردان** ئى ← **ئوردان سەيلىسى**.

ئوردان سەيلىسى مىلادىيىنىڭ 998-يىلى (ھىجرىيە 389-يىلى) ئارىستانخان تېكىن ئىسلام دىنىنى تەرغىپ قىلىش ئۇرۇشىدا شېھىت بولغان. ئۇ كىشى قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسى بىلەن يېڭىسار ناھىيىسى ئارىسىدىكى ئوردان قۇملۇقىغا قويۇلغان، شۇڭا ھەر يىلى مۇھەررەم ئېيىدا ھەرقايسى يۇرتتىن نەچچە ئون مىڭ كىشى ئارىستان تېكىننى خاتىرىلەش يۈزىسىدىن شۇ يەرگە يىغىلىپ «ئوردان مازىرى» نى تاۋاپ قىلىدۇ. بۇ ئۇيغۇرلاردىكى ئىسلام تارىخىغا مۇناسىۋەتلىك كۆلىمى چوڭ بىر مۇراسىم ھېسابلىنىدۇ.

ئوردان ئى < بوت > رويان ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. غولدا تەتۈر ئۆسكەن تىكەنلىرى بولىدۇ، يىلتىزى سارغۇچ قىزىل بولۇپ، كۈنۈس شەكلىدە، يوپۇرمىقى يۈرەك ياكى تۇخۇم شەكلىدە بولىدۇ، ئايلىنىپ ئۆسىدۇ. گۈل تاجى سېرىق، مېۋىسى شارسىمان، رەڭگى قىزىل ياكى قارا كېلىدۇ. يىلتىزىنى قىزىل بوياققا ماتېرىيال قىلىشقا ياكى دورىغا ئىشلىتىشكە بولىدۇ. قاننى جانلاندىرۇش ۋە توختىتىش، زەھەر قايتۇرۇش رولىغا ئىگە.

ئوردوۋىك ئى < ئىرق > ئەنگلىيىدە ياشىغان بىر قەدىمىي مىللەتنىڭ نامى.

ئوردوۋىك دەۋرى < گېئول > قەدىمىي ھايات ئېراسىنىڭ ئىككىنچى دەۋرى. تۆۋەن، ئوتتۇرا، يۇقىرى دەپ ئۈچ ئەسىرگە بۆلۈنىدۇ. 500 مىليون يىل بۇرۇن باشلىنىپ، 450 مىليون يىل بۇرۇن

ئاياغلاشقان. ھايۋاناتلاردىن ئۈچ بوغۇملۇق قۇرت، قەلەم قۇرت، بېغىش پۇتلۇقلار، تىكەن تېرىلىكلەر، بىخ مارجانلار تەرەققىي قىلغان. ئۆسۈملۈكلەردىن يۈسۈنلەر تەرەققىي قىلغان. بۇ مەزگىلدە دۆلىتىمىزنىڭ كۆپلىگەن ئۆلكىلىرى سۇ ئاستىدا بولغان بولۇپ، ھاڭتاش، دولومىت جىنس، تارىشا جىنسلا تەرەققىي قىلغان. شەرتلىك بەلگىسى: O.

ئوردوۋىك سىستېمىسى <گېئول> ئوردوۋىك دەۋرىدە شەكىللەنگەن يەر قاتلاملىرى.
ئوردۇ ئى — ئوردۇ تىلى.

ئوردۇ تىلى <تىل> پاكىستاننىڭ ھۆكۈمەت تىلى. ھىندىستاندىمۇ قوللىنىلىدۇ. بۇ تىل ھىندى-ياۋروپا تىللىرى سىستېمىسىنىڭ ھىندى تىللىرى تۈركۈمىگە كىرىدۇ. ئۇنىڭدا ئەرەپ، پارس تىللىرىدىن كىرگەن سۆزلەر خېلى كۆپ سالماقنى ئىگىلەيدۇ. يېزىقى ئەرەپ يېزىقى ئاساسىدىكى يېزىقتۇر.

ئوردېر ئى (د > نىم > فران) <مال> پۇل ۋە ماللارنىڭ كىرىم-چىقىملىرى خاتىرىلىنىدىغان تىزىملىك.

ئوردېن ئى (د > لات) دۆلەتكە تۆھپە قوشقان كىشىلەرگە بېرىلىدىغان بىر خىل شەرەپ مېدالى، نىشان: ئوردېن بىلەن مۇكاپاتلىماق.

ئوردىلىق سۇپ. ئوردىغا تەۋە، ئوردىغا تەئەللۇق، پادىشاھلىق: مەن بۇ يېرىمنى ئوردىلىق باغچىنى كېڭەيتىشكە سوۋغا قىلىۋەتتىم.

ئوردىنات ئى (د > لات) <مات> تەكشۈرۈلگۈچى خالىغان بىر نۇقتىدىن ئابىسسا ئوقىغىچە بولغان ئارىلىق بۇ نۇقتىنىڭ ئوردىناتى دەپىلىدۇ.

ئورغاق ئى ① دېھقانچىلىق زىرائەتلىرى، ئوت-چۆپ قاتارلىقلارنى ئورۇش ئۈچۈن مېتالدىن ھىلال ئاي شەكىلدە تىخ چىقىرىپ ياسالغان، دەستلىك ئەسۋاب: پارقىرايدۇ قولۇمدا ئەپچىلگەن ئورغاقم، ئورغانچە مەن بۇغداينى، تاشارغە يىرەت بۇلىقم. ② كۆنچىلىكتە تېرىنى ئەيلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب.

ئورغاق تەگمەك ئاز-پاز ئورۇلماق، ئورۇلۇشقا باشلىماق: مەتبىيازنىڭ قىچىسى مانا شۇ ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغاندى، خەير، قانداقلا بولمىسۇن، بۈگۈن قىچىغا ئورغاق تېگىپتۇ. * بۇغدايغا ئورغاق تەگكەن ھامان مېنى خامانغا ئاجىرتاتتى.

ئورغاقچى ئى. ئورغاق ياسايدىغان ئۇستا.
ئورغاقسىمان سۇپ. شەكلى ئورغاققا ئوخشايدىغان، ئورغاق شەكىللىك: ئۇلار دۈشمەنلەرنىڭ ئارقا سېپىدە ئورغاقسىمان توساق ھاسىل قىلدى.

ئورغۇزماق «ئورماق» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئورفوغرافىيە ئى (د > گىرېك) كونا — ئىملا قائىدىسى.

ئوركېستىر ئى (د > فران) <مۇز> مۇزىكا ئەسەرلىرىنى بىرلىكتە ئىجرا قىلىدىغان چالغۇ ئەسۋابلىرى يىغىندىسى ۋە شۇ ئەسۋابلارنى چالىدىغان مۇزىكىچىلار كولىكتىپى: دۇخوۋۇي ئوركېستىر. ئارلىق چالغۇلار ئوركېستىرى. مىللىي چالغۇ ئەسۋابلار ئوركېستىرى.

ئوركېستىرلاشتۇرماق «ئوركېستىرلاشماق» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوركېستىرلاشتۇرۇش «ئوركېستىرلاشتۇرماق» پېئىلنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: ئوركېستىرلاشتۇرۇش قائىدىسى.

ئاۋاز پەيدا قىلىدۇ.

ئورگانىزم نى (ر>لات) <بئول> ① ھاياتلىقى

بولغان يەككە تەنلەرنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى. ئادەتتە ئۇ ئۆسۈملۈك ۋە ھايۋانلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. مەسىلەن، ئەڭ تۆۋەن دەرىجىلىك ئىپتىدائىي تاق ھۈجەيرىلىك ھاياتلىقلاردىن تارتىپ، ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئادەملەرگىچە ھەممىسى ئورگانىزم بولىدۇ. ② ئورگان: ھەرىكەت ئورگانىزمى.

ئورگانىزم پىسخولوگىيىسى <پىسخول>

كۆڭۈل ئوخشىمىغان ئىقتىدارلارغا ئىگە دەپ قارايدىغان ۋە ھەر خىل پىسخىك ھادىسىلەرنى شۇ ئارقىلىق چۈشەندۈرىدىغان بىر خىل پىسخولوگىيە. بۇ خىل نەزەرىيە قەدىمكى گرېتسىيىدىكى روھنىڭ خىزمىتىنى تەقسىملەشتىن باشلانغان. مەسىلەن، پلاتوننىڭ كۆز قارىشىچە، روھ ئەقىل، ئىرادە ۋە نەپەس قاتارلىق ئۈچ تەرەپنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئورگانىزم سەزگۈسىنى <پىسخول>

بەدەننىڭ ئىچكى ھالىتىنى پەرق ئەتتۈرىدىغان ھەر خىل سېزىملار. مەسىلەن، قورساق ئېچىش، ئۇسساش ھەم شۇنداقلا نەپەس ۋە قان ئايلىنىش بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان سېزىملار.

ئورگانىك سۈپ (ر) ① ئورگانىزمغا، جانلىق

مەۋجۇداتقا ئائىت، تىرىك مەۋجۇداتلار بىلەن باغلىق بولغان؛ تىرىك، جانلىق؛ ئورگانىك دۇنيا. * ئۇ ئەمەت بىلەن بىر ئاخشام ئولتۇرۇپ، ئورگانىك ھايات توغرىسىدا مۇلاھىزە يۈرگۈزدى. ② ھايۋان ياكى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ چىرىشىدىن ھاسىل بولغان؛ تىرىك ئورگانىزلار مەھسۇلىدىن ئېلىنغان؛ ئورگانىك ماددا. ئورگانىك ئوغۇت.

ئورگانىزىملاشتۇرۇش قائىدىسى <مۇز>

ھەر خىل ئورگانىزىملىك چالغۇلارنى ئىشلىتىش ۋە بىرلەشتۈرۈش، ئاھاڭ ئاكوستىكىلىرىنى چالغۇ ئەسۋابلارغا بۆلۈپ بېرىش ئۇسۇللىرىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ئورگانىزىملاشتۇرۇلماق «ئورگانىزىملاشتۇرماق»

پېئىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى. ئورگانىزىملاشتۇرۇلماق پ. ئورگانىزىملاشتۇرۇلماق كەلمەك؛ ئورگانىزىم بولۇپ ئۇيۇشماق، تەشكىللەنمەك.

ئورگانىزىملىق سۈپ ① ئورگانىزىملىق بار،

ئورگانىزىملىق ئىگە؛ ئورگانىزىملىق مۇزىكا ئۆمىكى. ② ئورگانىزىملىق ئائىت، ئورگانىزىملىق ئالاقىدار بولغان؛ ئورگانىزىملىق چالغۇ.

ئورگان I نى (ر>گربك) ① <بئول> ئادەم،

ھايۋان، ئۆسۈملۈك ۋە ئومۇمەن جانلىق ئورگانىزىملارنىڭ مەلۇم بىر فۇنكسىيىنى بېجىرىدىغان قىسمى؛ ئەزا؛ سېزىش ئورگىنى. ئاڭلاش ئورگىنى. * مېڭە پىسخىكا ئورگىنى. پىسخىكا مېڭىنىڭ فۇنكسىيىسى. ② بىرەر باشقۇرۇش سىستېمىسى سوتتاۋىغا كىرىدىغان مۇئەسسەسە، تەشكىلات؛ ئىش بېجىرگۈچى ئارماق؛ ئىدارە؛ مەمۇرىي ئورگان. ھەربىي ئىشلار ئورگىنى. ئورگان خىزمىتى. ئورگان گېزىتى.

ئورگان II نى (ر>گربك) <مۇز> تىللىق

چالغۇ ئەسۋابى. شەكلى ئۇزۇن تۆت چاسا ساندۇققا ئوخشايدۇ، ئىچىدە مىستىن ياسالغان تىللىرى بار، ئۈستى تەرىپىگە بېسىش كۈنۈپكىلىرى ئورنىتىلغان بولۇپ، شۇ كۈنۈپكىلەر بېسىلسا تىللار ھەرىكەتكە كېلىدۇ. ئاياغ تەرەپتە تەپكۈچ بولۇپ، ئاياغ بىلەن تېپىلگەندە شامال ساندۇقىدا يەل پەيدا بولۇپ مىس تىللارنى تەۋرىتىپ

ماددىلار ياكى ئاددىي ئورگانىك ماددىلارنى ئىشلەپچىقىرىش جەريانى. مەسىلەن، كۆمۈر، نېفىت، تەبىئىي گاز قاتارلىقلاردىن سىنتېتىك تالا، سىنتېتىك كاۋچۇك، سىنتېتىك بويلاق قاتارلىقلارنى ئىشلىگەنگە ئوخشاش.

ئورگانىك ماددا <خىم> ئۆسۈملۈك ۋە ھايۋانلارنىڭ قالدۇق جەسەتلىرى، گەندە قاتارلىقلارنىڭ چىرىپ ئۆزگىرىشىدىن كېلىپ چىققان ماددا. تەركىبىدە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۆسۈشى ئۈچۈن ئېھتىياجلىق ھەر خىل ئۇزۇقلۇق ماددىلار بولىدۇ. مۇنبەت توپىلاردا بۇ خىل ئورگانىك ماددىلارنىڭ نىسبىتى يۇقىرى بولىدۇ. ئورگانىك ماددىلار مىكرو ئورگانىزملارنىڭ رولى بىلەن ئۆزگىرىپ چىرىندىلەرگە ئايلىنىدۇ.

ئورگانىك مىنېرال <گېئول> تەبىئىي پەيدا بولغان ئورگانىك ماددىلاردىن تەشكىللەنگەن مىنېراللار. ئاساسەن كاربون، ھىدروگېن، ئوكسىگېنلارنىڭ مۇرەككەپ بىرىكمىلىرى (مەسىلەن، كەھرىۋا $C_{20}H_{32}O_2$) كۆزدە تۇتۇلىدۇ. **ئورگانىك ئوغۇت** <خىز> تەركىبىدە ئورگانىك ماددىلار بار بولغان ئوغۇت. مەسىلەن، قوتان قىغى، چىرىندى ئوغۇت، يېشىل ئوغۇت قاتارلىقلار.

ئورگانىيە نى (لات) <بوت> ← ئورگانىيە ئوتى.

ئورگانىيە ئوتى <بوت> گۈلسامساق ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. تەركىبىدە يېپىشقا قىلچىق شىرنىسى بولىدۇ. يەر ئاستى تەڭگىچە غولى ناھايىتى چوڭ. يوپۇرماق كەڭ ھەم تۆمۈنە شەكىلدە بولۇپ، توپلىشىپ

③ كاربون بىرىكمىلىرىگە ئالاقىدار بولغان؛ ئورگانىك خىمىيە. ئورگانىك ئەينەك. ئورگانىك بويلاق. ④ بىرەر كىم ياكى نەرسىنىڭ ئاجىزلىقى بىر قىسمى ھېسابلىنىدىغان، ئۇنىڭ بىلەن چەمبەرچاس باغلانغان؛ ئەڭ يېقىن: ئەسەر ۋە قەلىملىرى، پېرسوناژلار ئوبرازى، ئىجتىمائىي مۇھىت ۋە تەبىئەت تەسۋىرلىرى بىلەن ئورگانىك بىرلىككە ئىگە بولۇش لازىم. * يۇقىرىقىلار ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مۇنەۋۋەر مۇزىكىلىق تىل خەزىنىسى بولغان «ئون ئىككى مۇقام» نىڭ 16-ئەسىردە «چوڭ نەغمە»، «داستان»، «مەشرەپ» تىن ئىبارەت ئۈچ قىسمىنى ئورگانىك ھالدا بىرلەشتۈرۈپ، ھازىرقى ھالەتكە كەلگەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئورگانىك ئەينەك <خىم> سۇلياۋنىڭ بىر خىلى. ئادەتتىكى ئەينەكتىن يېنىك، نۇر ئۆتكۈزۈشى ياخشى، ئاسان سۇنمايدۇ. تېمپېراتۇرىنىڭ ئېشىشى بىلەن يۇمشايدىغان خۇسۇسىيىتى بار. تېخنىكىدا كۆپ ئىشلىتىلىدۇ.

ئورگانىك بويلاق <خىم> بويلاق قىلىپ پايدىلىنىدىغان ئورگانىك بىرىكمىلەرنىڭ ئومۇمىي نامى. ئورگانىك بويلاق تەبىئىي ۋە سۈنئىي دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ.

ئورگانىك بىرىكمە <خىم> كاربون بىرىكمىلىرى، ھىدرو-كاربون بىرىكمىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ھاسىللىرىنىڭ ئومۇمىي نامى. **ئورگانىك خىمىيە** <خىم> خىمىيەنىڭ بىر تارمىقى. ئورگانىك بىرىكمىلەرنىڭ تۈزۈلۈشى، خاراكتېرى، ئۆزگىرىشى، ئىشلىتىلىشى ۋە ئۇلارنى تەييارلاش قاتارلىقلارنى تەتقىق قىلىدۇ.

ئورگانىك سىنتېز <خىم> خىمىيەلىك سىنتېز ئۇسۇلىدىن پايدىلىنىپ ئانتورگانىك

يېشىللىق: ئۇلار قۇملۇققا نۇرغۇن ئورمان قويۇپ، يېشىل كارىدور بەرپا قىلدى. ② دەل-دەرەخلەر بىلەن قاپلانغان چوڭ مەيدان، دەرەخلىك: يىپەك سەللىك يۈچۈن ئادەم ئورمان ئىچىگە سالمىدەك شۇڭغۇپ كىرىپ كەتكەنچە، ئىككىنچى قېتىم كۆزگە كۆرۈنىدى.

ئورمان بەلبېغى بوراندىن، قۇمدىن مۇداپىئە كۆرۈش ئۈچۈن ئۆستۈرۈلگەن، ئۇزۇن بەلباغسىمان كەتكەن دەل-دەرەخلەر. **ئورمان بۇلغۇنى** <زوتول> بۇلغۇنىنىڭ بىر خىلى. تېنى مۇشۇكىنىڭكىدىن سەل كىچىك، قۇلقى ئۈچ بۇرجەك شەكلىدە، تۈكى قوڭۇر كېلىدۇ. دەرەخكە چىقالايدۇ. ياۋا توشقان، دالا چاشقىنى ياكى قۇشلار بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ. بەزىدە ياۋا ئوت، ياۋا مېۋە ھەم بېلىقلارنىمۇ يەيدۇ. تېرىسى ئەتىۋارلىق.

ئورمان بۆلىكى دەل-دەرەخلەر تۈزۈلمىسى، ئورمان قاتلىمى ياكى كۆرۈنۈشى، زىچلىقى، يېشى، كېلىپ چىقىشى، ئورنى قاتارلىق ئاساسلىق تەكشۈرۈلىدىغان ئامىللار بويىچە ئوخشاشلىقى بولغان، ئەمما ئەتراپتىكى ئورمانلار بىلەن روشەن پەرقلىنىدىغان ئورمانلىق.

ئورمان تاجىسى ئورمانلىقتا ئۆزئارا تۇتمىشپ كەتكەن دەرەخ تاجىسىنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى.

ئورمان تورى ئاساسلىق ئورمان بەلبېغى بىلەن قوشۇمچە ئورمان بەلبېغىنى بەلگىلىك ئارىلىق بويىچە كاتەكچە ياكى سالا قىلىپ ھاسىل قىلغان تور.

ئورمان تىپى ئورمانلارنىڭ كۆپ تەرەپلىك تەبىئىي ئالاھىدىلىكلىرى بويىچە ئايرىلغان كلاسسىفىكاتسىيە بىرلىكى.

ئۆسىدۇ، گۈلى ئاق، كىچىك بولۇپ ئومۇم گۈل رېتىدە بولىدۇ، ياز ۋە كۈزدە ئېچىلىدۇ. تەڭگىچە غولى ئارقىلىق كۆپىيىدۇ. ئەسلىي ماكانى ئوتتۇرا يەر دېڭىزنىڭ قىرغاقلىرى بولۇپ، مەملىكىتىمىزدىمۇ دورا ئۆسۈملۈكى ئورنىدا ئۆستۈرۈلمەكتە. تەڭگىچە غولىنىڭ يۈرەكنى قۇۋۋەتلەش رولى بار.

ئورلوۋ ئى. 1737 - 1807-يىللىرى ياشىغان روسىيىلىك ئوفېتسىر. ھەربىي سەپتىن چېكىنگەندىن كېيىن ئۇ ئات بېقىش بىلەن شۇغۇللانغان. دۇنياغا مەشھۇر بولغان «ئورلوۋ ئېتى» ئۇ يېتىشتۈرگەن ئەلا سورتلۇق ئاتتۇر.

ئورلوۋ ئېتى <زوتول> ئاتلارنىڭ يەڭگىل تىپتىكى سورتلىرىدىن بىرى. روسىيىلىك ئوفېتسىر ئورلوۋ (1737 - 1807) ئەرەب ئاتلىرى بىلەن باشقا سورتلارنى شالغۇتلاشتۇرۇش ئارقىلىق يېتىشتۈرۈپ چىققان. بۇ خىل ئاتنىڭ ئوتتۇرىچە ئېگىزلىكى 160 سانتىمېتىر، ئېغىرلىقى 470 - 480 كىلوگرام بولۇپ، ئىرسىيە تېجىلىقى كۈچلۈك، چېپىش سۈرئىتى تېز ۋە چىداملىق كېلىدۇ.

ئورما ئى. پىشىپ تەييار بولغان زىرائەتلەرنى ئورۇش، يىغىش ئىشى، پائالىيىتى: - بۇ يىل ئورمىدىن كېيىن، - دېدى ئەكبەر دەرھال جاۋاب بېرىپ. * بۇغدايمۇ پىشتى، ئورما باشلاندى.

ئورماق پ ئورغاق، چالغا، كومبايىن قاتارلىقلار بىلەن زىرائەت ۋە ئوت-چۆپ قاتارلىقلارنى غولىدىن، تۇۋىدىن كەسمەك، ئۈزمەك: دېھقانلار يېقىن ئەتراپتىكى بۇغدايلارنى جىددىي ئورۇۋاتاتتى.

ئورمان ئى ① ئومۇمەن دەل-دەرەخ،

مەسىلەن، كاككۇگۈل ئورمىنى تىپى ۋە مۇخ ئورمىنى تىپى دېگەنگە ئوخشاش. ئورمان چىلى <زوتول> قۇشلار كلاسسى، كەرىنقۇر ئائىلىسىدىكى قۇش. ئەركىكنىڭ تەن ئۇزۇنلۇقى 40 سانتىمېتىر، پەي-تۈكلەرنىڭ رەڭگى چىپار، قۇيرۇقنىڭ ئۇچىدا قارا ئالىسى بار. چىشىنىڭ رەڭگى سەل بېغىر رەڭلىك، گېلىنىڭ رەڭگى قوڭۇر، كۆچمە يىدىغان ئورمان قۇشى ھېسابلىنىدۇ، ئۇچۇشقا ئانچە ماھىر ئەمەس، مېڭىشقا ماھىر. يازدا ئۆسۈملۈك، ھاشارات بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ. دۆلتىمىزنىڭ شەرقىي شىمالىدا، شىنجاڭنىڭ ئالتاي تاغلىرىدا بار.

ئورمان خىلى ئورماننىڭ ئىشلەپچىقىرىش مەقسىتى بويىچە ئايرىلغان خىللىرى. مەسىلەن، ماتېرىيال ئورمىنى، ئالاھىدە ئىختىسادىي ئورمان، يېقىلغۇ ئورمىنى، ئىھاتە ئورمىنى قاتارلىقلار.

ئورمان داڭگۈبى <بوت> كۈنلۈكسىمان گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى ئىككى يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقىنىڭ ئارقا تەرىپى ئاقۇچ، غولى سۆسۈن، گۈلى سېرىق ياكى ئاق كېلىدۇ. يىلتىزنى دورا قىلىشقا بولىدۇ. ئاغرىق پەسەيتىش، تەرلىتىش، سۈيدۈكنى ماڭدۇرۇش رولىغا ئىگە.

ئورمان قانۇنى دۆلەتنىڭ ئورمان بايلىقىنى قوغداش، ئېچىش ۋە ئۇنىڭدىن مۇۋاپىق پايدىلىنىش، ئورمانچىلىق تەرەققىياتىنى تېزلىتىش مەقسەتلىرىدە تۈزگەن قانۇنى. ئۇ ئومۇمەن ئورمانلارنى باشقۇرۇش، قوغداش، كېسىش، مۇكاپاتلاش، جازالاش قاتارلىق مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئورمان قەۋىتى ئورمانلىقلاردىكى دەرەخلەرنىڭ بوشلۇقتا ئىگىلىگەن ئورنى بويىچە بۆلۈنگەن قاتلىمى. زاپاس ماتېرىيال مىقدارى ئەڭ كۆپ، ئىقتىسادىي قىممىتى ئەڭ مول بولغان ئورمان قەۋىتى، ئاساسلىق ئورمان قەۋىتى دەپ ئاتىلىدۇ. ئورمان كەڭلىكى <زوتول> بىر خىل قۇش. دۈمبە بىلەن قورساق قىسىملىرى ئاق، قارا ئىككى خىل ئارىلاش رەڭلىك، بېشىنىڭ چوققىسى قوڭۇر، پۈتى سېرىق. ھاشارات، سازاڭ ۋە ئۆسۈملۈك ئورۇقلىرى بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ.

ئورمان كىرىشى <بوت> كۈنلۈكسىمان گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى ئىككى يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقىنىڭ ئارقىسى ئاقۇچ، غولى سۆسۈن، گۈلى سېرىق ياكى ئاق كېلىدۇ. يىلتىزى دورا قىلىنىدۇ. ئاغرىق پەسەيتىش، تەرلىتىش، سۈيدۈك ھەيدەش رولىغا ئىگە.

ئورمان مەھسۇلاتى ئورمانلىقتىن چىقىدىغان ياغاچ ماتېرىياللىرى، ئورمان ئۆسۈملۈكلىرىنىڭ يىلتىزلىرى، غوللىرى، يوپۇرماقلىرى، قوۋزاقلىرى، مېۋىلىرى، ئۇرۇقلىرى، دەرەخ سىمولىسى، تۈرلۈك زەمبۇرۇغلار ۋە ئورمانلىقتىكى ھايۋانات قاتارلىقلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئورمان مۇھاپىزەتچىسى دۆلەتنىڭ ئورمانلارنى قوغداش سىياسىتىنى 1-سەپتە تۇرۇپ تەشۋىق قىلىدىغان ۋە ئىجرا قىلىدىغان خادىم.

ئورمان مۇشۇكى <زوتول> سۈت ئەمگۈچى ھايۋان. مۇشۇككە ئوخشايدۇ. بېشىدا ئۇزۇن قارا يوللىرى، گەۋدىسىدە قارا چېكىنلىرى، قۇيرۇقىدا توغرىسىغا كەتكەن يوللىرى بولىدۇ. ناھايىتى

ۋەھشى بولۇپ، قۇش، چاشقان، يىلان ۋە پاقا قاتارلىق كىچىك ھايۋانلار بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ. كۆپىنچە ئورمانلىقلاردا ياشايدۇ. تېرىسىدىن كىيىم تىككىلى بولىدۇ.

ئورمان ھوقۇشى <زوتول> بىر خىل قۇش. پەي-تۈكلىرى قوڭۇر رەڭلىك، توغرىسىغا جايلاشقان سەپكۈنلىرى بار. قۇيرۇقى قارا قوڭۇر، پۇتلىرى ئاقۇچ، سىرتقى شەكلى مۇشۇكىياپلاققا ئوخشايدۇ، لېكىن بېشىدا مۇڭگۈز شەكىللىك پەي-تۈكلىرى بولمايدۇ. چاشقان، توشقان قاتارلىقلارنى تۇتۇپ يەيدۇ. يېزا ئىگىلىكىگە پايدىلىق.

ئورمان ئىزى ئورمانلىقتىكى دەرەخلىرى كېسىۋېتىلىپ، قايتىدىن تېخى كۆچەت تىكىلىگەن يەر.

ئورمان ئىگىدارچىلىقى ئورمان بايلىقىغا بولغان ئىگىدارچىلىق ھوقۇقى. ھازىر مەملىكىتىمىزدە ئۈچ تۈرلۈك ئورمانغا ئىگىدارچىلىق قىلىش تۈزۈمى مەۋجۇت. بۇ ئورمانلارنىڭ بىرى ئومۇمىي خەلق ئىگىدارچىلىقىدىكى ئورمان؛ يەنە بىرى كولىپكىتىپ ئىگىدارچىلىقىدىكى يەنى يېزا-كەنت ئىگىدارچىلىقىدىكى ئورمان؛ يەنە بىرى شەخسلەر ئىگىدارچىلىقىدىكى دەل-دەرەخلەر.

ئورمان يېشى <ئورم> دەل-دەرەخلەرنىڭ ئوتتۇرىچە يېشى ئورمان بۆلەكلىرىنىڭ يېشىغا ۋەكىللىك قىلىدۇ.

ئورمانچى ئى. دەل-دەرەخ، ئورمانلارنى ئۆستۈرۈش، ئاسراش جەھەتتە بەلگىلىك تەجرىبىگە ئىگە ھەم مەخسۇس ئورمان پەرۋىش قىلىش بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشى، دەل-دەرەخلەرنى مۇھاپىزەت

قىلغۇچى: ئادىل ئاتا كەسىپگە ۋارىسلىق قىلىۋاتقان تەدبىرلىك ئورمانچى ئىدى.

ئورمانچىلىق ئى. ئورمانلارنى ئۆستۈرۈش ۋە مۇھاپىزەت قىلىش، ياغاچ ماتېرىيالى ۋە باشقا ئورمان مەھسۇلاتلىرىنى ئېلىشنى مەقسەت قىلغان ئىشلەپچىقىرىش ئىشلىرى. ئورمانچىلىق مەيدانى ئورمان ئۆستۈرۈش، پەرۋىش-قىلىش، دەرەخ كېسىش قاتارلىق خىزمەتلەر بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئورۇن، مەيدان.

ئورمانزار ئى ← ئورمانلىق.

ئورمانزارلىق ئى ← ئورمانلىق: كۆز ئاخشى مەھەللىنىڭ يۇقىرىسىدىكى ئورمانزارلىق شەپەق شولىسىدا ھەر خىل رەڭلەر بىلەن تاۋلىنىپ كۆز چاقىنىتىدۇ.

ئورمانشۇناس ئى. ئورمانچىلىق تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى تەتقىقاتچى.

ئورمانشۇناسلىق ئى. ئورمانلارنى يېتىشتۈرۈش نەزەرىيىسى ۋە ئەمەلىيىتىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن. ئۇنىڭ ئاساسىي نەزەرىيە قىسمى: ئورمان بىلەن مۇھىتنىڭ ئۆزئارا مۇناسىۋىتى، ئورماننى يېڭىلاش، دەل-دەرەخلەرنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى، ئورمانلارنىڭ دەۋر قىلىشى، ئورماننىڭ جۇغراپىيىلىك تارقىلىشى ۋە ئورمان تىپلىرى ھەققىدىكى تەلىمات قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئورمان يېتىشتۈرۈش ئەمەلىيىتى قىسمى: ئورمانلارنى ئاساسلىق كېسىپ يېڭىلاش، ئورمانلارنى پەرۋىش قىلىش، ئورمان بۆلەكلىرىنى ئۆزگەرتىش، ئورمانچىلىق قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرىدىن پايدىلىنىش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بەزىدە ئورمان توغرىلىق كەڭ كۆلەملىك تەتقىقات ئېلىپ بارىدۇ.

ئورمانلاشتۇرماق « ئورمانلاشماق »

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.
ئورمانلاشتۇرۇلماق « ئورمانلاشتۇرماق »
پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.
ئورمانلاشماق پ. ئورمان بىلەن قاپلانماق،
ئورمانلىققا ئايلانماق.

ئورمانلىق ئى. دەل-دەرەخ كۆپلەپ
ئۆستۈرۈلگەن، ئورمان بىلەن قاپلانغان
جاي: بىز يەنە ئورمانلىقنىڭ ئىچكىرىسىگە
قاراپ ماڭدۇق.

ئورمانچى ئى. ئورمان ئورغۇچى، ئورمان
ئورماندىن كىشى: بىز ئورمانچىلارنى يىراقتىن
كۆرۈپلا تەزىم قىلىپ قارشى ئالدۇق.

ئورمانلىق ئى. ئورمان ئورۇلىدىغان ياكى
ئورۇلۇۋاتقان جاي: ئاتام سەھەردىلا
ئورمانلىققا چىقىپ كەتكەنىدى.

ئورمانلىق ① « ئورنىماق » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: زوراۋان ھۆكۈمەت
ساقچىلىرى ئامالارنىڭ ئۈستىگە پىلىموتلارنى
ئورنىتىپ خەلققە ئوپوزا قىلىپ تۇراتتى. *
ئۇلار ئىنقىلاب جەريانىدا بىر-بىرى بىلەن
دوستلۇق ئورناتقانىدى. ② كۆچمە. تىزىمغا
ئالماق، تىزىمغا كىرگۈزمەك: - نوپۇسلارنى
تېخى ئورنىتىپ بولمىدىم، - دېدى ئۇ قوپاللا.
ئورمانلاشتۇرماق « ئورناشماق » پېئىلىنىڭ
مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئورناشتۇرۇشماق « ئورناشتۇرماق »

پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.
ئورناشتۇرۇلماق « ئورناشتۇرماق »

پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئورناشماق پ ① مۇئەييەن بىر جايدىن

ئورۇن ئالماق، جايلاشماق: تۈگمەنگە
يېقىن ئىككى سۇ ئارىسىغا ئورناشقان ئاشۇ
بۇتەي ئەڭ خەتەرلىك ھېسابلىناتتى. *
پامىردىكى ئىسسىق بۇلاقنىڭ داستان ئىكەن

تىللاردا نامى. ئورنىشىپتۇ تاغنىڭ باغرىغا،
تەبىئەتنىڭ مەي تولغان جامى. ② چاپلاشماق،
يېپىشماق: - يۈزلىرىنى ئەجەب يۇيۇپ
كەتتى، - دېدى ئۇ ئالدىرىغاندەك قىلىپ،
- يۈزلىرىگە سېسىق پۇراقلار ئورنىشىپ قالمىغاندۇ؟
③ ئېسىدە قالماق، ساقلانماق: ھەلىمە
مۇئەللىمنىڭ سۆزلىرى ئەخمەتنىڭ كۆڭلىگە
مەھكەم ئورناشماقتا ئىدى. * بوۋاينىڭ
تەسىرلىك سۆزلىرى قەلبىمىزگە چىڭ ئورناشتى.

ئورنىتىلماق « ئورناشماق » پېئىلىنىڭ

مەجبۇل دەرىجىسى: مۇنبەرگە بىرنەچچە
چاسا جىزا ئورنىتىلىپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە
ئورۇندۇقلار قويۇلدى. * يوقىتىلدى جاھالەت،
ئورنىتىلدى ئادالەت. نۇرغا چۆمدى بۇ ئالەم،
قۇچاق ئاچتى سائادەت.

ئورنىدا رەۋ ① ئەسلىي تۇرغان جايدا،

ئۆز يېرىدە: ئۇ ئورنىدا قىمىر قىلماي تۇرۇۋەردى.
② ۋاكالەت، ھېسابىدا: قاتارىدا،
ئوخشاش، كەبى: - تاماق يېمىدى، -
ئۇنىڭ ئورنىدا ئانىسى جاۋاب بەردى. * ئۇ
باينىڭ ئۆيىدە ئات-كالا ئورنىدا ئىشلەۋەردى.
* ساتساڭ مېنى مالنىڭ ئورنىدا، ماڭا ئېغىر
كەلمەسمۇ ئانا. ③ جايدا، ئورۇنلۇق،
مۇۋاپىق ھالدا: ئورنىدا بولسا ئوت ئۇنىدۇ
(ماقال). * - گەپ دېگەننى ئورنىدىراق
قىلىڭ! - دېدى ئۇ ئاچچىقلاپ.

ئورنىماق پ ① مەلۇم بىر جايدىن ئورۇن

ئالماق، ئورناشماق: دىلىمىزغا ئورنىدى،
ئەخمەتجاننىڭ سۆزلىرى. ئۈمىد-ئىشەنچ
نۇرىنى چاقىنىتاتتى كۆزلىرى. ② بارلىققا
كەلمەك، پەيدا بولماق: تىكلەنمەك:
ئىنقىلاب جەريانىدا ئۇلارنىڭ ئارىسىدا مۇستەھكەم
دوستلۇق ئورنىغانىدى. * ئەخمەتجاننىڭ
سۆزلىرى قەلبىمىزگە تاشقا تامغا باسقاندەك
ئورناپ قالغانىدى.

ئوردۇس (توغرىسى: رۇس II) ← رۇس II .

ئوردۇسگۈل ئى (ئوردۇس+گۈل) < بوت > ①

ئېپىقتاپان ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقىنىڭ ئۇزۇن ساپىقى بار، شەكلى بەش بۇرجەك كېلىدۇ. گۈلى چوڭ بولۇپ، ياز پەسلىدە ئېچىلىدۇ. ئادەتتە ئۇ مەنزىرە ئۆسۈملۈكى قىلىنىدۇ. گۈلى دورىغا ئىشلىتىلىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

ئوردۇشماق «ئورماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئوردۇق I سۈپ ① ئەت قونمىغان،

سەمرىگەن، سېمىز ئەمەس: غېنىنىڭ ئىنىسى قوناق شېخىدەك ئوردۇق ۋە ئاجزىلىقىغا قارىماي، تولىمۇ كۈچەپ ئىشلىدى. * ئىككى دېھقان بىر ئوردۇق ئېشەكنى ھەيدەپ باجگىرنىڭ ئالدىغا كېلىپتۇ. ② يېتىلمىگەن: ئوردۇق دان.

ئوردۇق ئات كەمبەغەل، نامرات، ئارانلا تۇرمۇش ئۆتكۈزۈۋاتقان: ئاز كۆرمەي ئىلتىپات قىلىشسلا، ئوردۇق ئات ئادەممەن، ئۇششاق بالىلىرىم تولا. * - نېمانچە ھاكاۋۇرلۇق قىلسەن، تۇرقۇڭغا قارىسام بىر ئوردۇق ئات يېتىم ئوخشايسەن، - دېدى ئۇ قوللىرىنى شىلتىپ.

ئوردۇق مېۋە < بوت > قۇرۇق مېۋىنىڭ بىر تۈرى، بىرقەدەر كىچىك كېلىدۇ. ئىچىدە بىر تال ئوردۇق بولىدۇ. ئوردۇقى بىرەر يېرى ئارقىلىقلا مېۋە شۆپۈكىگە تۇتۇشىدۇ. مەسىلەن، ئاپتاپپەرەس، ئاقباش ئوت، قىرلىق قارا بۇغداينىڭ مېۋىسى.

ئوردۇق II ئى. ئوردۇش ئىشى. ئوردۇش.

ئوردۇقسىز سۈپ. ئوردۇلىغان، ئوردۇلماي قالغان:

ھازىرغىچە ئوردۇقسىز قالغان بۇ بۇغدايلار كىمىگىدۇر؟

ئوردۇقلاتماق «ئوردۇقلىماق» پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: - ئېرىم سىزنى ئىشلىتىپ ئوردۇقلاتقانكەن، مەن ئۇنىڭ گۇناھى ئۈچۈن سىزنى ئوبدان مېھمان قىلىۋالاي، - ئۇ گېيىنى تۈگىتىپلا كۈلگىنىچە ئاشخانا ئۆيگە چىقىپ كەتتى.

ئوردۇقلۇق I «ئوردۇق» سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: ئات ئوردۇقلۇقتا بۇزۇلار، خوتۇن غېرىبلىقتا بۇزۇلار (ماقال).

ئوردۇقلۇق II سۈپ. ئوردۇلغان، ئوردۇپ قويۇلغان،

ئوردۇپ بولۇنغان: ئوردۇقلۇق بۇغداي.

ئوردۇقلىتىلماق «ئوردۇقلاتماق» پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى.

ئوردۇقلىماق پ. ئوردۇق ھالەتكە كەلمەك:

ئۇ پۇلنى ئالغاندىن كېيىن، ئوردۇقلاپ قورايىدەك بولۇپ قالغان بىر ئايالنىڭ قولىدىن كونا چىبەرقۇت چاپانغا ئورالغان بوۋاقنى ئېلىپ دوختۇرخانىنىڭ بالىلار بۆلۈمىگە كىرىپ كەتتى. * شاھزادىنىڭ ئېتى كۈندىن-كۈنگە ئوردۇقلاپ كېتىپتۇ.

ئوردۇلماق «ئورماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل

دەرىجىسى: ئەمەل قىلدى ئىش-ھەرىكىتىدە، زەربىدارلار قىلغان گېيىگە، نەچچە ئون مو بۇغداي ئوردۇلدى، شۇ ئاخشام - شۇ ئايدىڭ كېچىدە.

ئوردۇلۇق ئى. دىئال ← خامپا.

ئوردۇم مىق. زىرائەت ياكى ئوت-چۆپىنىڭ

ئورغاق بىلەن بىرلا قېتىمدا. ئوردۇشقا بولىدىغان بىر قىسمى: بىر ئوردۇم بۇغداي.

ئوردۇن ئى ① بىرەر ئادەم، نەرسە ئىگىلەپ

تۇرغان ياكى ئىگىلىشى مۇمكىن بولغان

يەر، جاي، مەيدان ياكى بوشلۇق،

تەكشۈلۈشكە: ئۇنىڭ كىيىملىرى، سەللىسى ئۆزى قويغان ئورۇندا تۇراتتى. * كېچىسى ھەم كۈندۈزى بىرلا جايدا ئورنىمىز، كۆرۈنۈشكە كۈندۈزدە يەتمەس بىراق ئورنىمىز. ② ئادەم ياكى نەرسە ئۈچۈن تەييارلانغان ياكى بەلگىلەنگەن مەخسۇس جاي: ئۇ كارىۋاتنى يەنە ئۆز ئورنىغا جايلاشتۇردى، * دوختۇرخانىدا يوش ئورۇن بولمىغاچقا، ئوغۇلخاننى بەشى كۈندىن بېرى ياتاققا ئالمىغاندى. ③ ئۇخلاش، يېتىپ دەم ئېلىش ئۈچۈن راسلانغان يوتقان-كۆرپە، ياستۇق قاتارلىقلار: - ئورۇن سېلىپ قويدۇم، ئەمدى ئۇخلا بالام، - دېدى ئانىسى. * ئۇ ئالدىرىماستىن يېشىنىپ، كىيىملىرىنى ئورۇندۇققا قويۇپ، سائىتىنى بۇرىدى-دە، يېنىككىلە بىر ئۇھ تارتىۋېلىپ، كۆن قاپلانغان سافاغا سېلىنغان ئورۇنغا كىرىپ ياتتى. ④ ياشاش ئۈچۈن باشپاناھ، تۇرار جاي، ماكان: كىندىك قېنىمىز تۆكۈلگەن بۇ شەھەردىن بىرەر كىشىلىك ئورۇن تېپىلىپ قالار. ⑤ بىرەر نەرسىنىڭ مەلۇم بىر جايى، قىسمى، بۆلىكى: قەدىمكى تىبابەت كىتابلىرىدا ئومۇمىي كېسەللىكلەرنى بىر-ئىككى مىڭ خىلدىن ئارتۇق ئايرىسىمۇ، لېكىن بەزى ئورۇنلاردا مەلۇم كېسەللىك ئالامەتلىرىنىمۇ مۇستەقىل كېسەللىك دەپ كۆرسىتىپ قويغان. ⑥ ئىدارە جەمئىيەت، ئورگان، تەشكىلات: شۇ كۈنكى تازىلىققا 68 نازارەت، ئىدارە ۋە ئورۇنلارنىڭ ئاساسلىق مەسئۇللىرىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك باشلامچى بولدى ياكى ئەمگەككە قاتناشتى. ⑦ بىرەر كەسىپ، ئىش، تىجارەت تۈرلىرى بويىچە پائالىيەت داۋاملىشىدىغان جاي، يەر: تەتقىقات ئورنى، داۋالاش ئورنى، مۇلازىمەت ئورنى. ئىش ئورنى. خىزمەت ئورنى. * ئائىلە تەربىيىسى بىر ئادەمنىڭ پۈتۈن ئۆمرىدە

ئالدىنغان تەربىيىنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى، ئائىلە بولسا ئوقۇغۇچىنىڭ تۇرمۇش ۋە ئۆگىنىش قىلىشتىكى ئاساسىي پائالىيەت ئورنى. * بىر سائەتچە يول ماڭغاندىن كېيىن، بىز يەنە بىر تارىخىي ئورۇنغا كەلدۇق. ئۇ يەردە بىر دەم توختاپ سائەت 11 دىن 30 مىنۇت ئۆتكەندە ئىككىنچى بىر تارىخىي ئورۇنغا كەلدۇق. ⑧ بىرەر ئىش، ھەرىكەت قىلىشتىكى زۆرۈرىيەت، ھاجەت: ئېھتىياج ياكى شەرت-شارائىت: قەسەم ئىچكەنلىكىم ئۈچۈن، قارشىلىق قىلىشقا ئورۇن قالمىغاندى. * ئىش بۇ يەرگە يەتكەنكى، ئايىمخاننىڭ ئەمدى بۇ ئۆيدە ئولتۇرۇۋېرىشىنىڭ ئورنى قالمىغاندى. ⑨ ئىش، خىزمەت: ۋەزىپە: ئورنىنى ئىگىلىمەك. ئورنىنى بىكار قىلماق. * ئورۇنغا ئادەم قويماق. ئورنىنى باسماق. * ئەڭ ئېغىر يېرى شۇكى، يېقىندا 90 مىڭ يۈەنگە سېتىلىدىغان قومۇشنى ئەكبەر ئۆزىنىڭ ئورنىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن ھەربىيلەرگە ئەرزان سېتىۋەتتى. ⑩ بىرەر كىشى ياكى نەرسىنىڭ ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلىرىدىكى نوپۇزى: ئۇ پارتىيىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك كۈرەشلەردە بارلىققا كەلگەن ئېسىل ئەنئەنىلىرىنى، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىدىن ئىبارەت ئىلمىي ھەقىقەتنى ۋە يولداش ماۋزېدۇڭنىڭ تارىخىي ئورنىنى قەتئىي قوغدىدى. * - كۆرۈۋاتسەنغۇ، - دېدى جۈمە، - ھازىر ھەر ئىككىمىز ناھىيە دەرىجىلىك ئىدارىدا ئىشلەيمىز. ئورنىمىز، مائاشىمىز، ھەتتا نام-ئابرويىمىزمۇ ئوخشاش. ⑪ مەلۇم ساھەدە ئېرىشكەن دەرىجە، نام: ئۇ تىياتىر بويىچە ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان داڭلىق ئارتىس ئىدى. * ئۇ زاۋۇت بويىچە ئېچىلغان بىر قېتىملىق يىغىندا مەيدىسىگە گۈل تاقاپ، باشقا ئالتە نەپەر ئىلغار تېخنىك ئىشچىلار قاتارىدىن

بەگ-سىپاھلار ئۆز رەتلىرى بويىچە ئورۇن ئالدى. ② مەلۇم بىر نام ياكى ۋەزىپىگە ئېرىشمەك، ئىگە بولماق: 1964-يىلى سوتسىيالىستىك تەلىم-تەربىيە ھەرىكىتىدە سابىر ئاكتىپلار قاتارىدىن ئورۇن ئالدى. * بىتىم مۇناسىۋىتى بىلەن سەيپىدىنمۇ مائارىپ نازارىتىنىڭ نازىرى بولۇپ ئورۇن ئالدى. ③ چىقىش كېلىشتە كەلگەن «قەلب، كۆڭۈل» قاتارلىق سۆزلەردىن كېيىن كېلىپ «ئورنىماق»، «ئورناشماق» دېگەنگە ئوخشاش مەنىلەرنى بېرىدۇ: ئۇنىڭ سۆزلىرى دېھقانلار قەلبىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئالدى. * ئۇ چىراغ يورۇقىدا سىنىچىلاپ قارىدى، بۇ تۇرغان قەغەز، تامغىلار ئۇنىڭ خاتىرىسىدىن مەھكەم ئورۇن ئالدى.

ئورۇن بەرمەك ① تۇرغان، ئىگىلىگەن ئورنىنى، جايىنى بىراۋغا بەرمەك، ئورنىنى باشقىلارغا بوشىتىپ بەرمەك. ② بەلگىلىك ئورۇن بىلەن تەمىن ئەتمەك؛ ئېتىبار، ئەھمىيەت بەرمەك، مۇھىم دەپ قارىماق: ھازىر ھەر خىل تىببىي كەسىپى زۇرئاللارغا يېتەرلىك ئورۇن بېرىلمەكتە. ئورۇن تۇتماق بەلگىلىك ئورۇن ئىگىلىمەك، تەشكىل قىلماق: — قوي سادىر ئاكا، سەن دېگەن ئۇ زاتلار مانجۇ تەختىنىڭ بىر بۇرجىكىدىن بولسىمۇ ئورۇن تۇتۇپ تۇرۇپتۇ، ئۆز بەختىنى قۇربان قىلىپ بىز بىلەن بىللە بولارمۇ؟ — دەپدى ياش شىزىيازدا. * دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشى شىنجاڭ ئىگىلىكىدە مۇھىم ئورۇن تۇتۇپ كەلمەكتە.

ئورۇن تۇتۇپ ياتماق كېسەل بولۇپ يېتىپ قالماق: زۆرەمنىڭ ئانىسى «توقال» سۆزىنى ئاڭلاپلا ھوشىدىن كېتىپ شۇ يېتى ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قېلىپتۇ. ئورۇن رەۋىشلىرى <تل> شەيئىلەرنىڭ

ئورۇن ئالدى. ② بىرەر ئىش-ھەرىكەتنىڭ بېجىرىلىشىدىكى قولاي پۇرسەت، پەيت، مۇرىت؛ سۆزنى ئورنىدا ئىشلەتمەك. * ئورنى كەلسە ئاتاڭغىنىمۇ ئايما (ماقال)، ③ تەۋەلىك III شەخس قوشۇمچىسى ۋە يۆنىلىش، ئورۇن كېلىش قوشۇمچىلىرى بىلەن كېلىپ: 1) «ئەسلى»، «بۇرۇنقى ھالىتى» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ: كۆڭلى ئورنىغا چۈشمەك، ئورنىغا كەلمەسلىك. 2) «ئورنىدا، ئىزىدا، بەدىلىگە؛ ۋاكالىت» دېگەندەك مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ: ئۇلار بىكاردىن-بىكار قاتتىق قوللۇق قىلىپ، خەلقىنى تىنجىتىش ئورنىغا غەزەپلەندۈرۈۋەتتى. * ئۇنى دادىسىنىڭ ئورنىدا خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇردى. * قاراچى بولغان بولسام قىزلىرىنى ئۆلتۈرۈپ، مال-مۈلۈكلەرنى ئولجىغا ئالاتتىم، تۆگىچى ئورنىدا بولغان بولسام، ۋەزىرىنىڭ ئۆلۈشى بىلەن كارىم بولماي كېتىپ كەلمەيتتىم، — دەپدى زەرگەرنىڭ ئوغلى.

ئورۇن ئالماشتۇرغان كان ياتمىسى <گېئول> ئاۋۋال پەيدا بولغان تاغ جىنىس ياكى كان ياتمىسى ئارىسىدا گازلانغان ئىسسىق ئېرىتمە تەسىرىدە چوقۇم خىمىيىلىك تەڭپۇڭلۇق پەيدا بولىدۇ. بۇ جەرياندا ئادەتتە ماددىلارنىڭ كىرىشى ياكى چىقىشى يۈز بېرىدۇ. يەنى بىر قاتار كونا ماددىلار يېڭى ماددىلار تەرىپىدىن ئورۇن ئالماشتۇرىدۇ. مۇشۇنداق تەسىردە پەيدا بولغان كان ياتمىسى ئورۇن ئالماشتۇرغان كان ياتمىسى دەپ ئاتىلىدۇ.

ئورۇن ئالماق ① مەلۇم بىر جايغا ئورۇنلاشماق، ئولتۇرماق، جايلاشماق: مەن كىرگەندە ئۇ بىر بۇرجەكتىن ئورۇن ئېلىپ بولغانىكەن. * قەلەمدار، ئەلەمدار

ئورۇن سالماق - ئورنىغا دەسسەتمەك

مۇشۇنداق بولىدىغان بولسا، شۇجى ئۈچۈن قانچىلىك سىياسىي ئورۇن ھازىرلىنىدۇ، سىز بۇنى ئويلىسىڭىز بولىدۇ!

ئورۇن يۆتكىگۈچى فاكىتور < بېئول > خروموسوما گۇرۇپپىسى ئىچىدە ياكى خروموسوما گۇرۇپپىسى ئارىلىقىدا، بىر ئورۇندىن باشقا ئورۇنغا يۆتكىلىدىغان خروموسوما فاكىتورى.

ئورنى بار ① يولى بار، داۋىلىسى بار، يوللۇق، ئورۇنلۇق؛ - بۇ گەپلىرىنىڭ ئورنى بار، قورقما، ساڭا ھېچ خەۋپ يوق، - دېدى ئۇ تەسەللى بېرىپ. ② ئىزى بار؛ كېلىش مەنبەسى، جايى بار؛ ئۇنىڭ قولىدا پۇل قالمىغاندى، بىراق ئۇمۇ ھەممىنى بۇزۇۋەتمىدى، 2000 يۈەننىڭ ئورنى بار، پەقەت 200 يۈەنلا ئورۇنسىز تۈگەپ كەتكەندى.

ئورنى بولماسلىق يولى بولماسلىق، مۇۋاپىق ئېيى كەلمەسلىك، پۇرسەت، شارائىت يارىتىلماسلىق؛ ئۇ ھاكىمى بىر كۆرۈپ ئىنساپقا دۇئا قىلاي دېسەم، ئورنى بولمايۋاتىدۇ، بىز دېگەن پىششىق قوغۇن، بىر تېنىقتىن قالساقلا ئۇ دۇنيانىڭ ئادىمى.

ئورنىدىن چۈشمەك ئەمەل، مەرتىۋىسىدىن ئايرىلىماق، ئەمىلىدىن چۈشۈپ، ھوقۇقىدىن قالماق؛ ھارۋىكەشلەر بىردەك؛ - ئورنىدىن چۈشكەن شەنگەننىڭ، - دەپ جاۋاب بېرىشىپتۇ.

ئورنىغا چۈشمەك ئىزىغا چۈشمەك، ئەسلىي ھالىتىگە كەلمەك، نورمال ھالىتىگە قايتماق؛ ئوغلنىڭ سالامەتلىكىنى كۆرگەن ھۆرنىساخاننىڭ يۈرىكى ئورنىغا چۈشتى.

ئورنىغا دەسسەتمەك ئورنىدا دەپ ھېسابلىماق، ئورنىغا قويماق؛ بۇنداق خانا سۆز-ھەرىكەتنى سىياسەتنىڭ ئورنىغا

ئورنىنى، شەيئى ھەرىكىتىنىڭ ئورنىنى بىلدۈرىدىغان رەۋىشلەر. مەسىلەن، نېرى، بېرى، ئاندا، ساندا، ئىلگىرى، كېيىن، تاشقىرى، يۇقىرى، تۆۋەن دېگەنلەرگە ئوخشاش.

ئورۇن سالماق كەچتە يېتىش، ئارام ئېلىش ئۈچۈن ئورۇن-كۆرۈنمە مۇۋاپىق ھالەتتە تەييارلىماق، ئۇخلاش، ئارام ئېلىش ئۈچۈن ئورۇن راسلىماق؛ ئۇ ئايال ئورۇننى سېلىپ يېتىشقا تەييارلىنىپتۇ.

ئورۇن قالدۇرماق پۇرسەت، ئىمكانىيەت قالدۇرماق، پۇرسەت بەرمەك، ئىمكان بەرمەك؛ بۇ يەردە ئاپتور ئوقۇرمەنلىرىنىڭ پىكىر قىلىشىغا كەك ئورۇن قالدۇرغان. * - سىزگىمۇ ئورۇن قالدۇردۇق، ئويلىنىپ بېقىڭ، - دېدى ئۇ چىقىپ كېتىۋېتىپ. * ئىنقىلابىي قوشۇندا لىبېرالزىمغا ئورۇن قالدۇرماسلىق كېرەك.

ئورۇن قالماسلىق شارائىت، پۇرسەت، ئىمكانىيەت قالماسلىق، پۇرسەت قالماسلىق؛ ئۇنى يەنە تەكلىپ قىلىشقا ئورۇن قالماسلىقى ئۈچۈن ۋاقىتدا جاۋاب يازمىغاندىم. * ئەمدى قانداق قىلاي، « ياق » دېيىشكە ياكى باشقا باھانە-سەۋەب كۆرسىتىشكە ئورۇن قالدى.

ئورۇن كېلىش < تىل > ئىسىملار ياكى تۇرغۇن سۆزلەرنىڭ بەلگىلىك گرامماتىكىلىق شەكىللەر ئارقىلىق ئۆزى بېقىنىدىغان يېنىل بىلدۈرگەن ھەرىكەتنىڭ ۋاقتى، ئورنى قاتارلىقلارنى ئىپادىلەپ كېلىدىغان شەكلى. ئۇيغۇر تىلىدا ئىسىملارنىڭ ئورۇن كېلىش شەكلى شۇ ئىسىمغا « -دا || ، -تا || ، -دە || ، -تە » قوشۇمچىلىرىنىڭ قوشۇلۇشى ئارقىلىق ياسىلىدۇ.

ئورۇن ھازىرلىماق ← زېمىن ھازىرلىماق؛

دەستىتىشكە بولمايدۇ.

ئورۇنغا كەلمەسلىك بۇرۇنقى ھالىتىگە، ئەسلىگە قايتىماسلىق: ھەي، ئەمدى ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ ئورۇنغا كەلمەيدۇ! **ئورنى قالماسلىق** يولى قالماسلىق؛ زۆرۈرىيىتى، ھاجىتى قالماسلىق؛ ئىمكانىيىتى، پۇرسىتى قالماسلىق: - ئەمدى بىزنىڭ بۇ يەردە تۇرۇشىمىزنىڭ ئورنى قالدى، - دېدى ئۇ جىددىي ھالدا.

ئورنىنى باسماق باشقا كىشى ياكى نەرسىنىڭ خىزمىتىنى بېجىرمەك، ۋەزىپىسىنى ئۆتمەك، ئورنىدا ئولتۇرماق: - بەلكى، - دېدى ئۇ، - بۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئۇنىڭ ئورنىنى باسىدىغان بىرەرى چىقىپ قالار.

ئورنىنى قىلماق ئامالنى قىلماق، ئېيىنى، چارىسىنى قىلماق، بىرەر ئىمكانىيەت، شارائىت تېپىپ قولغا كەلتۈرمەك: - ئاتلارنىڭ ئورنىنى قىلىپ كەچتە ئېلىپ كېتىمىز. غۇنچەم، سىز ئۆيگە كىرىپ كېتىڭ، بىزنىڭ بۇ يەرگە كەلگىنىمىزنى ھېچكىم سەزمىسۇن، - دېدى تۇرغان. * 500 يۈەننىڭ ئورنىنى قىلسام، شۇ ھامان بىر رەڭلىك تېلېۋىزور ئالاتتىم.

ئورنىنى كۆتۈرمەك ئەمەل-مەرتىۋىسىنى ئۆستۈرمەك: - ئۇلار بۇنىڭ بىلەن سېنىڭ ئورنىڭنى قانچىلىك كۆتۈردى؟ - دېدى غەزەپلىنىپ.

ئورنى ئىسسىماق مەلۇم بىرەر جاي ياكى ئەمەل-مەنەسەپتە مۇستەھكەم تۇرۇپ قالماق: ئىككى ئايدىلا ئۇنىڭ ئورنى بىر ئوبدان ئىسسىپ قالدى.

ئورنى يوق ① ھاجەتسىز، زۆرۈر ئەمەس، ھاجىتى، زۆرۈرىيىتى يوق، ئورۇنسىز: ئۇ سابىرنىڭ قىلىقىغا رەنجىشنىڭ زادىلا ئورنى يوق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى. ② ئىزى

يوق، قانداق تۈگىگەنلىكى، نېپىگە خەجلەنگەنلىكى نامەلۇم، ئورۇنسىز (پۇل ھەققىدە): بۇ قېتىمقى تەكشۈرۈشتە ئۇنىڭ ھېسابىدىن 500 يۈەننىڭ ئورنى يوق چىقتى.

ئورۇناتى. دىئال. چارۋىچىلارنىڭ دائىملىق قوش تىكىدىغان ئورنى.

ئورۇنباसार ئى (ئورۇن+باسار) ① بىرەر كىشىنىڭ ئىش-پائالىيىتىنى داۋاملاشتۇرغۇچى كىشى، ئىزباسار، ۋارىس، ئەڭ مۇۋاپىق شاگىرت، ② مۇئاۋىن: ئۆلكىلىك ئورگانغا خىزمەتكە بېرىڭ، ئۆلكە باشلىقىنىڭ ئورۇنباसारى بىزنىڭ ئۆز ئادىمىمىز. * قۇندۇز ئورۇنباसार تۈمەنباشى بولۇپ جەڭگە چىقتى.

ئورۇن-تەرەپ ئورۇن ۋە تەرەپ: ئورۇن-تەرەپ ئىسىملىرى.

ئورۇن-تەرەپ ئىسىملىرى <تىل> ئىسىملارنىڭ بىر تۈرى. ئورۇن ياكى تەرەپنى بىلدۈرىدۇ؛ يۇقىرى، تۆۋەن، ئالدى، ئارقا، ئوڭ، سول، شەرق، غەرب، جەنۇب، شىمال، ئىچ، تاش دېگەنلەر يەككە ئورۇن-تەرەپ ئىسىملىرى؛ ئوڭ تەرەپ، سول يان، تۆۋەن ياق دېگەنلەر بىرىككەن ئورۇن-تەرەپ ئىسىملىرى.

ئورۇن-تۆشەك ئورۇن ۋە تۆشەك ئومۇمەن يېتىپ قوپىدىغان جاي ۋە شۇنىڭغا لازىملىق يوتقان-كۆرپە.

ئورۇندا تىماق «ئورۇندىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئورۇنداش سۈپ. ئورنى بىر ياكى ئوخشاش؛ بىر، تەڭ ئورۇنلۇق: ئورۇنداش شەكىللەر. **ئورۇنداش شەكىللەر** <مات> ئەگەر ئىككى ئوخشاش كۆپ تەرەپلىكنىڭ ماس تەرەپلىرى پاراللېل بولۇپ، ماس چوققىلىرىنى تۇتاشتۇرغۇچى سىزىقلار بىر

بىرەرى ئورۇنسىز ئىچكىچى بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتىپ قويدىمۇ-يا؟... * مەن ئورۇنسىز سۆز قىلمايدىغان ئادەملىكىمنى ئۇلارغىمۇ كۆرسەتمەكچى بولدۇم. ④ كۆچە. ھېچقانداق زۆرۈرىيىتى يوق، پايدىسىز، ناتوغرا، نامۇۋاپىق، ئەھمىيەتسىز: — ئورۇنسىز ئىشلارغا پۇل خەجلىمە! — دېدى ئۇ ئوغلىغا تەنبە بېرىپ. // ئادەم بولساڭ، ھامان بىركۈنى ئورۇنسىز ئۆتكۈزگەن كۈنلەرنىڭ ئىچ ئاغرىقىنى تارتىسەن.

ئورۇنسىزلىق «ئورۇنسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئورۇنسىزلىق قىلماق.

ئورۇن-كۆرپە ئورۇن ۋە كۆرپە، ئومۇمەن يېتىپ-قوپىدىغان جاي ۋە شۇنىڭغا لازىملىق يوتقان-كۆرپە: بىر ھەپتىدىن بۇيان مېھرىبانمۇ ئورۇن-كۆرپىسىنى ئېلىپ مۇشۇ يەردە يېتىپ ئىشلەشكە باشلىدى.

ئورۇنلاشماق «ئورۇنلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئورۇنلاش ① «ئورۇنلىماق» پېئىلىنىڭ ئىسمىدىشى. ② <تيا> تىياتىر، ئۇسسۇل، شېرىك قاتارلىق ئورۇنلاش سەنئەتلىرىنىڭ ئارتىس تەرىپىدىن سەھنىدە ئوينىلىشى. ئورۇنلاش سەنئىتى سەنئەتنىڭ ئورۇنلاش ۋاسىتىسى ئارقىلىق مەقسەت ئىشقا ئاشۇرۇلىدىغان بىر خىل تۈرى. مەسىلەن، تىياتىر، كىنو، مۇزىكا، ئۇسسۇل، شېرىك قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

ئورۇنلاش ماھارىتى <تيا> ئارتىستلارنىڭ ھەر خىل تېخنىكا ۋە ئۇسۇللارنى قوللىنىپ ئوبراز يارىتىش قابىلىيىتى.

ئورۇنلاش ئۇسۇلى <تيا> ئارتىستنىڭ رول ئېلىش جەھەتتىكى ئۆزىگە خاس ئۇسۇلى ياكى ئۇسۇلى.

ئورۇنلاشتۇرماق «ئورۇنلاشماق II»

نۇقتىدا كېسىشە، بۇنداق ئىككى كۆپ تەرەپلىك ئورۇنداش شەكىللەر دېيىلىدۇ. **ئورۇنداشماق** «ئورۇندىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئورۇندالماق «ئورۇندىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: — ئۇنداق قىلامدىكەن! سېنىڭلا ئىشىڭ ئورۇندالسا، تاشقىرىدىكى ئىشنىن غەم قىلما! — دېدى ئۇ كۈلۈپ.

ئورۇندۇق ئى. ئولتۇرۇش ئۈچۈن ياغاچ، مېتال قاتارلىقلاردىن ياسالغان نەرسىلەرنىڭ ئومۇمىي نامى: بازارچى ئايال تەختىنىڭ يېنىدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپتۇ.

ئورۇندۇقلۇق سۈپ. ئورۇندۇق بار، ئورۇندۇق قويۇلغان؛ ئورۇندۇق ئورنىتىلغان: ئۇ ئۆيىنىڭ بىر بۇلۇڭىدا تۇرغان ئورۇندۇقلۇق غالتەكنى ئېلىپ كېلىپ، ئادىلىنى شۇنىڭغا يۆلەپ چىقاردى.

ئورۇندىماق پ ① ئىش-ھەرىكەت، خىزمەت قاتارلىقلارنى بېجىرمەك، ئادا قىلماق، ئىجرا قىلماق، ئەمەلدە كۆرسەتمەك: ئۇ ئۆزىنىڭ ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ بولۇپ قايتقانىدى. * مەن ئۇنىڭ دېگەنلىرىنى ھېچبىر نەخىرسىزلا ئورۇنداپ پۈتتۈردۈم. ② شېئىر، ناخشا قاتارلىقلارنى ئوقۇماق، ئېيتماق، ئىجرا قىلماق: ئۇلار يول بويى قىزىل ئارمىيىنىڭ ھەربىي شېئىرىنى ئورۇنداپ ماڭدى.

ئورۇنسىز سۈپ ① ئورنى يوق: ئورۇنسىز قالماق. ② كۆچمە. بىھۇدە، ئارتۇقچە، ئاساسسىز، ئەھمىيەتسىز: ئىنقىلاب قىلىشتا ئورۇنسىز قۇربان بېرىشتىن ساقلىنىش كېرەك. * سەن ئۇنىڭدىن ئورۇنسىز ئەنسىرەپ يۈرمە. ③ كۆچمە. شۇ پەيتنىڭ ئۆزىدە بولۇۋاتقان ئىش-ھەرىكەت، گەپ-سۆزگە مۇناسىۋەتسىز، باغلىنىشى يوق؛ ئەھمىيەتسىز:

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇلار زەينەپنى ئارخىپ باشقۇرغۇچى قىلىپ ئورۇنلاشتۇردى.

ئورۇنلاشتۇرۇش ① « ئورۇنلاشتۇرماق »

پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسىمىدىشى. ② $m < n$ دانە نەرسىدىن ھەر قېتىمدا n دانىدىن ئېلىپ، ئۇنى بەلگىلىك تەرتىپ بويىچە تىزىش m دىن ھەر قېتىم n نى ئېلىپ ئورۇنلاشتۇرۇش دېيىلىدۇ. مەسىلەن، a, b, c دىن ئىبارەت ئۈچ ساندىن ھەر قېتىم ئىككى ساننى ئېلىپ ئورۇنلاشتۇرساق، ab, ac, ba, bc, ca, cb غا ئوخشاش ئالتە خىل ئورۇنلاشتۇرۇشقا بولىدۇ. ئۇ تۆۋەندىكى فورمۇلا بىلەن ئىپادىلىنىدۇ:

$$A_m^n = m(m-1)(m-2)\dots(m-n+1)$$

ئورۇنلاشتۇرۇشماق « ئورۇنلاشتۇرماق »

پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئورۇنلاشتۇرۇلماق « ئورۇنلاشتۇرماق »

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بۇ 22 كىتى سەپنىڭ ئەڭ ئاساسلىق يەرلىرىگە ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

ئورۇنلاشماق I « ئورۇنلىماق »

پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئورۇنلاشماق II پ ① بىرەر جايغا ماكانلاشماق،

شۇ جايىنى ئىگىلىمەك: * بىز دەريا بويىغا چۈشۈپ ئورۇنلاشتۇق-دە، يوغان-يوغان تاشلارنى تىزىپ ئوچاق ياساپ قازان ئاستۇق. * ئۇ 50-يىللاردىلا مۇشۇ يېزىغا كېلىپ ئورۇنلاشقانىدى. ② ئومۇمەن ۋاقىتلىق تۇرالغۇ، قونالغۇ قىلىش ئۈچۈن چۈشمەك، قونالغۇ قىلماق: ئۇلار ئاتۇش مەھەللىسىدىكى جامال گايتىنىڭ سارىيىغا ئورۇنلاشتى. * بۇلار شۇ ئاخشى قوي ساتقۇچى دېھقاننىڭ

ئۆيىگە ئورۇنلاشتى. ③ جايلاشماق، بىنا قىلىنماق، سېلىنماق: ئۇلار مەخپىي قاماقخانا ئورۇنلاشقان جايىنىمۇ بىلەتتى. * بۇ يېزا چەت بىر جاڭگاللىققا ئورۇنلاشقانىدى. ④ خىزمەتكە، ئىشقا ياكى ئوقۇشقا كىرمەك، مەلۇم بىر ساھەدە مۇلازىمەت قىلىشقا كىرىشمەك: مېنىڭ باغاق ساتماقچى بولغانلىقىمنى ئاڭلاپ، ھېلىقى زاۋۇتتىكى ئىشقا ئورۇنلىشىپ بولغان بالىلارنىڭ ھەممىسى كۈلدى. * ئۇ ئىككى كۈن «يول» مېڭىپلا ناھىيىلىك رادىئو ئۈزىلىغا ئورۇنلاشتى.

ئورۇنلانماق « ئورۇنلىماق »

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: « قۇم يىغىلسا تاغ بولىدۇ، ئەل يىغىلسا باغ » دېگەندەك، بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ھەپتە-ئون كۈنگە قالماي ئورۇنلىنىپ بولىدۇ.

ئورۇنلۇق سۈپ. ئورنى بار، يوللۇق، داۋىللىق؛

پايدىلىق، ئەھمىيەتلىك؛ جايدا، توغرا، مۇۋاپىق: ئورۇنلۇق ئىش. ئورۇنلۇق گەپ. ئورۇنلۇق خىراجەت. * ئۇنىڭ دېگەنلىرى ئورۇنلۇق ئىدى. يىغىن ئەھلى بىردىن-ئىككىدىن ئارقىغا يېنىپ ئورۇندۇقلىرىنى تېپىشتى.

ئورۇنلىماق پ ← ئورۇندىماق: ئۇ مەتباقنىڭ

بۇيرۇقىنى يۇۋاشلىق بىلەن ئورۇنلىدى.

ئورىدىماق پ. دىئال. چوڭقۇرلاپ كەتمەك،

ئولتۇرۇشۇپ ئورىدەك بولۇپ كەتمەك، چوڭقۇرلىماق.

ئورۇنغۇچى سۈپ. ئورايدىغان، ئوراش رولىنى

ئوينايدىغان: ئورۇنغۇچى تەنچە. ئورۇنغۇچى بويۇرماق. ئورۇنغۇچى بېيجە.

ئورۇنغۇچى تەنچە < سۇل > ۋىرۇسلىرىنىڭ

يوقۇملاندۇرۇشىغا ئۇچرايدىغان ھۈجەيرىنىڭ پلازمىسىدا ياكى ھۈجەيرە يادروسىدا ھاسىل بولغان، مۇئەييەن شەكىلدىكى

كېسەللىك ئۆزگىرىشكە ئىگە تۈزۈلمە .
ئورغۇچى يوپۇرماق < بوت > بىخ، گۈل
ياكى گۈل رېتىنىڭ سىرتىنى ئوراپ
تۇرىدىغان ياكى ئاستىغا جايلاشقان
شەكىل ئۆزگەرتكەن يوپۇرماق. بەزىلىرى
يوپۇرماققا ئوخشايدۇ، بەزىلىرى تەڭگىسىمان
بولىدۇ .

ئورغۇچى يېپىچە < بوت > بەزى
ئۆسۈملۈكلەرنىڭ باشقا جىسىملارغا يامىشىش
ياكى چاپلىشىش ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان
ئەزاسى. ئورغۇچى يېپىچىلارنىڭ بەزىلىرى
غولنىڭ ئۆزگىرىشىدىن ھاسىل بولىدۇ
(مەسىلەن، ئۈزۈمنىڭ)؛ يەنە بەزىلىرى
يوپۇرماقنىڭ ئۆزگىرىشىدىن ھاسىل بولىدۇ
(مەسىلەن، كۆك پۇرچاقنىڭ) .

ئورنىگىنالى ئى (ر > لات) ① بىرەر
ئەسەرنىڭ ئاپتور تەرىپىدىن بىۋاسىتە
يېزىلغان نۇسخىسى، ئەسلى نۇسخىسى،
كۆپىيىسى؛ كىتابنىڭ ئورنىگىنالى. ماقالىنىڭ
ئورنىگىنالى. ② بىرەر نەرسە، ماقالە
قاتارلىقلارنى يېزىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان
قەغەز؛ ئىش قەغىزى .

ئورساق I پ ① بىرەر نەرسە بىلەن
ھەممە تەرىپىنى يېپىپ يىغماق، بەلگىلىك
شەكىلدە يۆگىمەك: قوربان ئاخۇن ئۇنى
پاكىز ئاق لاتغا ئوراپ ئىشك بېشىغا ئېلىپ
قويغانىدى. * ئۇ يەرگە چۈشۈپ كەتكەن
چىشىنى ئېلىپ ھېلىقى لاتغا ئوراپ يانچۇققا
سالىدى. * ئوقۇشتا-ئىشتا، يارىتىپ ئۈلگە،
ئۇلۇغ ۋەتەننى ئورايىمىز گۈلگە. * ياغلىقنىڭ
گۈلدىك، گۈلگە ئورا يېزىنى. مەنۇ دىلدىن
سۆيىمەن، سەندەك دېھقان قىزىنى. ②
قاپلىماق، قورشىماق، تۆت ئەتراپىنى
توسماق: كۆكۈم بارا-بارا قارا پەردىسى

بىلەن زېمىنىنى ئوردى. * ئۇنىڭ سۈرمىلىك
كىرىپىكلىرى ئوراپ تۇرغان كۆزلىرىدىن غەزەپ
ئۇچقۇنلىرى چاقنايتتى. * ئەتراپىنى ئوراپ
تۇرار باغلىرى، تەييار ئىكەن ئۈزۈم، خورما،
ئالمىلار. ③ ئەتراپىغا جۇغلاشماق، ئارىغا،
ئوتتۇرىغا ئېلىۋالماق: قىزار ۋاھىنى ئورۇپلىپ
چۇرقراشتى. * ئۆيدىكىلەر پاراقىدە كۈلۈشتى
ۋە ئۇنى ئورۇپلىپ غىلاپلىرى يىرتىلىپ كەتكەن
كونا قىلىچىنى كۆرۈشتى. ④ مەلۇم نەرسىنى
يەنە بىرنەرسە ئۈستىگە يۆگىمەك،
ئايلىنىدۇرۇپ قاتمۇقات ھالەتتە
ئورۇنلاشتۇرماق: ئۇ قامچىنىڭ دەستىگە
تاسما ئوردى. * - بولمايدۇ! - ئۇ كېسىپلا
ئېيتتى، - سىمغا يىپ ئوراش ئەڭ نازۇك
تېخنىكا. * ئۇ بېشىغا نېپىز ھاۋا رەڭ ياغلىق
ئورۇۋالغان بولۇپ، تېخىمۇ چىرايلىق بولۇپ
كەتكەنىدى. * ئۇ كىشى بېشىغا ئىخچام قىلىپ
سېرىق سەللە ئورۇۋالغانىكەن. ⑤ ياپماق،
توسماق: ئۇ ئېغىز-بۇرنىنى ئورۇۋالغان يۈك
شارپىسى بىلەن خۇددى ھەجۋىي رەسىمگە
ئوخشاپ قالغانىدى.

ئورساق II پ. توقۇلمىلارنىڭ يىپ تاللىرىنى
چۇۋۇماق، بۇزماق، تاراتماق: پايىقىمنى
سىم ئىلىۋېلىپ ئوربۇۋەتتى.

ئورنىون ئى (ر > كېبك) < ئاستىر > ← ئورنىون
يۇلتۇز تۈركۈمى.

ئورنىون يۇلتۇز تۈركۈمى < ئاستىر >
ئېكۋاتور بەلبېغىدىكى يۇلتۇز تۈركۈملىرىدىن
بىرى. مەركىزىي ئورنى: ئېكۋاتور
ئۇزۇنلۇقى 5 سائەت 30 مىنۇت؛ ئېكۋاتور
كەڭلىكى 5°؛ يەنى سەۋر، جەۋزا،
كېچىك ئىت، چوڭ ئىت يۇلتۇز تۈركۈملىرىنىڭ
ئوتتۇرىسىغا توغرا كېلىدۇ. شىمالىي قىسمى
سامانىيولى سىستېمىسى ئىچىدە.

ۋە يېرىم قاتتىق ھالەتتىكى ماددا. تاشقى كۆرۈنۈشى سېرىق مومغا ئوخشايدۇ، زىچلىقى 1 دىن كىچىك بولىدۇ. تەركىبىدە نۇرغۇنلىغان تاش موم ۋە يىگىسىمان موم كرىستاللىرى، ئاز مىقداردا سۇيۇق ھالەتتىكى ھىدروكاربون بىرىكىملىرى بولىدۇ. ئېلېمېنتلار تەركىبى ئالكانلار تۈرىدىكى نېفىتنىڭكىگە يېقىنلىشىدۇ. ئاساسلىقى كاتەكچىسىمان ئىزوتالكانلاردىن تەركىب تاپىدۇ. ئېلىمىزنىڭ چەيدام ئويمانلىقى لىڭخۇ رايونىدىن چىقىدۇ.

ئوزون ئى (ر> گرېك) <خىم> ئوكسىگېننىڭ ئاللوئوپىك شەكىل ئۆزگىرىشى، يەنى رەڭسىز، ئالاھىدە پۇراققا ئىگە گاز. سۇدا ئېرىيدۇ. توك ئۆتكەندە ياكى قۇياش ئۇلترا بىنەپشە نۇرىنىڭ تەسىرىدە ھاۋادىكى ئوكسىگېن ئوزونغا ئۆزگىرىدۇ. ئادەتتە ئوكسىدلىغۇچى ۋە مىكروپ ئۆلتۈرگۈچى قىلىنىدۇ.

ئوزون قاتلىمى <مېتېئور> يۇقىرى قاتلام ئاتموسفېرانىڭ بىر قاتلىمى. بۇ قاتلامدا ئوزون خېلى قويۇق بولىدۇ. شۇنىڭدەك ئوزون ئاتموسفېرا رادىئاتسىيىسىنىڭ تەڭپۇڭلۇقىدا مۇھىم رول ئوينايدۇ. مەسىلەن، ئۇ، ئۇلترا بىنەپشە نۇرىنى سۈمۈرىدۇ. بۇ قاتلام تەخمىنەن 10 - 50 كىلومېتىر ئېگىزلىك ئارىلىقىدا بولىدۇ. ئوزون 20 - 25 كىلومېتىر ئېگىزلىكتە ئەڭ قويۇق بولىدۇ.

ئوزۇق ئى ① ئومۇمەن يېيىشكە بولىدىغان تۈرلۈك مەھسۇلاتلار، يېمەك-ئىچمەك، ئاش-تاماق: دوختۇر ئۇنىڭغا «بالغا قۇۋۋەتلىك ئوزۇق كېرەك، ئەڭ ياخشىسى، كۈندە پىششىق تۇخۇم يەپ تۇرسۇن» دەپ تاپىلدى. ② ئۆسۈملۈك قاتارلىقلارنىڭ

ئوزا I سۇپ. ئۆتۈپ كەتكەن كۈن ياكى يىلنىڭ ئالدىدىكى: ئوزا كۈن. ئوزا يىل. **ئوزا كۈن** تۇنۇگۈننىڭ ئالدىدىكى كۈن، بۇرناكۈن.

ئوزا II (ئوزايى) ئى (ئە) ① ئەلباز، تاشقى قىياپەت، تۇرق، سىرتقى كۆرۈنۈش، رەڭگىروي: ئۇ ئوزايدىن جەنۇبلۇق ئىكەنلىكى چىقىپ تۇرغان ئىككى دېھقاننىڭ ئۆزئارا قىلىشۋاتقان پارىڭغا قۇلاق سالىدى. * - ئوزايدىن قارىغاندا، بىر قىيىن ئىشقا دۇچ كەلگەندەك قىلسەنغۇ؟ - دەپ سورىدى ئۇ مەندىن. ② كەيپىيات، روھ: قىزنىڭ ۋۇجۇدى يېنىككەنە تىترەپ كەتتى، ئوزايدىن ئۇنىڭ يېڭىنى ئاللىقاچان كۆرگەنلىكى ۋە ئاتاىدىن كۆرمەسكە سېلىپ ئولتۇرغانلىقى سېزىلىپ تۇراتتى.

ئوزاقى سۇپ - ئوزا I.

ئوزاقى يىل ئۆتكەن يىلنىڭ ئالدىدىكى يىل: ئوزاقى يىلى ئەتىيازدا مامۇت يازىلىنىڭ ئۆيىنى سۇ بېسىپ كەتكەندى.

ئوزدۇرماق «ئوزماق» پېشلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوزدۇرۇلماق «ئوزدۇرماق» پېشلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئوزماق پ. ئومۇمەن ئىجابىي ئىشلاردا، نەتىجە يارىتىشتا باشقىلاردىن ياكى ئۆز قاتارىدىكىلەردىن ئېشىپ كەتمەك، ھەممىدىن ئېشىپ چۈشمەك، ئالدىغا ئۆتۈپ كەتمەك: زەر، جاۋاھىر كانى مەكتەپ سىز ئۈچۈن ئەي قىز-ئوغۇل، ياشلىقنىڭ قەدرىگە يېتىپ بىلىم ئالغان ئوزار.

ئوزوكېرىت ئى (ر> گرېك) <گېئول> قىسمەتلىك ھەم كەمدىن-كەم ئۇچرايدىغان بىر خىل ئورگانىك مىنېرال، يەنى رەڭگى سارغۇچ، كۆكۈچ، قوڭۇر بولغان، قاتتىق

ۋاقتىدا ئەڭ ئاۋۋال ئاشۇ سېرىق ئاسلىنىنى ئوزۇقلاندۇراتتى.

ئوزۇقلاندۇرۇشماق « ئوزۇقلاندۇرماق » يېتىلىشنىڭ ئۈمۈك دەرىجىسى.

ئوزۇقلاندۇرۇلماق « ئوزۇقلاندۇرماق » يېتىلىشنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئاتلار ئوبدان ئوزۇقلاندۇرۇلۇپ، سەپەرگە تەخ قىلىپ قويۇلغانىدى.

ئوزۇقلانماق پ ① تاماق يېمەك، قورساق توپغۇزماق: بايلار خورجۇنلىرىدىن قەنت-گېزەك، مايلىق توقاچلىرىنى ئېلىپ ئوزۇقلىنىپ بولۇپ، دېھقاننى گەپكە سېلىپتۇ. * مېھمانلار ھېرىپ كەتكەندۇ، ئوبدان ئوزۇقلىنىپ ئارام ئالسۇن. ② ئۆسۈملۈك ۋە شۇ قاتارلىقلار ئۆسۈشى، يۈكسىلىشى ئۈچۈن زۆرۈر بولغان نەرسىلەرگە ئىگە بولماق، زۆرۈر ھاياتلىق مەنبەلىرىگە ئېرىشمەك: — ئەنە قاراڭ، — دېدى ئۇ تېخىمۇ روھلانغاندەك قىياپەتتە، — بۇ سۇدىن ئوزۇقلانغان قاپاق تېرەكلەرمۇ ئاسمان پەلەك ئۆسۈپ كەتتى. ③ ئىلھاملانماق، كۈچلەنمەك، غەيرەتلەنمەك، كۈچ-قۇۋۋەت ئالماق: بىز مىليونلىغان خەلقنىڭ قەلبىگە شۇڭغۇپ كىرىپ ۋە ئۇنىڭدىن ئوزۇقلىنىپ، يېڭى-يېڭى تېپىلاردا ھەم كۆپ، ھەم ئېسىل ئەسەرلەرنى يارىتايلى!

ئوزۇقلۇق ① سۈپ. ئوزۇقى بار، ئوزۇققا ئىگە، ئوزۇق بىلەن تەمىنلەنگەن: ئوزۇقلۇق ئات ھارماس (ماقال). ② سۈپ. ئوزۇق بولۇش قىممىتىگە ئىگە، ئوزۇق بولىدىغان: ئوزۇقلۇق ماتېرىياللىرىنىڭ بار بولۇشى بىلەنلا، ئىنسانلارنىڭ ئوزۇقلىنىش مەسىلىسى ھەل بولۇپ كەتمەيدۇ. ③ سۈپ. مەخسۇس ئوزۇق قىلىش ئۈچۈن تەييارلانغان، يېيىش-ئىچىشكە ئاتالغان: سېلىم تاڭ ئېتىشتىن ئىلگىرى ئوزۇقلۇق ئاشلىقىنى كۆتەك ھارۋىغا بېسىپ

ئۆسۈشى، سانائەت قاتارلىق ئىشلەپچىقىرىش ھەرىكەتلىرىنىڭ نورمال ئېلىپ بېرىلىشى ئۈچۈن زۆرۈر بولغان نەرسىلەر، زۆرۈرى بۇيۇملار: يەر ئۇلۇغ، چۈنكى ئۆسۈملۈكتىن تارتىپ ئادەملەرگىچە جىمى جانلىقلار يەردىن ئوزۇق ئېلىپ ھايات كەچۈرىدۇ. * كۆمۈر سانائەتنىڭ ئوزۇقى. ③ كۆچمە. كۈچ، ئىلھام، مەدەت، غەيرەت: مەنئى ئوزۇق، روھىي ئوزۇق. * مەكتەپ بىزنىڭ بېغىمىز، چوڭقۇر ئاگا مېھرىمىز. ئوزۇق ئېلىپ دىلىمىز، ئاشار ئەقىل-زېھنىمىز.

ئوزۇق-تۈلۈك ئومۇمەن ئوزۇق قىلىشقا بولىدىغان نەرسىلەر، يېمەك-ئىچمەكلەر: بىرنەچچە كۈندىن بېرى دەريادىن ئۆتەلمەي ئامالسىز تۇرۇپ قېلىۋاتىمىز، ئوزۇق-تۈلۈكلەر تۈگەۋاتىدۇ.

ئوزۇقسىز سۈپ. ئوزۇققا ئىگە بولمىغان، ئوزۇق يوق ھالەتتە قالغان، ئوزۇقى يوق: — ئوزۇقسىز بەش كۈن قانداق ھايات ياشىغىلى بولىدۇ؟ — دېدى ئۇ ھەيران بولۇپ. * ئۆگىنىش — ئىنساننىڭ روھىي ئوزۇقى، ئوزۇقسىز ئەقىلمۇ ياشاشتىن يىراق. مەنبەسى يوق گۈلنىڭ تۈگەيدۇ سۈيى، يەر ئاستى سۈيىسىز قۇرۇيدۇ بۇلاق.

ئوزۇقشۇناس ئى. ئوزۇقشۇناسلىق مۇتەخەسسسى. **ئوزۇقشۇناسلىق** ئى. تۈرلۈك يېمەك-ئىچمەك، يەل-يېمىشلەرنىڭ ئوزۇقلۇق تەركىبى، قىممىتى، ئالاھىدىلىكى، سالامەتلىككە بولغان تەسىرى قاتارلىقلارنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم ياكى شۇنداق كەسىپ: ھازىر تەرەققىي تاپقان ئەللەردىمۇ ئوزۇقشۇناسلىق تىبابەتنىڭ مۇھىم بىر تارمىقى شەكىلدە راۋاجلانماقتا.

ئوزۇقلاندۇرماق « ئوزۇقلانماق » يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ ھەر دائىم تاماق

مەھەللىدىن چىقىپ كەتتى. ④ سۈپ، كۆچمە. مەخسۇس ئوزۇق بولىدىغان دېھقانچىلىق زىرائەتلىرى تېرىلىدىغان: ئاممىنىڭ رايىدىن قارىغاندا، ئوزۇقلۇق ئېتىزى بېرىش ئۇلارنىڭ ئومۇمىي تەلپىگە ئايلانغاندەك قىلاتتى. * - ئاڭلىسام، ئەزالار ئوزۇقلۇق يەر بىلەن قالدۇرۇق يەردىن باشقا يەرلەرگە ئىشلىگىلى ئۇنىمايۋېتىپتۇ؟ - دېدى ئۇ ئەخمەتكە سوئال نەزىرى بىلەن. ⑤ ئى. ئوزۇق بولىدىغان، يېڭىلى بولىدىغان نەرسە، ئومۇمەن يېيىش، ئىچىش ئۈچۈن كېرەكلىك بولغان نەرسىلەر: ئۇ بۆز توقۇپىدىغان ئۈچ تال موكىسىنى خورجۇنغا سېلىپ، ئازراق ئوزۇقلۇق ئېلىپ، جاڭگالغا قاراپ مېڭىپتۇ.

ئوزۇقلۇق قىممىتى <خىم> ماددىلار ئۆز ئىچىگە ئالغان ئورگانىزمغا پايدىلىق تەركىبلەرنىڭ ئاز-كۆپلۈكى ياكى قۇۋۋىتى. ئوزۇقلۇق ماددا <خىم> يېمەكلىكلەردىكى ئوزۇق بولىدىغان ماددىلار. ئادەتتە ئۇ ئاقسىل، ماي، قەنت، ۋىتامىن ۋە مىنېرال ماددا دېگەندەك تۈرلەرگە ئايرىلىدۇ. ئوزۇقلۇق ئېلېمېنتلار <خىم> زىرائەتلەرنىڭ ئۆسۈشىدە كەم بولسا بولمايدىغان ئېلېمېنتلار. ئۇلارنىڭ ئاساسلىقى ئازوت، فوسفور ۋە كالىي بولۇپ، ئۇلاردىن قالسا كاربون، ھىدروگېن، ئوكسىگېن، كالتسىي، ماگنىي، گۈڭگۈرت، سىلتسىي، قوغۇشۇن، مىس، مانگان، سىنىك، بور، مولېدىن قاتارلىقلاردۇر.

ئوزۇقلۇقى كەمچىل تىپ <بىئول> ئاساسىي ئوزۇقلۇق ماددىسىنىڭ ئىچىگە بەزى ئۆسۈش ئامىللىرىنى قوشقاندىلا ئۆسىدىغان مىكرو ئورگانىزملارنىڭ بىر خىل توساتتىن ئۆزگەرگەن تىپى. ياۋايى تىپىدىكىسىگە يۇقىرىقىدەك ئۆسۈش ئامىلىنى قوشمىسىمۇ

ئۆسەلەيدۇ. يۇقىرى دەرىجىلىك ئۆسۈملۈك ۋە ھايۋانلاردىمۇ بۇ خىل توساتتىن ئۆزگەرگەن تىپلار بولىدۇ.

ئوزۇقلۇقسىز سۈپ. ئوزۇقلۇققا ئىگە بولمىغان، ئوزۇق-تۈلۈكى يوق، ئوزۇقسىز: قەيەردە توپغۇدەك ئۇماچ، قەيەردە سۈت، شېكەر، قايماق؟ ھاۋا، سۇ، نۇر - ئوزۇقلۇقسىز، ئۆسەلەيدۇ كۆچەت قانداق؟

ئوزۇقلىنىپ <ئوزۇقلانماق> يېتىلىشنىڭ رەۋىشى: ئوزۇقلىنىپ ئۆسۈش.

ئوزۇقلىنىپ ئۆسۈش <بىئول> جىنىسلىق كۆپىيىش ئېلىپ بارماستىن ئوزۇقلىنىش ياكى ئۆسۈش شەكلى.

ئوزۇقلىنىش <ئوزۇقلانماق> يېتىلىشنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: ئوزۇقلىنىش ئەزالىرى.

ئوزۇقلىنىش ئەزالىرى <بوت> مىكرو نەيچىلىك ئۆسۈملۈكلەر (پاپپورتىنىكلار ۋە ئوزۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەرنىڭ يىلتىزى، غولى ۋە يوپۇرماقلىرىنىڭ ئومۇمىي نامى. ئوزۇقلىنىش زەنجىرى <زوتول> جانلىقلارنىڭ (ھايۋانات، ئۆسۈملۈكلەر) ئوزۇقلۇق تۈپەيلىدىن ئۆزئارا باغلىغان مۇناسىۋىتى. مەسىلەن، بۈركۈت تاغ قۇشقىچىنى يەيدۇ. تاغ قۇشقىچى خانقىزنى يەيدۇ، خانقىز كۆك پىتنى يەيدۇ، كۆك پىت بۇغداي يەيدۇ، ئۇلار ئارىسىدا مۇشۇنداق بىر ئوزۇقلىنىش زەنجىرى شەكىللىنىدۇ.

ئوزۇق-ئوقەت ئومۇمەن يەپ-ئىچىدىغان نەرسىلەر، يېمەكلىكلەر: مەن يۈكەلدىم قەدەم ئېلىپ تاغلارغا، ئايغىمدا قالدى مېنىڭ ئاق قارلار. ئوتلاقلاردا قالغىنىدا ئاچۇزار، ئوزۇق-ئوقەت تاشلاپ بەردى شۇڭقارلار.

ئوسا ① تېرىلغۇ يەرلەرنى تېرىشتىن بۇرۇنقى سۇغىرىش، سۇ قويۇش: ئوسا

تۇرغاندىن كېيىن ئوسسى ئۆتۈپرەك كەتكەن ئېتىزنىڭ قىرىنى بويلاپ قوش سالدى.

ئوسال سۇپ. يامان، ئەسكى، ناچار؛ بۇزۇق؛ ئۆيىمىزدىكى ھېلىقى شەققە بەك ئوسال بىرنەرسە چىقىپ قالدى. * ئۇ شەھەرگە كېتىپ بارغاندا ئوسال ئىنقىلابچىلار ئۇنىڭ چېچىنى قىرقىۋەتتى. * — چىرايىڭ نېمانچە ئوسال، خۇددى جىنايەتچىدەك، — دېدى ئۇ ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ. * پەرھات ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈپ قىزىرىپ كەتتى ۋە ساۋاقدىشىغا غەزەپ بىلەن ھومىيىپ قويدى: **ئوسال بولماق** قىيىن، مۇشكۈل ئەھۋالدا قالماق، شەرمەندە بولماق، كۈلكىگە، ئۇياتقا قالماق؛ ئوسال بولغان بەگ بېشىنى سالغىنىچە ھويلىدىن ئاستا چىقىپ كەتتى. * ياخشىلىقچە كۆزۈمدىن يوقال، كاجلىق قىلساڭ بولسەن ئوسال!

ئوسال قىلماق قىيىن، مۇشكۈل ئەھۋالدا قالدۇرماق؛ شەرمەندە قىلماق، مات قىلماق؛ — توختا، — دېدى ئۇ يەنە پىچىرلاپ، — خەتنىڭ مەزمۇنىدىن قارىغاندا مېنى ئوسال قىلىش ئۈچۈن يازمىغاندەك تۇرىدۇ. * « بەش كوي ئۈچۈن بىر چوكانى ئېرىنىڭ ئالدىدا ئوسال قىلىشۇ ياخشى ئىش ئەمەس » دەپ ئويلىدى ئابلىكىم.

ئوساللاشتۇرماق « ئوساللاشماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوساللاشتۇرۇشماق « ئوساللاشتۇرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئوساللاشماق پ ① ئوسال بولماق، ئوسال، يامان ھالەتكە كەلمەك، يامانلاشماق؛ ئۇنىڭ روھى-ھالىتى، مىجەزى رەھىبجاندىن قېلىشمىغۇدەك دەرىجىدە ئوساللىشىپ كېتىۋاتاتتى. * — نېمانچە ئوساللىشىپ كەتتىڭ، — دېدى ئۇ توختىغا ھومىيىپ. ② مات بولماق،

قىلماق. ② تېرىشتىن بۇرۇن سۇ قويۇلغان ياكى سۇ قويۇلدىغان يەر: — كۈزلۈك ئوسىغا سۇ باشلاندىمۇ، بۇلاقلارنىڭ سۈيى بىرتاز كۆپەيدىمۇ؟ — دەپ سورىدى ھاشىم. * — ئېتىزغا يەنە بىر كۈن قوش چىقىمسا بۇرۇن قىلىنغان ئوسا ئاقىرىپ قالىدۇ. شۇڭا ئەتىلا ئىشنى باشلاش كېرەك، — دېدى ئەترەت باشلىقى.

ئوسا بولماق تېرىلىدىغان يەرلەرگە سۇ قويۇلماق؛ 1-ئەترەتنىڭ 50 مو يېرى ئوسا بولدى، قالغان يەرنى كېيىنكى قېتىم ئوسا قىلىمىز.

ئوسا تاۋلاشماق سۇ قويۇلغان تېرىلغۇ يەرلەردىكى سۇلار سىڭىپ، تېرىلغۇدەك ھالەتكە كەلمەك؛ سۇ تالىشىنىڭ ئاقىۋىتى ئىشىمىزغا زىيان ئۇرۇۋاتىدۇ. مانا كۆرۈپ باق. ئوسا تاۋلاشماي تۇرۇپ ئۇرۇق چۆكۈرۈشكە مەجبۇر بولۇۋاتىمىز.

ئوسا قىلماق تېرىلىدىغان يەرگە سۇ قويماق؛ ھازىر بوزلۇقنىڭ ھەممە يېرىدە دېڭۈدەك ئەزالار جىددىي يەر ئوسا قىلىشۋاتاتتى.

ئوسسى كەلمەك تاۋلاشماق، تېرىشقا مۇۋاپىق ھالەتكە كەلمەك؛ ئوسسى كەلمىگەن يەرنى ھەيدەپ قويۇپ، ئاخىرى بىرمۇنچە يەرنىڭ بۇغدىيى ئالا چىقتى.

ئوسسى كېلىشەك تاۋلاشماق، ئوسسى كەلمەك؛ — رەنجىمىسلە، تەخسىر، — دەپتۇ ئەپەندىم، — قوشنىمىز بىلەن ئورتاق بۇغداي تېرىماقچى ئىدۇق، يەرنىڭ ئوسسى كېلىشىپ قېلىپتىكەن، ئۇرۇقلۇق بۇغداينى قورۇپ بېرىمەن دەپ كېچىكىپ قالدىم.

ئوسسى ئۆتۈپ كەتمەك يەر تاۋلىشىپ تېرىش مەزگىلىدىن ئۆتۈپ كەتمەك؛ قۇرۇشۇپ قالماق؛ ئۇ ئىككىلىنىپ بىردەم

شەرمەندە بولماق، ئۇياتقا قالماق؛ ئۆزلىرىنى چاغلىماي شىلتىڭ ئاتىمىسلا، بىكار ئوساللىشىپ قايىتىپ كېتىدىلا. ئۆزىنى سورىغان شەھەر سوراپتۇ، دەيدۇ.

ئوساللىق «ئوسال» سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: مەن ئۇنىڭ بۇنداق ياخشى بالا ئىكەنلىكىنى بىلمەي، ئۇنىڭغا بەك ئوساللىق قىلىپتىمەن. * ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ ئوساللىقىنى تىلغا ئېلىشى تېخى تۇنجى قېتىم ئىدى. * ئۆز ئاتىسىنىڭ ئۆلۈكىنى تاشلاپ كېتىدىغان ئادەملەرمۇ بىز، مۇنداق ئوساللىقنى مەن ئۆز ئىختىيارىم بىلەن قىلىدىمۇ؟

ئوساللىق قىلماق ئەسكىلىك، يامانلىق

قىلماق: ئۇ دائىم گېپىنىڭ ئاخىرىدا «پالانچى ناۋاي ئۇنداق ئوساللىق قىلىۋىدى، مەن مۇنداق قىلىدىم، ئاخىرىدا چىدىيالماي لېۋىنى چىشلەپ قالدى» دېگەنلەرنى قوشۇمچە قىلاتتى.

ئوساللىماق پ ← ئوساللىشماق: «لەۋزىدە

تۇرمىدى» دەپ باشقىلارنى، ئەيىبلەپ ئۆرۈۋەتتۈق، جازالىدۇق. ئالغىشقا ئېرىشىمىدى تىكلەنگىنى، ئىش ئاقماي، يىلدىن يىلغا ئوساللىدۇق.

ئوسسالاتورىيە ئى (لات) < بوت > ←

ئوسسالاتورىيە يۇسۇنى.

ئوسسالاتورىيە يۇسۇنى < بوت > كۆك

يۇسۇنلەرنىڭ بىر تۈرى. سۇدا ياشايدۇ، پاتقاقتمۇ ئۇچرايدۇ. رەڭگى كۆك يېشىل بولىدۇ. ئادەتتە ئۇ بىر قاتار تىزىلغان ھۆججە يىرنلەردىن تەركىب تاپقان يېپسىمان ئۆسۈملۈك بولۇپ، ئۆسۈملۈك تېنى ئالدى-كەينىگە، ئوڭ-سولغا تەۋرىنىپ، ئورنىدىن يۆتكەلەيدۇ، ئۇچى قىسمىنى قۇيرۇقتەك مىدىرلىتالايدۇ.

ئوسسا ئى < بوت > ① كرىپت گۈللۈكلەر

ئائىلىسىدىكى بىر ياكى ئىككى يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يىلتىزى ئۇزۇن، يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، تۇۋىدىكىلىرىنىڭ ساپىقى بار، شەكلى سوقىچاق، غولىدا ئۆسكەنلىرى تۆمۈنە شەكلىدە بولىدۇ. گۈلى ئومۇم گۈل رېتىدە، كىچىك ۋە سېرىق رەڭلىك. مېۋىسى مۇڭگۈزسىمان مېۋە، يوپۇرمىقى بويلاق ماتېرىيالى قىلىنىدۇ. يوپۇرمىقىدىن چىققان سۇيۇقلۇقتا قىزلار قېشىنى بويلايدۇ. يىلتىز ۋە يوپۇرمىقى دورا قىلىنىدۇ. قىزىتىمىنى قايتۇرۇش، قان توختىتىش، زەھەر قايتۇرۇش رولىغا ئىگە. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ يوپۇرمىقى.

ئوسما قويماق ئوسما سۈيىنى قاشقا مۇۋاپىق ھالەتتە سۈرمەك: يارىم چىقتى كۆل بېشىغا، ئوسما قويۇپتۇ قېشىغا، چۆگۈنگە سو ئوسماي، تولغۇزۇپتۇ كۆز بېشىغا. **ئوسماقچىلىماق** (توغرىسى: ئاسماقچىلىماق) ← **ئاسماقچىلىماق.**

ئوسمان ئى. ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

ئوسمان ئىمپېرىيىسى < تارىخ > ئوسمان تۈركلىرى قۇرغان ھەربىي فېئودال ئىمپېرىيە. 1290-يىلى قۇرۇلغان بولۇپ، قۇرغۇچىسى ئوسمان I نىڭ نامى بىلەن ئاتالغان. ئوسمان ئىمپېرىيىسى ئىسلام دىنىغا ئىشىنىدۇ. 1922-يىلىغا كەلگەندە بۇ ئىمپېرىيە ئاغدۇرۇلۇپ، 1923-يىلى تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى رەسمىي قۇرۇلىدۇ. **ئوسموس ئى** (ر < گرىك > < فىز > سۇيۇق- لۇقنىڭ جىسمىنىڭ سىرتقى يۈزىدىن ئاستا-ئاستا ئىچىگە سىڭىپ كىرىش جەريانى.

ئوسموسلۇق سۇپ. سۇيۇقلۇقنىڭ سىڭىشىگە ئائىت: ئوسموسلۇق بېسىم، ئوسموسلۇق كۈچ.

قىممىتى يۇق دەپ قاراش: خوتۇنى ئۇنىڭ گېپىنى ئوسۇرۇقىغا ئالمايدۇ. ئوسۇرۇقىغا تەڭ قىلماسلىق ← ئوسۇرۇقىغا ئالماسلىق.

ئوسۇك ئى (خەن) < بوت > ① مۇرەككەپ گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق ياكى ئىككى يىللىق، سامان غوللۇق ئوسۇملۇك. يوپۇرمىقى ئۇزۇن، سوقىچاق، گۈلى باشسىمان گۈل رېتىدە، رەڭگى سېرىق. غولى ۋە يوپۇرمىقى ئادەتتىكى كۆكتات ھېسابلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئوسۇملۇك غولى.

ئوسۇڭلۇق ئى. ئوسۇڭ تېرىلغان ئېتىز، يەر.

ئوسۇپتۇر ئى (ر) < زوئۇل > بېلىقلارنىڭ بىر ئۇرۇقىدىشى. چوڭلىرىنىڭ تەن ئۇزۇنلۇقى بەش مېتىر كېلىدۇ. تېنىدە بەش قاتار قاتتىق تەڭگىچىلىرى بار، ئېغىزى ئالدىغا ئۆسۈپ چىققان، يېرىم ئاي شەكلىدە، ئىككى تەرەپتە يالپاق بۇرۇتچىلىرى بار. ياز پەسىللىرىدە دەريا سۇلىرىغا تۇخۇم سالىدۇ، بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن، دېڭىزغا قايتىپ ھايات كەچۈرىدۇ.

ئوش ئىم ① كالىلارنى توسۇش، ھەيدەش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: ئۇ: «ئوش، ئوش...» دەپ كالىلارنى توسۇش بىلەن ئاۋارە ئىدى. ② ياقنۇماسلىق، بىزار بولۇش، نارازىلىق، ئاچچىقلىنىش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ، ئادەتتە سوزۇپراق ئېيتىلىدۇ: - ئوش، يوللىرىغا ماڭسلا، - دېدى ھېلىقى چوكان ئەخەتنى سىلكىشەپ.

ئوشاتماق (توغرىسى: ئوشتۇتماق) ← ئوشتۇتماق.

ئوشە ئى. توشقان تۇتىدىغان تور. **ئوشتۇتماق** «ئوشتۇتماق» پېئىلىنىڭ

ئوسموسلۇق بېسىم < فز > ← سىڭىش بېسىمى.

ئوسموسلۇق كۈچ < سۇ > سىزىشچان جىسىم كۆپ كاۋاكلىق سىزدۇرۇشچان جىسىمنىڭ كاۋاكلىرىدىن سىزىپ ئۆتۈۋاتقاندا كاۋاكچىلار تېپىغا تەسىر قىلىدىغان بېسىم كۈچى.

ئوسمىي ئى (ر < گرېك > < خم > مېتال ئېلېمېنت. بەلگىسى Os (osmium). سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 22.48. مېتاللار ئىچىدە سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى ئەڭ چوڭ، رەڭگى كۆك كۈل رەڭ، پارقىراق، قاتتىق لېكىن چۈرۈك. ئوسمىي بىلەن ئىرىدىنىڭ قېتىشىمى سائەت، ئەسۋابلارنىڭ ئوقى ۋە قەلەم ئۇچىنى ياساشتا ئىشلىتىلىدۇ. **ئوسۇرۇتماق** «ئوسۇرۇتماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوسۇرۇغاق سۇپ. تولا ئوسۇرىدىغان، ئوسۇرۇپلا تۇرىدىغان: ئوتتۇز ئوغلۇم بولغۇچە، ئوسۇرۇغاق ئېرىم بولسۇ (ماقال). // قۇرۇق تۇورا ئاتنى ئوسۇرۇغاق قىلار (ماقال). // ئوسۇرۇغاققا ئارپا ئېنى باھانە (ماقال). * تاۋۇز سېيگە كىنىڭ، قارا كاۋا ئوسۇرۇغاقنىڭ (ماقال).

ئوسۇرۇماق پ. مەقئەتتىن يەل چىقارماق: چېرىكلەردىن بىرى قورقۇپ كەتكەنمۇ قانداق، تۇيۇقسىزلا يۇقىرى ئاۋازدا ئوسۇرۇۋەتتى.

ئوسۇرۇشماق «ئوسۇرۇماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئوسۇرۇق ئى ① مەقئەتتىن چىققان يەل. ② كۆچمە «ئەرزىمەيدۇ، ئەھمىيەتسىز» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ: ئۇنىڭ گېپى ئوسۇرۇققا تەڭ.

ئوسۇرۇقىغا ئالماسلىق قىلچە پەرۋا قىلماسلىق، زادىلا كۆزگە ئىلماسلىق، پىسەنت قىلماسلىق؛ پەس كۆرۈش،

مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوشتۇشماق « ئوشتۇماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئوشتۇلماق ① « ئوشتۇماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: بېگىگە يەتكۈچە بېلىك ئوشتۇلار (ماقال). * تاغدىن پارتىزانلار كېلىپ قوشۇلدى. دۈشمەن بەللىرى تامام ئوشتۇلدى. ② « ئوشتۇماق » پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك دەرىجىسى: چىرىگەن دەرمەخ شاخلىرى بەزى چاغلاردا تۇيۇقسىزلا ئوشتۇلۇپ چۈشەتتى.

ئوشتۇماق پ. پارچە-پارچە قىلماق، پارچىلىماق؛ سۇندۇرماق؛ ياماننىڭ سۈيىنى ئىچكۈچە، قاپقىنى ئوشتۇۋەت (ماقال). * - چاقچاق قىلماڭلار! - دېدى تۇرسۇن نان ئوشتۇۋېتىپ. * زىيا ئاكا تويىكىنىڭ سالغان داستىخېنىنى تۈزىتىپ، توقاچلارنى ئوشتۇدى. * ئۇ سۆگەتتىن بىر ئال چۈپۈك ئوشتۇۋالدى.

ئوشتاشماق ئى (ئە) < مۇز > ئۇيغۇر كلاسسىك مۇزىكىسى « ئون ئىككى مۇقام » نىڭ سەككىزىنچىسىنىڭ نامى: ئوشتاش مۇقامى.

ئوشتاشماق ئى (ئە) < مۇز > « ئون ئىككى مۇقام » نىڭ سەككىزىنچىسى. بۇ مۇقام ئاساسەن 23 نەغمە بولۇپ، چوڭ نەغمىگە 14 نەغمە، 90 مىسرا؛ 3 داستانغا 6 نەغمە، 50 مىسرا؛ 3 مەشرەپتە 3 نەغمە 46 مىسرا جايلاشقان.

ئوشۇق I سۈپ ① بەلگىلىك مىقدار، ساندىن كۆپ، زىيادە، ئارتۇق: بازاردا شۇنچە تۇرۇپ باقتىم، پېيىنى زادى يەتتە كويىدىن ئوشۇق سورىمدى. * ئۇ كېرىدە ئالتە يىلدىن ئوشۇقراق تۇردى. ② ئېھتىياجىدىن، نورمىدىن ئاشقان؛ ئارتۇقچە، بەھۇدە، ئېشىپ كەتكەن: توختاڭ ئانا، جان ئاتا، دۆلەت زاۋۇت قۇرماقچى. شۇڭا ئوشۇق

ئاشلىقنى بىزدىن يىغىپ ئالماقچى. * مەنسىز ئادەم ئۇ، چىن ئادەم ئەمەس، جاھانغا پايدىسىز ئوشۇق بىر مەخلۇق. // پانەم ئوڭايسىزلىنىشقا، ئۆزىنى ئوشۇق ھېس قىلىشقا باشلىدى.

ئوشۇق چىقىم بىكاردىن بىكار، ئەھمىيەتسىزلا بولغان چىقىم، ئارتۇقچە، بەھۇدە چىقىم: - ئوشۇق چىقىم قىلىپ نېمە قىلىمىز؟ - دېدى يەنە بىرەيلەن ئىلھامنىڭ سۆزىگە نارازى بولۇپ.

ئوشۇق كەتمەك - ئارتۇق كەتمەك. ئوشۇق كەپ بەھۇدە، ئەھمىيەتسىز كەپ؛ ئارتۇقچە كەپ: - قوپە بۇنداق ئوشۇق گېيىكىنى! - دېدى ئۇ زەردە بىلەن ئالىمنىڭ سۆزىنى بۆلۈپلا.

ئوشۇق II ئى ① پۇتنىڭ پاقالچاق سۆڭىكى بىلەن تۆۋەنكى قىسمىنى تۇتاشتۇرۇپ تۇرغان، ئوڭ-سول ئىككى تەرەپكە بۆرتۈپ چىققان سۆڭەك: شۇ قېتىمى جەڭدە يەر بېغىرلاپ كەلگەن بىر پاي ئوق ئۇنىڭ ئوشۇقىنى چىقۇۋەتكەندى. ② قوي، ئۆچكە قاتارلىقلارنىڭ پاچىقى بىلەن سانىنى تۇتاشتۇرۇپ تۇرىدىغان كىچىك سۆڭەك. ئادەتتە ئۇ قىمارۋازلارنىڭ قىمار قورالىمۇ قىلىنىدۇ.

ئوشۇق ئوينىماق ئوشۇق ئېتىش يولى بىلەن، ئوشۇقنى قورال قىلىپ قىمار ئوينىماق: - ئوشۇق ئوينامدۇق-يە، - دېدى ھېلىقى بوۋاي ئەخمەتكە چاقچاق قىلىپ، - قېنى قايسىمىز ئۇنۇۋالىمىز.

ئوشۇقى ئالچۇ چۈشمەك تەلىپى، ئامىتى ئوڭدىن كەلمەك، ئىشلىرى يۈرۈشۈپ كەتمەك، تىلىگەن تىلىكىگە يەتمەك: تاغىستىڭ قايتىپ كېلىشى نادىرنىڭ ئوشۇقىنى ئالچۇ چۈشۈردى. * - ئوشۇقۇڭ ئالچۇ

چۈشتى-ھە، ئالدىرىما، ئۇزۇن جاھان بۇ، تېخى كۆرىمىز، - دەپ چىقىپ كەتتى ئۇ. **ئوشۇقى ئالچۇ قويماق** ← **ئوشۇقى ئالچۇ چۈشمەك**؛ خەلقنى مەڭگۈ باش كۆتۈرەلمەس قىلۋەتسەكلا، ئالچۇ قويغان ئوشۇقىمىزنى ھېچكىم ئۆرۈۋېتەلمەيدۇ.

ئوشۇق-تۆشۈك ئېھتىياجىدىن كۆپ، زىيادە، ئارتۇق.

ئوشۇق-تۆشۈك گېپى يوق قالايمىقان، كەلسە-كەلمەس گەپ قىلمايدىغان، ياۋاش، تىنچ: سادىق بۇ ئائىلىدىكى ئۈچ جان ئادەمنىڭ ئىززەت-ئىكرام بىلەن ئىناق ئۆتىدىغانلىقىنى، ئوشۇق-تۆشۈك گېپى يوقلۇقى بىلەتتى. * ئۇ ئىشقا پۇختا، ئوشۇق-تۆشۈك گېپى يوق بالا ئىدى.

ئوشۇقتىن-ئوشۇق بىكاردىن-بىكار، ئەھمىيەتسىزلا، ئورۇنسىزلا: مەن ئوشۇقتىن-ئوشۇق بىرمۇنچە نەرسىلەرنى ئويلاپ يۈرۈپتىمەن ئەمەسمۇ؟

ئوشۇقچە ① رەۋ. بىكاردىن-بىكار، ئارتۇقچە، ھەددىدىن كۆپ، ئەھمىيەتسىزلا: ئوشۇقچە ئاۋارە بولماق. * ئۇ ئۆزىنىڭ سۆيگۈ-مۇھەببىتىنى ئوشۇقچە بىلدۈرۈۋەتكەنلىكىنى ھېس قىلىپ، پۇشايىمان قىلدى. ② سۈپ. لازىمى يوق، بەھۋدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان، ئەھمىيەتسىز، قىممەتسىز: مەن بۇ ئۆيدە ئوشۇقچە ئادەمدەك، خۇددى ئۇزۇن تۇرۇپ قالغان مېھماندەك قىسلىشقا باشلىدىم. * بۇ يەردە ئاق قەغەزگە بىرنېمىلەرنى سىزىپ ئولتۇرۇش ئوشۇقچە ئىش-تە! ③ سۈپ. نورمىدىن ئارتۇق، ئېشىپ قالغان، ئارتۇق: - بۇ سوۋغا ئوشۇقچە، - دېدى ئۇ سەل رەنجىگەندەك قىلىپ. * ئوشۇقچە كۈچنىڭ ھەممىسى مۇشۇ بەرگە سەرپ قىلىندى.

ئوشۇقچىلىق ئى: نەرسىلەرنىڭ ئەمەلىي ئېھتىياجىدىن ئېشىپ قېلىشى، ھەددىدىن ئارتۇق كۆپ بولۇپ كېتىشى: ماشىنىلارنىڭ ياخشىلىنىشى ئادەم ئەمگىكىنىڭ ئوشۇقچىلىقىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. * مەدەنىي دەۋردە نامراتچىلىقنى ئوشۇقچىلىقنىڭ ئۆزى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

ئوشۇقلۇق «ئوشۇق I» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: - بۇ سۇ ئوشۇقلۇق قىلمايدۇ، ئىچىۋېتىمەن، - دېدى ئۇ، ھەممەيلىن پاراقىدە كۈلۈشۈپ كەتتى. **ئوشۇقلۇق قىلماق** ئەمەلىي ئېھتىياجىدىن، تەلەپتىن ئېشىپ كەتمەك: ھازىر مەملىكىتىمىزنىڭ يېزىلىرىدا ئەمگەك كۈچى ئوشۇقلۇق قىلىۋاتىدۇ.

ئوغا ئى ① زەھەر: ئوغۇل بالا ئوغا يەپ سىڭدۈرەر (ماقال). * ئوغىدىن شىپا ئىزلىمە، ئوغرىدىن ۋاپا ئىزلىمە (ماقال). * «بىر چىمدىم ئوغا بىلەن ئۇ دۇنياغا ئۇزىتىۋېتەيۇ-يە!» دېدى پۇجۇك ئاغىچا ئەسەبلىك بىلەن پىچىرلاپ. ② كۆچمە. ئاچچىق، غەزەپ: ئوغىسى قاينىماق، ئوغىسى ئۆرلىمەك. **ئوغا ئوت** بىر خىل زەھەرلىك ئوت. ئادەتتە ئۇلاغلار يېمەيدۇ، ناۋادا يەپ سالسا ئۆلىدۇ.

ئوغىسى قاينىماق قاتتىق ئاچچىقى كەلمەك، غەزەپ-نەپرەتنى ئۆرلىمەك، ئاچچىقلانماق، غەزەپلەنمەك: پەزىلەتنىڭ قاتتىقلىقىنى كۆرۈپ، زامانقۇلنىڭ ئوغىسى قايناپ، كۆزلىرى چەكچىيىپ كەتتى. **ئوغىسى ئۆرلىمەك** ← **ئوغىسى قاينىماق**: شەيخنىڭ ئاچكۆز، ھىيلىگەرلىكىدىن ئوغىسى ئۆرلىگەن مېھمانلارنىڭ كۆزلىرىدىن ئاچچىق نۇرلار چېچىلدى.

ئوغان ئى <ئىرق> ← **ئوغانلار**.

ئوغانلار ئى < ئىرق > مەملىكىتىمىزدە ياشىغان ۋە كۆچمەن چارۋىچىلىق ھەم ئوۋچىلىق بىلەن شۇغۇللانغان قەدىمكى خەلق. بۇ خەلق توڭغۇسۇلارنىڭ بىر تائىپىسى بولۇپ، توڭغۇسۇلار چىن خانىدانلىقىنىڭ ئاخىرلىرىدا ھونلاردىن زەربە يەپ، بىر بۆلىكى ۋۇخۇەنشەن (ئوغان) تېغى بويلىرىغا كۆچكەن، شۇڭا شۇ تاغنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان. مىلادىيىنىڭ 207-يىللىرى خەنزۇ ۋە باشقا مىللەتلەرگە قوشۇلۇپ كەتكەن.

ئوغرى ئى. باشقىلارنىڭ نەرسىسىنى ئوغرىلاپ ئالدىغان نومۇسىز ئادەم: ئوغرى گۇمانخور كېلىدۇ (ماقال). * ئوغرىنى ئوغرى تاپار (ماقال). // شۇ چاغدا ئۇ ئادەملەرگە قاراپ: « بۇ ئوغرى قېرىنىڭ ماڭا قىلغانلىرىنى كۆرۈڭلار » دەپتۇ. **ئوغرى باغ تاسما** قۇشقۇنىنى ئۇلاش ئۈچۈن ئېگەرنىڭ ئارقا تەرىپىگە بېكىتىلگەن تاسما.

ئوغرى بوي كۆرۈنۈشتە پاكاردەك كۆرۈنىدىغان، ئەمەلىيەتتە ئېگىز بولغان؛ ئۇ ئوغرى بوي ئادەم ئىكەن، پاكاردەك قىلىۋىدى، بىراق ئېگىزلىكىنى ئۆلچەگەندە مەندىن توپتوغرا ئىككى سانتىمېتىر ئېگىز چىقتى.

ئوغرى تۇتماق بىرەر نەرسىنى ئوغرىلىۋالدى دەپ گۇمان قىلماق: - كىمنى ئوغرى تۇتۇۋاتسەن؟! - دەپ ۋارقىردى ھېلىقى ياش قوپاللىق بىلەن. * - سىزمۇ بىزنى ئوغرى تۇتۇۋاتامسىز؟ - دېيىشتى ھېلىقى بالىلار.

ئوغرى چىش ياندىن چىقىپ قالغان ئوشۇق چىش. **ئوغرى مۇشۇك** تالا-تۈزدە قاتراپ يۈرۈپ

باشقىلارنىڭ نەرسىلىرىنى ئوغرىلىقچە يەپ قاچىدىغان مۇشۇك، ئېگىسىز مۇشۇك. **ئوغرى يانچۇق** شىمىنىڭ ئالدى بەل تەرىپىگە ياكى باشقىلار ئاسان بىلمەيدىغان، كۆرەلمەيدىغان يەرلەرگە ئورنىتىلغان، پۇل سېلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان كىچىك يانچۇق.

ئوغرى يول كۆپ كىشىلەر بىلمەيدىغان، كىشىلەرگە تازا تونۇشلۇق بولمىغان كىچىك چىغىر يول: - ئۇلار دادۇيىنىڭ ئايغىدىكى ئازغانلىق ئوغرى يول بىلەن قېچىپتۇ، - دەپ خەۋەر بەتكۈزدى ئۇ.

ئوغرىنىكەن ئى (ئوغرى + تىكەن) < بوت > ئوغرىنىكەن ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يەر بېغىرلاپ ئۆسىدۇ. يوپۇرمىقى پەيسىمان، كىچىك يوپۇرمىقى سوقىچاق، گۈلى كىچىك ۋە سېرىق. مېۋىسىدە قاتتىق تىكەنلەر بار. تىكەنلىك مېۋىسى دورا قىلىنىدۇ، جىگەرنى ياشارتىش، يەلنى تارقىتىش، كۆزنى روشەنلەشتۈرۈش، قاننى ماڭدۇرۇش، قىچىشىنى بېسىش رولى بار.

ئوغرىنىكەن ئائىلىسى < بوت > سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك، چاتقال ياكى دەرەخ تىپىدىكىلەرنىڭ بىر ئائىلىسى. ئۇلارنىڭ ئالاھىدىلىكى شۇكى، يوپۇرمىقى پەيسىمان، مۇرەككەپ يوپۇرماق ياكى ئىككى قايىتىلانغان كىچىك يوپۇرماق. تەگ يوپۇرمىقى بولىدۇ. گۈلى قولتۇقىدا ئۆسىدۇ.

ئوغرى-قارا قىچى ئوغرى ۋە قارا قىچى: « بۈگۈن سېنى شۇنداق ئۆلتۈرەيلى، بارلىق ئوغرى-قارا قىچىلار سەندىن ئىبرەت ئالسۇن! » دەپتۇ شاھ.

ئوغرىلاتماق « ئوغرىلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بىز ئويغاق،

ئوغرىلاشماق. بەختىمىزنى، ھېچ ئۈنۈتمەيمىز، ئۈنۈتمەيمىز قۇربانلىرىمىزنى. **ئوغرىلاشماق** «ئوغرىلىماق» يېتىلىشنىڭ ئۆلۈك دەرىجىسى: ئۇلار كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى ئوغرىلىشىپ، ئارقىدىنلا باشقىلارنى ئوغرى تۇتۇشقا ئادەتلىنىپ قالغان.

ئوغرىلانماق «ئوغرىلىماق» يېتىلىشنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: بۇ نەرسىلەر باشقا بىر يەردىن ئوغرىلانغان بولۇشى مۇمكىن. **ئوغرىلىق** نى. باشقىلارنىڭ نەرسە-كېرەكلىرىنى ئوغرىلىۋالدىغان قىلىق، شۇنداق پەس ئىش-ھەرىكەت: شاھ ئۇنىڭ ئوغرىلىق ۋە ئالدامچىلىقىغا قارىتا تېگىشلىك جازا بېرىپتۇ. **ئوغرىلىق قىلىماق** باشقىلارنىڭ نەرسە-كېرەكلىرىنى ئوغرىلىماق: - ئۇ ئوغرىلىق قىلىپ تۇتۇلۇپ قېلىپتۇ، - دەپ جاۋاب بەردى ھېلىقى بالا.

ئوغرىلىقچە رەۋ. يوشۇرۇنچە، سەزدۈرمەي، باشقىلارغا بىلىندۈرمەي: بەزى ھاشارچىلار ئوغرىلىقچە قاچقاندا، دۈشمەنلەر ئېتىپ تاشلىدى.

ئوغرىلىماق پ ① باشقىلارنىڭ نەرسىلىرىنى يوشۇرۇنچە ئېلىۋالماق: - ئەمدى بۇ موماينىڭ يېپىنى ھېچكىم ئوغرىلىمايدۇ، - دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ھېلىقى دېۋانە سۈپەت كىشى. * تۇنۇگۈن يەنە بالا ئوغرىلىغان ئۈچ ئوغرى تۇتۇلدى. ② كۆچمە. چاچماق، بۆلمەك، قالايمىقانلاشتۇرماق (ئەقىل، پىكىرگە ئوخشاش روھىي دۇنيا بىلەن مۇناسىۋەتلىك نەرسىلەر ھەققىدە): «ئوينايىمىز» دېگەن بۇ سۆز مېنىڭ ئەقىلىمنى ئوغرىلاپ، ئىلىمنى كېسىپ، مەيلىمنى بەنت قىلماقتا ئىدى.

ئوغرى-يالغان ئوغرى ياكى ئوغرىغا ئوخشاشلار، ئومۇمەن ئوغرىلىق قىلىدىغانلار: - نەرسىلىرىگە مەھكەم بول ئوغرى-يالغان ئېلىۋالسىۇن، - دېدى مومايمۇ نەسەت قىلىپ.

ئوغرى-يانچۇقچى ئوغرى ۋە يانچۇقچى: دادام ماڭا: «چوڭ شەھەردە ئوغرى-يانچۇقچى كۆپ، سەن دائىم ئۇلاردىن پەخەس بولساڭ بولمايدۇ» دەپ ئاگاھلاندۇرغانىدى. **ئوغلاق** نى <زۈئول> ئۆچكىنىڭ يېڭى تۇغۇلغان بالىسى.

ئوغلاق تارتىشىش ئوتتۇرا ئاسىيادىكى خەلقلەرنىڭ ئۇزۇن تارىخقا ئىگە بىر خىل كۆڭۈل ئېچىش ئويۇنى. بۇنىڭدا بوغۇزلانغان ئوغلاق ئوتتۇرىغا سېلىنىپ، نەچچە ئونلىغان ئاتلىق ماھىرلار ئۇنى تالىشىدۇ. كىم ئۇنى بەلگىلەنگەن ئورۇنغا ئېلىپ بېرىپ تاشلىسا، ئۇتقان بولىدۇ. **ئوغلاقچى** نى. ئوغلاق تارتىشىش ئويۇنىغا قاتناشقان ھەم ئۇنىڭغا ماھىر كىشى: - ئابدۇۋېلىنىڭ ئاكىسى مەسۇم ئاكا ياش ۋاقتىدا خېلى داڭ چىقارغان ئوغلاقچىلاردىن ئىدى. * ئوغلاقچىلارنىڭ ئاتلىرىنىڭ تاقىرىلغان ئاۋازلىرى يىراققا ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

ئوغلاقلىق سۈپ. ئوغلىقى بار، ئوغلاق تۇغقان: ئۆيىدىن ئۆيگە كۆچسەك، ئوغلاقلىق ئۆچكىگە زىيان (ماقال).

ئوغلان نى ① ئەر، ئوغۇل؛ ئوغۇل پەرزەنت: نەسەت بۇ، ئوغلانلىرىم، ئاڭلا سۆزۈم، ئۆتمۈشتە كۆپ ئىشلارنى كۆرگەن ئۆزۈم. ② باتۇر، قورقماس، مەرد يىگىت: ۋەتىنىگە مېھرى سوغلا ئوغلان بولالماي، دۈشمىنىگە قەھرى يوقلا پالۋان بولالماي.

ئوغلانلىق سۈپ. مەرد ئوغۇلغا خاس، ئوغۇل بالدا بولۇشقا تېگىشلىك ياكى ئوغۇل بالا ئۈستىگە ئالىدىغان: ئوغلانلىق بۇرچۇك ئاقلانار ھامان، ئۆمۈر يولدا شان-شەرەپ قۇچساڭ.

ئوغۇ نى. ياغاچتىن ئويۇپ ياسالغان ھاۋانچا. **ئوغۇت** نى. تېرىلغۇ يەرلەرنىڭ قۇۋۋىتىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن يەرلەرگە چېچىلىدىغان

مال-ۋارانلارنىڭ قىغى ۋە خىمىيىلىك ئۇسۇلدا ياسالغان شۇنداق رولغا ئىگە نەرسىلەرنىڭ ئومۇمىي نامى: ئوغۇت توپلىماق. ئوغۇت توشۇماق.

ئوغۇتسىز سۈپ. ئوغۇت يوق، ئوغۇت بېرىلمىگەن، ئوغۇتلانمىغان، ئوغۇت چېچىلمىغان: يەرنى ھەر يىلى ئوغۇتسىز تېرىۋەرسە، يەر ئاجىزلاپ كېتىپ ھوسۇل بەرمەيدىغان بولۇپ قالىدۇ. **ئوغۇتلاتماق** «ئوغۇتلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوغۇتلاشماق «ئوغۇتلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئوغۇتلاشماق «ئوغۇتلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: 90 مىڭ مو يەردىكى بۇغداينىڭ 40 مىڭ مودىن كۆپرەكى قوشۇمچە ئوغۇتلاندى.

ئوغۇتلۇق سۈپ ① ئوغۇت تۆكۈلگەن، ئوغۇت چېچىلغان، ئوغۇتلانغان. ② ئوغۇت قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان، ئوغۇت قىلىشقا بولىدىغان، ئوغۇت بولىدىغان: ئۇلار بۇ يىل ئاق قالغان يەرلەرگە ئوغۇتلۇق ئۆسۈملۈك تېرىشتى.

ئوغۇتلىماق پ. تېرىلغۇ يەرلەر ياكى زىرائەتلەرگە ئوغۇت چاچماق: ئۇلار بۇغداي يېرىنى نەچچە ھارۋا بىلەن بىر كۈندىلا ئوغۇتلاپ بولدى.

ئوغۇز I ئى. تۈركىي خەلقلەرنىڭ قەدىمكى قەبىلىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى.

ئوغۇز II ئى. يېڭى تۇغقان ئاياللار ۋە ھايۋانلارنىڭ دەسلەپكى، يەنى تۇغۇپ بىرقانچە كۈن جەرياندىكى سۈتى: پۈت-قۇلۇڭدا ماغدۇر يوق، ئەللەي بالام، ئەللەي، ئوغۇزغا سەن تويىدىڭ. ئەللەي بالام، ئەللەي. **ئوغۇز چىشى** بالىلار ۋە ھايۋان بالىلىرىغا ئەڭ دەسلەپ چىققان چىشى، سۈت چىشى.

ئوغۇز سۈتى ← **ئوغۇز II**.

ئوغۇل (ئوغلى) ئى ① ئەر جىنىسقا تەۋە بولغان بالا، ئەر جىنىسقا تەۋە پەرزەنت (ئاتا-ئانىلارغا نىسبەتەن): ئۇنىڭ ئامەت

ئىسمىلىك بىر ئوغلى بار ئىكەن. ② بىرىنچى شەخس، ئىگىلىك قوشۇمچىسى بىلەن كېلىپ پەرزەنتى بىلەن تەڭ دېمەتلىك كىشىلەرگە قارىتا قىلىنغان مۇراجىئەتنى بىلدۈرىدۇ: - ئوغلۇم، ئۇنداق قىلماڭ، ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىسۇن، - دېدى بوۋاي يېلىنىپ.

ئوغۇل بالا ① ئوغۇل: بالا دېگەن ئوغۇل بالا بولۇشى كېرەك-تە، قىز بالىدەك ئۆيدە

ئولتۇرماش، شەھەر كۆرىمىز، شەھەر. ② مەرد، قەھرىمان، غەيرەتلىك، قورقماق، باتۇر، ئالىيجاناب كىشى: - قاسىم ئاكا، ئوغۇل بالا ئىكەنسز، ئەجەب جاپىلىدىڭىز ئۇ خۇمبەرنى، بىزنىڭمۇ دەردىمىز چىقتى، -

دېدى ھېلىقى بالىلاردىن بىرى. ③ «يارايسەن، ياخشى قىلدىڭ، سەن نوچى، مەرد ئىكەنسەن» دېگەن مەنىلەردىكى ئاپىرىن ئوقۇش سۆزى: - ئوغۇل بالا، - دېدى ئۇ ۋارقىراپ چۇقان سېلىپ، - تازا سال بۇ تازنى، سەن ئوغۇل بالا ئىكەنسەن!

ئوغۇل بالچىلىق ← **ئوغۇل باللىق**: - ئوغۇل بالچىلىق قىلدىڭ! - دېدى بىرەيلەن ئۇنىڭ دولىسىغا ئۇرۇپ.

ئوغۇل باللىق مەردلىك، سېخىيلىق، باتۇرلۇق: ئوغۇل باللىق قىلماق.

ئوغۇل نەرۋە <قا> ئوغلى ياكى قىزىنىڭ ئوغلى.

ئوغۇلچاق ئى. كىچىك ئوغۇل بالىلارنى ئەركىنلىتىش پورمىسى: - مۇشۇ كۈنلەردە ئوغۇلچاقلارنىڭ يېشى يېتىپ، سۈننىتىنى ئورۇنلاش زۆرۈر بولۇپ قالدى، - دېدى موللا ھامىد گەپنى بۇراپ.

ئوغۇلچە سۈپ. ئوغۇللارغا خاس، ئوغۇللارغا ئوخشاش، ئوغۇللار مۇۋاپىق كېلىدىغان: ئۇلار ھەتتا ئوغۇلغۇسى پەرزەنتى ئوغۇل بولسا ئوغۇلچە، قىز بولسا قىزچە ئىسىملارنىمۇ تەييارلاپ قويۇشقانىدى. || « نېگە ئوغۇلچە ياسىنىۋالدىلا » دېدى ئۇ قىزنى قۇچاقلاپ يىغلاپ تۇرۇپ.

ئوغۇلچىلاپ رەۋ. ① ئوغۇلچە، ئوغۇلغا ئوخشاش: ئوغۇلچىلاپ ماڭماق. ② ئوغۇل يېتى، ئوغۇل بولۇپ: ئوغۇلچىلاپ كىرمەك.

ئوغۇلچىلاپ كىرمەك يىگىتلەر ئۆزى توي قىلغان قىزنىڭ ئۆيىگە بالا بولۇپ كىرمەك. **ئوغۇلسىز** سۈپ. ئوغلى يوق، ئوغۇل پەرزەنت كۆرمىگەن ياكى ئوغۇللۇق بولمىغان: كەچتىم سېنىڭدەك مېنىڭ ئوغلۇم يوق، سەندەك ئوغۇلسىز، مېنىڭ كۆڭلۈم توق. //

ئۇنىڭ بىرلا ئوغلى بار ئىدى، ئەمدى ئۇ ئوغلى قازا قىلىپ كېتىپ ئوغۇلسىز قالدى.

ئوغۇل-قىز ئوغۇل ۋە قىز: بەش مىڭ مېتىرغا يۈكۈرۈپتۇ تېز، قاپتۇ ئارقىدا بارچە ئوغۇل-قىز. **ئوغۇللۇق** سۈپ. ① ئوغلى بار، ئوغۇلغا ئىگە، ئوغۇل پەرزەنت كۆرگەن: - سىزمۇ ئۈچ ئوغۇللۇق بولغان ئادەم، بۇ ئىشلارنى بىلىشىڭىز كېرەك، - دېدى ئۇ. ② ئوغۇلغا خاس، ئوغۇلغا لايىق: ئوغۇللاردا بولۇشقا تېگىشلىك، ئوغۇل بالىدا بولۇش كېرەك بولغان: ئۇ دادىسىغا ئوغۇللۇق مېھرى بىلەن قارىدى، ئوبدان كۈتتى. * مۇنداق ئوغۇللۇق ساڭا ئەمەس خاس. قورقۇش-تېرەش، ھەرگىز ياراشماس.

ئوفتىسېرى ئى (ر>لات) < ھەرب > ئارمىيىدىكى كوماندىرلار سوستاۋىغا مەنسەپ ھەربىي خىزمەتچى، ھەربىي باشلىق.

ئوفتىسېرلىك « ئوفتىسېر » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى.

ئوفئولت ئى (ر) < گېئول > ئاساسەن ئولتۇرا نېگىزلىك جىنس ھەم نېگىزلىك جىنسلاردىن

شەكىللەنگەن تېپىز ئاينىغان بىر يۈرۈش جىنسلا بىرىكىملىرى.

ئوق I ئى ① يايغا قويۇپ ئېتىلىدىغان، ئۇچى نەيزە شەكىللىك، ئۇزۇن، ئىنچىكە تايماقچە: ساداقتىكى ئوق. * يادىن قاڭغىپ چىققان ئوق نىشاننىڭ دەل ئوتتۇرىسىغا تەگدى. ② < ھەرب > مىللىتى، تاپانچا، پىلىمۇت، زەمبىرەك قاتارلىقلارغا جايلاشتۇرۇپ ئېتىلىدىغان، ئېتىلغاندىن كېيىن ئۇچۇپ بېرىپ نىشانغا تېگىدىغان ۋەيران قىلىش، ئولتۇرۇش كۈچىگە ئىگە نەرسە: ئوق ئاتماق. ئوق ئۈزمەك. ئوققا تۇتماق. * يەنە ئاتاي دېسەم مىللىتىمدا بىرلا ئوق قالدى. * ئوق ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئاقىلبەكمۇ كەينىگە ياندى.

ئوق چىقارماق ئوق ئاتماق، مىللىتى ئاتماق: توپ ئىچىدىن ئامان-ئېسەن چىقىۋېلىشقا كۆزى يەتمىگەن ۋاڭ دوسا ئاسمانغا قارىتىپ ئوق چىقاردى.

ئوققا تۇتماق مىللىتى-ياراغ بىلەن ئوق ئاتماق، ئوققا دۇچار قىلماق: تاڭ بىلەن تەڭ دۈشمەن بايقاپ ساي-سايىنى، ماكان قىلدى ھۇجۇم ئۈچۈن ئەپ جاينى. ھە دېگەندە تانكىلارنى ئىشقا سېلىپ بىردىنلا، قالايمىقان ئوققا تۇتتى ئەتراپىنى.

ئوققا تۇتۇش < ھەرب > مەلۇم نىشانغا پىلىموت، ئاپتومات قاتارلىق قوراللار بىلەن سىلجىتىپ ئۈزمەي ئېتىش كۆزدە تۇتۇلدۇ. **ئوق مۇساپىسى** < ھەرب > ئوقنىڭ ئېتىلىپ چىققاندىن كېيىن يېتىپ بارىدىغان ئارىلىقى.

ئوق ئۈزمەك ئوق ئاتماق، ئوق چىقارماق: يىگىت ئاتتىن سەكرەپ چۈشۈپ، ئېيىققا ئوق ئۈزدى.

ئوق يولى < ھەرب > ئوق ئېتىلغاندىن كېيىن بېسىپ ئۆتكەن يول. ھاۋانىڭ قارشىلىقى

ۋە يەر مەركىزىنىڭ تارتىش كۈچىنىڭ تەسىرىگە ئۇچراش سەۋەبىدىن سىمپىترىك بولىدىغان ياي شەكىل ھاسىل قىلىدۇ. ئوق يېمەك ئوق تەگمەك: چېرىكلەرنىڭ يېرىمىدىن كۆپى ئوق يەپ ئۆلدى، قالغانلىرى ئەسىرگە چۈشتى.

ئوق II ① ئى < ماشىن > تۈۋرۈك شەكىللىك دېتال. چاق ياكى باشقا ئايلىنىدىغان بۆلەكلەر ئۇنى بويلاپ ياكى ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئايلىنىما ھەرىكەت قىلىدۇ: ھارۋا ئوقى، چاقنىڭ ئوقى. ② ئى < مات > تەكشىلىك ياكى گېئومېترىيەلىك شەكىلنى سىمپىترىيەلىك بۆلەكلەرگە بۆلىدىغان تۈز سىزىق. ③ ئى. بىرەر جىسىمنىڭ مەركىزىدىن ئۆتىدۇ دەپ پەرز قىلىنغان تۈز سىزىق: يەر شارىنىڭ ئۆز ئوقى ئەتراپىدا ئايلىنىش سۈرئىتى سېكۇنتقا 29.8 كىلومېتىر. ④ سۈپ. كۆچمە. توغرا يۆنەلگەن، ئاساسىي؛ تىك: ئوق ئېرىق. ئوق يىلتىز. ئوق پىشاك تاش تۈگمەننىڭ تۆپە تېشىنى ئورنىدىن قوزغاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان لوم تۆمۈر ياكى ئۇچى ياپىلاق يوغان كالتەك.

ئوق سىزىقى < بىن > بۆلەك ياكى دېتالنىڭ گېئومېترىيەلىك مەركىزىنى تۇتاشتۇرغان تۈز سىزىق.

ئوق سىمپىترىيىسى < بىن > مەلۇم بىر شەكىل بىر ئوق سىزىقى ئارقىلىق سىمپىترىك ئىككى قىسىمغا بۆلۈنسە، ئوق سىمپىترىيىسى بولىدۇ.

ئوققا نىسبەتەن سىمپىترىيە < مات > بىر تۈز سىزىق بىر شەكىلنى سىمپىترىك بولغان ئىككى قىسىمغا بۆلسە، بۇ خىل سىمپىترىيە ئوققا نىسبەتەن سىمپىترىيە دېيىلىدۇ.

ئوق ئېرىق < سۇ > تارماق ئۆستەك

سۈيىنى كىچىك ئېرىقچىلار ياكى سۇغىرىش رايونىغا باشلايدىغان ئېرىق.

ئوق يىلان < زوئول > يىلاننىڭ بىر تۈرى. تېنى ئادەتتىكى يىلانىدىن قىسقىراق بولۇپ، ئوقتەك تېز ئېتىلىدۇ.

ئوق يىلتىز < بوت > ئۆسۈملۈكنىڭ ئەڭ باشتا ئۆسۈپ چىققان يىلتىزى. تۆرەلمە يىلتىز. ئۇرۇق پوستىنى يېرىپ چىقىپ ھاسىل بولىدۇ. ئادەتتە يەرگە تىك بولۇپ ئۆسىدۇ ھەمدە نۇرغۇنلىغان يان يىلتىزلارنى چىقىرىپ يىلتىز سىستېمىسىنى شەكىللەندۈرىدۇ.

ئوق III ئى. ئۇلۇش، تەڭ بۆلەك: ئۈچ ئوق بولۇپ ئۆلۈشمەك. * - مەنۇ بىر ئوق، مېنى ئۇنتۇپ قېلىشمىسلا، - دېدى شازادىغان مىراس بۆلۈشنى مەسلىھەتلىشۋانلارغا.

ئوقەت ئى (ئە) ① تىرىكچىلىك، ھاياتلىق ئۈچۈن زۆرۈر بولغان ماددى نەرسىلەر: خىراجەتتىن غەم قىلىۋاتامسەن، قوزام؟ خۇداغا شۈكۈر، ئوقىتىمىز ياخشى، ئەل-يۇرتقا بىر كۈن ئەمەس، بىرنەچچە كۈنمۇ نەزىر بېرەلەيمىز. * ئۇلارنىڭ ھال ئوقىتى خېلىلا ياخشى ئىدى. ② تىرىكچىلىككە زۆرۈر بولغان ماددى نەرسىلەرگە ئىگە بولۇش ئۈچۈن قىلىنغان ئىش، پائالىيەت؛ تىجارەت: بېگىم ئۈچۈن خىزمەت، ئۆزۈم ئۈچۈن ئوقەت (ماقال). * مەن بۈگۈنكى ئوقىتىمدىن خېلىلا مەمنۇن بولدۇم.

ئوقەت قىلماق تىجارەت قىلماق: ئوقەت قىلغان ئەيىب ئەمەس (ماقال). * جىق ئەمەس، بەش، ئالتە تەڭگىچىلىكلا ئوقەت قىلاي دېۋىدىم.

ئوقە تېچى ئى. تىجارەت بىلەن شۇغۇللانغۇچى كىشى، تىجارەتچى: ھازىر شەھەردىمۇ ھۈنەرۋەن، ئوقە تېچى دېگەنلەر كۆپىيىپ كەتتى.

ئوقە تىچلىك « ئوقە تىچى » سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: شۇ چاغدا قوشنىمىزنىڭ مەكتەپتىن چىقىۋېلىپ ئوقە تىچلىككە سالغان بالىسى كىرىپ كەلدى.

ئوقتا (توغرىسى: ئۇختا) ← **ئۇختا**.
ئوقتەك رەم. ناھايىتى تېز؛ شارىتىدە: ئۇ قولىدىكى نەرسىلەرنى ئۆزىگە چۆرۈۋەتتى-دە، ئوتباشلىق تەرەپكە قاراپ ئوقتەك يۈگۈرۈپ كەتتى. * جۈمەنىڭ قاتتىق ئۆسۈشى بىلەن تەڭ سادىقنىڭ بۇرىدىن ئوقتەك قان كەتتى.
ئوقچۇماق « ئوقچۇماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوقچۇماق پ ① كۆۋەجىمەك، بولدۇقلاپ يۇقىرىغا كۆتۈرۈلمەك، تاشىماق (ھەرىكەتلىنىۋاتقان سۇيۇقلۇقلار ھەققىدە): مۇزلار ھەرىبىر پارچىلانغاندا سىمابىتەك سۇ تامچىلىرى مۇز ئۈستىگە ئوقچۇپ چىقىپ، ئەتراپقا يېيىلاتتى. * بەكمۇ شېرىن ئىكەن قىز، ھەسەل بىلەن چايقىغاندەك، بولدى گويى ھەر قەترىسى تومۇرلاردا ئوقچۇغاندەك.
② كۆچمە. سەكرىمەك، ئاتلاپ ئۆتمەك: بىرچاغدا ئىت قانداقتۇر بىر كۈچنىڭ ياردىمى بىلەن بىرلا ئوقچۇپ ياسىنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋاپتۇ. * سەيدىن ئاكام جاننى ئالقىنىغا ئېلىپ قويۇپ، بىرلا ئوقچۇپ تۇرسۇننىڭ پۇتىغا ئېسىلۋالدى.

ئوقدان ئى ① ساداق. ② ئىچىگە ئوق سېلىپ، بەلگە ئېسىۋالدىغان بەلباغ. كۆن قاتارلىقلاردىن ياسىلىدۇ: مالىمانچىلىق كۈنسىرى ئەۋجىگە چىققان ئىدى. ئىسيانچىلارنىڭ قوللىرىدىكى نەيزە، كالتەكلەر ھەش-پەش دېگۈچە مىللىق، ئاپتوماتلارغا ئالماشتى، بولات قالپاقلارنى كىيىپ، بەللىرىگە ئوقدانلارنى باغلاپ ئېسىۋالغان ناتونۇش كىشىلەر مەكتەپتە پەيدا بولۇپ، ئوق ئاۋازلىرى كۈندىن-كۈنگە كۆپىيىشكە باشلىدى. ③ مىللىق، زەمبىرەك قاتارلىقلارنىڭ

ئوق تۇرىدىغان قىسمى، بۆلىكى: مىللىقنىڭ ئوقدانى قۇرۇپ قالغانىدى.

ئوق-دورا ① ئوق ۋە دورا. ② < ھەرب > مىللىق ئوقى، زەمبىرەك ئوقى، گرانات، بومبا، مىنا قاتارلىق تالاپەتكە ئۇچرىتىش ئىقتىدارىغا ئىگە ياكى باشقا ئالاھىدە رولى بار پارتلايدىغان بۇيۇملارنىڭ ئومۇمىي نامى.

ئوقرا (توغرىسى: ئوقۇرۇق) ← **ئوقۇرۇق**.
ئوق-ساداق ئوق ۋە ساداق: ئۇلار ئەينى يىللاردا ئۈجمە ياغىچىدىن ئوق-ساداق ياساپ دۈشمەنلەرنىڭ جاجىسىنى بەرگەندى.

ئوقسىمان سۇپ. ئوققا ئوخشاش، شەكلى ئوققا ئوخشايدىغان.

ئوقلاتماق « ئوقلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوقلاشماق « ئوقلىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئوقلاقلىق سۇپ. ئوق سېلىقلىق: ئوقلاقلىق مىللىق.

ئوقلانماق « ئوقلىماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: سادىق تىزى بىلەن ئۇنىڭ گەجگىسىدىن بېسىپ تۇرۇپ، قولىدىكى ئوقلانغان تاپانچىسىنى تارتىۋالدى.

ئوقلۇق سۇپ ① ئوق بار، ئوق سېلىنغان، ئوق قاچىلانغان. ② ئوق سىغىدىغان، ئوق قاچىلاشقا بولىدىغان، ئوق سالىسا پاتىدىغان: ئۇ يەتتە ئوقلۇق تاپانچىسىنى ئەختەمنىڭ مەيدىسىگە تىرىدى.

ئوقلىماق پ ① مىللىق، تاپانچا، ئاپتومات، ئوقيا قاتارلىق ئېتىش قوراللىرىغا ئوق سېلىپ ئاتقۇدەك قىلماق: ئۇ تۆپىلىككە يامىشىپ چىقىپ كېتىۋېتىپ ئاپتوماتنى ئوقلىدى. * ئۇ سول قولى بىلەن ئوقيا كامانىنى تارتىپ، ئوڭ قولى بىلەن ئوقلاپ، زېڭىتۇغا ئاتتى. * بىرى دەپدى: ياخشىلىقچە تاشلا پىچاقنى،

ئۆتۈش مېتودى، ئوقۇتقۇچىلارنى تەشكىللەش، ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئۆزلەشتۈرۈش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈش قاتارلىق مەزمۇنلارنى ئۆزئىچىگە ئالىدۇ.

ئوقۇتۇش سائىتى < مائار > ئوقۇتقۇچىنىڭ مەلۇم مەزمۇننى ئوقۇغۇچىلارغا يەتكۈزۈپ بېرىش ئۈچۈن سەرپ قىلىنىدىغان دەرس ۋاقتى. دەرس سۆزلەش ئۈچۈن ئەمەلىي كەتكەن دەرس سائىتى ۋاقت بىلەن ئۆلچىنىدۇ.

ئوقۇتۇش فىلىمى < مائار > ① دەرس مەزمۇنىغا مۇناسىپلاشتۇرۇلغان پەن-تېخنىكا فىلىمى. ② دەرسلىك ئۈچۈن مەخسۇس ئىشلەنگەن (ياكى تاللىۋېلىنغان) فىلىم. **ئوقۇتۇش قانۇنىيىتى** < مائار > ئوقۇتۇش ئېلىپ بېرىلىش جەريانىدىكى تەربىيەلەنگۈچى ئوبيېكت، ئوقۇتۇش مەزمۇنى، ئۇسۇل قاتارلىقلار ئوتتۇرىسىدىكى ئىچكى باغلىنىشى كۆرسىتىدۇ. ئوقۇتۇش ئىشلىرىنىڭ ئوڭۇشلۇق، ئۈنۈملۈك ئېلىپ بېرىلىشى ئۈچۈن، بۇ مۇناسىۋەتلەرنى توغرا ئىگىلەش، يەنى تەربىيەلەنگۈچىلەرنىڭ پىسخولوگىيەلىك ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن توغرا مەزمۇن، ئۇسۇل تاللاش كېرەك.

ئوقۇتۇش ھالقىسى < مائار > پۈتۈن ئوقۇتۇش جەريانىنىڭ ئۆزئارا زىچ مۇناسىۋەتلىك بولغان باسقۇچلىرى.

ئوقۇتۇلماق « ئوقۇتماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئۇ مەكتەپتە ھېساب، ھۆسن خەت، ئەخلاق دەرسىمۇ، ھەممىسى تەكشى ئوقۇتۇلۇپتۇ.

ئوقۇر ئى (پ) ھايۋانلارغا يەم-خەشەك بېرىش ئۈچۈن، ھايۋانلارنىڭ بويى يەتكۈدەك ئېگىزلىكتە تەكچى شەكلىدە سېلىنغان، چۆرىسىدە كىچىك توساق-تېمى بولغان

بىرلىرى تەييارلاندى ئوقلاپ ساداقنى. ② ھارۋا، ۋېلىسپىت قاتارلىق ئوق بېكىتىلىدىغان قاتناش قوراللىرىغا ئوق بېكىتمەك، ئوق ئورۇنلاشتۇرماق: بىز ئۈچ كۈن ئاۋارە بولۇپ ھارۋىنى ئوقلىغاندىن كېيىن يەنە بولغا چۈشتۈق.

ئوقۇبەت ئى (ئە) روھىي ياكى جىسمانىي ئازاب، جاپا-مۇشەققەت؛ ئېغىر قىيىنچىلىق: ئوقۇبەت بىرلە ئۆتكۈزدۈم قارا كۈننى يۈسۈپ ئوخشاش، زۇلەيخادەك ۋاپا ئەيلەپ مېنى بول كۈن ئېتىڭ باخ-باخ!

ئوقۇبەتسىز سۈپ. ئازاب-ئوقۇبىتى يوق: ئوقۇبەتسىز تۇرمۇش.

ئوقۇبەتلىك سۈپ. ئازابلىق، ئىنتايىن قىيىن، مۇشكۈل: ئوقۇبەتلىك تۇرمۇش.

ئوقۇتقۇچى ئى. مەكتەپلەردە ئوقۇغۇچىلارغا دەرس بېرىدىغان، ئىلىم ئۆگىتىدىغان كىشى، مۇئەللىم: مەكتەپتە نىجاتقا ئوخشاش سىرتتىن كەلگەن بىرقانچە ئوقۇتقۇچىلا قالغاندى.

ئوقۇتقۇچىلىق « ئوقۇتقۇچى » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: شۇنداق، خانىم، ئۇ ھازىر شەھەردىكى ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلىق قىلىۋاتىدۇ.

ئوقۇتماق « ئوقۇماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي

دەرىجىسى: ھاشىر ماڭا يازما بېغىشلىمىلارنى ئوقۇتاتتى، ھېلىدىن-ھېلىغا ئۇنى-بۇنى سورايتتى.

ئوقۇتۇش ① « ئوقۇتماق » پېئىلىنىڭ يەنە

بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < مائار > مەكتەپ ياكى ئوقۇتقۇچىنىڭ ئوقۇغۇچىلارغا بىلىم، ماھارەت ئۆگىتىش جەريانى: ئوقۇتۇش پىراكتىكىسى. ئوقۇتۇش مەشغۇلاتى.

ئوقۇتۇش تەتقىقاتى < مائار > ئوقۇتۇش سۈپىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان ئىلمىي پائالىيەت. دەرس مەزمۇنى، دەرسلىكنىڭ تۈزۈلۈشى، دەرس

تۈرلۈك بىلىم ۋە ماھارەت ئىگىلەش جەريانى.

ئوقۇش پۇلى < مائار > ① مەكتەپتە ئوقۇش ئۈچۈن تۆلىنىدىغان پۇل. ② ئوقۇش قارىخى < مائار > بىرەر ئوقۇغۇچىنىڭ قايسى مەكتەپلەرنى پۈتتۈرگەن، قايسى مەكتەپلەردە ئوقۇغانلىقى كۆزدە تۇتۇلدى. ئوقۇش تۈزۈمى < مائار > دۆلەتنىڭ ھەر خىل، ھەر دەرىجىلىك مەكتەپلەرنىڭ تەشكىلى سىستېمىسى ۋە دەرس، ئوقۇش يىلى قاتارلىقلار توغرىسىدىكى بەلگىلىمىلىرى. ئوقۇش كىتابى < مائار > ← ئوقۇش پۇلى. ئوقۇش مەۋسۈمى < مائار > بىر ئوقۇش يىلىنىڭ يېرىمى. بىر يىل ئادەتتە ئىككى ئوقۇش مەۋسۈمىگە بۆلۈنىدۇ. بىرىنچى ئوقۇش مەۋسۈمى كۆزدە باشلىنىپ قىشلىق تەتىلىگىچە؛ ئىككىنچى ئوقۇش مەۋسۈمى ئەتىيازدىن باشلىنىپ يازلىق تەتىلىگىچە بولىدۇ.

ئوقۇش ياردەم پۇلى < مائار > ھۆكۈمەت تەرىپىدىن ئوقۇغۇچىغا ياردەم سۈپىتىدە بېرىلگەن پۇل.

ئوقۇش يېشى بالىلارنىڭ مەكتەپكە كىرىپ ئىلىم تەھسىل قىلىشقا مۇۋاپىق كېلىدىغان ياش قۇرامى، ئادەتتە يەتتە ياش مەزگىلى ئوقۇش يېشى دەپ قارىلىدۇ؛ بالا ئوقۇش يېشىمۇ توشتى، بىراق ئوقۇيدىغان مەكتەپ تېپىلمىدى، ئاتا-ئانىنىڭ يېشى تازىمۇ قاتتى.

ئوقۇش يىلى < مائار > مەكتەپلەردە ئوقۇتۇش ئېلىپ بېرىلىدىغان يىل ھېسابى. ئادەتتە كۆزدە دەرس باشلىنىپ، كېلەر يىلى يازلىق تەتىلىگىچە بىر ئوقۇش يىلى ھېسابلىنىدۇ.

ئوقۇشسىز رەۋ. ئوقۇيالماي، مەكتەپكە كىرەلمەي ياكى ساۋاتلىق بولالماي:

قۇرۇلما؛ ئالمىغان ئاتقا ئوقۇر سېلىپتۇ (ماقال).

* ئات ئايلىنىپ ئوقۇرنى تاپار (ماقال).

ئوقۇر پالاس كاناپتىن ئوقۇر شەكلىدە ئوتتۇرىسى پەس، تۆت ئەتراپى ئېگىز رەك قېلىپ تىكىلگەن پالاس. ئادەتتە يولۇچىلار توختاپ دەم ئالغان جايلاردا ھارۋا ئۈستىگە يېيىپ ئۇلاغلارغا ئوت-بوغۇز بېرىدۇ.

ئوقۇرى ئېگىز تەكە بېۋر، ھالى چوڭ، ھاكاۋۇر؛ ئۇ ئەندىن كەچكىچە پۇشۇلداپ ئولتۇرۇپ يەپ-ئىچىشنىلا بىلىدىغان، كىشىنىڭ ھالىغا يەتمەيدىغان ئوقۇرى ئېگىز ئادەم.

ئوقۇرەك ئى < ئانات > ① يەلكنىڭ ئۈستىدىكى ئويماق قىسمى. ② ئوقۇرەك سۆڭەك؛ ئوقۇرەك ئۈستى ئويىمى.

ئوقۇرەك سۆڭەك < ئانات > كۆكرەك بوشلۇقىنىڭ ئالدىنقى يۇقىرى تەرىپىدىكى «ى» شەكىللىك ئىككى تال سۆڭەك.

ئوقۇرسىمان سۈپ. شەكلى ئوقۇرغا ئوخشاش، ئوقۇر شەكلىلىك.

ئوقۇرلۇق سۈپ. ئوقۇرى بار؛ ئوقۇر چىقىرىلغان ياكى ئوقۇر ھالىتىدىكى، ئوقۇرسىمان؛ ئوقۇرلۇق بېتون تاختا.

ئوقۇرۇق ئى < زونول > ← ساياغاق I.

ئوقۇرۇق كېسىلى < زونول > ئوقۇرۇق چىۋىنىلىرىنىڭ كالىلارنىڭ دۈمبە تېرە ئاستى توقۇلمىلىرىدا پارازىت ياشىشىدىن بولىدىغان زىيىنى ئېغىر سوزۇلما خاراكتېرلىق بىر خىل كېسەللىك.

ئوقۇرۇقلىماق پ. تېپىچە كلىمەك، بىئارام بولماق (بۇ ھادىسە ئوقۇرۇق قۇرتى كالا تېرىسىنى تېشىپ چىقۇتقاندا يۈز بېرىدۇ)؛ كالا ئوقۇرۇقلىدى.

ئوقۇش ① «ئوقۇماق» يېشىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② ئوقۇغۇچىنىڭ مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىنىڭ يېتەكچىلىكىدە

ھاياتى ھەقىقەتەنمۇ كۆڭۈللۈك ۋە بەختلىك دەۋر-دە!

ئوقۇغۇچىلىق كېنىشكىسى < مائارىپ > مەكتەپ تەرىپىدىن بېرىلگەن ئوقۇغۇچىلىق سالاھىيەت گۇۋاھنامىسى.

ئوقۇل ئى. تارس. بىلىم يۇرتى، مەكتەپ: ئىلگىرىكى ئوغۇل-قىزلار ئوقۇيدىغان ئوقۇل كېيىنكى كۈنلەردە ئىسلام ئۆلىمالىرىنىڭ ھۆكىمى بىلەن ئىككىگە ئايرىۋېتىلدى.

ئوقۇلداش ئى. تارس. مەكتەپداش، ساۋاقداش: ئاڭلاڭلار ئوقۇلداشلار، ئەل ئەدەبىياتى، قوشاق، بىيىت، ماقال-تەمسىللەر بىزگە ئەل تىلىكىنى، ئەل نەسەپتىنى سۆزلەيدۇ.

ئوقۇلماق « ئوقۇماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: — ئاخۇنۇم، ئالدىرىمىسلا! ئۇ قىزنىڭ نىكاھى ئوقۇلۇپ بولغان، ئۇ ھازىر ئامانقۇلنىڭ ھالال جۇپتى، سەپەر قۇلنىڭ ئۆز كېلىنى، — دېدى ئۇ.

ئوقۇلۇش ① « ئوقۇلماق » سۆزىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < تىل > يېزىلغان سۆز-ئىبارە ياكى خەتلەرنىڭ ئېغىزدا ئېيتىلىشى.

ئوقۇلماق پ ① يېزىلغان نەرسە ياكى يازما تېكىستلارنى قەغەز يۈزىدىكى ھەرپلەر ئاساسىدا ئەينەن ئېيتىپ بەرمەك: ئۇ خەتنى ئاچتى-دە، بىر-بىرلەپ ئوقۇشقا باشلىدى. * ئۇ بۇ گېزىتنى ئەتىگەندىن بېرى بىرنەچچە قېتىم ئوقۇپ چىققانىدى. ② ئوقۇش-يېزىشنى ئۆگەنمەك، ساۋاتلىق بولماق؛ ئوقۇش يۇرتى، مەكتەپ قاتارلىقلاردا بىلىم ئالماق، ئىلىم تەھسىل قىلماق، ئۆگەنمەك: ئوقۇماي موللا بولغان، چوقۇماي قاغا بولغان (ماقال). * ئۇنىڭ تۆت ئۆگەي بالىسى بار، بىرىسىمۇ ئوقۇمىغان. * — شۇنداق، سىز مېنىڭ خەنزۇچە ئوقۇغانلىقىمنى

ئوقۇشسىز قالماق.

ئوقۇشسىز قالماق مەكتەپكە كىرەلمەي تەربىيىسىز، ساۋاتسىز قالماق، خەت تونۇمايدىغان ھالەتتە قالماق، تۈرۈك قالماق: — ئۈمىد نېسىدىگەن ئوماق بالا-ھە! شۇنچە ئوبدان بالىلار ئوقۇشسىز قېلىۋاتسا... ھەي... — دېدى ئۇ ئۇلۇغ كىچىك تىنىپ.

ئوقۇشلۇق ئى ① < مائارىپ > مەخسۇس دەرسلىك سۈپىتىدە پايدىلىنىدىغان كىتاب ياكى كونسېك: تىل-ئەدەبىيات ئوقۇشلۇقى. ماتېماتىكا ئوقۇشلۇقى. ② كىشىلەرنىڭ ياش چەكلىمىسى، كەسپى قاتارلىق ئايرىملىقلىرى بويىچە نەشر قىلىنغان كىتاب، ژۇرنال قاتارلىقلار: ئۆسمۈرلەر ئوقۇشلۇقى. ياشانغانلار ئوقۇشلۇقى.

ئوقۇشماق « ئوقۇماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: پىئۇنېرلار ياڭراق ئاۋازدا ئەترەت مارتىنى ئوقۇشتى.

ئوقۇغۇچى ئى ① ھەر خىل مەكتەپلەردە ئوقۇيدىغان، ئىلىم تەھسىل قىلىدىغان كىشى، ئۆگەنگۈچى: بۇ فاكولتېتتا 3 سىنىپ، 99 نەپەر ئوقۇغۇچى بار. ② مەلۇم بىر مەتبۇئات ياكى مەلۇم بىر ژانىرغا ئائىت كىتابلارنى دائىم كۆرۈپ تۇرىدىغان كىشى، ئوقۇرمەن، كىتابخان: — مەن گېزىتچىلارنىڭ بىر ئوقۇغۇچىسى بولۇپ بەرسەممۇ يېتەر، — دېدى ئۇ كەمتەرلىك بىلەن.

ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى < مائارىپ > ئالىي مەكتەپ، ئوتتۇرا مەكتەپلەردىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئاممىۋى تەشكىلاتى.

ئوقۇغۇچىلىق ئى. مەكتەپلەردە ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش ئىلىم تەھسىل قىلىش ئورۇنلىرىدا ئوقۇش، ئۆگىنىش بىلەن مەشغۇل بولۇش جەريانى: نىجاتنىڭ ئوقۇغۇچىلىق ھاياتى باشلاندى. * كىشىنىڭ ئوقۇغۇچىلىق ۋاقتىدىكى

مەلۇماتلىق، بەلگىلىك بىلىم-مەلۇماتقا ئىگە: شاھىتەخمەتباي قۇمۇلدا يەرلىشىپ قالغان تۈرك، تاتار سودىگەرلىرىدىن بولۇپ، خېلىلا ئوقۇمۇشلۇق كىشى ئىدى. * مەلىكە بەرنا ئوقۇمۇشلۇق، ئەقىللىق، زېرەك قىز ئىدى.

ئوقيا ئى (ئوق+ياي) قاتتىق ياغاچنىڭ ئىككى ئۇچىدىن يىپ تارتىپ ئېگىپ، يېرىم چەمبەر شەكىلدە ياسالغان، كىچىك نەيزىگە ئوخشاش ئوق ياساپ، شۇ ئوقنى سېلىپ ئاتىدىغان قەدىمكى ئۇرۇش قورالى: بۇرۇنقى زاماندا تاغلىق يېزىدا بىر پادىچى بالا بولۇپ، ھەر كۈنى پادىسىنى ئوتلاققا قويۇپ يېرىپ، ئۆزى ئوقيا ئېتىشىنى مەشىق قىلىدىكەن.

ئوقيا ئېتىش قەنەرىكىتى < تەن > مەملىكىتىمىزنىڭ ئۇزۇن تارىخقا ئىگە ئەنئەنىۋى تەنھەرىكەت تۈرى. ھازىرقى زامان ئوقيا ئېتىش مۇسابىقىسىنىڭ ئېتىش مۇساپىسى ئەزلەرنىڭ 50، 70، 90، 30 مېتىر بولىدۇ، ئاياللارنىڭ 60، 50، 30 مېتىر بولىدۇ. ئالدىدا يىراق نىشانغا ئېتىش، ئاندىن يېقىن نىشانغا ئېتىش بويىچە ئېلىپ بېرىلىدۇ. مۇسابىقە يەككە ئايلىنىشلىق ئېتىش بىلەن جۈپ ئايلىنىشلىق ئېتىشقا ئايرىلىدۇ. نىشانغا تەگكۈزگەن ھالقا سانى بويىچە نومۇر ھېسابلىنىپ، ئومۇمىي نومۇر سانى بويىچە نام تەرتىپى بەكىلىنىدۇ.

ئوق-ياراغ ئوق ۋە ياراغ، ئومۇمەن ئوق ۋە تۈرلۈك قوراللار: ئۇيا-ئەڭلىك، ئۈنچە-مارجان، نەكبەركە ئالتۇن ئۈزۈك؟! ئوق-ياراغ، پولات ساداق، چويۇن دۇبۇلغا زىننىتىم.

نەدىن بىلىدىڭىز؟ - دېدى ئۇ قىزىقسىغان ھالدا. * ئۇ بۇ يىل باشلانغۇچنىڭ 4-يىللىقىدا ئوقۇيدۇ. ③ بىرەر تېكىست ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەرنى يادقا ئېيتىپ، تىگشۇغۇچلارغا ئاڭلاتماق: سۇيۇمقان بىر چىنە بوزا كۆتۈرۈپ كېلىپ، ئاۋۋال قوشاق ئوقۇدى. * داپ، راۋاب، دۇتار چېلىپ، ئوقۇپ غەزەل ئويناپ-كۈلۈپ، بەزمە قۇرسا دوستلىرىغا، ياخشىلارنىڭ بارىغا ④ ئېلان قىلماق، جاكارلىماق، ھۆكۈم قىلماق، ئېيتماق: مەتكېرەم. سۆزگە چىقىدىغانلارنىڭ ئىسمىنى ئوقۇدى، لېكىن ھېچكىم چىقىمىدى، چۈنكى ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئاغرىپ قالغانىمىش. * ئۇلار ئوچۇق سوت ئاخىرىدا ھۆكۈمنى ئوقۇدى. ⑤ مۇناسىۋەتلىك دىنىي پائالىيەتلەرنى بەجا كەلتۈرمەك، ئۆتمەك، تۈگەتمەك: - ئەتە روزا ھېيت نامىزىنى ئوقۇيمىز، - دەپتۇ ھېلىقى كىشى. * سەلىمە گەرچە كۈندە ناماز ئوقۇپ بۇۋىلەردەك يۈرسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ كۆڭلىدە ئەكبەر بار ئىدى. ⑥ يېڭى توي قىلىدىغان قىز-يىگىتنىڭ بىر-بىرىگە مەڭگۈلۈك ھالال جۈپ بولۇشقا نىلىقىنى خاس قائىدىلەر ئاساسىدا دەلىللىمەك، ئېلان قىلماق، جاكارلىماق: - غەم يېنە ئاكا، - دېدى تۆمۈر خەلىپە، - نىكاھنى ئۆزۈم ئوقۇيمەن. قالغان ئىشلارمۇ ئۆز يولىدا بولۇپ كېتىدۇ. شۇنداق ئەمەسمۇ! ⑦ ئىزھار قىلماق، بىلدۈرمەك، دېمەك، ئېيتماق: كۆپچىلىك ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئوقۇدى. * قايناپتۇ ئۆز-ئۆزىگە، نالە ئوقۇپ كۈنىگە. * قولغا ئېلىپ قەلەمنى، ناخشا-قوشاق توقۇيمەن. مۇئەللىمگە يۈرەكتىن ئالغىش، رەھمەت ئوقۇيمەن. **ئوقۇمۇشلۇق** سۈپ. ياخشى-ياماننى، ئاق-قارنى پەرقلەندۈرەلەيدىغان؛ ساۋاتلىق،

ئوكتاۋا ئى (ر>لات) <مۇز> ئارىلىقى سەككىز ئاۋاز دەرىجىسىگە ئىگە ئىنتېرۋال.

ئوكرى ئى <تارىخ> قەدىمكى شەھەر. بۇ شەھەر ھازىرقى بۈگۈر ناھىيىسىنىڭ يېنىدا بولۇپ، غەربىي ۋە شەرقىي خەن سۇلالىلىرى زامانىدا غەربىي رايوننىڭ مەركىزى بولغان، يەنى غەربىي رايون تۇتۇق ھىراۋۇل مەھكىمىسى مەزكۇر شەھەردە تەسىس قىلىنغان. تاڭ سۇلالىسى زامانىدا بۇ شەھەردە يەنە ئايماق تەسىس قىلىنغان.

ئوكسىلات ئى (ر>گىرېك) <خىم> چۆپ كىسلاتاسىنىڭ تۈزلىرى.

ئوكسىلات كىسلاتا <خىم> ئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى $\text{COOH} \cdot \text{COOH} \cdot 2\text{H}_2\text{O}$. رەڭسىز كرىستال، زەھەرلىك، بوياقچىلىقتا تىزاپ قىلىندۇ.

ئوكسىد ئى (ر>گىرېك) <خىم> ← ئوكسىدلار. ئوكسىدسىزلىغۇچى <خىم> ① سۈپ. ئوكسىدسىزلاش رولىنى ئوينايدىغان، ئوكسىدسىزلايدىغان: ئوكسىدسىزلىغۇچى ئېنېزىم. ② ئى. خىمىيەۋى رېئاكسىيىدە ئېلېكترون يوقىتىدىغان ماددا.

ئوكسىدسىزلىغۇچى ئېنېزىم <خىم> ئورگانىك خىمىيەۋى بىرىكمىلەرنى ئوكسىدسىزلىيالايدىغان ئېنېزىم.

ئوكسىدسىزلىنىش ئى <خىم> ماددا ئاتومنىڭ ئېلېكترون بىرىكتۈرۈپ ئېلىش خىمىيەۋى رېئاكسىيىسى، يەنى ماددىنىڭ ھىدروگېن بىلەن قوشۇلۇشى ياكى ئوكسىگېن ئاتومىنى يوقىتىش جەريانى. مەسىلەن، تۆمۈر ئوكسىدى تاۋلانغاندا ئوكسىگېن يوقىتىپ تۆمۈرگە ئايلىنىدۇ. خىمىيەۋى رېئاكسىيىدە ئېلېكترون يوقىتىدىغان ماددا

ئوكسىدسىزلىغۇچى بولىدۇ. مەسىلەن، كاربون. ئوكسىدسىزلىنىش بىلەن ئوكسىدلىنىش بىللە سادىر بولىدۇ.

ئوكسىدلار ئى <خىم> خىمىيەۋى ئېلېمېنتلارنىڭ ئوكسىگېن بىلەن بىرىكىشىدىن ھاسىل بولغان ماددا. ئۇ ئاساسلىق ۋە كىسلاتالىق ئوكسىد دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ.

ئوكسىدلاشتۇرماق «ئوكسىدلاشماق» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوكسىدلاشماق پ ← ئوكسىدلانماق.

ئوكسىدلاندىرماق «ئوكسىدلانماق» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوكسىدلاندىرۇلماق «ئوكسىدلاندىرماق» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوكسىدلانماق پ <خىم> بىرەر ئېلېمېنت ئوكسىگېن بىلەن بىرىكىپ شۇ ماددىنىڭ ئوكسىدنى ھاسىل قىلماق.

ئوكسىدلىغۇچى سۈپ <خىم> ئوكسىد ھاسىل قىلغۇچى: ئوكسىدلىغۇچى ئېنېزىم.

ئوكسىدلىغۇچى ئېنېزىم <خىم> مولېكۇ- لىلىق ئوكسىگېننى ئېلېكترون قوبۇل قىلغۇچى تەنە قىلىدىغان ئوكسىدلىنىش رېئاكسىيىسىگە كاتالېزاتورلۇق قىلىدىغان ئېنېزىم.

ئوكسىدلىماق پ <خىم> بىرەر ئېلېمېنتنى ئوكسىگېن بىلەن بىرىكتۈرۈپ، ئۇنىڭ ئوكسىدنى ھاسىل قىلماق.

ئوكسىدلىنىش ئى <خىم> ماددا ئاتومى ئېلېكترون يوقىتىدىغان خىمىيەۋى رېئاكسىيە، يەنى ماددىنىڭ ئوكسىگېن بىلەن بىرىكىش جەريانى. مەسىلەن، مېتاللارنىڭ داتلىشى، كۆمۈرنىڭ يېنىشى قاتارلىقلارنىڭ بارلىقى ئوكسىدلىنىش بولىدۇ. خىمىيەۋى رېئاكسىيىدە ئېلېكترون قوبۇل قىلىدىغان ماددا ئوكسىدلىغۇچى دەپ ئاتىلىدۇ. ئوكسىدلىنىش بىلەن ئوكسىدسىزلىنىش

بىر ۋاقىتتا سادىر بولىدۇ. ئوكسىدلىنىش ۋە فوسفاتلىنىش <خىم> ماددىلارنىڭ بىئولوگىيەلىك ئوكسىدلىنىش جەريانىدا ئېنېرگىيە ئاجرىتىش بىلەن ATP قاتارلىق يۇقىرى ئېنېرگىيەلىك فوسفات بېغىغا ئىگە خىمىيەۋى بىرىكمىلەرنى بىرىكتۈرۈش جەريانى. ئۇ جانلىقلار تېنىدىكى ئېنېرگىيە ئالمىشىشنىڭ ئاساسىي شەكلى ھېسابلىنىدۇ.

ئوكسىگېن ئى (ز> گىرېك) <خىم> گاز ئېلېمېنت. بەلگىسى O (oxygenium). رەڭسىز، پۇراقسىز گاز، يېنىشقا ياردەم بېرىدۇ. خىمىيەلىك خۇسۇسىيىتى بەك ئاكتىپ بولۇپ، كۆپلىگەن ئېلېمېنتلار بىلەن بىۋاسىتە بىرىكىدۇ. بىئولوگىيەلىك تەنلەر ۋە كۆپ سانلىق مىنېراللاردا ئوكسىگېن بولىدۇ. ئوكسىگېن مېتاللوگىيە سانائىتى، خىمىيە سانائىتىدە كەڭ قوللىنىلىشقا ئىگە. ئادەم، ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ نەپەس ئېلىشىدا مۇھىم گاز ھېسابلىنىدۇ. ئادەتتە ئوكسىگېن گازى دەپ ئاتىلىدۇ. **ئوكسىگېن-ئاتسېتېلېن گىرېلكىسى** <خىم> ئوكسىگېن بىلەن ئاتسېتېلېننى يېقىلغۇ قىلغان پۈۋلەش تۇرۇپكىسى. ھاسىل بولغان يالقۇننىڭ تېمپېراتۇرىسى 3500°C قا يېتىپ بارىدۇ، سانائەتتە كەپشەرلەش ۋە مېتاللارنى كېسىش ئىشىدا كۆپ ئىشلىتىلىدۇ.

ئوكسىگېنلىك ① سۈپ. تەزكىبىدە ئوكسىگېننى بار، ئوكسىگېنگە ئىگە: ئوكسىگېنلىك بىرىكمىلەر. ② رەۋ. ئوكسىگېن بىلەن، ئوكسىگېن ئارقىلىق: ئوكسىگېنلىك نەپەسلىنىش. **ئوكسىگېنلىك نەپەسلىنىش** <بىئول> كۆپ ساندىكى ھايۋان، ئۆسۈملۈكلەردە مەۋجۇت بولىدىغان بىر خىل ئىچكى

نەپەسلىنىش شەكلى. بۇ خىل نەپەسلىنىشتىكى ئاساسىي ماددا پۈتۈنلەي سۇ ۋە كاربون (IV) ئوكسىدقا پارچىلىنىدۇ ھەمدە ئوكسىگېنگە ئېھتىياجلىق بولۇپ خېلىلا كۆپ مىقداردا ئېنېرگىيە ئاجرىتىپ چىقىرىدۇ. مەسىلەن، گلۇكوزا ئاساسىي ماددا بولغاندا ئۇنىڭ ئۈچ ئاساسىي باسقۇچى بولىدۇ. ئۇلار قەنتنىڭ ئېچىپ پارچىلىنىشى، ئوكسىدلىنىپ كاربوكسىل ئاجرىتىش ۋە ئوكسىدلىنىش-فوسفاتلىنىشتىن ئىبارەت. كېيىنكى ئىككى باسقۇچ خوندۇرئوسومىدا ئېلىپ بېرىلىدۇ.

ئوكۇل ئى (ر) ① بەدەنگە، تېرە ئاستىغا شىپىرس ۋاستىسى بىلەن سۇيۇق دورا ماڭدۇرۇش، كىرگۈزۈش: ئۇ دوختۇرخانىغا بېرىپ ئۆزىگە ئوكۇل قىلدۇرۇپ كېلىپتۇ. ② ئومۇمەن شىپىرس ۋاستىسى بىلەن بەدەنگە، تېرە ئاستىغا كىرگۈزۈلىدىغان دورا: بۇ كېسەلنىڭ دورىسى «تەنقىد» ئىسلىك بىر ئوكۇل، شۇ ئوكۇل كەم بولسا گەر يوقىمايدۇ بۇ كېسەل. * ئوكۇل تۈگەپتۇ. دوختۇرخانىدىن دەرھال ئوكۇل ئېلىپ كېلىش كېرەك.

ئوكۇل سالماق شىپىرس ۋاستىسى بىلەن بەدەنگە سۇيۇق دورا كىرگۈزمەك، ماڭدۇرماق: - ئوكۇل سالىدىمۇ؟ - سورىدى ئايزىخان.

ئوكۇل قىلماق ← **ئوكۇل سالماق**. **ئوكۇل ئۇرماق** ← **ئوكۇل سالماق**: - ئوكۇل ئۇرىدىغان ئادەم قېنىكىنە؟ - پەس ئاۋازدا پېچىرىدىم مەن.

ئوكۇلخانا ئى. دوختۇرخانىلاردا مەخسۇس كېسەللەرگە ئوكۇل سالىدىغان ئۆي: ئۇ ئوكۇلخانا ئالدىدا ھېلىقى ناتونۇش ھەمىشە قىز بىلەن يەنە بىرنېمىلەرنى دېيىشكىلى تۇردى.

بلەن يېپىلغان يەر پوستىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ئوكيان ئويمانلىقى < جۇغ > چوڭقۇرلۇقى 2440 - 6000 مېتىر ئارىلىقىدىكى دېڭىز ئاستى ئويمانلىقى. كۆپۈنكى دېڭىز ئاستى تاغ تىزمىسى ۋە چوڭقۇر يېتىنقى دېڭىز جىرالرىدىن باشقا قىسمىنىڭ تەكتى تۈز كېلىدۇ. يانتولۇقى 20' - 40' ئەتراپىدا. ئادەتتە ئۇ ئوكيانلارنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭ مەيدانى ئوكيانلارنىڭ ئومۇمىي مەيدانىنىڭ %78 نى ئىگىلەيدۇ.

ئوكيان ئېقىمى < جۇغ > دېڭىز-ئوكيان-لاردىكى بەلگىلىك يۆنىلىشتە ئاققان سۇ.

ئوكيان شۇناسى ئى (ر > گىرېك) < جۇغ > ئوكيان ۋە دېڭىزلارنى تەكشۈرگۈچى ئالىم، ئوكيان شۇناسلىق مۇتەخەسسسى.

ئوكيان شۇناسلىق ئى < جۇغ > دېڭىز سۇلىرىنىڭ فىزىكىلىق، خىمىيىلىك خۇسۇسىيىتى، دېڭىز دولقۇنى، دېڭىزنىڭ كۆتۈرۈلۈشى ۋە چۈشۈشى قاتارلىق ھادىسىلەرنى، شۇنداقلا دېڭىز سۈيى بىلەن دېڭىزلاردىكى ئورگانىزملارنىڭ مۇناسىۋىتىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ئوكيانىيە ئى (ر > گىرېك) < جۇغ > تىنچ ئوكياندىكى كۆپ ساندىكى ئاراللار كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئادەت بويىچە ئۇ ئاۋسترالىيە ھەم يېڭى زېلاندىيە، مىكرونېزىيە، پولېنېزىيە ۋە مېلانېزىيەدىن ئىبارەت تۆت قىسمىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئوك ① سۈپ. گەۋدىنى پېشانە، قاڭشاردىن تارتىپ چاتراتقىچە تەڭ ئىككىگە بۆلگەندە، ئۆپكە جايلاشقان تەرەپتىكى، شۇ تەرەپكە جايلاشقان؛ ئوك كۆز. ئوك قۇلاق.

ئوكۇليار ئى (ر > لات) < فىز > مىكروسكوپ، دۇرپۇن قاتارلىق ئوپتىك ئەسۋابلاردىكى قارايدىغان تەرەپكە ئورنىتىلغان لىنزا. **ئوكۇن** ئى (ر) < زوئول > بىر خىل بېلىق. تېنىنىڭ ئۈستۈنكى قىسىملىرى كۆكۈچ كۈل رەڭ، ئاستى ئاقۇچ كۈل رەڭ، تېنىنىڭ ئىككى يان تەرىپىدىكى دۈمبە پالاقچىسىدا قارا سەپكۈنلىرى بولىدۇ. يېقىن دېڭىزلاردا ياشايدۇ. كۆزنىڭ ئاخىرلىرىدا دەريا ئېغىزلىرىغا بېرىپ تۇخۇم سالىدۇ.

ئوكۇن بېلىق < زوئول > بېلىقلارنىڭ بىر ئائىلىسى. تېنى سەل ياپىلاق، قىزىل رەڭلىك ياكى كۈل رەڭ، قارا سىزىقلىرى بولىدۇ. ئېغىزى چوڭ، چىشلىرى ئۇششاق ۋە ئۇچلۇق كېلىدۇ. ئەڭ كۆپ تۈرلىرى دېڭىز-ئوكيانلاردا ياشايدۇ.

ئوكيان ئى (ر > گىرېك) < جۇغ > يەر شارى يۈزىنىڭ سۇ بىلەن يېپىلغان كەڭ ئورۇنلىرى بولۇپ، يەر شارىنىڭ $\frac{7}{10}$ قىسمىنى ئىگىلەيدۇ. يەر شارىدا تىنچ ئوكيان، ئاتلانتىك ئوكيان، ھىندى ئوكيان ۋە شىمالىي مۇز ئوكياندىن ئىبارەت تۆت ئوكيان بار.

ئوكيان چارلاش پاراخوتى < ھەرب > ئاساسەن يىراق ئوكياندا پائالىيەت ئېلىپ بارىدىغان، بىرقەدەر چوڭ كالىبرىلىق زەمبىرەك ۋە بىرقەدەر قېلىن برونېۋىك بىلەن جابدۇنغان بىر خىل چوڭ تىپتىكى ھەربىي پاراخوت. ئادەتتە قاتناشنى قوغداش، دۈشمەن قاتناش پاراخوتىنى ۋە قىرغاقتىكى نىشانلىرىنى توپقا تۇتۇشتا، قۇرۇقلۇققا چىققۇچى قىسىملارغا ياردەم بېرىشتە ئىشلىتىلىدۇ.

ئوكيان گېئولوگىيىسى < گېئول > گېئولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى، يەنى دېڭىزلار

ئوڭ كۆكسى، ئوڭ پۇت، * ئوڭ قولۇم، سول قولۇم، ئىككىلىسى ئۆز قولۇم (ماقال)، // مەن ئوڭ ھەم سولغا قارىدىم، ئەمما ئۇ كۆرۈنمىدى، * داڭقىمىز كەتتى يۇرتنىڭ ئوڭ ۋە سولغا، ياشنىماقتا سىز كەبى باغۋەن تېرىدىن بېغىمىز. ② ئى. ئەقىل-ھوشى جايدا، ئويغاق، ساق تۇرغان، ھوش كالىسى نورمال؛ باشلىق يوقاپ كەتتى، ئابدۇللا بۇلارنىڭ يا چۈشى يا ئوڭى ئىكەنلىكىنى ئاڭقىرىلمىدى. * ئۆزۈمنى بېسىۋېلىپ پىكىر قىلدىم، ئەسلىگىنىم چۈش ئەمەس، ئوڭۇم ئىدى. ③ ئى. رەخت، كىگىز-پالاس ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش يەرگە سېلىنىدىغان، كېيلىدىغان ياكى بىرەر جايغا قويۇلىدىغان نەرسىلەرنىڭ رەڭگى ئوچۇق، قېنىق تەرىپى، ئالدى تەرىپى؛ زەخنىڭ ئوڭى، داستىخاننىڭ ئوڭى. كېيىمنىڭ ئوڭى. ④ سۈپ. توغرا، مۇۋاپىق، ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن، ئەقىلگە سىغىدىغان، ئوزۇنلۇق، چاتاق، كاشىلىدىن خالىي؛ پۇلى بارنىڭ گېپى ئوڭ، پۇلى يوقنىڭ گېپى توڭ (ماقال). * ئادەتتە مېنىڭ دېگەنلىرىم ئوڭ بولۇپ قالسا، تېخىمۇ ئەردەپ كېتەتتىم. * سۇندۇر دەپسە چوڭىنى، بىلىمى ئىشنىڭ ئوڭىنى، خېلى ئۇزۇن ئېيتىشىپ، يارا قىپتۇ قولنى. ⑤ سۈپ. ئەقىل-ھوشى جايدا، ئەقىللىق، زېرەك، ئىشنىڭ يولىنى، ئېپىنى بىلىدىغان، تىل ئۇقىدىغان؛ كاج، جاھىل ئەمەس؛ ساراڭنىڭ ئوڭى يوق، ياشنىڭ قوڭى (ماقال). ⑥ سۈپ. پارلاق، كۆڭۈلدىكىدەك ئوبدان، ياخشى؛ - مەن دېمىدىمۇ... - دەپ ياپراپلا كەتتى ئۇ، - بىچارە قىزىمنىڭ تەلىيى ئوڭ ئىكەن. ئوڭ بايان > ئەدەبىي ئىجادىيەتتە ۋەقەلىك ۋە ۋەقەلىكلەر تەرەققىياتىنىڭ ئالدى-كەينىلىك تەرتىپى، يەنى ۋاقىت تەرتىپى بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇلىدىغان بىر

خىل ئىپادىلەش ئۇسۇلى. ئوڭ تاناسىپ < مات > ئىككى مىقدار (a بىلەن b) نىڭ بىرسى (a) بىرقانچە ھەسسە چوڭايسا (ياكى كىچىكلىسە) ئىككىنچى بىر مىقدار (b) مۇ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئوخشاش ھەسسە چوڭايسا (ياكى كىچىكلىسە)، بۇ ئىككى مىقدارنىڭ ئۆزگىرىش مۇناسىۋىتى ئوڭ تاناسىپ دەپىلىدۇ ۋە $a \propto b$ قىلىپ يېزىلىدۇ. بەزىدە قىسقىچە ئوڭ نىسبەتمۇ دەپىلىدۇ. ئوڭ چېتىشتۈرۈش < بئول > ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈكلەرنى شالغۇتلاشتۇرۇشنىڭ بىرخىل شەكلى. A ۋە B دىن ئىبارەت ئىرسىيەت ئالاھىدىلىكى ئوخشىمايدىغان ئىككى خىل ئەجدادنى شالغۇتلاشتۇرغاندا، A ئاتلىق، B ئاتلىق ئورنىدا قارىلىپ شالغۇتلاشتۇرۇلسا، بۇ ئوڭ چېتىشتۈرۈش دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇنىڭ ئەكسىچە بولسا تەتۈر چېتىشتۈرۈش ھېسابلىنىدۇ. بۇلار بىر-بىرىگە نىسبەتەن ئېيتىلغان. ئوڭدىن كەلمەك ← ئوڭ كەلمەك: ئىش ئوڭدىن كەلسە، ھەممىسى جايدا بولۇۋېرىدىكەن، ھازىر بولۇغا نۆۋەت يوق، سوۋۇپ قالسىمۇ مەيلى، ئۇ شىرە ئۈستىدە تۇرۇپ تۇرغاي. ئوڭغا تارتماق ئوڭۇشلۇق بولۇشقا قاراپ يۈزلەنمەك، كۆڭۈلدىكىدەك ئوبدان بولىدىغان ھالەتكە ئۆتمەك، ئوڭۇشلۇق بولۇشقا قاراپ يۈزلەنمەك، ياخشى بولماق؛ ھەيدەر ئۆز تەجرىبىسىدە كۆپچىلىكنىڭ زىتتا قىلىنغان ئىشنىڭ ئوڭغا تارتىپايدىغانلىقىنى كۆرگەن. ئوڭ قانات ① ئۇچار قۇشلار ۋە ئىشك-دېرىزىلەرنىڭ ئېچىلىپ-يېپىلغان

ئوڭ تەرەپ . ② كۆچمە . ئەڭ كۈچلۈك ياردەمچى، ئىشەنچلىك كىشى، ئاساسلىق ھىمايىچىسى: شاھ ئۇلاردىن سۆيۈنۈپ، نېمە دېسە «ماقۇل» دەپ، تەلپىنى «قوبۇل» دەپ، كۆتۈرۈرگەن بېشىدا، «ئوڭ قاننىم ئوغۇل» دەپ. ③ كۆچمە . ئىسياسىي پارتىيە، سىنىپ ياكى گۇرۇھ تەركىبىدىكى كۈنلىققا مايىل كىشىلەر، مۇتەئەسسپلىككە مايىل، ئىسلاھاتقا، يېڭىلىققا تازا قىزىقمايدىغانلار ئوڭ قانات كۈچلەر. ئوڭ قانات ئۇنسۇرلار. ④ كۆچمە <ھەرب> ئۇرۇش سەپلىرىدە ئاساسىي قىسمىنىڭ ئوڭ تەرىپىدە تۇرۇپ جەڭ قىلغۇچى قىسىم.

ئوڭ قول ① بەدەننىڭ ئوڭ تەرىپىگە، ئۆپكە جايلاشقان تەرىپىگە ئورۇنلاشقان قول. ② كۆچمە . باش، ئاساسلىق، بىرىنچى ئورۇندىكى، ئورۇنباसार: ئوڭ قول سەردار. ئوڭ قول ۋەزىر.

ئوڭ قىلماق ① ئوڭۇشلۇق قىلماق، ئاسان، ئوڭاي، راۋان قىلماق: بالام، ئوبدان ئوقۇ. مولا بولساڭ، خۇدا سېنى يېقىن كۆرۈپ ئىشلىرىڭنى ئوڭ قىلىدۇ. ② ئادەم قىلماق: تۇغدى ئاناڭ، سېنى چوڭ قىلدى، تەربىيلىدى ئوڭ قىلدى. لېكىن سەن يەنە كىرىش ئوبدان ئادەم بول، ئۇنىڭ ئۈچۈن، مەرىپەت ئانىسىدىن يەنە قايتا تۇغۇل.

ئوڭ كەلمەك كۆڭۈلدىكىدەك ئوبدان بولماق، ياخشى نەتىجە بەرمەك: - ئىشك ھەققە تەن ئوڭ كېلىپتۇ، - دېدى بوۋاي ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ بولۇپ. * دېدى ئاخىر: «ئەجەب ئوڭ كېلىپتۇ تەلەي، خۇداغا يۈز تۈمەنىڭ شۈكۈرلەر دەي» .

ئوڭ كۆزدە باقماق - ئوڭ كۆزدە قارىماق: ئۇ چاغدا بەخت-تەلەيمۇ ئوڭ

كۆزىدە باققاندى، ئەمدى ھەممە نەرسە تەتۈر كۆز بىلەن قاراۋاتىدۇ.

ئوڭ كۆزدە قارىماق توغرا، ئادىل مۇئامىلىدە بولماق؛ مېھرىبانلارچە ياخشى مۇناسىۋەتتە بولماق؛ ياخشىلىق قىلماق: - مەندەك بىچارە مىسكىنگە ئوڭ كۆزلىرىدە قارىغانلىرىغا مىڭ مەرتىۋە رەھمەت! - دېدى ئۇ ئاجىز پۇتلىرى بىلەن يەرنى سىچاپ. * دېمىسىمۇ، ئاشۇ تاش يۈرەك تەقدىر بۇ مۇمن دېھقان ئائىلىسىگە ئوڭ كۆزىدە قارىمىغان.

ئوڭ نىسبەت <مات> α ساننىڭ b سانغا بولغان نىسبىتى ئوڭ نىسبەت دېيىلىدۇ.

ئوڭ ئۈزۈلمە <كېئول> ئۈزۈلمىسىنىڭ ئۈستۈنكى بۆلىكى ئۈزۈلۈش يۈزىنى بويلاپ نىسبەتەن تۆۋەنگە چۈشكەن بىر خىل ئۈزۈلمە .

ئوڭ ۋالېنت <خىم> ئېلېمېنتنىڭ بىر ئاتومى يوقاتقان ئېلېكترون سانى ياكى سىلجىغان ئېلېكترون جۈپى سانى.

ئوڭدىن چىقماق - ئوڭ كەلمەك . ئوڭدىن كەلمەك - ئوڭ كەلمەك: - ئىش ئوڭدىن كەلدى، - دېدى ئۇ نەسرەمنى قويۇپ، - پۇل تاپتىم .

ئوڭ يۈرەك دالانچىسى <ئانات> يۈرەكنىڭ ئىچكى قىسمىنىڭ ئۈستۈنكى ئوڭ تەرىپىدىكى بوشلۇق .

ئوڭ يۈرەك قېرىنچىسى <ئانات> يۈرەكنىڭ ئىچكى قىسمىنىڭ ئاستىنقى ئوڭ تەرىپىدىكى بوشلۇق .

ئوڭ يۈز بورىچىلىقتا بورىنىڭ قومۇشنىڭ سىرتى (سىلىق تەرىپى) كەلتۈرۈلگەن يۈزى .

ئوڭاي سۈپ. قىيىن، مۇشكۈل ئەمەس؛ ئاسان: ئوڭاي ئىش. ئوڭاي مەسىلە. * -

ماشىنا بىزنىڭ نۇرغۇنلىغان مۈشكۈل ئىشلىرىمىزنى ئوڭايلاشتۇردى.

ئوڭايلاشتۇرۇشماق « ئوڭايلاشتۇرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئوڭايلاشتۇرۇلماق « ئوڭايلاشتۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئوڭايلاشماق پ. مۈشكۈل، تەس، قىيىن ھالەتتىن ئاسان، ئوڭاي ھالەتكە كەلمەك، ئوڭاي بولماق: ھازىر كىشىلەر كوچىلاردا خاتىرجەم ماڭالايدىغان بولدى، سىرتقا چىقىپ ئىش بېجىرىش ئوڭايلاشتى.

ئوڭايلىق « ئوڭاي » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: تەشكىل يەنە ئىككىمىزنى ناھىيە بازىرىغا يۆتكەپ كېلىپ تېخىمۇ ئوڭايلىق يارىتىپ بەردى.

ئوڭايلىقچە زەۋ. ئوڭايلا، ئوڭايلىق بىلەن، ئاسانلا: ئاكىسى ئەدەمنىڭ مەجەزى چۇس، دېگەن گېپىدىن ئوڭايلىقچو يانمايدىغان ئادەم ئىكەنلىكىنى ئەكبەر ئوبدان بىلەتتى.

ئوڭ-تە تۈر ئوڭ ۋە تە تۈر: كەلسە-كەلمەس، قالايمىقان: زىۋىرشا ئوڭ-تە تۈر ۋارقىراشقا باشلىدى. * - مەن گەپنىڭ ئوڭ-تە تۈرىنى ئۇقتۇراي دەپ كىردىم، - دەپدى ئۇ سېۋىتتى يەرگە قويۇپ.

ئوڭ-تە تۈر سۆزلىمەك مەنتىقى باغلىنىشى يوق، قالايمىقان گەپلەرنى قىلماق: نېمە بولدۇڭ، يەنە ئوڭ-تە تۈر سۆزلىگىلى تۇردۇڭغۇ؟ **ئوڭ-تە تۈرنى بىلمەك** ئاق-قارنىنى پەرق ئەتمەك، ياخشى-ياماننى ئايرىماق: ئىشنىڭ ئوڭ-تە تۈرىنى بىلمەي تۇرۇپ قانداقۇ ھۆكۈم قىلغىلى بولسۇن.

ئوڭ-تە تۈرىنىڭ تايىنى يوق ئوڭ دېسە ئوڭ ئەمەس، تە تۈر دېسە بەك تە تۈر ئەمەس، ساراڭ قېتىش؛ دۆت: ئوڭ-تە تۈرىنىڭ تايىنى يوق بىرىنمىغۇ بۇ؟

غەيرەت قىلساقلا ھەممە ئىش ئوڭاي، - دەپدى مەنسۇر قوشۇمچە قىلىپ. // ئوتتۇرىغا قويۇلۇۋاتقان مەسىلىلەر ئوڭاي يېشىلىپ، ئېنىق ھەل بولاتتى. **ئوڭايىسىز** سۈپ. ئوڭاي بولمىغان، نامۇۋاپىق، خىجالەتلىك، بىئەپ؛ قىيىن، تەس، مۈشكۈل: ئەمدى مېنىڭ ئۇزاق تۇرۇشۇمغا ئورۇن يوق ئىدى، چۈنكى ئەر كىشى يوق ئۆيدە بىر ئايال بىلەن بىللە تۇرمۇش كەچۈرۈش بەكمۇ ئوڭايىسىز ئىش ئىدى. * پەرھات ئوڭايىسىز ئەھۋالدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئاينىساغا گەپ پۇ قىلماي، ئارقىسىغا يېنىپ چىقىپ كەتتى. **ئوڭايىسىز بولماق** ← **ئوڭايىسىزلانماق**: سا قىچلار ئۇنىڭغا دەرھال جاۋاب بېرىشكە ئوڭايىسىز بولۇپ تۇرۇپ قېلىشتى.

ئوڭايىسىزلاندۇرماق « ئوڭايىسىزلانماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: سائادەتنىڭ نازۇك قەلبى ئوينىشىدىغان قەلب ئەمەس ئىدى. ئۇ قىزىرىپ كەتتى، بۇ خىلۋەتتىكى بۇ چوغلۇق مېنىمۇ ئوڭايىسىزلاندۇرۇپ قويدى.

ئوڭايىسىزلاندۇرۇشماق « ئوڭايىسىزلاندۇر-ماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئوڭايىسىزلانماق پ. بىرەر ئىش ياكى ئەھۋالغا قارىتا ئوڭايىسىزلىق، مۈشكۈللۈك، بىئەپلىك ھېس قىلماق، تەسچىلىكتە قالماق، قىيىن ھېس قىلماق: سەن مېنىڭ گېپىگە شۇنداق كۈلدۈڭكى، مەن ئوڭايىسىزلىنىپ تۇرۇپ قالدىم.

ئوڭايىسىزلىق « ئوڭايىسىز » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: - مىلتىقلارنىڭ كەمچىللىكى بىزگە كۆپ ئوڭايىسىزلىق كەلتۈرۈۋاتىدۇ، - دەپدى ئىسلام. * ماھىرە ھاكىمنىڭ چىرايدىكى ئوڭايىسىزلىقنى كۆرۈپ قاققاھلاپ كۈلۈشتىن توختىدى.

ئوڭايلاشتۇرماق « ئوڭايلاشماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ ئېلىپ كەلگەن

ئوڭتەي-توڭتەي قايلايمقان، رەتسىز، بىسەرەمجان، ئاستىن-ئۈستۈن؛ ئۇ دەرھال ئۆينىڭ ھەممە بۇلۇڭ-پۇچقاقلرىنى تەپسىلىي تەكشۈرۈپ، كارىۋات ئاستىدىكى ئوڭتەي-توڭتەي ياتقان نەرسىلەر ئارىسىدىن ئۈستىگە «خەپ» دېگەن غەلئە خەت ئويۇلغان بىر قەلەمنى تاپتى.

ئوڭتەي-توڭتەي بولماق قالايمىقان، ئاستىن-ئۈستۈن بولماق، قالايمىقانلاشماق؛ ئۆينىڭ ئىچى ئوڭتەي-توڭتەي بولۇپ كەتكەندى.

ئوڭتەي-توڭتەي قىلماق قالايمىقانلاش-تۇرماق، ئاستىن-ئۈستۈن قىلماق؛ ئۇ ئىچى ئوڭتەي-توڭتەي قىلىپ تاشلانغان دۈكاننىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى. * نۇنۇگۈنكى بوران خامانغا يېيىلغان ئۆنچىلەرنى ئۇچۇرۇپ، ئوڭتەي-توڭتەي قىلۋەتكەندى.

ئوڭچە رەۋ. باشقىلارنى شېرىك قىلماي، ئارىلاشتۇرماي؛ ئۆز ئالدىغا، ئۆزى خالىغان تەرىزدە، ئايرىم ھالدا: - ئاپامنىڭ تۆت كۈنلۈكى قالدى، ئوڭچە ئوي تۇتسىز، - دېدى ئۇ ھەنپىگە يېلىنىپ. * قېنى، ماڭا بىرنى قۇي! ئۆزۈم ئوڭچىلا بىرنى ئىچەي! * بولدى بەس، كېتەيلى باغنىڭ يېنىدىن، ئىككىسى خالدا ئوڭچە سۆزلەشكەي، سەمىي يالقۇنلۇق مۇھەببىتىنى بۇ بىر جۈپ قوشماقلار خۇشال كۈيلەشكەي.

ئوڭچە قالماق ① (بىرەر بىسات ياكى نەرسە-كېرەك) بىراۋنىڭ ئىختىيارىدا، ئۆزى قانداق قىلسا شۇنداق بولىدىغان دەرىجىدە ئۆز باشتۇرۇشىدا قالماق، ئۆزىگە يالغۇز قالماق؛ ئەمدى ئۆي قاسمىغا ئوڭچە قالغاندى. * شۇنىڭدىن باشلاپ بۇ جاي ئەخەتكە ئوڭچە قالدى. ② باشقىلارنىڭ ئارىلىشىشىدىن خالىي، ئۆزى يالغۇز ھالەتتە

قالماق، ئايرىم قالماق، دەخلى-تەرۈز قىلىدىغان كىشىلەردىن قۇتۇلۇپ، ئەركىن قالماق؛ تاماقخانىدا ئوڭچە قالغان رەبھان بىلەن قاسىم روبرو ئولتۇرۇشتى. * دادام چايدىن كېيىن بىز ئىككىمىزنى ئوڭچە قالدۇرۇپ، ئۆزى تېرىلغۇ يەرگە چىقىپ كەتتى.

ئوڭچى ئى ① سىياسىي پارتىيە، تەشكىلات ياكى گۇرۇھلاردىكى سىياسىي جەھەتتە كونسېرۋاتىپ بولغان ئەكسىچە تېچىل ئېقىمغا تەۋە كىشى. ② مەملىكىتىمىزنىڭ ھازىرقى ھاكىمىيەتتىگە نىسبەتەن سوتسىيالىزمغا قارشى بۇزۇق ئۇنسۇرلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ؛ - ھازىر ئۇنداق سۆزلەر «ئوڭچىلارنىڭ پارتىيىگە قارشى سۆزى» بولۇپ قېلىۋاتامدۇ؟ - دېدى شۇكۇر قوللىرىنى ئىككى تەرەپكە يېيىپ.

ئوڭچىسىغا رەۋ ← ئوڭچە: «ئەمدى ئون ئىككى تاغ ماڭا ئوڭچىسىغا قالىدىغان بولدى» دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىدە كۈلۈپ.

ئوڭچىل سۈپ. ئوڭچىلارغا خاس، ئوڭچىلارغا مايىل، ئوڭچىلارنى ياقلايدىغان؛ مەن ئۇنىڭدا ئوڭچىل خاھىش بارلىقىنى ھېس قىلدىم. ئوڭچىللىق «ئوڭچىل» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ كېيىن ئۇ ئوڭچىللىققا قارشى تۇرۇش ۋاقتىدا يېزىغا ھەيدەلگە نىكەن.

ئوڭخاي سۈپ ① ئوڭ، بەدەننىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى ئەزالارغا مۇۋاپىق كېلىدىغان (كىيىدىغان نەرسىلەر ھەققىدە)؛ ئوڭخاي ئاياغ. ② قول بىلەن قىلىنىدىغان ئىش-ھەرىكەتلەردە ئوڭ قولىنى كۆپرەك ئىشلىتىشكە ئادەتلەنگەن، شۇنداق ئىشلارنىڭ كۆپىنچىسىنى ئوڭ قولى بىلەن قىلىدىغان؛ ئوڭخاي بالا.

ئوڭدا رەۋ. بۇزى، ئالدى تەرىپى يۇقىرىغا قاراپ تۇرغان، دۈمبىسى، ئارقا، كەينى

تەرىپى يەرگە ياكى بىلەن پاراللېل تەكشىلىككە تېگىپ تۇرغان ھالەتتە: ئۇ ئۆرۈلۈپ ئوڭدا بولۇپ، ئاسمانغا قاراپ خيالغا پاتتى. * - قازانى ئوڭدا قىل، - دېدى ئۇ بالسىغا قاراپ ئاچچىق بىلەن.

ئوڭدا بولماق ئوڭدا ھالەتكە كەلمەك، يۈزى يۇقىرىغا، كەينى تەرىپى يەرگە قاراپ تۇرغان ھالەتكە كەلمەك.

ئوڭدا پۈرمە <گېئول> پۈرمىلىك تۈزۈلمىلەرنىڭ تاغ جىنىس قاتلاملىرى تۆۋەنگە قاراپ ئېگىلگەن قىسمى.

ئوڭدا چۈشمەك مەغلۇپ بولماق، يېڭىلمەك؛ خاراب بولماق، ۋەيران بولماق؛ - ئەپلەپ ئىش تۇت، بولمىسا ھېلىقى ھېكم دېگىنى يامان نېمە، ئوڭدا چۈشمە يەنە، - دېدى ئۇ ئەخمەتكە نەسەت قىلىپ.

ئوڭدا قالماق ← **ئوڭدا چۈشمەك**: كارخانىنىڭ ئوڭدا قېلىشى بىزگىمۇ ناھايىتى كۆپ زەربە بولدى.

ئوڭدا قويماق زىيانغا ئۇچراتماق؛ مەقسەت-مۇددىئاسىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا يول قويماسلىق، مەقسەت-مۇددىئاسىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىغا توسقۇنلۇق قىلماق، زەربە بەرمەك: ئۇنىڭ مەقسىتى دېھقاننى توپدۇرۇش ئەمەس، ئۆزىنىڭ شەھۋانىي نەپسىنى قاندۇرۇش ئىكەن، لېكىن ئايخان ئۇنى قاتتىق بىر ئوڭدا قويدى.

ئوڭدا قىلماق ئوڭدا ھالەتكە، يۈزى يۇقىرىغا قاراپ تۇرغان، كەينى ياكى غولى يەرگە تېگىپ ياكى قاراپ تۇرغان ھالەتكە كەلتۈرمەك: ئۇلار كەلگەندە ئەيسا پاششاپ دۈم ياناتتى، ئاسنىم ئۇنىڭ مۇرىسىدىن تارتىپ ئوڭدا قىلدى.

ئوڭدا ياتماق ئىش-ئوقەت قىلمايلا بىكار يۈرمەك: ئوڭدا ياتقان گىردە يەپتۇ، كەتمەن چاپقان جىگدە (يەپتۇ) (ماقال).

ئوڭدا-دۈمدە ئاستىن-ئۈستۈن، ئوڭدا ھەم دۈمدە: ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ، ئۆي ئوڭدا-دۈمدە بولۇپ چۆڭلەۋاتقاندا كۆرۈنۈپ كەتتى.

ئوڭدىسىچە رەۋ. ئوڭدىسىچە، ئوڭدا، ئالدى تەرىپىنى يۇقىرىغا قاراتقان ھالەتتە: ئوڭدىسىچە ئۇزۇش.

ئوڭدىسىچە ئۇزۇش <تەن> سۇ ئۇزۇش تۈرلىرىنىڭ بىر خىلى. بۇنىڭدا تەنھەرىكەتچى سۇدا ئوڭدىسىچە بولۇپ، ئىككى بىلىكىنى بوشلۇق ئارقىلىق ئالدىغا يۆتكەپ، مۇرنىڭ ئۈستى تەرىپىدە سۇغا سېلىپ، ئاندىن بەدەن يېنى ئارقىلىق ئارقىغا سۇنى سىيرىپ، ئىككى پۇتىنى بىر ۋاقىتتا تۈز سوزۇپ، نۆۋەت بىلەن سۇنى بىر ئۈستىگە تېپىپ، بىر تۆۋەنگە باسدۇ. مۇسابىقە تۈرى 100 مېتىر ۋە 200 مېتىر بويىچە بولىدۇ.

ئوڭدىسىغا رەۋ. ئوڭدا، ئوڭدىسىچە؛ ئالدى تەرىپى يۇقىرىغا قاراپ تۇرغان، دۈمبىسى، ئارقا تەرىپى يەرگە قارىغان ھالەتتە: ئوڭدىسىغا چۈشمەك. * «نېمە ئاۋاز بۇ؟» ئۇ ئوڭدىسىغا ئۆرۈلۈپ خيالغا چۆكتى.

ئوڭدىسىغا چۈشمەك ← **ئوڭدا چۈشمەك**: - شۇنچە دېسەم ئۇنىمىدى، ئەمدى كارىم يوق، چېتى يېرىلىپ ئوڭدىسىغا چۈشكەندە ئاندىن بىلەر... - دېدى ئۇ ئېغىر ئۇھ تارتىپ.

ئوڭ-سول ئوڭ ۋە سول: - قاراڭغۇدا ئوڭ-سولنى قانداق بىلىمەن، ئاۋۋال شامنى يېقىڭ، - دېدى ئۇ دادىسىغا.

ئوڭشاتماق «ئوڭشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي

قىلالايدۇ. ④ كۆچمە. ناچار، يامان ھالەتنى ياخشىلىماق، غەم، قايغۇدىن خالاس قىلماق: تاپقان يۇلۇڭلار بىزنىڭ ھالىمىزنى ئوڭشاشماق، تۇنۇڭلۇق سىلەر يوق، ئامانگۈل مەكتەپتىن يىغلاپ كەلدى. * ئۇنىڭغا ئازراق پارادەم قىلايلى ئۆزىنى ئوڭشۇالسۇن. * مېنى ياراتقۇچىنىڭ ئۆزى ھىمايىسىگە ئېلىپ، بېشىمىزنى ئوڭشىدى. ⑤ تىنچلاندۇرماق، ياخشىلىماق، يامان پايدىسىز-تەرەپكە مېڭىشتىن توسماق، ياخشى تەرەپكە بۇرۇش: بىز ۋەزىيەتنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئوڭشاپ، زور ئاپەتنىڭ ئالدىنى ئالدۇق.

ئوڭغۇل-دوڭغۇل ئاستىن-ئۈستۈن، ئېگىز-پەس، تەكشى ئەمەس، ئوي-دوڭغۇل: كەلكۈن سۈيى يولنى يالاپ، ئوڭغۇل-دوڭغۇل قىلىۋەتكەندى، * لۈتپۇللا كەتمەن بىلەن لاي چېلىكىنى ئالدى، ئۇلار چىقىپ ئۆي تېمىنىڭ ئوڭغۇل-دوڭغۇل يەرلىرىنى تۈزەشتۈردى.

ئوڭلاشماق «ئوڭلىماق» يېشىلىق مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوڭلاشماق «ئوڭلىماق» يېشىلىق ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئوڭلاشتۇرماق پ. ئوڭلاش، تۈزەش قاتارلىق ئىشلارنى قىلماق: سادىق ئوغۇت خالتىلىرىنى ئوڭلاشتۇرۇپ بولۇپ، كوزوپتىن يەرگە قايتىپ چۈشتى.

ئوڭلانماق ① «ئوڭلىماق» يېشىلىق ئۆزلۈك دەرىجىسى: سىز بازارنى بىر ئايلىنىپ كېلىڭ، كاجىنى بازار ئوڭلايدۇ دېگەن گەپ بار، ئوڭلىنىپ كېلەرسىز ئاڭغىچە مەن قاراپ تۇراي. ② «ئوڭلىماق» يېشىلىق مەجبۇر دەرىجىسى: ئۇنىڭ خېلى ئۇزاق تىرىكشى نەتىجىسىدە ۋېلىپىت ئاخىر ئوڭلاندى.

ئوڭلۇق سۈپ. ئىشنىڭ يولىنى بىلىدىغان، توغرا ئىش قىلىدىغان. ھەم خۇش خۇي،

دەرىجىسى: - ماتورنىڭ ماي تۇرۇپكىلىرىنى ئوڭىتىش، دەپ، - شوپۇر ئادىللاغا قاراپ قويدى، - ئۆزۈمگە چىرىك كېلىپ قاپتىمەن. **ئوڭشاشماق** «ئوڭشاشماق» يېشىلىق ئۆملۈك دەرىجىسى: بوۋاينىڭ ئۇنىمىغىغا قارىماي بىللە بېرىپ، ھارۋىسىنى ئوڭىتىپ بەردۈك. **ئوڭشاشماق** ① «ئوڭشاشماق» يېشىلىق مەجبۇر دەرىجىسى: ئۇنىڭ ماشىنىسى يېرىم سائەتتە ئازان ئوڭشالدى. * ھازىر زامان ئوڭشالدى، بالىلارنىڭ ھەۋەسلىرىمۇ ھال-ئەھۋالىمىزغا قاراپ ئۆزگىرىدۇ-دە. ② «ئوڭشاشماق» يېشىلىق ئۆزلۈك دەرىجىسى: - خېلى ئوڭىتىپ قالدىلىمۇ؟ - دېدى ئۇ ھېلىقى كېسەلدىن ئەھۋال سوراپ.

ئوڭشاشماق پ ① بۇزۇلغان نەرسىلەرنى رېمونت قىلىپ تۈزىمەك، ساق، نورمال ھالىتىگە كەلتۈرمەك: ئادىل ئوتۇن ياراتتى، بۇزۇلغان نەرسە-كېرەكلەر بولسا ئوڭشاپتى. * ھېلىقى ئورۇلۇپ چۈشكەن يەرنى ئوڭشاپ بولغانىدۇق. ئەمدى يەنە بىر يەر گۆمۈرۈلىدىغاندەك تۇرىدۇ. ② رەتسىز، قالايمىقان نەرسە ياكى ھالەتنى رەتلىك، رۇس ھالەتكە كەلتۈرمەك؛ ياخشىلىماق: بىرنەچچە كۈنلۈك جاپالىق كۈرەشتىن كېيىن قالايمىقانچىلىق ئاساسى جەھەتتىن ئوڭشالدى. * يولداشلىق مېھرىدە ئەپچىل قول بىلەن ياتاقنى ئوڭشىدى، ئاقلاپ بەردى ئۇ. ③ ئىش-ھەرىكەت ياكى گەپ-سۆزدىكى ناتوغرىنى توغرىلىماق، تۈزەتمەك مۇۋاپىقلاشتۇرماق: ئۇ بۇ ھېكايىنى بىرنەچچە قېتىم ئوڭشاپ ئاندىن بىر گېزىتكە ئەۋەتتى. * ئۇ قىزنىڭ راينىنى ياندۇرۇپ قويماسلىق ئۈچۈن دەرھاللا تەلەپپۇزىنى ئوڭشىۋالدى. * توغرا دېدىڭ، سەۋەنلىكلىرىمىزنى ئوڭشۇيلىش ئۈنچە تەس ئەمەس، ئادەم ھەممىنى

ئىمكايە تلىرى بىلەن تەمىن ئەتتى. // ئۇ ئۆزىچە بىرنەپىلەرنى پىچىرلاپ خۇدادىن ئۆز سودىسىنى ئوڭۇشلۇق قىلىشنى تىلەيتتى.

ئول ئال. يېزىت. ئۇ: ئول قۇش ئۇچۇپ كەلگەن پىتى شاھ ئادىلىنىڭ بېشىغا قوندى. * ئەلقسە، ئول كۈنى قاراقچى شاھ پەررۇخنى ئېلىپ قاچتى.

ئولاشتۇرماق «ئولاشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بىر ئۇلاغ ئوتۇن قېشىغا مىڭ كىشىنى ئولاشتۇرۇپ، ئورلىتىپ نەرخىنى ھەم ماجىراغا قويدۇرغان سوغۇق. **ئولاشتۇرۇلماق** «ئولاشتۇرماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئولاش-چولاش ھەممە يىلەن بىرلىكتە، كۆلپىكىنىپ ھالدا، توپلاشقان پىتى: قىمارۋازلار ئولاش-چولاش كېلىپ بىرەر پارچىدىن گۆش يەپ، بىر چىنىدىن شورپا ئىچىپ، بىردەم پاراك سېلىشقاندىن كېيىن تارقاپ كېتىشى.

ئولاشماق پ ① يىغىلماق، توپلاشماق: كۆپچىلىك كۈلۈشۈپ ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتى. * ئاياللار يىگىتنىڭ ئەتراپىغا ئولشىپ يۈزلىرىدىن چۈمپەردىلىرىنى ئېلىشتى. ② پەيدا بولماق، يېپىشماق: خەتنى ئوقۇغانسىرى ۋۇجۇدۇمغا تىترەك ئولشىپ، ئۆپكەم ئاغزىمغا تىقىلىپ قالغاندەك بولدى. * ھارۋىنىڭ ئىرغىتىشى، ناخشىنىڭ ئەللەيلىشى بىلەن توختى شۇجىنىڭ ھارغىن كۆزىگە ئاستا-ئاستا ئۇيقۇ ئولاشتى. * داد-پەرياد، شۇم پەلەكنىڭ دەستىدىن، دەردۇ ھىجران يۈرۈكىگە تۇتاشتى، قان يىغلىدىم جۇدالىقنىڭ زۇلىمىدىن، بۈگۈن ماڭا سانسىز بالا ئولاشتى.

ئولاق ئى ① ياغاچتىن ئىچى ئويۇپ ياسالغان كېمە. ② ھايۋانلارغا يەم-خەشەك بېرىش، نېرە ئاشلاش قاتارلىقلاردا

ئەقىللىق، گەپ-سۆز، ئىش-ھەرىكىتى بىلەن كىشىنى مايىل قىلىدىغان: بۇ تېۋىپ ھەقىقەتەنمۇ يەم-پاراسە تىلىك ۋە بەكمۇ ئوڭلۇق بىر كىشى ئىدى.

ئوڭلىماق پ ← **ئوڭشىماق**: ئاخۇن بەگ ئۇنىڭ ئالدىغا ئون سەر كۈمۈش تەڭگە قويۇپ «چىڭگاڭ خوجامغا ئۆزلىرى بىرنەپە دەپ، بۇ ئىشنى ئوڭلاپ قويۇرلا» دېدى.

ئوڭماق پ. جان. ت. ئوڭۇشلۇق بولماق؛ ياخشىلانماق، راۋاجلانماق، ئوڭلانماق، كۆڭۈلدىكىدەك بولماق: تۇغان بېشىدا دەرەخ ئوڭماس، باينىڭ قېشىدا گاداي ئوڭماس (ماقال). * ئەتگەن ئوڭمىغان كەچ ئوڭماس (ماقال). **ئوڭۇش ئى.** مۇۋەپپەقىيات، نەتىجە؛ روناق؛ يول، ئەپ: ئوڭۇش تاپماق.

ئوڭۇش تاپماق مۇۋەپپەقىيەت، نەتىجە قازىنىشنىڭ يولىغا كىرمەك، روناق تېپىشنىڭ ئېيىگە چۈشۈشۈلماق، يول تاپماق، روناق تاپماق: ئۇنىڭ بۇ ئىشلىرى ئەمدىلىكتە خېلى ئوڭۇش تېپىپ قالدى.

ئوڭۇشسىز سۈپ. ئوڭۇش تاپمىغان، ئوڭۇشلۇق، مۇۋەپپەقىيەتلىك بولمىغان ياكى بولمايدىغان، نەتىجىسىز، پايدىسىز؛ نامۇۋاپىق: - بىز ئەمدى ئۇرۇشنىڭ ئوڭۇشلۇق تەرىپىدىنلا ئەمەس، ئوڭۇشسىز تەرىپىنى كۆز ئالدىمىزغا كەلتۈرۈپ باقايلى، - دېدى ئۇ شەل توختۇبىلىپ.

ئوڭۇشسىزلىق «ئوڭۇشسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بىر ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىساڭ، بىر ئەقىل تاپسەن (ماقال).

ئوڭۇشلۇق سۈپ. مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغان، مۇۋەپپەقىيەتلىك، نەتىجىلىك؛ كۆڭۈلدىكىدەك، جايىدا؛ ياخشى؛ پايدىلىق: - ئىشلىرىڭ ئوڭۇشلۇق بولغاندۇ؟ - سورۇدۇم مەن ئۇنىڭدىن. * ئۇ قىسمىنى نۆۋەتتىكى ۋەزىيەتنىڭ ئوڭۇشلۇق

ئولتۇرغاندا بەدەننىڭ يۇقىرى قىسمىنىڭ ئېغىرلىقىنى كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان سۆڭەك. ئوڭ ۋە سولدا بىردىن بولىدۇ. ئادەتتە ئۇ دوۋسۇن سۆڭىكى بىلەن قوشۇلۇپ يانپاش سۆڭىكىنى تەشكىل قىلىدۇ.

ئولتۇرغۇچ سۆڭەك نېرۋىسى < ئانات > ئادەم بەدىنىدىكى ئەڭ توم ۋە ئەڭ ئۇزۇن نېرۋا، يەنى يۈلۈن نېرۋىلىرىنىڭ تۆۋەنكى مۇچىگە تارقالغان بىر ئۇچى. ئۇنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى تۆۋەنكى مۇچىدىكى ئېگىلمە ھەرىكەتلەرنى ئىدارە قىلىشتىن ئىبارەت.

ئولتۇرغۇزماق ① « ئولتۇرماق » پېشلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: بالىنى ئورۇقدۇققا ئولتۇرغۇزدى. ② توي كۈنى قىزنى ئۇرۇق-تۇغقان ياكى يېقىن قوشنىلىرى كۆچۈرۈپ كەتكۈچە بولغان ئارىلىقتا، مەلۇم جايدا دوستلىرى بىلەن كۈتمەك: يۇلتۇز ئۇنى دوستلىرى بىلەن ئۆيدە ئولتۇرغۇزدى.

ئولتۇرغۇزۇشماق « ئولتۇرغۇزماق » پېشلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى: ئىشچىلار ئۇنى كارىۋاتقا ئەكىلىپ ئولتۇرغۇزۇشتى.

ئولتۇرغۇزۇلماق « ئولتۇرغۇزماق » پېشلىنىڭ

مەجبۇل دەرىجىسى: جاللات تىزلىنىپ ئولتۇرغۇزۇلغان تۇرسۇن ئاتىنىڭ بوينىغا چەنلەپ تۇرۇپ قىلىچ ئۇردى.

ئولتۇر-قوپ ئولتۇرغان ھەم ئۆرە تۇرغاننىڭ

ھەممىسى، شۇ يەردىكى ھەممە كىشىلەر: بولداش سادىقنىڭ باشلامچىلىقىدا

ئولتۇر-قوپ ھەممىسى جاسارەت بىلەن كۈرەش قىلىنغان بولسا بۇ بۇغدايلار بولمىغان بولاتتى.

ئولتۇرماق پ ① ئۆرە تۇرماي يەر، ئورۇندۇق

ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش بىرەر جاي ياكى نەرسىگە ساغرىسىنى چاپلاپ جايلاشماق،

ئورۇنلاشماق: پەرھات بېشىنى ساڭگىلاتقان

ئىشلىتىش ئۈچۈن ياغاچتىن ئىچىنى ئويۇپ ياسىغان ئوقۇر شەكىللىك ئىپادىمەن: ئولتۇرماق سۇغارماق.

ئولپاق ئى. كىچىك بالىلارنىڭ قۇلاقچىسى، تۇماق.

ئولپاڭ ئى ① ئاغزى كىچىك، تېگى يوغان ھەم چوڭقۇر ئازگال. ② كونىراپ ئۆيلىرى ئۆرۈلۈپ چۈشكەن، ئادەم ئولتۇرمايدىغان خارابىلىك: ئولپاڭ توپىسى.

ئولپان ئى. دېھقانلاردىن ئېلىنىدىغان تۈرلۈك باج-سېلىق: ئولپان تاپشۇرماق.

ئولتۇراق سۈپ. ئادەملەرنىڭ دائىملىق ئولتۇرۇشى، ماكان قىلىشى ئۈچۈن تەييارلانغان: ئىدارىمىزدە ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ ئولتۇراق ئۆيى سېلىنىۋاتىدۇ.

ئولتۇراقلاشتۇرماق « ئولتۇراقلاشماق » پېشلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئولتۇراقلاشتۇرۇلماق « ئولتۇراقلاشتۇرماق » پېشلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئولتۇراقلاشماق پ. مەلۇم بىر يەرنى مۇقىم تۇتۇپ، شۇ يەرگە يەرلىشىپ، ئۆي-جاي سېلىپ، شۇ يەردە ياشىماق: ئۇلار سىزنىڭ مەھەللىگە ئولتۇراقلاشتى.

ئولتۇراقلىق سۈپ. ماكان تۇتۇپ ئولتۇرغان، جايلىشىپ قالغان: ئۇ شايپاڭ دېگەن يەردە ئولتۇراقلىق بولۇپ قالغان.

ئولتۇرسا-قوپسا ھەمىشە، ھەر دائىم، ھەر ۋاقىت: ئۇ ئولتۇرسا-قوپسا ھېلىقى بالىنىڭ غېنىنى يەپ يۈردى.

ئولتۇرغۇچ سۈپ. ئادەم ئولتۇرغاندا پۈتۈن بەدەننى تىرەپ تۇرىدىغان ۋە ياكى بۇ خىل ھەرىكەتلەرنى ئىدارە قىلىپ تۇرىدىغان: ئولتۇرغۇچ سۆڭەك. ئولتۇرغۇچ نېرۋا.

ئولتۇرغۇچ سۆڭەك < ئانات > ئادەم

ھالدا ئورنىغا بېرىپ ئولتۇردى. * ئۇلار ئېگىز ھەم بۈك-باراقسان بىر تۈپ دەرەخنىڭ تۈۋىگە كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ② كۆچمە. ھېچ ئىش قىلماي ۋاقىتنى بوش ئۆتكۈزمەك، بىكار تۇرماق: — بۇنداق ئولتۇرغۇچە، بىرەر ئىش قىلغىچ تۇرساڭ ياخشى بولامىكىن؟! — دېدى ئۇ ئالىغا ئاچچىقلاڭدەك قىلىپ. * قاسم ئۆيگە كىرگەندە خوتۇنى ئىشتىن كېلىپ كىنوغا ئالدىرىغاچقا، تاماقمۇ ئەتمەي ئولتۇرغانىدى. ③ كۆچمە. بىرەر جايغا بېرىپ ياكى يىغىلىپ مۇڭدېشىدىغان، پاراڭلىشىدىغان، ساز چېلىپ، زىياپەت ئۇيۇشتۇرۇپ كۆڭۈل ئاچىدىغان ئىشنى قىلماق، شۇنداق پائالىيەتكە قاتناشماق: يېڭى يىل مۇناسىۋىتى بىلەن ھەممەيلەن يىغىلىپ تۇرسۇننىڭ ئۆيىدە ئولتۇردۇق. * — بىزنىڭ ئۆيىدە ئولتۇرايلى، — دېدى ئۇ بىزنى تەكلىپ قىلىپ. * — ۋاقتىڭىز يەتسە كېلىپ ئولتۇرۇپ كېتىڭ جۈمۈ، — دېدى ھەسەنەم ئۇنى ئۇزاتقىلى چىقىپ. ④ كۆچمە. بىرەر ئورۇننى ماكان تۇتۇپ ئورۇنلاشماق، جايلاشماق، ھايات كەچۈرمەك، ياشىماق: — سىلە قەيەردە ئولتۇرىلا؟ — دەپ سورىدى ئالىم. * قۇتلۇق ھاجىم دېگىنىمىز نو بېشى كۆچىسىدا ئولتۇرىدىغان، كىشى ئالدىدىن ئۆتۈشكە ئەيىبىدىنغان ھۆرمەتلىك ئادەم. * ئۇ ئىككى ئوغلى بىلەن بىر ئېغىز ئۆيىدە قىسىلىپ ئولتۇراتتى. ⑤ تۈرلۈك قاتناش قوراللىرىغا چىقىپ، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە ئورۇنلاشماق، چىقماق: ئەتسى لەيلىگۈل ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ، ئۈرۈمچىگە كەلدى. * بىز بويىزغا ئولتۇرۇپ بېيجىڭغا باردۇق. ⑥ تاغ ياكى ئېگىزلىكنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ كۆرۈنمەي قالماق، پاتماق (ئاي، كۈن قاتارلىقلار ھەققىدە): ئولتۇرۇۋاتقان قۇياشنىڭ نۇرى بۇ كەڭ قۇملۇقنى رەڭدار

ئەتلەستەك قىزغۇچ رەڭ بىلەن بويىغانىدى. ⑦ كۆچمە (ھوقۇق-ئەمەل ياكى تەخت قاتارلىقلارغا) چىقماق، بەلگىلەنمەك، تەيىنلەنمەك: ئۇ چوقۇم سوت باشلىقلىقىدىنمۇ يۇقىرىراق مەنەپكە ئولتۇرۇشى كېرەك ئىدى. ئۇنىڭغا ئۇۋال بوپتۇ. ⑧ ئومۇمەن ئىزىدا چىقماق تۇرۇپ ئېلىپ بېرىلىدىغان بىرەر ئىش-ھەرىكەتكە تۇتۇش قىلماق، شۇنداق پائالىيەتنى باشلىماق: ئۇلار تاغدىن چۈشتى، ھەممىسىز بىرلىكتە تاماققا ئولتۇردۇق. ⑨ كۆچمە. قونماق: بىر جۈپ تۇمۇچۇق كېلىپ بۇلۇڭدىكى ئانارنىڭ شېخىغا ئولتۇردى. ⑩ كۈتمەك، ساقلىماق؛ ياتلىق بولماي تۇرماق (ئاياللار ھەققىدە): ئەقىدە ئۈچۈن ئون تۆت يىل ئولتۇرۇش قىز بالا ئۈچۈن ئوڭايىمۇ؟ ⑪ تۇس ياردەمچىسى رولىدا پېشىلنىڭ چېتىلما رەۋىشىداش شەكلى بىلەن بىرىكىپ، شۇ پېشىل ئىپادىلىگەن مەنىنى تەكىتلەش، تېخىمۇ كۈچەيتىش رولىنى ئوينايدۇ: ئۇ بالا ھەدەپ ئويۇنچۇقنى ئويىناپ ئولتۇراتتى. * ئۇ قىزىل بۇرۇننى ئەمدى ئاياپ ئولتۇرمىدى. * — ئاڭلىغان بولساڭ، بىز يەنە گەپ قىلىپ ئولتۇراتتۇقمۇ، — دېدى ھېلىقى ئىشچى. * ئانداق بولسا يەنە نېمىشقا سۆزلەپ ئولتۇرسەن؟ ئولتۇرالماي قالماق ئومۇمەن ئۆزىنىڭ نورمال روھىي ھالىتىنى يوقىتىپ ھەددىدىن ئارتۇق جىددىيەلەشمەك: مەن ھاپىجانلىنىپ ئولتۇرالماي قالدىم. * ئۇلارنىڭ ئۈچىلىسى ئولتۇرالماي قالدى.

ئولتۇرۇپ قالماق يېشى چوڭىيىپ كەتسىمۇ ئېيىدە لايىق چىقماي تۇرۇپ قالماق (قىزلار ھەققىدە): ئۇنىڭ پۈتى توکور بولغانلىقى ئۈچۈنمۇ ياكى باشقا سەۋەبلىرى بارمۇ. ئىشلىپ، ھازىرغىچە ئولتۇرۇپ قالدى.

ئولتۇرۇش ① «ئولتۇرماق» سۆزىنىڭ

قېلىن قاردا قالار ئېنىق ئىزىمىز. كېيىك قوغلاپ يامشىمىز تاغلارغا، كېيىك كەبى چاققان بولۇپ ئۆزىمىز.

ئولجا ئالماق ئۇرۇش-جەڭلەردە قارشى تەرەپتىن تۈرلۈك نەرسىلەرنى تارتىۋالماق، ئېلىۋالماق: ئۇلار ئون ئىككى تال مىلتىق، تۆت يەشىك ئوق، بىرقانچە تۇپاق ئات ئولجا ئالدى.

ئولچى ئى. ئارس. قەدىمكى ئۇيغۇر خاندا ئىلىقلىرىدىكى بىر خىل ئەمەل نامى: - بۇ كىشى قاراخانىيلار خانلىقىنىڭ چېرىكلەر ئولچىسى قېرىندىشىمىز ئارسلاىبەگ، - دەيدى ئۇ يېڭى مېھماننى تونۇشتۇرۇپ.

ئولغام ئى. تۈگمە نىچىلىكتە ئىشلىتىلىدىغان، چىنىمچىلاق قولىدەك ياغاچقا چىگىلىگەن، يەمىنى ئازايتىش ياكى كۆپەيتىش رولىنى ئوينايدىغان تانا يىپ.

ئولگارخىيە ئى (ر > گېرىك) < پەلس > ئاز ساندىكى ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلار ھەممىنى كونترول قىلىدىغان بىر خىل سىياسىي تۈزۈم.

ئولمپىك سۇپ (ر) ← **ئولمپىك تەنھەرىكەت يىغىنى**.

ئولمپىك تەنھەرىكەت يىغىنى < تەن > خەلقئارالىق ئۇنىۋېرسال تەنھەرىكەت مۇسابىقىە يىغىنى. قەدىمكى گرېتسىيەنىڭ ئولمپىيە كەنتىدىكى ماھارەت مۇسابىقىلىشىشتىن كېلىپ چىققان. ھازىرقى زامان 1-نۆۋەتلىك ئولمپىك تەنھەرىكەت يىغىنى 1896-يىلى گرېتسىيەدىكى ئافىنادا ئۆتكۈزۈلۈپ، شۇنىڭدىن كېيىن ھەر تۆت يىلدا بىر نۆۋەت ئۆتكۈزۈلۈپ كېلىپ، ئىككى قېتىملىق دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە ئۈچ نۆۋەت ئۆزۈلۈپ قالغان. قىشلىق تەنھەرىكەت تۈرلىرىنىڭ مۇسابىقىسى ئايرىم ھالدا

يەنە بىر خىل ئىسىم شەكلى. ② بىرنەچچە يىلەن بىرلىكتە ئولتۇرۇپ كۆڭۈل ئېچىش ياكى ئويۇن-تاماشا قىلىش ئۈچۈن ئۇيۇشتۇرۇلغان زىياپەت، چاي: ئۇلار بۇنىڭدىن بىر يىل بۇرۇن بىر دوستىنىڭ يانتىدىكى ئولتۇرۇشتا تونۇشۇپ قالغانىدى.

ئولتۇرۇشاڭغۇ سۇپ. ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن، ئولتۇرۇشۇپ قالغاندەك كۆرۈنىدىغان: ئولتۇرۇشاڭغۇ كۆزلىرىنىڭ جىيەكلىرى قىزارغان بۇ كىشى دەل بىز ئىزلەۋاتقان كىشىنىڭ ئۆزى ئىكەن.

ئولتۇرۇشلۇق سۇپ. ئولتۇرىدىغان ماكان تۇتۇپ ياشاپ كېلىۋاتقان، ھايات كەچۈرۈۋاتقان: ئۇ تاشۋاينى ئارىيار مەھەللىسىدە ئولتۇرۇشلۇق قىزىقچى - شىرمە ھەممەتنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ باردى.

ئولتۇرۇشماق ① «ئولتۇرماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى. ② ئەسلى ئورنىدىن چۆكۈپ، تۆۋەنلەپ، پەسلەپ كەتمەك، ئۆزلۈكىدىن پەسلەپ كەتمەك؛ ئىچىگە كىرىپ كەتمەك: - بۇ قەبرە بەك ئولتۇرۇشۇپ كېتىپتۇ. يېڭىلاپ قويساق بولغۇدەك، - دەيدى ئابباسوۋ بوۋايغا قاراپ. * ھاشىماخۇن ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن كۆزلىرىنى چوڭ ئېچىپ، تاتىرىپ كەتكەن لەۋلىرىنى چىشلىدى.

ئولجا ئى ① ئۇرۇش-جەڭلەردە قارشى تەرەپتىن تارتىۋېلىنغان، غەنىمەت ئېلىنغان بۇيۇم، نەرسە: بىز شتابقا كېلىپلا دۈشمەندىن ئولجا ئالغان قوراللارنى ئىشلىتىش مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلدۇق. * ئۇلار كوپا-كوچىلارغا: «ھەرقانداق ئادەم قۇمۇلغا بېرىپ ئۇرۇشقا قاتناشسا، ئالغان ئولجىسى ئۆزىنىڭ بولىدۇ» دەپ ئېلان چاپلىدى. ② شىكار، ئوۋغا چىققاندا ئوۋلانغان نەرسە، ئوۋ: بىز يۈرمىز ئولجا ئىزلەپ، ئوۋ ئوۋلاپ،

قىشلىق ئولمىپىك تەنھەرىكەت يىغىنى دەپ ئاتىلىدۇ.

ئوم مىق (>نېم) <فېز> ئېلېكتر قارشىلىق بىرلىكى. ئۆتكۈزگۈچتىكى ئېلېكتر بېسىمى 1 ۋولت، ئۇنىڭدىن ئۆتكەن توك 1 ئامپېر بولغاندا، ئۆتكۈزگۈچنىڭ قارشىلىقى 1 ئوم بولىدۇ. بۇ بىرلىك گېرمانىيە فىزىكا ئالىمى ئوم (Georg Simon Ohm) نى خاتىرىلەش يۈزىسىدىن بېرىلگەن.

ئوما (توغرىسى: ئورما) ← ئورما. **ئومارتا** ئى. ھەسەل ھەرىسى باقىدىغان ساندۇق.

ئوماق سۈپ. چىرايلىق ھەم يېقىملىق، كىشىنىڭ ئامراقلىقىنى كەلتۈرىدىغان، كىشىنى جەلپ قىلىدىغان: ئاھ، شىراق، كۆڭلىڭىز تاشىبدۇر سىزنىڭ، قالامدىم بىر ئومۇر كۆزۈمنى ياشلاپ؟ كېتەمسىز شۇ ئوماق ئوڭلىڭىز بىلەن سۆيگەن يارىڭىزنى قاينۇغا تاشلاپ.

ئوماقلاشتۇرماق «ئوماقلاشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوماقلاشماق پ. ئوماق، چىرايلىق ھالەتكە كەلمەك، چىرايلىقلاشماق: يىغىدىن كۆزلىرى قىزارغان لەيلىگۈل تولىمۇ ئوماقلىشىپ كەتكەندى.

ئوماقلىق «ئوماق». سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇنىڭ چاچلىرى چۇۋۇق، يوغان كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن، جۈدەڭگۈ چىرايى ئاپئاق ئىدى. لېكىن ئۇنىڭدىن بىر خىل نازۇكلۇق ۋە ئوماقلىق چىقىپ تۇراتتى.

ئومبا-دومبا دىئال. تومپاي.

ئومۇت ئى (ئە) تارس. قەدىمكى بىر خىل جەڭ قورالى. ئادەتتە سېپى، تاۋۇزغا ئوخشاش يۇمىلاق بېشى ھەم بېشىدا ئۇچلۇق مىخلىرى بولىدۇ.

ئومۇرتقا ئى <ئانات> ئادەم ۋە ئومۇرتقىلىق ھايۋانلار دۈمبە قىسمىنىڭ ئاساسىي

تىرىكى. ئادەمدە 33 تال ئومۇرتقا سۆڭىكى بولۇپ، خۇددى تۈۋرۈككە ئوخشاش تۇرىدۇ. ئارقا تەرىپىنىڭ مەركىزى ۋە ئوتتۇرىسىدا بىر نە يېچسى بولۇپ، ئومۇرتقا كانىلىنى شەكىللەندۈرىدۇ. ئۇنىڭ ئىچىدە يۇلۇن تۇرىدۇ.

ئومۇرتقا تۈۋرۈكى <ئانات> ← ئومۇرتقا، **ئومۇرتقا سۆڭىكى** <ئانات> ئومۇرتقا تۈۋرۈكىنى تەشكىل قىلغۇچى قىسقا سۆڭەك. تۇرغان ئورنىغا قاراپ بويۇن ئومۇرتقىسى، كۆكرەك ئومۇرتقىسى، بەل ئومۇرتقىسى، توققۇز كۆز ئومۇرتقىسى ۋە قۇيرۇق ئومۇرتقىسى دەپ بەشكە بۆلۈنىدۇ. بىرىنچى ۋە ئىككىنچى بويۇن ئومۇرتقىسىدىن باشقا ھەر ئىككى ئومۇرتقا سۆڭىكىنىڭ ئارىلىقىدا ئومۇرتقا ئارىلىق تەخسىسى بولىدۇ. ئادەمنىڭ ئومۇرتقا سۆڭىكى جەمئىي 33 پارچە، يەنى بويۇن ئومۇرتقىسى يەتتە؛ كۆكرەك ئومۇرتقىسى 12؛ بەل ئومۇرتقىسى بەش؛ توققۇز كۆز ئومۇرتقىسى بەش؛ قۇيرۇق ئومۇرتقىسى تۆت پارچە بولىدۇ.

ئومۇرتقىسىز سۈپ. ئومۇرتقىسى يوق، ئومۇرتقا ئىگە ئەمەس: ئومۇرتقىسىز ھايۋانلار.

ئومۇرتقىسىز ھايۋانلار <زۈئول> تېنىدە ئومۇرتقا سۆڭىكى يوق بولغان ھايۋانلار. تۈرلىرى كۆپ بولۇپ، پروتوزوئا، دېڭىز بۇلۇتى تىپىدىكىلەر، كاۋاك ئىچلىكلەر، سازاڭسىمانلار، يۇمشاق تەنلىكلەر، بوغۇم ئاياغلىقلار ۋە تىكەن تېرىلىكلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئومۇرتقىلىق سۈپ. ئومۇرتقىسى بار، ئومۇرتقا ئىگە: ئومۇرتقىلىق ھايۋانلار.

ئومۇرتقىلىق ھايۋانلار <زۈئول> تېنىدە ئومۇرتقا سۆڭىكى بولغان ھايۋانلار.

مەسىلەن، بېلىقلار، قوش ماكانلىقلار، سۆرەلگۈچىلەر، قۇشلار ۋە سۈت ئەمگۈچىلەر قاتارلىق.

ئومۇرتقىلىق ھايۋانلار زوئولوگىيىسى < زوئول > زوئولوگىيىنىڭ بىر تارمىقى، يەنى ھەربىر تۈركۈمدىكى ئومۇرتقىلىق ھايۋانلارنىڭ مورفولوگىيىسى، ئاناتومىيىسى، كلاسسىفىكا تىيىسى، فىزىئولوگىيىسى، ئېكولوگىيىسى، تەدرىجىي تەرەققىياتى ۋە ئىنسانلار بىلەن بولغان مۇناسىۋەتلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ئومۇمىي (ئە) كۆپچىلىك، كۆپلىكتىن؛ ھەممە: ئۇلارنىڭ زور كۆپچىلىكى، تەبىئىيىكى، ئىشچىلار ياكى ئىشچىلار سىنىپىنىڭ ئومۇم ئېتىراپ قىلغان ۋەكىللىرى.

ئومۇم گۈل رېتى < بوت > گۈل رېتىنىڭ بىر خىلى. ئۇنىڭ گۈل ئوقى ناھايىتى ئۇزۇن بولۇپ، ئۇنىڭدا نۇرغۇنلىغان ساپاقلىق گۈللەر بولىدۇ. مەسىلەن، شەرق نەرگىسگۈلى ۋە كرىست گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى كۆپ ساندىكى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ گۈل رېتىگە ئوخشاش.

ئومۇمەن رەۋ (ئە) ئاساسىي جەھەتتىن، ئومۇمىي جەھەتتىن قارىغاندا، ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا: ئوكۇل ئومۇمەن بالغا زىيانلىق ئەمەس ئىدى، ئايال ماڭا رەھمەت ئېيتىپ، بالىنى يۈگەپ قايتىپ كەتتى.

ئومۇملاشتۇرماق ① «ئومۇملاشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ بۇ يېڭى ئۇرۇقلۇقنى يېزا بويىچە ئومۇملاشتۇرۇشنى قارار قىلغانىدى. ② < لوگ > شەيئىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىنى بىر نۇقتىغا يىغىنچاقلىماق.

ئومۇملاشتۇرۇشماق «ئومۇملاشتۇرماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى. **ئومۇملاشتۇرۇلماق** «ئومۇملاشتۇرماق»

پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: بۇ خىل سۈپەتلىك شال سورتى بىر يىل تەجرىبە قىلىش ئارقىلىق پۈتۈن يېزىدا ئومۇملاشتۇرۇلدى. **ئومۇملاشماق** پ. خەلق ئارىسىغا، ئومۇمنىڭ ئىچىگە كەڭ تارقالماق؛ ئومۇمنىڭ بىردەك ئېتىراپ قىلىپ قوللىنىشىغا، دائىملىق ھەرىكەتلىرىگە تەدبىقلىشىغا ئېرىشمەك؛ بۇ مەدەنىيەت ھەرىكىتى ئۇ چاغدا تېخى ئىشچى-دېھقانلار ئاممىسى ئارىسىغا ئومۇملىشىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە ئەمەس ئىدى.

ئومۇملۇق «ئومۇم» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: مەن ئۇنىڭ بۇ خىل كەمتەر، ئومۇملۇقنى كۆزدە تۇتۇش روھىدىن يەنە بىر قېتىم تەربىيە ئالدىم.

ئومۇمىي سۈپ (ئە) ① پۈتكۈل خەلققە، ئومۇمغا ئورتاق بولغان، كۆپچىلىكنى، ئومۇمنى ياكى شۇلارنىڭ مەسىلىلىرىنى ئۆزىگە ئويىپىكت قىلغان: ئومۇمىي يىغىن. * ئۇرۇشتىن بۇرۇن ئۇ جەمئىيەتنىڭ ئومۇمىي دۈشمىنى بولغان ئادەملەردىن بىرقانچىنى كۆرسىتىپ بېرىپ ئابروي تاپقان. ② جەمئىي: ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، يىغىندا: بۇ مەكتەپتە ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئومۇمىي سانى بىر يۈز ئەللىككە يەتكۈزۈلدى. * - بۇ يىلقى ئومۇمىي كىرىمىڭز قانچىگە يەتكەندۇ؟ - دەيدى ئۇ ساقىدىن سوراپ. ③ ئومۇمىيۈزلۈك: ئەمەت ئومۇمىي مۇداپىئەگە مەسئۇل بولدى. * يېقىندىن بېرى باج تاپشۇرماسلىق خېلى ئومۇمىي ئەھۋال بولۇپ قالدى.

ئومۇمىي ئايرىما < مات > تەڭ ئايرىملىق پروگرېسسىيىنىڭ خالىغان بىر ئەزاسىنىڭ ئۆزىنىڭ ئالدىدىكى بىر ئەزا بىلەن بولغان ئايرىمىسى دائىم ئۆزئارا تەڭ بولىدۇ، بۇ ئايرىما ئومۇمىي ئايرىما دېيىلىدۇ. مەسىلەن، تەڭ ئايرىملىق

نازۇكلۇق ۋە بىرىكىش تەلپىگە ئاساسەن، ئەڭ چوڭ ۋە ئەڭ كىچىك چەك رازمېر بەلگىلەنگەن، مانا مۇشۇ ئىككىسىنىڭ پەرق قىممىتى شۇ دېئالنىڭ ئومۇمىي پەرقى دېيىلىدۇ.

ئومۇمىي پىرىنسىپ قانۇن، قائىدە-نىزام قاتارلىقلارنىڭ ئەڭ ئالدىدىكى ئومۇملاشتۇرۇش خاراكتېرىگە ئىگە ماددا.

ئومۇمىي پىسخولوگىيە < پسخول > ئومۇمىي پىسخىك قانۇنىيەتلەرنى چۈشەندۈرۈشنى مەقسەت قىلغان پەن. پىسخىكىلىق جەريان ۋە خۇسۇسىي پىسخىك ئالاھىدىلىكتىن ئىبارەت ئىككى تەرەپنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بولۇپمۇ ئۇنىڭدا نورمال ئادەملەرنىڭ پىسخىك ئالاھىدىلىكىنىڭ قانۇنىيەتلىرى تەتقىق قىلىنىشقا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىلىدۇ. ئادەتتە، ئۇ پىسخولوگىيە مەخسۇس تارماقلىرىنىڭ ئاساسىي نەزەرىيىلىرىنىڭ ئومۇملاشتۇرۇلۇشى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئومۇمىي تەستىقى ھۆكۈم < لوگ > مىقدارى ئومۇمىي، سۈپىتى تەستىقى بولغان ھۆكۈم.

ئومۇمىي خەلق < پەلس > بىر دۆلەت ئىچىدىكى بارلىق خەلق.

ئومۇمىي خەلق مۈلۈكچىلىكى < س ئىق > ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى ۋە مەھسۇلات ئومۇمىي خەلق ئىگىدارچىلىقىدا بولىدىغان بىر خىل تۈزۈم. ئۇ سوتسىيالىستىك مۈلۈكچىلىكنىڭ ئەڭ ئالىي شەكلىدۇر.

ئومۇمىي خور < مۇز > يالغۇز كىشىلىك ناخشا، قارىمۇقارشى ئېيتىشىش، جۈر بولۇپ ئېيتىش، كۆللىكتىپ تەكشى ئېيتىش ۋە خور قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كۆللىكتىپ ناخشا. گاھىدا شېئىر

پروگرېسسىيە 2+5+11+14 +... نىڭ ئومۇمىي ئايرىمىسى 3.

ئومۇمىي ئەخلاق < پەلس > پۈتۈن جەمئىيەت، پۈتكۈل ئىجتىمائىي ھاياتتىكى ھەممىگە ئورتاق بولغان ئەخلاق.

ئومۇمىي بايان ئومۇملاشتۇرۇپ قىلىنغان بايان؛ تىلشۇناسلىقتىن ئومۇمىي بايان. جۇڭگو ئەدەبىياتىدىن ئومۇمىي بايان.

ئومۇمىي بۇيرۇق < قا > دۆلەت ئورگانلىرى ئۆزىگە قاراشلىق ھەرقايسى ئورۇنلارغا ياكى مۇناسىۋەتلىك خادىملارغا چۈشۈرىدىغان ئومۇمىي بۇيرۇق.

ئومۇمىي بۆلگۈچى < مات > بىرنەچچە سان بىر ۋاقىتتا بىر سانغا پۈتۈن بۆلۈنسە، بۇ سان ئاشۇ بىرنەچچە ساننىڭ ئومۇمىي بۆلگۈچىسى دېيىلىدۇ. مەسىلەن 9، 12، 15، 18 لەرنىڭ ئومۇمىي بۆلگۈچىسى 3.

ئومۇمىي بۆلۈنگۈچى < مات > بىر سان بىرقانچە سانغا پۈتۈن بۆلۈنسە، بۇ سان ئاشۇ بىرقانچە ساننىڭ ئومۇمىي بۆلۈنگۈچىسى دېيىلىدۇ. مەسىلەن، 2، 3، 6، 9 لارنىڭ ئومۇمىي بۆلۈنگۈچىسى 18.

ئومۇمىي پايدا < س ئىق > كارخانىنىڭ ئومۇمىي كىرىمىدىن پەقەت تەننەرخلا چىقىرىۋېتىلىپ، باشقا خىراجەتلەر چىقىرىۋېتىلمىگەن چاغدىكى پايدا.

ئومۇمىي پەرق < ماشىن > ماشىنىسازلىق ئىشلەپچىقىرىشىدا، دېتاللارنىڭ پىششىقلاپ ئىشلىنىپ بولغاندىن كېيىنكى ئەمەلىي رازمېرلىرى بىلەن لايىھە تەلەپ قىلغان نەزەرىيىۋى رازمېرلىرى پۈتۈنلەي ئوخشاش بولمايدۇ. دېتاللارنىڭ ئۆزئارا ئالماشتۇرۇلۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش يۈزىسىدىن، ئوخشاشمىغان

دىكلاماتسىيىسى ۋە ئويۇنلارمۇ ئازىلىشىپ كېلىدۇ، كۆپ چاغلاردا دۇخوۋۇي ئوركىستىرى تەڭكەش قىلىپ بېرىدۇ.

ئومۇمىي سايلام <قا> بىر خىل سايلام ئۇسۇلى. ئۇنىڭدا سايلاش ھوقۇقىغا ئىگە پۇقرالارنىڭ ھەممىسى دۆلەت ھاكىمىيەت ئورگىنى ۋە كىلىرىنى سايلاشقا ئومۇميۈزلۈك قاتنىشىدۇ.

ئومۇمىي قانۇنىيەت <پەلس> تۈرلۈك شەيئىلەر ئۈچۈن ئومۇمىي بولغان ئورتاق قانۇنىيەتلەر، مەسىلەن، پەلسەپە تەتقىق قىلىدىغان قانۇنىيەتلەر كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئومۇمىي قائىدە ئادەتتىكى ئەھۋال ئاستىدا بىرقەدەر ئومۇملاشقان، ھەممىگە ئورتاق بولغان قائىدە-پىرىنسىپلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئومۇمىي كەچۈرۈم <قا> دۆلەتنىڭ ئالىي رەھبىرى ياكى دۆلەتنىڭ ئالىي ھوقۇقلۇق ئورگىنى ئالاھىدە جىنايەتنى ياكى ئادەتتىكى جىنايەتنى ئالدىن كەچۈرۈم قىلىش.

ئومۇمىي كۆپەيتكۈچى <مات> ئىككى ياكى ئىككىدىن ئارتۇق كۆپ ئەزالىققا ئورتاق بولغان كۆپەيتكۈچى ئىپادە.

ئومۇمىي مەخرەج <مات> ھەر خىل مەخرەجلىك بىرقانچە كەسىرنىڭ مەخرەجلىرىنىڭ ئەڭ كىچىك ئومۇمىي بۆلۈنگۈچىسى بۇ بىرقانچە كەسىرنىڭ ئومۇمىي مەخرىجى دېيىلىدۇ. مەسىلەن، $\frac{5}{6}$ ، $\frac{4}{7}$ ، $\frac{3}{14}$ لەرنىڭ ئومۇمىي مەخرىجى 42.

ئومۇمىي مەخرەجگە كەلتۈرۈش <مات> مەخرىجى ئوخشاش بولمىغان بىرقانچە كەسىرنى مەخرىجى ئوخشاش بولغان

كەسىرگە ئايلاندۇرۇش. مەسىلەن، $\frac{1}{2}$ بىلەن $\frac{1}{3}$ نى ئومۇمىي مەخرەجگە كەلتۈرگەندىن كېيىن $\frac{3}{6}$ بىلەن $\frac{2}{6}$ بولىدۇ.

ئومۇمىي مەھسۇلات قىممىتى <س ئىق> قىممەت شەكلى بويىچە ھېسابلانغان، ماددىي ئەشيا ئىشلەپچىقىرىدىغان تارماقلاردىكى ئەمگەكچىلەر مۇئەييەن مەزگىل ئىچىدە ئىشلەپچىقارغان ھەرخىل مەھسۇلاتلارنىڭ ئومۇمىي مىقدارى.

ئومۇمىي مۈلۈك <س ئىق> ئومۇمىي خەلق ئىگىدارچىلىقىدىكى مۈلۈك.

ئومۇمىي مۈلۈكچىلىك <س ئىق> ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى ئومۇم تەرىپىدىن ئىگىدارچىلىق قىلىنىدىغان بىر خىل تۈزۈم. ھازىر مەملىكىتىمىزدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرغىنى سوتسىيالىستىك ئومۇمىي خەلق مۈلۈكچىلىكى بىلەن سوتسىيالىستىك كوللېكتىپ مۈلۈكچىلىكىدىن ئىبارەت ئىككى خىل تۈزۈمدۇر.

ئومۇمىي نىسبەت <مات> تەڭ نىسبەتلىك پروگرېسسىيەنىڭ ئۆزئارا قوشنا ئىككى ئەزاىنىڭ كېيىنكىسىنىڭ ئالدىنقىسىغا بولغان نىسبىتى دائىم ئۆزئارا تەڭ بولىدۇ، بۇ نىسبەت ئومۇمىي نىسبەت دېيىلىدۇ. مەسىلەن، تەڭ نىسبەتلىك پروگرېسسىيە $1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{4} + \frac{1}{8} + \dots$ ئومۇمىي نىسبىتى $\frac{1}{2}$.

ئومۇمىي ھەققەت <پەلس> ئوبيېكتىپ شەيئىلەرنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيەتلىرىنىڭ توغرا ئىنكاسى، شۇنداقلا تۈرلۈك شەيئىلەر ياكى مەلۇم بىر تۈردىكى شەيئىلەرنىڭ ئومۇمىي قانۇنىيەتنىڭ ئىلمىي يەكۈنى. ئۇ ئىشلەپچىقىرىش كۈرىشى ۋە سىنىپىي كۈرەشتە كەم

ئۇ ئومۇمىي ئىجتىمائىي ئەمگەك ۋاقتى بولۇپ ئىپادىلىنىدۇ.

ئومۇمىي ئىجتىمائىي مەھسۇلات < س ئىق > مۇئەييەن مەزگىل (ئادەتتە بىر يىل) ئىچىدە ئىشلەپچىقارغان ماددىي ئەشيا لارنىڭ يىغىندىسى. تاۋار ئىگىلىكى شارائىتىدە، ئۇ ناتۇرال شەكلى ۋە قىممەت شەكلى بولۇپ ئىپادىلىنىدۇ.

ئومۇمىي ئىسىم < تىل > شەيئى ۋە ئۇقۇملارنىڭ ئومۇمىي تىپ بىرلىكىنى، ئابستىراكت چۈشەنچىنى ئىپادىلەيدىغان ئىسىملار. مەسىلەن، « تاغ » دېگەن ئىسىم ھەممە تاغلار ئۈچۈن؛ « ئادەم » دېگەن ئىسىم ھەممە ئادەملەر ئۈچۈن ئورتاق، « سىياسەت »، « نەزەرىيە »، « تىل » قاتارلىق ئىسىملارنىڭ ھەر بىرى بىر خىل ئابستىراكت چۈشەنچىنى بىلدۈرىدۇ. مانا مۇشۇ خىلدىكى ئىسىملارنىڭ ھەممىسى ئومۇمىي ئىسىم دائىرىسىگە كىرىدۇ.

ئومۇمىي ئىگىلىك < س ئىق > پۈتكۈل خەلق ئىگىلىكى دائىرىسى ئىچىدىكى ئومۇمىي قىممەتكە ئىگە ئىقتىسادىي ھەرىكەت ۋە ئىقتىسادىي مۇناسىۋەتلەرگە نىسبەتەن ئېيتىلىدۇ.

ئومۇمىي ئىنكار ھۆكۈم < لوگ > مىقدارى ئومۇمىي، سۈپىتى تەسنىقى بولغان ھۆكۈم.

ئومۇمىيەت ئى (ئە) ← ئومۇملۇق: بىز ئىشنىمىزكى، بىزنىڭ خەلقىمىز ئومۇمىيەتنى ھېسابقا ئالدىغان، ئىنتىزامچان خەلق. ئومۇمىيە تېچىل سۈپ. ئومۇمنى نەزەردە تۇتىدىغان، ئومۇمغا مايىل بولغان، كۆپچىلىك تەرەپتە تۇرىدىغان: - خەلق بىزنىڭ ئومۇمىيە تېچىل بولۇشىمىزنى تەلەپ

بولسا بولمايدىغان ھەرىكەت قىلىنەماسىدۇر. ئومۇمىي ھەقىقەت شۇ ۋاقىت، شۇ جاينىڭ كونكرېت ئەمەلىيىتى بىلەن بىرلەشتۈرگەندە ئاندىن كۈچ-قۇدرىتىنى جارى قىلالايدۇ، ماركسىزم ئومۇمىي ھەقىقىتى ئىجتىمائىي ئەمەلىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ ئۈزلۈكسىز تەرەققىي قىلىدۇ.

ئومۇمىي ھۆكۈم < لوگ > ھۆكۈملىگۈچىسى ھۆكۈملەنگۈچىسىنىڭ بارلىق ھەممىگە قارىتىلغان ھۆكۈم.

ئومۇمىي ئورنىغۇچى يوپۇرماق < بوت > گۈل رېتىنىڭ تۈۋىدىكى ئورنىغۇچى يوپۇرماقلارنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى.

ئومۇمىي ئۇرۇنما < مات > ئىككى چەمبەر بىلەن ئۇرۇنغان تۈز سىزىق بۇ ئىككى چەمبەرنىڭ ئومۇمىي ئورۇنمىسى دېيىلىدۇ. ئەگەر ئىككى چەمبەر ئومۇمىي ئۇرۇنمىنىڭ بىر تەرىپىدە ياتسا، بۇ ئومۇمىي ئۇرۇنما تاشقى ئومۇمىي ئۇرۇنما دېيىلىدۇ؛ ئەگەر ئىككى چەمبەر ئومۇمىي ئۇرۇنمىسىنىڭ ئىككى تەرىپىدە ياتسا بۇ ئومۇمىي ئۇرۇنما ئىچكى ئومۇمىي ئۇرۇنما دېيىلىدۇ.

ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش < قا > دۆلەت ئورگانلىرىنىڭ ئەھۋال ياكى مۇكاپاتلاش، جازالاش توغرىلىق مۇناسىۋەتلىك ئۇرۇنلارغا ياكى خادىملارغا ئومۇميۈزلۈك ئۇقتۇرۇش قىلىش يۈزىسىدىن چىقارغان ھۆججىتى.

ئومۇمىي ئىجتىمائىي ئەمگەك < س ئىق > ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىشتا، ھەر بىر ئىشلەپچىقارغۇچىنىڭ جەمئىيەت ئېھتىياجلىق بولغان، بىر-بىرىگە ئوخشىمايدىغان ئۈزلۈك مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن سەرپ قىلغان ئەمگەكنىڭ يىغىندىسى. ۋاقىت جەھەتتىن ئېيتقاندا،

قىلىدۇ، — دېدى باشلىق سادىقنىڭ قولىنى سىقىپ.

ئومۇمىيلىق « ئومۇمىي » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇلار ئومۇمىيلىقنى ئاساس قىلىپ، دۆلەت پىلانىنىڭ يېتەكچىلىكىنى ئاڭلىق قوبۇل قىلىپ، تۈرلۈك زىرائەتلەرنىڭ تېرىلغۇ پىلانىنى مۇۋاپىق تۇرۇنلاشتۇردى.

ئومۇمىيۈزلۈك سوپ (ئومۇم+يۈزلۈك) ھەممىنى، بارلىقىنى نەزەرگە ياكى ئۆز ئىچىگە ئالغان؛ بارلىق، پۈتۈنلەي: ئومۇمىيۈزلۈك تەربىيە. // ئۇ ھەرقانچە ئۇرۇنۇپ كۆرگەن بولسىمۇ، بۇنى ئومۇمىيۈزلۈك ئادەتكە ئايلاندۇرالمىغاچقا، كېيىن ئۆزىمۇ زېرىكىپ تاشلىۋەتكەنىدى.

ئومۇمىيۈزلۈكلۈك « ئومۇمىيۈزلۈك » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئىدىيە-مەدەنىيەت تەركىبلىرىنى داۋاملىق يېڭىلاپ ۋە تولۇقلاپ، ئۇنىڭ ئىلغارلىقىنى، ئومۇمىيۈزلۈكلۈكىنى، پۈتۈن مىللەت تەركىبىدىكى جەلپ قىلىش ھەم ئۇيۇشتۇرۇش قۇدرىتىنى ھەمىشە ساقلىيالايدىغان بولۇشى زۆرۈر.

ئومۇندۇرماق « ئومۇنماق » يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: كېلىدۇ يىراقلاردىن شوخ ناخشىلار، قانچىلاپ غۇنچىلارنى ئومۇندۇرۇپ. **ئومۇنماق** پ. ئارزۇ قىلماق، تەمە قىلماق، ئۈمىد قىلماق: — بالام، ئومۇنۇپ قالما، ئۇ يەردىن ھېچنېمە ئېلىپ كېلەلمىدىم، — دېدى ئاپىسى بالىسىنىڭ بېشىنى سىلاپ.

ئومۇنۇشماق « ئومۇنماق » يېتىلىشنىڭ ئۆلۈك دەرىجىسى.

ئون سان < مات > توققۇزدىن كېيىن، ئونبىردىن بۇرۇن كەلگەن پۈتۈن سان. ۋە بۇ ساننى ئىپادىلىگەن « 10 » رەقىمى؛ توققۇزغا بىرنى قوشقاندا ھاسىل بولغان مىقدار: ئون ئىتتىن بىر بۆرە ياخشى (ماقال).

ئون بېشى بولسىمۇ — ئون جېنى بولسىمۇ: ئون بېشىڭ بولسىمۇ، سەندىن قورقۇپ قېچىپ قالمايمەن.

ئون تۈرلۈك تەنھەرىكەت < تەن > يېنىڭ ئاتلىپتىكا مۇسابىقىسىدىكى ئەرلەرنىڭ ئومۇمىي ماھارەت كۆرسىتىش تۈرى. مۇسابىقىە تۆۋەندىكى تەرتىپ بويىچە ئىككى كۈنگە بۆلۈنۈپ ئۆتكۈزۈلىدۇ: بىرىنچى كۈنى 100 مېتىرغا يۈگۈرۈش، يىراققا سەكرەش، چويۇن توپ ئېتىش، ئېگىزگە سەكرەش ۋە 400 مېتىرغا يۈگۈرۈش؛ ئىككىنچى كۈنى 110 مېتىرغا بارپەر ئاتلاپ يۈگۈرۈش، دىسكا ئېتىش، خادا تايىنىپ ئېگىزگە سەكرەش، نەيزە ئېتىش ۋە 1500 مېتىرغا يۈگۈرۈش.

ئون جېنى بولسىمۇ ھەرقانچە كۈچلۈك بولسىمۇ، كۈچى ناھايىتى زور بولسىمۇ: قېنى، بۇزۇپ باقە، ئەگەر بۇزىدىغان بولساڭ، ئون جېنىڭ بولسىنۇ، بۇ يەردىن ساق چىقىپ كېتەلمەيسەن.

ئون جېنىنىڭ بىرى قالماق بەك ماغدۇرسىزلىنىپ چارچاپ كەتمەك، ھالدىن كەتمەك، ئارانلا جېنى قالماق: — ئۇنى بىر دېمىسە، — دېدى. خۇرۇشىدىغان قوللىرىنى بېلىگە تىرەپ، — ئون جېنىنىڭ بىرى قالدى. **ئون سەككىز مىڭ ئالەم پۈتۈن دۇنيا**، جىمى ئىقلىم، پۈتۈن ئالەم: ئون سەككىز مىڭ ئالەمدە داڭلىق، زېمىن ئۈستىدىكى جەننەت پەرىسى، ھۆسنسۇ، كۆڭلۈم ئوخشاش چىرايلىق. * — ھەممىدىن كۆڭۈل ئىتتىك، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە ئون سەككىز مىڭ ئالەمنى ئايلىنىپ چىقالايدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ قىز.

ئون گۈلنىڭ بىرى ئېچىلمىغان ياپپاش؛ بېشىدىن ھېچقانداق ئىش ئۆتمىگەن،

ھاياتقا ئەمدىلا كۆز ئاچقان: - ئادەم دېگەندە ئارزۇ-ھەۋەس بولىدۇ ئەمەسمۇ، مەن تېخى ياش، ئون گۈلۈمنىڭ بىرى ئېچىلمىدى، - دېدى ئۇ نارازىلىق بىلدۈرۈپ. ئون نەچچە سانى ئوندىن ئارتۇق، سان جەھەتتە ئوندىن كۆپ: ئون نەچچە ئادەم، ئون نەچچە كۈن. ئون ئۈچ نامە < تارىخ > قانۇنچىلارنىڭ 13 پارچە دەستۇرى. ئۇ خەن سۇلالىسىدىن باشلانغان شېئىرنامە، پالنامە، نەسەبنامە، ئەدەبىيات نامە قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئون ئىككى بارماق ئۈچەي < ئانات > ئىنچىكە ئۈچەينىڭ بىرىنچى قىسمى. نىسبەتەن تومراق بولۇپ، تەخمىنەن ئون ئىككى بارماقنى تىزغانچىلىك ئۇزۇنلۇقتا بولىدۇ. ئادەتتە «C» شەكلىدە كېلىدۇ. ئۇيۇقلۇق بىلەن ئۆت نەيچىسىنىڭ ئاغزى ئۇنىڭغا ئېچىلىدۇ. ئۇ تاماق ھەزىم قىلىشقا قاتنىشىدۇ.

ئون ئىككى بارماق ئۈچەي يارىسى < تىب > ئون ئىككى بارماق ئۈچەيدە بولىدىغان يارا. ھەزىم قىلىشنىڭ ناچارلىشىشىدىن كېلىپ چىقىدۇ.

ئون ئىككى تەڭلىمە < مۇز > بىر ئوكتاۋا (8 گرادۇس) لۇق ئىنتېرۋالنى ئوخشاش كەلگەن 12 يېرىم ئاۋازغا ئايزىيدىغان مۇزىكىلىق قائىدە. ئۇنىڭدا بىر-بىرىگە ئوخشاش كەلگەن ئىككى قوشنا ئاۋازنىڭ تىترەك سان نىسبىتى تامامەن ئوخشاش كېلىدۇ.

ئون ئىككى مۇقام < مۇز > ئۇيغۇرلارنىڭ يۈرۈشلەشتۈرۈلگەن چوڭ تىپتىكى ئەنئەنىۋى مۇزىكىسى. جەمئىي ئون ئىككى بولۇپ، ھەربىر مۇقام چوڭ

نەغمە، داستان ۋە مەشرەپتىن ئىبارەت ئۈچ چوڭ تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

ئون ئىككى مۇچەل < ئاستر > ھەر ئون ئىككى يىل بىر قېتىم دەۋر قىلىدىغان ۋە ھەربىر يىل بىر ھاياۋاننىڭ نامى بىلەن ئاتىلىدىغان يىل ھېسابلاش ئۇسۇلى. ئادەتتە بۇ ئون ئىككى يىل چاشقان، ئۆي، يولۋاس، توشقان، بېلىق، يىلان، ئات، قوي، ماييۇن، توخۇ، ئىت، توڭگۇز دېگەن تەرتىپ بويىچە كېلىدۇ.

ئوناق (توغرىسى: ھوناق) ← ھوناق. ئونەيلەن سان. ئون كىشى، ئون ئادەم: ئۇلار بەشى باغ سەيلىگە كەتتى، قالغان ئونەيلەن شۇ يەردە ئولتۇردۇق.

ئونبېشى ئى. تارس (ئون+بېشى) ① فېئوداللىق كونا جەمئىيەتتە ئون ئائىلىنى باشقۇرغۇچى مەھەللە ئەمەلدارى: ئۆگەي ئانا مەھەللىدىكى ئونبېشى، يۈز بېشىلەرنى چاقىرىپ: « مانا دادىسىدىن قالغان ئۆي. جىمى ئوقەتنى ئوغرى ئېلىپ كەتتى. مەن بۇ ئۆيدە تۇرمايمەن... » دەپ چىقىپ كېتىپتۇ. ② فېئوداللىق ھەربىي تۈزۈمدە ھەر ئون چېرىككە باش بولغان، ئون چېرىكنى باشقۇرىدىغان كىچىك ھەربىي ئەمەلدار.

ئونتولوگىيە ئى (ر > كرىك) < پەلس > پەلسەپىنىڭ دۇنيانىڭ مەنبەسى ياكى تەبىئىتىنى تەتقىق قىلىدىغان بىر تارمىقى. بۇ ئاتالغۇ دەسلەپتە گېرمانىيلىك پەيلاسوپ گوكلېنئۇس (1547 - 1628)، گلاۋبېرگ (1622 - 1665) لارنىڭ ۋە فرانسىيە پەيلاسوپى دۇخامېل (1627 - 1706) نىڭ ئەسەرلىرىدە ئىشلىتىلگەن، كېيىن بۇنى گېرمانىيىنىڭ 18-ئەسىردىكى ئىدېئالىست پەيلاسوپى ۋولفى قوللانغان، ئۇ بۈگۈنگە قەدەر بۇرژۇئا پەلسەپىسى ساھەسىدە

ئېقىپ يۈرمەكتە .

ئونلاپ رەۋ. بىرنەچچە ئوندىن ئىبارەت، ئونلارچە : قانچە ئۆستەڭ-ئېرىقتىن ئۆتتى ئاتلاپ مەردانە . ئوتقا ئۇردى ئۆزىنى نەچچە ئونلاپ مەردانە .

ئونلار ئى < مات > ← **ئونلار خانىسى .**

ئونلار خانىسى < مات > پۈتۈن ساننىڭ خانىسى، يەنى بىزلەر خانىسىدىن باشلاپ سولغا قاراپ سانغاندا ئىككىنچى خانە ، **ئونلۇق** سۈپ. ئون بىرلىك، ئاساس ياكى ئۆلچەم قىلىنغان؛ ئونغا ئىگە : ئونلۇق ساناق سىستېمىسى. ئونلۇق لوگارىفما .

ئونلۇق ساناق سىستېمىسى < مات > سانلارنى يېزىشنىڭ بىر خىل ئۇسۇلى . بۇنىڭدا سان ئونغا توشقاندا سولدىكى خانىگە بىر قوشۇلىدۇ . مەسىلەن ، 9 غا 1 نى قوشساق 10 بولىدۇ ، 90 غا 10 نى قوشساق 100 بولىدۇ ، 900 گە 100 نى قوشساق 1000 بولىدۇ .

ئونلۇق كەسىر < مات > ئونلۇق ئاددىي كەسىرنىڭ بىر خىل ئالاھىدە ئىپادىلىنىش شەكلى . مەسىلەن ، $\frac{23}{100}$ نى 0.23 قىلىپ يېزىشقا بولىدۇ ، يەنى $\frac{2357}{1000}$ نى 2.357 قىلىپ يېزىشقا بولىدۇ ، ئوتتۇرىدىكى « . » بەلگە ئونلۇق كەسىر چېكىتى دېيىلىدۇ ، ئونلۇق كەسىر چېكىتىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى سان ئونلۇق كەسىر بولىدۇ . **ئونلۇق كەسىر چېكىتى** < مات > ئونلۇق كەسىر قىسمىنىڭ باشلانغانلىقىنى ئىپادىلەيدىغان بەلگە « . » .

ئونلۇق لوگارىفما < مات > 10 نى ئاساس قىلغان لوگارىفما .

ئونلۇق ئۆلۈشلەر خانىسى < مات > سانلارنىڭ ئونلۇق كەسىر خانىسى ، يەنى ئونلۇق كەسىر چېكىتىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى

بىرىنچى خانە .

ئونلىغان سۈپ. نەچچە ئون ، ئونلارچە ؛ ئەمەلىي ئەھۋالغا نىسبەتەن كۆپ ، نۇرغۇن : مۇستەبىت ھاكىمىيەت نەچچە ئونلىغان زىندانلارنى قۇرغان بولۇپ ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئوت يۈرەك ۋە تەنپەرۋەر يىگىتلەر بىلەن تولۇپ كەتكەندى .

ئونمىڭ سان . مىڭنى ئونغا كۆپەيتكەندە ھاسىل بولغان سان ، يەنى ئون يەردىكى مىڭنىڭ يىغىندىسى ؛ 10000 رەقىمى ؛ تۈمەن : ئونمىڭ يۈەن پۈل . ئونمىڭ دانە تېرە .

ئونمىڭلاپ رەۋ. كۆپلەپ ، ناھايىتى نۇرغۇن ساندا .

ئونمىڭلاپ-يۈزمىڭلاپ ئىنتايىن كۆپ ساندا ، سان جەھەتتىن ھەددى-ھېسابسىز ھالدا ، كۆپلەپ .

ئونمىڭلار ئى < مات > ← **ئونمىڭلار خانىسى .** **ئونمىڭلار خانىسى** < مات > كۆپ خانىلىق سانلارنىڭ ئاخىرقى بەشىنچى خانىدىكى رەقەم نامى ۋە شۇ رەقەم ئورنى .

ئونمىڭلىغان سۈپ. نەچچە ئون . مىڭ ، ناھايىتى كۆپ ، ھەددى-ھېسابسىز : مۇستەبىت ھاكىمىيەت ھەرقانچە قىلىمۇ نەچچە ئونمىڭلىغان خەلقنىڭ ئازادلىققا بولغان ئارزۇسىنى ، مۇشۇ يولدا كۈرەش ئىرادىسىنى ھەرگىز يوقىتالمايدۇ .

ئونىماق (توغرىسى : ھونىماق) ← **ھونىماق .**

ئونىنچى سان . تەرتىپى « 10 » رەقىمى بىلەن بەلگىلەنگەن ، تەرتىپ جەھەتتە توققۇزىنچىدىن كېيىن ، ئون بىرىنچىدىن بۇرۇن تۇرىدىغان ؛ 10- نومۇرلۇق : ئوننىڭ نەتىجىسى سىنىپ بويىچە ئونىنچى ئورۇندا بولۇپ ، ئەلاچى ھېسابلانمىمۇ ، ياخشىلار قاتارىدا ئىدى .

ئوھۇ ئىم ① كۈتۈلمىگەن خۇشاللىق ئىماسىنى

بىلدۈرىدۇ: - ئوھۇ... تاۋۇش، مېنىڭ كىچىك يول باشلىغۇچۇم! - دەيدى باسست ئىككى قولىنى بالغا سۇنۇپ. ② ھەيران قىلىش، تەئەججۈپلىنىش ياكى زوقلىنىش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: - ئوھۇ، مۇنداقمۇ گەپ بار دەڭ تېخى، مەن نەدىمۇ شۇنچە كۆپ پۇل تاپالايمەن! - دەيدى ئۇ ھەيرانلىقتىن كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ.

ئوھۇي ئىم ← **ئوھۇ**: - ئوھۇي، ماۋۇ كارامەتنى كۆرۈڭ، بەئەينى ماگىزىنىڭ ئۆزىغۇ، - دەيدى قۇربان شۇجى دەرۋازىدىن پۇتنى ئېلىپلا، - سىزنى روسۇل ماگىزىنچى دەپسە بولغۇدەك.

ئوۋ ئى ① ياۋايى ھايۋانلار، بېلىق، تۈرلۈك قۇش قاتارلىقلارنى تۇتۇش ئىشى، قولغا چۈشۈرۈش، ئولجا ئېلىش پائالىيىتى: باي ئوۋدىن قايتىپ كېلىپ قارىسا، مال-مۈلكى يوق، چاكىرىمۇ يوق تۇرغۇدەك. ② تۈرلۈك يوللار بىلەن تۇتۇلغان، قولغا چۈشۈرۈلگەن ياكى تۇتۇش، قولغا چۈشۈرۈش ئوبيېكتى قىلىنغان تۈرلۈك ياۋايى ھايۋانلار، بېلىق ياكى قۇش قاتارلىقلار: ساتتار ئاكا ئوۋ ئىزلەپ، ئېگىز تاغلارغا نەزەر سېلىپ كەلمەكتە ئىدى. * ئۇ شاھزادىگە «ئەنە ئوۋ» دەپ يىراقنى كۆرسىتىپتۇ. ③ كۆچمە ئالدىنغان، تۇزاققا چۈشۈرۈلگەن كىشى: تاڭ ئېتىشى بىلەنلا بۇ لەنتى بۇۋى يەنە كوچىغا چىقىپ، چىرايلىق بىر يىگىتنى ئوۋغا ئايلاندۇرۇپ، ئۆيىگە ئەكىردى.

ئوۋغا چىقماق ياۋايى ھايۋان، بېلىق ياكى قۇش قاتارلىقلارنى تۇتۇش، قولغا چۈشۈرۈش ئۈچۈن، شۇلار كۆپرەك جايلاشقان يەرلەرگە بارماق، شۇنداق پائالىيەتكە ئاتلانماق: كۈنلەرنىڭ بىرىدە يولۋاس، بۆرە، تۈلكە ئۈچى ئوۋغا چىقىپ، بىر

توشقان، بىر قىرغاۋۇل، بىر كېيىكىنى تۇتۇپتۇ. **ئوۋ قىلماق** ← **ئوۋ ئوۋلىماق**: - ئېتىم ئارىسلان، ئوۋ قىلىپ يۈرۈيمەن، - دەيدى ئوۋچى يىگىت.

ئوۋ مىلتىقى ئوۋ ئوۋلاشتا ئىشلىتىلىدىغان مىلتىق: ئۇ ئوۋ مىلتىقىنى ئېلىپ، كەنتىنىڭ ئايغىدىكى سازلىققا ئۆردەك ئاتقلىن كەتكەندى. **ئوۋ ھايۋانلىرى** كىشىلەر ئوۋلاشنى ياخشى كۆرىدىغان ياۋايى ھايۋان، بېلىق، قۇش قاتارلىق جانلىقلارنىڭ ھەممىسى: قامزا بىزگە ئۇ يەردە ئوۋ ھايۋانلىرىنىڭ ناھايىتى كۆپلۈكىنى سۆزلەپ بەردى.

ئوۋ ئوۋلىماق ياۋايى ھايۋان، ئۇچار-قاناتلارنى تۈرلۈك چارە-تەدبىرلەر بىلەن ئوۋلىماق، تۇتماق، قولغا چۈشۈرمەك: بىركۈنى پادىشاھ ئوۋ ئوۋلاپ شۇ تاغقا بېرىپ قېلىپتۇ.

ئوۋ ئىشى ئوۋچىلار تەرىپىدىن تەربىيەلەنگەن، ئوۋ ياكى ئوۋغا ياردەملىشىدىغان ئىت: ئۇنىڭ ئۆزى بىلەن بىللە ئېلىپ كەلگەن موزاي چوڭلۇقىدىكى ئىككى ئوۋ ئىتىمۇ ئۇنىڭ رايى بويىچە ئويناپ، يۈگۈرۈپلا يۈرەتتى.

ئوۋچى ئى. ئوۋ ئوۋلاشنى ياخشى كۆرىدىغان، ئۇنىڭغا ماھىر، دائىم ئوۋ ئوۋلاپ تۇرىدىغان كىشى: ئۇستا ئوۋچى شىر ئاتار، قاۋۇل دېھقان بوز ئاچار (ماقال). * كېيىنكى يىللاردا بەزى ئوۋچىلار، پادىچىلار ئۇنى غىل-پال ئۇچرىتىپمۇ قېلىپتۇ.

ئوۋچىلىق ئى. ئوۋ ئوۋلاش ئىشى، ئوۋ ئوۋلاش پائالىيىتى، ھەرىكىتى: - مەن ئوۋچىلىقنى ياخشى كۆرىمەن، لېكىن كېيىك بوغۇزلىغاننى يامان كۆرىمەن، - جاۋاب بەردى ئايدىڭ. **ئوۋلاتماق** «ئوۋلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئوۋلاشماق «ئوۋلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئوۋلانماق « ئوۋلىماق » يېنىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئوۋلىماق پ ① ياۋايى ھايۋان، ياۋا قوش ۋە شۇ قاتارلىقلارنى مىلتىق، قاپقان، قىلتاق، باسماق قاتارلىقلارنى ئىشلىتىش ياكى تەربىيەلەنگەن ئىت، بۈركۈت، لاچىن، قارچىغا قاتارلىقلارغا ئالدۇرۇش ئارقىلىق تۇتماق، قولغا چۈشۈرمەك: كېيىك ئوۋلاپ تاغقا چىق، يارنى ئىزدەپ باغقا چىق (ماقال). * ئۇ بىرەر نەرسە ئوۋلاپ كەلمەكچى بولۇپ مىلتىقنى قوزۇقتىن ئالدى-دە، چىقىپ كەتتى. ② كۆچمە. مايىل قىلماق: بىزنىڭ كونا كىتابلىرىمىزدا « ئەل كۆڭلىنى ئوۋلانلار مەقسەتكە يېتىدۇ، ئەلنى تاغرىتقانلار ھەسرەت چېكىدۇ » دېگەن گەپ بار. ③ كۆچمە. ئالدىماق، ئالداپ تۇزاققا چۈشۈرمەك: ئوۋلىيالىمايتتى ئۇنىڭ ھوشيار، غۇبارسىز قەلبىنى، ناز-خۇشامەت، ھىيلە-نەپىرەڭ ماھىرى، مەستانىسى.

ئوي I سۈپ. مەلۇم بىر تەكشىلىككە نىسبەتەن چوڭقۇر، ئازگال، « دۆڭ » نىڭ ئەكسى: ئوي يەر. * بۇ دۈشمەن ئوقىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئویراق بىر جاينى تاللاپ يېتىۋالماقچى بولۇۋاتاتتى.

ئوي II ئى ① بىرەر كىشى ياكى نەرسە ھەققىدە مۇلاھىزە قىلىش، پىكىر يۈرگۈزۈش جەريانى؛ ئۆز كۆڭلىدە، ئىچىدە قىلىنغان پىكىر، مۇلاھىزە؛ بايغا كۈندە بايرام، كۈندە ئوي، كەمبەغەلگە كۈندە قايغۇ، كۈندە ئوي (ماقال). * ئوي ئويلايسەن، ئوي ئويلايسەن، ئويچىمىدىڭسەن، تاغ باغرىدا يېتىۋاپسەن قويچىمىدىڭسەن. ② بىرەر نەرسىنى ئەسكە چۈشۈرۈش، ئەسىدە، خاتىرىسىدە ساقلاش قابىلىيىتى؛ ئەس، ئەقىل: ئۇنىڭ ئويغا دەرھاللا ھېلىقى موللا كىشى كەلدى. ③

كىشى ياكى نەرسە ھەققىدىكى تەسەۋۋۇر، پەرەز: ئۇنىڭ ئويچە بولغاندا، قارىم چوقۇم ئۆزى كېلىشى كېرەك ئىدى. ④ مەقسەت، نىيەت، مۇددىئە: سەن خاتا ئويىدىن قايتىپ، توغرا يولغا چۈشىمگىچە ئاجرىشىشقا ھەققىڭ يوق! * — مېنىڭ ئۇنى بىر كۆرۈش ئويۇم بار، — دېدى ئۇ قوشۇمىسىنى تۈرۈپ.

ئوي سۈرمەك ← **ئويلانماق**: ئوي سۈرمە ۋە لېكىن يېتەلمەس شۇ دەم. خىيالى تېگىگە دانىيار پەقەت. شۇ نەرسە ئېنىقكى: ھەيدەرخان خوجا، قىلمايدۇ ھېچقاچان رەھىم ۋە شەپقەت.

ئويغا پاتماق ئۇزاق ئويلىنىپ كەتمەك، چوڭقۇر ئويلىنىپ قالماق، قاتتىق خىيال سۈرمەك: نۇرۇللا ھېرىپ قالدى ئويغا ياكى قۇدىلارنىڭ سۆزىدىن تەسىرلەندىمۇ قانداق، ئەيتاۋۇر ئويغا يېتىپ، بوراندەك كەلگەن ئاچچىقى بېسىلىپ شۈك بولۇپ قالدى.

ئويغا چۆكمەك ← **ئويغا پاتماق**: كۆپچىلىك چوڭقۇر ئويغا چۆككەندى.

ئويغا چۆمەك ← **ئويغا پاتماق**: بۆدۈنە بىرئاز ئويغا چۆمۈپ كېتىپ، يەنە سۆز باشلاپتۇ: — ئويۇمغا بىر ئىش كېلىپ قالدى... **ئويغا سالماق** ئويلاندىرماق، ئويلاشقا، پىكىر، مۇلاھىزە يۈرگۈزۈشكە مەجبۇر قىلماق: تۇراخۇنىڭ سەرگۈزەشتىلىرى ھەممە كىشىنى چوڭقۇر ئويغا سالدى.

ئويغا كەتمەك ← **ئويغا پاتماق**: — ھىم... — ۋاڭ يەنە كۆزىنى يۇمۇپ ئويغا كەتتى.

ئويياڭ سۈپ. مەلۇم بىر تەكشىلىككە نىسبەتەن چوڭقۇر، پەس، ئورنى تۆۋەنرەك بولغان، ئويىمان: ئويياڭ يەر.

ئويياڭلىق ئى. ئويۇلغان، ئويياڭلار بار يەر:

ئويياڭلىقتىن توپا توشۇماق.

ئوي-پىكىر ئوي ۋە پىكىر: ھاكىم قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپلا قالدى. ئۇنىڭ كاللىسىدا ھەر خىل ئوي-پىكىرلەر چۆرگەلەيتتى.

ئويچان سۇپ، ئويغا پاتقان، خىيال سۈرگەن، خىيالچان؛ تولا ئويلايدىغان: - ھە، - دەيدى خان ئويچان ھالدا، - ئۇلارنى چەكلەش كېرەك. * ئېلىشا مەخسۇت بەگنىڭ ئاتا مىراس بىللىقچىسى بولۇپ، زېرەك، ئويچان، ۋەجدانلىق يىگىت ئىدى.

ئويچانلىق «ئويچان» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: خېلىل ئاپئاق قار باسقان دالغا ئويچانلىق بىلەن تىكىلگىنىچە تاماكا ئوراشقا باشلىدى.

ئوي-چوڭقۇر ئوي ھەم چوڭقۇر: مەن ئاتنى يولنىڭ ئوي-چوڭقۇرىنى ئايرىماي بولۇشقا چاپتۇردۇم.

ئويچى ئى، ئويغا، خىيالغا قاتتىق بېرىلگەن ياكى كۆپ ئويلايدىغان كىشى؛ خىيالپەرەس: ئوي ئويلايسەن، ئوي ئويلايسەن، ئويچىمىدىڭ سەن. تاغ باغرىدا يېتىۋاپسەن، قويچىمىدىڭ سەن.

ئوي-خىيال ئوي ۋە خىيال: بىر بەكشەنبە كۈنى ئايىمگۈل زاۋۇتتىن يېنىپ ئوي-خىيال بىلەن بەند بولغان ھالدا كېتىۋاتتتى.

ئوي-دوڭغۇل ئېگىز-پەس، ئاستىن-ئۈستۈن، ئوڭغۇل-دوڭغۇل: كىچىك ماشىنا ئوي-دوڭغۇل يېزا بولسا سىلكنىپ كېتىۋاتتتى.

ئويدۇرما ئى، قەستەن ئويدۇرۇپ چىقىرىلغان يالغان گەپ-سۆز، بەتنام، بوھتان؛ ئاساسى يوق يالغان سۆز: «پارتىيىگە قارشى گۇرۇھ» توغرىسىدىكى ئۈستۈمگە يۈكلەنگەن ئويدۇرمىلار يەلكەمنى بىر يوغان قورام تاش بولۇپ باستى.

ئويدۇرماق ① «ئويماق» پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇلار جىنايەتچىلەرگە ئازگال ئويدۇردى. ② يالغاندىن گەپ ئايماق، بوھتان توقۇماق، پېتتە-پاسات تېرىماق؛ تۆھمەت چاپلىماق: باشلىقنى خۇشال قىلىش ئۈچۈن بەزىدە خېلى چوڭ گەپلەرنى ئويدۇرۇپ چىقىمىز. * ئۇلار ئۆزلىرى ئويدۇرۇپ چىققان «جىنايەت» لەز بىلەن ئۇنى ئەيىبلەپ قولغا ئالماقچى بولۇشتى.

ئويدۇرمىچى ئى - تۆھمەتچى: رەزىل ئويدۇرمىچىلار ئويدۇرۇپ چىقارغان ئىغۋا دەستىدىن توپتوغرا 15 يىل ئازاب چەكتىم.

ئويدۇرمىچىلىق ئى، يالغان پاكىتلارنى ئويدۇرۇپ چىقىپ باشقىلارغا زىيانكەشلىك قىلىش قىلمىشى: ئۇنىڭ ئويدۇرمىچىلىقى دەستىدىن بىرقانچە ئادەم خانىۋەيران بولۇپ كەتتى.

ئويدۇرۇشماق «ئويدۇرماق» پېئىلىنىڭ ئۆمۈك دەرىجىسى.

ئويدۇرۇلما ئى - ئويدۇرما.

ئويدۇرۇلماق «ئويدۇرماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئوي-دۆڭ ئېگىز-پەس، ئوڭغۇل-دوڭغۇل: رەتسىز، ئاستىن-ئۈستۈن: مەخسۇت ئۇ يەرنىڭ ئوي-دۆڭىنى ياخشى بىلەتتى. * ئۇ ئوي-دۆڭى دەسسەپ يېرىم ئاي مېڭىپ ئاندىن پەلەمپەي ئېتىزغا كېلىپتۇ.

ئويرات ئى <ئىرق> مىڭ سۇلالىسى زامانىدا مەملىكىتىمىزنىڭ غەربىي قىسمىدا ياشىغان موڭغۇل قەبىلىلىرى. چىڭ سۇلالىسى زامانىدا ئويرات ياكى ئېلوت دەپ ئاتالغان. ئۇلار بالقاش كۆلىنىڭ شەرقىي ۋە غەربىي قىسمى ھەمدە بۈگۈنكى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ غەربى، ھازىرقى موڭغۇل خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ غەربىي قىسمىنى ئۆز

ئىچىگە ئالغان كەڭ رايونلاردا ئولتۇراقلاشقان. 15-ئەسىردە، بۇ موڭغۇل قەبىلىلىرى بىرمەھەل بىرلەشكەن.

ئويغاتقۇچى سۈپ. ئويغىنىدىغان، ئويغىتىش رولىنى ئوينايدىغان؛ ئىلھاملاندۇرىدىغان، روھلاندۇرىدىغان؛ ئۇلار كىشىنى ئويغاتقۇچى ئاشۇنداق قىزىق، يالقۇنلۇق سۆزلەر تەسىرىدىن ۋاقىتنىڭ قانچىلىك ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى سەزمەيتتى.

ئويغاتقۇزماق «ئويغاتماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئويغاتماق پ ① ئۇيقۇلۇق كىشىلەرنى ئۇيقۇدىن تۇرغۇزماق، ئويغاق ھالەتكە كەلتۈرمەك؛ مەنسۇرنىڭ ئانىسى چۇقان كۆتۈرۈپ قوشنىلىرىنى ئويغاتماقتا ئىدى. * ئۇ كەتمەننى يەرگە قويدى-دە، ئوغلى خالمۇراتنى توۋلاپ ئويغاتتى. ② كۆچمە. زۇلۇمغا ئادالەتسىزلىككە قارشى تۇرۇپ، ئەركىنلىك ئۈچۈن كۈرەش قىلىدىغان چۈشەنچە ۋە روھنى پەيدا قىلماق ھەم ئۇنى كۈچلەندۈرمەك؛ بىزگە ھېستىقارىدەك ئادەملەر كېرەك، مۇنداق ئادەملەر خەلقنى ئويغىتالايدۇ ھەم ئالغا باشلايدۇ. * كۈن-تۈن ھەم ئۇيقۇ يوق ۋىجدان ئازابى تېخىمۇ، ئەلنى ئويغاتماق تىلەك ھەرتاغدا بىر چۇقان بىلەن. ③ جانلاندىرماق، جانلىق، جۇشقۇن ھالەتكە كەلتۈرمەك؛ جىمجىت، سۈكۈت ئىچىدىكى ھالىتىنى جانلىق، جۇشقۇن ھالەتكە كەلتۈرمەك؛ شەرقى تاغ ئۈستىدىن كۆتۈرۈلۈشكە باشلىغان قۇياش پۈتۈن يايلاقنى ئويغاتماقتا ئىدى. * ئويغىتىدۇ گۈدۈك ئۇنى سەھەرنى، داۋام قىلار ھايات يېڭى سەپەرنى. ④ پەيدا قىلماق، بار قىلماق ياكى كۈچەيتىمەك، ئۆرلەتمەك؛ راۋانلاشتۇرماق، ئاچماق؛ بالىلارنىڭ سۈرەن-چۇقانلىرى كىشىدە يېزا

ھاياتغا خاس بىر خىل شېرىن تۇيغۇلارنى ئويغاتتى. * ئۇ يەرنىڭ مەنزىرىسى گۈزەل، ھاۋاسى ساپ، شۇنداق ياخشىكى، يۈرەكنى ياشارتىدۇ! چىرايلىق گۈللىرى ئادەمنىڭ ھەۋسىنى ئويغىتىدۇ! ⑤ ئازاد قىلماق، خالىي قىلماق، بىكار قىلماق (ئوي-خىيال ھەققىدە)؛ - بىزنى ئاپىرىپ قويامسىز ئاكا؟ - ھېلىقى بالا مېنى خىيالىدىن ئويغاتتى. * ئەكبەرنىڭ سۆزى ھاشىم ئاكىنى ئېغىر خىيالىدىن ئويغاتتى.

ئويغاق سۈپ ① ئۇخلىمىغان، ئۇيقۇدىن خالىي؛ ئۇنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى ئەسكەرلەرنىڭ ھەممىسى قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكەن بولۇپ، ئۇ تېخىچىلا ئويغاق ئىدى. // مەلىكىمۇ بارلىق خىزمەتچىلىرى بىلەن كېچىچە ئويغاق ئولتۇردى. ② كۆچمە. ھوشيار، جانلىق، يۈرەكلىك، سەزگۈر؛ زەپ كۆيۈمچان ئانامسەن مېنىڭ، سادىق، ئويغاق بالاگمەن سېنىڭ.

ئويغاقلىق «ئويغاق» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ ئۈگدەك دېگىنىمىز پۈتۈنلەي ئۇخلاپ قېلىش بىلەن ئويغاقلىقنىڭ ئارىلىقىدىكى ئۇيقۇ باسقان ھالەتنى كۆرسىتىدۇ.

ئويغانماق پ ① ئۇيقۇدىن خالاس بولماق، ئويغاق ھالەتكە كەلمەك، ئۇيقۇدىن تۇرماق؛ ياسىن شىۋىرغاننىڭ ئەنسىز ئاۋازىدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى. * ئويغانسام كازىم ئادىتى بويىچە ھېلىقى كۆك دەپتەردىن بىرنېمىنى ئوقۇۋېتىشكەن. ② كۆچمە. ھەرىكەتكە كەلمەك، قوزغالماق، جانلانماق؛ ئويغاندى ئالەم قۇچقى، قاينايدۇ ئەمگەك ئوچقى، بولغاچقا ئەمگەك ئەھلىگە-يېڭىچە غەمخور ئۆزگىچە. * چۆل ئويغاندى... قىزىپ كەتتى جەڭ، مۇشكۈللەرگە كۆكرەكنى كەردۇق. كوئېنلۇندىن ئېلىپ تاش ئۆستەك، ئابھايات باشلاپ ئەكەلدۇق. ③ كۆچمە. پەيدا

تۇرىدىغان خىزمەتكارلار ئاللىقاچان ئويغىتىشقا ئىشلىدى.
ئوي-كوي ئوي ۋە كوي؛ مەقسەت ۋە نىيەت؛
 شول قاراچى ئوغرىلارنى مەن بۈگۈن باغلاپ
 تۇتۇپ، كۆرسىتەي باتۇرلۇقۇمنى دەيدىغان
 ئوي-كويىدىمەن.

ئويلاتماق «ئويلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي
 دەرىجىسى: ئۇنىڭ بۇ سوئالى گۈلچە ھەرىنى
 بىر ئاز ئويلىتىپ قويدى.

ئويلاشماق ① «ئويلىماق» پېئىلىنىڭ
 ئۆملۈك دەرىجىسى: بىز ھازىرنى كۆرۈپ،
 كەلگۈسىنى ئويلىشىمىز كېرەك. * بىز ھەممىمىز
 سېنى ئويلاشتۇق. ② پىكىر قىلماق، مۇلاھىزە
 يۈرگۈزمەك، ئويلىماق: — ئاۋۋال ئۆيگە
 بېرىپ ئەمەلىي ئەھۋالنى كۆرىمەن، ئاندىن
 بۇ ھەقتە ئويلىشىپ باقمەن، — دېدى ئۇ
 كەسكىن قىلىپ.

ئويلىاندۇرماق «ئويلىانماق» پېئىلىنىڭ
 مەجبۇرىي دەرىجىسى: باش-ئۇچى يوق
 بۇ گەپلەر مېنى ئويلىاندۇرۇپ قويدى.

ئويلىانماق «ئويلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك
 دەرىجىسى: ئۇلار كۆلگە تىكىلگىنچە ئويلىنىپتۇ،
 ئەمما بىرەر ئامال تاپالماپتۇ.

ئويلىقۇق سۈپ. ئوي بار، ئوي-مەقسەت
 پۈكۈلگەن، ئويغا بېرىلگەن: ياق، ياق...
 مۇنداق يامان ئويلىقۇق كاللىنى، قىلىپ قويۇش
 كېرەك پىكىر قىلالماس، مۇنداق كاللا قالسۇن
 تۇپراق تېگىدە، قويالمسۇن يەنە پاكىت ۋە
 ئاساس.

ئويلىشىلماق «ئويلاشماق» پېئىلىنىڭ
 مەجھۇل دەرىجىسى: — مەسىلىنىڭ يامان
 تەرىپى سەل كەمرەك ئويلىشىلدىمۇ قانداق؟...
 — دېدى ئۇ تەرىپنى تۇرۇپ.

ئويلىماق پ. بىرەر نەرسىنى ئەسكە ئېلىپ،
 شۇ نەرسە ھەققىدە پىكىر قىلماق،
 مۇلاھىزە يۈرگۈزمەك؛ ياد ئەتمەك،
 ئەسلىمەك: — ئويلىدىڭمۇ؟ — دېدى جاللات

بولماق، ھاسىل بولماق، قوزغالماق،
 بارلىققا كەلمەك (تۇرلۇك ھېس-تۇيغۇلار
 ھەققىدە): راۋابقا قۇلاق سېلىپ ياتقان
 تاشۋاينىڭ قەلبىدە بارا-بارا شېرىن ۋە
 غەمكىن بىر ھەۋەس ئويغاندى. * ئۇ زادى
 قانداق ئادەم؟ ئۇ نېمىشقا ماڭا شۇنچە
 مېھرىبانلىق كۆرسىتىدۇ؟... مېنىڭ قەلبىمدە
 ئۇنىڭغا نىسبەتەن ھارارەتلىك بىر تۇيغۇ
 ئويغىنىشقا باشلىدى. ④ كۆچمە. ئاڭ،
 سەۋىيىسى ئۆسۈپ، ئۆزلىرىنىڭ كىشىلىك
 ھوقۇقىنى، ئەركىنلىكىنى، ئازادلىقىنى
 ياكى ئابروي ئىناۋىتىنى قولغا كەلتۈرۈش،
 نىكلەش ئۈچۈن ئاتلانماق، كۈرەش قىلماق،
 قوزغالماق: ئۇلارنىڭ خەۋەرلىرىگە قارىغاندا،
 قۇمۇلدا بولغان قوزغىلاڭ بىلەن تەڭ ئون
 ئىككى تاغدىكى خەلقىمۇ ئويغانغان، ئۇلارمۇ
 زالىملارغا قارشى ھەرىكەتلىنىشكە باشلىغان.
 * چىن ھۆكۈمىتىنىڭ زۇلۇمىغا چىدىمىغان
 خەلق ئاخىرى ئويغاندى... ⑤ كۆچمە.
 غەپلەت باسقان، روھىي جەھەتتىن
 چۈشكۈنلەشكەن ياكى ئازغان ھالەتتىن
 قۇتۇلۇپ نورمال ھالەتكە ئۆتمەك، ئۆزىنى
 ئوڭشۇلماق، رۇسلىۋالماق: مەن سىزنىڭ
 تىزىمىڭىز ئويغىنىۋېلىشىڭىز ئۈچۈن مەنسۇر بىلەن
 تونۇشۇپ چىقىشىڭىزغا يول قويمەن! *
 كادىرلارمۇ ئويغاندى، ئەزالارمۇ ئويغاندى.
 غەيرەت بىلەن ئىشلەشكە، بېلىمىز چىڭ
 باغلاندى.

ئويغىتىشماق «ئويغاتماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك
 دەرىجىسى: ئۇلار بېگىمنى ئويغىتىشتى،
 ئۆيدىكىلەرنىڭ جىمىسى ئويغاندى.

ئويغىتىلماق «ئويغاتماق» پېئىلىنىڭ
 مەجھۇل دەرىجىسى: ئاللىقاچان كەچ كىرىپ
 كەتكەندى، شوپۇرمۇ ئويغىتىلدى.

ئويغىتىشماق «ئويغاتماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك
 دەرىجىسى: تۆۋەنكى قەۋەتنىڭ بىر قىسمىدا

ۋارقراپ، — ئەڭ ئاخىرقى سۆز، ئۆلەمسەن ياكى ھايات قالامسەن؟ ئۆزۈڭ سۆزلە! * مەن دائىم سىلەرنى، ئاشۇ قەدىرلىك، ئىللىق مەھەللىمىزنى ئويلاپ تۇرىمەن!

ئويلىغىنى بار كۆڭلىگە پۈككەن چارە - تەدبىر، مۇراد - مەقسەتى بار، نىيەت - ئارزۇسى بار: بولدى، ئۆز مەيلىگە قويۇپ بەر، ئۇنىڭمۇ ئويلىغىنى باردۇر.

ئويلىمىغان يەردىن چىقماق ← **كۈتمىگەن يەردىن چىقماق**: ئويلىمىغان يەردىن چىققان بۇ ئېتىش ھەر ئىككى قورۇدىكى گومىنداڭ قوشۇنلىرىنى ھەيران قالدۇردى، ئەنسىزلىك ۋە قورقۇنچتا سالىدى.

ئويلىنىلماق «ئويلانماق» يېنىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئويىا ① سۈپ. ئويۇلغان، ئويۇپ ياسالغان ياكى ئويۇلغان ھالەتتىكى: ئويىا رەسىم. ئويىا مەتبەئە. ئويىا نەقىش. ② ئى. ئويىا رەسىم: ياغاچ ئويىا. تاش ئويىا.

ئويىا رەسىم <مەت> پىچاق ياكى خىمىيىۋى دورا قاتارلىقلار ئارقىلىق مىس، سىنك، ياغاچ، تاش قاتارلىقلار يۈزىگە چىقىرىلغان رەسىملەر.

ئويىا مەتبەئە <مەت> يۈزىگە يېزىق ياكى رەسىملەر ئويۇلغان ياغاچ بەت ئارقىلىق بېسىش مەشغۇلاتى ئېلىپ بېرىلىدىغان بىر خىل مەتبەئە.

ئويىا نەقىش <گەسەن> ياغاچ قاتارلىق نەرسىلەر ئۈستىگە ئويۇپ ئىشلەنگەن نەقىش.

ئويىيات ئى. دىئال. ئون مودىن تارتىپ يۈز موغچە كېلىدىغان تېرىلغۇ يەر، تېرىلغۇ مەيدانى.

ئويىياتلاشماق پ. دىئال. بۆلەك-بۆلەك تېرىلغۇ يەرلەر ئۆزئارا تۇتاشتۇرۇلۇپ بىر تۇتاش،

بىر گەۋدە ھالىتىگە كەلمەك، بىرلەشتۈرۈلمەك، كۆلىمى چوڭايتىلماق، مەيدانلاشتۇرۇلماق.

ئويىماق I ئى. خۇرۇم ياكى مېتالدىن ياسالغان، بارماققا كىيىپ يېڭىنىڭ ئارقا تەرىپىدىن ئىتتىرىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان بۇيۇم: ئورغاق تۇتۇپ ئاتاڭ قالفۇچە، ئويىماق تۇتۇپ ئاناڭ قالسۇن (ماقال). * ئۇ ئويىمىقنى يوقىتىپ قويۇپ بىر سائەتچە ئىزدىدى.

ئويىماق II پ ① بىرەر نەرسە بىلەن كولاپ چوقۇر ھاسىل قىلماق، ئويىمان ھالەتكە كەلتۈرمەك: ئۇلار ئۈستەڭ قىرغىقىنى ئويۇپ ياسىغان پەلەمپەي بىلەن بىر-بىرلەپ يۇقىرىغا چىقىشتى. * ئۇلارنىڭ ئۆيى ئالتۇنلۇقتىكى يارلىققا ئويۇپ ياسالغان گەملىرىنىڭ بىرىدە ئىدى. ② كۆچمە. كولاش، يونۇش ياكى كېسىش يولى بىلەن بىزەر نەرسىنىڭ يۈزىگە بىرەر ئىز ياكى شەكىل چىقارماق: تامغا ئويىماق. نەقىش ئويىماق: * ئۇ تۈرمە تاملىرىغا «ياشسۇن ئەركىنلىك!» دېگەن خەتنى ئويۇپ قويۇپتۇ.

ئويىماقتەك سۈپ. كىچىك ھەم چىرايلىق، كىشىنى مەھلىيا قىلىدىغان (ئېغىز ھەققىدە): ئۇنىڭ چىرايى تاتىرىپ كەتكەن، ئويىماقتەك ئاغزى مەھكەم يۇمۇلغانىدى.

ئويىماقسىز سۈپ. ئويىمىقى يوق، ئويىماق تۇتمىغان، ئىشلەتمىگەن: ئويىماقسىز خوتۇن بولماس، تىغىز ئەر بولماس (ماقال).

ئويىماقلىق سۈپ. ئويىمىقى بار، ئويىماق سالغان: ئۇ ئويىماقلىق قولىنى كۆرسىتىپ بىرنېمىلەرنى دەۋاتاتتى.

ئويىمان سۈپ. ئەتراپتىكى تەكشىلىككە نىسبەتەن پەس، چوڭقۇر: «دۆڭ» نىڭ ئەكسى: قاراچىلار ئالدىغا سېلىپ كەتكەن ئادەملەرنى ئويىمان يولغا ھەيدەپ چۈشتى. * قويللىرىنى.

ھەيدىۋەتتى ئويماق بۇلاققا، گۈلەمخانى تۇتۇپ بەردى ئەڭگە چولاققا...

ئويماق-چوڭقۇر ئويماق ھەم چوڭقۇر: كېچىدە يولنىڭ ئويماق-چوڭقۇرنى پەرق ئېتىشىمۇ تەس ئىدى.

ئويماق-دۆڭ ئويماق ۋە دۆڭ: ئۇ، بۇ يەرنىڭ ئويماق-دۆڭىنى ئويماق بىلىدۇ، بۇرۇن بۇ يەردە خېلى ئۇزۇن تۇرغان.

ئويماقلىق ئى <جۈز> تاغ ياكى ئېگىزلىكلەر بىلەن قورشالغان تۈز يەر، تۈزلەڭلىك: تارىم ئويماقلىقى، تۇرپان ئويماقلىقى، جۇڭغار ئويماقلىقى.

ئويماقچى ئى. تاش، ياغاچ ۋە شۇ قاتارلىق نەرسىلەرگە تۈرلۈك گۈل، نەقىش ياكى تېكىستلارنى ئويماقچى ئۇستى: مامۇت ئويماقچى كېرەم بويماقنىڭ ئۆزىگە غەزەپ بىلەن قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، كېيىن ئىزاھلاشقا ئۆتتى.

ئويماقچىلىق «ئويماقچى» سۆزىنىڭ كەسىپ نامى.

ئويماقكار ئى ← **ئويماقچى**: ئاتىسى ئىدى تاشچى ھەم ئويماقكار، كېلەتتى يىللار داۋام تاشتىن قاتتىق. ھەسرەتنىڭ قاينىدا ئۆزگەن ئاتا، كۆرمىدى ئۆمرىدە ھېچ خوپلۇق-شادلىق.

ئويماقكار شى ئى ← **ئويماقچى**: بۇ توغرىلۇق شەھەردىكى ئويماقكارلار بىر-بىرلەپ سوراشتۇرۇپ بېقىشقا توغرا كېلىدۇ، - دەيدى ئۇ سەل توختاپ.

ئويماقكار شىلىك ئى ← **ئويماقچىلىق**.

ئويماقلىق سۈپ. تۈرلۈك نۇسخىدىكى نەقىشلەر ياكى تېكىستلەر ئويماقچى، ئويۇپ چىقىرىلغان: ئەجىرىدىن بۇ ئۇستىنىڭ مۇز تاغقا كەلدى يېڭىلىق، تام، ياغاچ ئۆيلەر قۇرۇلدى گۈل نەقىشلىك، ئويماقلىق.

ئويماق «ئويماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي

دەرىجىسى: ئۇ مامۇت، روزىلارنى تۇرپاندا ئىككى كۈن ئويماقتى. * ئولتۇرسەن گۈلئايىم، قاش-كۆزۈڭنى ئويماقتى. كۆيدۈرسەن نېمانچە، يۈرىكىمگە ئوت يېقىپ.

ئويماق ① «ئويماق» سۆزىنىڭ يەنە بىر ئىسمىدىشى. ② ئى: ئاشنا: ئۇ ئويماق سادىقنى تاپتى-دە، قايتىدىن كۈچكە ئىگە بولغاندەك ئۆزى ئۇرۇشۇپ قالغان ھېلىقى باققال يىگىتنى ئىزلەپ يۈگۈردى.

ئويماقلىق ① «ئويماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: كوچىدا بىرمۇنچە ئۇششاق بالىلار ئويماقچى بۇرەتتى. * بىز دوستلار بىلەن بىرەر سائەتتەك خۇشال-خۇرام ناخشا ئېيتىپ ئۇسسۇل ئويماقتىق. ② چاقچاق قىلماق: بەختىيارنىڭ ئويماقچىدەك ئېيتقان بۇ سۆزلىرى مېنىڭ كۈلكەمنى قىستايىتتى. * «ياخشى سۆز تاشنى يارۇر» كەن، يامان سۆز باشنى يارۇر، بېگىم بىلەن ئويماقچىمىز، ئويماقچىمىز، يۈگەپ سالۇر.

ئويماق سۈپ. كىشىگە شادلىق بېغىشلايدىغان، جۇشقۇن، يەڭگىل، شوخ (تۈرلۈك نەرسىلەرنىڭ ھەرىكىتى ھەققىدە): زەپتۈنەمنىڭ كۆزلىرى يەنە شۇ بۇرۇنقىدەكلا شوخ، ئويماق ئىدى. * بىلىمەن، سېنىڭ ئويماق شۇقۇنلىرىڭ بەختىيار چوپانلارنىڭ بەزمىسىدۇر. جۇشقۇنلاپ قاينام ياساپ ئېقىشلىرىڭ سەپەرلەردە قۇچقان غەلبە نەزمىسىدۇر.

ئويماقلىق «ئويماقلىق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: شانباي ئېتىنى ئويماقلىتىپ يىراقلاپ كېتىۋاتقان يېزا باشلىقى دانىيازغا كەينىدىن خېلىغىچە قاراپ تۇردى. **ئويماقلىق** «ئويماقلىق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: شەربەت سۇلار ئويماقلىشىپ، ئۈنچە-مارجان چېچىپ كەلدى،

ئاچماق: قازىنىڭنىڭ قاينىشىغا باقى، بالاڭنىڭ ئوينىشىغا باقى (ماقال). * كۆڭلۈڭ زەنجىسە، كۈلۈپ ئوينا (ماقال). * ئۇ تاغىنىڭ ئۆيىگە ئويناپ چىققاندى، * ئۇنىڭ يالىسى ئويۇنغا ناھايىتى ئامراق بولۇپ، دائىم ئۆزى يالغۇز يىراق يەرلەرگە بېرىپ ئويناپ يۈرىدىكەن. ② ئۇسسۇل، تانسا، ھەر خىل تەنھەرىكەت تۈرلىرى قاتارلىقلارنى ئورۇندىماق، بېجىرمەك: تۆگە ئۇسسۇل ئوينىسا، يەتتە تاختا زەدەكنى بۇزار (ماقال). * — ناھايىتى ياخشى، — دېدى ئۇ، — سەن ئىش ئۆزۈڭزىڭنى ئوينىغان نومۇرلارنىڭ ئادەتتىكى مەشرەپلەردىن پەرقى بولمىسا بولمايدۇ. * — سىز تانىسى ناھايىتى ياخشى ئوينىدىكەنسىز، — دېدى ئەلى ھاياجانلىنىپ. * ئۇلار ئۆيگە كىرىۋېلىپ ماجاڭ ئويناۋاتاتتى. * مەن كىچىكىدە مۇشۇ مەھەللىدە مۆكۈ-مۆكۈلەڭ ئويناپ چوڭ بولغان بولساممۇ، ئەمما بۇ يەرلەرنى كۆرمىگەنكەنمەن. * سەن تەنھەرىكەت ئوينىسەن، مەنچۇ، دەرىستە ئۇخلايمەن، سەن بۈگۈرسەڭ ئۇزاققا، مەن بەك ئامراق قورساققا. ③ سەھنە ئەسەرلىرى ياكى ئالدىن بەلگىلەنگەن بىرەر ئىش-ھەرىكەتتە مەلۇم بىر پېرسوناژنىڭ رولىنى ئالماق، شۇنىڭ رولىدا چىقماق: ئۇ بۇ درامدا قازىنىڭ رولىنى ناھايىتى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئوينىدى. * ئۇ بۇ قېتىمقى مەخسۇس ئورۇنلاشتۇرۇلغان ھەرىكەتتە بىر قەھرىماننىڭ رولىنى ئويناپ، كۆپ كىشىلەرنىڭ ئىشەنچىگە ئېرىشۋالغان بولسۇ، ئۇزىمايلا كىشىلەر ئۇنىڭ ھەقىقىي خاراكتېرىنى بىلىۋالدى. ④ شوخ، يېقىملىق ھەرىكەتلىك: كىشىنىڭ زوقىنى كەلتۈرگۈدەك قىلىق-ھەرىكەتلەرنى قىلماق: تاشۋاينىڭ بارماقلىرى راۋاب پەدىلىرى ئۈستىدە ئوينايتتى. * بېلىق ئوينا

قىرغاقلارغا ئوغۇل-قىزلار... ئۇسسۇل ئويناپ، ئېشىپ كەلدى.
ئويناقلىق «ئويناق» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇنىڭ كۆزلىرى ئەمدى چاقناپ تۇرىدىغان ئويناقلىقىدىن قالغاندى.
ئويناقلىماق پ. يەڭگىل، شوخ ھەرىكەت قىلماق، ئەركىنلىك: بۇ قوچقار ھېيتاخۇن ئىشقا ماڭغاندا كەينىدىن كىچىك بالدەك ئەگىشىپ ماڭاتتى، تېخى بالىلاردەك قىيغىنىپ ئويناقلاپمۇ قوياتتى. * ئۇچقىن، ئۇچقىن كەپتىرىم، كۆك قەھرىدە پەرۋاز قىل، موللاق ئېتىپ ئويناقلاپ، كۆڭۈللەرنى خۇشال قىل.
ئوينالماق «ئوينىماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: خەلقنىڭ قاتتىق تەلەپ قىلىشى ئارقىسىدا بۇ دراما يەنە ئون مەيدان ئوينالدى.
ئوينىغۇچ I ئى. قوغۇننىڭ بىر تۈرى. چوڭلۇقى مۇشتتەك بولۇپ، يوغىنىمايدۇ، ناھايىتى چىرايلىق، بالىلار ئۇنى يېيىشتىن كۆرە ئويناشنى ياخشى كۆرىدۇ؛ چىلگە: — دادا، ماڭا بىر ئوينىغۇچ ئۈزۈپ بېرە، — دەپ غەلۋە قىلغىلى تۇردى ھېلىقى كىچىك بالا. // ئۇ دېھقانغا قاراپ: «ئەي ئەرەب ئوغلى! مېۋە شۇنچىلىك قىس بولغان بۈگۈنكى كۈندە، سەن بۇ ئوينىغۇچ قوغۇننى ماڭا سوۋغا قىلىدىڭ، ئەمدى سەن بۇنىڭ بەدىلىگە مەندىن نېمە سورايسەن؟» دەپتۇ.
ئوينىغۇچ II ئى. ئەتلەس توقۇشتا گولا تاياقچىلىرىنى يۇقىرى-تۆۋەن ئالماشتۇرۇپ بېرىدىغان غالتەك؛ موللاقچى.
ئوينىغۇچ يېپى ئەتلەس توقۇشتا ئوينىغۇچلارنى تۇتۇپ تۇرىدىغان يېپى.
ئوينىماق پ ① ئارام ئېلىش خاراكتېرىدىكى پائالىيەتلەر بىلەن مەلۇك بولۇپ ۋاقتىنى ئويۇن-كۈلە بىلەن ئۆتكۈزۈش؛ ئەركىن ھالدا ئۆزى خالىغان ئىشنى قىلىپ كۆڭۈل

بولماق، يوشۇرۇن ئۇچرىشىپ كۆڭۈل ئاچماق، شەھۋانې قىلىق-ھەرىكەتلەرنى قىلماق: ئۇ بىر دېدەكنى ئويىناپ قويۇپ، دېدەكنىڭ بويىدا قالغاندىن كېيىن ئۇنى خوتۇنلۇققا ئېلىۋالغان. * - مەن نېمە ئىش قىپتىمەن؟ قىمار ئوينىدىم، چوكان ئوينىدىم، بىر-ئىككى رومكا ھاراق ئىچكەنگە نېمە بولۇپتۇ؟ - دېدى ئۇ ۋارقىراپ. * مەن كەلدىم ئەلەم بىلەن، ئويىنەمەن سېنىڭ بىلەن. ئاشنا بولغىن ئۆلگۈچە، ئامرىقىم مېنىڭ بىلەن.

ئويۇق ى ① تۈرلۈك نەرسە-كېرەكلەرنى قويۇش ئۈچۈن ئۆي ۋە ھويلا تاملىرىنى ئويۇش ياكى ئۆي تاملىرىغا يۆلەپ مەلۇم ئېگىزلىكتە تام قويۇرۇش يولى بىلەن چىقىرىلغان جاي، تەكچە: ئويۇقتا ئورۇن-كۆرپە نامى بىلەن بىر قۇچاق ئەسكى-تۈسكى نەرسىلەر تىزىپ قويۇلغانىدى. * ئۇ ھېلىقى ئەسكەرنىڭ ياردىمى بىلەن كونا ئېغىر ساندۇقىنى ئويۇقتىن ئېلىپ يەرگە تاشلىدى. * غارنىڭ ئىچىگە ھۇجرىغا ئوخشىتىپ ئۆيلەر سېلىنغان بولۇپ، ھۇجرىلارنىڭ تاملىرىغا ئويۇقلار ئويۇلغانىكەن. * ئۇ خەتنى تام مەشىنىڭ ئويۇقىغا ئېلىپ قويدى. ② قاشتېشىنى ئېلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئەتراپىنى كولاپ بوشىتىلغان بوشلۇق.

ئويۇقچە ى. كىچىك ئويۇق: ئۇ كىتابنى ئېھتىيات بىلەن ئويۇقچىدىن ئالدى ھەمدە ئاستا قويىغا سېلىپ ئۆيدىن چىقتى.

ئويۇلماق «ئويماق» پېشىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: كۆپىنىڭ كۈچى كۆپ ئىكەن، ئۆستەڭ قۇرۇلۇشى باشلىنىپ ھايت-ھۈيت دېگۈچلا 20 مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى ئېرىق ئويۇلۇپ بولدى. * بوز ئېچىپ ئۆستەڭ چىپىپ، ئاشلىق تېرىلدى دەشتىگە. ئۆي سېلىپ، زاۋۇت

ئۆستەڭدە، بۇلبۇل سايرار گۈلشەندە. شاد ياشايىمىز ھەرقاچان گۈزەل ئانا ۋەتەندە. ⑤ بىرەر نەرسىنى قول ياكى مۇناسىۋەتلىك ئەزالار بىلەن تۈرلۈك شەكىلدە ھەرىكەتلەندۈرمەك، مىدىرلاتماق: ئۇ گەپ قىلماستىن چېچىنىڭ ئۇچىنى ئويىناپ يەرگە قاراپ تۇراتتى. * ئۇ بۇرۇتنىڭ ئۇچىنى كالىۋكى بىلەن ئويىناپ، قوشۇمىسىنى تۈرۈپ قاسىمغا قارىدى. ⑥ ھېيت-بايرام ياكى بىرەر مەرىكىنى ئۆتكۈزۈش، كۆپچىلىك بىلەن بىرلىكتە ئۆتكۈزۈلدىغان بىرەر خۇشاللىق پائالىيەتنى ئۆتكۈزۈش: روزنى مەن تۇتسام، ھېيتتى باشقىسى ئوينىدى (ماقال). * - ئەمما، - دېدى تۆمۈر خەلپە غەمكىن قىياپەتتە، - توي ئويناشتىن بۇرۇن بارلىق شېھىتلەرنىڭ روھىغا ئاتاپ بىر چوڭ نەزىر ئۆتكۈزۈۋەتسە كىمكىن دەيمەن. * زىبەيدەنىڭ كۆزلىرى بىردىنلا ئويىناپ كەتتى. * ئۇنىڭ يۈرىكى شادلىقتىن ئويىناپ كەتتى. ⑦ كۆچمە. ئۇرغۇماق، مەۋج ئۇرماق، كۆۋەجمەك: گۈلباھارنىڭ زوقى شادلىقى، تومۇرلاردا ئويىناپ ئاقىدۇ. خۇشال كۈلكە، جاراڭلىق ناخشا، ھەر يۈرەككە ئوتلار ياقىدۇ. * ۋۇجۇدىمىز گاڭ پولات، غەيرەت دېگەن يۈرەكتە. غەيرەت بولغاچ يۈرەكتە، كۈچ ئويىنايدۇ بىلەكتە. ⑧ كۆچمە. ئەكس ئەتمەك، چىلۋە قىلماق، ئىپادىلەنمەك: ئەنۋەر بىردىنلا جانلىنىپ لەۋلىرىدە كۈلكە ئوينىدى. * ھە ئەنە تەلئەتنىڭ يۈزىدە كۈلكە، سادىقنىڭ كۆزىدە ئوينار تەبەسسۇم، ئوغلىنىڭ يېنىدا مۇزەپپەر كاڭجاڭ، كۈلكىدىن كۆرۈنەر لەيلىمۇ مەسۇم. * مەن ئېيتسام ئۇنىڭغا، كۈلۈپ كەتتى ۋىلىقلاپ. شادلىق ئويىناپ يۈزىدە، بۇلاق كۆزى جىسىرلاپ. ⑩ كۆچمە. يات جىنىستىكلەر بىلەن خۇپىيانە ھالدا بىللە

قۇرۇپ، نەقىش ئويۇلدى بەستىگە .
ئويۇم مىق. مەلۇم بىرنەرسە بىلەن بىرەر تەكشىلىك يۈزىنى بىرلا قېتىم ئويۇپ ئالغاندا چىققان نەرسىنىڭ مىقدارىغا تەڭ بولغان مىقدار: بىر ئويۇم توپا.

ئويۇن نى ① كۆڭۈل ئېچىش، ئارام ئېلىش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلىدىغان ئەركىن مەشغۇلات، ھەرىكەت: ئويۇننىڭ ئېزى ياخشى (ماقال). * - سىلەرنىڭمۇ، - دېدى سادىر ئاغىنىلىرىگە قاراپ، - خىياللىرىڭلارغا ئويۇندىن باشقا نەرسە كىرىپ باقمادۇ؟! ② ئۆزئارا مۇسابىقىلىشىش، بەسلىشىش يۈزىدىن ئېلىپ بېرىلىدىغان، بەلگىلىك قائىدە-تەرتىپلەر ئاساسىدا بولىدىغان تۈرلۈك مەشغۇلات، پائالىيەت: ئۇنىڭ دوستلىرى دائىم دېگۈدەك « تاش تەرمە » ، « توپ چاكىم » دېگەندەك ئويۇنلارنى ئوينىيىتى. ③ كىشىلەرگە مەنئى جەھەتتىن زوق بېرىدىغان، توپلانغان تاماشىبىنلار ئارىسىدا ئۆتكۈزۈلىدىغان ناخشا-ئۇسسۇل، چېلىشقا ئوخشاش كۆڭۈل ئېچىش پائالىيىتى: ئويۇن ئاخىرلاشقاندا لۇتپۇللا بىلەن مۇنەرىدىن كەپتەرنى ئېلىپ بىرلىكتە يېڭى شەھەرگە قايتىپ چىقتى. * ئويۇن كۆرۈۋاتقان تاماشىبىنلار ئۇلارنى كۆرۈپلا دۈرىدە ئورۇنلىرىدىن تۈرۈشتى. ④ كۆڭۈل ياساپ ياكى قىزىقچىلىق قىلىپ قىلىنغان گەپ-سۆز ياكى ھەرىكەت، چاقچاق، ھەزىل: ئويۇن قىلماق. * - بۇ ئويۇن ئەمەس! راست شۇنداق بولۇۋاتىدۇ، - دېدى ئۇ زەنجىگەندەك قىلىپ. // - كىتاب سۆزى ئويۇن گەپ ئەمەس، - دېدى يەنە بىر يۈزبېشى. ⑤ كۆچمە. ئاسان، ناھايىتى ئوڭاي ئىش، تاماشا، كۆڭۈل ئېچىش

ئورنىدىكى ھەرىكەت-پائالىيەت: مۇشۇكىگە ئويۇن، چاشقانغا قىيىن (ماقال). * ئاڭلىدىم، ئۆمۈرۈڭ ئىكەن سېنىڭ ئۇزۇن، (بىر يېرىم ئەسىر ياشاش ئەمەس ئويۇن!) ⑥ كۆچمە. مەلۇم بىر نەرسەگە قارشى بەلگىلىك دەرىجىدە مەخپىي ئېلىپ بېرىلغان يوشۇرۇن پائالىيەت، قەستەن باشقا مەقسەت بىلەن ئېلىپ بېرىلغان پائالىيەت، ھىيلە-مىكىر، نەپىرەك، سۇپىقەست: ھەقىقەتتە بولسا تاغدىن مەرگەن توپلاپ ئەۋەتىش تۆمۈر خەلىپىنىڭ ئويۇنى ئىدى. * - بۇ بەردە بىر ئويۇن بار، سەل دىققەتتە يۈرۈڭلار، - دېدى ئۇ ئەختەمگە ئاگاھ بېرىپ.

ئويۇن چىقارماق قەستەن غەيرىي ھالەت پەيدا قىلماق، ھىيلە-مىكىر ياكى قىزىقچىلىق قىلماق: ناۋادا سەن « ياق » دەپ سالىساق نەپىسگە ھار كېلىشتىن ھەم باشقىلار بىلىپ قالسا گەپ چىقىپ قېلىشتىن قورقۇپ شۇنداق ئويۇننى چىقارغان چېغى، ئەمدى قانداق قىلماقچىسەن؟

ئويۇندىن چىققا چىققاق دەسلەپ چاقچاق قىلىشىپ، كېيىن جېدەللىشىپ قالماق.

ئويۇن قويماق كىشىلەرگە سەنئەت نومۇرلىرىنى كۆرسەتمەك: ۋىلايەتلىك سەنئەت ئۆمىكى بۇ ناھىيىگە چىقىپ ئون نەچچە مەيدان ئويۇن قويدى.

ئويۇن قىلماق چاقچاق قىلماق، ئويناشماق: موماي ئېيتتىكى: « مېنىڭ دېگىنىم راست، ماڭا ئويۇن قىلغۇچە، ئۆز تەڭتۇشلىرىڭىزغا ئويۇن قىلىشىڭىز بولمامدۇ؟ »

ئويۇن كۆرسەتمەك ① كىشىلەرگە خۇشاللىق، زوق ئاتا قىلىدىغان تۈرلۈك سەنئەت خاراكتېرىدىكى ئويۇن-نومۇرلىرىنى

كۆرسەتمەك؛ ئورۇنلىماق. ② كۆچمە. قۇۋلۇق-شۇملۇق قىلماق، سۇيىقەست قىلماق، ھىيلە ئىشلەتمەك: بولدى، ئەمدى ئۆزلىرىنىڭ شۇنچىلىك ئويۇن كۆرسەتكەنلىرىمۇ يېتەر!

ئويۇن كۆرسىتىش مۇسابىقىسى < تەن > تەنتەربىيە ھەرىكىتىنى تەشۋىق قىلىپ، تەسىرنى كېڭەيتىش ئۈچۈن ئۆتكۈزۈلدىغان مۇسابىقە. قانات يايدۇرماقچى بولغان تۈرلەرنى ئۈلگە سۈپىتىدە تونۇشتۇرۇش ۋە چوڭراق مۇسابىقىلەرگە قاتناشقاندىن كېيىنكى ئويۇن كۆرسىتىشلەرنىڭ ھەممىسى بۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ. ئويۇن كۆرسىتىش مۇسابىقىسىدا تېخنىكا ۋە تاكتىكىلارنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش نۇقتا قىلىنىپ، ئادەتتە نام تەرتىپى ھېسابلانمايدۇ. بەزى ئويۇن كۆرسىتىش مۇسابىقىلىرى ئاساسەن ئاممىنىڭ تۇرمۇشىنى جانلاندۇرۇش ئۈچۈن ئۆتكۈزۈلىدۇ.

ئويۇنپەرەس سۈپ. ئويۇنغا ئامراق، دائىم ئويۇن-تاماشا قىلغۇسى كېلىدىغان، ئويۇن قىپى: - ماچلىدىما، ئويۇنپەرەس ئەخمەق، - دېدى دادام قولۇمنى سىلكىپ.

ئويۇن-تاماشا ئويۇن ۋە تاماشا: ئۇلار مەشرەپ ئويناشىنى ئەۋج ئالدۇرۇپ ئويۇن-تاماشىغا بېرىلگەندە، ئەخمەت ئۇلارنى جامائەت سورۇنلىرىدا سۆكتى.

ئويۇنچا ئى. (كىيىم تىكىشتە) ئويۇلغان قىسمى، ئويۇلغان جاي: يەك ئويۇنچىسى. ياقا ئويۇنچىسى.

ئويۇن-چاقچاق ئويۇن ۋە چاقچاق، ئومۇمەن چاقچاق، ئويۇن تۈسىنى ئالغان ھەر خىل گەپ-سۆز ۋە ھەرىكەتلەر: ئۇلار خۇددى توي-مەرىكىسىگە كېتىۋاتقان كىشىلەردەك

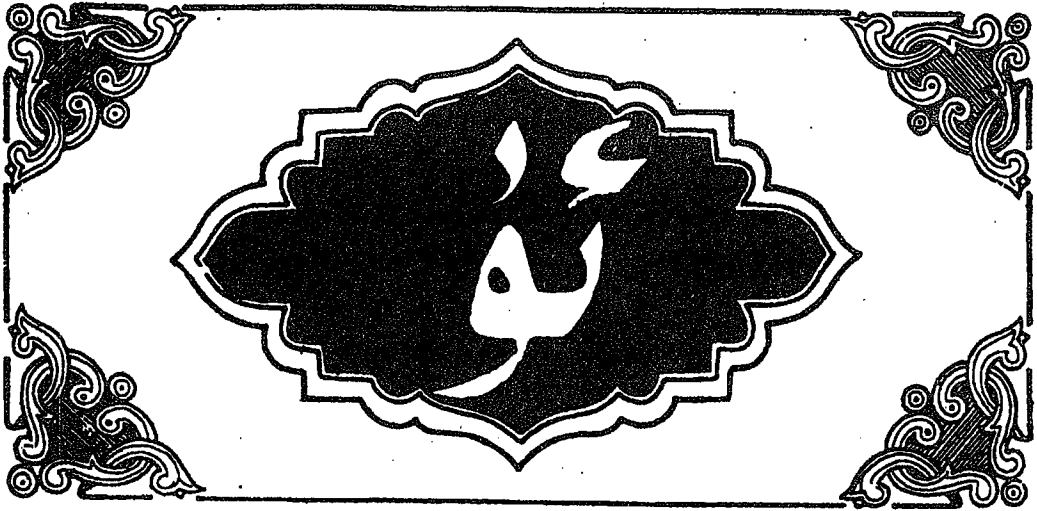
ئويۇن-چاقچاق بىلەن ئىلگىرىلەيتتى. **ئويۇنچۇق** ئى ① بالىلارنىڭ ئوينىشى ئۈچۈن ياسالغان ھەر خىل شەكىلدىكى نەرسە، بۇيۇم: بۇ قىزچاق مومىنىڭ ئازابلىرىدىن خەۋەرسىز، ئۆزىنىڭ ئويۇنچۇقلىرى بىلەن ھەپلىشىپ ئولتۇراتتى. * سەن بولساڭ بۇ پاجىئەدە يانچىلىپ كېتىۋاتقان كىچىككەنە بىر ئويۇنچۇقتىنلا ئىبارەت، خالاس. ② كۆچمە. بىراۋنىڭ ئارزۇسىنى سۆزسىز ئىجرا قىلىدىغان، نېمە قىل دېسە شۇنى قىلىدىغان كىشى، قورچاق: سىز ئاللىقاچان باشلىقىڭىزنىڭ ئويۇنچۇقىغا ئايلىنىپ قالغانلىقىڭىزنى بىلەمسىز؟

ئويۇنچى ① ئى. ئومۇمەن ھەر خىل سەنئەت نومۇرلىرى ۋە سېرىك ئويۇنلىرىنى تاماشىبىنلار ئالدىدا ئويناپ كۆرسەتكۈچى ئارتىس: بىزنىڭ يېزىغا تۇرپان سەنئەت ئۆمىكىنىڭ ئويۇنچىلىرى كېلىپ ئۈچ مەيدان ئويۇن قويدى. * بىزنىڭ ناھىيىگە ئاپتونوم رايوندىن ئويۇنچىلار كېلىپ ئويۇن قويدى. ② سۈپ. ئويۇن-تاماشىغا بەك ئامراق، ئويناشىنى ياخشى كۆرىدىغان؛ ئويۇنقىپى: ئويۇنچى بالا. // ئەخمەت تولىمۇ ئويۇنچى بولۇپ كەتتى. * بىزنىڭ ئىچىمىزدە بەختى ھەممىدىن بەك ئويۇنچى ئىدى.

ئويۇنخانا ئى. ئومۇمەن تۈرلۈك ئويۇنلار ئوينىلىدىغان ياكى كۆرسىتىلىدىغان جاي، ئۆي، زال.

ئويۇنقىپى ئويۇن-تاماشىغا ھەددىدىن بەك بېرىلىپ كەتكەن، ئويۇن-تاماشا بىلەنلا مەشغۇل بولىدىغان، بىكار تەلەپ: زاكىر بولسا ئويۇنقىپى ئىكەن، شۇڭا مەكتەپتىمۇ ئوقۇيالماپتۇ.

ئويۇن-كۈلكە ئويۇن ۋە كۈلكە؛ تاماشا: ئۇلار ئويۇن-كۈلكىلەردىن چارچاپ سالىقىنلاش ئۈچۈن چىققاندى.

ئۇ I ① ئۇيغۇر ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە ئالتىنچى ھەرىپى. ② شۇ ھەرىپنىڭ نامى. ③ رەت تەرتىپى جەھەتتە يىگىرمە ئالتىنچىنى كۆرسىتىدۇ.

ئۇ II ئال III ① شەخس ئالىمىنىڭ بىرلىكى بولۇپ، ئۈستىدە سۆز بولۇۋاتقۇچىنىڭ ئادەم ياكى نەرسە ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ: مەن ئۇ قىز ئۇخلاۋاتقان ۋاقىتتا ئۇنىڭ قولىدىكى بۇ ئۈزۈكنى ئېلىپ، ئۆزۈمنىڭ قولىمغا سالغانىدىم. * بارات تاشۋاينىڭ قولىدىكى راۋابنى ئالىدۇ، مۆمىن ئاكا ئۇنى ھاپاش قىلىدۇ. * ئېگىز-ئېگىز تاغ بېشىدا، قۇرغۇي ئەگىيدۇ، يارۇ. ئۇ ئەگگەن قۇرغۇي ئەمەس، يارلار ئەگىيدۇ، يارۇ. ② سۆزلىگۈچىگە بىرئاز يىراق بولغان ياكى سۆزلىگۈچى يىراق ھېسابلىغان ئادەم، نەرسە، ۋەقە، ھادىسە قاتارلىقلارنى كۆرسىتىش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ: — بۇ بۈگۈنكى گېزىتىمۇ؟ — ياق، ئۇ كونا گېزىت. * — بۇ كىتاب سېنىگمۇ؟ —

ياق، ئۇ كىتاب مېنىڭ ئەمەس. * ئۇ گېزىتنى سىز ئوقۇغانسىز؟ * ھېلىقى لۇغەتتىن يەنە بىرنى ئالدىم. ئۇنى ئۇكامغا بېرىمەن. * ئەپەندىم بىر يېزىغا بارغانىكەن، ئۇ يېزىنىڭ ئادەملىرى ئەپەندىگە ماختىنىشقا باشلاپتۇ. * ئېيتە نېمە خۇش خەۋەر ئۇ؟ ③ ۋاقىت مەنىسىنى بىلدۈرىدىغان سۆزلەرنىڭ ئالدىدا كېلىپ، نىسبەتەن بىرئاز ئىلگىرىكى كونكرېت ۋەقەلىكنى كۆرسىتىش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ: ئۇ چاغلاردا شىنجاڭدا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار تارىم ۋادىلىرىنى ئېچىپ، بوستانلىقلارغا ئايلىنىدۇرۇۋەتكەن بولغاچقا، ئۇ يەرلەردە ئارپا، بۇغداي، قوناقنىڭ نۇرغۇنلۇقىدىن، ئاياغ بېسىپ ماڭغىلى بولمايتتى. * ئۇ كۈنى مەن ئۇنىڭ يېرىم كېچىدە مۇشۇ باغقا كەلگىنىنى سېزىپ قالدىم.

ئۇ ئالەم ← ئۇ دۇنيا: كىشىگە زەردىچە بولسۇنەپ بېرىدىغان كۈچ ۋە ئەقىل-ئىدراكىنى ئۇ ئالەمگە ئېلىپ كېتىشنىڭ ئەھمىيىتى نېمە؟

ئۇ ئالەم- بۇ ئالەم ← ئۇ دۇنيا- بۇ دۇنيا: چوقۇم تۆلەپ بېرىڭلار، ماڭا ئوخشاش بىر تۇل خوتۇنغا زىيان ئۇرساڭلار خۇدايىم ئۇ ئالەم- بۇ ئالەم كەچۈرمەيدۇ.

ئۇ ئالەمگە سەپەر قىلماق ← ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلماق: مانا ئارىدىن 20 نەچچە يىل ئۆتتى. دادام مەن ۋە بۇ دۇنيا بىلەن ئەبەدىي خەيرلىشىپ ئۇ ئالەمگە سەپەر قىلىپ كەتتى. مەن ھازىر بەخت ئىچىدە ياشاپ، ئىلىم-پەن ساھەسىدە ئىشلەۋاتىمەن.

ئۇ ئالەمگە كەتمەك ← ئۇ دۇنياغا كەتمەك: بىز بۇرۇشنى داۋاملاشتۇردۇق. پەيت دېگەن مۇشۇ ئەمەسمۇ، ئەمدى ئېغىز ئاچمىسام، ئۇ ئالەمگە كەتكۈچە پۇرسەت كەلمەس. * ئۆيگە كەلسەم جان ئانام، ئۇ ئالەمگە كېتىپتۇ. قاراڭغۇدا داداممۇ، ئاھلار ئۈرۈپ يېتىپتۇ.

ئۇ ئالەمگە ئۇزاتماق ئۆلتۈرمەك، يوق قىلماق: زەر ئالمايمەن، قان ئالمەن، قان! زەر مانا مېنىڭ قولۇمدىكى ئۇستىرا، بۇ سېنى مۇشۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدە ئۇ ئالەمگە ئۈزىتىدۇ. * ياڭ زىڭشىنى ئۇ ئالەمگە ئۇزاتسالا ھەممە ئىش پۈتىدۇ، دەپ ئويلىغان بولسا كېرەك.

ئۇ چەت- بۇ چەت ← ئۇ ياق- بۇ ياق: مۇرات سۆزىنى داۋام قىلدى: - سىنىمىزغا توپلانغانلار گەرچە ئېلىمىزنىڭ ئۇ چەت- بۇ چەتتىن كەلگەن، 19 مىللەتتىن تەركىب تاپقان بولساقمۇ، ئەمەلىيەتتە ھەممىمىز بىر ئائىلە كىشىلىرى، شۇنداققۇ دەيمەن؟

ئۇ دۇنيا <دىن> دىنىي چۈشەنچىلەرگە ئاساسلانغاندا، ئۆلگەندىن كېيىن روھ ياشايدىغان جاي؛ باقىي دۇنيا، قىيامەت: - سېنىڭ نېپانچە بېشىڭ قاتىدۇ، ئىككىسى ئۆلگىلى تۇرغان ئىككى يىگىتنى ئالغاچ كېتىپ

ئۇ دۇنيادا توي قىلسا بولمامدۇ؟ - دېدى يەنە بىر قىز، - قىزلار پاراقلاپ كۈلۈشتى. * - ئۇ دۇنيانى بىر كۆرەي دەپ، شۇ ياققا بېرىۋىدىم، - دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم. ئۇ دۇنيا- بۇ دۇنيا ① ھەر ئىككى دۇنيا، ھازىرقى ياشاۋاتقان دۇنيا ۋە ئۆلگەندىن كېيىنكى دۇنيا؛ بىر ياخشىلىق قىلىپ، ئەترەت باشلىقىغا ئېيتىپ، مېنى بەنلىرىگە يۆتكىۋالغان بولسلا، سىلىدىن ئۇ دۇنيا- بۇ دۇنيا خۇش بولۇپ كېتەتتىم. * - مەن خۇدادىن تىلەي، - دېدى زوربخان ئۆكسۈپ تۇرۇپ، - ئۇ دۇنيا- بۇ دۇنيا بىر تال قىزلىرىنىڭ بەختىنى غازاڭ قىلمىسلا، شەمەر مۇدىرغا ناماقۇل بولايلى، سىلىدىن ئۆتكەن سەۋەنلىك بولسا كۆڭلىگە ئالمىسۇن، سىلى سۆزلەشمىسىلە، مەن سۆزلىشەي. ② كۆچمە. ئەسلا، ھەرگىز، مەڭگۈ: - سەن قىلىۋالدىم دەپ ئويلاپ قالما، بۇ ئىشلار ئۇ دۇنيا- بۇ دۇنيا ئېسىمدىن چىقمايدۇ، كۈنلەرنىڭ بىرى سەندىن جاۋاب ئالماي قويمايمەن، - دېدى ئۇ غەزەب بىلەن. ئۇ دۇنيا- بۇ دۇنيا بولۇپ كەتمەك ياخشىلىشالمايدىغان دەرىجىدە قاتتىق ئازارلاشماق، مۇناسىۋىتى پۈتۈنلەي ئۈزۈلمەك: بۇ ئىككىسى گەپ تالشىپلا ئۇ دۇنيا- بۇ دۇنيا بولۇپ كېتىشى، ھازىرچە بۇلارنى ياراشتۇرماق تەس.

ئۇ دۇنيا- بۇ دۇنيا رازى پۈتۈنلەي، تامامەن رازى: - مەن سەندىن ئۇ دۇنيا- بۇ دۇنيا رازى، - ئۇ كۆزلىرىگە ياش ئالدى ۋە بوغۇزىغا بىرنەرسە تۇرۇپ قالغاندەك تەسلىكتە گېيىنى داۋاملاشتۇردى. * مەرھابا، مەن ھەممىنى ئۇقتۇم. شۇڭا سەن زىلۋا ياخشىلىقنى چوڭ-كىچىك تەرەتكە بولغاچ، كېسەل بېقىش بىلەن بەھۇدە ئۆتكۈزۈۋەتمەي، تۇرمۇش يولۇڭنى تاپقىن، مەن سەندىن ئۇ

دۇنيا- بۇ دۇنيا رازى.

ئۇ دۇنياغا راۋان بولماق ← ئۇ دۇنياغا كەتمەك.

ئۇ دۇنياغا راۋان قىلماق ← ئۇ دۇنياغا ئۇزاتماق: ئۆيۈمگە پالاكەت كەلگەندىن بۇيان بەش كۈن ئىچىدە يەتكۈدەك زىيان تارتتىم، سىلەرگە دېگەندەك مەن ئۇ قاقباشنى ئۇ دۇنياغا راۋان قىلىش ئۈچۈن ھەرقانچە پۇل بولسا چىقىرىشقا رازىمەن.

ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلماق ← ئۇ

دۇنياغا كەتمەك: - ئاھ بالام، كۆز نۇرۇم، باغرىم، گۆھەردەك بالام. جان ئاناڭ سېنى يەنە بىر كۆرەلمەي ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلىدىغان بولدى، - دېدى بوۋاي. * - مانا، شۇنداقلا سۈرسەم، - دېدى ئوغرى، - ئىشىڭز تامام، ئۇدۇل ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلىسىز.

ئۇ دۇنياغا كەتمەك ۋاپات بولماق، قازا تاپماق، ئۆلمەك: - ۋاي جېنىم ئايىمخان ئاچا، مۇشۇ ھالىم بىلەن خۇمداندا ئىشلىيەلمەيدىم؟ مېنى تېزراق ئۇ دۇنياغا كەتسۇن، دەملا نېپە؟ - دېدى ساۋۇت. * - پېقىر نىجارەت بىلەن يىراق سەپەردىن يېقىندىلا كەلسەم، قەدىناس خوتۇنۇم قازا قىلىپ، ئۇ دۇنياغا كېتىپتۇ، - دېدى نەسىردىن سۆز باشلاپ.

ئۇ دۇنياغا ئۇزاتماق جېنىدىن جۇدا قىلماق، ئۆلتۈرمەك: - بىر چىمدىم ئوغا بىلەن ئۇ دۇنياغا ئۆزىنى ئۆتۈپتەيمۇ يا؟ - دېدى پۇچۇك ئاغىچا. * - بۇ چېرىكىنىمۇ ئۇ دۇنياغا ئۆزىتىپ تاشلاي، - دېدى قارا بوسۇق، «قىساق ئىشان» نى گەجگىسىدىن سۆرەپ. **ئۇ دۇنياغا يولغا سالماق ← ئۇ دۇنياغا ئۇزاتماق.**

ئۇ دۇنيالىق ئۇ دۇنياغا، ئاخىرەتكە مۇناسىۋەتلىك بولغان ۋە ئۇنىڭدا قىلىشقا،

ئورۇنداشقا تېگىشلىك بولغان: - نېمىشقا بۇ ساندۇقنى كۆتۈرۈپلا يۈرىدىلا؟ - دەپ سوراپتۇ كىشىلەر. - بۇ ساندۇقتا ھەم ئۇ دۇنيالىق ھەم بۇ دۇنيالىق راھىتىم بار، شۇڭا دائىم كۆتۈرۈپ يۈرىمەن، - دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. بوۋاي. * - ئەپەندىم، كۆڭلىڭىزنى ئانچە يېرىم قىلماڭ، بۇ دېگەن تۆت كۈنلۈك ئالەم، ئۆتۈپ كېتىدۇ. خۇدايىم ئۇ دۇنيالىق گۆرىڭىزنى كەڭ قىلسۇن! - دەپتۇ. // ساڭا بېرىلىپ گېپىڭگە كىرگەن كىشى ئۇ دۇنيالىقنى يوقىتىدۇ، ئۇ دۇنيالىقنى ئىزدىگەن كىشى سېنىڭدىن كېچىدۇ.

ئۇ دېدى- بۇ دېدى ← ئۇنى دېدى- بۇنى دېدى: قاسىم دۇيىچاڭ بەشىمىزگە يېرىم كۈنچە ئۇ دېدى- بۇ دېدى ئاخىرى ئۈستەڭگە ھەممىسىنى ماڭدۇردى.

ئۇ شاختىن بۇ شاخقا قونماق ← شاختىن شاخقا قونماق: مەن راستتىنلا چالاقۇشتەك يەنىلا ئۇ شاختىن بۇ شاخقا قونۇپ يۈرىمەنمۇ؟

ئۇ قەدەر ئۇنىڭغا تەڭ كېلىدىغان؛ ئۇنىچىلىك؛ ئۇ دەرىجىدە: توقسان كوي دەمسىز؟ ئۇ قەدەر پۇل مەندە يوق. كېيىن ئالاي. * مەن ئۇ كىشىنىڭ ئۇ قەدەر ياخشى پەزىلىتىنىڭ بارلىقىنى پەقەت ئاڭلىمىغانكەنمەن.

ئۇ قۇلاقىنى كىرىپ، بۇ قۇلاقىنى چىقىپ كەتمەك ئاڭلىغىنىنى پەقەت ئەستە تۇتالماستىلىق، ئاڭلاپ قويۇپ ئۆزىنىڭ بىلگىنىنى قىلماق: لېكىن ئۇنىڭ بۇ سۆزلىرى ئۇ قۇلقىمىدىن كىرىپ، بۇ قۇلقىمىدىن چىقىپ كەتكەندەك پەرۋايسىم پەلەك ئىدى.

ئۇ قىلىپ- بۇ قىلىپ ھەر خىل چارە- ئاماللارنى قوللىنىپ: دېھقانلار ئاخىرى ئۇ قىلىپ- بۇ قىلىپ توغاننى ئېتىپ سۇنى ئېتىزغا باشلىدى.

ئۇ كەم سۆز بولۇۋاتقاندىن ئىلگىرىكى

پەيت، مەزگىل: ئۇ كەمدە ئالىي مەلۇمات ئېلىش نەدە تۇرۇپتۇ، ئارىمىزدا بىر چەتتىن يەر ئىسلاھاتىغا قاتنىشىپ، يەنە بىر چەتتىن ساۋادىنى چىقارغانلارمۇ بار. * ئۇ كەملەردە قىسىم رەھبەرلىكى ئاز بولغاننىڭ سىرتىدا، قىسىمدا قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار ناھايىتى كۆپ، قىسىلار تارقاق ئىدى.

ئۇمۇ يوق، بۇمۇ يوق ھەممىسى ھازىر ئەمەس، ھەممىسى يوق: بالىلارنىڭ بىرى مەكتەپكە ماڭىدۇ، يەنە بىرى ئىشقا ماڭىدۇ، شۇنداق قىلىپ، ئۇمۇ يوق، بۇمۇ يوق، ئۇلار قايتقۇچە ئۆيدە يالغۇز قالدىكەنەن.

ئۇنى بىر دېمە راست دېدىڭ؛ دېمىسىمۇ شۇنداق، ئېنىق گەپ: ۋاي-ۋۇي، ئۇنى بىر دېمە، ھەرقانداق ئىشنى بىردەمدىلا تۈگىتىۋاتىدۇ. * ئۇنى بىر دېمە، ئۇ دائىم شۇنداق ئىچىۋالىدۇ.

ئۇنى دەپ، بۇنى دەپ ھەر خىل گەپلەرنى قىلىپ، تۈرلۈك سۆزلەرنى سۆزلەپ: ھېلىم باينىڭ بۇ باغقا كۆزى چۈشۈپ، ئۇنى دەپ، بۇنى دەپ يۈرۈپ، ئاخىر بېغىنى تارتىۋالدى.

ئۇنىڭ دوپپىسىنى بۇنىڭغا كىيدۈرمەك بىرىنىڭ ئىشىنى باشقا بىرىنىڭ قىلىپ كۆرسىتىپ گوللىماق، بىرۋاقىتنىڭ ئىچىدە بىرقانچە ئادەمنى ئالدىماق: خۇشامەت، ياغلىما سۆزلەرگە ئۈستى نامان تۈلكە ئۇنىڭ دوپپىسىنى بۇنىڭغا كىيدۈرۈپ، ئارىدىن نەپ ئېلىشقا ماھىر ئىدى.

ئۇنىڭدىن باشقا ئېيتىپ ئۆتۈلگەن، كۆزدە تۇتۇلغانلاردىن سىرت.

ئۇنىڭدىن تاشقىرى ← ئۇنىڭدىن باشقا: قاسم بىلەن بۇ ئىككىسىنىڭ دېيىشىكى بار-يوقى ئاشۇ ئىككى ئېغىزلا گەپ، ئۇنىڭدىن تاشقىرى بىرەر ئىش بولغىنى يوق.

ئۇنىڭدىن سىرت ← ئۇنىڭدىن باشقا:

ئۇنىڭدىن سىرت يەنە نېمە دېمەكچى ئىدىك؟ **ئۇنىڭدىن كۆرە** يۇقىرىدا دېيىلگەندەك قىلغاننىڭ ئورنىدا: - ئۇچىمىز پايتەختكە قايسى يۈزىمىز بىلەن قايتىمىز، ئۇنىڭدىن كۆرە بالدۇرراق ئۆلگىنىمىز تۈزۈك، - دېدى گۈەن شېڭ. * - ئەل بولغان بىلەنمۇ بىكار، ئۇنىڭدىن كۆرە ئاستا ھەممىمىز ئۆزىمىزنىڭ يولىغا ماڭساق بولغۇدەك، - دېدى ليۇ چىشىن. **ئۇنىڭ سىرتىدا** يۇقىرىدىكىلەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا: خۇرچۇندا بار-يوق بەش زاغرا، بىر لۆڭگە بار ئىكەن، ئۇنىڭ سىرتىدا بىرنەرسە چىقىمىدى.

ئۇ ھالدا يۇقىرىدا ئېيتىلغاندەك بولغاندا، ئۇنداقتا: گەپ قىلىسام، ئۇ ھالدا قىيىنمايدۇ دەپ ئويلايمىز؟ * ئەگەر بىز ئۆزىمىزنى مەۋجۇت دەپ «تەسەۋۋۇر» قىلساق، ئۇ ھالدا، بىزنىڭ شۇ يەردە بولغىنىمىز خىيالىي، يەر شارىنىڭ نىشان پەيدا بولۇشتىن ئىلگىرىكى مەۋجۇتلۇقى بولسا ھەقىقىي بولىدۇ.

ئۇ ھەقتە يۇقىرىدا ئېيتىلغان ياكى كۆزدە تۇتۇلغان ئىش ياكى مەسىلە ھەققىدە: ئۇ ھەقتە ھېچكىم ماڭا بىرنەرسە دېمىدى.

ئۇ ياق ① سۆزلىگۈچىدىن يىراققا ئورۇنلاشقان، ئۇ ئىشارە قىلغان ياكى كۆرسەتكەن تەرەپ: مەۋلۇدە ئۇ ياققا قارايمۇ، بۇ ياققا قارايمۇ ئىشقا كېلىۋاتقان ئادەملەرنى ئۇچرىتالىمىدى. * - سىلەرنى بۇلاڭچىلىق قىلىشقا ئۇ ياققا كىم ئەۋەتكەن؟ - دەپ سورىغانىدى ئەمىر. ② ئۇ كىشى، ئۇ ئادەم: ئۇ ياقنى تونومايدىغانىمىز؟ ئۇنى تونۇشتۇرۇپ قوياي، ئۇ مېنىڭ ساۋاقىدىشىم تۇرسۇن مەتتوخنى.

ئۇ ياق-بۇ ياق ① ئوڭ ۋە سول ياندىكى جاي، ئۇ تەرەپ ۋە بۇ تەرەپ، ئۇ يان-بۇ يان؛ ئەتراپ: ئون كۈندىن كېيىن

ئۇ ياققا تارت-بۇ ياققا تارت ھەممىسى ئۆزىنىڭ دېگىنىدە چىڭ تۇرۇش، تالاش-تارتىش: ئىككى كۈن بولدى، ئۇ ياققا تارت-بۇ ياققا تارت بىلەن بىر ۋەكىلنى سايلىيالمىۋاتىمىز.

ئۇ يان ① سۆزلىگۈچى ئىشارە قىلغان كۆزدە تۇتقان ئوڭ ياكى سول تەرەپ، ئۇ ياق: خىيال يىپىلىرىم ئۇ يان ئايلىنىپ، بۇ يان ئايلىنىپ ئاخىر ئادىل ئاكنى بىرىنچى قېتىم كۆرگەن چاغدىكى تەسىراتلار بىلەن باغلىنىپ كەتتى. * دوزاخ يۈزلۈك دۈشمىنىڭدىن، ئۇ يانمۇ قاچ، بۇ يانمۇ قاچ. ئەلىمگە پايلىمىساڭ يۈگۈرۈپ بېرىپ سۇلارنى چاچ. ② ئۇنىڭ ئۈستىگە، يەنە بىر تەرەپتىن، يەنە كېلىپ: ۋاقىت ئاز قالدى، ئۇ يان خەمەت تېخى يېتىپ كېلەلمەيۋاتىدۇ.

ئۇ يان-بۇ يان ← ئۇ ياق-بۇ ياق: يۈك-تاقلىرىنى كۆتۈرۈشۈۋالغان يولۇچىلار ئۆزلىرى چۈشىدىغان ماشىنىلارنى ئىزدىشىپ، بېكەت ئىچىدە ئۇ يان-بۇ يان يۈگۈرۈشەتتى، بىر-بىرىنى چاقىرىشتى. * ئۇ ئاخشىمى زادىلا ئۇخلىيالمىدى. كارۋىنىنى غىچىرلىتىپ ئۇ يان-بۇ يان ئۆرۈلەتتى. * ئىيىپچان رابىيەمنىڭ تاپشۇرۇقلىرىنى ئورۇنلاپ كىرگۈچە ئۇلار ئۇ يان-بۇ ياندىن سۆزلىشىپ ئولتۇردى.

ئۇ يان-بۇ يان بولماق ① ئۇ يان ياكى بۇ يانغا قوزغالماق، ئايرىلماق: شاھزادە ئۇلارغا قاراپ سويلنى شۇنداقلا بىر كۆتۈرۈپ قويغان ئىكەن، بىرەر مۇ ئۇ يان-بۇ يان بولماي، ئالدىغا چۈشۈپ توپتوغرا شاھنىڭ ئاتخانىسىغا كىرىپ بېرىپتۇ. ② بىر تەرەپ بولماق، ھەل بولماق: ئالدىرما، ئۆزىمى ئۇ يان-بۇ يان بولىدۇ.

ئۇ يان-بۇ يان قىلماق ① ئۇ ياق ياكى بۇ ياققا ئۆرۈمەك، يۆتكەمەك: موللازەيدىن

ئۇ شەھەرگە كېلىپتۇ. ئۇ ياق-بۇ ياققا قارىماي ئۆتتۈر پادىشاھنىڭ قېشىغا كىرىپ ئۆزىنىڭ مەقسىتىنى ئېيتىپتۇ. * سايىر دامبا ئۈستىدە ئويلانغان ھالدا ئۇ ياق-بۇ ياققا مېڭىپ يۈرەتتى. * ئۇ دەسلەپكى ياز كۈنلىرىنىڭ بىر كېچىسى ئۇ ياق-بۇ ياققا ئۆرۈلۈپ ئوخلىيالمى ياتقان چاغدا، ئۇنىڭ ئائىلىسىمۇ كېچىنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزدى. ② ئەتراپتا بولۇپ ئۆتكەن ئىشلار (ئىگىلىك كېلىش ۋە چىقىش كېلىش قوشۇمچىلىرى بىلەن كەلگەندە): ئۇ كىشى ئۇ ياق-بۇ ياقنى پاراڭ قىلىپ، ئاخىرى ئۆزىنى تونۇتۇپتۇ، شۇنىڭدىن كېيىن ئاكا-ئۇكا ئىككىسى بىر-بىرىنى قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپتۇ، مۇڭدېشىپتۇ. * ئۆيدە يالغۇز قالغان ئەر-خوتۇن ئۇ ياق-بۇ ياقنىڭ پارىڭىنى قىلىپ ئاخىرى قىزى مائىسەم ئۈستىدە توختالدى.

ئۇ ياق-بۇ ياق قىلماق بىر تەرەپ قىلماق، ھەل قىلماق: - بىزمۇ بۇ شىركەتكە ئاز ئەجر سىڭدۈرمىدۇق، ئەمدى قېرىغاندا بۇنىڭ ئىشلارنى ئۇ ياق-بۇ ياق قىلالمىساق، - ئۇ بىردىن كېيىن توختاپ قالدى. * - قىزىق، سېنى مۇدىرى بولغان كىشىمۇ شۇنچىۋالا چوڭ ھوقۇقلۇق بولۇپ، بىرنەچچە ئادەمنىڭ ئىستېبالىنى ئۇ ياق-بۇ يان قىلىۋېتەلەيدىكەن؟! ئۇ ياققا تۇرسۇن «...ئە مەس» ، «...تۈگۈل» دېگەن مەنىدە ئالدىدىكى ئۇقۇمنى ئىنكار قىلىشنى بىلدۈرىدۇ: لېكىن بەزىلەر ھېلىمۇ ئىنسانىيەتكە ياخشى ئىش قىلىپ بېرىش ئۇ ياققا تۇرسۇن، بەلكى دېھقانلار جاپا تارتىپ ئاران تېرىغان زىرائەتلەرنى، باغلاردىكى مېۋە-چېۋىلەرنى يەپ، پارازىتلىق بىلەن جان باقماقتا. * - بىراق، سەن يىلتىزىم ئاستىدىكى يەرگە سەپ سالىدىڭمۇ؟ ئۇ بولمىسا، مېنىڭ ئېچىلىشىم ئۇ ياققا تۇرسۇن، ھەتتا ھايات كەچۈرۈشۈمۈ مۇمكىن بولمايدۇ.

ئەنە شۇنداق قىرىۋەتكەچكە تەكشۈرۈش گۈرۈپپىسى كەلگەندە يوشۇرۇش ئۈچۈن ئۇ يېرىنى ياپسا، بۇ يېرى ئېچىلىپ قىلغان ئەتكەنلىرى. ھەممىگە ئاشكارىلاندى.

ئۇ-بۇ ئۇ ھەم بۇ؛ مەلۇم بىرقانچە كىشى: ئۇ شۇنداق ئۇرغان بولسىمۇ گەپ قىلماي تۇردۇم، يولدىن ئۆتكەن ئۇ-بۇ كېلىپ ئۇنى تۇتۇۋالدى.

ئۆپ ئى. دىئال. يازنىڭ قىزىق، تىنچىق، ئاپتېپى.

ئۆپ ئۆتمەك دىئال. يازنىڭ قىزىق ئاپتېپىنىڭ ھارارىتى بەدەنگە ئۆتۈپ كېسەل پەيدا قىلماق.

ئۇپا ئى. پەرداز قىلىشتا ئىشلىتىلدىغان خۇش بۇي، ناھايىتى يۇمشاق تالقان: ئۇپا سۈرتىمەك. ئۇپا قۇتسى.

ئۇپا سۈرمەك ئۇپىنى يۇقتۇرماق، ئۇپا بىلەن پەردازلىماق، ئۇپىلىماق: قىز چېچىنى يۇيۇپ يۈزىگە ئۇپا سۈركەشكە باشلىدى.

ئۇپا-ئەڭلىك يۈز-قول قاتارلىقلارنى پەرداز قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلدىغان ئۇپا، ئەڭلىك، سۈرمە، يۈز مېپى قاتارلىق زىننەت بۇيۇملىرى: ئۇ ئەتىر ۋە ئۇپا-ئەڭلىك پۇرىقى بىلەن ئۆزىنى كۆرسىتىپ تۇرغان چىرايلىق قىزنى ماڭا تونۇشتۇردى. * خۇلاڭزىچى ساندۇقلارنى چاققانلىق بىلەن ئېچىپ، ماللىرىنى بايدى. ئۇنىڭ ماللىرى تاغاق-سۈزگۈچ، ئۇستىرا-پىچاق، يىپ-يىڭنە، ئەينەك، تۈگمە، مەشۈت يىپ، چىلتەك، ئۇپا-ئەڭلىك، چاي، سەرەڭگە، شام-كۈجە قاتارلىق نەرسىلەر ئىدى.

ئۇيراتماق «ئۇپىرماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: تولا پىيادە مېڭىپ ئايغىمنىڭ پاشىنىسىنى ئۇپىرىتىۋەتتىم. *

بەلكىم ئاشلىق تاغارلىرىنى ئۇيان-بۇيان قىلىدىغان ئوخشايىمەن دەپ ئويلاپ تۇراتتى. ② ھەل قىلماق، بىر تەرەپ قىلماق: بىر گەپنى ئاڭلاپ قالدىڭمۇ، بولدى. شۇ ھامان ئۇيان-بۇيان قىلىۋېتىدىغاندەك چىچاڭشىسەن.

ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ ھەر خىل ئويلاپ قىلىپ، ھەممىنى بىر-بىرلەپ ئويلاپ: بېشىنىڭ ئىچىمۇ-تېشىمۇ قېتىپ، ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ ئاخىرى ئامالسىزلىقتىن قول سائىتىنى سېتىش قارارىغا كەلدىم. * زۆھرە ئۇيان ئويلاپمۇ بۇيان ئويلاپمۇ شاھزادىنىڭ تەكلىپىنى رەت قىلىشنىڭ يولىنى تاپالمىغاندىن كېيىن، ئامىلاج تەكلىپىنى قوبۇل قىلدى. * ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ، ئاخىرى يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ سىرتقا ماڭدى. **ئۇ يەر كۆرسىتىلگەن ياكى تىلغا ئېلىپ ئۆتۈلگەن جاي:** موبىسپىترەك بىر دېھقان ئالدىراپ باراڭغا كىرىپ كەتتى ۋە ئۇ يەردىن يېڭى تۇغۇلغان قوزىدەك بىر چارچۇرۇك قوغۇننى كۆتۈرۈپ چىقتى.

ئۇ يەر-بۇ يەر ئۇ يەر ھەم بۇ يەر؛ بىرقانچە يەر، ئورۇن، بۆلەك: سۇلايمان تۈلكە جىنايەت ئىزىنى يوشۇرۇپ، نىشانىنى بۇرۇۋېتىش ئۈچۈن، بۇ خالىتىنى ھېلىقى قالىپقى ئېلىپ تاشلانغان باي دېھقانغا دارىتىپ دۆڭگەپ، ئۇ يەر-بۇ يەردە گەپ تارتىپ يۈرگەنلىكىنى ئاڭلىدىم. * پۇجۇڭ ئۆز ئادىتى بويىچە، بەزى ئەتىگەنلىرى ئاتا-ئانىسىنىڭ روھىغا ئاتاپ قۇرئان ئوقۇسا، بەزى كۈنلىرى چىرايلىق مۇقاۋىلانغان قېلىن بىر كىتابنى ئالدىغا قويۇۋېلىپ ئۇ يەر-بۇ يېرىنى ئوقۇپ قوياتتى.

ئۇ يېرىنى ياپسا، بۇ يېرى ئېچىلماق قىلمىشلىرىنىڭ بىرىنى يوشۇرسا، يەنە بىرى چۆۋۈلۈپ چىقماق: ئەختەم نەپسىنى

تەرەپتە تاغ تىزمىلىرى بارغانچە بىر تال يىپ بولۇپ ئاخىرى ئۇيۇققا چۆكۈپ كېتەتتى. * ھەر تەرەپكە سوزۇلغان كەڭ يوللىرىنىڭ، چېتى يىراق ئۇيۇقلارغا تۇتشار، سۇ بويىدىن قېنىپ قاپتقان يىلقىدەك، نېفىت ئېچىپ گاڭ بۇرغىلار چېپىشار.

ئۇيۇق سىزلىقى < جۇغ > گورىزونتال يۆنىلىشتە قارىغاندا، ئاسمان بىلەن يەر چېگرىلىنىدىغاندەك كۆرۈنىدىغان سىزلىق. **ئۇپىسىمان** سۈپ. ئۇپىغا ئوخشاش ئاپئاق ۋە يۇمشاق: بوۋاي قىغدىكى ئاقۇچ ئۇپىسىمان چېچەكنى ئالغىنىغا ئېلىپ ئۇۋۇلاپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى: - بۇنى « شور » دەيمىز، پارتلىتىش دورىسىغا پەقەت مۇشۇلا ئىشلەيدۇ، بەك ياخشى گاز پەيدا قىلىدۇ.

ئۇپىلاتماق « ئۇپىلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۇپىلانماق « ئۇپىلىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇپىلانماق « ئۇپىلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: بوۋاقنىڭ بويۇن ۋە تېقىملىرىدىكى ئاقىتىن قارىغاندا ئۇنىڭ ھازىرلا يۈيۈلۈپ ئۇپلانغانلىقى مەلۇم ئىدى.

ئۇپىلىماق پ. ئۇپا سۈركىمەك، ئۇپا بىلەن پەرداز قىلماق: سەلىمە يۈزلىرىنى ئۇپىلاپ ئەينەك ئالدىغا كەلدى.

ئۇتتۇر ① سۈپ. مەلۇم بىرنەرسىنىڭ ئۇدۇلى، ئالدىغا جايلاشقان، ئۇدۇل: ئۇتتۇر چىش.

// مەكتەپنىڭ ئۇتتۇرىدا بىر كىچىك دۇكان بار. ② رەۋ. ھېچبىرگە بۇرالمى، توپتوغرا، ئۇدۇل: ھويلا بۈككەندە دەرمەخلىك، گۈلزارلىق بولۇپ، ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدىن كەڭ تاشلار ياتقۇزۇلغان بىر يول تاكى چوڭ كۆلگىچە ئۇتتۇر باراتتى. * ناھىيە ھاكىمى ھەسەن ئېغىر گەۋدىسىنى تەسلىكتە كۆتۈرۈپ، دەسسەگەن

بۇنى قاچانمۇ 20 سانتىمىللىمېتىر ئۇپرىتىپ بولغىلى بولار، - دېدى ئۇ يەنە. * سەن ئۇنىڭغا ئاغزىڭنى تولا ئۇپراتما.

ئۇپراش ① « ئۇپرىماق » پېئىلىنىڭ يەنە بىر ئىسمىدىشى. ② ئامۇرتىزاتسىيە.

ئۇپراش ھەققى < س ئىق > مۇقىم مۈلۈكلەرنىڭ خورىغان قىسمى ئۈچۈن ئېلىنىدىغان ھەق.

ئۇپراشماق « ئۇپرىماق » پېئىلى ② نىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: بۇلار خەقنىڭ ئىشىغا نېمانچە ئۇپرىشىدىغاندۇ؟

ئۇپرىتىلماق « ئۇپراتماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئۇپرىماق پ ① ئەسۋاب، ئۈسكۈنە قاتارلىقلار سۈركىلىش ياكى كۆپ ئىشلىتىش سەۋەبىدىن ھەجىمى، مىقدارى ئازىيىپ، كىچىكلەپ بارماق: چولاق كەتمە نەلەرنى، ئۇپراپ بۇقنىڭ ماڭلىيىدەك بولۇپ قالغان جوتۇلارنى كۆتۈرگەن كىشىلەر ھايال ئۆتمەي بۇ يەردە پەيدا بولۇشتى. * ئامرىقىدەك ئوبدان ئوغۇلغا، نان چاپناشتىن ئۇپرىغان چىش. ئاشۇ « ماكماك » ئاقباش ئانىنىڭ، شەرىپىڭدۇر ئەمدى ئالغىشى. ② كۆچمە. بىكار ئاۋارە بولۇپ ئارتۇقچە جاپا چەكمەك، قىينالماق، ئۆزىنى ئالدۇرماق: - ئولتۇر بالام، ئولتۇر، سەن بىلەن بىزنىڭ ئۇپرىغىنىڭىزدىن ئۇنىڭ پەرۋايى پەلەك، گەپ قىلساڭ يەرگە قاراپ تۇرغىنى تۇرغان. * ئىلى يولىدا تالار، ھەر تالاردا مارجانلار. خەقنىڭ شەھىرىدە ئىشلەپ، ئۇپراپ كەتتى بۇ جانلار.

ئۇپقۇن (توغرىسى: ئۇپقان) ← ئۇپقان. **ئۇپۇق ئى** (ئە) ئاسمان بىلەن يەر ياكى سۇ يۈزىنىڭ كۆز يەتكۈدەك يىراقلىقتا تۇتاشقاندا كۆرۈنىدىغان قىسمى: شىمال

يېرىدىن خۇددى سوقما تاش ئۇرۇلغاندەك، تىترەڭگۈ ئاۋاز چىقىرىپ، مۇدىر ئىشخانىسىغا ئۇتتۇر كىرىپ كەلدى. ③ رەۋ. ئېھتىياجغا تۇشلۇق، ئۇدۇللۇق: شەھەر قىممەتچىلىك، مەن ئۇتتۇر تېپىپ، ئۇتتۇر خەجلەپ ئۆگىنىپ قېلىپ، پۇل توپلىيالمىي قالغان ئادەم.

ئۇتتۇر چىش < ئانات > ئاستى-ئۈستى جاغنىڭ مەركىزىي قىسمىدىكى چىش. ئادەملەرنىڭ ئاستى-ئۈستى جاغدا تۆت تالدىن بولىدۇ. ئۇنىڭ شەكلى ئىسكىنىگە ئوخشاش بولۇپ، نەرسىلەرنى كېسىشكە ماسلاشقان.

ئۇتتۇر كەلگەن دۇچ كەلگەن، ئۇچرىغان: غەنى ئۇنىڭ ئورنىدىن تۇرۇۋېلىشقا يول قويماي، ئۇتتۇر كەلگەن يېرىگە تېپىشكە، دەسسەشكە باشلىدى. * دادام مېنى ئوقۇشىنىمۇ قويۇپ ئۆزىنىڭ يېنىدا تۇرۇشقا، مۇشۇ يەردە ئۇتتۇر كەلگەن بىرەر خىزمەتنى قىلىپ، ئۆكۈلىرىمغا قاراشقا نەسىھەت قىلدى.

ئۇتتۇر كەلگىنچە قانداق توغرا كەلسە شۇنداق، بولۇشىچە: - ئۇنداقتا، ئېرىشىشتە لەززەت يوق دەپ ھېچ نەرسىگە ئىنتىلمەسلىك كېرەكمۇ؟ بولۇشىغا ئۇتتۇر كەلگىنچە ياشاش كېرەكمۇ؟

ئۇتتۇر مېجەز دىئال. كۆڭلىدىكىنى يوشۇرماي دەپ تۇرىدىغان.

ئۇتتۇر ئوقەت ← **ئۇدۇل ئوقەت**: مۇشۇنداق ئۇتتۇر ئوقەت بىلەن ئۇتۇۋاتقان بۇ ئۆيگە بىركۈنى كەچ تەرەپتە ئۆمەر باينىڭ كارۋان بېشى ۋە شەمشىدىنىڭ كىچىك ۋاقتىدىكى يارەنلىرىدىن بىرى بولغان نەسىردىن كىرىپ كەلدى. ئۇلار ئۇزۇن پاراخلاشتى.

ئۇتتۇرلاپ رەۋ. ھېچ يەرگە بۇرۇلمىي، ئۇدۇل، توپتوغرا: مەن كالىچىمنى ساپتىم، ئۇتتۇرلاپ

بۇ ياققا ماڭدىم. **ئۇتتۇرلۇق رەۋ** ← **ئۇدۇللۇق**: قاۋۇل دەسلىپدە مۇداپىئىدە تۇرۇپ قايسى بېقىنلاشسا شۇنى ئۇتتۇرلۇق ئەدەبلىگەچ، بۇ ئىككىسىنىڭ قانچىلىك گۈمپىسى بارلىقىنى بايقاپ چىقتى. * بىز بۇ كىتابنى بىر ئامال بىلەن ئۆزىمىز ئۇتتۇرلۇق تەرجىمە قىلىپ، ئەزالارنى مەخسۇس ئۆگىنىشكە ئۇيۇشتۇرۇپ تۇردۇق.

ئۇتتۇرماق پ ← **ئۇتقۇزماق**: مەن بۇ قېتىمقى قىماردا ئۇنىڭغا ئۇتتۇرۇپ قويدۇم.

ئۇتقۇزماق پ. ئېرىشىشكە تېگىشلىك مۇۋەپپەقىيەت ۋە نەتىجىنى قولدىن بېرىپ قويماق، يېڭىلىمەك: ئون ئىككى مىڭ! بۇنچىلىك پۇلنى ئۇ دۆۋە-دۆۋە ئالتۇننى ئۇتقۇزغان ياكى ئۇتقان جايدىن تاپالايدۇ. * خەلقىمىز قىلغۇچ ئىشەنچ چىن قەلبىدىن، قويدۇ ساڭا مۇھۈرىنى تۇتقۇزۇپ، ئەمدى بايقا، بۇ جامائەت ئىشىدۇر، قويما مەھبۇبەڭگە پەيتنى ئۇتقۇزۇپ.

ئۇتقۇزۇپ قويغان قىمارۋازدەك ناھايىتى غەمكىن، مەيۈس، پەرىشان: ھوشۇر ئىمام ئۇتقۇزۇپ قويغان قىمارۋازدەك كىڭىزنى تاتىلاپ جىم ئولتۇراتتى.

ئۇتقۇزۇشماق «ئۇتقۇزماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئاكا-ئۇكا ئىككىسى ئىككى يىللىق ئەمگىكى بەدىلىگە كەلگەن پۇللىرىنى بىر قىمارۋازغا ئۇتقۇزۇشۇپ، ئۆيىگە قايتىشىن خىجىلچىلىقتا چەت يۇرتلارغا مېڭىشقا تەمشەلدى.

ئۇتقۇزۇلماق «ئۇتقۇزماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئۇتماق پ ① كۈچ سىنىشىش، مۇسابىقە، ئۇيۇن قاتارلىقلاردا بەسلىشىشكۈچى قارشى تەرەپتىن ئۈستۈن كەلمەك؛ يەغمەك: شۇ كۈنى مەن بار كۈچۈم بىلەن غەيرەت قىلىپ ئىلچاقتىن ئون نەچچە قەدەم بۇرۇن

مەسلەھەت بىلەن ئۆز تەجرىبىلىرىنى قوشۇپ قىلغاندىن كېيىن، ئىش ئۇتۇقلۇق چىقىدۇ، — دېدى بالا. * كەلدى بىزگە يورۇق كۈن، ھەر ئىشىمىز ئۇتۇقلۇق، يەڭنى تۇرۇپ ئىشلەيمىز، بىزدە يوقتۇر ھۇرۇنلۇق.

ئۇتۇلماق « ئۇتۇق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل

دەرىجىسى: بۇ نۆۋەت مەلىكە قەستەن يولىنى خاتا مېڭىپ ئۇتۇلۇپتۇ. * شۇڭا بۇ جەڭدە ئايقىز ئۇتۇلدى، ياۋۇز مەخلۇققا يەنە تۇتۇلدى. مەخلۇق كۆرەڭلەپ شاد بولدى ھالى، سەكرەپ كەتتى ئۇ بۈرگە مسالى.

ئۇجماق ئى. تارس. جەننەت: — ئەل ئامانلىقى

يولدا جان بەرگەن چېرىك ساغىنىڭ ئورنى ئۇجماقتا بولسۇن! — بۇ ئورا بىردەمدىلا توپا بىلەن تولدۇرۇلدى، ئېگىزلىدى. * مەردكە مەشرەپ يارىشار شەكسىز، زەپەر بىلەن توي ھامان قوشماق. چۈنكى غەيرەت-شىجائىتىڭدە، يارالماقتا يۇرتۇڭدا ئۇجماق.

ئۇجۇر-بۇجۇر كېلىپ چىقىش، ئىچكى

ئەھۋالغا مۇناسىۋەتلىك ئۇششاق-چۈششەك ھەممە تەرەپلەر، ھەممە ياق، ھەممە: بىز كۈندە بىرنەچچە خىل ئادەملەر بىلەن ئۇچرىشىپ تۇرىمىز، بۇ جەمئىيەتنىڭ ئۇجۇر-بۇجۇرنى تازا چۈشەندۈق. * مېنىڭ ھېچقانداق ئالاھىدە ئىقتىدارىم يوق، مەن مەسىلىنىڭ ئۇجۇر-بۇجۇرنى سۈرۈشتۈرۈشكە ئامراق، خالاس.

ئۇجۇر-بۇجۇرغىچە بىرەر ئىشقا مۇناسىۋەتلىك

چوڭ ۋە ئۇششاق-چۈششەك ھەممە تەرەپلەرگىچە، يىپىدىن-يىڭىسىگىچە تەپسىلىي: ئېلى نۇرىدىن ئەسلى-نەسلىنى ۋە تارىخىنى ئۇجۇر-بۇجۇرغىچە سۆزلەپ بېرىپتۇ. * 20 يىلدىن بېرى بۇ خىزمەتنى ئۇجۇر-بۇجۇرغىچە ئىگىلەپ، ئۆز يولى بويىچە باشقۇرۇپ كەلگەن مەمتىن بوغالتىرغا قايىل بولدۇم.

پەللىگە يېتىپ بېرىپ ئون سامسا ئۇتۇۋالدىم. * مۇسابىقە بولغاندا، ئۇتۇپ چىقار ھەمىشە. ئۆزى چېۋەر پۇتبولچى بولدى مەكتەپ بويىچە. ② ئۆزىگە قارىتىۋالماق: گۇيا ئۇ بۇ سۆزلىرى بىلەن شائىرنىڭ كەيپىنى ئۇتۇپ كەچلىك ئولتۇرۇشقا پەيزى ئاپماقچى بولغانىدى. * كەپتىرىم كۆرۈنمەيدۇ، كەپتەرۋاز تۇتۇۋالدى. غۇنچە بويۇق قارا كۆز كۆڭلۈمنى ئۇتۇۋالدى. ③ كۆچمە. تېجەپ قالماق، ئىقتىساد قىلماق: شۇ بويىچە رېمونت قىلىنسا، 10 — 15 كۈنلۈك ئىشنى ئىككى-ئۈچ كۈندە تۈگەتكىلى بولىدۇ. ۋاقىتتىنمۇ، كۈچتىمۇ ئۇتىمىز. **ئۇتۇشماق « ئۇتۇق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك** دەرىجىسى.

ئۇتۇق ئى ① ئېرىشكەن نەتىجە، مۇۋەپپەقىيەت،

غەلبە: مەن بۇ جاۋابىنى بۇ قېتىمقى زىيارىتىمنىڭ مۇھىم بىر ئۇتۇقى دەپ، ئىنتايىن خۇش بولدۇم. * مول ھوسۇللۇق ئۇرۇقنى چۆل باغرىغا چاچتۇق بىز. ئىشلەپ ئىلمىي ئۇسۇلدا يېڭى ئۇتۇق تاپتۇق بىز. ② خىزمەت، ئىش قاتارلىقلارنى يەكۈنلەش داۋامىدىكى ئىجابىي تەرەپلەر؛ نەتىجە: بىر ئادەمنىڭ خىزمىتىدە ئۇتۇق يەتتە ئۇلۇش كەمچىلك ئۈچ ئۇلۇش بولسا ئۇنىڭ خىزمىتى ئاساسىي جەھەتتىن ياخشى بولغان بولىدۇ. ③ ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

ئۇتۇقسىز سۈپ. ئۇتۇقى، نەتىجىسى يوق؛

ئۇتۇق قازىنىلمىغان: بۇ ئۇتۇقسىز ئەمگىكىدىن كۆڭلى غەش بولۇپ، ئولتۇرۇشتى ئۇلار بىردەم تاشتا زوڭزىيىپ، ھېلى كۈندۈز ئاسمىنىدەك غازىنىڭ چېھرى، تۇمانلاشتى شوخ كۈلكىلەر بىردىن يوقىلىپ.

ئۇتۇقلۇق سۈپ. ئۇتۇقى، نەتىجىسى بار؛ ئۇتۇق

قازىنىلغان: — دادا، بۇلارنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىغا گۇمان بىلەن قارىماڭ، كۆپچىلىك

بولۇپ بۇ نۇردىن خەلقىم، دۇنياغا كەلدى گويى باشقىدىن، ② كۆچمە. گەپ قىلالماي قالماق، جىمىپ كەتمەك: مەن ئۇچۇقۇپ كەتتىم، چۈنكى مەن ئۆزۈمنى ئەيىبلىك ھېس قىلغانىدىم. * تاشۋاي بېشىنى سېلىپ ئۇچۇقۇپلا كەتتى.

ئۇچۇقۇشماق «ئۇچۇقماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار قورققىنىدىن ئۇچۇقۇشۇپلا كەتتى.

ئۇچۇل ئى. يىكەن غولنىڭ باش قىسمى ئىچىدە بولىدىغان بىر خىل سېرىق نوسمان ماددا، ئىستېمال قىلىشقا بولىدۇ.

ئۈچ I ئى ① نەرسىلەرنىڭ ئىنچىكىلەشكەن، ئۆتكۈر تەرىپى: يىڭنىڭ ئۈچى، بىگىزنىڭ ئۈچى. نەيزىنىڭ ئۈچى. ② يىپ، سىم، تايلاق قاتارلىقلار تەرەپلىرىنىڭ بىر بېشى: ئارغامچىنىڭ ئۈچى. تاياقنىڭ ئۈچى. * مېخانىكىنىڭ سۆزىگە ھېچكىم قۇلاق سالىمىدى. ئۇ يىپ ئۈچىدىكى ھالقىنى تۆۋەنگە تارتتى. * شۇمۇگە يىمكەن! چوكنىڭ ئۈچىدىمۇ سىنىپى كۈرەش بار دېگىنى نېمىسى؟ چوكنىڭ ئۈچىدا سىنىپى كۈرەش بولسا، چۆمۈچتە بالا-قازلىق ئېلىشىش، ئالتوپىلاڭ بولىدىكەن-دە!

③ قول، پۇت، بۇرۇن قاتارلىق ئەزالارنىڭ ئاخىرقى قىسمى: بارماقنىڭ ئۈچى. ساقالنىڭ ئۈچىنى قىرماق. * كىچىك ئوغۇلنىڭ توققۇز ئېگىرى بازاردىن ئېشىپ قالماپتۇ، ئەمما چوڭ ئوغۇللارنىڭ قول ئۈچىدىلا ياسىغان بىر ئېگىرنى ھېچكىم ئالماپتۇ. * قىز دېرىزىدىن سەل نېرىراق چېكىنىپ، پۈتنىڭ ئۈچىدا دەسسەپ كۆتۈرۈلۈپ، سىنىپ ئىچىگە قارىدى. ④

بۇرچەكلىك بۇيۇملارنىڭ بۇرچىكى: ياغلىقنىڭ ئۈچى. گالىستۇكنىڭ چوڭ ئۈچى. * سايىم بەش سامسىنى قول ياغلىققا سېلىپ، ياغلىقنىڭ تۆت ئۈچىنى چىگدى. ⑤ تىك

ئۇچۇر-بۇجۇرنى بىلمەك تەپسىلىي، ئىنچىكە ئۇقماق، بىلمەك: مەن ئېنىق سوراپ ئۇچۇر-بۇجۇرنى بىلىۋالغاندىن كېيىن قول سالىدىم، - دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ۋەلى. **ئۇچۇر-بۇجۇرنى قويماي** ھېچنېمىنى قالدۇرماي، ھەممىنى: سورىغاندىمۇ ئۇچۇر-بۇجۇرنى قويماي سورايتتى-دە، ئاندىن قايتا-قايتا مەشىق قىلاتتى.

ئۇچۇر سۈپ. دىئال. ئاجىز، خار، پەس؛ ئەرزان.

ئۇچۇرلىماق پ. دىئال. خارلىماق، پەس كۆرمەك.

ئۇچۇقتۇرماق «ئۇچۇقماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: - ئەگەر سىلەر بولمىغان بولساڭلار، - دەپتۇ ۋەزىر، - بۇ ھارامزادىنى شۇ يەردىلا ئۇچۇقتۇرۇۋېتەتتىم. * بۈگۈن ئۆزلىرى تەڭداشسىز جاسارەت بىلەن ئۇنى ئۇچۇقتۇردىلا، مەن قەھرىمانلىقلىرىغا ئىچ-ئىچىدىن قايىل بولدۇم.

ئۇچۇقتۇرۇشماق «ئۇچۇقتۇرماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئەمەت جەڭگىنىڭ قوراللىق ئادەملىرى تۆرىنى ئۇچۇقتۇرۇشتى ۋە ئولجىنى ئېلىپ كېلىشتى.

ئۇچۇقتۇرۇلماق «ئۇچۇقتۇرماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: شامەخسۇت بىي شىڭخۇغا: «تورپاق يېغىلىقمۇ سىزنىڭ قولىڭىز بىلەن ئۇچۇقتۇرۇلغانىدى. ئەمدى بۇ ئوغرىلارنىمۇ سىزلا ئۇچۇقتۇرالايسىز، كۆرسەتكەن خىزمىتىڭىز ئۈچۈن پۈتۈن خەزىنەمنى ئېچىپ بېرىمەن» دەپ ۋەدە بېرىپتۇ.

ئۇچۇقماق پ ① يوقالماق، ئۆلمەك، تۇنجۇقماق: ياسىن تامغا ئېسىلغان پالاقنى قولغا ئېلىپ «ۋاقتىدە» بىرنى سالغانىدى، چۈن دەرھال ئۇچۇقتى. * قارا بۇلۇتلار ئۇچۇقتى كۆكتىن، قۇياش نۇرى چاچقاچ شەرقىتىن. بەھرىمەن

ئىدى. * بۇ بەگنىڭ يېنىدا ئۈچىغا چىققان بىر يامان ئوغرى بار. * بەش-ئالتە يىل ئەسكەر بولۇپ، راسا ئۈچىغا چىققان قىمارۋاز بولۇپ چىقتى.

ئۈچىغا چىققان ئەڭ يۇقىرى پەللىگە يەتمەك، چىكىگە يەتمەك؛ بەخت-سانادەتنىڭ جايى زىندان بولدى. تەقپ قىلىش، چىقىمچىلىق، مۇتتەھەملىك، خىيانەت، تۆھمەت، ئوغرىلىقلار ئۈچىغا چىقتى. * بۇ باشلىقتىن بىزار بولغانلار، يالغۇز مەندەك بىر كىشى ئەمەس. ساختىلىقتا چىقتى ئۈچىغا، ئەيىبنى ئاچسام تۈگىمەس. ئۈچىنى ئۈزمەك كېۋەز، تەك قاتارلىقلارنىڭ بەك ئۆسۈپ كېتىپ مېۋىلىشىگە ئوزۇق يېتىشمەي قالماستىن ئۈچۈن ئۈچىنى قىرقىۋەتمەك.

ئۈچىنى ياندۇرماق ئۈچىنى ئۈزمەك؛ بىز ئەتە بىر كۈن پاختىنىڭ ئۈچىنى ياندۇرمىز. **ئۈچ II نى.** ئېگىرىش ئۈچۈن ئېتىلغان پاختىدىن تەييارلانغان پىلتە: ئۈچ ئېگىرمەك.

ئۇچا نى ① ئادەم ۋە ھايۋانلارنىڭ بەل ئومۇرتقا ئەتراپى: ئۈچىسى قىچىشقان ئېشەك تۈگىمەنگە بارار (ماقال). * خوتۇن ئالدىڭ-ئۇچاڭغا ئوتۇن ئالدىڭ (ماقال). * مېنىڭ كۆرگەن كۈنلىرىم بەك ئېغىر ئۇكام، گۇۋاھ، مانا ئۆلمەس ھۆججەت، يېغىر ئۇچام. **②** ئۈستىباش، ئۈست: ئۇ بېشىغا كەمچەت تۇماق، ئۈچىسىغا سۆسەر ياقىلىق ئېسىل جۇۋا كىيىۋالغان، قولىدا تەسۋى سىيرىپ، بېشىنى لىگىشىپ ئېگەردە ئولتۇراتتى. * - شۇنداق، مەن ئۆيىمىزنىڭ ئىشىغا كۆپ قارىيالمىدىم، لېكىن بۇ كەمگىچە ئۈچىمىز يالڭاچ، قورسىقىمىز ئاچ قالغىنى يوققۇ؟ * يارىشىپتۇ ئەجەبمۇ، ئەنەس كۆڭلەك ئۇچاڭغا. قاچانغىچە كېلىمەن، دىۋاندىكە كوچاڭغا.

ئۈچىسى ئايتاپ كۆرمەك - دۈۋەبەسى ئايتاپ كۆرمەك: ئۈچ-تۆت يىل بولدى،

ھالەتتىكى نەرسىلەرنىڭ يۇقىرى قىسمى، چوققىسى: تام تۈۋىدىن، دەرەخ ئۈچىدىن، ئادەم ئىچىدىن قېرىيدۇ (ماقال). * - يۇقىرىراق دەۋىرىپ، ياغاچنىڭ ئۈچىغا چىقىرىۋېتىمىزمۇ بۇنى؟ - دېدى سادىق. **③** كۆچمە. باشلىنىش قىسمى، بېشى: ئەمدى كۆرسىتىدىغان باھانە - سەۋەبلىرىم تۈگىگەچكە، مەقسىتىمنىڭ ئۈچىنى بوۋامغا ئېيتتىم. * ئۇ بىرئاز ياقىتۇرماسلىق، كەمسىتىش تەلەپپۇزى بىلەن گەپنىڭ ئۈچىنى چىقاردى. **④** گاگى قاتارلىقلارنىڭ خەت يازىدىغان، پۇلاتتىن ياسالغان قىسمى. **⑤** تۇخۇمنىڭ توم، يوغان بولمىغان تەرىپى: سىپىت، مەشرەپكە كۆرەڭلەپ: مۇشۇنداق توخۇمدىن ئىككى يۈزنىڭ ئۈچ-پاينىكىنى ئۇرۇۋالغىن، دېمىسىمۇ قورقماي چىكىشىۋېرىمەن، - دېدى. **⑥** مىلتىق، ئاپتومات قاتارلىقلارنىڭ قولىدا تۇتىدىغان قىسمىغا قارىمۇقارشى تەرىپى: مىلتىقنىڭ ئۈچىنى تەڭلىمەك. * ئاسم ئۇنىڭ كەينىدىن يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ بىردىن، مەخسۇت بەگنىڭ تاپانچىسىنىڭ ئۈچى ئالماسقا قارىتىلغانلىقىنى كۆرۈپ قالدى.

ئۈچ تارتماق بوي تارتىپ ئۆسمەك، ئېگىزلىمەك، سوزۇلماق. **ئۈچتىن زەرەت قويۇپ بېرىش <فوز>** زەرەتلەنگەن جىسىمنىڭ ئۈچ تەرىپىنىڭ ئوڭايلا زەرەت توپلىۋېلىپ، ئۇنى يەنە قويۇپ بېرىش ھادىسىسى، چاقماق قايتۇرغۇچ ئادەتتە ئۇچلۇق بولۇپ، بۇ خىل پىرىنسىپ بويىچە زەرەت قويۇپ بېرىدۇ.

ئۈچ قورۇلى مىلتىقنىڭ ئۈچىدىكى قارىغا ئېلىش تەڭشىكى. **ئۈچىغا چىققان ئۆتۈپ كەتكەن؛ ئەڭ ئالدىنقى؛ ناھايىتى ئۇستا؛** زىياۋۇدۇننىڭ خىيالىنى كىم بىلىپتۇ دەيسىز. ئۆزى ئەسلىدىمۇ ئۈچىغا چىققان لۈكچەك، گەدەنكەش بىرىمە

ئەھۋال ئۆزگەردى دېھقانلارنىڭ ئۇچسى ئاپتاپ كۆردى.

ئۇچسى ئاپتاپ كۆرمىگەن جاپا تارتىغان؛ چىنىقىمىغان: بۈگۈن ئۇچسى ئاپتاپ كۆرمىگەن يىگىتلەرنىڭ خامان سورۇشتىكى غەيرىتى قانداق بولىدىغانلىقىنى كۆرىدىغان بىر كۈن كېلىپتۇ.

ئۇچسى قىچىشا، گەدىنىنى قاشلايدىغان ← دۈمبىسى قىچىشا، گەدىنىنى تاتلايدىغان: نەدىكىنى ئۇچسى قىچىشا گەدىنىنى تاتلايدىغان نېمىلەرنى ئەۋەتكىنى نېمىسى.

ئۇچسى قىچىشماق ← دۈمبىسى قىچىشماق: ئۇچاڭ قىچىشقان بولسا ئاشۇ تايماقچى قىمارۋاز ئېرىڭنىڭ ئۆيىگە بېرىپ كۈندە تايماقچى يەپ ئولتۇر، بولسا ئاناڭنىڭ يېنىدىن نېرى بارما! * ئۇچاڭ قىچىشپ تۇرامدۇ؟ كەل بولمىسا ئوتۇن توشۇ.

ئۇچىنى قورۇماق توڭدۇرماق: ئۇچىنى قورۇيدىغان سوغۇقتا يولغا چىققان يولۇچىلار قونالغۇغا كېلىپ گۈلخان سالىدى.

ئۇچار ① «ئۇچماق» پېشىلىنىڭ سۈپەتتىشى: ئۇچار گىلەم. تىك ئۇچار ئايروپىلان. * ھازىر لىتىنىڭ بىرىكىملىرى ئالەم بوشلۇقىغا قويۇپ بېرىلىدىغان ئۇچار جىسىملارنىڭ ئەڭ ياخشى ماتېرىيالى بولۇپ قالدى. ② كۆچمە. ناھايىتى تېز يۈرىدىغان: ئۇچار ئات. * خالايق، بەكمۇ تېز دەيدۇ ئۇچار تۇلپارنى، شۇڭقارنى، ئۇلارنى ئارقىدا تاشلاپ جەسۈر-مەردانە ماڭغان قىز.

ئۇچار بومبا <ھەرب> ئاپتوماتىك ئۇچۇرۇش ئەسۋابى ئورنىتىلغان بومبا. مەسىلەن، باشقۇرۇلىدىغان بومبا.

ئۇچار بېلىق <زوتول> بېلىقنىڭ بىر خىلى. ئۇنىڭ تېنى كاناي شەكىللىك، كۆكرەك

پالاقچىسى ئالاھىدە نەرەققىي قىلغان بولۇپ، خۇددى قاناتقا ئوخشايدۇ، سۇدىن ئايرىلىپ ھاۋادا سىيرىلىپ ئۇچالايدۇ. مۆتىدىل ۋە سۇبتروپىك بەلباغلاردىكى دېڭىزدا ياشايدۇ. دۆلىتىمىزنىڭ سېرىق دېڭىز، شەرقىي دېڭىز ۋە جەنۇبىي دېڭىزلىرىنىڭ ھەممىسىدە بار.

ئۇچار پاقا <زوتول> قوشى ماكانلىق ھايۋان. شەكلى يېشىل پاقىغا ئوخشايدۇ، ئەمما ئۇنىڭدىن سەل كىچىك، تېرىسىنىڭ رەڭگى توق سېرىق، ئاچ سېرىق، توق كۈل رەڭ، ئاچ كۈل رەڭ ۋە يېشىل بولىدۇ. كۆزىنىڭ چۆرىسى ئالتۇن رەڭگىدە، بارماق ئۇچىدا شورغۇچى تەخسىسى بولۇپ، دەرەخقە يامىشىشتا ئىشلىتىدۇ. دەرەخ، بامبۇك ۋە بانان دەرەخى قاتارلىقلاردا ياشايدۇ.

ئۇچار تەخسە <ئاستر> تېخى ئىسپاتلانغان، ئەمما ھاۋا بوشلۇقىدا كۆرۈنگەنلىكى دوكلات قىلىنغان تەخسە شەكىللىك ئۇچار جىسىملارنىڭ خالىغان بىرى.

ئۇچار تىيىن <زوتول> سۈت ئەمگۈچىلەر كلاسى، ئۇچار تىيىن ئائىلىسىدىكى ھايۋان. ئالدى پۇتى بىلەن ئارقا پۇتى ئارىلىقىدا كەڭ ھەم تۈكلۈك ئۇچۇش پەردىسى بولىدۇ. دەرەخ ياردىمى بىلەن ئۇچىدۇ. قۇيرۇقى ئۇزۇن بولىدۇ. كېچىسى ھەرىكەت قىلىدۇ. شەرقىي ئاسىيا سۇبتروپىك بەلباغ ئورمانلىرىدا ياشايدۇ. ئادەتتە ئۆسۈملۈك مېۋىلىرى، ھاشارات قاتارلىقلار بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ.

ئۇچار جىسىم <ئاستر> ← ئۇچار تەخسە. ئۇچار چاشقان <زوتول> سۈت ئەمگۈچىلەر كلاسى، ئۇچار تىيىن ئائىسىدىكى ھايۋان. تەن شەكلى تىيىنغا ئوخشاپ كېتىدۇ.

ئەتراپىدا، رەڭگى كۈل رەڭ ياكى يېشىل ئارىلاش كېلىدۇ. يۈزىدە قارا داغلىرى، گال قىسمىدا ئۈچ دانە مونكى بولىدۇ. يان تەرىپىدە سېرىق رەڭلىك ئۇچۇش پەردىسى بولۇپ، بەش تال ئۇزۇن ياردەمچى سۆڭەك تىرەپ تۇرىدۇ. ئادەتتە ئۇ ئۇچۇشقا ياردەم بېرىدۇ، قورسىقى قارا، ئۈستىدە قارا داغلىرى بولىدۇ، دەرەخ ئۈستىدە ياشايدۇ. مەملىكىتىمىزنىڭ يۈننەن، گۇاڭشى، شىزاڭ ۋە خەينەنداۋ قاتارلىق جايلاردىن چىقىدۇ.

ئۇچار گىلەم رىۋايەتلىرىدىكى ئۈستىدە ئولتۇرۇپ خالىغان يەرگە ئۇچۇپ قونغىلى بولىدىغان گىلەم: ھاياجاندا سۆزلەر ئازادەم، قەلبى يۈكسەك ھېسلاغا تولۇپ، ئۇ ئولتۇرۇپ «ئۇچار گىلەم» دە، كۆكتە پەرۋاز قىلغاندەك بولۇپ.

ئۇچارلىق ئى. ئاسماندا ئۇچۇش ئىقتىدارىغا ئىگە بولغان قۇش قاتارلىقلار.

ئۇچارلىق-قىنارلىق ئاسماندا ئۇچىدىغان، يەردە ماڭىدىغان بارلىق جانلىقلار.

ئۇچاستىكا ئى [ر] ① بىرەر ئىش، پائالىيەت

ئۈچۈن مەخسۇس ئاجرىتىلغان يەر بۆلىكى، مەيدان: سايلام ئۇچاستىكىسى، ئۈرۈق-يېتىشتۈرۈش ئۇچاستىكىسى. مول ھوسۇللۇق پاختا ئۇچاستىكىسى، * ئۈمىد بار، تېرىلغۇ باشلانغاندا كەڭرەك تەجرىبە ئۇچاستىكىسىدا ئۆستۈرمە كىچىمىز.

② ئىش-ھەرىكەتنىڭ دائىرىسى، ئارماق، ساھە: 20 نەچچە يىل يېتىشتۈرۈش ئارقىلىق ھازىر زاۋۇت بويىچە سىياسى ۋە كەسپىي باشقۇرۇش كادىرى، تېخنىك كادىرلار 103 كە يەتتى. ھەربىر سېخ، ئۇچاستىكا، پەن-گۈرۈپپىدا مىللىي كادىرلار بار بولدى، * ۋاقتىنى تېجەش ئۈچۈن ھازىرلا بىر كىشى

تېپىندىن پەرقلەندىغان يېرى شۇكى، ئالدى-كەينى پۇتلىرى ئارىسىدا كەڭ ۋە تۈكلۈك ئۇچۇش پەردىسى بولىدۇ. تەن ئۇزۇنلۇقى ئادەتتە 16 - 20 سانتىمېتىر ئەتراپىدا كېلىدۇ، قۇيرۇقى تەخمىنەن 10 - 18 سانتىمېتىر ئۇزۇقلۇقتا بولىدۇ. تۈكىنىڭ رەڭگى تۈرلىرىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا قاراپ ھەر خىل بولىدۇ. كېچىسى ھەرىكەت قىلىپ ئۆسۈملۈك مېۋىلىرى بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ. ئاساسەن شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا رايونىدىكى ئورمانلىقلاردىن چىقىدۇ. تېرىسىدىن پەلەي، قۇلاقچا قاتارلىقلارنى تىككىلى بولىدۇ.

ئۇچار چېكە تەكە <زوتول> يىراق ئارىلىققا ئۇچالايدىغان چېكە تەكە. تېنىنىڭ رەڭگى مۇھىتنىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن ئۆزگىرىدۇ. كۆپىنچىسى قوڭۇر كۈل رەڭ، سارغۇچ قوڭۇر ياكى يېشىل رەڭلىك. سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك ۋە دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىنى يەيدۇ. كۆپلەپ پەيدا بولغاندا، ئېغىر ئاپەت كەلتۈرىدۇ.

ئۇچار قانات ئۇچىدىغان قۇشلار: ئۇ يەردە تۈرلۈك-تۈمەن ئۇچار قاناتلار، جان-جانىۋارلار جىق بولۇپلا قالماستىن، يىرتقۇچ ھايۋانلارمۇ بار ئىكەن. * سادىر ياتقان كامارغا، ئۇچار قانات كىرمەيدۇ. مەن بۇ يەردە يۈرمەن، بالىلىرىم نېمە يەيدۇ؟

ئۇچار قۇش ← ئۇچار قانات: ئۇچار قۇشلارمۇ سايرايدۇ خۇشال، غىجەككە تەڭكەش ئۇنىڭ ئاۋازى. قىزلار ئۇسۇلغا چۈشتى مەيداندا، بۇ غالىب ئەلنىڭ تويى-پەرۋازى. **ئۇچار كەسلەنچۈك <زوتول>** سۆرەلگۈ-چىلەر كلاسسى، ئىگونلار ئائىلىسىدىكى ھايۋان. ئۇزۇقلۇقى 20 سانتىمېتىر

ناھىيە ، ۋىلايەتتىن زاپچاس ئىزلىسۇن ، قوشنا ئۇچاستىكىلاردىكى رېمونت گۇرۇپپىلىرىنى تراكاتورنى چۇۋۇشقا تەكلىپ قىلايلى . ③ تۆمۈريول ، تاشيول ، لېنىيىسىدىكى يول ئاسرىغۇچى ئىشچىلار تەشكىلاتى ۋە ئۇلار ئورۇنلاشقان جاي : بۇ ستومكا تۆمۈر يول تازماق ئۇچاستىكىسى ئاشخانىسىنىڭ زاپخوزى يوقىتىپ قويغان سومكا بولۇشى مۇمكىن . * بۇ ئۇچاستىكىغا 70-يىللاردىن بۇيان 300 دىن ئارتۇق ياش ئىشچى قوشۇلۇپ پۈتۈن ئۇچاستىكىدىكى ئىشچى-خىزمەتلەرنىڭ يېرىمىنى ئىگىلىدى .

ئۈچبېگى ئى. تارس. تارىختا ئوتلاق ، دېھقانچىلىق بېجى قاتارلىقلارنى ئالدىغان ئەمەلدار : قوزغىلاڭچىلارنىڭ ئەڭ ئالدىدا ئامانقۇل بىلەن نىياز پالۋان قوغلاپ كېلىۋاتاتتى . سايم ئۈچبېگى قېچىپ كېتىۋېتىپ نىياز پالۋاننى ئېتىپ قويدى . **ئۇچتۇرپان** ئى < جۇغ > شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى ئاقسۇ ۋىلايىتىدىكى بىر ناھىيە .

ئۇچتۇرپان قوزغىلىڭى < تارىخ > 1765-يىلى شىنجاڭ ئۇچتۇرپاندىكى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ چىڭ ھۆكۈمىتىنىڭ فېئوداللىق ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى قوزغىغان قوراللىق قوزغىلىڭى .

ئۇچراتماق ① « ئۇچرىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى : زىيانغا ئۇچراتماق . * يەنە بىر خىلى ، مېنىڭ مۇلاھىزىلىرىمنى يېزىپ يۈرگەنلىكىم ئۈچۈن ، مېنى ئالاھىدە ئاشكارىلاپ بېرىپ ، بالا-قازاغا ئۇچراتماقچى . ② ئىلگىرى كۆرمىگەن ، يولۇقمىغان ئادەم ، ئەھۋال ياكى ئىشنى كۆرمەك ، يولۇقتۇرماق : نان 10 نەچچە ناھىيىنىڭ ئىچىدە نەك قىزنى ئۇچراتمىغاندۇق . * تىتى چىمەنگۈل كۆرۈپ بىردىن جى قېتىم ئۆمرىدە ئۇچراتتى بۇ

ئەھۋالىنى . **ئۇچراشتۇرماق** « ئۇچراشماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى : قايسى كۈنى كېچىسى ئۇ ، ئابلەق بىلەن سەلەينى ئۇچراشتۇرۇپ قويۇپ ئۆزى كەتكەندى . * - ئەمسە ، ئەتىلا بىزنى ئارمانبېك بىلەن ئۇچراشتۇرۇڭ ، - دېدى ئابباسوپ قىزغىنلىق بىلەن .

ئۇچراشتۇرۇلماق « ئۇچراشتۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى : ئۇلار ئىككىسى ھايات شاماللىرى تەرىپىدىن تولمۇ تاسادىپىي ۋە خۇشال ھالدا ئۇچراشتۇرۇلدى .

ئۇچراشما سۆز . قارىمۇقارشى تەرەپ دەلمۇدەل ياكى يۈز تۇرانە ئېلىپ بارىدىغان : ئۇچراشما جەڭ .

ئۇچراشما جەڭ < مەزەپ > قارىمۇقارشى ئىككى تەرەپنىڭ ھەرىكەت داۋامىدا ئۇچرىشىپ قېلىپ ئېلىپ بارغان جېڭى . **ئۇچراشماس** سۆز . ئۇچراشمايدىغان : ئۇچراشماس تۈز سىزىقلار .

ئۇچراشماس تۈز سىزىقلار < مات > بىر تەكشىلىكتە ياتىمىغان ئىككى تۈز سىزىق ئۇچراشماس تۈز سىزىقلار دېيىلىدۇ .

ئۇچراشماق ① « ئۇچرىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى : ئانا-بالا يول ئۈستىدە ئۇچراشتى . * ئۇلار بەش يىللىق ئايرىلىشتىن كېيىن يەنە شۇ ئىشخانىدا تۇيۇقسىز ئۇچراشتى . ② روبىرو كەلمەك ، ئۇدۇللاشماق : دەل شۇ دەققىدە بەختىگۈلۇم ئارقىغا قارىغاندى . ئىككىسىنىڭ كۆزى ئۇچراشتى . * ئىككى جۈپ كۆز ئۇچرىشىپ چاقماق ۋە ئوتلار چاقىدى ، ئىككى ئاشق يۈرىكى سوقتى ، قىنىغا پاتىمدى .

ئۇچرىشىش ① « ئۇچراشماق » پېئىلىنىڭ يەنە بىر ئىسمىدىشى : ئابدىقادىر ۋە رىزۋان بىلەن ئۇچرىشىش ئالماس بىلەن لېلىگۈلدە چوڭقۇر تەسىر قالدۇردى . ② ئاشق-مەشۇقلارنىڭ

بەختسىزلىككە ئۇچرىماق. * كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئورمانلار ۋەيرانچىلىققا ئۇچرىدى. * ئەگەر بۇ يەردىن تېزلىك بىلەن ئۆتۈپ كەتمىگەندە، ئاتلار خەتەرگە ئۇچرايتتى. * غۇلچا شەھىرى ئۈچۈن بولغان جەڭنىڭ بىرىنچى كۈنى بىر تەرەپ ئېغىر چىقىملارغا ئۇچرىدى.

ئۇچسىز سۈپ. ئۇچى يوق، ئۈچ چىقىرىلمىغان: ئۇچسىز قەلەم.

ئۇچقاق سۈپ. ئاسانلا پارغا ئايلىنىپ ئۇچۇپ كېتىدىغان، ئۇچۇشچان: بېنىزى ئۇچقاق كېلىدۇ.

ئۇچقان دەك رەۋ. ناھايىتى تېز، چاپسان: ئەركىن ئۇچقان دەك بۈگۈرۈپ باردى-دە، ئادەملەر ئارىسىغا قىستالدى. * نۇزۇكۇمنىڭ ئۆلۈم خەۋىرى ئەتراپقا ئۇچقان دەك تارقالدى.

ئۇچقۇ ئى. ئايروپىلان: كۆكسىرى ئۇچقاندا ئۇچقۇ لىككە، كۆز يېشىم تولدى چاناققا لىققەدە.

ئۇچقۇچى ئى < قاتن > ئايروپىلان، راكېتا قاتارلىقلارنى ھەيدەيدىغان كىشى.

ئۇچقۇچىسىز سۈپ. ئۇچقۇچىسى يوق، ئۇچقۇچى باشقۇرمايدىغان: ئۇچقۇچىسىز ئايروپىلان.

ئۇچقۇچىلىق « ئۇچقۇچى » سۆزىنىڭ كەسىپ نامى: ھازىر ئۇيغۇر، چاۋشەنزۇ، قازاق قاتارلىق ئاز سانلىق مىللەت ئۇچقۇچىلىرى يۇقىرى سۈرئەتلىك قىرغۇچى ئايروپىلان، زەربىدار ئايروپىلان ۋە ترانسپورت ئايروپىلانلىرىنى ھەيدەيدۇ. بۇلارنىڭ تولسى بەلگىلەنگەن ئۇچقۇچىلىق دەرىجىسىگە يەتتى.

ئۇچقۇر سۈپ ① ئۇچىدىغان، تېز ئۇچىدىغان: ئۇچقۇر پاقا. ② ئۇچقان دەك يۈرىدىغان، ناھايىتى تېز: بۇ ئات شىامەخسۇتنىڭ ئوردىسىدىكى ئەڭ ئۇچقۇر ئاتلارنىڭ بىرى بولۇپ، چىەن دارىن تاغقا يۈرۈش باشلىغان كۈنى ئۇنىڭغا تەقدىم قىلىنغانىدى. * ئويلىسام، باھارنىڭ ئۇچقۇر شامىلى، ئۆتەر كەن

ۋەدىلەشكەن جايدا تېپىشىشى: ئاھ، ئايدىڭ ئاخشاملاردىكى ئاچايىپ ئۇچرىشىشلار، يەكشەنبىلەردىكى سەپلىلەر مەڭگۈ ئەستىن چىقمايدۇ. ③ مەلۇم ساھەدىكىلەرنىڭ بىر يەرگە جەم بولۇشى: بۈگۈن كەچتە ناھىيىدە ئېچىلىدىغان ھەر ساھە ئىلغارلار ئۇچرىشىش يىغىنىغا قاتنىشىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش تاپشۇرۇۋالدىم.

ئۇچرىماق پ ① ئۇدۇلىدىن، قارىشىدىن چىقماق، روبروسىغا كېلىپ قالماق: قارىغۇ مۈشۈككە ئۈلۈك چاشقان ئۇچراپتۇ (ماقال).

* بىركۈنى ئەپەندىم شەھەرگە كىرىپ قايتىپ كېتىپ بارسا، يولدا بىر كىشى ئۇچراپتۇ. * ئۇلارغا يولدا چوڭ بىر تۈگمەن تېشى ئۇچراپتۇ. ② تېپىلماق، بولماق: قەدىمكى رۇم تېببى ئالىمى جالنىۋىنىڭ نامى دۇنيادىكى ھەرقايسى مىللەت تىبابىتىدە ۋە تىبابەت كىتابلىرىدا كۆپ ئۇچرايدۇ. * ئارىمىزدا ئوقۇغۇچىلارنىڭ نەرسىلىرىنى ئوغرىلاپ ئالىدىغانلارمۇ ئۇچرايتتى. ③ نامايان بولماق، كۆرۈلمەك: يازنىڭ ھاۋاسى قۇرۇق ئىسسىق بولۇپ، سەپرادىن بولغان كېسەللىكلەر كۆپرەك ئۇچرايدۇ. * لېكىن ئۇ قانچە يىللاردىن بۇيان ھەر كۈنى شۇنچە ئارىلاپ يۈرمىسۇ قولغا چىققۇدەك بىرنەرسە ئۇچراپ باقمىدى. ④

نېسىپ بولماق، يولۇقماق: تاللاپ-تاللاپ تازغا ئۇچراپتۇ (ماقال). * لېكىن شۇنچە يىل ئوقەت قىلغان بولسىمۇ بۈگۈنكىدەك سودا ئۇنىڭغا كەم ئۇچرىغان. * ئۇچراپتەن دېدى ئۇ، بىر ئىسرايخور « نويغا ». قىيناپ مېنى ئۇ « نويچى »، تىقتى پۇرلاپ پويخىغا. ⑤

دۇچار بولماق، دۇچ كەلمەك، يولۇقماق: پالاكەتكە ئۇچرىماق. زىيانغا ئۇچرىماق. كاشلىغا ئۇچرىماق. غەزەپكە ئۇچرىماق. قەستكە ئۇچرىماق. تەھدىتكە ئۇچرىماق.

ئۇنىڭغا كەم ئۇچرىغان. * ئۇچراپتەن دېدى ئۇ، بىر ئىسرايخور « نويغا ». قىيناپ مېنى ئۇ « نويچى »، تىقتى پۇرلاپ پويخىغا. ⑤

دۇچار بولماق، دۇچ كەلمەك، يولۇقماق: پالاكەتكە ئۇچرىماق. زىيانغا ئۇچرىماق. كاشلىغا ئۇچرىماق. غەزەپكە ئۇچرىماق. قەستكە ئۇچرىماق. تەھدىتكە ئۇچرىماق.

ئۇنىڭغا كەم ئۇچرىغان. * ئۇچراپتەن دېدى ئۇ، بىر ئىسرايخور « نويغا ». قىيناپ مېنى ئۇ « نويچى »، تىقتى پۇرلاپ پويخىغا. ⑤

دۇچار بولماق، دۇچ كەلمەك، يولۇقماق: پالاكەتكە ئۇچرىماق. زىيانغا ئۇچرىماق. كاشلىغا ئۇچرىماق. غەزەپكە ئۇچرىماق. قەستكە ئۇچرىماق. تەھدىتكە ئۇچرىماق.

دولقۇنلاپ، كۆزلىرىدە ئۈمىد، ئىشەنچ ئۇچقۇنى چاقىندى. * مەستۈرەنىڭ كۆزلىرىدە كۈلۈمسىرەش ئۇچقۇنلىرى چاقىناپ كەتتى.

ئۇچقۇن پاقا < زوئول > قوش ماكانلىقلار كلاسى، پاقىلار ئائىلىسىدىكى ھايۋان. تەن ئۇزۇنلۇقى ئالتە-يەتتە سانتىمېتىر. چوڭلىرى توققۇز سانتىمېتىر كېلىدۇ. دۈمبىسى توپا رەڭ، سېرىق ۋە قىزىل سەپكۈنلىرى بار. تۆت ئايغىدىمۇ توغرىسىغا جايلاشقان قارامتۇل ئالىسى بار. قورساق قىسمى سۈت رەڭگىدە، ئەرەكلىرىنىڭ ئىچكى ئاۋاز خالىتىسى بولىدۇ. 1-بارمىقىدىكى قاداچىسى تەرەققىي قىلغان، بارماق ئارىلىقىدا پەنجىسى بار. تاغ باغرىدىكى تەسكەي، نەم ئورۇنلاردا ياشايدۇ. قىش پەسلىدە توپىلىشىپ سۇنىڭ چوڭقۇر يېرىدىكى تاش ئاستىدا قىشنى ئۆتكۈزىدۇ. تىبابەتچىلىكتە دورىغا كىرگۈزۈلىدۇ. دۆلىتىمىزنىڭ خېيلۇڭجياڭ ئۆلكىسى قاتارلىق ئورۇنلىرىغا تارقالغان، شىنجاڭدىمۇ بار.

ئۇچقۇندى ① ئى. يالقۇنلاپ كۆپكەن ئوتتىن چاچراپ چىققان پارچە، ئۇچقۇن: ئوت ئۇچقۇندىسى. ② سۈپ. شامالدا ئۇچۇپ چۈشكەن، شامالدا ئۇچۇرۇشتىن ھاسىل بولغان: ئۇچقۇندى سامان.

ئۇچقۇندى سامان خامان سورىغاندا يىراققا ئۇچقان يۇمشاق سامان.

ئۇچقۇندىماق پ ← ئۇچقۇندىماق: قىش يېتىپ كېلىپ، ئۇچقۇنداپ قار يېغىشقا باشلىدى. * ئۇنىڭ كۆزلىرىدە بىر خىل ئەلەملىك ئوت ئۇچقۇنداپ تۇراتتى. * ئۇنىڭ قېنىق كىرىپكىلىك قوي كۆزلىرىدە رازىمەنلىك ئىپادىسى ئۇچقۇندايتتى. **ئۇچقۇنلار تىۋىچ** ئى < ماشىن > ئىچىدىن ياندىغان دۈڭكەتلىنىڭ ئوت ئالدۇرۇش قۇرۇلمىسى. شەكلى پۇرۇپكىغا ئوخشاش بولۇپ،

باغلارنى-تاغلارنى قۇچۇپ. مۇبادا باھارنىڭ شامىلى بولسام، بارا تىتم بۇ خەتنىڭ ئورنىدا ئۇچۇپ، ③ كۆچمە. ئەسكە ئېلىنىشى تېز بولغان، تەسەۋۋۇردا دەرھال ئەكس ئېتىدىغان: ئۇنىڭ ئۇچقۇر خىيالىي بېيجىڭنىڭ ئاجايىپ گۈزەل گۈل-چىمەنلىكلىرىنى بىر ئايلىنىپ چىقتى. * ئانا شۇلارنى ئويلاۋېتىپ جان-جىگەر ئوغلنىڭ بالىلىق چاغلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈردى-دە، ھېلىلا توختاپ قالغان ئۇچقۇر خىيالىنى قوغلاپ يەتتى.

ئۇچقۇرلۇق ئى. تېز ئۇچىدىغان ئىقتىدار: شۆھرەتتە لاجىنىڭ ئۇچقۇرلۇقى بار، چوققىلار ئۈستىدە ئۇنىڭ پەرۋازى. يالت قىلىپ ئۆتدۇ. قۇياش ئاستىدىن، قۇلاقتا قالىدۇ پەقەت ساداسى.

ئۇچقۇن ئى ① كۆيۈۋاتقان ئوتتىن چاچراپ ياكى نەرسىلەرنى سۈركەشتىن چىققان ئوت پارچىسى: تاماكا ئورۇدۇم، ئەمما ئىچىگە قۇم-توپا توشۇپ كەتكەن چاقمىقىدىن بىرەر تال ئۇچقۇنمۇ چىقمىدى. * مەن كېلىمەن ئاتنىڭ ئۈستىدە، بەلكى كۆڭلۈم كۆكنىڭ ئۈستىدە. تۇپاقلاردىن چاچرايدۇ ئۇچقۇن، داۋانلارمۇ قالدى بۆكسە. ② نەرسىلەرنىڭ چاچرىغان، تۈزىغان ئۇششاق پارچىلىرى، زەررىچىلىرى: كۆزنىڭ سالامەتلىكىنى ئاسراش ئۈچۈن توپا-چاڭ، تۇتۇن، ئاچچىق بۇس، بولۇپمۇ تاش پارچىلىرى، تاش كۆمۈر ئۇچقۇنلىرىنىڭ كۆزگە كىرىپ كېتىشىدىن ئېھتىيات قىلىش لازىم. * قاش قارايدىغان چاغ، ئەتراپ جىمجىت، ھاۋا سوغۇق، ئۇششاق قار ئۇچقۇنلىرى ئۇچقۇنداپ تۇراتتى. ③ كۆچمە. سەزگۈ، ھېسسىيات، روھىي ھالەت قاتارلىقلار ئىپادىلەنگەن كىشى سىياقىدىكى مەلۇم ئالامەت، بەلگە: رەخمەتجان تېخىمۇ دىققەت بىلەن كۆزىتىشكە باشلىدى. بىردىن، يۈرىكى ئىختىيارسىز

سىلىندىرنىڭ ئاغزىغا ئورنىتىلىدۇ. يۇقىرى بېسىملىق توك ئۇنىڭدىن ئۆتكەندە ئۇچقۇنلىنىپ، سىلىندىر ئىچىدىكى يېقىلغۇنى پارتىلىتىدۇ.

ئۇچقۇنلارنىڭ ئۇچلۇق تىرىكەسى: كۈن نۇرى ئاپتاق قارى خۇددى كۈمۈش پارچىلىرىدەك ئۇچقۇنلارغا كۆز قامشاتتى.

ئۇچقۇنلارنىڭ ئۇچلۇق تىرىكەسى: كىرىدى ئوت يۈرەكلىك باتۇر بارگاھقا، قاپقارا كۆزىنى ئۇچقۇنلاندۇرۇپ، قەيسەرلىك ۋە ھەمدە مۇھەببىتىنى، كېلىشكەن قەددىدە جۇشقۇنلاندۇرۇپ،

ئۇچقۇنلارنىڭ ئۇچلۇق تىرىكەسى: تاڭدىكى قۇياش مسالى ھەر تەرەپنى يورۇتۇپ، دەشت-باياۋانلار ئارا ئۇچقۇنلىنىپ گۈلخان كېلەر.

ئۇچقۇنلارنىڭ ئۇچلۇق تىرىكەسى: ① كۆيۈپ ئۇچقۇن چىقارماق، ئۇچقۇن چاچرانماق؛ ئوت ئۇچقۇنلاپ كۆيدى. ② كۆچمە. ئۇچقۇن ئېلىپ يېنىشقا، پەيدا بولۇشقا باشلىماق؛ ئۇچقۇنلاپ تۇرغان ئىنقىلاب يانغىن ھاسىل قىلدى. ③ ناھايىتى ئۇششاق زەررىچە ھالىتىدە ياغماق؛ راست دېگەندەك پۈتۈن ئەتراپنى قارا بۇلۇت قاپلاپ، قار ئۇچقۇنلاشقا باشلىدى. ④ كۆچمە. پەيدا بولماق، ئىپادىلەنمەك (سەزگۈ، ھېسسىيات، روھىي ھالەت قاتارلىقلارنىڭ بەلگىسى ھەققىدە)؛ نۇرىنى ئۇنىڭ ھەرىكەتلىرىنى نەپرەت بىلەن كۆزىتىپ بىر چەتتە جىم تۇراتتى. كۆزلىرىدە ئەمدى ياش ئەمەس، غەزەپ ئۇچقۇنلايتتى. * ئېلىنىڭ ئېغىر كېسەل دادىسى، ئىدرىس ئەپەندىدىن بۇ ئىشنى ئاڭلاپ ئورۇق قوللىرى بىلەن ساقلىنى سىيىدى، ئۇنىڭ پىلدىرلاپ قالغان كۆزلىرىدە شادلىق ئۇچقۇنلىدى.

ئۇچلۇق تىرىكەسى: «ئۇچلۇق تىرىكەسى» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: قېرىنداشنى ئۇچلۇق تىرىكەسى «ئۇچلۇق تىرىكەسى» پېئىلىنىڭ ئۆلۈك دەرىجىسى: ئېتىز ئۈستىگە كەلگەنلەر بىردىن قوزۇق ئۇچلىشىپ ئۆزىگە ئايرىلغان قىرلارغا قېقىشقا باشلىدى.

ئۇچلۇق تىرىكەسى: «ئۇچلۇق تىرىكەسى» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: دېھىسۇ ئۇنىڭ قېرىنداشى ئۇچلىنىۋېرىپ كىچىككەنە قالغانىدى.

ئۇچلۇق تىرىكەسى: پ. دىئال. گەۋدىلەنمەك، كۆتۈرۈلۈپ چىقماق، چوقچىيىپ چىقماق.

ئۇچلۇق تىرىكەسى: ئۇچى بار، بىر تەرەپى ئىنچىكە، ئۇچلانغان؛ ئۇنىڭ قىسقى كۆزلىرى تېخىمۇ كىچىكلەپ، يۇمىلاق ئۇچلۇق تار ئىككىدىكى ئۆچكە ساقلى تىرەپ كەتتى. * ئۇ كىشى كۆز ئەينىكىنى بىگىز دەك ئۇچلۇق بۇرنىنىڭ ئۈستىدىن سەل-پەل يۇقىرى كۆتۈرۈپ قويۇپ يەر ئاستىدىن بىزگە بىر قۇر كۆز يۈگۈرتتى. * ئۇلارنىڭ قوللىرىدا ئۇزۇن ياغاچلار، ئۇچلىرىغا ئۇچلۇق تۆمۈرلەر بېكىتىپ ياسالغان نەيزىلەر بار ئىدى.

ئۇچلۇق تىرىكەسى: باشقىلارنىڭ سېپىگە، ئارىسىغا سىغىدىلىپ، شۇڭغۇپ، يوشۇرۇنچە كىرىۋالغان ئادەم.

ئۇچلۇق تىرىكەسى: <زۈنول> چىكەت-كىنىڭ بىر خىلى. تېنى يېشىل ياكى سېرىق قوڭۇر، بېشى ئۇچلۇق، ئۇچقاندا ئاۋاز چىقىرىدۇ. ئۆسۈملۈك يوپۇرمىقىنى يەيدۇ.

ئۇچلۇق تىرىكەسى: باشقىلاردىن ئاسان رەنجىدىغان، باتىنغا.

ئۇچلۇق تىرىكەسى: ماشىن <مېتال قىرغۇچى ئىستانوكلاردا دېتاللارنى قىرغاندا ئىككىنچى بىر ئۇچنى تىرەپ قويۇشقا ئىشلىتىلىدىغان سايمان. ئادەتتە ئۇ ھەرىكەتلىك ئۇچلۇق

بۇرۇت خوربىنى قاراغۇ ئۆيگە ئېلىپ كىرىپ كەتكەندە، ئۇنىڭ كۆكرىكىنى ئۇچلاپ قويغانىكەن. * سىياسەتنى چىڭ ئۇچلاپ، يامان ئىشلارنى تاشلاپ، يېڭىلىقنى بىز باشلاپ، گۈللىتە يلى ۋە تەننى.

ئۇچلىماق IV پ. دىئال. تاسقىماق (ئۇنى).
ئۇچلىنىش ① « ئۇچلانماق » پېشلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدۇر. ② < گېئول > يەر قاتلاملىرى ياكى كان گەۋدىسى قېلىنلىقىنىڭ تەدرىجىي ئېيىزلاپ، ئاخىرى يوقاپ كېتىش ھادىسىسى.

ئۇچما سۈپ. تىك، قىيا: ئۇچما تاغ. * باندەت باشلىقى كۆزلىرىنى ئۇنىڭدىن ئېلىپ، ئۇچما چوققىلىق تاغلارغا تىكتى.

ئۇچماق پ. ① قانات ياكى باشقا ۋاسىتە بىلەن كۆككە ئۆرلىمەك، ھاۋادا ھەرىكەت قىلماق: توخۇ ئۇچسا تامغا قونار، لاپچىن ئۇچسا تاغقا قونار (ماقال). * بىركۈنى خوتۇنى بىلەن ھويلىدا چاي ئىچىپ ئولتۇرسا، ئاسماندىن ئۇچ غاز ئۇچۇپ ئۆتۈپتۇ. * ئايروپىلان يېرىم سائەتتىن كېيىنلا ئۇچىدىكەن، - دېدى ئۇ ئالدىراپ سۆزلەپ، - ئازراق تاماق يەۋالسىڭىز بولاتتى. * گىلەم ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ بالا كۆرسە تەكەن تەرەپكە قاراپ ئۇچۇپتۇ. ② ناھايىتى تېز يۈرمەك، چاچماق: مەن قاتتىق ھودۇقۇش ئىچىدە تورمۇزنى قويۇۋېتىپ، ماينى قاتتىق باستىم. ماشىنام ئاتقان ئوقتەك ئۇچتى. * دالىلار قوينىدا پىرقىرايدۇ چاڭ، ئۇچماقتا چەۋەنداز، ئۇچار ئارغىماق. تولغىنار گۈل رەڭلىك گۈگۈمدا جانان، ياشلىقنىڭ كۆيىنى تىڭشايدۇ بۇلاق. ③ شامال قاتارلىق بىرەر كۈچنىڭ تەسىرىدە ھاۋادا ھەرىكەتلەنمەك، توزۇماق: ئۆمۈرنى پۇشايمايسىز ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن، ھەربىر زەررىچىنى يەتتە ئۆلچەپ بىر كەس. ھەقىقەت يولىدا

تىرەك ۋە ھەرىكەتسىز ئۇچلۇق تىرەك دەپ ئىككىگە ئايرىلىدۇ.
ئۇچلىغۇچ ئى. قېرىنداش قاتارلىقلارنى قىرىپ ئۇچلايدىغان تىغلىق ئەسۋاب: ئاڭلاپ قالدىم بايا بىر، ئۇچلىغۇچنىڭ زارىنى. سۆزلەپ بېرىمىز سۆزلەرگە بولغان گەپنىڭ بارىنى.

ئۇچلىماق I پ ① بىر تەرىپىنى يونۇپ، قىرىپ ئىنچىكە، ئۆتكۈر قىلماق، ئۇچ چىقارماق: ئابدۇخالىق ئۇيغۇر، لېتىپ ئەپەندىلەر بالىلارنى قانداق قىلغاندا ياخشى ئوقۇتۇش، قانداق قىلغاندا ساۋادىنى تېز چىقىرىش جەھەتلەردە جان كۆيدۈزەتتى، بالىلارغا دەپنەر تىكىش، قەلەم ئۇچلاشقا قەدەر كۆرسىتەتتى. * چاققان قول ئابدۇللا روزى ياغاچ ئۇچلاپ، چوڭ خەت ئۇچۇن بىر تال ئەپچىل قەلەم تەييارلىدى. ② سوزماق، ئۇزارتماق: قىز يىگىتنى تونۇغاندەك بولۇپ، تۇمشۇقنى ئۇچلاپ مەسخىرە بىلەن كۈلدى. * قىزىقكەنەن، - دېدى كىرىپجان جىغاننىڭ بېشىدىن-ئايغىغىچە قاراپ چىققاندىن كېيىن ئاغزىنى ئۇچلاپ، - ھەر ئىككىمىزنىڭ ئۈستىبېشى غۇچچىدە تىكەن تۇرسا، قانداقمۇ بىر-بىرىمىزگە يېقىنلاشالايمىز. ③ ئۇچ چىقارماق، ئۇلىماق: چاپاننىڭ يېڭىنى ئۇچلىماق. * چاپاننىڭ يېڭىنى، شاتاۋادا ئۇچلىغان، ئەرگە تەگمەيمەن دېسەم، باشلىرىغا مۇشتلىغان.
ئۇچلىماق II پ. ئۇچ ھالىتىگە كەلتۈرمەك، ئۇچ قىلماق: پاختىنى ئۇچلىماق.

ئۇچلىماق III پ. جان ت. ئۇچۇملىماق، سىقىملىماق؛ چىڭ تۇتماق: - سەنجۇ، دۇنيادا تېپىلمايدىغان بىر ئەخمەق! - دېدى ياشانغان بىر دېھقان ئېچىنغان ھالدا ئېڭىكىنى ئۇچلاپ، - بولۇپتۇ، گۈڭ-بۆك بىلەنغۇ كارىڭ بولمىسۇن، قورسىقىڭ بىلەنمۇ كارىڭ يوقمۇ؟ * بايا ھېلىقى شاپ

گەر كەتسە بېشىڭ، بۆكۈم ئۇ، شامالدا ئۇچتى دېگىن، بەس. * پاراسەتلىك قېزىلار، شوخ شامالغا چەش باسار؛ سامان ئۇچار بىر يانغا، سەردان دانلار تاغ ياسار. ④ ھاۋادا ئېتىلىپ كەلمەك: ئوق ئادەملەرنىڭ بېشىدىن ۋىزىلداپ ئۇچۇۋاتاتتى. * كېچە قاراڭغۇلۇقىدا كونا مەپە بازىرىدىن ئارقىمۇئارقا ئۇچۇپ كەلگەن ئىككى دانە مىنناميوت ئوقى ۋۇشۇڭبىگىنىڭ ھەشەمەتلىك ئىشخانا ئۆگزىسىدە پارتلاپ تورۇسنى تېشىپ تاشلىدى. ⑤ سۇنۇپ، چېقىلىپ مەلۇم بىر قىسمى ئاجزىماق: چىنىنىڭ گىرۋىكى ئۇچۇپ كەتتى. ⑥ ئېگىزدىن يىقىلماق، يىقىلىپ چۈشمەك: ئەگەر گۈلچەرىخان بىلەن پاتەملەر ئۇنى قولتۇقلاپ تۇرمىسا، ئۇ ھازىرلا ئارقىسىغا ئۇچۇپ كېتىدىغاندەك تۇراتتى. * ئېگىز تاغقا چىقماڭ يارىم ئۇچۇپ ئۆلەرسىز. چىرايلىققا كۆڭۈل بەرمەڭ كۆيۈپ ئۆلەرسىز. ⑦ كۆچمە. ئىختە- يارسىز بېزىلىپ، تەسىرلىنىپ مەغرۇرلانماق: سىزمۇ ماختاپ قويسا ئۇچۇپ كېتىدىغان ئادەم ئىكەنسىز. * ماختالسام ئۇچىمەن خۇددى پەي بولۇپ، نۇرلىنىپ كېتىمەن گويا ئاي بولۇپ، دەپ قالسا بىرى گەر نۇقسانلىرىمنى، يەۋەتكۈم كېلىدۇ غەزەپكە تولۇپ. ⑧ كۆچمە. ئۆزگەر- مەك: بۇزۇلماق، يوقالماق (روھىي ھالەت، كەيپىيات قاتارلىقلار ھەققىدە): بەگنىڭ كەيپى ئۇچتى ۋە ئۆز ئېتىنىڭ ئۆلۈكىنى ئولجا قىلىپ قايتىشتىن باشقا چارە بولمىدى. * خۇتۇندىن جاۋاب ئالالمىغان سوپىنىڭ ئەرۋاھى ئۇچۇپ ئاۋازىنىڭ بېرىچە ۋارقىردى. * - ئىككى چىنە بۇزغا ئېغىز تەگمەسە، - دېدى گايىت كۈلۈپ، - بۇنىڭ پەيزى ئۇچۇپ كېتىدۇ-دە.

ئۇچۇپ يۈرمەك ھەممە يەردە ئېيتىلماق، كۆپ تارقىلىپ يۈرمەك: ئادالەت،

ئادىمگەرچىلىك، ھەققانىيەت دېگەنگە ئوخشاش كەپلەر ھەممە يەردە ئۇچۇپ يۈرمەكتە. * بۇنداق پىتنە-ئىغۋا ئۇچۇپ يۈرىدۇ.

ئۇچۇپ ئۇچ ئى. دىئال ① باراۋەر، تەڭ. ② دەلمۇدەل، ئۇدۇل. ③ بۇلۇڭ-پۇچقا، ھەر جاي.

ئۇچۇچان سۈپ. ئادەتتىكى تېمپىراتۇرىدا ئاسانلا گاز ھالىتىگە ئايلىنىدىغان: بۇ كىتابتا دورىلارنى پىششىقلاپ ئىشلەش جەريانىدا، ئۇنىڭ شىپالىق خۇسۇسىيىتىنى كەتكۈزۈۋېتىدىغان ۋە ئۇچۇچان، پۇراقلىق ماددىلىرىنى يوقىتىپ قويدىغان ئىشلاردىن ساقلىنىش تەكىتلەنگەن.

ئۇچۇر ئى ① ئادەم ياكى شەيئەلەرنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدىكى مەلۇمات، خەۋەر؛ دېرەك: ئۇچۇر ئالماق، ئۇچۇر بەرمەك. * يەنە ئىككى كۈن ئىزدىگەن بولسىمۇ ئۇنىڭدىن ھېچقانداق ئۇچۇر بولمىدى. * مۆھتەرەم قارى ئاخىرىدا: - شۇنداق قىلىپ، مەخسۇت بېگىمدىن ئۇچۇر يوقمۇ؟ - دەپ سورىدى. ② جاۋاب؛ جاۋاب خەت: - ماقۇل، بۈگۈن ئوبدانراق ئويلاپ باقاي، ئەتە سىزگە ئۇچۇرىنى بېرىمەن، - دېدى خالىمىزغا غىۋان پېشانىسىنى ئۇۋۇلاپ تۇرۇپ. * ئالماس ئېلىقۇلنىڭ خېتى توغرىسىدا گەپ ئېچىپ: - ئېلىقۇل ئۈرۈمچىدە جامائەت خەۋىپسىزلىكى كادىرلىرى مەكتىپىدە ئوقۇۋاتىدۇ. خەتتە ئالتە ئايدا ئوقۇشۇم تۈگەيدۇ، قايتىمەن. ئۈرۈمچىدە ئوقۇۋاتقان بولساممۇ، پىكىر-خىياللىم مەخسۇت بەگدە قالدى، بۇ مۇناپىق زادى تىرىكمۇ-ئۆلۈك، ئۇچۇرىنى يازغىن دەپتۇ، - دېدى. ③ < فز > ئىنفورماتسىيىدىكى شەرتلىك بەلگىلەر ئارقىلىق يەتكۈزۈلىدىغان مەلۇمات.

ئۇچۇر ئالماق ئۇچۇرغا ئىگە بولماق، خەۋەردار بولماق: بۈگۈن بىز ناھىيىدىن بۇ يەرگە ئەتە ھۆكۈمەت ئادىمى ئەۋەتىلدىغانلىقى

توغرىسىدا ئۇچۇر ئالدۇق. * سەن بۇ ئەرزىمىزنى بېيجىڭ خانىغا ئاپىرىپ كۆرسىتىپ، ئۇچۇر ئېلىپ كېلىپ بەرمىسەڭ بولمايدۇ. ئۇچۇر بەرمەك ئۇچۇر، خەۋەر يەتكۈزمەك، ئۇقتۇرماق: - يۇلدىنىمۇ غېمىمىز يوق، - دېدى مەسۇمكام، - ئوغلاق مەشرىپىمۇ، توي مەشرىپىمۇ ئۆتكۈزۈشكە قۇربىمىز يېتىدۇ. شۇغىنىسى بىزنىڭ ئەخمەق تېخىچە كېلىن بالىدىن ئۇچۇر بەرمەي يۈرۈۋاتامدۇ؟ * بۇ جىلغىدا بۇرۇن ئادەم بولغانلىقىدىن ئۇچۇر بېرىدىغان ھېچنېمە قالمىغانىدى.

ئۇچۇر قىلماق ← ئۇچۇر بەرمەك: بىزنىڭ ئوغۇل بىرەر قىز توغرىسىدا ئۇچۇر قىلسۇنا قېنى، شۇ ھامان تويىنى باشلىۋېتىمىز. ئۇچۇر ئىلمى ئۇچۇرلارنىڭ سانلىق مىقدارى، تارقىتىلىشى، يەتكۈزۈلۈشى ۋە ئۇنى قوبۇل قىلىش قاتارلىقلارنى تەتقىق قىلىدىغان پەن. ماتېماتىكىلىق ھېسابلاشلار ئارقىلىق ئۇچۇرنىڭ يەتكۈزۈش ئىقتىدارى ۋە ئۈنۈمىنى ھېسابلاپ چىققىلى بولىدۇ. ئادەتتە خەۋەرلىشىش، فىزىئولوگىيە، فىزىكا قاتارلىق پەنلەردە كەڭ تۈردە قوللىنىلىدۇ.

ئۇچۇرچى ئى. ئۇچۇر ئېلىپ كەلگۈچى، ئۇچۇر يەتكۈزگۈچى كىشى؛ سەركەردە شەھەردىن ئەۋەتىلگەن ئۇچۇرچىدىن ئەھۋالنى ئۇقتى. **ئۇچۇرما I** سۈپ ① ئەمدىلا ئۇچۇشقا باشلىغان، ئۇچۇش دەرىجىسىگە يەتكەن، ئۇچۇش ئىقتىدارى يېتىلگەن (ئۇچار قۇش ھەققىدە): تېنىمگە جان، كۆزۈمگە نۇر، قولۇمغا شام-چىراغ بەردىڭ، ئۇچۇرما قۇش ئىدىم، سەندىن قاناتىم ئالدى قۇۋۋەتنى. ② كۆچمە. ياتلىق بولۇش يېشىغا يەتكەن (قىزلار ھەققىدە): - ئۇچۇرما بولغان قىزلار خېلى كۆپ-دېدى ئۇ ئارىدىكى جىمجىتلىقنى

بۇزۇپ، - ئۇلارنىڭ ئىچىدە قايسى ھېزىمگە باپ كېلەركىن تاڭ؟ ③ كۆچمە. ئەتراپقا تارالغان: بۇ ئۇچۇرما گەپلەر پەرھادقا يېقىپ، كۆڭلىدە راھەتلىنىپ كەتكەن بولسىمۇ، ئەمما ئاغزىدا تۈزۈت قىلدى.

ئۇچۇرما بولماق ① قانات-قۇيرۇق چىقىرىپ ئۇچۇش دەرىجىسىگە يەتمەك، ئۇچۇش ئىقتىدارىغا ئىگە بولماق: بىز ئۇچۇرما بولغان قۇش بالىلىرىدەك، نە-نەلەرگە ئۇچۇپ كېتىپ ئۆز بېغىمىزغا ئون يىلدىن كېيىن قايتىپ كەلدۇق. * دەل شۇئاندا ئۇچۇرما بولغان بالىسىنى ئەگەشتۈرۈپ كەلگەن تۆمۈر تۈمشۈك ئېرىق بويدىكى نان جىگدە شېخىغا قونۇپتۇ. ② توي قىلىش، ياتلىق بولۇش يېشىغا يەتمەك: ئۇنىڭ ئىككى ئاكىسى ۋە بىر ئاچىسى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى خېلى يىللار ئىلگىرى ئۇچۇرما بولۇپ چىقىپ كېتىشكەن.

ئۇچۇرما قانات قۇش باچكىلىرىنىڭ ئۇچۇرما بولۇش ئالدىدا قانات-قۇيرۇقلىرىغا چىققان ئۇزۇن پەي ۋە مۇشۇنداق يېتىلگەن ھالەت: كەپتەرنىڭ باچكىسى ئۇچۇرما قانات بولۇپتۇ.

ئۇچۇرما قىلماق بالىسىنى ئۆستۈرۈپ ئۇچالايدىغان ھالەتكە يەتكۈزمەك: قۇشقاچ بالىلىرىنى ئۇچۇرما قىلىپتۇ.

ئۇچۇرما II سۈپ. تىك ۋە چوڭقۇر: ئۇچۇرما يەر.

ئۇچۇرما ھاڭ چوڭقۇر، تېگى يوق ھاڭ: قاچقانلار ئۇچۇرما ھاڭغا چۈشۈپ ئۆلۈپتۇ. **ئۇچۇرما نان** دىئال. تونۇرنىڭ ھارارىتىنى سىناپ كۆرۈش ئۈچۈن تۇنجى قېتىم ياققان نان.

ئۇچۇرماق ① «ئۇچماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: نېرىراقتىكى دۆڭدە بىر توپ بالىلار لەڭلەك ئۇچۇرۇۋاتاتتى. ②

يېتىپ قالدى. ② كۆچمە. قورقۇپ كەيىپى ئۇچماق، قورقۇنچلۇق ئەھۋالدا قالماق: بۇ دۆرەم ئىش چاتاق، چوقۇم ئۇچۇق تەگدى. ئەستاغبۇرۇللا! بۇ خوتۇننىڭ كەلمىگىنىنى! مۇشۇنداق چاغدا جانغا ئەسقاتمىغان خوتۇننى خوتۇن دېگىلى بولامدۇ!

ئۇچۇق چىقماق شامالداش سەۋەبلەردىن لەۋلىرىدە ئۇچۇق پەيدا بولماق.

ئۇچۇق II سۈپ. مەلۇم بىر قىسمى ئۇچۇپ كەتكەن: ئۇچۇق چىنە.

ئۇچۇقلىماق پ ← ئۇچۇقلىماق: ئۇ ئادىلنى ئۇچۇقداپ قويۇش قارارىغا كەلدى.

ئۇچۇقلىماق «ئۇچۇقلىماق» يېتىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئانا قىزىنى تۇيۇق غۇجامغا ۋە چوڭ ئارىشاڭلارغا ھەر يىلى ئاپىرىپ يۇيۇندۇراتتى، نەزىر قىلاتتى، چىراغلارغا ياغ قۇياتتى، شەپخەلەرگە ئۇچۇقلىتاتتى.

ئۇچۇقلىماق «ئۇچۇقلىماق» يېتىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇچۇقلىماق «ئۇچۇقلىماق» يېتىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: شەۋكەت بۇ ئىشى ئۈچۈن ئۈستىسى تەرىپىدىن ئەپچىللا ئۇچۇقلاندى. * يۇرتىمىزغا كەلسە نەۋ باھار، باغدا گۈللەر ئېچىلار ئىدى. ئۇچۇقلانغان، سولفۇن كۆڭۈلگە، خۇش پۇراقلار چېچىلار ئىدى.

ئۇچۇقلىماق پ ① شامالداش نەتىجىسىدە ئۇچۇق تېگىپ دەرمانسىزلىنىماق: ئانا-بالا قاتتىق ئۇچۇقلاپتۇ، ئوغلاق تېرىسگە ئالايىكىن دەپ ئويلىۋىدىم، ② كونا ئادەت بويىچە ئۇچۇق تەگكەن كىشىنى تۆت كوچا دۇقمۇشىدا، كوچىدىن تېرىلگەن تەرمەچ ۋە پاخال بىلەن ئىسرىقلىماق. ③ كۆچمە. ئەدەبلىمەك، قورقۇتۇپ ئەدىبىنى بەرمەك: ئېلىقۇل، كۆپچىلىكتىن قالىنىم ئۈچۈن ئاسىم ھەرقاچان يەنە ئازراق ئۇچۇقلايدۇ، دەپ

ئويناتماق: لەيلىگۈل قاشلىرىنى ئۇچۇرۇپ ئۇنىڭغا بىر قارىدى-دە، قوشۇمىسىنى چىڭ تۇرۇپ كېتىۋەردى. ③ كۆچمە. ماختاپ كۆككە كۆتۈرمەك: ناخشام ئاۋۇ ئاغزى يۇمشاق بىرى مېنى ئۇچۇرۇپ بەك مېھمان قىلىپ مەستىمۇ قىلىپ قويدى.

ئۇچۇرۇم (توغرىسى: ئۇچۇرما I) ← ئۇچۇرما I.

ئۇچۇرۇشماق «ئۇچۇرماق» يېتىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئېگىزگە چىقىۋالغان ئۈچ-تۆت بالا غۇر-غۇر شامالدا لەڭلەك ئۇچۇرۇشۇۋاتقاندى.

ئۇچۇرۇلماق «ئۇچۇرماق» يېتىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئىككى مەرگەننىڭ تەييارلىقى يۈتكەندە كەپتەرلەر ئۇچۇرۇلۇپتۇ. ئۇچۇش «ئۇچماق» يېتىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى.

ئۇچۇشنى بىلىپ، چۈشۈشنى بىلمەسلىك ئاقىۋىتىنى ئويلىماي، ئالدىراپ ئىش قىلماق، نەتىجە قازىنىشنىلا ئويلاپ، مەغلۇپ بولۇشنى ئويلىماي ئىش قىلىش: لېكىن بۇ قاسىم، ئوقۇدۇم، كادىر بولدۇم دەپ ئۇچۇشنى بىلىپ، چۈشۈشنى بىلمىدى: * ئۇ ئۇچۇشنى بىلىپ چۈشۈشنى بىلمىگىنى ئۈچۈن شۇ كۈنگە قالدى.

ئۇچۇشماق «ئۇچماق» يېتىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: پىشايۋان لىنىدا بۇقۇلدىشۇۋاتقان كەپتەرلەر ئۆگزە ئۈستىدە پىرقىراپ ئۇچۇشتى. ئۇچۇق I ئى. شامالداش، شامال تېگىش ۋە باشقا سەۋەبلەر نەتىجىسىدە لەۋلەردە پەيدا بولغان ئۇششاق ئەسۋە: ساپىم چوڭىنى ۋە ھەسگە سېلىپ قويغىنى خوتۇننىڭ ئاغزى-بۇرىغا چىققان ئۇچۇق ئىدى.

ئۇچۇق تەگمەك ① شامالداشتىن لەۋلىرىدە يارا پەيدا بولماق: ئۇ ئايال ئۇچۇق تېگىپ

ئويلىغاندى. * ئېسىگە بولسۇنكى، بىز ئۇنى ئۆز قولىمىز بىلەن ئەمەس، ۋاڭ جۇڭتاۋ قاتارلىق قارا قورساقلارنىڭ قولى بىلەن ئۇچۇقلايمىز.

ئۇچۇندۇرماق « ئۇچۇنماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۇچۇنماق پ. شامالداپ بىتاپ بولۇپ قالماق؛ ئۇچۇنۇپ قالدىم.

ئۇچۇنۇن ئى (ئۈچ+ئۈن) دىئال. بىرىنچى دەرىجىلىك ئاق ئۈن.

ئۇچىلىق ئى. ئۇلاغلارنىڭ ئۇچىسىغا توقۇلدىغان قات-قات كېڭىزدىن تىكىلگەن جابدۇق، توقۇم؛ ئىمىلا ئۇلارنىڭ كەينىدىن ئەگەشتى. سارايدىن ئېشىكىنى ئەپچىقپ ئۇچىلىق ئۈستىگە قوندى. * بوۋاينىڭ ئۇچىلىقىنى بېشۋاتقان قوللىرى تىترەيتتى.

ئۇختا ئى. ئىشنىڭ دەل پەيتى؛ دەل جايدا، كۆڭۈلدىكىدەك بولۇپ چىقىشى؛ ئۇختاسىغا كەلمەك.

ئۇختاسىغا كەلمەك بىرەر ئىشنىڭ دەل جايدا، كۆڭۈلدىكىدەك بولۇش شارائىتى ھازىرلانماق، دەل پەيتى بولماق؛ كۆڭۈلدىكىدەك بولۇپ چىقماق؛ چۈشۈم ئۇختاسىغا كەلدى. * - روزىمەت! - دېدى موماي ھىجىيىپ، - ئۇ بىر مۇنەججىم، ئۇنىڭ دېگىنى ئۇختاسىغا كەلمەي قالمايدۇ!

ئۇختاتماق « ئۇخلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ ئىپارگۈل ئىلىكىنىڭ مېڭىسىدە بەك ئېغىر يۈك بارلىقىنى بىلەتتى، سوراۋېرىپ قىيىناشنى خالىمايتتى، ئۇنى جۇۋۇتۇپ ئۇختاتتى. * مەن دەپتەرلىرىمنى جىلتىكىگە سېلىپ قوزۇققا ئېسىپ قويدۇم-دە، سەھەر تۇرۇش ئۈچۈن بالدۇرلا يېتىۋالدىم. ئەمما، قەلبىمدە ئۇرغۇۋاتقان خۇشاللىق ۋە ھاياجان مېنى زادى

ئۇخلاتمايتتى. **ئۇخلىتىپ داۋالاش** <ئىب> ئۇدا ئۇخلىتىشتىن پايدىلىنىپ بەزى كېسەللەرنى داۋالايدىغان ئۇسۇل. بۇنىڭدا ئادەتتە دورا بېرىپ، ئۇخلاشقا لايىق شەرت-شارائىت يارىتىش ياكى ئاجىز ئېلىكتىر ئېقىمى بىلەن غدىقلاش ئارقىلىق كېسەل كىشى ئۇزاق ۋاقىت ئۇخلىتىلىدۇ.

ئۇخلاش « ئۇخلىماق » پېئىلىنىڭ يەنە بىر ئىسمىدىشى؛ ئۇخلاش كىيىمى.

ئۇخلاش كىيىمى ئۇخلىغاندا كىيىدىغان مەخسۇس كىيىم.

ئۇخلاشماق « ئۇخلىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى؛ كەچ بولغاندا ئىككىسى ئايرىم-ئايرىم ئۇخلىشىپتۇ. كۈندۈزى بولسا بىر-بىرىنى كۈتۈشۈپتۇ. ئارىدىن بىر ئاي ئەنە شۇنداق ئۆتۈپتۇ. * ياش تەلەپلەر ئۇخلاشما، يار يولىدا پۇتلاشما. يارىم ئۇچۇن جان پىدا، ھەر قەدىمىگە مېڭ تىللا.

ئۇخلىماق پ ① ئۇيقۇ ھالىتىدە بولماق، ئۇيقۇغا كىرمەك؛ ھۇرۇن ئولتۇرۇپ ئۇخلايدۇ، يېتىپ ئىشلەيدۇ (ماقال). * مۇشۇك ئۇخلىسا، چۈشىدە چاشقان كۆرەر (ماقال). * بىركۈنى ئەپەندىم ئۇخلاپ ياتسا، ئۆيىگە ئوغرى كىرىپتۇ. * ئۇخلا قوزام-ئامرىقىم، ئەللەي بالام، ئەللەي بالام، مېنىڭ بىر تال يالغۇزۇم، ئەللەي بالام، ئەللەي. ② كۆچمە. قىشتا ھەرىكەتسىز ھالەتكە چۈشمەك (دەل-دەرەخ ھەققىدە)؛ ئۆسۈملۈكلەرمۇ ھايۋانلارغا ئوخشاش قىشلىرى ئۇخلايدۇ. ③

كۆچمە. تىنچ ھالەتتە بولماق؛ نەچچە يىلدىن بېرى ئۇخلاپ جىمجىتلىققا چۆككەن بۇ ۋادىغا جان كىردى. ④ كۆچمە. خەۋەرىسىز قالماق، غاپىل بولماق؛ يېنىمىزدا مۇشۇنداق

مۇھىم ئىشلار بولۇۋاتقان تۇرۇقلۇق، بىز ئۇخلاپ يۈرۈپتىمىز.

ئۇخلاپ چۈش كۆرگەندەك ئويلىماي، خىيالىي: رەيھانەم ناۋا-ناۋادا، ئۇخلاپ چۈش كۆرگەندەك بىر گەپلەرنى قىلىپ قويغىنى بىلەن، ئىغۋا، تۆھمەت، بېسىملاردىن قورقمايدىغانلىقىنى نامايەن قىلغانىدى.

ئۇخلاپ چۈشى خام خىيال: ئۇلار خۇشال بولۇشۇپ: « ئىقلىمنىڭ بېشىزغا چىقمەن دېيىشى-ئۇخلاپ چۈشى » دېيىشىپ خېلى جانلىنىپ قېلىشتى.

ئۇخلاپ چۈشىدە كۆرمىگەن ئويلاپمۇ باقمىغان، خىيالغىمۇ كەلتۈرمىگەن: ئۇ ئۆز ھاياتىدا زور بۇرۇلۇش بولىدىغانلىقىنى ئۇخلاپ چۈشىدىمۇ كۆرمىگەنىدى.

ئۇخلاپ چۈشىدىمۇ يوق زادىلا ئويلاپ باقمىغان، خىيالدىمۇ يوق: بۇ يەرلەرگە كېلىش ئۇخلاپ چۈشىدىمۇ يوق ئىدى.

ئۇخلاپ چۈشىگە كىرمىگەن ← ئۇخلاپ چۈشىدە كۆرمىگەن: - مەنىۋەيرانە-ھەس، بۇ تولىمۇ كۈتۈلمىگەن تاسادىپىيلىق، ئۇخلاپ چۈشىمگىمۇ كىرمىگەن ئىش، - دەپ جاۋاب قايتۇردى ئالىم ئاكا.

ئۇخلىسا چۈشىگە كىرمەيدىغان ← ئۇخلاپ چۈشىدە كۆرمىگەن: قىز بالىنىڭ ئۈرۈمچى دېگەن يەرگە بېرىپ ئوقۇشى ئۇخلىسا چۈشىگە كىرمەيدىغان ئىش.

ئۇخلىماي چۈش كۆرمەك خام خىيال قىلماق، قۇرۇق خىيال قىلماق: شۇنىڭدىنمۇ ئەندىشە قىلامدىلا، ئۆلۈپ بەزىسە ئۆزىنىڭ ئىشى، ئۆلتۈرمەن دېگىنى - ئۇخلىماي كۆرگەن چۈشى! قالايىمقان يىللار ئۆتۈپ كەتتى ئەمدى. * « شاھلىق تاجى مېنىڭ » دەپ، ئۇخلىماي چۈش كۆرۈپتۇ. خەلق بۆلەك ئويلاپتۇ، ھەر

خىل پىكىر قايناپتۇ.

ئۇدا I ئى (ئە) < مۇز > كۆپ تارلىق، شەكلى ئۈچ بۇرجەك ۋە تىرناق ياكى ناخۇل بىلەن چېلىنىدىغان بىر خىل چالغۇ ئەسۋابى.

ئۇدا II ئى (ئە) < بوت > مازارىئون ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان ئېگىز دەرەخ. يوپۇرمىقى قېلىن، پارقراق، گۈلى ئاق. ياغىچى قاتتىق ھەم ئېغىر، رەڭگى سېرىق، خۇش بۇي يۇرتقى بار. ئىسرىق سېلىشقا ئەڭ ياخشى ماتېرىيال بولىدۇ. ياغىچى دورا قىلىنىدۇ، ئاغرىق پەسەيتىش، ئاشقازاننى ياخشىلاش رولى بار. ياغىچىمۇ ئۇد دېيىلىدۇ. تروپىك بەلباغدىن چىقىدۇ.

ئۇدا رەۋ (ئە) قايتا-قايتا، تەكرار؛ ئۆزۈلدۈرمەي: « تاشۋاي » مۇزىكىسى يارىتىلغاندىن كېيىن، تاشۋاي ئۇدا بىرنەچچە كۈن جاپالىق ئەجىر سېڭدۈرۈپ، بۇ مۇزىكىنى دەسلەپكى قەدەمدە پىششىقلاپ ئىشلەپ چىقتى. * شۇنىڭدىن كېيىن ئەخمەت ئۇدا ئۈچ يەكشەنبە كۈنى زور ئۈمىد بىلەن تاغىسىنىڭ ئۆيىگە باردى.

ئۇدا بۆلۈش < لوگ > بىر جىنس ئۇقۇم بۆلۈنگەندىن كېيىن كېلىپ چىققان تۈر ئوقۇملارنى ياكى ئۇلارنىڭ بىرەرنى يەنە بۆلۈش ياكى مەقسەتكە يەتكۈچە بۆلۈش.

ئۇدا تېرىش < دې > بىر ئېتىزغا داۋاملىق تۈردە بىر خىللا زىرائەتنى تېرىش. بەزى زىرائەتلەرنى ئۇدا تېرىشقا بولىدۇ. مەسىلەن، شال؛ بەزىلىرى بولمايدۇ. مەسىلەن، دادۇر، كەندىر قاتارلىقلار. ئۇدا قاپپە < ئەد > شېئىر كۆپلىتىرىدىكى قاپپىلىنىش تەرتىپىنىڭ ئۇدا ئوخشاش شەكىلدە بولۇشى. شېئىرىيىتىمىزدە

ئاشپەز تۇرساڭ قانداقمۇ قەھرىمان بولارسەن؟»
 دېۋىدى، پولات ئۇدۇق-بۇدۇق قىلىپ قالدى.
ئۇدۇل ① سۈپ. مەلۇم نەرسىنىڭ ئۇتتۇرى،
 ئالدىغا جايلاشقان، ئۇتتۇر: ئۇدۇل چىش.
 * ئالىخاننىڭ ئۆيلىرى ئىچكىرىدىن-ئىچكىرى،
 ئالىخانغا سەپسىلەر، ئۇدۇل چىشى تاشقىرى.
② سۈپ. ئەگرى ئەمەس، تۈز؛ تىك:
 ھويلىنىڭ بىر تەرىپى مەشىق ھەرىكەتلىرى
 ئۈچۈن ئاجرىتىلغان چوڭ بىر مەيداندىن ئىبارەت
 بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇدۇل تەرىپىدىكى تەكشى
 تۈزلەنگەن بوشلۇقتا ئېگىز-پەس بىرنەچچە
 تورنىك ۋە ۋاسىكېتبول جازىسى قەد كۆتۈرۈپ
 تۇراتتى. * توۋا دەيمەن، ئاشۇ ئون يىلغا
 بۈگۈن، كۆپكۈندۈز ھەممىنى باستى قارا.
 ئاچمىز جەننەتكە ئۇدۇل يولى دەپ، تاسلا
 قالدۇق كەتكىلى دوزاخ ئارا. **③** رەۋ. مەلۇم
 نىشانغا قاراپ، بۇرۇلماي، ئۇتتۇر: ئۇ
 شۇندىن كېيىن ھەر قېتىم بازارغا ئاتىغان
 ئوتۇنلىرىنى ئۇدۇل مۇشۇ ئاشخانغا ئېلىپ
 كېلىدىغان بولدى. * ئۆزلىرى ئۇقتىلا، ئىشەت
 ئوغرىنىڭ كاللىسىنى كېسىپ، ۋاڭ غوجامنىڭ
 پەنجىرىسىگە ئۇدۇل ئېسىپ قويغىنى قانداق
 ئىشتۇ؟ **④** رەۋ. كۆچمە. تۈز كۆڭۈللۈك بىلەن؛
 ئۇتتۇرلا: - بىز قاچانغىچە جىم ياتىمىز؟ -
 دېدى ھېلىقى كىشى گەپنى ئەگىتىمىستىن
 ئۇدۇل سۆزلەپ. * - بۇ گەپچە ئۆزلىرى
 باخى ئوخشىمامدىلا؟ - دەپ ئۇنىڭ سۆزىنى
 بۆلدى رەپىق ئاكا ئۇدۇللا.

ئۇدۇل تەرجىمە < تىل > ئەسلى تېكىستى
 سۆزمۇسۆز، خەتمۇخەت تەرجىمە قىلىش
 ئاساسىي ئورۇندا تۇرغان تەرجىمە
 (« مەنەن تەرجىمە » گە نىسبەتەن
 ئېيتىلىدۇ).

ئۇدۇل كەلگەن ئالدىغا ئۇچرىغان، توغرا
 كەلگەن: شۇنىڭدىن كېيىن باشقا چېرىكلەر

قاپىنىڭ بۇ خىل شەكلى ئاساسەن
 ئۈچ خىل ھالەتتە ئۇچرايدۇ.

ئۇدا ئۇچۇش ئىقتىدارى < قاتىن > ئايرو-
 پىلاننىڭ بىر قېتىم يېقىلغۇ قاقچىلىغاندىن
 كېيىن قايتا قاقچىلىماي ئۇچقان ئەڭ زور
 مۇساپىسى.

ئۇدار مىق (ر) < مۇز > مۇزىكىلىق تاۋۇشنىڭ
 داۋاملىشىش ۋاقتىنىڭ ئۇزۇن-قىسقىلىقىنى
 ھېسابلاشتا قوللىنىلىدىغان بىرلىك.

ئۇدارمىز سۈپ. ئۇدارلىرى ئېنىق
 ئىپادىلەنمەيدىغان، ئۇدارغا ئىگە
 ئەمەس.

ئۇدارلىق سۈپ. ئۇدارلىرى ئېنىق ئىپادىلىنىدىغان،
 ئۇدارغا ئىگە: تەمبۈر چېلىشتا تۆت بارمىقىمىزنى
 تولۇق ھەرىكەتكە كەلتۈرمىز. ئۇنداق
 قىلىمىزدا بىرىكە ئۇدارلىق ئاھاڭلارنى تولۇق
 چالماي ئاھاڭ سۈپىتى ناچارلىشىدۇ.

ئۇدمۇرت ئى < ئىرق > مۇشۇ نام بىلەن
 ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ
 كىشى.

ئۇدھىندى ئى (ئۇد+ھىندى) < بوت > پۇرچاق
 ئائىلىسىدىكى دائىم يېشىل تۇرىدىغان
 كىچىك دەرەخ. ئاز ساندا تىكەنلىرى
 بولىدۇ، يوپۇرمىقى ئىككى قايىلانغان
 پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق. گۈلى
 سېرىق، كۈنۈسىمان گۈل رېتىدە. چوكا
 مېۋىسى ياغاچلىشىدۇ، يېرىلمايدۇ. ياغىچىنىڭ
 ئوتتۇرىسى قىزىل، قايىنتىش ئارقىلىق
 قىزىل بوياق ئېلىنىدۇ. يىلتىزىدىن سېرىق
 بوياق ئېلىنىدۇ. قىزىل بويىقى دورا
 بولىدۇ، ھەيز كەلمەسلىك، سۇنۇق
 قاتارلىق كېسەللەرنى داۋالاشقا
 ئىشلىتىلىدۇ.

ئۇدۇق-بۇدۇق ئۆز كەيپىياتىنى يوشۇرالمى
 تەمىرىگەن ھالەت: مەترووزى: « سەن

رەببانىڭ ئۇدۇل كەلمەك يېرىگە ئۇرۇپ ئۇنى يىقىتتى ھەم دەسسەپ كېتىشتى. * كەچتە چىراغنى ئۇچۇرۇۋېتىپ ئۇدۇل كەلمەكنى ئۇراتتى. **ئۇدۇل كەلمەك ①** باراۋەر كەلمەك، تەڭ كەلمەك: شۇ كۈنلەردە بىر چارەك قوناق قىسمەت جەھەتتە بىر جىڭ گۆشكە ئۇدۇل كېلەتتى. ② ماس، مۇۋاپىق، توغرا بولۇپ چىققاق: ئەمدى بولسا بۇ قىزنىڭ مېنىڭ چېچىمنى ئالغىنىغا ھەيرانمەن. ئىش دېگەن بۇنداقمۇ ئۇدۇل كېلىپ قالغان بارمۇ؟ **ئۇدۇل كۆزىتىش** < پسخول > سەزگۈ ئورگانلىرى ئارقىلىق بىۋاسىتە كۆزىتىش. **ئۇدۇل ئوقەت** تاپقىنى يېپىشكىلا يېتىدىغان: ھەسەن باي موزدۇزچىلىق قىلغىنى بىلەن بەش يىل ئۇدۇل ئوقەت ئۆتتى.

ئۇدۇل ئۆسۈش < بوت > يوپۇرماق رېتىنىڭ ئۆسۈش شەكىللىرىدىن بىرى. بۇنىڭدا غولنىڭ ھەربىر بوغۇمىدا ئىككى يوپۇرماق ئۆسىدۇ ۋە بىر-بىرىگە ئۇدۇل بولىدۇ. مەسىلەن، زەرەڭ، سىرىنگۈل قاتارلىقلارنىڭ يوپۇرمىقى ئۇدۇل ئۆسكەن يوپۇرماقلاردۇر. **ئۇدۇللاپ** « ئۇدۇللىماق » پېئىلىنىڭ رەۋىشى: ئۇدۇللاپ كەپشەرلەش ماشىنىسى. **ئۇدۇللاپ كەپشەرلەش ماشىنىسى** < بىن > يولات چىۋىقلارنىڭ ئۇچىنى ئۇچىغا كەلتۈرۈپ كەپشەرلەيدىغان ماشىنا.

ئۇدۇللىماق ① « ئۇدۇللىماق » پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك دەرىجىسى: خەلق ھويلىدا بولۇۋاتقان گەپ سۆز ھەرىكەتلەرنى كۆرۈش ئۈچۈن دەۋازىغا ئۇدۇللىنىپ، ئۆز-ئۆزىدىن كارىدور تەرەپكە يېقىنلاپ كەلدى. ② « ئۇدۇللىماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: چەك-چېكى يوق پايانسىز ئالەم، كۈننىڭ كۆزى ئۇدۇللانغان يەر. بەلكى مۇندىن ئېزىپ-تېزىپ ھەم، قۇشلار ئۆتسە قاننى كۆيەر.

ئۇدۇللىق ① ئى. تۈز، ئۇدۇل، توغرا ھالەت، ئۇتتۇرلۇق: بىزنىڭ بەلگىلەنگەن جايغا ۋاقىتدا باراللىشىمىز تېز ماڭغانلىقىمىز ۋە يولنىڭ ئۇدۇللىقىدىن بولدى. ② رەۋ. لازىم بولغۇچە، تاپقىنىچە؛ بىر تەرەپتىن: ئۇدۇللىق ئېلىپ، ئۇدۇللىق يېمەك، ئۇدۇللىق تۇرمۇش كەچۈرمەك. ئۇدۇللىق تەرجىمە قىلماق. * ئارىدىن بىرى: بۇنىچۇلا مالنى شەھەردە كۆتۈرۈپ يۈرسەك تۇنۇلۇپ قالسىز، مۇشۇ دەرمەخ تۈۋىگە كۆمۈپ قويۇپ، ئۇدۇللىق ئېلىپ خەجلىسەك بولىغۇدەك، - دەپتۇ.

ئۇدۇللىماق پ. مەلۇم بىر نىشانغا ياكى نەرسىگە توغرىلىماق، روبىرو ھالەتكە كەلتۈرمەك: ئۈستەلنىڭ ئۈستىگە ئۇدۇللاپ ئېسىلغان لامپۇچكا نىجاتلىق نۇرىدىن كۈچ-قۇۋۋەت باغدۇرۇپ، مەرىپەت مېۋىلىرىنى ئۆستۈرۈۋاتقاندا كەلدى. * قاداڭچى گۈلۈكنىڭ بېشىغا ئالغىنىنى قويۇپ، ئۇنىڭ كۆزلىرىنى خۇددى تېۋىپلاردەك تەكشۈرۈپ كۆردى. گۈلۈكنىڭ كۆزىنى كۈنگە ئۇدۇللاپ تۇرۇپ گەپ سوراشقا باشلىدى. * « ئات » دېدى سېپىت گاڭگۈك، ھازىردىن تۆۋەن سەكرەپ: ئات جاللات! ئۇدۇللاپ ئات! بۈرەككە ئۇدۇل چەنلەپ.

ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل بىرى يەنە بىرىگە ئۇدۇل بولۇپ، ئۆزئارا ئۇدۇل ھالدا: ئالىم ئىككىمىز ئۈچ يىلدىن بۇيان ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل ئولتۇرۇپ خىزمەت قىلىمىز. * ھەر ئەللىك مېتىر ئارىلىقتا نەيزىلىك مىلىتىقلارنى تۇتقان ئەسكەرلەر بىر-بىرىگە ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل ھالدا ھەيۋەت بىلەن ھەيكەلدەك تۇرۇشاتتى.

ئۇدۇم ئى (ئە) ① ئومۇم تەرىپىدىن قوبۇل قىلىنغان تەرتىپ، ئادەت، رەسىم؛ ئەنئەنە: بالىنى بۆشۈككە سېلىش تۈركىي خەلقلەرنىڭ ئۇدۇمىدا بىر خىل ئادەت قارىشىنى شەكىللەندۈرگەن. * - ئادەمزاننىڭ جۈپ

بولۇپ تۇتۇشى ئادەم ئەلە يەسسالام بىلەن ھاۋا ئانامدىن قالغان ئۇدۇم، - دېدى سىيىت ھاجى بازار بېگىگە. ② ھەربىر شەخسنىڭ ئۆزىگە خاس ئادىتى، ئىرسىيىتى؛ مەشغۇلاتى، كەسپى: قېنى، ئۇ بۈگۈنكى كۈندە ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۇدۇمىنى ئېلىپتۇمۇ-يوق، بىر كۆرۈپ باقايلى. * بۇ ئۇدۇم، بۇ كەسپ ئۇنىڭغا سىڭگەن، يالڭاچ يۈرەكى، يۈرمەس ئۆسەكسىز. قىزىل تىل سۆڭەكسىز يارالغان بىلەن، ھەقىقەت ئەمەستۇر ھەرگىز سۆڭەكسىز. ③ <تب> مەخپىي رېتسپ: ئاتا-بوۋىسىدىن قالغان ئۇدۇم.

ئۇدۇم ئالماق بىر خىل ئۇدۇمنى ئۆز ئادىتىگە سىڭدۈرمەك، ئۇدۇمغا ئىگە بولماق: قېنى ئۇ بۈگۈنكى كۈندە ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۇدۇمىنى ئېلىپتۇمۇ-يوق، بىر كۆرۈپ باقايلى. * يىتپەن ئۆلسەڭمۇ تىرىك يېتىڭچە، ئالغاچقا بۇ ئۆلمەس تۇپراقتىن ئۇدۇم. تىنىڭ كەم پەقەت، قايتسا تىنىڭ، قايتا تىخ تارتسەن ئويغىنىپ چوقۇم.

ئۇدۇم بولماق ئەجدادلارنىڭ ئۇدۇمى ئۆز ئادىتىگە ئايلانماق: ئاقارسىمۇ چاچ، ساقاللىرىڭ، ئۆتۈپ قانچە باھار، يازۇ قىش؛ ئۇدۇم بولۇپ كەلدى شۇڭىچە، تاغام ئۇچۇن قارچىغا بېقىش.

ئۇدۇم قىلماق مەلۇم ئادەت، ئەنئەنە، خۇسۇسىيەتلەرنى ئۆز ئادىتىگە ئايلاندۇرماق: ھاپىزئاخۇن چىش ئاغرىقىنى داۋالاشنى ئاتا-بوۋىسىدىن ئۇدۇم قىلىپ كەلدى. **ئۇدۇملۇق** سۈپ. ئۇدۇمى بار، ئۇدۇم بولۇپ قالغان، ئۇدۇمغا ئايلانغان: خەلق ئارىسىدىكى داخان، باخشى، پېرىخۇن، پالچى دېگەنلەرنىڭ ھەممىسى ئۇدۇملۇق سېھىرگەرلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئاتالمىش جىنكەشلىك سېھرى ھەرىكىتى

ناھايىتى سىزلىق ۋە مۇرەككەپ بولغاچقا، ئىلىم-پەن تەرەققىي تاپمىغان ئۆتمۈش زامانلاردا خېلى بازار تاپقان. * قىلدى جەۋلان قوللىرىڭدىن مۆجىزە، بوپتۇ ئادەت بۇ ئۇدۇملۇق پەن ساغما. **ئۇران I** ئى (ر > گىربك) <خىم> رادىئوئاكتىپ مېتال ئېلېمېنت. بەلگىسى U (Uranium). قارامتۇل كۈل رەڭ پاراشوك ھالەتتىكى ماددا ياكى كۈمۈش رەڭلىك كرىستال، α ، β ۋە γ نۇرلىرىنى تارقىتىدۇ، ئەڭ تۇراقلىق ئىزوتوپىنىڭ يېرىم يىمىرىلىش دەۋرى 4 مىليارد 500 مىليون يىل. ئۇراننىڭ تەبىئەتتە تارقىلىشى ئىنتايىن ئاز، ئاتوم ئېنېرگىيىسى ھاسىل قىلىشتا قوللىنىلىدۇ.

ئۇراندىن كېيىنكى ئېلېمېنتلار <خىم> ئېلېمېنتلار دەۋرىي جەدۋىلىدىكى ئۇراندىن كېيىن تۇرىدىغان ۋە سۈنئىي ياسالغان ئېلېمېنتلار. مەسىلەن، ئاتوم نومۇرى 93 بولغان نېپتۇنىي، ئاتوم نومۇرى 94 بولغان پلوتونىي... قاتارلىقلار.

ئۇران سىمولسى <گېئول> بىر خىل مېنېرال. ئاساسىي تەركىبى UO_2 . لېكىن ئۇنىڭغا يەنە UO_3 ، ئاز ئۇچرايدىغان يەر مېتاللىرى، قوغۇشۇن، گېلىي قاتارلىق ئېلېمېنتلارمۇ ئارىلىشىدۇ. تەڭ ئوقلۇق كرىستال سىستېمىسىدا. كۆپىنچە بۆرەكسىمان، نۆكچىسىمان زىچ كاللەك ھالىتىدە بولىدۇ. قاراماي رەڭگىدە، مايلىق ياكى يېرىم مېتال پارقراقلىقىدا، قاتتىقلىقى 3 - 5، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى 6.5 - 8.5، يېمىرىلگەندىن كېيىن قاتتىقلىقى ۋە سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى كۆرۈنەرلىك تۆۋەنلەيدۇ. كۈچلۈك رادىئوئاكتىپلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە. ئاساسەن ئىسسىق ئېرىتمىلىك كان ياتىملىرىدا ۋە چۆكمە كان ياتىملىرىدا

منېرال. خىمىيىلىك تەركىبى UO_2 . كۆپىنچە تورىي، رادىي، ئاز ئۇچرايدىغان يەر مېتاللىرى ئارىلىشىدۇ. تەڭ ئوقلۇق كرىستال سىستېمىسىدا. قارىماي ياكى تۆمۈر قارا رەڭلىك، سۈزۈك ئەمەس، ماي پارقىراقلىقىدا. قاتتىقلىقى 5 - 6، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى ئادەتتە 10 ئەتراپىدا، لېكىن رادىئوئاكتىپلىق يېمىرىلىشى كۈچەيسە سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى تۆۋەنلەپ 8 گە چۈشىدۇ. ئۆزۈلۈش يۈزى سەدەپسىمان، كۈچلۈك رادىئوئاكتىپلىقى بار. ئاساسەن زور كرىستاللىق جىنسلىرىدا، يۇقىرى تېمپېراتۇرىلىق ئىسسىق ئېرىتمە كان ياتىملىرىدا ئۇچرايدۇ. ئۇران تاۋلايدىغان منېراللىق خام ئەشيا ھېسابلىنىدۇ.

ئۇرتوقاي رەۋ (ئۇر+توقاي) ← ئۇركالتەك:
ئۇرتوقاي قىلماق.

ئۇرتوقاي قىلماق ← ئۇركالتەك قىلماق.
ئۇرتوقاي-سۇرتوقاي ← ئۇرتوقاي-سۇر-توقاي قىلماق.

ئۇرتوقاي-سۇرتوقاي قىلماق ئۇرۇپ، قوغلاپ، سۈرۈپ ئەدەبىنى بەرمەك: قوراللانغان ئون ئاتلىق بۇ كەنتكە باستۇرۇپ كېلىپ، خەلقنى ئۇرتوقاي-سۇرتوقاي قىلىپ، ماللىرىنى بۇلاپ ماڭدى.

ئۇر-چاپ ئالدىغا ئۇچرىغان كۆرگە نلا كىشىنى ئۇرۇپ، چېپىپ قىرغىن قىلىش: كۇچا-رەستە ۋە ئاللىقە يەرلەردە ئۇر-چاپ، تۇتقۇن قىلىشلار قايناپ كېتەتتى ۋە كېچىچە ئۇ يەردە-بۇ يەردە- تاراسلاپ ئېتىلغان ئاپانچا، مىلتىق ئاۋازلىرى ئۈزۈلمەيتتى.

ئۇر-چاپ قىلماق ھەممە يەردە ئۇرۇپ-چېپىپ قىرغىن قىلماق: ئەنە شۇ كۈنلەردە ئۇر-چاپ قىلىپ جاھانغا ۋەھىمە

ئۇچرايدۇ، ئۇران تاۋلايدىغان ئاساسىي منېراللىق خام ئەشيا ھېسابلىنىدۇ. **ئۇران II ئى.** بولۇۋاتقان گەپ-سۆز تەلەپپۇزى ۋە سۆزلىگۈچىنىڭ كەيپىياتىغا ئاساسەن قىياس قىلىنغان مەنە: ئۇ، گېيىمنىڭ ئۇراندىن كۆڭلۈمدىكىنى چۈشەنگەن بولسا كېرەك. * مەنۇ كۇچلاپ سورايشنى لايىق كۆرمىدىم. ئۇنىڭ سۆزىنىڭ ئۇراندىن قارىغاندا، ئۇنىڭ قارىشىمۇ سىزنىڭكى بىلەن ئوخشاشتەك قىلىدۇ.

ئۇران III ئى (ر > گىرىك) < ئاستىر > قۇياش سىستېمىسىدىكى توققۇز چوڭ پلانىتتىن بىرى. قۇياش بىلەن بولغان ئارىلىقىنىڭ يىراق-يېقىنلىق تەرتىپى بويىچە سانغاندا 7-پلانىتا ھېسابلىنىدۇ. قۇياشنى بىر قېتىم ئايلىنىپ چىقىش دەۋرى تەخمىنەن 84 يىل، يورۇقلۇق دەرىجىسى ئاجىزراق كېلىدۇ. ئۇنى پەقەت تېلېسكوپ ئارقىلىقلا كۆرگىلى بولىدۇ. يۈزىنىڭ تېمپېراتۇرىسى $200^{\circ}C$ -. سىرتىدىكى ئاتموسفېرا قەۋىتىنىڭ تەركىبى ئاساسەن ھىدروگېن بىلەن مېتاندىن ئىبارەت. ئۇنىڭ يەنە سەككىز نۇر ھالقىسى ۋە بەش دانە ھەمراھى بار.

ئۇران IV ئى. دىئال. سۈرەن، چۇقان؛ شوئار، چاقىرىق.

ئۇران توۋلىماق دىئال. شوئار توۋلىماق. **ئۇران قىچقارماق** دىئال ① چۇقان سالماق. ② كونا ئادەت بويىچە قورقۇپ كەتكەن كىچىك بالىلارنىڭ كەيپىياتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئۆي سىرتىدىكى بەلگىلىك ئارىلىقتا ئادەتلەنگەن چاقىرىق سۆزلىرىنى ئۈنلۈك ۋارقىرىماق.

ئۇران-جۇرات دىئال. ئۇرۇق-جەمەت. **ئۇراننىست ئى** (ر > گىرىك) < گېئول > بىر خىل

ئۇرچۇق - ئۇرغۇسىز

توۋلىشىپ، بوراندەك يۇپۇرۇلۇپ كەلدى. *
پۈتۈن جەڭچىلەر ئۇررا سادالىرىنى ياڭرىتىپ
ھۇجۇمغا ئۆتتى.

ئۇر-سۈر ← ئۇر-سۈر قىلماق.

ئۇر-سۈر قىلماق ئۇرۇپ، قوغلاپ سۈرۈپ
توقاي قىلماق: كېيىن ئۆزىنىڭ ھەربىي
قىسمىدا ئۆگەنگەن بىر قاتار ھۇجۇم-مۇداپىئە
تاكتىكىسىنى ئىشقا سېلىپ ئۇلارنى ئۇر-سۈر
قىلىۋەتتى.

ئۇرغاچى ئى. كونا. چىشى: بېلىقنىڭ ئەركەك
ياكى ئۇرغاچى ئىكەنلىكىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن
سېنى چاقىرتقۇزغانىدىم.

ئۇرغۇ ئى <ئىل> سۆزلەردىكى بەزى تاۋۇش
ياكى بۇغۇملارنىڭ ئەڭ كۈچلۈك ئېيتىلىشى.
ئۇرغۇتماق «ئۇرغۇماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي
دەرىجىسى: ئۇنىڭ ناخشىسى چوڭقۇر مەنىگە
ئىگە بولۇپ ئادەمنىڭ ھېسسىياتىنى ئۇرغۇتاتتى.
* نۇر جامالىك بەردى قۇۋۋەت كۆزلىرىمگە
ھەسسەلەپ، ئۇرغۇتۇپ دىلدا شىجائەت،
تەندە دەرمان، باشقىچە.

ئۇرغۇزماق «ئۇرماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي
دەرىجىسى: راھەتنىڭ بىر كىچىكى ئۈچۈن
يالغۇن ئەسەتنى قوپالمىغۇدەك قىلىپ قاتتىق
ئۇرغۇزدى.

ئۇرغۇزۇشماق «ئۇرغۇزماق» پېئىلىنىڭ
ئۆملۈك دەرىجىسى: سەنلەر ماللىرىنى
بۇلاڭ-تالاڭ قىلىشتىڭ، مېنى ۋە باللىرىمنى
يالاقچىلىرىڭغا ئۇرغۇزۇشتۇڭ، ئەمدى نېمە
قىلماقچى بولۇشۇۋاتسەن؟

ئۇرغۇزۇلماق «ئۇرغۇزماق» پېئىلىنىڭ
مەجبۇل دەرىجىسى: ئېلى نۇردۇن ۋەزىرىنىڭ
قۇللىرى تەرىپىدىن ھوشىدىن كەتكۈچە
ئۇرغۇزۇلۇپتۇ.

ئۇرغۇسىز سۈپ. ئۇرغۇسى يوق، ئۇرغۇ
چۈشمىگەن: ئۇرغۇسىز بوغۇم.

سالغان نوچىلار بۈگۈنكى كۈندە قايسى
بۇلۇڭ-پۇچقاقلارغا قاچقاندۇ؟

ئۇرچۇق ئى ① يىك: تالادا بىرى سېرىق مىس

چۆگۈنى ئوچاقتىن ئېلىپ قويۇپ، ئۆزىنى تېزەك
ئوتنىڭ تۇتۇندىن قاچۇرغاندەك كېلىپ كىگىز
ئۆيىنىڭ سايسىدا ئۇرچۇقنى ئويىتىپ يىپ
ئېگىرىۋاتاتتى. * مەن ئۇ يەردىن پەقەت
بىر چاق، بىر ئۇرچۇق ۋە بىر كىتابنىلا تاپتىم.

② ئېگىرىش فابرىكىسىنىڭ مۇھىم دېتالى.
ئۇ پىلىندىن سوزۇلغان تالانى ئېگىرىپ
پىششىقلاپ ناچىغا بەلگىلىك شەكىلدە
يۆتكەيدۇ. ئادەتتە ئۇرچۇقلارنىڭ سانى
ئېگىرىش فابرىكىسىنىڭ چوڭ كىچىكلىكىگە
قاراپ بەلگىلىنىدۇ: مەن كۆردۈم، فابرىكا

ئىچىدە قىزلار، ستانوك ئالدىدا ئىشلەيتتى
ھارماي. يۇلتۇزدەك چاقنايتتى قارا كۆزلىرى،
مىڭغان ئۇرچۇقنى باشقۇرۇپ تىنماي.

ئۇرچۇقسىمان سۈپ. ئۇرچۇق شەكىلىدىكى،
ئۇرچۇققا ئوخشاش: ئۇرچۇقسىمان تەنچە.
ئۇرچۇقسىمان تەنچە <ئىئول> ھۈجەيرە-
نىڭ يېپىلىق بۆلۈنۈش مەزگىلىدە كېلىپ
چىقىدىغان، نۇرغۇنلىغان ئىنچىكە تالاسىمان
ماددىلاردىن تۈزۈلگەن ئۇرچۇقسىمان
تۈزۈلۈش. ئېلېكترونلۇق مىكروسكوپ
ئارقىلىق ئېنىقلىنىشىچە ئۇ، ئۇرچۇق
تالالىرى ئاقسىلدىن تەركىب تاپقان
ئىنچىكە يېپىقلاردىن ئىبارەت بولۇپ،
ئۇنىڭ دىئامېتىرى 240A° كېلىدىكەن.

ئۇرچۇقلۇق سۈپ. ئۇرچۇقى بار، ئۇرچۇق
ئورنىتىلغان: 200 مىڭ ئۇرچۇقلۇق ئېگىرىش
فابرىكىسى.

ئۇرچۇقسىمان (توغرىسى: ئۇرغۇزماق) ←
ئۇرغۇزماق.

ئۇررا ئىم. ھۇجۇمغا ئۆتۈۋاتقان جەڭچىلەرنىڭ
جەڭگىۋار نىداسى: ئويمانلىقتىكىلەر «ئۇررا»

ئۇرغۇسىز بوغۇم < تىل > سۆزلەرنى تەلەپپۇز قىلغاندا كۈچلۈك ۋە ئەڭ ئېنىق ئېيتىلمايدىغان بوغۇم. مەسىلەن، « يولداش » دېگەن سۆزنى تەلەپپۇز قىلغاندا « يول- » دېگەن بوغۇم « -داش » دېگەن بوغۇمغا قارىغاندا كۈچسىزەك بولىدۇ.

ئۇرغۇشۇناسى ئى < تىل > ئۇرغۇشۇناسلىق مۇتەخەسسسى.

ئۇرغۇشۇناسلىق ئى < تىل > تىلشۇناسلىقنىڭ بىر تارمىقى، يەنى سۆز، سۆز بىرىكمىسى ۋە جۈملىنىڭ ئۇرغۇسىغا دائىر مەسىلىلەرنى تەتقىق قىلغۇچى ئىلىم.

ئۇرغۇلۇق سۈپ. ئۇرغۇغا ئىگە، ئۇرغۇ چۈشكەن؛ ئۇرغۇ بىلەن ئېيتىلىدىغان؛ ئۇرغۇلۇق بوغۇم. || ئابدۇخالىق ئۇيغۇر بۇ شېئىرلارنى ئۇرغۇلۇق ئوقۇشقا باشلىدى.

ئۇرغۇلۇق بوغۇم < تىل > سۆزلەرنى تەلەپپۇز قىلغاندا كۈچلۈكرەك ۋە ئەڭ ئېنىق ئېيتىلىدىغان بوغۇم. مەسىلەن، « يولداش » دېگەن سۆزنى تەلەپپۇز قىلغاندا « -داش » دېگەن بوغۇم « يول- » بوغۇمغا قارىغاندا كۈچلۈكرەك، ئېنىقراق ئېيتىلىدۇ.

ئۇرغۇلۇق چالغۇ < مۇز > چالغۇ-ئەسۋاب-لارنىڭ چوڭ بىر تۈرى. بۇ خىل ئەسۋابلارنىڭ ئۈستىگە تېرە تارتىلغان ياكى ماس، ياغاچلاردىن ياسالغان بولىدۇ. چوڭا-تايماق بىلەن ئۇرۇپ چېلىنىدۇ. ئادەتتە ئۇ مۇقىم ئاۋاز ئېگىزلىكى بار ۋە مۇقىم ئاۋاز ئېگىزلىكى يوق دەپ ئىككى خىلغا ئايرىلىدۇ.

ئۇرغۇلۇق ئوقۇش < تىل > بىر سۆز، سۆز بىرىكمىسى ياكى جۈملىنىڭ مەلۇم بوغۇمىنى ياكى مەلۇم سۆزنى قاتتىقراق، كۈچلۈكرەك

ئوقۇش.

ئۇرغۇماق پ ① بۇلدۇقلاپ ئېتىلىپ چىقىپ تۇرماق؛ ئۇلار دەرەخنىڭ تېگىدىن ئۇرغۇپ چىققان بۇلاقتىن قېنىپ سۇ ئىچىشىپتۇ. * بىلەمسىز سەۋەبىنى بۇ ھېكمەتنىڭ، بۇلاقنىڭ تومۇرىدا نېمە كۈچ بار؟ يۈرىكى تۇناشقاندۇر يەر تەكتىگە، ئۆكسىمەي سۈيى شۇڭا ئۇرغۇپ تۇرار. ② دولقۇنلىماق، جۈش تۇرماق؛ يۈرىكىنىڭ قات-قېتىدىن ئۇرغۇپ چىققان مۇڭلۇق قوشاقلار ئۇنىڭ دەردىگە دەرمان، ۋۇجۇدىغا غەيرەت بېغىشلايتتى. * يۈگۈرگەندە ئۇرغۇيدۇ تومۇرلاردا ئاققان قان. ئۆپكەنمۇ كېڭىيىپ، نەپەس بولار بەك راۋان. ③ كۆچمە. ئۆز لۈكسىز ئېشىپ بارماق، ئۆرلىمەك، تاشماق؛ ئۇلاردىكى غەم-ئەندىشە كۆتۈرۈلۈپ، كۈرەشكە بولغان ئىشەنچ كۈچەيدى، ھەممەيلەندە غەيرەت ۋە باتۇرلۇق ئۇرغۇدى. * كۈيلىدىم دەۋرىمنى، ئۇرغۇپ ئىلھامىم، ھەر غەلبە ئاتىدى ماڭا زور شادلىق. ۋەتىنىم ئۆسمەكتە — مەن ئۆسمەكتىمەن، ئۆتەتتى ھاياتىم ناۋاتتىن تاتلىق.

ئۇرگالتەك ئى (ئۇرگالتەك) ئۇرۇپ، كالتەكلەپ بېرىلگەن زەربە؛ ئۇرگالتەك قىلماق. **ئۇرگالتەك قىلماق** ئۇرۇپ، كالتەكلەپ ئەدبىنى بەرمەك، جىسمانىي جەھەتتىن قاتتىق زەربە بەرمەك؛ ئۇلار تۇتۇۋالغان ھېلىقى ئىككى كىشىدىن گەپ سورىمايلا باغلاپ، ئۇرگالتەك قىلىشقا باشلىدى.

ئۇرماق پ ① قول ياكى بىرەر نەرسە بىلەن زەربە بەرمەك؛ بىر كاچات ئۇرماق. * ئېشەكنى ئۇرغانغا ئات بولماس (ماقال). * بۇ گەپكە سودىگەرلەرنىڭ تېخىمۇ ئاچچىقى كېلىپ، ئەپەندىنى تازا ئۇرۇپتۇ. * — ياق، ياق، بەرمەيمەن، — دەپ ئاتنىڭ بېقىنىغا بىرنى ئۇرۇپ ھارۋىنى ھەيدەپ كەتتىم.

② بىرەر نەرسىگە قاتتىق تەگكۈزمەك، مۇشتلىماق، سوقماق: مەيدىسىگە ئۇرماق. پالاق ئۇرماق. يۈتىنى يەرگە ئۇرماق. * شۇ كۈنى كەچقۇرۇن يېزا باشلىقى بىر ئەزادىن دادۇپىدىكى ھەممە ئەھۋاللارنى ئاڭلىدى. پاتىمەنىڭ ئەزىزىخان بىلەن قىلغان سۆھبىتىنى ئاڭلاپ قاقھلاپ كۈلۈپ ئىككى يانپىشىغا ئۇردى. * ئۇ چەكسىز ھاياجانغا چۆمۈلگەن ھالدا قانلىرى قايناپ، زەخمەكنى ئۈزلۈكسىز ئۇرۇدۇ. ③ تىغلىق قوراللار بىلەن كەسمەك، چاپماق؛ تىقماق، سانجىماق: دۈشمەنگە نەيزە ئۇرماق. قىلىچ ئۇرماق. * يىگىت چاققانلىق بىلەن يانداپ كەلدى-دە، قۇلاقتىن ئېلىپ، كۆكرىكىگە بىر ئىككى پىچاق ئۇرۇۋەتتى. * ئاستا كېلىپ قىزنى ئويغىتىپ، ئەپچىقپتۇ تاينىڭ قېشىغا. ئاندىن كىرىپ ئۇرۇپتۇ قىلىچ، يالماۋۇزنىڭ يەتتە بېشىغا. ④ شىددەت بىلەن تەگمەك، ئۇرۇلماق: ئابراھام تېغىدىن بولسا ئاچچىق، ئەمما ساپ ھاۋالىق تاغ شامىلى ئۇرۇپ تۇراتتى. * شۇنچە ئاستا بۈرەر ئاپتوموبىل، شوپۇرۇ تېنى گويىكى كاۋاپ. چۈشۈرۈلگەن ياننىڭ ئەينىكى، ئۇرۇپ تۇرار سۇ، بوران شاپ-شاپ. ⑤ ئەتراپقا يېيىلماق، تارالماق: ئۇ كىشى سۆزلەۋىتىپ ئۇلارنىڭ ئاغزىدىن گۈبۈلدەپ ئۇرۇپ تۇرغان ھاراقنىڭ يۇرىقىدىن سەسكەنگەن بولسا كېرەك، بىردىنلا ئۇلاردىن ئۆزىنى تارتىپ، چىرايىنى يۇرۇشتۇرۇپ يەرگە تۈكۈردى. ⑥ سوقماق، سالماق: بۇ چاغدا خۇشاللىقتىنمۇ ياكى باشقا سەۋەبتىنمۇ ئاتىكەمنىڭ يۈرىكى ھەم تېز، ھەم قاتتىق ئۇرغىلى تۇردى. * باغ بار ئىكەن، سۇيۇق ئىكەن، سارغىيىپ قاپتۇ تېرەك. بىۋاپاننىڭ دەردىدە، سىلىكىنى ئۇرار يۈرەك. ⑦ سانجىپ، تىقىپ كىرگۈزمەك، سالماق: ئوكۇل ئۇرماق. ۋاكسىنا ئۇرماق. * بالىنى ئەتىسى دوختۇرغا

ئېلىپ بارسام قاتتىق سوغۇق تەگكەن، ئۆپكە ياللۇغى بولغان دەپ ئوكۇل ئۇرۇپ، دورىلارنى بەردى. ⑧ سىگنال، شەپە بېرىش ئۈچۈن بىرەر نەرسىنى تەگكۈزۈپ ئاۋاز چىقارماق: داڭ ئۇرماق. * ھەسەن بىلەن قەمەر تاماقلارنى يەپ قوللىرىنى يۇيۇۋاتقاندا، بىرى دەرۋازىنى قاتتىق ئۇرۇپتۇ. ⑨ بەرمەك، سوقماق: ۋارىس سەن ئالدىمىزدىكى تاش يول ئۇچاستىكىلىرىغا تېزدىن تېلېفون ئۇرۇۋەت. ⑩ چالماق: بىر ئاز ئۆتكەندىن كېيىن، بىر ئادەمنىڭ ماربلاپ كېلىۋاتقان كۆلەڭگىسى كۆرۈندى ۋە ئۇ ئۈچ قېتىم چاۋاك ئۇردى. * ئاڭلاپ بولۇپ قوشاقنى، دۇپچاڭ تۈتتى ئازادىنى. قۇچاقلىدى، كۆتۈردى، ئۇردى ھەممە چاۋاكنى. ⑪ بېسىپ ئىزىنى چۈشۈرمەك، باسماق: بەش كويىنى بەرسىڭىز نېمە ئۈچۈن بۇ قەغەزگە تامغا ئۇرمىدىم؟ ⑫ كۆچمە. ساتماق: ھېلىقى دېھقان سېتىۋالغان ئوكۇز ۋە بۇغدىيىنى تاشقورغانغا ئايرىپ سېتىپ ئۇنىڭ پۇلىغا قوتاز ئەكىلىپ قاسساپقا ئۇرىمەن دەيدۇ. ⑬ كۆچمە. جازاسىنى بەرمەك، جازالىماق: خۇدا ئۇرغاننى يۈلگىلى بولماس (ماقال). * خۇدا ئۇرىمەن دېسە ئاۋۋال ئەقلىدىن ئۇرىدۇ (ماقال). * راست، يالغان سۆزلىگەن بولسام خۇدا ئۇرسۇن! ⑭ بەزى ئىسىملار بىلەن كېلىپ، ئۇلارنى يېشىلاشتۇرىدۇ: ئاھ ئۇرماق، بەرق ئۇرماق. مەۋج ئۇرماق. داد-پەرياد ئۇرماق. جۇش ئۇرماق. * ئۇنىڭ ئابرويىنى ساقلايمەن دەپ كۈلۈپتىنبا زىيان ئۇرسام، بۇ قانداق بولغىنى؟! ئۈرۈپ-سوقۇپ قول ئۇچىدىلا، بولۇشىغا، ئەپلەپ-سەپلەپ: ئىشنى ئۈرۈپ-سوقۇپ پۈتكۈزمەك. ئۈرۈچ ئى. دىئال. ئۈچ. ئۈر-ئۈر ھەممىلا ئادەم ئۇرۇش ياكى

ھەممىلا ئادەم تەرىپىدىن ئۇرۇلۇش: ئۇر-ئۇر قىلماق. ئۇر-ئۇرغا قالماق.

ئۇر-ئۇرغا قالماق ھەممىلا ئادەمنىڭ ئۇرۇشىغا ئۇچرىماق، تايىقىنى يېمەك: شۇڭا ئۇ بۇ قېتىم پالچى بۇۋۇمنى « كۈچىدىن ئۆتكەن چاشقان ئۇر-ئۇرغا قالغان » دەك ئەھۋالغا كەلتۈرمىگۈچە توختىمايدىغانلىقى ھەققىدە ئۆز-ئۆزىگە ۋەدە بەردى.

ئۇر-ئۇر قىلماق كىم كۆرسە، نەدە كۆرسە قوغلاپ ئۇرماق: تاشلارغا تەگكەندە تۆلپار تۇيىقى، ئۈستىدە ئاتنىڭ ئۇ ئويناقتان قىلىچ، خانىتەڭرى كۆكىدە پارلىغۇچە نۇر، باسسىچى ياۋلارنى ئۇ قىلىپ ئۇر-ئۇر، كەمەرنى يەشمەستىن قىلغان جەڭ چېلىش.

ئۇرۇش ① « ئۇرماق » يېتىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: ئۇرۇشقا تەمشەلمەك. ئۇرۇشنى بۇيرۇماق. ② ئى. قەبىلىلەر، دۆلەتلەر ياكى ئىجتىمائىي سىنىپلار ئوتتۇرىسىدىكى قوراللىق كۈرەش، توقۇنۇش، جەڭ: ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى. ئۇرۇش تەييارلىقى.

ئۇرۇش ئاپتوموبىلى < ھەرب > ئۇرۇشتا ئىشلىتىلىدىغان ئاپتوموبىللار.

ئۇرۇش بولماق جەڭ، ئۇرۇش يۈز بەرمەك، تۇغۇلماق، پارتىلماق: بۇ ۋەقەدىن كېيىن بىرنەچچە ھەپتەلەرگىچە ئۇرۇش بولماي ئېچى تۆتتى.

ئۇرۇش پاراخوتى < ھەرب > ئۇرۇش قىلىدىغان پاراخوتلارنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى. **ئۇرۇش جىنايەتچىسى** < قا > ئادالەتسىز ئۇرۇش قوزغىغان ياكى ئۇرۇشتا ئېغىر جىنايەت ئۆتكۈزگەن كىشى.

ئۇرۇش جىنايىتى < قا > خەلققە، دېموكراتىيىگە قارشى ئۇرۇشنى پىلانلاش، ئۇنىڭغا تەييارلىق قىلىش ۋە ئۇنى قوزغاش

قىلمىشلىرى ياكى دۆلەت بىلەن دۆلەت ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇشتا سادىر قىلغان تىنچلىققا بۇزغۇنچىلىق قىلىش جىنايەتلىرى كۆزدە تۇتۇلدى.

ئۇرۇش رايونى < ھەرب > ئۇرۇشتا ستراتېگىيىلىك ۋەزىپىنى ئىجرا قىلىشقا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن ئايرىلغان رايون. **ئۇرۇش قىلماق** ئۇرۇشقا، جەڭگە قاتناشماق، ئۇرۇش ئېلىپ بارماق، ئۇرۇشماق: نىلقا تاغلىرىغا بېغىلغان پارتىزانلار بىرنەچچە چوڭ ئەترەتلەرگە بۆلۈنۈپ بىرنەچچە ئورۇندا ئۇرۇش قىلماقتا ئىدى.

ئۇرۇشپەرەس سۈپ. ئۇرۇشنى ھەدەپ تەرغىپ قىلىدىغان، ئۇرۇش قىلىشقا ئامراق، ئۇرۇشخۇمار.

ئۇرۇشپەرەسلىك « ئۇرۇشپەرەس » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى.

ئۇرۇش-تالاش بىرەر نەرسىنى تالاش جەدەل قىلىش ۋە ئۇرۇشۇش: - بالىلىرىم، ساندۇقۇمدىكى دۇنيانى ئۇرۇش-تالاش قىلماي ئۈچۈڭلار تەڭ بۆلۈشۈڭلار، - دەپ نەسبەت قىلىپتۇ بوۋاي. * بىزدە يوقتۇز كېچىكىش، ئۇرۇش-تالاش ئەھۋاللار. بولغاچ دوستلۇق، تىرىشىش، خۇشال بىزنىڭ بالىلار.

ئۇرۇشتۇرماق ① « ئۇرۇشماق » يېتىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى. ② بىرنەرسىنى يەنە بىرنەرسىگە ئۇرماق: ئەركىن ئەمدى باشقا سەۋەب كۆرسىتىشكە يېتىنالمىدى، رەھمەتنىڭ كۆڭلى ئۈچۈن قەدەمنى قولغا ئالدى ۋە نائىلاج رەھمەت بىلەن رومكا ئۇرۇشتۇردى. ③ كۆچمە. ئۇچراشتۇرماق: توختىشاخۇن بىلەن ئالباسنىڭ شۇنداق بىر خۇسۇسىيىتى بار ئىدىكى، ئاتا-بالا بىرنەچچە ئېغىز قىسقا گەپ ۋە بىر-ئىككى قېتىم كۆز ئۇرۇشتۇرۇش بىلەنلا بىر-بىرىنىڭ كۆڭلىدىكىنى

يىگىتلىرىمىز جانىدالىق قىلدى. ③ ئۇرۇش-تالاش قىلماق، جېدەللەشمەك، ماجىرالاشماق؛ ياخشى ئۇرۇشقا بەرگىلى نەرسە تاپالماس، يامان ئۇرۇشقا ئالغىلى نەرسە تاپالماس (ماقال). * يېزىمىزدا نىكاھ ماجىراللىرى كۆرۈلۈۋاتىدۇ، بەزىلەر خوتۇنى بىلەن ئۇرۇشۇپ قالسا، ئاچچىققا بەس كېلەلمەي «تالاق» قىلىپ دەيدۇ.

ئۇرۇق ئى ① <بوت> ئوچۇق گۈللۈك

ئۆسۈملۈكلەردە بولىدىغان كۆپىيىش ئورگىنىنىڭ بىرى. ئۇرۇقلىنىش جەريانىنى تاماملىغان تۆرەلمە تۈگۈننىڭ يېتىلىشىدىن ھاسىل بولىدۇ. ئادەتتە ئۇرۇق پوستى، تۆرەلمە ۋە تۆرەلمە سۈتى قاتارلىق ئۈچ قىسىمنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇرۇق بەلگىلىك شارائىت ئاستىدا بىخلىنىپ يېڭى ئۆسۈملۈك تېنىگە ئايلىنالايدۇ. ② زىرائەتلەرنىڭ دېنى، مېۋىسى: ئۇرۇق سالماق. ئۇرۇق چاچماق. ئۇرۇق تاللىماق.

③ <بىۋىل> جانلىقلارنىڭ ئەركىك جىنسى بېزى ئىشلەپچىقىرىدىغان، جىنسى ھۈجەيرىلەردىن ئىبارەت سۇيۇقلۇق؛ سېپىرما، مەنىي. ④ بىر ئاتا-بوۋىدىن، بىر ئەجدادتىن كېلىپ چىققان كىشىلەر؛ ئەۋلاد، قېرىنداش: — مەن ۋاڭ ئۇرۇقىدىن بولىمەن، — دېدى ئۇ كىشى. * ئابدۇلۈلۈك بىننى مەرۋان ئۆز ئۆيىگە قايتىپ كىرىپ، سىڭلىسىغا: — كۈفەنىڭ ھاكىمى ھىجىز ماڭا ئۆز ئۇرۇقلىرىدىن بىر گۈزەل قىزنى ھەدىيە قىلىپ كېلىۋاتىدۇ. ئەۋەتپتۇ. ئۇنىڭ ئەۋەتكەن كېلىنچىكى ئون مىڭ تىلارغا ئەرزىيدۇ! — دەپ ماختىنىپتۇ. ⑤ <تارىخ> ئىپتىدائىي جامائە تۈزۈمىدىكى ئۆزئارا قان-قېرىنداش بولغان كىشىلەردىن ئىبارەت دەسلەپكى ئاساسىي تەشكىلات، ئۇيۇشما، جامائە:

چۈشىنىشە تىتى.

ئۇرۇشتۇرۇشماق «ئۇرۇشتۇرماق» يېتىلىشنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇرۇشتۇرۇلماق «ئۇرۇشتۇرماق» يېتىلىشنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئالتە قول كۆتۈرۈلدى، ئالتە پىيالە بىر-بىرىگە ئۇرۇشتۇرۇلدى.

ئۇرۇشخۇمار ئى (ئۇرۇش+خۇمار) ← ئۇرۇش-پەرەس.

ئۇرۇشخۇمارلىق «ئۇرۇشخۇمار» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى.

ئۇرۇششاق سۈپ. ئاسان ۋە تېز ئۇرۇشۇپ قالىدىغان، سوقۇششاق، جېدەلخور: يەر بۇزۇلسا بۇدۇششاق بولار، خوتۇن بۇزۇلسا ئۇرۇششاق بولار (ماقال). * يۈسۈپ چوڭ 20 ياشلارغا كىرگەندە، ھەقىقەتەن ياغاچلىق يېزىسىدا چېلىشچى ياشلارنىڭ پالۋىنى، ئوغلاق تارتىش مەيدانلىرىنىڭ غالىبى بولۇپ ئوتتۇرىغا چىقتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە بىرئاز ئۇرۇششاق ئىدى.

ئۇرۇششاقلىق ئى. تولا ئۇرۇشىدىغان، ئۇرۇشۇشتىن يانمايدىغان مەجەز، قىلىق، ئادەت: ئارىدىن كۆپ ئۆتمەي «جودا» نىڭ ئوغلۇمۇ مەھەللىدىكى بالىلار ئىچىدە ئۇرۇششاقلىقتا نام چىقىرىشقا باشلىدى. * ئۇنىڭ ئۇرۇششاقلىقى ھەممە يەردە ئۆزىگە رەقىب تاپتى.

ئۇرۇشماق ① «ئۇرماق» يېتىلىشنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇ ئىككىسى قوللىرىنى جوزىغا ئۇرۇشۇپ ۋارقىرىششقا باشلىدى. * ئۇلار پاشىلىرىنى يەرگە ئۇرۇشۇپ يىگىنچىسىگە ئوينايتتى. ئاياللار بولسا، خۇددى سۇدا ئۆزىگە نەك قىلىپ ئۇسۇلدا ماسلىشاتتى. ② جەڭ، ئۇرۇشقا قاتناشماق، ئۇرۇش قىلماق، سوقۇشماق: — بۇ قېتىم ياخشى ئۇرۇشتۇق، — دېدى ئەنجانباي چوقچىيىپ تۇرغان تاشقا دۈمبىسىنى تاقاپ ئولتۇرۇپ نەسىردىگە، —

بىخلىنىدۇرۇش ئۈچۈن تېرىشتىن ئاۋۋال ئىسسىق سۇ ياكى سوغۇق سۇغا مەلۇم ۋاقىت چىلاش كۆزدە تۇتۇلىدۇ. بەلگىلىك ئىسسىقلىقتىكى سۇغا ئۇرۇقنى چىلاش بەزى كېسەللىكلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىش رولىنىمۇ ئوينايدۇ.

ئۇرۇق دورىلاش < بوت > ئۆسۈملۈك كېسەللىكلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىشتىكى بىر خىل ئۇسۇل. بۇنىڭدا مىكروب ئۆلتۈرگۈچ دورىلار بىلەن ئۇرۇق دورىلىنىدۇ. مەسىلەن، سېرىزان بىلەن بۇغداي ئۇرۇقىنى دورىلىغاندا قارا كۈپە كېسىلىنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ.

ئۇرۇق سالىماق ئېچىلغان تاپ ياكى تۈپ ئورنىغا مۇناسىپ مىقداردىكى ئۇرۇقنى چۈشۈرمەك، تاشلىماق: ئۇ چاغدا دادام بوقۇسا تۇتسا ئانام ئارقىسىدىن ئۇرۇق سالاتتى، مەن ئۇكام بىلەن تېپەتتىم. * قارىسام ياسىن كەتمەن بىلەن كاتەك ئېچىپتۇ، ئاينىسا بىر تەرەپتىن ئۇرۇق سېلىۋېتىپتۇ. * تېرەك پوتلا بولغاندا، يەرنى تۈزلە. دۆشنى ئال! ئۈجمە تۇغدى دېگەندە، كېۋەزىگە ئۇرۇق سال! **ئۇرۇق سەللىسى مۆتىكى** < بوت > سىرتقى ئۇرۇق پوستىنىڭ ئۈزۈرۈشىدىن ھاسىل بولغان دومباق ئورۇن. ئۇرۇق كىندىكىنىڭ يېنىدا بولىدۇ. ئابدىمىلىك ئۇرۇقىنىڭ ئۇرۇق سەللىسى ناھايىتى ئېنىق بولىدۇ.

ئۇرۇققىمۇ تېپىلمايدۇ ← ئۇرۇقلۇققىمۇ يوق. **ئۇرۇقلۇققىمۇ يوق** ناھايىتى كەم، تېپىش ئىنتايىن قىيىن: ئۇكام، سەن تۇخۇمنىڭ كېيىنى قىلۋاتسەن، تۇخۇم دېگەن بىر ئايدىن بۇيان ئۆيىمىزدە ئۇرۇقلۇققىمۇ يوق. **ئۇرۇق كىندىكى** < بوت > ئۇرۇق پىشىپ ساپىقىدىن ئايرىلغان ياكى تۆرەلمە

قەدىمكى ئۇرۇقداشلىق جەمئىيىتىدە ھەربىر ئۇرۇقنىڭ ئۆزىگە خاس نامى بولغان. ئۇرۇقنىڭ نامى كۆپىنچە شۇ ئۇرۇق ئاقساقلىنىڭ ئىسمى بىلەن ئاتالغان. * ئۇيغۇرلار ئۆز تارىخىدا قەدىمىي دەم ئۆسۈش، بىرلىشىش جەريانىنى بېسىپ ئۆتكەن، يەنى ئۇرۇقلار بىرلىشىپ قەبىلىگە، قەبىلىلەر بىرلىشىپ ئۈلۈسقا، ئۈلۈسلەر بىرلىشىپ تېخىمۇ چوڭراق خەلقلەر تۈركۈمىگە تەرمەققىي قىلغان. ⑥ بىر پۈتۈن قۇرۇلمىنى تەشكىل قىلغۇچى ئوخشاش چوڭلۇقتىكى قاتتىق نەرسىلەر ۋە ئۇلارنىڭ ھەربىرى: تەسۋىي ئۇرۇقى، شاھمات ئۇرۇقى. دامكا ئۇرۇقى. چوتنىڭ ئۇرۇقى. * كىشىلەر شاھمات-قاتار ئويناۋاتقان يەرلەردە ئۇرۇقلارنى بۇزۇۋېتىپ، بىر ئۇرۇقنى نېرى-نېرى قىلماي ئەسلىدىكىدەك تىزىپ قويۇپمىش.

ئۇرۇق بەزلىرى < ئانات > ئەر كىشى ياكى ئەر كەك ھايۋانلار تېنىدىكى ئۇرۇق ئىشلەپچىقىرىدىغان بەزىلەر.

ئۇرۇق تىلى < تىل > ئۇرۇق كوللېكتىپى قوللانغان تىل. ئۇنىڭ ئىشلىتىلىش دائىرىسى ئىنتايىن تار بولۇپ، ئىچكى قىسمىدا ئورتاق تىل ۋە دىئالېكت دېگەن پەرقلىرى بولمايدۇ.

ئۇرۇق چاچماق ① زىرائەت ئۇرۇقىنى تەكشى تارتىپ تېرىماق: ھوشۇر ئاكا قوناق ئارىسىغا قاشقا بېدە ئۇرۇقىنى چېچىپ يېشىل ئوغۇت قىلىشقا تەييارلىدى. ② كۆچمە. پەيدا قىلماق، ئۇلغايتماق، تېرىماق: قاسسىم سورۇنغا كېلىپلا جېدەل ئۇرۇقىنى چاچتى. * مەرىپەتتىن يەر يۈزىگە ئۇرۇق چاچقان، ئەجرىمىزدىن مەڭگۈ ئۆچمەس مۇھۈر باسقان، بوۋام مەھمۇت نامىڭ بىلەن پەخىرلىك بىز، ئۇلۇغ شۆھرەت شانىڭ بىلەن قەدىرلىك بىز. **ئۇرۇق چىلاش** < بوت > ئۇرۇقنى تېزىرەك

تەختىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن ئۇرۇق پوستىدا قېلىپ قالغان ئىز.

ئۇرۇق نەيچىسى < ئانات > ئەر كىشى ياكى ئەر كەك ھايۋانلارنىڭ نەسلىنىش ئەزاسىنىڭ بىر قىسمى. ئادەتتە ئۇ سېپىمىنى ئۇرۇق بىلەن ئۇرۇق خالتىسىغا يەتكۈزۈپ بېرىش رولىنى ئوينايدۇ.

ئۇرۇقنى دانىلاپ تاللاش تېرىشتا ئىشلىتىلىدىغان ئۇرۇقلارنىڭ يوغان، توق، قۇرۇت يېمىگەنلىرىنى دان بويىچە بىر-بىرلەپ تاللاپ چىقىش كۆزدە تۇتۇلىدۇ. بۇ خىل ئۇسۇل ئۇرۇقلۇق قىلىنىدىغان دانلىرى يوغان زىرائەتلەر (مەسىلەن، دادۇر، كۆممىقوناق، كېۋەز قاتارلىقلار) غا ماس كېلىدۇ.

ئۇرۇقنى قۇرۇتماق ← **تۇخۇمنى قۇرۇتماق**: غالجىلار تېۋولا ئاخۇنىڭ ئۆيىگە بېسىپ بېرىپ، قىرغىن قىلىپ ئۇرۇقنى قۇرۇتماقچى بولۇشتى.

ئۇرۇق-ئايماق ئۇرۇق ۋە ئايماق؛ قېرىنداشلىق مۇناسىۋىتى بولغان ۋە بىر جايدا ياشايدىغان كىشىلەر: پەيدا بولدى ئىپتىدائىي زېمىندە، يېزا-قىشلاق، ئېكىنزار ۋە يايلاقلار. ۋاقىت بىلەن مىللەت بولۇپ يېتىشتى، ئورمانلاردا يۈرگەن ئۇرۇق-ئايماقلار.

ئۇرۇق-ئەجداد ئۇرۇق ۋە ئەجداد؛ بىر ئاتا-بوۋىدىن كېلىپ چىققان كىشىلەر: بىزگە بۇ ئۇرۇق-ئەجدادىمىزدىن قالغان بىر ئىرسىيەت.

ئۇرۇق-ئەۋلاد ئۇرۇق ۋە ئەۋلاد؛ بىر ئاتا-بوۋىدىن كېلىپ چىققان كىشىلەر: ئىپتىتىلارغا قارىغاندا بۇ زاتنىڭ ئۇرۇق-ئەۋلادى يوق ئىكەن. * ئەي قەيسەر بۈركۈت، ئىپتىتىنا زادى، نەدە ئالىمنىڭ ئۇرۇق-ئەۋلادى؟

ئۇرۇق-پۇشت ← **ئۇرۇق-ئەۋلاد**: ئۆزىنى غوجىنىڭ ئۇرۇق-پۇشتى دەپ، ئاتىغان بۇ

مەخلۇق، ئىسمى جاھانشاھ، ئاتىسى-ئانىسى كىملىكى ئۇنىڭ، نامەلۇم، ئۆستۈرگەن ئۇنى شۇ دەرگاھ.

ئۇرۇق-تۇغقان ئۆز ئائىلىسىنىڭ نىكاھ مۇناسىۋىتىگە چېتىشلىق بولغان باشقا ئائىلىلەر ۋە ئۇنىڭ ئەزالىرى: ئۇرۇق-تۇغقاننىڭ يېرىقى ياخشى، ئوتۇن-ياغاچنىڭ يېقىنى ياخشى (ماقال). * قىزنىڭ خىزمىتىنى قىلىدىغان بىر ئاغۋات بار ئىكەن، ئۇ قۇلنىڭ بىرىمۇ ئۇرۇق-تۇغقىنى يوق ئىكەن. * لاشمانلىققا ماڭغاندا، كەينىمىزگە قايرىلىدۇق، ئۇرۇق-تۇغقان قېرىنداشتىن، ئۆلمەي تۇرۇپ ئايرىلىدۇق.

ئۇرۇق-تۇغقانچىلىق ئۇرۇق-تۇغقانلار ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت، قېرىنداشلىق: ياسىن بىلەن بىزنىڭ ئۇرۇق-تۇغقانچىلىقىمىز بار.

ئۇرۇق-تۇغقانلىق ← **ئۇرۇق-تۇغقانچىلىق**: ئۇنىڭ ئۇرۇق-تۇغقانلىقىنى پەش قىلىپ بىر بۇرۇقنى قانات ئاستىغا ئالغىنى نېمىسى.

ئۇرۇق-تۇغقانلىق مۇناسىۋىتى < بئول > ئادەم ياكى جانلىقلارنىڭ قانداشلىق، ئۇرۇقداشلىق ۋە ئىرسىيەت جەھەتتىكى يىراق-يېقىنلىق مۇناسىۋىتى.

ئۇرۇق-جەمەت ئۇرۇق ۋە جەمەت؛ بالا-چاقا ۋە قېرىنداشلار: - رەھمەت بالىلىرىم، بۈگۈن ئۇرۇق-جەمەت، دوست-يارانلار دەرقەمدە بولدۇق، ئۇلۇغ ئايەم كۈنى ياخشى بولدى، - دەيدى ئانا.

ئۇرۇقچا ئى. مېۋە گۆشىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مېغىزىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قاتتىق قىسمى: شاپتۇل ئۇرۇقچىسى، ئۇرۇقچا چاقماق، **ئۇرۇقچى ئى** ① سورتلۇق ئۇرۇقلارنى يېتىشتۈرۈش، تاللاش بىلەن شۇغۇللانغۇچى كىشى: ھاشىم ئاكام بۇ كەنتنىڭ ئۇرۇقلۇق

ئومۇمنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا بولۇپ، مەھسۇلات كۆپلىكتىن ئىشلەپچىقىرىلىپ، كۆپلىكتىن ئىستېمال قىلغان.

ئۇرۇقدان ئى < بئول > ① ئەر كىشى ياكى ئەر كەك ھايۋانلارنىڭ كۆپىيىش ئورگىنىنىڭ بىر قىسمى. ئادەم ۋە سۈت ئەمگۈچى ھايۋانلارنىڭ ئۇرۇقىدىن ئۇرۇقدان خالىتىنىڭ ئىچىدە بولۇپ، يۇمىلاق كېلىدۇ. ئادەتتە ئۇ ئۇرۇق ئىشلەپچىقىرىش رولىنى ئوينايدۇ. ② ئانىلىقنىڭ ئاستىنى كۆپكەن قىسمى. ئۇرۇقدان تەرەققىي قىلىپ مېۋە ھاسىل قىلىدۇ، تۆرەلمە تۈگۈنى تەرەققىي قىلىپ ئۇرۇققا ئايلىنىدۇ.

ئۇرۇقدان خالىتىسى < بئول > ئۇرۇقداننى ئوراپ تۇرىدىغان خالىتسىمان تۈزۈلمە. قورساقنىڭ ئاستى، ئىككى يوتىنىڭ ئوتتۇرا قىسمىغا جايلاشقان.

ئۇرۇقدان ھەمراھى < ئانات > ئەر كىشى ياكى ئەر كەك سۈت ئەمگۈچى ھايۋانلارنىڭ كۆپىيىش ئورگىنىنىڭ بىر قىسمى. ئۇرۇقداننىڭ ئاخىرقى يۇقىرى چېتىدە بولۇپ، نۇرغۇنلىغان ئەگرى، ئۇششاق نەيچىلەردىن تۈزۈلگەن. ئادەتتە ئۇ سىپىرىمنى زاپاس ساقلاش رولىنى ئوينايدۇ.

ئۇرۇق - قاياش ← ئۇرۇق - تۇغقان: ئۇنىڭ ئەۋلادلىرى ۋە ئۇرۇق - قاياشلىرى ھاتەمنىڭ قەبرىسىنىڭ بېشىغا تاشتىن بىر كۆل ياسىشىپتۇ. **ئۇرۇقلاتماق** پ. نەسىللەندۈرمەك.

ئۇرۇقلاندۇرماق « ئۇرۇقلانماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ سۈنئىي ئۇسۇلدا ئۇرۇقلاندۇرۇش بىلەن بۇقا، قوچقار ئاللاپ نەسىللەندۈرۈشنى بىرلەشتۈرۈپ تۇتۇپ ياخشى ئۈنۈمگە ئېرىشتى.

ئۇرۇقلاندۇرۇلماق « ئۇرۇقلاندۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: كۈزدە

ئېتىزنى باشقۇراتتى ۋە كەنتكە شال ئۇرۇقىنى يېتىشتۈرۈپ بېرىدىغان پېشقەدەم ئۇرۇقچىسىز ئىدى. ② ئۇرۇق سالغۇچى: ئانىسى ئۇرۇقچى، قىزلىرى سۆرەمدە ئائىلە ئىشتا، ھەربىر ئايال داڭدار مېھنەت ئارتىستىكىسى.

ئۇرۇقچىلىق ئى ① سورتلۇق ئۇرۇقلارنى يېتىشتۈرۈش ۋە تاللاش ئىشى، كەسپى: ھازىر بۇ ناھىيىدە كەسپىي ئۇرۇقچىلىق ئىشلەپچىقىرىش دۈيىدىن 44 بار. * گۈڭشى مۇشۇ ئەھۋالنى كۆزدە تۇتۇپ دېھقانلارغا ئۇرۇقچىلىق بىلىملىرىدىن دەرس ئۆتۈشنى پىلانلىدى. ② ئۇرۇقداشلىق: ئاقساقاللارنىڭ كېڭىشى گەرچە ئۇزاقتىن بېرى كېلىۋاتقان ئۇرۇقچىلىق ئەنئەنىسىگە بىنائەن بىرەر يېڭى باشلىقنى كۆرسىتىپ، تەستىقلىسىمۇ، ئەگەر تەڭرىقۇت ئۇنى خالىمسا، ئاقساقاللار كېڭىشىنىڭ قارارى ئېتىبارغا ئېلىنمايتتى.

ئۇرۇقچىلىق پونكىتى سورتلۇق ئۇرۇقلارنى تاللاش، يېتىشتۈرۈش، كېڭەيتىش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان پونكىت.

ئۇرۇقداش ① سۈپ. ئۇرۇقى بىر، بىر ئۇرۇقتىن بولغان؛ بىر جەمەت. ② ئى < بئول > بىر ئائىلىدىكى جانلىقلارنىڭ ئۆزئارا ئوخشاشلىق دەرىجىسى بويىچە ئايرىلغان گۇرۇپپىسى. مەسىلەن، مۈشۈك ئائىلىسىنىڭ مۈشۈك ئۇرۇقىدىشى ۋە يولۋاس ئۇرۇقىدىشى؛ باشاقلىقلار ئائىلىسىنىڭ شال ئۇرۇقىدىشى، بۇغداي ئۇرۇقىدىشى ۋە سۇلۇ ئۇرۇقىدىشى قاتارلىقلارغا بۆلۈنگىنىگە ئوخشاش.

ئۇرۇقداشلىق ① « ئۇرۇقداش » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى. ② ئى < تارىخ > ئىپتىدا ئىي جەمئىيەتتىكى قانداشلىق مۇناسىۋىتى بويىچە بىرلەشكەن كىشىلەر كۆپلىكتىن ئۇنىڭدا ئۆزئارا نىكاھلىنىش قاتتىق مەنى قىلىنغان. ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى

* بىزنىڭ سىنىپ قىشىمۇ، ئوخشاش گۈزەل گۈلباغقا، كىرسەك خۇش بۇي پۇراقىلار، ئۇرۇلدۇ دىماغقا. ② «ئۇرماق» پېشىلىنىڭ ئۆزلۈك دەرىجىسى: ئابلىز ۋېلىسىپىتكە ئۇرۇلۇپ يىقىلىپ چۈشتى. * يۈگۈرۈپ كېلىپ مۇكۇۋالماقچى بولغان رەنا كۈتۈلمىگەن ھالدا ئۇدۇل كېلىپ ياسىنىڭ قۇچىغا ئۇرۇلدى.

ئۇرۇنما ① سۈپ. ئۇرۇنغان ياكى ئۇرۇندىغان؛ ئۇرۇنما تەكشىلىك. ② ئى < مات > چەمبەر بىلەن بىر نۇقتىدا كېسىشىدىغان تۈز سىزىق.

ئۇرۇنما تەكشىلىك < مات > شار بىلەن پەقەت بىرلا كېسىشىش نۇقتىسى بولغان تەكشىلىك شارنىڭ ئۇرۇنما تەكشىلىكى دېيىلىدۇ. سىلىندىر، كۈنۇسلارنىڭ بىر ياسىغۇچىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان تەكشىلىك سىلىندىر ياكى كۈنۇسنىڭ ئۇرۇنما تەكشىلىكى دېيىلىدۇ.

ئۇرۇنماق پ ① بەدەننىڭ مەلۇم قىسمىغا تېگىش ئارقىلىق شۇ نەرسىنىڭ مەۋجۇتلۇقى بىلىنمەك: ئۇ بۈگۈن پۇل لازىم بولۇپ، يوقتان-كۆرپە ئارىسىغا قول سالغاندى، قولغا قاتتىق بىرنەرسە ئۇرۇندى-دە، ئۇنى ئالدى. * گاھىدا ئاپتوبۇس بەزلەيتتى مېنى، گاھىدا كۆز قىرىم تالادا-سىرتتا، ئاخىرى بىقارار ئاچتىم سومكىنى، ئۇرۇندى قولۇمغا تەۋەرىۋەك قۇتا. ② ئۇرۇنماق، تەگمەك: ئۇ چاشقان مۇشۇكىنىڭ ئالدىدىن بىر-ئىككى قېتىم يان ۋە ئارقا تەرەپلىرىدىن ئىككى-ئۈچ قېتىم مۇشۇكىگە ئۇرۇنۇپ ئۆتۈپتۇ. * مەن كېسەلنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن پەسكە چۈشۈپ، ئىشكىنى ئېچىۋېتىپ كېسەلگە ئۇرۇنۇپ كەتتىم. ③ مەلۇم بىر ئىشنى قىلىشقا كىرىشمەك، تۇتۇنماق؛ بىرەر ئامال-چارە بىلەن ئىلاج قىلماق، تىرىشماق: ئاخىر ئىشخانا مۇدىرى

ئۇرۇقلاندۇرۇلغان ماللارنىڭ تۆللىرى تولۇق قاتارغا قوشۇلدى. **ئۇرۇقلانماق** پ. ئۇرۇق قوبۇل قىلماق؛ نەسىللەنمەك.

ئۇرۇقلۇق ① سۈپ. ئۇرۇقى بار، ئۇرۇققا ئىگە: قارا. ئۇرۇقلۇق تاۋۇز. ② سۈپ. ئۇرۇق قىلىشقا تەييارلانغان: ئۇ دېھقانلار بىلەن ئۇرۇقلۇق قوناق يېتىشتۈرۈش بويىچە ھۆددە توختامى تۈزدى. ③ ئى. تېرىش ئۈچۈن تەييارلانغان دان: بىركۈنى باي بوۋاينىڭ ئىشلىگەن ھەققى ئۈچۈن كىچىككەنە يەر ۋە ئۇرۇقلۇق بېرىپتۇ. * كۈزلۈك بۇغداي تېرىشتا، تاللاپ، ئالساڭ ئۇرۇقلۇق، كۆپلەپ ئالساڭ ھوسۇلنى، ئۆزۈڭگىمۇ ئۇتۇقلۇق.

ئۇرۇقلۇق ئېتىز ئۇرۇقلۇق ئۈچۈن زىرائەت يېتىشتۈرۈشكە قالدۇرۇلغان ئېتىز.

ئۇرۇقلىنىش ① «ئۇرۇقلانماق» پېشىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < زوئول > ئادەم ياكى ھايۋانلارنىڭ ئەركەك جىنسى ھۈجەيرىسى بىلەن چىشى جىنسى ھۈجەيرىسىنىڭ ئۆزئارا قوشۇلۇشى. بۇ خىل جەريان بېلىق تىپىدىكى جانلىقلاردا تەن سىرتىدا ئېلىپ بېرىلىشتىن سىرت، باشقا جانلىقلاردا بولسا ئانا تېنىنىڭ ئىچكى قىسمىدا ئېلىپ بېرىلىدۇ. ③ < بوت > ئۆ سۈملۈكلەرنىڭ جىنسىلىق نەسىللىنىشىدىكى سېپىرما بىلەن تۇخۇمنىڭ قوشۇلۇشى.

ئۇرۇقلىنىش پەردىسى < بئول > تۇخۇم-دانغا ئۇرۇق كىرگەندىن كېيىن، كۆپ ئۇرۇقلىنىشنى توسۇش ئۈچۈن، نۇرغۇنلىغان تۇخۇملار ئۆز يۈزىدە ھاسىل قىلغان بىر قەۋەت توسقۇچى پەردە.

ئۇرۇقچى سۈپ. دىئال. ياسانچۇق، مىشچان. **ئۇرۇلماق** ① «ئۇرماق» پېشىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: توساتتىن ھۇجرا ئىشىكى ئۇرۇلدى.

ئۇر-يېقىت قىلماق ئۇرۇپ، دۇمبالاپ، يېقىتىپ ئەدبىنى بەرمەك: شۇندىن بېرى ئۇلار بۇ كەنتكە كېلىپ ئۇر-يېقىت قىلالمايدىغان بولدى.

ئۇز ① چىرايلىق، گۈزەل: ئۆزىنىڭ بالىسى ئۆز، كىشىنىڭ بالىسى تۇز (ماقال). * چىرايلىق كىيىنگەن كۈلۈمسىرەپ تۇرغان ئۇز قىزلار، قاۋۇل يىگىتلەر خۇددى بىر-بىرى بىلەن بەسلەشكەندەك شۇنداق چاققان ئوپىنايتتىكى، ئۇلار ھەممىنى ئۆزىگە جەلپ قىلدى. * سۈزۈك سۈنى لاي قىلغان، تاختا كۆۋرۈك توپىسى. روزىلەمنى ئۇز قىلغان بېشىدىكى دوپپىسى. ② ماھىر، چېۋەر: بۇ قىزنىڭ ئۆي ئىشىدا قولى ئۇز ئىكەن. // ئاز قىل، ئۇز قىل (ماقال).

ئۇزاتقۇچى سۈپ ئۇزىتىدىغان، بىر-بىرىگە ئۇلايدىغان: ئۇزاتقۇچى تاسما.

ئۇزاتقۇچى تاسما < ماشىن > مېخانىزم-لاردىكى ھەرىكەت ئۇزاتقۇچى ھالقا شەكىللىك تاسما. ئىككى چاققا كىيىدۈرۈلىدۇ. ئادەتتە ئۇ كۆن ياكى رېزىنكىدىن ياسىلىدۇ.

ئۇزاتقۇزماق « ئۇزاتماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇنىڭ ھاراقىنى بەكمۇ تېتىپ باققۇسى كەلدى. بىراق ماتروس ئۇنى خالىغانچە قول ئۇزاتقۇزمىدى.

ئۇزاتماق ① قولدىكى نەرسىنى باشقا بىرىگە قولىنى سوزۇپ تۇتقۇزماق، سۇنماق: باشلىق قول يازمىنى ماڭا ئۇزاتتى-دە، كەسكىن ھالدا گەپ تاپىلىدى. * ئۇزات ساقىي، ماڭا لىق تولدۇرۇپ جام، تاپاي مەيدىن شۇ دەم كۆڭلۈمگە ئارام. نىتە يىكم، غەم بىلەن غەمخانىدۇرمەن، زامانە پەيلىدىن ھەيرانەدۇرمەن. ② بىرەر تەرەپكە قارىتىپ سوزماق، تەڭلىمەك (قول، پۇت ھەققىدە): مېۋىسىز دەرەخقە كىم باقىدۇ،

يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ، يېغىن ۋەزىيىتىنى ئۆزگەرتىشكە ئۇرۇتدى. * لېكىن دۈشمەن ھەرقانچە ئۇرۇنغان بىلەنمۇ ئالدى تەرەپتىن يول ئاچالشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. * مەن ھەرقانچە ئۇرۇنۇپ باققان بولساممۇ، سىزنى بۇ قىسمەتتىن قۇتقۇزۇپ قالالىدىم.

ئۇرۇنۇش « ئۇرۇنماق » پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى.

ئۇرۇنۇش نۇقتىسى < مات > تۈز سىزىق بىلەن چەمبەر، چەمبەر بىلەن چەمبەر، تەكشىلىك بىلەن شار ياكى شار بىلەن شارنىڭ پەقەت بىرلا كېسىشىش نۇقتىسى بولسا، بۇ كېسىشىش نۇقتىسى ئۇرۇنۇش نۇقتىسى دېيىلىدۇ.

ئۇرۇنۇشماق « ئۇرۇنماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇرىيە ئى (د) < خىم > ئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى $CO(NH_2)_2$. رەڭسىز كرىستال، سۇدا ئېرىيدۇ، ئادەم سۈيدۈكىدە تەخمىنەن 2% بولىدۇ، سىنتېز ئۇسۇلى ئارقىلىق ئېلىنىدۇ، ئوغۇت، يەم-خەشەك قىلىنىدۇ. پارىتلغۇچى دورا، سۇلياۋ ياساشتىمۇ قوللىنىلىدۇ.

ئۇرىيە كىسلاتاسى < خىم > ئورگانىك بىرىكمە. مولېكۇلا فورمۇلىسى $C_5H_4O_3N_4$. ئاق رەڭلىك كرىستال، ئاجىز كىسلاتالىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە. ئادەم ۋە سۈت ئەمگۈچى ھايۋانلار، ئۆملىگۈچى ھايۋانلارنىڭ سۈيدۈكى ۋە بەزى قۇشلارنىڭ تەرتىدە ئۇرىيە كىسلاتاسى بولىدۇ. ئۇنىڭدىن دورا ماتېرىياللىرى ۋە خىمىيەۋى رېئاكتىپلار ياسىلىدۇ.

ئۇر-يېقىت ئۇرۇش ۋە يېقىتىش: ئۇر-يېقىت قىلماق.

ئۇزاق ① سۈپ. ئارىلىقى ئۇزۇن، يىراق؛

ئالماس ئاتلارنىڭ ئۇزاق يەردىن توختىماي چېپىپ كەلگەنلىكىنى بىر قاراپلا بايقىدى. * ئاينىڭ كۈمۈچ شولىسىدا سىلەر بار، تاغنىڭ ئالتۇن نۇرلىرىدا سىلەر بار. پەرىزاتلار ئۇچقان چاغدا ئوت بولۇپ، ئۇزاق ئاسمان يوللىرىدا سىلەر بار. || قۇشۇنلار سېپى ئىككى قانات بولۇپ ئۇزاق سوزۇلغانىدى. ② ئى. ئارىلىقى، مۇساپىسى يىراق بولغان جاي؛ ماشىنا قوزغىلىپ خېلى ئۇزاقلارغا كەلگۈچە ئانام قول يۇلاڭلىتىپ ئۇزىتىپ قالدى. * يارىم كەتتى ئۇزاققا، مېنى تاشلاپ دوزاخقا. يارىم كەلسۇن، ئۇزاقىن، تارتىۋالسۇن دوزاخىن. ③ سۈپ. ئۇزۇن داۋام قىلىدىغان، كۆپ ۋاقىت ئالدىدىغان، ۋاقتى ئۇزۇن: ئۇزاق مۇددەت. * - ناھايىتى توغرا، ئانامۇ مېنىڭ بەختلىك بولۇشۇمنى ئويلىغان، لېكىن مەن ئۆتمۈشتە بەختسىز بولۇپ قالدىم، مەنمۇ بالامنىڭ دۇنيادا ئۇزاق ئۆمۈر سۈرۈشىنى ئويلاپ ئېتىنى تۇردى قوبىغان. * - مۇشۇ كەنتنىڭ ئۆزىدە كۆردۈم، - دېدى مۇئەللىم، - ئانچە ئۇزاق بولدى، بۇنىڭدىن بىر يىل ئىلگىرى بىر قېتىم، ئىككى ئايچە ئىلگىرى يەنە بىر قېتىم كۆردۈم. * ئۇزاق تۇنلەر مېنىڭ جانۇ تېنىمنى قوينغا ئالدى، سېنىڭ ئىشى-ئەقىدەڭنىڭ ئۇلۇغۇر گۈلخىنى، رەنا. || بىز زاھىدە توغرىسىدا ئۇزاق پاراڭلاشتۇق.

ئۇزاققا بارماي ئۇزۇن ئۆتمەي، تېز پۇرسەتتە: - سەۋر قىلايلى، ئۇزاققا بارمايلا، بۇ ئەبلەخلەر ئەدەبىنى يەيدۇ. * - بۇ كۈنلەر ئۇزاققا بارماس، ياراتقان ئىگىسى ھەممىنى كۆرۈپ تۇرىدۇ، - دەپتىنى نۇرخان ئېرىنىڭ كۆڭلىگە يارىشا گەپ قىلىشقا تىرىشىپ. **ئۇزاققا سوزماق** ① بىرەر ئىشنىڭ بېجىرىلىشىنى كېچىكتۈرمەك، كەينىگە

سۆرىمەك: - تويىنى ئۇزاققا سوزغاننىڭ پايدىسى يوق، ۋاقتىدا قىلغان ياخشى، - دېدى ئەلچىلەر. ② ئۇزۇن داۋاملاشتۇرماق: ئۇزاققا سوزۇلغان ئۇرۇش.

ئۇزاق قەدىمكى زامان < گېئول > كەم دېگەندە بىر مىليارد يىل داۋام قىلغان گېئولوگىيەلىك تارىخنىڭ تۇنجى دەۋرى. بۇ دەۋردە يەر شارىنىڭ يۈزى بەكمۇ تۇراقسىز، يەر پوستىنىڭ ئۆزگىرىشى ئىنتايىن شىددەتلىك بولۇپ، ئەڭ قەدىمكى قۇرۇقلۇق ئاساسى شەكىللەنگەن، تاغ جىنىسلىرى ئاساسەن تەركىبى ناھايىتى مۇرەككەپ بولغان گىنىپىستىن ئىبارەت بولغان. چۆكمە جىنىسلار ئىچىدە تاشقا ئايلانغان ئورگانىزىملار بولمىغان، بۇ دەۋردىكى يەر قاتلىمى ئۇزاق قەدىمكى دۇنيا دەپ ئاتالغان، مەملىكىتىمىزنىڭ خۇايبېي ئۆلكىسىدە مۇشۇ دەۋرگە خاس يەر قاتلىمى بار.

ئۇزاقنى كۆرمەك ← يىراقنى كۆرمەك: كېلىچەك كۈنىمىزمۇ ئۇزاقنى كۆڭۈمۈل تاغ چوققىسىدەك يورۇق بولىدۇ دەپ قاراشقا ئادەتلەنگەن كىشىلەر، ھەتتا ئەقىللىق ۋە ئۇزاقنى كۆرىدىغان كىشىلەرمۇ كەلگۈسى كۈنلىرىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. **ئۇزاقنى كۆزلىمەك** ← يىراقنى كۆزلىمەك: بىزنىڭ دوستىمىز ئۇزاقنى كۆزلەپ ئىش قىلىدىغان پىلانلىق كىشى.

ئۇزاقىن رەۋ. ئۇزۇن ۋاقىتلاردىن، ئۇزۇندىن: بۇ گەپ ئۇزاقىن بېرى داۋاملىشىپ كېلىۋاتىدۇ. **ئۇزاقىن-ئۇزاق** ① ناھايىتى ئۇزاق، بەك يىراق: مەن سېنى ئۇزاقىن ئۇزاققا ئىزلەپ كەزمىگەن چۆل-جەزىرە، چىقىمىغان تاغ-داۋان، كىرمىگەن سازلىق قالسىدى. ② ناھايىتى ئۇزۇن ۋاقىت، خېلى ئۇزۇن: بۇ يەرگە

تارىخدا ئىجتىمائىي تۈزۈمنىڭ تەرەققىياتى، مەدەنىيەت سەۋىيىسىنىڭ يۈكسەكلىكى، ۋاقىتنىڭ ئۇزاقلىقى جەھەتلەردە چوڭ، قۇدرەتلىك ھاكىمىيەت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئۇزاقلىماق پ. مەلۇم جايدىن يىراقلاپ بارماق، ئۇزاقلاشماق: بۈگۈن سەپەردىمەن، لېكىن ئۇچۇپ ئەمەس، پولات دۈلدۇلغا مىنىپ، ئەزىزانە قەشقەر، قەدىمىي ھېيتكاھ بىلەن خوشلىشىپ شىمالغا قاراپ ئۇزاقلاپ كېتىۋاتىمەن. * كەتتى ئۇ، چىغىر يول بويلاپ يىراققا، كەتتى، ئۇ ئۇزاقلاپ كەپىدىن مانا. بىلەلمەي كىملىكىنى ئايال يىراققا، خىياللار ئىلكىدە قالدى بىر ھازا.

ئۇزاق-ئۇزاق ① ئارىلىقى ناھايىتى ئۇزاق، بەك يىراق، كۆز يەتكۈسىز: مۇتەللىپ كۆز تىكتى ئۇزاق-ئۇزاققا، يالقۇنلۇق ھېسسىياتقا قەلبى تولغاندەك. كۆرۈندى ئۇ ماڭا، قايناپ ئىلھامى، يېڭى بىر شېئىر ئويلاپ تاپقاندەك. * ياڭراق خامان ناخشىسى، ياڭرار ئۇزاق-ئۇزاققا؛ ئېتىز كۆيى نەغمىسى، خۇش كېلىدۇ قۇلاققا. ② خېلى ئۇزۇن بىر ۋاقىت، خېلى ئۇزۇن: ئۇ مېنىڭ 12 يىل ئالدىدىكى ئەلاچى ئوقۇغۇچىم قۇدرەت سىدىق ئىدى. ئۇنىڭ تاللىق ھويلىسىدا، بېدىش ئاستىدا ئولتۇرۇپ، رەھمەتلىك سىدىققاخۇن ئاكام بىلەن ئۇزاق-ئۇزاق مۇڭداشقانىدىم. * ئۇنىڭ ھەر دائىم بائىمەنى كۆرگۈسى، قىز بىلەن ئۇزاق-ئۇزاق سۆزلەشكۈسى كېلەتتى.

ئۇزلاشتۇرماق «ئۇزلاشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بۇ يۇرتنىڭ قىزلىرىنى شۇنچىلىك ئۇزلاشتۇرغان نېمىدۇ؟
ئۇزلاشتۇرۇلماق «ئۇزلاشتۇرماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئۇزلاشماق پ. بارغانسېرى ئۇز، چىرايلىق ھالەتكە كەلمەك؛ چىرايلىقلاشماق:

كۆپرەك قېرىلار توپلىشىپ، ئاڭلىغان-بىلگەنلىرى ھەققىدە ئۇزاقتىن-ئۇزاق مۇڭدېشىدۇ. * خەير خوش، سىڭلىم دەپ كەتتى ئۇ ئاخىر، قارىدىم كەينىدىن ئۇزاقتىن ئۇزاق، ئالغىنى بىر ئالما، قالغىنى لاۋا، سالغىنى ئالەمچە ماڭا ئىشتىياق. **ئۇزاققىچە** رەۋ. خېلى ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتكەنگە قەدەر، خېلى چاغقىچە: سەپداشلارنى دەرۋازىغىچە ئۈزىتىپ چىققان ل. مۇتەللىپ ئۇلارنىڭ يولدا ساقچىلارغا ئۇچراپ، چاتاققا يولۇقۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، كەينىدىن ئۇزاققىچە قاراپ تۇردى. * شۇ كېچىدە رەبھان ئۇزاققىچە ئوخلىيالىمىدى.

ئۇزاقلاشتۇرماق «ئۇزاقلاشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: مەن سىزنىڭ دوستىڭىز بولۇپ قېلىشىمنى ۋە سىزنى بۇ ئوي-خىياللاردىن ئۇزاقلاشتۇرۇشۇمنى ئىلتىماس قىلىمەن.

ئۇزاقلاشتۇرۇلماق «ئۇزاقلاشتۇرماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئۇزاقلاشماق پ ① ئارىلىقى، مۇساپىسى بارغانسېرى ئۇزارماق، يىراقلاشماق: بىلالىدىننىڭ كەشىنىڭ شاقلىدىغان ئاۋازى بارغانسېرى ئۇزاقلىشىپ، ئاخىرى ئاڭلانماي قالغاندا ئۇستاز بىلەن شاگىرت تەڭلا كۈلۈۋەتتى. * بۇ يەتتە يەلەننىڭ ھەربىرى يانچۇققا سېلىۋالغان ئاپانچىنى بىر قولى بىلەن تۇتۇپ، شۇ يېقىن ئەتراپتىكى ئاتلاردىن ئۇزاقلاشماي تۇراتتى. ② كۆچە. ئالاقىسى سۇسلاشماق، باردى-كەلدىسى ئازايماق: گاھلىرى پارتىيىدىن ئۇزاقلىشىپ، پۈتۈن پىكىر-زىكىرى بىلەن ئائىلىسىنىڭ غېمىنى يېپىشكە كىرىشىپ كەتتى.

ئۇزاقلىق «ئۇزاق» ② ③ لارنىڭ ئىسمىم شەكلى: يولنىڭ ئۇزاقلىقى ھەممىزگە ئېغىر كەلدى. * قاراخانىيلار خاندانلىقى ئۇيغۇرلار

زەبۇنەم بوي تارتىپ، ئۇزلىشىپ كەتكەندى.
ئۇزۇق «ئۇز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛
 — ۋاي ئانىكام، — دېدى ئايپاشا روزىمەتنىڭ
 مۇرىسىدە تۇرغان چوپىلارغا قاراپ، — بۇ
 چوپىلارنىڭ ئۇزۇقىنى، ھەممىسىنى ساتقىلى
 بولارمۇ؟ * ئۇزۇقۇ ئۇزۇقى، شۇ خېنىمنىڭ
 ئۇزۇقى. چىرايىنى ھەش قىلىپتۇ، قىلىقنىڭ
 مۇزۇقى.

ئۇزھال ئى (ئۇز+ھال) <مۇز> ئۇيغۇر كلاسسىك
 مۇزىكىسى «ئون ئىككى مۇقام» نىڭ
 ئالتىنچىسىنىڭ نامى: ئۇزھال مۇقامى. *
 دۇتارىم پەنجىگاھ مەرغۇلغا مۇڭلۇق پىغان
 چەككەي، ئۇزھالنى تەزەسى بىرلەن
 خالاپىققا بايان ئەيلەي.

ئۇزھال مۇقامى <مۇز> «ئون ئىككى
 مۇقام» مۇزىكىسىنىڭ ئالتىنچى مۇقامى.
 بۇ مۇقام 29 نەغمە 248 مىسرا بولۇپ،
 چوڭ نەغمە 6 نەغمە 154 مىسرادىن؛
 داستان 6 نەغمە، 44 مىسرادىن؛ 7
 مەشرەپ 7 نەغمە 50 مىسرادىن
 قۇرۇلغان.

ئۇزۇت سۈپ. دىئال. ئۇزۇن.
ئۇزۇن سۈپ ① بويىغا ئالدىغا قاراپ سوزۇلغان؛
 ئازىلىقى، مۇساپىسى يىراق: ئۇزۇن يول.
 ئۇزۇن چاچ. ئۇزۇن مىخ. ئۇزۇن كۆڭلەك. *
 پادىشاھ ئۆز كۆڭلىدە: «شۇنچە ئۇزۇن
 ساقال ئۆلىمالارنىڭ ئەقلى يەتمىگەن ئىشنى
 كىچىككىنە بىر بالا ئورۇنلىيالايدۇ؟» دەپ
 گۇمانلىنىپتۇ. * بۇ قاراڭغۇ زۇلمەتتىن قۇتۇلۇپ،
 يورۇقلۇق يۈزىنى كۆرۈش ئۈچۈن، بەك ئۇزۇن
 مەنزىلەرنى بېسىپ ئاسمان-پەلەك داۋانلاردىن
 ئېشىققا توغرا كېلەتتى. * ياش ئىدۇق ئۇزۇن
 سەپەرگە ئاتلىنىپ ماڭغاندا بىز، ئەمدى
 ئاتقا مېنىڭدەك بوپ قالدى ئەنە نەۋرىمىز.
 || ئۇزۇقنى قويۇپ قىسقىنى كەس (ماقال).

|| ئۇزۇقنىڭ ئارىسىدا قىسقا بار، قىسقىنىڭ
 ئارىسىدا ئۇزۇن بار (ماقال). * ياغاچ
 كەسكە ئۇزۇن كەس، تۆمۈر كەسكە
 قىسقا كەس (ماقال). ② ئۇزاق داۋام
 قىلىنىدىغان، كۆپ ۋاقىت كېتىدىغان،
 ئۇزاق؛ مەزمۇنى، دائىرىسى كەڭ: ئۇزۇن
 ماقالە، ئۇزۇن گەپ. * ئانچە ئۇزۇن ۋاقىت
 ئۆتمەي، ئۇ ئايال يەنە كەلدى. * — مېنى
 ئۆلتۈرسەڭ ئۆزۈڭمۇ ئۇزۇن تۆمۈر كۆرمەيسەن،
 — دەپ ئېيتتىم. * ئەسسالام، كەلدىم،
 ئۈرۈمچى، ئاي جامالىنى كۆرەي، تەلمۈرۈپ
 ئۆتتۈم ئۇزۇن يىللار ۋىسالىنى كۆرەي.

ئۇزۇن ئالەم داۋاملىشىشى ئۇزۇن
 جەريانلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ۋاقىت:
 بۇ ئالەم-ئۇزۇن ئالەم (ماقال). * — بۇ
 ئاتا-بوۋىمىزدىن بولۇپ كېلىۋاتقان ئادەت،
 ئۇزۇن ئالەمدىن بىرى ئىش مۇشۇنداق
 بولۇۋاتىدۇ. بۈگۈن قويۇپ ئاياللارنىڭ چېچىنى
 كېسىمىز دېگىنى نېمىسى؟ — دېدى بىرنەچچە يىلەن
 غودۇڭشۇپ.

ئۇزۇن بۇرۇتلۇق كىت <زۈنۈل> كىتنىڭ
 بىر خىلى. تېنىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 25 مېتىرغا
 يېتىدۇ. چىشى بولمايدۇ. ئۈستۈنكى جاغدا
 مۇڭگۈز ماددىسىدىن قۇرۇلغان نۇرغۇنلىغان
 نېپىز ياپراقچىلىرى بولۇپ، كىت بۇرۇتى
 دەپ ئاتىلىدۇ. ئادەتتە ئۇ سۇدا لەيلەپ
 يۈرگەن جانلىقلار بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ.
 مېيىدىن شام ياسىلىدۇ.

ئۇزۇن پۇتلۇق ئۆمۈچۈك <زۈنۈل>
 ئۆمۈچۈكلەرنىڭ بىر خىلى. تېنى ئىنچىكە،
 ئۇزۇن، قېنىق كۈل رەڭ، پۈتى ئىنتايىن
 ئۇزۇن، دائىم ئۆيلەرنىڭ تام-تورۇسلىرىدا
 تور توقۇپ ياشايدۇ.

ئۇزۇن تالالىق پاختا <بوت> پاختىنىڭ
 بىر خىل سورتى. تالاسى ئادەتتىكى

قىلغان 25 مىڭ يوللۇق ئۇزۇن سەپىرى كۆزدە تۇتۇلدى.

ئۇزۇن سۆڭەك < ئانات > ئۇزۇن كانايىمان سۆڭەك. مەسىلەن، يوتا سۆڭىكى، يۇقىرى بىلەك سۆڭىكى قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

ئۇزۇن شاخ < بوت > بىر بوغۇم بىلەن ئىككىنچى بوغۇمنىڭ ئارىلىقى بىرقەدەر ئۇزۇن بولىدىغان غول. ئۇزۇن شاختا يوپۇرماقلار بىرقەدەر شالاڭ ئۆسىدۇ.

ئۇزۇن قول ← قولى ئۇزۇن: ئىست، بىزمۇ دادامنىڭ ئۇزۇن قول، مەردانە كۈنلىرىدە تۇغۇلغان بولساقچۇ، بەخت قاچقان بۇ كۈنلەردە ئۇنسۇرنىڭ كۈچۈكى بولۇپ بارمىغان ئۆستەڭ، تۇرمىغان بوز يەر قالىدى.

ئۇزۇن قوللۇق ھال-كۈنى ياخشىلىق: كىم ئۇزۇن قوللۇق شۇنىڭكى توغرا دەپ، قىسقا قوللۇقنى ھەمىشە ئوغرى دەپ، خۇش پۇراقلىق گۈلنى بەتبۇي كەكرى دەپ، سەرۋىنى سۇمباتى قىغىر-ئەگرى دەپ.

ئۇزۇن قۇلاق ← قۇلىقى ئۇزۇن: ئىشكىتىن ئەمدى چىقتىم، بىر ئۇزۇن قۇلاق ئالا قاغىنىڭ ئېيتىشىچە، ئالتۇن قوزۇقنى زەپەرگە ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، لاتا-ماتاغا تۇرۇپسىلەر، ئاڭلىغانلىرىم راستمۇ؟ * بۇ خەۋەر قايسىبىر

ئۇزۇن قۇلاقنىڭ ۋاستىسى ئارقىلىق مۇددەتتىن بۇرۇن ئارخىپ ئىشكاپىدىن چىقىپ كەتتىكىن؟ ئۇزۇن قۇلاق ھوقۇش < زونول > ھوقۇشنىڭ قۇلىقى ئۇزۇن بولىدىغان بىر خىل تۈرى.

ئۇزۇن قۇلاق خەۋەر-ئۇچۇرلارنى تېز ئاڭلىۋالىدىغان ئالاھىدىلىك: شۇ كۈنلەردە مەن قىزلارغا خاس ئۇزۇن قۇلاقلىقىم بىلەن، ئائىلىدىكىلەرنىڭ مېنى تۇرمۇشقا چىقىرىش ئۈچۈن تەبىئىيلىق قىلىشنىۋاتقانلىقىنى بىلىپ قالىدىم.

پاختىنىڭكىدىن ئۇزۇن بولىدۇ.

ئۇزۇن تۇمشۇق يەرقازار < زونول > سۈت ئەمگۈچى ھايۋان. تەن شەكلى چاشقانغا ئوخشايدۇ. لېكىن تۇمشۇقى ئىنچىكە ھەم ئۇچلۇق، بېشى بىلەن دۈمبىسى قوڭۇر بېغىر رەڭ، قورسىقى كۈل رەڭ قوڭۇر ياكى ئاقۇچ كۈل رەڭ. تاغ ئورمانلىرىدا ھاشارات، ئۈزۈم قۇلۇسى، سازاڭ قاتارلىق كىچىك ھايۋانلار ۋە ئۆسۈملۈك ئۇرۇقلىرى بىلەن ئاشلىق دانلىرىنى يەپ ھايات كەچۈرىدۇ.

ئۇزۇن جاھان ← ئۇزۇن ئالەم: ئاھ بالىلىرىم، مەن ئادەملەرنى كۆرمىگىنىگە ئۇزۇن جاھانلار بولۇپ كەتكەندى، ئىسىڭلار نېمە، - دەپتۇ موماي ئىككەيلەننىڭ قولىنى تۇتۇپ.

ئۇزۇن دولقۇن < فز > دولقۇن ئۇزۇنلۇقى 3 مىڭ مېتىردىن 30 مىڭ مېتىرغىچە بولغان رادىئو دولقۇنى. يەر يۈزىنى بويلاپ تارقىتىلغاندا، يەر يۈزىنىڭ ۋە ئىئونلۇق قەۋەتنىڭ تەسىرىگە بەك ئاز ئۇچرايدۇ. نىسبەتەن تۇراقلىق بولىدۇ. سۇ ۋە ھاۋا قاتنىشىدا يول باشلاش، قۇتقۇزۇشنى تەلەپ قىلىش قاتارلىقلاردا ئىشلىتىلىدۇ.

ئۇزۇن زىراۋەندە < بوت > زىراۋەندە ئائىلىسىدىكى ئەلا گۈل (uristolochia debilis) نىڭ قۇرۇتۇلغان يىلتىزى. جۇڭيى دورىسى قىلىنىدۇ. يەلنى ھەيدەش، ئاغرىق توختىتىش، ئىششىق ياندۇرۇش، زەھەر قايتۇرۇش رولى بار. ئۇزۇن سەپەر < تارىخ > جۇڭگو ئىشچى-دېھقان قىزىل ئارمىيىسى 1934-يىلىدىن 1935-يىلىغا قەدەر جياڭشىدىن شىمالىي سەنشىگە يۆتكىلىپ

ئۇزۇن قۇيرۇق سۇغۇر < زوئول > سۇغۇرنىڭ قۇيرۇقى ئۇزۇن بولىدىغان بىر خىل تۈرى.

ئۇزۇن كۈنلۈك زىرائەتلەر نىسبەتەن ئۇزاقراق ۋاقىت يورۇقلۇققا ئىگە بولغاندا چىچەكلىيەلەيدىغان زىرائەتلەر. ئادەتتە ئۇ ھەر كۈنلۈك يورۇقلۇق ۋاقتىنىڭ 12 سائەتتىن كۆپرەك بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. مەسىلەن، ئارپا، پۇرچاق، قىچا قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

ئۇزۇن كىشى كىشىنىڭ بىر تۈرى. رەڭگى يېشىل، ئۇزۇنچاق كېلىدۇ.

ئۇزۇن گەپنىڭ قىسقىسى گەپنىڭ بولار يېرى، قىسقىچە قىلىپ ئېيتقاندا: - ئۇزۇن گەپنىڭ قىسقىسى، مېنىڭ ئالدى-ئارقامدا يا ئوغۇل، يا قىزدىن يەنە بىرى يوق، - دەپتۇ جۇۋازچىنىڭ قىزى. * ئۇزۇن گەپنىڭ قىسقىسى نەچچە قازناقتا ئېشى، نەچچە كاجۇۋدا گۈلە-قاق يېمىشى بار ئىكەن، ئۇزۇندىن تارتىپ بالىلىرىغىچە، يىلقىچىلىرىدىن تارتىپ ماللىرىغىچە بىر قېتىم توپۇپ تاماق يېمەلمەيدىكەن.

ئۇزۇن مۇددەتلىك ھاۋارايى مەلۇماتى < مېتېئور > كەلگۈسى 10 كۈن ياكى 15 كۈندىن يۇقىرى ئابھاۋا ئۆزگىرىشى توغرىسىدىكى مەلۇماتنى كۆرسىتىدۇ. ئۇنىڭ ۋاقتى ئۇنۈمنىڭ ئۇزۇن-قىسقىلىقى توغرىسىدا مۇئەييەن ئۆلچەم بولمايدۇ.

ئۇزۇن يوللۇق تېلېفون < فز > سىم لىنىيىسى ناھايىتى ئۇزۇن بولغان تېلېفون، ئادەتتە ئۇ شەھەر ھالقىغان بولىدۇ.

ئۇزۇنتۇرا سۈپ [ئۇزۇن+تۇرا] قەددى-قامىتى ئېگىز، ئېگىز بولۇق: شۇ چاغدا مەھەللە تەرەپتىن ئاڭلانغان ئېشەكنىڭ سەت ھاڭرىشى بىلەن تەڭ، قەبرىستانلىققا يېقىنلا كېلىپ قالغان

ئىشاننىڭ يېكەندەك ئىنچىكە، ئۇزۇنتۇرا گەۋدىسى كۆرۈنىدى. * ئۇزۇنتۇرا، ئېگىز بۇرۇن، ئۇچىسىغا كاستۇم، تار پۇچقاق بۇرۇلكا كىيگەن بۇ ئادەمنىڭ تىلىنى چۈشىنىپ بولمايتتى.

ئۇزۇنچاق سۈپ. ئېنىگە قارىغاندا بويى بىر ئاز ئۇزۇن: يولنىڭ نېرىقى چېتىدە ئۇزۇنچاق ئورۇندۇقتا يولغا ئارقىسىنى قىلىپ ئولتۇرغان بىر جۈپ گەۋدە كۆرۈنۈپ تۇراتتى. * بۇ ئۇزۇنچاق، پاكار ئىشخانىدا بار-يوقى ئۇچلا ئايال ئاشپەز باردەك قىلىدۇ. * مەن ھويلىدىن ئۆچكە چاقىدىغان ئۇزۇنچاق تاشنى دادامغا ئەكىرىپ بەردىم. * ھەربىر ئۇزۇنچاق نەرسە قوغۇن، ھەربىر قىزىل نەرسە گۆش ياكى ئانارمۇ بولمايدۇ.

ئۇزۇنچاق مېڭە < ئانات > ئارقا مېڭىنىڭ بىر قىسمى. يۇقىرىدا مېڭە كۆۋرۈكى بىلەن، تۆۋەندە يۈلۈن بىلەن تۇتىشىدۇ. تىل-يۇتقۇنچاق نېرۋىسى، ئاداشقان نېرۋا، تىل ئاستى نېرۋىلىرى ئۇزۇنچاق مېڭىدىن چىقىدۇ. ئۇزۇنچاق مېڭىدە نەپەسلىنىش، قان ئايلىنىش مەركەزلىرى بولۇپ، نەپەسلىنىش، قان ئايلىنىش، شۆلگەي ئاجرىتىپ چىقىرىشلارنى ئىدارە قىلىدۇ.

ئۇزۇنچاقلىق « ئۇزۇنچاق » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۇ ئۇزۇنچاقلىقتىن ئورۇنقىدەك كۆرۈنىدىغان يۈزىنى سۆھبەتداشلىرىدىن يوشۇرۇپ تۇرغاندەك ئىدى.

ئۇزۇندا رەۋ. خېلى ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتكەندە، ئۇزۇنغىچە: ئۇ ئاخشى ئۇ بەكبۇ ئۇزۇندا - تاڭ ئانارغا يېقىن ئۇخلاپ قالدى.

ئۇزۇندىن-ئۇزۇن ① بويىغا قاراپ بەك سوزۇلغان، ناھايىتى ئۇزۇن: چاۋارمەت-قۇلنىڭ سۆزىدىن كېيىن، ئۈستىدە قىزىل بايراق

كېيىن، ئانىسى بىلەن ئۇزۇنغىچە مۇگدشپ ئولتۇراتتى. * كۆرۈشمىگىنىگە 18 يىل بولغان بۇ دوستلار ئۇزۇنغىچە ھال-ئەھۋال سوراشتى. **ئۇزۇن-قىسقا** خىلمۇخىل ئۇزۇنلۇقتىكى، ئۇزۇنلۇقى ھەر خىل ئۇزۇن ھەم قىسقا؛ قۇتىنىڭ ئىچىدە ئۇزۇن-قىسقا ھەر خىل مىخلار بار ئىدى. **ئۇزۇن-قىسقا دەسسەمەك** تەكشى قەدەم ئالالماي، دەلدەگىشىپ ماگماق؛ شۆھرەت ۋە ھېلىقى بىرنەچچە يىلەن ھاراق بۇتۇلكىسى بىلەن رۇمكىلارنى كۆتۈرگەن ھالدا ئۇزۇن-قىسقا دەسسەپ كېلىشەكتە .

ئۇزۇن-قىسقا گەپ ھېچبىر ئەھمىيىتى يوق، قۇرۇق گەپ: بىز ئۇ كىشىنىڭ ئۇزۇن-قىسقا گەپلىرىنى ھەر كۈنى ئاڭلاۋېرىشتىن چاق تويدۇق .

ئۇزۇنلۇق ① « ئۇزۇن » سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: بۇ ئىشتان ئۇنىڭغا ئۇزۇنلۇق قىلدى. **②** نەرسىلەرنىڭ ئەڭ ئۇزۇن ئىككى نۇقتىسى ئوتتۇرىسىدىكى ئارىلىقى، ئۇزۇن-قىسقىلىق دەرىجىسى؛ بويى: دەريانىڭ ئۇزۇنلۇقى. چاچنىڭ ئۇزۇنلۇقى. جۈزىنىڭ ئۇزۇنلۇقىنى ئۆلچەمەك. * ئۇلار 50 مېتىر ئۇزۇنلۇقتا ئېرىق چېپىپ 2000 تۈپ كۆچەت تىكتى. **③** ئۇزۇن كەتكەن يەر، بوشلۇق: بۇ يول ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن باشلىنىپ چەكسىز ئۇزۇنلۇقتا سوزۇلۇپ ياتاتتى. **④** < جۇغ > يەر شارى يۈزىدىكى غەرب بىلەن شەرق ئوتتۇرىسىدىكى مۇساپىنىڭ گرادۇس سانى. باشلانغۇچ مېرىدىئان 0° قىلىپ بەلگىلەنگەن. ئۇنىڭ شەرق تەرىپى شەرقىي ئۇزۇنلۇق، غەرب تەرىپى غەربىي ئۇزۇنلۇق دېيىلىدۇ. شەرقىي ئۇزۇنلۇق بىلەن غەربىي ئۇزۇنلۇقنىڭ ھەر ئىككىسىلا 180° بولىدۇ. مەلۇم ئورۇندىن ئۆتكەن مېرىدىئان سىزىقى

لەپلەپ تۇرغان ھارۋىلار، كەتمەن، گۈرچەك، چوتۇ-بازغانلارنى كۆتۈرگەن چوڭ قوشۇن ئۇزۇندىن-ئۇزۇنغا سەپ تارتىپ، قارلىق تاغقا قاراپ راۋان بولدى. * ئۇلار ئىككىسى بىر يان كۆچىدىن چوڭ كۆچىغا چىققان ئىدى. ئالدىدىن ئۇزۇندىن-ئۇزۇنغا سوزۇلغان ۋە تېخى ئاخىرى قوزغالغان ھارۋىلار كارۋانغا يولۇقتى. **②** ئۇزۇن داۋام قىلىدىغان، خېلى ۋاقىت: موماي يەنە ئىككى قولىنى كۆتۈرۈپ ئۇزۇندىن-ئۇزۇن دۇئا قىلدى. * مەھمۇت مۇھىتى بىلەن قاسىم ئەپەندىلەر ماجۇڭچىنىڭ قانداق نىيەتتە ئىكەنلىكىنى ئېنىق كۆرسىمۇ، ئومۇمىي ۋەزىيەتنى نەزەرگە ئېلىپ، ھازىرقى پەيتتە ئۇنىڭغا يول قويماسا بولمايدىغانلىقى، ئۇنداق قىلىغاندا يامان ئاقىۋەتلەرنىڭ تۇغۇلۇپ قېلىشى چوقۇملۇقى ھەققىدە ئۇزۇندىن-ئۇزۇن سۆزلەپ ھاجىنى مىڭ تەستە قايىل قىلدى. **ئۇزۇنغا چىق** تىلھا. كۆزدىن يوقال، كەت: - بولۇپتۇ، ئۇزۇنغا چىق، سەن بولمىساڭمۇ ئويناۋېرىمىز، - دېدى-دە، كەينىگە بۇرۇلۇپ چىقىپ كەتتى يۈنۈس. * بەگ يامانلىسا، ئۇزۇنغا چىقسۇن، بىر تاۋاق ئېشىم قازىنىمدا قالدۇ.

ئۇزۇنغا سوزماق ← ئۇزاققا سوزماق: -

ياۋ كۆپ، بىز ئاز، ئىشى ئۇزۇنغا سوزۇش مۇۋاپىق بولماس، نېمىشقا ئوت بىلەن تېگىش قىلمايمىز؟ - دېدى خانىش.

ئۇزۇنغا يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى < تەن > ئارىلىقى بىرقەدەر ئۇزۇن يۈگۈرۈش مۇسابىقىلىرىنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى. ئۇنىڭدا ئەر-ئاياللارنىڭ 3000 مېتىردىن يۇقىرى يۈگۈرۈش تۈرلىرى بولىدۇ.

ئۇزۇنغىچە رەۋ. خېلى ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتكەنگە قەدەر، خېلى چاغقىچە: دۈرنەم بەزى ئاخشاملىرى ئانىسىغا دورىنى ئىچكۈزۈپ بولغاندىن

بلەن دەسلەپكى مېرىدىئان سىزىقى ئارىسىدىكى گرادۇس شۇ نۇقتىنىڭ ئۇزۇنلۇق گرادۇسى بولىدۇ.

ئۇزۇنلۇق بىرلىكى <مات> جىسىمنىڭ ئۇزۇن-قىسقىلىقىنى ئۆلچەشتە قوللىنىلىدىغان بىرلىك.

ئۇزۇنغا رەۋ. بويى، ئۇزۇن. تەرىپىگە قاراپ، ئۇزۇن تەرىپىنى بويلاپ؛ ئايىمخان ھېلىقى ئاق رەختنى ئۇزۇنغا يىرتىپ ئىككى قىلدى-دە، مۇلازىمەتنىڭ بېلىگە باغلىدى. * مەن بۇ ھېسابنى توغرىسىغىمۇ، ئۇزۇنغىمۇ ئىنچىكە ھېساب-چوت قىلىپ كۆردۈم.

ئۇزۇن يان ئى (ئۇزۇن+يان) يۈگەننىڭ ئېغىزدۇرۇقتىن تەڭ يۇقىرىغا چىقىپ سول ئېگەك بىلەن قۇلاق تۈۋىدىن ئاشۇرۇپ ئورنىلىدىغان قىسمى.

ئۇزۇل ئى (د) بىرەر جايغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان، رولى ۋە ۋەزىپىسى جەھەتتىن بىر-بىرىگە باغلىنىشلىق ماشىنا، ئاپپارات، مېخانىزىملارنىڭ يىغىندىسىدىن تەشكىل تاپقان قۇرۇلما؛ يېقىندا يېزىمىزنىڭ سىملىق رادىئو ئۇزۇلغا بىر دىكتور ئالماقچى. كۆڭلۈمگە سىزنى پۈكۈپ قويدۇم.

ئۇزۇننىشماق «ئۇزاتماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى؛ ئۇلار ھەدبەگەندىلا قوللىرىنى پۇلۇغا ئۇزىتىشتى. * ئەنۋەر سىرتقا ماڭدى، ئۇلار ئەر-خوتۇن ئۇزۇننىشىپ چىقىشتى.

ئۇزۇننىشماق «ئۇزاتماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى؛ مېھمانلار پەنئۇستا ئۇزۇننىشماق پىيالىلەرگە قول سۇندى. * تاختايلا قولىدىن قولغا ئاستا-ئاستا ئۇزۇننىشماق پ ① بىرەر جايدىن يىراقلىشىپ ماڭماق، يىراقلاشماق؛ ئاسم بىلەن ئالماس ئىز بېسىپ شىددەتلىك قوغلاپ يۈرۈپ ئۆز

يىگىتلىرىدىن خېلى بەك ئۇزۇن كەتتى. * ئاشما ھەددىدىن ئۇزۇن ئەلدىن يىراققا كەتمىگەن، كىمكى ھەمراھىدىن ئۇزۇنغا چۈشە كۆرگەن شۇ بالا. ② بىرەر سورۇن، پائالىيەتتىن قايتماق، يانماق؛ يولغا سېلىنماق؛ كۈن خېلى ئېگىلىپ، توي ئاياغلىشىپ دەپ قېلىپتۇ. قىز ھەممىدىن ئىلگىرى ئۇزاپتۇ. * ئولتۇرۇش سائەت 12 گە يېقىن ئاياغلىشىپ مېھمانلار ئۇزۇن چىقىشتى. ③ ئاياغلاشماق، تارتماق؛ توي داغدۇغا بىلەن خۇشال-خۇرام چىرايلىق ئۆزىدى.

ئۇستا (پ) ① ئى. بىرەر كەسىپ، ھۈنەر

بىلەن شۇغۇللانغۇچى مەلىكىلىك كىشى؛ ئىش ئۈستىسىدىن قورقار. (ماقال). * ھەي ھۆرمەتلىك زەرگەر ئۇستام! مەن ئۆز بېشىمدىن قاينۇرغۇن. * - ئۇستام، - دەپتۇ پادىشاھ تۆمۈرچىنىڭ قولى بوشىغاندىن كېيىن، - سىزنىڭ بۇ بەرگە كەلگىنىڭىزگە قانچە يىل بولدى؟ ② ئى. مەلۇم كەسىپ، ھۈنەرنى باشقىلارغا ئۆگىتىپ يېتىشتۈرگۈچى كىشى؛ ئۇستاز؛ ئۇستا كۆرمىگەن شاگىرت ھەر مۇقامدا يورغىلار (ماقال). * ئاكام تۆت يىل شاگىرت بولۇپ ئىشلىگەندىن كېيىن ئۇستىسى دۇكان ئايرىپ بەردى. ③ سۈپ. بىرەر ئىشنى مۇكەممەل ئىگىلىگەن، ماھىر؛ ئاپام ئۇستا لەغمەنچى ئىدى. * ھۆر قىز، ماڭا ناخشا ئېيتىپ بەرسىڭز قانداق، مەن سىزنىڭ ئۇستا ناخشىچى ئىكەنلىكىڭىزنى ئاڭلاپ قالدىم. ④ ئى. كىشى ئىسىملىرىدىن كېيىن كېلىپ، شۇ كىشىنىڭ بىرەر ھۈنەر-كەسىپتە مۇتەخەسسس ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ؛ بىر كۈنى مۇتەللىپ ئەتىگەنلىك چىنىقىشتىن قايتىپ كېلىۋېتىپ، دەرۋازا ئالدىدا ئالدىراپ ئىشقا ماڭغان ئەمەت ئۇستا بىلەن

ئۇستازلىق (ئە > پ) ① كەسىپ، ھۈنەر، ئىلىم قاتارلىقلارنى ئۆگەتكۈچى؛ مۇئەللىم: سىز ھەرقايسى پارتىزان ئەترەتلىرىنىڭ باشلىقلىرى، ئىلغار ياشلارغا ئايرىم-ئايرىم سىياسىي ۋە ھەربىي ئىشلاردا ئۇستاز بولىسىز. * مەن ساۋاق ئالغان ۋاپادىن بۇ مۇھەببەت بابىدا، بىۋاپالىق رەسمىنى ئۇقتۇرمىغان ئۇستاز ماڭا. ② يوليۇرۇق كۆرسەتكۈچى، تەربىيىلىگۈچى، يېتەكچى: قىلدىم بۇ يەردە كۈرەش مۇنبىرى، «ئاقسۇ گېزىتى» مەخسۇس بېتىنى. «قاينام ئۆركىشى» دولقۇن ياسىدى، ئاڭلاپ نىمىشەت ئۇستاز ئېتىنى.

ئۇستاز تۇتياق ئۇستازى ئورنىدا كۆرمەك، ئۇستاز دەپ ھېسابلاپ ئۆگەنمەك: - ئىشقىلىپ، ئويناۋېرىك، - دەيدى سەلىمە، - يولداش سابىرنى ئۇستاز تۇتۇپ، تارتىنماي ئويناۋەرسىڭىزلا، بىركۈنى بولمىسا بىركۈنى ئۆگىنىۋالىسىز. * دەيدىم: - دىلەپ بولسىڭىزمۇ ساۋاقداش، ئۇستاز تۇتاي ماڭا بۇ دەم بولۇڭ باش.

ئۇستاز قىلماق بىرەر كەسىپ، ساھەدە يېتەكچى، ئۇستاز ئورنىدا كۆرۈپ يېشىنى تۇتماق: كېيىن ۋاقتىم بولغاندا مەن سىزنى ئۇستاز قىلىپ، سىزنىڭ بۇ ھۈنرىڭىزنى ئۆگىنىمەن.

ئۇستازلىق «ئۇستاز» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: مەكتەپ پۈتكەن كۈنى شاھى ئىرەم يەنە ئوردا ئۇستازلىقىغا ئالاھىدە تەكلىپ قىلىنغان كىشىنى مەكتەپكە مۇدەررىس قىلىپ تەيىنلىدى. * ئۇستازلىق ھۆرمىتىنىڭ شۇ قەدەر ئۇلۇغ، بېرىسەن ئىنسانغا ئەقىل-پاراسەت. تۆمۈرگە جان بېرىپ ئاسماندا، يەردە، ئويناقتان سەندىكى يۈكسەك ماھارەت.

ئۇچرىشىپ قالدى. * سابىر ئۇستاز چوڭ رېمونت گۇرۇپپىسىنىڭ گۇرۇپپا باشلىقى ئىدى.

ئۇستاز كۆرگەن بىرەر ئۇستازنىڭ قولىدا سىستېمىلىق ئۆگەنگەن، تەربىيە كۆرگەن: خامۇش ماڭغا خەت بىلگەندىمۇ مۇنچىلىك چىرايلىق يازالىشى ناتايىن. قاراڭلار، بۇ خېلى ئۇزاق زامان ئۇستاز كۆرگەن ئادەمنىڭ قەلسىدەك قىلىدۇ. بۇنى كىم يازغاندۇ؟

ئۇستاز (پ) ① ئى. يېزىت. ئۇستاز: بۇ مىرالاردا بولغان ئىشقى مەزمۇن، ئۇستازلىقنىڭ بارىنى قىلدى مەنمۇن. * ئۆگىنۈر مەجنۇن بىلەن پەرھاد مۇسەندىن ئىشقىنى، ئىشقى ۋادىسىدا كۆڭۈل سەن ئاڭا ئۇستاز بول! ② سۈپ. بىرەر ئىشتا ئۆزىنى ماھىر، ئۇستاز قىلىپ كۆرسىتىشكە ئۇرۇنىدىغان ياكى ھىيلە-نەيرەڭ ئىشلىتىدىغان: ئۇستاز ئادەم. ئۇستاز ئايال. * ماۋۇ كۈندە كىشىلەر بىر-بىرىدىن ئۇستاز بولۇپ كېتىۋاتىدۇ.

ئۇستازلىق نى ① بىرەر ئىشتا ئۆزىنى ماھىر، ئۇستاز قىلىپ كۆرسىتىشكە ئۇرۇنىدىغان مۇغەببەر مەجەز؛ ئۇستازلىق، مۇغەببەرلىك: - قارىڭا ئۇنىڭ ئۇستازلىقىنى! تېخى چاپىنى بىلەن سومكىسىنى قالدۇرۇپ قويۇپ بىزنى ئالدىماقچى بولۇپتۇ - دەيدى-دە، يۈگۈرۈپ ئۆيگە كىرىپ سومكىسىنىڭ ئىچىگە قارىدى. * ئۇنىڭ ئۇستازلىقىنى ئېيتىپ تۈگەتكىلى بولامدىغان؟ كۆك كەپتەرنى كىم تۇتالمايدۇ؟ ② ئۇستازلىق، ماھىرلىق: ھېلىقى چاشقان ئۆزىنىڭ زېرەكلىكى ۋە تەدبىر-چارىلەرگە ئۇستازلىقى بىلەن دۈشمەنلىرىدىن جېنىنى ئاسراپ، بىر جاڭگالدا ئۇزۇن يىللار تىنچ تۆمۈر كەچۈرۈپتۇ. **ئۇستازلىق قىلماق** ← ئۇستازلىق قىلماق: تولا ئۇستازلىق قىلماي، ئۇنى ئوبدان قاتلاپ ساندۇققا سېلىپ قوي.

ئۇستام ئى. بىرەر ھۈنەر-كەسپنىڭ ماھىرى بولغان ھۆرمەتكە سازاۋەر كىشىلەرنى چاقىرىش، ئاتاش فورمىسى: قېنى ئېيتىپ باقسىلا ئۇستام، بالىنىڭ ئەھۋالى قانداق بولدى؟

ئۇستىخان ئى (پ) ① بەدەن ئىسكىلىتنىڭ ھەربىر قىسمى، سۆڭەك: ئۇستىخانلىرى ئاغرىق. * سۈت بوۋاق بالىلار ئۇستىخنىنىڭ ئۆسۈپ تەرەققىي قىلىشقا پايدىلىق. ② سويۇلغان مالنىڭ گۆشى شىلىۋېلىنغاندىن كېيىنكى قىسمى: ئۇستىخان قايناتماق. ئۇستىخان غاجلىماق.

ئۇستىخان سۈرمەك بەستى، ئۇستىخنى بوغنىماق، چوڭايماق: - ھە، بە كىرىمۇ سەن؟ ئەھۋالنىڭ قانداق؟ تازىمۇ ئۇستىخان سۈرۈپسەن، سەمرىپ كەتكىنىنى قارا! **ئۇستىخان سۈرۈشتۈرمەك** نەسەب ۋە ئەجدادلىرىنىڭ قانداقلىقىنى ئېنىقلىماق: - شاھزادە غوجام ئۆزلەگە بەك ئامراق، ئۇنىڭ ئۇستىگە، ئۆزلە دېگەن ۋاڭ جەمەتى. شاھزادە غوجام ئۇستىخان سۈرۈشتۈرۈپ، ئۆزلەنى باش تەيچىلىككە مۇناسىپ كۆرۈپ قالسا، ئەجەب ئەمەس.

ئۇستىخنى پاك يامان، ناشايان ئىشلارغا بېرىلمىگەن، دىيانەتلىك: ھەنپىخان تۇل بولغىنى بىلەن ئۇستىخنى پاك تەقۋادار ئايال ئىدى.

ئۇستىخنى تازا ← **ئۇستىخنى پاك**. **ئۇستىخنى چۈشۈپ قالماق** بىر يەرگە كۆنۈپ، ماسلىشىپ قالماق؛ يەرلەشمەك: - قانداق تاغا، 2-دۈيگە ئۇستىخنىڭ چۈشۈپ قالدىمۇ؟ - سورىدى توختى شۇجى سالامدىن كېيىن. * ھەي نوچى سىپىت گاڭگۈك، يۈرسەك ئوردىغا بارساڭ، ئۇستىخنىڭ چۈشۈپ قالسا،

بۇ يۇرتتا تۇرۇپ قالساڭ. **ئۇستىخنى قاتقان** بىرەر ئىش بىلەن كۆپ شۇغۇللىنىپ چىققان، پىشقان: دۇيچاڭ كەتمەن بىلەن ئۇستىخنى قاتقان، باقاندەك بەش يىگىتنى توغاننى ساقلاشقا قويدى.

ئۇستىخنى قاتىغان يېتىلمىگەن، ياش، گۆدەك: سەندەك ئۇستىخنى قاتىغان بالغا بىر ھارۋىنى بېرىپ، ئوتۇنغا ئەۋەتكىلى بولامدۇ؟ **ئۇستىخانا ئى (پ)** توقۇش، بىرەر نەرسە ياساش ياكى رېمونت قىلىشقا كېرەكلىك سايمانلار ئورۇنلاشتۇرۇلغان مەشغۇلات ئۆيى: مەتۋاقى قۇلۇپنى بۇزۇپ، ئۇستىخانىنىڭ ئىچىگە كىرگەندى. * - بۈگۈنكى زىياپەتتە نۇرغۇن ئىشلارنى يۈرگۈزۈمىز، دېدۇق ئەمەسمۇ؟ قۇرۇلۇش قىلىدىغانغىمۇ، ئالتۇن كېنى ئاچىدىغانغىمۇ، شايى-ئەتلەس، گىلەم ئۇستىخانلىرىنى يۈرگۈزىدىغانغىمۇ ئۇلارنىڭ قولى كېرەك، - دېدى سىپىت ھاجى ھاپىز مەخسۇمغا چۈشەندۈرۈپ.

ئۇستىخانلىق سۈپ ① ئۇستىخنى بار، ئۇستىخنىدىن ئاجرىتىلمىغان: ئۇستىخانلىق كۆش. ② ئۇستىخنى چوڭ، ئۇستىخان سۈرگەن: بوۋاي ئۇستىخانلىق ئېگىز بوي ئادەم بولۇشىغا قارىماي، ئورۇق ئىدى.

ئۇستىخان - ئۇستىخنى پۈتۈن بەدىنى، ھەممە ئەزاى: ئۇستىخان-ئۇستىخنىدىن ئۆتۈپ كەتمەك.

ئۇستىخان-ئۇستىخنىغا سىڭمەك كىچىكىدىن ئۆگىنىپ، ئادەتلىنىپ تاشلىمايدىغان دەرىجىگە يەتمەك: ئەمەتنىڭ جېدەلخورلۇقى ئۇنىڭ ئۇستىخان-ئۇستىخنىغا سىڭىپ كەتكەچكە، مەكتەپكە بارغاندىن كېيىنمۇ ھە دېسلا چاڭجاللىشىپ ياتاقىكلەر بىلەن ئىناقسىزلىق

پەيدا قىلاتتى.

ئۇستىخان-ئۇستىخىندىن ئۆتۈپ كەتمەك

← **جان-جېنىدىن ئۆتۈپ كەتمەك:** بۇ

ئىنتىقام ئۇستىخان-ئۇستىخىندىن ئۆتۈپ كەتتى، بۇنى ئالمىغۇچە ئۇ تاققا قايتمايدۇ.

ئۇستىرا ئى (پ) چاچ، ساقالنى قىرىش ئۈچۈن

ئىشلىتىلىدىغان ئۆتكۈر يولات تىغلىق

ئەسۋاب: ئۇنىڭ يانچۇقىدا ھەرنىڭ تىغىدىن ياسالغان بىر ئۇستىرسى بار ئىدى.

ئۇستىرا قانات كەپتەر قاتارلىق

قۇشلارنىڭ باچكىلىرى ئۇچۇش ئالدىدا قانات پەيلىرىنىڭ ئۇستىرا تىغىدەك

چوڭايغان ھالىتى: ئۇستىرا قانات بولماق.

ئۇستىرلاپ ئى (ئە > گىرەك) يېزى. ئاسمان

جىسىملىرىنىڭ ئېگىزلىكىنى ئۆلچەشتە قوللىنىلىدىغان ئەسۋاب، پالچىلار پال

ئېچىشتىمۇ قوللىنىدۇ: ئۇ ئۇستىرنى يەرگە قويۇپ، ئۇستىرلاپنى قولغا ئالدى. ئۆينىڭ

ئوتتۇرىسىغا بېرىپ، كۈننىڭ نۇرىغا توغرىلىدى. بىردەم تىكىلىپ قاراپ تۇرۇپ: « ناماز جۈمەگە

ئانداق-مۇنداقمۇ ئەمەس، توپتوغرا ئۈچ سائەت ۋاقىت قېلىپتۇ » دېدى. * پالاستا ئولتۇرۇپ

شامدەك، قويۇپ ئالدىدا ئۇستىرلاپ، ساڭا ئۇ ئېيتىدۇ يالغان، قاپاق پالچىغا ئالدىنا!

ئۇستىرتسا ئى (ر > لات) < زوئول > يۇمشاق

تەنلىك ھايۋان. ئىككى قېپى بار. بىرى كىچىك، تەكشى؛ يەنە بىرى چوڭ ۋە

كۆتۈرۈلۈپ تۇرىدۇ. قاپچۇقنىڭ يۈزى ئويماق ھەم چوڭقۇر. گۆشىنى ئىستېمال

قىلىشقا بولىدۇ. گۆش، قاپچۇق، مايلىرى دورا ئورنىدا ئىشلىتىلىدۇ.

ئۇستىكار (پ) ئى. مەلۇم ھۈنەر-كەسىپكە

يېتەكچىلىك قىلىپ، باشقۇرغۇچى باش ئۇستا: ھۈنەرۋەنچىلىك ئىشخانىلىرىدا ئۇستىكار،

نىمكار ۋە شاگىرتلىق پەرقلىرى مەيدانغا كەلدى. ② سۈپ. مەلۇم ھۈنەر-كەسىپتە داڭلىق، ماھىر: پەرھات بولۇپ سۈزدى ئوغۇل، دەريادىن قاشتاش. زۇمرەت تاشقا چەكتى شوخ گۈل، ئۇستىكار نەققاش.

ئۇستىكارلىق ئى ① ئۇستىلىق، ماھىرلىق:

ھەيرانىڭ تەشەببۇسى بىلەن ئۇيۇشتۇرۇلغان قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىش گۇرۇپپىسى مەتبىيانىڭ

ئۇستىكارلىقى بىلەن، بوش ۋاقتلاردىن پايدىلىنىپ، بوغا، جاۋاڭ، كەندىر ئاغامچا،

زەمبىل، سېۋەتكە ئوخشاش نەرسىلەردىن خېلى نۇرغۇن ئىشلەپ چىقاردى. ②

ئۇستىكارلارغا خاس بولغان ئىش، ھۈنەر: ئۇستىكارلىق دۇكىنىغا كېلىش بىلەن ھاجى

ھېلىقى گاچىنىڭ يېنىدىن چىققان بەش سەر كۈمۈش تەڭگە بىلەن ئىككى تىلانى روزى

ئۇستىنىڭ ئالدىغا تاشلىدى.

ئۇستىكارلىق قىلماق ئۆزىنى ناھايىتى

ئۇستا چاغلاپ مۇغەمبەرلىك قىلماق: - نېمە، ماڭا ئۇستىكارلىق قىلۋاتامسىز؟ - دېدى

ئۇ تېخىمۇ قوپاللىق بىلەن.

ئۇستىلىق ① « ئۇستا » سۆزىنىڭ ئابستىراكت

ئىسىم شەكلى: شاگىرتلىقتىن ئۇستىلىققا ئۆسكىنىگە ئالتە ئايچە بولدى. ② ماھىرلىق،

ماھارەت: ماشىنىچى ئۆزىنىڭ ئۇستىلىقىنى كۆرسەتمەكچى بولۇپ، بىرقۇر كىيىم تىكىپ،

ياغاچ قىزغا كەيدۈرۈپ قويۇپتۇ. * زۇنۇن قادىرنىڭ ئەسەرلىرىدىن ئۇنىڭ ئىلى خەلق

چاقچاقلىرىدىن قانچىلىك ئۇستىلىق بىلەن پايدىلانغانلىقىنى ئېنىق كۆرۈۋالالايمىز.

ئۇستىلىق قىلماق ① تەدبىر ئىشلەتمەك،

پەم-پاراسەت بىلەن ئىش كۆرمەك: - جانابلىرى سۆزدە ئۇستىلىق قىلىمىغان بولسىلا، مېنىڭ چەككەن ئازابىم بوشقا كەتكەن

بولاتتى، - دېدى ھەيدەر. * - گۈلچىبەن، سىزنىڭ ئەقلىڭىزگە قايىل بولدۇم، - دېدى ھوشۇر ئەلەس خۇشال بولۇپ، - بەك ئۇستىلىق قىلىپسىز جۇمۇڭ! ② كۆچمە. ھىيلە - نەيرەڭ ئىشلەتمەك: جالالىدىن ئۇستىلىق قىلىپ ئۆزىنىڭ قورالىنى ئىبراھىمغا تۇتقۇزۇپ قويۇپ، ئىبراھىمنىڭ مىلتىقىنى يەڭگۈشلۈۋالدى.

ئۇستىلىق ئىشلەتمەك ← **ئۇستىلىق قىلماق**: - بۇ يەردە ھېچكىم كۆرۈپ باقمىغان ئۇ قىزنىڭ جەستى زاۋۇتىنىڭ ئىچىدىن چىقىپ يۈرگىنىنى قارىمايدىغان، بەلكىم سىرتتىكى بىرەرى ئۇستىلىق ئىشلەتتىمىكىن... - دېدى رۇستەم. * بىر سائەتلىك يولنى ئۈچ سائەتتە بېشىش، قارىماققا ئەخمەقلىقتەك كۆرۈنسىمۇ، ئەمەلىيەتتە، قاتىللار ناھايىتى چوڭ ئۇستىلىق ئىشلەتكەن.

ئۇستىلىق قىلماق «ئۇستىلىق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بۈگۈن چۈشتە يېگەن لەڭمەن بەك ئۇستىلىقتى.

ئۇستىلىق قىلماق «ئۇستىلىق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: - قېنى مېھمانلار، ئۇستىلىقنىلا، تاۋۇزغا ئېغىز تەڭكۈزۈشىلە.

ئۇستىلىق ئى (لات) < بوت > ← **ئۇستىلىق ئامۇتى**.

ئۇستىلىق ئامۇتى < بوت > ① ئازغان ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى يۇمىلاق ياكى تۇخۇم شەكىللىك، گىرۋىكىدە يېڭىسىمان چىشلىرى بار. گۈلى ئاق، مېۋىسى شار شەكىللىك ياكى ياپىلاق، رەڭگى سارغۇچ يېشىل، سايىقى قىسقا بولىدۇ. سوغۇققا چىدايدۇ. مېۋىسىنى ئىستېمال قىلىشقا بولىدۇ. ② شۇ خىل دەرەخنىڭ مېۋىسى.

ئۇستىلىق سۈپ. سۈمسىز، سۇغىرىلمىغان؛

ئۇستىلىق: قادىر ئېلى قولغا ئېلىنىپ بەش كۈن داۋامدا نۇرغۇن قېتىم سوراققا تارتىلدى، ئۇرۇلدى، سوقۇلدى، قاتتىق ئازابلاندى. ئاچ ۋە ئۇستىلىق قويۇلدى. * ئۇلار: - سەت ئەمەسمۇ سۇغا كېلىپ ئۇستىلىق قايتامدۇق، يەنە كۈتۈپ باقايلى، ئۆلمىگەن جاندا ئۈمىد بار! - دېيىشىپ ئۆزئارا تەسەللى بېرىشتى. * ئالدى بىلەن ئۇستىلىق زىرائەتلەرنى سۇغىرايلى.

ئۇستىلىق I «ئۇستىلىق» سۆزىنىڭ

ئىسىم شەكلى: ئۇستىلىقتا ئاغزىمىز قۇرۇپ، تىللىرىمىز بىر غېرىچ ساڭگىلاپ كەتتى. * - راست، تۆگىنىڭ سۇ ئىچىشى غەيرى ئىكەن، - دەپ كۈلكىنىڭ بېلىگە تەپتى ياش گېئولوگ، - ئۇ ئۇستىلىقتا 40 كۈن چىدايدىكەن.

ئۇستىلىق II (توغرىسى: ئۇستىلىق)

← **ئۇستىلىق**.

ئۇستىلىق ئى (ئە) < ئۇس > رىئەلىق ھەرىكەتلەر ئاساسىي ئىپادىلەش ۋاسىتىسى قىلىنىدىغان بىر خىل سەنئەت شەكلى. ئۇنىڭ بىلەن كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشى، ئىدىيىسى ۋە ھېسسىياتىنى ئىپادىلەشكە بولىدۇ. ئادەتتە ئۇنىڭغا مۇزىكا تەڭكەش قىلىنىدۇ: ئۇستىلىق ئوينىماق. ئۇستىلىق چۈشمەك. خەلق ئۇستىلىقى. داپ ئۇستىلىقى.

ئۇستىلىق تارتماق ئۇستىلىق چۈشۈشكە تەكلىپ قىلىپ تۇرۇۋالماق: بىرەيلەن سۈپىيەنى ئۇستىلىق تارتىدۇ. سۈپىيە شۆھرەتكە قارايدۇ.

ئۇستىلىق چۈشمەك ئۇستىلىق ئوينىلىۋاتقان سورۇندا ئۇستىلىق كىرىشمەك: ھەر كۈنى كەچلىكى بىزنىڭ ئىشىكىمىزدىن كىشىلەر ئۆزۈلەيدۇ، بەزى كىشىلەر بىز بىلەن بىللە ناخشا ئېيتىپ ئۇستىلىق چۈشۈپ كېتىدۇ.

ئۇسسۇلغا سالماق ① ئۇسسۇلغا چۈشۈرمەك، ئۇسسۇل ئويناتماق: بىر پۇل بېرىپ ئۇسسۇلغا سالسا، ئون پۇل بېرىپ توختاتقىلى بولماس (ماقال). ② كۆپچە. كۈلكىلىك ئەھۋالغا دۇچار قىلماق، كىشىلەرنىڭ مەسخىرىسىگە قالدۇرماق؛ ئالدىماق: ئۆز مەيلىمچە بولسا، ئەتكەندىن بېرى مېنى ئالداپ ئۇسسۇلغا سالغان بۇ ئالۋاستىنىڭ ئاغزى-بۇرناغا سېلىۋېتەر ئىدىم. * ۋاي، ھىلىگەر، شۇنداق قىلىپ، ئۇنىمۇ ئۇسسۇلغا سېلىپتۇ-دە؟

ئۇسسۇل ھەرىكىتى <ئۇس> ئورۇنلاش سەنئىتىدىكى ئوبىيېكتىپ مۇھىتنىڭ چەكلىمىسى ئاستىدا بەلگىلەنگەن ۋەزىپىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلىدىغان بەدەن ھەرىكىتى ۋە روھىي ھالەت كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئۇسسۇل ئوينىماق مۇزىكا ياكى رېتىمغا تەگكەش قىلىپ پۇت-قول ۋە بەدەننى ھەرىكەتلەندۈرمەك: سىز كىمنىڭ دېيىغا ئۇسسۇل ئويناۋاتقانلىقىڭىزنى تېخچە بىلمەمسىز؟ **ئۇسسۇلچى** ئى. ئۇسسۇل سەنئىتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى كىشى: پاتەم بولسا ئاللىقاچان سەنئەت ئەھلىگە، ئۇسسۇلچىغا ئايلىنىپ قالغانىدى.

ئۇسسۇلچىلىق ئى. دائىم ئۇسسۇل بىلەن مەشغۇل بولۇش ئىشى، كەسپى: شىنجاڭ ئۇسسۇلچىلىقى ئىدىيىۋى تونۇش جەھەتتە گاڭگىراشتىن قۇتۇلۇپ، جاپالىق ئەمەلىيەت داۋامىدا ئۆز يېتەرسىزلىكلىرىنى تۈزىتىشكە باشلىدى.

ئۇسسۇلچى سۈپ. ئۇسسۇلنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان، ئۇسسۇل بىلەن ئورۇنلىنىدىغان: ئۇسسۇلچى ناخشا، ئۇسسۇلچى تىياتىر. * ئالدىنقى ئورۇنلىرى ئالتە قىسىم ئۇسسۇلچى مۇزىكىنى، كېيىنكىسى سەككىز قىسىم ئۇسسۇلچى

مۇزىكىنى ئورۇنلايتتى. **ئۇسسۇلچى** ئى. ئۇسسۇلچىنى باسدىغان ئىچىملىك: - يول ئۇزۇن، كۈن پېشىدىن قايرىلىپ قېلىپتۇ، - دېدى ئابدۇراخمان كۈنگە كۆزلىرىنى قىسىپ قاراپ قويۇپ، - بىر پىيالىدىن ئۇسسۇلچى ئىچىۋېلىپ ماڭايلى. * نېمە بولۇر جېنىم خېنىم، يېنىغا كەلسەڭ، چاڭقاپ تۇرغان يۈرىكىگە ئۇسسۇلچى بەرسەڭ.

ئۇسسۇلچى پ. سۇغا بولغان تەشنىلىقى ئاشماق، چاڭقۇتماق: - ئۇسسۇلچى قالغانسىز، چاي ئىچىڭ، ئۇكام! - مۇدىر چايداندىن ئىستاكناغا چاي قۇيۇپ ئالدىغا ئەكىلىپ قويدى. * ئۇسسۇلچىدا سۇ ئىچتىم، يىراقتىكى بۇلاقتىن، ئۈمىدىمنى ئۈزۈمدىم، شېرىن سۆزلۈك شۇ ياردىن.

ئۇسسۇلچى ئى. دىئال. چۆمۈچ، ساپلىق. **ئۇسسۇلچى** ئى (ئە) ① بىرەر دەۋر، مىللەت، ئېقىم ياكى بىرەر شەخسنىڭ بەدىئىي ئەسەردە ئىپادىلەنگەن ئاساسلىق ئىدىيىۋى ئالاھىدىلىكى ۋە سەنئەت ئالاھىدىلىكى؛ ئىستىلى: مىللىي ئۇسسۇلچى. ئەرەب ئۇسسۇلچىدا سېلىنغان قۇرۇلۇشلار. * بۇ مۇقام نەغمە شەكلى، تۈزۈلۈش جەھەتتىن ئالاھىدە ئۇسسۇلچىغا بولغانلىقى بىلەن پەرقلەنىپ تۇرىدۇ. ② ئەد <يازغۇچىنىڭ تىل ۋاسىتىلىرىدىن پايدىلىنىشتىكى ئۆزىگە خاس يولى، ئۇسۇلى: بەزى مۇھەررىرلەر ئەسەرنى قىزىل قەلىمى بىلەن باشتىن ئاخىر ئۆزگەرتىپ چىقىدۇ. ئاپتورنىڭ ئۇسسۇلچىغا ھۆرمەت قىلمايدۇ.

ئۇسسۇلچى پ ① سۇ، تاماق قاتارلىق نەرسىلەرنى چۆمۈچ قاتارلىق ۋاسىتىلەر ئارقىلىق بىر قاچىدىن ئېلىپ يەنە بىر قاچىغا سالماق، بۆلمەك: قەمبەرخان ئانا دەرھال بىر چىنە ئاشنى ئۇسسۇپ ئېلىپ

كەلدى. * ئاشپەز گەپ-سۆز قىلماي قازاندىن بىر قاچا ئىسسىق مەنتاڭ ئۇسۇپ كېلىپ ئوتۇنچىنىڭ ئالدىغا قويدى. ② ئاشلىق، توپا ۋە شۇ قاتارلىقلارنى تاغار، خالتا، سېۋەت، ھارۋا ۋە شۇ خىلدىكى نەرسىلەرنىڭ ئىچىگە ئالماق، سالماق، ئورۇنلاشتۇرماق: تاغارغا قىغ ئۇسماق. * ئۇ گۈرچەك بىلەن ئات ھارۋىسىغا ئەخلەت ئۇسماقتا. * بۇ خىل ماشىنا چېچىلىپ كەتكەن ماتېرىياللارنى ئۇسۇش، قاچىلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. * بىز خامانلىرىمىزنى ئۇسۇپ بولغاندىن كېيىن، كىرىشكە شەرتى توشقانلارنى ئەلۋەتتە قوبۇل قىلىمىز.

ئۇسۇنماق «ئۇسۇماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بىز ھارۋىلارغا قىغ ئۇسۇتۇپ بولۇپ قوغۇنلۇققا ماڭدۇق.

ئۇسۇنماق «ئۇسۇماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: سۇغا كەلگەنلەر ئۆستەڭدىن چېلەكلىرىگە سۇ ئۇسۇشۇۋاتقاندا، بىرى تېيىلىپ سۇغا چۈشۈپ كەتتى، بۇنىڭغا ھەممەيلەن قارىشىپ كۈلۈشۈپ كەتتى.

ئۇسۇل ئى (ئە) ① بىرەر ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش، مەسىلىنى ھەل قىلىشنىڭ يولى، تەرتىپى، تەرىزى؛ چارە، ئامال؛ پىكىر قىلىش ئۇسۇلى. ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى. ئۇسۇل تاپماق. * — ۋاي خۇدايىمەي، بۇ ئۇسۇل نېمىشقا بالدۇرراق بىزنىڭ كاللىمىزغا كىرمىگەندۇ؟ — دەپ پايىپتەك بولدى ئاسىمە. * ھازىر ھەرقايسى مەملىكەتلەردە ئادەملەرنى بىر خىل قىياپەتكە كەلتۈرۈش ئۈچۈن ھەر خىل ئۇسۇل ۋە چارىلەرنى قوللىنىۋاتىدۇ. ② پائالىيەت ۋە ئىش جەريانىدا شەكىللەنگەن ئۆزىگە خاس ئادەت؛ ئاددىيلىق قىلىپ ئېيتقاندا، كىشىلەرنىڭ تۇرمۇش ئۇسۇلى قانداق بولسا ئۇلارنىڭ پىكىر قىلىش ئۇسۇلىمۇ شۇنداق بولىدۇ.

ئۇسۇل-چارە ئۇسۇل ۋە چارە: ماھىرە يەنە ئايىشەمنىڭ رەسىم سىزىش ماھارىتىنى ئۈزلۈكسىز يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن، بىرەر مۇۋاپىق ئۇسۇل-چارە تېپىش ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزدى.

ئۇسۇلباق «ئۇسماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى: ئېتىزدىكىلەر قايتىدى. ئايقلارغا ئۇسۇلغان ئوماچلار قوبۇلۇپ ئۇيۇپ قالغانىدى. **ئۇش** سۈپ. دىئال. ئاتاقلىق، داڭلىق.

ئۇشۇشۇ ئال. مانا شۇ، مەزكۇر: ئۇشۇشۇ خەت كېرىيە ناھىيىسىنىڭ قالدۇق ئۆستەڭ بويىدىكى ئىمىن قادىرگە تېگىدۇ. * ئۇشۇشۇ قىزىل غۇنچىنى ئېلىك، ئىزلەپ مېنى كۆرگىلى بېرىڭ.

ئۇشۇت ئىم. قوي، ئۆچكىلەرنى ھەيدەش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۇشۇت-ئۇشۇت «ئۇشۇت» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: ھەيدىگىنىڭ ئالتە ئۆچكە، ئۇشۇت-ئۇشۇت ئالەمنى ئالدى (ماقال).

ئۇشۇتۇمتۇت رەۋ. كۆتۈلمىگەندە، توساتتىن، تاسادىپىي، بىردىنلا: نەق شۇ چاغدا، ئۇشۇتۇمتۇت، تاڭ-تۇڭ قىلىپ ملىتىق ئېتىلدى ھەممە ئادەم ساراسىمگە چۈشتى. * گۈلشەن ھەدە سۆزدىن ئۇشۇتۇمتۇت توختاپ ماڭا قارىدى. * ھەيرانلىق قاپلىدى دىللارنى شۇ ئان، يۈزلەردىن تەبەسسۇم ئۆچتى ئۇشۇتۇمتۇت. بەزىلەر خىيالچان تىكىلسە يەرگە، بەزىلەر كۆزىدىن چاقناپ كەتتى ئوت.

ئۇشۇتۇمتۇت ھۇجۇم <ھەرب> كۈتۈلمىگەن يەردىن چىقىپ تۇيۇقسىز قىلىنغان ھۇجۇم.

ئۇشۇتۇمتۇتلۇق «ئۇشۇتۇمتۇت» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مەتقۇۋانباي سەل ئۇشۇتۇمتۇتلۇق ھېس قىلىپ: — شىرمە ھەممەتنىڭ قايتىپ كېلىشىنى كۈتمەملا؟ — دەپ سورىدى. * ھادىسىلەر ئۇلارنىڭ جەبىر-جاپاسىنى ئاز كۆرگەندەك ئۆزىنىڭ ئۇشۇتۇمتۇتلۇقى بىلەن

بالا-قازا تەرىقىسىدە پەيدا بولۇپ ئۇلارنىڭ جاپاسىنى كۆپەيتتى.

ئۇششاق سۈپ ① ھەربىر بۆلىكى، پارچىسى، دانىسى ناھايىتى كىچىك: ئوتۇن ئۇششاقى بىلەن كۆيەر (ماقال). * سادىق بىر قارا پلا ئۇششاق خالتىلاردىكى نەرسە ئۇرۇقلۇق بولسا كېرەك، دەپ پەرەز قىلدى. * تالىپ بويۇنلىرىغىچە قىزىرىپ كەتتى. ھەتتا بۇرنىنىڭ ئۇچىدا ئۇششاق تەر تامچىلىرى پەيدا بولدى. ② ياش جەھەتتىن تۆۋەن، كىچىك: ئۇنىڭ كۆزى بۇ سەپنى تۈزگەن ياش يىگىتلەر، ئاپئاق ساقال بوۋايىلار، ئاياللار، مومايلار، ئۇششاق بالىلارغا تىكىلدى. * ئۇ بارىنىڭ قېرى ئاتا-ئانىسى، ئۇششاق ئۇكىلىرىنى قىينالماي بېقىشى ئۈچۈن قولىدىن كېلىدىغان ياخشىلىقنى ئايمىدى. || ھەر باھاردا بولسەن پەيدا، ھەر پەدگە چېكىپ بىر زەخمەك. گامى چاڭلىداپ، گامى چۇرۇقلاپ، ئۇششاقلىرى ئېتىسەن ئەرمەك. ③ كىچىك بېسىلغان، قىسقا: ساماۋارچى ئۇششاق قەدەملەر بىلەن يورغىلاپ مېڭىپ ئالدىدا يول باشلىدى. || بالا نېمىشكىدۇ ئەيمەنگەندەك، قەدەملىرىنى ئۇششاق بېسىپ، ئۇنىڭ كەينىدىن ئەگەشتى. ④ كۆچە. ئانچە ئەھمىيىتى، زۆرۈرىيىتى بولمىغان؛ ئاددىي: سېخلار ئۆزى بىر تەرەپ قىلالايدىغان ئۇششاق ئىشلار كۈن بويى ياچىپكا يېغىندا سۆزلىنىپ تۇراتتى.

ئۇششاق بۇرۇن ئازىيە < پەلس > ئاز مىقداردىكى ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىسى ۋە مال-مۈلۈكلەرنى ئىگىلىگەن، ئاساسەن ئۆز ئەمگىكىگە تايىنىپ ياشايدىغان، ئومۇمەن باشقىلارنى ئېكىسپلاتاتسىيە قىلمايدىغان سىنىپ. ئادەتتە ئۇ ئوتتۇرا دېھقان، قول ھۈنەرۋەن، كىچىك سودىگەر ۋە ئەركىن كەسىپتىكىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئۇششاق پۇل ← پارچە پۇل: پۈرتمان ئىچىدە خېلى كۆپ پۇل تۇراتتى. ئۇ ئالتۇنگۈل ئالدىدىلا ساناپ كۆرۈۋىدى، ئازراق ئۇششاق پۇلىنى ھېسابقا ئالمىغاندا بەش يۈەنلىكتىن 18 ئىكەنلىكىنى كۆردى.

ئۇششاق ناۋار ئىگىلىكى < س ئىق > دېھقانلار ۋە قول ھۈنەرۋەنلەر ئۆزلىرىنىڭ يەككە ئەمگىكى ئارقىلىق تاۋار ئىشلەپچىقىرىدىغان ئىگىلىك. بۇنىڭدا، ئىشلەپچىقارغۇچىلار ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىنى ئىگىلىگەن بولۇپ، ئۇلار ئەمگىكىگە تايىنىپ ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللىنىدۇ ھەمدە تاۋارنى ئۆزلىرىگە ئېھتىياجلىق بولغان ماددىي بۇيۇملارغا ئالماشتۇرۇش ئۈچۈنلا ساتىدۇ.

ئۇششاق تولغاق تۇغۇشقا بىرنەچچە كۈن قالغاندا تېز-تېز تۇتۇپ، تېز-تېز قويۇپ بېرىدىغان تولغاق.

ئۇششاق تىجارەتچى كوچا رەستىلەردە كۈندىلىك تۇرمۇشقا ئېھتىياجلىق ئۇششاق تاۋارلارنى سېتىش بىلەن تۇرمۇش كەچۈرگۈچى: بىراق روزنىڭ بۇ قىلمىشىنى خاراكتېر جەھەتتىن شەھەردىكى ئۇششاق تىجارەتچىلەرنىڭ يەككە سودا-سېتىشقا ئوخشاشتىكى بولماسمىكىن.

ئۇششاق تىللىرى چىقماق ← كىچىك تىلى **چىقماق**: ھېبىزىخان ئۈرۈمچىگە بىر قېتىم بېرىپلا ئۇششاق تىللىرى چىقىپ، تۇرماي كېسىم-كېچەكنى سۆزلەيدىغان بولۇپ قالدى. **ئۇششاق تىلنى بىلمەك** ← كىچىك تىلنى **بىلمەك**: قاسىمجان بۇ سوپەكنىڭ ئۇششاق تىلنى بىلىپ كېتىپتۇ. ئۇ ئۆزى رېمونت قىلىپ، ئۆزى ھەيدەپ كېلىۋاتامدۇ؟

ئۇششاق خۇسۇسىي مۈلۈكچىلىك < س ئىق > ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىگە

چوڭقۇرلۇقتىكى جىنس گەۋدىسىنىڭ دەزلىرى ۋە يېقىن ئەتراپتىكى قورشالما جىنىستا ھاسىل بولىدۇ. بەزىدە بۆسە جىنىسنىڭ گىرۋەك ياقىلىرىدىمۇ ئۇچرايدۇ، تەڭدىن تولسى ماگمىلىق ئارىلاشما جىنس گەۋدىسىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلدىكى ھاسىلاتىدۇر.

ئۇششاق گەپ بولمىغۇر گەپ-سۆز، پىتنە-پاسات: مەن ئۇنىڭغا ياخشى نىيەت بىلەن بەرگەن مەسلىھەتلىرىمنى تەتۈرسىگە ئۆرۈپ، ئوغا-زەھەر قىلىپ ئۇزۇمگە قايتۇرمىغىدى، دەپ ئەنسىرەيمەن. بۇ يەردە ئۇششاق گەپ ناھايىتى تولا ئىكەن.

ئۇششاق گەپ قىلماق بولمىغۇر گەپ-سۆزلەرنى، پىتنە-پاساتلارنى تازاتماق، پارچە گەپ قىلماق: ئەگەر ئېشىكىڭىز مەن دېگەن ۋاقىتتا، مەن دېگەن يەردىن تىپىلىسا، بەرگەن پۇلىڭىز قىيامەتتە بوپنۇمغا قەرز بولۇپ چۈشسۇن. تولا ئۇششاق گەپنى قىلماي، كەم دېگەندە بەش تەڭگە چىقىرىڭە!

ئۇششاق مال قوي، ئۈچكە قاتارلىق گەۋدىسى كىچىك چارۋا: ئىشلەپچىقىرىش دۈيىنىڭ ئۇششاق ماللىرى يىلمۇيىل كۆپەيدى. **ئۇششاق ئىشلەپچىقارغۇچى** <س ئىق> ئاددىي ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرى بار، ئۆزىنىڭ كىچىككىنە يېرى ياكى كارخانىسىدا كىچىك كۆلەملىك تاۋار ئىشلەپچىقىرىشى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشى. مەسىلەن، يەككە دېھقان ۋە ئۇششاق قول ھۈنەرۋەنلەرگە ئوخشاش.

ئۇششاق ئىشلەپچىقىرىش <س ئىق> ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىگە بولغان يەككە مۈلۈكچىلىك ۋە يەككە ئەمگەك ئاساسىدىكى ئىشلەپچىقىرىش. ئاساسەن

بولغان يەككە مۈلۈكچىلىك. **ئۇششاق سۆز** ① غە يۈەت-شىكايەت، پىتنە: «بىز ئاياللار، ئەجەب ئۇششاق سۆز، ئەجەبمۇ ئىچى تار كېلىدىكەنمىز» دەپ ئويلىدى ئادىلە. ② غە يۈەت-شىكايەتچى، پىتنىخۇر: مېنىڭ سۆزلىرىمگە قۇلاق سېلىڭ، مەن ئۆزۈممۇ سىزگە نەپەرەتلىك قارايمەن، چۈنكى سىز پەس، ئۇششاق سۆز، يىرگىنىشلىك ئادەمسىز.

ئۇششاق سۆز قىلماق غە يۈەت-شىكايەت قىلماق، پىتنە-پاسات تېرىپاق: ئۇششاق سۆز قىلىپ نېمە پايدا تاپتىڭ؟ **ئۇششاق سۆزلۈك بولار-بولماس گەپنى** كۆپ قىلىدىغان؛ غە يۈەت-شىكايەتچى: سەمەت ئۇششاق سۆزلۈك قۇشناچنىڭ ئەرزىمەس ئىشلار ئۈچۈن دىخمارلاپ، ھەتتا بەزىدە قاتتىق-قاتتىق چىمدىۋېلىشلىرىغىمۇ چىداپ يۈردى.

ئۇششاق قول قولىنىڭ ھەربىر پەنجىسى، بارماق.

ئۇششاق كرىستاللىق تۈزۈلمە <كېئول> ئۇششاق كرىستاللىق جىنىسلاردىكى مېنىراللاردىكىدەك بىرلا ۋاقىتتا كرىستاللىشىپ، تامامەن يات شەكىللىك كرىستاللاردىن شەكىللەنگەن قۇرۇلما.

ئۇششاق كرىستاللىق جىنىس <كېئول> ئاچ رەڭدىكى كىسلاتالىق بىر خىل تۆمۈر جىنىس. كۆپىنچە تۆمۈرسىمان بولىدۇ. ئاساسلىق مېنىرال تەركىبى ئىشقارلىق دالاشپاتى بىلەن كۋارتس بولۇپ، تەركىبىدە توق رەڭلىك مېنىراللار يوق دېيەرلىك. ئادەتتە كۈل رەڭ ئاق، ئاچ سېرىق ياكى گۆش رەڭدە بولىدۇ. ئۇششاق يات دانچىلىق قۇرۇلما (ئۇششاق كرىستاللىق قۇرۇلما) غا ئىگە. كۆپ قىسمى

يەككە يېزا ئىگىلىكى ۋە يەككە قول سانائەت ئىشلەپچىقىرىشنى كۆرسىتىدۇ. **ئۇششاق يېزا ئىگىلىكى** < س ئق > دېھقانلارنىڭ يەككە ئىگىلىكى. بۇنىڭدا، ھەربىر ئائىلە بىر ئىشلەپچىقىرىش بىرلىكى قىلىنغان بولۇپ، ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنىڭ سەۋىيىسى تۆۋەن بولىدۇ. ئادەتتىكى ئەھۋال ئاستىدا ئۇنىڭدا پەقەت ئاددىي يوسۇندىكى تەكرار ئىشلەپچىقىرىشلا ئېلىپ بېرىلىدۇ.

ئۇششاق - چۈششەك ① پارچە - پۇرات:

بىر كۈب ئۇششاق - چۈششەك نەرسىلەرنى يىغىشتۇرۇش بىلەن ئۆتتى. ② كۆچمە. مۇھىم ئەمەس، ئاساسلىق بولمىغان: يەكشەنبە كۈنى، ئاسىيە مەھەللىلەرنى ئارىلاپ دېھقانلارنىڭ ئۇششاق - چۈششەك كېسەللىرىنى كۆرۈپ، چۈشكە يېقىن يەنە تەجرىبە مەيدانىغا كەلدى. * ئۇلار مەندىن گۇمانلىنىپ ئۇششاق - چۈششەك ئىشلارنىڭ ھەممىسىنىلا تەكشۈرگىلى تۇردى. * بۇلار يەنە بىرمۇنچە ئۇششاق - چۈششەك سۆزلەرنى قىلىشىپ، ئەڭ ئاخىرىدا غۇلامنى ئۆيلەندۈرۈش توغرىسىدا ئەھۋاللاشتى.

ئۇششاق - چىپە دىئال ① ئۇششاق - چۈششەك.

② ئۇششاق بالىلار.

ئۇششاقلىقماق « ئۇششاقلىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: نەۋرلەرگە ھېيتلىق بېرىش ئۈچۈن پۇللارنىمۇ ئۇششاقلىتىپ قويغانىدىم. **ئۇششاقلىماق** « ئۇششاقلىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلارنىڭ چوڭلىرى ئوتۇننى، كىچىكلىرى كۆمۈرنى ئۇششاقلىتىشىپ كەچنىڭ تەييارلىقىنى قىلاتتى. **ئۇششاقلىماق** « ئۇششاقلىماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئۇششاقلىق I « ئۇششاق » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: خەتنىڭ ئەگرى - بۈگرىلىكى، ئۇششاقلىقى كۆزنى ئاسانلا تالدۇراتتى. **ئۇششاقلىق II** ئى. ئائىلە ئۈچۈن كېرەكلىك ئوتياش تېرىيدىغان كىچىك يەر، كۆكتاتلىق: باغنىڭ ئىچىگە ئۇششاقلىق قىلىپ قويغانىدىم. خېلى جانغا ئەسقاتتى.

ئۇششاقلىماق پ ① ئۇششاق ھالەتكە

كەلتۈرمەك، پارچە قىلماق: كۆمۈرنى ئۇششاقلاپ قالماق. ئوتۇننى ئۇششاقلىماق. ② كىچىكلىمەك: ئەگەر تۇپراقتا ئازوت كەم بولسا، دەرەخنىڭ ئۆسۈشى ئاستىلايدۇ، يوپۇرماقلىرى ئاقىرىپ تۆكۈلۈشكە باشلايدۇ، مېۋىسى ئۇششاقلايدۇ.

ئۇششۇق سۈپ. ئۆكتەم، جېدەلخور، كۆكەرمە:

ئۇششۇق ئادەم ئالۋاستىدىن يامان (ماقال). || - ئۇ ئۇششۇقلار بىلەن نېمە بولۇپ تۇتۇشىپ قالغانىتتى؟ - دەپ سورىدىم. مەن مەخسۇمدىن، **ئۇششۇقلۇق** « ئۇششۇق » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: تۇرسۇنغۈل ئوغلىنىڭ ئاتا - ئانىسىغا قىلغان ئۇششۇقلۇق ۋە ۋاپاسىزلىقلىرىنى ئاڭلاپ ھاك - تاڭ قالىدى. * مۇھەممەت ياۋاش، سەممىي ئىدى، ئۇششۇقلۇق بىلەن جان بېقىشنى نومۇس كۆرەتتى.

ئۇششۇقلۇق قىلماق ئۆكتەملىك، كۆكەرمىلىك

قىلماق: ئەگەر ۋاقىت يەنە بىرئاز سوزۇلغان بولسا، پەرىزات بىلەن روسۇل ئوتتۇرىسىدىكى مۇنازىرىنىڭ نەتىجىسى چوقۇم پەرىزاتنىڭ ئۇششۇقلۇق قىلىپ روسۇلنىڭ ياقىسىغا ئېسىلىشى بىلەن تاماملىنىشى مۇمكىن ئىدى.

ئۇششۇقلىماق (توغرىسى: ئۇششۇقلىماق) ←

ئۇششۇقلىماق.

ئۇششۇقلىماق (توغرىسى: ئۇششۇقلىماق) ←

ئۇششۇقلىماق.

گۈڭشېنڭ بۈگۈن يامغۇر ياغدىغانلىقى ھەققىدىكى ئۇقتۇرۇشنى ئاڭلىتىۋاتاتتى. * ئوقۇلدى ئۇقتۇرۇش تىترەك بىلەن، يۈرەكلەر سوقۇشى تېزلەشتى شۇ ئان. تەبرىكلەر ساداسى ئورلىدى بىردىن، دىللاردا جۇش ئۇرۇپ ئاقتى ھاياجان.

ئۇقتۇرۇش چىقارماق مەلۇم بىر ئىش توغرىسىدىكى ئالدىن بېرىلدىغان خەۋەر، ياكى ئورۇنلاشتۇرۇش ھەققىدە ئۇقتۇرۇش ئېلان قىلماق، تارقاتماق: ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى يېقىندا كۆچەت تىكىپ، ئورمان بىنا قىلىش ھەرىكىتىنى زور كۈچ بىلەن قانات يايدۇرۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چىقاردى.

ئۇقتۇرۇش قىلماق ئۇقتۇرۇشنى يازما ياكى ئاغزاكى رەۋىشتە يەتكۈزۈش، ئۇقتۇرماق: - ھەرقايسى دادۇيلەرنىڭ شۇجى، دۇبجاڭلىرىغا ئۇقتۇرۇش قىلىۋات، - دېدى شۇجى ماڭا. * - ئۇنداق بولسا، ئاۋۋال تەشكىل سىزگە رەسمىي ئۇقتۇرۇش قىلسۇن، شۇ چاغدا يەنە مەسلىھەتلىشىپ كۆرمەمدۇق؟ - دېدى ئانار شەۋكەتنىڭ كۆزلىرىگە قاراپ.

ئۇقتۇرۇشماق «ئۇقتۇرماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: يېغىن باشلانغۇچە، يېغىنغا قاتناشقۇچىلار پېچىرلىشىپ يېغىندا نېمە دېيىلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرۇشۇۋاتقاندا كەيپىيات شەكىللەندى.

ئۇقتۇرۇلماق «ئۇقتۇرماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: كەچقۇرۇن ئىدارىدە بارلىق ئىشچى-خىزمەتچىلەر يېغىنى ئېچىلىدىغانلىقى ئۇقتۇرۇلدى.

ئۇقماق پ ① مەزمۇنىنى، ماھىيىتىنى چۈشەنمەك، ئاڭقارماق: قائىدە ئۇقىدىغان ئادەم. * دادىسى، بۇ ئىش بولمىدى، ئۆزلە گېپىنى خېلى ئوبدان ئۇقىدىغان بولغاندىكىن، سوراپ باقامدىلا، نېمە دەردى

ئۇشلىماق پ، دىئال. تۇتماق.

ئۇغۇنۇتتە رەۋ. دىئال. ئۇ يەردە.

ئۇقى ئىم. راھەت ھېس قىلىش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: ئۇقى، ئەجەب سالقىن شامال چىقتى!

ئۇقا ئى. بېزەك ئۈچۈن كىيىم-كېچەك، گەزلىمە بۇيۇملار چېتىگە تىكىلگەن جىيەك: ئۇقا تۇتقان چاپان.

ئۇقار ئى <زوتول> قاقسراڭنىڭ بىر خىلى، پەيلىرى ئاق، پۇتى ناھايىتى ئۇزۇن بولۇپ، سۇدا تۇرۇپ بېلىق، راك قاتارلىقلارنى تۇتۇپ يەيدۇ. ئۇ يەنە «ئاققۇ ئات» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

ئۇقاسىز سۈپ. دىئال. ئەھمىيەتسىز، تايىنى يوق، مەزىسىز.

ئۇقاق ئى - ئۇقاق تارتماق.

ئۇقاق تارتماق - پاناھ تارتماق:

ئۇنىڭغا ئۆيلەنمەكچى بولغىنىدا، مېنى ئۇقاق ئارتىپ يېڭىساردىن چىققان، دادام يول قويمىغان.

ئۇقالىق سۈپ. ئۇقاسى بار، ئۇقا تۇتۇلغان: ئۇقالىق چاپان.

ئۇقتا (توغرىسى: ئۇختا) - ئۇختا.

ئۇقتۇرماق «ئۇقماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئىككى كۈن ئۆتۈپلا مائارىپ

نازارىتىدىن بىر كىشى چىقىپ بۇ يىل تاشكەنتكە ئوقۇغۇچى چىقىرىلمايدىغانلىقىنى، بىزنىڭ ئۈرۈمچىدىكى ئوتتۇرا مەكتەپ ۋە سەفەنلەرگە كىرىپ ئوقۇشىمىزنى ئۇقتۇردى.

ئۇقتۇرۇش ① «ئۇقتۇرماق» سۆزىنىڭ

يەنە بىر ئىسمىدىشى: بۇ خەۋەرنى ئاممىغا ئۇقتۇرۇش لازىم. ② ئى. مەلۇم بىر ئىش ئالدىن خەۋەرلەندۈرۈلگەن يازما ياكى ئاغزاكى يوليپورۇق، يەتكۈزمە: ئۇ

بولسا ئىلاجىنى قىلمايمىزمۇ؟ ② ھېس قىلماق، سەزمەك، بىلمەك؛ خەۋەردار بولماق؛ مېرۇل مەرگەن ھېلىقى ئېگىز بويلۇق چېرىكتىن گەپ سوراپ ئەھۋالنى ئۇقتى. * ئانداق بولسا، مەن بۇ بىچارىنى سەن ئۇقمايدىغان بىر تامنىڭ تۈۋىگە ياتقۇزۇپ قويىمەن. * ئۈزۈملەر پىشىپ قاپتۇ، شاتۇتلارمۇ پىشقاندۇ. مېھرىبان يارقەدرىنى، نادان باللا ئۇققاندۇ. ئۇقماققا سالماق ئۇقمايدىغان، بىلمەيدىغان بولۇۋالماق؛ ئۇ بۇ ئىشنى ئۇقماققا سالدى. ئۇقماققا سالماق ← ئۇقماققا سالماق؛ بىلىپ تۇرۇپ لاۋازىمات باشلىقى بۇنى، ئۇقماققا سېلىپ كەلگەن داۋاملىق ئۇنى.

ئۇقۇنشىسىز سۈپ. ئۇققىلى، چۈشەنگىلى بولمايدىغان؛ چۈشىنىكسىز؛ مۇزىكا توختىدى، ئويۇن باشقۇرغۇچى ۋالڭ-چوڭ ئىچىدە ئۇقۇشىسىز بىرىنچە دەپ ئېلان قىلدى.

ئۇقۇشۇلۇق سۈپ. ئۇققىلى، چۈشەنگىلى بولمىدىغان؛ چۈشىنىشلىك: لۇتپۇللا مۇتەللىپ نىزامنامە لايىھىسىنى ئەنە شۇنداق قىسقا ۋە ئۇقۇشۇلۇق قىلىپ تۈزۈپ چىققاندى. * ئۇ پارىسچە، رۇسچە شېئىرلارنى ئۆز تىلى بىلەن ئوقۇپ، شۇنچىلىك ئۇقۇشۇلۇق تەرجىمە قىلىپ بېرەتتى.

ئۇقۇشماسچىلىق (توغرىسى: ئۇقۇشماسلىق) ← ئۇقۇشماسلىق.

ئۇقۇشماسلىق ئى. ئۆزئارا ياكى قارشى تەرەپكە نىسبەتەن كېلىپ چىققان ناتوغرا، خاتا چۈشەنچە، تونۇش: - بىز تېخى سەندىن يامانلاپ يۈرۈپتۇق، ئۇقۇشماسلىق بولۇپتۇ، كۆڭلۈڭگە ئالما، ئاڭلىساق قالىتىس ئىش قىلىپسەن! * ئالتۇنگۈل ئەمدى ئارىدىكى ئۇقۇشماسلىقنى ئايدىڭلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئىلاجىسىز ھالدا ئەھۋالنى ئۆز ئەينى ئېيتىشقا مەجبۇر

بولدى. **ئۇقۇشماق** پ ① «ئۇقماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: بۇ ئىشنى ھەممىلىرى ئۇقۇشتىلا، بۇ ھەقتىكى گەپ-سۆز ئەمدى مۇشۇ يەردە تۈگسۇن. ② سوراپ، ھەر تەرەپلىمە ئۇقۇپ خەۋەردار بولماق، بىلمەك: ئۇلار خەلق ساقچىلىرىنىڭ ياردىمى بىلەن رەخمەتنىڭ قوشنىسىنى ۋە ئۇنىڭ بالىسىنى پەيچۈسوغا چاقىرىپ ئەھۋال ئۇقۇشتى. * ئۇقۇشماسلىقتىن لۇتپۇللانىڭ ئېيتقان ئىككى سۆزى شەمشىدىكى تېخىمۇ باشقىچە تۇيۇلدى. ③ ئىزدەپ، ئالاقىلىشىپ تاپماق، ھەل قىلماق: ئاندىن دەك دەرۋازا تەرەپكە بېرىپ، خۇنخاي مازار تەرەپكە ماڭىدىغان ھارۋا ئۇقۇشتۇم. * يەنە ئىككى ياغاچچىمۇ ئۇقۇشۇپ قويدۇم.

ئۇقۇشۇلماسلىق ئى ← ئۇقۇشماسلىق: ئەسلى مەسلەھەت بويىچە شىئەلى باغنىڭ كۈن چىقىش تەرەپىدە گۈلچىمەنى كۈتمەكچى ۋە گۈلچىمەنى باشلاپ ئالدىن بەلگىلەنگەن ئورۇنغا كەتمەكچى بولغاندى، ئەپسۇسكى چوڭ ئۇقۇشۇلماسلىق يۈز بەردى. * مەن سىلەرگە مۇشۇ مېنىڭكىدەك ئۇقۇشۇلماسلىق سەۋەبىدىن يۈز بەرگەن ئاجايىپ ئېچىنىشلىق بىر پارچىنى ئېيتىپ بېرەي.

ئۇقۇشۇلماق «ئۇقۇشماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ھەسەن ئەلنىڭ نېمە ئۈچۈن كەلگەنلىكى زىيا ئاكاغا ئۇقۇشۇلغان بولسىمۇ، ئۇ يەنە سورىدى.

ئۇقۇلماق «ئۇقماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: كېچە بولغان ئىشلار خەۋەرچىلەر ئارقىلىق ئۇقۇلدى.

ئۇقۇم ئى <لوگ> تەپەككۈرنىڭ ئاساسىي شەكىللىرىدىن بىرى. ئويىپىكىن شەيئىنىڭ

مەسلەن، «ئادەم» دېگەن ئۇقۇمنىڭ ھەجىمى قەدىمدىن ھازىرغىچە جاھاندىكى بارلىق ئادەمنىڭ ئومۇمىي دائىرىسىدۇر. ئۇقۇمچان سۈپ. ئۆز ئىچىگە ئالغان ئۇقۇمنى ئاسان بىلگىلى، چۈشەنگىلى بولىدىغان؛ ئۇقۇملۇق.

ئۇقۇمچانلىق «ئۇقۇمچان» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ ئۇندىن باشقا، «لەقەم» ئۆزىنىڭ ئاممىۋى ئاساسىنىڭ كەڭ، ئۇقۇمچانلىقنىڭ كونكرېت ۋە جانلىق بولۇشى بىلەنمۇ «تەخەللۇس» نىن پەرقلەندۈر.

ئۇقۇمداش سۈپ. ئوخشاش بىر ئۇقۇمنى بىلدۈرىدىغان، بىلدۈرگەن ئۇقۇمى بىر، ئۇقۇمى ئوخشاش بولغان؛ كىشىلەر «غازاڭ» بىلەن «يوپۇرماق» سۆزى ئۆزئارا ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئىشلىتىلسە بولىدۇ دېيىشىدۇ، مېنىڭچە، «غازاڭ» بىلەن «يوپۇرماق» ئۇقۇمداش سۆز ئەمەس.

ئۇقۇمسىز سۈپ. بەلگىلىك ئۇقۇم يوق، ئاسان چۈشەنگىلى بولمايدىغان؛ — بۇنداق ئۇقۇمسىز گەپلەر بىلەن ئۆزىمىزنى ئاۋارە قىلمايلى، كېتەيلى.

ئۇقۇمسىزلىق «ئۇقۇمسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ بۇ سۆز-نۇتۇق ئۇقۇمسىزلىقى بىلەن ھەممىنى بىزار قىلدى.

ئۇقۇملاشتۇرۇش ئى <ئەد> ئەدەبىيات-سەنئەت ئىجادىيىتىدىكى كونكرېت تەسۋىر ھەم تىپىك ئوبرازنى يارىتىش كەم بولغاندا، ئابستراكت ئۇقۇمنى شەخسنىڭ ئىندىۋىدۇئاللىقى ئورنىغا دەسسىتىدىغان بىر خىل ناچار خاھىش. **ئۇقۇملۇق** سۈپ. ئاسانلا ئۇققىلى، چۈشەنگىلى بولىدىغان؛ ئىپادىلەيدىغان ئۇقۇمى ئېنىق؛ ل. مۇتەللىپ ئۆزىنىڭ ئارزۇ-ئۈمىدلىرىنى لىرىك شېئىرىي مىسرالار ئارقىلىقلا ئەمەس، بەلكى،

ئومۇمىي، ماھىيەتلىك خۇسۇسىيەتلىرىنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. ئىنسانلار بىلىش جەريانىدا ئۆزى ھېس قىلغان شەيئىلەرنىڭ ئومۇمىي خۇسۇسىيەتلىرىنى ئايرىۋېلىپ، ئۇلارنى ئومۇملاشتۇرۇپ ئۇقۇم ھاسىل قىلىدۇ. مەسلەن، «ئاق قار»، «ئاق قەغەز»، «ئاق چېچەك»، «ئاق پاختا» دېگەنگە ئوخشاش شەيئىلەردىن بىر ئومۇمىي خۇسۇسىيەتنى يەنى «ئاق» نى ئايرىۋېلىپ، «ئاق» دېگەن ئۇقۇمنى ھاسىل قىلىدۇ.

ئۇقۇملار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت <لوگ> ئاساسەن ھەجىم جەھەتتىكى مۇناسىۋەت. ئۇ تولۇق ماس مۇناسىۋەت، قىسمەن ماس مۇناسىۋەت، بېقىندىلىق مۇناسىۋەت (جىنىس-تۈر مۇناسىۋىتى) قارىمۇ قارشى مۇناسىۋەت، زىت مۇناسىۋەت ۋە تەڭداشلىق مۇناسىۋەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئۇقۇمنى بۆلۈش <لوگ> بىر جىنىس ئۇقۇمنى مەلۇم بىر بەلگىسى بويىچە شۇ جىنىس ئۇقۇم تەركىبىدىكى بىرقانچە تۈر ئۇقۇمغا ئايرىپ چىقىش. ئۇقۇمنى بۆلۈش بۆلۈنگۈچى (ئۇقۇم)، بۆلۈنمە ۋە بۆلۈشنىڭ ئاساسىدىن ئىبارەت ئۈچ ئامىلدىن تەركىب تاپىدۇ.

ئۇقۇمنىڭ تۈرى <لوگ> ئۇقۇمنىڭ ھەجىمگە ياكى مېغىزغا ئاساسەن بۆلۈنگەن تۈرلىرى.

ئۇقۇمنىڭ مېغىزى <لوگ> ئۇقۇمدا ئەكس ئەتتۈرۈلگەن ئوبيېكتنىڭ ئورتاق ماھىيەتلىك بەلگىلىرىنىڭ يىغىندىسى.

ئۇقۇمنىڭ ھەجىمى <لوگ> لوگىكا ئىلمىدا بىر ئۇقۇم قارىتىلغان ئوبيېكتنىڭ ئومۇمىي دائىرىسى ئۇقۇمنىڭ ھەجىمى دەپ ئاتىلىدۇ.

قىسقا، كۈچلۈك نۇتۇق جۈملىلىرى بىلەنمۇ ئىنتايىن ئۇقۇملۇق ئىپادىلەشنى بىلەتتى. * ئەنچە د ئۆزىنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلىرىنى قىسقا، ئۇقۇملۇق قىلىپ باشتىن ئاياغ ئۇنىڭغا سۆزلەپ بېرىپتۇ.

ئۇقۇمۇشلۇق سۈپ. ئوقۇپ، ئاڭلاپ، كۆرۈپ كۆپ ئىشلاردىن خەۋەر تاپقان، كۆپ ئىشتىن خەۋەردار، بىلىملىك؛ ئۇ ئازادلىقتىن بۇرۇن يېزا باشلانغۇچ مەكتىپىنى تۈگەتكەن بولۇپ، يېزىمىزغا نىسبەتەن خېلى ئۇقۇمۇشلۇق ئادەم ھېسابلىناتتى. * ساقاخۇن بوۋاي ئۇقۇمۇشلۇق سودىگەر بولسىمۇ، ھال-ئوقىتى ئانچە ياخشى ئەمەس ئىدى.

ئۇكا ئى ① كىچىك ئوغۇل (ئاكىلىرىغا نىسبەتەن)؛ - ئاپا، زۆرۈر بولغان تويۇق نەرسىلەرنى ياسىنىڭ ئۆپىدىكىلەر تەييارلاپ بېرىدۇ. ئاكام بىلەن ئۇكامنىڭ ئىشىنى كېيىنچە يامەسلىھەت بىر ئىش قىلارمىز، - دېدى رەنا. * ئۇكام ئۇنىڭ نېمە قىلىدىغانلىقىنى بىلمەي ئارقىسىدىن مېڭۇپىپتۇ. ② ئۆزىدىن كىچىك كىشىگە بولغان مۇراجىئەتتە ياكى ئۇنىڭغا بولغان ھۆرمەتنى ئىپادىلەشتە ئىشلىتىلىدۇ؛ - ئالدىرىما ئۇكا، - دېگىنچە ئاۋۋۇت ئاكام ئۆز يولىغا كېتىۋەردى. * سەن ئۇكام، ھەربىدىن يېڭى كەلدىڭ ئەھۋالىنى، بىزنىڭ قىيىنچىلىقلىرىمىزنى تولۇق چۈشىنىپ كېتەلىدىڭ.

ئۇكا-سىڭىل كىچىك ياشتىكى ئوغۇل-قىزلار؛ شۇ مىنۇتتا ئۇنىڭ ئۆز ئۆيىگە كىرىپ ئاتا-ئانا ۋە ئۇكا-سىڭىللىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈۋالغۇسى كەلدى.

ئۇكرائىن ئى <ئىرق> مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى.

ئۇكرائىن قىلى <تىل> ئۇكرائىنلار

ئىشلىتىلىدىغان تىل. بۇ تىل ھىندى-ياۋروپا تىللىرى سىستېمىسى سىلاۋىيان تىللىرى تۈركۈمىنىڭ شەرقىي سىلاۋىيان تىللىرى تارمىقىغا كىرىدۇ. ئۇ ئۇكرائىندا قوللىنىلىدۇ. **ئۇكرائىنچە** ① سۈپ. ئۇكرائىن خەلقىگە، ئۇلارنىڭ تىلى، ئەدەبىياتى ۋە مەدەنىيىتىگە ئائىت؛ ئۇكرائىنلارغا خاس؛ ئۇكرائىنچە ناخشا. ئۇكرائىنچە كىسىم. ② ئى. ئۇكرائىن تىلى ۋە يېزىقى؛ ئۇ ئۇكرائىنچىنى ياخشى بىلىدۇ. ③ رەۋ. ئۇكرائىن تىلىنى ئىشلىتىپ، ئۇكرائىن تىلىدا؛ ئۇكرائىنچە سۆزلەشمەك.

ئۇكرائىنلار ئى <ئىرق> ئۇكرائىن مىللىتى. ئۇكرائىن خەلقى. ئۇلار ئۇكرائىننىڭ تۈپ ئاھالىسىنى تەشكىل قىلىدۇ.

ئۈكىلىق ئى. ئۈكىدا بولۇشقا تېگىشلىك، ئۈكىغا لايىق؛ سەن ئۆزۈڭنىڭ بۇ ئىشتا ئۈكىلىق ئورۇندىكى مەجبۇرىيىتىڭنى ئۈنۈتمە. **ئۇگا** (توغرىسى: ئۇۋا) ← ئۇۋا.

ئۈگىلېرود ئى (ر) <خىم> ← كاربون. **ئۈگىلانماق** پ. دىئال. ئىچ ئاغرىتماق، ئىچى سىيرىلماق.

ئۈگىلىماق پ. دىئال. ئازراق سۇ قۇيۇلغان كاتەكچە تاشقا بەزى قاتتىق دورىلارنى سۈرۈپ، دورا ئارىلاشقان سۇنى بىمارنىڭ چېكە ۋە ئاغرىق جايلىرىغا چاپماق. **ئۈگىيا** ئى. ماۋرىتانىيە پۇل بىزلىكى.

ئۇل ئى ① <بىن> بىنا، تام، دامبا قاتارلىقلارنىڭ ھەممە تەرەپلىرىنى تۇتۇپ، كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان، يەر بىلەن تۇتىشىپ تۇرىدىغان تەكت قىسمى؛ ھەربىر ئىشنىڭ يولى بار، ھەممە تامنىڭ ئۇلى بار (ماقال). * ئابلىز مۇئەللىمنىڭ كۆزى يولىنىڭ چېتىدە قىزىل چىراغ يېقىپ قويۇپ، چوڭ بىر قۇرۇلۇشنىڭ ئۇلىغا تاش قويۇۋاتقان قۇرۇلۇش ئىشچىلىرىغا

چۈشتى. * جۈمەنىڭ لايىھىسىدە ئامبارنىڭ سۇ چىقىرىش تومىسى دامبا ئۇلىدىن ئون نەچچە مېتىر ئېگىز قىلىپ لايىھىلەندى. ② بىرەر نەرسىنىڭ ئاستى قىسمى (نان ھەققىدە): ئانا ئورنىدىن تۇرۇپ تاختا بېشىدىن پىچاق ئالدى. پىچاقنىڭ ئۇچىنى پەم بىلەن ناننىڭ ئۇلىغا تىقتى. ③ كۆچمە، كېلىش مەنبەسى، تاپانچ، ئاساس: - ئەگەر مېنىڭ ئاساسىي بىر ئۇلۇم بولغان بولسا، ئەلدىكى بۇ چاكىنلارنىڭ ھېچقايسىسىدىن ئەندىشەم يوق ئىدى، - دەپ تاشلىدى لىتىپ. * يېڭى ھاكىم ئىشقا كىرىشكەندىن باشلاپلا مائارىپ-مەدەنىيەت ئىشلىرىنى تۇتۇپ ئىشلىگەچكە، مەكتەپلەر كۆپىيىپ سانايىنەپسكە ئۇل ھازىرلىنىشقا باشلىغانىدى. * ئېيتىپ قېنى شۇ چىلىش-زەپەر، ئەتىمىزنىڭ ئۇلى ئەمەسمۇ؟ بەختتى بىزگە كەلتۈرگەن، سوتسىيالىزم يولى ئەمەسمۇ؟

ئۇل تەكتى < گېئول > پلاتفورمىنىڭ بىر ئاساسىي تۈزۈلمە قەۋىتى، يېپىنچا قاتلام ئاستىغا جايلاشقان. پلاتفورما شەكىللەنمەستىن بۇرۇن ئۇ گېئوسىنىكىلىنال رايونغا مەنسۇپ بولۇپ، ئۇزۇن مۇددەتلىك تەرەققىياتىنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈپ ھەرىكەتچانلىقى ناھايىتى زور دەرىجىدە ئاجىزلاپ ئاندىن شەكىللەنگەن.

ئۇل تېشى سېلىنغان بىنا ۋە باشقا ئىنشائاتلارنىڭ يەر يۈزىدىن تۆۋەنكى قىسمىغا بېسىلىدىغان، سېمونت بىلەن قاتۇرۇلىدىغان تاش، بېتون قاتارلىقلار.

ئۇل سالىماق ← **ئاساس سالىماق**: بولماي دېسەك تەبىئەتكە قۇل، ئىلىم-پەندىن سالغىن پۇختا ئۇل. قىلغىن ھامان پىكىر-تەپەككۈر، مەرىپەتتىن كۈچ-ئەقىلگە تول. * ئىشچان

ئاتا-بوۋامدىن مىراس قالغان كەتمىسىم، بىر ئۆمۈرلۈك بەختىمگە چىڭ ئۇل سالغان كەتمىسىم. **ئۇل شېغىل تېشى** < گېئول > ماس ئەمەسلىك ياكى ساختا ماس ئەمەسلىك يالىنىش يۈزىدىن يۇقىرى بولغان يېڭى تاغ جىنىس قاتلاملىرىنىڭ تەكتى قىسمىدىكى قىرلىق قورام تاش ياكى قورام تاش.

ئۇل قويماق ← **ئاساس سالىماق**: تۆتلە-شىشىنىڭ بايرىقىنى تىك كۆتۈرۈپ، چىقتى ۋە تەن مانا جاھان سەيناسىغا. ئەجدادلارنىڭ ئارزۇسىغا بولۇپ ۋارىس، ئۇل قويماقتا كېلىچەكنىڭ بىناسىغا. **ئۇل گودىڭى** < بىن > فوندا مېنت قۇرۇش ياكى يەر ئاستى قۇرۇلۇشىنى سېلىش ئۈچۈن كولانغان يەر.

ئۇلى بوش ① ئۇلى پۇختا ئەمەس، ئۇلى ئاجىز: ماڭا قارا، مانا بۇ يەر پوك-پوك قىلىۋاتىدۇ. قارىغاندا تامنىڭ ئۇلى بوش. مۇشۇ يەرنى كولاپ كۆرمەندۇق. ② كۆچمە. ئاساسى چىڭ، پۇختا ئەمەس، ئاساسى ئاجىز (ئىلىم-پەن، ھۈنەر-سەنئەت ۋە باشقا جەھەتلەردە): بۇ ئىتىمىز باشلانغۇچ مەكتەپتە ياخشى ئوقىمىغان، ئۇلى بوش، بۇ خىزمەتنى قىلىپ كېتىشكە قىيىنلىدۇ، شۇڭا ھەرقايسىلىرىنىڭ كۆپرەك ياردەم قىلىشلىرىنى ئۈمىد قىلىمىز.

ئۇلى چىڭ ① ئۇلى مۇستەھكەم، پۇختا سېلىنغان: بۇ يەر قۇرغاق، ئۆيلەرنىڭ ئۇلى چىڭ، شۇڭا خېلى ئۇزۇن بەرداشلىق بەرگەن. ② كۆچمە. ئاساسى پۇختا (ئىلىم-پەن، ھۈنەر-سەنئەت ۋە باشقا جەھەتلەردە): ياسىن كىچىكىدىن ئەلاچىلقىنى قولدىن بەرمىگەن، شۇڭا ئۇنىڭ بىلىمىدە ئۇلى چىڭ.

ئۇلىنى چىگدىماق ئۆزىنىڭ ئورنىنى مۇستەھكەملىمەك: - شۇنىمۇ بىلىمەمسەن؟

يېڭىدىن شۇجى بولۇپ كەلگەن كىشىگە ئادەم كېرەكتە. دەسلەپتە تارتىدۇ، ئۇلنى چىڭدىۋالغاندىن كېيىن تاشلايدۇ. بۇلارنىڭ نەزىرىدە بىز گويا بىر ھېسىز كۆتەكقۇ؟

ئۇلنى قۇرماق ئاساسىنى سالماق، ئىمكانىيەت پەيدا قىلىپ، شارائىت ياراتماق: بىز كەسىپ ۋە تۇرمۇشنىڭ مۇستەھكەم ئۇلنى قۇرۇشىمىز كېرەك.

ئۇلنى كولىماق يىلتىزنى قىرماق، زىيان يەتكۈزمەك: - نېمە غوۋغا؟ - دېدى باشلىق ۋارقىراپ، - جەمئىيەت ئەمدىلا تېنچلىنىۋاتسا، يەنە تەشكىلنىڭ ئۇلنى كولاشمۇ؟ ئىسيان كۆتۈرىدىغان دەۋر ئۆتۈپ كەتتى! * ئۆزئارا بىر-بىرىنىڭ ئۇلنى كولاش نەتىجىسىدە جايلار، كارخانىلار ئازتولا پايدا ئالسىمۇ، دۆلەت زور زىيانغا ئۇچرايدۇ.

ئۇل يەر < بىن > ئۆي-ئىمارەتلەرنىڭ ئېغىرلىقى چۈشىدىغان يەر قاتلىمى. بۇ قاتلام بوش بولۇپ قالسا قوزۇق قېقىلىدۇ ياكى چىڭداپ (قاڭداپ) تەييارلىنىدۇ.

ئۇلاپ ① «ئۇلماق» پېئىلنىڭ رەۋىشى. ② تىر (يۆنىلىش كېلىشتىكى سۆزلەردىن كېيىن كەلگەندە) قوشۇمچە قىلىپ، داۋاملاشتۇرۇپ: - يالغۇز قوغۇنلا ئەمەس، - دېدى مۇدىر ئۇنىڭ سۆزىگە ئۇلاپ، ئارقىدىنلا: - كېۋەز بىلەن ئۈزۈمىنبۇ ئاشلىققا ئوخشاش چىڭ تۇتۇش كېرەك.

ئۇلاتماق «ئۇلماق» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: دادىمىز ئۇلىتىپ قويغان مەۋلەلەرگە ئېغىز تەگكۈزگەن جامائەت ئۇنىڭ روھىغا ئاناپ دۇئا قىلىشتى.

ئۇلار ئى < زوئول > قىرغاۋۇل ئائىلىسىگە مەنسۇپ بولغان چوڭراق تاغ قۇشى. ئۇ گۆشلۈك ۋە گۆشى مەزىلىك ھەمدە

كېسەلگە شىپا بولىدۇ.

ئۇلاشتۇرما بىر-بىرىگە ئۇلاشتۇرۇلۇپ ئېلىپ بېرىلىدىغان، ئۇلاشتۇرۇلغان: ئۇلاشتۇرما مەشغۇلات.

ئۇلاشتۇرما مەشغۇلات ئىشلەپچىقىرىشتىكى بىر تۈرلۈك ئورۇنلاشتۇرۇش، يەنى بىر پۈتۈن ئىشنى پۈتكۈزۈشتە ئۇنىڭغا ئۇيۇشتۇرۇلغان ئادەم ۋە ماشىنىلارنىڭ ھەر ۋاقىت بوش قالمايلىقى ئۈچۈن، ئىشنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ ئورۇنلاشتۇرۇپ ئىشلەش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئۇلاشتۇرماق «ئۇلاشماق» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: شۇ قاتتىق كۈنلەرنىڭ قارا كېچىلىرىنى مەن كىرىپك قاقماي تاڭغا ئۇلاشتۇردۇم.

ئۇلاشتۇرۇلماق «ئۇلاشتۇرماق» پېئىلنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: بۇ يېزىدىكى كەنتلەرگە بارىدىغان يوللارمۇ بىر-بىرىگە ئۇلاشتۇرۇلۇپ، قاتناش راۋانلاشتۇرۇلدى.

ئۇلاشما سۈپ. بىر-بىرىگە تۇتىشىپ كەتكەن، ئۇلاشقان، ئۇلىما: يەنە بىرى بولسا بۇغداي ئۆك، ئۇلاشما قاش، قارا كۆز، دۇغلاققىنە كەلگەن، سېمىز يىگىت نىزامىدىن ئىدى.

ئۇلاشماق ① «ئۇلماق» پېئىلنىڭ ئۆمۈلۈك دەرىجىسى: بېلىقچىلار تورنىڭ ئۈزۈلگەن يىپلىرىنى ئۇلىشىپ، يەنە بىر قېتىم سېلىشقا تەييارلاندى. ② بىرىنىڭ ئاخىرىغا بىرى تۇتاشقان، ئۇلانغان، باغلانغان ھالەتتە بولماق: پەسىل كەينىدىن پەسىل، ئىش كەينىدىن ئىش بىر-بىرىگە ئۇلىشىپ كېلىۋەردى. * سۆزىنىڭ باش-ئاپىغى ئۇلاشمىدى. * كۈنلەر ئۆتەر ئۇلىشىپ بىر-بىرىدىن مەزمۇندار، بىزنىڭ ھايات يۈكسەك ھايات، يىلىدا ئەسىر قاتلىغان. ③ يېقىنلاشماق، تەڭلەشمەك:

ھايۋانلارنىڭ ئېلىپ-سېتىش سودىسى بولىدىغان ئورۇن: شۇنىڭ بىلەن ئىككىسى ئۆز قېچىرىغا مىنىپ، ئۇلاغ بازىرىغا قاراپ مېڭىشىپتۇ.

ئۇلاغ ترانسپورتى ئات، ئېشەك، تۆگە قاتارلىق مىنىدىغان ۋە يۈك كۆتۈرىدىغان ھايۋانلار ۋە ھارۋا ئارقىلىق يۈك ۋە يولۇچىلارنى توشۇش ئىشى: ئەمگەك كۈچى كۆپ، ئۇلاغ ترانسپورت ئىمكانىيىتى بار ئائىلىلەر ئوتۇن، تۇز توشۇپ سېتىپ كىرىمىنى كۆپەيتىنەن.

ئۇلاغسىز ① سۈپ. ئۇلغى يوق، ئۇلاغقا ئىگە ئەمەس: چارۋىسىز ۋە ئۇلاغسىز قالغان دېھقانلار نەدىمۇ يىراقتىن ئوغۇت يۆتكەشنىڭ ئامالنى قىلالىمۇ؟ ② رەۋ. ئۇلاغ مىنمەي، پىيادە: ئۇلاغسىز كەلمەك.

ئۇلاغ-قارا ئۇلاغ ۋە چوڭ ماللار: مەن قېزىپ ئاجىزلاپ قالدىم، يەرلىرىمنى كۈزدە ئۇلاغ-قارام بولمىغاندىكىن ئاغدۇرالمىدىم.

ئۇلاغلىق ① سۈپ. ئۇلغى بار، ئۇلاغ مىنگەن: قاسم ئاكاملارمۇ بىر يىلدىلا ئۇلاغلىق بولدى. * ئۇلاغلىق كىشىلەر ئالدى بىلەن كۆۋرۈكتىن ئۆتتى. ② رەۋ. ئۇلاغ مىنىپ، ئۇلاغ بىلەن: ئات باققۇچىلار ئۇلاغلىق ۋە پىيادە سەپ تارتىپ ماڭاتتى.

ئۇلاق ① سۈپ. باغلاش، چىگىش، يەملەش، كەپشەرلەش، تىكىش قاتارلىقلار ئارقىلىق تۇتاشتۇرۇلغان، ئۇلانغان: ئۇلاق يىپ. ئۇلاق سىم. ئۇلاق تامبال. * كىتىپ بارغان چوكانىڭ، چېچى ئۇلاق ئوخشايدۇ. شەرەت قىلسام بىلمەيدۇ. ياغاچ قۇلاق ئوخشايدۇ. ② ئى. نەرسىدە: لەرنىڭ ئۇلانغان جايى: ئارغامچىنىڭ ئۇلىقى. * سېھرىگەر كەشىمىنى ئېگىز كۆتۈرۈۋىدى، ھەممە يەن كەشىمنىڭ بوغۇقچىدىكى ئىككى ئۇلاقنى كۆرۈپ قالدى. * ئوقۇغۇچى

قادىرنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتى مىڭ جىڭغا ئۇلاشتى. * ئوتتۇز ياشقا ئۇلاشتىڭ، مۇبارەك تويۇڭ ۋە تەن. چاقىنسۇن گۈزەل، كۆركەم، گۆھەردەك بويۇڭ ۋە تەن. ④ يېتىپ كەلمەك، يەتمەك: بۇلار چۈشكە يېقىن بىر يولغا ئۇلىشىپتۇ. * شۇنداق قىلىپ يەتتە كېچە-كۈندۈز چۆل-باياۋان ئىچىدە تېنەپ ئاخىرى بىر چوڭ تاغقا ئۇلىشىپتۇ. ⑤ كۆچمە. ئېرىشمەك، ئىگە بولماق: نەچچە يىلدىن بېرى ئاتىمۇ، ئانىمۇ يىراق-يېقىن دېمەي ھەر تەرەپكە كىشى قويغان بولسىمۇ، دىتىغا ياققۇدەك كېلىنكە ئۇلىشالمىدى. * ھەربىي ھوقۇقدار ياردەمگە ئۇلىشالمىغانلىقتىن غەزەپكە تولۇپ، بۇ تېلېگراممىنى ئەمدى ئۈرۈمچىگە كېچىكتۈرمەي بېرىۋەتتى. ⑥ كۆچمە. پەيدا بولماق: ئەزىزنىڭ چىرايىغا كۈلكە ئۇلاشتى. * گۈلنۇر خەتنى يېزىۋاتقاندا قوللىرىغا تىترەك ئۇلاشتى.

ئۇلاغ ① ئى. يەر ھەيدەش، يۈك توتۇش، مىنىش ئۈچۈن مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان ئات، قېچىر، ئېشەك، تۆگە، ئۆكۈز قاتارلىق ئائىلە ھايۋىنى: - بولىدۇ، - ئەجەبلەنگەن قۇدرەتتاخۇن شەرتى دەرھال قوبۇل قىلدى، - ئۇلاغنى يېرىم كۈن ئەمەس، بىر كۈن ئىشلەتسەڭمۇ بېرەي، لېكىن نېمىگە ئىشلىتىدىغىنىنى بىر دەپپاقە؟ * يەكەننىڭ بازارىغا، كىرگەندۇ ئۇلاغ، سامان. ئاڭلاڭلار بۇرادەرلەر، بىزنى كۆيدۈرگەن زامان. ② مىق. ساناق سانلار بىلەن كېلىپ شۇنچىلىك ئۇلاغقا ئارتىقلىق بولىدىغان نەرسىنىڭ مىقدارىنى بىلدۈرىدۇ: بىر ئۇلاغ سامان. ئىككى ئۇلاغ يۇلغۇن. * شۇ كۈنى كۆز باغلانغۇچە يۇرتداشلار قانچە قىلغان بىلەن يۈز ئۇلاغ قۇرۇق ئوتۇننى تەييار قىلالمىدى.

ئۇلاغ بازىرى ئات، ئېشەك، كالا قاتارلىق

ئۇلاقلىق سۈپ. بىر-بىرىگە ئۇلاپ تۇناشتۇرۇلغان: ئۇلاقلىق يىپ.

ئۇلاڭ ئى. ئېگەرنى توقۇغاندا تۆشتىن، قورساقتىن تارتىپ چىگىتىدىغان تاسما: تۆش ئۇلاڭ. * ھەممە ئادەم ئاتلىرىنى توقۇپ، تۆش ئۇلاڭنى تارتىپ، تەييار بولدى دېسە كۈ بولدى.

ئۇلانما سۈپ. بىرىنىڭ ئاخىرىغا ئۇلىنىپ كېلىدىغان، ئۇلانغان ھالەتتىكى: ئۇلانما يەك كىيىم. * ئۆزىنىڭ تۇرمۇشىنى ئالدىنلا سائەت-مىنۇتلاپ پىلانلاپ، زاۋۇتلاردىكى ئۇلانما مەشغۇلاتقا ئوخشاش ئورۇنلاشتۇرۇش-بۇ ئەزىزگۈدەك ئىشۇ؟

ئۇلانماق «ئۇلىماق» يېتىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ھەر خىل ئېلېكترونلۇق ئەسۋاب-ئۈسكۈنىلەر توك مەنبەسىگە ئۇلاندى. * شۇنداق قىلىپ، ئىككى چىرايى بىر-بىرى بىلەن سوغۇققىنا ئۇچرىشىپ ئالدىنقى كۆڭۈلسىزلىكنىڭ داۋامى بىر-بىرىگە ئۇلاندى.

ئۇلاي I ئى. جان ت ← ئۇلار.

ئۇلاي II ئى. دىئال. پار، ھور، بۇس.

ئۇلتاڭ ئى ① ئاياغ كىيىمىنىڭ يەرگە تېگىپ تۇرىدىغان قىسمى، دەسسەلىدىغان يېرى؛ تاپان، چەم: ئۇلتاڭ سالىماق. ② ھارۋا چاقىنىڭ گەردىشى: چاقىنىڭ ئۇلتىڭى. ③ قېيىق، قولۋاق قاتارلىقلارنىڭ تېگى.

ئۇلتاڭسىز سۈپ. ئۇلتىڭى يوق، ئۇلتاڭ سېلىنىمىغان.

ئۇلتاڭلىق سۈپ. ئۇلتىڭى بار، ئۇلتاڭ سېلىنغان: ئوڭغۇل-دوڭغۇل تاشيولىنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدا بىر تۆمۈر ئۇلتاڭلىق ئەسكى ھارۋا ئالدىرىماي كېتىپ باراتتى.

ئۇلترا سۈپ (ر>لات) دەرىجىدىن، ئادەتتىن تاشقىرى؛ زىيادە: ئۇلترا ئاساسلىق جىنس، ئۇلترا قىسقا دولقۇن.

شۇ زەنجىر بىلەن، باغلايدۇ شىر، يولۋاسنى بىر چاغ، قالسا ئەگەر سائەتلىك دەرىستىن، چۈشىدۇ ئۇ زەنجىرگە ئۇلاق! ③ ئى <ئورم> يېتىشتۈرۈلىدىغان سورتلۇق تۈپنىڭ بىخ ياكى نوتىلىرىنى يەنە بىر تۈپكە ئورۇنلاشتۇرۇش ئىشى: بوۋاي ئۇلاق ئۇلاشتا، موماي گۈل ئۆستۈرۈشتە تەڭدىشى يوق ماھىرلاردىن ئىكەن. * باغنىڭ ئىچى پۈركەنگەن، رەڭمۈرەڭ گۈل-چېچەككە. بوۋام ئۇلاق سالىدۇ، ئامۇت، شاپتۇل، ئۈزۈككە.

ئۇلاق تېگى <ئورم> ئۆسۈملۈكلەرنى ئۇلاشتا ئۇلانغۇچى تۈپ ئۇلاق تېگى دەپ ئاتىلىدۇ. مەسىلەن، ئامۇتقا نەشپۈت ئۇلانسا، نەشپۈت قىپچا، ئامۇت ئۇلاق تېگى بولىدۇ.

ئۇلاقتۇرماق پ. بىر تەرەپكە ئاغدۇرماق، يېقىتماق: زاكىر ئۇنىڭ دۈمبىسىگە بىر پالتا ئۈرۈپ يەرگە ئۇلاقتۇرۇپ تاشلىدى. * گاھى تەدبىر ئۇنى كۆككە ئۇلاشتۇرغان، گاھى تەقدىر غەم چۆلگە ئۇلاقتۇرغان.

ئۇلاقچى ئى. كۆچەتلەرنى ئۇلاش بىلەن شۇغۇللانغۇچى كىشى: ئۇستا، تەجرىبىلىك ئۇلاقچىلار ئادەتتە كۈن قىزىغاندا ئۇلاق ئۇلايدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى، كۈن قىزىغاندا غولىدىكى شىرە ھەرىكىتى تېزلىشىدۇ، ئۇلانغان بىختا شىرە تېز تەسىر كۆرسىتىپ، كۆزنى غولغا چاپان ئۆزلەشتۈرىدۇ.

ئۇلاقچىلىق ئى. ئۇلاق ئۇلاش بىلەن شۇغۇللىنىش ئىشى: باغۋەنچىلىك ئىشى ئۇرۇق تېرىش بىلەن باشلىنىپ، ئۇلاقچىلىق بىلەن راۋاجلىنىدۇ.

ئۇلاقسىز سۈپ. ئۇلىقى يوق، ئۇلاق ئۇلانمىغان: يوقالدى، قالدى ئۆي شام ۋە چىراغسىز، كۆچە تۇ قالدى سۇسىز، ئۇلاقسىز.

ئۇلاق-قۇراق ھەر خىل لاتىنلاردىن ئۇلاپ قۇراشتۇرۇلغان: ئۇلاق-قۇراق لاتىنلار.

ئۇلترا ئاساسلىق جىنس < گېئول > ماگما جىنسىنىڭ چوڭ بىر تۈرى. خىمىيەۋى تەركىبىدە SiO_2 نىڭ مىقدارى % 45 تىن ئاز بولغان، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا FeO, MgO قاتارلىق ئاساسلىق تەركىبلەر مىقدارى كۆپ بولغان ماگما جىنىنى كۆرسىتىدۇ. ئاساسلىق مېنېرال تەركىبى زەيتۇن تاش، پروكسىن ياكى ئۇلارنىڭ يىمىرىلىپ ئۆزگەرگەن تۈرلىرىدىن ھاسىل بولىدۇ. رەڭگى قېنىق، سېلىشتۇرما ئېغىرلىقى يۇقىرى، ئۇلار كۆپىنچە ئاساسلىق جىنس بىلەن بۆلۈنگەن ئارىلاشما جىنس گەۋدىسىنى ھاسىل قىلىدۇ.

ئۇلترا ئاۋاز دولقۇنى < فىز > ئادەم ئاڭلىيالايدىغان ئەڭ يۇقىرى چاستۇتا (20 مىڭ گېرتس) دىنمۇ ئېشىپ كېتىدىغان ئاۋاز دولقۇنى. ئۇلترا ئاۋاز دولقۇنى تۈز سىزىق بويلاپ تارقىلىدۇ، نىشانلىق بولىدۇ ھەمدە قايتىپ كېلەلەيدۇ، جىسىملارغا زىيان يەتكۈزىدۇ. ئۇ تۈرلۈك تېخنىكا تارماقلىرىدا مەسىلەن، مېتاللاردىكى دەزنى تەكشۈرۈش، دېڭىز چارلىشى ھەمدە تىببىي دىئاگنوز قويۇش، داۋالاش قاتارلىقلاردا كەڭ قوللىنىلىدۇ.

ئۇلترا بىنەپشە نۇر < فىز > رېنتىگىن نۇرى.

ئۇلترا بىنەپشە نۇر رادىئاتسىيىسى < فىز > دولقۇن ئۇزۇنلۇق دائىرىسى 4 ~ 400 مىكرومىللىمېتىر بولىدىغان ئېلېكتىر ماگنىت رادىئاتسىيىسى.

ئۇلترا بىنەپشە نۇر مىكروسكوپى < فىز > ئۇلترا بىنەپشە نۇردىن پايدىلىنىپ نەرسىلەرنىڭ تەسۋىرىنى چوڭايتىدىغان مىكروسكوپ.

ئۇلترا توك ئۆتكۈزۈشچانلىق < فىز >

بەزىبىر مېتال ئۆتكۈزگۈچلەر تېمپېراتۇرا تۆۋەنلەپ مۇتلەق تېمپېراتۇرا $0^\circ C (-273.15^\circ C)$ گە يېقىنلاشقاندا، ئېلېكتىر قارشىلىقى پۈتۈنلەي دېگۈدەك يوقايدۇ، بۇ خىل خۇسۇسىيەت « ئۇلترا توك ئۆتكۈزۈشچانلىق » دېيىلىدۇ. بۇ خىل ھادىسە « ئۇلترا ھادىسە » دېيىلىدۇ.

ئۇلترا تۆۋەن تېمپېراتۇرا < فىز > تۆۋەن تېمپېراتۇرىدىنمۇ تۆۋەن بولغان تېمپېراتۇرا. فىزىكىدا ئۇ $263^\circ C$ -دىن تۆۋەن بولغان سۇيۇق ھالەتتىكى ھاۋانىڭ تېمپېراتۇرىسىنى كۆرسىتىدۇ.

ئۇلترا رېئالنىزم < گى سەن > سەنئەت ياكى ئەدەبىياتتىكى تەبىئىي بولمىغان ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە بىرىكتۈرۈشلەردىن پايدىلىنىپ، غەلىتە قاتنازىيە ياكى بىر-بىرىگە زىت كېلىدىغان ئوبرازلارنى پەيدا قىلىدىغان پىرىنسىپ، غايە ۋە ئەمەلىيەت قاتارلىقلار.

ئۇلترا كىسلاتالىق جىنس < گېئول > ئادەتتە تەركىبىدىكى سىلتسىي ئوكسىدنىڭ مىقدارى % 75 تىن ئاشىدىغان جىنىسلارنى كۆرسىتىدۇ. ئالياسكىت ۋە بەزى ئاق چىرىمتاللىق گىرانت قاتارلىقلار ۋەكىللىك جىنس بولىدۇ. ئۇنىڭ تەركىبىدە توق رەڭلىك مېنېراللار يوق دېيەلەنك. ئاچ رەڭلىك مېنېراللار ئاساسلىقى كىسلاتالىق دالا شىپاتى بىلەن كۋارتىستىن ئىبارەت.

ئۇلترا مارتىن < گېئول > توق كۆك رەڭلىك ئانتورگانىك بىرىكمە. سېغىز توپا، گۇڭگۇرت، ساپ كۆمۈر، كۋارتس قاتارلىقلارنى كۆيدۈرۈش ئارقىلىق ئىشلىنىدۇ. ئادەتتە رەختلەرنى بوياش ياكى سىر، مەتبەئە مېيى قاتارلىقلارنى ياساش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

ئۇلترا مېتامورفىزم < گېئول > تاغ پەيدا بولۇش بەلبېغىنىڭ چوڭقۇر قىسمىدىكى رايونلۇق ئاينىش تەسىرى ئاساسىدا گرانىتلىق تۆمۈرلەرنىڭ رايونلۇق ئاينىغان جىنسلىرىغا بۆسۈپ كىرىپ، ھەزىل ئارىلاشما جىنسلىرىنى شەكىللەندۈرۈش ھادىسىسى.

ئۇلترا مىكروسكوپ < فىز > چوڭايتىش ھەسسە سانى ئادەتتىكى مىكروسكوپلاردىن نەچچە ئون ياكى نەچچە يۈز ھەسسە چوڭ بولغان مىكروسكوپ.

ئۇلترا ئۆتكۈزگۈچ < فىز > ئۇلترا توك ئۆتكۈزۈشچانلىقىنى ئىپادىلەيدىغان جىسىم.

ئۇلترا يۇقىرى بېسىم < فىز > ① 100 مىڭ ئاتموسفېرا بېسىمدىن ئېشىپ كېتىدىغان بېسىم. ② 220 مىڭ ۋولتىدىن يۇقىرى توك بېسىمى. ئۇلترا يۇقىرى بېسىم ئادەتتە يىراق جايلارغا توك يەتكۈزۈشتە ئىشلىتىلىدۇ.

ئۇلتىما تۇم ئى (< لات > ت ئىش) بىر دۆلەت باشقا دۆلەتنىڭ قوبۇل قىلىشى زۆرۈر دەپ قارىغان تەلەپ ئوتتۇرىغا قويۇلغان، قوبۇل قىلىسا قوراللىق كۈچ ئىشلىتىلدىغانلىقى ياكى باشقا مەجبۇرلاش تەدبىرلىرى قوللىنىلدىغانلىقى ئېيتىلغان دىپلوماتىك ھۆججەت. بۇنداق ھۆججەتتە مەلۇم مۇددەت ئىچىدە جاۋاب بېرىش تەلەپ

قىلىنىدۇ.

ئۇلدا تىماق « ئۇلدىماق I » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: تامنى ئۇلدا تىماق.

ئۇلدا شىماق « ئۇلدىماق I » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇلدا نىماق « ئۇلدىماق I » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئۇلدىماق I پ ① ئۇلنىڭ چۈشۈپ كەتكەن، بۇزۇلغان يەرلىرىنى كېسەك، لايلار بىلەن يۇتۇنلىمەك؛ مۇستەھكەملىمەك، چىڭتىماق؛ تامنى ئۇلدىماق. ② قوغۇن، تاۋۇز، كاۋا، قاپاق قاتارلىق زىرائەتلەرنىڭ تۇۋىنى كۆلەپ، قىغ، بويما قاتارلىقلارنى كۆمۈپ ئوغۇتلىماق؛ قوغۇن ئۇلدىماق. تاۋۇز ئۇلدىماق.

ئۇلدىماق II پ. دىئال. تاشلىق يولدا تاقسىز ھايۋانلارنىڭ تۇيىقى ئۇپرىماق.

ئۇلغاي تىماق « ئۇلغايماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئەمەت ئۇستام گەپ سورىغاچ ئوتقا كۆمۈر تاشلاپ ئۇلغاي تىتى. * - گە پىنى مۇنچىۋالا ئۇلغاي تىتى كەتمىسە كەمۇ بولىدىغۇ دەپمەن، - دەپدى گۈلشاد كۈلۈمىسرەپ.

ئۇلغاي تىشماق « ئۇلغاي تىماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇلغاي تىلىماق « ئۇلغاي تىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئۇلغايماق پ ① مىقدارى، ھەجىمى كۆپەيمەك، ئاشماق، زورايماق؛ كۈن چۈشكە يېتىشكەنچە، سۇ بارغانسېرى ئۇلغىيىپ، گەزمال ۋە قەنتلەر سۇغا چىلىشىپ نابۇت بولۇش خەۋپى تۇغۇلدى. * باھار كېلىپ، ياز كېلىپ، ئۇلغايدى تاغ سۇلىرى. ئېچىلماقتا بۇرتۇمدا، ئىستېپا قلىق گۈللىرى. * بۇ چاغدا ماشىنىدىكى ئوت تېخىمۇ ئۇلغىيىپ كېچە ئاسمىنى ۋە پۈتۈن ئەتراپنى قىزارتقۇدەك تەكەندى. * تاغ تەرەپكە

ھەتتا ئار ۋە نومۇس، كۆيدى ھەق ۋە كۆيدى دۇرۇس: كۆيدى جۇڭخۇا پۈتكۈل ئۇلۇس، كۆيدى، كۆيۈپ گۈم بولغۇنچە .

ئۇلۇغ ① سۈپ. ھەجمى، ئورنى. غايەت چوڭ، كاتتا: بۇ تاغنىڭ باغرىدا ئۈچ يۈز ئاتىش دارا بولۇپ، ھەربىر دارادا بىردىن بۇلاق بار ئىدى. بۇ بۇلاقلار قوشۇلۇپ، ئۇلۇغ بىر دەريا بولۇپ ئاقتى. * ياق! كۈنى تۈسالىمايدۇ قارا بۇلۇت، ئارىسلان ياتالمايدۇ. تۇتقۇندا جىم. پارتىيە قوغلاپ قۇچنى باھار، لاتقىنى يۇيۇپ كەتتى ئۇلۇغ ئېقىن. // ھويلىنىڭ دەرۋازىسى ئۇلۇغ ئېچىۋېتىلگەندى. * مېھمان ئۇلۇغ ئوچۇق ئىشكىتىن پات-پاتلا سىرتقا قاراپ قويايتتى. ② سۈپ. بارغانسېرى ئۇلغايدىغان، شىددەتلىك، كۈچلۈك: يىگىت قاچتى ئارقىسىدا ئۇلۇغ ئوت، ۋە ئالدىدا بۇلۇت باسقان ئۇيۇقلار. ئايان بولدى. خۇددى كېسەل كىشىدەك، ئازاب بىلەن ئىگراپ ياتقان كەڭ يۇرتلار // ئاداش، ئوت ناھايىتى ئۇلۇغ كۆيۈۋاتىدۇ. ③ سۈپ. ھەر جەھەتتىن يۇقىرى، قۇدرەتلىك: ئۇلۇغ ۋەتەن، ئۇلۇغ خەلق. * مۇنداق ئۇلۇغ ئەلدە تېپىلمايدىغان نېمىلەر بار؟ * شۇ زامانغا ئېلىپ كەلدى بىزنى ئۇلۇغ پارتىيە. باشلاپ ماڭدى. چوڭ نىشانغا، تەڭدىشى يوق پارتىيە. ④ سۈپ. ناھايىتى ئەھمىيەتلىك، مۇھىم، بۈيۈك: پاتىمە بىلەن سونۇر بولسا كەلگۈسىدىكى ئۇلۇغ ئارمانلار ھەققىدە سىردىشىپ مەھەللە تەرەپكە قاراپ بىللە مېڭىشتى. * دېمەك، ئاۋۋال غايە بولۇش ئاندىن ئۇلۇغ غايە يولىدا كۈرەش قىلىش كېرەك. ⑤ سۈپ. ھۆرمەتكە سازاۋەر، يۇقىرى مەرتىۋىلىك، ئالىيجاناب: ئۇلۇغ پادىشاھىم، ئۇستىلار ئاسماندا تۇرسا، قانداق يەتكۈزگىلى بولىدۇ، بۇ ئىش ئادەمنىڭ قولىدىن كەلمەيدىكەن، - دەپتۇ سول قول ۋەزىر. *

يېقىنلاشقانسېرى يېنىك چىققان شامال ئۇلغايدىغان تۇردى. * بۈگۈن تۈن يەنە ئۇ، بارار بەزمىگە، كۈتىدۇ كۈلۈپنىڭ ئالدىدا ھېزىم. بۇ شېرىن خىيالىدىن ئويىناپ يۈرىكى، قەلبىدە ئۇلغايدى ئوتلۇق بىر سېزىم. ② جىقلىماق، ئاۋۇماق، كۆپەيمەك: ئىش قىلىپ، ئىمىن كۈلانىڭ نەزىرىدە، سايمىم 5-دادۇيدە يۈز بەرگەن ماجرانىڭ ئۇلغىيىشىنى، چوڭىيىشىنى كۈتۈۋاتقاندا قىلاتتى. * يېقىنلاپ كەلمەكتە چۈش مەزگىلىمۇ، كۆرۈنمەس ۋەكىللەر دىندارى تېخى. غۇلغۇلا ئۇلغايدى شۇدەم. مەيداندا، بورانغا ئايلىنىپ سەۋرى-تاقىتى. ③ تەرەققىي قىلماق، كېڭەيمەك: بىزنىڭ قوشۇنىمىز بارغانچە ئۇلغىيىپ بارىدۇ. * قىقاس-چۇقان پۈتۈن ئەتراپنى قاپلاپ، خەلق توپى بارغانسېرى ئۇلغايدى. ④ چوڭايماق، يوغىنىماق، ئۆسمەك: يېشى ئۇلغايدىغانسېرى، قىز-چوكانلار يوشۇرۇن كۆز سالىدىغان بولدى. * ئەي ۋەتەن سەندە تۇغۇلدۇم، سەندە ئۆستۈم ئۇلغىيىپ، سەندە ياشىناپ، سەندە ئۆلسەم يوقتۇر ئارمانىم مېنىڭ.

ئۇلۇق سۈپ. ئۇلى بار، ئۇل قويۇلغان: -

يېڭى دېھقان يالغۇز ئۆز غېمىدىلا بولمايدۇ، - دېدى تاغام خۇشاللىق بىلەن، ئارقا تېمىڭ ئۇلۇق بولسا، مۇشتۇمۇڭ بازغان، دېگەن ماقال بار.

ئۇلۇق ماددا <گېئول> بىرقەدەر چوڭ ئۇۋىنىدىنلار ئارىسىنى تولدۇرىدىغان بەزى ئۇششاق دانچىسىمان ماددىلارنى مەسلەن، قۇم تاش ئارىسىدىكى ئۇششاق ئەشمە قۇم ۋە سېغىز توپىلىق ماددىلارنى كۆرسىتىدۇ.

ئۇلۇس ئى. مىللەت؛ خەلق: بىر ئۇلۇس ئۆزىنىڭ

مىللىي ئالاھىدىلىكى بولغىنى ئۈچۈنلا، ئۆز ئۆزىگە خاس بىر ئۇلۇس بولىدۇ. * كۆيدى

ئۇلۇغ بوۋا بوۋىسى ياكى مومىسنىڭ دادىسى.

ئۇلۇغ تىنماق چوڭ نەپەس ئالماق: ئۇ قوشۇمىسى تۈرۈلگەن ھالدا چوڭقۇر سۈكۈت ئىچىدە ئۇلۇغ بىر تىندى-دە، بۇ يەردىن ئايرىلىشقا سەۋەب بولغان شۇ كۆڭۈلسز ئىشلارنى ۋە كېيىنكى ئۇنتۇلماس خاتىرىلەرنى ئەسلەشكە باشلىدى.

ئۇلۇغ دىداكتىكا < مائارىپ > چىخوسلوۋا-كىمىلىك A. J. كومىنيۇس تەرىپىدىن يېزىلغان كىتاب نامى. 1632-يىلى نەشر قىلىنغان. ئۇنىڭدا ئاساسەن فېئوداللىق مائارىپقا قارشى تۇرۇلۇپ، يېڭى بۇرژۇئازىيىنىڭ مائارىپ نۇقتىئىنەزەرى بايان قىلىندۇ. ئۇ يېقىنقى زاماندىكى ئەڭ دەسلەپكى سىستېمىلىق پېداگوگىكا ئەسىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئۇلۇغ موما بوۋىسى ياكى مومىسنىڭ ئانىسى.

ئۇلۇغزادە ئى. يۇقىرى مەرتىۋىلىك ئۇلۇغ كىشىنىڭ پەرزەنتى: جاھاندا ھېچ كىشى يەتمەس مۇرادقا، مەيلى شاھ ياكى بولسۇن ئۇلۇغزادە.

ئۇلۇغ-كچىك ← چوڭ-كچىك: ئۇلۇغ-كچىك تىنماق.

ئۇلۇغ-كچىك تىنماق ئېغىر نەپەس ئېلىپ خورسىنماق: ئۇ ئىختىيارسىز «دادا!» دەپ دېدى-دە، تولغىنىپ تۇرۇپ بىر ئۇلۇغ-كچىك تىندى. * كېرىم راسا بىر ئۇلۇغ-كچىك تىندى-دە، دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى. * - ئاھ خۇدا! كارامتىڭدىن ئۆرگىلەي! - دەيتتى ئۇ ئۇلۇغ-كچىك تىنىپ، سەن بەرگەن كېسەلنىڭ ياخشى-يامىنى يوق، ھەممىسى بەندەڭنىڭ ساداقىتىگە، شۈكۈرگە

بىزنىڭكىگە كېلىدىغان مېھمان ناھايىتى ئۇلۇغ مېھمان، ئۇ خەلقنىڭ ئىچىدىكى بىباھا گۆھەر، سەنئەت خەزىنىمىزنىڭ ساقچىسى، تاڭ سەھەرنىڭ يورۇق يۇلتۇزى، مېنىڭ قەدىردان كەسپىدىشىم. ⑤ نۆپ. غايەت ئىقتىدارلىق، تالانتلىق؛ قىلغان خىزمىتى بىلەن خەلققە تونۇلغان، مەشھۇر: ئۇلۇغ شائىر. ئۇلۇغ يازغۇچى. ئۇلۇغ داھىي. * ئۇلۇغ فىزىك ئېنىشتىن: «مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش دېگىنىمىز جاپالىق ئەمگەك قىلىشقا مۇۋاپىق ئۇسۇلنىڭ قوشۇلۇشى، ئۇنىڭغا يەنە قۇرۇق گەپلەرنى ئاز سۆزلەشنى قوشۇش دېمەكتۇر» دېگەندى. ⑦ ئى (شەخس ياكى كۆپلۈك قوشۇمچىسى بىلەن) مەنەسەپدار، باشلىق: پادىشاھ خاس ئۇلۇغلىرى بىلەن مەلىكىنىڭ ئالدىغا چىقىپ، ئۇنى خاس جايغا چۈشۈردى. * قەلەندەرلەر شەھەر ئۇلۇغلىرىغا قاراپ: - سىزەر نېمە دەپسىزەر؟ - دېدى. * - ھۈرمەتلىك تەقسىرلىرىم، كەچۈرۈشىسىلەر، ئۇلۇغلىرىمىزنىڭ بىئارام بولىدىغانلىقىنى بىلمەپتىمىز، - دېدى مۆمىن. ⑧ سۆپ. ياشىنا ۋە ھۈرمەتتە چوڭ: ئۇلۇغ بوۋا. ئۇلۇغ ئاغچا خېنىم. ⑨ سۆپ. ناھايىتى تەنتەنىلىك، بەختكە تولغان، ئۇلۇغۋار: ئۇلۇغ ھېيت كۈنلىرى. ئۇلۇغ بايرام. * نەئىمدىكى بۇ ئۆزگىرىشنى كۆرگەن كەمپىر خۇش بولۇپ: «بۈگۈن بەك ئۇلۇغ ۋە مۇبارەك كۈن ئىكەن-ھە، قىزىم!» - دەپتۇ. * بۈگۈن ئۇلۇغ جۈمە كۈنى، بالام، ماڭا بولدى قاراتۇن، بالام. بېشىم ئاقتى يۈزۈمگە، بالام، زۈلمەت پاتتى كۆزۈمگە، بالام. ئاھ بالام ئابدۇراخمان ئاخۇنۇم نادىرخان غوجام. ⑩ ئەر ۋە ئاياللارنىڭ ئىسمى. ئۇلۇغ بەھەك دىئال. پىلە قۇرۇتىنىڭ تۆتىنچى قېتىم ئۇخلاش ۋاقتى.

ئۇلۇغۇۋار سۈپ ① سالاپە تلىك، ئۇلۇغلاردا بولۇشقا تېگىشلىك خىسلەت چىقىپ تۇرغان؛ ئۇنىڭ چىراغ نۇرىدا پارقراپ تۇرغان بەستلىك قىياپىتى شۇنچە مەزمۇت، شۇنچە ئۇلۇغۇۋار كۆرۈنەتتى. * بۇ كېىزەك ئۇلۇغۇۋار قەدەم تاشلاپ جىلۋە بىلەن كىرىپ تەختكە چىقىپتۇ. ② ناھايىتى مۇھىم، ئۇلۇغ مەقسەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، بۈيۈك: مۇشۇنداق قىلغاندا بۇ ئۇلۇغۇۋار ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن چىققىلى بولىدۇ. * خاتىرجەم بولۇڭ! — دېدى قادىر، — ئۇلۇغۇۋار پىلانغا ئايلانغان بۇ يۈكسەك ئارزۇ چوقۇم ئەمەلگە ئاشىدۇ. ③ ھۆرمەتلىك سەزىم، ئۇلۇغ: ئۇ ماڭا بىچارە ئەمەس، بەلكى ئۇلۇغۇۋار، سۆيۈملۈك بىر كىشى بولۇپ كۆرۈندى. * بۈگۈن چوڭ پەخىرلەنگەيمەن ئۇلۇغۇۋار شۇ ئېلىم بىرلە، ۋەتەننىڭ شۆھرىتى ھەر چاغ مېنىڭكى ئەڭ شەرەپ شانىم!

ئۇلۇغۇۋارلىق «ئۇلۇغۇۋار» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: سەن ئۇنىڭ ئىشى-ھەرىكىتىگە قارا! ئۇنىڭدىن بىر ئۇلۇغۇۋارلىق، شاھلىق سىياقى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. * بۇ چىرايلىق يۈزلەردە ئاللىقانداق ئۇلۇغۇۋارلىقنىڭ ئىزى بار. **ئۇلىماق** پ ① يىپ، سىم، ئارقان، قاتارلىقلارنىڭ ئۇچلىرىنى باغلاپ، چىگىپ بىرلەشتۈرمەك: يېنى ئۇلىماق، سىمنى ئۇلىماق. * بىخەتەرلىك سىمنى پەم بىلەن مۇستەھكەم ئۇلىدى. ② بىر-بىرىگە تۇتاشتۇرماق، تۇتاش ھالەتكە كەلتۈرمەك: ۋەي، تېلېفوننى مۇدىر ئىشخانىسىغا ئۇلاپ بېرىڭ! * قوتازمۇ چىقالمىغان چوققىلاردىن، ئۆتمەكتە كارۋىنىمىز كۈلكە بىلەن. تېگىدىن يول ئېلىپ بىز تۆمۈر يولى، ئۇلىدۇق بۇ يىراق يۇرت-ئۆلكە بىلەن. ③ يېتىشتۈرۈلىدىغان سورتلۇق تۈپنىڭ بىخى

قىلىنغان بىر سىناق!

ئۇلۇغلاتماق «ئۇلۇغلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: كېيىنكى چاغلاردا كېلىپ ئولتۇراقلاشقان بىرقانچە تاجىك يولداشلار بىلەن ھېلىقى بۇلاقنىڭ ئاغزىنى كېڭەيتىپ ئېچىپ سۈيىنى خېلى ئۇلۇغلاتتۇق.

ئۇلۇغلاشماق «ئۇلۇغلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆمۈلۈك دەرىجىسى.

ئۇلۇغلانماق «ئۇلۇغلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: بۇنداقلار ھەمىشە ۋە ئەبەدىي ئۇلۇغلىنىپ قېلىشقا، ھۆرمەتلىنىشكە تېگىشلىك. * كۈيلىنەر ئۇنىڭدا مۇھەببەت، ھىجران، ۋىساللىق كېچىلەر ئۇلۇغلىنىپ ھەم، كېلىدۇ شۇ مۇقام، ناخشىلار بىلەن، باتۇرلار داستانى تولۇقلىنىپ ھەم.

ئۇلۇغلۇق «ئۇلۇغ» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: غەيرەتسىز، ھىممەتسىز كىشى ھېچقاچان ئۇلۇغلۇققا ئېرىشەلمەيدۇ. * مەن كۆرمىمەن قامتىڭنى پەھلىۋاندەك نىك، غۇرور، ماڭلىيىدا بىر ئۇلۇغلۇق مەڭگۈ يولداشنىڭ سېنىڭ.

ئۇلۇغلىماق پ. ھۆرمەتلىك كىشىلەر قاتارىدا كۆرۈپ مۇئامىلە قىلماق، ھۆرمەتلىمەك، ئەزىزلىمەك: كىشىلەر بۇ شەھەرنى خوجانەسىردىن بىرمەزگىل ياشىغان يۇرت، دەپمۇ ئۇلۇغلايدىكەن. * ئانا تۇپراق بولغاچقا، بېغىم، ئۆستۈم ئەركىن يىلتىزلاپ، شاخلاپ. شۇ سەۋەبتىن سۆيىمەن ئۇنى، يۈرىكىمدىن بەكمۇ ئۇلۇغلاپ.

ئۇلۇغ-ئۇششاق چوڭ-كىچىك، قېرى-ياش: پۈتۈن ئۈرۈمچى-ئەھلى ئەر-ئايال، ئۇلۇغ-ئۇششاق سەلدەك تەۋرىنىپ، شىمالىي كوچىلارنى بويلاپ، غۇلجا يولىغا قاراپ ئاقماقتا ئىدى. * ساماۋارنىڭ چۆرىسى، ئادەم بىلەن لىق تولغان، ئۇلۇغ-ئۇششاق قەشقەرلىق، ئەتراپىغا جەم بولغان.

دېگەن گەپ بار، بۇ تېخى مۇھىم تەرەپ، بۇندىن باشقا بىز «جامائەت ئاشخانىسى» دەپ ئاتالغان ئىلگىرىكى ئۇماچخانىنى تۈزەشتۈرۈپ ياشلارنىڭ مەدەنىيەت ئۆيى قىلدۇق.

ئۇماي ئى. دىئال. ئوغۇل بالىنىڭ ئۇرۇقىدىن؛ ئەش، ھەمراھ.

ئۇماتاق ئى. دىئال. چايغا چىلاپ يۇمشىتىپ ئۇماچ ھالىتىگە كەلتۈرۈلگەن نان.

ئۇمۇنماق پ. دىئال. ئالدىنىپ قالماق، ئۈمىدى يوققا چىقماق.

ئۇمۇۋالنىك ئى (د) يۈز-قولى يۇيۇش ئۈچۈن تەييارلانغان جۈمەكلىك قۇرۇلما.

ئۇن ئى ① ئاشلىق دانلىرىنى تۈگمەندە تارتىش يولى بىلەن ھاسىل بولىدىغان تۈزەن ھالەتتىكى ئالغانسىمان ئۇزۇقلۇق؛

بۇغداي ئۇنى، قوناق ئۇنى، تۈگمەن ئۇنى، زاۋۇت ئۇنى. * بۇغداينى تۈگمەنگە ئېلىپ بېرىپ ئۇن قىلسەن، ئۇنى خېمىر يۇغۇرۇپ نان يېقىپ قۇرۇتسەن. ② كۈكۈم-تالغان ھالەتكە كەلتۈرۈلگەن مەھسۇلات؛

قۇرۇتۇلغان سامساق ئۇنى.

ئۇن تارتماق ئاشلىقنى تۈگمەندە ياكى زاۋۇتتا يۇمشىتىپ ئۇنغا ئايلاندۇرماق؛

بۇلتۇر قىشتا، مۇھەممەت باي ئاكا ئۇلارغا ئىككى قېتىم ئۇن تارتىپ ئەكىلىپ بەردى.

ئۇناتماق «ئۇنماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ - ئۇنايدۇ، ئۇننىمىز، ھازىر ئۇننىمىز، ئاستا-ئاستا ئۇننىئۆلىمىز، - دېدى

مۇتەللىپ ئۇنىڭ كىيىملىرىدىكى توپا-چاڭنى قېقىپ تۇرۇپ. * خورازجاننى ئۇچرىتىپ، دېرىزىنىڭ تۈۋىدە، ئۇنى ئاران ئۇنىتىپ، بولدۇم بىر پەس سۆھبەتتە.

ئۇناشتۇرماق «ئۇناشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ توپىدىن ئىلگىرى

ئورۇنلاشتۇرماق؛ مەنمۇ يېنىپ مەكتەپتىن بوۋام بىلەن ئىشلەيمەن. ئۇلاق ئۇلاپ بوۋامدەك، يېتىشمەكنى كۆزلەيمەن. ④ كۆچمە. بىرىدىن كېيىن باشقىنى قوشۇپ داۋاملاشتۇرماق؛

ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئۇمۇ ماڭا ئوخشاشلا كىرىك قاقماي تۇنى تاڭغا ئۇلغان ئوخشايدۇ.

* شۇ كۈنلا ئۇ بۇ ئىشقا ئۆزى ماڭماقچى بولۇپ، ئەل ياتقاندا ھېلىقى ناخشىسى تۈگەپ قالسا، يەنە ئۇلاپ، توۋلغان پىتى ئازىنخانىگىگە

بۇرۇپ كەتتى. ⑤ كۆچمە. قوشماق، باغلىماق (كۆڭۈل، يۈرەك ھەققىدە)؛ نە قىلاي، نېمە قىلاي، غېرىپ كۆڭلىنى ئۇلماي. ئەر بولسام كەتمەسىمدىم، ئىچىمگە دەردنى سولماي. * بىر يۈرەك قېتىدىن چىققان مېھرىنى، ساداقەت ئۇلايدۇ باشقا يۈرەككە.

ۋاپاغا ۋاپادار بولمىغان ئىنسان، نە پىرەتلىك ئوتىدا كۆيەر ئەبەتتە. ⑥ قوشماق؛

ئۇزارتماق؛ نىمجان بالىسىغا ئۆمۈر ئۇلغان، ئاندىمەك مېھرىنى بېرىپ ئۆتكەنتى. بىر ئالمۇ باشقىنى قالدۇرماي ئالا، تەپتەكشى دورىلار سېپىپ ئۆتكەنتى.

ئۇماچ ئى (پ) قوناق ياكى تېرىق ئۇنىنى گۆش ۋە چامغۇر قاتارلىقلار سېلىپ قاينىغان سۇغا چىلىپ تەييارلىنىدىغان سۇيۇق تاماق؛ ئۇمىچى يوق مازاردىن شەيخ زېرىكىپتۇ (ماقال). * باي، زالىملار ئۆتمۈشتە، يەيتى كۈندە ئاق توقاچ. ئىچەلمەيتتى كەمبەغەل، بىر ۋاخلىقمۇ توق ئۇماچ.

ئۇماچ قورساق قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان، بىلىمسىز، نادان؛ نەدىكى ئۇماچ قورساقلار بۈگۈن ئۇنى قىل، بۇنى قىل دەۋاتىدىنمۇ؟

ئۇماچخانا ئى. جامائەت ئۈچۈن ئۇماچ ئېتىلىدىغان چوڭ قازان ئېسىلغان ئۆي؛ ئەلۋەتتە، بىكارغا مۇشۇك ئاپتاپقا چىقمايدۇ

بولۇشسىز سۈپە تەدبىسى: بىر ياخشىلىق ئۈنۈملۈك، بىر يامانلىق (ماقال). ② ھەرگىز ئۈنۈملۈك ئىدىيە، كىشىدە چوڭقۇر تەسىر قالدۇرغان؛ ئىككى ئايلىق ئېكسكۇرسىيە ساياھەت لەيلىگۈلدە ئۈنۈملۈك چوڭقۇر تەسىراتلار قالدۇردى. * شۇ تاپتا كۆز ئالدىدىن 30 نەچچە يىل بۇرۇنقى ئۈنۈملۈك خاتىرىلەر بىر-بىرلەپ ئۇتۇۋاتاتتى.

ئۈنۈملۈك «ئۈنۈملۈك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: مانا بۇ پاجىئە يېزىنىڭ ئازابلىق تارىخىدا ئۈنۈملۈك ئىدىيە نە بىر بەت بولۇپ قالدى. * ئۈنۈملۈك؟ ھېچقاچان، ئۈنۈملۈك رىزۋانگۈل. ئۇ بىر تۈزىمى ئېچىلىپ، تۇرغان ئەسلى قىزىل گۈل.

ئۈنۈملۈك پ. ئېسىدىن چىقىپ كەتمەك، ئەسلىيەلمەي قالماق: ئاشنى كۆرۈپ ئىشنى ئۈنۈملۈك (ماقال). * كۆرگەن كۈنۈڭنى ئۈنۈملۈك، شىرە چورۇقۇڭنى قۇرۇتما (ماقال). * سۇغا بېرىپ چىلەكنى ئۈنۈملۈك (ماقال). * چولپان، سەن كىمىنىڭ ئالدىدا تۇرۇۋاتقانلىقىڭنى ئۈنۈملۈك قالما! * كۈندۈزى كۈنگە قارايمەن، ئاخشى ئايغا. ئۈنۈملۈك سەن مېنى يار، كەلمىدىڭ ساياغا.

ئۈنچە رەۋ ① بەزى سۈپەتلەرگە باغلىنىپ كېلىپ «ئۈنچەدەر، دېيەرلىك» دېگەن مەنىدە سۈپەت بىلدۈرگەن خۇسۇسىيەت ۋە ئالاھىدىلىكنىڭ ئاز ۋە كۈچسىزلىكىنى بىلدۈرىدۇ: بۇ مۇناسىۋەتنىڭ تەپسىلاتى ساۋۇتقا خېلى ئايان بولسىمۇ، ئادىل ئۈنچە ئوچۇق چۈشەنمەيتتى. * كارۋان شەھەرگە يېتىپ كېلىپ ئۈنچە چوڭ بولمىغان بىر سارايا چۈشتى. ② بەزى پېئىللار بىلەن كېلىپ «ئۈنچەدەر، بىر ئاز» دېگەن مەنىدە پېئىل بىلدۈرگەن ئىش-ھەرىكەتنىڭ كۈچسىز ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ:

ئالدى بىلەن قىز ياكى يىگىتكە لايىق تېپىپ، ئۇلار ئۇناشتۇرۇپ قويۇلدى-دە، ئۇلارنىڭ بېشى باغلىنىدۇ.

ئۇناشماق «ئۇناشماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئاكام ئوزۇق-تۈلۈك ئېلىپ چىقىش ئۈچۈن كەنتكە قايتىشىنى تەكلىپ قىلغاندا بەزىلەر ئۇناشمىدى.

ئۇنۇشماق «ئۇنۇشماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۈچەيلەن نىشانى بايقاپلا ۋۇجۇدىدىكى ئاچلىق، ھارغىنلىقىنى ئۇنۇشتى. **ئۇنۇشماق** سۈپ. ئاسانلا ئۇنۇپ قالىدىغان، ئەستە ياخشى ساقلىيالمىدىغان: - ئون يىل! - دېدى باشلىق، نېمانداق ئۇنۇشماق نېمىسەن؟ باھار بايرىمىنىڭ ئالدىنقى كۈنىمۇ دەروازىنى ۋاقتىدا ئاچمىدىڭ، مەن سېنىڭ يۈزۈڭگە سالماي كېتىپ قالدىمغۇ؟

ئۇنۇشماقلىق ئى. ئۇنۇپ قېلىش ئادىتى: ئۇنۇشماقلىقىدىن كىتاب ئۆيىدە قېلىپتۇ. * ئەمدى ئۇنۇشماقلىق قوشۇلۇپ جىنايەت ئىككى بولدى. **ئۇنۇشماق** سۈپ. دىئال، ئۇندەك، تالقان ھالەتتىكى. **ئۇنۇشماقلىق** «ئۇنۇشماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئايلا، يىللار ئۆتتى. تۈرلۈك-تۈمەن يېڭىلىقلار، دەرسلىكلەرنىڭ جىددىي تەلەپلىرى بۇ كۆڭۈلسىزلىكلەرنى ئاستا-ئاستا ئۇنۇشماقتۇر.

ئۇنۇشماقلىق سۈپ. ئۇنۇشماقلىق، ھەرگىز ئەستە چىقمايدىغان؛ دائىم ئەستە ساقلىنىدىغان: ئۇ، ئۆزىنىڭ قايتىپ كەلمەس ياشلىقىنى، ياشلىقتا ئۆتكەن ئۇنۇشماقلىق ئىشلارنى قايتا-قايتا ئەسلەپ، كوچىدا خېلى ئۇزاق ماڭدى. * تېخى يېقىندىلا يۈز بەرگەن، مەڭگۈ ئۇنۇشماقلىق قانلىق پاجىئەلەر ھەققىدىكى بۇ سوئال ھەر ئىككى يىگىتنىڭ يۈرىكىگە قاتتىق تەگدى.

ئۇنۇشماقلىق ① «ئۇنۇشماق» پېئىلىنىڭ

بىزنىڭ ئۆيدە ئوقۇسىمۇ بولىدۇ، ئۆزۈم يالغۇز، ماڭا ئۈنچۈلا ئۆينىڭ نېمە كېرىكى. ② رەۋ. ئۇ دەرىجىدە، ئۇ قەدەر، ئۈنچىلىك: بۇ مۇنچۈلا كۆپ تالاش-تارتىش قىلىسىمۇ بولىدىغان مەسىلە ئىدى. * - خوتۇن، - دەپدى ھاپىز تەئەددى بىلەن، - ماڭا ئۈنچۈلا چۈشەندۈرۈپ كەتسەڭمۇ بولىدۇ.

ئۇندا ئال. ئۇ يەردە، ئۇنىڭدا: دەۋرىمىز خىسلەتكە باي، بىر قەھرىمانلىق مۇنبىرى، ئېچىلار ئۇندا تۈمەن قار لەيلى، مېيخۇا، ئەنبىرى. * جىسىمىز ئاچقاي تۈمەندە گۈل-چىچەك، سەيلىتەر ئۇندا ئوغۇل-قىز كېلەچەك.

ئۇندا-بۇندا ① ئۇ يەر-بۇ يەردە ئاندا-ساندا: ئۇنىڭ بېشىدا ئۇندا-بۇندا ئاقلار پەيدا بولۇپتۇ. ② بىرە-بىرە، گاھ-گاھ: قارىساق شۇنچە بۈك-باراقسان ئورمانلار كېسىلىپ ئۇندا-بۇندا بىرنەچچە تۇپلا قېلىپتۇ.

ئۇنداق ① ئال. ئۇنىڭغا ئوخشاش، ئاشۇنداق: - ئاڭلىدىم! - سونۇر بىردىنلا چىڭ ۋارقىرىۋەتتى، - بىر دۈشمەننىڭ تاپقان گېپى، ئەكەبەر ئۇنداق يىگىت ئەمەس! * - ئۇنداق نەرسىلەرنى ئارزۇ قىلما، سىڭلىم، - دەپتۇ ئاكىسى. ② رەۋ. ئۇ كەبى، شۇنداق: - ھەي ئۇنداق دېگىنىڭ بىلەن ھېلىقى ئەكەبەر مۇشۇ دۈيدىن كەتمەيۋاتىدۇ. * زۇمۇرىخان قەدىمىنى ئاستىلىتىپ: قىزىم، ئۇنداق قىلما! ئاناڭنىڭ سۆزىنى ئاڭلا! - دەيدۇ يالۋۇرۇپ.

ئۇنداق دەپ-بۇنداق دەپ ← **ئۇنى دەپ، بۇنى دەپ:** مۇدىرىمىز ئۇنداق دەپ، مۇنداق دەپ ئىشنىڭ ھەل بولۇشىنى بەش كۈن كېچىكتۈردى.

ئۇنداق قازانغا مۇنداق چۆمۈچ «سەن

«شۇنداق» دېدىم مەن ۋە بۇ سۆزگە ئۈنچە ئېتىۋارمۇ قىلىدىم. * نەكەرەپ كەتمەك ئۈنچە مەلىكەم، مەن كۆيگىلى بۇ ئوتتا نەكەم.

ئۈنچە-مۇنچە ئاز مىقداردا، بىرئاز؛ ئاز-تولا، ئانچە-مۇنچە: ئاپام بازاردىن ئۈنچە-مۇنچە نەرسىلەرنى ئالغىچ كەلگەنىدى. * سەن ئۈنچە-مۇنچە گەپكىمۇ ئاچچىقلىنىپ قالىدىغان ئادەم ئەمەسقۇ؟

ئۈنچىلا رەۋ. ئۇ قەدەر، ئۈنچىلىك دەرىجىدە: - ئۇلارنىڭ نەرقى بەك، ئەرزان دەيدىغۇ؟ - سۇلايمان ئالدىغا ئېتىنى دېۋىتى، - ئۇلار بىر بېغىنى ئون بەش پۇگدىن ئالدىكە نغۇ، ئۈنچىۋالا ئەرزان ساتقۇچە بورا توقۇيلى بولمىسا. * مەتقۇربانباينىڭ دېيىشىچە، دەپدى ئېلىقۇل - «سەھەۋۇل بۇخارى» ئۈنچىلا تېپىلمايدىغان كىتابمۇ ئەمەس.

ئۈنچىلىك ① سۈپ. ئۇنىڭدەك، بۇنچىلىك، ئازغىنە: - بولسا بولغاندۇ، جىنايتىڭنى يوشۇرۇش ئۈچۈن سېنى ئۈنچىلىك ئىشنى قىلمايدۇ دەپ كىم ئېيتالايدۇ؟ * - مەن ئۆزۈممۇ ئۈنچىلىك گەپنى بىلىمەن، - دەپدى مەخسۇت بەگ. ② رەۋ. ئۈنچە، ئۇ قەدەر، ئۇ دەرىجىدە: بىرلا ۋاقىتتا ھەم دېھقانچىلىق فاكۇلتېتىدا، ھەم سۇچىلىق فاكۇلتېتىدا ئوقۇش ئۈنچىلىك ئاسان چۈشىمدى. * - ئۇكام ئەكەبەر، بۇ دېگەن يېزا، بۇ يەردە ئۈنچىلىك قورقۇنچۇلۇق دۈشمەن يوق. * سەن ئاشۇ ئىشنىڭ غېمىنى بېسەك يەيسەنكى، مېنىڭ غېمىنى ئۈنچىلىك يېمەيسەن.

ئۈنچۈلا ① سۈپ. بۇنچىلىك كۆپ، شۇنچە نۇرغۇن: - قالغىنى بەك كۆپ ئىكەن، ئۈنچۈلا قوناقنى نېمە قىلارمەن، - دەپدى كىچىكئاخۇن ئاران ئاڭلانغۇدەك ئاۋازدا. * كېرەك يوق، ئابابەكرى ئانا، ھازىرچە بالىلار

ئۇنداق ئۇسۇل قوللانساڭ، مەن مۇنداق ئۇسۇل قوللىنىمەن؛ سەن ئۇنداق قىلساڭ، مەن مۇنداق قىلىمەن» دېگەن مەنىدىكى ئىبارە: بەس، بەتكۈچە ئالدىندۇق. ئۇنداق قازانغا مۇنداق چۆمۈچ، راست گەپ بىلەن جان بېقىشى تەس بولۇپ قالدى، قىزىم. * ئۇنداق قازانغا مۇنداق چۆمۈچ قىلىش كېرەك. بۈگۈن كېچە لەشكەرلەرنى قارارگاھ تېشىغا پىستۇرما قىلىپ، قارارگاھقا قۇرۇق ئەلەملەر قاداڭ قويايلى.

ئۇنداق قىلىپ-مۇنداق قىلىپ ← ئۇ قىلىپ-بۇ قىلىپ: كەچ كىردى، شوپۇر ئۇنداق قىلىپ-مۇنداق قىلىپ باقتىيۇ يەنە بۇزۇلغان جايىنى تاپالمىدى.

ئۇنداق گەپ يوق سۆزلەپ ئۆتۈلگەن، ئېيتىلغان ئىش-ھەرىكەت بولمىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ: - توختى يامان نېمەن-دە، ئۇنداق گەپ يوق دەيدۇ.

ئۇنداق ئىدى-مۇنداق ئىدى دېمەك ھەر خىل گەپ-سۆزلەرنى قىلىپ باھانە-سەۋەب كەلتۈرمەك: سىلەر مەغرۇر ياشلار ھازىرغىچە چېرىكلەرنىڭ ئوقلىرى ئاستىدا تۇرغانلىقىڭلار ئۈچۈن ئۇنداق ئىدى-مۇنداق ئىدى دېسەڭلارمۇ، كېيىن ئۇچراشقان ۋاقىتلاردا بىز بىچارىلەرگە قول بېرىشىڭلارنى نومۇس قىلىسىلەر.

ئۇنداقتا ① باغل «ئۇنداق بولسا، ئۇنداق بولغاندا» دېگەن مەنىدە ئالدىنقى جۈملە بىلەن كېيىنكى جۈملىنى شەرت-نەتىجە مۇناسىۋىتىدە باغلاپ كېلىدۇ: سىلەر ئاشلىقنىڭلارنى ئۆڭكۈردە ساقلايدىكەنسىلەر، ئۇرۇش بولۇپ قالغاندا، ئادەم ۋە ھايۋانلىرىڭلارنى ئېلىپ قۇملۇققا قېچىپ كىرىۋالدىكەنسىلەر، ئۇنداقتا، باشقا كىشىلەر ئاشلىقنىڭلارنى ۋە ئادىمىڭلارنى تېپىۋالامدۇ؟

② ئىم. خوش، ئەمەسە: - سىز بۇ كىشىنى دەرھال ئۈرۈمچىدىكى دوختۇرخانىغا ئېلىپ بېرىڭ، تېز قۇتقۇزۇۋالماق بولمايدۇ! - ئۇنداقتا سىزچۇ؟

ئۇنداقتا رەۋ. ئاشۇنىڭغا ئوخشاش تەرزىدە، ئۇنىڭغا ئوخشاش قىلىپ: ھەقىقەتنى ئېتىراپ قىلىشنىڭ ئۆزىمۇ مۇتلەق ھەقىقەتنى ئۇنداقتا ياكى مۇنداقچە ئېتىراپ قىلغانلىق بولىدۇ.

ئۇنداقتا-مۇنداقچى سۆزلىگۈچى ئېيتىشىنى ئەپ كۆرمىگەن، ھەر خىل يامان گەپ سۆزلەرنى ئاڭلىغۇچىغا ئېيتىشتا قوللىنىدۇ: خۇلاسە چىقارماي تۇرۇپ نېمىشقا خاسىيەتكە ئۇنداقتا-مۇنداقچى دەيدۇ؟

ئۇنداق-مۇنداق ① ھەر خىل؛ بەزى: تېخنىكىلىق سىناقلاردا ئۇنداق-مۇنداق ئىشلار، مەغلۇبىيەت، غەلبىلەر بولۇپ تۇرىدۇ. * دامۇللامۇ بالا چوڭ قىلغان ئادەم، ئىنسان بالىسى دېگەندە ئۇنداق-مۇنداق ئەيىبلەر بولىدۇ. ② ئادەتتىكى: ھەنپە خېنىم ئۇنداق-مۇنداق ئادەمنىڭ قىزى ئەمەس ئىدى. خالىغان ۋاقىتتا تالاق قىلىۋېتىش ئۇنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. * قارايلا، ھەقىقەتەن بۇنىڭ ئۇنداق-مۇنداق توخۇلاردىن ئەمەسلىكىنى بىلدىم.

ئۇنداق-مۇنداق قىلىپ ھەر خىل چارە-ئاماللار بىلەن، بىر ئىلاج قىلىپ: تۇرىخان يەرنىڭ ئىككى قېتىملىق چېپىقىنى كوپىراتىپقا كۆتۈرە بەردى، قالغان ئىشلىرىنى بولسا بالىسى ۋە بازاردىن ياللاپ چىققان مەدىكارلار بىلەن ئۇنداق-مۇنداق قىلىپ، ئۇرۇقنى يەرگە چۆكۈرۈۋالدى. * دەرۋازىدا ئاياغ تىۋىشى پەيدا بولدى ۋە ئۇنداق-مۇنداق قىلىپ بولغۇچە «كىم سىلەر» دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

ئۇنسۇر ئى (ئە) ① ئېلىپبەنت: سۇدىن نۇرغۇنلىغان

بەلگىلەش ئۈچۈن مەخسۇس تەسسىس قىلىنغان نام: پروفېسسورلۇق ئۇنۋانى. * باش ۋىراج ئۇنۋانى. ئىلگىرىكى باتالىيون كوماندىرى سوپاخۇن سوۋورۇپنى پولكىگىزىلارغا كوماندىر قىلىپ تەيىنلىدۇق. بۇنىڭغا مۇناسىپ، ئۇنىڭغا پولكوۋنىكىلىق ھەربىي ئۇنۋان بېرىلگەنلىكىنى مەلۇم قىلىمىز. ② بىرەر شەخس ياكى كوللېكتىپنى مۇكاپاتلاش ئۈچۈن بېرىلگەن شەرەپلىك نام: نەمۇ-نىچى دېگەن ئۇنۋاننىڭ بېغىشلىدى ماڭا كۈچ-دەرمان، ۋەتەن ئوغلى بولۇپ چېگرىدا، خىزمەت قىلاي ئەمدى بىئارمان.

ئۇنۋانسىز سۈپ. ئۇنۋانى يوق، ئۇنۋانغا ئېرىشمىگەن: تۆۋەننىڭ خىزمىتىگە ياردەمگە بارسىز دېگەن گەپ بىلەن مەنمۇ ئۇنۋانسىز قالدىم.

ئۇنۋانلىق سۈپ. ئۇنۋانى بار، ئۇنۋانغا ئېرىشكەن: ئۇنىڭ خىزمەت ئورنىمۇ ۋىرۇس ئىلمىي لېكتورىدىن بارا-بارا تەجرىبىخانىنىڭ دوتسېنت ئۇنۋانلىق مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا كۆتۈرۈلگەندى.

ئۇنى-بۇنى بىر تۈردىكى نەرسىنىڭ ئۇنداق ياكى مۇندىقىنى، ھەر خىل نەرسىلەرنى: خېرىدار ئون نەچچە قوينىڭ ئارىسىدا يۈرۈپ ئۇنى-بۇنى تۇتۇپ كۆردى. * قۇرۇلتاي بولۇۋاتقان چوڭ سورۇندا ۋەكىللەر ئىنتىزامغا بەكمۇ رىئايە قىلىدۇ، ئۇنى-بۇنى يەپ ئولتۇرمايدۇ، مېنىڭ گېپىمگە قۇلاق سېلىڭ. بەش زاغرا، بىر لۆڭگە بار ئىكەن، ئۇنىڭ سىرتىدا بىرنەرسە چىقىدى.

ئۇنىماق پ. بىرەر ئىش، تەلەپ، ئىلتىماس قاتارلىقلارغا رازى بولماق، ماقۇل بولماق، قوشۇلماق: - ماقۇل، لېكىن سەنمۇ مېنىڭ بىر شەرتىمگە ئۇنىشنىڭ كېرەك، - دېدى رۇقىيە. * ئاۋۋال خاتىرىڭىزگە ئىسمىمنى

مىكرو ئېلېمېنتلار، تۇپراقتىن ئالتۇن، كۈمۈش، تۇچ، مىس، سىناپ، كالتسىي، كالىي، ناترىي، فوسفور، مانگان قاتارلىق 60 نەچچە ئۇنسۇر كەشىپ قىلىندى. ② مەلۇم ئىجتىمائىي گۇرۇھ ۋەكىلى، كىشى: زىيالىي ئۇنسۇر، ئەكسىيەتچى ئۇنسۇر. * دۈشمەن ئۇنسۇرىنىڭ بالىسىنى داۋالىماسلىق دېگەن بەلگىلىمە يوقتۇ! ③ تارس. دۈشمەن: - سەن ئۇنسۇرنىڭ بۇ ئاشلىقتا ھەققىڭ يوق! - دېدى ئامبارچى خالتىنى ئۇنىڭ بېشىغا ئېتىپ، - ئاۋۋال قەرزىڭنى تۆلە!

ئۇنسۇرلۇق «ئۇنسۇر» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى: بەزى ئىشچىلار ئادىلغا: «ئۇ ئۇنسۇرلۇق قالىپقى بار ئادەم، يالىسى تېگىپ قالمىسۇن، دىققەت قىل» دېمىگەن بولسا، ئۇنىڭ بىلەن تېخىمۇ يېقىنراق مۇناسىۋەت باغلىغۇسى بار ئىدى.

ئۇنىسىيە مىق (>لات) ئەنگىلىيە-ئامېرىكا سىستېمىسىدىكى ئېغىرلىق ئۆلچەم بىرلىكى. بىر قاداقنىڭ $\frac{1}{16}$ گە تەڭ. **ئۇنىغىچە** ئال. ئاشۇ ۋاقىت ئارىلىقىدا، ئاشۇ ۋاقىتغىچە: ئەخمەت كەلسە يىغىنى باشلاپ تۇرۇڭلار، ئۇنىغىچە ئۆزۈمۈ قايتىپ كېلىشىم مۇمكىن.

ئۇنىغىچىلىك ئال. ئاشۇ ۋاقىتقا قەدەر، ئۇنىغىچە: ئۇنىغىچىلىك ئۈچەيلەن، ئالدى ئۇنى قورشاۋغا. ئابدۇل تۈلكە كەلدى دۇچ، نۇرغۇن قاتتىق سوتالغا.

ئۇنۇتقاق (توغرىسى: ئۇنۇتۇغاق) ← ئۇنۇتۇغاق.

ئۇنۇتۇماق (توغرىسى: ئۇنۇتۇماق) ← ئۇنۇتۇماق.

ئۇنۋان ئى (ئە) ① ئىلمىي، كەسپىي ساھەدە ئىشلىگۈچىلەرنىڭ شۇغۇللىنىۋاتقان كەسپىدىكى ئىختىساسلىق دەرىجىسىنى

يېزىڭ، ئاندىن ئانام ئۇنايدۇ. * كۈندە-كۈندە كېلىمەن، ئاخىرى مەجنۇن بولمەن. يوق دېگەنگە ئۇنماي، سەۋر-تاقەت قىلىمەن. ئۇنىغانغا يونغاندەك ① بىرەر ئىشقا ماقۇل كەلتۈرۈۋېلىپ، ھەددىدىن ئاشۇرۇۋېتىشنى بىلدۈرىدۇ: ئۇنىغانغا يونغاندەك، بىرىنى چاقىرسا ئونى كېلىدۇ. ② قېرىشقاندەك: ئۇنىغانغا يونغاندەك، شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بىردىن بىر يۆلەكچىسى، غەمگۈزارى بولغان دادىسى ھاياتتىن كۆز يۇمدى.

ئۇنىغانغا ئۇنماي قوشۇلماسلىقىدىن قەتئىينەزەر، چىڭ تۇرۇپ: بۇ ۋاقىتتا ئۇنىغانغا ئۇنماي كېۋىر ئاكىنى تراكتورنىڭ كابىنىكىغا چىقىرىپ قويدى.

ئۇنىۋېرسال سۈپ [ر] ① ئوخشىمىغان تۈر، ئوخشىمىغان خاراكتېردىكى نەرسىلەردىن تەزكىب تاپقان، كۆپ ياكى ھەممە نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، ھەر تەرەپلىمە: ئۇلارنىڭ ئۆيىنى بىر ئۇنىۋېرسال ماگىزىن دېيىشكە بولاتتى. * ئوقۇتۇش-مۇرەككەپ بىر جەريان، ئۇ بىر خىل ئۇنىۋېرسال سەنئەت، ② بىرنەچچە ئىشنى قىلالايدىغان؛ ھەممىدىن خەۋىرى بار: ئۇنىۋېرسال ماشىنا. * مەكتەپ ئىچىدە ئۇنى ئۇنىۋېرسال ئوقۇتقۇچى دېيىشەتتى.

ئۇنىۋېرسىتېت ئى [ر<لات] ← داشۆ.

ئۇھ ئىم ① چارچاش، ھېرىش ئىماسىنى بىلدۈرىدۇ: ئۇھ، ھېرىپ كەتتىم. * ئۇھ! - دەپ ئورنىدىن قوپتى ھەيدەر. * بۇ ئارىلىق نېمانچە ئۇزۇن-ھە؟ ئۇھ، ئەجەبمۇ تەقەززا بولدۇم! ② قاتتىق روھىي ئازابلىنىش ھالىتىنى بىلدۈرىدۇ: مەن ئۇنىڭ ئوچۇق چىرايىغا كۈلۈمسىرىشىگە قانچىلىك تەشنا ئىدىم-ھە! مانا ئەمدى، يۈرىكىم بۇ تەشنىلىققا قاندى، ئۇھ، نېمىدېگەن ئەقىللىق

كۈلۈمسىرەش-بۇ!

ئۇھ تارتماق قاتتىق خۇرسىنىماق، قاتتىق ھەسرەتلىنمەك: - سېنى ئۇقۇتىدىغانغا نەدە پۇل، جېنىم بالام، - دېدى ئۇ چوڭقۇر ئۇھ تارتىپ. * ھاجىكام ئېغىر بىر ئۇھ تارتتى-دە، ئانىلارچە مېھرىبانلىق بىلەن: - ئاناڭ رەھمەتلىك ناخشىنى بۇلبۇلدەك ئېيتاتتى، - دېدى.

ئۇھ دېمەك ① ھارغىنلىق، چارچىغانلىقنى «ئۇھ» بىلەن ئىپادىلىمەك: تۇردى قارىي مۇشۇ يەردە كىچىككەن دەم ئېلىۋالاي دېگەن ئوي بىلەن بېدىلىكنىڭ يېنىدىكى بىر قارىياغاچنىڭ سايىسىگە كېلىپتۇ، چاپىنىنى بېشىغا قويۇپ، «ئۇھ» دەپ يېتىشىغا يېنىدا بىر ئۆلۈك يىلان پەيدا بولۇپتۇ. ② ھاردۇقنى چىقارماق، دەم ئالماق: 3-ئومۇمىي يىغىنغا بارىكالا! ئۇ ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىزم ئىشلىرىغا داغدام يول ئېچىپ بەردى. جۇڭگولۇق يەنە بىر قېتىم «ئۇھ» دېدى. * - چۈشلۈك تاماق ۋاقتىدىن پايدىلانسام، خىزمەتنىڭ قاتىلاڭچىلىقىدىن «ئۇھ» دېيىشكىمۇ ۋاقىت يوق، - دېدى ئابدۇراخمان.

ئۇھسىنىماق پ. ئۇھ دېمەك.

ئۇھلىماق پ. ھېرىش، چارچاش ھالىتىنى «ئۇھ» دېيىش ئارقىلىق ئىپادىلىمەك: نېمانچە ئۇھلايسەن، دادا، بۈگۈن دەم ئالغان بولساڭ بولاتتى، بۇنچىلىك سامانى بىز توشۇۋېتەتتۇق.

ئۇۋا ئى ① بەزى ياۋايى ھايۋانلار، قۇشلار ۋە ھاشارالارنىڭ ياشاش ۋە كۆپىيىشىگە مۇۋاپىقلاشتۇرۇپ ياسالغان جاي، ئىن: قۇشقاچ ئۇۋىسى. چاشقان ئۇۋىسى. چۈمۈلە ئۇۋىسى. ئۇۋىسى بۇزماق. * يولۋاس بالىسىنى تۇتمەن دېسەڭ، يولۋاڭ ئۇۋىسىغا كىر (ماقال). * تېرەكنىڭ ئۇچىدا قارا قۇشقاچ ئۇۋىسى قىلىپ ئېسىلغان بىر قاپاق تۇراتتى. ② تۇرار جاي:

مىللىي ئارمىيە جەڭچىلىرى ھەر مىللەت خەلقلەرنىڭ ياردىمى بىلەن تېزلىكتە گومىنداڭچىلارنىڭ ئۇۋىسى بولغان ئاقسۇ شەھىرىنى قورشىۋالدى. * - ئانا، سىلەر شۇنداق قىلىپ، 20 يىل باققىنىمزمۇ يېتەر، ئەمدى ئۇزۇڭگە ئۇۋا تاپ دېمەكچىمۇ؟ - دېدى زەيتۇنەم.

ئۇۋا ئىزلىگەن توخۇدەك بىزەر جىددىي ئەھۋالغا، قىيىنچىلىققا دۇچ كېلىپ، ئامال تاپالماي جىددىيەشكە ئىلگىنى بىلدۈرىدۇ: شۇ ئارىدا ئايپاشا، مەن تەرەتكە چىقىپ كىرەي، - دەپ يانپىشىنى سىلاپ، ئۇۋا ئىزلىگەن توخۇدەك يورغىلاپ تالاغا ماڭدى. **ئۇۋىسى بۇزۇلغان چۈمۈلىدەك** تېرىپىرەن بولۇپ، پىتىراپ: شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇلار ئۇۋىسى بۇزۇلغان چۈمۈلىدەك ئۇ ياق-بۇ ياققا تارقىلىپ كەتتى.

ئۇۋىسى چۇۋۇلغان ھەرىدەك - **ئۇۋىسى بۇزۇلغان چۈمۈلىدەك**: شۇنىڭدىن كېيىن ئالتاي ئاھالىسى ئۇۋىسى چۇۋۇلغان ھەرىدەك پىتىراپ، سار سۇمىنى تاشلاپ ھەر يان قىچىپ كېتىشكە باشلىدى.

ئۇۋا تىماق «ئۇۋىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: رەھىمجان ئۆيىگە كىرىپ، ئىشكىنى ياپتى-دە، چىراغنى ياقىتى. ئادەتتىكىدەك، قاتتىق ناننىڭ پارچىلىرىنى ئۇۋىتىپ، قالغاچنىڭ ئۈگىسى يېنىدىكى تۆشۈككە قويۇپ قويدى.

ئۇۋا شىماق «ئۇۋىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئاياللار خاماننىڭ بىر تەرەپىدە قوناقنىڭ ئۇرۇقلۇق باشلىرىنى ئۇۋاشماقتا ئىدى. **ئۇۋاق** سۇپ. ئۇۋالغان، ئۇششاق پارچىلانغان: ئۇۋاق كۆمۈر. * - ھوي، بولساڭچۇ، سۈتۈڭنى قاينات، قارىمۇچ بىلەن ئۇۋاق لازاڭدىن بەر! || ئۇ يانچۇقلىرىنى كولىۋىدى، بىرنەچچە تال نان ئۇۋىقى چىقتى.

ئۇۋاق جىنىس <گېئول> ئانا جىنىسنىڭ مېخانىكىلىق يىمىرىلىشىدىن ھاسىل بولغان مىنىرال بىلەن جىنىس ئۇۋاقلارنىڭ يۆتكىلىشى، چۆكۈشى، چىڭدىلىشى ۋە چاپلىشىپ قېتىشىدىن ھاسىل بولغان جىنىس. ئۇنىڭ قۇرۇلما تەركىبىدە ئاساسلىق ئۇۋاق دانىچىلاردىن باشقا ئۇلۇق ماددا ۋە كولوئىدلار بولىدۇ، ئۇنى ئۇۋاق دانىچىلارنىڭ چوڭ-كىچىكلىكىگە قاراپ يەنە شېغىل تاش، قىزىق شېغىل تاش، قۇم تاش، ئەشمە تاش قاتارلىقلارغا بۆلۈشكە بولىدۇ.

ئۇۋا قلاتماق «ئۇۋا قلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۇۋا قلاشماق «ئۇۋا قلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇۋا قلىماق «ئۇۋا قلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئۇۋا قلىماق پ. ئۇششاق، ئۇۋاق ھالەتكە كەلتۈرمەك، ئۇۋىماق: سادىر شۇ زاۋۇتنىڭ تاش ئۇۋا قلاش سېخىنىڭ باش تېخنىكى ئىدى.

ئۇۋال ئى (ئە) ① تېگىشلىك بولمىغان جازا، ئازاب، ئوقۇبەت، ناھەق ئەيىبلەش: رەنجىمە يەن ھېچ سېنىڭدىن قوغلىغاننىڭ دەپ مېنى، ئۆزىڭدە تۇرسا ئۇۋالىم، نېمە دەپ سەندىن كۆرەي. * كىردىلە شەرنىڭ يولغا، ھېچقايران باقامدىلا، سالدېلا دوزاخ ئوتىغا، ئۇۋالىدىن قورقمامدىلا. ② ئورۇنسىز، مۇشكۈلات، قىيىنچىلىق، جاپا: - ئەپەندىم، ئېشەككە خۇرجۇننى ئارتقانى ئاز دەپ، ئۈستىگە ئۆزىڭز مىنىۋاپسىز، ھايۋانغا ئۇۋال ئەمەسنىمۇ! - دېيىشىپتۇ يولدا ئۇچرىغانلار. * تراكتورچىلارمۇ ئۆز كەسپىدىن پايدىلىنىپ دېھقانلارغا زىيان سالسا، بىچارە دېھقانلارغا نېمىدېگەن ئۇۋال.

ئۇۋال ئەتمەك - **ئۇۋال قىلماق**:

ھەققەتتە بۇ تەقلىدلەر ساڭا نۇقسان بولۇپ چۈشكەي، سېنى ئۇ ماختىدىم دەپ، ھۆسنۇڭگە چەكسىز ئۇۋال ئەتتى.

ئۇۋال بولماق ① تېگىشلىك بولمىغان ئازاب، ئوقۇبەتكە قالماق، ناھەق جازاغا ئۇچرىماق؛ بېگىدىن گۇمان بولدى، ماڭا ئۇۋال بولدى (ماقال). * يا ئەلگە ئاشكارا قىلغىلى بولمايدىغان، ياكى ھۆكۈمەتكە ئەرز قىلغىلى بولمايدىغان ئىش ئىكەن-دە، بۇ. ياسىن ئاكامغا تازا ئۇۋال بولۇپتۇ. * بىراق بۇنچىۋالا مەسىلىلەرگە يالغۇز مەنلا جاۋاب بەرسەم ئۇۋال بولىدۇ. ② ئورۇنسىز قىيىنچىلىق، جاپاغا قالماق؛ ئەمەلىيەتتە بولسا، تازىلىق ئىشلىرىنىڭ ھەممىسى سەمەت بىلەن ئىككىمىزگىلا قالاتتى. بەزى چاغلاردا خىزمەت بىلەن سىرتقا چىقىپ كېتىپ قالسام، بىچارە سەمەتكە ئۇۋال بولىدۇ. * — ھە، ھە، تۆمۈر كەلدىڭمۇ، ئاللا كېرىم دىلىمغا سېلىۋاتىدۇ، ئەلگە ياخشىلىق قىلماق كېرەك، قورغاقچىلىق يۇرتنىڭ بېلىنى مۈكچەيتتى. يېتىم-يېسىرلەرگە ئۇۋال بولىدۇ.

ئۇۋال قىلماق ناھەق ئەيىبلەشكە؛ ئورۇنسىز ئازاب، ئوقۇبەتكە دۇچار قىلماق؛ يول ئازابىدىن چارچاپ بۇ شەھەرنىڭ بىر دالدا يېرىدە ئۇخلاپ قېلىپتىمەن. ئويغىنىپ قارىسام قوينۇمدىكى پۇل يوق. توۋا! مەندەك بىر مۇساپىرغا ئۇۋال قىلغاننىڭ جازاسىنى خۇدايىم بېرەر. * — مېنىڭ نېمىگە كۈلگىنىمنى بىلمەي تۇرۇپلا زاڭلىق قىلدىڭ دەسەڭ، قاراپ تۇرۇپ كىشىگە ئۇۋال قىلغىنىڭ ئەمەسمۇ؟ — دېدى ئابدۇللا.

ئۇۋالى تۇتماق ← **ئۇۋالغا قالماق**؛ رومالنىڭ ھاۋا رەڭدە، چىرايىڭ تولۇن ئايمى. مەندىن ئايرىلىپ كەتسەڭ، ئۇۋالىم تۇتار دائىم.

ئۇۋالغا قالماق باشقىلارنىڭ قارغىشى، نەپىرىتىگە ئۇچرايدىغان ئىش-ھەرىكەتنىڭ ئەيىبارى بولماق، جازاسىنى تارتماق؛ — ئىشنىڭ باش-ئاپىغىنى سۈرۈشتۈرۈپ كۆرمەي، كۆرگەننىلا جازالاشمىسەك، پۇقرالارنىڭ ئۇۋالغا قالسىز، — دېدى مىرغەزەب.

ئۇۋالى ئۆزىگە يامان ئاقىۋىتىگە ئۆزى جاۋابكار، تېگىشلىك جازاسىنى ئۆزى تارتىدۇ؛ — نەگىلا بارساڭ، ياخشى بولساڭ ئېشىڭنى يەيسەن، يامان بولساڭ بېشىڭنى، ياخشىلىقىمىزنى بىلمىسەڭ ئۇۋالى ئۆزۈڭگە، — دېدى ياشانغان ناۋاي. * راست بىلىمەن. بەش ئايدىن بېرى، شۇلارنىڭ ئارىسىدا تۇرسام، نېمىشقا بىلمەيمەن؟ يالغان ئېيتسام ئۆز ئۇۋالىم ئۆزۈمگە.

ئۇۋالچىلىق ئى. ئۇۋال بولغان، ئورۇنسىز باشقىلارنىڭ جازاسىنى تارتىشقا گىرىپتار بولغان ھالەت، ناھەق جازالاش، ناھەق دەرد تارتىش؛ قېنىڭلار قارا سايدا تۈكۈلسە، بالا چاقاڭلار يېتىم قالسا، بۇ ئۇۋالچىلىقنى كىم تارتىدۇ؟ * ھەي، بۇ ھەرىكىتىڭنى بىز دېھقانلار چۈشىنەلمىدۇق. ئەمما داداڭنى بەش قولىدەك بىلىمىز، ئەگەر بۇ ھەرىكەت داداڭدەك ئادەمنى يوقىتىمەن دەيدىكەن ئۇۋالچىلىقتىن باشقا نەرسە بولمايدۇ.

ئۇۋاللىق «ئۇۋال» سۆزىنىڭ ئابستىراكت ئىسىم شەكلى؛ ئوسمان ئاكا كېيىنكى يىللاردا ئۇۋاللىققا ئۇچراپ، بۇ يەردىن ئايرىلىپ كەتكەن، تېخى ئىككى يىل ئىلگىرىلا خىزمىتى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندى. * ئېنىقلىنىپ ئۇزۇن يىللىق ئۇۋاللىق، مەكتىپىگە يېنىپ كەلدى مۇئەللىم. قەد تىكلىدى يەنە دوستا ئالدىدا، ئۆسۈرلەرگە بەردى ساۋات ۋە تەلىم.

ئۇۋالماق «ئۇۋالماق» پېشىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى؛ ئايلا، يىللار ئەسىرلەر ئۆتەر، تاغلار ئۇۋىلىپ يۇلتۇزلار كۆچەر، ئىجاد

ئەجرىدىن چاقىسا چولپان، ئەۋلادلار سېنى مەڭگۈ ياد ئېتەر.

ئۇۋۇلاتماق «ئۇۋۇلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ بەللىرىنى ئۆزى ئۇۋۇلاپ باقتى، لېكىن يەنىلا ئىزغا كەلمىدى. باشقىلارغا ئۇۋۇلىتىپ باقتى، ئۇمۇ بولمىدى.

ئۇۋۇلاشماق «ئۇۋۇلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىشىپ ئەمدىلا ئورنىدىن تۇرۇشىغا بىز يېتىپ كەلدۇق.

ئۇۋۇلانماق «ئۇۋۇلىماق» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى. ② كۆچمە. بەك ئىچى ئاغرىماق؛ قاتتىق ئازابلانماق: شۇنچە پۇلىنىڭ بىكارلا ئۇچۇپ كەتكىنىنى كۆرۈپ ئۇۋۇلىنىپ كەتتىم. * بىچارە، دادىسىنىڭ ناھەق جازالانغانلىقىغا چىدىماي ئۇۋۇلىنىپ كەتتى.

ئۇۋۇلىماق پ ① بەدەننى ياكى ئۇنىڭ مەلۇم بىر قىسمىنى قول بىلەن بېسىپ سىلىماق، مۇجىماق، ئىشقىلىماق: مېھرىبان ئاۋۋال بالنىڭ يانپىشىنى بارماقلىرى بىلەن خېلىغىچە يۇمشاق ئۇۋۇلىدى. * مەن خېلىدىن كېيىنلا ھوشۇمغا كەلدىم. كۆزلىرىمنى ئۇۋۇلاپ ماشىنامغا چىقتىم. ② <تب> قول بىلەن بەدەننى بېسىپ، سىلاپ، مۇجۇپ ياكى سىلكىپ قان ئايلىنىشىنى راۋانلاشتۇرماق، تېرە ۋە نىرۋىلارنىڭ سەزگۈرلۈك ئىقتىدارىنى يۇقىرى كۆتۈرمەك. ③ قول ئالغانلىرى بىلەن قاتتىق بېسىپ سۈركەپ ئېزىپ دانىمۇ دانە قىلماق، ئۇۋۇلىماق، ئەزمەك: بۇ يىل باھارنىڭ مەلۇم بىر كۈنى كەچقۇرۇن تۇرسۇنئاخۇن ئائىلىسىدىكىلىرى بىلەن ئۇرۇقلۇق قۇناقنى ئۇۋۇلاۋاتتى. * سادىق ئېتىزنىڭ توپىسىنى ئالغىنىغا ئېلىپ ئۇۋۇلاپ كۆردى، تۇپراقتىن چىمدىپ ئېلىپ تىلى بىلەن تېتىپ باقتى. * سىلەرنىڭ بۇ قىلغىنىڭلار بىر بۇرگىنى ئۇۋۇلاپ ئۆلتۈرگەنلىك بولىدۇ خالاس!

ئۇۋۇلاپ داۋالاش <تب> كېسەللىكنىڭ

نېرۋىنىڭ نورمال فۇنكسىيىسىنى يوقاتقانلىقى تۈپەيلىدىن كېلىپ چىقىدىغانلىقى ھەققىدىكى تەلىماتقا ئاساسەن، ئىلمىي بولغان ئۇۋۇلاش ئۇسۇلى ۋە بەدەن تۈزۈلمىسىنى ئالاھىدە يوسۇندا تەڭشەش ئاساسىدا ئېلىپ بېرىلىدىغان سىستېمىلىق داۋالاش. زۆرۈر تېپىلغاندا يەنە فىزىكىلىق داۋالاش ئۇسۇلىمۇ بىرگە قوللىنىلىدۇ.

ئۇۋۇلىتىشماق «ئۇۋۇلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇۋۇلاتماق «ئۇۋۇلىماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۇۋۇلاشماق «ئۇۋۇلىماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇۋۇلىتىشماق «ئۇۋۇلاتماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇۋۇلىق ئى. توخۇ قاتارلىقلارنىڭ ئۇۋۇسىغا يەنە شۇ يەرگە تۇغۇش ئۈچۈن قويۇپ قويۇلىدىغان تۇخۇم: بۇ ئايالنىڭ بالىسى كېيىنكى قېتىمدا قوشنىسىنىڭ ئۇۋۇلىق ئۈچۈن كاتەككە سېلىپ قويغان تۇخۇمنى ئوغرىلاپتۇ.

ئۇۋۇلىماق پ ① ئۇۋا ياساپ، ماكان تۇتۇپ ياشىماق، كۆپەيمەك (قۇشلار، يىرتقۇچلار ھەققىدە): ئۇۋۇلىدى ھۇقۇش، ئالۋاستى، چۆلىرىگەن نامرات يېزىدا، باھارنى جۈت، ئەلنى غەم باستى، قايىتى ئىشلار كونا ئىزغا. ② بىر جايدا ھەددىدىن ئارتۇق كۆپىيىپ كەتمەك: ئۇنىڭ چاپىنىدا پىت ئۇۋۇلىغانىدى.

ئۇۋۇلىماق پ. يانچىپ، بېسىپ ئۇۋۇق ھالەتكە كەلتۈرمەك، ئۇۋۇقىلماق؛ دانە-دانە ھالەتكە كەلتۈرمەك: قوناق ئۇۋۇلىماق.

ئۇۋۇلىندى ئى. نەرسىلەرنىڭ ئۇۋۇلىپ، ئۇششاقلىنىپ قالغان قالدۇقلىرى: قىزلىق قورام تاشنى تەشكىل قىلغۇچى ئۇۋۇلىندىلار ئادەتتە يۆتكەلمىگەن ياكى ناھايىتى قىسقا ئارىلىققا يۆتكەلگەن بولىدۇ.

ئۇياتقا قالماق باشقىلارنىڭ ئالدىدا خىجالەتچىلىكتە قالماق؛ مەسخىرىگە يولۇقماق، شەرمەندە بولماق: — ئاۋۋال سىلەر كەلگۈچە بېرىپ كېلەرمەن دەپ بىر گۇناھ قىلدىم. ئۇنىڭدىن كېيىن مېھمانخاندىن قوزغالماي ئىككىنچى ئۇياتقا قالدۇم. * سۇ بېشىدا ئولتۇرۇپ، سۇنى لېپىتقان قازى بەگ. بولماس ئىشىنى قىلىپ قويۇپ، ئۇياتقا قالغان قازى بەگ.

ئۇيات لېۋى جىنسى لەۋ (خوتۇن-قىزىلارنىڭ). **ئۇياتچان** سۈپ. ئۇيىلىش، ئار-نومۇس قىلىشنى بىلىدىغان، يۈزى نېپىز، تارتىنچاق؛ ئۇنىڭ تەقى-تۇرقىدىن يېڭىلا يېزىدىن كەلگەنلىكى، قارىداپ قالغان يۈزى بىلەن ئۇياتچان كۆزلىرىدىن ناھايىتى تارتىنىپ، قورۇنۇپ تۇرغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. * قىز بالا دېگەن ئۇياتچان، نازۇك كېلىدۇ.

ئۇياتچانلىق «ئۇياتچان» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: رەنا ئۇياتچانلىق بىلەن يەرگە قارىۋالدى. * گۈلباھارمۇ قىزلارغا خاس ئۇياتچانلىق ھېسلىرىنى ئۇنتۇپ، كىرىپ ئوقىيالىرىنى يىگىتنىڭ كۆز قارچۇقىغا سانجىپ تەبەسسۇم قىلاتتى.

ئۇياتچانئوت ئى (ئۇياتچان+ئوت) < بوت > پورچاق ئائىلىسىدىكى سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. تىكەنلىرى ۋە تۈكلىرى بولىدۇ. يوپۇرمىقى ئىككى قايتىلانغان پەيسىمان مۇرەككەپ يوپۇرماق بولۇپ، سىزىمچانلىقى كۈچلۈك. بىرنەرسە تېگىپ كەتكەن ھامان يوپۇرماقلىرى يۈمۈلۈپ، تۆۋەنگە ساڭگىلىۋالىدۇ. گۈلى سۇس قىزىل، باشسىمان گۈل رېتىدە. چوكا مېۋىسى پىشقاندىن كېيىن، بوغۇم-بوغۇم بولۇپ تۆكۈلىدۇ. ئەسلىي ماكانى تىروپىك بەلباغ. ھازىر دۆلىتىمىزنىڭ ھەممە

ئۇي ئى. پىچىۋېتىلگەن كالا؛ ئۆكۈز: ئۇي ئېلىك، توپاق ئېلىك ساپانۇ سۆرمە تارتقۇدەك، ئات ئېلىك، دۈلدۈل ئېلىك قوشلاپ تاغارنى تارتقۇدەك.

ئۇيىنىڭ قۇلىقىغا ساتار چالماق ئويىپىكتقا، ئاڭلىغۇچىنىڭ ئېتىبار قىلىش قىلماسلىقىغا قارىماي سۆزلىمەك: — نادان بىلەن سۆھبەت قۇرۇش ئۇيىنىڭ قۇلىقىغا ساتار چالغاندەكلا بىر ئىش، زەللى دېگەن تەخەللۇسى، شائىر دېگەن غەزەل توقۇيدىغان ئادەم دېگەن گەپ، ئۇقتىلمۇ؟ — دەيدى سېپىت ھاجى ھاپىزغا.

ئۇيات ئى ① مۇۋاپىقسىز سۆز-ھەرىكەتلىرىدىن ئۆكۈنۈش، خىجىل بولۇش، ئىزا تارتىش؛ نومۇس، خىجىللىق: ئۇيقۇدا ئۇيات يوق (ماقال). * بىزدەك ئاددىي ئادەملەر ئۆزىمىزنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرىلەپ يۈرسەك، ئۇيات ئەمەسمۇ؟! * بۇ ۋاقىتتا قىز پادىشاھ كۆزىنى ئېچىپ، ئورنىدىن قوپۇپ: — خاتالاشتىڭىز، ئايال كىشىنىڭ ئۇنداق سورىشى مۇمكىن ئەمەس، ھەم باشقىلار ئاڭلاپ قالسا ئۇيات، — دەپتۇ. ② كىشىنى خىجالەتتە، قىيىن ئەھۋالدا قالدۇرىدىغان ھالەت: ئۇ، ئابىت بىلەن خوشلىشىپ چىقتى، لېكىن خوشلاشقان چاغدا ئۇنىڭ «ئەر كىشى ئۆز ئايالىنىڭ قولىدا قورچاق بولۇپ قېلىشى بەكمۇ ئۇيات. ئۇنى كىشىلەر سىرتىدىن كۆڭۈل دەپتىرىگە يېزىپ ماڭدۇ» دېگەننى يەنە بىر كۆز ئالدىغا كەلتۈردى. * بۇ تەقلىد ئادەمنىڭ ھەرقاندىقىنى شائىر دەپ ئاتاشنىڭ ئۆزىمۇ ئۇيات، شائىرلار ئىنسانغا روھى ئىنژېنېر، ئۇلارغا خەزىنە-جەڭگىۋار ھايات.

ئۇيات بولماق سەت بولماق: — نىياز بەگمۇ سىز يە؟ بۇنداق قىلماڭ، ئۇيات بولىدۇ، — دەيدى ئايال دەرۋازا يوچۇقىغا يۈزىنى يېقىپ.

ق مېھمان كەلگەندە نان تۆگەپتۇ (ماقال).
ئۇياتلىق يەر جىنسى ئەزانىڭ سىلىقلاشتۇرۇپ ئاتىلىشى: - توۋا... ھەنپەكنىڭ ئېرى قاسىمۇۋ دېگەن سېنىڭدىنمۇ سەت، بىر قۇر ئىستان-چاپاننى يىرتىلسا ياماپ، ھەتتا ئۇياتلىق يەرلىرى ئېچىلىپ قالغۇچە كېيىدىغان بىرىنچە.
ئۇياتماق پ ← ئۇيالىماق: مەن ئۇياتقىنىمدىن بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ تۇردۇم. * بىلىمەن يات ئەلگە كېتىپ بارسەن، بۇ ئەلۋەك دىيارنى تاشلاپ، ئۇياتماي. سەن كەلگەن ئىدىڭغۇ گۈزەل باھاردا، سېغىنىپ باغلارنى يات يۇرت قۇتاتماي.

ئۇيالىدۇرماق « ئۇيالىماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: بەرمىگەننى بېرىپ ئۇيالىدۇرار (ماقال). * روشەن تالىپنى مەسخىرە قىلىپ، قاتتىق ئۇيالىدۇرغان بولسۇمۇ، ئۇ، روشەننى كۆڭلىدىن چىقىرىۋېتەلمىدى.
ئۇيالىدۇرۇشماق « ئۇيالىدۇرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇيالىماق پ. بەدىنىنىڭ بىرەر يېرى ئېچىلىپ قېلىش، بىرەر نامۇۋاپىق ئىش-ھەرىكەت، گەپ-سۆز قىلىپ قويغانلىقتىن كىشىلەر ئالدىدا قىيىن ئەھۋالدا قالماق؛ خىجىل بولماق، ئىزا تارتماق: ئېغىز يېسە، يۈز ئۇيىلار (ماقال). * سورىغان بىلىم ئالار، ئۇيالىغان كېيىن قالار (ماقال). * - ئەپەندىم، ئايپاق ساقلىڭىز بىلەن يالغان ئېيتىشتىن ئۇيالىمامسىز! - دەپتۇ ھېلىقى كىشى. * ئۇ چىرايلىق كۆزلىرى بىلەن ئۇيىلىپ تۇرۇپ ماڭا قارىدى.

ئۇيسۇن ئى < ئىرق > ← ئۇيسۇنلار.
ئۇيسۇنلار ئى < ئىرق > مەملىكىتىمىزدە ياشىغان قەدىمكى مىللەت. بۇ مىللەت ئەينى زاماندا چىلىيەن شەن تېغى بىلەن دۇڭخۇاڭ ئارىلىقىدا ياشىغان. مىلادىيىدىن ئىلگىرى

جايلىرىدا ئۆستۈرۈلمەكتە. مەشھۇر مەنزىرە ئۆسۈملۈكى ھېسابلىنىدۇ.
ئۇياتسىز سۈپ. ئۇيىلىشنى، ئار-نومۇس قىلىشنى بىلمەيدىغان، تارتىنمايدىغان، نومۇسىز: ئۇياتسىز خوتۇن - تۇزلىمىغان ئاش (ماقال).
 * ئۇياتسىز مۈشۈككە قازناقنىڭ ئىشىكى ئوچۇق (ماقال). * باشقىلار ئىشتىن چۈشۈپ كېتىدىغان چۈش، كەچلىك پەيتلەردە بۇ ئۇياتسىز قىلىقنى سادىر قىلىشنىڭ پۈتۈن ئىمكانىيىتى بار. || ئۇ ئۇياتسىز ئەسلى بۇزۇق خوتۇن ئىكەن.
ئۇياتسىزلىق « ئۇياتسىز » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بۇ يەردە نومۇس دېگەن يوق، بۇ يەردە ئادەملەر ئوچۇقتىن ئوچۇق ئۇياتسىزلىق قىلىدۇ.

ئۇياتسىزلارچە رەۋ. ئۇياتسىزلارغا ئوخشاش، ئۇياتسىزلىق بىلەن: بۇلارنىڭ بۇ ئۇياتسىزلارچە قىلغان سۆز-ھەرىكەتلىرىگە ھەرگىز چىداپ تۇرغىلى بولمايدۇ.

ئۇياتقۇزماق « ئۇياتماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.
ئۇياتقۇزۇشماق « ئۇياتقۇزماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇياتلىق سۈپ ① كىشىنى ئۇيالىدۇرىدىغان، خىجالەتتە قالدۇرىدىغان، ھاياسىز، شەرمەندە؛ خىجالەتلىك: ئۇياتلىق گەپ، ئۇياتلىق قىلىق. * كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە بولۇپ ئۆتكەن بۇ ئۇياتلىق ئىشتىن ئەس-ھوشىنى يوقانغان قىز قاۋۇل بىلەن كەلەر ئىسكەنجىسىدە تېپىرلايتتى. * ئۇلار ئۇچۇن نېلۇپەر ئۆمۈر بويى كەچۈرگىلى بولمايدىغان ئۇياتلىق ئىش قىلىپ قويغاندەك ئىدى. || قاچار ئىشىش ئۇ ئىككىسى تاغلارنى ئاتلاپ، قالمايلى بىز ئۇياتلىقتا گەدەننى قاشلاپ. ② ئەدەب، ئىززەت-ئىكرام بىلەن مۇئامىلە قىلىشقا تېگىشلىك، ناھايىتى ھۆرمەتلىك: ئۇياتلى

161-يىللىرى ئەتراپىدا غەربكە كۆچۈپ، ھازىرقى ئىلى دەرياسى ۋادىسى بىلەن ئىسسىق كۆل ئەتراپلىرىدا كۆچمەن چارۋىچىلىق بىلەن شۇغۇللانغان. كېيىنچە غەربىي رايون تۇتۇق ھىراۋۇلغا قارىغان، شىمالىي ۋە جەنۇبىي خانلىقلار زامانىدا كۆكتارتنىڭ شىمالىغا كۆچكەن. كېيىن بارا-بارا قوشنا مىللەتلەرگە قوشۇلۇپ كەتكەن.

ئۇيغۇر ئى < ئىرق > مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى. **ئۇيغۇر تىلى** < تىل > مەملىكىتىمىزنىڭ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى ئاساسىي مىللەت — ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ تىلى. ئالتاي تىللىرى سىستېمىسىنىڭ تۈركىي تىللار تۈركۈمىگە كىرىدۇ. ئۇيغۇر تىلى، قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان قاتارلىق دۆلەتلەردىمۇ ئىشلىتىلىدۇ.

ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى < ئەد > ئۇيغۇر خەلقىنىڭ قەدىمكى ۋە يېقىنقى زامانىدىكى داڭلىق، تاللانغان يازما ئەدەبىيات ئەسەرلىرى. بۇلار ئاساسەن « كۆكتۈرك خاندانلىقى » دەۋرىدىن تاكى 19-ئەسىرنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان ئۇيغۇر يازما ئەدەبىياتى ئىچىدىكى ئۆزىنىڭ ھاياتى كۈچىنى يوقاتمايدىغان مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى كۆرسىتىدۇ.

ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسى < تارىخ > 1930-يىللاردا شىنجاڭدىكى ئۇيغۇرلار مەدەنىي ئاقارتىش ئىشلىرىنى يەنى خەلق باشقۇرغان مەكتەپ، كىنو-تئاتر، ئەدەبىيات-سەنئەت قاتارلىقلارنى باشقۇرۇش ۋە قانات يايدۇرۇش مەقسىتىدە تەشكىللەنگەن ئاممىۋى تەشكىلات.

ئۇيغۇر يېزىقى < تىل > ئۇيغۇر مىللىتى

قوللانغان يېزىق. ھازىر قوللىنىۋاتقنى ئەرەپ ئېلىپبەسى ئاساسىدىكى ئىسلاھ قىلىنغان ئۇيغۇر يېزىقىدۇر.

ئۇيغۇرچە ① سۈپ. ئۇيغۇرلارغا، ئۇيغۇر خەلقىگە، ئۇيغۇر تىل-يېزىقى ۋە مەدەنىيىتىگە ئائىت، ئۇيغۇر خەلقىگە خاس بولغان؛ ئۇيغۇرچە كىيىم. ئۇيغۇرچە ئۇسسۇل. ئۇيغۇرچە ناخشا. * بىز ئۇيغۇر دېھقانلىرىنى كۆزدە تۇتۇپ يېزا ئىگىلىكىگە دائىر ئۇيغۇرچە كىتابلاردىن كۆپرەك چىقىرىپ بەرسەڭلار قانداق؟ * — دوختۇر، سىز ئۇيغۇرچە گەپنى بىر ئوبدان قىلىدىكەنسىز، بەلكىم شىنجاڭدا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن بولسىڭىز كېرەك، — دەيدى قاۋۇل ئاكا ياشتا چوڭراق دوختۇرغا قاراپ. ② ئى. ئۇيغۇر تىلى، يېزىقى؛ گەنسۇ دېگەن سۆز، ئۇيغۇرچە « كەڭسۇ » دېگەن سۆزدىن ئۆزگەرگەن دېدىڭمۇ؟! شۇنىڭغا قارىغاندا، ئۇيغۇرچىدىن خەنزۇچىغا كىرىپ ئۆزلىشىپ قالغان سۆزلەرمۇ بارئىكەندە؟! ③ رەۋ. ئۇيغۇر تىلى، يېزىقىنى ئىشلىتىپ، ئۇيغۇر تىلى، يېزىقى ۋاسىتىسى بىلەن؛ ئۇيغۇرچە سۆزلىمەك. * مەن تاشقا ئولتۇردۇمدە، مۇنۇ سۆزنى ئۇيغۇرچە، خەنزۇچە قىلىپ يازدىم.

ئۇيغۇرچىلاپ رەۋ. ئۇيغۇرچە سۆزلەپ، ئۇيغۇر تىلىدا؛ مۇنداق چاغدا ئۇمۇ كۈلۈپ، ساپ ئۇيغۇرچىلاپ؛ « مەنپە دەيسەن » دەپ جاۋاب بېرەتتى.

ئۇيغۇرچىلاشتۇرماق پ. ئۇيغۇر تىل-يېزىقىدا ئىپادىلىمەك، ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلماق؛ ئۇ بۇ ھېكايىنى ئۆزبەكچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇردى. **ئۇيغۇرچىلاشتۇرۇلماق** « ئۇيغۇرچىلاشتۇر-ماق » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى. **ئۇيغۇر شۇناس** ئى. ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى، ئۆرپ-ئادىتى، تىل-يېزىقى

ۋە شۇ قاتارلىقلارنى تەتقىق قىلىدىغان مۇتەخەسسەس.

ئۇيغۇر شۇناسلىق نى. ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى، ئۆرپ-ئادىتى، تىل-يېزىقى ۋە شۇ قاتارلىقلارنى تەتقىق قىلىش ئىلمى: ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخى، تىل-يېزىقى، ئەدەبىياتى، سەنئىتى، مەدەنىيىتى، ئېتنوگرافىيىسى، ئانتروپولوگىيىسى ۋە باشقىلار ھەرقايسى ئەللەردىكى ئۇيغۇر شۇناسلىق تەتقىقاتى ئۈچۈن ئورتاق تەتقىقات ئوبيېكتى ئىدى.

ئۇيغۇرلار نى <ئىرق> ئۇيغۇر مىللىتى، ئۇيغۇر خەلقى. ئۇلار شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئاساسلىق ئاھالىسىنى تەشكىل قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا قازاقىستان، ئۆزبېكىستان، قىرغىزىستان قاتارلىق دۆلەتلەردىمۇ بىر قىسىم ئۇيغۇرلار ياشايدۇ.

ئۇيغۇن نى. مەلۇم قاراش، تەلەپ، ھېسسىياتقا ماس كېلىدىغان، مۇۋاپىق؛ مەلۇم مىقدار، شەكىل، ئۆلچەمگە مۇناسىپ، باپ؛ سىناپ كۆرۈشتىن قارىغاندا، مەھسۇلات سۈپىتى دۆلەتنىڭ ئېكسپورت ئۆلچىمىگە ئۇيغۇن بولۇپ چىقتى. * بۇ پىلان مەھەللىمىزنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئۇيغۇن ئەمەس.

ئۇيغۇن كەلمەك مۇۋاپىق، ماس، لايىق كەلمەك؛ باپ كەلمەك؛ ياش-ئۆسمۈر-لەرگە نىسبەتەن، ئۈلگە غايەت زور تەسىرلەندۈرۈش ۋە قايىل قىلىش كۈچىگە ئىگە، چۈنكى ئۇ ياش ئۆسمۈرلەرنىڭ ياش ئالاھىدىلىكىگە ئۇيغۇن كېلىدۇ.

ئۇيغۇن مىقدار <فەز> پەن-تېخنىكىدە-كى مەلۇم مىزانلىق سانلىق مىقدارغا ئۇيغۇن كېلىدىغان مەلۇم بىر سانلىق

مىقدار. مەسىلەن، خىمىيىلىك ئۇيغۇن مىقدار، ئىسسىقلىقنىڭ مېخانىكىلىق ئۇيغۇن مىقدارى دېگەندەك.

ئۇيغۇنلاشتۇرماق «ئۇيغۇنلاشماق» يېتىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ ئوبيېكتتا ئۆزگىرىش بولغان ئىكەن، بىزنىڭ ئۆزگەرتىش-باشقۇرۇش خىزمىتىمىزدىكى سىياسەت ۋە ئۇسۇلىمىزدىمۇ ئۆزگىرىش بولۇشى كېرەك ۋە ئۇنى مۇشۇنداق يېڭى ۋەزىيەتكە ئۇيغۇنلاشتۇرۇشىمىز كېرەك.

ئۇيغۇنلاشتۇرۇلماق «ئۇيغۇنلاشتۇرماق» يېتىلنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: «غېرىپ-سەنەم» فىلىمى ھېكايە فىلىم تەلپىگە ئۇيغۇنلاشتۇرۇلۇپ، مۇۋاپىق دەرىجىدە يېتىلغان. **ئۇيغۇنلاشماق** پ. ئۇيغۇن، ماس ھالەتكە كەلمەك، ئۇيغۇن بولماق، مۇۋاپىقلاشماق؛ دېمەك، تۈپ ئاساسىدىن ئېيتقاندا، ئۇ ئاممىنىڭ ئارزۇسىغا ئۇيغۇنلاشتى. * سىزنىڭ مۆلچەرىڭىز ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇنلاشمايۋاتىدۇ.

ئۇيغۇنلۇق «ئۇيغۇن» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ فىلىمدىكى ۋەقە-ھادىسىلەر فىلىمدە ئەكس ئەتتۈرۈلگەن دەۋرنىڭ تۇرمۇش مەنتىقىسىگە ئۇيغۇن بولۇپ، ئۇيغۇنلۇق ئەشۇ ۋاقىتتىكى پەۋقۇلئاددە مۇھىت بىلەن پىرسوناژلار خاراكتېرنىڭ ماسلىقىدا، تۇرمۇش پۇرىقىنىڭ قويۇقلۇقىدا. ۋە مىللىي خۇسۇسىيەتنىڭ روشەنلىكىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپقان.

ئۇيغۇن ① تورمۇزلىنىش جەريانى چوڭ مېگە پوستلىقىغا تارىلىپ، چوڭ مېگە پوستلىقىنىڭ تۆۋەندىكى قىسىملىرىغىچە يېتىپ بارىدىغان فىزىئولوگىيىلىك ھادىسە. ئۇ جىسمانىي ۋە ئەقلىي ئىقتىدارنى ئەسلىگە كەلتۈرەلەيدۇ؛ ئۇيغۇننىڭ سۈپىتىگە قاراپ ئۇنى ياخشى ئۇيغۇن ۋە يامان ئۇيغۇ دەپ ئىككىگە ئايرىش مۇمكىن. * تاماكنى چېكىۋالاي چوغلارنى قويۇپ، يارىم بىلەن ئۇيغۇنلاي

ئۇيغۇمنى قويۇپ. ② بەزى ھاشارات ۋە ئۆسۈملۈك، دەل-دەرەخلەرنىڭ قىشلىق ئۆچەك ھالىتى: قىشلىق ئۇيغۇ. ③ كۆچمە. ھەرىكەت ۋە شاۋقۇن-سۈرەن بولمىغان جىمجىت ھالەت: بۇ چاغدا شەھەر ئۇيغۇدا ئىدى. * سوغ كېچە، شۇنغان، ئۇچقۇندايدۇ قار، چوڭ يولدىن غىچىرلاپ كېلىدۇ ھارۋا. ئاي بۇلۇت قويىغا مۈككەن بىغۇبار، تەبىئەت ئۇيغۇدا ياتىدۇ تەنھا.

ئۇيغۇ بەرمە سىلىك ئۇيغۇسىنى قاچۇرماق، ئۇخلاتماسلىق: بۇ ئاچچىق-چۈچۈك شېرىن خىياللار ئۇيغۇ بەرمە يىتتى.

ئۇيغۇدىكى بىخ < بوت > ئۆسۈش پەسلى يېتىپ كەلگەندىمۇ بىخلانماستىن ۋاقىتلىق ئۇيغۇ ھالىتىدە تۇرىدىغان بىخ.

ئۇيغۇسى بۇزۇلماق ئۇيغۇسىغا دەخلى يەتمەك: ئىشكنىڭ قاتتىق ئېچىلىشى بالىنىڭ ئۇيغۇسىنى بۇزدى.

ئۇيغۇسى سەگەك ھەرقانداق شەپنى تۇيۇپ ياتىدىغان، بىرەر شەپە بولسىلا تېز ئويغىنىدىغان: نەۋرىمىز ئۇيغۇسى سەگەك بالا بولدى.

ئۇيغۇسى قاتتىق ← **ئۇيغۇسى ئېغىر**: ياسىن ئۇيغۇسى قاتتىق بالا ئىكەن، ئىشكىنى مۇشتلايمۇ ئويغاتقىلى بولمىدى.

ئۇيغۇسى قاچماق ئۇخلىغۇسى كەلمەسلىك: جېنىمنى ئويلىسام ئۇيغۇم قاچىدۇ (ماقال). * بىلمەيەن، ماڭا يول ئۈستىدىكى ئۈگدەك ھېساب بولۇپ قالدىمۇ، ئۇيغۇم قېچىپ زادىلا ئۇخلىيالىدىم.

ئۇيغۇسى ھارام بولماق ← **ئۇيغۇسى بۇزۇلماق**: ئۇ: — ئۇيغۇمنى ھارام قىلدى-دە، — دېگىنىچە دەسلەپ جەينىكىگە، كېيىن تىزغا تايىنىپ ئورنىدىن تۇردى.

ئۇيغۇسى ئېچىلماق ① ئۇيغۇدىن ئويغانماق:

ئۇنىڭ ئۇيغۇسى ئېچىلدى. ② كۆچمە. ھوشيار بولماق، سەگەكلەشمەك: تۇنجى يىلدىكى بۇ خۇشاللىق بىزنىڭ ئۇيغۇمىزنى ئېچىپلا قويدى. * ئۇيغۇمىزنى ئېچىپ بىزگە ئەقىل ئۆگىتىپ قويغان سېغىزخانغا رەھمەت.

ئۇيغۇغا كەتمەك ئۇخلاپ قالماق: ئۇلاردىن ئىككىسى ئۇيغۇغا كەتكەن بولۇپ، بىرى تاماكا چېكىپ ئولتۇراتتى. * بىركۈنى كېچىسى تۆمۈر سەندەلگە، باش قويۇپ ئۇيغۇغا كېتىپتۇ ئوزغۇن. ئاقساقال بىر بوۋاي كىرىپ چۈشىگە، دەپتۇ كۆزلىرىدىن چاچرىتىپ ئۇچقۇن.

ئۇيغۇسى ئېغىر ئۇخلىسا ئاسان ئويغىنالايدىغان، قاتتىق ئۇخلايدىغان: بۇنداق ئۇيغۇسى ئېغىر، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆتۈپ كەتكەن خوررەكچى ئادەمدىن پاناھ بەرسۇن خۇدايىم. كېچىسى مۇتلەق ئارام بولمايدىكەن.

ئۇيغۇ كەلمەك ئۇيغۇ باسماق، ئۇيغۇسىرىماق: — يېرىم كېچە بولۇپ قالدى، گەپ-سۆزنى قويۇپ ئۇخلايلى، ئۇيغۇ كېلىپ كۆزلىرىم يۇمۇلۇپ كېتىۋاتىدۇ. * مەستۇن ھەيران بولۇپتەن، شۇ بۇ كۈنلەردە. ياتسام كېچە كەلمەس ئۇيغۇ، قارا تۈنلەردە.

ئۇيغۇچان سۈپ ① ئۇخلاشقا ئامراق، كۆپ ئۇخلايدىغان: مەن يېقىندىن بۇيان بەك ئۇيغۇچان بولۇپ كەتتىم. ② ئۇيغۇلۇق، ئۇيغۇ باسقان: ئايىشە مەگۈلنىڭ ئانىسى بۇسۇغدا ئۇيغۇچان كۆزلىرى بىلەن قىزىغا ئەجەبلىنىپ قاراپ تۇراتتى.

ئۇيغۇچى سۈپ. كۆپ ئۇخلايدىغان: مىجىت قارى ناھايىتى ئۇيغۇچى ئادەم ئىدى. ئولتۇرسۇمۇ كۆزى ئۇيغۇغا كېتەتتى.

ئۇيغۇسىراتماق « ئۇيغۇسىرىماق » پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۇيغۇسىراشماق « ئۇيغۇسىرىماق » پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

جايلاشقان، كالا تىلى شەكلىدىكى بىر خىل بەز، ئۇ ھەزىم قىلىشقا ياردەملىشىدىغان ئۇيغۇلۇق سۇيۇقلۇقى شۇنىڭدەك قەنتنىڭ ئالمىشىنى تەڭشەيدىغان ئىنسۇلېننى ئاجرىتىپ چىقىرىدۇ.

ئۇيغۇلۇق ئاقسىل ئېنىزىمى < بىئول > ئاقسىلنى ئامىنو كىسلاتاسىغا پارچىلايدىغان، ئۇيغۇلۇق سۇيۇقلۇقى تەركىبىدىكى بىر خىل ھەزىم قىلىش ئېنىزىمى.

ئۇيغۇلۇق سۇيۇقلۇقى < بىئول > ئۇيغۇلۇق ئاجرىتىپ چىقىرىدىغان بىر خىل ھەزىم قىلىش سۇيۇقلۇقى. رەڭسىز ھەم سۈزۈك بولۇپ، ئىشقارلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە. تەركىبىدە ناترىي ھىدروكاربونات، ئۇيغۇلۇق ئاقسىل ئېنىزىمى، ئۇيغۇلۇق ماي ئېنىزىمى، ئۇيغۇلۇق كراخمال ئېنىزىمى قاتارلىقلار بولىدۇ. ئۇ ئۇيغۇلۇق تەرىپىدىن ئاجرىتىپ چىقىرىلغاندىن كېيىن، ئىنچىكە ئۈچەيگە ئېقىپ كىرىپ، ئىنچىكە ئۈچەيدە ھەزىم قىلىشقا ياردەم بېرىش رولىنى ئوينايدۇ.

ئۇيغۇلۇق كراخمال ئېنىزىمى < بىئول > كراخمالنى مالتوزىغا ئايلاندۇرىدىغان، ئۇيغۇلۇق سۇيۇقلۇقى تەركىبىدىكى بىر خىل ھەزىم قىلىش ئېنىزىمى.

ئۇيغۇلۇق ماي ئېنىزىمى < بىئول > ماينى گلىتسىرىن ۋە ماي كىسلاتاسىغا پارچىلايدىغان، ئۇيغۇلۇق سۇيۇقلۇقى تەركىبىدىكى بىر خىل ھەزىم قىلىش ئېنىزىمى.

ئۇيغۇلۇق ئېنىزىمى < بىئول > چوشقىنىڭ يېڭى ئۇيغۇلۇقىدىن ئېلىنغان، سېرىق ماي رەڭگىدىكى تۇراقسىز پاراشوك. ئۇنىڭ تەركىبىدە ئۇيغۇلۇق كراخمال ئېنىزىمى، ئۇيغۇلۇق ماي ئېنىزىمى، ئۇيغۇلۇق ئاقسىل ئېنىزىمى ۋە باشقىلار بولىدۇ.

ئۇيغۇسۇرماق پ. ئۇخلىغۇچىسى، ئۇيغۇسى كەلمەك، ئۇيغۇ باسماق؛ مۇتەللىپۇ شۇ چاغدا خېلى ئۇيغۇسىراپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىشقا باشلىدى. * سېيت قارى ئۇيغۇسىرىغان كۆزلىرىنى چىملىدىتىپ يەنە مۇراتقا قارىدى. **ئۇيغۇسىز** سۈپ. ئۇخلىمىغان، ئۇخلىماي، ئۇخلىماستىن؛ ھاۋا ئىسسىپ كەتكەندى. ئۇ ئېزىلىپ، ئۇيغۇسىز كۆزلىرىنى يېرىم ئېچىپ كەلمەكتە ئىدى. * ئۇ كەچلىك تاماق ئۈستىدە بولۇپ ئۆتكەن ئەھۋالى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، بۈگۈنمۇ ئۇيغۇسىز كېچە باشلىنىدىغانلىقىنى بىلدى. || ئۇ بۇ بىرنەچچە كېچىنى ئۇيغۇسىز ئۆتكۈزدى.

ئۇيغۇسىزلىق «ئۇيغۇسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىنىڭ قولىدا كەتمەن، كۆزلىرىدىن ئۇيغۇسىزلىق چىقىپ تۇراتتى. * ئۇيغۇسىزلىق، ئاچلىق ئۇنىڭ يۈرەك-باغرىنى ئېزىۋەتتى.

ئۇيغۇلۇق I ① سۈپ. ئۇيغۇ باسقان، ئۇيغۇسىرىغان. ئۇيغۇدىكى، ئۇيغۇ ئارىلاش؛ — نەگە يوقاپ كەتتىڭىز؟ — دېدى ئايىمخان ئۇيغۇلۇق ئاۋاز بىلەن. * نېمىشقىدۇر تامچىلاپ چۈشكەن ئىككى تامچە ياش گۈلشەننىڭ مەڭزىگە تامغاندىلا، ئاندىن ئۇ ئۇيغۇلۇق كۆزلىرىنى غۇۋا ئېچىپ ئانىسىنى كۆردى. || ئانىلار تەۋرىتىپ بۆشۈكنى، ئۇقۇسا غەزەلنى ئۇيغۇلۇق. ئىككىنىڭ قېشىدا ئېرىنمەي، ئاڭلارمىش تامامەن، قايغۇلۇق؛ ② سۈپ. ئۇخلاۋاتقان، ئۇيغۇ ھالىتىدىكى؛ ئۇيغۇلۇق ئادەمنى نېمە دەپ ۋارقىراپ ئۇيغۇتسەن. ③ ئى. ئۇخلىغان ۋاقىتتىكى ھالەت، ئۇيغۇ؛ ئۇ قۇل بالا مېنىڭ پەرزەنتىم ئىدى، ئۆلۈپ كەتتى ئەمدى. ئۇيغۇلۇقتا ئېتىپ تاشلاپتىمەن.

ئۇيغۇلۇق II ئى < ئانات > ئادەم ۋە ھاياۋانلارنىڭ ئاشقازىنىنىڭ ئاستىنقى تەرىپىگە

ئۇيۇتقۇزماق « ئۇيۇماق » پېئىلىنىڭ قوش مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۇيۇتما سۈپ. ئۇيۇتۇپ تەييارلانغان، ئۇيۇتۇلغان؛ ئاخىر ئۇلار تەۋەككۈلگە باش ئۇردى-دە، گومىنداڭ 5-ئاتلىقلار پولىغا ئاتاپ ئەكەلگەن ياردەم بۇيۇملىرىنى، نۇرغۇن ساندىكى ئوق-دورا، ئونلىغان ئاپتومات ۋە يارىدارلارغا ئىشلىتىلىدىغان ئۇيۇتما قان ۋە باشقا تىببىي ياردەم بۇيۇملىرىنى نىشانسىز تاشلاشقا مەجبۇر بولدى. // ئادەملەر خۇددى بىر يىرتقۇچ ھايۋاننى مەڭگۈ تۇرالماسقا ياتقۇزماقچى بولۇشقاندىك، قېلىپلار ئۈستىگە ئېغىر پولات ئۇيۇتمىلارنى قۇيۇشۇدۇ.

ئۇيۇتماق « ئۇيۇماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ ئۇلار خېلى ئۇزاق كەتكەندىن كېيىن، ئەپەندىم قېتىق ئۇيۇتىدىغان تەڭنىسىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ، پادىشاھنىڭ ئارقىسىدىن ۋارقىراپتۇ.

ئۇيۇتۇشماق « ئۇيۇتماق » پېئىلىنىڭ ئۆلۈك دەرىجىسى.

ئۇيۇتۇلماق « ئۇيۇتماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئۇيۇشتۇرماق ① « ئۇيۇشماق I » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ ئوقۇتقۇچلار بوش ۋاقىتلاردا ئوقۇغۇچىلارنى مەكتەپنىڭ مۇھىتىنى ياخشىلاشقا ئۇيۇشتۇردى. * گۇڭشې رەھبەرلىكى گۇڭشې، دادۇي كادىرلىرى، مال دوختۇر تېخنىكىلىرى ۋە دېھقان-چارۋىچىلاردىن 400 نەچچە كىشىنى بىرىنچى سەپكە ياردەم بېرىشكە ئۇيۇشتۇردى. ② تەشكىل قىلماق، تەشكىللەمەك؛ مۇئەللىم تەنتەربىيە دەرس سائىتىدە ئوقۇغۇچىلارنى يۈگۈرۈش مۇسابىقىسىگە ئۇيۇشتۇردى. * كان ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى يېڭى يىلىنى كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن كۆڭۈل ئېچىش

كېچىلىكى ئۇيۇشتۇردى. ③ يىغماق، توپلىماق؛ ماقالە ئۇيۇشتۇرماق.

ئۇيۇشتۇرۇشماق « ئۇيۇشتۇرماق » پېئىلىنىڭ ئۆلۈك دەرىجىسى؛ ئۇلارنىڭ ئۇيۇشتۇرۇشقان يىغىن-يىغىنلىرىمۇ قانچىلىك بۇلار كىن تاڭ!

ئۇيۇشتۇرۇلماق « ئۇيۇشتۇرماق I » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى؛ زاۋۇتلارغا توپلانغان ئىشچىلار ئاممىسى ئەسكەرلەرگە ئوخشاش ئۇيۇشتۇرۇلدى. * ئۇلار شەھەرگە تەنتەنە بىلەن قايتقاندىن كېيىن، غالىپلار شەرىپىگە نەچچە كۈن كاتتا زىياپەت ئۇيۇشتۇرۇلدى.

ئۇيۇششاق سۈپ ① بىرەر مەقسەتتە تېز ھەرىكەتكە كېلىدىغان، دەرھال ئۇيۇشالايدىغان، ئىتتىپاق؛ بۇ زاۋۇتتىكى ئىشچى-خىزمەتچىلەر ھەقىقەتەن جەڭگىۋار، ئاڭلىق ئۇيۇششاق ياخشى كوللېكتىپ ئىكەن. ② بىر-بىرىگە ئاسانلا چېسىلىشىۋالدىغان؛ ئۇيۇششاق جىسىملار.

ئۇيۇششاقلىق « ئۇيۇششاق » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى؛ ئىتتىپاقلىقنىڭ مېغىزى ئۇيۇششاقلىقتۇر. تارىخىي پاكىتلار شۇنى ئىسپاتلىدىكى، ئۇيۇششاقلىقى كۈچىيىپ بارغان مىللەت روناق تاپىدۇ.

ئۇيۇشما ئى. بىرەر مەقسەتتە بىرلەشكەن، ئۇيۇشقان كىشىلەر ياكى تەشكىلاتلار بىرلەشمىسى؛ ئىتتىپاق، تەشكىلات؛ ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى، ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى. * دېھقانلار ئۇيۇشمىسىدىن نەچچە يۈز ئادەم ناھىيىگە بېرىپ ئەرز قىلدى.

ئۇيۇشماق I پ. ئۆزئارا بىرلىشىپ ھەرىكەت قىلىش ئۈچۈن توپلانماق، بىرلەشمەك، جەم بولماق، تەشكىللەنمەك؛ بىز ئىلگىرى چېچىلاڭغۇ ھەرىكەت ئېلىپ بارغان بولساق، ئەمدى ئۇچقۇنلار ئىتتىپاقىغا ئۇيۇشتۇق. *

قورام: تىك ئۆسكەن تېرەكنىڭ كۆلەڭگىسى، ئۇيۇل تاشتىن ئۇيۇلۇپ ياسالغان ئورۇندۇق ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا كەلدى. * ئۇ يەردىكى كۆلمۇ مەرمەر تاشتىن ياسالغان، ئۇنىڭ ئەتراپىغا بىرنەچچە ئۇيۇل تاش قويۇلغان.

ئۇيۇل توپ < تەن > تەنتەربىيە قوشۇمچە ئەسۋابى. ئۇنىڭ تېشى خۇرۇم، رېزىنكە قاتارلىق ماتېرىيال بولۇپ، ئىچىگە پارچە-پۇرات نەرسىلەر تىقىلىپ ياسالغان. ئېغىرلىقى ھەر خىل بولۇپ، تاشلاپ تۇتۇش، ئېتىش قاتارلىق ھەرىكەتلەرنى ئورۇنداشقا بولىدۇ.

ئۇيۇل خىش < بىن > ئىچى كاۋاك بولمىغان خىش.

ئۇيۇل-ئۇيۇل « ئۇيۇل » سۆزىنىڭ

تەكرارلىنىشى: ئورۇندۇقلارنىڭ پۇتلىرى، شىرەنىڭ ئاستى قەغەز، قالدۇق-يېمەكلىكلەردىن تاشقىرى ئۇيۇل-ئۇيۇل قۇسۇقلار بىلەن بۇلغانغانىدى.

ئۇيۇلغۇ ئى. دىئال. جاندارلارنى ئوتقا باغلاپ قويۇش.

ئۇيۇم ئى. نەرسىلەرنىڭ ئۇيۇپ قاتقان ھالىتى: قارىسام ئۇنىڭ ئوڭ مەڭزى ئىشىغان، ئاغزى-بۇرىدىن قىچىزىل قان ئۇيۇملىرى قېتىپ قېلىپتۇ.

ئۇيۇماق پ. قويۇقلىشىپ قاتقان ھالەتكە

كەلمەك، قاتماق، قاتتىقلاشماق: قېتىق ئۇيۇدى. * ئۇنىڭ ئاپئاق ساقلىغا ئۇيۇپ قالغان قان داغلىرى تۇنجى قۇياشنىڭ نۇرىدا ئانار دانلىرىدەك پارقىراپ تۇراتتى. * ئابدۇخالىق ئۇيغۇر تېخىچە يېزىۋاتاتتى. پەنجىرە تۈۋىگە توختىتىلغان چوڭ شىرەنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى لامپا چىراغ سۈت يۈزىگە ئۇيۇغان قايىقات رەڭگىدە سارغۇچ نۇر چېچىپ، شائىرنىڭ

خەلق گۇڭشىسى بولۇپ ئۇيۇشقاندىن تارتىپ پۈتۈن ئىشقىنى كوللېكتىپقا بېرىۋەتكەن بۇ ئادەم، گەرچە ئادەتتىكى ئەزا بولسىمۇ، كوللېكتىۋىزىملىق غۇرۇرى خېلىلا ئۈستۈن ئىدى. * ياش ۋە ئوتتۇرا ياشلىق ئىشچىلاردىن ئۇيۇشقان ئىشتىن سىرتقى تېخنىكا نەزەرىيىسىنى ئۆگىنىش سىنىپىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى تېخى دەرىستىن قايتىغانىدى.

ئۇيۇشماق II پ. سوغۇق ياكى قان

بۇرۇشمەسلىك قاتارلىق سەۋەبلەردىن بەدەننىڭ مەلۇم جايى سەزمەس بولۇپ قالماق، ھەرىكەتلىنىشكە قىيىن-قىيىن قىلىپ ئاغرىماق: ئانا تېخىچىلا جايىنامازدىن تۇرمىدى. پۇتلىرى ئۇيۇشۇپ كەتتى. * جاندىن ئۆتكۈدەك سوغۇقتا قار ئۈستىدە يېتىپ ئۆملىگە چىكە، ھە دېمەي بەدەنلىرىم، مۇزلاشقا باشلىدى، قوللىرىم توڭلاپ، ئۇيۇشۇپ بارغانچە سەزمەس بولۇپ قالدى.

ئۇيۇل سۈپ. ئۇيۇغان، ئۇيۇپ بىر پۈتۈن،

قاتقان ھالەتكە كەلگەن، مونەك: ئۇيۇل چويۇن. * كۈننىڭ نۇرى تەگمەي ھېلىغىچە ئېرىپ بولالمىغان دەرەخ تۈۋىدىكى ئۇيۇل مۇزلۇققا قاتتىق ئۇرۇلۇپ، ئىنچىكە قوۋۇرغىسى ئېگىلىپ كەتكەن يانتاقۇپ ئاغرىققا بەرداشلىق بېرەلمەي قالدى. * ئەسلىتەر ئۇيۇل تاغنى ئۇ، مەختەك چىڭ تىرەلگەن يەرگە ئايىغى. زەربە بىلەن ئۇرسىمۇ قۇترىغان بوران، يەنىلا مەردانە قەددى-قامىتى.

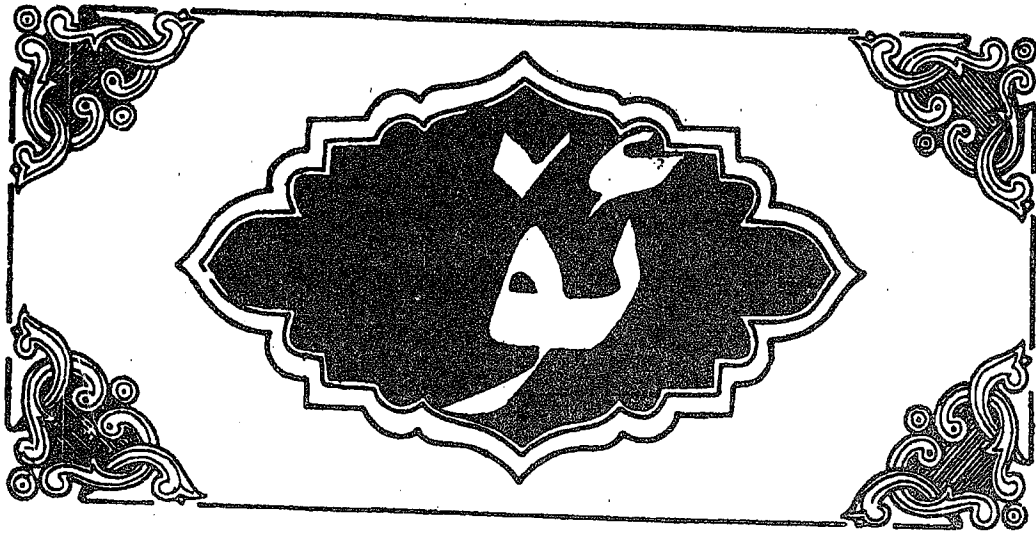
ئۇيۇل ئالتۇن ئېرىتىلىپ كالىلەك ھالىتىگە كەلتۈرۈلگەن ئالتۇن: - خاتىرجەم ئىشلەۋەر، ئۇستازىڭنىڭ تۇتقان يولى توغرا، مۇشۇنداق ئۆگەتسە، ئىچى كاۋاك دەرەخ بولماي، ئۇيۇل ئالتۇن بولىسەن، - دېدى رامزان ئاكا.

ئۇيۇل تاش چىڭ، پۇختا، يوغان تاش؛

ئۇيىتىشماق «ئۇياتماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار قىلىپ قويغان ئىشلىرىغا قاتتىق ئۇيىتىشتى.

ئۇيىلىشماق «ئۇيالماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: خىجىللىقتىن ئۇيىلىشىپ تۇرغان قىزلار يۈزلىرىنى تۇتۇشىپ يەرگە قارىشىۋالدى.

مەشغۇلاتىغا ياردەم بېرەتتى.
ئۇيۇندى ئى. نەرسىلەرنىڭ ئۇيۇپ قېتىپ قالغان قالدۇق قىسمى: ئۇ مەھبۇسنىڭ تۈگمىلىرىنى يېشىپ، ئۇنىڭ پۈتۈن ئەت-بەدەنلىرىنى قاپلاپ تۇرغان يارا ئىزلىرىنى، قېتىشىپ قالغان قان ئۇيۇندىلىرىنى كۆردى.

ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ: ماشىنىدىكى كۆمۈر 6 توننا ئۆپچۆرسىدە ئىدى. * قىز قارا سوكنىدا ئۇزۇن پەلتۇ كىيىپ، بوينىغا ئايتاق قاردەك شارپا ئورۇنلانغان بولۇپ، 20 ياشلار ئۆپچۆرسىدە ئىدى. * تۇردى 30 ياش ئۆپچۆرسىدىكى ئاق يۈزلۈك، غوللۇق كەلگەن يىگىت ئىدى. * 3-ئاينىڭ 10-كۈنى ئۆپچۆرسىدە تاڭ يورۇشتىن ئىلگىرىكى ۋاقىت مېركۇرىنى كۆزىتىشتە ئەڭ مۇۋاپىق ۋاقىت ھېسابلىنىدۇ.

ئۆپكە ئى ① < ئانات > ئادەم ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك ھايۋانلارنىڭ نەپەسلىنىش ئورگىنى. ئادەملەرنىڭ ئۆپكىسى كۆكرەك بوشلۇقىدا ئوڭ-سولدا بىردىن بولۇپ، كانايچە بىلەن تۇتىشىدۇ. يۈرەكتىن چىققان كاربون (IV) ئوكسىدقا ئىگە قان سۇيۇقلۇقى ئۆپكە ئارتېرىسى ئارقىلىق ئۆپكە پۈۋەكچىسى ئىچىگە كىرىپ گاز ئالماشتۇرۇپ، ئوكسىگېنلىق قان سۇيۇقلۇقىغا ئايلىنىدۇ ھەمدە ئۆپكە

ئۆ ① ئۇيغۇر ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە يەتتىنچى ھەرپى. ② رەت تەرتىپى جەھەتتە يىگىرمە يەتتىنچىنى كۆرسىتىدۇ. ③ شۇ ھەرپنىڭ نامى.

ئۆپتۈرمەك « ئۆپمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۆپچۆرە ئى ① بىرەر نەرسە ياكى دائىرنىڭ يېقىن ئەتراپى، چۆرىسى؛ ئەتراپ: بىنانىڭ ئۆپچۆرىسى. مەكتەپنىڭ ئۆپچۆرىسى. * ئاتۇنۇش كىشى ساراينى ئايلىنىپ ئۆپچۆرىسىنى ئوبدان كۆرۈپ چىقىپتۇ. * كىچىكئاخۇن ئۆپچۆرىسىگە بىر قارىۋېلىپ سېكىرتارنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلىدى. * - ماڭا خەۋەر قىلىنغان يەر مۇشۇ ئۆپچۆرىدە بولۇشى مۇمكىن، - دەپ ئويلىدى ھېكم نۇر. ② كۆپىنچە ئورۇن كېلىش قوشۇمچىلىرى بىلەن تۇرلىنىپ جۈملىدە ئېيتىلغان سان-مىقدارنىڭ ئۆزىنىڭ سۈبېكتىپ پەرىزىگە، مۆلچەرىگە يېقىن، دەل ياكى ئۇنىڭدىن كۆپ، زىيادە

كېسەللىك.

ئۆپكە سۇلۇق ئىششى <تب> يۈرەكنىڭ كۈچى ئاجزلاش، نەپەس ئالغاندا زىيانلىق گازلار ئۆپكەگە كىرىپ كېتىش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن كېلىپ چىقىدىغان بىر خىل كېسەللىك. بۇنىڭدا قاتتىق يۆتىلىش، قارىداش، تۈكۈرۈكتە قان ئارىلىشىپ كېلىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

ئۆپكە سىغىمچانلىقى <فىزىئول> چوڭقۇر نەپەس ئېلىپ، كۈچەپ نەپەس چىقارغان چاغدىكى ھاۋا مىقدارى. ئوتتۇرا ياشلىق ئەرلەرنىڭ نورمال قىممىتى 3.5 - 4 لىتىر، ئاياللارنىڭ 3 لىتىر كېلىدۇ.

ئۆپكە سىغىمچانلىقى ئۆلچىگۈچى <تب> ئۆپكەگە كىرىپ-چىققان ھاۋا مىقدارىنى ئۆلچەشتە ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل مېخانىزم.

ئۆپكە شورىغۇچى قۇرتى <زوتول> بىر خىل پارازىت قۇرت. يېتىلگىنى سىرىق پۇرچاقنىڭ يېرىمىچىلىك كېلىدۇ. رەڭگى قىزغۇچ قوڭۇر بولۇپ، ئادەمنىڭ ئۆپكەسىدە پارازىت ياشايدۇ. تۇخۇمى كېسەلنىڭ خەپەرۈكلىرى ۋە چوڭ تەرتىبى بىلەن سىرتقا چىقىرىلىدۇ. لېپىنكىسى تاش قىسقىچاقسىنىڭ تېنىدە پارازىت ياشايدۇ. ئادەم ئۇلارنى يېگەندە ئۆپكە شورىغۇچى قۇرت كېسىلى بىلەن يۇقۇملىنىدۇ. بۇنىڭدا يۆتىلىش، مەيدە ئاغرىش، قان تۈكۈرۈش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. بەزىدە تۇتقاقلىق كېسىلىمۇ كۆرۈلىدۇ.

ئۆپكە قاقماق دىئال. ئاچچىق قىلماق، ئاچچىقلىماق، تېرىكىپ نارازىلىق بىلدۈرمەك. **ئۆپكە قان ئايلىنىش كېسەللىكلىرى** <تب> ئۆپكە قان ئايلىنىشى توسقۇنلۇققا ئۇچراش سەۋەبىدىن كېلىپ چىقىدىغان

ۋېناسى ئارقىلىق يۈرەككە قايتىدۇ. ② ھاياۋانلارنىڭ ئىستېمال قىلىشقا ئىشلىتىلىدىغان شۇ خىل ئەزاسى: ئۆپكە قۇيماق. * ئەتكى قۇيرۇقتىن بۈگۈنكى ئۆپكە ياخشى (ماقال).

ئۆپكە ئارتېرىسى <ئانات> يۈرەكتىن ئۆپكەگە قان يەتكۈزۈپ بېرىدىغان تومۇر. قىسقا ھەم توم بولۇپ، جەمئىي ئىككى تال بولىدۇ. ئوڭ يۈرەك قېرىنچىسىدىن باشلىنىپ، ئايرىم-ئايرىم ھالدا ئوڭ ۋە سول قانات ئۆپكەگە كىرىدۇ ۋە شاخلىنىپ ئۆپكە پۈۋەكچىسىنى ئورنىتىدۇ. ئۆپكە ئارتېرىسىدىكى قان تەركىبىدە كاربون (IV) ئوكسىدى بولۇپ، ئۇنىڭ رەڭگى قارامتۇل قىزىل كېلىدۇ.

ئۆپكە ئاغزى <زوتول> كۆشەيدىغان ھاياۋانلار ئاشقازىنىنىڭ 2-قىسمى. ئىچكى دىۋارىدا ھەرە كۆنىكىگە ئوخشاش تۈزۈلۈش بار.

ئۆپكە پۈۋەكچىسى <ئانات> ئۆپكەنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى. ئورنى ئەڭ كىچىك كانايچىنىڭ ئاخىرقى ئۇچىدا بولۇپ، سەل-پەل يېرىم شار شەكىلدە كېلىدۇ. ئەتراپىنى سان-ساناقسىز قىل قان تومۇرلار ئوراپ تۇرىدۇ. قان سۇيۇقلۇقى ئۆپكە پۈۋەكچىسى ئىچىدە گاز ئالماشتۇرىدۇ.

ئۆپكە تۈبېرىكۇلىوزى <تب> سوزۇلما خاراكتېرلىك يۇقۇملۇق كېسەللىك. سىل تاپاچچە باكتېرىيىسى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. ئۇنىڭدا يەڭگىل قىزىتىش، كېچىلىرى ئىختىيارسىز تەرلەش، يۆتىلىش، بەلغەم كۆپىيىش، ياداش، بەزىدە قان تۈكۈرۈش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

ئۆپكە راكى <تب> راك ھۈجەيرىلىرى ئۆپكەدە كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان بىر خىل

ئۆپكەنىڭ ئولتۇرۇشۇپ كېتىشى. بەزىدە تۇغۇلغان چاغدىكى ئۆپكە كۆپۈشنىڭ يېتىلمەسلىكىمۇ كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئۆپكە ياللۇغى <تب> بىر خىل كۆپ كۆرۈلىدىغان نەپەسلىنىش سىستېمىسى كېسەللىكى، شۇنىڭدەك باكتېرىيە، ۋىرۇس قاتارلىقلار كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان ئۆپكە كېسەلى. كېسەللىك ئۆزگىرىشى يۈز بەرگەن ئورۇن ۋە كېسەللىك سەۋەبىنىڭ ئوخشاشمىلىقىغا قاراپ خېلى كۆپ تۈرلەرگە ئايرىلىدۇ. ئادەتتە قاتتىق قىزىتىش، يۆتىلىش، مەيدە ئاغرىش، نەپەس قىيىنلىشىش، بەزىدە دات رەڭگىدە تۈكۈرۈش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

ئۆپكە يەل ئىششىقى <تب> سوزۇلما خاراكتېرلىق بىر خىل كېسەللىك. ئۆپكە توقۇلمىلىرىنىڭ ھەددىدىن زىيادە كېڭىيىپ كېتىشى ۋە تولغان ھاۋانىڭ ئۇنىڭ ئىلاستىكىلىقىنى بۇرۇشى نەتىجىسىدە كېلىپ چىقىدۇ. بەزىلىرى سوزۇلما خاراكتېرلىك كانايچە ياللۇغى ۋە كانايچىنىڭ جىددىيلىشىشى قاتارلىق سەۋەبلەردىن بولىدۇ. بۇنىڭدا، نەپەس قىيىنلىشىش، لەۋلەر قارىداش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

ئۆپكە يىرىڭلىق ئىششىقى <تب> بىر خىل كېسەللىك، يەنى ئۆپكەدە پەيدا بولغان يىرىڭلىق ياللۇغ شەكىللەندۈرىدىغان بىر خىل ئىششىق. بۇنىڭدا، بىمارنىڭ قىزىتمىسى يۇقىرى ئۆرلەش، تەرلەش، پۈتۈن بەدىنى ماغدۇرسىزلىنىش ۋە مەيدىسى ئاغرىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

ئۆپكەسى ئاغزىغا تىقىلماق ① نەپەسى بوغۇلماق، نەپەسى قىيىنلاشماق؛ يۈگۈرەۋېرىپ ئۆپكەسى ئاغزىغا تىقىلىپ قالاي

كېسەللىكلەر.

ئۆپكە قان ئايلىنىشى <فىزىئول> يۈرەك قىسقىرىغان ۋاقىتتا، ئوڭ يۈرەك قېرىنچىسىدىكى كاربون (IV) ئوكسىدغا ئىگە بولغان قان سۇيۇقلۇقى ئۆپكە ئارتېرىيىسى ئارقىلىق ئۆپكەگە كىرىپ، يېڭى ئوكسىگېننى سۈمۈرۈش ۋە ئارتۇقچە كاربون (IV) ئوكسىدنى چىقىرىپ تاشلاش ئارقىلىق گاز ئالماشتۇرىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۆپكە ۋېناسى ئارقىلىق يۈرەك دالانىچىسىغا كىرىپ، قايتا سول يۈرەك قېرىنچىسىغا ئېقىپ كىرىدۇ. قان سۇيۇقلۇقىنىڭ بۇ خىل ئايلىنىشى ئۆپكە قان ئايلىنىشى ياكى كىچىك قان ئايلىنىش دەپ ئاتىلىدۇ. **ئۆپكە قاننى** <ئانات> ئۆپكەنىڭ يۈزىدىكى چوڭقۇر ھەم ئۇزۇن كەلگەن ئېزىقچىلار ئۆپكەنى بەش بۆلەككە بۆلىدۇ. بۇ ھەربىر بۆلەك بىر ئۆپكە قاننى بولىدۇ. ئۆپكە قاننى سول ئۆپكەدە ئىككى، ئوڭ ئۆپكەدە ئۈچ پارچىدىن بولىدۇ.

ئۆپكە كېسەلى <تب> ئۆپكەدە پەيدا بولغان تۈرلۈك كېسەللىكلەر. ئادەتتە ئۆپكە تۈبېرىكۇلىوزى كۆپرەك كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئۆپكە ئىنى بېسىۋال «ھولۇقىما، چالۋاقىما، ئېغىر بول، ئاچچىقلانما» دېگەن مەنلەردىكى ئىبارە: - ئۆپكە ئىنى بېسىۋال، چالۋاقاپ كەتمە، - دەپ قاسم.

ئۆپكە ۋېناسى <ئانات> ئۆپكەدىن يۈرەككە قان يەتكۈزۈپ بېرىدىغان تومۇر. ئوڭ-سول ئۆپكەدە ئىككى تالدىن باشلانغان بولۇپ، سول يۈرەك دالانىچىسىغا كىرىدۇ. ئۆپكە ۋېناسىدىكى قان سۇيۇقلۇقى تەركىبىدە كاربون گازى بولۇپ، ئۇنىڭ رەڭگى قىپقىزىل كېلىدۇ.

ئۆپكە ئېچىلماسلىق <تب> كۆپكەن

دېگەن قۇددۇس ئۆيى ئالدىغا قانداق كېلىپ قالغانلىقىنى تۇپماي قالدى. ② ھولۇقماق، ھودۇقماق: ئامانقۇل ئايقىزنى بىر قاراپلا تونۇدى-دە، ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلىپ، گەپ قىلالماي قالدى.

ئۆپكىسى ئاغزىغا قاپلىشىپ قالماق ←
ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلىماق: نېمە ئىش بولدىكىن-ئاڭ، گۈلچېرە قوي پادىلىرىنى توپلاپ كەلگەندە، شالاڭ ھاۋانىڭ تەسىرىدىنمۇ نېمە يۈرىكى گۈپۈلدەپ سوقۇپ، ئۆپكىسى ئاغزىغا قاپلىشىپ قالاي دېگەندى.

ئۆپكىسى تۈگەپ، كانىيى قالماق بىرەر ئىش-ھەرىكەتنىڭ كۆپ، ئاساسىي قىسمى تۈگەپ، ئازلا بىر قىسمى قېلىپ قالماق: سەن بۇ ئىشنىڭ ئۆپكىسى تۈگەپ، كانىيى قالغاندا كەپسەن، بولۇپتۇ، ئەمدى قالغىنىنى سەن قىلۋەت.
ئۆپكىسى قۇرۇپ كەتمەك قاتتىق تەشنا بولماق، قاتتىق ئۇسسۇماق: - ئۇنىڭ ئۆپكىسى قۇرۇپ كېتىپتۇ، ئۇسسۇلۇق بەر، - دەيدى ئايشخان.

ئۆپكىسى كۆرۈنۈپ قالماق كارامىتى ئاشكارا بولۇپ قالماق: شۇ ئۆپكىسى كۆرۈنۈپ قالغان كۆتۈرەلمە چېغدا قار-يامغۇر ياغدۇرۇپ قارىغانلىرىغا مت قىلىپ قويماپتۇ. * ئۇلار خەلقنىڭ كۆزىنى بويلاپ، ئۆزىنى ھەرقانچە پەردازلىغىنى بىلەن، ئۆپكىسى كۆرۈنۈپ قالدى، خالاس.

ئۆپكىسىنى بېسىۋالماق ئۆزىنى تۇتۇۋالماق، ئۆزىنى تەمكىن، سالماق تۇتماق، تىنچلانماق: يۈرسىلە، گەپلىرى بولسا ئۆيگە كىرىپ، بىر چىنە ئىسسىق چاي ئىچىپ، ئۆپكىلىرىنى بېسىۋېلىپ دېسە. * قاسىمماخۇن ئاشۇلارنى ئويلاپ ئۆپكىسىنى بېسىۋېلىپ، بەكرىگە داستىخاننى يىغىشتۇرۇپ، قايتىدىن سېلىشنى ئېيتتى.

ئۆپكىسىنى ئىچىدىن قاقماق سەزدۈر-

مەي، ئەدبىنى بەرمەك، بىلىندۈرمەي زەربە بەرمەك، زىيان سالماق: ئۇ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن زىۋىرشا غۇدۇڭشىدى: « ۋۇي ناكەس ساراڭ، نەدىكى نومۇرى ئاۋۇمايدىغان ئىشلارغا مېنى ئەۋەتىپ ئۆپكەمنى ئىچىدىن قېچۋاتسەنغۇ! » * ئىسنىڭ ئاچچىقىنى مورا بىلىدۇ، راست، ئۇ ئادەمنىڭ گېپىنى ئوڭدەك قىلغىنى بىلەن نىيىتى مەرام ئىكەن ئۆزى، زىۋىرشا ئىككىمىزنىڭ ئۆپكىمىزنى ئىچىمىزدىن قېقىپ بولدى جۈمۈ ئۆكام!

ئۆپكىسى ئۆرۈلمەك كۆڭلى يېرىم بولۇپ يىغلىغۇسى كەلمەك، يىغا تۇتماق، كۆڭلى بۇزۇلماق: خۇرشىدىخان سۆزىنىڭ ئاخىرىنى داۋاملاشتۇرالمىدى. ئۇنىڭ راستىنلا ئۆپكىسى ئۆرۈلگەندى، * مەن كۆزۈمگە ياش ئالمايلىققا ئۆز-ئۆزۈمگە ۋەدە قىلغان. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۆپكەم ئۆرۈلۈپ يىغلىغۇم كەلگەن بولسىمۇ، ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىپ، ئۇنىڭغا مۇنداق دېدىم. * مەن ئۇلارنى كۆرگىنىدە نېمىشقىدۇر ئۆپكەم ئۆرۈلگەندەك بولدى.

ئۆپكىسى يوق ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشنى بىلمەيدىغان، تولىمۇ يەڭگىل، ئالدىراڭغۇ، شاتىراق، شاللاق: - سادىقنى دادۇپىدىكى ئۆپكىسى يوق سەنناسلار كۆرمىسۇن، ئۇدۇل مەشەگە باشلاپ كەلگىن، - دەيدى توختى ھارۋىكەش. * قانداق ئۆپكىسى يوق ئاداش بۇ، سەۋر قىلىش كېرەك ئەمەسمۇ؟

ئۆپكە - باغىر ← ئۆپكە - بېغىر: ئۆپكە-باغىرنى قاقماق.

ئۆپكە - باغىرنى قاقماق كۆيۈنمەك، مېھرىبانلىق قىلماق.

ئۆپكە - بېغىر ئۆپكە ۋە بېغىر.
ئۆپكە - زاسۋى قوي، ئۆچكە، كالا قاتارلىقلارنىڭ ئىچ يۈرۈشى: قوينىڭ ئۆپكە-زاسۋىنى بىچاق تەڭگۈزمەي ساق ئېلىڭ، ئەتمىكى مېھمانغا ئىشلىتىمىز.

ئۆپكە - ھېسپ ئۆپكە ۋە ھېسپ: ئۆپكە -

ھېسپ تەييارلىماق. * ئەتسى ئۆپكە - ھېسپ قۇيۇپ يېمەكچى بولۇپ قاسساپتىن ئۆپكە ۋە ئۈچەي ئېلىپ كېلىپ، پېشايۋان تۇرۇرۇكىگە ئېلىپ قويغىنىدا، ئۇنى پەس ئۇچۇپ يۈرگەن بىر سار ئېلىپ قېچىتۇ.

ئۆپكىدەك پ ← ئۆپكىلەك: بالا ئۆپكىدەپ

تۇرۇپ مەتتوخىنىڭ كۆزىگە تىكىلدى. * ئۇ:

– ئىش تۈگىدى! – دېدى. قورقۇپ كەتكەن

ئايالى «پاڭغىدە» ئېتىلىپ ئۆپكىدەپ كەتتى.

ئۆپكىلە تەك «ئۆپكىلەك» پېشلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۆپكىلە شىمەك «ئۆپكىلەك» پېشلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆپكىلىك سۈپ. ئۆپكىسى بار، ئۆپكىگە ئىگە:

ئۆپكىلىك بېلىق.

ئۆپكىلىك بېلىق < زوئول > بېلىقنىڭ بىر

خىلى. تەن شەكلى لايخور بېلىققا

ئوخشاپ كېتىدۇ، پۈتۈن تېنىدە تەڭگىچىلىرى

بار، سۇدا ساققى بىلەن نەپەسلىنىدۇ،

قۇرغاق ۋاقتلاردا پۈۋەكچىسى بىلەن

نەپەسلىنىدۇ. يېشىل پاقا، كىچىك بېلىق

ۋە ھاشارلار بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ، ئامېرىكا،

ئاۋسترالىيە ۋە ئافرىقا قىتئەلىرىدە

ئۇچرايدۇ.

ئۆپكىلەك پ ① خاپا بولماق، ئاچچىقلانماق:

– خەلق، خەلقلا دەيدىكەنسىز، ئۆيىڭىزدە

جىم تۇرۇپ بالىلىرىڭىزنى بېقىپ چوڭ قىلىشىڭىزمۇ

خەلق بولىدۇ، – دېدى ئايمىغان ئۆپكىلەپ.

* – قەندىل بالام! نېشىقا تاماكا چەكمەستىن

ئاۋۋال ئېيتىدىڭ؟ – دېدى ئۇ ئۆپكىلەپ. ②

كۆڭلى بۇزۇلماق، كۆڭلى بۇزۇلۇپ يىغلىماق:

ئۆپكىلەپ يىغلىماق.

ئۆپلەن ئى. دىئال. چاشقان تىپىگە كىرىدىغان

بىر خىل جانئۇار.

ئۆپمەك پ. ئاغزى بىلەن سۆيمەك، لېۋىنى

تەڭكۈزۈپ سۆيمەك: ئۇچرىغان ئەل-يۇرتنىڭ

سالاملىرىدىن، قىسقاردى قونالغۇ-پەللىمىز

شۇنچە. مەڭىمىز ئۆپكەندە ساي شاماللىرى،

زەرەپشان چاچراتتى سۆيگۈدىن شۇنچە. *

قوشاقلىرىم لېۋىدە بەختىنى تۈمەن ئۆپتى.

ئىلھامغا گۈزەللىك ئالتۇندىن قانات پۈتتى. *

ئۆپتى مەڭىمىدىن شامال مەيىن كېلىپ،

گۈل-چىچەكلەر تۆكتى خۇش بۇي باش ئېگىپ.

ئۆپۈپ-تېتىپ دىئال. تاماققا كۆڭۈلشېمە يلا

ئاغزىنى تەڭكۈزۈپ قويۇپ،

ئۆپۈشمەك «ئۆپمەك» پېشلىنىڭ ئۆملۈك

دەرىجىسى: ئارچىلار ئۆپۈشۈپ چىلۋىلەنگەندە،

ۋۇجۇدۇم سىماپتەك ئاقىدۇ شۇ ئان.

ئۆپۈلمەك «ئۆپمەك» پېشلىنىڭ مەجھۇل

دەرىجىسى.

ئۆپۈم مىق. دىئال. يۇتۇم، ئوتلام: بىر ئۆپۈم

چاي.

ئۆت ئى < ئانان > ئۆت سۇيۇقلۇقى ساقلىنىدىغان

خالتىسىمان ئورگان. ئۇ جىگەرنىڭ ئوڭ

ياپراقچىسى ئاستىغا جايلاشقان بولۇپ،

ئۆت يولى ئارقىلىق جىگەرگە تۇتىشىپ

تۇرىدۇ.

ئۆت پىگمېنتى < بىئول > ئۆت سۇيۇقلۇقى

تەركىبىدىكى پىگمېنت، يەنى گېماتىن

پارچىلانغاندىن كېيىنكى ھاسىلات. ئادەتتە

بىلىرۈپىن ۋە بىلىۋېردىن دەپ ئىككىگە

ئايرىلىدۇ.

ئۆت تېشى < تىب > ئۆت خالتىسى ئىچىدە

شەكىللىنىدىغان تاش. ئادەتتە ئۇ

خولېستېرىن، ئۆت پىگمېنتى ۋە كالتىسى

تۈزى قاتارلىقلاردىن تۈزۈلگەن شارسىمان

ماددا بولۇپ، خۇددى تاشقا ئوخشاش

قاتتىق كېلىدۇ.

ئۆت تېشى كېسىلى < تىب > ئۆت خالتىسى

ئىچىدە تاش پەيدا بولىدىغان بىر خىل كېسەللىك. بۇنىڭدا قورساق قاتتىق ئاغرىيدۇ. بەزىدە يەرقانىمۇ كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

ئۆت خالتىسى < ئانات > ← ئۆت.

ئۆت خالتىسى ياللۇغى < تىب > باكتېرىيە يىلەر بىلەن يۇقۇملىنىش ياكى خىمىيەلىك غىدىقلىنىش تۈپەيلىدىن كېلىپ چىقىدىغان ئۆت خالتىسى ياللۇغلىنىش كېسىلى. دائىم ئۆت تېشى كېسىلى بىلەن بىللە يۈز بېرىدۇ. بۇنىڭدا ئۆتكۈر ئۆت خالتىسى ياللۇغى تۇيۇقسىز پەيدا بولىدۇ، ئۆت تېشى كېسىلىگە ئوخشاش ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. سوزۇلمىسىدا ئۇزاق مۇددەتكىچە ھەزىم قىلىش ناچارلىشىش ئالامەتلىرى يۈز بېرىدۇ.

ئۆت سۇيۇقلۇقى < بئول > جىگەردە ئىشلەپچىقىرىلىدىغان ھەزىم قىلىش سۇيۇقلۇقى. تەمى ئاچچىق، رەڭگى سارغۇچ قوڭۇر ياكى يېشىل بولۇپ، ئۆت خالتىسىدا ساقلىنىدۇ. ھەزىم قىلىش ۋاقتىدا ئۇ ئۆت نەيچىسى ئارقىلىق ئون ئىككى بارماق ئۇچىگە تۆكۈلۈپ، ياغلارنىڭ پارچىلىنىپ سۇيۇنۇشى ۋە سۇمۇرۇلۇشىنى تېزلىتىدۇ ھەمدە ئۇچەينىڭ لۆمۈلدەپ ھەرىكەتلىنىشىنى ئىلداملاشتۇرىدۇ. **ئۆت كىسلاتاسى** < خىم > ھايۋانلارنىڭ ئۆت سۇيۇقلۇقى ئىچىدىكى ئورگانىك خىمىيەلىك ماددا. ئۇ مايلارنى ھەزىم قىلىشتا ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينايدۇ.

ئۆت نەيچىسى < ئانات > جىگەردىن چىققۇچى نەيچە. جىگەرنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى جىگەر ئىچى ئۆت نەيچىسى بولۇپ، جىگەر تېشىدا ئۆتنىڭ ئومۇمىي نەيچىسى توپلانغان بولىدۇ. ئادەتتە ئۇ

ئون ئىككى بارماق ئۇچى بىلەن تۇتىشىدۇ. جىگەر ئىچىدە ھاسىل بولغان ئۆت سۇيۇقلۇقى ئۇ ئارقىلىق ئون ئىككى بارماق ئۇچىگە تۆكۈلىدۇ.

ئۆتى يېرىلىپ كەتكۈدەك بولماق قاتتىق ئاچچىقلىنىش، ئاچچىق پەۋقۇلئاددە قاتتىق كەلمەك؛ چاققان ئۆيىڭزىگە كېتىش، ئېرىڭزىڭ ئۆتى يېرىلىپ كەتكۈدەك بولۇپ كېتىپتۇ.

ئۆت يولى < ئانات > ئۆت نەيچىسى ۋە ئۆت خالتىسىنىڭ قوشۇلمىسى.

ئۆتە ① « ئۆتمەك » پېشلىنىش « ئە »

لىك رەۋىشىدە. ② رەۋ. كۆچمە. چېكىدىن ئاشقان، ئۆتۈپ كەتكەن، ھەددىدىن ئارتۇق، ناھايىتى، ئىنتايىن؛ ئۆتە زالىم. ئۆتە ھەييار. ئۆتە ساراڭ. * بىر پۇل خەجلە دەسەڭ بىر پۇل خەجلەيدۇ. ھەرگىز ئىككى پۇل خەجلەيدۇ. ئۆزى ئۆتە ئەخمەق. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ ئادەمنى بەك ياخشى كۆرىمەن، - دېگىنىچە باي ئورنىدىن تۇرۇپ دۇكاندىن چىقماقچى بولدى.

ئۆتەتمەك « ئۆتمەك » پېشلىنىش مەجبۇرىي

دەرىجىسى: ۋەزىپە ئۆتەتمەك. خىزمەت ئۆتەتمەك.

ئۆتەر سۈپ. ئۆتىدىغان، ماڭىدىغان: ئۆتەر يول.

ئۆتەشمە (توغرىسى: ئۆتۈشمە) ← ئۆتۈشمە.

ئۆتەشمەك « ئۆتمەك » پېشلىنىش ئۆمۈك

دەرىجىسى: ۋەزىپە ئۆتەشمەك. رەسمىيەت ئۆتەشمەك. ناماز ئۆتەشمەك.

ئۆتەك ئى. تاغلاردا مالچىلار بىر جايدىن

يەنە بىر جاىغا كۆچكەندە قونۇپ ئۆتىدىغان، قوي قوتانلىرى ۋە ئادەم ئولتۇرىدىغان ئۆيلىرى بار ئۆتەك: قارا

تاغدا قوي كۆپ ئىدى. تۆت-بەش توقاي ماڭسىلا قوي ئۆتەكلىرى ئۇچراپ تۇراتتى. مېھمانلار ئويىناپ ماڭغان بولغاچقا، قويدىن-قويغا كۆچۈپ مېھمان بولاتتى. * ئۇلار قايسلا ئۆتەككە چۈشكۈن قىلغان بولسا، مالچىلار قوي سويۇپ قىزغىن مېھمان قىلاتتى.

ئۆتەك ئى. دىئال. ئىچ ئۆتۈپ قېلىش، ئىچى سۈرۈش.

ئۆتەك ئى. يولۇچىلار مەنزىل ئارىلىقىدا چۈشۈپ، قونۇپ ئۆتىدىغان دەك، سارايلىرى بار جاي: - سالامەت كەلگىنىمىز ئۆزۈم بىلەن سەكسەن يەتتە. ئېغىر يارىدارلارنى ئۆتەڭلەردە تاشلاپ كەلدۇق، - دېدى روزىمەت بەگ. * ئۇلار ئۆتەڭگە چۈشۈپ، ھەممىسى بىر ئۆيدە يېتىشتى. يول ئازابى بىلەن سوغۇقنىڭ دەردىنى تارتقان يولۇچىلار بىردەمدىن كېيىن قاتتىق ئۇيقۇغا كەتتى.

ئۆتەل ئى. ئۆتۈنۈش، ئۆتۈنۈپ بېرىش: ئۆتەل قىلماق.

ئۆتەل قىلماق ئۆتۈنۈپ بەرمەك: مەنكى زۇنۇنئاخۇن يۇقىرىدىكى باھا بويىچە مىڭ سەز كۈمۈشنى نەق تاپشۇرۇۋېلىپ، بەدرىدىن مەخسۇمنى نورۇز بېگىگە ئۆتەل قىلىپ بەردىم. سۆزۈمنىڭ راستلىقى ئۈچۈن قولۇم قويدۇم.

ئۆتەلمەك «ئۆتمەك» يېتىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئۆتكەل ئى ① ئۆتىدىغان جاي، مۇھىم ئېغىز، مۇھىم يول؛ تۈگۈن: ئۇلار ئاقچۇق سېيىغا تۇتاشقان ئېدىرلىققا كىرگەندە، قوزغىلاڭچىلارنىڭ ئەك ئالدىنقى ئۆتكەلدە تۇرغان ئىككى قاراۋۇلى جۇنغا يۆگىنىپ خورەك تارتىپ ئۇخلاۋاتاتتى. * مىللىي ئارمىيە جەڭچىلىرىنىڭ بېسىپ ئۆتىدىغان يولى ئېگىز-پەس داۋانلىق ھەتتا مۇز داۋانغا ئوخشاش قارلىق

چوققا ۋە خەتەرلىك ئۆتكەللەردىن ئىبارەت بولۇپ، بۇ يوللاردا بەك پەخەس بولمىسا ماڭغىلى بولماي قالاتتى. ② كۆچمە. ھالقىلىق پەيت، مۇھىم پەيت، ھالقىلىق پۇرسەت: ئۆتكەلدىن ئۆتمەك. * - ھازىر يامان ۋاق، ئۆتكەلنى قولدىن بېرىشكە بولمايدۇ، بۇنداق چاغدا داۋالنىمەن دەپ كەتسەم كۆڭلۈم قانداق چىدايدۇ؟ - دېدى ئۇ ئەتىيازلىق تېرىلغۇنىڭ شۇنچە ئالدىراشلىقىنى تەكىتلەپ. ③ كۆچمە. بېسىپ ئۆتۈشكە تېگىشلىك بولغان جەريان؛ ئىشنىڭ ھالقىسى؛ باسقۇچ: ماشىنا ماتورلىرى ئادەتتە ئوتتۇرا ۋە چوڭ رېمونتقا چۈشكەندە بىرمۇنچە تېخنىكۋى ئۆتكەللەردىن ئۆتىدۇ. * تەشكىللىنىپ، ئىلىم-پەندىكى تېخىمۇ كۆپ قىيىن ئۆتكەللەرنى بۆسۈپ ئۆتۈش بىزنىڭ ھازىرقى كۈچلۈك ئارزۇيىمىز. ④ نىشانلانغان، مۆلچەرلەنگەن ئەك يۇقىرى پەللە: - تاشلىقتا ئۆتكەلدىن ئۆتۈش - بىزنىڭ نۆۋەتتىكى بىرىنچى ۋەزىپىمىز، - دېدى ئۇ جىددىي تۈردە. * مانا بۇ ئۇيغۇر مۇزىكىچىلىقىدىكى خوردا ھەل قىلىشقا تېگىشلىك بىر خىل ئەك قىيىن تېخنىكۋى ئۆتكەلدۇر. * ئۇ ئەمدى كېچە-كېچەپ ئولتۇرۇپ فىزىكىدىن ئىبارەت بۇ ئۆتكەلگە ھۇجۇم قىلدى. * چىقسەن رەستە تامان، ئەجىزىڭ-تېرىڭنى تۆككىلى. سۇنىدۇ ئالدىڭدا بوي، مۇشكۈل-جاپانىڭ ئۆتكىلى.

ئۆتكەلدىن ئۆتمەك بىرەر ئىش-ھەرىكەتنىڭ چەك-دائىرىسىدىن ئۆتكەنلەر قاتارىدا قارالماق، سىناقتىن ئۆتمەك: ئۇ، بۇ قېتىمى ئۆزىنى ئاندا-مۇندا تەكشۈرۈپ ئۆتكەلدىن ئۆتۈۋالدى. * مۇھىم نۇقتا ۋە ئاساسلىق مەسىلىلەرنى گەۋدىلەندۈرۈش، ھەممە تەرەپكە تەك ئېسىلۋالماستىن، ھەممە كىشىنى ئۆتكەلدىن ئۆتكۈزۈۋەرمەسلىك لازىم.

ئۆتكەل قىلماق ئۆلچەم قىلماق، سىناق تېشى قىلماق؛ تەكشۈرۈش ئوبيېكتى قىلماق؛ ئاپتونوم ئوبلاستلىق پارتكوم رەھبىرىي كادىرلارنىڭ ئۆز ھوقۇقىدىن پايدىلىنىپ، شەخسىي ئۆي سېلىۋېلىش مەسىلىسىنى جىددىي بىر تەرەپ قىلىشنى پارتىيە ئىستىلىنى توغرىلاشتا بىر ئۆتكەل قىلىپ، ئۇنى ئەستايىدىل ياخشى تۇتتى.

ئۆتكەمەنى. بۇغداي، قوناق قاتارلىق نەرسىلەرنى تاسقايدىغان يۇمىلاق قاسقانلىق، كىرىش ياكى سىم تورلۇق سايمان: ئۆتكەمدىن ئۆتۈپ، غەلۋىردە توختاپتۇ (ماقال). * بۇ يەردىكى مۇھىم ئىش سورۇلۇپ بولغاندىن كېيىنكى بۇغداينىڭ قۇيرۇقىنى ئۆتكەمدىن ئۆتكۈزۈش ئىدى.

ئۆتكەمدىن ئۆتكۈزمەك - ئەلگەكەن ئۆتكۈزمەك: ئارقىدا ئولتۇرغان ئوتتۇرا ياشلىق ئادەم سۆز قىستۇردى: بۇ نۆۋەت تارىنى راسا بىر تاسقاپ، ئۆتكەمدىن ئۆتكۈزىدىكەنلا-دە. **ئۆتكەمىچى** ئى. ئۆتكەمە ياسايدىغان ۋە ساتىدىغان كىشى.

ئۆتكەن «ئۆتمەك» پېئىلىنىڭ پۈتكەن سۈپەتلىشى: ئۆتكەن ئاي، ئۆتكەن يىل. ئۆتكەن ھەپتە.

ئۆتكەن زامان <تىل> پېئىلدا ئىپادىلىنىدىغان زاماننىڭ بىر خىلى. ئۇ شۇ پېئىل ئىپادىلىگەن ئىش-ھەرىكەتنىڭ سۆزلەنگەن ۋاقىتتىن بۇرۇن ئورۇندالغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن، «يازغۇچى يەنە بىر رومان يازدى» دېگەن جۈملىدىكى «يازدى» سۆزى روماننىڭ سۆزلەنگەن ۋاقىتتىن بۇرۇن يېزىلغانلىقىنى بىلدۈرۈپ كەلگەن. **ئۆتكەن كۈن** ئۆتۈپ كەتكەن ئاي-كۈنلەر، ئۆتۈپ كەتكەن چاغ، زامان: ئۆتكەن كۈنۈڭنى ئۇنتۇما، شىرە-چورۇقۇڭنى قۇرۇتما

(ماقال). * مەن ئۆتكەن كۈنلەرنى ئەسلىگىنىدە سايىماخۇن ئاكام كۆز ئالدىمدىن كەتمەيتتى. ئۇ بوۋاي بارمىدۇ؟ دەپ ئويلايتتىم. **ئۆتكەنگە سالاۋات** - ئۆتكەن ئىشقا سالاۋات: - دورغا راست ئېيتىدۇ بالام، - دېدى مويىسپىت كىشى، - ئۆتكەنگە سالاۋات. ھەممىزگە تىنچ بولغىنى ئوبدان! * - ئەمدى ئۆتكەنگە سالاۋات، قورالنى بىزگە تاپشۇرۇپ بېرىش شەرتى بىلەن، ھەرقانداق تەلەپ قويۇشسلا، ئۇنى ئورۇنداپ بېرىشكە بىز تەييار، - دېدى شامەخسۇت.

ئۆتكەن ئىشقا سالاۋات ئۆتكەن ئىش-ھەرىكەت ئۆتۈپ كەتكەن بولسۇن؛ ئۆتكەن ئىشلارنى قايتا تىلغا ئالماسلىق، تەگمەسلىك، سۈرۈشتە قىلماسلىق كېرەك: ئەر كىشىنىڭ كۆز يېشى قىز بالىنى ئوڭايلا ئىشەندۈرۈپ قويىدىكەن، ئۆتكەن ئىشقا سالاۋات، خاپىلىقىم كۆز يېشىم بىلەن تۈگىگەن ئوخشايدۇ.

ئۆتكەن ئىش ئۆتتى - ئۆتكەن ئىشقا سالاۋات: - ئۇنداق قىلما ئۇكام، ئۆتكەن ئىش ئۆتتى. ئۇنىڭغا ئۇۋال بولمىسۇن. - دېدى كەنت باشلىقى.

ئۆتكەن يىل مۇشۇ ئۆتۈۋاتقان يىلنىڭ ئالدىدىكى يىل: مەن مۇشۇ ناھىيە ئىچىدىن بولمەن، ئىنىم تالىپئاخۇن، خوتۇنۇم ئۆتكەن يىل ئۆلۈپ كەتتى. * ئۆتكەن يىلى ۋىلايەت بويىچە يېشىل ئوغۇتلۇق ئۆسۈملۈك تېرىلغان يەر 306 مىڭ 900 موغا يەتتى.

ئۆتكەندە رەۋ. بۇندىن بۇرۇن، بۇنىڭدىن بۇرۇنقى چاغدا، نەچچە ۋاقىتنىڭ ئالدىدا: سالام قەدىرلىك دادا، سالام تەمۈسىز؟ سىز ئۆتكەندە ئەۋەتكەن كىتابلارنى بىرنەچچە قېتىم ئوقۇپ چىقتىم. * زاپخوز ئۆتكەندە تاغدىن چۈشكەن قېرى ئوۋچىنىڭ سېمىز

ئېغىر كۈنلەر. * بىردىنلا ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا ئۆتكەنكى بىرمۇنچە ئىشلار كەلدى. * ئۇلار ئۆتكەنكى ئادەملەرگە ئوخشىمايتتى.

ئۆتكۈر ① سۈپ. ياخشى كېسىدىغان، تېز كېسىدىغان، ئۆتىدىغان، ئىتتىك: ئۆتكۈر پىچاق. ئۆتكۈر قىلىچ. ئۆتكۈر پالتا. * قىلىچتەك ئۆتكۈر بولما، تايماقتەك قوپال بولما. (ماقال). * جۈمە ئۆتكۈر ئۇستىرا بىلەن ساقال-بۇرۇتلارنى شۇنچىلىك پاكىز قىردۇرغاندى، ② سۈپ. ئۇچى ئىنچىكە ئۇچلۇق: ئۆتكۈر بىگىز. ئۆتكۈر نەيزە. ئۆتكۈر تاش. * سىلەر بۆرىلەرنىڭ ئۆتكۈر چىشلىرىنى بىلەمسىلەر؟ ئۇنىڭ چىشىغا ئۇچراپ قالساق دۇنيادا ساق قالامدۇق. * يىگىتنىڭ ئاتقان ئۆتكۈر ئوقىسى دۈشمەننىڭ زەھەرلىك يۈرىكىگە قادىلىپتۇ.

③ سۈپ. كۆچمە. ياخشى كۆرەلەيدىغان، كۆرۈش كۈچى، ئىقتىدارى كۈچلۈك؛ سەزگۈرلۈك بىلەن كۆزىتەلەيدىغان: ئۆتكۈر كۆز. * كۆزۈك ئېمىدىگەن ئۆتكۈر، ئۇنى قانداق كۆرۈۋالدىڭ؟ * - راست، مەنمۇ كۆردۈم، - دېدى سۈتۈق، - قىزلارنىڭ كۆزى ئۆتكۈر بولىدۇ-دە، يۈرۈڭلار. || بۈركۈننىڭ كۆزى باشقا قۇشلارنىڭ كۆزىگە قارىغاندا ئۆتكۈر كېلىدۇ. ④ سۈپ. كۆچمە. سېزىش، بىلىش ئىقتىدارى، پىكىر قىلىش قابىلىيىتى يۇقىرى ۋە كۈچلۈك؛ زېھنىلىك: ئۆتكۈر ئوقۇغۇچى. ئۆتكۈر ئادەم. * ئادىل زېھنى ئۆتكۈر، جىگەرلىك بالا ئىدى. * ھازىر بىرمۇنچە مۇسابىقىلەردە ئۆتكۈر بالىلارنى تاللاش مەقسەت قىلىنغانلىقتىن سوئاللارنىڭمۇ تەسلىرى تاللاپ چىقىرىلدى. * بۇنىڭ بىلەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ چاققان ھەم ئۆتكۈر قەلەملىرى قەغەز يۈزىدە راۋان ئۇزۇپ كەتتى. ⑤ سۈپ. كىشىگە چوڭقۇر تەسىر قىلىدىغان، تەسىر قىلىش كۈچى كۈچلۈك، تەسىرلىك: ئۆتكۈر تىل.

كېيىنكى ئاشپەز بىلەن بىرلىشىپ بىكارغا يەۋالدى.

ئۆتكەن-كەچكەن ① ئۆتۈپ كېتىۋاتقان، ئۆتۈۋاتقان: ئۆتكەن-كەچكەن يولۇچىلار. * ئۇلار بۇ يەردە ئۆتكەن-كەچكەن خەلققە ئىبرەت بولسۇن ئۈچۈن بىر قىسىم گۇناھكارلارنى بويىغا قوۋۇق، پۇتغا دۆڭگە سېلىپ، بىرنەچچە كۈنلەرگىچە سازايى قىلدى. ② ئۆتۈۋاتقان ئادەم ياكى نەرسە (كۆپلۈك قوشۇمچىسى «-لەر» بىلەن كەلگەندە): مەيداندىن ئۆتكەن-كەچكەنلەر بىردەم دەرۋازىغا ئېسىقلىق قانلىق قەپەسلەرگە، بىردەم ھارۋىنىڭ ئۈستىدىكى ياغاچ قەپەسى ئىچىدە تۇرغان زورىغان ئايلا بىلەن قىزچاقلارغا قارايتتى. * ئۇلار قوللىرىدا زىلچا، ئالتۇن ۋە تىللارنى جىرىڭلىتىپ، ئۆتكەن-كەچكەنلەرگە كۆز-كۆز قىلىشتى. ③ بۇرۇن ئۆتكەن، سادىر بولغان؛ بۇرۇنقى، ئۆتكەنكى: ئۆتكەن-كەچكەن گەپلەر. * غۇپۇر كارىۋاتتا يېتىپ ئۆتكەن-كەچكەن ئىشلارنى بىر قۇر تەپسىلىي ئەسلىپ چىقتى. * بۇ بىر قاتار ئۆتكەن-كەچكەن ئىشلار ناھايىتى تېزلىكتە يېقىن ئەتراپتىكى بازارغا ۋە يېزا-قىشلاقلارغا تارقىلىپ كەتتى. ④ بۇرۇن ئۆتكەن، سادىر بولغان ئىش-ھەرىكەت؛ بولۇپ ئۆتكەن ئىش؛ سادىر بولغان مەسىلە (كۆپلۈك قوشۇمچىسى «-لەر» بىلەن كەلگەندە): شۇ كۈنى ئۇلار ئۆتكەن-كەچكەنلەرنى ئەسلىشىپ، تۈن تەڭ بولغانلىقىنى سەزمەي قېلىشتى. * قېرىلار ياشلىقىدا بەزمە قۇرۇپ، ئۆتكەن-كەچكەنلەرنى ئەسلىشىپ، نەغمە-ناۋا قىلىشىپ، گويا بىر يىلنىڭ ھاردۇقىنى شۇنىڭ بىلەن چىقىرىۋالغاندەك، بەكمۇ تېتىكلىشىپ كېتەتتى.

ئۆتكەنكى سۈپ. ئۆتۈپ كەتكەن، بۇندىن بۇرۇنقى، بۇرۇنقى چاغلاردىكى: ئۆتكەنكى

ئۆتكۈر شېشىر. * ئۆتكۈر سۆز ئاتقان ئوق (ماقال). * نادەم قىزنىڭ ئېيتقان بۇ ئۆتكۈر سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ئىختىيارسىز ھالدا مۇنداق دەۋەتتى. ⑥ سۈپ. جىددىي، كەسكىن: ئۆتكۈر زىددىيەت. * ئۇ ئانا-بالا ئىككىيلەن ئوتتۇرىسىدا ئۆتكۈر ئىختىلاپ مەۋجۇت ئىدى. * جان پىدالىق بىلەن ئادا قىلىنىدىغان بۇ ئۆتكۈر جەك ۋەزىپىسى ئاخىر كۆكەگە تاپشۇرۇلدى. || يەنە شۇ جىنىس مەسىلىسى، ئەمما بۇ يەردە بۇ مەسىلە ئۆتكۈر قوبۇلغان. ⑦ سۈپ. كۈچلۈك؛ ھارارەتلىك: بۇ سۆزلەر گويا گۈلدۈرمامىدەك ھەيۋەت بىلەن گۈلدۈرلەپ، ئۆتكۈر چاقماقلارنى چېقىپ، قەلبىم قاراڭغۇلۇقىنى يورۇتقاندەك بولدى. * چاۋار ئويغىنىپ كۆزىنى ئاچتى، دېرىزىدىن چۈشكەن قۇياشنىڭ ئۆتكۈر نۇرلىرى ئۇنىڭ كۆزىگە سانجىلىدى. ⑧ سۈپ. تېز تەسىر قىلىدىغان، تەسىر قىلىشى كۈچلۈك: ئۆتكۈر يۇقۇملۇق كېسەل. * قىزىلئۆگەچ راكىنىڭ ئالدىنى ئېلىشتا، ئۆتكۈر ھاراقىلارنى ئىلاجى بار ئاز ئىچىش لازىم. * بۇ يەرگە كېلىدىغان كىشىلەر كېكىرگۈدەك يېيىشىدۇ، بۇزۇلداپ تۇرىدىغان ئۆتكۈر پېۋىلارنى ئىچىشىدۇ. ⑨ سۈپ. تېز ئاقىدىغان، جۇشقۇن: ئالماس كېيىنى قەستەن سۇنىڭ دولقۇنلىنىپ تۇرغان ئۆتكۈر ئېقىمغا تارتتى. ⑩ ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

ئۆتكۈر باكتېرىئوفاگ <بئول> پارازىت ئىگىسىنىڭ ھۈجەيرىسىنى يۇقۇملاندۇرغاندىن كېيىنمۇ قايتا نۇسخىلىنالايدىغان ۋە كۆپىيەلەيدىغان، ئەڭ ئاخىرىدا ھۈجەيرىنىڭ پارچىلىنىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان باكتېرىئوفاگ.

ئۆتكۈر بۇلۇڭ <مات> ← تار بۇلۇڭ.

ئۆتكۈر قورساق ئاغرىقلىرى <تېب> جىددىي خاراكىتېرلىق قورساق ئاغرىش

كېسەللىكلىرى، كۆپىنچە سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ياللۇغى، ئۈچەي توسۇلۇش، قورساق ئىچىدىن كۆپ قان كېتىش قاتارلىق سەۋەبلەر كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. **ئۆتكۈرلەشتۈرمەك** «ئۆتكۈرلەشمەك» پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: قارا ئورۇكنىڭ ئاچچىق-چۈچۈك تەمى ئاشقازىنىمىزنىڭ پائالىيىتىنى تېخىمۇ ئىلگىرى سۈرۈپ، زېھنىمىزنى ئۆتكۈرلەشتۈرمەكتە ئىدى. * بۇ مەسىلە ھۆكۈمەت بىلەن خەلق ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى تېخىمۇ ئۆتكۈرلەشتۈرىدۇ.

ئۆتكۈرلەشتۈرۈشمەك «ئۆتكۈرلەشتۈر-مەك» پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆتكۈرلەشتۈرۈلمەك «ئۆتكۈرلەشتۈر-مەك» پېئىلنىڭ مەجبۇر دەرىجىسى.

ئۆتكۈرلەشمەك پ. ئۆتكۈر بولماق، ئۆتكۈر ھالەتكە كەلمەك: ئۇ يەرنىڭ جەك ۋەزىيىتى بارغانسېرى ئۆتكۈرلەشتى. * شاھنىڭ قوشۇمىسى تۇرۇلۇپ، كۆزلىرى ئۆتكۈرلىشىدۇ، ئالدىغا سەل ئېگىشىپ سۆزلەيدۇ.

ئۆتكۈرلۈك «ئۆتكۈر» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بۇ يىگىت مەكتەپتىكى چاغدىلا ئۆزىنىڭ زېرەكلىكى، ئۆتكۈرلۈكى بىلەن باشقىلارنى ھەيران قالدۇرغانىدى.

ئۆتكۈزگۈچ ① سۈپ. ئۆتكۈزۈش، توشۇش رولىنى ئوينايدىغان، ئۆتكۈزۈش: ئۆتكۈزگۈچ جىسىم. ئۆتكۈزگۈچ نەيچە. ② ئى <فوز> ئۆتكۈزگۈچ سىم ياكى ئۆتكۈزگۈچ جىسىم: يېرىم ئۆتكۈزگۈچ.

ئۆتكۈزگۈچ تۇرۇبا <بىن> فارفور، ساپالدىن ياسالغان ۋە تام ئارىسىدىن توك سىملىرىنى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئىزولىياتسىيلىك تۇرۇبا.

ئۆتكۈزگۈچ جىسىم <فوز> كۆپ مىقداردىكى ئەركىن زەرەتلەرگە ئىگە ھەمدە ئېلېكتر

ئېقىمى ئاسانلا ئۆتەلەيدىغان ماددىلار. بۇ خىل ماددىلار ئىسسىقلىقنىمۇ ئاسان ئۆتكۈزىدۇ. ئادەتتە مېتاللارنىڭ ھەممىسى ئۆتكۈزگۈچ جىسىم ھېسابلىنىدۇ.

ئۆتكۈزگۈچ سىم < فىز > توك يەتكۈزۈپ بېرىدىغان مېتال سىم. كۆپرەك مىس ياكى ئاليۇمىندىن ياسىلىدۇ.

ئۆتكۈزگۈچ نەيچە < بىئول > ھايۋانلار تېنىدىكى سۇيۇقلۇقلارنى ۋە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ياغاچلىق قىسمىدىكى سۇ ۋە ئانتورگانىك تۇزلارنى ئۆتكۈزىدىغان نەيچە.

ئۆتكۈزۈلمەك « ئۆتمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۆتكۈزۈپ بېرىش ① < قا > A دۆلەت B دۆلەتنىڭ تەلپىگە ئاساسەن B دۆلەتتىن A دۆلەتكە قاچقان جىنايەتچىنى تۇتۇپ B دۆلەتكە قايتۇرۇپ بېرىشكە قارىتىلىدۇ. ② < بىئول > باكتېرىيە يۇتقۇچى تەنچىلەرنىڭ ۋاسىتىسى ئارقىلىق، باكتېرىيە ھۈجەيرىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى ئىرسىيەت ماددىلىرىنىڭ ئالمىشىشى.

ئۆتكۈزۈپ قويغانمۇ بىرەر نەرسە بېرىپ قويۇپ، تىلىمنى قىسقارتقانمىدىك: - ئۆتكۈزۈپ قويغانمۇ، نېمە ۋارقىرايسەن، - دېدىم مەن ئۇنىڭغا جاۋابەن.

ئۆتكۈزۈش ① « ئۆتكۈزۈلمەك » پېئىلىنىڭ

يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② < فىز > جىسىملارنىڭ ئىسسىقلىق ياكى ئېلېكتىر ئېقىمىنى ئۆزىنىڭ بىر قىسمىدىن يەنە بىر قىسمىغا يەتكۈزۈشى. ③ < فىزئول > نېرۋا تالالىرىنىڭ سىرتقى مۇھىتىدىكى تەسىرلىنىشلەرنى چوڭ مېگە پۈستىلىقىغا يەتكۈزۈش ياكى چوڭ مېگە پۈستىلىقنىڭ پائالىيىتىنى ئەتراپ نېرۋىلىرىغا يەتكۈزۈش جەريانى.

ئۆتكۈزۈشچان سۈپ < فىز > ئۆزىدىن ئىسسىقلىق، تەۋرىنىش، ئېلېكتىر توكى ۋە شۇ قاتارلىقلارنى ياخشى ئۆتكۈزىدىغان ۋە چىقىرىدىغان؛ ئۆتكۈزۈش خۇسۇسىيىتىگە ئىگە: ئۆتكۈزۈشچان جىسىملار.

ئۆتكۈزۈشچانلىق « ئۆتكۈزۈشچان » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: مىنىڭ ئۆتكۈزۈشچانلىقى ئاليۇمىنىڭكىدىن يۇقىرى بولىدۇ.

ئۆتكۈزۈلمەك « ئۆتكۈزۈلمەك » پېئىلىنىڭ ئۆلۈك دەرىجىسى: ئېپىتاشلارغا قارىغاندا، ئۇلار قالغان ئۆمرىنى شۇ يەردە ئۆتكۈزۈشكە ئىشەنچىمىز. * بىرنەچچە كۈندىن كېيىن مېنى ئىمتىھاندىن ۋە دوختۇرنىڭ تەكشۈرۈشىدىن ئۆتەلمەي قالغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ بوش ئورنىغا ئۆتكۈزۈشتى.

ئۆتكۈزۈلمەك « ئۆتكۈزۈلمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: زىياپەت ئەنە شۇ باغقا تۇتاشقان چوڭ زالدا ئۆتكۈزۈلدى. * بۇ قېتىمقى مۇسابىقە ناھىيىلىك تەنتەربىيە مەيدانىدا ئۆتكۈزۈلدى.

ئۆتكۈن ① ئى. ئۆتۈش ئۈچۈن ھازىرلانغان جاي، ئارىلىق: بۇ ئۆي ھەقىقەتەنمۇ ئارىدىكى ئۆتكۈن ئىدى. ② ئى. جىن-ئەرۋاھ، ئالۋاستى. ③ سۈپ. شوخ؛ يامان، ئەسكى: - ئەي ئوغۇل، بەك ياۋاش بولما ۋە بەك ئۆتكۈن بولما، ئارتۇقچە ياۋاش بولساڭ، خەلق سېنى باسدۇ، زىيادە ئۆتكۈن بولساڭ، خەلق سەندىن قاچىدۇ.

ئۆتكۈن ئۆتمەك خۇراپى چۈشەنچىلەر بويىچە بەزى كېچىلىرى جىن-ئەرۋاھلار يىغىلىشىپ، نەغمە-ناۋا بىلەن ئۇسسۇل ئويناپ كۈچلاردىن ئۆتمەك: - مەن نەچچە قېتىم بۇ يەردە جىن-شاياتۇنلارنىڭ چاڭ ئېچىلىپ نەغمە قىلغانلىقىنى، ئۆتكۈن ئۆتكەنلىكىنى كۆرگەن، - دېدى باغشى.

ئۆتكۈنچى ① ئى. بىرەر جايدىن ئۆتۈپ

كېتىۋاتقان كىشى؛ سادىقنىڭ خەرىتىسىنى يىراق-يېقىندىن بازارغا كەلگەن دېھقانلار، ياشلار، كادىرلار، ئۆتكۈنچىلەر دائىم كۆرۈپ تۇراتتى. * لېكىن بۇ چاغدا ئەكبەر يولدىكى ئۆتكۈنچىلەر ئارىسىدا ئاللىقاچان كۆزدىن غايىب بولغانىدى. // تارچۇق كوچىدا ئۆتكۈنچى ئادەملەر ناھايىتى شالاڭ بولۇشىغا قارىماي، ھەممىسىلا ئاياللار ۋە ئۇششاق بالىلار بولغاچقا، بۇلارغا تەڭ كەلگۈدەك تۈزۈكرەك بىرەر ئەر كىشىمۇ كۆرۈنمەيتتى. * بىرقانچە يىل ئۆتكەندىن كېيىن ھېلىقى ئۆتكۈنچى سودىگەر بىر شەھەردىكى ئېسىل ماللار بىلەن لىق تولغان دۇكان ئالدىغا كېلىپ دۇكانداردىن بىر كىيىملىك كىمخاپ سېتىۋاپتۇ. ② سۈپ. ئۆتۈپ كېتىدىغان؛ ۋاقىتلىق؛ بىر مەزگىللىك؛ ئۆتكۈنچى دەۋر. ئۆتكۈنچى باسقۇچ. ئۆتكۈنچى جەريان. * ئۆسمۈرلۈك مەزگىلى ئۆتكۈنچى مەزگىل، ئۆتكۈنچى مەزگىلنىڭ ئۆزى ئۇلارنىڭ تەرەققىيات جەريانىدا تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

ئۆتكۈنچى بىرىكىش < ماشىن > ھەرد-كە تىلىك بىرىكىش بىلەن تىنچ بىرىكىش ئارىلىقىدىكى بىر خىل بىرىكىش.

ئۆتكۈنچى دەۋر بىر دەۋردىن تەدرىجىي تەرەققىي قىلىپ يەنە بىر دەۋرگە كىرىدىغان دەۋر. مەسىلەن، سوتسىيالىزم جەمئىيەت تەرەققىيات تارىخىدىكى ئۆتكۈنچى دەۋردۇر.

ئۆتكۈنچى شامال < مېتېئور > سۈرئىتى تۇيۇقسىز تېزلىشىپ، ئۇزۇن ئۆتمە يلا توختاپ قالىدىغان شامال.

ئۆتكۈنچى فاتسىيىلىك چۆكۈندى < گېئول > قۇرۇقلۇق بىلەن دېڭىز ئارىلىقىدىكى ئۆتكۈنچى بەلباغلاردا چۆككەن چۆكۈندىلەر. مەسىلەن، سۈرگە كۆل چۆكۈندىلىرى،

دۆش چۆكىملىرى، قۇم تۇمشۇق چۆكىملىرى، قۇم توغان چۆكىملىرى قاتارلىقلار.

ئۆتكۈنچى يامغۇر < مېتېئور > يېغىش ۋاقتى نىسبەتەن قىسقا، كۈچىنىش ئۆزگىرىشى ناھايىتى چوڭ، باشلىنىشى ۋە توختىشى تۇيۇقسىز بولىدىغان بىر خىل يامغۇر. بەزىدە ئۇنىڭغا ئەگىشىپ چاقماق چىقىلىدۇ ۋە گۈلدۈرماما گۈلدۈرلەيدۇ. كۆپىنچە ئۇ ياز كۈنلىرى ياغىدۇ.

ئۆتمە ① سۈپ. ئۆتكەن ياكى ئۆتىدىغان.

ئى < فىز > ئۆتكۈزگۈچتىن ئۆتكەن توك ياكى ئىسسىقلىق قاتارلىقلار.

ئۆتمەك پ ① بىرەر نەرسىنىڭ ئىچىدىن،

ئارىسىدىن، ئۈستىدىن ياكى يېنىدىن يۈرۈپ، ئۇچۇپ يەنە بىر تەرىپىگە يەتمەك؛ سۇدىن ئۆتمەك. ئېرىقتىن ئۆتمەك. دەريادىن ئۆتمەك. ئېگىزدىن ئۆتمەك. * ئېشىكىم كۆۋرۈكتىن ئۆتكۈچە قازنىم نەزىر (ماقال). * ئۇلار ئاسما كۆۋرۈكتىن ئۆتكەندىن كېيىن بىر ئاز دەم ئېلىشماقچى بولدى. * بوۋاي مىللىي ئارمىيىنىڭ قارلىق تاغلاردىن ئۆتكەنلىكى توغرىسىدا ھېكايە سۆزلەپ بەردى. * يولدا بازارغا ئېلىپ چىققان قويلار، ئۆچكىلەر، كالىلار، ئېشەكلەر چاڭ تۈزۈتۈپ ئۆتۈپ تۇراتتى.

كۆچمە. بىرەر ئارتۇق تەرىپى، ئارتۇقچىلىقى، ئۈستۈنلۈكى بىلەن باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇرماق؛ - خوتەن بويىچە ئۇنىڭدىن ئۆتىدىغان باي يوق، - دېدى ئۇ. * ئۇنىڭ بۇ ئىككى خوتۇندىنمۇ ئۆتۈپ كەتكۈسى بار ئىدى، بىراق ئېھتىياتچان ئېرى ئۇنىڭ مۇنداق ئىشتىھاسىنى تېپىپ قويدى. * بىز بۇ ئىشتا قېرىلاردىن ئۆتۈپ كېتىشىمىز لازىم. ③ بىرەر نەرسىنىڭ باشقا تەرىپىگە سىزىپ ياكى تېشىپ چىققا؛ سۇ كاناپتىن ئۆتتى. * سىياھ قەغەزدىن

ئۆتتى. * يامغۇر ئۆيىنىڭ تورۇسىدىن ئۆتۈپ كەتتى. * ئىشك ئالدى بۆك تېرەكلىك، بۇلبۇل ئۆتەلمەس، يېشىل-يېشىل يوپۇرماقتىن يامغۇر ئۆتەلمەس. ④ نەرسىنىڭ يەنە بىر تەرىپىگە تېشىپ چىقماق: مىخ ئۆتمەك. بېخلىنىڭ تېكىگە بىگىز ئۆتمەس (ماقال). سېنىڭ بۇ ئالغا چىشىڭ قانداق ئۆتدۇ؟ * يولات مىخ شالدىن ئۆتتى. * ئولارغا ئوق ئۆتمەمدۇ نېمە؟ ياق-ياق، ئوق ئۆتسە كېرەك. يولۇۋاسقىمۇ ئوق ئۆتدۇ ئەمەس سۇ! ئەمما ئۇلارنىڭ يۈرىكىدە قانداقتۇر كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان بىر كۈچ بارمىكىن دەپ ئويلاپ قالدىم. ⑤ كېسىش، كىرىش خۇسۇسىيىتىگە ئىگە بولماق؛ كەسمەك: لاياغا ئۆتمەك نىچاق قولغا ئۆتەر (ماقال). * بۇ قايچا چىرايلىق بولغىنى بىلەن تىرناققا ئۆتمەيدىكەن. ⑥ كۆچمە. ئىناۋەتكە ئېلىنماق، ئاقماق: بۇ پۇل بۇ يەردە ئۆتدۇ. ⑦ كۆچمە. تەسىر قىلماق؛ ئاقماق: يالغۇزنىڭ سۆزى ئۆتمەس (ماقال). * ئۇ ئادەمگە سۆزىڭىز ئۆتمەمدۇ؟ * ئۇنىڭ ماڭا گېپى ئۆتمەيدۇ. * چوشقىلارنى سۇغا قويۇۋەتمەسلىك ھەققىدە پىكىر قىلدۇق، ئۆتمىدى. يەنە پىكىر قىلدۇق، ئۆتمىدى. * تاياق ماڭا خېلىلا ئۆتكەن ئىدى، شۇڭا ئۇنىڭغا يالۋۇرۇشقا باشلىدىم. * قىشچە قېلىن قار ئاستىدا ياتقان ئېدىرلىقلار ئەمدى ئانچە-مۇنچە كۆكۈرىشكە باشلىغان بولسىمۇ، «قىشنىڭ سوغۇقى ياندىن ئۆتەر، ئەتىيازنىڭ سوغۇقى جاندىن» دېگەندەك، تاغنىڭ سوغ شامىلى دۈمبىلەرنى خېلىلا قورۇپ تۇراتتى. ⑧ كۆچمە. باشقا بىر تەرەپكە قوشۇلماق، باشقىلار تەرەپدارى بولماق؛ ئاغماق، مايىل بولماق: دېھقانلار بىز تەرەپكە ئۆتتى. * - يەنە ئەسكەر ئالايلىمۇ؟ - ياق، ياق، بۇ قۇمۇللۇقلارغا ئىشەنگىلى بولامدۇ! ئۇلارنىڭ بۇرۇنقىدەكلا

تۆمۈر تەرەپكە ئۆتۈپ كېتىشى تۇرغان گەپ، - دەپ ساقلىنى بۇلاتتى شامەخسۇت. * - ئۇنداق قىلما! سىلەر بىز تەرەپكە ئۆتۈڭلار، بىز ئەمدى ئاكا-ئۇكا. بىزنىڭ دۈشمىنىمىز ياپۇن مىللىتارىستلىرى، - دېدى ئۇ. ⑨ بىرەر نەرسىگە تەسىر قىلماق، يۇقماق (كېسەللىك قاتارلىقلار ھەققىدە): قوقاق ئۆتمەك. * ئۇنىڭدىكى كېسەل ئەمدى ماڭا ئۆتتى. ⑩ بىرەر ئىش-ھەرىكەتنى قىلىشقا كىرىشمەك: مۇداپىئىگە ئۆتمەك. ھۇجۇمغا ئۆتمەك. ھەرىكەتكە ئۆتمەك. * زىۋىرشا بىلەن سۇلايمان ئىككىسى ئەكەبەر بىلەن گەپ تالىشىپ نەپ ئالالمايدىغانلىقىنى بىلىشەتتى، ئۇلار ئەمدى ئۆكتەملىك قىلىشقا ئۆتتى. * بۇ ئىش ئادەتكە ئايلىنىپ كەتكەندى، كېيىن ئىختىيارسىز ھالدا ئايگۈل بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى ئويلاشقا ئۆتتى. ⑪ تەلىم بەرمەك، ئۆگەتمەك: دەرس ئۆتمەك. * - سەن بۈگۈن قايسى دەرسنى ئۆتتۈڭ؟ - دەپ سورىدى ماڭا يېقىنراق ئولتۇرغان بىرى يەنە بىرسىدىن. ⑫ قوبۇل قىلىنماق، كىرمەك: پارتىيىگە ئۆتمەك. ئىتتىپاققا ئۆتمەك. ھەربىيلىككە ئۆتمەك. داشۆگە ئۆتمەك. ⑬ ۋاقىت، پەيتنى بىلدۈرىدىغان سۆزلەردىن كېيىن كېلىپ، ئۇنىڭدىن ئاڭلىشىلغان ۋاقىت بىرلىكىنىڭ داۋام قىلىپ تۈگىشىنى بىلدۈرىدۇ: ۋاقىتى ئۆتمەك. * ئون كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، ئەنۋەر شەھەرگە كىرىپ چىقماقچى بولغانلىقىنى ئېيتتى. * شۇنىڭ بىلەن كۈنلەر ئۆتۈپتۇ، ھەپتەلەر ئۆتۈپتۇ، ئايلازمۇ ئۆتۈپتۇ. * ھازىر سائەت سەككىزدىن 10 مىنۇت ئۆتتى. * تاشخان شەھەردە، ساۋۇتخان يېزىدا قېلىۋەردى. ئارىدىن 8 يىل ئۆتتى. * - ھەرگىز قورقما، - دېدى ھوشۇر ئاكام سۆزىنىڭ ئاخىرىدا، - ئەمدى قورقىدىغان

چاغلار ئۆتۈپ كەتتى. ⑭ ياشاپ، مەلۇم بىر ياشقا كىرىپ، ئۇنىڭدىن ھالقىماق، ئاشماق: ئۇ ھازىر 50 تىن ئۆتتى. * دادامنىڭ يېشى 70 دىن ئۆتكەن بولسىمۇ، ئەمما تېنى ساغلام. ⑮ كۆچمە. تۇرمۇش كەچۈرمەك، ياشىماق: ئۇ بوۋاي بالىلىرى يوق، يالغۇز ئۆتدۇ. * ئۇ مەن بىلەن ياخشى ئۆتدۇ. * بىز ئەر-خوتۇنلار ناھايىتى ئىناق ئۆتۈمىز. * بۇرۇنقى زاماندا، سېخىلىقتا مەشھۇر بولغان ھاتەم ئىسىملىك بىر ئادەم ئۆتكەنكەن. * پىچاندا موللۇزەيدىن دېگەن بىر ئادەم ئۆتكەنكەن. ⑯ ئۆلمەك، ۋاپات بولماق: ئالەمدىن ئۆتمەك. * ھۈسەيىن ئاكنىڭ ئايالى بۇنىڭدىن خېلى يىللار ئىلگىرى دۇنيادىن ئۆتكەنىدى. ⑰ تۈگىمەك، تامام بولماق، ئاخىرلاشماق: ياز ئۆتمەك. قىش ئۆتمەك. ئىش ئۆتۈپ كەتمەك. * تىلۋالدى بىدىكىنىڭ يېرىم ئۆمرى ئۇلاق بازىرىدا ئۆتكەن، - دېدى پاتەمخان ئاچا. * ئېتىڭ بەكمۇ چىرايلىق ئابدۇقادىر ئەمەسمۇ؟ خەلقىمىزگە يول باشلاپ، ئۈمۈرۈڭ ئۆتكەن ئەمەسمۇ؟ ⑱ چىقىۋالماق؛ جېنىنى جان ئەتمەك: قىشتىن ئۆتمەك. * - شۇ قاتتىق كۈنلەردىن قانداق ئۆتۈڭلار، - دەپ سورىدىم مەن ئاپامدىن. ⑲ ئۆتكۈزمەك، كەچمەك: مۇشۇ ياشقا كىرگۈچە مېنىڭ بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشلار ئاز ئەمەس. ⑳ كۆز ئالدىدا پەيدا بولماق، گەۋدىلەنمەك؛ كەچمەك؛ كەزمەك: خىيالىدىن ئۆتمەك. * دادام ئېيتىپ بەرگەن بىرۋەقە كۆز ئالدىمدىن مارجاندەك تىزىلىپ ئۆتۈشكە باشلىدى. * ئۆتمۈشتە تارتقان چاچا-مۇشەققەتلەر بىر-بىرلەپ كۆز ئالدىمدىن ئۆتتى. ㉑ رازى بولماق، ئۇنىماق؛ تەستىقلىنىماق، ماقۇللىماق: ئىدىيىسىدىن ئۆتمەك. كۆڭلىدىن ئۆتمەك. ماقۇللاشتىن

ئۆتمەك. ㉒ بىرەر خاتاغا يول قويماق؛ خاتا قىلماق؛ سادىر بولماق، يۈز بەرمەك، ئۆتۈلمەك: ئۆزۈمدىن ئۆتكەن، قولۇمدىن كەتكەن (ماقال). * ئامبارنىڭ يار ئېلىپ كېتىشىدە ئۆزۈمدىن بىخەستەلىك ئۆتتى. * گۇناھ مەندىن ئۆتتى. * سەۋەنلىك بىزدىن ئۆتتى، كەچۈرسىلە. ㉓ كۆچمە. كەچۈرمەك، ئەپۇ قىلماق: بىر قوشۇق قېنىدىن ئۆتمەك. * قاننى قان بىلەن يۇغلى بولامدۇ؟ مەن ئۇنىڭ گۇناھىدىن ئۆتۈم. * سودىگەر ساندۇقنى ئېچىپ ئالتۇنلارنى كۆرگەندىن كېيىن ئېلاخۇننىڭ گۇناھىدىن ئۆتۈپتۇ. * بىزدەكلەرنىڭ گېيىنى ئاڭلايدىغان ئادەممۇ بار ئىكەن، ئەمدى مۇرادىمغا يەتتىم، دەۋايمىدىن مىڭ مەررە ئۆتتۈم! بولدى، ماڭا ئەمدى پۇل ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ كېرىكى يوق! ㉔ بىرەر دەرىجىگە، تەلەپكە، ئۆلچەمگە توشماق؛ دەرىجىگە توشۇپ سېتىلماق: بۇ ماللار بازارغا ئۆتمەيدۇ. ㉕ بىركىمگە، بىرەر تەرەپكە تەۋە بولماق؛ بىركىمگە تەئەللۇق بولماق، مۈلكىگە ئايلىنىماق: يەر ئەمدى بىزگە ئۆتتى. * مەلىكە ئېرىدىن ئەگگۈشتەرنى سوراپتۇ، شاھ ئۇنى مەلىكىگە بېرىپتۇ، ئاخىرى ئەگگۈشتەر مەلىكىنىڭ قولىغا ئۆتۈپتۇ. ㉖ يېزىلماق؛ ئېلىنماق؛ ھېسابلىنىماق: بىز ئەمدى يېزا نوپۇسىدىن شەھەر نوپۇسىغا ئۆتمەكچى بولۇۋاتىمىز. * ئۇلار تېخى يېقىندىلا شەھەر نوپۇسىغا ئۆتتى. ㉗ ھېس قىلىنماق، سېزىلمەك، كۆرۈلمەك: قەدرى ئۆتمەك. ㉘ شاھت بولماق، ئىسپات بولۇپ بەرمەك: ئانام يالغان گۇۋاھلىقتىن ئۆتۈشنى رەت قىلغان ۋە شۇ ئازابلار تۈپەيلىدىن ئۆلۈپ كەتكەن. ㉙ كۈتۈلگەن بىرەر تەلەپ ياكى چەكتىن ئاشماق، ھالقىلىق پەيتتە سىناپماق: ئۆتكەندىن ئۆتمەك. تەكشۈرۈشتىن

ئۆتمەك. ئىمتىھاندىن ئۆتمەك. سىناقتىن ئۆتمەك.
 * خەلقنىڭ زۇلۇمدىن قۇتۇلىدىغان كۈنلىرى ئاز قالدى، بۇ قېتىمقى « تۆمۈر چارۋا » سانقىدىن ئامان-ئېسەن ئۆتۈۋالساق، يەنە بىر ساناق كەلگۈچە شامەخسۇت ۋاڭنىڭ ئۆزىمۇ جەھەننەمگە كېتەر! ⑩ چېتىلما رەۋىش قوشۇمچىسى بىلەن تۈرلەنگەن پېتىللارغا ياندىشىپ كېلىپ، شۇ پېتىل ئىپادىلىگەن ئىش-ھەرىكەتنىڭ تاماملانغانلىق تۈسىنى بىلدۈرىدۇ: بولۇپ ئۆتمەك، تونۇشتۇرۇپ ئۆتمەك. سۆزلەپ ئۆتمەك. چۈشەندۈرۈپ ئۆتمەك. ئوقۇپ ئۆتمەك. ئېيتىپ ئۆتمەك. * باشلىق تاش بۇ مەسىلىنى تىلغا ئېلىپ ئۆتكەندى. * ئۇلار بۇ ۋەقەنى ناھايىتى جانلىق، قىزىقارلىق قىلىپ تەپسىلىي بايان قىلىپ ئۆتتى.

ئۆتۈپ بار ← **ئۆتۈپ تۇر**: - ئۆتۈپ بار، مېنىڭ كېلىنمۇ يوق، ئوغلۇمۇ يوق، - دېدى شەمسىيە خانىم.

ئۆتۈپ تۇر نېرى تۇر، ئارىلاشما: سىلى، سىلى دەۋەرمەي ئۆتۈپ تۇرسىلا خېنىم، **ئۆتۈپ كەتكەن** چېكىدىن ئاشقان، ھەددىدىن ئاشقان، تولىمۇ، بەكمۇ، ناھايىتى: ئۆتۈپ كەتكەن ھۇرۇن. ئۆتۈپ كەتكەن دۆت. ئۆتۈپ كەتكەن كازاپ. * ئۇ بالا ھېچبىر ئىش كۆرمىگەن تازا ئۆتۈپ كەتكەن ساددا بالا ئوخشايدۇ. * ئۇنىڭ كاللىسىدا « ھېلىقى جاپپار دېگەنچۇ، ئۆتۈپ كەتكەن نەپسى بالا بىرنەرسە » دېگەن سۆزلەر ئۇچۇپ يۈرەتتى.

ئۆتمۈش ئى ① ئۆتۈپ كەتكەن ۋاقىت، دەۋر، زامان: ئۆتمۈش بىز ئۈچۈن ئىنتايىن ئازابلىق ئىدى. * ھەئە، ئۆتمۈش بىلەن بۈگۈننى سېلىشتۇرۇپ ئولتۇرۇپتەن. ئۆتمۈشتىمۇ قۇياش شەرقتىن چىقىپ، غەربتە ئولتۇراتتى.

* يالت قىلىپلا ئېسىمگە چۈشتى ئۆتمۈش سۈرىتى. مومام ماڭا سۆزلەيتتى كەلگەن چاغدا مۇرىتى. ② تارىخ؛ ئىلگىرى بولۇپ ئۆتكەن ئىشلار، ھادىسىلەر ياكى ۋەقەلەر؛ بۇرۇنقى چاغلاردا بولۇپ ئۆتكەن ئەھۋاللار، يۈز بەرگەن ئىشلار: شۇنداق، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆتمۈش، چۈنكى ئۇ چاغلاردا، دۇنيا بەكمۇ قاراڭغۇ ئىدى. * تاڭ نۇرى كۆتۈرۈلۈش بىلەن كېچە زۇلمىتى ئاستا-ئاستا كۆزدىن غايىب بولغاندەك ئۇ ئۆتمۈش كۆزدىن يوقالدى. ③ كىشى ھاياتىنىڭ ئۆتۈپ كەتكەن قىسمى: ئۇنىڭ ئۆتمۈشى ئىنتايىن ئېچىنغىنلىق. * ئايخان مومايىنىڭ ئۆتمۈشى ۋە كېيىنكى يېڭى ھاياتى خۇددى زەرەپشاننىڭ ئۆتمۈشى ۋە ھازىرغا ئوخشاش يېنىپ تۇرغان ئېلىكتىر چىراغلىرىدەك ئايدىڭ ئىدى.

ئۆتمۈشۈشۈك سۈپ (ئۆتمە+تۆشۈك) ئۇ تەرەپتىن قارىسا بۇ تەرەپ كۆرۈنگۈدەك دەرىجىدە تېشىلگەن، شۇ خىلدىكى نۇرغۇن تۆشۈكلەر ئېچىلغان: ئۇنىڭ گۈمبەز تاملىرى بىللارنىڭ ئۆتۈشى، بورانىڭ يالىشى بىلەن ئۆتمۈشۈك بولۇپ كەتكەندى. * كامېر ئىشىكى ئالدىدا يۈز بەرگەن بۇ قانلىق جەڭدە ئوق تېگىپ كامېر ئىشىكى ئۆتمۈشۈك بولۇپ كەتكەندى. * قارىمىسىز تام-تورۇسلىرىمىز ساپلا ئۆتمۈشۈك.

ئۆتنە ئى. بىركىمدىن قايتۇرۇش شەرتى بىلەن ئېلىنىدىغان نەرسە: - بىرئاز ئاشلىق ئۆتنە ئالاي دەپ... - كىچىكئاخۇن سۆزىنىڭ ئاخىرىنى قانداق چۈشۈرۈشىنى بىلەلمەي توختاپ قالدى. * مەن قوشنىلاردىن 15 كوي ئۆتنە ئالدىم، ھېلى ئازراق ئۇن سېتىۋېلىپ كەلسەم نەچچە ھەپتە يەپمىز. **ئۆتنە ئالەم** « بىرىگە كەلگەن كۈن يەنە بىرىگىمۇ كېلىدۇ » دېگەن مەنىدىكى بىرىكمە: شۇنداق، تىلسەڭ تاپسەن دېگەن

راست ئىكەن. ھېلىقى يە جۈج-مە جۈجەلەر ھەممىنى يالماپ يۈرگەن كۈنلەردىمۇ « ئۆتتە ئالەم بۇ، بىزگىمۇ نۆۋەت كېلۇر » دەپ تىلگەن ئىدىم. * قېرى جاڭجۈنمۇ ئۆزى ئىشلەتكەن توزاققا چۈشۈپ ئۆلدى، ئۆتتە ئالەم دېگەن شۇ.

ئۆتتە ئالماق باشقىلاردىن قايتۇرۇش شەرتى بىلەن بىرنەرسىنى ۋاقىتلىق ئېلىپ تۇرماق.

ئۆتتە بەرمەك بىرەر نەرسىنى قايتۇرۇپ بېرىش شەرتى بىلەن باشقىلارغا بېرىپ تۇرماق: مەن سىزگە 100 يۈەن ئۆتتە بېرەي، كېيىن بېرەرسىز.

ئۆتتە جاھان ← **ئۆتتە ئالەم**: بۇ ئۆتتە جاھان، ھېسابلىق ئالەم، ئاق كۆڭۈل كىشىلەرنىڭ ساپ قېنى بىكار ئېقۇمەرمەيدۇ، - دېدى شائىر.

ئۆتتە ئېلىش < مات > ئېلىش ئەمىلىدە كېمە يگۈچىنىڭ بىر خانىسىدىن سان ئېلىشقا يەتمىگەندە، ئالدىنقى بىر خانىدىن بىر ئۆتتە ئېلىنىپ شۇ خانىدىكى سانغا ئايلاندۇرۇلۇپ، ئاندىن ئېلىنىدۇ. بۇ خىل ھېسابلاش ئۇسۇلى ئۆتتە ئېلىش دېيىلىدۇ. **ئۆتتە ئېلىنىدىغان ئېلىش** < مات > ئېلىشنى ھېسابلاش ۋاقتىدا، ئۆز خانىسىدىكى سان ئېلىشقا يەتمىگەندە، يۇقىرى خانىدىن بىرنى ئۆتتە ئېلىپ ھېسابلاش ئۇسۇلى ئۆتتە ئېلىنىدىغان ئېلىش دېيىلىدۇ.

ئۆتتە - لاپقۇت ئۆتتە ۋە لاپقۇت: ئۆتتە - لاپقۇت قىلىشماق.

ئۆتتە - ياغام دىئال ← **ئۆتتە - بېرىم**.

ئۆتتە - بېرىم كىشىلەر ئۆزئارا بىر-بىرى بىلەن قىلىشقان ئۆتتە ئېلىش ۋە ئۆتتە بېرىشتەك ئىقتىسادىي مۇناسىۋەت، ئېلىم-بېرىم: ئۆتتە - بېرىم قىلماق. * ئۇ

ئەمدى مېنىڭ گە جېگە مگە مىندى، ئوچاقنىڭ كۈلى، ئۆيىنىڭ يۇنىدىسى، ئېلىم-بېرىم، ئۆتتە - بېرىم دېگەندەك ئىشلارنىڭ ھەممىسى مېنىڭ ئۈستۈمدە. * « ئەدەبتىن ئەمرى ئۇلۇغ » دېيىشىدۇ. كادىزلار ئۆتتە - بېرىم قىلىڭلار، لاپقۇتلىشىڭلار دېگەندىكىن قاراپ تۇرغۇم كەلمىدى.

ئۆتتە - بېرىم قىلماق ئۆتتە ئېلىش، ئۆتتە بېرىشتەك مۇناسىۋەتتە بولماق، ئېلىم-بېرىم قىلماق: ئەل نەرقى كېلىشىمىز، قولۇمدىن كېلىشىچە ئۆتتە - بېرىم قىلىمەن. * - نەزىر-چىراغنىمۇ قولۇم-قوشنىلاردىن ئۆتتە - بېرىم قىلىپ ئۆتكۈزۈۋالدى ئۇلار، - دېدىم مەن ئىچىمدە.

ئۆتۈپ- تېشىپ باشقىسى تېپىلماي؛ يېڭىلىشىپ، ئۇقۇشماي، خاتا ھالدا؛ يەنە كېلىپ: راستىنى ئېيتقاندا، پەرتزاتنىڭ ئۆتۈپ- تېشىپ مۇشۇ ئابلەقتەك بىر ئادەمنى « سەيگۈەن » لىككە تارتقانلىقىغا بەكمۇ ئەپسۇسلاندى. چۈنكى، بۇ ئۇنىڭغا ناھايىتى تونۇشلۇق بىر ئالدامچى بولۇپ، پەرتزات ئويلىغان ئۇنداق رولىنى ئوينىيالىشىدىن گۇمانلىناتتى.

ئۆتۈشتۈرمەك « ئۆتۈشمەك » يېشىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۆتۈشتۈرۈلمەك « ئۆتۈشتۈرمەك » يېشىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئۆتۈشلۈك سۈپ. ئۆتۈپ تۇرىدىغان، ئۆتىدىغان؛ بوران ئاقسۇ بازىرىنىڭ بەزى بۆلۈك-پۇچاقلىرىنى توپىغا تولدۇرۇپ، ئايرىم شامال ئۆتۈشلۈك يەرلەرنى پاكىز سۈپۈرۈۋەتكەندەك تازىلاپ قاتراڭ قىلىپ قويدى.

ئۆتۈشمە ① سۈپ. ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان، بىر-بىرىنىڭ ئاستى ياكى ئۈستىدىن ئۆتىدىغان؛ قايچىلاشما؛ ئۆتۈشمە شامال. ئۆتۈشمە يول. ئۆتۈشمە كۆۋرۈك. ② ئى.

كېيىننىڭ تۈگمىسى ئېتىلگەندىن كېيىنكى پەش گىرۋەكلىرىنىڭ ئۆزئارا ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان قىسمى.

ئۆتۈشمە شامال < بىن > ئۆي ئىچىدىن ئۇدۇل ئۆتۈشكەن شامال.

ئۆتۈشمە قۇدا دىئال قايىچقۇدا.

ئۆتۈشمە قىلماق ئۆتۈشتۈرمەك، ئۆتۈشكەن ھالەتكە كەلتۈرمەك.

ئۆتۈشمە كۆۋرۈك < قاتن > يوللارنىڭ

ستېرېئولۇق كېسىشىدىغان جايلىرىغا سېلىنغان كۆۋرۈك. ئۇنىڭدىن ئوخشاش بولمىغان يۆنىلىشلەردىكى ئاپتوموبىللار بىرلا ۋاقىتتا ئۆتەلەيدۇ.

ئۆتۈشمە يول < قاتن > ئۆتۈشمە كۆۋرۈك ئارقىلىق بىر-بىرىدىن ئۆتۈشتۈرۈلگەن يول.

ئۆتۈشمەك « ئۆتمەك » يېتىلنىڭ ئۆملۈك

دەرىجىسى: ئاسفالىتلىق يوللاردا چوڭ-كىچىك ماشىنىلار ۋە ئاپتوموبىللار ئۇيان-بۇيان ئۆتۈشمەكتە. * ئۇلار رەبھانەم بىلەن باش ئىشارىسى ئارقىلىق سالاملىشىپ، ئۆزئارا گەپلىشىپ ئۆتۈشەتتى.

ئۆتۈك I ئى. قونچى پۇتنىڭ بۇلجۇڭ گۆشىگىچە

بارىدىغان، پاشنىلىق ئاياغ كىيىم: ئۆتۈك كىيىمەك. * ئانا كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا پۇتقا قارىدى. ئۇنىڭ پۇتىدا يەنىلا شۇ قىزىل ئۆتۈك بار ئىدى.

ئۆتۈك II ئى. دىئال. كېچىك، دەريانىڭ

كېچىكى، دەريانىڭ ئۆتىدىغان يېرى. **ئۆتۈكچان** سۈپ. ئۆتۈك كىيگەن، پۇتىدا ئۆتۈكى بار: ئۆتۈكچان ئادەم.

ئۆتۈكچى I ئى. ئۆتۈك تىكىدىغان ۋە

ساتىدىغان كىشى: كونا زاكازچىلار بۇ يەرگە كەلمەيتتى. يېڭىلىرىنى بولسا چاپسانلا تېپىپ بولمايتتى. ھالال ئۆتۈكچى دېگەن نامغا ئىگە بولۇش ئۈچۈن، نۇرغۇن يىللار كېرەك ئىدى.

ئۆتۈكچى II ئى < زونۇل > بىر خىل ھاشارات.

يېتىلگىنى قىزغۇچ سېرىق رەڭلىك، قاتتىق قېپى بار. لېچىكىسى ئاقۇچ سېرىق، تېنىدە ئىنچىكە تۈكچىلىرى بولىدۇ. قوغۇن-ئاۋۇزنىڭ ئاساسىي زىياندىشى، مېۋە دەرمەخلىرى ۋە پۇرچاق تىپىدىكى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ يوپۇرمىقىنى يەيدۇ.

ئۆتۈلمەك « ئۆتمەك » يېتىلنىڭ مەجھۇل

دەرىجىسى: ئەقىللىقنىڭ قەدرى ئەخمەقنىڭ يېنىدا ئۆتۈلەر (ماقال). * ئالىي مەكتەپلەردە دەرىسلەر ئېھتىياجغا قاراپ، ئۇيغۇر تىلىدا ئۆتۈلەتتى. * مانا شۇ چاغدا، ھەقىقىي ھالدا دادامنىڭ قەدرى ئۆتۈلگەندى. * قاسىمجان قەمبىرنىڭ مۇشۇ يىغىلىشقا ئاتاپ، قوشماق ئىمزا بىلەن يېزىپ ئەۋەتكەن تەبرىك خېتى ئوقۇپ ئۆتۈلدى.

ئۆتۈمسىز سۈپ < تىل > مەلۇم شەيئىگە

ئۆتىدىغان ھەرىكەتنى بىلدۈرمەيدىغان؛ تولدۇرغۇچى تەلەپ قىلمايدىغان: ئۆتۈم سىز يېتىللار.

ئۆتۈمسىز يېتىل < تىل > مەلۇم شەيئىگە

ئۆتىدىغان ھەرىكەتنى بىلدۈرمەيدىغان؛ تولدۇرغۇچى تەلەپ قىلمايدىغان يېتىللار. مەسىلەن، « ئۆز-ئۆزىدىن قانائەتلىنىش ئۆگىنىشىنىڭ دۈشمىنى » دېگەندىكى « قانائەتلىنىش »، « ئاساسىي قاتلامغا چوڭقۇر چۆكۈش » دېگەندىكى « چۆكۈش »، « گۈل ئىشىدا خەندان ئۇرۇپ سايىردى بۇلبۇل » دېگەندىكى « سايىردى » سۆزلىرىگە ئوخشاش.

ئۆتۈملۈك سۈپ < تىل > ھەر دائىم ئىسىم

ياكى ئىسىم رولىدىكى سۆزلەرنىڭ چۈشۈم كېلىش شەكلىدە ياكى چۈشۈم كېلىش خاراكتېرىدە ئۆزىگە تولدۇرغۇچى بولۇپ كېلىشىنى تەلەپ قىلىدىغان، يەنى چۈشۈم كېلىشتە تۈرلەنگەن سۆزلەرنى ئۆزىگە

تولدۇرغۇچى بولۇپ كېلىشى تەلەپ قىلىدىغان: ئۆتۈملۈك پېئىل. ئۆتۈملۈك پېئىل <تل> شەيئىنى بىۋاسىتە ئوبىيكت قىلغان پېئىللار. ئۆتۈملۈك پېئىل ئۆز ئوبىيكتىنى بىلدۈرگۈچى سۆزنىڭ چۈشۈم كېلىشتە كېلىشىنى تەلەپ قىلدۇ. مەسلەن، « ئىنتىزام تەربىيىسىنى كۈچەيتىش » دېگەندىكى « كۈچەيتىش »، « ۋەتەننى سۆيۈش » دېگەندىكى « سۆيۈش » سۆزلىرىگە ئوخشاش.

ئۆتۈنچ ئى. ئىلتىماس، ئۆتۈنۈش: - سىلگە ئۇستام بىر ئۆتۈنچىم بار، ئۇستام، ئۆيۈم مانا مۇشۇ يەردىلا، كۆپ ھايال قىلمايمەن، بېرىپ بىر پىيالە چېيىمنى ئىچىپ كەتسە، - دەپتۇ بالا.

ئۆتۈنمەك پ ① يالۋۇرۇپ تۇرۇپ ئىلتىماس قىلماق، سەمىي تەلەپ قىلماق، تۆۋەنچىلىك بىلەن سورىماق: مېنىڭ ئىشىمنى تېزراق ھەل قىلىپ بېرىشىڭنى ئۆتۈنمەن. * مەن شۇ كۈنى ئۆلچەم بىلەن چاپاننىڭ رەسىمىنى ئۇستامغا كۆرسىتىپ رەختنى كېسىپ بېرىشىنى ئۆتۈندىم. * بۇلارنىڭ جاۋابىدىن رازى بولغان شاھ بۇلارنى ئۆز ئۆيىگە تەكلىپ قىلىپ زىياپەت بېرىپ، ئوردىدا خىزمەت قىلىپ قېلىشلىرىنى ئۆتۈنۈپتۇ. * سەندىن ئۆتۈنۈپ قالاي، ماڭا راست گېپىڭنى دېگىن. ② تەقدىم قىلماق، ھەقسىز ئۆتكۈزۈپ بەرمەك: مەن بۇ كىتابنى سىزگە ئۆتۈندىم. * پادىشاھ قېرىپ قالغانلىقى ئۈچۈن ئوغلىغا ئۆز تەختىنى ئۆتۈنۈپتۇ. * - مەن ساڭا مۇشۇ تەختىمنى ئۆتۈنۈپ بېرەي، سەن پادىشاھ بول، مەن سېنىڭگە مەڭگە بېرىپ خاتىرجەم تۇراي، بۇنىڭغا نېمە دەيسەن، - دەپتۇ پادىشاھ. **ئۆتۈنۈشمەك** « ئۆتۈنمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆتۈمەك پ. ئادا قىلماق، ئورۇنلىماق، بېجىرمەك، ئىشلىمەك: ۋەزىپە ئۆتۈمەك. مەجبۇرىيەت ئۆتۈمەك. * كىشىنىڭ تاھارىتىدە ناماز ئۆتەپتۇ (ماقال). * - قېنى كاتىپ يولداش، بۇلارنىڭ نىكاھ رەسمىيىتىنى ئۆتەپ بەرسىڭىز، - دېدىم مەن كاتىپقا. * ئۇيغۇر تىبابىتىدىكى بىر تۈركۈم ئاتاقلىق تېۋىپلار شىنجاڭنىڭ سەھىيە ئىشلىرى ساھەسىدە كۆزگە كۆرۈنەرلىك خىزمەتلەرنى ئۆتەپ كەلمەكتە.

ئۆچ ① ئى. قىساس، ئىنتىقام، ئۆچمەنلىك: ئۆچ ئالماق. ئۆچىنى چىقارماق. * ئۇنىڭ مەندە ئۆچى بار. * مەن ئۇن-تىنىسىز، لېكىن ئاچچىقلانغان ئەلپازىمنى نامايىش قىلىپ، ئۆچۈمنى بەردىن ئالغاندەك گۈرس-گۈرس دەسسەپ، بۆلۈمگە كىرىپ كەتتىم. ② سۈپ. يامان كۆرىدىغان، ياقتۇرمايدىغان، بىزار، ئامراق ئەمەس: مەن تاتلىق يېمەكلىكلەرگە ئۆچ. * مەن ئۇنىڭغا ئەزەلدىن ئۆچ. * شۇ چاغدىن باشلاپ ئىت مۈشۈككە ئۆچ بولۇپ قېلىپتۇ. * بىر كۈنى ئەپەندىدىن سودىگەر تونۇشى سوراپتۇ: - ئەپەندىم، سىز پۇلغا ئامراقمۇ، ئۆچۈم؟ || مەن ئۇنى بەك ئۆچ كۆرەتتىم، چۈنكى ئۇ دائىم مېنى بوزەك قىلاتتى.

ئۆچ ئالماق ئىنتىقام ئالماق، قىلغان يامانلىقلىرى ئۈچۈن جازالىماق، ئۆچىنى چىقارماق: - يىگىت، بېشىم ئامانلا بولسا، ئۆچ ئالماي قويمايمەن، - دەپ سۆزىنى ئاياغلاشتۇردى راجى، ئۇنىڭ بىردىنلا يوغان ئېچىلغان كۆزلىرى كەچكى شەپەق نۇرىدا قېپقىزىل چوغدەك چاقناپ كەتتى. * - بىر كۈن كېلىۋر، ماڭمۇ يول ئېچىلۋر. قۇمۇلغا بېرىۋالسام، تۆمۈر ئاكاملارنىڭ ئۆچىنى ئالماي قويمايمەن، - دېدى غوجىنىياز ھاجى. **ئۆچ بولماق** يامان كۆرمەك، يىرگەنمەك،

ئىش تۇتماق؛ زىتلاشماق، ئۆچلەشمەك؛
بىزنىڭ سىنىپتا نىجات دەيدىغان بىرنەمە
بار، مەن بىلەنلا ئۆچەكشىدۇ. * يەر
ئىسلاھاتىدا بىرنەچچە ھاللىق ئادەملەر
ھەيدەر بىلەن ئۆچەكشىپ، ئۇنى باي دېھقان
قىلىشقا شۇنچىلىك تىرىكشىپ باقتى، لېكىن
ئىشقا ئاشمىدى.

ئۆچكە ئى <زوتول> سۈت ئەمگۈچى ھايۋان.
مۈڭگۈزنىڭ تۇۋى قىسمى ئۆچ بۇرجەك،
ئۇچى ئارقىغا قايرىلغان بولىدۇ. پۇتلىرى
كۈچلۈك بولۇپ، سەكرەشكە ماھىر
كېلىدۇ. تۈكلىرى تۈز بولىدۇ. ئەركىكى
ساقاللىق كېلىدۇ. تۈرلىرى كۆپ بولۇپ،
بەزىلىرى قارا، كۈل رەڭ قاتارلىق
رەڭلەردە ئۇچرايدۇ. تېرىسىدىن خۇرۇم
ئىشلىگىلى ۋە كىيىم تىككىلى بولىدۇ.
سۈتى ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئۆچكە ساقال ئۇزۇنراق، ئاستى قىسمى
سەل تار بولغان ساقال: دەرۋازا
قاراۋۇلغانى يېنىدا ئەپچىل بىر ساتراشخانا
بار ئىدى. بۇ يەردە ئۆچكە ساقال، ئاداڭغۇ،
سەل دۈمچەكرەك، يېشى ئەللىكلەردە بار
بىر كىشى ساتراشلىق قىلاتتى.

ئۆچكە ياغلىرى ئېرىپ كەتمەك كىشى
بىلەن بولغان مۇئامىلىدە ناھايىتى ئاسان
يۇمشاپ مېھرىبانلىقى تۇتماق؛ ئەخمەتجاننىڭ
خىيالىدىن ئابدۇللاننىڭ بالىلىق چاغلىرى،
ناھايىتى تەسلىكتە ئوقۇغانلىقى ئۆتتى،
ئەخمەتجان ئۆزىمۇ بالىلىق كۈنلىرىدىن تارتىپ
يوقسۇزلۇق ئازابىنى كۆپ تارتقان، شۇڭا
باشقىلارنى قىيىن ئەھۋالدا كۆرسە ئىچى
كۆيۈپ، ئۆچكە ياغلىرى ئېرىپ كېتىدىغان ئادەم
ئىدى.

ئۆچكە يۇلغۇن رەڭگى سارغۇچ، ئۇششاق
تۈككە ئوخشاش تىكەنلىكرەك بولىدىغان،

نەپرەتلەنمەك: تاسادىپىي بىر ئىش
تۈپەيلىدىن مەن ئۇنىڭغا ئىختىيارسىز ئۆچ
بولۇپ قالدىم.

ئۆچ كۆرمەك يامان، ئەسكى دەپ
ھېسابلىماق؛ ياقۇرماسلىق؛ يامان كۆرمەك؛
— مانا ئەمدى ھەممىسى ئۆچ كۆرىدىغان
بالا بولۇپ قالدىڭ، — دېدى ئالىمجان مېنىڭ
قۇلقىغا پىچىرلاپ. * چېرىكلەرنى ئۆچ كۆردۈم،
تەلەمەتتە چۈش كۆردۈم. كېچە يېتىپ ئۇيقۇدا
بالىلىرىمنى بەش كۆردۈم.

ئۆچ-ئاداۋەت ئۆچ ۋە ئاداۋەت، ئۆچ ئېلىش
ۋە دۈشمەنلىك ھېسسى: ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدە
قانداقتۇر ئۆچ-ئاداۋەت ۋە ئىسيان ئوتلىرىنىڭ
لاۋۇلداپ تۇرغانلىقىنى كۆردۈق. * يىگىتنىڭ
ۋۇجۇدىدا قانداقتۇر ئۆچ-ئاداۋەتكە ئوخشاش
غەيرىي تەبىئىي بىر سېزىم پەيدا بولدى-دە،
قوشۇملىرىنى تۈرگىنىچە كېتىپ قالدى.

ئۆچەر سۈپ. ئۆچىدىغان، تەدرىجىي ئۆچۈپ
بارىدىغان: ئۆچەر تەۋرىنىش.

ئۆچەر تەۋرىنىش <فز> تەۋرىنىۋاتقان
جىسىم ياكى نەۋرەنگۈچى ئېلېكتىر
زەنجىرىدە، قۇۋۋەت تەدرىجىي ئازلاپ
بارسا، تەۋرىنىش ئامپلىتۇدىسىمۇ مۇناسىپ
ھالدا كىچىكلەيدۇ. بۇ خىل ھادىسە
ئۆچۈش دېيىلىدۇ؛ تەۋرىنىش ئامپلىتۇدىسى
تەدرىجىي كىچىكلەپ بارغان تەۋرىنىش
ئۆچەر تەۋرىنىش دەپ ئاتىلىدۇ.

ئۆچەكە ئىشتۈرمەك «ئۆچەكە ئىشمەك»
پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇلار
تۈرلۈك يوللار بىلەن ئەسكەرلەرنى ئوقۇغۇچىلار
بىلەن ئۆچەكە ئىشتۈرۈپ، شۇلار ئارقىلىق
ئوقۇغۇچىلارغا تاقابىل تۇرماقچى بولغان.

ئۆچەكە ئىشمەك پ. بىركىمنىڭ مەنپەئىتىگە،
شەخسىيىتىگە تېگىش ئۈچۈن ئاتاين
ياكى مەقسەتلىك ھالدا ئۇنىڭغا زىت

چۈرۈك، سۇندۇرسا چورتلا سۇندىغان، سېرىق چېچەكلەيدىغان يۇلغۇن.

ئۆچكە يېغىدەك كىشىلەر بىلەن مۇناسىۋەتتە، مۇئامىلەدە ناھايىتى ئاسان يۇمشايدىغان، ئېرىيدىغان ۋە ناھايىتى ئاسان قاتنىدىغان: ئۆچكە يېغىدەك ئادەم.

ئۆچكەن «ئۆچمەك» يېنىلىنىش سۈپەتتىشى: يۈتكەن ئۆچكەن يانار تاغ.

ئۆچكەن يانار تاغ <گېئول> ئىنسانلارنىڭ يازما خاتىرىلىرىدە ئېتىلغانلىقى خاتىرىلەنمىگەن يانار تاغ.

ئۆچكەن سېمە ر ئى (ئۆچكە+ئېمە) <زوتول>

سۆزلەنگۈچىلەر سىنىپى، كېلەر ئائىلىسىدىكى ھايۋان. ئۇزۇنلۇقى 3 مېتىر كېلىدۇ. دۈمبىسى قارامتۇل زەپتۇن رەڭلىك، ئاچ سېرىق سەپكۈنلىرى بار. قورساق تەرىپى سېرىق، قۇيرۇقى شەل ياپىلاق، سۇغا يېقىن جايلاردا ياشايدۇ. سۇ ئۈزلەيدۇ، پاقا، يىلان، كىچىك قۇش قاتارلىقلارنى تۇتۇپ يەيدۇ. دۆلىتىمىزنىڭ جەنۇبىدا ياشايدۇ.

ئۆچلەشمەك پ. ئۆچ بولۇپ قېلىشماق، زىتلاشماق، دۈشمەنلەشمەك: فۇجۇڭ ئۆلكەندىن كېيىن ئىلياز ئىنىسى شامەخسۇت بىلەن ئۆچلەشكە باشلاپتۇ. * ئۇلارنىڭ ئانىلىرى بىر-بىرىگە خۇددى دۈشمەندەك ئۆچلەشكە تىتى.

ئۆچلۈك «ئۆچ» سۆزى ② نىڭ ئىسىم شەكلى: ئۆچلۈك قىلماق. * ئۇنىڭ كۆڭۈلگە غەشلىك سالىدىغان قىياپىتىنى كۆرۈپ مېنىڭ ئۆچلۈكۈم كەلگەندەك بولدى. * ئۆمەر خېلى بىرھازاغىچە خاسىيەتكە مەنستىمەسلىك، ئۆچلۈك ۋە ھەسەت بىلەن نەزەر سېلىپ ئۇنچىقىمىدى.

ئۆچلۈك قىلماق يامان كۆرۈش ھېس-تۇيغۇسى

قوزغالماق، نەپرەتلەنمەك، بىزار بولماق: ئۇ سەلەي چاققانغا ئۆچلۈك قلاتتى، لېكىن ئۇنىڭدىن ئايرىلالمايتتى.

ئۆچلۈكى كەلمەك ئۆچلۈكى تۇتماق، ئۆچلۈكى قوزغالماق: نېمىشقىندۇر ھېلىقى ئۇزۇن چار ساقاللىق ئېشاقخۇن ئۇستامغا ئۆچلۈكۈم كېلىپ قالدى.

ئۆچمەس ① «ئۆچمەك» يېنىلىنىش بولۇشىز

سۈپەتتىشى. ② كۆچمە. مەڭگۈ يوقالمايدىغان، مەڭگۈ ئۇنتۇلمايدىغان، ئۇنتۇلماس: ئۆچمەس ئىز. * سېنىڭ قوينۇڭدا ئازادلىق ئەرك ئۈچۈن ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشقان قەھرىمانلارنى ئەسلىمەي تۇرالمىمەن. * ئۇ بۇنىڭ بىلەن يىراقتىكى يارىغا بولغان ئۆچمەس مۇھەببىتىنى ئىپادىلەيتتى. * قانلىق داغلار خاتىرىسىنى كۆڭۈل كىتابىنىڭ ئۆچمەس بەتلىرىگە ئورناتقان ئابدۇراخمان ئاتى ئارقىسىغا ئايلاندۇرۇپ سانسۇمبە كۆچىسىغا كىرىپ كەتتى.

ئۆچمەك پ ① يېنىشتىن، يالقۇنچاشتىن،

كۆيۈشتىن توختىماق: چىراغ ئۆچمەك. ئوت ئۆچمەك. * ئۈچ ئوغۇل شاد كۈلۈشۈپ، كۆرگىنىنى سۆزلىشىپ، مۇڭدېشىپتۇ كەچكە، قانچە شاملار ئۆچكە. ② يوقالماق، غايىب بولماق، يوق بولماق: ئاۋاز ئۆچمەك. * شۇ زامان ئۇنىڭ چىرايىدىكى كۈلۈمىسىزلىك ئۆچتى. * ئۇ بۇگەپلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن دەم ئېلىش ۋاقتىلىرىدىمۇ لەۋلىرىدىن كۈلكە ئۆچمىدى. ئەمدىلىكتە بولسا، ئۇنىڭ بۇرۇنقى مۇھەببىتى ئۆچكەندى. ③ كۆچمە: ئۇنتۇلماق، ئۇنتۇلۇپ كەتمەك: ئەستىن، كۆڭۈلدىن كۆتۈرۈلمەك؛ يوقىماق: يۈرت قوغدىساڭ ئۆسەرسەن، قوغدىمىساڭ ئۆچەرسەن (ماقال). * يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۇنىڭ «خالۋاپ» دېگەن بىر چىرايلىق يازىملىق

نامىمۇ ئۆچتى. * مانا شۇ كۈندىن باشلاپ، سىيىت قارىنىڭ نامىمۇ، جىسىمۇ كىشىلەر قەلبىدىن ئاستا-ئاستا ئۆچتى. ④ بىرەر نەرسە يۈزىگە چىقىرىلغان بەلگە، خەت قاتارلىقلار چىقىپ كەتمەك، يوقاپ كەتمەك: خەت ئۆچمەك. ئىزى ئۆچمەك. * شۇنىڭ بىلەن قەغەزگە بېسىلغان تامغىمۇ ئۆچكەندى. * مانا ئەمدى ساڭا بېسىلغان ئۇ تامغىمۇ ئۆچتى. ⑤ كۆچمە، خىرەلەشمەك، ئۆگمەك، ئۆزگەرمەك، باشقىچە ھالەتكە كىرمەك: ئايىمگۈلنىڭ رەڭگى ئۆچتى، بېشىدا باشقىچە پىكىرلەر پەيدا بولۇپ، ئەندىشىگە چۈشتى. ⑥ سەپتىن ياكى تىزىملىكتىن، ھېسابتىن چىقماق: رويخەتتىن ئۆچمەك.

ئۆچمەن سۈپ. ئۆچ، ئامراق ئەمەس: زىمىستان قۇرغۇنى دائىم باھارغا كۆڭلىدىن ئۆچمەن، تىرىلمەك قەستىدە قۇتراپ تىنىم تاپماس ياۋۇز دۈشمەن. * ئامما كۆڭلى بەك سۇنۇق، دەردمەن ئىدى. شۇڭا مۇڭلۇق سازغا بەك زوقمەن ئىدى. ئاتىسىنى ئوغرى ئۆلتۈرگەندى. شۇڭا بەكمۇ ئوغرىغا ئۆچمەن ئىدى. || ياز كۈنى بىر ئاخشىمى، كەپتۇ يەنە دۈشمەنلەر؛ قان تۆككەننى خۇماداپ، تېنچ ھاياتقا ئۆچمەنلەر. * كۆرەلمىدى شۇم دۈشمەنلەر، قىزىل تاڭغا بەك ئۆچمەنلەر.

ئۆچمەنلىك ئى. باشقىلارنىڭ قىلغان يامانلىقى، يەتكۈزگەن زىيىنى، زەرەرى قاتارلىقلار تۈپەيلى كۆڭلىدە پەيدا بولغان ئۆچلۈك ھېس-تۇيغۇسى؛ ئۆچلۈك، ئاداۋەت، غۇم: ئۆچمەنلىك قىلماق. * ئۇنداقلارنىڭ كۆڭلىدە بىزگە ئۆچمەنلىك ساقلانغان، بۇنى ھەرقاچان ئەستە تۇتۇش لازىم. * بۇ ئىش ساۋۇتجانغا قاتتىق ئەلەم قىلدى، ئۇنىڭدا قېيۇم ئۈستىغا نىسبەتەن ئۆچمەنلىك پەيدا بولدى. **ئۆچمەنلىك قىلماق** كۆڭلىدە يامانلىق،

ئۆچلۈك قىلىش پوزىتسىيىسىدە بولماق، ئۆچلۈكنى كۆڭلىگە پۈكمەك: - ئوردىدا ماڭا ئۆچمەنلىك قىلىپ يۈرگەن بىرەر ئادەم بارمىكىن دەيمەن، - دېدى ئۇ. * مەن سىزنى مېنىڭ ئەدەبىمنى بېرىۋاتىدۇ دەپ، سىزگە ئۆچمەنلىك قىلاتتىم. ھازىر مەن سىزنىڭ ھەققىدە تەن ماڭا ياردەم بېرىۋاتقانلىقىڭىزنى چۈشەندىم.

ئۆچۈرمەك «ئۆچۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇ شۇ يەردىلا بوغالتىرنى چاقىرىپ بۇرۇنقى ئەمگەك نومۇرىدىن 20 گۈڭنى ئۆچۈرتتى.

ئۆچۈرتۈشمەك «ئۆچۈرمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆچۈرتۈلمەك «ئۆچۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئۆچۈرگۈچ ئى ① قېرىنداش ۋە ياكى شۇ خىلدىكى قەلەملەر بىلەن يېزىلغان خەتلەرنى ئۆچۈرۈش ئۈچۈن ياسالغان بۇيۇم: - ماڭا ئۆچۈرگۈچتىن ئوننى بەرسە، - دېدىم دۇكانچىغا. ② بور بىلەن يېزىلغان خەتلەرنى ئۆچۈرۈش ئۈچۈن، كىچىك تاختايغا كىگىز ۋە شۇ خىلدىكى نەرسىلەرنى مىخلاش ئارقىلىق ياسىلىدىغان بۇيۇم ياكى شۇنىڭ رولىنى ئۆتەيدىغان باشقا نەرسە: ئۆچۈرگۈچ بىلەن دوسكىنى ئۆچۈرمەك.

ئۆچۈرمەك «ئۆچمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئوننى ئۆچۈرمەك. * كېتىمەن دەپ ئوتۇڭنى ئۆچۈرمە (ماقال)، * تۆرم دەرھال چىراغنى ئۆچۈرۈپ كۆزىنى يۇمۇۋالدى. * مەن ئۆيگە كەلدىم-دە، رادىئودا بېرىلۋاتقان ناخشا ئاۋازىنى ئۆچۈرۈپ، ئۆزۈمنى كارىۋاتقا تاشلىدىم. * قادىر قولغا ئۆچۈرگۈچنى ئالدى-دە، دوسكىنى پاك-پاكىز ئۆچۈردى.

ئۆچۈرۈشمەك « ئۆچۈرمەك » پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆچۈرۈلمەك « ئۆچۈرمەك » پېئىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى؛ ئايال يېنىك ھەرىكەت بىلەن ئۆيدىن چىقتى-دە، چىراغ ئۆچۈرۈلدى. * ئۇلار چىراغ ئۆچۈرۈلۈپ بېشى ياستۇققا قويۇلغاندا شۇلارنى كۆپ ئويلايتتى.

ئۆچىرەت ئى (ر) ① ئادەملەرنىڭ تىزىلىشىدىن ھاسىل بولغان رەت، قاتار؛ ئۆچىرەتتە تۇرماق. ئۆچىرەت بىلەن ئالماق. * ئۇ كىشىلەرنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى بىر-بىرىنى ئىتتىرىشكەنلىرىچە ئۆچىرەتتە تۇرۇپتۇ، ئاز قىسمى جىزا-ئورۇندۇق ساقلاپ تۇرۇپتۇ. ② نۆۋەت؛ ئۆچىرىتى كەلمەك. ئۆچىرەتسىز سۈپ. ئۆچىرىتى يوق، ئۆچىرەتتە تۇرمىغان، قالايىمقان، رەتسىز.

ئۆرە I ① سۈپ. باشقا جايغا نىسبەتەن ئېگىز، يۇقىرى؛ بۇ يەر بەك ئۆرە ئىكەن. * — يولكوۋنىڭ بۇيرۇقى بويىچە، — دېدى شويۇرلارنىڭ بىرى، — بىز سەككىز ماشىنىنى ئۆزىگە چىققاندا چىرىغىنى ياندۇرۇپ، پەسكە چۈشكەندە ئۆچۈرۈپ، بىر دۆڭلۈكنى ئايلىنىۋەردۇق. ② سۈپ. تىك، يېتىۋالمىغان؛ ئۆرە ياقا. ئۆرە ياقىلىق چاپان. ③ رەۋ. تىك ھالەتتە، تىكلەنگەن قىياپەتتە؛ ئۆرە تۇرماق. ئۆرە ئولتۇرماق. ئۆرە مېڭىپ يۈرمەك. ④ سۈپ. كۆچمە. باھاسى، قىممىتى جەھەتتىن يۇقىرى، ئۈستۈن؛ قىممەت؛ ئۆرە باھا. * — ئېلىپ قويسىلا، 180 كويۇمۇ ئۈنچۈۋالا ئۆرە ئەمەس، — دېدى سالاگەرلەردىن بىرى. || ئۆرە باھالىماق. * — نېمە، مۇشۇنىمۇ ئۆرە كۆرۈۋاتاملا؟ ئۆرە ئەمەس، ئەگەر سىلى بۇنى مۇشۇ تاپتا سويىسىلمۇ تېرە-زاسۇي قوشۇلۇپ، يۈز كويۇق مال چىقىمسا ھېساب ئەمەس، — دېدى مۇنۇپ بېدىكمۇ چىڭ-چىڭ سۆزلەپ.

ئۆرە بولماق ① ئۆرە، تىك ھالەتكە كەلمەك؛ تىكلەنمەك؛ قويماق؛ گۈلچىمەن نازۇك بىلەن كىلىرى بىلەن تايىنىپ ئۆرە بولدى ۋە قولغا دۇتارنى ئالدى. * ئەزىز بەگ بىرھازادىن كېيىن ئاستا كۆزىنى ئاچتى، لىككىدە ئۆرە بولدى، ئەتراپقا چەكچىيىپ قارىدى. ② كۆچمە. روناق تاپماق، قەددى رۇسلانماق؛ بىز مۇشۇ قېتىمقى قوي تېرىسى بىلەن ئۆرە بۇلدۇق. ③ كۆچمە. كېسەلدىن ساقايماق، تۈزەلمەك، ياخشى بولماق؛

— ئاپام شۇ يىللىرى كېسەلدىن ئۆرە بولالماي قازا قىلىپ كەتكەن، — دېدى ئۇ. * ئۆزىنىڭ بۇ ئاغرىقتىن ئۆرە بولالمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەن بوۋاي بىركۈنى ئۈچ ئوغلىنى ئالدىغا چاقىرىپ مۇنداق دەپتۇ. ④ قىممەتلىشمەك؛ — ۋاھ، بۇ بەك ئۆرە بولۇپ كەتتى، سېتىۋاللىغۇدەكمەن، — دېدى ئۇ.

ئۆرە بۆك دۇخاۋىدىن تىكلەيدىغان، تۆپىسى ۋە كېزىكىگە زەر بېسىلىدىغان ئۈستى چوڭ بولىدىغان ئايالچە بۆك.

ئۆرە تۇرماق ① ساق، جانلىق بولماق؛ — ئادەم ئاش بىلەن ئۆرە تۇرىدۇ، ئاش يەۋال، — دېدى ئانا، ② كۆچمە. يۈرۈشمەك، روناق تاپماق؛ تەرەققىي قىلماق، گۈللەنمەك؛ ھازىرقى دۇنيا ئىلىم-پەن بىلەن ئۆرە تۇرۇۋاتىدۇ. زامان يەنە تەرەققىي قىلىشى كېرەك. ياش-ئۆسمۈرلەر بىزنىڭ كېلىچەكىمىز، بالىلىرىمىز ئەۋەتتە ئوقۇپ، بىلىم ئېلىشى كېرەك. ئۆرە چۆچەك < ئارخېئول > قەدىمدە سۈيۈك ئىچىملىك قاچىلىنىدىغان ئىستاكان شەكىللىك ساپال ۋە ياغاچتىن قىلىنغان تۇرمۇش جابدۇقلىرىنىڭ بىر خىلى.

ئۆرە قىلماق ① ئۆرە، تىك ھالەتكە كەلتۈرمەك؛ تىكلەنمەك؛ ئاسىم بېشىنى سەل ئۆرە قىلىپ ئەتراپقا قاراشقا باشلىدى.

* بۇ چاغدا تاشۋاي بېرىپ چۈمەنيك ياقىسىدىن ئالدى ۋە ئۇنى سىلكىپ ئۆرە قىلدى. ② بەرپا قىلماق، يىنا قىلماق، ۋۇجۇتقا چىقارماق: — قىيىن ئاتامنىڭ ئىچ ئاغرىتىپ ئاز-تولا يۇل چاپلاپ بېرىشى بىلەن ئۆرە قىلغان ئېشەك ھارۋىمىزنى تارتىپ كەلدىڭلار، — دېدىم مەن ھېلىقى مۇتتەھەمگە. ③ كېسەلدىن ساقايتماق: مىڭ تەستە ئەمدى ئۆرە قىلدىم. يەنە ئىشلىسە، ئۈزۈلۈپ قالدۇ. **ئۆرە كېزىك** < تىب > ئۈچەي يوللىرىدا بولىدىغان بىر خىل ئۆتكۈر يۇقۇملۇق كېسەل. ئۆرە كېزىك تايماقچە باكتېرىيىسى كەلتۈرۈپ چىقىرىندۇ. ئۇنىڭ كېسەل ئالامەتلىرى كېزىكىنىڭدىن سەل يېتىك، كېسەل بولۇش ۋاقتى كېزىكىنىڭدىن سەل قىسقا بولىدۇ.

ئۆرە مەش < ماشىن > سىلىندىر شەكلىدىكى تۆمۈر ئېرىتىش مېشى. ماشىنىسازلىقتا، قۇيما دېتاللارنى ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن، مېتاللۇرگىيە سانائىتىدە پولات ئېرىتكۈچى ئايالما مەشكە ماسلاشتۇرۇپ پولات ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. **ئۆرە ياقىلىق پوپايكا** ياقىسى ئۆرە ياكى قاتلانغان ھالەتتە كىيىلىدىغان بىر خىل پوپايكا.

ئۆرە يۈرمەك سالامەت ھەرىكەت قىلماق، تۇرمۇش كەچۈرمەك: مەن مۇشۇ ئوكۇل بىلەن ئۆرە يۈرۈۋاتىمەن.

ئۆرە II يۈك دېتال. خۇددى، بەئەينى: بۇ بالا ئۆرە دادىسىغا ئوخشايدىكەن. **ئۆرە سەكەل** سۇپ. دېتال. ئاجايىپ، غەلبە، قاملاشمىغان، ئەپلەشمىگەن.

ئۆرە نلە شىمەك « ئۆرە نلىمەك » يېشىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆرە نلىمەك پ. ئالدى پۈتلىرىنى ئېنگىز كۆتۈرۈپ ئۆرە بولماق (ئات-ئېشەكلەر ھەققىدە): قامچىسىنىڭ تېگىشىنى كۆتىمگەن ئات ئۆرەنلەپ سەكرەپ كەتتى. * توساتتىن ئېتىم كىشىپ، تىزگىنىنى تارتقىنىغا ئۇنماي چاپچىپ ئۆرەنلىدى.

ئۆرپ-ئادەت ئومۇمەن بىرەر خەلق ياكى مىللەتكە بىرقەدەر ئورتاق بولغان ۋە شۇ خەلق، مىللەت ئىچىدە ئەۋلادتىن ئەۋلادقا ساقلىنىپ كېلىۋاتقان ئەنئەنىۋى يوسۇن، ئادەت؛ قانئە-يوسۇن؛ ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆرپ-ئادىتى. * — بىزنىڭ دىن-شەرىئىتىمىزنى، ئاتا-بوۋىمىزدىن قالغان ئۆرپ-ئادەتلىرىمىزنى چاڭ جىساغا ئوبدانراق چۈشەندۈرسىلە بولمامدۇ؟ — دېدىم مەن ئۇنىڭغا. * — ئەپەندىم، بۇ يەرنىڭ ئۆرپ-ئادىتى بويىچە قىزنىڭ يۈزىدىكى ياغلىقنى ئېچىشقا بولامدۇ؟ — دەپ سورىدىم مەن ئۇنىڭدىن.

ئۆرپ-ئادەت رەسىمى < گەن > ئىجتىمائىي ھايات ئۆرپ-ئادەتلىرى تېما قىلىنغان پېرسوناژلىق رەسىم. جۇڭگودا خەن دەۋرىدىلا بۇ خىل رەسىملەر بارلىققا كەلگەن. ياۋروپادا 17-ئەسىردىكى گوللاندىيە ئېقىمىدىكىلەرنىڭ ئۆرپ-ئادەت رەسىملىرى ئەڭ گەۋدىلىك.

ئۆرتەپ « ئۆرتىمەك » يېشىلىنىڭ رەۋىشى: ئۆرتەپ تېرىش.

ئۆرتەپ تېرىش بىر خىل ئىپتىدائىي تېرىقچىلىق ئۇسۇلى. بۇنىڭدا يەردىكى ئوت-چۆپلەر كۆيدۈرۈلۈپ، كۈلى ئوغۇت قىلىنىدۇ. يەر كۆلانغاندىن كېيىن، ئاندىن ئۇرۇق سېلىنىدۇ.

ئۆرتە شىمەك « ئۆرتىمەك » يېشىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆرتەلمەك « ئۆرتىمەك » پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: چوڭقۇر ساۋاقداشلىق مېھرىگە تولغان بۇ سەنئىيە سۆزلەردىن مەنسۇرنىڭ ئەنسىزلىك ئىچىدە ئۆرتىلىۋاتقان قەلبى ئاستا-ئاستا تەسەللى تاپتى. * ۋەتەندىن جۇت، زۇلۇم ئەرۋاھلىرى قوغلاندى، ئۆرتەلدى، يېنىپ كەلمەس بېلى سۇنغان رەقبىلەرگە مادار كۈنلەر.

ئۆرتەلمەك « ئۆرتىمەك » پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك

دەرىجىسى: ئۇ كۆز-ياشلىرى بېغى ئۈزۈلگەن مارجاندەك تۆكۈلگەن يېتى كارىۋاتقا بېرىپ ياتتى، ئۇنىڭ قەلبى دەرد-ئەلەم بىلەن ئۆرتەلمەكتە ئىدى. * شۇ تاپتا ئۇ يۇشايماق، خىجىللىق ۋە ئېچىنىش ئىلكىدە ئۆرتىنىۋاتاتتى.

ئۆرتىمەك پ ① كۆيدۈرمەك: يەز خېتى

بەرمىگەن ھەربىر دېھقاننى ئۇردى نەس چىرىكلەر ئاستىغا بېسىپ. ئوت قويۇپ ئورتىدى كەپلىرىنى، قىيىندى زالىملار جانلارنى قىسىپ. * بولدى ياۋۇز ئەجدىھا، قىزنى يۈتۈپ كەتمەكچى! ئۇنىڭ يۇمران تېشىنى ئۆرتەپ كاۋاپ ئەتمەكچى! ② كۆچمە. دەرد-ئەلەم بىلەن قىيىنماق، ئازابلىماق: يۈزىكىنى ئۆرتىمەك. * ئۇنىڭ قەلبىنى ئۆزى ھېس قىلالايدىغان قانداقتۇر بىر يالقۇن ئۆرتىمەكتە ئىدى. * قورۇنۇش، قورقۇشنى پاكىز ئۇنتۇدۇم، يار يېنىپ قېشىغا كەلگەچكە بۈگۈن. باشتىكى كۆيۈك ئوتى يامان ئىكەن، ئىچ-تېشىمنى ئۆرتىدى قويماي پۈتۈن.

ئۆردەك ئى < زوئۇل > قۇشلارنىڭ بىر ئائىلىسى.

تۈمشۈقى ياپىلاق، پۈتى قىسقا، بارماق ئارىلىقىدا پەنجىسى بار، سۇ ئۈزۈشكە ماھىر. ئۆي ئۆردىكى ۋە ياۋا ئۆزدەك دەپ ئىككى خىل بولىدۇ. گۆشىنى يېيىشكە، پەيلىرىدىن ياستۇق، يوتقان قىلىشقا بولىدۇ. ئادەتتە ئۆي ئۆردىكى

كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئۆردەككە سۇ يۇقىغاندەك خاتالىق-كەمچىلىك، ئەيىب-نۇقسان قاتارلىقلارنى قىلچە بويىغا ئالمىغانلىقىنى، تەنقىد، تەنبەلەرنىڭ تەسىر قىلىنغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ: قادىر خۇددى قۇمىدىن سۈزۈپ ئېلىنغان ئالتۇنغا ئوخشايدۇ. بۇ گەپ-سۆزلەر قادىرغا قىلىنغان بىر تۆھمەت بولۇپ، ئۆردەككە سۇ يۇقىغاندەك، ئۇنىڭغىمۇ يۇقىمايدۇ. * ئۇ مىڭ يەردىن قەسەم ئىچىپ، ئۆردەككە سۇ يۇقىغاندەك، ھېچقايسى گەپنى بويىغا ئالمىدى. * — قانداق ئادەمسىز؟ بۇ ھۆكۈمەتنىڭ سانائەت ئورۇنلىرىغا ئىشلىتىدىغان مۇھىم نەرسىنى تۇرسا، خالىغانچە ئۇقرىلىشىڭىز بولامدۇ؟ — دەپ سوراققا تارتتى. لېكىن ياسىن سوپۇم ئۆردەككە سۇ يۇقىغاندەك ھىجىيىلا تۇرۇۋەردى.

ئۆردەكنى قونداققا زورلىماق زادى مۇمكىن بولمايدىغان ئىشقا قىستىنماق: مۇنداق ئۆردەكنى قونداققا زورلايدىغان ئەخمەقلىقنى ئەمدى قىلما.

ئۆردىكىنى ئۇيان، غېزىنى بۇيان ئايرىماق ← ئۆردىكىنى ئۇيان، غېزىنى بۇيان قىلماق: باشلىق دېگەن ھامىنى باشلىق، ئۇلارنىڭ بىلىدىغىنى، ئاڭلايدىغىنى، كۆرگىنى كۆپ بولىدۇ. مانا ئەمدى قىلغان ئىشىڭىمۇ ئۆزدىكى ئۇيان، غېزى بۇيان ئايرىلىدىغان بولدى.

ئۆردىكىنى ئۇيان، غېزىنى بۇيان قىلماق بىرەر ئىشنى ئۈزۈل-كېسىل بىر تەرەپ قىلىۋەتمەك؛ ھەقىقىي ھەق، ناھەقنى ناھەق، ياخشىنى ياخشى، يامىنىنى يامان قىلىپ ئايرىماق: ئۇ بازار بېگى بايقىدەك ھۈرپەيسىلا، ئازىدىكى ئىشنىڭ ئۆردىكىنى ئۇيان، غېزىنى بۇيان قىلىپ

تاشلايتتى. * قاچانغىچە ياقسام تۇتارمۇ، كۆمسەم پىشارمۇ دەپ ئىككىلىنىپ ئولتۇرىسىز. قوللىرىڭىزدا ھوقۇق بولغاندىن كېيىن ۋاقتىدا ئۆردىكىنى ئۇ يان، غېزىنى بۇ يان قىلىۋەتمەيسىز. **ئۆردىكىنى ئۆردەك، غېزىنى غاز قىلماق** ← **ئۆردىكىنى ئۇ يان، غېزىنى بۇ يان قىلماق**: - ئۆردىكىنى ئۆردەك، غېزىنى غاز قىلىۋەتمەسەك ياخشى بولمايدۇ، - دەپتۇ بوۋاي. * لېكىن ئۇ قانچە ئالدىرىسىمۇ قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى قەتئىي قىلىش، ئېنىقلاشقا تېگىشلىك ئىشلارنى قەتئىي ئېنىقلاش، دادۇپىنىڭ ئىشلىرىنىڭ ئۆردىكىنى ئۆردەك، غېزىنى غاز قىلىپ بىر ياقلىق قىلىشى زۆرۈرلۈكىنى بىلەتتى.

ئۆردەكتۈمۈشۈق ئى [ئۆردەك+تۈمۈشۈق] < زوئول > سۈت ئەمگۈچى ھايۋان. تېنى سېمىز، لېكىن ياپىلاق، قۇيرۇقى قىسقا ھەم كەڭ. تۈمۈشۈقى ئۆردەكنىڭ تۈمۈشۈقىغا ئوخشايدۇ. تۈكلىرى ئېنىچكە ھەم زىچ، قېنىق قوڭۇر، تۇخۇم تۇغۇپ كۆپىيىدۇ، چىشىنىڭ ئەمچەك توپچىسى بولمايدۇ. **ئۆركەش ئى ①** دەريا، دېڭىز سۇلىرىنىڭ بوران تەسىرىدە داۋالغۇپ ھاسىل بولغان دولقۇننىڭ يۇقىرىغا تىك كۆتۈرۈلگەن قىسمى؛ سۇنىڭ داۋالغۇپ ئېگىز كۆتۈرۈلۈشى؛ دولقۇن: ئۇ لايلاتىدىن كۆزنى ئۈزۈپ، تۆۋەندە ئۆركەش ياساپ ئېقىۋاتقان دەريانىڭ ھەيۋەتلىك ئېقىمىغا بىرپەس قاراپ، ئاندىن توختى شۇجىغا يۈزلەندى. * ئېخ، شۇندا داۋالغۇپ ئۆركەشلەر ياساپ، ئاقتىك شاد ئەلگە جور شاۋقۇنىڭ بىلەن. شۇندىلا ھاياتقا بەردىك كۈچ-قۇۋۋەت، جۇشقۇنلۇق ئاشۇ زور ئېقىنىڭ بىلەن. ② تۆگىنىڭ دۈمبىسىدە بىر ياكى ئىككىلا بولىدىغان، قېلىن ۋە يوغان ياغ قاتلىمىدىن ئىبارەت چوقچىيىپ تۇرىدىغان ئۆسسە؛ لوڭكا: تۆگىنىڭ ئۆركىشى. ③

ئەرلەرنىڭ ئىسمى. **ئۆركەش تاغ** < گېئول > خاراكىتىرى ئوخشاش بولغان ئىككى خىل تۈزۈلمىنىڭ ئارىسىدىكى كۆتۈرۈلگەن قىسمى. **ئۆركەشلىمەك** پېشىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: قاتتىق بوران دېڭىز سۇلىرىنى ئۆركەشلىتىدۇ. * چۈنكى، ئۇن-تىنسىز رەسىم بولسىمۇ، لېكىن ئۇ خەلق ئىنقىلابىنى ئۆركەشلىتەلەيدۇ. * بۇنىڭدىن بىر ھەپتىچە بۇرۇن تاشۋاينىڭ قەلبىنى ئۆركەشلىتىپ، ۋۇجۇدىنى لەرزىگە سالغان بىر ئىش بولۇپ ئۆتتى.

ئۆركەشلىمەك «ئۆركەشلىمەك» پېشىلنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: قۇرغاق ۋە ئادەمسىز بۇ چۆلىنىڭ قاق كۆكسىدە بىر تال يېشىل لېنتىدەك سوزۇلغان تاش ئۈستىدە ئۆركەشلىنىپ ئېقىۋاتقان سۇزۇك سۈكشىنىڭ زوقىنى كەلتۈرەتتى. * بارىدۇ قەلبىم خۇشال بويلاپ تۈمەن، بىللىلا ئۆركەشلىنىپ ئويىناپ بەلەن.

ئۆركەشلىك سۈپ ① ئۆركەشلىنىپ ئاقتان، ئۆركەشلىمەك، دولقۇنلانغان: شۇنداق قىلىپ، سال سەپەرنىڭ ئۈچىنچى كۈنى چۈشكە يېقىن ئۆركەشلىك، تېز ئاقتىدىغان ئىلى دەرياسىغا چىقتى. ② ئۆركىشى بار: بىر ئۆركەشلىك تۆگە. ئىككى ئۆركەشلىك تۆگە. **ئۆركەشلىك كالا** < زوئول > كالىنىڭ بىر خىلى. شەكلى ئادەتتىكى كالىغا ئوخشايدۇ. گەجگىدە ئۆركەشكە ئوخشاش ئۈسۈكچىسى بار، كۈچى زور. ئادەتتە تېرىقچىلىققا ئىشلىتىلىدۇ. گۆشى ۋە سۈتى ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئۆركەشلىمەك پ ① ئۆركەش پەيدا قىلماق، ئۆركەش ياسىماق، دولقۇن ھاسىل قىلماق، دولقۇنلىماق: مەن دەريادا تولۇپ ئېقىۋاتقان سۇغا قارىدىم، سۇ شىددەت بىلەن

ئۆركەشلەپتى. * بۇ يىلقى تاغ سەيلىسى ئۈچۈن كەلگەن كىشىلەر شوخ قاش دەرياسىنىڭ ئۆركەشلەپ ئېقىشىغا، تەبىئەتنىڭ بۇ كۆركەم كۆرۈنۈشلىرىگە قاراپ ھۇزۇر قىلىشقا تىنى. ② جۇشقۇنلانماق، جۇش ئۇرماق، جانلانماق: سادىقنىڭ تومۇرلىرىدىكى قان ۋاشىلداپ ئۆركەشلىمەكتە. نەپسى قىسلىماقتا، پىكىر قىلىش ئەزالىرى شىددەت بىلەن ئىشلىمەكتە ئىدى. * ئىككى ئالغىنىمنى بېشىغا قويۇپ تورۇسقا قاراپ ياتماقتىنەن، كاللامدا خىياللار ئۆركەشلەپتى.

ئۆركىمەك پ. دىئال. كۆكرەكنى كۆكرەككە ياكى باشقا نەرسىگە ياقماق، سۈركىمەك. **ئۆرگۈزمەك** «ئۆرمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: چېچىنى قېتىقلاپ ۋە سوپۇنلاپ يۇغاندىن كېيىن ئانىسىغا ئىككى تال قىلىپ ئۆرگۈزدى.

ئۆرگۈلەي ① «ئۆرگۈلمەك» پېئىلىنىڭ بۇيرۇق-تەلەپ مەيلىنىڭ I شەخس بىرلىكى. ② «ئايلىنى» دېگەن مەنىدە قوللىنىلىندۇ: چالغان راۋابىڭدىن، ئېيتقان ناخشاڭدىن ئۆرگۈلەي يىگت. * چىن سۆيگۈنى ئىشتا تاپقان، قەلبى باھار، يار-يار، ئۆرگۈلەي گۈل بويلىرىڭدىن مەڭزى ئانار، يار-يار. * تېخنىك يىگت، ئىشچان قىز، چىڭ ئالتۇنغا ياقۇت كۆز. لايىق ئىكەن، ئۆرگۈلەي، بىر-بىرىنى سۆيۈشكە.

ئۆرگۈنەك ئى <بوت> ئەنجىبار. **ئۆرلەتمەك** «ئۆرلىمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: سۈنى ئۆرلەتمەك. چاينى ئۆرلەتمەك، دەرىجىسىنى پەللىۋ پەللە ئۆرلەتمەك. ئېگىزگە ئۆرلەتمەك. غەزىبىنى ئۆرلەتمەك. توپىنى ئاسمانغا ئۆرلەتمەك. * دەرد سۆزلىتەر، ئەلەم ئۆرلىتەر (ماقال). * ئۇلار خەلقنىڭ زار قاقشىشىغا قارىماي مالنىڭ

باھاسىنى ئۆرلەتتى. **ئۆرلەش** سۈپ. دىئال. توق (قورساق ھەققىدە). **ئۆرلەشمەك** «ئۆرلىمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆرلىتىش «ئۆرلەتمەك» پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: ئۆرلىتىش كۈچى. **ئۆرلىتىش كۈچى** <فىز> جىسىم بىلەن ھاۋا قارىمۇ قارشى ھەرىكەت قىلغاندا، ھاۋانىڭ جىسىمغا تەسىر كۆرسەتكەن كۈچىنىڭ دەخلىگە ئۇچرىمىغان ھاۋا ئېقىمىغا تىك يۆنىلىشتىكى تارماق كۈچى. مەسىلەن، ئايروپىلاننىڭ ئۆرلىتىش كۈچى ئايروپىلاننىڭ قانات، گەۋدە ۋە قۇيرۇق قانىتى ئۆرلىتىش كۈچلىرىنىڭ يىغىندىسىدىن ئىبارەت.

ئۆرلىمەك پ ① ئېگىزلىككە كۆتۈرۈلمەك: توپ ئۆرلىمەك. كەپتەر ئاسمانغا ئۆرلىدى. * سۈبى كۆتۈرۈلۈپ قۇياشمۇ ئۆرلىدى. * شوتا پۈتۈش بىلەن سېپىلغا ئۆرلەش مەشىقى باشلىنىپ كەتتى. ② بىرەر يۇقىرى نەزەپكە ياكى جايغا، دۆڭلۈك، تۆپىلىككە قاراپ يۈرمەك، چىقماق: بىز تاغ باغرىغا ئۆرلەپ ماغدۇق. * ئۇلار سۇنىڭ يۇقىرىسىغا قاراپ ئۆرلەپ كەتتى. * نىزامدىن ئاتتىن چۈشتى-دە، ئاقىلبەگكە: - سەن ئۆرلەپ مېڭىۋەر! - دېدى. ③ كۆتۈرۈلمەك، ئاشماق: قىزىنىمى ئۆرلىمەك. سەپراسى ئۆرلىمەك. غەزىپى ئۆرلىمەك. * بۇنى ئاڭلاپ غەزىپى ئۆرلىگەن سوپى سەكرەپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئوغرىنىڭ يۈزىگە تۈكۈردى. ④ قىممەتلىمەك، ئۆسمەك: مال باھاسى ئۆرلىمەك. بېلەت باھاسى ئۆرلىمەك. ⑤ قاينىماق: چۆگۈندىكى چاي ئۆرلىدى. ⑥ كۆپمەك، ئېچىماق: خېمىر ئۆرلىمەك. ⑦ كۆچمە. يۈكسەلمەك، راۋاجلانماق، راۋاج تاپماق: ئۇلار بۇ جەھەتتە ياخشى

تۈرۈپ ماڭا بەردى، * مەريەمنىڭ ئاتا-ئانىلىرى بۇغداي، قوناق، كېۋەز، پاختا ئېلىپ چىقىپ قىزنىڭ بېشىدىن تۈردى-دە، ئۇلارنى سازچىنىڭ ئالدىغا قويدى.

تۆرنەك ئى ① باشقىلارنىڭ تەقلىد قىلىپ

ياسىشىغا، قىلىشىغا، ئىشلىشىگە ئەرزىيدىغان نەرسىلەرنىڭ ئۈلگىسى ۋە شۇنداق ئۈلگە بولىدىغان نەرسە: — بۇ ھەقتە پات خەت ياز، ساڭا تېز ئارىدا ئوبدان، چىرايلىق كۆڭلەك لازىم بولسا، دەرھال تىكىپ تەييار قىلىمىز؛ بىز بىلمەيدىغان پارىژنىڭ تۆرنەكلىرىدىن بولۇپمۇ كۆڭلەكنىڭ يېڭىنىڭ تۆرنەكلىرىدىن ئەۋەتسۇن، — دەپ يېزىپتۇ ئۇ خېتىدە. ② باشقىلار ئەگەشسە، ئۆگەنسە، ئەرزىيدىغان ئىش ياكى ھەرىكەت نەمۇنىسى ياكى باشقىلارنىڭ ئۆگىنىشىگە ئەرزىيدىغان ئىلغارلىق نەمۇنىسى؛ ئۈلگە: تۆرنەك ئالماق. * تاشۋاي پەدە بېسىشتىن زەخمەك ئۇرۇشقىچە زېرىكمەي-تېرىكمەي ئۆگەتتى، ئۇ ئۆزى ئىجاد قىلغان مۇزىكا ئاھاڭلارنى چېلىپ تۆرنەك كۆرسىتەتتى.

تۆرنەك ئالماق ① ئۈلگە ئالماق: مەن

ئاشۇ گۈلدىن تۆرنەك ئېلىپ بۇ گۈلنى چەكسىم، ② نەمۇنە قىلماق، ئۆگەنمەك: — جاھىللىق قىلىشنىڭ پايدىسى يوق ئاداش، تولۇق تاپشۇرساقلا چىقىش يولىغا ئېرىشىدىكەنمىز، مانا مەن ھازىر تامامەن ئەزكىلىكتە يۈرۈۋاتىمەن، ھەتتا ئىشقىمۇ ئورۇنلاشتىم، سەنمۇ مەندىن تۆرنەك ئال... — دېدىم مەن ئۇنىڭغا نەسەت قىلىپ.

تۆرنەك بولماق تۆرنەكلىك رول ئوينىماق،

ئۈلگە بولماق: ئەرەستۇ بىر سوتكىدا تۆت سائەتلا ئۇخلايتتى. ئۇنىڭ ئىشلىگەن خىزمەتلىرى بۈگۈنكى پەن-تېخنىكا كەشپىياتى ئۈچۈن چوڭ تۆرنەك بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. * لېۋى گوياكى

نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرگەندىن كېيىن، يەنىلا توختاپ قالماي، داۋاملىق تىرىشىپ يۇقىرى تۈرلىدى. * ئەلا ئوقۇپ تىرىشىپ، كۈندىن-كۈنگە تۈرلەيمىز. دىلغا يۈكۈپ ۋەتەننى، يەر شارىنى كۆزلەيمىز. * دوستۇم ئۆگەن كەمتەردىن شۇڭا، كەمتەر بولساڭ ئۆرلەيسەن ھامان. ئالما شېخى قانچە ئېگىلسە، تىرەك قويۇپ بۆلەيدۇ ئىنسان.

تۆرمە ① سۈپ. تۈرۈلگەن، توقۇلغان ياكى

تۈرۈپ تەييارلانغان: تۆرمە چاچ. تۆرمە قامچا. ② ئى «باش-كۆزىدىن سەدىقە بولار» دېگەن مەقسەتتە كىشى بېشىدىن تۈرۈيدىغان پۇل ۋە ياكى شۇنىڭ ئورنىدىكى نەرسە: تۆرمە قىلماق. * غۇلامجان، ماۋۇ پۇلنى تۆرمە قىلىۋەتكىنە، — دېدى ئۇ غۇلامغا. غۇلام پەتنۇسقا تاشلانغان 50 كوپىنى بېشىدىن ئېگىز كۆتۈرۈپ مەيدانى بىر ئايلىنىدى-دە، ياش بىر چوكاننىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى.

تۆرمە يۈگەن ئىنچىكە تاسمىدىن تۈرۈپ

ئىشلەنگەن يۈگەن.

تۆرمەك پ ① تال-تال نەرسىلەرنى

تۈزئارا ئالماشتۇرۇش يولى بىلەن بىرىگە توقۇماق: قامچا تۆرمەك. * ھە، بەكمۇ خۇشالغۇسىلەر، يول قاياققا؟ — دېدى چاچلىرىنى ئۇششاق ئۆرگەن ئون ئالتە ياشلاردىكى بىر قىز كۈلۈپ. * سىنىپتىن شەھلا كۆزلۈك غۇنچە بوي، بۇلۇتتەك كۆيۈپ تۇرغان بوستان چاچلىرىنى توم ئىككى تۈرۈم قىلىپ تۈرۈۋالغان بىر مۇئەللىم چىقىپ كەلدى.

② پۇل ياكى باشقا بىرەر نەرسىنى

بىرەر مەقسەتتە كىشى بېشىدىن ئايلىنىدۇرۇپ نىشان قىلغان ئادەمگە بەرمەك: پۇل تۆرمەك. * ئۇ داستىخاندىن بىر ناننى ئالدى-دە، بالىلارنىڭ ۋە ئۆزىنىڭ بېشىدىن

قىزارغان گىلاس، تۆككەلەر ئۇندىن پىكىر شەرىپتى. جاھان قىزلىرىغا بولاتتى ئۆرنەك، ئۇ قىزنىڭ ئېسىل خۇلق-پەزىلىتى.

ئۆرنەك قىلماق ئۈلگە قىلىپ ئىككىمەك، ئۈلگە قىلماق، ئۈلگە دەپ بىلمەك، ئۆگىنىش نىشانى قىلماق: مەن ئۇنىڭ جاپا-مۇشەققەتكە باش ئەگمەيدىغان، قەيسەر روھىنى ۋە مۇقامچىلىققا بېغىشلىغان مۇھەببىتىنى ئۆرنەك قىلىپ، ئۇنىڭ تۆگىتەلمىگەن ئىشلىرىنى قەتئىي داۋاملاشتۇردۇم.

ئۆرنەكلىك سۈپ. ئۆرنەك بولىدىغان، ئۆرنەك قىلارلىق، ئۈلگىلىك: ماياكوۋسكىنىڭ ئىنقىلابىي شېئىرى ئۇسلۇبى ئۇنىڭغا ئۆرنەكلىك رول ئوينىدى.

ئۆرۈپ-چۆرۈپ ئۆرۈپ ھەم چۆرۈپ، ئۇ يان ئۆرۈپ، بۇ يان ئۆرۈپ: ئىبراھىم ئاكا ئۆزىنى يەنە دىۋانغا تاشلاپ باياتىن ئالدى-ئارقىسىنى ئۆرۈپ-چۆرۈپ نەچچە رەت ئوقۇپ بولغان گېزىتىنى يەنە قولىغا ئالدى. * ئابدۇخالىق ئۇيغۇر كىتابىنى ئېلىپ ئېچىپ كۆردى. ئەمما ھېچ نەرسىنى چۈشەنگىلى بولمايتتى. نىيازقارىمۇ قولىغا ئېلىپ ئۆرۈپ-چۆرۈپ كۆرگەندىن كېيىن: - ئالتۇن كىتاب دېگىنىڭ شۇمۇ؟ - دەپ كۈلۈمسىردى.

ئۆرۈتمەك «ئۆرۈمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: تامنى ئۆرۈتمەك. * ئۇ چۈشىنى ئۆرۈتمەك بولۇپ مۇشاۋىرىنى چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى.

ئۆرۈش ① «ئۆرمەك» پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: قارا سۈمبۇل چاچلىرى تاپىنغا چۈشىدۇ؛ ساناپ باقسام قىرىق ئۆرۈش، ھەر ئۆرۈشى بىر بوستان. ② ئۆرۈش يىپ: گىلەمنىڭ ئۆرۈشى. ئەتلەسنىڭ ئۆرۈشى.

ئۆرۈش يىپ باپكارلىق ۋە گىلەمچىلىك دۇكانلىرىدا توقۇلغان توقۇلمىنىڭ بويىغا

تارتىلغان يىپى.

ئۆرۈشتۈرمەك پ. ئۆرۈش ۋە شۇ خىلدىكى ھەرىكەتلەرنى قىلماق، ئۆرۈمەك: مەن ئۆيىنى يىڭنە ئاخشۇرغاندەك ئاخشۇردۇم، ھەتتا يوتقان-كۆزپە، كىگىز-پالاسلارنىمۇ ئۆرۈشتۈرۈپ مالىماتاڭ قىلۋەتتىم. ئەمما ھېچنەمە تاپالمىدىم.

ئۆرۈشمەك I «ئۆرمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: قىزلار چاچلىرىنى ئۆرۈشتى.

ئۆرۈشمەك II «ئۆرۈمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: كونا ئۆيلەرنى ئۆرۈشمەك. دەرەخلەرنى ئۆرۈشمەك.

ئۆرۈك ئى <بوت> ① ئەتىرگۈل ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان دەرەخ. يوپۇرمىقى كەڭ، تۇخۇم شەكىللىك، گۈلى يالغۇز ئۆسۈدۇ، ئاق ياكى شاپتۇل چېچىكى رەڭلىك. ئۆچكىلىك مېۋىسى دۈڭلەك، پىشقاندا سارغىيدۇ، تەمى تاتلىق. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

ئۆرۈكچىلىك ئى. ئۆرۈك يېتىشتۈرۈش ئىشى، پائالىيىتى: ئۆرۈكچىلىك - باغۋەنچىلىكنىڭ بىر تارمىقى.

ئۆرۈكلۈك ① سۈپ. ئۆرۈك دەرىخى بار، ئۆرۈك دەرىخى كۆپ تىكىپ ئۆستۈرۈلگەن، ئۆرۈك تىكىلگەن: كۆتۈرۈپ بېرىش يولغا قويۇلغان تۇنجى يىلى كۆتۈرۈلگەن ئۆرۈكلۈك باغنىڭ كىرىمىدىن بىزگە كەلگەن يۈل بىلەن كونا قەرزىنى تۆلەپ تۈگەتتۇق. ② ئى. ئۆرۈك كۆپ تىكىلگەن يەر، ئۆرۈك كۆپ ئۆستۈرۈلگەن، ئۆرۈك ئاساس قىلىنغان باغ: ئۆرۈكلۈككە كىرمەك. ئۆرۈكلۈككە بارماق.

ئۆرۈلمەك I «ئۆرمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: چاچ ئۆرۈلمەك. * قامچا ئۆرۈلمەك. * گۆھەر بۇۋى ئىككى ئۆرۈلگەن. ئۇزۇن چېچى بەستىگە ياراشقان،

بىرنەچچە تۇتامنى بىرگە قوشۇپ ئۆرۈلگەن ھەربىر بۆلىكى؛ ئۆرۈپ تەييارلانغان نەرسە ۋە شۇ نەرسىنىڭ ئۆرۈلگەن ھالىتى: قىزىڭ چاچلىرى ئۇزۇن، ئۆرۈملىرى يوغاندى. ② مىق. ئۆرۈلگەن، ئۆرۈپ توقۇلغان نەرسىلەرنىڭ مىقدارىنى بىلدۈرىدۇ: بىر ئۆرۈم سامساق. ③ ئى. ئۇيغۇرلارنىڭ ئادىتىدە، توي-تۆكۈن مەشرەپلەردە ئۇسسۇل ئوينىغان كىشىنىڭ بېشىدىن ئۆرۈپ سازەندىلەرگە ياكى چۈشى بۇزۇلۇپ قالغان، كۆڭلىگە بىرەر ۋەھىمە كەلگەندە ئۆزىنىڭ، بالا-چاقىلىرىنىڭ بېشىدىن ئۆرۈپ كەمبەغەل، ئاجىز-ئورۇقلارغا بېرىدىغان نەرسە: - قىزىڭ بېشىدىن ئوبدانراق بىرنېمىنى ئۆرۈم قىلىپ سەدىقە قىلىۋېتەيلى، - دېدى ئۇ ئايال.

ئۆرۈم قىلماق ← ئۆرۈم ئۆرمەك: لەيلىگۈل يەنە بىر قېتىم كەلگەندە قىزىڭ بېشىدىن ئوبدانراق بىرنېمىنى ئۆرۈم قىلىپ سەدىقە قىلىۋېتەي دەپ كۆڭلىگە يۈكۈپمۇ قويدى.

ئۆرۈمگە كەلمەك ئۆرسە بولغۇدەك دەرىجىدە ئۆسمەك، ئۆرگۈدەك بولماق: قىزىڭ چېچى ئۆرۈمگە كەلدى.

ئۆرۈم ئۆرمەك ئۇيغۇرلارنىڭ ئادىتى بويىچە توي-تۆكۈن، مەشرەپ قاتارلىق سورۇنلاردا ئۇسسۇل ئوينىغان كىشىنىڭ بېشىدىن ئۆرۈپ سازەندىلەرگە ياكى چۈشى بۇزۇلۇپ قالغان، بىرەر پېشكەللىككە ئۇچرىغان چاغلاردا ئۆزىنىڭ بېشىدىن، يا بولمىسا بالا-چاقىلىرىنىڭ بېشىدىن ئۆرۈپ پۇل ياكى شۇ پۇل قىممىتىدىكى نەرسىلەرنى كەمبەغەل، ئاجىز-ئورۇقلارغا بەرمەك: مەشرەپتە ئۆرۈم ئۆرۈپىدىغانلار خېلى كۆپ بولدى.

تازا جۇۋانلىق قۇرامغا يەتكەن ئايال. * ئۇ تال-تال ئۆرۈلگەن چاچلىرىنى مۇرىسى تەرىپىدىن يىغىپ، بىر تال قىزىل يىپ بىلەن چىگىپ قويغاندى.

ئۆرۈمك II ① « ئۆرۈمەك » پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: تام ئۆرۈمەك. ھارۋا ئۆرۈمەك. كارىز ئۆرۈمەك. ئۆي ئۆرۈمەك. * بورانىڭ كۈچلۈكلۈكىدىن دەرمەخ ئۆرۈلۈپ كەتتى. ② « ئۆرۈمەك » پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك دەرىجىسى: ئۇ يەنە نېمىلەرنىدۇر غودۇڭشىغاندەك لەۋلىرىنى قىمىراتقىنىچە ئارقىسىغا ئۆرۈلدى. * ئۇنىڭ چىقىرى كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ، ساقىلىنىڭ تۈكلىرى تەتۈر ئۆرۈلۈپ، خام سېمىز چىرايى توپا رەڭگىگە كىرىپ قېلىپتۇ. ③ ئاغدۇرۇلماق، بىرقىسىما بولۇپ قالماق: پەرىدەنىڭ كۆزلىرىدىن غەزەپ ئوتلىرى چاقناپ كەتتى، ئۆپكىسى ئۆرۈلۈپ، سۆزلىيەلمەي قالدى. * غەزەپلەنگەنلىكىدىن پاششاپ بېگىنىڭ كۆزلىرى ئۆرۈلۈپ، قوشۇمىلىرى تۈرۈلۈپ كېتىپتۇ. ④ باشلانماق (يىل ھەققىدە): مانا يەنە يىل ئۆرۈلدى، قارلار ئېرىپ، مەجنۇن تالار باھاردىن دېرەك بېرىپ نوتا سۇردى. ⑤ ئايلانماق، ئۆزگەرمەك: گۈلەمخاننىڭ قوش پۇيۇكى يەرگە سۆرەلدى. يۈرەكتىكى سېرىق سۇلار، قانغا ئۆرۈلدى. * بۇ ئىش ئاخىرى يامنىغا ئۆرۈلدى.

ئۆرۈلۈپ-چۆرۈلۈپ ئۆرۈلۈپ ھەم چۆرۈلۈپ، بۇ تەرەپ ئۆرۈلۈپ، ئۇ تەرەپ ئۆرۈلۈپ؛ ئۇ ياق، بۇ ياقلارنى ئايلىنىپ: ئۇ يەنە بىر قېتىم ئەينەك ئالدىدا قەدىنى رۇسلاپ قايتىدىن ئۆرۈلۈپ-چۆرۈلۈپ باشتىن-ئاياغ ئۆزىگە سەپالدى. * ئۆرۈلەرسىز، چۆرۈلەرسىز توقۇناق بېشى بىزدە... دېگەندەك، ئۆرۈلۈپ-چۆرۈلۈپ يەنە كەلدىم.

ئۆرۈم I ① ئى. تېلىنى، تالاسنى ياكى

ئۆرۈمە (توغرىسى: ئۆرمە) ← **ئۆرمە**.
ئۆرۈمەك پ ① ئۆرە، تىك ھالەتتىكى نەرسىنى يىقىتماق، غۇلاتماق: تامنى ئۆرۈمەك. ئۆيىنى ئۆرۈمەك. دەرەخنى ئۆرۈمەك. * ئۇ ئۆزىنى تۇتالماي شىرە ئۈستىدىكى ھاراقنى ئۆرۈۋەتتى. * قىلىدىن شامال چىقىپ ئۆرۈۋەتتى باراڭنى، توختاتقلى بولمايدۇ كۆڭۈل دېگەن ساراڭنى. ② كۆچمە. بىرەر گۇرۇھ ياكى ھاكىمىيەتنى ھالاك قىلماق، تەختىدىن چۈشۈرمەك، ئاغدۇرماق: كونا ھاكىمىيەتنى ئۆرۈمەك. * ئۇنىڭ مەقسىتى مانجۇ خانلىقىنى ئۆرۈپ تاشلاپ، « مىنگو » قۇرۇش ۋە بەرگە ئىگىدارچىلىق ھوقۇقىنى تەڭشەش ئىكەن. ③ بىرەر نەرسىنىڭ ئاستى تەرىپىنى ئۈستىگە، ئۈستى تەرىپىنى ئاستىغا توغرىلاپ قويماق: يەرنى ئۆرۈمەك. * - ئالدىرىما، ماينىڭ تەڭدىن تولسى مانا بۇ ياقتا، - دەپ چىنىنى ئۆرۈپتىكەن، چىنىنىڭ كەينىدىكى مايىۋ تۆكۈلۈپ كېتىپتۇ. ④ بىرەر نەرسىنىڭ ئىچىنى تېشىغا، ئوڭىنى تەتۈرگە ياكى تەتۈرنى ئوڭغا، ئارقىسىنى ئالدىغا، ئالدىنى كەينىگە قىلماق: خالتىنى ئۆرۈمەك. يوتقاننىڭ كىرلىكىنى ئۆرۈمەك. چاپاننىڭ ئىچىنى ئۆرۈمەك. * سابىر خالتىنىڭ ئالدى-ئارقىسىنى ئۆرۈپ ئۇزاق قارىدى، ئەستىرىنى ئۆرۈپ كۆردى. ⑤ كۆچمە. تەرجىمە قىلماق، ئاغدۇرماق: خەنزۇچىنى ئۇيغۇرچىغا ئۆرۈمەك. * سالى دورغىنىڭ كېيى تۈگمە يلا، ئابدۇنىياز مىراب تۇڭچىغا قاراپ: - بۇ گەپلەرنى سەل يۇمشىتىپراق ئۆرۈسە، - دېدى. * تۇڭچى بۇ گەپلەرنى ئۆرۈپ بولغۇچە، سۈپى مەرگەن خوجىنىياز ھاجىنىڭ قولىغا پىچىرلىدى. ⑥ كۆچمە. تەبىر بەرمەك، مەنە بەرمەك، چۈشەندۈرمەك: ئىشنى يامنىغا ئۆرۈمەك. * رابى ۋىت-ۋىت كېچە كۆرگەن چۈشنى

ئۇنىڭغا ئۆرۈپ بەردى. * تەبىرچىلەر شامەخسۇت ۋاڭنىڭ بۇ چۈشنى « ئەگەر ئوردىنىڭ كونا قۇللىرىدىن بىرىنى ئازاد قىلسا، گاڭ غوجامنىڭ مەرتىۋىسى تېخىمۇ ئۆسكەي » دەپ ئۆردى.
ئۆرۈملۈك ئى. ئۆرۈم قىلىش ئۈچۈن ئاتالغان نەرسە: - ئۆرۈملۈككە بىرنەرسەك بارمۇ؟ - دەپ ئاستا سورىدى ئۇ ئايالدىن.
ئۆرتۈپە سۈپ [ئۆرە+تۈپە] (بىرەر جىددىيچىلىك تۈپەيلى) بەزىلەر ئۆرە تۈرۈپ كەتكەن ۋە بەزىلەر ئۇيان-بۇيان مېڭىپ يۈرگەن؛ رەتسىز، قالايمىقان: ئۇ گەپ قىلماستىن ئۆرتۈپە ئادەملەر ئارىسىدا بىر دەم قاراپ تۇردى. || ھويلىدا ئۆرتۈپە يۈرگەن دېھقانلار ئۆيدىن چىققان بوۋايىنى كۆرۈپ ئۇنىڭ ئالدىغا توپلاندى.
ئۆرتۈپە بولماق بىرەر جىددىيلىك تۈپەيلى بەزىلىرى ئولتۇرسا، بەزىلىرى ئۆرە تۇرغان ۋە بەزىلىرى مېڭىپ يۈرگەن ھالەت شەكىللەنمەك؛ قالايمىقانلاشماق: تاشۋاي، بارات، مېرئەللىرنىڭ ئۆيگە كىرىشى بىلەن يىگىتلەر ئۆرتۈپە بولۇشتى. * مەسچىتنىڭ ئىچىنى ۋاراڭ-چۈرۈڭ قاپلىدى. ئىككىنچى سەپتىن باشلاپ، ھەممە كىشى ئۆرتۈپە بولۇپ كەتتى.
ئۆرتۈپە قىلماق ئۆرتۈپىلىكنى پەيدا قىلماق؛ قالايمىقانلاشتۇرماق: سەن كېلىپلا ھەممە ئادەمنى ئۆرتۈپە قىلىۋەتتىڭمۇ؟
ئۆرتۈپىلىك ئى. ئۆرتۈپە ھالەت، قالايمىقانچىلىق.
ئۆردەشمەك « ئۆردىمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئىتنىڭ ئىككى ئالدى يۈتى ھەيدەرنىڭ مۇرىسىدە، ھەيدەرنىڭ ئىككى قولى ئىتنىڭ ئىككى قۇلقىدا، ئىت بىلەن ھەيدەر ئۆردەشكەن پېتى تۇراتتى.
ئۆردەلمەك « ئۆردىمەك » پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى .

ئۆزىدىمەك پ ① بىرەر يۇقىرى تەرەپكە ياكى جايغا، تۆپىلىككە قاراپ يول ئالماق، يۈرمەك، بىرەر يۇقىرى تەرەپكە يۆنەلمەك؛ ئات ئۆرىدەپ ماڭدى. ② بىرنەرسىنى ئۆرە قىلماق؛ ئۆرە، تىك ياكى دۆۋىلەنگەن ھالەتكە كەلتۈرمەك؛ تاغارنى ئۆزىدىمەك. چەشنى ئۆزىدىمەك. قۇمنى ئۆزىدىمەك. پاختىلارنى ئۆزىدىمەك. * ئەتراپقا قارىسام بىرنەچچە ياشانغان ئەر-ئايال قۇرۇغان كېسەكلەرنى ئۆرىدەپ تىزىۋېتىپتۇ. * ئۇلار خاماندىكى باغلارنى قولۇقۇل ئۆرىدى. ③ ئىككى ئالدى قولىنى ئېگىز كۆتۈرمەك، ئۆرە قىلماق؛ بىر توپ دۈشمەن ئاتلىقلىرى ئەنجانباينى قوغلاپ كېلىۋەردى. كۈن نۇرىدا ئىشىتىكلەر پارقىرايتتى، ئاتلار چاپچىپ ئۆرىدەيتتى.

ئۆرنە شىمەك پ. دىئال. ھەپلەشمەك، شۇغۇللانماق.

ئۆرمە (توغرىسى: ئۆرمە) ← ئۆرمە .

ئۆز ئال ① تەۋەلىك قوشۇمچىسى بىلەن تۈرلىنىپ كېلىپ، ئىش-ھەرىكەت شۇ قوشۇمچە بىلدۈرگەن شەخس تەرىپىدىن باشقىلارنىڭ ئارىلىشىشى بولمىغان ئەھۋالدا بېجىرىلگەنلىكىنى ياكى بېجىرىلىشىشى تەكىتلەش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ؛ ئەرنىڭ سۆزى ئۆلگۈچە، ئۆزى ئۆلسۇن (ماقال). * بۇ ماقالىنى ئۆزۈم يازدىم. * بۇ لۇغەتنى ئۆزۈم تۈزدۈم. * ھېلىقى كىشىنىڭ قايتا چۈشەندۈرۈشىچە، مىنگو دېگەن پۇقرالار ئۆزى قۇرىدىغان دۆلەت دېگەن بولارمىش، دۆلەت باشلىقىنى پۇقرالارنىڭ ئۆزى سايلاشمىش. ② تەۋەلىك قوشۇمچىسى بىلەن كېلىپ، ئۇنىڭدىن ئاڭلىشىلغان شەيى ياكى نەرسىنى تەكىتلەش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ؛

ئۆزىنىڭ ئۆزىگە، توپىسى كۆزىگە (ماقال). * - ئەمدى ھېكايىنىڭ ئۆزىگە كېلەيلى. - دەپ سۆزىنى باشلىدى ئۇ. * - بۇ خەتنى مۇئەللىمنىڭ ئۆزىگە بېرىڭ، - دېدى ئۇ خەتنى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ. * زىۋىرشا مانا مۇشۇ ئۆزىگە پايدىسىز قارارلارنى ئاڭلىدى. ③ تەۋەلىك قوشۇمچىسى بىلەن تۈرلەنگەن ئىسىمنىڭ ئالدىدا كېلىپ، بىرىكىم ياكى نەرسىنىڭ تۈرلەنگەن تەۋەلىك قوشۇمچە ئاڭلاتقان شەخسكە قاراشلىق، ئۇنىڭغا خاس ئىكەنلىكىنى تەكىتلەش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ؛ ئۆز ئۆيۈم. ئۆز ئانىسى. ئۆز ۋەتىنى. ئۆز دوستۇم. * - يۈرۈڭ، ئەمدى ئۆز ئىشىمىزغا بارايلى، - دېدى ئۇ قولۇمدىن تارتىپ. * بىزدە كىشىلەر كۆپ ۋاقىتلاردا ئۆز يېشىغا قاراپ ئىش قىلىدۇ، دېگەن گەپ بار. ④ ئىش-ھەرىكەتنىڭ ئىختىيارسىز سادىر بولغانلىقىنى، ئۇنى قىلىشتا، بېجىرىشتە، ئورۇنداشتا باشقىلار قاتناشمىغانلىقىنى تەكىتلەش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ؛ سادىق ئۆزى يېقىلىپ چۈشتى. * تراكتور ئۆزى مېڭىپ كەتتى. * تېلېۋىزور ئۆزى ئۆچۈپ قالدى. ⑤ يېقىن، بىلىدىغان، تونۇشلۇق؛ بۇ يەردە يات ئادەم يوق، ھەممىسى ئۆز. * - شۇنداق، كۈنۈپ قالدىم. شۇنداق ياخشى كۆرىمەن، ھەممىسى ئۆز بولۇپ قالدۇق، - دەپ جاۋاب بەردىم. * بىزمۇ ئۇلار بىلەن تونۇشۇپ ئۆز بولۇپ قالدۇق. ئۆز ئادەم يېقىن، ئىشەنچلىك كىشى؛ - بۇ يەردىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆز ئادەم، - دېدى لۇتپۇللا ھېلىقى كىشىگە .

ئۆز ئالدىغا ① ئۆزىگە خاس؛ مۇستەقىل، مۇستەقىل ھالدا؛ بۇلار ئۆز ئالدىغا ئايرىم قورۇ سېتىۋېلىپتۇ. تۇرمۇشى كۈندىن-كۈنگە ياخشىلىنىپتۇ. * ئۇنىڭمۇ ئۆز ئالدىغا ئادىتى

بولغاندەك، مېنىڭمۇ ئۆز ئالدىغا ئادىتىم بار. * ئۇلار ئۆز ئالدىغا مۇزىكىچىلىق ۋە مۇقامچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىپلا قالماستىن، بەلكى يەنە كۆپلىگەن شاگىرتلارنى يېتىشتۈرۈپ، خەلق ئىچىدە ئالاھىدە ئابرويغا ئېرىشكەن. ② ئۆزىچىلا، ھېچكىمنىڭ سورىقىنى ئالماي، ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن: - ھەرقانداق ئادەمنىڭ بىزنى ئۆز ئالدىغا ئىشتىن توختىتىشقا ھەققى يوق، - دېدى. ھېلىقى ئىشچى.

ئۆز ئالدىغا تارتىۋالماق ئۆزى باشقۇرماق، ئۆز ئىلكىدە تۇتماق: ھەممە ئىشقا ئارىلىشىۋالماسلىقى، شۇنداقلا ھەممە ئىشنى ئۆز ئالدىغا تارتىۋالماسلىقى كېرەك.

ئۆز ئايىغى بىلەن كەلمەك ئۆزلۈكىدىن كېلىپ قالماق، ئۆزى خالاپ كەلمەك: ئۇلار ئۆز ئايىغى بىلەن كەلگەن قۇتلۇق كېلىنىنىڭ مەرىكىسىنى قاچان ۋە قانداق ئۆتكۈزۈشنىڭ غېمىگە چۈشكەندى.

ئۆز ئايىغىدىن ئۆركۈمەك ئۆز-ئۆزىدىن خۇدۇكىسىنى قورقۇپ يۈرمەك: ئۆز ئايىغىدىن ئۆركۈيدىغان قورقۇنچاق ئادەم. ئۇ.

ئۆز بېشىدىن قورقماق ئۆزىگە بىرەر جاۋابكارلىق كېلىپ جېنىدىن ئايرىلىپ قېلىشتىن ئەنسىرمەك: مانا ئەمدى خېنىم، بېگىم قايتىپ كەلگەندە ئاڭلاپ قالمسۇن دەپ ئۆز بېشىدىن قورقۇپ، قىزىنى زىندانغا سالغاندەك

ئۆيگە قاماپ ساقلاشقا باشلىدى. * - ئۆز بېشىمىزدىن قورقتۇق، تەقسىر، تۇتۇپ كېلىپ، ئاندىن خەۋەر قىلايلى، - دېدۇق بىز ئۇنىڭغا. **ئۆز بىلمەك ئۆز دەپ ھېسابلىماق،** ئۆزىگە يېقىن تۇتماق، ئۆز كۆرمەك: مەن سېنى

ئۆز بىلىپ كەلدىم. * نېمىشقا دېسىڭىز، بۇ يۇرت، بۇ خەلق، ئۆز بىلىپ باغرىدا ئۆستۈردى مېنى، شادلىقنى تەڭ كۆردۈك، قوغدىدى ھەتتا، خەۋپكە دۈچ كەلگەن چاغدىمۇ جېنى.

ئۆز پۇتىغا ئۆزى پالتا چاپماق ئۆزىنى ئۆزى ھالاكەتكە تۇتۇپ بەرمەك، ئۆزى ئۆزىگە زەرەز يەتكۈزمەك: سەن مۇشۇنداق كۈنچىلىك بىلەن جىق ئادەملەرگە ئاھانەت-ھاقارەت قىلىپ كەتتىڭ. مۇشۇنداق كېتىۋېرىدىغان بولساڭ، بىركۈنى ئۆز پۇتىڭغا ئۆزۈڭ پالتا چاپسەن.

ئۆز تۈگىمىنىگە سۇ قويماق ئۆزىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن ئىش قىلماق، ئۆز پايدىسىغا ئىش قىلماق، ئۆزىنىڭ ئىشىنى راۋاج تاپقۇزۇش يولىدا كۆرۈشمەك.

ئۆز تېنىدە كۆپىيىش <بىئول> جانلىقلارنىڭ ئۆز تېنىدىكى مېتابولىزم رولى ئارقىلىق ئەسلىدە بار بولغان تۈزۈلمە نۇسخىسى بويىچە ئۇنىڭغا پۈتۈنلەي ئوخشاش بولغان تۈزۈلمىنى شەكىللەندۈرۈش رولى ياكى جەريانى.

ئۆز تېنىدە ئۇرۇقلىنىش <بىئول> ساپلىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان بىر خىل ئۆز-ئۆزىدىن ئۇرۇقلىنىش جەريانى. بۇ كۆپىنچە بەزى ئوچۇق گۈللۈك ئۆسۈملۈكلەر، زەمبۇرۇغلار ۋە ئىپتىدائىي ھايۋانلاردا ئۇچرايدۇ.

ئۆز خايان دىئال - ئۆز مەيلىچە.

ئۆز رەھىگى <بىئول> مېنېرال رەھىگىنىڭ بىر خىلى، يەنى مېنېرالنىڭ ئۆزىنىڭ ئىچكى سەۋەبلىرى كەلتۈرۈپ چىقارغان رەك. ئۇ مېنېرالنىڭ ئۆزىدىكى خىمىيىۋى تەركىب ۋە تۈزۈلۈشكە باغلىق بولىدۇ.

ئۆز سانىماق - ئۆز كۆرمەك: - مېنى ئۆز سانىماڭلار، بۇندىن كېيىن كۆرپە سانماڭلار، - دېدى مېھمان ئۆي ئىگىسىگە.

ئۆز سەنىمگە دەسسەمەك ئۆزىنىڭ خاھىشى، مەيلى، ئىختىيارى بويىچە ئىش قىلماق، ئۆزى بىلگەن يولغا ماڭماق: ھەركىم ئۆز سەنىمگە دەسسەۋەرسە ئىشلار

نېمە بولۇپ كېتىدۇ؟

ئۆز سەنمىگە ئۈسسۈل ئوينىماق — ئۆزى بىلگەن سەنمىگە دەسسەمەك.

ئۆز سۆزلۈك كىشىنىڭ پىكرىنى ئالماي، شەخسىي پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋالدىغان؛ شۇنچا كېلىنلىرىدە بۇ مېھرىبان، ئەمما ئۆز سۆزلۈك مومايغا ھۆرمەت ۋە ئەيىبنىش تۇيغۇسى مەھكەم تىكلەندى.

ئۆز شەكلى < گېئول > جىنىسلاردىكى مېنېرال كرىستاللىرىنىڭ مۇكەممەل ئۆزىگە خاس شەكلى.

ئۆز شورىدىن كۆرمەك ئۆزىنىڭ تەلەپسىزلىكىدىن كۆرمەك: — مەن نېمىمۇ دەپتىم، — دەپدى يىگىت دۇدۇقلاپ، — ئىمكان بولسا، قۇتقۇزۇپ قېلىڭ. مۇبادا كۈتۈلمىگەن ھادىسىلەر روي بېرىپ قالسا، مەن... ئۆز شورۇمدىن كۆرىمەن.

ئۆز قازىنىنى ئۆزى قايناتماق ئۆز تۇرمۇشىنى ئۆزى قامدىماق؛ ئۆزىنىڭ كۈنىنى كۈن ئەتمەك.

ئۆز قولى بىلەن ئۆزى، ئۆز ئەمگىكىنى سەرپ قىلىپ، ئۆز ئەمگىكى بىلەن؛ بىۋاسىتە: — قاۋۇل ئاكا، — دەپدى ئۇ سۆزىنىڭ ئاخىرىدا، — بىز سىزنى باغنى يەنە ئۆز قولى بىلەن ئەسلىگە كەلتۈرسۇن، باغنىڭ جاراھىتىنى ئوڭشاپلا قالماستىن، كۆڭۈل جاراھىتىنىمۇ ئوڭشاپ، تېخىمۇ بېيىسۇن، دەۋاتىمىز. * كاتىپ ئۆز قولى بىلەن بىرقانچە يېرىگە تۈزىتىش كىرگۈزدى. * بۇ خەتنى سىلەر ئۆز قولۇڭلار بىلەن پاپانىڭ ئۆزىگە تاپشۇرسىلەر. ئۆز قولىدا ئۆز ئىگىدارچىلىقىدا، ئۆزىنىڭ باشقۇرۇشىدا: نادەم « مېنىڭ ئاپامغا قانچىلىك قارىغانلىرىنى بىلىمەن، نېمە كۈن كۆرسە تەكەنلىرىنىمۇ بىلىمەن، ئەمدى بىز سىلەرگە موھتاج ئەمەس، تەقدىرىمىز ئۆز

قوللىرىدا » دېمەكچى ئىدى. ئۆز قولىغا ئالماق ئۆز ئىلكىدە تۇتماق، ئۆزى باشقۇرماق، ئۆزى ھۆكۈمرانلىق قىلماق؛ ھاكىمىيەتنى ئۆز قولىغا ئالماق. ئىشخانىنىڭ ھوقۇقىنى ئۆز قولىغا ئالماق. ئىدارىنىڭ كاتىپلىقىنى ئۆز قولىغا ئالماق.

ئۆز قوينىغا ئالماق يات كۆرمەي ئۆز كىشىلىرى قاتارىدا كۆرمەك، مېھرىبانلىق قىلماق؛ ئىشك تەرەپتىرەك ئولتۇرغان بىرنەچچە ئايال خەلىچە ئانىنى كۆرۈپ ئۆزىدىن تۇرۇشتى ۋە ئۇنى ئۆز قوينىغا ئېلىپ ئورۇن كۆرسەتتى. ئۆز قۇلقى بىلەن بىۋاسىتە، بىۋاسىتە ھالدا؛ مەن ئۇنىڭ كېيىنى ئۆز قۇلقىم بىلەن ئاڭلىدىم.

ئۆز قولىغا ئىشەنمەسلىك راست ياكى يالغان ئىكەنلىكىگە دەرھال جەزم قىلالماستىن، دەرھال ئاڭقىرالماي ئارىسالدى بولماق: — گۇڭشى شۇجىنى؟ — زەپىق ئاكا ئۆز قۇلقىغا ئىشەنمەي، كۆزىنى يوغان ئېچىپ سورىدى.

ئۆز كۆرمەك ئۆز ئادەم دەپ ھېسابلىماق، ئۆزىگە يېقىن تۇتماق: — مېنىڭ بۇ ئۆيگە كىرگىنىم، — دەپدى جالالىدىن، — سىلنى ئۆز كۆرگىنىم. * — قانداقلا بولمىسۇن، بىزنىڭ ئۆيگە كېلىپ، مېھمان بولۇپ كەت جۇمۇ. ئايشەمخان ئاپاڭنىلا ئۆز كۆرۈپ، بىزنى يات كۆرسەك بولمايدۇ، ئاڭلىدىڭمۇ؟ — دەپتى داۋۇتجان جىيەن قىزىغا.

ئۆز كۆزىگە ئۆزى ئىشەنمەسلىك قاتتىق ھەيران قالماق: ئۇلار بوۋايغا دەرھال پۇلىنى تۆلەپتۇ-دە، گۈلنى ئېلىپ، پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ كېتىپتۇ. پادىشاھ گۈلنى كۆرۈپ ئۆز كۆزىگە ئىشەنمەي قېلىپتۇ. * ئۇ يېقىن كېلىپ سېۋەتلەرگە قاچىلانغان قىپقىزىل پارقىراپ تۇرغان پەمدۇر، كۆك لازا، تەرخەمەك،

پەتىنىگە ئۆز كۆزىگە ئۆزى ئىشەنمىدى.

ئۆز كۆمىچىگە چوغ تارتماق شەخسەن ئۆز مەنپەئىتىنىلا كۆزلىمەك، ئۆز مەنپەئىتى ئۈچۈن ئىشلىمەك: ئۆز كۆمىچىگە چوغ تارتىش — بىز پارتىيە ئەزالىرىنىڭ خىسلىتى ئەمەس. * خەلق بەرگەن ھوقۇقىنى جەزمەن خەلق مەنپەئىتى ئۈچۈن ئىشلىتىشىمىز لازىم. ئۆز كۆمىچىگە چوغ تارتىدىغان، كۆڭۈل ئىزلەپ، پىرىنسىپ ئۈستىدە سودىلىشىدىغان بولساق خەلقنىڭ بىزدىن كۈتكەن ئۈمىدىنى قانداقۇ ئاقىللايمىز؟!

ئۆز كۈنىنى ئۆزى ئالماق ← جېنىنى جان ئەتەك: — ئەر بولۇپ قالدىڭ، ئۆز كۈنۈڭنى ئۆزۈڭ ئالارسەن... سېنى ياخشى باقالىدىم، ياخشى كىيىدۈرەلمىدىم، مېنىڭدىن رازى بول بالام، — دەپدى ئاتام ماڭا كۆز يۇمۇش ئالدىدا. * ئۇنىڭ تىلىسىز بىر قىزى بار، ئۇ قىز ئۆز كۈنىنى ئۆزى ئالمايدۇ. ئۆز گۇناھى ئۆزىگە گۇناھ، سەۋەنلىك ئۆزىدىن ئۆتتى، شۇڭا دەردىنى ئۆزى تارتسۇن: بىلىپ تۇرۇپ شۇنداق قىلىپسەن، ئەمدى ئۆز گۇناھىڭ ئۆزۈڭگە.

ئۆز گۆشىنى ئۆزى يېگۈدەك بولماق دەرد- ئەلىمنى كىشىگە ئېيتالماي، قاتتىق ئازابلانماق: شامە خىسۇت قالغان سانى توشقۇزالماي، ئۆز گۆشىنى ئۆزى يېگۈدەك بولۇپ، كېچىلىرىمۇ ئۇخلىيالمايدىغان ھالەتكە چۈشۈپ قالغاندى.

ئۆز گۆشىنى ئۆز يېغىدا قورۇماق ← ئۆز يېغىدا ئۆز گۆشىنى قورۇماق: — ئەنسىرىمەك، قان چىقارماي جان ئالدىغان، ئۆزىنىڭ يېغىدا ئۆز گۆشىنى قورۇيدىغان ئۈسۈللارمۇ بار. سىز ئۈچۈن ھەممىنى قىلىشقا تەييارمەن، — دەپدى ئۇ خۇددى. ۋەزىپە

تاپشۇرۇپ ئالغاندەك قىلىپ. ئۆز گۆشىنى ئۆزى يېمەك دەردىنى، ئەلىمنى كىشىگە ئېيتالماي ئىچ- ئىچىدىن قاتتىق ئازابلانماق، دەردىنى ئىچىدە بىلمەك: مۇشۇ ئىشلار تۈپەيلىدىن، بىرنەچچە كۈندىن بۇيان قازىنىڭ بېشى قېتىپ، ئۆز گۆشىنى ئۆزى يەپ يۈرەتتى.

ئۆز گۆشىنى يېمەك ← ئۆز گۆشىنى ئۆزى يېمەك: ئوغرى ئۆز گۆشىنى يەيدۇ (ماقال).

ئۆز گېپىگە كەلمەك قىلىشۋاتقان ياكى قىلىشماقچى بولغان سۆزنىڭ ئۆزىگە قايتماق: — ئابدۇللا ئاكا، ئەمدى ئۆز گېپىمىزگە كېلەيلى، — دەپدى ئەخمەت.

ئۆز مەيلىچە خالىغانچە، ئىختىيار قىلغىنىچە: ئۆز مەيلىچە يۈرمەك. ئۆز مەيلىچە ئىشلىمەك. * زۆرۈر بولغان مەخپىيەتلىكنى ساقلاش تەدبىرلىرىنى قوللىنىشى كېرەك، ئېكىسكۇرسىيە دائىرىسىنى ئۆز مەيلىچە كېڭەيتىۋەتمەسلىك كېرەك.

ئۆز نەملىكى بەرنىڭ تېرىلىشتىن بۇرۇنقى نەملىكى.

ئۆز نۆۋىتىدە ۋاقتى كەلگەندە، پەيتى كەلگەندە: شۇنى ئۆز نۆۋىتىدە ئېيتىپ قويۇشقا بولىدۇكى، كەنجى سەنئەت نەزەرىيىلىرىنىمۇ خېلى ئۆگەنگەن.

ئۆز نېنىنى ئۆزى تېپىپ يېمەك ئۆزى ئىشلەپ جان باقماق، ئۆزىنىڭ ئەمگىكى بىلەن ياشىماق: مۇئەللىم بولۇپ ئۆز نېنىنى ئۆزۈڭ تېپىپ يەيدىغان بولىدۇك، بۇمۇ سېنىڭ پىشانەك.

ئۆز ھالىغا قويماق مەيلىگە، ئىختىيارغا قويماق: سارىخان ئانا توختاخۇننى ئۆز ھالىغا قويۇپ بېرىپ، ئالماس بىلەن ئۆزى سۆزلەشمەكچى بولدى. * خۇدا ھەققى، مېنى ئۆز ھالىغا

تەگدىشى يوق بىر مەشھۇر سەنەت ئەربابى ئىدى. * ئەتە سېخ بويىچە چوڭ يىغىن ئېچىپ پارتكومنىڭ قارارىنى ئاممىغا يەتكۈزۈپ كەچمىز، بۇنى ماشىنا رېمونت دۈيىگە ئۆز ۋاقتىدا ئۇقتۇرۇپ قويارسىز.

ئۆز ئېڭىزىغا تېرىش بىر يىل ۋاقت ئىچىدە زىرائەتلەرنى يىغىۋالغاندىن كېيىن، شۇ ئېڭىزغا يەنە تېرىش.

ئۆزى ئاقار قۇدۇق <سۈ> سۇ ئۆزلۈكىدىن ئېتىلىپ چىقىدىغان قۇدۇق.

ئۆزى بەگ، ئۆزى خان نېمە قىلغۇسى كەلسە شۇنى قىلىدىغان، ھېچكىمگە بويسۇنمايدىغان؛ ھېچقانداق تەسىرگە، چەكلىمىگە ئۇچرىمايدىغان؛ بەك ئەزىزكىن: ئۆزى بەگ، ئۆزى خان بولۇۋالماق. * سىلەر ئۆزۈڭلار بەگ، ئۆزۈڭلار خان ئىشلەۋېرىسىلەر.

ئۆزى بەگ، ئۆزى خان بولۇۋالماق نېمە قىلغۇسى كەلسە شۇنى قىلماق، كىشىنىڭ باشقۇرۇشىغا، تەسىرىگە ئۇچرىمىغان ھالەتتە ياشىماق؛ ئەركىن-ئازادە بولۇۋالماق؛ خالىغىنىنى قىلماق، بەك ئەزىزكىن بولۇۋالماق؛ پارتىيە ئەزالىرى كىچىككەنە ئۆيگە كىرىۋېلىپ بولۇۋېلىشقا زادى بولمايدۇ. * - ئۇنىڭ ئىش ھەققىنى تونۇش كېرەك! نەدىمۇ مۇشۇنداق ئۆزى بەگ، ئۆزى خان بولۇۋېلىپ، ئىشلەپچىقىرىشقا تەسىر يەتكۈزىدىغان ئىش بولسۇن؟ - رەبھان خۇددى نىجاد مۇشۇ يەردە بازىدەك ئاچچىقى بىلەن داۋام قىلدى.

ئۆزى بىلگەن سەنەمگە دەسسەمەك خالىغىنىنى قىلماق، نېمە قىلغۇسى كەلسە شۇنى قىلماق، كۆڭلىدىن كەچكىنىنى قىلماق؛ ئۇ ئېرىدىن خەت-خەۋەر ئالالمىغاندىن كېيىن ئۆزى بىلگەن سەنەمگە دەسسەپ

قويۇڭلار، نېمىدېگەن گەپ بۇ؟ ئۆز ئوقىدا ئايلىنىش <ئاستىر> ئاسمان جىسىملىرىنىڭ ئۆز ئوق مەركىزى ئەتراپىدا ئايلىنىشى. يەر شارىنىڭ ئۆز ئوقى ئەتراپىدا ئايلىنىش ۋاقتى 23 سائەت 56 مىنۇت 4 سېكۇنت. ئاينىڭ ئۆز ئوقى ئەتراپىدا ئايلىنىش ۋاقتى ئۇنىڭ يەر شارىنى ئومۇمىي ئايلىنىپ چىقىش ۋاقتى بىلەن تەڭ، يەنى 27 كۈن 7 سائەت 43 مىنۇت 11.5 سېكۇنتقا باراۋەر بولىدۇ. ئۆز ئوقىدا ئايلىنىش قۇتۇبى <ئاستىر> ئاسمان جىسىملىرىنىڭ ئايلىنىش ئوقىنىڭ ئىككى ئۇچى.

ئۆزۈڭگىمۇ قىلدىڭ، ماڭمۇ قىلدىڭ خاتالىقنىڭ تۈپەيلى ھەر ئىككىمىز ئوخشاشلا زىيان تارتتۇق؛ خەير، ئۆزۈڭگىمۇ قىلدىڭ، ماڭمۇ قىلدىڭ، بۇنىڭ دەردىنى قاچانغىچە تارتارسەنكىن. ئۆزۈڭنى بىل، ئۆزۈڭنى قوي « ئۆز ئىشنىڭنى قىل، باشقىلارنىڭ ئىشىغا ئارىلاشما » دېگەن مەنىدىكى ئىبارە: ئۆزۈڭنى بىل، ئۆزۈڭنى قوي، نېمىشقا خەقنىڭ ئىشىغا ئارىلىشىپ يۈرسەن. * ئۆزۈڭنى بىل، ئۆزۈڭنى قوي دەيدىغان بۇ ۋاپاسىز ۋە ئادالەتسىز زاماندا، جاھاننى بېشىغا كىيگەن مۇناپىقلاردىن « دىققەت » تەلەپ قىلىش مۇمكىنىدى.

ئۆزۈڭنى نەدە قويىسەن قانداق قىلسەن: بۇلارنى نۈگەتسەك، ئۇ چاغدا ئۆزۈڭنى نەدە قويىسەن؟

ئۆز ۋاقتىدا ① دەل ۋاقتىدا، ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈۋەتمەي، كېچىكتۈرمەي: ئىشقا ئۆز ۋاقتىدا كېلىڭ. ② كۆچمە. بۇرۇنقى چاغدا، ئەينى چاغدا، ئەينى زاماندا: ئۆز ۋاقتىدا تام تەشەببۇسكەنمەن، ئەمدى تېشەمدىمەن؟ * مۇزىكشۇناس، مۇقامشۇناس سەنەتكارلارنىڭ پېشۋاسى بولغان تەۋەككۈل ئاخۇن ئۆز ۋاقتىدا

بۇردى. * ئاز ساندىكى ياغاچ قۇلاقلار بولسا، ئۆزى بىلگەن سەنەمگە دەسسەپ يۈرەتتى. ئۆزى بىلگەنچە خالىغانچە، ئۆز ئالدىغا، ئۆز مەيلىچە: بىر كىشىلا سۆزلەيدىغان ياكى ھەركىم ئۆزى بىلگەنچە ئىش قىلىدىغان ئەھۋاللارغا ئەمدى يول قويۇلمايدىغان بولدى. ئۆزى تاغدا، كۆڭلى باغدا پىكىر-خىيالى بىر يەردە ئەمەس، خىيالى بىر مەسىلىگە، ئىشقا مەركەزلەشمىگەن؛ ئۆزى بۇ يەردە بولغىنى بىلەن خىيالى پۈتۈنلەي باشقا بىر ئىشتا، ئۆزى بۇ يەردە ئەمما كۆڭلى باشقا بىر ئىشتا. ئۆز ئىچىگە ئالماق دائىرىسىگە كىرگۈزمەك، تەركىبىدە بولماق: 11 بىتىمنىڭ قالغان 2، 7، 8-ماددىلىرى دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى، باج-خىراج، سودا-تىجارەت مەزمۇنلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى. * بۇ ئاقساقاللارنىڭ پارىگىنىڭ تېمىسى ناھايىتى كەڭ بولۇپ، ئىجتىمائىي ھاياتنىڭ ھەممە ساھەلىرىگە ئائىت تۈرلۈك خەۋەر، تەجرىبە-ساۋاق ۋە ھېسسىي چۈشەنچىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئۆزىدىكى سىنىپ <پەلس> ئىستىخىيلىك كۆرەش باسقۇچىدىكى پروپېتارىيات. بۇ چاغدا پروپېتارىياتنىڭ كۆرۈنەرلىك سىنىپى ئېڭى ۋە ئۆز پارتىيىسى بولمايدۇ.

ئۆزىدىكى نەرسە <پەلس> نېمىس پەيلاسوپى كانتنىڭ سۆزى. ئۇ ئاڭغا بېقىنماي مۇستەقىل مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغان، ئەمما بىلگىلى بولمايدىغان ئەسلىي زات دېگەننى بىلدۈرىدۇ.

ئۆزىدىن چاڭلىنىش <پەلس> بىر گۈلدىكى ئاتىلىقنىڭ چاڭدىنىدىن ھاسىل بولغان گۈل چېگى شۇ گۈلدىكى ئاتىلىقنىڭ ئاتىلىق ئاغزىغا قونۇشى بىلەن ئىشقا ئاشىدىغان چاڭلىنىش ئۇسۇلى، مەسىلەن، بۇغداي،

ئارپا، كۆك پۇرچاق قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى ئۆزىدىن چاڭلىنىدىغان ئۆسۈملۈكلەردۇر. ئۆزىدىن كەتمەك ① ھوشىدىن كەتمەك، ھوشىنى يوقاتماق: قورقۇنچتا ئۆزۈمدىن كېتىپ قاپتىمەن، بىرھازادىن كېيىن ھوشۇمغا كەلدىم. ② ئۆزىدىن ئۆتۈلمەك، ئۆزى سەۋەبچى بولماق: بۇ ئىش ئۆزىڭ ئۆزىدىن كەتتى.

ئۆزىدىن ئوزۇقلىنىدىغان جانلىقلار بىئولۇگىيە كاربون (IV) ئوكسىد ۋە ئانىئورگانىك ئازوتتىن ئىبارەت ئاددىي ئانىئورگانىك ماددىلاردىن ئورگانىك ئوزۇقلۇقلارنى بىرىكتۈرىدىغان جانلىقلار.

ئۆزىدىن ئوزۇقلىنىدىغان ئۆسۈملۈكلەر <پەلس> يورۇقلۇق ئېنېرگىيىسىدىن پايدىلىنىپ، ئانىئورگانىك ماددىلارنى ئورگانىك ماددىلارغا ئايلاندۇرۇپ ئوزۇقلۇققا ئېرىشىدىغان ئۆسۈملۈكلەر.

ئۆزىدىن ئۆتمەك سەۋەبلىكنى ئۆزى ئۆتكۈزۈمەك: ئۆزىدىن ئۆتكۈزۈش قولىدىن كەتكەن اماقال. * ئۆزىڭ ئۆزىدىن ئۆتتى، بولمىسا ئۇ قىز ئۇنى ياخشى كۆرەنمى.

ئۆزى كولىغان ئورنىغا ئۆزى چۈشۈشەك بىراۋغا زىيانكەشلىك قىلىشنى ئويلاپ، ئاخىرى ئۆزى زىيان تارتىماق: ئۇلار ئۆمەر ئۇستازغا قەست قىلىمەن دەپ، ئۆزى كولىغان ئورنىغا ئۆزى چۈشتى. * لېكىن ئەھۋال ئۆزگىرىپ، تاپتى بۇگۈن ھاللاكمەن. ئەلگە ئورا كولىغان، ئۆزى چۈشتى ئاسۋەت.

ئۆزىگە ئالماق ئۆزى بىلەن مۇناسىۋەتسىز ياكى ئۆزى قىلمىغان بىرەر ئىشنى باشقىلار مېنى قىلدى دەپ چۈشىنىۋاتىدۇ دەپ قارىماق: - سەن بۇنى ئۆزۈڭگە ئالما، بۇنىڭ سەن بىلەن ھېچقانداق ئالاقىسى يوق.

ئۆزىگە پۇختا بولماق - ئۆزىگە قىلماق

- دېدىم مەن ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈپ،
ئۆزىگە پۇختا بولماق ھوشيار بولماق،
 ئۆز ئىشلىرىنى ھوشيارلىق بىلەن بىر
 تەرەپ قىلماق؛ خوش غوجام، ئۇنىمۇ قىلارمىز،
 ئەمما ئۆزىمىزگە پۇختا بولساقمىكىن دەيمەن.
ئۆزىگە تارتماق ئۆز تەرىپىگە ئۆتكۈزمەك؛
 ئۆزىگە جەلپ قىلماق، ئۆزىگە قاراتماق؛
 ئۇنى ئۆزىگە تارتىشنىڭ ئەڭ ياخشى چارىسى
 بىرەر گۈزەل قىزنى ئۇنىڭغا سوۋغات قىلىش
 ئىدى. * ئەختەرنىڭ دىققىتىنى شىرەنىڭ بىر
 چېتىدە ئوچۇق تۇرغان خاتىرە دەپتەر ئۆزىگە
 تارتتى.

ئۆزىگە تەڭ قىلماسلىق باشقىلارنى
 ئۆزىدىن تۆۋەن دەپ ھېسابلىماق، تۆۋەن
 كۆرمەك ياكى ئۆزىنى باشقىلاردىن
 ئۈستۈن تۇتماق؛ ئوسمان ئىشتىن باشقىنى
 بىلىمەيدىغان ياۋاش ئادەمدەك كۆرۈنىدۇ،
 ئەمەلدە بولسا، ئۇنداق ئەمەس، ئۇ ھېچكىمنى
 ئۆزىگە تەڭ قىلمايدۇ.
ئۆزىگە توپا قوندۇرماستىن كەمچىلىك،
 خاتالىق قاتارلىقلارنى بىر ئازمۇ ئۆز بويىغا
 ئالماستىن؛ ئۇ ناھايىتى سۆزمەن، زاكۇنىچى
 ئادەم، قاراپ تۇرۇڭ، بۇ سوتتا ئۇ ئۆزىگە
 توپا قوندۇرماي چىقىپ كېتىدۇ.
ئۆزىگە تۇشلۇق ← **ئۆزىگە يارىشا**؛
 قەلەندەرنىڭمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق لەززىتى،
 خۇشاللىقى، بەختى بولغىنىدەك، ئاشۇ ئازابلىق
 تۇرمۇشىنىڭمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق لەززىتى، شادلىقى
 بار ئىكەن.

ئۆزىگە زور بەرمەك ئۆزى ئۆزىنى
 مەجبۇرلىماق، ئۆزى ئۆزىنى زورلىماق؛
 ئۆزىگە زور بېرىپ ئىشنى قولغا ئالدى
 دېگەندىمۇ، بىردەم ئىشلە-ئىشلىمەيلا، ئاشۇ
 قايناپ تاشقان كۆڭۈللۈك مەكتەپ ھاياتى
 ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا كېلىۋېلىپ، ئىختىيارسىز
 قولى ئىشتىن توختاپ قالاتتى.

ئۆزىگە سۇ يۇقتۇرماستىن ئۆزىدە بىرەر
 ئىللەت، نۇقسان قاتارلىقلار بار بولسىمۇ
 ئۇنى قىلچىمۇ ئېتىراپ قىلمىغاننىڭ ئۈستىگە
 ئۇنىڭدىن ئۆزىنى قاچۇرماق، ئۆزىدە
 بولغانلىقىغا قىلچىمۇ تەن ئالماستىن،
 ئۆزىنى يېقىنىمۇ كەلتۈرمەستىن؛ - ئۇ
 ۋېلىسپىتىنى سەن ئوغرىلىماي كىم ئوغرىلىدى،
 سەن تېخى ئۆزۈڭ ئوغرىلىغانلىقىڭ ئېنىق
 تۇرۇقلۇق، ئوغرىلىغىنىمنى ھېچ كىم كۆرمىدى
 دەپ، ئۆزۈڭگە سۇ يۇقتۇرمايۋاتسەن-ھە، -
 دەپ ۋارقىرىدى سوراقچى ھېلىقى ۋېلىسپىت
 ئوغرىسىغا قاراپ.

ئۆزىگە قاراتماق ① ئۆز قارىمىغا، ئىلىكىگە
 ئالماق، تەۋە قىلىۋالماق؛ ئەلنى ئۆزىگە
 قاراتماق. * ھونلار شۇ چاغلاردا جەنۇبتا
 ئوتتۇرا رايونلارغا شىپىقاپ كىرىپ، خەن خانلىقى
 تەۋەسىدىكى ئولتۇراقلىشىپ دېھقانچىلىق بىلەن
 شۇغۇللىنىۋاتقان نۇرغۇن خەلقلەرنى ئۆزىگە
 قاراتقانىدى. * ئۇلار باشقىلارنىڭ دۆلىتىنى
 ئۆزىگە قارىتىۋېلىشى ئۈچۈن، ئار-نومۇسىنى،
 ۋىجدانىنىمۇ ساتىدۇ. ② مەھلىيا قىلماق،
 جەلپ قىلماق، مايلىقنى قولغا كەلتۈرمەك؛
 ئۆگەتمەك، مەپتۇن قىلماق؛ يىگىتىنى
 ئۆزىگە قاراتماق. * شۇ كۈنى نەزىمە بىر
 ئامال قىلىپ ياش ئوفتسىرنى ئۆزىگە قارىتىۋاپتۇ.
 * ئۇ ئېگىچە-سىڭىللار ھەرقايسى يىگىتىنى
 ئۆزىگە قارىتىۋالماقچى بولۇپتۇ.

ئۆزىگە قويماق ئۆز ئىختىيارىغا، مەيلىگە
 قويماق، ئۆزىنىڭ بىر تەرەپ قىلىشىغا
 قالدۇرماق؛ بولدى، ئۆزىگە قويالماي، قانداق
 قىلسا، شۇنداق قىلسۇن.
ئۆزىگە قىلماق «كىشىگە يامانلىق قىلسا
 ئاخىرى ئۆزىگە ياندى، كىشىگە يامانلىق
 سانسا جازاسىنى ئۆزى تارتىدۇ» دېگەن
 مەنىلەردىكى بىرىكمە؛ ھەرىكىم قىلسا
 ئۆزىگە قىلىدۇ (ماقال). * ئېرىقىدىن قۇم

ئالدىم، تار كوچاڭدىن نەم توپا، ماڭا قىلدىم دېدىڭمۇ، ئۆزۈڭگە قىلدىڭ بۇياپا.

ئۆزىڭگە كەلمەك ھوشىغا كەلمەك، ئەسلىگە كەلمەك، بۇرۇنقى ھالىتىڭگە كەلمەك؛ ئايىمقىزمۇ ئاڭغىچە ئۆزىڭگە كەلدى، گەپ سورىغۇچىنىڭ ئەخمەت ئىكەنلىكىنى توندى. * ئاڭغىچە، ھېلىقى قاتىل ئۆزىگە كېلىپ، قاچماقچى بولۇۋىدى. يەنە ئەنۋەرنىڭ زەربىسىگە ئۇچراپ يىقىلدى.

ئۆزىڭگە ھاي بەرمەك ئۆزىنى ئۆزى توسماق، ئۆزىنى تۇتۇۋالماق، ئۆزىگە ئۆزى تەسەللى بەرمەك؛ ئايىلا مۇشۇ قىسقا ئارىلىقتا نەچچە قېتىم تەمشىلىپ، شېئىر توغرىسىدىكى پۈتۈن ئۆتمۈشنى ياش قىلۋەتمەكچى بولغانىدى، ئۆزىگە ھاي بېرىپ جىم توختىۋالدى. * «ئاچچىقىنى يۇتۇش، تاغ يۇتۇش» دېگەن ماقالىنى ئەسلەپ، يەنە ئۆزۈمگە ھاي بەردىم.

ئۆزىڭگە يارىشا ھەركىمنىڭ ھالى-ئەھۋالى، كۈچ-قۇۋۋىتىڭگە مۇۋاپىق؛ ئۇنىڭغا ئۆزىگە يارىشا خىزمەت بېرىش كېرەك.

ئۆز ئىندۇكسىيە <فز> ئېلېكتىر زەنجىرىدە، توكنىڭ ئۆزگىرىشى تۈپەيلىدىن ئۆزلۈكىدىن ئېلېكتىر يۈرگۈزگۈچى كۈچ ھاسىل قىلىش ھادىسىسى.

ئۆزىنى ئالدۇرۇپ قويماق قاتتىق چارچاش ياكى بەك قايغۇرۇشتىن ھالىدىن كېتىپ قالماق؛ - تۈگىمەس خەتنى يېزىۋېرىپ، ئۆزلىرىنى ئالدۇرۇپ قويىمىسلا يەنە، قاراپراق ئىشلىسىلە. * - تۇر ئورنىڭدىن، كەل، ھەرقانچە ئىش بولسىمۇ چايدىن كېيىن ئەمەسمۇ، بولمىسا ئۆزۈڭنى ئالدۇرۇپ قويىسەن، - دېدى ئۇ تاشۋايىنى چايغا چاقىرىپ.

ئۆزىنى ئايىماق ئۆزىنىڭ ئىززەت-ھۆرمىتىنى ساقلىماق؛ ئۇنداق ۋارقىرىمىسلا، سەت بولىدۇ، ئۆزلىرىنى ئايىمىسلا.

ئۆزىنى ئەر چاغلىماق ئۆزىنى باشقىلاردىن ئارتۇق، ئۈستۈن دەپ بىلمەك؛ ئۆزىنى قاپىل، كۈچلۈك، بىلىملىك دەپ ھېسابلىماق؛ ئۆزۈڭنى ئەر چاغلىساڭ، ئۆزۈڭنى شىر چاغلا (ماقال). * سەن ئۆزۈڭنى ئەر چاغلايسەن، بۇنىڭغا ماقۇل، لېكىن كىشىلەرنى كۆزىگە ئىلمىغىنىڭ يارىمايدۇ.

ئۆزىنى بازارغا سالماق ئۆزىنى كۆز-كۆز قىلماق؛ مەھەللىدىكى ئىمام-مەزىنلەرمۇ ئەسكى بولۇپ كەتتى، ۋاي نامەھرىم بولدى، كۈچىدا ئۆزىنى بازارغا سالدى دەپلا تۇتۇۋېلىپ قازىخانغا ھەيدەيدۇ.

ئۆزىنى بىرنېمە قىلىۋالماق ئۆزىنى بىرەر يول بىلەن ئۆلتۈرۈۋالماق؛ ئۆزىگە خېيىم-خەتەر يەتكۈزمەك؛ ئۇ ياۋا قىز ئۆزىنى بىرنېمە قىلىۋالسا، بەگ بالىمىزغا خوتۇن يوق، ئۆزلەگە تېجىمەلمۇ يوق بولۇپ قالمامدۇ؟

ئۆزىنى بىلمەك ① ئۆزىنى مۇۋاپىق باھالىماق، ئۆزىنى چۈشەندۈرمەك؛ ئۆزۈڭنى بىل، ئۆزۈڭنى قوي (ماقال). * ئۆزىنى بىلگەن خار بولماس (ماقال). * ھېلىقى مەمەدانە دەللە - ئۆزىنى بىلمەيدىغان ۋىت-ۋىت نەدە سۆزلىپ يۈرىدىكەن؟ ② ئۆزىنى تۇتماق، ئۆزىنى ئوڭشىماق؛ - بىر قوشۇق قېنىمنى تىلەي. بۇنىڭدىن كېيىن ئۆزۈمنى بىلەي، - دەپ يالۋۇرۇپتۇ پادىشاھ.

ئۆزىنى تاشلىۋەتمەك مەلۇم سەۋەبلەر تۈپەيلى روھىي چۈشكۈنلۈككە ئۇچراپ، ئۈمىدىسىزلىنىپ ئۆزىنى بولۇشىغا قويۇۋەتمەك؛ - قىز بالا دېگەن بۇنداق ئۆزىنى تاشلىۋەتمەيدىغان، - دېدى ئۇ ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ. * مېنىڭچە، سىزنىڭ روھىڭىز چۈشكۈن كۆرۈنىدۇ، نېمىشقا ئۆزىڭىزنى تاشلىۋېتىسىز؟ * چېكى بار ھەر نەرسىنىڭ ئوغۇل بالا، ئۆزۈڭنى تاشلىۋەتمە مۇنچۇالا.

ئۆزىنى توختاتقان ئېغىر-بېسىق؛

ئالغىچە شەھەرنىڭ غەربىي جەنۇب تەرىپىگە قاراپ بۇرۇپ كەتتى.

ئۆزىنى چەتكە تارتماق — ئۆزىنى چەتكە ئالماق: — سەن بۇنداق ۋاقىتتا ئۆزۈڭنى چەتكە تارتىپ، بىرنەچچە ۋاق ئايلىنىپ كەلسەڭ، ئۇ چاغدا بىر گەپ بولمامدۇ، ئاغىچە، جاھان نېمە بولدى، بولغاننى كۆرمەيمىزمۇ؟ — دېدى موللازەيدىن ئىچىۋاتقان چېيىنى يەرگە قويۇپ.

ئۆزىنى چىڭ تۇتماق ① ئۆزىنى تاشلىۋەتمەسلىك: — ئەي دوستۇم، كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما، ئۆزۈڭنى چىڭ تۇت، — دېدى بوۋاي. * ئۇ خېلى ئېغىرچىلىققا دۇچ كەلدى، ئەمما ئۆزىنى چىڭ تۇتتى. (۲) ئۆزىنىڭ نەرسە-كېرەكلىرىنى ئوغرى-يالغاننىڭ سوقۇۋېلىشىدىن ساقلىنماق؛ ئۆزىگە يۇختا بولماق: ئۆزۈڭنى چىڭ تۇت قوشناڭنى ئوغرى تۇتما (ماقال).

ئۆزىنى دالدىغا ئالماق يوشۇرۇنماق، ئۆزىنى يوشۇرماق: ئۇ ئۆزىنى دالدىغا ئېلىپ، ئۇنىڭ نېمە ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرەتتى. * ئۇ توپ ئارقىسىدا بىرەر قورقۇنچلۇق ئىشنى كۆرگەندەك ئارقىسىغا چېكىندى ۋە بەردى بايىنى ئىلگىرى سۈرۈپ «سىز سۆزلەڭ» دېگەن شەرەتنى قىلىپ، ئۆزىنى ئۇنىڭ دالدىسىغا ئالدى.

ئۆزىنى دۇنيادا بىر چاغلىماق ئۆزىنى ھەرقانداق ئادەمدىن ئۈستۈن، چوڭ تۇتماق؛ تولىمۇ بەك ھاكاۋۇرلۇق قىلماق: بەزىلەر ئۆزىنى دۇنيادا بىر چاغلايدۇ، ئۇلار ئاخىر مۇدۇرۇپ چۈشىدۇ. * كۆڭلۈمدە ئۆزىنى دۇنيادا بىر چاغلايدىغان تەلۋىلەرگە ياخشىلاپ بىر ساۋاق بېرىپ قويۇش ھەۋسى ئويغاندى. **ئۆزىنى سورىماق** ئۆزىنىڭ ئارتۇقچىلىق، كەمچىلىكىنى چۈشىنىپ، ئۆزىگە مۇۋاپىق باھا بېرىپ، ئىنساپ بىلەن ئىش قىلماق:

ئىسسىق-سوغۇقنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈپ، مۇۋاپىق يول ئاللىۋالغان، ئۆزىنى تۇتۇۋالغان: ئۆزىنى توختاتقان ئادەم. ئۆزىنى توختاتقان ئايال. * ئېلى پالۋان ئۆزىنى توختاتقان، تەجرىبىلىك بولغان بىلەن قويدەك ياۋاش كىشى ئىدى.

ئۆزىنى تونۇتماق ئۆزىنىڭ كۈچ-قۇۋۋىتىنى، ھەيۋىتىنى كۆرسەتمەك: — بۇ قېتىم كۈچادا ئۆزۈمنى تونۇتىدىغان بولدۇم-دە، — دېدى موللازەيدىن پەخىرلەنگەن ھالدا. * ئۇيغۇر ئېچىپ كۆزۈڭنى، تونۇتۇپ قوي ئۆزۈڭنى، قاچان بولسا بىر ئۆلۈم، غەيرىتىڭدىن ئايلىنى. **ئۆزىنى تونۇۋالماق** ئۆزىنى بېسىۋالماق، ئۆزىگە ھاي بەرمەك: ئادەمنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى، لېكىن غەيرەت قىلىپ ئۆزىنى تونۇۋالدى. * غۇپۇر بۇ مەسىلىدە ئۆزىنى تونۇۋالدى.

ئۆزىنى چاغلىماق ئۆزىنىڭ ھال-ئەھۋالىغا قارىماي، ئۆزىگە باقماي: ئۇ سېپىت ھاجىدىن تەپ تارتىمسا، ئۆزىنى چاغلىمايدىغان بۇ جۈندەكلەرنى تىللاپ، كۆتىگە تېپىپ قوغلىۋەتكەن بولاتتى. * — ئۇنىڭغا قاراڭلار، ئۆزىنى چاغلىماي شىلتىڭ ئاتقان خېنىمنىڭ ھېچ بەرگە يارىماي سالىپىپ قايىتىپ كەلگىنى! — دېدى ئۇ.

ئۆزىنى چەتتە تۇتماق ئۆزىنى قاقچۇرماق، ئۆزىنى يىراق تۇتماق: ئۇ پەرزەنتلىرىنى تەربىيەلەشنى ئۆزىنىڭ خۇشاللىقى، تەسەللىسى قىلىپ، دۇنيا ئىشلىرىدىكى شەرەپ ۋە نومۇستىن، چاكىنىلارنىڭ سۇندۇرۇشى ۋە ماختاشلىرىنىڭ ھەممىسىدىن ئۆزىنى چەتتە تۇتتى.

ئۆزىنى چەتكە ئالماق يوشۇرۇنماق، ئۆزىنى قاقچۇرماق: ھېلىقى بېشى بىر، قۇيرۇقى مىڭ يىلان ئۇنى كۆرۈپ، دەرھال ئۆزىنى چەتكە ئېلىپتۇ. * گۈلچىمەن ئانچە-مۇنچە ئۇچراپ تۇرىدىغان كىشىلەردىن ئۆزىنى چەتكە

بىرەر قىزغا ئۆزىنى كۆرسەتكۈسى كېلىۋاتقانلىقى ئېنىق. ② قەدرى ئۆتۈلمەك: يۈل دېگەن مانا مۇشۇنداق يەردە ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ-دە. ئۆزىنىڭ ئاغزى « ھەركىم ئۆز خالىغىنىنى دەيدۇ، ھەركىم ئۆز گېپىنى قىلىدۇ » دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ: ئۇنداق دېگەن بولسا، ئۆزىنىڭ ئاغزى، سەن نېمانچە قىلسەن. * - دېسە دەۋەرسۇن، ئۆزىنىڭ ئاغزى! لېكىن ئاياللارنىڭ قەلبىنى چۈشىنىدىغانلار ھېچنېمە دېمەيدۇ.

ئۆزىنىڭ بىلگىنى بىلگەن بىشەم، تەرسا، جاھىل: ئۆزىنىڭ بىلگىنى بىلگەن، ئۇنىڭغا گەپ ئۆتمەيدۇ.

ئۆزىنىڭ پاتىشىنى قورۇماق ئۆزىنىڭلا غېمىنى يېمەك، ئۆزىنىڭلا كويىدا بولماق. ئۆزىنىڭ سايىسىغا مۇشت ئاتماق ئۆزىدىن ئۆزى ئۈركۈمەك، ئۆزىدىن ئۆزى قورقماق.

ئۆزىنىڭ شورى ئۆزىنىڭ تەلەپىزلىكى: - ئۆزىنىڭ شورى، - دەپ بېشىنى تولغىدى خان غوجا، - ئۇ نېمىشقا ئىشكە تۇرۇپ مارايدىكەن. * سۇلار شارقىراپ ئاقسا، تۈگمەننىڭ نورى دەيمەن، يار ئۈچۈن ئەلەم تارتسام، ئۆزۈمنىڭ شورى دەيمەن.

ئۆزىنىڭ يولى بىلەن ئۆزىنى بايلىماق ئۆزىنىڭ تۇتقان يولى، ئۆزىنىڭ ئامال-چارىسى، ئۇسۇلى بىلەن ئۆزىنى جايلىماق: ئۇلارنى ئۇنداق قازانغا مۇنداق چۆمۈچ قىلىپ، ئۆزىنىڭ يولى بىلەن ئۆزىنى بايلاش كېرەك.

ئۆزىنى نەگە قويۇشنى بىلمەسلىك - ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماستىق: كۆڭلۈمگە قۇياشتەك چوڭلۇقتا بىر چىراغ يېقىلىپ قالدى، شۇڭا ئۆزۈمنى نەگە قويۇشنى بىلمەيمەن.

ئۆزىنى ئۇ دۇنيادا كۆرمەك ئۆلمەك: ئەگەر بۇنىڭ چاققان-چەبدەسلىكى، جەسۇرلۇقى

ئۆزىنى سورىغان قازىنىڭ ئالدىغا بارماس (ماقال). * ئۆزىنى سورىغان يۇرت سورار (ماقال). * ئۆزىنى سورىغان شەھەرگە سۇلتان، ئۆزىنى سورىغان ئۆتۈككە ئۇلتاڭ (ماقال). * - ئۆزىمىزنى سورايلى، خەلقىنىڭ رىزىقىغا ئولتۇرمايلى، - دېدى ئۇ. * بىز ھەر ھالدا ئۆزىمىزنى سورىغىنىمىز ياخشى دەپ ئويلىدۇق.

ئۆزىنى قەيەردە قويۇشنى بىلمەسلىك - ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماستىق. ئۆزىنى قولغا ئالماق ھوشىنى يىغماق، ئۆزىنى باسماق: شۇ ئارىلىقتا گۈلسۈم ئۆزىنى ئاران قولغا ئېلىپ كۈلدى. * شۇڭا چاۋار مەنقۇلنىڭ سۆزىنى ياخشى ئۇقالمىدى. پەقەت، ئاۋۋال سىز سۆزلەڭ، دېگەندىلا، چۆچۈپ ئەتراپقا قارىدى-دە، دەرھال ئۆزىنى قولغا ئېلىپ، بىردىنلا غەمكىن بولۇپ قالدى.

ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماستىق خۇشاللىقتىن ياكى خاپىلىقتىن، ئارتۇقچە ھاياجانلىنىپ ياكى قايغۇرۇپ نېمە قىلىشنى بىلمەي قالماق: ئۇ ئانىسىنىڭ ئۆزىنى پىدائىيلىققا تىزىمغا ئالدۇرۇپ قويغانلىقىنى ئاڭلاپ، خۇشاللىقتىن ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي قالدۇ. * - ھەي بالام، ئاشۇ كىچىككەنە ئىشلىرىڭ بىلەن ماختىنىپ ئۆزۈڭنى قويىدىغان يەر تاپالمايۋاتسەن-ھە؟! ئۇنداق قىلما، ئەسلىڭنى ئۇنتۇما، سېنىڭ بىلىدىغانلىرىڭ ئاز، قىلغان ئىشلىرىڭ تېخىمۇ ئاز، - دېدى ئۇ بالىسىغا قەتئىي خىتاب قىلىپ.

ئۆزىنى كۆرسەتمەك ① ئۆزىنى بىلدۈرمەك، نامايان قىلماق: ئاچچىق سوغۇق ئۆزىنى كۆرسىتىپ تۇرغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بۇ يەرگە ناھىيىدىكى ئىسيانچىلار يېتىپ كەلدى. * - مەنمۇ بىلىمەن! - دېدى يەنە بىرسىمۇ ئۆزىنى كۆرسىتىپ، - يەر شارىدىكى بەش ئىقلىم بەلباغىنى ساناپ بېرەيۇ؟ * ئوسماننىڭ

قويۇش دەرىجىسىگە يېتىدۇ، - دەپى ئۇ ناخشىچى قىزنى ماختاپ.

ئۆزىنى يېقىن تۇتماق كىشىگە يېقىنچىلىق قىلماق؛ يېقىن، سەممىي پوزىتسىيىدە بولماق؛ بىز ياشلارغا تەربىيە بېرىشتە، ئۇلارغا نىسبەتەن سەۋرچان بولۇشىمىز، ئۇلارغا ئۆزىمىزنى يېقىن تۇتۇپ، توغرا تەربىيە بېرىشىمىز كېرەك.

ئۆزى ھارام، كۈچى ھالال كۈچى زۆرۈر، ئۆزى كېرەكسىز، كۈچى مۇھىم، ئۆزى ئېتىبارسىز؛ مېنى ئىشلىتىشنىلا بىلسىلەر، ئۆزۈمگە قاراپمۇ قويمايسىلەر، ئۆزۈم ھارام، كۈچۈم ھالالېكەن؟

ئۆزى ئۈچۈن سىنىپ <پەلس> ئاڭلىق كۈرەش باسقۇچىغا كىرگەن پرولېتارىياتنى بىلدۈرىدۇ. بۇ چاغدا پرولېتارىيات بۇرژۇئازىيىگە قارشى ئەمەلىي كۈرەش جەريانىدا ئۆسۈپ يېتىلگەن، روشەن سىنىپىي ئاڭغا ئىگە بولغان، ئىنقىلابىي نەزەرىيىسىنى بەرپا قىلغان، ئۆز پارتىيىسىنى قۇرغان، ئۆز سىنىپىنىڭ تارىخىي ۋەزىپىسىنى تونۇغان بولىدۇ.

ئۆز يولىغا ماڭماق ئۆزى تاللىۋالغان يول بويىچە تۇرمۇش كەچۈرمەك: - مەن سېنى دەپ خىزمەتتىن كېچەلمەيمەن! سەنمۇ ئۆز يولۇڭغا ماڭ، مەنمۇ ئۆز يولۇمغا ماڭاي! بىر-بىرىمىز بىلەن كارىمىز بولمىسۇن. - دەپى ئۇ ئېرىگە.

ئۆز يېغدا ئۆز گۆشىنى قورۇماق ئۆزىنىڭ قولى بىلەن ئۆزىنى جايلىماق، ئۆزىنى ئۆزىگە سالماق، ئۆزىنىڭ يولى بىلەن ئۆزىنى جايلىماق؛ قارا، بۇنىڭ يامانلىقىنى، ئۆز گۆشۈمنى ئۆز يېغىدا قورۇپ، ئەختەمگە ماڭا تەستىقلىتىپ تېگىدىكەن-دە، ۋۇي قارا يۈز، ئائىنىپ! * - سەن ھودۇقما، ئۇلارنى ئۆز يېغدا ئۆز گۆشىنى قورۇش كېرەك، - دەيدىم مەن ئۇنىڭغا نەسەت قىلىپ.

بولمىسا، پېقىر ئۆزىنى ئۇ دۇنيادا كۆرەتتى؛ ئۆزىنى ئۇرماق بىرەر ئىش-ھەرىكەتكە ھەددىدىن زىيادە بېرىلمەك، ئۆزىنى ئاتماق؛ ئىشقا ئۆزىنى ئۇرماق. * سېپىلغا ئۈچ يەردىن شوتا قويدۇق، ئادەملەر مەن چىقىمەن دەپسە، مەن چىقىمەن دەپ، ئۆزىنى ئۇرۇپ تالىشىپ تۇردى. * - ئارتۇقچە غەم قىلما، نىجات بېھۇدە ئىشلارغا ئۆزىنى ئۇرىدىغان بالا ئەمەس، - باقى رابىيەنى يۈلەپ ئۆيگە ئەكىرىپ كەتتى.

ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا ① پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن، بارلىق كۈچىنى سەرپ قىلىپ؛ ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا ئىشلىمەك. ② ئەقلى-ھوشىنى يوقىتىپ؛ زۇمرەخان ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا بوزلاپ يىغلىدى.

ئۆزىنى ئۇنتۇماق بىرەر ئىشقا چىن دىلىدىن قاتتىق بېرىلمەك؛ ئىخلاسمەنلىك بىلەن بېرىلمەك، قاتتىق ئىخلاسل قىلماق؛ ئۆزىنى ئۇنتۇپ ئىشلىمەك. ئۆزىنى ئۇنتۇپ تەتقىقات قىلماق. * سېپىت نازا بېرىلىپ خەتتىن ئالماي كۆزىنى. مىڭ تەسلىكتە ئوقۇدى ئۇنتۇپ ھەتتا ئۆزىنى.

ئۆزىنى ياقىغا ئالماق ← ئۆزىنى دالىدىغا ئالماق: كۈنمۇ ئولتۇرۇپ، قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىدى. مەخمۇت نېزىدىن ئۆزىنى ياقىغا ئالمىسا بولمايدىغانلىقىنى چۈشەندى ۋە دەرھال ياندىكى ئورمانلىققا ئۆزىنى ئالدى.

ئۆزىنى يوقىتىپ قويماق ئەقلىدىن ئاداشماق، ھوشىنى يوقاتماق، ھوشسىزلانماق، بەھۇش بولۇپ قالماق؛ قازى قىزنىڭ ھۆسن-جامالىغا مەپتۇن بولۇپ ئۆزىنى يوقىتىپ قويۇپتۇ. * شەمسۇناھار بىلەن ئەلى ئىبنى بەككار بىر-بىرىنى كۆرۈپلا ئۆزلىرىنى يوقىتىپ قويۇپ، ھوشلىرىدىن كېتىپ يىقىلىشىپتۇ. * - ئاۋازىڭىز نېمىدېگەن چىرايلىق، ھېسىزنىڭ ناخشىڭىزنى ئاڭلاۋاتقان ئادەم ئۆزىنى تامامەن يوقىتىپ

نامايەندىسى سۈپىتىدە بەزەن شاخ ئۇچلىرىدا ئىككى-ئۈچ تال يوپۇرماقلىرى پىلدىرلاپ تۇرغان قېرى قاپاق تېرەكنى ئەسلەپ قالدى. ② < ماشىن > يەزى ئۈسكۈنىلەرنىڭ مەركىزىي قىسمىغا ئورنىتىلدىغان نېپىز دېتال: دەمال ئۆزىكى. ③ < تىل > سۆزلەرنىڭ گرامماتىكىلىق قوشۇمچىلارنى قوبۇل قىلىدىغان ياكى گرامماتىكىلىق قوشۇمچىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قىسمى.

ئۆزەك قۇرتى < زوئول > ئىككى ئەۋلادلىق كېپىنەك، ئۈچ ئەۋلادلىق كېپىنەك، شال پەرۋانىسى، چوڭ شال پەرۋانىسى، قوناق پەرۋانىسى قاتارلىقلار لېچىنكىسىنىڭ ئومۇمىي نامى.

ئۆزەن ئى. سۇ ئېقىپ تۇرىدىغان ئۇزۇن جىلغا؛ سۇ يولى: — مۇشۇ ئۆزەننى بويلاپ يۇقىرىغا ئۆرلەپ بىر يەرگە بارغاندا تۆت تاغنىڭ تۈگۈنىدە كەڭ بىر ئۆزلەڭلىك بار، — دەپ ئېيتىپ بېرىپتۇ بوۋاي. * ساي ئەتراپى ئادەتتىكى تاشلىق چوققىلار ۋە جىلغىلار بىلەن قاپلانغان بولۇپ، قورام تاش، ئەگمەچ ئېقىنلار بۇ يەرنىڭ تاغ سۈلىرى دەرياغا قۇيۇلىدىغان قۇرۇق ئۆزەن ئىكەنلىكىدىن دالالەت بېرىپ تۇراتتى.

ئۆزبېشچى سۈپ (ئۆز+باش+م+چى) باش-باشتا، ئۆزى نېمىنى خالىسا شۇنى قىلىدىغان، كىشىنىڭ گېپىگە، مەسلەھەتگە كۆنمەيدىغان: ئۇ كىچىكىدىنلا ئۆزبېشچى ئىدى. * — بېشىڭنى يەيدىغانلار! — دەپتى مائىسەمخان ھەسەن بىلەن ھۈسەنگە قاراپ قۇربانجان چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، — ئۆزبېشچى بولۇپ كېتىشىڭنى، تونتا، ئۆيگە كىرىشەرسەن.

ئۆزبېشچىلىق ئى. باشباشتاقلق؛ نېمە قىلغۇسى كەلسە شۇنى قىلىدىغان، باشقىلارنىڭ گېپىگە، نەسەھىتىگە كىرمەيدىغان خاھىش، ئۆزىنىڭ خىيالىغا

ئۆزئارا سۈپ (ئۆز+ئارا) ئىككى ياكى بىرنەچچە شەخس ئوتتۇرىسىدا ياكى بىر گۇرۇھ بىلەن ئىككىنچى گۇرۇھ ئوتتۇرىسىدا بولىدىغان؛ بىرى يەنە بىرى بىلەن بولىدىغان: ئۆزئارا مۇناسىۋەت. ئۆزئارا مۇسابىقە. ئۆزئارا سۆھبەت. ئۆزئارا كېلىشىم. ئۆزئارا ياردەم. ئۆزئارا سودا. // ئۆزئارا ھەمكارلاشماق. ئۆزئارا ياردەملەشمەك. ئۆزئارا ئۆگەنمەك. * شۇنداقتىمۇ ئۇ كەمتەرلىك بىلەن: — ۋەرەقلەردىكى سۆزلەرنى بىر مەنلا ئەمەس، ھەممىسىز ئۆزئارا مەسلەھەتلىشىپ يازدۇق، — دەپ قويدى. * ئەر-خوتۇن ئىككىلەن راخمان بىلەن تۇرسۇنكۈلنىڭ ئۆز ئاتا-ئانىسى دىلشادقا ئۇختۇرماي، بۇ ئىشنى ئۇنىڭدىن سىر قىلىپ ئۇنىڭدىن ساقلاشنى ئۆزئارا كېلىشىۋېلىشتى.

ئۆزئارا تۈپ سانلار < مات > ئومۇمىي بۆلگۈچسى پەقەت 1 بولغان ئىككى سان. مەسلەن، 4 بىلەن 5، 7 بىلەن 8 ۋە باشقىلار.

ئۆزئارا ئىندۇكسىيە < فىز > بىر ئايلىما زەنجىردىكى توكنىڭ ئۆزگىرىشى تۈپەيلىدىن يەنە بىر ئايلىما زەنجىردە ئىندۇكسىيەلىك ئېلېكتىر پوتېنسىئالىنىڭ ھاسىل بولۇشى. ئۆزئارا ئىندۇكسىيە ئېلېكتىر قۇرۇلۇشىدا ناھايىتى كەڭ قوللىنىلىدۇ. مەسلەن، ترانسفورماتور مۇشۇ قائىدىگە ئاساسەن ياسالغان.

ئۆزەك ئى ① < بوت > ئۆسۈملۈك غولىنىڭ مەركىزىدىكى قىسمى. نېپىز پوستلۇق ھۈجەيرىلەردىن تەركىب تاپىدۇ: ئۆزەكتىن چىققان ئوت يامان، ئۆزىدىن چىققان يات يامان (ماقال). * شائىر بىردىنلا ئەلپازىدىن ھە يۈەتلىك ۋە سۈرلۈك، ماھىيەتتە يىلتىزىدىن چىرىپ ئۆزەكلىرى پورغا ئايلىنىۋاتقان، تامامەن قۇرۇپ قاقشالغا ئايلىنىپ كەتمىگەنلىكىنىڭ

كەلگەنچە ئىش قىلىش ئادىتى: ئۆز بېشچىلىق قىلماق. ئۆزبېشچىلىق بىلەن ئىش قىلماق. * بۇ يەردە ھېچقانداق ئۆزبېشچىلىق بولغىنى يوق. ھەممە ئىش مۇھاكىمە، كېڭىشىش ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلدى. * مامۇت يېزا رەھبەرلىكىنىڭ مۇزاكىرىسىدىن ئۆتكۈزمەي، ئۆزبېشچىلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىك يېزىلارغا 40 تۆگە سېتىشقا رۇخسەت قىلدى.

ئۆزبېشچىلىق قىلماق ئۆزىنىڭكىنى توغرا ھېسابلاپ ئىشلىمەك، ئۆز خاھىشى بويىچە ئىشلىمەك: — لۇتپۇللا، كېزىتخانا ھۆكۈمەتنىڭ ئىشەنچلىك ئورگىنى تۇرسا، سىلەر يەنە ئۆزبېشچىلىق قىلامسىلەر، — دېدى ئۇ.

ئۆزبېك ئى < ئىرق > مۇشۇ نام بىلەن ئاتالغان مىللەت ۋە بۇ مىللەتكە مەنسۇپ كىشى. **ئۆزبېك تىلى** ئۆزبېكلەر ئىشلىتىدىغان تىل. بۇ تىل ئالتاي تىللىرى سىستېمىسى تۈركىي تىللار تۈركۈمىگە كىرىدۇ. ئۇ ئاساسەن ئۆزبېكىستان، قازاقىستان ۋە قىرغىزىستان جۇمھۇرىيەتلىرىدە، ئاندىن قالسا ئافغانىستاننىڭ شىمالىي قىسمى ۋە دۆلىتىمىزنىڭ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى ئۆزبېكلەر ئارىسىدا ئىشلىتىلىدۇ.

ئۆزبېكچە ① سۈپ. ئۆزبېكلەرنىڭ تىلى، ئەدەبىياتى ۋە مەدەنىيىتىگە ئائىت: ئۆزبېكچە ئۇسسۇل. ئۆزبېكچە كىيىم. ئۆزبېكچە ناخشا. ئۆزبېكچە نادەت. ② ئى. ئۆزبېك تىلى ۋە يېزىقى: ئۇ ئۆزبېكچىنى ياخشى بىلىدۇ. ③ رەۋ. ئۆزبېك تىلىدا، ئۆزبېك تىلىنى ئىشلىتىپ: ئۆزبېكچە گەپلەشمەك.

ئۆزبېكلەر ئى < ئىرق > ئۆزبېك مىللىتى، ئۆزبېك خەلقى. ئۇلار ئۆزبېكىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئاساسىي ئاھالىسىنى تەشكىل قىلغۇچى خەلق بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا قازاقىستان ۋە قىرغىزىستان

جۇمھۇرىيەتلىرىدە، ئافغانىستاننىڭ شىمالىي قىسمىدا ياشايدۇ. ئاندىن قالسا دۆلىتىمىزنىڭ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىمۇ بار. **ئۆزبە ئى** (ئە) كەچۈرۈم، ئەپۇ، ئۆزبېشاھلىق: ئۆزبە ئېيتماق. * مەن ئۇنى ئاۋارە قىلغىنىم ئۈچۈن ئۆزبە سوراپ خوشلىشىپ قايتتىم. * ئۆستام، سىلگە ئىككى ئېغىز ئۆزبە بار ئىدى. مۇسۇلمانچىلىقنىڭ يۈزى، ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ھەقىقى-ھۆرمىتى ئۈچۈن. * بىر كىشى خاتالاشسا، گۇناھنى تونۇپ ئۆزبە بايان قىلسا، خاتالىقنى ۋە گۇناھنى كەچۈرگىن، چۈنكى خاتالىق ۋە گۇناھ ئۆتكۈزگۈچى ئادەمدۇر.

ئۆزبە ئېيتماق كەچۈرۈشنى تەلەپ قىلماق؛ شۇ ئىش ئۈچۈن ئەپۇسىلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرمەك: خاسىيەتنىڭ ئىشى بار ئىكەن، ئۆزبە ئېيتىپ ئۆيگە كەتتى. * ئۇ ماڭمۇ بىر رومكا ھاراق تۇتقان ئىدى. مەن ئۆزبە ئېيتىپ زادى ئىچكىلى ئۈنىدىم.

ئۆزبە سورىماق ئەپۇ سورىماق، كەچۈرۈشنى تەلەپ قىلماق: مەن ئۇنى ئاۋارە قىلغىنىم ئۈچۈن ئۆزبە سوراپ خوشلىشىپ قايتتىم. * باي ناھايىتى خاپا بولدى ۋە مېھمانلاردىن بۈگۈنكى زىياپەتنىڭ داۋامىنى كېيىنرەك قىلىپ بېرىش ئۈچۈن ئۆزبە سورىدى.

ئۆزبېشاھلىق ئى. قارشى تەرەپنىڭ چۈشىنىشىنى، ئەپۇ قىلىشىنى ئۆتۈنۈپ سوراش؛ ئەپۇ، كەچۈرۈم؛ ئۆتۈنچ: — كەچۈرۈڭ، مەن تاماكا چەكمەيمەن، — دەپ ئۆزبېشاھلىق ئېيتتىم. * ئابدۇكېرىم ئابباسۇپ ئاخىرىدا چاقچاق ئارىلاش ئۆزبېشاھلىق مەنىسىدە سۆز قىلدى. * — رەھمەت، مېنىڭ دەرسكە كىرىشىمگە يېرىم سائەتلا ۋاقىت قالدى، — دېدى ئۇ ئۆزبېشاھلىق ئېيتىپ، — مەن شۇنداقلا ئالدىراپ كىرگەنتىم.

ئۆزبېشاھلىق سورىماق قارشى تەرەپنىڭ

چۈشىنىشى، كەچۈرۈم قىلىشى ئۆتۈنمەك؛ داموللىنىڭ ئايالى قىزىنىڭ تېخى ئوڭشىلىپ كەتمىگەنلىكى ۋە ھاۋالاندۇرۇش ئۈچۈن يېزىغا ئاپىرىپ قويغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۆزبېك خەلقى سورىدى.

ئۆزبېك خەلقى ئېيتىمى ئەپسۇسلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈرمەك؛ كەچۈرۈم سورىماق: ئۇ ئەنئەنى ھەربىر كۆزگە نە ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۆزبېك خەلقى ئېيتىمى كېلەتتى. * ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقان ئامبال بۇ ئۈچ ھىندىگە ئۆزبېك خەلقى ئېيتىپ، يۈرتىغا يولغا سېلىپ قويۇپتۇ.

ئۆزبېك

كەچۈرۈشكە تېگىشلىك، مۇھىم سەۋەبى بار، سەۋەبلىك: خەلىپە ھارۈن رەشت: - ئۇ ئەلۋەتتە بىرەر ئۆزبېك ئىش بىلەن كېلەلمەي قالغان بولسا كېرەك. يۈر! بىز بېرىپ ئۇنى زىيارەت قىلايلى! - دەپتۇ. * - يىگىت ئۆزبېك ئىكەن، زەڭگىنى تېپىپ جازالامەن! - دەپتۇ خەلىپە جەپەرگە قاراپ، - ئەگەر شۇ زەڭگىنى تېپىپ كەلمەسەك، ئۇنىڭ ئورنىغا سېنى ئۆلتۈرىمەن.

ئۆزبېك ئېيتىمى

ئۆزبېك دەرىجىسى.

ئۆزبېك دەرىجىسى

ئۆزبېك دەرىجىسى. ئۆزبېك دەرىجىسى، ئۆزبېك دەرىجىسى: دەپ بىلمەك، ئۆزبېك دەرىجىسى ھېسابلىماق: مەن بۇ سۆزلەرنى ساڭا ئۆزبېك ئېيتىۋاتىمەن.

ئۆزبېك 1

ئۆزبېك 1. ئۆزبېك باشقا كىشى؛ ناتونۇش ئادەم: ئۆزبېك بىل، ئۆزبېك قوي (ماقال).

* پىچاقنى ئۆزبېككە سال، ئاغرىمسا ئۆزبېككە (ماقال).

* يار بىلەن مەي ئىچكىلى، قۇيسام پىيالەم تولىمىدى. يار ئۈچۈن تارتقان ئەلەمنى ئۆزبېكلەر ھېچ بىلمىدى. * سۆيگۈ دەپ ھەركىمگە كۆڭۈل بەرمىگىل، يار ئۆزبېككە، ئەھدىنى بۇزماس ساداقەتلىك ۋاپادۇر ئۆزبېككە. 2. سۆپ. ئۆزبېك بىلمەيدىغان،

تونۇمايدىغان؛ ئۆزبېك بىلەن تونۇشلۇقى يوق، يات، باشقا؛ تىلغا ئېلىنغان، كۆزدە تۇتۇلغان ئادەم ياكى نەرسىدىن تاشقىرى: ئۇلار شۇنىڭدىن كېيىنكى سەككىز ئاي ئىچىدە ئۆزبېك يۇرتتا بۇرۇپ، ئادەم چىداشلىق بېرىشى قىيىن بولغان جەبىر-جاپانى باشتىن كەچۈردى. * شۇنىچە كۆپ باش قاتتۇرساممۇ بۇنىڭدىن ئۆزبېك چارىمۇ تاپالمىدىم. * ۋەتەندىن ئۆزبېك يارىم يوق، ۋەتەننى سۆيگىنىم بەختىم، ۋەتەن ئىشقىدا مەجنۇندەك ئۆمۈرلۈك كۆيگىنىم بەختىم. * چىللىماڭ باغ سەيلىسى ئۈچۈن مېنى، ئەمەسكى ۋاقتىم كىمخاپ ئارتۇقى بار. كەشپىيات ئىشقى دىلىنى ئۆرتەپ تۇرسا، قانداقچە ئۆزبېك ھەۋەس ئەتكەي خۇمار.

ئۆزبېك رىتمەك

«ئۆزبېك رىتمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: پىلاننى ئۆزبېك رىتمەك. * سادىر تەمكىنلىكىنى قىلچە ئۆزبېك رىتمىدى. ئۇ شۇنىچە قىسقا ۋاقت ئىچىدە خېلى نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئويلىنىۋالغانىدى. * تاشۋاي مۇقامنىڭ داستانلىرىنى ئەمدى مەشرەپكە ئۆزبېك رىتمىدى، يىگىتلەرمۇ مۇقامنىڭ تۈگەپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگەندەك بولۇشتى.

ئۆزبېك رىتمەك قۇرۇش <بىن> ئەسلىدە بار بولغان ئاساستا ئۆزبېك رىتمى، ھازىرقى تەلەپكە لايىق قۇرۇلۇش ئېلىپ بېرىش. كۆپرەك زاۋۇت، كان قۇرۇلۇشلىرىغا نىسبەتەن ئېيتىلىدۇ.

ئۆزبېك رىتمەك

«ئۆزبېك رىتمەك» پېئىلىنىڭ ئۆمۈرلۈك دەرىجىسى.

ئۆزبېك رىتمەك

«ئۆزبېك رىتمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: رايونلۇق پارتىزانلار ئەرتىنىنىڭ نامى رايونلۇق كىچىك ئەترەتكە ئۆزبېك رىتمىدى. * بىز بۇ بىناغا كۆچۈپ كەلگەندىن كېيىن، دۇكىنىمىزنىڭ مەسئۇلىيەت

ئۆزگەرگۈچى سۈپ. ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان، ئۆزگىرىدىغان: ئۆزگەرگۈچى سان. ئۆزگەرگۈچى مىقدار.

ئۆزگەرگۈچى سان < مات > فۇنكسىيە ياكى تەڭلىمىدىكى ئۆزگىرىدىغان سان. مەسىلەن، $y = \sin x$ ، $y = ax^2 + bx + c$ ، ۋە تەڭلىمە $x^2 + y^2 = a^2$ تىكى x ، y ئۆزگەرگۈچى سانلاردۇر.

ئۆزگەرگۈچى مىقدار < مات > سانلىق قىممىتى ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان مىقدار. مەسىلەن، بىر كۈن ئىچىدىكى ھاۋا تېمپېراتۇرىسى ئۆزگەرگۈچى مىقدار بولىدۇ. ئۆزگەرگۈچى سۈپ. ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان، ئۆزگەرگەن ياكى ئۆزگىرىدىغان: ئۆزگەرگەن ئاۋاز، ئۆزگەرگەن رەڭ.

ئۆزگەرگەن ئاۋاز < مۇز > بىر ئاۋاز يېرىم ياكى تولۇق ئاۋاز كۆتۈرۈلۈپ (ياكى چۈشۈرۈلۈپ) ئاۋازنىڭ ئىسمى ئۆزگەرمىسە، بۇ ئاۋاز «ئۆزگەرگەن ئاۋاز» دېيىلىدۇ. ئۆزگەرگەن ئاۋاز بەلگىسى < مۇز > كۆتۈرۈلگەن ياكى چۈشۈرۈلگەن ئاۋازلارغا قويۇلىدىغان بەلگە.

ئۆزگەرگەن رەڭ < گېئول > ئايرىم-ئايرىم مىنبىراللارنىڭ كرىستال كاتەكچىسىدە بولىدىغان، يۆنىلىشلىك ئورۇنلاشقان ئۇششاق ئورالما جىسمىنىڭ نۇر قايتۇرۇش ئىنتېرفېرىنسىپىسىدىن ھاسىل بولغان رەڭ. ئوخشاش بولمىغان يۆنىلىشتىن كۆزەتكەندە ئۇنىڭ رەڭگى ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ.

ئۆزگەرگەن سۈپ. ھەممە ۋاقىت بىر خىل تۇرىدىغان، ئۆزگەرگەن يىدىغان؛ دائىمىي، ئەبەدىي؛ تۇراقلىق، مۇقىم: ئۆزگەرگەن سۈپ. باھا، ئۆزگەرگەن سۈپ. كاپىتال.

ئۆزگەرگەن سۈپ. باھا < مال > مەلۇم مەزگىللىك مەھسۇلاتنىڭ بىرقانچە يىلغىچە

تۈزۈمى شەخسىيەلەرگىچە كۆتۈرە بېرىشكە ئۆزگەرتىلدى.

ئۆزگەرگەن «ئۆزگەرمەك» پېئىلىنىڭ سۈپەتلىشى: ئۆزگەرگەن تۈر.

ئۆزگەرگەن تۈر < بئول > دەسلەپكى كلاسسىفىكاتسىيە بويىچە ئايرىلىدىغان تۈردىن كېيىنكى كلاسسىفىكاتسىيە بىرلىكى. ئالاھىدىلىكى جەھەتتە دەسلەپكى تۈردىن بەلگىلىك پەرقى بار، شۇنىڭدەك بەلگىلىك جۇغراپىيىلىك تارقىلىشچانلىققا ئىگە. ھازىر كۆپچىلىكى ئۆزئارا چېتىشىش ئارقىلىق ئۆسۈپ يېتىلىدىغان تۈرلەر توپى ئىچىدە ئۈزلۈكسىز ئۆزگەرگەن يىدىغان يەككە تەنگە قارىتىلىدۇ.

ئۆزگەرگەن كرىستال < گېئول > تاغ جىنىسلىرى مېتامورفىزم تەسىرىگە ئۇچراش جەريانىدا، ئەسلىدىكى جىنىسلار ئاساسىي جەھەتتىن قاتتىق ھالەتتە بولغان شارائىتتا قايتا كرىستاللىنىشتىن شەكىللەنگەن كرىستال.

ئۆزگەرگەن كرىستاللىق تۈزۈلمە < گېئول > مىنبىراللارنىڭ قاتتىق ھالەتتە قايتا كرىستاللانغان كرىستاللىرىنىڭ تاغ جىنىسلاردا پەيدا قىلغان قۇرۇلمىسى. بۇ ئۆزگەرگەن تاغ جىنىسلىرىنىڭ تىپىك قۇرۇلمىسىدىن بىرى.

ئۆزگەرگەن ھاۋا ماسسىسى < مېتېئور > ئەسلىي مەنبەسىدىن يۆتكەلگەن ھەمدە ئەسلىدىكى فىزىكىلىق خۇسۇسىيىتىنى تەدرىجىي ھالدا ئۆزگەرتكەن ھاۋا ماسسىسى.

ئۆزگەرگەن ئىسپىرت < خىم > سانائەتتە ئىشلىتىلىدىغان مېتال ئىسپىرتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىسپىرت. ئۇ زەھەرلىك بولىدۇ، ئادەتتە ئۇنىڭغا بىر قىسىم بويلاق قوشۇلىدۇ، كىشىلەر ئاسان پەرق قىلىدۇ.

مەھسۇلات قىممىتىنى ھېسابلاشتا قوللىنىش بەلگىلەنگەن باھاسى، ئادەتتە ئۇنى دۆلەت بەلگىلەيدۇ.

ئۆزگەرمەس كاپىتال <س ئىق> ئۆزگىرىشچان كاپىتالنىڭ ئەكسى، يەنى كاپىتالىست ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىنى سېتىۋېلىشقا سەرپ قىلىدىغان كاپىتال. ئۇنىڭ قىممىتى ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدا ئىشچىلارنىڭ كونكرېت ئەمگىكى ئارقىلىق يېڭى مەھسۇلاتلارغا يۆتكىلىدۇ، لېكىن ئۇنىڭ دەسلەپكى قىممەت مىقدارى ئۆزگەرمەيدۇ. شۇڭا ماركس ئۇنى ئۆزگەرمەس كاپىتال دەپ ئاتىغان.

ئۆزگەرمەك پ ① بىر ھالەتتىن باشقا بىر ھالەتكە ئۆتمەك، باشقىچە تۇس ئالماق، باشقىچە تۈسكە كىرمەك؛ ھاۋا ئۆزگەردى. چىرايى ئۆزگەردى. * پەرىزاتلار قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، بۇلار بىر جۈپ كەپتەرگە ئۆزگىرىپ ئۇچۇپتۇ. * سودىگەر مېنى بۇ ھالدا كۆرۈش بىلەن رەڭگى ئۆزگىرىپ يۈزىدىن قان قاچتى. ② ماھىيەت جەھەتتىن ئاۋۋالقىسىغا ئوخشىمايدىغان ھالەتكە ئۆتمەك، مەزمۇنەن باشقىچە بولماق؛ ۋەزىيەت ئۆزگەردى. * ئون يىلدىن بۇيان جەمئىيەت خېلىلا ئۆزگەردى. * ھېلىقى ئىشتىن كېيىن، كۆز قارىشىم ئۆزگەردى. * تاشۋاينىڭ مېجەزى ئۆزگىرىپ، قاتتىق يۆتەل تۈتتى. * روزاق ۋاقتىدا شىپالىق تېپىپ لايىقىدا بىر چىنە ئىسسىق تاماق يېمىگەنلىكتىن، كېسلى كۈچىيىپ، كېزىككە ئۆزگەردى. ③ بىرىنىڭ ئورنىغا باشقا خىلى جارى قىلىنماق، باشقا بىر خىلى بىلەن ئالمىشلىماق؛ يەڭگۈشلىنمەك؛ ئۇيغۇر يېزىقى تارىختىن بۇيان بەش قېتىم ئۆزگەردى. * ئۇيىنىڭ ئادرېسى ئۆزگەردى. * يەتتە

باش چېغىدا ئاتام مېنى ئۆزى بىلەن ھەج قىلىشقا ئېلىپ باردى. قايتىپ كەلگىنىدىن كېيىن ئىسىم ئىمانقولى ھاجغا ئۆزگەردى. شۇ يىلى مېنى مەكنەپكە بېرىشتى. **ئۆزگەن** ئى. دىئال. ئاق ئۇۋاق كۆتكى؛ ئۆزەك، تومۇر.

ئۆزگىچە سۈپ. باشقىلىرىغا ئوخشىمايدىغان، ئادەتتىكىدىن باشقىچە؛ ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىدا مەتقۇربان يەتكۈزگەن ئەھۋالدىن ئۆزگىچە بىرىمە يوق. * كۈنلەردىن كۈن ئۆتۈپتۇ، بىر ئېيىق جاڭگالدىكى جامائەتتىن ئۆزگىچە بولۇپ قېلىپتۇ. * دەۋرىمىز خىسلەتكە باي، ھەركىمگە ئىقبال ئۆزگىچە، ھەركىشى ئۆز ئوتىدا يانغۇسى ھەر خىل نۇرلىنىپ.

ئۆزگىچىلىك ئى. ئۆزگە ھالەت، ئۆزگىچە ئەھۋال، ئوخشىماسلىق؛ ئالاھىدىلىك؛ ئۇلارنىڭ رەڭ تۈزۈلۈشى، كىيىم-كېچەكلىرى ۋە تىل، ئادەتلىرىدىكى ئۆزگىچىلىك ئۇلارغا بىر خىل چوڭقۇر مەنىلىك، گۈزەللىك بەخش ئەتتى. * قىزلار ئۇنىڭغا ھەۋەس قىلىشنى، ئۇنىڭ يۈرۈشلىرىدە قانداق ئۆزگىچىلىكلەر بارلىقىنى كۆزىتىشەتتى. * سېلىم باقاشتىكى ئۆزگىچىلىك زىلەينى ئويلاندۇرۇپ قويدى.

ئۆزگىرىش ① «ئۆزگەرمەك» پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى؛ ھاۋانىڭ ئۆزگىرىشى. ئۆزگىرىش بولماق. ② تەرەققىيات تارىخىدا يۈز بېرىدىغان كەسكىن بۇرۇلۇش، بىر ھالەتتىن باشقا بىر ھالەتكە ئۆتۈش؛ ئۆزگىچە، باشقىچە بولۇش؛ ئىجتىمائىي تۈزۈمنىڭ ئۆزگىرىشى. * پارتىيە مىللىي سىياسىتىنىڭ ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەتلىرىنى، شىنجاڭدا بارلىققا كەلگەن غايەت زور ئۆزگىرىشلەرنى تەشۋىق قىلىشىمىز لازىم. ③ <بىئول> ئوخشاش تۈردىكى جانلىقلارنىڭ ئەۋلادلىرى ئوتتۇرىسىدىكى ياكى ئوخشاش

ئەۋلادلىق جانلىقلارنىڭ ئوخشىمىغان يەككە تەنلىرى ئوتتۇرىسىدىكى مورفولوگىيىلىك، فېزىئولوگىيىلىك ئالاھىدىلىك قاتارلىق تەرەپلەردە ئىپادىلىنىدىغان پەرق.

ئۆزگىرىش قىلماق ئۆزگىرىش ياسىماق، ئۆزگەرگەن باشقا بىر خىل ۋەزىيەت، ئەھۋال پەربا قىلماق، ياراتماق؛ سىياسىي ئۆزگىرىش قىلماق. * قەدەمنى چوڭ-چوڭ ئېلىپ چوڭراق ئۆزگىرىش قىلىش كېرەك. بۇ گەپ مۇشۇ يەردە تۈگسۇن، ئەمدىكى گەپ، قانداق، ئۇدۇل دەريا بويىغا بېرىپ لەيلىگۈلنى ساقلايمىزمۇ؟

ئۆزگىرىش ياسىماق ئۆزگەرمەك، ئۆزگىرىپ باشقا بىر نۇسخە كىرمەك، باشقا بىر ھالەتكە ئۆتمەك، ئۆزگىرىش ئارقىلىق يېڭىلانماق، ئۆزگىرىش پەيدا قىلماق؛ ئۇلار ئۇزاق مۇددەتلىك چېنىقىش بىلەن، ئومۇمەن، ناھايىتى زور ئۆزگىرىش ياسىدى. * دېمەك، ھەر ئىككى خىل تىبابەتنىڭ ئانىسى ۋە يىلتىزى بىر بولۇپ، تەرەققىي قىلىش ۋە ئۆزگىرىش ياسىشى ئوخشاش ئەمەس.

ئۆزگىرىشچان توك < فىز > يۆنىلىشى ۋە كۈچىنىشى دەۋرلىك ئۆزگىرىدىغان توك. بۇ خىل توكنىڭ ئالاھىدىلىكى ترانسفورماتور ئارقىلىق ئېلېكتر بېسىمىنى ئۆزگەرتىشكە بولىدىغانلىقىدا. ھازىر سانائەتتە ھەم كۈندىلىك تۇرمۇشتا ئىشلىتىلىدىغان ئۆزگىرىشچان توكنىڭ يۆنىلىشى ھەم كۈچىنىشى ئادەتتە ھەر سېكۇنتتا 50 قېتىم ئۆزگىرىدۇ.

ئۆزگىرىشچان تېمپېراتۇرىلىق ھايۋانلار

< زوئول > مۇقىم تەن تېمپېراتۇرىسى بولمايدىغان، تەن تېمپېراتۇرىسى سىرتقى شارائىت تېمپېراتۇرىسىنىڭ يۇقىرى-تۆۋەنلىكى بىلەن ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان ھايۋانلار. مەسىلەن، يىلان، پاقا، بېلىق قاتارلىقلار. ئۆزگىرىشچان قارشىلىق < فىز > ئوم سانىنى بەلگىلىك دائىرە ئىچىدە ئۆزگەرتىشكە بولىدىغان بىر خىل ئېلېكتر قارشىلىقى.

ئۆزگىرىشچان كاپىتال < س ئى > ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدا قوشۇمچە قىممەت يارىتىدىغان كاپىتال، يەنى كاپىتالستلار ئەمگەك كۈچى سېتىۋالىدىغان (ئىش ھەققى ئورنىدا بېرىلىدىغان) كاپىتال. بۇ بىر قىسىم كاپىتالدا مىقدار ئۆزگىرىشى بولىدۇ، شۇڭا ئۇ « ئۆزگىرىشچان كاپىتال » دەپ ئاتىلىدۇ.

ئۆزگىرىشچان كوندېنساتور < فىز > ئېلېكتر سىغىمچانلىقىنى مەلۇم دائىرە ئىچىدە تەڭشەش-ئۆزگەرتىشكە بولىدىغان كوندېنساتور. ئادەتتىكىلىرى ئايلىنىش ئۇسۇلى بىلەن، ئىككى گۇرۇپپا مېتال پلاستىنكىلارنىڭ ئۆزئارا ئورنىنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق تەڭشىلىدۇ.

ئۆزگىرىشچان ھەرىكەت < فىز > جىسىمنىڭ

ئۆزگەرگەن ئىسپىرت ئىشلىتىلىدىغان مېتال ئىچىگە ئالغان ئىسپىرت. بوليدۇ، ئادەتتە ئۇنىڭغا بىر قىسىم قوشۇلىدۇ، كىشىلەر ئاستان پەرق

ئوخشاش ۋاقىت ئىچىدە تەڭ بولمىغان ئارىلىقى بېسىپ ئۆتكەن ھەرىكىتى. ئۆزگىرىشچان ئېلىكتىر مەيدانى < فز > كۈچىنىشى ۋە يۆنىلىشى دەۋرلىك ئۆزگىرىدىغان ئېلىكتىر مەيدانى.

ئۆزگىرىشچانلىق « ئۆزگىرىشچان » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: داپ نۇقتىلىرىدىكى ئۆزگىرىشچانلىق مۇشۇ رېتىم ۋە ئۇدار مۇناسىۋىتىنى ئىپادىلەيدۇ. * ھەممە جەريانلارنىڭ دائىمىيلىقى نىسبىي بولىدۇ، ئەمما بىر جەرياننىڭ ئىككىنچى بىر جەريانغا ئايلىنىشىدىن ئىبارەت ئۆزگىرىشچانلىقى بولسا مۇتلەق بولىدۇ.

ئۆزگىرىشىسىز سۈپ. ئۆزگىرىش ھاسىل قىلمايدىغان، ئۆزگىرىش پەيدا قىلمايدىغان، ئۆزگىرىش ياسىمايدىغان؛ ئۆز پېتى، ئۆز ھالىتى بويىچە: تەبىئەتنى ئۆزگەرتىش ئەمەلىيىتىدە بولسۇن ياكى جەمئىيەتنى ئۆزگەرتىش ئەمەلىيىتىدە بولسۇن، كىشىلەر ئالدىن بەلگىلەنگەن ئىدىيە، نەزەرىيە، پىلان، لايىھىلەر ھېچبىر ئۆزگىرىشىسىز ئەمەلگە ئاشىدىغان ئىش ناھايىتى ئاز بولىدۇ.

ئۆزگىرىشلىك سۈپ. ئۆزگىرىش ھاسىل قىلىدىغان، ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان، ئۆزگىرىشچان: ئۇ يازغان « مۇزىكا مۇئەسسەسىسىنىڭ نەزمىلەر توپلىمى » دا ئەينى زاماندىكى ئۇزۇن نەغمىلىك، كۆپ ئۆزگىرىشلىك چەش ئۇسسۇللىرى تېكىستلىرىدىن پەقەت تۆت مىراسلا ساقلانپ قالغان.

ئۆزلە ئال. دىئال. سىلى، ئۆزلىرى.

ئۆزلەشتۈرمە سۈپ. ئۆزلەشتۈرۈلگەن ياكى ئۆزلەشتۈرۈلىدىغان: ئۆزلەشتۈرمە جۈملە. **ئۆزلەشتۈرمە جۈملە** < تىل > ئىلگىرى باشقىلار تەرىپىدىن دېيىلگەن، ئەمما سۆزلىگۈچى ئۆز نۇتقىدا ئۆزىنىڭ قىلىپ

ئۆزگەرتىپەرەك ئىشلەتكەن سۆز-جۈملىلەر. **ئۆزلەشتۈرمەك** ① « ئۆزلەشمەك » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: دەرسنى ئۆزلەشتۈرمەك، بىلىمنى ئۆزلەشتۈرمەك، بوز يەر ئۆزلەشتۈرمەك. * سادىق ئاخباراتنىڭ مەزمۇنىنى پۇختا ئۆزلەشتۈردى. * - بزمۇ بىر كەم ئورۇننى تولدۇرايلى، باپت باشقا مىللەتلەرنىڭ بولغىنى بىلەن ئۆزلەشتۈرۈۋالساق بىز ئۈچۈن خىزمەت قىلىدۇ، - دېدى ئۇ باشقىلارغا چۈشەندۈرۈپ. * ھازىر ئۇيغۇرلارنىڭ ئۇسسۇلىنى نۇرغۇن مىللەتلەر تەتقىق قىلىۋاتىدۇ، ئۆزلەشتۈرۈۋاتىدۇ. ② باشقىلارنىڭكىدىن پايدىلىنىپ، شۇنىڭغا ئوخشاش قىلىپ چىقماق، باشقىلارنىڭكىنى مەلۇم دەرىجىدە ئۆزگەرتىپ ئۆزىنىڭ قىلماق: ئۇلار يەنە چوڭ-كىچىك ئوپېرا-درامىلاردىن « گۈلىسا »، « غۇنچەم »، « ھەسنىكام ئاچچىق، ئامۇتى تاتلىقمۇ؟ »، « مەسلەھەت چىيى » قاتارلىقلارنى ئۆزلەشتۈرۈپ ئوينىدى.

ئۆزلەشتۈرۈشمەك « ئۆزلەشتۈرمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆزلەشتۈرۈلمەك « ئۆزلەشتۈرمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: دەرس ئۆزلەشتۈرۈلمەك. * نۆۋەتتە يەر، سۇ، جانلىق مەۋجۇداتلارغا ئوخشاش بايلىقلارنى ۋە نۇقتىلىق ئۆزلەشتۈرۈلىدىغان جايلارنى تەكشۈرۈشنى چىڭ تۇتۇش لازىم * تەشمە ئارقىلىق چىقىدىغان سۇنىڭ مىقدارى ۋە بۇ سۇ بىلەن ئۆزلەشتۈرۈلىدىغان بوز يەرنىڭ پىلانى ئالاھىدە كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى.

ئۆزلەشكەن « ئۆزلەشمەك » پېئىلىنىڭ سۈپەتتىشى: ئۆزلەشكەن توپا.

ئۆزلەشكەن توپا ئۆزلەشتۈرۈلگەن توپا. ئادەتتە تېرىقچىلىق قىلىشقا باپ كېلىدۇ. **ئۆزلەشكەن يەر** كۆپ يىللاردىن بېرى تېرىلىپ كېلىۋاتقان يەر.

ئۆزلەشمەك پ ① ئۆز كىشى بولۇپ قالماق، ناھايىتى ئىناق، يېقىن بولۇپ كەتمەك؛ ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن مەكتەپنىڭ ھەرساھە خىزمەتلىرى بىلەن پەيدىنپەي تونۇشۇپ، ئوقۇتقۇچى، ئوقۇغۇچىلار ۋە كادىر، جەڭچىلەر بىلەن ئۆزلىشىپ كەتتىم. * بۇ ئۈچ كىشى ھەيدەر ئەپەندى ئاچقان مەكتەپتە ئوقۇغان زىيالىيلار ئىدى. شۇڭا ئۇلار ئوڭايلا ئۆزلىشىپ قىزغىن سۆھبەتكە كىرىشكە ئىدى. * شائىر دۇكاندارنىڭ سەمىي پۈتتىسىگە قاراپ ئوڭايلا ئۆزلىشىپ قالدى. * ئاينۇر دوختۇرخانىغا قايتىدىغان كۈنى پۈتۈن دادۇي خەلقى ئۇنى ئۈزىتىپ چىقتى. ھەممىگە ئۆز قىزىدەك ئۆزلىشىپ كەتكەن ئاينۇردىن ئايرىلىشقا چىدىيالماي كۆپىنچىلەر كۆز يېشى قىلىشتى. ② يەرلىشىپ قالماق، سىڭىشمەك: ئابدۇخالىق ئۇيغۇر ھازىر بۇ شەھەردە، ئۇ ھاردۇقى چىقىپ ئۆزلىشىپ قالغاندەك ھېس قىلدى. ③ ئېڭىغا كىرمەك، مېڭىسىگە ئورناشماق، چۈشىنىشەنلىك بولماق؛ سىڭمەك، سىڭىپ كىرمەك: دەرس ئۆزلەشمەك. * ئىسلام ۋاسىتىسى بىلەن تىلىمىزغا نۇرغۇنلىغان ئەرەبى-پارسى سۆزلەر ئۆزلەشتى. * تاپشۇرۇقنى ئىشلىسەك ئېچىلىدۇ زېھنىمىز. دەرسلىرىمىز ئۆزلىشىپ، پەنگە ئاشار مېھرىمىز. ④ خۇددى ئۆزىنىڭكىدەك بولۇپ كەتمەك، كەڭ دائىرىدە ئومۇملاشماق، سىڭىشمەك: گۈلۈقنىڭ ئەسلى ئېتى گۈلسۈمئاي ئىدى. ئۇ تولىمۇ چىرايلىق بىر بالا بولغىنى ئۈچۈن ھەممەيلەن ئۇنى «گۈلۈق» دەپ ئەرلىكتىن، بۇ ئىسىم ئۆزلىشىپ قالغانىدى. ⑤ كۈچ قىلماق، قۇۋۋەت بولماق، سىڭمەك: يۇقىرىدىكى ئۈچ خىل تاماقلار يەنە تۆۋەندىكىدەك ئۈچ خۇسۇسىيەتنىڭ بىرىگە ئىگە بولىدۇ: بەزىلىرى سان جەھەتتىن كۆپ مىقداردا

ئىستېمال قىلىنسىمۇ، لېكىن بەدەنگە ئۆزلىشىدىغان قىسمى ئاز، ئوزۇقلۇق قىسمى تۆۋەن بولىدۇ. ⑥ ئۈنۈمدارلىقى ئېشىپ مۇنبەتلەشمەك، دېھقانچىلىق قىلىشقا مۇۋاپىقلاشماق (بوز يەر ھەققىدە): يەر ئۆزلىشىپ قېلىپتۇ. * ئۈچ يىلدىن بېرى يېزىمىزدا 100 مو بوز يەر ئۆزلەشتى. * - خام يەرلەر كۆپرەك ئۆزلەشمە كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان تېرىلغۇ يەرمۇ ئېشىپ باردى، - دېدى ئۇ خۇرسەن بولغان ھالدا. ⑦ تاۋلانماق (يەر ھەققىدە): باھار ئەتىگىنى. ئوسسى تازا ئۆزلىشىپ قالغان چوڭ بىر پارچە سالا ئېتىزدا يەنە بىر كۈنلۈك جۇشقۇن ھايات باشلاندى.

ئۆزلۈك سۈپ. ① ھەربىر كىشىنىڭ ئۆز شەخسىيىتى، تەبىئىي ھالىتى، ۋوجۇدى ۋە بارلىقىغا ئائىت؛ ئۆزىگە خاس. ② <تىل> ئىش ھەرىكەت باشقا بىرىگە ئۆتمەي، بەلكى سۆزلىگۈچىنىڭ ئۆزى ئۈستىگە چۈشىدىغان، تەۋە بولىدىغان؛ ئۆزلۈك ئالماش. ئۆزلۈك دەرىجە. ③ بىر-بىرىگە يېپىشىپ، بىر-بىرىنى ياخشى تۇتۇپ تۇرىدىغان، بولۇشى بار (خېمىر، لاي ۋە ئۇن قاتارلىقلار ھەققىدە): ئۆزلۈك ئۇن.

ئۆزلۈك ئالماش <تىل> ئالماشلارنىڭ بىر تۈرى. ئۇيغۇر تىلىدىكى ئۆزلۈك ئالماش «ئۆز» ئىسمىنىڭ تەۋەلىك قوشۇمچىلىرى بىلەن بىرىككەن ھالدا «ئۆزۈم، ئۆزىم، ئۆزۈڭ، ئۆزىڭىز، ئۆزلىرى، ئۆزۈڭلار، ئۆزى» قاتارلىق شەكىللەردە قوللىنىلىدۇ. **ئۆزلۈك دەرىجە <تىل>** ھەرىكەتنىڭ گىرامماتىك ئىگىسىنىڭ ھەم لوگىك ئىگە، ھەم لوگىك ئوبيېكت ئىكەنلىكىنى ياكى لوگىك ئوبيېكت ھەم شۇ ھەرىكەتكە تۈرتكە بولغۇچى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدىغان

پېئىل دەرىجىسى.

ئۆزلۈكىدىن رەۋ ① ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن؛

باشقىلارنىڭ ياردىمىگە تايانمىغان ھالدا، كىشىنىڭ ياردىمىسىز؛ ئۇ تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى تۈگىتىپ، راۋاب چېلىشنى ۋە ئاشپەزلىكنى ئۆزلۈكىدىن ئۆگەنگەندى. * ئەمما مەن بۇ ئىشلارنىڭ ھېچبىرىنى ئۆزلۈكىدىن قىلغىنىم يوق. * تاپشۇرۇقنى ئىشلەيمەن، ئۆزلۈكىدىن تىرىشىپ، ياخشى ھەرىكەت قىلىمەن، كۈندە ۋاقىت چىقىرىپ. ② ئۆز-ئۆزىدىن، ئۆزىچىلا ئۆز ئىچىدىن، ئىچكى ئامىل تەسىرى بىلەن: ئەگەر ئۇلار بىۋاسىتە ھالدا دۇنياغا تەسىر ئۆتكۈزۈپ ئۆزلۈكىدىن پارتلاپ چىقىدىغان بولسا، بۇ دۇنيا مەۋجۇتتۇ بولمايدۇ، ئەلۋەتتە. * شۇنىڭ ئۈچۈن بىرمۇنچە كېسەللەر داۋالىمىسىمۇ ئۆزلۈكىدىن ساقىيىپ قالىدۇ.

ئۆزلىرى ئال. II شەخس (بىرلىك) ئالمىشنىڭ

ھۆرمەت تۈرى بولۇپ، ئاڭلىغۇچىنى ھۆرمەت بىلەن ئاتاشتا قوللىنىلىدۇ: - ئۆزلىرى كىم بولىدىلا، - دېدى ئۇ مەندىن گەپ سوراپ. * - قېنى باي ئاتا، لەيلىقىغا ئۆزلىرى بىر نېمە دەپسە، - دېدى ئۆمەر بايغا قاراپ.

ئۆزلىشىملىك سۈپ. ئوڭاي ئۆزلەشتۈرگىلى

بولدىغان، ئاسان ئۆزلىشىدىغان، ناھايىتى چۈشىنىشلىك: ئۇ، دەرسنى ئوقۇغۇچىلارغا ئۆزلىشىملىك قىلىپ ئۆتۈپ بېرىدۇ.

ئۆز-ئۆزى ① چۈشۈم كېلىش قوشۇمچىسى

بىلەن تۈرلىنىپ كېلىپ، ھەرىكەتنىڭ ئۆزى تەرىپىدىن باشلىنىپ، يەنە ئۆزىنىڭ ئۈستىگە چۈشۈشنى بىلدۈرىدۇ؛ ئۆز-ئۆزىنى تەنقىت. ئۆز-ئۆزىنى كۆزىتىش. ② يۆنىلىش كېلىش قوشۇمچىسى بىلەن تۈرلىنىپ كېلىپ، «ئۆزى بىلەن ئۆزى،

ئۆزى ئۆزىگە» دېگەندەك مەنلەرنى بىلدۈرىدۇ؛ ئۆز-ئۆزىگە زىت. ئۆز-ئۆزىگە قارشى. ③ چىقىش كېلىش قوشۇمچىسى بىلەن تۈرلىنىپ كېلىپ «تاشقى كۈچتىن خالىي، ئۆزىچىلا» دېگەندەك مەنلەرنى بىلدۈرىدۇ؛ ئۆز-ئۆزىدىن كۆرۈنۈپ تۇرماق، ئۆز-ئۆزىدىن مەلۇم بولماق، ئۆز-ئۆزىدىن يوقالماق.

ئۆز-ئۆزىگە زىت <لوگ> ئەينى بىر ئوبيېكت توغرىسىدا، ئەينى بىر شەرت ئاستىدا زىت مۇناسىۋەتتىكى پىكىردە بولۇپ قېلىش.

ئۆز-ئۆزىنى كۆزىتىش ئۇسۇلى <پسخول> قۇرۇلمىلىق پسخولوگىيە ئېقىمىنىڭ تەتقىقات ئۇسۇلى. ئۇ پسخىكا (روھىي ھالەت) بىر خىل ئىچكى سۈبېيېكتىپ تۇيغۇدىن ئىبارەت، باشقىلارنىڭ ئۇنى بىۋاسىتە بىلىشى مۇمكىن ئەمەس، پەقەت سىنىئالغۇنىڭ ئۆز-ئۆزىنى كۆزىتىشى ۋە بايىنى ئارقىلىقلا بىلىشى مۇمكىن دەپ قارايدۇ.

ئۆز-ئۆزىدىن باشقىلارنىڭ تەسىرىدىن

خالىي، بىر كىمىنىڭ تەسىرىسىز، كۆرۈنۈپ تۇرغان بىرەر سەۋەب بولمىغان ھالدا، ئىختىيارسىز؛ ئۆزىچىلا: دادىسى ئۇچقۇننىڭ چىرايىغا جىددىيلىك بىلەن قارىدى. دادىسى خەتنى كۆرۈۋاتقاندا ئۆز-ئۆزىدىن خۇشال بولۇپ، ھىجىيىپ ئولتۇرغان ئۇچقۇننىڭ چىرايى يەنە ئۆزگەردى. * لېكىن ئۇ ئاۋۋال كۆرگەن ئىشكەرنىڭ ھەممىسى ئۆز-ئۆزىدىنلا يوق بولۇپ كەتكەنكەن.

ئۆزۈمچى سۈپ. ئۆزىنىڭكىنىلا راست، توغرا

دەيدىغان، ئۆزۈمچىل: ئۇ تولىمۇ ئۆزۈمچى ئادەم ئىكەن. * ھەي... ئۇ قىز شۇنچىلىك شوخ، ئۆزۈمچى بولۇپ كەتتى، ئۆزىنىڭ

ئاساسى يوق: ئۆسەك گەپ. ئۆسەك سۆز. ئۆسەك سۆز ئاڭلىماق. ئۆسەك سۆز تارقالماق. * « ئۆزۈم تاپقان بالاغا نەگە باراي داۋاغا » دېگەندەك، ئۆزى تاپقان ئۆسەكتىن قاتتىق ئوسال بولغان كۇسا باشقىلارغا قوشۇلۇپ زورغا كۈلۈمسىردى ۋە: — مۇنۇ پومساقنىڭ گەپلىرىنى... — دەپ غۇدۇڭشىپ قويدى.

ئۆسەك سۆز ئويدۇرۇلغان، ئاساسسىز گەپ-سۆز، يالغان-ياۋداق گەپ، ئەپچاچتى گەپ: — قۇربان ئاقساقالنىڭ ئۆسەك سۆزلىرى جەزمەن سۈرۈشتۈرۈپ ئېنىقلاشقا تېگىشلىك ئىش، — دېدى ئۇ قەتئىي ھالدا. * — رابىخان غەلتە ئۆسەك سۆز تارقىتىپ يۈرگۈدەك، — دېدى نارىخان ئانا توختاخۇنغا.

ئۆسەك گەپ ← ئۆسەك سۆز: بۇنداق ئۆسەك گەپ تارقانقۇچىلار تېخىمۇ غالجىرلىشىشقا باشلىدى. * ئاڭلاپتۇيۇ-ئاڭلاپتۇ، دەللە بۇنى ئاڭلاپتۇ، دەسلەپ ئۆسەك گەپ دەپتۇ، كېيىن بىلىپ «خەپ!» دەپتۇ.

ئۆسەكچى ئى. ئۆسەك، يالغان-ياۋداق گەپ-سۆزلەرنى پەيدا قىلىدىغان ۋە تارقىتىپ يۈرىدىغان ئادەم؛ يالغان-ياۋداق، بولمىغۇر گەپ-سۆزلەرنى ئويدۇرۇپ تارقىتىشقا ئامراق كىشى؛ سۆز-چۆچەك تارقانقۇچى: — كىم بىلىمەيدۇ، ئۇ دېگەن بىر ئۆسەكچىغۇ، — دېدى ئايخان قاينىغان ھالدا. || بىز ئۇنداق ئۆسەكچى بىرىمىلەرنى تولا كۆرگەن.

ئۆسەكسىز رەۋ. ئۆسەك پەيدا قىلماي، ئۆسەك گەپ-سۆزلەرنى تارقاتماي؛ بۇئۇدۇم، بۇ كەسىپ ئۇنىڭغا سىڭگەن، يالڭاچ يۈرەركى يۈرمەس ئۆسەكسىز. قىزىل تىل

دېگىنىنى قىلمىسا ھېچنېمىگە ئونمايدۇ. **ئۆزۈمچىل** سۈپ. ئۆزىنىڭكىنىلا راست دەيدىغان، ئۆزۈمچى: ئۆزۈمچىل ئادەم. * ئۇ ھەسەننىڭ ئۆزۈمچىل، گەدەنكە شىركە ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ. * ئاۋۋالقى ھاكىمىمىز ئۆزۈمچىل، بىلىمىمىز، جاھىل كىشى ئىدى. || ئۇ قىز كىچىكىدىنلا ئەركە-نايناق، ئۆزۈمچىل، تەرسا بولۇپ تۆسۈپتۇ، شۇڭا ھەممە ئىشتا ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە ئىش كۆرمىسە بولمايدىكەن.

ئۆزۈمچىللىك «ئۆزۈمچىل» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۆزۈمچىللىك قىلماق.

ئۆزۈمچىلىك «ئۆزۈمچى» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: بىز ئۇنىڭ ئۆزۈمچىلىكىنى تۈزىتىۋېلىشقا ياردەم قىلىشىمىز لازىم. * دىلشاتنىڭ «سېنىڭ ئۆزۈمچىلىكىڭدىن يېڭىۋالدۇق...» دېگەنلىرى تەنتەنە شاۋقۇنلىرى ئىچىدە خەمىتنىڭ قۇلىقىغا مۇشت ئۇرغاندەك ئاڭلاندى.

ئۆزۈمچە رەۋ ① ئۆز خاھىشىچە، ئۆز خىيالىچە: لېكىن بۇنىڭ مەنىسىنى كىچىك ئاخۇن ئۆزۈمچە چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى. * ئۇ قاقاھلاپ كۈلۈپ، ئۆزۈمچە كۆرەڭلىدى. * ھېلىقى ئايال ئالدىراپ ئۆزۈمچە يەنە سۆزلەپ كەتتى. * دىلشات توغرىدىن توغرا جاۋاب بەرمەستىن، ئۆزۈمچە دېكىلماتسىيە قىلىپ كەتتى. ② ئىختىيارسىز: قېرى ئۇ ئىشلارنى سۈرۈشتۈرۈپ كەتكەنلىكىدىن بەكمۇ خۇشال بولۇپ كېتىپ، ئۆزۈمچە كۈلۈپ قويدى. * — بىزنىڭ قانداقلا بولمىسۇن، ئۇرۇق-تۇغقانچىلىق مۇناسىۋىتىمىز بار ئەمەسمۇ... — دەپ قاسىم ئۆزۈمچە غۇدۇڭشىدى. * شاكىچىڭ ماۋزۇرنى ئېسىۋېلىپ ئۆزۈمچە مەغرۇرلىنىپ كەتتى.

ئۆسەك سۈپ. ئويدۇرۇپ چىقىرىلغان، يالغان ياكى قۇلاقتىن-قۇلاققا ئاڭلىنىپ ئاۋۇپ كەتكەن، بۇرمىلانغان؛ ئەپچاچتى،

سۆڭەكسىز يارالغان بىلەن، ھەققەت ئەمەستۇر ھەرگىز سۆڭەكسىز.

ئۆستەك ئى. كىشىلەر تەرىپىدىن چېپىلغان، دەريادىن كىچىك، ئېرىقتىن چوڭ بولغان سۇ ئېقىمى، چوڭ ئېرىق: غول ئۆستەك. تارماق ئۆستەك. ئۆستەك چاپماق. * ئۆستەك سۈيى. * ئۆستەككە سۇ تاشسا ئۆردەكنىڭ نېمە پەرۋايى (ماقال). * ئەنۋەر كەتتى، مەن ئۆستەك بويىدا ئولتۇرۇپ كۆزلىرىم قىزارغىچە يىغلىدىم.

ئۆستەك ئالماق ئۆستەك چاپماق، ئۆستەك بەرپا قىلماق: ھازىر ھەم قورام تاشلارنى يۆتكەپ ئۆستەك ئېلىشقا، ھەم قار-مۇز بىلەن چېلىشقا توغرا كېلىۋاتىدۇ.

ئۆستەكچى ئى. ئۆستەك چاپىدىغان كىشى (ئاساسەن «لەر» قوشۇمچىسى بىلەن كېلىدۇ): ئۆستەكچىلەر ئۆزلىرىنىڭ پۈتۈن ئەقىل-ئىدىرىكى، كۈچ-قۇدرىتى بىلەن مەشرىقتىن مەغربىگە سوزۇلغان چەكسىز يەر باغرىنى تىلىپ، ئۆزلىرىنىڭ قان-تەرى بىلەن ئىلى ۋادىسىدىكى ئەڭ چوڭ ئۆستەكنى پۈتتۈردى. **ئۆستەكلىك** سۈپ. ئۆستەككە سىغىدىغان: بىر ئۆستەكلىك سۇ. * نەچچە ئۆستەكلىك سۇ سايغا سىڭىپ كېتىپتۇ.

ئۆستۈرگۈچ ئى <بئول> مىكرو ئورگانىزمىلارنى، ئۆسۈملۈك ۋە ھايۋانلارنىڭ توقۇلمىسىنىڭ ئۆسۈشىنى تەمىنلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئوزۇقلۇق تەركىبى، باشقا ئورگانىك ۋە ئانئورگانىك ماددىلار.

ئۆستۈرگۈچى سۈپ. ئۆستۈرۈش رولىنى ئوينايدىغان، ئۆستۈرىدىغان: ئۆستۈرگۈچى كورمون، **ئۆستۈرگۈچى گورمون** <بئول> ← سىتىمۇلىن.

ئۆستۈرگۈچى ماددا <بوت> ئۆسۈملۈكتە كۆپىيىش يېتىلىشىگە نىسبەتەن تەسىر قوزغىيالايدىغان دورىلار. مەسىلەن، كىبرىللىن قاتارلىقلار.

ئۆستۈرمەك «ئۆسمەك» يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: كۆچەت ئۆستۈرمەك. دەرىجىسىنى ئۆستۈرمەك. مائاشنى ئۆستۈرمەك. كادىرلىققا ئۆستۈرمەك. مال باھاسىنى ئۆستۈرمەك. سەۋىيىسىنى ئۆستۈرمەك. * ئۇلار ئاۋۋال بىرىنچى ئەترەتنىڭ يېڭى ئۆستۈرگەن بېغىغا يېتىپ كەلدى. * قۇلماق گۈلى ئۆستۈردۈك ياساپ سىمدا باراڭلىق. ھۆر ۋە تەننى كۈيلەيمىز ناخشا ئېيتىپ جاراڭلىق. * لېۋەن ياتقان ئايۋانغا پەرۋانە بولاي دەيمەن. چاپلىرىمنى ئۆستۈرۈپ دېۋانە بولاي دەيمەن. * گۇناھم يوق مېنىڭ، گۇناھم پەقەت - ئىلىگە باغلىغان چوڭقۇر مۇھەببەت. ئۆستۈرمەك بۈگۈنكى يېڭى ئەۋلادنى، ئىلىم-پەن بېغىدا ياخشى تەربىيەلەپ.

ئۆستۈرۈش ① «ئۆستۈرمەك» يېتىلىشنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: ئۆستۈرۈش فاكىتورى. ئۆستۈرۈش ۋاسىتىسى. ② <بئول> تىرىك ھۈجەيرە ياكى مىكروئورگانىزمىلارنىڭ سۈنئىي ئۇسۇلدا كونترول قىلىنغان مۇھىتلاردا ئۆسۈش جەريانى. ③ <ئەد> شېئىر مىسرالىرىنىڭ ئالدىنقىسىدا ئېيتىلغان ئوي-پىكىرنىڭ كېيىنكى مىسرالاردا كۈچەيتىلىپ بېرىلىشى.

ئۆستۈرۈش فاكىتورى <بئول> ئۆسۈشكە تەسىر قىلىدىغان ھەرقانداق تاشقى ياكى ئىرسىيەت خاراكتېرلىق ئامىللار. **ئۆستۈرۈش قاچىسى** <بئول> مىكرو ئورگانىزمىلارنى ئۆستۈرۈشكە ئىشلىتىلىدىغان، ياپىلاق چەمبىرەك شەكلىدە قاپقىقى بار

ۋە تەكتى ئايرىم-ئايرىم ئىككى قىسمىدىن ئىبارەت بولغان ئەينەك قاچا. **ئۆستۈرۈشمەك** « ئۆستۈرمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆستۈرۈلمەك « ئۆستۈرمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئۇ تەشتەكلەردە ئۆستۈرۈلگەن گۈللەرگە، يىپ بىلەن ئۆگزىگە ياماشتۇرۇلغان ھەشقىپچەكلەرگە قاراپ قويدى. * نىزام ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ بىر ئورگىنىغا مەسئۇل كادىر قىلىپ ئۆستۈرۈلدى. * كۇرسقا قاتناشقان 360 نەچچە ئوقۇغۇچىنىڭ كەسپىي سەۋىيىسى كۆرۈنەرلىك ئۆستۈرۈلدى. **ئۆسكىلەك** سۈپ ① بويى ئېگىز ئۆسكەن، بوي تارتقان، ئېگىز بويلۇق (ئادەملەر ھەققىدە): ئۆسكىلەك ئادەم. ئۆسكىلەك بالا. * قوشچىلار ئۈچ كىشى بولۇپ، بىرى 20 ياشلاردىكى ئۆسكىلەك يىگىت، قالغان ئىككىسى ئوخشاشلا قىزىل ماتادىن كۆڭلەك كىيگەن ئاياللار ئىدى. ② ئېگىز ئۆسكەن؛ ئۇزۇن (نەرسىلەر ھەققىدە): ئۇلار دەرەخلىق ئارىسىدىكى چىغىر يوللاردا ئۇزاق ماڭدى. ئۆسكىلەك ئوتلار گويا ئۇلارغا سالام بېرىشەتتى. * نىزامدىن ئۆسكىلەك بىر تۈپ ئارچىنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ، مىلتىقىنى بەتلەپ قاراپ تۇردى. * ئەزىمەت ئۆسكىلەك بۇرۇتلىرىنى تولغاپ، ئاتنىڭ چۆلۈۋىرىنى قولغا ئالدى.

ئۆسمە ① سۈپ. ئۆسكەن ياكى ئۆسۈپ تۇرىدىغان، ئۆسىدىغان: ئۆسمە گۆش. ② ئى < تىب > جانلىقلارنىڭ مەلۇم قىسمىدىكى توقۇلما ھۈجەيرىلىرىنىڭ ئۇزاق مۇددەت غەيرىي نورمال ئۆسۈشىدىن ھاسىل بولغان يېڭى ماددا. ئادەتتە ياخشى سۈپەتلىك ۋە يامان سۈپەتلىك ئۆسمە دەپ ئىككى خىلغا ئايرىلىدۇ. **ئۆسىمىسىمان** سۈپ. ئۆسىمىگە ئوخشايدىغان، ئۆسمە شەكىللىك: ئۇنىڭ ئىچكى دىۋارىدا

نۇرغۇن ئۆسىمىسىمان قاپارتقۇلار بولىدۇ. **ئۆسىمىشۇناسى** ئى < تىب > ئۆسىمىشۇناسلىق مۇتەخەسسسى، ئالىمى.

ئۆسىمىشۇناسلىق ئى < تىب > ئۆسىمىنىڭ ھاسىل بولۇشى سەۋەبلىرى، ئۆسۈشى، ئالاھىدىلىكى ۋە ئۇنى داۋالاش ئۇسۇلى قاتارلىقلارنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ئۆسمەك پ ① ئۇرۇق، يىلتىز، قەلەمچە ۋە شۇنىڭدەكلەردىن ئۇنۇپ چىقماق، ئۇنۇپ راۋاجلانماق ياكى ئەسلىدىكى ھالىتىدىن ئېگىزلىمەك؛ ئاينىماق: بىر ئوبدان ئۆسكەن زىرائەتنى بىردەمنىڭ ئىچىدە سۇ بېسىپ كەتتى. * چىنار دەرىخى ھاۋاسى ئىسسىق، تۇپرىقى نەم جايلاردا ئۆسىدۇ. * يۇمران-يېشىل تاۋۇز مايىسلىرى چالىلارنى ئىككى تال مەزمۇت ياپرىقى بىلەن يۇقىرىغا كۆتۈرۈپ، يەردىن ئۆسۈپ چىقىشقا باشلىغانىدى. ② ھايات داۋامىدا چوڭ بولماق: تۇغۇلۇپ ئۆسمەك. * ئۇ ئۆزى بىلەن بىر مەھەللىدە ئۆسكەن ھەمراھ دېگەن نامرات يىگىتنى ياخشى كۆرىدىكەن. * كۈنلەر، ئايلا، يىللار بىر-بىرىنى قوغلاپ ئۆتمەكتە ۋە مەنۇ كۈنسىرى ئۆسمەكتە ئىدىم. ③ ئۇزۇن، ئېگىز بولماق؛ ئۇزۇنلىماق، ئېگىزلىمەك: ئۇنىڭ بويى خېلىلا ئۆسۈپ قالغانىدى. * ھويلىدىكى ياۋا چۆپلەر ئادەم بويى ئۆسۈپ كەتكەندى. * ئۇنىڭ ئۆسۈپ كەتكەن چاچلىرى چىرايىنى تېخىمۇ قېرى كۆرسىتەتتى. ④ يوغانلىماق، تەرەققىي قىلماق، چوڭايماق: بالىلار ئۆسمۈرلۈك مەزگىلىگە يەتكەندە ئۇلارنىڭ بەدىنى تېز ئۆسۈپ، كۈچ-قۇۋۋىتى ئارتىدۇ. ⑤ يېتىلمەك، يېتىشمەك، پەيدا بولماق: مۇشۇ ئون يىل ئىچىدە ئابدۇكېرىم ھاجى، تۇرسۇن توختى ھاجى، ئابدۇۋاپىت ھاجى قاتارلىق دورىگەرلەر ئۆسۈپ چىقتى. * پارتىيىنىڭ بەزى رەھبىرىي كادىرلىرىدا راھەت-پاراغەتكە بېرىلىشتەك

ئۆسۈرلۈك سۈپ. ئۆسۈر يېشىدىكى، ئۆسۈر باسقۇچىدىكى: ئۆسۈرلۈك مەزگىل. ئۆسۈرلۈك دەۋر. * ئۇلار بالىلىق-ئۆسۈرلۈك چاغلىرىنى تۈگىتىپ، ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى بولۇپ كېتىشى. * مەشرەپ ئويۇنىنى نىجات ئۆسۈرلۈك ۋاقتلىرىدا ئۆز يۇرتىدا بىرقانچە قېتىم كۆرگەندى.

ئۆسۈرلۈك دەۋر بىرەر كىشىنىڭ ئۆسۈر ۋاقتىدا ئۆتكۈزگەن ھايات مۇساپىسى، دەۋرى: ماۋزېدۇڭنىڭ ئۆسۈرلۈك دەۋرى. لېنىننىڭ ئۆسۈرلۈك دەۋرى.

ئۆسۈش ① «ئۆسمەك» يېتىلنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: ئۆسۈشتىن توختىماق. ئۆسۈشنى تىزگىنلىمەك. ② <بئول> جانلىقلارنىڭ مۇئەييەن تۇرمۇش شارائىتىدا ھەجىمى ۋە ئېغىرلىقىنىڭ تەدرىجىي ئارتىشى. ئادەتتە ئۇ ئۆسۈش ھۈجەيرىلىرىنىڭ بۆلۈنۈپ سانىنى ئارتتۇرۇشى ۋە چوڭىيىپ ھەجىمى كېڭەيتىشى ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشىدۇ.

ئۆسۈش ئەگرى سىزىقى <بئول> سۇيۇق ئۆستۈرگۈچلەر ئىچىدىكى ھۈجەيرىلەرنىڭ ئۆسۈپ-كۆپىيىشىدىكى مۇناسىۋەتنى ئىپادىلەيدىغان ئەگرى سىزىق، ئومۇمەن S شەكلىدە بولىدۇ. ئۆسۈش بېگىزى <بوت> غولنىڭ ئۆسۈش نۇقتىسى بېگىز شەكلىدە بولغاچقا، ئۆسۈش بېگىزى دەپ ئاتىلىدۇ.

ئۆسۈش دەۋرى <بئول> بەلگىلىك رايوندا بىر خىل زىرائەتنىڭ تېرىلىپ مایىلىشىدىن باشلاپ، پىشىپ يېتىلگۈچە بولغان ۋاقت.

ئۆسۈش سېپىكتىرى <بئول> ئوخشاش

ئىدىيىۋى خاھىشلار ئۆسۈپ قالدى. * ئۆستى بىزدە باتۇرلۇق، قەھرىمانلىق جاسارەت. زادى ئەستىن چىقمايدۇ، تاغقا قىلغان ساياھەت. ⑥ ئاشماق، كۆپەيمەك، يۇقىرى كۆتۈرۈلمەك: جىرىملارنىڭ تۇتۇش نىسبىتى 95 پىرسەنتكە يېتىپ، ئالدىنقى يىلىدىكىدىن 12 پىرسەنت ئۆستى. * بۇ يىل يېنىك سانائەت مەھسۇلاتلىرىنىڭ سۈپىتى ئۆستى، رەڭ-خىللىرى كۆپەيدى. * ئۇلارنىڭ توخۇ بېقىش ئاكتىپلىقى ناھايىتى ئۆستى. ⑦ كۆچمە. روھلانماق، شادلانماق؛ ئۆرلىمەك: كۆڭلى ئۆسمەك. * روھى ئۆسكەن بالا تېخىمۇ ئېچىلىپ-يېيىلىپ، قولىدىن كېلىدىغانلىكى ئۆي ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك ئۆز ئۈستىگە ئالدى.

⑧ كۆچمە. ئەسلىدىكىسىدىن ئاشماق، يۇقىرى كۆتۈرۈلمەك، ئۆرلىمەك: ئورنى ئۆسمەك. ئىناۋىتى ئۆسمەك. مائاشى ئۆسمەك. * بۇ چاغلاردا سابىر گوڭشېغا كاتىپ بولۇپ ئۆسكەندى. * ئۇ يۈسۈپ ۋالىنىڭ ئورنىغا ئۆسۈپتۇ. * سۇلتان جەنۇبىي يۇنىلىش پولىكىدا تېز ئۆستى. * خەلقىمىزنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىسى كۈندىن-كۈنگە ئۆستى.

ئۆسۈر ئى. ئۆسۈۋاتقان يەنى ئۆسۈپ يېتىلىش دەۋرىدە تۇرۇۋاتقان بالا: ئۇ چاغلاردا مەن تېخى ئەمدىلا باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ئۆسۈر ئىدىم. * بۈگۈن بۇ يەرگە توپلانغان ئۆسۈرلەر ۋە ياشلارنىڭ سانى خېلى نۇرغۇن ئىدى. * مۇئەللىمگە ئۆسۈرلەر ئېيتار يۈرەك سۆزىنى ھاياجانلىق ياشلىرى سۆيۈپ ئۆتەر يۈزىنى.

ئۆسۈرلەر سارىيى <مائار> ئۆسۈرلەر نىڭ مەكتەپ سىرتىدا سىياسىي تەلىم-تەربىيە ۋە كۈللەپكىتىپ مەدەنىي پائالىيەت ئېلىپ بارىدىغان ئورگىنى.

دەسمايىدە ئىگىلىگەن نىسبىتى. ئادەتتە پىرسەنت بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. قەرز بېرىلگەن 10 مىڭ يۈەن كاپىتالنىڭ يىللىق ئۆسۈمى 300 يۈەن بولغاندا، ئۇنىڭ ئۆسۈم نىسبىتى مۇنداق بولىدۇ.

$$\frac{300 \text{ يۈەن}}{10,000} = 3\%$$

ئۆسۈمتە ئى. دىئال. دەرەخلەردە پۇققاتەك چىقىپ قالىدىغان مۇدۈرچەك (كېسەللىك).
ئۆسۈمچان سۈپ ① تېز ئۆسىدىغان. ② ئۆسۈم ئۇندۇرىدىغان، ئۆسۈمى يۇقىرى؛ ئۆسۈمچان كاپىتال.
ئۆسۈمچان كاپىتال < س ئىق > ئۆسۈمگە ئىگە بولۇشى ئۈچۈن باشقىلارنىڭ ئىشلىتىپ تۇرۇشىغا قەرز بېرىپ تۇرىدىغان پۇل كاپىتالى. ئۇنىڭ جازانە كاپىتالى ۋە قەرز كاپىتالى دېگەن ئىككى خىل شەكلى بولىدۇ.

ئۆسۈمسىز سۈپ. ئۆسۈمى يوق، ئۆسۈم بېرىلمەيدىغان ياكى ئېلىنمايدىغان؛ ئۆسۈمسىز پۇل. ئۆسۈمسىز قەرز. * بۇنىڭدىن باشقا، ئوبوروت مەبلىغى قىلىش ئۈچۈن، بانكىنىڭ نۆۋەن ئۆسۈملۈك ياكى ئۆسۈمسىز مەخسۇس قەرز بېرىشىنى تەكلىپ قىلىمىز.

ئۆسۈملۈك I سۈپ. ئۆسۈمى بار، ئۆسىدىغان، مەلۇم مۇددەت بويىچە ئۆسىدىغان، ئۆسۈپ تۇرىدىغان؛ ئۆسۈملۈك قەرز.

ئۆسۈملۈك II ئى < بوت > جانلىقلارنىڭ چوڭ بىر تۈركۈمى. بۇ خىل جانلىقلارنىڭ ھۈجەيرىلىرىنىڭ كۆپىنچىسىدە ھۈجەيرە پوستى بولىدۇ. ئادەتتە خىلوروفىلى بولىدۇ. كۆپچىلىكى نېئورگانىك ماددىلارنى ئوزۇقلۇق قىلىدۇ، نېرۋىسى بولمايدۇ.

ئۆسۈملۈك ئانالىزى < ئارخېئول > قەدىم-دىن ساقلىنىپ قالغان ئىز ۋە

بولمىغان ھەر خىل ئۆسۈش شارائىتلىرى بىلەن تەمىنلەيدىغان تەكشى تاختىلىق ئۆستۈرگۈچ. ئالاھىدە بەلگىلەنگەن مۇھىتتىكى فاكىتورنىڭ رولىنى ئېنىقلاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

ئۆسۈش كۈنۈسى < بوت > غولنىڭ چوققا قىسمىدا بۆلۈنۈپ ئۆسكەن توقۇلما.

ئۆسۈش مەزگىلى ← **ئۆسۈش دەۋرى**. **ئۆسۈش نۇقتىسى** < بوت > ئۆسۈملۈك-لەرنىڭ يىلتىز ۋە غوللىرىنىڭ ئۇچى قىسمىدىكى نۇرغۇنلىغان ياپىلاق، كۆادرات شەكىللىك ھۈجەيرىلەردىن تۈزۈلگەن توقۇلمىلار. بۇ ھۈجەيرىلەر ئۈزلۈكسىز ھالدا بۆلۈنۈپ يېڭى ھۈجەيرىلەرنى ھاسىل قىلىدۇ. شۇڭلاشقا يىلتىز ۋە غول داۋاملىق تۈردە ئۆسەلەيدۇ.

ئۆسۈك سۈپ. ئۆسۈپ كەتكەن، ئۇزۇن ئۆسكەن، ئۆسۈكلۈك: ئۆسۈك ساقال. ئۆسۈك چاچ. * ئۇ قاڭشارلىق، چوڭ كۆز، بۇغداي ئۆڭلۈك، ئۆسۈك قاش، يېشى 60 لاردىن ھالقىپ قالغان بىر كىشى ئىدى. * يېشى 40 قا يەتكەندە ئۆيلەنگەن بۇ ئادەمنىڭ ساقىلى ھېلىمۇ ئۆسۈك ئىدى.

ئۆسۈم ئى < س ئىق > ئۆتنە-يېرىم پائالىيەتتە قەرز ئالغۇچى قەرز بەرگۈچىگە تۆلەيدىغان ھەق. دېرنىڭ بەلگىلىك نىسبىتى بويىچە ھېسابلىنىدۇ.

ئۆسۈم پۇلى < مات > ئۆسۈم شەكلىدە بېرىلگەن پۇل.

ئۆسۈم چېكى < مال > پۇل چېكىگە قوشۇمچە قىلىنغان ھەمدە قەرەللىك كېسىۋېلىنىپ، ئۆسۈم پۇلى بېرىدىغان.

نىسبىتى < مال > مەلۇم مەزگىل كى ئۆسۈمنىڭ قەرز بەرگەن

قورال-جابدۇقلارنىڭ مۇتلەق يىل-دەۋرىنى بېكىتىدىغان ئىلمىي ئۆسۈملۈكلەر باغچىسى < بوت > ھەر خىل ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈرۈپ، ئىلمىي تەتقىقات ياكى سەيلى قىلىش ئۈچۈن پايدىلىنىدىغان ئورۇن.

ئۆسۈملۈكلەر دۇنياسى < بوت > تەبىئەت دۇنياسىنىڭ ئۆسۈملۈكلەرگە ئائىت قىسمى، يەنى ئۆسۈملۈكلەردىن تەشكىل قىلىنغان تەبىئەت.

ئۆسۈملۈك ئىشقارى < خىم > ئۆرگانىك ئىشقار. ئادەتتە تەركىبىدە كاربون، ھىدروگېن، ئوكسىگېن ۋە ئازوتتىن ئىبارەت تۆت خىل ئېلېمېنت بولۇپ، جانلىقلار تېنىگە كەڭ تارقالغان. كۆپچىلىكى ئۇچمايدىغان كرىستال جىسىم بولۇپ، تەمى قىزىق ۋە ئۆتكۈر زەھەرلىك كېلىدۇ. كۆپىنچە ئۇ دورا قىلىنىدۇ. مەسىلەن، مورفىن، تاماكا ئىشقارى ۋە كوكايىن ئىشقارى قاتارلىقلارغا ئوخشاش. **ئۆسۈملۈك يېپىنچىسى** < بوت > مەلۇم رايوننىڭ يەر يۈزىنى قاپلاپ تۇرغان، مەلۇم زىچلىققا ئىگە بولغان نۇرغۇنلىغان ئۆسۈملۈكلەرنىڭ يىغىندىسى.

ئۆسۈملۈك شۇناسى ئى < بوت > بوتانىكا مۇتەخەسسسى، ئالىمى.

ئۆسۈملۈك شۇناسلىق ئى < بوت > ← **بوتانىكا**. **ئۆشە** ئى. توشقان تۇتىدىغان تور: ئۆشە قويماق.

ئۆشە قويماق توشقان ماڭىدىغان يولغا ئۆشەنى ئورۇنلاشتۇرماق.

ئۆشەرە ئى (ئە) < دىن > ئىسلام دىنىدا ھەربىر ئائىلە ئۆز ئاشلىقىنىڭ ئوندىن بىرىنى دىنىي مۇئەسسەسەلەرگە ياكى

كەمبەغەللەرگە بېرىش سېلىقى: ئۆشەرە سىنى ئايرىماق. ئۆشەرە بەرمەك. ئۆشەرە ئالماق.

ئۆشەرە ئالماق ھەربىر ئائىلە ئاشلىق كىرىمىنىڭ ئوندىن بىرىنى يىغماق، ئايرىماق.

ئۆشەرە بەرمەك ئائىلە ئاشلىق كىرىمىنىڭ ئوندىن بىرىنى دىنىي مۇئەسسەسەلەرگە ياكى كەمبەغەللەرگە بەرمەك.

ئۆشەرسىنى ئايرىماق قىلغان تاپاۋىتىنىڭ مەلۇم بىر قىسمىنى يەنى پىرسىنىنى مۇناسىۋەتلىك كىشى ياكى يەرگە بەرمەك: شۇنداق قىلىپ، ھەر ئاخشى بىر يەرگە جەم بولۇپ بىر كۈنلۈك تاپاۋەتنىڭ ئۆشەرسىنى ئايرىتىۋى.

ئۆشەرە-زاكات ئۆشەرە ۋە زاكات: سايم چوڭ ئۆيگە يېقىنلاشقان چاغدا، باشقا بىر سوئالنى سوراپ قالدى: — قارىم، ئۆشەرە-زاكاتنىڭ قانداق ساۋابى بار؟

ئۆشەرىچى ئى. ئۆشەرە يىغىنچى.

ئۆشەنە I ئى. مۇرە ۋە ئۇنىڭ ئەتراپى: بۇ يىل قۇربان ھېيتتا پالۋان بىر سېمىز پاقلانى ئۆشەنسىگە ئارتىپ ئىلىكىنىڭ ئۆيگە ھېيتلاپ كەلدى. * ئىسمائىل سوپۇم ئېغىر خالتىسىنى ئۆشەنسىدىن ئېلىپ، ئىشكىنىڭ يېنىدىلا قويدى.

ئۆشەنە II ئى (لات) < بوت > لىشاينىكلارنىڭ بىر تۈرى. ئۆسۈملۈك تېنى يېپسىمان، دەرىخىنىڭ شاخ، غوللىرىدىن تۆۋەنگە ساڭگىلاپ ئۆسىدۇ. زەڭگى كۈل رەڭ. نۇرغۇنلىغان ئىنچىكە ھەم قىسقا يان شاخلىرى بولىدۇ. تۈۋى قىسمى بىلەن قارىغاي ياكى باشقا دەرەخلەرنىڭ قوۋزىقىغا يېپىشىۋالىدۇ. دورا قىلىنىدۇ.

ئىسسىقنى تارقىتىش، زەھەر قايتۇرۇش، قان توختىتىش، يۆتەل توختىتىش، بەلگەم بوشتىش روللىرى بار.

ئۆكتە ئى. قارشى تەرەپنىڭ ئىش-ھەرىكىتىگە قارشى چىقىش مەقسىتىدە قىلىنغان نارازىلىق، قارشىلىشىش پائالىيىتى: ئۆكتە قويماق. ئۆكتە قىلماق.

ئۆكتە قويماق قارشى تەرەپنىڭ ئىش-ھەرىكىتىگە، بىرەر ئىشنى يۈرگۈزۈشىگە نارازىلىق قىلماق؛ قارشى چىقماق، قارشى تۇرماق: لېكىن بەزىلەر بۇ تەكلىپىمىزغا ئۆكتە قوپتى. * - مېنىڭ ئىشىمنىڭ ئوڭدىن كېلىشىگە سىزنىڭ ئۆكتە قوپۇشىڭىزنىڭ سەۋەبىنى زادىلا چۈشىنەلمىدىم، - دېدىم مەن ئۇنىڭغا. * ئۇلار ھازىر ئۆكتىچىلەرنىڭ ئۆكتە قوپۇشىدىن، ھاكىمىيەتنىڭ ئاغدۇرۇلۇپ كېتىشىدىن بەكمۇ ئەنسىرەيدىغان بولۇپ قالدى.

ئۆكتە بىر ئى (د) مىلادىيە كالىندارى بويىچە 10-ئاينىڭ نامى، ئونىنچى ئاي: ئۆكتە بىر ئىنقىلابى. * ئۇلار بۇ يەرگە ئۆكتە بىرنىڭ باشلىرىدا كېلىشكەندى.

ئۆكتە بىر ئىنقىلابى < تارىخ > 1917-يىلى 11-ئاينىڭ 7-كۈنى (رۇس كالىندارى بويىچە 10-ئاينىڭ 25-كۈنى) روسىيە ئىشچى، دېھقانلىرى لېنىن باشچىلىقىدىكى بولشېۋىكلار پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە ئېلىپ بارغان سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب. ئۆكتە بىر ئىنقىلابى روسىيە بۇرژۇئا ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، دۇنيادا بىرىنچى قېتىم پرولېتارىيات دىكتاتورىلىقىدىكى سوتسىيالىستىك دۆلەت قۇرغان.

ئۆكتە م سۈپ. ئۇششۇقلۇق قىلىپ يۈرۈپ، باشقىلارغا ئۆز تەسىرىنى، سۆزىنى

ئۆتكۈزىدىغان؛ بىشەم، ئۇششۇق: ئۆكتەم ئادەم. * ئۇ، نەۋرىسىنى مەمە تباينىڭ ئۆكتەم بالىسى ئۇرغان بولسا كېرەك دەپ ئويلىغانىدى. * ئابدۇللا ئۆكتەم يىگىتنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ، ئويۇنچۇق سېتىلىدىغان پۈكەينىڭ ئالدىغا باردى. || - ئۇ ئۆكتەملەرنىڭ دەستىدىن قانداقمۇ كۈن ئالار كىشى، - دېدى زۇرخان. * بىز ئۇنداق ئۆكتەملەرگە قانۇننىڭ كۈچىنى كۆرسىتىپ قويىمىز.

ئۆكتەملىك «ئۆكتەم» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۆكتەملىك قىلماق. * ئۇ ئايشەمنىڭ دادىسىنىڭ قوپال مۇئامىلىسى ۋە ئۆكتەملىك بىلەن قىلغان سۆزىدىن چۆچۈپ قالدى، قانداق قىلىش كېرەك.

ئۆكتەملىك قىلماق باشقىلارغا زورلاش، بېسىم ئىشلىتىش يولى بىلەن تەسىرىنى، گېپىنى ئۆتكۈزۈشكە؛ زوراۋانلىق قىلماق، يولسىزلىق قىلماق: دورغىلار بۇ تەرەپلەرگە كېلىپ باشقىچىلا ئۆكتەملىك قىلىپ كەتتى. * ئۇلار قولدا بىر تال كۆسەينىڭ سۇنۇقىمۇ يوق تىنچ ياتقان پۇقراغا ئۆكتەملىك قىلدى.

ئۆكتىچى ئى. قارشى تەرەپنىڭ ئىش-ھەرىكىتىگە قارشى چىققۇچى، ئۇلار بىلەن قارشىلاشقۇچى؛ مۇھاپىزەتچىلەرنىڭ تالاغا تىكلەپ قويغان مىلتىقلىرىنى ئۆكتىچىلەر ئاللىقاچان ئېلىپ بولغانىدى. * ئۆكتىچىلەر مۇشۇ ئاينىڭ ئاخىرى تىرىپولغا ئومۇميۈزلۈك ھۇجۇم قوزغاپ قېلىشى مۇمكىن. || ئۆكتىچى پارتىيە.

ئۆكتىچىلىك ئى. قارشى چىقىش، زوراۋانلىق قىلىش، قارشى تۇرۇش پائالىيىتى، زورلۇق: ئۆكتىچىلىك ئۆكتىچى پارتىيىنىڭ تۈپ خاراكتېرى. **ئۆكچە ئى** ① < ئانات > پۇتنىڭ تاپان قىسمى. ② ئاياغ كىيىمىنىڭ پاشىسى.

ئۆكچىلىك سۈپ. ئۆكچىسى بار، ئۆكچە چىقىرىپ

تۈزۈلۈك دەرىجىسى: - ئەمدى ئالتە قارغىچۇ؟ - دەپدى لىتىپجان مەنلىك قاراپ، - ئالتە قارغا، - دەپ بىر ئۆكسۈندى ۋە ئۇنىڭ كۆزىگە تازا تىكىلىپ قارىغىنىچە توختاپ قالدى.

ئۆكۈز ئى < زوئول > پىچىۋېتىلگەن بۇقا.
ئۆكۈزنىڭ قۇلىقىغا تەمبۇر چالماق ← ئېشەكنىڭ قۇلىقىغا راۋاب چالماق: نادانغا بۇنى چۈشەندۈرۈشنىڭ ئۈزى ئۆكۈزنىڭ قۇلىقىغا تەمبۇر چالغاندەكلا بىر ئىش، - دەپدى ئۇ زىيالى، ئەخمەتنىڭ گېپىگە گەپ قىستۇرۇپ، **ئۆكۈزنىڭ قۇلىقىغا ساتار چالماق** ← ئېشەكنىڭ قۇلىقىغا راۋاب چالماق.

ئۆكۈزلۈك سۈپ. ئۆكۈزى بار، ئۆكۈزگە ئىگە: توپاق چاغلىق بىرەر ئەركەك مال بېقىپ قويماق، ئۇزۇنغا قالماي، بىر ئۆكۈزلۈك بولۇپ قالمىز دەپ ئويلاپ، ئۇنىڭمۇ جايىنى قىلىپ قويدۇق.

ئۆكۈنچ ئى. بىرەر كۆڭۈلسىز ئىش، ۋەقە-ھادىسە سادىر بولۇپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇنى تۈزىتىپ بولالمايلىقىدىن ياكى تۈزىتىشكە بەك كېچىكىپ قالغانلىقىدىن ھاسىل بولىدىغان پۇشايىمان قىلىش تۇيغۇسى تۈپەيلى مەيدانغا كېلىدىغان ئەپسۇسلىنىش، ئېچىنىش، خاپىلىق، غەمكىنلىك: ئۆكۈنچ ئىچىدە قالماق. * ئۇنىڭ قەلبىنى قانداقتۇر بىر ئۆكۈنچ چىرمىۋالغانىدى.

ئۆكۈنچلۈك سۈپ ① كىشىنى ئۆكۈندۈرىدىغان، كىشىنىڭ ئۆكۈنۈشىگە سەۋەب، تۈرتكە بولىدىغان: ئۆكۈنچلۈك مەسىلە. ئۆكۈنچلۈك ئىش. ئۆكۈنچلۈك ۋەقە. ② ئۆكۈنچ تۇيغۇسى سېزىلىپ، چىقىپ تۇرىدىغان: ئۆكۈنچ ئىپادىلىنىدىغان، ئۆكۈنگەنلىكى ئۆزىدىن بىلىنىپ تۇرىدىغان: ئۆكۈنچلۈك ئاۋاز.

تىكىلگەن: پاشىنلىق: لۈكچەكلەر ئۇنى قاتتىق ئۆكچىلىك ئاياغلىرى بىلەن بىرھازا تېپىپ-دەسسگەندىن كېيىن، ياقىسىنى يىرتىپ، بۈرىكىنى تۇتۇپ كۆرىدۇ. * سەمەت يىل بويى سۇ سېپىپ ئاسفالىتتەك قاتۇرۇۋەتكەن ئىدارە مەيدانىدىن ئېگىز ئۆكچىلىك توپلىنىشنى تاراقلىغان ئاۋازى ئاستا-ئاستا يىراقلاشتى. **ئۆكسۈتمەك** « ئۆكسۈمەك I » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ياغنى ئۆكسۈتمەك. گۆشنى ئۆكسۈتمەك. * قەمەرخاننىڭ سۈنۈق كۆڭلىنى چۈشەن، كىچىكىگە ئىشنى دەپلا ئۇ مەزلۇمغا ئۇزىتىدىغان بىر قاچا ئىسسىق ئېشىنى ئۆكسۈتمە، - دەپم خوتۇنۇمغا نەسەت قىلىپ.

ئۆكسۈنمەك « ئۆكسۈمەك I » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆكسۈمەك I پ ① مۆلچەرلەنگەن سانغا يەتمەي قالماق، كېمىپ قالماق: ساپا ئېلىشقا پۇلۇم ئۆكسۈدى. * تېلېۋىزور ئېلىشقا ئازراق پۇلۇم ئۆكسۈپ قالدى، بىركىمدىن قەرز ئالماقچىمەن. ② تۈگىمەك، ئۈزۈلمەك، قالمايلىق: بۇ يەردە ھەمىشە ئادەم ئۆكسۈمەيتتى. * شۇ كۈنلەردە بەزى ئائىلەردە ئاشلىق ئۆكسۈپ قالدى. * بۇ كۈنلەردە قىزنىڭ كۆزىدىن ياش ئۆكسۈمەيتتى.

ئۆكسۈمەك II پ. ئۆپكىدىمەك: ئۆكسۈپ يىغلىماق. * سىڭلىم كۆز يېشىنى ئېرتىپ، ئۆكسۈگەن يېتى سۆزدىن توختاپ قالدى. * ئۇ خەتنى مىجىقلاپ سول كۆكرىكىگە مەھكەم بېسىپ، بېشىنى يەنە بىر بىلىكىگە قويدى. ئۇنىڭ ئۆكسۈپ تۇرغانلىقى يەلكىسىدىن مەلۇم بولۇپ تۇراتتى. * ئۇ قانچە قىلىسمۇ ئۆزىنى تۇتالماي ئۆكسۈپ يىغلىماقتا ئىدى.

ئۆكسۈنمەك « ئۆكسۈمەك II » پېئىلىنىڭ

* ئۇ، ۋاقت تاپسلا نىجاتنىڭ يېنىغا كىرىپ، ئېنگىلىزچە ئاتالغۇلارنى توغرا تەلەپپۇز قىلىشنى ئۆگىتەتتى. * مۇئەللىم بىزگە ئۆگەتتى يېڭى-يېڭى ناخشىنى. ناخشا ئېيتساق بىر ئالار ئاۋازىمىز باغچىنى. ② بىرەر نەرسىنى چۈشەندۈرمەك، سىڭدۈرمەك ۋە شۇ ھەقتە تەلىم بەرمەك، ئادەتلەندۈرمەك: ئەدەب ئۆگەتمەك. قائىدە ئۆگەتمەك. سالامغا ئۆگەتمەك. * - باينىڭ قوينى باقماي، بىرنەچچە كۈن تاشلاپ بەر، باي ئۆزى دەۋا قىلسۇن، شۇ چاغدا ئىش ئاسان بولىدۇ، - دەپ، كاتىپ ئۇنىڭغا ئەقىل ئۆگىتىپتۇ. * بۇ تەربىيىچىلەر ئۆزلىرى ئۆگىنىۋالغان نەرسىلەرنى باشقىلارغا ئۆگىتىپ قويۇشنى ئاساسىي پىرىنسىپ قىلىدۇ. ③ يول كۆرسەتمەك، ئېيتماق: - مەن نېمە، مەن نېمە قىلىپتەن؟ - دەپ يۈسۈپ چوڭ بوغۇلۇپ، - مەن ئۇنىڭغا ئېشىكىنى سات دەپ ئۆگەتتىمەن؟ * قىزغا ئانام: « سەن ئۇنىڭ يېنىدا تۇخلىغان كىشى بولۇپ يات! قەمەرزىمان سېنى ئويغاتسا، كۆزۈڭنى ئاچمىغىن! ساڭا ئۇ نېمە دەپسە ئەتلىككە ئۇنى ماڭا تولۇق ئېيتىپ بەر! » دەپ ئۆگىتىپ كىرگۈزۈپتۇ.

ئۆگەنچى سۈپ. يېڭىدىن ئۆگىنىۋاتقان، تېخى خام: بولۇپمۇ ئۆگەنچى چالغۇچىلار ئۇ خىل ئۆلچەمسىز ياسالغان چالغۇلارنى ئىشلەتمەسلىكى لازىم.

ئۆگەنمەك پ ① بىرەر ئىش-ھەرىكەت قىلىش يولى، ئۇسۇلى ۋە بىلىم، تەجرىبە، ماھارەت قاتارلىقلارنى ئۆزلەشتۈرمەك، ئىگىلىمەك: ئۇيغۇر تىلىنى ئۆگەنمەك. تېخنىكا ئۆگەنمەك. ئىلىم ئۆگەنمەك. ئەرەبچە ئۆگەنمەك. ماھارەت ئۆگەنمەك. ماتېماتىكا ئۆگەنمەك. ② دىققەت ۋە ئىنچىكىلىك

ئۆكۈنچۈك گەپ. * ئۇ قىز بۇ گەپنى ئۆكۈنچۈك ئاھاڭدا قىلدى.

ئۆكۈندۈرمەك « ئۆكۈنمەك » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: بىزنىڭ ئۆمرىمىزنىڭ خېلى كۆپ قىسمى بوران چاپقۇنلار ئىچىدە ئۆتتى. بىز ئاشۇ تىلىمىلارنىڭ سىرىنى ئاچا-ئاچمايلا قېرىپ كەتتۇق. مانا بۇ، بىزنى ئۆكۈندۈردى. * قىزنىڭ مۇنداقلا دەپ قويغان گېپى كېچىسىمۇ، كۈندۈزۈمۇ قۇلقىمىدىن كەتمەيتتى، مېنى ئويغا سالاتتى، خىجىل قىلاتتى، ئۆكۈندۈرەتتى.

ئۆكۈنمەك پ. بىرەر نەرسىدىن ياكى ئىشتىن قاتتىق پۇشايىمان يېمەك، پۇشايىمان قىلماق، ئەپسۇسلانماق؛ ئېچىنماق، نادامەت چەكمەك: ئۇ ئېمتىھانغا كېچىكىپ قالغىنىغا بەكمۇ ئۆكۈندى. * مەن ئۆمرۈمنىڭ بەھۋدە ئۆتۈپ كەتكىنىگە ئۆكۈنمەن. * ئادىل چولپاننى ئالدىراپ رەنجىتىپ قويغىنى ئۈچۈن قاتتىق ئۆكۈندى ۋە ئۇنى چاقىرىپ ئەپۇ سورىماقچى بولدى.

ئۆكۈنۈشمەك « ئۆكۈنمەك » پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى: بىز بۇ ئىشتىن قاتتىق ئۆكۈنۈشتۇق. * ئۇلارنىڭ ھەممىسىلا ئۆمرىنىڭ بەھۋدە ئۆتۈپ كەتكىنىگە بەكمۇ ئۆكۈنۈشتى. ئۆگەنمەك. تارس. دانىشمەن، ئاقىل: شۇنىڭ بىلەن بىر قىسىم ئوردا ئۆگىلىرى ئوردىدىن ھەيدىلىشكە، ئىشتىن چەتلىنىشكە ئۇچرىدى. بانۇرمۇ چەتكە تېپىلگەن چېرىك باشلىرىنىڭ بىرى ئىدى.

ئۆگەنمەك پ ① بىر كىمگە بىرەر

ئىش-ھەرىكەتنى قىلىش ئۇسۇلىنى، يولىنى، بىرنەرسىنىڭ، ئىش-ھەرىكەتنىڭ قائىدە-قانۇنىيىتىنى چۈشەندۈرمەك، بىلدۈرمەك: ھۈنەر ئۆگەتمەك. ناخشا ئۆگەتمەك. ماشىنا ھەيدەشنى ئۆگەتمەك.

بىلەن كۆزىتىپ تەكشۈرۈپ ياخشى بىلمەك، چۈشىنىپ يەتمەك، چۈشىنىۋالماق: جەمئىيەتنى ئۆگەنمەك. تۇرمۇش ئۆگەنمەك. ③ ئىلمىي تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە بىرەر نەرسە ياكى ھادىسىنىڭ نېمىلىكىنى، خاراكتېرىنى، تەبىئىيىتىنى بىلمەك، تەتقىق قىلماق: ئۇيغۇر شۆبىلىرىنى ئۆگەنمەك. * ئۇ شىنجاڭغا چىقىپ ئىشلىگەن تۆت يىلنىڭ مابەينىدە تىلنىلا ئەمەس، يەرلىك خەلقنىڭ تۇرمۇشى، ئۆرپ-ئادىتىنىمۇ پۇختا ئۆگەنگەن ئىكەن. ④ ئۆرنەك قىلماق، ياخشى دەپ قارالغان نەزەرلىرىنى ئۆزىگە ئۆلگە قىلماق، ئۆلگە ئالماق: بىز ئۇلارنىڭ روھىدىن ئۆگىنىمىز. * پۈتۈن مەملىكەت خەلقى ئۇنىڭدىن ئۆگىنىدۇ. * — بىزمۇ قوغۇن يېدۇق دەپ بۇرۇپتۇق، قوغۇننى شاپىقى بىلەن قوشۇپ يېيىشنى سىلەردىن ئۆگەنسە بولغۇدەك، — دەپتۇ ئەپەندىم. ⑤ بىرەر نەرسە ياكى ئىش-ھەرىكەت بىلەن دائىم شۇغۇللىنىدىغان بولۇپ قالماق، ئۇنىڭغا ئادەتلەنمەك، كۆنمەك: يالغۇزلۇققا ئۆگەنمەك. * ئۇ ھەرقايسى بالىنىڭ ئۆزىگە خاس مەجەزگە يارىشا مۇئامىلە قىلىشنى ئۆگەندى. * ئاخىرى مەن ئۆگىنىپ قالغان بۇ يەردىنمۇ كېتىش قارارىغا كېلىپ تەستە ئايرىلدىم.

ئۆگەي سۈپ ① ئالدىدىكى بالىلارنىڭ ئۆز ئاتا ياكى ئاپىسى ئەمەس (بالىلارغا نىسبەتەن): ئۆگەي ئانا. * — ھە!... ئاشۇ ئايال ئۆزلىرىگە ئۆگەي ئانا بولىدىكەن-دە، — دېدىم مەن سۆز قىستۇرۇپ. * ۋاي-ۋاي پاشىنىڭ دەردى، ۋاي-ۋاي كانىنىڭ دەردى. شۇنچىمۇ يامان ئىكەن، ئۆگەي ئانىنىڭ دەردى. ② ھازىرقى ئالدىدا تۇرۇۋاتقان بالىلارنى ئۆزى تۇغمىغان (ئاتا ياكى ئاپىغا نىسبەتەن): ئۆگەي ئوغۇل. ئۆگەي

قىز. * جامى ئەمدى كېلىنى بىلەن بەش ياشلىق ئۆگەي بالىسىنىڭ نامىغا چىدىمىدى. چۈنكى، كېلىننىڭ تاپقان پۇلى يېگىنىگە يەتمەيتتى. * — بۇ ئۆگەي بالاڭنى ئۆلتۈرۈۋەتسەڭ، ئېرىڭدىن قالغان بايلىق بىزگە ئوڭچە قالسا! — دەپتۇ ھېلىقى ئادەم. ③ بىر ئاندىن تۇغۇلمىغان ياكى بىر ئاتىدىن بولمىغان، ئانىسى ياكى ئاتىسى باشقا (پەرزەنتلەر بىر-بىرىگە نىسبەتەن): نەچچە قېتىم ئۆلۈپلا تۇگىشەي دەپ ئويلىدىم. ئۆگەي بولسۇم يەنە شۇ ئىنىمغا تارتىشىپ، دەردىمنى ئىچىمگە يۇتۇپ كەلدىم. * مانا بۇ ئۆگەي سىڭىللىرىمنىڭ ئۆيىگە كەلدىم، ئۇنىڭ يېنىدا ئەنە شۇ ئىككى قارا ئىت تۇرغانىكەن. ④ كۆچمە. يات: باشقا يۇرتتىن كەلدى دەپ ئۆگەي كۆرۈپ قالارمۇ. **ئۆگەي ئانا** ئانىسى ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن دادىسى قايتا توپلاشقان ئانىسى. **ئۆگەي دادا** دادىسى ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن ئانىسى قايتا توپلاشقان دادىسى. **ئۆگەي-چۆگەي** ئۆگەي ۋە شۇ قاتارلىق. **ئۆگەيسىنىمەك** پ. ئۆگەيلىك ھېس قىلماق، ئۆگەي كۆرمەك، ئۆگەي ھېسابلىماق: بالا ئۆگەيسىنىپ قاندى.

ئۆگەيسىنىشمەك «ئۆگەيسىنىمەك» يېشىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى. **ئۆگەيلىشمەك** «ئۆگەيلىشمەك» يېشىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى. **ئۆگەيلىشمەك** «ئۆگەيلىشمەك» يېشىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: لېكىن ئۇ سېنى جېنىدىن ئەزىز كۆرگەچكە، ئۆگەيلىشمەك دەپ باشقا ئۆيلەنمىدى. * ئادىل پىئونىرلار تەشكىلى تەرىپىدىن «ئوڭچىنىڭ ئوغلى» دەپ ئۆگەيلىنىپ يەنە قالدۇرۇپ قويۇلدى. **ئۆگەيلىك** ① «ئۆگەي» سۆزىنىڭ ئىسىم

شەكلى: ئۆگە يلىك. قىلماق. * چىققان لايىقلارنىڭ بىرى ئۇرۇشقا قىمىش، دىل ئازارى تارتىمەنمىكىن، بەزىسى بالىسى بارىكەن، بالامنى پانتۇز ماسمىكىن، ئۆگە يلىك قىلارمىكىن دەپ ئۇنىماي قوياتتى. ② ياتلىق: ئۇنىڭ يىغىسى بۇ گۇناھكار دۇنيانىڭ رەھىمسىز ئۆگە يلىكى ئۈستىدىن قىلغان شىكايىتى، كۆتۈرگەن نالە-پەريادى ئىدى.

ئۆگە يلىمەك پ. ئۆگەي كۆرمەك، ئۆگەي ھېسابلىماق، يات قاتارىدا ھېسابلىماق، يەكلىمەك: بالىنى ئۆگە يلىمەك. * - ئالتۇن باشلىق ئاتاڭ بىلەن قالدۇچە، پاخما باشلىق ئاناڭ بىلەن قال دەپتىكەن، - دەپدى چولپانخانغا ئانا گەپ قىستۇرۇپ، - ئۆز ئاتىغا بېرىۋېتەي دېسە خوتۇننىڭ ئۆگە يلىشىدىن قورققاندۇ. * دادام ئۆي ئاۋارىچىلىقىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۆيلەنمەكچى بولدى. كىشىلەرنىڭ تونۇشتۇرۇشى بىلەن بالىلارنى ئۆگە يلىمەيدۇ، دەپ رەھىمىخان دېگەن پالکۆز بىر خوتۇننى ئالدى. * - بۇ بۆلۈمدىكىلەرنىڭ مېنى ئۆگە يلەيدىغانلىقىنى بىلمەن، ئەمما كېرەك يوق، ھازىر بۇنىڭمۇ كۆنۈپ قالدىم، - دېدىم مەن ئۆز-ئۆزۈمگە.

ئۆگزە ئى ① ئۆي-ئىمارەت تورۇسىنىڭ ئۈستى يۈزى، ئىمارەتنىڭ تۆپىسى: ئۆينىڭ ئۆگزىسى. * ھازىر ئىمارەتنىڭ تاملىرى پۈتۈپ، ئۆگزىسىگە ياغاچ چىقارغۇدەك بولۇپ قالدى. * بۇنداق چاغلاردا ئۇنىڭ سۆيگەن يىگىتى سەلەيمۇ بالخاننىڭ ئۆگزىسىگە چىقىپ ئۆز يارىنىڭ سۆيۈملىك دىدارىنى ئىزلەيتتى. ② ئومۇمەن بىرەر جاينىڭ ئەڭ ئېگىز يېرى؛ تۆپە: پامىر جاھاننىڭ ئۆگزىسى دەپ ئاتىلىدۇ. * زاڭزۇلار دۇنيانىڭ ئۆگزىسى شىزاڭدا ياشايدىغانلىقىغا پەخىرلىنىدۇ.

ئۆگزىسىمان سۈپ. شەكلى ئۆگزىگە

ئوخشايدىغان، ئۆگزە شەكىللىك: قىزىلمارالنىڭ يوپۇرماقلىرى نۆۋەتلىشىپ، سەل-پەل ئۇدۇل ئۆسىدۇ. چەكسىز ئۆگزىسىمان رېتى ئۇچىدا بولىدۇ. گۈلنىڭ رەڭگى سېرىق، غۇنچە شەكىللىك مېۋىسى پىشقاندا بەش پارچىغا يېرىلىدۇ.

ئۆگزىسىمان گۈل رېتى < بوت > گۈل رېتىنىڭ بىر تۈرى. تۆۋەن تەرەپتىكى گۈللەرنىڭ سېپى بىرقەدەر ئۇزۇن، ئۈستى تەرەپتىكى گۈللەرنىڭ سېپى قىسقا بولۇپ، بارلىق گۈللەر بىر تەكشىلىكتە تۇرىدۇ. مەسىلەن، ئالما، نەشپۈت، دولانەنىڭ گۈل رېتى.

ئۆگزىلىك سۈپ. ئۆگزىسى بار، ئۆگزىسى بولغان: ئۇلار كىچىك سېپىگە ئوخشاپ كېتىدىغان دۈگىلەك تامنىڭ ئىچىدە تىزىلىپ قىزىل ئۆگزىلىك ئىمارەتلەرنى كۆردى.

ئۆگسۈز دىئال ① سۈپ. يىتىم، ئاتا-ئانىسى يوق. ② ئى. تەمتىرەپ قالغان ئادەم، تەمتىرەپ يۈرگەن كىشى.

ئۆگۈن رەۋ. سۆزلەۋاتقان پەيتتە ئۆتۈۋاتقان كۈننىڭ ئەتىسىدىن كېيىنكى كۈن يەنى ئەتىدىن كېيىنكى بىر كۈن: بۈگۈن ئۈنمىسا ئەتە ئۇنا، ئەتە ئۈنمىسا ئۆگۈنغۇ ئۇنا. * تاغ ئاغزى گەرچە ھازىر تىپتىچ تۇرغان بىلەن ئەتە ياكى ئۆگۈن گومىنداڭنىڭ ئاساسىي كۈچى بۇ يەردە بولۇشى مۇمكىن. **ئۆگۈنكى** سۈپ. ئۆگۈن بولىدىغان، ئۆگۈن يۈز بېرىدىغان، ئۆگۈنلۈك: ئۆگۈنكى ئىش. ئۆگۈنكى ئەمگەك.

ئۆگۈنلۈك سۈپ. ئۆگۈن بولىدىغان، ئۆگۈن قىلىنىدىغان، ئۆگۈن يۈز بېرىدىغان، ئۆگۈنكىگە ئاتاپ قويۇلغان: ئۆگۈنلۈك ئىش. ئۆگۈنلۈك تاماق. * بۈگۈنكى ئىشنى بۈگۈن ئەتكى ئىشنى ئەنە، ئۆگۈنلۈك ئىشنى ئۆگۈن قىلىش كېرەك.

ئۆگۈنلۈككە رەۋ. ئۆگۈنكى كۈندە، يەنى ئەتىدىن كېيىنكى كۈندە، ئۆگۈن: بۇنىڭغا ھازىر، ئەتە ياكى ئۆگۈنلۈككە جاۋاب بېرىشى تەلەپ قىلغىلى بولمايدۇ... * - شۇنداق قىلىپ ئۆگۈنلۈككە مەئشەتكە ئۆتمەن دەملا؟ - دەپ سورىدى ئۇ.

ئۆگىتەي ئى < تارىخ > چىڭگىزخاننىڭ ئۈچىنچى ئوغلى.

ئۆگىتەي خانلىقى < تارىخ > چىڭگىزخان- نىڭ ئۈچىنچى ئوغلى ئۆگىتەي قۇرغان خانلىق. بۇ خانلىققا بۆلۈنگەن يەرلەر ئېرتىش دەرياسىنىڭ يۇقىرى ئېقىمى ۋە بالقاش كۆلىنىڭ شەرقىدىكى جايلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان. پايتەختى ئىمىل شەھىرى (ھازىرقى شىنجاڭنىڭ ئىمىل ناھىيىسى). ئاھالىسى كۆچمەن چارۋىچىلىق بىلەن تۇرمۇش كەچۈرۈپ كەلگەن. بۇ خانلىق كېيىن چاغاتاي خانلىقىغا قوشۇلۇپ كەتكەن.

ئۆگىتىشمەك « ئۆگەتمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆگىتىلمەك « ئۆگەتمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: شۇندىن كېيىن دۈشمەن ئەسكەرلىرى ئۆگىتىلگەن ھەربىي ئاتلىرىنى ياتقۇزۇپ، ئاتلارنىڭ دالدىسىدا ئوق ئۇزدى. * - ھە، ئۇنىڭ كاللىرى شۇنداق ئۆگىتىلگەن، - دېدى دۇبىچاڭ خاتىرجەم ھالدا.

ئۆگىنىش « ئۆگەنمەك » پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: ئۆگىنىش قىلماق. * مەكتەپتە ئۆگىنىشلەر باشلىنىپ ساۋاقداشلار ئىچىدە ئالدىراشچىلىق باشلىنىپ كەتتى. * ئۇ، مەن بىلەن بىللە قىزىل گالىستۇك تاققان ھەمدە بىزنىڭ ئۆگىنىش باشلىقىمىز بولغانىدى. **ئۆگىنىش قىلماق** ئۆگىنىش پائالىيىتىنى ئېلىپ بارماق: ئوقۇغۇچىلار قىرائەتخانىدا

ئۆگىنىش قىلىۋاتىدۇ. * ئىشچى- خىزمەتچىلەر ھەرھەپتىنىڭ ئۈچى چۈشتىن كېيىن ئۆگىنىش قىلىدۇ، باشقا ۋاقتلاردا بولسا ئىشلەيدۇ.

ئۆگىنىشمەك « ئۆگەنمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئىدارىدىكى ياشلارنىڭ ھەممىسى ئۇنۋان ئېلىش ئۈچۈن بەس-بەس بىلەن رۇس تىلى ئۆگىنىشتى. * قىز بۇنى « ھۇدۇققانلىقىدىن بولغان ئىش » دەپ يىگىتنى ئوبدان كۈتۈپتۇ، يىگىتمۇ قىزنىڭ كۆڭلىنى ئېلىپتۇ، ئىككى يىلەن بىر- بىرىگە ئۆگىنىشىپ قېلىشىپتۇ.

ئۆگىنىلمەك « ئۆگەنمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: كۇرستا ئاسپاسلىقى، پىزا ئىگىلىك ماشىنىلىرى پونكىتى دۈپلىرىنىڭ بوغالتىرلىق تۈزۈمى بىلەن مالىيە باشقۇرۇش تۈزۈملىرىگە دائىر بىلىملەر ئۆگىنىلدى. * يىغىندا مەركىزىي ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتى ۋە مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ پارتىيە ئىستىلىنى ياخشىلاش، ئىنتىزامنى كۈچەيتىش ھەققىدىكى ھۆججەتلىرى ئۆگىنىلدى.

ئۆك I ئى ① ئادەمنىڭ يۈز، چىراي، رەڭگى: ئۇلارنى ئوتتۇرا بوي، بۇغداي ئۆك، قارا چاچ، 40 ياشلاردىكى خۇش خۇي بىر خانىم كۈتۈۋالدى. * بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ قازىنىڭ ئۆكى ئۆچتى ۋە قۇلاقلىرىغىچە قىزىرىپ كەتتى. ② تېرىنىڭ تۈكسىز تەرىپى: ئۆك جۇۋا، ئۆك تۇماق.

ئۆك تۇماق تېرىنىڭ تۈكسىز تەرىپىنى سىرتىغا كەلتۈرۈپ تىكىلگەن، تېشى رەخت بىلەن تاشلانمىغان تۇماق.

ئۆك جۇۋا سىرتقى يۈزى رەخت بىلەن تاشلانمىغان جۇۋا: ئۇ كىرىپلا ئۇچسىدىكى ئۆك جۇۋىنى سېلىۋېتىپ ئاندىن ئوتقا يېقىنلاشتى. **ئۆگىدىن كەتمەك** ئۆگى ئۆچمەك، تاتارماق، سەتلەشمەك، چىرايى بىرقىسىما بولماق: ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىر نامرات جۇۋان بىلەن

يېڭىدەك قالدۇرماي پۈتۈنلەي تەڭنىگە تۆكتى. **ئۆگتۈرۈشمەك** « ئۆگتۈرمەك » يېشىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆگتۈرۈلمەك « ئۆگتۈرمەك » يېشىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ناسىرەم ئارقىغا ئۆگتۈرۈلۈپ، بېشىنى دېزىل ماتورغا تۇرۇۋالدى. * باي ئاكا، بالىنىڭ ئىشى چاتاق... يېڭى ئۆستەك كۆۈرۈكىدە موتسىكلستىن ئۆگتۈرۈلۈپ كېتىپتۇ.

ئۆگدۈرمەك « ئۆگمەك » يېشىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: شەھرىمىزدە يامغۇر كۆپ ياغىدۇ، سىرلارنى بۇيۇپ كەتمىسۇ، ئۆگدۈرۈۋېتىدۇ.

ئۆگسۈرۈن سۈپ (ئۆكۈسۈرۈن) سۆرۈن، سەت، يېقىمىسىز: ئۇنىڭ گويا بوغىزغا بىرنەرسە گەپلىشىپ قالغاندەك پات-پاتلا تېلىقىپ قالاتتى... يۈرىكى بولسا ئۆزىگە ئاڭلانغۇدەك گۈبۈلدەيتتى. روزىمە تنىگىمۇ قوللىرى تىترەپ، چىرايى ئۆگسۈرۈن ئىدى.

ئۆگسۈل ئى. رەڭگىروي، چىراي: ئۆگسۈلى ئۆچمەك. * ئايىتىلا كېچىسى يول بېسىپ، ساقچى ئىدارىسىگە كېلىشنىڭ ئۆزىگە ئوخشاش قورقۇنچاق بىر قىزغا ئاجايىپ ۋەھىملىك ۋە دەھشەتلىك بولغانلىقىنى ئويلاپ، ئۆگسۈلى ئۆزىگەردى. * - ئەھۋالىڭىز دەسلەپ بۇ يەرگە كىرىپ كەلگەن ۋاقتىڭىزدىكىگە قارىغاندا خېلى كۆپ ئوڭشىلىپ قېلىپتۇ، بەھوشلۇقىڭىز يېشىلىپ، ئۆگسۈلىڭىز بۇرۇنقىدەك تۈزۈلۈپ كېتىپتۇ، - دېدى ئۇ، قىزنىڭ پېشانىسىگە قاراپ ۋە چېكىنىنى تۇتۇپ كۆرۈپ.

ئۆگسۈلى ئۆچمەك رەڭگىرويى تاتارماق، ئۆگى ئۆچمەك، چىرايى بىردىنلا بۇزۇلماق: سىياسىي كومسار رادېئوگراممىنى بىر قۇر ئوقۇپ چىقتى-دە، ئۆگسۈلى ئۆچكەن ھالدا ئېغىر سۈكۈنات ئىچىدە ئىشخانغا كىرىپ كەتتى.

زەپىراندەك سارغىيىپ ئۆگىدىن كەتكەن ئىككى ئوغۇل بالا ئىرپاننىڭ دىققىتىنى قوزغىدى. **ئۆگى ئۆچمەك** بىرەر ئىش ياكى قورقۇنچ تۈپەيلىدىن چىرايى، رەڭگى بىردىنلا بۇزۇلماق، ئۆزگەرمەك؛ تاتارماق: ئۇ ئۆگى ئۆچكەن ھالدا ئۆيگە كىرىپ كەلدى. * تۈيۈقسىز « جالاق » قىلىپ ئىشك ئېچىلدى. ھەممە چۆچۈپ كەتتى، ئۆگى ئۆچكەن تۇراخۇن سىنىقا ئۈسۈپ كىردى.

ئۆگى يامان بەدىنىگە جاراھەت چىقسا ياكى بىرنەرسە كېسىۋەتسە ئاسان ساقايمايدىغان؛ ئۆگى ناچار: ئۆگى يامان ئادەم. * ئۇ كىشىنىڭ ئۆگى يامان، شۇڭا، بىرىرى يارىلانسا، تېز ساقايمايدۇ. * بوۋامنىڭ ئۆگى يامان بولۇپ، قوللىرى دائىم، قىش-ياز يېرىق تۇراتتى.

ئۆك II ئى. ئالدى تەرەپ: ئۇ ئىش ھازىرغىچە كۆز ئۆگۈمىدىن كەتمەيدۇ. * قىزنىڭ چىرايى ھېلىمۇ كۆز ئۆگۈمىدىن كەتمىدى. * بىر زامانلار شۇبۇ يولدا ئەجدادلىرىم قىلغان سەپەر، كۆز ئۆگۈمىدىن ئۆتتى بىر-بىر يېپەك يولى بارخان بىلەن.

ئۆگەر ئى. دىئال. چاپاننىڭ ئىچ-ئاش پەشلىرى.

ئۆگتۈرمەك « ئۆگتۈرمەك » يېشىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۆگتۈرمەك پ. ئىچىگە بىرەر نېمە قاچىلانغان نەرسىنىڭ ئاغزىنى پەسكە قاراتماق ياكى ئاغزىنى پەسكە، كۆتىنى ئۈستىگە قىلماق؛ دۈم قىلماق: چىنىنى جوزىغا ئۆگتۈرۈپ قويماق. * ھاكىم، تاقەت قىلالماي بىكار تۇرغان بىر چىنىنى ئازراق ھاراق بىلەن چاقىمۇتتىپ، ئۇنىڭغا بوتۇلكىنى ئۆگتۈردى. * موماي نىكاھ تەييارلىقىغا كىرىشۋاتقانلىقىنى بىلدۈرۈپ، خالتىدىكى گۈرۈچنى ئۆگتۈرۈپ

* ئۇنىڭ ئۆگۈنۈش ئۆچكەن بولۇپ، نېمىشىدۇر چوڭقۇر ئازابلىق خىيال ئىسكەنجىسىدە كېتىۋاتقاندا كۆرۈندى.

ئۆگۈنۈش يوق ئۆگۈنۈش ئۆچكەن، قورققان، هولۇققان، تەشۋىشكە چۈشكەن؛ يازنىڭ بىر كۈنى مەن دەريا بويىدا سەيلى قىلىپ كېتىۋاتسام ئۇدۇلۇمدىن رۇقىيە ئاچام ھاسىراپ-ھۆمۈدەپ چىقىپ كەلدى. ئۇ قارا تەرگە چۆمۈلگەن بولۇپ، ئۆگۈنۈش يوق ئىدى.

ئۆگۈنۈش ر. ئى. دىئال. كۆكرەكنىڭ ئىچكى قىسمى. **ئۆگۈنۈش** ئى < چۈڭ > تاغ، تۆپىلىك قاتارلىقلاردىكى تەبىئىي ياكى سۈنئىي يوسۇندا چوڭقۇر ئويۇلغان جاي؛ غار.

ئۆگۈنۈشلۈك سۈپ. ئۆگۈنۈش بار، ئۆگۈنۈش شەكلىدە ياسالغان؛ ئوتتۇزا دېھقان ھاشىنىڭ ھويلىسى، سەھنىنىڭ ئۆك تەرىپى ئۆگۈنۈشلۈك تام، سەككىز قىرلىق دۆڭلىك كىرىش ئورنى، ئارقىسى پېشايۋان، ئۆينىڭ پەنجىرىلىرى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ.

ئۆگۈنۈشمەك پ. دىئال. دۈم قىلىپ ئارتماق. **ئۆگۈنۈش** ئى. تارس. ئاغىنە، دوست؛ مېلىك مىڭغا يەتكۈچە، ئۆگۈنۈش مىڭغا يەتسۇن (ماقال).

ئۆگۈنۈشكەك سۈپ ① ناھايىتى ئاسان ئۆگۈنۈش كېتىدىغان، رەڭگى پات ئۆگۈنۈش؛ ئۆگۈنۈشكە رەخت. ② كىشىگە ئۆگۈنۈش ئارانلا تۇرىدىغان، ئانچىكى ئىشلارغىلا ئۆگۈنۈش قالىدىغان، ئەرزىمەس ئىشلار بىلەن كىشىگە ئۆگۈنۈش؛ ئۆگۈنۈش ئادەم.

ئۆگۈنۈش سۈپ. غەلىتە، بىرقىسما، بىرقانداق؛ - ئۆزلىرىنى ئىزلەپ، - دېدى ئۇ دۈمبىسىنى تېخىمۇ دۈمچەيتىپ، - ۋاي چىرايلىرى ئۆگۈنۈشكە؟ تاۋىلىرى يوقمۇ نېمە؟ - دەپ سورىدى ئۇ. * - توختى شۇجى، يېقىندىن بۇيان رۇستەمنىڭ مېجەزى غەلىتە ئۆزگىرىپ قالدى، - دېدى

ئۇ بىر خىل خاۋاتىرلىق تۇيغۇ بىلەن، - گەپلىرىغۇ ئۆگۈنۈش.

ئۆگۈنۈشكەك سۈپ. ئۆگۈنۈش بار؛ بۇغداي ئۆگۈنۈشكەك. * سادىق ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئوتتۇرا بوي، بۇغداي ئۆگۈنۈشكەك، كالتە بۇرۇتى بار، قىرىق بەش ياشلاردىكى بىر كىشىنى توندى.

ئۆگۈنۈشكەك پ ① ئەسلىدىكى رەڭگىنى يوقاتماق، ئۆزگەرمەك؛ ئۆچمەك؛ بۇ رەخت ئاسان ئۆگۈنۈش. * شايى ياغلىقنىڭ ئىچىدە ئۆگۈنۈش، قىزىل يۇلتۇزى بار بىر شەپكە بار ئىدى. * نۇزۇگۈمنىڭ ئۈستىدىكى ئۇزۇن ئەتلەس كۆڭلەكنىڭ رەڭگى كۈن نۇرىدا ئۆگۈنۈش بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇزۇن قارا چاچلىرى ساغرىسىدىن ئېشىپ چۈشۈپ تۇراتتى. ② تاتارماق، ئۆزگەرمەك، بۇزۇلماق، ئاقارماق (چىراي ھەققىدە)؛ بۇ ئىشلاردىن خەۋەرسىز قالغان باشقا كىشىلەرمۇ، دەرھال تۆمۈر خەلىپىگە قاراشقا باشلىدى. ھوشۇر ئىمامنىڭ رەڭگى ئۆگۈنۈش كەتتى. * شەھەر باشلىقنىڭ كېلىدىغانلىق خەۋىرىنى ئاڭلىغان قۇددۇسنىڭ چىرايى ئۆگۈندى.

ئۆگۈنۈش-تاتىرىپ ← **ئۆگۈنۈش-ئۆچۈپ**؛ سىنىپ ئىچىدىمۇ پات-پات ئۇنىڭ-بۇنىڭ نەرسىلىرى يوقىلىپ كېتىدىغان بولدى، بۇنداق گەپلەر چىققاندا، ساۋۇتجان ئۆگۈنۈش-تاتىرىپ كىتاب ئوقۇغان بولۇپ ئولتۇرۇۋالاتتى.

ئۆگۈنۈش-ئۆچۈپ چىرايى ئۆگۈنۈش ھەم تاتىرىپ؛ ئۇ بۇ گەپنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بىردىنلا ئۆگۈنۈش-ئۆچۈپ ھېچ ئولتۇرالمىي قالدى.

ئۆگۈنۈش (توغرىسى: ئۆگۈنۈش) ← **ئۆگۈنۈش**. **ئۆلەر** «ئۆلەك» پېئىلىنىڭ كېلەر زامان پۈتمىگەن سۈپەتدەشى؛ شۇنداق قىلىپ، ئېشەك بىلەن تۆگە ئاچ قېلىپ ھېرىپ ئۆلەر ھالغا چۈشۈپ قېلىپتۇ.

ئۆلەر-تېرىلىش ← **ئۆلەر-تېرىلىشىگە قارىماي**.

ئۆلەر-تېرىلىشىگە قارىماي قاتتىق

ھېرىپ-چارچىشىغا، ئېغىر جەبىر-جاپا، ئېغىر ئاقىۋەتكە قېلىشىغا پەرۋا قىلماي؛ جېنى ئاز قالغان ئۆلەر-تېرىلىشىگە قارىماي بەدەر قېچىپتۇ. * ئۆلەر-تېرىلىشىگە قارىماي قېچىپ كېتىۋاتقان تىيىن ئىلاجنىڭ يوقىدىن ئۆزى سەيلىگە چىققان چىمەنلىككە يېقىنراق يەردىكى يەر بېغىرلاپ ئەگرى-بۈگرى ئۆسكەن غەيرىي بىر قارىغاغا ياماشتى.

ئۆلەر-تېرىلىشى بىلەن كارى بولماي

← **ئۆلەر-تېرىلىشىگە قارىماي: ئۆتكەن** - دە ئۇلار خەلقنىڭ ئاچ-يالىڭاچ قېلىپ، ئۆلەر-تېرىلىشى بىلەن كارى بولمىدى، ئەمدى كەلگۈلۈك ئۇلارنىڭ ئۆز بېشىغا كېلىۋاتىدۇ. **ئۆلەر-تېرىلىشىگە باقماي** ← **ئۆلەر-تەرىلىشىگە قارىماي:** - ئۇنداق بولسا ئۆستەڭدىن ئات سەكرىتىپ، ئۆلەر-تېرىلىشىگە باقماي ئات چاپقانىنى نېمە دېسە بولىدۇ؟ - ئاسىم ئەبلەغزىغا قاراپ قويۇپ كۆپچىلىكتىن سورىدى.

ئۆلەر مەن سۈپ. ئۆلەي دەپ قالغان،

كۈچ-مادارىدىن كەتكەن، ئىنتايىن ئاجىز، جانسىز: ئۆلەر مەن ئادەم. ئۆلەر مەن ئات. * ئۆلەر مەن ئېشەك ئۆلتۈرۈپ تېپەر (ماقال). * ئۆلۈشتىن قورقما، ئۆلەر مەن بولۇپ ياشاشتىن قورق (ماقال). * مەن سىلەر بىلەن خۇشال خوشلىشىپ ھارۋا ئىزدەپ دەڭ-دەڭگە يۈگۈرۈپ كەتتىم. ئاخىرى بىر ئۆلەر مەن كالا ھارۋىسىنى تېپىپ، شۇنىڭ بىلەن يولغا چىقتىم.

ئۆلەر مەنلەرچە رەۋ. ئۆلەر مەنلەرگە خاس،

ئۆلەر مەنلەرگە ئوخشاش؛ ناھايىتى جانسىز.

ئۆلەر مەنلىك « ئۆلەر مەن » سۆزىنىڭ

ئىسىم شەكلى.

ئۆلەڭ ئى. ناخشا؛ توي-تۆكۈندە ئېيتىلىدىغان

بىر خىل خەلق ناخشىسى؛ يىراقتىن ئۆلەڭ ئاھاڭى ئاڭلىنىۋاتىدۇ. * ھاي-ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ، قىز كېلىدۇ يار سەنەم. * ھاي-ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ، توپلىشىڭدۇر، ئالتۇن بويۇق گۈل يىگىت، سىردىشىڭدۇر.

ئۆلەڭچى ئى. ئۆلەڭ ئېيتقۇچى كىشى.

ئۆلەي « ئۆلەك » پېئىلىنىڭ بۇيرۇق-تەلەپ مەيلىدىكى 1 شەخسنىڭ بىرلىكى.

ئۆلەي دېمەك قاتتىق قىيىنلىق، قىيىن ئەھۋالدا قالماق؛ ئىسسىقنىڭ دەردىدىن ئۆلەي دېدىم. * - مېھماندارچىلىقنىڭ كۆپلۈكىدىن ئۆلەي دېدىم، پەرىدە، - دېدى كامران.

ئۆلەي-ئۆچەي ← ئۆلەي-ئۆچەي دېمەك.

ئۆلەي-ئۆچەي دېگەندە ھېرىپ جېنى ئاز قالغاندا، مادارىدىن كەتكەندە؛ تامدىن-تامغا يامىشىپ يۈرۈپ ئاخىرى بىر جايدىن ئۆزىمىزنى يەرگە تاشلىدۇق. ئۆلەي-ئۆچەي دېگەندە، بىر-بىرىمىزنى يۆلەپ يۈرۈپ، خەلىپە ھارۋى رەشىتىنىڭ سارىيغا كەلدۇق.

ئۆلەي-ئۆچەي دېمەك ھېرىپ جېنى

ئاز قالماق، ماغدۇرىدىن كەتمەك.

ئۆلەن I (توغرىسى: ئۆلەڭ) ← ئۆلەڭ.

ئۆلەن II ئى. دىئال. خۇش بۇراق بىر خىل

ئۆسۈملۈكنىڭ يىلتىزى، ئۇنى يېگىلى بولىدۇ.

ئۆلتۈرگۈزمەك « ئۆلەك » پېئىلىنىڭ قوش

مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ شۇ چاغدىكى ئەكسىيەتچى ھۆكۈمەت چېرىك چىقىرىپ، ئىزدەپ يۈرۈپ نۇزۇگۇمنى تۇتۇپ كېلىدۇ ھەمدە ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىپ چېپىپ ئۆلتۈرگۈزىدۇ. * قۇرباننىياز خوجا مەردلىك بىلەن بۇ كالىنى ئۆلتۈرگۈزۈپ، گۆشىنى خانقاننىڭ داش قازىنىغا تاشلاشقۇزدى. دە، توختىدىن كالىنىڭ بەدىلىگە « ئاتىش چارەك بۇغداي قەرز بولدۇم »

ئىشلىتىلدىغان قوراللار. مەسىلەن، سىزغۇچ، تارازا، ئۇزۇنلۇق ئۆلچىگۈچ، قىسقۇچ سىركۇل، بۇلۇڭ ئۆلچىگۈچ قاتارلىق.

ئۆلچەش ئىلمى < بىن > يەر يۈزىنىڭ ھەربىر قىسمىنىڭ ئورنى، شەكلى ۋە چوڭ-كىچىكلىكىنى ئۆلچەشنى ۋە ئۇنى قەغەزگە خەرىتە قىلىپ سىزىپ چىقىشنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ئۆلچەش-سىزىش < بىن > ئۆلچەش ئېلىپ بېرىش ۋە خەرىتە سىزىش ئىشلىرىنىڭ ئومۇمىي نامى.

ئۆلچەشمەك « ئۆلچىمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلارنىڭ يېنىدا يەنە سايىت قاتارلىق بىرقانچە « ئامما ۋەكىللىرى » مۇ بار ئىدى. ئۇلار يەر ئۆلچەشمەكتە ئىدى. **ئۆلچەك** ئى. ئۆلچەم: ئۆيىنىڭ ئۆلچىكى بار، ئوتتۇرىسىدا كۆلچىكى بار (ماقال).

ئۆلچەم ئى ① نەرسىلەرنىڭ ھەجىمى ياكى چوڭ-كىچىكلىكىنى بەلگىلىگۈچى نومۇر؛ رازمېر: كىيىم ئۆلچىمى. ئۆلچەمگە توشماق. ئۆلچەمنى تۆۋەنلەتمەك. ② شەيئىلەرنى ئۆلچەش ياكى ئۇنىڭغا باھا بېرىشتە تايىنىدىغان قانۇن-قائىدە، مېزان. ③ ئۆزى مۇۋاپىق دەپ قارىلىپ، باشقا شەيئىلەرنى سېلىشتۇرۇشقا ئىشلىتىلدىغان نەرسە ياكى شەيئى: ئۆلچەم تېشى.

ئۆلچەم بىرلىكلىرى شەيئىلەرنىڭ ھەجىمى، چوڭ-كىچىكلىكى، ھەرىكەت ھالىتى، ئېغىرلىق ۋە باشقا خۇسۇسىيەتلىرىنى ئۆلچەشتە ئىشلىتىلدىغان ۋە ئومۇم تەرىپىدىن ئېتىراپ قىلىنغان بىرلىكلەر. مەسىلەن، كىلو، سەر، مېتىر، سائەت، ئوم ۋە باشقىلار.

دەپ تىلخەت ئالدى.

ئۆلتۈرمەك « ئۆلمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئورپاقنى چىمداپ ئۆلتۈرىدىغان دۈشمەننى شېكەر بىلەن ئۆلتۈر (ماقال). * ئادەم ئۆلتۈرگەن ئادەم قولىدا ئۆلەر (ماقال). * گومىنداڭ ئەسكەرلىرى بەخىرامان ھويلا ئىچىگە باش تىقىپ كىردى، ئەترەت كوماندىرى ئۇلاردىن بىرنى ئېتىپ ئۆلتۈردى. * غەزەپلەنگەن بۆرە شۇ يەردىلا ھىيلىگەر تۈلكىنىڭ ئۈچەي-قارنىنى يېرىپ ئۆلتۈرۈپتۇ.

ئۆلتۈرۈشمەك « ئۆلتۈرمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: گەۋدىلىك، كۆڭلىكى يىرتىلىپ كەتكەن بىر كىشى كىچىك چىركاۋ يېنىغا كېلىپ: - موسكۋادا نېمىسلارنى ئۆلتۈرۈشمەكتە! - دەپ ۋارقىردى. * ئۇ تەرەپتە، شەرقتە قاتتىق شامال پاكار-پاكار بۇلۇتلارنى ئۇچۇرۇپ كېلىۋاتقان تەرەپتە، ئادەملەر ھامان بىر-بىرنى ئۆلتۈرۈشەتتى. **ئۆلتۈرۈلمەك** « ئۆلتۈرمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: بۇ بىر سوتكىلىق جەڭدە دۈشمەننىڭ 150 تىن كۆپرەك ئەسكىرى ئۆلتۈرۈلدى. * دېمەك، ئازاتگۈل ئۈچىنچى بىر شەخس تەرىپىدىن باسقۇنچىلىققا ئۇچرىغاندىن كېيىن، قەستلەپ ئۆلتۈرۈلگەن.

ئۆلچەتمەك « ئۆلچىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ياغاچنى ئۆلچەتمەك. يەرنى ئۆلچەتمەك.

ئۆلچەش ① « ئۆلچىمەك » پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى. ② ئەسۋابلار ئارقىلىق بوشلۇق، ۋاقىت، تېمپېراتۇرا، تېزلىك قاتارلىقلارغا ئائىت سانلىق قىممەتلەرنى بېكىتىش. ③ يەر شەكلى ۋە شەھەرلەرنىڭ ئورنىنى بەلگىلەشكۈ قارىتىلىدۇ.

ئۆلچەش ئەسۋابلىرى < فىز > ئۆلچەشتە

كۆك كىيىم، بېلىدە كەمەر، ئاپانچا، بېشىدا يالتىراق چېكىلىكى بار ئۆلچەملىك ساقچى شەپكىسى بار ئىدى. ② ئۆلچەم قىلىنغان، ئۆلچەم قىلىپ بەلگىلەنگەن: ئۆلچەملىك ۋاقت. * گىرنۇبىچ ۋاقتى ئۆلچەملىك ۋاقت بىرلىكى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئۆلچەملىك ئاتموسفېرا < مېتېئور > ئاتموس-غېرانىڭ تېمپېراتۇرا بېسىمى بىلەن زىچلىقىنىڭ ئىدىئېئال تىك تارقىلىشى. مۇشۇنداق تارقىلىشنى كۆرسىتىدىغان ئاتموسفېرا ئۆلچىمى ھاۋا بېسىمى ئالىمېتىرنى توغرىلاش، ئايروپىلاننىڭ ئىقتىدارىنى ھېسابلاش، ئايروپىلان ۋە باشقۇرۇلىدىغان بومبىنى لايىھىلەش ھەم ئوق يولى جەدۋىلىنى ئىشلەشتە قوللىنىلىدۇ. ئۆلچەملىك ئاتموسفېرادىكى ھاۋا ئىدىئېئال گاز قانۇنى ۋە ئاقار جىسىم ستاتىكىسى تەڭلىمىسىگە بويسۇنىدۇ دەپ پەرەز قىلىنىدۇ. قانۇن ۋە تەڭلىمىلەر تېمپېراتۇرا، ھاۋا بېسىمى ۋە زىچلىقنىڭ نىك يۆنىلىشتىكى ئۆزگىرىشىنى كۆرسىتىدۇ، شۇنىڭدەك تېخىمۇ ئىلگىرىلەپ ھاۋادا پار يوقلۇقىنى ھەم ئۇنىڭ ئېغىرلىق كۈچ تېزلىنىشى ئېگىزلىكىگە ئەگىشىپ ئۆزگەرمەيدۇ دەپ پەرەز قىلىنىدۇ.

ئۆلچەملىك تىل < تىل > مىللىي ئورتاق تىلنىڭ پىششىقلانغان، قېلىپلاشتۇرۇلغان شەكلى، يەنى ئەدەبىي تىل.

ئۆلچەملىك دېئال < ماشىن > ستاندارتلىق دېئال.

ئۆلچەملىك قارشىلىق < فز > ئېلېكتىر سايمانلىرىنى توغرىلاشتا ئىشلىتىلىدىغان مەخسۇس ياسالغان ئېلېكتىر قارشىلىقى قۇرۇلمىسى. ئۇ ئۈچ، مانگانلىق مىس قاتارلىق قېتىشمىلاردىن ياسىلىدۇ. ئۇنىڭ

ئۆلچەمسىز سۈپ. ئۆلچەمگە توشمىغان ياكى توشمايدىغان، ئۆلچەم ئاساس قىلىنمىغان؛ لايىقەتسىز: ئۆلچەمسىز ئاياغ. ئۆلچەمسىز ئوق. * بۇ يەردىكى سۆھبەت شۇ چاغدا ئېلىنغان ماتېرىيال-زاپچاسلارنىڭ تىزىملىكى توغرىسىدا بولدى. ئۇنىڭدىن، « ئىشلىتىلگەن ماتېرىياللارنىڭ ئۆلچەمسىز بولغانلىرى كۆرۈنگەنمۇ-يوق، دەپ سوراشتى. * - بۇ ئۆلچەمسىز ماتېرىياللارنى قۇرۇلۇشقا ئىشلەتكىلى بولمايدۇ، - دېدى ئۇ.

ئۆلچەم شۇناسى ئى. ئۆلچەم شۇناسلىق مۇتەخەسسسى.

ئۆلچەم شۇناسلىق ئى. ئۆلچەم سېستىمىسى ياكى ئۆلچەش ئۇسۇلى ھەققىدىكى پەن.

ئۆلچەملىك ئىشتۇرۇلمەك « ئۆلچەملىك شىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۇلار ئالدى بىلەن كۆچەت تىكىلىدىغان يەرلەرنى تەكشۈرۈپ تۈزلەپ يول، ئېرىق-ئۆستەڭ بويلىرى ۋە ئورمان بەلباغلىرىنى ئۆلچەملىك ئىشتۇرۇپ، كۆچەتلەرنىڭ سۈپەتلىك تىكىلىشىگە ئاساس ياراتتى.

ئۆلچەملىك ئىشتۇرۇلمەك « ئۆلچەملىك شىمەك-تۈرمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆلچەملىك ئىشتۇرۇلمەك « ئۆلچەملىك شىمەك-تۈرمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى:

ئاۋارلار ئۆلچەملىك ئىشتۇرۇلدى.

ئۆلچەملىك شىمەك پ. ئۆلچەمگە مۇۋاپىقلاشماق، ئۆلچەملىك بولماق.

ئۆلچەملىك سۈپ ① مۇئەييەن ئۆلچەمگە ئىگە بولغان، ئۆلچەم ئاساسىدا ئىشلەنگەن، ئۆلچەمدىكى: ئۆلچەملىك ئوغۇت. * ئۇنداق بولسا ناھايىتى ياخشى، ئەگەر ئۆلچەملىك رەسىمنى تەلەپ قىلساڭلار بىر پارچە بېرەي. * ئۇنىڭ ئۈستىدە ئاق

قارشىلىق قىممىتى ئالدىن ئۆلچەپ بېكىتىلگەن، توك ئۆتكۈزۈلگەندىن كېيىنمۇ ئۆزگەرمەيدۇ.

ئۆلچەملىك مىقدار < گېئول > ھازىرقى تېخنىكا ۋە ئىقتىساد شارائىتىدا، سانائەتتە ئېچىشقا ياكى پايدىلىنىشقا بولىدىغان ئەڭ تۆۋەن دەرىجىدىكى سورت تەلپى.

ئۆلچەملىك ۋاقىت < ئاستر > ① بىرلىككە كەلگەن ئۆلچەملىك ۋاقىت رايونى ئىچىدىكى ھەرقايسى جايلار ئورتاق ئىشلىتىدىغان ۋاقىت. ئادەتتە بۇ ۋاقىت رايونى ئوتتۇرىسىدىكى مېرىدىئاننىڭ ۋاقتى ئۆلچەم قىلىنىدۇ. ② بىر دۆلەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرى ئورتاق قوللىنىدىغان ۋاقىت. ئادەتتە پايتەخت تۇرۇشلۇق ۋاقىت رايونىنىڭ ئۆلچەملىك ۋاقتى ئاساس قىلىنىدۇ. مەملىكىتىمىزنىڭ ئۆلچەملىك ۋاقتى (بېيجىڭ ۋاقتى) شەرقىي 8-ۋاقىت رايونىدىكى ئۆلچەملىك ۋاقىت بولۇپ، نۆل گرادۇسلۇق باش مېرىدىئان جايلاشقان مەركىزىي ۋاقىت رايونىدىن سەككىز سائەت ئىلگىرى تۇرىدۇ.

ئۆلچەملىك ۋاقىت رايونى < ئاستر > مېرىدىئان سىزىقى يەر يۈزىنى ئوخشاش 24 بۆلەككە بۆلىدۇ. بۇ ھەر بىر بۆلەك ئارىسى 15° بولۇپ، بىر ئۆلچەملىك ۋاقىت رايونى ھېسابلىنىدۇ. 0° لۇق مېرىدىئان سىزىقىنى مەركىزىي سىزىق قىلغان رايون نۆل ئىنچى ۋاقىت رايونى دەپ ئاتىلىدۇ. شەرقىي مېرىدىئان 15° ، 30° ، 165° لارنى مەركىزىي سىزىق قىلغان ۋاقىت رايونلىرى ئايرىم-ئايرىم ھالدا شەرقىي 1-ۋاقىت رايونى، شەرقىي 2-ۋاقىت رايونى... شەرقىي 11-ۋاقىت رايونى دەپ ئاتىلىدۇ.

غەربىي مېرىدىئان 15° ، 30° ... 165° لارنى مەركىزىي سىزىق قىلغان ۋاقىت رايونلىرى ئايرىم-ئايرىم ھالدا غەربىي 1-ۋاقىت رايونى، غەربىي 2-ۋاقىت رايونى... غەربىي 11-ۋاقىت رايونى دەپ ئاتىلىدۇ. شەرقىي مېرىدىئان 180° (ياكى غەربىي مېرىدىئان 180°) نى مەركىزىي سىزىق قىلغان ۋاقىت رايونى شەرقىي 12-ۋاقىت رايونى (ياكى غەربىي 12-ۋاقىت رايونى) دەپ ئاتىلىدۇ. ئۆزئارا قوشنا بولغان ئىككى بۆلەك ئۆلچەملىك ۋاقىت رايونلىرى ئوتتۇرىسىدا بىر سائەتلىك پەرق بولىدۇ. مەسىلەن، شەرقىي 1-ۋاقىت رايونى نۆل ئىنچى ۋاقىت رايونىدىن بىر سائەت ئىلگىرى؛ غەربىي 1-ۋاقىت رايونى نۆل ئىنچى ۋاقىت رايونىدىن بىر سائەت كېيىن تۇرىدۇ.

ئۆلچەملىك نەمەك « ئۆلچىمەك » پېتىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى؛ دۇنيادا مۇھەببەتتىن ئۇلۇغ نەرسە بولمىسا كېرەك، ئۇنىڭ پاكلىقى ۋىجدان بىلەن ئۆلچىنىدۇ. * پەزىلىتى ئىنساننىڭ، ئۆلچىنىدۇ نېمەدە؟ پەزىلىتى ئىنساننىڭ - ئەلنى سۆيگەن قەلبىدە.

ئۆلچىگۈچ ئى. ئۆلچەش ئەسۋابلىرى يەنى

سىزغۇچ، سېرىكۇل، پەركا، تارازا، ئۆلچىگۈچ قاتارلىقلارنىڭ ئومۇمىي نامى.

ئۆلچىمەك پ ① بىرەر ئۆلچەش ئەسۋابى

بىلەن نەرسىلەرنىڭ ئۇزۇنلۇقى، چوڭ-كىچىكلىكى، ئېغىرلىقى، ھەجىمى ۋە شۇ قاتارلىقلارنى ئېنىقلىماق: سۇنىڭ مىقدارىنى ئۆلچىمەك. پاختىنىڭ ئېغىرلىقىنى ئۆلچىمەك. * يەتتە ئۆلچەپ بىر كەس (ماقال). * سايەڭگە قاراپ بويۇڭنى ئۆلچىمە (ماقال). * سىز ئاۋۋال ئۆلچەپ كۆرۈڭ،

بىر غېرىچ كەم ياكى بىر غېرىچ ئارتۇق چىقسا يەنە مەن بار، - دەپتۇ ئەپەندىم. ② كۆچمە. بىرەر مەسىلە ھەققىدە ئەتراپلىق مۇلاھىزە يۈرگۈزمەك، ئۇنىڭ پايدىلىق ياكى زەرەرلىك تەرەپلىرىنى ھېسابقا ئالماق؛ مۆلچەرلىمەك؛ سابىر، قاسىمنىڭ پىكرىنى ئۆلچەپ كۆرۈۋاتقاندا ك قوشۇمىسىنى تۇرۇپ ئويلىنىپ تۇردى-دە، قاسىمغا قارىدى. **تۆلگە I** ئى. مەمۇرىي رايونلارنى بۆلۈش بىرلىكى، مەركەزگە بىۋاسىتە قارايدۇ. **تۆلگە II** سۆپ. ئېرىق، ئۆستەك سۈيى بىلەن تېرىلىدىغان، كۆكەرتىلىدىغان؛ تۆلگە يەر.

تۆلگە يەر يىلدا تېرىلىدىغان، ئېرىق-ئۆستەك سۈيى بىلەن كۆكەرتىدىغان يەر، زىرائەت ئېتىزلىرى؛ سۈيىنىڭ شۇنچە كۆپ بولغانلىقىغا قارىماي، بۇ يېزىنىڭ تۆلگە يەرلىرى ئاز، بىنەملىرى كۆپ، بوز يەرلىرى نۇرغۇن بولسىمۇ، ئەمما ئېچىلمىغان بىنەملىكلەر تېرىلىدىغان يېرىنىڭ ئۈچتىن ئىككىسىنى تەشكىل قىلىدۇ. **تۆلگىلىك** سۆپ ① تۆلگە ۋەكىللىك قىلىدىغان، تۆلگە دەرىجىلىك؛ خەتنىڭ ئاخىرىغا شىنجاڭ تۆلگىلىك ھۆكۈمەتنىڭ رەئىسى ۋە باش قوماندان جىڭ شۇرېن دەپ ئىمزا قويۇلغانىكەن. ② تۆلگىگە قاراشلىق، تۆلگە قارمىقىدىكى؛ تۆلگىلىك دارىلمۇئەللىمىن. * بىز تەك كېلەلمەي ئاخىرى تۆلگىلىك ھەربىي شىتاپتىن ئەسكەر تەلەپ قىلدۇق.

تۆلگەن «تۆلەك» يېتىلىنىڭ سۈپەتتىشى؛ تۆلگەن تىل.

تۆلگەن تىل <تىل> ھازىرقى دەۋردە ئالاقە قوراللىق رولىدىن قېلىپ قالغان تىل. مەسىلەن، قەدىمكى خوتەن قاتارلىق جايلاردا ياشىغان ساكلار قوللانغان ساك (قەدىمكى خوتەن) تىلى،

لاتىن تىلى قاتارلىقلار. **تۆلگەندىن كېيىن ياسىن ئوقۇماق** ئىشتىن بۇرۇن چارە-ئامال قىلماي، ئىش تۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭغا ئامال ئىزلىمەك؛ تۆلگەندىن كېيىن ياسىن ئوقۇشنىڭ پايدىسى يوق. يولىنى تېپىپ كېتىشەلسىلا مەيلىغۇ، زاھىتىمۇ يامان بالا ئەمەس.

تۆلگەننىڭ كەينىدىن تۆلگىلى بولمايدۇ ھازىردا لارنى سەۋر قىلىشقا ئۈندەپ، تەسەللى بەرگەندە ئېيتىلىدىغان سۆز؛ تۆلگەننىڭ كەينىدىن تۆلگىلى بولمايدۇ، سەۋر قىلىڭ بالام. * تۆلگەننىڭ كەينىدىن تۆلگىلى بولامدۇ، ئاخىرىغىچە مۇشۇنداق بوپتاق تۆتۈپ كېتەلمەسەن؟

تۆلگەن جاندا ئۈمىد بار ھاياتلا بولسا، كۈتكەن مەقسەتكە يېتىشكە بولىدىغانلىقىغا، ئۈمىدۋار بولۇشىغا ئۈندەپ ئېيتىلىدىغان سۆز؛ تۆلگەن جاندا ئۈمىد بار، ھازىرغىچە تۆلەپتىمەن، يورۇق كۈنى بىر كۆرسەم دەيمەن.

تۆلگۈچى ئى. تۆلگەن كىشى؛ كىشىلەر ئەپەندىدىن تۆلگۈچىنىڭ نامىزىنى چۈشۈرۈپ قويۇشنى ئېلىنمىس قىلسا، ئەپەندىم ئۇنىماپتۇ. كىشىلەر: - نېمىشقا ناماز چۈشۈرۈشنى خالىمايسىز، - دەپ سوراپتۇ.

تۆلگۈدەك رەۋ. ناھايىتى، ناھايىتى بەك، ئىنتايىن؛ قاتتىق؛ تۆلگۈدەك قورقماق. تۆلگۈدەك ئۇسساپ كەتمەك. * نۇر بىلەن غۇنچە بىر-بىرىنى تۆلگۈدەك ياخشى كۆرىدۇ. * ئۇ ھېلىقى كۈنى تۆلگۈدەك مەست بولغىنى ئۈچۈنمۇ رەپىق ئۇنىڭغا ياشىرىپ قالغاندەك كۆرۈندى. * ئاخشام شۇنداق پەيزى ئولتۇرۇش بولىدىكى، تۆلگۈدەك ئىچىۋېتىپتىمەن.

تۆلگۈر سۆپ. بىرىكم ياكى نەرسىگە نىسبەتەن نارازىلىقنى، نەپرەتنى ئىپادىلەيدىغان،

« ئۆلۈمگە لايىق، ئۆلۈشكە تېگىشلىك » دېگەن مەنىلەردىكى قارغىش سۆزى: مەن ئۇنى « ئۆلگۈر دەججال! يەنە جېدەل قىلىدىغان بولساڭ، قاماپ قويىمەن! » دەپ قورقۇتۇپ قويغانىدىم. // — ۋىيەي ئۆلدۈم... مۇنۇ ئۆلگۈرنى زېرەككەن دېسەم، قېقىزىل ساراڭ ئىكەنغۇ، — دەپ ۋارقىراپ كوچىغا چىقىپ كېتىپتۇ دېدەك. * سورىما سۇراق، ئىچكىنىم ھاراق، چالغىنىم تەمبۇر، جىم ئولتۇر ئۆلگۈر.

ئۆلەمس ① « ئۆلەك » پېئىلىنىڭ بولۇشى سۈپەتتىكى. ② ئۆلەيدىغان: ئۆلەمس ئاغرىق، چىقىمىس جان (ماقال). * ئادەملەر ئەسەر سەۋەبى بىلەن ئۆلەمس. ئادەملەرگە ئايلىنامدۇ ياكى ئەسەر. ئادەملەر سەۋەبى بىلەن ئۆچمەس ئەسەرگە ئايلىنامدۇ؟ ③ كىشىلەر خاتىرىسىدە دائىم ساقلىنىدىغان، ئۇنتۇلمايدىغان، ھەمىشە تىلغا ئېلىنىدىغان؛ ئۆچمەس: ئۆلەمس ئەسەر. ئۆلەمس كەشپىيات. ئۆلەمس ئەپسانىلەر. * خەلق ئازادلىق يولىدا قۇربان بولغانلارنىڭ ئۆلەمس تۆھپىسىنى قىممەتلىك روھىنى قەدىرلەيدۇ. * بىز ئۇلارنىڭ ئۆلەمس روھىدىن ئۆگىنىمىز. ④ ئۆز قەدىر-قىممىتىنى يوقاتمايدىغان، ئۆز قەدىر-قىممىتىنى مەڭگۈ ساقلايدىغان، ھەمىشە كېرەك بولىدىغان: ئۆلەمس بۇيۇم، ئۆلەمس مال. ئۆلەمس نەرسە. * زەگەرچىلىك دېگەن. ئۆلەمس ھۈنەر. * بامبۇكتەك ئىچى كاۋاك بولماي، پاناڭدەك چىداملىق، چوغدەك قىزغىن بولغاندىلا، ھەقىقىي ئۆلەمس سەنئەت ياراتقلى بولىدۇ.

ئۆلەك پ ① ھاياتى تۈگىمەك، ياشاشتىن توختىماق، قازا قىلماق؛ ھالاك بولماق؛ يېتىپ ئۆلگۈچە، ئېتىپ ئۆل (ماقال). * ئاناڭ ئۆلسە ئۆلسۇن، ئاتاڭنى كۆرگەنلەر ئۆلمسۇن

(ماقال). * ئۆلەكنىڭ ئۈستىگە تەپەك (ماقال). * ھاكىمجان بەش ياشقا كىرگەندە ئانىسى ئۆلۈپ، دادىسىنىڭ قولىغا قالدى. * باغرى ئالا قارىلغاچنىڭ خېتى بويىدا. ئارمىنىم يوق گۈزەل يارنىڭ ئۆلسەم قوينىدا. ② يوق بولماق، يوقالماق، تۈگىمەك، تۈگەشمەك، نابۇت بولماق: يەرلەر-شېۋىلەر كېتىپ زىرائەتلەر ئۆلدى. * نۇرغۇن ۋاقىتم ئۆلدى. * ئەزالار مۇزاكىرىلىشىپ ئاخىرى يەتتە يۈز مو يەردىكى ئۆلۈش ئالدىدا تۇرغان بۇغداينى بۇزۇپ، شال تېرىشنى قارار قىلدى. ③ كۈچىدىن، رولىدىن قالماق؛ بىكار قىلىنماق؛ كىنو بېلىتى ئۆلدى. * ئەگەر پاختا، ئاشلىق بېلەتلىرى مۇشۇ يىلىنىڭ ئاخىرى ئىشلىتىلمەسە ئۆلدى. ④ ئىناۋىتى، ئەھمىيىتى تۈگىمەك؛ شۇنىڭ بىلەن مېنىڭ ئەمگىكىم ئۆلدى. * ئاشپەزچىلىك دېگەن ئۆلەيدىغان ھۈنەر. ⑤ ئۆز خۇسۇسىيىتىنى، مېۋىپىتىنى قەدىر-قىممىتىنى يوقاتماق؛ ئىشلەتكىلى بولمايدىغان ھالەتكە كەلمەك، چۈشۈپ قالماق؛ ئۆلگەن ئېلېكتر مېيى، ئۆلگەن ھاك. ⑥ ناھايىتى قاتتىق بېرىلمەك، ئۆزىنى ئۇرماق؛ بالىلار كىنو دېسە ئۆلۈپ بېرىدۇ. * ئۇ بالىسى ئۈچۈن ئۆلۈپ بېرىدۇ.

ئۆل دېسە ئۆلىدىغان، تىرىل دېسە تىرىلىدىغان ئاشۇ ئادەمنىڭ، باشلىقنىڭ دېگىنىنى ئۆز ئەينى، ئېقىمتاي-تېمىتاي ئىجرا قىلىدىغان، ئاشۇ كىشى نېسە دېسە شۇنى قىلىدىغان، قۇللارچە ئىتائەتمەنلىك قىلىدىغان؛ قۇلدەك ياۋاش: ئۇ، باشلىق ئۆل دېسە — ئۆلىدىغان، تىرىل دېسە تىرىلىدىغان ئادەم، شۇڭا باشلىق يېنىغا چاقىرسا، خوش — خوش دەپلا تۈزىدۇ.

ئۆلدىگە چىقارماق ئۆلدى دەپ ھېسابلىماق، ئۆلدى دەپ قارىماق، ئۆلگەن دەپ گەپ

كېتىپتۇ، دېۋىدى، ئۆلۈشمەك، ئۇنىڭ بېرىسى بولدۇم دېگەن، - دېدى گاپت.

ئۆلۈپ بېرەيمۇ ئەڭ يۇقىرى دەرىجىدە تىرىشچانلىق كۆرسەتتىم، يەنە قانداق قىلىمەن؛ بۇنىڭدىن ئارتۇق زادى ئىشلىيەلمەيمەن. قانداق قىلىمەن، كېچە-كۈندۈز ئىشلەۋاتمەن.

ئەمسە، ئۆلۈپ بېرەيمۇ؟

ئۆلۈپ تۇرماق بىرەر نەرسىگە، ئىش-ھەرىكەتكە ھەددىدىن زىيادە بېرىلمەك؛ شۇنىڭغا يېتىشنى ياكى قىلىشنى بەكمۇ ئارزۇ قىلماق؛ كىچىك بالا دېگەن كىنو دېسە ئۆلۈپ تۇرىدۇ. * ئۇ دېگەن بىر توپ مەستانىسى شۇڭا، توپ دېسە ئۆلۈپ تۇرىدۇ.

ئۆلۈشمەك كىلىك « ئۆلۈشمەك » سۆزىنىڭ ئىسمى

شەكلى: تۇتۇپ جاللات قىلىپنى بېشىدا تۇرسا، تاماشاچىلار تېزلا يۈزىنى ئۆرگەي. مېنىڭ ئۆلۈشمەككىم خەققە تاماشا، توپلىشىپ كەلگەنلەر مېنىلا كۆرگەي.

ئۆلۈشمەك سۈپ « ئۆلۈشمەك لايىق بولسىمۇ

ئۆلۈشمەك، ئۆلۈشمەك تېگىشلىك تۇرۇپ ئۆلۈم كەلمىگەن، ئۆلۈشمەك ھەقلىق « دېگەن مەنىلەردە ئىشلىتىلىدىغان قارغىش سۆزى؛ ئون نەچچە كۈن بولدى، مېنى بۇ ئىككى ئۆلۈشمەك قاراچى بۇلاپ بۇ يەرگە ئەكىلىۋالدى. * ئادىل مۇبادا ئاشۇ ئادەملەرنىڭ قاتارىدا بولۇپ قالغىنىدا، ھېلىقى ئۆلۈشمەك خوتۇنغا ياقىدىغان « زاۋۇتنىڭ يادروسى » بولۇپ قالغىنىدا، مەن ئۇنداق ئادىلدىن بۈگۈنلا ۋاز كەچكەن بولاتتىم.

ئۆلۈشمەك « ئۆلۈشمەك » پېئىلىنىڭ ئۆلۈشمەك

دەرىجىسى: ماشىنا ياردىن چۈشۈپ كېتىپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆلۈشتى. * جۈمەش توپقا يېقىنلىشىپ، سۈرۈشتىنى ئاستىلىتىپ توۋلاپتۇ ۋە ئەتراپتىكىلەرگە قامچا شىلتىپتۇ؛

تارقاقماق: سىز ئۆزىڭىزچە ئۇنى ئۆلۈشمەك چىقارماقچىمۇ؟ * - سىز، ماشىنىنىڭ تۇمشۇقىغا بىرنەرسە تىقىۋېتىپ ئۆلۈشمەك چىقاردى، دېسىڭىز، - رەببەنەم ئاۋازىنى ناھايىتى مۇلايىم چىقىرىشقا تىرىشىپ سورىدى.

ئۆلۈشمەك كۆزى يۈمۈلمەسلىق قىلىدىغان ئىشلىرىنى تېخى قىلىپ بولالماي ئارمان بىلەن ئۆلۈپ كەتمەك، ئارماندا ئۆلۈشمەك: - بالام، سېنى ئۆيلەپ، ئۆي-ئوچاقلىق بولغۇنۇڭنى كۆرمەي، ئۆلۈپ كەتسەم كۆزۈم يۈمۈلمەيدۇ، - دېدى ئانا.

ئۆلۈشمەك دەردىم چىقمايدۇ قارشى تەرەپنىڭ قىلغان-ئەتكەنلىرى ئۈچۈن تارتقان دەرد-ئەلەملىرى دەستىدىن زادىلا كەچۈرگۈم كەلمەيدۇ؛ ئۇنىڭ ماڭا قىلغانلىرى شۇنچە كۆپكى، ئۆلۈشمەك دەردىم چىقمايدۇ.

ئۆلۈشمەك كەلدىمۇ؟ خەتەرگە قارىمىغانلارغا، خەتەرگە تەۋەككۈل قىلغانلارغا قارىتا ئېيتىلىدۇ: چېرىكلەر بولسا، ھېچكىمنى يېنىغا كەلتۈرمەيتتى. يېقىنلاشقانلارغا قىلىپلىرىنى شىلتىپ « ئۆلۈشمەك كەلدىمۇ؟ » دەپ ھەيۋە قىلاتتى.

ئۆلۈشمەك كۆرۈشەرمىز سەپەرگە چىققانلارغا قارىتا ئېيتىلىدىغان تىلەك: بولدى! گەپنى ئاز قىل، ئۆتۈپ كەت! ئۆلۈشمەك كۆرۈشەرمىز.

ئۆلۈشمەك كۆرۈشىدىكە نېمىز ئۇزاق يىللار كۆرۈشمەي كۆرۈشكە نىدە، ئۆزلىرىنىڭ كۆرۈشەلگەنلىكىنى تەبرىكلەپ ئېيتىلىدىغان ئادەت سۆزى: ۋاي خۇدايىم، ئۆلۈشمەك كۆرۈشىدىكە نېمىز.

ئۆلۈشمەك ئۇنىڭ بېرىسى بولماق قاتتىق ئىزا تارتماق: - كىشىلەر: گاپت ئىككىگىلا نادەمچىلىك بولالىدىغانلارمۇ، ئۇنى قالتىس يېزىپ

— قېچىش، ئۆلۈمتۈك چۈمۈللىر، بىكار ئېتىمنىڭ ئاستىدا قېلىپ ئۆلۈشىسەن! * ياشىغان دۇنياغا تويىمىغان بايلار، ئالتۇندەك چاقىتىپ زەر تونلىرىنى. ئۆلۈشكەن تام تۈۋى، قۇملار تېگىدە — تالدۇرۇپ نامراتقا ئارام بەرمىگەن، ياتقىلى ئۇلارنى پاخال كۈلىدە؟ ۋە ياكى مۇزلاپلا ئۆلۈشسۇن دەمسەن، — ماكانسىز، قار-جۈتلۈك قىشنىڭ كۈنىدە؟

ئۆلۈك ① ئى. ھاياتى تۈگىگەن كىشى، جانسىز تەن، ئۆلگەن ئادەمنىڭ جەستى؛ جەستەت: ئۆلۈكنى يۇيماق. ئادەم ئۆلۈكى. * ھەركىم ئۆز ئۆلۈكى ئۈچۈن يىغلار (ماقال). * بىز ئۇ يەردە بىرمۇنچە گومىنداڭ ئەسكەرلىرىنىڭ ئۆلۈكلىرىنىڭ ياتقانلىقىنى كۆردۈق. * — مۇنكىر-نەكىرلەرنىڭ سۈرىقىدىن قورقۇپ، گۆردىن قېچىپ چىققان ئۆلۈكەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم. ② ئى. ھاياۋان، قۇرت-قوڭغۇز قاتارلىقلارنىڭ ئۆلگەن، جېنى چىققاندىن كېيىنكى تېنى؛ تاپ، مۇردا: مۇشۇكىنىڭ ئۆلۈكى. ئېشەكىنىڭ ئۆلۈكى. * ياخشى ئىت ئۆلۈكىنى كۆرسەتمەپتۇ (ماقال). * دولقۇنلار تىمساھنىڭ ئۆلۈكىنى ۋە كېبە بىلەن ئاكا-سىڭىل ئىككىيلەننى قىرغاققا چىقىرىپ قويۇپتۇ. ③ سۈپ. ھاياتىدىن، جېنىدىن ئايرىلغان؛ ئۆلگەن، جېنى چىققان، ھاياتى تۈگىگەن، جانسىز: ئۆلۈك ئات. ئۆلۈك ئېشەك. * بۇ يىلقلارنىڭ ئىككىسى ئۆلۈك، بىرىنىڭ ئازراق جېنى بار ئىكەن. * سىزگە كېسىلگەن بۇ جازا ماڭا تېگىشلىك، ساندۇقتىكى ئۆلۈك چوكان مېنىڭ ئايالىم. * ساقچى يېقىن بېرىپ قاراپ كۆرسە ئۇ ئۆلۈك ياتقۇدەك. ④ سۈپ. كۆچە. قارىسىغا، ئىلمىي ئۇسۇلدا ئەمەس، جانلىق بولمىغان؛

ئۆلۈك ئىش ئۇسۇلى. ئۆلۈك پىلان. * لېكىن سىياسەتنى ئۆلۈك ھالدا قوللىنىشقا بولمايتتى. // ئۆلۈك يادلىق-ئالماق. ⑤ سۈپ. كۆچە. ئاقمايدىغان، تىنىپ كەتكەن؛ بىر جايدا ئۇزۇن تۇرۇپ كەتكەن: ئۆلۈك سۇ. ⑥ سۈپ. دەنسىلىپ ناھايتى يۇمشاق بولۇپ كەتكەن، ئۇۋاق ھەم يۇمشاق: ئۆلۈك توپا. * ئۇ يالڭايغ پۇتىدىن ئۇن چىقارماق ئۈچۈن پۇتىنى يەرگە قاتتىق-قاتتىق ئۇراتتى ۋە كوچىنىڭ ئۆلۈك توپىلىرىنى تۈزۈتاتتى. ⑦ سۈپ. خۇنۇك: نۇرلۇق ئەمەس، جانسىز: ئۆلۈك كۆز.

ئۆلۈك ئەت <تەب> بىر قىسمى ياكى ئايرىم ھۈجەيرىلىرى نىكروزلانغان بەدەن توقۇلمىسى. قىسمەن ئورۇندىكى قاننىڭ ئايلىنىشى توسقۇنلۇققا ئۇچراش، كۈچلۈك ئاساس ياكى كۈچلۈك كىسلاتالارنىڭ قىسمەن ئورۇندىكى ھۈجەيرىلەرنى ئۆلتۈرۈشى قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلى پەيدا بولىدۇ.

ئۆلۈك تەبىئەت <بئول> ھاياۋانات ۋە ئۆسۈملۈك دۇنياسىغا مەنسۇپ بولمىغان نەرسىلەر، تىرىك ئورگانىزملاردىن باشقا جىسىملار يىغىندىسى.

ئۆلۈك توپا دەسسىلىپ ئۇۋاق، يۇمشاق بولۇپ كەتكەن توپا.

ئۆلۈك تىللار <تل> يازما مەنبەلەردىن مەلۇم بولغان، ھازىر كۈندىلىك تۇرمۇشتا قوللىنىلمايدىغان تىللار يەنى يوقالغان تىللار.

ئۆلۈكتىن پەيشە مېلىك تىلىمەك قىلچە ئىمكانىيىتى يوق، قەتئىي مۇمكىن بولمايدىغان ئىشنىڭ بولۇشىنى تەلەپ قىلماق: بۇ

خۇددى ئۆلۈكتىن پەيشە مېلىك تىلگە ندەك
يېزىش بولدى-دە.

ئۆلۈكتىن ئىمان سورىماق — ئۆلۈكتىن
پەيشە مېلىك تىلىمەك: — سەنلەردىن
بۇ نەرسىنى سوراش — ئۆلۈكتىن ئىمان
سورىغاندەك بىر ئىش، — دېدى توختىناخۇن
زەردە بىلەن.

ئۆلۈك سۇ < سۇ > ئاقمايدىغان، ئايىقى
چىقىرىلمايدىغان سۇ.
ئۆلۈك سۇ گورنىنتى < سۇ > سۇ ئامبىرى،
قۇدۇق قاتارلىقلارنىڭ چىقىرىلمايدىغان
سۇ گورنىنتى.

ئۆلۈككە جان تىلىمەك مۇمكىن بولمايدىغان
بىرەر ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرىمەن دەپ
قۇرۇق ئاۋاز بولماق، مۇمكىن بولمايدىغان،
ئىمكانىيىتى يوق ئىشتىن بەھۇدە ئۈمىد
كۈتمەك: — سىز بۇ ئىشتىن ئۈمىد كۈتمەك،
ئۆلۈككە جان تىلىمەك، پايدىسى يوق ئۈكۈم،
— دېدى ئۇ ماڭا نەسبەت قىلىپ.

ئۆلۈك مال < سودا > بېسىلىپ قالغان،
سېتىلىش يولى راۋان بولمىغان كاسات
مال.

ئۆلۈكى ئارتۇق مىڭ ھەسسە ياخشى،
سېلىشتۇرۇپ مۇمكىن بولمايدىغان دەرىجىدە
ياخشى (كىشىلەرنى بىر-بىرى بىلەن
سېلىشتۈرغاندا): ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭدىن
رەننىڭ ئۆلۈكىمۇ ئارتۇق.

ئۆلۈكىمۇ يوق، ئىرىكىمۇ يوق ئۆلۈك-تىرىك-
دىن خەۋەر يوق؛ ئىز-دېرەكسىز يوقىلىپ
كەتكەن: — ۋاڭ غوجامنىڭ يارلىقى بىلەن
روزىمەت ھەيدەپ كەتكەن بالامنىڭ ئۆلۈكىمۇ
يوق، ئىرىكىمۇ يوق، — دېدى ئاقساقال بوۋاي.

ئۆلۈكىنى ئارتىماق ① قارشى تەرەپكە
ئۆزىنىڭ ھەممە ئېغىرلىقىنى ئارتىماق،

ھەممە ئىشتا يۆلىنىۋالماق: — ئۇنى ئاز
دېگەندەك يەنە... ئۆلۈكۈمنى ئارتىپ
خەلقئالەم ئالدىدا بېشىڭنى كۆتۈرەلمەس
قىلىپ قويدۇم، — دەپ سۆزلىگىلى تۇردى
قىز. ② ئۇششۇقلۇق قىلماق: ئەگەر ئۇنىڭغا
تېكىلا قويسىڭىز سىزگە ئۆلۈكىنى ئارتىدۇ.

ئۆلۈكىنى ساتماق — ئۆلۈكىنى ئارتىماق:
— بىزدىن پۇل تەلەپ قىلىشقا پىتىنىدىغان
نەچچە جېنىڭ بار؟ ھوي ئۆلۈكىنى ساتىدىغان
گاداي، — دېدى ئەسكەر.

ئۆلۈكخانا ئى (ئۆلۈكخانا) ئۆلۈك ساقلايدىغان،
ئۆلۈكىنى ۋاقتىنچە قويۇپ قويىدىغان ئۆي:
مېنى ھېلىقى ئۆلۈكخانىغا، دادامنى ئۇنىڭ
يېنىدىكى ئامبارغا سولدى. ئۇزۇن كېچە
ئۇيقۇسىز ئۆتتى.

ئۆلۈم ئى. ئورگانىزمدىكى ھاياتى پائالىيەتنىڭ
توختىشى، تۈگىشى؛ تىرىك ئورگانىزىم
ھاياتىنىڭ ئاخىرلىشىشى؛ ھالاكەت،
يوقىلىش: ئۆلۈم جازاسى. ۋاقتىسىز ئۆلۈم.
ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنماق. * مەھمۇت مۇھىتىنىڭ
سۆزلىرى تەسىر قىلدى چىغى، ھاجى ئۆلۈم
پەتىسگە بېرىشقا رازى بولۇپ، بىر توپ كىشى
بىلەن يولغا چىقتى. * باقى قويچىنىڭ ئۆلۈمى،
توختى بوۋاي بىلەن شەرىخانىنىڭ تۈتۈلۈشى
ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى بىسەرەمجان قىلاتتى.

ئۆلۈم بۇرنىغا پۇرىماق ئۆمرىنىڭ ئاز
قالغانلىقىنى، ئەجەلنىڭ يېقىنلاشقانلىقىنى
تۇيماق، ئەجلى توشۇپ قالغانلىقىنى
ھېس قىلماق؛ ئۇرۇش دېگەندە ھەر مىنۇتتا
ئۆلۈم بۇرنىڭغا پۇراپ تۇرىدۇ.

ئۆلۈم جازاسى < قا > جىنايەتچىنى
ھاياتىدىن مەھرۇم قىلىدىغان جازا.
ئۆلۈم خېتى ئۆلۈمگە بۇيرۇلغانلىقى
ھەققىدىكى خەت: ئۇ دېگەن بىر ساۋاتسىز

ئادەم، ئۆلۈم خېتىنى قولغا تۇتقۇزۇپ قويسۇ بىلمەيدۇ. * — بۇ بىرىمەڭنىڭ ھەر ۋارىقى بىردىن ئۆلۈم خېتى ئىكەنمۇ! — دېگىنىچە ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى ئەركىن. **ئۆلۈمدىن باشقىسى تاماشا** «كەلگۈلۈك جانغا كەلمىسلا ئۇنىڭغا قايغۇرۇپ كېتىشنىڭ ھاجىتى يوق، كارى چاغلىق» دېگەن مەنلەردىكى كىشىلەرنى ئېغىرچىلىق، قىيىنچىلىقلارغا پىسەنت قىلماي، تۇرمۇشنى خۇشال ئۆتكۈزۈشكە ئۈندەيدىغان ئىبارە: — ئۇلار مېنى نېمە دېسە دېمەمدۇ، مەيلى، ئۆلۈمدىن باشقىسى تاماشا، — دەيدى سۇلتان ھېلىقىلارنىڭ كېيىگە خاپا بولۇپ. * ئەي خان پاشا، چىرايلىقىم گۈل پاشا، سېنىڭ قوينۇڭدا كىم ياشا، ئۆلۈمدىن باشقىسى تاماشا. **ئۆلۈمگە مەھكۇم ئۆلۈم جايزى، ئۆلۈمگە لايىق، ئۆلۈشكە تېگىشلىك: دۈشمەن ئۆلۈمگە مەھكۇم.**

ئۆلۈمتۈك ئى. ئۆلەر ھالەتكە يەتكەن، جانسىز ئادەم؛ ئۆتە زەئىپ، نىمجان كىشى؛ ئايشەمخان باينىڭ چاپىنىغا ئېسىلىپ ئارقىسىغا بىر ئارتتى، كىم ئويلىسۇن، بۇ ئۆلۈمتۈك ئارقىسىغا سەنتۈرۈلۈپ بېرىپ تامغا بېشى بىلەن «گۈپ» قىلىپ تەگدى. * — توختاش، ئۆلۈمتۈكلەر! — دەپ ۋارقىرىدى بايقى يىگىت غەزەپ بىلەن، — سەنلەر تاشنى ئۈلگۈرتۈپ بەرمەي، تۈنۈگۈن يېرىم كۈن بىكار قىلىپ قويۇشتۇڭ. || ئۆلۈمتۈك خوتۇن. ئۆلۈمتۈك ئادەم.

ئۆلۈمتۈكلۈك «ئۆلۈمتۈك» سۆزىنىڭ ئابستراكت ئىسىم شەكلى.

ئۆلۈملۈك ① ئى. مېيىتنى ئۈزىتىش ئىشى ۋە ئۇنىڭ ئۈچۈن لازىم بولىدىغان رەخت، پۇل قاتارلىق نەرسىلەر: قاسىم ئاكا،

ئۆزىنىڭ ئۆلۈملۈكى ئۈچۈن ئاناپ قويغان ئاخىرقى پۇللىرىنى زاۋۇت باشلىقىغا ئۇزاتتى. * — چوڭ دادامنىڭ ئۆلۈملۈكى ئۈچۈن قانچىلىك ئاق ئالسام يېتەر؟ — دەپ سورىدى ئىليار تاغسىدىن. ② سۈپ. ئۆلۈم ھادىسىسى يۈز بەرگەن، ئۆلۈم چىققان: ئۆلۈملۈك ئۆي. ئۆلۈملۈك بولۇپ قالماق.

ئۆلۈمنامە ئى (ئۆلۈمنامە) بىركىمنى ئۆلتۈرۈش، يوق قىلىش ھەققىدىكى ھۆكۈم ياكى بۇيرۇق؛ ئۆلۈم خەت: خەن دارىن سىيىت نوچىنىڭ قولىدىن ما دوتەي يېزىپ بەرگەن ئۆلۈمنامىنى ئېلىپ ئوقۇپ، كۆڭلىدە خۇشال بولۇپتۇ. **ئۆلۈم-يېتىم** ھەر خىل سەۋەبلەر بىلەن بولغان ئۆلۈم، مۇسبەت: ئۆلۈم-يېتىم ئىشلىرى. * بۇنىڭ بىلەن ۋاقىتلىق ھەربىي دوختۇرخانىدا ئېغىر يارىدارلارنىڭ ئۆلۈم-يېتىمى كۆپىيىپ، ھەر كۈنى ئەكىلىپ تۇرۇلىدىغان يېڭى يارىدارلارغا پات-پات ئورۇن بوشاپ تۇراتتى.

ئۆلىما (ئۆلىماسى) ئى (ئە) ئىسلام دىنىنىڭ بارلىق تەلىماتلىرىنى بىلىدىغان، دىنىي جەھەتتىن يۇقىرى بىلىمگە ئىگە بولغان كىشى؛ دىنىي ئالىم: ئۇ 15 ياشقا كىرگەندە ھەممە كىتابلارنى ئوقۇپ، جىمى بىلىملەرنى ئىگىلەپ ئۆلىما بولۇپ يېتىشىپتۇ. * قەشقەر بۇ چاغدا دىنىي ئۆلىمالارنى يېتىشتۈرىدىغان بىر ئاساسىي مەنبە بولۇپ قالغانىدى.

ئۆلىمالىق سۈپ. ئۆلىمالاردا بولىدىغان، ئۆلىمالارغا خاس: بىر ئايدىن كېيىن «خەتمىكۈتۈپ» قىلىشقا مۇۋەپپەق بولغان كۈنۈم، مېنى كۈتۈپ تۇرغان ئۆلىمالىق شۆھرىتى، قازى مەنەسەپلىرى ھەققىدە سۈرۈشتە قىلمايلا، دادامنىڭ مازىرىنى يوقلاپ روھىغا دۇئا قىلىش ئۈچۈن يەكەنگە ئاتلاندىم.

ئۆم سۈپ. بىر-بىرىدىن ئايرىلمايدىغان، توپلىشىپ، ئىناق ياشايدىغان؛ ئىناق؛ ئىتتىپاق؛ ئۆم كىشىلەر. * بۇرۇن جاڭگالدا ياۋايى ھايۋانلار ناھايىتى كۆپ ئىكەن، ئۇلار بىر-بىرى بىلەن شۇنداق ئۆم ئىكەنكى، ئاتا-بالا، ئاكا-ئۇكا، ئېگىچە-سىڭىل بولۇپ ياشايدىكەن. || ئايرىلغان توزار، ئۆم ياشىغان توزار (ماقال). * ئۇ يەرنىڭ ئۆيلىرى تارقاق، ئەر-ئاياللىرى ئۆم كەلگەنكەن.

ئۆم بولماق بىر-بىرىدىن ئايرىلماي، توپلىشىپ، ئىناق، ئۆم ھالەتتە ياشىماق، ئىتتىپاقلاشماق؛ كاشكى بۇ ئادەملەر بىر-بىرى بىلەن ئۆم بولسۇچۇ، ھەممىسى ئۆز ئايغىدىن قورقۇشىدۇ. * بىرنەچچە جەڭچى خۇرسەنچىلىككە پايلىماي ئۆم بولۇپ كېلىپ، كۆكەنى گەجگىسگە ئېلىپ كۆتۈرۈپ يۈرۈپتۇ.

ئۆمە-دۆمە دىئال. ئاددىيلا، غەيرىي، رەسمىي.

ئۆمەك ئى. تەشكىلىي يوسۇندا مەلۇم بىر ئورتاق مەقسەت ئۈچۈن توپلاشقان كىشىلەر كوللېكتىپى ۋە شۇ كوللېكتىپ جايلاشقان ئورۇن؛ سەنئەت ئۆمىكى. ھال سوراڭ ئۆمىكى. ۋەكىللەر ئۆمىكى. تەكشۈرۈش ئۆمىكى. * ھېبىزەم ئۆمەك باشلىقىنىڭ سۆزىگە قوشۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ بېشىنى لىڭشىتى. **ئۆمەكلىك** سۈپ. ئۆمەك بولۇپ ئۇيۇشقان، بىرلەشكەن؛ ئۆمەكلىك ئىتنىڭ قۇيرۇقى دىڭ (ماقال). * - ئاغىنىلەر توغرا پىكىر قىلىدىلار، - دېدى ئابدۇللا خىيالىدىن بېشىنى كۆتۈرۈپ، - ئۆمەكلىك ئىتنىڭ قۇيرۇقى ئۆرە بولىدۇ. ھەممە ئىشتا مۇشۇنداق تەڭ باش قاتۇرساق خاتالاشمايمىز.

ئۆمەلە تەك I « ئۆمەلەك I » پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ خېمىرنى ئۆمەلە تەك. **ئۆمەلە تەك II** « ئۆمەلەك II »

پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ ئاغزىنى ئۆمەلە تەك.

ئۆمەلە تەك I « ئۆمەلەك I »

پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى؛ قىزلار كېلىپ، تونۇرغا ياقىدىغان ناننىڭ خېمىرنى ئۆمەلەشتى.

ئۆمەلە تەك II « ئۆمەلەك II »

پېئىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى؛ ئۇلار ئاغزىلىرىنى ئۆمەلەشتى.

ئۆمەلە تەك I « ئۆمەلەك I »

پېئىلنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى؛ خېمىر ئۆمەلەندى.

ئۆمەلە تەك II « ئۆمەلەك II »

پېئىلنىڭ ئۆزلۈك دەرىجىسى؛ بۇ سۆز ئەزىز بەگكە سېھىردەك نەسىر قىلدى، دالاندا تۇرغان ئەسكەر ئارقىلىق جاللات چاقىرىشقا ئۆمەلەنگەن ئاغزى ئۆز زىيىنىغا ھەرىكەتلەندى؛ - ئوردا بېگىگە ئېيت، ھاجىغا بىر كىمخاب تون ئاچقىپ كىيىدۇرسۇن! - دېدى.

ئۆمەلەك I پ. خېمىرنى چە يىلمەك؛

مۇشتى بىلەن چىڭداپ، بېسىپ پىششىقلىماق؛ تەڭنىدىكى خېمىرنى ئۆمەلەك.

ئۆمەلەك II پ. ئېغىزىنى مېدىرلىتىپ،

گەپ قىلىشقا راسلىماق، تەمشەلمەك؛ نىجات ئاغزىنى نېمىدۇر دېيىشكە ئۆمەللىدى-يۇ،

ھېچ نەرسە دېمەستىن يەرگە قارىدى. * ئوراكۆز كۆيۈۋاتقان كىتابلارنى پۇتى بىلەن ئىلەشتۈرۈۋېتىپ دادامغا يەنە بىر زەھەرلىك

گەپ قىلماقچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللىدى-يۇ، بىردىنلا توختاپ نېمىگىدۇر قۇلاق سالىدى.

ئۆمچىكىلمەك پ. دىئال. ئۆمەلەك.

ئۆمىسە سۈپ. غەلىتە، ئاجايىپ، بىرقىسىلا، بۆلەكچىلا؛ ھازىر شەھەردە پايلاقچىلار

كۆپ، ئەگەر كوچىدا ياكى دەۋازىنىڭ ئالدىدا بولسۇن، ئۆمىسە كىشىلەرنى بايقىساڭ، كىرمەي

يېنىپ چىق، سەگەك بولمىساق بولمايدۇ، ئۇكام. * — نېمە بولدۇڭ؟ — دېدى ھەيران بولغان خېلىچىخان ئانا، — چىرايىڭ ئۆمەسە بولۇپ كېتىپتۇ. * — ئاپا، — دېدى ھېلىقى بالىمۇ، ئاپىسىنىڭ ئۆمەسە ھالىنى كۆرۈپ، ئويناياۋاتقان يېرىدىن يۈگۈرۈپ كەلگىنىچە ئاپىسىغا چاپلاشتى.

ئۆمەسە گەپ قىلماق غەلىتە گەپ قىلماق، غەلىتە پاراڭ قىلماق: بالام، تۇرسۇن ئۆمەسە گەپ قىلدۇ؟

ئۆمۈسۈرۈن (توغرىسى: ئۆگۈسۈرۈن) ← ئۆگۈسۈرۈن.

ئۆمۈسە (توغرىسى: ئۆمەسە) ← ئۆمەسە. ئۆمكەن ئى. دىئال. چوڭ ماللارنىڭ كۆكرىكى. ئۆمگەك ئى. دىئال. لوققا، لىپىلداق، بوۋاق بالىنىڭ بېشىدىكى قاتمىغان يېرى.

ئۆمگەن ئى. دىئال. گۆرەن تومۇر. ئۆمە شتۈرمەك «ئۆمە شىمەك» يېشىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: خەلقنى ئۆمە شتۈرمەك. كىشىلەرنى ئۆمە شتۈرمەك.

ئۆمە شىمەك پ ① ئۆم بولماق، ئۆم ھالەتكە كەلمەك، جەم بولماق: زىنداندىكىلەر ئازاد قىلىنىپ، بالا-چاقىلىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ خۇشال كۆرۈشۈپ ئۆمە شىمەكتە. * ھەرقايسى مىللەت قىزلىرى ئۆملىشىپ باشتۇرۇۋاتقان بۇ «8-مارت» پويىز بېكىتى دائىم دېگۈدەك بوران چىقىپ تۇرىدىغان كۆز يەتكۈسىز چۆلگە چۈشكەندى. ② ئىناق، ئىتتىپاق بولماق؛ ئىتتىپاقلاشماق: ئۇ بۇ تىلنى ئۆز يۇرتى تېگەستىكى مۇڭچوڭقۇر بايلىقلىرىدا شۇ جايلاردىكى موڭغۇل، قازاق، ئۇيغۇر خەلقلرى بىلەن ئۆملىشىپ بىللە ياشاش جەريانىدا كىچىكىدىن تارتىپلا ئۆگىنىۋالغانىدى. * شۇندىن تارتىپ ئۇلار تېخىمۇ ئۆملىشىپ، تېنچ-ئامان، خاتىرجەم ياشاشقا باشلاپتۇ.

ئۆمۈك ئى. ئۆم، ئىناق، ئىتتىپاق بولۇش، بىر نىيەتتە ھەمكارلىشىش، ئۇيۇشۇش، بىرلىشىش: ئىش ئۆمۈكتە، كۈچ بىرلىكتە (ماقال). * ئۇلار ئۆمۈكنىڭ ئەۋزەللىكىنى جارىي قىلىپ، ھەش-پەش دېگۈچە ئوغلاقنى قولغا كىرگۈزۈۋالدى.

ئۆمۈك ئالماش <تىل> ئۆمۈك مەنىسىنى بىلدۈرىدىغان ئالماشلار. مەسىلەن، ھەممە، جىمى، بارلىق، بارچە دېگەنگە ئوخشاش.

ئۆمۈك دەرىجە <تىل> ئىككىدىن ئارتۇق ئادەمدىن تەركىب تاپقان گرامماتىك ئىگىنىڭ ئەسلىي ھەرىكەتنى بىر-بىرىگە قارىتىپ ياكى مۇسابىقىلىشىپ ئېلىپ بېرىشنى ۋە ئەسلىي ھەرىكەتنىڭ ئىككىدىن ئارتۇق ئادەمدىن تەركىب تاپقان گرامماتىك ئىگە تەرىپىدىن ئورۇنلىنىشىنى بىلدۈرىدىغان دەرىجە. مەسىلەن، بېرىشتى، ئىشلىشىپ بەردى گە ئوخشاش.

ئۆمۈك سان <تىل> شەيىنىڭ بىر توپىنىڭ سانىنى بىلدۈرگۈچى سۆزلەر. مەسىلەن، ئۈچەيلەن، بەشەيلەن دېگەنگە ئوخشاش.

ئۆمۈچۈك ئى <زورئول> بوغۇم پۇتلۇق ھايۋان. تېنى يۇمىلاق ۋە سوقچاق. باش، كۆكرەك ۋە قورساق دەپ ئايرىلىدۇ. سەزگۈ بۇرۇتچىلىرى بولۇپ، ئەركىننىڭ بۇرۇتچىلىرى ئىچىدە سېپىرما خالىتىسى بولىدۇ. تۆت جۈپ پۇتى بار. مەقئەت تۆشۈكىنىڭ ئۇچلۇق ئۆسۈكى يېپىشقا سۇيۇقلۇق ئاجرىتىپ چىقىرىدۇ. بۇ خىل يېپىشقا سۇيۇقلۇق ھاۋادا قېتىپ ئىنچىكە يېپىلارغا ئايلىنىدۇ. بۇنىڭ بىلەن تود سېلىپ ھاشارات تۇتىدۇ. ئۆيىنىڭ تورۇسلىرىدا،

ئۆمۈرگە كېلىپ تۇلۇمغا كىرگەننى كۆرمەپتىكەنمەن،
 ئۆزىڭىز كىرىپ كۆرسىتىپ بەرسىڭىز.
ئۆمۈر بويى تۇغۇلغاندىن تارتىپ تا
 ئۆلگۈچە، پۈتۈن ھاياتى داۋامىدا، بىر
 ئۆمۈر، پۈتۈن ئۆمۈر: ئۆمۈر بويى ئىشلىمەك.
 * سېنىڭ ياخشىلىقىڭنى ئۆمۈر بويى ئۇنتۇمايمەن.
 * ئۇ قولىدا بىر بولاق نەرسىنى تۇتقان ھالدا
 يېنىغا كېلىپ: - بۇنى ئالغىچ كېتىڭ ۋە ئۆمۈر
 بويى ئوبدان ساقلاڭ! - دېدى.

ئۆمۈر بىر كېلىدۇ ئۆمۈرنى قەدىرلەشكە
 دالالەت قىلىپ ئېيتىلىدىغان سۆز: ئۆمۈرڭىنى
 قەدىرلە، ئۆمۈر بىر كېلىدۇ، تەكرارلانمايدۇ.
ئۆمۈر سودىسى نىكاھ ئىشىنىڭ ئۆمۈرلۈك
 ئىشى ئىكەنلىكىنى تەكىتلەپ ئېيتىلىدۇ:
 زەگەر، قىز تەرەپ ۋەكىلىنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ،
 «توي دېگەن ئۆمۈر سودىسى» دېگەننى
 قوشۇپ قويدى. * ئۆمۈر سودىسى ئەمەسمۇ،
 چىرايغۇ مەيلى، توكۇرمۇ، چولاقمۇ، خۇي-پەيلى
 قانداقراق... ئىشلىپ بىر كۆرۈشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى
 ئويلايتتىم.

ئۆمۈر سۈرمەك ياشىماق، ئۆمۈر كۆرمەك:
 ئەگەر شۇنداق بولسا، سەن چىن ئادەمدەك
 ئۆمۈر سۈرۈپ ئۆزۈڭنىمۇ، كىشىلەرنىمۇ رازى
 قىلىپ كېتىسەن. * ئەخمەتجان ئەپەندىم
 ئېيتقاندەك، ھىيلە-نەپىرەك، ئالدامچىلىق خۇددى
 قۇيۇن، ئۇ بىردەملا ئۆمۈر سۈرەلەيدۇ.

ئۆمۈر كەچۈرمەك ياشىماق: شۇ كۈندىن
 باشلاپ ئېلى نۇرىدىن قىز بىلەن قوشۇلۇپ
 بىر يىل بىللە ئۆمۈر كەچۈرۈپتۇ. * - ھەرگىز
 پادىشاھ بولمىن دېمەك، ئۆزىمىز ئىشلەپ
 تېپىپ ئۆمۈر كەچۈرمىز، - دەپتۇ خوتۇنى.
 پادىچى يىگىت بوۋاينىڭ يېنىغا كېلىپ، خوتۇنى
 دېگەن مەسلەھەتنى ئېيتىپتۇ.

ئۆمۈر كۆرمەك ياشىماق، ھايات
 كەچۈرمەك، ئۆمۈر سۈرمەك: ئۇ مەندىن

ئوت-چۆپ ئارىسىدا ياشايدۇ.
ئۆمۈچۈك پېيىزى <بوٹ> ① گۈلسامساق
 ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق
 ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى ئۇزۇن ھەم چوڭ،
 باھاردا گۈللەيدۇ، گۈلى سۆسۈن رەڭ،
 مېۋىسى شار شەكىلدە، يېشىل رەڭلىك
 بولىدۇ. مەنزىرە ئۆسۈملۈكى قىلىنىدۇ.
 ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

ئۆمۈچۈك تورى <زوتول> ئۆمۈچۈكلەرنىڭ
 سالغان تورسىمان يېپىچىلىرى. بۇ خىل
 يېپىچىلار مەقئەت تۆشۈكىنىڭ ئۈچىدىكى
 ئاجرىتىش بەزلىرىدىن ئىشلىنىپ چىققان
 شىلىمىش قىزىقۇچۇق بولۇپ، ھاۋا بىلەن
 ئۇچراشقاندا قېتىپ شەكىللىنىدۇ.
 ئۆمۈچۈكلەر شۇ تۈرلىرى ئارقىلىق
 ھاشارات تۇتۇپ يەيدۇ.

ئۆمۈر ئى (ئە) تۇغۇلغاندىن تا ئۆلگۈچە
 بولغان ۋاقىت، دەۋر، ھايات: ئۆمۈر بويى،
 ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرمەك. ئۆمرى قىسقا، ئۆمرى
 ئۇزۇن. * كۈندۈزى ماڭغان يىلانىڭ ئۆمرى
 قىسقا (ماقال). * ئۆتكەن ئۆمۈر - ئاقتان
 سۇ (ماقال). * ئەمگەك ۋە ھەرىكەت نېمە
 ئۈچۈن ئادەملەرنىڭ ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشىگە
 ياردەم بېرىدۇ. * ھەربىر كىشى ئەخمەتجاننى
 كۆرۈشىنى ئۆمرىدە بىر بەختلىك ئىش دەپ
 ھېسابلايتتى.

ئۆمرۈك ئۇزۇن بولسۇن «كۆپ ياشا،
 ئۇزۇن ئۆمۈر كۆر» دېگەن مەنىلەردىكى
 نىلەك سۆزى: - خوش بالام، خۇدايىمغا
 ئامانەت، - دېدى ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى
 خوشلاشقىلى كەلگەندە، - ئۆمرۈك ئۇزۇن
 بولسۇن.

ئۆمرىگە كېلىپ تۇغۇلۇپ: باقى ئۆمرىگە
 كېلىپ بۇنداق ئېگەرنى ياساپ باقمىغانىكەن.
 * - باي ئاكا، - دەپتۇ بالا، - مەن

« بىر قوي قانچىلىك ئۆمۈر كۆرىدۇ؟ » دەپ سورىدى. * ئۇ، مۇھەببەتكە تولغان كۆزلىرى بىلەن ماڭا كۈلۈپ قارىدى، لېكىن ئارتۇق ئۆمۈر كۆرمىدى. ئىككىنچى تۇغۇتدا ۋاپات بولدى. **ئۆمۈر ئوغرىسى** ئۆمۈر ئوغرىلايدىغان، ئۆمۈر ئوغرىلىغۇچى: ۋاقىت ئالدىراغىغۇ، ساقلاپ تۇرمايدۇ، يىللار شۇ ۋاقىتنىڭ ئەڭ چوڭ بورغىسى. ئاتقان سۇلار، ئاتقان تاڭلار قاينىلانمايدۇ، يورغا يىللار ئۆمۈرنىڭ يامان ئوغرىسى.

ئۆمۈر ئۆتكۈزمەك ← **ئۆمۈر كەچۈرمەك**. **ئۆمۈرلۈك** ① سۈپ. بىر ئۆمۈر داۋام قىلىدىغان، ئۆمۈرۋايەتلىك: ئۆمۈرلۈك دوست. ئۆمۈرلۈك ئىش. ئۆمۈرلۈك كەسىپ. ئۆمۈرلۈك ھەمراھ. * يامانلىق — بىردەملىك، ياخشىلىق — ئۆمۈرلۈك (ماقال). * ئۇ بىزگە ئامراق، ئۆمۈرلۈك ئەر-خوتۇن بولۇڭلار! دەپ نەسەت قىلىدۇ. * سەن مېنى ئۆمۈرلۈك دەرد-ئەلەمگە دۇچار قىلىدىغان بولدۇڭ، مېنى ئەسلى بۇ يەرگە قازا ھەيدەپ كەپتىكەن. ② سۈپ. ئۆمۈرنىڭ ئاخىرىغىچە، ئۆمۈر بويى؛ ئەبەدىي: ئۇ بۈگۈن يەنە ئۆزىنىڭ ئوردىغا ئۆمۈرلۈك سېتىلىدىغانلىقىنى بىلىدۇ. * قىز پادىشاھ: — سىز مېنى خالىغان بولسىڭىز، مېنىڭ بىر شەرتىم بار، شۇنى ئورۇنلىسىڭىز مەن ئۆمۈرلۈك سىزنىڭ بولىمەن، — دەپتۇ. ③ ئى. ئۆمۈر بويى بىللە ئۆتىدىغان كىشىسى، جۈپتى (شەخس قوشۇمچىلىرى بىلەن تۈرلىنىپ كېلىپ): بىچارە قىز ھەركۈنى ئەتكەنلىكى قورقۇپ ئويغىناتتى، ئۇنى ھېچكىم ئېلىپ كەتمىگەننى، ھېچكىم « سەن مېنىڭ ئۆمۈرلۈكۈم » دېمىگەننى كۆرۈپ، ئۇنىڭ كۆكرىكى ئېغىر كۆتۈرۈلەتتى-دە، ياشلىرى ياستۇققا تۆكۈلەتتى. * — چۈنكى

ئۆز ماكانىدا ئۆمۈرلۈكۈم سەئىدە يولۇمغا تەلپۈرۈپ قالغان دەپتۇ، — سەلەي، **ئۆمۈرلۈك يولداش** ئۆمۈر بويى بىللە ئۆتىدىغان جۈپتى، ھەمىيە (ئەر-خوتۇنلار بىر-بىرىگە نىسبەتەن).

ئۆمۈرۋايەت رەۋ (ئە) ① ھاياتىنىڭ ئاخىرىغىچە، ئۆمرى تۈگىگۈچە، ئۆلگەنگە قەدەر؛ تا ئۆلگۈچە: ئۆمۈرۋايەت كۆرۈشەسلىك. ② مەڭگۈ، ئەبەدىي: ئۇ بۇ يەرگە ئۆمۈرۋايەت كەلمەيدۇ. * دېھقانچىلىق كەسپىنى تاللىغىنىم ئۈچۈن، پۇشايمان قىلىش ئەمەس، ئۆمۈرۋايەت پەخىرلىنمەن. * — ئاكا، سىزنىڭ قىلغان ياخشىلىقىڭىزنى ئۆمۈرۋايەت ئۈنتۈمايمەن، — دەپتتى خالىدەم ئىككى سۆزنىڭ بىرىدىلا.

ئۆمۈرۋايەتلىك ① « ئۆمۈرۋايەت » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: لېكىن بۇ گوندىپاي بولسا مۇشۇ ئىشنى ئەڭ ياخشى كەسىپ دەپ قاراپ، ئۆمۈرۋايەتلىككە تاللىۋالغانىدى. ② سۈپ. ئۆمۈر بويى داۋام قىلىدىغان، ئۆمۈرلۈك: بۇ — ئۆمۈرۋايەتلىك ئىش، جاپا-مۇشەققەتكە چىداپ كۈرەش قىلىدىغان، ئۆزىگە قاتتىق تەلپ قويدىغان روھ بولسا، بۇنى ۋۇجۇدقا چىقارغىلى بولمايدۇ. ③ رەۋ. ئۆمۈرنىڭ ئاخىرىغىچە، پۈتۈن بىر ئۆمۈر، ئۆمۈر بويى، ئۆمۈرۋايەت؛ مەڭگۈ، ئەبەدىي: مەن سىزنى ئۆمۈرۋايەتلىك بەختلىك قىلىدىغانلىقىغا ئىشىنەمسىز؟ * ئىشقىلىپ، مەن سىلەرنى ئۆمۈرۋايەتلىك داغدا قالدۇرۇشنى خالىمايمەن، مەن مۇنداق دەردلەرنى خېلى تارتقان. شۇڭا جېنىم سىز قىرپ بۇ ئىشقا ئالدىرايدۇ.

ئۆمۈلدۈرۈك ئى ← **كەمەلدۈرۈك**. **ئوملاقمان** رەۋ. دىئال. ئالدىراش، ئالدىراپ-تىنەپ،

نېرى-بېرىسىنى ئويلىشىپ يۈرمەيلا،
دەرھال.

ئۆمىلە تىمەك « ئۆمىلىمەك » پېئىلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى: بالىنى ئۆمىلە تىمەك،
جەڭچىلەرنى ئۆمىلە تىمەك. * بۇرۇن سۈيى
شۇرقراپ، ئۆمىلە تىمەك قېرىلىق. تېزدىن
قۇۋۋەت كەتكۈزۈپ، يالۋۇرتقان قېرىلىق،
كۆرۈنگەنگە بالدەك تەلپۈرتكەن قېرىلىق.
ئۆمىلە تىمەك « ئۆمىلىمەك » پېئىلىنىڭ
ئۆمىلۈك دەرىجىسى: بىر چاي قاينىسى ۋاقىت
ئۆتكەندىن كېيىن، مەست بەڭگىلەر ئۆمىلىشىپ
تالاغا چىقىپ قارىسا، ھېلىقى خوتۇن ھېچ
يەردە كۆرۈنمەپتۇ.

ئۆمىلىگۈچى سۈپ. ئۆمىلەپ ماڭدىغان،

ئۆمىلەيدىغان: ئۆمىلىگۈچى ھايۋان.

ئۆمىلىگۈچى ھايۋانلار < زوئول > ←
سۆرەلگۈچىلەر.

ئۆمىلىمەك پ. گەۋدىسىنى يەرگە

تەگكۈزۈپ، پۇت بىلەن ئىتتىرىپ، قول
بىلەن تارتىپ ئالغا ئىلگىرىلىمەك، ماڭماق:
جەڭچىلەر دۈشمەننىڭ سىم توساقلاردىن
ئۆمىلەپ ئۆتتى. * مەن يوشۇرۇنغۇدەك جاي
تاپالماي، ئالدىمدىكى ئېرىقتىكى سۇغا
چۈشتۈم-دە، ئۆمىلىگەن پېشىم كۆۋرۈكنىڭ
ئاستىغا كىرىپ يېتىۋالدىم. * مەن بەزىدە
مېڭىپ، بەزىدە ئۆمىلەپ دېگۈدەك ئاخىرى
نىشانغا يېقىنلاشتىم.

ئۆنچىمەس سۈپ. دىئال. كۈن ئاتلىماي

تۇغىدىغان، سىجىل، ئۇدا: ئۆنچىمەس
توخۇ.

ئۆنچە ئى. پىشقاندىن كېيىن ئورۇۋېلىنغان،

تېخى تېپىلمىگەن بۇغداي: دادام ئەتىگەن
ئورنىدىن تۇرۇپ، خامانغا بېرىپ ئۇلاغنىڭ
ئايىغىغا ئۆنچە سېلىۋاتتى. * ئورمىنى تولا
ئورۇپ، ئۆنچە بىلەن باغ قالدى. ئاز كۈن

ئويىناپ ئايرىلدۇق، يۈرەكلەردە داغ قالدى.
ئۆندە سۈپ. دىئال. يامان، قالىتىس، كارامەت:
ئۆندە گاداي.

ئۆندەرە تىمەك « ئۆندەرە تىمەك » پېئىلىنىڭ
مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۆندەرە تىمەك « ئۆندەرە تىمەك » پېئىلىنىڭ
ئۆمىلۈك دەرىجىسى: ئۆندەرە تىمەك ئويىناغان
كىشىلەر ئېتىلىۋاتقان ئۇقلار ئاۋازغا قاراپ
خېلىدىن بېرى كۈچلارغا چاپلانغان تەشۋىقات
ۋەرەقسىدىكى گەپلەرنىڭ بۈگۈن ھەقىقەتكە
ئايلانغانلىقىغا ئىشەندى.

ئۆندەرە تىمەك پ ① ئالدىرىماق: تەمتىرىمەك،

ھولۇقماق: تېنىمەك: ئۆندەرە تىمەك سۆزلەك.

* ناۋادا، ئۆندەرە تىمەك، ئۆيۈمگە بېرىپ،

بىر پىيالە چېيىمنى ئىچىپ قايتىڭلار. *

موللازەيدىن ئۆندەرە تىمەك ھالدا: - چاپسان

بولسلا، خېنىم، جىسا بېگىم كەلگۈندىن ياغاچ

تۈتمەن دەپ سۇدا ئېقىپ كەتتى، چاپسان

بولسلا! - دېدى. * ئۇلار ئاللىقاچان ئۇخلاپ

قالغانىدى، ئاقىۋەت ئويغاندى. چىبەر قۇت

چاپىنىمنى يېپىنچاقلاپ چىققان ھۈسەينەم

ئۆندەرەپ: - نېمە گەپ؟ - دەپ ئالدىراپ

سوردى. ② چۆچۈمەك: بالا ئۆندەرەپ

ئويغىنىپ كەتتى. * ئاخشامدىن ئاستىغا تاش،

كېسەك پېتىپ ئۇخلىيالماي يېڭىلا كۆزى ئىلىنگەن

ھۈسەينەم ئۈستىگە بىركىمنىڭ « گۈپ »

قىلىپ يېقىلىشى بىلەن ئۆندەرەپ تۇرغىنىدا

ئۆڭكۈرنىڭ تېشىغا ئۇسۇۋېلىپ، بېشى بەك

ئاغرىپ كەتتى. * - يوقسۇ، - غولام ئۇيقۇدىن

ئۆندەرەپ ئويغانغان ئادەمدەك دىڭگىدە چۆچۈپ

كېتىپ، ئالدىراپ جاۋاب قايتۇردى.

ئۆندۈلۈك ئى. دىئال. خاتالىق، سەۋەنلىك.

ئۆھۆ ئىم. قاتتىق يۆتەلگەندە چىقىدىغان

كۈچلۈك ھەم قىسقا ئاۋاز: ئۆھۆ، ئۆھۆ، ئۆھۆ

قىلىپ يۆتەلمەك.

ئۆۋەر ئى. دىئال. كۈنگەي.

ئۆۋەك ئى. دىئال. يۆلە نچۈك.

ئۆي ئى ① ياشاش ياكى تۈرلۈك تەشكىلات،

مۇئەسسەسە ۋە شۇ قاتارلىقلارنىڭ

جايلىشىشى ئۈچۈن تەييارلانغان ئىمارەت،

بىنا: ئۈچ ئېغىزلىق ئۆي. ئىككى قەۋەتلىك

ئۆي. كېسەك ئۆي. بېتون ئۆي. * ئۆيگە

ئوغرى كىرگەندە ئىنتىڭ سىيگۈسى كېلىپتۇ

(ماقال). * قىزلىق ئۆيگە قىرىق ئات

باغلىنار(ماقال). ② بىنا، ئىمارەت ئىچىدىكى

ھەربىر خانى: يورۇق ئۆي. كەك ئۆي. *

قىز بىر ئۆيدىن چىقىپ، ئىككىنچى بىر ئۆيگە

كىرىپتۇ. * خوتۇن يىغلاپ تۇرۇپ ئېرىنى

ئۇيانلىق سۆزلەر بىلەن بولۇشىچە قارغاپتۇ.

ئەر گەپ-سۆز قىلماي ھويلىدىن ئۆيگە

كىرىپتۇ. ③ بىرەر ئىجتىمائىي تەلەپنى

قاندىرۇشقا قارىتىلغان مۇئەسسەسە،

ساراي: مەدەنىيەت ئۆيى. دەم ئېلىش ئۆيى.

بالىلار ئۆيى. پىئونىرلار ئۆيى. ④ ئائىلە؛

خانىدان: ئۆي تۇتماق. ئۆيى بۇزۇلماق. ئۆي

قۇشلىرى. ئۆي ھايۋانلىرى. ئۆي ئايرىماق. *

قىرىق ئۆي قۇدا بولسا، قىرىق يىل قىرغىن

بولماس (ماقال).

ئۆي ئايرىماق ئايرىم ئۆي تۇتماق، بۆلەك

ئولتۇرماق: ئۇ بېشىنى چايقاپ بۇ تەكلىپلەرنى

رەت قىلىدىكەن، شۇنداق بولسىمۇ بۇ ئائىلىدىن

ئۆي ئايرىپ مەھەللە ئىچىگە كۆچۈپ

كەتكەنلەرمۇ، كېلىن-كۈيىنغۈل بولۇپ ئورمانلىق

ئىچىگە كىرىپ كەتكەنلەرمۇ بولۇپتۇ.

ئۆي بولماق مەڭگۈ ئەر-خوتۇن بولۇپ

بىللە ياشىماق، بىللە ئۆتمەك: — ئۆزىڭىز

تاللاڭ، مەن بىلەن ئۆي بولامسىز ياكى

ئاچرىشامسىز؟ ئۆي بولمەن دېسىڭىز ھازىر

مەن بىلەن بىللە مېڭىڭ، — دېدى سادىر

گۈلخانغا. * — بىر پارە توي خېتى لازىم

ئىدى، ھېلىقى نادىراخۇننىڭ قىزى بىلەن ئۆي

بولۇپ قالايلى دېۋىدۇق، — دېدى ئۇ.

ئۆي بىسات ئۆي ۋە ئۆي ئىچىدىكى

تۇرمۇشقا لازىم بولىدىغان بارلىق

نەرسە-كېرەكلەر: مەن سىزنى نىيازنىڭ

يېنىغا ئەكىرەي، ئۇنىڭ ئۆي بىساتلىرىنى كۆرۈپ

بېقىڭ، ئۇلارنى كۆرسىڭىز خۇددى جەننەتكە

كىرىپ قالغاندەك بولىسىز! * ئۆيىڭ جەنۇبىدا

قىز-چوكانلار، شىمال تەرىپىدە ئەرلەر

ئولتۇرۇشاتتى. قالغان ئىككى تەرەپتە ئۆي

بىساتلىرى تىزىقلىق ئىدى.

ئۆي تۇتماق تۇرمۇشلۇق بولماق، ئەر-خوتۇن

بولماق: ئۆي تۇتساڭ بالاغا قالدىڭ، تۇتساڭ

تالادا قالدىڭ (ماقال). * — سادىر بىز ئۆي

تۇتقىلى ئۇزۇن يىللار بولدى، سىز مېنى

چۈشىنىسىز، — دېدى گۈلخان سادىرغا. *

ئۇ ئائەھلى باشقىغا بۇزۇلغاچقا، ئوغلۇم بىلەن

ئۆي تۇتتىمىدى،

ئۆي جابدۇقى ئۆيگە لازىم بولىدىغان،

ئۆيدە ئىشلىتىلىدىغان جابدۇقلار،

نەرسە-كېرەكلەر: ئۇ كۆچۈپ ئۆتكۈچە

ئۆي-جابدۇقى ۋە تۈرلۈك ماللارنى بېسىپ

ئۈرۈمچىگە كېلىۋاتقان 30 نەچچە ھارۋىنى

ئۇچراتتى.

ئۆي چېپى يېڭى ئۆيدە ئولتۇرغانلىقى

ياكى باشقا بىر ئۆيگە كۆچۈپ كەلگەنلىكى

مۇناسىۋىتى بىلەن ئۆتكۈزۈلىدىغان چاي:

— قاسىمجان يەكشەنبە كۈنى ئۆي چېپى

ئۆتكۈزۈمەكچى ئىكەن، بۈگۈن تەييارلىق

ئىشلىرىغا قارىشىپ بېرىشىمنى چېكىلەپ قويۇپ

كەتتى، — دېدى ئۇ.

ئۆي سالىماق ئۆي بىنا قىلماق، ئۆي

قۇرماق: بۇ ئۆيىنى سالىغى 30 يىل بولدى.

ئۆي قۇشلىرى <زۈنول> كىشىلەر ئىقتىسادىي

مەنپەئەت ۋە باشقا مەقسەتلەر ئۈچۈن

ئۆيدە باقىدىغان قۇشلار. مەسىلەن، كەپتەر، ئۆردەك، غاز قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

ئۆي كۆتۈرمەك ئۆيدىكى كىگىز-پالاس، يوتقان-كۆرپە قاتارلىقلارنى سىرتقا ئەچىقىپ قېقىپ تازىلاپ، ئۆيلەرنى سۈپۈرۈپ تازىلىق قىلماق؛ بۇ كۈنى ئاياللارنىڭ ئىشى تېخىمۇ كۆپ. نان-پان يېقىپ، كىر-قات يۇيۇپ، ئوچاق-تونۇر باشلىرىنى سۈۋاپ، ئۆي كۆتۈرۈپ تازىلىق قىلىدۇ.

ئۆيگە باشلاي « ئۆيدە مېھمان قىلاي، ئۆيىمىزگە كىرىڭ » دېگەن مەنىدىكى ئىبارە: — ئۆيگە باشلاي، — دېدى ئۇ، دادۇپچاڭغا. * ئۇكام، ئۆيگە باشلاي دېسەم، ئۆزۈڭ بىلىسەن، ئۆيۈمگە چاشقان كىرسە يامانلاپ چىقىدۇ.

ئۆي مۇبارىكى يېڭى ئۆي سالغاننى مۇبارەكلەش مۇراسىمى.

ئۆيىنى بېشىغا كىيىمەك ئۆيگە بىر كەلگۈدەك ۋارقىرىماق، ۋارقىراپ-چارقىراپ غەلۋە قىلماق؛ پەرھات ئېتىلىپ بېرىپ ئورمان بوۋىنىڭ بوينىغا ئېسىلدى، ئۇنىڭ ئاپئاق-يىرىك ساقال قاپلىغان مەڭزىگە مەڭزىنى يېقىپ تۇرۇپ: — بوۋام كېلىپتۇ، بوۋام كېلىپتۇ، نېمىشقا قاپلىنى ئېلىپ كەلمىدىڭلار، — دەپ ئۆيىنى بېشىغا كىيىدى.

ئۆيىنى پىرقىراتماق ئائىلىنى قىينالماستىن باشقۇرماق؛ ئۆزى كىچىك بولغىنى بىلەن خېلى جىگىرى بار بالا ئىكەن قاراڭلار، شۇنچە چوڭ بىر ئۆيىنى پىرقىرتىۋاتىدۇ.

ئۆيىنى تەۋرەتمەك ← ئۆيىنى چۆڭلەتمەك؛ نىكولاي پادىشاھ يېزىلاردا ساپلا قېرى-چۈربىلەرنى قالدۇرۇپ، كۈچكە تولۇپ قاتارغا قوشۇلغان، ئۆيىنىڭ ئىشىنى قولغا ئېلىپ، ئۆيىنى تەۋرىتىپ تۇرغان ئىشچان ياشلارنى ئېلىپ كېتىپ، يېزا

تېرىقچىلىقنى بۇزماقچى بولدى. ئۆيىنى چۆڭلەتمەك پۈتۈن بىر ئائىلىنى باشقۇرماق، بىر ئائىلىنىڭ بار-يوقىنى تېپىپ قامدىماق، باقماق؛ ئۆدېگەن بىر ئۆيىنى چۆڭلىتىدىغان ئەر. * مەن قانداقلا بولمىسۇن بەش يىلدىن بېرى بىر ئۆيىنى چۆڭلىتىپ كەلدىم.

ئۆيىنى ئوچاق قىلىۋەتمەك جېدەل چىقىرىپ، ئۆيىنى بىر ئالماق، قالايمىقان قىلىۋەتمەك؛ جېدەل چىقىرىپ، ئۆيىنى بېشىغا كىيىمەك. ئۆي ھايۋانلىرى < زوئول > ئىنسانلار ئىقتىسادىي مەنپەئەت ياكى باشقا مەقسەتلەر ئۈچۈن ئۆيدە بېقىپ ئۆستۈرىدىغان ھايۋانلار. مەسىلەن، قوي، كالا، ئات، تۆگە، توشقان، مۈشۈك، ئىت، چوشقا قاتارلىقلارغا ئوخشاش. ئۆيى بۇزۇلماق ئەر-خوتۇنلۇق مۇناسىۋەت بۇزۇلماق؛ بىلدىم، سىزنى ئۆيگە پاتۇرالمىغان گەپ. لېكىن مۇنۇ بىچارىلەرنىڭ ئۆيى بۇزۇلمىسۇن. ئۆي ئىچى بىلەن « ئۆيدىكى ھەممە بالا-چاقىلارنىڭ ھەممىسىنى » دېگەن مەنىدىكى ئىبارە: مەن سىلنى بۈگۈن بىزنىڭكىگە ئۆي ئىچى بىلەن ئىپتارغا چاقىرغىلى كەلدىم.

ئۆيگە چاشقان كىرسە يامانلاپ چىقىدۇ ئۆيىنىڭ ئىچىدە كىشى يېگۈدەك ياكى كىشىگە يارىغۇدەك ھېچ نەرسە يوق، ئۆيىنىڭ ئىچى قۇرۇق، ئىنتايىن نامرات؛ — كېچىرىڭلار، ئۆيۈمگە باشلىيالىدىم، چۈنكى ھازىر ئۆيۈمگە چاشقان كىرسە يامانلاپ چىقىدۇ، — دېدى ئۇ ئىنتايىن خىجىل بولۇپ.

ئۆيە ئى. دىئال. مەڭگەن، بۇغداي پاخىلى. ئۆي-ئەنجام ئۆي ۋە ئەنجام: — بۇ — كوممۇنىستلار مېنىڭدىن تارتىپ ئېلىپ يالاڭتۆشلەرگە بۆلۈپ بەرگەن يەر-زېمىن، مال-ۋاران ۋە

ئۆيسىز - ماكانسىز ئۆي - ماكانى يوق، ئۆي - ماكانىدىن ئايرىلغان، سەرسان. **ئۆيلەك ئى**. دىئال. ئۆي ئورنى، ئۆي ئورنىغا تاللانغان يەر.

ئۆيلەك ئى. دىئال. سازلىق، چىملىق. **ئۆيلەك چىچكى** دىئال. چىملىقتا ئۆسىدىغان سېرىق گۈل.

ئۆيلەك نىدۈرمەك « ئۆيلەنمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: سەپەر قۇل قىرىق ياشقا كىرىپ قالغان، ئاتا-ئانىسى بولسا، ئاللىقاچان ئالەمدىن ئۆتكەن. شۇڭا، ئۇرۇق-تۇغقانلىرى بىلەن ئەل-جامائەت ئۇنى جاھاندىن ئەۋلادسىز كەتمسۇن دەپ، رەۋىخان دېگەن بىر تۇل ئايالغا ئۆيلەندۈرۈپ قويغانىدى. * بازىر قاراخان ۋاپات بولۇش ئالدىدا تۇغۇلۇنى تەركىن بېگىنىڭ سىڭلىسى گۈللەيلىگە ئۆيلەندۈرۈپ قويغانىدى.

ئۆيلەك نىدۈرۈشمەك « ئۆيلەندۈرمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆيلەك نىمەك ① « ئۆيلەمەك » پېئىلىنىڭ ئۆزلۈك دەرىجىسى. ② بىرەر قىز ياكى ئايالنى ئۆز نىكاھىغا - خوتۇنلۇققا ئالماق، ئائىلە قۇرماق (ئەر كىشى ھەققىدە): ساۋۇتخان ئۇستام ئاكىدىن ئىككى يىل كېيىن چولپان ئىسىملىك مەڭزى ئاناردەك يېزىلىق قىزغا ئۆيلەندى. * ئۇ كىشى ئىككى قېتىم ئۆيلىنىپتۇ. ئەمما لېكىن ھەر ئىككى خوتۇندىن پەرزەنت كۆرمەپتۇ.

ئۆيلۈك سۈپ ① ئۆيى بار، ئۆيگە ئىگە: - ھازىرچە جايلىشىپ تۇرسۇن، ئۇلار بۇ ئۆيلەردە ئۇزۇن ئولتۇرمايدۇ، كېيىن يەر كۆرسىتىپ بەرسەك، ئۆيلۈك ۋە باغ-ۋارانلىق بولۇپ قالىدۇ، - دېدىم كاتىپقا. ② ئۆي چۈشىدىغان، ئۆي سىغىدىغان: - شۇنچە كەڭ گۆڭشېدىن مۇئەللىم پاتقۇدەك ئۆيلۈك

ئۆي-ئەنجالارنىڭ تىزىمى، - دېدى بەگ. **ئۆي-پۆي ئۆي** ۋە شۇ خىلدىكى نەرسىلەر، ئۆي ھەم شۇ ئۆينى ئۆز ئىچىگە ئالغان تۇرالغۇ جاي: ئۆي-پۆي بىنا قىلماق. * قېنى، ئۆي-پۆيگە كىرىپ بىردەم ئولتۇرۇشماملا؟

ئۆي-جاي ئۆي ۋە شۇ ئۆينى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھويلا ھەم ئۇنىڭ دائىرىسىگە كىرىدىغان باغ-ۋاران قاتارلىقلار: ئۆي-جاي قىلماق. * يېزىلارنىڭ ئۆي-جاي قۇرۇلۇشىغا ئەھمىيەت بېرىش كېرەك. * - مېنىڭ دېمەكچى بولۇۋاتقىنىم بوۋا، - دېدى تاشۋاي، - ئۆمۈر بويى ئۆي-جاي، مال-بىسات دېگەنلەرنى كۆرمەي ئۆتكەنلىكىڭىزنى ئېيتىمەن.

ئۆي-سەرەمجان ئۆي ۋە سەرەمجان: بىر قاتار ئۆي-سەرەمجانلىرىدىن باشقا ئۇششاق-چۈششەك نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى مۇشۇ ئۆينىڭ ئىچىدە تۇراتتى. * ئۇنىڭ ئۈستىگە، گايىت پاشىپ: « ئەگەر تولۇق تۆلىيەلمىسەڭ، ئۆزۈڭ قۇل، خوتۇن-قىزلىرىڭ دېدەك، بارلىق ئۆي-سەرەمجانلىرىڭ پادىشاھلىق قىلىنىدۇ » دەپ گەپنى ئۈزۈۋەتكەندى.

ئۆيچىلىك (توغرىسى: ئۆيىچىلىك) ← **ئۆيىچىلىك**.

ئۆيدىكى سۈپ. ئۆيگە قويۇلغان، ئۆيدە بار، مەۋجۇت بولغان: ئۆيدىكى نەرسە، ئۆيدىكى ئادەم.

ئۆيسەن رەۋ. دىئال. ئۆي سايان، ئۆيگە: ئۆيسەن كىرەيلى.

ئۆيسىز سۈپ. ئۆيى يوق، ئۆيگە ئىگە ئەمەس، ئۆيدىن ئايرىلغان: - شۇنداق قىلىپ، ئۆيسىز ئادەم قالمايدۇ، ئەتىيازلىققا ئەزالارنىڭ ئۆي-جاي قۇرۇلۇشىمۇ بىللە يولغا قويۇلسا دەپ ئەزالار تەلەپ قىلىۋاتىدۇ، - دېدى دۇبچاڭ. * ئافغانىستاندىكى ئىچكى ئۇرۇش تۈپەيلى ئۆيەردە ئۆيسىز پۇقرالار كۆپىيىشكە باشلىدى.

ئۆيلىنىشمەك « ئۆيلەنمەك » يېتىلىشنىڭ ئۆمۈك دەرىجىسى.

ئۆي-ماكان ئۆي ۋە ماكان، ئۆيى جايلاشقان، ئولتۇراقلاشقان تۇرالغۇ جايى: ئۆي-ماكان-دىن ئايرىلماق. * ئۇلارنىڭ نەچچىنى ئەجدادلىرىدىن تارتىپ ئولتۇرۇپ كەلگەن ئۆي-ماكانلىرى ئاللىقاچان يېڭى خوجايىنلارنىڭ ئىلىكىگە ئۆتۈپ كەتكەندى.

ئۆي-ماكانسىز ئۆيى-ماكانى، تۇرالغۇسى يوق؛ ئۆي-ماكاندىن ئايرىلغان: ئۇ خوتۇن-بالىلىرىنىڭ يۈزىگە قارىيالمى، ئۆي-ماكانسىز بىر سەرگەردان بولۇپ كەتكەن.

ئۆي-ماكانلىق ئۆي-ماكانى بار، ئۆي-جايغا ئىگە: ئۆي-ماكانلىق كىشى، ئۆي-ماكانلىق بولۇپ قالماق.

ئۆيىمەك پ. كۆڭلى بىرقىسىم بولماق بىئارام بولماق؛ تەشۋىشلەنمەك، ئەندىشىگە چۈشمەك، ئەنسىرىمەك: ئۇلار كۆڭلى ئۆيگەن ھالدا بىر-بىرىگە قاراشتى. * بۇ ئاۋازنى ھەرقانداق كىشى ئاڭلىسا، يۈرىكى ئۆيمەي قالمىتى. * شۇ چاققۇچە نەگە كەتتىڭ، سەندىن كۆڭلۈم ئۆيۈپ ئولتۇرالمى كەتتىم.

ئۆيىمۇئۆي ئۆيدىن-ئۆيگە كۆچۈپ، بارچە ئۆيلەرنى ئايلىنىپ، ھەممە ئۆيلەرنى كېزىپ: ئۆيىمۇئۆي ئىزدىمەك. ئۆيىمۇئۆي كىرمەك. ئۆيىمۇ ئۆي ھېتىلماق. ئۆيىمۇئۆي يۈرۈپ تەشۋىق قىلماق. * بۇنداق كىچىك تراكتور بۇ يېزىلاردا تېخى ناھايىتى كەم كۆرۈنگەچكە، بالىلار چۈرۈلدۈشپ تراكتورغا چىقىۋېلىپ، تۇخۇم ئالغۇچىلارنى ئۆيىمۇئۆي باشلاپ باردى. * قارا قېچىر مىنگەن چاكارچى ئۆيىمۇئۆي، كۆچمۈكچا يۈرۈپ، ئاغزى-ئاغزىغا تەگمەي ۋارقىرايتتى.

ئۆي-مۈلۈك ئۆي ۋە مۈلۈك، تۇرمۇشقا كېرەكلىك بولغان نەرسىلەر: ئۆي-مۈلۈك

زېمىن چىقامدىكەن! — دەپ ۋارقىردى ئۇ. ③ ئۆيلەردىن تەشكىل تاپقان، ئۆيلەردىن ئىبارەت: يۈز ئۆيلۈك مەھەللە. * بۇ يەردە بىر ئۆيلۈك موماي بار ئىكەن. * بىزنىڭ يېزىدا ئوتتۇز ئۆيلۈك ئادەم بار. ④ ئۆي تۇتقان، ئائىلە قۇرغان، توي قىلىپ ئائىلىۋى تۇرمۇش كەچۈرگەن: ئۆيلۈك بولماق.

ئۆيلۈك بولماق توي قىلىپ ئائىلىۋى تۇرمۇش كەچۈرمەك، توي قىلىپ ئۆي تۇتماق، ئۆيلەنمەك: بۇ رابىيە شاھزادە بىلەن ئۆيلۈك بولۇپ ئانچە ئۇزۇن ئۆتمەي پاقلىنىدەك بىر ئوغۇل تۇغدى. * — نېمە سېنىڭ ئۆيۈڭ يوقمۇ؟ ئۆيلەندى دېگەن گەپ ئۆيلۈك بولدى دېگەن گەپمۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇ.

ئۆيلۈك قىلماق خوتۇن ئېلىپ بەرمەك، ئۆيلىمەك.

ئۆيلۈك-ئوچاقلىق توي قىلغان، ئۆي ۋە خوتۇن، بالىلىرى بولغان: ئۆيلۈك-ئوچاقلىق ئادەم. ئۆيلۈك-ئوچاقلىق بولماق.

ئۆيلۈك-ئوچاقلىق بولماق ئۆيلىنىپ، ئۆي تۇتۇپ تۇرمۇش كەچۈرمەك: زۆھرە بىلەن شاھزادە ئۆيلۈك-ئوچاقلىق بولغاندىن كېيىن، مەرتىۋىسى ئۆسۈپ، دۆلىتى زىيادە بولۇپتۇ. * ئۇنىڭ تەڭتۇشلىرىنىڭ ھەممىسى ئۆيلۈك-ئوچاقلىق بولدى.

ئۆيلۈك-ئوچاقلىق قىلماق ئۆيلەپ قويماق، تويىنى قىلماق: ئۇنى ئۆيلۈك-ئوچاقلىق قىلىش قاتارلىق ئىشلاردىمۇ ھەسەننىڭ غەمخورلۇقى ئاز بولمىدىغۇ. * مەن سېنى كۆزۈمنىڭ ئوچۇق ۋاقتىدا ئۆيلۈك-ئوچاقلىق قىلىسام بولمايدۇ.

ئۆيلىمەك پ. خوتۇن ئېلىپ بەرمەك: ئوغۇل ئۆيلىمەك. * ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلەپ يۈرگەن كۈنلەردە دادىسى ئۇنى ئۆيلەپ قويدى. مانا شۇنىڭ بىلەن نادىر شۇ يەرلىك بولۇپ قالدى.

باشقۇرۇش بۆلۈمى ئۇنىڭغا، ئەڭ خىلۋەت كۈچلارنىڭ بىرىدىكى تاشلاندىق كۆل ئورنىنى كۆرۈپ بېقىشنى ئەۋسە قىلدى. * ئاچىلىرىم ئۆزلىرىگە ئۆي-مۈلۈك قىلدى، تۇرمۇش قۇردى. **ئۆي-ئوچاق ئۆي ۋە ئوچاق.**

ئۆي-ئوچاقلىق توي قىلغان، تۇرمۇش قۇرغان، ئۆي تۇتقان: ئۆي-ئوچاقلىق ئادەم. ئۆي-ئوچاقلىق بولماق. * ئەمدى مەن ئۆي-ئوچاقلىق ئادەم بولۇپ قالدىم. ئايالىغا ئۆزۈمنىڭ ئىككىنچى بىر يۇرتۇم بولغان يېزا ۋە كۆيۈمچان، ئاق كۆڭۈل ئايىشەمخان چوڭ ئايام اتوغرىسىدا دائىم پاراڭ قىلىپ بېرەتتىم. **ئۆي-ئوچاقلىق بولماق** توي قىلىپ ئائىلىۋى تۇرمۇش كەچۈرمەك: سادىق غىياسنىڭ كەينىدىن قاراپ: «ئۇ شۇلارنى ئويلاپ ماڭغان ئىكەن-دە، دۇرۇس، ئۇنىڭ ئۆي-ئوچاقلىق بولىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالغان ئەمەسمىدى؟» دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى.

ئۆي-ئوچاقلىق قىلماق تويىنى قىلماق، بېشىنى ئوڭلىماق: سابىر ئىچكى ئۆلكىلەرنى زىيارەت قىلىپ كەلگەندىن كېيىن، گۈلسۈمخان ئانا ئۇنىڭ بېشىنى ئوڭلاپ، ئۆي-ئوچاقلىق قىلىش ئىستىكىدە يېنىپ يۈزدى.

ئۆي-ئورتاق بولماق - ئۆيلۈك-ئوچاقلىق بولماق: مەن خەلپەم بىلەن ئۆي-ئورتاق بولۇشنى جەزم قىلدىم. * مانا خېلى يىللار ئۆتۈپ كەتتى، شەھەرلەرنى كەزدىم، تەقدىر-ئىرادە بىلەن ئىككىمىز قوشۇلۇپ ئۆي-ئورتاق بولۇپ قالدۇق.

ئۆي-ئورتاقلىق - ئۆيلۈك-ئوچاقلىق: ئۆي-ئورتاقلىق بولماق.

ئۆي-ئورتاقلىق بولماق - ئۆيلۈك-ئوچاقلىق بولماق.

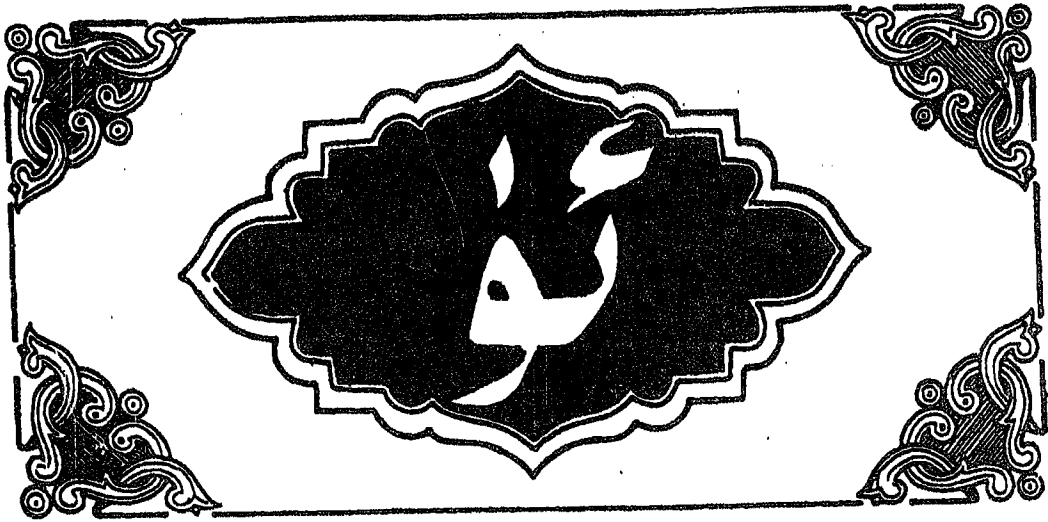
ئۆيۋاق ئى. ئۆي ۋە ئۇنىڭ دائىرىسىدىكى باغ-ۋاران قورۇ-جاي قاتارلىقلار: ئۆيۋاقنى سېتىۋەتمەك. * قەدىرلىك ئاكا، مەن تۇغقىنىمىزنىڭ ئۆيىدە ئىككى يىل تۇردۇم. بۇ ئۆيىدىكى ئەر كىشىلەر ئۆلۈپ كەتتى، ئۆيۋاقىمىزنى شىڭسەينىڭ ئادەملىرى بۇلاپ كەتتى. * ئۇنىڭ ئانىسى ئاللىقاچان پۈتۈن ئۆيۋاقىدىن ئايرىلىپ، سەرگەردان بولۇپ، كىشىلەر ئىشىكىدە تەمتىرەپ يۈرۈپ، ئاچلىقتىن توڭلاپ ئۆلگەندى.

ئۆيۋاقا (توغرىسى: ئۆيۋاق) - ئۆيۋاق. **ئۆيۋاقلىق** سۈپ. ئۆيۋاقى بار، ئۆيۋاقى بولغان: ئۆيۋاقلىق ئادەم.

ئۆيىنچى ئى (ئۆي+ئىچ+ى) ئۆيىنىڭ ئىچى. **ئۆيىنچىلىك ①** ئى. ئۆي ئىشلىرى: بۇ خوتۇننىڭ ئۆيىنچىلىكى يوق. ② سۈپ. ئۆي ئىچىدە كىيىلىدىغان، ئۆي ئىشلىرىنى قىلغاندا كىيىدىغان: ئۆيىنچىلىك كىيىم.

ئۆيىنچىلىك كىيىم ئادەتتە ئۆي ئىشلىرىنى قىلغاندا كىيىشكە ئاجرىتىپ قويۇلغان كىيىم-كېچەك.

ئۆي-ئىمارەت ئۆي ۋە ئىمارەت: ئۆي-ئىمارەت قۇرۇلۇشى. * بۇ سان بەلكى شۇ ۋاقىتلاردىكى قەشقەر ئىچى ئاھالىسىنىڭ سانى بولۇشى كېرەك. شەھەر ئىچىدە ئۆي-ئىمارەت زىچ

گۈلى ئاق جىنىسلىق، گۈل يېپىنچىسى سارغۇچ يېشىل كېلىدۇ. يوپۇرمىقى بىلەن پىلە بېقىلىدۇ. يۇمران شاخلىرىنىڭ ئەۋرىشىم قوۋۇقىدىن چىققان تالالىرىنى ماتېرىيال قىلىپ قەغەز ئىشلىگىلى بولىدۇ. مېۋىسى ئاق ياكى قارا قوڭۇر بولۇپ، تاتلىق كېلىدۇ. ئادەتتە ئىستېمال قىلىنىدۇ. يۇمران شېخى، يىلتىز پوستى، يوپۇرمىقى ۋە مېۋىسى دورا قىلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

ئۈجمە ئائىلىسى < بوت > قوش پەللىلىك ئۆسۈملۈكلەرنىڭ بىر ئائىلىسى. بۇ ئائىلىدىكى ئۆسۈملۈكلەر كۆپىنچە ياغاچ غوللۇق بولۇپ، سۈتسىمان شىرنىسى بار، يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ. گۈلى ئاق جىنىسلىق، كىچىك بولىدۇ. ئۇرۇقىدىن بىر خانلىق، يېرىم ياتما ھالەتتىكى بىر دانە تۆرەلمە تۈگۈنى بولىدۇ. مېۋىسى كىچىك ئورۇق مېۋە، كىچىك ئۈچكىلىك

① ئۇيغۇر ئېلىپبەسىنىڭ يىگىرمە سەككىزىنچى ھەرپى. ② رەت نەرتىپى جەھەتتە يىگىرمە سەككىزىنچى كۆرسىتىدۇ. ③ شۇ ھەرپنىڭ نامى.

ئۆپ (توغرىسى: ھۆپ) ← ھۆپ. ئۆتلىمەك « ئۆتلىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۆتلىمەك « ئۆتلىمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۆتلىمەك « ئۆتلىمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى.

ئۆتلىمەك پ. قوي ۋە كالىنىڭ باش-پاقالچاقلىرىنى ئوتقا ئۇتۇپ، تۈكلىرىنى كۆيدۈرۈپ تازىلىماق؛ قۇيىقىلىماق: كالا ئۆتلىمەك. باش-شراق ئۆتلىمەك.

ئۈجەن ئى. ھايۋانلارنىڭ قۇيرۇق ئومۇرتقىسى. ئۈجمە ئى < بوت > ① ئۈجمە ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان دەرەخ. قوۋزىقى تېپىز يېرىلىدۇ، يوپۇرمىقى تۇخۇم شەكلىدە،

مېۋە ياكى غۇزمەك مېۋە .

ئۈجمە پىش، ئاغزىغا چۈش دېمەك ئەمگەك قىلماي، تەبىئىي يەپ تۇرمۇش كەچۈرۈشنى ئارزۇ قىلماق: ئۈجمە پىش، ئاغزىغا چۈش دەيدىغانلارغا زادى ياخشى كۈن يوق، * « ئۈجمە پىش، ئاغزىغا چۈش » دەيدىغان بولساق، ئىشنىڭ ئەپلەشمىگىنى. ئۈجمە چېرىپاشكىسى < زوئول > بىر خىل ھاشارات، تېنى ئۇزۇن ئېلىپ شەكىللىك، قارا رەڭلىك، ئېغىز تۇمشۇقى ئەگرى، غىلاپ قانتىنىڭ ئۈستىدە تۈز ئېرىقچىلىرى بار. لېچىنكىسى ئاقۇچ سېرىق، بېشى ئاچ قوڭۇر. ئادەتتە ئۈجمە دەرىخىنىڭ زىياندىشى ھېسابلىنىدۇ.

ئۈجمە دەرىخى < بوت > - ئۈجمە . ئۈجمە قەغەزى ئۈجمىنىڭ قوۋزىقىدىن ياسالغان قەغەز. ئاق، چىداملىق بولىدۇ. « سامان قەغەز » دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ئۈجمە كۆڭۈل ئوي-تۇيغۇسىنىڭ تايىنى يوق، شاختىن-شاخقا قونۇپ يۈرىدىغان، تۇراقسىز؛ مەۋقەسى يوق؛ ئەر كىشىلەر ئۈجمە كۆڭۈل كېلىدۇ. * بەزى ئۈجمە كۆڭۈل كىشىلەر توختىماي ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ، ئۇلار بىلەن دوست بولۇشقا ئەرزىمەيدۇ. * - ئەپ قىلمايمەن، - دېدى گۈلشەن كەسكىنلىك بىلەن، ئۇنداق ئۈجمە كۆڭۈلگە چۈشۈپ قالغان مۇھەببىتىم يوق، خالىغىنى بىلەن بۇرۇۋالسۇن، ئارىنى ئوچۇق قىلىمەن. * مەۋقەسى يوق، بېلى بوش، ئۈجمە كۆڭۈل كىشىنىڭ، شاختىن-شاخقا قونغاچقا، ساپاسى يوق ئىشنىڭ.

ئۈجمەگىنى تېرىپ يە « ئىشىڭنى قىل، ئۆز ئىشىڭ بىلەن بول، ئۆزگىنىڭ ئىشى بىلەن كارىڭ بولمىسۇن » دېگەن مەنىلەردىكى ئىبارە: ئارتۇق كېيىڭنى قوي، بېرىپ ئۈجمەگىنى تېرىپ يە، يالغىڭنى يالاپ

يۈرىۋەر. * كېيىڭ شۇنداق بولسا، بېرىپ ئۈجمەگىنى تېرىپ يە .

ئۈجمە مىتىسى < زوئول > - ئۈجمە چېرىپاشكىسى .

ئۈجمىزار ئى - ئۈجمىلىك: بىپايان چۆللەر كۆكەردى، ئۈجمىزار ئورمان بولۇپ، قوينىدا مېھنەتكە چۈشتۈق، قولىنى بىز قولغا تۇتۇپ. ئۈجمىزارلىق ئى - ئۈجمىلىك .

ئۈجمىلىك ① سۆپ. ئۈجمە دەرىخى بار، ئۈجمە كۆپ ئۆستۈرۈلگەن: ئۈجمىلىك جاي. * بوۋاملارنىڭ ئۆيى شەھەردىن ئانچە يىراق ئەمەس ئىدى. ئۇ يەرنى كىشىلەر « ئۈجمىلىك مەھەللە » دەپ ئاتايتتى. ② ئى. ئۈجمە دەرىخى كۆپ ئۆستۈرۈلگەن، ئۈجمە دەرىخى تولا يەر: بۇ يەرلەر ئون يىلدىن كېيىن ئۈجمىلىككە ئايلىنىپ كېتىپتۇ. * بىز سەلدىن كېيىن، ئۈجمىلىككە بېرىپ، ئۈجمە يەپ كېلەيلى.

ئۈجمىلىك باغقا كىرىپ قالماق قايسىسىنى ئېلىپ، قايسىسىنى قويۇشنى بىلمەي قالماق: ئۇ، بۇ ماڭىزىغا كىرىپ، ئۈجمىلىك باغقا كىرىپ قالغاندەك بولدى.

ئۈجۈرە I ئى. دىئال. جورا، جۈپ، تەڭداش. ئۈجۈرە II ئى. ئىشلەنگەن ئىش، ئەمگەك: ئەجىر .

ئۈجۈرە قىلماق ئەمگەك ئىشگۈرمەك، ئەجىر قىلماق، تەر تۆكمەك .

ئۈجۈر - بۈجۈر (توغرىسى: ئۈجۈر - بۈجۈر) - ئۈجۈر - بۈجۈر .

ئۈجۈك ئى. دىئال. چۈچاق .

ئۈچ سان، ئىككىدىن كېيىن، تۆتتىن ئاۋۋال كېلىدىغان سان ۋە بۇ ساننى بىلدۈرگەن « 3 » رەقىمى؛ ئىككىگە بىر قوشۇلغاندا ھاسىل بولىدىغان سان: ئۈچ يىل بۇرۇن، ئۈچ يىلدىن كېيىن. ئۈچ ئايدىن كېيىن. * ئۈچىڭ بىرى خانغا ياراپتۇ (ماقال). * ئۈچكە

ئۈچ بۇلۇڭلۇق سىزغۇچ ياغاچ ياكى سۇلياۋدىن ئۈچ بۇلۇڭ شەكلىدە نېپىز قىلىپ ياسالغان بىر خىل چېرتىۋىز سىزىش قورالى. ئۇنىڭ بىر بۇلۇڭى نىك بۇلۇڭ، قالغان ئىككى بۇلۇڭى 45° لۇق بۇلۇڭ، ياكى بىر بۇلۇڭى 60° لۇق بۇلۇڭ، يەنە بىرى 30° لۇق بۇلۇڭ بولىدۇ.

ئۈچ بۆلەكلىك مۇزىكا < مۇز > ئۈچ خىل تاۋۇش ياكى ئۈچ خىل چالغۇ ئارقىلىق ئورۇنلانغان مۇزىكا.

ئۈچ بۆلەكلىك ناخشا < مۇز > يۇقىرى-تۆۋەنلىكى ئوخشاش بولمىغان ئۈچ خىل ئاۋازدا ئېيتىلغان ناخشا.

ئۈچ پادىشاھلىق < تارىخ > مەملىكىتىسىز-دە ۋېي، شۇ، ۋۇ پادىشاھلىقلىرىنىڭ بىللە مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان دەۋرى. ۋېي پادىشاھلىقى مىلادىيە 220 - 265-يىللىرىغىچە؛ شۇ پادىشاھلىقى مىلادىيە 221 - 263-يىللىرىغىچە؛ ۋۇ پادىشاھلىقى مىلادىيە 222 - 280-يىللىرىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن.

ئۈچ پۈتۈلۈك تىرەك پۈتى ئۈچ ۋە ئۈستىگە رەسىم تارتىش ئاپپاراتى، ئۆلچەش ئەسۋابى قاتارلىقلار ئورنىتىلدىغان تىرەك.

ئۈچ ئاقلاپ يىراققا سەكرەش < تەن > ئېتىش-سەكرەش مۇسابىقىسىنىڭ سەكرەش تۈرى. تولۇق ھەرىكەت ئۈچ سەكرەشتىن تەركىب تاپقان. بىرىنچى سەكرەش بىر پۈت بىلەن سەكرەش بولۇپ، قاڭغۇچى پۈت يەرگە چۈشىدۇ؛ ئىككىنچى سەكرەش ئاتلاپ سەكرەش بولۇپ، پۇلاڭلىغۇچى پۈت يەرگە چۈشىدۇ؛ ئۈچىنچى سەكرەشتە ئىككى پۈت تەڭ يەرگە چۈشىدۇ.

ئۈچ تالاق كونا ئادەت بويىچە ئەر

ئۈچى كۆپەيتىشە توقۇز بولىدۇ.

ئۈچ ئارمىيە < ھەرب > قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى، دېڭىز ئارمىيىسى ۋە ھاۋا ئارمىيىسى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئۈچ ئاككورد < مۇز > ئۈچ ئاۋازدىن تەركىب تاپقان ئاككورد.

ئۈچ بارماقلىق تۆمۈر تۇمشۇق < زونول > تۆمۈر تۇمشۇقنىڭ ئۈچ بارماقلىق بىر خىلى.

ئۈچ باسقۇچ فورمۇلىسى < پەلس > گېگېل ئۆزىنىڭ پەلسەپەسىدە قوللانغان بىر خىل تەرەققىيات فورمۇلىسى. ئۇ: « بارلىق

تەرەققىيات جەريانى ئۈچ باسقۇچنى باشتىن كەچۈرىدۇ: 1-باسقۇچ (تېزىس)

2-باسقۇچ (قارشى تېزىس) تەرىپىدىن ئىنكار قىلىنىدۇ، 2-باسقۇچ يەنە 3-باسقۇچ (سىنتېز) تەرىپىدىن ئىنكار قىلىنىدۇ.

3-باسقۇچنىڭ سىنتېز (ئومۇملاشتۇرۇش) دەپ ئاتىلىشىنىڭ سەۋەبى شۇكى، ئۇ ئالدىنقى باسقۇچنى رەت قىلىپلا قالماستىن،

بەلكى ئالدىنقى ئىككى تەرەققىيات باسقۇچىنىڭ مەلۇم ئالاھىدىلىكلىرىنى يېڭى ئۇسۇل بىلەن ئۆزىدە بىرلەشتۈرىدۇ»

دەپ قارايدۇ. گېگېلنىڭ ئۈچ باسقۇچ فورمۇلىسى رېئاللىقنىڭ ئۈستىگە زورمۇزور تېڭىلغان بىر فورمۇلىدۇر.

ئۈچ باسقۇچ فورمۇلىسى تەلىماتى < پەلس > ← ئۈچ باسقۇچ فورمۇلىسى.

ئۈچ بۇلۇڭ < مات > ئۈچ تەرەپكە ئىگە بولغان كۆپ تەرەپلىك. بۇنىڭدىكى ھەر ئىككى تەرەپنىڭ كېسىشىش نۇقتىسى ئۈچ بۇلۇڭنىڭ چوققىلىرى دېيىلىدۇ.

ئۈچ بۇلۇڭلۇق پولات < بن > توغرا كەسمە يۈزى (L) شەكلىدە ئىشلەنگەن پولات. يانلىرىنىڭ ئۇزۇنلۇقىغا قاراپ تەڭ يانلىق ئۈچ بۇلۇڭلۇق پولات ۋە تەڭ يانسىز ئۈچ بۇلۇڭلۇق پولات دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ.

تەرىپىدىن ئايالغا نىكاھنى بۇزغانلىقىنى، ئاجراشقانلىقىنى، بىلدۈرىدىغان سۆز بولۇپ، «تالاق» قا قارىغاندا ۋەزنى تېخىمۇ ئېغىر.

ئۈچ تالاق قىلماق ئەر خوتۇنىغا ئۈچ قېتىم تالاق دەپ ئۇنىڭ بىلەن ئۈزۈل-كېسىل ئاجراشقانلىقىنى جاكارلىماق؛ - بۈگۈنلا خېتىنى بېرىمەن. ئۈچ تالاق قىلىمەن، - دەپ قوباق ئايالنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ. * خوتۇنى ئۈچ تالاق قىلىۋېتىپ، سەرگەردان بولدۇم. * نېمىشقا دېگەندە ئۇنىڭ خوتۇنىنى ئۈچ تالاق قىلىۋېتىپلا، ئورنىغا ياش چوكان ئالدىغان ئادىتى بار.

ئۈچ تەرەپلىك < مات > ← **ئۈچ بۇلۇڭ.**
ئۈچ تۇتاش ئاۋاز < مۇز > ئىككى ئۇدار ئۈزۈنلۈك ئىچىدە چېلىنىپ چىققان بىر گۈرۈپپا ئۈچ ئاۋاز.

ئۈچ تۈرلۈك ھەرىكەت < تەن > يېنىك ئاتلېتكا مۇسابىقىسىدىكى ئاياللار ياكى ئۆسمۈرلەرنىڭ ئومۇمىي ماھارەت كۆرسىتىش تەنھەرىكىتى. مۇسابىقە تەرتىپى: 100 مېتىرغا يۈگۈرۈش، چويۇن توپ ئېتىش، ئېگىزگە سەكرەش بولۇپ، بىر كۈندە تاماملىنىدۇ.

ئۈچ چوڭ پەرق < س ئىق > سانائەت بىلەن يېزا ئىگىلىكى ئوتتۇرىسىدىكى، شەھەرلەر بىلەن يېزىلار ئوتتۇرىسىدىكى، ئەقلىي ئەمگەكچىلەر بىلەن جىسمانىي ئەمگەكچىلەر ئوتتۇرىسىدىكى پەرق.

ئۈچ چوڭ سىياسەت < تارىخ > 1923- يىلى سۈن جۇڭشەن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ياردىمى بىلەن جۇڭگو گومىنداڭىنى ئۆزگەرتىپ قۇرۇش يىغىنىدا ئوتتۇرىغا قويغان، بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابىنىڭ يېڭى ئۈچ مەسىلىسى، ئۇنىڭ

ئاساسلىق مەزمۇنى روسىيە بىلەن بىرلىشىش، كوممۇنىستىك پارتىيە بىلەن بىرلىشىش ۋە ئىشچى-دېھقانلارغا يار-يۆلەك بولۇشتىن ئىبارەت.

ئۈچ سۇلالە < تارىخ > شيا، شاڭ، جۇ سۇلالىلىرىدىن ئىبارەت ئۈچ سۇلالىنىڭ بىرلەشمە نامى.

ئۈچ فازا تۆت سىملىق سىستېما < فىز > ئۈچ فازىلىق ئۆزگىرىشچان توك سىستېمىسىدىكى تۆت تال ئۆتكۈزگۈچ سىم بىلەن ئېلېكتر ئېنېرگىيىسىنى يەتكۈزۈپ بېرىش شەكلى. **ئۈچ فازا نۇقتىسى** < فىز > يەككە «تەركىب» سىستېمىسى (بىر خىل ساپ ماددا) ئىچىدىكى ئۈچ فازا تەڭپۇڭ ھالەتتە تەڭ مەۋجۇت بولغان چاغدىكى تېمپېراتۇرا بىلەن بېسىم. مەسىلەن، سۇ، مۇز ۋە گازدىن ئىبارەت ئۈچ فازا تەڭپۇڭ ھالەتتە ئورتاق مەۋجۇت بولۇپ تۇرغاندا، تېمپېراتۇرا 273.16K (يەنى 0.01°C)، بېسىم 4.58 مىللىمېتىر سىماب تۆۋرۈكى بولىدۇ.

ئۈچ فازا ئۈچ سىملىق سىستېما < فىز > ئۈچ فازىلىق ئۆزگىرىشچان توك سىستېمىسىدىكى ئۈچ تال ئۆتكۈزگۈچ سىم بىلەن ئېلېكتر ئېنېرگىيىسىنى يەتكۈزۈپ بېرىش شەكلى. **ئۈچ قۇتۇپلۇق لامپا** < فىز > ئۈچ دانە ئېلېكتر قۇتۇپى بولغان لامپا. ئۈچ قۇتۇپلۇق ئېلېكترون لامپا ئانود، تور قۇتۇپ، كاتودلاردىن تەشكىل تاپىدۇ؛ ئۈچ قۇتۇپلۇق كرىستال لامپا تارقانقۇچى قۇتۇپ، ئاساس قۇتۇپ، يىغقۇچى قۇتۇپلاردىن تەشكىل تاپىدۇ.

ئۈچ قىرلىق تاسما < ماشىن > توغرا كەسمە يۈزى ئۈچ بۇلۇڭ شەكلىدىكى ھەرىكەت ئۈزاتقۇچى تاسما. ئىشلىتىش دائىرىسى

كەڭ، كۆپىنچە ھەرىكەتلىك ئىدىئولوگىيە ئوقلاردىكى ھەرىكەتنى ھەرىكەتلىك ئىدىئولوگىيە ئوقلارغا ئۆتكۈزۈپ بېرىدۇ. ئىشلەتكەندە ئۈچ بۇلۇڭ شەكلىدە ئېرىقچە ئويۇلغان چاقلارنىڭ ئۈستىگە كىيىدۈرۈلىدۇ.

ئۈچ قىرلىق قارا بۇغداي < بوت > ① قامچىئوت ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. غولى قىزغۇچ، يوپۇرمىقى نۆۋەتلىشىپ ئۆسىدۇ، شەكلى ئۈچ بۇرجەك، يۈرەكسىمان، ئۇزۇن ساپىقى بار. گۈلى ئومۇم گۈل رېتىدە، رەڭگى قىزىل ياكى سۇس ھال رەڭ. ئورۇق مېۋىسى ئۈچ بۇرجەك، قىرلىق بولىدۇ. دېھنىدىن ئون تارتىپ يېيىشكە بولىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ دېھنى (ئۇرۇقى).

ئۈچ مەسىلەك < تارىخ > سۇن جۇڭشەن ۋە ئۇ رەھبەرلىك قىلغان جۇڭگو بۇرژۇئا دېموكراتىك ئىنقىلابىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان مىللىي مەسىلەك، خەلق ھوقۇقى مەسىلىسى ۋە خەلق تۇرمۇشى مەسىلىسىدىن ئىبارەت سىياسىي پروگرامما. مىللىي مەسىلەك - مانجۇ ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، خەنزۇلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش؛ خەلق ھوقۇقى مەسىلىسى - مىنگو قۇرۇش؛ خەلق تۇرمۇشى مەسىلىسى - يەرگە ئومۇم ئىگىدارچىلىق قىلىش دېگەندىن ئىبارەت. كېيىن سۇن جۇڭشەن ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ تەسىرى ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ياردىمى ئاستىدا روسىيە بىلەن بىرلىشىش، كوممۇنىستلار پارتىيىسى بىلەن بىرلىشىش، ئىشچى-دېھقانلارغا يار-يۆلەك بولۇشتىن ئىبارەت ئۈچ چوڭ سىياسەتنى تۈزۈپ، 1924-يىلى ئۈچ مەسىلەكنى يېڭىباشتىن شەرھىلەنگەن.

بۇنىڭدا مىللىي مەسىلەك - « جاھانگىرلىككە قارشى تۇرۇپ، مەملىكەت ئىچىدە ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ باراۋەرلىكىنى ئىشقا ئاشۇرۇش » دەپ؛ خەلق ھوقۇقى مەسىلىسى - « ئادەتتىكى پۇقرالارغىمۇ ئورتاق بولغان، ئاز سانلىق كىشىلەر ئۆزىنىڭ قىلۋالمايدىغان سىياسىنى بەرپا قىلىش » دەپ؛ خەلق تۇرمۇشى مەسىلىسى - « يەرگە ئومۇم ئىگىدارچىلىق قىلىش ۋە كاپىتالغا چەك قويۇش » دەپ شەرھىلەنگەن.

ئۈچ نەزىر بىراۋ ئۆلۈپ 3-كۈنى ئۆتكۈزۈلىدىغان نەزىر: ئۈچ نەزىرنى بەرمەك.

ئۈچ ھۆكۈملۈك < لى > يەشمە خۇلاسىنىڭ دائىم ئىشلىتىلىدىغان تىپىك شەكلى. ئۇنىڭ تەركىبىدە ئۈچ ھۆكۈم بولۇپ، ئىككىسى ئاساس، بىرى يەكۈن، ئىككىسى ئاساسنىڭ بىرى چوڭ ئاساس، يەنە بىرى كىچىك ئاساس. چوڭ ئاساس ئومۇمەن ئومۇمىي قائىدە بايان قىلىنغان ھۆكۈمدۇر.

ئۈچ ئۆلچەملىك بوشلۇق < مات > نۇقتىنىڭ ئورنى ئۈچ كوئوردىنات ئارقىلىق بەلگىلىنىدىغان بوشلۇق. ئوبيېكتى مەۋجۇت بولغان رېئال بوشلۇق ئۈچ ئۆلچەملىك بوشلۇق بولۇپ، ئۇزۇنلۇق، كەڭلىك، ئېگىزلىكتىن ئىبارەت ئۈچ ئۆلچەمگە ئىگە. ماتېماتىكا، فىزىكا قاتارلىق پەنلەرگە كىرگۈزۈلگەن كۆپ ئۆلچەملىك بوشلۇق ئۇقۇمى ئۈچ ئۆلچەملىك بوشلۇق ئاساسىدا چىقىرىلغان ئىلمىي ئابستراكتسىيىدىن ئىبارەت.

ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى < تارىخ > ھازىرقى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ ئىلى،

ئورگىنىنىڭ بىر قىسمى. شەكلى شىلانكىغا ئوخشاش بولۇپ، يۇقىرىقى ئۈچى ئاشقازان بىلەن، ئاستىنقى ئۈچى مەقەت تۆشۈكى بىلەن تۇتىشىدۇ. ئادەتتە كىچىك ئۈچەي ۋە چوڭ ئۈچەي دەپ ئىككى قىسىمغا ئايرىلىدۇ. بەدەندە ھەزىم قىلىش ۋە سۈمۈرۈش رولىنى ئوينايدۇ. ② ھايۋانلارنىڭ ئوزۇقلۇق سۈپىتىدە ئىستېمال قىلىنىدىغان شۇ خىل ئەزاسى؛ ئۈچەي قۇيماق. ئۈچەي كاۋپى.

ئۈچەي بوشىشىش <تب> ئۈچەي دىۋارى گۆشلىرىنىڭ كېرىلىش كۈچى تۆۋەنلىشىپ، ئۈچەينىڭ نورمال لۆمۈلدەش ھەرىكىتى تۆۋەنلىشىش ھادىسىسى.

ئۈچەي بېزى <ئانات> ئۈچەينىڭ شىللىق پەردىلىرىدىكى ئۈچەي سۇيۇقلۇقىنى ئاجرىتىپ چىقىرىدىغان بەز.

ئۈچەي بېغىشى <ئانات> قورساق پەردىسىنىڭ بىر قىسمى. ئىنچىكە ۋە چوڭ ئۈچەينىڭ سىرتىنى ئوراپ تۇرۇپ، ئۈچەينى قورساق بوشلۇقىنىڭ ئارقا تېمىغا تۇتاشتۇرۇش رولىنى ئوينايدۇ.

ئۈچەي پارازىتى <زوتول> ئادەم ۋە ھايۋان ئۈچەيلىرىدە پارازىت ياشايدىغان قۇرتلار.

ئۈچەي توسۇلۇش <تب> ئۈچەي كىرىشىپ قېلىش، ئۈچەي ئىچىدە ئۆسمە پەيدا بولۇش، ئۈچەي بوشلۇقىغا سىزاڭسىمان مەدە قاتارلىق يات جىسىملار كەپلىشىپ قېلىش، ئۈچەي گۆشلىرى تارتىشىش ياكى پالەچلىشىش نۇپەيلىدىن ئۈچەي ئۆتكۈزمەس بولۇپ قېلىش ھادىسىسى. ئۇنىڭ ئالامەتلىرى: قورساق كۆپۈش، قورساق قاتتىق ئاغرىش، قۇسۇشلاردىن ئىبارەت، **ئۈچەي تولغىنىش** <تب> ئۈچەينىڭ

تارباغاتاي، ئالتايدىن ئىبارەت ئۈچ ۋىلايىتىدىكى ھەر ئىككى خەلقنىڭ 1944-يىلى گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى ئېلىپ بارغان مىللىي — دېموكراتىك قوراللىق كۈرىشى. ئۇ جۇڭگو خەلقىنىڭ دېموكراتىك ئېنقلابىنىڭ بىر قىسمىدۇر.

ئۈچ ياقلىق كرىستال سىستېمىسى <گېئول> يەتتە كرىستال سىستېمىسىنىڭ بىرى. تۆۋەن دەرىجىلىك كرىستال گۇرۇپپىسىغا ياتىدۇ. سىمېتىرىيە تۈرىدە سىمېتىرىيە يۈزى ياكى ئىككى دەرىجىلىك سىمېتىرىيە ئوقى بولمايدۇ. كرىستالنىڭ گېئومېتىرىيەلىك تۇراقلىق سان ئالاھىدىلىكى $\alpha \neq \beta \neq \gamma$ ، $\alpha \neq \beta \neq \gamma = 90^\circ$ بولىدۇ.

ئۈچ يۈز ئاتىش كۈن پۈتۈن بىر يىل، يىل بويى، دائىم، ھەمىشە: — مەن ساڭا ئۈچ يۈز ئاتىش كۈن نامىزىدا دۇئا قىلىمەن، — دەدى موماي. * ئۇلار ئۈچ يۈز ئاتىش كۈن باش كۆتۈرمەي ئىشلىسىمۇ، ئىشلىگىگە تۇشلۇق ئىش ھەققىگە ئېرىشەلمەيتتى.

ئۈچەك ئى <بئول> بەزى جانلىقلارنىڭ شارائىت ئۆزگىرىشىگە ماسلىشىش ئۈچۈن، ھاياتلىق پائالىيىتىنى توختاپ قالغانغا ئوخشاش ھالەتكە كەلتۈرۈشى، مەسىلەن، يىلاننىڭ قىش پەسلىدە ھەرىكەت قىلماي ۋە ئوزۇقلانماي يېتىشى؛ ئۆسۈملۈك بىخنىڭ قىش پەسلىدە ئۆسۈشتىن توختىشى قاتارلىقلار.

ئۈچەككە كىرىش <بئول> جانلىقلارنىڭ قاتتىق سوغۇق، قاتتىق ئىسسىق، قۇرغاقچىلىق، ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىك ئەھۋاللىرى يۈز بېرىدىغان مەزگىللەردە ئۈچەك ھالىتىگە قەدەم قويۇشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئۈچەي ئى ① <ئانات> ھەزىم قىلىش

ئۈچەي چاپلىشىش <تب> ئۈچەي ئەگمى بىلەن ئۈچەي دىۋارى ياكى ئۈچەي ئەگمى ئارىسىنىڭ چاپلىشىش ھادىسىسى.

ئۈچەي خىرۇرگىيىسى <تب> ئۈچەي كېسەللىكلەرنى ئوپىراتسىيە يولى بىلەن داۋالاش ئۇسۇللىرى.

ئۈچەي يەنە قان قېيىش <تب> ئۈچەي شىللىق پەردە قان تومۇرلىرىدا قان راۋان ماڭماي قېيىپ قېلىش ھادىسىسى. ئۈچەي دىۋارى <ئانات> ئۈچەينى ھاسىل قىلغۇچى مۇسكۇل ۋە ئۇنىڭ يۈزى.

ئۈچەي زەھىرى <بئول> سېرىق رەڭلىك ئۈزۈمسىمان شارچە باكتېرىيە ھاسىل قىلىدىغان زەھەر. ئۇ ئادەم ۋە مېمۇنلاردا يېمەكلىكلەردىن زەھەرلىنىش بەلگىلىرىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

ئۈچەي سانجىقى <تب> ئۈچەي دىۋارى سىپازمىلىنىپ، ئۈچەينىڭ لۆمۈلدەش ھەرىكىتى كۈچىيىپ كېتىش بىلەن كېلىپ چىقىدىغان ئۆتكۈنچى خاراكتېرلىق قاتتىق ئاغرىق. كۆپىنچە يېمەكلىكتىن زەھەرلىنىش، ئۈچەي توسۇلۇش قاتارلىقلار پەيدا قىلىدۇ.

ئۈچەي سۇيۇقلۇقى <ئانات> ئۈچەي شىللىق پەردىلىرىدىكى بەزى ئاجرىتىپ چىقىرىدىغان ھەزىم قىلىش سۇيۇقلۇقى. تەركىبىدە كۆپ خىل فېرمېنتلار بار، ئۇلار تاماقلار تەركىبىدىكى شېكەر، ياغلارنىڭ ھەزىم بولۇشىغا ياردەم بېرىدۇ. ئۈچەي سىلى <تب> ← ئۈچەي تۇبېركۇليوزى.

ئۈچەي غەلۋىرىكى <تب> جۇڭگىدا ئادەتتە سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ياللۇغى «ئۈچەي غەلۋىرىكى» دېيىلىدۇ.

ئۆزلۈكىدىن تولغىنىپ قىلىش ھادىسىسى. بەزىدە ئۇ ئۈچەي توسۇلۇش ھادىسىسىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

ئۈچەي تۇبېركۇليوزى <تب> سىل تاياقچە باكتېرىيىلىرىنىڭ ئۈچەيگە ئورۇنلىشىپ قېلىشىدىن پەيدا بولىدىغان بىر خىل كېسەللىك. ئۇنىڭ ئالامەتلىرى: قورساق ئاغرىش، بەزىدە ئىچى سۈرۈپ، بەزىدە قەۋزىيە تىلىشىش، چوڭ تەرەتتە بەزىدە قان-يىرىك كېلىش، قان ئازىيىپ ئورۇقلاپ كېتىشلەردىن ئىبارەت.

ئۈچەي تۇرۇلۇش <تب> ئۈچەينىڭ بىر قىسمى يەنە بىر قىسمىنىڭ ئىچىگە كىرىپ قېلىپ ئۈچەينى توسۇۋېلىش ھادىسىسى. بۇ تولراق بالىلاردا ئۇچرايدۇ. ئادەتتە قورساق تۇيۇقسىز قاتتىق ئاغرىش، قۇسۇش، تەرەتتە قان كېلىش، قورساق ئىچىدە مۇنەكچە بولۇشلار بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

ئۈچەي تېشىلىش <تب> بىر خىل كېسەللىك. بۇنىڭدا يارىلىنىش، ئۈچەي تۇبېركۇليوزى، ئۈچەي كېزىكى، 12 بارماق ئۈچەي يارىسى ياكى ئۈچەينىڭ باشقا ياللۇغلىنىشلىرى تۈپەيلىدىن ئۈچەي دىۋارى تېشىلىپ، تۆشۈك ھاسىل بولىدۇ. نەتىجىدە تەرەت قورساق بوشلۇقىغا ئېقىپ كىرىپ، قورساق بوشلۇقىنى يۇقۇملاندۇرۇپ، قۇسۇش، قورساق قاتتىق ئاغرىش، كۆپۈش، تومۇر ئاجىزلىشىش قاتارلىق كېسەل ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. ئۈچەي تىۋىتى <ئانات> ئىنچىكە ئۈچەي دىۋارى شىللىق پەردىلىرىدىكى تىۋىتكە ئوخشايدىغان توقۇلما. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئىنچىكە قان تومۇرلار بولۇپ، ئوزۇقلۇق ماددىلارنى سۈمۈرۈش رولىنى ئوينايدۇ.

ئۈچەيدە ھاسىل بولغان زەھەرلىك ماددىلارنىڭ قانغا ئۆتۈشى سەۋەبىدىن يۈز بېرىدىغان زەھەرلىنىش.

ئۈچەي ياللۇغى <تب> ئۈچەي شىللىق پەردىسىنىڭ ئۆتكۈر ياكى سوزۇلما خاراكتېرلىق ياللۇغى. تولاراق ئىنچىكە ئۈچەي شىللىق پەردىسىنىڭ ياللۇغلىنىشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئالامەتلىرى: قورساق ئاغرىش، قىزىتما، ئىچ سۈرۈشلەر بولۇپ، كۆپىنچە ھەزىم بۇزۇلۇش، يېمەكلىكلەردىن زەھەرلىنىش، باكتېرىيىلەر بىلەن يۇقۇملىنىشلار تۈپەيلىدىن كېلىپ چىقىدۇ. **ئۈچەي يۇقۇملۇق كېسەللىكلىرى <تب>** يېمەكلىك تەركىبىدىكى كېسەللىك باكتېرىيىلىرىنىڭ ئۈچەيگە كىرىپ كېتىشى بىلەن كېلىپ چىقىدىغان يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر.

ئۈچەي يېپى <تب> تاشقى كېسەللىكلەر ئوپىراتسىيىسىدە ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل تىكىش يېپى. قوينىڭ ئۈچەي دىۋارى توقۇلمىسىدىن ئىشلىنىدۇ.

ئۈچىي دۈمبىسىگە چاپلىشىپ قالماق ← ئۈچەيلىرى تارتىشىپ كەتمەك: ئېسىنى يىغىپ ئويلىسام قورساقلىرىم ئېچىپ، ئۈچىيىم دۈمبەمگە چاپلىشىپ قالغاندەك بولۇپ، چاڭقاپ، گاللىرىم قۇرۇپ كېتىپتۇ.

ئۈچىي قىسقا قورسىقى كىچىك، ئىچى تار: سادىق ھەمىشە: - ئاياللار زە ئۈچىيىڭلار بەك قىسقا، قورساقنى كەڭ تۇتقان ياخشى، ئوقۇتقۇچى بولغان ئادەم ئۇرۇشۇپ، جېدەللىشىپ يۈرسە سەت ئەمەسمۇ؟ - دەپ ئاغزىنى تۇۋا قلاپ قويدۇ.

ئۈچىي ئۈزۈلگۈدەك قاتتىق ۋە ئۈزۈلدۈرمەي كۈلۈپ كەتكەنلىكىنى سۈپەتلەپ ئېيتقاندا قوللىنىلىدىغان ئىبارە: خاتىپ بولسا، ئۈچىي

ئەمما قەدىمكى كىتابلاردا ئومۇمەن ئۈچەي ساھەسىگە چىققان يىرىڭلىق يارىلارنى كۆزدە تۇتقان، ئۇلار « بۇ كېسەل ھۆل زەھەرلەر يىغىلىپ، قايغان ھارارەت ئۈچەيگە قۇيۇلۇشتىن كېلىپ چىقىدۇ، بەدەن قىزىيدۇ، جۇغۇلدايدۇ، قورساق كۆپۈپ ئاغرىپ تۇتقىلى قويمايدۇ، قولغا مونەك ئۇرۇلىدۇ، ئۈچەي تۆۋەنگە تارتىلىپ ئاغرىيدۇ، تەرەتتە قان-يىرىڭ كېلىدۇ » دەپ تەسۋىرلەيدۇ.

ئۈچەي كاۋىپى ئۈچەيدىن قىلىنغان كاۋاپ. ئادەتتە ئۈچەي پاكىز يۇيۇلۇپ ۋە تەتۈر ئۇرۇلۇپ، ئىككى سانتىمېتىر ئەتراپىدا توغراغاندىن كېيىن زىخقا ئۆتكۈزۈلۈپ، كاۋاپدا پىشۇرۇلىدۇ.

ئۈچەي كېزىكى <تب> ئۆتكۈر يۇقۇملۇق كېسەللىك. ئۈچەي كېزىكى تاياقچە باكتېرىيىسى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. بۇنىڭدا بەدەن ھارارىتى تەدرىجىي ئۆرلەپ 39° - 40° قا چىقىدۇ. تومۇرنىڭ سوقۇشى ئاستىلايدۇ، تال ئىششىيدۇ، ئاق قان ھۈجەيرىلىرى ئازىيىدۇ، قورساق ساھەسىگە ھال رەڭ ئەسۋە چىقىدۇ. ئېغىر بولغاندا ئۈچەي قاناش، ئۈچەي تېشىلىش سەۋەبلىك ئۆلۈم ھادىسىسى يۈز بېرىدۇ.

ئۈچەيگە قان تولۇش <تب> ئۈچەي تومۇرلىرى كېڭىيىپ كېتىش، قان قېيىشتىن ئۈچەي شىللىق پەردە قان تومۇرلىرىغا قان تولۇش.

ئۈچەيلىرى تارتىشىپ كەتمەك قورسىقى ئىنتايىن ئېچىپ كەتمەك: تاماق تەييار بولىدۇ، تېز بولۇڭ، ئۈچەيلىرىم تارتىشىپ كەتتى.

ئۈچەي مەنبەلىك زەھەرلىنىش <تب>

ئۈزۈلگۈدەك كۈلۈپ مەزە قىلاتتى.

ئۈچەي-باغىر ① ئۈچەي ۋە باغىر. ② قورساق.

ئۈچەي-باغىرنى سىيرىماق ھېچنېمىسى قويماسلىق؛ ئۇنى بىز رازى بولغۇدەك كۈتۈۋالالايمىزمۇ؟ مۇبادا تاغامنى بىزنىڭ ئۆيدە ئۈچ كۈن تۇردى دېگەندىمۇ ئىقتىسادىي جەھەتتىن ئۈچەي-باغىرىمىزنى سىيرىۋېتىشى تۇرغانلا گەپ!

ئۈچەي-پۈچەي ئۈچەي ۋە شۇ خىلدىكى نەرسىلەر؛ ئۈچەي-پۈچەيلىرىنىمۇ قوياي بەۋېتىپتۇ.

ئۈچەي-قېرىن ئۈچەي ۋە قېرىن؛ ئۈچەي-قېرىننى چۇۋۇماق.

ئۈچەي-قېرىننى تۆكمەك ئىچىدىكى دەردىنى پۈتۈنلەي سۆزلىمەك، قورسىقىدىكى گەپلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئېيتماق؛ ئۇمۇ ئۈچەي-قېرىننى تۆكتى. پۇشايمان قىلىپ قوللىرىنى چىشلىدى.

ئۈچەيلىن سان. ئۈچ ئادەم، ئۈچ كىشى؛ بۇ ۋەدىنى ئاڭلىغان ئۈچەيلىن شاھنىڭ سۆزىنى رەت قىلالماي، ئۆز رازىلىقىنى بېرىشىپتۇ. * ئۇزۇن ئۆتمەي ئايشەمخان تاماقنى پىشۇرۇپ شىرەگە ئېلىپ كەلدى. ئۈچەيلىن تاماق يېيشكە كىرىشىپ كەتتى.

ئۈچقات ئى (ئۈچ+قات) <بوت> ئۈچقات ئائىلىسىدىكى يوپۇرماق تاشلايدىغان چاتقال. يوپۇرمىقى تۇخۇم ياكى ئۇزۇن ئېلىلىپ شەكىلدە، گۈلى دەسلەپ ئېچىلغاندا ئاق بولۇپ كېيىن سېرىققا ئۆزگىرىپ كېتىدۇ، پۇراقلىق بولىدۇ. مېۋىسى قارا رەڭلىك، يوپۇرماق ۋە گۈللىرى دورا قىلىنىدۇ. ئىسسىقنى ياندۇرۇش، ياللۇغ قايتۇرۇش قاتارلىق روللارغا ئىگە. ياغىچى قاتتىق، يىك ياساشقا ئىشلىتىلىدۇ.

ئۈچقۇلاق ئى (ئۈچ+قۇلاق) <بوت> پۇرچاق ئائىلىسىدىكى، كىچىك تىپتىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى ئۈچ قۇلاقلىق مۇرەككەپ يوپۇرماق. ئۇنىڭ ئاق ئۈچقۇلاق ۋە قىزىل ئۈچقۇلاق دېگەن تۈرلىرى بار.

ئۈچكە ئى <بوت> بەزى مېۋىلەرنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى قاتتىق شاكىلى بار قىسمى، ئىچىدە ئۇرۇقى (مېغىزى) بولىدۇ. مەسىلەن، شاپتۇل ئۈچكىسى، ئۆرۈك ئۈچكىسى دېگەندەك.

ئۈچكېزەك ئى (ئۈچ+كېزەك) ئانىنىڭ قورسىقىدىن بىر قېتىمدا ئارقا-ئارقىدىن تۇغۇلغان قېرىنداش (بىر-بىرىگە نىسبەتەن)؛ بۇ ئۈچكېزەك ئاكا-ئۇكىلار ئېغىز بوشلۇقىنىڭ بىرئاز كىچىكرەك قىسمىدا بولغاچقا، تازا دىققەت قىلمىسا گېپىنى ئاڭقىرىشقا بولمايتتى.

ئۈچكىلىك سۈپ. ئىچىدە ئۈچكىسى بار، ئۈچكىسى بولىدىغان؛ ئۈچكىلىك مېۋە.

ئۈچكىلىك مېۋە <بوت> ھۆل مېۋىنىڭ بىر تۈرى. سىرتقى مېۋە شۆپۈكى ناھايىتى نېپىز كېلىدۇ. ئوتتۇرا مېۋە شۆپۈكى قېلىن، سۇلۇق بولۇپ، ئاساسلىق ئىستېمال قىلىنىدىغان قىسمى ھېسابلىنىدۇ. ئىچكى مېۋە شۆپۈكى قاتتىق، شاكالىق كېلىدۇ. ئۇنىڭ ئىچىدە ئۇرۇقى (مېغىزى) بولىدۇ. مەسىلەن، شاپتۇل، قارىئۆرۈك، ئالۇچىلارغا ئوخشاش.

ئۈچلەمچى سۈپ. بىرەر جەريان ياكى ھادىسىدە ئۈچىنچى ئورۇندا تۇرغان؛ ئۈچىنچى؛ ئۈچلەمچى دەۋر. ئۈچلەمچى سىستېما.

ئۈچلەمچى دەۋر <گېئول> ئوتتۇرا ھايات ئېراسىنىڭ بىرىنچى دەۋرى. تۆۋەن، ئوتتۇرا، يۇقارقى دەپ ئۈچ ئەسىرگە

ئۇكام ئۈچۈن سېتىۋالدىم. * سەن بىز ئۈچۈن، خەلقنىڭ ئۈچۈن ناكار بولدۇڭ. شۇڭا سەن ئەڭ ياخشى ئادەمسەن. * ئاسماندىكى ئايىمىز، كۆڭلۈمدىكى يارىمىز. سىز ئۈچۈن تۇغۇلغانمەن، ھاياتىمىز، بارىمىز. ② ئىش-ھەرىكەتنىڭ نېمە مەقسەتتە بېجىرىلىشىنى كۆرسىتىدۇ: يار ئۈچۈن يېگەن تاياقنىڭ يارىسى يوق (ماقال). * ئۇنىڭ دەرەخنى مىسالغا ئېلىشى سونۇرنىڭ ھازىر ياغاچ سېتىپ ئۆي ئېلىش كويغا چۈشەنلىكىنى ئەسلىتىش ئۈچۈن ئىدى. * قىسىز قارىغاچ قاننىدەك ئىنچىكە ئەگمە قاشلىرىنى سۈزۈپ، تۇمشۇقنى يېقىملىقتىن ئۇشلاپ قويدى-دە، خالاتلىرىنى سېلىۋېتىش ئۈچۈن كارىدورغا يۈگۈردى. ③ ئىش-ھەرىكەتنىڭ بېجىرىلىشىدىكى ئاساس ياكى سەۋەبىنى بىلدۈرىدۇ: نېمە ئۈچۈن. شۇنىڭ ئۈچۈن. * يامغۇر ياغقانلىقى ئۈچۈن كېچىكىپ قالدىم. * ئۇ، خىزمەت ئالدىراش بولغانلىقى ئۈچۈن كېلەلمىدى. * مەن نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭكىگە بازغۇدەكمەن؟ * — مەن تەشكىلگە بويسۇنغانلىقىم، كەڭ دېھقانلار بىلەن كوللېكتىپنىڭ مەنە ئىتتىپاقى كۆزلىگىنىم ئۈچۈن، ساڭا بۇ گەپنى قىلىۋاتمەن، — دېدى ئۇ. ④ بىرەر ئىشنىڭ، مەسىلىنىڭ ياكى پىكىرنىڭ كىمگە، نېمىگە نىسبەتەن ئېيتىلىشىنى كۆرسىتىدۇ: تىرىشىپ ئۆگىنىش ياشلار ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم. * — ئانا، سىلنىڭ ساق-سالامەت تۇرغانلىرىنىڭ ئۆزى بىز ئۈچۈن بەخت، — دېدىم مەن. * ھايات مەن ئۈچۈن ھەممىدىن قىممەت، ھاياتتىنمۇ قىممەتتۇر مۇھەببەت. ۋە لېكىن كېچىمەن ھەر ئىككىسىدىن، ئەركىنلىك، ئازادلىق ئۈچۈن مەن پەقەت.

ئۈچىنچى ① سان. رەت تەرتىپى، ئورنى ئىككىنچىدىن كېيىن تۇرىدىغان، تەرتىپ

بۆلۈنگەن. 230 مىليون يىل بۇرۇن باشلىنىپ، 195 مىليون يىلدىن ئىلگىرى تاماملانغان. بۇ دەۋردىكى يەر قاتلاملىرى ئەڭ ئاۋۋال گېرمانىيىدە يۇقارقى، ئوتتۇرا، تۆۋەن دەپ ئۈچكە بۆلۈنگەنلىكتىن ئۈچلەمچى دەۋر دەپ ئاتالغان. بۇ دەۋردە يالڭاچ ئۇرۇقلۇق ئۆسۈملۈكلەر داۋاملىق تەرەققىي قىلغان، ئومۇرتقىسىز ھايۋانلاردىن قۇلۇللىر ۋە تەخسىسىمان ساقاللىقلار ئاساس قىلىنغان، بېغىش بوشلۇقلار ئازايغان، ئىپتىدائىي سۈت ئەمگۈچىلەر كۆرۈلۈشكە باشلىغان. شەرتلىك بەلگىسى T .

ئۈچلەمچى سىستېما < گېئول > ئۈچلەمچى دەۋردە شەكىللەنگەن يەر قاتلاملىرى. **ئۈچلۈك** ① سۈپ. ئۈچ ئادەم ياكى نەرسىدىن تەشكىللەنگەن، تۈزۈلگەن: ئۈچلۈك ھەيئەت. ئۈچلۈك نېرۋا. ② ئى. ئۈچ خاللىق ياكى ئۈچ رەقەملىك نەرسە: قاغىنىڭ ئۈچلۈكى، غىشنىڭ ئۈچلۈكى.

ئۈچلۈك نېرۋا < ئانات > بەشىنچى جۈپ مېڭە نېرۋىسى. مېڭە كۆۋرۈكىدىن چىقىدۇ. ھەربىر تەرىپى ئۈچ شاخقا بۆلۈنۈپ كۆز، ئېگەك، چاغ قاتارلىق قىسىملارغا تارقىلىدۇ. ئاساسلىقى يۈز، چىش، مۇڭگۈز پەردە، بۇرۇن ئىچى، كالىپۇك، باش تېرىسىنىڭ كۆپ قىسمى ۋە مېڭە قېپىنىڭ سېزىمىنى ئىدارە قىلىدۇ. يەنە چايناش مۇسكۇلىنىڭ ھەرىكىتىنىمۇ باشقۇرىدۇ.

ئۈچۈن تر ① نەرسىنىڭ كىمگە، نېمىگە ئاتالغانلىقىنى، بېغىشلانغانلىقىنى ياكى كىمنىڭ، نېمىنىڭ پايدىسىغا، مەنپەئىتىگە بېجىرىلگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ: ھەممە نەرسە خىزمەت ئۈچۈن. * مەن بۇ كىيىمنى

ئورنى « 3 » رەقىمى بىلەن بەلگىلىنىدىغان، 3- نومۇرلۇق: ئۈچىنچى ئورۇندۇق. ئۈچىنچى ئورۇن. ئۈچىنچى يىل. ئۈچىنچى قېتىم. ئۈچىنچى ئۆي. ئۈچىنچى سىنىپ ئوقۇغۇچىسى. ئۈچىنچى ئەۋلاد. * شەۋكەت شۇ يۈگۈرگەن پىتى ئىككىنچى، ئۈچىنچى كۈچىدىنمۇ ئۆتۈپ كەتكىنىنى تۇپماي قالدى. * ئۇ دەسلەپتە ناخشا ئوقۇشقا باشلىغاندا، يېنىدا ئىككى بۇرادىرىدىن باشقا ئۈچىنچى كىشى يوق ئىدى. ② سۈپ. چوڭ- كىچىك نەرسىلەرنىڭ ئىككىنچى نومۇرلۇقتىن چوڭ، تۆتىنچى نومۇرلۇقتىن كىچىك بولغان ئۆلچىسى، رازمېرى: ئۈچىنچى كالاچ.

ئۈچىنچى ئاي < ئاستر > ← مارت.

ئۈچىنچى باسقۇچلۇق ئەمەل < مات >
 ئەمەللەر ئارىلاش كەلگەندە، دەرىجىگە كۆتۈرۈش بىلەن يىلتىز چىقىرىش ئەمىلى ئۈچىنچى باسقۇچلۇق ئەمەل دېيىلىدۇ. **ئۈچىنچى قەبىقە < تارىخ > 18- ئەسىر- دىكى فرانسىيە بۇرژۇئا ئىنقىلابىدىن ئىلگىرىكى دېھقانلار، سودىگەرلەر، قول ھۈنەرۋەنلەر ۋە بۇرژۇئازىيىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، باج تاپشۇرۇش مەجبۇرىيىتى بار، سىياسىي ھوقۇقى يوق تەبىقە.**
ئۈچىنچى دەۋر < گېئول > يېڭى ھايات ئېراسىنىڭ بىرىنچى دەۋرى. بۇ دەۋر كونا ئۈچىنچى دەۋر (E) ۋە يېڭى ئۈچىنچى دەۋر (N) دەپ بۆلۈنىدۇ. تەخمىنەن 67 مىليون يىل بۇرۇن باشلىنىپ 2.5 مىليون يىل بۇرۇن تاماملانغان. بۇ دەۋردە تاغ پەيدا بولۇش ھەرىكىتى تەرەققىي قىلغان بولۇپ، دېڭىز، قۇرۇقلۇقلار قىياپىتىنىڭ ئۆزگىرىشى تۇراقسىز بولغان. بۇ دەۋردىكى دۆلىتىمىزنىڭ يەر قاتلاملىرى قىتئە تۈسلۈك، ھازىرقى ئەڭ زور تاغ تىزمىلىرىنىڭ كۆپچىلىكى

مۇشۇ ۋاقىتتا شەكىللەنگەن، ھاياتلاردىن سۈت ئەمگۈچىلەر ۋە قۇشلار، ئۆسۈملۈكلەردىن يېپىق ئۇرۇقلۇقلار كەڭ تەرەققىي قىلغان. شەرتلىك بەلگىسى R .

ئۈچىنچى سىستېما < گېئول > ئۈچىنچى دەۋردە شەكىللەنگەن يەر قاتلاملىرى.
ئۈچىنچى مۇستەسنا قانۇنىيەت < لوگ >
 فورمال لوگىكىنىڭ ئاساسىي قانۇنىيەتلىرىنىڭ بىرى. ئۇنىڭ مەزمۇنى ئەينى بىر پىكىر قىلىش جەريانىدا ئەينى بىر ئوبيېكت توغرىسىدا بىر-بىرىگە زىت ئىككى پىكىردە بولماسلىق كېرەك دېگەندىن ئىبارەت. ئەگەر شۇنداق بولۇپ قالسا، ئۇ ئىككى زىت پىكىرنىڭ بىرى جەزمەن توغرا، يەنە بىرى جەزمەن خاتا بولىدۇ، ئۈچىنچى خىل ئەھۋالنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. بۇ قانۇنىيەت پىكىرنىڭ تايىنىش، لىگىرتاقتاق بولۇپ قالماستىن تەلەپ قىلىدۇ. ئۇنىڭ فورمۇلىسى: « يا A ، يا غەيرىي A دېگۈلۈك » دېگەندىن ئىبارەت.

ئۈچىنچى قېتىملىق ئىچكى ئىنقىلابىي ئۈزۈش < تارىخ > 1946- يىلدىن 1949- يىلغىچە جۇڭگو خەلقىنىڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىگە قارشى ئېلىپ بارغان ئىنقىلابىي ئۈزۈشى. بۇ قېتىمى ئۈزۈشتە سەككىز مىليون گومىنداڭ ئارمىيىسى يوقىتىلدى، گومىنداڭنىڭ قۇرۇقلۇقتىكى ئەكسىيەتچى ھۆكۈمرانلىقى ئاغدۇرۇپ تاشلاندى، مەملىكەتنىڭ مۇتلەق كۆپ زېمىنى ئازاد قىلىندى، يېڭى دېموكراتىك ئىنقىلاب ئاياغلىشىپ، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، جاھانگىرلىكنىڭ جۇڭگودىكى

كۈچلىرى قۇرۇقلۇقتىن قوغلاپ چىقىرىلدى. بۇ ئۇرۇش خەلق ئازادلىق ئۇرۇشى دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

ئۈچىنچى كەسىپ < شىئى > ئادەتتە تۇرمۇش، ئىشلەپچىقىرىش مۇلازىمەت كەسىپلىرى يەنى سودا، يېمەك-ئىچمەك، رېمونتچىلىق، ساياھەت ئىشلىرى، شەھەر ئىچى قاتنىشى، يۈك توشۇش، پۇل مۇئامىلىسى، ستراخۇنىيە، رادىئو، خەۋەرلىشىش، ئۇچۇر، مەسلىھەت بېرىش، قانۇنچىلىق ئىشلىرى، داۋالاش، ساقلىقنى ساقلاش، مەدەنىيەت-مائارىپ، تەنتەربىيە، پەن تەتقىقات ئىشلىرى قاتارلىقلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئۈچىنچى ئىنتېرناتسىئونال < پەلس > پۈتۈن دۇنيادىكى كوممۇنىستىك پارتىيە ھەم كوممۇنىستىك تەشكىلاتلارنىڭ خەلقئارالىق بىرلەشمە تەشكىلاتى. لېنىننىڭ تەشەببۇسى بىلەن 1919-يىلى موسكۋادا قۇرۇلغان. ئۇنىڭ ۋەزىپىسى ئىشچىلار سىنىپىنىڭ كۆپ قىسمى ۋە ئاساسىي ئەمگەكچى ئاممىنىڭ كوممۇنىزم تەرەپتە تۇرۇشىنى قولغا كەلتۈرۈش، پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى مۇستەھكەملەش ۋە كاپىتالىستىك تۈزۈمنى يوقىتىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىشتىن ئىبارەت ئۇ 1943-يىلى تارقىتىۋېتىلگەن.

ئۈچىنچى ئىيۇن ھەرىكىتى < تارىخ > جۇڭگو ئىشچىلار سىنىپىنىڭ تۇنجى قېتىم ئىش تاشلاش ئارقىلىق جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى ئېلىپ بارغان ھەرىكىتى، يەنى ئۆتۈنچى ماي ھەرىكىتىنىڭ يېڭى بىر باسقۇچى. 1919-يىلى 6-ئاينىڭ 3-كۈنىدىن باشلاپ، بېيجىڭ مىلتارىست ھۆكۈمىتى

ئىككى كۈن ئىچىدە مىڭغا يېقىن ئوقۇغۇچىنى تۇتقۇن قىلىپ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ نەپرەتىنى قوزغايدۇ. شۇنىڭ بىلەن شاڭخەي ئىشچىلىرىدىن ئالتە-يەتتە مىڭ كىشى زور ئىش تاشلاش ھەرىكىتىنى قوزغايدۇ. ئارقىدىنلا مەملىكەتنىڭ نۇرغۇن جايلىرىدا ئىش تاشلاش ۋە نامايىشلار ئېلىپ بېرىلىدۇ. ھەرىكەتنىڭ مەركىزى بېيجىڭدىن شاڭخەيگە يۆتكىلىدۇ. 6-ئاينىڭ 10-كۈنى مىلتارىست ھۆكۈمەت تۇتقۇن قىلىنغان ئوقۇغۇچىلارنى قويۇپ بېرىپ، ساتقۇن ساۋۇۋىلىنىڭ، لوزۇڭيۇي، جاڭ زۇڭشياڭلارنى ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇشقا مەجبۇر بولىدۇ. 6-ئاينىڭ 28-كۈنى كېلىشىمگە ئىمزا قويۇشنى رەت قىلىشقا مەجبۇر بولىدۇ.

ئۈدۈسكىمەك پ. دىئال. تەمىنسىمەك، تىمسىقلىماق.

ئۈدۈكلىمەك پ. دىئال. يېقىنلاشماق، ياخشى كۆرۈشمەك.

ئۈدۈگەن ئى. دىئال. ئاغمىخان.

ئۈر ئى. تۈلكىنىڭ ئۇۋىسى.

ئۈرە ئى. دىئال. ئېجىل، ئىناق.

ئۈرە بولماق دىئال. كۆنمەك، ئېجىل بولماق؛ ئۆگەنمەك.

ئۈرەن ئى ① كېلەر يىلى تېرىش ئۈچۈن ئېلىپ قويۇلغان دان؛ ئۇرۇق. ② دانلارنىڭ بىخلىنىدىغان ئورنى.

ئۈركۈتمەك «ئۈركۈتمەك» يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ ئاتنى ئۈركۈتمەك. * ئۇنىڭ جاراڭلىق كۈلكىسى دەرمەخلەرنىڭ شاخلىرىدىكى قۇچقاچلارنىمۇ ئۈركۈتۈۋەتتى. * شۇ چاغلاردا مەن يېزىنىڭ ئۇششاق بالىلىرى بىلەن قوشۇلۇپ يول بويىدىكى چوڭ ئۆستەڭنى ياقلاپ، غاز، ئۆردەكلەرنى ئۈركۈتۈپ ئوينايتتۇق.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق « ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق « ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق » پېئىلىنىڭ مەجبۇل دەرىجىسى: ئاتلار ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق « ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئەكبەر كىرىپ كەلگەندە

لىملاردىن كەپتەرلەر ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئۈچۈپ چىقىپ، ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق تۈگۈلۈكىنىڭ بالداقلىرىغا بېرىپ قونۇشتى. * ئۇلارنى كۆرۈپ خۇرجۇنىغا ئوق-دورا قاقچىلىغان قازاقلار بەكرەك ئۈزەڭگە سوقۇشتى.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق I پ. ئاسان ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق، ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئارانلا تۇرىدىغان: ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئات. ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق قۇش.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق II « ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق » پېئىلىنىڭ سۈپەتتىشى: ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ھاك.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ھاك < خىم > ھاك بىلەن سۇرىپتاكسىپىلەشكەندە ھاكىم بولىدىغان ماددا. مولېكۇلا فورمۇلىسى $Ca(OH)_2$. ئاق رەڭلىك پاراشول، قۇرۇلۇشتا كۆپ قوللىنىلىدىغان ماتېرىيال. مىكروبلارنى ئۆلتۈرگۈچى دورا ھەم خىمىيە سانائەت ماتېرىيالى قىلىنىدۇ.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق I پ. بىرنەرسە ياكى ئەھۋالدىن بىردىنبىلا قورققان، قورققۇنچىلىق ھېس قىلماق، چۆچۈمەك، قاقچاق: ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق * ئېشەكلەر ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق قولىدىكى تاپاقنى كۆرۈپ، تېخىمۇ ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق، تاپۇر-تاپۇر قىلغىلى تۇردى. * قاتتىق ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئاتلار ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئاشلىق بېسىلغان ھارۋىنى دەھشەت بىلەن ئېلىپ قاچتى. * تۈپۈقسىز يۈگۈرۈپ چىققان ئەپەندىدىن ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئاتلار بىرنەچچە سودىگەرنى يىقىتىپ تاشلاپتۇ.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق II پ. يىمىرىلمەك: ھاك ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئى. ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق قارا، ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق سىركىدەك

بولىدىغان، قىرىل چىچەكلەيدىغان، يوپۇرمىقى ئۈچ ئىلىك كەڭ بولىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك. ئۇنى ئاچارچىلىق كۈنلەردە ئۇن تارتىپ يېگىلى بولىدۇ.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق پ. ئارس. قاۋىماق، ھاۋىشىماق: مېنىڭ، بۇ ئىنكاسلارغا تۇتقان پوزىتسىيەم، ئىنكاسلارنى پاش قىلىش ئۈچۈن پاكىت قاتارىدا ساقلاپ قويۇش لازىم. ئىش مۇشۇ بەرگە كەلگەنكى، ئىت ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق، كارۋان بۈرەر، دېسەڭ، دەۋەر دەپ ئولتۇرغىلى بولىدۇ.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق (توغرىسى: يۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق) ← يۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق II.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق (توغرىسى: يۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق) ← يۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق (توغرىسى: يۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق) ← يۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئى. ئات-ئۇلغا مىنگەندە، دەسسەپ

چىقىش ئۈچۈن تاسما باغ ئارقىلىق ئېگەر ياكى چومغا بېكىتىپ قويۇلىدىغان جابدۇق. ئادەتتە تۆمۈردىن ياسىلىدۇ: ئاتتىن چۈشسە، ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق (ماقال). * ساپىم ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق كېتىۋېتىپ، نىياز پالۋانىنى ئېتىپ قويدى، ئۇنىڭ بىر پۇتى ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق قالدى. ئامانقۇل نىياز پالۋانىنىڭ ئېتىنى توسۇپ، ئۇنىڭ پۇتىنى ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق چىقاردى.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق باغ ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئېگەر، چومغا بېكىتىلگەن بېغى.

ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق سوقۇشتۇرماق قارشى تەرەپ بىلەن مەنەلىك تالاشماق، ئۈستۈنلۈك تالاشماق، رىقابەتلىك تالاشماق: نادان جاھىللار بىلەن ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق، بەلكى ئۇلارنى ئىمكانقەدەر ئىنساپ ۋە ئەخلاققا دەۋەت قىلىش كېرەك. * ئاخىرى قوشنىسى ناسىرئاخۇن بىلەن ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرماق ئۆتكەن ئون نەچچە يىل

جەرياندىكى ۋەقەلەر ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۆتۈشكە باشلىدى.

ئۈزەڭگە سۆڭەك < ئانات > ئاڭلاش سۆڭىكىنىڭ بىرى. شەكلى ئۈزەڭگىگە ئوخشايدۇ، سىرتى سەندەل سۆڭەك بىلەن، ئىچكى بىر ئۇچى ئىچكى قۇلاق بىلەن تۇتىشىدۇ.

ئۈزەڭگىدىن چۈشمە سىلىك ← ئاتتىن چۈشمە ئۈزەڭگىدىن چۈشمە سىلىك: قايتى ئۇ ئۆيگە يۈگۈرۈپ دېگۈدەكلا، خالىغا تارتتى دەرھال ئايالىنى. تىرىشى ئۈزەڭگىدىن چۈشمە سىلىككە ھەم، ھەم تاپماق بولۇپ ئىشنىڭ ئامالىنى.

ئۈزەڭگىلىك ئى ① ئېگەر توقۇلغان ئاتنى مىنىپ، پۇتى بىلەن ئۈزەڭگىنى دەسسەپ ئولتۇرغاندا، پۇتىدىكى ئاياغ كىيىمنىڭ ئۈزەڭگىگە تىرىلىپ تۇرىدىغان قىسمى: كالتە چەم-ئاياغ كىيىمنىڭ ئۈزەڭگىلىكىنىڭ ئالدىغا سالدىغان چەم. ② پۇتنىڭ ئۈستى تەرىپىدىكى ئۈزەڭگە بېسىپ تۇرىدىغان جايى.

ئۈزبەر ئى < بوت > كالىپۇكىسىمان گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى بىر يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يوپۇرمىقى پەيسىمان يېرىلىدۇ. يېرىقچە ياپراقچىلىرى تۆمۈنە شەكىلدە. گۈلى كىچىك بولۇپ، ئاچ قىزىل كېلىدۇ، پۈتۈن تېنى دورا قىلىنىدۇ.

ئۈزەڭگە I « ئۈزەڭگە I » پېشىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئارغامچىنى ئۈزەڭگە، يېنى ئۈزەڭگە، گۈلى ئۈزەڭگە، ئۈزۈمنى ئۈزەڭگە. * مۇئەللىملەر ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسىنى سىلىنىڭ يېزىدىكى قوناقلىرىنىڭ بېشىنى ئۈزەڭگە ئېلىپ كەتتى.

ئۈزەڭگە II « ئۈزەڭگە II » پېشىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: دېڭىزدا ئۈزەڭگە.

* پات-يېقىندا قايناق جەڭچىلەر دېڭىزى ئۆز باغرىدا سانسىزلىغان مەردلەرنى ئۈزەڭگە ئالدى. ئۇ سېزىپ تۇرىدۇ. * كىشىلەرنى قۇشنىك ھاۋادا ئۇچۇرتقان، بېلىقتەك سۇدا ئۈزەڭگە ئىلىم-پەن.

ئۈزەرە تر. يېزى ① ئۈستىدە، ئۈست تەرىپىدە، تۆپىسىدە: كۆك ئۈزەرە، يەر ئۈزەرە. * كىرىپ شاھ سۇپا ئۈزەرە ئولتۇرۇشتى، ئادەتتىكىچە دۇئا-تەكبىر قىلىشتى. * پەلەك قەسىرىدە ئولتۇق شار چېچىپ نۇر، قىلاتتى قارلار، مۇز تاغ ئۈزەرە پار-پۇر. * باشىم ئۈزەرە تۇرارسەن، شۇنچە جەۋلان قىلارسەن. خۇش خۇي زۇۋان سۈرەرسەن، خەۋەر بەرسەڭ نېم بولغاي. ② بەزى ئىسىملارنىڭ كەينىدە كېلىپ، ئورۇن كېلىش قوشۇمچىسى « -دا، -دە، -تا، -تە » لەرنىڭ مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: كۆتۈرمەكچى ئۇنىڭ شەنگە بىر جام، كۆرۈلسۈن مەڭگۈ تارىخ ئۈزەرە بۇ نام. * ئەگەرچە بولساق بۇ ئىشتا ھوشيار، قىلۇر بىزنى سىياسەت ئۈزەرە تارمار.

ئۈزەڭگۈچى سۈپ. (سۇ) ئۈزۈشكە ئادەتلەنگەن، ئۈزىدىغان: ئۈزەڭگۈچى قۇشلار.

ئۈزەڭگۈچى قۇشلار < زومول > قۇشلارنىڭ بىر تۈركۈمى. بۇ خىل قۇشلار سۇدا ئۈزەلەيدۇ. ئادەتتە سۇ ئۈستىدە ياشايدۇ، بارماق ئارىلىقىدا پەنجىسى بار، تۈمشۈقلىرى كەڭ ھەم ياپىلاق، بېلىق، راكلىرىنى ئوزۇق قىلىدۇ. مەسىلەن، غاز، قوشماق ئۆردەك، ياۋا ئۆردەك قاتارلىق.

ئۈزلۈك (توغرىسى: يۈزلۈك I) ← **يۈزلۈك I**.

ئۈزلۈكسىز رەۋ. ئۈزلۈپ قالماي، ئۈزلۈلمەي، توختىماي، داۋاملىق، ئارقا-ئارقىدىن، كەينى-كەينىدىن، ئۇدا: ئۈزلۈكسىز ئالغا باسماق. ئۈزلۈكسىز تۈردە. * شىرە ئۈستىگە

قويۇلغان سائەت ئۈزلۈكسىز چىكىلداپ مېڭىپ تۇراتتى. * ئىشخانا ئىچىگە كىشىلەر ئۈزلۈكسىز كىرىپ-چىقىپ تۇراتتى. * بوۋاينىڭ بولسا كۆزىگە ياش كەلگەن بولۇپ، ئاپئاق ساقاللىرى ئۈزلۈكسىز تىترەيتتى.

ئۆزۈمەك I پ ① كۈچ بىلەن بىرەر نەرسىنى تارتىپ پۈتۈنلەي ئاجراتماق، بۆلمەك: ئارغامچىنى ئۆزۈمەك. بوغۇنچىنى ئۆزۈمەك. * سادىق شۇنىڭدىن كېيىن، گۈرس-گۈرس دەسسەپ بېرىپ، تېلېفون تۇرۇپكىسىنىڭ يېنىنى ئىككى قولى بىلەن تارتىپ ئۇزۇپ تاشلىدى. ② ھەرخىل مېۋىلەرنى ساپىقىدىن، قوناق، گۈل قاتارلىق ئۆسۈملۈكلەرنىڭ مېۋىسىنى شۇ ئۆسۈملۈك تېنىدىن ئاجراتماق، ئايرىماق: ئۈزۈم ئۆزۈمەك. گۈل ئۆزۈمەك. قوغۇن ئۆزۈمەك. تاۋۇز ئۆزۈمەك. يوپۇرماق ئۆزۈمەك. * بولمىسا ئالمىلارنى نېمىشقا ئۈزۈدىڭىز؟ - دەپ سورايتۇ باغۋەن. * ئەزالار ئېتىزدا ناخشا ياڭرىتىپ قوناق ئۈزۈۋاتىدۇ. ③ كۆچمە. تۈگەتمەك، تۆلىمەك: ئۇ بۇ يىل يېرىدىن مول ھوسۇل ئېلىپ، گەدىنىدىكى قەرزلەرنى پۈتۈنلەي ئۆزگەندىن تاشقىرى، ئېشىنغان پۇلغا بىر ئات سېتىۋالدى. ④ بىرەر ھەرىكەت، پائالىيەتنى ئاخىرلاشتۇرماق، توختاتماق: مۇناسىۋەتنى ئۆزۈمەك. گەپنى ئۆزۈمەك، ئۈمىدىنى ئۆزۈمەك، ئالاقىنى ئۆزۈمەك. * شۇنداق، سەلەيئاخۇن ئۈستامۇ ئىشەندىكى، ئېلىجان ئوقۇشتىن مېھرىنى ئۆزۈمگەن، ئۇ پەقەت دادىسىنىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇش يۈزىدىنلا ئائىلاچ ئىشلەۋاتاتتى. * ئەسلىدە ھېكايەمنى مۇشۇ جايدىلا ئۆزۈمەكچى ئىدىم. * - مە، ما ناننى يە، - ياش ناۋاينىڭ بوغۇق ئاۋازى ئۇنىڭ خىيالىنى ئۇزدى. ⑤ مە ھەرۈم قىلماق، خالىي قىلماق: ئاشلىقتىن ئۆزۈمەك. سۈتتىن ئۆزۈمەك. * بىزمۇ ئۇنى

ئالدى بىلەن ئۇزۇق-تۈلۈكتىن ئۇزۇپ قويساق، ئاندىن ئۇنى تارمار قىلالايمىز. * - ئەلۋەتتە، - دەيدى مويىسىپت كىشى جاۋاب بېرىپ، - ئۆمرۈم ئاخىرىغىچە شۇنداق قىلىمەن. خەير-ئېھساننى ھەرگىز ئۇزۇپ قويمايىمەن. ⑥ ئاتماق، چىقارماق (ئوق ھەققىدە): رەجەپ ساق-سالامەت دەرياغا چۈشتى ۋە ئارقىچىلاپ مېڭىپ قوغلاپ كېلىۋاتقانلارغا قارىتىپ ئوق ئۇزدى.

ئۆزۈپ تاشلانغان ئاش سۇيۇقئاشنىڭ بىر خىلى. تەڭشەلگەن شورپا ياكى قورۇلغان سەينىڭ سۈيىگە پىلتە خېمىرنى نېپىز سوزۇپ، تىرناقچىلىك چوڭلۇقتا ئۇزۇپ تاشلاپ پىشۇرۇلىدۇ.

ئۆزۈپ ئېيتماق كەسكىن گەپ قىلماق، پوس كاللىسىنى دېمەك: سىز مەندىن رەنجىسىڭىزمۇ، ئاغرىنىسىڭىزمۇ مەيلى، مەن شۇنى سىزگە ئۇزۇپ ئېيتايكى، سىز مەن شۇ ھالىڭىزچە ھەرگىز قويۇپ بەرمەيمەن. **ئۆزۈمەك II** پ ① قول-پۈتلىرىنى مىدىرلىتىپ سۇدا يۈرمەك، بىر تەرەپكە قاراپ ھەرىكەت قىلماق؛ سۇنى يېرىپ ئىلگىرىلىمەك: دەريادا ئۇزۇپ كېلىۋاتقان كىشى ئىككى ئىدى. * خەلىپە ئانا يىگىرمە يىلنىڭ ئالدىدا زەرەپشان دەرياسىنىڭ ئۇ قېتىغا ئۇزۇپ ئۆتكەنىدى. * بوۋاي بىر قولى بىلەن كىيىملىرىنى كۆتۈرۈپ، بىر قولى بىلەن سۇ ئۇزۇپ، ناھايىتى ئەپچىللىك بىلەن ئۆتۈپ كەتتى. ② لە يلىمەك، لە يىلەپ يۈرمەك (بۇلۇت قاتارلىقلار ھەققىدە): بۇلۇتلار ئاسماندا ئۇزۇپ يۈرمەكتە. * رۇقىيە بۇلۇتلار ئارىسىدا بىر يوقىلىپ، بىر پەيدا بولۇپ ئۇزۇپ يۈرگەن ئايغا قارىغىنچە خىيالغا كېتەتتى. * ئاسماندا تولۇنئاي لەرزىان ئۈزەتتى. سالقىن شامال يۈزلەرنى سۆيۈپ ئۆتەتتى.

ئۈزۈپ چىقماق بىرەر ئىشتا باشقىلارنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ كەتمەك، كۆزگە كۆرۈنەرلىك دەرىجىدە ئالدىغا ئۆتمەك: خىزمەتتە ئۈزۈپ چىقماق. ئوقۇشتا ئۈزۈپ چىقماق. * ئوغۇل بالا بولساڭ، مېنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ كەت، مېنى تاشلاپ ئۈزۈپ چىق، ئاندىن سېنىڭ شەرىپىڭ ئۈچۈن چاۋاك چالمەن. * ئۇ قىيىنچىلىقلار ئالدىدا بوشاشماي كۈرەش قىلىپ ئاخىر ئۈزۈپ چىققان.

ئۈزۈتۈلۈك ئى. دىئال. بېخىللىق، پىخسىقلىق. **ئۈزۈش** « ئۈزۈمەك II » پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: ئۈزۈش يولى. **ئۈزۈش يولى** < تەن > سۇ ئۈزۈش كۆلىدىكى مۇسابىقە ۋاقتىدا تانا بىلەن ئايرىپ قويۇلغان يول.

ئۈزۈشمەك I « ئۈزۈمەك I » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇلار كونا ئارغامچىنى كۈچىنىڭ بارىچە تارتىپ ئۈزۈشتى. * ئۇلار دەسلەپتە جەڭ دۇمباقلىرىنى گۈمبۈرلىتىپ، يانى كېرىپ ئوق ئۈزۈشتى. * ئۈچى بىرلىشىپ، مەيدان ئۈزۈشتى. شۇم ئالۋاستىنىڭ، بويىدىن ئۈزۈشتى.

ئۈزۈشمەك II « ئۈزۈمەك II » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇ يەردە سودىگەرلەر ياكى ساياھەتچىلەر، ئەمەلدارلار، پېنسىيىگە چىققان پېشقەدەملەر ۋە ئۇلارنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر ئەتىدىن-كەچ كىرگىچە رېزىنكە قولۋاقلاردا تۈزلۈك سۇنىڭ دولقۇنىغا ئەگىشىپ ئۈزۈشتى. * ئاسماندا بۇلۇتلار ئۈزۈشەتتى. قۇياش « قۇشتاغ » ئېتىكىگە كۈلۈپ باقماقتا ئىدى. **ئۈزۈك I** ① سۈپ. ئۈزۈلگەن، ئۈزۈلۈپ كەتكەن، ئۈزۈلۈپ قالغان: ئۈزۈك ئارغامچا. ئۈزۈك يىپ. ئۈزۈك ياغاچ. ② ئى. بىرەر نەرسىنىڭ ئۈزۈلگەن يېرى، ئۈزۈلگەن ئۈچى: ئارغامچىنىڭ ئۈزۈكىنى ئۇلىماق. توك

سىمىنىڭ ئۈزۈكى. ③ سۈپ. قىسقا تەلەپپۇز قىلىنىدىغان، ئۈزۈلۈپ چىقىدىغان، سوزۇپ تەلەپپۇز قىلىنمايدىغان: ئۈزۈك ئاۋاز بىلەن « دوستۇم... نەگە... نەگە بارسىز » - دەپ سورىدى ئۇ مەندىن. ④ سۈپ. قىسقا، ئانچە ئۇزۇن ئەمەس: ئۇلار كېيىنكىگە ئۈزۈك سايىدىن ئۆتۈپ، قارىيىپ تۇرغان مەھەللە دەرەخلىرىنىڭ ئارىسىغا كىرگەندىن كېيىن « چىقىر كۆز » سورىدى. ⑤ سۈپ. كۆچمە. ئازار يېگەن، سۇنۇق: ئۇ بىچارىنىڭ ذىلى بەكمۇ ئۈزۈكتەك كۆرۈنىدۇ. * بىگۇناھدۇر شەمس جانىم بىكار ئۇرماڭلار، ناھەق ئۇرۇپ، زەخم ئەيلەپ ئۇۋال قىلماڭلار. ئاشق كۆڭلى ئۈزۈك بولۇر، ئازار بەرمەڭلار، ئۆز ئەركىگە قويۇپ بېرىڭلار، تۇزاق قۇرماڭلار!

ئۈزۈك تاۋۇش < تىل > تەلەپپۇز قىلىنغاندا ھاۋا ئېقىمى ئېغىز بوشلۇقى ياكى تاماق بوشلۇقىدا مەلۇم توسالغۇغا ئۇچرايدىغان تاۋۇش. مەسىلەن، ئۇيغۇر تىلىدىكى ب، پ، ل، م، گ، ك، خ، ج... قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

ئۈزۈك تاۋۇشلارنىڭ ماسلىشىشى < تىل > سۆز ياسالغاندا ياكى تۈرلەنگەندە، قوشۇمچىنىڭ بىرىنچى ئۈزۈك تاۋۇشىنىڭ ئۆزى ئۇلانغان تاۋۇشقا جاراڭلىق-جاراڭسىز بولۇشى جەھەتتىن ئوخشىشىپ-ماسلىشىپ كېلىشى.

ئۈزۈك سىزىق < مات > نۇقتا ياكى قىسقا سىزىق بىلەن سىزىلغان تۇتاش بولمىغان سىزىق. بۇ گېئومېترىيىلىك شەكىللەرنى سىزىشتا كۆپ قوللىنىلىدۇ.

ئۈزۈك II ئى ① كىشىلەرنىڭ قول بارماقلىرىغا سېلىشى ئۈچۈن مېتالدىن ياسالغان ھالقىسىمان زىننەت بۇيۇمى: ئالتۇن ئۈزۈك. ئۈزۈك سالماق. * ئالتۇن ئۈزۈككە ياقۇت كۆز

(ماقال). * ئوڭ قولۇمدا بىر ئۈزۈك، دەريا سۈيى سۈپۈزۈك. يارىمدىن ئايرىلغۇچە، ئۆلۈپ كەتكىنىم ئۈزۈك. ② تۇغۇتنى چەكلەش ئۈچۈن ئاياللار جىنسى ئەزاسىنىڭ ئىچىگە سېلىپ قويۇلدىغان ھالقىسىمان نەرسە: ئۈزۈك سالماق.

ئۈزۈك سالماق ① ئۈزۈكنى بارمىقىغا تاقىماق: بۇ ئۈزۈكنى سىزگە ئاتا ئېلىپ قويغان، مەن ئۈزۈم سېلىپ قويماي. * ئۇنىڭ كۆزى ئۈزۈك سالغان ھېلىقى ئايالغا چۈشتى. ② ئاياللارنىڭ جىنسى ئەزاسى ئىچىگە ھالقىسىمان ئۈزۈكنى ئورۇنلاشتۇرماق.

ئۈزۈكچىلىك تۇرمۇشقا كېرەكلىك بولغان يېمەك-ئىچمەك ۋە كېيىم-كېچەك قاتارلىقلار يېتىشمەسلىك: ئۈزۈكچىلىك ۋاقتى. * ئۇكام، بۇ ئىككى يىلدىن بېرى بىزنىڭ كۈنىمىزغۇ خېلى ياخشى بولۇپ قالدى، بىراق ئۈزۈكچىلىك دېگەن يامان نېمە، بىر قىسىم كىشىلەر تېخى ئەس-ھوشىنى يىغۇلغىنى يوق.

ئۈزۈككۈك سۈپ ① ئۈزۈكنى بار، ئۈزۈك سېلىنغان: ئۈزۈككۈك قول. ② ئۈزۈك سوقۇشقا يېتىدىغان، ئۈزۈك چىقىدىغان: بىر ئۈزۈككۈك ئالتۇن.

ئۈزۈلدۈرمەك «ئۈزۈلمەك» پېتىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئونلىغان شوتىلار تامغا قويۇلدى، تۈتەكلەر ئارىسىدىن بۆزۈلگەن ئادەملەر شوتىلارغا ياماشتى ۋە قول بومبىلىرىنى قورۇ ئىچىگە ئۈزۈلدۈرمەي ئاتتى. * بۇلارنى تەكرار ئىشلىتىش توغرا كەلگەندە، ئالماشتۇرۇپ ئىشلەتكەن ياخشىراق ياكى ئۈزۈلدۈرۈپ ئىشلەتكەن تۈزۈك.

ئۈزۈل-كېسىل تەلتۆكۈس، پۈتۈنلەي، تولۇق تامامەن، قەتئىي: مەسىلىنى ئۈزۈل-كېسىل

ھەن قىلماق. ئۈزۈل-كېسىل رەت قىلماق. ئۈزۈل-كېسىل ئۈگەتمەك. * - ناھايىتى ياخشى، دېدى ئۇ، - يەر ئىسلاھاتىدىن كېيىن دېھقانلار ئۈزۈل-كېسىل قەد كۆتۈرۈشكە تەشنا بولماقتا. * مېنى بالاغا تىققىلى تاس قالغان ۋە بەختتىن مەھرۇم قىلغان تاماكىنىمۇ ئۈزۈل-كېسىل تاشلىۋەتتىم.

ئۈزۈل-كېسىللىك ئۈزۈل-كېسىل ھالەت؛ قەتئىيلىك: ئۇلارنىڭ ئېيتقىنى بىلەن قىلغىنى بىر-بىرىگە زىت، يەنى ئۇلاردا ئىنقىلابىي ئۈزۈل-كېسىللىك يوق.

ئۈزۈلمە ① ئى. ئۈزۈك ھالەت، ئۈزۈك جەريان: ھەربىر تارىخىي دەۋردىكى ئىقتىسادىي ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئۇنىڭدىن مۇقەررەر كېلىپ چىقىدىغان ئىجتىمائىي ئۈزۈلمە شۇ دەۋرنىڭ سىياسىي ۋە مەنىۋى تارىخىنىڭ ئاساسى. ② سۈپ. ئۈزۈلگەن؛ ئۈزۈلدىغان: ئۈزۈلمە بەلباغ. ئۈزۈلمە تاغ. ③ ئى <گېئول> جىنس قاتلىمى ياكى جىنس گەۋدىسىدىكى بىر ياكى بىر گۇرۇپپىلىق يېرىلغان يۈز. ئۈزۈلمە بەلباغ <گېئول> ئۈزۈلمىنىڭ ئىككى يېنىدىكى جىنسلىرىنىڭ بۇزۇلۇپ ۋە پىران بولغان بەلبېغى.

ئۈزۈلمە تاغ <جۇغ> يەر پوستى ئۈزۈلگەندە بىر تەرىپى كۆتۈرۈلۈپ تىك قىيا، يەنە بىر تەرىپى پەسىپ چوڭقۇر جىلغا بولۇپ شەكىللەنگەن تاغ. مەملىكىتىمىزدىكى خۇاشەن، خېگشەن، ئېمپىشەن، لۇشەن قاتارلىق تاغلار بۇ خىل تاغ تىپىگە كىرىدۇ.

ئۈزۈلمە زىلزىلە <گېئول> - تېكتونىك-كىلىق يەر تەۋرەش.

ئۈزۈلمە قاتلام كۆلى <جۇغ> يەر پوستى

ئۈزۈلگەندە بىر قىسىم يەر قاتلىمى ئولتۇرۇشۇپ ئۇزۇن ۋاقىت سۇ يىغىلىش ئارقىلىق ھاسىل بولغان كۆل.

ئۈزۈلمە يۈزى < گېئول > ئۈزۈلمىنى شەكىللەندۈرىدىغان يېرىلما يۈز، يەنى ئۈزۈلمىنىڭ ئىككى قانىتىدا نىسبىي ئورۇن يۆتكىگەن يۈز.

ئۈزۈلمەك « ئۈزۈلمەك I » پېئىلىنىڭ

مەجھۇل دەرىجىسى: ئارغامچا ئۈزۈلمەك. يىپ ئۈزۈلمەك. ئالاقە ئۈزۈلمەك. * يوغان سوزۇلار، ئىنچىكە ئۈزۈلەر (ماقال). * ئىككى ياخشى ئارىسىدا قىل ئۈزۈلمەس، تۆمۈر زەنجىرنى ئۈزىدۇ ئىككى بىلمەس (ماقال). * كونا شەھەر خارابىسىدىن بىرنەچچە پاي ئوق ئۇزۇلدى.

ئۈزۈلۈپ قالماق ① ئېغىر كەلگەنلىكى تۈپەيلى كېسەل قايتىلىنىپ، قوزغىلىپ قالماق: - سەن تېخى يۈتۈنلەي ياخشى بولۇپ كەتمىدىڭ، قۇم تاسقىما، ئۈزۈلۈپ قالسەن، - دېدى ئەنئەنىۋىي. ② ئىقتىسادى بەك ناچارلاشماق، ئائىلىدە ئۈزۈلۈپ كېلىپ يۈز بەرمەك: كېيىن دادام رەھىمىتى قازا قىلدى، ئانام كېسەل بولدى، مۇشۇنداق ئىشلار بىلەن قەرزدار بولۇپ، ئۈزۈلۈپ قالدۇق.

ئۈزۈلمەي رەۋ. ئارقا ئارقىدىن، داۋاملىق،

ئىزچىل: مەملىكىتىمىزنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا دېھقانلار، قول ھۈنەرۋەنلەر ۋە باشقا ئەمگەكچى خەلقنىڭ چىڭ سۇلالىسىنىڭ مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى قوزغىلاڭلىرى ئۈزۈلمەي داۋاملىشىپ كەلدى.

ئۈزۈلۈش « ئۈزۈلمەك » پېئىلىنىڭ يەنە

بىر خىل ئىسىمدىشى: ئۈزۈلۈش مېخانىكىسى.

ئۈزۈلۈش مېخانىكىسى < فىز > تەجرىبىگە

بىرلەشتۈرۈپ ھەمدە ئۈزۈلۈكسىز مۇھىت مېخانىكا نەزىرىيىسىنى قوللىنىپ، دەسلەپكى نۇقسان، دەز قاتارلىقلار كۆرۈلگەن ماتېرىيال ياكى دېتاللارنىڭ خىزمەت ھالىتىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن.

ئۈزۈلۈشچان سۈپ. ناھايىتى ئاسان

ئۈزۈلىدىغان، ئوڭاي ئۈزۈلۈپ كېتىدىغان، بوش: ئۈزۈلۈشچان يىپ. ئۈزۈلۈشچان سىم.

ئۈزۈلۈشچانلىق ① « ئۈزۈلۈشچان »

سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى. ② < پەلس > دىئالېكتىكىدىكى بىر كاتېگورىيە. ئۇ ماددا ھەرىكىتىنىڭ نىسبىي جىملىق ۋە تارقاق ھالىتىنى كۆرسىتىدۇ.

ئۈزۈلۈشمەك « ئۈزۈلمەك » پېئىلىنىڭ

ئۆملۈك دەرىجىسى: زادى ئۈزۈلۈشمەن دەپ بىر يەرگە قايسى يۈزۈم بىلەن بارىمەن؟ * دادام بولۇۋاتقان ئەھۋاللارنى بىرمۇبىر دەپ كېلىپ خوتۇنى بىلەن ئۈزۈلۈشۈپ كېتىدىغانلىقىنى ئوچۇق ئېيتتى.

ئۈزۈم ئى < بوت > ① ئۈزۈم ئائىلىسىدىكى

يوپۇرماق تاشلايدىغان يىلەك غوللۇق ئۆسۈملۈك، يوپۇرمىقى ئالقانىسىمان يېرىلغان، گۈلى كۈنۈسىسىمان گۈل رېتىدە بولۇپ، كىچىك ۋە سارغۇچ يېشىل رەڭلىك، مېۋىسى يۇمىلاق ياكى ئېللىپس شەكىللىك. پىشقان چاغدا سۆسۈن ياكى سارغۇچ يېشىل رەڭدە بولىدۇ. تەمى تاتلىق، سۇلۇق، ئىستېپان قېلىندۇ ھەمدە ھازىرقى ئېچىتىشقا خام ئەشيا قېلىندۇ. ② شۇخىل ئۆسۈملۈكنىڭ مېۋىسى.

ئۈزۈم تۆرەلمە < تىب > بىر خىل كېسەللىك،

يەنى ئاياللار ھامىلىدار بۇلغاندىن كېيىن، تۆرەلمە تەرەققىياتىنىڭ غەيرىي نورماللىقىدىن باھالانغان ئىچىدە ساپ

ئۈزۈمگە ئوخشاش نۇرغۇن خالتىچىلار شەكىللىنىش ھادىسىسى. خالتىچىلار ئىچىدە سۇيۇقلۇق بولىدۇ. بۇنىڭدا بالىياتقۇنىڭ كېڭىيىشى نىسبەتەن تېز بولۇش، جىنسىي يولدىن قان كېلىش، قورساق ئاغرىش، كۆڭۈل ئېلىشىش، سۇلۇق ئىشقىلار پەيدا بولۇش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. ئۇ يەنە بالىياتقۇنىڭ تېشىلىشى، ئېغىر بولغاندا قان ئازلىق كېسىلىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

ئۈزۈم ھارقى < ھىم > ئۈزۈمنى ئېچىتىش ئارقىلىق ئىشلەنگەن ھاراق. ئۇنىڭ ئىسپىرت تەركىبى تۆۋەنرەك بولىدۇ.

ئۈزۈمچى ئى ① ئۈزۈم ئۆستۈرۈش، يېتىشتۈرۈش ۋە ئۇنى بېقىش، پەرۋىش قىلىش قاتارلىق ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئادەم؛ توختى ئاكا دېگەن بىر ئۈزۈمچى، ئۇ قانداق قىلغاندا، ئۈزۈم مەھسۇلاتىنى ئاشۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى ياخشى بىلىدۇ. ② ئۈزۈم ساتىدىغان ئادەم، ئۈزۈم ساتقۇچى باققال. **ئۈزۈمچىلىك** ئى. مەخسۇس ئۈزۈم تىكىپ ئۆستۈرۈش ھەم ئۇنىڭدىن مەھسۇلات ئېلىش ئىشى، كەسپى: ئۈزۈمچىلىك بىلەن شۇغۇللانماق. * پىچان ناھىيە پىچان يېزىسى ئۈزۈمچىلىككە ئەھمىيەت بېرىپ ئۈزۈم تال كولىمىنى كېڭەيتتى، مەھسۇلاتىنى تۆت يىل ئۇدا ئاشۇردى.

ئۈزۈمزار ئى ← **ئۈزۈملۈك**: گۈل باسقانى كۆرگەندە، چىمەنزاركەن دەپتىمەن. كۆرۈپ باغنى رەختتە مەن. ئۈزۈمزاركەن دەپتىمەن.

ئۈزۈمزارلىق ئى ← **ئۈزۈملۈك**: ئۆتكەن يىلى ئۈزۈمزارلىقنىڭ كۆلىمى 7988 مو بولۇپ، ئۇنىڭدىن 6 مىليون 980 مىڭ چىڭ ئۈزۈم

ئېلىنغانىدى. * مېنىڭ يۈرتۈم پىچاننىڭ گۈل يېزىسى لەمچىندە، ساپ ھاۋالىق، بوستانلىق - ئۈزۈمزارلىق ئىچىدە.

ئۈزۈمسىمان سۈپ. ئۈزۈمنىڭ شەكىلىگە ئوخشايدىغان، ئۈزۈم شەكىلىدىكى، ئۈزۈم شەكىللىك: ئۈزۈمسىمان شارچە باكتېرىيە. ئۈزۈمسىمان قۇرۇشما. * ئۇ كۆپىنچە ئۈزۈمسىمان، بۆرەكسىمان، يېلىنسىمان، كاللەك، توپسىمان قوراماق ھالىتىدە بولىدۇ.

ئۈزۈمسىمان شارچە باكتېرىيە < بىئول > شەكلى بىر ساپاق ئۈزۈمگە ئوخشايدىغان، شارسىمان باكتېرىيە. كۆپىنچە يىرىڭلىق كېسەللەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. مەسىلەن، فورۇنكۇل، كاربونكۇل يىلىك ياللۇغى قاتارلىقلارغا ئوخشاش.

ئۈزۈمگۈل ئى (ئۈزۈمگۈل) ① < بوت > ئۈزۈمگۈل ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. يەر ئاستى غولى شار شەكىلدە، يوپۇرمىقى قىپياش تۇخۇم شەكىلدە، يوپۇرمىقىنىڭ ئارقا تەرىپى ۋە ساپىقى سۆسۈن رەڭ بولىدۇ. گۈلى سۇس قىزىل بولىدۇ. مەنزىرە ئۆسۈملۈكى ھېسابلىنىدۇ. ② شۇ خىل ئۆسۈملۈكنىڭ گۈلى.

ئۈزۈملۈك ① سۈپ. ئۈزۈمى بار، ئۈزۈم ئۆستۈرۈلگەن: ئۈزۈملۈك ھويلا. ئۈزۈملۈك باغ. ② ئى. ئۈزۈم ئۆستۈرۈلگەن جاي، باغ: ئۈزۈملۈك ئىچىگە كىرمەك. ئۈزۈملۈككە قارىماق. * ئۇلار مۇنچاقئەك ساڭگىلاپ تۇرغان ئۈزۈملۈك ئىچىدە قايتا-قايتىلاپ رەسىمگە چۈشتى.

ئۈزۈندى ئى < تىل > بىراۋنىڭ قىلغان ياكى يازغان ماقالە-ئەسەرلىرىدىن ئۈزۈپ ئېلىنغان پارچە.

ئۈست (ى) ئى ① بىرەر نەرسىنىڭ تۆپە يۈزى، تۆپىسى: ئۈستەل ئۈستى، ئىشكاپ ئۈستى، كىتابنى شىرە ئۈستىگە قويماق. * بولۇپمۇ شامە خسۇت ۋاڭ دەۋرىگە كەلگەندە كانىڭ دائىرىسى كېڭىيىپ ئۈچ يەردە ئۈستى ئوچۇق كان ئېچىلدى. ② نەرسىلەرنىڭ ئەڭ يۇقىرى قىسمىدىكى جاي، تۆپىسى، بېشى: تاغنىڭ ئۈستى. * شاھمۇ قارىسا دەرەخنىڭ ئۈستىدە بىر يىلان ياتقۇدەك. * تاغبۇتاغلاردىن ئېگىز، ئاغى بۇلاقنىڭ تاغلىرى، ئۈستىگە قارلار يېغىپتۇ، ئاستىدا گۈل باغلىرى، ③ ئادەم ۋە نەرسىلەرنىڭ تاشقى تەرىپى، سىرتى؛ ئۇچا: بۇ كۈنى ئۇ ئۈستىگە قارا شىپۇن دۇخاۋا كۆڭلەڭ، ناۋات رەڭ سارجىدىن پەلتۇ، پۇتغا ئۇزۇن پاشىلىق خۇرۇم توپلەي كىيىۋالغانىكەن. * ئاندىن كالتە جۇۋام ئۈستىگە باشلىقى بار ئاق خالاتنى كىيىدىم-دە، مىلتىقىمى ئۇنىڭ ئىچىگە يوشۇرۇپ ئاتقا مىندىم. ④ شەخس قوشۇمچىسى ۋە يۆنىلىش كېلىش قوشۇمچىسى بىلەن تۈرلىنىپ كېلىپ: 1) دەل بىرەر ئىش-ھەرىكەت بولۇۋاتقان پەيت، چاغ ياكى ئورۇننى بىلدۈرىدۇ: ياخشى ئاش ئۈستىگە كېلەر، يامان گەپ ئۈستىگە كېلەر (ماقال). * ئۇ كېتىۋېتىپ تۇيۇقسىزلا يول ئەگمىسىدىكى ماگىزىن ئالدىدا بولۇۋاتقان ماجىرانىڭ ئۈستىگە چۈشتى. * ئەگەر مەخمۇت سۆھبەت ئۈستىگە كىرىپ كەلمىگەن بولسا، ئوقۇتۇش توغرىسىدىكى بۇ سۆھبەت قايسى ۋاقىتلارغىچە سوزۇلاتتىكىن تاڭ. 2) «دىن تاشقىرى...دىن باشقا» دېگەنگە ئوخشاش مەنلەرنى بىلدۈرىدۇ: ئۆي سوغۇق بولغانىڭ ئۈستىگە زەي. * بۇلاڭچىلار ئۇنىڭ پۇلىنى بۇلغانىڭ ئۈستىگە قاتتىق ئۇرۇۋەتتى. 3) «ئاساسىغا، بەدىلىگە» دېگەن مەنلەرنى بىلدۈرىدۇ:

ياللانما ئەمگەك تامامەن ئىشچىلارنىڭ ئۆزئارا رىقابىتى ئۈستىگە قۇرۇلغان. * ھازىرغىچە بولغان ھەممە جەمئىيەتلەر ئەزگۈچى سىنىپلار بىلەن ئېزىلگۈچى سىنىپلارنىڭ قارىمۇقارشىلىقى ئۈستىگە قۇرۇلغان. ⑤ شەخس ۋە چىقىش كېلىش قوشۇمچىسى بىلەن تۈرلىنىپ، ئىش-ھەرىكەتنىڭ چىتىلغان ئوبيېكتى ياكى دائىرىسىنى بىلدۈرىدۇ: دۈشمەن ئۈستىدىن غەلبە قازانماق، براۋ ئۈستىدىن ئەرز قىلماق. * ئابدۇللاننىڭ: «ھاي بۇرادەرلەر، مەن ئوغرى ئەمەس، مەن ناھەقچىلىك ئۈستىدىن ئەرز قىلىپ يۈرگەن ئادەمەن!» دەپ ۋارقىرىغۇسى كەلدى. ⑥ شەخس قوشۇمچىسى ۋە ئورۇن كېلىش ياكى چىقىش كېلىش قوشۇمچىلىرى بىلەن تۈرلىنىپ كېلىپ، «ھەقىقەتتە، توغرىسىدا» دېگەن يۈكلىمىلەرنىڭ مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ: - ئادىلنىڭ ئۈستىدىن يېزىلغان ماتېرىيال قورقۇنچلۇق، ئۇنى ئافلاش مۇمكىن ئەمەس، - دېگەن گەپنى ئاڭلاپتى ئۇ. * مېنىڭ ئۈستۈمدىن ھەركۈنى ھەر ياغزا ئىنكاسلار چىقىپ تۇرىدۇ، مەن بۇنداق ئىنكاسلارغىمۇ ئادەتلىنىپ قالدىم. ئۈستىدىن چۈشمەك بىرەر ئىش-ھەرىكەت بولۇۋاتقاندا كەلمەك، كۆرمەك: ئۇخلاپ قالغان بولۇشى مۇمكىن، نەق ئۈستىدىن چۈشكەن ئوخشايمىز، دەپ ئويلاشتى ئۇلار. * يەردىن ئۇنۇپ چىققاندىكىلا - ھە! - جۈمە تىلىنى يالاپ، موخۇركىنى قاتتىق شورىدى، - دەل ئۈستىدىن چۈشكىنىڭنى قارىغىنا! ھىم. ئۈستىدىن ئوغۇتلاش ئوغۇتلاشنىڭ بىر خىل ئۇسۇلى. بۇنىڭدا پاراشول ياكى سۇيۇق ھالەتتىكى ئوغۇتلار ئۆسۈملۈكلەرنىڭ يوپۇرمىقىغا پۈركۈلىدۇ. بۇ ئۇسۇل كۆپىنچە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئاخىرقى ئۆسۈش

مەزگىللىرىدە قوللىنىلىدۇ.

ئۈستىگە ئالماق ① بۇنىغا ئالماق: كۆزۈمدىن ئاققان ياشقا كېمە ئېلىپ ئۆتەرمەن، مەندىن ئۆتتى سەۋەنلىك، ئۆز ئۈستۈمگە ئالغىن. ② بىرەر ۋەزىپىنى قوبۇل قىلماق ۋە مەسئۇل بولماق: ساھىبجامال ئاياللار خىزمىتىنى ئۈستىگە ئېلىپ، جان-دىلى بىلەن ئىشلەپ، كۆرۈنەرلىك نەتىجە يازىشىدۇ.

ئۈستىگە چۈشمەك ① بىرەر ئىش، مەسىلە بولۇۋاتقان پەيتنىڭ دەل ئۆزىدىلا پەيدا بولماق ياكى يېتىپ كەلمەك: بىر لۈكچەك ئۆيدىن چىقىپ مەخسۇت بەگكە: - بېگىم، دەل ئۈستىگە چۈشتۇق، توختى، بايىز ئۆيدە ئىكەن، ئالماسنىڭ ئانىسىمۇ... - دېدى. ② بويىغا چۈشمەك، زىممىسىگە چۈشمەك: ئون نەچچە يىل بۇرۇن، ئاتىسى قازا تاپقاندىن بۇيان، پۈتۈن بىر ئائىلىنىڭ غەمى ئۇنىڭ ئۈستىگە چۈشۈپ قالدى.

ئۈست ياقا ئاستىدا ئۆرە ياقىسى بولغان كىيىملەرنىڭ ئۆرە ياقىسىنىڭ ئۈستىنى يېپىپ تۇرىدىغان ياقىسى.

ئۈستەك ئى. ئالماشتۇرۇلىدىغان نەرسىلەردىن قايسىنىڭ قىممىتى قانچىلىك ئارتۇق بولسا، شۇ ئارتۇق قىسمى باراۋېرىدە بېرىلىدىغان نەرسە، پۇل: ئۈستەك بەرمەك. * ھېلىقى موزايىنى 200 يۈەن ئۈستەك بېرىپ مۇشۇ كالىغا تېگىشتىم. * - خوش، ئەمىسە نېمە دېسەم بولاتتى، جاپا تارتىپ قىز چوڭ قىلىپ، باشقىلارغا ئۈستەك بېرىپ بەرسەم بولاتتى؟ ئۈستەك بەرمەك سېلىشتۇرۇلغان قىممەتنىڭ ئارتۇق قىسمىنى تۆلىمەك: - شۇنداق تەخسىر، - دەپتۇ ئەپەندىم، - ئالتۇن كەمەرلىرى بولغانلىقتىن، شۇ باھانى ئېيتتىم، بولمىسا ئۈستەك بېرىسىز دېمەكچىدىم. * - راست گېپىمنى ئېيتسام بۇندىن ئىككى-ئۈچ

يىل بۇرۇن بۇ ئىت باغلىسا تۇرمايدىغان زېمىننى بىكارغا ئالدىغان ئادەم بولسا مىڭ كوي ئۈستەك بېرىۋېتەتتىم.

ئۈستەل ئى (ر) ئومۇمەن تارتىملىق، ئۈستى تۈز، تۆت پۇت بېكىتىلگەن، ئاستىنىڭ بىر ياكى ئىككى تەرىپى ئىشكاپ شەكىللىك ياسالغان ئائىلە ۋە ئىشخانلاردا قويۇپ، ئۈستىدە خەت يېزىش قاتارلىق ئىشلاردا پايدىلىنىدىغان سايمان، جوزا: ئۈستەل سائىتى. * باشلىق ئۈستەلنى ئايلىنىپ ئۆتۈپ مەۋلاننىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى. * ئوقۇتقۇچى خەتنى تۇتقىنچە جىم تۇرۇپ قالدى ۋە خىيال سۈردى. كېيىن خەتنى ئاستا ئۈستەل ئۈستىگە قويدى. دە، تاماكا چېكىشكە باشلىدى.

ئۈستەل قارازىسى بىر خىل كىچىك تىپتىكى تارازا. كۆپىنچە ماگىزىن ۋە دۇكانلاردا پۈكەي ئۈستىگە قويۇپ ئىشلىتىلىدۇ.

ئۈستەل چىرىغى <مىز> ئۈستەل ئۈستىگە قويۇپ ئىشلىتىلىدىغان ئېلېكتر چىرىغى.

ئۈستەل سائىتى ئۈستەل، ئۈستىگە قويۇپ قويۇشقا لايىقلاشتۇرۇپ ياسالغان سائەت: ئۇنىڭ ئۆيىدە بىر رادىئو ۋە بىر ئۈستەل سائىتىلا بار ئىدى.

ئۈستەل كالىندارى <مەت> ئۈستەل ئۈستىگە قويۇپ قويۇلىدىغان بىر خىل كالىندار. كىتاب شەكىلدە بولىدۇ.

ئۈستىباش ئى (ئۈستىباش) ئاياغ كىيىمىدىن باشقا، ئۈستىگە كىيىدىغان بارلىق كىيىم-كېچەكلەر: قورسىقى ئاچنىڭ كۆزى ئاستا، قورسىقى توقنىڭ ئۈستىباشتا (ماقال). * ئەمما بىچارە ئانا بولسا، كۈنراپ كەتكەن ئۈستىباشلىرىنى ئالماشتۇرۇۋېلىشنى ئۈنتۈپلا قالغانىدى. * - ئوبدان يىگىت ئىكەنمەن، ئۈستىباشىڭنى يۆتكەپ، بىرنەچچە كۈن ئارام

ئال. ئاندىن، ياخشى بىر ئات بىلەن يولغا سېلىپ قويايلى، ئىلغا بېرىپ ئاتا-ئاناڭنى تېپىۋال. * ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۈستىشىنى توپا باسقان، لەۋلىرىنى گەز-باغلاپ كەتكەندى.

ئۈستۈرۈلما ئى (ئۈستۈرۈلما) < س ئى > ئىقتىسادىي بازىس ئۈستىگە قۇرۇلغان سىياسەت، قانۇن، دىن، سەنئەت، پەلسەپە قاتارلىقلارغا دائىر كۆز قاراشلار ھەمدە شۇ كۆز قاراشلارغا ئۇيغۇن كېلىدىغان سىياسەت، قانۇن قاتارلىق تۈزۈملەر. ئىقتىسادىي بازىس ئۈستۈرۈلما بەلگىلەيدۇ. ئۈستۈرۈلما ئىقتىسادىي بازىسنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ.

ئۈستىكى سۈپ. ئۈستىگە، تۆپىسىگە ياكى تۆپە قىسمىغا جايلاشقان، ئۈستى يۈزى ياكى تەرىپىدىكى، يۇقىرىدىكى، تۆپىسىدىكى؛ ئۈستىكى قەۋەت، يەرنىڭ ئۈستىكى قاتلىمى. * ئۇنىڭ يېنىدا ئورۇقلاپ كەتكەن، كىيىملىرى يىرتىق، قاپتەك كەڭ ئۈستىكى كىيىم كىيگەن، ئۈستىگە قىزىل كرىست قالدالغان شەپكە كىيگەن بېسونوۋ ئولتۇراتتى.

ئۈستۈمۈ ئۈست ئۈستى-ئۈستىگە، ئۈستى-ئۈستىلەپ: ئۈستۈمۈ ئۈست چۈشۈش. **ئۈستۈمۈ ئۈست چۈشۈش** < مات > ئىككى ياكى ئىككىدىن ئارتۇق گېئومېتىرىك شەكىلنىڭ ئوخشاش بوشلۇقتا تۇرۇشى ئۈستۈمۈ ئۈست چۈشۈش دېيىلىدۇ.

ئۈستۈرمەك «ئۈسمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: مۇشۇنداق قىلغاندا، ھەم قاسىمىنى ساقلاپ قالغىلى، ھەم سابىرنى تىلىم تاغقا ئۈستۈرۈپ ئەبجىقنى چىقارغىلى بولىدۇ. * دۈشمەنلىرى ئۇنىڭ سۇس سارغۇچ چېچىدىن تۇتۇۋېلىپ، بېشىنى تامغا بىرنەچچە قېتىم ئۈستۈرۈپ، كۆڭلى ئارام تېپىپ كېتىشەتتى.

ئۈستۈرۈشمەك «ئۈستۈرمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى. **ئۈستۈرۈلمەك** «ئۈستۈرمەك» پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئۈستۈن سۈپ. ① ئۈستى تەرىپىدىكى، ئۈستىدىكى، ئۈستۈنكى: ئۈستۈن تاش. ئۈستۈن قاپاق. ② يۇقىرى، ئۆرە، ئېگىز؛ ئارتۇق، يۈكسەك، ئالىي: دۈشمەن ئۆزىگە قارىغاندا ئۈستۈن غايىگە ئىگە بولغان بۇ يىگىتنىڭ مۇھەببەت ئالدىدا ھۇدۇقۇپ قالغانلىقىدىن ئىچىدە كۈلتى. * ئازادلىقتىن بۇرۇنقى جۇڭگودا يېزا ئىگىلىكى سانائەتتىن كۆپ ئۈستۈن ئىدى. * ئەرزان ۋە ناچار ئۆتمەس مالىنى ئېلىپ، ئۈستۈن باھا كۈتۈپ تۇرۇشنىڭ ئۆزى خەتەرلىكتۇر. || ئۇنىڭ پۈت-قولىرىنى ئاۋايلاپ ئۈستۈن قىلىپ، ئۇنىڭ نەپسىنى راۋان قىتۇ. * ئۇ مەھەللىدىكىلەرنىڭ نىسۋان سوتاللىرىغا يەردىن ئۈستۈن قارىماي، تىرىنقىنى تاتلاپ تۇرۇپ قىسقا-قىسقا جاۋاب بېرىتتى. ③ جانلىق، كۆتۈرەڭگۈ: روھى ئۈستۈن. كەيپىياتى ئۈستۈن. * سادىر بۇ گەپلەرنى ئۈستۈن روھ بىلەن ئېيتتى. ھەمراھلىرىمۇ ئۇنىڭ سۆزىدىن تەسىرلىنىپ روھلانغان ھالدا ئورۇنلىرىدىن قوزغىلىپ ئاتلارغا قاراپ ماڭدى. * ئۈستۈن ئويناپماتقا، ناخشا بارغانسېرى ئەۋجىگە چىققاندا، ياشلارنىڭ كەيپى ئۈستۈن ئىدى. ④ ئەرزان ئەمەس، ئۆرە، قىممەت، يۇقىرى: تەننەرخى ئۈستۈن.

ئۈستۈن تاش دىئال تۈگمەننىڭ ئۈستۈنكى تېشى؛ تۆپە تاش. **ئۈستۈن تۇرماق** يۇقىرى، ئۈستۈن ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەش؛ ئۈستۈن ئورۇندا تۇرماق: مەن سىزدىن ئۈستۈن تۇرىدىغان بىرەر ئەر كىشىنى تېخىمۇ ئۇچراتسىدىم. * قۇمۇلنىڭ ئۆزىدىكى 13 باغقا قارىغاندا بۇ باغ

ئاھايتىنى ئۈستۈن تۇرىدۇ.
ئۈستۈن چىقماق ← ئۈستۈن كەلمەك:
 ئادەم — ئەڭ چۈرۈك قومۇش، بىر تامچە سۈمۈ، ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويۇشى مۇمكىن. ئەمما، ئۇ پىكىر قىلغۇچى قومۇش بولغاچقا، ئۆلۈمنى چۈشىنەلەيدۇ ۋە ئۆز قاتىللىرىدىن ئۈستۈن چىقىدۇ. * ئەتىلىككە بولسا بىزنىڭ بوۋايىلاردىن قانداق ئۈستۈن چىقىشىمىزنى كۆرىسىز.

ئۈستۈن قايتا كۆز قاپقىنىڭ ئۈستۈنكى قىسمى، ئۈستۈنكى قاپاق.
ئۈستۈن قويماق ئۈستۈن، غالىس دەپ ھېسابلىماق؛ ئۈستۈن سانماق، ئۈستۈن دەپ بىلمەك: ھون تەڭرىقۇتلىرى بۇ ۋاقتلاردا ئۆزلىرىنى خەن خاندانلىقىدىن ئۈستۈن قويۇپ، خەن خەندىلىقىغا پوپوزا قىلىپ تۇراتتى.
ئۈستۈن كەلمەك ئۈستۈنلۈككە ئىگە بولماق، ئۈستۈن ئورۇندا تۇرماق: ئەمەت كۈرۈك جان ئاچچىقىدا قاتتىق قارشىلىق كۆرسەتتى. ھەتتا گاھىدا ئامانگۈلدىن ئۈستۈن كەلگەندەك كۆرۈنەتتى. * ئەگەر ھەۋەس ئۆز نەيزىسىنى ئىكەپ ئۈستۈن كەلسە، ئەڭ ئاۋۋال ئەقىلىنىڭ كۆزىنى قارىغۇ قىلىدۇ، ھەۋەسكە بېرىلگەن كىشى ئەلۋەتتە مەغلۇپ بولىدۇ. * سادەت ئاستا ئۇنىڭغا قارىدى، ئابلىزنىڭ ئورۇقلاپ ئۈستىخانلىرى چىقىپ كەتكەن، ساقال باسقان چىرايى تولىمۇ بىچارە. كۆرۈندى ۋە ئۇنىڭدىكى ئاياللارغا خاس ئېچىنىش تۇيغۇسى ئۈستۈن كەلدى.

ئۈستۈنلۈك « ئۈستۈن » سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: ئۈستۈنلۈك تالاشماق. ئۈستۈنلۈك قازانماق. * ئەگەر تاغدىكى ئىسيانچىلار ئۈستۈنلۈك قازانمىغان بولسا، بۇ ئىش مۇنچىلىك چوڭىيىپ كەتمەس ئىدى. * بارا-بارا ئۇنىڭ قەلبىدە گۈلجەمىلەنىڭ غايىبانە قىياپىتى ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلەپ، زۈلپىيەنىڭ نۇقسانلىرى تېخىمۇ كۆپەيگەندەك قىلاتتى.
ئۈستۈنلۈك ھوقۇقى < قا > باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇرىدىغان ھوقۇق ياكى ئىمتىياز، يەنى كىشىلەرنىڭ ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلىرىدىكى يۇقىرى شان-شەرەپتىن بەھرىمەن بولۇش ھوقۇقى.
ئۈستىدە يۈك. ھەققىدە، توغرىسىدا، توغرىلۇق: مەن ئىككى ئىش ئۈستىدە گوڭشى پارتكومغا پىكىر بەرگىلى سىزنىڭ يېنىڭىزغا كىرىۋېدىم. * ئۇ خەتنىڭ ئاخىرىدا رەبھانىنىڭ ھازىرقى تۇرمۇشى، خىزمەت ئەھۋالى ئۈستىدە قىسقىچە بايان قىلغاندىن كېيىن يەنە مۇنداق يازغان ئىدى. * ھىكمەت گۈرچەك ۋە كەتمەنلەرنى ئامبارچىغا تاپشۇرۇپ بېرىپ يەنە ئۇنىڭ بىلەن باشقا نەرسىلەر ئۈستىدە سۆزلىشىۋاتاتتى.

ئۈستۈنكى سۈپ. ئۈستى تەرىپىدىكى، ئۈستىدىكى: ئۈستۈنكى قەۋەت، ئۈستۈنكى تېرە قۇرۇلمىسى. ئۈستۈنكى كالبۇك. * بىنانىڭ ئۈستۈنكى زالىدا ئەتىگەنلىك ئويۇن باشلانغان ئىدى. * ئەڭ ئۈستۈنكى قەۋەتتىكى ئۆينىڭ دېرىزىسىدىن ئېتىلغان پىلىمونتىڭ ئۇچى كۆرۈندى.

ئۈستىقۇددۇس نى [ئۈستىقۇددۇس] < بوت > كالبۇكسىمان گۈللۈكلەر ئائىلىسىدىكى كۆپ يىللىق، سامان غوللۇق ئۆسۈملۈك. ئۆتكۈر يۇرايدۇ. غولى ئەگرى، كۆپ شاخلىنىدۇ، يوپۇرمىقى ئۇدۇل. گۈلى كۆكۈچ سۆسۈن، شېخىنىڭ ئۇچىدا توپلىشىپ ئۆسۈپ

ئۈستۈنكى سۈپ. ئۈستى تەرىپىدىكى، ئۈستىدىكى: ئۈستۈنكى قەۋەت، ئۈستۈنكى تېرە قۇرۇلمىسى. ئۈستۈنكى كالبۇك. * بىنانىڭ ئۈستۈنكى زالىدا ئەتىگەنلىك ئويۇن باشلانغان ئىدى. * ئەڭ ئۈستۈنكى قەۋەتتىكى ئۆينىڭ دېرىزىسىدىن ئېتىلغان پىلىمونتىڭ ئۇچى كۆرۈندى.

باشقا قىسىم گۈل رېتىنى شەكىللەندۈرىدۇ. ئەسلىي ماكانى ئوتتۇرا يەر دېڭىز رايونى، گۈل رېتىدىن پۇراقلىق ماي ئېلىنىدۇ، ئادەتتە ئۇ سوپۇن ياساش ۋە زىننەت بۇيۇملىرىغا ئىشلىتىلىدۇ.

ئۈستىلەپ رەۋ. ئۈستىگە؛ ئۈستى-ئۈستىگە؛

تەكرار؛ قايتىدىن؛ دەل شۇ چاغدا گۈلخان ئۈستىلەپ كىرىدۇ. * ئۇلار يۈك كۆپ ئورۇن كىچىك بولۇشنى ئەمەلىي ئەھۋالغا ئاساسەن، ماللارنى ئۈستىلەپ تىزىش ئۇسۇلىنى قوللاندى. * شۇنداق قىلىپ، ئۇنىڭغا ئۈستىلەپ يېڭى دەردلەر قوشۇلدى. * ئۇنىڭ چىرايلىق گەپلىرىدىن كۆڭلى يېلىمدەك ئېرىپ كەتكەن سادىر ئۈستام ئۈستىلەپ رەھمەت ئېيتتى.

ئۈستىلەپ بېسىش < كىنو > كىنوچىلىقتا مەزمۇنى ئوخشاش بولمىغان ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن ئارتۇق بولغان كۆرۈنۈشلەرنى ئۈستى-ئۈستىگە بېسىپ بىرلەشتۈرۈش ئارقىلىق پېرسوناژلارنىڭ ئەسلىمىسى، خىيالى قاتارلىقلارنى ئىپادىلەش جەريانى. **ئۈستىلەپ ھەيدەش** يەرنى چوڭقۇر ھەيدەش ئۈچۈن، بىرلا ۋاقىت ئىچىدە بىرىنچى سوقا ئاچقان يەرنى ئىككىنچى سوقا بىلەن قايتا ھەيدەش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئۈستىلىمە سۈپ. ئەسلىدىكىسىنىڭ ئۈستىگە

قوشۇلىدىغان، ئۈستىلىنىدىغان؛ ئۈستىلىمە ئەمگەك. ئۈستىلىمە كاپىتال.

ئۈستىلىمە ئەمگەك < س ئىق > ئەسلىدىكى ئەمگەك نورمىسى تاشايىنىدا قىلىنغان ئەمگەك.

ئۈستىلىمە كاپىتال < س ئىق > كاپىتالىستىك كېڭەيتىلگەن تەكرار ئىشلەپچىقىرىش جەريانىدا، كاپىتالىست قوشۇمچە قىممەتنىڭ بىر قىسمىنى كاپىتالغا ئايلاندۇرۇپ،

تېخىمۇ كۆپ ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرى ۋە ئەمگەك كۈچى سېتىۋېلىپ، تېخىمۇ كۆپ قوشۇمچە قىممەت شۇلۇۋالىدۇ. ئۆزگىرىپ كەلگەن بۇ بىر قىسىم يېڭى كاپىتال ئۈستىلىمە كاپىتال دېيىلىدۇ.

ئۈستى-ئۈستىگە ① بىرنىڭ ئۈستىگە

يەنە بىرى، ئۈستى-ئۈستىلەپ؛ تۆت تەرەپتىن ياغدۇرۇلغان ئوق زەربىسىدە دۈشمەن ئۇلۇكلىرى داۋاندىن ئىككى كىلومېتىرچە پەستىكى تار جىلغىدا ئۈستى-ئۈستىگە دۆۋىلىنىپ كەتتى. ② كەينى-كەينىدىن، ئارقا-ئارقىدىن تەكرار؛ بېشىغا بەخت قۇشى قونغاندىمۇ ئارتۇق ھاياجانلانغان روزى موللا ئۈستى-ئۈستىگە بېشىنى لىڭشىتىپ؛ - چىقىمەن، چىقىمەن! - دېدى. * ئۇ ئاچچىقى كېلىپ، ئۈستى-ئۈستىگە ئەينەكنى چاققىلى تۈردى.

ئۈستى-ئۈستىلەپ ← ئۈستى-ئۈستىگە :

ئۇنىڭ ئاق ماتا كۆڭلىكىگە ئۈستى-ئۈستىلەپ ياماق سېلىنغانىدى. * ئالدىن قەنت-گېزەكلەر بىلەن سىنچاي تارتىلدى، پىيالە پات-پات يەڭگۈشلىنىپ قەنت-ناۋاتلار ئۈستى-ئۈستىلەپ سېلىناتتى. * ئۈستى-ئۈستىلەپ كەلگەن بۇ دىشۋارچىلىقلار شەمەرنى جاندىن توپغۇزدى.

ئۈسسەمەك (توغرىسى: ئۈسسەمەك) ←

ئۈسسەمەك.

ئۈسسەمەك I سۈپ. ئۈسسۈشكە ئادەتلەنگەن، ئۈسسەمەك خۇيى بار؛ ئۈسسەمەك كالا. * ھېلىقى مالىسانچىلىق يىللاردا ھەر «ياۋاشلار» غا مۇڭگۈز چىقىپ، ئۈسسەمەك بولۇپ كېتىشى.

ئۈسسەمەك II ئى. تامچىلارنىڭ سۇۋاق ۋاقتىدا

ئىشلىتىلىدىغان ئۈچ پۇتلۇق، بىر ئۈچىنى تامغا تىرەپ قويىدىغان سايىمىنى، جازا.

ئۈسسەمەك ن ئى. دىئال. ئۇزۇنچاق سېۋەت.

ئۈسسۈنە ئى (ئە) ① ئىدارە-جەمئىيەت،

زاۋۇت فابرىكا، كارخانا ۋە ئائىلەلەرگە كېرەكلىك نەرسىلەر، جاھازى: ئۆي ئۈسكۈنىلىرى، كارخانا ئۈسكۈنىلىرى. ② ھۈنەر-كەسىپكە زۆرۈر بولغان قورال، سايمانلار: ياغاچچىلىق ئۈسكۈنىلىرى. تىبابەتچىلىك ئۈسكۈنىلىرى.

ئۈسكۈنلەشتۈرمەك « ئۈسكۈنلەشتۈرمەك » يېتىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: كارخانىمىز ئەسلىدە ياغاچ ھۈنەرۋەنلىرىنىڭ بىرلەشمە كوپراتسىيىسى ئاساسىدىن كېڭىيىپ، ھازىرقى كارخانا ھالىغا كەلگەن، كېيىنكى چاغلاردا كارخانىنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ زامانىۋى ئۈسكۈنلەشتۈرۈشنى يولغا قويۇشنى قارار قىلغان.

ئۈسكۈنلەشتۈرۈلمەك « ئۈسكۈنلەشتۈرۈلمەك » يېتىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى. **ئۈسكۈنلەشمەك** پ. زۆرۈر ئۈسكۈنىلەر بىلەن تەمىن ئېتىلمەك، جاھازلاشماق: بۇ ئاددىي ياغاچچىلىق دۈكىنى ھازىر زامانىۋى ئۈسكۈنىلەر بىلەن ئۈسكۈنىلەشتۈرۈش. **ئۈسكۈنىلىك** سۈپ. ئۈسكۈنىسى بار، ئۈسكۈنە ئورنىتىلغان، ئۈسكۈنە قويۇلغان: ئۈسكۈنىلىك ئۆي.

ئۈسەك پ ① بېشى ياكى مۈڭگۈزى بىلەن ئادەم ۋە نەرسىلەرنى سوقماق، ئىتتەرمەك: تۇرغان تامغا ئۈسەك بېشىك يېرىلار (ماقال). * قارا قوچقار يەنە بىرنى ئۈستى. ئاق قوچقارنىڭ ئاچچىقى كېلىپ كەينىچە ئارقىغا ياندى. * قوچقار تۆشۈكىنىڭ ئۇ تەرىپىدىن چىقىپ بۆرىنىڭ قورسىقىغا كېلىشتۈرۈپ بىرنەچچە قېتىم ئۈسۈپتۇ. * خىيال بىلەن بەند بولۇپ كەتكەن زىننەت دوقۇشتىكى يېڭى سېلىنغان ماگىزىنىدىن ئالدىراش چىقىپ كەلگەن بىر ئەرگە ئۈسۈپ تاشلىغىلى تاس قالدى. ② بۆرتەك: ئىككى رازۋېدچىنىڭ دەريا ئۈستىگە لەمپە بولۇپ ئۈسۈپ چىققان ئېگىز تاغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ،

ماشىنىلارنىڭ كەينىدىن قاراشتى. ③ كۆچمە. دوقۇرماق: مېنىڭچە، قاتىللارنىڭ تەپتارىتماستىن مۇشۇ تەرەپلەردە ئۈسۈپ يۈرگىنىدىن قارىغاندا، بىرى بولسا بىرى ئورمانلىقنىڭ خۇيىنى بىلىدىغان نېمىدەك قىلىدۇ. ④ كۆچمە. ئارتىپ قويماق، دۆڭگىمەك: ئۇ، پۇلىنى يوقىتىپ قويۇپ باشقىلارغا ئۈسۈۋاتىدۇ.

ئۈسۈپ كىرمەك سورىماي، رۇخسەت ئالماي ئۆزى بىلگەنچە كىرمەك: ئۇنداق سورۇنغا بىر ئاددىي ئىشچىنىڭ ئۈسۈپلا كىرىشى ئەدەبىزلىك بولغانلىقتىن، ئىشك تۈۋىدە بىر ئاز ساقلاپ تۇرۇشقا توغرا كەلدى.

ئۈسۈشۈمەك « ئۈسۈمەك » يېتىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئىككى قوچقار ئۈسۈشكەندە، بۆرىنىڭ قورسىقى ئاچىدۇ (ماقال). * ئاتلار قاتتىق ئۈركۈپ كەتتى. ئامانقۇلنىڭ جەدە قاشقىشى ئوڭغا بۇرۇلۇپ، كۆك بوز ئات بىلەن ئۈسۈشۈپ قالدى.

ئۈشۈشەك نى (پ) ← ئۈشۈشە قىلماق. **ئۈشۈشە قىلماق** نىسلىقلىماق (پاختا يىپ، مانا قاتارلىقلار ھەققىدە): ئۇ، كىشىلەرنىڭ ئېلىپ كەلگەن ماتاسىنى ئۈشۈشە قىلىپ بېرىپ، شۇنىڭ بىلەن جان باقىدىكەن.

ئۈشۈشەك (توغرىسى: پۈشۈشەك I) ← **پۈشۈشەك I**.

ئۈشۈشۈگەر نى (پ) ئۈشۈشە قىلىدىغان ئادەم: جاڭگالغا يېقىن قالغاندا، بىر چىغىنىڭ تۈۋىدىن بىر جۈپ تورغاي ئۇچۇپ چىقىپتۇ، ئۈشۈشۈگەر ئېگىشىپ قارىسا، تورغايىنىڭ ئۈۋىسى، ئۇنىڭدا بىرنەچچە تورغاي تۇخۇمى تۇرغۇدەك. * زامانلارنىڭ زامانىسىدا، جەنۇب بىلەن شىمالنىڭ ئارىسىدا بىر ئۈشۈشۈگەر ياشىغانىكەن.

ئۈشۈشۈمەك « ئۈشۈشۈمەك » يېتىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ئۆيىنى ئىجارىگە بېرىپ، بۇرۇنقى ئۈشۈشۈتكەن قېرى (ماقال). * يەنە مۇشۇنداق بىرنەچچە سائەت ياتىدىغان بولساق، بۇ سوغۇقتا پۇت-قوللىرىمىزنى ئۈشۈشۈتۈپ،

كېرەكتىن چىقىرىۋالسىمىز. * بىراق، جۈت-شۇبىرغانلىق بوران چىقىپ، بىر كېچىدىلا ھەممىنى ئۇششۇتۇپ پۈرلەشتۈرۈۋەتتى.

ئۇششۇك ① ئى. كۈز ئاخىرلىشىپ، قىشنىڭ كىرىشى مەزگىلى بىلەن يېتىپ كېلىدىغان بىر خىل سوغۇق ھاۋا ئېقىمى، ئۇ، زىرائەتلەرنى ئۇششۇتۇپ كاردىن چىقىرىدۇ؛ ئۇششۇك چۈشمەك. ئۇششۇك تەگمەك. ئۇششۇك ئاپىتى. * كەچ كۈزنىڭ ئۇششۇكى دەل-دەمەخلەرنىڭ يوپۇرماقلىرىنى سارغايىتقان ئىدى، ئۇلارنى سوغۇق شامال سەللا تىرتىتىپ قويسا، كەينى-كەينىدىن پىرقىرىشىپ بەرگە چۈشۈپ تۇراتتى. ② سۈپ. ئۇششۇگەن، ئۇششۇك تەگكەن؛ چۈنكى، ئۇنىڭ چىرايى سوغۇق شامالدا تىرەپ ئالدىمىزغا چۈشۈۋاتقان كەچ كۈزىدىكى ئۇششۇك يوپۇرماقلارغا ئوخشايتتى.

③ ئى. تېسىپرا تۈرىنىڭ تۆۋەنلەش تۈپەيلىدىن ئادەم ۋە نەرسىلەردىكى توڭلاش، مۇزلانچى ھەم شۇ توڭلىغان، ئۇششۇگەن يەر، نەرسە؛ ئۇششۇك دورسى. ئۇششۇك يارسى. * توڭلاپ قالغان قۇلاققا قار بېسىپ ئۇششۇكنى ياندۇرۇشنى بىز پېشقەدەم يېتىمچىلاردىن ئۆگەندۇق.

ئۇششۇك تەگمەك دەسلەپكى قەدەمگە ئۇششۇمەك، توڭلىماق، ئۇششۇك چۈشمەك؛ قوناققا ئۇششۇك تەگدى.

ئۇششۇك چۈجىسى كەچ كۈزدە تۇخۇمدىن چىققان، چوڭيالىمغان چۈجە؛ شۇ چاغدا مۇنۇ سالىدەكلەر ئۇششۇك چۈجىسىدەك قانتىم ئاستىغا چۆكۈلداپ كىرىشەتتى.

ئۇششۇك چۈشمەك ئۇششۇك پەيدا بولماق؛ ۋاقىت يېتىپ قالدى، ئالدىرىمىساق ئۇششۇك چۈشۈپ قېلىشى مۇمكىن.

ئۇششۇمەك پ. سوغۇقنىڭ تەسىرىدىن ئادەم بەدىنىنىڭ بىرەر جايى ياكى زىرائەت ئۆزىنىڭ ئەسلىدىكى نورمال ھالىتىنى

يوقاتماق؛ توڭلاپ زەخمىلەنمەك: ئۇنىڭ بۇرۇن، قۇلاقلىرى ۋە ئۇششاق پۇتلىرى تامام ئۇششۇپ كەتكەندى. * قۇلاق ئۇششۇپ قالسا قارى بىلەن ياندۇرىمىز، ئوتقا قاقلىغان بىلەن، قۇلاقنى كاردىن چىقىرىپ قويىمىز.

ئۇششۇرتماق «ئۇششۇرتماق» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: دەرەخ شاخلىرىنى قىراۋ بېسىپ، سوغۇق شامال ئۇششۇرتىپ تۇراتتى. * قوشنا يېزا-كەنتلەردىن ۋەكىللەر كېلىشتى. ھاۋا سوغۇق، باھار شاماللىرى ئۇششۇرتىپ تۇرىمىز، لېكىن، كىشىلەر خۇشال، تېتىك ئىدى.

ئۇششۇرتىشماق «ئۇششۇرتماق» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۇششۇرتماق پ «ئۇش-ئۇش» قىلغان ئاۋاز چىقماق، «ئۇش-ئۇش» قىلماق.

ئۇششۇك ئى <ماشىن> تۆشۈك ئېچىشتا ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب. تۈرلىرى كۆپ بولۇپ، بەزىلىرى قول بىلەن، يەنە بەزىلىرى توك ياكى شامال كۈچى بىلەن ھەرىكەتلەندۈرۈلىدۇ.

ئۇششۇك ستانوك <ماشىن> تەشمە ستانوك.

ئۇششۇكۈرمەك پ. دىئال. ئىسقىرتماق، ئۇششۇرتماق.

ئۇششۇكەنمەك «ئۇششۇكەنمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۇششۇكەنمەك «ئۇششۇكەنمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئىككى ياغاچنى ئۇستام بىر بولۇپ ياغاچلارنى ئۇششۇكەنمەك. * ياللانما ئىشچىلار ئۇ كۈنى ئۆيىمىزنىڭ تاملىرىنى ئۇششۇكەنمەك، سىملىق تېلېۋېزىيە نومۇرلىرىنىڭ سىملىرىنى تامنىڭ تۆشۈكىدىن ئۆتكۈزدى.

ئۇششۇكەنمەك «ئۇششۇكەنمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ياغاچلار ئۇششۇكەنمەك: ئۇششۇكەنمەك پ. ئۇششۇكەنمەك بىلەن تەشمەك: ياغاچنى ئۇششۇكەنمەك.

ئۈگۈت ئى. ھۇقۇشنىڭ يېنى، بۇ خىل پەينى بەزى تۈركىي مىللەتلەر ئاياللىرى زىننەت بۇيۇمى سۈپىتىدە بۆكىنىڭ ئالدى تەرىپىگە قالدۇرىلىدۇ: ئۈگۈت ئاقماق. ئۈگۈت ئاقماق ئۈگۈت ئۈگۈت ئالدىغا قالدۇرۇلماق.

ئۈگۈت ئى < ئاستر > ← ئۈگۈت يۈلتۈز. ئۈگۈت يۈلتۈز < ئاستر > چوڭ ئېيىق يۈلتۈز تۈركۈمىدىكى يەتتە قاراقچى يۈلتۈزى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئۈگۈت لىك سۈپ. ئۈگۈت ئاقالغان: ئۈگۈت لىك بۆك. ئۈگۈت لىمەك پ. (توغرىسى: ئۈتلىمەك) ← ئۈتلىمەك.

ئۈگۈت ئى ① < ئانات > سۆڭەكلەرنىڭ ئۆزئارا تۇتاشقان جايى. تۈزۈلۈشىگە قاراپ قوزغالماس، سەل قوزغىلىدىغان ۋە ھەرىكەتچان ئۈگۈت دەپ ئۈچكە ئايرىلىدۇ. قوزغالماس ئۈگۈتگە باش سۆڭىكىنىڭ ھەرقايسى ئۈگۈتلىرى؛ سەل قوزغىلىدىغان ئۈگۈتگە ئومۇرتقا تۈۋرۈكىنىڭ ئۈگۈتلىرى؛ ھەرىكەتچان ئۈگۈتگە تۆت مۇچە ئۈگۈتلىرى مىسال بولالايدۇ. ② كۆچمە. راکېتا، باشقۇرۇلىدىغان بومبا قاتارلىقلار قىسىملىرىنىڭ ئۆزئارا تۇتاشقان جايى، بوغۇمى.

ئۈگۈت ياللۇغى < تىب > ← بوغۇم ياللۇغى. ئۈگۈت تىمەك « ئۈگۈت تىمەك » يېنىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: ھارۋىنىڭ رىتىملىق غىچىرلىشى، مۆمىن ئاكامنىڭ مۇتلەق ناخشى مېنى ئۈگۈتتىپ قوياتتى.

ئۈگۈت تىمەك « ئۈگۈت تىمەك » يېنىنىڭ ئۆمۈك دەرىجىسى: ھارۋىنىڭ ئۈستىدە ئون نەچچە چىرىك، بىر پار ئات چۆمۈلگەن قاپقارا تەرگە. ئۈگۈت شەر ئۈگۈتتىپ كەتكەندەك ئۇلار، توپلىق يوللاردا دائىم سەپەرگە. ئۈگۈت ئى. پۈتۈنلەي ئۇخلاپ قېلىش بىلەن

ئويغاقلىقنىڭ ئارىلىقىدىكى ئۇيقۇ باسقان ھالەت؛ ئۇيقۇسىراش: ئۈگۈت باسماق. * باش توخۇ چىلىنغان مەزگىلدە چىدىغۇسىز ئۈگۈت ئۇنى يەڭدى-دە، بېشىنى ئۈستەلگە قويۇپ ئۇخلاپ قالدى.

ئۈگۈت باسماق ئۇيقۇسى كەلمەك، ئۇيقۇسىرىماق: ئۇ، سادىقنىڭ گېپىنى كۆزلىرىنى ئۈگۈت بېسىپ تۇرسىمۇ، ھەرھالدا ئاخىرىغىچە ئاڭلىدى، لېكىن، بىر ئېغىز مۇگەپ قىلىدى. * پېشقەدەم ھاكىمنىڭ كۆزلىرىنى ئۈگۈت بېسىپ، پات-پات ئەسنەپ ئولتۇرغان بولسىمۇ، سادىقنىڭ دوكلاتىنى ھەرھالدا ئاخىرىغىچە ئاڭلىدى.

ئۈگۈت تىمەك پ. ئۇيقۇ باسماق، ئۇيقۇسىرىماق: ئۇ ئۈگۈتتىن ۋە يىغىندا دائىم ئۈگۈت ئولتۇرىدۇ. * ئەتراپتىكى ئادەملەر ئۇيقۇدا، دالدىدا ۋە يامغۇردىن پاناھلىنىپ ئۈستى يېپىق بۇلۇڭلاردا ئۈگۈت تىمەكتە ئىدى. * سىڭلىم ئوچاق بېشىدا قۇرۇق ۋە قاتتىق ناننى چىشلىگەن يېتى ئۈگۈت قاپتۇ.

ئۈگۈت ئى ① خېمىرىنى يۇپقا يېپىپ، ئىنچىكە كېسىلگەن چۆپ: ئەكبەر كەچلىكى يەڭگىسى ھەجەر بۇۋىنىڭ ئاشكۆكى بىلەن پىننىنىڭ پۇرىقى گۈپۈلدەپ تۇرغان مەزىلىك ئۈگۈت ئېشىنى تازا ھۇزۇرلىتىپ ئىچتى. ② شۇنداق چۆپ بىلەن ئېتىلگەن سۇيۇقئاش: ئۈگۈت تىمەك. ئۈگۈت ئىچمەك. * ئۈگۈتنى تاشلاپ، تالقاننى يەپتۇ، يۇرتنى تاشلاپ، ئارمان يەپتۇ (ماقال). * ئۆيدە ئۈگۈت پىشۇرمىغان، تويدا بولۇپ پىشۇرار (ماقال).

ئۈگۈت چى ئى. ئۈگۈت كەسكۈچى؛ ئۈگۈت ئاش ئېتىدىغان ئاشپەز: ئىش بىلمەس كەشتىچى بولۇپتۇ، ئاش بىلمەس ئۈگۈتچى (ماقال).

ئۈگۈت I ئى ① ئۇن تارتىش ئۈچۈن پاكىز تازلانغان ئاشلىق: ئۈگۈت تىمەك. *

شۇ چاغ ئېرىق ياقلاپ، تۈگمەنگە ئۈگۈت ئېلىپ كېتىۋاتقان ئەشرەپ بوۋا يىراقتىن غوجىنى كۆرۈپ، قىر ئەگىپ ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى. * ئەرخەقلەر ئۈگۈتتىن ئات-ئۇلاغلارغا ئارتىپ، بىر-ئىككى بەل ئېشىپ، يۇقىرىقى مەھەللىگە ئېلىپ بېرىپ ئۇن قىلىپ كېلەتتى. ② جۇۋازغا سېلىپ ياغ تارتىشقا تەييارلانغان مايلىق دان؛ يۈك.

ئۈگۈت ئەتمەك ① ئۇن تارتىلىدىغان ئاشلىقنى سورۇپ، تاسقاپ پاكىزلىماق، تۈگمەنگە قۇيغىدەك قىلىپ قويماق؛ روزىخان ئاچا ئاشۇقتىن ناماز ئەسىرگىچە ھەپلىشىپ، تىكىمە ئىككى تاغار بۇغداينى ئۈگۈت ئېتىپ بولدى. ② مايلىق داننى پاكىزلاپ جۇۋازغا سېلىپ ماي تارتىشقا تەييارلىماق.

ئۈگۈت قىلماق ← **ئۈگۈت ئەتمەك**؛ مەن ئاپام بىلەن ئىككىيلەن ئەتىگەندىن چۈشكىچە تىكىن ئۈچ تاغار بۇغداينى ئۈگۈت قىلدۇق.

ئۈگۈت II ئى. تازى. پەندى-نەسەت.

ئۈگۈتچى ئى. ئۈگۈت ئەتكۈچى ئادەم.

ئۈگۈت-نەسەت پەند-نەسەت؛ بالىلارغا ئۈگۈت-نەسەتنى توختاتماسلىق لازىم.

ئۈگۈچ ① ئى. قولنىڭ پەنجىلىرىنى سەل ئەگكەن ۋاقتىدىكى تۇرقى؛ ئۈگۈچكە ئالماق. ② مىق. ساناق سانلار بىلەن قوشۇلۇپ ئۈگۈچكە ئالغىلى بولىدىغان نەرسىلەرنىڭ مىقدارىنى بىلدۈرىدۇ؛ بىر ئۈگۈچ بۇغداي. * ئۇ تاغاردىن بىرقانچە ئۈگۈچ قوناقنى ئېلىپ كەپتەرلەرگە چېچىپ بەردى.

ئۈگۈچەكلىك ئى. دىئال. ساندۇق ياساش ئۈچۈن تەييارلانغان ياغاچ.

ئۈگۈچلىمەك پ. ئۈگۈچكە ئالماق؛ ئۈلگەنى سۈپۈرۈپ، بىر تال گۈرۈچمۇ قالدۇرماي ئالدىغا

يىغدى ۋە ئەك ئاخىرقى كاپام پولىنى چىڭ ئۈگۈچلەپ ئاغزىغا سالدى.

ئۈگۈكلىك سۈپ. ئۈگۈسى بار، ئۈگۈسى بولغان؛

قول زادى قانچە ئۈگۈكلىك بولىدۇ؟ * بامبۇك تاللىرىدىن قۇراشتۇرۇپ، سىرتى يىلان قاسرىقىنىڭ شەكلى سىزىلغان قەغەز بىلەن يەملەنگەن بۇ ئەجدىھا پانۇس توققۇز ئۈگۈكلىك بولۇپ ھەربىر ئۈگۈسىنىڭ ئىچىگە شام ياندۇرۇپ قويۇلغانىدى.

ئۈگۈكلىك ئۇلاش < ماشىن > ماشىنا، ئاپتوموبىل قاتارلىقلارنى چاتقۇچ ئارقىلىق بىر-بىرىگە چېتىشقا قارىتىلىدۇ.

ئۈلەشتۈرمەك «ئۈلەشمەك» پېشلىنىڭ

مەجبۇرىي دەرىجىسى؛ ئۇ، سامسىلاردىن بىرقانچىنى قاپاقتىن ئېلىپ دىۋانلەرگە ئۈلەشتۈردى. * قىز ھەمراھلىرىغا نۇرغۇن مال-مۈلۈك ئۈلەشتۈرۈپ بېرىپتۇ-دە، ئۆزى يالغۇز كېتىۋېرىپتۇ.

ئۈلەشتۈرۈشمەك «ئۈلەشتۈرمەك»

پېشلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۈلەشتۈرۈلمەك «ئۈلەشتۈرمەك» پېشلىنىڭ

مەجبۇل دەرىجىسى؛ ھەربىر ئۆتەك ۋە قونالغۇلاردا كېلىۋاتقانلار ئۈچۈن ئالدىن قازان ئېسىلىپ تۇراتتى. ئالدى بىلەن چىڭ لەشكەرلىرى غىزالىنىپ، ئاندىن، ئاشقان-تاشقان نەرسىلەر سۈرگۈنلەرگە ئۈلەشتۈرۈلۈپ بېرىلەتتى.

ئۈلەشمەك پ. بىر پۈتۈن ياكى بىر توپ

نەرسىلەرنى بىرنەچچە كىشىلەر ئۆزئارا مەلۇم ئۇلۇش، نىسبەت بويىچە بۆلۈشۈۋالماق؛ ئۇلار «ئەگەر بۇ ئالتۇن خىش ئۈچ پارچە بولغان بولسا، ئۈلەشمىكىمىز ئوڭاي ئىدى» دېيىشتى. * - بىراق، سېنىڭ ئاغىنىلىرىڭ بىرنەرسە تاپقىنىڭنى ئاڭلىسا خۇددى باققالنىڭ سېۋىتىگە ياماشقان چىۋىنلەردەك، ئۈلەشكىلى

كېلىشەر كۆپ-تە! - دېدى ھېلىقى ئادەم. **ئۆلپەت** ئى (ئە) زىياپەت، ئولتۇرۇش قاتارلىق پائالىيەتلەردە بىللە بولىدىغان كىشى؛ ھەمسۆھبەت؛ ئۆلپەتنىڭ قاغا بولسا، يېيىشك پوق (ماقال). * ئادىل ئۇنىڭ بىلەن خىلى يېقىن ئۆلپەتلەردىن ئىدى. ئۇ پات-پاتلا ئادىلنى ئولتۇرۇشلارغا بىللە ئاپىرىپ ئوينىتىپ كېلەتتى.

ئۆلپەت بولماق ئۆلپەتلىك مۇناسىۋەت ئورناتماق، ئۆلپەتلەشمەك؛ قىسمەت بۇ نەرسىلەرنى بازارغا ئاپىرىپ، ئېلىشقا سېتىپ، ساتقان پۇلغا چوڭ يەپ-چوڭ ئىچىپتۇ، مەي ئىچكۈچىلەر بىلەن ئۆلپەت بولۇپ مەي ئىچىپتۇ. * ئايال بىركۈنى دېدەككە: - ئېرىم ھەركۈنى تالاغا چىقسىلا ھاراق-شارابلارغا تويۇپ قايىتىپ كېلىدۇ، كىملىرى بىلەن ئۆلپەت بولىدىغانلىقىنى بىلمەسەن؟ - دېدى.

ئۆلپەت قىلماق ئۆلپەتنى دەپ ھېسابلىماق، ئۆلپەتنى دەپ بىلمەك؛ ئۇ، دوڭقىمۇ قىممەتلىك كىيىملەر بېرىپ، ئۆزىگە ئۆلپەت قىلىپ، مۇئاش بەلگىلەپتۇ.

ئۆلپەتچىلىك ئى ① ئۆلپەتلەر يىغىلىشى، ئولتۇرۇشى ياكى زىياپىتى؛ ئۆلپەتلەر ئارىسىدا ئۆتكۈزۈلگەن مېھماندارچىلىق؛ ئۇلار بىر جوزىغا چۆكۈپ، ئۆلپەتچىلىك قىلىپ بىر ئىككى رۇمكىدىن ئىچىشتى. * كۈتكەن جۈمە كۈنىمۇ كېلىپ ئەمەلدار باي ئوۋغا چىقىپتۇ، كەچقۇرۇنلۇقى ھېرىپ-ئېچىپ ئۇزاققىچە ئۆلپەتچىلىك قىلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ② ئۆلپەتلەرگە، دوستلارغا خاس مۇناسىۋەت؛ ئۆلپەتچىلىكى بار ئادەم. ئۆلپەتچىلىك قىلماق. * - مۇنداق دېسە، - دەيتتى دىدىل، - شائىر مۇتەللىپ بىلەن ئۆلپەتچىلىكىم بار ئىدى دېسە. * بوران-چاپقۇن ئۆتۈپ كېتىشى بىلەن ئۇلارنى يەنە تېپىشىۋېلىشقان، كونا ئۆلپەتچىلىكىنى

باشلىغانىدى.

ئۆلپەتلەشمەك پ. ئۆلپەت بولماق، ئۆلپەتچىلىك قىلماق، دوستلاشماق؛ ھەمسۆھبەت بولماق؛ ئۇ ئۆزىنىڭ يېقىن ھېسابلانغان بۇرادەرلىرى بىلەن ساراي ئۆيدە ئۆلپەتلىشىپ ئولتۇراتتى. * مېنىڭ بۈگۈن شۇنچە يىراقتىن سىلە بىلەن ئۆلپەتلەشكىلى كېلىشىمۇ قورساق باقالمايلىقتىن ئەمەس، بەلكى ئۆزلىرىنىڭ ئەخلاق-پەزىلەتلىرىگە ھۆرمەت قىلغانلىقىم ئۈچۈندۇر. * زەينەپ كامىل بىلەن ئۆلپەتلىشىپ ئولتۇرغىنىغا مەستلىكى كېلىپ، ئۇنى ھەدەپ يەپ-ئىچىشكە زورلايتتى.

ئۆلپەتلىك ئى. ئۆلپەتچىلىك، دوستلۇق؛ مەن بىراۋ بىلەن ئۆلپەتلىك قىلسام، ھەتتا ئۇنىڭدىن جىنىمنىمۇ ئايماي، كۆڭلىنى ئېلىشقا تىرىشمەن. * ھاراق بەزىدە تېگى-تەكتى ئېنىق بولمىغان، ئۆزئارا سىنالمايغان كىشىلەرنىمۇ ئۆلپەتلىك زەنجىرىگە باغلاپ قويىدۇ.

ئۆلگە ئى ① كىشىلەر تەقلىد قىلىدىغان، دورايدىغان، ئۆگىنىشكە، نەمۇنە قىلىشقا ئەرزىيدىغان ئادەم، ئىش، نەرسە ياكى ئۇسۇل؛ نەمۇنە، تىپ؛ ئۆلگە بولماق. ئۆلگە ياراتماق. ئۆلگە ئالماق، ئۆلگە قىلماق. * كېيىنكى چاغلاردا ھېلىقى ساۋاقداش ھەممىسىنىڭ ئۆگىنىش ئۈلگىسى بولۇپ قالدى. * ئەخمەتجان قاسىمى شۇنداق قىلىپ خەلقنىڭ كۈچىنى بىر يەرگە توپلىيالىغان، خەلقچىلىق يولىنى ئەمەلىيىتىدە ئۆلگە بولۇپ كۆرسەتكەن ئادەم ئىدى. * ئۇ خەلق ئەسكەرلىرىگە ئالدى بىلەن ھەرخىل قىياپەتتە قول بومبىسى تاشلاشتىن ئۆلگە كۆرسەتتى. ② بىر تۈردىكى نەرسىلەردىن ئېلىنغان نۇسخا، ئەۋرىشكە؛ بۇ ئوردىنى ئەخمەت بەگ بېيجىڭ خانلىقىنىڭ ئوردىسىنىڭ ئۈلگىسى بويىچە سالدۇرغانىدى. * بۇ بېقىپ مايسىلارغا تۇرۇپ قالدى، كۆڭلىدىن

4-4

ھەلىقى

ئەنسىز خىيال ئۆتۈپ قالدى. زوڭزىيىپ شۇئان پاسىل يېنىغلا، تۇپراقتىن، مايسىلاردىن ئۈلگە ئالدى.

ئۈلگە ئالماق ئۆزگىلەرنىڭ قىلغان ئىشنى، نەرسىنى ئۆزىگە ئۆرنەك قىلماق، ئۆزىگە ئۈلگە قىلماق؛ ئۆگەنمەك: مۇشۇ يېقىندىن بېرى دېھقانلارمۇ ئەمدى شەھەرلىكلەردىن ئۈلگە ئېلىپ، زامانىۋى ئۆيلەرنى سېلىشقا بەس-بەس بىلەن كىرىشتى. * بۇ ئادەمنىڭ شۇ ئەمەلىيىتىدىن ھەممىمىز ئۈلگە ئالماق بولىدۇ.

ئۈلگە بولماق ئۈلگىلىك رول ئوينىماق، باشقىلارنىڭ ئۆگىنىشى ئۈچۈن ئۆرنەك، نشان بولۇپ بەرمەك: شۇنداق قىلىپ، بۇ گۇرۇپپا مول ھوسۇل ئېلىش ۋە ئىتتىپاقلىقنىڭ ياخشىلىقى بىلەن باشقا ھەمكارلىق گۇرۇپپىلىرىغا ئۈلگە بولدى. * - شۇڭا بالام، سەن بىلەن بىز بۇ جەھەتتە باشقىلارغا ئۈلگە بولايلى، - دېدى ئۇ.

ئۈلگە دەرسى < مائارىپ > باشقىلارغا ئۈلگە يارىتىپ بېرىش ئۈچۈن ئۇيۇشتۇرۇلغان دەرس.

ئۈلگە قاتلام < كېئول > يەر قاتلىمىنى سېلىشتۇرۇشتا ئۈلگە قىلىشقا بولىدىغان روشەن ئالاھىدىلىككە ئىگە بىر ياكى بىر گۇرۇپپا جىنس قاتلىمى.

ئۈلگە قىلماق ئۆزىنىڭ ئۆگىنىشى، قىلىشى، ئىشلىشى ئۈچۈن ئۆرنەك نشان قىلىپ تاللىماق؛ ئۆزىگە ئۆرنەك نشان دەپ بىلمەك: ئابدۇخالىق ئۇيغۇرى ئۆزىنىڭ ئەتەگەنلىك قۇياشتەك چۈش ئۇرۇپ تۇرغان ياشلىق باھارىدا ھەممىلا جەھەتتىن مەخسۇت مۇھىتىنى ئۈلگە قىلاتتى. * ئالدۇق ئېگىز تاغلاردىن كۆمۈر بىلەن رۇدىنى، ئۈلگە قىلدۇق ھەر دائىم ئارمىيىمىز روھىنى.

ئۈلگۈجە سۈپ. كۆپ مىقداردا؛ ھەممىنى

بىراقلا، پۈتۈنلۈكى بويىچە: ئۈلگۈجە سودا. // ئۈلگۈجە ساتماق. ئۈلگۈجە ئالماق. * بۇ مالنى بىزنىڭ بۇ يەردە ئۈلگۈجە ئالدىغان كىشى يوق.

ئۈلگۈجەك ئى. كونا پاسوندىكى ئىشكىلەردە، ئىشكىنىڭ ئېچىلىپ يېپىلىشى قانات يان ياغىچىنىڭ ئاستى، ئۈستىگە چىقىرىلغان، بىر بېشى ئىشك بېشىغا ئويۇلغان تۆشۈككە، يەنە بىر بېشى بوسۇغىغا ئويۇلغان تۆشۈككە كىرىپ تۇرىدىغان ئوقسىمان قىسمى: ئىشكىنىڭ ئۈلگۈجىكى. * ئېقىن سۇ سېسىمايدۇ، ئىشك ئۈلگۈجىكى چىرىمايدۇ (ماقال). * كونا ئۈلگۈجە كىلىرى چىرىپ كەتكەن بىر قاناتلىق ئىشكىنىڭ غىچىرىلىشى ئۇنى خىيالىدىن ئويغاتتى.

ئۈلگۈدىمەك پ. دىئال. بىرىكىدىمەك، شاللىماق. **ئۈلگۈرمەك** « ئۈلگۈرمەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: - مەن ئۈلگۈرتمەن، - دېدى خالىۋرات قەتئىي قىلىپ. * شەنبە كۈنى كەچتە دادىسىنىڭ ئىشتىن يېنىشىغا ئۈلگۈرتۈپ، كۆڭلۈمدىكىدەك ئوخشىنىپ نارىن چۆپ ئېتىپ تۇرغانىدىم.

ئۈلگۈرمەك پ. بىرەر ئىش-ھەرىكەتنى بېجىرىشكە، قىلىشقا ئىمكانىيەت، ۋاقىت تاپماق، مۇۋەپپەقىيەت بولماق؛ يېتىشمەك: پويىزغا ئۈلگۈرۈپ بارماق. * سادىق ئەك يېقىن يول بىلەن يۈرت ئارىلاپ دەريا بويىغا يېتىپ كەلدى. دەريا كېچىكىدە ئاخىرقى كېمىگە ئۈلگۈردى. * ئۇنىڭ پۇتلىرى شۇنداق چاققان ھەرىكەت قىلاتتىكى، كۆرۈپ پەرق ئېتىشكە ئۈلگۈرگىلى بولمايتتى.

ئۈلگۈرۈشمەك « ئۈلگۈرمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: نۇرغۇن كىشىلەر ئۆتكەنكى تەجرىبىلىرىگە ئاساسەن بۈگۈن كىمنىڭ ئۆتۈپ چىقىشى ھەققىدە بەسلىشىشكەمۇ ئۈلگۈرۈشتى.

* ئۇقۇغۇچىلار سەھەر تۇرغانلىقى ئۈچۈن ئاشخانا تامىقىغا ئۈلگۈرۈشتى.

ئۈلگۈمەك پ. شاللىماق، ئىلغىماق.

ئۈلگىلىك ① سۈپ. ئۈلگە بولىدىغان، ئۈلگە بولۇشقا ياكى قىلىشقا ئەرزىيدىغان؛ ئۈلگىلىك ئوقۇغۇچى. ئۈلگىلىك تىياتىر. ئۈلگىلىك رول ئوينىماق. ② رەۋ. ئۈلگە بىلەن، ئۈلگە كۆرسىتىش ئارقىلىق: ئۈلگىلىك ئوقۇتۇش. **ئۈلگىلىك ئوقۇتۇش** < مائار > ئۈلگە دەرسى ئاساسىدا ئېلىپ بېرىلغان ئوقۇتۇش.

ئۈلۈش ئى ① تەقسىملىنىدىغان نەرسىنىڭ بىرەر كىشىگە تېگىشلىك قىسمى، بۆلىكى؛ ھەسسە، نېسىۋە: ئۆز ئۈلۈشىنى ئالماق. * - بۇ يەرنى نېرسام يېڭى نەچچە ئۈلۈشىنى ئىلتىپات قىلىمەنكىن، - دېدى ئۇ ئىسلاھات كادىرلىرىغا قاراپ. ② بىرەر چوڭ ئىشقا قىسمەن سەرپ قىلغان، قوشقان مېھنەت؛ ئەجر؛ ھەسسە؛ تۆھپە: بۇ غەلبىلەرنىڭ ئىچىدە ھەرقايسىمىزنىڭ ئۈلۈشى بار ئەمەسمۇ. * ئەتە بۇنى ئايرىپ پۇل قىلىپ كېلىمەن، بۇنىڭدا سېنىڭمۇ ئۈلۈشۈڭ بار. ③ بىر پۈتۈن ئىش، ھەرىكەت ياكى مەسىلىنىڭ مەلۇم بۆلۈكى، قىسمى: ئىشچانلىق پالاكەتلىكىنى تۈگىتەلەيدۇ، دېگەن ئوبدان تەۋسىيە، بىر ئۈلۈش مېھنەت بىر ئۈلۈش ئىقتىدارنى يېتىشتۈرىدۇ. * يەتتە قات ئاسماننىڭ ئېتىكىگە بۈيۈك قەسىدىلەرنى يېزىپ، گۈزەل نەقىشلەرنى چەكسەكمۇ، ئانا تەرىپىنىڭ مىڭدىن بىر ئۈلۈشىنى ئىپادىلەپ بەرگىلى بولماس.

ئۈلۈشكۈن ئى. ئۆتۈپ كەتكەن كۈننىڭ ئالدىنقى كۈنى، تۈنۈگۈننىڭ ئالدىدىكى كۈن، بۇرناكۈن، ئوزاكۈن: ئۇ ئۈلۈشكۈن «غۇنچە» مۇكاپاتى مۇسابىقىسىغا قاتناشتى. * مەن بۇ ئىشنى تېخى ئۈلۈشكۈن ئاڭلاپ، يەتە ئۈچۈن تۈنۈگۈن قەشقەرگە كەلگەندىم.

ئۈلۈشكۈنكى سۈپ. ئۈلۈشكۈنى بولغان، ئۈلۈشكۈندىكى: ئۈلۈشكۈنكى ئىش.

ئۈلۈشىپىل ئى. ئۆتۈپ كەتكەن يىلنىڭ ئالدىنقى يىلى، ئۆتكەن يىلنىڭ ئالدىدىكى يىل، ئالدىنقى يىل، ئوزاقى يىل، ئوزا: بولۇپمۇ، ئۈلۈشىپىل بولغان بىر ۋەقە بوۋايىنى قاتتىق رەنجىتتى. * ئاخىرى ئۇ، سۇتۇق بۇغراخاندىن قورقتىمۇ ياكى تەييارلىق قىلماقچى بولىدىمۇ، ئۈلۈشىپىل چېرىكلىرىنى باشلاپ كۆكيارغا چىقىپ كەتتى.

ئۈلۈشىپىللىقى سۈپ. ئۈلۈشىپىلى بولغان، ئۈلۈشىپىلدىكى، ئوزاقى يىلدىكى، ئوزاقى: ئۈلۈشىپىللىقى ئىش.

ئۈمۈتمەك پ ① ئىنتىزارلىق بىلەن قارىماق، تەلپۈنمەك، تەلپۈرمەك؛ ئىنتىزار بولماق: ئۈمۈتۈلگەن ئەرگە دەريا ئوشۇققا كەلمەس (ماقال). * كىيىمى يىرتىق، باش-كۆزى قان كىشىلەر ئاز ئەمەس، بىر توپ كالتەكچىلەر دەرسخانغا كىرىشكە ئۈمۈتمەكتە ئىدى. * ھېلىقى چېرىك قۇتلۇققا ياردەملىشىش ئۈچۈن توماغا ئۈمۈتۈلگەندى، لېكىن، تومانىڭ تەتۈر ئۇرغان قىلچى بىلەن ئاتتىن يىقىلدى. ② تەمشەلمەك: كېيىنكىسىنى ئۇ بىلمەيتتى. تۈن يېرىمىدا ئېسىگە كېلىپ، بىر تاغ ئارىسىدىكى ئوتلاقتا ياتقانلىقىنى كۆردى. ئۇ قوپۇشقا ئۈمۈتۈلدى.

ئۈمچە يېتىمەك «ئۈمچە يېمەك» يېتىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: دىلەيسا زاڭلىق قىلغاندەك تۇمشۇقنى پۇرۇپ قويدى-دە، ئاغزىنى ئۈمچە يېتىپ گەپ ئاچتى. * بالا ئاغزىنى ئۈمچە يېتى-دە: - ھازىر مەكتەپكە بارىمەن، كېچىكىپ قالسام بولمايدۇ. ئەپۇ قىلىك، بولمىسا چوقۇم باشلاپ بارايتتىم، - دېدى.

ئۈمچە يېتىشمەك «ئۈمچە يېتمەك» يېتىلنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى: ئۇ ئىككىسى خۇددى بىزدىن رەنجىشكەندەك ئاغزىلىرىنى ئۈمچە يېتىشتى.

ئۈمچە يېمەك پ. رەنجش، خاپىلىق، كۆڭلى يېرىم بولۇش ياكى نارازىلىق تۈپەيلىدىن كالىپۇكىنى نەت قىلىپ پۈرۈشتۈرمەك، كالىپۇكىنى بىرقىسىملا قىلماق: قەمبەرخاننىڭ ئاۋازى بوغۇلدى. ئۇنىڭ دەسلەپتە ئۈمچىيىپ، كېيىن مىشلىداپ يىغلىغىنى ئاڭلاندى. * - سەن نېمە ئۈمچىيىسەن، كۆزۈڭگە ياش كېلىپ قالدوغۇ، - دېدى قىزلار لەيلىگۈلگە قاراپ ۋە تەرەپ-تەرەپتىن سۆز قېتىشتى.

ئۈمىمەت ئى (ئە) <دىن> مۇھەممەت پەيغەمبەرگە ئەگەشكەن ۋە ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلغان كىشىلەر جامائەسى. **ئۈمىد** ئى (پ) ① بىرەر ئىستەكنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىغا بولغان ئىشەنچ، ئىشەنچ بىلەن كۈتۈش؛ ئارزۇ، ئىستەك؛ نىيەت، مەقسەت: ئۈمىد ئۈزۈلمەك. ئۈمىد كۈتمەك. ئۈمىد باغلىماق. ئۈمىدىنى يەردە قويماق. * ئۆلىگەن جاندا ئۈمىد بار (ماقال). * ئۇ ئوقۇغۇچىنىڭ ئۈمىدى ئەمەلگە ئاشتى. * ئايرىلىش ئازابىغا تاقەت قىلالمايۋاتقان بۇ ئاق كۆڭۈل قىز ئۆز ئۈمىدىنى ئىنىسى پەخردىننىڭ نامى ئارقىلىق دادىسى شەمشىدىگە ئۈنلۈك ئېيتتى. ② ئەرلەرنىڭ ئىسمى.

ئۈمىد باغلىماق ئۈمىدلىنەنمەك، ئۈمىد كۈتمەك: شۇ سەۋەبتىن، سادىق ئۇنىڭغا ئاز-تولا ئۈمىد باغلاپ توختى ھارۋىكەشنىڭ خېتىنىڭ مەزمۇنىنى تەپسىلىي دەپ بەردى. * گۈلشات! - دېدى مۇرات سەمىيىلىك بىلەن، - ۋەتەن، خەلق بىز ياشلاشقا زور ئۈمىد باغلايدۇ.

ئۈمىد بېغىشلىماق ئۈمىدۋار قىلماق، ئۈمىد ئاتا قىلماق: سىزنىڭ يالقۇنلۇق سۆزلىرىڭىز ماڭا ئۈمىد بېغىشلىدى. * ئۇنىڭ مېھرىبانلىق بىلەن ئېيتقان بۇ سۆزلىرى ئۇيغۇر قىزى مۇختەبەرگە زور ئۈمىد بېغىشلىدى، ئۇنىڭغا

كۈچلۈك مەدەت بولدى. **ئۈمىد قىلماق** بىرەر ئىشنىڭ بولۇشىنى، بىرەر ئىستەكنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىنى ئارزۇ قىلماق: خەلىپە ئانا مېيىپ ئوغلنىڭ ئەسلىگە كېلىشىنى ئۈمىد قىلسۇم، ئامال يوق، دەپ قارايتتى. * ئۇلار ئىنتايىن سەمىيەتلىك ۋە بەكمۇ ئاددىيلىق بىلەن گومىنداڭدىن مىللىي باراۋەرلىك ھوقۇقى ئېلىشىنى ئۈمىد قىلاتتى.

ئۈمىد كۈتمەك - ئۈمىد قىلماق: ئىشنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشىدىن ئۈمىد كۈتمەك. * بولمىسا گەر سۆيگۈنىڭ يالغان، ئۈزۈمەس ئىدىم رىشتىمنى سەندىن، ئۆچكەن ئوتلار يانمايدۇ ھەرگىز، ئۈمىد كۈتمە، رەنجىمە مەندىن. * دوستلىرىمىز كۆپ بىزنىڭ، كۆپتۇر ئۈمىد كۈتكىنى. بۇلار بىزنىڭ دوستىمىز - دۈشمىنىمىز دۈشمىنى.

ئۈمىد ئۈزۈلمەك ئىشەنچىنى يوقىتىپ، ئۈمىدسىزلىككە ئەۋەتكەن چەمەك: سوپىيە ئىش تېپىشتىن ئۈمىد ئۈزدى. * قوغۇنلۇققا كىرەيپۇ، ناشېكەردىن ئۈزەيپۇ، ئەمدى قالدى تاقەت، ئۈمىدىمنى ئۈزەيپۇ؟ **ئۈمىدىنى ئاقلىماق** كۈتكەن ئۈمىدىنى بەجا كەلتۈرمەك، ئەمەلدە كۆرسەتمەك: بالىنىڭ ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلاش، جەمئىيەتكە ھەسسە قوشۇش مەسئۇلىيىتى بار. * ئىنجۇما ئۇنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلاشقا ۋەدە بەردى.

ئۈمىدىنى يەردە قويماسلىق كۈتكەن ئۈمىدىنى، ئارزۇسىنى ئىشقا ئاشۇرماق، كۈتكەن ئۈمىد-ئارزۇسىنى ئەمەلدە كۆرسەتمەك: ئۇلارنىڭ ئۈمىدىنى يەردە قويماسلىقىمىز لازىم. * چىن يۈرىكىمدىن سۆيگەن ئادىمىنىڭ ئۈمىدىنى يەردە قويايلىمەن. * مەيداندا ئارقا ئارقىدىن: «باشلىقلارغا

سالام! « باشلىقلارنىڭ ئۈمىدىنى بەردە قويمايمىز! » ، « چېگرا رايونىنى قوغداش بىزنىڭ بۇرچىمىز! » دېگەندەك شۇئارلار ياڭراپ تۇردى.

ئۈمىد-ئارزۇ ئۈمىد ۋە ئارزۇ: مەندە نە ئۆي-ماكان، نە خوتۇن، بالا-چاقا بولسۇن؟ مانا كۆرۈپ تۇرۇپسەن، ئۆمرۈمنىڭ كۈنى ئېگىلدى. مەندىكى ئۈمىد-ئارزۇلار توزاقتەك تۈزۈپ كەتتى.

ئۈمىد-ئارمان ئۈمىد، ئارزۇ، غايە: ئۇ دائىم: « كۈچ - بىرلىكتە، پەقەت ئىتىپاقلاشقاندىلا غەلبىگە ئېرىشكىلى، كۈتكەن ئۈمىد-ئارمانىنى ئىشقا ئاشۇرغىلى بولىدۇ » دەيتتى.

ئۈمىدسىز سۈپ ① ئۈمىدى يوق، ئۈمىدسىزلەنگەن، نا ئۈمىد: زۆھرەم ئۈمىدسىز ھالدا كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ ئىشخانىدىن چىقىپ كەتتى. ② كەلگۈسىگە بولغان ئۈمىدى، ئىشەنچى ۋە ئىرادىسىنى يوقاتقان، كېلەچەكتىن ئۈمىدىنى ئۈزگەن: ئۈمىدسىز كىشى. * ئۈمىدسىز شەيتان (ماقال)، * ئۇ ئەمدى ئۆيگە نېمىدەپ بارىدۇ، ئۇ، بۇ خىل ئۈمىدسىز ئەھۋالنى تۈگىتىپ، بالىلىرى ئۈچۈن خۇش خەۋەر ئېلىپ كېتىشى يەنە بىر قېتىم ئويلىدى.

ئۈمىدسىزلەرچە رەۋ. بىرەر كىشى ياكى بىرەر نەرسە، ئىشتىن ئۈمىد ئۈزگەن ھالدا: ئۈمىدسىزلىك بىلەن: ئۈمىدسىزلەرچە گەپ قىلماق، ئۈمىدسىزلەرچە ياشىماق. * يېنىمغا قويۇپ ئولتۇرغان شايىنى قىزغا ئۇزاتسىم، ئۇ شايىنىڭ ئارقا-ئۆڭىنى ئاغدۇرۇپ كۆردى ۋە: « ياخشى توقۇپسىز » دەپ ماڭا ئۈمىدسىزلەرچە قاراپ قويدى.

ئۈمىدسىزلە نەدۈرۈلمەك « ئۈمىدسىزلەن-مەك » پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: مەن سىزنى بىر ئىشتىن ئۈمىدسىزلەندۈرۈپ قويىمەنمىكىن، دەپ قورقىمەن. * ئۇلارنىڭ

چىرايى گۈلسۈمنى ئۈمىدسىزلەندۈرۈپ قويدى، شۇنداق بولسىمۇ چاندۇرمىدى.

ئۈمىدسىزلە نەدۈرۈلمەك « ئۈمىدسىز-

لە نەدۈرۈلمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۈمىدسىزلە نەدۈرۈلمەك « ئۈمىدسىز-

لە نەدۈرۈلمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئۈمىدسىزلە نەمەك پ. بىرەر كىشىگە ياكى

نەرسىگە، ئىشقا بولغان ئۈمىدىنى،

ئىشەنچىسىنى يوقاتماق، ئۈمىدىنى ئۈزۈلمەك:

سەن بۇ ئىشتىن ئۈمىدسىزلەنمە. * - ھەي،

بۇ ئۈچ ئاتلىق ھارۋىنىڭ بىزگە نېمە پايدىسى

تېگەتتى، - دېدى ئۇ ئۈمىدسىزلەنگەن

ھالدا. * ئۈمىدسىزلەنمەك، ئىسەن ئاكا،

ساقچىلار جەزمەن تاپىدۇ.

ئۈمىدسىزلىك « ئۈمىدسىز » سۆزىنىڭ

ئىسىم شەكلى: ئۈمىدسىزلىك ئۆلۈمدىن

يامان (ماقال)، * بىراق ئەزرا ئىل يېقىنلاپ

كېلىۋاتىدۇ. شۇنداقتىمۇ ھاياتتىن ئۈمىد ئۈزگۈم

يوق، چۈنكى ئۈمىدسىزلىك شەيتاننىڭ ئىشى.

* قىز ھەم ئۈمىد ھەم ئۈمىدسىزلىك ئىچىدە

مىنۇت-سېكۇنتلاپ كۈتكەن پەيت ئاخىرى يېتىپ

كەلدى.

ئۈمىدسىزلىكىنى ئىشەلمەك « ئۈمىدسىزلەنمەك »

پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۈمىدە نەدۈرۈلمەك « ئۈمىدە نەمەك »

پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: - ۋارىسجان

ياخشى بولۇپ كېتىپتۇ، - دېدى ئەنۋەر ئايالنى

ئۈمىدەندۈرۈپ. * - يېقىندا بىزنىڭ ئىدارىگە

ئىشچى ئالماقچى، مەن ساۋۇتجاننى شۇ قاتارغا

سەپلەشنىڭ بىر يولىنى قىلىپ باقاي! -

دەپ مېنى ئۈمىدەندۈردى ئۇ.

ئۈمىدە نەدۈرۈلمەك « ئۈمىدە نەدۈر-

مەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۈمىدە نەدۈرۈلمەك « ئۈمىدە نەدۈرۈلمەك »

پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئۈمىدلىك نىمەك پ، ئۈمىدۋار بولماق، ئۈمىد قىلماق، ئۈمىد كۈتمەك: سادىق ئابباس توغرىلىق ئويلاپ ئۈمىدلىنىپ قالدى، بۇ ئۈمىد ئۇنى قانائەتلەندۈرۈپ ئىشەنچكە ئىگە قىلدى. * پەرىزات، رەببىھانەم، ھېلىقى قىلغان سۆزلەرگە ئىپادە بىلدۈرىدۇ. ماختاپ قويدۇ ۋە رىغبەتلەندۈرۈش سۆزلىرىنى قىلىدۇ، دەپ ئۈمىدلىككە ئىدى.

ئۈمىدلىك سۈپ ① بىرەر نەرسىدىن ئۈمىد قىلىدىغان؛ ئۈمىدۋار: ئۈمىدلىك ئادەم. * سەيلەي سۆز قىستۇرۇپ: - يەنە ئۈمىدلىك بولۇڭ! ئادەمنىڭ ئۈمىد بىلەن ياشىغىنى ياخشى، - دېدى. * قاسىجان ئاكا دەرھال كەينىگە ياندى-دە، قىزچاقنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۈمىدلىك كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا تىكتى. // - ئوغلۇم، - دېدى ئانا، ئانىنىڭ لەۋلىرى تىترەتتى، كۆزلىرى بىغۇبار ۋە ئۈمىدلىك يېنىپ تۇراتتى. ② كېلىچىكىگە ئىشەنسە بولىدىغان، كېلىچىكى پارلاق: ئۈمىدلىك سەنئەتكار. ئۈمىدلىك يازغۇچى. * بىزنىڭ ئادىمىزدا يېڭى ئۈمىدلىك مەنزىرە ئېچىلۋاتىدۇ. سىزچە قانداق؟ **ئۈمىدۋار** سۈپ (پ) ئۈمىد، ئارزۇ ئىپادىلەيدىغان، ئىشقا، مەسىلىگە ئۈمىد ۋە ئىشەنچ بىلەن قارايدىغان؛ ئۈمىدلىك: ئۈمىدۋار ئادەم. ئۈمىدۋار بولماق. * ئاسىيەنىڭ كىرىپىكلىرى ئېگىلىپ تۇرغان ئۈمىدۋار كۆزلىرى خىيالغا پاتتى. * سادىق ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ خېلىغىچە بىر قارارغا كېلەلمىدى، ئۇ، ئۈمىدۋار ئىدى. // تالانتلىق ۋراچ ئەرسىلانوپ، بۇنداق ھەسەتخورلارنىڭ كاساپىتىدىن ئاز-تولا رىيازەت چەكسىمۇ، لېكىن ئۆزىنى ھامان ئۈمىدۋار تۇتاتتى.

ئۈمىدۋار بولماق كېلەچەككە، كەلگۈسىگە ياكى ھاياتقا، ئىشقا نىسبەتەن ئۈمىد ۋە ئىشەنچ بىلەن قارىماق، ئىشەنچ تۇرغۇزماق: - بالام، ئۆزۈڭنى ئاسرا، -

دادامنىڭ تىترەك ئاۋازى مېنى ھوشۇمغا كەلتۈردى، - ئۈمىدۋار بول، مەندىن ئەنسىرىيە!

ئۈمىدۋارلىق ① «ئۈمىدۋار» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى. ② <پەلس> ئوپتىسىزم. **ئۇن** ئى. ئادەم گەپ قىلغاندا، بىرنەرسە باشقا بىرنەرسىگە سۈركەلگەندە، تەگكەندە؛ نەرسە سۇنغاندا، چېقىلغاندا، پارىتىلغاندا، ھەرىكەت قىلغاندا چىقىدىغان ھەرخىل ئاۋاز؛ تاۋۇش: مىلتىقنىڭ ئۇنى. ئۇن چىقارماق. ئۈنۈڭنى چىقارما، ئۇنى پۈتمەك. ئۇن سېلىپ يىغلىماق. ئۇنى ئۈچمەك. * يولدىكى ماشىنىنىڭ ئۇنى ئۆيگە ئاڭلىنىۋاتىدۇ. * ئۇلار دەرۋازىدىن كىرگەندە ھارۋىنىڭ ئۇنىنى ئاڭلاپ ئەختەمبايىمۇ، ھۆرنىساخانمۇ ئۆيىدىن چىقتى.

ئۇن تارتماق ئۇنىنى چىقارماق، ئۇن سالماق: ئەلى ئىبنى بەككار قاتتىق ئۇن تارتىپ يىغلاپ تۇرۇپ: «ئەي ھۆرمەتلىك خانىم! بۇ ئايرىلىشتىن ماڭا ئۆلۈم ياخشىراق ئىدى» دەپتۇ.

ئۇن چىقىماسلىق گەپ-سۆز قىلماسلىق، زۇۋان سۈرمەسىلىك، جىم تۇرماق: ئابدۇرېھىم ئاكا لەۋلىرىنى مىدىرلاتقاندا قىلدى، لېكىن ئۇن چىقىمىدى. * گۈلشات ئۇن چىقماي، نېمىنىدۇر خىيال قىلىپ ئولتۇراتتى. **ئۇن سالماق** ۋارقىرماق، توۋلىماق، ئۇن چىقارماق: ئۇ يە ئالدىغا، يە كەينىگە قاچالماي، ئۇن سېلىپ يىغلاشقا باشلىدى. * ئايپىز بىردىنلا موماينىڭ بوينىغا ئېسىلىپ، ئۇن سېلىپ يىغلىۋەتتى.

ئۇن قاتماق گەپ قىلماق، زۇۋان سۈرمەك، ئېغىز ئاچماق: سېلىمنىڭ بۇ ئوخشىتىشىغا ھېچكىم ئۇن قاتمىدى، ھەممە يەن جىددىي كەيپىيات ئىچىدە جىمجىت ئولتۇرۇشاتتى.

ئۇن قوشماق ← ئۇن قاتماق: بۇ يىغىندا يەنە بىر ئەزامۇ ئۇن قوشتى: - سەنلەر

ھۆكۈمەتكە ساتىمىز دېيىشمەك بېكىرىغا بۇنچىلىك سوغۇق يېمە يىتتۇق.

ئۇن قويماق ← **ئۇن سالماق**: ساۋاق-داشلار مۇراتنىڭ گېپىنى باشسىقچە چۈشىنىپ قالدۇم نېمە، ئۇن قويۇپ كۈلۈشتى. * غۇنچەم قولدىكى قەغەزنى ئامبۇردەك چىڭ سىقتى ۋە بىردىنلا يۈزىنى يانغا ئېلىپ ئۇن قويۇپ يىغلىۋەتتى.

ئۇنگە كىرمەك زۇۋان سۈرمەك، گەپ قىلماق: يىگىتنىڭ تىلى تەسلىكتە ئۇنگە كىردى: - ئىشلەۋاتامسىز؟

ئۇنۇڭنى ئۆچۈر « ئاۋازىڭنى چىقارما، زۇۋان سۈرمە، ئاغزىڭنى جىم قىل، گەپ قىلما » دېگەن مەنىلەردىكى قاراتما سۆز.

ئۇن ئېلىش < فز > ئاۋازلارنى مىكروفون، كۈچەيتكۈچ ئارقىلىق ئېلىپكىتىرىش سىگنالغا ئايلاندۇرۇپ، ھەر خىل ماتېرىيال ۋە ھۈنەر-سەنئەت ئارقىلىق خاتىرىلەش جەريانى.

ئۇنى بوغۇلماق نەپىسى ئۈزۈلمەك، ئۇنى چىقماي قالماق: مەخسۇت بەگ ئانارنىڭ قېنىنى ئىچمەن دەپ ئۇنىڭغا... - دېدى-دە ئۇنى بوغۇلۇپ، جىلە بولۇپ، مەھەللە تەرەپنى كۆرسىتىپ قولىنى شىلتىدى.

ئۇنى پۈتمەك ئاۋازى ئەسلىدىكىدەك نورمال چىقمايدىغان بولۇپ قالماق: ئۇنىڭ ئۇنى پۈتۈپ قاپتۇ، بولمىسغۇ ناخشا ئېيتىپ بېرەتتى. * ئۇ، بالسىدىن ئايرىلىپ قېلىپ، دەردكە چىدىماي تولا يىغلاپ ئۇنى پۈتۈپ قالدى.

ئۇنى ئۆچمەك سۆزلەشتىن توختىماق، سۆز قىلىشتىن قالماق: سۆزلىمەسلىك: كەچقۇرۇن لېتىپ ئىشتىن قاپتىپ كېلىپ ئەھۋالدىن خەۋەر تاپتى-دە، ئۇنى ئۆچۈپ خۇدىنى يوقىتىپ

قويدى. * ئۆمەر ئاندىن دادىسىغا ئېتىلىپ، ئۇنى دەسسەپ-چەيلەپ كاردىن چىقاردى. دادىسىنىڭ ئۇنى ئۆچكەندىن كېيىن، بىرى ئۇنىڭ ئېغىزىغا قولىنى تۇتۇپ باقتى.

ئۇنى ئىچىگە چۈشۈپ كەتمەك سۆز قىلالماي قالماق، سۆزلىمەسلىك: نېمىشقا ئۇنۇڭ ئىچىڭگە چۈشۈپ كەتتى. * مېنىڭ ئۇنۇم ئىچىڭگە چۈشۈپ كەتتى. ئۇنىڭ ۋاپاتى توغرىلىق ئېيتىپ بېرىشى ماڭا بەكمۇ ئېغىر ھەم ئېچىنىشلىق ئىدى. * ئەسلىدە بۇرگىنى تۈگە قىلىپ چوڭ ئىش چىقارماقچى بولغان ھامۇت بىلەن مەتكېرەمنىڭ ئۇنى ئىچىگە چۈشۈپلا كەتتى.

ئۇن يېتىم يەر ئۇنىڭ بارىچە توۋلسا يەتكۈدەك يىراقلىق بولۇپ، ئادەتتە تەخمىنەن 5 يۈز مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى ئارىلىقنى كۆرسىتىدۇ: بىر ئۇن يېتىم يەردىكى دۆڭلۈكنىڭ كەينىدىن مۇرىسىگە كەتمەن سالغان زەپتۈنەم ناخشا ئېيتىپ چىقىپ كەلدى.

ئۇنئالغۇ ئى (ئۇن+ئالغۇ) < فز > ئاۋازنى خاتىرىلەش، قايتا ئاڭلاشقا ئىمكانىيەت تۇغدۇرىدىغان ماشىنا. ئەڭ كەڭ قوللىنىلىدىغىنى ماگنىت لېنتىلىق ئۇنئالغۇ. ئۇ ئالماقچى بولغان ئاۋازنى ئېلىپكىتىرىش ماگنىتىغا ئايلاندۇرۇپ ماگنىت لېنتىسىنى ماگنىتلايدۇ. قايتا قويۇلغاندا، ماگنىتنى ئاۋازغا ئايلاندۇرىدۇ.

ئۇن-تىن ئۇن ۋە شۇ خىلدىكى تاۋۇش: ئاۋاز، زۇۋان: ئۇن-تىن چىقارماستىن. ئۇن-تىن چىقارماسلىق. ئۇن-تىن دېمەي. ئۇن-تىن دېمەسلىك.

ئۇن-تىن چىقارماسلىق ① زۇۋان-سۈرمەسلىك، گەپ-سۆز قىلماستىن، جىمىدە تۇرۇۋالماق: ئۇ ئۇن-تىن چىقارماستىن بېشىنى لىڭشىتىپلا

قويدى. * مۇھەممەت دەم ئېلىش ۋاقتى كېلىش بىلەنلا، ئۇ ئۇن-تىن چىقارماستىن ئولتۇردى. ② ۋايسماسلىق، غىدىك-پىدىك قىلماسلىق؛ ئۇلار ياسىنىدىن ئۆگىنىپ، ئۇن-تىن چىقارماستىن ياخشى ئىشلىدى.

ئۇن-تىن دېمەسلىك ← **ئۇن-تىن چىقارماسلىق**: ھېمت بالدۇر كەتكەنلىكى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئىسمىنى ئۇنتۇپ قالغانلىقى ئۈچۈن، ئايىتلا بۇ شوپۇر توغرىسىدا ئۇن-تىن دېمىدى. * ئۇ كۆپ چاغلاردا تېخى ئۇن-تىن دېمەي، جىم تۇرۇۋېلىش ئارقىلىق تەرگەۋچىلەرگە ئۆزىنىڭ دادىل ۋە بۈكۈلمەس ئىكەنلىكىنى كۆرسەتتى.

ئۇن-تىنى يوق ئىز-دېرىكى يوق، ئىز-دېرەكسىز: مەن بالىلىرىمنىڭ مۇنداق ياخشى كۈنلەرگە يەتكىنىنى نەدىن بىلەي، ئۇن-تىنى يوق، ئۆلۈپ كەتكەندىمۇ دەپ ئويلىدىم.

ئۇن-تىنسىز ① ئۇن-تىن يوق، ئۇن-تىن چىقارماي، ئاۋاز چىقارماي، شەپسىز: لېكىن ئۇ ئۇن-تىنسىز يىغلاش ئارقىلىق خورمىنى يېگەنلىكىنى ئىقرار قىلغانىدى. * ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى چېرىكلەرگە ئۇن-تىنسىز يېقىنلاشتى. چېرىكلەر بۇ ناتونۇش كىشىلەرگە قاراپ تېخىمۇ ھەيران بولۇشماقتا ئىدى. ② كۆچمە. ئۆز ئىچىدە، ھېچكىمگە تىنماي: ئۇ نەچچە يىلدىن بېرىقى سېغىنىشلىرىنى كۆز يېشى ۋە ئۇن-تىنسىز تارتقان روھىي ئازابلىرىنى نېمە بىلەن مەلۇم قىلىدۇ؟ ③ ھېچبىر گەپ-سۆز قىلماي، زۇۋان سۈرمەي، جىمىدە: ئۇ قورققىنىدىن بېشىنى يەردىن ئۈستۈن قىلماي، ئۇن-تىنسىز ئولتۇرۇپ ياش تۆكتى. * ئۇ ئابدۇللا ئاكا ۋە كامالجانلار بىلەن ئۇن-تىنسىز قول سىقىشىپ كۆرۈشتى. * سۈرۈندىكلەر ئۇن-تىنسىز ئۇنىڭ ئاغزىغا قاراپ قېلىشتى.

④ جىم-جىملا، ئىز-دېرەكسىز، ئۇقتۇرۇپ قويمايلا، بىسوراقسىز؛ دەپ قويمايلا، ئۆز بېشىغا: بالا ئۇن-تىنسىز يوقاپ كەتتى. * ئۇلار ئۇن-تىنسىز ئايرىلىشتى. * ئۈچ ئەسكەر ئۇن-تىنسىز توپتىن ئايرىلدى.

ئۇن-تىن تىشى ئۇن ۋە تىشى: ئۇن-تىشى پەيدا بولماق.

ئۇن-تىشىسىز ئۇن-تىشى چىقارماي، جىمىدە: ئەمما «قىزىل بۇرۇن» تۇمىقىنى ئىككى قوللاپ تۇتتى-دە، ئۇن تىشىسىز ئامبارنىڭ ئىشىكىگە قاراپ ماڭدى.

ئۈنچە ئى. مەرۋايىت، ئۇششاق مەرۋايىت: سۇدىن چىققان ئۈنچىلەرگە قاراپ خىيال بىلەن تۇرغان چېغدا يېنىغا ئون ئالتە ياشلاردىكى ئورۇققىغا كەلگەن ئاق سېرىق بىر قىز كېلىپ: — قانداق ھېچبىر سۆزلەرگە ئارىلاشمايسىزغۇ؟ — دەپ سورىدى.

ئۈنچە پارقىراقلىقى <كېۋىل> ئالاھىدە بىر خىل مېتاللوئىد پارقىراقلىقى. پۈتۈنلەي تارىشىسىمان ئاجرىلىش يۈزى بولغان بەزى سۇس رەڭلىك سۈزۈك مېنېراللاردا بىر قاتار پاراللېل ئاجرىغان يۈزلەر بولغانلىقتىن، نۇرنى كۆپ قېتىم قايتۇرۇش نەتىجىسىدە ھاسىل قىلىنغان قۇلۇلە قېيىنىڭ ئىچكى يۈزىدىكى مەرۋايىت قەۋىتىدە ئىپادىلىنىدىغان پارقىراقلىققا ئوخشايدۇ. مەسىلەن، سۈزۈك گىپس، ئاق چىرىمتال قاتارلىق مېنېراللارنىڭ ئاجرىما يۈزىدىكى پارقىراقلىققا ئوخشاش.

ئۈنچە توخۇ <زوتول> بىر خىل قۇش. پەي-تۈكلىرى كۈل رەڭ بولۇپ، رەتلىك ئاق داغلىرى بولىدۇ. بۇ داغلار خۇددى ئۈنچىگە ئوخشايدۇ. بېشىدا تۇتۇق كۈل رەڭ مۈڭگۈزسىمان ئۆسۈكچىسى بولىدۇ. قۇيرۇق پەيلىرى قىسقا كېلىدۇ. ئەسلىي

ماكانى ئافرىقا.

ئۈنچە جىنس < گېئول > يانار تاغدىن ئېتىلىپ چىققان كىسلاتالىق لاۋا (تەركىبى رىئولتقا ئوخشاش) نىڭ ئىنتايىن تېز سۈرئەتتە سوۋۇشىدىن ھاسىل بولغان ئەينەك ماددىلىق جىنس. تەركىبىدىكى كرىمنى ئوكسىدنىڭ مىقدارى % 70 چامىدا، سۇ تەركىبى تەخمىنەن % 3 - 5 گىچە بولىدۇ. ئۈنچە ياكى مايدا ئوخشاش پارقىرايدۇ ھەمدە يايىمان چاڭلىرى بار. بۇ خىل چاڭلار سوۋۇپ تارايغاندىن كېيىن « مەرۋايىت » شەكلىگە كېلىدۇ. بۇ مەرۋايىتسىمان قۇرۇلما دەپ ئاتىلىدۇ. رەڭگى ئادەتتە كۆپىنچىسىنىڭ ئاچ كۈل رەڭ، يېشىل كۈل رەڭ، ئاچ يېشىل ياكى قوڭۇرراق بولىدۇ. ئۇۋىندىسى كۆپىنچە ئاق ياكى كۈل رەڭ بولىدۇ.

ئۈنچە دوپپا تۆپىسى دۇخاۋىدىن قىلىنىپ، ئۈستىگە ئۈنچىدىن ھەر خىل گۈل چىقىرىپ تىكىلگەن بىر خىل ئاياللار دوپپىسى.

ئۈنچە - مارجان ئۈنچە ۋە مارجان: ئارپا- بۇغداي ئاش ئىكەن، ئۈنچە- مارجان تاش ئىكەن (ماقال)، * مەنمۇ ئۇنىڭغا مۇشۇ قىزدىن قىممەت باھالىق ئۈنچە- مارجان كىرگۈزۈپ بەرگەندىم. * يولدىن ئالتۇن ئىزلەۋاتامسىز ياكى چېچىلىپ كەتكەن ئۈنچە- مارجانلىرىڭىزنى تېرىۋاتامسىز؟

ئۈنچە - مەرۋايىت ئۈنچە ۋە مەرۋايىت: ئۈنچە مەرۋايىت سېتىۋالماق.

ئۈنچۈك ئى. ئاچا تۇياق ھايۋانلارنىڭ تۇياقتىن بېغىشىغىچە بولغان ئىككى تال ئۈستىخنى. ئۈنچىقىماس سۈپ (ئۈنچىقىماس) ئۈن چىقمايدىغان، زۇۋان سۈرمەيدىغان، كۆپ گەپ

قىلمايدىغان، ئۈندىمەس؛ گەپ قىلماس؛ ئۈنچىقىماس ئادەم.

ئۈندەككە « ئۈندىمەك » يېتىلىشنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى.

ئۈندەش ① « ئۈندىمەك » يېتىلىش يەنە بىر خىل ئىسىم شەكلى. ② ئى < تىل > سۆزلىگۈچىنىڭ تۈرلۈك ھېسسىياتى، پوزىتسىيىسىنى ياكى چاقىرىش، ئۈندەش مەنىلىرىنى ئىپادىلەيدۇ: ئۈندەش بەلگىسى. **ئۈندەش بەلگىسى** < تىل > تىنىش بەلگىلىرىدىن بىرى (!). ئوي-پىكىرنىڭ ئۈندەش ۋە بۇيرۇق تەرزىدە ئاياغلاشانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئۈندەش جۈملە < تىل > قويۇق ھېس-كەيپىياتنى بىلدۈرىدىغان جۈملە. مەسىلەن، « ۋايجان! »، « نېمىدېگەن ياخشى! »، « ئەجەبا، سىزمۇ كېلىپ قېلىپسىز! » دېگەنلەرگە ئوخشاش. يېزىق تىلىدا، ئۈندەش جۈملىنىڭ ئاخىرىغا ئۈندەش بەلگىسى (!) قويۇلىدۇ.

ئۈندەش سۆزلەر < تىل > كۈچلۈك ھېسسىياتنى ئىپادىلەيدىغان، چاقىرىش، ھەيدەش، ئۇرگۈتۈش ۋە ماقۇللۇقنى بىلدۈرىدىغان ئىملىق سۆزلەر. مەسىلەن، ئايىھاي، ئېھ، پاھ، ئۇھ، ھاي، ھىم دېگەنلەرگە ئوخشاش.

ئۈندەشمەك « ئۈندىمەك » يېتىلىشنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۈندەك ئى. ئۈندەش، چاقىرىش، دەۋەت ياكى دەۋەت قىلىش.

ئۈندەككە كەلمەك ① بۈركۈت، قارچىغا، قۇرغۇي، قارا قۇچقاچ، تۈمۈچۈك قاتارلىق قۇشلار باققۇچىسىنىڭ ئۈندىشىگە ئۈگەنمەك. ② كۆچمە. قولغا كەلمەك، كۆڭلىنىڭ مايىللىقى بىلەن قارشى تەرەپكە ئۆتمەك،

تەلپىگە ماقۇل بولماق: ئۇ يېقىندىن بۇيان خېلى ئۈندەلمەككە كېلىپ قالدى. **ئۈندەلمەك** « ئۈندىمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى.

ئۈندۈرمەك ① ئاشلىق دانلىرىدىن ئۈنۈپ چىققان ئاق بېخ، مايسا: ئۈندۈرمە قىلماق، پۇرچاق ئۈندۈرمىسى. ئۈندۈرمە ھالىتى. * بۇ ئاشلىقلار ئۈندۈرمە بولۇپ كېتىپتۇ. * ھەر خىل گۆش ۋە بۇغداي ئۈندۈرمىسىدە ۋىتامىن B كۆپ بولىدۇ. ② كۆچمە. مەيدانغا كېلىش، پەيدا بولۇش ئالدىدا تۇرغان بىرەر ھالەت ياكى بىر ئىش، مەسىلە: ھامىلە: بۇ ھال داۋۇتنىڭ قەلبىدە ھەسەت ئۈندۈرمىسى پەيدا قىلدى. * دېمەك، مەن گۈزەل بىسەنمە تىپلەرنىڭ ئۈندۈرمىلىرىنىڭ بارلىققا كېلىشىنى ئارزۇ قىلىمەن، ھىتە ۋە غازاڭ قۇرتلىرى كېرەك ئەمەس.

ئۈندۈرمە سەي < بۆت > بىر خىل كۆكتات. سېرىق پۇرچاق، قارا پۇرچاق ياكى ماشنى سۇغا چىلاپ، بېخ چىقارغۇزۇش ئارقىلىق تەييارلىنىدۇ. ئۈندۈرمە سەينىڭ ئۇزۇنلۇقى ئىككى-ئۈچ سۇڭ كېلىدۇ.

ئۈندۈرمە قىلماق < ئورم > ئىلمان سۇ ياكى خىمىيىۋى دورىغا ئۇرۇق، ياڭيۇ پارچىسى، دەرەخ نوتىسى قاتارلىقلارنى چىلاش ئارقىلىق ئۈچەك ھالىتىنى توختىتىپ بالدۇر بىخلاندىرماق.

ئۈندۈرمەك ① « ئۈنمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇرى دەرىجىسى: گۈل ئۈندۈرمەك. زىرائەت ئۈندۈرمەك. * — ماقۇل، بايراقنى قانچە تېز چىقارساڭ، داداڭ بىلەن شۇنچە تېز كۆرۈشىسەن، داداڭنى ھازىرلا ئالدىڭغا ئۈندۈرمىز، — دەپ مۇدىر يېنىدا چىلىم تەڭلەپ تۇرغان خىزمەتچىگە ئۈنلۈك بۇيرۇدى. * پەننى مەن دىلدىن سۆيۈپ، ئۈگىنەي

ئىشقىم بىلەن. ئەل ئۈچۈن گۈل ئۈندۈرۈپ، ئۆستۈرەي مېھرىم بىلەن. ② كۆچمە. قايتۇرۇۋالماق، تۆلىتىۋالماق، تولدۇرۇۋالماق: قەرزنى ئۈندۈرمەك. زىياننى ئۈندۈرۈۋالماق. * ئەمدى ئۇ سائەتنىڭ ئورنىغا 40 كوي ئۈندۈردى. * ئۇ يەردىكى سودىگەرلەردە ئېلىش بار ئىكەن. شۇلارنى ئۈندۈرۈپ كېلىمەن دېدى. ③ كۆچمە. بىرنەرسە ئالماق، ھاسىل قىلماق: پايدا ئۈندۈرمەك. نەپ ئۈندۈرمەك.

ئۈندۈرۈشمەك « ئۈندۈرمەك » پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۈندۈرۈلمەك « ئۈندۈرمەك » پېئىلىنىڭ مەجھۇل دەرىجىسى: ئۇ، يىغلايتتى، كۆزلىرىدىن ئېقىۋاتقان تارام-تارام ياشلىرى قەبرە يېنىغا ئالاھىدە پەرۋىش بىلەن ئۈندۈرۈلۈپ ۋايىغا يەتكۈزۈلگەن بىر تۈپ بىسە بەدەر گۈلنىڭ ئۈستىگە توختىماستىن تۆكۈلمەكتە ئىدى.

ئۈندىمەس سۈپ. ئۈندىمەيدىغان، زۇۋان سۈرمەيدىغان، ناھايىتى ئاز گەپ-سۆز قىلىدىغان، گەپ-سۆزى ئاز: ئۈندىمەس ئادەم.

ئۈندىمەك پ. بىرەر ئىش-ھەزىكەتنى قىلىشقا، بېجىرىشكە چاقىرماق، دەۋەت قىلماق، تەشەببۇس قىلماق: مېھمانلار مۇسبەت ئۈستىدە بولۇپ تۇرىدىغان ئەنئەنىۋى ئادەتكە ئاساسەن ئانىنى كۆز يېشى قىلماسلىققا ئۈندىدى. * بۇ شېرىن ئارزۇ ھەر دائىم ئۇنى ئالغا بېشىغا، تېخىمۇ كۆپ، تېخىمۇ ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئۈندەيدۇ. * ئايرىلىشتىن ئىلگىرى بىر-بىرىنى ئۈنتۈماسلىققا ئۈندەپ تۆت-بەش جۈملىدىن سۆز قىلىشتى.

ئۈندىمەي رەۋ. ئۈن چىقارماي، زۇۋان سۈرمەي، جىمىدە: ئۈندىمەي تۇرۇپ قالماق. * ئۇ كامىلىنىڭ ئۈندىمەي ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ

ئاۋازى يۇقىرى چىقماق: بايقىغا قارىغاندا ئاستىراق بىز تاۋۇشتا غورۇك-غورۇك سۆزلىشىش ئاڭلىنىپ تۇراتتى، ئارىدىن ئون بەش مىنۇتچە ۋاقىت ئۆتۈپ تاۋۇشلار بىرئاز ئۈزلۈكلىشىپ كېلىشكە باشلىدى.

ئۈنلەمەك پ. ئۈن چىقارماق، ئاۋاز چىقارماق، توۋلىماق، سايىرماق: دۇتار دېگەن بىر ياغاچ ئۈنلەيدىغان تارىسى؛ يۈرىكىمنى كۆيدۈرگەن قېشىڭىزنىڭ قارىسى. * بىرچاغ ئاسمان كۆكىدىن، مەھەللە ياقىتىن-تۆپىدىن، كەپتەر كېلىپ ئۈنلەپتۇ، «ئۆيگە بار» دەپ ئۈندەپتۇ.

ئۈنمەك پ ① بىخلىنىپ، يىلتىز تارتىپ، يەر ئۈستىگە چىقماق (دان، ئۇرۇق ۋە ئۆسۈملۈكلەر ھەققىدە): تەرمىسەڭ ئۈنەمدۇ (ماقال). * ئۇ يەردە دەرەخلەر كۆكلەپ، گۈل-گىياھلار ئۈنۈپتۇ. * - قېنى، مايسلارنىڭ قويۇق-شالاڭلىقىنى كۆرەيلى، يۈرۈڭلار، - دېدى ھەمراھۇمۇ خۇشال بولۇپ، - بېدىلەرمۇ ئۈندىمىكىن. * تاڭ سەھەردە ئوسما تەردىم، ئۈندى بىر قۇلاق. پەرۋىش قىلىپ دەستلىدىم، ساڭا بىر قۇچاق. ② كۆچمە. قەپقالماق، تۆرەلمەك (بالا ھەققىدە): قورساققا ئۈنۈپ قالماق. قورساققا بالا ئۈنمەك. ③ پەيدا بولماق، ھازىر بولماق، كەلمەك: بۇ ھاراقكەش نەدىن ئۈندى. * مەن كىشىلەر نامازدىن چىقماستىن بۇرۇن، بارىدىغان يېرىگە ئۈنۈشۈم كېرەك ئىدى. * ئەگەر ئوت دۈشمەنلىك قىلسا ئىنسانغا، دۆلەتنىڭ مال-مۈلكى ۋە ياكى جانغا. تېلېفوننى توختىتىپ بولغۇچە قالماي، شۇ قىزىل بۈركۈتۈڭ ئۈنەر مەيدانغا. ④ راۋاجلانماق، روناق تاپماق، گۈللەنمەك: ھۈنەر - قىلسا ئۈنەر (ماقال).

ئۈنۈش «ئۈنمەك» پېئىلىنىڭ يەنە بىر خىل ئىسمىدىشى: ئۈنۈش نىسبىتى. ئۈنۈش

يەنە زارلىنىشقا باشلىدى. * ئۇ، ئىشنى كۆڭۈل قويۇپ، زىرىپىلەپ قىلاتتى. لېكىن ھەرگىز تەمە قىلمايتتى. بەرسە تۈزۈت قىلماي يەتتى، بەرمىسە ئۈندىمەي چىقىپ كېتەتتى.

ئونسىز ① سۈپ. ئۈنى يوق، ئۈن چىقمايدىغان، ئاۋازسىز: ئونسىز تاپانچا. ئونسىز مىلىتى. ② رەۋ. ئۈن چىقارماي، گەپ-سۆز قىلماي، زۇۋان سۈرمەي، جىمىدە: قىز چېچىنىڭ كېسۋېتىلگەنلىكىنى بىلىپ قېلىپ ئونسىز يىغلىدى. * مېھمانخاننىڭ ئىشىكى ئونسىز ئېچىلدى، گىلەم ئۈستىدىن ئاياغ تاۋۇشى چىقىمىدى.

ئونسىز شېئىر <گ سەن> رەسىمىنىڭ يەنە بىر خىل ئاتىلىشى. «شەكىللىك شېئىر» دەپمۇ ئاتىلىدۇ. مىلادىيىدىن ئالتە ئەسىر ئىلگىرى ياشىغان گرېك شائىرى سىمپونېدىس: «رەسىم زۇۋانسىز شېئىر، شېئىر زۇۋانلىق رەسىم» دېگەندى. **ئونسىز فىلىم** <كىنو> سۈرەتلا چىقىدىغان، ئاۋازى يوق كىنو.

ئۈنلەپ رەۋ. ئۈن چىقىرىپ، ئاۋاز چىقىرىپ: تۈتتى ئۈنلەپ قاقتى قانات خۇشامەتتە، خۇش ياقىمىدى خوجىسىغا شۇ سائەتتە.

ئۈنلەتمەك «ئۈنلەمەك» پېئىلىنىڭ مەجبۇرىي دەرىجىسى: پويىزنى سۈرىگەن بۇقىسى، ناغرىنى ئۈنلەتكەن چوكىسى (ماقال). **ئۈنلەشمەك** «ئۈنلەمەك» پېئىلىنىڭ ئۆملۈك دەرىجىسى.

ئۈنلۈك سۈپ. يۇقىرى، كۈچلۈك، جاراڭلىق: - نېمە دەيسىز، دادامنىڭ قاتلى ئابدۇللامۇ؟ - دېدى دۇرنەم ئۈنلۈك ئاۋاز بىلەن. * ئالمىچى ئۆز ئەتراپىنى ئورنىۋالغان ئادەملەرگە بىر قارۋەتتى-دە، ئۈنلۈك ئاۋازدا سۆزىنى داۋاملاشتۇردى.

ئۈنلۈك تاۋۇش <تىل> - ياڭراق تاۋۇش. **ئۈنلۈكلەشمەك** پ. ئۈنلۈك بولماق، ئۈنلۈكچىقماق،

تەكشىلىكى.

ئۇنۇش تەكشىلىكى < بوت > ئۇرۇقنىڭ دەسلەپكى بىرقانچە كۈندىكى ئۇنۇش پىرسەنتى. مەسىلەن، يۈز دانە ئۇرۇقتىن، ئۈچ كۈن ئىچىدە سەكسەن دانىسى ئۇنۇش، بۇ خىل ئۇرۇقنىڭ ئۈچ كۈن ئىچىدىكى ئۇنۇش تەكشىلىكى %80 بولىدۇ.

ئۇنۇش نىسبىتى < بوت > ئۇرۇقنىڭ ئۇنۇش سانىنىڭ ئومۇمىي ئۇرۇق سانىدا ئىگىلىگەن پىرسەنتى.

ئۇنۇم ئى ① مەلۇم بىر خىل كۈچ، ئۇسۇل، چارە ياكى ئامىل، سەۋەب پەيدا قىلغان ئىجابىي نەتىجە: ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ سانائەت ئىشلەپچىقىرىشىدا ئىقتىسادىي مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇشنىڭ يۆنىلىشى توغرا، ئۇنۇمىمۇ بىرقەدەر زور بولدى. * ئۇ پۇل-مال بىلەن ئالداش ئۇنۇم بەرمىگەندىن كېيىن، زورلۇق بىلەن گۈلنارخاننى مېھمانخانغا سۆرەپ ئېلىپ ماڭدى. ② مەلۇم نەرسىنىڭ پايدىلىق رولى، تەسىرى: دورىنىڭ ئۇنۇمى كۆرۈلمەك. * جۇڭگىيى تىبابىتى دورىلىرى ئىچىدىمۇ ھازىر شۇ خىلدىكى دورىلار تېپىلدى، داۋالاش جەريانىدىكى ئۇنۇملىرىمۇ بارغانسېرى روشەنلەشمەكتە. ③ بىرەر نەرسىنى ئىشلەپچىقىرىش، تەييارلاش قابىلىيىتى؛ ئۇنۇمدارلىق، ھوسۇلدارلىق: ماشىنىنىڭ ئىش ئۇنۇمى. ئەمگەك ئۇنۇمى. ئۇنۇم نىسبىتى. ئىقتىسادىي ئۇنۇم. * يىلتىز سۇدا بولمىسا، ئۇنۇمدىن ئۈمىد كۈتمە (ماقال).

ئۇنۇم بەرمەك ① ھوسۇل بەرمەك، ئۇنۇمى، نەتىجىسى كۆرۈلمەك: بىزنىڭ بۇ يىل تېرىيدىغان كۈزگى بۇغدىيىمىز 8600 مو راستتىنلا ئۇنۇم بېرىدىغان بولسا ھەممىسىگە بېدە ئۇرۇقى ئارىلاشتۇرۇپ تېرىشقا قوشۇلمەن.

② ئۇنۇملۇك رول ئوينىماق، ئۇنۇملۇك رولى بولماق: دېگەندەك بۇ سۆزلەر باشتا خېلى ياخشى ئۇنۇم بەردى. * ئۇلار بۇ دورىنى تاپتۇرۇپ كېلىپ، ئەمەل پ بېقىشتى، بىراق ئۇنۇم بەرمىدى.

ئۇنۇم نىسبىتى < ماشىن > ① مېخانىزم، ئېلېكتىر ئۈسكۈنىلىرى قاتارلىقلارنىڭ پايدىلىق ئىشنىڭ ئومۇمىي ئىشتا ئىگىلىگەن پىرسەنتى: ② بىرلىك ۋاقىت ئىچىدە ئورۇنلانغان خىزمەت مىقدارى.

ئۇنۇمى چىقماق ئۇنۇمى كۆرۈلمەك، ئۇنۇمى بولماق: رۇسۇل تەكشۈرۈش نەتىجىسىنى دوكلات قىلدى. رەببىئەم ئۆرە تۇرغىنىچە ئاڭلىدى. تەكشۈرۈشتە يەنىلا ھېچقانداق ئۇنۇم چىقمىغانىدى. **ئۇنۇمدار** سۈپ. ئۇنۇمى بار، ئۇنۇملۇك: ئۇنۇمدار بەر. ئۇنۇمدار ئېتىز.

ئۇنۇمدارلىق ① «ئۇنۇمدار» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى. ② تۇپراقنىڭ مۇنبەتلىك دەرىجىسى: يېشىل ئوغۇتلۇق ئۇسۇملۇك كۆپ تېرىلىپ، يەرنىڭ ئۇنۇمدارلىقى ئاشۇرۇلدى. ③ مەلۇم نەرسىنىڭ ئۇنۇم، پايدا يارىتىش ئىقتىدارى، كۈچى؛ ئۇنۇمى: ئۇلار بۇ ئورۇندىمۇ خۇددى ئۆز دۇيىدىكىگە ئوخشاش بارلىق غەيرىتىنى ئىشقا سېلىپ ئىشلەپ، ماشىنلارنىڭ بەلگىلەنگەن تېخنىكا ئۇنۇمدارلىقىنى تولۇق ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، رەھبەرلىكنىڭ تاپشۇرۇقىنى كۆڭلىدىكىدەك ئورۇنلىغان ھالدا ئۆز دۇيىگە قايتىپ كەلگەندى. * بولۇپمۇ يېڭى چىققان يۇمران كۆكتاتلارنىڭ قان تازىلاش، قاندىكى تۆمۈر ماددىسىنى تولدۇرۇش ئۇنۇمدارلىقى ياخشى. ④ ئىش، خىزمەت، ئەمگەك قاتارلىقلارنىڭ بىرلىك ۋاقىت ئىچىدە ئورۇنلانغان مىقدارى، نىسبىتى: ئەمگەك ئۇنۇمدارلىقى. ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئۇنۇمدارلىقىنى ئۆستۈرمەك.

ئۈنۈمسىز سۈپ ① ئۈنۈمنى يوق، ئۈنۈمى تۆۋەن: ئۈنۈمسىز ئىش، ئۈنۈمسىز يەر، ئۈنۈمسىز ئېتىز، ئۈنۈمسىز تۇپراق، ئۈنۈمسىز ئەمگەك. * ئوغۇت كەمچىل بولۇپ، تېرىلغۇ يەرلەر ئۈنۈمسىز ئىدى. ② <تىل> سۆز ياساش ئىقتىدارى چەكلىك: ئۈنۈمسىز قوشۇمچىلار. **ئۈنۈمسىز ئەمگەك** <س ئىق> بىۋاسىتە ماددىي بايلىق ياراتمايدىغان ئەمگەك. مەسىلەن، ئوقۇتقۇچى، دوختۇر، ئارتىس قاتارلىقلارنىڭ ئەمگىكى.

ئۈنۈمسىز كاپىتال <س ئىق> ← **مۇئامىلە كاپىتالى**.

ئۈنۈمسىز ئېتىز مۇنبەتلىكى بولمىغان ئېتىزلار.

ئۈنۈمسىزلىك «ئۈنۈمسىز» سۆزىنىڭ ئىسىم شەكلى: يەرنىڭ ئۈنۈمسىزلىكى. * بىز يېڭى ئىشلىگەن ماشىنا-ئۈسكۈنىلەرنىڭ ئۈنۈمسىزلىكىدىن ئاز بولمىغان زىيانلارنى تارتتۇق.

ئۈنۈملۈك سۈپ ① ئۈنۈمى بار، ئۈنۈمى، نەتىجىسى كۆپ: ئۈنۈملۈك چارە، ئۈنۈملۈك ئۈسۈل، ئۈنۈملۈك يول، ئۈنۈملۈك تەدبىر، ئۈنۈملۈك دورا. * ھەممىدىنمۇ نادەمنىڭ تاپقان چارىسى ئۈنۈملۈك بولدى. * ئەمەلىيەت قايسى ئۈسۈلنىڭ ئۈنۈملۈك ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىسۇن. // زاۋۇت بۇ يىل ئۆتكەنكى تەجرىبە-ساۋاقلارنى يەكۈنلەپ، بۇ مەسىلىنى ئۈنۈملۈك ھەل قىلدى. ② <تىل> سۆز ياساش رولى، ئىقتىدارى كۈچلۈك، كەڭ: ئۈنۈملۈك

قوشۇمچىلار. **ئۈنۈملۈك تۈپچە** <بوت> باشقا چىقىرىپ دان تۇتالايدىغان تۈپچىلەر. **ئۈنۈملۈك كاپىتال** <س ئىق> ← **ئىشلەپ-چىقىرىش كاپىتالى**.

ئۈنۈملۈكسىنى تاللاش ئۈسۈلى <مات> ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئىلمىي تەجرىبىلەردە ئوتتۇرىغا قويۇلغان مەسىلىلەر ھەققىدە ماتېماتىكىلىق قائىدىلەرگە ئاساسەن ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە ئاز سىناق قىلىش ئارقىلىق ئەڭ ياخشى لايىھىنى تېزىدىن تېپىش ئۈسۈلى.

ئۈيۈر ① ئى. توپ، پادا: ئاتىسى ياشقنى خۇدا قوشىدۇ، ئۈيۈرى باشقنى توختا قوشىدۇ (ماقال). * مېنىڭ ئاڭلىشىچە، يىلقىنىڭ ھەربىر ئۈيۈرىدە بىر ئايغىر بولىدىكەن. ئايغىر ئۆز ئۈيۈرىنى بىرتۇغۇچىلاردىن قوغدايدىكەن، ھەتتا ئۆز ئۈيۈرى ئۈچۈن جېنىنى پىدا قىلىدىكەن. ② مى. ساناق سانلار بىلەن كېلىپ مىقدارنى بىلدۈرىدۇ: بىر ئۈيۈر يىلقا، بىر ئۈيۈر ئات.

ئۈيۈر-ئۈيۈر «ئۈيۈر» سۆزىنىڭ تەكرارلىنىشى: تاغ باغرىدىكى گۈل ئوتلاققا - بىر يەردە ئۈيۈر-ئۈيۈر يىلىقلار، بىر جايدا پادا-پادا كالىلار، يەنە بىر جايدا ئوتلاپ كېتىپ بارغان ئاق-قارا قويىلار، كەچلىكى، قوشقا يانغاندا قوزلىرى ئېمىۋاتقان ساغلىقلار گەۋدىلىنىپ تۇراتتى.

ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتى

(5)

تۈزگۈچىلەر: ئابلىز ياقۇب، غەنىزات غەيۇرانى، ئىسمائىل قادىر، ھەمدۇللا ئابدۇراخمان، پەرھات نۇر، ئابلىز ئەمەت، ئەسقەر ئابدۇقادىر، ئابدۇزاھىر تاھىر، ئابلىكىم رېھىمجان

مەسئۇل مۇھەررىرلەر: ئابلىز ياقۇب، غەنىزات غەيۇرانى

كوررېكتورلار: ئەلانۇر ئىمىن، بۈۋەيشىخان ئابدۇللا

نەشر قىلغۇچى ۋە تارقانقۇچى: مىللەتلەر نەشرىياتى
شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مىللەتلەر تىل-يېزىق خىزمىتى كومىتېتى
«بوغدا» ئېلېكترونلۇق مەتبەئە مەركىزىدە تىزىلدى

باشقۇچى: سۇن شېشان باسما زاۋۇتى

سائىقۇچى: جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى

1996-يىلى 3-ئايدا 1-قېتىم نەشر قىلىندى

1996-يىلى 3-ئايدا بېيجىڭدا 1-قېتىم بېسىلدى

باھاسى: 42.00 يۈەن

